BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE II
8
25 F
10
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

ODOFFREDI

IVRIS VTRIVSQVE

PERITISSIMI DICAE.

archi, in Secundam Digeſti Veteris partem Prælectiones (quæ Lecturæ appellantur) cùm breues, tum vtiles: Epitomis, ſiue Summarijs rerum præcipuarum capitulibus prænotatæ: mendis, quàm maxima fieri potuit diligentia, diſpunctis.

LVGDVNI,

M. D. LII.

Cum priuilegio.

IESV BIBL ... COLL. RO ... IHS

Domini Iuſtiniani ſacratiſſi-
mi principis, Incipit ſecunda pars que al's liber .xij. dicitur.

¶ De rebus creditis, ꝛ ſi certum petatur, ꝛ de certi con-
dictione Rubrica.

Et Rubricam iſtam
ita cõtinuabis ad ſuperiora. De realibus
actionibus pertinentibus ad eas in prece
dentibus dictū eſt. vnde iuxta ordinem de
perſonalibus actionibus videndū eſt que
ex contractibus proficiſcuntur. Et q2 res
credite perſonalibus actionibus petuntur ponit de rebus cre
ditis. Et q2 non tantū res credite petunt̄ perſonalibus actio-
nibus: imo ꝛ mutuate in quo mutuo multa ſpecialia ſunt: vt. ff.
eo. l. ſingularia: ideo ponit [ſi certum] id eſt ſi mutuū petat̄. Et
q2 mutuū petitur per condictionē. annectit ꝛ de certi cõdictio-
ne. Et not. q̄ rubrica noſtra diuiditur in tres partes prima di-
cit de rebus creditis ſcilicet videamus. q2 verba iſta ponuntur
materialiter. ꝛ de iſta prima parte rubrice agitur. ff. eo. l. j. ꝛ. ij. §.
vlt. ꝛ. l. ſi quis nec cauſam. § res. ꝛ. §. vlt. ꝛ. l. quod te. ꝛ. l. certum.
Item not. q̄ ſub eo quod dicit de rebus creditis hic appella-
tione partis Iuſtinianus imperator totū ſignificat. due enim
ſunt partes ꝯtractus credere ꝛ debere: ꝛ hoc dū dicit de reb9
creditis ponit aliā partem cõtractus credere. ꝛ rõne illius par
tis ſignificat totū ſcʒ credere ꝛ debere. Secunda pars rubrice
dicit ſi certū petat̄. i. ſi mutuū petatur. ꝛ de iſta agit̄. ff. e. l. ꝛ. l.
cū quid. ꝛ. ff. e. l. certū. ſed ꝛ poteſt ſumi proprie ſi certum petat̄:
ſiue ex contractu mutui, ſiue ex alio. vt. ff. e. l. certū. Tertia pars
dicit de cõdictione ſcilicet generali. ꝛ de iſta agit̄. ff. e. l. certi cõ-
dictio. ꝛ. l. ſi ꝛ me. vnde de rebus creditis. ꝛ ſi certum petatur. ꝛ
de condictione videamus ꝛ ſubijciamus.

1 ☞ Ad cognitionē ſpecierum debet p̄cedere cognitio gene-
ris ſed verbū credendi ꝛ verbum rei ſunt verba gn̄alia ideo a
pretore de rebus creditis premittitur in rubrica. h. d. tota lex.
2 Dictio res quibus modis ſumatur.
3 Dictio interpretatio quid denotet.
4 Dictio titulus quibus modis accipiatur ibidem.
5 Arguere ex verbis rubrice quod liceat.
6 Prefationibus ꝛ exordijs quod liceat vti.
7 Actio commodati directa ꝛ contraria eſt ciuilis.
8 Actiones omnes que non ſunt pretorie ſunt ciuiles ibidem.
9 Filiuſfami. obligatur ex omnibus contractibus excepto mu-
tuo ꝛ voto.
10 Credēdi appellatio an ſit generalis et quib9 modis accipiat̄.

Bene eſt priuſq̄ ad ver-
borū. Sicut lex iſta eſt prima in titulo. ita recipit
primā p̄tem rubrice de rebus creditis. ꝛ in. l. iſta
dicit iuriſcõſultus quatuor. Primo cõtinuat ſe
ipſum. Secūdo aſſignat rõnem quare iſte titu. preferat̄ ſubſe-
quētibus. Tertio ponit qualiter accipiatur nomen credendi.
Quarto annectit qualiter accipiatur nomen rei: et ſic hec lex
1 dicit quatuor. ¶ Incipiamus ergo a p̄mo. † Iuriſconſultus
cõtinuat ſeip̄m dicēs [bene eſt] .i. bonū eſt ꝛ ꝛ vtile eſt vt priuſq̄
ad verborū poſitorum in prima p̄te rubrice. vel in ſecunda vel
in. ll. ſequētibus interpretationē perueniamus. i. ad nigrum vt
aliqua de ſignificatiõe ipſius ti. p̄me partis inſeramus. i. ipſam
rubricā exponamus. ¶ Scd̄o aſſignat rationem quare iſte ti-
tu. p̄feratur ſubſequētibus. ꝛ certe: q2 iſte titu. gn̄alior eſt. ꝛ con
tinet in ſe multa iura ad varios contractus ꝑtinētia: ꝛ vere eſt
generalior: nā cõplectitur omnes contractus qbus ſequimur
fidē alienā. ¶ Tertio dicit quod credendi appellatio genera-
lior eſt. nā ſub iſto cõtractu de cõmodato ꝛ pignore eſt inſertū
nam vbicūq3 ſequimur fidē alienā aliquid recepturi dicimur
credere. ¶ Quarto ꝛ vltimo dicit̄ quod nomē rei non ſimpli-
citer ſed gn̄aliter accipit̄. nam in cõtractu iſto: nomē rei vt ge-
nerale pretor elegit. hoc dicit iſta lex. videatis l̄ram [referre]
huc uſq3 durat primū dictū in quo iuriſcõſul. cõtinuat ſeipſus.
[quoniā igit̄] incipit ſcd̄m dictū in quo iuriſcõſul. reddit ratio
nem quare preferat̄ iſte ti. ſubſequentib9 [omnis enim] modo
annectit rationem rõnis. [nam vt libro] incipit tertiū dictum
[rei quoq3] incipit quartū ꝛ vltimum dictum [elegit] ¶ Or
ſignori ſicut ego dixi ſicut lex iſta ꝛc. dic vt dixi in caſu. modo
videatis expoſitionem l̄re. [bene eſt ꝛc.] triplex eſt hec litera.
vna l̄ra ꝛ cõmunis dicit: bene eſt. alia l̄ra dicit here eſt cū aſpi-
ratione. ſiue habeatis cõmunē l̄ram bene eſt ſiue here eſt: vna
eſt additio. ꝛ bene eſt aduerbium optādi: ꝛ here eſt aduerbiū
aſpirādi. alia l̄ra eſt ex re: ꝛ ita ſunt due dictiões. ꝛ ſi habet̄ cõ-
munē ꝛ cõſuetā l̄ram bene eſt exponetis ita [bene eſt] id eſt bo
nū ꝛ vtile eſt. ¶ Or ſignori dicet mihi aliqs veſtrum quod bo-
nū q̄ vtilitas eſt vt'm quo ꝯſiſtit bene eſt. i. bonum ꝛ vtile eſt: ꝛ
certe cõſiſtit in hoc: expedit enim quod iuriſcõſult9 ꝛ ipſi ora-
tores exordiantur ꝛ nõ illotis manib9 accedant ad ꝓpoſitum
deſtinatū: q2 hm̃õi p̄fatiões animū audiētis preparant ꝛ inci-
tāt ꝛc. ꝛ cū ibi venerim9 euidētiorem vobis tribuūt intellectū.
ꝛ hec ratio reddit̄. ff. de orig. iur. l. j. vn̄ bene dicit vlpi. q̄ vta-
mur aliqua p̄fatione anteq̄ ad materiā deſtinatā ꝑueniamus
ſed ſi habetis in l̄ra [here eſt] cū aſpiratiõe: tūc exponetis ita:
here eſt. i. herile eſt. i. dn̄icum. herus enim grece latine dicit̄ dn̄s
vnde actio legis aqui. ſoli hero. i. dn̄o datur. vt. ff. ad leg. aquil.
l. item mela. §. legis aquilie actio. q. d. herile eſt. i. ꝑtinet ad do-
ctorem ꝛ dn̄m legū exponere rubricā: ergo ad iuriſconſultum
qui erat doctor legū. vnde ad eū ſpectat exponere rubricā: an-
teq̄ ꝑueniat ad nigrū. nā doctoris interp̄tatio: ꝛ ſi nõ neceſſa-
ria ꝛ generalis: vtilis tn̄ ꝛ ſepe in ſcriptis refertur. vt. C. de pro
feſſo. vr. conſtan. lib. xij. l. vnica. ꝛ in hoc teuthonici participant
magis linguā grecā q̄ latinam: quia dicūt her got vuillium. i.
domine bn̄ veniatis. alia l̄ra dicit [ex re eſt] id eſt ex eq̄tate eſt:
quia primo cõueniens eſt exponere rubricā. cum equitas hoc
ſuadeat. ꝛ ſicut exponit̄ hic ex re. i. ex equitate ſic exponitur. ff.
2 de proba. l. circa. ¶ Unde not. † q̄ hoc nomen rei ſumit̄ equi-
uoce in iure noſtro. ꝛ vno modo res. i. cauſa ſic ꝛ. C. de edi. l. is
apud quē. ꝛ. C. de rebus credi. l. in bonefidei. ꝛ. ff. de re iudic. l. j.
Aliquando nomē rei ſumit̄ pro contractu vel obligatione. ſic
ſumit̄ in. l. que dicit cū res inſtrumētis. i. contractus vl' obliga-
tiões. vt. C. de ꝓba. l. cū res. Aliquando tamen requiritur con
tractus fieri in ſcriptis. vt. C. de fide inſtru. l. cõtract9. quos hic
non ꝓſequor. Alio modo ſumit̄ res. i. equitas. ꝛ ſic ſumit̄ hic.
ꝛ. C. vnde vi. l. nõ ab re eſt. ꝛ l p̄al. l. circa. ff. de probatio. ꝛ. C. de
iniuſ vo. l. j. ¶ Aliquādo nomē rei ſumit̄ pro veritate. ꝛ ſic ſu-
mit̄ in. l. q̄ dicit quotiens de re iuratur. i. de veritate. vt. ff. ſi. pro
ꝑ. l. quotiēs. ꝛ ſumitur in. l. que dicit ſi aliqs debet rem vel im-
mutat veritatē falſum cõmittit. ꝛ. l. cor. de falſis tenet̄. vt. ff. ad
le. cor. de fal. l. j. §. q rationibus. cū falſum dicatur imutatio veri
tatis ſm̄ vnā l̄ram. vt in aut. de fide inſtr. in prin. vnde volētes
obſcure loq ꝛ in ſup̄mo ſtilo vt faciūt ſummi doctores: et ſicut
faciebat petrus de vineis quādo volunt dicere in veritate ita
eſt: nõ dicerēt in veritate ita eſt: ſed dicūt in re ita eſt. ¶ Or ſe-
quit̄ in l̄ra [priuſq̄ ad verborū] poſitorum in ſecūda parte ru-
brice ſi certū petat̄. ꝛ in tertia de certi condictiõe exponamus
breuiter primā partem rubrice de rebus creditis. vel põt expo
ni ſic. [ad verborum] poſitorum in nigro. ff. l. proxi. cum ſequē-
tibus. q. d. cõueniens eſt anteq̄ perueniamus ad nigrū ꝛ ſub-
tilitates quod exponamus ipſam rubricam et ideo dicimus
ſummas tituli immane anteq̄ accedamus ad nigrū [interpre
3 tationē] .i. expoſitionem et declarationem. ¶ Unde not. † hic
quod nomen interpretādi ſumitur proprie et ſtricte quia dici-
tur interpretatio: verbi obſcuri declaratio: ꝛ ſic ſumitur ꝓprie
hic. ꝛ. ff. de leg. ꝛ ſenatuſc. l. ſi de interpretatione. ſic etiam ſumi
tur in lege que dicit quod doctor non ſolum debet habere do
cendi peritiam. imo interpretandi. vt. C. de profeſ. vr. Conſtā.
l. vnica. li. xij. ¶ Aliquando nomen interp̄tationis ſumit̄ im-
proprie ꝛ abuſiue: vt dicat̄ ſiue ſit expoſitio ſiue correctio: ſiue
artatio ſiue prorogatio: et ſic ſumit̄ in lege que dicit humana
interpretatione. i. correctione. vnde filius dānatus ad beſtias
ſi reſtituitur matri. ſuccedit humana interpretatione. id eſt cor
rectione. vt. ff. ad tertullia. l. j. §. qui operas. Or ſequūtur pauca
4 de ſignificatione ipſius tituli id eſt ipſius rubrice. ¶ Un̄ no. †
quod nomē tituli in iure noſtro ſumitur varijs modis. nam in
iure noſtro titu. dicitur. i. ipſa rubrica. et ſic ſumitur hic. ꝛ. ff. de
in integrū reſtit. l. j. ꝛ ſic loquūtur tota die ſcholares dum alle-
gant. l. ꝛ dicit̄ eis. in quo tit. eſt illa lex. ipſi dicūt. C. tali. i. in qua
rubrica. aliquādo nomen tituli ponitur pro tractatu: ꝛ eſt vn9
tractatus a loco iſto vſq3 ad tit. de pigno. ꝛ ſic ſumitur ſtatim
in litera ſub hoc titu. id eſt ſup hoc tractatu de rebus creditis
ꝛ ſic ſumitur. ff. de in integ. reſti. l. j. ij. reſpon. ¶ Aliquando ſu-
mitur ꝓ cā poſſidendi. i. ſic ſumit̄ in lege que dicit cogi poſſeſ.
dicere titu. ſue poſſeſ. i. cauſam poſſidendi nemo cogitur. vt. C.
de petitio. heredita. l. cogi. ꝛ. ff. de rei vendicatione. l. in ſpecia-
li. ꝛ. ff. de petitio heredi. l. nec vllam. §. omnibus. vnde tota die
dicimus iſte poſſidet ꝛ vſucapit titulo pro emptore quia emit
ꝛ hec eſt cauſa quare vſucapio fuit introducta: ꝛ ſic ſumitur. ff.
de vſuca. l. celſus. ¶ Aliquādo nomen titu. ſumit̄ pro nõ titu.
qui inducat vſucapionē vel cām poſſidendi: ſed ꝓ detētatione
ꝛ modificatione poſſeſſionis: vn̄ dicimus ſi quis cõductionis
titulo. ſcitis enī q̄ cõductio nõ eſt titulus ex quo ꝓcedat vſu-

cap.vt.C.loca.ꝛ cōdu.l.ſi quis cōductionis. ſic ſumitur dñ di- cit:peti.here.datur cōtra eum qui poſſidet pro herede.vt.ſ.de peti.here.l.nec vllam.§.omnibus titulis. ¶ Aliquando titu- lus ſumitur pro dignitate ſic ſumitur in .l.C. de numera.li.xii. l.olbus.vñ dicim⁹ iſte eſt titulat⁹ in tali eccl'ia vñ ſcribim⁹ ita cardinalibus.venerabili patri tituli ſancte marie muiolati do- mino cardi. ¶ Aliquādo ſumitur titu.ꝑ ſcriptura ſiue pro ve- xillo vt.C.vt nemo poſ.pre.ali.tit. ipona.t.i. ſcripturas vel vela regalia ſuſpēdat in rubꝛica ꝛ in nigro. ¶ Aliquādo nomen ti. ſumitur pro ſigno abbreuiandi vt poteſtis videre in libꝛis no- ſtris:ꝛ tota die dicimus ſcriptura iſta nimis eſt intitulata.i.ni- mias abꝛeuiaturas habet.[quoniam igit̃]ſicut dixi hic incipit ſecūdum dictū.i.redditur ratio quare iſte titulus prefertur.ſ. in legibus ſequētibus.[ad contractus varios] nominatos et innominatos.nominatos vt ſocietatis.loca.ꝛ cōdu. et emptio nis.ꝛ de innominatis agit̃.ſ.de preſcrip.verb.l. naturalis.ꝛ.ſ. de rerum permu.l.i.[iura]bene dicit iura.quia in iſta parte de rebus creditis tractatur de mutuo. ꝛ de iureiurā. tractatur in ſequenti titu.ꝛ de cōditionibus ꝛ de cōmo.ꝛ de pignora. ꝛ de exercito.ꝛ ad velleia.ꝛ de ac.emp.ꝛ ven.ꝛ de locatio.ꝛ de rerū permu. ꝛ ideo iſte titu.eſt gñalioꝛ.Or dicit lr̃a [ſub hoc titu.] expoſuit dñs azo mirabiliter ſub hoc tit.i. poſt hunc titu.nam poſtea agitur de his : et ſimilis expoſitio notatur. dixit ipſe.ſ. de in integ.reſtitu.l.i.ſub hoc.i.poſt hunc tit. ſed vos expona- tis aliter ſub hoc titu.i.ſub hoc tractatu qui durat vſqꝫ ad tit. de pignori.ꝛ in iſto tractatu continētur multa iura ad varios cōtractus ꝑtinentia ꝛ ſimilē expoſitionē no.ſ. de in integ.reſti tu.l.i.licet.ſ.pxi.titu.ſumatur pro rubꝛica vt dixi.nec eſt bona expoſitio vt expoſuit azo.ſiue exponatur ſub hoc titulo. id eſt ſub hac rubꝛica.nā ſm hoc ſ.dūmodo agit̃ in ti.iſto de mutuo. Item ſm eũ hoc nō eſt de ſignificatione vocabuli:q2 ſub ha- bet includere nō excludere:ꝛ ideo verioꝛ expoſitio eſt vt expo- natis vt dixi.[titulū]tanq̃ gñaliorem ꝓmiſit:ꝛ quia de rebus creditis titu.eſt gñalioꝛ:ꝛ ideo ꝓmittitur q2 genus poſtponit̃ ſpeciei.vt.ſ.de reg.iur.l.in toto. ¶ Or ſequit̃ in litera [omnes eñ ꝛc.]aſſignat hic cām quare iſte titu.eſt preferendus ꝛ ante aſſignat rōnem rationis.bene dixit q̃ gñalioꝛ eſt : q2 eñ ꝑ q2 [oēs cōtractus.]ſub.pene vel ſere.ꝛ ad quid hoc d.cā infra vi debitis.[cōplectitur]id eſt continet in ſe:ergo apparet q̃ ge- neralioꝛ eſt ſequentibus.[nā vt]incipit tertiū dictū in quo po nitur qualiter verbū credendi accipiat̃.[credendi gñalis ap- pellatio eſt.]ſub.verbū:ſi non habetis in lr̃a.[ideo] modo in- fert in ſpecie ſub hoc titu.i.ſub hoc tractatu. [ꝓtoꝛ ꝛ de cōmo- dato ꝛ de pignore.].i.de pignoꝛaticia actione directa ꝛ cōtra- ria que cōpetunt ꝑ pignore:q2 de pignoꝛaticia actio. inſeritur in hac parte de rebus creditis. non intelligatis de pignore.i. de ypothe.q2 non ponitur de ypothe.ſub iſta tertia parte.ff. imo eſt alia pars ꝑ ſe:quia eſt quarta pars.ff.vt dixi.ſ. in proe mio.ff.[edixit]id eſt ꝓpoſuit in edicto nouo. [mox] iſtud pōt determinare verbū ſiue participium recepturi : ꝛ tunc eſt ſen- ſus bene credendi appellatio eſt generalis. ſub tractatu de re bus creditis.nā ſub hoc titu.ꝓtoꝛ ꝛ de cōmodare ꝛ de pigno- rare edixit.nā vbicūqꝫ cōtrahimus ſequēdo fidē alienā[mox] id eſt ſtatim:recepturi credere dicimur:vel poteſt determina- re verbum credere dicimur:ꝛ tunc exponetis mox .i. tunc:ꝛ ad quid valeat hoc.ſ.videbitis. ¶ Or ſequitur [rei quoqꝫ.] inci- pit quartū dictum.ꝛ dic rei quoqꝫ pro et. ꝛ rei eſt nomen gene rale.vt.ſ.de verbo.ſig.l.rei verbū.ꝛ.l. rei nomen. [ꝓtoꝛ elegit]
5 a ſub iſto tractatu. ¶ Or ſignori ex.l.iſta colligetis tria.not.† et ſtatim colligetis q̃ licet nobis a rubꝛicis argumentari.ᵃnam cum Vlpia.iuriſconſul.ipſam rubꝛicam ꝓſequatur ꝛ exponat eam.apparet q̃ eſt de textu.vnde ſi eſtis in diſputationibus: ꝛ rubꝛica facit pro nobis poteritis dicere inducim⁹ pro nobis talem rubꝛicam:ſi dicatur ex aduerſo nō licet vobis argumē- tari a rubꝛicis:debetis reſpondere:imo licet vt hic dicitur.vn- de ſicut poſſum allegare pro me nigrum ſi pro me facit:ita ru- bꝛicam.ꝛ ad iſtud ꝯcoꝛdat q2 in multis locis nō inuenit̃ plus in textu q̃ in rubꝛica. vt.C.ne quis in ſua cauſa ius ſibi dicat. in rubꝛica ꝛ in nigro.ꝛ.C. vt nemo inuit⁹ agere vel accu.co.in rubꝛica ꝛ in nigro.ꝛ.C.ne fideiuſ.vel mā.do.dentur.in rubꝛica ꝛ in nigro.ꝛ.C.reus iter alios acta.in rubꝛica ꝛ in nigro. ¶ Ali- quādo tñ gñalioꝛ eſt rubꝛica q̃ nigrū:nā aliquādo inuenimus rubꝛicā valde generalē:nigrū valde ſtrictū.vt.ſ.q̃ cum eo qui in ali.po.ge.fuerit vel geſtū eſſe dicetur. eſt tñ generale ꝛ vide tur cōplecti acti.de peculio.ꝛ de in rē verſo.ꝛ q̃ iuſſu. et tñ in nigro tractat̃ de quodā ſpāli ꝓuilegio ſi eſt emācipat⁹ filius et agant creditores q contraxerūt cū eo exiſtente in patria ꝑtāte nō condēnat̃ inſolidū:ſed inquātum facere pōt. vt.ſ. q̃ cū eo qui in ali.po.eſt.l.ii. Item aliquādo fit mentio in rubꝛica de eo q̃ nō fit mentio in nigro.vt.C.de relig.ꝛ ſump.fu.ꝛ alea vſu.ꝛ

a ¶ Rubꝛicis argumētari. Adde q̃ lici tū eſt argue- re de verbis rubꝛice et ex oꝛdine earuꝫ ſꝫ bar.ꝛ doc. hic.ꝛ ad hoc ale. h̃ allegat plures glo.et concoꝛ. adde facere deciſio nem mar.ꝯſi. quā ſepe com mēdat ꝛ ſeqt̃ bar.ꝛ ꝓcipue in rubꝛi.ff. de eo ꝑ quem fa ctū eſt.i l.i.in ꝓmo notabili ff.de pecu.ꝛ in l.i.ff. de cōfir. tuto.vide do. Iaſ. h̃ alleg. glo. quā dicit melioꝛē de iu re in rub.ff. ſi qs teſta. libe. eē iuſ. fu. quā notat ꝛ cōmē dat bal.in.l.i. C.an ſeru⁹ ex ſuo fact.

tñ nō eſt ibi de aleatoꝛibus.eſt tñ ibi quedā antiqua lex trāſla ta de greco in latinū q̃ facit mentionē de aleatoꝛibus.ꝛ ſimile no.alibi.C.de rebus creditis.ꝛ de iureiur. ꝛ tñ nihil ibi tracta- tur de reb⁹ cre. ¶ Aliqñ tñ gñalius eſt nigrū:ꝛ ſtrictioꝛ rubꝛi ca.vt.C.etiā ob.cy.pe. retineri poſſe. nā nigrū eſt generali⁹:q2 dicit pign⁹ retineri poſſe ꝑ alia pecunia ſiue ſit factū inſtrumē tū ſiue nō:ſiue ſit ſimplr̃ mutuata pecunia ſine pignore.ſꝫ a ru bꝛicis decretoꝝ nō licet ſumere arg.ſed a rubꝛicis iuris ciuilis ſic.vñ nō videtis q̃ canoniſte allegēt rubꝛicas ſuas q̃ iō fa- ctū eſt:q2 dicim⁹ rubꝛicas decretoꝝ nō eē autēticas q2 alij fe- cerūt textū ſcꝫ ſcti pñes.alij rubꝛicas.vt magiſter gratian⁹ qui ſtabat ad monaſteriū ſcti felicis.Sed q fecit textū in libꝛis no- ſtris iuris ciuilis fecit rubꝛicas:ꝛ in decretis ideo facte fuerūt rubꝛice:q2 rubꝛica eſt caſus text⁹ decretoꝝ.ꝛ iō ibi nō allegāt
6 rubꝛice. ¶ Itē ex lege iſta colligetis ſcōm no.† q̃ lꝫ nobis ꝓfa tionib⁹ ꝛ exoꝛdiis vti.vñ qñ vos eſtis corā ꝑlatib⁹ veſtris vel aliis maximis viris ſi vultis vti ꝓfatiōib⁹ ꝛ exoꝛdiis:ꝛ ipſe q̃re vriminū repꝛhēdit vos:debetis vos excuſare q2 nō vult vt ego faciā exoꝛdiū vobis obediā vt dño ſed leges mihi cōcedūt.nā hic vlpi.iuriſcōſul.exoꝛdit̃ dū dicit:bene eſt ꝑuiſū ꝛc. ꝛ ad iſtd̃ accedit.ſ.de orig.iur.l.i.in ſi. Tamē cauete vobis ab vno. q̃dā ſunt qui faciūt exoꝛdiū ita magnū q̃ eſt maius q̃ ſubſtātia.ſꝫ iſti nō bñ faciūt.vñ circa h̃ vos ita dicetꝫ ſicut docet nos Tul- lius i ꝓmo ꝛ ſcdo libꝛo rethoꝛicoꝝ.ꝛ ex legib⁹ noſtris colligit̃ in notoꝛiis quādo res eſt liquida nō eſt vtendum pꝛefationi- bus ſeu exoꝛdiis.ꝛ ideo dicunt leges vtilitas huius edicti ꝛc. vt.ſ.de in integrū reſti.l.i.ꝛ.ſ.de extraoꝛ.cog.l.nā notoꝛia non indiget pꝛobatione. vt.ſ. qui ſatiſda.cogan.l. ſi vero.§. qui pro rei qualitate.ſed in dubiis ꝛ obſcuris q̃ſtionibus vtendum eſt pꝛefatione per quā capietis beniuolentiam audientis. vt.ſ.de his q̃ in teſtamēto delentur.l.proxi.ꝛ.C.de iuſti.co.faci.in con- ſtitutione.ſic et dū legimus aliquam obſcurā legem facimus. nam aliquādo aliqua ad euidētiam pꝛemittimus.Item ex le- ge iſta colligetis q̃ credendi appellatio generalis eſt ꝛc.et ad
7 hoc facit in au.de fideiuſ.§.pe. † Itē ex lege iſta voluerūt qui dā colligere arg.quod cōmodati actio ſit pꝛetoꝛia : ꝛ pro ſe in- ducūt iſtam literam q̃ dicit ideo ſub hoc ti.pꝛetoꝛ ꝛ de commo dato ꝛ de pignore ꝛc.Itē pro hac op.facit.ſ.cōmo.l.i. in prin. vbi dicit:ait ꝓtoꝛ.ꝛ.ſ.ſi pars here.pe.l.i.in ꝓn.ſed certe ꝯdicen dū eſt:ꝛ ē dicēdū q̃ actio cōmodati directa et ꝯria eſt ciuilis. ꝛ pro hoc eſt lex expꝛeſſa.ſ.cōmo.l. in cōmodato.§. ſicut. nam eſt a ſenatoꝛib⁹ introducta ꝛ eā poſuerunt. vt.ſ. de peti. here. l.item veniūt.§.preter hoc:quare centumuiralis dicitur. vt.C. de peti.here.vlt.in ꝓn.nam vos debetis habere talem conſide rationem:quia oꝛigine omnes actiōes ſunt ciuiles. vt.ſ.de ori gi.iur.l.ii.§.deinde. verū tamē eſt quod ꝓtoꝛ addidit aliquas.
8 vt inſti.de perpe.ꝛ tempo.act.in ꝓn.† Unde dicetis oēs actio- nes ciuiles eſſe:quas nō inuenietis pꝛetoꝛias.non ob. q̃ dicit hec lr̃a:ideo ſub hoc tit.ꝓtoꝛ de commodato ꝛ de pignore edi xit:quia ſub.nō inducēdo eam de nouo ſed eam appꝛobādo. Item nō ob.ſ.cōmo.l.i.in prin.quia quod dicit ibi pꝛetoꝛ acti. dabo:non eā de nouo inducēdo ſed eam appꝛobando.ꝛ ſic cō modati actio eſt ciuilis inuētiōe.q2 a lege.xii.tab.eſt inducta.ſꝫ oꝛdinatiōe eſt pꝛetoꝛia ꝛ ſuper ea ꝓtoꝛ fecit edictum ſuū.ſimile eſt in peti.here.q2 eſt ciuilis.vt.ſ.de peti.here. Item veniūt.§. pꝛeter hec.vbi innuitur q̃ ſit introducta a ſenatoꝛibus q2 ius ciuile eſt.vt.ſ.de iuſti.ꝛ iur.l.ius ciuile. ꝛ tamē ſup eam pꝛetoꝛ fecit edictū ſuū ꝛ vocat eam pꝛetoꝛiam vt.ſ.ſi pars. here.pe.l. i.in ꝓn.tamē nō eſt pꝛetoꝛia.ſimile eſt in rei vē.vt.ſ.de rei ven. l.i.quia q̃ ibi dicit̃ in text.pꝛopoſuit : expone non inducendo eas de nouo ſed appꝛobādo:ſed q̃d dicemus de pignoꝛaticia actione eſt ne ciuilis actio vel ꝓtoꝛia. dixerūt quidā q̃ pꝛeto- ria q2 ſub h̃ tractatu ponit̃.ꝛ pro hoc facit.C.de lui.pi.l.vlt.ſed vos dicatis q2 eſt ciuilis. quia.vt.ſ. ꝓxi. dixi omnis actio que nō inuenit̃ oꝛigine inducta a ꝓtoꝛe dicitur ciuilis. vt in pꝛeal- lega.l.de orig.iur.§.deinde. ꝛ tamē non inuenitur q̃ a pꝛeto- re fuerit ab initio introducta vñ eſt ciuilis.nō ob. allegata pro contra.q2 illa vera ſunt oꝛdinatione ꝛ expoſitione non inuen- tione.ſed q̃ vtilitas eſt ſit ꝓtoꝛia an ciuilis: et certe pōt eſſe vti- litas vt ſciamus eas pꝛoponere. Itē in alio pōt eſſe vtilitas vt dignoſcamus eam in arboꝛe actionū factaꝫ per dominū Ioh. Itē no.q̃ rei nomen eſt generale.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.de ver- bo.ſig.l.rei appellatiōe:ꝛ.l.rei nomē. ¶ Or ſignori ex his que dicta ſunt vobis caſum ꝛ ſummariā expoſitionem litere potui- ſtis perpendere.modo circa legē iſtam alia ſunt videnda ꝛ in- dagāda opponendo ꝛ ſoluēdo ꝛ querendo ꝛ reſpōdendo.et ad legem iſtā opponitur ꝛ cōuincitur eam quatuoꝛ rationib⁹ ſtare nō poſſe.hec lex dicit q̃ iſte tractatus de rebus creditis cōplectit̃ omnes contractus q̃bus ſequimur fidē alienam:ſed pōne ſi ſtipuloꝛ a te aliquid dari vel fieri ſequoꝛ fidem tuā.cer- te ſic.

te ſic.vt.ſ.de act.⁊ ob.l.j.§.verbis.⁊.l.obligationū.⁊ tamē ꝯtra
ctus ſtipulationis nō eſt ſub iſta parte imo ſub ſua. de verbo.
ob.ergo mētitus eſt hic iuriſcōſultus. Item accipio te in fide
iuſſorē pro eo qḋ debet mihi aliquis nōne ſequor fidem tuam:
certe ſic.vt.ſ.mā.ſi tibi mādauero.in pn.⁊.C.de fideiuſ.l. blādi
tus. Item colligit hic expreſſe in.l.q̄ dicit quomodo contrahi
tur obligatio fideiuſſoria.ſ.de fideiuſſo.l.fideiuſſor.§.vlt. et tñ
nō inferit ſub iſta parte de reb⁹ creditis. imo ſub ſua de verb.
ob.que eſt ſeptima ⁊ vltima pars.ffoꝝ.male ḡ dicit iſta lex.qḋ
cōplectit omnes cōtractus per quos alienā fidem ſequi inſti
tuimus quid ergo dicemus. ¶ Or in oppoſitionibus dominī
Py. qui fuit de medicina ⁊ receſſit de ciuitate iſta:⁊ fecit quaſ
dā oppoſitiones per modum dialogi.dixit ipſe dic mihi oppo
nēdo qūo iſte cōtractus cōplectitur omnes cōtractus quibus
ſequimur fidē alienā ⁊ nō complectit fideiuſſionem ⁊ verborū
obligationē ⁊ nō adduxit aliquā legem. Reſpōdet iuriſconſul.
hoc factū eſt propter ꝓlixitatē vitandam:quia contineret.x.li
bros: ⁊ propter hoc pōt induci quia prolixitas eſt vitanda.in
auſ.de referenda.in fi.⁊.C.de vete.iure enu.l.ij.§. ꝯtrariū. Itē
pōt pro eo induci ſimile qḋ alibi ipſe noc.cur ponit iuriſcon.in
infortiato de lega.j.⁊ de leg.iij.certe ꝓpter ꝓlixitatē vitādam:
quia nimis eſſet ꝓlixus titu.ſi illi tres tituli eſſent ſub vno. ſed
certe ſalua autoritate ſua hec rñſio nihil valet:nec ḃ nec in tra
ctatu de lega.quia inuenio aliquā partem.ff. q̄ cōtinet in ſe no
uē libros.⁊ ideo vos dicetis vno modo ita: tractatus iſte com
plectitur omnes cōtractus q̄bus ſequimur fidē alienam ſi con
trahātur re vel cōſenſu.nam oēs ꝯtractus qui ponūtur in iſta
parte.de rebus creditis habent ꝯtrahi re:vt mutuū conſenſu:
cōmodatū ⁊ ſocietas:nō tñ cōplectitur cōtractus qui ꝯtrahū
tur verbis.at ſtipulatio cōtrahit verbis.vt inſti.de verb.ob.in
prin. Item fideiuſſor obligat verbis.vt.ſ. de ac.⁊ ob.l.j.§. ver
bis.et ideo nō inſerūtur hic. Uel pōt dici ſcḋo modo:vt dixi in
expoſitione lr̄e cōplectitur oēs cōtractus ſub.pene.vel fere. q̄
nō cōplectitur cōtractū ſtipulationis vel fideiuſſiōis : lꝫ in his
ſequamur fidem alienā.nec eſt bona ſimilitudo qḋ dicūt.d.l.j.
ij.⁊.iij.ꝓpter perplexitatē euitandā.nā dicim⁹ qḋ alia differē
tia eſt inter illos tres ti.q: in pmo tit.agitur de perſonis legan
tiū ⁊ q̄bus legat.vt.ſ.de lega.j.l.ſciendū. In ſcḋo de leg.agi
tur de rebus que poſſunt legari vel nō.vt.ſ.de leg.ij.l.mortuo.
in tertio de le.agitur mixtim de pſonis legantiū ⁊ rebus.⁊ de
interp̄tationibus verboꝝ adiectoꝝ in legando. lꝫ alie differē
tie ꝯſueuerint aſſignari.vt ibi no.quas volo hic ꝓſequi. ¶ Sꝫ
obiicitur ⁊ opponitur ad legē iſtam.iſta litera dicit qḋ creden
di appellatio gñalis eſt. et ideo dr̄ creditor cui debetur ex quo
cūqꝫ cōtractu.ſed videt qḋ nō ſit gñalis:q: ille dr̄ creditor cui
debetur ex cōtractu mutui.⁊ ideo dicit lex creditor ꝓhibet fi
liofami.mutuo credere.i.mutuo dare.vt.ſ.ad mace.l.q:⁊.l.pre
9 cedenti.⁊ tñ non ꝓhibetur filiusfam. aliū cōtractū cōtrahere†
q: filiusfam.ex oībus cōtractibus obligatur inſolidū excepto
mutuo ⁊ voto.vt.ff.de iudi.l.tam ex ꝯtractibus.ſ.de ac.⁊ ob.l.
ſi filiusfa.⁊.ſ.ad macedo.l.j. ad iſtud vos ita dicetis.credendi
appellatio eſt generalis.hic in iſto contractu. Sed credēdi ap
pellatio eſt ſpecialis in contractu.ſ.ad macedonia.quia mace.
ſenatuſcon.vetat credi filiofami.vt.ſ.ad mace.l.j. Quare ad ſo
10 lu.huius contrarii:vos ita dicetis.† appellatio credendi ſumi
tur in iure noſtro tribus modis. aliquando eſt generaliſſima.
aliquando generalis.aliquādo ſpecialis. Eſt generaliſſima ap
pellatio credendi:q: dr̄ creditor cuicūqꝫ debet ex quocūqꝫ cō
tractu vel quaſi.vt.ſ.de verb.ſig.l.creditores.⁊.l. ſi cui. Aliqñ
eſt generalis appellatio credendi : q: dr̄ creditor cui debet ex
ꝯtractu vel quaſi.vt hic.⁊.ſ.l.prox.ubi appellatio eſt ⁊c. ⁊ in vl
timo.§.l.ſe.⁊ ita ſumitur hic.ſ.eo.l.ſi go.§.res.⁊.§.vlt.⁊.l. qḋ te.
⁊.l.certum. Aliquando credendi appellatio ſpecialis eſt vt di
catur creditor fenerator.⁊ ſic ſumitur in.l.cōtra. ⁊ in iſta ſigni
ficatione ſumitur.C.ſi aduer.credi.l.feneratores.in integ.reſti
tutio fuerit poſtulata.l.j.⁊.ij.⁊ in auſ.vt nullus credat agrico
le.i.mutuo det in rubro ⁊ in nigro. Sed denuo opponit ad le
gem iſtam ſic. Hic dicit ſi ꝯtraho tecū mox recepturus dicor
credere.vnde hec lr̄a innuit qḋ ille ſit creditor:q eſt recept⁹ ſta
tim.i.pure.nō in diem vel ſub cōditione. ſed lex contradicit.ſ.
de ac.⁊ obli.l.is cui.⁊ de verb.ſig.l. creditores. Ad qḋ vos di
cetis vbi cōtraho mox.i.pure recepturus vere creditor ſum.q:
ſtatim cedit dies.i.venit.⁊ ſtatim teneris.vt.ſ.de verb.ſig.l.ce
dere diem.⁊ eſt exemplū in ſcholari q habet affectionē in libro
ſuo:qui accōmodat alicui alij ſcholari:et ſemꝑ habet ibi ſerui
entem ſuū qui incōtinenti reportare dꝫ.et ſic ſumitur hic. Sed
vbi cōtraho recepturus ſub cōditione:nō ſum verus creditor
re:ſed ſpe.vnde nō cedit dies nec venit. Item vbi ꝯtraho rece
pturus in diem non ſum verus creditor.vnde licet ceſſit dies:
nō venit dies.vñ ante diem:ſi ago male peto.vt.ſ.quādo dies

vſuſfruc.leg.l.vna.in fi.⁊.ſ.e.l.certi cōdictio.in prin. et ſic loqui
tur lex cōtraria.et hic.ſed qḋ hec dictio mox determinat crede
re dicimur.q.d. cuicunqꝫ rei conſentiamus mox credere dici
mur:nō ex interuallo. Unde nota qḋ hec dictio mox ſumitur
equoce in iure noſtro.aliquādo ſumitur mox.i.ſtatim. et ſic ſu
mitur in.l.que dicit.ſi pulſo te.mox.i.ſtatim poteris me conue
nire:nō dudū poſtea.vt in auſ.de execu.qui conue.et recon.in
ꝑnci.que eſt ſignata.C.de ſenten.⁊ interlo.om.iudi.auſ. ⁊ con
ſequēter.aliquādo ſumitur mox.i.ꝗ primū cōmode poterit.et
ſic ſumitur.C.de admi.tuto.l.tutores. Aliquādo ſumit mox:
id eſt dudū.et poſtea ex interuallo.⁊ ſic ſumitur ex .l. que dicit
hic eſt ordo.in cauſa iudicati. vt.ſ. de re iudic.l.a diuo pio.§.ſ.
Quarto opponitur ad legē iſtam.hic dicitur qḋ rei appellatio
eſt generalis lex ſcripta eſt in contra. que dicit qḋ verbum rei
non genus:ſed ſpēm ſignificat.⁊ ſic non eſt generale.vnde eſt
contra.ff.de rei vendic.l.ſi in rem. Ad ſolutionē cuius contra
rij dicit Azo. aliud eſt in pſonalibus actionibus aliud in rea
libus.in pſonalibus actionibus nomen rei eſt generale:vt hic
quia hic agitur de certi conditione que eſt perſonalis in reali
bus actionibus.vt in rei vendi.que eſt realis.nomen rei nō ge
nus:ſed ꝑ ſpeciem ſignificat.vt in.l.cōtra.ſed certe hec ſolutio
nō videtur bona.quia ſicut qui agit rei vendi.deſignat rē cer
tam.ſic ⁊ q agit pſonali.vt in preálleg.l.ſi in rem.§. ſed ⁊ ſi ve
ſtimenta noſtra.⁊.ſ.de furtis.l.in furti act. et quia ſo.dñi Azo.
nimis eſt obſcura.et ideo vos dicetis aliter. et ſic quātū ad pre
ſentem tractatū nomen rei eſt generale : quācūqꝫ rem credidi
tibi.creditor tuus ſum.et ſic ſumitur hic.et hoc eſt qḋ ſubaudi
ui in litera elegit.ſub.in iſto tractatu : quia creditor eſt omnis
cui debetur ex cōtractu vel quaſi aliqua res. ſiue in ſpecie ſiue
in genere.ſed quātum ad tractatum rei ven.nomen rei ſignifi
cat ſpēm nō genus.q: ſpecies poſſunt vendicari:non genera.
vnde ſunt iſta in arg.cōtra illos aduocatos qui ꝓ iuriſditione
alicuius caſtri vel ville ꝓponūt rei vendi. ſunt enī multi aduo
cati in mūdo qui multa lucrātur et parum ſciūt:lꝫ habeant ex
perientiā facti.vnde aliquis miles vadit ad vnū de iſtis aduo
catis. et dicit ei quod formet ſibi libellum ꝓ iuriſditione talis
caſtri vel ville.venit aduocatus et format ſic libellum. agit ta
lis miles cōtra talem ſyndicum talis caſtri vel ville dicens qḋ
in illo caſtro habet iuriſditionem cognoſcendi.vnde petit iuriſ
ditionem ſibi reſtitui rei ven.certe iſte aduocatus male forma
uit libellum tribus rōnibus. Prima ratio eſt : q: iuriſditio eſt
genus. vnde non pōt vendicari iuriſditio. vt.ff. de rei vendi.l.
ſi in rem. Item ſecūda ratio male formauit libellum ſuū.q: rei
vendi.datur contra poſſidentem:quia poſſeſſio ſubiicit aliquē
actioni in rem.vt.C.de ali.iudi mu.cauſa facta.l.vna.⁊ contra
eum datur rei ven.qui habet facultatem rei reſtituende.vt.ff.
de rei vendi.l.officium. ſed iuriſditio eſt res incorporalis.vnde
non poteſt videri vel tangi.vt.ff.de rerū diui.l.j. ſi ergo iuriſdi
tio eſt res incorporalis.ergo nō vendicatur.et ideo grex : quia
corporale eſt:poteſt vendicari.peculium nō:q: eſt res incorpo
ralis.vt.ff.de rei ven.l.vendicatio. Item cum iuriſditio ſit res
incorporalis non poſſidetur.vt.ſ.de acquiren.poſſ.l. poſſideri.
in princi.⁊.ſ.de acquiren.rerū do.l.ſeruus.§. incorporales.igi
tur nō vendicatur:quia rei vendi.cōpetit cōtra poſſeſſorem:vel
cōtra eum qui habet facultatem rei reſtituende.vnde nō ꝓpo
nit rei ven.vt in ſuperioribus pꝫ. ¶ Sed dicet mihi aliqs vo
ſtrum qḋ auxilium ꝓpones tu pro iuriſditione caſtri vel ville
petenda. Rñ.poſſeſſorium iudiciū vel quaſi. Item petitorium
poſſeſſorium vel quaſi pōt habere locum. Similis eſt in quaſi
poſ.caſtri vel ville. Et pōt proponere vtile interdictum:quaſi
poſſidetis:ſed directum nō habet locum. Et formabo ei ita li
bellum. Agit talis miles contra ſyndicum talis caſtri vel ville
dicentis ipſum militem eſſe in quaſi poſſeſſione ipſius caſtri et
iuriſditionis.vnde petit quod non debeat turbari:ſed frui vti
quaſi poſſeſſione iuriſditionis illius et ſe potiorem pronūciari.
ad qḋ ꝓponit vtile interdictum quaſi poſſidetis.vnde ſicut in
terdictum directum vti poſſidetis habet locum ſi turbas me
in poſſeſſione ediū mearū vel fundi mei.vt.ſ.vti poſ.l.j.ita vti
le interdictum ꝓ ſeruitutibus ⁊ incorporalibus : quia accedit
in eis quaſi poſſeſſio lꝫ non vera.vt.ff. de ſeruit.l. quot.ij.⁊.ff. ſi
ſeruitus vendi.l.ſicuti.§.ariſto.ſi autē miles nō eſt in poſſeſſio
ne : quia deiectus eſt dicam mihi qḋ ipſe habet vtile interdi
ctum vnde vi.nam ſicut poſſidenti rem corporalē ſi nō admit
titur datur interdictū directū vnde vi.vt.ſ. de vi ⁊ vi arma.l.
prima.§.deiicitur.ita vtile interdictum vnde vi. datur ꝓ incor
poralibus:⁊ ſi deiicior de quaſi poſſeſſione vtili.vt.ſ.de vi et vi
arma.l.iij.§.vnde vi. Et formabo libellum ita . Agit talis mi
les ꝯtra talem ſyndicum talis caſtri vel ville.dicens cum eſſet
in quaſi poſſeſſione exercende iuriſditionis : ipſi eum venientē
nō admiſerunt.vnde in ipſa poſſeſſione petit ſe reſtitui:ꝓpoſi

to vtili interdicto vnde vi.l.i.ac.in factũ que datur loco interdicti.vt inſtitu.de interdictis.in fi.ſi autem miles nõ eſt in poſſeſſione nec fuit verũ eſt tamẽ quod pater ſuus fuit hic nõ poteſt habere locũ poſſeſſoriũ:ſed petitoriũ.tamẽ dixerunt quidaꝫ quod iudicis officium habet locum:quia preſes prohibet illicitas exactiones fieri.vt.ff.de offic.pre.l.illicitas.⁊.l.congruit.et cum nõ habet locum ordinarium datur iudicis officium.vt.ff.de mi.l.in cauſe.§.i.⁊ qđ ordinariũ habeat locum.ff.dicã. Alij dixerũt quod habet locum cõdictio ex.l.illa de man.l.ſ.⁊.l.vlt. Sed vos dicetis vt conſueui dicere.aut agitur de iuriſditione conſtituenda aut de iam cõſtituta:agitur de iuriſditione conſtituẽda.quia dicit miles.domine ipſi vendiderunt patri meo talẽ iuriſdictionẽ:ſed nunꝙ̃ tradiderunt agam act.ex contractu.⁊ dicam ita.agit talis contra talẽ ſyndicum talis caſtri:qꝛ talẽ venditionem feciſtis patri meo et non tradidiſtis iuriſditionẽ.vnde petit ſibi dictam iuriſditionem quaſi tradi:patiendo dictã iuriſditionẽ exercere.ad quod ꝓpono act.ex empto:ſi fuit emptio.ad qđ facit.C.de vſuſru.l.corruptionem. Si autem agit̃ de iuriſditione iam conſtituta.quia dicit miles quod bene vendiderũt patri ſuo ⁊ paſſi ſunt ea vti.hic habet locum vtilis confeſſoria:quia ſicut directa ꝓ ſeruitute vera habet locum.vt.ff.de ſeruit.l.quotiẽs.⁊.ff.de ſeruit.vr.pre.l.ii.ita pro iuriſditione que eſt ſpẽs ſeruitutis dabitur vtilis.vt.ff.de fundo inſtru.l.pictoris.⁊ dicam ſic.Agit talis contra talẽ ſyndicum talis caſtri.dicens ſe iuriſditionẽ habere.vnde cum non patiãtur eam iuriſditionem me exercere peto ve patiantur me vti.et peto cauere ne impediant in futurũ.⁊ ad iſtud accedit.ff.ſi ſeruitus ven.l.harum.⁊.l.egi. ¶ Or ſignori ſuper.l.iſta conſueui ita ꝗrere.cur rub.dicit de rebus creditis.⁊ non dicit de rebus debitis. Reſpon.tribus modis.et vno modo ſic:quia dignius eſt credere ꝙ̃ debere.vt.ff.de ver.obli.l.i.iuxta id. Beatius eſt dare ꝙ̃ accipere.⁊ digniora ſunt ꝓferenda.vt.ff.de acquirẽ.re.do.l.i.⁊.C.de tyro.l.fi. Uel poteſt dici ſecundo modo quod hic tractatur de rebus creditis.i.de actionib⁹ que ſunt arma actorũ.non autem tractatur hic de excepe.i.de rebus debitis que ſunt arma debitorum.vnde quia hic tractatur de actionibus ponit de rebus creditis.ſed de exceptione.i.de armis reorum.tractatur.ff.de except.l.i.⁊.ii.⁊.ff.de except.rei iudi.l.ii. Uel poteſt dici tertio modo quod ex quo iuriſcõſultus ponit de reb⁹ creditis.per conſequens ponit de debitis.nam credere et debere ſunt correlatiua.ſicut ſunt pater ⁊ filius correlatiua.⁊ emptor ⁊ venditor.vt.ff.de rerũ ꝑmu.l.i.ita credere ⁊ debere ſunt correlatiua:⁊ correlatiuorum eadem eſt doctrina.nam cognito vno per conſequens habetur notitia alterius.vt.ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iuris.l.i.⁊ inſtit.de tutelis.in fi.⁊.ff.de verb.obli.l.inter ſtipulantem.§.rem ſacram.

1 ☞ Mutuum ea forma contrahitur vt idem gen⁹ non eadẽ ſpecies reddatur alias nõ erit mutuum ſed alius contractus.
2 Genus dicitur quod verificatur in qualibet ſpecie.
Species eſt quod predicatur de pluribus differentibus inter ſe numero.
3 Dictio pecunie qualiter accipiatur.
4 Mutuum conſiſtit in his rebus que conſiſtunt pondere numero ⁊ menſura inſpecta natura aptitudine et conſuetudine et cauſa inuentionis.
5 Creditore inuito aliud pro alio ſolui non põt.regula cũ fallen.
6 Mutuum conſiſtit etiam in vno nummo.
Unitas eſt principium numeri licet non ſit numerus.

Mutuũ damus. Lex ſupior reſpiciat primã partẽ rubrice de rebus creditis.hec vero lex reſpicit ſecũdã partẽ rub.ſi certũ.i.mutuũ petat.⁊ in prin.hu⁹.l.vſqꝫ ad §.appellata eſt.dicit iuriſcõſultus paulus quatuor principaliter. Primo dicit quando vel qualiter contrahatur mutuum. Secundo dicit in quibus rebus contrahatur mutuum. Tertio aſſignat rationem quare in illis rebus tantum mutuum cõtrahatur. Quarto aſſignat rationeꝫ rationis quare in iſtis tan-
1 tum rebus conſiſtit mutuum ⁊ nõ in alijs.† incipiamus ergo a primo quando vel qualiter mutuum cõtrahatur.⁊ certe cõtrahitur mutuum cum credo tibi rem conſiſtentem in pondere:numero vel menſura.⁊ credo eo propoſito:vt non eandem rem reddas mihi:ſed tantumdem in eodẽ gñe. Sed ſi crederem eo propoſito:vt eadem rem redderes:non eſſet mutuum:ſed commodatũ vel depoſitum. Item ſi crederem tibi vt redderes tantumdem.non in eodem genere ſꝫ in alio:vt quia mutuaui tibi triticum vt redderes vinum:non erit mutuum:ſed alius contractus. Secundo dicit in quibus rebus cõſiſtat mutuum.⁊ conſiſtit in his rebus que cõſiſtunt pondere:numero ⁊ menſura Tertio aſſignat rationem cur in iſtis tantum conſiſtit mutuũ:qꝛ iſte ſole ſunt res que poſſunt mutuari. Quarto aſſignat rationem rationis quare iſte res tantum poſſint mutuari:qꝛ harũ enim rerũ eſt talis natura:vt vna fungatur vice alterius quod ſit ſolutione eiuſdem generis:non alterius ſpeciei. Sed in alijs non conſiſtit mutuum:quia aut eedeꝫ res redduntur ⁊ nõ eſt mutuum:ſed alius cõtractus.aut alie redduntur quod non poteſt eſſe:quia in alijs contractibus aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt: preterꝙ̃ in mutuo hoc dicit prin huius l.vſqꝫ ad.§.appellata.videamus expoſitionem litere. [mutuum damus] ſub.tunc demum:cum damus recepturi [non eandem ſpeciem] i.non idem corpus.nam in ſpeciebus non conſiſtit mutuum.vt.ff.proximo.§. [alioquin] id eſt diceremus mutuũ:cum daremus recepturi ideꝫ corpus. [aut depoſitum] ſub.aut locatum.aut pignori datum:aut doti datum:aut precarium.nam ſicut in commodato et depoſito idem corpus eſt reddendum:quia rei commodate poſſeſſionem ⁊ dominium retinemus.vt.ff.cõmoda.l.rei cõmodate.et ff.depoſiti.l.licet.ita ⁊ in locato.nam locatio non transfert dominium.vt.ff.locati.l.non ſolet.⁊ rei locate poſ.⁊ dominium retinem⁹.vt.C.cõmuni diui.l.i.⁊.C.de preſ.xxx.vel.xl.an.l.male agitur.ideoqꝫ idem corpus eſt reddendum.idem eſt in pignore dato.vt.ff.de pi.act.l.ſi res.§.omnis.idem ⁊ in dote data:vt eadem res reddatur.vt.C.de iure do.l.in rebus.idem ⁊ in ꝓcario.vt.ff.de precario.l.i.⁊.l.cũ precario.igitur bene.ſub.aut locatum aut pignori datum:aut doti datum.fallit tamẽ in caſu in depoſito: quod eſt notabile vt non idem corpus reddatur ſed tantumdem.vt ff.depoſiti.l.lucius.⁊.l.diem ſpõſaltiorum. ſed illud eſt idẽ:qꝛ depoſitum tranſgredit̃ notiſſimos terminos ſuos.vt in p̃alleg.l.lucius. Itẽ fallit interduꝫ ⁊ in locato vbi transfert̃ dñium ⁊ tantũdẽ reddit̃ non idẽ corpus.vt ff.loca.⁊ cõ.l.in naue ſauſeli ſed illud facit conuentio facta inter cõtrahentes que eſt contra naturam locationis. Or ſequitur. [ſed id eſt genus] repetatis damus recepturi [velut] ponit exemplum [non erit mutuum] quia ad hoc vt ſit mutuũ debet reddi aliud quod ſit eiuſdem bonitatis ⁊ qualitatis.ſed quid erit gloſſauit hic Jo.⁊ az. quod erit cõtractus innominat⁹.do vt des.et dixerunt quod naſcetur preſcriptis verbis actio.vt.ff.de preſ.ver.l.naturalis.§.i. Sed ſi vobis placet dicatis vt dicere conſueui:aut conuenit pro dando certam rem pro certa.vt certũ frumentum pro certo frumento.⁊ tũc dico quod erit permutatio.vt.C.de re.permu.l.quoniã aſſeueras.⁊.l.penulti. Aut conuenit de dando certo frumẽto ꝓ incerto.aut de dando incerto frumento pro incerto.⁊ tunc dico quod erit contractus innoiatus.do vt des et datur preſcrip.verbis act.vt ꝑꝫ in ꝑalleg.l.naturalis.§.ſed ſi ſciuiſſem.⁊.ff.de pactis.l.iuregen.§.ſed ſi in aliud. Or ſignori. hucuſqꝫ dixi at primũ dictũ huius
2 legis in quo no.† ꝙ genus ⁊ ſpecies aliter ſumitur hic quã dicant artiſte ſiue porphirius.nam hic vocatur ſpecies certum corpus.gen⁹ vocatur nõ idem corpus:ſed eius ſimile:vt oim rerum que cõſiſtunt numero pondere vel menſura.in quibus nõ agitur:vt reddatur eadem res.ſed ſm Porphiriũ. Genus eſt quod predicatur de plurib⁹ inter ſe differẽtib⁹ ſpẽ.vt aial. ſpecies eſt qđ ꝑdicatur de pluribus differentibus inter ſe numero:vt hõ. Or circa ꝑmã partẽ huius legis ponetis ita exemplum in terminis.ſi mutuo tibi.x.lib.boñ.vel.c.corbes vini.vt tu reddas eaſdẽ.x.li.vel eaſdem.x.cor.vini:non erit mutuum:ſed poterit eſſe cõmodatum in caſu vel depoſitum cõmuniter.vt.ff.dicaꝫ. Sed ſi mutuo tibi.x.li.vt tu reddas alias.x.lib.tunc eſt mutuuꝫ.quia teneris ad tantũdem in eodem genere. Sed ſi mutuarem tibi.vt ꝓ.x.corbibus vini.reddas.x.frumẽti.non erit mutuũ:ſed erit contractus innominatus ſm Jo.⁊ Azo do vt des.⁊ dabitur preſcri.verbis act. Or ſignori ſuper prin. huius.l.quero.ponamus aliquis ſcholaris rogauit me quod mutuarẽ ei.x.⁊ ei numeraui.dum ſcholaris recedit ad hoſpitium inuenit nũcium q redit cum multa pecunia: incontinenti rediũt ad me:⁊ reddidit mihi eandem pecuniam: erit ne mutuũ dicunt quidam quod nõ:quia non debet eadem res reddi.vt hic.⁊.ff.ꝑxi.§.in fi.ſꝫ vos dicatis ſm Jo.⁊ Azo. quod erit mutuum:quia de meo factum eſt tuum.vt.ff.e.l.§.appellata.quia mutuaui tibi vt eadem.x.conſumeres.⁊ licet preter ſpem tuaꝫ eadem.x.mihi reddideris.nam propoſitum eſt inſpiciendum.vt inſtitut.quibus modis re contrahitur ob.in ꝑn.vnde iſtud participium recepturi refertur non ad actum:ſed ad propoſitum vtriuſqꝫ nam nõ ſemper recipit quod ſpat.ſimile no.ff.eo.l.qui pecuniam.ſed ſi eo propoſito mutuaui tibi.x.vt non conſumeres ea decem nõ erit mutuũ:ſed cõmodatũ: vt hic dicit̃. Nam ꝓpoſitum cõtrahentiũ eſt inſpiciendum:quia ex tali ꝓpoſito iudicamus vtrũ cõtractus ſit obligatorius vel nõ.vt.ff.e.l.nã et ſi.⁊.ff.de ac.⁊ obli.l.obligationũ ſubſtantia.in fi. Itẽ ſi ſtipulor a te aliquid diſtinguimus vtrũ verba habeãt vt in ſtipulationis an pacti,vt.ff.de pactis.l.iuriſgen.§.qđ fere.originem eiũ

nem eñ ⁊ propoſitū debemus inſpicere. vt ſciamus qđ ſit con-
tractus. vt. ff. man. l. ſi pcurator in pn. Sed q̄ vtilitas eſt. vt ſcia-
mus ſit mutuū vel nō. R̄ñ. duplex vtilitas eſt ſi ſciamus dice-
re qđ ſit mutuū vel nō. Itē vt ſciam⁹ vtrū periculū rei ſpectet
ad debitorem in mutuo vel ad creditorē. in mutuo eñ eſt peri-
culum debitoris. vt. C. eo. l. incendiū. ſed in certis alijs cōtracti-
bus periculū ē creditoꝝ. ¶ Et ſi q̄ras quare. r̄ñ. debitor nō te-
net̄ in mutuo ad idē corp⁹: ſed ad tantūdē l eodē gñe: ⁊ eiuſdē
bonitatis ⁊ qualitatis: vt hic dr. et ita tm̄modo ad genus qđ
nunq̄ perire pōt. vt. ff. de act. ⁊ obli. l. j. §. j. ⁊. ff. de ṽbo. obli. l. in-
ter ſtipu. §. rē ſacrā. in alijs vero ↄ̄tractibus debitor tm̄modo
tenet̄ ad idē corpus: ⁊ ita in ſpē. vñ eius interitu liberat̄: vt dicā
ff. l. j. ⁊ de ac. ⁊ obli. §. is quoq;. ⁊. ff. de verb. obli. l. ſi ex legati cā.
¶ Sed denuo quero qđ ſi ab initio creditor ita dixit mutuo
tibi iſtas decē libras: ⁊ ſi eas cōſumpſeris tm̄dem reddas. ſi nō
cōſumpſeris eaſdē reddas. nūquid erit mutuū. Reſpon. nō an-
teq̄ conſumpſeris. vt. ff. eod. l. quod ſi ab initio. Qualiter petet
pecuniā creditor ſi non cōſumatur. Reſpon. ſi creditor eſt dñs
vēdicabit eā. vt. ff. eo. l. rogaſti. §. vlti. ⁊. l. ſi luſſa. ⁊. l. cū fund⁹ §.
ſeruū tuum. Sed ſi creditor nō ſit dominus condicet eam ra-
tione poſſeſſionis. vt. ff. de cōdi. indebi. l. indebiti. §. ſed ⁊ ſi nū-
mi. ¶ Sʒ denuo quero. nunq̄d cōſiſtit cōmodatū in pecunia
in oleo ⁊ ſimilibus. R̄ñ. regulariter nō: q⁊ cōſiſtit cōmodatum
in his rebus que vſu nō conſumūtur. cōſiſtit tñ in caſu. vt pu-
ta ſi cōmodaui tibi pecuniā: vt nō cōſumas eā: ſed cōmodo ti-
bi ad pompā vt appareas ditior. vt. ff. commo. l. ij. in fi. ⁊. l. ſeq.
Or ſequitur in litera, mutui datio ⁊c. et incipit ſcđm dictum
in quo ponitur, in q̄bus rebus contrahatur mutuum. in his re-
bus, ſcʒ ſolis, que pondere, vt aurum conſiſtens in maſſa, nu-
mero vt pecunia numerata, mēſurave, vt vinum ⁊ oleum ⁊ ſi-
milia. vt hec colligūtur inſti. q̄b⁹ mo. re cōtrahitur ob. in pn.
cōſiſtunt, ſub. ⁊ i his ↄ̄ſiſtit mutuū. ⁊ nō in alijs, qm̄ earum ⁊c.
annectit rōnē quare in illis rebus tm̄ cōtrahat̄ mutuū, poſſu-
mus in creditū re. i. in mutuū. ⁊ ſic ſtricte ſumit̄ hic mutuum.
vt ⁊ alleg. j. ad mace. l. quia aliq̄ñ tñ aliter accipit̄ credere vt ib
j. ſ. l. proxi. ⁊ ſub. non datione aliarum rerum, quia in gñe ⁊c.
Incipit quartū dictū. in quo reddit̄ ratio rōnis. ⁊ iſte ver. legi-
tur tribus modis. Uno mō ſm antiquos. ⁊ tūc magis in litera
poſitū vel ſubauditū ponit̄ cōparatiue. ſcđo modo legit̄ ſcđm
Jo. ⁊ Az. ⁊ tunc ponit̄ electiue magis. Tertio modo legit̄ ſm
dominū meum ⁊ planius. ⁊ tūc ponit̄ electiue ⁊ ſm antiquos
legitur ita, quia, ſub. res conſiſtentes in pondere. numero. vel
menſura. functionem. i. liberationem recipiunt per ſolutionem
potius. i. magis, in genere ſuo, id eſt rei eiuſdeʒ generis, magis
q̄ per ſpeciem. i. per ſolutionē eiuſdem ſpeciei. q. d. ſi mutuo ti-
bi rē conſiſtentē in pondere numero vel menſura vt reddas in
eodem gñe ⁊ fuit mutuū reddēdo liberaris. ſed hec expoſitio
non eſt bona. quia obligatio ⁊ liberatio ſunt contraria. vt. ff. de
ver. ob. l. inter ſtipu. §. rē. ⁊ ideo dominus Jo. ⁊ Az. legebant ſe-
cundo modo iſtū ṽ. ⁊ ſic qđ predicte res potius recipiūt fun-
ctionē p ſolutionem q̄ per ſpeciem. q⁊ ſi mutuo tibi rē cōſiſten-
tem in pōdere vt reddat̄ res in pōdere conſiſtens in eodē ge-
nere eſt mutuū. ſed ſi eadē res reddat̄ in ſpecie nō eſt mutuū.
⁊ ſic potius ſumitur electiue. ſicut et ibi volo magis eſſe diues
q̄ pauper. i. volo eſſe diues ⁊ non pauper. ⁊ ordinatur lr̄a ſicut
dixi in prima lectura. Legit̄ ⁊ tertio modo ſm dominū meum
Jac. bal. ⁊ melius hec eſt ratio rationis quare in his reb⁹ tantū
cōſiſtit mutuū et nō in alijs. quia res conſiſtentes in pondere
numero mēſurave ſunt eius nature qđ vna fungitur vice alte-
rius. ⁊ ideo ſi mutuo tibi rē conſiſteteʒ in pondere numero et
tu reddis rem eiuſdē generis in pōdere vel numero liberaris.
nā tantū valet iſte. x. lib. boñ. quātū ⁊ ille ⁊ ſic de ceteris que in
pondere numero cōſiſtūt. ſʒ hoc eſt inuenire vix i ceteris alijs
rebus. ſ. qđ vnus equus tātum valeat q̄tum et alius. Item q̄
iſta capa tantum valeat quātum illa. ⁊ ſic de ceteris. ⁊ ideo q⁊
nō ſunt talis generis vt functionē recipiāt in eis mutuum con-
ſiſtere non poteſt ⁊ exponetis ita lr̄am: magis. i. in veritate. et
ordinabitis eam. vt. ſ. dixi. ¶ Sʒ quereret aliquis. cur res q̄ con-
ſiſtunt pondere numero vel menſura ſunt eiuſdeʒ materiei. q̄
vna fungit̄ vice alterius. ſed nō eſt ita i alijs reb⁹ poteſt reſpō-
deri dupl̄r primo vt hoc ſit ꝓpter difficilē ſeparationeʒ ſeu diſ-
cretionem q⁊ non eſt hō ſub ſole qui ſciret dicere iſtud bononi-
nū eſſe diſſimile ab alio. ſi eſt alius eiuſdem qualitatis vel iſtud
aurū purgatū ⁊ pugillatum ab illo auro purgato ⁊ pugillato.
ideoq; functionem recipiūt. ſed in alijs reb⁹ inuenit̄ facilis ſepa-
ratio ⁊ diſcretio nam alie res de facili ſeparant̄ et diſcernunt̄:
vñ vna nō fungit̄ vice alterius. ar. ad hoc. ff. de vſuf. l. vſufruc.
§. ſi vſuari⁹. vl̄ pōt reddi alia rō. q⁊ iſte res cōſiſtentes i ponde-
re numero vel mēſura ſi ſemp tenerē eſſent mihi inutiles vnde
vt fiant mihi vtiles poſſunt ↄ̄ſumi. vñ q⁊ vſu ↄ̄ſumunt̄ admiſ-
ſa eſt in eis functio. ⁊ ſufficit ſi eedem reddātur. In alijs aūt re-
bus nō cōtingit hoc. quia ⁊ ſi ſemp teneamus poſſunt nobis
eſſe vtiles. Or ſequitur in litera, nam in ceteris rebus, ſub. que
non conſiſtunt pōdere numero vel menſura, ideo in creditū. i.
in mutuū, nō poſſumus, ſub. q⁊ aut eedem reddūtur. ⁊ tunc nō
erit mutuum. vt in p̄mo dicto hui⁹ legis aut alie. ⁊ in talib⁹ re-
bus eſſe nō pōt. ⁊ hic annectit q⁊ aliud ꝓ alio inuito creditori
ſolui non pōt. ¶ Or ſignoꝝ ex his q̄ dicta ſunt nobis caſum ⁊
ſummariā expoſitioneʒ lr̄e potuiſtis perpendere mō alia ſunt
indaganda opponēdo: reſpondendo: querendo: ⁊ ſoluendo: ⁊
ad principiū hui⁹ legis inſtatur ⁊ opponit̄ tripl̄r. hic dicit̄ qđ
mutuū cōſiſtit in his rebus q̄ cōſiſtūt in pōdere numero ⁊ mē-
ſura ſed lex cōtra que dixit qđ mutuū nō cōtrahit̄ niſi proficiſ-
cat̄ pecunia. vt. ff. e. l. §. appellata. in fi. ad qđ vos dicetis qđ di-
cit lex cōtra. qđ non eſt mutuū. niſi proficiſcatur pecunia. i. res
cōſiſtēs i pōdere numero mēſura. ⁊ ſic ↄ̄cor. hec lex ⁊ illa ⁊ p̄ſō-
ptū eſt leges legib⁹ ↄ̄cordare. vt. C. de ioſſi. do. l. vnica. ¶ Un-
3 de no. † qđ nomen pecunie in iure noſtro ſumit̄ ſtricte. large: et
largiſſime: ſtricte ſumit̄ cū, ſumit̄ ꝓ pecunia tm̄. et ſic ſumitur.
ff. ad. l. corne. de fal. q ſalſam. ⁊. ff. de ↄ̄tra. emp. ⁊ ven. l. ij. ⁊ inſti.
de cōtrahen. emp. §. preciū. ⁊. ff. ad maced. l. j. ⁊ in iſta ſignifica-
tione nō ſumit̄ in ſequēti. §. ¶ Aliq̄ñ nomen pecunie ſumitur
large. vt appellatione pecunie cōtineat̄ ois res q̄ conſiſtit pon-
dere numero: menſurave ⁊ ſic ſumit̄ in ſequēti. §. q̄ ſignatur ꝓ
cōtra. vt. ff. de lega. j. l. talis ſcriptura. ¶ Aliq̄ñ nomē pecunie
ſumitur largiſſime. vt appellatione pecunie contineat̄ nedum
nūmi imo oēs res: q⁊ oēs res in pecunia ↄ̄certi pñt. ⁊ ſic ſumi-
tur. C. de cōſti. pecu. l. ij. in fi. ⁊. ff. de verbo. ſign. l. pecunie appel-
latio. ⁊. l. pecunie verbū. ⁊. l. pecunie nomē. ¶ Sed denuo ſecū-
do inſtatur ⁊ opponit̄ ad p̄n. huius legis ſic ſi mutuū conſiſtit
in his rebus que conſiſtunt in pondere numero vel menſura
videt̄ qđ conſiſtat mutuū in oib⁹ reb⁹ que cūq; ſunt in orbe. nā
oēs res de mūdo pñt ponderari: aut nūerari: aut mēſurari. ⁊ ſi
male dicit hec lex q̄ dicit qđ mutuū ↄ̄ſiſtit in certis reb⁹ tm̄. ad
qđ vos dicetis qđ in mutuo q̄tuor ↄ̄ſiderātur. ſ. natura. Apti-
tudo ⁊ ↄ̄ſuetudo. Et cauſa inuētiōis. Eſt eñ natura pecunie
vt pecunia det̄ ad numerū. ⁊ ad h̄ eſt apta ⁊ ↄ̄ſueta ⁊ adinuē-
ta vt det̄ ad numerū. vt. ff. de ↄ̄hē. emp. et vend. l. j. vñ nūero in
pecunia conſiſtit mutuū. Item natura eſt auri vel argenti vt
ponderet̄: ⁊ ſic dat̄ ⁊ ad hoc eſt adinuētū in maſſa vt ponde-
ret̄. q⁊ aptū conſuetū eſt et inuētū. vt aurū ⁊ argentum det̄ ad
pond⁹. Item in vino et oleo natura eſt: vt det̄ ad menſurā et
ſunt apta conſueta ⁊ adinuēta ad hec ⁊ idē eſt in ſimilib⁹. Nō
eſt tñ hec natura equoꝝ vt dent̄ ad pond⁹ ⁊ magnū mirū fa-
ceret qđ ſi videret aliquē facere pōderare equū. Itē nō eſt na-
tura libroꝝ vt dent̄ ad pond⁹. Item non eſt natura veſtiū vt
dent̄ ad numerū nec ad hoc apte vel adinuente ſunt veſtes et
idē eſt in conſimilib⁹. Itē non eſt natura prediorū vt dent̄ ad
pond⁹ vel vt dent̄ ad mēſuras vaſorū. licet dent̄ ad aliā men-
ſurā q̄ loquat̄ hic. nec ad hoc ſunt apta. vel adinuenta ꝓdia.
vñ in his nō ↄ̄ſiſtit mutuū ſʒ locatio ⁊ cōductio vl̄ ēptio vl̄ ꝓca-
4 riū. † Sed ↄ̄ſiſtit mutuū in his reb⁹ q̄ ↄ̄ſiſtunt pondere nume-
ro mēſurave inſpecta natura aptitudine ⁊ ↄ̄ſuetudīe ⁊ cā inuē-
tiōis. Sʒ denuo ad tertiū q̄ hic dr inſtat̄ et opponit̄ et ſignat̄
contra ⁊ dñs Jo. ⁊ Az. ſignāt infinita contra. ⁊ ſoluunt cum
magna difficultate. ſed tollāt vnico ṽbo. vos habetis hic vnā
regulaʒ quod aliud ꝓ alio inuito creditore ſolui nō poteſt. ſed
ſignat̄ cōtra primo in eccleſia que dat ſuā rē creditori inuito ſi
5 alis ſoluere non pōt: vt. C. de ſacroſanc. ec. auf. inſ. ad ſo. † cuius
contrarū vos dicetis hic ponit̄ regula qđ aliud pro alio inuito
creditore ſolui non pōt. Ad iſtā regulā concordat. ff. de re iudi.
l. ſi ſe non. §. aut ꝓtor. ⁊. ff. de cōſti. pecunia. l. ꝑmiſſor ſtichi. in fi.
⁊ de ſolu. l. eum a quo. ⁊. ff. q̄bus modis pi. vel hy. po. ſo. l. Item
liberat⁹. §. q paratus. Sʒ iſta regula fallit fauore eccl̄ie. vt in. l.
ſ. Itē fallit in debitore qui dʒ aurū: nec habet aurū: vt in auf.
de fideiu. §. q̄ atū. ſʒ ibi fallit ratiōe neceſſitatʒ. ⁊ neceſſitas nō
habet legē. vt. ſ. de officio ꝓcōſulis et lega. l. aliq̄ñ. ⁊. ff. de offi.
pre. l. illicitas. Itē fallit rōne affectiōis. ſi a te herede fili⁹ tuus
naturalis eſt mihi legat⁹ non teneris mihi dare: q⁊ melius eſt
vt habeas eū ſeruū q̄ alius. vt. ff. de le. j. l. qui domus. ſ. qui con-
fitet̄. ſic ⁊ alibi inſpicit̄ rō affectiōis. ff. man. l. ſi ſeru⁹. Item fal-
lit in noxalib⁹ actionibus. vt. ff. de re iudi. l. miles. ſed ibi eſt ra-
tio ſpecialitatis ne dñs grauetur vltra corpus ſerui. vt. ff. de vi
⁊ vi ar. l. j. qđ igit̄. Item fallit vbi ↄ̄ſtituiſti tituʒ dare fideiuſſo-
rē: q⁊ ſufficit ſi das eque bonū vt. ff. de conſti. pecu. l. qui duo. in
prin. Itē fallit. C. de dona. l. ſi quis ar. §. ſin autē donatio. Un-
de no. quod in brocardicis ſunt due rub. que ſunt contrarie. et
vna dicit aliud ꝓ alio ſolui poſſe creditori. Alia rub. dicit aliud
pro alio inuito creditore ſolui nō poteſt. Ad qđ dominus Jo.
dixit ita aut debet̄ ſpēs: ⁊ tūc aliud ꝓ alio inuito creditore ſol-

ui nõ poteſt: niſi ex iuſta cauſa: q̃a non inuenit ſpeciem. Si au‑tem aliqs debet quantitatem: tunc aliud pro alio inuito cre‑ditore ſolui poteſt. vt. ſ. de leg. ii. l. fideiuſ. §. ſi quis ſeruo. que ſo‑lutio non placet. vt. C. de ſolu. l. cum a quo. ⁊ ſ. de pigno. actio. qd ſi non ſolueris. ⁊ quia ſi cõmodauero tibi certam quantita‑tem pecunie: vt ditior appareres teneris mihi in quantitate. non tñ aliam quantitatem poteris ſoluere: ſed eadem teneris ſoluere. vt. ſ. cõmo. l. ſed mihi videtur. §. vlti. cum. l. ſeq. Quare vos ita diſtinguetis. vtrum creditor dãnificetur in aliquo ſi a‑liud pro alio ſoluat. ⁊ tunc aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt. ſed ſi non intereſt creditoris alid pro alio ſibi ſolui tunc ei inuito ſoluitur. vt argu. ſ. de ſolu. l. paulus. reſpon. ſum‑pto argu. a contrario ſenſu qd eſt fortiſſimũ. vt. ſ. de offic. eius cui man. eſt iuri. l. i. §. hui⁹ rei. nec em̃ malitiis hominum eſt in‑dulgẽdũ. vt. ſ. de rei vẽ. l. fundo. Uel poteſt diſtingui alio mõ. aut qs tenet dare. aut facere. ſi aliqs tenet dare hec eſt regula vt dare teneat. vt. ſ. de verbo. oblig. l. vbi autem. in ſi. Fallit in mutuo: vbi non idem: ſed in eodẽ genere redditur. Item fal‑lit ſi ſubeſt iuſta cauſa. vt dicto. §. ſi ſeruo. Item fallit ſi dicam reo non poteſt p̃ſtari. vt in. §. qui confitetur. Si autẽ quis tene‑tur facere liberatur p̃ſtando intereſſe. vt. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. ii. ⁊ ſ. de verbo. obliga. l. quotiens. Item fallit in caſibus not. in qbus quis ad factum preciſe tenetur. ſ. de re iudica. l. ſi qs. Uel poſſunt ita ſolui. aliud pro alio in mutuo ſoluitur credito‑ri in eodem genere vt hic. In aliis ɔtractibus ſi res q̃ debetur extiſtat eadẽ ſoluitur alſ non ſoluitur. vt. ſ. de dolo. l. arbitrio. §. non tantũ. ⁊ ſ. de arbi. l. in hac act. ¶ Or ſignori ſuper prin‑cipium hui⁹ legis formare cõſueui aliquas queſtiones. Pone mutuaſti mihi marcã argenti ad pond⁹: nunquid potero tibi reddere bonũ eiuſdẽ eſtimationis. Reſpon. ſi volo reddere bo‑noninos ere contaminatos hoc non licet mihi. ſed ſi non ſunt ere contaminati ⁊ ſunt eiuſdem eſtimationis. hoc mihi licet. vt argu. ſ. de auro ⁊ arg. leg. l. i. §. vlti. ¶ Sed denuo quero quid erit i pane quẽ mutãt ſeruientes ſcholariũ ad numerũ tota die aliis ſeruientibus: nũquid erat mutuũ vel cõmodatũ. Reſpõ. non eſt mutuũ: quia non eſt de rebus que cõſiſtunt pondere: numero: vel menſura. Item non eſt cõmodatũ q2 vſu conſu‑mit: ſed eſt ɔtractus innominat⁹. do vt des. ¶ Sz denuo que‑ro. qd mutuo tibi vinũ hoc acto: vt reddas tantũdẽ aceti: nun‑quid erit mutuũ: qdã dicũt qd ſic: q2 idẽ genus eſt vſura ⁊ vi‑ni ⁊ aceti. vt. ſ. de ɔtrahen. emp. l. in emptionibus ⁊ venditio‑nib⁹. §. item querit. alii dicũt qd non eſt mutuũ: q2 non eſt ea‑dem bonitas nec etiã idem genus: quia quoddã acetum fit de aqua quoddã de vuis acerbis. vt in preallе. l. in emptionib⁹ et venditionib⁹ dicam. Preterea appellatione vini nõ continet acetũ vt. ſ. de vino tritico ⁊ oleo. l. iii. ⁊ l. ſi qs vinũ. §. ſi acetum.

6 ¶ †Sed denuo quero: nunqd mutuũ poſſit conſiſtere in vno nũmo. Et videt qd non: q2 locatio vno nummo fieri non põt. vt. ſ. lo. ⁊ con. l. ſi quis conducti. econtra videt qd ſic. vt arg. ſ. de acquirẽ. poſſeſ. l. ſi quis. §. penulti. Sed certe dico mutuum poſſe conſiſtere in vno nũmo: quia vnitas eſt p̃ncipium nume‑ri. lʒ non ſit numer⁹. ⁊ quia non inuenio ꝓhibitum. ſic quia per cõſequens permiſſum videt. vt arg. ſ. ex qbus cau. maio. l. nec non. §. qd autem inquit p̃tor. ¶ Sed denuo quero. quid ſi mu‑tuaui tibi decẽ oues vt mihi redderes eſtimationem. poteris ne videtur quod ſic. vt argu. ſ. ad macedo. l. item ſi filius. §. mu‑tui. Sed certe verius eſt qd non poſſis reddere eſtimationẽ: q2 ois res nõ poteſt in pecuniã conuerti. vt. ſ. man. l. fideiuſſorem.

¶ Mutuum dicitur eo quod fit de meo tuum et ſi non fiat non obligaris. h. d.

¶ Alluſio vocabuli. Et eſt bonum argumẽtum in iure ab etymologia vocabuli maxime negan. vt cõcludit phi. com. in cõſil. cxliii. incip. ex themate p̃miſſo in. ii. col. ⁊ ſic. bis tñ in tertio volu. ⁊ qñ valeat argumẽtũ ab etymologia vocabuli i cõſil. cclxvi. col. i. et a col. iiii. v. nec obſtat in. iiii. vol. Adde. d. Iaſo. hic quẽ videas omnino.

Appellata eſt autem. †Uos in principio huius legis habuiſtis i qb⁹ reb⁹ ɔſiſtat mutuũ ⁊ quãdo ɔtrahat mutuũ. In. §. iſto dicũtur duo. Primo vnde deriuet ſiue qualiter ap‑pelletur mutuũ. ⁊ certe appellatur mutuũ: ex eo qd de meo fit tuũ. Secũdo notatur differentia inter creditum ⁊ mutuũ. cre‑ditum eſt etiam cũ damus eandem rem recepturi. ſiue cõſiſtat in pondere numero: vel menſura: ſiue ſit in pecunia ſiue non. Creditum eſt etiã ſi non ꝓficiſcatur pecunia mutuum non eſt niſi proficiſcatur pecunia: imo interdum eſt creditũ: ⁊ ſi nihil proficiſcatur velut poſt nuptias contractas ſm antiquos. vel diſſolutas ſm Io. ⁊ Az. dos promittat. ⁊ ſic nihil ſoluit vl p̃‑ſtatur. hoc dicit iſte §. videte expoſitionem litere, obligatio. de mutuo. et ita eſt mutuũ ex duobus integris. Et no. quod iuriſ‑conſul. alludit vocabulo. ſic et alibi ponitur alluſio vocabuli ᵃ dum deſcribitur poſſeſſio eſt. ſ. de acquiren. poſ. l. i. in p̃ncip. ſic dum dicimus arrogatio eſt ⁊c. vt. ſ. de adop. l. ii. et eſt hoc ve‑rũ in naturali mutuo. ſecus ſm Io. et Az. in mutuo ciuili. vt in ſtitu. de literarũ ob. in p̃n. ⁊ §. plane. ⁊ C. de non nume. pecu. l. in contractib⁹. ſʒ Ia. bal. dicit qd eſt vnũ mutuũ ſcʒ naturale tanti. vt. ſ. e. l. §. vltimo. Item hoc eſt verũ in mutuo qd cõtra‑hitur pure ſecus in mutuo qd contrahitur ſub conditione. vt ſ. e. l. omnia. ⁊ l. p̃inde. reconciliatur tamen: lʒ a p̃ncipio non ſit mutuũ cõſumptione ⁊ aliis pluribus modis. vt plene dicã. ſ. e. l. ſi a furioſo. et ideo hic amplius de his nõ tãgo. ⁊ huculqʒ du‑rat primum dictum huius. §. Or ſequitur in litera. a ſpecie, nã creditum eſt genus: et mutuum eſt ſpecies. vnde quicquid eſt creditum eſt mutuũ: ſed nõ cõuertitur quicquid eſt mutuũ eſt creditũ. ſic em̃ ſe habent vt animal et homo. nã homo eſt aial. ſed aial nõ eſt homo. et ſic ſe habent vt populus ⁊ plebs. inſti. de iure naturali gen. et ciuili. §. plebiſcitum. nam appellatione populi continentur nobiles et ignobiles appellatione plebis continentur minores. i. ignobiles tñ. creditum eſt, et contra‑hitur cõmodatum vel depoſitum vel aliis cõtractus. vt. ſ. e. l. in princi. habuiſtis. et ibi plene dixi. Item mutuum ſcʒ natu‑rale, niſi proficiſcatur pecunia. i. res conſiſtens in pondere nu‑mero: menſura ue. et ſic ſoluitur cõtra. ſ. eo. l. in princi. ⁊ ibi dixi plenius qualiter accipiatur nomen pecunie, veluti, ponit ex‑emplum. poſt nupt. dos promittatur. iſte verſ. exponitur duo‑bus modis. et vno modo ſcd̃m antiquos. ſic poſt nuptias ſcʒ iam contractas verbi gratia. ſi mulier contracto matrimonio promiſit dare centũ in dote marito valet ꝓmiſſio. vt. C. de do‑natio. ante nup. l. vlt. in p̃n. et creditum eſt. i. maritus mulieris eſt creditor eius: licet mulier ab eo nihil acceperit. et ideo dicit poſt nup. q2 ſi ante nupt mulier promitteret dotem videretur ineſſe tacita conditio. vt ſi matrimoniũ contraheretur dos ſol‑ueretur. alſ non. vt. ſ. de iure do. l. ſtipulationẽ que ꝓpter cau‑ſam dotis fiat. vt arg. l. non em̃. ⁊ l. promittendo. in p̃n. at penden‑te conditione nõ eſt creditum. vt. ſ. de ac. ⁊ obli. l. ii. ⁊ iii. ſed cer‑te hec expoſitio nõ placet dñis Io. ⁊ Az. quia pendente cõdi‑tione eſt creditum: q2 lʒ pendente conditione nõ debeatur iñ ſpes eſt deberi. vt. ſ. de verb. ſig. l. creditores. ⁊ ſ. de act. ⁊ obl. l. is cui. ⁊ ideo ſm Io. ⁊ Az. vos exponetis poſt nup. ſcʒ ſolutas verbi gratia. cõtraxi matrimoniũ cum muliere. ⁊ ſoluto matri‑monio diuortio ꝓmiſi centũ mulieri noie dotis que nõ accepi creditum eſt: q2 icenus videor donare. vt. ſ. de cõdi. inde. l. i. et q2 falſa demonſtratio nõ vitiat ſtipulationeʒ. vt. ſ. de lega. i. l. ſi ſic. §. ſi mihi. ⁊ ideo dicit poſt nup. ſolutas q2 ſi ꝓmitteret con‑ſtante matrimonio: videretur quedã donatio inter virũ ⁊ vxo‑rem facta vnde non valeret niſi morte donantis cõfirmaret. vt. C. de do. cau. non uu. l. ii. ⁊ ſ. de verbo. obli. ſi diuortio facto et. ſ. de dona. inter virum et vxo. l. i.

In mutui autem. In. §. iſto primo ponitur quedam regula. ⁊ poſtea ei obiicit. et regula iſta talis eſt: q2 oportet eum q mutuat do‑minũ eſſe. huic regule obiicitur nõne filiusfa. et ſeru⁹ mutuant nũmos peculiares. et tamẽ nõ iuni dñi: ſed pater vel domin⁹. Et reſpon. qd iſtud non obſtat: quia videtur facere voluntate patris vel domini: ſic vt eſt alibi ſi pecuniã mutuas voluntate mea: videor mutuare nõ tu. et ideo mihi acquiritur actio. licet mea pecunia non fuerit. hoc dicit iſte. §. videte expoſitioneʒ li‑tere, in mutui datione oportet dominum eſſe dantem, ſub. vel quaſi dominũ. vt eſt tutor ⁊ curator. vel procu. qui querũt act. vt. ſ. de procura. l. procurator. ⁊ ſ. eo. l. ſi pecuniam. ⁊ ſ. de tute. et ra. diſ. l. tutor. §. q tutelam. ⁊ ideo oportet dñm eſſe dantem: q2 ſi nũmos non faceret accipientis nõ eſſet mutuum. vt. ſ. pe‑pi. §. tamẽ licet non ſit mutuũ ab initio. ex poſtfacto tamen re‑conciliatur vſu vel conſumptione. vt plene dicã. ſ. e. l. ſi a furio‑ſo, oblig. ſcilicet accipienteʒ id enim, modo reſpõdet, mutuaʒ pecuniam, ſcilicet tuam meo nomine. vt. ſ. eo. l. certi conditio. §. ſi nũmos, non fuerint, et eſt ſpãle in mutuo quod per aliũ que‑rat mihi act. vt. ſ. e. l. certi cõditio. §. ſi nũmos. ſʒ regulariter cõ‑tra. vt. C. per quas perſo. nobis acqui. l. i. in conditione aũt cer‑ti aliud eſt. vt. ſ. l. certi con. §. quoniam.

¶ Mutuum eſt triplex: eſt mutuum naturale tantum: ciui‑le tantum: et naturale et ciuile. vbi de quolibet.

Uerbis quoqʒ. §. iſte legit et intelligitur duo‑bus modis. ⁊ vno modo legit ſm Ioã. et az. vt iſte ſit ſenſus. mutuum non ſolum contrahit re. vt habuiſtis. ſ. e. l. in p̃n. imo ⁊ bis. vt ſi mutuo tibi. x. et ſtipu‑lor a te illa. x. mihi reddi. hoc dicit iſte. §. ⁊ ſm iſtam lect. ita ex‑ponet in literam, verbis quoqʒ, pro etiam, credimus. q. d. non ſolum mutuum contrahitur re imo etiam verbis: puta ſi mu‑tuo tibi. x. et ſtipulor a te alia. x. eiuſdem generis: naſcitur actio non ex ipſa numeratiõe: ſed ex ipſa ſtipulatiõe: vt. ſ. de nouat. l. ſi ita. in ſi. ⁊ l. ſe veliti ſtipulatione, vt inſtit. de verbo. obli. in p̃m. et intelligatis de ſtipulatiõe cõtracta ſolennib⁹ verbis. vt ſ. de ver. ob. l. ſtipulationũ. §. ſtipulatio. vnde no. ſm Io. ⁊ azo. quod †triplex eſt mutuuʒ eſt mutuũ naturale tantum eſt mu‑tuũ ciuile tñ: eſt mutuũ ciuile natura cooperante: eſt mutuum

naturale

naturale tantū.vt ſi mutuo tibi qḋ cōſiſtit in pōdere:numero:
mēſura ue.⁊ non ſtipulor a te reddi.vt.ſ.e.l.in prin.⁊.ſ.l.pri.et
inſti.quibus mo.re ꝯhitur ob.in prin.eſt mutuū ciuile tm̄:vt ſi
emitto literas ſpe future numerationis in quibus cōfiteor qḋ
mutuaſti mihi.x.iſtud mutuum eſt inefficax intra biēnium:ſed
poſt biēniū efficit̄ efficax.vt inſti.de literarum ob.§.plane.⁊.C.
de non nu.pecu.l.in ꝯtractibus in princ.⁊ de iſtis duob⁹ mutuis
nō agit̄ hic.Et mutuū ciuile qḋ ꝯtrahit̄ natura cooperāte.vt
ſi mutuo tibi.x.et ſtipulor mihi reddi.⁊ dr̄ ciuile:q: orit̄ actio:
vel obligatio ex ſtipulatione ſi ſtipulatio fuit vtilis non ex nu-
meratione:q: vī ſtipulatio ſecuta cauſa implēde numeratiōis.
vt.ſ.de ver.ob.l.ſi ita.§.griſogonus.⁊.ſ.de noua.l.ſi ita fuero.
⁊.l.ſe.⁊ de iſto mutuo loquit̄ iſte.§.ſi aūt ſtipulatio fuerit inu-
tilis agit̄ ex numeratione.vt.ſ.e.l.certi ꝯdictio.§.qm̄.Sed dn̄s
me⁹ Ja.bal.nō approbat iſtā lect.dhoꝝ Jo.⁊ Azo.imo dice-
bat ipſe abſit a deo qḋ triplex ſit mutuū imo eſt vnū mutuū tm̄.
ſ.naturale tantum.non ob.qḋ ſi emitto literas qḋ ꝯhit̄ obliga-
tio literarū ⁊ eſt mutuū ciuile tm̄:q: nō eſt mutuū:ſ; eſt quidā
cōtractus per ſe:⁊ appellat̄ literarū obligatio.Item non ob.ſi
mutuo tibi.x.⁊ ſtipulor mihi reddi:q̄ ꝯtrahit̄ mutuū ciuile na
tura cooperāte:q: nō eſt mutuū verboꝝ obligatio:ſed quidā
cōtractus p ſe vnde.§.iſtū intelligebat in credito nō in mutuo
⁊ dicebat nō ſolū credimus recepturi eādem rem cōmodatā:
imo verbis credimus.vt puta ſi vēdo tibi aliquid:⁊ reddi mihi
ſtipulor.vn̄ exponebat ipſe ita literā.verbis quoq; credimus.i.
alium ꝯtractū a mutuo celebramus.⁊ hoc eſt qḋ implicat iſtō
quoq;.q.d.nedū cōtrahit̄ creditū re puta cōmodādo vel depo
nēdo:imo ⁊ ſtipulando:vt ſubijcit (quodā actu) .ſ.ſolemni (ad
obligationē cōparādam) .i.cōtrahēdam (veluti ſtipulatione)
q: ſi ex cauſa vēditiōis vel donatiōis ſtipulor aliqd mihi dari
vel fieri creditū eſt:⁊ agā ex ſtipulatione.⁊ hoc plene dicam.ſ.
e.l.ſi a furioſo.ſ; certe intellectum Jo.⁊ Azo.magis approbo.

1 ☞ Quod agitur tacite pro expreſſo habetur et etiam tacite
agitur vt eque bonum tradatur.h.d.
2 Uinum vetus quare ſit melius nouo.
3 Uinum nouum quando dicatur:et quando vetus.
4 Diſpoſitio huius legis:habet locum in obligatione que con-
trahitur re.
5 Contractus nominati qui dicantur et qui innominati.

Cum quid. Dictū eſt.ſ.i qb⁹ reb⁹ ꝯſiſtat
mutuū:⁊ qn̄ ⁊ qualr̄ ꝯhatur
1 in.l.iſta iuriſcō.intēdit tractare etiā de mutuo† ⁊ in
iſta dr̄.Ponam⁹ mutuaui alicui.x.corbes boni vi-
ni veteris i mēſe auguſti:ille poſtea de menſe octobri nō vult
mihi reddere.x.corbes boni vini veteris:ſed.x.corbes boni vi-
ni noui:nūqd debitor mihi inuito poterit hoc facere.rn̄.iuriſc.
qḋ nō nā cū mutuo rē cōſiſtētē in pōdere:numero vel mēſura.
hoc vī tacite agi inter me creditorē ⁊ te debitorē:vt reddas tā
tūdē eiuſdē gn̄is ⁊ bonitatis.⁊ non l; debitori mihi creditori
rem deteriorē reddere ſi cōſiſtit qḋ vinū vet⁹ eſt melius nouo.
vnde cū i mutuo tacite agat̄ īter creditorē ⁊ debitorē:vt eque
bona res reddat̄ ſicut data eſt:illud qḋ tacite agit̄ p expreſſo
debet haberi.h.d.iſta lex.videte expoſitionē litere (cū quid).ſ.
cōſiſtens in pondere:numero vel mēſura:q: in iſtis reb⁹ conſi
ſtit mutuū.vt.ſ.l.pri.in prin.in v.mutui.⁊ inſti.quibus mo.re
ꝯ.ob.in pn.(⁊ ſi) .i.Quia (nō cauerim⁹) .i.expſſe nō dixim⁹ (vt
eque bonū) .i.eque bona res.reddere.ſ.creditori inuito,veluti,
modo exēplificat,pro vetere , nā vinū nouū eſt deterius veteri
et ideo ſub.tantundē alterius boni vini veteris erit reddendū
nam ⁊c.aſſignat rationem,quod agitur tacite inter creditorē
et debitorem,pro cauto.i. pro expreſſo, id autem agi intelligit̄
ſub tacite in mutuo,quod datū ſit.i.mutuatū.Or ſignori ſicut
dixi vobis dictū eſt.ſ.i quib⁹ reb⁹ cōſiſtat mutuū ⁊c.vt dixi in
caſu.modo ex.l.iſta colligetis multa no.⁊ ſtatim colligetis illḋ
no.qḋ vinū vetus meli⁹ eſt nouo ⁊ ſic colligetis quod meliora
ſunt antiqua q̄ noua.⁊ ad iſtud ꝯcordat:q: plus eſt deferēdū
antiquis q̄ iuuenib⁹.ſ.de iur.imu.l.ſemp.⁊.C.de officio recto.
prouin.l.potioris.⁊.C.de tyronibus.li.xii.l.vlti.⁊ ſunt in ar.ad
teſtes ecce ſi paritas eſt in teſtib⁹ numero pſonarū magis cre-
dendū eſt veterib⁹ teſtibus:q̄ſi magis deū timeāt q̄ iuuenib⁹
q̄ſi citius mentirent̄.Eſt tn̄ ꝯtra ar.q: dū tractat̄ de electione
abbatis vel epī:interdū iunior eligit̄ ⁊ non ſemp ſenior.qḋ eſt
illa rōne:q: aliqn̄ ſenior eſt impotens ad regimē eccleſie.vt in
auf.de mo.§.vlti.coll.v.Itē eſt ar.cōtra.q: ait priſcianus.quā
to minores tāto pſpicatiores.ſed illud eſt quantū ad diſcēdū,
Item eſt ar.cōtra.qḋ mancipia iuniora ſunt meliora q̄ vetera
na.vt.ſ.de edi.edicto.l.ſcipiunt.ſed illud ſl̄r eſt quantū ad di-
ſcendū.Itē ex.l.iſta colligit̄ aliud no.qḋ non l; debitori rē de-
teriorē creditori reddere:ſ; eque bonā vel meliorē dz reddere.
⁊ tacite agit̄ inter eos.vnde debet haberi pro expreſſo.vt.ſ.et
ſ.de ritu nup.l.ſi q̄ ꝑ.⁊.ſ.de ſerui.l.ſi cui.Unde colligitur hic
illud ar.qḋ ſi moneta erat melior tpe ꝯtcus:⁊ hodie qn̄ reddit̄
eſt minorata qḋ nō licet debitori reddere eam niſi eā que erat
tpe ꝯtcus.vt pōt no.exemplū olim in ciuitate Boſ.currebant
pyſani:eo tpe multe mulieres ꝯxerunt matrimoniū ⁊ dederūt
c.lib.pyſanoꝝ i dotē ⁊ nō ſunt adhuc.lx.anni qḋ currebat illa
moneta in ciuita.Boſ.poſtea q̄ cepit moneta nr̄a currere ſo-
lutū eſt matrimoniū.nūquid l; heredib⁹ mariti reddere.c.lib.
de moneta noſtra.certe nō ſed debent reddere pyſanos:q: nō
l; debitori rem deteriorē inuito creditori reddere:ſed dz redde
re eque bonā vel meliorē.vt hic dr̄.Et idē dicimus ſi menſura
eſt minorata.Pone qḋ mutuaui tibi.x.corbes vini:anteq̄ red
das menſura eſt minorata.certe debebis reddere ad menſurā
quā accepiſti:nō ad eā q̄ nunc eſt.⁊ hoc arg.huius.l.qua dicit
qḋ res mutuata dz reddi eque bona:⁊ eadē bonitate inſpecta
⁊ qualitate intrinſeca vt data fuit:l; preciū eius curſu tpis mu
tatū.vt.ſ.e.l.vinū.⁊ ad iſtud cōcor.q: tp̄s ꝯtractus dz ſpectari
ſ.mand.l.ſi pcu.in prin.vbi inſpicit̄ tp̄s ꝯtcus:⁊ non tp̄s pn̄s.
vt.ſ.pro ſo.l.ſi id qḋ.§.ſi filius.⁊.C.de bonis que liber.l.cū ops.
in ſi.Itē ex.l.iſta colligit̄ ar.ad qōnē illā qua querit̄ ſi mutua-
ui tibi pbā pecuniā:⁊ tu mihi ignoranti reddis reprobā pecu
niā:licet poſtea expenderim vt pbam an liberetis.certe eſt lex
iſta in ar.qḋ nō ſis liberatus.⁊ ad hoc accedit.ſ.de pign act.l.
eleganter.§.q reprobos.vbi no.hec qḋ.nā hoc nō ex induſtria
tui debitoris:ſed ex prudētia mei creditoris accidit.vt ar.infra
debere.vel act.vendi.l.venditor.⁊.ſ.ad.l.fal.l.ſi his.eſt tn̄ cō-
tra ar.ex quo ſoluiſti reprobā ⁊ expendi vt pbā.qḋ nō videat̄
factum ꝯ meā intentionē.⁊ perinde eſt ac ſi pbam ſoluiſſes vn̄
videaris liberatus:quia nō refert quid ex equipollētibus fiat.
vt.ſ.de arbi.l.quid tn̄.§.de arbi.⁊.ſ.de re iudi.l.in ſumma.Itē
ex.l.iſta colligit̄ ar.ad queſtionē illā ſcholaris ſtuduit in ciuita
te iſta ⁊ male vn̄ receſſit vacuus:ſed qn̄ receſſit ad terrā ſuā ce
pit ſe mirabiliter cōmendare:dicens qḋ ipſe erat ſolus in terra
ſua qui ſciebat iura.quidā reſupinus abbas credēs aſſertioni
ſue qḋ ita eſſet vt dicebat vocauit ipſum ⁊ dixit ei.volo vobis
cōcedere a domo noſtra annuos reditus.ad hoc vt ſitis ad-
uocatus domus noſtre.⁊ ita cōceſſit huic credens illū ita eſſe
pꝫm vt dicebat.poſtea qn̄ vocauit ipſum ad cōſiliū ſuū inue-
nit iſtū qui nihil ſciebat:vidēs ſe circūuentū vult reuocare an-
nuos reditus quos ei ꝯceſſit.q̄ritur nunqd poſſit .⁊ certe ē iſta
lex in ar.qḋ poſſit q: tacite inter abbatē ⁊ illū agebatur qḋ iſte
eſſet ita peritus vt dicebat vn̄ dz haberi pro cauto.vt hic.ſ.de
ſerui.l.ſi cui.⁊ q: ceſſante cauſa ceſſat effectus.vt.ſ.depoſiti.l.ſ.
Sed ſi abbas expreſſe dixiſſet:concedo tibi annuos reditus:
ſi es ita peritus vt dicis.nō valeret cōceſſio ſi inueniret̄ imperi
tus:q: cōtract⁹ ex ꝯuentiōe.l.accipiūt.vt.ſ.depoſiti.l.ſ.§.ſi cō-
uenerit.⁊ ar.de rebus dubijs.l.ſi ita fuerit.Sed certe in qḋ.il-
la nos dicimus.ſi hic agebat̄ in cōceſſione tacite ⁊ non fuit ex
preſſum in cōceſſione nō nocet ſcholari illud :q: eſt hic quidā
ꝯtcus innominatus.do vt facias.vn̄ l; in mutuo p cauto habea-
t̄ qḋ tacite agit̄.tn̄ in ꝯtrib⁹ innominatis qḋ tacite agit̄ nō habe-
tur pro cauto nā qui retinent̄ corde nō pſunt.vt.C.de ꝯdi.ob
cau.da.l.ſi repetēdi.⁊.C.de tranſac.l.ſi maiores.⁊ imputet ſibi
dn̄s abbas qḋ fuit nimis credulus.vt.ſ.de eo per quē factum
erit.l.ſ.⁊.§.i.de in rem ver.l.iii.ſ.ied ſic. ❡ Or ſignori ex his q̄
dicta ſunt vobis caſum huius.l.⁊ ſummariā expoſitionem li-
tere potuiſtis perpendere.modo alia ſunt videnda ⁊ inda-
ganda :ego tn̄ circa.l.iſtā tres qōnes ꝑmittebā.duas p quas
veniā ad cōtraria q̄ ſunt preambule ad intelligenda ſequētia.
❡ Et in primis quero que fuit rō dubitationis in.l.iſta.quis
erat ita fatuus q crederet qḋ liceret debitori pro bona re dete
riorē reddere :q: leges ſunt ſcripte in cōtrariū q̄ dicūt non lice
re debitori rem deteriorē reddere.vt.ſ.cōmo.l.iii.§.ſi reddita.
⁊ alia lex dicit ſi depoſui rē apud te qḋ non l; tibi eā deteriorē
reddere.vt.ſ depoſiti.l.i.§.ſi res.Ad qḋ vos diceti s.ratio du-
bitationis fuit illa:q: leges preallegate loquunt̄ in cōmodato
⁊ depoſito.Sed cōtractus cōmodati ⁊ depoſiti eſt bone fidei
vt inſti.de act.§.actionū.vn̄ non eſt mirū ſi non l; reddere de-
bitori rem deteriorem.ſed mutuū eſt cōtractus ſtricti iuris:q:
non cōnumerat̄ in actionib⁹ bone fidei.vt inſti.de act.§.actio
num.⁊ nō debet idem dici in cōtractibus ſtricti iuris qḋ in bo
ne fidei:q: in ꝯtcibus bone fidei veniūt ea de quibus non eſt
actū nec cogitatū.ſ; in cōtractibus ſtricti iuris veniūt ea tm̄ de
quib⁹ actū ⁊ cogitatū eſt.vt.ſ.de dolo.l.⁊ elegāter.§.non ſolū.
⁊.ſ.de ꝯdi.ob turpē cau.l.vlti.Item q: in actionib⁹ bone fidei
veniūt vſure iudicis officio.vt.ſ.de vſuris.l.mora §.in bone fi-
dei.ſ; in cōtractibus ſtricti iuris nō veniūt vſure citra vincu-
lū ſtipulationis.vt.C.de vſuris.l.quis.Sz iſtud non obſtat q:
ſicut in cōmodato non l; rem deteriorē reddere: ita in mutuo:
q: tacite agitur vt reddat̄ eadē res eiuſdem bonitatis ⁊ gene-

rus.bene dꝫ pro cauto haberi:vt hic dr̄.Uel pōt dici qđ illa vi-
debaꝛ rō dubitatōis:qꝛ videbaꝛ obſcure dixiſſe hic.vnde de-
bebat l.apertius cōſcribere.vnde ſi non fecit dꝫ hoc redūdare
in caput ſuū.vt.ſ.de pac.l.veterib᷒.⁊.ſ.de contrahen. emp.et
vē.l.labeo.ſed hoc eſt verū qn̄ aliquid obſcure dicit̄ at hoc nō
fuit obſcurū:ſꝫ illō agebaꝛ tacite vt nō redderet̄ deterioꝛ: nec
2 ſtipulatio interceſſit. ¶ †Sed denuo q̄ro quare vinū vet᷒ eſt
meli᷒ nouo rn̄.ratio eſt illa:qꝛ vinū vet᷒ defecatū eſt ⁊ purifica
tū:⁊ a fece liberatū.⁊ ſic euaſit periculū acoꝛis ⁊ mucoꝛis. Itē
ſani᷒ eſt vinū vet᷒ quam nouū:vt dicunt phiſici.⁊ ſic eſt meli᷒:
ſed vinū nouū adhuc nō eſt defecatū ⁊ purificatū:⁊ a fece libe
ratū:⁊ poteſt fieri mucidū.Item non eſt ita ſanū. ⁊ ſic eſt dete
rius ⁊ ideo non licet debitoꝛi vinū nouū pro veteri reddere in-
3 uito creditoꝛe.vt hic dicit̄. ¶ Sed denuo quero† quod dicaꝛ
vinū nouū ⁊ qđ vet᷒ in queſtione iſta leges vident̄ loq̄ varijs
modis.⁊ ideo dixerūt quidā qđ vinū vetus dicit̄ qđ nō in pro-
ximis vindemijs:ſed in vīdemijs anni prioꝛis fuit collectū.ſed
vinū nouū dicit̄ qđ i ꝓximis vindemijs collectū fuit. ſi incipia
mus in kalēdis ſeptēbꝛis:vt incipit̄ venetijs. ⁊ ad iſtud eſt ar.
infra.de vi.triti.⁊ oleo leg.l.ſi quis vinū.in fi.⁊.l.ſeq. Alij dixe-
rūt qđ vinū nouū dicit̄ etiā vinū nouū collectū in ꝓximis vin
demijs.⁊ dicit̄ nouū vſqꝫ ad mēſem nouemb.ſeq.ſꝫ aduenientī-
bus kalēdis nouēb.ſeq.dicit̄ vinū vet᷒.⁊ ꝓ iſto errore facit qꝛ
precipit imperatoꝛ militib᷒ erogari vinū vet᷒ vſqꝫ ad kal.no-
uemb.Adueniēte illo mēſe ex tūc precipit erogari vinū nouū.
⁊ hoc facit vt bene ſint ſani ⁊ ne febꝛicitent̄.vt.C.de ero.mi.an.
li.xij.l.iubemus.ſed certe.l.illa non dicit hoc quod vinū proxi-
marū vīdemiarū dicaꝛ nouū vſqꝫ ad kal.nouēb.Sꝫ dicit ideo
imper.qđ debeat erogari militib᷒ vinū vet᷒ anni precedentis.
vſqꝫ ad kal.nouemb.aduenietib᷒ aliis kal.qꝛ vinū vet᷒ eſt dif
ficile inuenire.ideo eroget̄ vinū nouū.Et ideo dicetis vt cōſue
ui dicere vinū vetus dicit̄ vinū vni᷒ anni.Et ideo defecatū et
purificatū a fece:niſi conſuetudo patriſfami. vel patrie aliud
ſuaderet vinū nouū eſt huius anni nondū defecatū ⁊ purifica
tū.vt infra de vino tritico ⁊ oleo legato.l.ſi vinū.in prin. ⁊ in fi.
cum.l.ſeq.nam vinū non defecat̄ in toto primo anno. vnde in
marchia anconitana inuenies vinū collectū in ꝓximis vinde-
mijs turbidū vſqꝫ ad kal.auguſti.⁊ tunc incipit clarificari.vn-
de ipſi vocant vinū vetus qđ eſt duoꝝ vel trium annoꝝ ⁊ vo-
cant illud vinū trebianū.ſed dn̄i mediolani vocāt vinū prime
folie.i.primi anni. ſcđe folie.i.ſcđi anni.tertie folie.i. tertij anni.
⁊ de iſto vino tertie ⁊ quarte ⁊ quinte folie. dicit̄ qđ eſt multū
Nouarie. ¶ Modo ad.l.iſtam opponit̄. et ſignat̄ expreſſum
contra.habetis hic.qđ in contrahendo tacite agit̄ ꝓ cauto ha
bet̄.ſꝫ lex ꝯdicit aperte.que dicit quicqd aſtringēde obligatio
nis cauſa dictū fuit.i.dicendū.ſi nō exprimaꝛ pro obmiſſo ha-
bendū eſt.vt.ſ.de verb.obli.l.quicquid.in princ.Ad ſol. cuius
4 contrarij vos ita dicetis † hec lex loquit̄ in obligatione q̄ con-
trahit̄ re.vt in mutuo.vt inſti.quib᷒ mo.re contra ob. in prin.
lex.vero contra loquit̄ in ſtipulatiōe.i.in contractu q celebraꝛ
ꝟbis vt.ſ.l.pxi.in fi.inſti.de ꝟb.obli.in prin.vn̄ in obligatiōe q̄
contrahit̄ verbis qcqd nō exprimit̄:intelligit̄ eſſe omiſſum.et
eſt ratio diuerſitatis:qꝛ in obligatione q̄ contrahit̄ re:equitas
ſuadet vt tenearis ad eque bonam.vt accepiſti.Sed in obliga
tione que cōtrahit̄ verbis ſuadet eqtas qđ qs obliget̄ ſecūdū
formam verboꝝ nō aliter.⁊ hec eſt vera ⁊ aperta ſol. bene cō-
ſueuit alio modo ſolui iſtud cōtra.vt dicaꝛ qđ tacite agit̄ inter
alterū contrahentiū puta inter ſtipulatoꝛē:non inter ꝓmiſſoꝛē
certū eſt qđ ego interrogo.vnde qđ nō eſt expreſſum pro omiſ
ſo dꝫ haberi:qꝛ verba ſtipulationis ſunt interpretāda cōtra ſti
pulatoꝛē.vt infra de ver.ob.l.ſtipulatio.§. in ſtipulationib᷒. et
ſic loquit̄ lex cōtra.ſec᷒ ſi agit̄ tacite:per vtrūqꝫ cōtrahentiū.nā
tūc qđ tacite agit̄.ꝓ tāto dꝫ haberi vt hic. ¶ Sꝫ denuo oppo-
nit̄ ⁊ videt̄ qđ quodlibet vinū ꝓſtādo debitoꝛ liberet̄. vt.ſ.nā
l.fideiuſſorē.⁊.ſ.de ꝟb.obli.l.triticū.q̄ ſunt cōtra.Ad qđ pōt di
ci aliō eſt i ꝯtractu mutui.vbi habet̄ reſpect᷒ ad id qđ daꝛ.quo
caſu nō lꝫ debitoꝛi reꝫ deterioꝛē reddere vt hic. aliō eſt in alijs
contractib᷒:vt ſtipulationis vel venditionis:qꝛ in his non ha-
bet̄ reſpectus ad id qđ datū eſt qꝛ nihil datū eſt.vn̄ quolibet
in genere dato.⁊ ſic loquunt̄ leges cōtrarie.⁊ eſt ratio diuerſi
tatis.vt in alio contrario dixi. ¶ Et ad ſolutionem hoꝝ cōtra
rioꝝ.⁊ vt plene liqueat articul᷒ iſte:ita ꝯſueui diſtinguere. Et
aduertatis hanc diſtinctionē.qꝛ nō inuenietis eā in aliqb᷒ ſcri
ptis noſtris:niſi aliqs veſtrū poſt nos ſcripſerit. ⁊ dico ſic.cum
aliquid agit̄ inter contrahentes:aut expreſſe aut tacite.ſi exp̄ſ
ſe:aut illud eſt honeſtū aut inhoneſtū.ſi honeſtū illō debet ſer
uari.vt ſupꝛa de pactis.l.j.⁊.l.iuriſgentiuꝫ.§. pretoꝛ ait.⁊.C.de
acti.⁊ ob.l.ſicut in initio.⁊ infra.de conſti.pe.l.j.in prin. Si aūt
non eſt licitū:qꝛ eſt contra.l.nullo modo debet ſeruari.vt.C.de
leg.⁊ cō.l.non dubiū.⁊ infra de ver.ob.l. veluti.⁊.l.generaliter
⁊.l.ſi plagū.Si vero inter cōtrahentes agit̄ aliquid tacite aut
5 in cōtractibus inoiatis aut noiatis † ⁊ dicunt̄ noiati ꝯtractus
qui cadūt in propꝛiū nomē ꝯtcus.vt emptio ⁊ venditio. ⁊ loca
tio ⁊ conductio ⁊ cōmodatū vt.ſ.de pac.l.j.in fi.⁊.l.iuriſgentiū
in prin.⁊ dicunt̄ innominati cōtractus.do vt des.facio vt des
do vt facias facio vt facias.⁊ tranſactio in larga ſignificatiōe
ſꝫ in ꝓpꝛia ſignificatione potius dicaꝛ diſtractus.vt.ſ. de pre-
ſcrip.ver.l.naturalis per totam.l ⁊.C.de fide inſtru.l. ꝯtractus
In cōtractibus nominatis ſubdiſtinguo qꝛ aut cōtractus no
minati celebrant̄ re vel conſenſu vel emptione vel venditiōe.
aut verbis tm̄ aut ſtipulatione.ſi cōtractus nominat᷒ celebra-
tur re.vt eſt mutuū:vt eſt cōmodatū.vt inſti.qui.mo.re ꝯtrahitur
oblig.in princ.in iſtis cōtractibus nominatis qđ tacite agitur
pro expreſſo habet̄.⁊ ſi expreſſum nō fuerit. ⁊ ſic loquitur hec
l.ſ.de act.emp.⁊ vendi.l.ex empto. in princ.⁊.C.de euict.l.non
dubitaꝛ.⁊ idē in cōtractu nominato qđ celebratur conſenſu.
vt eſt emptio ⁊ venditio ⁊ matrimoniū.nam ibi qđ tacite agit̄
ꝓ expreſſo habet̄ nā in emptionib᷒ ⁊ ſimilib᷒ plus inſpicim᷒
intē. quam verba.vt infra de contrahen.emp.⁊ vendit.ſed cel
ſus.§.ſumma.⁊ infra de ritu nup.l.promittēdo. Fallit hic in no
uatione.vt.C.de noua.vlti.Item fallit in duobus reis qui ho-
die ſm̄ ius nouiſſimū aut̄.non tenent̄ inſolidū niſi expreſſum
actū ſit vt.C.de duob.reis aut̄. ibi ſignata que incipit hoc ita.
Si aūt cōtractus celebrant̄ verbis ibi qꝛ ſtipulatio ꝯtrahitur
per interrogationem precedentem ⁊ reſponſionem ſequentē.
vt infra de verb.oblig.l.ſtipulatio.§.ſtipulatio. ibi omne quod
verbis nō exprimitur intelligit̄ eſſe omiſſum.⁊ ſic loquit̄.l.con
traria infra de verbo.oblig.l.quicquid. Si aūt contractus ſint
innominati.vt eſt do vt des.facio vt facias ⁊ rerū permutatio
in iſtis cōtractibus innominatis qđ tacite agitur ſi in corde re
tentū eſt pro omiſſo habendū eſt. ⁊ ideo ſi do tibi.x. hoc retēto
in corde q amicioꝛ mihi ſis q mecū proficiſcaris in dando ta
men hoc nō expreſſi hic quod tacite agitur pro omiſſo habet̄.
vnde licet poſtea non ſis meus amicus non mecum proficiſca
ris non poſſum repetere datum.⁊ ſic intelligit̄.C.de tranſac.l.
maioꝛes.C.de condi.ob cau.da.l.ſi repetendi.⁊.ſ.de condi. ob
cau.da.l.dedi.§.ſi libertus.⁊.ſ.de dona.l.ij.§.vlt.⁊ ideo in que-
ſtione abbatis ſupꝛadicti in conceſſione redituū conceſſa ſcho-
lari vt preſtet patrociniū abbati qui credebat eum eſſe peritū
qꝛ fuit contract᷒ innominat᷒ dicim᷒ ſi fuit oꝛe omiſſum q nō
reuocat annuos reditus ſi apparet q non ſit iureperitus.vt
ſ.dixi.Modo ſuper.l.iſta ſubijciaꝫ duas queſtiones quas do.
Ioā.⁊ Azo hic ſcripſerunt:ſed nō fuerunt auſi determinare.
vos habetis in.l.iſta q non licet debitoꝛi rem deterioꝛem red-
dere vt vinum nouū pro veteri.Sed quid erit ecōtra:mutua
ui tibi.x.coꝛbes bōi vini noui:tu vis mihi reddere.x.coꝛbes bo
ni vini veteris:nūquid licebit tibi me inuito do.Io. ⁊ Azo al-
legant pro ⁊ econtra:ſed non determinant. Et videt̄ q non li
ceat tibi me inuito pro vino nouo reddere vetus qꝛ nō licet de
bitoꝛi aliud pro alio ſoluere inuito cereditoꝛe. vt.ſ.l.pxi.§.j. cū
ſuis ſimilibus.Item ſi mutuaui tibi vinum nouum tu teneris
ad vinū nouum eque bonū ſi tu pro vino nouo vis reddere vi
num vetus niſi videris mihi cōditionem meā facere melioꝛē
ex quo reddis mihi inuito aliud pro alio.nā ſi ſtipulans a me
hominem in genere habeo electionē quē velim ſoluere ſcilicet
bonum vel melioꝛem vel medium vel viliſſimum:ſed ſi petis a
me viliſſimum ⁊ expedit eum mihi habere a me inuito non po
tes petere.⁊ ſi petis videris conditionem meā facere deterio-
rem.vt inſti.de act.§.hinc aūt.⁊.§.preterea.Item vſuarius nō
pōt facere domum melioꝛem inuito ꝓprietario.vt.ſ. de vſu. ⁊
habi.l.vlti.Ecōtra videtur q liceat tibi vinum vetus pro no-
uo reddere qꝛ vinum nouum eſt bonū. vetus eſt melius: imo
optimū:⁊ bono quoqꝫ melius inuenitur.vt.ſ. de ꝟb.ob.l. vbi
aūt nō apparet.in prin.vnde q ſoluit melius vinū bonū videt̄
ſoluere.⁊ ſic videt̄ q liceat debitoꝛi ſoluere vinū vet᷒ ꝓ nouo.
Item pro hoc videt̄.l.expreſſa in alia materia. que dicit ſi ha-
beo.ſ.me in pariete tuo:licet tibi aliū parietem melioꝛem refi-
cere me inuito.vt.ſ.ſi ſer.ven.l.⁊ ſi forte.§.etiam.Sed in.q.iſta
ita ꝯſueui diſtinguere.ſi mutuaui tibi vinū nouū ⁊ vis mihi red
dere vinū vet᷒:ſi quidē nō intereſt mea poti᷒ recipere vinū no
uū q̄ vet᷒ teneoꝛ recipere vet᷒ ꝓ nouo qꝛ malicijs hoīm ⁊c.vt
ſ.de rei vē.l.i fūdo.ſꝫ ſi intereſt mea poti᷒ reddi vinū nouū q̄ vi-
nū vet᷒ qꝛ vinū vet᷒ ſciebat nimis d vetuſtate vel qꝛ erā alij
obligat᷒ dare vinū nouū.h caſu tibi debitoꝛi ſi licebit reddere
vinū vet᷒ ꝓ nouo.⁊ ad iſtō facit.l.q dꝫ ſi cogi creditoꝛē nūmos
i alia foꝛma recipe q̄ dederit ſi ſua īterſit.al.ſic.vt.ſ.d ſol.l. pau-
lus rn̄.⁊ ꝓ h eſt ēt ar.ſ.d iureiu.l.iro. ¶ Sꝫ denuo q̄ro.ſi aliqs
venerit ad cāpſoꝛē ⁊ dixit ei dn̄e ſciatis q multū īdigeo.x.lib.
cāpſoꝛ nihil ei numerās cū hēret.x.lib.numeratas coꝛā ſe dixit
ei accipiatꝫ iſtas.x.li.nihil aliō dicēs ei:nūqd dicem᷒ mutuū vl̄
donum

donū. Et videt̄ qđ ſit mutuū. vt ar. C. de dona. l. nec ignorās. Ecōtra videt̄ qđ ſit donatio: qꝛ nō fuit dictū qđ eſſet mutuū. Sed in qōne iſta dico ꝟba que precesſerūt inter iſtos. ⁊ que ſecuta fuerunt fore inſpicienda ⁊ ꝓut apparuerint: dicimus ꝙ eſt mutuū vel donū vt ar. ff. de le. j. l. ſi ſeruus plurium. §. vl. ⁊ ff. de teſt. l. heredes palā. §. ſed ſi notā. ſed ſi ꝑ ꝟba ꝑcedētia vel ſubſequentia appareat. refert vtrū qui accipit ſit extraneus dantis an cōiunctus. ſi eſt extraneꝰ nō preſumit̄ donatio: ſʒ potius mutuū: cū donare ſit perdere. ff. de don. l. filiuſfami. nec eſt preſumendum qđ aliqs iactet pecunias ſuas maxime ⁊c. vt. ff. de ꝓba. l. cū de indebito. ſʒ ſi eſt cōiūctus ⁊ magna ſeruitia ꝑceſſerunt preſumit̄ donatio. vt. ff. man. ſi ꝟo non cemu. §. idē papi. ⁊ ff. de ꝓba. l. ꝑcula. Alij tñ vt Jo. ⁊ Azo ſi nō appareat per verba precedētia vel ſubſequētia diſtinguunt. vtrū quātitas data ſit ita modica. ꝓria vero magna. ⁊ tūc ꝑſumit̄ donatio: an ecōtra. ⁊ tunc mutuū. vt ar. ff. cōmo. l. in rebus. ⁊ ff. de liber. agnoſ. l. ſi quis a liberis. §. ſi mater. ⁊ ff. de do. inter vir. ⁊ vxo. l. ſi id qđ. §. j. ⁊ ar. ff. de acq. re. do. l. cū in corpus. ⁊ ſʒ dñs Jo. ⁊ Azo formant iſtaʒ qōnem: ſuper. l. iſta. tñ hec. q. cōgruentius ⁊ melius adaptatur. ⁊ formatur. ſ. l. proxi. in prin. ⁊ ibi cōſuleſ eam formare vnde melius facies: ſi eam ibi formes ꝙ hic.

1 ☞ Depoſitum ſi fiat gratia recipientis ad eum ſpectat periculum.

2 Depoſitarius regulariter tenetur de dolo ⁊ lata culpa vbi fallit.

1 Si quis nec cauſam. †De ſcđa parte rub. in. §. ⁊ in. l. dictū eſt in. l. iſta dꝛ principaliter de pꝛia parte rub. ſ. de rebus creditis nō de mutuo. ⁊ in ꝑn. huius. l. ponit̄ caſus talis. ego erā empturus aliꝗ predia ꝓ centum: veni ad te amicū meū. ⁊ dixi tibi ſuʒ in tractatu emēdi talia predia: ꝓ. c. ſcio qđ habes pecuniā. rogo te ſi cōtingat me emere. vt de tua pecunia mutues mihi. c. dixiſti tu. ego ſum diues ⁊ bonus homo: qꝛ deū timeo. ⁊ ſic nec cauſaʒ nec ꝓpoſitū fenerādi habeo. ⁊ ſi cōtingat te emere: mutuabo tibi ⁊ gratis. verūtñ habeo neceſſitatē ꝓficiſcēdi accipe iſta. c. ⁊ habeas i depoſito apud te. ⁊ ſi emeris illa ꝑdia ſint tibi mutuata iſta. c. alias nō. Dixi ego in noīe dñi. poſtea receptis iſtis. c. anteꝙ emereʒ ꝑdia amiſi iſta. c. cuiꝰ erit ꝑiculū: an creditoris: an accipientis. rñ. iuriſc. qꝛ h̄ depoſitū ꝯtrū fuit gr̄a accipientꝫ. ꝑiculū erit mei accipiētis. ſub. ſi ſit in dolo lata: vel leui: vel leuiſſima culpa. ⁊ h̄ dico: vt intelligatis ꝯ. ⁊ h̄ ꝓbat̄ rōne tali. ecce ſi tradis mihi rē tuā vendendā eo pacto vt ea vendita vtar ꝑcio: ſi indiguero: ⁊ illa res perijt: periculū erit meuʒ non tuū. h. d. iſta. l. in ſui prin. videte expo. litere. [ſi quis] ſ. creditor [nec cauſaʒ] ſ. fenerandi habuerit qđ eſt. ff. qꝛ diues homo erat ⁊ carebat filijs paupe res eñ hoīes hñtes plures filios hñt neceſſe fenerare: vt ſuſtētent filios ſuos [nec ꝓpoſituʒ] qꝛ erat bonus hō et dñm timebat [et tu] ſ. debitor amicus eius [empturus predia] ꝓ. c. [deſideramus] ſ. ab eo tibi dare [mutuā pecuniā] ſub. ſub cōditione. ſi predia emeres [nec voluerit crediti noīe] i. mutui. ⁊ ſic ſumit̄. ꝯ. e. l. ij. i prin. ⁊ dixi. ſ. eo. l. j. plene [ꝓficiſcēdi habebat] ſub. ꝑegre [vt ſi emiſſes cre.] i. mutui [obligatꝰ eſſes] ſub. ⁊ ſi nō emiſſes tūc depoſitū eſſet. vt indicat lr̄a ſequēs [hoc depoſitū] i. ꝑdicte pecunie [periculo eſt eius] i. tui. ⁊ facit tranſitū de ſcđa pſona ad tertiam [⁊ dic periculo] ſ. caſus fortuiti. ſm Jo. ſʒ ſm Azo. melius exponit̄ [periculo] ſ. cuiuſlibet culpe. ſcilicet doli late culpe ⁊ leuis ⁊ leuiſſime. non caſus fortuiti [nam] qđ. ſ. dixit. ꝓbat eſſe verū. ar. qđ eſt a pari vel a ſīli [vt precio] vteret̄ ſi indiguerit [periculo ſuo] expone vt. ſ. proxi. dixi [rē habebit.] ſub. qñ ꝑcep. ſ. de re vēdēda: nō iceperunt ab eo cuius refecat. vt. ff. eo. l. rogaſti. Or ſignon ad prin. huiꝰ. l. eſt inſiſtendū. hic dꝛ vt. ſ. dixi. in caſu. Sʒ nōne ꝯdicūt qđ depoſitarius tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa tñ. vt. ff. depoſiti. l. j. §. ſi quis

2 ſeruū. ⁊ l. qđ nerua. †Ad qđ vos dicetis regl̄r. depoſitarius tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa tñ. vt in. l. ꝯ. fallit in caſibꝰ in qbꝰ depoſitariꝰ tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima: tenet̄ depoſitariꝰ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: ſi pacto ꝯuenit. vt. ff. depoſiti. l. j. §. ſi ꝯuenerit. ⁊ §. ſepe. Aliqñ tñ tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima. qđ etiā ſi depoſitariꝰ offert ſe depoſito vel rogat deponentē vel cū gr̄a cantū ſit depoſitū. ⁊ ita erat in. l. noſtra: qꝛ in. l. noſtra offerebā me depoſito. Itē ego depoſitariꝰ rogabā deponētē. Itē hoc depoſitū fiebat gr̄a depoſitarij: nō gr̄a deponētis. vñ tenet̄ depoſitariꝰ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima vt hic: ⁊ in ꝑalleg. §. ſepe. ⁊ ff. de reg. iur. l. ꝯtrus. ſed vbi ꝯhitur gr̄a deponētis tñ depoſitū ibi tenet̄ depoſitarius de dolo ⁊ lata culpa tñ vt i. l. ꝯ. Unde ex. l. iſta colligetis deciſionē qōnis quam quotidie vobis faciūt laici. nā quotidie querūt a vobis. dñe depoſui rem meā apud talē: res mea amiſſa eſt tenet̄ depoſitariꝰ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui et leuiſſima ſemꝑ debetis diſtinguere. vt. ſ. dixi. ¶ Or ſignori ſuper princ. huiꝰ. l. ſubijciā quādā queſtionē in ꝗ iudicio meo dñs Jo. grauit errauit. dixit ipſe vbi depoſitū ꝯhit̄ gr̄a depoſitarij ſi res perijt periculo depoſitarij perijt: ſʒ nūquid eſt iſtud veꝝ ſi res perijt caſu fortuito icēdio vel naufragio dixit Jo. qđ ſic ⁊ ita ſcripſit hic ſiue Nicolaꝰ furioſus poſt eū ⁊ exponebat qđ hic dicit̄ [hoc depoſitū ꝑiculo eius eſt q ſuſcepit] ſi perijt ſiue culpa lata leui vel leuiſſima ſiue etiā caſu fortuito. vt ar. ſ. de pac. iuriſgē. §. pe. ⁊ ꝓ iſta op. inducit in ar. ſi accepi rē vendendā vt ꝑcio deberē vti ſi res perijt ſine culpa mea teneor. vt. ff. e. l. rogaſti in prin. vnde qꝛ non pōt aliter perire ſine culpa mea ꝙ caſu qꝛ inter iſta nō eſt mediū de caſu fortuito teneor ⁊ ſic nomē periculi ſumit̄ hic ꝓ caſu ⁊ ſic ſumit̄. ff. lo. ⁊ cō. l. opꝰ qđ. ſʒ dñs az. viſuʒ eſt ꝯ. ⁊ dixit qđ i caſu huiꝰ. l. depoſitariꝰ tenet̄ de ꝑiculo. ſi res perijt eiꝰ dolo vel lata vl̄ leui culpa vel leuiſſima. ſʒ de caſu fortuito nō tenet̄ qꝛ ꝯctꝰ depoſiti eſt bone fi. vt inſti. de act. §. actionū. ⁊ h̄ eſt regula qđ debitor de caſu fortuito nō tenet̄ i alio ꝯtu ꝙ in mutuo. vt. C. de pig. act. l. q fortuitis. ⁊ l. ſi nulla. ⁊ ff. de admi. rerū ad ciui. ꝑti. l. ij. §. eo tpe. ⁊ ff. de reg. iu. l. ꝯtrus. l ſi. ⁊ C. depoſiti. l. j. ⁊ hec eſt ꝟa opinio nec ob. qđ dr̄ hic depoſitū ꝑiculo eiꝰ erit qui ſuſcepit qꝛ ipſe intelligit de periculo ꝓueniēte ex dolo vel lata vel leui vel leuiſſima culpa ⁊ ſic ſumit̄. ff. de ma. cō. l. nō aliter. ⁊ ff. loca. ⁊ cō. l. itē querit̄. §. ſi gemma. Itē non ob. ff. l. rogaſti. in princi. qꝛ intelligit̄ qđ nō teneor ſi amiſi ſine culpa vl̄ leui: ſʒ ſi leuiſſima culpa amiſi: tūc teneor: ſʒ ſi amiſi caſu fortuito non teneor niſi aliud ſpāliter ꝯueniſſem. vt. ſ. ſi quis cau. l. ſʒ ⁊ ſi qs. §. ꝗſitū. ⁊ C. de ne. ge. l. negociū. ⁊ l ꝑcalle. l. rogaſti. dicā. Itē hec lex loquit̄ cū mutuās nō habebat cām: nec ꝓpoſitū fenerādi. ¶ Sʒ qđ ſi habebat cauſaʒ ⁊ ꝓpoſitū fenerādi: erit ne idē dixit dñs Jo. qđ idē erit ⁊ iō dixit ipſe ibi ſi qs nec cām nec ꝓpoſitū fenerādi habuerit ſub. maxime. naʒ ⁊ idē ſi fenerādi cām ⁊ ꝓpoſitū habuerit ⁊ ꝓ ſe inducit in arg. ff. e. l. rogaſti. in prin. ibi ⁊ maxie ſi ſine vſuris credidi ſʒ certe eius op. ſm Az. ⁊ nos nō vr̄ bona. nā vbi mutuās nō habebat cauſam nec ꝓpoſitū fenerādi merito tenet̄ de dolo lata ⁊ leui ⁊ leuiſſima culpa cuʒ ipſe vltro obtulit ſe depoſito. vt. ſ. dixi. ſed ſi gr̄aʒ vl̄ cām fenerādi habuerit vt qꝛ hr̄e ſperabat vſuras. hoc caſu ꝯctꝰ eſt celebratꝰ gr̄a vtriuſqꝫ ꝗ caſu tenet̄ de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa nō de leuiſſima. vt ar. inſti. qb. mod. ꝯ. ob. §. creditor. ⁊ C. de pig. ac. l. ſi creditor. ⁊ ff. de pign. act. l. ſi cum ſi venderet creditor. §. venit. ⁊ ff. de bonis aut. iud. poſ. l. pretor. §. eſt preterea. ſʒ quero hic ꝗ ac. mutuās petet a me iſta. c. ad qđ quidā dixerūt qđ act. depoſiti cū gr̄a mei accipiētis ⁊ me offerēte poſitū eſt ꝯtrū vt. ſ. dixi. vel pōt dici qđ petet a me certi cōdi. generali ⁊ ſic hec lex ꝑtinet ad vltimā partē rubrice. vñ petet non ſolū. c. que depoſuit ex cauſa depoſiti ſʒ etiam petet alia. c. ſibi dari cū illa. c. perierint. nā certi cōdi. cōpetit ex omni cā ⁊ obligatione ex ꝗ certū petit̄. vt. ff. e. l. certi cōdic. in princip.

1 ☞ Res condici pōt a fure ⁊ malefidei poſſeſſore qđ tribus probatur exemplis. hoc dicit.

1 Res pignori data. †In. §. iſto tractat̄ de vltima pte rub. ſ. de cōdictiōe. ⁊ in. §. iſto dicunt̄ duo primū dictū eſt ſi obligaui tibi reʒ meā ꝓ. x. ⁊ poſtea ſoluo tibi. x. ſi rem pignoratā nō vis mihi reddere poſſuʒ ꝯdicere eam a te ꝯdictiōe furtiua ſi ꝯtrus eam poſtea vel cōdictiōe ſine cauſa vel certi generali. Scđm dictū eſt ſi perceperis fructꝰ fundi mei iniuſte poſſuʒ a te fructꝰ fundi mei ꝯdicere cōdictione furtiua vel certi generali ⁊ ideo ſi locaui tibi fundū meū vſqꝫ ad luſtrū ſi poſtluſtrū ꝑcipis fructꝰ poſſuʒ te ꝯuenire cōdictione furtiua vel certi cōdi. gnāli. Sed ⁊ ſi ꝑcepiſti volūtate mea ceſſat cōdictio furtiua. h. d. iſte. §. videte expoſitionē litere. [res pignori data] i. tradita. naʒ debitor reʒ quā pignorat nō dat cū pignus maneat in bonis debitoris. vt. C. de pig. act. l. pignus. ⁊ dare eſt accipiētis facere. vt ff. de ver. ob. l. vbi aūt nō apparet. §. vlti. ⁊ ſic ⁊ alibi exponit̄ data. i. tradita. C. de iur. do. l. j. ⁊ ff. de iur. do. l. ʒ. in princi. [condici pōt.] vel cōdic. fur. vel ſine cauſa vel certi generali. vt. ff. plene dicā. [etiā fructus] incipit ſm dictū [cōdicendi ſunt] cōdictione ſine cauſa rōne dñij. vel certi generali ſimul ſine cauſa rōne poſſeſſionis [poſt luſtrū] i. ꝗnquēniū. ⁊ ſic expone. ff. lo. ⁊ cō. l. itē ꝗrit̄. §. q impleto [cōdici eos ꝯſtat] expone. vt. ſ. dixi. [dñi] i. locatōis. [niſi ex volūtate] ſ. percepti ſunt fructꝰ. [ꝯdictio] furtiua qꝛ ſcienti dolus nō infert̄. vt. C. de tranſ. l. cū donationis. ff. de reg. iur. l. non fraudant̄. Item qꝛ vr̄ locator ꝯductori fructꝰ donare ſʒ in dubio qđ ꝑſumimꝰ. ſ. qđ ꝯ dñi volūtatē ſint fructus ꝑcepti an ex volūtate: ⁊ vr̄ ꝙ ꝯ dñi volūtatē ꝑſumatur fructus percepti ar. ff. de fur. qui vas. §. vetere. ſed veriꝰ eſt qđ volūtate dñi preſumantur fructus percepti ex quo dñs ab initio ꝯceſſit. vt ar. ff. lo. ⁊ cō. l. item queritur. §. qui impleto. ⁊ C. locati. ⁊ cō. l. vlti. ¶ Sed ad. §. iſtuʒ opponitur quō ſi obligaui

tibi meam rem pignori ſoluta pecunia: ſi non reddas mihi rez condicam eam a te: q2 condicere eſt cū ꝑſtatione dicere: dare mihi. vt inſti. de act. §. appellamus: ⁊ nemo pōt cōdicere rez ſuam preterꝙ a fure. vt. ḟ. vſufru. quēadmodum ca. l. vlt. Item quid rem meā condicaz. nam cū trado facio accipientis: ⁊ qḋ meuz eſt ⁊c. vt inſti. de act. §. ſic itaqꝫ. ad qḋ pōt dici. vt dixi in caſu cōdicā condic. furtiua a creditore: ſi ↄtrectauit eam. nā tunc creditor tenet furti. vt inſti. de ob. que ex delicto naſc. §. furtū. ⁊ cōſtat qḋ debitor eſt dn̄s cū pignus maneat in bonis eiꝰ. vt ḟ. dixi. et cōdictio furtiua ſoli dn̄o cōpetit. vt. ʃ. de con. furti. l. i. Sed hec rn̄ſio eſt bona in ſuo ſtatu: ſed tunc. §. non videt̃ facere ad tit. iſtū: q2 in titu. iſto nō agit̃ de cōdictione furtiua: quare pōt exponi condici pōt cōdict. ſine cauſa: q2 ſoluta eſt pecunia. vnde apud eū eſt ſine cauſa. vnde merito cōpetit cōdictio ſine cauſa. vt. ʃ. de cōdi. ſine cauſa. l. i. vel pōt exponi [cōdici poteſt] ſ. cōdictione certi generali: q2 cōdictio ſine cauſa non excludit cōdictionem certi. vt. ʃ. e. l. ſi ⁊ me et titiū non qḋ petā in libello rem meam mihi dari: q2 qḋ meū eſt ⁊c. vt. ḟ. dixi. ſed petam poſſeſſionē illius rei: q2 lꝫ non poſſit quis ꝓprietatē condicere preterꝙ a fure vel a predone. vt. ʃ. de tri. l. i. in fi. ⁊ in preal le. l. vlt. ḟ. vſufru. quēadmodum ca. tn̄ ratione poſſeſſionis pōt quis condicere poſſeſſionē. vt. ʃ. de cōdictione indebiti. l. indebiti. §. ſi nummi aliena: et aliqn̄ poſſeſſio per cōdictionez petit̃: nō ſolū proprietas dari. vt. ʃ. de condi. triti. l. ij. Et ita intelligit̃ iſte. §. Unde formabo ſic libellū meuz: talē rem quam tibi obligaui cōdico poſſeſſionē illius rei: ⁊ poſſeſſionem peto mihi dari. Sed vr̃ qḋ nec condictio ſine cauſa: vel certi generalis mihi cōpetat cū ſoluta pecunia habeaz pignoratitiā act. directaz ↄtra eum. ⁊ qḋ habeā dicit. l. i. de pig. act. l. ſi rem. §. oīs. ⁊ C. de pig. act. l. pe. Reſpon. non obſt. q2 ſicut expedit habere plures debitores. vt. ʃ. de libert. leg. l. ij. ſic et plures actiones. vt. ʃ. de lega. ij. l. cum filius. §. varus. ſed vna intentata tollitur alia cum oēs ſint rei perſecutorie. vt. ʃ. de tribut. l. habebat. ⁊ C. de furtis ⁊ ſeruo. l. ancille. ⁊ ibi nota. de materia illa: vel ſi placet intelligatis qḋ hic dicitur: cōdici poteſt. id eſt agi poteſt pigno. actio. ⁊ tunc non obſtant predicta: ſed hic. §. nihil facit ad titulum iſtum. vnde prior intellectus verior eſt: vt dixi.

Ea que vi fluminū.

De condictione: ⁊ ſic de tertia parte rub. ḟ. §. proxi. habuiſtis duo exempla: hic ponit̃ ⁊ tertiū exemplum. Et in. §. iſto dr̄ flumen rheni ita excreuit qḋ intrauit predium meum poſitum iuxta flumē rheni ⁊ arborē fundi mei extirpauit ⁊ portauit in fundum alienū nunquid potero illam arborē cōdicere ab illo in cuius fundo flumen portauit. Rn̄det iuriſcon. qḋ ſic: hoc dicit iſte. §. videte expoſitionē litere [ea] ſ. mobilia vel arbores [importata ſunt] de meo fundo in alienum [poſſunt condici] ſ. condictione furtiua: ſi ille ſciens arborem meam ↄtrectauit eam. vt ar. inſti. de rerū diui. §. ſingulorꝫ. ⁊ inſti. de actio. §. ſic itaqꝫ. vel pn̄t condici condictione certi generali rōne poſſeſſionis: q2 non perdidi dn̄ium. vnde potero cōdicere arborē: vt ille reddat mihi poſſeſſionē arboris. vt. ḟ. proxi. §. dixi: vel vt patiat̃ me arborē auferre: ſed debeo cauere ei in cuius prediū arbores iportate ſunt: de dāno infecto: qn̄ arbores auferā: ne ſibi damnūz dꝫ in predio ſuo. vt. ʃ. de dāno infecto. l. hoc amplius. in fi. ⁊ l. ſtatilius. ⁊ eſt hoc verū de iure ciuili. attamen ruſtici ſunt in ↄtra opinione. ſ. vt arbores ſint illius: in cuius prediū importate ſunt vi fluminis: ſed certe de iure remanet illius cuius primo erāt: vt dixi ⁊ poterit cōuenire eum condictione furtiua: ſi contractet vel certi condictione: vt dixi.

1 ¶ Periculum interitus ad debitorem ſpeciei poſt moram ſpectat.

2 Debitor vt ſit in mora que ſint requiſita.

3 Quod te mihi dare opꝫ.

† Hec lex reſpicit illā partez rubrice de rebus creditis: ⁊ loquit̃ de alio credito: ꝙ de mutuo: ⁊ i. l. iſta dr̄. Tu aliq̄ iuſta cauſa eras debitor meus in certa re: in ſpecie. puta q2 tenebaris mihi ad ſtichū: fuiſti in mora dandi mihi ſtichum cū interpellaſſem te extra iudiciū cōgruo loco ⁊ tpe vt ſolueres mihi ſtichū: ⁊ poſt moram tuā perijt ſtichus: nūquid teneris mihi de interitu rei vt ita tenearis ad veram eſtimationez ſtichi. Reſpon. iur. cō. ſi debitor tenet̃ dare certā rem: ⁊ ſtetit per eū: quominus daret: ⁊ res perijt poſt moraz: tenet̃ de periculo ⁊ caſu: ⁊ ita tenet̃ ad verā eſtimationē ſtichi. Sꝫ queret aliquis qn̄ dicit̃ p debitorē ſtetiſſe quominus daret certe ſi rem debitaz habebat in ptāte ſua: ⁊ ſoluere poterat ⁊ nō ſoluit: vel ſi dolo malo fecit quominus in ſua ptāte haberet. Sꝫ ⁊ ſi debitor ſciebat ſe debere: vel iuſta cauſa nō fuit ꝓpter quā ignorare debuerat ſe debere dare. h. d. iſta lex: videte expoſitionem litere [qḋ] ſ. cōſiſtēs in certa re vel ſpecie: vt puta ſtichū [te] ſ. debitorem [mihi] ſ. creditori [ſi id poſtea] i. poſtꝙ fuiſti in mora dandi [perierit] etiam cāu fortuito [caſu] i. tui debitoris [conſtat] quia tu debitor debes condemnari ad veram rei eſtimationem [ſed cum] incipit ſcḋm dictum [querit̃] i. dubitatur [an per te factū ſit quominus ſolueres [ei aduerti dꝫ] i. bn̄ cognoſci debet. [vel fuerit] in ptāte tua [necne] nā hec duo ſunt paria cū dolꝰ ꝓ poſſeſſiōe habeat̃ vt. ʃ. de reg. iu. l. parē. ⁊ ḟ. de rei vē. l. qui reſtituere. ⁊ ḟ. de nox. act. l. electio. §. itē. ⁊ §. ſi is [oportere] nā ſine intelligas te debitorē ſiue ſubeſt iuſta cā. quare intelligas te debitorez in

2 mora eē. ¶ Or ſignori. anteꝙ ad alia perueniā † not. ad hoc vt debitor ſit in mora quatuor ſunt principalr̃ neceſſaria. primūz ꝙ debitor ſciat ſe debitorē vel iuſte ignorare nō potuerit vt. ʃ. de ꝟ. ob. l. cū filius. ⁊ hic in fi. l. ⁊ ħ eſt ne melioris ↄditionis ſint malefidei poſ. ꝙ bonefi. vt. ḟ. de noxali. l. nō ſolū. ⁊ ne melioris cōditionis ſint ſtulti ꝙ periti vt. ʃ. qḋ vi aut clā. l. ſeruꝰ. ⁊ ſubeſt iuſta cā cur nō debeat ignorare ſi ↄuenit̃ ex ſua ꝓmiſſione vel ex ſuo ↄtractu non pōt iuſte ignorare ſi cōuenit̃ ex aliena obligatione vel ex alterius cōtractu ibi enī eſt tolerabilis ignorantia vt. ʃ. ſi ingē. eſſe di. l. ij. in fi. ⁊. ʃ. ꝓ ſuo. l. vlti. ⁊. ʃ. de reg. iu. l. qui in alterius. Itē reqrit̃ aliud ꝙ ſi eſt debitor in diē ꝙ ſit a creditore legitime interpellatꝰ. qḋ dr̄ eſſe factū cū dies venit. vt. C. de ↄtrahen. ⁊ cō. ſtip. l. magna. Sꝫ ſi nō eſt creditor in diē requiritur aliḋ ꝙ ſit interpellatꝰ extra iudiciū ↄgruo loco ⁊ tpe ⁊ nō ſit remiſſa debiti repetēdi inſtātia vt. ʃ. de vſur. l. mora. in princ. ⁊ qḋ poſt interpellationē factā ꝙ elapſum ſit qḋdam modicuz tps ꝙ cōmode poſſit ſoluere vt. ʃ. de colla. bo. l. ſi qs filiū. §. ſtipulatio. ſed ⁊ cōſtituit̃ qs in mora per interpellationē factā in iudicio per litem cōteſt. q2 oīs debitor bonefidei efficit̃ malefi. lite ↄteſt. q2 magis dꝫ ſoluere ꝙ litigare vt. ḟ. de peti. here. l. ſed ⁊ ſi lit. cōteſt. §. ſi ante. ⁊ §. ſcire. niſi haberet iuſtam cām litigandi: vt. ʃ. de vſur. l. ſi quis ſolutionē. ⁊ l. ſciendū. Item eſt neceſſe vt debitor habeat in poteſtate vel dolo fecerit quominus habeat vt hic dr̄. Itē eſt neceſſe ꝙ debitor debeat talem rem que poſſit interire vt. ʃ. de ver. ob. l. ſtichus. ¶ Or ſignori. ad leges iſtā opponit̃ dupl̃r: hic dr̄ ꝙ debitor ſi fuit in mora tenet̃ mihi de interitu ſi res perijt. ſed. ll. videnſ ↄ. q̄ dicūt ꝙ debitor certe ſpeciei non tenetur imo liberatur interitu ſpeciei vt. ʃ. de verb. obli. l. ſtichus. ⁊ l. ſi certos nūmos. ¶ Ad ſolu. quorꝫ ↄtrorū ita breuiter dico ꝙ debitor certe ſpeciei ſi perijt res ante oēm moram liberat̃ interitu ſpeciei vt in. l. ↄ. ſed ſi perijt res poſt morā tenet̃ de interitu vt hic. ⁊. ʃ. de ꝟb. oblig. l. ſi ex legati cā. ¶ Et ad ſol. horum ↄtrorꝫ ⁊ vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguo debitor. Alius debitor eſt quantitatis. puta ex cā mutui. Alius eſt debitor generis puta ex cā ſtipulationis. Alius eſt debitor ſpeciei vt ex alio ↄtractu. Debitor q̄ntitatis ex cā mutui: non liberat̃ interitu q2 tenet̃ ad tn̄dem in eodez genere vt. ḟ. co. l. ij. §. incendiū ⁊c. vt. C. e. l. incendium. ⁊. ʃ. ad. l. fal. in rōne. §. incerte. In caſu tn̄ qui tenet̃ ad quātitatē liberatur interitu ⁊ ſi nō ipſo iure. tn̄ ope exceptionis doli mali vt ſi debeo tibi. x. ⁊ ſuꝫ paratus ſoluere. ⁊ tu non vis recipere ↄſigno ⁊ depono. ⁊ poſtea perierūt illa. x. vt. ʃ. de exce. l. qui. x. opas. ⁊. ʃ. de ſol. l. q. x. Si aūt quis eſt debitor generis non liberat interitu ſpeciei ſed gn̄is q2 genera perire nō pn̄t vt. ʃ. ad. l. fal. l. in rōne. §. incerte. niſi in caſu vt mō dixi in debitore quantitatis. Si aūt quis eſt debitor ad certā ſpēm aut nō eſt in mora: q2 nō eſt interpellatꝰ cōgruo loco ⁊ tpe ⁊ debebat pure nō in diē q2 dies interpellat ꝓ homine. vt. C. de ↄ. ⁊ cō. ſtipu. l. magna. ⁊ tūc liberat̃ interitu ſpeciei. vt in. l. ↄ. ſed ſi debitor fuit in mora q2 fuit interpellatus vel potuit ſoluere vel ſciebat ſe debere tenet̃ vt hic. ⁊. ʃ. ḋ ꝟ. ob. l. ſi ex legati cā. ⁊. ʃ. de leg. i. l. cuꝫ res. vlti. ⁊. l. apud iul. §. ipſius quoqꝫ. ¶ Sꝫ opponit̃ ⁊ vr̃ ꝙ q tenet̃ ad certā ſpēm ſi pereat ꝙ nō teneat̃ de iteritu ſpēi ſi res erat ꝑitura eod. mō apḋ petitorē vt apud poſſeſſorē vt. ḟ. de rei vē. l. itē ſi verberatū. in fi. ad qḋ dixit. M. cum qs tenet̃ ad certā ſpēm. aut ex delicto. puta ꝙ ſubtraxit mihi. ⁊ tunc indiſtincte tenetur de interitu. ſiue eodem mō peritura ſit penes petitorē vt apud poſſeſſorē ſiue nō vt. ʃ. de vi ⁊ vi ar. l. i. §. rectiſſime. ⁊ §. merito. ⁊ C. de fur. ⁊ ſeruo cor. l. ſubtracto. ⁊ ħ ideo q2 fur ⁊ raptor re ipſa ſunt in mora vt C. qḋ me. cā. l. i. ⁊. ʃ. de cōdi. fur. l. in re furtiua. ⁊ l. vlti. aut tenet̃ quis ex ↄtractu ad certā ſpecieꝫ. ⁊ tunc ꝓmiſſor tenetur de interitu vbi nō erat peritura eodem mō apud petitorē vt hic. alſ ſecus ſi nō erat eodē modo apud creditorē vt in. l. ↄ. ⁊. ḟ. qḋ me. cā. l. ſi cum ex. §. qḋ ſi hō. ⁊. ʃ. depo. l. ſi plures. §. i. ¶ Sꝫ hec op. nō eſt bona ſcḋm Io. ⁊ Azo. q2 ſi es debitor meꝰ ad certā ſpeciē ex ↄtractu poſt morā teneris de interitu ſpeciei: ſiue res erat peritura eodē mō apud me vt apud te: q2 ſatis eſt ꝙ ſi ſoluiſſes qḋ potuiſſem diſtrahere vt arg. ʃ. depoſi. l. ſi in aſia. in fi. non ob. l. itē ſi verberatū. in fi. q2 illa loqt̃ in reali act. in qua adhibet̃ diſtinctio vtrū fuerit ab initio bonefi. vel nō q2 ſi fuerit ab initio bonefi. nō tenet̃ de interitu lꝫ nō habuerit iuſtā cām litigādi ſꝫ ſi habuerit

ſi habuerit iuſtam cauſam litigādi omnino non tenet̃ de interitu.vt.ff.de pe.here.l.illud.z.ff.de rei ven.l.vtiq3. Sed et ſi nō habuerit iuſtam cauſam litigandi:non tenet̃ de interitu:ſi res erat eodem modo peritura apud petitorem.vt in.l.itē ſi verbe ratum.Sed hec lex loquitur de perſonali act.cum dicat qđ te mihi dare ꝛc.Item non ob §.qđ ſi homo.q2 ſpeciale eſt in actione qđ me.cauſa.q2 ſi res perit poſt omnem ſententiam non tenetur de interitu:ſi res erat eodem modo peritura apud metū paſſum.item non facit pro eo.ĵ.depoſiti.l.ſi plures.§.vlt. q2 ibi habuerit iuſtam cauſam litigā di:q2 deponēs depoſitario non reſtituebat ſumptus:ꝛ ideo ſi res perit apud depoſitarium eodem modo quo apud deponentem erat peritura nō tenet̃ de interitu depoſitarius. ¶ Or ſignon in .l. iſta habuiſtis vnum effectū more:que fit iure cōmuni circa rem pncipalē:eſt alius effectus more circa acceſſiones ciuiles ꝛ naturales circa acceſſiones ciuiles:quia debitor qui eſt in mora poſt moram in act. bone fi.tenetur de vſuris.vt.ĵ.de vſur.l.mora.§.in bo.fi.ꝛ.ĵ.de le.iij.l. titie textores.ſed in ſtricti iur. non veniunt niſi ſint promiſſe.vt.C.de cō.ob cauſam.l.quoti.ſed fructus veniunt vt.ĵ. de cōdi.ob cauſam da.l.cum quis.Item eſt effectus more circa acceſſiones naturales:q2 ſi peto qđ eſt meū:vel qđ fuit meū fructus veniunt ex tempore more.vt.ĵ.e.l.cum fundus.ſi autē peto qđ non eſt meum nec fuit meu3:ſed mihi de nouo dandū veniunt fructus a tempore lit.conteſta.vt.ĵ.de vſur.l. mora.§. in hac actiō.ꝛ ibi plenius dicemus de effectu more.ꝛ.l.videamus.§.ſi actionem.ꝛ.§.ſeq.

1 ☞ Certum illud dicit̃ qđ apparet quid:quale:quantūue ſit.
2 Non refert quid ex equipollentibus fiat.
3 Non refert demonſtretur res proprio nomine vel appellatiuo.ibidem.

1 Certum eſt. Quia i rub.noſtra fit mētio ſi certū petat̃. † In.l.iſta dr quid ſit certū ꝛ certe certū eſt ſiue ĩcertum dr pmitti qn̄ apparet qđ quale quantumq3 ſit:vel ex proprio noīe rei promiſſe:vel ex alia demonſtratione que vice noīs fungatur.nam in ſtipulationibus dicit̃ res certa promitti:ſiue ſuo pprio nomine demonſtret̃ ſiue ad oculu3 demōſtret̃:ſiue alio certo ſigno:quo apparet rem certā eſſe.h.d. iſta.l. videatis expoſitionem litere [ſpecies] refertur ad corpora[vel quātitas] refertur ad pecuniam[aut ſuo noīe] ſ.pprio[aut demonſtratione fungitur] verbi gratia:ſiue tu ita dicas:promitto tibi ſtichum:ſiue tu dicas pmitto tibi filiū aretuſe:ꝛ cōſtat aretuſam non habere alium filium ꝙ ſtichum certū eſt qđ ſtichus venit in obligatione[digito] vt ad oculū[an vocabulis] vt ſeruum album vel rubeū[quatenus] put[mutua vice] .i.propriorum nominū[preſtent] .i.tantūdem valeant.¶ Or ſignon in.l.iſta
2 no.plura no.primo no.† qđ non refert quid ex equipollētibus fiat:q2 ſiue pmittis ſtichū expreſſo pprio nomine:ſiue ad oculum demonſtrādo:videris certā rem pmittere ꝛ non refert vt hic dicit̃:ꝛ ad hoc cōcor.ff.de arbi.l. quid tamen.§. ſi arbi.ꝛ.ĵ.
3 de re iudi.l.in ſumma.Item no.† hic qđ nō refert demonſtret̃ res pprio nomine vel appellatiuo.ꝛ ad hoc concor.ĵ.de cōdi. ꝛ demō.l.nominatim.ꝛ.ĵ.de liberis ꝛ poſth.l.i.ꝛ.ff.de rei ven. l.ſi in rem.§.vlt.fallit i fideicō. vniuerſa. q2 ſi relinquitur fideicom.vt ab heredib⁹ refert vtrū pprio nomine vel appellatiuo vt.ĵ.ad trebel.l.quoti.ꝛ.l.nōnunꝗ.Item fallit in ſtipulatione ſerui qualiter dn̄o ſtipuletur.vt.ĵ. de ſtipu.ſer.l. cōmunis ſeruus:ꝛ.ĵ.de duobus reis.l.ſiue.Ite3 fallit in legatis turpibus: vt.ĵ.de lega.i.l.turpia. Item no.hic qđ certum eſt qn̄ apparet quid pmittit̃ vel quale vel quantū pmittitur.Sed vbi eſt exēplum ecce ſi pmittis ſtichū:apparet quid quale quantūq3 ſit: q2 pmittis ſeruū ſtichū:ſed ꝛ ſi pmittis mihi.x.corbes frumenti ex illo horreo apparet quid pmittit̃ vel quale vel quantum. Incerta eſt pmiſſio:qn̄ non apparet quid pmittit̃:certe ſi promittis ſtichū aut pamphilum:vt.ĵ.de verb. obli.l. vbi aūt non apparet.§.illud.Itē ſi pmittis mihi hoiem in genere non apparet quale ſit.vt.ĵ.de verb.obli.l.vbi aūt.§.qui fundi.ſed et ſi pmittis mihi id qđ eſt in faciēdo vel in non faciēdo:incertum pmittis:vt.ĵ.de verb.obl.l.vbi aūt.§.qui id qđ.ꝛ ideo dixit hic Azo qđ pro hoīe in genere pmiſſo:non agit̃ certi cōdi. q2 nō apparet qualis homo ſit:nec pro vino bono:etiā expreſſe promiſſo:q2 bono melius inueniri pōt:vt.ĵ.de ver.obli.l. vbi autē, in prin.Et ideo vos circa hoc ita diſtinguetis. inter dū dedicitur in ſtip.incertū re ꝛ noīe:vt hō in genere pmiſſus. Aliqn̄ incertū noīe ſed non re vt ſi mutuo tibi.x.lib.boñ. ꝛ tu promittis te redditurum.x.lib.in genere:non boñ. nam eſt incertum in noīe non re.na3 certū eſt cū eiuſdē generis reddere debeas interdū tñ eſt certum re ꝛ noīe vt ſi pmittis mihi talē ſeruū ſtichu3.primo caſu non habet locū certi cōdi.in ſcđo ꝛ tertio ſic

1 ☞ Mutui datio pōt ſuſpendi in euentum conditionis tacite vel expreſſe.

1 Omnia que. In.l.iſta cum.l.ſeq.dicunt̃ duo.† primo dr̃ ſicut ſtipulatio pōt contrahi pure ꝛ ſub cōditione:ita pōt mutuari pecunia pure ꝛ ſub ꝯditione.ſcđo dr̃ qđ interdū mutuatur pecunia ꝛ eſt in pendenti an ab initio debeat̃ pecunia ex mutuo vel non:vt ſi mutuo tibi.x. ſi nauis venerit ex aſia ſit mutuum:ꝛ ſi non venerit non ſit mutuu3: ꝛ idem eſt in caſu tali:teſtator iſtituit te heredē:ꝛ a te legauit mihi pecuniā quā habebat in archa tu heres pecuniā mihi legatam mutuaſti titio:in pendenti eſt ſit mutuū vel non q2 ſi ego legatarius repudiabo legatū finget̃ retro fuiſſe mutuū:alſ non.nam traditiones ꝛerū legatarū referunt̃ ad tps legati repudiati.vnde ſi heres alienat rem legatam:ſi legatarius agnoſcit legatū fingitur retro venditio non fuiſſe:hoc dicit iſta.l.cum.l.ſeq. videatis ſummariam expoſitionem litere[eadem poſſunt numerationi pecunie] que numerant̃ ex cauſa mutui:ꝛ ſic iſta.l. facit ad illam partem rubrice ſi cer.pet.[ꝛ ideo etiam conditiones] ſub.ꝛ dies poſſunt inſeri in pecunia mutuata.q.d. ſicut poſſu3 ſtipulari pure:ꝛ in diem ꝛ ſub cōditione. vt inſti. de ver. oblig. §.ois ſtipulatio.ꝛ.ĵ.de actio.ꝛ obli.l.is cui.ꝛ.l.obligationum.in prin.ita poſſu3 mutuare pure:ꝛ in diem ꝛ ſub cōditione.vt probatur.ĵ.l.proxi.ꝛ idem eſt econtra. ſi obligatio eſt conditionalis:q2 conditionaliter poteſt fieri ſolutio creditori.vt.ĵ. de ſolu. l.ſolutione.[proinde] .i.exinde.q.d. quod dixit in gn̄e infert in ſpecie.[extiterit] puta ſi nauis venerit ex aſia.[tui ſiant] ꝛ ita interim ſunt mutuantis.[obligatus] ex cā mutui alſ nō. ꝛ ita not. licet inſpecto pñti tpe oia ſint aut non ſint tñ multa ſunt in pendēti futuro tpe inſpecto:vt hic ꝛ.ĵ.eo.l.cū ad tps.ꝛ.l.ſeq. ꝛ.l.itaq3.ꝛ.ĵ.de iniuſto ꝛ irri.te.l.i.ꝛ.ĵ.de ver.obl.l.cōditiones. ꝛ inſti qui.mo.ius patrie ptātis ſol.§.ſi ab hoſtibus.ꝛ.ff.de vſufru.l.ſed ꝛ ſi qs ſtipulet̃.§.i.[Itē ſi legatā] modo ponit aliud exēplū.[pecunia] in ſpē:puta q̄ eſt in illa archa:q2 ſecus eſſet ſi pecunia eſſet legata in gn̄e:q2 tunc pecunia eſt heredis.ſed tenet̃ ad tñde3 in eodem gn̄e:ſ3 vbi legata eſt pecunia in ſpecie ſtatim tranſit in legatariū ab adita hereditate.vñ nō fuit pecunia heredis mutuātis ſ3 legatarij.vt.ĵ.de fur.l.a titio.[pertinere] q2 repudiauit[legatum fuiſſe] ſub.ſi non fuerunt niſi ratione ſpeciei.[poſſit] ab herede ſi repudiat legatum legatarius relictum ſibi in ſpecie: q2 perinde eſt ac ſi ſibi non eſſet relictū. vt.ff.ad.l.aquil.l.titio.ꝛ.l.q2 retro.ꝛ.l. na3 ſicut. in princip. [nā ſul.at] ſub.ꝛ bene ſit legatum in ſpecie relictum: vt ſupra dixi [aut poſitum] id eſt agnitum.q.d.ſi teſtator legat mihi rem: ꝛ tu heres alienas eam:ſi poſtea repudio legatum fingitur retro valuiſſe alienatio:ſed ſi agnoſco legatu3 fingitur retro non valuiſſe alienatio: quia retro fingitur fuiſſe dominium mei legatarij:ſecus tamen eſt vbi repudio legatum vt dixi vel exponatis.[aut appoſitum] id eſt defectum conditione deficiente:ſub qua erat relictum:quaſi dicat ſi teſtator legat mihi rem in ſpecie ſub conditione:ꝛ tu alienas ſiue repudio legatum: ſiue deficit conditio:fingitur retro valuiſſe venditio. ꝛ ad iſtud accedit infra de rebus dubiis.l.quedam.ꝛ infra de leg.primo.l.plane.i.ꝛ.l.ſi ſeruum filij.§.primo.ꝛ infra. de milita.teſtamen.l. ſi miles titio.ꝛ.ff.ad.l.aquil.l. liber homo.i.§.vlti.ꝛ.l.quia.ꝛ.l. ſequen.Et ex.l.iſta cum.l.ſuperiori colligitur qđ mutuum reconciliatur repudiatione vel agnitione: vel conditionis deffectu: prout intelligitur hec lex dupliciter in ſi.ꝛ de hoc dicam plene infra.e.l.ſi a furioſo in fin.ꝛc.

1 ☞ Condictio certi competit ex omni cauſa ex qua certu3 petitur ſiue ex contractu vel quaſi ſiue ex maleficio vel quaſi vel quomodocunq3.
2 Obligatio pura dicitur preſens.
3 Condictio certi eſt duplex vna generalis ꝛ alia ſpecialis.
4 Condictio certi eſt introducta vtilitatis cauſa.
5 Condictio certi a condictione triticaria:in quo differat.
6 Condictio certi in quo differat ab actione in factum ſubſidiaria.
7 Contractus certus quando dicatur ꝛ quando incertus.

1 Certi cōdictio competit ex omni cauſa.† Lex iſta reſpicit vltima3 partem rubrice de cōdictione:nam in lege iſta de certi cōdictione agitur.Uel pōt cōtinuari alio modo:dictū eſt.ff.e.l certum. quid ſit certū. verum q2 certū habet peti certi cōdictione ponit de certi cōdi. Et in prin.huius.l. vſq3 ad.§.quoniā.dicunt̃ tria: primo dicit̃ qn̄ habeat locū certi condi.ſcđo dr̃ in quibus caſibus locū habeat certi cōdi.tertio dr̃ ꝯ quē habeat locū ſeu cōpetat certi cōdi.Incipiamus a primo:ꝛ h3 locū certi cōdi. ex omni cā ꝛ obli

gatione ex qua certum petit dari: vt ſi peto certum quid mihi
dari non refert ex q̄ cauſa petam mihi dari: q2 potero ꝓpone-
re certi condictionem: ſiue petam ex certo ꝯtractu: ſiue ex incerto
qḋ eſt verum: ſi obligatio pura eſt: ſed ſi in diem: vel ſub condi-
tione obligatio ꝯcta eſt ante diem vel cōditionem non potero
agere. Scḋo dicit in quibus caſibus h3 locū certi cōdi. ⁊ h3 lo-
cum nedum in ꝯctibus. imo ⁊ in quaſi ꝯctibus: ⁊ ideo ſi teſta-
tor legauit mihi rem alienā vel rem in genere illa3 rem potero
petere certi cōdictione. Sed ⁊ h3 locum ex delictis: vt puta ſi
dediſti mihi dānum: nedū petā act. l. aquil. imo ⁊ certi condi.
eſtimatione dāmni. Sed ⁊ ſi ſubtraxiſti mihi rem mea3: nedū
potero conuenire te actione furti: ⁊ ad penam dupli: vel qua-
drupli: imo ⁊ certi cōdi. generali. ſed ⁊ ſi fuiſti heres inſtitutus
⁊ rogatus mihi reſtituere ex trebel. debitores hereditarios po-
tero cōuenire nedum certis actionibus. imo et certi condi. ge-
nerali. Tertio ponit ꝯ quē detur certi condic. ⁊ certe pōt ꝓpo-
ni ꝯ obligatū ſuo nomine ſiue alieno noīe. hoc dicit princ. hu9
l. vſq3 ad. §. qm̄ igitur. hoc dicit iſta lex: videte expoſitionem li-
tere. [certi cōdictio] .i. illa actio: que nuncupat certi condi. ge-
neralis [cōpetit ex oī cauſa et ex omni obligatiōe.] ſ3 dixerunt
quidā nō ne cauſa: ⁊ obligatio ſunt idē. ergo iuriſcōſultus con-
culcat hec ṽba. ad qḋ quidā de plano dixerūt qḋ hic eſt incul-
catio ṽbo2: ſic ⁊ alibi iuriſcōſult9 inculcat ṽba. ſ. e. l. lecta eſt.
⁊ C. de legi. ⁊ ſe. cōſul. l. nō dubiū. alij dicūt qḋ cauſa eſt cōtra-
ctus vel quaſi obligatio eſt delictu3 vel quaſi. alij dīt econtra.
alij vt Jo. vocāt cauſam generalitatē ꝯctus: vel quaſi: delicta
vel quaſi ſiue ex maleficio: vel ex quaſi maleficio: obligatione3
vocāt rerū debitarū generalitatē: vt ſiue ſpēs ſiue pecunia de-
beatur. Sed verius dicatis qḋ cauſa eſt ipſum factū: ⁊ ex ipſo
facto oritur obligatio et poſt ex ea obligatione oritur actio. vt
ꝯ. de procura. l. licet. §. ea obligatio: reprobata op. pla. que dixit
cauſam eſſe obligationē: ⁊ obligationē eſſe cauſa3. et vt dixi. ꝯ.
de edendo. l. j. [petitur] ſ. dari vel tradi ſm Jo. ⁊ Azo. ſed ſm
nos ſecus eſt: ſi certū petitur reſtitui vel tradi. vt. ſ. plene dicā.
[ſiue ex certo ꝯtractu petat: ſiue ex incerto] expoſuerunt antiqui
ſiue ex certo] puta ex nominato: vt eſt emptio ⁊ vēditi. et ſimi-
les qui dicunt ꝯctus nominati. vt. ꝯ. de pac. l. iur. gen. in prin.
[ſiue ex incerto] .i. innominato. do vt des: facio vt facias. et ſi-
miles qui dicunt ꝯctus innoiati. vt. ſ. de pſcri. ver. l. naturalis.
in prin. ſic ⁊ alii exponit. ex certo .i. noiato ⁊ incerto .i. innoiato.
ſ. de conſti. pecu. l. j. in fi. ſed hec expoſitio non eſt bona in caſu
iſto. vnde exponatis [ex certo] .i. dum petit ex eo ꝯtractu ex quo
apparet quid quale quantūq3 ſit quod petit. vt. ꝯ. e. l. certum.
[ſiue ex incerto] dummodo appareat quid quale quātumq3
ſit qḋ petitur: vt ſi aliquid ꝓmiſſu3 eſt in genere: vt. ſ. de verb.
obli. l. vbi aūt non apparet in prin. ⁊ eſt exemplum qḋ petit ex
certo ꝯtctu: vt ſi ꝓmiſiſti mihi per ſtipulationē illū ſeruū dare.
hic ſi ago ex ſtipulatione ad illum ſeruu3 ago ex certo ꝯctu ad
certu3. Exemplū eſt qḋ petā ex incerto ꝯctu pone qḋ ꝓmiſiſti
mihi facere foueam: iſte ꝯctus eſt incertus: vt. ſ. de verbo. ob. l.
vbi aūt. §. qui id qḋ. ſi nō facis foueam: qḋ intereſt mea fouea3
eſſe factam: ergo ſi volo intereſſe certe quātitatis: pone. x. pote-
ro agere certi cōdi. generali. vt h̄ ꝓbatur. ſ. de re iudic. l. ſi quis
2 ab alio. ¶ †Or ſequitur in litera [dūmodo preſens ſit obliga-
tio] .i. pura. nā pura obligatio dr̄ preſens obligatio: q2 qui pu-
re ꝓmittit ſtatim d3. vt. ſ. de verb. obli. l. cōtinuus. §. cū ita [age-
te] vllo modo. ſi obligatio eſt conditionalis vel obſtāte doli. ſi
obligatio eſt in diem. nā vbi ſub cōditione debet mihi ipſo iu-
re nō poſſum agere anteꝙ̄ euenerit cōditio. vt. ſ. de verb. ſig.
l. cedere diem. vbi autem debetur mihi in diem poſſum ipſo iu-
re agere ante die3. Sed obſtat mihi doli exceptio. vt. ꝯ. quādo
dies vſufru. cedat. l. vna. in fi. ⁊ ita no. qḋ verbum agere ſumit
hic proprie ⁊ improprie. ꝓprie quantū ad cōdictionem: impro-
prie quantū ad obligationē ꝯctam in diem: ſic ⁊ alibi. verbum
ſumitur ꝓprie ⁊ improprie. ꝯ. de officio procōſulis ⁊ leg. l. ij. in
prin. ⁊. C. de ſeruis fugi. l. quicunq3. [cōpetit hec actio]. Inci-
pit ſcḋm dictum in quo ponit in quibus caſibus habeat locū
certi cōdi. [⁊ ex legati cauſa] .q.d. nedū ex ꝯctu cōpetit h̄ certi
condi. vt. ꝯ. pxi. dixi. imo ex quaſi ꝯctu. nam ſi teſtator ab here-
de reliquit mihi legatum: heres obligatur mihi ex quaſi con-
tractu. vt inſti. de obli. ex quaſi contractu. §. heres. ⁊ adeundo
quis hereditatē obligat legatariis ⁊ creditoribus. vt. ſ. ex qui-
bus cau. in poſ. ea. l. apud iul. in fi. ⁊. l. ſe. ⁊ eſt hoc intelligēdum
cum teſtator a te herede legat mihi pecuniā in quantitate. ſ. x.
in genere: q2 ſi legaret mihi in ſpecie. x. trāſiret in me dominiū
ab adita hereditate. vnde non poſſem condicere: q2 nemo ⁊c.
vt. ꝯ. vſufru. quemadmodū ca. l. vl. Item eſt hoc intelligendū
cum teſtator ignorans rem alienam legauit mihi eam: ſed erā
talis perſona cui ⁊ ſi ſciſſet alienam: tantūdem erat legaturus
de ſuo: q2 tūc heres tenet eam redimere act. ex teſtamēto: alias
ſi non erā talis perſona: cui eſſet tantumdē legaturus de ſuo
ſi ſciſſet ſecus eſſet ſi ignorans alienā rem mihi legaſſet. vt ꝓ-
batur. C. de legatis. l. cum rem alienā. Item ſecus ſi eſſet teſta-
tor mihi ſua3 rem legaſſet q2 tunc ſtatim ab adita hereditate
tranſiret dominium in me legatarium vt. ſ. de fur. l. a titio. ⁊. ſ.
de peculio. l. ſed ⁊ ſi damnum. §. eo tempore. vnde ego legata-
rius non poſſem cōdicere. ſi facta eſſet mea q2 nemo condicit
rem ſuam preterꝙ̄ a fure. vt. ꝯ. viſufru. quemadmodū ca. l. vlti.
vel pōt intelligi qḋ erat ꝓpria teſtatoris ſed heres volebat eā
retinere. vnde eſt predo. ⁊ ideo poterit ab eo ꝯdici. vt. ſ. de tri.
l. ij. Or ſequit [⁊ ex. l. aquilia] vt puta ſi occidiſti equum meum
nam pro damno dato poſſum te cōuenire. l. aquil. ⁊ pro re. ſed
certi condictione conueniam te pro damno dato. non pro re.
quia nemo condicit rem ſua3 preterꝙ̄ a fure. vt. ꝯ. dictum eſt.
¶ Or ſequitur in litera [ſed etiam ex cauſa furtiua per hanc
actionem.] id eſt p certi condictionē generalem. [cōdicitur]
non intelligatis quod ad ipſam rem ſubtractam per furtum
agatur certi condictione generali q2 nemo condicit rem ſuam
⁊c. vt dixi. ſed intelligatis quod non ſolum act. furti agitur ad
ipſam penam dupli. ſi eſt fur non manifeſtus. ad penam qua-
drupli ſi eſt fur manifeſtus. vt. C. de fur. l. de his. ⁊ inſtitut. de
obliga. que ex delicto naſc. §. pena. imo ⁊ certi condictione ge-
nerali ſed condictio furtiua datur ad ipſam rem que ſoli domi-
no competit. vt. ſ. de cōdic. furtiua. l. i. Nec dicat aliquis quod
certi condictio generalis detur vel ſubrogetur in loco condi-
ctionis furtiue: quia in eius locum non poteſt ſubrogari ſicut
non poteſt ſubrogari in locum rei vendicationis quia non po-
teſt ſubrogari in locum eius per quem petitur rem tradi vel re-
ſtitui ⁊ condictione furtiua petitur res reſtitui. vt. ſ. de con-
dictione furtiua. l. ſi quis argento. alij dicunt qḋ ipſam rem cō-
dicam cōdictione certi generali ideo q2 odio furum eſt intro-
ductū vt plurib9 actionibus teneantur. vt inſtit. de actio. §. ſic
itaq3. [ex ſenatuſconſulto] ſ. trebelliano [agetur.] cōtra debi-
tores hereditarios ⁊ agetur reſtituta hereditate. re ⁊ verbo vl
ſaltim verbo. vt inſti. de fideicō. here. §. reſtituta. niſi in tribus
caſibus. Unus eſt ſi heres eſt contumax vel ſi deceſſit ſine he-
rede vel ſi primus fideicommiſſarius rogatus eſt reſtituere. ſe-
cundo vt. C. ad trebel. l. ſancimus. §. cu3 aūt. [fideicōmiſſaria.]
vel fiduciaria. vt inſti. de fideicom. here. §. ſed quia. [ſiue aūt.]
Incipit tertium dictum in quo ponit cōtra quem detur certi
cōdictio [ſuo noie quis obligatus ſit] vt ſi cōuenitur ex ſua ꝓ-
pria ꝓmiſſione [ſiue ex alieno] vt eſt heres q conuenit ex alie-
na promiſſione. ⁊ alij q numerant. ꝯ. de his qui no. infa. l. furti
actione. §. ſi qs alieno. ſ. de act. ⁊ obli. l. i. §. verbis [recte ꝯuenie-
3 tur.] ¶ †Or ſignori ſuper prin. huius. l. anteꝙ̄ ꝑueniā ad alia
quero eſt ne vna certi cōdictio aut plures. ad quod dixit dñs
Joā. ⁊ Azo triplicem eſſe certi cōdictionem. vna eſt ſpecialis
de mutuo q h3 locū ſi mutuo tibi rem ꝯſiſtentem in pōdere nu-
mero menſura ve. vt inſti. qūib. re ꝯh. obl. in prin. ⁊. ꝯ. eod. l. ij.
in prin. eſt ſcḋa q dr̄ certi cōdic. ex ſtipulatione. vt. ſ. eo. l. ſi quis
certū. ⁊ inſti. de verb. obli. in prin. eſt tertia certi condi. q dr̄ ge-
neralis q h3 locū ex oī cā ⁊ ex oī obligatione ex qua petit cer-
tu3. ⁊ de iſta certi ꝯdi. generali agit hic. Sed do. me9 Ja. bal.
non approbat hanc opin. ideo q2 reputabat incōueniens eſſe
tres actiones eiuſdē noīs que dent ad idē3. ⁊ ideo dicebat qḋ
vna erat certi cōdic. generalis in ſui ſubſtantia. nō aūt dicatis
ꝙ ſit generalis q2 genus eſt qḋ predicat de pluribus differen-
tibus ſpecie. ergo cōtinet ſub ſe ſpecie3 ſed eſt gn̄alis ideo quia
cōpetit ex oī cā ⁊ ex oī obligatione. vt hic dicit. nec ob. ꝯ. inſti.
qui. mo. ꝯ. ob. ⁊ inſti. de verb. obli. in prin. q2 nō dicit de mutuo
nec de ſtipulatio. ergo intelligit de generali. ⁊ eodē mō ſoluit
cōtra. ſ. eo. l. ſi qs certū. Sed ego non reprobo op. Azo. illa ra-
tione quā dñs meus reprobat q2 iſta incōuenientia eſt inueni-
re in act. in factū q eſt triplex. cū actio. ex empto. vt. ſ. de ac. em.
⁊ ven. l. non eſt nouū. ſ3 reprobo illa rōne q2 eſt vna cōdictio ge-
neralis q h3 locū in mutuo cum ſtipulatione vel ſine ſtipulatio-
ne. ⁊ in certa ſpecie ⁊ generaliter. vt hic. ⁊ probat. ſ. ea. l. §. vlti.
que incipit qm̄ igitur. vbi dicit aperte ꝙ ſiue re: ſiue verbis re
interueniente ꝯhitur obligatio ⁊ cōpetit certi condictio gene-
ralis. ſed ad prin. huius. l. opponit ⁊ videtur ꝙ hic certi condi-
ctio non fuerit neceſſaria. imo videt ꝙ ſit ſuperflua q2 ſufficie-
bant ſpeciales actiones in contractibus ⁊ quaſi ⁊ in delictis ⁊
quaſi. vnde ſicut ſuperflue cautiones ſunt reſecande ita actio-
nes. vt arg. ꝯ. de procur. l. non cogendum. in fin. ⁊. ſ. vt in poſ.
4 leg. nomi. caueatur. l. hec ſtipulatio. §. vnius. ¶ †Reſpon. non
eſt ſuperflua: q2 eſt inuenire duos caſus ſiue contractus in qui-
bus nō competat aliqua actio. vt eſt in mutuo ⁊ in ſtipulatiōe
in qua ꝓmittitur certum. ⁊ ideo certi condictio generalis fuit
inuenta vt cōpeteret pro illis. vt inſti. de verb. oblig. in princ. ⁊
ideo nō eſt ſuꝑflua. preterea nō eſt ſuperflua: q2 eſt inuenire ca-
ſus in

ſus in quibus cōpetebat certi actio ⁊ tñ cōpetit certi condi.ge
neralis.Et eſt vtile tam ad actorē ꝙ̄ ad reū:ad actorē eſt vtile:
qꝛ forſitā aduocat⁹ actoris erraret in ꝓponenda ac. inepta:qꝛ
ſi vellet ꝓponere ſpālem ex mutuo caderet a iure ſuo:cū nō ſit
aliqua ſpecialis ex mutuo.nam ꝓpter ineptā act.ꝓpoſitam ca
dit quis a iure ſuo.vt ꝭ.ſi menſor falſum modum dixerit.l.j. et
ita dabitur certi cōdi.generalis in qua nō poterit errare. nam
dicet ita peto a tali certi cōdi.gñali : certā pecunie quātitatem
vtile eſt quātū ad eum:qꝛ ſi cōueniretur ad certā act. famoſa
puta furti efficeret infamis.nā nō pōt facere ꝑſes qn dānatus
furti efficiatur infamis.vt.ꝭ.de furtis.l.non pōt:⁊ ideo vtile eſt
reo ſi loco furti act. detur hec condictio. quia nulla condictio
infamat.vt.ꝭ.de act.⁊ ob.l.ceſſat.Sed denuo opponit ⁊ videt
qꝺ hec certi cōdictio ſit ſuꝑflua qꝛ triticaria cōpetit ad certum
5 ⁊ ad incertum.vt.ꝭ.de triticaria.l.j.ꝭ.gñaliter.Rñ.† iſti habent
ſe vt excedentia ⁊ exceſſa:qꝛ iſta certi condi.excedit triticariā:
qꝛ cōpetit certi cōdi.pro pecunia nūerata:ſed triticaria non vt
ꝭ.de triticaria.l.j.ꝭ.j.ſic ⁊ triticaria excedit hanc:qꝛ hec nō da
tur ꝓ incertis:ſed triticaria ſic.⁊ ꝭ.de verbo.oblig.l. vbi autem
non apparet.ꝭ.qui fundi.⁊ inſtitu.de verbo.oblig. in princi.ibi
ex qua ⁊c.Sed denuo ad principiū hui⁹ legis opponit:⁊ vide
tur qꝺ iſta lex ſit ſuꝑflua:qua actio de dolo datur cum alia nō
ſupeſt.vt.ꝭ.de dolo.l.j.ꝭ.ait ꝑtor.ad qꝺ vos dicetis qꝺ hec cer
ti cōdi.gñalis cōpetit cū petitur certū ex ꝯtractu ſiue ex cauſa
doli ſiue non.Sed denuo oppo.⁊ videt qꝺ ſit ſuꝑflua hec cer
ti condi.gñalis.nā actio in factū datur vbicūqꝫ ſuadet equita
tis ratio.vt.ꝭ.de preſcrip.verb.l. quotiens. ergo iſta non debet
6 dari ꝓ alios:† Reſpon.vno modo iſta certi condi.habet locum
ex certo cōtractu ⁊ ex incerto:in quo petitur dari:⁊ ex contra
ctu vel quaſi:ſed actio ciuilis habet locū ex certo ⁊ incerto con
tractu.Uel pōt dici ſc̄ꝺo modo qꝺ act.in factū habet locū ex
tra naturā contractuū:vbi non ſuadet eqtatis ratio dari ac.vt
in illis quatuor caſibus q ponūtur.ꝭ.de ꝑſcrip.ver.l.qui ſeruum
darī:⁊ in qnto caſu qui ponitur.C.de actio.empt. ⁊ ven.l.vlti.
Item act.in factū cōpetit ad incertū.vt.ꝭ. de eo per quē factū
erit.l.vlti.in ꝑnci.ſed hec certi ꝯdi.generalis nō.vt.ꝭ.dixi.Sed
denuo opponitur ad ꝑncipiū hui⁹ legis hic dicit qꝺ hic certi
cōdi.gñalis habet locū:ſiue certū petatur ex ꝯtractu certo ſiue
ex incerto:ſꝫ nōnꝫ hꝫ locū act.ex ſtipulatu ad incertum.vt inſti.
de verbo.oblig.in princ.Reſpōdeo nō eſt cōtra.qꝛ certi condi
ctiōe petitur certū:ex cōtractu certo ſiue ex incerto:ex ꝯtractu
certo dū petitur certū:ex incerto dum petit incertū:ſed incer
tum nō petitur certi condi.gñali.ſed actio ex ſtipulatu.vt in.l.
7 cōtra.¶ †Et ad hoc vt plene liqueat articul⁹ iſte:ita diſtiguo
⁊ aduertatis hanc diſtinctionē:qꝛ alibi nō inuenietis.aliquan
do cōtractus eſt certus ⁊ ex eo petitur certū.aliqñ cōtract⁹ eſt
incertus ⁊ ex eo petitur incertū.ſi ꝯtctus eſt certus ⁊ ex eo peti
tur certū:puta peto id qꝺ apparet:quid quale quātūcunqꝫ ſit
vel id qꝺ vice nois fungat:vt.ꝭ.e.l.certū.⁊.ꝭ.de verb.obliga.l.
ſtipulationū:⁊ tunc hꝫ locū certi cōdi.⁊ ita dicā : quia ꝓmiſiſti
mihi illū ſtichū dare:peto ipm a te certi condi.gñali ꝓpoſita:
⁊ ad hoc facit.ꝭ.e.l.ſi quis.Si aūt cōtractus eſt incertus : et ex
eo petitur incertū:vt puta qꝛ ꝓmiſiſti mihi dare hoiem in gñe
vel ꝓmiſiſti facere foueā:ſi ago ad hoiem in gñe vel ad foueā
faciendā:tunc habet locum ex ſtipulatu actio nō cert.cōdictio
generalis.vt inſtitu.de verbo.obliga.in ꝑn.nec ob.l. que vide
tur velle qꝺ intereſſe petitur condi.incerti. vbi.ꝭ. ſi quis in ius
voc.non ierit.l.vlti.qꝛ ibi expono incerti.i.propter intereſſe:qꝺ
eſt incertū anteꝙ̄ certificetur per iudicē.vt.C.de ſententiis que
pro eo qꝺ intereſt ꝓferūtur.l.vna.vñ agam certi condi. gñali.
Item aliqñ eſt ꝯtractus incertus:⁊ ex eo petit certū pone qꝺ
ꝓmiſiſti mihi facere foueā ꝓmiſiſti incertū.vt.ꝭ.de verbo. obli
l.vbi aūt nō apparet.ꝭ.quid qꝺ.ſed quia nō facis foueā con
uenio te ad intereſſe certe quātitatis pecu.ad.x. qꝺ facere poſ
ſum.vt.ꝭ.de re iudi.l.ſi quis ab alio.⁊ inſtit.de verb.obli.ꝭ.non
ſolū.ſic dicendo qꝛ ꝓmiſiſti facere foueā:⁊ nō feciſti: ⁊ intereſt
mea in decē foueā eſſe factā.peto.x.ꝓpoſita certi cōdi. genera
li.Item aliqñ ꝯtractus eſt certus:⁊ ex eo petitur incertū:vt qꝛ
promiſiſti mihi dare ſtichū ſi non dares ꝓmiſiſti mihi ſoluere
intereſſe:ſi nō das peto intereſſe videor petere incertū:quid di
cemus:⁊ certe dicemus ſi intereſſe eſt incertū. tñ dicit certum
quātum ad euentū:quia poſtea certificatur ꝑ iudicem.vt.ꝭ.di
xi.Uel dicatis:qꝛ petitur incertū debet agi ex ſtipulatu:quia
licet appareat qd petatur:non tamē apparet quantum peta
tur.Et ideo dicit.l.dari preſcri.verb.act.incertam.vt.ꝭ. de pa
ctis.l.iur.gē.ꝭ.vlt.⁊.C.de rerum permu.l.vlt. ¶ Or ſignori ſu
per.l.iſta plura querant:hic dicitur ꝙ ſi occidiſti ſeruum meū
valentē.x.poſſum te conuenire certi condi.generali.Sed nun
quid ſicut actio.l.aquilie creſcit per inficiationē vt.ꝭ.ad.l. aql.
l.q.in ſi.ita hic certi cōdi.gñalis. verbi gratia. occidiſti ſeruum
meum peto a te.x.pro eſtimatione ſerui mei : ſi tu inficiaris te
dediſſe damnū : ⁊ poſtea arguo te de mendacio creſcit.l.aquil.
in duplum:ſed nunquid ſi cōuenio te certi condi. generali cre
ſcet ⁊ videt qꝺ ſic: qꝛ act. dꝫ eſſe eiuſdem nature ſicut eſt illa in
cuius locum ſubrogatur:vt.ꝭ.de ſeruo cor.l.vt tantū .in princ.
⁊.ꝭ.ſi quis cau.l. ſi cum.ꝭ. qui iniuriarum. ſed certe iſta opinio
non eſt bona:qꝛ dꝫ eſſe eiuſdem nature in cuius locū ſubrogat
ab initio non ex poſtfacto ⁊ actio.l.aquil.ab initio eſt in ſimpliū
ex poſtfacto in duplum.vt.ꝭ.de peti.here.l.item veniunt.ꝭ.pre
diximus. ⁊ ſic non ob.l. vt tantum.ꝭ.qui iniuriarum quia ſunt
ab initio eius nature:⁊ qꝛ pene ſunt odioſe. vnde ſunt molien
de.Sed denuo ꝗro pone tenebaris mihi ad.x.redhibitoria vel
quanto minoris : poſſum te cōuenire certi condi. generali.ſed
nunquid perit certi cōdi. generalis tanto tpe ſicut redhibito
ria ⁊ quāto minoris.vt.C.de edil.act.l.ij.⁊ videt qꝺ non:qꝛ oīs
ꝯdictio eſt perſonalis.vt inſti.de act.ꝭ.appellamus . ⁊ qꝛ eſt ci
uilis:⁊ qꝛ non cōnumerat inter actiones ciuiles:vt.ꝭ. de origi.
iur.l.ij.ꝭ.poſt originē.agitur durat ad.xxx.ann.vt.C.de conſtit.
pec.l.ij.Sꝫ rñdeo qꝺ tollit tanto tpe:qꝛ dꝫ eſſe eiuſdem natura
vt eſt actio in cuius locum ſubrogatur.vt argu.ꝭ.ſi quis cau.l.
ſi cum.ꝭ.qui iniuriarū.⁊.ꝭ.de ſer.cor.l.vt tm̄. in princ.Sed de
nuo quero emi a te rem aliquā pro.xx.ſolui: vel ſū paratus ſol
uere pretiū. tu rē non vis mihi tradere poſſū te cōuenire act.
ex empto ad rē tradendā vel ad intereſſe preſtādū.vt.ꝭ.de act.
empt.⁊ ven.l.j.Sed nūqd poſſum te cōuenire certi cōdi.gene
rali:dixerunt Jo.⁊ Az.qꝺ ſic. vnde qꝺ dꝫ ꝙ cōdictione gñali
petit certū: intelligunt ipſi dari ⁊ tradi:⁊ hic petitur dari.ergo
hꝫ locū certi cōdi.Sed hec op.non eſt bona: qꝛ condicere eſt.l.
cum ꝓſtatione dicere:da mihi.i.fac accipientis.nā dare eſt ac
cipiētis facere.vt inſti.de act.ꝭ.appellamus.⁊ qꝺ meum ⁊c . vt
inſti.de act.ꝭ.ſic itaqꝫ.ſꝫ hic non ſic: qꝛ ſi res vendita nō tradit
ad id qꝺ intereſt agitur.vt.ꝭ.de act.emp.⁊ ven.l.j.preterea ven
ditor tenetur tradere:non tñ tenetur rem facere accipientis:vt
ꝭ.de act. empt.⁊ vend.l.ex empto.in ꝑin.Itē rē tradi eſt facti.
vt.ꝭ.de v.obli.l.vbi aūt.ꝭ.qui id qꝺ.ergo non petitur certi cōdi
ctione:qꝛ factū eſt incertum. Et ideo vt plene liqueat articulus
iſte vos ita dicetis. ſi emptor vult agere cōtra venditorē vt rem
ſibi tradat:tunc non cōpetit certi cōdi.ſed hꝫ locum act.ex em
pto . qꝛ venditor non cōpellitur preciſe tradere:qꝛ tradere eſt
facti:ergo eſt incertū.vt.dixi.ꝭ. ſi aūt emptor vult agere ad in
tereſſe certe quantitatis:tunc agitur certi cōdi.vt.ꝭ.dixi. ſi aūt
vult agere ad intereſſe certe quātitatis:tunc nō agit certi ꝯdi.
ſed act.ex empto.⁊ ideo ſubaudias hic in expoſitione litere:cer
ti cōdi.cōpetit ex omni cauſa ⁊ ex omni obligatiōe:ex qua cer
tum petit.ſ.dari:non aūt tradi vel reſtitui: qꝛ tunc non cōpetit
hic certi cōdi.vt.ꝭ.dixi. Sꝫ quid ſi cōmodaui tibi rem meā vel
quid ſi poſſides rem meā:qꝛ ad te peruenit ſine voluntate mea
nunquid agam certi cōdi.Reſpondeo non:quia rei cōmodate
poſſeſſionē ⁊c.vt ⁊.ꝭ.cōmo.l.rei cōmodate.⁊ nemo cōdicit rem
ſuam preterꝙ̄ a fure.vt.ꝭ. vſufructuari. quēadmodū ca.l.vlti.
in ſi.vnde non agā certi cōdi.generali ad rem mihi cōmodatā
preterea non cōdicam rem meā rōne ꝓprietatis : ſed petā rem
cōmodatā act.cōmodati:vel petā rem meā : qꝛ ad te peruenit
ſine volūtate mea rei vendicatiōe: ⁊ idem dico in re pignorata
⁊ ſimili.vt.ꝭ.dixi . Sed quid ſi volo petere intereſſe qꝛ non tra
dis:vt eſt in actionibus bone fidei.vt eſt act. ex empto venient
ne vſure ⁊ fructus in iſta certi ꝯdi. ⁊ videt qꝺ non:qꝛ eſt ſtricti
iur.vnde nō veniunt in ea vſure citra vinculū ſtipulationis. vt
C.de vſuris.l.ꝗuis.⁊.ꝭ.de vſur.l.videamus. econtra vr̄ qꝺ de
beant venire qꝛ certi cōdi.gñalis ſubrogat loco actionis bone
fidei.vnde debet eſſe eiuſdē nature.vt.ꝭ. ſi quis cau.l.ſi cum.ꝭ.
qui iniuriarū. ⁊ ar.inſti. de act.ꝭ.fuerat ibi naturam bone fidei
iudicij tantum ⁊c.ſed verius eſt vt non veniāt vſure in hac cer
ti condi.generali.vt ar.ꝭ.de noua.l.emptor . Sed denuo quero
in certi cōdi.generali:dꝫ inſeri res ⁊ cauſa:⁊ videt qꝺ ſic: qꝛ eſt
perſonalis: qꝛ oīs condictio eſt perſonalis. vt inſti. de act.ꝭ.ap
pellamus. ⁊ qꝛ in realibus ſatis eſt qꝺ inſeritur nomen actiōis
⁊ res.vt.ꝭ.de rei ven.ſed in perſonalibus eſt inſerenda cauſa ⁊
act.vt.C.de edic.diui adri.tol.l.vlt.⁊.l.quāticatis.vt.C. de epiſ.
⁊ cle.l.generaliter. vel pōt dici qꝺ non dꝫ inſeri : qꝛ ſi proponit
certi cōdictionem generalē: ius ſuū vndecūqꝫ ⁊ qualecūqꝫ vi
det in iudiciū deduxiſſe.vt.ꝭ. de iudi.l.ſolemus. reprobata op.
pla.qui dixit cām eſſe actionē:⁊ ecōtra hanc op.reprobabo:⁊ il
lam Az.cum quadā diſtinctione.ꝭ.de eden.l.j. ¶ Sed denuo
quero tenebaris mihi act.neg.ge.qꝛ geſſiſti negotia mea : ⁊ ex
illa geſtione factus es meus debitor in.x. cōuenio te ad.x.acti.
neg.geſt.fuiſti abſolutus modo volo ꝓponere certi condi.nun
quid poſſū:⁊ videt qꝺ ſic:qꝛ primo petitā fuit vna act . modo
petit alia:ſed certe cōtrarium eſt dicendū:qꝛ obſtabit mihi ex
ceptio rei iudicate.hꝫ lꝫ alia actio petatur:tñ eadem res petitur

vt.ĵ.de iureiur.l.cũ duobus.§.exceptio.⁊.ĵ.de exceptiõe rei iudi.l.⁊ an eadẽ.⁊.l.cũ queriẗ ſed hic oppoſitũ fuit mihi dũ deſcẽdiſſem de cathedra dũ legiſſem.l.iſtã:⁊ dictũ fuit mihi qꝺ ego dixerã qꝺ erat vna tñ certi ꝯdictio gñalis.⁊ nõ eſt aliqua ſpecialis:⁊ dixerã in rub.ſ.eo.qꝺ dign⁹ eſt credere ꝙ debere:ſed cum mutuum ſit gratuitũ q꞉ cõtrahiẗ gratia accipiẽtis tñ cur nõ daẗ certi ꝯdictio ſpãlis:cũ qlibet cõtract⁹ inuenit ſibi ſuas actiones.vt.ſ.de pactis.l.iur.gẽ.in pñ.⁊ tũc ego rñdi illi ſcholari mutuũ eſt ſtricti iuris.vñ in eo non venit vltra ꝙ numeratum eſt,etiã ſi pacto conueniẗ.vt.ĵ.e.l.rogaſti.in pñc.ꝑterea in eo nõ venit vſura citra vinculũ ſtipulationis. vt.C.de vſuris.l.ꝗuis.Sed denuo ꝗro vnde naſciẗ hec certi ꝯdi.cũ ſit vaga.q꞉ cõpetit ex omni cauſa ⁊ ex omni obligatiõe:⁊ dic eam naſci ex ea cauſa ex qua certum petitur.vt dicitur.ĵ.eo.l.ſi a furioſo.

1 ☞ Stipulatio inutilis non impedit actionem oriri ex vtili numeratione.

2 Pupillus ⁊ prodigus in quibus differant ⁊ in quibus pariſicentur.

1 **Quoniã igiẗ.** †Uos habuiſtis in ſuperiorib⁹ certi condictionem habere locũ ex omni cõtractu ⁊ ex omni obligatione ex qua petitur certuȝ dari:ex quo apparet qꝺ iſta certi cõdi. habet locũ ſiue contractus celebreẗ re:vt eſt in mutuo ſiue verbis:vt eſt in ſtipulatione ſiue cõiunctim.⁊ circa materiã iſtam ſubĳciunẗ quatuor exempla:in qbus interuenit res.i.mutuatio ⁊ numeratio ⁊ ſubĳciẗ ſtipulatio quãdocũqȝ:⁊ dubitatur an certi condi. naſcatur ex numeratiõe vel ex ſtipulatiõe. Primũ exemplũ eſt tale:mutuaui tibi.x.meo noĩe:⁊ iſta.x.ſum ſtipulat⁹ titio reddi:hic inutilis eſt ſtipulatio:q꞉ alteri ſtipulari qs non poteſt. Sed nũquid agã certi cõdi.ex numeratione:ad.x. Reſpõdetur qꝺ ſic:q꞉ vtile ꝑ inutile nõ vitiaẗ. Jtẽ quia duo contractus fuerũt celebrati:vn⁹ re:alius ꝟbis.vnde licet ex ſtipulatiõe inutili[?] nõ detur certi cõdi.tamẽ ex numeratiõe vtili dabitur mihi certi condi.ſicut eſt ſi pupillo habẽti tutorẽ.x. ei numero cum autoritate tutoris ex cauſa mutui: ⁊ poſtea pupillo ſolũmodo ſtipulor mihi reddi:hic vtilis fuit numeratio:⁊ dabiẗ mihi certi condi. ex numeratione vtili:nõ ex ſtipulatiõe inutili. Tertiũ exemplũ eſt tale:numeraui tibi.x.pure.ex cauſa mutui: poſtea ſtipulor a te reddi ſub conditione impoſſibili: puta ſi digito celum tetigero:vel ſi montes volabunt per aera:hic dabitur certi condi.ex numeratione. Quartus exemplũ eſt tale:tu eras ſobrius homo:numeraui tibi decẽ poſt illꝰ mutuũ tibi a me factũ mutaſti mores ex mala hominũ cõuerſatione:ita qꝺ cepiſti eſſe ꝓdigus ⁊ luxurioſus:ego poſtꝙ cepiſti eſſe prodigus:⁊ interdictum eſt tibi bonis a te fui ſtipulatus illa decem mihi reddi: hic dabitur mihi certi cõdi.ex numeratione.naȝ ꝓdigus eſt ſimilis pupillo et ſicut pupillus poteſt ſibi ſtipulari, non autem promittere alĳ: ita ꝓdigus poteſt ſibi ſtipulari,non autem alĳ promittere:ita dabitur hic certi condictio ex numeratiõe vtili:non ex ſtipulatu: ex ſtipulatione inutili:hoc.d.iſte.§.vſqȝ ad §.ſi cuȝ nummos.videatis lr̃am quoniam igitur ⁊c.]ſic.§.iſte infert ex precedentib⁹:⁊ poſtea ſubĳcit quatuor exempla. [ex omnib⁹ ꝯtractib⁹]ſub.vel quaſi:vel ex delictis:vel quaſi. [hic certi cõdi.].ſ.generalis.[ſiue re.] vt in mutuo.vt inſti. quibus modis re cõtrahitur ob.in prin. [ſiue ꝟbis]vt in ſtipulatione. vt.ſ.e.l.ĳ.in ſi.⁊ inſti.de ver.ob.in prin.nã ⁊ ibi habet locũ certi cõdi.[ſiue cõiunctim].i.ꝟbis.re interueniente vt patet in ſocietate quãdocunqȝ.vt.ĵ.ꝓ ſocio.l.iiĳ.in princ. non intelligatis cõiunctim re ⁊ ꝟbis cõiunctim:quia hoc non inuenitur:ſed intelligatis vt dixi cõiũctim re:⁊ verbis interueniente:vt eſt mutuum ciuile natura cooperante.re eñ cõtrahitur mutuum naturale.verbis cõtrahitur mutuum ciuile : coniunctim contrahitur mutuũ verbis re interueniẽte:vt eſt mutuũ ciuile cui natura cooperatur.vt.ĵ.de noua.l.cum eñ. ⁊ dixi .ſ.e.l.ĳ.⁊ ita ex litera iſta aperte colligo dñm Jo.⁊ Az.male dixiſſe. qui dixerũt tres eſſe certi ꝯdictiões.nã dico vt dicebat dominus meus Ja.bal.qꝺ vnica eſt certi cõdi generalis:vt plene dixi.ſ.e.l. in princ.Oꝛ ſequiẗ in lr̃a[referende ſunt nobis ⁊c.] ex quo enim continuauit ſcipſum iur.cõſul.annectit quatuor exẽpla:in quibus intercedit numeratio ⁊ ſtipulatio ⁊ certi condi. et dicitur ex numeratione.[quedaȝ ſpẽs].i.tractatus. [numeraui tibi] ecce prima ſpẽs.i.primus caſus:⁊ dic numeraui[tibi]meo nomine ex cauſa mutui.[et hec] .ſ.x.alĳ.i.titio. [ſtipulatus ſum] ſ.reddi.[nulla eſt ſtipulatio] quia alteri ſtipulari nemo poteſt. vt inſti.de inutilibus ſtipu.§.alteri.⁊.ĵ.de verbo.obli.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.niſi noſtra intereſt.⁊ tunc mihi datur actio.non illi cui ſtipulor.vt.ĵ.de verb.obli.l.ſtipulatio.§. ſi ſtipuler.⁊.l.liber homo.§.vlti.⁊.C. de inutilibus ſtipu.l.ĳ. fallit in omnibus caſibus in qbus per liberam perſonam nobis acquiritur actio vt no.C.per quas perſo.nobis acqui.l.j. ⁊ inſtitu. de inutilibus

a ☙ Pariſicaẗ prodigo. Aduerte etiã qꝺ prodigus et furioſus quo ad diſpoſitionẽ bonoꝝ ſuoruȝ equiparãtur vt concludit alex.in cõſil.clxxxĳ. incip.ſup eo.in v. volu. circa prin.alle. Feder. de ſenis ita tenere in ꝯſi. xxxi.inci, minor.xxv. annis. vbi ꝑciſe dicit eos equiparari etiam quo ad actuȝ teſtãdi: ⁊ adde.d. Jaſ. in l.is cui bonis colũ.iĳ.in.vſ. no.ff.de ꝟbo. obli. ⁊ an equeẗ pupillo. vide bar.in.l. ſi curatorẽ. C de in integ.reſti.⁊ nũqd equareẗ pupillo pubertati ꝓxio vide bar. in. d.l. is cui. bonis.ff.de ꝟbo.oblig.

ſtip.in predicto.§.alteri.qꝺ intelligiẗ ſm determinationes quã faciã in ſequenti.§.[numeratione].ſ.meo nomine facta. [⁊ puto poſſe].ſ.agi certi condi.ex numeratione que fuit vtilis : non ex ſtipulatione que fuit inutilis.[idem erit] ſub. vt detur certi condi.ex numeratione vtili : et iſte eſt ſcꝺs caſus [ſi a pupillo] ſub.cui mutuaui autoritate tutoris[mihi ꝯdictio]. ſ.ex numeratione vtili:non ex ſtip.inutili:q꞉ a pupillo nõ debeo ſtipulari ſine tutore ſi hȝ tutorem:⁊ ſi ſtipulor ſi eſt infans nullo modo tenetur:vt.ĵ.de act.⁊ obli.l.pupillus.⁊.ĵ.de condict.inde.l.qꝺ pupillus.ſed ſi eſt proximus pubertati teneẗ naturaliter tantũ.vt ĵ.de noua.l.j.[item queri] Jncipit tertius caſus [conditione] vt ſi digito celum tetigero.vel ſi montes volabũt ꝑ aera. vnde non valet.vt inſtit.de inutil.ſtipu.§.impoſſibilis.⁊.ĵ. de actio.et ob.l.nõ ſolum.[ſed ⁊ ſi.] Jncipit quartus caſus[ei] .i. homini ſobrio ⁊ bonis moribus decorato[numerauero].ſ. x. ex cauſa mutui[interdictum eſt] .ſ.ꝑpter malos mores ſuperuenientes [mox] .i.poſtꝙ factus eſt ꝓdigus[puto eum]. ſ.ꝓdigũ factus [pupillo cõparandũ] vnde ſicut ſuperiori caſu.ꝑximo agiẗ ex numeratione ita ꝭ caſu agiẗ ex numeratione nõ ex ſtipulatione.] [quoniã ⁊ ſtipulando ſibi acquirit].ſ.prodigus ſicut pupillus. ☙ Oꝛ ſignori in.§.iſto ante oĩa no. tria nota.⁊ ſtatiȝ no.hic qꝺ in omnibus quatuor exemplis poſitis in. §. iſto quod vtile per inutile non vitiaẗ:⁊ ideo dabiẗ certi ꝯdi.ex numeratione: ⁊ ad hoc cõcor.ĵ.de verb.obli.l.j in ſi.⁊.l.que extrinſecus.⁊.ſ.de pactis.l.ſi vnus.§.vlti.⁊ hoc eſt verum regulariter.ſed fallit interdum:vbicũqȝ modicũ fermenti totam maſſaȝ corrũpit:vt ſi cõpromitto in liberum ⁊ in ſeruũ.vt.ſ.de ar.l.cum pena. in ſi. ⁊. l. ſeq.⁊ idem eſt in omnibus legitimis actibus qui non recipiunt diem vel cõditionẽ.vt.ĵ.de reg.iur.l.actus. Jtem in ſi. huius.§. no.ſicut ꝓdigus ꝓmittendo ſine curatore non obligaẗ: ſic pupillus ꝓmittendo ſine tutore non obligatur : ſed ſicut pupillus ſtipulando querit ſibi actio.ita prodigus.vt.ſ.de pactis.l.ꝯ iurio ciuilis.in ſi.⁊.ĵ. de verbo.oblig.l.is cui.⁊ hic cauetur aperte. Jtem in ſi.huius. §. no.aliud magiſtrale ad qꝺ inducimus

2 §.iſtum.tota die.†Nos dicimus pupillus pariſicatur ꝓdigo: a

a ꝓdigus adulto:nam ſicut pordigus ſuam cõditionẽ põt facere meliorẽ ita pupillus: q꞉ ꝓdigo equiparatur et ſiĉs eſt pupillus ꝓdigo:vt hic. ſȝ adultus habens curatorem pariſicaẗ pupillo. vnde ſicut non põt contrahere pupillus ſine tutore: ita adult⁹ habens cur.ſine curatore vt.C.de in integr.reſti. l.ſi curatorem habẽs . vnde ſi adultus equiparaẗ pupillo equiparatur prodigo:⁊ q꞉ pupillus ⁊ ꝓdigus pariſicantur:vt hic. Unde no. ſimilitudinem ⁊ diſſimilitudinẽ inter ꝓdigum ⁊ pupillũ . eſt ſimilitudo:q꞉ ſicut pupillus ſibi ſtipulando acquirit.vt.ſ.dixi : ita ⁊ ꝓdigus. Jtẽ ſicut pupillus non põt teſtari:ita nec ꝓdigus . vt inſti.quibus non eſt permiſſum facere teſtm̃.§. preterea.⁊.§.itẽ prodigus. Eſt diſſimilitudo:q꞉ ꝓdigus indiſtincte ſtipulando ſibi acquirit pupillus infans non. vt.ĵ . de verb.oblig.l.mulier. ⁊.ĵ.rem pupilli ſal.fo.l.ĳ.⁊.l. ſeruum. ⁊ ſic in quibuſdã pariſicatur pupillus ⁊ prodigus adulto habenti curatorem : ⁊ in quibuſdã non pariſicatur. Jtem differunt in alio: q꞉ adultus ſi caret curatore obligaẗ naturaliter ⁊ ciuiliter alĳ ꝓmittẽdo.vt.ĵ. de verb.oblig.l.puberes.ſed leſus reſtituitur. vt in prealleg.l.ſi curatorem habens.ſed pupillus obligatur naturaliter : ſed nõ ciuiliter.vt.ĵ.de noua.l.j. Jtem differunt in alio : q꞉ pupillus ⁊ prodigus eſt inteſtabilis: adultus teſtabilis. vt.ĵ. de teſt.l.qua etate. Jtẽ pupillus ⁊ ꝓdigus non põt cõtrahere nuptias : ſed adultus ſic.vt inſti.de nup.in prin. Jtẽ eſt in alio differentia q꞉ adultus põt petere cuꝛ.remoueri : pupillus non.vt inſti.de ſuſpec.tu.§.impuberes.⁊.C.de ſuſpec.tu.l.ĳ. Jtem eſt in alio differentia: q꞉ pupillus non iurat in litem: adultus ſic.vt.ĵ. de in litem iurã.l.videamus.in prin.odo. ☙ Oꝛ ſignori modo aduertatis materiã huius.§.quia do. Jo.⁊ Azo tradunt eam hic obſcure. vos habetis in quatuor caſibus hic poſitis : ſi precedit numeratio:⁊ ſubſequitur ſtipulatio:q꞉ certi cõdi. datur ex numeratione: ſed lex ꝯdicit que dicit ſiue numeratio precedit ſtipulationẽ:ſiue ſubſequiẗ datur actio ex ſtipulatu: nõ certi ꝯdi. ex numeratione.vñ eſt cõtra.ĵ.de noua.l.ſi ita fuero.in ſi.⁊.l.cũ eñ.ad ſol.quorũ cõtrarioꝝ do. Jo.⁊ Azo ita dixerunt:qꝺ ſi iuraſſent ad ſancta dei euãgelia obſcurare materiã iſtam:melius non feciſſent dixerunt ipſi ſic.ſi numero ⁊ ſtipulor.x.a te aut cõſtat me velle per ſtipulationẽ nouare:aut dubitaẗ : vbi numeratio precedit ſtipu.vel ſubſequitur ſi cõſtat me velle qꝺ numeratio nouetur per ſtipu.agitur ex ſtipu.vt in.l.cõtra.⁊ fit nouatio ſm hec tꝑa:tacite vel expreſſe.vt.ĵ. de verb.obli.l.qui vſufru.⁊ ĵ.de noua.l.ĳ.ſed hodie non fit nouatio niſi expreſſim agatur vt fiat nouatio.vt.C de noua.l.vlti. Si autem dubitatur vtruȝ contrahentes velint numerationem nouare per ſtipul.vel non diſtinguitur.aut ſtipulatio eſt vtilis: q꞉ numero tibi x meo nomine.⁊ ſtipulor mihi ; quo caſu naſcitur actio ex numeratione

ſed interpe•

ſed interpoſita ſtipulatio fingitur nõ nata.vt.ſ.de verb.oblig. l.ſi ita quis.§.griſogonus.ſi aũt ſtipulatio eſt inutilis. vt quia numero tibi.x.meo noĩe ⁊ ſtipulor alii hoc quidẽ caſu agit̃ ex numeratione vt hic. ⁊ hec ſunt vera ſi ſtipulor meo noĩe ⁊ ſtipulor alii.ſi aũt nũero noĩe vni⁹ ex diſtis:⁊ ſtipulor alteri agit̃ ex ſtipulatione.vt.ſ.de ſtip.ſer.l.i.§.ii. Sed quid ſi numero tibi decem ⁊ ſtipulor mihi ⁊ titio. Iſta ſtipulatio videt̃ ꝑ parte valere ⁊ pro parte non:vt.ſ.de verb.ob.l.ſi mihi.agetur ne ex numeratione vel ex ſtipulatione ⁊ certe vbi numero tibi decem meo noĩe in totum numeratio eſt vtilis: ſtipulatio eſt inutilis in quinqꝫ tunc aget̃ ex numeratiõe:nõ ex ſtipu.vt.ſ. de noua. l.cũ em.ſed in aliis qĩqꝫ aget̃ ex numeratione vt hic.⁊ ſic intelligitur.ſ.de vſur.l.iii.§.fin.ſed hec ſunt ſomnia. Uñ conſueui dicere aliſ ita: vbi numeratio ꝑ inutile nõ vitiat̃ vt hic in ſuis ſimilibus. aut numeratio eſt vtilis ⁊ ſtipulatio eſt vtilis vt qꝛ numero tibi.x.meo noĩe:⁊ ſtipulor mihi reddi quo caſu agitur ex ſtipulatione.vt in.l.cõtra.⁊.ſ.de ver.obl.l.ſi ita.§.griſogon⁹. Et ad ſolu.hom̃ cõtra.⁊ ad hoc vt plene liqueat articulus iſte cõſueui ita diſtinguere:⁊ aduertatis hanc diſtinctionem quia nõ inuenietis eam alibi ſic ſcriptã niſi ſit q ſcripſerit in auditorio noſtro: ⁊ dico ſic aut nũero ⁊ ſtipulor meo noĩe aut numero alieno ⁊ ſtipulor meo noĩe: aut numero meo noĩe ⁊ ſtipulor alieno.plures caſus non eſt inuenire:incipiamus a primo Numero ⁊ ſtipulor meo noĩe:vt numero tibi decem ex cauſa mutui:⁊ ſtipulor mihi reddi.hec numeratio preceſſit ſtipulationẽ ſiue ſecuta eſt.deſcendit certi cõdi. ex ſtip.nõ ex numeratione: qꝛ numeratio precedẽs vel ſequẽs videt̃ interpoſita gr̃a implẽde ſtip.⁊ ſic loquit̃.l.cõtra.cum em.⁊.l.ſi ita.§.griſogonus.numero alieno noĩe:⁊ ſtipulor alieno.⁊ cuſtodiatis vos hic in exẽplo tali.ego ſum tutor pupilli curator adulti ſiue filiusfa. ſiue ſeru⁹.mutuo tibi.x.nomine pupilli vel adulti:⁊ ſtipulor reddi pupillo vel adulto. ego numero tibi.x.nomine patris mei:⁊ ſtipulor patri reddi. Item pone ſum ꝓcurator tuus numero tuo nomine: ⁊ ſtipulor tibi reddi.hic ſubiicio regulã ⁊ eius inſtantiam:ſi numero ⁊ ſtipulor alieno noĩe tꝫ numeratio non ſtipulatio.vñ ſi ego ꝓcu.tuo noĩe numero tenet numeratio.vt.ſ.eo.§ ſi nũmos.ſi ſtipulor tibi dño non valet.vt.C.per quas pſonas l.i.fallit rõne pr̃ie pt̃atis vel dñii qꝛ ſi ego filius numero pr̃is noĩe ſtipulor ei: valet ſtipulatio ſicut numeratio. vñ ſicut ſola numeratione queritur patri.vt.ſ.eo.l.ii.§.in mutui. ita ſtipulatione qꝛ quicqd per filiũ acquirit̃,acqritur pr̃i.vt.ſ.de his qui ſunt ſui iur.l.i. Item fallit rõne officii qꝛ ſi tutor numerat noĩe pupilli ſtipulatur ei: vel actor ciuitatis mutuat nomine ciui. ⁊ ei ſtipulat̃ agitur ſtipulatione.vt.ſ.de ꝯſti.pe.l.eũ qui.§.ſi actori.aliqñ numero meo noĩe ⁊ ſtipulor alii reddi. ⁊ hic male decipiuntur mercatores.dicunt ipſi mutuo tibi centũ marchas: ⁊ tu ꝓmiſiſti mihi iſtas.c.marchas reddere ſocio meo qui ſunt bono.vtilis eſt numeratio non ſtipulatio: agit̃ ex numeratiõe vt hic. Aliqñ nũero alieno noĩe ⁊ ſtipulor mihi reddi: hic multũ decipiunt̃ mercatores. venit mercator ⁊ dicit mutuo tibi.c. nomine ſocietatis mee: ⁊ promittis mihi reddere:dicit mulier numero tibi.x.noĩe filii mei:⁊ ſtipulor mihi. hic valet numeratio nõ ſtipulatio.vñ in ipſa numeratiõe queſiui ſocius meis act̃. vt.ſ.§.ꝓxi.⁊.iii.per quas pſo.nobis acqui.l.ſi.vnde act̃.tibi qſitam nõ poſſum tibi auferre ſtipulando mihi qꝛ qđ meũ eſt ſine facto meo a me euelli non põt quia per procur. non fit cõditio dñi deterior.vt.ff.de procu.l.ignoranter.⁊.l.ꝓcurator. Sed ad vnũ qđ hic dicitur opp.⁊ aſſignat̃ cõtra. vos habetis hic in ſi. ſi numero tibi.x.pupillo tutore autore: ⁊ poſtea ſtipulor a ſolo pupillo.agitur ex numeratione:qꝛ hec ſtipulatio non valet vt hic.ſecus ſi tu teneris mihi ad.x.naturaliter ⁊ ciuiliter,⁊ ego illa.x.poſtea ſtipulor a pupillo aio nouandi qꝛ fit nouatio ⁊ pupillus tenet̃ naturaliter non ciuiliter:vt inſti.quib.mo.tol.obli. §.preterea.⁊ ſic intelligitur.ff.de pact.l. in perſonam.

1 ☞ Numerando pecuniã noſtram nomine abſentis ⁊ ignorãtis ei querimus actionem.hoc dicit.

2 Actio non queritur nobis per liberam perſonam.regula cum fallen.

1 **Si nũmos meos.** †].§.iſte leuis eſt. et in eo ponit̃ caſus: in quo ſine numeratione ⁊ ſine ſtipulatio queritur alteri certi condi.⁊ eſt caſus talis tu nũmos meos velut tuos me abſente numeraſti alicui:vel mea voluntate hoc feciſti:queris ne mihi act̃. certe ſic:ex numeratiõe.⁊ ita Ariſto.ſcribit ⁊ Sal⁹.hoc approbat. ⁊ hoc eſt per frequentiã. nam tota die rogas me vt mutuẽ tibi ⁊ ego mitto te ad alterũ vt tibi mutuet.vñ ſi ille facit hoc mea volũtate:vel mutuat tibi meo nomine querit mihi act̃.hoc dicit iſte.§. vide expoſitionẽ lr̃e [velut tuos] ſic dicendo nomine tuo mutuo tibi.x. ⁊ ei reddas.[⁊ ignorante] iub. vel te nolente. [ſcribit] ſcꝫ ⁊ bñ.vt.ſ.ſequitur cõdictionẽ [ſcꝫ certi generalis ex cauſa mutui [dedero] alicui [acquiritur obligatio] de mutuo:⁊ quare audite rationẽ que annectit̃: cũ quotidie ⁊c.[de

2 bitore meo.†] ¶ Or ſignori in.§.iſto no.regulã ⁊ ei⁹ inſtantiã: regula eſt ꝙ ꝑ liberã perſonã nõ querit̃ nobis actio.vt.C.per quas perſo.nob.acqui.l.i. fallit in mutuo vt hic.⁊.C.per quas perſo.no.acq.l.vlti. ⁊ eſt ratio ſpecialitatis locus a frequentia cõtractus. naꝫ cõiter ita fit tu rogas me vt mutuẽ tibi.c.⁊ ego dico vade ad tabulã talis:⁊ mutuabit tibi meo noĩe: ⁊ ex quo numerauit tibi meo noĩe querit mihi actionẽ. qꝛ fingit̃ qđ numerauit mihi ⁊ ego tibi.vt.ſ.l.ſingularia. ſic ſpeciale eſt in iudicio.vt.ff.de ꝓcura.l. in cauſe.item in propriis ſtipulationibus eſt ſpeciale.vt.ff.de p̃torĩis ſtip.l.in pretoriis. Itẽ ſpeciale eſt ratione preſentie.vt.ff.de verb.obli.l.ſi ꝓcuratori. Sed nonne.§. iſte cõtradicit ſuperiori. qꝛ in ſuperiori.§ habuiſtis. ſi numero tibi.x. meo noĩe ⁊ ſtipulor alii:nõ valet ſtipulatio. ⁊ hic dicitur ſi numero nũmos meos alicui:tuo noĩe quero tibi certi condi. ¶ Ad qđ vos dicetis in ſuperiori.§.numeraui meo nomine ⁊ ſtipulatus ſum alii agit̃ ex numeratione non ex ſtipulatiõe qꝛ fuit inutilis.in.§. iſto mutuaui alicui.x.tuo noĩe: tibi queritur certi cõdi.ꝓpter frequentiã. Uel põt dici ſc̃do modo:ſi numero alicui.x.meo noĩe:⁊ ſtipulor tibi reddi:nõ valet ſtipulatio vt in ſuperiori §.dicit̃:ſed ſi numero tuo noĩe pecuniã meã ⁊ paciſcor tibi reddi:videt̃ pactio vt hic dr̃. Et ſic erit hoc mirabile: quod plus videtur ſimplex pactio ꝙ ſtipulatio incõtinenti appoſita qđ eſt ſpeciale in mutuo.vt.ſ.eod.l.ſingularia. alibi tñ plus valet ſtipulatio ꝙ pactũ:etiã incontinenti in cõtractu appoſitũ.vt.C.de vſuris.l.ꝙuis.⁊.ff. de releg.l.qđ locus.⁊.C.de iure do.l.auia.⁊.ſ.de ſeruis expor.l.ſeruus ea le. Uel poteſt dici tertio modo:vt dicatis qđ.§.iſte intelligitur cũ mutuo meos nummos tuo nomine:quero tibi certi cõdi.de mutuo qꝛ fingit̃ qđ tibi dederim.⁊ tu aliis nũerauerio ꝓpter frequentiã cõtractus. naꝫ cõiter ita fit tota die:⁊ ſic fingimt̃ hic duo actus interceſſiſſe vbi vnicus actus interceſſit: qĩqꝫ tamen occultat̃ vnus actus vbi duo interceſſerunt.vt.ſ.eo.l.ſingularia.⁊ eſt ratio locus a frequentia cõtractus vbi.ff.dixi.

1 ☞ Pecunia debita ex cauſa depoſiti poteſt cõuerti in cauſa mutui ex ſola voluntate deponentis ⁊ depoſitarii abſqꝫ eo qđ de loco moueatur vel tangatur.⁊ ſi fuit depoſita vt depoſitarius ea vtatur ſi volet non prius fit mutuũ quam moueatur per depoſitarium.hoc dicit.

1 **Depoſui apud te decem.** †] In.§. iſto cuꝫ.l. ſeq.dicitur depoſui apud te.x.permiſi tibi qđ vtereris illis.x.ex cauſa mutui. numquid erit mutuũ: ⁊ certe ſic ex quo pecunia erat apud te:⁊ tuum erit periculũ. ſecus ſi ab initio mutuo tibi x.hoc adiecto vt vtaris illis.x.ſi velles qđ hoc caſu anteꝙ vtaris vel moueas:non erit mutuum: hoc dicit iſte.§.cum.l.ſequẽ. [moueat̃] i.vtaris vel cõſumas.[cõdici] ex cã mutui. [creditam] i.mutuatã.[debitum iri,] i.pecunia deberi ex cauſa mutui.[non eſt certum] anteꝙ vtaris vel cõſumas. Sed que eſt ratio diuerſitatis inter iſtos duos caſus. R̃ſ.qđ in primo caſu permitto tibi pure vti. vñ fingit̃ depoſitũ redditũ: ⁊ pecunia fingit̃ tibi mutuata.vt.eo.l.ſingularia.ſed in ſc̃do caſu permitto tibi vti cõditionaliter ſi voles:vñ anteꝙ vtaris non eſt mutuũ.preterea iſta cõditio ſi voles videt̃ extenſiua. vnde ſi hodie cepiſti habere voluntatẽ vtendi:potes mutare eã.vt.ſ.de verb.ob.l.ſi ita quis. Item in.§.iſto.§.depoſui.volũtas eſt ſecuta mutuũ.in iſta.l.videt̃ qđ preceſſerit. ¶ Sed ad.§.iſtũ opponitur quõ ſolo aio querit̃ poſſeſſio.vt.ſ.de acqui poſ.l. poſſideri. Ad quod põt dici qđ pecunia erat apud te ex cã depoſiti ideo ſolo aio querit̃ poſſeſſio:cum corporali detentatiõe quam ante habebas vt inſti.de rerũ diui.§.interdũ.⁊.ſ.de acqui.rerũ do.l.qua act̃.vel põt dici qđ hic erat pecunia in pñtia:⁊ ſic ratione pñtie tranſit poſſeſſio:vt ⁊ alibi.ſ.de acqui.poſ.l.qđ meo. Item an obtineret hec in alia re.certe ſic. ſi erat res in preſentia alias non.vt.ſ.eo.l.ſingularia.

1 ☞ Pecunia redacta ex venditione rei mee de partiũ voluntate ſtatim cõuertitur in cãm mutui ⁊ periculũ rei tradite ad vendendũ vt precio quis vtatur pertinet ad tradentem ſi eaꝫ venalem habebat alias ad recipientem.hoc dicit.

1 **ROgaſti me.** ¶ †] In prin. huius legis dicitur: tu rogaſti me amicum tuũ qđ mutuarem tibi.x.ego cũ nõ haberẽ pecuniã pre manibus:maſſam auri:vel cuppam argenteã tibi tradidi vt venderes: ⁊ ea vendita precio vtereris vt ex cauſa mutui. modo querit̃ vtrũ mutuũ ſit certũ vel non:⁊ reſpondetur qđ ſic:ſi vendidiſti:ſed quid ſi anteꝙ venderes:ſine culpa tua perdidiſti leui vel lata: perdidiſti tamen leuiſſima culpa cuius erit periculuꝫ. Diſtinguitur: aut ego habebam venalem: aut non. ſi aĩo habebam

venalem lancem vel maſſam: periculum erit meum quẽadmodum ſi alij dediſſem vendendam: ſed ſi aſs non habebam venalem lãcem aut maſſam: periculum erit tuũ. ⁊ maxime ſi gratis mutuaui: ſiue ratione doli: ſiue late culpe: ſiue leuis: ſiue leuiſſime perdidiſti. non autem periculum caſus fortuiti pertinebit ad te: hoc dicit [lãcem] id eſt paropſidem argenteã que habet extra corpus ſuum rotunditatem: vbi autem habet latitudinẽ extra rotunditatem vocamus lancem argenti: illa in qua poſſumus ibi frigidare bolos: vt faciebant antiqui fieri: ſed eis modo non vtimur. [qđ ſi lancem] incipit ſcđm dictũ [ſiue culpa tua perdideris] lata vel leui: pđdidiſti tñ leuiſſima nõ tñ teneris de caſu fortuito. vt dixi. ff. eo. l. ſi quis. ſed de leui ⁊ lata culpa ⁊ leuiſſima teneris: ⁊ maxime qñ gratis mutuaui ⁊ hec. l. habet locũ qñ ego rogaui te vt lãcem acciperes: ſecus ſi tu rogares me vt lancem tibi darẽ: qꝛ tũc eſſet cõtractus innominat⁹: do vt facias: nõ aũt erit mutuũ. vt. ỹ. de pſcripc. ver. l. rogaſti. ⁊ l. gratuitũ. Sed ad pnci. huius legis opponitur et ſignãter. cõtra hoc. l. videt velle ſi dedi tibi lancẽ vt venderes qđ ſtatim ſit mutuũ et quo vendidiſti: ſed. l. videt velle qđ nõ ſit mutuũ. ⁊ ſi vendidiſti. vt. ỹ. man. l. q negã. in princi. Rñdeo ibi eſt duplex litera. vna dicit: nihilomagis. ⁊ tũc contradicit: alia lr̃a dicit: nihilomin⁹. et tũc cõcordat. Scđm illã literã que ꝯdicit ſolutio ꝯtra hoc mõ: ſi do tibi maſſam auri: vt ea vendita non reddat mihi pecuniã: ſed ſtatim ſit mutuũ: erit mutuũ vt hic đꝛ. ſi aũt do tibi argentũ: ſeu maſſam argẽti vt vendas. et ea vendita reduces ad me: ⁊ poſtea tibi mutuabo: non erit ſtatim mutuũ quod vendidiſti: ⁊ ſic intelligitur. l. contraria ⁊ pro hac ſolutione eſt. arg. ad hoc. ỹ. eo. l. ſingularia. ⁊ C. e. l. ſi pro precio. ⁊ l. ſi pro mutua.

Si tibi dedero decem.

In. §. iſto dicitur ſi mutuaui tibi decem: vt redderes nouem teneris mihi ad nouem. et ita proculus ait: ſed ſi mutuaui tibi. x. vt redderes. xj. teneris ad x. nõ ad. xj. qꝛ re nõ cõtrahitur obligatio vltra id qđ numeratum eſt. hoc dicit iſte. §. videte lr̃am. [dedero decem] id eſt numerauero decem tibi ex cã mutui. [ꝙ nouẽ] ſcꝫ tantũ: qꝛ reſiduũ videor tibi donaſſe: ⁊ quaſi feciſſe tibi pactum de non petendo. vt. ff. de pactis. l. tale pactum. [ſed ſi] incipit ſecundus caſus [nõ poſſe] qꝛ in mutuo re contrahit obligatio. vnde vltra quã numeratũ eſt nõ đꝫ teneri. Itẽ vt vſura non põt peti: qꝛ in mutuo citra vinculũ ſtipulationis non debetur vſura. vt C. de vſuris. l. ꝗuis. item vt donatio non põt valere: qꝛ ſm hec tpa non dabatur actio ex nudo pacto donationis: lꝫ detur hodie. vt. C. de dona. l. ſi quis argentum. §. pe. Item vt ex pacto appoſito incõtinenti non debetur: qꝛ re non cõtrahit obligatio vltra ꝙ numeratum ſit. vt. ff. de pactis. l. ſi tibi decem. et. C. de nõ numera. pecu. l. cum vltra. Sed opponit: nõne hoc pactum cũ fuerit incõtinenti appoſitũ nouã parit act. ⁊ veterem informat. Rñdeo ſic: ſi nõ apponat ſup vſuris ſed hic videtur adijci qđ vltra decẽ eſt vſurarꝫ noĩe. vnde nõ parit act. nec veterem informat. Alij dicũt qđ nõ informat veterẽ: ſed nouam parit. vt inſti. de verbo. obli. in princip. Sed quid ſi mutuo tibi decẽ et appono pactũ: vt aliqđ facias: nũquid valebit pactũ: põt dici qđ non valeat: qꝛ videtur adijci cã vſurarũ: nec diſtinguo ſit conſuetus fenerari ſiue non: habet enim illa diſtinctio locũ in alijs cõtractibus: non mutui. vt. ỹ. de vſuris. l. qui ſemiſſes. niſi expreſſim agereꝰ qđ ex alia cã deberet. vt. ff. de pact. l. ſi tibi decem. ⁊ eſt ratio diuerſitatis inter primũ ⁊ ſcđm caſum huius. §. qꝛ in. x. ſunt. ix. qꝛ quod pluris eſt vtiqꝫ tanti eſt.

1 ☞ Seruus mutuans pecuniam domini voluntate acquirit certi condictionem dño ſi autem contra voluntatẽ dñi pecuniam credat non facit eam accipientis ſed extans vendicatur aut pro dolo male conſumpta agitur ad exhibendum et bona fide conſumpta condicitur. h. d.

Si fugitiuus ſeruus.

† In. §. iſto dicũtur tria. pmo dicitur ſi ſeruus meus nõ fugitiuus qui habebat liberã peculij adminiſtrationẽ: mutuauit tibi nummos peculiares qđ eſt mutuũ ſecũdo đꝛ ſi ſeruus fugitiuus mutuat tibi pecuniã: non facit accipientis. vnde ſi extat potero eam vendicare: vel ſi dolo deſijt poſſidere: agam ad exhibendum. tertio đꝛ: ſi tu qui accepiſti a ſeruo meo nũmos peculiares mutuo: cõſumpſiſti ſine dolo. m. reconciliatũ eſt mutuũ conſumptione. vñ ego dñs potero ad te cõdicere tantũdẽ eiuſdẽ gñis. hoc dicit iſte. §. videte lr̃am [ſi fugitiuus ſeruus] et đꝛ fugitiuus q ea mente ⁊c. vt. ỹ. de edil. edi. l. qđ ſit fugitiuus. [meus] ſub. nõ fugitiu⁹. ideo hic ſubaudi: qꝛ ſi ſeru⁹ cui cõceſſa eſt libera peculij adminiſtratio fugiat: eoipſo pdit liberã peculij adminiſtrationẽ. vt. ỹ. de peculio. l. libera. [erit mutua] ſub. ⁊ mihi dño daꝰ cõdictio. vt. ff. eo. l. certi cõdi. §. in mutuũ. [fugitiu⁹ autẽ ⁊c.] Incipit ſcđm dictum [vendicari.] vt corpus ſimile. vt. ỹ. eo. l. ſi filius. [ad exhibendũ agi.] nã exhibendũ teneꝰ et qui de dolo deſijt poſſidere. vt. ff. ad exhibendum. l. celſus. in fi. [qđ ſi.] Incipit tertium dictũ. [cõdicere tibi potero] ſcilꝫ ex cauſa mutui. nã lꝫ ab initio nõ fuerit mutuũ cũ non fiat de meo tuũ. vt. ff. eo. l. ij. §. appellata. tñ p ꝯſumptionẽ recõciliatũ eſt mutuũ. vt. ỹ. l. pxi. Et ex iſto §. colligetis illud not. qđ ſeru⁹ fugitiu⁹ põt facere cõditionem dñi meliorem non deteriorem: ⁊ ad hoc facit. ỹ. de act. empt. et ven. l. ſeruus. in fi. j. reſ. ⁊. ỹ. de ſolu. l. fugitiuus.

1 ☞ Dominiũ lꝫ ab initio nõ transferatur tñ cõſumptione ſecuta reconciliatur mutuũ et tũc queritur certi cõdictio numeranti ſiue ſciuerit ſiue ignorauerit conſumptionem.

2 Actio ex qua cauſa homini ſane mentis ignoranti queritur ex eadem cauſa queritur furioſo.

3 Mutuum quibus modis contrahatur ⁊ quibus modis reconcilietur.

1 **Si a furioſo.** ¶ † Signori hec eſt bona lex ⁊ ſubtilis: ⁊ in ea multũ tractatur de apicibus iuris. ⁊ Io. qui primo notauit: ſiue Nicolaus furioſus: q notabat poſt eum circa. l. iſtam grauiter videt erraſſe. ⁊ dñs Azo q notauit eã: ſed notando obſcure dixit videtur timuiſſe dicere veritatem. dñs Ia. bal. quĩ fuit diſcipulus domini Azo. videt calcitraſſe contra Io. ⁊ cõtra Azo in aliquibus tamẽ non in oĩbus. Et iſta. l. quantum ad primũ caſum ſicut patebit ex ſubſequẽtibus habet aliũ intellectũ ſm Io. ⁊ aliũ ſm Azo. ⁊ hec lex q̃ tractat de condictione generali: habet tres caſus pmus loquitur in furioſo: qui ab initio erat furioſus. duo alij caſus loquuntur de eo qui ab initio non erat furioſus: ſed ex poſt facto factus eſt furioſus. ⁊ illi pbãtur p duo exẽpla. l. te ⁊ ſic hec l. cum prin. l. ſeq. ponit qnqꝫ caſus. ⁊ primus caſus eſt talis. Tu accepiſti pecuniã mutuo a furioſo: cũ putares eũ ſane mentis: tu iſtam pecuniam cõſumpſiſti: nunquid teneris furioſo certi cõdictione ex numeratione: certe ſic. nã ex quibus cauſis ignorãtibus nobis acquiritur: eiſdẽ cauſis acquirit furioſo. Scđs caſus eſt talis: pone tu eras ſane mẽtis: ſeruo meo mutuaſti. x. antequã ſeruus cõuerteret iſta decem in rem meã: cepiſti furere poſtea ſeruus meus cõuertit iſta. x. in rẽ meã: nũqđ eſt tibi qſita certi ꝯdictio ex numeratione: certe ſic. cõdicet curator tuus. Tertius caſus eſt talis: tu eras ſane mentis mutuaſti mihi. x. de pecunia aliena: anteꝙ cepiſſem cõſumere cepiſti eſſe furioſus: poſtea conſumpſi: nunquid eſt queſita tibi furioſo certi cõdictio: certe ſic et hoc probatur per. l. ſequen. in qua ponitur quartus ⁊ quintus caſus in quo nõ fuit mutuũ ab initio ſꝫ poſtea recõciliatur pone ſubtraxiſti alicui. x. furtiue: et illa. x. mihi mutuas ab initio non eſt mutuũ: qꝛ non ſunt facta accipientis. tamen ſecuta conſumptione reconciliatum eſt mutuũ ⁊ tibi tenebor certi cõdi. gñali. Idem eſt in caſu quinto tali: mutuas mihi pecuniam alienam. ſ. decem ab initio non eſt mutuum: vnde non teneor tibi antequã conſumam: ſed ſi de illis decem hodie conſumo quinqꝫ reconciliatum eſt mutuum in. v. ſi cras alia. v. cõſumo recõciliatũ eſt mutuũ in alijs. v. ⁊ ita recõciliatum eſt mutuum. vñ teneberis mihi certi condi. generali de mutuo ad omnia. x. que cõſumpſiſti. Sed ſi alia. v. non cõſumpſiſti: qꝛ admonitus fuiſti eſſe alienos cõdicã p parte: qꝛ nõdũ totos cõſumpſeras. hoc dicit iſta lex cũ pn. l. ſe. vſqꝫ ad. §. ſi ſeru⁹. Or videatis lr̃aꝫ [item.] Incipit ſecũd⁹ caſus [⁊ ſi aliena.] Incipit tertius caſus. [nam et] Incipit quartus caſus [vñ pap.] Incipit quintus caſus. ¶ Or ſignori hec eſt bona lex ⁊c. dic vt dixi videatis expoſitionem litere [Si a furioſo] dicitur furioſus qui continua mentis alienatione omni caret intellectu. vt. ff. de officio pre. l. diuus. [eſſe putares] tu debitor nam idem eſt ſi ſcires: et ideo ſubaudiendum eſt maxime. Alij dicunt refert vtrum poſſideam nummos: qꝛ ſi extant poterunt a me vendicari. vt. ff. l. progi. §. j. ſi aũt cõſumpſi: videor mala fide cõſumpſiſſe: poſtꝙ ſciebam eum furioſum. vt inſtitut. quibus alie. licet vel non. §. nũc admonendi ſumus. ſi aũt bona fide: qꝛ ignorabam eũ furioſum: teneor ei certi ꝯdictio. generali. ⁊ ideo dicit qđ ſm Io. qꝛ ab initio non fuit vel ideo dicit quaſi: qꝛ ab initio non fuit mutuũ nec ex poſt facto [verſa fuit] ſub maxime ſm quoſdaꝫ [cõdictionem] ſcꝫ certi de mutuo ſm Io. ſed verius ſm Azo. qđ exponatis: ꝯdictionẽ ſcꝫ certi gñalem non de mutuo: vel
2 condictionẽ ſine cã: ad quid hoc valeat. ỹ. videbis [acquiri. †] Unde not. hic ex qua cauſa hoĩ ſane mentis ignoranti queritur act. ex eadem cã querit furioſo: vt hic ⁊ ad hoc cõcor. ff. eo. l. certi condi. §. quoniã. ⁊. ỹ. de actio. ⁊ oblig. l. ſi a furioſo [cepit] poſt numerationem [furioſi nole] ſcꝫ nõ facti. [condici poſſe] ſm Io. l. certi cõ. ⁊ cã mutui alleg. ſm Azo. certi cõ. ſcilꝫ gñali vel ſine cã [quis] ſcꝫ ſane mentis [furẽ ceperit] ante eam conſumptaꝫ. [condictio] ſcꝫ certi de mutuo [nõ facit accipientis] ab initio

ab initio: qꝛ non poteſt plus iuris in aliũ transferre ꝙ ipſe ha-
beat.vt.ff.de acqui.re.domi.l.traditio.[condictio] ſcʒ certi ſm
oẽs.[naſcit̃] ſcʒ pena nõ ex numeratione:ſed ex conſumptione
⁊ ad quid hoc valeat.ff.videbitis.⁊ ſtatim no.hic.Quod nõ va-
let ab initio conualeſcit ex poſt facto.ſic ⁊ alibi.C.de nup.l.⁊ ſi
cõtra mãdatũ.ſic eſt ⁊ in pacto permutationis.vt.C.de re.per.
l.ex placito.eſt tñ cõtra ar.ſcʒ qđ nõ valet ab initio nõ cõfirma-
tur tractu tẽporis.ff.de regu.iu.l.qđ ab initio.Rñ.qđ non valet
ab initio nõ cõfirmatur tractu tẽporis ſcʒ ſolo: ſed hic interue-
nerat tẽpus ⁊ cõſumptio.Or ſeqtur[cõſumptionis]ſcʒ in totũ
vel in partem [cõdicturũ] nã qđ iuris eſt de toto quo ad totũ,
idẽ ius eſt de parte quo ad partẽ.vt.ß.de rei ven.l.que de tota.
¶ Or ſignoꝛ ſi nihil aliud dicerem ſatis eſſet: quia nihil omiſi
qđ nõ tangerem ſed vos neſcitis dilatare.⁊ ideo circa legẽ iſtã
cũ prin.l.ſeq.diligẽter inſiſtẽdum eſt.¶ Et in primis quero hic
de qua cõdic.loquitur lex iſta de cõdi.incerti de mutuo: an de
alia.Ad qđ rñdet dñs Joan.⁊ dixit qđ loquit̃ de certi cõdi.ex
cã mutui.vñ dicit qđ in oĩbus caſibus huius legis ⁊ ſeq.datur
certi cõdi.ex cã mutui.nã ſi furioſus mutuat mihi.x.ex cã mu-
tui:ab initio nõ fuit mutuũ:qꝛ furioſus nõ hʒ adminiſtrationẽ
rerum ſuarũ.vt.ff.de reg.iur.l.in negotiis.⁊ mutuum eſt qꝛ de
meo tuũ fit.vt.ß.eo.l.ij.§.appellata.ꝑterea ſi conſumo ex poſt-
facto dabit̃ ei condictio certi ex cã mutui.nam ſi pupillus mu-
tuat ſine tutoꝛe:ab initio nõ eſt mutuũ.tñ ſecuta cõſumptione
dabit̃ certi cõdictio ex mutuo.vt.ff.eo.l.nõ oĩs.§.vlti.⁊ inſtitu.
quibus ali.lʒ vel nõ.§.nũc admonẽdi.⁊ furioſus parificatur pu-
pillo.vt.ß.eo.l.certi con.§.qm̃ igitur.in ſi.¶ Sed ſignoꝛi hic do-
minus Jo.grauiter errauit.nã tũc dicit̃ mutuũ reconciliari cõ-
ſumptione.qñ illud qđ eſt impedimentũ tollit̃ ꝑ cõſumptionẽ.
puta ſi mutuas pecuniã alienã qđ impedit ab initio mutuũ.qꝛ
nõ fit de tuo meum.vt.ß.eo.l.ij.§.appellata.certe cõſumptione
tollit̃ illud impedimentũ.vñ hoc caſu reconciliatũ eſt mutuum
cõſumptione:ſed niſi furioſus mutuat ſuã pecuniã.qđ eſt impe-
dimentũ ab initio qđ nõ fit mutuũ:certe cõſenſus.nam in mu-
tuo requirit̃ cõſenſus:ſicut in quolibet cõtractu.vt.ß.de pact.
l.iur.gen.§.adeo.nam oĩs numeratio inducit mutuũ.vt.ff.eo.l.
non oĩs.at furioſus nec tacite vel expꝛeſſe põt conſentire.vt.ff.
loc.⁊ con.l.q ad certum tpꝰ.illud enĩ impedimentũ ſi conſumo
pecuniã nõ tollitur cõſumptione.vñ cũ nõ tollit̃ nõ poteſt di-
ci qđ cõſumpta pecunia cõpetat ſibi condictio certi ex cã mu-
tui.⁊ ideo dicã ſm Azo.ſi furioſus mutuat.x.ex cã mutui:cum
nõ habeat intellectũ.ſi cõſumo pecuniã:nõ cõpetit ei certi con-
di.gñalis vel ſine cauſa.vñ dicet curatoꝛ furioſi:qꝛ pecunia fu-
rioſi ad te ꝑuenit ſine cã:bonũ eſt ⁊ equum:vt eam eidem red-
das.vt arg.ff.eo.l.ſi ⁊ me ⁊ titiũ.ſed niſi eſt mutuũ factũ ab ini-
tio:ab hoĩe ſane mentis põt habere locũ certi cõdi.ex mutuo ⁊
reconciliat̃ mutuũ nõ aliter.non ob.ff.eo.l.nõ oĩa.qꝛ ibi erat pu-
pillus pꝛoximus pubertati qđ impedimentũ tollit̃ conſumpta
pecunia.⁊ eodẽ modo dico ad pꝛealle.§.inſti. quibus ali. lʒ vel
nõ.§.nunc admonendi aũt ſumus.ſed in tertio ⁊ ſecundo caſu
huius.l.põt dici qđ habeat locũ certi cõdi.ex cã mutui:iam nõ
eſt impedimentũ ſi mutuas ſeruo meo:qđ ego nõ cõſentio: ſed
illud eſt impedimentum: qđ de numeratione facta ſeruo meo
nõ poſſum teneri anteꝙ ſit pecunia verſa in rem meã. vnde ſi
eſt verſa in rem meã ſecuta cõſumptione teneoꝛ tibi certi cõdi.
ex cã mutui.⁊ idẽ eſt in quarto ⁊ qnto caſu huius.l.qui ponun-
tur in ꝑn.l.ſe.qꝛ ſecuta cõſumptione tollit̃ impedimentũ:qꝛ ab
initio nõ fuit mutuũ.¶ Sed ad ꝑn.l.ſeq.opponit̃:qꝛ ibi dicit̃.
ſi fur mutuauit pecuniã ſubtractã non eſt mutuũ ab initio:ſed
ſecuta cõſumptiõe reconciliat̃.videt̃ cõtra.quia mutuũ eſt cuʒ
de meo tuũ fit.vt.ß.eo.l.ij.§.appellata.Reſpon.verũ eſt qđ ab
initio non eſt mutuũ niſi fiat de tuo meũ:ſed vbi fur mutuat ſe-
cuta conſumptione reconciliatur ex poſt facto.⁊ dicitur con-
ſumpta pecunia nedũ ſi expenſa eſt:imo ⁊ ſi cõſumpta.aliis mix-
3 ta eſt cũ alia.vt.ff.de ſolu.l.ſi alieni.¶ † Ad ſolu.enĩ cõtra.dñs
Jo.⁊ az.per talẽ trinitatẽ ꝓceſſerunt dixerũt ipſi mutuũ cõtra-
hitur tribus modis.tribus modis deficit.tribus modis recon-
ciliatur.contrahitur tribus modis re.vt ſi mutuas mihi.x.nec
ſtipularis tibi reddi.vt.§.eo.l.cũ quid.inſtitu.quibus modis re
contrahitur ob.in ꝑn.⁊ iſtud dicitur naturale mutuum tantũ.
Item mutuum contrahitur literis ſi ſpe future numerationis
emitto literas.vt inſtitu.de literarũ ob.§.plane.⁊ iſtud dr mu-
tuũ ciuile tantũ.Itẽ ꝯhit̃ tertio mõ mutuũ ꝯbis: vt ſi mutuas
mihi.x.⁊ ego pꝛomitto tibi.x.reddere. nõ dabitur tibi actio ex
ſtipula.non ex numeratione:quia ſtipulatio videtur ſecuta gra-
tia implende numerationis.vt.ff.de noua.l.cũ enĩ.⁊.l.ſi ita fue-
ro.⁊ hoc dicit̃ mutuũ ciuile natura cooperante:quia ſtipulatio
eſt ciuilis.vt.ff.ſolu.ma.l.ex diuerſo.⁊ ſic intelligebant.ß.eo.l.ij.
§.vlti.¶ Deficit mutuum tribus modis rõne perſone. vt ſi eſt
furioſus vel infans q mutuat.rõne rei.vt cũ qs mutuat alienã
pecuniã:mixta rõne ꝑſone ⁊ rei.vt ſi qs mutuat alienã pecuniã
⁊ eſt furioſus vel infans.¶ Reconciliat̃ tribus modis cõſum-
ptione vt ſi mutuas pecuniã alienã.nã ſecuta cõſumptione re-
cõciliat̃ mutuũ.vt.ß.eo.l.rogaſti.in ſi.⁊ in.l.iſta.nã ⁊ ſi fur.⁊ dr
cõſumpta ſi mixta eſt aliene.vt in.l.ſi alieni.⁊.ff.de ſolu. ¶ Itẽ
mutuũ reconciliat̃ vſucapione.vt ſi mutuas mihi pecuniã alie-
nã:nõ eſt mutuũ ab initio.tñ ſi ego tuã putans bona fide poſſi-
deo triennio vſucapio.vt.ff.de vſuca.l.vſucapio.⁊ inſti. de vſuc.
in prin.Nã ⁊ dos q̃ hr̃ ꝑ nõ tradita põt vſucapi.vt.ff.de iu.do.l.
pe.Item indebitũ ſolutũ põt vſucapi.vt.ff.de condi.indebi.l.in-
debitũ.§.ſed ⁊ ſi.Itẽ cũ res aliena donat̃ alicui vſucapit̃. titu-
lo pro donato vt.ff.de moꝛ.cau.do.l.ſi alienã. ¶ Sed ⁊ tertio
modo reconciliat̃ mutuũ ſtipulatione.vt ſi mutuaui tibi pecu-
niam alienã non eſt mutuũ ab initio: ſed ſi ſtipuloꝛ mihi reddi
mutuũ reconciliatur ſtipulatione.vt.C.eo.l.ꝗuis.¶ Sed ⁊ po-
teſt adiici alius modus recõciliandi mutuũ : puta repudiatio-
ne.Item agnitione.Item conditionis defectu.vt colligit̃ ap-
te.ß.eo.l.omnis.⁊.l.ꝓinde.ſed lex illa ꝓinde intelligit̃ dupliciꝰ.
in ſi.vt ibi dixi. ¶ Or ſignoꝛ lʒ ita ſcripſerit hic Joan. ⁊ Azo.
dño meo non placuerunt iſta verba:imo dixit qđ tantum vno
modo contrahit̃ mutuũ.puta re.⁊ iſtud dicit̃ mutuũ naturale
tãtũ.literis nõ cõtrahit̃ mutuũ:qꝛ eſt quidã contractus per ſe
literarũ obligatio.Itẽ verbis non cõtrahitur mutuum:quia ſi-
militer eſt qdam ꝯtrus ꝑ ſe:qui dr ſtipulatio. Itẽ dicebat dñs
meus Ja.Bal.quod mutuũ reconciliat̃ cõſumptione ⁊ vſuca.
ſed nõ ſtipulatione.quia ſicut nõ contrahit̃ mutuũ verbis : ita
nec conciliat̃ ſtipulatione.⁊ ad id qđ dicitur.ß.eo.l.ij.§.verbis
quoqꝫ credimus. Rñdebat ipſe qđ dicit verbis quoqꝫ credi-
mus.exponebat ipſe ſi aliũ cõtractũ a mutuo celebramꝰ. vt ibi
dixi.¶ Sed ſignoꝛ ſatis credo oppo.dñi Azo.eſſe veram:quia
lʒ literarũ obligatio eſſet qdam cõtractus per ſe : nihil tñ eſſet
niſi fieret ex cã mutui. Item ſtipulatio nulla eſſet:niſi fieret cã
adiecta.vt de doli exce.l.ij.§.ſi quis.¶ Nã ſtipulatione recon-
ciliat̃ mutuũ. cũ origo potius obligationis ꝙ titulus actionis
cõſiderandus ſit.vt.C.ad mace.l.ſi filius.⁊.C.de nõ nu.pe.l.ad-
uerſus.Itẽ mutuũ reconciliat̃ fide ſeruata.vt qñ confiteoꝛ me
accepiſſe a te.x. mutuo.⁊ tu ſeruas fidem : qꝛ poſtea numeras.
vt.C.de nõ nu.pe.l.cum vltra.Itẽ mutuũ reconciliat̃ tpe: qꝛ ſi
emitto literas ſpe future numerationis poſt bienniũ teneoꝛ.vt
inſti.de literarũ obli.§.plane.⁊.C.de non nu.pec.l.in contracti-
bus.Itẽ reconciliat̃ mutuũ inficiatione.vt ſi aliquis pꝛopꝛiam
ſcripturã abnegat vel numerationẽ:inficiat̃ cõtra ꝓpꝛiam ſcri-
pturã.vt ꝓbatur.C.de nõ nu.pec.auſ.ꝯ q̃ ꝓpꝛia. ¶ Or ſignoꝛ
ſup lege iſta querit̃.cũ mutuũ reconciliat̃ conſumptione.vnde
naſcitur certi cõdi.ex numeratione nõ:qꝛ de tuo nõ eſt factum
meũ: qđ eſſe dʒ.vt.ß.eo.l.ij.§.appellata.ex cõſumptione nõ : qꝛ
nõ eſt de illis modis qbus naſcit̃ act.vt.ff.de act.⁊ ob.l.obliga-
tionũ fere.§.placet.Sed dicendũ eſt qđ naſcit̃ ex numeratione
ꝓcedẽti dudũ ꝑterea ſecuta cõſumptione.vt ar.ff.de fideiuſ.l.ſi
qs ꝓ reo.§.ſi nũmos:⁊.C.de fideiuſ.l.tãdiu.ſicut eſt in rerũ per-
mutatione.vt.C.de rerũ per.l.ex placito.⁊ ſicut eſt in pignoꝛati-
tia.vt.ff.de pig.acti.l.ſi rem.§.oĩs.¶ Sed denuo queritur.mu-
tuas mihi.x.de pecunia aliena.ſtipularis.x.tibi reddi.preterea
venit dñs anteꝙ conſumã iſta.x. vendicat a me. nũquid tene-
boꝛ tibi certi cõdi.certe nõ.ex quo ſine dolo meo vendicata eſt
a me.vt ar.ff.de ſtipulatione ſeruoꝝ.l.j.§.ſi. ¶ Sed denuo que-
ritur mutuaſti mihi.x.de pecunia aliena nolo conſumere.nun-
quid teneoꝛ tibi certi cõdi.gñali de mutuo.⁊ certe diſtinguitur
aut eam malicioſe nolo cõſumere.⁊ tũc dʒ hñi pro cõſumpta in
mei ꝑiudiciũ.quaſi per me fiat ne cõſumã.vt ar.ff.de re.iur.l.iu-
re ciuili.⁊.ff.de ꝯdi.⁊ demõ.l.iure ciuili.aut bona fide hoc facioꝛ
qꝛ dñs denũciat mihi ne conſumã.quo quidẽ caſu nõ teneboꝛ
tibi certi condi.vt ptʒ in verſi.vñ papi.ibi vbi ideo dicit.ideoqꝫ
admonitus.⁊ ad hoc eſt argu.ff.depoſiti.l.bona fides.

Nam ⁊ ſi ⁊c.

¶ Ex mutuo facto per ſeruum queritur actio domi-
nis pro dominicis partibus ⁊ ſi communis pecunia mutuatur
contrahitur mutuum pro parte que eſt mutuantis ⁊ condicit̃
pars nummorum pro numero ⁊ non per ſingula coꝛpoꝛa .h.d.

Si ſeruus cõis.

In iſto.§. tractatur de certi
condi.generali.⁊ in iſto.§.po-
nuntur duo caſus.quoꝝ primꝰ talis eſt. Seruꝰ cõis mihi ⁊ ti-
bi de nũmis peculiaribus mutuauit titio.x. nũqd potero con-
dicere ego.v.⁊ tu alia.v. Rñdet iuriſcõſul.ſi illi ſeruo erat a no-
bis conceſſa libera peculiĩ adminiſtratio ſecuta conſumptione
ego potero condicere.v.⁊ tu alia.v.Secundus caſus eſt talis.
de nummis cõibus mihi ⁊ tibi mutuaui titio.x.certũ eſt qđ di-
midiam nũmoꝝ feci accipientis igit̃ ab initio poſſum qnqua-
ginta a titio condicere:ſed ſecuta cõſumptione reconciliatũ eſt

mutuum.ꝛ ſolida.c.potero cōdicere[cōis]ſcʒ mihi ꝛ tibi.[crediderit] ſcilʒ de pecunia peculiari[adminiſtratio] ſcilʒ peculij [conſumantur] a titio accipiente.[in quinum] ideſt in quinqʒ alia litera dicit in.v.competere[actio.]ideſt mihi in.v.ꝛ tibi in v.Et iſte eſt primus caſus huius.l.Et circa hunc primū caſum not.hic.ſi ſeruus eſt cōis mihi ꝛ tibi equaliter : ꝛ mutuat pecuniā peculiarē ſi eſt ei cōceſſa libera peculij adminiſtratio:datur mihi certi cōd.in.v.quia ſtatim fuit mutua etiā ſi nō cōſummatur.vt.ſ.eo.l.rogaſti.§.vlti. Si aūt nō erat cōceſſa ſeruo libera peculij adminiſtratio non poterat nūmos peculiares mutuare niſi ante cōſumptionē mihi ꝛ tibi nō datur condictio.ſed ea ſecuta datur mihi in.v. condictio. ꝛ tibi in alijs.v.ꝛ ita conſumptione reconciliaf mutuū.vt.ſ.eo.l.rogaſti.ꝛ.l.ſi a furioſo.dixi.[nam ꝛ] Incipit ſcd's caſus[cōis]mihi ꝛ titio[cōdicere]ante cōem conſumptionē:qꝛ cū quinquaginta eſſent in ea potui facere accipientis.ſed reliqua.l.cum nō eſſent in ea: nō erant facta accipiētis.vt.ſ.l.proxi.[fuerint.]vnde not. ſi mutuo tibi.x.cōia mihi ꝛ titio teneris ad quinquaginta ſecuta cōſumptione teneris ad.c. Diceret aliquis volēs ſubtilizare. nūmi nō debēt diuidi numero ſed corpore. certe rñ. iuriſcon. non eſt ita.nūmi enim tōes numero nō corporibus diuiduntᷓ:qꝛ hoc eſſet iam damnoſum vtriqʒ parti.vnde non condicam dimidiū in quolibet nummo pro indiuiſo:ſed quinquaginta.vt.ĵ.de condi indebi.l.ſi pene cauſa.§.ſi falſo.ꝛ.ĵ.de lega.iij.l.cum pater.in prin.ꝛ dicam.ĵ.eo.l.ſingularia ꝛ ad hoc eſt etiam argu.ſ.de vſufru.l.vſufru.nouari.in fine.ꝛ.ĵ.pro ſocio.l.ſi titius ob.

1 ☞ Pecunie conſumptio tantum operatur quantum tranſlatio dominij a principio ꝛ ideo ſi tranſlato dominio nō fuiſſet orta obligatio ſed exceptio ſimiliter ex conſumptione pecunie non naſcitur obligatio ſed extinguitur.hoc dicit.

2 Filius paciſcendo an poſſit conditionem patris facere deteriorem.

3 Pater quando teneatur ex contractu filij.

1 Si filiuſſa.] † Signor iſta.l. bona lex eſt ꝛ ſubtilis.ſi vos aduertatis caſum ꝛ ſummariam expoſitionem litere:cetera alia de facili intelligetis.ꝛ in ea.not.ita caſum.quidam filiuſſa.mi.qui erat in poteſtate ſui patris.ponamus titij accepit mutuo pecuniam cōtra mac.ſena.con.poſtea iſte filius ſuo creditori ſoluit paternam pecuniam.nunquid pater poterit vendicare.rñ.iuriſcon.diſtinguendum eſſe.aut illa pecunia extat apud creditorem.quo caſu poterit vendicare vt corpus:ꝛ nulla exceptio obijcietur ei ex perſona filij. aut bona fide conſumpta eſt: qꝛ creditor credebat illam pecuniam filij ꝛ non patris : ꝛ tunc nulla datur condictio patri:imo ceſſat cōdictio. Sed videᷓ qꝺ poſſit cōdicere cōſumptam:ſicut extantē qꝛ alias video. ſi mutuo pecuniā alienā ab initio nō eſt mutuū:ſecuta cōſumptione datur cōdictio.ꝛ recōciliatur mutuū ita ꝛ hoc caſu.ſed rñdeᷓ. aliud eſt cū datur pecunia ad obligandū. quo caſu ſi mutuarē pecuniam meam ab initio daretur mihi condictio eodem caſu ſi mutuam pecuniam alienā ſecuta conſumptione:datur mihi cōdictio:ſed vbi datur pecunia ad liberandū:ſicut in iſto caſu.vt ſi filiuſſa.ſoluit qꝺ debet fieri ab initio ſi ſoluiſſet ſuam : non daretur ei condictio:ita ſi ſoluit paternam ſecuta conſumptione nō datur condictio.Sed pro deo qd erit filiuſſa.accepit mutuo pecuniam.contra ſe.cō.ma.credēs ſe teneri.ſoluit per iuris errorem ſuam pecuniā:nūquid poterit repetere.rñ. quod non. hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionem litere.[ſi filiuſſa.]dicitur filiuſſa.qui ſubiectus eſt patris poteſtati iure vel natura.ſiue ſit legitimus ꝛ naturalis:ſiue legitimus tm̄.vt.ſ.de ado.l.i.ꝛ.ĵ.de verbo ſigni.l.pronūciatio.§.familie.ꝛ idem eſt in nepote. vt.ĵ.ad mace.l.filiū.[contra ſe.cō.] intelligatis mace. debetis enim ſcire qꝺ aliquando filiofa.mutuatur pecunia.cōtra ſe. cō. mac. aliquando ſm macedo.tunc mutuatur filiofami.ꝫ ſe. cō. mac. cū accepit ſine patris voluntate.vnde lʒ de rigore iuris obligetur naturaliter ꝛ ciuiliter.tñ de equitate defenditur exceptiōe. vt.ĵ.ad mace.l.i.in princi.ꝛ.l.ſi pater.§. non ſolum. ꝛ qꝺ dixi in pecunia.idem intelligatis in alia re fraude queſita.vt.ĵ.ad mace.l.ſi filiū.§.mutuum.mutuatur filiofa. ſm mace. ſi accepit voluntate patris.ꝛ tunc filius tenetur inſolidum pater quod iuſſu.vt.ſ.de in.l.denigʒ.§.ſed vtrum [pecuniam] hec litera poteſt punctari dupliciter.vno modo ſic.ſed filiuſſami.mutuatus pecuniam.vt hic ſit punctus.cōtra ſe.cō.mac.ſoluerit ſcʒ nummos paternos.[Patri ꝛc.]vel poteſt punctari ſecundo modo ſic.ſi filiuſſa.mutuatus vt hic.ſit punctus.cōtra ſe.cō.pecuniaʒ ſoluerit patri ꝛc. nummos ſcʒ ſuos vendicari ſi extant quia vt corpus pōt vendicari.vt.ſ.eo.l.rogaſti.in fi.ꝛ.ĵ.eo.l.cū fundus.§.ſeruū.nulla exceptio[obijcitur] ex perſona filij:ſed pōſſic.vt.ĵ.dicam[fuerunt nūmi]paterni a filio ſuo debitore.dicūtur conſumpti ſi ſunt mixti cum alienis. vt .ĵ. de ſolutio.l.ſi alicui[a creditore filij]ꝛ dic qꝺ ꝯſumpti ſunt a creditore bona fide qꝛ putabat nummos eſſe filij no patris[marcellus ait] ſcʒ ꝛ bene.[ceſſare cōdi.] ſcilicet omnein.ſ. furtiuam ꝛ indebiti ꝛ ſine cauſa vt faciat ad titulum.nam indefinita equipollet vniuerſali.vt.ſ.de ſer.vr.pre.l.ſi ſeruitus. ꝛ dicā.ĵ.in ſolutione cōtrarij.hucuſqʒ durat primū dictū huius .l.mō incipit ſm dictū ꝛ in iſto ver.[qm̄ totiens cōdictio datur ꝛc.]ꝛ iſte ver. legitur tribus modis.ſed tñ oēs modi redeunt ad eundē finem.vnde premittā leuiorē intellectū.ꝛ poſtea ſub breuiloquio tangam alios intellectus.ꝛ ponetis ita exemplum.ſ.proxi. dictum eſt ſi filiuſſa.mutuatus pecuniā cōtra ſe.cō.mac.creditori ſuo nummos paternos ſoluit.pater eos extantes poterit vendicare.ſʒ ſi creditor bona fide cōſumpſit:putans illos filij ceſſabit cōdictio.ꝛ nulla cōdictione que ſit ſub ſole creditor patri tenebitur. Sed hic videtur cōtra.ꝛ videᷓ mirabile.cōſumptio facit ceſſare condic.cum alias conſumptio inducat cōdictionem: ecce ſi numero tibi pecuniam alienam ab initio non ſit accipientis ꝛ ceſſat condictio ſed ſecuta cōſumptione inducitur cōdictio. vt ſ.l.proxi. in princi.ꝛ.ſ.eo.l.rogaſti.in fin.ꝛ.l. ſi a furioſo. vnde quomodo hec conſumptio facit condictionem ceſſare. ꝛ certe huic tacite oppoſitioni iuriſcon.rñ.ꝛ dicit illud eſt veruʒ quod cōſumptio inducit cōdic.qñ pecunia numeratur ad obligandū.vt ſi mutuo tibi.x.ex cauſa mutui volens te habere obligatum.quo caſu ab initio ſi mutuarem tibi pecuniā meā daretur mihi ſtatim cōdictio eodē caſu. ſi mutuo alienā ſecuta conſumptione induciᷓ cōdictio.ſed ſecus eſt ſi pecunia datur ad liberandum ſicut eſt ſi debitor ſoluit ſuo creditori.vt fuit in caſu noſtre.l.quia filius ſoluit ſuo creditori.nam quo caſu facit ab initio pecuniā creditoris:vt eſt qñ filius ſoluit de ſua pecunia liberatur ꝛ non repetit qꝛ eadē ſolutio nō pōt parere ſolutionem ꝛ obligationem vt.ĵ.de ſol.l.qui hoiem. in fi.eodē caſu ſi ſoluit de pecunia aliena:ſecuta cōſumptione ceſſabit cōdictio quia ſoluebat ad liberandū.ꝛ eadē ſolutio nō pōt parere liberationē ꝛ obligationē vt.ſ.dixi.ꝛ hoc eſt qꝺ dicit iſte ꝟ. [qm̄ totiens ꝛc.cōdictio datur]ſcʒ ex poſt facto pecunia conſumpta quod numerati ſunt nummi.ſ.ab initio[ex qua act. eſſe potuiſſet].ſ. ab initio ſi dñium ad accipientē[trāſiſſet]vt quia quis mutuauit ex cauſa mutui volens habere eū obligatū mutuauit ſuos nummos.ꝛ ſub eodem caſu.ſi alienos mutuauit ſecuta cōſumptione dabitur cōdictio.[propoſito].ſ.caſu[non eſſe] ſub. ita quia filiuſſa.mutuatus pecuniam contra ſe.cō.mace. ſoluit de pecunia paterna.ꝛ quare non eſt ita de iure in ꝓpoſito caſu:qꝛ pecunia numerata fuit ad liberandum nō ad obligandum.q.d.quo caſu ab initio tranſlato dñio in creditorē nō daretur cōdictio. vt quia debitor ſoluit creditori ſuam pecuniam eodem caſu ab initio non tranſlato dñio : vt quia debitor ſoluit pecuniam alienā:ſecuta cōſumptione nō dabitur cōdictio: cum eadē ſolutio nō poteſt parere liberationem ꝛ obligationem: vt in preallē.l.qui hoiem.in fi.Legiᷓ ꝛ alio modo iſte verſic.quando eſt iſtud creditor conſumpta pecunia habet condic.certe quādo ab initio mutuat ſuam pecuniam.eodē caſu ſi mutuat alienam ea cōſumpta inducitur cōdictio:ſed in propoſito caſu nō eſt ita:quia filiuſſa.debitor creditori ſuo ſoluit ad liberandum. vnde quo caſu ſi numerat ſuā pecuniā nō hʒ condi.eodē caſu ſi numerat pecuniā alienā nō hʒ cōdi.qꝛ liberatur.ꝛ eadē ſolutio non pōt parere liberationē ꝛ repetitionē.vt.ſ.dixi.Sed hec lectura eſt eadem cum prima:lʒ per alia ꝟba. Sed ꝛ legiᷓ tertio mō litera iſtius ꝟſi.qꝺ dꝛ cōſumptionē inducere cōdictionē.verū eſt cū numeraᷓ ex cā mutui.ſicut eñ ab initio tranſlato dñio daᷓ cōdictio.ſic ab initio nō trāſlato dñio ſecuta cōſumptione datur cōdictio.ſed vbi numeraᷓ ab initio ex cā debiti:quo caſu ab initio tranſlato dominio nō datur condictio. eodē caſu non tranſlato dñio nō daᷓ cōdictio ſecuta cōſumptione. ꝛ ſm iſtuʒ intellectū exponetis ita literam.[cōdictio daᷓ] ſecuta conſumptione[tranſiſſet]qꝛ numerabaᷓ ex cā mutui.[in ꝓpoſito autē nō eſſe.qꝛ hoc caſu nō numerabaᷓ ex cā mutui:ſed cā liberandi ſe a ſuo creditore.ꝛ ſimiliter hec lectura eſt eadē cū prima q̄tū ad effectum.ꝛ quocūqʒ modo legatis iſtū ꝟſic.not.quatuor ꝓportionalia. ꝛ eſt locus a proportione etiam iure noſtro. ꝛ de hoc Jo.ꝛ Azo fecerūt magnū feſtum.dixerūt ipſi duo ſunt ex vna parte.ꝛ inducūt affirmatiuā. duo ſunt ex alia pte. ꝛ inducūt negatiuā:que ſunt iſta duo ꝓportionalia q̄ inducūt affirmatiuā certe iſta.quo caſu cū numero pecuniā ab initio tranſlato dñio datur mihi cōdictio.eodē caſu ab initio nō trāſlato dominio ſecuta conſumptione datur condictio:qꝺ eſt cum mutuaui pecuniā ex cā mutui:ꝛ ad obligandū.alia duo ſunt ꝛ inducūt negatiuam.quo caſu ab initio tranſlato dñio nō daᷓ cōdictio: vt eſt cū debitor ſoluit pecuniā ſuo creditori eodē caſu ab initio non tranſlato dñio ſecuta cōſumptione non datur cōdictio.qꝺ eſt cum debitor ſoluit alienā pecuniā ſuo creditori:ꝛ ipſe bona

fide con

fide conſumpſit. ⁊ in duobus primis pꝫ ratio affirmatiōis: qꝛ mutuatꝰ pecunia ad obligandū. vnde parit actionē. vt inſti. de actio. §. appellamus. ⁊ in aliis duobꝰ cōtrariis ſolutio fit ad liberandū. vñ dꝫ parere liberationē nō obligationem: qꝛ liberatio ⁊ obligatio ſunt ꝯ̄ria. vt ff. de verbo. obli. l. inſti. §. rē ſacram ⁊ hucuſqꝫ durat ſcōm dictum. Incipit tertiū ⁊ vltimum dictū [deniqꝫ ⁊c.] ⁊ iſte ver. pōt differre a primo caſu hoc mō in primo caſu filiuſfa. mutuatus pecuniā cōtra ſe. cō. ma. ſciens ſe nō teneri paternas pecuniam ſoluit ſuo creditori: non nocet patri aliqua exceptio ex perſona filii: quin poſſit eā vēdicare ſi extat iſte verſ. loquiť cū filiuſfa. mutuatus cōtra ſena. cō. mace. ſoluit per errorem ſuo creditori: qꝛ credebat ſe teneri ſoluere. vt. ff. ad mace. l. j. vnde ſoluit ꝑ errorem iuris: vñ non repetit: qꝛ quin tutum eſt excep. odioſa ſi ſoluit per errorē iuris non repetit facti ſi ſoluit per errorem facti. vt. ff. de cōdi. inde. l. qui exce. ⁊ ff. ad mace. l. vlti. ſic ⁊ alias in alio caſu. C. de iuris ⁊ facti igno. l. cū quis ⁊ C. ad. l. fal. l. error. Sed p. intelligebat iſtum verſ. qꝺ ſi filiuſfami. ſoluit pecuniam quā mutuatus eſt cōtra ſena. cō. mace. ſiue ſoluit per iuris ignorantiā: ſiue per facti ignorantiā: qꝛ nō repetit qꝺ ſoluit: ſed non placet ⁊ prior lectura verior eſt. Vel poteſt dici qꝺ prin. huius. l. loquitur ſiue intelligitur qñ filiuſfami. ſuo creditori pecuniam paternā ſoluit per errorem facti: qꝛ pater repetit ſi extat: non obſtante aliqua excep. hic verſic. loquiť cū filiuſfa. ſoluit ſuo creditori per iuris ignorantiam ſiue paternam pecuniā ſoluit ſiue ſuam nō repetit. vt ar. ff. ad mace. l. ſed ⁊ ſi. §. ſi ab alio. ¶ Or ſignori ex his que dicta ſunt vobis caſum huius. l. ⁊ ſummariam expoſitionem litere ⁊ notabilia ⁊c. que ſunt plus dicenda: potuiſtis perpendere. ſed quia quidam ex vobis que edificant caſtra in hiſpania: olā q̄ dixi nō aduerterunt ad ſubtiliora eſt procedendū ⁊ tractandū eſt de apicibꝰ iuris opponendo reſpondendo querendo ⁊ ſoluendo. ⁊ ſtatim opponitur ⁊ videť qꝺ iſta. l. habeat apertū contra. iſta. l. dicit. ſi filiuſfa. mutuatus pecuniā contra ſena. cō. mace. ⁊ paternā pecuniā ſoluit eam extantē pater vendicare pōt ⁊ nulla exceptio ei obiicietur: ſed eam cōſumptā non pōt cōdicere: ſed. l. dicit contra. que dicit ſi filiuſfa. mutuatus contra ſena. con. maced. ⁊ ab alio donata eſt ſibi pecunia patris nomine. ⁊ ſic videť patri qñ ſita ⁊ ſuo creditori ſoluit: qꝺ pater conſumptā pecuniam poterit cōdicere. vt. ff. ad mace. l. ſed ⁊ ſi pater. §. ſi ab alio. Ad ſolutionē huius cōtrarii variis modis dictū eſt. vno modo qꝺ hic dicitur qꝺ cōſumpta pecunia ceſſat cōdictio. intelligitur ſcꝫ certi generalis qꝺ dicitur in. l. cōtra qꝺ pater condicit: debet intelligi qꝺ dicit de condictione indebiti vel ſine cauſa qua poterit dicere pater creditori. pecunia mea ad te peruenit ſine cauſa: bonum ⁊ equum eſt qꝺ reddas. vel indebite eſt ſoluta: quia cum filius haberet excep. contra ſena. con. mace. ſoluit vnde repeto condi. indebiti. ¶ Sed hanc ſoluti. non approbo: qꝛ hec litera dicit cōſumpta pecunia ceſſare cōdi. intelligo oēm q̄ ſit ſub ſole: qꝛ loquiť indiffinite. vñ ſicut diceret litera ceſſare cōdi. oēm excluderet̄ ois condi. ita ſi dicit indiffinite. excludit omnē condic. qꝛ indiffinita equipollet vniuerſali: niſi ratio vel ius contrarium ſuadeat. vt. ff. de ſerui. vrb. pre. l. ſi ſerui. in prin. ¶ Alii voluerunt dicere alio modo. ⁊ ſic cum filius mutuatus contra ſena. con. mace. ſoluit paternam pecuniam ⁊ cōſumpta eſt: ſi pater velit eam repetere ex perſona filii nō pōt: quia nec filius poſſet: ſi ſciens ſoluit indebitū. vt. ff. de condi. indebi. l. j. ſed ſi pater volebat repetere ex ſua perſona pater non tenebatur in aliquo creditori: qꝛ vbi filio mutuatur cōtra ſena. cō. mace. ex cōtractu filii pater de peculio non tenetur. vt. C. ad mace. l. ſi filius. vnde poterit repetere condictione ſine cā: dicendo ꝑuenit pecunia mea ad te ſine cā: bonū ⁊ equū eſt qꝺ reddas. vt. ff. eo. l. ſi ⁊ me ⁊ titiū. ¶ Et pro iſta ſolutione eſt arg. ſi filius meus cōtraxit mutuū in. x. ⁊ in peculio non erant niſi. v. ſi conſtituo me debitorē in. x. vt ex peculio in. v. neqꝫ conſtituo: ſed ſi cōſtituo me debitorem in. x. que filius debebat neqꝫ inſolidū: vt. ff. de conſti. pe. l. j. in fin. ⁊. l. iii. ſed nec hanc ſolutionem approbo. qꝛ credo in caſu huius. l. neceſſaria ⁊ latenti rōne qꝺ pecunia cōſumpta nō poſſit pater petere: nec ex perſona filii: nec ex perſona ſua: ⁊ que ſit latens ratio. ff. videbitis. ⁊ ideo ſm Ioan. ⁊ Azo. vos ſoluetis ita iſtud cōtra. vt dixi in caſu. ſi filius mutuatus cōtra ſen. con. mace. ſoluit pecuniā paternā non fecit accipientis. igitur ſi extat pater pōt vendicare. vt in prin. huius. l. Si creditor cōſumpſit eam aut bona fide aut mala. ſi bona fide: qꝛ credebat pecuniaꝫ eſſe filii ſoluētis: nec credebat patris eſſe. hic ait iuriſcō. ceſſare oēm condictionē indebiti ⁊ condictionem ceſſare ait. qꝛ debebat ei naturaliter ⁊ ciuiliter. lꝫ eſſet indebitum ope exceptionis. Itē ait ceſſare condictionē ſine cā: quia ſoluta propter obligationē ciuilem ⁊ naturalē. Itē ait ceſſare cōdictionē furtiuam: quia non mala ſed bona fide accepit ⁊ conſumpſit ⁊ furtū non committiť ſine dolo ⁊c. vt. ff. pro ſocio. l. merito. ⁊. ff. de furtis. l. in furti actio. Item ait ceſſare condictio. incerti: quia non ſubeſt ratio equitatis cur dari deberet: ⁊ cur creditor debeat patri teneri: quia licet pater certet de damno vitando: ⁊ creditor ſimiliter certat de damno vitando. vnde in re obſcura melior eſt cōditio poſſidentis. vt. ff. de reg. iur. l. in re obſcura. Itē non poteſt pater habere condict. ob cauſam datorum quia eſt ob cām data: vt filius liberetur ſecuta cauſa eſt: qꝛ liberatus eſt filius. Item non habet pater condic. ob cām turpē: qꝛ nō datū eſt ob cām turpē. Itē nō habet triticariā qꝛ non dať pro pecunia numerata. vt. ff. de triticaria. l. j. Si autem filius mutuatus eſt pecuniā cōtra ſen. con. mace. ⁊ pecuniam paternam ſoluit: ſi quidem creditor accepit mala fide: qꝛ ſciebat patris vel ſciebat donatā filio: patris noīe ibi teneť condi. furtiua ol mō ſiue conſumpſit ſiue extat. ⁊ ſic intelligiť. l. contra teneť etiam creditor rei ven. qñ mala fide cōſumpſit quaſi dolo vel lata culpa deſierit poſſidere. vt arg. ff. de rei vendi. l. ſi culpa. ⁊. l. qui reſtituere. ¶ Sed denuo opponiť ad. l. iſtam ſic de codē. §. hic dicitur. ſi filius mutuatus contra ſena. con. macedo. ſoluit pecuniam paternam ſuo creditori: ſi extat pater poteſt vendicare ſi conſumpta eſt non poteſt condicere. vnde ſecundo modo videtur contra idem. §. ſi ab alio. ſed reſpon. pater poteſt condicere omnino. vbi accipiens facit furtum de pecunia patris quando extat poteſt condicere. condic. furtiua: qꝛ nemo ⁊c. vt. ff. vſufr. quemadmodum caueat. l. vlti. vnde domino contra furem datur vēdicatio ⁊ condictio furtiua que dať ſoli dño vt. ff. de cōdi. furtiua. l. j. ſed vbi eſt conſumpta nō pōt vēdicari: ſed qꝛ ibi eſt conſumpta mala fide ibi cōdiciť. ⁊ ſic intelligiť lex contra. ¶ Sed denuo opponiť ad. l. iſtā ⁊ ſignať contra. hic diciť. ſi filiuſfa. eſt mutuatus cōtra ſe. cō. ma. ⁊ pecuniam paternā ſoluerit creditori ſuo eā extantem pater vendicat: nec obſtat ei aliqua exceptio. ſed nonne poterit creditor cōpenſationē patri obiicere dicendo magis ex perſona filii cōtra me filius tuus debet tātumdem mihi. vnde obiicio tibi compenſationē. ⁊ certe videť quod ſic. vnde videť cōtra. ff. de cōpenſa. l. ſi cū filio. ⁊. ff. rerū amo. l. ⁊ ideo quā quidam habent pro. l. iii. Rñ. nō poteſt habere locum compenſatio duabus rōnibus. vna qꝛ ſi filiuſfa. eſt mutuatus cōtra ſena. con. macedo. pater nō teneť etiā de peculio. vt. ff. ad macedonianum. l. ſi filius. ſed in. l. cōtra pater tenebať de peculio. Item alia rōne nō poteſt habere locū compenſatio qꝛ pater non agit ex contractu filii: ſed quia creditor filii hꝫ nūmos paternos pater vēdicat: qꝛ vendicatio nō dať cōtra eū qui habet facultatem rei reſtituēde. vt. ff. de rei ven. l. officiū. in fi. Itē tertia rōne nō poteſt patri creditor obiicere compenſationem. eſto ſine ꝑiudicio quod pater tenereť de peculio. pr̄ tenetur ad genus: qꝛ ſoluere teneť. x. in genere. ⁊ pater vēdicat pecuniam ve corpus. vnde non admittitur compenſatio de ſpecie ad quātitatē. vt. ff. l. pri. ⁊. ff. de cōpenſa. l. ſi creditor. ¶ Sed denuo opponiť ad. l. iſtam. hic dicitur quod pater conſumptam pecuniā non poteſt cōdicere: ergo per filium fit deterior conditio pr̄is in iam quēſitis vñ videť cōtra. C. de pactis. l. filius. ⁊ C. de rebus creditis ⁊ iureiuran. l. nec filius. ⁊. ff. de acqui. poſ. l. vlti. in fi.

2 ¶ † Et ad iſtud vos ita dicetis. filius non poteſt conditionē patris facere deteriorem paciſcendo ſuper paterna obligatione puta liberando debitorem faciendo ei pactum de non petēdo nec hic filius ipſa ſolutione facit patris deteriorem cōditionē cum non transferat dñium in accipientem: quia non pōt in aliū plus iuris transferre q̄ⷨ in ſe habeat. vt. ff. de acquiren. rerū do. l. traditio ſed ex quadā neceſſitate fit deterior cōditio pr̄is: cū ille accepit bona fide ⁊ conſumpſit pater nullam habet condi. ſicut filius paternā pecuniam proiiceret in mari. nam pater non haberet actio. contra filium. quia inter filium ⁊ patrem ⁊c. vt. ff. de iudic. l. lis nulla. idem enim ſi filius occidat equum paternum: quia pater nō habet actio. cōtra eum ꝓpter impedimētum patrie ꝑtātis. vt dixi ſic ⁊ hic ex quadam iuris neceſſitate, dicam eum facere patris cōdi. deteriorem. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. iſtam. hic dř qꝺ patri vendicanti nulla exceptio obiicietur quid ſi pater ſtetit. xxx. an. qꝺ non egit poterit ne vēdicare. videť qꝺ nō poterit: imo videtur qꝺ obſtat exceptio ei: quia omne ius ⁊c. vt. C. de preſ. xxx. vel. xl. an. l. ſi quis emptionis. ⁊ C. de longi tpis preſcri. l. penul. ⁊ vlti. ſed rñ. vt dixi in expoſitione litere. qꝺ nulla exceptio patri vēdicanti obiiciť ex perſona filii: ſed ex perſona ſui patris ſic ſi tñ fuit negligens qꝺ iuri ſuo preſcriptū eſt. vt. l. cōtra. vel ſi pater feciſſet pactū creditori de nō petendo in perpetuum. nā tunc pactū factū bona fide ſeruandum eſt: vt. ff. de pactis. l. j. ⁊. l. iuris gentium. §. pretor ait. ¶ Or ſignor vltimo quero iſta. l. loquiť cuꝫ filiuſfa. mutuatus eſt pecuniam ſoluit ſuo creditori. quid ſi mutuatus eſt pecuniā filiuſfa. ſm ſena. con. mace. quia accepit ſtudiorum cā. ⁊ poſtea paternā pecuniam ſoluit creditori. erit ne idem qꝺ dicitur in. l. iſta. In qōne iſta dixit dñs Ia. Bal. quod non erit idem: imo

dixit quod ſi filiuſfa. eſt mutuatus pecuniã ſm mace.⁊ ſoluit
ſuo creditori patris pecuniã. pater non põt vendicare quate-
nus ex cõtractu filij teneretur.⁊ tenetur pater cũ filius cõtrahit
ſm mace. de in rem verſo. quatenus pater impenſurus erat in fi
lium. vt.ſ.ad mace.l.item.§.q8 dr.⁊ C. ad mace.l. macedoniani.
vñ dicet creditor dolo facis: qꝛ petis q8 reſtituturus es. vt.ſ. de
doli excep.l.dolo.⁊.l.i.in fine. nã cui damus act. multo fortius
excep. vt.ſ. de ſuperficiebus l.i.in fine.⁊.ſ. de reg. iur.l. inuitus.
§.cui damus. ſed hec non eſt bona opinio paſſim ⁊ indiſtincte
quia inuenio plures caſus vbi filius contrahit ſm maced.⁊ tñ
3 eſt idẽ qꝛ dr in.l.iſta.ſcz q8 pater nõ tenetur in aliquo †. Unde
caſus eſt ſi filiuſfa interrogatus in cõtrahendo ſi hz patrem ⁊
ipſe mentitus qꝛ dixit ſe nõ hre patrẽ. ceſſat mace. vt.C.ad ma
ce.l.i.⁊ tñ pater non tenebitur. item eſt alius caſus vt ſi filiuſfa.
eſt mutuatus pecuniã in cãm caſtrẽſem vel q̃ſi ceſſat mace. vt
ſ.ad mace.l.i.in fi.⁊.l.i.⁊.C.ad mace. vlti.⁊ tñ pr nõ tenet̃. ⁊ id
vos ita dicetis. ſi filius eſt mutuatus pecuniã ſm mace. ita q8
pater teneatur. puta qꝛ accepit patre iubente:⁊ ſic pater tene-
batur inſolidum. vel qꝛ degens ſtudiorũ cã: accepit mutuo pe-
cuniã.⁊ ſic pr tenebat̃ de in rẽ verſo. quatenus pater erat impen-
ſurus in filio. ibi ſi ſoluit paternã pecuniã ſuo creditori. non di-
cam q8 locus ſit cõpenſationi. nec habeat locũ illa excep. doli
facis ⁊c. qꝛ pr tenebat̃ ad tñ dẽ ſed qꝛ equũ eſt vt cõſulatur ei
creditori per retentionẽ: non poterit pater pecuniã extantem
vendicare. nã ⁊ alibi cõſulit̃ alicui plerũqz per retentionẽ cui nõ
cõſulitur per act. vt.ſ. quib. mod. pig. vel hyp. ſol.l.i.⁊.ſ. de doli
excep.l.paulus. Rñ. ſed quo caſu pater nõ teneret̃ ex cõtractu
filij vt eſt regulariter. vt.C. ne filius pro pre vel pr pro filio cõue-
niat̃. in rub.⁊ in nigro. idẽ eſſet ſi filiuſfa. mutuatus eſſet pecu-
niã ſm ſena. cõ. mace. ſicut ſi eſſet mutuatus ꝯ ſena. cõ. mace.⁊
haberet locũ q8 dr in.l.iſta. Si q̃rat aliqs hic dr ſi filius mutua-
tus pecuniã ꝯ ſena. cõ. mace. ſoluit paternã pecuniã q8 extan-
tem põt vendicare ꝯſumptã nõ põt ꝯdicere: quo intelligimus
paternã: certe ſi ſoluit pecuniã profectitiã ſiue eã quã habebat
in archa: vt inſti. per quas perſo. nobis acquirit̃.§.i. ſeruus tñ
eſt hodie ſi ſoluiſſet pecuniã aduentitij peculij. qꝛ tunc filiuſfa.
dicit̃ ſoluere ſuã ppriã. vt.C. de bonis q̃ liberis.l.cum ops. Irẽ
ſecus eſt ſi filiuſfa. ſoluiſſet pecuniã caſtrenſis peculij ⁊ quaſi
caſtrenſis qꝛ tunc ſoluiſſet ſuã ppriã. vt.ſ. ad mac.l.i.in fi.⁊.l.ij.
⁊ quia in caſtrenſi ⁊ quaſi filiuſfa. teſtatur. nec confert. vt.ſ. de
col.l.penul.§. nec caſtrenſe.

a ¶ In pecunia conuerti. Adde q8 pecunia eſt per quã oẽs alie res eſtimant̃ ⁊ id alia res eſſe non vr vt not. cõcludit Do. Alex. l cõſi. cclxvi. inci. in cã ⁊ lite in ij. volu. poſt alios quos ibi refert colũ. iiij. ⁊ hic. pro hoc etiã adde.

1 ☞ In mutuo ſunt quedam ſingularia contra regulas mu-
tui ſcilicet quod iubendo debitorem tibi ſoluere vel debitum a
te ex vna cauſa in cauſam mutui conuertendo mutuum con-
trahere licet vere non fiat de meo tuum. hoc dicit.
2 Nomine pecunie que contineantur.
3 Mutui ſpecialia que ſint.

Singularia quedam prece-

1 pta ſunt. †] Signori. l. iſta habet triplicem intelle-
ctum. ſicut patebit vobis ex ſubſequentibus: ⁊ vnum
intellectum habet ſm antiquos. alium ſm Jo.⁊ Azo.⁊ tertium
habet ſm dñm meum quem intellectum approbo ⁊ eum pre-
mittam vobis: quia illum puto verum: ⁊ caret omni ſcrupulo:
⁊ poſtea circa literam tangã intellectũ antiquorũ dñorũ Jo.⁊
Azo. Et no. q8 iſta. l. reſpicit illã partẽ rub. ſi certũ petatur. po-
netis ergo ita breuiter caſum. Iſta. l. vult ponere duo ſpecialia
circa naturam vel regulam mutui: natura mutui. hec eſt q8 in-
ter me ⁊ te non contrahitur mutuum niſi de meo fiat tuum. ſz
hec regula fallit in duobus caſibus hic poſitis in quibus inter
me ⁊ te contrahitur mutuũ: nec de meo tuũ fit.⁊ primus caſus
eſt. ſi rogaſti me vt mutuem tibi.x.⁊ ego dico q8 volo tibi mu-
tuare: ⁊ iubeo titiũ debitorẽ meum in.x. illa.x. tibi numerare. hic
non fit de meo tuum: ⁊ tamẽ eſt mutuum. quia fingit.l. q titius
mihi ſoluerit: ⁊ ego tibi mutuauerim.⁊ hoc eſt primum exem-
plum circa duas perſonas. Secundum exemplum eſt in vna
eademqz perſona pone debes mihi decem ex cauſa mandati: qꝛ
fuiſti procurator meus. dico ego tibi male facis: quia non ſol-
uis mihi decem que debes. dicis tu: cras ſoluam. dixi ego: iſtud
cras erit in vltima die decennij. tamen vna die dixi tibi ſolue
mihi decem que debes. dixiſti tu. habeo iſta.x.⁊ inueni ea cum
magna difficultate. do vobis electionem. vultis vt vadam do-
mum ⁊ reddam vobis. vel vultis mihi mutuare: ⁊ dabo vobis
quinqz den. de libra. dixi ego volo tibi mutuare decem prom-
pta ſolutioni ſi mutuo tibi decem illa decẽ deſinãt deberi ex cã
mandati.⁊ lz hic non fiat de meo tuũ. tñ teneris mihi ex cã mu
tui: q8 eſt propter celeritatem actuũ: ⁊ vnus actus occultat̃: qꝛ
fingitur mihi a te ſoluta: ⁊ tibi mutuata. hoc dicit iſta.l.⁊ ſcdm
iſtam lecturam videre ſummariam expoſitionem litere. [ſingu-
laria] id eſt ſpecialia. quaſi extra regulas poſita [quedã pcepta
ſunt circa pecuniam creditam] id eſt mutuatam ſic exponitur
ſ. eo. l. ij. §. i. [nam] ponit duo exempla.⁊ hic eſt primum exem-
plum. [iuſſero dare pecuniã] id eſt. x. que mihi debebat [nõ ac-
ceperis] ſub.⁊ teneris de mutuo mihi lz de meo non fiat tuum
[q8 igitur] ecce aliud exemplũ [in duabus perſonis recipit̃]
id eſt in me ⁊ debitore meo tibi ſoluente vel numerante hic ⁊
in eadem ⁊c. [mihi debeas] ſcz decẽ [eam retineas] ſub. dum
illa pecunia eſſet prompta ſolutioni [videatur mihi data] id eſt
ſoluta [⁊ a me ad te profecta] poſtea ex cauſa mutui.⁊ ſic fingi
tur a iure breui manu ad te profecta ⁊ nõ numerari. ſi dixi bre
ui manu: quia hic eſt textus. l. i. de iure do. l. licet. §. quotiẽs alias
eſt longa manu. ſ. de ſolu. ſi pecunia. Et ita not. hic quod pro-
pter celeritatem actuum vnus actus occultatur ſic.⁊.ſ. de do-
natio. inter virum ⁊ vxo. l. iij. in fi.⁊.l.i. ¶ Or ſignori vt vos in-
telligatis gloſſas nouas ⁊ antiquas hic hirſute ⁊ intricate poſi-
tas.⁊ op. doctorum.⁊ vt videatis verum intellectũ huius. l. In
primis ad. l. iſtam ita opponetis. ſi iſta duo poſita in. l. iſta ſunt
ſpecialia. ergo ius cõmune in ceteris obtinet ꝯtrariũ.⁊ iſtũ mo-
dum argumẽtandi colligimus ex. l. que dicit illud eſt ius ſingu-
lare cuius oppoſitũ eſt ius cõmune. vt. ſ. de le.⁊ ſe. cõ. l. ius ſin-
gulare.⁊.ſ. ad muni. l. i. in fi.⁊ illud eſt ius non ſingulare quod
eſt ſm ius cõmune: qꝛ fruſtra precibus poſtulat̃ q8 iure cõmu-
ni conceditur. vt.C. de theſau. l. vna. li. x. Sed videt̃ quod hic nõ
ſit aliq8 ſpeciale: qꝛ inuenio alibi hoc ſi debitor meus debet mi-
hi pecuniam vel aliam rem: iubeo tibi ſoluere tanq̃ procuratori
meo: debitor liberat̃ a me: ⁊ tu teneris mihi. vt. ſ. de ſolu. l. vero
procuratori. in prin. Item ſi mulier volens mihi nubere iubet
debitorem ſuũ mihi ſoluere: liberat̃ debitor ab ea ⁊ ego mulie-
ri teneor: quia videtur ſoluiſſe. vt. ſ. de condi. ob cãm datorum. l.
qui ſe. §. i.⁊.l. ſi donaturus. Item quod hic dicit̃ in eadẽ pſona.
idem inuenio in alijs cõtractibus ⁊ rebus. Pone rẽ meã com-
modaui tibi: poſtea cõueni tecũ quod hẽas eam emptã liberat̃
ris a cõmodato ⁊ teneris ex empto. vt inſtit. de rerũ di. §. inter-
dum.⁊.ſ. de acqui. rer. do. l. qua rõne. §. interdum. Item. l. dicit
hic idem eſſe in alio caſu. ſ. de dona. inter vir.⁊ vxo. l. iij. §. ſcien-
dum ⁊.§. ſi debitorem. nõ ergo iſta ſunt ſpãlia in mutua pecu-
2 nia credita. ¶ † Quare antiqui docto. dixerunt: ⁊ ita intelligit̃
vno modo. l. iſta: qꝛ hic nomẽ pecunie ſumitur generaliter pro
a omni re: qꝛ oĩs res põt in pecuniam cõuerti.ᵃ vt. ſ. de ver. ſig. l.
pecunie.⁊.C. de conſti. pecu. l. ij. in fi.⁊ dicunt antiqui quod hec
lex circa pecuniã. i. circa oẽs res nõ vult ponere iſta duo ſpecia
lia in iſtis duobus exemplis: qꝛ idem eſt in alijs contractibus
⁊ rebus. Sed dicunt quod iſta. l. vult ponere duo ſpãlia contra
regulam que eſt alibi: que dicit q nõ trãſit dñium ſine traditio
ne. vt.C. de pactis. l. traditionibus. ſed in iſtis duobus caſibus
hic poſitis tranſit dñiũ ſine traditione. d. l. qua rõne. §. hec quo-
qz res. Sed hec lectura nõ placet: qꝛ ſi dicerẽ quod hic ponerẽ-
tur duo ſpecialia quod tranſiret dominiuz ſine traditione: iam
hec lex non faceret ad iſtum tex. ſed faceret ad illũ tex. de acq.
re. do. Alij vt Jo.⁊ Azo neſcio tamẽ qua rõne moti fuerint di-
xerunt quod appellatione pecunie continent̃ omnes res q̃ cõ-
ſiſtunt põdere numero mẽſurave. vt. ſ. eo. l. ij. §. mutui datio ⁊c.
⁊ dicunt quod hec lex vult ponere duo ſpecialia in mutuo que
non habent locum in alijs cõtractibus ⁊ ſunt hec. vt ſi debito-
rem meũ debentẽ mihi. x. vel aliã rẽ cõſiſtẽtem pondere: nume-
ro mẽſurave: iubeo tibi ſoluere ipſe liberatur a me: ⁊ tu teneris
mihi.⁊ idẽ eſt ſi debes mihi. x. vel aliã rẽ cõſiſtentẽ in pondere:
numero menſurave ex cauſa cõmodati: ⁊ cõuenit quod teneris
ex cauſa mutui: ſiue iſte res erant in preſentia ſiue nõ. liberaris
ab act. commodati.⁊ teneris de mutuo. ſecus eſt in alijs rebus
que non conſiſtunt pondere numero menſurave: qꝛ ſi debitor
meus debet mihi aliquod corpus non liberat̃ a me ſi ſoluit ti-
bi voluntate mea: niſi res ſit in pñtia vt. ſ. de ſolut. l. qui. x. §. i.⁊
ij. ſed in nummis eſt ſecus.⁊ ſi nũmi nõ ſunt i preſentia. vt. ſ. de
fur. l. falſus. in prin.⁊.l. ſed ſi is. Sed contra iſtam op. videntur
due leges eſſe que vident̃ requirere preſentiam. vt. ſ. de acqui.
poſ. l. i. §. ſi iuſſerim.⁊.ſ. de ſolu. l. pecuniam. ſed ipſi reſpondent
⁊ dicũt leges ille debent referri ad alias res. vel ſi referatis ad
pecuniam. ſub. ibi maxime: quia idem eſt in alijs rebus. Sed
hec lectura non eſt digna recitatione: cum ſint expreſſim ſcri-
pte due leges in contrarium.⁊ ideo dicetis tertio modo ⁊ ve-
rius vt dixi in caſu.⁊ circa expoſitionem litere tetigi. Hic ponũ-
tur duo exempla contra regulam mutui. regula eſt vt non ſit
mutuum niſi fiat de meo tuum. vt. ſ. eodẽ. l. ij. appellata. ſed hic
ponuntur duo exempla cõtra regulam illã. tamen circa. l. iſtaz
propter gloſſas veſtras. no. hic quedaz ſpecialia eſſe in mutuo
3 que non obtinent in alijs contractibus. † Ecce in mutuo ſunt
iſta ſpecialia: qꝛ in alijs contractibus ex pꝛopoſito bñ põt idem
reddi ⁊ debet: vt eſt in commodato. ſed in mutuo nõ opꝫ quod
idem reddatur. vt. ſ. eo. l. ij. in alijs contractibus non tenet̃ de-
bitor de

bitor de caſu fortuito:ſi non eſt in mora.vt.ĩ. de verbo. obliga.
l.ſtichus.ſed in mutuo eſt ſpeciale.vt.C.e.l.incendium ere alie-
no. Item in aliis contractibus pactum appoſitũ incontinenti
vel in traditione rerũ nouam parit act.ꝛ veterẽ informat.vt.ff.
de pactis.l.iuriſgen.§.quinimo:ſed ſecus eſt in mutuo.vt.ff.de
pactis.l.ſi tibi.x.in prin.ꝛ.ff.eo.l.rogaſti.in prin.ꝛ.C.de vſuris.
l.cũ ſuis. Item eſt aliud ſpeciale.vt.ĩ.de admi.tuto.l.non tamen
ꝛ.l.quotiens.aliam ꝛ ſi ſpeciem nõ ſibi ſoluit.vt ar.ĩ.de aut.pre.
l.pupillus. Item no.hic ſpecialia circa pecuniã que nõ obtine
bunt in aliis rebus:ꝛ ſunt iſta pecunia eſtimat omnes res.vt.ĩ.
de fideiuſ.l.ſi ita fideiuſſorem. Item pecunia diuiditur inter ſo
cios numero.vt.ff.eo.nam ꝛ ſi fur.§.vlti.ſed cetere res diuidun
tur corporibus.vt.ĩ.de ſoluti.l.cum ſtichus. Item de pecunia
ad pecuniam admittitur cõpenſatio ſed de alia re ad aliã non
admittitur.vt.ĩ.de condi.inde.l.ſi non ſortem.§.ſi.tibi.c. Item
coheres ſibi prelegatus in pecunia poteſt deducere ꝓ ſua par
te:corpus prelegatum nõ poteſt deducere.vt.ĩ.ad trebel.l.de-
ducta.§.acceptis.ꝛ.ĩ.de lega.ij.l.cum pater.in prin. ꝛ ad idem
facit.ff.de iudi.l.ſi fideiuſ.§.tractatum. Item facilius conſumi
tur pecunia:quia conſumitur ſola immixtione facta cum alia.
vt.ĩ.de ſolu.l.ſi alieni. ¶ Or ſignor hic ſignabo quedam con-
traria que ſunt valde bona.ſed gloſſe veſtre ponunt ea contra-
ria obſcure.vos habetis hic ſi debes mihi.x.ex cauſa mandati:
ꝛ conueni inter me ꝛ te qḋ habeas illa.x.ex cauſa mutui.libera
ris a mandato ꝛ teneris ex cauſa mutui.ſed.l.eſt ſcripta in con
trarium de verbo ad verbum.que dicit ſi ille qui gerit negotia
mea debet mihi.x.ex cauſa mandati.ꝛ conuenit inter me ꝛ eũ
qḋ debeat mihi ex cauſa mutui:non poteſt mandatum conuer
ti in mutuum vt.ĩ.mandati.l.qui negotia. Ad ſolutionem cu-
ius contrarij dixit pr. qui primo inuenit modum ſubtiliandi:
ſed poſtea defecit.ſi tu debes mihi.x.ex cauſa mandati ſi illa.x.
ſunt in preſentia.ꝛ rogas me qḋ ex cauſa mutui dimittam tibi
ſi conuenit inter me ꝛ te qḋ illa.x.conuertantur in cauſam mu-
tui:conuertuntur vt hic.ſi autem illa.x.nõ ſunt in preſentia nõ
poſſunt conuerti in mutuum:vt in.l.contraria.ꝛ ꝓ hac ſolu.eſt
argu.pro eo.ff.de rei vendi.l.eius rei.ꝛ.l.hic autem. Que ſolue.
non eſt bona:qꝛ ipſe obligatus eſt ꝓpter quandam.l.huius ti-
tuli que dicit.ſi depoſui apud te pecuniam:ꝛ poſt depoſitã cõ-
uenit inter me ꝛ te:qḋ illam pecuniam habeas ex cauſa mutui.
ſtatim eſt credita:ſit in preſentia vel non.vt.ff.e.l.certi cõdictio.
in ſi. ꝛ ideo vos dicetis alio modo vt dixi in caſu.ſi debes mihi
decem ex cauſa mandati:ꝛ conuenit inter me ꝛ te quod debe-
as mihi illa decem ex cauſa mutui.aut illa decem habes prom
ta ſolutioni.ſint in preſentia vel non:quo caſu liberaris a com-
modato ꝛ teneris de mutuo.verbi gratia. Pone debes mihi
decem ꝛc.vt dixi in caſu huius.l.ſi autẽ debes mihi.x. ex cauſa
mandati ꝛ non habes ea prompta ſolutioni: non liberaris a
mandato.verbi gratia.peto a te.x. ꝛ dico tibi ſolue mihi. dicis
tu bene ſoluam:dixi ego iſta verba bene ſoluam:ſunt percuſſio
aeris dixiſti tu ſi vis deberetis me ſuſpendere per gulam non
poſſem vobis ſoluere: ſed volo vobis hoc facere. quia volo ha-
bere a vobis illa decẽ ex cauſa mutui.ꝛ dabo vobis.v.den.de li
bra.hic non erat pecunia prompta ſolutioni ꝛ non poteſt hic
interuenire fictio:qḋ fingatur mihi ſoluta ꝛ a te ꝑfecta.hoc ca
ſu mandatum non poteſt conuerti in cauſam mutui.ꝛ ſic intel
ligitur.l.cõtra. ¶ Sed denuo opponitur ad.l.iſtam. ꝛ ſignatꝰ
cõtra.vos habetis in.l.iſta vt dixi in caſu.ſed.l.videtur contra.
que dicit.ſi debes mihi.x.ex empto. ꝛ agatꝰ qḋ debeas ex mu-
tuo:non eſt mutuum.vt.C.eo.l.ſi ex empto.in ſi. Ad ſolu.iſtius
contrarij vos dicetis eodem modo:vt ſuperius dixi:qꝛ ibi non
erat pecunia prompta ſolutioni. vnde non põt cõuerti in mu-
tuum:niſi per ſtipulationẽ factã animo nouãdi.vt.C.eo.l.ſi pro
mutua. ¶ Or ſignor vltimo opponitur ad.l. iſtam. non facerẽ
iſtam oppoſitionem niſi propter quandam antiquam glo.que
dicit.hic loquitur in plurali.ꝛ dicit ſingularia quedã precepta
ſunt ꝛc.ergo ad minus duo debẽt eſſe ſpẽlia: qꝛ pluralis locu-
tio ꝛc.vt.ĩ.de teſtibus.l.vbi.ſed hic nõ inuenitur niſi vnũ ſpẽ-
le.nam ſi iubeo tibi debitorẽ meum ſoluere:ſiue volo qḋ debes
mihi ex cauſa mandati qḋ debeas ex cauſa mutui.hic inuenitꝰ
vnũ ſpẽle: vt propter celeritatẽ actuũ vñ actꝰ occultatꝰ. quare
expoſuerunt quidam ſingularia.i.ſingulare.ſic ꝛ alibi.ff.de ori.
iur.l.ij.§.ex actis.ſed ſignor bñ ſtat ſingularia:qꝛ in vno exem-
plo ſunt due perſone.in ſecũdo exemplo eſt vna eademq; pſona
ꝛ in vtroq; caſu.ꝛ ſi de meo non fiat tuũ:tñ teneris de mutuo.

1 ☞ Pecuniam meam alteri debitam poſſum mutuare ſed
alienam non ſine domini voluntate.

1 SI ſocius.] In.l.iſta dicitur ſi ſocius omnium
bonorũ ꝓpriam pecuniam mutua-
uit:facit mutuam etiam ſocijs diſſentientibus ſed ſecꝰ
eſt ſi cõem pecuniam numerauerit:quia non facit creditam in
totum:niſi ſocij cõſentiant ſed pro parte ſua facit mutuam : qꝛ
partis ſue habet alienationem. hic dicitur videte expoſitionem
litere. [ſi ſocius] ſub.omnium bonorum:ve aliqua ſit dubitatio
huius.l.non vnius rei. [creditam] idest mutuam. [licet ceteri
diſſenſerint] ſed dicet aliquis veſtrum:ſi eſt ſocius omnium bo
norum quomodo habet propriam pecuniam:quia quando cõ
trahitur ſocietas omnium bonorum quicquid habent eo tem-
pore communicant.vt.ĩ.pro ſocio.l.i.ꝛ.l.ij. Reſpon.ſi poſtea ali
quis ex ſocijs querit ſibi aliquid ſibi ſoli querit:licet ſocij tene-
antur communicare.vt.ĩ.pro ſocio.ſi quis ſocietatem vniuerſo
rum [qḋ ſi.] Incipit ſecundum dictum huius legis [effici] in
totum:ſed pro parte ſic.vt.C.de communium rerum alie.l.mul
tum.ꝛ.ĩ.pro ſocio.l.nemo ex ſocijs eſt.ſub.ꝛ in ſua parte contra
ctum eſt.ideo mutuatur.vt.ff.eo.l.rogaſti.in ſi.

1 ☞ Filio exiſtenti in ſtudio de equitate ſubuenitur vt agere
poſſit licet patri actio competat.

1 CUm filius.] In.l.iſta tractatur de fi-
liofa.qui habebat volunta-
tem addiſcendi:ꝛ in ea ponetis ita exemplum.filiuſ
fami.pariſienſis dixit patri. volo ire romam ſtudio-
rum cauſa.detis mihi pecuniam pro viatico meo. dixit pater:
placet mihi.quid vis tu ſingulis diebus pro viatico tuo vſq; ro
mam.poſſunt eſſe duodecim diete.dicit filius.volo ſingulis die
bus duodecim turonenſes.dixit pater libenter.iſte quid facie-
bat expendebat ſingulis diebus.iiij. turoñ. cum venit romam
inuẽtus eſt habere reſiduum.dixit ei quidam ſuus amicus mu
tua mihi pecuniam que ſuperfuit tibi de viatico tuo. dixit filiꝰ
libenter.poſtea filius dixit illi ſuo amico redde.ipſe nõ vult red
dere.filiusfa.vocat eum in ius.dicit ille non poteſt eſſe in iudicio
ſine voluntate patris.dicit filius potius dimitterem tibi ꝙ pa-
trem facere venire.queritur quid iuris.ꝛ certe licet de rigore iu
ris ipſe pater vel eius procu.debent petere:tamen de equitate
vtilis iudicis officio.vel melius vtili certi con. de mutuo pote-
rit petere pecuniam quã mutuauit.hoc dicit.iſta lex. videatis
expoſitionem [viaticum].i.pecuniam datam pro via ꝛ itinere.
ꝛ ſub. vel eam quam portauit cauſa ſtudendi. [iudicio] .i.iudi-
cis officio exponunt quidam.vt argumen.ĩ.de condi.ꝛ demõ.
l.ſi cui.ſed verius eſt.i.vtili.certi.con.ex cauſa mutui [illi] ſcilicet
filio [eſſe ſubueniendum.] Or ſignori no.de rigore iuris.ſi filiuſ
fa.mutuat viaticum ſuum:ꝛ non ſoluitur ei pater debet petere
per ſe vel per ſuum procu.quia ſecundum hec tempora pauce
actiones competebant filio : ꝛ illas pater debebat exercere ſi
erat preſens ſed ſi erat abſens : tunc filius vtiliter intendebat
eas vt hic ꝛ.ĩ.de actio.ꝛ obli.l.filiusfa.ꝛ.l.in factum.ꝛ.ff.de iud.
l.ſi longius.in prin.ſed hodie omnes actiones competunt filio-
fa.ſed ſi pater eſt preſens intendit eas voluntate filij. vt.C.de
bonis maternis ꝛ materni generis.l.i.ſi autem queritur aduen
ticium filio:pater inuitus filio agenti ꝛ fugienti tenetur conſen
tire.vt.C.de bonis que liberis.l.cum non ſolum.in principio.

1 ☞ Error in ſpecie contractus impedit contractum ꝛ domi-
nij tranſlationem que reconciliatur conſumptione ſecuta ꝛ
quo ad dandam petitionem ſeu actionem inſpicitur recipien-
tis intentio quoad dandam exceptionem inſpicitur animus
dantis.hoc dicit.

2 Diſſenſus vitiat obligationem ꝛ contractum.

1 SI ego.] In.l.iſta ponuntur tria exempla:
in quibus diſſenſus vitiat contractũ.
ꝛ primum exemplum eſt tale.ego eram donaturus
tibi.x. ꝛ tu eras mutuo accepturus. ꝛ ita nos ſom-
niabamus in parnaſo: erit ne donatio vel mutuum . Videtur
quod non fuerit donatio:quia ſi volo donare:ꝛ tu mutuo acci-
pere:diſſentimus ſed nec erit mutuum:quia non do animo mu
tuandi.vnde ab initio nummos tuos nõ facio:ſed ſi conſumis
teneris condictione ſine cauſa:tamen de equitate repellẽs me
doli mali exce.quia irreuocabiliter donabam. Secũdus caſus
eſt talis.tradebam tibi decem volens apud te deponere.tu ac-
cipiebas volens habere mutuo quia diſſentimus non eſt mu-
tuum depoſitum . Tertius caſus eſt talis. ego tradebam tibi
decem volens velum tibi mutuare:tu accipiebas nolens habe
re commodatam oſtendendi cauſa:qꝛ diſſentimus non eſt mu
tuum nec commodatum. veruntamen in caſu iſto.ꝛ.ff. proxi.
iſtã pecuniã potero cõdicere ſecuta cõſumptione.hoc dicit [nõ
eſſe] qꝛ in donatione requiritꝰ cõſenſus vtriuſq;.ſ.dantis ꝛ acci
pientis.ſ.ab initio aũ cõſumptionem [cum alia opinione acce-
pit] ſcilicet accipiens ꝛ alia tradens dedit [teneatur] de rigo-
re iuris:qꝛ ſine cauſa peruenerunt ad eũ.vnde bonũ ꝛ equũ eſt
quod reddat:vt.ĩ.eod.l.ſi ꝛ me.[vti poterit] qꝛ irreuocabiliter
donabat vnde obſtat doli exceptio.vt.ĩ.de doli excepti.l.ij.§.i.
Sed quid ſi non ſunt conſumpti videtur reconciliari donatio
vtriuſq; voluntate ſed verius eſt quod non teneat donatio:imo

mo habet locũ rei ven.vt.ſ.de rei ven.l.j. ¶ Or ſignor in prin.
2 huius.l.not. † quod diſſenſus vitiat obligationem ꝛ cõtractũ: quia in omnibus obligationibus requirit cõſenſus.vt.ſ.de ac. ꝛ obli.l.in omnibus [nam] incipit ſecũdũ dictũ [eſt] ſub.rõne. diſſenſus vt.ſ.dictũ eſt [idē eſt] incipit tertium dictum [accepi] vnde colligetis hic illud no.eſt differentia inter mutuum ꝛ cõmodatum.in mutuo tranſit dñiũ. vt.ſ.eo.l.ij.§.appellata in cõmodato nõ.vt.ſ.cõmo.l.rei cõmodate.vnde pecunia nõ põt accõmodari niſi ob põpe gratiaꝫ. vel gratia oſtendendi.vt hic dicitur nam in rebus que vſu conſumuntur:nõ cõtrahitur cõmodatũ niſi cum pecunia mutuat ad pompã.vt.ſ. cõmodati.l.iij. in fi.ꝛ.l.ſe.ꝛ hoc eſt qḋ vult dicere iſta litera. Sed in vtroqꝫ caſu.i.in iſto.ꝛ in.ſ.ꝑxi.[erit] qꝛ nõ fuerunt cõſumpti voluntate dantis.Sed que eſt ratio quare in primo caſu cõſumpta pecunia.ſi condicam quod repellit me doli exce. ſed in ſcḋo ꝛ tertio caſu.ſi cõſumpta pecunia cõdicã non repellit me doli exce. Reſpõ.qḋ ratio eſt illa:qꝛ in primo caſu ego eram daturus irreuocabiliter. Sed in ſecundo ꝛ tertio caſu ego erã mutuaturꝰ:non dabã irreuocabiliter:imo dabã vt reciperē illud vel tantumdē. ꝛ ideo condico a te:qꝛ pecunia mea peruenit ad te : ſine cauſa bonum ꝛ equũ eſt vt reddas.vt.ſ.eo.l.ſi ꝛ me. Sed ad .l. iſtam opponitur ꝛ ſignatur.cõtra.qꝛ licet errauerim hic in cauſa: tamen in corpore cõſentimus.vnde videtur quod pecunia ſit facta tua.vt.ſ.de acqui.re.do.l.ſi ꝓcur.alias incipit cũ in corpꝰ in fi.ꝛ.l.ſeq. Ad qḋ põt dici hic ex nulla alia cauſa eram traditurus.vnde non tranſit dominiũ.ſed in.l.contra. eram traditurꝰ ex alia cauſa.Uel poteſt dici ſecũdo modo.ibi eram obligatus tibi ex cauſa precedenti ad tradendum. vnde licet vno modo tibi tradam : vt donatio. tu vt mutuum accipias : tamen tua ſit. hic autem de mutuo futuro intelligitur ꝛ de iſta materia plene dicam.ſ.de contrahenda emp. ꝛ vendi.l. in emptionibꝰ.

1 ☞ Actus numerationis non operatur vt quis obligetur vltra intentionem agentium.hoc dicit.

1 **Non omnis.** † Lex iſta habet duas partes.prima durat vſqꝫ.ſ.ad §.ſi pupillus.ſecunda durat abinde vſqꝫ in fi.ꝛ iuriſcon.vlpi.qui fecit.l.iſtam. In prima parte huius.l. reſpondet tacite obiectioni que poſſet ſibi fieri:diceret aliquis. O iuriſconſulte tu dicis quod numeratio obligat accipientē: obligat ne ols numeratio. Rñdet iuriſcon. non omnis obligatio ſtatim obligat accipientem ſed tunc cum numeratio fiat tacite vel expreſſe ea mente vt ſtatim obliget: ſed ſi ſit ea mente: vt dudum poſtea obliget:non ſtatim obligabit ſed dudũ poſtea.ꝛ de hoc ponit duo exempla.Ecce ſi volēs tibi donare mortis cauſa:ꝛ numero tibi.x.non do vt ſtatim reddas.hic iſta numeratio non obligabit ſtatim te ad reddendum.ſed tũc te obligat ſi conualeſco.vel penituero.vel ſi tu premoriaris.ꝛ his caſibus repetere potero. Item ſi do tibi pecuniam. vt in futurum aliquid facias non ſtatim obligaris ad illam pecuniam reddēdam : ſed tunc demum q̃diu eſt certum te non feciſſe. vel non potuiſſe facere.verbi gratia do tibi.x.vt ſtichum intra calēdas manumittas.vindicta apud iudicē ante calēdas nõ obligaris mihi reddere.x. ſed calēdis elapſis. qa dedi ob cãm.ꝛ cã nõ eſt ſecuta vnde teneris reddere.h.d.principiũ huius.l.vide expoſitionē litere [nõ omnis numeratio] ſub.facta ad ante accipienti.[obligat] ſcꝫ ſtatim [ad ipſum agit] ſcꝫ inter dantē ꝛ accipientem tacite vel expreſſe.nam quod tacite agitur pro cauto dꝫ haberi.vt.ſ.eo.l.cũ quid.licet extra id qḋ agit.vt.ſ.cõmo.l.ſi is qui.in fi.ꝛ de hoc ponit ſtatim duo exēpla.[nam] Ecce primũ exemplũ [nõ aliter obligauit] accipientē.i. obligare vult quē ſi extitiſſet caſus ſcꝫ vnus de tribus qui ſtatim ſequũtur [fuiſſet] ideſt reſolueret donatio [prius deceſſiſſet] ſub.aut donatorem peniteat:quia his tribus modis reuocatur donatio cauſa mortis:vt hec ꝓbantur.ſ.de mor.cau.dona.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.l.ſeia.in fi.primi reſpon.ꝛ inſti.de dona.§.j. ¶ Or ſignor ſuper princi.huius l.formatur quedã oppoſitio per dñm Jo. ꝛ Azo. ꝛ ſatis obſcure ſoluũt.ſed ego formabo clarã ꝛ clare ſoluam.ꝛ poſtea ſubiciaꝫ vnam diuiſionem.ꝛ ad.l.iſtam oppo.ſic.hec litera dicit.qḋ omnis numeratio nõ ſtatim obligat accipientē:ſed illa numeratio obligat cũ agit expreſſe vel tacite.vt accipiens ſtatim obliget. Sed quid eſt qḋ leges dicũt numeratione pecunie obligationem re contrahi.ſi omnis numeratio nõ obligat accipientem. vt inſti.quibus modis re contrahitur obligatio. in prin.ꝛ.ſ. de actio.ꝛ obli.l.j.§.j. Reſpõ.qḋ leges dicũt numeratione pecunie obligationē re cõtrahi eſt intelligendũ:cũ inter dantē ꝛ accipientē agit expreſſe vel tacite:vt accipiens ſtatim obligetur:ꝛ ita non ſolũ requirit qḋ res interueniat qñ re contrahit obligatio imo requiritur aliud.ſ.qḋ tacite vel expreſſe agatur inter dantem ꝛ accipientem:vt ſtatim obligetur.ꝛ ita intelligũtur leges ſſ.ſed vbi nõ agitur inter dantē ꝛ accipiētē:vt ſtatim numeratio obliget: nõ obligat ols numeratio: vt hic. Et ideo ſubiicio talem diuiſionē.cum quis numerat pecuniã: aut agit inter dantē ꝛ accipientē:vt ſtatim naſcatur obligatio:aut agitur vt dudũ poſtea naſcat:aut nullo caſu naſcat. Si alias numerat pecuniã ꝛ agitur inter dantem ꝛ accipientem vt ſtatim naſcatur obligatio:vt ſicut eſt ſi numero tibi.x. non adiecta die vel conditione ſub qua reddas hic ſtatim:re cõtracta eſt obligatio.ꝛ ſic loquunt ille leges. ſecus ſi eſt adiecta dies vel conditio:qꝛ ante diē vel cõditionem nõ tenet.vt.ſ.e.l.ols.ꝛ.l.proinde.ꝛ.l ſi certi cõdi.in prin. Si aũt quis numerat tibi vt dudum poſtea obligeris. ſic eſt ſi donat tibi mortis cã. hic ſtatim non ꝯhitur obligatio.ſed tribus caſibus interuenientibꝰ teneris ſi donator conualeſcat. vel ſi penituerit vel ſi tu predecedas. vt in prealleg.l.j.de mor.cã donat. vel ſi datur tibi vt aliquid facias intra certũ tpˢ.qꝛ ante nõ teneris qd ſit certum te facere non poſſe.vt in ſcḋo exēplo qḋ ponitur in prin.huius.l. ſtatim habebitis.ſi aũt quis numerat pecuniã. ꝛ agitur inter dantē ꝛ accipientē:vt nullo caſu ꝯtrahat obligatio.ſicut eſt cum dono tibi.x. pure ꝛ ſimpliciter inter viuos: qꝛ eſt donatio ſimplex ꝛ pura:irreuocabilis datio.vt.ſ.de dona.l.j. ꝛ per totum.ſ.ad.l. aquil.ſi ſeruus.§.ſi oliuam.ꝛ ideo nullo caſu poterit reuocari.lꝫ ex poteſtate.l.reuocetur ratione ingratitudinis.vt.C.de reuocādis dona.l.vlti. ¶ Or ſignor ex his que dicta ſunt apparet quod numeratio pecunie ſine cõſenſu obligationeꝫ non inducit.inde ſequit qḋ cõſumpta pecunia furioſus ſi numerat pecuniã nõ hꝫ certi cõdi.vt.ſ.e.l.ſi a furioſo. Item inde ſequitur quod ſi do tibi.x.vna mente ꝛ tu accipis alia nõ ꝯhitur mutui obligatio:quia diſſentimus.vt.ſ.l.prox.dicti. Item de hoc ponit iuriſcon. duo exempla in.l.iſta odo. ¶ Or ſequitur in litera [ꝛ cum pecunia] hic ponit aliud exemplum [obligabitur] ſcꝫ reddere acceptũ [veluti] ponit exemplum [vt ſtichum] ſcilicet ſeruũ ſuum [manumitteret] ſcilicet in.d.l.coraꝫ iudice.vt.ſ. de ma.habebo ad.x.repetenda:qꝛ ante klãs non eſt in mora manumittendi non fuerit ſcꝫ ſtichus intra klãs. ¶ Or ſignor ad iſtud qḋ dicit in iſto ſcḋo dicto opp.hic dꝛ ſi do tibi deceꝫ vt ſtichum ſeruum tuum manumittas intra klãs ſi intra klãs non manumiſiſti. certũ eſt te nõ feciſſe.vnde.x. data poſſuꝫ repetere quaſi ob cãm data: cum cã non eſt ſecuta: ſed videt contra. ecce ſi do tibi deceꝫ vt ſtichũ ſeruum tuum manumitteres intra klãs: ſi intra klãs non manumittis ſtatim aduenientibus calēdis ſtichus efficitur liber. vñ.x.data ob cãꝫ:qꝛ cã ſecuta eſt nõ repeto.vt.C.ſi man.ita fuerit ali.l ij.ꝛ.l.ſi puellã. Ad ſolutionem cuius contrarij dñs Azo ſubiecit duas ſolutiones. ꝛ ego ſubiciã tertiã.vna ſolutio eſt ſi do tibi.x.vt.manumittas coraꝫ iudice ſtichum ſeruũ tuũ intra calēdas ſi nõ manumittis aduenientibus calēdis ſtichus nõ perducit ad libertatem.vñ.x.tibi ob cãm data cã non ſecuta repeto.vt hic in ſcḋo dicto in fi.ꝛ.ff. de cõdi.ob cau.l.dedi.ꝛ.ſ.de preſer.ver.l.natur alis.in ver.at cũ do.ſi aũt do tibi.x.vt ſtichũ manumittas.nec dicis coraꝫ iudice aduenietibus calēdis.ſtichus liber eſt.vñ ceſſat repetitio:qꝛ ob cãm data ſunt ꝛ cã eſt ſecuta. Uel põt dici ſcḋo mõ cũ do.x.vt ſtichũ manumittas itra calēdas.aut intelligo qḋ manumittes manu tua.ꝛ ita intelligo de actu manumittendi quo caſu ſi intra calēdas nõ manumiſiſti:qꝛ dedi ob cãm. ꝛ cã nõ eſt ſecuta repetaꝫ vt hic.aut intelligo de effectu bñficij:qꝛ dico do tibi .x. vt intra calēdas manumittas.i.vt itra calēdas ſit liber: quo caſu aduenietibꝰ calēdis eſt liber vñ ceſſat repetitio.vt in.l.cõtra. ꝛ.ſ.de ꝟbo.obli.qui rome.§ flauiꝰ vel poteſtis dicere tertio mõ ſm qḋ cõſueui dicere eſt differētia inter ꝯtũ innominatuꝫ: do vt facias.ꝛ nominatuꝫ vt eſt emptio eſt ꝯtꝰ innoiatus ſi do tibi decē in ſpecie nõ in nũero.vt ſi do tibi.x.in ſacculo.vt.ſ.de lega.j.l.plane vt ſtichum ſeruũ tuũ manumittas ſi quidem intra calēdas nõ manumittis.qꝛ dedi ob cãm:ꝛ cã nõ eſt ſecuta repetã vt hic cũ ſuis ſimilibus. Eſt ꝯtus noiatus.vt ſi dono tibi ſtichum vt manumittas.nã donatio eſt hodie cõtractus innominatus.vt.C.de do.l.ſi quis argentũ.vel do tibi .x.ad numerũ vt intra calendas ſtichũ ſeruũ manumittas ſi nõ manumittis: nõ poſſum repetere cõdictione ob cãm:quaſi ob cãm data.ꝛ cã nõ eſt ſecuta quaſi in ꝯtibus innoiatis nõ hꝫ locũ ob cãm condictio.vt.ſ.de rerũ permu.l.j.ſed hꝫ locũ conſtitutio diui marci miſſa ad officiũ victoriũ.ꝛ ſic intelligũtur leges contrarie. Qḋ. ¶ Or ſignor dñs Azo cõſueuit hic formare quãdã queſtionē ꝛ determinat ita caꝫ qḋ eius determinatio nõ intelligit. ſed qꝛ vtile eſt ſcholaribus:bñ eſt vt clare eam determinemus.ſed qḋ eſt talis.ſcholaris dat ſcriptori.x.vt intra annũ ſcribat ei.C.dominus ſcriptor accipit iſta.x.ꝛ ꝯtus celebrat in die ſancti michaelis.accepit quaternũ ꝛ accepit duas pelias ꝛ vadit viam ſuam.ꝛ nõ permittit ſe videre ſcholari niſi in prima die auguſti proximi venturi.ſcholaris inuenit eum ꝛ dicit ei quid feciſti. ecce qḋ ad vnum menſem annus erit cõpletus.dicit ſcriptor feci

duos quater

duos quaternos. dicit ſcholaris tu promiſiſti ſcribere. C. mihi vſq; ad vnum annum ſumus in prima die auguſti. certū eſt qđ non poſſes complere. volo petere penam quod promiſiſti. dicit ſcriptor faciam quod potero: permittatis me ſcribere vſque ad duos menſes: q2 ſum ſcriptor cito ſcribo. alˀs faciatis qđ vobis placet: q2 bene reſpondebo vobis. mō querit ſi ſcriptor conuenit ſcribere ꝛ morā fecerit tanto tpe qđ certum eſt qđ non pōt cōplere: lȝ nō venerit dies faciēdi an poſſit conueniri. Eadem queſtio formatur in diuitibus. diues vocat cemētarium ꝛ dicit ei. volo tibi dare domū meam ad faciendū ſumptu meo. ꝛ volo qđ facias eam tantū altā. ꝛ volo qđ edifices eam ꝛ cōpleas vſq; ad annum ꝛ dabo tibi. c. lib. ꝛ ſi non edificaueris volo qđ promittas mihi penaȝ dupli. dicit cementarius placet mihi. cementarius differt ita domum edificare qđ nihil facit vſque ad calendas auguſti. adueniente die auguſti cementarius incipit edificare. dicit diues tu incidiſti mihi in penam dupli: q2 amodo non poteris complere. dicit cemētarius domine permittas me facere: niſi perficiā infra diē: ſatiſfactū erit vobis: alˀs faciam quicqd vobis placuerit. mō querit ſi cementarius promiſit facere domū vſq; ad diē. ꝛ certum eſt qđ non pōt facere ante diē an poſſit exigere penam. ꝛ certe dñs Az. non ſoluit queſtioneȝ iſtam. ſed ponit nos in laberinto. ꝛ dicit qđ videt qđ ante tēpora poſſit agere. vt. ſ. de ver. ob. l. cum ſtipulatus ſum mihi aut tibi. Econtra videt qđ non poſſit. vt. ſ. de ver. ob. l. ſi ita ſtipulatus eſſem. ſed vos iſtam queſtioneȝ eſtimabitis ſic. Videt qđ ſi ſcriptor vel cementarius fecerit moram tanto tempore qđ non poſſit facere videt qđ non poſſit conueniri niſi elapſo tempore argu. huius. l. Itē q2 obligatio eſt collecta in diem. vnde nō dȝ poſſe agi ante diem. vt. ff. qñ dies vſuf. le. ced. l. vnica. Econtra videt qđ poſſit conueniri. ex quo certū eſt qđ opus non poteſt facere ad diē: q2 in debitore cōſtituendo in mora ſufficit ipſum non dediſſe in diē. vel certū eſſe eū dare non poſſe. vt. ſ. de ver. ob. l. iſta ſtipalatus. §. j. Sed vos in qōne iſta dicetis vbi certuȝ eſt ſcriptorem vel cemētarium intra diem facere non poſſe: tamen non venit dies ſtatim incipit eſſe certum eum eſſe obligatum ad penam vt. ſ. de verb. obli. l. hoc iure: tamen non potero eum conuenire niſi elapſo die: quia tota obligatio eſt collata in diem ꝛ ſm hoc intelligo. ff. ſi quis cau. l. ſi eum. §. i. ꝛ. ſ. de verb. oblig. l. ſi ita ſtipulatus eſſem. ꝛ. l. ſi cum ſtipulatus ſim.

1 ☞ Conſumptione facta p recipientē vel per alium: mutuum ꝛ ſolutio recōciliantur. h. d.

2 Diſpoſitio huius. §. loquitur de pupillo doli capace habente intellectum.

Si pupillus. Hic incipit ſcđa pars huius. l. et in iſta ſecunda parte ponūtur duo caſus. ꝛ poſtea ſubijcitur quedam ratio ad probationem illorum

1 caſuum † ꝛ primus caſus eſt talis. pupillus doli capax mutuauit mihi. x. ſine tutoris autoritate. modo quero nūqd ſim ei obligatus de mutuo. ꝛ dicit ꝙ nō ante conſumptā pecuniā. ꝛ idē eſt ſi pupillus capax intellectus qui eſt mihi obligatus l. x. ſoluit mihi. x. ſine tutoris autoritate: q2 ipſa ſolutione nō fecit pecuniā accipiētis ꝛ a me nō eſt liberatˀ ante cōſumptā pecuniā: ſed ſecuta cōſumptione eſt a me liberatˀ. Scđs caſus eſt talis pupillus capax intellectus mutuauit mihi pecuniā ſine tut. autoritate vel mihi ſoluit ſine tut. autoritate: ego eandē pecuniaȝ mutuaui aliū. vel creditori meo ſolui: ille cōſumpſit pecuniā nūquid pupillus hȝ me obligatū vel eſt liberatus a me. Reſpon. qđ ex quo ille cui mutuaui cōſumpſit pecuniā. vel ex quo creditor meus cui ſolui cōſumpſit eam: ꝛ ſum obligatus pupillo ex cā mutui: ꝛ eſt liberatus a me. Et eſt rō: q2 ſicut vbicunq; aliqs credit pecuniā alienā vel ſoluit ab initio non eſt mutuū: ſed ſecuta ꝯſumptione recōciliat mutuū. ita hoc caſu. ſi pupillus mutuauit ſine tut. autoritate vel ſoluit obligatū hȝ illū cui mutuauit: ꝛ liberat ab eo qui accepit ſecuta conſumptione. hoc dicit iſte. §. videte exp litere. [ſi pupillus ſine tutoris autoritate] crediderit. i. mutuauerit [dederit]. ſ. ſuo creditori [conſumpta pecunia] ſub. ab accipiente [condict. habebit]. ſ. certi generalem dum mutuauerit [vel liberatur] dum ſoluit. nā quo caſu numeratur pecunia ad obligandū ſecuta conſumptione datur cōdictio eodem caſu quo dat ad liberandū ſecuta conſumptione nō dat condictio ſed liberat. vt. ff. e. l. ſi filius. q2 eadem ſolutio

2 nō parit ꝛc. vt. ſ. de ſolu. l. qui hominē. ☞ † Sed quero de quo pupillo loquit hic. §. R. ſi. de pupillo doli capace habente intellectū. quid enī ſi pupillus eſt doli capax impedit ab initio contrahi obligationē mutui. certe ſi hoc ſolueret qđ pecuniam nō facit accipientis. igit ſecuta conſumptione tollit illud impedimentū. vt inſti. quibus ali. licet vel non. §. nūc admonendi. ꝛ. ſ. de ſolu. l. qđ ſi forte. in ſi. ꝛ. l. ſeq. ſecus ſi pupillus eſſet infans: q2 tunc non ſolū obſtaret quod pecunia non eſſet facta accipientis: imo q2 obligatio cōſenſum nō haberet. vnde cōſumptione ſecuta non recōciliaret mutuum vt. ff. e. l. ſi a furioſo. ꝛ. l. nam ꝛ ſi fur. in prin. plene dixi. ꝛ. ſ. e. l. ſi ꝛ me. Itē q2 infans cū nō poſſit conſentire non poteſt obligationeȝ contrahere: q2 eius etas quid videat ignorat. vt. C. de falſa mo. l. vlti. ꝛ. ſ. de in litem iur. l. qui iuraſſe. ꝛ. ff. de rei vendi. l. qđ infans. Or ſequitur in litera [non alia ratione ꝛc.] ſignor iſte ver. habet duplicē intellectuȝ ego tamē veriorē ſubijciam vobis ꝛ eſt talis. ſi pupillus habēs intellectū numerat pecuniā alicui ſine tutore. vel ſoluit ſine tutore ab initio non contrahit obligatio vel non ſequit liberatio ſed ſecuta conſumptione cōtrahit obligatio vel ſequit liberatio. quare certe hac ratione: q2 lȝ ipſa numeratione nō ſit facta pecunia accipientis: tñ occaſione numerationis ſecuta cōſumptione facta eſt accipientis. hoc dicit. ꝛ tunc exponitur ita litera [non alia ratione quam qđ facto eius]. ſ. pupilli numerātis vel ſoluentis. vnde licet non ipſa numeratione pecunia facta fuerit ab initio accipientis. tamen occaſione numerationis ſecuta conſumptione reconciliatum eſt mutuū facto eius. i. pupilli qui numerauit vel ſoluit: non facto accipientis. legitur et ſecundo modo iſte ver. ſm mar. vt hoc dicat. vbi pupillus capax intellectus mutuat vel ſoluit ſine tut. autoritate: cōſumpta pecunia naſcit obligatio vel liberatio et ab initio pecunia non ſit facta accipientis. facto pupilli. i. numeratione vel ſolutione ſed facto accipientis. i. ſua conſumptione. ꝛ tunc exponetis ita literam: non alia rōne [ꝙ facto eius]. i. accipientis. ☞ Or ſignori hic ſubijcio talē qōnē ꝛ aduertatis: q2 ſm varias expōnes illiˀ ꝟ. nō alia ratione ꝛc. varia eſt ſolō. ꝛ eſt qđ talis. Pone pupillˀ capax itellectˀ numerat pecuniā ſine tutore: accipiēs pdit eam nunqd ꝯctū eſt mutuū. ꝛ dat pupillo certi cōdi. Dixerūt qdaȝ vt martinˀ ꝛ ſui ſeqces ꝙ nō: dicentes q2 pecunia nō fuit facta ipſiˀ accipiētis ipſa numeratione nec eſt facta accipiētis ꝯſumptiōe q2 nō eſt cōſumpta ſȝ pdita. Et ideȝ dixerunt ſi pupillus ſoluit ſuo creditori ꝛ creditor pdidit nō eſt liberatˀ: nec numeratione vel ſolōne: q2 nō fuit facta accipiētis vt. ſ. de ſolu. l. que ſit. nec ex cōſumptiōe: q2 nō eſt cōſumpta ex quo pdit ꝛ ſm hāc ſolutionē hec vltia expoſitio facta in ꝟ. nō alia rōne ꝛc. eſſet vera. ſed ꝯ puto ſm Az. imo pria expoſitio eſt verior. ꝛ iō in qōne iſta dico ſi pupillus ſine tutore numerat: ꝛ accipiens perdit qđ tenet debitor pupillo ad tantūdē certi cō. generali: q2 perdendo eā cōſumit: ſicut imiſcendo eam cū alia. vt. ſ. de iur. do. l. pñ. ꝑterea nō dȝ eſſe deterioris cōditionis pupillus ꝙ maior: q2 ſi maior numerat tibi. x. ex cā mutui ſiue pdas eā: ſiue nō teneris ei ad tantūdē: q2 incēdiū ere alieno ꝛc. vt. C. e. l. incendiuȝ. vnde idē dicendū eſt in pupillo. vt ſi numerat tibi. x. ſiue perdas eam ſiue cōſumas teneris ad tātūdē ad vſuras certi cōdi. generali. vt. C. in qui. cau. in integ. reſt. nō eſt neceſ. l. in minorū pſona. et idē dicam in ſolutione. vt ſi pup. ſoluit creditori ſuo ſine tutore ꝛ creditor pdidit qđ pup. ſit liberatˀ ſicut ſi conſumpſiſſet vt ſit deterioris cōditionis pup. ꝙ maior qđ eſſe nō dȝ. ad iſtā rñſionē facit pria expoſitio huius. §. ☞ Or ſequit [quapropter ꝛc.] Incipit ſcđs caſus [eandē pecuniā]. ſ. quā pup. numerauit vel ſoluit [aliū]. ſ. ſcđo loco [ipſe]. ſ. primo accipiēs [eum]. ſ. ſcđo accipientē [liberauit]. ſ. qñ dedit ſoluēdo [nā] annectit rō ad premiſſa [obligatū] eū qui accepit. ſ. de mutuo: q2 lȝ ab initio non ſit mutuū q2 nō eſt factū de meo tuū. vt. ff. e. l. §. appellata. tñ reconciliat mutuū cōſumptione. vt. ff. e. l. rogaſti. Idē in ſolutione ſi ſoluit: q2 lȝ ab initio nō ſit liberatus: tñ ſecuta cōſumptione eſt liberatus. vt. ſ. de ſo. l. qſit. ꝛ hoc eſt qđ ſtatim dicit. [Itē qui in ſolutuȝ dederit]. ſ. pecuniam [liberabit] ſub conſumpta pecunia [ab eo] q accepit ꝛ ad iſtud qđ dr̄ hic opp. ꝛ ſignat ꝯ. ꝯ dicit ſi pup. ſoluit pecuniā ſuo creditori ipſa numeratione nō liberat: ſed ea cōſumpta ſic. videt ꝯ. ꝛ vr̄ qđ ſi pupillus ſoluerit creditori ſuo ſine tutore qđ repetat. ergo non liberat. vt. ſ. de cōdi. inde. l. inter dū perſona. Ad ſo. cuius cōtra. ita breuiter dico qđ pup. ſoluit naturaliter ꝛ ciuiliter debitum ꝛ ſine tutore. quo caſu nō liberat ipſa ſolutione: ſȝ conſumptione ſecuta ſit pecunia accipiētis. ꝛ liberat vt hic. ꝛ. ſ. de ſo. l. pupillus. Si aūt ſoluit pup. debitū naturalr̄ indebitū ciuilr̄. tūc ſi ſoluit p iuris ignor. maior ſi ſolueret nō repeteret. vt. C. de iur. ꝛ fa. igno. l. cū qs. ſed ſi minor ſoluit repetit. vt in. l. ꝯ. ꝛ. ff. de mino. l. illud.

1 ☞ Donatio in qua aliqđ pactū apponit ꝛ pecunia que ſpōtanea voluntate nō credit nō dicit proprie donatio vel creditum de rigore ſecus de equitate.

2 Equitas prefertur rigori iuris.

1 **Si tibi pecuniā.** † Iſta. l. eſt bona ꝛ ſubtilis ꝛ leuis ꝛ plana lex ꝛ pauce ſunt glo. in ea. Item qđ dicit in princ. corrigit in fin. pones ergo ita caſum. donaui tibi. x. eo pacto: vt eadem. x. mihi mutuares modo queritur ſi dono tibi. x. eo pacto vt eadem. x. mihi mutues ſi eadem. x. mutuaſti: an fuerit donatio vł mutuū: vel an donatio ꝛ mutuum. dicit iuriſcon. iſta eſt extra

nea qđ.ꝛ quare eſt extranea.q2 raro videmus iſta fieri.tñ in qõ-
ne iſta ſubtiliter alleg.iuriſcõ.pro ꝛ contra. ecce ſi dono tibi.x.
vt eadē.x.mihi mutues.vr qđ nõ ſit donatio: q2 donatio eſt ir-
reuocabilis datio. Denuo op.ſi mutues mihi.x.que tibi dona-
ui nõ videſ mutuũ:q2 ille qui mutuat:mutuat ad obligandu3.
ſed hic videris dare ad liberandu3 ab eo pacto quo datu3 eſt.
Preterea ſi do tibi.x.vt eadē mihi mutues ſi eadē mutuas vi-
deris dare qđ meũ erat vnde ſit mutuum.qđ dicemus.rñ.iuriſ
cõ.ſi inſpiciamus iuris ſubtilitates nec eſt donatio vel mutuu3
pmiſſis rõnibus:ſed inſpecta equitate vt ſi dono tibi.x.vt eadē
mihi mutues eſt donatio ꝛ eſt mutuu3 donatio quia volui tibi
x.largiri.mutuũ q2 accipio qđ eſt tuũ.ꝛ ad tantundē obligatus
ſum.hoc dicit[donaſſem]eo pacto vt tu mihi ꝛc.[fieret] qua
re ꝛ dubitatur[dixi]ego iuriſcon.allegando decidendo.ſed in
fi.correxi]non vti]ꝛ q2 hoc raro accidit. ꝛ q2 non proprie dici-
tur hic.[creditam].ſ.rem[maneret[q2 donatio eſt irreuocabi
lis datio.vt.ſ.de dona.l.j.[obligandi]na3 ſi do tibi.x.eo pacto
vt mihi credas ſi mihi credas facis animo liberandi te ab eo
pacto[dederit].i.mutuauerit[creditam]de rigore iuris[hec]
ſupradicta[verborum]ꝛ iuris[vtrumque]valere ꝛ donatio-
nem ꝛ mutuum.donatione3:quia volui tibi largiri:quia dona
tio eſt.vt.ſ.de dona.l.donari.mutuum:q2 pecunia3 tuam mihi
mutuas. Or ſignori circa.l.iſtam vos notabitis iſta qđ dictum
eſt in prin.l.corrigitur in fi.ꝛ ita qđ dicitur in prin.corrigitur in
fi.ex quo apparet inciuile eſt ꝛc.vt.ſ.de lega.ꝛ conſti.l.inciuile.
ꝛ aliqñ qđ dicit.l.in fi.corrigitur per princip.ſeq.l.vt.ſ.ſi ex no-
xali cauſa agaſ.l.j.in fi.ꝛ.l.ſeq. † Item nc. hic qđ equitas pre-
2 fertur rigori iuris. a de rigore iuris nõ eſt mutuum vel donatio
a ſed de equitate ſic.ſic alibi equitas preferſ rigori iuris.vt.C.de
iudi.l.placuit.ꝛ.ſ.ſolu.matri.l.ſi vero in fi.Itē colligetis etiam
hic qđ donatio eſt irreuocabilis datio.concor.ſ.de donati.l.j.
Item qui dat ad liberandum nõ dat ad obligandum.vt.ſ.de
condi.inde.l.cum is.§.j.ꝛ.ſ.de ſolu.l.qui.x.Ad iſtam.l.breuiter
oppono ſi dono tibi.x.eo pacto vt eade3 mihi credas eſt dona-
tio ꝛ mutuum.videſ qđ oẽs medici qui ſunt vſq3 ad ſalernum
non poſſint medicare ita vel monſtrare qđ eadem.x.ſint dona
tio vel mutuũ nõ ne in mutuo eſt ſicut in aliis contractibus: q2
in aliis cõtractibus eſt liberũ contrahere.vt.C.de ac.l.ab initio
ſic ab initio liberũ eſt mutuare.ſed ſi v3 vtrunq3 nõ ne ex vi pa-
cti teneris mutuare velis nolis: q2 pactum parit act. preſ. ver.
vt.C.de rerum permu.l.rebus.ſi nos velimus vti vnguento ge
nerali que dy atea diciſ.dicemus regulariter de rigore iur.libe
rum eſt cõtrahere.ſic regulariter liberũ eſt credere. ſed de equi
tate ſecus:q2 donatio facta eſt eo pacto vt eadē credaſ ſpecia-
le eſt hic.Uel vtamur alio vnguento ſpeciali et dicemus ſic.l.
iſta inſpecto initio non deuiat a regula qđ eſt fundamentũ hic
dono tibi.x.eo pacto vt mihi dones ſicut ab initio habeo libe-
rum arbitrium donare.vt.ſ.de dona.l.hoc iure.ita ab initio tu
habes liberum arbitrium accipere.ſed ſi tu accepiſti nõ potes
reſilire.vt in eadem.l.ſicut cauetur aperte.ꝛ.C.de tranſactio.l.
quũum.Odo.

a Preferſur rigori iuris. Adđ q egtati non ſcripte ius ſcriptũ p-ferſ ꝛ ſol9 pri cepș põt alis ſtatuer vt no. bar.l.l.j.C.de legi.ꝛ adđ. de Jaſone3 hic. Et qđ egtas canonica in materia pſcriptionis ꝛ pacti p-ferri debeat tradit.d.alex. in conſ.cxlvj. incip.videreſ inſpectis cir-ca prin.l.ij.vo lu. vbi đt qđ mala fides autoris non nocet vniuerſali ſucceſſori exiſtēti in bo-na fide et ex ſua pſona pre-ſcribere volēti quãq rigor iuris ciuilis đ nõ patiat al. legat.l.cũ he-res.ff.đ diuer ꝛ tẽp. pſcri.ꝛ l.ſi ego.§.par tus.ꝟ.ſed he-res.ff.đ publ. l.ſequiſ.§.he-res.ff.đ vſuc.

1 Creditor tenetur partem debiti confeſſatam recipere de
parte vero dubia litigare.
2 Agere quando quis cogatur.
3 Solutio particularis an ꝛ quando liberet debitorem.
j.

Quidam. † Hec.l.bona lex eſt ꝛ vtilis ꝛ le-
uis eſt valde ꝛ multas h3 glo. et
multum eſt bene veſtita pro hyeme.l. ſuperior eſt
veſtita pro eſtate:q2 nullas gloſ. h3 tñ ſi intelligatis
intelligetis glo.ponamus ergo caſum.Ego petebam a te.x. co
ram iudice:dicebas tu debeo tibi.v.illa.v.paratus ſum ſoluere
reliqua.v.non debeo dicebam ego. domine peto.x.tantum.ſi
vult ſoluere.x.deſiſtam a mea petitione.quid iuris ſit queritur.
Rñ.iuriſcon.quidam eſtimauerunt ꝛ male quod integra.x. ſol
uat.Eadem queſtio eſt peto a te fundum tanquam meum tu
vis reddere dimidiam tanquam meam: ego nolo accipere et
dixi ei.vel redde mihi totum fundum vel de toto litiga. queri-
tur quid iuris.quidã eſtimauerunt quod ſolidum reſtituere te-
neris vel de ſolido litigare hic male dixerunt:quia boni iudicis
eſt lites dirimere.ꝛ ideo ſi fateris.v.mea.v.debes ſoluere. de a-
liis.v.litigare.Item ſi fateris dimidiam fundi mea3 debeo ac-
cipere dimidiam de reliqua alia dimidia litigare.hoc dicit]exi
ſtimauerunt]ꝛ male[diminuere]habetis in.l.iſta iſtud nota-
bile:quia boni iudicis eſt lites dirimere circuitus tollere. con-
cor.ſ.de aqua plu.l.j.in fi.ꝛ.l.in ſumma.in princip. vt in auten.
vt cleri.apud propri.epi §.ſancimus.ꝛ.C.de agrico.ꝛ cenſi.l. li-
tibus.ꝛ.ſ.de iudi.l.properandum.ꝛ.ſ.de tranſac.l.fratris.ꝛ.ſ.
de con.in.l.dominus. Circa.l.iſtam licet verboſe multa ſcri-
pta ſunt breuiter inſiſtamus.Iſta.l.dicit ſi peto a te.x.ꝛ tu fa-
teris te debere.v.cogor.v.accipere de aliis litigare. idem ſi pe

to fundũ ꝛ tu fateris partē meam cogor partem accipere de
alia litigare.ſed dic mihi qño cogar de reliqua litigare cum ne
2 mo inuitus ꝛc.vt.C.vt nemo inuitus per totum.rñ.† verum eſt
qđ quis non cogatur agere preciſe ita qđ cogaſ agere captis
pig.vel mulcta indicta.ſed quis accuſatiue cogiſ agere vt hic
qño cauſatiue agit hic mõ petam.x.tu dicis accipias.v.de reli-
quis.v.litiga.ego nõ cogor de reſiduo litigare preciſe.ſed cau
ſatiue: q2 iſta.v. nolo accipere ꝛ poſtea pereant pereunt mihi
vt.ſ.de doli.exce.l.ſi opa.ꝛ.ſ.de ſol.l.q decē.in prin. de reſiduo
ſi volo litigare poſſum.accedit.ſ.ſi pars here.pe.l.pmittendũ.
Denuo ad iſtam ꝛ ad iſtud op.qño hec particularis ſolutio li-
berat debitorē. vnde ſi tu debes mih.x.me inuito non poteris
ſoluere mihi particulariter. cõtra videſ.ſ.de vſur.l.tutor.§. lu-
cius.ꝛ.C.de ſol.l.obſignatione.Ad ſolutionē huius cõtra.vos
dicetis.iiij.modis.ſed tertius modus eſt lapis precioſus. ꝛ te-
nendus eſt.Prima ſolu.eſt iſta. aut debitor d3 ſortē aut vſurã
ſi ſortē põt ſoluere partem inuito creditore vt hic. ſi vſuras nõ
põt ſoluere partem.vt in.l.contra.Qui inuenerunt iſtam ſolu-
tionem habebant turbatum ingeniũ. iſta ſolutio debebat eſſe
potius econtra. vt in debito ſortis magis efficaciter particula
ris ſolutio non liberet debitorē cum fauorabilior ſit ſors q vſu
ra.vt.C.de vſur.l.quamuis. Alij voluerunt dicere ſecundo mo
do ꝛ melius.ſi debitor vult ſoluere.x.in iudicio particularis ſo
lu. liberat debitorē vt hic. aut vult ſoluere extra iudiciũ q2 ve-
nit debitor ad domũ meã:dicēs.volo ſoluere ꝛ nolo accipere.
vnde debitor numerat.v.dico ei quid eſt iſtud nonne debes.x.
receſſit ſed ſoluũ. alio tempore extra iudiciũ particularis ſolu-
tio non liberat debitorem vt ibi.ꝛ habet iſta rationē iſta parti-
cularis ſol.ideo in iudicio liberat q2 ad iudicium pertinet bre-
uiare lites non ita ſi ſoluat extra iudiciũ q2 non pertinet ad iu-
dicem:nec iſta pl3.nam eſſet maxima iniquitas qđ in iudicio ꝛ
extra iudiciũ ſolueret partē q2 debet totũ niſi ſubeſſet iuſta cã
vt.ſ.de act.empt.l.iul.§.offerri.ꝛ ideo tertia ſolu. eſt vera.Aut
debitor confitetur totum debitũ q2 peto.x.ꝛ ipſe dicit bene de
beo.x.accipe.v.ego dico qđ non accipiam denariũ niſi habea3
totum debitum.hic particularis ſolutio non liberat debitore3
quando eſt liquidum:vt in.l.contra.ꝛ.§.offerri.ꝛ.ſ.de pig.l.pi-
gnori.Aut debitor non confitetur totum debitum ſed parte3
quia non eſt liquidum partem liquidã tenetur creditor accipe
re vt hic .eſt quarta ſolutio vt doceam vos brocardizare ꝛ per
aera volare vos debetis ſcire qđ i brocardis dñi Az. ſunt due
rub.eſt vnum brocardũ qđ incipit ita particularis ſolutio non
3 liberat debitorē ꝛ alleg.moltas concor.Alia rub.† incipit bro-
cardizare contra particularis ſolutio liberat debitorem credi-
tore inuito. vt in.§.lucius. ꝛ in.l.obſignatione. ꝛ in.§.offerri. ꝛ
ſ.de pign.l.pignori.a regula non eſt recedendum niſi iuſtis ex
cauſis.Fallit in caſibus in quibus eſt ſpeciale quod particula
ris ſolutio liberet debitorem.certe ſi nominatim cõuenit inter
creditorem ꝛ debitorē vt particularis ſolutio liberet debitore3
vt ſit tota die inter creditorē ꝛ debitorē vt liceat mihi debitori
ſoluere partē.vt in e.l.j. de vſur.l.tutor.§. lucius diciſ.arg.ſ.e.l.
lecta.probatur aperte na3 ſtatur conuentioni bona fide facte
vt.ſ.de pac.l.j.in prin.Itē fallit fauore libertatis. ecce ſi teſta-
tor reliquit ſeruo ſuo libertatem ſi.x. dederit heredi.ſi ſeruus
velit dare.ix.ſiue.v.auditur ꝛ poterit ſoluere vt poſtea ſoluat
alia.v.ve perducatur ad libertatem.vt.ſ.de ſtatu lib.l.cum he-
res.§.item ſi.x. Item fallit ꝛ debitum eſt liquidũ. vt ſi debitor
confitetur partem debiti aliam non vt hic. Item fallit odio pe
narum promiſiſti ſiſtere.x. ſeruos in iudicio alias promiſiſti pe
nam:poſtea exhibuiſti omnes vno excepto pro rata illius tene
ris ad penam non pro omnibus.vt.ſ.ſi quis cau.l. ſi ſeruus.§.
plurimi.Ite3 fallit in his qui ad collectionē vocantur.i.in his
quibus imponitur collecta ꝛ diciſ qđ quicũq3.ſoluat.x.tantu3
ſicut impoſitũ eſt ei venit dña vetula ꝛ vēdit hodie tria oua ve
nit ad exactorem tributorũ dñe accipiatis iſtum denariũ tene
tur recipere.Ite3 vadit dña vetula ꝛ vendit vnum pullũ pro
xij.ꝛ venit ad exactorem accipiatis iſta.x.dixit exactor nolo re
cipere ſoluas totam integrã teneſ recipere partem ſpeciale eſt
in collectis vt particularis ſolutio recipiaſ q2 nimis videſ ho-
minibus oneroſum ſoluere collectas. vnde qñ ſoluunt gratãt
ſibi aures.vt.C.de coll.l.placuit.ꝛ ar.C.de colla.fun.pa.l.ij.nõ
obſtat.ad.l.iſtam quoddam contra.arg.ſ.quibus mo.pig. vel
hpo.ſolu.l.vlti.q2 nihil de.l. illa ad iſtam ibi obligaui codicem
meũ pro.x.digeſtum meũ pro.xij.poſtea volo luere digeſtũ te-
neor ne luere codicem certe nõ niſi aliud conueniſſet. vnde ibi
non intercedit particularis ſolutio ſed totum ſoluitur.

1 Uini debiti eſtimatio incipit creſcere a tempore more ſe-
cundum vnam lectu.vel a tempore litis conteſta.ſecundum a-
liam:ꝛ habetur conſideratio loci vbi debet ſolui vel vbi peti-
tur.hoc dicit.

Vinũ quod mutuũ datuʒ.

1 erat.† Hec lex bona lex eſt ⁊ multa bona cõtinet in ſe. ⁊ reſpicit ſecundã partẽ ru. ſi certũ pe. ⁊ hʒ duplicem intellectũ ſm vnũ intellectũ non habet niſi duo contra. tñ ſm aliũ. l. iſta hʒ infinita ꝯ. i. totus pp̃ls hebraicus contradicit ei. tñ vos ponetis pꝛio ita caſum. quod non habeat niſi duo cõtra. tñ. ⁊ dicetis ſic mutuaui tibi. x. amphoꝛas vini vt redderes mihi alias. x. amphoꝛas eiuſdẽ generis ⁊ eiuſdeʒ bonitatis vini tpe vini mutuati nõ valebat amphoꝛa niſi. v. ſ. in pceſſu tẽpoꝛis: qꝛ nõ ſoluebas mihi. x. amphoꝛas tã boni vini cepi te cõuenire in iudicio ⁊ petij a te. x. amphoꝛas vini tpe lit. cõte. inter me ⁊ te. valebat amphoꝛa eiuſdẽ vini vł eq̃ boni. v. ſ. poſtea tpe ſnie ferẽde vʒ ãphoꝛa eque boni vini. xv. ſ. dico ego iudici. dñe vos videtis ex dictis teſtiũ qꝺ tpe vini mutuati valebat ãphoꝛa. v. ſ. tpe lit. cõte. valebat. x. tpe ſnie ferẽde vʒ. xv. ſ. vnde condẽnetis eũ mihi in eſtimatiõe vini que eſt tpe ferẽde ſnie in. xv. ſ. pro vnaq̃qꝫ amphoꝛa. dicit debitoꝛ ego dico qꝺ cõdẽnetis me ſicut valebat tpe vini mutuati. mõ querit̃ cuius tpis eſtimatio ſit pſtãda: an tpis ꝯctus: an tpis lit. cõte. an tpis ſnie ferende. Rñ. iuriſcõ. ſi cõuenit inter me ⁊ te quo tpe redderet̃ vinuʒ ſpectãda eſt eſtimatio illius tpis. ſi aũt non cõuenit: iudex condẽnabit debitoꝛẽ ad eſtimationẽ q̃ erat tpe lit. conte. ⁊ ſic ad. x. ſ. pro vnaq̃qꝫ amphoꝛa: nõ ad eſtimationẽ q̃ erat tpe ꝯctus vł tpe ſnie ferende. ſcðo querit̃ cuius loci eſtimatio ſit ſpectanda. Rñ. iuriſcõ. diſtinguendo: aut cõuenit cuius loci ſpectaret̃ eſtimatio. ⁊ tũc illiꝰ loci eſtimatio eſt ſpectanda. aut nõ conuenit ⁊ tũc ſpectanda eſt eſtimatio illius loci in quo vinũ petit̃. h. d. iſta l. videatis expo. lr̃e [eſt] ſignoꝛ ſi iuriſcõ. iuraſſet facere turpius iuramẽtũ nõ potuiſſet qꝛ dicit [vinũ qꝺ mutuũ datũ erat p iudicẽ petitũ eſt] mentit̃ qꝛ idẽ vinum qꝺ mutuũ datũ eſt nõ petit̃: qꝛ illud idẽ qꝺ mutuatũ fuit nõ dʒ reddi: ſed aliud eiuſdem generis ⁊ bonitatis. alˀs nõ eſſet mutuũ. vt. ꝟ. e. l. i. l. prin. ⁊ l. cũ quid. ⁊ inſti. qui. mo. re cõtra. ob. in prin. Itẽ mẽtit̃ dũ dicit p iudiceʒ petitũ eſt: qꝛ iudex nõ petit: imo actoꝛ cũ in iudicio regrat̃ actꝰ triũ perſonaꝝ. ve. C. de arbi. l. ne in arbitris. in prin. vñ verba ſunt ita exponẽda [vinũ qꝺ mutuũ datũ erat] i. tantũdem vini eiuſdem generis ⁊ bonitatis vt fuit illud qꝺ datũ fuit [p iudicẽ] i. coram iudice. ſic exponit̃. ꝟ. de his qui no. infa. l. furti. §. mãdati. [ſi te cõdẽnauero] i. cõdẽnari fecero ⁊ ſiſc no. ꝟ. de fer. l. i. [cuiꝰ tpis] ſ. an ꝯctus an litis cõte. an ſnie [eſtimatio fieret] a iudice [verũ cũ datũ eſſet] ſcʒ ⁊ illo tpe valebat amphoꝛa eiuſdem vel eque boni vini. v. ſ. tantum. [an cum lis conte. fuiſſet] ſub. ⁊ illo tpe valebat. x. ſ. tñ. an cum res [iudicaret̃] i. ſnia ferret̃. ⁊ tunc valebat. xv. ſ. [ſabinꝰ rñ.] ⁊ bene [eſſet] inter ꝯhentes. i. inter dantẽ ⁊ accipiẽtem mutuo. ⁊ hoc iõ qꝛ cõtractus ⁊c. ve. ꝟ. depoſi. l. i. §. ſi cõuenerit. oꝺ. [ſi non fuit] i. ſi non fuit adiecta dies [cũ petitũ eſſet] in iur. ⁊ ita quantũ eſſet tpe litis conte. non quãtũ eſſet tpe ꝯctus. vel tpe ſnie ferẽde. qꝛ tpe litis cõ. vi̾ quis agere nõ ante. vt. ꝟ. ſi cẽ ra. ha. l. amplius. [interrogaui] ecce ſecunda qꝺ. [ſi fieri opoꝛteat] cũ alia ſit eſtimatio vini boñ. alia mutine. alia regij rñ. [ſi cõueniſſet] inter contrahentes de loco illius loci ſpectat̃ eſtimatio. ⁊ hoc iõ qꝛ ibi vi̾ cõtraxiſſe vbi pmiſit ſoluere. vt. ꝟ. de ac. ⁊ ob. l. ꝯtraxiſſe. ⁊. ꝟ. de bo. aut. iudi. poſ. l. i. ⁊ §. ⁊ iii. oꝺ. petitũ. i. quantũ eſſet in eo loco in quo lis eſſet conteſtata. Oꝛ ſignoꝛ ſm iſtã lec. hec lex vult dicere vt dixi in caſu. ⁊ ad iſtã lectu. cõcoꝛ. due. l. ꝟ. de tri. l. vlti. ⁊. ꝟ. cõ. l. iii. §. in hac. Sed ad iſtam lec. op. ⁊ ſignantur alia duo cõtraria. qꝛ leges videnẽ velle ꝙ ſpectet̃ tpe moꝛe: ⁊ quãti plurimi valuit a tpe moꝛe: non aũt litis conte. nec etiã tp̃s ſnie ferẽde. vnde videt̃ contra. ꝟ. de triti. l. in hac. ⁊. ꝟ. de act. emp. ⁊ ven. l. rõ. §. ſi per venditoꝛem. Ad qꝺ quidã dixerunt aut petit̃ eſtimatio quantitatis. puta vini. ⁊ tunc inſpicitur tẽpus lit. cõte. vt hic. aut petit̃ eſtimatio ſpeciei. ⁊ tunc inſpicit̃ tp̃s moꝛe: vt ibi. ⁊ ʒ iſta ſo. videretur bona quantũ ad. l. in hac. qꝛ loquit̃ in ſpecie. ⁊ quantum ad iſtã: qꝛ iſta loquit̃ in quantitate: tñ nõ eſt bona quãtũ ad illũ. §. cũ per vẽditoꝛẽ: qꝛ ibi loquit̃ de vino. Alij voluerunt dicere ſecundo mõ ⁊ ſic. aliud eſt cũ petit̃ eſtimatio rei act. ſtricti iuris. vt certi cõdi. que eſt ſtricti iur. qꝛ cõnumerat̃ inter actiones bone fidei. vt inſti. de act. §. actionũ. ⁊ tunc ſpectat̃ tp̃s litis conte. vt hic. ⁊. ꝟ. de eo qꝺ cer. loco dari opʒ. l. vlt. aliud eſt cũ petit̃ eſtimatio act. bone fidei. ⁊ tũc ſpectat̃ tp̃s moꝛe. vt in. l. ꝯtrãs. nam in alijs differũt cõtractus bone fidei a contractibꝰ ſtricti iur. qꝛ in bone fidei cõtractibus veniũt vſure. in ſtricti iuris nõ. Item in bone fidei cõtractibus veniũt multa de quibus nõ eſt actuʒ nec cogitatũ: ſed in ſtricti iuris veniũt ea de quibꝰ eſt actũ ⁊ cogitatũ. vt probat̃. ꝟ. de ne. geſt. l. qꝛ tñ idẽ. ⁊. ꝟ. de vſur. l. quãuis. ⁊. C. de ac. emp. l. ratio. ſed ʒ iſta ſolutio poſſet tolerari quãtum ad. §. cũ p venditoꝛẽ. qꝛ loquit̃ in cõtractibus bone fidei hic loquit̃ in cõtractibꝰ ſtricti iuris tñ non eſt bona quantũ ad illam l. ꝟ. de triti. l. in hac. quia illa cõdictio eſt ſtricti iuris. ſed ipſi qui ita ſoluerunt vt modo dixerũt qꝺ cõdictio triticaria ibi pponebat̃ loco ꝯtractus bone fidei vnde dʒ eſſe eiuſdem nature ⁊ qualitatis. nã ſi aliqua actio ſubrogat̃ loco alterius debet eſſe eiuſdẽ nature cuius illa eſt in cuius loco ſubrogat̃. vt. ꝟ. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarũ. alij dixerũt ſi lis eſt cõte. cũ debitoꝛe ſpectatur tp̃s moꝛe. vt in. l. ꝯ. Sed nec hec ſo eſt bona. qꝛ poteſt eſſe qꝺ habuit iuſtã cãm litigãdi vt. ꝟ. de vſur. l. ſi qs ſolutioni. ⁊ l. ſciendum. ⁊ ideo vos ſoluetis ita breuiter. Cum petit̃ eſtimatio vel vini: vel olei vel alicuius ſpeciei: ſi moꝛa non pceſſerit lit. cõte. tp̃s litis cõte. non tẽpus moꝛe inſpicitur: qꝛ nõ eſt tempus moꝛe. vt hic. ⁊. ꝟ. de triti. l. vlt. Si aũt moꝛa pceſſerit lit. conte. vt qꝛ debitoꝛ fuit interpellatus extra iudiciũ cõgruo loco ⁊ tpe ⁊ recuſauit ſolutionẽ facere. vt. ꝟ. de vſu. l. moꝛa. ⁊. ꝟ. de verb. obl. l. ſi ſoluturus. ⁊ l. ſi ex legati cã ⁊ tunc inſpicit̃ tp̃s moꝛe. vt in. l. cõtrarijs. ⁊ qñ dicat̃ moꝛa non precedere lit. conte. ponas exẽplum p. §. cũ per venditoꝛẽ. ⁊ qñ dicatur moꝛa precedere lit. cõte. ponas exẽplũ per legẽ. ꝟ. de vſu. l. ſciendum. ⁊ ſic legit̃ iſta l. vno mõ. ⁊ ſm iſtã lec. nõ eſſet amplius hic cantanduʒ. verũtñ hic dñs Jo. ⁊ Az. ſignauerũt hic intricate ⁊ obſcure infinita ꝯ. vt vos ſciatis ſignare ⁊ ſoluere. ponetis ita caſuʒ ſm Jo. ⁊ Az. vt pdicta ꝯ ſint ſilia. mutuaui tibi. x. amphoꝛas vini illius vini vel eque boni tpe ꝯctus valebat. v. ſ. amphoꝛa qꝛ nõ reddebas aliud vinũ eque bonũ interpellaui te extra iudicium cõgruo loco ⁊ tẽpoꝛe vocatis teſtibus ⁊ tabellione. ⁊ denuncio tibi vt ſoluas mihi. x. amphoꝛas vini eque boni. ⁊ dixi. vos ſitis teſtes: et tu tabellio facias inde chartã. tu ſine cauſa denegaſti facere ſolutionẽ. et tẽpoꝛe illius interpellationis valebat amphoꝛa vini. xx. ſ. ⁊ qꝛ nõ ſoluebas adhuc vocaui te corã iudice. ⁊ tecũ fui li. conte. ⁊ tunc valebat amphoꝛa vini minus. ſ. xv. ſ. proceſſi in iudicio: ⁊ tpe ferende ſentẽtie valebat amphoꝛa vini eiuſdem vel eque boni. x. ſ. tantũ. modo querit̃ cuius tẽpoꝛis eſtimationem de pdictis iudex debeat ſpectare. reſpõ. ſabinus ſi dictum fuit quo tẽpoꝛe redderet̃ illud tẽpus ſpectat̃ ⁊ eiuſdem tpis eſtimatio eſt ſpectanda qꝛ ꝯctus legem ex conuentione accipiunt. Si autẽ non conuenit quo tẽpoꝛe redderet̃: ſpectanda eſt eſtimatio illius tpis que fuit cũ denuntiaui tibi extra iudiciuʒ cõgruo loco ⁊ tpe. nõ autẽ eſt ſpectanda eſtimatio tpis que fuit tpe lit. cõte. vel tẽpoꝛe ſententie. ſimiliter ſi queratur cuius loci eſtimatio ſit ſpectãda. diſtinguit̃ ſi cõuenit illius loci eſt ſpectãda eſtimatio. ſi non cõuenit ſpectanda eſt eſtimatio illius loci vbi fuit petitũ per denuntiationẽ cõgruo loco ⁊ tpe extra iudiciũ. hoc dicit iſta. l. ⁊ ſm iſtam lec. Jo. ⁊ Az. exponetis ita literã. [vinuʒ qꝺ mutuum datum erat] ſ. ⁊ tunc valebat illius vini vel eque boni. v. ſ. amphoꝛa [per iudicem petitũ eſt.] expone vt. ꝟ. [cum datum eſſet] ſ. ⁊ ſic contractus. ſubaudiatis. an eſtimatio que eſſet cum vinum fuit petitum extra iudiciũ: per denuntiationẽ factam extra iudiciũ: cõgruo loco ⁊ tpe. ⁊ tũc tpis valebat amphoꝛa. xx. ſ. [an cũ lis cõte. fuiſſet] ſ. in iudicio. ⁊ tunc tpis valebat amphoꝛa illius vini vel eque boni. xv. ſ. [an cum res iudicaret̃] i. ferret̃ ſnia. ⁊ tunc valebat amphoꝛa vini eiuſdem vel eque boni. x. ſ. [ſabinus rñdit]. ſ. ⁊ bene [cum petitum eſſet] ſ. extra iudiciũ cõgruo loco ⁊ tpe. ⁊ ſic condẽnabit̃ pro vnaq̃qꝫ amphoꝛa vini in. xx. ſ. [vbi eſſet petitũ] ſ. extra iudiciũ p interpellationẽ factã cõgruo loco ⁊ tpe. ⁊ ʒ pecunie vbicũqꝫ locoꝝ ſit eadem eſtimatio: tñ vini alia eſt in vno loco alia eſt in alio loco ve. ꝟ. de eo qꝺ certo loco dari opʒ. l. nõ vtiqꝫ. §. damus igitur. Et ſm iſtã lec. ſpectat̃ tp̃s moꝛe vnde ad iſtã lec. cõcoꝛ. cuʒ iſta due. l. ſignate. ꝟ. proxi. ꝟ. de triti. l. in hac. ⁊. ꝟ. de ac. emp. ⁊ ven. l. ratio. §. ſi cum per venditoꝛem. ſed multe alie diſcoꝛdãt ⁊ procedamus recto oꝛdine. ⁊ aduertatis oĩa iſta: qꝛ dñs Az. i brocardis ſuis poſuit ſuas ſolutiones. ſicut ſibi placuit. ſed non videt̃ qꝺ bene brocardizauerit. Vnũ brocardum dicit tp̃s ꝯctus eſſe ſpectãdũ: aliud dicit tp̃s lit. cõte. eſſe ſpectandũ. aliud dicit tp̃s ſnie eſſe ſpectãdũ. tñ volo pꝛius opponere ad. l. iſtã. ⁊ poſtea alia examinare. ⁊ ſm iſtã lec. vos habetis hic eſſe ſpectãdũ tp̃s moꝛe. ⁊ ad iſtam lec. concoꝛ. due. l. vt dixi. ꝟ. de triti. l. in hac. ⁊. ꝟ. de act empti. ⁊ vendi. l. ratio. §. ſi cum per venditoꝛem. ſed diſcoꝛdant multe. l. ⁊ ſtatim illa que dicit tẽpus lit. cõte. eſſe ſpectandũ. vt. ꝟ. de tri. l. vlti. Ad qꝺ quidam dixerũt qꝺ in in vino dato mutuo: ſi nõ reddat̃ eiuſdẽ generis vel eque bonũ eſtimat̃ tp̃s moꝛe facte extra iudiciũ p interpellationẽ cõgruo loco ⁊ tpe vt hic dr̃: ſed in alijs rebus ſpectat̃ li. cõt. vt in. l. ꝯ. ſed qui ita ſoluerunt nihil dixerũt: qꝛ hec lex loquit̃ in vino illa in vino ⁊ oleo. ſʒ vos ſoluetis ſic. vbi moꝛa nõ preceſſit. lit. cõte. ſpectatur tp̃s lit. cõte. vt in. l. ꝯ. ſed ſi moꝛa pceſſit lit. cõte. tunc ſpectat̃ tp̃s moꝛe vt hic ⁊. ꝟ. de tri. l. in hac. vñ alio mõ intelligatis qꝺ vbicũqꝫ moꝛa pceſſit lit. cõte. qꝺ hʒ locũ brocardũ dñi az. ꝙ dicit tp̃s moꝛe eſſe ſpectãdũ. ⁊ vbi moꝛa nõ pceſſit lit. cõ. hʒ locũ brocardũ dñi Az. qꝺ dicit tpe lit. cõ. eſſe ſpectandum. Sed denuo ad. l. iſtam

opp.⁊ ſignaṫ cõtra.hic dr̃ qđ ſpectaṫ tp̄s more videṫ ꝯtra.qđ in actionib⁹ bone fidei eſt ſpectãdũ tp̄s rei iudicande. ⁊ cuſtodiatis vos hic.qꝛ aliud eſt tẽpus rei iudicate. aliud eſt tp̄s rei iudicãde.i.tempus more.nã idẽ eſt qꝛ tunc quãtũ ad veritatẽ res debuit iudicari.at certi cõdictio de qua agiṫ hic eſt ſtricti iur.⁊ l.dicit qđ in act.bone fidei ſpectatur tp̄s rei iudicande.ſꝫ in act.ſtricti iur.ſpectatur tempus rei iudicate.vñ ꝯ̃dicie.l.ff.cõmo.l.iij.§.in act.ad ſolutionẽ cuius ꝯ̃rij varij varia dixerunt et vno mõ dixerũt quidaꝫ ſic.ſi petitur res principalis ſpectatur tẽpus lit.ꝯte.in act.ſtricti iur.ſi aũt petiṫ eſtimatio rei.tũc ſpectaṫ tp̄s more.Sed vos dicatis alio mõ ⁊ ſic. aut petitur res principalis ⁊ tũc ſpectaṫ tp̄s more vt hic.aut petitur acceſſio ⁊ ſi acceſſio. aut ciuilis aut naturalis.ſi ciuilis puta vſurarum in bone fidei act.ſpectaṫ tp̄s more.vt.ff.de vſu.l.mora.§.in bone fidei.ſi petũtur acceſſiones naturales.vt fructuũ q ſunt acceſſiões vt.ſ̃.de rei ven.l.ſi nauis.hic ſi agitur ſtricti iur.aut peto qđ eſt meũ.vt qꝛ ago rei ven.⁊ tũc circa acceſſiões ſpectaṫ tp̄s more.vt.ſ̃.de rei ven.l.fruct⁹.⁊.l.iulian⁹.aut peto qđ fuit meũ ſed per dationẽ deſijt eſſe meũ:ſed retro mihi dandũ qꝛ ſolui indebitũ ⁊ tunc ſpectaṫ tp̄s more.vt.ff.de vſur.l.videam⁹.§.i. ⁊.ff.de con.ob cau.da.l.cum quis. aut peto qđ nec eſt meũ nec fuit meũ ſed mihi de nouo dandũ eſt.qꝛ pmiſiſti dare fundũ ex ſtipulatione.hic veniunt acceſſiones ex tp̄e lit.cõte.vt.ff.de vſur.l.videamus.§.ſi actionẽ.⁊ ſic intelligitur.l.ꝯ̃. Sed denuo op.ad.l.iſtaꝫ hec.l.dicit qđ tp̄s more inſpiciṫ.ſed videṫ qđ tempus ꝯ̃ctus inſpiciatur qꝛ.l.dicit qđ ſi ſtipulor fundũ cornelianũ mihi dari.⁊ poſtea ſtipulor eſtimationẽ inſpicitur eſtimatio que erat tp̄e cõtractus.⁊ ſic eſt ꝯ̃.ff.de noua.l.fundũ cornelianũ. Ad qđ vos dicetis ſi peto ipſius rei eſtimationẽ iudicis officio qđ deſeruit actioni.tũc ſpectaṫ tp̄s more vt hic dr̃.ſi aũt peto eſtimationẽ ipſius rei nõ iudicis officio ſed actio ex ꝯ̃ctu tũc ſpectaṫ tp̄s ꝯ̃ctus.vt in.l.ꝯ̃.diciṫ. Uel dicatis vbi apparet de mẽte ꝯ̃hentiũ ibi inſpicitur eſtimatio q̃ eſt tp̄e ꝯ̃ctus vt in.l. cõtra.nã ibi primo fui ſtipulatus fundũ. poſtea fui ſtipulatus eſtimationẽ.veriſile eſt qđ ꝯ̃hentes voluerũt qđ inſpiciaṫ tempus ꝯ̃ctus ⁊ iõ ſpectaṫ eſtimatio que eſt tp̄e ꝯ̃ctus.ſꝫ vbi mutuo tibi vinũ agiṫ inter nos qđ reddas eiuſdẽ bonitatis ⁊ qualitatis.⁊ ſi non reddas ⁊ ſic es in mora.inſpiciṫ tp̄s more.⁊ eſt rõ.qꝛ mora alicui non dꝫ eſſe lucroſa imo dãnoſa.vt.ff.de leg.i. l.cũ reus.in ſi.Sed denuo op.ad.l.iſtã.⁊ videṫ qđ inſpiciṫ tempus ꝯ̃ctus:nõ tp̄s more.qꝛ dicit.l.ſi teneris ad mercedẽ ⁊ accepi fideiuſſorẽ.teneṫ fideiuſſor ad eſtimationẽ que eſt tp̄e ꝯ̃ct⁹: ⁊ ſic eſt cõtra.ff.de ac.⁊ ob.l.cũ quis.Ad qđ põt dici vt.ſ̃.pxi. dixi in alio cõtra.qꝛ ibi hoc agebaṫ expreſſe vel tacite.ſecus eſt hic.vel poteſtis dicere ſcđo modo:vt dicatis vbi tẽpus more ⁊ cõtractus idem ſunt.⁊ tunc inſpicitur tp̄s cõtractus vt ibi qꝛ debebas mihi mercem ⁊ eras in mora ſoluendi: cõuenit inter te ⁊ me qđ dares fideiuſſorẽ.fideiuſſor fideiuſſit pro te tenebitur mihi fideiuſſor tuus ad mercem vel ad eſtimationem que fuit tempore cõtractus:qꝛ mora preceſſit contractũ.vnde ſpectaṫ tempus cõtractus: ſed in hac.l.inſpicitur tẽpus more. vt ſ̃.dictum eſt:qꝛ mora ſubſequiṫ contractũ.Sed denuo opponiṫ ad.l.iſtam.⁊ videṫ qđ ſit ſpectandũ tempus cõtractus.vnde eſt cõtra.ff.man.l.hominẽ.ad ſolu. huius contrarij põt dici vt in ſuperioribus cõtrarijs modo dixi.qꝛ ibi agebaṫ expreſſe vel tacite inter cõtrahẽtes qđ tp̄s ꝯ̃ctus inſpiceret ſed in hac l.ſecus qꝛ variaṫ eſtimatio vini.vel põt dici vbi ſpectaṫ tẽpus more qꝛ tp̄s ſolutionis eſt tp̄s more. vnde illud tẽpus inſpiciṫ non vlterius.⁊ ita cõcordat lex iſta cũ illa.Uel dicatis aut mora preceſſit contractũ.⁊ tunc ſpectaṫ tempus cõtractus.vt ibi aut mora ſubſequiṫ cõtractum ⁊ tunc ſpectatur tempus more vt in.l.iſta.Sed denuo oppo.ad.l.iſtam. ⁊ videtur qđ non ſolũ tempus more inſpiciaṫ.ſed videtur qđ ſit inſpiciendũ quãti retro plurimi fuit.vnde eſt cõtra.ff.de condi.fur.l.in re furtiua. ad qđ põt dici ſi aliqs eſt debitor ex cõtractu:⁊ ꝯuenitur tunc inſpiciṫ tempus more.vt hic.Si aũt aliquis eſt debitor ex delicto:vt vt eſt fur inſpicitur quanti retro plurimi fuit.⁊ in.l.ꝯtra. vt.ff.de vi ⁊ vi ar.l.i.§.rectiſſime.⁊.§.merito. ⁊ ad ſolutionẽ horũ cõtrariorũ.⁊ vt plene liqueat articulus iſte: ⁊ vt ſciatis oĩa brocarda dñi Az.ita diſtinguo vt cõſueui diſtinguere aut petiṫ ſpẽs vel quãtitas:aut eſtimatio ſpẽi vel quãtitatis:in primo caſu ſi petiṫ ſpẽs vel quãtitas que debetur pure.i.ex cõtractu celebrato pure inſpiciṫ tp̄s ꝯ̃ctus.vt.ſ̃.e.l.cũ quid.⁊.ff.depo.l.i. §.ſi res.⁊.ff.man.l.hoiem.⁊.l.ſi pcuratorẽ.⁊.ff.cõmo.l.iij. primo rñ.Si aũt debetur ſpecies vel quantitas in diem:vel ſub cõdi. ⁊ petitur tunc inſpiciṫ quanti valet tempore aduenientis diei vel cõditionis.vt.ff.de ver.obli.l.qđ in diẽ. aliqñ tñ inſpiciṫ tẽpus ſñie:ſi retro minus valuit.vt.ſ̃.de pe.here.l.ſi a dño:vel a patre.§.ſi id qđ.Si aũt petiṫ eſtimatio ſpeciei vel quantitatis ex ꝯ̃ctu pure celebrato:ſi mora nõ preceſſit litis conte.ſpectaṫ tẽpus litis conte.vt hic ſm primam lecturam.⁊.ff.cõmo.l.iij.§. in hac act.ſ.i.ſi mora preceſſit litis cõte. tunc ſpectaṫ tẽpus more:vt hic ſm ſcđam lecturaꝫ.⁊.ff.de tri.l.in hac cõd.⁊ inſup quãti retro plurimi fuit vt.ff.de actio.emp.⁊ ven.l.ratio.§.ſi per venditorẽ.⁊ hoc eſt verũ ſi non cõuenit inter cõtrahẽtes.quo tẽpore redderetur:ſed ſi cõuenit illud eſt ſeruãdũ qꝛ cõtractus.l.accipiunt ex conuentione.vt.ff.depoſi.l.i.§.ſi cõuenerit.ſi autẽ petitur acceſſio vt vſura ⁊ fructus:tunc veniunt a tempore more. vt.ff.de vſur.l.videamus.⁊ hoc eſt verum ſi bone fidei act. agatur.ſi autẽ agaṫ act.ſtricti iuris circa ſtipulationẽ non venit acceſſio ciuilis vt vſura.vt.C.de vſuris.l. quãuis. ¶ Sed denuo opp.ad.l.iſtam:⁊ videṫ qđ nec tẽpus litis conte.nec temp⁹ more:nec tẽpus contractus inſpiciaṫ:imo videṫ qđ tẽpus ſententie ferende debeat inſpici:vt.ff.de peculio.l.queſitum.⁊.ſ̃.de peti.hered.l.ſi a dño:vel a patre.§.ſi qđ tp̄e.⁊.ſ̃.ad exhi. l. iij.§.tigni.⁊.§.pe.⁊ vlti.⁊.ſ̃.de rei vendi.l.fructus. ad qđ vos dicetis aut quis conuenitur act.perſonali:aut reali: vel perſonali ſcripta in rem. Si conuenitur quis act.mera perſonali: ⁊ dicitur mera perſonalis actio que competit contra ipſum tñ vel eius vniuerſalẽ ſucceſſorẽ:⁊ tunc aut cõuenitur ex ſua promiſſione ⁊ ſpectatur tẽpus more:⁊ non tẽpus contractus vel ſententie: niſi alia iuſta ratio ſuadeat:vt ſpectetur tẽpus cõtractus vel tẽpus litis conteſt.⁊ ita intelligitur iſta.l.cum ſuis ſimilibus. Si autem cõueniṫ quis act.perſonali ex alterius perſona: puta ex perſona filij ſui vel ſerui ſui:iure ciuili non tenetur pater vel dominus:de cõtractu filij vel ſerui de equitate tamẽ pater vel dominus teneṫ in quãtũ erat in peculio filij vel ſerui tp̄e ſñie: ⁊ ſic tunc inſpiciṫ tempus ſñie. ⁊ ſi nihil eſt non teneṫ in aliquo niſi erat tp̄e litis conte.⁊ hoc eſt equũ.⁊ ſic intelligitur.ff.de peculio l.queſitum ſcio.ſi autem cõueniṫ quis reali vt rei vendicatione vel perſonali ſcripta in rem:vt eſt act.qđ metus cauſa.⁊ act.ad exhibendum vel mixta:vt puta petitione hereditatis:que licet ſit in rem tamẽ eſt perſonalis.ppter quaſdam preſtationes que veniunt in ea.vt.C.de peti.here.l.hereditatis.⁊ hic ita dicendũ eſt:aut iſte qui conuenitur fuit in mora:vel dolo deſijt poſſidere:⁊ tunc inſpicitur tempus more.vt.ſ̃.de rei vendi. l. iulianus ſcribit ſi hominẽ.in princ.Si autẽ non fuit in mora nec dolo deſijt poſſidere:tunc inſpicitur tempus ſententie.vt.ſ̃.de rei ven. l.ſin autẽ.in princi. ¶ Sed denuo oppo.ad.l.iſtam.⁊ videṫ qđ fatuus fuerit iudex qui vno petito condẽnauit in alio:qꝛ re petita condẽnatur in eſtimatione:⁊ certe videṫ qđ fuerit fatuus. vt.ſ̃.cõi diui.l.vt fundus.⁊.C.de fideicõ.li.l.vlti. Ad qđ quidã dixerunt qđ eſt ſpãle ibi fauore libertatis ſic.⁊.ff.de re iudi.l. inter pares.⁊.ff.de regu.iur.l. libertas.ſed hec ſolutio non placet qꝛ ſententia debet concordare cum petitione.vt.ſ̃.de neg.geſ. l.pomp.i.⁊ ideo vos dicatis quod verũ eſt quod fatuus eſt iudex qui vno petito condemnauit in alio:cum res extat ⁊ petitoris non intereſt in alio dãnari:ſed ſi res deſijt eſſe ⁊ petitoris intereſt:tunc debet condemnari in eſtimatione vt.ſ̃.de dolo.l.arbitrio.§.non tantum.item ſi intereſt petitoris in alio dãnari reum ſibi:iudex põt condẽnare reum:vt hic.⁊.ff. de triti. l. vlti.cum ſuis ſimilibus.Uel poteſt dici qđ fuit mutata eſtimatio vini:qꝛ interdum plus valebat interdũ minus:ſi nõ valeret plus fatuus eſſet iudex:qui re petita cõdẽnaret in eſtimatione ſed qꝛ interdũ plus valuit:ſi nõ cõdẽnaret iudex nõ poſſet hoc facere ſine magno meo incõmodo. vnde equũ eſt vt cõdẽnet te in eſtimatione que fuit tp̄e more:vel quãti plurimi fuit vt. ff. de act.emp.⁊ vẽ.l.rõ.§.ſi p venditorẽ.⁊ hoc ẽt vr̃.l.velle.qđ poſſit eẽ.ppter iuſtã cãm.vt.ff.de lega.i.l.qui domus.§.q cõfiteṫ.et ff.de leg.iij.l.fideicõ.¶ Or ſignori vbi venit eſtimatio quo iure petiṫ eſtimatio:an iure actionis:an iudicis officio.rñ.interdum petiṫ iure actionis ⁊ tũc ſpectaṫ tp̄s cõtractus vt.ff.de noua. l. fundũ cornelianũ.⁊.ff.mã.l.hoiem.qđ ex eo apparet qđ nõ ſpectãt hec ad iudicis offm̃ niſi noiatim ſint petita.vt.ff.de vſu.l. p totũ.⁊.ff.de aqua plu.ar.l.ſi tertius.§.offm̃. Si autem fuit mutata eſtimatio vini poſt litẽ cõte.iudicis officio:qđ deſeruit actioni venit eſtimatio:⁊ tũc ſpectaṫ tp̄s more:vt hic qđ ex eo apparet qđ ea que accidũt poſt litẽ conte. valde ſpectant ad iudicis officiũ.vt.ſ̃. ¶ Sed quõ formabo libellũ hoc caſu:⁊ certe hoc mõ ago contra titiũ:cui cõmodaui.x.amphoras vini rubei vel albi.vnde qꝛ fuit in mora mihi reddẽdi peto eum condẽnari in x.amphoras vini eque boni:habita rõne bonitatis a tp̄e more ⁊ quanti plurimi fuit:vt iſta patẽt ex pcedentibus.vnde iudex condẽnabit eũ in.x. amphoris eque boni vini ⁊ habita ratione eſtimationis pro vnaquaqꝫ amphora eum condemnãdo.in.x. ſol.⁊ ſic puniṫ ſua mora.Sed ſi ſimplr̃ peterem:⁊ poſtea in proceſſu tp̄is potero petere a iudice qđ eũ cõdẽnet in eſtimatione nã veniũt vſure iudicis officio.vt.ff.de vſur.l.mora.§.in bone fidei. Sed nõne iſtud erit inconueniens ſm vltimam lecturam qđ iſte actor lucrabiṫ.cũ poſitũ ſit in themate:qꝛ tp̄e contract⁹

amphora vini non valuit niſi.v.ꝛ nõ plus valet certe non erit inconueniens: q2 poſtquam reus fuit interpellatus debuit ſoluere. nam ſi reus ſoluiſſet actor vendidiſſet: et ſic habuiſſet de vnaquaqꝫ amphora.xx.ſ.cũ poſitum ſit in themate qꝫ tpe denũciationis facte extra iudiciũ cõgruo loco ꝛ tẽpore: amphora vini valebat.xx.ꝛ mora tua non dꝫ ſibi prodeſſe.vt.ſ.de leg.j.l. cum reo.in fi. Sed denuo ſup.l.iſta quero: petij a te qꝫ mutuo datuꝫ fuit de eſtimatione mihi dixi: fuiſti in mora: ꝛ tunc valet xx.ſ.amphora ꝛ iudex condemnat te in vino: eo tpe quo valet amphora vini tm̃: poſtea volo petere a te eſtimationẽ.x.ſo.pro vnaquaqꝫ amphora nunqd potero petere rei eſtimationeꝫ an obſtabit mihi rei iudicate exceptio. certe dñs Ja.bal. mirabiliter ſoluebat ꝛ dicebat mihi. ſi petij vinum ꝛ eſtimationẽ quanti retro plurimi fuit: ꝛ iudex cõdẽnauit te in vino ꝛ non habuit rationẽ eſtimationis: tunc nõ valet ſententia quaſi pro parte iudicatum pro parte non: igitur eſtimatio petetur. nec ob. exceptio rei iudicate.vt arg.ꝭ.fa.herci.l.in hoc iudicio.ꝛ.ꝭ.de neg. geſt.l.ſi autem.ſi quis non quocunqꝫ modo ꝛ.C.de excep. rei iudi.l.j. Si autẽ petij ſolum vinũ aut iudex ſolũ in vino condemnauit.ꝛ tunc non obſt. excep. rei iud. quaſi ab initio minus petiui: ſed tunc plus peto: vt inſti.de act.§.ſi minus.ꝛ argu.ꝭ. de neg.geſt.l.ſi autẽ.§.ſi quis non quocunqꝫ qꝺ non credo: quia poſtq̃ reus eſt cõdẽnatus ad rem principalẽ eſtimatio nõ poteſt venire iure actionis. nã poſtq̃ ſublata eſt actio ſuper principali ꝛ ſuper acceſſorio.vt.C.depoſi.l.iiij.ꝛ ideo põt dici ſi vini eſtimatio mutata fuit ante lit.conteſta. debuit petere vinum ꝛ eſtimationẽ fieri a tpe more: ꝛ tunc iudex bene fecit ſi cõdẽnauit in vinũ ꝛ in eſtimationẽ: ſed ſi vini eſtimatio poſt litem conteſt. eſt variata: tunc iudex dꝫ cõdẽnare in vino vel in eſtimatione: ꝛ ſi in vino cõdẽnat in alio omittit: non videt᷑ valere ſnia vt ar.ſ.que ſnie ſine ap.reſcin.l.j.ij.ꝛ.iij. ¶ Sed denuo quero hic que fuit dubitatio huius.l.ꝛ certe fuit: quia ſicut aliud pro alio inuito creditore ſolui non põt vt.ꝭ.e.l.ij.§.j. ita debitor aliud ꝑ alio ſoluere non cõpellit᷑.vt inſtit.de ac.§.ꝑterea. niſi culpa vel mora poſſit ei imputari vt hic: ꝛ de iſta materia etiam dicet᷑ vobis.ſ.de triti.l.in hac ꝛ.ſ.cõmo.l.iij.§.in hac ꝛ de effectu more ꝛ denunciationis dicam.ſ.de vſuris.l.mora.

1 ☞ Ille ad quẽ peruenit preciũ rei mee ad id reſtituendum ee perempta certi condictione tenetur.h.d.

2 Precium rei quando ſuccedat loco rei.

1 **Si eum ſeruum.** Signori vt intelligatis hãc.l.que ſubtilis eſt in.l.iſta no.ita caſum: tu vocaberis titius albus ꝛ ego titius niger paterfa. ponamus meu' in ſuo teſtamento ſtichum ſeruum ſuum titio legauit: non adiecto titio albo vel titio nigro in veritate teſtator ſibi titio albo intendebat legare: ego titius niger mortuo teſtatore: ꝛ adita hereditate credebam ſtichum mihi legatum illum ſtichũ apprehendi: ꝛ poſſedi, ꝛ vendidi cuidã emẽti bona fide ꝛ certo ꝑcio. poſtea ille ſtichus ſeruus mortuus eſt apud bone fidei emptorem. nunquid precium poteris a me condicere quaſi ex re tua locupletior factus ſum. reſpondet iul.ꝛ bene quod ſic cer.cõdi. generali.h.d. iſta l. videte expoſitioneꝫ litere. [ſi eum ſeruum] pone ſtichum exempli cauſa. [qui tibi]. ſ.titio albo. [quaſi mihi] ſ.titio nigro. [ꝛ vendiderim] alicui ementi bona fide. ſ.ꝛ. tradiderim accepto precio. [mortuo eo.] ſ.ſticho. [poſſe te mihi] i.a me. [precium ꝯdicere] ſ.cer.ꝯdi.generali.vel cond.ſine cauſa. [iul.ait]. ſ.ꝛ bene. [factus ſum] cum teſtator ſenſit tibi legare. ¶ Or ſignori vos debetis ita ponere exemplum vt dixi: vt ex ipſo exemplo appareat quod tibi legatus erat ſeruus et ego in iſta ratione credebam mihi legatum eſſe propter identitatem nominis: quia ambo vocabantur titij. vnde ſi apprehendi ſeruum illum adita hereditate bone fidei poſſ.ſum.vt.ſ. pro lega.l.iiij.tamen ſi probetur per teſtes tibi titio albo ſtichũ eſſe legatum tibi debetur: quia ſi duobus hominibus eiuſdem nominis legatum eſt nec appareat cui neutri debetur: ſi autem apparet cui relictum ſit illi debetur vt.ſ.de re.dub.l.ſi fuerit. et ideo adita hereditate in te legatarium tranſit legatũ recta via vt.ſ.de fur.l.a titio.in fi. Unde ſi vendo ſtichum vendo rẽ meã accipiendo preciũ ſum locupletior. vnde precium poteris a me cõdicere ſi mort᷑ ſtichus: ꝛ poteris cõdicere cer.condi.generali.vel condi.ſine cã quaſi ſine cã ad me ꝑuenerit.vt.ſ.e.l.ſi ꝛ me.

2 Or ſignori ex.l.iſta colligetis illud no.† qꝺ precium rei ſuccedit loco rei. nam ſicut ſtichũ poſſem petere: ita eius preciuꝫ ſi mortuus eſt. Et ad iſtud accedit.ꝭ.de pe.her.l.ſi ꝛ rẽ ꝛ pretium. Similiter ſi ſtipulor rem emptã ex hereditate mihi vẽdita videor ſtipulari pretiũ: q2 pretiũ ſuccedit loco rei.vt.ſ.de here. vel act.

3 ven.l.ᵃ venditor.§ i o dõſ. [qꝺ eſt verum regulariter]. ſ. qꝺ precium ſuccedit loco rei fallit tñ qñqꝫ. nam pretiũ rei furtiue non eſt furtiuum: licet res fuerit furtiua.vt.ſ.de fur. l. qui vas in fi.

Sed ad.l.iſtam op.ꝛ videt᷑ eam ſtare non poſſe: ecce ſi in veritate ſtichus fuit tibi legatus ꝛ vendo ipſum quaſi mihi legatũ vendo rem meam meo nomine. vnde non poteſt habere ratuꝫ q2 non eſt tuo noĩe geſtũ.vt.ꝭ.de neg.geſt.l ſi pupillus.§.ſed ſi ego. Si non põt habere ratũ ergo nõ poteris petere a me act. neg.geſt.precium illius ſerui: vt pꝫ in illo.§.ſed ſi ego. ad qꝺ quidam dixerunt qꝺ poteris hẽre ratum lꝫ non ſit tuo noĩe geſtuꝫ: ꝛ poteris me conuenire act.neg.geſt. ꝛ petere preciũ illius ſerui.vt arg.C.de rei vendi.l.mater tua.in fi.ꝛ.ſ.de precario.l. ſeruus. ſed hec opinio nõ eſt bona: q2 ſi vendo rem tuam vt meã: iſtud negotium nõ eſt tuum aliquo de quatuor modis: non re ipſa: q2 nõ impendi in rem tuã: nõ ipſo geſtu q2 non feci tale qd qꝺ deberes habere ratũ non cura vel ſollicitudine: q2 nõ geſſi negotia tua vel non eram tutor tuus non ratihabitione: q2 nõ põt habere ratũ qꝺ non eſt tuo noĩe geſtum. Quod eſt verũ ſi nullã cãm habeo a te: ꝛ habes cãm lucratiuam nõ potes petere precium ſerui: alias ſi habeo cãm a te: vt q2 indebite ſoluiſti: vel procuratorem tuum me feciſti condi.inde. a me petere poſſes vt.ſ.de condi.indeb.l.ſi non fortem.§.libertus. in illo verſi. vt puta fundus. Quid ergo dicemus: certe vos ita dicetis: ſi vendidi ſeruũ tuum vt meũ. ſi ſeruus viueret: tu ipſum ſeruum poſſes vẽdicare. vnde nõ poſſes hẽre ratum: ſed hic ſeruus mortuus eſt vnde re tua perempta vel vſucapta vel ꝑſcripta in ſubſidiũ põt hẽre ratuꝫ.vt.ꝭ.de neg.geſt.l.vlti.ꝛ.C.de reb' ali.non ali.l.j. vnde poteris petere preciũ ſerui act. neg. ge. ꝛ ex eadem cauſa poteris cõdicere preciũ ſerui cer.cõd.generali que datur pro oĩ certo vt.ſ.de iureiur.l.duob'.§.exceptio.ꝛ.ꝭ.e.l.cer.condi.in princ.ꝛ ſm iſtam diſtinctionẽ intelligit᷑.l.illa mater tua.ꝛ hoc eſt verũ cũ res tua peruenit ad me ex cã lucratiua: vt pꝫ in exemplo ꝑmiſſo in hac.l. ſecus tñ eſſet ſi res tua perueniſſet ad me ex cauſa non lucratiua vt q2 emiſſem a non dño bona fide: q2 ſi vendidi eam ea perempta vel vſucapta non poteris ratuꝫ habere ꝛ a me preciũ petere: q2 tm̃ abeſt mihi quantũ adeſt. vt ar.inſtit.de lega.§.ſi res.ꝛ.ꝭ.qꝺ metus cã.l.ſi ita res. pꝫ ergo ex ꝑmiſſis: ſi res tua ꝑuenit ad me ex cã lucratiua ꝛ a te nullã cãꝫ habeo ꝛ ea vendidi ea extante nõ poteſt habere ratum ꝛ a me petere ꝑciũ niſi eſſem in mora vel in culpa vt.ꝭ.de rei vẽd.l.iul. a ſi hoiem. ſed ea perempta vel vſucapta ſic vt hic ꝛ.ꝭ.dixi vel ꝑt dici vt dixi in caſu ꝛ in expoſitione lr̃e q2 lꝫ lex loquit᷑ cum duo erant titij: vnus albus alius niger ꝛ in veritate teſtator de alio ſenſit: alius de quo teſtator nõ ſenſit accepit ſeruũ: ille de quo teſtator ſenſerit ei poterit dicere mortuo ſeruo ex re mea factus es locupletior vnde bonũ ꝛ equũ eſt vt reſtituas preciũ. vt.ſ.e. l.ſi ꝛ me: q2 preciũ ſuccedit loco rei.vt.ꝭ.dixi ꝛ ſic de legibus illis nihil ad iſtã: ſi ita eam intelligatis vt dixi.

¶ Succedit loco rei. Aduerte qꝺ preciũ ſuccedit loco i vniuerſalib' in ꝑticularib' i ſubſidiũ in ꝑſonalibus qñ qꝫ cõueniũtur rõne doli vt ꝑ bar.l.i.q debitore. ff. q hiis q̃ in fraũ. cre. Et q2 preciuꝫ ſuccedat loco rei in vniuerſalib' non in particularibus vide bar. in.l.ſi rẽ ꝛ preciuꝫ. ff. de pe. here.ꝛ in.l.labeo.ff.de ver. ſign.ꝛ in rub. ff.ſol.ma. ꝛ in l.qui vas.§.ſi. hic alle.

1 ☞ Condictio certi oritur ex ſtipulatione continente certum.

1 **Si quis certum.** † Lex iſta reſpicit illam partem rubr. de cõdi.ꝛ in.l.iſta dicitur: ſi ſtipulor rem certam mihi dari non potero eam petere act.ex ſtipu. ſed cer. condi.generali per quã certum petitur.h.d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [ſi quis certum ſtipulatus fuerit] ꝛ dicitur qs certũ ſtipulari: ſi apparet quid quale quantum ſit. vt.ꝭ.e.l. certum. incertum dicitur quis ſtipulari vbi non apparet. vt.ſ. de verbo.obliga.l.vbi autem non apparet.in princi. [petitur] i.cer.condi.generali.per quam petitur certum dari. vt. ꝭ.eo.l. condi.in princip. Or ſignori hec.l. dicit vt dixi in caſu: ſed op. ad.l.iſtam ꝛ videtur contra. quia ſi ſum ſtipulatus penam certam petam eam ex ſtipu.vt.C.de pact.l.ſi pacto. ad quod vos dicetis dupliciter. vno modo quod ibi dicit᷑ ex ſtipulatu agens ad penam.l.cer.cõdi.ex ſtipulatu vel poteſt dici quod ibi eram ſtipulatus in certam penam vnde agam ex ſtipulatu que competit ad incerta. vt inſti.de verbo. obliga. in princ. ¶ Sed denuo oppo.ꝛ videtur.l.contra. quia actio ex ſtipu. pro dote certa habet locum.vt.C.de rei vxo.actio.l.vnica.in ver. ſed ſi non ignoramus. ad quod vos dicetis regulariter ex ſtipulatu actio competit ad incerta vt hic.ꝛ inſtitu.de verbo.obliga. in princi. fallit tamen fauore dotis vt.l. contra. multa alia ſpecialia ſunt fauore dotis quia ex nudo pacto datur act.vt.C.de iure dot. l. ad exactionem. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. iſtam et videtur.l.contradicere que dicit cer.cõdi.locum habere ſiue ex certo ſiue ex incerto agatur vt.ꝭ.e.l.cer.condi in prin. igitur videtur quod competat ad incertum: ſed vos dicetis quod ibi dicitur: verũ eſt ſi petatur certum vt hic. nam ex incerto contractu poteſt peti certũ: ſi petitur intereſſe quantitatis: ſecus ſi petitur incertũ. nã tunc nõ agitur cer.condi. vt ibi dixi. ex ꝑmiſſis ergo colligetis illud no.ex hac. l. qꝺ act.ex ſtipulatu regulariter dat᷑ ad incerta tm̃: ſed cer.condi.datur ad certa.vt hic.ꝛ inſti.de ver.ob.in prin.ꝛ.ſ.de noua.l.cum enim.

1 ☞ Mutuans in rei refectionem habet priuilegium.

Creditor qui ob reſtitutio

1 nem.†In.l.iſta dr̃:ſi domus tua minabatur ruinã ⁊ mutuaui tibi pecuniam ad domũ illam reficiendã habeo contra te cer.condi.⁊ ex cã mutui: ⁊ in pecunia illa exigenda inter ceteros tuos creditores ero priuilegiatus.[credidenti].i.mutuauerit.[habebit]cer.cõdi.generalem de mutuo: qꝛ qui mutuat in refectione domus tacita priuilegia hʒ quia illa dom⁹ eſt ſibi tacite obligata ſiue hypothecata.vt.ſ.qui.cau.pig.ta.cõtra.l.j.Item habet priuilegium in perſonalibus actionibus.vt.ſ.de coll.bo.l.j.item ſi mutuo tibi pecuniam in refectionem domus ſi quidem erat cõis mihi ⁊ tibi:⁊ quia nolebas reficere refeci.ſi infra.iiij.mẽſes non reddas precium cum certis vſuris dominiũ partis tue tranſit in me.vt.C.de edifi.priua.l.ſi vt proponis.⁊.ſ.pro ſocio.l.cum duobus.§.idem reſpondit. Nam qui mutuat in refectionem rei mutuat in rem conſeruandam.vnde prefertur aliis creditoribus.vt.ſ.qui po.in pig.ha.l.interdum.⁊ ibi plene dicam.

1 ☞ Militi dño per procuratorẽ queritur actio ſicut per tutorem ⁊ curatorem minori.h.d.

2 Miles quando parificetur pupillo.

1 # Si pecuniam.

†L.iſta ponit ſpãlitatem in tribus perſonis cõtra regulam generalem que eſt ex ſtipulatione alterius non querit actio alteri.vt inſti.de inut.ſtip.§.alteri.⁊.ſ.de ver.ob.nemo rem ſuam.§.alteri.⁊ in.l.iſta ponitur caſus talis procurator militis mutuauit pecuniam nomine militis:⁊ accepit fideiuſſorem:⁊ ſtipulatus fuit pecuniã mutuatam reddi militi vel ſibi a debitore vel a fideiuſſore: nunquid queritur actio militi ex ſtipulatione pcu.certe ſic.lʒ alias non queratur actio dño ex perſona pcur.fallit eñ hic fauore militis:ſicut alĩs ex ſtip.tutor.vel cur.querit actio vtilis pupillo vel adulto.h.d.iſta.l.videte expoſitionẽ lr̃e.[accepit]ſub.⁊ ſtipulatus eſt illam pecuniã a debitore ⁊ fideiuſſore militi vel ſibi reddi. Or ſignori.no.hic ſi numero pecuniam meã noĩe alieno nec ſtipulor ei reddi ex ſola numeratione quero ei directam act.quod eſt ſpãle in mutuo.vt.ſ.e.l.cer.cõdi.§.ſi nũmos.ſed ſi pecuniã alienã numero alicui ⁊ ſtipulor ei reddi ex ſtipulatione non quero ei actionẽ.vt.ſ.e.l.cer.condi.§.qm̃.nã ex ſtip.procu.dño non querit actio.vt.C.per quas perſo.nobis acqui.l.j.ſed pcur. tenetur eam cedere dño.vt.ſ.de acqui.poſ.l.poſſeſſio quoqꝫ niſi dominus eſſet preſens.vt.ſ.de ver.ob.l.ſi pcu.preſentis.fallit fauore militis vl̃ pupilli vel adulti:ſicut enim ſi procurator militis numerat pecuniam noĩe eius ex ſola numeratione querit ei directã act.⁊ in hoc nõ eſt ſpãle in milite:nec in pupillo vel adulto: ita ſi procur.militis ſtipulat̃ militi ei querit vtilem ex ſtipulatione:⁊ in hoc eſt ſpãle in milite ſicut eſt in pupillo vl̃ adulto quia tutor ⁊ curator eius ex ſtipu.ſua querit act.pupil.⁊ adulto.vt.ſ.de conſti.pe.l.eũ qui.§.ſi actor.⁊.C.qñ ex facto tu.vel cura.l.

2 ij.⁊ in.l.noſtra.Unde no.†qᵭ miles parificat̃ pupillo vel adulto:in hoc qᵭ dr̃ in.l.iſta.⁊ ſicut parificant̃ in hoc:ita parificant̃ in alio.Nec eſt regula res empta de pecunia mea non eſt mea.vt.C.de rei vend.l.ſi ex pecunia.ſed fallit in pecunia militis: vt res empta de pecunia militis ſit ſua vt.C.ᵭ rei.l.ſi vt proponis ſĩr fallit in pecunia pupilli vel adulti:vt res empta ex pecunia pupilli vel adulti ſi velit hr̃e rem.vt.C.arg.tu.l.iij.⁊.ſ.qui po.in pig.ha.l.idemqꝫ.in prin.

1 ☞ Ciuitas conuenitur ex mutuo facto adminiſtratori ciuitatis ſi eſt in vtilitatem conuerſum alias ipſe adminiſtrator.hoc dicit.

1 # Ciuitas.

†In.l.iſta dicitur:ſi adminiſtrator ciuit.accepit.x.mutuo nomine ciui.ſi illa pecunia eſt verſa in rem ciui.tenetur ciuitas cer.cõdi.ex cauſa mutui: ſi autem adminiſtrator nõ vertit in rem ciui.tũc ſolus adminiſtrator tenetur non ciuitas.[alioquin].i.ſi non ſunt verſe pecunie in vtilitatem ciuit.[non ciuitas]ſub.tenebitur.Or ſignori habetis in.l.iſta vt dixi in caſu.Et idē eſt ſi procu.meus accepit pecuniã mutuo meo noĩe qꝛ ſi vertit in rem meã teneor alĩs nõ ſed ipſe tenet̃.vt.C.e.l.eũ q ⁊ de inſti.l.ſi mutuã ⁊ dicetis plenius.ſ.ᵭ neg.ge.l.ſi pupilli.§.j.⁊ idem eſt ẽt ſi tutor pupilli vel cur.adulti.vel ẽt qlibet alius adminiſtrator eccleſie.qꝛ ſi tu.vl̃ cu.vel adminiſtrator eccl̃ie accepit pecuniã mutuo noĩe pupilli vel adulti vel eccl̃ie:ſi illa pecunia eſt verſa in rem pupilli vel adulti vel eccleſie pupillus vel adultus vl̃ eccleſia tenet̃.i.res ⁊ bona eccl̃ie tenent̃:vt iſta probant̃.C.qñ ex facto tu.vel cu.l.iij.⁊.C.de ſac.ſan.eccle.l.iubem⁹ in auc.hoc ius porrectũ eſt in fi.Sed quis dʒ ꝓbare pecuniam mutuatã ciuitati vel pu.vel adul.vl̃ adminiſtratori eccleſie eſſe verſam in rẽ ciui.vel pu.vel adul.vel eccl.i ſi.creditor: qꝛ dʒ eſſe circa hoc curioſus.vt in auc.hoc ius porrectũ.in fi.⁊ ar.C.ᵭ pre mi.non ali.l.ſi prediũ.⁊ ar.C.de ſo.decimar̃.lib.xi.l.j.qᵭ eſt in iſtis tribus caſibus hic ſpãle.itẽ ⁊ in alio caſu eſt ſpãle vt creditor probet.vt.C.ſi aduer.cre.in integ.reſti.fuerit poſtu.l.j.

1 ☞ Pignus non idoneum qui accipit non renunciare videtur propterea perſonali actioni.

1 # Creditor qui.

†In.l.iſta dicit̃ mutuaui tibi.x.⁊ obligaſti mihi quoddã pignus qᵭ nõ vʒ niſi.viij.nunqd reſiduũ quãtitatẽ in qua pignus nõ ſufficit potero petere ⁊ ſic ſolida.x.certe ſic.h.d.videte expoſitionem litere.[creditor qui non idoneum pignus accepit].ſ.pro.x.que mutuauit.[nõ ſufficit]vnde reſiduum poterit petere ex cauſa mutui.vt hic ⁊.C.eod.l.ſi pro mutua.⁊ de act.⁊ oblig.l.aduerſus.⁊.ſ.de diſtrac.pig.l.quod in pignore.⁊.l.queſitum.§.vlti.⁊ ad hoc etiã facit.C.de pig.l.j.⁊ hoc eſt verum de iure noſtro:ſed de cõſuetudine venetorum ſecus eſt qꝛ dicunt veneti qui accepit malum pignus batta caput cum illo ⁊ pro eis videt̃ eſſe.argu.qꝛ videt̃ creditor renũciare quãtitati in qua non ſufficit pignus vt.C.de pa.cõuen.l.vlti.ſed certe ius noſtrũ eſt contrarium illi cõſuetudini vt dixi.Sic ⁊ habent alĩ conſuetudinẽ mutuaui tibi.x.iam ſunt.v.anni.quidã mutuauit tibi.x.hoc anno quis noſtrum eſt potior?certe tu qui es poſterior qui addunt qᵭ ea que hʒ hodie debitor ꝓſumit̃ habere de pecunia mutuata poſteriori tꝑe ſed nos iure noſtro dicimus cõtra ⁊ dicimus quod qui prior eſt tꝑe potior eſt iure.vt.C.qui po.in pig.hab.l.ſi.licet in priuilegiis ſit ſecus qꝛ priuilegia nõ ex tꝑe ⁊c.vt.ſ.de priui.cre.l.priuilegia.ſed illud qᵭ ipſi dicũt vt ex eoꝝ ꝯſuetudine qꝛ non ſeruant legẽ:ſed ſolũmodo viuunt eoꝝ conſuetudine.

1 ☞ Ex contractu inſtitoris conuenitur dñs ſicut ex contractu procuratoris.h.d.

1 # Si inſtitorem.

†In.l.iſta dr̃ ego ꝓpoſui ſeruũ meũ ad aliquã negociationẽ exercendã ⁊ ad mutuam pecuniam accipiendã in illa negociatione pecunia fuit neceſſaria ſeru⁹ meus mutuo accepit pecuniã in eã cãm in qua ꝓpoſui nunquid creditor poterit me cõuenire cer.condic.generaliter quaſi iuſſu meo cõtraxerit? certe ſic.hoc dicit iſta.l.iſta videte expoſitionẽ litere.[ſi inſtitorem] proprie dicitur inſtitor prepoſitus alicui negociationi.vt.de inſti.l.inſtitor.[condici]cer.cõdi.generali ex cauſa mutui que cognominatur inſtitoria.vt.ſ.de inſti.l.ſi quis mancipium.in princip.[ſit] nam dñs videtur quaſi cum eo contrahere.vt.ſ.de inſti.l.cuicumqꝫ.§.j.⁊.l.habebat.in princip.⁊.ſ.de neg.geſt.l.liberto.

1 ☞ Qui ſpe future numerationis promiſit nõ habet neceſſe recipere.

1 # Qui pecuniam.

In.l.iſta dicitur rogaui te qᵭ tu mutuares mihi.x.tu dixiſti nõ habeo pre manibus ſed promittis mihi reddere hinc ad annum vnum ⁊ ego infra paucos dies numerabo tibi: dixi plene placet mihi: ⁊ promiſi ei.x.ſpe future numerationis. nunquid illa.x.poſtea habeo neceſſe accipere.certe nõ quia eſt in mea poteſtate accipere ⁊ ſic tenebor tibi vel non accipere ⁊ ſic non tenebor tibi.hoc dicit.videte literã.[accepturus] quo ad propoſitum non tamen accepit ſic.⁊.ſ.ad.l.aquil.l.quanuis.§.plane ſimiliter.⁊ ſic ſumitur iſtud participium.ſ.eo.l.ij.in princip.[futuro] qui debebat ei numerare.[ei].i.creditori [aſtringat].i.obliget.⁊ not.hic ſi ego accepturus mutuo pecuniam ſpe future numerationis promiſi tibi reddere habeo in poteſtate mea accipere vel nõ accipere:⁊ ad iſtud accedit.ſ.ꝙ res pig.ob.poſ.l.pe.⁊.ſ.qui pot.in pig.hab.l.j. Sed quid dicemus in caſu tali ⁊ aduertant hic ſcholares pone ſcholaris accipit mutuo pecuniam ſub vſuris reddendam vſqꝫ ad annum vel ad.vj.menſes vt faciunt tota dic.nam feneratores huius ciuitatis non dant niſi ad.vj.menſes.ſi ſcholaris ante annum vult reddere creditori pecuniã quam mutuo accepit cum vſuris preteriti temporis ⁊ retinere vſuras futuri tꝑis.nũquid creditor tenetur recipere:certe nõ:niſi ſoluat vſuras totius temporis futuri.vt ar.ſ.de ver.ob.l.qui rome.in prin.⁊ eſt ratio.qꝛ ſcholaris acceperat.c.ſub vſuris reddenda vſqꝫ ad annũ vel ad.vj.menſes.vñ ſi vſqꝫ ad vnũ menſem redderet cum vſuris iſtius menſis iam deceptus eſſet creditor quia mutuaſſet alĩ ſecus tamen eſſet ſi nõ intereſt creditoris in aliquo vt ar.ſ.de ſta.lib.l.iii.§.ſtichus.in fi.ſed in.l.iſta erat ſcholaris acceptur⁹ adhuc tamen non acceperat.vnde ceſſat predicta ratio.

1 ☞ Fructus ⁊ actiones veniunt in actionibus ſtricti iuris a tempore litis conteſtate.

2 In mora eſſe qñ intelligatur ille qui vult litigare potius ꝙ ſoluere ⁊ litem patitur conteſtari.

Cum fundus

1 **C**Um fundus. †In princi. huiꝰ .l. dz: ꝓmiſiſti mihi ꝑ ſtip. da
re fundū vel hominē ponamus ſtichū: qꝛ nō dabas
cōueni te cer. cōdi. vt fundū vel hoiē dares: tu vo
luiſti litigare potius ꝙ ſoluere: litē fuiſti mecū cōteſtatus: num
quid teneris pſtare fructus fundi poſt lit. cōte. ꝛ partum hoīs
poſt lit. cōte. rñ. iuriſcon. qꝺ teneris: qꝛ oīa teneris mihi preſta
re: ſi litē conte. nō fuiſſes: que tpe lit. cōte. preſtitiſſes. hoc dicit
princ. huiꝰ .l. videte expoſitionem litere. [cū fundus] .ſ. certus
[vel hō] pone ſtichus: alſ enī nō haberet locū cer. condi. vt. ff.
e. l. ſi qs certum. ꝛ. ff. e. l. cer. cōdi. [vt poſt iudiciū acceptum] .i.
poſt litē cōte. nā tūc dicit̄ ceptū iudiciū. vt in auꝫ. de liti. §. oīm.
[oīa cā] .i. fructus fundi ꝛ partus ancille. nam partus ancille
nō eſt fructꝰ: ſed eſt cā rei. vt. ff. de vſuf. l. vetus. alr hīt. [cā ho
minis] .i. partus ancille. ſub. ꝛ fructus fundi. Or ſignori prin.
huius .l. dz intelligi vt dixi in caſu: ꝛ hoc eſt intelligēdū qñ pe
to mihi aliqd de nouo dandū: qꝛ ꝓmiſiſti hominē ꝑ ſtipulatio
nē ex certa cā: qꝛ tunc inſpicit̄ tps lit. cōte. vt hic. ꝛ. ſ. de vſur. l.
videamus. §. actionē. ſed ſecus eſt ſi peterē qꝺ eſt meū rei vē. et
tunc ſpectat̄ tps more. vt. ff. de rei ven. l. fructus. itē ſecus eſſet
ſi peterē qꝺ fuit meū: qꝛ tūc ſpectat̄ tps more. vt. ſ. de cōdi. ob
cām da. l. cū quis. ꝛ. ſ. de cōdi. inde. l. indebiti. in princ. Itē not.
2 †qꝺ omnis q vult litigare potius ꝙ ſoluere: ꝛ litē patit̄ conte
ſtari: intelligit̄ eſſe in mora: vt. ſ. de ver. ob. l. nemo rem ſuā. §. i.
qꝺ eſt verū. ſi non hꝫ iuſtam cām litigādi vel recuſandi ſolutio
nē. vt. ſ. depoſi. l. ſi plures. §. ſi ea. ꝛ. ſ. de vſur. l. ſi quis ſolutioni.
ꝛ. l. ſciendū. Itē ſecus eſſet ſi nō eſſet lis conte. qꝛ tūc non veni
rent fructus. vt. ſ. de ver. ob. l. filiuſf. §. cum fundum.

1 ¶ Condictio ex equitate cauſa euitandi circuitus datur ei
cū quo negociuꝫ non eſt geſtum ꝛ ſi dñs approbat contractū
ſerui eius nomine tenetur inſolidum. ſi vero reprobat tenetur
tantum de peculio.
2 Dictio in, quid denotet.
3 Seruus ordinarius quis dicatur.

Seruū tuum imprudens. Signo
ri. §. iſte
conſueuit reputari difficilis valde: ꝛ in veritate materia iſtius
§. ſubtilis eſt: ꝛ multe gl. ſunt hic ſcripte ab antiquis ꝛ moder
nis. Sꝫ ſi vos aduertatis caſuꝫ ꝛ ſummariā expoſitionē litere.
1 cetera alia erūt vobis leuiſſima. † Et ad euidētiā huius. §. pre
mittendo hic: qꝺ ſi ſeruus meus poſſidet̄ a te bona fide pōt hr̄e
duplex peculiū vnuꝫ qꝺ pertinet ad te bone fidei poſ. vt eū qꝺ
qrit ex re tua vel ex opa ſua. aliꝺ peculiū qꝺ ꝑtinet ad me dñm
ſ. qꝺ querit extra illas duas cās. vt. ſ. de peculio. l. hinc querit̄.
§. pōt dici. ꝛ. ſ. de acqr. re. do. l. acquirit̄. §. de his. vt vnū ſciatis
qꝺ. §. iſte hꝫ vnū intellectū: ſm qꝺ oēs doct. cōiter vſqꝫ ad ho
diernā diē intellexerūt hꝫ aliū intellectū ſm qꝺ conſueui vobis
dicere: ego tñ ꝓmittā vobis cōem intellectū dñoꝝ Jo. ꝛ Az. ꝛ
dñi mei: qꝛ ad illū adaptant̄ gl. nr̄e. poſtea circa lecturā ſubiū
ciā cām quare iſte cōis intellectus nō ſit bonus ꝛ ꝓbabo ꝑ le
gē: ꝛ ſm cōem intellectū in. §. iſto ponit̄ caſus talis Habebam
ſeruū ordinariū ſtichū noīe: quidā fur illū ſtichū furtiue ſubri
puit mihi tu a fure bona fide illū ſtichū ſeruum meuꝫ credens
eū dñm cū non eſſet emiſti ꝛ per traditionē accepiſti dū ille ſti
chus eſſet apud te bone fidei poſſ. de peculio qꝺ ꝑtinebat ad
me verū dñꝫ a quodā emit ſeruū vicariū pamphilū noīe ꝛ tibi
bone fidei poſ. traditꝰ eſt: ꝛ ſic ego verus dñs inuenio triplicēꝫ
iacturā hr̄e: inuenio mihi ſeruū ſtichū ſubtractū. item inuenio
de peculio ſerui ſtichi pāphilū comparatum: ꝛ tibi bone fidei
poſ. traditū: ꝛ ſic inuenio carere ſticho ſeruo meo et pāphilo et
ꝑcio pamphili. Modo querit̄ qualr ſubueniat̄ mihi vero dño:
et certe in ſticho ſeruo ordinario nulla dubitatio eſt in iſto. §.
qꝛ poſſum eū vendicare a bone fidei poſſ. nulla excep. obſtāte
vſucapionis vel alia qꝛ rei furtiue vſucapio nō ꝓcedit niſi pur
garet̄ vitiū furti. qꝛ res ad me rediret. vt inſti. de vſu. §. furtiue
ſed de pamphilo ꝛ eius ꝑcio dubitat̄. ad qꝺ rñdet iuriſcon. qꝺ
ſubuenit̄ mihi dño triplici via: de equitate et de rigore iuris. i.
per punctū rōnis ꝛ de rigore et de equitate ſubuenit̄ mihi de
equitate ꝑ vtilē condi. inde. vel per cer. cōdi. generalē vel con
di. ſine cā: qꝛ dicā ita tibi bone fidei poſ. pāphilū vicarium a ſti
cho ſeruo ordinario emptū tu habes. vnde peruenit ad te in
debite repeto cōdi. inde. vel ꝑuenit ad te ſine cā: repeto a te cer.
condi. generali vel ſine cā qꝛ bonū ꝛ equū eſt qꝺ reddas: ſicut
ꝛ ſabinus ꝛ caſſius aiunt. verū tñ ſi ex negocio qꝺ is vicarius
geſſiſſet tibi aliqd abeſt: vt qꝛ pauiſti eū tanꝙ ſeruū tuum non
ages ꝫ me vtili neg. geſt. ſꝫ retinebis eū donec ſatiſfaciam tibi:
ꝛ hoc ſꝫ dictū ſabini ꝛ caſſii: ꝛ hic eſt primus caſus in quo ſub
uenit̄ mihi vero dño de eqtate: ſꝫ de rigore iuris. i. ꝑ punctum
rōnis ſubuenit̄ mihi vero dño: qꝛ agā act. ex empto cōtra vēdi
tor: ꝛ dicaꝫ ita venditori: pāphilū vicariū vēdidiſti ſticho ſer
uo meo ordinario trade mihi act. ex empto vnde vēditor aget
cōtra te ꝛ repetet a te cōdi. inde. ꝛ mihi tradet: verū tñ quo ca
ſu ago ꝯtra vēditorē nō ſum audiēdus niſi ſoluā ei preciū ſi nō
erat ei ſolutū ꝑciū vicarii ꝛ niſi oīa pſtarē quecūqꝫ preſtarent̄
ei ſi cum libero ꝯtraxiſſet. ſ. vt faciā preciū accipientis ꝛ hoc eſt ve
rum ſiue tradat tibi ſiue non: ſed quo caſu tibi bone fidei poſſ.
tradidit ſi cōuenio debitorē act. ex empto poterit te conuenire
cōdi. inde. vel tenebit̄ mihi cōdi. inde. cedere ꝫ te ꝛ ante libera
bitur venditor: ꝛ hic eſt ſcꝺs caſus in quo ſubuenit̄ mihi vero
dño de rigore iuris ſed ꝛ ſubuenit̄ mihi vero dño de equitate
ꝛ de rigore iuris: ecce ſi volo ꝯuenire te bone fidei poſ. vel age
re act. ex empto ꝫ vēditorē vt mihi tradat ſed volo petere nū
mos peculiares ſolutos a ſticho qui emit vicariū a te ꝛ ita volo
habere ratā emptionē factā a ſticho ſeruo: certe ſi extaret apꝺ
venditorē potero vēdicare ſꝫ tenebor de peculio ꝓ precio vica
rii ſꝫ ſi cōſumpti ſunt recōciliata eſt ſolutio per cōſumptionē ꝛ
cedunt in ſolutū ꝛ ſic nō ꝯdicā ꝛ actio de peculio ꝫ venditoreꝫ
euaneſcit. h. d. iſte. §. videte lrāꝫ. [ſed ꝛ ſi qd mihi abeſt] al. ab
eſſet [ꝛ hoc verū eſt] hic eſt primus caſus in quo ſubuenit̄ ve
ro dño de equitate mō incipit ſcꝺs. [nā ꝛ iul. ꝛc.] ꝛ hic eſt ſcꝺs
caſus in quo ſubuenit̄ dño de rigore iuris. [qꝛ ad peculiares]
hic eſt tertiꝰ caſus in quo ſubuenit̄ dño de eqtate ꝛ de rigore
iuris. [ſꝫ adiicere] iſte ꝟ. refert̄ ad ꝓmū caſum [paratꝰ] ſit. Or
ſignori ſicut ego ꝓmiſi vobis. §. iſte ꝯſueuit reputari valde dif
ficilis ꝛc. dic vt dixi in caſu videatis expoſitionē litere. [ſeruuꝫ
tuū] .ſ. ordinariū qui vocabat̄ ſtichus exēpli cā. [imprudēs] .i.
2 ignorās † ꝛ ſic imponit̄ priuatiue. naꝫ imprudētes ignorantes
dicunt̄ ſic ꝛ alibi ponitur in, priuatiue. ff. de rei ven. l. in fundo.
ꝛ. ſ. de ac. emp. ꝛ ven. l. ſi ſeruo. §. i. Aliqñ tamen in, ponitur au
gmentatiue dum dicitur imprudens. i. valde prudēs. vt. ſ. ꝓ ſo
cio. l. cum duobus. §. damna fatalia. ꝛ. ſ. de adminiſtra. rerum
ad ciui. pert. l. iii. §. eo tempore. ſic ꝛ ille caſus indifficilis. i. valde
difficilis. vt. ſ. de liberis ꝛ poſthumis. l. gallus. §. ille caſus. [a
fure bona fide emi.] putans illum furem dominum cum non
eſſet: qꝛ bone fidei poſſeſſor eſt qui poſſidet domini cogitatio
ne vt. C. de furt. l. apud antiquos. ꝛ. ſ. de contrahend. emptio.
ꝛ vendi. l. qui a quolibet. ꝛ. ff. de verbo. ſigni. l. bone fidei. [is] .ſ.
ſtichus ordinarius. [ex peculio qꝺ ad te] .ſ. verū dñium. [ho
minem cōparuit] .i. pamphilum ſeruum vicarium. [qui mihi]
ſcilicet bone fidei emptori. [traditus eſt] vnde no. hic quod di
xi. ff. ad euidentiam huius. l. qꝺ ſeruus ordinarius a bone fidei
poſſeſſore poſſeſſus poteſt habere duplex peculium: vnum eſt
3 ꝛc. dic vt. ff. dixi. Item no. hic aliud no. † qꝺ ſeruus ordinarius
dicitur qui erat deputatus ad meum ſeruitiū. ſeruus vicarius
dicitur qui eſt deputatus ad ſeruitium ordinarii. quod poteſt
colligi in magnis ſcholaribus qui habent ſeruientes duplica
tos. vnus eſt maior cui maiora cōmittuntur qui cuſtodit came
ram ꝛ libros. alius eſt vicarius qui cedit ligna ꝛ facit coquinā
ꝛ alia vilia: ꝛ ſoluit etiam illi maiori. vt. ſ. de peculio. l. ſi ſeruus
per totā. l. ꝛ. l. ſeq. Or ſequitur in litera. [ſabinus ꝛ caſſius] ſcꝫ
aiunt ꝛ bene de equitate. [poſſe te] .ſ. verum dominuꝫ. [mihi]
i. a me bone fidei poſ. [hominem condicere] .i. pamphilum vi
carium vt tibi tradatur. Sed qua condi. poteris condicere di
xit dñs meus Jac. bal. vtili cōdi. inde. directa non quia datur
venditori vicarii vt probatur in ſequenti caſu. nam venditor
vicarii debebat mihi vero dño ſerui ordinarii tradere ſi tradi
dit tibi bone fidei poſſeſſori vicarium ſerui ſoluit tibi indebite.
vnde ego verus dominus intendam vtilem condi. inde. quia
ille vicarius erat emptus de peculio ſerui mei ordinarii nec eſt
nouum vt qꝺ alius ſoluit alius repetat. vt. ff. de condic. indeb. l.
non eſt nouū. Sed vos dicatis qꝺ non ꝯſequitur hic ſic. qꝛ non
faceret ad titulum qꝛ condictio indebiti vtilis vel directa da
tur ſoluenti non alii propter id qꝺ dicit litera iſtius. §. in fin. qꝺ
cedit actionem. vnde dicatis vt dixi in caſu ſi venditor vicarii
tradidit tibi bone fidei poſſeſſori condicaꝫ a te certi condi. ge
nerali vel ſine cauſa non condic. indeb. qꝛ non ſoluit indebitū:
ꝛ etiā ſuo nomine eſt ſolutū nec his caſibus cōpetit ꝯdic. inde.
vt. ſ. de condi. indeb. l. ſi procur. vnde dicaꝫ ita vicarius ſeruus
emptus de peculio qꝺ pertinebat ad me ad te peruenit ſine cā
bonū ꝛ equū eſt qꝺ reddas. ꝛ ideo a te condico. vt. ff. e. l. ſi eum.
ꝛ. ſ. l. ꝓxi. Or ſequitur in lrā. [ſed ꝛ ſi quid mihi abeſſet ꝛc.] Or
ſignori iſte ꝟ. legitur qnqꝫ modis. vno mō ſꝫ quoſdā vt hic ſit
ſenſus: ſi ego dñs ſtichi ſerui ordinarii: pāphilū vicarium ſerui
mei ordinarii a te condicam: ſi ex negocio qꝺ is. ſ. pamphilus
geſſiſſet tibi abeſt aliquid: vt quia geſſit negocia tua ꝛ male a
ges contra me vtili negocio. ſaltim de peculio: ꝛ hoc probant
tali ratione: ſi liber homo credat ſe meū ſeruum ꝛ gerit nego
cia mea in veritate mihi non tenet̄ ſed de equitate ſic. vt. ff. de
neg. geſt. l. atqꝫ natura. §. ſi libero homini. ꝛ ſic dicūt in hoc ca
ſu: ſꝫ ſi ipſm pāphilū traderes: nō deductis his ꝙ tibi debebat

poſſes cõdicere.vt.ſ.de condi.inde.l.qui exceptionẽ.§.ſi pars. Sed hec lectura non eſt bona tali rõne.q2 iſte pãphilus fact⁹ fuit tuus per traditionẽ ⁊ geſſit negociũ tuũ ⁊ geſſit tuo noie vnde ſi pauiſti eũ feciſti tuo noie putans eũ tuum.vnde neminẽ voluit ſibi obligare.vnde nõ datur tibi aliqua actio q2 non datur illi actio q nemimẽ ſibi voluit obligare.vt.ſ.cõi diui.l.in hoc iudicio.§..ſ.de condi.indeb.l.ſi in area.tibi aũt non potuit obligari.quia per traditionem fuerat factus tuus:⁊ nemo ſibi ipſi obligatur. ſed ipſi rñdent: licet neminem voluit obligatũ habere: tñ extra id qđ agitur.vt.ſ.cõmo.l.ſi ꝯ.in fine.vnde dicũt ipſi dabiſ vtilis neg.geſt.ſaltim de peculio. alii antiqui dixerũt aliter ⁊ dixerũt ſi ego dñs ſtichi ſerui ordinarii pãphilũ vicariũ ſerui mei ordinarii a te bone fidei poſſeſſore cõdicam. [ſi ex negocio qđ is].ſ.pãphilus geſſit tibi abeſt aliquid vt q2 dedi tibi dãnum in rebus tuis ages contra me nox.act. vel retinebis. donec ſatiſfaciã tibi ſed nec eſt bona lectura q2 cum ipſe factus fuerit dñs per traditionẽ debet alĩs teneri noxali act.non aũt alius ſibi.vt.C.de fur.⁊ ſer.cor.l.apud antiquos in princi.alii vt dñs Azo dixit qđ tertio modo intelligitur iſte ꝟ. ⁊ ſic ego verus dñs ſtichi ſerui ordinarii: pamphilum vicariũ ſtichi ſerui mei ordinarii a te bone fidei poſſeſſore condicam: ſi de negotio qđ is.ſ.pamphilus geſſiſſet abeſt tibi aliquid quia pauiſti eum credens eum perpetuo eſſe apud te inuicem me tecum acturum.i.retenturũ.q.d.tu bone fidei poſ.non poteris agere cõtra me:ſed per retentionẽ q2 voluiſti tibi neminẽ obligare.vnde habes actionem contra me. Sed per retentionem poteris tibi cõſulere oppoſita doli mali exce.vt.ſ. de act.emp. ⁊ ven.l.iulianus.§.ibidem.⁊.ſ. de doli excep.l.paulus. ⁊ ideo exponebat dñs Az.literã.[Sed ⁊ ſi quidẽ mihi].ſ.bone fidei poſſeſſori.[ex negocio quod is].ſ.pãphilus.[geſſiſſet]q2 eum. paui.[inuicem me tecum acturũ].i. retenturũ non tñ habeo act.q2 neminem volui mihi obligare: ſimilis expoſitio fit alibi ꝟ.de eden.l.i.in prin.⁊.C. de iur.⁊ fac.igno.l.i. ⁊ hoc verũ eſt.ſ. de equitate. Or ſignori hec eſt lectura dñi Az.ſed eam reprobat dñs meus Ja.bal.⁊ ſtatim q2 eſt contra propriã ſignificationẽ vocabuli.nam ſi pauiſti pamphilũ non abeſt tibi aliquid qđ ex negocio qđ is geſſiſſet: imo ex negotio quod tu geſſiſti. Itẽ ⁊ alia ratio non eſt bona q2 vtebaris eius miniſterio ⁊ regula iuris eſt qđ eſt notandũ ſi vtar opera alicuius qđ ipſum teneor alere vnde ſumptus non poſſum repetere.vt.ſ.cõmo.l. in rebus.§.poſſunt. Itẽ non eſt bona lectura dñi Azo. q2 eſt cõtra l.qui ponit iſtum caſum alibi de verbo ad verbũ: ⁊ videtur innuere qđ non poſſit exponi acturũ.i.retenturũ q2 dicit ſi ſeruum meum ignorans emiſti bona fide a fure ⁊ ille ſeruus meus cõparauit pamphilũ poſſum a te cõdicere pamphilum: ſed tu conſequeris a me actione de peculio ſi quid tibi abeſt ex negotio qđ is geſſiſſet.vt.ſ.de act.empt.⁊ ven.l.ſi ſeruus.§.ſeruum tuũ imprudens quare dñs meus Ja.bal.itelligebat iſtũ ver.alio mõ ⁊ ſic.Sicut ego verus dñs ſtichi ſerui mei ordinarii pãphilũ tibi bone fidei poſſeſſori traditũ emptum de peculio qđ ad me verũ dñm pertinebat poſſum a te ꝯdicere: ita ſi ſtichus ſeruus meus ordinarius emiſſet aliũ ſeruũ de peculio. qđ a te bone fidei poſſ.pertinebat ⁊ mihi traditus poſſes a me cõdicere q2 qua rõne cõdico vicariũ emptũ de peculio qđ ad me verũ dñm ꝑtinebat eadẽ rõne cõdices a me ſi ordinarius emiſſet alium ſeruũ de peculio qđ pertinebat ad te bone fidei poſ.cũ ſit vtrobiq3 eadẽ ratio.ſ.ne locupleteris cum aliena iactura ⁊ vbi in diuerſis inueniſ eadẽ ratio equitatis idem ius dꝫ ſtatui.vt.ſ.ad.l.aquil.l.illud.⁊ exponebat ſic.[ſed ⁊ ſi quid mihi abeſt ex negocio qđ is].ſ.ſtichus ſeruus ordinarius[geſſiſſet] qđ emeras aliũ ſeruũ de peculio ꝙ ad te bone fidei poſ. pertinebat: ⁊ mihi vero dño] fuit traditum. Or ſignori ego nõ nego quin ſit verum ꝙ dixit dñs meus Ja.bal.tamen minus eſt remotum a litera:⁊ non poteſt aperte declarare quod dicit hoc ⁊ ideo vos dicetis qđ alio modo legitur ⁊ intelligitur iſte ver.⁊ ſic.ſi ſtichus ſeruus meus ordinarius emit ſeruum pamphilum vicariũ de peculio qđ pertinebat ad me verum dñm qui tibi bone fidei poſſeſſori traditus eſt poſſũ a te condicere ne locupleteris cũ aliena iactura: ſed ſi ex negocio qđ is geſſiſſet ſcilicet ordinarius: quia geſſit negocia tua ⁊ tibi abeſt aliquid ex illa geſtione: potes mecum agere vtili act.neg.geſt.de peculio.licet ſi ipſe ſeruus ordinarius eſſet manumiſſus non teneretur dño.vt.ſ.de neg.geſt.l.ſi pupillus.§.ſeruus.⁊.C.de nego.geſt.l.ſi cognati. ⁊ exponetis ſic literam.ſed ⁊ ſi quid mihi bone fidei poſſeſ.[abeſſet]ex negocio.[quod is].ſ.ſtichus ſeruus ordinarius.[geſſiſſet] quia geſſit negocia mea ⁊ male ita quod tenetur mihi ex illa geſtione de equitate. [tecum acturum].i.cum te vero dño.Si dicas ſi ſeruus fuit factus bone fidei poſſeſſoris geſſit ex neceſſitate ceſſat ergo act.neg.geſt. reſpon.verum eſt directa non vtilis vt.ſ.de neg.geſt.l.at qui natura.§.ſi libero homini.⁊ iſta eſt prima via ſiue primus caſus: in quo ſubuenitur mihi vero domino de equitate pro pãphilo empto de peculio ſuo.i.ꝙ pertinebat ad verum dominũ. Or ſignori ſequitur in litera.[nam ⁊ iul.⁊c.] in ver.iſto incipit ſecundus caſus ſiue ſcđa via:qua cõſulitur mihi vero dño ſtichi ſerui ordinarii de rigore iuris pro pãphilo empto de peculio ꝙ ad me verum dominũ pertinebat: ⁊ continuabitis ita ſuperiori verſi.ſm omnes doctores in primo caſu ſubuenitur mihi vero domino contra bone fidei emptorem ſtichi ad pamphilum de equitate nam de equitate eſt hic vt ego recta via poſſim agere cõtra te bone fidei poſſeſſorem ad pamphilũ.nam ⁊ ſm iul.⁊ caſſium ſubuenitur mihi de rigore iuris vt cõtra venditores pamphili agam act.ex empto vt tradat mihi pamphilum ſi nondum tradiderat:bone fidei poſſeſſori ⁊ ſi tradiderat vt repetat ab eo condictione indebiti ⁊ mihi tradat vel cedat mihi condi.indebiti.⁊ hic eſt ꝙ dicit iſte ver.[nam iul.ait] ſcilicet de rigore iuris.[an dominus]ſcilicet ſtichi ſerui ordinarii [integram act.ex empto habeat]contra venditorem: vt pamphilus tradatur ei cum queſita ſit act. domino per ſeruum. vt ſupra de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.l.i.[emptori] ſi tradidit ei indebite ſed ſi nõ tradidit tradat mihi vero domino ſed vbi eum tradit habet electionem venditor vel quod cedat cõdi.ind.vel ꝙ repetat ⁊ tradat mihi vero dño. Or dicet mihi aliquis veſtrum tu dixiſti qđ primus caſus loquiſ de equitate. ſcđs caſus loquitur de rigore iuris oſtẽde mihi quõ hoc ſit verum ecce ſi venditor tibi bone fidei poſſeſſori ſtichi tradidit pãphilum vicarium ꝙ ego poſſum pamphilũ a te condicere hoc eſt de equitate q2 de rigore iuris agere deberem cõtra venditorem pamphili vt mihi tradat ſed iſta via equitatis eſt introducta cã circuitus vitandi.nam circuitus eſt vitãdus.vt.ſ. de condi.inde.l. dño teſtõ. Or diuidatis iſtum ver. [qđ ad peculiares nummos ⁊c.]⁊ accipiatis qđ eſt.ſ.[cõdicere ⁊c.]⁊ iſtũ ver.cõtinuabitis ſic dixit iul.de rigore iuris ſubuenire mihi domino ꝓ pamphilo empto de peculio ſtichi ordinarii ſerui mei qđ pertinebat ad me. ſꝫ debuit plus adiicere ⁊ hoc ſi ego dñs ſtichi ſerui ordinarii ago cõtra venditorẽ vicarii act.ex empto: vt mihi tradat pãphilũ vicariũ emptũ de peculio qđ ꝑtinebat ad me debeo ei ſoluere preciũ ſi venditori non eſſet ſolutũ ſolidũ preciũ ⁊ debeo ei preſtare oĩa que ei preſtareñſ ſi cũ libero ꝯtraxiſſet.ſ.vt faciã preciũ accipiẽtis. ⁊ hoc dicit.[ꝙ ſi ei]ſ.venditori.[deberenſ] q2 ſi liber hõ emiſſet ab eo deberet preſtare ſolidum preciũ.nam hec eſt regula quo caſu nõ ago ex ꝯctu ſerui mei teneor de peculio tantum eodẽ caſu quo ex contractu teneor ⁊ debeo ſoluere ſolidũ preciũ.vt.ſ.de cõpen.l. ſi cũ filiofa.⁊.l.rerũ amo.⁊.l.ideo.[idẽ dici dꝫ].ſ.ꝙ teneaſ vẽditor dño: ſed liberaſ cedẽdo vt ſubijcit. [⁊ ſi bone fidei poſſeſſori ſoluiſſet] ſ.venditor.[ſi tñ actiones].i.cõdictio indebiti. vel dic.[in plurali].i.cõdi.inde.⁊ ſine cã.[paratus ſit.].ſ. venditor ⁊ vult iſte ver.hoc dicere.verum eſt qđ poſſum agere cõtra venditorem act. ex empto vt mihi tradat pamphilum ⁊ ipſe condicet condi.indeb.a bone fidei poſſeſſore qui emit ab eo ⁊ cui tradidit. verumtñ ſi vult mihi ꝯdicere condi.inde. quã habet contra bone fidei poſſeſſorẽ liberabitur. ⁊ hoc eſt vult dicere iſte ver.⁊ ita no.qui act.habet.ſi ideo teneſ q2 eam habet liberaſ cedendo eam.vt.ſ.de peculio.l.qđ debetur. ❡ Or ſignori modo reuertamur ad ver.[qđ ad peculiares]vbi tertius caſus ſiue tertia via ⁊ cõtinuabitis eum ita ad precedentia vos habuiſtis duas vias ſiue duos caſus quibus ſubuenitur mihi vero dño pro pamphilo vicario empto a ſticho ſeruo meo ordinario de peculio qđ pertinebat ad me dñm hic ponitur tertius caſus ſiue tertia via de rigore ⁊ equitate.pone ꝙ ago dñs ſerui ordinarii non approbo emptionem factam de pamphilo: ⁊ ita nolo petere illum pamphilũ vicariũ a te vel a venditore. ſi volo petere ipſos nũmos peculiares potero ne ? certe de rigore iuris ⁊ de equitate ſi extant potero vendicare ipſos nũmos vt corpus ⁊ venditor conueniet me act. de peculio ad precium vicarii.ſed ſi nummi conſumpti ſunt cedunt inſolutum ⁊ actio de peculio euaneſcit quia ſolutio que ab initio non valuit reconciliata eſt.hoc dicit iſte ver.videre expoſitionẽ lr̃e. [quod] quantum ad peculiares nummos obtinet.ſi extant.[vendicare eos dñs põt]vt corpus.vnde no ꝙ pecunia poteſt vendicari vt corpus accedit.ſ.e.l.rogaſti.in ſi.⁊.l ſi filiusfa.ſed' act. de peculio tenebitur] vẽditori.ſ.pamphili.[vt precium exoluat] quatenus eſt in peculio.vt.ſ. de peculio.l.i.[ſed ſi conſumpti ſunt.] ſub.cedũt inſolutũ recõciliata ſolutiõe per ꝯſumptionẽ vt.ſ.eo.l.nõ oĩs.in princi.[⁊ actio de peculio euaneſcit.]quia nũmi cedũt inſolutũ ⁊ ſolutione eius ꝙ debeſ tolliſ oĩs obligatio.vt inſti.qui.mo.tol.obli. in princip. ❡ Or ſignori hic eſt cõis intellectus huius.§.⁊ iſtũ intellectũ approbant glo.antiq ⁊ noue: ſed ego hanc lecturã non approbo q2 hic eſt quedam

diuinatio

diuinatio dicere q primus caſus huius. §. loquitur de equitate. ſecundus de rigore iur. tertius de equitate ⁊ de rigore iur. cum litera non faciat mentionem de hoc. Preterea non tollitur hic circuitus. vnde eſt al'.l. que docet me vt non debeam diuinare: ⁊ inſtruit me qualiter intelligam primū caſum ⁊ ſecūdū vnde primū caſum debetis ita intelligere: ſi ſtichus ſeru⁹ meus a te bona fide poſſeſſus ordinarius emit pamphilū vicariū: de peculio qd pertinebat ad me dominū: ſi venditor tradidit bone fidei poſſeſſori pamphilum vicariū de voluntate ſtichi ſerui ordinarij tranſtulit dominiū in bonefidei poſſeſſorem: ⁊ liberatus eſt venditor ipſo iure. nam ſolutione eius qd debet ⁊c. vt. ff. de ſolu. l. ſolutione. ⁊ inſti. qui. mo. tol. omnis obli. in princip. vnde non habeo regreſſum cōtra eū: ſed cōtra bonefidei poſſeſſorem: ne locupletetur cū aliena iactura: qz dicā ei pāphilus vicarius ſtichi ſerui mei ordinarij ad te peruenit ſine cauſa bonū et equū eſt q reddas. vnde condicā a te condic. certi generali. vel ſine cauſa vel vtili ꝯdic. inde. al'. l. ſi nō eſſet tranſlatū dñium in bene fidei poſſeſſorem: vt qz ſine voluntate ſtichi ſerui ordinarij traditus fuiſſet. vel etiā ipſi ſticho traditus fuiſſet qd fieri pōt. vt. ff. de acqui. rerū do. l. ſi ſeruus. cū quicquid querit per ſeruū querit dño vt habinſti. ē. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. i. in prin. non teneret bonefidei poſſeſſori aliqua ꝯdic. cū nemo condicat rem ſuā preterq̄ a fure. vt. ē. vſufru. quēadmo. ca. l. vlti. et hic eſt primus caſus. Scd's caſus loquit qñ venditor pamphili vicarij nondum tradiderat bonefidei poſſeſſori pamphilū vicarium vel ſi tradiderat ſine volūtate emptoris ſtichi ſerui ordinarij tradiderat: ⁊ ita non fuerat tranſlatum dominiū in bone fidei poſſeſſorem: quo caſu nō eſt liberatus venditor vnde ego verus dominus agam acti. ex empto contra venditorem: quia queſita eſt mihi actio ex empto per ſeruū: cū quicquid queritur per ſeruū queritur domino vt. ē. dixi: vt ipſe mihi pamphilum vicarium tradat: vel ſi habet condicam eum a bonefidei poſſeſſore condic. indebi. vel cedat mihi condic. inde quam habet ſoluto tamē prius ſibi precio: ſi non fuit ſibi ſolutū ⁊ omnia ea que ei pſtarentur: ſi cū libero homine cōtraxiſſet: ⁊ hic eſt ſecūdus caſus. Tertius caſus nō mutatur. ⁊ q ita debeatis intelligere primum ⁊ ſecundū caſum huius. §. probatur. ff. man. l. ſi tibi mandauero. §. fugitiuus meus vbi hic caſus ponitur de verbo ad verbum videatis eum. ¶ Ex ſignori ex his que ſunt dicta modo vobis apparet q iſta ſit quedā fabula ſcripta hic per antiquos. ⁊ per dominū Jo. ⁊ az. dicere q primus caſus loquitur de equitate. ſcd's de rigore iuris. ⁊c. vt ipſi dicebāt: ⁊ ideo dicatis q primus ⁊ ſecundus caſus loquitur. vt. ē. proxi. dixi. tū qz aliquis veſtrum eſt non intelligens: ſequentes glo. que dicunt q eſſet contra. ff. de ſolu. l. fugitiuus. dicetis q nō eſt ꝯtra. ⁊ ſoluatis vt dicam in pre. a. §. fugitiuus. vnde ex his que dicta ſunt vobis caſum huius. §. ⁊ ſummariam expoſitionem litere potuiſtis perpendere. ¶ Modo ſunt alia videnda ⁊ alia indagāda opponendo ⁊ rñdendo: querendo ⁊ ſoluēdo: ⁊ ad primū caſum huius. §. opponit ⁊ videtur ſi ſtichus ſeruus ordinarius a quodam bona fide poſſeſſus emit vicarium: ⁊ venditor tradidit bone fidei poſſeſſori tradidit ei cui non debebat: vnde non eſt liberatus vt. C. de condictio. indebiti. l. creditoris. ⁊ inſtit. mand. §. recte. ſi ipſe nō eſt liberatus quomodo ſolidū precium petat a me domino. Et ad iſtud vos dicetis ſcdm cōmunē opi. venditor pamphili vicarij tradendo bone fidei poſſeſſori liberatus eſt de equitate: quia credebat bonefidei poſſeſſorem dominū vnde plerūq eſt q quis credit debere ſoluere ei cui non debebat: tū ſi habet iuſtā cauſaz ſoluēdi liberat vnde ſi mādaui tibi vt ſolueres pcuratori meo: ⁊ ego anteq̄ ſolueres te ignorante reuocaui mandatū: ſi poſtea ſoluiſti ei cui non debebas: tamē qz iuſtā cauſam habebas ſoluēdi: qz ignorabas reuocatū mandatū liberaris vt. ff. de ſolu. l. vero procuratori. §. i. Vel dicatis vt modo dixi in caſu: q ideo venditor eſt liberatus. quia volūtate ſtichi ordinarij traditus eſt vicarius bone fidei poſſeſſori. vnde ſicut tradendo emptori. ſ. ſticho ſeruo ordinario liberatus eſt. vt. ff. de ſolu. l. ſi ſeruus. ita eſt liberatus venditor tradendo alij voluntate ſtichi ordinarij. vt in precalleg. a. §. fugitiuus. ff. man. l. ſi tibi mandauero ⁊. ff. de acquir. poſ. l. i. §. ſi iuſſerim. ⁊. ff. de ſolu. l. pecuniam ¶ Sed denuo oppo. ad iſtum §. ⁊ videtur contra. ſi venditor tradidit pamphilum bone fidei poſſeſſori: quomodo tenebitur mihi bone fidei poſſeſ. perſonali act. ſ. certi condi. que eſt perſonalis: quia omnis cōdictio eſt perſonalis vt inſti. de actio. §. appellam⁹ ſi eſt actio perſonalis ergo habet matrem obligationem. vt. ē. de procur. l. licet. §. ea vnde ex qua obligatione tenetur mihi bone fidei poſſeſ. ex cōtractu vel quaſi contractu non quia non contraxi vel quaſi contraxi. ſecūdū ex delicto non quia non commiſit furtum cum emit bona fide a fure. ⁊ furtū non committitur ſine dolo. vt. ff. pro ſocio. l. merito ⁊ inſti. de vſu. §. item ſi is ad quē. vnde dicunt quidā q certi cōdic. eſt hic datiua nō natiua ſicut eſt in aliis caſib⁹. vt. C. de tranſac. l. cum mota. ⁊. ē. ſi quadruples pau. fe. di. l. i. ſed vos dicatis ſm Jo. ⁊ az. q oritur obligatio ex quaſi ꝯtru. dum ſeru⁹ ordinarius emit vicariū pāphilum: ⁊ mādauit venditori vt tibi traderetur poſſum te cōuenire mandati vel certi condi. generali. vt. ff. de iureiur. l. duobus. §. ex empto Vel dicatis ſi venditor ſoluit bone fidei poſſeſſori ſoluit indebite: cū debebat mihi ſoluere condictione indebiti eſt ex quaſi contractu. vnde teneberis ex quaſi contractu vel cōdictione ſine cauſa. vnde ſicut ſi pecunia mea peruenit ad te ſine cauſa: bonum eſt q reddas ita ſi res empta de pecunia mea ad te peruenit: bonū eſt q reddas. vt. ff. e. l. ſi ⁊ me. ¶ Sed denuo op. ad. §. iſtum. ⁊ videt qd vicarius non querat mihi nec tibi. vñ nō agā certi ꝯdi. vt. ff. de acqui. re. do. l. ſi ſeruus. Ad qd vos dicetis ſi ſtichus ſeruus ordinarius emit de peculio meo. i. ad me pertinente qrit mihi. vt ē. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. l. i. nō ob. l. ſi ſeruus. quia ponit duos caſus: non in eodem caſu ſed in diuerſis perſonis: ſi ſeruus meus ordinarius ab aliquo bona fide poſſeſſus emit ⁊ per traditionem accepit: non querit mihi cum emit de precio queſito ex re tua vel ex opera ſua: nec mihi querit: ſed mihi cuz emit extra illas duas cās. vt inſti. per quas perſo nobis acqui. §. de his. ¶ Sed denuo opp. ⁊ inſtatur ad. §. iſtum. quomodo pāphilus emptus de pecunia mea eſt meus cū res ēpta de pecunia mea nō ſit mea. vñ videtur cōtra. C. de rei ven. l. ſi ex pecunia. rñ. nō eſt mea vt petā eam rei vē. vt ibi: ſed eſt mea vt petam act. perſonali. qz hic ſtichus queſiuit mihi actio. ex empto. ¶ Sed denuo opp. ad. §. iſtum. ⁊ videtur q ſi venditor tradiderit bone fidei poſſeſſori cum debuerit mihi tradere nō videtur tradidiſſe qz errauit. ⁊ nemo errās tradendo transfert dñium. vt. ff. de condi. ob. cau. da. l. dedi. §. ſubtilius. ⁊. ff. de furtis. l. falſus. ⁊ l. ſi quis vxori. ad qd vos dicetis. ſi tu tradis rem tuā nō tanq̄ tuā ſz putas accipientis eſſe: ibi errando nō tranſit dominiū vt in. l. illis. ſed ſi tu erras in cauſa qz putas te teneri illi ſoluis alij aduocas cōdic. inde. ⁊ ſic nō transfert dñiū. vt. ff. de condic. inde. l. ſi in area. ⁊ ita fuit hic: qz ſi ex voluntate ordinarij tradidiſti bone fidei poſ. liberaberis tu debitor: ⁊ ab illo cōdicā. al'. non. ¶ Sed denuo opp. circa ſm caſum huius. §. qño ſi egi certi condi. cōtra. bone fidei poſ. ⁊ aduocaui pamphilū quomodo agam contra venditorem vt det mihi pamphilum. cū bona fides nō patitur ⁊c. vt. ff. de regu. iur. l. bona fides. rñ. iſti duo caſus nō ſimul cōcurrunt: quo i° caſu agā ꝯ bone fidei poſſeſſorē: ⁊ aduocabo pamphilū eodem caſu non agā cōtra venditorē ⁊ ecōtra. Si ego egi ꝯ bone fidei poſſeſſorē ſerui ordinarij certi cōdi. gñali: ⁊ pamphilū ſum aſſecutus: eodē caſu nō agā actio. ex empto cōtra venditorē alr̄ ſic. ſed quo caſu ſm q ego intelligo. §. iſtū. vēditor nō eſt liberatus: qz nō tradidit voluntate ſtichi ſerui ordinarij bone fidei poſſeſſori. eodem caſu non poſſum pamphilum a bone fidei poſſeſſore cōdicere. ſz ago actiōe ex empto ꝯ venditorē: vt mihi tradat ⁊ ipſe vel dicat vel cedat mihi cōdi. inde. ſed quo caſu ipſe venditor eſt liberatus: qz tradidit pāphilū bone fidei poſſeſſori volūtate ſtichi ſerui ordinarij: eodē caſu non agā ꝯ ipm. ſz ꝯtra bone fidei poſ. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̄ ꝯ: nōne ſi vēditor tradidit bone fidei poſſeſſori pāphilū ego verus dñs habeo cōdi. inde ꝯ bone fidei poſſeſſorē: qz in mei preiudiciū facta eſt ſolutio. vt. ff. de cōdi. indeb. l. nō eſt nouū. vñ qñ cedit mihi actio quā habeo. eādeo ſm dñm meū habebā vtilē act. ſine ceſſione. ſed ceſſione factā habeo directā. vt in legato nois. vt. C. de le. ex legato. Vel pōt dici q. §. iſte loquit de ꝯdi. certi generalis. vt quo caſu liberatur venditor ceſſat indebiti cōdictio. ſed quo caſu non liberatur venditor nō poſſum cōdicere a bone fidei poſ. cōdi. indeb. ſed agam cōtra venditorem vt ipſem ibi tradat ⁊ cōdicat vel vt cedat mihi condi. inde. ¶ Ex ſignori ad tertiū caſum opp. vbi dr̄: q ego verus dñs vēdicabo nūmos ſi extāt a venditore. ſz nōne poterit dicere venditor dolo facis q petis qd reſtituturus eis. vt. ff. de dol. ex. i. dolo. rñ. cū vendico nūmos eos vēdico vt corp⁹. vnde nō teneor eoſdē reddere ſz teneor de peculio ad tm̄ dē. Sz denuo op. ſi vēdico nūmos peculiares: cur iſte venditor nō obiicit cōpēſationē q̄tenus i peculio erat. vt. ff. ꝯ pēſ. l. i. Rñ. cū vendico nūmos vēdico vt ſpeciē. vñ de ſpecie ad ſpēm nō eſt locus cōpēſationi. vt. ff. de pig. act. l. ſi ꝯuenerit. preterea pōt eſſe q nihil erat in peculio. vt. ff. de peculio. l. ſi creditor. ¶ Sed denuo inſtatur ⁊ op. nōne ſi ſeruus ordinarius ſoluit preciū de nūmis peculiaribus. vnde non fuit liberatus: qz non ſunt facti accipientis. vt. ff. de ſol. l. qui ſic. q ex eo apparet: quia poſſum eos vendicare ſi extāt tū ſi cōſumpti ſunt cedūt in ſolutū: ⁊ actio de peculio euaneſcit. vt. ē. eo. l. non omne. §. vlti. ¶ Sed denuo inſtatur ⁊ opp. cur nō tenet hic dñs ſi nūmi cōſumpti ſunt. ⁊ in ſcdo caſu dicit qd debeat ſolidū preciū. i. ſi vbi nummi conſumpti ſunt venditor fecit accipientis. ſed hic.

dominus ab eo ꝙ tenebaṫ de peculio eſt liberatus. nā ſolutio-
ne eius qḋ debeṫ tollitur omnis obligatio vt inſti.qui mo. tol.
ob.in prin.c.agitur actio de peculio euaneſcit. ℭ Or ſignori hic
conſueuit na queri: ꝙ ſi iſte ſtichus ſeruus ordinarius erat fa-
tuus mercator ita ꝙ ipſe emit pamphilū valentē.x.pro.xx.⁊ ſol
uit pretiū venditor pāphili iſtos nūmos conſumpſit. nunquid
x.qui ſuperſunt de precio pāphili poterit dñs ſtichi condicere⁊
dicunt quidā ꝙ ſic cōdi.ſine cauſ.vt ar.ḟ.l.pxi.Sed cōtra dico
per.§.iſtū.'qꝛ eis conſumptis actio de peculio euaneſcit. vt hic
diciṫ.vnde nō debet cōdici.⁊ ad hoc facit.ḟ.de cōdi inde.l.ſi ſer
uus mādāte. ℭ Sed denuo queriṫ hic quid ſi iſte nō habebat
liberā peculij adminiſtrationē:nunqd dñs de peculio tenebiṫ:
dicunt quidā ꝙ nō.vt ar.C.qḋ cū eo.l.ſi libera.⁊.ḟ.de pign.act.
l.ſi cōuenerit.in fi.ſed certe puto cōtra nā vbi ſeruus habebat
liberā peculij adminiſtrationē:ſi ipſe nō fugiſſet nō poſſet dñs
venire cōtra ipſum ꝯtractū:ſed ſi fugit pōt venire cōtra.vt.ā.e.
l.rogaſti.in fi.⁊.l.nam ⁊ ſi fur.in fi.⁊.ḟ.de peculio.l.libera.

1 ☞ Res mea ſi ad te peruenit nec eſt cauſa quare apud te de-
beat remanere eā certi cōdictione vel ſine cauſa condicā. h. d.
2 In mutuo requiritur cōſenſus dantis ⁊ accipientis.

1 **S**I ⁊ me ⁊ titiū. † Lex noſtra reſpi-
cit vltimā partē ru.
de condi.⁊ ponit caſum talē:tu rogaſti me ⁊ titiū vt
tibi pecunia[ponamus.x.]deberem⁹ mutuare:iuſſi
debitorē meum vt deberet tibi dare.x.tu fuiſti illa.x.ſtipulatus
a meo debitorē:⁊ ab eo.x.recepiſti.putans titij debitorē:modo
queritur an tu in caſu iſto ſis mihi obligatus:⁊ ſi es obligatus
an de mutuo an ex alio cōtractu:⁊ videtur ꝙ nō es obligatus
de mutuo.qꝛ nō accepiſti vt a meo debitore:⁊ qꝛ non conſenſi-
ſti ⁊ mutuū non conſiſtit niſi inter conſentientes. Denuo titio
non es obligatus:qꝛ nullū negotiū cū eo cōtraxiſti.ſed qꝛ pecu
nia mea ad te ſine cauſa peruenit bonū ⁊ equū eſt ꝙ mihi red-
das certi cōdi.generali vel ſine cauſa.[rogaueris] iſtud videṫ
malum latinū cum non ſit de ſignificatione iſtius verbi regere
duos diuerſos accuſatiuos quare poteſt intelligi ſic.ſi ⁊ me ⁊ ti
tiū mutuā pecuniā rogauerꝫ.ſub.a nobis tibi dari.⁊ ita illi duo
accuſatiui mutuā pecūiā regereṫ a ꝟbo dari.me ⁊ titiū a ꝟbo ro
gaueris vl'ꝑ ita legi ſi ⁊ me ⁊ titiū mutuā pecūiā rogauerꝫ.i de
mutua pecūia mutuāda tibi.alij dīt ꝙ ꝟbū rogaueris eſt de il
lis ꝟbis q̄ hñt regere duos diuerſos accuſatiuos. [tu ſtipulat⁹
ſis.] ſ.illa.x.⁊ poſtea accepiſti.[titij debitorē eſſe] ſi me⁹ erat de
bitor:⁊ ita errāſti.[an mihi obligarꝫ] al'obligat⁹ ſis.ſub.ē mu-
tuo.vl'aliquo alio mō.[ſubſiſto].i.dubito ſi iſta expoſitio nota-
tur.ā.de procu.l.ſeruū.in pn ſiquidē nullū negotiū mecū ꝯtra-
xiſti:qꝛ nec a me accepiſti:⁊ ſi accepiſti a debitore meo: accepi-
ſti vt a debitore titij:⁊ ita errabas[ſed prius eſt].i. verius eſt:
ſic exponitur.C.qui accu.non poſ.l.j.[hoc enim] i.mutuū [ſie-
ri non pōt.]nā in omni contractu requiriṫ conſenſus. vt. ā. de
pact l.j.§.adeo.vnde ſi errant non eſt mutuū.vt.ā.eo.l.ſi ego et
l.ſi a furioſo.[ſed]ſub.ideo mihi teneris.[qꝛ ⁊c. pecunia mea]
id eſt mihi debita. peruenit]ſub. nec ſubeſt iuſta ratio cur non
2 reddas.[bonum ⁊ equū eſt.] ℭ Or ſignori m.l.iſta no.† plura
no.vnum eſt quod in mutuo requiritur cōſenſus dantis ⁊ acci
pientis.vnde vbi conſentiat dans ⁊ accipiens non eſt mutuū
ſed errant.⁊ nihil eſt tam cōtrariū conſenſui quā error.⁊c.vt.ā.
de iur.om.iudi.l.ſi per errorē.⁊ ita habetis qḋ ſine cōſenſu non
eſt mutuū.vt.ā.eo.l.ſi ego ⁊.l.ſi a furioſo. Item not. ſi pecunia
mea ad te peruenit ſine cauſa,bonuꝫ ⁊ equū eſt ꝙ reddas.⁊ ad
hanc equitatem concor.ā.e ſi eum ⁊.ḟ.de condi.ob tur.cauſam
l.perpetuo ⁊.ḟ.ad vell.l.ꝗꝗ in fi.⁊.ḟ.de iu.do.l.iure ab eo. ⁊ eſt
bonum ⁊ equū ideo ne locupleteris cum aliena iactura qḋ eſſe
non debet vt.ḟ.de cōd.inde.l.nam hoc iure.⁊ vt ſoluatis quod
dam cōtra arg.qḋ az.aſſignat hic:ſed nō bene determinat : ita
breuiter dicetis : ſi pecunia mea ad te peruenit. nec ſubeſt ali-
qua iuſta cauſa cur nō reddas bonū ⁊ equum eſt vt reddas vt
hic cum ſuis ſimilibus.ſecus tñ eſt ſi per errorem diuiſi tecū he
reditatem in iudicio:dum putarem te coheredem nec eras:naꝫ
ſibi pars hereditatis ad te peruenit nec poſſum condicere: qua
re qꝛ ſententia inhibet repetitionē:⁊ ſic ſoluiṫ cōtra.arg.ā. fami.
her.l.cū putarē.naꝫ ſi ſoluiṫ indebitū per ſententiam ceſſet inde-
biti cōdictio.vt C.de condi.inde.l.i.⁊.ḟ.man.l.ſi fideiuſſor.§. in
omnibus. ſi ergo ſi pecūiā mea ad te peruenit bonū ⁊ equū eſt
ꝙ reddas cōdi.cer.generali.vt facias ad.t.vel ꝯdi.ſine cauſa vt
ḟ.de ꝯdi ſine cā.l.i.non mutui ꝯdi.⁊ ſuper.l.iſta no.ꝙ aliqḋ non
eſt bonū ⁊ equū vt hic.⁊.ā.e.l. ſi eum. ⁊ de hoc dixi plene.ā.de
iuſti.⁊ iu.l.j.in prin.vnde amplius hic non dico.

1 ☞ Officiales non poſſunt contrahere cum ſubditis niſi ſint
perpetui vel ad eoꝝ vtilitatem.

PRincipalibus. † In.l.iſta tractatur de
certis perſonis que ꝓ-
hibentur mutuare vel negotiari ecce preſes prouinciaꝝ ⁊ eoꝝ
domeſtici prohibentur negotiare mutuam pecuniaꝫ dare:⁊ fe
nus exercere.h.d.[principalibus] i.principium.[ſint]vt ſint
domeſtici eoꝝ vel eoꝝ familiares.[mutuo dent][gratis] fe-
nuſue exerceāt.]acceptis vſuris. ℭ Or ſignori habetꝫ hic vt di
xi in caſu:⁊ ſunt iſte conſtitutiones.C.de ꝯtractibus iud.l.vna
⁊.ḟ.de cōtrahen.emp.l.non licet.⁊.l.qui officij.ſed licet non poſ
ſunt mutuare vel negotiari cū ſubditis vt hic ⁊.C.l.eos qui ta-
men non ſubditis poſſunt mutuo pecuniam dare vt.ḟ.l.'proxi.
ℭ Item no.ꝙ quidam intelligunt.l.iſtam ꝙ preſides ⁊ dome
ſtici eorū non poſſunt mutuare vel negotiari:ſi ſunt tēporales.
ſed ſecus ſi ſunt perpetui.vt.ḟ.l.proxi ſed vos dicatis ꝙ nō poſ
ſunt ſubditis mutuare vel cum eis negotiari : ſint perpetui vel
temporales:ſed non ſubditis ſic.vt.ḟ.l proxi.

PReſidis. In.l.iſta dicuntur duo primo di
citur qḋ preſidis officia leſi ſunt
perpetui poſſunt dare mutuo pecuniam ſcḋo diciṫ
ꝙ preſes prouincie pōt mutuo accipere pecuniam.
]poſſunt]ſecus ſi ſunt tpales.vt.ā.l.proxim. vel dic vt ibi dixi.
[preſes]incipit ſcḋm dictum [non prohibeṫ] ſed ad ſcḋm di-
ctum huius.l.videṫ cōtra C.e.l. quiſquis. ad qḋ quidā dixerūt
hoc ius vetus illud nouuꝫ:vel dicat s non ꝓhibetur recipere a
non ſubditis vt hic.a ſubditis ſic ſuo nomine vt in.l.contra.ſed
prouincie ſic vt.ā e.l.ciuitas.

1 ☞ Nomina debitoꝝ ſi efficiantur deteriora periculum perti
net ad adminiſtratorem culpabiliter differentē exigere.

1 **P**Ericulum. In.l.iſta diciṫ:ſi aliquis con
trahit ⁊ cōtrahendo nomen
deterius facit indubitāter periculū nominis perti-
net ad eū.vnde ſi illud nomē culpa ſua deterius fa-
ctū eſt ad ipſum pertinet.[non ſi.i actionū.[ad eū qui nomen
cōtraxit.⁊ not.exēplū in l.iſta hoc mō ſi tutor pupilli ⁊ curator
adulti mutuat pecuniā nomine pupilli vel adulti:⁊ ita contra-
hit nomen ꝙ tunc accipiens erat ſoluendo ſi culpa tutoris vel
cura.nomen eſt factū deterius:qꝛ diſtulit recuperare periculuꝫ
pertinet ad eū.vt.C.ar.tu.l.ij.⁊.l.quicquid. Itē pōt nō exēpluꝫ
in procura.qui mutuat pecuniā domini ⁊ mutuat idoneo debi
tori ſi nomen eſt factū deterius culpa ſua:qꝛ diſtulit exigere ad
eum pertinet periculum.vt.ḟ.man.l.ſi tibi mandauero.§ apud
idem eſt in nego geſt.dñi ⁊ in adminiſtratore ciuitatis vt.ā.de
neg.geſt.l.litis conte.§ ſi pecunie. Sed pro deo ad quem per-
tinet periculum primo loco:certe ſi tutor eſt ſoluendo ⁊ ſolus:⁊
mutuat pecuniam pupilli.primo ad tutorem.ſecundo ad fide-
iuſſores eius.⁊ hic cum ſolus eſt tutor.⁊ diuiſa non eſt admini-
ſtratio:ſi eſſet diuiſa a teſtatore vel a iudice idē eſſet:ſi a ſeipſis
tunc ſecus:vt hec probantur.C.de propo.⁊ ar.l.quot.ſi pu.⁊.C.
quo ord.qs ꝯue.l.vlt.Sꝫ p deo qd facit hec lex ad te certe facit
ad.T.qꝛ ſi quis ꝯhit nomē : nō ſuo noīe ſed alieno.vt eſt tutor
vel curator mutuat pecuniaꝫ pupilli vel adulti.ſi mutuet pecu
niam pupilli vel adulti ſi mutuat idoneo debitori : ⁊ culpa ſua
efficiatur non ſoluēdo periculum eſt ſuum.ſic facit ad.T.quia
loquitur de mutuo ⁊ credito.

1 ☞ Stipulatio conditionalis obligationē precedentē puram
ſuſpendit ⁊ eam nouat in conditionis euentum.h d.

1 **P**Ecuniam quā mihi. † In.l.
iſta diciṫ
debebas mihi pecuniam tu promiſiſti titio voluntate mea ſub cōditione ſi nauis venerit ex aſia: nūqd
pendente conditione a te poterit peti illa pecunia:certe non. ſi
me non:qꝛ mea obligatio eſt ſuſpenſa per cōdictionem appoſi
tam in perſonam titij:titius nō poterit petere. quia non eſt na-
ta obligatio:ante exiſtentē conditionem vnde perinde eſt ac ſi
illa decem promiſiſſes mihi ſub contraria conditione.ſi nauis
non venerit ex aſia.⁊ ideo ſi peto pendente conditio. male. ea
to:quia cum incertum ſit an conditio exiſtat ante tēpus videor
agere.ſed ſi deficeret conditio ego ex mea obligatione que re-
manſit videor petere.[ſub condi.]ſi nauis venerit ex aſia vſqꝫ
ad annum:⁊ quare hic dico de condictio.indebiti.l.iulia. plene
dicam.[ſpopondiſti.]verbi gratia.ſi promiſiſti titio.x.ſub con-
ditione.que mihi debebas volūtate mea ⁊ mihi promiſiſti ſub
contraria conditione vt ſi non exiſtat conditio remaneas mihi
obligatus ex prima obligatione vt. ā. de penis.l.in perſonam.
§.vltim.⁊.ḟ.de condictio indebiti l.ne[ ]. inuenieniſſet.]in perſo-
nam titij.[cauſa conditionis] ſub qua promiſſum eſt titio.[vi-
deor]quia male peto teneri obſtat mihi exceptio vt.ā.e.l. certi
condictio in princip.⁊.ḟ. de verbo ſignifica.l.cedere. ℭ Or ſi-
gnori.ad id quod dicitur in.l iſta opp.vos habetis hic : vt dixi
in caſu.videtur contra ecce ſi teſtator inſtituit te heredem.⁊.x.
pure ſibi debita mihi legauit ſub conditione pendente condi.
tu poteris petere.vt.ḟ.de doli exce.pure in princi.ad quod vos
dicens

dicetis duobus modis.⁊ vno modo ſic.caſus illius.l.eſt omni-no alius videlȝ ibi teſtatoꝛ iſtituit te herede debitũ ſibi pure le-gauit mihi ſub condit.pendẽte condit.non poſſum petere: ſed tu heres petis.vt.C.ad treb.l.iubemus.ſed hic promiſeras mi-hi.x.pure eadem.x.promiſiſti titio ſub conditio.voluntate mea. hic non teneris alicui: mihi videtur ꝙ mea ſtipulatio ſuſpenſa eſt per cõdit.appoſitam in perſonã titij.tibi non: qꝛ ſua obliga-tio non eſt nata pendente condit.[vel dicatis]vbi teſtatoꝛ in-ſtituit.te:⁊ debitũ pure ſibi legat mihi ſub cõdit.ideo tu heres poteris petere.qꝛ ſatis eſt mihi conſultum ſi ſibi heredi ſoluiꝭ: qꝛ teneris mihi cauere de reſtituẽdo legato mihi adueniẽte cõ-ditione vt.ſ.vt lega.no.ca.l.j.ſed vbi promiſiſti titio ſub condi-tione ſi ſolueres mihi non poſſet ꝯſuli titio:cũ ei pendẽte condi-tione cauendum non ſit.vt.ſ.de rei vendi.l.ſin autem.§.j.

1 ☞ Conditio de preſenti vel preterito nõ ſuſpendit ſecus in conditione de futuro.

Cum ad preſens tempus.

1 C[In.l.iſta duab⁹ ſequẽtibus notaꝭ differẽtia inter ſtip.que cõtrahiꝭ ſub ꝯdit.preſenti ⁊ de preterito ⁊ ſtip.que ꝯtrahitur de futuro ⁊ eſt talis ſi ſtipuloꝛ ſub ꝯdit.pre-ſenti puta ſi rex parthoꝝ viuit.valet ſtipulatio ⁊ ſi vera eſt con-ditio tu mihi teneris.⁊ idẽ eſt ſi ꝯhiꝭ ſtipu.ſub condit.de prete-rito puta ſi titius aſcenderet capitolium tenet ſtipulatio: nam licet ignoremus vtrũ illa cõditio de preſenti vel de preterito ſit impleta vel non tamẽ quãtum ad naturã hominũ pertinet certa eſt.ſecus ſi ſtipulatio ꝯtrahiꝭ de futuro.puta ſi promittis mihi x.ſi talis fuerit factus conſul.qꝛ habet ſtipulatio.vt in euentum cõditionis debeaꝭ.ſed ſi deficit conditio nõ debeaꝭ. qꝛ deficit ſtipulatio.hoc dicit iſta lex cũ duabus ſequentibus.[refertur] puta ſi rex parthoꝝ viuit vt.ſ.dicit ſtipulatio.[nõ ſuſpendaꝭ] id eſt nõ in pendenti.[eadẽ].ſ.vt nõ ſuſpendaꝭ ſtipulatio.[cõ-ditio conferaꝭ]verbi gratia.ꝓmittis mihi dare.x.ſi titius aſcen-dit capitoliũ.[debitum iri]vt ſi extitit conditio tenet ſtipulatio al.non[confertur] puta promitto tibi ſi nauis venerit ex aſia. nam pendet hec ſtipulatio vt.ſ.de verbo.ſign.l.cedere. ¶ Or ſigno.nota iſtis tribus legibus conditionem de preſenti vel de preterito non eſſe.qꝛ ſi ſint in preſenti ſtatim tenet ſtipulatio. ſi non deficit ſtipulatio:de futuro eſt conditio q̄ habeat ſe ad eſ-ſe ⁊ nõ eſſe.vt.ſ.de ver.ob.l.conditiones ⁊ inſti.de ver.ob.§.cõ-ditiones ⁊.ſ.de iniuſto ⁊ irri.teſt.facto.l.cum in ſecundo.

1 ☞ Pacta etiam in contractibus ſtricti iuris incontinenti ap-poſita inſunt vt nouã pariant ⁊ veterem informẽt actionẽ ⁊ vi exceptionis impediunt moram ⁊ ſtipulationem vſuraꝝ ꝑpter moram ſecus in ſtipolatione vſuraꝝ propter ſtipulationem.

2 Differentia que ſit inter vſuram ⁊ penam.

3 Pactum incontinenti appoſitũ videtur cõtractui ineſſe vnde nouam parit actionẽ ⁊ veterẽ informat.

4 Pactũ incõtinenti appoſitũ ꝑcedentẽ ſtipulationẽ modificat.

5 Vſure debentur non ex die celebrati contractus ſed ex tempo-re moꝛe.

6 Pactum nudum an veſtiat veſtitum.

Lecta eſt i auditorio.

Signo: iſta.l.con-ſueuit valde difficilis reputari.qꝛ longa.l.⁊ verboſa eſt.tamẽ dñs Jo.⁊ az.pauca notauerunt. hic tamẽ vnã ſciatis ꝙ licet lex eſt bona.⁊ multa bona colliguntꝭ ex.l.iſta ⁊ ſi aduertatis modũ diuidendi ⁊ caſus poſitionẽ ⁊ ſummariã expoſitionẽ litere.ſatis vobis videbiꝭ facilis ⁊ cetera alia meli⁹ intelligetis. Modus diuidendi eſt iſte: vt hec lex contineat in ſe.vij.dicta.⁊ iur.cõ.paulꝰ qui fecit.l.iſtã primo exoꝛdiꝭ.ſcđo in ſerit tenoꝛẽ cuiuſdẽ inſtrumẽti ꝯfecti inter debitorem ⁊ credito-rem in quo continẽtur tria circa principiũ continet vnã ſtipula-tionẽ ſuper ſorte tantum.Scđo continetꝭ ſtipulatio ſuper ſorte ⁊ vſuris.Tertio continetꝭ ibi quoddã pactũ ſuper ſorte ⁊ reſtri-ctiuum ſortis.Tertio format tres queſtiones.prima queſtio eſt an currãt vſure ex die celebrati cõtractus an ex tꝑe moꝛe. ſcđa queſtio eſt an poſſit peti vſura totius ſortis an eius partis tñ ꝙ debitoꝛ fuit in moꝛa.tertia queſtio eſt:an pactũ incontinenti appoſitũ ſuper ſorte pariat act. vel exceptionẽ. Quarto deter-minantꝭ q̄ones.Quinto opponiꝭ ad illas determinatiões que-ſtionũ.Sexto rñdet oppoſitionib⁹. Septimo ponuntꝭ duo ca-ſus vnus eſt in vſuris.Alius eſt in fructib⁹ vt debeantꝭ vſure ⁊ fructus ex tꝑe celebrati ꝯtractus nõ ex tꝑe moꝛe. Ex quo vidi-

1 ſtis modũ diuidẽdi veniamus ad caſum huius.l. † Et in.l.iſta poniꝭ talis caſus:quidã creditoꝛ publius meui⁹ nomine acceſ-ſit ad auditoriũ emilij pap.⁊ dixit publius meui⁹ creditoꝛ: dñe ſi placeret vobis ego in auditorio veſtro vellẽ legere iſtã meam cautionẽ.ſiue iſtud meũ inſtrumentũ ꝯfectũ vꝉ ꝯfectã inter me ⁊ luciũ titiũ meũ debitorẽ.⁊ ea vel eo lecta vel lecto vellẽ vobis ſuper ea vel eo formare tres queſtiões. Dixit emili⁹ pap.ꝑfe. ꝑ.iur.cõ.plȝ mihi ꝙ tu legas.vñ dixit publius meui⁹. Ex quo placet vobis ⁊ ego legã ⁊ ſic lecta eſt cautio hui⁹ ſiue inſtrm. Et tenoꝛ huius cautionis ſiue inſtrumenti erat talis qꝛ luci⁹ titi⁹ debitoꝛ me⁹ manu ſua ſcripſerat:ꝙ ꝯfeſſus erat talis ſe ex cã mutui recepiſſe a me Publio creditore vel domo mea.i.a ꝓ curatore meo.xv.milia nũerata.⁊ eadẽ.xv.milia ꝓba. Jdẽ lu-ci⁹ debitoꝛ ꝓmiſerat ſolueꝛ ꝑ ſtip.ꝓximis calẽdis futuris mihi vel ei ad quẽ res ꝑtinet.i. heredi meo. Jtẽ cõtinebaꝭ in inſtrõ ſm ſtipu.ſuper dote ⁊ vſuris.qꝛ lucius titius debitoꝛ promiſe-rat: ꝙ ſi ad diẽ.ſ.omnibus non ſolueret.xv.milia qđ ſolueret ſortẽ.⁊ ꝓmiſit ex tunc ꝙ ſolueret mihi vel heredi meo vt nihi-lominꝰ vſuras.ſ.ſingulis.xxv.diebus ꝑ ſingulis centenis de-nariis vnũ denariũ nomine vſuraꝝ. Jtem cõtinebaꝭ in predi-cto inſtrõ quoddã tertiũ pactũ incõtinenti appoſitũ ſuper ſoꝛ-te ⁊ reſtrictiuũ ſortis.⁊ erat tale qꝛ cõuenerat inter luciũ titiũ debitorem.⁊ publium meuium creditorem.qđ idem lucius ti-tius debitoꝛ non poterit compelli ad totaȝ ſortem vna ſolutio-ne ſoluenda.ſed liceret ſibi per ſingulos menſes ſoluere ſcilicet trecentos denarios pro quolibet menſe quouſqȝ integra ſoꝛs eſſet ſoluta.lecta ita huiuſmodi cautione ſiue inſtrumento di-xit publius meuius emilꝰ.pap.iur.cõ.audiuiſtis vos bene teno-rem cautionis mee ſiue inſtrumenti. Dixit iur.con. optime in-tellexi.qꝛ dixiſti ſic ⁊ repetit vt ipſe dixit.dicit publius meuius creditoꝛ optime intellexiſtis ⁊ tñ vltra procedo ⁊ intelligatis queſtiones meas quas volo vobis formare.⁊ ſunt tres vos de-betis ſcire qđ lucius titius debitoꝛ meus ceſſauit in ſolutione primi menſis qđ non ſoluit ſexcentos denarios ⁊ ſic ſtetit ſcđo ⁊ tertio menſe quod mihi ſoluit vt cõuenit ⁊ promiſit. quero a vobis tria.primo vtrũ lucius titius debitoꝛ teneatur ad vſu-ras toti⁹ ſortis.ſ.omniũ.xv.miliũ an ad vſuras nõgentoꝝ tñ. Scđo quero an debitoꝛ teneaꝭ ad vſuras totius ſortis ex die celebrati contractus: ſiue ex die interpoſite ſtipulationis: an ex tꝑe moꝛe tñ.ſ.ex quo ceſſauit in ſolutione nõgentoꝝ. Ter-tio quero an iſtud pactũ vltimo loco factũ nedũ pariat excep. debitori ſi ego peterem ab eo vltra trecẽtos denarios pro quo-libet me in moꝛa pariat actionẽ mihi creditori pro illis nongẽ-tis petendis de quibus fuit in moꝛa ſoluendi.rñdet emilꝰ.pap. ꝑ.iu.cõ. dicens amice bene ⁊ diligenter legiſti cautionem tuã ſiue inſtrumentum tuum ⁊ ego patienter te intellexi. ⁊ intelle-xi queſtiones quas ſuper eo vel ſuper ea formaſti.⁊ mihi vide-tur ex tenore inſtrumenti tui qđ in eo pꝛincipaliter continean-tur ⁊ repetit vt ipſe creditoꝛ dixit:dixit creditoꝛ verum eſt. dicit emilꝰ.pap.iur.cõ.intelligo rñſionẽ per oꝛdinẽ ⁊ ad primã q̄ones ita rñdeo.⁊ caueatis vobis qđ nõ ita deciduntur in litera per oꝛdinem ſicut ego decidã.⁊ hoc facio cauſa vberioꝛis doctri-ne.ecce enim dicit emilꝰ.pap.iuriſcon. dico ꝙ lucius titius debi-toꝛ non tenetur ad vſuras omnium.xv.milium.ſed tenetur ad vſuras nongentoꝝ dũtaxat.⁊ hoc ideo qꝛ per vltimũ pactuȝ incontinenti appoſitum poſt predictas ſtipulationes petitio ſortis modificata reſtricta ⁊ determinata eſt.ſ.vt non poſſit cõ-pelli lucius titius debitoꝛ ad integra.xv.milia ſoluenda.ſed ſo-lummodo per menſes.ſ.trecentos denarios pro quolibet men-ſe.vnde circũducto primo menſe in ſolutione fuit in moꝛa. ccc. denarioꝝ. ⁊ ceſſando ſecundo menſe fuit in moꝛa alioꝝ.ccc. denarioꝝ.⁊ ceſſando tertio menſe fuit in moꝛa alioꝝ.ccc.dena-rioꝝ.vnde cum quolibet menſe de ſorte non potuerint peti ex vi pacti niſi.ccc.den.non fuit in moꝛa niſi nongentoꝝ tantum vnde ei⁹ vſure tantũ debentꝭ.nã vbi nulla petitio eſt ergo nul-la moꝛa ſi non fuit in moꝛa:nõ currũt vſure. ¶ Ad ſcđaȝ que-ſtionẽ ita rñdeo ꝙ ad vſuras non tenetur ex die celebrati ꝯtra-ct⁹ ſiue ex die interpoſite ſtipulatiõis ſed teneꝭ ex tꝑe moꝛe.i. ex quo ceſſauit in ſolutione nongẽtoꝝ denarioꝝ. ⁊ hoc predi-cta ratione.nã cum dilata ſit petitio ſortis per vltimũ pactum incõtinẽti factũ ꝑ qđ pactũ apparet ꝙ nõ debet tota ſoꝛs vna ſolutione fieri ſȝ per menſes tñ merito nec vſure eius ſortis de-bentꝭ que peti nõ põt. ¶ Ad tertiã q̄onẽ ita rñdeo.ſ.ꝙ pactuȝ vltimũ appoſitũ in ꝯtinenti ſuper ſorte tñ:ꝙ pactũ modificat reſtringit ⁊ determinat ſortẽ nedũ parit excep.lucio titio debi-tori:ſi habeo vltra.ccc.denarios ꝑ ſingulos menſes peterentꝭ ſed etiã tibi creditori publio meuio parit act.qꝛ ex vi illius pa-cti poteris petere pro quolibet mẽſe.ccc.den. Sed his tribus q̄onibus ſic determinatis per emiliũ pap.ꝑfectũ pre. iuriſcon. petita venia dixit creditoꝛ ſi placeret vobis vellem aliquan-tulũ opponere.dixit emili⁹ pap.opponas dicit creditoꝛ vos di-xiſtis ꝙ luci⁹ debitoꝛ teneꝭ ad vſuras a tꝑe moꝛe tñ.nã ex tꝑe celebrati ꝯtractus ſiue ex die interpoſite ſtipulationis ſed vos ꝯtra.ecce enĩ illud pactũ fuit factũ ſuꝑ ſorte tñ nec ꝉ eo fuit fa-cta mẽtio vſuraꝝ:vꝉ ꝙ modificet reſtringat ⁊ determinet ſortẽ tñ ſi ãt vſuras.vñ vꝉ ꝙ teneaꝭ ad vſuras ex die celebrati ꝯtc⁹

ſiue ex die interpoſite ſtipulationis: vnde vr̄ q̄ male dixeritis
rn̄det iuriſcō.amice ne decipiat̄ tuus intellectus: verum eſt q̄
pactum fuit appoſitū ſuper ſorte tm̄.vn̄ ſi illud pactum modi-
ficauit ſtipulationē ſortis: ꝛ ꝑ conſequēs ſtipulationē vſurarū.
nam ſi modificauit ſortē:q2 non tenet̄ debitor ſoluere quolibet
menſe vltra.ccc.den̄.ergo debitor nō fuit in mora niſi.ccc.den.
quia vbi nulla eſt pactio non eſt mora. Item ſi modificat prin-
cipale.i.ſortē:multo fortius acceſſoriū.i.ſtipulationē vſurarum
ꝛ remoto principali tollitur acceſſorium. Item oppono vos di-
xiſtis q̄ iſtud vltimū pactum appoſitū incontinēti parit actio-
nē ꝛ excep.ſꝫ vr̄ q̄ iſtud vltimū pactū pariat exceptionē lucio ti-
tio debitori:nō autē act.publio meuio debitori.ecce iſtō pactū
q̄ debitor nō teneatur ſoluere niſi.ccc.den̄.quolibet menſe fuit
appoſitum tm̄ ad vtilitatem lucij titij debitoris ſibi ergo dꝫ pa-
rere excep.nō autem creditori act. Rn̄det emilius pap.amice lꝫ
iſtud pactum appoſitū incontinēti ſit ſcriū in fauorē lucij titij de-
bitoris.ne ꝫ formā pacti ꝯueniat̄ ꝛ nō conuenietur q̄ habeat
exceptionem vbi ꝛ in fauore creditoris eſt appoſitum. ſ. vt ex
eo poſſit agere: q2 iſtud pactū fuit appoſitum incontinenti:ꝛ
pacta que incontinenti fiunt videntur ineſſe:ſi ineſt: qua ratio
ne parit excep.debitori eadem ratione parit actionē creditori.
Preterea eſto ſine preiudicio quod illud pactū pariat excep.
tantum quod falſum eſt quia parit act.ꝛ excep.tamen negari
non poteſt quod ex quo illud pactū fecit quod nō eſſet in mo-
ra niſi.ccc.den̄.igitur non poteſt dici quod fuit in mora.xv.mi-
lium. Ex p̄miſſis appet q̄ lucius titius debitor tenetur ad vſu-
ras nongentorum dūtaxat ꝛ ex tempore more:nō ex tempore
celebrati ꝯtctus:ſeu ex die ſtip.interpoſite ſꝫ a tp̄e more tantū ꝛ
qđ pactū incontinēti appoſitū nedū pariat exceptionē lucio ti-
tio debitori.ſed ēt act.publio meuio creditori. Eſt tn̄ inuenire
duos caſus in quibus ſi lucius titius debitor eſt in mora tene-
tur ad vſuras non a tp̄e more:ſꝫ a tp̄e celebrati ꝯtctus. vnus ca-
ſus eſt in vſuris:alius in fructibus.exemplū.mutuaui tibi.xv.
milia ꝛ promiſiſti mihi reddere primis calendis:conueniſti q̄ ſi
tūc nō reddideris q̄ tenearis ad vſuras a die celebrati ꝯct9 cer-
te tūc ſi ea die non ſoluiſti teneris ad vſuras ex die celebrati ꝯ-
ctus. Scđs caſus talis eſt ſi ꝓmiſiſti mihi aliquē fundum dare
ꝓximis calendis ꝛ conueniſti ſi nō dares q̄ tenearis ad fruct9
ex die celebrati contractus:ꝛ hoc ideo q2 placuit ꝯhentibus:ſꝫ
in ſuperiori caſu.ſ.noſtre.l. non fuerat actum inter contrahen-
tes.ꝛ iō vſure debētur a tēpore more tantū.nā ꝯtctus ex conuē-
tione legē accipiunt.vt.ſ.depoſiti.l.j.§.ſi ꝯuenerit.hoc dicit iſta
l.vſqꝫ in finem.videte expoſitionem litere. [lecta eſt in audito-
rio].i.in ſcholis eius quib9 ſcholares emilij pap.audiebāt eum
ꝛ ſic ſchole dicūtur auditoriū.ꝛ ad hoc accedit q̄ di. ſ. iuriſ.con.
vel dic auditoriū dr̄ vbi audiebat q̄relas ꝛ cauſas [emilij pap.]
ipſe erat iure cō.ꝛ inſuper erat prefectus pretorio.vos enim de-
betis ſcire tp̄e legum noſtrarum iſtas dignitates nō eſt videre
inter ſcholares ſicut eſt videre rome.nam quatuor ſunt partes
mundi:ꝛ in qualibet ſunt due ſedes:ſic ꝛ tp̄e imperij ſedes im-
peratoris erat rome.olim erant plures p̄fecture:erat prefectus
pretorio oriētis ꝛ libie:ꝛ erat affrice verſus meridiē:vbi eſt car-
thago:dn̄s emilius erat iure.cō. ꝛ p̄fectus pretorio. vn̄ colligi-
mus hic q̄ doctores legum hodie poſſunt dignitates huma-
nas.i.poteſtates terrarum habere: quia olim ſic erat ꝛ ad hoc
eſt argu.ſ.ad trebel.l.j.§.i. Itē ipſi illuſtres vocantur:ꝛ ſic ha-
bent dignitatem.vt.ſ.in proemio huius libri vobis notaui.itē
ipſi vocantur ad ordinanda edicta.vt.ſ.de conſti.prin.l.vlti.et
ad queſturam. vt. ſ. de officio que. l. j. ꝛ ideo dominus meus
Ia.bal.dum fuiſſet electus in poteſtatē ciuitatis Ian. ar.hu-
ius.l.recipit dictam poteſtariam:ꝛ ceſſauit in ſtudio per bien-
nium. [cautio.].i.ſcriptura:ꝛ ſic habebat ſe vulgare bonon̄.nō
ſunt adhuc.xxx.anni.nam vocabāt inſtrumentum debiti cau-
tionem:ſed hodie vocant chartā. ſed exponitur hic alio modo
ſecundum Azo.cautio.i. ſcriptura ſtipulatione vallata ſine fi-
deiuſſoribus.vt.C.de verb.ſigni.l.ſancimus.ꝛ.ſ.qui ſatiſda.co.
l.j.aliquando tamen dr̄ cautio.i.ſatiſdatio.vt. C.de procur. l. j.
ꝛ huculqꝫ exordit̄ emilius pap.pre.pre.iure.cō. ꝛ ita colligetis
hic arg.quod licet nobis vti prefationibus aliquibus: et ſimile
no.ſ.e.l.j.in prin. Or ſequitur in litera [lucius titius ꝛc.] Inci-
pit ſcđm dictum in quo ponitur tenor inſtrumenti ſiue cautio-
nis [ſcripſi] ſub.ego ſi non habetis in litera:ſed quidam hn̄t in
litera. ego lucius titius ſcripſi me [accepiſſe a publio meuio]
debitore. [xv. milia] alias non eſt in litera milia [mihi de do-
mo].i.ab eo vel alio eius nomine:puta a procuratore ſuo: ſic ꝛ
alias ſumitur ꝛ exponitur.C.vbi de cri.agi op.auſ. qua in pro-
uincia.in.§.eo autem abſente.ſic ēt dr̄ in vulgari: talis domus
multū offendit me.i.illi de tali domo multū offenderūt me. [et
hec.xv.ꝓba] id eſt bona non falſa.nā de natura cōtractus tene-
tur debitor reddere rem eque bonam.vt.ſ.eo.l.cum quid. [re-

cte].i.bene.vnde probe ſonat in bonitate: recte ſonat in perfe-
ctione:quia nūmi non ſint tantum vel circūciſi. [dari] ei vel ſuo
procuratori:vel exponatis recte dari.i.ſolui ſuis tp̄ibus. [calen-
dis futuris]. ſ. ꝓximis intelligatis.nam vbi tp̄s non adijcitur
de proximis intelligitur.vt.ſ.de verb.obli.l.eū qui calēdis [pu-
blius meuius] ſ.creditor [lucius titius]. ſ.debitor. ꝛ in iſta pri-
ma parte inſtrumenti erat ſtipu.de ſorte tantū.incipit ſecunda
de ſorte ꝛ vſuris: [ſi die ſupradicta ꝛc.] i proximis calēdis ꝛ fu-
turis [ad quem res ꝑtinebit] .i.ei vel heredi ſuo. vel heredi ſuo
vniuerſali ſucceſſori.vt.ſ.de dā.infec.l.fluminū. §. qđ adijcitur.
aliqñ tn̄ ſub his verbis cōtinet̄ ſingularis ſucceſſor.vt.ſ.de ꝓ-
cur.l.nō ſolū.§.qui alieno. [data ſoluta] hic videt̄ eſſe inculca-
tio verborū:qđ quidam de plano concedūt: ſimiliter no. alibi.
C.de le.ꝛ ſenatuſcō.l.nō dubium.ꝛ.ſ.e.l.certi cōdi.in princ.vel
pōt dici. [data] a me meo debitori [ſoluta] ab alio meo nomi-
ne:q2 alius ꝓ alio ſoluere poteſt vt.ſ.de nego.geſt. l. ſoluendo.
[non erit] q2 ſatiſfactio eſt ꝓ ſolutione vt.ſ.de ver.ſigni.ſatiſfa-
ctio.qđ ſit creditori volēti:nō alias.q2 aliud ꝓ alio ꝛc. vt. ſ. eo.
l.ij.§.i. [tunc] .i.eo caſu:vel tunc.i.ꝓximis calendis. nam dictio
iſta tūc breuitatē tp̄is ſignificat.vt.ſ.de cōdi.ꝛ demon.l.iij.§.i.
ꝛ.ſ.de vul.ꝛ pu.ſub.l.i ſubſtitutiōe.ał.l.vlti. [eo amplius].i.vltra
ſortē ꝛ ꝑter ſortē.nā in prima ſtipu.fuit deducta ſors tantum. in
ſecunda ſtip.fuit deducta ſors ꝛ vſura. vnde hec dictio eo am-
plius vr̄ petere ſolutionē ſortis:ꝛ ſuperaddere petitionem vſu-
rarum:ſicut eſt in legatis:q2 ſi lego tibi.x.ꝛ poſtea eo amplius
xv.videor legare tibi.x.ꝛ.xv.vt.ſ.de leg.iij.l.ſi ſic.ꝛ.l.ſi tibi pure.
ꝛ de le.j.l.legata inutiliter. Or ſequitur [quo poſt ſoluā pene no-
2 mine] .i.vſurarum.ꝛ ita no. hic q̄ in larga ſignificatione vſu-
ra eſt pena:ꝛ pena eſt vſura.ſic ꝛ alibi ſumitur.ſ.de neg.geſt.l.
qui ſine vſuris.in fi.tn̄ in ꝓpria ſignificatione eſt vſura id qđ p̄-
ſtatur habito reſpectu ad id qđ preſtat̄:vel ad annū vel ad mē-
ſem:ſi in ea ceſſet:ſed pena ꝓprie p̄ſtat̄: q2 ꝯuentū nō p̄ſtat̄. vt
ſ.de ar.l.celſus.ꝛ.l.non diſtinguemus.in princ. [in dies xxv.]
id eſt ſingulis.xxv.diebus ꝛ ſubaudiatis in litera propter [ſti-
pulatus eſt publius meuius]. ſ. creditor. ſpopondi ego lucius
titius.] debitor ꝛ vſque durat tenor ſtipulationis ſecundo fa-
cte ſuper ſorte ꝛ vſuris [conuenitque inter nos] ecce tertium
pactum appoſitum incontinenti inſtructiuū ſuper ſorte tantū
ꝛ dic conuenit inter nos:per pactum ſtipulatione non vallatū
[menſtruos] .i.ſingulis menſibus [refundere] .i.ſoluere [ei he-
redive eius] huculqꝫ durat ſcđm dictum quod continet trina
[queſitū eſt] mō incipit tertiū dictum in quo formantur tres
queſtiones:ꝛ ſubaudiatis ita hic:q2 aliter non intelligeretis li-
terā iſtam:cum lucius titius debitor ceſſauerit in ſolutione.ccc.
den̄.prime ſcđi ꝛ tertij mēſis:ꝛ ita fuit in mora nōgentorū que-
runtur tria: primo vtrū lucius titius debitor teneatur ad vſu-
ras totius ſortis.ſ.xv.milium an nōgentorū. Scđo an teneatur
ad vſuras a tp̄e celebrati contractus:an a tempe more. Tertio
an pactū appoſitū incōtinēti ſine ſtipulatiōe vallatū pariat ex-
cep.ꝛ act. [dicebā] ego paul.qui feci.l.iſtā vel dicebam ego emi-
lius pap.ꝛ modo determinat q̄ōnes. [facta] ſuper ſolutione
ſortis:ſtipulationi prime ꝛ ſcđe. [meſſe credunt̄]. i. creduntur
in ipſa ſtipulatione facta. [ſoluta eſſet]. ſ.ſors. [primo menſe]
ſub.dicendum eſt. [ꝛ tertiū tractum] .i. poſt tertium menſem
finitum. [creſcere] ſub.ꝛ ideo veniunt vſure ex tempore more.
[peti potuerat] ſub.ꝛ ita veniunt vſure ex tempore more: ꝛ il-
lud pactum parit act.ꝛ excep. [pactum autem] modo incipi-
unt oppoſitiones:que fiunt ſibi a publio meuio creditore: vel
que fiunt ſibi a quodā ſcholari:ſed in hoc no.eſt vis [ad ſortis
ſolutionē tantum] ſub protelādā [non ēt ad vſurarum] ſolutio-
nem protelādam [que]. ſ.vſure [in ſtipulatione veniſſent] ſub.ꝛ
iō veniūt vſure tm̄ ex tp̄e more [prodeſſe] debitori [ꝛ ideo] ſub.
dicebāt illi aduerſarij allegantes in ꝯriū [ſtatutis p̄ſionibus]
i.ſtatutis tp̄ibus ex die ſtipulationis vſuras deberi] etiam an-
te morā [ſed cum] modo incipit rn̄dere ad oppoſitiones [dila-
ta ſit] .i.ꝓlongata ꝑ pactum tertio loco factum [ex eo tp̄e] ſub.
demū [accedāt] .i.debeantur ꝛ ſub.iō nō veniūt vſure niſi ex tē-
pore more:q2 ſors ante nō poterat peti [ꝛ ſi ille] .ſ.qui oppone-
bat [quāuis ſnīa diuerſa obtinuerit] quia prodeſt ad excepe.et
ad act.vt ꝓbat̄ in ꝟ.dicebā ꝛc. [ipſo iure nō committet̄] q̄tū
ad effectū.vel exponatis [ipſo iure nō committet̄ excep.obſtā-
te:q2 tale pactū nō potuit nouare precedentem obligationem
vt.C.eo. l. ſi exceptio.in fi.ſecus q̄tum ad liberationem future
pene.vel vſure:q2 ipſo iure defendit̄ debitor.vt.ſ.de arbi.l.cel-
ſus.§.idē rn̄dit.ꝛ.C.de vſuris.l.ſi creditrici.ꝛ.l.ſi parte.in fi.non
non poteſt.ꝛ ad hoc concor.ſ.de reg.iur.l.vbi petitio nō eſt [ſed
ſi] modo ponit duos caſus in quibus debent̄ vſure ex tēpore
celebrati ꝯtctus [exegerit] ſub.et in mora fuerit ſoluendi [po-
teſt exprimi] .i.dici [vt adijcit] ordinatum vel taxatum [preſtē-
tur] .i.celebrati cōtractus. Or ſignori ex his que dicta ſunt
vobis

vobis caſum ⁊ ſummariam expoſitionem litere potuiſtis per-
pendere. nunc alia ſunt videnda ⁊ indaganda opponendo: re
ſpondendo: ⁊ querendo ⁊ ſoluendo. primo tamẽ nota hic que-
3 dam not. Et primo not. ex. l. iſta † quod pactum incontinenti
appoſitum videtur contractui ineſſe. ⁊ ideo nouam parit actio
nem. ⁊ veterem informat. vt. ff. de pactis. l. iuriſgen. §. quinimo
⁊. C. de pactis. l. petens. Et dicitur appoſitum incontinenti ſi
appoſitũ eſt in actu ſimul tenenti vel antequam diuertant con
trahentes ad alios actus vel negotia. vt. ff. de teſta. l. heredes
palam. in fin. cum. l. ſeq. ⁊. ff. de verborum obligati. l. continuus
in principio ⁊. ff. de duobus reis. l. duos in fine in caſibus tamẽ
eſt ſpeciale quod pactum appoſitum incontinenti: nec nouam
parit nec veterem informat. vt eſt odio vſurarũ. vt. C. de vſuris
l. quanuis. alius eſt fauore religionis. vt. ff. de relig. l. quod ſi lo-
cus. alius fauore dotis. vt. C. de iure dotium. l. auia. alius fauo
4 re libertatis. vt. ff. de ſeruis ex ea lege. in fine. ¶ † Item nota
hic quod pactum appoſitum incontinenti precedentem ſtipu-
lationem modificat. ⁊ ad hoc facit. ff. de pactis. l. iuriſgent. §.
quinimo. Item nota quod pactum appoſitum incontinenti
ſicut proficit debitori: ita proficit creditori ne iudicia claudicẽt
vt. ff. de arb. l. quid tamẽ. §. finali. ſic ⁊ in contractibus vt hic. fal
lit. ff. de actio. empti. ⁊ vend. l. iul. §. ſi is pupillo. ⁊. ff. mand. l. po-
5 teſt. Item nota. † hic ſi non poteſt peti principale nec acceſſo-
rium: quia ſublato princip. ⁊c. vt. ff. de regulis iur. l. cum princi-
palis. Item nota hic vbi non eſt petitio. ibi non eſt mora. vt. ff.
de regul. iur. l. nulla. ⁊. ff. de verborum obligation. l. ſi pupillus.
Item nota hic aliud no. ꝙ vſure debentur non ex die celebrati
contractus. ſed ex tempore more. et ad hoc concor. ff. de vſuris
l. mora. §. in bonefidei. fallit in duobus caſibus. vnus eſt in fru-
ctibus. alius eſt in vſuris. ſi nominatim conuenerunt contrahẽ
tes vt hic in fine dicitur. ⁊. ff. de verbo. obligatio. l. huiuſmodi in
fin. qđ eſt illa ratione. quia contractus ex conuentione. l. acci-
piunt vt. ff. depoſiti l. prima. §. ſi conuenerit. Or ſignori ad hanc
l. circa id quod dicitur in fin. opp. ⁊ ſignatur apertum contra: ⁊
videtur qđ non veniant vſure poſt moram ex die celebrati con
tractus etiam ſi nominatim conuentum eſt inter contrahẽtes
quia dicit iſta lex. ſi mutuaſti mihi centũ ⁊ promiſi tibi per ſtip.
quincũces vſu. quolibet anno. ⁊ ſi non ſoluerem ſuis diebus p
miſi tibi ſemiſſes. ⁊ ſic maiores. ⁊ ſi primo ⁊ ſecundo anno ſolui
tibi minores ⁊ tertio anno ceſſaui: non teneor tibi ad maiores
vſuras ex die celebrati contractus: ſed ex die quo ceſſaui ſolue-
re. vnde videtur contra. ff. de vſuris l. cum quidam. in princ. ad
quod vos dicetis vt ibi dicam. Item not. quod vnũ aliud no.
6 ⁊ mirabile colligitur ex. l. iſta † ſcilicet ꝙ pactum nudum veſtit
veſtitum: cum tota die dicimus contra ſcilicet ꝙ pactum veſti
tum non veſtiat nudum: ſed illud nudum ſubſequẽs vel prece
dens eſſet principale. quod inconueniens eſſet. ꝙ acceſſorium
veſtiret principale. C. de pactis. l. ſi pacto quo penam al. con-
tra. vt. C. de pactis. l. vlt. ſed hic non eſt ita ſi prima ſtipulatio eſ
ſet appoſita ſuper vſuris. ſi ſecunda ſtipulatio eſſet appoſita ſu-
per ſorte tunc eſſet ſecus. vnde cum fuit appoſita ſuper ſorte ⁊
vſuris bene veſtit aliud nudum pactuꝫ ſubſequẽs vt. C. de edi.
act. l. ſi apud. ſed que eſt rõ cuiuſlibet reſponſionis. ⁊ certe pri-
me reſponſionis eſt ꝙ pena non debet tranſgredi delictum. vt
C. de penis. l. ſancimus. ⁊ ſic cũ in vno ceſſauerit in eo debet pa
ti penam non in alio. ratio ſecunde reſponſionis eſt vt veniant
vſure ex die celebrati contractus: quia non eſt in mora: ⁊ ſic nõ
currunt vſure. ratio tertie reſponſionis vt pariat except. ⁊ act.
eſt quia fauore debitoris ⁊ creditoris eſt introductum vnde p
eis non contra eos debet retorqueri. vt. C. de le. ⁊ ſen. con. l. qđ
fauore. Modo ad hanc. l. oppo. ⁊ videtur. ꝙ debitor tenetur
ad vſuras omnium. xv. milium non nongentorum. vt ar. C. de
diſtractione pignorum. l. quãdiu. cum ſuis ſimilibus. ad quod
vos dicetis ꝙ aliud eſt in venditione pignoris quia illud eſt in
diuiduum. vnde quia veruꝫ eſt illum nõ ſoluiſſe. verum eſt etiaꝫ
pro illa ſumma poſſe vendi. vt ibi. ſꝫ hic ſecus eſt ꝙ tenetur ad
vſuras eius temporis tantum quo ceſſauit in ſolutione ſcilicet
nongentorum non omnium. xv. milium. ¶ Sed denuo oppo:
ad. l. iſtam. ⁊ videtur ꝙ debitor tenetur ad vſuras omnium. xv.
miliũ ex die interpoſite ſtipulationis: quia non debet ei eſſe dã-
noſum propter pactum. Rñ. non eſt ſibi damnoſum poſtꝙ ex
voluntate ſua eſt: ⁊ ſibi placet: cũ quilibet ſit moderator rei ſue
vt. C. mã. l. in re ſua. ſed ſi eo inuito eſſet oppoſitum ſibi eſſet dã-
noſum. ¶ Sed denuo inſtatur ad l. iſtam. ⁊ videtur ꝙ hoc pa
ctum de. ccc. dena. ſoluendis quolibet menſe fuerit interpoſitũ
gratia debitoris. ⁊ ſic debet ei prodeſſe non obeſſe vt. ff. de pac.
l. iuriſgen. §. ſed ſi fraudandi. Reſpon. hoc pactum hic apponi-
tur fauore vtriuſqꝫ. Si queras cui ſtipulationi ineſt pactũ ap-
poſitum incontinenti. nunquid prime facte ſuper ſorte. an ſecũ
de ſuper vſuris. Et certe videt̃ prime ſtipulationi nõ ineſſe cuꝫ
non ſit incontinenti poſt eam factum. ⁊ ita non in actu ſimul
ſe tenenti. nam inter primã ſtip. ſortis ⁊ hoc pactum ſtipulatio
vſurarum interuenit. ⁊ ita cõtrahentes iam videntur diuertiſ-
ſe ad alia negotia. Item ſecunde ſtipulationi nõ videtur ineſ-
ſe: qꝛ non fuit facta mentio de vſuris in pacto. ſed his non ob-
ſtantibus dico pactum ineſſe prime ſtipulationi ⁊ ſolutionem
eius modificat. ſtipulatio enim vſurarum nõ fuit actus. vel di
catis ꝙ ineſt vtriqꝫ qđ verius puto. Or ſignori ſuper. l. iſta cõ-
ſueuerunt formari due queſtiones que tangunt̃ hic per domi
num Io. ⁊ Az. ⁊ vnã formant ⁊ nõ determinãt. ⁊ prima que-
ſtio eſt talis. hic dicitur ꝙ pactum appoſitum incontinenti vel
ex interuallo ꝙ debeas in diem vel ſub cõditione que ſit ad ex
cipiendum valet vt. ff. e. l. pecuniam ⁊. ff. de pac. l. iuriſgentiũ. §.
ſed cũ nulla. Sed quia promittis mihi. x. ſub cõditione ſit pa-
ctum ꝙ debeas. x. pure ⁊ ſic ex interuallo eſt ne ſeruandũ: Di
xerunt quidã ꝙ ſic quia ait pretor. pacta bona fide facta ſunt
ſeruanda. vt ſupra de pactis. l. iuriſgentiũ. §. pretor ait. ⁊ nihil
eſt quod magis hominibus debeatur ⁊c. vt. ff. de pact. l. j. pre-
terea ita eſt in vltimis voluntatibus. qꝛ ſi aliquis tibi ſub cõdi
tione incontinenti poteſt adimere. vt. ff. de adimend. leg. l. iij. §.
conditio. ⁊. ff. de condi. ⁊ de. l. ſi ita. ⁊ ſi ita eſt in vltimis volun-
tatibus ⁊ in contractibus: quia parificantur contractus ⁊ vl-
time voluntates. vt. ff. de pac. l. pactum. Sed in queſtione iſta
eſt dicendum contra. ⁊ eſt dicenduꝫ ſi debes mihi. x. ſub cõdi.
⁊ ex interuallo pmittis pure non valet: qꝛ illud pactum ſit ad
agendum vnde non parit act. vt. C. de pact. l. legem. Sed vbi
debes. x. pure ⁊ ſit pactum ex interuallo pactuꝫ quod debeas
ſub condi. ſit ad excipiendum. non obſtat ꝙ pactum bonafide
factum debet ſeruari quia illud verum eſt ſi eſt veſtitum. Iteꝫ
non obſt. nihil eſt quod magis hominibus qꝛ verum ſi pacta
ſunt veſtita. Item non obſt. ꝙ idem inuenio in vltimis volun-
tatibus qꝛ illud verum eſt fauore vltimarũ voluntatum. ⁊ illa
ademptio obtinet vicem pure legati. Item non obſt. ꝙ cõtra-
ctus ⁊ vltime voluntates equiparant̃. nam multa ſunt ſpecia
lia in vltimis voluntatibus qđ non eſt in cõtractibus vt. C. de
fideicom. l. j. Sed denuo formatur hic alia queſtio ⁊ talis. mu-
tuaui tibi. c. ⁊ incõtinenti adiicio ꝙ ſcribas mihi. C. vel. ſi. nun-
quid iſtud pactũ parit nouã act. ⁊ veterẽ informat. põt dici ꝙ
nouam parit preſcriptis verbis qꝛ veſtitum eſt coherentia cõ-
tractus vt arg. ff. de pactis. l. in traditionibus. ⁊ hoc verum eſt
ſi pactũ apponatur animo donandi quia mutuũ non põt cõ-
trahi vltra quã numeratũ eſt ⁊ veteres non informat. quia eſt
incerta ⁊ certi condi. non datur ad incerta. vt. ff. e. l. certi cõdi.
ſecus ſi non apponeretur animo donandi cum obligatio que
cõtrahitur re vt eſt mutuum non poteſt cõtrahi vltra quã nu-
meratũ eſt. vt ſupra de pactis. l. ſi tibi. Vel poteſt formari hec
queſtio in ſtipulatione que non contrahitur re: ſed in alio. ſum
ſtipulatus a te. x. dari animo donandi ⁊ incontinenti appono
pactum vt facias foueam iſtud pactum parit nouam preſcri.
verbis non informat veteres qꝛ certi cõdi. non datur ad incer
ta. vt dixi. ⁊ factum eſt incertum. vt. ff. de verbo. oblig. l. vbi au-
tem. §. qui id quod in faciendo.

1 ¶ Morte domini ⁊ mutatione ſtatus geſtoris mandatum
reuocatur tamen debitores ignorantes reuocationem ſibi ſol-
uentes liberantur ⁊ illud quod quis facit non vt heres non ve
nit in actione familie erciſcunde. ⁊ dominium in accipientem
non transfertur non cõtrahere mutuum nec pignoris obliga-
tio ⁊ ſi ſtipulatio confertur nominatim in perſonã domini qui
tunc defunctus erat eſt nulla. Si vero in perſonam ipſius ge-
ſtoris conferatur tunc ſi hereditas non eſt adita hereditati ia-
centi acquiritur actio ex ſtipulatione. ſi vero erat adita tunc ſi
heredes erant bone fidei quia ignorabant illum eſſe effectum
liberum acquiritur omnibus heredibus ſecus ſi erant maleſi-
dei. hoc dicit.
2 Errans regulariter transfert dominium rei. vbi fallit.

Eius qui in prouincia.

1 ¶ † Signori. l. iſta reſpicit illam partem rub.
de rebus creditis. naꝫ de credito agit̃ in. l. iſta
Item reſpicit illam partem rub. ſi certum pe
tatur: qꝛ de mutuo ſit mentio. ⁊ illã de certi cõ
di. ⁊ iſta conſueuit valde difficilis reputari. ⁊ indubitanter lex
iſta eſt difficilior quam ſit precedens. tamen ſi intelligatis ca-
ſum ⁊ ſummariã expoſitionem litere. licet materia eius ſit ſub-
tilis quo ad quid cetera alia ſubintelligetis. ⁊. l. iſtam diuide-
tis hoc modo ⁊ dicetis quod africanus iuriſconſul. in. l. iſta pri
mo ponit quoddam thema ſecundo ex illo themate formant̃
queſtiones ſex. licet dominus Az. ⁊ ceteri gloſſatores ſcribant

ꝙ hic formantur tres queſtiones.tertio illas per ordinem in li-
tera determinat.⁊ thema eſt tale.quidam paterfa. titius nomi-
ne ciuis romanus erat homo pecunioſus:⁊ abundabat pecu-
nia:nec illaꝫ poterat fenori dare rome vt placebat ſibi:quia ibi
dabatur ſub leuioribus vſuris propter magnam abundantiā
pecunie que ibi erat vnde quidā ſeruum ſuum ſtichuꝫ nomine
de quo multum confidebat datis ſibi mille lib.iuſſit ire in pro-
uinciā vbi erat magna penuria pecūie.vt in anglia ⁊ in frācia.vt
ibi calendarium exerceret.i.vt ſub vſuris mutuaret pecuniā de
calendis in calendas.⁊ ita fecit eū inſtitorē:ſtichus ſeruus iſte
iuit in prouinciam cepit ibi calendarium exercere ⁊ pecuniā fe-
nori dare.titius paterfa.ciuis romanus remanſit rome:⁊ dum
eſſet in extremis conſtitutus fecit teſtamentum in ſcriptis. in
quo quidē teſtamēto ſtichū ſeruū ſuū in prouincia exiſtentē iuſ-
ſit eſſe liberū.⁊ ipſuꝫ inſuper inſtituit pro parte dimidia vel ter-
tia ſibi heredē:non eſt vis.alium vel alios pro alia parte ſibi he-
redes inſtituere:mortuo titio patrefa.poſt iſtud teſtamētū ap-
tum fuit rome corā magiſtro cenſus publicatum ⁊ recitatū ad
perēnē memoriā ſtichus ſeruus in prouincia cōſtitutus igno-
rans omnia hec.ſ.dominū ſuum mortuū ⁊ ſe liberū iuſſuꝫ ⁊ pro
parte ſe heredem inſtitutū tria fecit poſt mortem domini. nam
pecunias mutuatas viuente titio domino ſuo ipſe exegit a de-
bitoribus qđ eſt primū aliquas de nouo credidit debitoribus
ſine ſtipulatione qđ eſt ſcđm interdū cū ſtipulatione ⁊ pignorib'
aliquas de nouo credidit qđ eſt tertium.iſtud eſt thema ex iſto
themate formantur hic ſex queſtiones licet vt dixit dominus
Az.⁊ alii glo.ſcribant hic ꝙ tres formantur queſtiones.Et pri-
ma queſtio eſt talis. ſi ipſe ſtichus ignorans predicta aliquas
pecunias recipit a debitoribus.vtrum debitores tali ſolutione
ſint liberati. ad iſtam reſpondetur ꝙ ſi debitores ignorabant
titium dominuꝫ eſſe mortuum indubitāter tali ſolutione ſunt
liberati.¶ Scđa queſtio eſt, qua act.tenetur ſtich' ſeru' cohe-
redibus ſuis ad pecunias reddendas quas accepit a debitori-
bus pro portionibus eorum.Ad quod reſpondetur ꝙ non te-
netur iudicio fami.herc.quia non fecit vt heres ⁊ pro parte ſua
poterat explicare.ſed tenet̄ act.neg.geſt.¶ Tertia queſtio eſt
talis.ſi ſtichus ignorans predicta aliquas pecunias de nouo
mutuauit debitoribus an faciat eas accipientis ⁊ an ſit mutuū
in totum vel pro portionibus coheredum. Ad quod reſpōdet
iuriſcon.ꝙ pro parte ſua tantum pro qua heres erat fecit acci-
pientis.⁊ mutuum eſt contractum ſed pro portionibus cohere-
dum non fecit accipientis ⁊ mutuum nō eſt cōtractum. quod
probatur arg.tali. Dedi tibi pecuniam ⁊ mandaui tibi vt titio
credas eam ſi me mortuo ignorans tu ei mutuaſti non facis ac-
cipientis:quia finitum eſt mandatum morte mandantis re in-
tegra.ſic ⁊ hic ſtichus ignorans dominum mortuum. mortuo
titio patrefa.finitum eſt mandatum.nec eſt poſtea mutuū pro
portionibus coheredum. Si queratur ratio diuerſitatis qua-
re debitores liberantur:ſed accipientes non obligant̄ pro par-
te coheredum.ratio eſt illa:quia vbi debitores ſoluūt ſticho tra-
ctatur de liberatione.ſed vbi accipientes obligantur tractatur
de obligatione.⁊ fauorabiliores ſumus ad liberandum quam
ad obligandū.¶ Quarta queſtio eſt.ſi ſtichus mutuauit poſt
mortem domini ⁊ accepit pignora.vtrum pro parte coheredū
teneantur pignora obligata.Et reſpondetur cum in pecunia
coheredum mutuum non ſit contractum. igitur nō tenent̄ pi-
gnora ſi illam pecuniam pro parte coheredum nō fuit ſtipula-
tus:quia ſi non tenuit principale.ſ.mutuū pro parte coheredū
nec tenet acceſſoriū.ſ.pignora.¶ Quinta queſtio eſt ſi ſtipula-
tus fuerit reddi pecuniam quas de nouo credidit domino ſuo
quid iuris ſit.Et reſpōdetur ſi ſtichus fuit ſtipulatus titio do-
mino ſuo qui mortuus erat nulla eſt ſtipulatio pro parte cohe-
redū:cuꝫ fuit ſtipulatus ei qui nō erat in reꝝ natura.¶ Sexta
queſtio eſt ſi ſtich' ſtipulatus eſt ſibi vel ſimpliciter reddi ſi qđ
iuris ſit.ad quod reſpondet iuriſcō. diſtinguendo.aut non erat
adita hereditas per coheredes.quo caſu per iſtum ſeruū queſi-
ta eſt ſtipulatio pro portionibus coheredum hereditati iacen-
ti.⁊ per conſequēs coheredibus. pro ſua autem parte ſibi que-
ſiuit.nam ex qua cauſa liber homo a nobis bona fide poſſeſſus
ex re noſtra querit nobis.ex eadē cauſa ſeruus qui putat ſeruū
cum non ſit querit hereditati iacenti. Si aūt hereditas iā erat
adita.tunc ſi coheredes ſciebāt eum pro parte coheredem ⁊ li-
bertum eſſe iuſſum.⁊ ſic non habebāt animū poſſidendi eū pro
parte eoꝝ non queritur eis actio.hereditati nō:quia non iacet
⁊ tunc dicitur hereditas quādo iacet ⁊ nōdum eſt apprehenſa
ſed ea adita dicitur patrimoniū. Si aūt ignorabāt eū liberū ee
heredē pro parte.vt quia erāt ſimilis conditionis ⁊ non fuerūt
preſentes in recitatione teſtamenti rome.hoc caſu idem dicen-
dum eſt.ſ.ꝙ eſt in eo caſu quando ſtipulatus eſt ſibi vel ſimpli-
citer hereditate iacente ſcꝫ vt pro parte ſua queratur ſibi:⁊ pro
portionibus eorū coheredibus.⁊ idem eſt dicendum ſi iſti co-
heredes eſſent ſtipulati a debitore hereditario.ſ.vt pro parte
ſtichi queratur ſticho.⁊ ita ſi coheredes erant eiuſdem cōditio-
nis cui' erat ſtichus ſeruus:vt qꝛ fuerāt de neceſſariis:eueniet
illud quod ad inuiceꝫ bona fide videbuntur ſe poſſidere. ⁊ ſibi
bona fide ſeruire hoc dicit iſta.l.vſqꝫ in fi.videte expoſitionem
litere. [cuis] ſcilicet dñi titii nomine:⁊ ciuis romanus [qui in
prouinciā].i.in angliā vel in franciā vbi eſt paupertas pecunie ⁊
feneratorū [ſtichum ſuum].ſ.ſuum [calendario ꝓpoſuerat].i.
fenori exercēdo de calendis in calendis. ⁊ ſic ſumunt̄ cal. ſ. de
le.iii.l.qui filium.⁊ l.vxorem.§.legauerat [rome].ſ. vnde duce-
bat originem [teſtm̄].ſ.factū in ſcriptis.[recitatū] coram magi-
ſtro cenſus.ſed in aliis prouinciis coram preſide:hodie coram
defenſoribus ciuitatis:vt.C.de teſtamentis.l. teſtā.⁊.l.cōſulta
diualia.⁊ in aut.de defen.ciui.§.nulla. coll. iii. Si queras qua-
re fuit facta iſta recitatio teſtamenti rome. poteſt dici dupli-
citer.⁊ vno modo ſic:qꝛ olim ante tēpora Iuſti.nō poterat heres
adire hereditatē ante aperturam tabularum niſi eſſet heres in
ſolidum inſtitutus.vt.C.de cadu.tol.l.vnica.§.cum igitur.⁊.ſ.
de iur.⁊ fac.ign.l.i.in fi.vnde cuꝫ iſte erat pro parte heres ideo
fuit recitatum rome.vel dicatis ſecundo modo ꝙ ideo fuit fa-
cta recitatio teſtamenti rome:quia olim ante tēpora iuſtiñ. he-
res inſtitutus non poterat adire hereditatem clauſis tabulis
niſi eſſet heres inſolidum inſtitutus.vel niſi eſſet de ſuis vel de
neceſſariis.vt.C.de iure deli.l.iii.⁊ inſtit. de hered.quali. ⁊ diffe.§.neceſſarii.ſed cum iſti fuerint de neceſſariis heredibus.igi-
tur non fuit neceſſe recitari. Reſpondeo hoc ita de facto fuit.
non autem notat quod ita debuerit fieri de iure. ſed ſecus eſt
hodie.quia poteſt adiri hereditas a quolibet:etiam clauſis ta-
bulis.vt.C.de caducis tol.l.vnica.§.in nouiſſimo. Or ſequitur.
[quo] ſcilicet teſtamento [liber] ſcilicet inſolidum ⁊ ex parte
heres ſcriptus. ⁊ ita hec dictio ex parte determinat hanc di-
ctionem heres non liber.quia libertas eſt indiuidua. vt. ſ. de
lib.cā.l.duobus.[qui].ſciꝫ ſtichus [ſtatus ſui] ſcilicet primeui
que eſt libertas:quia hec ſeruitus eſt introducta iure gen.vt.ſ.
de iuſti.⁊ iur.manumiſſiones quia ignorabat ſe liberum [pe-
cunias defuncti.].i.titii dñi ſui. Et no.hic duas proprietates.
vna cum dicit pecunias defuncti:ſi nihil habeat defunctus:qꝛ
mors oia ſoluit.vt in aut.de nupt.§.deinceps.coll.v. Iteꝫ quia
ſi dñs viueret nō eſſet ſua.ſed eſſet ſibi debita.vt.ſ.ꝙ cum eo. l.
ſ.[aut exegit] alias exegerit.ſed in hoc non eſt vis. ⁊ litera iſta
aut legitur dupliciter.aut vno modo aut pro et. ⁊ ſic aut legit̄
copulatiue.ſic ⁊ alibi disiuncta accipitur pro coniuncta. vt. C.
de ver.ſig.l.cum quidam.⁊.ſ.de ver.ſig.l.ſepe. vel pōt legi pro-
prie. [aut exegit]. i. recepit a debitoribus aliquas pecunias
[aut crediderit vel interdum ſtipularetur] ſub. pecunias red-
di.⁊ interdū nō ſtipularetur [⁊ pignora acciperet] ſub.⁊ inter-
dum pignora non acciperet.qꝛ hec oia infra determinant̄ ⁊ hu-
uſqꝫ durat thema.ex quo themate ſcđm az. formantur tres que-
ſtiones ⁊ determinantur in litera per ordinem. ſed ego dico vt
dixi in caſu.quod ex iſto themate formātur ſex queſtiones ⁊ de-
terminātur in lrā.[conſulebat̄].ſ.affricanus iuriſcon. qui fecit
l.iſtam [quid de his] ſcꝫ qōnibus [iuris eſſet]. ſ. de hoc thema-
te.ex quo tres qōnes formātur ſcđm az.⁊ prima incipit hic ⁊ du-
rat vſqꝫ ibi [quas ⁊c.] Ibi ſcđa incipit ⁊ durat vſqꝫ ibi quod ſi
proponat̄.tertia incipit ibi ⁊ durat vſqꝫ in fi.ſed ſcđm qđ ego di-
co formātur ſex qōnes.⁊ prima incipit [placebat ⁊c.] modo de-
terminat primam queſtionē [ei].i.ſticho [liberatos eſſe].ſ.ipſo
iure [deceſſiſſe] ⁊ ita cum debitores acceperant a ſticho propo-
ſito calēdario.i.pecuniā fenori dādo de calēd.in calēd.igno-
rabant dominum ſtichi mortuum.ſi ſoluunt ei ipſo iure liberā-
tur tali ſolutione:quia bona fide ſoluerunt ſecus ſi ſcirent do-
minum mortuum.⁊ ſic ſcirent mandatum per conſequens re-
uocatum:quia tunc ſi ei ſoluerunt nō eſſent liberati.vt.ſ.de ſo-
lu.l.ſi ꝓcur.§.i.⁊.§.ſed ⁊ ſi.⁊.l.ſi quis.⁊.l.qui hominem.§. ſi ti-
tium.⁊.l.cū quis.§.ſi debitorē meum [earum] Incipit ſcđa que-
ſtio ⁊ eius determinatio [dari debere].ſ.coheredibus.⁊ eſt du-
plex ratio quare ſtichus non tenetur fami.herc.iudicio.vna eſt
quia non accepit pecuniam vt coheres : quia tunc teneretur
iudicio fam̄.herci.vt.ſ.fam̄.herc.l.⁊ puto. §. ⁊ ſi dolo.et.l. qua
erat. Item eſt ſecunda ratio:quia iſte ſtichus fecit tale quid ꝙ
pro parte ſua ſiue parte coheredū poterat explicari ⁊ tunc non
agitur fam̄.herc.ſed agitur actio.nego. geſt. ſecus ſi pro parte
ſua ſiue parte coheredum nō poterat explicare quia tunc age-
retur famil.herci.vt iſta probantur ſupra fam̄.herciſ.l.heredes
§.ſumus.⁊.ſ.communi diui.l.ſi quis.§.ſiue.[quas vero] modo
incipit determinatio tertie qōnis [crediſſet]. i. mutuo dediſ-
ſet [eſſe].i.accipiētis factas.vnde quia pro parte ſua facte acci-
pientis eſt mutuum.vt.ſ.eo.l. ii.§. appellata. ſed pro parte co-
heredum nō fecit accipiētis.[nam ⁊ ſi] nunc ꝓbat deciſionem
queſtionis

queſtionis huius [non facies] quia finitũ eſt mandatum morte domini re integra. vt inſti. man. §. recte. ꝛ. ff. de ſol. l. viii. [neque enim] Rñ. tacite obiectioni que poſſet ſibi fieri [ei] id eſt ſticho [alienaret] ꝛ eſt ratio: quia vbi debitores ſoluũt ſticho tractatur de liberando. ſed vbi mutuat tractatur de obligãdo: et proniores ſumus ad liberandũ quam ad obligandum. vt. ff. de actio. ꝛ obl. l. arrianus. Incipit ſecũdum me quarta queſtio [nulla ſtipulatio interueniſſet] ſub. cum mutuaſſet pecunias [neq; pignora teneri] quia ſi non tenuit mutuũ pro parte coheredũ nec etiam pignora. q2 ſi non valet principale ꝛc. vt. ff. de reg. iu. l. cum principalis. [q ſi.] Incipit quarta queſtio ꝛ eius determinatio [mortuo] hic non continebat in ſtipulatione. ſed hic promittis dare iſta. x. que tibi mutuo domino meo titio qui iã erat mortuus cũ ignorabat eũ mortuũ [ſtipulatus] vt. ff. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis. §. ſeruus. [q ſibi] Incipit ſexta ꝛ vltima queſtio. ꝛ durat vſq; in fin. l. ꝛ diuidit in tria dicta [ſtipulatus eſſet] ſub. vel ſimpliciter: q2 hec duo ſunt paria vel ſtipulari ſibi vel ſimpliciter. vt inſti. de ſtip. ſer. §. ſiue [hereditati] ſc3 iacenti [eum acquiſiſſe] ſc3 pro parte coheredum. alii intelligunt in totum. [ita hereditati] ſc3 iacenti [acquiri pōt] hoc eſt primũ dictum huius ſexte queſtionis. ꝛ ex iſto primo dicto colligetis vnã regulaʒ quã alibi non inueniemus ita expreſſe quo caſu per liberum hominem bona fide poſſeſſum ex re mea queritur mihi eodem caſu qui putat ſe ſeruũ ꝛ eſt liber iacenti hereditati acquirit ex re hereditaria qđ procedit ex eo qđ hereditas ſuſtinet vicem perſone. vt. ff. de acquiren. reꝝ do. l. in eo. ꝛ. l. ſe. ꝛ. l. hereditas [poſt aditam] Incipit ſcđm dictum huius ſexte queſtionis [dici poteſt] vt acquiratur hereditati iacenti: quia iam adita erat hereditas. Item nec pro parte coheredũ quia ſciebãt eũ liberum. vnde non habebant animum poſſidẽdi eam vt. ff. dicit [q ſi proponat] Incipit tertiũ dictum huius ſexte queſtionis. ꝛ iſte ver. legit tribus modis vno modo ſcđm Jo. ꝛ Azo. ꝛ hunc proſequunt gloſſe noſtre. ſecũdo modo legitur ſcđm dominum meũ Jac. tertio modo ſcđm q ego conſueui vobis legere: tamen premittaʒ lecturam domini Jo. ꝛ Az. ꝛ ſcđm eam exponam literam. ſecũdo ſubiiciam lecturaʒ domini mei. tertio lecturam meam annectam vobis ſ3 Jo. ꝛ az. habetiſtũ ſenſum dictũ eſt ſi ſtichus ſtipulatus eſt ſibi vel ſimpliciter ꝛ adita non erat hereditas ꝛ coheredes ſciebant eum liberum ꝛ coheredeʒ quid iur. modo dicit quid iuris ſit. ſi hereditas nõ erat adita qua tunc ſi coheredes ſciebant eum pro parte coheredem ꝛ liberum eſſe iuſſum ꝛc. vt dixi in caſu. hic repetas ꝛ ſ3 iſtum intellectum exponetis ita literam. [id ignoraſſe] ſc3 ſtichum liberum ꝛ coheredem [fuerit] quia fuerunt ſerui titii domini ſtichi. vnde ſunt heredes neceſſarii ſiue velint ſiue nolint vt inſti. de here. quali. ꝛ dif. §. neceſſarii. Reſponderi ſcđm quod dictũ eſt hereditate non adita: q2 dictũ eſt querit hereditati iacenti ꝛ per eam per conſequens queri heredibus ita ꝛ hoc caſu [ſeruire videantur] vnde ſtichus ex ſtipulatione ſua querit coheredibus ꝛ ecõtra. querit ei ex ſtip. coheredũ q2 ipſi videnẗ ſe adinuicem poſſidere nõ aũt hereditas poſſidet eos. vt. ff. ſi quis li. eſſe iuſ. fu. ſceuola. Or ſignori ſcđm iſtam lecturam habetis ſi tres ſerui fuerunt heredes inſtituti ꝛ ſtichus qui ignorabat dominum mortuũ fuit ſtipulatus ſibi vel ſimpliciter reddi pecunias quas mutuo dederat ſi coheredes ignorabant q vidẽtur ſe adinuicem poſſidere bona fide vnde ſicut ſtichus hereditati iacenti querit. ꝛ ſic per eum queritur coheredibus. ita ſi coheredes poſſederunt cum bona fide ex ſtipulatione eius queritur eis ꝛ econtra ipſi ſtipulando querunẗ ei. Sed ad iſtam lec. opponitur ſic. hic dicitur ſtichus poſt aditam hereditatem eſt ſtipulatus ſibi vel ſimpliciter pecunias mutuatas reddi ꝛ coheredes ignorabant eum liberum pro parte ſua fecit accipientis pro parte coheredu3 nõ. Sed dic mihi pro parte coheredũ cui acquirit. hereditati iacenti non: quia iam erat adita hereditas vt ſeruus non acquirit eis: quia iam erat liber. vt liber nõ quia non habebant animũ poſſidendi eum. ꝛ idem ſi haberent animum poſſidendi eum cum corporalis poſſeſſio interuenire nõ poſſit: ꝛ cum ſolo animo non queritur poſſeſſio. vt. ff. de acquir. poſ. l. poſſideri. in prin. ꝛ. l. quẽadmodũ. ad quod dixerunt quidam q queritur hereditati iacenti ſi dicas erat adita. Rñdent ipſi non videtur adita ex quo non erat poſſeſſio apprehenſa. vt ff. de crimi. expi. hered. l. ii. vel dicatis qđ querit coheredibus. ꝛ hoc eſt ſpeciale qđ querit ſolo animo vt ꝛ alỹ. ff. de cõtra. emp. l. clauibus. Or ſignori iſta lectura domini Jo. ꝛ Az. quaʒ gloſſe noſtre approbant. ſed iſtam lecturam non approbat dominus meus: imo timens oppoſitionem ſupra relatam reprobat eam. nec obſt. q ipſi dicebant qđ hic erat ſpeciale qđ queratur ſolo animo: quia animus hic non interuenit cum hoc ignorarent Item alia ratione non videtur mihi bona: q2 ſi tres ſerui ſunt inſtituti ꝛ iuſſi ſunt eſſe liberi poſſunt ſe bona fide poſſidere: q ſi vnus poſſidet aliũ: ergo ille qui poſſidetur ab alio non poteſt poſſidere illum qui poſſidet. vt. ff. de acquiren. re. do. l. liber homo in fi. ꝛ. ff. de acquiren. poſ. l. cum heredes. §. in his. ꝛ ideo dominus meus legebat alio modo hunc ver. [q ſi proponatur ꝛc. [ꝛ ſic dictum eſt. ſ. ſi ſtichus poſt aditaʒ hereditatẽ mutuauit pecunias ꝛ ſtipulatur ſibi vel ſimpliciter ex quo coheredes ſciebant eum liberum non habebant animum poſſidẽdi eum. vnde nõ querit coheredibus. ſed quid ſtichus mutuauit pecunias poſt aditam hereditatem ꝛ ſtipulatus fuit. ꝛ coheredes ignorabant eum liberum adhuc pōt idem reſponderi. vt ex ſtip. ipſius non queratur coheredibus. ꝛ hoc dicit ſecundũ eum iſte ver. ꝛ legebat ita literaʒ. [idem reſponderi poteſt] ſcilicet quod dictum eſt in proximo caſu. vt ex eius ſtipulatione non queratur coheredibus. ꝛ iſtum ver. ſeq. quo quidem caſu ꝛc. dominus meus dicebat non eſſe referendũ ad proxime dicta vel ad caſum vbi iam erat adita hereditas ſed eſt referendum ad illum quando hereditas iacebat. vnde dicebat ipſe videatis illum ver. quod ſi. ꝛ lego eum ſtatim vobis. modo accipiatis illum ver. quo quidem caſu ꝛc. [videãtur] quia ſicut ſtipulando ſtichus q̃rit hereditati iacenti ita coheredes ſui. S3 hec lectura ſimiliter non placet. tamen hec lectura ponit iſtu3 ver. ſub caſu adite hereditatis nec video cur referatur ad hereditatem iacentẽ. tamen quia hereditate iacente fruſtra fit mẽtio in litera de coheredibus ſue conditionis qui ignorabant eum eſſe coheredem ꝛ liberum iuſſum cum ex ipſa ſtipulatione habeat adiri hereditati iacenti non coheredibus. tamen q2 iſte intellectus eſſet nimis remotus a litera iſta. ꝛ non eſt veriſimile quod iuriſcõ. ita ſeparate dixiſſet de materia iſta ꝛ ideo vos legetis tertio modo iſtum ver. quod ſi proponatur ꝛc. ſecundum q ego conſueui eum vobis legere ꝛ dicetis ſic. ſ. proxi. habuiſtis quod ſi ſtichus poſt aditam hereditatem ſtipulatur vel ſtipuletur ꝛ coheredes eum liberum ſciebant non querit eis. ſed quid ſi proponatur quod heredes ignorabant eum liberum vt quia ipſi ex neceſſariis erant poteſt ide3 reſponderi quod non queratur eis ne ſi aliter diceremus quod quereretur eis iam haberemus dicere ecõtra ſcilicet q ipſi quererent ei ex ſtipulatione eorum ꝛ ita haberemus dicere quod inuiceʒ ſe poſſidere viderentur. ꝛ ſic ſeruire bona fide quod eſſet abſurdum ſi vnus poſſideretur quod poſſet aliũ poſſidere. ꝛ ſecundum hoc exponetis ita literam [poteſt ad hoc idem reſponderi] ſcilicet quod dictũ eſt in proximo caſu [quo quidem caſu] id eſt ſi diceremus q ſtichus ex ſua ſtipulatiõe quereret coheredibus [videantur] ſub. vel ſe poſſidere videanẗ q eſſet abſurdu3. Or ſignori ex his que dicta ſunt potuiſtis perpendere caſum huius. l. ꝛ ſummariã expoſitionem litere modo circa. l. iſtam eſt inſiſtendum opponendo ꝛ reſpondendo ꝛ diſtinguẽdo ꝛ querendo. ꝛ opponamus per ordinem ad legẽ iſtam. Et ad. l. iſtam ſunt ſex oppoſitiones ſicut hic formantur ſex queſtiones. ꝛ ſtatim ad deciſionem prime queſtionis opponitur. vos habetis hic. ſi debitores ſoluerunt ſticho ignorantes dominũ mortuum liberantur ipſo iure ergo ſi ſciuerunt non liberantur. ſed lex contra. dicit aperte que dicit ſi paterfa. inſtitorem ordinauit ꝛ mortuus eſt relicto impubere. ſi debitores ſoluerunt inſtitori liberantur ab impubere. vt. ff. de inſtitoria. l. ſi quis. §. impubes. Ad quod dicetis duobus modis. ꝛ vno modo ſic in. l. contra debitores ſciebant heredem domini vti eodem inſtitore ꝛ inſtitoriũ mandatum reuocatu3 non eſſe. ideo debitores ſoluendo eo, tali ſolutione liberantur ſed in. l. noſtra debitores ſciebant dñm mortuum: nec ſciebant heredem vti opera inſtitoris. ꝛ ſic ſciebant remotu3 mandatum. vnde ſi ſoluerunt videntur ſoluiſſe indebite. ꝛ ideo non liberantur. vt. C. de condic. indeb. l. creditoris. Vel poteſt dici quod eſt differentia inter inſtitorem ꝛ procuratorem. nam inſtitoris officium eſt latius quia inſtitor eſt procurator. non econtra. vnde inſtitor eſt qui proponitur alicui negotiationi exercende viuo domino, vel eo mortuo. ꝛ ideo officium eius non finitur morte domini quia procurator eſt cui mãdatur aliquid faciendum viuo domino. ꝛ ideo ſoluitur mandatum procuratoris morte domini. vt. C. man. l. mandatum. niſi defunctus dominus voluerit mandatum poſt mortem ſuam durare. vt. ff. man. l. ſi vero. in fi. ſecus eſt in mandato iuriſdictionis ꝛ iudicis delegati. quia nõ durat ſicut mandatum ꝓcuratoris poſt mortem iudicis delegantis etiam ſi hoc voluit. vt. ff. de iuriſ. om. iud. l. ſed quia. Secundo inſtatur ꝛ opponit ad ſcđam queſtione3 dupliciter hic dicitur ſi ſtichus recipit pecunias a debitoribus poſt mortem domini pro parte coheredum non tenetur coheredibus fami. er. iudi. ſed neg. geſt. ſed lex contradicit aperte. que dicit. ſi ſeruus geſſit negocia domini. de geſtis viuo domino tenetur coheredibus famil. erc. iudicio. vt. ff. famil. er. lege meuius. §. ſeruus. Ad quod vos dicetis ita coheres de geſtis poſt mortem

domini ſi geſſit vt coheres tenetur famil.herciſc.coheredibus:
quia iudicium famil.herciſ.datur inter coheredes vt. ff. famil.
herciſ.l.j. ꝛ. ij. ſed ſi non geſſit vt coheres poſt mortem domini
tenetur neg.geſt.ſed de geſtis ante mortem domini tenetur fa
mil.herc.adeo quia illa negotia ſiue bona erant in bonis domi
ni tempore mortis ꝛ tenetur ideo famil.herciſc. quia feciſſet vt
coheres.ſed hic ſi geſſit poſt mortem domini non tenetur fam.
herciſ.quia illa bona non erant in bonis domini. ꝛ ideo non te
netur vt coheres quia fecit vt ſeruus. ꝛ ideo tenetur acti. neg.
geſt. q2 illa negotia non erant tẽpore mortis in bonis domini.
¶ Sed tertio opponitur quomodo tenetur ſtichus coheredi
bus pro parte coheredum acti.neg.geſ.quia videtur non cohe
redum eſſe negotiũ aliquo de predictis quatuor modis.re ipſa
non:quia in rem coheredum non impendit.ipſo geſtu.quia nõ
ſoluitur creditoribus coheredum.non cura vel geſtu. quia per
tinebat ad coheredes.vt ad tutores vel curatores.ratihabitio
ne non.quia ſtichus non exigebat nomine eorum. ſed nomine
defuncti vnde ceſſat acti.neg.geſt.l.ſi pupilli.§.ſi ego.ꝛ.§ quid
ergo.Ad quod poteſt dici negotium erat coheredu3 ratihabi
tione:quia iſte ſtichus recipiebat pecunias nomine domini.igi
tur ſi mortuus erat faciebat nomine coheredum:quia interpre
tatione iuris eadem eſt perſona coheredis ꝛ defuncti.vt in au
ten.de iureiuran.a mo.p̃.in princip.vel poteſt dici hoc licet ne
gotium nõ ſit negotium coheredum altero de quatuor modis
tamen eſt eorum ratihabitione ꝛ ſi non ipſo iure tamẽ per me
dium.ecce ſi debitores ſunt liberati a coheredibus per ſolutio
nem quam fecerunt ſticho:quia non poſſunt habere regreſſus
coheredes contra debitores:tamen in ſubſidium habent ratũ
vt ꝛ al.C.de rei ven.l.mat.ꝛ not.ff.e.l.ſi eum.C.de rebus ali.nõ
alie.l.j.Sed denuo ad id qð dicitur in tertia queſtione opponi
tur.vos habetis hic ſi iſte ſtichus poſt mortem domini mutua
uit pro parte ſua facit accipientis. pro parte coheredum non
ſed hec lex videtur contra.ecce ſi ſtichus ignorabat dominum
ſuum mortuum ꝛ mutuauit pecuniam vt domini ſui ꝛ erat ſua
pro parte ergo errauit.vnde non facit accipientis.ꝛ ſic non cõ
trahitur mutuum vt.ff.e.l.ij.§.appellata.ꝛ non transfertur do
minium vt.ſ.de condict.ob cauſam da.l.dedi. §. ſubtilius. ꝛ.ſ.
de acquir.rerum domi.l.ſi procura.ꝛ.ſ.de contrahẽ.emp. ꝛ vẽ
diti.l.ꝛ ſi conſenſum in fin.ad quod poteſt dici tribus modis.ꝛ
2 vno modo ſecundũ Ioan.regulariter nemo errãs transfert
β dominium rei ſue ſpeciale tamen eſt hic in pecunia mutuata:ſi
cut ꝛ alia multa ſpecialia ſunt in ea.vt.ff.e.l.ſingularia. ſed hec
ſolu.nõ placet mihi:quia eſt contra hanc ſo.ff.e.l.ſi ego ꝛ.l. ſi et
me.in quibus dicitur.ſi diſſentimus in mutuo non eſt mutuu3
alij voluerũt dicere q̃ hic ſtich⁹ nõ errabat:q2 pecunias quas
credebat putabat domini ſui igitur cum ſucceſſit ei pro parte.
pro ſua parte putabat ſuas iuris fictione.cum eadem ſit perſo
na defuncti ꝛ heredis vt.ff.dixi.vnde pro ſua parte contractũ
eſt mutuum vel poteſt dici tertio modo ſcd3 Azo. vt vos circa
articulum iſtũ ita diſtinguatis cum aliquis tradit rem vel tra
ditur volũtate.aut putat rem eſſe accipientis cũ ſit tradentis.
aut putat rem non eſſe accipientis nec tradentis.ſed putat ea3
cuiuſdam tertie perſone.in primo caſu cum credit rem accipiẽ
tis ꝛ non tradentis:quia credit rem ſuam ſibi reddere non au
tem credit rem ſuam transferre:non transfert dominium in ac
cipientem.ꝛ ſic intelligitur de condictione ob cauſam da.l.de
di.§.ſubtilius.in ſecundo caſu ſicut erat hic cum ſtichus mor
tuo domino mutuabat pecuniam:non putabat ſuam nec eius
cui mutuabat:ſed domini ſui.ꝛ ſic tertie perſone quo caſu quia
habebat cãm a dño talis error non nocet.ꝛ ideo trãſfert domi
niu3 ꝛ ſic intelligitur hic.aut putabat tertie perſone a qua cãm
non habebat.quo caſu non transfert dominium: quia errabat
vt.ſ.de acqui.rerum domi.l.ſi procurator.Vel poteſt dici quar
to modo ſecundum quod conſueui dicere.cum tradens vel is
cuius voluntate traditur tradit.aut erratur in re aut in perſo
na aut in cauſa.erratur in re dum trado rem quã puto tuam ꝛ
eſt mea. ꝛ tunc habet locum.§.ſubtilius. Si autem erratur in
perſona quia puto te verum creditorem meum eſſe:cum ſis fal
ſus nec alias eram tibi traditurus ſi te ſciuiſſem falſum hic in
dubitanter non transfertur dominium ſi allegares te procura
torem in rem tuam vt.ſ.de fur.l.ſi quis.ſi autem erratur in cau
ſa:quia puto me tibi debere cum nõ debeo.error cauſe non im
pedit tranſlationem domini. vt.ſ.de condictio.indebiti.l.ſi in
arca.Si dicas in caſu noſtro cum ſtichus mutuauit pecuniam
poſt mortem tertij domini ſui.nec fuit error in perſona nec in re
nec in cauſa quis fuit iſte error. Reſpond. putabat rem eſſe ti
tij cum eſſet ſua pro parte.quia ab illo habebat poteſtatem alie
nandi. vnde pro qua parte erat ſua facit accipientis. ꝛ ita lo
quitur iſte.§.Sed denuo ſignatur hic aliud cõtrariũ vos habe
tis hic ſi do tibi nũmos vt des eos ſticho me mortuo licet igno

a ¶ * Transfert dominiũ.Si errãs transfe rat dominiu3 vt ſ.har. l.l.cũ fundus.§.j.ſu pra e.ꝛ q̃ trãſ ferat ex inuiti h3 tetu har. in l.elegãter.§.ꝛ elegãter.ff.de dolo.

rans me mortuum non fiant titij: quia finitum eſt mandatum
morte mea re integra.ſed lex contradicit aperte. que dicit ſi do
tibi pecuniam. vt des titio.ſi me mortuo das licet ignores me
mortuum facis accipientis. vt.ſ. de donat. lege hoc tenetur.§.
ſi quis.Ad ſolutionem cuius contrarij dominus Ioã. ꝛ az. ita
dixerunt.aut do tibi pecuniam vt ſpeciem vel corpus in ſaccu
lo ſignato ita dicendo iſtum ſacculum pecunie des illi. hoc ca
ſu nõ trãſfero dominiũ pecũie in te.vñ ſi me mortuo tradas illi
licet ignores me dominum mortuum non tranſit in illum do
minium quia in te non transtuleram. ſed miniſterio tuo vole
bam ad illum venire.vt.ſ.de donat.l.ij.§.ſi pecuniam.in ſi. §.et
ita intelligitur quod dicitur hic.aut do tibi pecuniam in quan
titate:vt de iſtis facias quicquid velis.et alia.x. eiuſdem gene
ris des titio.quo caſu ſi das titio.x.me mortuo. licet ignorares
me mortuum facis accipientis.ꝛ ſic intelligitur.l.contra. Sed
ad iſtam ſolutionem videtur contradicere quedã lex que dicit
ſi vendo tibi fundũ ꝛ trado vt titio tradas.hic trado corpus.ꝛ
tñ ſi me mortuo tradis titio facis accipientis.vt.ſ.de acquiren.
poſ.l.fundi.§.ſi amicus.Ad quod vos dicetis. ibi eram obliga
tus tradere titio.ſi trado tibi vt tradas ei. ſi tradis me viuo fa
cis accipientis.Item ſi tradis me mortuo.quia eram obligat⁹
titio tradere facis accipientis.ꝛ liberas heredes meos. ſed hic
non eram obligatus dare titio.Vel poteſt ſolui alio modo con
tra legem illius fundi.§.ſi amicus.vt vos ita dicatis.ſi rem quã
volo dare alij do tibi vt ei des : ſiquidem transfero in te domi
nium.ſiue des me viuo ſiue me mortuo trãſlatum eſt dominiũ
in accipientem ſi non eſt translatum dominium in te ſi tradis
me viuo facis accipientis.ſi me mortuo tradis : quia finitum
erat mandatum.non facis accipientis. ꝛ ſic intelligitur hic. et
infra de donat.lege ſecunda.§.ſi pecuniam. Sed denuo ad a
liud opponitur.hic dicitur ſi ſtichus mutuauit pecunia3 domi
ni quem ignorabat mortuum.ꝛ ſtipulatus eſt ſibi dari vel ſim
pliciter.ꝛ iacebat hereditas querit hereditati.ꝛ per cõſequens
per eam queritur coheredibus pro parte coheredum.Sed dic
mihi ſi iſti tres erant eiuſdem conditionis quia erant heredes
neceſſarij.nonne potuit iacere hereditas.quia ſunt heredes ve
lint nolint.vt infra de acquirẽ.here.lege neceſſarios.Reſpõdeo
iſte caſus debet intelligi quando iſti tres coheredes non erant
eiuſdem conditionis : ſed ſolus ſtichus erat neceſſarius heres
alij erant voluntarij heredes.vnde pro parte ſua facit accipien
tis.ſed pro parte coheredum querit hereditati iacenti.¶ Sed
denuo inſtatur ꝛ opponitur.iſta litera in fine diſtinguit.an co
heredes ſciebant eum liberum vel non ſed hec diſtinctio non
poteſt eſſe quia ſemper ſciebant eum liberum cum teſtamentũ
eſſet recitatum rome.Reſpondeo vt dixi in caſu poteſt eſſe qð
ignorabant eum liberum et coheredem:quia non fuerũt rome
cum teſtamentum fuit recitatum.vel cũ fuerũt rome credebãt
illum alium ſtichum : qui eſſet eorum coheres quam illum qui
propoſitus erat calendario exercendo.Or ſignori circa legem
iſtam conſueui formare plures queſtiones. ꝛ modo ſubijciam
eas.hic dicitur ſi ſtichus ignorans ſe liberum et pro parte co
heredem mutuauit pecuniam pro parte ſua fecit accipientis.
ꝛ eſt mutuum.ſed pro parte coheredum non fecit accipientis.
ꝛ ſic non eſt mutuum:nec pignora tenẽtur.ſed quid de illa par
te coheredum. Reſpondeo ſi extant coheredes vendicabunt.
vt.ff.eo.lege rogaſti.in fi.ꝛ lege filiusfam.Sed quid ſi ſtichi co
heredes non vendicarent vel nondum adirent hereditatem.
nunquid iſte ſtichus poſſeſſionem quam transtulit in accipien
tem poterit condicere.certe ſic vt infra de condic. inde.lege in
debiti. §. ſi nummi.ꝛ hoc verum eſt conſumptione non ſecuta
alias eſſet ſecus ſi conſumptio eſſet ſecuta: quia reconciliatum
eſt mutuum pro parte coheredum ꝛ ita dabitur ei certi condi.
vt ſupra eo.lege rogaſti.in fine.ꝛ lege ſi a furioſo.in fine.et.l.nã
ꝛ ſi fur.in fine.ꝛ coheredibus tenebitur actio.nego.geſto. quia
in ſubſidium habebit ratum vel condictio.ſine cauſa quaſi iſte
ſtichus ſit locupletior ex re eorum. vnde bonum et equum eſt
quod reddat. vt ſupra eodem. l. ſi ꝛ me. ¶ Sed denuo quero
quo caſu ſtipulatus fuit domino inutilis eſt ſtipulatio. verum
eſt pro parte coheredum.Sed nunquid pro parte ſua erit vti
lis.poteſt dici quod ſic.quia hic extra id quod agitur tacita ori
tur obligatio ꝛc.vt infra commo.l. ſi vt quis. in fine. ꝛ idem pro
parte coheredum erat vt ſupra dictum eſt in alia queſtione.
Si dicas non mutuabat ſuo nomine.vnde non potuit ſibi que
rere actio. Reſpondeo. ex quo non potuit cuius nomine mu
tuabat queritur ei.vt.C.eo.lege ſi abſentis.¶ Sed denuo que
ro hic ſtipulatus eſt ſibi iacente hereditate. querit hereditati
iacenti,quomodo eſt intelligendum hoc.Reſpõdeo dicũt qui
dam q̃ querit hereditati p̃ parte coheredũ:ſed p̃ parte ſua q2
nõ iacet querit ſibi.Alij dicũt q̃ q̃rit hereditati iacẽti in totum.
¶ Sed denuo quero hic ſtipulatus eſt ſibi ſtichus. vel ſimpli

citer poſt aditam hereditatem: cum coheredes ſcirent eum liberum cui querit pro parte coheredum non querit hereditatẽ: quia iam erat adita hereditas a coheredibus: non quia nõ habebant animum poſſidendi eam: quid erit de parte coheredũ certe ſi ſtipulatus eſt ſibi reddi querit ſibi per ſtipu. quaſi reconciliatum ſit mutuum ſtipulatione. vt. C. eo. l. quamuis. Si autem agerent coheredes non poſſent: quia inutilis eſt ſtipulatio pro parte eorum cum iniquum eſſet vtrinq; querere act. ex conſumptione. cum ſtipulatio ſit cõſecuta vires ex numeratione. vt. ff. de ſtipu. ſer. l. i. §. pe. Si autem eſt conſumpta pecunia non videtur agi poſſe ex conſumptione vt. ff. de noua. l. cum enim. ⁊ l. ſi ita. Reſpondeo vbi eſt ſtipulatus ſibi datur act. ex ſtipulatione non ex conſumptione vel numeratione. Uel poteſt dici illis eſt verum quod datur actio ex ſtipulatione non ex numeratione quando numerat ſuo nomine: ſed hic alieno nomine ſcilicet domini numerauit. vnde dabitur actio non ex numeratione. vt. ff. de fideiuſſo. l. ſi quis pro reo. §. ſi nummos.

1 Qui in defectum alterius ſoluere promiſit petitione facta a primo non liberatur ſed ex actione demum idem contra. hoc dicit.

1 **Si ego.** In. l. iſta in ſui princi. dicitur. ponamus ſtipulatus ſum. x. a titio. poſtea ſum ſtipulatus a ſeyo quantominus poſſem conſequi a titio egi contra titium nunquid eo ipſo eſt liberatus ſeyus. certe nõ: ſed ſi egi cum titio ⁊ titius ſoluit liberatus erit ſeyus. ſed ſi egi cum ſeyo in quinq; cum certum erat ꝙ tunc titius quinq; facere poſſet. nunquid ſi titius deſinit eſſe ſoluendo reliqua. x. a ſeyo potero petere. Reſpõ. ꝙ non [a ſeyo] ſ. amico titii [quantominus a titio conſequi poſſim] i. quanto poſſibile ſit me a titio non conſequi. ſimilis expoſitio notatur. ff. de re. di. l. vltima. [petiero] litem conteſtando [nõ liberatur ſeyus] quia non litis conteſta. ſed perceptione liberatur quis. vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. ii. [alioquin] i. non erat mihi vtile ſtipulari a ſeyo ſi litem conteſtando cum titio eſſet liberatus [fecerit] i. ſoluerit [tenebitur] quia bona fides non patitur ⁊c. vt. ff. de regu. iuris. l. bona fides. [exigere potero] quia conſtabat quod titius poterat facere. v. ⁊ in. v. ſeyus [poſſim quanti] fui conſecutus a ſeyo. vnde licet titius deſinat eſſe ſoluendo in. v. ſeyus non tenebitur amplius: quia ab initio fuit mihi liberum agere cum quo velim. vt. C. de fideiuſſo. l. liberum fuit. ſed ſecus eſt in vltimis voluntatibus quia ſi egi cum vno herede ⁊ partem ſum cõſecutus poſſum agere cum alterutro. vt. ff. de lega. i. l. ſi ex toto. §. i. vel quia ibi dicitur cum alterutro exponitur id eſt cum altero. Or ſignori l principio huius. l. vt tollatis quedam contra. not. ꝙ triplex eſt modus accipendi fideiuſſores. eſt vnus modus ſi mutuo. x. tibi ⁊ volo ꝙ fideiuſſorem qui obliget inſolidum. hoc caſu non habet locum lex iſta imo hodie vtroq; preſente primo eſt cum debitore agendum niſi eſſet renunciatum beneficio illius conſtitutionis. vt. C. de fideiuſſo. aut. preſente. Alius modus eſt fideiubendi puta ſi mutuo tibi. x. ⁊ dico ego: des mihi fideiuſſorem. dixiſti tu volo dare inquantum non inueniret idoneus. ⁊ de tali loquitur hic igitur ſi egi cũ titio non ſtatim liberatur ſeyus. ſi ſed titius ſoluit totum vel partem. quatenus ſoluit liberatur ſeyus vt. ff. de verb. obliga. l. x.

1 Impersonalitas circa verbum executiuum obligationes non viciat ⁊ tunc dando fideiuſſorem idoneum liberatur.

1 **Labeo ait.** In. §. iſto† dicitur fui ſtipulatus a te quod curares decẽ mihi dari. nũquid poſtea teneris ad. x. mihi danda. certe non. quia videor ſtipulatus vt x. ſoluas: vel idoneum fideiuſſorem in decẽ des. ⁊ ideo hoc caſu non poſſum a te petere precise. x. dari. ⁊ hoc ait labeo ⁊ bene hoc dicit iſte ver. videatis expoſitionẽ litere. ⁊ caueatis vobis: quia hic eſt multiplex litera. vna dicit labeo ait eũ. x. curari. ⁊ tũc ſub. ſcilicet dari. Alii habent dari curari. ⁊ tunc legetis ita literam labeo ait. [cum. x. tu dari curari ſtipulatus ſis ⁊c.] alii habent dari tantum. ⁊ tunc ſub. curari ⁊ ſic valet ſtipulatio que alias non valeret puta ſi promitteres ꝙ titius daret mihi. x. vt. ff. de verbo. obligatio. l. ſtipulatio iſta. §. primo in princip. ⁊ l. inter ſtip. in principio. ⁊ l. quoti. ⁊ inſtit. de inutil. ſtipul. §. ſi quis alium. [ꝙ] ſcilicet quod liberatur promiſſor dando fideiuſſorem idoneum quando promiſit. x. dari curari [offerat] ſcilicet mihi x. Or ſignori cuſtodiatis vos hic aliud eſt ſi ſtipulor te curaturum. x. mihi dari primo caſu ſi velis dare fideiuſſores idoneos nõ liberaris. quia aliud pro alio inuito creditore ⁊c. vt. ff. de cõſtitut. pecun. l. promiſſor ſtichi. in fin. ⁊ ſupra e. l. ii. §. appellata. nam ſatiſfieri debet creditori quemadmodũ voluit creditor. vt ff. de pigno. actio. ſi rem. §. omnis. In ſecundo caſu cum ſtipulor curaturum. x. mihi dare curare videris mihi. x. dari ſiue des x. ſiue fideiuſſorem idoneum. ⁊ ideo non poſſum te conuenire preciſe vt. x. des. vt hic ⁊. ff. de verbo. obligati. l. ſi ita ſtipulatus fuero. l. ii. §. primo. ⁊ l. ſi quis ita ſtipula. ſit. §. primo. ⁊ l. illa ſtipulatio habere. §. eum qui. ſecus eſt in vltimis voluntatibus fauore vltime voluntatis: quia ſi teſtator inſtituat te heredem ⁊ iubeat te curaturum. x. mihi ſoluere preciſe teneris mihi decem dare. ⁊ ſic ſoluitur cõtra. ff. de legatis primo. l. heres. vi. charta. in principio.

De iureiurando Rubrica.

1, Iuſiurandum quid ſit ⁊ quotuplex ſit.

Uia occaſiõe rerũ creditarum ⁊ mutui ⁊ certi condictione generali. de quibus. ff. titu. proxi. dictum eſt. plerũq; defertur iuſiurandum ponitur rubrica de iureiurando. Et quia iuſiurandum aliud eſt voluntarium. aliud neceſſarium. ⁊ aliud iudiciale. dicit de iureiurando deferendo vel non deferendo. ⁊ quis ſit effectus iuriſiurandi

1 videamus ⁊ ſubiiciamus.† Et not. ꝙ iuſiurandum eſt proprie rei aſſerte ⁊ negate per deum firmata religio. vt. C. eo. l. ii. ⁊. ff. e. l. non erit. Item nota, ꝙ eſt triplex iuſiurãdum. eſt voluntariũ: iudiciale: ⁊ neceſſarium. ⁊ dicitur voluntarium quod defertur a parte parti extra iudicium. ⁊ dicitur voluntarium: quia ex voluntate vtriuſq; partis defertur ⁊ ſuſcipitur: dicitur iudiciale quod defert pars parti iudice approbante in iudicio. Eſt neceſſariũ quod defert a iudice reo vel actori inopia probationũ emergente. vt. ff. de in litem iurãdo. l. vltima. quidam tamen quod nos vocamus iudiciale vocant neceſſariũ ⁊ econtra. Item no. quod triplex eſt iuſiurandum veritatis ⁊ credulitatis ⁊ affectionis. ⁊ eſt vnum ſacramentum credulitatis. ⁊ iſtud eſt ſacramẽtum calumnie quod preſtatur: quia iurat actor quod bona fide agit. ⁊ reus iurat quod bona fide venit ad contradicendum vt ff. eo. l. ii. in principio. ⁊. §. i. Et eſt aliud ſacramentum veritatis cum iuratur ita eſſe. ⁊ non eſſe ⁊ iſtud aliud eſt voluntarium. aliud iudiciale. aliud neceſſarium. ⁊ eſt introductũ ad lites decidendas. vt. C. de rebus credi. ⁊ iureiurando in rubrica. ⁊ l. in bone fidei. ⁊. ff. de iureiurando. l. i. Eſt tertium ſacramẽtum quod eſt de affectione. vt ſicut eſt ſacramentum in litem. ⁊ de iſto habetis rubricam. ff. de in litem iurando. l. in actionibus. ⁊. ff. de in litem iurando. l. alio. Eſt quartum ſacramentum cum quis ſuſcipit adminiſtrationem reipublice. vt in authentica iuſiurandum quod preſtatur ab his in rubrica. ⁊ de his ſacramentis agit principaliter in legibus noſtris: quia rubrice inueniuntur. ſunt ⁊ multa alia ſacramenta de quibus incidenter fit mentio in rubricis noſtris. in libro noſtro. vt eſt ſacramentum teſtis. vt. ff. de teſtib. l. iuriſiurandi. Item vt eſt ſacramentum purgationis. vt ſupra de his qui ad eccle. confugi. l. preſenti. ⁊. ff. de fide inſtrumento. l. vltima. ⁊. ff. de iure dotium. l. penul. ⁊ vlti. Item ſicut eſt ſacramentum quod preſtatur a tutore. vt. ff. de epiſcopali audien. l. de creationibus.

1 Iuſiurandum eſt inductum ad lites finiendas.

1 **Maximum remediũ.** † In. l. iſta iuriſconſultus commendat delationem iuriſiurandi: ſiue voluntarii: ſiue iudicialis ſiue neceſſarii. ⁊ in. l. iſta dicitur ꝙ maximum remedium dirimendarum litium in vſum venit. ꝙ eſt religio iuriſiurandi: quia iuſiurandum defertur extra iudicium a parte parti ⁊ dicitur voluntarium vel defertur a parte parti iudice approbante. ⁊ dicitur iudiciale vel defertur a iudice inopia probationum emergente. ⁊ dicitur neceſſarium. hoc dicit iſta lex. videte expoſitionem litere. [qua] ſcilicet delatione [deciduntur] ⁊ iſtud nuncupatur interdum voluntarium. interdum iudiciale. interdum neceſſarium. Nam triplex eſt modus finiendarum litium: eſt vnus modus per rem iudicatam. vt infra de re iudicata. l. prima. ſecundus modus eſt tranſactionis. vt. C. de tranſactionibus. l. fratris. eſt tertius modus puta per iuſiurandum. ⁊ hoc eſt maximum. vt hic. ⁊. ff. eodem. l. proxima. Item nota ꝙ eſt triplex iuſiurandum. voluntarium. iudiciale ⁊ neceſſarium. voluntarium dicitur quod defertur extra iudicium. ⁊ quia defertur ex voluntate ⁊ ſuſcipitur. vt. ff. eo. l. iuſiurandum quod eſt iudiciale quod defertur iudice approbante. ⁊ olim non poterat recuſari. vt. ff. eodem. l. manifeſte. hodie ſic. vt. C. eodem. l. generaliter. Eſt neceſſarium quod defertur a iudice inopia probationum. vt. ff. eodem. l. admonendi. ⁊ dicitur neceſſarium quod neceſſe habet iudex deferre vt ff. de in litem iurando. l. fina.

1 Iuſiurandum quam ſimilitudinem ⁊ diſſimilitudinem habeat cum tranſactione.

Iuſiurandum.

In. l. iſta dicitur ꝙ deciſio ꝯtrouerſie eſt ge-
nus iuſiurandū eſt ſpecies deciſionis. ꝛ iuſiurandū
habet ſimilitudinem cum tranſactione. ꝛ habet ma-
iorem authoritatem ꝙ res iudicata [tranſactionis] idest deci-
ſionis: quia hoc nomen deciſio eſt genus. vel poteſt legi ſecun-
do modo iuſiurandum [ſpeciem] .i. ſimilitudinem tranſactio-
1 nis continet. Or ſignori. nota † hic ꝙ iuſiurandum habet ſimili-
tudinem in aliquibus cum tranſactione habet ſimilitudinem
in hoc. qꝺ ſicut tranſactio eſt modus finiendarum litium vt. C.
de tranſactio. l. fratris. ita iuſiurandum. vt hic. Item in alio ha-
bet ſimilitudinem ꝙ ſicut ex nudo pacto tranſactionis datur
exceptio vt. C. de tranſactioni. l. ſiue apud acta: ita ex iureiuran-
do. vt. ff. eo. l. ait pretor. Habet diſſimilitudinem in aliquibus: qꝛ
ex iureiurando datur actio. vt. C. eo. l. actori. ꝛ. ff. eo. l. ſi duo. §. pe-
nul. ſed ex nudo pacto tranſactionis non datur actio. vt. C. eo.
l. ſiue. Item nota ꝙ in aliquibus eſt maioris authoritatis trāſ-
actio quam iuſiurandum. ꝛ in hoc: quia tranſactio vallatur cō-
ſenſu duorum vel plurium: ſed iuſiurandum conſenſu alterius.
vt cum eſt neceſſarium iuſiurandum. Item tranſactio pretex-
tu inſtrumenti nouiter reperti non retractatur. vt. C. de tranſ-
actio. l. ſub pretextu. ſed iuſiurandum ſic. vt. ff. eo. l. admonendi.
Item nota ꝙ iuſiurandum habet ſimilitudinem cum re iudi-
cata. nam ſicut ex re iudicata datur exceptio rei iudicate: ita ex
iureiurando. vt inſti. de ex. §. ꝙ ſi deferente. Item ſicut ex ſen-
tentia condemnatoria datur actio in factum. ita ex iureiuran-
do. vt. C. eo. l. actori. In aliquibus autem differunt. ecce iuſiu-
randum tollit naturalem obligationem ipſo iure. vt. ff. eo. l. vlti-
ma. ꝛ. ff. de ſolu. l. ſtichum aut pam. §. naturalis. qꝺ nō facit res
iudicata. vt. ff. de condi. indibiti. l. iulia. verum. Item in alio res
iudicata differt a iureiurando: quia ſententia lata pretextu no-
uorum inſtrumentorum non retractatur. vt. C. de re iudicata. l.
ſub ſpecie. ſed iuſiurandum ſic. vt. ff. eo. l. admonendi. Item ſen-
tentia lata contra primam ſententiam a qua non eſt appella-
tum non valet. vt. C. quando prouoca. non eſt neceſſe. l. j. ſed iuſ-
iurandum ſic. vt. ff. eo. l. nam poſtea. §. ſi damnetur. Item a iu-
reiurando non prouocatur nec receditur ab eo. niſi in caſu. vt
C. eo. l. vltima. ſed a ſententia bene prouocatur. Item nota ꝙ
aliquando ſententia eſt minoris authoritatis ꝙ ſacramentum:
quia minor contra ſententiam reſtituitur. vt. C. ſi aduerſus rem
iudica. l. prima ꝛ per totum ſed minor non reſtituitur contra ſa-
cramentum. vt. C. ſi minor ſe maio. dixerit. l. ſi quis alterius.

1 ☞ Iuramento preſtito aduerſario deferente ſtandum eſt in omnibus quo ad ipſos litigantes ſecus quo ad extraneos. hoc dicit.
2 Iurare debet reus non vltro ſed iureiurando delato ab actore vel a iudice.
3 Iuramentum defuncti nocet vel prodeſt heredi non alteri.
4 Et an ſit locus delationi iuriſiurandi in cauſa matrimoniali.

Ait pretor: ſi is cum quo.

¶ Signori vos habuiſtis in duabus legibus prece-
dentibus maximum eſſe remedium religionis iuriſ-
iurandi verum circa tractatum iuriſiurandi pretor facit edicti
1 ſuum hic inſeruntur verba pretoris. † Ait pretor. ſi is ſcilicet
reus cum quo ageretur conditione delata iurauerit ſe non de-
bere contra eum act. non dabo. ꝛ ſtatim iuriſconſultus expo-
nit verba pretoris. [cum quo] .i. reo delata conditione. ſ. iuriſiu-
randi. ſcꝫ ab actore qꝛ ſi vltro quis iuraret non prodeſſet qꝛ iaꝫ
eſſet in ſua poteſtate quandocunqꝫ vellet ſe ab actione vel ab
obligatione liberare quod eſſe non debet. hoc dicit. principium
huius. l. [ſi is] ſcilicet reus [conditione delata] .i. delato iureiu-
rando [iurauerit] ſub. ſe non debere. vel ei exceptio. dabo vel ei
moleſtiam deinceps fieri non permittam. vel continuetis ver-
ba iſta cum aliis poſitis. ff. eo. l. ait pretor. in prin. Odof. [cum]
modo iuriſconſultus. facit commentum ſuper verbis pretoris
ibi. vbi dicit ſi is cum quo ageretur. Unde not. ꝙ verba preto-
ris ponuntur materialiter non ſignificatiue vt tamen iuuenes
non mirentur. poteritis in litera ſubaudire vt facit Ulpi. [nec
fruſtra] modo exponit alia verba pretoris edicti. ibi vbi dicit
conditione delata ꝛc. [alioquin] idest ſi pretor teneretur iuſiu-
randum nemine deferente [facilius] idest leuiter. [diſcurrēs]
2 ſcilicet vltro [liberabit] qꝺ eſſet abſurdum. Unde nota † in prin-
cipio huius. l. ꝙ reus debet iurare non vltro: ſed iureiurando
delato ab actore vel a iudice. ꝛ ad hoc concor. ff. de dolo. l. ſi le-
gatarius. Item ſi vltro quis poſſet iurare eſſet in poteſtate ſua
ſe liberare a creditore inuito ꝛ exemplo pernicioſum eſt ꝛc. ꝛ
ad hoc concordan. ff. de arbitris. l. non diſtinguemus. §. illud.
C. de probationib. ꝛ. l. exemplo perdicioſum eſt vnde aufertur
occaſio delinquēdi. vt inſti. vi bonorum raptor. §. ſed nedum.
[quacunqꝫ actione] quia pretor dixit indiſtincte iurauerit ex-
ponit ſeipſum ſuper quacunqꝫ actione ſiue reali vel perſonali.
vel mixta vel quo interdicto quis conueniatur. ſi iurat ſe non
debere competit ei exceptio iuriſiurandi. ſed ꝛ ſi iuretur de cō-
diti. perſone ſtabitur iureiurando. ꝛ ideo ſi dico te in poteſtate
mea ꝛ tu dicis quod non es ſi detuli tibi iuſiurandum. ꝛ iura-
ſti te in poteſtate mea non eſſe ſtandum eſt iureiurando. Item
ſi mulier petat ſe mitti in poſſeſſionem ventris nomine. ſi nege-
tur mulier pregnans ꝛ aduerſario deferente iurat ſe pregnan-
tem mittitur in poſſeſſionem ſine metu calumnie. ſi autem con-
tra eam iuratum eſt nō mittetur in poſſeſſionem. vt vnum ſcia-
tis ſi mulier iurat ſe pregnantem prodeſt ei. ſed partui poſtea
nato nec proficit nec nocet. ideo quia ſacramētum debet ei no-
cere vel prodeſſe non alij [quis conueniatur] ſub. ab aliquo [ſi
iurauerit] ſcilicet actore deferente. vt ſupra proxime dixi. ꝛ ſub.
[ſi iurauerit] ſcilicet ſe non teneri [proficiet ei iuſiurandum]
ſub. quantum ad exceptionem iuriſiurandi. vt infra eodē. l. ait
pretor [ſiue in perſonam.] idest perſonali [ſiue in rem.] idest
reali. [ſiue in factum] ſub. que vendicat ſibi locum vbicunqꝫ
equitas ſuggerit actionem dari. vt infra de preſcriptis verbis
l. quotiens. [ſiue penali] idest furti non manifeſti que eſt in du-
plum vel manifeſti que eſt in quadruplum. vt. C. de furtis. l. de
bis. [vel quauis alia agatur] vt puta condictione furtiua. que
eſt in rem. vt infra de condictio. furtiua. l. ſi pro fure [ſiue inter-
dicto] vt inſtitut. de interdictis per totum [perſone] idest de
qualitate perſone [tuebitur] ſemper intelligatis ſi iuratum fue-
rit aduerſario deferente. vt ſupra eadem. l. primo reſponſo [tue-
bitur] iuſiurandum: idest ſtabitur iureiurando [vnde marcel-
lus ſcribit] quaſi dicat in genere dictum eſt iurari ſuper condi-
tione perſone: nunc infert in ſpecie [deniqꝫ ait ſi de poſſeſſio-
ne] ſcilicet danda mulieri ventris nomine [contradiceretur]
quod non eſſet pregnans. ſub. [proderit] quia iſte verſ. non re-
fertur ad proxime dictum [eo vſqꝫ] idest interim. [an non ſit]
ſcilicet filius eius. [ꝛ ait] ſcilicet ſoluendo [alteri] idest partui
[neqꝫ nocet] niſi ei qui iurauit. ꝛ ad iſtud accedit infra eodem
3 l. ſed ꝛ ſi. in ſi. ꝛ eſt hoc intelligendum † quia nō nocet nec ꝓdeſt
alteri qui omnino ſit alter. nam ſacramentum defuncti nocet
vel prodeſt heredi. vt infra eodem. nam poſtea in ſi. Item ſal-
lit in ſocijs. vt infra eodem lege duobus. in principio. ¶ Or ſi-
gnori habetis hic in fine huius. §. ſi mulier iurauit ſe pregnan-
tem vel detulit iuſiurandum ꝛ iuratum eſt eam nō eſſe pregnā-
tem hoc iuſiurandum nō prodeſt nec nocet partui. ¶ Sed ad
iſtud opponitur ꝛ videtur quod ſententia lata contra matrem
preiudicet partui. vnde videtur contra infra ad carboni. l. pri-
ma. §. vltimo. Ad quod vos dicetis dupliciter. ꝛ vno modo ſic
ſacramentum matris non nocet partui quantum ad plenum
preiudicium. vt hic. ſed quantum ad qualequale preiudicium
ſic. vt ibi. vel dicatis ſecundo modo ſecundum Jo. ꝛ Azo. in. l.
contra nota erat queſtio matri ꝛ partui ꝛ lata erat ſentētia cō-
tra matrem ꝛ partum. ꝛ ideo nocet matri ꝛ partui. ꝛ ideo non
nocet partui. propter ſententiam latam contra matrem ſed qꝛ
ſententia lata erat contra partum. ſed in. l. iſta ſentētia lata erat
contra matrem tantum. ꝛ ideo non nocet partui. ¶ Or ſignori
ſuper princi. huius. §. eſt inſiſtendum. quia dominus Joan. ꝛ
Azo. ſcripſerunt hic quandam magnam gloſſam que ſatis bre-
uiter poteſt expediri. ꝛ in aliquibus bene dixerunt ꝛ in aliqui-
bus minus bene. vos habetis in principio huius. §. quod ſu-
per quacunqꝫ actione iurari poteſt ꝛ ſuper conditione perſo-
ne. ¶ Or querunt hic Joan. ꝛ Azo. an in cauſa criminali iu-
rari poſſit. ꝛ ſtatim nos allegamus pro ꝛ contra. Et videtur qꝺ
iurari non poſſit: quia iuſiurandum obtinet ſpeciem tranſactio-
nis. vt ſupra. l. proxima dixi. At in cauſis criminalibus non li-
cet tranſigere vel paciſci. vt. C. de tranſactionibus. l. tranſigere
nec ita iuſiurandum poterit deferri. Econtra videtur quod in
cauſa criminali poſſit iurari. quia iuratur in populari actione.
que competit cuilibet de populo. vt infra eodem. l. eum qui. §.
in popularibus. ita ꝛ in criminalibus videtur iurandum cum
competat cuilibet de populo. vt inſtitu. de publicis iudicijs. in
principio. ¶ Sed dominus Joan. ꝛ Azo dicunt ſic. quod in
criminali cauſa iuſiurandum defertur ꝛ inducit exceptionem
crimino ſo ſi iurauerit ſe non feciſſe. ideo quia ſuper quacunqꝫ
actione poteſt iurari. quia ſuper popularibus actio. iuratur. vt
argumentum infra eod. l. eum qui. §. in popularibus. Non ob-
ſtat dicunt ipſi quod nō licet tranſigere ſuper criminali. igitur
non debet licere iurare. quia ille qui tranſigit videtur de crimi-
ne confiteri. vt ſupra de his qui no. infa. l. quoniam. ꝛ ideo tranſ-
actio eſt prohibita ne maleficia remaneant impunita. vt. ff. ad
l. aquiliam. l. ita vulneratus. in fine. ſed qui iurat omnino diffi-
tetur crimen commiſiſſe. vt. ff. eo. l. ſi duo. §. idem iul. ꝛ. ff. de con-
dic. furtiua

dictio.furtiua.l.ſi pro fure.§.i. ¶ Or ſignor credo eos bene dixiſſe quo ad quid.⁊ quo ad quid minus bene.⁊ ideo conſueui ita dicere iuſiurandum voluntariū poteſt deferri ⁊ preſtari in criminalibus cauſis ⁊ ſic fit tota die quando inculpatur quis de aliquo crimine ab aliquo.nam venit ⁊ iurat ei ſe non feciſſe. ⁊ hoc fit illa ratione:quia non eſt prohibitum.ergo conceſſum vt.ſ.ex quibus cauſis maio.in integ.reſtitu.l.necnon.§.ꝗ eis inquit pretor.⁊ quia ad purgationē deſertur vt.C.de his qui ad eccle.confu.l.viii.§.ſicubi.⁊ licet ſit iuſiurandum ex conuētione:tamen in iure prohibitum eſt iuſiurandum neceſſarium: ⁊ iudiciale ⁊ in iſtis non memini me legiſſe iuſiurandū poſſe deferri quia in criminibus requiruntur probationes luce clariores vt.C.de probationibus.l.vltima. Item eſſet quedā colluſio ſi in iudicijs liceret actori deferre iuſiurandum. nec ipſe iuraret ſe feciſſe ⁊ adinuicem colluderēt.⁊ iſta colluſio in iudicijs reprobatur.vt.ſ.de preuarica.l.preuaricationis. Item iuſiurandum quod defertur a iudice deferꝫ cauſa cognita vt.C. e.l.in bone fidei.vnde ſi iudices nō deferunt ſacramēta in cauſis ciuilibus:niſi cauſa cognita multofortius in cauſis criminalibus non dꝫ deferri cum requirantur ibi probationes luce clariores vt ſupra dixi. ¶ Sed denuo formant ipſi aliam queſtionem que nō eſt queſtio iure noſtro.nec iure can. que habet locum inter pauperes perſonas. dicit pauper cuidam molieri que eſt diues.tu es vxor mea. dixit mulier non ſum. dicit pauper maritus.dicis tu quod non ſum tuus maritus.defero tibi

4 iuſiurandū.vel econtra dicit mulier marito† eſt ne locus delationi iuriſiurandi in caoſa matrimoniali videtur quod ſic quia non eſt prohibitum: ergo permiſſum vt in prealleg.§. inquit pretor.⁊ infra de probatio.l.ab ea parte. ſed iure cano.queſtio iſta eſt ſpiritualis. ⁊ ſic ſi fertur ſententia a iudice ſeculari non tranſiret in vigorē rei iudicate.ſi ſententia non tranſiret in vigorem rei iudicate:igitur nec iuſiurandum poteſt deferri quia ibi preſumitur colluſio. ¶ Sed denuo formant ipſi hic aliam queſtionē quid dicemus in cauſa conuerſionis vel monachationis. dicit abbas tu es cōuerſus meus vel monachus meus dicit ille non ſum defert iuſiurandum.nunquid valet. ⁊ videꝫ quod ſic quia illud ſacramentum eſt de conditione perſone vt hic dicitur.ſed contra dicendum eſt:quia ſuper cauſa conuerſionis vel monachationis non poteſt iuſiurandum deferri vt in authentica vt liceat ma.⁊ aue.§. qꝛ vero.viii.colla. Vel poteſt dici quod ſuper cauſa conuerſionis vel monachationis poteſt deferri iuſiurandum.⁊ valet ſi fiat cum authoritate ſui epiſcopi aliꝰ non.vt arg.C.de ſacroſan.eccle.authen. hoc ius porrectum. ¶ Sed denuo poteſt queri hic. quid dicemus in cauſa liberali: quia dico tibi qꝺ tu es ſeruus meus tu dicis qꝺ tu non es.nunquid poteſt deferri iuſiurandum. poteſt diſtingui: quia ſi dico te ſeruum ⁊ defero tibi iuſiurandum. ⁊ tu iuras te liberum valet iuſiurandum fauore libertatis qꝺ poteſt tranſigi.vt.C.de tranſa.l.vltima. Sed ſi tu defero mihi iuſiurandum ⁊ iuro te meum ſeruum eſſe:nō valet iuſiurādum: quia hoc nō poteſt eſſe niſi interueniant.v.que dicuntur.C. de liberali cauſa.l.nec ſi voles.⁊ plene dixi.ſ.de ſtatu hominum.l.⁊ ſeruorū. [¶ Iurari autē oportet ⁊c.] In.§.iſto cum.l.ſe.⁊ prin.ſe. dicitur ꝙ reus cui defertur iuſiurādum debet iurare eodem modo quo defertur. Verbi gratia.detuli tibi iuſiurandum vt iurares per deum tu iuraſti per caput tuum vel filiorum tuorum. non habetur ratum hoc iuſiurandum:ſed ſi detuli tibi iuſiurādum:vt per ſalutem tuam iurares ⁊ iuraſti ſtabitur iſti ſacramento omne enim ſacramentum eſt licitum:per quod quis voluit ſibi iurari.hoc dicit iſte.§.cum.§.ſeq.vſqꝫ ad.§ diuus pius. videte expoſitionem litere [iurari autem oportet] ſcilicet vt ſtetur iureiurando [habendum iuſiurandum] quia non iuraſti vt delatum eſt [quod ſi exegi] ideſt detuli [ſtabitur] ſub illi iuramento. [tuebitur] quia pretextu periurij non retractatur iuſiurandum.vt.C.eo.l.prima.vnde not. ſicut defertur iuſiurandum ita debet iurari.vt hic ⁊ ſic reſponſio debet congruere interrogationi.vt infra de verborum obligatio.l.prima.§.ſi quis.

Diuus pius. In §.iſto dicitur.ſi aliquis iurat propria ſuperſtitione:illud iuſiurandū non habetur ratum [propria ſuperſtitione] ideſt propria authoritate.vt.ſ. eo.l. ait pretor.in principio. vel quia vno modo defertur.⁊ alio modo iuratur vt in principio huius .l. vel quia iurat per reprobatam lectionem.vt.ſ.eo.l.§.ſi quis. [¶ Dato iureiurando ⁊c.] in.§.iſto dicitur ſi defertur iuſiurandum:⁊ tu iuras vt delatum eſt:ſiue iuras verum ſiue iuras falſum: ſtandum eſt delationi iureiurandi [quam ſi iuratum ſit] cum pretextu periurij non retractetur iuſiurandum vt.C.eo.l.i.[iurando] vt.ſ.eo.l.duobus.in fine.

Sed ⁊ ſi quis. In.§. iſto dicitur quod ſtādū eſt delationi iuriſiurādi:cum iuſiurandum licitum eſt:ſed ſi defertur per improbatam lectionem:puta per apollinem vel dianam:non eſt ſtandum delationi iuriſiurandi.[lectionis] alias religionis [dicendum] ideſt perinde habendum:ac ſi non ſit iuratum.vt.ſ.eo.l.§.diuus.⁊ eſt iuſiurandum improbate lectionis. ſi quis iurat per iouem vel per medeā que fecit talia opera.id eſt quia fecit omnia mala.nam iuſiurandum illicitum non debet ſeruari. vt.C. de leg. ⁊ con.l. non dubium.

Non erit.

1 ¶ Iuramēti delatio intelligitur vt incontinenti iuretur vel remittatur ſed ſi remittatur pro non delato habetur ⁊ remitte re eſt volenti iurare iuramenti gratiam facere.hoc dicit.

1 **Si neqꝫ.** † In.§.iſto dicitur.ſi ego peti a te.x.⁊ detuli iuſiurandum tibi.⁊ tu non iuraſti vel non ſuſcepiſti.nec eſt tibi remiſſum iuſiurandum: non datur tibi exceptio iuriſiurandi. ſecus eſt ſi ſuſcepiſti ⁊ remiſſum eſt tibi: qꝛ tunc pro interpoſito debet haberi. vnde hec duo ſunt paria. vel iuſiurandum delatum ⁊ preſtitum.vel velle iurare ⁊ eſſe remiſſum [paratus ſit] cum non iuraſſet eo tempore quo delatus fuit [quia ex eo] .i.ex delatione facta [remittitur] alꝯ remittit. [iuriſiurandi.] Verbi gratia peto a te.x.tu dicis non debeo, defero tibi iuſiurandum. tu vis iurare ego dico ſta. quia nolo qꝺ iures [remitti debet] ſed quia non eſt ſuſceptum:illud non poteſt dici remiſſum.vt.ſ.l.prox.in fine.

1 ¶ Ex iuramento oritur exceptio reo ⁊ eius ſucceſſori etiam in rem que exceptio impedit litis conteſta.niſi altiorem requirat indaginem.hoc dicit.

1 **Ait pretor.** † Signor prima verba pretoris ait pretor.ſi is cum quo ageretur conditione delata iurauerit:habuiſtis expoſita.ſ.eodē.l.iii. modo exponuntur alia ⁊ vltima que ſunt illa ſi aliquis iurauit eius nomine de quo iuſiurādum delatum eſt neqꝫ in eum neqꝫ in ipſum ad quem res pertinet act. dabo. Certe iſta verba eius rei ſunt ita intelligenda: ſiue reus iurauit ſiue de tota re:ſiue de parte non datur actio in ipſum ⁊ ſicut non datur in ipſum:ita nec in ſucceſſorem eius.ſiue ſit vniuerſalis ſucceſſor ſiue ſingularis.contra eum denegatur actio: ſi reus iurauit ⁊ conſtat eum iuraſſe. ſed quid ſi reus dicit. tu detuliſti mihi iuſiurandum. dicit actor non detuli ſi probatur ꝙ reus iurauerit. ſtabitur iureiurando. [Dabo] ſed obſtabit ei iuriſiurandi exceptio. [eius] incipit expoſitio vlpia.verba eiꝰ rei [accipiendum] ideſt intelligendum [de parte ſit iuratum] vnde obſtat exceptio iuriſiurandi cum pro parte poſſit iurari. vt.ſ.rerum amot.l.de rebus.vnde nota ꝙ quid iuris eſt de toto quo ad totum.idem eſt de parte quo ad partem. vt hic ⁊ .ſ. de rei vendi.l.que de tota. [neqꝫ] exponit alia verba [ſuccedunt] ſiue ſit ſucceſſor ſingularis ſiue vniuerſalis:⁊ ſic iuſiurandum eſt in rem. vnde nota ꝙ exceptio iuriſiurandi eſt in rem ſicut eſt exceptio rei iudicate. vt.ſ.de exceptionibus.l. exceptio nec [actio] actori contra reum [eſt] poſt quam reus iurauerit ſe iuraſſe ⁊ quod dicit [act.dabo] ſub.obſtante exceptione iuriſiurandi.non vt dicunt quidam ipſo iure:quia per iuſiurandū denegatur obſtante exceptione iuriſiurandi : non ipſo iure. vt infra eo.l.nam poſtea in principio. ¶ Sed dicet mihi aliquis veſtrum quid differunt iſta verba pretoris hic poſita ab aliis verbis poſitis.ſ.eo.l.ait pretor. Dicendum eſt ꝙ differunt in hoc quia illa verba reſpiciunt perſonam iurantis.iſta verba reſpiciunt rem ſuper qua iuratur. Vel iſta verba poſſunt continuari cum illis verbis ſic.accipiatis illa verba ſupra.eo.ait pretor.ſi is contra quem agitur conditione delata iurauerit: accipiatis poſtea illa verba eius rei de qua iuſiurandum delatum fuerit neqꝫ in eum neqꝫ in ipſum ad quem ea res pertinet iudicium.i.actionem dabo.vnde ſecundum hoc iſtud edictum habet duo capita.primum caput reſpicit perſonam iurantis.ſecūdum caput reſpicit rem ſuper qua iuratum eſt.

Nam ⁊ poſtea.

1 ¶ Ex iuramento oritur actio ⁊ exceptio ⁊ etiam pro veritate habetur.hoc dicit.

2 Paria ſunt vel cum delatum eſt iurare vel dum vellet iurare eſſe ſibi remiſſum.

1 **Iureiurando.** † In.§. iſto dicitur ſi actor defert iuſiurandum reo. ⁊ reus iurat ſe dari non oportere.vel dum vult iurare actor remittit ei.his caſibus reus habebit exceptionem iuriſiurandi ⁊ ſui ſucceſſores. Si aūt reus detulit actori ⁊ actor iurauit ſibi deberi ex illo iure iurādo ꝗreꝫ ſibi actio:in qua actione nō ꝗreꝫ amplꝰ an iurauꝰ

rit verum vel falſum: ſed queritur ſolummodo ſi iurauit ſibi dari oportere vel dum vellet iurare ei remiſſum ſit [dato] .i.preſtito ⁊ intelligatis de iureiurando: ſiue voluntario ſiue iudiciali ſiue neceſſario [exceptio] ſcilicet iuriſiurandi. [ali] ideſt ei ad quem res pertinebit.vt.ſ.eodem.l.ait pretor.§. in fine. [ſit] ſcilicet a reo. ¶ Or ſignori ex iſto .§. colligetis duo nota.⁊ ſtatim colligetis: nota. † iſta duo ſunt paria. vel cum delatum eſt
2 iurare.vel dum vellet iurare eſſe ſibi remiſſum. vt.ſ. eodem.l. maximum. Item nota ſi iurat reus ſe dare non oportere queritur ſibi exceptionem iuriſiurandi.vt hic.⁊.ſ.eodem.l.ait pretor. in fine. Item ſi actor iurat ſibi deberi datur ſibi actio. Sed que: reſpondet in factum ſi iurat informiter.i.ſi non adijcit cauſam quare ſibi debetur.vt.C.eodem.l.actori: ſed ſi iurat formiter, ideſt adiecta cauſa: quia iurat ſibi deberi ex empto. habet vtilem actionem ex empto.vt.ff.eo.l.ſi duo.§.ſi quis.⁊.ff.eo.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſori.in princi.⁊ in fine.

1 ¶ Sententia lata per iuramentum valet ⁊ producit ſuos effectus quos produceret ſi eſſet lata per veras probationes. hoc dicit.

1 **Si damnetur quis.** †§. iſte habet duplicem intellectū.⁊ vno modo ponitur ita caſus.conueniebam te furti acti. tu detuliſti mihi iuſiurandum vt iurarem ſi illud furtum feceras: iuraui te furtum feciſſe poſt iuſiurandum a me preſtitum iudex cōdemnauit te furti act.nunquid eris infamis. Reſpondetur ꝙ ſic.hoc dicit iſte.§.videte expoſitionem litere. [ſi damnetur quis] ſcilicet reus [poſt iuſiurandum] ſcilicet preſtitum ab actore [ex famoſo iudicio] puta act.furti. [magis eſt] ſub.quam contrarium. Et eſt ratio quia non poteſt facere preſes quin damnatus furti ⁊c.vt.ſ.de his qui notantur infa.l.i.⁊.ff.de furtis.l.nō poteſt. Item quia ſacramentum pro veritate accipitur.vt.ff.eo.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſori.§.primo. ⁊ hec eſt plana lectura. legitur ⁊ ſecundo modo iſte.§.vt ponatis ita caſum. Conueniebam te furti actio. tu dicebas te non feciſſe furtum detuli tibi iuſiurandum.tu iuraſti te non feciſſe furtum.ego iterato dudum poſtea conueni te acti.furti,cum deberes opponere excep.iuriſiurandi.non oppoſuiſti.poſtea probaui te furtum feciſſe: iudex condemnauit te act.furti.nunquid efficieris infamis. Reſpondetur ꝙ ſic.⁊ ſecundum hunc intellectum exponitur hec litera. [ſi damnetur quis] reus.ſub.ideo quia poſt iuſiurandum non oppoſuit excep.iuriſiurandi.quia excep.iuriſiurandi eſt peremptoria.vt.ſ. l.proxima.alias ait pretor.vnde ſi conuenio te iterato ante ſententiam debes eam opponere.vt.C.ſententiam reſcin.non poſſe.l.peremptorias.⁊ ſecundum iſtum intellectum nota hic qđ iſto caſu minoris authoritatis eſt iuſiurandum quam ſententia: quia ſententia lata contra ſententiam latam non valet ipſo iure.vt.C.quando appel.non eſt neceſſe.l. prima. ſed ſententia contra iuſiurandum tenet: vt hic. ſic ⁊ in pluribus alijs differunt.vt nota.ſ.eo.l.i.

1 ¶ Iuramentum vim habet litis conteſtationis ideo perpetuat actionem vbicunqꝫ per litem conteſtatam perpetuaretur.

1 **Si is qui.** †In.§.iſto dicitur ſi tenebaris in aliqua temporali actiōe ad.x.puta redhibitoria vel quanto minoris.⁊ cepi te conuenire illa temporali actione ⁊ detuliſti mihi iuſiurandum.⁊ ego iuraui te mihi dare debere; nunquid elapſo anno vel ſex menſibus eris liberatus: certe nō quia ſicut per litis conteſtatio. habet perpetuari actio. ita per iuſiurandum: quia iuſiurandum obtinet vicem rei iudicate.h. dicit iſte.§.videte expoſitionem litere [ſi is] ſcilicet reus [qui tēporali] puta redhibitoria vel quanto minoris.vt.C.de edil.act. l.ſecunda [detulerit] ſcilicet actori. [tempore non liberatur] elapſo anno vel ſex menſibus. [perpetuatur vero obligatio aduerſum eum] ſub. vſqꝫ ad.xxx.annos.vt.C.de preſcriptio.xxx.vel xl.anno.l.ſicut in rem.ſic ⁊ per iuſiurandum habet perpetuari actio loco ſumpto a pari quia obtinet vicem litis conteſta.vt.ff. eo.l.qui iuraſſe.⁊.l.ſeq. In aliquibus tamen actionibus eſt qđ non perpetuatur litis conteſtatio.nec iuramento.vt in acti.de dolo.vt.C.de dolo.l. vltima. Item iudicis officio quo petitur in integrum reſtitutione.vt.C.de temporibus in integrum reſtitutione.l.ſuperuacuam.

1 ¶ Minor aduerſus delationem iuramenti reſtituitur ⁊ agere poteſt actione prima ⁊ ſi excipiatur contra eum de iuramento poterit replicari prehabita tamen reſtitutione in integrum eodem tamen modo ⁊ infra illa tempora ſicut ſi principaliter reſtitutionem in integrum petiſſet.hoc dicit.

1 **Sed minor.** †In.§. iſto dicitur ſi minor vigintiquinqꝫ annis adultus carēs curatore detulit iuſiurādum ſine authoritate curatoris.ſi leſus eſt poterit agere prima act.⁊ ſi reus excipiat de iureiurando poterit replicare ſe leſum vnde ſi probet ſe minorem ⁊ leſum reſtituet ⁊ hanc replicationem poterit opponere infra.xxix.annos. non vltra hoc dicit iſte.§.videte expoſitionem litere. [ſi minor.xxv. an.] ſcilicet creditorum [hanc replicationem] ſcilicet quam facit minor petendo reſtitutionem in integ. [docent] nam regulariter qui vult reſtitui debet probare duo ſe minorem ⁊ leſum.C. de in integ.reſtitu.lege minoribus.fallit odio creditoris.vt.C.ſi aduerſus creditorem.l.i.⁊.ii. [non debet egredi] quod tempus erat olim annus vtilis.hodie quadriennium continuum de tēporalibus in integrū reſtitutio.l.ſuperuacuam. Unde not.hic ſicut beneficium reſtitutionis in modum petendi debet peti ⁊ proponi infra ſtatutum tempus: ita in modum replicationis nam tanto tempore debet durare replicatio quāto actio: quia replicatio eſt.vt.ff.de excep.l.ii.⁊ idem eſt in replicatione doli.qr quanto tempore durat actio doli.tanto tempore debet durare replicatio doli.vt.ff.de peculio.l.queſitum ſcio. in fi. ſecus eſt in exceptio.doli: quia non eſt in poteſtate rei quando conueniatur. vnde durat perpetuo vt infra de doli excep.l.pure.in fin.⁊ idem poteſt dici in exceptio.minoris etatis.ſcilicet quod duret perpetuo.quia que ſunt annua ad agendum perpetua ſunt ad excipiendum.vt.C.de exceptio.l.licet.⁊.ff. de ſuperficiebus.l.i. Sed poteſt dici quod ſit ſpeciale in integrū reſtitutione. quod ſiue proponatur in modum agendi ſiue in modum excipiendi vel replicandi debet proponi infra ſtatutum tempus. vt hic.⁊ de iſta materia plenius dicam .ff.ex quibus cauſis maio.l. necnon.§.exemplo.

1 ¶ Contra iuramentum preſtitum in fraudem creditorum ſuccurritur creditoribus replicando ⁊ excipiendo.hoc dicit.

c **Si quis.** †In.§.iſto dicitur.ſi debitor in fraudē creditorum ſuo debitori defert iuſiurandū: nō obeſt creditoribus ⁊ ſi opponat debitor excep.iuſiurandi creditores replicabunt contra eum de fraude. Preterea ſi debitor in fraudem creditorum alicui defert iuſiurandum vt iuret ſe ſibi.x.dari oportere illi creditori debet denegari actio ⁊ replicari contra eum de fraude. [detulerit] debitori ſuo vt iuret ſe nō debere creditoribus in quorum fraudem fuit delatum iuſiurādum. vnde agent reuocatoria actio. vt infra. que in fraudem creditorum.l.prima in fine.⁊.l.ii.⁊.l.iii. vel agent pauliana. ſed ſi ille excipiat de iureiurando replicabunt quod debitor detulit iuſiurandum. [⁊ ſi fraudator] .i.debitor.x.dari oportere ſub. ⁊ ille iurauerit. [mox] ideſt ſtatim. [bonis eius] ſcilicet debitoris [volet] ſubaudi ille cui in fraudem iuſiurandum eſt delatum ⁊ preſtitum. [denegari actio.] ſub.ipſo iure [creditorum] vnde ex tali iureiurando non debet poſſe experiri.vnde not.ſicut debitor qui detulit iuſiurandum poteſt vti exceptio. iuriſiurandi ⁊ non numerate pecunie.vt argumentum.C. de non numerata pecunia.l.ſi quaſi.ita creditores poterunt vti excepti.vt hic. ne fraudentur ſuo debito.

1 ¶ Iuramentum procuratoris vel defenſoris prodeſt domino quo ad actionem ⁊ exceptionem.

1 **Iuſiurandum.** In.§. iſto tractatur de† effectu iuſiurandi ⁊ de iureiurando defenſoris ⁊ procuratoris. Et dicitur in.§.iſto ſi aliquis defendit me ſine mandato ab eo qui contra me experitur. vel ſi aliquis cum mandato defendit me indubitanter ſi huic defenſori vel procuratori iuſiurandum delatum eſt iurauit ſe dare non oportere queritur mihi exceptio iuriſiurandi.⁊ idem ſi econtra conuenio te per procuratorem: ⁊ tu defers iuſiurandum procuratori meo: ⁊ ipſe iurauit te mihi dare oportere. nam ex ſuo iureiurando dabitur mihi actio [defenſoris] ſiue mandato vel procuratoris cum mandato.vt.ſ.de procurato.lege prima. ⁊ lege ſi procuratori [excepit.] iuriſiurandi [idem eſt] ideſt econtra vel econtrario [rem meam ⁊c.] .i.domini ſui habet rationem. Or ſignori habetis hic quod ex iureiurando procuratoris vel defenſoris queritur domino actio ⁊ exceptio.videtur contra ſupra de procuratori.l.non ſolum.§.qui alieno. Ad quod poteſt dici ibi loquitur in iureiurando voluntario. hic loquitur in iudiciali.⁊ ita in hoc differunt iuſiurandum voluntarium ⁊ iudiciale. Item in alio differunt.vt dicam.ff.eodem.lege admonendi. Uel poteſt dici quod ex ſacramento defenſoris vel procuratoris non datur actio directa domino vt ibi datur tamen vtilis vt hic. Unde no.ꝙ licet per procuratorem nō queratur actio regulariter vel per liberam perſonam.vt.C.per quas perſo. nob. acqui.l.i.fallit in iudicijs vt hic.⁊.ſ.de procur.l. in cauſe.§.ſi ex parte. Item fallit ratione preſentie vt.ff.de verborum obligat.

ſi procura.

l.ſi procuratori. Item fallit in ſubſidium procuratore non exiſtente ſoluendo.vt.ſ.de inſtit.actio.l.i.⁊.l.ſi eo.⁊ idem in pretoriis ſtipulationibus.vt.ſ.de pretoriis ſtipu.l.in pretoriis.

¶ Actori ſuper actione reali iuranti rem eſſe ſuam datur cōtra deferentem actio non contra alium ſed poſſeſſori iuranti rē actoris non eſſe datur contra deferentem exceptio non autem actio ſecus ſi iurauit rem ſuam eſſe quia tūc etiam datur actio ſi ad deferentem peruenit poſſeſſio.hoc dicit.

Si petitor. In.§.iſto cum.l.ſe.† ⁊ prin.ſeq. tractat iuriſcō.quid iuris ſit ſi aliquis petit rei vendi.a poſſeſſore:⁊ poſſeſſor defert iuſiurandum petitori:⁊ petitor iurat rem ſuam eſſe vel econtra petitor refert poſſeſſori: ⁊ poſſeſſor iurat rem non eſſe petitoris.⁊ in.§.iſto cum.l.ſequen.⁊ princi.ſe.ponitur caſus talis.petebam a te rem aliquam rei vē. quā tu poſſidebas.detuliſti mihi iuſiurandū ⁊ ego iuraui meā eſſe nunquid dabitur mihi actio.certe ſic contra te ⁊ aduerſus heredem tuum. ſed aduerſus alium contra quem non iuraui non dabitur mihi actio.quia iuſiurandum delatum inter me ⁊ te non debet alii nocere vel prodeſſe. Item ponamus quod petebam a te rei vendi.rem quam dicebam meam eſſe.detuli tibi iuſiurandum. tu iuraſti meam non eſſe. nunquid proderit tibi iuſiurandum contra me.ſic certe quandiu poſſides ⁊ non contra alium:vnde contra me habebis exceptionem iuriſiurandi quandiu poſſides. ſed ſi cecidiſti a poſſeſſione ſi apprehendi poſſeſſionem non habebis actio.contra me: quia non iuraſti rē tuam eſſe: ſed meam non eſſe. ſed ſi iuraſſes tuam eſſe ⁊ meam non eſſe:contra me nedum habebis exceptio.imo ⁊ actio. Sed ponamus q̄ peto a te rem rei vendi.⁊ iuro rem meam eſſe:non ſolum debes mihi rem reſtituere. imo ⁊ fructus. Item ſi peto ancillam ⁊ iuro meam eſſe.non ſolum debes ancillam reſtituere imo ⁊ partum:ſed ſi peto pecora ⁊ defers mihi iuſiurandū: non ſolum ſi iuro mea eſſe debes mihi reſtituere pecora: imo ⁊ fetus.hoc dicit.§.cum.l.ſeq.⁊ princi.ſe.vſq; ad.§.item ſi iurauero.videte expoſitionem litere [petitor] ſcilicet qui agebat rei vēdicatione.quia proprie eſt actio in perſonam petitio in rem. vt ſ.de verborum ſignifica.l. actio in perſonam [actio] vel in factum.vt.ſ.eo.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſor.vel vtilis rei vendica.vel publi. vt.ſ. plene dicam [alium] ſcilicet qui mihi detulit vel non ſucceſſit in locum eius [eſſet] vt.C.res inter alios acta. per totum. ⁊.l.proxima.⁊.ff.eo.l.iii.in fi.⁊ hucuſq; locutus eſt quando poſſeſſor detulit petitori iuſiurandum:nunc loquitur econtra quādo petitor detulit poſſeſſori [in factum ei dandam] ad recuperandam poſſeſſionem. [placuit] vt.ff.de rei vendi.l.fructus.⁊ l.ſi nauis.§.vltimo. [delatum] nam in rei vendicatione ⁊ in petitione heredi.veniunt fetus ⁊ partus.vt.ff. de petitione hereditatis.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſor.§.vlti.⁊ .l.ſequenti. ¶ Oꝛ ſignori in principio huius.l.voluit quidam vt pla.⁊ eius ſequaces colligere argu. quod vbi pactum ſit ad excipiendum parit exceptionem.non autem actionem.ſed ſi ſit ad agendum parit actionē ⁊ exceptionem quia cū damus actionem: multofortius exceptionem.vt.ſ.de regu.iuris.l.nuntum.§. cum damus.que opinio non eſt bona. nam pactum quod ſit ad accipiendum poteſt parere actionem ⁊ exceptionem:nam ſi lego meo debitori liberationem:non ſolum habet exceptionem:imo actionem ex teſtamento vt liberetur. vt.ſ. de libe. lega.l.q̄ mihi.⁊ plene dicam de hoc ſupra. de pactis .l. iuregentium.§. adeo. vnde hic amplius modo non dico. Sed quia dominus Ioan.⁊ Azo circa § iſtum ſi petitor.⁊.l.ſequentes:hic multa ſcripſerunt que videntur mirabilia ⁊ pluſquam mirabilia.⁊ ideo ne iſta conuertantur in nimiam admirationem aduertatis diligenter que circa materiam iſtam explicabo:quia clarius inſiſtam quam ipſi faciant. Et ſtatim ita quero in .§. iſto dicitur ſi tu poſſides rem meam ⁊ peto a te rei vendicatio.⁊ te deferente iuro meam eſſe habeo acti.contra te:⁊ ſuccedentem in locum tuum. Sed quā actio.habeo: ⁊ circa hoc videtur ita diſtinguendum: aut iuro rem meam eſſe informiter non adiecta cauſa quo caſu habeo acti.in factum contra te. Aut iuro rem meam eſſe formiter.i. adiecta cauſa:quia dico q̄ res mea eſt:quia titius dominus mihi vendidit ⁊ tradidit eam quo caſu habeo vtilem ex precedenti cauſa quod probo verum eſſe iſtis rationibus:ecce vna lex dicit ſi aliquis iurat rem ſuam eſſe ſi poſſidet habet exceptio.iuriſiurandi.vt.ſ.eo.l.ſed ⁊ ſi poſſeſſor in fi.i.reſponſo. Idem dicimus in perſonalibus actio. ſi ego actor deferente reo iuro mihi deberi.x.nam ſi informiter iuro habeo actio.in factum vt.C. eo.l. actor. Si formiter habeo vtilem ex precedenti cauſa: vt iſta probantur.ſ.eo.l.ſi duo.§.ſi quis iurauerit. Sed lex videtur contra.⁊ videtur quod habeam publicianam ⁊ contra deferētem ⁊ contra omnem hominem preterq̄ contra verum dominum.vt.ff.de publi.l.eū qui.§.petenti.ad qd̄ dicetis ſi ego petitor iuro ex delatione iuriſiurandi:tūc ago actione in factū:ſi informiter iuraui ſed ſi iuraui formiter vtilem ex precedenti cauſa ſed ſi iuro ex traditione mihi facta tunc habeo publi.quia vbicunq; a non domino traditur mihi res ex cauſa habili ad dominium transferendum. ⁊ talis ex qua transfertur dominiū ſi tradens eſſet dominus datur mihi publici.vt.ff. de publici.l. prima ⁊ ſecunda. Sed iſtud eſt mirabile quomodo ſi peto a te rem meam ⁊ ſum dominus iuregentium. vel ciuili habeo directā rei ven.vt.ff.de rei ven.l.in rem act.in pri.ſi defero mihi iuſiurandū per delationem inducitur litis cōteſta.vt.ff.e.l. ſi is qui.§.ſi damnetur.⁊ quis litem conteſtando non cōſueuit facere conditionem ſuam deteriorem.vt.ſ.de regulis iuris l.nemo.ſed modo facio conditionem meam deteriorem litem conteſtando quia habeo vtilem ex iureiurando cum primo habebam directā. ¶ Item ſententia debet mihi pro quo fertur prodeſſe non ei contra quem iudicatum eſt.vt ſ.de re iudica.l.euidenter. vnde ante ſententiam habebam directam rei vendic. modo habeo vtilem publi.⁊ cōdemnaberis mihi ad reſtituendā rem ex vi reſtitutionis habeo publi. ergo ſententia nō prodeſt mihi imo nocet:quia primo habebam directam rei vend. modo habeo publi.⁊ rei vend.vtilis datur contra omnem hominem publi.non quia non datur contra verum dominū. vt ff.de publi.l.penul.⁊ vlti. Item traditio ex ſententia debet mihi aliquid prodeſſe quia traditio debet aliquid operari.vt.C. de pact.l.traditionibus. mihi non prodeſt ſed nocet cum primo habeam directam rei vendica.modo habeo vtilem publi. Ad iſtud quidam dixerūt ſi petitor iurat rem ſuam eſſe habet actionē in factū nihilominus retinet rei ven.directā quā iam habebat ⁊ ita euitant illam abſurditatē qd̄ non habet vtilem ex precedenti cauſa ſed non euitant aliam quia ex vi traditionis facte per ſententiam habet publi. quod videtur eſſe mirabile quia qui habet rei vendica.directā debet eſſe dominus qui vero publici. habet dicitur eſſe quaſi dn̄s:non dominus: ⁊ ita aliquis eſt dominus ⁊ non dominus. Quare dicetis ſi petitor vēdicat rem ſuam habet directā rei vendi.ſi deferente poſſeſſore iuro rem meam eſſe habeo in factum ex iureiurando informiter vel ſi formiter habeo vtilem ex precedenti cauſa iſtud non nocet mihi quia habeo bene directam rei vendic.vnde ſi iuro rem meam eſſe habeo in factum ex iureiurando. Item ſi iudex condemnat te ad rei reſti.habeo aliam in factum ex ſententia vt.C.eo.l.actori.vnde efficitur melior mea cōditio per ſententiam ⁊ iuſiurandum:quando ante iuſiurandum ⁊ ante ſententiam habebam rei vendi.directam que datur contra illum qui habet facultatem rei reſtituende.vt.ff. de rei vendi.l.officium. in fine.iureiurando delato habeo in factum ex iureiurando. ⁊ ſententia lata agam in factum ex ſentētia. Unde remanet mea prima directa:ſi iuro formiter rem meam eſſe: non perdo directam quia illam habebo cōtra omnem hominem:vtilem habebo contra te:⁊ contra ſucceſſores tuos:non contra alium: ſi tu reſtituas mihi lata ſententia:ex vi reſtitutionis vtar publi.contra omnem hominem:⁊ non perdam directam rei vendi.vnde rei vendi.habebo contra omnem hominē:⁊ publi.contra omnem:preterquā cōtra verum dominum: ex quo apparet quod non efficitur deterior mea conditio litem conteſtando:imo melior: quia habeo plures actio. ⁊ expedit mihi habere plures actio.vt ſi non poſſim probare in vna probem in alia: niſi vna electa tollatur alia.vt.ſ.de tribu.l.quod in heredem.§. eligere. nec approbo opinio.illorum qui dixerunt ex voluntario iureiurando oriatur in factum actio non ex iudiciali vel neceſſario dicentes ſi naſcitur actio ex iudiciali vel neceſſario iureiurando quando naſcetur ex ſententia.reſpon.non eſt inconueniēs: ſicut non eſt inconueniens in actione ex empto. vt.ſ. de actio. empti.l.non eſt .idem poſſet exiſtere caſus quod non ferretur: nam alibi hoc inuenio ex confeſſione naſcitur actio in factum. vt ſupra de interro.act.l.qui ſeruum . ⁊ tamen ex ſententia naſcitur alia.vt.C.eo.l.actori. Sed quero cum peto rem meam a te ⁊ tu defers iuſiurandum naſcitur in factum. Sed vnde naſcitur.reſpondeo a pretore de benignitate indulgetur. ſic.ff.ſi quadru.pau.ſe.di.l.prima. vel dicam naſcitur ex iureiurando: quia ſicut in iudicio quaſi contrahitur.vt.ſ.de peculio.l.licet.§. ibidem. Item ex delatione iuriſiurandi:ſi dicas quando naſcitur poſſum dicere q̄ concipitur ⁊ naſcitur ex iureiurando ſi illā rem non reſtituas. Si autem reſtituas:naſcitur ⁊ concipitur ex vi reſtitutionis lata ſententia:ſimile dicimus in directa pigno. vt.ſ.de pignoribus.l.ſi rem.§.omnis.

Sed ⁊ ſi fructus. ¶ Si peto rē ⁊ te d̄ferēte iuro rē meā eē nō ſolū debes reſtituere rē imo fructus. itē ſi peto ancillā ⁊ iurē meā eē: nō ſolū debes ancillā reſtituere:imo partus:ſed ſi peto pecus ⁊ defers mihi iuſiurandū non ſolum debes reſtituere pecus: imo fetus. hoc dicit. [placuit]

vt.C.de rei vendi.l.fructus.ꝛ.l.ſi nam.§.fi.[delatum.]nam in rei vendi.ꝛ in peti.here.veniunt fructus ꝛ partus.vt.ſ.de peti tio.here.l.ſed ꝛ ſi le.§.ſed ꝛ ſi lege.ꝛ.ſ.de le.ſ.l.cū filiis.§.variis. Item vtilius eſt pone ꝙ rei vendi. te conuenio põt eſſe ꝙ ſum dominus:ꝛ tamē non poſſum hoc probare:ſi detuliſti mihi iuſiurandum ꝛ iuraui rem meā eſſe vtilius erit mihi agere vtili rei vendi.quia non habeo neceſſe probare niſi ꝙ te deferente iuraui rem meam eſſe item inſuper eſt mea vtilitas ꝙ ex reſtitutiōe habeam publi.quia vtilis rei vendi.mihi queſita ex iureiurando datur ſolum cōtra te ꝛ ſucceſſores tuos:ſed publi.datur mihi contra omnē hominē.preterꝙ cōtra verum dominum vt.ſ. de publi.l.pe.ꝛ fi.ſimile eſt inuenire in perſonalibus actio.quia ſi peto a te rez vel.C.ꝛ te deferente iuraui te mihi debere.C.datur mihi ex iureiurãdo ac.in factum:ꝛ nihilominus remanet mihi mea perſonalis actio:ꝛ quia qd non mutatur non prohibetur ſtare.vt.C.de teſtamen.l.ſcimus.C.de ap.l.precipimus. idem dicimus inuenire in iureiurando datur act.in factum.vt ſ.de re iu.l.miles ꝛ nihilominus remanet vetus act.vt.ſ.de pigno.l.grege.§.ſi fundum.Sed quid iurauit poſſeſſor rem ſuaz eſſe:nunquid habebit publi.ſicut ſi petitor iurat rem ſuam eſſe ꝛ ſi ei reſtituit:ꝛ videtur ꝙ ſic:quaſi res eſt apud poſſeſſorem:ꝛ dimitto rem apud eum ex vi delationis ꝛ preſtatiōis iuriſiurādi:illa dimiſſio pro traditione habetur.vt inſtitu. de rerum di. §.inter duz.vel poteſt dici ꝙ habeat actio.in factum ſi cauſa adiecta iurauit contra me ꝛ non contra alium:ꝛ dico ꝙ illa dimiſſio non habetur pro traditione:quia aliud eſt in contractibus vbi res dimittitur ex voluntate:ſed hic dimittiť a me.ſ.inuito.

1 Verba iuramenti ſi non poſſunt ſtare ſecundum propriā ſignificationem intelliguntur ſecundum impropriam.

1 **Item ſi iurauero.** †In.§.iſto dicitur ſi peto a te vſumfr.alicuius rei:dicens ꝙ meus eſt vſufru.vel quod tenearis mihi in re illa vſufru. preſtare ſi te deferēte iuraui vſumfru.meū eſſe: vel te vſumfru. mihi dare oportere:eatenus durabit vſufru. quateň duraret ſi in veritate haberem vſumfructū in ea re conſtitutū per cōtractū:vel in vltima voluntate:ꝛ quibus caſibus amittitur vſufr. ꝛ eiſdem nunc amittam.Sed quid ſi iuraui habere vſumfruct. aliquarum rerum in quibus propter abuſum vſufr. haberi nō poteſt ſtabitur ne ſacramēto meo:ſi iuraui aduerſario deferente:certe ſic.vñ hic inſpicimus effectū iuriſiurādi.vnde ſicut ſi eſſet conſtitutus quaſi vſufru.in illis rebus authoritate ſenatuſcon.ita ſi cōſtituiť iureiurando:ero vſufructuarius oblata cautione de reſtituenda finito vſufru.hoc dicit iſte.§.[eſſe.] ꝛ ita iam conſtitutum.vt.ſ.de vſufru.l.iii.[mihi oportere.] ꝛ ita cōſtituendū vt.C.de vſufru.l.corruptionē.[eatenus] i.vſqz ad illud tempus. [competit actio] ſ.in factum:ſi iuraui informiter vel ſi iuraui adiecta cauſa:vtilem ex precedenti cauſa:vt plene dixi.ſ.e.l.nam poſtea.[quibus vero caſibus amitteretur]ſcz ſi vere conſtitutus eſſet vſufru.vt puta morte vſufru.ꝛ capitis diminutione qualibet olim:ſed hodie media ꝛ maxima. vt.ſ. de vſufru.l.penul.[actio.]vnde ſi iuraui vſufru.meū eſſe ſicut ſi in veritate eſſet ꝯſtituť haberē actionē:ita ſi iuraui meū eſſe: vel mihi dare oportere:ꝛ eſt ratio : quia iuſiurandum pro veritate habetur quod eſt notandum:ꝛ ad hoc facit.ſ.eo.l.quotiēs. [ſz ſi.] incipit ſecundus caſus. [non poteſt.] vt in rebus que vſu non conſumuntur:vt in pecunia numerata:ꝛ in vino ꝛ in oleo cum vſuſfru.dicatur ius vtendi fruendi ꝛc. vt.ſ. de vſufru.l.i. ſed in rebus que vſu conſumuntur propter abuſum earum in illis rebus non conſiſtit vſuſfru.ſed quaſi vſuſfru. auxilio ſenatuſcon.vnde ſi teſtator legat mihi vſumfru.c.li.heres dabit mihi c.lib.ꝛ ego cauebo quod tantundem ſoluam ei:non illas.c.libr.vt.ſ.de vſufru.earum rerum que vſu conſumuntur.l.i. [ſequendum arbitror] idest ſententiam ꝛ ſenſum. non verba. ¶ Unde colligimus hic argu.ad teſtes:ſi dicunt aliquid ꝛ improprie loquuntur:qꝛ non damnamus eum cum effectum verborum ſpectemus:iuxtá id potius ſenſum quam verba ſpectamus.vt.ſ.de le.ꝛ ſe.cō.l.licre.ꝛ.ſ.quod cum eo.l. ſi filius.ꝛ.ſ.de adimen.leg.l.iii §. conditio. vnde ſi verba teſtis non valent vt teſtis profert: debent valere vt poſſunt:ꝛ ad hoc eſt argumen. ſ.de pactis.l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ꝛ.C.de mili.teſta.l. in teſtamento.ꝛ inſti.de adop.in fi.[oblata]de tot rebus reſtituendis.vnde vſufru.non poteſt petere vſumfru.niſi offerat cautionem.vt.C.de vſufru.l.i.ꝛ.ſ.de vſufru.l.ſi vſuſfructus.

1 Iuramentum habet vim probationis ſententie inter eaſdem perſonas non inter alias.

1 **Si cum hereditate.** †In.§.iſto cum.l.ſe. dicitur : ſi de hereditate titiana eſt cōtentio inter me ꝛ te:ꝛ peto eā a te: quia poſſideas ſi te deferente iuro meam eſſe perinde eſt ac ſi iudicatū eēt inter me ꝛ te hereditatē ad me pertinere. vnde teneris reſtituere non ſolū res quas poſſides imo quas cepiſti poſtea poſſidere:ꝛ ideo vtilis actio mihi competit contra te:ꝛ ideo ſi illam hereditatem poſſideo:ꝛ tu velis a me petere:repellam te exceptione iuriſiurandi:non alium : ꝛ ideo ſi alius petit a me.non obiiciam ei exceptionem iuriſiurādi:ſed debeo probare ad me pertinere:vel de nouo eſſet locus delationi iuriſiurandi inter me ꝛ eum : ꝛ idem eſt ſi velim ab alio petere rem hereditariam quia non proderit mihi iuſiurandum delatum a te contra alium:qꝛ ſi petiiſſem a te hereditatem ꝛ probaſſem eam meam nihilominus ſi petam ab altero habeo neceſſe probare eam eſſe meam: hoc dicit iſte.§.cum.l. ſeq. videatis expoſitionem litere. [ſi de hereditate] ſcilicet titiana. [inter me] ſcilicet petentem [ꝛ te] ſcilicet conuentum.[meam eſſe.] ſcilicet te deferente.[pronunciatum eſſet.]quia iuſiurandum obtinet vicem ſentētie. [eſſe] quia iuſiurandum pro veritate accipitur. vt.ſ.eod.l.quotiens. [quas tunc]idest tempore iuramenti preſtiti.[mihi competit] idest in factum ſi iuraui non adiecta cauſa. vt nota.ſ.l. proxima in fin.ꝛ dicitur vtilis actio in factum.vt.ſ.de preſcri. verb.l. quoti.nam in petione hereditatis veniunt res etiam quas poſſeſſor cepit poſſidere poſt litem conteſtatam ante ſententiam vt.ſ.de peti.heredita.l.item veniunt.§.ii.ꝛ.l.ſi quo tempore.vnde nota hic quod iſta duo ſunt paria me probare hereditatem meam:eſſe vel deferente te iurare hereditatem meam eſſe:quia iuſiurandum eſt ſpecies probationis.vt.ſ.eo.l.quotiens.ſecus eſt in famoſis actionibus:quia non eo ipſo quod probo te feciſſe furtum es infamis niſi fueris condemnatus.vt.ſ.de his qui nota o.infam.l.athletas.in fi.ꝛ.l.ſe.[iurandi.]quia cui damus act.ſi non poſſideat multo fortius excep.ſi poſſideat.vt.ſ.de ſuperfi.l.i.in fi.ꝛ.ſ.de reg.iur.l.inuitū.§.cui damus.[prodeſſe.]qꝛ res inter alios acta non debet aliis obeſſe vel prodeſſe quantū ad plenum preiudicium:vt hic:ꝛ.ſ.e.l.quia non debet.ꝛ.C.res inter alios acta in rub.ꝛ in nigro. ¶ Uerumtamen prodeſt ꝛ nocet ad ſemiplenum preiudicium: ꝛ qualequale vt.ſ.de app. l.a ſententia.ſed inter eaſdem perſonas nocet ꝛ prodeſt: etiam ſi in alio iudicio actum fuerit vt.C.de liberali cauſa.l. iubemus [neceſſe haberem.] quia ſententia inter duos facta inter eos tantum debet obeſſe:vt.C.quibus res iudi.non nocet.l.ii.item ſi agerem publ.contra alium.ſi probarem me dominum excluderis a publiciana;vel ſi aduerſarius probaret ſe dominum excluderer a publici.vt.ſ.de publici.l.penul.ꝛ vlti.ſi autem nō probo me dominum nec ipſe probat ſe dominum vinco: nō ex illa parte ꝙ contra alium iuraui:ſed ex illa parte ꝙ probarem hereditatem meam eſſe per iuſiurandum quod eſt ſpecies probationis.vt.ſ.eo.l.quoti.ꝛ.ſ.dixi.

1 Si alter ex patronis excludatur a iure patronatus per iuramentum liberti delatum ab ipſo portio ſua alteri non accreſcit ſed hec excluſio bene facit preſumptionem aliqualem pro altero vt ipſe ſit inſolidum patronus ſi hoc ipſe patronus aſſerat licet libertus neget ꝛ conſtet ipſum eſſe patronum non tamen conſtet quod ſit inſolidum. hoc dicit. ſecundum vtranqz lecturam.

2 Iuramentum preſtitum contra vnum patronum non nocet alii compatrono vel prodeſt.

3 Iuſiurandum inter aliquos delatum aliis non obeſt vel prodeſt.

1 **Si duo patroni eſſent.** †Signori.l.iſta reputatur valde difficilis : ideo quia litera huius.l.in ſui princi.eſt cerea ꝛ meretrix : quia ſicut cera ꝛ meretrix trahitur a dextra ꝛ a ſiniſtra:ita princi. huius l.ꝛ hec lex in ſui principio legitur dupliciter.ꝛ vno modo ſecundum dominum Io.ꝛ Azo.ꝛ de iſto intellectu ſatis crude glo. noſtre faciunt mentionem.Alio modo legitur ſecundum dominum meum Ia.Bal.ꝛ quocunqz modo legatis ad euidentiam huius.l.iſtud premitteris:ſi libertus caret deſcendentibꝰ ꝛ aſcendentibus:vt omnis ceſſet opinio:ꝛ collateralibus ſcilicet fratre ꝛ ſorore:ſi decedit inteſtatus patronus ſuccedit ei inſolidum:vel ſi decedit teſtatus extraneo inſtituto ꝛ patrono preterito : patronus habet bonorum poſſeſſio. contra tabu.in bonis liberti per quam olim aduocabat dimidiam : hodie aduocat tertiam.vt inſtitu.de ſucceſ.li.§.ſed noſtra.his ita premiſſis in princi.huius.l.not.ita caſum ſecundum intellectum Io.ꝛ Azo.ſtichus erat libertus duorum patronorum titii ꝛ ſeii.quādiu iſte ſtichus fuit pauper fuit optimus libertus ſemper aſſurgebat patronis ſuis : ꝛ debitum obſequium exhibebat eis : ex quo ditatus eſt factus eſt ſuperbus ꝛ peruerſus:ita ꝙ quando videbat patronos ſuos:caput eis auertebat:ꝛ non aſſurgebat eis. Unde vnus ex patronis ponc titius cepit iſtum ſtichum in libertū petere implorādo iudicis officiū: vel ꝓponendo iudicialē in rem act.ꝛ cepit dicere ſe patronū inſolidū illius liberti

ſtichi ipſe

ſtichi ipſe incepit inficiari: ⁊ dicere ſe libertū nõ eſſe ſed dicebat ſe ingenuum: vel dicebat ſe eius libertū nõ eſſe: titius patronus detulit ei iuſiurandū: ipſe iurauit illum patronum ſuum non eſſe: excluſo iſto titio patrono venit alius patronus: ponamus ſeius: ⁊ cepit iſtū ſtichum petere in libertum: ⁊ cepit ſe dicere patronum inſolidum: dicit iſte ſtichus libertus: ego volo veritatē fateri: tu es patronus meus pro dimidia: pro alia dimidia titi⁹ patronus meus erat contra quem iuraui patronum meum nõ eſſe: dicit ſeius patronus tu fateris te deieraſſe: dicit iſte ſtichus libertus quicquid ſit de anima mea dico tibi veritatem modo queruntur duo. primo vtrum ſacramentum iſtius liberti quo iurauit alterum patronum non eſſe quem modo confitetur patronum eſſe pro parte proſit compatrono vt pars illius accreſcat ſibi. ſecundo queritur vtrum iſte libertus qui iurauit ſe alterius puta titiū ſe libertum non eſſe: ⁊ modo confitetur eius libertum pro dimidia: ſi moritur ſine deſcendentibus ⁊ aſcendētibus: ⁊ collateralibus primi gradus. vtrum iſte ſeius vocetur ad bonorum poſſeſſio. contra tabu. ⁊ extraneo inſtituto: ⁊ eo p̄terito quaſi inſolidum ſit patronus: vel pro dimidia tātum: ad quod reſpondet Vlpia. qui fecit legem iſtam. ſi duo patroni dicebant ſe eiuſdem liberti patronos: ſi libertus iurauit vno deferente ſe eius libertum non eſſe iſtud iuſiurandum non proficit compatrono: vt ex hoc inſolidum patronus efficiatur: licet enim multum fidei ⁊ authoritatis apud iudicem habeatur pro iſto patrono quem confitetur pro dimidia eſſe patronum: ex quo contra alium iurauit ſe ipſius non eſſe libertum ⁊ proficere videatur iſti compatrono: vt inſolidum eius patronus videatur: non tamen huic preſumptioni ſtabitur vt ſit patronus inſolidum ſine alijs indicijs. ſecunde queſtioni reſpondet quod non habebo bonorum poſſeſſio. contra tabu. quaſi inſolidum ſim patronus: ſed quaſi pro dimidia tantum ſim patronus. h. dicit. videatis expoſitionem litere. [ſi duo patroni.] pone titi⁹ ⁊ ſeius [⁊ libertus altero deferēte.] pone titio. [eius.] ſcilꝫ titij. [non eſſe.] ⁊ not. quod aliud eſt ſi libertus iurat ſe libertum nõ eſſe: quia tunc patronus nec habet contra tabu. bonorum poſſeſſio. in bonis liberti. nec petitionem operarum vt. ſ. eod. l. eum qui. §. ſi libertus. aliud eſt ſi patronus iurat ſe patronum: quia tunc non habet bonorum poſſeſſio. contra tabu. in bonis liberti. ſed habet petitionem operarum ſaltim naturalium. vt ſ. de iurepatro. l. ſi iurauero. ⁊ ff. de in ius vocando. l. adoptiuum. §. patronum. Or ſequitur in litera. [vtrum alteri ⁊c.] verſi. iſte vt dixit dominus Azo poteſt legi dupliciter. ⁊ vno modo. ſecundum Azo. quod hec dictio alteri ⁊ illa dictio ſibi referatur ad patronum contra quem iuratum non eſt. ⁊ illa dictio ſibi refertur ad patronum contra quem iuratum eſt. Vel legitur ſecundo modo vt iſta dictio alteri ⁊ illa dictio ei referatur ad patronum contra quem iuratum non eſt ⁊ illa dictio ſibi refertur ad patronum contra quem iuratum eſt. [bonorum poſ. contra tabu. olim in dimidia. hodie in tertia. vt inſti. de ſuc. lib. §. ſed nr̄a. [⁊ ait] ſub. Vlpia. qui fecit. l. iſtam ⁊ bene: ⁊ cauete vobis hic: quia litera iſta eſt cerea ⁊ meretrix. ⁊ hic exponitur per omnes modū exponendi. [ſiis cui iuratum eſt] .ſ. cōtra quē iuratū eſt [alteri] contra quem iuratum non eſt [ſue] .ſ. tantum [partis] ⁊ ita dimidie olim. hodie tertie. [q̄ aduerſus alterum libertus iuraſſet] ſub. illum patronum non eſſe. q. d. imo ei contra quem non iurauit nõ accreſcit portio eius: ſed licet nõ accreſcat [multum tamen fidei ⁊c.] ſub. ſed huic preſumptioni non ſtabitur ſine alijs indicijs.

2 Unde no. † q̄ ſacramentum preſtitum contra vnum patronum non obeſt alij cōpatrono vel prodeſt: ⁊ ita colligitur hic quod iuſiurandum inter aliquos delatum ⁊ preſtitum alijs non obeſt: nec prodeſt. ⁊ ad hoc concor. ff. eod. l. iij. §. penul. ⁊. l. nam poſtea. in fi. ⁊. l. ſe. ſed videtur contra: quia ſacramētum vni⁹ cōrei debēdi nocet cōreo ⁊ pdeſt. vt. ſ. eo. l. duob⁹ l. pri. ⁊. §. ſi ex duob⁹. ad qđ vos dicetis hic duo patroni nõ erāt ſocij ſed habebant ius patronatus pro indiuiſo in eodem liberto. lex contra. loquitur cum ſint ſocij non aliter. vt arg. ff. de ar. l. ſi duob. ⁊ infra de duobus reis. lege ex duobus reis. ¶ Item not. hic quod ex his que geſta ſunt inter duos habetur preſumptio contra alios: ex eo enim quod libertus iurauit titium patronum ſuum non eſſe preſumitur quod ſeius ſit nunc ſolus patronus. ad quod videtur obuiare quod dicitur res inter alios acta: alijs nocere non debet. vt. C. res inter alios acta in rubro ⁊ in nigro cum ſuis ſimilibus. ad quod vos dicetis res inter alios acta alijs non preiudicat plene: vt ibi. ¶ Aliquando tamen ex re inter alios acta inter alios generatur quale quale preiudicium vt hic. ⁊ ſupra de peti. here. l. ſi quis. ⁊. ſ. de appel. l. a ſententia. ⁊. ſ. de car. edic. l. tertia. §. idem iulianus. ¶ Or ſignori ad hanc. l. ſecundum iſtam lecturam oppo. ⁊ ſignantur cōtraria fortiſſima: iſta lex vꝫ velle in ſui prin. ſi duo ſunt patroni habētes libertū cōem ⁊ vn⁹ patronus per delationē iuriſiurandi excluditur a iure patronatus quod eius portio non accreſcit compatrono: ſed lex contradicit alibi de verbo ad verbum que dicit ſi ego ⁊ tu ſumus compatroni eiuſdē liberte: ſi ego ſolus cogo libertam iurare ne nubat pars mei iuriſpatronatus tibi accreſcit vt. ſ. de bonis libertorū. l. communi liberto. Item ⁊ alia lex dicit ſi duo ſumus cōpatroni: ⁊ ego excludor a mea parte iuriſpatronatus tibi patrono mea pars accreſcit vt. ſ. de aſſignandis libertis. l. iij. §. vltimo. cum. l. ſeq. ⁊ ſe. ad ſolutionem horum cōtrariorum quidam dixerunt q̄ hic dicitur ibi corrigitur: ſed hec ſolutio non placet quia legum correctio eſt vitanda. vt. C. de ap. l. precipimus. in fin. Unde ad ſolutionem horum contrariorum dicendum eſt dupliciter. ⁊ vno modo ſic: vbi conſtat duos fuiſſe patronos: iſto caſu portio vnius alteri accreſcit. vt in. l. contrarijs. ſi autem dubitet̄ duos fuiſſe patronos quod quiſq; dicebat ſe patronum inſolidum quo caſu portio vnius non accreſcit alteri vt hic. Vel poteſt dici ſecūdo modo. † Aut patronus excluditur a iurepatronatus propter delictum ſuum puta quia coegit libertam ſuam iurare ne nuberet vel quia patitur penā capitalem quo caſu portio eius accreſcit compatrono. vt in. l. contra. Aut non excluditur propter delictum ſuum ſed propter delictum liberti qui falſum iurauit quo caſu portio eius non accreſcit compatrono vt hic ⁊ ſ. de operis libertorum. §. ſi duorum. Vel poteſt dici tertio modo aut patronus perdit ius patronatus ipſo iure ⁊ tūc ius patronatus accreſcit compatrono. vt in. l. contrar. aut perdit ius patronatus ope exceptio. vt hic fuit per delationem iuriſiurandi ⁊ tunc non accreſcit alteri compatrono vt hic dicitur ⁊ hec eſt communis lectura dominorum Jo. ⁊ Azo. de qua glo. noſtre ſatis nude faciunt mentionē tamen dominus meus Ja. bal. occaſione harum legum alio modo intelligebat principiū huius. l. ⁊ ſm eum concordabant predicte leges ⁊ dicebat q̄ intellectus in princip. huius legis erat talis ſi duo ſunt patroni eiuſdem liberti: ⁊ iurauit libertus altero deferente ſe illius libertum non eſſe ſi poſtea altero petente confitetur ſe ſuum libertum pro dimidia preſumptio eſt quo iſtius patroni ſecundo petentis ſolus ſit libertus nec prodeſt liberto quia iurauit aduerſus alium imo multum facit pro patrono quod aduerſus alium iurauit ⁊ in tantum quod ei accreſcit ius patronatus alterius contra quem iuratum eſt ⁊ ideo ſi moritur iſte libertus patrono preterito ⁊ extraneo inſtituto admittetur ad bonorum poſſeſſio. contra tabu. quaſi inſolidum fuerit patronus. ⁊ ſecundum hanc lecturam exponitur iſte ver. [⁊ ait] ſcilicet Vlpia. qui fecit. l. iſtam. [ſiis cui iuratum eſt] ſcilicet contra quem iuratum eſt. [alteri] .ſ. cōtra quem iuratum non fuit. [ſue partis] ſcilicet deferentis. [nec ei] ſcilicet liberto. ⁊ ſecundum iſtam lecturam concordant. ll. ſignate pro contrarijs ſecūdum lecturam Jo. ⁊ Azo. ſed ſecundum iſtam lecturam contradicit aperte. ſ. de operis libertorum. l. ſi duorum. ad quod ipſe dicebat ibi patronus amiſit iuſpatronatus ſua culpa: hic autem patronus amiſit iuſpatronatus culpa liberti: qui falſo iurauit ſe eius libertum non eſſe: vel ibi conſtabat duos eſſe patronos. vnde alterius portio qui deſinit eſſe patronus alteri accreſcit hic non. Sed ſignori mihi videtur melior lectura dominorum Jo. ⁊ Azo. nec ob. l. illa communi liberto: quia non dicit quod alij accreſcat iuſpatronatus inſolidum: ſed dicit quod alij debet fieri preſtatio operarum. Item non obſtat. l. illa. ſ. de car. edic. l. iij. §. vlti. cum. l. ſe. ⁊ ſe. quia ibi vnus ex patronis amiſit iuſpatronatus: hic autem non amiſit. ſed ob. ei excep. iuſiurādi. Sed conſueuit queri hic quo iure petebat patronus ſtichū in libertum ſuum poteſt dici qđ aliquando petebat extra ordinem: ⁊ aliquando ex ordine: extra ordinem ſi accedit patron⁹ extra ordinem coram iudice dicens: domine imploro officium veſtrū: quod precipiatis liberto meo vt exhibeat mihi debitū obſequium: ⁊ tunc petitur iudicis officio. vt argu. ff. de offi. pro conſu. ⁊ lega. l. nec quicq̄. §. de plano. aliquando tamen patronus petit ex ordine eum in ſuum libertum ſi patronus accedit ad iudicem ⁊ dicit domine libertus meus denegat mihi preſtare debitum obſequium: volo quod cognoſcatis vtrum ſit libertus meus vel non: tunc aget patronus preiudiciali act. in rem. vt argu. inſti. de actio. §. preiudiciales.

1 ¶ Etiam ei qui ante preſcripſerat ex iuramento competit actio vtilis.

1 **Julianus ait.** † §. iſte legitur pluribus modis: ſed ego recitabo tres lecturas: ⁊ vno modo legitur vt hic ſit ſenſus: fundū meū poſſidebas bona fide: ⁊ iuſto ti. ⁊ poſſediſti. x. an. inter preſentes. vl. xx. inter abſentes. poſt cōpletam a te longi temporis preſcriptionē cepi illum fundum a te vendicare: tu cum poteras me repellere exceptione preſcriptionis noluiſti eā opponere: ſed detuliſti mihi iuſiurandum: iuraui fundum meum eſſe nunquid teneris mihi teſtu

tnere non obſtante tali preſcripti.:ne:certe ſic: ⁊ hoc ait iulia. ⁊ bene hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[iulia.ait]ſci licet ⁊ bene.[eum]ſcʒ actorem.[qui iurauerit]ſcʒ deferēte poſ ſeſſore. [poſt longi temporis preſcriptionem]ſcʒ completam. [habere]i.in factum ſi iurauerit informiter:vel ſi iurauerit for miter vtilem a precedenti cauſa. ¶ Et ſm iſtam lecturam not. hic qui eſt muſardum vadat ſe cum damno. ⁊ ad hoc facit.C.de preſcri.xxx.vel.xl.an.l.ſi quis alts ſepe.⁊ ꝙ hoc ſit verum vide te.nam certum eſt ſi oppoſuiſſes exceptio.preſcriptionis ꝙ me repelleres:ſed quia non poſuiſti ſed detuliſti mihi iuſiurandūʒ ⁊ iuraui fundum meum eſſe habeo vtilem rei vendi. contra te. nā poſt iuſiurandū delatum ⁊ preſtitum non poteris oppone re exceptionem preſcri.vt.ſ.eo.l.nam poſtea.§.ſi damnet. Et ſi ſicut exceptio peremptoria non poteſt opponi poſt ſnlam. vt C.ſenten.reſcin.non poſſe.l.peremptorias.ita ⁊ hic: ⁊ damnuʒ quod quis ſua culpa ⁊c.vt.ſ.de reg.iur.l.quod ſi quis ex culpa ſua ⁊c.Legitur ⁊ ſecūdo modo ſic:vt hic ſit ſenſus:fundū meū cepiſti preſcribere:ſed nondum compleuiſti preſcriptionem:ſʒ preſcripſiſti.ix.ann. ego conueni te rei vendi. ante completam preſcriptionem:detuliſti mihi iuſiurandū:iuraui fundum meū eſſe:poſtea delato iuramento ⁊ preſtito elapſus eſt ann⁹ me p̄ ſente nunquid ſi poſtea compleueris preſcri. poſt iuſiurandūʒ teneris mihi reſtituere ait iul.⁊ bene ꝙ ſic:⁊ ſcdm iſtum intelle ctum exponetis ita literam.[iul.ait]ſ.⁊ bene.[eum]ſ. petito rem qui iurauit fundum ſuū eſſe deferente poſſeſſore.[poſt lō gi temporis preſcri.]ſ.inchoatam ante eam completam[⁊ vti lem act.debeo habere.]poſtea completa preſcriptione.quia ſi cut per lit.conteſta.interrumpitur preſcrip.⁊ perpetuatur act. vt.C.de rei vendi.l.more.ita per iuſiurandū.vt.ſ.e.l.nā poſtea §.ſi is qui de tēporali acti. Legit ⁊ tertio modo iſte.§. vt hic ſit ſenſus tu poſſidebas fundum meum cepi te conuenire directa rei vendi.detuliſti mihi iuſiurādum:iuraui fundum meum eſ ſe:poſtea elapſum eſt decennium inter preſentes:ſi ago poſtea rei vendic.poteris ne me repellere longi temporis preſcriptio ne:certe non:quia ſi ante inchoatam a te preſcri.cepi te conue nire:⁊ deferente te iuraui fundum meum eſſe:ſi poſtea emiſti il lum fundū ab alio male fidei poſſeſſore: ⁊ longi temporis pre ſcriptione non poteris te tueri nec longiſſima. hoc dicit. [poſt longi temporis].i.decem vel xx.[preſcrip.]ſub.poſt rā incho atam:⁊ completam delato ſacramento ⁊ preſtito.[debere habe re.]quia poſſeſſor malam fidem habebat tantum:nec longi tē poris preſcriptione nec longiſſima poterit ſe tueri.vt.C.de lon gi temporis preſcriptione.l.j.⁊ authen.ibi ſignata.

1 ☞ Quando iuratur ſuper facto tollitur omnis actio que po teſt oriri ex illo facto item iudex non debet admittere imperti nentes articulos.

2 Tranſigens ſuper furto an videatur confiteri furtum.

1 **Idem iulianus ſcribit.** †In.§.iſto po nantur duo ca ſus:⁊ primus caſus eſt talis:tu conueniebas me furti actione: tandem detuliſti mihi iuſiurandum ⁊ ego iuraui me nō feciſſe furtum:nūquid poteris me cōuenire ꝯdictione furtiua:vt furē: certe non:quia videor iuraſſe de toto non de parte. ſecus ſi nō iuro me furtum non feciſſe:ſed iuro ꝙ nō teneor tibi furti:quia hoc caſu ⁊ ſi non teneor tibi furti pōt eſſe ꝙ teneor tibi furtiua cōdictione:qꝛ nō de toto ſed de parte videor iuraſſe:puta ſi ſuʒ heres furis tenear tibi cōdictione furtiua.vnde poteris me cō uenire vt heredem furis condictione furtiua: ſi autē velles me probare furem dum agis condictione furtiua hoc facere non poteris obſtante excep.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere. [idem iulia.ſcribit] ſub. ⁊ bene. [eum] ſcilʒ conuentum act.furti pro re ſubtracta.[ſe furtum non feciſſe.]⁊ ſic ſuper to to iurauit.vt.ſ.dicit. [atqʒ ideo] quia videtur de toto iuraſſe. [neqʒ furti]ad penam.de qua dicitur.C.de furtis ⁊ ſeruo cor. l.de his.[neqʒ cum dedititia tenetur.]ſub.ad rem.vt.ſ.de cōd. furti.l.j.ſ.[quia cum deditiia inquit ſolus fur tenetur.] ſub. vel eius heres.vt.ſ.de cōdi.fur.l.ſi pro fure.in fin.[nunquid ergo] modo repetit idem.[hic ſolo nomine] ſcilʒ quod fecit furtum [qui]ſ.is qui.[condicit].i.qui agit condi.furtiua.[agere]ſub. nunc poſt iuſiurandum delatum ⁊ preſtitum. [non debet re pelli.]ſed excep.iuriſiurādi:⁊ quaſi grecum habetis qđ exponi tur non de toto:ſed de parte iuraſſe videtur. [nec pati].i. ſuſti nere.[is.]ſcilʒ actor probare furem ſcilicet is qui conuenitur. ¶ Or ſignon in.§.iſto ſtatim nota duo not.ꝙ aliquando iura tur de toto:aliquando de parte.iuratur de toto cum aliquis iu rat ſe furtum nō feciſſe:iſte enim nec furti nec condictione fur tiua ſuo nomine poterit conueniri: ſed vt heres furis tenetur. Juratur de parte quando iurat ſe furti non teneri: vel condi ctione furtiua non teneri.⁊ iſte non poterit conueniri furti. vt ſ.de fur.l.ſi pro fure §.j.ſed poterit conueniri condi.furti.tanꝙ heres furis ratione ſingularis partis. nam condictio furtiua habet duas partes:vna que datur contra furem:alia que daſ contra furis heredem. verum ſi ego qui ago condictio. furtiua tanꝙ cōtra furis heredem non debeo audiri:ſi in proceſſu cau ſe vellem eum probare furem:quia nemo debet admitti ad id probandum quo probato non ſubleuetur. vt.C.de proba.l.ad probationem tui domini. ¶ Item nota ꝙ ex ſi.huius.§.colli gitur argu.in cauſis ꝙ producentes teſtes debent dare aduer ſario ſuo intentionem ſuam ſuper quo velint producere teſtes vtſi poſtea teſtes deponāt ſuper alio ⁊ velint probare aliud ꝙ in intentione continetur ꝙ non audiuntur.nā hic ſi iuraui me feciſſe furtum vel nō teneri furti.ſi poſtea agis contra me vt cō tra heredem furis non debet tibi licere poſtea probare me fu rem vt hic dicitur:⁊ ad hoc eſt arg.ſ.de pet.here.l.ſi quis liber. in fi.⁊.C.qui legi.p.ha.ſta.in iu.l.vlti.in fi.⁊.C.de ordi.cog.l.ij.⁊ ita per.§.iſtum cum ſuis ſimilibus determinantur queſtiones que contingant quotidie de facto ſuper hoc ¶ Sed ad §.iſtū oppo.ſic iuſiurandum ⁊ tranſactio ⁊ res iudicata parificantur

2 vt.ſ.e.l.ij.ſed j poſt rem iudicatam ⁊ poſt tranſactionem factaʒ ſuper furto non poteſt agi condictione furtiua vt.ſ.de condic. fur.l.ſi pro fure.in prin.rñ.qui tranſigit ſuper furto eoipſo vide tur de furto confiteri.vt.ſ.de his qui no.infa.l.quoniam.vnde ſuper pena videtur tranſactio non ſuper condi.fur. vt in.l.con tra.vt.C.de fur.⁊ ſer.cor.l poſt deciſionem.ſed ſi iuro me furem non eſſe videor iurare ſuper act.fur.⁊ condi.furtiua ex mea per ſona non ex perſona alterius. vnde vt heres tuus potero con ueniri condictione furtiua non ex perſona mea:quia videor to tum negare ex quo iuraui vnde aliud eſt in iureiurando vt hic aliud in tranſactione vt in.l.contra.

t ☞ Ex iuramento preſtito formiter datur actio vtilis ex eo contractu cuius forma continet iuramentum.hoc dicit.

1 **Si quis iurauerit.** †In.§.iſto dicitur:con ueniebam te act. ex em pto tu detuliſti mihi iuſiurandū ⁊ ego iuraui ꝙ rem illam mihi vēdideras pro decē nūquid habeo vtilem actionē ad rem mihi tradendam:⁊ vt de euict.mihi promittas.certe ſic:⁊ per conſe quens tenebor tibi ad pretium ſoluendum:niſi iuraſſem me ti bi pretium ſoluiſſe:idem eſt ⁊ ſi iuraui mecum ſocietatem con traxiſſe: quia ego tibi tenebor vtili actione pro ſocio: ⁊ tu mihi ſed ſi iuro te deferente mihi obligaſſe fundum pro.x.habeo cō tra te pigno.act.vtilē ⁊ tu non poteris agere contra me vtili pi gno.act.niſi ſoluas.x.vel parat⁹ ſis ſoluere:⁊ hoc ait mar.⁊ be ne:⁊ ſaturninus hic approbat ⁊ vtitur arg.tali.ecce ſi vir defe rente muliere iurat rem quam petebat ſibi datam in dotem da tur ei vtilis actio ex precedenti cauſa:ſimiliter ⁊ vtilis actio da bitur mulieri in euentu reſtituende dotis.[ſi qs]ſ.actor.[vene didiſſe].ſ.pro.x.[idem ex empto]ſ.vtili.[cetera preſtentur]id eſt omnia que debent preſtari emptori a venditore.[vel de eui ctione caueatur.]ſub.vel intereſſe preſtetur.vt.ſ.de actio emp. in prin.[ex vendito]act.vtili ex vendito.[conueniri poſſit.]ſcʒ actor.[ſi vero hoc non fuit].i.quia actor non iurauit ſe ſoluiſſe pretium.quaſi.x.[ſoluerit.]ſub.vel paratus ſit ſoluere. vt.ſ.de pigno.actio.l.ſi rem.§.omnis.[dandam].ſ.ſoluto matrimonio. vnde not.ſi quis iurat adiecta cauſa datur ei vtilis actio ex pre cedenti cauſa vt hic:ſi autem quis iurat informiter datur ei ac tio in factum.vt.C.eo.l.actori.

1 ☞ Qui iurando per principem deierat fuſtibus caſtigatur.

Si qs iurauerit in re pecunia.

t ¶ †In.§.iſto dicitur: petebā a te.x.dicebas te nō debere quic quam detuli tibi iuſiurandum:hoc modo ſi tu vis iurare p ge nium principis cōtentus ſum:dixiſti volo:iuraſti te.x. mihi nō debere ⁊ deieraſti:vel ecōtra iuraſti ꝙ debebam tibi.x. me de ferente:vel iuraſti te ſoluturum ad certum tempus ⁊ deieraſti: debʒ tibi aliqua pena imponi:certe ſic:quia debes fuſtibus caſti di ⁊ debet tibi ſuper induci:importune noli iurare.h.d.iſte.§.vi deatis expoſitionem litere.[per genium principis].i.per deus principis:quia deus in principes ⁊ in alios homines patientiā ſuam exercet quando vult.vel exponatis.[per genium princi pis].i.per principis celſitudinem ſiue imperialem maieſtatem vnde not. hic qui iurat per principem ⁊ deierat punitur vt hic dicit. Sed videtur ꝙ non puniatur:quia iuriſiurandi contem pta religio ſatis deum habet vltorem.vnde videtur contra.C. e.l.ij.ad quod vos dicetis duobus modis ꝙ quidam dicunt ꝙ hic dicitur ibi corrigitur:vel pōt dici aut aliquis iurat per deū ⁊ deierat nō imponitur ei alia pena.ſed ſatis deum habet vito rem vt ibi:aut iurat per principem ⁊ deierat ei imponitur ei pe na vt hic:⁊ ita mitius agitur cum deo vel lege quam cum ho mine.ſimile.ſ.de ar.l.ſi cum dies.§.ſi.⁊.l ſe.in caſu tamen puni tur ſi deierat: puta ſi iurauit ſtare tranſactioni ⁊ contrauenat. vt.C.de

vt.C.de tranſac.l.ſi quis maiori.

Iuramentũ veritatis parẽti vel patrono non remittitur.

Quotiens propter rem iu

ratur.†In.l.iſta dicit̃ parẽs meus vel patron⁹ me⁹ petebat a me.x.ex cã crediti vel ex cã cõſtitute pecunie defero ei iuſiurandum: dicit ipſe ego ſum parens vel patronus dʒ mihi ſimplici verbo credi querit̃ quid iuris ſit. Rñdet̃ ſi ex cã pecunie credite vel cõſtitute parẽti vel patrono defero iuſiurandum: iſtud iuſiurandum eſt de veritate ⁊ iuſiurandumʒ qd dat̃ ꝑpter veritatẽ nõ remittitur parenti vel patrono. Sed iuſiurandũ de calũ. qd eſt de credulitate hʒ remitti parenti vel patrono.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.] quot.propter rem] .i.veritatem.[iuratur.] ſub.ſic eſſe vel non eſſe. vt.ſ.ſubij. cit ſic ⁊ alibi exponit̃.vñ dicit̃.[qui debet rem] .i.veritatem. vt ſ.ad.l.cor.de fal.l.i.§.j.ibi in rationibus habet ⁊ alias multas expoſitiones.vt.ſ.ti. proxi.l.j. plene dixi. [remittitur iuſiurandum.] ſub.ſi deferãtur a filio parenti vel a liberto patrono.[de pecunia credita] .i.mutuata. [oportere] .ſ.pecunia vel repetatis cum reus.[idem eſt] .ſ.qd non remittitur iuſiurandum parenti vel patrono qd eſt propter rem: vel dicatis ꝙ refertur ad proxime dicta.ſ.vt dicatur iuſiurandum de cõſtituta pecunia ꝑpter rem. ¶ Oꝛ ſignoꝛi no.ꝙ triplex eſt iuſiurandũ principaliter eſt iuſiurandum de calumnia ꝙ iurat actoꝛ ꝙ credit vel exiſtimat ſe iuſte petere: reus ꝙ credit vel exiſtimat ſe iuſte ad ad reluctandum venire: ⁊ iſtud eſt de credulitate. vt.C. de iuramẽ.calum.l.ij.§.j.⁊ iſtud iuſiurandum remittit̃ parenti ⁊ patrono: qꝛ non eſt veriſimile ꝙ parens vel patronus aduerſus liberos ⁊ libertos aliquid faceret̃ per calũniã.vt.ſ eo l. iuſiurandum.§.iuſiurandum.⁊.ſ̃.qui ſatiſda.cog.l.de dic.§.fina. eſt iuſiurandum veritatis: puta dum actoꝛ vel reus iurat ſibi dari opoꝛtere ⁊ ſe dari non opoꝛtere: ⁊ iſtud non remittitur parenti vel patrono vt hic: ⁊ de hoc iureiurando agitur principaliter in tit.iſto eſt tertium iuſiurandum qd eſt de affectione ſicut iuſiurandum in litem: qꝛ iurat aliquis pꝛo quanto nollet carere re petita.vt ſ.de in litẽ iur.per totũ: ⁊ iſtud ſi̅r iuſiurandũ non remittit̃ parenti vel patrono: ſed qñ remittit̃ iſtud iuſiurandum calumnie parenti vel patrono qñ poteſt eſſe lis inter parentem filium vel libertum ⁊ patronum.vt.ſ̃.de iudi.l.lis.

Egregie perſone vel morbo impedite coram iudice ad iurandum venire non compelluntur.

Ad perſonas egregias.

†In.l.iſta dicit̃ ſi peto a te.x.⁊ tu dicis te nõ debere ſi tu es perſona egregia vel valetudine impedita ſi defero tibi iuſiu.tu non teneris perſonaliter in ius venire ⁊ pꝛeſtare ſacrã: ſed debet tibi mitti ad domũ tuã.h.d.videatis expoſitionẽ litere.[ad perſonas egregias] .i.in dignitate poſitas: puta ad epiſcopos: qꝛ non debẽt perſonaliter cogi venire in ius.vt ar.C.de epi.⁊ cle.l.nec honoꝛe.in auf.ſed iudex.⁊.ſ.ſi qua per calũniam. in pꝛin.⁊ idẽ eſt in honeſta matrona in rẽ ſtipu.vt.C.de offi.diuer.iu.l.j.⁊ idẽ eſt ẽt in ſenibus: vt in auf.de here.⁊ fal.§.ſi vero abſunt.⁊ eſt ratio.qꝛ ſemper in vrbe noſtra verecunda eſt ſenectus.vt.ſ.de iu.immu.l.ſemper.⁊ idem eſt in pꝛofeſſoꝛibus iuris ciuilis* qui docẽt in regiis ciuitatibus.vt.C.de pꝛofeſ.⁊ me.l.medicos.li.x.[qui valetudine] .i.infirmitate.[iuſiurandum] ſub.vt ibi iuretur pꝛeſente aduerſario vel eius pꝛocuratoꝛe. C.de iureiuran.l.iij.§.j.⁊.C.eo.l.generaliter.§.penul.

Iurare quis non cogitur ſuper actione que contra eum pꝛoponi non poteſt: ⁊ patrono remittitur iuramentum calũnie.

Si patronus.

†In.l.iſta dicit̃ ego patronus libertã meam duxi in vxoꝛẽ liberta mea celebꝛato diuoꝛtio agit contra me rerum amo.iudicio: ⁊ defert mihi iuſiur.nũqd cogoꝛ iurare: certe non ſecus tñ eſt ſi liberta mea cã futuri diuoꝛtii ſubtraxit mihi rem meã qꝛ ipſam potero cõuenire: ⁊ ſi defero ipſi iuſiu.⁊ ipſa petit ꝙ debeam iurare de calũ.iſtud iuſiu.dʒ mihi remitti.[vxoꝛem duxerit] ſub.⁊ poſtea ſecutũ ſit diuoꝛtiũ [nõ compellit̃] ſub.patronus cõuentus.[iudicio.] qꝛ act.rerum amo.eſt famoſum iudicium ſiue turpe.vt.C.re.amo.l.ij.ideo liberte cõtra patronũ nõ dat̃.vt.ſ.de obſequi.l.parẽti.⁊.l.honoꝛi.ſec⁹ tñ eẽt ſi liberta cõueniret patronũ eũdẽ: qꝛ quõdã maritũ nõ famoſo iudicio: ⁊ ſic ſoluit̃ contra.ſ.re.amo.l.marcellus.§.j. [ſed ⁊ ſi ipſe] .ſ.maritus patronus.[nõ debet.] qꝛ remittit̃ patrono iuſiu.calũnie.vt hic.⁊.ſ.e.l.iuſiu.⁊ ad pecunias.§.q iuſiurãdũ ſed iuſiu.veritatis nõ remittit̃.vt.ſ̃.e.l.quoties plene dixi.

Iuramentum conuentionale non poteſt referri.

Iuſiurandum quod ex con

uentiõe.†In pꝛin.huius.l.dicit̃ ſi aliquis ex volũtate extra iudiciũ defert tibi iuſiu.⁊ tu recipis illud iuſiu. a te qui recipis non põt amplius deferẽti referri.h.d. videte expoſitionẽ litere.[iuſiurandũ] .ſ.volũtariũ.[ꝙ ex cõuẽtione] actoꝛis ⁊ rei. [extra iudiciũ defert̃] ſub.⁊ ſuſcipit̃ [referri nõ põt] a ſuſcipiẽte ipſi deferẽti: qꝛ ex quo ſuſcipit ex volũtate debet iurare nõ referre qꝛ qd ſemel appꝛobauit repꝛobare nõ licet vt.ſ̃.de nego. geſt.l.põp.⁊ ideo ſi referas mihi ⁊ nolo iurare nõ teneoꝛ iurare nec debeo haberi pꝛo cõfeſſo.ſecus eſt in iureiurando iudiciali ⁊ neceſſario: qꝛ ſm hec tempoꝛa dʒ quis iurare vel referre.vt.ſ. eo.l.manifeſte.ſed hodie ſecus eſt.vt.C.eo.l.generaliter.§.j.

Iuramentum non poteſt deferre qui alienare nõ poteſt.

Pupillus.

†In.§.iſto dicit̃: ſi pupillus vult aduerſario ſuo iuſiurandum deferre authoꝛitate ſui tutoꝛis debet hoc facere: ſi aũt detulit iuſiurãdũ ſine tu. authoꝛitate ⁊ aduerſari⁹ iurauit ſe nõ teneri: ſi pupillus agat pꝛia actione pupillo obſtabit doli exce.de rigoꝛe iuris: ſed de equitate dabit̃ doli replicatio. Scđo dicit̃ ꝙ tutoꝛ pu.⁊ curatoꝛ furioſi ⁊ pꝛodigi põt iuſiurandum deferre: ⁊ ſi defert inopia pꝛobationum ratũ habet̃.nã ipſe poteſt rẽ pupilli alienare cum cã ſimiliter ⁊ ei põt ſolui ſicut rem in iudicio deducere põt. hoc.d. iſte.§.[debet] .i.poteſt.vt.ſ̃.de offi.pꝛocon.l.obſeruare.in fi.[ei dem pupillo replicabitur.] de dolo malo.[ei] .i.pupillo. [nõ cõpetit.] ſed videtur contra: ⁊ videtur ꝙ pupillus ſine tutoꝛe nõ poſſit deferre iuſiurandũ. Sed ſi defert ⁊ eius aduerſarius iurauit ſe non teneri ſi pupillus poſtea agit non obſtabit ei exce. vt.ſ.quarum rerum actio non datur.l.j.§.j.ad qd vos dicetis ꝙ ibi dicit̃ eſt intelligendũ nõ quantũ ad effectũ: qꝛ lʒ pu.obſtet exceptio tamẽ dat̃ replicatio: vel põt dici ſi pupillus caret tutoꝛe ⁊ eſt ꝓximus pubertati: ſi defert iuſiurandũ tenet delatio ſʒ leſus reſtituit̃ ſi eſt infans vel ꝓximus pubertati nõ tenet delatio ideo ipſo iure eſt leſus.vt in.l.cõtra.idẽ dicimus in adulto ꝙ in pupil.ſi adultus habeat curatoꝛem ⁊ defert ſine eo iuſiurandum nõ valet ſi nõ hʒ curatoꝛẽ: ſi defert tenet iuſiurandũ: ſed leſus reſtituit̃.vt.C.de in inte.reſti.l.ſi curatoꝛẽ habens.⁊.ſ̃.e.l. nã poſtea.§.ſi minoꝛ.[ſi tutoꝛ] incipit ſecũdũ dictũ.] aut curatoꝛ furioſi] .ſ.qui curã furioſi gerit.[iuſiurãdũ detulit] inopia pꝛobationũ emergente: ⁊ tũc tenet delatio alias nõ teneret. vt.ſ.e. l.tutoꝛ.⁊.C.de tranſa.l.pꝛeſes.⁊ ar.C.de pac.l.pactũ curatoꝛis. [nã ⁊ alienare] ſub.ex iuſta cã.[ratio] .ſ.de qua querit̃.[in iudiciũ deducant.] vñ colligit̃ hic ar.ſi pꝛelatus habet̃ pꝛo pꝛelato ⁊ putat̃ pꝛelat⁹ ⁊ in veritate eſt factũ ab eo tenet: qꝛ põt alienare ⁊ rẽ in iudiciũ deducere.ſed ſi pꝛelatus nõ habet̃ pꝛo pꝛelato nõ tenet.vt.ſ.de iure deli.l.ait pꝛetoꝛ.⁊.C. de ſac.ſan.eccle.l. decernim⁹.niſi foꝛte cõi opinione crederet̃ pꝛelat⁹: qꝛ iſte erroꝛ facit ius.vt.ſ̃.de offi.pꝛefe.pꝛe.l.barbari⁹.vel põt dici aut quis eſt pꝛelat⁹ ⁊ factũ cũ eo tenet: aut nõ eſt pꝛelat⁹: ⁊ tũc ſi ꝓbabiliter dubitat̃: qꝛ omnes credũt eũ pꝛelatũ ẽe tũc tenet factũ cum eo.vt.ſ̃.de offi.pꝛefe.pꝛe.l.barbari⁹.ſi aũt nõ ꝓbabiliter dubitatur nõ tʒ qd factũ ẽ cũ eo.vt.ſ.de bo.au.iu.poſ.l.ſi ſi expedierit.

a ¶ Pꝛofeſſoribus iuris ciuilis qui non poſſunt capi pſonaliter vel duci ad curiã vł aliquo mõ vexari.vide.l.ſ.in addi. ad Bar.C.de digni.li.xij.⁊ ad de ꝙ doctoꝛ dicit̃ illuſtris ⁊ legẽs p.xx. annos efficit̃ comes vt per Bart.in.l.ex eo tẽpoꝛe.ff.de te.mili.⁊ bar. in.j.glo.ffoꝝ.

Pꝛocuratoꝛ põt iuramẽtũ deferre ſi hʒ generale cũ libera vel ſpeciale mandatum vel eſt in rem ſuam alias ſecus etiam ſi caueret de rato ꝑpter dubiũ de mandato.h.d.cũ duabus.ll.ſe.

Procuratoꝛ quoqʒ quod detu

lerit.In.§.iſto cũ duab⁹.ll.ſeq.tractat̃ de eadem materia.†In §.iſto ponit̃ caſus talis. Pꝛocuratoꝛ me⁹ agebat cõtra te debitoꝛẽ meũ: vñ tu negares debitũ detulit ſibi iuſiurandũ: tu iuraſti te dare nõ opoꝛtere: ego dñs nolo hr̃e ratum: nũquid ſi ego ago cõtra tẽ ⁊ peto a te obſtabit mihi doli exceptio.rñdet̃ ꝙ ſic in tribus caſibus. Pꝛimus eſt ſi ꝓcu.meus totoꝛũ bonoꝛũ habebat liberã ⁊ generalẽ adminiſtrationẽ. Scđs eſt ſi hẽbat ſpeciale mãdatũ ad iuſiurandũ deferendũ. Terti⁹ caſus eſt ſi erat ꝓcu.in rem ſuã.alias aũt.i.pꝛeterꝗ in trib⁹ caſib⁹.ſ̃.dictis non pꝛeiudicat mihi eius delatio. Unde ſi peto a te non poteris me repellere doli exce. Si dicat aliquis nõne ſi debitoꝛ fuit ſti.a ꝓcu.de rato pꝛoficiet ei hec cautio de rato vt poſſit agere contra ꝓcu.rñdetur nõ multũ ꝓficiet iuramtũ: qꝛ ſi ego dñs ago cõtra te debitoꝛẽ nolẽs hr̃e ratũ: qꝛ ꝓcu.meus detulit tibi: ſi ego ꝓbo te debitoꝛẽ meum eſſe: tu nõ poteris opponere mihi exce. iuſiurandi imo cõdẽnaberis mihi: niſi tu liquido ⁊ manifeſte ꝓbaueris te verũ iuraſſe: ⁊ ita te meũ debitoꝛẽ nõ eſſe: quo caſu ſi pꝛobas abſolueris a me: nõ ideo ꝙ ꝓcu.meus detulerit ſibi iuſiurãdum ⁊ caueris de rato: ſed qꝛ ꝓbaſti te verũ iuraſſe: ⁊ ita hoc caſu nõ poteris agere ex ſti.de rato cõtra ꝓcu.cũ nõ interſit tua ⁊ ipſa demũ dat̃ ad intereſſe: ⁊ non multũ ꝓficiet hoc caſu tibi: ſi aũt tu ꝯdẽnaris: qꝛ nõ ꝓbas te verũ iuraſſe: hoc caſu ſi tu agas ex ſti.de rato cõtra ꝓcu.meũ: aut tibi nihil ꝓficiet vel parũ hec cautio de rato: qꝛ ſi agas ꝯ ꝓcu.habebis neceſſe docere de pꝛiuo tuo. Unũ ſciatis: ſi mandatũ eſt alicui vt petat: ſi facit aliud qꝛ detulit iuſiurandũ: nõ valet qd facit.h.d.iſte.§.cũ duob⁹.ſe.

l.videatis expoſitionē litere.[pcu.quoqꝫ ꝙ detulerit] quaſi a-
pte dicat nō ſolū tutor vel cura.pōt deferre iuſiurādū. vt.ſ.p
xi.§.habuiſtis.imo ⁊ pcu.in trib⁹ caſib⁹.[ſuſtinet]i.hꝫ: ⁊ hic
eſt prim⁹ caſus.Sed videt̃ cōtra q2 pcu.totorū bonorū nō po
teſt alienare nec trāſa.facere.vt.ſ.de pcu.l.mādato gnāli.l. p-
curator totorū.Ad ſolutionē quorū cōtrariorū dñs mar.ita di
xit eſt differētia inter pcu.vniuerſorū bonorū q2 ille pōt iuſiu-
rādū deferre vt hic:⁊ pcu.totorū bonorū:q2 ille nō pōt aliena
re vel trāſigere vel iuſiurādū deferre.vt in.l.cōtrariis. ſed hec
nō eſt bona ſolutio:q2 nō credimus differētiā inter vniuerſus
⁊ totū hic ſed alibi ſic.nā vniuerſum vocam⁹ gen⁹:vt eſt here
ditas.totū vocam⁹ aliqd corpus integrū:vt eſt res hereditaria
aliqua certa:puta ſtichus:⁊ ideo iſtud contra.vos ſoluetis ita
ſm Jo.⁊ Azo.Aut pcurator hꝫ liberā ⁊ generalē adminiſtra
tionē:quo caſu pcu.pōt iuſiurandū deferre ⁊ alienare.vt hic.⁊
ſ.de pcu.l.pcurator cui.aut nō hꝫ generalē adminiſtrationeꝫ
quo caſu nō pōt iuſiurādum deferre.vt ibi.⁊.ſ.de pcu.l.igno-
rātis.⁊ inſti.de re.di.§.nihil autē intereſt.[pcurator ſit.]ſcilicꝫ
cōſtitutus.vñ no.hic ꝙ procu.in trib⁹ caſib⁹ pōt deferre iuſiu
randū ſi hꝫ liberā ⁊ generalē adminiſtrationē: vel ſi hꝫ ſpecia-
le mādatū de hoc:vel ſi eſt cōſtitutus pcu.in rē ſuā vt hic:ideꝫ
eſt ⁊ in paciſcēdo.vt.ſ.de pac.l.nā ⁊ nocere.cū.l.ſeq.[alias ve-
ro]i.preterꝙ in predictis trib⁹ caſib⁹.[nō eſſe audiēdū] ſub.
ipſum pcu.iuxta rōnē que ſequit̃.[ne poſtea]⁊c.[a dño] pcu.
nō habēte ratū.[cōueniat̃.]nā bene poterit cōueniri debitor
nō obſtante exce.iuriſiurandi delati ⁊ preſtiti: nec pderit ei ſi
pcu.ſatis dedit de rato.Diceret aliqs imo pderit ſi fecerit ſi-
bi ſatiſdari de rato:ſed rñdet iuriſcon.parum pderit ei.vt.ſ.di-
cit.q2 aut pbabit ſe liquido iuraſſe:aut nō probabit.[ſi fuerit
ei].i.reo iuranti.[de rato cautū]i.promiſſum a procu. qui de-
tulit iuſiurandū.[petat]iterato.[coget̃ docere]i.pbare.[liq-
do ſe iuraſſe]ſ.verum.[oppoſita]ſ.exce.iuriſiurandi a reo vel
etiā pacti.vel legetis ita.[liquido ſe iuraſſe]i.verū.[oppoſita]
ſcꝫ exce.quo caſu nō vincit:q2 ſit ei cautū de rato:ſed q2 verus
iurauit.Vel pōt exponi oppoſita.ſ. exceptione.i. replicatione:
q2 ſi reus excipiat de exce.iuriſiurādi:dñs replicabit nō obeſt
mihi:q2 nō potuit deferre niſi in trib⁹ caſibus.[habebit ipſe]
ſcꝫ reus.[de periurio ſuo docere]ſub.qḋ eſt iniquū vel parū ſi-
bi pficiet ſi aſſequatur ex ſti.aliqd cū cōfiteat̃ de periurio ſuo.
[mandatū eſt.]vnde dño nō preiudicat.vt.ſ.man.l.diligēter.
¶ Or ſignori circa materiā iſtā vt vos intelligatis glo. domi-
ni Azo. hic poſitā que incipit ad hā: doctrinā ⁊c. vos inſiſte-
tis aliquātulū hic.l.alias nō.in ſi.vult dicere ſi ego dñs ago cō
tra te debitorē nolēs hr̃e ratū qḋ pcu.me⁹ detulit tibi ⁊c.vt di
xim caſu.Sed qño aliqs docet de piurio ſuo:cū nemo teneat̃
pducere teſtes cōtra ſe.vt.C.de teſti.l.nimis.⁊.ſ.de edēdo.l.ſ.
⁊.l.qui accuſare.Itē nemo cogit̃ dicere ti.ſue poſ. vt.C. de pe.
he.l.cogi.vnde qño docebit iſte de periurio ſuo.rñ.aliqs nō co
git̃ pducere teſtes vel inſtr̃a cōtra ſe:vel dicere ti.ſue poſ.preci
ſe:cauſatiue tñ ſic.vt.C.de pba.l.ſue poſſidetis:ſic ⁊ iſte hꝫ ne
ceſſe docere de periurio ſuo nō preciſe ſed cauſatiue:ſi vult ali-
qd aſſeq a pcu.ex ſti.de rato.ſed qño puenim⁹ ad hāc doctri-
nā.ſ.qḋ nihil pficiat vel parū pficiat iſta cautio de rato debito
ri: aut ſi pficiat docebit de piurio ſuo:⁊ certe ad hāc doctrinā.
peruenit̃ duob⁹ modis.vno mō ſic ſm Jod.alio mō ſm Azo.
⁊ ſm Jo.peruenit̃ ad hāc doctrinā quā vr̃ cogitaſſe hoc mō.
Procu.nō habēs ius deferēdi iuſiurādū detulit reo iuſiuran-
dū:dicit reus ſi iurarē dñs nō haberet ratū.vñ caue de rato p
cu.cauit:reus iurauit ſe nō debere:venit dñs ⁊ agit cōtra de-
bitorē:⁊ petit ab eo.x.reus dicit iſte reus pcu.videt̃ detulit mi
hi iuſiurādū:dicit dñs nō potuit tibi deferre admittet̃ dñs ad
agēdū nō obſtāte exceptiōe iuriſiurādi:ſi debitor poterit pro-
bare ſe verū iuraſſe abſoluet̃ a petitione eius: nō q2 cauerit ei
pcu.de rato:ſed q2 apparet eū nō eſſe debitorē.Si non poterit
pbare ſe verū iuraſſe parū pficiet ei cautio de rato. nā ſi veni-
ret reus ad pcu.⁊ dicet ei tu detuliſti mihi iuſiurandū noluiſſ iu
rare niſi caueres de rato:⁊ cauſti:dñs tuus cōuenit me ⁊ lata
eſt ſentētia inter me ⁊ eū nō obſtāte excep.iuriſiurandi ſatiſfa-
cias mihi:dicet pcu.dic mihi ſuccubuiſti tu aut viciſti:ſi viciſti
dicet procu.nō intereſt tua in aliquo.vñ nō debes poſſe agere
cōtra me cū tua nō interſit cū ſti.de rato cōmittit̃ ad intereſſe
cautū.vt.ſ.rē ratā ha.l.in ſti.vel ſi intereſt tua in ſumptibus fa
ctis:accipe ſumptus ⁊ parū pficiet ei:q2 nō cōſequit̃ niſi qḋ ei
abeſt.i.quātū expendit.vt.ſ.rē ratā haberi.l.ſi fine.§.cū autem.
Si aūt dicat debitor ſuccubui inſtabit pcu.⁊ dicet qñ me de-
ferente iuraſti:an iuraſti verū aut falſum:ſi dicat verū iurauit
apparet ergo ꝙ per iniuriā iudicātis cōdēnatus es. vñ non te
neor tibi:q2 hec ſti.non cōmittit̃ ſi ſuccūbat ſtipulator de rato
per iniuriam iudicantis:niſi quātū ad ſumpt⁹ factos illos acci
pere.vt.ſ.de euic.l.ſi per imprudētiā.in pāin.⁊.ſ.rē ratā hab.l.ſi
fine.§.cū aūt.⁊ ita nihil vel parū proficit ei ſtip.de rato hoc ca-
ſu.Si dicat debitor falſum iurauit:dicet procu.deus det vobis
malā fortunā in la bocha voſtra cheuoi ſe reor falſo.hic cōmit
tit̃ ſtipu.ad intereſſe.vñ accipiatis intereſſe veſtrū cū oi infor-
tunio:hic nihil vel parū proficiet ei iſta cautio:q2 qḋ vna manu
accipit:⁊ illud ⁊ pl⁹ ex alia manu pdit: q2 docuit de periurio
ſuo:⁊ ſic eſt infamis:⁊ fama preponderat oi cōmodo pecunia
rio vt.ſ.de ſo.l.ſi qs.⁊.ſ.de re.iu.l.ſi duob⁹.⁊ hoc mō puenit̃ ad
hāc doctrinā ſm.d.Jo.⁊ ita dedit materiā cogitādi dño Azo.
⁊ tam diu cogitauit ꝙ inuenit defectū dñi Jo. ⁊ dixit ita do-
ctrina dñi Jo.eſt bona ſi ſumus in eo ſtatu in quo lata eſt ſen
tētia inter dñꝫ ⁊ debitorē q iurauerat deferēte pcu.ſi ponam⁹
dñs non hꝫ ratū qḋ pcu.fecit. agit cōtra debitorē. debitor nō
vult expectare ꝙ ferat̃ ſnīa inter eū ⁊ dñm.ſed dicit procur.tu
cauiſti mihi de rato ſatiſfacias mihi:q2 hec ſti.de rato ſtatī cō
mittit̃ dño nō habēte ratū.vt.ſ.rē ra.ha l.qñ enim. nā differen
tia eſt inter ſti.de rato ⁊ ſtip.amplius nō agi nā ſi pmittis am-
plius nō agi nō cōmittit̃ niſi dño agēte ⁊ litē cōteſtāte.q2 autē
nō dicit̃ qs agere ⁊c.vt.ſ.rē ra.ha.l.hoc amplius.Sed ſtip. de
rato cōmittit̃ anteꝙ dñs veniat ad iudiciū:dū dicit dñs extra
iudiciū nō habeo ratū qḋ detulit procu.meus nec expectatur
litis cōte.nec ſentētia ferri.vt.ſ.de procu.l.pōpo.§.ſi is.⁊.ſ. rē
ra.ha.l.procu.ū.§.ſi qs a procu.vñ iſte debitor nō habet neceſ-
ſe expectare doctrinā dñi Jo.vt patiat̃ ſecū litē cōteſtari ⁊ fer
ri ſentētiā:ſed ſi vellet expectare ſententiā ferri inter ſe ⁊ dñm:
bona eſſet doctrina dñi Jo.alias nō eſſet bona:imo eſſet inſuf
ficiēs ⁊ falſa:⁊ ideo ſecūdo mō ſm Azo.ad hāc doctrinā ſic p-
uenit̃.pone ꝙ dñs cōuenit debitorē in iudicio nōdū lata ſentē-
tia venit debitor ad procu.⁊ dicit ei:tu detuliſti mihi iuſiurādū
⁊ ego cū nollē iurare cauiſti de rato : dñs tu⁹ nō habet ratū:q2
petit a me,cōmiſſa eſt ſti.de rato:ſtatim dñs nō habet ratū.vt
ſ.dictū eſt:dicit procu.dic mihi de quo times tu:aut iuraſti ve
rū aut falſum:ſi verū in noīe dñi:q2 vinces ⁊ ſumpt⁹ quos fa-
cies parat⁹ ſum tibi preſtare:hoc caſu parū proficiet debitori:
q2 nō aſſequet̃ niſi id qḋ expēdit.Si falſum iuraſti deieraſti ac
cipe cū oi infortunio tuo:hic nihil vel parū pficiet ei iſta cautio
q2 docet de piurio ſuo ⁊ ſic eſt infamis ⁊ fama preponderat oi
cōmodo pecuniario.vt.ſ.dictū eſt.Vel adhuc ponatis exēplū
largius.pone ꝙ dñs dixit ꝙ nō hꝫ ratū extra iudiciū.vnde ve-
nit debitor ad procu.⁊ dixit ei dñs tuus nō hꝫ ratū qḋ detuli-
ſti mihi agit ꝯ pcu.ex ſtip.de rato dicit procu.vade ⁊ litiga cū
eo:⁊ ſi eris abſolutus ꝙ probes te veruꝫ iuraſſe nō cōmittitur
ſtipu.de rato ꝯtra me cū tua nō interſit:⁊ hec ſtip.nō cōmittit̃
niſi ad intereſſe.vt.ſ.dictū eſt niſi ad ſumptus accipe eos:hoc
caſu parū pficiet cautio ei:q2 nō aſſequit̃ niſi qḋ expendit:ſi tu
ſuccūbes aut iuſte aut iniuſte:ſi iniuſte q2 iuraſti verum. appa
ret ꝙ ſuccubuiſti per iniuriā iudicantis . Vñ nō teneor tibi.vt
ſ.de euictionibus ſi per imprudentiā.in pāin.vnde iſto caſu qñ
ſuccubuiſti per iniuriā iudicātis non cōmittitur cautio de rato
ad principale ſed ad ſumptus tm̄ ſicut qñ fuiſti abſolutus. vñ
dicit ei pcur.accipe ſumptus.vt.ſ.rē ra.ha.l.ſi fine.§.cum aūt.
⁊.§.marcellus.⁊ ſic hoc caſu parū prodeſt ſibi cautio q2 tm̄ ſibi
abeſt ꝙtum ſibi adeſt. Si aūt iuſte ſuccubuiſti quia nō iuraſti
verū hoc caſu accipe tuū intereſſe cum omni infortunio q2 de-
ieraſti ⁊ ita doces de piurio tuo.vñ ꝙtum accipies ex vna ma
nu tm̄ ⁊ plus perdes ex alia:q2 es infamis ⁊ fama bona prepō
derat omni ꝯmodo pecuniario.vt l preal.i.ſ.de ſol.l.ſi qs.⁊ ita
hoc caſu parū videtur tibi pficere iſta cautio de rato.⁊ hec eſt
doctrina dñi Az.que eſt bona ante li.cōte.⁊ añ tp̄s ſnīe ⁊ poſt
ſnīas:ſed doctrina dñi Joā.non eſt bona niſi poſt tp̄s ſnīe .ſed
ad doctrinā dñi Jo.⁊ az.op.⁊ vr̃ ꝙ nō ſit bona:⁊ vr̃ ꝙ eſt iſte
debitor q2 agit ex ſtip.de rato ꝯ pcu.q detulit ſibi iuſiurādūꝫ
qñ ſuccubuit iuſte nō ſit audiendus cum allegāo turpitudinē
ſuā non ſit audiēdus.vt.C.de trāſac.l.tranſactione.⁊.C.de lib.
cā.l.ſi filiū.⁊.C.de reuo.do.cum in fraudē.ad qḋ rñdet azo hoc
cōtingit pter aduerſarū voluntatē q fuit ꝯtemptus iuriſiurā
di.vnde nō pōt ei obiicere de turpitudine ſua.vt ar.ſ.e.l.qui iu
raſſe.in pāin.⁊ in illo generali dolū pprīū non preſumit:⁊ ſic re
mittit nos ad brocarda. Sed ſi placet vobis vos poteſtis ita
dicere iſta eſt regula ⁊ ita ꝙ nō licet alicui allegare turpitudi-
nē ſuā vt dicit̃ pmiſſe.ll.ſed illa regula recipit inſtantiā.vt hic
⁊ ſic eſt hic ſpeciale. Sic ⁊ alibi eſt ſpeciale.ſ.ſo.ma.l. viro atqꝫ
vxori.⁊.ſ.de ꝯpē.l.ſi ambo.⁊.ſ.de dolo.l.ſi duo.⁊ eſt rō ſpālita
tis.hic ꝯuentio facta inter pcur.deferentē ⁊ debitorē iurantē.
nam dicet ei debitor non recordaris q2 nolebā iurare: cum tu
nō haberes liberā ⁊ gnālem adminiſtrationē: vel ſpeciale mā-
datū vel nō eras pcu.in rem meā:⁊ tu dixiſti ſecure iura:q2 do
minus bene habebit ratū.⁊ mihi pmiſiſti qḋ ſi nō haberet ra-
tū ꝙ pſtares mihi oē meū intereſſe ⁊ ſic q2 inter nos vr̃ actum
ꝙ tenearis preſtare intereſſe teneberis:q2 ꝯctus ex ꝯuentione

laccipiunt

l.accipiunt.vt.ſ.depoſiti.l.i.§.ſi conuenerit.

1 ☞ Seruus ⁊ filiuſfami.aduerſario deferente iurantes actio nem ⁊ exceptionem patri ⁊ domino querunt etiam extra cau ſam peculiarem ipſi vero ſi deferant nocent patri ⁊ domino ſo lum in cauſa peculiarim qua liberam adminiſtrationem habe ant.hoc dicit.vſq ad.l.qui iuraſſe.

2 **Seruus qd detulit.** †In.l.iſta cũ duab' .ll.ſeq. tractat de eadẽ materia:⁊ hic dicit ſi seru' habet liberã peculij adminiſtrationẽ pot iuſiurãdũ deferre ⁊ iurare: ⁊ q detulit vel iurauit dz ſeruari a dño cum poſſit ei ſolui ⁊ nouare ſed qd erit:ſeru' detulit iuſiurandũ iure peculiari creditor iurauit ſibi deberi:nunqd tenebit de peculio:certe ſic idẽ eſt in filiofa.ſi detulit iuſiurandũ:⁊ creditor iurauit ſibi deberi:q pater tenet de peculio.h.d.iſta.l.cũ duabus.ll.ſeq. videatis expoſitionẽ litere.[ſeru' q].ſ.iuſiurãdũ detulit extra iudiciũ.[vel iurauit].ſ.extra iudiciũ.q regulariter ſeruus in iudicio eſſe nõ pot.vt.C.de iudi.l.ſeruus.⁊.ff.ſi q ex cau.l.quoſ.niſi in caſib'.vt.ff.de iudi.l.vix.⁊.l.qui ſe ſuis nummis.[habuerit] videtur contra.ſ.eo.l.quãto magis.in fi.ad qd vos dicetis ſi ſeruus habet liberã ⁊ generalẽ adminiſtrationem peculij pot deferre iuſiurãdũ ⁊ iurare in re peculiari ⁊ ſtatur eius ſacramẽto vt hic.ſec' ſi deferat vl iurat:⁊ nõ hz liberã peculij adminiſtrationẽ:q tũc nõ ſtat ei' ſacramẽto vt ibi:vel dicatis qd hic:⁊ in.ll.iſtis dicit:intelligit ſi fiat ad vtilitatẽ dñi.ſecus ſi fiat ad eius dãnũ vt in.l.cõtra.[hunc eũ].ſ.ſeruo.[ius habuit]ſz op.ſic:hec rõ nõ videt bona:q aliqs eſt cui pot ſolui tñ nõ pot cõditionẽ dñi facere deteriorẽ ſicut eſt tutor pupilli.vt.C.de pac.l.pactũ curatoris.⁊.ff.de pac.l.tutoris.quare vos dicetis q hec rõ non eſt bona.vt.ſ.de noua.l.cui ſed illa nõ eſt bona rõ:q liberam ⁊ generalẽ peculij adminiſtrationẽ ſeruus habebat vt.ff.l.proxi. ſed iſta rõ eſt incidẽs:q pot ei ſolui ſed nõ eſt perfecta.[ſed actori] .i.creditori.[detulerit] iuſiurandum.ſub.⁊ ille iurauerit ſibi deberi.[eadẽ de filiofa.dicẽda ſunt].ſ.vt detur actio de peculio cõtra patrẽ.Sed ad id qd dicit q dat actio de peculio cõtra dñm:ſi ſeruus detulit iuſiurandũ op.⁊ videt qd ſeruus nõ poſſit deferre iuſiurandũ:ſed filius poſſit vñ videt contra.ſ.de pecu.l.depoſiti.§.i.ad qd vos dicetis hic loqmur in iureiurãdo qd pot deferri a filio ⁊ a ſeruo.vñ tenet dñs de peculio:ſed lex cõtraria loquit in iureiurãdo iudiciali qd nõ pot deferri a ſeruo:q ſeruus regulariter nõ pot eſſe in iudicio.vt.ſ.eo.l.quãto magis.in fi.⁊.C.de iudi.l.ſeruus.ſed a filiofa.bene pot deferri iuſiurandum.vt in.l.contraria.vel hic habebat ſeruus liberam peculij adminiſtrationem in.l.contra.non habebat.Odoffre.

Si ſeruus iurauerit. In.l.iſta cũ .l.ſeq.⁊ pe.tractat de eadẽ materia:⁊ dicit ſi ſeruus deferẽte creditore dñi iurauit dñm dare non oportere q exceptio iuriſiurandi dabit dño:⁊ ſibi imputet q ſeruo detulit: ⁊ ſi hoc eſt verũ in ſeruo multo fortius dz eſſe verum in filio:⁊ vere magis dz dici in filio cũ poſſit in iudicio intereſſe:ſed lz poſſit ſeru' ⁊ filius creditore dñi vel patris deferẽte iurare:tamen non poſſunt iuſiurandum deferre:⁊ ſi deferãt nõ nocet dño vel patri. Sed qd erit:ſi ſeru' iurauit rẽ dñi eſſe delato ſibi iureiurando: nũquid ex iſto iureiurãdo dabit actio dño.rñdet q ſic ſi nõ poſſidet: ſed ſi poſſidet dabit ei pacti excep.hoc dicit.iſta.l.cum.l. ſeq.⁊ ſeq.[iurauerit].ſ.creditore dñi deferente ſeruo.[eſt]quia pot facere cõditionem dñi meliorem.vt.C.de pac.l.ſeruus.[iuſiurandum]ſub.⁊ damnum qd quis ſua culpa ⁊c.vt.ſ.de regu.iur.l.qd quis.⁊.C.de neceſ.ſer.here.inſti.l.vlti.[poteſt]olim patre abſente ⁊ eius procu.vt.ff.de iud.l.ſi longius.hodie ſi pater conſentiat ei agenti ⁊ fugienti.vt.C.de bo.que libe.l.cum non ſolum.in fi.ſ.rñ.[deteriorem.]ſed meliorem.vt.C.e.l.nec filius. [vel relato]cum ipſe defert.[ei oportere].ſ.cum dñs non poſſidet.[puto mihi actio.dandam]facit tranſitum de tertia perſona ad primam.[vel pacti exceptio.dño poſſidet.[propter religionem ⁊ conuentionem].i.propter iuſiurandum ex conuentione preſtitum:⁊ q poteſt conditionem domini facere meliorem.vt.ff.dictum eſt:⁊ q quicquid queritur per ſeruum domino acquiritur.vt.ſ.de acqui.re.do.l.etiam.

1 ☞ Iuramentum etiam pupilli ⁊ mulieris tuendum eſt quo ad commodum iurantis ⁊ in pupillo non cadit periurium.

2 **Qui iuraſſe dicitur.** † In princi. huius.l.dicit quod ſtandũ eſt iuramẽto illius cui eſt delatum vel relatũ ſi eſt maſculus vel femina:ſiue eſt maior ſiue minor ſiue pupillus ſiue infans:licet infans deierare nõ videatur:ſi male iurat: q ſciens fallere non videt.h.d.prin. huius.l. videatis expoſitionẽ litere.[qui iuraſſe dicit].i.deferẽte aduerſario alias nõ pdeſſet ei.vt.ff.eo.l.ij.[ſequo].i.vtrum maſculus vel femina.[quamuis]iſtud quamuis ponitur aduerſatiue non correctiue q pupillus ⁊ infans poteſt iurare ⁊ licet deieret nõ videtur deierare:q eius etas quid videat ignorat.vt.C.de fal.mo.l.i.in fi.⁊.ff.de rei ven.l.qd infans.vnde ſibi imputet qui ſibi detulit in caſu tamen infans ⁊ proximus pubertati aſtringitur iureiurando:vt ſi manumittitur ⁊ iurat preſtare operas.nã puber factus fauore libertatis obligatur.vt.ſ.de ope.liber.l.vt iuriſiurandi.ſ.de libe.cau.l.vltima.

1 ☞ Pater poteſt iurare ad commodum filij adeo q prodeſt filio ⁊ in conſequentiam ſibi in actione de peculio ſi iurauit ſuper obligatione filij que erat principalis.ſecus ſi ſuper acceſſoria obligatione ipſius patris tũc em ſibi ſoli iurãti prodeſt. h.d.

2 **Si pater filium.** In.§.iſto dicit † ſi pater deferente creditore filij iurauit filiũ nõ dare oportere querit ſibi excep.⁊ filio: ſi cõueniatur in ſolidũ ſibi:ſi cõueniat de peculio ex perſona filij. hoc dicit iſte §.videatis.vnde no.hic ſi pater iurauit deferente creditore nõ teneri filiũ ſi cõueniebat in ſolidũ ſibi ⁊ filio querit exceptionẽ ⁊ ſi iurauit ei vt heredi ſuo futuro querit ei directam ſi iurauit ei vt extraneo nullam exceptionem ſibi querit.vt argumen.de eo qd videtur in pacto.ff.de pac.l.ſi tibi.§.vlti.⁊.l.⁊ heredi.

Si pater iurauerit. In.§ iſto dicit: ſi pater cõueniat ex cõtractu filij de peculio ⁊ deferẽte creditore filij iurauerit nihil in peculio eſſe indubitãter filius poterit cõueniri principali act. ſed pater nõ niſi de peculio poſt iuſiurãdũ.h.d. iſte.§. videatis expoſitionẽ litere.[ſi pater iurauerit].ſ.deferẽte creditore filij qui conueniebat eũ act.de peculio.alias nõ vt.ff.eo.l.ij.[pot].ſ.principali act.vt.ſ.de cõſti.pecu.l.i.in fi.⁊.l.ij.[ratio habeat].q.d.ſi poſtea acquiſiuit fili' peculiũ:iterũ pater cõuenit de illo peculio poſt iuſiurandum acquiſito:ſed inſtat qño aget ille de peculio contra patrem.rñ.q ita dicet patri:dic mihi nũc eſt aliquid in peculio aut erat aliquid in peculio qñ iuraſti: ergo confiteris de periurio tuo:aut cepit poſtea eſſe: ⁊ iuſiurandũ tibi non proficit vt hic:ſed verius eſt vt dicatis qd pater dicat iſti quod nõ habet neceſſe rñdere iſti petitioni:ſed ſi tu dicas poſtea aliqd acquiſitũ:pba hoc.vt ar.ff.de nox.a.act.l.quotiẽs in fi.ſed dicis nõne cõfitet qs de periurio ſuo.vt.ff.eo.l.alias aũt.in fi.rñ. ibi eſt alius caſus q hic fit.nã hic pater iurauit nihil eſſe in peculio ſi cõuenit rõne peculij qd erat tpe iuriſiurandi obſtat exceptio iuriſiurandi creditori agẽti:ſed conuenit rõne peculij acquiſiti poſt iuſiurandũ:creditor probare dz peculiũ poſtea qſitum:ſed inſtat nõne ſi nũc inuenit aliqd in peculio eſſe preſumitur qd retro fuerit:⁊ ſic preſumit deieraſſe.rñ. iſta nõ eſt talis preſumptio cui oino ſtet.vt.ſ.eo.l cũ qui.§.in popularibus. ⁊ ſimilis queſtio fit.ſ.de excep.rei iudi.l.ſi a te hereditatem.

1 ☞ Iuramentum habet de natura nouationis delegationis conteſtationis ſeu iudicij ⁊ ſolutionis.hoc dicit cum.l.ſeq.

2 **Iuſiurandum.** † In.§.iſto cum.l.ſeq.dicitur: qd iuſiurandum ſimilitudinem habet cũ nouatione ⁊ delegatione:⁊ obtinet inſtar iudicij litis cõte.itẽ ſuccedit in locũ ſolutionis.h.d.§.cum.l.ſeq.videatis expoſitionẽ litere.[iuſiurandi cõdictio].i.iuſiurãdũ ipſum.[ex conuẽtione]hec eſt nimis larga rõ.nã hac rõne.ſ.q iuſiurãdũ pficit ex cõuentione dici poſſet ex numero locationis vel venditionis:quare vos exponetis iuriſiurandi condictio ex numero eſſe videri poteſt.i.aſſimilari[cedit].i.obtinet vicem ſolutionis.
☞ Or ſignori not.in.§.iſto cũ.l.ſeq.qd iuſiurandũ annumerat.i.aſſimilat nouationi ⁊ delegationi ⁊ obtinet vicẽ litis cõte.⁊ ſolutionis:⁊ in hoc aſſimilat iuſiurandũ nouationi ⁊ delegationi q ſicut nouatio ⁊ delegatio fit ex voluntate vtriuſqz. vt.C.de noua.⁊ delega.l.i.ita iuſiurandũ voluntariũ de volũtate vtriuſqz defert.vt.ff.eo.l.iuſiurãdũ qd ex conuẽtione in prin.item in alio aſſimilat iuſiurãdum nouationi ⁊ delegationi:q ſicut per delegationẽ ⁊ nouationem tollitur naturalis ipſo iure. vt.ſ.de nouatio.l.i.⁊.l.ſtichum.§.ſi quis ita.⁊ per iuſiurandũ nõ tamẽ ciuilis.vt.ſ.eo.l.vlti.Itẽ ſicut facta nouatione noua pro veteri datur actio:ita ex ſacramẽto dat actio in factũ ⁊ prima.vt.ff.e.l.nã poſtea.§.ſi is q tẽporali ac.ſz in hoc differũt nouatio ⁊ delegatio:q tollũt naturalẽ ⁊ ciuilẽ obligationẽ ipſo iure.vt inſti.qui.mo.tol.ob.§.acceptilatio.ſed iuſiurãdũ nõ vt dici.ar.l.i.⁊.l.vlti.Itẽ obtinet iuſiurandũ inſtar litis cõte.vt.ff.eo.l.nã ⁊ poſtea.§.ſi is qui.Itẽ iuſiurãdũ obtinet vicẽ ſolutionis:q ſicut debitor liberat facta ſolutione.vt inſti.qui.mo.tol.ois ob.in principi.ita per iuſiurandũ delatũ ⁊ preſtitum.vt.ff.eo.l.ait pretor.ſz differũt in alio q ſolutio tollit naturalẽ ⁊ ciuilẽ obligationẽ.vt inſti.qui.mo.tol.ob.in prin.ſed iuſiurãdũ lz tollat naturalẽ non tamen tollit ciuilem.vt.ſ.eo.l.eum qui.primo reſpon.⁊.l.vlti.

3 ☞ Iuriſiurandi delatio facta ab vno ex duobus reis credendi nocet alteri.

Duobus reis ſtipulandi. Lex iſta in ſui prin.† dicit tria. primo dicit ſi ſunt duo rei ſtipulandi: ſocii eiuſdem crediti ⁊ obligationis: ſi vnus eorū detulit iuſiurandū: ⁊ iuratū eſt a debitore nō deberi hoc iuſiurādū nocebit alteri. Scdo dicit ſi reus iurauerit ſe dare nō oportere: hoc iuſiurandum proficit fideiuſſori. Tertio dicit qđ iuſiurandum fideiuſſoris proderit etiam reo principali: qꝛ iuſiurandum ſuccedit in locum ſolutionis: ſed videtur diſtinguendum aut iurat fideiuſſor de contractu qđ non tenetur ipſe nec reus: ⁊ tūc hoc iuſiurandum proficit reo ⁊ liberauit de perſona ſua iurat. ſ. qđ ipſe non fideiuſſit: ⁊ tunc hoc iuſiurandum proficit ſibi non autē reo. h. d. prin. huius. l. videatis expōnē litere. [duob⁹ reis ſtipulādi] ſ. ⁊ ſociis eiuſdē crediti ⁊ obligatiōis. vt. ſ. ſi qs cau. l. ſi duo. ſ. rū. [nocebit] ſ. ſi debitor iurauit ſe nō debere. [proficit.] qꝛ omnes exceptiones que cōpetūt reo ⁊ fideiuſſori. vt. ſ. de fideiuſ. l. omnes. [a fideiuſſore] icipit tertiū dictū. [aiāt] ratiōne. [namqꝫ] pro qꝛ ⁊c. [ſuccedit. vt. ſ. l. proxi. [de ipſo cōtractu ⁊ de re.] nam ſolutio facta a fideiuſſore pficit reo: ſicut ⁊ ſolutio facta a quocunqꝫ alio. vt. ſ. de nego. geſt. l. ſoluēdo. [ageretur] ſ. tm̄: qꝛ tūc qñ ipſe iurauit ſe nō fideiuſſiſſe pficit ei non reo. vt. ſ. eo. §. ſi ex duob⁹. Sed ad prin. hui⁹. l. op. ſic: iuſiurādū obtinet vicem pactionis. vt. ſ. ea. l. j. ſed pactū vni⁹ correi non nocet alteri. vt. ſ. de pact. l. ſi vnus. ad qđ pōt dici ſm Azo. iſti erant duo cōrei ſtipulādi: ſocii eiuſdē lucri ⁊ dāni ⁊ eiuſdē crediti ⁊ obligationis. vnde iuſiurādū delatū ab alio debitore dꝫ nocere alteri ⁊ proficere. vt arg. ſ. de arb. l. ſi duo. ⁊. ſ. eo. §. ſi ex duobus ſed in. l. cōtra. erāt ſocii eiuſdē mēſe: vel dicatis pactū vni⁹ rei ſtipulādi nō nocet alteri ſi ille a cōreo nō fuit puentus vt hic: ſed ſi fuit pueṅtus a cōreo: qꝛ cōreus fuit litē conte. non nocet alteri. vt in. l. ſ. ⁊ pbat̃ hec ſo. ſ. de duob⁹ reis. l. ex duob⁹.

☞ Iuramentum fideiuſſoris de iudicio ſiſti prodeſt principali ſi agendo contra principalem veniretur contra iuramentum fideiuſſoris alias ſecus.

Si ei qui debitorem. In §. iſto dicit̃ † tu pmiſiſti mihi titiuꝫ debitorē meū exhibere in iudicio: poſtea cōueniebā te vt titiuꝫ debitorē meū exhiberes in iudicio: tu dicebas te nō pmiſiſſe: ⁊ iuraſti pficit tibi hoc iuſiurandū nō debitori meo: quin eū prima act. adhuc cōueniā. ſed ſi iuraſti te dare nō oportere diſtinguit̃ an iuraſti: qꝛ dicis qđ eū exhibuiſti ⁊ tunc dabit̃ tibi exceptio nō debitori meo: ſi aūt iuraſti: qꝛ dicebas qđ non tenebaris exhibere: qꝛ ſoluiſti vel ipſe debitor ſoluit: tunc proficit tibi ⁊ debitori meo: ⁊ hec diſtinctio habenda eſt ⁊ in fideiuſſore qui iurauit. h. d. iſte. §. [exhibere promiſit] .i. ſiſtere in iudicio. [ad] ſ. iuſiurandum. [nō dꝫ] quin poſſit de debito conueniri: qꝛ iſtud iuſiurandum non fuit in rem ſed in perſonam [ſi vero iurauerit] ſ. promiſſor. [an] alias nō eſt in litera an. [exhibuerit] quo caſu iuſiurandū nō proficit debitori ſed ſibi tm̄. [an vero qꝛ ſoluit] quo caſu pficit debitori. [eſt] ſ. in quo caſu nō liberatur iurauerit ſe preſtare nō oportere verū ideo iurauit: quia non promiſit quo caſu non liberatur principalis debitor ſed ipſe tantum: an iurauit ideo quia ſoluerit quo caſu liberat̃ principalis debitor ⁊ ipſe fideiuſſor. vt. ſ. ea. l. in prin. habuiſtis.

☞ Iuramentum vnius ex reis debendi alteri prodeſt.

Si ex duobus. † In. §. iſto dicit̃: ſi duo erāt rei debēdi ⁊ vnus iurat deferente creditore non debere iſtud iuſiurandum prodeſt correo. [pecunie] ſ. ⁊ erant ſocii eiuſdē dāni ⁊ lucri [debebit.] cōcor. ſ. ea. l. in prin. ⁊. ſ. de argu. l. ſi duo. ⁊. ſ. de duobus reis. l. ex duobus.

☞ Ex iuramento oritur exceptio contra omnem actionem que oritur ex eadem cauſa ſuper qua iuratum eſt.

Exceptio iuriſiurandi. † In. §. iſto dicitur ſi dico te debitorē meū in. x. ⁊ te deferēte iuras te nō debere habes excep. iuriſiurandi ſiue eadē act. te conueniā ſiue ex alia ex eadem cauſa: puta ſi conueniebam te act. mandati: vel pro ſocio: vel neg. geſt. ad. x. iuraſti te non debere: ſi ex eadem cauſa conuenio te certi condi. repelles me excep. iuriſiurandi: qꝛ per alteram act. altera quoqꝫ conſumit̃. [debet] ſ. agenti. [ſed etiā ſi alias] ſcꝫ act. vtatur. [ſi modo eadē queſtio] ſ. que mouebatur qñ iuſiurandum fuit delatum. [forte] modo ponit exemplum [ſocietatis] .i. ab actione pro ſocio. [condicatur] .i. agat̃ certi condi. generali que competit ex omni cā: ⁊ ob. ex qua certum petitur. vt ſ. ſi cer. pe. l. certi condi. in prin. [altera quoqꝫ] .i. primo intentata ſuper qua fuit iuratū. vt eſt act. neg. geſt. mandati pro ſocio. [conſumitur] ſub. ⁊ ideo obſtat exceptio iuriſiurandi vbicunqꝫ que prima queſtio iureiurando deciſa deducitur in iudicio vt hic. ⁊ ar. ſ. de excep. rei iudi. l. an ⁊ eadem. qđ eſt verum ſi idem venit in ſecūda act. qđ erat in prima. ſecus eſt ſi plus vel aliud petitur in ſcđa act. ⁊ ſic ſoluitur cōtra. ſ. e. l. ſi actor.

☞ Generis remotio non ſequitur ad remotionem ſpeciei.

Si quis iurauerit. † In. §. iſto dicit̃ cōueniebā te act. vi bonorū rapt. detuli tibi iuſiurandū. iuraſti te non rapuiſſe poſtea volo cōuenire act. furt. dicēs qđ eam rem mihi ſubtraxiſti vel condi. furt. nunquid obſtabit mihi exceptio iuriſiurādi. reſpondetur ꝙ non: qꝛ aliud pōt eſſe furtū. aliud rapina: qꝛ furtū vi vel clam fieri pōt. [ſe non rapuiſſe] cōuentus act. vi bonorū rapt. [hoc iureiurando] .i. exceptione iuriſiurādi. [⁊ in act. furti] .ſ. non manifeſti. [aut cōdictione] ſcꝫ furtiua. qꝛ aliud eſt furtum feciſſe.] ſub. ⁊ aliud rapuiſſe. ſi non habetis in tex. [quod] ſcilꝫ furtū. [vi vel clā fieri pōt.] nam rapina fit palā: furtum claꝫ. vt ſ. de furt. l. j. vnde quia eſt alia cauſa agendi non obſtat exceptio iuriſiurandi. vt. ſ. proxi. §. habuiſtis.

Colonus. In. §. iſto ponitur caſus talis: dicebā colonū meuꝫ ſine voluntate mea ſucceddiſſe arbores: ⁊ propter hoc cōueniebam eum act. locati: ipſe negabat detuli ei iuſiurandū ipſe iurauit ſe non ſucceddiſſe nunquid ſi volo eum conuenire. l. xij. tabul. de arboribus ſucciſis ſiue ex. l. aquil. pro damno dato: vel interdicto quod vi aut claꝫ obſtabit mihi exceptio: certe ſic. [de arborib⁹ ſucciſis.] act. in factū duplum. [iniuria] id eſt pro damno iniurioſe dato. [poterit] quia ex eadem cauſa agitur vnde obſtat ei exceptio. vt. ſ. ea. l. §. exceptio.

☞ Exceptio iuriſiurandi obſtat ſi agatur alia accuſatione in qua venit examinandum quod in prima fuit deciſum alias ſecus.

Que iurauit. † In. §. iſto dicit̃: cōueniebā quondam vxorem meā act. rerum amo. ipſa iurauit ſe non amouiſſe. nunqd ſi poſtea cōueniā eam rei vendi. pro re quaꝫ poſſidet: obſtat mihi exceptio iuriſiurandi: certe non imo ſi contendat rem ſuam eſſe habebit neceſſe iurare: ſed ſi conueniebam eam rei vendi. ⁊ ipſa iurauit ſuam eſſe ſi vellem agere contra eam act. rerum amo. obſtabit mihi exceptio iuriſiurandi: licet alia actio agatur. ſed ſi conueniebā aliquem actione iudicati. ⁊ ipſe iurauit ſe non eſſe condemnatuꝫ ſi cōuenio eum act. iudicati ad id quod verbum ſonat act. ex ſtipu. obſtat mihi exceptio iuriſiurandi: ſecus tamen eſt ſi conueniebam te ex ſtipulatione iudicatū ſolui: nō ad id quod verbum ſonat: ſed ad id qđ nō defendit: ⁊ iuraſti. qꝛ ſi agam poſtea iudicati non obſtabit mihi exceptio iuriſiurandi. ſed ⁊ ſi iurasti aliquem furtum mihi feciſſe mihi datur actio furti. [que] ſ. quondam vxor. [que iurauit] ⁊c. per except. iuriſiurandi [in rem] .i. rei vendi. [agatur] qꝛ poteſt eſſe ꝙ non amouerat ⁊ tamen poſſidet eam. [⁊ ſi contendat ſuam] ſub. mō cum agitur rei ven. [opus eſt] ſi actor ei dare vult. [contra] .i. econuerſo: ⁊ poteſt dici qđ hic ſit ſecundus caſus. [ſuam eſſe] .ſ. primo cum conueniretur rei vendi. [locum habeat.] qꝛ de toto iurauit. vnde non debet iudex ſuper rerum amotione pati aliqđ probare vt. ſ. eo. l. ſi duo patroni. §. idē iul. ⁊ qꝛ eadē queſtio mouetur: lꝫ alia actio vt. ſ. eodē. l. §. exceptio. [ergo] infert ex his que dicta ſunt. ſ. [ſi qs] .ſ. conuentus act. iudicati. [etiaꝫ ſi ex ſtipulatu] i. ſi ex ſtipulatione. [ob rem iudicatam.] ad id qđ verbū ſonat [per exceptionem] ſcilꝫ iuriſiurandi. [contra] .i. ex contrario. [cum ex ſtipulatu] .i. ex ſtipulatione. [conueniretur.] ideo qꝛ non defendit vel dolo malo defendit. [agenti iudicati.] ad id qđ verbum ſonat act. in factum. vt. C. eo. l. actor. [non obſtabit exceptio] iuriſiurandi. [fieri] .i. eſſe. [vt non ſit commiſſa ſtipulatio] ſ. iudicatum ſolui. [niſi ideo iuraſſet] quando conueniebatur ex ſtipu. ſolui ⁊ ſe condemnatum non eſſe. [nanciſci] .i. conſequi: qꝛ furti actio datur ei cuius intereſt. vt. C. de fur. l. viſi. ſed condictio furtiua ſoli dño datur. vt. ſ. de condi. fur. l. j. ⁊ ia.

☞ Iuramento poſteriori etiam contrario primo ſtandum eſt. hoc dicit.

Item cum ex hac. † In. §. iſto dicit̃: petebaꝫ a te. x. tu dicebas te nō debere extra iudiciū detuli tibi iuſiurādū in preſentia multorū tu iuraſti te nō debere: incepi facere ſignū crucis: tu fuiſti verecūdatus: vnde dixiſti mihi: lꝫ habeam excep. iuriſiurādi: facio tibi tale pactum ſi vis iurare qđ tibi debeam tibi ſoluam: iuraſti tibi deberi: vel ecōtra fuit iuratū: primo a me: poſtea a te. quod iuſiurandū debet ſeruari: certe vltimū: nec querit̃ hic de periurio ſed ſolummodo qđ iuratū eſt volūtate debitoris ⁊ creditoris. h. d. iſte. §. videatis expōnem litere. [act.] cū creditor iurat ſibi deberi deferēte debitore. [⁊ excep.] ſub. cū debitor iurat ſe nō debere deferente creditore [vel ecōtra] qꝛ primo iurauit creditor poſtea reus. [potior habebit̃] .q. d. vltimū iuſiurādū ſeruādum eſt: qꝛ poſteriora derogāt priorib⁹. vt. ſ. de leg. j. l. ſi mihi ⁊ tibi. [iurauerit] non enim conſideramus iuratū ſit verum vel

falſum

falſum:ſed an iuratum ſit.vt.ſ.ea.l.non erit.§.dato.

Quod ſi iuraui. ſ.l.proxi. in fi. habuiſtis qđ ſi actor iurat ſibi dari debere:poſtea reus qđ ſeruaſ poſterius iuſiurādū modo in.l.iſta dicit:tu dicebas te iuraſſe me deferēte me tibi debere.x.ego dicebā te nō iuraſſe detuliſti mihi iuſiurandum:vt iurarē me tibi non detuliſſe iuraui: nūquid meum vltimum iuramentū ſeruabiſ:certe ſic.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem litere.[qđ ſi iuraui]ſ.ego reus.[te]ſ. actorē.[oportere]a me reo aduerſus vtilē act.ſ.tuā.[qua]ſ.actio.in factū que datur ex iureiurando.[act.comprehēſam]i.queſtionē q̄ ſit ſup act.actoris.nā ſuaſ vltimū iuſiurādū.ɔcor.ſ.e.l.p.l ſi.

1 Qui in vno grauatur in alio releuatur ⁊ econtra vel melius quando vnum grauamē eſt cauſa alterius commodi ſublato grauamine ceſſat commodum.

1 Eum qui. †In.l.iſta dicit cōueniebā te actio.l.aqli.ad.x.q̄ act.hꝫ creſcere per inficiationē detuliſti mihi iuſiurādum: iuraui te mihi teneri ad.x. nūquid damnādus es ad duplū: vel in ſimplū certe ad ſimplum : qꝛ per iuſiurandū ſubleuor ab vno.ſ.vt nō pbem per teſtes te dediſſe mihi damnū.⁊ ſi non eſt mirum ſi grauor in aliquo:vt dāneris in ſimplū.[inficiādo creſcit]vt eſt act.aquil.vt.ſ. ad.l.aquil.l.inde neratius.§.hic aūt.⁊ C.ad.l.aquil.l.cōtra negantē.vel vt eſt act.ex cauſa legati.vt in ſti.de act.§.item mixta.[probādi neceſſitate]ſ.damnū datuꝫ.[edicti]i.ſi a reo nō eſſet delatum actori iuſiurāduꝫ[maneat] cōtra negantem. Or ſignori habetis hic ſicut dixi in caſu:⁊ ſic no.qđ qui grauatur in vno ſubleuatur in alio:⁊ ad iſtud accedit.C.de peti.heredi.l.vlti.§.pe.⁊.C.de non nu.pe.auſ.cōtra qui propriam.⁊.ſ.ex quib.cau.maio.in integ.reſti.l.ij.

1 Per iuramentum non poteſt deberi res que non eſt : niſi ante interitum mora preceſſerit.

1 Si iurauero. In.§.iſto dicit:petebā a te ſtichuꝫ mihi dari qui ſtichus deſierat eſſe in rerū natura detuliſti mihi iuſiurandum:iuraui te mihi dare oportere:nunquid teneris ad eſtimationem ſtichi:certe nō niſi in caſibus:vt in cōdictione furtiua vel ſi fuiſſes in mora: quibus caſibus ſi iurauero te mihi debere ad eſtimationē damnaberis.[reus]conuentus.[debet].q.d.non teneiur ad ſtichum nec ad eius eſtimationem vt.C.de cōtrahen.⁊ cōmit.ſtipu.l.nō moriturum.[preſtatur.] Or ſignori not.hic ſicut nō poſſuꝫ ſtipulari ſeruum qui iam mortuus eſt niſi re ipſa eſſeꝫ in mora: vel niſi deberetur ex cauſa precedēti ⁊ poſt morā eſſet mortuꝰ vt.ſ.de verbo.oblig.l.ſi homo ⁊.l.ſequit ita ſi iuro te mihi dare ſtichum qui iam eſt mortuus:niſi ſubtraxiſſes vel fuiſſes in mora:non teneris ad eſtimationem :ſed fur ⁊ raptor ſemper ſunt in mora.vt.ſ.de condi.furtiua.l.in re furtiua.§.pe.in fi.§.

1 Si iuratur ſuper iure obligationis tollitur omnis exceptio que obligationem perimit ⁊ ſi iuratur ſuper facto tollitur exceptio omnis per quam factum non verum redderetur ſecꝰ in his que competunt facti veritate manente.hoc dicit.

1 Si mulier. †In.§.iſto dicūtur duo:primo dicitur: ſi mulier heredem mariti deferente iuret ſibi debere dari.x.dotis noīe tūc heres mariti teneſ ad ſolida.x.ſecūdo dicit:ſi mulier iurat ſe.x.dediſſe in dotē heres mariti nō teneſ ad ſolida.x.ſed ad id qđ reddendum erat. [tota.] i.ſolida.[preſtāda eſt]ſoluto mrīmonio morte vel diuortio. vt ſ.de verbo.ſignifi.l.cum querebatur. [an data ſint].ſ.x.[erit.] nam poteſt eſſe quod pactum factum erat de dote non reddēda in totum vel pro parte.vt.C.de diuor.⁊ repu.l.conſenſu.

1 Iuramentum vnius preiudicat omnibus in actionibus popularibus niſi colluſum ſit ſicut in ſententia.hoc dicit.

1 In popularibus. †In.§.iſto dicit qđ nō ſolū in actionibus que ſunt priuati iuris pōt iuſiurandū deferri:imo in popularibus:⁊ ſi delatum eſt bona fide nocet omnibus de populo niſi probetur colluſum.h.d.[act.]ſunt aūt populares act.que cōpetūt cuilibet de populo.vt.ſ.de iuriſ.om.iudi.l.ſi quis.⁊ interdictū ne qđ in loco publico fiat:cōpetit cuilibet de populo.vt.ſ.ne quid in loco publico fiat.l.j.⁊.ij.⁊ actio in factū de electis ⁊ effuſis cōpetit cuilibet de populo.ſ.de his qui deie.vel effu.l.j. vel dicūtur populares actio. que ius populi tuentur.vt.ſ.de popularibus act.l.j.[egerit]populari act.ſic. Or ſignori not.in.§.iſto plura no.primo no.ſicut tranſactio bona fide facta ſuper populari act.valet.vt.C.de tranſac.l.preſes.ita iuſiurandū vt hic. Itē no.ſicut ſentētia lata bona fide ſuper populari act. vt.ſ.de preua.l preuaricationis.ita iuſiurandū:⁊ no.hic iuſiurandū inter duos delatum:aliis non nocet vel prodeſt regulariter.vt.ſ.eo.l.ij.in fin.⁊.l.nam poſtea.in fi. ⁊.l. ſeq.ſiūt regulariter ſententia lata inter duos non nocet vel prodeſt, vt .C. qui. res iudi. non nocet.fallit in iureiurando in popularibus act.fallit in popularibus act.vt ſententia lata inter duos faciat ius inter alios ſic. vt.ſ.de ſta.ho.l.ingenuum.⁊ in aliis caſibus in quibus ſententia facit ius.no.C.quibus res iudi.non nocet.l.j. Or ſignori ſuper iſto.§.formaſ quedaꝫ queſtio ⁊ ſatis diffuſe queritur hic ita conueniebas me act. in factū ex edicto de eiectis ⁊ effuſis dicebas qđ in protecto meo habueras aliquid appenſum detuliſti iuſiurandum mihi bona fide:⁊ ego iuraui non teneri illa act.poſt iuſiurandū inuenio appenſum habere:vt habent grāmatici ſuper ſuas ſitulas:⁊ ſi cōuenior nunquid obſtabit exceptio iuriſiurandi:⁊ videſ qđ poſſim cōueniri a te ⁊ ab alio: qꝛ ſi conueni te interdicto de libero homine exhi.⁊ tu ſoluiſti litis eſtimationem:nunqđ nihilominus ſi inueneris tenū habebe cōueneris illo interdicto. vt .ſ. de libero homine exhi.l. qđ ait .§. qđ tn̄.ſic hic.Econtra videſ ſi ego pater cōuenior de peculio ⁊ iurē nihil in peculio eſſe:lꝫ modo inueniaſ in peculio eius ratio habeatur.vt.ſ.e.l.qui iuraſſe.§.ſi pater. Similiter ſi conuenior noxali act.pro ſeruo:⁊ iurē eum in poteſtate mea nō eſſe:ſi poſt ea reperiaſ in mea poteſtate eſſe potero conueniri noxali non obſtante exceptione iuriſiurandi.vt.ſ.de noxa.l.quoti. in fine. Item ſi quis iurauit furti non teneri:⁊ poſtea rem furtiuā cōtrectet teneſ condictione fur. vt.ſ.de fur.l.ſi quis vxori.§.ſi iurauerit nō determinat Azo bene aperte.⁊ dicit ſi tranſac.eſſet facta ſuper populari act.nō preiudicaret aliis quin poſtea poſſit conueniri.vt in.l.preſes.ſecus in re iudicata ſi ſententia eſt lata ſuper populari act.oībus preiudicat.vt.ſ.de preuari.l. preuaricationis.poteſtis ita dicere:videſ ꝙ non poſſim conueniri a te vel ab alio:qꝛ ſi iuraui bona fide in populari actio.prodeſt mihi contra te ⁊ contra omnes:ſi non probetur colluſum ſi dicis apparet colluſum: eo ipſo qđ nunc habeo appenſum. nam aut ante habebam appenſum:aut non:ſi ante habebam ⁊ nūc habeo eadem videtur appenſio.vt argu.ſ. de iudi.l. cum proponebatur.ſed eſt eadem cum prima:igitur obſtat exceptio iuriſiurandi:vel poteſt dici diuerſe ſunt appenſiones: eſt appenſio ante ſacramentum pro illa poſſum conueniri ſicut in act de peculio.vt.e.l.qui iuraſſe.§.ſi pater.qꝛ aut cepi habere peculiuꝫ poſt ſacramentum.⁊ non obſtat exceptio iuriſiurandi: aut ante habebam:⁊ tunc non obſtabit exceptio iuriſiurandi.

1 Statur iuramento quo quis ſe non eſſe liberum iurauerit.

1 Si libertus. †In.§.iſto dicitur: ſi libertus iurauit deferente patrono ſe libertuꝫ nō eſſe.deinceps patrono non datur operarum petitio:nec bonorum poſ.contra tab.[debeat.]ſecus eſt econtra deferēte liberto patronus iurat ſe patronum: qꝛ tunc nō vocabit eum in ius ſine venia.vt.ſ.de in ius vocan.l.adoptiuum.§.patronum. tamen non habetur pro patrono quo ad petitionem operarum vel quo ad bonorū poſ.cōtra tab.vt.ſ. de iure pa.l. ſi iurauero.

1 Exceptio que non eſt contraria iuramento non tollitur per iuramentum.

1 Si iurauero. †In.§.iſto dicitur:ſi iuraui te deferente quod tenebaris mihi dare vſumfru.illum vſumfru.non potero petere:niſi tibi caueam me vſurum ⁊ fruiturum arbitrio boni viri ⁊ tibi reſtituturum ſinito vſufru.hoc dicit.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[ſi iurauerim]ſcilicet te deferente.[reſtituturum.] nam ſacramentuꝫ pro veritate eſt.vt.ſ.e.l.ſed ⁊ ſi.§.item ſi iurauero.⁊ ad.§.iſtum concor.C.de vſufru.l.j.

1 Sententia lata pretextu falſi iuramenti neceſſarij retractatur per inſtrumenta de nouo reperta:ſecus in iuramento voluntario ⁊ iudiciali.hoc dicit.

2 Et que ſit ratio diuerſitatis.

3 Differentia que ſit inter iuſiurandum ⁊ tranſactionem.

4 Diſpoſitio huius.l.loquitur in iureiurando neceſſario vel in ſententia lata pretextu iuriſiurādi. Itē hꝫ locū in actore ⁊ reo.

a 1 Admonendi ſumus. a†Signori lex iſta hꝫ duplicē intellectū.⁊ vno modo intelligiſ ſm Jo.⁊ Azo.⁊ omnes doctores.⁊ tūc hec.l.recipit infinita cōtra.alio mō legiſ ſm qđ cōſueui eā vobis legere:⁊ tūc nullum recipit ꝯ.⁊ hꝫ duas apertas cōcordātias.ego tn̄ pmittā vobis lecturā dn̄i Jo.⁊ Azo.vt habeā materiā ſignādi ꝯ.⁊ dicendi glo.nr̄as.⁊ ſm hoc pono ita caſum cōueniebā te corā cōpetēti iudice:⁊ petebā a te.x.inopia probationū iudex detulit tibi iuſiurandū:tu iuraſti te nō debere mihi.x.iudex abſoluit te. nō appellaui ab iſta ſnia.in proceſſu tpis inuenio inſtr̄a:quibꝰ apparet te debitorē petā ſniam ⁊ iuſiurandū retractari pretextu inſtrumētorū nouiter repertorū:queriſ qđ iuris. R̄n.iuriſcon.regulariter ſnia lata pretextu inſtr̄orū nouiter repertoꝝ nō retractaſ.aliqn̄ tn̄ ſic:⁊ ideo ſi delatū fuit reo iuſiurandū neceſſariū ⁊ iurauit ſe nō debere:⁊ poſtea reperta ſunt inſtr̄a quibus ap-

a Admonendi ⁊c. Iſtam l.ſolēniter cōmētauit.d. iaſon ⁊ vtili ac ꝓcioſa admodū ſupellectile exornauit poſt Bart. ⁊ alios ⁊ hꝫ materiā ſubtilem altam ⁊ ꝓfundā in forēſibꝰ controuerſiis crebra exercitatione verſatilem.

paret debitoꝛẽ illa ſñia retractaẽ.ſecus eſt in iureiurando volũ-
tario ⁊ iudiciali:qꝛ illud nõ poteſt retractari ꝑtextu inſtrõꝝ no
uiter repertoꝝ.hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem litere
[admonẽdi ſumus].q.d.volumus qđ hoc ſciatis.[interdum]
ideo dicit interdũ:qꝛ neceſſariũ iuſiurãdũ retractaẽ.[conſtitu-
tionibus principũ]in quibus ponebaẽ caſus qui.ĩ.ſequiẽ: ſed
vbi ſunt iſte cõſtõnes dicũt do.Jo.⁊ Azo.nõ habem⁹ ſic ⁊ ali-
bi ſit mẽtio de edicto:⁊ nõ habem⁹ illđ.ſ.ex q.cau.ma.l.nec nõ.
§.ſed qđ ſimplr.[agere]i.de cã integra cognoſci.[ſi qs noua
inſtrã]i.nouiter repta:nõ tñ erant noua:ſed antiqua[quibus
nũc]ſ.qñ vult agere de nouo:poſt iuſiurandũ delatum ⁊ pre-
ſtitum[cũ a iudice]deferente:alias abſolutus fuerit delato iu
reiurãdo neceſſario.[qui iurauit]ſ.inopia ꝓbationũ emergen-
te.vt.ĩ.e.l.tutoꝛ.in fi.⁊.C.eodẽ.l.in bone fidei.[qđ ſi alias] pu
ta in iureiurando voluntario ⁊ iudiciali[trãſactũ ſit negotiũ]
i.deciſum ⁊ determinatũ.[retractare]ꝑtextu inſtrõꝝ nouiẽ
repertoꝝ.¶ Dꝛ ſignoꝛ ſm iſtã lecturã dñoꝝ Jo.⁊ Azo.re-
2 tractaẽ iuſiurandũ neceſſariũ ꝑtextu†inſtrõꝝ nouiter reper
toꝝ:ſed iuſiurandũ voluntariũ ⁊ iudiciale nõ retractanẽ pre-
textu inſtrõꝝ nouiter repertoꝝ.vnde queriẽ que ſit rõ diuerſi
tatis.Rñ.ſm iſtã lec.aliter ⁊ clarius ꝙ dicãt Jo.⁊ Azo.qꝛ iuſ-
iurãdũ neceſſariũ eſt delatũ me inuito.vnde preſtaẽ iudice de-
ferente.vt.ĩ.de in litẽ iurando.l.vlti.vnde nihil eſt qđ mihi impu
teẽ:ſed voluntariũ ⁊ iudiciale ex voluntate ⁊ conſenſu partiũ
deferẽ ⁊ preſtaẽ.vt.ſ.e.l.iuſiurandũ qđ ex conuentione.vñ eſt
aliquid qđ mihi imputeẽ cur detuli.⁊ dãnum qđ quis ſua cul-
pa ⁊c.vt.ĩ.de regu.iur.l.qđ quis.⁊ mala electio eſt in culpa. vt
ĩ.pro ſocio.l.iĩ.§.de illo.⁊ ſemel approbatũ ex quo detuli ei nõ
licet amplius reprobare.vt.ſ.de nego geſt.l.põt.Preterea ne-
ceſſariũ iuſiurandum ſuſtentaẽ volũtate iudicis tñ.⁊ ſic eſt mi
noris authoritatis.⁊ ideo retractaẽ:ſed volũtariũ⁊ iudiciale ſu
ſtentaẽ voluntate iudicis ⁊ litigantiũ.vñ qꝛ eſt maioris autho-
ritatis nõ retractaẽ.ſed ad iſtã lec.l.ꝫ dicũt apte que dicũt ſen-
tẽtiã nõ retractari ꝑtextu inſtrumẽtoꝝ nouiter repertoꝝ.vt
C.de re iudi.l.ſub ſpecie.⁊.ĩ.de re iudi.l.impatores.niſi in cã pu
blica.vt.C.de ſentẽ.aduer.fiſ.la.l.j.li.x. Ad qđ dixerunt quidã
hoc negotiũ erat publicum vnde retractaẽ.que ſo.diſcoꝛdat a
litera.cũ non retracteẽ de cã publica.alij vt py.qđ hic reus fuit
abſolutus deſtinatione.vnde ſi anteꝙ in veritate reus abſolue
reẽ reperio inſtrumẽta:retractaẽ ⁊ exponebat dicitur qđ in li-
tera cum a iudice aliquis abſolutus fueriẽ.ſ.deſtinatione:ſic ex
poniẽ alias.ĩ.de in litem iurando.l.videamus.§.⁊ẽvidendum.
ſed nec iſta ſo.eſt bona:qꝛ in.l.cõtra.fuit abſolutus reus deſti-
natione : ſed hic fuit reus abſolutus vere. Et ideo vos dicetis
alio mõ ſm Jo.⁊ Azo.vbi iudex ſentẽtiat abſoluendo reuꝫ ex
vigoꝛe inſtrõꝝ vel ſine eis nõ tñ iuſiurãdũ eſt preſtitũ.tũc pre-
textu inſtrõꝝ nouiter repertoꝝ ſñia nõ retractatur.vt in.l.cõ-
tra ſed vbi iudex abſoluit reũ nõ ex vigore inſtrumẽtoꝝ:ſed ex
vigoꝛe iuriſiurandi delati ⁊ preſtiti ꝑtextu inſtrumẽtoꝝ no-
uiter repertoꝝ retractaẽ ſententia in odiũ periurantis.vñ non
habebit excep.iuriſiurandi.vt hic diciẽ:qꝛ quis nõ dꝫ conſequi
actẽ.vel exce.ex ſua improbitate.vt.ĩ.de fur.l.itaqꝫ fullo.in prin
ci.igiẽ ſi retractaẽ ſñia: que eſt principalis : ⁊ iuſiurandum qđ
eſt acceſſoriũ dꝫ retractari.vt ar.ĩ.de regu.iur.l.cũ principalis.
¶ Sed denuo op.ad legẽ iſtam:iuſiurandũ ſpeciẽ tranſactio-
nis continet.vt.ſ.e.l.ij.ſed tranſactio non retractatur ꝑtextu
inſtrõꝝ nouiter repertoꝝ.vt.C.de tranſa.l.ſub ꝑtextu.ad qđ
3 põt dici ſm Jo.⁊ Azo.†lꝫ ſimilitudinem habeant tranſactio ⁊
iuſiurandum.vt.ſ.e.l.j.tñ in hoc habent diſſimilitudineꝫ:quia
iuſiurandũ neceſſariũ retractaẽ ꝑtextu inſtrõꝝ nouiter repe-
toꝝ:ſed tranſactio non.vt in.l. contra. ⁊ eſt ratio qꝛ tranſactio
fit de voluntate vtriuſqꝫ:qꝛ eſt pactũ.vt.ſ.de pac.l.j.⁊.ĩ.eo.l.j.
in fi.ſed ſi iudex defert iuſiurandum facit hoc inuito actoꝛe.vn
de iſtud actoꝛi obeſſe non debet:quin retractetur iuſiurandũ
ꝑtextu inſtrumentoꝝ nouiter repertoꝝ:vt hic.¶ Sed de
nuo ad legẽ iſtam op.⁊ lex videẽ contra.ĩ.de re iudi.l.poſt rem
iudicatam:ad qđ ita dicetis:illa lex eſt intelligenda in iureiurã
do voluntario ⁊ iudiciali:vel in re iudicata.que non eſt lata ꝑ-
4 textu iuriſiurandi hec lex loquitur†in iureiurando neceſſario:
vel in ſententia lata ꝑtextu iuriſiurandi.¶ Sed denuo op.⁊
videtur qđ non ſit locus delationi iuriſiurandi inopia proba-
tionum:aut actoꝛ probat plene ⁊ debet reus cõdemnari. vt.ſ.
de rei ven.l.officium.aut non probat aliquid actoꝛ:⁊ tunc reus
dꝫ abſolui.vt.C.de eden.l.qui accuſare. Rñ.illa diuiſio non eſt
ſufficiens:qꝛ eſt inuenire mediũ:aut actoꝛ ꝓbat plene duobus
teſtibus vel tribus:⁊ reus non opponit aliquam exceptionẽ:vẽ
oppoſitã nõ ꝓbat:non eſt locus iureiurando.⁊ ſic intelligitur
l.officium.Si actoꝛ nullo modo probat reus dꝫ abſolui.vt in.l.
qui accuſare.eſt medium cum actoꝛ ſemiplene probat : ⁊ tunc
locus eſt delationi iuriſiurandi.vt hic.⁊.C.eo.l.in bone fidei.ſed

que diciẽ ſemiplena.cũ probaẽ per priuatã ſcripturã.vt.C. de
proba.l.inſtrumenta.Itẽ per collationẽ literarũ. vt in auẽ. de
fide inſtru.§.ſi vero.Itẽ ex fuga rei. vt in auẽ.de col.§. ſi quis
ſed nunqđ ſi ꝓbat per vnũ teſtem dicitur probare ſemiplene.
dicit Ja.antiquus doctoꝛ qđ non.vt.C.de teſti.l. iuriſiurandi.
Itẽ qꝛ vox vnius vox nullius.⁊ arg ĩ.de qõnibus.l.marit⁹ .in
princi.ſed verius eſt qđ dictũ vnius teſtis facit ſemiplenã pro-
bationẽ.nam ſi duo ꝓbant plene.vt.ĩ.de teſti.l.vbi. ergo vnus
ſemiplene.vt.ĩ.quemad.teſta.ape.l.i.in fi.⁊.ĩ. de dote preleg.l.
theopompus.non ob.l.iuriſiurandi.qꝛ illud verum eſt quantũ
ad plenam probationẽ. non obſt.l.maritus. qꝛ ibi propter di-
ctum vnius teſtis non toꝛquetur ſeruus ex illa ratione: qꝛ cõ-
tra dñm toꝛqueri non dꝫ.vt.C.de teſtib.l.ſeruos. ¶ Dꝛ hic dꝛ
defertur iuſiurandũ cauſa cognita: que verſatur in cãe cogni-
tione:perſona:res:cauſa:⁊ qualitas.perſonã debet cõſiderare
iudex ſi perſona rei vel actoꝛis: vel econtra honeſtioꝛ ſit. nam
perſona preſumitur bona ex precedentib⁹.nã qui retro fuit bo-
nus ⁊ hodie preſumiẽ bonus.vt.ĩ.de accu.l. ſi cui.§.iſdeꝫ. Itẽ
ſi res eſt hodie modica nõ ſit magna: ⁊ diciẽ res magna ⁊ par
ua ſm qualitatem perſonarũ ⁊ ꝓuincie. vnde ſi qõ eſſet inter
duos principes:parua queſtio eſſet ducentarũ marcharuꝫ ſed
ſi eſſet queſtio duoꝝ ribaldoꝝ:magna eſſet qõ duoꝝ denario
rum.arg.ſ.de iud. ſed ⁊ ſi ſuſceperit.§ libertus. Iteꝫ inſpecta
qualitate loci.vt ſi qõ eſſet in Italia de vno ſcypho vini:parua
eſſet qõ.in anglia magna:⁊ ideo legatũ aque interdũ eſt vtile:
vt.ĩ.de ali.⁊ ci.le.l.j.Itẽ verſaẽ cã ſi eſt ciuilis locus eſt delatio
ni iuriſiurãdi.ſi criminalis nõ:vt.no.ſ.e.l.iij.§.j.Item verſatur
qualitas facti vt ſi cõueniẽ quis alieno nole. non dꝫ ei deferri
ſacrm:ne cogaẽ ſubire anceps periuriũ. vt.ĩ.tit.j.l.videamus.
Et hic quero cũ inopia ꝓbationũ cõſiſtit:cui defertur iuſiurã-
dũ.dicit Azo reo vt hic .⁊.C.e.l. cum etiã.ſed dico nullo extrin-
ſecus accedẽte defertur reo:ſed aliquo extrinſecus accedente
defertur actoꝛi:vt qꝛ inducit ſemiplenã probationẽ.vnde non
dꝫ ei eſſe ſuperflua.vt arg.ĩ.de leg.j.l. ſi qñ.aliqñ deferẽ ex cau
ſa reo:ſi honeſtioꝛ eſt:vel actoꝛ agit ex ꝓmiſſione aliena: ſed
reus ex ſua:vt dictũ eſt.Sed nõ approbo iſtam lecturã:qꝛ om
nes leges cõtradicunt huic lecture. Iteꝫ ſm iſtam lecturã: nõ
eſt inuenire cõſtitutiones de quib⁹ hic diciẽ.vnde pono ita ca
ſum:titius in teſtõ ſuo vel in codicillis legauit mihi.x. deceſſit
titius.tu heres adiuiſti hereditatẽ veni ad te ⁊ dixi ſolue mihi
x. que titius mihi reliquit tu cepiſti ridere. dixi ego de quo ri-
des:qꝛ facio deriſionẽ de te:qꝛ ſcrutatus ſum totũ teſtm̃ ⁊ non
inueni tibi legata.x.vñ cepi petere.x.fui tecũ litẽ conteſ. iuraui
de calũnia.poſtea videbã qđ nõ poterã ꝓbare legatũ mihi re-
lictũ : detuli tibi iuſiurandum:ſi vis mihi iurare nihil relictum
cõtentus ſum:dixiſti volo iurare.iudex approbauit qđ tu iura-
res:iuraſti mihi non relictum.iudex abſoluit te: non appellaui
poſtea peruenit teſtm̃ ad me in quo reperio legatum mihi reli-
ctũ:nunquid retractaẽ ſñia.certe ſic:qꝛ in cõſtitutionib⁹ caueẽ
qđ retracteẽ:ſed ſi delatũ eſſet iuſiurandũ voluntariũ vel neceſ
ſarium vel iudiciale ſuper alia cã ꝙ ſuper cauſa teſti:non retra-
ctareẽ.Iſte caſus poniẽ in.l.vlti.C.e.hoc dicit cõtrouerſie que
oriunẽ ex teſtis.nõ debẽt iuramento decidi niſi inſpectis ⁊ co-
gnitis verbis teſti.vt.C.e.l.fi.⁊ cõcoꝛ.ſ.de tranſac.l.de his.⁊.ĩ.
quẽad.teſta.aper.l.ij.nõ obſt.l.ſub ſpecie.qꝛ loquiẽ in ſñia: non
ob.l.ſub ꝑtextu.qꝛ loquiẽ in tranſac.⁊ non obſt.l.poſt rem.qꝛ
loquitur in ſententia:⁊ ſm iſtam lecturam exponetis ita literã.
[conſtitutionibus]vbi ſunt.C.eo.l.fi.[inſtrã]puta teſtamentũ
vel codicillum: nõ ita in alio inſtrõ[cõmunis]i.cum actoꝛ nõ
habet alias probationes iureiurando iudiciali neceſſario vel
volũtario[qđ ſi alias]i.cũ queſtio non proficiſciẽ ex teſtõ : vel
alia vltima volũtate . Si aũt queras qualiter cauſa ex integro
ageẽ.Rñ.petita in integ.reſti.ex illa clauſula:ſi qua mihi iuſta
cã ⁊c.vt.ĩ.de reg.iur.l.diuus.⁊.ſ.ex qui.cau.ma.l.ſed ⁊ ſi per ꝓ
toꝛem.§.fi.ſed nunquid ille idẽ iudex poterit cognoſcere.videẽ
ꝙ ſic.vt.ſ.de mino.l.in cãe.§.fi.⁊.l.ſeq. econtra videtur ꝙ non.
vt.ĩ.de queſtionibus.l.j.§.fi.qđ videẽ verius.non ob.l.in cauſe.
in fi.qꝛ habet locum in reſtitutione que petitur cauſa minoris
etatis vel diſtingue aut iudex eſt delegatus.⁊ tunc non poteſt.
ſ.cauſa iterum agi coꝛam eodem iudice:quia functus eſt officio
ſuo.vt.ĩ.de re iudi.l.iudex.aut eſt oꝛdinarius. ⁊ tunc poteſt.vt
C.quomodo ⁊ quando iudex.l. ſi vt proponis. ⁊ de actio.l.uij.
1 ¶ Pupillus non poteſt iuramentum remittere.

1 IUriſiurandi.†In.l.iſta dicitur:ſi bõ le gitime etatis ðfert tibi iuſ iurandum:⁊ vult tibi facere gratiam iurandi:hoc po-
teſt facere:ſed pupillus non.[non poteſt]accedit.ſ.eo.l.remit-
titur.nec etiam pupillus poteſt facere gratiam iuriſiurandi:eti
am tutoꝛe autoꝛe:quia remittere eſt ſpecies donationis. vt .C.
de adminiſtratio.tuto.l.non enim.

1 ☞ Iuratum ſi non eſt legitime interim iurandum eſt.

1 **Q**Ui per ſalutem. †In .l. iſta dicit: petebã a te .x. dicebã te nõ debere: detuli tibi iuſiurãdũ vt iurares per deũ te nõ debere: tu iuraſti te nõ teneri per ſalutẽ tuã: eſt ne ratũ habẽdũ hoc ſacrm̃. certe nõ: niſi deferã tibi vt per ſalutẽ tuã iurares. h. d. iſta lex videte literã [qui per ſalutem ſuã] q iurat ſi deus ſaluet eũ [diuini numinis] .i. diuine deitatis. [iuſiurandum delatũ eſt] vt. ſ. eo. l. nõ erit. §. dato. et §. viii.

1 ☞ Iuſiurandum poteſt deferri de re communi et ille cui defertur ex cauſa poteſt petere tempus ad deliberandum.

IUſiurãdũ et ad pecunias.

1 †In prin. huius .l. dicit qđ iuſiurãdũ põt deferri ſup qõne pecuniaria: et ſup qõne alteri⁹ rei: et ſup opis. et ſi iuratũ ẽ ei ſtãdũ eſt: nec põt cõqueri aduerſari⁹ quaſi de iniuria ſibi facta cũ ei deferẽ iuſiurãdũ cũ poſſit referre: ſꝫ qđ ſi tu deferas mihi iuſiurãdũ ſup ſticho: et dico me liberatũ q eſt mortu⁹: vñ nõ debes iurare. dicis tu iures vl' referas: dico ego nõ debeo referre iuſiurandũ: q nõ eſſet mihi ſecurũ referre: cum tu actor non putes eũ mortuũ. et ideo iurares ſtatim tibi deberi: et nõ erit remittẽdũ mihi vel dãdũ tps: vt deliberẽ ſi velim iurare vel nõ. h. d. iſta lex videatis expõnẽ litere [iuſiurandũ] .ſ. volũtariũ ſiue neceſſariũ ſiue iudiciale [referre] imo ſm hec tẽpora hẽbat neceſſe iurare vel referre. vt. ſ. eo. l. manifeſte. [nec de iniuria] .ſ. facta a lege vel a deferẽte [referre] .ſ. deferẽti [reus] q cõueniẽ ab actore promiſerat. ſ. ſtare vel redire [putat deceſſiſſe.] et ita dicit ſe liberatũ interitu ſpeciei. vt. ſ. de ver. ob. l. ſi ex legati cauſa. [remittendum] ſi dicat ante moram ſtichũ deceſſiſſe [et iuret] vt non periuret. et ſic not. qđ non cogitur quis anceps periurium ſubire. vt. ſ. titu. proxi. l. videamus. in princi.

DEfenſor. In. §. iſto dicit qđ defenſor municipũ vl' actor ſi hꝫ ſpãle mãdatũ ſ hoc põt deferre iuſiurandũ: et põt deferri adulto vel maiori nõ pupillo pcuratori vel defenſori: nõ compellit iuſiurandũ ſuſcipere. ſufficit eñ ſi ſuſcipit iudiciũ iudicatũ ſolui [ſi ſuper hoc] .i. ſuper iureiurando deferẽdo [mandatũ hꝫ] ſub. vel ſi hꝫ liberã et generalem adminiſtrationẽ. vel ſi eſt in rẽ ſuã cõſtitut⁹. vt. ſ. l. iuſiurãdum. §. viii. [iuſiurãdũ] vt. ſ. e. l. iuſiurandũ. §. i. et l. q iuraſſe in princi. [non cõpellit iurare] de facto dñi. [ſufficere q] .ſ. ſcribit iulia. [iudicium accipe] cũ ſatiſdatione iudicatũ ſolui q nemo intelligit idone⁹ defenſor ſine ſatiſdatione. vt. ſ. de pcura. l. q alieno noie. §. i. et eſt verũ qđ pcu. vel defenſor nõ cogit iurare: q in facto alieno tolerabilis eſt ignorantia. vt. ſ. pro ſoluto. l. vlt. vñ nõ tenetur procu. vel defenſor iurare de veritate: q iniquũ eſt de alieno facto iurare. vt. ſ. rerũ amo. l. marcellus. Itẽ q nemo cogitur anceps periurium ſubire. vt. ſ. de in litem iu. l. videamus.

1 ☞ Deferens iuſiurandum de veritate debet primo de calũnia iurare niſi ſit parens vel patronus et quando dubitatur de forma iuramenti committitur iudicantis arbitrio. hoc dicit.

2 Teſtis qui non reddit rationem dicti ſi ab eo petatur nõ pbat.

3 Iuramentum calumnie quibus perſonis remittatur.

1 **Q**Ui iuſiurandum. †In. §. iſto dicit: ſi deferro tibi iuſiurãdũ corã iudice: ſi tu petis qđ primo debeã iurare de calũnia. primo debeo iurare de calũnia. et poſtea ego: et hoc iuſiurandũ remittit mihi ſi eſſem de parẽtib⁹ vel patronis tuis. h. d. iſte. §. videatis expõnẽ litere [qui] .ſ. ille [iuſiurandũ] .ſ. iudiciale defert ſuo aduerſario [ſi hoc exigat] .i. petat qđ alo calũniandi nõ defert iuſiurandum [deinde ſic eiurabit] .i. iuſiurandũ a iudice delatũ preſtabit [remittit] quaſi dicat ille qui eſt de parentib⁹ vel patronis iurare non dꝫ de calũnia. vñ ſi no. tria no. in. §. iſto: primo no. qđ olim iurabat de calũ. ſup quolibet caplõ: vt hic. et. ſ. q ſatiſda. cog. l. de die. §. iubet. C. de iureiu. p. cal. l. ij. hodie aũt ſemel tãtũ iurat. Itẽ no. qđ ſacramentũ cal. preſtat demũ ſi exigat. vt hic et. ſ. de oper. no. nun. l. de pupillo. §. qui opus nouũ. et lꝫ non poſſit remitti expreſſe. vt. C. de iureiu. pro. ca. l. ii. §. ſed q veremur:

2 tacite tñ põt remitti. †Ex quo colligetis arg. qđ ſi petit a teſte vt reddat rõnẽ dicti ſui: et nõ reddat qđ nõ ſtat dicto ſuo. et ad hoc facit. C. de teſti. l. ſolam. ſed ſi nõ petit ab eo dꝫ reddere q teſtis nõ dꝫ eſſe verboſus. vt arg. C. de preci. impe. offer. l. vlti. et C. de appel. l. vlti. §. in refutatoriis. nã qui defert ſacrm̃: ſi petit ab eo vt primo iuret de calũ. dꝫ iurare de calũ. alias nõ. vt. ſ. di-

3 xi. Itẽ no. †hic qđ iuſiurandũ calũ. remittit certis pſonis. ſ. patronis et parẽtib⁹: vt hic: nec ob. C. de iureiu. pro. ca. l. ii. §. ſed q. et auẽ. ibi ſignata: vbi dicit qđ oẽs principales pſone dñt iurare de cal. q intelligẽdum eſt exceptis iſtis pſonis: q ſemp gñli per ſpeciem derogat: vt. ſ. de reg. iur. l. in toto et. ſ. de manu. teſt. l. ſi peculiũ. Alij vt antiqui doc. dicũt qđ eſt hodie correctũ qđ hic dicit p illã auẽ. principales qđ non credo eſſe verũ ſm Io. et Azo. q legũ correctio eſt vitanda. vt. C. de appel. l. precipim⁹.

SI de qualitate. In. §. iſto dicit ſi inter ptes dubitat de qualitate ſacramẽti: q vna pars vult qđ iuret per deũ: altera pars per caput ſuũ: hic recurrẽdũ eſt ad iudicẽ. h. d. iſte. §. [ſi de qualitate iuramẽti] .i. quẽadmodũ iuret: et pone exemplũ: vt dixi in caſu vel põt exponi [ſi de qualitate iuramẽti fuerit dubitatũ] q vult iurãs iurare p legẽ moſaicã. deferẽs vult q iuret p legem euangelicã vel vult iurãs qp iuret in iudicio. deferẽs vult qđ iuret extra iudiciũ: cũ ſit pſona egregia [cõceptio eius] .i. quẽadmodũ iuret [arbitrio iudicis eſt] nam cũ nõ ſit lege determinatũ: cõmittit arbitrio iudicantis. vt. ſ. eo. l. vlti. et. ſ. de iure. deli. l. i. in fi.

1 ☞ Si is cui defertur iuramentum non iurat nec refert cogitur ſoluere niſi ex cauſa recuſet. hoc dicit. vſq ad finem.

1 **A**It pretor. †Quedã verba pretoris habuiſtis poſita. ſ. e. l. iiij. et l. ait ptor. hic circa iuſiurandũ inſeruntur alia verba pretoris que ſunt talia: et ponũtur hic nimis verboſe. nam dicit pretor [ſi alter alteri litigatorum defert iuſiurandum] cogam eum cui iuſiurandũ defert vel iurare vel referre: alias .i. ſi nõ vult iurare vel referre cogã eũ ſoluere qđ petitur ſi actor defert iuſiurandũ. vnde dicit ſi ego actor peto a te .x. et dico tibi ſi vis iurare qđ nõ debes: cõtentus ſi in indubitãter reus dꝫ iurare vel referre: alias cogit .x. petita ſoluere. Sed et põt etiã reus cui deferẽ iuſiurãdũ petere qđ actor iuret de calũ. et ſi actor nõ vult iurare de calũ. nõ tenet re⁹ iurare: ſibi eñ imputet actor ex quo nõ vult iurare ſ ca. ſi ille timet qđ petat alo calũniãdi [petit] in iudicio. [cogã.] ſub. vel referre [iuſiurandum] vel iuret [ſcꝫ ſe non debere [facultas] ſcꝫ tertia: vt ſi malit ſcꝫ referre iuſiurandũ [non vtetur] ſi referẽ iuſiurandũ: et ipſe nõ vult iurare [iudicio] .i. act. [et pretor nõ dabit] imo denegabit. [hoc facit] ſcꝫ pretor [cũ nõ debere diſplicere] ſcilꝫ actori [defertur] ſed deferenti ſic: vt. ſ. eod. l. qui iuſiurandum [iurari] et ideo no. q. §. iſte loquitur ſm antiqua tẽpora ſm que dꝫ iurare vel referre. vt hic. et. C. eo. l. delata. et. ſ. eod. l. manifeſte. ſed hoc hodie eſt correctum. vt. C. eo. l. generaliter. §. ſi quis.

NOn ſemper. Dictũ eſt. ſ. pxime qđ ſi actor defert reo iuſiurandũ: reus dꝫ iurare vel referre vel ſoluere eodẽ mõ quo delatũ eſt ſibi qđ eſt verũ regulariter: ſed aliqñ nõ: imo ex diuerſitate rerũ et perſonarũ poterit alio mõ referri: iſtud tñ cõmittit arbitrio iudicis. h. d. iſte. §. videatis expõnem litere [nõ ſemp aũt cõſonãs eſt] .i. cõueniẽs eſt [quale defert] .i. eodẽ mõ. q. d. regulꝛ iuſiurandũ dꝫ referri vt eſt delatũ. vt. ſ. pxi. §. ſed nõ ſemper [forſitan] mõ ponit exẽplũ [varietatẽ inducunt] ſub. nã tũc aliter ſiet relatio: ꝙ facta fuerit delatio. nec eſt conueniens tale referri quale fuit delatũ [conceptio huiuſcemodi iuſiurãdi termineẽ] .i. ſtatuatur a iudice qualiter ſit iurãdũ. ⁋ Or ſignori not. qđ regulꝛ quo mõ ẽ facta delatio iuriſiurandi eodẽ mõ et relatio dꝫ fieri. verbi grã: peto a te .x. tu dicis te non teneri: defero vt iures te non teneri: eodẽ mõ debes referre: vt iurem te mihi dẽbere .x. Aliqñ tñ ex diuerſitate perſonarũ et rerum alio mõ eſt faciẽda relatio ꝙ fuerit facta delatio: ſed vbi ſunt exẽpla de hoc: dñs Io. et Azo de hoc poſuerunt tria exẽpla talia ex diuerſitate rerũ alio mõ ſit relatio: vt ſi cõueniã te act. de dolo et defero tibi vt iures dolũ te nõ cõmiſiſſe: ſed nõ debebis eodẽ mõ mihi referre: vt iurem te dolũ cõmiſiſſe: ſed aliter vt iurẽ dolũ eſſe cõmiſſum in re vltra duos aureos: q hic actio daẽ pro re in qua ſit dolus cõmiſſus vltra duos aureos. vt. ſ. de dolo. l. ſi oleũ. in fi. cũ. l. ſeq. Itẽ ponũt exẽplũ aliud in quo ex diuerſitate rerum: alio mõ ſit relatio ꝙ fuerit facta delatio: vt ſi peto olim a te ex donatione .ccc. aureos: vel hodie quingentos tu negas te donaſſe: defero tibi iuſiurandũ qđ iures: ſi nõ pmiſiſti donare .ccc. aureos: olim vel hodie quingentos: nõ debebis eodẽ mõ referre vt iurem te mihi donaſſe .ccc. aureos olim hodie quingentos: ſed alio mõ vt iurẽ te mihi pmiſiſſe vltra .ccc. aureos olim vel hodie vltra quingẽtos: q alias nõ haberet locũ hec actio. vt. C. de dona. l. ſanciimus. et l. ſi quis argentũ. Itẽ poſuerũt exemplũ ex diuerſitate perſonarũ: vt ſi libertus agat cõtra patronũ et cõuenit eũ iniuriarũ act. et patronus negat ſe iniuriã feciſſe libert⁹ defert iuſiurãdũ vt iuret ſe iniuriã non feciſſe: nõ dꝫ patron⁹ eodẽ mõ referre: vt iuret patronũ iniuriã feciſſe: ſꝫ alio mõ vt iuret patronũ atrocẽ iniuriã feciſſe: q aliter non daẽ iniuriarũ act. liberto contra patronũ niſi pro atroci iniuria. vt. ſ. de in ius vo. l. ſed ſi hac lege. §. pretor. ⁋ Or ſignori iſta exẽpla dñorũ Io. et Azo. nõ approbo primũ exẽplum reprobo q eſt famoſa actio: vt. ſ. de his qui no. infa. l. i. et in famoſis actionib⁹ nõ eſt locus relationi iuriſiurãdi. vt. ſ. rerũ amo. l. marcell⁹. Itẽ reprobo ſcđm exẽplũ: q hodie valet donatio ſine inſinuatione vſq ad quingẽtos aureos nõ ſupra. Item tertiũ exemplũ reprobo eadẽ rõne qua primũ: q actio iniuriarũ eſt famoſum iudiciũ: vt in preallе. l. ſ. de his

qui no. infa. l. i. ⁊ in famoſis actionib⁹ nõ eſt loc⁹ relationi iuriſiurandi. vt. ſ. dic. l. ⁊ idẽ vos poneris exẽplũ alio mõ ſm dñm meũ Ja. bal. vt cõſueui dicere ⁊ dicetis qꝫ ꝑpter diuerſitatẽ rerũ nõ eſt faciẽda relatio eodẽ mõ vt facta fuit delatio in exemplo tali: ecce ſi cõuenio te ꝯtra act. depoſiti pro expẽſis quas feci in re depoſita: ⁊ tu negas: ſi defero tibi iuſiurandũ vt iures me nõ feciſſe expẽſas: ſi nõ vis iurare nõ debes referre ſimplr ſed debes referre qꝺ iurẽ me feciſſe magnas expẽſas non paruas: vt cibarioꝝ: qꝛ parue expẽſe nõ repetunꝉ ſed magne ſic vt ſ. cõmo. l. in rebus. §. pñt. Itẽ põt poni aliud exẽplũ ex diuerſitate rei: cõuenio te ꝯtra pigno. act. qꝛ dico qꝺ obligaſti alii rem mihi obligatã: tu negas defero tibi iuſiurandũ qꝺ iures ſi primo alii obligaſti: tu nõ vis iurare ſed referre: nõ debes referre ſimplr qꝺ iurẽ qꝺ primo alii obligaſti: ſed tu debes ſic referre qꝺ iurẽ qꝺ primo obligauiſti alii pro magno ere an ꝑ modico vt ſi pro magno ere teneat pig. act. ⁊ crimine ſtellionat⁹: ſi pro modico ere nõ: qꝛ vtriqꝫ creditori põt ſatiſfieri. vt. ſ. de pigno. act. l. ſi quis in pignore. in ſi. Itẽ exẽplũ ꝑꝑ diuerſitatẽ perſonarũ cõſueui ita ponere: peto a te filiofa. x. ex cã mutui qꝺ dico tibi mutuaſſe: tu dicis non mutuaſti: defero tibi iuſiurandũ qꝺ iureo nõ me tibi mutuaſſe: tu nõ debes referre eodẽ mõ qꝺ iures qꝺ mutuaſti: ſed debes referre alio modo vt iurem ſi mutuaui cõſenſu patris: vel nõ. vt. ſ. de mino. l. deniqꝫ. §. ſed vtrũ. ⁊. ſ. ad mace. l. i. Itẽ eſt aliud exemplũ: peto a te pupillo. x. tu dicis nõ debeo: defero tibi vt iures qꝺ mihi nõ debes: ſi nõ vis iurare nõ debes referre ſimplr qꝺ iurẽ te mihi. x. debere: ſed debes referre qꝺ iurem ſi mutuaui tutore autore. vt. ſ. l. vlti.

Cum reus. In. §. iſto dicꝉ: ſi ego actor tibi reo defero iuſiurãdũ ſi iurauerit te nõ debere: iudex dꝫ te abſoluere ſi vis referre iudex te audiet: ⁊ ſi iurabo te mihi. x. debere: iudex te cõdẽnabit. nam aut debes iurare vel referre vel ſoluere. h. d. iſte. §. [cũ reus] i. cã [in iuſiurandũ dimiſſa ſit] qꝺ placet partibus qꝺ res iureiurando alterius partis decidaꝉ. [abſoluet] ſ. ⁊ ita habebit excep. iuriſiurandi. vt. ſ. e. l. iii. ⁊ l. ait ꝑtor. [ſi ſoluit] abſoluit: qꝛ oĩa iudicia ſunt abſolutoria: ex quo rei ſoluunt. vt inſti. de perpe. ⁊ tempo. act. §. vlti. in princi. [condemnet] vt. e. a. l. §. ait pretor.

☞ Tutor põt iuramentũ deferre qñ deficiunt ꝓbationes.

Tutor pupilli. In. l. iſta dicꝉ: ſi tutor pupilli agit ꝯ debitorem pupilli noĩe pupilli: ⁊ nõ poteſt ꝓbare eũ eſſe debitorẽ pupilli inopia ꝓbationũ põt debitori iuſiurãdũ deferre: ⁊ ſi ille iurat ſe nõ debere: ſi pupillus poſtea velit agere: obſtabit ei exceptio iuriſiurãdi: ſed ſi prodigus vel furioſus ⁊ ſimĩs vult iuſiurãdũ deferre nõ dꝫ audiri: ſed eius curaꝉ. ſiue iuſiurandũ obtineat vicẽ ſolutionis: ſiue litis conte. ſiue tranſactionis. ⁊ nũ ſciatis ſi aliqs eſt qui non cogitur rome iudicium accipere: qꝛ legatus eſt: nec iuſiurandum cogitur ibi accipe [deferẽs] ſcꝫ reo [qñqꝫ] i. qñcũqꝫ poſtea agẽte [pupillo denegabiꝉ actio.] nã tutor eſt legitim⁹ adminiſtrator: dum bene gerit negotia pupilli: nondũ pupillũ ſpoliat. vt ſ. de fur. l. interdum. §. qui tutela. vnde bona fide videtur facere qñ defert iuſiurandum inopia probationũ [alias] ſ. qñ hꝫ ꝓbationes ſi deferat iuſiurandum. nam videtur bona fide facere. vt. ſ. de pac. l. curatoris. ⁊. C. de pactis. l. pactum [quod ꝓdigus ⁊c.] dicꝉ ꝓdigus. vt. ſ. de cura. fur. l. i. [ſi deferat] ei a quo petit pecuniam [⁊ in ceteris ſimilibus] vt eſt furioſus ⁊ pupillus [dicendum eſt] vnde pupillus vel furioſus non poterit deferre iuſiurandũ: ſed cura. inopia probationum defert. vt. ſ. e. l. in prin. ⁊. ſ. e. l. iuſiurandum qꝺ ex conuentione. §. i. [ſiue pro iudicio] i. loco litis conteſt. vt. ſ. e. l. nam poſtea. §. ſi is qui. ⁊ l. qui iuraſſe. in ſi. ⁊ l. ſeq. [accipe.] vt legati prouinciales: vt in ſi. dicit [compelluntur] ſub. ne alia via circumueniatur. l. quod eſſe non debet: vt. ſ. de tuto. ⁊ cura. datis ab his. l. ſcire. ⁊ ad hoc cõcor. ſ. de iudi. l. ſed ⁊ ſi ſuſceperit.

☞ Iuramentum reſtringitur ad eam cauſam ſuper qua iuratur: nec ad aliam porrigitur.

Si actor. In. l. iſta dicitur: cõueniebam te act. de conſti. pe. ad. x. tu negabas: iuraſti te non teneri: volo te cõuenire ex prima cauſa vt ex mutuo: nunquid obſtabit mihi exceptio iuriſiurandi. certe non: qꝛ põt eſſe qꝺ de conſtituta non teneris: ſed teneris ex cã mutui [⁊ reus iurauerit] ſub. ſe de conſtituta pecunia non teneri [conueniaꝉ] vt. ſ. e. l. iii. ⁊ l. ait pretor. [ceſſabit] qꝛ poteſt eſſe qꝺ ex precedenti cauſa mutui dꝫ. x. nec conſtituit ſe illa. x. ſoluturum: nec ob. ſ. e. l. duobus. §. exceptio. qꝛ ibi iuratum erat in act. mandati: ⁊ ex eadẽ cã agebatur certi cõdi. generali: ſed hic agebatur ex alia cã. [niſi de hac quoqꝫ iurauerit] i. ⁊ de conſti. pecunia. ⁊ de precedenti act. aduerſario deferente. ſub. quo caſu nõ tenetur ex antecedenti cauſa: ſed ex ſupuenienti. vt. ſ. eo. l. iii.

☞ Deferens qui non vult iurare de calumnia remittenti ſimilis eſt.

Si non fuerit. In lege iſta dicꝉ petebam a te. x. tu dicebas te nõ debere: detuli tibi iuſiurandum: tu non recepiſti nec referre: ſed petis vt iurẽ de calũ. ego nolo iurare nunqd iudex dꝫ te abſoluere. certe ſic. ⁊ mihi qui detuli imputetur cur ꝓceſſi ad delatonẽ. vnde ex quo nolo iurare de cal. ſum ſimilis remittenti. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [nõ iurabitur] ſ. ab actore cũ hoc reus exigit: vt. ſ. e. l. iuſiurandum. §. qui iuſiurandum [denegari ei] i. actori. [vt ſit iſte] ſ. q non vult iurare de calum. [remittenti ſimilis] nam ſicut ſi defero tibi iuſiurandum ⁊ cum tu vis iurare remitto: debes abſolui. vt. ſ. e. l. remittitur. ita ⁊ hoc caſu: vt. ſ. eod. l. iuſiurandum ⁊ ad pecunias. §. ait pretor. ⁊. §. vlti.

☞ Is cui iuramentum delatum eſt iurare vel referre tenetur alias pro confeſſo habetur.

Manifeſte. In. l. iſta dicitur: ſi peto a te. x. ⁊ defero tibi iuſiurãdum debes iurare vel referre: ſed ſi nõ vis iurare vel referre debes poſſe cogi ſoluere: qꝛ eſt manifeſte turpitudinis: ⁊ videris te cõfiteri debitorẽ. h. d. [referre.] ⁊ ideo ſi eſt re⁹ ſoluere teneꝉ: ſi actor eſt denegaꝉ ei actio. vt. ſ. e. l. iuſiurandũ. §. ſi. ⁊ §. ait pretor. hodie non teneꝉ iurare: imo ex iuſta cauſa põt recuſare. vt. C. eo. l. generaliter. §. ſi quis. vel aliter põt poni caſus ⁊ ſic: quedã queſtio erat inter me ⁊ te: cõuenimus qꝺ huius cõtrouerſia terminaretur per iuſiurandum detuli tibi iuramentum tu nõ vis iurare nec mihi referre: certe tu es in manifeſta turpitudine. hoc dicit. ⁊ ſecundũ hunc caſum nõ corrigiꝉ. l. iſta.

☞ Ex pacto collato in conditionem iuramenti ſecuto iuramento oritur exceptio.

Si quis cum debitore. In. l. iſta dicꝉ: debebas mihi. x. feci tale pactũ tecũ qꝺ ſi tu iurares te nõ feciſſe hoc. i. te nõ aſcendiſſe capitoliũ: vel qꝺ ſcriberes mihi. C. faciebã tibi pactũ de nõ petẽdo: valet hec cõuẽtio. certe ſic: vñ liberaris adeo vt ſi per errorẽ ſolueres qꝺ poteris repetere: qꝛ hec trãſlata ẽ in cõdictionẽ iuriſiurãdi. h. d. iſta lex: videatꝫ expõnẽ litere [ſi qs] ſ. creditor [pepigerit] i. pactũ fecerit [⁊ ſolutũ] ſ. ex ea cã poſtea ꝑ errorẽ [repeti poterit] nã iuſiurãdũ tolliꝉ naturalẽ obligationẽ ipſo iure ⁊ ciuilẽ elidit. vt. ſ. eo. l. vlti. vñ ſi poſtea ſoluiꝉ dabiꝉ cõdictio indebiti: vt. ſ. de cõdi. inde. l. qui exceptionẽ [eſt enĩ iuſta conuentio] ſub. interuiuos [fuerit] vt. C. cõia vtri. iudi. l. ſi cũ patruo. ſecus in vltimis voluntatibus: ⁊ ſic ſoluiꝉ cõtra. ſ. de cõdi. inſti. l. que ſub cõdic.

☞ Pignus liberatur ſi iuratur ſuper debito ⁊ contra actionem ad penã paratur exceptio ⁊ ſoluti poſtea datur repetitio.

Iuſiurandum. In. l. iſta dicitur: ſi peto a te. x. ⁊ tu negas te debere: ⁊ defero tibi iuſiurãdũ: ⁊ iuras te nõ debere nõ ſolũ habes excep. iuriſiurandi ſi cõuenio te perſonali acti. ad. x. imo ſi conuenirem te hypo. ⁊ ideo ſi per errorem ſoluiſti indebitum naturaliter. vnde poteris repetere [exactum] ſcilicet ⁊ preſtitum [efficit] i. facit [vt pignus liberetur] ſub. etiam ⁊ ita non poteſt conueniri perſonali vel hypo. pro illo debito. [ſimile] vt. ſ. e. l. qui iuraſſe. in ſi. ⁊ l. ſeq. [penas] ſi velles petere penam ex ea cauſa ex qua iuratum eſt [excep.] ſcilicet iuriſiurandi [⁊ ſolutum] ſcꝫ poſtea [repeti poteſt] vt. ſ. l. ꝓxi. [eo] ſcꝫ iureiurando. [ab omni cõtrouerſia diſceditur] qꝛ iureiurando ſtandum eſt: nec retractaꝉ. vt. ff. eo. l. i. ⁊ l. vlti.

☞ Abſenti poteſt etiam iuſiurandum remitti.

Libeo. In lege iſta dicitur: ſi detuli iuſiurandum tibi in preſentia cõſtituto apud iudicem poſſum tibi facere gratiam ſed ⁊ ſi receperiſti iuſiurandum ⁊ receſſiſti: etiam tibi abſenti poſſum facere gratiam per nuncium vel per epiſtolam. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem litere. [fieri poteſt] vt. ſ. e. l. remittitur. ☙ Or ſignori habetis hic vt dixi in caſu. nam que fiunt inter abſentes dicuntur fieri per nuncium vel per epiſtolã. vt. ſ. de pac. l. ii.

☞ Debitor ſi iurat ex cauſa que perſonam tantum ab obligatione eximit fideiuſſori non proderit. ſecus ſi iurat ſuper cõtractu quod facere videtur in dubio.

Creditore qui de mutua pecunia. In prin. hui⁹. l. vſqꝫ ad. §. fideiuſſor dꝉ: ego petebam a quodã pupillo decẽ que dicebam ei mutuaſſe ipſe negabat: detuli ei iuſiurandũ ipſe iurauit ſe mihi nõ teneri: modo volo agere cõtra fideiuſſorẽ pupilli ad. x. nũqd ei ꝓderit exceptio iuriſiurandi

iuriſiurandi et perſona pupilli: quidam de hoc dubitauit. vñ petijt a iureconſulto ſibi reſponderi quid iuris ſit: ad qd reſpondet iureconſul. iul. ſic: & diſtinguendo: ſi peto a pupillo .x. & ipſe negat: & defero ei iuſiurandū: ſi pupillus iurauit ſup facto me nūq̄ ei mutuaſſe: iſtud iuſiurandū pdeſt ſibi & fideiuſſori: q2 tollitur naturalis & ciuilis elidit obligatio: & poſtea ſolutum pōt repeti: ſi autem iurauit ſup iure: quia dixit verum eſt qd tu mutuaſti: ſed ſine tutoris auctoritate: & ideo iuro me tibi non teneri hoc pdeſt ei nō fideiuſſori ſuo. nam pupillus pximus pubertati pōt naturaliter obligari ſine tutore: ſed in dubio q̄d dicemus ſi iurauit ſe nō teneri: certe in dubio eſt dicendū qd iurauit ſuper toto. vñ iſta exceptio iuriſiurandi prodeſt ſibi & fideiuſſori ſuo: & ideo ſi poſtea p errorē ſoluerit ipſe vel fideiuſſor ſuus poterit ſolutū repeti ab ipſo & ab eius fideiuſſo. hoc dicit p̄n. huius legis vſque ad .§. ſi fideiuſſor [a fideiuſſore eius] pupilli [petit] ſcʒ creditor [reſcribe mihi] tu pomp. qui feciſti legē iſtam vel tu iuliane de quo .ī. ſubijcit [eam rem explicat iul.] diſtinguēdo ħ mō: vt .ī. ſequit [nā ſi controuerſia] &c. [obligatio] q2 erat obligatus pupillus pxim9 pubertati ſine tutore: vt .ī. dicā [hac pactione] ſcʒ iuriſiurandi. vt .ſ. e. l. iuſiurandū qd ex conuentione alſa hac exceptione ſcʒ iuriſiurandi. vñ ſicut p pactū tollit naturalis obligatio: ita p iuſiurandū. vt .ī. de ſo. l. ſtichū .§. naturalis [poterit] vt .ſ. e. l. iuſiurandum a debitore. & .ī. de condi. inde. l. qui exceptionē. & hic q̄ dicta ſunt habēt locū q̄ſi iurauit ſup fctō mō dicit qd iuris ſit q̄ſi iurauit ſuper iure. [ſi vero creditor &c. q tutor ei9 nō interueniſſet] q2 pupillus obligat naturalr accipiē do ſine tutore. vt .ſ. de noua. l. i. in ſi. [& naturali obligationi] accedit fideiuſſor: vt .ī. de fideiuſ. l. i. in ſi. & l. fideiuſſor .§. fideiuſſor. [non poterit] .i. dubiū eſt [exiſtimauimus] q2 regulr oēs exceptiones q̄ cōpetūt reo & fideiuſſori eius. vt .ī. de excep. l. omnes & ad iſtud cōcor .ſ. e. l. duobus. in p̄n.

☞ Iuramentum fideiuſſoris ſuper facto prodeſt reo ſecus ſi ſuper ſua perſona iuretur.

Si fideiuſſor. †Supra dictū eſt cū debitor iurauit hic tractatur ecōtra cū fideiuſſor iurauit ſcʒ verum eius ſacr̄m pſit debitori. & in .§. iſto dr dicebam te mihi obligatū in .x. & dederas fideiuſſorē de hoc egi cūʒ fideiuſſore tuo: ipſe iurauit ƺctū factū non eſſe: pdeſt ei & tibi ſecus ſi iurauit nō fideiuſſiſſe pro te: q2 tūc pdeſt ei nō tibi. Vnū ſciatis ſi actor defert ſacr̄m defenſori prodeſt ei. & ei cuius nole iurauit: ſi iurauit eum quē defendit dare non oportere. & idem eſt ſi fideiuſſor fideiuſſoris iurauit non prodeſt fideiuſſori & reo ſed & ſi reus iurauerit ſe non debere: prodeſt fideiuſſori quia ſicut exceptio rei iudicate prodeſt fideiuſſori: ita exceptio iuriſiurandi prodeſt fideiuſſori [reo promittendi prodeſſe] & ad hoc cōcor .ſ. e. l. duobus .§. i. & .ij. [debebit] ſibi & fideiuſſoribus eius & hic annectit [exceptio] ſcʒ ſi iurauit olno illum non debere. nam proficiet ſibi & reo & fideiuſſori.

De in litem iurando Rubr.

Signor rubrica iſta continuatur hoc modo ad p̄cedentia: de iureiurando ſiue voluntario ſiue iudiciali ſiue neceſſario qd eſt de re. ideſt de veritate vt .ſ. titu. j. l. quotiens in ſuperiori tit. dictum eſt: ſed q2 aliq̄ eſt iuſiurandū in litem. i de affectione: cōſequēter videndū eſt de iureiurādo in litē qd p̄ſtatur in actionibus in rem & in bone fi. & in actio. arbitrarijs ſtricti iuris non mere ſtricti iuris. vt .ī. e. l. in actionibus.

☞ Non debemus inſpicere quod euenire pōt ſi ed id nō eſt ceu naturalr deſtinata icōm alterā le. h. d. Fideiuſſor nō tenetur in id qd qd ex contumacia cōdēnatio creſcit. h. d.

Rem i iudiciū deductā. Lex iſta legit duob9 modis †vno mō in ſtipul. iudicio ſiſti: vel iudicatum ſolui interponenda. alio modo legitur in ſtip. iudicio ſiſti: vel iudicatum ſolui iam interpoſita in ſtipulatione interponenda ponit ita caſus: conueniebam te vel rei vend. ad illam rem mobilem vel act. ad exhibendum: quia non poſſidebas immobilia petebam quod dares fideiuſſorē iudicio ſiſti ſm iſta tēpora vel iudicatum ſolui ſm antiqua tempora pro quantitate: vel facultate rei petite: dixiſti tu in nole dñi. hec res centum valet do tibi titium in fideiuſſorem: & eſt bonus fideiuſſor pro qualitate rei petite: q2 hʒ in bonis centū & quinquaginta. dicebaʒ non eſt bonus fideiuſſor: q2 ſi cōdēnatus non reſtitueres rem: deberem iurare in litem & ego iurarē qd valeret .cc. & fideiuſſor non habet in bonis niſi .c. & quinquaginta: queritur quid iuris. rñdet iuriſcon. ſi fideiuſſor eſt ſufficiens p qualitate rei petite: tu liberaris dando talem fideiuſſorē: nec debemus conſiderare quod eſtimatio litis poſſit creſcere: q2 caſus aduentitij nō ſunt eſtimandi: & q2 inſpicitur eſtimatio q̄ eſt nunc cum petitur caueri: non querit quando iurabitur in litē & habet hoc locum: ſiue petam qd eſt meum: & ago rei vē. ſiue intereſt mea: & ago act. ad exhibendūʒ h. d. iſta lex cum p̄n. l. e. videatis expoſitionem lrē. [pluris eſſe opinor] .ſ. ait vlpi. qui condidit legem iſtaʒ [non reſtituentis.] ſub. vel non exhibētis [reus ſit] .i. efficitur [p hoc] ſcʒ quod ƺtra eum iuratur in litem [ſed ex cōtumacia] .i. ratione contumacie [eſtimabitur] de affectione vltra eius p̄cium per ſacramētū in litem & ſm iſtam lecturā vult dicere hec lex vt dixi in caſu. & ad hoc ƺcor .ī. de verbo. ſignu. l. quos nos .§. locuples. & .ſ. vt in ius vocat. l. j. & qd caſus aduentitij non ſint conſiderandi probatur .ī. qui & a quibus ma. liber. non ſiant. l. iulia. Item caſum aduerſamq3 fortunā: vt .ī. de verbo. oblig. l. inter ſtipu. §. ſacrā. Item qd precia rerum non ex affectione ſingulorum ſunt eſtimanda: vt .ī. e. l. precia. & ita non cōſideratur hic quod euenire poteſt vt & .ſ. de iudi. l. ſi idem in ſtipulatione iam interpoſita ponitur ita caſus: conueniebam te rei ven. ad aliquam rem mobilem vel ad exhibendum. quia non poſſidebas immobilia dediſti fideiuſſores in iudicio ſiſti idoneos inſpecta qualitate que petitur quia probaui rem meam: fuiſti condēnatus mihi in rei ven. vel in actione ad exhibendum: quia non reſtituiſti rem iuraui in litem contra te: nunquid tenētur fideiuſſores quos dediſti in eo qd iuraui in litem. certe non: quia videntur fideiubere ad eſtimationem rei non ad penam [eſtimabitur] ſcʒ non in litem iurabitur. & ad hoc facit .ī. de fideiuſ. l. fideiuſſores. in p̄n. [agatur] nam in iſtis act. iuratur in litem. vt .ſ. de rei ven. l. qui reſtituere. & .ſ. ad exhiben. l. iij. §. j.

Interdum. In .§. iſto dicitur: ſi peto quod eſt meū rei vendi. vel ſi peto rē exhiberi: aliquādo non iuratur in litem puta ſi reus non dolo ſed culpa deſijt poſſidere rem. nā tunc iuratur in litem cōtra eum nec condēnatus de affectione condemnatur ſi reus dolo deſijt poſſidere: vel ſi rem habet & non vult reſtituere. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere [puniatur] nam in litem iuratur ppter dolum non propter culpam. vt .ī. e. l. in actionibus. fallit in actioni. tutele vt .C. e. l. alio [actor] de affectione & iuratur in liteʒ propter dolum cum reus deſijt poſſidere. vt in preal. l. qui reſtituere. itē propter contumaciam ſi rem habet & non vult reſtituere. vt in preallег. l.

☞ In his in quibus non cadit affectio nō defertur in litem ad probandum verum intereſſe etiam extra reʒ quando circa rem non cadit. h. d.

Nummis depoſitis. †In .l. iſta dr depoſui .x. apud te cōuenio te act. depoſiti: tu condēnatus nō reſtituis depoſitū: iurabo in litē cōtra te certe non: q2 nō vr plus intereſſe mea habere iſtos q̄ alios nūmos: ſed iurabo de vero intereſſe niſi fuiſſes in mora reſtituendi depoſitū: & mea intererat vt quia debebam pecuniam alij ſub pena: vel ſub pignorib9 et pignora fuerunt diſtracta [depoſitis] ſi agat depoſiti: vt iuret quis ſcilʒ actor de affectione: cū non ſit certa nummoꝝ eſtimatio [& diſtractū eſt] ſcʒ pignus. vñ hic ſuum ſingulare intereſſe ſuo ſacramento taxabit: ſʒ cur nō iurat in litē in nūmis depoſitis: cū actio ſit bone fidei: & in actionib9 bone fidei iurat in liteʒ vt .ī. e. l. i actionib9. Rñ. nō plus affectio cadit in iſtis nummis quam in alijs & ita non p̄ſtatur ſacr̄m in litem de affectione: ſed de vero intereſſe: ſimile no. .ī. e. l. furti.

☞ In cā q̄ p tutorē agitat pupillus vel mater ei9 ad iurandū de affectione nō admittit tutor & curator nō cogit ſed volens admittit adultus etiam admittitur. h. d.

Videamus i tutelari. †In principio hui9 legis tractatur que perſone poſſint in litem iurare. & certe ſi cauſa eſt pupilli vel adulti: tutor pupilli vel cura. adulti bene poterit iurare in litem ſi velit: ſed ſi non velit tu. vel cu. in litem iurare non debet cogi ſubire anceps periuriū mater pupilli ſi vellet iurare in cauſam pupilli non permittitur ſed ſi tutores vel curatores velint iurare propter affectionem quam habēt in pupillū vel adultū non dʒ ſacramentum referri ad ſuam affectionē pro quanto nolunt ipſi re carere: ſed ſm affectionē pupilli vel adulti .ſ. pro quanto nollent pupillum vel adultū re carere ſic ergo vbi tutor pupilli nō vult iurare in litē non licebit pupillo iurare: ſed vbi cur. adulti non vult iurare licebit adulto iurare. hoc dicit p̄n. huius legis: videte expoſitionem lrē. [videamus in tutelari cauſa] .i. in act. quam mouet tutor nomine pupilli [quis iurare] .ſ. in litē [ſepiſſime reſcriptum eſt] .ſ. qd pupillus nō pōt in litem iurare: ſecus eſt in adoleſcente. vt .ī. dicit ſic eſt in hoc differentia inter pupillum & adultum ſic: & alia differentia: vt inſti. de ſuſpec. tu. §. impuberen. & .C. de ſuſpe. tu. l. ij. in qbus dicit q̄ adultus pōt petere cur. remoueri

non autẽ tutorem eſt ꝛ in aliis multis differẽtia:vt no.ſ. ſi cer. peta.l.certi cõdi.§.quũ.[reſcripſerunt] q2 tantã affectionem hʒ mater in filiũ.q2 credimus qḋ deieraret. Cum nullus eſt amor qui vincat paternũ.vt.C.de cur.fu.l.vlti.in pñci. ꝛ q2 parentes non minorem habẽt affectionẽ in filios ꝙ in ſeipſis.vt.ſ. quod metus cauſa.l.iſti quidem.§.vlti.niſi mater ſi tutrix: q2 tunc vt tutrix admittitur.lʒ nõ cogatur vt hic:ꝛ.ſ. de noxa.l.quoties. §.ſi tutor[ſubire.] ꝛ ſic no.qḋ ꝓpter alienũ compendium quis non cogitur ſubire ancepe periuriũ cum nec quis ꝓpter ſuũ cogatur:ꝛ ad iſtud concor.ſ.ti.j.l.iuſiurandum ꝛ ad pecunias.§. ſi procura.cum.l.ſeq.ꝛ.ſ.qui ſatiſda.cog.l.l.de die.§.vlti.ꝛ.ſ.rerum amota.l.marcellus.§.pater.tne vnde naſcatur iniuriarum occaſio.vnde iura naſcuntur.vt.C.de indicta viduitate.l.j.in fi. ꝛ.C.vnde vi.l.meminerint cuncti[finis eiuſmodi]ſcʒ iuriſiurandi in litem.[poteſt.] ℭ Or ſignori colligetis hic qḋ tutor vel curator non cogitur iurare in litem tamẽ ſi velit poteſt: ꝛ eſt referenda affectio nõ ad ſe ſed ad pupillum vel adultum:quia iurabit pro quãto pupillus vl' adultus nollet illa re carere vt hic dicitur ſic.ſ.ſi quis cauſ.l.ſi procur. Item colligetis hic aliud not.quod licet tutor vel curator iuret de calum.vt. C. de iureiuran.l.ſecunda.§.quod obſeruari. tamen minor iurat de veritate dicenda maxime cum ad iudicem pertineat inquirere veritatem modis omnibus quibus poteſt. vt. C. de edendo.l.his apud quem res agitur.

1 ☞ Iudex ſolus põt iuramentum in litẽ deferre ꝛ in infinitũ põt iurari dʒ tñ iudex certã quãtitatẽ taxare in quam iuret̃ nõ tñ preſtitũ iuramentũ cogit̃ iudex oĩno ſequi ſi tale iuramentũ ob colpam non defertur.h.d.

Deferre autẽ iuſiurandũ.

In.§.iſto tractatur quis poſſit iuſiurandũ in litem deferre:ꝛ certe iudex: ſed ſi ali' defert:vel ſi aliqs vltro iuraret nulla eſt iuriſiurandi delatio ſiue preſtatio:ꝛ ita reſcriptũ eſt in ꝯſtitutionib' imꝑatoris.vnũ

1 ſciatis † qḋ ſi iudex defert iuſiurandũ in litem qḋ ipſe põt taxare quãtitatẽ:ꝛ ſi iuratũ eſt ex iuſta cã põt minuere ꝛ in totum abſoluere:quia lʒ ille cui defertur iuſiurandũ in litem poſſit iurare in infinitum:tamen iudex poteſt taxare ante ſacramentũ ꝛ poſt.[ſi alius]non iudex[nulla erat religio]i.ꝓſtatio iuriſiurandi:nec vllum iuſiurandum.ſecus eſt in alio iureiurando qḋ eſt de veritate.vt.ſ.tit.proxi.l.quoties.ꝛ.l.iuſiurandum qḋ.ꝛ.l. admonendi.ꝛ.l.manifeſte[licet] ſine vlla taxatione facta a lege vt hic:ꝛ.ſ.de rei ven.l. qui reſtituere. ſed a iudice ſit taxatio vt' ſtatim dicit:ꝛ ita habetis hic: quia licet iurare in infinitum. ꝛ ſic infinitas nõ vitatur a lege vt hic:ſic ꝛ al'.in auſ.de ſanctiſſimis epis.§.ſi minus.ſed al's regulariter eſt ꝯtra.vt.C.de ſacroſanc.eccle.l.vlti.ꝛ.ſ.de dãno infec.l.qui bona.in fi.ꝛ.ſ.de leg.iij. l.fideicõ.§.ſi quis.ꝛ.[congruit] ſcʒ qḋ poſſit taxare ante iuſiurandum ꝛ poſt.vt hic ꝛ.ſ.ſtatim annectit.ſecus eſt in ſacramẽto expẽſarum:quia ante iuſiurandũ debet taxare.vt in auſ. de iudi.§.ops.[item videndum]ſub.eſt[ꝛ magis.] hec eſt reſponſio.[poſſit]ꝓpter inſtrumenta poſtea reperta.vt.ſ.titu.pxi.l. ad monendi.ꝛ.C.de iureiur.l.j.in fi.

Ex culpa aũt.

In.§.iſto dr:ſi quis cõuenitur rei ven.vel ad exhi. ꝛ condẽnatus rẽ reſtituere:dolo malo nõ vult reſtituere iurabit̃ in litem contra eum.ſi aũt culpa deſiit poſſidere condẽnatur ad verũ intereſſe: non autẽ iurabitur in litem ꝯtra eum.hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem lr̃e[ex culpa]ſcʒ leui vel leuiſſima ſed qd de lata dicam.ſ.l.pxi.[eſtimationeʒ]ſcʒ veri intereſſe[a iudice facienda] vñ habetis hic qḋ iuratur in litem ob doluʒ.ꝛ ad hoc ꝯcor. ſ.e.l.ij.ſpãle tñ eſt in auſ.tutele vt in ea iuretur in litem ob culpam.vt.C.e.l.alio iure eſt:ꝛ q2 in ea eſt ſpãle.iõ ille tit. fuit poſitus in libro de tutelis.Sed qͥliter iudex eſtimabit verũ itereſſe ſine ſcr̃o in litem.ꝛ certe videt̃ qḋ non ꝑ ſacr̃m actoris: q2 difficilis eſt ꝓbatio intereſſe.vt.ſ.de pre.ſti.l.vlti.ſed iaʒ facilis eſſet ꝓbatio ſi ꝑ ſacr̃m actoris ꝓbaret̃ eũ quis de facili poſſit preſtare iuramentũ.Itẽ q2 intereſſe eſt ꝓbandũ teſtib'.vt.C.de ſentẽtiis q̃ ꝓ eo qḋ intereſt.l.vna.vñ dicendũ eſt qḋ actor ꝓbabit verũ intereſſe teſtib' vl' aliis ꝓbationib':q2 in exercẽdis litib' ꝛc. vt.C.de fide inſtr̃oꝝ.l.in exercendis.in caſu tñ eſt ſpãle vt ꝓbetur intereſſe ꝑ ſacramentũ actoris in odium predonis.vt.C.vñ vi.l.ſi qñ ꝛ arg.C.de cõpenſa.l.fi.

1 ☞ Iurat̃ in litẽ in actiõib' in rẽ arbitrariis ꝛ bone fidei ſm taxationẽ iudicis ob dolũ tñ in aliis autẽ actiõib' ſtricti iuris non iurat̃ in litem niſi qñ alia ꝟa eſtimatio ꝓbari non põt.h.d.

2 Culpa lata regulariter equiparat̃ dolo.vbi fallit.

1 In actionibus in rem.

† In l. iſta cũ.l.ſeq.dicunt̃ quatuor:vel qnqʒ.primo dr in qbus actionibus iuretur in litem: ꝛ certe in realibus act. ꝛ in actio.ad exhi.que lʒ ſit ꝑſonalis: tñ eſt ſcripta in rem. ſcḋo dicit̃:cum iuratur in litem iudex põt taxare certã quantitateʒ vſqʒ ad quã iuretur:ꝛ ſi iuratũ eſt põt minorare ꝛ i totũ abſoluere.tertio dr qḋ in ṗdictis actionibus iurat̃ in litẽ ob dolum nõ ob culpã:ſʒ iudex eſtimat culpã:ꝛ ꝯdẽnabit reũ ad veꝝ iltereſſe.quarto dr qḋ in actio.ſtricti iuris iuratur in litem nõ in arbitrariis.interdũ tñ iuratur in litem de vero intereſſe: veluti ſi promiſiſti mihi dare ſtichũ fuiſti in mora ꝛ ſtichus deceſſit:hic nõ iurat̃ in litẽ de affectiõe:ſed de vera eſtimatione. q2 que nõ extant iudex eſtimare nõ põt:ꝛ hoc eſt verũ in actionib' i rẽ ꝛ in ſtricti iuris.ꝛ in arbitrariis in hoie q debet̃ ꝛ eſt in mora dãda.ſecus eſt in aliis actionib':q2 ſi debes hoiem act.ex ſtipulatu:vel act.ex teſtõ ꝛ nõ es in mora:ꝛ deceſſit nõ iuratur in litẽ: vel ſm Az.ſecus eſt in aliis rebus:q2 ſi debes alias res act. ex ſtipulatu vel act.ex teſtõ:nõ iurat̃ in litem[in ac.in rem]vt rei ven.vt.ſ.de rei ven.l.in rem.in qua iurat̃ i litẽ.vt.ſ. de rei ven. l.q reſtituere.itẽ vt eſt pub.q̃ eſt in rem.vt inſti.de ac.§.alie.ꝛ in ea iuratur in litẽ.vt.ſ.de pu.l.eũ qui.item vt eſt cõfeſſoria ꝛ negatoria que cõpetit pro ſeruit.que ſunt in rẽ.ꝛ in eis iuratur in litẽ.vt.ſ.ſi ſeruitus ven.i.litẽ.Itẽ vt eſt petitio he.q̃ eſt in rem ꝛ in ea iuratur in litẽ.vt.ſ. de peti.here.l.ſed ꝛ ſi poſſeſſor.§.hec verba. Item vt eſt hypot.que eſt in rem ꝛ in ea iuratur in litẽ. vt.ſ.de pig.l.ſi fundum.§.in vendicatione. Item quia princi. huius.l.loquitur indefinite in ac. in rem.vnde indefinita equipollet vniuerſali.vt.ſ.de ſeruitu.vrb.pre.l.ſi ſeruitus.in princi. [ꝛ i ac.ad exhi.]vt.ſ.ad exhi.l.iij.§.j.ꝛ.§.eſt aũt.[in litẽ iurat̃] ſʒ.l.videt̃ cõtraria:que vr̃ velle qḋ in bone fidei act.nõ iuretur in litẽ q2 actio depoſiti eſt bone fidei:ꝛ in ea nõ iuratur in litẽ. vt.ſ.depoſiti.l.ei apud.ad qḋ vos dicetis in directis actionib' iurat̃ in litẽ ob dolũ:in ꝯtriis non: q2 in eis queritur de calculo nõ de perfidia:vt.ſ.de his q no.infa.l.furti in fi.ꝛ iõ in directa depoſiti ꝛ cõmodati act.iurat̃ in litẽ.vt.ſ.depoſiti.l.j.§.in depoſiti.ꝛ.ſ.cõmo.l.iij.§.in hac act. Et ideo vt plene liqueat vobis iſte articulus ita diſtinguetis:vt cõſueui diſtinguere:actiones alie ſunt bone fidei:alie ſtricti iuris ꝛ arbitrarie: alie ſtricti iuris ꝛ nõ arbitrarie:dicuntur actiones bone fidei depoſiti ꝛ cõmodati ꝛ alie q̃ numerant̃ inſti.de act.§.actionũ. oẽs alie ab his ſunt ſtricti iur.ꝛ dicunt̃ bone fidei non ideo qḋ in aliis requiratur mala fides:q2 in oi ꝯctu bona fides dʒ interuenire:vt. C.ſ. act.ꝛ ob.ꝛ bonã fidẽ. ſed q2 in his exuberãtior bona fides deſiderat̃ ꝙ i aliis.nã in eis veniũt ea de quib' nõ eſt actũ nec eſt cogitatum.vt.C.de act.emp.ꝛ ven.l.ij.ꝛ.ſ.act.ꝛ obli.l. fundi.§. ſi rupta.ſed in act.ſtricti iu.veniũt ea de quibus eſt actũ vt veniant.vt.ſ.de condi.ob turpem cãm.l.vi.ꝛ.ſ.de dolo.l.eleganter.§. non ſolũ.in bone fidei actionib' directis regulr̃ iuratur in litem vt hic.regulr̃ dixi. q2 fallit in act.ex empto ſm Azo.ꝛ eſt rõ ſpecialitatiʒ ſm eũ: q2 in ea venit ſingulare intereſſe:ꝛ vẽditor liberat̃ preſtãdo ſingulare intereſſe.vt.ſ.de act.emp.ꝛ vẽdi.l.j.in fin.ꝛ.l.ex empto. ℭ Or ſignori ſi iſtud eſſet verũ qḋ in act. ex empto nõ iuraretur in litem aſſignarẽ aliam rõnem ꝙ Azo aſſignet:ꝛ dicerẽ qḋ ideo nõ iuratur in litem in act.ex empto.q2 venditor non cõpellitur ṗciſe rẽ dare.vñ ſi non vr̃ in dolo ex quo ea nõ tradidit.ꝛ in act. bone fi.iurat̃ in litẽ ob dolũ. vñ eũ nõ eſt in dolo nõ vr̃ iurari poſſe ꝯ eũ i litẽ.vt.C.de act.emp. ꝛ vẽ.l. ſi traditio.ſʒ ſignor ꝯ.puto vt miror de dño Io.ꝛ azo. q hoc ſcribũt hic ꝛ i ſumma hui' ti.ꝛ tradiderũt obliuiõi qḋ ſcripſerũt alibi:q2 iuenio qḋ i act.ex exempto iurat̃ i litẽ.nã ſi aliqs iuſſus ẽ reſtituere rẽ:ſi nõ reſtituit ad ꝑmã ſniaʒ:ſi hʒ eã aufert̃ ei manu militari ſi nõ hʒ eã ſʒ paulo ãſiit poſſidere iurat̃ in litẽ. vñ ꝟ ſnia eſt ꝑſonalis.vt.ſ.de rei vẽ.l.q reſtituere. vñ dicũt ipſi venditor nõ ꝯpellit̃ preciſe reʒ tradere: ſi tñ poſſidet ꝛ nõ vult tradere iurat̃ i litẽ ꝯ eũ ſicut ꝯ illũ q rẽ ñ reſtituit ad ꝑmã ſniaʒ cũ poſſidet.vñ ibi bñ dixerũt.vñ dico qḋ i auſ.ex empto iurat̃ in litẽ poſt ſniam. vt in.l.q reſtituere iuſſus.i fi.ſʒ aũ ſniaʒ ꝑmã nõ iurat̃ in litẽ in act.ex empto.q2 vẽditor tenet̃ ad itereſſe ſingulare qḋ nõ excedit duplũ cõis.vt.C. de ſentẽtiis q̃ ꝓ eo qḋ itereſt ꝑ.l.vnica.ibi vbi dicit. Vñ ſi emptor iuraret in litẽ ꝯ venditorẽ rem venditã nõ tradẽtẽ poſſet ei qḋ iuraret in litẽ vltra duplũ intereſſe cõis. Sũt qdã actiones ſtricti iuris ꝛ arbitrarie vt rei vẽ.ꝛ ad exibbendũ act.ꝛ qḋ me.cã.ꝛ de dolo actio. ꝛ in iſtis iurat̃ in litẽ ob dolũ.vt.C.de rei ven.l. a poſſidentib'. ꝛ ſ.qḋ me.cã.l.ſi cũ ex.§.hec actio.ꝛ in aliis actionib' arbitrariis q̃ cõnumerant̃ inſti.de act.§.ṗterea.Sũt qdã actiões ſtricti iuris nõ arbitrarie:ſicut eſt certi cõdi.gñalis:ꝛ hec que non ꝯnumerant̃ inter act.bone fi.vt inſti.de acti.§. actionũ .ꝛ in his nõ iurat̃ in litẽ.vt.ſ.e.l.plane. Fallit in actio.in factũ: q̃ deſcẽdit ex edicto ne qs eũ qui in ius voc. eſt vi eximat.vt.ſ.ne qs eũ q in ius voc.eſt vi eximat.l.ſi ꝑ aliũ.§.in eũ. Itẽ fallit in act.fauiana vt.ſ.ſi qd in fraudẽ pa. fuerit alie.l.tenet̃.§.j. Iteʒ fallit in act. rerum amo.vt.ſ. rerũ amo.l. marcellus. Vel dicatis qḋ ibi eſt ſacr̃m

factũ de veritate nõ de affectione: ⁊ idõ ibi non iuratur in litem [item ſi iuratũ fuerit] ſcʒ ab eo cui delatũ ſuit iuſiurandum in litem non etiam ob culpam .ſ. leuem vel leuiſſimam [hoc eſt] .i. culpam commiſſam [iudex eſtimat] vt. ſ. l. pxi. in fi. Sed nunquid ob latam culpam iuraẗ in litem. Dicunt quidam q̃ ſic: qꝛ lata culpa dolo cõparaẗ vt. ſ. depoſiti. l. quod nerua. ⁊ ſ. ſi menſor falſum modum dixerit. l. i. §. i. ⁊ ſ. de precario. l. queſitũ. §. culpam. ⁊ in act. bone fi. iuraẗ in litem ob dolum vt. ſ. eo. l. ii. Sed
2 nos dicimus vt dixit Ioã. ⁊ Azo. † quod non iuratur in litem ob latam culpam. nec ob quod lata culpa cõparaẗ dolo: qꝛ illud eſt verum regulariter: ſed fallit in facto in ᵃ litem vt hic: niſi in act. tutele. vt. C. e. l. alio. Item fallit quantũ ad penam. l. cor. de ſica. vt. ſ. ad. l. cor. de ſic. l. in lege. Item fallit quantum ad infamiã irrogandã: qꝛ ſi peto tutorẽ remoueri vt ſuſpectum ⁊ remoueẗ irrogaẗ ei infamia: ſi ob dolum remoueẗ non ſi ob latã culpã vt inſti. de ſuſpec. tu. §. ſuſpect⁹ autẽ remot⁹ [plane] põt dici q̃ hic incipit quartũ dictum: ex iſto ver. voluit quidã colligere quãdam diuiſionẽ actionũ: quedã ſunt bone fidei: quedã ſtricti iuris ⁊ hucuſqꝫ eſt recta diuiſio. Itẽ quedã ſunt arbitrarie: quedam non: ſed hic non eſt bona diuiſio: qꝛ oẽs arbitrarie ſunt ſtricti iuris: preter q̃ petitio hereditã. vnde iſta eſt ſufficiẽs diuiſio: quedã actiones ſunt bone fidei. quedã ſtricti iuris quedam ſunt arbitrarie quedã non. [non extat] vt. ſ. e. l. iii. dixi. ⁊ ſ. e. l. cum furti. vel põt dici: rõne more iurabitur in litem de affectione ſi obiiciaẗ quomõ iurabitur in litem: cum in re mortua nõ cadit affectio. Rñdeo rõne rei pñtis vel preterite pñſentis ſi extat. pterite ſi deſiit eſſe [al's ſi ex ſtipu. ⁊c.] expoſuit dominus Py. al's. i. ſi debes hoĩem act. ex teſtamẽto ⁊ fuiſti in mora dandi iuratur in litem contra te ad verũ intereſſe: ſed al's. i. ſi deberes aliam rem. act. ſtricti iuris nõ arbitraria non iuratur in litem ſ vera eſtimatione ⁊ ita exponebat al's. i. in aliis reb⁹.
¶ Sed queriẗ que eſt rõ diuerſitatis. Rñdebat ipſe: hec eſt ratio: qꝛ hõ quãdiu viuit ſit dignior creaturarum ⁊ ineſtimabilis. vt. ſ. de ſta. ho. l. i. ⁊ tñ ex quo mortuus eſt vilior res eſt que ſit in mũdo ⁊ nõ valet ad aliquẽ vſuʒ: ſed certe res valent ad aliquẽ vſum. Ecce coriũ equi ⁊ oſſa valent ad aliquẽ vſum. nã de corio bouino fiunt capiſtra de oſſe equi fiunt taxilli: ⁊ idẽ eſt de corio aĩm vel bouis vñ qꝛ hõ nihil valet poſt mortem iuratur in litem ad verũ intereſſe. Sed ad iſtã lecturã dñi Io. opponiẗ pone q̃ cõburaẗ equ⁹ vel aſinus: nihil valebit aſin⁹ vel equ⁹ poſt mortẽ poſtq̃ eſt cõbuſtus. vñ ſicut iuraẗ in litẽ in hoĩe mortuo qꝛ nihil valet ergo idẽ in equo ⁊ aſino cõbuſto: ⁊ idõ vt ceſſet oĩs oppoſitio reprobata. d. Py. lectura: vos ita dicetis: ſi debes hominẽ vel aliã rem ſi fuiſti in mora ⁊ deceſſit: ꝯdẽnaberiſ ad meũ eõe intereſſe meo facto taxato: ſʒ al's. i. cũ nõ es in mora non teneris. vñ liberaris interitu ſpẽi. vt. ſ. de ꝟb. ob. l. ſi ex legati cã vñ exponatʒ ita: al's. i. ſi debitor hoĩs vel alteri⁹ rei: nõ eſt in mora.
¶ Vñ no. hic q̃tũ ad factũ in litẽ: actio ex teſtõe ꝯparaẗ actioni ex ſtipulatu: ſʒ ſec⁹ eſt q̃tũ ad vſuras. vt. C. in qb⁹ cau. in integ. reſt. mi. nõ eſt neceſ. l. minor ꝑ ꝑſona. ⁊. ſ. de leg. ii. l. tutia.
1 ☞ Dñs litis dʒ in litem iurare nõ alius.
1 **Ulgo preſumitur.** † In. l. iſta dr: q̃ tutor q eſt dñs vel loco dñi habeẗ: ſi litẽ ꝯteſtetur vt dñs vel loco dñi ipſe põt iurare in litẽ nõ ali⁹ [ſuo noĩe] .ſ. vel q̃ñ [ꝯteſtat⁹ eſt. nã dʒ iurare in litẽʒ dñs vt. ſ. e. l. ii. vel is q loco dñi hr̃ vt eſt tutor dũ bñ adminiſtrat. vt. ſ. de adm. tu. l. tutor. vñ in litẽ iurat tutor nõ pupillus. vt. ſ. e. l. videam⁹ in ver. ſi tñ tantũ affectionẽ.
1 ☞ Iuraẗ in litẽ in actione tutele qꝛ eſt bone fidei.
1 **Si tutor.** † In. l. iſta dr: ſi tutor me⁹ quondã poſſidet rẽ meã: ⁊ cõuenit⁹ act. tutele rẽ meã mihi nõ vult reſtituere dʒ ꝯdẽnari ad meũ verũ intereſſe: q̃ meo facto taxabo: non ad verã rei eſtimationẽ. [ſi tutor] ſcʒ quondã [quam poſſidet] ſub. vel dolo deſiit poſſidere: qꝛ h̃ ſunt paria. vt. ſ. e. l. ii. [reſtituere non vult] ſcʒ finita tutela. [rñdi] ego marcellus ꝯditor hui⁹ legis [conceſſa] de affectione ⁊ filius rõ eſt. ſ. rerũ amo. l. non enim.
1 ☞ Qui iurat rẽ valere centũ que valet plus nõ eſt periurus licet nõ dicat ⁊ plus. h. d.
1 **Cum furti agitur.** † In. l. iſt a dr: ſi ſubtraxiſti mihi rem meã furtiue ⁊ conuenio te actio. furti vel condictione furtiua non quãti in litem iurabo dãnaberis ſed quãti meo facto meũ intereſſe taxabo. i. ad verã eſtimationẽ rei: ⁊ debeo iurare tanti rem fuiſſe cũ furtũ factũ fuit nõ pluris eſſe: tñ q̃ cũ pluris eſt vtiqꝫ tanti eſt. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionẽ lr̃e [cũ furti agitur] .i. actio. furti. [factũ ſit] ⁊ ſic no. q̃ ſpãle eſt in act. furti odio furis: vt in ea iureẗ in litem. vt ar. inſti. de act. §. ſic itaqꝫ. vel exponatis ita lr̃am [cũ furti agiẗ] id eſt cõdi. furti. rõne furti. furtũ factũ ſit.] ⁊ ſm iſtã expoſitionẽ lr̃e nõ loquiẗ hic de facto in litẽ: ſed de facto q̃ verã eſtimationẽ rei ſubtracte continet. [tanti eſt] vt. ſ. de verb. obli. l. i. §. ſi ſtipulatus. ⁊ ſ. de ver. ſigni. l. hec adiectio.
1 ☞ Iuratur in litẽ ꝯtra non exhibentẽ inſtrumenta.
Inſtrumentis. In lege iſta diciẗ: ſi cõuenio te actio. ad exhi. vt exhibeas inſtra: ⁊ ꝯdẽnat⁹ reſtituere nõ vis mihi reſtituere es ꝯdẽnãdus quãti in litẽʒ iurauero [reſcripſi] qꝛ in actio. ad exhi. iuraẗ in litem vt. ſ. e. l. ii.
1 ☞ Iuramentũ in litẽ non retractatur niſi ex cauſa.
1 **De periurio eius.** † In. l. iſta dr: ſi cõuenio te rei vẽ. ⁊ tu fuiſti mihi condẽnatus eam reſtituere ⁊ nõ vis dolo malo reſtituere iurabo in litẽ contra te: ⁊ ſi deierero nõ erit querendũ de meo ꝑiurio. ⁊ iſtud factũ nõ reuocaẗ niſi ex cã. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem lr̃e. [de ꝑiurio eius] ſcʒ actoris. [qui ex neceſſitate iuris in litẽ iurauit.] qꝛ al's ex quo poſſeſſor non vult reſtituere: nõ poſſum alr̃ ꝑuenire ad meũ deſiderium niſi iurẽ in litẽ. [nõ ſolere] facile ideo dixit ꝑꝑ inſtr̃a nouiter repta. vt. ſ. ti. pxi. l. admonẽdi. ⁊ ſ. eo. l. videam⁹. §. deferre. in fi. vnde ſi iuraui in litem quod noleʒ ꝑ tãtore mea carere. ⁊ iſte cõtra quem iuraui detulit reʒ in publicũ: ⁊ res non valet tantum non eſt querendum de meo periurio ſm Io. ſed ex cauſa poteſt propter inſtrumenta nouiter reperta vt modo dixi ſolet de ꝑiurio queri.

¶ De cõdictione cã data: cauſa non ſecuta Rub.

¶ Rubricã iſtam ita cõtinuabitis ad ſuperiora. dictum. eſt. ſ. de rebus cre. de generali certi cõdictio. nunc de aliis condictionibus eſt videndum ⁊ qꝛ hec eſt frequentior aliis ponitur de cõdictione cauſa data: cauſa non ſecuta. Uel põt ſecundo mõ ita cõtinuari: ſupra dictũ eſt de cer. cõdi. gñali: ⁊ de iureiurãdo vñ datur in factũ actio que eſt ꝑſonalis actio. verum quia omnes condictiones ſunt ꝑſonales actiões. vt inſti. de act. §. appella. de cõdic. cauſa data ⁊ non ſecuta videamus: quãdo ceſſet de quo diciẗ. ſ. eo. l. i. in pñ. quando locum habeat de quo dicitur. ſ. e. l. i. in fin. ⁊ l. ſe. cui detur et contra quem detur: de quo dicitur. ſ. e. l. dedi. qualis ipſa ſit: et quid veniat in ea. de quo dicitur. ſ. e. l. cum quis. a

a ¶ In facto in litẽ. nũqd ad deferendũ iuramentũ in litẽʒ lata culpa ſufficiat tractãdit. d. Iaſ. hic col. vi. vñ. itẽʒ adde gl. ⁊ an ſufficiat in criminalibus ad hoc vt qs criminaliẗ puniri poſſit: ⁊ tũc dolo ꝯpareẗ et quo caſu ſufficiat ⁊ dolo ꝯparetur vide oĩno ꝑ eundẽ Iaſ. hic.

1 ☞ Datum ob cauſam eã ſecuta ceſſat repetitio. ſecus ſi cauſa non ſit ſecuta ſiue fuerit expreſſa ſiue ab vtraqꝫ parte tacite intellecta. h. d.
1 **Si ob rem nõ inhoneſtã.** In pñ. hui⁹ legʒ poniẗ q̃ñ ceſſet hec † cõdictio ecce ſi dedi tibi ob aliquã cãm futurã honeſtã implẽdã ſi impleaẗ ceſſat hec cõdi. vbi grã dedi tibi. x. vt filiũ tuũ emanciipares: vl' vt ſeruũ tuum manumitteres vl' vt a lite diſcederes. ſi emãcipaſti vl' manumiſiſti vl' a lite diſceſſiſti qꝛ dedi ob cãm ⁊ cã eſt ſecuta ceſſabit hec condictio. h. d. pñ. hui⁹ .l. videatis expoſitionẽ lr̃e [ſi ob rem] .ſ. futuram: vt. ſ. ſubiicit in exẽplis. ⁊. ſ. ti. i. l. i. ⁊. ſ. de condi. indeb. l. damus. [non inhoneſtã] .ſ. ſed honeſtã qꝛ ſi darem ob rẽ turpẽ cã ſecuta vel nõ repeterẽ vt. ſ. de condi. ob turpẽ cãm. l. i. ⁊ C. de condi. ob cãm. l. cũ te. [data ſit pecunia] ſub. puta [vt fili⁹ emancipeẗ] qꝛ pr̃ nõ cogitur inuit⁹ filium emãcipare vt. ſ. de leg. i. l. filius. §. ſm vulgarẽ. [cã ſecuta] qꝛ filiũ emancipaſti ſeruũ manumiſiſti vel a lite diſceſſiſti [repetitio ceſſat] ꝑ condictionẽ ob cãm datoꝝ ſec⁹ eſt ſi dedi ob cãm: ⁊ cã nõ eſt ſecuta: qꝛ tũc ꝯditio locũ hʒ. vt. ſ. in fi. hui⁹ .l. ⁊ l. ſeq. ⁊ eſt verũ q̃ datũ ob rem futurã honeſtã ceſſat ꝯdictio niſi ante peniteam q̃ factum ſit propter q̃ datum eſt. vt. ſ. e. l. dedi. §. i. ⁊ l. ſi pecuniã in prin.
Si parendi. In. §. iſto cum. l. ſequẽ. poniẗ duo caſus. ⁊ primus caſus eſt talis: titius inſtituit me heredem ſi tibi darem. x. vl' titius legauit mihi domum ſuã: ſi darem tibi. x. dedi tibi. x. vt conditionalem inſtitutionem vel legatum purificarẽʒ: poſtea repudio hereditatẽʒ vl' legatũ nunqd. x. potero repetere. rñdeẗ q̃ ſic: ſcdo dr: teſtator iſtituit me hrẽdẽ. ſi tibi darẽ. x. dedi tibi. x. cã purificãdi hr̃ditatẽ. poſtea ſine ſcelere meo illud teſtm̃ ꝓnuntiatũ eſt falſum vl' inofficioſum: ⁊ ita heredi. adire non potero: nunqd. x. data poſſum repetere. Rñdeẗ q̃ ſic: q̃ñ cã non ſit ſecuta. hoc dicit iſte. §. cuʒ l. ſeq. [ſi parẽdi cõditioni cã tibi] .ſ. amico teſtatoris vel heredi [condicere] .x. data: qꝛ dedi ob cãm: ⁊ cã nõ eſt ſecuta ¶ Or ſi ſignori cuſtodiatis vos hic: qꝛ dñs Io. ⁊ Az. faciũt hic magnã vim ⁊ ſoluũt q̃dã ꝯ h̃ ſignata cũ magna anxietate. §. iſte dicit ſi ſum inſtitut⁹ ſub cõditione. ſi. x. dedero vl' legata eſt mihi domus ſi. x. dedero ⁊ poſtea repudio herediẗ. vel legatum: repeto. x. q̃ſi

cã nõ ſit ſecuta: ſed videt̃ ꝯ. duab᷒ rõnib᷒. l. dicit. ſi inſtitut᷒ ſub conditione dat. x. cã implẽde ꝯditionis: eo ipſo implet cõditionẽ z adit heredit̃. ita qḋ amplius repudiare nõ poterit. vñ vr̃ contra. ꝭ. de acqui. hered. l. antiſtius z. ꝭ. de here. inſti. l. iam dubitari. in fi. z. ꝭ. de cõdi. z demõ. l. cõditionib᷒. Ad ſolationẽ iſtorũ ꝯtra. ita breuiter dico: ſi ſum inſtitutus ſub cõdi. ſi. x. dedero: aut do. x. cã purificãdi inſtitutionẽ vel legatum: dico: dare. x. cã purificãdi inſtitutionẽ vel legatũ: ſi dico ita tibi cui ſum iuſſus dare. x. do tibi. x. cũ iſta pteſtatione: qꝛ nõ intendo agnoſcere legatũ: vel heredit̃. ſed volo purificari inſtitutionẽ vel legatum: aut do tibi. x. cã agnoſcendi hereditatẽ vel legatum: ac ſi pure eſſem inſtitutus: vel mihi pure eſſet relictũ: quo caſu adhuc potero repudiare: z ſi repudio repeto. x. quaſi cã nõ ſit ſecuta. z ſic intelligit̃ iſte. ꝭ. z. ꝭ. de cõdi. inſti. l. ei qui ita hereditatẽ. ſi autem dedi tibi. x. cã agnoſcẽdi heredit̃. vel legatũ: qꝛ tũc ſemel agnoui eã non poſſum eã amplius repudiare. itẽ qꝛ qḋ acquiſitum eſt repudiari nõ põt vt. ꝭ. de ſuc. edicto. l. i. ꝭ. decretalis. z. C. de repudi. here. l. ſicut z ſic loquũtur. l. ꝯtra. z hec eſt vera z plana ſolutio ſm Jo. z Az. z alij dixerunt q. l. ꝯtrarie loquũtur in herede ſuo z neceſſario. qꝛ ipleta ab eo ꝯdictione p pure iſtituto hr̃ z iõ ſtatim heres fact᷒ eſt ipſo iure. ſecus eſt in herede voluntario nõ neceſſario: qꝛ nõ eſt heres niſi agnoſcat hereditatẽ. z ita loquit̃ iſte. ꝭ. z pro hoc facit. ꝭ. l. pxi. in eo qḋ dicit vel inofficio. z ſic extrane᷒ erat inſtitutus heres: z fili᷒ exheredatus: ſꝫ hec ſol. nõ eſt bona. qꝛ vbi inſtituit̃ filius ſub pteſtatiua conditione videt̃ ei ꝯcedi qḋ iure ciuili ſit heres. vt. ꝭ. de here. inſtit. l. ſi fili᷒. in pn̄. ¶ Or ſequit̃. l. ſequẽs [ſed z ſi falſum teſtm̃ ſine ſcelere] adhibi eo in falſo cõmittẽdo: ſecus ſi meo ſcelere pnunciatum eſſet falſum vel inoffi cioſum: qꝛ tũc obſtaret mihi turpitudo mea. z iõ nõ repeterẽ [repetent] naꝫ ſicut ſi ego ſui inſtitutus heres ſi. x. dareꝫ z ego dedi vt purificarẽ hereditatẽ: z poſtea repudio poſſum repetere. vt. ꝭ. l. pxi. ita ſi pnunciat̃ teſtm̃ falſum vel inofficioſum nõ poſſum eſſe heres. vt. C. de inof. teſta. l. pap. ꝭ. ſi ex cã z. l. ſi ſub hac cõditione. igit̃ datũ repetã q̃ſi cõditio nõ ſit ſecuta. ¶ Or ſignoꝛ ex lege iſta colligim᷒ ar. p op. Jo. z azo. cõtra op. Pla. dicit eñ Pla. ſi mulier ſcit me hr̃e vxorẽ domi: z dat mihi dotem: ſꝫ efficiat infamis. vt. C. ad. l. iul. ð adul. l. cũ qui. tñ repetit dotẽ ſed ſi errabat i iure: qꝛ credebat poſſe ꝯhere mecũ nõ repetit. vt ar. ꝭ. de cõdi. ob cãm da. l. auũculo. ſed certe Jo. z azo dicũt ꝯ. z dicũt ſi mulier ſcit me hr̃e vxorẽ domi: z dat mihi dotẽ ſcelere ſuo pnũciatur matrimoniũ nõ valere. igitur datuꝫ nõ repetet. vt hac. l. dr̃: ſed ſi ignoraret repeteret vt. C. de inceſtis z inutil. nup. l. q ꝯtra le. z ſic põt intelligi. C. e. l. i. z. ꝭ. de leg. iij. l. ſi. nõ ob. l. auunculo. quia ibi mulier ignorabat ius: nec de facto ſecutũ fuit matrimoniũ: ſꝫ ſi ſciebat ius z ſecutũ eſt de facto matrimoniũ non repetet vt hic dicitur.

3 ☞ Pecunia ſi datur ne quis ad iudicẽ euocetur non põt repeti ſꝫ de nõ vocãdo nõ caueat̃ ſecus ſi ad iudicẽ qs vocet̃.

3 **Dedi tibi pecuniã.** †In. l. iſta dr̃: ſi iõ qḋ tu mi a bario mihi tota die qḋ conuenires me dedi tibi. x. vt nõ vocares. poſtea peto qḋ caueas mihi vt non trahas me: nõ vis cauere qḋ nõ trahes me. qrit̃ an. x. tibi data poſſim repetere. z rñdet̃ qḋ diſtinguendũ eſt vtrũ dedi tibi. x. qḋ mihi caueretur nõ in quo caſu ſi nõ caueas cõdicere potero: ſi aũt tibi dedi. x. ſolũmodo ne eas ad iudicem: non vt mihi caueas q̃diu nõ vadis cõdicere nõ potero. hoc dicit pñ. hui᷒. l. videatis expoſitionem lr̃e. [dedi tibi. x. ne ad iudicẽ iretur.] ne actio furti me cõuenires [quaſi decidi.] iſtud quaſi eſt expreſſiuũ veritatis. ſic z. ꝭ. de tranſact. l. i. [condici poterit] qꝛ dedi ob cãm z cã nõ eſt ſecuta: igitur potero repetere. vt. ꝭ. e. l. i. [q̃diu nõ itur] ſed videtur qḋ nõ debeat ceſſare: ecce ſi dedi tibi. x. vt nõ trahas me ad iudicium: dedi ſub cõditione q̃ cõſiſtit in non faciendo vñ hꝫ locũ mutiana cautio. vt. ꝭ. de cõdi. z de. l. mutiana. ad qḋ vos dicetis ſm Jo. z az. aliud eſt in vltimis volũtatibus vbi dꝫ interponi cautio ſi volo aſſequi legatum. z ſic intelligitur. ꝭ. de condi. inſti. l. ſi quis. aliud eſt in ꝯtractibus ſi dedi tibi. x. ne voces me in iudicium: hic nõ cadit mutiana cautio. z iõ nõ repetã datũ ob cãm: q̃diu in iudicio me nõ cõuenis niſi hoc actũ eſſet noĩatim vt hic dr̃. Idem erit [ſi tibi dedero. x. zc.] diſtinctio facta. ð. in pñ. huius. l. ſi dedi tibi. x. ne accedas ad iudicem nõ teneris cauere de nõ accedẽdo niſi noĩatim dict. ã eſſet vt caueres eadẽ diſtinctio eſt: vt ſi dedi tibi. x. vt ſtichũ manumitteres teneris cauere manumittere: niſi nominatim dictum eſſet vt caueres. ſed qd erit dedi tibi. x. vt ſtichũ manumitteres nõ adiecto tp̃e infra qḋ manumitti deberet: nõ manumittis potero. x. ꝯdicere: ſed z ſi penitea potero condicere idẽ ſi dedi tibi. x. vt ſtichũ infra certũ tp̃s manumitteres: ſi nõ duꝫ tp̃s pterea nõ poſſum repetere: ſed ſi penitea ante tp̃s vel tp̃s pterit poſſum cõdicere. x. data ſꝫ z ſi dedi tibi. x. vt ſtichũ manumitteres ſi ſtichus deceſſit ſi fuiſti i mora manumittẽdi repeto: alr̃ nõ. ¶ Ultimo dicit conueni tibi dare. x. ſi ſtichũ manumitteres z manumiſiſti eũ anteq̃ dẽ tibi illa. x. z mortu᷒ eſt: nunqd poteris petere illa. x. a me. certe ſic. h. d. [dicenduꝫ] i. eadem diſtinctio adhibẽda erit hic. vt in pñ. hui᷒. l. [inhibẽda] ſi dedi ſimpliciter vt manumitteres: qꝛ ſi caueas nõ poſſum repetere [cõdicere] cõdi. ob cãm datoꝝ [penitent] anteq̃ manumittas. nã in cõtractibus innolatis locus eſt pnie. vt. ꝭ. e. l. ſi pecuniã. ſꝫ in ꝯtractibus nominatis nõ. vt. C. de act. z ob. l. ſicut [poterit] videt̃ cõtra. ſi dedi tibi. x. vt manumittas infra certũ tp̃s: z tempus elapſum eſt: qḋ ſit liber ex cõſtitutione diui marci. vt. C. ſi man. ita fuerit al. l. i. ergo ceſſat ꝯdictio. Rñdeo hic dedi pecuniã vt corp᷒ z ſic fuit cõtractus do vt facias: ſꝫ ſi dedi pecuniã ad numerũ tunc hꝫ locũ ꝯſtitutio diui marci: vl̃ dedi pecuniã ad numerũ vt manumitteres vindicta. vt. ð. ſi cer. pe. l. nõ oĩs. z. ꝭ. de preſcrip. vb. l. i. ſed ſi dediſſem vt manumitteres extra iudiciuꝫ tunc haberet locũ ꝯſtitutio diui marci z cõmodi. vt in. l. cõtra. [eſſe] ideo qꝛ fuiſti in mora manumittẽdi. i. [qnimo] plus dico tibi [quoqꝫ eo] Uos inuenietis hic tale quid qḋ vix inuenietis alibi cõueni dare. c. vt ſeruũ tuum manumitteres infra tale tp̃s deceſſit ſeruus ante morã nõ poſſuꝫ repetere ſi nõ dedi poteſt ꝯdicere qḋ pmiſi dare: ſed cõdictio datur dãti: non aũt ei cui dãdũ eſt: quare põt dici ſi cõueni dare. x. vt ſeruũ tuã infra tale tp̃s manumitteres: z deceſſit anteq̃ eſſes in mora manumittẽdi: illa. x. potes cõdicere cõdi. certi gñali nõ ꝯdi. ob cãm que datur dãti ad repetenda q̃ data ſunt cã nõ ſecuta. vt. ð. ſi cer. pe. l. certi. vel põt dici tu habes cõdi. i. preſcri. vb. pſonales act. vt inſti. de ac. ꝭ. appellam᷒. vñ ſi ꝯueni dare vt manumitteres. z manumiſiſti: ſicut habes act. preſcrip. verb. ita ſi deceſſit anteq̃ eſſes in mora habes preſcrip. ver. ſed. l. videtur velle qḋ teneat actio. de dolo: qꝛ videt̃ eſſe ꝯtractus innoiatus facio vt des. C. de dolo. l. cum pponas. ergo nõ cõpetit tibi pſcrip. vb. vt. ð. de dolo. l. i. ꝭ. at. Ad iſtud põt dici. hic fuit do vt facias ſiue manumiſiſti ſiue deceſſit ſtichus anteq̃ eſſes i mora potes agere pſcri. vb. vt. ꝭ. de pſcri. vb. l. natural. ꝭ. i. ſꝫ i. l. ꝯ. fuit facio vt des vñ habes act. de dolo. vt. ꝭ. de preſcri. ver. l. naturalis. ꝭ. qḋ ſi facio. vel põt dici eſto qḋ hic fuit facio vt des: ſicut ibi potes me cõuenire ad. x. cõuenta act. de dolo. vel certi cõdi. generalis. nos ob. de dolo datur cum alia nõ dat̃: qꝛ certi cõdi. eſt generalior: vñ genus non exclũdit ſuam ſpeciẽ: vel ecõtra. vnde de dolo nõ datur cum alia datur: ſi ei non ſit genus: vt dicaꝫ plene. ð. de dolo. l. i. ꝭ. at.

3 ☞ Si cauſa ob quam datur ſequatur de facto z non de iure competit repetitio nec diſtinguitur ſciens an ignorans quis receperit. hoc dicit.

1 **Si liber hõ.** †In. ꝭ. iſto dr̃: qdã liber hõ fuiebat mihi bona fide: putãs ſe meũ ſuũ eẽ cũ eſſet liber. ille liber hõ dedit mihi. x. vt eũ manumitterẽ: manumiſi eũ de facto: nũqd illa. x. poterit ꝯdicere. rñdeo qḋ ſic. z hoc iul. ſcribit: z nerati᷒ adducit exẽplũ qḋ ꝯtigit ð facto i paride antonino q putabat ſe eẽ ſeruã domitiane filie neronis q dedit ei. x. vt ipa manumitteret eũ: z manumiſit eã de fctõ: apparuit eũ poſtea eẽ liberũ: z. x. data repetijt [z fecero]. ſ. de facto qꝛ liber hõ nõ põt manumitti de iure ſꝫ de facto ſic: vt inſti. de lib. in fi. [cõpetere manumiſſo repetitionẽ]. ſ. p cõdi. ob cãm datoꝝ. vt faciat ad ti. [nerati᷒ etiã libro mẽbranarũ refert] ponẽdo exẽplũ qḋ ꝯtigit de facto [repetiſſe] ꝯdi. ob cãm datoruꝫ vt dixi [accepiſſet.] q̃ ignorãs tenet̃. ¶ Or ſignoꝛ no. in. ꝭ. iſto data ob cãꝫ repetit̃ ſi cã ſubſequit̃ de facto nõ ð iure. nã nõ vr̃ fieri niſi qḋ de iure fit. vt. C. ſi mã. ita fuerit al. l. ea lege. ita not. ar. qḋ ibi lex nõ diſtinguit: nec nos zc. vt no. ð. de offi. pref. l. iij.

1 ☞ Si pecunia dat̃ vt aliqd ex certa cã ſequat̃ ſi illud poſtea ſequit̃: non tñ ex eadẽ cã cõpetit repetitio. Itẽ defect᷒ cãe a dãte tñ in mẽte retentus hanc cõdictionẽ non parit. hoc dicit.

2 Filius quando corrigat patrem.

1 **Si quis quaſi ſtatulib.** †In. ꝭ. iſto dr̃ cuꝫ iſtituit aliquẽ ſibi heredẽ ſeruã ſuũ iuſſit eẽ liberũ ſi daret mihi. x. poſtea fecit codicillos in qbus illã cõditionẽ dãdi. x. remiſit: ille ſtatuliber inſpecto teſtõ dedit mihi. x. poſtea appent codicilli qḋ nõ debebat dare. x. nũqd illa. x. poterit repetere: dicebat celſus pr̃ qḋ nõ: celſus fili᷒ dixit qḋ ſic: q̃ ſnĩa verior eſt. ſꝫ aliqñ datã ob cãm nõ repetat̃: puta ſi dedi tibi. x. vt eẽt mihi magis amicior: datur᷒ tibi alias: vel ſi dedi tibi. x. vt inuitarẽ te te ad pficiſcẽdũ mecũ daturus tibi alia. hec cã dãdi fuit impulſiua. vñ ſꝫ mihi amicior non ſis: vel mecũ nõ pficiſcaris: tñ iſtud qḋ tibi dedi nõ poſſiꝫ repetere. h̃ dicit iſte. ꝭ. videatꝫ expoſitionẽ lr̃e. Si quaſi ſtatulib. mihi. x. dederit [cũ iuſſus nõ eẽt] ſ. a teſtatore. imo pure erat relicta libertas [cõdicere eũ] ſcilicet cõdi. certi gñalem. vt. ð. ſi cer. pe. l. certi cõdi. in pñ. vel exponatꝫ cõdicere. ſ. conm

dictioas

dictione ſine cā.vt.ſ.de cōdi.ſine cā. l.j. vel condicere.ſ.ob cām datorum ɔdictione.nā dedit ob cām ⁊ cā nō eſt ſecuta.⁊ d̄ hoc infra plene dicā[celſus ſcribit] ſ.pr̄:⁊ in hoc bene dixit.vel pōt dici quod celſus filius fuit qui hic ſcripſit[eſtimaſſe]ſcʒ ⁊ male [ſed ipſe celſus].ſ.filius[putat]⁊ bene.[q̄ ſententia verior eſt]
2 ¶ Unde] nō dʒ in adminiſtratiōe rerū inboneſtū ⁊ idecēs eſſe videtur filium corrigere pr̄em:vt in auſ.de nup.v. colla.§.de incepe.ſi q̄tū ad iuris ſubtilitatē preualet ſnīa filij ⁊ poteſt corrigi pr̄ vt hic d̄r:⁊ ita eſt hic ar.qd̄ nō vr̄ fieri iniuria maioribus ſi a minoribus melius dicat.⁊ ad hoc concor.C.de offi.rec.prouin.l.potioris gradus.[vel amiciorem].i.magis amicum [ſibi eum eſſe futurū]ſ.exiſtimaret vel ſecū iniuitarent ad proficiſcendum[opinione falſa deceptus.] qd̄ eſt verū ſi cauſa dandi fuit impulſiua:q2 al's erat daturus.vt.C.e.l.ſi repetendi.⁊.ſ.de dona.l.ij.§.viri.ſecus ſi cā fuiſſet finalis:q2 tunc datum ob cām repeto quaſi cā nō ſit ſecuta.vt in pn̄.huius.l.⁊.ſ.e.l.ſi pecuniā.
1 ☞ Si quod meum eſt tibi trado tanquam tuū nō transfero dominium.

1 **Subtilius quoq3 illud.** †In.§.iſto vi-que in fi.l.dicūtur tria primo circa materiā poſitā ſupiori.§.de eo qui putabat ſe quaſi ſtatuliberū: ⁊ erat liber:eſt poſita qō ſubtilis.hic ponitur alia queſtio ſubtilior iuris.Statuliber dedit mihi heredi.x.cum eſſet ei libertas pure in codicillis relicta fecit ne accipiētis vt,eſſent illa.x. ⁊ certe ſi dedit nūmos.tanquam heredis.nō non tanq̄ ſuos non facit accipientis:q2 non dabat tanq̄ heredi cū eſſent ſui.vn̄ errabat:⁊ ideo non facit accipiētis.nam ſi tibi nūmos meos dedero quaſi tuos:nō facio tuos: qd ſi ille non erat iuſſus dare heredi:ſʒ alij:certe ſi dedit nūmos q erāt nummi peculiares nō facit accipientis:al's ſic:ſi aliis p eo dedit vl' iam liber factus dedit.tertio d̄r:teſtator iuſſit te ſeruū eſſe liberū:ſi dares.x.alicui extraneo non mihi heredi:nunquid ſeruus pōt dare.x.de peculio eā implēde cōditionis : certe ſic:ſʒ heres pōt phibere ſuo ne.x.det de peculio ⁊ ſeru⁹ pueniat ad libertatē:q̄ſi impleta cōditione:⁊ mihi pīdebit q2 nūmi non peribunt ⁊ illi extraneo pīdebit q2 hʒ actionē in factū ɔ̄ me heredem.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e [ſubtilius]ſub. q̄ dictum ſit.d̄.pxi.§.vbi ſimplex facta eſt qō:hic ſubtiliter mouetur qō[quaſi ipſius].ſ.heredis[non facio tuos]q2 nemo errans transfert dn̄ium vt.ſ.de ɔ̄hen.empt.l.⁊ ſi cōſenſum aliqſi obtinet ɔ̄.vt.d̄.ſi cer.peta.l.cū fundus.§. ſeruū.⁊. l.eius qui.[ſʒ alij].ſ.amico teſtatoris.[nec fecit accipientis] quare:quia non erant ſui:ſed heredis ⁊ nemo plus iuris ⁊c.vt.ſ.de ɔ̄hen.emp.⁊ vē.l.alienatio.[quanq̄.]incipit tertiū ⁊ vltimū dictum. [poteſt eū vetare dare.]videt̄ ɔ̄tra ⁊ videt̄ qd̄ heres nō poſſit vetare ſtatulibero dare de peculio eā implende cōditionis. vt ſ.de ſtatuliberis.l.ſi peculium.§.parui.R̄ſideo aut iuſſus eſt ſtatuliber dare heredi ⁊ tunc poteſt ſibi dare de peculio eo inuito vt ibi:aut iuſſus eſt dare alij:⁊ tūc nō poteſt dare de peculio inuito herede vt hic[phibit⁹ eſt]vn̄ no.qd̄ cōditio h̄r pro impleta ex quo non remanet per eum q vult adimplere:vt hic ⁊.ſ.de cōdi.⁊ demō.l.iure ciuili.[⁊ nūmi non peribūt].ſ. heredi] ſed ſi[s].ſ.extraneus[pōt]recta via[vt teſtatori pareat̄] vt ſibi ſoluatur illa pecunia per heredē quam teſtator voluit ſibi dari.vt ſ.de cōdi.inde.d̄ſis teſtō.non aūt pōt agere ɔ̄ ſtatuliberū.vt.ſ. de leg.j.l.plane.ij.§.ſi.⁊.l.ſeq. ⁊ hoc ne ex facto heredis damnificetur legatarius qd̄ non dʒ eſſe ⁊ loquit̄ hic de act.in factum que datur quot̄.equitas ſuggerit actionem dari.vt.ſ. de p̄ſcri. ver.l.quot̄.Sed dic mihi ſm̄ hoc quō nūmi erunt ſalui heredi. R̄n.q2 ſui ſunt:nec nummos peculiares tenet̄ preciſe dare:ſed tenetur tantā pecuniā ei dare in gn̄e:⁊ in tantū eſt heredi vtile ɔſilium.¶ Un̄ no.q̄ in iſto caſu.l.non vult euitare circuitū q2 erant nummi peculiares heredis.tn̄ vt impleatur voluntas defuncti:agitur act.in factum ad tantūdē in gn̄e: non aūt agitur ad iſtos nūmos peculiares preciſe.
1 ☞ Si cā ppter quam debitor liberat̄ nō implet̄ agitur vt in priſtinā obligationē reponatur.h.d.

1 **SI quis acceptotulerit.** †In lege iſta ponit̄ ita caſus tu eras debitor meus in.x.côueni te : tu dixiſti qd̄ nunc ſoluere mihi non poteras. vnde conueniſti dare idoneū fideiuſſorem in.x.⁊ conueni te liberare per acceptilationem liberaui te.tu non das fideiuſſores idoneum in.x.nunqd ɔ̄ te potero agere ɔdi.ob cāʒ vt te reponas in primam obligationē.certe ſic hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem lr̄e.[ſi quis]ſcilʒ creditor[accepto tulerit debitori ſuo].i.per acceptilationeʒ eū liberauerit[cum conuenıret] ſub.inter debitorem ⁊ creditorem.[vt expromiſſorem] ſ.aliuʒ [daret]ſcʒ debitor. [nec ille] ſcʒ debitor. [pōt dici cōdici poſſe]ſcilicet liberatio vt ſe reponat in primam obligationem [eū] idest ab eo debitore[qui accepto ſit liberatus].i. per acceptilationē. ¶ Or ſignor hec lex dʒ intelligi vt dixi in caſu quod eſt verū ſi primū debitū non erat purum vel liquidum: ſed erat in diem vel nō liquidū.vt.d̄.qd̄ metus cā.l.metus.§.ex hoc al's.i.ſi debitū eſt purū vel liquidū teneris mihi vt debitā ſoluas.vt.ſ. e.l.ſi mulier.Sed opponitur ⁊ videt̄ qd̄ nunq̄ agat̄ ad hoc:vt debitor reponat ſe in priorē obligationē:ſed tantū vt fiat quod cōuenit:hoc p act.p̄ſcri.v̄.vn̄ videtur ɔ̄.ſ.de p̄ſcrip.ver.l. ob eā cām.ad qd̄ pōt dici hic debitum erat purū ⁊ liquidū ſi erat in diem vel cōditionalis obligatio.vn̄ agitur vt ſe reponat in priorem obligationē.vt hic ibi nō erat purū vel liquidū debitum ⁊ ideo agitur p̄ſcri.ver.vt argu.ſ.de his que in frau.cre.l.ait pretor.§.conditionalis.vel pōt dici in. l. iſta debitor non conuenit dare certum expromiſſorem puta titiū ſed promiſit in genere. in.l.cōtra promiſit ⁊ ɔuenit dare certū expromiſſorē puta titiū Uel dicatis vbi obligatio prima eſt pura ⁊ liquida eſt mea electio:vel volo te cōuenire vt reponas te in primā obligationem vt hic : vel velim petere vt ſerues promiſſum: vel intereſſe preſtes actione p̄ſcri.vt in.l.contraria.⁊ ideo qd̄ d̄r in.l. ɔ̄ria. quod nō agit vt vetus obligatio reſtauret̄.ſub.tantū: ſed ago vt delegeo nomen tui debitoris vt preſtes intereſſe meum act. ciuilis preſcrip.ver.¶ Sed denuo opponit̄ ⁊ vr̄ qd̄ acceptum non tenent ⁊ ita nō aget̄ cōdi.nā tacita cōditio vr̄ ineſſe ſi expromiſſorē det.vt.ſ.de iure do.l.ʒ in pn̄.Ad qd̄ vos dicetis ſm̄ Joā. ⁊ azo.aliud eſt cū tacita cōditio ineſt a lege : ſicut eſt ſi promitto dare.x.pro muliere.vt. ſ. de iure do.l.dotem. ⁊. l. ſtipulatio. aliud eſt ſi ineſt tacita conditio ex voluntate contrahentium ſicut erat hic quo caſu iſta tacita conditio non pōt haberi pro expreſſa:q2 ſi exprimeret̄ inutilis eſſet acceptilatio:quia acceptilatio non recipit diē vel conditionē expreſſam vt.ſ. de acceptil. l.acceptilatio.⁊.l.ſe.⁊.ſ.de regu.iur.l.actus. ¶ Sed denuo opponitur ⁊ videt̄ qd̄ ſi libero te per acceptilationē qd̄ non detur ɔdictio ob cām:ſed dʒ dari de dolo ac.vt.ſ.d̄ p̄ſcri v̄.l.natural'. §.quod ſi facio.ad qd̄ vos dicetis hic fuit do vt facias vl' do vt des q2 tale remittere pro dare habet̄.vt.ſ.e.l.ſi mulier.
1 ☞ In cōtractib⁹ innolatis puta do vt facias ſi tu non es in mora faciendi nō poſſum repetere p cōdictioneʒ ob cām ex capite cauſe nō ſecute ſʒ ex capite pnīe ſic ſi res oīno erat integra ſecus ſi non eſt integra q2 nō poſſum repetere niſi te cōſeruem indēnem de eo qd̄ feciſti.h.d.

1 **SI pecuniā.** †In pn̄.huius.l. d̄r conueni tibi dare pecuniā nō ad numerū vel ad quantitatem ſed vt corpus vt deberes ire capuā:accepiſti a me pecuniā cum paratus eſſes ire:impeditus fuiſti tēpeſtate vel valitudine:nunqd potero cōdicere.certe videt̄ qd̄ non:q2 p te nō ſtetit:ſed dicendū eſt ſi penitet ore integra qd̄ poſſum repetere qd̄ datum eſt : ſed qui d ſi non penitui re integra:tūc dicendum eſt:aut pecuniā totā expendiſti cā itineris faciendi:⁊ tunc ceſſat condictio: ſi autē minus expendiſti : tota pecunia repetet̄ a me cōdictione ob cauſam:ſed tibi indemnitas preſtabit̄ eius qd̄ expendiſti.hoc dicit pn̄.huius legis:videatis expoſitionē lr̄e.[ſi pecuniam] non ad numerū vel quantitatem ſed vt ſpēm.puta vt vnū corpus· que eſt in illa arca [ideo acceperis] tu titius [vt capuam eas] . ſ. pro negocijs meis explicandis.[quo minus]prout non[an cōdici poſſit]pecunia[per te].ſ.qui accepiſti[poteſt dici] diſputando non decidendo cum infra dicat.[repetitionem ceſſare.] vt.ſ.de condi.⁊ demō.l.iure[id quod datum eſt] ſub.cum res eſt integra:quia nihil expendit[profectus ſis].i.nonduʒ ceperis ire[ita tamen rē].i.iter erogaſſe.cōſumpſiſſe. [ſed ſi minus ſ.quam accepit. [expendiſti] al's erogaſti.vn̄ reliquum repetitur.¶ Or ſignor circa pnc.hu⁹ legis inſtatur ⁊ cōuincitur tribus rōnibus ſtare non poſſe.prima rō eſt illa dedi tibi.x.vt corpus vt vadas capuā.eſt ɔ̄ctus nolatus:ergo nō eſt locus pnīe vt.C.de act.⁊ obli.l.ſicut.Ad qd̄ r̄ſideo duobus modis : ⁊ vno mō vt dixi in caſu:ſi ɔueni tibi dare.x.vt vadas capuam : ⁊ tū eras ita cōſuet⁹ ire hic erat ɔ̄ctus nolat⁹ ſʒ hic nō dedi pecuniā in quātitate:ſed in ſpē.i.vt corpus.vn̄ fuit do vt facias. vn̄ erat ɔ̄ctus innolat⁹:vn̄ erit locus pnīe q2 pecunia aliquando datur vt corpus vt.ſ.de leg.j.l.plane.§. pmo ſic ergo in cōtractib⁹ innominatis locus eſt penitentie:in cōtractibus nolatis non: fallit in depoſito.vt.ſ.depoſiti.l.j §.vl.itē fallit in cōmodato vt inſti.man.§.recte.item fallit in ſocietate: vt infra pro ſocio.l.ſi ſocius.⁊ eſt rō q2 in oībus cōtractibus locus eſt penitētie:q2 ſunt nuda pacta. Unde difficilius reuocātur : vel poteſt dici dedi tibi.x.vt ires capuam:tu eras talis perſona que non eras conſueta locare opas tuas non eſt locatio ſed eſt cōtractus innolatus.vt.ſ.de p̄ſcri.v̄.l.naturalis. §.at ſi cū do. ¶ Sed denuo inſtat̄ ⁊ opponit̄:⁊ vr̄ qd̄ nō poſſuʒ repetere:ſi per ſe nō ſtat quo minus vadat vt.ſ.locati ⁊ con.l.qui operas ad quod poteſt di

ei qꝺ ibi fuit locatio ⁊ conductio:qꝛ erat talis perſona que conſueuerat locare opas ſuas ſed hic fuit ꝯtus innominatus do vt facias. Uel pōt dici ſecundo modo: vbi quis locat operas ſuas:ſi caſus ex perſona conductoris perueniat tūc totū aſſeqtur ſi ex parte ſua non vt hic.⁊.C.e.l.penul.⁊ dicam.ꝟ. locati et condu.l.ex conducto.§.item cū quidā.niſi in duobus caſibus in quibus non refert.vt.ꝟ.de ſtatuliberis.l.cū heres.§. ſtichus. et ꝟ.de va.⁊ extraordi.cogni.l.j.§.pe. ¶ Ultimo querit: hic dicit qꝺ pnia facit locū huic actioni:ſed nunqd refert:an data ſit pecunia cōtēplatione mea ⁊ tua an mea tm̄. dicūt qꝺ refert naꝫ ſi grā mei tantū data eſt pecunia tūc liceat penitere alſ non ſed hec op.nō eſt bona:qꝛ ſi do tibi.x. vt ſeruū tuum manumittas: gratia ſerui tm̄ videt data pecunia:⁊ tñ locus erit pnie.vt.ſ̄.e.l.ij.§.ſi tibi.preterea ſi dedi tibi pecuniam vt vadas capuā:hic ꝯhitur gratia vtriuſqꝫ:⁊ tñ eſt locus pnie. Un̄ dicendū eſt ſiue ꝯtus celebratur grā vtriuſqꝫ ſiue alteri⁹ tm̄: locus eſt pnie re integra:⁊ intelligo integram rem ſiue nihil expendiſti vel partem.ſecus ſi totā expendiſti vt hic dꝛ.

¶ In ꝯtibus innoiatis ſi res eſt integra ſiue aliqd ceptum ſit vel deficit poſſe fieri facto tertij vel caſu ex pnia daꝛ condictio ei q ex pte ſua ipleuit dūmō indēnitati aduerſarij cōſulaꝛ ſi qꝺ dānū occaſione illius ꝯtus incurrit.h.d.vſqꝫ ad finē.

Si ſeruū quis tradiderit.

† In.§.iſto dicit: ſi ego aliquē ſeruū tradidero eo pacto vt infra certum tpe manumitteres ⁊ poſtea peniteo antequaꝫ manumitteres poſſum ſeruū datū repetere ꝯdictione ob cām datoꝝ ſecus ſi illud tempus trāſiuit.⁊ poſtea peniteo qꝛ illū ſeruum nō potero repetere ſed efficitur liber ex cōſtitutione diui antonini. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionē lr̄e.[ſi ſeruū].ſ.pprium[quis tradiderit] ⁊ fecerit accipientis.[ſi penituit].ſ.ante manumiſſionem[competit ei qui dedit]ſub.ad intereſſe iō qꝛ certiorauit accipiētem. alij dicunt ad ipſum ſeruum.vt.ꝟ.de manu.vin.l.ſi pater.ſed verius eſt:vt dicatis qꝺ actio ppter pniam competit ei qui dedit ad intereſſe eius qui dedit nō ad ipm ſeruū.iō qꝛ non cōſueuit. vt.ſ̄.de mi.l.ſi ex cā.pterea cū fuit trāſlatum dñium ſerui in accipientē potuit manumittere. Un̄ ipſe ſeru⁹ non pōt repeti ſed intereſſe:vt ⁊ al̄.ꝟ.mand.l.ſi hoīem.ſecus eſt ſi darē tibi ſeruum vt alij dares vt.ꝟ.de do.l.ij.§.ſi pecuniam.ſic eſt circa manumiſſionem ſerui.nā ſi do tibi ſeruū lꝫ peniteā.vr̄ qꝺ non repetā ſeruum ſed repeto intereſſe:⁊ hoc caſu cum repeto intereſſe eſt neceſſe qꝺ certiorauiſſem te:alſ ſec⁹.vt.ꝟ.de manu.vin.l.ſi pr̄. [plane ſi nō manumiſerit]infra illud tps[cōſtitutio]ſcꝫ de qua fit mentio.C.ſi man.ita fuerit al.l.j.⁊.ij.[cum q in h̄ dederit].i.vt manumitteret. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ad.§.iſtū opponiꝛ ⁊ videtur ſi do tibi ſeruum vt intra certū tps manumittas qꝺ non poſſum penitere vt.ꝟ.de ſeruis expoſ.l.qſitum. Ad qꝺ vos dicetis:aut do tibi ſeruū ex ꝯtu noiato:puta qꝛ vendo tibi quo caſu non poſſim penitere vt.C.de act.⁊ ob.l.ſicut.⁊ dicā.ꝟ.e.l.vlti. aut do tibi ſeruum ex ꝯtu innominato:quia do vt manumittas:hic eſt ꝯtus innoiatus vt.ꝟ.de pſcrip.vb.l. naturalis.§.qꝺ ſi do.quo caſu poſſum penitere.vt hic dꝛ.Scꝺo inſtatur ⁊ opponitur hic dꝛ:ſi dedi tibi ſeruum.vt infra certum tps manumittas:ſi infra illud tps nō manumittis non potes poſtea penitere:ſed lex vr̄ ꝯ.ſ̄.e.l.dedi.§.idē erit. Ad ſol.cuius ꝯ. vos dicetis ita breuiter hic dedi tibi ſeruum eo pacto vt manumitteres infra certum tpo nec dixi vt vindicta.i.coram iudice manumitteres:ſed in.l. ꝯ.dixi.vt vindicta.i.coram iudice manumitteres.vn̄ elapſo tpe illo non ſuccedit ꝯſtitutio.nec facit eū liberū: igiꝛ qꝺ dedi poſſum repetere ⁊ ſic intelligiꝛ.ſ̄.ſi cer.pe.l.nō ois.§.j.

Itē ſi quis dederit titio.

In.§.iſto dicit: ego dedi titio.x.vt de illis.x.deberet ſeruum emere ⁊ emptuꝫ manumittere:⁊ poſtea peniteo ⁊ volo.x.data repetere: nunquid poſſuꝫ. Rn̄det iuriſcō.diſtinguendum eſt:aut titius non emit ſtichum quo caſu ſi peniteā poſſum.x.data repetere:ſi autem iam emit non poſſum penitere: ⁊ ideo non poſſum repetere.x. ne titius emptor damno afficiaꝛ:ſed ipſum ſeruum accipiam pro.x.q dedi niſi ſeruus deceſſiſſet anteꝗ eſſet in mora nā tunc nō repetā x.nec ſeruum:ſed qd ſi fugit.certe titius emptor teneꝛ mihi cauere de ſeruo reſtituēdo ſi in ptātem ſuam puenerit.hoc dic iſte §.videatis expoſitionem lr̄e[per::eat].ſ.ille qui dedit[penitēciā dabit].i.inducet[fecerit.ſ.quod penituerit[ei qui redemit] ſ.emit.q.d.non debet iniuriari ei qui redemit: vt teneatur condictione ob cām datorum ad ipſa.x.ſed ipſum ſeruum ſic teneatur vt ꝟ.ſtatim dicit[nihil preſtabit.] hoc eſt verum ſi non fuit in mora ſecus ſi fuit in mora:⁊ hoc ſtatiꝫ dicit[ſi mō p eū factū nō eſt]nam ſi fugit vel occidit eū teneꝛ ad ſerui eſtimationem vt.ꝟ.e.l.§.ſed vbi.⁊.ꝟ.de ꝯ.ob l.ſequiꝛ.⁊.l.ſeruū[quod ſi fugit.] ille ſeruus pro quo dederā.x.[nec culpa eius contingit].i.anteꝗ ceſſit[nihil pſtabit]ſub.niſi qꝺ ſtatim ſequitur. peruenerit].ſ. ille ſeruus emptus[reſtituturū].ſ.illum ſeruum emptū. ¶ Oꝛ ſignoꝛ.ad.§.iſtū opponiꝛ dupliciter.pmo ſic hic dicit:ſi dedi titio.x.vt ſtichū ſeruū emeret ⁊ manumitteret ⁊ non emit ⁊ ego penituit:ſi ſeru⁹ fugit qꝺ titius teneꝛ cauere ſi ad ſe peruenerit de eo mihi reſtituendo ſꝫ videtur qꝺ cauere nō debeat:qꝛ ſi depono ſeruuꝫ apud te non teneris cauere.vt.ꝟ.depoſiti.l.ſi ſine ad ſol.cuius cōtrarij:qdā dixerunt depoſitari⁹ nō teneꝛ mihi ſatiſdare cum fideiuſſore:ſic intelligitur.l.cōtraria.ſed tenetur mihi cauere ſine fideiuſſore:vt hic dꝛ:⁊ hoc inuit verbū repromiſſiōis.q ſolu.nō eſt bona:qꝛ hic ⁊ ibi de cautione loquitur:⁊ dicꝛ cautio ſine fideiuſſore: ſed ſatiſdatio dꝛ cum fideiuſſore. C.de ꝯ.ſig l.ſancimus.Et ideo vos ſoluetis ſcꝺo mō ⁊ ſic alius eſt ſi do tibi vt emas ſeruū ⁊ manumittas.qꝛ hic tu es procur. meus ⁊ ſtricti⁹ teneꝛ pcur.ꝗ depoſitarius: qꝛ depoſitarius teneꝛ de dolo tm̄ ⁊ lata culpa ⁊ leui.vt.ꝟ. depoſiti.l.j.§. ſi ſeruus ſꝫ pcu.teneꝛ de dolo lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima vt.C.de pcu. l.a pcuratore.Scꝺo opp.⁊ vr̄ qꝺ iſtē non teneaꝛ mihi cauere de nō eundo:qꝛ ſi do tibi pecuniā vt nō vadas ad iudiceꝫ non teneris cauere mihi de non eundo.vt.ſ̄.e.l.iij.in princi. Ad qꝺ vos dicetis vbi do tibi pecuniā ne vadas ad iudicem tu accipiendo ligaris cū effectu ad iudicē nō iri:vn̄ aut ibis aut non:ſi non ibis habebo optatum:ſi ibis repetam.ſed ſi dedi tibi.x.vt emeres ſeruum ⁊ manumitteres ⁊ emiſti:⁊ anteꝗ manumitteres fugit ad.x.non obligaſti te:qꝛ dediſti cū voluntate mea ad manumittendū non quia fugit:igitur qꝛ nō eſt prouiſum mihi alio mō cauebis vt hic ⁊ arg.C.de inoſſi.teſt.l.cōtra.

Sed ſi acceperit.

In.§.iſto dꝛ: dedi tibi pecuniā vt tuū ſeruū pprium manumitteres:anteꝗ manumitteres ſeru⁹ fugit:nūqd.x.data poſſum repetere.certe nō:ſi hunc ſeruū eras diſtracturus ⁊ pp hoc nō diſtraxiſti:ſꝫ debebis mihi cauere:vt ſi ſeruus peruenerit in ptātē tuā qꝛ.x.reſtitues deducto eo qꝺ ſeru⁹ factus eſt deterior ppter fugā.ſꝫ qd ſi ſeruus puenit in ptātē tuā ⁊ volo qꝺ manumittas tu nō vis offenſus ppter fugā: hoc caſu totū qꝺ dedi poſſuꝫ repetere:⁊ totū teneris reſtituere: ſꝫ ſi dedi tibi x.vt ſeruū manumitteres:⁊ tu nō vis manumittere pp fugam offenſus:electio eſt mea vl̄ volo ꝯſequi ſeruū:aut qꝺ dedi mihi reſtitui:ſed ſi nō eras ſeruū diſtracturus ⁊ dedi tibi.x. vt ſeruuꝫ tuū manumitteres:ſi fugit a te anteꝗ manumitteres: pecuniā datā id eſt.x.poſſum a te cōdicere niſi diligentius cuſtodiſſes ſi non accepiſſes.x.vt eum manumitteres.hoc caſu eſſet inconueniens quod careres re ⁊ precio.[videndum]ſub. eſt [an condici poſſit].i.repeti[qꝺ accepit]id eſt illa pecunia quā accepit[ei condici].i.non oportet reddere pecuniā quam accepit.ſub.ſi nō fuit in mora manumittēdi.vt.ꝟ.e.l.§.ſed vbi [id] id eſt illam pecuniā[ppter fugā]⁊ hoc eſt verū cum is qui dedit penitere vult ⁊ pecuniā habere:vult[qui dedit] ſcilicet pecuniā[ille].ſ.dñs ſerui[totū quod accepit]ſcꝫ dñs ſerui[reſtituere eum oportet] ſcilicet cōdic.ob cām[ſeruū] qui debebat manumitti[ei dari].i.reddi[aut quod dedit].i.pecunia.] reſtitui.⁊ ita ſunt duo caſus in quibus dñs ſerui teneꝛ totā pecuniā quā accepit reddere vnus caſus eſt cū ille q dedit nō vult adhuc ſeruuꝫ manumitti.alius caſus eſt ſi fuit in mora manumittēdi.vt.ꝟ.ea.l.ſꝫ vbi.[qꝺ ſi diſtracturus nō erat] que dicta ſunt.ſ̄.vera ſunt:qñ accipiens erat diſtracturus alſ ſeruū:mō dicit quid iuris ſit qñ nō erat diſtracturus[eſſet].i.cuſtodiuiſſet eū magis diligēter. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ad id qꝺ dꝛ in.§.iſto inſtatur ⁊ opponiꝛ ⁊ videtur qꝺ vbi do tibi pecuniā vt ſeruū tuum manumittas ⁊ fugit:videꝛ qꝺ dānū eſt repetaꝛ vt.ſ̄.de rei vē. l.ſi a bonefidei. ad qꝺ pōt rn̄deri tibi imputari non pōt qñ do tibi pecuniā vt ſeruū tuū manumittas qꝛ nō eſt veriſile qꝺ ſeruus fugiat:⁊ ſic intelligiꝛ qꝺ dꝛ in.§.iſto.ſecus eſt ſi ſeruus nō erat manumittēdus.vt in.l.ꝯ.ſic etiā imputaꝛ metū inferenti. vt.ſ̄.qꝺ metus cā.l.ſi cum ex.§.ſi homo.

Sed vbi accepit.

In.§.iſto dꝛ: dedi tibi.x.vt ſeruū tuū manumitteres: ſeru⁹ deceſſit anteꝗ manumitteres:nunqd.x. data poſſuꝫ repetere. Rn̄detur qꝺ ſi fuiſti in mora manumittēdi qꝺ.x.q dedi poſſum repetere:ſed ſi non fuiſti in mora manumittendi: ſi dū duceres ſeruū ad iudicē deceſſiſſet in itinere: ſi eras diſtracturus vel eo vſurus:non potero repetere:ſed ſi nō eras diſtracturus vel eo vſurus hoc caſu pecuniā quā dedi repetā niſi pfectio manumiſſiōis cā mortis cām pbuit: vt qꝛ per viā fuit a latronib⁹ īterfectus vel ruina in ſtabulo oppreſſus vel vehiculo attritus vel alio caſu perijt.hoc eni caſu non poſſum repetere pecuniā quam dedi:etiā ſi dñs ſerui nō erat eum diſtracturus vel eo vſurus.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere [ſed vbi accepit].ſ.dñs ſerui pecuniā [vt manumitteret] ſcilꝫ ſeruū pprium[qꝺ accepit].i.tenetur reſtituere pecuniā quam accepit

accepit ⁊ ita intelligitur.ſ.e.l.dedi.§.idē erit.in ff. ſed ſi ſtichus [profect⁹ eēt] ad ꝓuīciā.i.duxiſſet eū ad ꝓuīciā [diſtracturus] ſ. illū ſeruū alteri [vel ipſe] ſ.dñs [eo vſurus] ſ.erat:ſub. ad aran dum vel quid ſile [eū uero] pro ſed [ſi nihil eoꝝ facturus] .i. ſi dñs non erat eū diſtractur⁹ vel eo vſur⁹ [ipſi] ſ.dño [obeſſe] ſcꝫ dicēdū vt manumitteret ſub. vñ hoc caſu pecuniā quā acce pit tenetur reſtituere:⁊ ſilis diſtinctio fit.ſ.que ſatiſda.cog. l.ſi deceſſerit [proficiſcit] ſub qꝛ tūc nō tenet reſtituere pecuniam quam accepit etiā ſi non erat eū diſtractur⁹ vel eo vſur⁹. ¶ Or ſignoꝛ.§.iſte vult dicere vt dixi in caſu. vñ vt meli⁹ intelligatis adhuc repeto.⁊ ex.§.iſto colligit ar.ꝓ op.dñi mar.qui dixit qꝺ debitoꝛ poſt moram tunc demū tenetur de interitu ſpēi: ſi non erat eodem mō peritura apud creditorem vt.ſ.de iure do.l.ſi is qui.⁊.ſ.depoſiti.l.ſi plures.§.ſ.ſed certe veri⁹ eſt qꝺ teneat ꝺ inte ritu etiā ſi eēt eodē mō pitura apud creditorem ⁊ apꝺ debito res vt.ſ.ſi cer.pe.l.cū fundus nec ob.qꝺ hic ꝺꝛ: qꝛ ſi tu nō fuiſti in mora non repetā datū ſi deceſſit anq̄ manumitteres:ſi autē deceſſit an:poſt morā: ſi eras alteri diſtracturus vel eo vſurus nihil repetā:alis ſic.vt inſti.de le.§.ſi res.⁊.ſ.de neg. geſt. l.vlti. ſed in debitore ſpēi pōt imputari:cū fuit in mora.itē non ob.l.ſi is qui.nā indubitāter ſi marit⁹ accepit ſeruū in dotē ex q̄ perūt ſine dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa non tenet maritus vt.ſ.e. ſol.ma.l. etiā item non ob.l.ſi plures.§.ſ.qꝛ ibi habebat iuſtā cām quare non reſtituebat depoſitū.vt.ſ.de vſuris.l.ſi quis.

☞ Caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cōis.

Si extraneus. †In.l.iſta ponunt duo caſus.prim⁹ loquitur i ex traneo dāte dotem ꝓ muliere ſcꝺs eſt in pr̄e mulie ris.⁊ primus caſus eſt talis:extraneus pro muliere dedit dotē:⁊ pactus eſt q̄ quocūqꝫ mō ſolueret mr̄imoniū dos ſibi redderet:nuptie ſecute non fuerūt,cui dabit condictio ex traneo:nō mulieri.qꝛ veriſile eſt q̄ etiā pact⁹ fuerit in eum ca ſum ſi nuptie non ſequant niſi mulier ꝓbaret aliā fuiſſe volun tatem dantis.ſ.qꝺ ipſi mulieri daret actio ⁊ nō ipſi. ſcꝺs caſus loqtur in pr̄e mulieris: ⁊ eſt talis pr̄ dotē dedit pro filia ⁊ cōue nit vt quocunqꝫ mō ſolueret mr̄imoniū nō ſunt ſecute nuptie. nunqd dabit cōdictio pr̄i certe ſic:niſi ⁊ in iſto caſu:vt in pmo appeat aliā voluntatē dātis fuiſſe:hoc dicit iſta lex videatis ex poſitionē lr̄e [ſi extraneus] ꝺꝛ extraneus ois q nō hꝫ pſonā do tatā in ptāte.vt.C.de rei vxo.ac.l.vna.§.extraneū [fuit conuen tum] .i.pactum appoſitū [competat] .q.d.vt ipſi mulieri detur repetitio ⁊ non ipſi danti [ſꝫ ſi pr̄.] incipit ſcꝺs caſus [⁊ ita con uenit] vt.ſ. in ꝓn.l.dictū eſt.⁊ intelligatis qꝺ ita conuenit ꝑ ſti pul.qꝛ ſecus eſt in pr̄e q̄ in extraneo.nā ſi pr̄ dat dotē ꝓ filia.et non ſtipulat ſibi dotē reddi:hr̄t act.ſilie: ⁊ per pactū ſibi auſer re non pōt.vt.ſ.ſo.ma.l.quoſ.⁊ q̄ ſit rō plene no. C. de iure do. l.vna.[condictionem] .ſ.ob cām [pr̄i cōpetere] .ſ.ſi nuptie non ſunt ſecute.[marcell⁹ ait.] ſub.⁊ bñ. ¶ Sed opponit ⁊ vr̄ qꝺ ſi extrane⁹ vel pr̄ dat dotē ꝓ muliere ⁊ paciſcit q̄ quocūqꝫ mō ſoluat mr̄imoniū dos ſibi reddat ⁊ nup. non ſunt ſecute quod nō extraneo vel pr̄i dat repetitio.naꝫ dicit lex ſi extraneus vel pr̄ paciſcit in vnū caſum dotē ſibi reddi. ſ.mortis. in aliū ca ſum videt q̄ſita actio mulieri.ſ.diuortii.vñ vr̄ ꝫ.ſ.ſol.ma. l.ſi cū dotem.in ꝓn. Ad qꝺ vos dicetis ſm Ioan.⁊ Azo.in.l.ꝫ.extra neus vel pr̄ ꝓuidit ſibi in vnū caſum.ſ.poſt mr̄imoniū ꝫctū. nā dixit dotē:⁊ ſi ſecutis nup.mulier moriatur fuit ſibi ſtipulatus reddi dotē.vñ nō vr̄ pact⁹ de caſu qui poſſet ꝫtingere:nuptiis non ſecutis ſꝫ in lege nr̄a pr̄ vel extrane⁹ ꝓuidit ſibi in oēm ca ſum poſt nup.ꝫctas. Et ſi veriſile eſt qꝺ voluerit ſibi prouidere in cōem caſum etiā nuptiis nō ſecutis : qꝛ iſto caſu in nulla ne gligētia depꝓhendit:ſed in.l.ꝫ.ſic.vñ de ſua negligentia non ꝺꝫ cōmodum reportare.vt ar.C.de inof.te.l.maiores.⁊.C.ꝺ his q ꝫ non dño manumittunt.l.vlti.in ſi. ¶ Sed denuo opponit ⁊ videt qꝺ ipſi mulieri cōpetat repetitio dotis nuptiis nō ſecutis ⁊ non ipſi extraneo.vt. ſ. de libe.⁊ poſthu. l.commodiſſime ſed hic fuit fauoꝛ dotiū : ibi fuit ꝫria voluntas defuncti q̄ pro lege ꝺꝫ ſeruari.vt in auſ.de nupt.§.diſponat.preterea fauores ſunt ampliandi.vt in eo.tit.l.cum quidam.

☞ Si debitoꝛ putatiuus ꝓ muliere dotem promittat ⁊ ſoluit ignorāter mr̄imonio nō ſecuto ipſi cōdictio cōpetit ſi ſciēter eā petit mulieri ſꝫ debitoꝛ verus indiſtincte cōdictionē habebit ſꝫ eam mulieri cedendo liberabit.h.d.

Qui ſe debere. †In.l.iſta vſqꝫ ad.§.fun dus ponunt tres caſus ⁊ prim⁹ eſt talis:credebā me debere cuidam mulieri.x.⁊ in veritate nō debebā quicq̄:iuſſu illius mulieris illa. x. ſponſo mulieris ꝓmiſi ⁊ ſolui:poſtea nuptie nō fuerūt ſecute.nunquid mihi an mulieri dabit repetitio.⁊ rſidet qꝺ dabitur mihi.nam ſi nō debebā poteram me tueri exceptione doli. igit ſi ſolui re petam.Scꝺs caſus eſt talis:ſciebā me nō debere quicq̄ mulie ri:ſolui ſpōſo mulieris repetet mulier nō ego. Terti⁹ caſus eſt ponamus qꝺ vere ſum debitoꝛ mulieris in.x. ⁊ illa. x. promiſi ſponſo mulieris ⁊ ſolui ⁊ nuptie non ſunt ſecute repetā:ſed re maneo obligatus mulieri prima actione verūtñ ſi ſum parat⁹ mulieri cedere ꝫdictionē quā habeo ꝫ ſponſum liberoꝛ hoc di cit princi.hui⁹ legis:videatis expoſitionem lr̄e [qui] .ſ.ille [qui ſe debere pecuniam mulieri putabat.] ſub.ſed in veritate non debebat [iuſſu eius] .ſ.mulieris [non interceſſerunt] .i. matri monium non fuit ſecutū [potuiſſet] ſub.⁊ ſi nō ſoluiſſet mr̄imo nium nō fuiſſet ſecutū [ipſius repetiturum] ſub.qſi ſoluit ⁊ hoc eſt verū niſi eſſet mulieri donaturus vt.ſ.e.l.ſi donaturus. [ſed ⁊ ſi] incipit ſcꝺs caſus [promiſiſſet] .ſ.pecuniam ſponſo ſuoꝛ a nimo donandi mulieri [ad eā] .ſ.mulierē ptinere [ſinaūt.] inci pit tertius ⁊ vltimus caſus [⁊ ipſe] .ſ.promiſſoꝛ qui ſoluit] debi toꝛ.] ſcꝫ mulieris qui promiſit ⁊ ſoluit ſpōſo mulieris [niſi vt ce dat ei condictitiā act.] i.condic.ob cām datoꝝ.nam iſta vocat cōdictitia actio. ¶ Or ſignoꝛ ad legē iſtam opponitur dupl r̄ vno mō ſic: hic ꝺꝛ ſi puto me debere.x.mulieri:⁊ promitto illa decē volūtate ei⁹ ſponſo ſuo ⁊ ſoluo : qꝛ poteram me tueri doli exceptione igit ſi ſoluo repeto: ſed hec videt mala rō:qꝛ exce ptio doli eſt odioſa.vt.ſ.de doli excep.l.ſ.igitur non repeto. vt ſ.de condi.inde.l.qui excep.§ ſ. Ad qꝺ pōt dici ſi ſoluit ꝑ igno rantiā iuris nō repetit.vt in.l.ꝫ.ſi ſoluit ꝑ ignorantiam facti ſic vt.ſ.ad macedo.l.vlti.⁊ hic ſoluit ꝑ ignorantiam facti:vñ repe tit.vel pōt dici ſm Io.⁊ Azo.qꝺ iſta non eſt rō q̄re extraneus qui ſoluit poſſit repetere qꝛ ſe doli exceptione tueri poterat:ſed illa eſt rō qꝛ nō erat donaturus alis.vñ ſi nō ſunt ſecute nuptie ceſſat eā propter quā dedit.igit ipſe repetet non mulier:maxie quia ſi non ſoluiſſet:qꝛ doli except.ſe tueri poterat. ⁊ ideo dicit maxime qꝛ idem eſſet ſi eſſet verus debitoꝛ vt hic ꝺꝛ in verſicu. ſi autem vere debitoꝛ ⁊c. ¶ Sed denuo inſtat ⁊ opponitur ſi debitoꝛ putabat ſe debere promiſit ⁊ ſoluit:tacite videt promi ſiſſe ⁊ ſoluiſſe ſub cōditione.ſi nuptie ſecute fuerint. vt.ſ. de iu re do.l.ſꝫ.in ꝓn.⁊ ſic promiſſoꝛ non poterat ſe tueri doli excep. ad quod poteſt dici q̄ hic dicitur de doli mali excep. intelligi tur de exceptione.ſ.intentionis:nō de illa q̄ eſſet excluſio actio nis.vel pōt dici hic expreſſim dictū erat qꝺ non ineſſet illa con ditio. ſ. ſi nuptie ſecute nō fuerint: ⁊ ideo non inerat vt dicam ſ.l.pxi.⁊.ſ.de vſuris.l.videamus.

☞ Cōdictione cau.da.repetit res cū acceſſionib⁹ naturalib⁹.

Fundus. †In.§.iſto ꝺꝛ:ſi mulier ſponſo ſuo cā futuri matrimonii dedit fundum in dotem ⁊ nu ptie nō ſunt ſecute.mulier nedum fundū poterit repetere:imo ⁊ fruct⁹ fundi:⁊ idē eſt ſi mulier dedit ancillā in dotem ⁊ nuptie ſecute nō ſunt:nā poterit repetere nedum ancillā: imo ⁊ ptū. ꝫ dicit iſte.§.[non ſunt] .i.ſi non fuerit ſecutū mr̄imoniū [condi ctione] ob cāꝫ q̄ſi cā data cā nō ſecuta.[ꝺ ancilla] .ſ.data i dotē [⁊ ptu eius] ⁊ ita no.hic qꝺ in actionib⁹ ſtricti iur.ſic ſunt cōdi ctiones vt inſti.de act.§.actionū.ſiue peto q̄ nec eſt meū ſꝫ fuit meū:vt qꝛ dedi ob cām ⁊ cā non eſt ſecuta: veniunt naturales acceſſiones.i.fruct⁹ ex tpe more vt.ſ.e.l.cū quis.⁊.ſ.ſi cer. pe.l. vnū ⁊ ibi dixi ⁊.ſ.de vſuris.l.videamus.§.ſ.

☞ Datū cā dotis nō repetit donec mr̄imonium putat ſub eſſe vel ſpes eſt qꝺ contrahatur.

Quod ſeruius. †In. l. iſta ꝺꝛ : mulier erat ipubes ⁊ ſic vxoꝛ eſſe non poterat ꝫxit mecū ſpōſalia ⁊ cauſa futuri mr̄imonii dedit dotē nunqd qꝺ dedit dotꝫ noīe po terit cōdicere. dixit ſeruius qꝺ ſic : ſed iuriſconſultus neratius conditoꝛ hui⁹ legis dixit qꝺ illud qꝺ dixit ſeruius eſt intelligē dum qſi ſponſalia ſunt diſſoluta anteq̄ vtraqꝫ ꝑſona iuſtā eta tem habeat ad ꝫhēdū nup.ſꝫ ſi mulier q̄ non poterat eſſe vxoꝛ cōtraxit ſponſalia ⁊ dedit dotē cā futuri mr̄imonii quādiu non celebrat diuortiū nō ꝺꝫ illud qꝺ dedit repetere : ſed ꝺꝫ repete re qꝺ dotis noīe datū eſt ex quo deſiit eſſe ſpes ꝫhendi mr̄imo nii:vt qꝛ appet affinitas ex q alter vult diuertere : ⁊ ita ex quo certuꝫ eſt qꝺ pōt puenire in dotē denegat repetitio:alias non. hoc dicit iſta lex:videatis expōnem lr̄e [qꝺ] .ſ.illꝺ [ſcribit] qꝺ eſt illud qꝺ ſcripſit:ecce ſi inter eas perſonas ⁊c. [iuſtā etatem hēat] ſub.ad nup.ꝫhendas:qꝛ mlier nō hꝫ.xii.an vel econtra maſculus nō hēbat.xiiii.an.vt inſti.de nup.in ꝓn.[nuptie] ſ.de facto.[vt ſi diuortiū] .i.repudiū:cū diuortiū ſit inter coniuges repudium inter ſponſas.vt.ſ.de ff.ſi.l.inter diuortiū.⁊.ſ.de di uortiis ⁊ repu.l.ii.[iuſtā etatē hēat] .ſ.quantū ad ſpōſalia con trahenda vt ſi hēat.vii.an.vt.ſ.de ſpō.l.in ſpōſalib⁹ [affinitas] q.di.quouſqꝫ ſpes eſt qꝛ nuptie ſequat iter eos nō qꝺ ſint affi nes:ſꝫ ſecutis nup.ſunt caput affinitatis.vt.ſ de gradibus af fi.l.non facile.§.ſ.⁊.ii.vel exponatis.[donec inter eas maneat affinitas] .i.q̄diu non appeat ipedimentū affinitatis vl' aliud impedimentū ſup nup.ꝫhendis [repetitio nō eſt] ſignoꝛ iſtud

q̄ diu puenire pōt: aliter ſumit̄ ſm logicos: ⁊ alr ſm legiſtas ⁊ ſi iſtud q̄diu ſumit̄ ſm qđ logici ſumūt que dicunt ſi mulier dat mihi in dotē aliquid. [q̄diu] .i. quouſqʒ certū erit qđ peruenire nō poſſit: ⁊ tunc erit certū qđ pueni[r]e nō pōt: ſi mulier vel accipiens moriat̄. vñ ſm eos q̄diu vterqʒ viuit repetitio non eſſet etiamiſſo repudio: quia adhuc eſt poſſibile quod fiet hoc matrimoniū: ſʒ certe legiſte nō accipiūt hoc ſic: qꝛ etiā viua muliere ſi mittitur repudiū eſt locus repetitiōi. vt. C. e. l. j. Sed opponit̄ hic dicit̄: ſi mulier dat mihi cā futuri matrimonij nō repetit anteq̄ appeat qđ nō ſit ſpes mr̄imonij ꝯhendi ſed videt̄ qđ repetat: nōne pōt penitere ⁊ datū repetere. vt. ſ. e. l. dedi. §. ſed ſi tibi. ⁊ ſ. e. l. ſi pecuniā. in prin. Rn̄. ſm Jo. ⁊ az. qđ nō: qꝛ tunc eſt locus pnie: cū res eſt integra: at hic deſierat eſſe integra ꝯctis ſponſalibus. Sʒ denuo opponit̄ ⁊ ſignatur cōtra. vt. ſ. de iure do. l. ſʒ ⁊ l. dotē. ergo nō ſecutiſ nuptiis nō videtur res data in dotē facta accipientis: ⁊ ſic nō videt̄ cōdici: qꝛ cōdictio datur nō dn̄o. vt. ſ. de cōdi. inde. l. indebiti. ⁊ qꝛ nemo ꝯdicit rē ſuā p̄terq̄ a fure. vt. ſ. vſufru. quēadmodū ca. l. vlti. Ad qđ pōt dici qđ hic expreſſe erat dictū qđ nō eſſet l illa ꝯditio ſi nuptie ſecute fuerint: vel pōt dici vbi ſunt ꝯcta ſponſalia indubitanter ineſt iſta cōditio vt non ſecutis nuptiis ſit tranſlatum dn̄ium vt hic. ⁊ ſ. e. l. ſi extraneus.

☞ Datū ob cām futuri matrimonij p extraneū volentē ſimplr donare mulieri ſiue ſequat̄ matrimoniū ſiue nō per ipſum dantē nō repetit̄. ſʒ per mulierē. Sʒ ſi voluerit donare ſolus eo caſu q̄ matrimoniū ꝯheret̄ tunc ſi nō ꝯtrahit̄ ipſe repetit. h. d.

a ❡ L. ſi quis ⁊c. Adđ nunq̄d donatio mortis cā hoſpitali ſeu alicui religioſo fctā reuocari valeat ⁊ q̄ pacto ⁊ alia multa in materia donatiōis cauſa mortis vtilia tradit late. d. Alex. in ꝯſil. lxxxi. incip. viſo inſtro in pmo volu.

Si donaturus mulieri.

†In princ. huius legis ponuntur duo caſus. ⁊ primus eſt talis. ego eram donaturus mulieri. c. ſponſo ipſius volūtate eius pmiſi. x. ⁊ deīn nuptie non ſunt ſecute cui cōpetit ꝯdictio? certe mulieri. ſecund⁹ caſus eſt ſi ego nō erā donatur⁹ pecuniā mulieri dedi pecuniā ſpōſo ſine iuſſu mulieris hoc pacto vt ſi nuptie ſequerentur redderent̄ mulieri: aſs mihi nupt. non ſunt ſecute cui dabit̄ ꝯdi. certe mihi nō mulieri quaſi datū fuerit ob cāʒ. ⁊ cā non fuerit ſecuta. h. d. prin. huius. l. videte expoſitionem litere. [ſi donaturus.] ſub. aliquis. [iuſſu eius] ſcilicet mulieris: nec nuptie. [ſecute ſunt] .i. matrimoniū nō eſt ſecutū] mulier cōdicet] .ſ. cōdictione cā data: cā nō ſecuta. ſecus ſi nō erā donaturus mulieri: ſed putabā me obligatū mulieri ⁊ ſpōſo eius promiſi ⁊ ſolui: qꝛ tūc ego repetā nō mulier: ⁊ ſic intelligit̄. ſ. e. l. q ſe debere. in princi. vnde no. hic qđ alius ſoluit ⁊ alius repetit nec eſt nouū. vt. ſ. de ꝯdi. indeb. l. non eſt nouū. ſed hec eſt ratio: qꝛ ipſa mulier videtur ſoluiſſe. vt. ſ. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. iij. §. ſi debitorem. [⁊ re nō ſecuta] .i. matrimonio non ſecuto. [ego a ſponſo cōdicaʒ] .ſ. ꝯdictiōe ob cām datorū. vt. ſ. e. l. j. ⁊ ad prin. huius. l. concor. ſ. de iure do. l. ſi ego. in prin.

☞ Exceptio doli que obſtat delegāti nō obſtat ei cui facta eſt delegatio ex cā onerosa niſi quatenus ad delegantē res eſt reuerſura ſʒ delegato cōtra denegantē ſuccurritur. h. d.

Si quis indebitam.

†In. §. iſto dr̄ ego credebā dbere mulieri. c. ⁊ in v̄itate nō debebā ſibi quicq̄: iuſſu mulieris ſponſo eius illa. c. pmiſi. modo queritur ſi nup. ſunt ſecute ⁊ ſponſus petit illa. c. a me: vtrū poſſum cōtra eū vti exce. doli. ⁊ rñdetur quod nō: qꝛ iam maritus deciperet̄: qꝛ cogeretur habere mulierē indotatā: ſed agā ꝯtra ipſam mulierē vt p̄ſtet mihi indēnitatē: vel ſi nōdū ſolui: vt me liberet ab illa obligatiōe. ⁊ hec vera ſunt cū mr̄imoniū eſt ſecutū: ⁊ durat. ſʒ ſi ſolutū eſt mr̄imoniū ⁊ maritus peteret illā pecuniā: repellam euʒ doli ex. quatenus pecunia illa eſſet peruentura ad mulierem ⁊ non vltra. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionē litere [nō pōt] .ſ. pmiſſor contra maritū: ſi ab eo illam pecuniā peteret [quod ſit] id eſt fieret [cōdictio ei cōpetit] facta ab eo ſolutione ⁊ ſine cauſa [aut vt liberet̄] .ſ. a pmiſſione quā feci marito mulieris [marit⁹] .ſ. quondā [peteret] .ſ. pecuniā ſibi pmiſſam. [obſtare debere] .ſ. viro. [qđ mulier receptura eſſet] .i. recuperatura a viro: ſʒ in eo qđ lucraretur vir: ex pacto lucrādē dotis: non obſtabit ei doli excep. nec videtur petere ex lucratiua cauſa cum preceſſerit titulus onerosus: vt titulus dotis. ❡ Or ſignor. §. iſte vult dicere vt dixi in caſu. vñ no. hic qđ vir non cogitur vxorē indotatā habere: ⁊ ad hoc cōcor. ſ. de doli excep. l. apud. §. ſʒ ⁊ ſi mulier. item no. hic qđ non videt̄ dolū facere q ſuū cōmodū proſequitur. ⁊ ad hoc facit. ſ. de lib. ho. l. iij. §. is tn̄ qui in poteſtate. ⁊ ſ. de iniur. l. iniuriarū. in prin. ⁊. ſ. de iure fiſ. l. delatorem. ❡ Or ad. §. iſtū inſtatur ⁊ opponit̄: ⁊ videtur qđ hoc qđ dr̄ in. §. iſto non ſit ſimplr verū: imo videt̄ qđ ſi nō ſolui marito qđ obſtet ſibi doli exceptio. nā ſi non debeo tibi. x. ⁊ te mandāte aliū promitto. ſi nō ſolui defendor doli exce. vt. ſ. de dona. l. ij. §. cum vero. ⁊. ſ. de doli ex. l. apud. §. ſi quis aūt. ⁊. l. iuli. au ſi pecuniā. Ad quod vos dicitis ſi id quod tibi debeo te mādante pmitto: aut promitto ei cui eras donaturus. aut promitto ei cui debebas ſi pmitto ei cui eras donaturus indubitanter defendar doli excep. vt in. l. ꝯ qꝛ non eſt par rō ⁊c. vt. C. de codicil. l. vlti. in fi. ſed ſi credo me tibi debere. x. ⁊ te mandante pmitto creditori tuo puta viro mulieris cum dos ſit titulus non lucratiuus. vt. C. de impo. lucra. deſcrip. l. j. §. lucratiuas. ⁊. ſ. de act. ⁊ ob. l. ex promiſſione cum ille certet de dāno vitādo nō vtar excep. doli. vt hic ⁊. ſ. de nouat. l. ſi quis delegauerit. ⁊ l. doli. ⁊. ſ. de doli except. l. apud. §. ſed ſi mulier ⁊ l. pure. §. ſi eum. ❡ Sed denuo opponitur ad. §. iſtum ⁊ videt̄ ꝯdicere. l. q̄ dicit ſi cur. adulte. p adulta pmittit dotē tenet̄: ſed ſi cōuenit̄ defendit̄ exceptione q̄ten⁹ facultates adulte non patiuntur. vt. ſ. de adminiſtra. tuto. l. cum poſt. §. qui cū eſſet. in. fi. ❡ Ad qđ pōt dici hic promittebat extraneus dare dotē p marito ſi defenderet̄ doli excep. defendetur in totū vnde qꝛ marit⁹ haberet mulierē indotatā nō defenditur doli excep. ſed in. l. ꝯ. nō defendit̄ cur. adulte in totum ſed quaten⁹ facultates ei⁹ nō patiunt̄ vñ marit⁹ nō inuenitur mulierem ibi indotatam hr̄e: ⁊ ideo cura. ibi doli excep. defendit̄: vel pōt dici ſcđo mō ſm Joā. ⁊ Azo. hic extraneus putans ſe debere promiſit p muliere dotē p ſe. ⁊ ideo ſi nō ſoluit non defendit̄ exceptio. doli. ſed in. l. ꝯ. cur. pmiſit pro adulta. ſciens ſe nō teneri: ſed pmiſit rōne officij ⁊ iō defendit̄ doli excep. quatenus facultates adulti non patiuntur: qꝛ melioris cōditionis dʒ eſſe qui facit ex neceſſitate q̄ qui facit ex voluntate. vt. ſ. de his quibus vt indignis. l. tutorem.

☞ Si cā ob quā facta eſt liberatio nō eſt ſecuta repetitur pecunia ac ſi ſoluta fuiſſet. h. d.

Si mulier.

†In. l. iſta dicitur: debebam mulieri. c. ⁊ mulier erat mecum nuptura: illa mulier cā future dotis liberauit me a. c. cā dotis ꝯſtituende: poſtea nuptie non ſunt ſecute: nūquid illa. c. poterit repetere. certe ſic [cōdicet̄] p condic. ob cām [ad eum] .i. ad futurū maritū [peruenit] ſic ⁊ preſtat̄ qđ compenſat̄. vt. ſ. ſol. ma. l. ſi filio. §. ſed ſine. ⁊ hoc eſt veruʒ cum pure debebat̄: ſʒ ſi ſub conditione debebat̄: in priſtinū ſtatū reſtituenda eſt obligatio: ⁊ ſic loquitur ꝯ. ſ. l. ſi quis accepto tulerit. ⁊. ſ. de iure do. l. ſʒ in pn̄. ſed ad. l. iſtaʒ opponit̄ ⁊ videt̄ qđ ſi mulier eum cui nuptura erat liberauit. vt illa. c. haberet in dotem videtur eſſe contractus innoīatus facio vt des igitur datur de dolo actio. vt. ſ. de preſcrip. ver. l. naturalis. §. qđ ſi facio. ⁊ de dolo non datur cum alia detur vt. ſ. de dolo. l. elegāter. in prin. Rn̄. ſi mulier liberauit debitorem ſuū videt̄ cōtractus do vt des: qꝛ tale liberare pro dote habet̄ vel do vt facias ⁊ ſic hʒ locum cōdictio. vt. ſ. de p̄ſcrip. ver. l. naturalis. §. j.

☞ Datum executori vltime voluntatis ſi in cām debitā non expendit repetitur. h. d.

Si heres.

†In lege dr̄: paterfa. aliqueʒ ſibi heredem inſtituit: ⁊ iuſſit vt ille heres daret certā ſummā pecunie arbitratu liberti ad faciendum fieri monumentum ipſi teſtatori: heres dedit pecuniaʒ liberto monumentū nō fecit: nūq̄d heres pecuniā poterit condicere. certe ſic hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem lr̄e. [ſi heres arbitratu liberti] .ſ. teſtatoris. [cōdictione tenet̄.] .ſ. ob cām quaſi ob cauſam data cauſa nō ſecuta: vt reddat illaʒ pecuniā quā accepit vel illā quam erogauit minus. vt. ſ. de leg. ij. l. antepe. §. a te. ⁊ eſt rō qꝛ libertus vt miniſter eligit̄ vt. l. ſ. de le. ij. l. ſi quis titio. x. vnde not. hic: quod mandatum poteſt dirigi poſt mortem. vt. ſ. man. l. ſi vero. §. vlti. in fi. et hoc: quia iſtud mandatum non finitur morte.

☞ Donatione cauſa mortis reuocata res condicitur cū ſuis acceſſionibus.

Cum quis.

*†In lege iſta dr̄ q̄dā donauit tibi rē aliquā cā mortis. poſtea ꝯualuit poterit ne donator cōdicere rē donatam? certe ſic: ⁊ nedū rē donatā: imo ⁊ fructus rei ⁊ ptum rei donate: ⁊ qđ ei acceſſit. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitioneʒ lr̄e [donator condicit] .ſ. rem donatam p cōdic. ob cām vt. ſ. de do. cauſa mor. l. ſenatus. §. nec dubitauerūt [pōt.] nā donatio cā mortis reuocat̄ tribus caſib⁹ vt. ſ. ſi certū pe. l. nō ois. in pn̄. ⁊ no. quod in hac cōdictione peto qđ fuit meū: ſed nūc nō eſt meuʒ: ⁊ in ea venit fructus ⁊ part⁹ vt. ſ. e. l. q ſe debere. §. vlti. plene dixi.

☞ Collatio ob cām facta cā nō ſecuta condicitur.

Si filius.

†In. l. iſta dr̄ ſi tu habebas duos filios vnū in ptāte ⁊ alium emancipatum ⁊ deceſſiſti inteſtat⁹. ⁊ filius emancipat⁹ volens ſuccedere cū fratre ſuo cōtulit oīa ſua bona pfecticia que habebat tpe mortis pr̄is ⁊ poſtea bonorū po. non agnouit illđ qđ dedit .i. cōtulit poterit repetere ⁊ ſʒ marcell⁹ ſcribit. h. d. iſta lex: videatʒ expoſitionē lr̄e [ſi fili⁹] .ſ. emancipat⁹ vt

C. de col.

C.de colla.l.ſilie dotē [bonoꝝ poſ.] ſ.vnde liberi [eum poſſe] ſ.id qđ dedit:hac cōdictione quaſi cauſa nō ſecuta [marcellus li.v.ff.ſcribit] ſub.ꝛ bene.ſimiliter ſi dedit quis.x. cauſa implen de conditionis ꝛ conditio nō eſt impleta poteſt repetere:vt.ſ. ea.l.in fi.ꝛ l.ſeq.et ibi dixi.

☞ Si procuratori falſo in rem ſuam ſoluatur indebitum ab eo condicitur niſi domini ratihabitio ſubſequatur.
Item ſi debitor dat alicui vt eũ faciat liberari ab eo repetitur niſi cauſa ſequatur.
Item id quod debitor tradit alicui vt nuncio ſi ad creditores non portat condictione furtiua repetitur et furti agitur.

Si procuratori falſo. †Lex iſta ꝯſueuit reputari aliquātulum difficilis:ſed non eſt difficilis ſi bene intelligatis caſum ꝛ ſummariam expoſitionē litere.ꝛ iſta lex ponit tres caſus.primus caſus loquitur in condictione indebiti.ſcđs in cōdictione ob cauſam datoꝝ. tertius loquit̃ in condictione furtiua et actione furti:lꝫ quidam aliter diuidant.Et primus caſus eſt talis:quidā dicebat ſe tuū procura.cū non eſſet.ꝛ petebat a me.x.ꝑcur.nomine ꝓ te:ego credens me debere tibi.x.ꝑ errorē tuo ꝑcur.ſolui : a quo repetam illa.x.ꝯdi.indebiti:Rñdetur ſi tu dñs habes ratum a te domino repetā condic.indebiti.ſi nō habes ratum : repetam ab illo falſo tuo ꝑcur.Scđs caſus eſt talis : in veritate debebā tibi.x. illa.x.falſo ꝑcur.tuo ſolui transferendo in eū dñium:putās me liberādum a te.tu non habes ratū : quo iure repetā a ꝑcu.certe cōdi.ob cām datoꝝ que dedi vt faceret me liberari ꝛ liberatus nō ſum.Tertius caſus eſt talis.ego.x.que debebā tibi ſolui falſo tuo ꝑcu.credens eū verum.non tamē in eū trāſtuli dominiū quo iure repetā ꝛ certe ex quo non trāſtuli dñium pecuniam ſolutā petā ꝯdi. fur.ꝛ inſuper ꝑcur.potero ꝯuenire acti. furti.h.d.iſta lex:videatis expoſitionē [ſi ꝑcura.falſo] ꝛ dr falſus ꝑcu.q nullo tpe habuit mādatum vel qui habuit:ſed reuocatum eſt:vt.ſ.de ſo.l.vero.ꝛ no.ꝙ hic eſt oppoſitio in adiecto ſi ꝑcur.eſt falſus:ergo nō eſt:vt.ſ.de ꝑcu.l.j.q: ſicut falſus modius non eſt modius:q: falſa nō ſunt:vt.ſ.de ver.ſig.l.paulus. ita falſus ꝑcur.non eſt ꝑcur.q: falſa non ſunt:vt.ſ.quẽad.teſt. ap.l.ij.§.j.ſic etiā eſt oppoſitio in adiecto:cum dico hō mortuꝰ cū mors omnia ſoluit:vt in auť.de nup.§.deinceps [non pōc] ſ.per ſoluētem.[ꝙ ſi dñs] incipit ſcđs caſus qui loquit̃ in condictione ob cām.ꝛ trāſlato dñio ꝛ ꝗto pecunia ſoluta erat debita.ꝑmus caſus loquit̃ qñ pecunia erat indebita [repetet̃.] ſ.non ꝯdictione indebiti.ſed ꝯdic.ob cām datoꝝ:quaſi cā non ſit ſecuta ꝑpter quā datū eſt:vt.ſ.dicit [nam enim] bene dico etiam ſi debita:nec enī ꝛc.[vel qđ] modo incipit tertius caſus: qui loquit̃ in ꝯdic.fur.ꝛ in act.furti.ꝛ qñ pecunia erat debita: ꝛ qñ non erat trāſlatuꝫ dñium pecunie ſolute in ꝑcu. [cū quo non tñ furti] nō manifeſti [ſed etiā condici ei poſſe] intellegit Mar.ſ.ꝯdic.inde.ꝛ male.ſed ego ſm Jo.ꝛ Azo. intelligo condi.fur.ꝛ bene.q ſoli dño competit:vt.ſ.de condi.fur.l.j.ꝛ.ſ. plene dicaꝫ. ℂ Or ſignori.circa materiā huius.l.eſt aliqñtulum inſiſtendū vos habetis hic vt dixi in ꝑmo caſu huius legis : ſꝫ.l. ꝯdicit expreſſe.C.de ꝯdic.indebi.l. creditoris. Ad ſolutionem cuius ꝯ.ita dicetis:aut ſoluo falſo ꝑcur.indebitum ꝛ dñs non hꝫ ratum.quo caſu tenet̃ procura.cōdic.inde.tranſlato dominio in eum:vt in.l.ꝯ.ꝛ in prin.huius legis. aut ſoluo debitū ꝑcura.tuo putans eū ꝑcu.tuū.ꝛ tūc datur condic. ob cām:vt in ſcđo caſu huius legis.Et ad ſol.huius ꝯ.ita ꝯſueui diſtiguere cum ſolui ꝑcur.aut ſoluo ꝑcu.q fuit verus ꝛ eſt aut ſoluo ꝑcu. qui fuit verus ſed deſiit eſſe verus.an ei q nec fuit nec eſt.in ꝑmo caſu ſi ſoluo debitū tali ſolutione liberor:vt.ſ.de ſol.l.vero. ꝛ l.tranſ.nec repeto:q: eadem ſolutio non poteſt ꝛc.vt.ſ.de ꝯd. inde.l.cum is.§.j.ꝛ.ſ.de ſo.l.qui hominē.in fi. ſed ſi ſoluiſſem indebitū repetam a dño cōdi.inde.vt.ſ.de condi.inde. ſi ꝑcura. §.ſi ꝑcur. In ſcđo caſu ſubdiſtinguo cuꝫ reuocatū eſt mādatū re integra:aut ſcio mandatū reuocatum aut ignoro:ſi ſcio mādatum reuocatū non liberor:et ſi ſciens ſolui non repeto:vt.ſ. de condic.inde.l.j.ſi ignoro mādatum reuocatū ꝛ ſoluo:ſi accipit ꝑcura.bonafide vt perferat ad dñm ipſo iure ꝑpter iuſtā ignorantiā ꝛ mandatū quod habuit liberor:vt.ſ.de ſol.l.vero. §.j.naꝫ non videt̃ falſus cū in initio mandatū habuerit. nec cēſetur falſum qđ nititur ꝑmordio veritatis:vt.ſ.de leg.ij.l. cum filius.§.heres.ſi accepit animo ꝯtandi liberor doli ex.verūtamen teneor creditori cedere ꝯdi.ſ.de ſo.l.cum quis.§.ſi debitorem. In tertio caſu ita dico aut ſoluo indebitū aut debitum:ſi indebitū ꝛ dñs hꝫ ratum:tenet̃ condi.indebi.vt in primo caſu huius.l.ſi aūt non hꝫ ratum dñs tenet̃ ꝑcu.vt in prin.huꝰ l.ꝛ ſic pōt intelligi vno modo.C.de ꝯdi.inde.l.creditoris. ſi aūt ꝑcur.falſo ſoluo debitū:hic diſtinguo: aut trāſtuli in eū dñium: aut nō:ſi trāſtuli in eū dñiuꝫ:aut putaui me liberatū aut liberandum:ſi putaui me liberatū:tunc repeto ꝯdic.inde.a ꝑcuratore.vt in.l.creditoris.aut putaui me liberandū repetā ꝯdi. ob cām.vt in ſcđo caſu huius.l.ſi nō eſt trāſlatum dñium:nō repetam ꝯdi.indebi.vel ob cām:ſed ꝯdictione fur.vel ac.furt. vt in ſi huius.l.ꝛ.C.de fur.l.falſus.Sed ꝗro quō ſcit̃ ꝙ trāſtulit dominiū vel nō:vel putauit ſe liberatū vel liberandū. Reſpōdeo ſcit̃ ex qualitate facti.ꝛ perpendit̃ ex verbis et qualitate facti ſi ꝑcur.allegat ſe ꝑcur.in rem ſuaꝫ ꝛ ſimplr ſoluo ei. veriſimile eſt ꝙ volui transferre dñium in eū.ſi ſimplr dicit ſe ꝑcura.nō: q: in dubio non eſt veriſimile ꝙ volui a me dñiū abdicare:nec preſumit̃ in eum trāſlatum dñium cum nemo preſumit̃ iactare pecunias ſuas:vt.ſ.de ꝓba.l.cum.de indebito.§.j. [perpēditur] ex verbis dum dico : do tibi iſtos nūmos volo ꝙ ſint dñi tui.videt̃ ꝙ tranſlatuꝫ ſit dñium.ſed ſi dico:do tibi iſtos nummos.tñ volo ꝙ non transferat̃ in te dñium donec ſciam ſi es ꝑcura.nam dñium ꝛ poſſeſſio poteſt ſub ꝯdic.tradi.vt.ſ.de acq. poſ.l.qui abſenti.§.ſi quis.Sed ſi queras quō ſciam me liberatum vel liberandū ex verbis ꝛ ex qualitate facti. ex verbis qñ ſolui falſo ꝑcur.dixi habes hñ oēs denarios:dixit ꝑcur.habeo bñdictꝰ deus q: ſum modo liberatꝰ a dño tuo. et ex iſtis ꝟbis apparet ꝙ putaui me liberatū.ſi aūt dixi habes denarios:ſic. fac ꝙ dñs tuꝰ mittat mihi lr̃as ꝙ liberet me : apꝑet ꝙ putaui me liberādu:ꝫ:et in dubiis nō recedimus a verbis.vt.ſ.de exer. l.j.§.ſi is.ex q̃litate facti vt ſi ꝑcu.ꝑtendat ſe ꝑcur.in rem ſuā:ꝛ dicit̃ ꝑcur.in rem ſuā cū pertineat ad eū cōmodum ꝛ incōmodum:vt.ſ.qñ ap.ſit.l.j.ꝛ tunc ſi ſolui putaui me liberatuꝫ:ſi autem allegabat ſe ſimpliceꝫ ꝑcur.tunc ſi ſolui ei putabam me liberandū:ꝛ nō liberatū donec ꝑueniſſent ad manus dñi. Ultimo quero nūqd eo caſu quo tranſtuli dñium ago condi. fur.et acti.furti.nunqd habeo ꝯdic.inde.dixit Mar.ꝙ ſic. vt in fi.huius.l.ꝛ.ſ.de fur.l.ſi vendidero.in fi.ꝛ.ſ.de ꝯdi.fur.l.qm̄.ſed certe non eſt bona opi.eius.dicebāt dñs Jo.ꝛ Azo.vbi eſt trāſlatum dñium non hꝫ furti acti.cū furtum nō fit ab eo qui eſt dominus:vt pꝫ in deſcriptione furti:vt.ſ.de fur.l.j.ſed rñ. ꝑ mar. rei ꝑpꝛie non ſit furtum niſi in falſo ꝑcura.vt.ſ.de fur.l.falſus. Sed alia ratione reprobatur eius opinio:condictio furtiua et furti ac.ꝛ cōdictio indebiti ſunt ꝯrie.condictio indebiti datur demum tranſlato dñio:vt.ſ.de cōdic.inde.l.ſi in area.cōdictio furtiua non dat̃ tranſlato dñio:q: condictio furti.ſoli dño cōpetit:vt.ſ.de condi.fur.l.j.ꝛ nemo duas actiones ꝯrias intētare poteſt:vt.C.ſi ſer.exte.l.vna.non ob.l.qm̄. q: ibi ponit duos caſus:q: in vno caſu fuit trāſlatum dñium.ꝛ tunc dat̃ ꝯdictio indebiti:in alio caſu non.ꝛ tunc dat̃ condictio furtiua ꝛ actio furti.non ob.illa ſi vendidero.q: ſimiliter ponit duos caſus vt quo caſu eſt trāſlatum dominiū non dat̃ condictio furti.ꝛ furti actio.ſed condictio indebi.quo caſu non eſt tranſlatū datur condictio furtiua ꝛ furti actio.

☞ Res data ob cauſam cauſa non ſecuta etiā ſi deſierit extare condicitur ꝛ ſi non eſt tranſlatum dominium ad exhibendum et furti ſeu condic.furti agitur.

Cum ſeruus tuus. †In lege iſta ꝗ: titiꝰ hēbat ſeruū meū ſuſpectū ne feciſſet ſibi furtum: dedi titio ſeruū meū vt ſi inueniret eū feciſſe furtū traderet iudici puniēdū:alš vt redderet eū mihi:iſte titius ſtatim habito ſeruo tradidit ſeruū ꝑfecto vigilū quaſi eū in furto deprehēdiſſet:q vltimo ſupplicio affecit eū : qua actione tenet̃ mihi titꝰ: certe ſi tranſtuli in eū dñium:tenet̃ mihi ꝯdictione ob cām:nō ad exhiben.vt ait labeo:ſed ſi non tranſtuli in eū dñium tenet̃ mihi act.furti.ꝛ ac.ad exhi.q: ꝯtauit ſeruū meū me inuito.ꝛ ſi ſciuiſſem ſciebat ꝙ ei ꝓhibuiſſem [vt ſi id] ſcꝫ furtū [redderet tibi] alš traderet prefecto vigilū [deꝑhenſum] ſ.cū non eſſet deꝑhenſus vel ꝯuictus ſummo ſupplicio [affecit] ꝙ mortē interpretamur:vt.ſ.de pe.l.vltimū ſuppliciū. ꝛ ſub. qđ facere nō debuit cū iudex de hoc non eſſet:vt.ſ.de of. ꝑfe.vi.l.ij.ꝛ.iij.§.j. vel exponatis [ſummo ſupplicio affecit] delegante ſibi prefecto vrbis qđ facere potuit cum ꝯtingat eū abeſſe:vt.ſ. de offi. eius cui man.eſt iur.l.j.vel exponatis ſm Azo.[affecit] q: bene poterat cognoſcere:q: hic non erat publicū crimē : vt.C.de of.pre.vigi.l.j.ſed non debuit eum punire capite [ages cum ei] ſcꝫ condictione ob cām qua agit̃ vt quid detur:q: eſt ꝑſonalis:vt inſtit.de actio.§.ſic itaqꝫ [oportuerat] ſcꝫ in facinore deꝑhenſus non fuiſſet:q: ſic ſe hꝫ forma dationis:vt dixi in caſu:ſed ſi eſtimaturū dediſſet hꝫ locum preſcriptis verbis actio vt.ſ.de preſcrip.ver.l.ſi dñs [exhibetur] ꝛ ſic iurat̃ in litem in actione ad exhib.quando dolo fecit quo minus exhibere poſſet:vt.ſ.ti.ꝑxi.l.in actionibus.ꝛ.ſ.ad exhi.l.celſus.§. idem iulianus ſcribit emptorē [ſed ꝑculus] redit ad primū dictū [ſed ſi tuus] redit ad ſcđm dictum [ꝓhibitum eſſe] ſcꝫ intelligeret. ℂ Or ſignor.habetis hic qui vtitur re aliena inuito dño facit

furtum: vt inſti. de ob. que ex delic. naſcũ. §. placuit. ſed quõ hic fecit furtum ſine animo lucrandi: q2 tradidit prefecto vigilum et furtum nõ fit rc. vt. j. de fur. l. j. R̃ñdeo hic eſt ſpeciale q̄ fiat furtũ ſine animo lucrãdi. ſic et alſs eſt ſpeciale in ſacco cũ pecunia ſubtractio: vt. j. de fur. l. qui ſaccũ. Uel põt dici verum eſt q̄ furtum nõ fit ſine animo lucrandi: vt in p̃allega. §. placuit. ſed hic habuit animũ lucrandi. ſiue habeat apud ſe. ſiue fiat voluntas ſua: vt hic. ſic alſs eſt ſpecies furti de alieno largiri: vt. j. de furtis. l. ſi pignore.

1 ☞ Quando ex parte dantis pecunia et ex parte dantis ſpeciem venit dari nõ eſt emptio et venditio: ſed contractus innominatus. ideo habebit locum condictio ob cauſam.

1 Dedi tibi pecuniam. †In. l. iſta dr: dedi alicui pecuniã vt corpus: vt ipſe ſtichum mihi dares: nunquid iſte cõtractus eſt emptio et vẽditio. vel do vt des. vel rerum permutatio. et videtur q̄ eſt do vt des vel rerum permutatio qd̃ ꝓbatur veruz eſſe tribus rationibus. ecce prima rõ eſt ſi ſtichus eſt mortu᷒ pecuniam poſſum repetere: q2 ideo dedi tibi vt mihi dares ſtichũ. et hoc eſt verũ ſi ſtichus eſt alienus ſeruus: et licz inutiliter dñium eius qd̃ dedi repeto. Itẽ ſi ſtich᷒ eſt tuus et tu nõ cauiſti de euicti. poſſum repetere qd̃ dedi q̄ non repeterẽ ſi eſſet emptio vel vẽditio. h. d. iſta lex: videatis expoſitionem lr̃e [dedi tibi pecuniam] nõ ad numerum: ſed vt corp᷒ in ſacculo [vtrũ id ꝯtctus genus ꝓ portione] meli᷒ diceret ſpẽs. q. d. an cõtineat ſub hoc predicabili venditio vel emptio [ꝓclivior ſum] ſub. vt ſit ꝯtctus innominatus: do vt des nõ emptio et venditio. et hoc ꝓbat eſſe verũ tribus rõnibus ſiue argumẽtis [vt mihi ſtichũ dares] ſed ſi eſſet emptio et venditio omne cõmodum et incõmodũ ꝑtineret ad emptorẽ vt. C. de peri. et com. rei vẽ. l. pe. et fi. Item q2 in ꝯtctu nominato non hz locum ob cãm ꝯdi. vt. j. de re. ꝑmu. l. j. [finge] ſecunda ratio [nõ feceris] q2 dare eſt accipientis facere: vt. j. de ꝟ. obli. l. ſi rem tradi. ſed in emptione et vẽditione non cogitur quis facere rem accipientis: vt. j. de ac. et em. l. ex empto. in princi. et. j. de ꝯhen. emp. et vendi. l. ſi ita. §. j. [repetere poſſum] ſed ſi eſſet emptio et venditio nõ repeterez qd̃ dedi ſi nõ caueres mihi de euic. ſed cõuenirem te vt duplum ꝓmitteres: vt. j. de euicti. l. ij. ¶ Or ſignori. ad. l. iſtam ſignant duo ꝯtra. et primo videtur q̄ ſit emptio: vt. j. de ꝑſcript. ꝟ. l. naturalis. in prin. in ver. in qbus ad qd̃ vos dicetis. ſi dedi pecuniam in ſacculo ſignato: eſt do vt des vt hic dr. ſed ſi cõueni dare. x. in pecunia numerata tũc eſſet emptio vt ibi. vel põt dici ſcd̃o modo: ſi conueni tibi dare x. vt corpus vt des mihi ſtichum nõ eſt emptio et venditio: q2 non tenet venditor rem accipientis facere: vt in. l. ex empto. in pñ. ſed eſt do vt des: vt hic. q2 pecunia ſic data loco ſpeciei hr̃ vt. j. de leg. j. l. plane. ſed ſi cõueni dare pecuniam ad numeruz eſt emptio et venditio: vt in. l. ꝯ. ¶ Sed denuo opponit et videtur q̄ ſi mortuus eſt ſtichus q̄ nõ repetã qd̃ dedi: vt. j. de preſcri. ꝟ. l. naturalis. §. ſi ſtichum. Ad qd̃ vos dicetis ſi ſtich᷒ eſt mortuus poſt q̄ fuit in mora dandi repetaz vt hic: ſi nõ fuit in mora et perijt ſine culpa tua et ſine dolo nõ repetam vt ibi: q2 liberatus eſt debitor interitu ſpeciei: vt. j. de ver. obl. l. ſi ex legati cã. et l. ſtichus. et l. ſi certos nũmos. vel illud qd̃ dr in. l. ꝯ. eſt intelligẽdum qñ debitor dz ex ꝯtctu innominato: q2 ꝯuenit dare ſtichum ꝑ. x. ſi. x. dedit vel ꝑ. x. dedit aliam rem inſolutũ qd̃ facere potuit. vt. C. de ꝑſcrip. ꝟ. l. precij. ſi ſtichus perijt ſine dolo debitoris et ſine lata culpa et leui: et eſt cõtract᷒ nolat᷒ et nõ repetitur quod datum eſt: ſed hic fuit cõtractus innominatus.

¶ De condictione ob turpem cauſam Rubrica.

¶ Dictum eſt in ſuperiori ti. de ꝯdic. que dat ob cãm futurã honeſtam tñ. ſed q2 aliquando datur ꝯdictio ob cãm futuraz inhoneſtam et tamen equũ eſt condictionem dari: ponit rubricam de condictione ob turpem cauſam vel iniuſtam.

1 ☞ Datum ob cãm honeſtam nõ repetit cã ſecuta: ſed datũ ob turpem cãm ſi eſt turpitudo ex parte accipientis repetitur. ſecus ſi eſt turpitudo ex parte dantis vel vtriuſqz.

1 Omne quod datur aut ob rem. Juriſcon. †tracturus de ꝯdict. ob turpem cauſam ponit quandam diuiſionem dicens q̄ omne qd̃ dat: aut ob rem futurã datur aut ob cauſam preteritam. Item ob rem aut turpem aut honeſtam. item dũ dat ob turpẽ cauſam: aut verſat turpitudo ex ꝑte dãtis tñ nõ accipientis: aut ex ꝑte accipientis tñ nõ dantis: aut ex parte dantis et accipientis: ſi dat ob rẽ honeſtã futurã: ſi nõ eſt ſecuta cã dat repetitio ſi dat ob turpẽ cãm: ſi eſt turpitudo ex ꝑte accipiẽtis tñ: etiã ſi res ſecuta ſit non ceſſat repetitio: vt puta dedi tibi ne ſacrilegium cõmittas vel ne furtũ facias vel hoiem occidas hoc ſine pecunie datiõe facere debuiſti: datur repetitio. Item ſi dedi tibi. x. vt rem meã apud te depoſitã vel vt inſtrm meũ mihi reddas: ſilr potero a te cõdicere. ſed et ſi dedi pecuniã iudici: vt ſcd̃m me iudicaret in bonaz cãm ſimiliter potero cõdicere: ſed vbi eſt turpitudo dantis et accipientis: vt q2 dedi pecuniam iudici: vt ſm̃ me male iudicaret. vel dedi ob ſtuprum cõmittendũ vel q2 in adulterio depꝛhenſus fui redemi me ceſſat repetitio: ſed ſi dat fur ne indicet q2 verſat turpitudo vtriuſqz ceſſat repetitio: ſed ſi verſat turpitudo accipientis tñ: non ceſſat repetitio: vt ſi dedi tibi ne iniuriam mihi facias. Sed et ſi do meretrici: hic verſat turpitudo dantis vñ ceſſat repetitio. vnde lz meretrix turpiter facit in eo q̄ eſt meretrix nõ turpiter facit in eo q̄ accipit cuz ſit meretrix. h. d. iſta. l. cum duabus. ll. ſeq. et pñ ſeq. vſqz ad. §. ſi tibi. videatis expoſitionem lr̃e [oẽ quod dat aut ob rem] futurã [aut ob cãm] .ſ. preteritam: vt. j. de ꝯdi. inde. l. damnus [ob rem] modo ſubijcit exẽpla [ſecuta nõ eſt] ſed ſi eſt ſecuta ceſſat repetitio: vt. ſ. tit. ꝓxi. l. j. [cõdici poſſe] q2 debebas abſtinere ſine omni pecunia tibi data: vt. ſ. de pact. l. iuriſgen. §. ſi ob maleficium. [redderes] ſub. his duob᷒ caſibus potero ꝯdicere: q2 rem depoſitam apd̃ te vel inſtrm ſine omni pecunia debebas reddere: vt. j. depoſi. l. vlti. ſed ſi dedi vt ſm̃ me rc. põt legi vt determinet verbũ pronunciaret. et tunc legetis verba ſequentia ſic [relatuz] .ſ. a quibuſdam ſed male [ꝯhit] q2 per ſimoniam vult vincere [perdere] ſub. et cõdictio ob turpem cãm ceſſat: vel põt legi vt hec dictio ſm̃ me determinet in bonam cãm. i. vt iudex ſe expediat. non aũt dabat vt ſm̃ me iudicaret: et tunc legetis ita ſequẽtia. [ꝯhit] .i. ꝯhere videtur [ꝑdere] preſumptiue. hodie ñ non licet dare iudici: vt. C. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. j. [ob ſtuprum] cõmittendum [ceſſat eñ repetitio] iure ciuili per cõdi. ob turpem cãm. ſed dat ꝑtoria quod metus cã: vt. ſ. qd̃ me. cã. l. iſti q dem. ¶ Or ſignori. habetis hic aut verſat turpitudo ex parte dantis tñ: vt eſt cum qs dat meretrici ob ſtuprum cõmittendum. et tũc ceſſat repetitio. aut verſat turpitudo ex parte accipientis tñ. et tunc dat repetitio: vt in. l. j. huius ti. et. j. eo. l. fi. aliquando tamẽ verſatur turpitudo ex parte vtriuſqz. vt in prin. huius. l. et. ſ. vbi autem. et. l. ſeq. in prin.

1 Idem et ſi.

1 ☞ Malefactor vt indicatur poteſt quis honeſte accipere: non vt eum celet niſi ſit particeps criminis.

1 Si tibi indicium. †In. §. iſto dicit. dedi tibi. x. vt ſeruũ meum fugitiuũ: vel furem rei mee indicares. nunqd poſſum repetere. certe nõ. ſed ſi accepiſti a ſeruo meo fugitiuo. x. ne eum indicares poſſum a te cõdicere quaſi a fure: ſed ſi ipſe accepit pecuniam a me: vt indicaret mihi furem rei mee ab eo potero cõdicere: ſz et ſi quis accipit a ſeruo meo ne furtum ab eo factum indicet: ſimiliter eſt locus repetitioni ſiue indicauit ſiue non. h. d. iſte. §. cũ. l. ſeq. [ſi tibi indicium] .i. aliquid ob indicium [nec eñ turpiter accepiſti] ſub. ſed accepiſti datum loco tui ꝓprij laboris: vt. ſ. quod me. cã. l. metum. §. lz [accepit] vt indicaret rem furtiuã. ¶ Or ſignori. habetis hic vt dixi in caſu: et ita colligit hic q̄ nemo tenet indicare furẽ: vnde q2 verſat turpitudo ex parte vtriuſqz ſi datur pecunia vt indicetur ceſſat repetitio: vt. ſ. e. l. in prin. et. j. e. l. vlti. ſed q2 non tenetur indicare non turpiter accepit. vt hic. et. j. de preſcrip. ver. l. ſolet.

1 ☞ Datum ex iniuſta cauſa repetitur.

1 Perpetuo. †In. l. iſta dicit: ſi aliquis accepit aliqd᷒ ex iniuſta cauſa ab aliquo poteſt repeti ſm̃ ſententiam ſabini in qua ſententia [celſus eſt]. Signori. hoc videtur intelligẽdum cum domin᷒ dat ob turpem cauſam. et verſatur turpitudo ex cauſa accipientis tñ. et tranſit dominium in accipientem. ſed ſi daret alienam rem ob turpem cauſam non transfert plus iuris in alium q̄ ipſe habeat: vt. j. de acquiren. rerum domi. l. traditio. vnde condicet ſi rem alienaz dedit. ſed ſi dominus dedit ſuam non condicet ſi extat: quia nemo condicit rem ſuam preterquam a fure. ſed ſi cõſumpta eſſet vendicaret. vt. ſ. ſi certũ petatur. l. ſi et me.

1 ☞ Pecunia violenter ſoluta ex promiſſione etiam violenta repetitur.

1 Ex ea ſtipulatione. †In. l. iſta dicitur. ſi compuliſti me per vim tibi. x. promittere et ſoluere poſſum repetere [conſtat] ſub. per condic. ob tur. cauſam. et per act. quod metus cauſa. vt. ſ. quod met. cauſa. l. metum. §. ſed quod pretor. ſecus ſi per vim promiſiſti et poſtea ſponte ſoluiſti non datur repetitio: vt. j. l. proxi. et. C. quod metus cauſa.

l.§.z l.cum te.

Promiſſum ex cauſa turpi ex parte recipientis: ſi ſoluatur cauſa finita non repetitur. ſed quando eſt turpitudo ex parte vtriuſq; ſiue cauſa ſit finita vel non ſolutum non repetitur.

Si ob turpem cauſam. †In l. iſta dicitur. promiſiſti tibi dare. x. ob turpem cauſam: ſi illa x. petat a me tutus potero eū repellere doli exce. tamen ſi ſponte ſolui nō poſſum repetere: q2 ſublata eſt proxima cauſa ſtipulationis: que ſtipulatio erat inanis per ſtipulationē cum turpitudo ſupereſſet. ſed ſi promiſi tibi per ſtipulationem aliquid. z verſatur turpitudo ex parte vtriuſq; indubitanter ſi conueniat me repellam eum exceptione: q2 in pari cauſa turpitudinis melior eſt cōditio poſſidentis: etiam ſi ex ſtipulatione ſolutum eſt. h. d. iſta lex. vide atis expoſitionem litere [tamen ſi ſoluerit] ſ. poſtea ſponte. ſecus ſi vi. vt. ſ. l. pxi. ſecus tamen ſi ex cā ex qua deſcendit ſtipulatio z ſolutio vbi ex turpi cā promiſſo per ſtipu. turpis cā pcedit ſtipulationem. z inducit exceptionem ſi agatur ex ſtipulatione. ſed ſi ſponte ſoluo tollitur proxima cauſa turpitudinis. i. exceptionis: q2 in pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis: vt. ſ. e. l. iii. z l. iiii.

Qui pecuniam recipit vt faciat id quod gratis facere tenetur turpiter accipit.

Si veſtimenta. †In prin. huius l. dr: commodaui tibi veſtimenta mea ob certū vſū finito vſu volebas reddere dedi pecuniā vt redderes: turpiter accepiſti. vnde lics ſit ſecuta cā q2 reſtituiſti: tñ q2 turpiter accepiſti repetā [datum eſt] i. receptū eſt ſiue locatā zc.] In. §. iſto notatur differētia inter act. bonefidei z ſtricti iuris. vt ſi locaſti mihi rem vel vendidiſti. vel mandaui tibi vt rem emeres mihi. z tu non vis reddere niſi dem tibi pecuniā. ſi ppterea accipis pecuniā poſſum repetere act. ex cōtractu. z condic. ob turpem cām. ſecus eſt in act. ſtricti iuris: q2 ſi dedi pecuniam heredi vt rem legatā mihi traderet habeo cōdic. ob turpem cām [actionem] vt. ſ. l. pxi. z. ſ. eo. l. ſ. [qd ſi vt q ex teſtō] que eſt ſtricti iuris: q2 non cōnumeratur inter act. bonefidei: vt inſti. de actio §. actionum [eo nō erit] nō act. ex cōtractu [idq; pompo. ſcribit] ſed que eſt rō diuerſitatis. Rñdeo illa q2 in contractibus bonefidei multa veniūt de quibus nō eſt actum nec cogitatum: ſed in cōtractibus ſtricti iuris ea ſolūmodo veniunt de quibus eſt actum z cogitatū vt. ſ. de dolo. l. eleganter. §. ſ.

De condictione indebiti Rubrica.

De cōdictione que datur ob rem futurā honeſtā vel inhoneſtam in duobus ſuperioribus ti. dictū eſt. verū q2 condictio daſ ob cām pteritam: vt ſi credo me teneri tibi cum nō teneor z ſoluo tibi: z hz locum cōdictio indebiti: vt. ſ. eo. l. damus. ponitur de cōdictione indebiti. ſub. qñ habeat locū z qñ ceſſet: z cui deſ: z cōtra quem detur z inſtitutum: z qualis ipſa ſit: qñ habeat locum. dr. ſ. eo. l. ſ. z quādo ceſſet agitur. ſ. e. l. eleganter. §. ſi. et cui detur agiſ. ſ. eo. l. nō eſt nouum. z l. ſi pcura. in ſi. z cōtra quem detur agitur. ſ. eo. l. in ſumma §. ei cui. z l. indebitum. in quātum detur: agitur. ſ. eo. l. ſi non ſortem. z qualis ipſa ſit. agitur. ſ. eo. l. vlti. nam ipſa eſt ex quaſi contractu: vt. ſ. de obli. que ex quaſi contrac. §. item ſi is cui.

Soluens indebitum ignoranter repetit: ſcienter non.

Nunc videndū eſt. Iuriſcon. continuat ſeipm dicens ex quo vidimus de cōdictione q datur ob rem futurā [nūc videndū eſt de cōdictiōe] que daſ ob cām pteritā. z ideo cū quis ſoluit indebitū aut ſoluit per ignorantiā facti ignorans. z tunc repetit: aut ſoluit ſciens z nō repetit: q2 ſi quis ſoluit ſciens indebitum nō repetit. h. d. iſta l. videatis expoſitionem lre [nunc videndum eſt de indebito ſoluto] iuriſcon. continuat ſeipm dicens zc. vt dixi in caſu [ceſſat repetitio] ſub. ideo q2 donare videſ: vt. ſ. de regu. iur. l. cuius [ſed videſ cōtra] q2 ſi aliquis ſoluit indebitum: ſi quidē ignorauit ius nō poteſt repetere ſi factū ſic. vnde videſ cōtra C. de iur. z fac. igno. l. cū quis. ad qd vos dicetis: hec. l. loquitur cū ſoluitur indebitū omni iure: vel cum ſoluiſ indebitum naturalr: ſed ciuiliter debitum. ſi aūt ſoluitur indebitum ciuilr debitum naturaliter: ſi per facti ignorātiā non repetitur. ſi per iuris ignorantiā ſic: vt in. l. cōtra. ad ſo. huius cōtra ita diſtiguo: aut eſt indebitū oī iure. aut indebitū naturalr: debitū ciuilr. aut indebitū ciuiliter: debitū naturalr: aut debitum naturaliter z ciuiliter. ſed indebitum ope excep. Si quidē eſt indebitū oī iure: vt q2 nullo iure: vel cōtra l. debeſ. vel ſub cōdi. debeſ: vt. ſ. de ver. ſigni. l. cedere. z iſtud ſi ſoluiſ per iuris ignorātiam: vel facti repetitur. ſi aūt ſoluatur ex certa ſcientia non repetiſ vt hic. ſi autem eſt indebitū naturalr: debitū ciuilr. vt in lrarū obligatiōe. inſti. de lrarū ob. in prin. vel ſi facio tibi pactū de non petēdo. vt. ſ. de ſo. l. ſtichū. §. naturalis. z hoc cū ſoluiſ indebitum naturaliter non ceſſat repetitio: ſi ſoluaſ per ignorātiam facti pbabilem. vt in alieno facto: vt. ſ. e. l. eleganter. §. ſ. ſiue non pbabilem. vt q2 in ſuo facto: vt. ſ. e. l. ſi a me. ſiue de iure: vt. ſ. e. l. ſi is cū quo. z l. cū is. §. ſ. nam non nocet iuris ignorātia in dāno vitando: vt. ſ. de iur. z fac. igno. l. error. in ſi. Soluiſ indebitum ciuiliter: debitū naturalr. cū ſoluiſ debitū nudo pacto: vt. ſ. de pactis. l. ſ. dixi. vel cum pmitto a pupillo: vt. ſ. de noua. l. ſ. in ſi. hic ſi ſoluiſ per iuris ignorātiam non repetiſ: vt in. l. cōtra. ſed per facti minus pbabilem non repetiſ. ſed per facti pbabilem ſic. vt C. ad. l. fal. l. error. Soluitur debitum naturaliter z ciuiliter. ſed indebitum ope exceptionis. quo caſu ſi exceptio eſt temporalis non repeto. vt. ſ. eo. l. in diem. ſed ſi ppetua eſt aut fauorabilis: aut odioſa. ſi eſt fauorabilis ſiue ſoluo per facti vel iuris igno. repeto: ſi odioſa non repeto. vt. ſ. e. l. qui excep. ſi dubitatur: an ſit perpetua vel tēpalis repeto: vt. ſ. eod. l. ſufficit. Si autē exceptio nō eſt fauorabilis vel odioſa: ſed introducta eſt ad rigorem iuris cōſeruandum z ſoluat quis nullo modo repetit: vt ſ. eod. l. iulianus. Sup eo q dictū eſt q indebitū ciuiliter et debitum naturaliter ſolutū per facti ignorantiam repeti poſſit: opponitur z videſ q non poſſit repeti. nam qui debitum ſoluit cum illud dz naturaliter obiiceretur ei compenſatio. nam quod natura debeſ venit in compēſationem. ſ. de compē. l. etiam. Reſpōdeo: q debitum naturale poſſit compenſari verum eſt regulariter. ſed fallit in caſu noſtro. nam alſ ſi dicit indebitum ciuiliter: debitum naturaliter per facti ignorātiā ſolutū repeti poſſe: z non diceremus q poſſet obiici compenſatio. videreſ l. impoſita verbis z non rebus. qd eſſe non dz. C. cōmu. de lega. l. ij. ſic fallit in minore per in integ. reſti. repetente legatū ſolutum indebite per iuris igno. vt. ſ. eo. l. interdum. z de mino. l. illud. §. ſi. z. C ſi aduer. ſolu. l. indebito. nonne obiiciſ compenſatio naturalis debiti: nonne alias reſtitutio eſſet einutilis. De nouo quero ſup. l. iſta. aliquis erat debitor ciuiliter z naturaliter compulit creditorem per metum q faceret ſibi pactum de nō petendo. fecit: poſtea debitor vel eius pcura. ignorans ſoluit. nunqd ſolutum poterit repetere. ſi dicas q nō: pbo cōtra. p pactū de non petendo ſublata fuit naturalis ipſo iure z ciuilis eliſa: vt. ſ. de ſo. l. ſtichū. §. naturalis. nā z cum debitor cui fuit factum pactum de nō petendo tutus eſſet excep. poteſt repetere. ſ. e. l. qui excep. ſi dicas q ſic. pbo cōtra. nonne ſi debitor non ſoluiſſet: creditor hz actionē q metꝰ cā. vt. ſ. qd met. cā. l. metū. §. ex hoc multo fortius ſi ſoluit nō repetit: q2 cui damus zc. vt. ſ. de ſuperfic. l. ſ. §. ſi autē. Ad quod poteſt dici tribus modis. z primo ſic q in ſpecto iure ciuili. i. cōdictione indebiti: que eſt actio perſonalis z ciuilis: ex quo per errorem ſoluit poſſit repetere: ſed inſpecto iure pretorio. i. actione qd metus cā. que eſt ptoria non poſſum repetere: q2 ſicut dictum eſt: cui damus act. zc. ſic ecōtra aliquid non poteſt repeti de iure ciuili. ſ. de condic. ob turpem cām. qd de iure pretorio poſſet repeti: vt. ſ. quod me. cā. l. nec timorem. z l. iſti quidē. in prin. vel poteſt dici ſimplr q non repetat: q2 ſi non ſoluiſſet debitor creditor ageret prima actione: ſi enim debitor exciperet de pacto: creditor replicaret de metu. vt. C. de tranſ. l. vbi. Uel poſt dici tertio nec iure ciuili nec pretorio repeter: q2 ecce debitor ciuiliter z naturaliter. vnde ſi ſoluit eſt liberatus: q2 ſolutiōe eius zc. vt inſti. quibus modis tol. obli. ſi eſt liberatus ergo nō repetit: q2 eadē ſolutio zc. vt. ſ. e. l. cū is. ſi dicis nōne p pactū fuit ſublata naturalis et ciuilis eliſa: verū eſt p pactū bona fide factū: nō ſi dolo vl' metu. ait enim pretor zc. vt. ſ. de pac. l. iuriſgen. §. ptor. ſi ergo p tale pactū nō fuit ſublata naturalis nec ciuilis eliſa remanet debitor ciuiliter z naturalr z p ſolutionē liberaſ. vñ nō pt repetere vt dictū eſt.

Solutum indebite etiam ex conuentione repetitur.

Si quis ſic ſoluerit. †In. l. iſta dr: ſi indebitū ciuiliter z naturaliter ſoluo cū iſta preſtatione ſi apparuerit me nō debere: vl' ſi locꝰ erit falcidie q poſſim repetere: nunqd habebit locū repetitio: certe ſic [ſi qs ſic] i. tali pacto [oē idebitū] vtroq; iure: vel indebitū naturalr [vel falcidia emerſerit] z ita ſoluit ſolidū legatū [iter eos] i. ſolutio eſt facta hoc pacto: ſz ſi iſtud nō exprimerē ſz i corde gererē: nō induceret hoc repetitionē: z ſic ſoluiſ cōtra. ſ. e. l. qd ſi q. z ſz hoc intelligo. C. de cōdi. ob cau. da. l. ſi repetēdi. z. C. de re. pmu. l. rebus.

Solutum indebite repetiſ ab eo ad quē poſtea ex poſtfacto apparet negocium pertinere etiam ſi ipſi non ſoluitur.

Si quid ex teſtamento. †In. §. iſto cū rubꝰ. l. ſe. tractaſ de eadem materia: z ponunſ exempla in quibus ſoluitur

aliquis qđ credit eſſe debitum. pone exhibitū eſt quoddam teſtamentum in quo ꝯtinebaṫ ꝙ eras ſcriptus heres qđ erat falſum. ego putans illud verū legata ſolui: vel ſi erat verū ruptū eſt poſtea agnatione poſthumi: vel per ꝗrelā vel ꝑ capitis diminutionē: vel per ſcđm teſtrū poſterius factū: hic ab initio videbaṫ ſoluere debitū: ſed ex poſtfacto inuenior ſoluere indebitū. ⁊ idē eſt ſi in veritate fui inſtitutus heres: ⁊ poſtea emerſit eſt alienū: ꝓpter qđ legata nō debebanṫ vel codicilli poſtea ꝓlati ſunt qbꝰ appet legatoꝝ ademptionē vel diminutionē eſſe factā: hic ſolui ab initio debitū ex poſtfacto indebitū: ſ; cui dabitur indebiti ꝯdictio. certe nō dabiṫ mihi ſoluēti ſi ſolui de hereditate. ſed dabiṫ ei ꝗ euincit a me here. ⁊ ita diuꝰ pius reſcripſit: dādā ei ſcđm quē iudicatū eſt. nā ex noua cā euinciṫ hr̄ditas vt ſi p̄r inſtituit aliquē poſthumo ꝓterito quē in ventre eē ignorabat: vel filio capto ab hoſtibꝰ quē obiiſſe credebat. nā poſthumo nato vel filio reuerſo: danṫ eis vtiles actiōes ꝯ legatarios ſed ꝯ heredem danṫ inqꝫtum locupletior factus eſt: nec ad eū ꝑiculū nominū ꝑtineat: ꝗ iuſta de cā ſoluit. ⁊ idē eſt ſi aliud teſtamētū ꝓferaṫ. ⁊ ita eſt hic vnū qđ vr̄ mirabile ꝙ vnus ſoluit puta tiꝰ heres putatiuꝰ alius hr̄s. puta verꝰ repetit: ⁊ nō eſt hoc nouū: qꝛ idē eſt inuenire in exēplo tali. pone minor eſt hr̄s inſtitutus adiuit hereditatem legatū ſoluit. poſtea reſtituiṫ ab aditione hereditatis: ipſe non repetit legata. ſed ille ad quem deuoluiṫ hereditas. h. d. iſte. §. cū tribꝰ. ll. ſeq. repeteṫ ꝯdictiōe indebiti: ab eo ꝗ vicit heredi. vt in ſi. huius. l. [es alienū.] qꝛ legata nō debenṫ niſi deducto ere alieno: vt. ſ. ad treb. l. j. §. pe. ⁊ l. ſi is qui [eſt.] Or iſtud idem dicit. l. ſeq. ſed per alia verba ſeu exempla [abſtulit] ſoluenti [ꝑceperint] ſcꝫ ⁊ ita repetent per vtilem cōdic. indebi. [ꝑtinebit] ⁊ ad iſtud accedit. ſ. e. l. in ſumma. §. ei qui [ꝓferaṫ] ſcđm qꝛ tollit primū: vt. ſ. de iniuſt. ⁊ irri. teſt. fac. l. j. [reſcriptum eſt] vt. ſ. de mino. l. ſi ſine.

☞ Procurator ſi ſoluit indebitū repetitur. ſecus ſi debitū: ⁊ de indebito recipiendo non videtur mandatū idē in tutore.

SI procurator tuus. †In. l. iſta ponuntur quatuor caſus. primus caſus eſt: ſi ꝓcurator tuus ſoluit indebite: ⁊ nō habes ratū ipſe repetit non tu dñs. ſcđs caſus eſt ſi ꝓcu. tuus ſoluit mihi debitū: non poteſt repetere ⁊ eſt liberatus: qꝛ ex quo cōſtituiſti eū ꝓcu. rerū tuarum videris ei mandaſſe de debito ſoluendo: nec expectandū eſt ꝙ habeas ratū. tertius caſus eſt ſi ꝓcuratori meo ſoluiṫ indebitū: ſi ratū non habeo repetitur ab eo: quare ſpectaṫ hic ratihabitio. ideo qꝛ non videor mandaſſe ei de indebito exigendo. quartus caſus eſt: ſi ſoluiṫ vero ꝓcuratori meo debitū: ſtatim liberaṫ ſoluens: etiam ſi nō habeam ratū: qꝛ ex quo ꝯſtitui eum ꝓcura. videor ei mandaſſe vt ſtatim exigat ab eo. h. d. ꝓn. huius. l. videatis expoſitionē l̄re [poſſe repeti] a ꝓcura. non a dño [ſoluit] aliud ſi de tuo ſoluit: ⁊ ratum habes. ⁊ ſic ſoluiṫ ꝯ. ſ. eo. l. in ſi. ſed quid ſi ſoluit de tuo: ⁊ tu non habes ratū: hoc in ſubſidium ꝓcur. repetet: vt. C. ſi cer. pe. l. ſi abſentis [ait] ſub. et bene: vt. ſ. eo. l. cum quis [ideo labeo ait] Incipit tertiū dictū [poſſe repeti] ꝯdic. indebiti: ſi in eum tranſlatum eſt dñium: ⁊ ſoluens putauit ſe liberatum: vel condictione furtiua ſi in eū nō eſt tranſlatum dñium: vt dixi. ſ. de condic. ob cām. l. ſi ꝓcuratori. ⁊. C. de furt. l. falſus. [repetendum] ſub. ⁊ non a dño. et ad hoc facit. ſ. de condi. ob cau. da. l. ſi procuratori.

Iulianus ait. Quidam habent hic prin. l. ⁊ incipit neqꝫ tutorem. quidā habēt. §. j. ⁊ ſiue habeatis. l. ſiue. §. hoc dr̄ hic: ſi tutor pupilli vel ꝓcur. eiꝰ ſoluit indebitū: non cōpetit repetitio tutori vel ꝓcuratori eius ſed ipſi pupillo. h. d. audiatis expoſitionem l̄re [iuli. ait] ſcilicet ⁊ bene [neqꝫ tutorē pupilli neqꝫ procur.] ſ. pupilli: qꝛ pupillus pōt cōſtituere ꝓcu. autore tutore: vt. C. de ꝓcu. l. neqꝫ. vel exponitur alio modo [neqꝫ ꝓcu.] ſ. maioris. xxv. an. [ſoluant] vt ꝯ in ꝓcur. vt. ſ. in prin. huiꝰ. l. ad qđ vos dicetis vt ibi dixi in ꝓcur. maioris ſi ſoluit indebitū: ſi dñs nō hꝫ ratū repetet ꝓcura. alꝰ dñs ſi hꝫ ratū: ſed in ꝓcura. pupilli ſecꝰ qꝛ pupillus repetet nō ꝓcu. qꝛ pupillus nō pōt hr̄e ratū: vt. ſ. de noua. l. ſi pupilꝰ. vnde interim nō repetit ꝓcura. ſed dñs. Uel dicatis ita: ſi tutor ſoluit indebitum noie pupilli: ſiue de ſuo vel pupilli ſoluit tutor nō repetit nomine ſuo durante tutela: ſecus ſi eſt finita tutela: vt. ſ. eo. l. cū indebitum. ⁊. ſ. eo. l. vlti. §. j. in ꝓcuratore pupilli ſi ſoluit de ſuo: vel de pecunia dñi anteꝗ dñs ratū habeat nō repetit. alꝰ ſic. vt in princ. huius. l. Et ad ſolu. huius ꝯtrarii vt plene liqueat iſte articulus ita diſtinguo cum quis ſoluit indebitū aut ſuo nomine aut alieno: ſi ſoluit ſuo noie: ⁊ ſoluit indebitū omni iure ſi ignorans repetit: ſi ſciens non repetit; vt dixi. ſ. eo. l. j. ſi aūt alieno nomine ſoluit: aut eſt procur. eius ꝗ legitime etatis eſt quo caſu dño habente ratū nō repetit: ſed ſi dominus non hꝫ ratum repetit; vt in prin. huius. l. ſi aūt eſt ꝓcur. minoris qui ſoluit indebitum quo caſu minor repetit vt hic. ſi aūt eſt neg. ge. vt in ꝓcur. dixi: aut hꝫ ratum dñs: aut nō: ſi hꝫ ratum repetit dñs: ſed ſi dñs nō hꝫ ratum repetit ꝓcu. arg. C. de neg. ge. l. ſi pupilli. §. item queriṫ. ſi aūt tutor ſoluit indebitū durante tutela non repetit ſuo nomine vt hic. ſecus eſt finita tutela: vt. ſ. eo. l. cum indebitum. ⁊. l. vlti. §. j.

☞ Si ſoluitur indebite ſpecies illa repetitur. ſi vero quantitas repetitur tantūdem.

QUod indebitum. †In. l. iſta dr̄ ſi ſolui indebite ꝑ errorē: aut idipſū repetā ſi extat: aut tantūdē ſi deſiit eſſe. h. d. iſta lex. videatis expoſitionem l̄re.

☞ Exceptione tutus ne conuemiatur: niſi quatenus facere poteſt ſolutum per errorem non repetit.

QUod nomine mariti. †In. l. iſta diciṫ ſi maritus qui recepit dotē ⁊ eſt ſoluēdo: ⁊ ſic teneṫ inquātum facere poteſt: ſi ſolui ſolidā dotem pro ea nō repetam: ſiue maritus ſoluerit non repetet. nam qđ debetur in diem. ſi ante diem ſolui non repetam. h. d. iſta. l. cū duabus ſeq. videatis expoſitionem litere [mulieri] quia debitum erat ei naturaliter ⁊ ciuiliter. vnde ſoluens ei non repetit: vt. ſ. eo. l. cum is. §. j. [non poſſit] cum tutus erat excep. temporali: ⁊ licet maritus hodie non poſſit facere. tamē ſi perueniatur ad pinguiorem fortunam teneṫ: vt inſti. de acti. ſecus ſi eſſet tutus excep. perpetua: qꝛ tunc ſolūmodo repetit: vt. ſ. eo. l. qui excep. non poſſit: vt. ſ. eo. l. quod in diem.

☞ Solutum pro ſeruo lꝫ minus ſit in peculio: nō repetitur.

SI is cum quo. †In. l. iſta diciṫ: ſi ego ex contractu filii conuentus ſum act. de peculio: ⁊ cum eſſent in peculio filii. x. ſolui. xv. non repeto [repetere nō poteſt] ſi ſoluit nomine filii: vt. ſ. de conſti. pecu. l. j. in fi. ⁊. l. ij. ſecus ſi ſoluit ſuo nomine: qꝛ tunc repeteret.

☞ Condictio indebiti etiam tranſit ad heredem.

SI fundi. †In. l. iſta diciṫ: credebā me tibi obligatum dare vſumfruc. fundi. vnde cum non deberem ſolui repetam me viuo. alꝰ me mortuo heres meus [condict. eius] ſ. indebiti: vt. ſ. eo. l. indebiti vel condict. incerti: vt. ſ. eod. l. ſed ⁊ ſi me. §. j.

☞ Obligatio naturalis impedit repetitionem ſoluti: ⁊ ei poteſt accedere fideiuſſor ⁊ pignus.

NAturaliter etiā ſeruus. †In. l. iſta cum. l. ſeq. dr̄: ſi ſeruus accipit pecuniam a te obligaṫ naturaliter. vnde ſi manumiſſus ſoluit ex peculio cuius liberam peculii adminiſtrationē habebat nō repetit: ſiue alius ſoluit ſuo nomine: non repetit ꝙ naturaliter obligatur. Itē fideiuſſor pro ſeruo acceptus teneṫ. Itē pignꝰ pro eo datum tenetur: ſed ⁊ ſi ſeruus qui habebat liberam peculii adminiſtrationem rem dedit pignori pro eo ꝙ debebat: pro pignore datur hypothecaria ſuo creditori. ſimiliter ⁊ ſi pupillus accepit mutuo. x. ſine tutoris autoritate ⁊ locupletior factus eſt: ſi pubes factus ſoluit nō repetit: qꝛ natura inhibet repetitionem. nam equū eſt neminem cū aliena iactura locupletari. h. d. iſta. l. cū. l. ſeq. videatis expoſitionē literē [naturaliter etiā ſeruus obligatur] ꝗ. d. ſicut liber poteſt obligari ciuiliter ⁊ naturaliter: ita ſeruus naturaliter: vt. C. de tranſ. l. interpoſitas. [⁊ ideo ſi qs eius noie ſoluat] ꝑ iuris igno. [repeti non poteſt] qꝛ natura inhibet repetitionē: vt. ſ. eo. l. ſi id qđ dño. ſecus ſi eſſet ſolutū per facti ignorātiam: qꝛ tunc repetit: vt. C. de iu. ⁊ fac. igno. l. cū qs [teneṫ] qꝛ ſeruꝰ obligaṫ naturalr̄: ⁊ fideiuſſor accedit naturali obligationi: vt. ſ. de fideiuſſo. l. j. [eſt]. vt. ſ. de pig. act. l. ſi fūdus. §. in vēdicatione [nō repetit] vt. ſ. cōmo. l. ij. ſecꝰ ſi nō eēt pubes factꝰ: vt. ſ. de noua. l. j. in fi. [nā hec natura] ſ. naturali iure: ſiue gē. qꝛ naturale dr̄: vt inſti. de re. di. §. ſingulorꝫ [locupletiorē] ꝯcor. ſ. de reg. iur. l. iure naturali. ⁊ de no. hāc regulā neminē cū alteriꝰ iactura fieri locupletiorē: ⁊ ad iſtā regulā neminē cū alteriꝰ ꝯcor. ꝑall. l. j. de reg. iu. l. iure naturali. fallit i vſuc. ⁊ ꝓſcri. ⁊ eſt rō. ſ. de reg. iu. l. ꝙ qs ex ſua culpa.

☞ Condictio indebiti eſt ex equitate naturali. et ideo in ea veniunt ⁊ fructus ⁊ cetere acceſſiones naturales.

INdebiti ſoluti. †In prin. huiꝰ. l. diciṫ: ſi ſolui ancillā tibi indebite: ⁊ illa ancilla peperit non ſolum poſſum repetere ancillam: imo etiam ⁊ partum: quia indebiti condictio naturalis eſt: ſed ⁊ ſi forte ſolui fundum indebite: ⁊ illi fundo acceſſit aliquid per alluuionem non ſolū petam fundum. ſed quod acceſſit ſimiliter ⁊ ſi ſolui fundum indebite nedum poſſum repetere fundum. imo ⁊ fructus eius [ſoluti] ſub. per

ſub.per erroꝛẽ non ex certa ſcia: vt.ſ.eo.l.ſ.dixi [naturalis eſt] i. iure naturali inducta: q2 naturalis rõ ſuadet nemiñe cũ alie na iactura locupletari: vt.ſ.l.pꝑ. in codictione veniũt. ℂ Oꝛ ſignoꝛi.not.hic eſt duplex acceſſio: naturalis vt fructuũ. et iſta bene venit in condictionem indebiti: lꝫ ſit ſtricti iuris: vt.ꝭ.de vſur.l.videamus.ſ.j.ꝛ.ſ.de cõdi.ob cãm.l.cum quis. eſt acceſſio ciuilis: vt vſurarũ. ꝛ iſta nõ venit in condictionẽ indebiti. et ſic ſoluitur cõtra.C.eo.l.j.ꝛ.C.de condi.ob cau.l.quotiens.

1 ☞ Hec actio competit ad poſſeſſionem tm̃ quãdo ſola poſſeſſio eſt tranſlata ꝛ dñiũ quod ipſius poſſeſſionis occaſione acceſſit ꝛ ad proprietatem nudam ſi ſola fuit tranſlata.

1 **Sed ꝛ ſi nũmi.** † In.ſ.iſto dr. ego credebã me debere tibi.x. ꝛ i veritate nihil d̃bebã per erroꝛẽ ſolui tibi nũmos alienos: nũqd potero repetere poſſeſſionẽ eoꝝ: vt poſ.eoꝝ mihi reddaꝛ. certe ſic: qñeadmodũ ſi puto me tibi teneri ad tradẽdã poſ.rei talis ꝛ trado poſſeſ.in te: eã ꝯdicã a te. Sed qꝛ ſolui tibi alienos nũmos īdebite tenuiſti illos ꝛ vſucepiſti triẽnio: nũqd poſſum ꝯdicere a te: certe ſic: ꝛ poſſeſſionẽ ꝛ ꝓprietatẽ: ſed ꝛ ſi credebã me teneri tibi ad dãdam ꝓprietatẽ illi' fũdi: ꝛ in illo fundo erat vſufr. alienus ꝛ tradidi tibi ꝓprietatẽ ꝯdicã a te ꝓprietatẽ: nõ aũt vſumfruc. q2 erat alien' [vt vel] ꝑ ſaltum [poſſeſſio reddaꝛ] ſoluenti. qð probat tali ratione [quẽadmodũ] ꝛc. [poſſeſſionem] ſcꝫ tm̃ [condicere] ſ.ſolũmodo poſſeſſionez [feciſſem] ſ.ex poſtfacto [non poſſit] q2 tu vſucepiſti [aggerẽ] ſ.ꝑetã fundũ in me trãſferri ꝛ ꝓprietatẽ mihi dari [ꝯdicã] ſub.tm̃: q2 trãſtuli in te ꝓprietatẽ rei nõ vſumfru. ℂ Oꝛ ſignoꝛi.in.ſ.iſto ante ol'a not. ſi ſoluo tibi nũmos meos ꝑ erroꝛẽ ſi ſolui: ita ꝙ trãſtuli dñium in te condico.i.cũ ꝓteſtatione dico redde mihi: eſt eñi ꝯdicere cũ determinatiõe dicere: vt iſti.de ac.ſ.ſic itaqꝫ.ꝛ.ſ.appellam'. ſed ſi ſoluo ꝑ erroꝛẽ tibi indebite nũmos alienos: nõ trãſfero in te ꝓprietatẽ: q2 nemo plus iuris ꝛc. vt.ꝭ de acq̄r.re.domi.l.traditio.non condicã a te ꝓprietatẽ: ſed poſ.quã in te tranſtuli: vt hic. Item no.hic: lꝫ actiones non ſint poſſeſſoria iudicia: ſed interdicta: vt inſti.de interdic.in prin.aliqñ tamen actiones ſunt poſſeſſoria iudicia. nã hec cõdictio indebiti eſt recupãde poſſeſſionis: ſic ꝛ triticaria ꝯdictio eſt recuperãde poſſeſſionis: vt ꝭ.de triti.l ij.ſic ex.l.condictio.vt.C.de agr. ꝛ cẽſi.l. ſi coloni.ſm vnum intellectũ. ꝛ.C.loca.ꝛ cõd.l.ſi quis.aliqñ tm̃ condictio ex lege eſt adipiſcende poſſeſ.vt.C.de edic.di.adria.tol.l. vltima. Itẽ no.hic ſicut mutuũ reconciliaꝛ cõſumptione ꝛ vſucapiõe vt.ſ.ſi cer.pet.l.ſi a furioſo.in fi.ꝛ.l.ſeq.ꝛ.ꝭ.de iure do.l.ꝓculus ſitꝛ ꝛ indebitũ hꝫ reconciliari vſucapione: q2 ſi ſoluo indebite nũmos alienos nõ ꝯdicam ꝓprietatẽ ſed poſſeſſionẽ: ſed ſi vſucepiſti trãſlatũ eſt in te dñium ꝑ vſuca. vnde condicã ꝓprietatem ꝛ poſſeſſionẽ vt hic. ſic eſt in p̃ſcriptione ſi p̃ſcripſiſti nummos alienos: q2 ſi p̃ſcripſiſti nũmos alienos: ꝑ p̃ſcri in te transferꝛ effect' dñii. vnde ꝯdicã ꝓprietatẽ ꝛ poſſeſſionẽ: vt hic. Sꝫ ad id qð dr in.ſ.iſto opponiꝛ ꝛ ſignaꝛ ꝯ.ꝛ videꝛ ꝙ cõdi.īdebiti nõ habeat locũ ſi trãſferꝛ poſſeſſio nõ ꝓprietas: vt.ꝭ.e.l. ſi in area. Ad ſo.cuꝰ ꝯrõ: ita breuiꝛ dicetis: vbi poſ.nũmoꝝ eſt apd me ꝛ indebite ſoluo tibi: trãſfero in te poſ.eoꝝ: ꝛ eã a te ꝯdico: vt hic. ſicut ſi ſoluo tibi nũmos meos īdebite: traditione fcã in te facio eos tuos ꝛ eos a te ꝯdico: vt.ſ.e.l.j.cũ ſuis ſi. ſꝫ vbi edifico in area tua quã tu poſſides ſi poſtea trado: nõ trãſfero i te poſſeſſionẽ eoꝝ.ſ.tignoꝝ ꝛ lapidũ ꝛ ſimiliũ: cum nõ erat penes me: vt.ꝭ.de acq.poſ.l.q vniuerſas edes in pri.ꝛ.ꝭ.de vſuc.l.cũ q edes.in prin. q2 oẽ edificiũ cedit ſolo C.de rei vẽ.l.ij. ꝛ ideo non ſubueniꝛ mihi ꝑ act.vt ꝯdicã: ſed ꝑ retẽtionẽ ſic: vt in.l.ꝯ.nam plerũqꝫ ſubueniꝛ alicui per retentionẽ: cui nõ ſubueniꝛ per ac. vt.ꝭ.de do.excep.l.paulus. ℂ Oꝛ ſignoꝛi.ſup iſto.ſ. conſueuerunt formari ꝑ do. Io.ꝛ Azo.due qõnes.ꝛ prima qõ eſt talis. Ponam' ſolui tibi nũmos alienos indebite: tu ſine dolo ꝛ culpa deſiſti eos poſſidere: nũqd teneris ꝯdictione indebiti. certe ad ꝓprietatẽ nõ teneris: q2 nõ feci accipiẽtis cũ nõ eẽnt mei ad poſ.vr̃ ꝙ nõ tenearis: q2 nõ habes nec dolo deſiſti hr̃e. ꝓterea quis teneꝛ ꝯdictione indebiti: inq̄tũ eſt locupletioꝛ: vt.ꝭ.eo.l.in ſũma.ſ.ei qui. Item cũ tradidi poſ. videris obligat' ad poſ.reddẽdam. vnde ſi ꝑdit ſine culpa tua videꝛ ꝙ libereris: vt argu.ꝭ.de ver.ob.l ſi ex legati cauſa. econtra vr̃ ꝙ nõ libereris q2 ſi extant vẽdicabo eos: ſi nõ extãt ꝯdicam eos. vt.ſ.eo.l.qð indebitũ. Sed in qõne iſta põt dici ſm Iod.ꝛ Azo.qð indebitũ equiparatur mutuo: vt.ſ.dixi.ſꝫ in mutuo ita eſt ꝙ lꝫ perdas pecuniã quã tibi mutuaui tm̃ teneris: vt.C.ſi cer.pe.l.incẽdiuꝫ. ſic ergo ꝛ hic eſt ſi ꝑdidiſti poſ.nũmoꝝ tibi indebite ſolutoꝛuꝫ ad tantũdem debes teneri. ar. inſti.q.mo.re ꝯhitur ob.in prin. vel poteſt dici ſm Iac. Bal verum eſſe ꝙ indebitũ ſolutũ equiparatur mutuo: ꝗ̄tum ad hoc vt ſecuta cõſumptione incipiat eſſe debitũ: ſed vbi ſoluo nũmos alienos indebite: non videris obligatus niſi ad poſſeſſionẽ. Unde ſi nõ dolo vl' culpa deſiſti poſſidere: iniquũ eſſet ꝙ tenereris ad tantũdeꝫ. ſed ſecus eſt in mutuo: q2 tacite agitur inter me ꝛ te: vt obligeris ad tantũdeꝫ vt.ſ.ſi cer.pet.l.ij.ꝛ.l.cum quid. Sc'do cõſueuit q̄ri hic. pone ꝙ ſolui tibi rem alienã indebite ſi non compleuiſti vſuca. ꝯdicerẽ poſſeſſionẽ: ſecuta vſuca.vel p̃ſcriptio. ꝓdeſt mihi. et eſt ſil'e videre alibi ꝭ.de do.cã mor.l.ſi alienã.ꝛ.ꝭ.ſo.ma.l. ſi alienam. cuꝫ modo dicã ꝙ tu debeas mihi dare: ſed nõne ſi vſuceꝑiſti: hẽs directã rei ven. vt.C.de p̃ſcrip.xxx.vel.xl.an.l.ſi qs. ℂ Un̄ ſi a te ꝯdicaꝫ nõne poteris dicere dolo facio qð petis ꝙ reſtituturus es: vt.ꝭ.de do.excep.l.dolo. ad qð vos dicetis ſi ſoluo tibi rẽ alienã indebite mihi es obligat' ad poſ. ſꝫ ſecuta vſuc. quia occaſiõe mei res mea ꝑuenit ad te: teneris ad ꝓprietatẽ. vnde deſinis eſſe dñs. ꝛ ideo non habes rei vend. q2 rei ven. nõ daꝛ niſi dño: vt.ſ.de rei ven.l.in rem actio in prin. Unde ſi anteꝙ̄ condicam a te dicas: q̄re condicis a me. dicam: q2 es factus locupletioꝛ occaſione mei: q2 indebite tibi ſolui. Unde bonum ꝛ equum eſt ꝙ reddas: ꝛ non hꝫ locum dolo facis qð petis ꝛc. ꝛ hec vera ſunt anteꝙ̄ tradas mihi. ſi autem tradidiſſes: non haberet locum dolo facis quod petis ꝛc.

1 ☞ Solutũ anteꝙ̄ debeatur pendente dubio poteſt repeti: ſed ſi certum eſt debitum eſſe vel futurum eſſe repeti non põt.

1 **Sub cõditione.** † In.l. iſta cũ duabus.ll.ſeq. poniꝛ talis caſus. ponam' ꝙ debeo.x.ſub ꝯditiõe: ꝛ ꝑ erroꝛẽ ſoluo: nũqd poſſum repetere. Rñdeꝛ ꝙ ꝑdente cõditione repetere poſſuꝫ: ſed exiſtẽte ꝯditione nõ poſſuꝫ repetere ſed ꝛ ſi debeo tibi.x.ſub die incerta ꝛ ſoluo: die exiſtẽte nõ repetã: ꝛ ideo ſi ꝓmiſi tibi.x.cũ moriar: ꝛ ante ſoluam repetere nõ poſſum. ꝛ ita celſus ait que ſñia verioꝛ eſt. Unde ſi ꝓmitto tibi ſub conditione oĩno extitura. ſub ꝯditione puta ſi ſol orietur ſi ante ſoluo nõ repeto: ſed ſi ꝓmitto tibi ſub ꝯditiõe caſuali: puta ſi titi' erit ꝯſul. ſi ante ſoluã repetam. h.d. iſta.l.cũ duabus ſeq. videatis expoſitionẽ l're [ſub conditione] ſ.caſuali. et ſic non erat certum omnino eã extiturã repetiꝛ: vt.ꝭ.eo.l. ſufficit.ꝛ.l.iulianus. [debeꝛ] vt ſi ꝓmitto tibi.x.cũ titius erit cõſul: vt.ꝭ.e.l.ſufficit.ꝛ hoc dicit.l.ſe. [ꝙ ſi.] ſecus eſt in cõditiõe certa: vt.ꝭ.ſtati dicit. [q̃ ſñia vera eſt] q2 quẽ mori certũ eſt: vt.ꝭ.de ꝯdi.ꝛ de.l.j. ℂ Oꝛ ſignoꝛi.aliud qð dictũ eſt.ſ.e.l. ſub ꝯditiõe. verũ eſt ſi ſub ꝯditione caſuali debeꝛ: ſed ſi debeꝛ ſub cõditiõe que oĩno extitura eſt. puta ſi ſol orieꝛ ſecus eſt [lꝫ ſub alia cõditione] ſ.caſuali. [põt] ꝛ ita not.hic cũ certũ eſt cõditionẽ oĩno extiturã cõditio ꝓ pura habeꝛ: vt.ꝭ.de nouati.l.ſi pupillus.ſ.ſ. ℂ Oꝛ ſignoꝛi. dñs meus ſup.ll.iſtis fecit talem gloſſam. dixit eñi ipſe caueas tibi a gloſſis hic poſitis. nam videnꝛ ſibi inuicẽ ꝯdicere. vnde dixit ipſe. hoc rñſuꝫ itelligiꝛ de die incerta tali. q̃ an ꝛ quando extitura incertũ eſt: ꝛ tunc hꝫ locum illa gl. vt nunꝑtarũ: non alia q̃ incipit ſed nec ante ꝛc. q2 illa non põt ſtare: q2 etiam ante ſolutũ repetitur. ſi vero intelligas de tali die certa: que qñ extitura eſt incertũ ſit: non aũt eſt incertũ an extitura ſit: vt eſt exemplum.ꝭ.l.ꝓxi. ꝛ tunc abiicienda eſt glo. vt nunꝑtarũ: ſed illa ſed nec ante ꝛc. ꝛ iſta conditio eſt amplectenda.

1 ☞ Liberatio que contingit ex pena non tollit naturalem obligationem.

1 **Si pene cauſa eius.** † In prĩ. huius.l. dr. ego erã debitoꝛ tuus naturaliꝛ ꝛ ciuiliꝛ tibi obligat': ſꝫ in penã tuã erã exceptiõe liberat' ego omiſſa exceptione iſta ꝑ iuris ignoꝛantiã tibi ſolui: credẽs me tibi teneri ſoluere: nũqd poſſum repetere. Rñdeꝛ ꝙ nõ: q2 remãſi naturaliꝛ debitoꝛ ꝛ natura inhibet repetitionẽ [ꝛ id ſolutũ] ꝑ iuris ignoꝛantiã repeti nõ poteſt. ℂ Oꝛ ſubiiciunꝛ exẽpla in terminis ꝙ debitoꝛ teneꝛ naturaliter ꝛ ciuiliꝛ: ſed in odiũ cui dꝫ.i. creditoris eſt liberat' ope exceptionis [põt] no. exẽplum ſic. ſi tu impetraſti ius iniquum ꝯ tuos creditores.ſ.vt tu nõ tenereris eis ſoluere: alius pñc vti eodẽ iure ꝯ te: ſi eram debitoꝛ tuus non teneoꝛ tibi ſoluere: tñ ſi ſoluo ꝑ iuris ignoꝛantiã: omiſſa iſta exceptiõe ſolui debitũ naturaliꝛ ꝛ ciuiliꝛ. vnde nõ repeto: vt.C.ſ. qð qſqꝫ iur.l. iij.in fi. vel põt no. exẽpluꝫ alio mõ: ꝛ ſic. ſi mihi filiofa. mutuas pecuniã ſine patris voluntate: teneoꝛ tibi ciuiliter ꝛ naturaliꝛ: ſed in odiũ cum ſim tutus excep. ſenatuſcõ. mace. ſi ſoluo per iuris ignoꝛãtiam non repeto: vt.ꝭ.eodẽ.l.q excep. ſec' ſi ꝑ facti ignoꝛantiã: vt.ꝭ.ad mace.l.vlti.not.hic ꝙ naturalis obligatio inhibet repetitionẽ: vt hic. ꝛ.ſ.eo.l.naturaliter. qð eſt verum ſi ſoluitur per iuris ignoꝛantiam: vt.C.eo.l.fideicom.

1 ☞ Indebitum conſideratur etiam ex parte ſoluentis.

1 **Quãuis.** † In.ſ.iſto dr aliqñ eſt ꝙ ſoluo debitũ. tñ ſi nõ debebã poſſuꝫ repetere ſicut eſt in caſu tali. titius debebat tibi.c. mortuo titio credebã me heredẽ titii vel bonoꝝ poſſeſſoꝛẽ ſolui tibi.c. hic accipis tibi debitũ ſed indebitũ ſoluo. ꝛ heres ver' nõ liberaꝛ. vnde repetere potero cõ

dictione indebiti.n.i incõtinẽti dum ſoluo indebitũ:lʒ debitus recipias nata eſt mihi ɔdictio indebiti[competit]ſoluẽti.[veluti]ponit exẽplum.[hereditario]ſ.vo no.[ſoluerit] nomine ſuo nõ hẽditario[erit]q2 non ſoluit noĩe hẽdis:ſed ſuo: alĩs l.ſi ſoluiſſet hẽdis noĩe nõ repeteret:q2 eadẽ ſolutio nõ parit liberationẽ z obligationẽ:vt.ſ.eo.l.cũ is q pamphilũ.§.i.[competit]p ɔdictionẽ indebi.videbaẽ cõtra:vt.C.de peti.her.l.ſi de hereditate.z.ſ.eo.l.repetitio.ſed certe aliud eſt cũ putatiu⁹ heres ſoluit noĩe hereditario:vt in.l.ʒ.z.ſ.de nego.geſt.l.vltima aliud eſt cum putatiuus heres ſoluit ſuo nomine:vt hic zc.

1 ☞ Si ſoluitur indebite cõmunis pecunia pars dimidia condicitur:non cuiuſlibet corporis.

1 **Si falſo exiſtimas.** †In.§.iſto dr.credebã me debere tibi.x.z in ṽitate nõ debebã:ſolui tibi.x.v.de pecunia mea:z.v.de pecunia aliena:nunqd repetã ɔdictione indebiti:a te dimidiã pecunie mee.cõdicã z petã dari dimidiã aliene pecunie:petã poſſeſſionẽ.z ita condicã dimidiã:nõ vt corpus[nũmos] puta.x.[dimidiã]numero[nõ corporũ]cõdicam.i.dimidiã cuiuſlibet nũmi:ſed ei⁹ dimidiã ɔdicã meã rõne ꝓprietatis:q2 facta ẽ accipiẽtis:dimidiã alterã cõdicam rõne poſſeſſiõis:q2 nõ feci accipiẽtis:vt.ſ.e.l.idebiti condi.§.ſed ſi nũmi.z ita fit diuiſio numero:nõ corporib⁹.ſiĉ habuiſtis.ſ.ſi cer.pe.l.nã z ſi fur.in fi.

1 ☞ Solutum indebite per errorem circa rem repetitur.

1 **Si putem.** †In.§.iſto dr:putabas me tibi debere alternatiue ſtichũ aut pãphilũ:z debebã in ṽitate ſtichũ:ſolui pamphilũ:nunqd repetã pamphilus.Rñdeẽ q ſic[ſoluiſſe]ſub.z ideo cõdictionẽ indebiti habebo.

1 ☞ Si per plures ſoluitur indebitum in quãtitate cuilibet pro rata compecit repetitio ſi in ſpeciebus eſt electio eius qui ad reddendum tenetur.

1 **Si duo rei.** †In.§.iſto dr.duo erãt rei debendi q debebãt.x.tñ qlibet ſoluit.x.z ita ſoluerunt pariter.xx.nunqd quilibet repetet.v.Rñdeẽ q ſic.ſed qd ſi duo erant.ſ.debitor principalis z fideiuſſor.iſti pariter ſoluerunt.xx.et indebite.x.nunquid idem erit in his q in duobus reis debẽndi.certe ſic:ſed quid ſi ſunt duo rei eiuſdem obligationis alternatiue:puta ſtichi aut pamphili vel toge:aut denaria mille ſimul ſoluerunt vtrũqʒ:nunquid erit idem in eis.certe non.ſed in hoc caſu erit electio creditoris[xx.pariter ſoluerunt]ſub.z ita vna.x.ſoluerũt indebite[ſingulos qna.]i.quinqʒ.alĩs eſt.v.vñ lʒ dena hẽat duplicare:vt.ſ.de leg.i.l.ſi quis in teſtamento.quina nõ duplicat:vt hic dr[aut togã zc.]hec ẽ triplex lr̃a.vna dicit vel denaria mille:alia litera dicit:aut togam denaria mille.alia lr̃a dicit aut togã:aut denaria mille.ſi habetis denaria mille eſt antiqua grãmatica:vel dicatis q eſt denarius z eſt denariũ.denarius eſt ꝓprie nõ magnum talentũ.denariũ eſt talentũ aureũ:ſi aũt habetis denaria mille.i.duo erãt obligati dare togã:aut denaria mille ex cã donationis.alij habent denaria mille.i.duo erant obligati dare togam:z dãnati ſunt a teſtatore dare mille[impediaẽ.] ſecus eſt ſi debitor debet alternatiue z vtrũqʒ ſoluit:q2 ſicut ab initio ei⁹ eſt electio:quem velit ſoluere:ita ex poſtfacto dʒ eſſe eius electio quẽʒ velit repetere.z hoc eſt verum ſm iura.C.vt.C.eo.l.ſed quia.ſed ſecus erat olim:vt hic.z.ſ.eo.l.eleganter.§.vlti.

1 ☞ Error in facto proprio toleratur quando quis certat de damno vitando.

1 **Sed z ſi me putem.** †In.l.iſta in ſui pnc.dr ſi putabã me debere tibi.x.aut titio:et in veritate nec debebã tibi aut titio:vl'nõ debebã titio ſʒ tibi:indubitãter ſi ſolui titio ab eo potero repetere.h.d.[nõ ſic]q2 tñ tibi ꝓmiſi[potero]tanq̃ indebitũ ciuilr̃ z naturalr̃.z ita not.q vbi ſoluiẽ indebitũ:ol iure repeto:vt.ſ.eo.l.pri.i.pñ.z.ſ.eo.l.cũ is qui pamphilum.in pñ.vñ not.hic q in.l.iſta eſt tolerabilis ignorantia in facto ſuo ꝓprio.ſed videbatur ɔ̃:quaſi non liceret ei ꝑtẽdere errorẽ in facto ꝓprio:vt.ſ.ad velle.l.q̃q̃.ſed hic non eſt ita:q2 iſte hic de damno certat:ille de lucro:et non eſt par ratio zc.vt.C.de iur.deli.l.ſancimus.§.licentiam.

1 ☞ Cum ſoluitur debitũ tunc aliter q̃ debeatur ad ſoluẽtis incommodum ſi eſt incertũ:ei per actionem incerti conſulitur.

1 **Cum inter.** †In.§.iſto ponetis ita caſus in terminis.habebã duos fundos.cõueni tibi vnũ fundũ dare z tradere:z cõueni q iſte fund⁹ quẽ debebaʒ tibi tradere deberet ſer.itineris fundo meo retento.qñ tradidi tibi fundũ nõ impoſui ſerui itineris.videor tibi indebite ſoluere iter.vnde potero te cõuenire condictione incerti ad illud iter.h.d.iſte §.videatis expoſitionẽʒ lr̃e.[cum iter]id eſt ſeruitutem itineris[excipere deberem]ex cõuẽtione facta inter me z te.[tradidi]ſeruitute itineris nõ deducta [incerti cõdictio]

id eſt condictione incerti:vt ſit ꝓprium nomen actionis.vel incerti cõdicam.i.ratione ſeruitutis q̃ eſt incerta condictio cõdictione indebiti vel ſine cã.z iſte caſus qui poniẽ hic poniẽ.ſ.de act.emp.z vẽ.l.ſi tibi liberum.z facit.ſ.de ſer.vrba.predi.l.ſi binarum.z.l.i.ſed dic mihi que eſt condictio incerti poteſt dici duobus modis.vno modo vt eſt cõdictio indebiti:ſi ſoluo rem certã indebite.vt.ſ.eo.l.i.z.l.indebiti eſt incerti cõdictio:cum ſoluo tibi aliquod incertũ.puta factũ:ſicut eſt ſi debebam tibi fundũ tradere z imponere ſerui itineris z tradidi liberum.vt hic.ſic z cõdictio ſine cauſa diciẽ incerti:vt.ſ.de condi.ſi cauſa l.iij.ſic z condictio furtiua diciẽ incerti cõtra furem:vt.ſ.de cõdi.fur.l.z ideo.§.ncratius.Alij dicunt ſiue certum ſiue incertũ ſoluo indebite condicam ſed vbi ſoluo indebite certum non cognominatur cõdictio indebiti incerti:ſed vbi ſoluo indebite incertum cognominaẽ condictio indebiti incerti:q2 datur ad incertum.ſed certificãdum eſt per iudicem:vt.C.de ſen.que pro eo quod inter.profe.l.vnica.in fi.

1 ☞ Datuʒ ex cauſa tranſactionis que ſecuta nõ eſt:vel que inualida eſt repetitur.

Eleganter põpo.querit.

1 †In.l.iſta poniẽ caſus in qb⁹ qd tranſactionis cauſa datuʒ eſt poteſt repeti.ecce ſi puto me debere tibi.x.ex cauſa tranſactionis:q2 puto tranſactũ ab eo cuius heres ſum vel procurator z ſoluo tibi:quaſi ex cauſa trãſactionis debeã que facta non eſt poſſum repetere:ſed z ſi dedi tibi x.cauſa tranſactionis faciende.z ſecuta non eſt trãſactio ſimiliter poſſum repetere.ſed z ſi dedi ob tranſactionem factam:z tranſactio reſoluta eſt cõtrario pacto.ſimiliter poſſum repetere:ſed z ſi dedi tibi x.poſt rem iudicatã ex cauſa tranſactionis ſilr̃ poſſum repetere:q2 trãſactio nullius eſt momenti.ſed illud qd eſt ſolutum ex cã tranſactionis:in cãm iudicati potes retinere z compẽſare.z hoc cũ non eſt appellatũ nec appellari poteſt.ſi aũt eſt appellatũ vel reuocaẽ in dubium vtrum ſit iudicatum.vel vtrũ valeat tũc trãſac.facta vʒ.ſed z ſi dedi ob trãſactionem cã alimentoꝝ futuroꝝ factã ſiue de certo.ſilr̃ repetiẽ quod datũ eſt q tranſactio non valet[ſuſpiceẽ].i.credat.[vel ab eo cui hẽs eſt]ſub.z ita ꝓbabiliẽ ignorabat.vt.ſ.ꝓ ſuo.l.vl.[Idem puto]adiciẽ ſcd's caſus[ꝓpter quã datuʒ eſt.] vt.C.de trãſac.l.vbi.[ſed z ſi]incipit terti⁹ caſus[reſoluta ſi tranſactio]ſ.ɔ̃rio pacto:q2 fieri poteſt ɔſenſu vtriuſqʒ:vt.C.de trãſactio.l.ſi diuerſa pars.[ſi poſt]incipit quartus caſus[rem iudicatam]ſ.a qua nõ eſt appellatũ.nec poteſt appellari.vt.ſ.de tranſac.l.ſi poſt.[põt]vt in palleg.l.ſ.de tranſac.ſi poſt.ſecus eſt ſi appellatũ eſt vel appellari poteſt:vt.ſ.dicit[credendum eſt]ſub.z eo caſu ſolutum nõ poteſt repeti[que nullo remedio acceptari poteſt tranſigiẽ.] ℂ Or ſignori.ex lr̃a iſta colligunt quidã arg.q res iudicata nõ dicatur cum.ſ.x.dies poteſt appellari.vt in auẽ.de ap.z intra que tempo.l.i.ſed certe ipſi male dicunt per lr̃am iſtam.q2 hic dr res iudicata etiam ſi appellari poteſt.z ad idem facit expſſe.C.de ap.l.litigatorib⁹.Item q2 dicit.l.q per ap.extinguiẽ ꝓnunciatus.ergo eſt q extinguitur ſiue ſuſpendiẽ.vt.ſ.ad turpil.l.i.in fi.[alimẽtorum]ſ.futurorum:vt.ſ.de trãſac.l.de alimentis.[quod datum eſt] verũ tamẽ poterit retineri z compenſari in debitum ex cauſa alimẽtorum.vt.ſ.de tranſac.l.ſi poſt.in fi.

1 ☞ Exceptio tranſactionis impedit litis conteſt.z ſi omittatur non reddit proceſſum nullum z ſi poſt conteſta.incepit cõpetere reliquam partem iudicij impediet ſi opponatur z ſi nõ opponatur ſolutum poterit repeti.

1 **Si quis poſt trãſactionẽ.** †Uos habuiſtis in pñ.hui⁹.l plures caſus in quibus ſolutum ex cã tranſactionis repetiẽ.in.§.iſto ponunẽ et alij caſus.dr tu dicebas q debebã tibi.c.ego dicebã q non debebã tibi qcq̃.tãdeʒ tranſegimus z cõueni tibi dare qnquagita.tu poſt tranſa.nihilominus peti.fui tibi ɔdẽnat⁹ ʒ ne hec ſnia:rñ.q ſic.ſed illd qd ſolui potero repetere a te.nã tu videris dolo facere ſi poſt trãſac.petis a me z ſi ante litẽ cõteſt.voluiſſem opponere excep.doli:potuiſſem te repellere.ſed z ſi tranſegi tecum poſt litẽ cõteſta.ſilr̃ ſolutũ ex cã tranſac.repetã rõne doli poſtea ſecuti.nã dolo facit q poſt tranſac.petit.z lʒ ſit datũ ob cãm.z cã ſit ſecuta.tñ nõ repetiẽ.tñ q2 nõ vr̃ ſecuta cũ nõ ſteẽ tranſactioni.repetitur zc.repetiẽ ex cã tranſac.nõ poterit poſtea eũ repellere doli excep.nõ eñ dʒ vtrũqʒ locũ hẽre.ſ.repetitio z tranſactionis exceptio.ſed vnũ tm̃.h.d.iſte §.videatis expoſitionẽ lr̃e[opponere doli excep.]ſ.q ſi feciſſet repuliſſet eum.vñ no.lʒ regl'r obiect⁹ peremptorie excep.nõ impediat litis cõteſta.vt.C.de iõ.temp.pſcrip.l.emptor.fallit tñ in excep.tranſactionis z iuriſiurãdi et rei iudicate cum ſint ſpẽs dirimẽdaruʒ litium:vt.C.de trãſact.l.fratris.

l.fratris.z.ff.de iureiur.l.ſi.z.l. nam poſtea. [poſt ſecutā] id eſt poſt tranſactionē factā [petit] ſub. z ita videt dolo facere. vñ no.ꝙ nō refert ante lit.conte.vel poſt fiat trāſactio: vt.ff. de calum.l.j.§.ſi quis aūt.[ex cā donationis dedit] videbat contra q2 dedi ob cām: z cauſa eſt ſecuta: vt.ff.de condi. ob cau.l.j.ſed certe non ob.q2 non videt cauſa ſecuta cū nō ſtetur trāſactioni: vt.j.ſtatim dicit.ſane quidem zc. [exceptio] vbi dictū eſt: vt.C.de tranſac.l.qui fidem.z.ff.de pac.l.reſcriptū.§.ſi pacto.

☞ Solutum indebite in actionibus penalibus repetitur.

Si qua lex ab initio. †In.§.iſto dicit: ſi ego credebā me tibi teneri penali actione q̄ ab initio eſt in duplū vel in quadruplū cum nō tenerer z ſolui: nunqd poſſum repetere. Rñdet ꝙ ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lre [actionē] vt eſt exēplum in act.furti manifeſti z nō manifeſti: vt inſti.de ob.q̄ ex de.na.§.pena.z.C.de fur.l.de his. Unde no.ꝙ indebitū ſolutū per errorē repetit. Fallit in caſib' vt ſi ſolui ex cā q̄ creſcit p inficiationē vel ex cā tranſactionis: vt.C.e.l.ij.z.ff.e.l.in prin.z.l.eas q̄. Item fallit ſi ſoluit cā pietatis: vt.j.eo.l.cū is q pamphiliū.§.j. Item fallit ſi ſoluit p ſniam: vt.C.e.l.j.z.j.man.l. fideiuſſor.§.in oib'. Item fallit ſi ſoluit p iuſiurandū: vt inſti.de act.§.item ſi qs poſtulante. Itē fallit cū quis ſciens ſoluit indebitū z in mente hz animū repetendi: vt.j.eo.l.qs quis.z.ff.eo.l.j. Sed quare dicit lra ſi qua.l.ab initio dupli vel qdrupli ſtatuit actionē? Rñ.ꝙ ſi ab initio eſſet rei pſecutoria z ex poſtfacto penalis vel ex poſtfacto creſceret per inficiationē ſolutum nō repeteret vt C.eo.l.ea que. Sed que eſt rō quare ſolutum indebite ex cā q̄ creſcit p inficiationē non repetit. dicunt quidā ꝙ hoc eſt intelligendū qñ vere dānū dederā: ſed ratione z timore future inficiationis ſolui duplum vltra ſimplum non repeto: q2 vani timoris nulla eſt eſtimatio: vt.ff.quod me.cauſa.l.vani.z.j.de regu.iur.l.ſi quis ab alio. Sed hec non eſt bona ratio: ſed iſta eſt bona ratio.ſi alius dedit dānum z credo tibi dediſſe damnū z ſoluo tibi emendationem damni ceſſat repetitio: quia tu recipis tibi debitū.z ſi non a me.tñ ab alio eſt tibi debitum. vnde non repeto: vt.j.eo.l.repetitio.ſicut eſt ſi confiteor: vt.ff. ad l.aquil.l.inde neratius.in ſi.z.l.ſeq.

☞ Promiſſio facta a ſciente ſe non poſſe compelli tanquā indebita: non condicitur.

Si is qui perpetua. †In.l.iſta dr ſi ego debitor q ſciebam me hre aliquam exceptionē ppetuam zͣ te. pmiſi tibi pecuniā vt me liberares p acceptilationē illā pecuniam a te condicere nō potero.h.d.iſta.l. videatis expoſitionē litere [nō poteſt] z q2 ſciens ſoluit: vt.ff.eo.l.et q2 videt dediſſe ob cauſam que eſt ſecuta: vt.ff.l.pxi.§.ſi quis. nam plus forte intererat ſua ꝙ eſſet liberatus ipſo iure q̄ ope exce.q2 poſſet eſſe ꝙ omitteret exceptionē ſi ab eo peteretur: vt.j.eo.l.qui exceptionem.

☞ Pluribus ſoluentibus idem debitum ei qui vltimo ſoluit: condicitur repetitio.

Cum duo. †In.l.iſta dr: tu accepiſti mutuo x. z dediſti duos fideiuſſores poſtea ſoluiſti tria in pceſſu tpis.fideiuſſores ſoluerūt.x. qs repetet tria: certe ille q vltimo ſoluit. vnde cum tu ſoluiſti tria remanent.vij.ſi poſtea fideiuſſores ſoluerunt.x. tria fuerunt indebita. vnde ipſe repetet qui vltimo ſoluit [ſoluiſſet] ſ.primo. z poſtea fideiuſſores [quina] .i.bis quiqz [quibus] ſ.vij. [ſoluta ſunt.] z iſta vera ſunt quando fideiuſſores non pariter ſoluerunt.ſed ſi pariter ſoluiſſent ipſi duo pariter repeterent: vt.ff.eo.l.ſi pene cauſa.in ſi.

☞ Lex quando obligationi non aſſiſtit nec reſiſtit contrahitur naturalis que impedit repetitionem indebiti ſoluti: ſed quando lex reſiſtit impeditur etiam naturalis obligatio: z ſolutum repetitur.

Si non ſortem. †In princ.hu' l.dr: ſi debitor non ſoluit ſortem indebite ſed ſoluit vſuras indebitas iure ciuili: q2 nō debebat p ſtipulationem ſed debitas naturaliter: vtqz debebat eas naturaliter: q2 per pactum promiſerat illas nō potuit repetere: ſed ſi debitor ſoluit vſuras cōtra legitimū modū non poterit repetere: ſed in ſortē poterit imputare: z ſi poſtea ſoluit ſolidā ſortem q̄ſi indebite ſolutā poterit repetere. ſed ſi debitor ante ſoluit ſortem poſtea ſoluit vſuras ſupra legitimū modū: illas vſuras poterit repetere quaſi ſors indebite ſoluta. z idem eſt ſi debitor ſimul ſoluerit ſortē et vſuras ſupra legitimū modū. ſed qd erit debitor ſoluit vſuras vltra duplum: vel vſuras vſurarū p tempore futuro. nunqd poterit repetere. certe ſic. ſed quid ſi aliquis credidit ſe debere ſortem z vſuras z ſoluit. nunqd poterit repetere. certe ſic. nec poteſt ei obijci ꝙ ſciens ſoluit indebite.h.d.princip. huius.l. [ſed vſuras indebitas] q2 pmiſit citra vinculum ſtipulationis: licz indebite ſint naturaliter: q2 pmiſit nudo pacto: vt.C.de vſur.l. q̄uis [ſi ſorti debitas ſoluit] q2 natura inhibet repetitionem vt.ff.eo.l.naturaliter. [ſed ſi ſupra legitimum modum] ſcz vſurarum. z eſt legitimus modus vſurarū: vt.ff.de vſur.l.eos qui.§.j. [ſed ſorti] imputādus [ſimiliter z ſi ſoluit ex cauſa trāſacti. poſt rem iudicatam vel ex cauſa alimentorum cū trāſactio nō tenuit imputat in ſortem: vt.ff.eo.l.eleganter.in princi.§.1. [ꝙ ſi ſim vel ſoluerit] ſortē z vſuras [nec exigi poſſunt] nam vſura nulla excedit cēteſimam vſuram. centeſima vſura duplac in anno ſortem eo caſu quo poteſt peti: vt.C.de vſur.l. eos qui.§.j. vnde ſi pmittit vſura. quibus caſibus non poteſt peti indebite pmittitur: vt hic.z.j.de act.emp.z vendi.l.iulianus.§.ibidē. [quēadmodum] ſcz repetunt [futurarū vſurarū vſure] .ſ.ſi ſoluantur: vt.C.de vſur.l.pe.z vlti. [ſoluerit] .ſ.cum peteretur ab eo ſors [poteſt condicere] .ſ.vſuras ex quo non debebat ſortē [ſoluiſſe] q2 tunc non repeteret: vt.ff.eo.l.j.

☞ Indebitum eſt quando nō debetur ipſo iure vel ope exceptionis perpetue.

Indebitum. †In.§.iſto dr ꝙ aliquid dr indebitū duobus modis ſiue omnino non debetur. z tunc ſolutum poteſt repeti: ſiue debet naturaliter z ciuiliter z obſtat ppetua exceptio. z tunc ſolutum poteſt repeti. niſi ſoluatur a ſciente.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lre [indebitū hactenus ſolutū accepimus] ſub. vt repeti poſſunt vt ff.eo.l.j. [exceptionem ppetuam] ſecus ſi tpalem: vt.ff.eod.l.in diem [repeti poterit] ſub.ſi erat perpetua et fauorabilis exceptio: ſecus ſi eſſet odioſa: vt.j.eod.l.qui excep. [ſoluit] ſub.quia tunc non repetit: vt.ff.eo.l.j.

☞ In ſpeciebus ratione partis p alio indebite ſolute totū repetitur. ſecus in his que in genere ſuo recipiūt functionem.

Si centum. †In iſto.§.ponit plures caſus. primus caſus eſt talis. qdā debebat tibi.c. credebat tibi debere.cc. ſoluit fundū ducentoꝝ: nūqd poterit repetere fundū z remanebit obligat' in.c. et rñdet ꝙ ſic. nec ob.ꝙ res p pecunia ſoluta inducit liberationē: q2 illud eſt verū cū debet vel q̄tenus debet. alr aūt cū nō debet vel plus ſoluit non hz fieri compēſatio de parte rei ad pecuniam: q2 nemo inuitus in cōione dz retineri. verūtamen dum repetit fundus creditor poterit vti retentione donec.c. ſoluant. Scds caſus eſt talis. ſi debes mihi pecuniā vel oleū. z ſoluiſti maiorem modū olei q̄ deberes poteris repetere ſupfluum olei: nō totū z ideo eris liberatus. Tertius caſus eſt talis. ſi tu debebas mihi partē fundi z tu ſoluiſti mihi eſtimationē totius fundi quaſi totū deberes: tu repetes p illa parte quā non debebas eſtimationem.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lre [ſolui] .i. dedi in ſolutū [competere repetitionem] in fundo ſoluto in totum [licet enim] iuriſcon.vlp.qui fecit.l.iſtam rñdet tacite queſtioni que poſſet fieri ſibi [parere liberationem] ſub. cum ſoluit volenti z a volente z quatenus debet: vt.j.de ſo.l.ſi quis.z.j.de compē.l.j.§.an poteſt.ſecus ſi non ſoluit volenti: vt inſti.qui. mo.tol. om.obli.in princi. [non fit confuſio] .i.compenſatio [partis rei cū pecunia] q2 compēſatio fit de pecunia ad pecuniā: vt.j.de compē.l.j.nō aūt fit compenſatio de ſpecie ad ſpēm: ſed de pecunia ad pecuniā: vt hic.z.j.p ſoci.l.ſi cōuenerit [nemo igitur] hec eſt ratio [compellit ad cōionem] ſub.inchoādam: niſi rōne impoſſibilitatis: vt.ff.de rei vē.l.iij.in ſi.z.l.ſeq.§. vlti.z.ff. de noxa.l.ſi ſeruus cōis.in ſi.z ſi nemo inuitus compellit ad cōionem ineūdam: ita nec dz eam retinendā: vt.C.cōmu.diui.l.vl. [integre] .i.fundi [z obligatio] .ſ.in.c. [ager] .i. fund' [donec debita pecunia ſoluatur] z ita colligit hic ar. ſi debeo tibi pecuniam ſine pignore z res mea ad te peruenerit: potes eam retinere loco pignoris pp̄ter debitū: vt.j.dicam.q.mo.pig.vel hypo.ſol.l.j.z ſic eſt ar.p ſcriptoribus vt poſſint retinere quaternos ſcholarū ſi eis non ſoluat: vt.j.de pig.act.l. ſi neceſſarias.§.ſi pignori.z.j.de impē.in re.do.fac.l.qs dicit. eſt tamen contra arg.C.in qui.ca.pig.vel hypo.ta.con.l.ſi non illata [ſz partis] vnde repetitur: quatenus indebitum ſolutum eſt.

☞ Exceptione perpetua tutus p errorem ſoluens repetit.

Adeo autem perpetua. †In.§.iſto dr ſi debitor tuus ppetua exceptione ſoluit per errorē repetit. idem etiam ſi emi a te fundū z poſtea dānaui hrēdē meū vt te liberaret a traditione faciēda heredi meo: ſi tu ignorans liberationē tibi relictam fundū hrēdi tradidiſti: poteris fundū ab hrēde cōdicere. z idē eſt ſi dānaui herēdē meū vt te debitorē meū liberaret: et tu ignorans liberationē tibi relictā ſoluiſti. nam poteris repetere. h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lre. adeo autē perpetua exceptio] .ſ. z fauorabilis. ſecus ſi odioſa: vt.j.e.l.q exceptionē [adi

cere] habebat eñ exceptionē doli vnde poterit repetere ſi ſoluit per errorē [dānauerit] ſ. heredē vt liberet debitorem pecunie alicuius vt differat a ſuperiori [ſoluit] ⁊ hoc eſt verū: q2 repetit ſi tenuit legatū: non alr: vt. ſ. de libe. leg. l. ſi quis. §. hinc.

1 ☞ Qui ignorans mandatum reuocatū ſoluit liberatur: ſciēs non liberatur: nec indebitum repetit.

1 **Qui filiofami.** † In iſto. §. ponit caſus talis: filiuſfa. mutuauit alicui. x. de peculio ſuo. poſtea pater ademit ei peculium: ille ſuus debitor peculiaris ſoluit ei. x. nunqd liberat: Rñdetur ſi ignorabat adēptum peculiuȝ liberatur: ſi ſciebat. q2 ſciens ſoluit non poterit repetere. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [qui filiofam.] ſcȝ mutuāti. x. de ſuo peculio [ſoluit] ſ. cū poſtea pr̄ ademit ei peculiū [liberatur] ipſo iure ⁊ nō repetit: q2 eadem ſolutio ⁊c. vt. ſ. eo. l. cum is qui pamphilū. §. i. [indebitum filio] ſed patri debitū [ſoluit] vnde videt donaſſe: vt. ſ. eo. l. i. ⁊ idem eſt in ſeruo ſi ſoluo ei ignorans peculium ademptum nam liberor. ſi ſciens non: vt. ſ. de ſolu. l. ſi quis ſeruo.

1 ☞ Non poteſt quis venire contra factum ſuum ad ſui commodum etiam ex perſona alterius.

1 **Si filiuſſami.** † In. §. iſto dr: ſi filiuſfam. accipit pecuniā mutuo ſine pr̄is volūtate. ⁊ poſtea ſoluit nūmos paternos: tādem pr̄i heres extitit ſi illos nūmos vendicet poterit repelli doli exce. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [ſi filiuſfa. cōtra macedo.] ſ. q2 phibet pecuniā mutuari filiofa. vt. ſ. ad macedo. l. i. ⁊ mutuatus ꝯ mace. ꝯ volūtatem patris: vt. ſ. de mino. l. deniqȝ. §. vtrum [excep.] ſcȝ doli que patri vendicanti ſi viueret nō obſtaret: vt. ſ. ſi cert. pe. l. filiuſfa. ⁊. ſ. ad macedo. l. ſed et ſi pater. §. i. [ſubmouet] ſ. filius: ȝ vt heres patris agat: vt hic. ⁊ arg. ſ. eo. l. cum heres. §. i. in ſi. ⁊. ſ. ad mace. l. ſed iuli. §. ſed ſi filius. ⁊. C. ad mace. l. ſi permittente. ⁊ eſt ratio: q2 filius tenebatur naturaliter: nam inhibet repetitionem: vt. ſ. eo. l. qui excep. in prin.

1 ☞ Soluens indebitum ſcienter ne incidat in aliud debitum putatiuum tanq̄ indebitum repetit.

1 **Si quis quaſi.** † In. §. iſto dr: ego credebā vna tecū me in arbitrū cōpromiſiſſe ⁊ credebā me arbitrū tibi ꝯdēnaſſe ad. x. ſi ſoluo potero repetere [falſo] q2 putabat ſe ꝯdēnatum ⁊ nō erat [ſoluerit] indebitum o iure [repetere pōt] condictione indebiti: vt. ſ. eod. l. i.

1 ☞ Ab herede indebitū ſolutum in omnem euentum repetitur: ſed ſi in queſtione de hereditate ſuccumbat debitū per indebitum repetitur.

Heredi vel bonorū poſſeſſori.

1 † In. §. iſto dicuntur duo. ⁊ iſte. §. legit duobus modis: et vno modo legit in putatiuo herede ⁊ bonorū poſſeſſore: ⁊ dicit ſic. ſi putas te heredem titij vel bonoꝝ poſſeſſores: cum non ſis. ſi ſolui tibi indebitū ⁊ tu nō defendis hereditatem. i. nō dimittis hereditatem vel bonoꝝ poſſeſſionem: q2 es heres: indebitū ſolutum repetit a te. ſcdo dicit: ſi tu nō defendis hereditatem poteſt repeti nedū indebitū: imo debitū. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e: [heredi vel bonoꝝ poſſeſſori] ſ. putatiuo. [ſiquidem repeti pōt] ȝ in veritate debent defuncto: ex quo nō eſt heres teneret reddere. ℂ Or ſignori. iſte eſt verus intellect⁹ hui⁹. §. vt in eo dicat vt dixi in caſu. Legit ⁊ ſcdo mō iſte. §. vt intelligatur in vero herede vel bonoꝝ poſſeſſore. ⁊ ſm hoc no. ita caſuȝ ſi tu es verus hr̄s titij: ⁊ credebā me titio debere. x. ⁊ non debebam: ſi ſolui tibi. x. potero a te ꝯdicere: ſi tu defendis hr̄ditatē. i. nō pnūciatur ꝯ te heredē te nō eſſe: ſed ſi cū in veritate es hr̄s: ⁊ aliqs falſo pbauit te heredē nō eſſe: ⁊ ita iudex ꝯdēnat te ad hereditatē reſtituēdā debitū ⁊ indebitū auferi tibi. h. d. iſte. §. ⁊ ſm hoc exponens ita lr̄am [hr̄di vel bonorū poſſeſſori] ſub. vero. [ſiquidem defendat hr̄ditatē] i. nō pbat te heredē nō eſſe [nō defendat] vt q2 falſo pbatuȝ eſt heredē eum nō eſſe: ⁊ ſic iudex condēnauit eum ad hereditatē reſtituēdaȝ [etiā debitū ſolutū repeti poteſt] p condictionem indebiti. q. d. vbi ver⁹ heres eſt: nec pbatur ꝯ eum nō eſſe heredē indebitū ei ſolutū dȝ auferre ei iudex: ſed tanta eſt poteſtas iudicis: ſi cōdemnaret eum reſtituere hereditatem: q2 omnia debent ei auferri. ſ. indebitum ⁊ debitum: omnia alia. nam ſententia lata contra iuſ litigatoris valet ſi non appellatur: vt. C. de poſtu. l. ſi.

1 ☞ Libertus ſi opas officiales indebite preſtat non repetit. Item ſi earū eſtimationem nec in eis poteſt alius delegari: ſed ſi delegatus preſtiterit non repetet. ſi vero fabriles indebite preſtiterit non repetit eas ſed earum eſtimationem ⁊ in eis libertus poterit delegari.

2 Differētia q̄ ſit inter opas obſeqāles ⁊ artificiales vel fabriles.

1 **Libertus cū ſe putaret.** † Signori. §. iſte cōtinet valde difficilis reputari: ⁊ prima facie q̄tum ad lr̄am ⁊ caſum vr̄ difficilis: ſed ſi vos aduertatis caſuȝ ⁊ ſūmariā expoſitionē lr̄e nō videbit difficilis ȝ facilis. ⁊. §. iſte ponit quatuor caſus. pmi duo caſus loquunt in opis obſeqālib⁹. terti⁹ in fabrilib⁹: ſeu artificialib⁹. q̄rt⁹ caſus redit ad primū ⁊ ad ſcdȝ caſū. et pmus caſus eſt talis: libert⁹ quidā putabat ſe debere opas obſequiales patrono ex pmiſſione: et in veritate non debebat illas ſoluit patrono. mō q̄rit vtrū poſſit eas repetere: ⁊ rñdet q2 nō: q2 ȝ opere ille eſſent idebite ciuilr tñ erant debite naturalr: et naturalis inhibet repetitioneȝ. Scds caſus eſt talis patronus petebat a liberto opas obſequiales: dicens qualr pmiſerat ei iſte libertus dedit ei aliquid noie trāſactiōis cū opas nō deberet. modo q̄rit vtrū indebitū ſolutū ex cā trāſactionis poſſit repeti: Rñdet q2 nō. Tertius caſus eſt talis. Libert⁹ putabat ſe debere patrono opas artificiales ſeu fabriles ⁊ ſoluit eas indebite. modo querit vtrum poſſit repetere. Et rñdet q2 non illas eaſdē: ſed ei⁹ eſtimationē: q2 ſi libertus vellet ſoluere eaſdē operas nō poſſet: q2 plerūqȝ robur hoīs: etas tpis oportunitas naturalē cāȝ opaꝝ imutat. ⁊ ita hoc facit: fuit ſolutū vnū ⁊ aliud repetit: nec eñ iſtud abſurdū. nam ſic eſt alibi: ſi credo debere fundū ⁊ nō debeo ⁊ tibi ſoluo: poſſum repetere fundū ⁊ fruct⁹ eius: ſed ſi putabā me debere hoiem ⁊ illū ſolui: ⁊ tu eū alij vēdidiſti modico p̄cio ſine dolo. m. repetā p̄cium. Quart⁹ caſus eſt talis: ſi libertus putabat ſe debere opas obſeqales p̄rono: cū non deberet: ⁊ alij ſoluit volūtate p̄roni: nūqd poterit repetere: Rñdet q2 nō a patrono: q2 ei erant debite naturalr ab illo cui ſoluit: nō q2 ſibi debitū recepit [libertus] ſub. q a patrono manumiſſus eſt: vt. ſ. de iuſti. ⁊ iu. l. manumiſſiones. ⁊. ſ. de ſta. ho. l. ⁊ in ſeruoꝝ. [cum ſe putaret opas] ſ. obſequiales. naȝ primus ⁊ ſcds caſus hui⁹. l. loqt in opis obſequialibus. tertius caſus loqt in opis fabrilibus ⁊ artificialibus. [p̄rono debere] ex pmiſſione. naȝ putabat libert⁹ ſe ei pmiſiſſe ſoluere. x. opas obſequiales quolibȝ anno et non pmiſerat [libertus dȝ]. q. d. vbi libert⁹ putabat ſe debere opas ex pmiſſiōe ⁊ nō debebat: eſt indebitū ciuiliter: ſed debitū naturalr. vnde ſi ſoluit ei natura inhibet repetitionē: vt. ſ. e. l. i. vel verū debitorem. ⁊ hoc ē qđ vult dicere lr̄a iſta [ſed et ſi] incipit ſcds caſus [ſunt ſolute]. ſ. indebite [ab eo] ſ. liberto [dedit] i. tranſegit [repetere non poteſt] ſub. ille libertus illam pecuniam datam [ſed ⁊ ſi operas] incipit tertius caſus: ⁊ exponatis operas ſcȝ fabriles vel artificiales. ⁊ quales iſte ſint. ſ. dicam. [ſed fabriles] i. incertas vel artificiales certas vt pictorias [mutat]. q. d. vbi ope fabriles vel artificiales indebite ſolute ſunt nō pñt repeti eedem ope a liberto: nec patronus eaſdeȝ operas poſſet ſoluere. nam robur ⁊ etas hoīs ⁊ oportunitas tpis naturalē cāȝ opaꝝ imutāt. q. d. maior eſt opa iuuenis q̄ ſenis: ⁊ maior eſt opa hoīs in eſtate q̄ in hyeme. hoc eſt qđ ſtatim dicit. [⁊ ideo nec volens] ſub. patronus [recipiāt eſtimationē] ſiue ſint fabriles vel artificiales i. certe vel incerte [cōdicimus]. q. d. videret q2 nō deberet reddi eſtimatio opaꝝ: q̄ſi illud ideȝ deberet reddi qđ indebite eſt ſolutū: ſed certe nō eſt ita: q2 vbi ſoluit indebite ſi res extat illa dȝ reddi. hoc tñ caſu nō repetunt eedeȝ ope: ſed eſtimatio: q2 aliqſi aliud ſoluit indebite: ⁊ aliud ꝯdicit: vt in exēplis que ſequunt [vt puta fundum dediſti] mutat pſonas [nō eſtimari hoc dȝ] q. d. ego ſoluēs non repetā ſeruū ſed eſtimationē ſerui. vel pōt dici q2 nō mutat pſonas: ſed dicit vbi ſolui ſeruū idebite ⁊ tu vēdidiſti modico p̄cio ſine dolo repetā p̄ciuȝ: ȝ illū ſuū feciſti p̄cioſiorē. ⁊ hoc caſu nō detrahes illud qđ impēdiſti i ſeruo faciēdo p̄cioſiorē [ſed ⁊ ſi delegat⁹] incipit quartus caſus ⁊ redit ad primū: q2 loqt in opis obſeqalib⁹ vt primus caſus. ⁊ in iſto q̄rto caſu dr vt dixi in caſu ⁊c. [officiales opas] i. obſequiales [in artificio ſint] q2 ſunt fabriles vel artificiales: quia tūc he nō repetunt: ſed eſtimatio eaꝝ: vt. ſ. pxi. caſu habuiſtis [officialis delegat⁹] ſub. ipſe libertus [q2 natura ei debētur] i. iure gētium itroducto: naturali hoīm eqtate ſic̄ not. inſti. de re. di. §. ſinguloꝝ. nō aūt ponit hic natura p iure naturali qđ ē cōe oībus aīalib⁹ q2 aīalia nō pñt opari: q2 ius naturale eſt qđ ⁊c. vt. ſ. de iuſt. ⁊ iur. l. i. §. ius naturale eſt. ℂ Or ſignori. colligetis ex. §. iſto plura no. p̄mū not. eſt q2 naturalis obligatio inhibet repetitionē vt hic. ⁊. ſ. e. l. iul. ⁊. ſ. e. i. naturalr. Itē ex iſto §. pōt colligi q2 vbi in diuerſis iuenit eadē rō idē ius dȝ ſtatui. ná ſicut ſi libert⁹ ſoluiſſȝ opas obſeqales nō poſſet repetere: ita ſi ſoluit ex cā trāſactiōis nō pōt repetere cū ꝯuenit a p̄rono: q2 qd iuris eſt in ſolōne fcā ex cā pmiſſiōis: idē iuris eſt in ſolutiōe fcā ex cā trāſactiōis: q2 vbi in diuerſis iuenit eadē rō. ibidem iuris dȝ ſtatui. ⁊ ad iſtđ ꝯcor. ſ. ad. l. fal. l. illđ. ⁊. ſ. de ꝟ. ob. l. a titio §. idē rñ. ⁊. C. de lerdi. l. i. ⁊. C. ad. l. fal. l. vlt. ⁊. ſ. ad l. aqli. illud. Itē ex. §. iſto pōt colligi illđ no. ȝ eñ nō ſit nouū q2 vn⁹ ſoluit ⁊ alius repetat: vt. ſ. e. l. nō eſt nouū. ⁊ ita nō eſt nouū q2 vnū ſoluatur ⁊ aliud repetat. nā indebitū ſolutū ſi extat pōt ꝯdici: aſa

id eſt ſi

id eſt ſi non extat condicit̄ eius eſtimatio.vt.ſ.eo.l.q2 tantūdē. Item pōt colligi ex.§.iſto aliud not. nos dicimus p.§.iſtū.vbi quis ſoluit indebite:ſi tn̄ ille qui accipit ſibi debitū accipit ab eo non pōt repeti. ⁊ qualiter iſte.§. hoc dicit. videte in quarto caſu in quo dicitur ⁊c.vt dixi in caſu.⁊ ita vbi quis debitū ſibi recipit ab eo non pōt repeti.vt.ſ.eo.l.repetitio.⁊.C.de peti.hereditatis.l.ſi hereditatē.eſt tñ cōtra.vt.ff.e.l.ſi pene cauſa.§.1. ¶ Or ſignori ad iſtū.§.opp.⁊ videt̄ ꝙ non poſſit ſtare. hic dicit̄ ſi libertus ſoluit.x.operas fabriles vel artificiales illas eaſdeꝫ operas non pōt repetere:naꝫ vna opera eſt ſimilis cum alia. vt infra de duo.reis deben.l.nemo. Ad quod vos dicetis:vna opera eſt eadē cuꝫ alia in genere:q2 tantū valet iſta opera in genere accepta:ſicut alia:ſed opera vnius ſcriptoris non tantū valet ſicut alterius:ſic et hic erat : q2 hic ſoluta erat opera in ſpecie:vnde non eſt ſimilis cum alia.Sed denuo ad.§.iſtum opp. hic dicitur ſi libertus ſoluit opas artificiales non repetit eas ſed eſtimationē:ſed videt̄ ꝙ poſſit repetere illas eaſdē. vt.ff.de ope.ſer.l.viti.in prin. Ad qđ vos dicetis illa.l. non eſt cōtraria huic.ſed concordat.ſi qs eam bene intelligat.illa.l.dicit ſi opere ſunt ſolute non repetunt̄ opere:ſed eſtimatio earū:ita nō cōtradicit:ſed concordat:q2 promptū eſt leges legibus cōcordare.vt.C.de inof.do.l.vnica.Sed denuo opp.ad.§ iſtū.videt̄ ꝙ hic.§.eſt nullius vtilitatis: hic dicit̄ ꝙ opera obſequialis non repetitur:ſed pro deo qualiter opera obſequialis poſſet repeti cū obſequialis opera eſt aſſurgere patrono ⁊ preſtare comitiuam.vt.C.de libe.cū.l.obſequio.⁊ in auť.vt liber.decetero.§.illud vero.vnde ſi opera obſequialis in aſſurgendo: vel in ſalutando:vel preſtando comitiuā qualiter pōt repeti.videt̄ qđ ſit ridiculoſum dicere ꝙ poſſit repeti.Sed rñdeo ⁊ dico ꝙ multiplex eſt opera:vna eſt obſequialis que conſiſtit in hoc vt libertus patronū ſuum ſalutet ⁊ ei aſſurgat.⁊ de iſta non loquit̄.§.iſte.eſt alia opera obſequialis vt libertus debeat gerere negocium patroni ſui:⁊ patronū egentē alere : ⁊ de tali opera obſequiali loquitur.§.iſte. et ideo ſi libertus geſſit operas patroni ⁊ patronum aluit putans ei debere non pōt repetere:q2 eſt debitum naturaliter : et natura inhibet repetitionem. vt.ff.dixi.

¶ Sed denuo opp.ad.§.iſtum hic dicit̄ ſi libertus ſoluit operas obſequiales creditori patroni voluntate patroni non poterit repetere.Sed videt̄ ꝙ non poſſit ſoluere alij volūtate patroni.vt.ſ.de ope. liber.l.opere. Reſpon. non pōt libertus ſoluere incertas alij voluntate patroni.vt in.l.contra. ſed obſequales ſic vt hic.Et ad ſol iſtoꝝ contra. ⁊ vt plene liqueat iſte articulus ita diſtinguendū eſt vt conſueui diſtinguere:⁊ aduertatis eam:q2 plenius dicā eam ꝙ ſit ſcriptū in gloſſis antiqs vel nouis:opere alie obſeqales:alij fabriles:alie artificiales : opere obſequiales ſubdiuidunt̄: quedā conſiſtunt in faciendo : quedam in non faciendo:in faciendo conſiſtunt vt libertus aſſurgat patrono ſuo ⁊ ei comitiuam preſtet:⁊ vt eum ſalutet vt.C. de liber.⁊ eorū libe.l.pe.⁊.C.de libe.cū.l.ſolo.⁊ in auť.de ope.liber.§.illud vero. et de iſtis operis non loquit̄.§. noſter. ſunt et alie obſequiales in faciendo vt libertus gerat negocia ſui patroni:vnde ſi patronus eſt abſens ipſe libertus dꝫ negocia patroni gerere.vt.C.de neg.geſt.l.obſequio. Itē vt libertus petat tutorem patronis ſuis vel filijs patronoꝝ ſuorum qui patroni ſunt.vt.C.qui pet.tuto.l.ij. Iteꝫ opere obſequiales ſunt vt ipſe libertus alat patronū egentē:vnde ſi alit non poterit repetere q2 naturaliter tenet̄ eum alere.vt.ſ.de liber.agno.l.ſi quis.§.ſi quis a liberto.C.de ope.liber.l.i. ⁊ de iſtis operis obſequialib9 loquitur.§.noſter.vnde ſi putabat ſe debere ex promiſſiōe vel ex cauſa trānſactionis non poterit repetere ſi ſoluit : quedam ſunt opere obſequiales que conſiſtunt in non faciēdo:vt libertus non vocet patronuꝫ in ius ſine venia petita.vt.ff.de in ius voc.l.quicūqꝫ.§.pretor. Itē vt libertus non ferat teſtimonium ꝯ patronū.vt.C.de teſti.l.patronoꝝ. Item vt libertus nō proponat famoſas actionē ꝯ patronū.vt.ſ.de accuſa.l. q accuſare, C.qui accu.non poſ.l.pe.⁊.ff.de dolo.l.non dꝫ.iſte aūt ope cōſiſtentes in non faciendo differunt ab his que cōſiſtunt in faciēdo in hoc:nā opere obſequiales que conſiſtunt in faciendo nō tranſeunt ad heredes extraneos.vt.C. de ope. lib.l. liberti.ſm vnam lectu.Sed opere que conſiſtunt in nō faciēdo tranſeūt ad ſuos heredes:non mala mente exheredatos.vt.C.de oper. liber.l.pe.⁊.ſ.de ope.lib.l.ſi patronus.§.ſi nō mala.ſed obſequales que conſiſtunt in non faciendo trāſeunt ad heredes extraneos.vt.C.de in ius voc.l.venia.preterꝙ in hoc : q2 lꝫ actio de dolo non detur ꝯ patronū.vt.ff.de dolo.l.non dꝫ.bene daṫ cōtra heredē extraneū.vt.ff.de dolo.l.⁊ heredibus. ⁊ eſt rō:q2 in actione de dolo q̄ daṫ ꝯ patronū q̄rit̄ de pfidia illi q̄ daṫ contra heredes:querit̄ de titulo.vt.ff.de dolo.l. ſabin9. Reſtat vt videamus de opis fabrilib9 ſeu artificialib9:⁊ fabriles vocantur incerte:artificiales dicunt̄ certe magiſtraliter : nā licet nobis fingere vocabula.vt.C.de ꝯſti.pec.l.ſi.⁊.ĵ.de leg.ĵ.l.ſi qs in fundi.q2 plura ⁊c.vt.ĵ.de preſcri.vb.l.naturalis.ll. vero vocāt aliqñ opas incertas artificiales:aliqñ vocāt certas fabriles.

2 ¶ †Et no.inter opas obſeqales ex vna parte: ⁊ artificiales vł fabriles ex alia:ſilitudinē ⁊ diſſilitudinē:in hoc eſt ſilitudo: q2 ſicut opa artificialis ſeu fabrilis debetur in cōpenſationē boni qđ fecit patronus liberto:ita obſeqalis. Itē eſt ſilitudo in alio q2 ſicut opa obſeqalis ꝯſiſtēs in faciēdo non trāſit ad heredes extraneos.vt.C.de ope.lib.l.liberti.ſm ſcđam lect.ita artificialis ſeu fabrilis:habēt eū diſſilitudinē in hoc: nā opa obſequialis debet̄ patrono ſine ol interpoſitiōe: vt hic. ſed opa fabrilis ſeu artificialis cū interpoſitiōe.vt.C.de ope.lib.l.j. Item differunt in alio. q2 opera fabrilis ſeu artificialis dicit̄ diurnū offm̄ vt.ĵ.de ope.lib.l.j.ſed obſeqalis pprie eſt honor.vt in ꝓlleg.§. in auť.vt liberti decetero.§. illud. Itē differūt in alio opa obſeqalis debet̄ patrono q manumittit ex neceſſitate vt.ff.de in ius voc.l.patronū.in fin.ſed opa artificialis vel fabrilis non.vt C.de ope.lib.l.ij.⁊.l.mater.⁊.ĵ.de bo.lib.l.cerdonē.⁊.l.q ex cauſa. Itē differūt in alio:ecce ſi opa obſequialis ſoluat̄ indebite nō pōt repeti:vt hic:ſed opa artificialis vel fabrilis ſic.vt.ĵ.de preſcrip.verb.l.pe.⁊.ĵ.de ope.lib.l.ſi. reſtat videre ſimilitudinē ⁊ diſſilitudinē inter opas artificiales ex vna parte : ⁊ fabriles ex alia:⁊ eſt ſilitudo in hoc:q2 vtraqꝫ diurnū offm̄ eſt.ĵ.de ope.lib.l.j. Item in alio eſt ſimilitudo:q2 ſicut opera artificialis dꝫ imponi iureiurando vel ſtipu.ita fabrilis.vt.ĵ. de ope.libe.l.vt iuriſiurandi.⁊.ĵ.de lib.cā.l.viti. Item in alio eſt ſimilitudo: q2 ſicut opa artificialis nō tranſit ad extraneū heredē:ita fabrilis vt.ĵ.de verbo.ſig.l.ſciendum. Diſſimilitudo eſt in hoc:⁊ in ſeptem:in ſtipulatione:in ceſſione:in petitione:in mora: in exhibitione:in ſolutione: in tranſmiſſione. In ſtipulatione differt ecce operas incertas poſſuꝫ demū mihi ſtipulari nō alij: vnde cū manumitto ſeruum meū impono.x. operas fabriles:poſſuꝫ dicere promittis mihi dare.x.operas fabriles :non autem poſſuꝫ alij ſtipulari.vt illud colligit̄.ĵ. de ope.lib.l.ſeruus patroni. §.ſi.cum duabus legibus ſequentibus: ſed operam artificialē id eſt certā ſic poſſum ſtipulari mihi ⁊ alij:dicēdo: pmittis mihi aut titio dare.x.opas pictorias.vt.ĵ.de ope.lib.l.ope. ⁊ in tali ligatis valet ſtipulatio.non q̄tum ad actionem querendā: ſed vt adiecto poſſit ſolui.⁊ eſt ratio quare operas incertas mihi tm̄ poſſum ſtipulari : opas vero certas poſſum ſtipulari mihi ⁊ alij:nā cū ſtipulor mihi ⁊ alij in pſona adiecti non tꝫ ſtipulatio vt ei queratur obligatio.vt inſti. de inuti.ſtipu.§.alteri. ſed tenet in perſona adiecti vt ei poſſit ſolui.vt.ĵ. de verb.obli.l.ſi. §.pe.Sed vbi ſtipulor incertas opas mihi ⁊ alij nō tenet ſtipulatio q̄tū ad actionē in pſonā adiecti querēdā:q2 alteri ſtipulari ⁊c.q̄tū ad ſo.faciendā non tenet ſtipulatio in pſona adiecti: quia eſt incertū quid debeat ſolui.Uel poſſum reddere aliā rationē: ideo incertas non poſſum ſtipulari mihi ⁊ alij. nam ille eedē opere que debent̄ patrono debēt ſolui adiecto. Sed vbi ſtipulor incertas ſi poſſint ſolui adiecto: nō debent̄ eedem adiecto:q2 debent̄ patrono in genere ſi ſoluantur adiecto nō ſoluuntur eedē:q2 ſoluunt̄ in ſpecie:ſed vbi debent̄ certe poſſunt ſolui adiecto: q2 eedē vident̄ ſolute.vt.ĵ.de oper.libe.l.qui alie. Itē opere fabriles ⁊ artificiales differūt in alio ſtipulatione: nā ſeruus patroni pōt ſtipulari ſibi ⁊ patrono ⁊ ſimpl'r operas certas ⁊ incertas nō pōt ſtipulari ſibi.ĵ.de ope.libe.l. ſeruus.⁊ ĵ.de ſtipu.ſeruo.l.pe.ſed illud falſum:q2 ſiue opere ſint certe vł incerte nunꝙ ſtipulat̄ ſibi ſꝫ patrono vł ſimpl'r.vt.in.l.ꝯ.pall. Differūt in ceſſiōe:q2 opere certe veniūt in obligatiōe ex quo pmiſſe ſunt:⁊ ſi indicte non ſint: ſed incerte:niſi nō fuerint indicte:vt q2 dicet patronus liberto. amice tu debes mihi.x. opas fabriles volo vt preſtes mihi ſcriptorias vel aratorias.vt.ĵ. de ope.lib.l.cū patronus.in prin.⁊.l. quotiens.⁊ eſt rō diuerſitatis:nā cum patronus ſtipulat̄ opas incertas videt̄ tacite agi inter patronū ⁊ libertū vt non ſoluat iſtas opas niſi cū indixerit:q2 incertū eſt quales operas ſoluat: ſed certe ideo veniunt in obligatione etiā ſi indicte nō ſunt:q2 videt̄ tacite agi vt ſtatim ſoluat:⁊ ipſe libertus ſcit quales opas dꝫ ſoluere: vnde nō dꝫ certiorari.vt.ĵ.de act.empti.l.j.in fin. Uel pōt aſſignari alia rō:q2 opere incerte nō ſunt in rerū natura anteꝙ indicant̄.ſed certe ſic.vt.ĵ.de ope.lib.l.ope in rerū.⁊ arg.ff.ſi cer.pet.l.certus ⁊.ĵ.de verb.obli.l.inter ſtipu.in prin.ideo q2 nō ſunt in rerū natura nō veniūt in obli. niſi cū fuerint indicte:ſꝫ certe ſic veniūt in oblig. anteꝙ ſint indicte.⁊ id qđ in oblig. eſt poſſumus ſtipulari.vt.ĵ.de vb.obli.l.liber hō.⁊.l. ſi qs ita ſtipulatio fuerit. ⁊.C.de ꝯtrahen.ſtipu.l.nō moriturū. Item fabriles ⁊ artificiales differunt in petitiōe.ecce certe ope.i.artificiales cū cedit dies pñt peti ex quo promiſſe ſunt.vt.ĵ.de vb.obli.l.cōtinuus.§.cū ita.ſꝫ ope incerte nō ſtatim cedit dies q̄tum ad petitioneꝫ: ſed demum cum fuerint indicte.vt.ĵ.de oper.libe.l.ſed hoc lege.§.

⁊ hoc interdictū. Et eſt rō diuerſitatis: qꝛ ope incerte nō ſunt in rerū natura: ſed opere certe ſic. ⁊ id quod in rerū natura nō eſt nō pōt peti cū non pōt conſiſti obligatio vel actio. ff. de verbo. ſigni. l. cedere. Reſtat vt videamus diſſimilitudinē in mora. ⁊ in hoc differūt ſi libertus promiſit opas incertas et dedit fideiuſſorē: fideiuſſor tenetur ex mora liberti: non ex ſua: ſȝ vbi certas deberet ⁊ dedit fideiuſſorem: tunc ex mora liberti: ⁊ ex ſua. ⁊ ff. de ope. liber. l. libertus. Et eſt rō diuerſitatis: qꝛ opera incerta cuilibet facto ↄparaſ: ſed vbi aliqs fideiubet pro alio qui promiſit aliqd facere fideiuſſor ex mora ſua non pōt conueniri. ff. de verbo. oblig. l. cū filius. §. j. qꝛ cum non debeanſ niſi fuerint indicte liberto: non tenetur ex mora ſua. Sed vbi libertus promiſit operas certas ⁊ dedit fideiuſſorē. ideo fideiuſſor teneſ ex mora ſua: qꝛ circa opa ſua ↄparaſ pecunie legate. vt ff. de verb. obli. l. duobus. ⁊. ff. de verbo. obli. l. mora rei. Itē differunt in exhibitione. ⁊ dixerunt Jo. ⁊ Azo. nā libertus opas certas dȝ preſtare victu ⁊ veſtitu patroni. ff. de ope. liber. l. pen. nā dicit illa litera. ſi alij eduntur voluntate patroni veſtri: apparet ꝙ loquiſ in artificialibus. ff. de ope. lib. l. opere in rerum. ſed opere incerte preſtabunſ a liberto ſuo victu ⁊ veſtitu. vt. ff. de ope. lib. l. ſuo. ⁊. l. aut. ⁊. l. impon. ita dixerunt do. Jo. ⁊ Azo. Sed queriſ ab eis que eſt rō diuerſitatis. nullam reddunt. ſed do. meus reddit eam: ⁊ nunc libertus qui teneſ ad opas incertas obligatus eſt in genere: ⁊ fit immunis. vnde cū in hoc releueſ in alio grauaſ. videlicet vt preſtet eas victu et veſtitu ſuo vt. ī. de iureiu. l. eum qui. in princi. Sed libertus qui teneſ ad operas certas obligatus eſt in ſpecie. ⁊ ſic teneſ in plus. ⁊ ideo cū in hoc caſu graueſ: in alio releuari dȝ. ſ. vt victu ⁊ veſtitu patroni eas preſtet: ⁊ hoc ꝓbat ꝑ tale ſimile: emptor teneſ vēditori ad precium in genere: nō autem ad iſtos nūmos in ſpecie ⁊ ideo grauaſ in hoc qꝺ tenetur facere precium accipiētis. Sȝ venditor teneſ ad certā rem. ſ. ad rem venditā. ⁊ ideo cum in hoc graueſ releuatur in alio: qꝛ non teneſ facere accipiētis. vt ff. de actio. emp. l. ex empto. in prin. Sed vos dicetis totum cōtrarium vt dicamus operas certas dȝ libertus preſtare ſuo victu ⁊ veſtitu. vt in. l. ſuo. ⁊. l. aut. ⁊. l. impōi. ſed incertas victu et veſtitu patroni. vt. ff. de ope. lib. l. j. Nec obſt. illa litera que videtur innuere ꝙ alij debent ſolui voluntate patroni: qꝛ debet ita intelligi vbi libertus promiſit operas incertas dȝ ali: ſicut ſi patronus conduceret ab alio. ⁊ ꝙ ita debeat intelligi. probatur. ff. de ope. li. l. quod niſi. in prin. Et eſt rō quare opas incertas debent preſtare victu ⁊ veſtitu patroni: certas nō: ideo qꝛ vbi dȝ preſtare operas certas ſibi potuit prouidere de expenſis: ſed in incertis non. arg. ī. ſi cer. pet. l. quod te. Vel pōt dici ꝙ in hoc non eſt differentia inter incertas ⁊ certas. concordabis. ll. iſtas que videntur diſcordare vbi libertus eſt ſoluendo hoc caſu operas certas ⁊ incertas dȝ ſuo victu ⁊ veſtitu preſtare. vt. l. in ſuo. ⁊. l. aut. ⁊. l. impon. Sed vbi non eſt ſoluendo: ſiue certe: ſiue incerte ſint: hoc caſu debent preſtari patrono a liberto victu ⁊ veſtitu patroni: vel dȝ cedere tātum temporis infra quod poſſunt lucrari. vt. ff. de bo. lib. l. pe. Itē differūt opere artificiales ⁊ fabriles in ſolutione: nā ope certe poſſunt ſolui alij voluntate patroni: ſed incerte non. ff. de ope. lib. l. ope in rerum. in prin. ⁊. §. fin. Et eſt rō diuerſitatis: qꝛ in operis incertis cōſideraſ dignitas liberti ſoluentis ⁊ patroni. ff. de oper. liber. l. eius. Sed ſi diceremus qꝛ opere fabriles poſſint ſolui alij hic emergeret abſurditas: nam patronus eſt clericus: libertus eſt ſcriptor: ſi ſoluit patrono dȝ ſoluere conſiderata dignitate liberti ⁊ patroni: quia ſoluet ſcriptorias: ſed ſi poſſint alij ſolui: qꝛ ſi clericus patronus velit vendere iſtas operas militi. diceret miles patronus tuus vendidit mihi. x. operas in gñe. ſum miles aſcende dextrarium meum ⁊ vade ad talem locum: qꝛ ibi diciſ eſſe haſtiludium. vnde volo vt preſtes. x. operas ſcutiferas. dicit libertus: non imponatis mihi: qꝛ non poſſum videre hoīes armatos. dicit miles quales operas vis preſtare: domine ſum ſcriptor veniatis ⁊ accipiatis. x. operas ſcriptorias. hoc caſu ſi diceremus ꝙ preſtenſ. x. opere ſcutifere non cōſideraſ dignitas liberti q̄ dȝ conſiderari vt dictū eſt ꝙ preſtet ſcriptorias non conſideraſ patroni dignitas ꝗ emit. Vel poteſtis dicere ꝙ opere artificiales differunt in alio: in ſolutione incerte non poſſunt ſolui pro parte. vt. ff. de ope. lib. l. iij. in princ. ⁊ in fi. Sed certe ſic. ff. de ope. lib. l. ſi qñ. Item differūt in tranſmiſſione cuȝ patronus ſtipulaſ a liberto operas: aut ſibi et filijs ſuis aut ſibi ⁊ heredibus ſuis: aut ſimpliciter: ſi ſtipulaſ ſibi ⁊ liberis ſuis: qꝛ dicit ꝓmittis mihi dare. x. operas et filijs meis. hoc caſu ſiue ſint certe: ſiue incerte tranſeunt ad heredes filios pro equalibus portionibus; non pro portionibus hereditarijs: ⁊ petunſ a filijs directa actione. ff. de ope. lib. l. ſi qs operas. et. l. iureiur. §. liberi. ſi autē liberi non extiſſit heredes patri. hoc caſu tranſeunt ad liberos pro equalibus portionibus ⁊ non petunt directa actione: ſed vtili. arg. ff. de verb. oblig. l. quocunqȝ modo. §. ij. ⁊ incipit ſi quis. ſi aūt ſtipulaſ ſibi ⁊ heredibus ſuis dicit Jo. certe opere tranſeunt ad extraneos heredes: ſȝ incerte non: ſicut vbi ſtipulaſ ſimplr ⁊ pro ſe. vt. ff. de ope. lib. l. cerdonē. ⁊. ff. de bo. lib. l. qui ex cā. Vel qꝺ verius eſt vbi ſtipulaſ ſibi ⁊ heredibus ſuis: certe ⁊ incerte trāſeunt ad heredes ſuos: qꝛ dicit lex ſi ſimpliciter ſtipulor vſumfru. dari non tranſit ad heredes: ſed ſi ſtipulor mihi ⁊ heredib9 meis tranſit. vt. ff. de vb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. ſi qs vti. Nec obſt. qꝛ. ē. dictū eſt qꝛ non poſſum operas incertas alij ſtipulari: verū eſt alteri extraneo: ſed heredibus noſtris ſic licet ſtipulari. vt. ī. de pac. l. ſuus. ⁊. l. heredi. §. iul. non obſt. l. cerdonē. ⁊. l. qui ex cā. qꝛ. ll. ille ita intelliguntur: ſi aliquis eſt rogatus manumittere ſeruum in teſtō ex cā fideicō. ⁊ dicit teſtator qꝺ ei dȝ imponere opas: hoc caſu ſi fuerunt impoſite vel non fuerunt impoſite non debenſ. vnde qui manumittit ex cā fideicō. ⁊ dicit teſtator ꝙ ei dȝ imponere operas nō pōt. vt. C. de ope. li. l. mater. ſi aūt ſtipulaſ opas ſimpliciter. hic dicetis ſiquidē opere ſunt incerte nō tranſeunt ad heredes extraneos: ⁊ ſi lis ſit conteſt. ff. de ope. lib. l. ſi operarum iudicio. niſi fuiſſent in dānatione deducte. vt. ff. de ope. lib. l. q libertus. §. non ſoluȝ. Sed nunquid incerte opere tranſeunt ad filios. Dixit Azo ⁊ bene ꝙ ſic: etiā ſi ſint exheredati: nō tamē mala mente. ff. de ope. lib. l. ſi operarū. ff. de acqui. here. l. pro herede. §. ſi quis ex his. Et eſt rō quare incerte non tranſeunt ad heredes extraneos: ſed ad filios. nam extraneus heres ſi non eſſet heres non eſſet patronus. ff. de verbo. ſigni. l. licet. §. j. Sed qualiter qñ patronus eſt ſtipulatus operas tranſeunt ad ſuos heredes cum ſtipulatus eſt ſimpliciter. hoc caſu tranſeunt ad ſuos extraneos dumtñ ſint heredes per ſe non per alium. infra de ope. lib. l. cum patronus. ⁊. l. a duobus. in princ. ⁊ in fine.

¶ Or ſignori do. Hugo. diſcordauit ab Azo. do. Azo dixerat vt. ē. dictum eſt ſed do. Hugo dicebat opere incerte tranſeunt ad ſuos extraneos: dūtamen ſint heredes per ſe non per aliū ff. de ope. lib. l. cuȝ patronus. §. libertus. ſed opere certe tranſeunt ſiue ſint heredes per ſe vel per aliū. vt. ff. de ope. libert. l. a duobus. in prin. ⁊ in fi. nec obſt. §. ſi quis ex his. ⁊. l. ſi operarū. quia loquuntur cum ſtipulatus eſt ſibi ⁊ heredibus ſuis. Sed iſtud nō placet dño Odof. qꝛ dicit inuenio. l. ꝙ opere certe trāſeunt ad ſuos extraneos ſi ſunt heredes ꝑ ſe nō per alios. vt. ff. de verbo. ſign. l. ſciendum. vnde dicit Odof. ſentio cum dño Azone.

¶ Or ſignori ſi habetis iſtam diſtinctionē habetis quicquid tractatum eſt a modernis ⁊ ab antiquis.

Si decem aut ſtichum. In. §. iſto dr. ego per ſtipulationē promiſi tibi dare. x. aut ſtichū. ⁊ ſic alternatiue: poſtea ſolui tibi. v. nunqd illa. v. repeto. dicit iuriſcon. queſtio iſta deſcendit ex hoc: aut liberor in iſtis. v. quo caſu ſolutis. v. nō repeto: aut non liberor: quo caſu repeto. Sed qd dicemus in dubio. rñ. iuriſcon. eſt dicendū ſi primo ſolui. v. ⁊ poſt illa. v. ſoluta ſoluaȝ alia. v. liberor: nec vltima. v. vel alia. v. repeto: ſed ſi poſt. v. ſoluta ſtichū ſoluā repetā illa. v. qꝛ indebite ſoluerim: qꝛ illa vltima ſolutio cōprobat vtrū ꝑma fuerit indebita vel nō: ſed ⁊ ſi debeo ſtichū aut. x. ⁊ ſoluo prima. v. ⁊ poſtea ſtichū: ⁊ creditor vult magis habere. v. ꝙ ſtichū. ſilr. v. poſſum repetere: ſȝ qd ſi debeo. x. aut ſtichū ⁊ volo ſoluere. v. de. x. ⁊ partē ſtichi. nūqd poſſum hoc facere: certe nō: ſȝ ⁊ ſi decedas plurib9 heredibus relictis nō debeo ſoluere vni ex heredib9. v. alij partē ſtichi: ſicut ſi decederet ꝓmiſſor relictis plurib9 heredib9 nō dȝ vnus ſoluere. v. alter partē ſtichi: ſȝ ⁊ ſi debeo. x. aut ſtichū ſi erat electio mea quē veliȝ ſoluere mea dȝ eē electio quē velim mihi reddi: nō tu. h. d. §. iſte. videatis expoſitionē lr̄e [ſi. x. aut ſtichū ſtipulat9 ſoluā. v.] ſub. ego debitor nā ſtipulatori ſolui: ⁊ iō vos legetis ita lr̄aȝ. [ſi. x. aut ſtichū ſtipulat9] .i. ſtipl̄one aſtrict9: ⁊ ſub. ego ſoluā. v. iſta expoſitio notaſ alibi in auſ. de equa. do. §. j. col. vij. nā ꝓprie dr̄ creditor: ſtipulator ſic ⁊ alibi improprie ſumiſ creditor. ff. de ſol. l. cū his. vl̄ legatis ita [ſi. x. aut ſtichum ſtipulat9] ſub. fuerit aliqs a me [ceſſat ↄdictio] qꝛ eadē ſolutio non parit liberationē ⁊ obligationē. vt. ff. de ſol. l. cū his. §. j. [⁊ ſi preſtiterit] .i. ſoluerit [reſidua. v.] .i. priora [ꝑſtitiſſet] .ſ. debitor qui primo ſoluerat. v. [cōprobabit] .i. declarabit [ſoluere ſ] ſed videſ ſi debeo. x. aut ſtichū ꝙ poſſuȝ ſoluere. v. aut partē ſtichi vnde videſ ↄ. ff. de accepti. l. qui hoīem. Ad qꝺ pōt dici ꝙ in. l. illa non prohibetur ſi ſolui quinqȝ: quin poſſim ſtichum totuȝ ſoluere. Vel pōt dici ꝙ ibi poniſ diſtinctio. l. non hoīs. qꝛ promiſi quinqȝ tantum: aut ſtichum tantum: vnde pro parte ſoluta a parte liberatur. vt. ff. de verb. oblig. l. ſi ita ſtipulatus. §. j. ⁊. ff. de ſolu. l. ſi ſtipulatus. §. j. ſecus eſt ſi deberem hoīem in gñe vt. ff. de verb. oblig. l. ij. §. quedam. [cōdictionem .i. repetitionem] [quamuis vtroqȝ] .i. ſticho. ⁊. x. mihi. ſ. creditori [arbitrarium daretur] ⁊ ita videtur hic quod accipiens habet arbitrium

quod

quod velit retinere. ſed l. ꝯdicit. q dicit ꝙ electio eſt debitoris vt. C. e. l. pe. Ad quod pōt dici qđ hic dicit per marcellum ibi corrigit per Juſtinianū. Uel dicatis ſi promitto ſtichū aut. x. ⁊ ſicut mea eſt electio quē velis ſoluere: ita mea erit electio quē velim repetere. vt in. l. contra. ⁊ arg. ſ. de iure do. l. plerunq; ſi tua erat electio. qꝛ promiſi tibi. x. aut ſtichuꝫ prout velles ſicut ante erat arbitriū quē velles petere: ita in redditione [vtriq;] ſcilicet heredi [ſolui] ſub. imo oportet ꝙ vtriq; heredū ſoluantur alia. v. vel ꝙ ſoluat ſtichus. vnde ſi queratur quid iuris ſit dicendum eſt id quod modo dixi in ſuperiori reſponſo.

☞ Promiſſuꝫ in certo loco ſicut poteſt vbiq; peti: ita ſolutum indebite certo loco non obſtante errore ſoluentis.

Ui loco. †In. l. iſta ponit talis caſus. credebā me obligatum dare tibi. x. mutine. ⁊ non erā. ſolui tibi. x. mutine. tu habes domiciliū Bono. nolo te conuenire mutine ſed bono. nūquid hoc potero facere. certe ſic. nō enim qđ credebā me teneri mutine impedit quin poſſim te conuenire in alio loco idoneo. h. d. iſta. l. videamus expoſitionem litere [quodlibet] .ſ. idoneo. vt. ſ. de eo quod certo loco dari oportet. l. j. ⁊. ſ. de cōſti. pecu. l. j. §. ait pretor. ⁊. ꝟ. de iudi. l. eum qui [ſequentur] .ſ. locum in quo eſt indebite ſolutum.

☞ Tutus exceptione rei iudicate ſoluens non repetit.

Ui deſ ſi male. †In. l. iſta dicit. tu debebas mihi naturaliter ⁊ ciuiliter. x. ⁊ probaui te debitorem in. x. iudex abſoluit te: nō appellaui. poſtea illa. x. mihi ſoluiſti. nunquid poteris repetere. certe non: qꝛ naturaliter debebas ⁊ natura inhibet repetitionē: nō pōt: qꝛ naturaliter remāſit debitor: ⁊ natura inhibet repetitionē. vt. ſ. eo. l. iul. verū debitorē.

☞ Pupillus prodigus ⁊ furioſus indebite ſolutum repetunt etiam vbi alius non repeteret.

Interdum perſona locuꝫ facit repetitioni. †Signori ad euidentiam huius. l. iſtud no. ſi maior. xxv. an. ſoluit debitū naturaliter indebitum ciuiliter per iuris ignorantiam nō repetit. vt. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. cum quis. ⁊. C. ad legem falci. l. error. hoc pmiſſo no. ita caſum. pupillus ſine tutoris autoritate ſoluit debitū naturaliter indebitum ciuiliter per iuris ignorantiaꝫ inde eſt ſi furioſus vel prodigus ſoluit. nunqd iſti poterunt repetere. Rñdet iuriſconſul. lꝫ regulariter veruꝫ ſit ꝙ maior. xxv. ſoluit naturaliter debitū ciuiliter indebituꝫ qđ non pōt repetere. tamen interdum perſona locum facit repetitioni. ⁊ ideo ſi pupillus vel furioſus: vel prodigus ſoluit debitum naturaliter ciuiliter indebitum poſſum repetere: ſi extat pōt vendicari ſi conſumpta eſt pecunia ſoluta pōt cōdici. h. d. iſta. l. videamus expoſitionē litere [interdum perſona locum facit repetitioni] .q. d. regulariter ſi ſolutum eſt a maiore. xxv. an. debitū naturaliter indebitum ciuiliter per iuris ignorantiam non poſſit repeti. vt C. de iur. ⁊ fa. igno. l. cū quis. cum ſuis ſimilibus. ⁊ exponatis [perſona] .i. beneficium perſone. vt puta. ſi pupillus. accipias quod eſt infra [ſoluerit] et dicit pupillus maſculus minor xiiij. ann. femina minor. xij. vt inſti. qui. mo. tute. fini. in fi. dicit furioſus qui omni caret intellectu. vt. ꝟ. de offi. preſi. l. diuꝰ. vel is cui bonis interdictū eſt. vt prodigo. vt. ſ. de verb. obli. l. ſi is cui [ſoluitur] per iuris ignorantiam. ⁊ ſoluitur vt dixi debituꝫ naturaliter indebitum ciuiliter. vendicabuntur. a pupillo: vel a furioſo: vel a prodigo etiam ſine oi reſtitutione [cōdictio locum habebit] ſine cā. ſ. ⁊ hoc caſu locum habebit condictio in perſona pupilli demum reſtitutione petita in perſona furioſi vel prodigi ſine reſtitutione. ¶ Or ſignori ad. l. iſtam oppo. et videtur ꝙ non poſſit ſtare iſta. l. ⁊ videtur velle facere gratiaꝫ tribus perſonis. ſed videtur ꝙ in perſona pupilli: vel furioſi: vel prodigi nullam faciat gratiam. nam aut iſti ſoluerūt debitum: aut indebitum: ſi debitū: ſi ab initio eſt tranſlatum dominium non poteſt repeti: qꝛ eadem ſolutio ⁊c. vt. ſ. de ſolu. l. qui hominē. in fi. ⁊. ſ. eo. l. cū is qui. Si autē ab initio non eſt tranſlatum dominiū: ſed poſtea eſt conſumpta pecunia dñium eſt tranſlatum conſumptione ſecuta. vt. ꝟ. ſi cer. peta. l. non oēs. in fi. ergo videt ſi conſumpta eſt pecunia ſoluta ab ipſo pupillo: vel furioſo: vel prodigo ꝙ non poſſit repeti: qꝛ quo caſu tranſlato dñio ab initio non datur condictio. eodem caſu ab initio non tranſlato dñio: ſed ex poſtfacto non datur repetitio. vt. ꝟ. ſi cer. per. l. ſi filius. ⁊. ſ. de ſolu. l. qđ ſi forte. Si autē indebitum ſoluerunt ab initio ſimiliter nullam facit eis gratiam: quia ſi maior eis ſolueret poſſet repetere. vt. ꝟ. eo. l. i. vnde qualiter iuriſcon in. l. iſta facit gratiam iſtis perſonis. Rñ. facit gratiam qꝛ ſi maior ſolueret debitum naturaliter: indebitū ciuiliter nō poſſet repetere. vt. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. cū quis. tñ hic eſt ſpecíale ꝙ poſſint repetere. vt. ꝟ. de mino. l. illud. ⁊. C. ſi aduerſus ſolu. l. indebito. ¶ Sed denuo oppo. ad. l. iſtā. tu dicis mihi. ⁊ iſte eſt verus intellectus ſi ſolutū eſt a pupillo pecunia cōſumpta repetit: demū reſtitutione petita. tñ videtur ꝙ pupillo hic ōs proficiat. nā ſi pupillus peteret in integrū reſtit. hoc caſu. ſicut cōceditur reſtitutio vt naturalis obligatio reſtituat ei aduerſus pupilluꝫ. qꝛ vt. C. ſi aduerſus tranſa. l. j. ⁊. ꝟ. de minori. l. quod ſi. §. reſtitutio. ſi fieret reſtitutio vltro citroq;. hoc caſu facta reſtitutione non proficiet pupillo: cum ipſe repeter. dicet creditor. nol. aliqd dicere tu es meꝰ debitor. ⁊ ex alia cā naturaliter. vt tibi obiicio cōpenſationē. vt. ꝟ. de cōpen. l. ij. ⁊. ꝟ. de neg. geſt. l. iij. § pup. ſed rñ. hic enim pupillus non tm̄ ad hoc reſtituit vt poſſit repetere. ſed reſtituit ad hoc vt poſſit repetere ⁊ ille non poſſit cōpenſationem obiicere vt ita reſtitutio aliquid operet. vt. ꝟ. ſi quis cautio. l. pe. ⁊. ſ. de lega. j. l. ſi qſ. in princip. ¶ Or ſignori circa. l. iſtam ſubiicio vnam. q. ⁊ aduertatis eam qꝛ plane dicā eaꝫ. lꝫ do. Jo. ⁊ Azo. detrūcate videant eā poſuiſſe. ⁊ formo eā in pſona pupilli. hic dicit ſi pecunia extat ꝙ vendicatur: ſed ſi pecunia eſt cōſumpta condicit. Sed quero cōdicet eam pupillus ſine omni in inte. reſtōne petita. an demū reſtitutione petita. dixit Pla. eſt differētia inter puberē ⁊ impuberem nā ſi pubes ſolueret debitū naturaliter: indebitū ciuiliter p iuris ignorantiā poſſet repetere demū reſtitutione petita vt. ꝟ. de mino. l. illud. C. ſi aduer. tranſac. l. vltim. ſed ſi impubes ſolueret ſine tutoris autoritate per iuris ignorantiā. i. debitum naturaliter indebitū ciuiliter. hoc caſu ſine omni in integ. reſtitutione pōt peteret. ⁊ pro ſe inducit. l. iſtam que loquitur in pupillo ⁊ in furioſo ⁊ in prodigo. ⁊. ſ. ad treb. l. ſi pup. quis. §. eius. ⁊. ſ. de acqui. he. l. impuberibus. ⁊. l. puberibus. Sed do. Joā. ⁊ Azo dicunt ecōtra. ⁊ dicūt ꝙ ſi pupillus ſoluit indebitū ciuiliter debitū naturaliter condicet demū reſtitutione petita. nam due leges loquunt generaliter ⁊ indiſtincte in minore. vt. ꝟ. de mino. l. illud. ⁊. §. ſi aduerſus ſolu. l. vlti. nec obſt. ſ. ad trebel. l. ſi pupillus. §. ſed ⁊ non eius. qꝛ non loquit in reſtitutiōe in integ. ſed reſtitutione facta ex ſenatuſcon trebel. nam lex illa dicit. ſi mutuaſti pup. ſine tutoris autoritate obligat tibi naturaliter ſi poſtea feciſti teſtū ⁊ rogaſti heredē vt reſtitueret hereditatē ſempronio ſi pup. ſoluit ſempronio non repetit iure cōi: ſed beneficio reſtōnis. ſꝫ ſi ſoluit heredi ante reſtōnem factā ab herede nō repetit iure cōi: ſed ſi ſoluit poſt reſtōnem factaꝫ repetit iure cōi: qꝛ erat indebitū ad heredē ciuiliter ⁊ naturaliter. vt. ſ. ad treb. l. aut facta. ſꝫ hic erat debitū naturaliter: ſed indebitū ciuiliter. Itē non obſt. hec. l. que videt velle equparare furioſuꝫ pupillo: qꝛ q̄tū ad hoc equiparat: qꝛ ſi pecunia extat pōt vēdicari: ſed q̄tū ad hoc vt det cōdictio nō: qꝛ a pupillo pōt repeti reſtōne petita: ſꝫ a furioſo pōt repeti ſine reſtōne per cōdictionē ſine cā. ⁊ eſt rō qꝛ minoribꝰ ſubuenit. vt. ꝟ. de min. l. deniq;. §. ſꝫ verū. Itē pōt alia rō aſſignari. naꝫ pupillus pōt oīa agere cū tutoris autoritate: ſed furioſus nō etiā cū curatoris autoritate. arg. ſ. de re. iur. l. in negocijs. Ex predictis ergo colligetis cū ſoluit indebitū ciuiliter debitū naturaliter. aut ſoluit a maiore. xxv. ann. ſane mētis p iuris ignorantiā: quo caſu non pōt repeti ſi p facti ignorantiā ſic: qꝛ facta ſunt incerta iura finita ⁊ certa. vt. ſ. de iur. ⁊ fac. ign. l. ij. ſi aūt ſoluitur a pdigo vel a furioſo: pdigus vel furioſus pōt repetere ꝯdictiōe ſine cā. qꝛ dicet pecunia mea puenit ad te ſine cā bonū ⁊ equū eſt ꝙ tu reddas. vt. ꝟ. ſi cert. pe. l. ſi ⁊ me. ſi aūt ſoluitur a pupillo. hoc caſu ſi ſoluit cum tutoris autoritate ſiue extat pecunia ſoluta: ſiue cōſumpta eſt pōt repetere reſtōne petita. vt. ꝟ. de mino. l. illud. ſi aūt pup. ſoluit ſine tutoris autoritate ſi pecunia extat pōt vendicari ſine reſtōne: qꝛ hꝫ locū cōe auxiliū. vt. ꝟ. de mino. l. in cauſe. ſi aūt pecunia ſoluta cōſumpta eſt cōdicet reſtōne petita. vt hic. ¶ Or diceret mihi aliqs veſtrū. vos datis mihi bona verba: detis mihi intelligere qñ ſoluit indebitū ciuiliter debitum naturaliter per iuris ignorantiā in pupillo. ⁊ ita no. exempluꝫ. numeraui pupillo ſine tutoris autoritate. x. hoc caſu obligatur pupillus naturaliter nō ciuiliter. vt. ſ. de nova. l. j. in fi. ſiquideꝫ ſoluit debitū naturaliter ſoluit: ſed indebitū ciuiliter. in furioſo eſt exemplū: furioſus ſucceſſit alicui a quo erat relictum legatū in minus ſolenni teſtō. hoc caſu ſi ſoluit debitū naturaliter ſoluit: ſed ciuiliter indebitum. vt. C. de teſta. l. non dubium. ⁊. C. de fideiuſſo. l. ij.

☞ Si quis ſoluat tutus exceptione: quia ſibi debetur non repetit: ſed ſuum debitum petit.

Ui inuicē. †In. l. iſta dꝫ ex cā vna erā creditor tuus in. x. ⁊ alia cā erā tuꝰ debitor. l. x. petebā a te. x. corā ꝯpetēti iudice tu nō oppoſuiſti ꝯpenſationē: ſꝫ. x. ſoluiſti. nūqd repetes illa. x. ꝯdictiōe indebiti: certe nō. qđ eſt verū in illis caſibus in qbus nō eſt locꝰ ꝯpenſatiōi ipſo iure. h. d. iſta. l. videatis

expoſitionē litere[qui].ſ.ille[nō habet] vllo modo:vt in actio ne depoſiti.vt.C.de cōpen.l.vlt. Item vt eſt ſi hincinde debē tur:qꝛ non eſt locus compenſationi tunc.vt.ē.eo.l.ſi non ſortē §.ſi tibi. Itē non eſt locus cōpenſationi in tributis ſoluendis. vt.C.de compē.l.ſi ea.vel pōt exponi in quibus cōpenſatio lo cum non hꝫ ipſo iure:nā non eſt locus cōpenſationi ipſo iure: ſed ita demum ſi opponaꝶ ab hoīe.vt.ſ.de cōpen.l.verū.ß ſi eſ ſet locus cōpenſationi ſolutum repeti poſſet.vt.ī.de cōpen.l.ſi ambo.§.ſ.[repetitionē].q.d.hꝫ actio.pro eo qꝺ tibi debetur et non hꝫ repetitionē eiꝰ qꝺ ſoluit.⁊ ad hoc ꝯcor.C.de cōpē.l.pe.

1 ☞ Qui promittit plusq̄ deberet condicit liberationem.

1 **IS qui plus.** †In.l.iſta dr.ſi tu eras he res ꝓ dimidia alicuiꝰ here ditatis:⁊ quidā alius erat heres pro alia dimidia.⁊ ſic eramꝰ creditores hereditarii in centū.⁊ ita debe bas mihi pro portione hereditaria ſatiſfacere in qnquaginta ſi tu ꝑ errorē promiſiſti mihi totū debitū:illam ꝓmiſſionē qua tenus indebite promiſiſti poteris condicere condictiōe incer ti vel ſine cā.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē literē[cauerit]in totum.vel aliter ſoluitur[condictione]ſcilicet incerti ſine cau ſa.vt.ſ.de condi.ſine cauſa.l.iii.in fine.

1 ☞ Una ex rebus alternatiue debitis ſolutis ſimul perempta quod ſupereſt remanet inſolutum.

1 **Cum is qui.** †In prin.huius.l.dr debe bas mihi alternatiue ſti chū aut pamphilū:per errorē ſoluiſti vtrūqꝫ:poſtea vterqꝫ deceſſit:vel alter deceſſit:alter remāſit.nūqd eū q remāſit in rerū natura potero petere.rīdeꝶ ꝙ nō h.d.ꝑn. huius.l.[cum is].ſ.debitor[dꝫ].ſ.alternatiue[ſimul vtrūqꝫ ſoluerit].ſ.ꝑ ignorantiā improbabilē.nā vbi ſolmꝶ indebitum oī iure locus eſt repetitiōi.vt.ē.eo.l.ſed et ſi me[ſupeſt]idē eſt etiā ſi debes ſtichum aut pamphilum:qꝛ tua eſt electio quē ve lis ſoluere.vt.ſ.de iure dot.l.plerūqꝫ. in fi.ſed ſi alter moriꝶ ille eſt in ſolutione q ſupeſt.vt.ſ.de contrah.empt.⁊ vend.l.in emp ptione.in fi. Idē eſt cum debes ſtichum aut pamphilū:⁊ ſol uiſti vtrunqꝫ:ſi alter moriꝶ:alter q ſupeſt in ſolutione eſt:qꝛ te nebaris ad certum.vnde liberaris in interitu ſpeciei.ſecꝰ ſi te neris ad incertum:qꝛ tunc non liberaris. vt arg.C.ſi certū pe tatur.l.incendium.

1 ☞ Solutio que fideiuſſori parit repetitionem non parit reo li berationem.

1 **Fideiuſſor.** †In.§.iſto dr.tu debebas mihi.x.⁊ de deras fideiuſſorē:feci pactum de nō pe tendo fideiuſſori.poſtea fideiuſſor ſoluit: nunqd poterit repe tere.certe ſic:qꝛ reus remanet obligatus:nec refert vtrū ipſe fi deiuſſor.an heres eius ſoluat. Sed qd ſi tu debitor meus ſuc ceſſiſti fideiuſſori: nunqd poteris repetere.certe nō. qꝛ tu libe raris. Et eſt rō:qꝛ eadē ſolutio non parit liberationē ⁊ obliga tionem.h.d.[⁊ ꝑ imprudentiā]facti vel iuris:qꝛ ꝓbabilis eſt ignorātia in facto alieno.vt.ſ.pro ſuo.l. vlti.ſed improbabilis in ſuo.vt.ē.eo.l.ſed ⁊ ſi me[tutus eſt]vt.ē.de pac.l.ſed ⁊ here di.in fi.⁊.l.ſeq.[ſed liberabiꝶ]nā eadē ſolutio non parit libera tionē ⁊ obligationē.vt.ſ.de ſolu.l.qui hoīem. in fine. ¶ Or ſi gnori do.Io.⁊ Azo formant hic talē queſtionē. hic dicꝶ ꝙ ſi fideiuſſor cui factum eſt pactum de non petendo ſoluit per im prudentiā qꝺ pōt repetere.ſed qd ſi debebat naturaliter ⁊ nō ciuiliter:⁊ ſoluit ꝑ facti ignorātiā nunqd repetet. ſi dicis ꝙ nō pōt repetere cōmittis in lege q̄ dicit ꝙ ſolutione eius qꝺ debe tur tolliꝶ oīs obligatio. vt inſti.q.mo.tol.oīs obligatio. in prin. vnde non repetit:qꝛ eadē ſolutio non parit liberationē ⁊ obli gationē.vt hic.⁊.ſ.de ſolu.l.q hoīem.in fi. ¶ Denuo videꝶ qꝺ non repetat: qꝛ ſi repetat vna manu obiiciꝶ ei cōpenſatio ex alia.qꝛ qꝺ natura debeꝶ ⁊c.vt.ſ.de cōpen.l.etiā qꝺ natura.Sꝫ certe in queſtiōe iſta dicendū eſt ꝙ poſſit repetere.arg.preallē ga.l.cum quis.l.error. non obſ. ꝙ ea ſolutio tollit naturalem obligationē.vt inſti.q.mod.tol.obl.in prin.qꝛ hoc caſu ꝑ illam ſolutionē nō tolliꝶ naturalis obligatio. qꝛ cum ſoluit per facti ignorantiā ſtatim eſt nata indebiti ꝯdictio. ergo non moritur naturalis obligatio cū eadē ſolutio non pariat ꝯtios effectus vt hic dicꝶ. Item nō obſ.qꝺ natura debeꝶ venit in cōpenſa tionē:qꝛ illud eſt verum regulariter. fallit in duobus caſibus. vnus eſt qꝛ ꝑſona locum facit repetitioni.vt.ē.eo.l. interdum. Secundus caſus eſt vbi debitum naturaliter: indebitum ciui liter. ſoluiꝶ ꝑ facti ignorantiā qꝺ ſi vna manu repetiꝶ obiiciꝶ cōpenſatio iam eſſet lex impoſita verbis ⁊ non rebꝰ.quod eſſe non debet.vt.C.communia de legatis.l.ii.

1 ☞ Error qui a pietate cauſatur ceſſat repetitio indebiti ſoluti.

1 **Si mulier.** †In.§.iſto dicꝶ.quedā mulier crede bat ſe obligatam dare dotem pro aliū pa cum non eſſet.vnde ſoluit:nunqd repetet. certe nō:qꝛ vide tur functa pietatis officio.h.d.iſte.§.[non poterit] nāꝫ pietas inhibet repetitionē.vt.ū.de neg geſt.l.neſennius. fallit in caſu vt ſi filiam tuam expoſitā excepi ⁊ alui:⁊ non vult nubere filio meo.vt.C.de nup.l.patrem. ¶ Or ſignori.§.iſte dꝫ intelligi ve dixi in caſu cū mulier credebat ſe obligatā. ſecus ſi mulier cre debat ſe dotē dare debere:qꝛ tutrix.vt.ſ.de admi.tu.l.cū poſt. §.i.⁊ eſt verū ꝙ repetetur a muliere actio.neg.geſt.ſ.ſolu.mat. l.ſi pater. Sed quid ſi mulier fideiuſſit ꝓ dote:quo caſu locus non eſt velleiano.vt.C.ad velleia.l.generaliter.⁊ ſoluit.nunqd hoc caſu repetitioni locus eſt. Certe ſi fideiuſſerit ſic ab eo cui ſoluit alˀs.i. ſi fideiuſſit non repetet ab eo cui ſoluit:ſed repetet a muliere pro qua fideiuſſit.vt.ſ.man.l.ex mandato.§.i.

1 ☞ Obligatio generis ⁊ alternatiua equiparanꝶ:⁊ in obliga tione gn̄is q certā ſpeciē ſoluit putans ſe ad eā teneri repetit.

1 **Qui hominem.** †In.§.iſto dicꝶ ꝓmiſiſti mi hi hoīeꝫ in gn̄e:poſtea crede bas mihi teneri in ſpecie ad ſtichum.vnde ſoluiſti ſtichū nun quid poteris ſtichum cōdicere ⁊ alium ſoluere. Reſpondetur ꝙ ſic:qꝛ qui dꝫ hoīem in genere ſilis eſt ei qui hoīem aut.x.de bet.ſed ſi ſoluit alterutꝫ liberaꝶ: ſed ſi credens ſe teneri ad Sti chum in ſpecie ſoluit ſtichū repetet ⁊ ſoluendo quēlibet alium liberaꝶ[promiſit]qꝛ dicit ꝓmitto tibi hoīem in genere. ⁊ hec eſt plana lectura.ſ.ꝙ hec duo ſunt paria.vel te debere hoīeꝫ in genere.vel hoīem in genere aut.x. Itē ſicut ſi debes in gn̄e ſol uendo quēlibet liberaris.ita ſi debes hoīem in genere aut de cem ſoluendo vnū liberaris. Vel pōt legi ſcꝺo modo qui homi nem.ſ.ſtichuꝫ.⁊ ita certū.⁊ tunc hec ſimilitudo eſt bona in hoc qꝛ ſicut q ꝓmittit hominē in genere teneꝶ ad incertū.⁊ eſt ſua electio quē velit ſoluere:ita qui dꝫ hoīem aut.x.teneꝶ ad incer tum.vt.ſ.de verb.obli.l.vbi aūt.§.qui illud aut illud.Sed diſſi militudo eſt in alio:qꝛ ſi aliqs credit ſe debere hoīem in gene re ⁊ ſoluit ſtichum condicit:ſed ſi dꝫ ſtichū aut.x.ſi ſolueret ſti chum non repetet. ¶ Or ſignori no. hic vbi qs dꝫ hoīeꝫ in ge nere nullus hō eſt in obligatiōe:ſed quilibet eſt in ſolutione.vt ſ.man.l.ſi fideiuſſorē.⁊.ſ.de ſol.l.qui decem.§. qui ſtichū. nec ob ſtat.ſ.de leg.ii.l.meuius.§.qui duobus.qꝛ verū eſt ꝙ eſt in obli gatione q̄tum ad ſolutionē:non q̄tum ad petitionē. ſꝫ vbi qs dꝫ.x.aut ſtichum vterqꝫ eſt in obligatione: alter eſt in ſolutione vt.ſ.de iure do.l.plerunqꝫ.in fi. ¶ Modo ad.§.iſtum opp.⁊ ſi gnatur cōtra.ſi iſtud eſt verū quod hic dicitur.nam cōtradicit l.que dicit.ſi teſtator legat mihi ſtichum aut.x.ſi tu putas ſti chum legatum tantum ⁊ ſoluiſti non repetes.vt.ſ. de leg.iii.l. ſi cui. Ad ſolutionē cuius contrarii quidam dixerunt hic per ignorantiā ſoluiꝶ facti vnde repetit.ſed in.l.cōtra. ſoluit per iu ris ignorantiā.vnde non repetit.que ſolu.nō videtur bona. qꝛ l.illa.ſi cui.videꝶ loqui de facti ignorantia. Alii dixerunt qꝛ hic erat electio ipſius promiſſoris:ibi legatarii. Sed vos ſolue tis iſtud contra.ſic.§.iſte non dicit.ſi debes.x.aut ſtichum ſi ſol uis ſtichuꝫ ꝙ poſſis repetere:quia non pōt. vt dicit.l.cōtra.l. ſed dicit iſte.§.vt dixi in caſu.vel ſi velitis dicere ꝙ debebat ſti chū aut.x.eſt parificatio in aliquo:non in oībus.vt.ē dixi.

1 ☞ Ubi inter partes nullum negotium geſtum eſt ceſſat cō dictio indebiti.

1 **SI in area tua.** †In.l.iſta ponuntur tres caſus in qbus ap paret aliqñ cōſulitur alicui per retentionem cui nō cōſulitur per actionē.⁊ primus caſus eſt talis. Tu poſſidebas aliquā aream:in illa area edificaui putans aream meā eſſe: nunquid potero a te cōdicere ſumptus quos feci in edificando. Reſpondetur quod non:quia tecum nulliꝫ nego tium geſſiſſe videor:nec obeſt quod vbi ſoluo tibi nummos in debite quod repeto: quare non obſtat: quia ſoluēdo tibi inde bite tecum quaſi contraho:ſed vbi edifico in area tua non vi deor tibi quicquam ſoluiſſe.alˀs non videor tecum contraxiſſe. Secundus caſus eſt talis.ponamus in area tua edificaui quā putabam meam:domum illam tibi tradidi ſumptibus nō de ductis:nunquid condicam edificium.certe non:quia non feci aliquid accipientis. Tertius caſus eſt talis.putabam me here dem hereditatis titiane cum tu eras heres inſulam heredita riam fulſi:vel in aream titianam meo nomine edificaui. Mo do queritur quomodo ſubuenitur mihi contra te. certe ſi vendi dicas a me aream edificatam repellam te doli exceptione niſi refundas ſumptus: ſed ſi reſtituerem tibi aream ſumptibus non deductis non poſſem a te quicquam condicere.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere[Si in area tua]dicitur a rea locus vacuus ad edificium faciendum.vel dicitur area lo cus in quo fuit edificium: ſed nunc non eſt quem vocamus ca ſamentum[edificaſſem].ſ.bona fide putans aream meaꝫ eſſe [nullum negotium]ſub.vel quaſi[nam his] Reſpondet iuriſ conſultus tacite obiectioni que poſſet ſibi fieri [aliquid ge rit]quia

rit] q2 condictio indebiti eſt ex quaſi contractu.vt inſti. de obli.que ex quaſi contra.naſcũ.q2 plerũq2 extra id quod agiť ⁊c. vt.ſ.cõmo.l.ſi vt qui.in fi.[contrahit]vel quaſi contrahit:quia nihil ſibi ſoluitur[ſed ⁊ ſi in]incipit ſecundus caſus[et ideo] incipit tertius ⁊ vltim⁹ caſus[eſſe].ſ.⁊ non eſſet[ſeruare poſſe].ſ.per doli exceptionẽ.vt.ſ.de doli excep.l.paulus.⁊.ꝟ.communi diui.l.in hoc iudicio.§.ſ. ¶ Or ſignori ad.l.iſtam opponitur tribus modis.vno modo ſic.hic diciť ſi edificaui in area tua ⁊ tibi tradidi:q2 nihil facio accipientis non condico ſumptus.ſed contra.ꝟ.eo.l.indebiti.§.ſed ſi nummi.vbi diciť q ſi non facio accipientis nummos tñ condico.ſolu.cuius contrarij vos dicetis vt ibi dixi:⁊ hic repeto. ¶ Sed denuo ſecundo ad.l.iſtam opponiť.vos habetis hic:ſi edifico in area tua quã diu retineo aream conſulitur mihi per retentionem.ſed videť contra.ſ.eo.l.qui excep.§.ſi pars domus. Ad quod vos dicetis aliud eſt hic:q2 hic edificaui in rem tuam quam putabam meam.vnde mihi neminem volui obligare.vnde quãdiu poſſideo conſulitur mihi per retentionem:non per actionem vt hic ⁊ in prealleg.l.ꝟ.commu.diui.l.in hoc iudicio.§.ſ.cũ ſuis ſimilibus.ſed in.l.contra.heres domum mihi legatam in diez que exuſſit ante diez refecit ſuis ſumptibus:q2 ſciebat domũ eſſe legatam mihi in diem:habuit animum me ſibi obligãdi.vnde ſi poſtea aduenĩete die per errorem mihi ſoluit non deductis ſumptibus repetet.⁊ ſic intelligitur.l.contra. ¶ Sz tertio opponitur ad.l.iſtam ſic:⁊ videtur ſi edificaui in aream tuã quaz putabam meam q habeam actionem negociorum geſtoꝝ:q2 geſſi negocium tuum quod eſt tuũ re ipſa ⁊ ſufficit vtiliter inchoatum.vt.ꝟ.de nego.geſt.l.ſed an vltro.quare do. Mar.ita ſcripſit hic.ſi inſulam hereditariam reedificaui,conſuliť mihi per retentionẽ.tñ de equitate ſi eam reſtituo nõ deductis ſumptibus habeo vtilem actionem negocioꝝ geſtorum ne locupleteris cum aliena iactura.vt.ꝟ.eo.l.nam hoc natura.ſed certe ſm Jo.⁊ Azo.nos dicimus q conſulitur mihi per retentionem:non per actionem negociorum geſtorum:q2 neminẽ volui mihi obligare.vt hic.⁊ in prealleg.l.ſ.de doli except.l.paulus.⁊.ꝟ.commu.diui.l.in hoc iudicio.§.ſ. Non obſt.l.illa ſi pu.§.ſi quis negocia.q2 ibi acceſſi ad negocia tua gerenda aĩo depredandi:⁊ ſic non gratia tui commodi:ſed potius mei.ſz hic acceſſi cauſa mei commodi:vnde non cõſuliťur mihi per actionem.vnde non obſt.q2 nemo dz locupletari cũ aliena iactura:q2 verum eſt nullo extrinſecus accedente:ſed hic tradidi inſulam hereditariam quam reedificaui non deductis ſumptibus ⁊ neminez volui mihi obligare.⁊ dammum quod quis ſua culpa ⁊c.vt.ſ.de regu.iur.l.quod quis.

1 Diſpoſitio quando efficitur indebita ſolutum cauſa conditionis implende repetitur.

1 **Si cui hereditas.** †In.l.iſta diciť. Titius teſtator inſtituit te heredẽ:⁊ rogauit te q totã hereditatem ſuã ⁊ inſup fundũ tuũ mihi reſtitueres ſi darẽ tibi x.dedi tibi.x.tu dicis hereditatẽ damnoſam:et ita imploro iudicis officium contra te vt cogat te adire ⁊ mihi reſtituere.nũquid.x.que dedi cã implende conditiõis potero repetere. Reſpondetur q ſic.h.d.iſta.l. videamus expoſitionem litere[is cui hereditas tota]vel eſt in litera tota. ⁊ ſi non habetis in litera tota legetis ita literam.is cui hereditas per fideicõ.relicta eſt.ſ.deducta tamẽ quarta trebellianica.vel ſi habetis tota exponatis ita literam.is cui hereditas tota per fideicõ.[relicta eſt].ſ.non pure:ſed poſt tps.ſ.vt reſtituať ei poſt.x.annos [reſtituitur]nam qui dicit hereditatem ſuſpectã cogitur eam adire iudicis officio:⁊ eaz reſtituere non deducta quarta.vt.ſ.ad treb.l.q2 poterat[non hz]q2 ſi heres ſponte adit hereditatez fideicõmiſſarius dz ei dare.x.ſi coactus adit non dz ei dare.x.[repetet]q2 indebite dedit. ¶ Or ſignori ad.l.iſtã opponitur dupliciter:⁊ videtur q iſte dñs teſtator fuerit fatuus dicendo Titiũ inſtituo mihi heredem:⁊ rogo eum vt tali reſtituat totã hereditatem:⁊ inſuper fundum ſuũ proprium. nam hoc non potuit facere:q2 non potuit in plus grauare heredem quã ſit honoratus.vt.ſ.de leg.ſ.l.imperator.§.ſi cẽtum. Ad quod vos dicetis vno modo ſic.hic dixit teſtator.inſtituo talem heredez ⁊ rogo eum q reſtituat tali hereditatem totam:⁊ inſuper fundum ſuum deducta quarta trebellia.⁊ ita in plus nõ oneratur q2 hz quartam in loco fundi.vt.ſ.ad trebel.l.tria. Vel põt dici ſecundo modo hic.teſtator dixit ita.inſtituo titium mihi heredem ⁊ rogo eum vt hereditatem meam tali reſtituat:et inſuper fundum ſuum poſt decennium hic:q2 fructus poterãt facere quartam:⁊ inſuper eſtimationem fundi ſui:igitur nõ poteſt grauari heres.vt.ꝟ.de inoffi.teſta.l.papi.§.vnde ſi parẽs. Vel põt dici tertio modo q in litera nõ eſt tota:et ideo poteſt grauari vt hereditatem reſtituat:⁊ inſuper fundũ ſuũ:q2 debet trebellianicã deducere.vt.ſ.ad treb.l.ſ.ſic ergo ſi fideicommiſſario dat.x.⁊ ille heres hereditatez ſuſpectã dicit:tunc nihil erat dandum cã implende cõditionis.igitur.x.repetuntur vt.ſ.ad trebel.l.q2. Sed ad ipſam ſolutionem ſignificatur contra.ſ.de condi.⁊ demon.l.qui heredi.§.ſed ſi ſuſpectaz. Ad qđ põt dici ſdatum cã implende conditionis repetiť de rigore iuris.vt hic.de equitate non.vt ibi. Vel põt dici hic non debuit dari.⁊ ſi ideo datũ eſt repetitur.ſed in.l.contra.debuit ⁊ datũ erat. Unde licet dicat heres ob ſuſpectã hereditatẽ datuz non repetitur:vel hic erat dandũ ab herede vniuerſali.⁊ ideo repetitur.ſed in.l.ꝫ.erat dandum a legatario.⁊ ideo non repetitur.

1 Ptãs purgãdi morã nõ facit vt idebitũ videať eẽ ſolutũ.

Qui ob rez nõ defenſam.

1 †In.l.iſta dicitur.ego promiſi iudicatũ ſolui p te:poſtea q2 nõ dfendi te ſolui ſtipulatori intereſſe:poſt ſolutũ intereſſe volo defendere te ⁊ repetere intereſſe.nunqd potero. Reſpondetur q non.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem litere[qui].ſ.defenſor qui hz ſatiſdare iudicatum ſolui que cõtinet tres clauſulas.vt.ſ.iudi.ſolui.l.iudicatum ſolui[quod ſoluit]q2 qđ legitime factũ eſt ⁊c.vt.C.de admi.tuto.l.ſancimus.

1 Pecunia accepta vt reddatur res in qua quis recipiendo pignori furtum commiſit repetitur:alias ſecus.

1 **Seruus cuiuſdã.** †In.l.iſta diciť habebã magidẽ id eſt tabulariũ liſcatum ad ludendum ad biſcatã dixi ſeruo meo ſi aliquis veniret p magide nulli accommodes niſi me mandante.venit quidã ad ſeruum ⁊ petijt ab eo q magidem accõmodaret ſibi:ſeruus meus ei accommodauit:ille pignorauit ⁊ fugit.vnde ſeruus meus iuit ad creditorem ⁊ dixit ei:redde mihi magidem.dixit creditor:neſcio quid dicas:ſed ſi vis mihi dare pecuniam pro qua eſt pignorata cum vſuris reddam tibi magidem:ſeruus ſoluit pecuniam cum vſuris. Modo queritur nunquid pecuniam poſſim repetere. Reſpondetur ſi creditor ſciebat magidem alienã eſſe quo caſu fecit furtuz ſi accepit pecuniam a ſeruo:turpiter accepit.⁊ ideo poſſum repetere pecuniaz ab eo condictione ob turpez cauſam:ſed ſi ignorabat magidem alienam non fecit furtum.vnde ſeruus ſoluit pecuniã nomine illius debitoris pignorantis ſoluit debitum ſibi.⁊ ideo ab eo non poteſt repeti.hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionem litere[ſeruus cuiuſdã inſciente]id eſt ignorante[reſpondi]dicit paulus iuriſcõſultus[furti ie obligaſſe]quia qui accipit rem alienã pignori ſciens facit furtum:quia eſt ⁊c.vt.ſ.de furt.l.ſ.[poſſe repeti]condictione ob turpem cauſam.vt.ꝟ.de condi.ob tur.cau.l.vbiq2.in fi.⁊.l.ſeq.[eſt]domino mandante[non poſſe repeti]quia debitum accepit:ideo ceſſat repetitio.vt.ſ.eod.l.repetitio.

1 Precium ſolutum ex cã emptionis inualide repetitur.

1 **Seruum meum.** In.l.iſta poniť caſus in qđ ſoluo ⁊ repeto:⁊ eſt talis,ego ignorãs ſeruum meũ a te emi ⁊ preciũ ſolui:nunqd iſtud preciũ potero a te ꝯdicere.certe ſic:ſiue ignorãs ſiue ſciens mihi vẽdidiſti.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[ſeruũ meum]inſciens[a te emi] ⁊ ſic ipſo iure non tenuit emptio.vt.ſ.de cõtrahend.empt.l.rei ſue[puto] q2 ſolui indebitum[omni iure]ideo repeto.vt.ꝟ.eo.l.ſi ⁊ me.⁊.l.eleganter.in princi.[ignoraſſes]illum ſeruũ meũ eſſe.

1 Inter duos fratres q ſunt in eiuſdẽ poteſtate:⁊ inter patrem ⁊ filium ſola obligatio naturalis cõtrahitur que per fratrem mutuantem patri acquiritur.

Itẽ cũ debitor creditori ſuccedat p quota obligatio extinguiť.

Item huius obligationis onus peculiuz reſpicit:⁊ quatenus de eo peruenit ad creditorem obligatio tollitur.

Item ſolutum inquantũ erat obligatio extincta repetitur reſiduum non naturali obligatione impediente.h.d.

2 Peculium profectitium quid ſit:quid aduentitium:quid caſtrenſe:⁊ quid quaſi caſtrenſe.

3 Differentia que ſit inter acquiſitiones ciuiles ⁊ nonciuiles.

4 Uniuerſitates iuris que ſint.

5 Obligatio naturalis non efficitur efficax mortuo patre.

1 **Frater a fratre cũ ſ eiuſd.** a

ptãte. ¶ ¶ Lex iſta ꝯſueuit valde difficilis reputari:⁊ indubitanter gloſ.hic ſcripte p antiquos ⁊ moder.reddũt eaz difficilẽ:ideo q2 nimis detrũcate ⁊ obſcure ſunt poſite:⁊ maxime glo.dñoꝝ Jo.⁊ Az.at ſi vos intelligatis caſum ⁊ ſummariã expoſitionẽ lr̃e glo.⁊ cetera alia meli⁹ intelligetis. Ad euidentia tñ hoc p̃mittendum eſt ſi filiuſfamil.contrahit cum extraneo ex omnibus cauſis obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter ⁊ inſolidum:ſicut paterfamilias.vt.ꝟ.de iudicijs.l.

a *Frater a fratre. Adde q Bart.⁊ fulg. in hac.l.ſic exordiuntur q iſta.l. re et fama difficilis eſt ſicut aliaq ſit in corpore iuris. Et dicit ang.q iſta l.eſt vna oim ex difficilior ib⁹ que ſit in toto corpore iuris. ſubdit tñ fulg.q altior et ſubtiliori ſtilo ſcripta eſt.l.gallus per ſceuolam iuriſcon.q̃ iſta.l.p africanum. Et dicit do.Jaſ.q africanus i hac.l.meli⁹ q̃ alibi comprobauit conſequẽtiã quaz ꝟ eo facit bartol.in.l.cuz qd in princ.ff.de ſolu.vbi dicit bar.iſta ẽ bona cõſequentia.iſta eſt lex Africani ergo eſt diffical.

tam ex contractibus.⁊.ſ.de act.⁊ obli.l.ſi filiusfa.⁊.l.in factuꝫ fallit in mutuo accepto ſine patris voluntate: vbi ciuiliter ⁊ naturaliter obligaꝰ: ſed obſtat exceptio macedo.vt.ſ. ad mace.l. prima.⁊ per totum. Item fallit in voto facto reipu.qꝛ filiusfa. vouendo reipu.ſe daturum non obligaꝰ ciuiliter nec naturaliter ſm vnā opi.vel naturaliter tm̄ obligaꝰ ſm aliā.vt.ſ. de pollici.l.ij.§.voto.in fin.in voto facto eccleſie.qꝛ tunc filiusfa. obligatur.vt.C.de epi.⁊ cle.l.vlt.§.j.Si autē filiusfa.ꝯhit cum patre in cuius eſt poteſtate obligaꝰ naturaliter tantū. vt.ſ.e.a.l.§.qſitum.non autē obligaꝰ ciuiliter.vt.ſ.de iudi.l.lis nulla. ⁊ eſt ratio: qꝛ iure naturali filꝰ in ptāte non eſt.vnde eo iure inſpecto bene obligaꝰ ſibi.ſed iure ciuili eſt in ptāte.vt.ſ. de his q ſunt ſui vel alieni iuris.l.patre furioſo.⁊ inſti.de pat. pote. in princ. vnde eo iure inſpecto nō obligaꝰ patri: qꝛ fictione iuris ⁊c. vt C.de impu.⁊ aliis ſubſti.l.vlt.⁊ inſti.de inuti.ſtipu.§.ei q. Itē eo iure inſpecto adinuicē non obligaꝰ.qꝛ nemo ſeipſum vinculatū habere pōt.vt.ſ.de rerū permu.l.j.⁊.ſ.de fideiuſſ.l.ſi qs ꝓ eo.§.j.Si autē filiusfa.contrahit cum fratre ſuo obligaꝰ naturaliter tm̄.qꝛ obligatio queriꝰ patri. vnde ſicut pater non pōt ſibi filiū obligare ciuiliter ꝯhendo ſecū.vt.ſ.dictū eſt.ita nō poteſt per filiū ſibi querere niſi naturalem obligationē: qꝛ regulariter qꝺ quis nō pōt facere ꝑ ſe nec dꝫ poſſe ꝑ alium facere.vt C.quod met.cā.l.ſi ꝑ impreſſionē.⁊.C.de ꝯctibus iudi.l.vna.et ſ.de contrahen.emp.l.non licet.⁊.ſ.de bono.poſſeſ.contra tabu.l.ſub condictione.§.j. ¶ His igitur ita premiſſis caſum ita no.quidam paterfamilias ſempronius noīe habebat duos filios in ptāte.pone titiū ⁊ meuiū.iſte titius obtemperabat patri ⁊ placebat patri.⁊ qꝛ forte magis erat peritus pater ꝑmittebat ipſuꝫ adminiſtrare bona ſua ⁊ pecuniam ſuā. meuiꝰ nō obtemperabat patri.imo vix audebat intrare domuꝫ paternam patre preſente.vnde adminiſtrationē rerum paternaruꝫ habebat.vna die meuius in neceſſitate poſitus indigebat decem.venit ad fratrem ſuū titium quem videbat habere adminiſtrationē rerū paternarū ⁊ pecunie.⁊ dicit ei ſecrete.indigeo decem: a patre noſtro nō audeo petere.rogo te ꝙ de tua pecunia ſi habes vel de paterna mutues mihi.x.⁊ ſcias in proceſſu tꝑis tibi reddā.titius conuictus rōne dilectionis ⁊ ſanguinis mutuauit meuio fratri ſuo.x.⁊ vt ois ceſſet oppoſitio mutuauit de pecunia patris ⁊ noīe patris quā habebat in archa patris.in proceſſu temporis anteꝙ̄ meuius.x.titio redderet ſempronius pater eorum deceſſit his duobus filiis ſolis et equaliter heredibus relictis ex teſtamento vel ab inteſtato. mortuo ſempronio patrefami.in cuius ptāte erant iſti duo fratres immiſcuerunt ſe hereditati paterne ⁊ eam adierūt.cogitauit meuius frater meus cū eram ſecū in eiuſdem patris ptāte: vidēs me i neceſſitate poſitū mutuauit mihi.x.teneoꝛ ei reddere. vñ credens ſe ei obligatum naturaliter et ciuiliter cum eſſet obligatus naturaliter tantuꝫ.⁊ ita errabat in iure anteꝙ̄ interpellaret eum vel faceret vocari ad iudicium illa.x.que ſibi mutuauerat patre viuente de ſua propria pecunia ſoluit volens ſe liberare ab illa obligatione.poſtea meuius videns ſe circūuentum dicit.frater meus mutuauit mihi.x.dum eſſeꝫ ſecū in eiuſdem patris ptāte.fui ei obligatus naturaliter tantum non ciuiliter.qꝛ ſicut nō potui patri obligari ciuiliter directo. ita per medium.ſ.per fratrem ciuiliter ei obligari non potui. vñ ſi ſolui indebitum ciuiliter debeo poſſe repetere.vnde iſte Meuius vult agere ꝯ fratrem ⁊ repetere per cōdictionē indebiti. Modo queriꝰ vtrū hoc ei facere liceat. Ad quod rñdet affricanus ꝙ de illis.x.vna.v.pōt repetere a titio.⁊ hoc iſta rōne. nam dū titius mutuauit meuio.x.de pecunia patris: ⁊ noīe patris fuit queſita patri naturalis obligatio ꝯ meuium in.x.ergo meuius erat obligatus patri naturaliter in.x.ſi igitur meuius ſucceſſit in dimidiam patri ratione ſucceſſionis in dimidia fuit extincta obligatio.nam ſicut ſi debitoꝛ ſuccedit creditoꝛi in totum confunditur actio ⁊ obligatio in totum.ita ſi debitoꝛ ſuccedit in dimidiam: in illa dimidia confunditur actio.vnde pro dimidia qua ſucceſſit meuius patri cōfuſa fuit obligatio. vnde ſi illa.v.fuerunt indebita oi iure et ſoluta ſunt per iuris ignorātiā meuius repetet.ſed nunquid alia.v.poſſint repeti. dicit Affricanus diſtinguendū eſſe.aut de peculio meuij: qꝛ habebat peculium peruenerūt ad fratrem ſuum titiū quinꝙ vel ampliꝰ. et tunc videtur ſoluiſſe quinꝙ de peculio. quo caſu reliqua.v. poteſt repetere.⁊ hoc probat duplici ratione. prima ratio eſt ſi tantum peruenit ad titium de bonis meuij quod valebat.v.ꝑ hoc naturalis obligatio eſt ſublata: qꝛ ſatiſfactum eſt titio creditoꝛi per hoc de eo quod ſibi debebatur.vnde ſi poſtea ſoluit quinꝙ.iam ſoluit quod ſolutum erat.igitur debet poſſe repetere. Itē alia ratione.qꝛ ſicut ille meuius patri tenebatur ad ptem.ita peculium meuij.vnde obligatio naturalis que fuit queſita patri in decem erat in peculio meuij ⁊ cōcomitabatur peculium meuij ſicut lepra leproſum. ⁊ ſic illud peculiū debebat illa decem patri naturaliter. vnde ſi Titius ſucceſſerit patri in dimidia: vnde peculium erat ei obligatū in quinꝙ ſi ergo de illo peculio peruenerunt ad ipſum titiū quinꝙ vel plus ⁊ ſic ipſe titius erat creditoꝛ: peculiuꝫ erat debitoꝛ.ſi peculium ſoluit titio quod debebat ſolutione tollitur omnis obligatio. vnde reliqua quinꝙ erant indebita. vnde meuius dꝫ poſſe repetere. Quod peculiū meuij debebat illa decem naturaliter ⁊ ꝙ obligatio naturaliter ſequatur ipſum peculium. probat tribus Affricanus arg.primum eſt tale.ſi Sempronius paterfamilias prelegauit meuio peculium. Titius frater de illo peculio debebit deducere quinꝙ que ſibi debentur. qꝛ ſicut lepra ſequitur leproſum.ita naturalis obligatio queſita patri per filium ſequitur peculiuꝫ. Item probatur hoc ſecundo arg.tali. ecce ſi iſte meuius cōtraxiſſet cum extraneo ⁊ celebraſſet taleꝫ contractum: quia eſſet naturaliter ⁊ ciuiliter obligatus in decem.⁊ cōuentus fuiſſet ab extraneo poſt mortem patris ſui. ⁊ ſoluiſſet de ſua propria pecunia per iudicium familie erciſcunde tantum conſequetur a titio coherede ꝙ̄tum ille extraneus potuiſſet ab eis conſequi agendo cōtra eos de peculio ꝓ obligatione iſtius meuij. Item probat hoc tertio argu.tali. ſi iſte meuius contraxiſſet cum extraneo ⁊ celebraſſet talem contractū quod eſſet obligatus naturaliter ⁊ ciuiliter in decē.⁊ mortuo patre nihil ſoluiſſet ſi ageret meuius cum titio familie erciſcunde in iudicio familie erciſcunde poſſet petere meuius a titio.caue mihi de idemnitate preſtanda aduerſus creditoꝛem quia peculium meum debet decem naturaliter ⁊ ciuiliter quatenus de peculio meo peruenit ad te.vnde ſi titius teneꝰ preſtare cautionem aduerſus extraneum creditoꝛē.multo fortius aduerſus ſeipſum debet cautionē de indemnitate preſtare.ſed ſi de peculio meuij ad titium nihil perueniſſet: qꝛ meuius non habebat peculiū reliqua quinꝙ ſoluta eſſent debita naturaliter. ⁊ natura inhibet repetitionem. vnde ſi ſoluta ſunt per iuris ignorantiam meuius repetere non poterit.hoc dicit iſta.l. vſꝙ ad.§.queſitū.Et ex his que dicta ſunt potuiſtis intelligere que ſunt premittenda ad euidentiā huius.l. ⁊ caſum huius l.potuiſtis perpendere. verumtñ eſt ꝙ dominus Hugo ſcripſit hic quandam ſuam glo.diuerſis modis.⁊ gl. noſtre de ea faciunt mentionem licet non ad plenū. Et dicit ita glo. Hug. diuide.l.iſtam in ſeptem partes.in thema.in queſtionem.in reſponſionem. in rationem reſponſionis.in tria argu.ad probādam rationem reſponſionis eſſe veram. ⁊ in concluſionem. ⁊ ſtatiꝫ volo ſic exponere ſm euꝫ.hec.l.dicit ſex. primo ponit thema dum dicit frater a fratre. ſecundo format queſtionem. ibi queſitum eſt ⁊c.tertio reſpondet ibi vbi dicit reſpon. ⁊c. quarto annectit rationem reſponſionis ibi vbi dicit qꝺ qꝛ ⁊c.quinto ponit tria arg.[adeo]ecce primum argu.[idꝙ]ecce ſecundum arg.[igitur] ecce tertium. Sexto ⁊ vltimo concludit ad premiſſa.ecce cōcluſio.porro ⁊c.aliam glo. ipſe idem facit alio modo.⁊ dicit ſic.diuide.l.iſtam in octo partes.⁊ erunt iſte. prima pars eſt thema.ſecunda pars eſt queſtio.tertia pars reſpōſio queſtionis.quarta pars ratio reſponſionis. quinta pars eſt vnum arg.ad probandū rationem reſponſionis.ſexta pars eſt ſm argu.ſeptima pars eſt tertium ar.octaua pars eſt cōcluſio. ſed ſignoꝛ ſi de iſtis nihil diceretur vobis ex quo intellexiſtis cetera alia nihil noceret vobis. vñ videatis expoſitioneꝫ litere [frater]pone exēpli gratia.ſ.meuiꝰ [a fratre].ſ.titio habente adminiſtrationē rerū paternarū [cum in eiuſdē ptāte].i. priis pone ſempronij noīe[eſſet pecuniā mutuatꝰ].ſ.paternā ⁊ noīe patris mutuo datā.⁊ hoc dico vt ois ceſſet oppoſitio.vt ſ.videbitis[poſt mortē pr̄is].ſ.ſempronij ⁊ ſub. ⁊ priꝰ ꝙ adierunt hereditatē ⁊ hereditati ſe immiſcuerunt[ei].i.[Titio] ſoluit].i.reddidit illam pecuniā quā ſibi mutuauerat.pone.x.per iuris ignorantiā[⁊ ſoluit]putās ſe naturaliter ⁊ ciuiliter obligatū.⁊ hoc eſt thema huius.l.[qſitū eſt].ſ.ab affricano[an repetere poſſit].ſ.ſolida.x.q ſoluit de ꝓpria pecunia. ⁊ hec eſt qſtio[rñdi]ecce rñſio quā fecit affricanꝰ[vtiꝙ].i.ſic[ꝓ ea parte].i.ꝓ dimidia[qua ipſe].ſ.meuiꝰ debitoꝛ[prī].ſ.ſuo[hēs extitiſſet repetiturū].ſ.meuiū a titio. ⁊ ſic repetit vna.v. quia illa qnꝙ tpe ſolutiōis nō debebanꝰ.⁊ quare nō debebanꝰ: qꝛ pr̄i tm̄ fuit qſita naturalis obligatio in peculio ꝯ meuiū. vñ ſi meuiꝰ debitoꝛ ſucceſſit in dimidia: ꝓ illa dimidia fuit actio ⁊ obligatio extincta.nā ſicut ſi debitoꝛ ſuccedit creditoꝛi in totū ipſo iure extinguiꝰ obligatio in totū.ita ſi ſuccedit ꝓ dimidia ꝯfundiꝰ actio ꝓ pte.vt.C.de pac.l.ſi debitoꝛi.⁊.C.de ne.ge.l.ſi ab eo ⁊.ſ.ad.l.fal.l.j.§.ſi debitoꝛ.⁊ qꝛ qꝺ iuris eſt i toto quo ad totuꝫ idē iuris eſt in pte quo ad ptē.vt.ſ.de viſu.l.q ſcit.⁊.ſ.de pac. l.iuregen.§.adeo[qua frater].ſ.Titius extitit heres[ita repetiturum

petiturum] ſ.alia.v.[ſi non minus].i.q̃.v. imo tantũdem vel plus[ex peculio ſuo]ſ.meuiꝫ[ad fratrẽ]ſ. titium [naturalem enim]pro qua aſſignat modo rationeꝫ[que fuiſſet]ſ. inter titium creditorẽ ⁊ meuiũ debitorẽ[hoc ipſo].i. ipſo iure [ſublatam videri]quod pro q̃ [peculiꝫ]ſ.meuiꝫ [partem]ſ. valentem.v.vel vltra[frater]ſ.titius[ſit conſecutus] et ſic haberis ꝙ peculiũ põt obligari.vt.ꝭ.de pecu.l. q̃tuberonis.§. peculiũ.⁊.§.ſeq.nã illa.v.peculiꝫ meuiꝫ debebat naturaliter titio.ſi.v.de peculio meuiꝫ peruenerunt ad titiũ.ergo ſoluit peculiuꝫ qđ ei dꝫ.vnde tollitur oĩs obligatio.vt inſti.quib.mo.tol.oĩs obli. in prin.nã illa naturalis obligatio erat in peculio meuiꝫ. vnde ſicut ſequitur peculium vbicũqꝫ ſit ⁊ quocũqꝫ vadat. ita naturalis obligatio peculiꝫ ſequit̃ peculiũ vbicunqꝫ ſit ⁊ quocunqꝫ vadat.vt.ꝭ.de pecu.l.ſi peculium.§.ſi vero.⁊.§.ſi cum. qđ ex eo apparet.q2 ſi filius dꝫ mihi et conuenior a creditore extraneo de peculio poſſuꝫ deducere quod mihi debetur.vt.ꝭ.de pecul. l.ſed ⁊ ſi damnũ.§.j.qđ autem naturalis obligatio ſit in peculio probat Africanus tribus arg.⁊ eſt primũ qđ ſtatim ſubijcit de prelegato adeo ⁊c.[ideoqꝫ debitori].i. meuio[id] ſcilicet hoc peculium[huius debiti]ſ.v.[a fratre.i.a titio[ex eo]ſ.peculio [fieret] et hoc eſt primũ arg. ꝙ peculium ſit naturaliter obligatũ[idqꝫ]ecce ſcđm arg.[maxime cõſequens eſſe ei ſententie]ſ.vt peculiũ ſit naturaliter obligatũ[quam iul. probaret ſi extraneo quod debuiſſet]ſ.meuius [et ab eo]ſ. meuio [poſt mortem patris exactũ eſſet].ſ.per creditorẽ debitum de ſua propria pecunia[tantum eũ]ſ.meuiũ iudicio fami.hercis. [a coheredibus]melius dixiſſet a coherede[q̃tũ ab his] melius dixiſſet ab eo[creditor act.de peculio conſequi potuiſſet] ex quo apparet ꝙ obligatio erat in peculio.ſed ſi dicat aliquis non pro parte ſua poterat explicari negociũ. ergo pro pte coheredis non hꝫ locũ iudicium fami.hercis.rñ.non.vt.ꝭ. de pec. l.queſitũ.§.ſi cum herede.ſed ſi pro parte poſſet explicari non haberet locũ iudiciũ fami.hercis.ſed locum haberet neg. geſt. iudiciũ.vt.ꝭ.fami.hercis.l.ſi quis putans.§.j.[Igitur] incipit tertium arg.[ſi re integra].i.anteq̃ iſte meuius ſolueret de eo quod debebat extraneo creditori[vt ad q̃titatem eius].ſ.peculiꝫ[porro]pro certe.⁊ modo concludit[eum].ſ.meuiũ debitorem[defendi oportet]a titio fratre[longe magis].i.multo magis[preſtãdum]aduerſus ſe:quatenus ad eũ peruenit de peculio.⁊ ita de peculio deſierunt illa v. deberi ipſo iure. ſed ſi nihil perueniſſet.reliqua.v.remanerent in naturali obligatione q̃ ſupererant.⁊ ideo nõ poterunt repeti.vt.ꝭ.e.l.ſi id quod.⁊.l.iul.⁊.ꝭ.eo.l.ſi pene cũ. Itẽ q2 ſoluta erãt p iuris ignorãtiam filiꝫ nõ repeteret.vt.C.de iur.⁊ fac.ign.l.cũ quis.⁊ not.hic in ſi. optimũ arg.ꝙ ſi debeo pſtare ꝯ extraneũ tibi.multoforti⁹ tibi aduerſus memetipſuꝫ.⁊ ad iſtud accedit arg.ꝭ.de pac.l. cũ in eo eſſet.⁊.ꝭ.ſi ſerui.vendi.l.altius.vnde ſunt iſta in ar. ad queſtionẽ de turri quã mihi pmiſiſti preſtare ꝯ oẽm hoĩem ſub pena mille lib.nunc habes diſcordiã mecũ:nunqd teneris mihi pſtare eam ꝯ te.⁊ ſi non pſtas incidis in penã.litera eſt in argumen.ꝙ ſic.⁊ ad hoc eſt arg.ꝭ.ad muni.l. quotiẽs.§. itẽ ſi p tpa.h.⁊.ꝭ.man.l.ſi fundũ.eſt tñ ꝯ.C.de eden.l.j.⁊.l.q accuſare.ſic videtur ꝙ qs rem ſuã aduerſus ſeipſum non teneret̃ pſtare. cuꝫ in generali ſermone ⁊c.vt.ꝭ.de ſenat.l.j.in fin.et ibi dixi de iſta materia ex his q̃ dicta ſunt caſum ⁊ ſummariã expoſitionem litere potuiſtis ppendere.modo pueniamus ad altiora ⁊ ſubtiliora.ego tñ anteq̃ pueniã ad oppoſitionẽ volo formare vnaꝫ queſtionẽ do.Azo.⁊ Io.⁊ glo.quicqd ſcriptũ eſt hic reducunt ad queſtiones.ſed ego reducã ad queſtiones. ⁊ aliquas ad oppoſitiones. ¶ Or in primis formabo talem.q. et intelligatis iſta.d.Io.⁊ Azo tangunt hic.ſed nõ bene aperiunt. in primis quero de pecunia numerata mutuata a fratre titio fratri meuio.loquit̃ hec.l.ꝙ titius frater viuo patre haberet pecuniam ex quinqꝫ cauſis.videre potuit habere paternã:non peculiarẽ Itẽ pecuniã peculiꝫ pfectitiã. Itẽ pecuniã aduentitiꝫ peculiꝫ habito reſpectu ad nouũ ius inſti. Itẽ iure antiquo ⁊ nouo pecuniã caſtrẽſis peculiꝫ. Itẽ potuit habere pecuniã quaſi caſtrẽſis peculiꝫ. Eſt pecunia paterna nõ peculiaris:cũ titius habebat adminiſtrationẽ rerũ paternarũ:⁊ pecuniã accepit de burſa patris q̃ nõ eſt peculiaris.qđ non eſt conceſſa a patre.⁊ lꝫ legatur ꝙ filiꝫ viuente patre ſint dñi rerũ paternarũ ⁊c.inſtit.de rerum quali.⁊ diffe.§.ſin.ꝭ.de liber.⁊ poſthu.l. in ſuis. filiꝫ ſunt bona paterna:q2 alunt̃ ab eis.in veritate eſt dñium patris:et vſufru.non filio:ꝫ †eſt pecunia profectitiꝫ peculiꝫ: vt ſit in terra iſta.pater nõ vult emãcipare filiũ:ſed dicit ei.do tibi.cc. vade ⁊ lucreris cũ eis.iſta eſt pecunia pfectitia:q2 peculiũ eſt ⁊c. ꝭ.de pecu.l.peculiũ.⁊.l.depoſui.§.peculiũ. Itẽ pfectitiũ eſt q̃ſitum a patre vel occaſiõe pris.vt.ꝭ.de iure dot.l.pfectitia.ꝭ.de vulg.⁊ pup.ſub.l.ſꝫ ſi plures.§.in arrogato. Itẽ eſt aduentitiũ cũ filius querit a matre vel a deſcẽdẽte ex linea materna.⁊ in iſta eſt proprietas filiꝫ vſufru.patris.vt.C.de bo.que libe.l.cum oportet. Sed in pfectitio eſt pprietas patris ⁊ vſufru. vt inſti. per quas pſo.no.acq.§.j. Eſt pecunia caſtrẽſis peculiꝫ q̃ti fili⁹ querit in caſtris.ſiue ſit miles armate militie.ſiue berruarꝰ.infra de caſtren.pecu.l.⁊ ſi forte. Eſt quaſi caſtrenſe peculiũ ſi filiusfa.ex aſſiſtendo vel aduocãdo querit. vt.C.de aſſeſ.l.veluti. ⁊.C.de aduo.diuer.iu.l.fori.C.de inoffi.teſt.l.ſi.in iſto ⁊ pprietas ⁊ vſufru.eſt filiꝫ.ꝭ.de colla.bono.l.j.§.ne caſtrenſe.q2 in illo caſtrenſi vel quaſi loco patrisfa.habetur.ꝭ.ad mace.l.j. In illo põt teſtari iure nouo.vt.C.qui teſta.face.poſ.l.fin. ⁊ iure antiquo.vt.ꝭ.q teſta.fa.poſ.l.j.cum ergo titius ex quinqꝫ cauſis poterat peculiuꝫ habere.de qua pecunia intelligitur in hac.l. rñ. duobus modis.vno mõ hec.l.põt intelligi i omni pecunia mutuata a Titio meuio:meuio in paterna:ſi mutuat patris noĩe: ſiue quamlibet aliam pecuniã quã põt habere predictis.v.modis mutuauit patris noĩe. hꝫ locũ q2 ſemper queſiuit naturalem obligationẽ patri ſuo.qđ ita pbo.ſi extraneus mutuat pecuniã ſuaꝫ vel meã meo noĩe querit actionẽ mihi.vt.ꝭ. ſi certũ pe.l.ſi.§.in mutui.⁊.l.certi.§.ſi nũmos.ſic ergo ſi titius mutuat noĩe patris quo caſu intelligit̃ hec.l.de pecunia paterna vl' pfectitiꝫ peculiꝫ vel aduentitiꝫ ſm antiqua tpa.nã vbi filius mutuauit eã ſuo noĩe:ſi paternã vel pfectitiã:vel aduẽtitiꝫ peculiꝫ ſm antiqua tpa illã obligationẽ naturalem querit ſibi ⁊ per ſe patri.cũ quicqd ex cã aduentitia olim q̃rebat filius pleno iure querebatur patri.vt inſti.per quas perſo.§.j. Sed tunc non poteſt intelligi hec.l.in caſtrenſi vel quaſi.vel in aduentitia pecunia ſm noua iura:q2 mutuando filius caſtrenſe peculiũ vel aduentitiũ ſm noua iura ſibi ſoli queſiſſet naturalẽ: nõ patri qui loco patris habet̃ in ea.vt.ꝭ.dictũ eſt. Tñ vt ceſſet oĩs oppoſitio tutius eſt vt dicamus ꝙ iſte titius mutuauit pecuniã patris ⁊ noĩe patris. ⁊ ita patri queſiuit naturalem obligationẽ: ſiue fecit patris voluntate vel eo ignorante ad inſtar ſerui qui dum querit ⁊ iuſte querit dño ignoranti.vt.ꝭ.de ꝟ.obli.l.ſi ſeruus vetãte.ꝭ.de acq.re.do.l.etiã.ꝭ.de iure do.l.quemadmodũ. ¶ Or hãc gl.ſi habuiſtis oculos cordis apertos potuiſtis intelligere duas q̃ões quas hic facit Azo deducem⁹ in oppoſitiones.⁊ opp.ſic.in.l.iſta dicitur ſi titius mutuauit meuio.x. ꝙ obligatio naturalis orta eſt ex iſto mutuo oppono ita. cũ titi⁹ mutuat fratri meo.x.⁊ orit̃ naturalis obligatio. Aut ſoli pri ⁊ nõ titio eſt q̃ſita aut ſoli titio ⁊ non patri.aut vtriqꝫ ⁊ patri ⁊ titio.rñ.ꝙ põt ſi ſola obligatio naturalis q̃ſita eſt ꝯ meuium ſoli titio nõ patri.dormiebat africanus q fecit.l. iſtã ⁊ in quolibet dicto ſuo mentitus eſt apte.ſi eñ eſt q̃ſita ſoli titio nõ pri: q̃ño ſi meui⁹ ſucceſſit in dimidia patri ſempronio ꝯfuſa eſt actio ⁊ obligatio:cũ nõ eẽt meui⁹ pri obligat⁹ in aliq̃.pterea ſi ſuit q̃ſita tm̃ titio certi ſunt modi quib⁹ tollunt̃ ipſo iure naturalis ⁊ ciuilis:ſolutiõe:nouatiõe:acceptilatione.i.iſto pacto ⁊ iureiurãdo. Sed ꝙ debitor ſuccedat patri ⁊ non fratri titio.⁊ qđ tollatur obligatio iſte modus nõ eſt de illis modis. ergo nõ dꝫ tolli q̃ſita actio naturalis titio fratri:nõ pri p ſucceſ.factam pri. talis modus argumẽtandi inuenit̃.ꝭ.de actio.⁊ obli.l.fere.§.pꝫ. ꝭ.de his q ſunt ſui vel alie.iur.l.pre.⁊ nõ omittã vnũ pter ſatis q̃rentes.dixi tollit̃ obligatio ipſo iure naturalis ⁊ ciuit̃ .ſolutiõe ⁊ nouatiõe accep.⁊ pacto ⁊ iureiurãdo tollit̃ ſola naturalis ipſo iure.vt.ꝭ. de ſolu.l.ſtich⁹.§.naturalis. ⁊ ciuilis elidit̃ inſti.de excep.§.q̃dã. Aut q̃ſita eſt naturalis obligatio pri non titio filio.qđ dicere nõ audeo.q2 inuenio.ll. expſſas ꝙ ſi vn⁹ filius me⁹ ꝯtxit cum alio filio meo q ambo ſunt in ptãte mea.vel duo ſerui mei inuicẽ ꝯhunt ꝙ obligatio querit̃ dñi non mihi pri q habeo eos in ptãte qđ.l.iſta dicit videte.ꝭ.de pecu.l.ſed ⁊ ſi dãnũ.§.peculiũ. ſi nõ eſt q̃ſita pri ſꝫ ſoli titio ꝯ meuiũ agitur ſi meui⁹ ſuccedit pri in nullo ꝯfundit̃ obligatio:q2 pr non erat eius creditor in aliq̃.aut obligatio naturalis eſt q̃ſita vtriqꝫ in x.i.titio filio ⁊ patri ꝯ meuiũ. ⁊ cuilibet in.x.qđ ſi verũ ẽ videte lꝫ naturalis obligatio q̃ſita pri tollat̃ i dimidia p ſucceſ. meuiꝫ tñ obligatio q̃ſita eſt filio in nihilũ dꝫ tolli.vñ ſi ſolutũ eſt Titio peculiũ meui⁹ nihil dꝫ repetere.rñ.ſm quoſdã ſi titius mutuat meuio.x.q̃ſita ẽ obligatio naturalis vtriqꝫ titio ⁊ patri ⁊ cuilibet in.x.ꝯ meuiũ.⁊ habent̃ titi⁹ ⁊ pater quaſi duo rei credẽdi:ſꝫ ſicut in duob⁹ reis credẽdi ſi tollit̃ obligatio in perſona vni⁹:⁊ in pſona alteri⁹ tollit̃.ꝭ.de duo.reis.l.ij. ita hic ſi vtriqꝫ debebat̃ ⁊ vni eſt ſatiſfactũ dꝫ tolli obligatio:ſꝫ vni dr̃ hic eſſe ſatiſfactũ p ſucceſ.meuiꝫ.⁊ pinde eſt ac ſi ſolutũ eẽt vni. Sꝫ hec rñſio nõ ẽ bõa ſi ſunt duo rei credẽdi. aut re tollit̃ vni⁹ i obligatio.aut pſona vnius eximit̃ ab obligatiõe:ſi re extinguit̃ obligatio in pſona vnius. vt q2 vni ſoluit̃ tm̃ tollit̃ obligatio in pſona alteri⁹.ꝭ.de duo.reis.l.ij. Sꝫ perſona eximit̃ ab obligatione:vt q2 vn⁹ deportat̃ nõ pptere a eximit̃ pſona alterius ab obligatiõe.ꝭ.de duo.reis.l.ſi. Ita vr̃ hic: q2 vnus eximitur ab obligatiõe.ſ. pater q2 mortuus eſt nõ debet tolli obligatio titiꝫ

filiũ. Et ideo diceris ſic ſm Azo. q: aliter infra dicaʒ. obligatio naturalis fuit queſita ꝯ meuius. vtriqʒ titio filio et ſempronio patri. Sed potẽtior eſt illa q̃ queſita eſt patri ꝙ obligatio Titio queſita eo ꝙ pater hʒ titium in ſua ptãte: q: eſt potẽtior. ergo in morte ipſius patris: ſi meuius ſuccederet in totũ: in totum tollerẽ vtraqʒ obligatio titij filij ⁊ ſempronij patris ſi pro dimidia ſuccedit: pro dimidia tollitʳ. Hoc probatur tali rõne. ſi ꝓcurator meus ꝓcuratorio nõie ſtipulatʳ iudicio ſiſti qrit ſibi directã: mihi vtilem. mea vtilis eſt potẽtior. ideo ꝑfertur directe ſue. ff. de pcu. l. in cauſe. §. ſi ex parte. ⁊ l. ſi ꝓcurator meus. Similiter hic queſita eſt obligatio vtriqʒ filio titio ⁊ patri ſempronio. potentior eſt obligatio patris. nam obligatio naturalis queſita patri cenſetur vt principalis. queſita titio cenſetur vt acceſſoria: ⁊ acceſſoriũ ſequitʳ naturã principalis. igitur ſublata obligatione principali. ſ. ſempronij patris dʒ tolli acceſſoria. ſ. titij filij. vt. C. de vſur. l. eos q. ff. de regu. iur. l. cũ principalis. ⁊ l. cũ principale. ¶ Sed ad iſtã op. Jo. ⁊ Azo. ⁊ reſpõſionem videtʳ. l. obuiare de verbo ad verbũ. dixi naturalem obligationẽ queſitã vtriqʒ titio filio ⁊ patri ſempronio eſſe. ſed. l. videtur ſcripta in contrariũ q̃ videtur velle ꝙ obligatio naturalis ſit queſita ſoli patri. non in aliquo titio filio. nam dicit. l. placet ꝙ queratʳ ꝑ eas ꝑſonas q̃ in ptãte noſtra ſunt vt nobis ita queratʳ ꝙ nullo modo videatʳ queſitũ ꝑſonis q̃ in poteſtate noſtra ſunt. ff. ꝑ quas ꝑſo. nobis acqui. vel apud eas remanere. ff. de acq. here. l. placet. Ergo ſi titius frater mutuauit meuio fratri. ſ. ergo naturalis obligatio fuit queſita patri: non titio. reſpondet Azo ita obſcure ꝙ nullus intelligeret eũ niſi eſſet homo q ſciret bene iura. aliud eſt in acqſitiõe ciuili. aliud in acquiſitione que eſt iuris gentium. illa. l. loquitʳ in ciuili acquiſitione puta in hereditate ⁊ bonoꝝ poſſeſſione. ſʒ. l. illa videatʳ loq generaliter iſta. l. loquitʳ in acquiſitione iuris gentiũ. Aperiamꝰ

3 aliter ad. l. iſtam rñdeo. ꝗ eſt differentia inter ciuiles acquiſitiones ⁊ nõ ciuiles. dicuntʳ ciuiles autoritate iuris ciuilis vel pretorij queruntʳ nobis. verbi gratia ſi filius vel ſeruus inſtituitʳ heres nunꝙ querit mihi heredi niſi iubeã ipſum adire. ff. de acqui. here. l. q in aliena. ⁊. l. ſi q s mihi bona. §. iuſſum. Si defertʳ ei bono. poſſeſ. non querit mihi niſi ratũ habeã. vt. C. q ad mit. ad bon. poſ. poſ. l. j. in prin. ff. ad treb. l. ſeruo. Sunt quedã acquiſitiones iure gentiũ. vt ſi filius vel ſeruus cõtrahit. vnde in ciuili acquiſitione illud acquiritʳ patri ꝑ filiuʒ ſtatim acquiritur patri. ⁊ nõ remanet apud filiũ. vt in. l. ꝯ. eſt ⁊ acqſitio iur. gen. vt eſt illa q̃ fit ex ꝯctu iure gen. inito per filiũ vel ſeruuʒ. q: oẽs fere ꝯctus ſunt ꝺ iure gẽ. ff. de iuſti. et iure. l. ex hoc. ex ꝯctu filij vel ſerui acquiritur iure gen. in illis non ciuilibus filius queritʳ ⁊ ſibi ⁊ mihi. ſeruus ⁊ ſibi ⁊ mihi querit. igitʳ q: ꝯrit titius cuʒ meuio fratre ſuo naturalem obligationẽ queſiuit ſibi et patri. Sed queritʳ que eſt rõ diuerſitatis quare ſi ꝑſona ſubiecta iuri meo querit ciuilem acqſitioneʒ querit a te mihi et non ſibi. ſi vero ciuilem acqſitionẽ querit ſibi ⁊ mihi. rõ põt aſſignari duplex. et erit iſta. cũ filius ciuilem acqſitionẽ non poſſit querere mihi niſi me iubente vt in hereditate non eſt miruʒ cũ requiratur meus iuſſus ſi mihi ſoli queratʳ. Sed filius põt contrahere me inuito. ff. de pecu. l. ſi qs ſeruus. §. etiã. vnde eſt mirũ ſi mihi et ſibi queratur naturalis obligatio. Vel põt aſſignari alia rõ. ciuiles acqſitiones ſunt de iure ciuili continẽtes in ſe oĩa cõmoda ⁊ incõmoda. naturales acqſitiones continent commodum non incõmoduʒ. arg. ff. manda. l. hereditatẽ. ¶ Or ſignori has fabulas vult dicere glo. Azo. nunquid titius filius mutuando meuio fratri queſiuit naturalẽ obligationẽ patri vel titio tantũ: vel vtriqʒ. ſed determino aliter ꝙ ipſe determinauit ⁊ dico ꝙ q̃ſita fuit ſoli patri ꝯ meuiũ non titio: quare q: dixi in caſu ⁊ in litera ꝙ hic titius mutuauit pecuniã patris et nomine patris. vnde ſoli patri queſiuit naturalem obligationẽ non ſibi: ſicut ſi quilibet extraneꝰ mutuaſſet ſuã pecuniã vel meã nomine meo q̃rit mihi directã actioneʒ non ſibi. vt. ff. dixi. ꝑ. l. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. in mutui. ⁊ l. certi condictio. §. ſi nũmos. niſi reprobarẽ nũmos. quo caſu q̃rit ſibi vtilem. vt. C. ſi cer. pe. l. ſi abſentis. q: ſoli patri queſiuit non eſt miruʒ ſi meuius ſuccedit patri in dimidia: ſi in dimidia obligationis liberatur. Modo procedamus vltra ⁊ ꝑueniamus ad aliã ſubtilitatẽ que hic tãgitʳ in glo. in modũ q̃õnis. ⁊ volo tangere in modũ oppoſitionis. verum anteꝙ veniaʒ ad iſtã oppoſitionẽ volo ita q̃rere. dicet aliquis veſtrũ. tu dicis naturalẽ obligationẽ queſitã ſoli prĩ. quo rñdes alij l. q̃ dicit ꝙ pater de peculio vnius filij ab extraneo creditore conuentus nõ ſolum deducit qꝺ ſibi debetʳ. imo qꝺ debetʳ alijs filijs. ff. de pec. ſed ſi dãnũ. §. peculiũ. rñ. duobꝰ modis dicã ſi filius mutuat ſuo nõie querit ſibi naturaleʒ obligationẽ. ⁊ patri tunc ſi conuenitʳ pater ꝺ peculio alterius filij ab extraneo creditore deducit non ſolum qꝺ ſibi imo qꝺ debetur

alij filio q ꝯrit cũ eo nõie ſuo: nõ nõie patris. ſʒ in. l. iſta loquitʳ cum filius titius mutuauit meuio nõie patris. Vel dicam ſcꝺo modo ſic. qꝺ debetur etiã aliis filijs eſt ita intelligendũ [deducã quod debetʳ eis] i. datũ ab eis. verumtñ debebatʳ mihi non ſibi: q: mihi queſierat naturalẽ obligationẽ. ¶ Queramus hic aliã ſubtilitatẽ ſi titius mutuauit meuio. ſ. q̃ſita eſt ex perſona titij mutuãtis obligatio naturalis patri ꝯ meuiũ. ſed nunquid pater ex perſona meuij accipiẽtis naturaliter obligatʳ titio videtʳ ꝙ ſic. q: ſʒ naturã eſt vt q ſequitʳ emolumentũ ⁊ onꝰ. vt. ff. de reg. iur. l. ſm naturã. ⁊. C. de fur. l. ij. §. ſʒ cũ in ſcꝺo. C. de cad. tol. l. vna. §. ſed cũ in ſcꝺo. ſʒ ſi iſtud eſt verũ. ego pater ſum mihi ipſi obligatus in. ſ. ⁊ ſic ſum debitor ⁊ creditor in illis. ſ. debitor ex ꝑſona meuij recipiẽtis. ⁊ creditor ex ꝑſona titij dantis ergo ſi decedo eis relictis heredibus ſunt inuicẽ debitor ⁊ creditor. vnde ſi vnus eſt inuicẽ alteri debitor ⁊ creditor locus eſt cõpenſationi. vt. ff. de cõpen. l. ſi ambo. §. j. igitʳ meuiꝰ eſt affricanꝰ q dixit ſi ſoluit meuius. ſ. titio illa ſunt indebita ⁊ ſunt repetenda. Ad iſtud dicitʳ duobus modis. vno ſic ꝙ ſicut patri eſt queſita naturalis obligatio ex ꝑſona titij dãtis mutuo: ita eſt q̃ſita titio ex ꝑſona meuij accipientis vt teneatʳ pater naturaliter titio mutuãti ex perſona meuij accipiẽtis. verumtñ potẽtior eſt q̃ queſita eſt patri ex perſona dãtis ꝙ illa q̃ eſt queſita ex perſona accipientis: q: illa eſt debilior: quare eſt potentior queſita patri. q: filius mutuauit pecuniã patris ⁊ nõie patris quare debilior eſt q̃ſita ex perſona accipiẽtis: q: nõ eſt qui a patre exigere poſſit. ⁊ ideo nõ dʒ cenſeri pater inuicem debitor ⁊ creditor ſi filij ſuccedunt non dʒ cenſeri vnus alterius debitor ⁊ creditor. ſed pater quaſi ſit creditor accipiẽtis. vñ ſi ſucceſſit meuius patri pro illa dimidia extinguitʳ obligatio. Quod aũt obligetʳ filius patri naturaliter ꝓbatur tali arg. ſi filius meus ꝓmittit extraneo nõ ex cã mutui teneor ex ꝑſona filij naturaliter ⁊ ciuiliter: ſi filius hʒ peculiũ. igitʳ ſi vnus filius meus promittit alij filio ex perſona filij ꝓmittentis debeo naturaliter teneri ita dicit gl. ſi probat. ſed videtur probari tali rõne. ſi filius promittit extraneo teneor naturaliter ⁊ ciuiliter: q: bene poſſum obligari ex ꝑſona eius naturaliter ⁊ ciuiliter. ſed ſi filius ꝓmittit filio. ſ. ſuo fratri nõ poſſum ei obligari ciuiliter obligabor ei naturaliter. vel dicatis verius hic. cum titius mutuauit meuio. ſ. q̃ſita eſt naturalis obligatio patri ꝯ filiũ meuiũ ex perſona titij dãtis. ſʒ naturalis obligatio ex ꝑſona meuij accipientis non eſt q̃ſita cõtra me patrẽ. l. dicit ſi duo ꝯſerui mei inuicẽ ꝯtrahunt: ſi ꝯuenior a creditore extraneo de peculio illius ſerui q accepit deducã ꝺ peculio illud qꝺ debetʳ illi ſeruo q dedit. ff. de pecu. l. ſed ſi damnũ. §. peculiũ. ⁊. l. ſi ſeruus meus. ergo apparet ꝙ nõ ſum obligatus ex perſona accipientis. q: ſi eſſem obligatus illa obligatio mea eſſet in peculio dantis: ⁊ augeret peculium dantis. qꝺ eſſe non dʒ. vt. ff. de pecu. l. ꝙ tuberonis. in fine ita qꝺ ex vna perſona deducerem. ſ. dantis: alia manu deberẽ ponere in peculio dantis. quaſi eſſeʒ naturaliter obligatus ex ꝑſona accipiẽtis. ⁊ ſi vellet aliqs dicere ꝙ debeo ex peculio accipiẽtis ſicut deduco ex ꝑſona dantis: ita debeo deducere ex perſona accipiẽtis. illud hʒ locũ q̃tum ad deductionẽ. non aũt haberet locũ q̃tuʒ ad obligationẽ: q: maxime põt videri ſi habeo duos ſeruos: ⁊ vnus ſubtrahit rem peculiarẽ alterius q̃ritur mihi ex perſona illius cui ſubtracta eſt res act. ſʒ nõ teneor ex perſona ſubtrahentis. ff. de pec. leg. l. ſi id quod. §. j. dicemus ergo ſi titiꝰ mutuauit. ſ. meuio. q̃ſita eſt obligatio naturalis ipſi patri ex perſona dantis non tenetur pater ex perſona accipiẽtis propter vitandã illam incõueniẽtiã ꝙ eſſet ſibi debitor ⁊ creditor: q: ratio correlatiuoꝝ nõ patitur. de rerum permuta. l. j. ff. ad treb. l. j. §. fuit. ⁊ ꝙ pater non ſit obligatus filio ex perſona filij accipientis põt alia ratione dici vl̃ poteſt alia ratio inueniri. vbi obligatio directe deſcendit a patre in filium: quia pater promittit filio non queritur obligatio patri. alr̃ dic non eſt obligatus pater filio vllo modo. ſed cum deſcendit a patre in filium per obliquum. vt quia pater promittit filio ⁊ dat fideiuſſorem queritur obligatio patri. verum quia non põt eſſe fideiuſſor idẽ obligatus eidẽ pro eodem non valet nec tenet datio fideiuſſoris. ff. de fideiuſ. l. ſi. §. j. arg. in. l. iſta videtur deſcendere obligatio a patre in filiũ per obliquũ per titiuʒ mutuantẽ meuio. vñ queritʳ patri ex perſona meuij. non obſt. ſi filius meꝰ ꝓmittit extraneo teneor naturaliter ⁊ ciuiliter quatenꝰ eſt in peculio hec eſt falſa dicit Azo. q: teneor ciuiliter tñ: quia ſi nihil erat in peculio tp̃e litis: ⁊ tp̃e rei iudicate ſic teneor quaſi prius que erat inefficax ſit facta efficax: quaſi habeat effectum naturalis ⁊ ciuilis. ff. de pecu. l. queſitũ. ſicut ciuilis ante bienniũ eſt inefficax. poſt biennium efficitur efficax ⁊ habet effectum naturalis q: naturalis eſt mixta ciuili. vt. C. de non nu. pecu. l. in cõtractibus cũ extraneo. quo caſu ceſſat maced. ergo ex cõtractu

filij non

ſiꝰ non teneoꝛ naturaliter nec ciuiliter etiā ſi filius haberet peculiū. qḋ ꝓbo ratione. ⁊ legis rōne. ſi filius cōtrahit me inuito ⁊ ignorāte. ff. de acqui. rerū do. l. etiā quomodo inuitꝰ ⁊ ignorans obligaboꝛ ex contractu filij vel tenebor: qꝛ iam liceret filio conditionē pr̄is facere deterioꝛē qḋ eſſe nō debet. vt. C. de pac. l. filiꝰ preterea. l. eſt expreſſa ne filius ꝓ patre vel pater ꝓ filio obliget. vt C. ne filius ꝓ patre. l. i. ⁊. ij. ll. dicunt qḋ teneoꝛ ex cōtractu filij de peculio: ideo nō teneoꝛ: quia obligatꝰ ſum creditori ciuiliter ⁊ naturaliter. x. ſed teneoꝛ: quia poſſideo peculiū. ⁊ peculiū eſt obligatum. vnde teneoꝛ ei preſtare q̄tum eſt in peculio. vt. ff. de peculio. l. queſitū. ſicut ſi rem tuā poſſideo nō teneoꝛ: quia ſum obligatus tibi vt inſtit. de act. §. i. ſed quare teneoꝛ qḋ habeo facultatem rei reſtituende. vt. ff. de rei ven. l. officium. in fi. vnde ſi iſtud eſt verum in extraneo multo fortius in filio. vnde ſi titius mutuauit fratri meuio. x. queſita eſt obligatio naturalis mihi ex perſona titij non ex perſona meuij: igitur ſi meuius ſucceſſit mihi in dimidia eſt cōfuſa obligatio naturalis pro dimidia hoc vult dicere hec. l. modo habetis expoſitas duas gloſſ. fortiores huiꝰ legis. Modo ꝑueniamus ad quādam aliam ſubtilitatem huius legis ⁊ premitto hic vt melius intelligatis eā: vos debe

4 tis ſcire † quod quatuoꝛ ſunt vniuerſitates iuris: hereditas: bonorum poſſeſſio: patrimoniū: ⁊ peculium. vnde illud qḋ debeo ego me mortuo ⁊ hereditas mea d3. item cū quis ſuccedit iure ciuili illud qḋ debeo ego: debet mea bonoꝝ poſſeſſio. cum quis ſuccedit iure p̄toꝛio: illud quod debeo ego: debet patrimonium meum: quia ſi ego contētoꝛ mādatur ſententia executioni in bonis meis per formā traditā ⁊c. vt. ff. de re iud. l. a diuo pio: quod debeo ego filius vel ſeruus debet peculiū meum. ff. de peculio. l. q̄ tuberonis. in fi. Sed in aliquo eſt differentia inter iſta: ſi donarē tibi patrimoniū meū obligationes nō cōſequentur patrimoniū. ff. de iur. do. l. mulier. S3 ſi dono peculiū meū obligatio ſequitur peculium: vt hic. Eſt ⁊ quedam alia differentia: ecce ſi creditoꝛ ſuccedit debitoꝛi in totū in totu3 confunditur actio: ſi in dimidia in dimidia cōfunditur actio: vbi gratia quida3 erat creditoꝛ tuus in. c. hereditas non valet niſi. x. creditoꝛ ſuccedit tibi actio confunditur in totū niſi feciſſet inuentariū: quia teneretur aliis creditoꝛibus. vt. C. de iure delib. l. ſcimus. §. in cōputatione. ſi creditoꝛ ſuccedit in dimidia ſc3 i quīq3 ꝯfundit̄ actio ſua in dimidia. i. in. l. ⁊ eſt in hereditate partis ſoꝛ nō erant niſi quīq3 vt. C. de neg. geſ. l. ſi ab eo. C. de bo. auc. iudi. poſ. l. ſi vxoꝛ. ſecus eſt in peculio: qꝛ ſi peculium ꝑuenit ad creditorem in totam non in totū ꝯfunditur actio ſua. ſ3 quatenus eſt in peculio ſi peculium ꝑuenit ad creditoꝛē in totum: nō in totum confunditur actio ſua: ſed quatenꝰ eſt in peculio: ſi peculiū ꝑuenit ad creditoꝛē ꝓ dimidia nō cōfundit̄ actio ꝓ dimidia. ſed quatenꝰ ꝑuenit vt hic vnde hereditas reſpicit quotitatē: peculiū quantitatem. Sed que eſt rō diuerſitatis ſi creditoꝛ ſucceſſit debitoꝛi in totū vel in parte in totū ꝯfundit̄ actio: vel ꝓ parte: qꝛ heres fingit̄ ꝑſona defuncti: ⁊ in totū ⁊ in parte. vt in auc. vt iuſiurā. in ꝑn. ſed vbi peculiū ꝑuenit ad creditoꝛē. creditoꝛ nō ſuccedit in locū debitoꝛis: ſed ī re obligata: ⁊ res obligata videt̄ eam ſoluere: ⁊ quatenus ſoluit ꝯfunditur obligatio. Hoc p̄miſſo quero ſi a titius mutuauit meuio. x. ponamꝰ: meuius habebat in peculio. x̄l. moꝛtuo pr̄e diuiſerūt hereditatem: ⁊ peculiū. ⁊ ita de peculio meuij peruenerunt. xx. ad titium. dicit meuius de peculio meo ꝑuenerūt ad te. xxv. que ex ꝑſona pr̄is tibi debeba3 ex ſucceſſione patris ſunt ſoluta: quia confuſā eſt actio pro ea parte qua ei ſucceſſi: ſi ſoluo poſtea integra. x. repetam quīq3. quaſi. v. ſunt indebite ſoluta. vnde ſi de peculio meo ꝑuenerūt ad te. xx. videris habere nō ſolum. x. vltra. v. pro quibꝰ eſt extincta obligatio ꝓ ea parte qua ſucceſſi patri. ſed etiam. xv. titius dicit de peculio tuo remanſerunt apud te. xx. vñ nō peruenit ad me aliquid de peculio tuo: niſi de peculio tuo qḋ habes toꝛe diuiſionis des mihi. v. aliter formā q̄ſtionē: qꝛ vix pōt intelligi queſtio hic formata p Odo. ⁊ forma ſic: ⁊ d3 in. l. noſtra. qḋ ſi titius mutuat. x. meuio fratri ſuo: ⁊ meuius ſoluat ei qḋ pōt repetere. v. qꝛ in quīq3 ſunt extincta obligatio p ſucceſ. alia. v. ſi tm̄ ꝑuenit de peculio meuij ad titiū. modo quero ad hoc qḋ meuius poſſit repetere alia. v. verum ſufficiat qḋ de peculio meuij ꝑueniat tm̄ ad titium ꝓ parte ipſius titij: q̄tum ſinit illa. x. an ſic requiratur qḋ de peculio meuij tm̄ ꝑueniat ꝓ pte ipſius meuij q̄tu3 ſinit illa. v. an etiā ſufficiat dimidiā peculij meuij ꝑueniſſe ad titium: vt obligatio naturalis q̄ſita patri videat̄ extincta: an debeant ꝑuenire. v. de reliqua dimidia meuij que eū cōtingit. Diſperūt antiqui qḋ nō: qꝛ dimidia3 peculij meuij titius hr̄e videt̄ iure hereditario nō iure ſolutionis. Nos dicimus contra. quod ſufficit ſi de peculio meuij peruenerunt ad titiū. v. vel plus vel pro parte titij: qꝛ lex dicit qḋ obligationes cōtracte ꝯ filiū ſunt in peculio filij vt hic: igit̄ ſi de peculio meuij ꝑuenerunt. v. vel plus ad titiū peculiū ſine debitoꝛ liberat̄. Itē ex ꝯctu filij tenetur pater eſt quatenꝰ in peculio. ff. de pec. l. ſi quis ſeruū. in prin. ſi ergo ꝑuenerit. v. d peculio meuij vel plus ad titiū nō tenebitur amplius meuiꝰ ei. de pec. l. queſitū. Itē ꝓbo tali ar. tali: cum reſiſti nō pōt. filius h3. x. in peculio tu ꝯtrahis cū eo in. x. dono tibi. v. tenebor tibi de peculio in. x. certe nō. niſi quatenꝰ eſt in peculio: qꝛ q̄ donaui videoꝛ ſoluiſſe. ff. de lib. le. l. ſi quis reus. §. huic ſnīe. Circa legē iſtā volo ſubijcere alias q̄ōnes: titius mutuauit meuio de pecunia pr̄is ⁊ noīe pr̄is. x. ⁊ ſic queſita fuit naturalis obligatio pr̄i ſi meuius ſoluit p ignorantiā iuris repetit vt hic d3. Quid ſi meuiꝰ nihil ſoluit nunq̄d titius poterit illa. x. petere. dico qḋ nō. qꝛ naturalis fuit ſoloꝝ cōtracta: ⁊ ſola

5 naturalis inefficax eſt ad agendū. ff. de act. ⁊ obli. l. naturalis. †

¶ Sed denuo quero nunquid naturalis obligatio efficit̄ efficax moꝛtuo pr̄e: dicūt quidā qḋ ſic. ff. famil. er. l. heredes. §. ſi filius. ⁊. C. an ſeruus ex ſuo facto. l. pꝛomiſſe. Sed verius eſt qḋ nō efficiat̄ efficax: qꝛ ꝓprijs nō ſubſiſtit viribus. ⁊ ll. dicunt qḋ obligationes q̄ ꝓprijs viribꝰ nō ſubſiſtūt efficaces non ſunt. ff. de act. ⁊ ob. l. obligationes. ¶ Sed denuo q̄ro hec. l. loquitur. cū ſoluit meuiꝰ titio poſt moꝛtē ⁊ poſt aditā hereditatē: quid ſi poſt moꝛtem ⁊ poſt aditā hereditatē ſoluit meuius titio: dixit Io. qꝛ ſoluit debitū naturalr̄ nō repetit. ar. ff. e. l. fin. §. fi. ⁊. ff. e. l. ob rem. dn̄s Az. dixit ꝯtra. qꝛ ſicut meuius titio ſoluit poſt aditā hereditatē ꝯfuſa eſt actio ꝓ pte qua ſucceſſit meuiꝰ pr̄i ita ſi ante aditā hereditatē ſoluit: ⁊ poſtea adit̄ hereditas: qꝛ cauſa iuſta reducit̄ ad nō iuſtā. vñ cōfundit̄ actio: qꝛ nō refert ſiue ab initio ſubſuit iuſta cā: ⁊ reducit̄ ad iniuſtā ſiue nō. vt. ff. de cōdic. ſine cā. l. i. §. fi. Ego diſtinguo ſi ſoluit meuiꝰ ante aditam hereditatē ſi non eſt ſecuta poſtea aditio vera eſt op. Io. qꝛ ſoluit debitū naturalr̄ per iur. igno. quare ceſſat repetitio. ſ3 ſi poſtea eſt ſecuta cōditio fingit̄ naturalis ſublata. ff. de acqui. here. l. heres quoq3. ff. de leg. iur. l. ois hereditas. ¶ S3 denuo q̄ro: pone qḋ pater ademit peculiū meuio: nūq̄d naturalis obligatio tolletur. dicūt q̄dā qḋ ſic: qꝛ erat in peculio. C. fa. erciſ. l. bis. §. ſi filius. ff. eo. l. ſi nō ſoꝛtē. §. ſi filiū. ⁊. ff. ad maced. l. ſi. ſ3 pōt dici contra. qꝛ remanet naturalis. ff. eo. l. ſi id qḋ. ⁊. ff. e. l. naturaliter. ⁊. ff. de peculio. l. nec ſeruus.

Queſitum eſt.

In. §. iſto dicunt̄ duo: p̄mo d3 pr̄ filio exiſtenti in ſua ꝑtāte mutuauit. x. poſtea filiū emācipauit. filius emācipatus ille. x. ſoluit per iur. igno. nunquid poterit repetere: certe non: qꝛ debat naturalr̄ qḋ ex eo apparet: qꝛ ſi pater ꝯueniret̄ a creditoꝛe extraneo filij itra annu3 de peculio pater illa. x. q̄ filius ſibi debebat deduceret. Scḋs caſus eſt ecōtra. ſi filiuſfa. mutuauit patri: ⁊ poſtea pater emācipauit filiū. ⁊ pr̄ poſtea ſoluit filio emancipato: nunq̄d repetet: certe nō qḋ eo apparet: qꝛ ſi pater cōueniretur infra annū de peculio ab extraneo creditoꝛe: pr̄ teneret̄ ponere in peculio qḋ filio debuiſſet. idez eſt ſi pater debebat filio decē ⁊ filiū exheredauit: ⁊ extraneū inſtituit. qꝛ ſi extraneꝰ ſoluit. x. ſoluit filio: nō repetit. h. d. iſte. §. videatis expoſitiones lr̄e [queſitū eſt ſi pater filio] ſc3 in ꝑtāte ꝯſtituto. [ſoluat] ſcilz per iur. igno. [apud patrē remāſerit] q. ſi nō remanſiſſet indebitū eſſet ol iure vñ poſſet repetere. [nō repetitur.] qꝛ natura ⁊c. vt C. de iur ⁊ fac. igno. l. cū quis. [argumento eſſe] ſ. ad predicta [quod extraneo] ſc3 creditoꝛe filij. [de peculio] vt. ff. q̄n act. de pecu. eſt annalis. l. i. [debuiſſet.] ſed nunq̄d naturalis obligatio q̄ſita patri ꝯtra filiū pr̄e moꝛtuo extinguit̄. dicūt quidā qḋ ſic. vt. ff. de ſol. l. ſi quis ſeruo. vel pōt dici qḋ non. vt. ff. ſtatim dicit ꝯtra. ſi pater ⁊c. ⁊ iſtud arg. affricani nō videt̄ neceſſariū: qꝛ vbi pater mutuat filio queritur naturalis obligatio patri ꝯtra filiū: ſicut ⁊ ſi moꝛitur filius vel emancipatur moꝛtuo filio vel emancipato tenetur filius: ſed peculium reuocabitur. vnde eſt ꝓbabile ar. non neceſſarium: vel eſt neceſſariū ar. q̄tum ad peculiū. [intra annū.] cōputandū ab emancipatione filij. [cōputetur] ⁊ illud augebit peculiū. vt. ff. de pec. quā. l. tuberonis. in fi. [ſoluit] ſ. id qḋ pater debuiſſet: ideo non repetit: qꝛ naturalis obligatio tranſit in heredem. vnde ſi heres ſoluit, non repetit vt. ff. ad trebel. l. ſi eius.

1 ¶ Fideiuſſoꝛ ſoluenti indebitū cōpetit repetitio. hoc intellige q̄ ſi fideiuſſoꝛ ſoluit ſuo nomine.

1 ## Legati.

† In. §. iſto dicit̄: ego dicebā a te herede mihi legatū eſſe in die: vel ſub cōditione: tu credēs ꝯ verū eſſe cauiſti de legato mihi p̄ſtādo dato fideiuſſoꝛe adueniēte die vl̄ ꝯdi. ſi fideiuſſoꝛ ſoluit. poſtea apparet legatū mihi nō eſſe relictū: nūquid fideiuſſoꝛ qḋ ſoluit poterit repetere: certe ſic: hoc dicit iſte. §. videat3 expoſitionē lr̄e. [legat] ſcilz vole qḋ dicebā mihi relictū in die vel ſub cōdi. [ſatis accepi] ego legatarius. apparuerit] ſcilicet in proceſſu tp̄is. [exiſtimaui.] vſ no. qḋ vbi legat̄ mihi in veritate in diem vel ſub cōdi. heres d3 mihi cauere de legato preſtando aduenīente die vel ꝯdi. vt. ff. vt le. no. ca. l. i. ſed ſi dicebā mihi legatū in die3 vel ſub cōdi. nec

erat.⁊ heres credens mihi relictum cauit:⁊ adueniente die vel condi.fideiuſſor ſoluit:⁊ poſtea apparet indebitũ põt repeti:vt hic ⁊.ꝟ.vt le.no.ca.l.j.§.ſi quis ſub conditione.

☞ Si cauſa debita in ſoluendo fuit omiſſa ſoluenti per condictionem conſulitur.

Si quis cuꝫ a fideiuſ.

†In lege iſta dr̃:a te relictũ erat mihi fideicõ.ſub cõdi.que cõſiſtit in non faciendo puta ſi nõ aſcenderẽ capitoliũ: vel dubitabatur an eſſet locus.l.fal.in fideicom.tu ſoluiſti mihi fideicom.nec recepiſti cautionẽ de cõdi.implẽda vel de reſtituẽdo ſi locꝰ eſſet.l.fal.⁊ ita plus debito ſoluiſti: nunquid poteris repetere.vĩdet̃ ꝙ ſic.h.d.iſta lex videatis expoſitionẽ lr̃e.[non cauerit] imo ſoluit fideicom.cautione nõ recepta.ſed vbi eſt exẽplum in terminis põt notari quatuor modis.vno mõ ſic.vt dixi in caſu ſi a te legatũ erat mihi relictũ ⁊c.vt.ꝟ.de cond.⁊ demõ.l.mutiane.Item põt notari ſcõo mõ exemplũ:ſi a te mihi legatuꝫ erat dubiũ eſt an ſit locus.l.fal.non debes mihi ſoluere fideicõ. niſi caueat̃ tibi de reſtituendo legato:ſi ſoluis cautione nõ recepta plus debito ſoluis repetis.vt.ꝟ.ſi cui plus quã p.l.fal.l.j.Item põt no.exẽplũ:ſi a te mihi legat̃:⁊ a legitimo herede tibi mouetur ꝯtrouerſia nõ debes ſoluere niſi caueã tibi ꝙ ſi euincat̃ tibi hereditas a legitimo ꝙ reddã ſi ſoluis nõ accepta cautione repetes vt.ꝟ.ad.l.fal.l.dolo.Itẽ põt not.exẽplũ q̃rto mõ: ſi tu es heres inſtitutꝰ:⁊ rogatꝰ es mihi reſtituere nõ teneris reſtituere niſi caueã.vt.C.ad trebel.l.ij.⁊.l.vlt.ſed ꝓ deo qd repetis an ſolutuꝫ an cautionẽ:põt dici ſolutũ ſed repellã te doli excep.ſiue lim cauere:vel repetã ipm ſolutuꝫ cõdict.indebiti:⁊ cautionem condic.incerti.vt.ꝟ.vſufru.quemad.ca.l.hoc ſe.cum.§.pecunie.

☞ Tutus exceptione ꝑpetua ⁊ fauorabili ſoluens quocũqꝫ errore repetit ſecus ſi ſit exceptio odioſa.

Qui exceptionẽ.

†In.l.iſta p̃mo ponit regula:⁊ poſtea terminat̃.regula eſt ſi ſum obligatꝰ naturaliter ⁊ ciuiliter.ad.x.⁊ tutꝰ ſum excep.ꝑpetua:ſi ſoluo repeto ⁊ hec regula determinat̃ ꝟ mõ:aut enĩꝫ erã tutꝰ excep. ꝑpetua fauorabili aut odioſa:ſi fauorabili:puta velle indubitãter vera eſt regula.ꝙ ſi ſoluo repeto:ſi autẽ ſum tutꝰ excep.odioſa puta mace.hoc caſu ſi ſoluo nõ repeto.h.d.p̃n.huius.l.videatis expoſitioneꝫ lr̃e.[qui].ſ.ille debitor qui eſt obligatus naturaliter ⁊ ciuiliter.[excep.ꝑpetuã hꝫ].i.generalẽ:⁊ dicit hoc ad differentiã tpalis.vt.ꝟ.e.l.in diẽ.ſolutũ p errorẽ iuris vel facti probabilẽ vel nõ.vt.ꝟ.e.l.ſed ⁊ ſi.⁊.l.eleganter.§.i.[nõ eſt ꝑpetuũ] id eſt gñale.[eius cã] ſcꝫ a quo agit̃:⁊ ita in fauorem debitoris põt repetere ſi nõ ſit ſolutũ p iuris vel facti igno. [de itercesſionibus.]vt in except.vell.vt.ꝟ.ad vell.l.ij.⁊.l.ſi mulier.[dat̃] vt in mace.l.j.[ꝑperã ſolutuꝫ].i.p iur.igno.vt hic.⁊.ꝟ.ſi cer.pe.l.ſi filius.ſi p facti ſic.vt.ꝟ.ad mace.l.vlti.[ſoluit̃]p iur.igno.[non repetet].ſ.illam pecuniã videt̃ ꝯtra.ꝟ.e.l.ij.l.q ſe debere.in p̃n. ad qð põt dici:ibi habebat doli excep.q̃ deſcẽdit ex cã fauorabili vnde repetit.¶ Or ſignor.ad p̃n.huiꝰ.l.op.vos habetꝫ hic ſi debitor eſt tutus excep.ꝑpetua:⁊ ſoluit qð repetit: ſi excep.eſt fauorabilis.ſed nõne ois q hꝫ excep. ꝑpetuã hꝫ doli exceptionẽ vt.ꝟ.de doli excep.l.ij.§.gñaliter.⁊.l.q vtiqꝫ.⁊ cõſtat qð doli excep.eſt odioſa:qꝛ non datur aduerſus parentes.vt.ꝟ. de doli excep.l.apud.§.aduerſus:ḡ ois tutus ꝑpetua excep.ſi p errorẽ ſoluit nõ repetit. Ad qð vos ita breuiter dicetꝫ:aut doli excep.deſcendit ex cã fauorabili aut odioſa: ſi mulier intercedit contra vell.eſt tuta excep.vell.⁊ doli excep.q̃ deſcendit ex cã fauorabili.vñ ſi ea omiſſa ſoluit repetit:ſi autem ex cã odioſa deſcendit doli excep.vt qꝛ dolo induxi te vt mutuares mihi.x.vel mutuaui filiofa. hic quia doli excep. deſcendit ex cã odioſa ſi ſoluis p iuris igno.nõ repetis:ſi p facti ſic ⁊ ita origo rei ſpectetur vt hic.⁊.C.ad mace.l.ſi filius.⁊.C.de nõ nu.pe. l.aduerſus.ſecꝰ ſi excep.nõ eſt fauorabilis vel odioſa:ſed eſt inducta ad rigorẽ iuris ꝯſeruandũ.naꝫ tũc ſi quis ea omiſſa ſoluit nõ repetit.vt.ꝟ.e.l.iulia.¶ Or ſignor ſup p̃n.huiꝰ legis ſubiicio quãdã q̃ões que põt formari hic:⁊ põt formari.ꝟ.e.l.j.⁊ eſt queſtio talis: debebam tibi decem naturaliter ⁊ ciuiliter.cõpuli te p metum vt faceres mihi pactum de nõ petẽdo:compulſus feciſti mihi pactum de non petendo poſtea ego debitor oblitus de illo pacto qð mihi feceras de nõ petendo:vel ꝓcur.meus ignorans de illo pacto:⁊ ſciẽs qð mutuaueras mihi.x.ſoluit tibi illa.x.nunqd decẽ ſoluta poſſum repetere: ſi dicatis qð ſic ꝓbo cõtra nõne ſi ego debitor non ſoluiſſem:tu creditor haberes actio. qð me. cã ꝯ me.vt.ꝟ.qð me.cã.l.metũ.§.ex hoc.multo ḡ fortius ſi ſolui nõ repeto:⁊ potes me repellere doli excep.qꝛ cui damꝰ ac.⁊c.vt.ꝟ.de ſupſicieb̃ꝰ.l.j.in ſi.item ⁊ alia rõne ꝓbo ꝙ:qꝛ tutꝰ eraꝫ excep. odioſa:igit̃ ſi ea omiſſa ſoluo nõ repeto vt hic dr̃.Si autẽ dicatis qð nõ repeto ꝓbo ꝙ.nõne pactum de non petẽdo factũ tollit naturalẽ obligationẽ ipſo iure ⁊ elidit ciuilẽ.vt.ꝟ.de ſolu.l.ſtichum aut pãphi.§.naturalis.igit̃ ſi ſolutũ eſt indebitũ naturaliter ⁊ ciuiliter debitũ repeto vt.ꝟ.e.l.in ſi.⁊.ꝟ.e.l.ſi quis iurauerit.ſed in q̃ſtione iſta põt dici tribus modis.⁊ vno mõ ſic.qð inſpecto iure ciuili ⁊ condic.inde.q̃ eſt ꝑſonalis actio:⁊ ciuilis ex quo p errorem ſolui qð repeto.Sed inſpecto iure pretorio.i.act. qð me.cã que eſt p̃toria.qꝛ p̃tor ait.vt.ꝟ.de pac.l.iuriſgentium §.p̃tor ait.⁊.ꝟ.qð metus cã.l.metũ.§.p̃tor ait. non poſſum repetere.qꝛ ſicut dictũ eſt ſi non ſoluiſſem poſſes me conuenire act. qð me.cã vt ſoluerẽ:⁊ cui damꝰ ac.⁊c.Sed alibi eſt ecõtra.ecce ſi dep̃henſus ſum in adulterio a marito:⁊ dedi ſibi.x.ne me occideret inſpecto iure ciuili.ſ.cõdictione ob turpem cãm non repeto.vt.ꝟ.de cõdic.ob cãm.ſed inſpecto iure p̃torio.i.act. quod me.cã repeto:vt.ꝟ.qð me.cã.l.nec timorẽ.in ſi.⁊.l.iſti quidem.in p̃n.Uel põt dici ſcõo mõ ſimplr̃ qð nõ repetam:⁊ hãc ſolu.approbo:qꝛ ſi nõ ſoluiſſem poſſes me cõuenire act.qð me.cã.multo fortius ſi ſolui nõ repetã ⁊ repelles me p except.ꝓpter regulam cui damus act.multo fortiꝰ excep.vel ſi ageres p̃mo.⁊ ego de pacto facto exciperẽ:tu replicares de metu.vt. C. de trãſac. l.vbi pactũ.vel põt dici tertio mõ qð nec iure ciuili nec pretorio repetam.qꝛ erã debitor ciuiliter ⁊ naturaliter ſi ſolui ſum liberatus:qꝛ ſolutione eius ⁊c.vt inſti.qui.mo.tol.ob.in p̃n.ſi ſuꝫ liberatus ḡ non repeto:qꝛ eadẽ ſolutio ⁊c.vt.ꝟ.e.l.cum is q pãphilum.§.j.nõ ob. qð pactũ factũ de nõ petendo tollit naturalem obligationeꝫ ipſo iure ⁊ ciuilem elidit qꝛ illud eſt verũ cum pactum eſt factũ bona fide:non ſi dolo vel metu:qꝛ p̃tor ait.vt.ꝟ.de pac.l.iuriſgen.§.p̃tor ait.⁊.ꝟ.de dolo.l.j.§ p̃tor ait.Si ergo p tale pactũ non fuit ſublata naturalis obligatio nec ciuilis elisa remaneo debitor ciuilr̃ ⁊ naturalr̃ ⁊ p ſolutionẽ liberor.vñ non poſſum repetere.vt.ꝟ.dictum eſt.

☞ Res data põt condici vt poſſit ꝓ impenſis retineri.

Si pars domꝰ.

†In.§.iſto dicit̃: teſtator reliquit mihi domum in diem donius arſit ꝓ parte anteq̃ dies fideicõ.veniret heres ſuaꝗ ipenſa refecit eam poſtea venit dies fideicõ. heres anteq̃ ſoluit fideicõ.poterit deducere impẽſam.ſed ſi ſine deductione impẽſaruꝫ tradidit domũ p fideicõ.relictũ poterit cõdicere impenſam q̃ſi plus debito ſoluerit.[in dieꝫ] ſcꝫ incertã. aliogn ſtatim cederet dies.vt.C.de cad.tol.l.vnica.§.ſinaũt.[deducendã] ſ.antequã ſoluat.[dederit] ſed ad.§.iſtũ op.⁊ ſignat̃ cõtra.ꝟ.e.l.ſi in area ad qð vos dicetis vt ibi dixi.

☞ Obligatio operã p pactũ tollit̃ q̃ poſtea ſolute repetent̃.

Si pactus.

†In.§.iſto dicit̃. impoſui opas ſeruo: poſtea feci ei pactũ in ipa manumiſſione:ne debeat mihi p̃ſtare opas:poſtea ipe liberatus aut heres eius ſoluit eas:nunquid poterit repetere:certe ſic.[ſolute fuerit.]ſ.p iur.vel fac.igno.[põt]vt hic ⁊.ꝟ.e.l.ſi qs.

☞ Pupillus infans vel cum tutore contrahens etiã naturaliter non tenetur.

Quod pupillus.

†In.l.iſta dr̃: ſi pupillꝰ q eſt iſans vl̃ ꝓximus infantie ſine tutoris au.ꝓmiſit.x.⁊ poſtea ſoluerit poterit repetere.h.d.iſta.l.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e.[quod pupillꝰ].ſ.iſans.[eſt.]qꝛ ſoluit indebituꝫ omni iure.vñ repetet.vt.ꝟ.e.l.j.[qꝛ nec natura dꝫ]hoc verũ eſt in infante vel ꝓximo iſantie.vt ꝟ ⁊.ꝟ.de act.⁊ ob.l.pupillꝰ ſecꝰ ſi eſſet ꝓximꝰ pubertati:qꝛ tunc obligaret̃ naturaliter.⁊ ſic ſoluitur cõtra.ꝟ.de noua.l.j.in ſi.vñ ſi ſolueret p iuris igno.iure cõmuni nõ repeteret ſed p reſtitutionẽ ſic.vt.ꝟ.eo.l.interdum.

Pene nõ ſolent.

In.l.iſta dr̃: ſi pene cã ſoluit̃.ſi.repetit̃[ſunt] i.cũ aliqd ſolutũ eſt in quo qs in penaꝫ aduerſarij erat liberatus nõ repetit̃.⁊ no.exemplũ:ſi creditor mihi filiofa.mutuat in penã creditoris ſum liberatus exceptiõe ſi ſoluo per iur. igno.nõ repeto.vt.ꝟ.e.l.ſi pene cauſa.

☞ Tutus exceptione iuriſiurãdi p errorẽ ſoluẽs repetit.

Si quis iuraſſet.

†In.l.iſta dr̃ tu petebas a me.x.dicebam nõ debeo tibi aliqd:detuliſti mihi iuſiurãdũ ⁊ iuraui me dare nõ oportere poſtea ſolui: nũqd repeto. certe ſic.[dicendũ eſt.]qꝛ p iuſiurãdũ ſublata eſt naturalis obligatio vt.ꝟ.de iureiurando.l.vlti.

☞ An ſit debitũ inſpicere ex ꝑſona eius cui ſoluitur.

Repetitio nulla eſt.

†In.l.iſta dicit̃ ſi ſoluit̃ tibi debitũ ab alio q̃ a vero debitore:ex quo tibi debitũ recepiſti nõ debet poſſe repeti.[ab eo].ſ.creditore.[qui ſuuꝫ].i.ſibi debitũ.[tameſi].i.q̃uis.[ſolutũ eſt.]¶ Or ponatis exẽplum in terminis vt intelligatis qd vult dicere hec.l.titius erat debitor tuus in.x.deceſſit titius.putabã me heredẽ titij cũ nõ eram

ſolui

ſolui tibi.x.ſi ſoluo noie tutõ vel hereditario noie vel heredis: q inueniretur heres pter meam ſpẽ:nõ repeto vt hic.z.ĩ.de neg. ge.l.vlt.ſʒ ſi ſoluo meo noie tunc repetã.vt.ĩ.e.l.ſi pene cã.§.j.z C.de pe.here.l.ſi de.hereditate.

☞ Qui ex hereditate ſibi debitũ non deducit repetit.

SIis qui. †In.l.iſta dr:debebas mihi.x.ex-titi tibi heres z hereditatẽ vendi-di.nec.x.retinui.nũquid.x.poſſum repetere.reſpon-detur qȝ ſic.[mortuus].i.teſtator defunctus.[per cõdic.].ſ.indebiti.[recte recipiet] videbatur cõtra.quaſi ꝯfun-datur act.ſucceſſione.vt.C.de pactis.l.debitori.z.ĩ.eo.l.frater a fratre in pn.vñ ſi ꝯfuſa eſt ac.ꝗ repeteret.rñ.vbi debes mihi x.z ſuccedo tibi cõfundit act.tamen ſi vẽdo alteri hereditatem fingit vt omne cõmodũ z incõmodum ptineat ad emptorẽ.vt ſ.de he.vel act.ven.l.ij.§.illud.z.§.vlti.

QUi heredis. In.l.iſta dr:ſi legata non relicta ſoluo noie heredis de nũmis ipſius heredis eo ſciẽte nõ repeto.ſʒ ſi ſol-ui ignorante herede: heres nũmos extãtes poterit vẽdicare:z idẽ eſt ſiue ſoluiſſem rẽm corpalẽ ſiue corpalem.h.d. iſta l.videatis expoſitionem lr̃e.[nõ põt.] qꝛ non ſoluit ſuo no-mine.vñ nõ repetit niſi in ſubſidiũ.vt.C.ſi certũ peta.l.ſi abſen-tis.[vẽdicabit].ſ.ſi extant.vt.ĩ.e.l.ſi pcurator.

☞ Fideiuſſor ſi ſoluat indebitum debitori cõpetit repetitio ſi eius noie eſt ſolutũ,vel fideiuſſori ſi ſuo proprio noie ſoluerit.

INdebitam. †In.l.iſta dicit ſi pmiſi ti-bi.x.p errorẽ.z dedi tibi fi-deiuſſorẽ ſi fideiuſſor meꝰ ſoluit meo noie ipſe repe-tet a me act.mãdati:z ego habeo cõtra euʒ cui ſolui cõdic.inde.nec eſt expectãdũ vt ratũ habeã:qꝛ dũ mãdaui eiꝗ fideiuberet p me:videor ei mãdaſſe qȝ ſoluat.ſi autẽ fideiuſſor ſoluit ſuo noie qȝ nõ debebã dicendũ eſt eũ poſſe repetere: ſed poterit me cõuenire act.mãdati ſi minus cõſecutus eſt a ſtipu-latore ꝙ ei ſoluit:z hoc eſt verũ ſi p ignorãtiã ſtipulatoris exce. nõ ſubmouit.[fore] cõdic. inde.ſolueret.vñ fideiuſſor non ha-bet regreſſum ꝯ eũ anteꝙ ſoluat.ſecus eſt in ne.ge.l.ij.z.l.ſi qs mandato.[a te].ſ.debitore putatiuo.

☞ Differentia nõ eſt inter ſi z cum.

QUi promiſit. †In.l.iſta dicit: pmiſi tibi dare.x.ſi aſcẽderes capito-lium:ſi añ ſolui videor ſoluiſſe indebitũ ol iure repeto. [poterit] qꝛ pmiſit ſub cõdi.vñ ſtante ꝯdi.exiſtentẽ ſoluit repe-tere poterit.vt.ĩ.e.l.ſub ꝯdi.z.ſ.e.l.ſufficit.

☞ Condictio indebiti eſt perſonalis ideo datur contra eum cui ſoluitur nec eſt in rem ſcripta ideo non datur contra eũ cui ſolutio proficit.

HIs ſolis. †In.l.iſta dicit: ſi ſoluo tibi.x.inde-bite tu rẽ emis ex iſtis.x.a te repe-tã.x.non ab eo a quo emiſti.h.d.[proficiat.] z ad hoc cõcor.C.de ac.z ob.l.eum qui.

☞ Soluens ſcienter indebitũ non repetit.

QUod quis ſciens. †In.l.iſta dr: ſi ſolui tibi.x.inde-bite ea mẽte vt poſſim repetere non repeto.[hac men-te] non ore expſſa.[nõ põt] ſecus ſi ore expſſiſſem:qꝛ tunc repe-teret z ſic ſoluit contra.ĩ.e.l.ij.in pn.z ſm hoc etiã intelligit.C. de cõdi.ob cauſam da.l.ſi repetendi.

☞ Qui hȝ ſolã retentionẽ ſoluens non repetit.

EX quibus cauſis. †In.l.iſta dr ſi p errorẽ ſoluo tibi illud de quo habebã retẽtionẽ nõ petitionẽ nõ poſ-ſum repetere.h.d.z eſt exẽplũ in putatiuo herede q ſoluit mutuã hereditariã.ĩ.e.l.ſi in area.in ſi.item eſt exemplum in eo qui tutus eſt excep.vt.ĩ.e.l.qui exceptionem.

☞ Datum ob cãm de preterito nõ obligatoriã non repetitur: datum vero ob cãm de futuro cã nõ ſecuta repetitur.

DAmnus autem ob cauſaʒ. †In.l.iſta iuriſc.ponit diuiſionẽ talem dicẽs cũ qs dat aut dat ob cãm pteritã:aut futurã.ſi ob cãʒ pteritã dat etiã alś daturus ſi ſciret falſam cãm:hoc caſu ceſſat repetitio.ſi autẽ dat ob rẽ futurã:ſi illud nõ ſit datũ repetit: qꝛ datũ eſt ob cãm z cã nõ eſt ſecuta.[ob cãm] ſcʒ pteritã.[aut ob rẽ] ſcʒ futurã.[com-petit] condi.cauſa data:cauſa non ſecuta.vt.ĩ.de cõdi.ob cau-ſam datorum.l.j.❡ Or ſignor ad.l iſtam opp.ſic hec lex vide-tur fatua lex.hic dicitur:ſi do tibi pecuniam ob cauſam prete-ritam:puta quia credo quod geſſiſti negocia mea: z non geſſi-ſti:z dedi tibi alias daturus:ſi non geſſiſſes ceſſat repetitio ſed videtur quod mentiat hec lex: quia vbicunqȝ credo me debe-re tibi puta:quia credo quod mutuaſti procuratori meo:z non mutuaſti:do tibi ob cãm preteritã:rñ ſolutum repeto. vt.ĩ.e.l. elegãter.in prin.z per totũ iſtũ titul.rñ.hec.l.loquit in ꝯtctibus innoiatis:puta qꝛ dedi tibi ob cãm preteritã: putãs te geſſiſſe negocia mea cũ non geſſiſſes:z dedi tibi alś daturus ſi ſcirem faſam cãm eẽ:hic qꝛ nõ tñ ob cauſas videor dare ꝙ donare nõ repeto ſicut ille q ſciens ſoluit indebitũ.vt.ĩ.e.l.j.ſʒ ſi alś ſcireʒ cãm ſlalſas nõ erã tibi daturꝰ repeto:vt.in.l.cõtra.vel põt di-ci hec.l.referẽda eſt ad legata vt dicamus falſa cauſa.vñ ſi reli-ctũ tibi ſoluo:cũ in relicto interueniſſet falſa cã non repeto.ſed ſi ex cã inter viuos putarẽ me tibi debere.x.z ſoluerẽ.hic inde-bite ſoluo.vñ repeto:ſʒ dicet mihi aliqs veſtrũ:nõne iſte q pu-tat ſe debere:z nõ debet habet excep.odioſam.vñ ſi ſoluit non repetit.vt.ĩ.l.qui excep.rñ.nõ habebat fauorabilẽ origine:vel hic ſoluit per facti ignorantiam.

☞ Solutũ indebite ſi non eſt tranſlatũ dñium vendicatur a dño ſi eſt tranſlatũ cõdicitur ab eo immediate ad quẽ in veri-tate ſpectat vt euitetur circuitus.

DÑs teſtõ. †In.l.iſta dicit: quidã dñs cuiuſ-dã ſerui fecit teſtm̃: z in teſtõ reli-qt libertatẽ ſeruo ſuo ſi daret mihi.x. z illȝ teſtm̃ nõ valebat.ſeruus dedit.x.quis repetet.rñ.pculus di-ſtinguendũ eſt:ſi ſeruus dedit de nummis peculiaribus.x.nõ fecit ipſos accipientis.vñ ipſe dñs ſcʒ heres extantes vendica-bit:non añt cõdicet.ſi autẽ alius dedit rogatu ſerui: hic num-mi ſunt facti accipientis: z hic videtur de rigore iuris qȝ do-minus deberet cõdicere.z reſtituere illi qui rogatu ſerui dedit tñ de equitate:quia circuitus eſt vitandus dȝ ſubueniri illi qui dedit rogatu ſerui:vt ipſe repetat condicat.h.d.iſta lex videa-tis expoſitionem litere.[dñs teſtamento] ſcilicet minus ſolen-ni.vt indicat lr̃a ſequens.[ſeruo libertatẽ dedit].ſ.ſub hac cõ-ditiõe.[ſi.x.det] mihi extraneo.[nũmos].ſ.q erãt ipſius here-dis:petere dȝ ſi extãt.z eſt rõ.qꝛ nemo cõdicit rem ſuã preterꝙ a fure.vt.ĩ.vſuſf.queãd.ca.l.vl.z ita nũmi extãtes pñt vẽdica-ri vt corpꝰ.ſic z.ĩ.ſi cer.pe.l.rogaſti.z.l.ſi filꝰ.[facti ſunt eiꝰ].i. accipiẽtis.[petere põt.ſed ipſe tenet pſtare ei qui rogatu ſerui dedit.z hoc de rigore iuris.[ipm] ſcʒ extraneũ.[dedit] ſcilicet rogatu ſerui.[ſuũ recipe].i.cõdicere.z ſic no.qȝ circuitꝰ eſt vi-tandus.ſic no.ĩ.ſi cert.pet.ſi fundus.§.ſeruũ tuum ſm vnam lectu.z.ſ.ſi cui plus ꝙ per.l.fal.l.videamus.§.j.z dixi.ĩ. de cõ-di.ob cauſam.l.dedi.§.vlti.

❡ Ex oibus cauſis. Iſta lex ẽ ſũma q̃ſi totꝰ materie z ponit ſũma riũ in toto ti-tul. vt hic per Barto.

EX oibus cauſis. In.l.iſta dr ſi per errorẽ ſoluit aliqd ex aliqua cã q de iure nõ valuit vel nõ habuit effe-ctũ ſolutũ põt repeti:z exẽplũ qñ ille q erat ſucceſſu-rus ab inteſtato ſoluit legatũ relictũ in falſo teſtõ:putãs eũ ve-rum eſſe vel ſoluit ex teſtamento qȝ pronunciatũ eſt poſtea fal-ſum.vt.ĩ.e.l.ij.§.j.z.l.iij.z.l.iiij.

☞ Ex locatiõe pdonis nõ ꝯpetit actio dño. item ex locatiõe ſerui vel dñi nõ recte ſoluit pdoni ſʒ ſolutũ vt idebitũ repetit.

SI vrbana predia. †In.l.iſta dicunt tria primo dr ſi p-do locauit pdia vrbana q poſſidet mala fide qȝ mer-cedis noie ſolutũ eſt repetit ab eo per verũ dñm nõqȝ ſoluentẽ. idẽ eſt ſi eſt aſſecutꝰ vecturas nauiũ quas locauit: qꝛ vectura nõ repetit a cõductore:ſed a dño:idẽ eſt ſi pdo locauit operas ſeruorꝫ: z ei fuerũt ſolute mercedes operarũ repetunt ab eo p verũ dñm nõ per ſoluentẽ.Scdȝ caſus eſt: ſi ſeruus qui poſſi-det a pdone nõ fuit locatꝰ a predone: ſed ipſe ſuas opas loca-uit:z mercedẽ obtulit pdoni vt dño nõ facit accipiẽtis: z ideo dñs ſerui opas extãtes vẽdicabit:ꝯſumptas cõdicet ꝯdictio-ne ſine cauſa.ſed ponamꝰ qȝ dñs locauit naues:ſoluta eſt pẽ-ſio vel vectura nauium predoni:nunqd ille qui ſoluit liberat? certe nõ.Tertiꝰ caſus eſt talis:illud qȝ regłr dici ſolet fructus a predone cõdici hȝ locũ cũ fructus ſunt ipſius dñi:nõ cũ fru-ctus ſunt ipſiꝰ pdonis.[nõ repetet.] qꝛ q cõduxit a pdone eſt obligatus ex ꝯtractu.vt.ſ.cõmo.l.itaqȝ.[obligatus].ſ.predo. [idẽ iuris erit].ſ.vt dictũ eſt in caſu ſuperiori.[nauium] quas mala fide poſſidebat.[exercuerit].ſ.pdo qꝛ repetet p verũ do-minũ.[ſeruorũ].ſ.quos pdo poſſidebat.[qȝ ſi.] incipit ſcdȝ ca-ſus[vecturas nauiũ] quas predo poſſidebat.[accepit] repeta-tis quas dñs locauerat.ſed vr qȝ ſit liberatꝰ ſoluẽs:ſi pdo do-mino reſtituit.vñ vr.ꝯ.ſ.de ſolu.l.q hoiem.§.ſi pdo z inſti.mã. §.adhuc.ſʒ ibi fuit facta ſolutio pcedẽte mãdato dñi.qꝛ ſi ſolui-tur pcuratori dñi mãdato recte ei ſoluitur.alś nõ.vt ſ.de ſol. l.vo pcuratori.z.l.q hoiem.§.ſi in illo.[qȝ ſi] incipit tertius ca-ſus.z eſt qdã regła.[fuerint.] vt.ĩ.de cõdi.ſine cã.l.mala.z ha-bet locũ cũ fructꝰ ſunt dñi:vt qꝛ fructus extãtes in ipſo fundo predo percepit:ſed ſi fructus ſunt predonis:qꝛ pdo locat z ac-cipit a cõductore:z nõ cõdicuntur ab eo qui ſoluit:ſed a dño.

☞ Dubia exceptionis perpetue cauſa dubietate pendente

habet vim exceptionis perpetue.

Sufficit. †In.l.iſta dr:ſi debitor dubitabat eẽ tut⁹ tpali exce.vel pppetua ⁊ ſoluit q̃ſi ſit tut⁹ pppetua excep.repetit:⁊ eſt exẽplũ:ſi pmitto tibi x.ſi titi⁹ erit ꝯſul.ſi titi⁹ nõ erit ꝯſul. habebo ppetuã excep.ſi ti tius erit ꝯſul.habebo tpalẽ.ſi interim ſoluo añq̃ fiat ꝯſul.repe to.idẽ eſt ſi debeo.x.tibi pure:⁊ facis mihi pactũ de nõ petẽdo donec titi⁹ fiet ꝯſul.hoc eſt incertũ.ſi interim ſoluo.an habeam exce.ppetuã vl̃ tpalẽ:q2 ſi titi⁹ decedit añ ꝯſulatũ habebo ppe tuã ſi aũt eẽt ꝯſul.habebo tpalẽ.vñ ſi iteri3 ſoluo repeto.ſ3 ſi cer tũ eſt me nõ hr̃e ppetuã exce.ſ3 tpalẽ tũc nõ repeto:vt in exem plo tali:pmitto tibi dare.x.poſt paſcha ꝟ habeo tpalẽ excep. ſi añ ſoluo non repeto.ſilr ⁊ ſi pmitto tibi.x.pure. ⁊ tu facis mihi pactũ de nõ petẽdo vſq3 ad paſcha.certũ eſt q̃d habeo tpalem excep.ſi añ ſoluo nõ repeto.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ lr̃e [ſufficit ad cãm indebiti].ſ.vt.ſit loc⁹ condi.indebi.[incertum eſſet].ſ.tpe quo ſoluif pecunia idebite.[defenſio.]ſub.⁊ vbi de bitor eſt dubi⁹ h3 tpalẽ exceptionẽ vel ppetuã:ſi ſoluit repetit l.na3]de eo q̃d dixi in gñe ponit exẽplũ in ſpẽ.[q̃ ad tps eſt].i. tpalis.[repeti]ſicutſi pmitterẽ tibi.x.ſi titi⁹ erit ꝯſul. [colloca tum eſt]puta ſi mihi debitori facis pactũ q̃d nõ petes debitu3 purũ a me vſq3 ad paſcha.[q̃ cã3 h3 cõdictiõis inſtar obtinet] id eſt opaf vt ceſſet repetitio. ¶ Or ſignori l.i.iſta no.quatuor pportionalia:ex vna pte q̃ iducũt repetitionẽ. alia duo ex alia parte q̃ nõ iducũt repetitionẽ:⁊ iſta ſunt duo que inducũt repe titionem:ſi promitto tibi.x.ſi titi⁹ erit ꝯſul.hic incertũ eſt:ſi habi turus ppetuã vel tpalẽ exceptionem:interim ſoluo q̃ſi ſim tut⁹ ppetua excep.repeto.vt.ſ.e.l.ſub ꝯdi. idẽ eſt ſi pmitto tibi pu re:⁊ tu facis mihi pactũ de nõ petẽdo donec erit titi⁹ cõſul.hic incertũ eſt an habeã tpalẽ vl̃ ppetuã excep.ſi interi3 ſoluo repe to.vt in preal.l.ſub ꝯdi.ſunt duo alia proportionalia ex alia pte que ipediũt repetitionẽ vt ſi pmitto tibi dare. x. poſt paſcha ꝟ certũ eſt q̃d habeo tpalẽ excep.vt q̃ſi dies le.ce.l.i.in fi.ſi añ pa ſcha ſoluo nõ repeto.vt.ſ.e.l.in die.⁊.l.ſi marit⁹.idẽ eſt ⁊ ſi pro mitto tibi.x.pure.⁊ tu facis mihi pactũ de nõ petendo vſq3 ad paſcha.ſi añ ſoluo nõ repeto:⁊ ſic iſta duo ſunt proportionalia q̃tũ ad cõdi.indt.nec refert inter iſta:tñ q̃tu3 ad alia refert.vt ſ.de iur.do.l.iul.⁊.ſ.de duobus reis.l.eadẽ.ſ.vlti.

☞ Ex ſolutione tutoris cõpetit ꝯdictio impuberi.

Cum indebitũ ipuberis. †In pn.hu ius.l.dr:tutor noie pupilli ſui ſoluit tibi.x.indebite: vel de pecunia pupilli vel ſua:cui dabif inde.condic.an ipſi pupil. vel ipſi tuto.rñ.iuriſcon.q̃d ipſi pupil.vel ipſi tuto. petenti noie pup.nõ aũt ipſi tutori petẽti ſuo noie.h.d.pn.hui⁹ legis [nume rauit]ſub.vel de pecunia pupilli vel ſua. [eſt].i.ipſe pup.tuto. auf.poterit condicere:vel tutor noie pupilli:non aũt ipſe tutor ſuo noie. ¶ Or ſignor nota hic ita breuif. l3 gl. dñor3 Jo.⁊ az. intricent materiã hui⁹.l.nã hec.l.h3 vnũ ſile.ſ.e.l.ſi pcur.i ſi.h3 vnã ꝯ.ſ.e.l.vlt.ſ.i.Uñ no.hic ſi tutor p errorẽ ſoluit indebite de pecunia ſua vel pupil.nos repetit ſuo noie:ſ3 ipſe pup. repetet: vel ipſe tutor noie pup.vt hic.⁊.ſ.e.l.ſi procu.in fi.ſed vbi tutor ſoluit indebitũ noie pup.d ſua pecunia ⁊ finita tutela: nõ repu tabit pup.in iudicio tutele:tutor repetit ſiue ſoluit noie ſuo vel pupilli:⁊ ſic intelligif.ſ.e.l.vlt.ſ.i.Sed dicet mihi aliqs veſtru3: quõ ſi tutor ſoluit de pecunia ſua reputabit pup. cum fatuitas tutoris debeat nocere tutori:ſicut fatuitas pcu.nocet ipſi pcu. non dño.vt.ſ.de pcu.l.q ppꝛio.ſ.pcurator.ad q̃d rñ.vbi tutor ſoluit indebite d ſua pecunia ſciẽs:⁊ mala fide nõ reputabit pu pillo:⁊ tũc fatuitas ſua dꝫ ei nocere:ſ3 ſi tutor ſoluit idebite no mine pup.bõa fide credẽs debitũ tũc q2 bona fide fecit excuſaf vt poſſit reputare pup.⁊ repetet ad inſtar poſ.hereditatis q ſol uit indebitũ.q2 ſi ẽ male fidei poſ.nõ reputat:ſi bone fidei ſic vt ſ.de pe.heredi.l.q̃d ſi poſſeſſor.⁊.l.ſed ⁊ ſi.ſ.ꝯſuluit.

☞ Solutum indebite pcuratori nõ habẽti mandatũ ad hoc repetitur a dño vel ab eodem.

Creditor †In.ſ.iſto dr:erã creditor tu⁹ in.x. mãda ui tibi vt illa.x.ſolueres tali pcur.meo.ſ3 ſi ſoluiſti.xv.q̃d ampli⁹.x.ſoluiſti a pcur.ꝯdic.indebi.repetes.ſed ſi cũ debẽres illa.x.mãdaui tibi vt ſolueres pcur.meo.xv.indu bitãter:q̃ten⁹ ſoluiſti indebite repetes a me:⁊ ſi egiſti cũ pcur. meo.⁊ litẽ fuiſti ꝯteſtat⁹ nõ abſtulit tibi ꝯdictionẽ ꝯ me:⁊ inuti lis electio non preiudicat tibi.h.d.iſte.ſ.videatis lram. [credi tor]ſcil3 ver⁹ in.x.[maiore pecunia ſol.].ſ.p errorẽ.q2 ſoluit.xv. [cõuenief]ſcz q̃ten⁹ idebite accepit:ſ3 q̃ten⁹ debite accepit idu cif liberatio:vt.ſ.e.l.ſi pcu.delegauit debitorẽ ſuu3.[pcur.inde biti]ſcz ꝯdictio[cũ eo].ſ.dño.[que]ſcz cõdic.inde.q̃ cõpetit ꝯ creditorẽ mãdantẽ.[inſtituta]ſub.ſup cõdic.inde.q.d.ille q ſol uit idebite dꝫ agere ꝟ caſu cũ dño:ſi fruſtra egit cũ pcu.nõ ad mittif act.ꝯ verũ dñm.vñ in iſto.ſ.not.duo.⁊ pmo no. ſi ſoluif indebitũ pcur.dño nõ mãdãte nec poſtea ratũ hñte tenef pcu. vt in pn.hui⁹.ſ.⁊.ſ.e.l.ſi pcu.⁊.ſ.de ꝯdi.ob cãm da.l.ſi pcu.itẽ no.ſcdo q̃ caſu ſoluif inde pcur.dño mãdãte:tenef dñs nõ pro cur.ſi actũ eſt cũ pcur.nõ iõ liberaf dñs:q2 fruſtra egit cũ pcu. ⁊ ita no.hic q̃d inutilis electio nõ nocet ⁊ ad iſtud accedit.ſ.de optione le.l.ii.⁊.ſ.de bo.lib.l.ſi pro.in pn.⁊.ſ.ad.l.iul.de adul.l.ſi maritus.⁊.ff.de cap.⁊ poſtli.reuer.l.nec nos pterit.

☞ Conditio impoſſibilis quã teſtator putabat poſſibilem vi tiat legatum.

Seruo manumiſſo. †¶ Or ſi gnori ad uertatis caſum hui⁹.l.q2 vno mõ exẽplificabo eũ in mõ in lr̃a.⁊ in.l.iſta dr paterfa.hoi libero quẽ crede bat ſeruũ reliqt legatũ:ſi ille ex teſtamẽto pduceref ad liberta tẽ:ille hõ q putabaf ſeru⁹ peruenit ex teſtamento ad libertatẽ de fctõ nõ de iure:⁊ aſſecut⁹ eſt legatũ extra iudiciũ:poſtea liber ⁊ ingenu⁹ pnũciat⁹ eſt nũquid legatum ab eo ꝯdictiõe indebiti poterit repeti.rñdef q̃d ſic.h.d.iſta lex.videatis expoſitionẽ lr̃e [ſeruo manumiſſo].i. hoi libero qui de facto tanquam ſeruus erat manumiſſus.]vel ſeruo manumiſſo].i.manumittendo de iure q̃tũ ad opinionẽ teſtatoris q putabat eũ ſeruũ:ſ3 non erat [vel ſeruo manumiſſo].ſ.inf viuos.⁊ ſic no.hic q̃d hic eſt oppo ſitio in adiecto ſeruo manumiſſo:q̃ ſi eſt manumiſſus nõ eſt ſer uus:ſic ⁊ ibi hõ mortu⁹.nã mortu⁹ nõ ẽ hõ: cũ mors oĩa ſoluit in auf.de nup.ſ.diſponat.ſic ⁊ ibi falſus pcur. ſ3 falſus non eſt pcur.q2 pcur.eſt ⁊c.vt.ſ.de pcur.l.i. vel l3 iſta ſimul inter ſe cõ patiãtur:tñ diuerſimode ſic inter ſe patiuntur.[ſeruo].ſ.quon da3.[manumiſſo].ſ.nũc[ex teſtõ].ſ.ſuo.[⁊ poſt acceptam ſine iudice pecuniã.]q2 ſi in iudicio accepiſſet pecunia3 non repete retur.vt.C.e.l.i.⁊.ſ.mãdati.l.ſi fideiuſſoris.ſ.in olbus.[erit]per condi.indebiti. ¶ Or ſignori ad.l.iſtã op.ſic.ſi teſtator legatu3 vel fideicom.relinq̃bat libero hoi:ſi ex teſtõ pduceref ad liber tatẽ:relinq̃bat legatũ ſub impoſſibili cõditione vt.ſ.de condic. ob cãm da.l.ſi libero.⁊ inſti.de ingenuis.in fi q̃ cõditio pro nõ adiecta dꝫ haberi:⁊ legatũ dꝫ eſſe vtile ⁊ ſolutũ non repetif. vt ſ.de cõdit.inſti.l.i.⁊.ſ.de condi.⁊ de.l.obtinuit. ⁊ inſti. de here. inſti.ſ.ipoſſibilis. Ad iſtud põt dici trib⁹ modis. ⁊ vno modo q̃d iſta cõditio q̃d liber hõ manumittatur: ⁊ ſi ipoſſibilis ſit de iure.tñ q̃tũ ad opinionẽ teſtatoris non erat impoſſibilis:q2 pu tabat eũ ſeruũ:⁊ iõ nõ tollif cõditio de medio ⁊ legatu3 repete tur:vt hic.ſ3 ſi eſſet impoſſibilis de iure ⁊ de facto:ſec⁹ vt in.l.ꝯ. Uel põt dici ſcdo mõ:aut adiicif cõditio ei cui relinquif: puta lego tibi ſi diuertas ab vxore tua quo caſu habef p non adie cta:⁊ legatũ debef.vt in.l.ꝯ.⁊.C.de ſolu.l.vlti.ſi aũt adiicif ei a quo relinquif non valet vt inſti.de le.in fi.at hic heredi adiicie baf conditio:⁊ iõ legatũ nõ valet ⁊ ſolutũ repetif.Uel põt dici tertio mõ iſta cõditio non erat ipoſſibilis: q2 erat ſeru⁹ manu miſſus.i.manumittẽdus ex teſtõ.vñ ſi fuit manumiſſus legatũ debef ei:ſi aũt pnũciat⁹ eſt ingenu⁹ p ſniam: illa ſnia facit eũ vt.ſ.de ſta.ho.l.ingenuũ.vñ ſicut ſi libero fuiſſet legatũ ſolutu3 repetif:ita hoc caſu cũ pnũciat⁹ eſt ingenu⁹ per ſniam.

☞ Fideiuſſor ſi ſolus eſt liberatus ſoluens repetit.ſecus ſi prin cipalis reus ſoluerit.

Si fideiuſſor. †In.l.iſta dicif: tu debebas mihi.x. tuo noie ⁊ fideiuſſor erat pro te obligat⁹ in.x.⁊ fideiuſſori tuo feci pactu3 de non petẽdo:⁊ ita p pactũ eſt liberatus fideiuſſor non tu:poſtea fideiuſſor per errorẽ.x.ſoluit.q2 credebat non obſtãte excep. pa cti debere ſoluere:nunquid illã pecuniam poterit repetere: cer te ſic:q2 q̃tum ad ſe ſoluit indebitum:ſi ſoluit ſuo noie. ſ3 pona mus quod antequã pecunia repeteref a fideiuſſore reus ſoluit x.nunquid iſta vltima.x.repetentur.certe non quia erant debi ta ſed prima.x.repetantur.quia fideiuſſor fuerat liberatus pa cto.[fideiuſſor].ſ.q pro debitore fideiuſſerat in.x. [iure libera tus].ſ.per acceptilationẽ ſm quoſdã:⁊ ita ponũt vnũ caſum in l.iſta.Sed iſta eſt mala expoſitio.q2 hec.l.vult ponere caſu3 in quo erat liberatus fideiuſſor nõ debitor vt dixi.ſed ſi fideiuſſor eſſet liberat⁹ p acceptilationẽ vterq3.ſ.reus ⁊ fideiuſſor libera tur.vt.ſ.de accept.l.⁊ p iuſiurandum.ſ.ſi fideiuſſori.⁊ ideo vos exponetis [iure liberatus].ſ.p pactũ pſonale ⁊ nõ in rem.vt.ſ. de pac.l.⁊ heredi.in fi.⁊.l.ſe.[errore]facti vel iuris.[repetenti] ſ.a creditore.[non oberit].ſ.q̃d perſoluit.nã poterit repetere vt apparet.ſ.[ſoluerit].ſ.antequa3 fideiuſſor repeteret illa.x.a qui bus erat liberatus per pactũ de non petendo ſibi factũ.[nõ re petit]ſ.reus.⁊ ita.x.vltimo ſoluta non repetuntur: quia erant debita ſed prima.x.ſic.[cuius prior ſolutio] facta a fideiuſſore [que fuit irrita].i.indebite facta:q2 ſoluit debitu3 naturaliter. ſed indebi.ciuiliter.ſ3 debi.naturalr.al̃.ciui eſt inefficax ad agẽ dũ.⁊ iõ repetif ſi ſoluif.vt.ſ.e.l.q exce.in fi.⁊.l.ſi iurauerit. [na turale vinculũ non diſſoluit]in pſona fideiuſſoris.q2 naturalis

obligatio

obligatio erat ſublata p pactum vt. ſ. de ſol. l. ſtichum aut pam philum. §. naturalis. [tenebat.] ſed fideiuſſor nõ tenebaẽ natu raliter: licet ciuiliter ineſſicaciter.

1 ☞ Qd ex nullo euentu inducit id dubietas nõ inducit ⁊ qd in oẽm euentũ certum eſt debitũ iri ab eodẽ id vt indebitũ non repetit ſecus ſi diuerſe pſone illud debiture ſint. h. d. tota lex.

2 Sententia abſolutoria quẽ effectum producat ⁊ qd de ſenten tia condemnatoria.

3 Obligatio ciuilis regulariter caret iuribus. vbi fallit.

Iulianus verũ debitorẽ.

1 †Iſta. l. reputaẽ multũ difficilis ⁊ in ꝟitate eſt: quia materia eiꝰ ſubtilis eſt. ſed ſi gloſſ. dñorum Io. ⁊ az. eſſent pfecte. l. iſta eſſet leuior ꝗ̃ ſit ſed glo. eorũ facuit eã diffici lẽ. qꝛ nimis obſcure poſite ſunt: hic tamen ſi vos aduertatis ca ſum ⁊ ſummariã expoſitionẽ lr̃e dicerẽ. l. iſtã nõ eſſe difficilẽ ſed facilẽ: ⁊ cetera alia que. ſ. dicentur melius intelligetis. Ad eui dentiã huiꝰ. l. diuidetis. l. iſtã in quatuor caſus: in duobus pri mis ceſſat repetitio p cõdict. inde. ſm iul. ⁊ bene. in duobus vl timis caſibꝰ locũ habet repetitio p cõdic. indebi. ſm qd pleriq putauerũt ⁊ bñ. Hoc pmiſſo ponetis ita caſum: titiꝰ erat meus verus debitor in. c. venit dies ſolutionis faciẽde dicebat titius cras ſoluaꝫ tibi: iſtud cras nullo die anni veniebat ego videns qd tardabat ſolutionem facere: cepi eum conuenire: ⁊ petii ab eo. c. ⁊ cũ eo fui litẽ ↄteſtatꝰ lite conte. ⁊ pſtito ſacramento calũ nie cum actis conſe ibam p omnia triuia ⁊ dicebam: vultis au dire legalitateꝫ titii: videatis acta iudicii: qualiter petii ab eo. c. que debebat mihi ex iſto inſtr̃o: ⁊ paſſus eſt ſecum me lit. conte. ⁊ q̃liter iurauit ipſe de calũnia titius audiuit hec ꝟba cepit ve recũdari venit extra iudiciuꝫ ⁊ ſine teſtibus forte: ⁊ ſoluit mihi c. penitet eũ hoc feciſſe. iſta. c. vult repetere a me: de hoc interro gatus an repetere poſſit fuit iul. ⁊ rñdet iul. vex debitorẽ poſt lit. cõte. ſoluẽtẽ nõ poſſe repetere: qꝛ aut abſoluet aut ↄdẽnabiẽ ſi abſoluetur nihilominus remanet debitor naturaliter: ⁊ na tura inhibet repetitionẽ: ſi condemnabiẽ: ſi nõ ſoluiſſet teneretẽ ſoluere: multo fortius ſi ſoluit nõ debet poſſe repetere. Secun dus caſus eſt ei ſiſſis: ⁊ diciẽ qd eſt inuenire caſum in quo debi torẽ ſemp certũ eſt eũ debiturũ. vñ ſi ſoluit non repetit: ꝟbi grã promiſiſti mihi dare. c. ſiue nauis ex aſia venerit ſiue nõ: ſi pen dentibus duabꝰ iſtis cõditionibus ſoluiſti non poteris repete re. qꝛ defectꝰ vniꝰ cõditionis inducit exiſtentiã alterius ⁊ econ tra: ⁊ ſic te ſemp debiturũ certũ eſt: ⁊ non repetis. modo ponun tur alii duo caſus: in qbꝰ cõpetit condic. inde. ⁊ pmus caſus eſt talis: ponamus: tu debes mihi. c. pure. iſta. c. ſum ſtipulatus a te aio nouandi ſi nauis venerit ex aſia pẽdente cõditione ſolui ſti: nunqd repetes: certe ſic: qꝛ incertũ eſt qd debeas ex pura vl ex cõditionali obligatione: idem in quarto caſu tali: debes mi hi. c. pure. eadem. c. ſtipulor a titio aio nouandi ſub cõditione: ſi nauis ex aſia venerit pẽdente ↄdit. tu ſoluis: nũqd repetes: cer te ſic: qꝛ incertum eſt an illa pecunia debeaẽ ex pura ſtipulatio ne vel ex cõditionali: ⁊ ita ꝗ̃tum ad cõdi. indebi. ſimilis eſt ca ſus quartus. tertio: qꝛ in tertio ⁊ q̃rto caſu datur condic. ind. ſi ſoluaẽ pendẽte cõditione ſed in alio eſt diſſſis: qꝛ vbi tu debes mihi. c. pure. ⁊ pmittis ſub cõditione. c. aio nouãdi: certũ eſt qd tu ideo debebis ex pura: vel ex conditionali obligatione: ſed in quarto caſu nõ eſt certũ eundẽ debiturum: qꝛ diuerſe ſunt per ſone: qꝛ vel tu debebis ex pura deficiẽte cõditione ſua. h. d. iſta l. videatis lr̃am. [iul.] ⁊c. [ſimilẽq;] incipit ſcd̃s caſus. [vbi] in cipit tertius caſus [cõditione.] al'. nouatione. [idemq; eſſe] inci pit quartus caſus. [certũ eſt] non debetis habere plus in lr̃a. ſꝫ quidã habẽt plus ⁊ ideo ſi pendẽte conditione ſoluiẽ repetere poterit: ſed illa lr̃a eſt falſa. vt. ſ. probabo. ☞ Or ſignoꝛ ſicut ego dixi vobis iſta. l. reputaẽ multuꝫ difficilis ⁊c. vt dixi in caſu videatis expoſitioneꝫ lr̃e. [iul.] accipiatis verbum: negabat qd eſt. ſ. ⁊ ordinabitis ita literã: negabat verũ debitorem ſoluentẽ poſt litem conte. manẽte adhuc iudicio: negabat dico poſſe re petere: ⁊ q̃re: certe iſta ratione. quia nec abſolutus ⁊c. ⁊ ꝙ dicit lr̃a. [verũ debitorẽ.] dicitr quidã ⁊ bñ. [verum debitorem.] qui debet naturaliter ⁊ ciuiliter: nec eſt tutus exceptione perpetua nam debitor verus eſt a quo inuito exigi põt. vt. ſ. de verboruꝫ ſig. l. ſi debitor qꝛ naturalis eſt ineſſicax ad agendum. vnde ef ficaciter nõ poterit conueniri. vt. ſ. de act. ⁊ ob. l. naturalis. licet ſolutũ naturaliter debitũ per iuris ignorantiã non repetaẽ: ſed p facti ſic. vt. ſ. e. l. naturaliter. ⁊ l. ſi pene cã. ⁊. ſ. e. l. ſi id qd ⁊. C. iur. ⁊ fac. ign. l. cũ quis. Itẽ qui dꝫ ciuiliter tñ non eſt verus de bitor regulariter: qꝛ ſola ciuilis eſt ineſſicax: vt eſt exemplum in lr̃arũ obligatione ante bienniũ. vt inſtitu. de lr̃arũ ob. §. plane ⁊ C. de nõ nu. pe. l. in ↄtractibꝰ. Si aũt quis deberet naturaliter ⁊ ciuiliter: ſꝫ indebitũ eſſet ope excep. tũc ſi tpalis eſſet exceptio ceſſat repetitio. vt. ſ. eo. l. in diem. ⁊ l. ſi maritus. ſi autẽ exceptio eſſet ꝑpetua ⁊ fauorabilis hꝫ locũ repetitio: ſi odioſa: ſi p iuris ignorantiã ſoluiẽ nõ repetiẽ: ſi p facti ſic. vt. ſ. e. l. q excep. ⁊ l. rel ligatis. [debitorẽ] in. c. exẽpli cã. [poſt litẽ ↄteſt.] ſup his. c. que habet fieri p interrogationẽ precedentẽ: ⁊ per rñſionem ſubſe quentem. vt. C. de iuretur. l. ii. ⁊ quod dicit. [poſt li. cõte.] ſub. ⁊ poſt factum calũnie preſtitũ. vt. C. de iuram. calũ. l. ii. [manente adhuc iudicio] i. pendente lite. [repetere poſſe] condic. in de. vt' faciat ad titulũ iſtum: ⁊ quare negabat hoc iul. certe iſta eſt ratio. qꝛ nec abſolutus ⁊ cetera. ⁊ iſte ver. [qꝛ nec abſolutꝰ ⁊c.] legiẽ duobus modis. ⁊ vno modo ſic: vt exponatis ita. [quia nec abſolutus] ſcꝫ anteꝗ̃ ſolueret. [nec condẽnatꝰ] ſcꝫ anteꝗ̃ ſolueret. [repetere poſſit ⁊c.] ⁊ eſt tunc ſenſus. ſi verus debitor poſt litẽ ↄteſt. ſoluit nõ repetet. qꝛ ſi eſſet abſolutꝰ anteꝗ̃ ſolue ret: ⁊ abſolutus poſtea ſolueret nõ repeteret: qꝛ ſnia abſolutoꝛ ria nõ tollit naturalẽ obligationẽ: lꝫ elidat ciuilẽ. vñ ſi ſoluit de bitũ naturaliter non repetit. vt. ſ. e. l. ſi id qd. vñ ſi ↄdemnatus eſſet anteꝗ̃ ſolueret: ⁊ cõdemnatus ſolueret non repeteret: qꝛ ſi nõ ſoluiſſet tenereẽ ſoluere: multo fortiꝰ ſi ſoluit non dꝫ poſſe repetere: qꝛ cui damus act. ⁊c. vt. ſ. de ſuperficiebus. l. i. §. quod ait pretor. in ſi. ⁊. ſ. de reg. iur. l. inuitus. §. cui damus actionem ergo exponetis vt dixi. [licet enim abſolutus ſit] anteꝗ̃ ſolue ret. [natura tñ debitor pmanet.] vñ ſi abſolutus credebat ſe ſoluere debere nõ obſtãte abſolutione ſoluit per iuris ignoran tiã: non repetit: vel põt legi ſcd̃o mõ vt ſit ſenſus vt dixi in ca ſu: qꝛ nec abſolutꝰ. ſ. poſtea. i. poſt ſolutionẽ factã. [nec cõdem natꝰ] ſ. poſtea. q. d. ſi verus debitor ſolũ poſt lit. cõteſt. non re petit. qꝛ aut abſolueẽ: ⁊ adhuc remanet debitor naturaliter: qꝛ abſolutio habet elidere ciuilem obligationẽ non naturalẽ: ſol uens ergo debitũ naturaliter nõ repetit: ſi ↄdemnabiẽ poſtꝗ̃ ſoluit: ſi non ſoluiſſet tenetur ſoluere: multo fortius ſi ſoluit nõ repetit: qꝛ cui damus ⁊c. vt. ſ. dixi. Sed ad iſtã expoſitionẽ op poniẽ: quõ ſi debitor ſoluit poſt lit. cõte. pendẽte iudicio pote rit abſolui vel cõdemnari. cum ſolutione ⁊c. vt inſtitut. quibus modis tollitur omnis obli. in prin. ſi ipſo iure eſt ſublata ciuilis ⁊ naturalis quõ poterit abſolui vel cõdemnari q nullo modo debebat in abſolutiõe. dicetis dupl'r. ſi debitor ſoluit poſt liteꝫ cõteſt. abſolueẽ ab obſeruatiõe iudicii: qꝛ oĩa iudicia ſunt abſo lutoria. vt inſti. de ppe. ⁊ temp. act. in ſi. vñ verus debitor facta ſolutione veniet ad iudicem ⁊ dicet: dñe videatis iſtud inſtru mentuꝫ: quõ ſolui titio. c. iudex videt iſtud inſtr̃m: ⁊ dicit volo ſcire ſi ita eſt: facit vocari actorem venit actor: ⁊ dicit iudex ſol uit iſte tibi: certe ſic: iudex dicit: abſoluo te reuꝫ ab obſeruatiõe iudicii: vade cum deo: non aũt abſoluet eum ab act. pncipali quia erat ſublata per ſolutionem ipſo iure: vel abſoluet eum a pncipali act. Sed hoc quõ cum debitor poſt litem conte. ſol uit nullo teſte preſente niſi deo. hoc facto venit creditor: ⁊ fa cit vocari debitorem: venit debitor ⁊ dicit creditori: quare mi ſiſti pro me. rñdet creditor qꝛ volo facere poſitiones ſuper lite cepta inter nos: dicit debitor: nõne heri ſero ſolui tibi creditor dicit nunꝗ̃ dediſti mihi aliqd vnde creditor pbauit illum ſibi debere. c. iſte forte probauit ſe ſoluiſſe per falſos teſtes quod in veritate ſoluerat: hic bñ abſoluiẽ a pncipali act. poſt ſolutionẽ de cõdemnatione: quõ cõdẽnabitur ſi ſoluit nullo teſte: ⁊ cre ditor pbat ſibi deberi p falſos teſtes: nec econtra debitor põt pbare ſolutionẽ niſi falſis teſtibus. [ſimilẽq;] incipit ſcd̃s ca ſus. [ei] ſcꝫ debitori. [ſiue non venerit.] qꝛ ſi iſte interim ſoluit non repetit. ☞ Or que ſimilitudo audiretis: ſicut ſi verus debi tor ſoluit poſt litem cõteſt. nõ repetit: qꝛ aut abſoluetur: ⁊ na tura remanet debitor. vñ non repetet: qꝛ naturalis obligatio inhibet repetitionẽ: aut ↄdẽnabiẽ: ⁊ nõ repetet: qꝛ ſi nõ ſoluiſ ſet oporteret eũ ſoluere. ſic ẽ eſt in eo q ita pmiſit: ſiue nauis ve nerit ex aſia ſiue nõ pmittis. ſ. ſi interim ſoluit non repetit: qꝛ certũ eſt qd in oẽm caſuꝫ debebit. nã in cõtrariis ↄditionibus vnius exiſtentia eſt defectꝰ alterius. ⁊ ecõtra vniꝰ defectꝰ eſt exiſtentia alterius. nã ex quo exiſtit illa qd nauis venerit. defi cit illa qd nõ venerit ⁊ ecõtra: ⁊ hoc eſt qd dicit lr̃a ſequẽs [qꝛ ex vna cã] i. ex euentu ſiue exiſtentia vniꝰ cõditionis. [alteriꝰ ſolutionis] i. diſſolutionis. vel põt exponi econtra. [qꝛ ex vna cã] i. ex defectu vnius ↄditionis. [alterius] i. cõtrarie condi tionis. [ſolutionis] ſcꝫ faciende. [origo pficiſciẽ.] vñ not. quod in cõtrariis ↄditionibꝰ ea eſt vera qd vna deficiẽte exiſtit alia ⁊ vna exiſtente deficit alia. vt. ſ. de rebꝰ dubiis. l. ſi is q. §. vtruꝫ ⁊. ſ. de ꝟb. ſig. hec ꝟba. i. ille aut ille: ⁊ hucuſq; poſuniẽ duo ca ſus: in qbus ceſſat indebiti ↄdictio. modo ponunẽ alii duo ca ſus: in qbus cõpetit ↄdictio indebiti. [vbi ⁊c.] hic incipit ter tius caſus. [animo nouãdi pmiſit] ſcꝫ ita vt deficiente cõditio ne tenereẽ ex priſtina obligatiõe pura. [pleriq; putãt.] ⁊ male ſm antiquoꝝ opinionẽ: ⁊ tunc bene hr̃e debetis in ſi. l. ille in ſtrumẽta. quã dixi falſam: ⁊ ideo ſi pendente ↄditione ſoluit re petere nõ poterit. vel exponiẽ ſcd̃o mõ ſꝫ modernos. [pleriq;

putant] ⁊ bene. ⁊ ſʒ hoc falſa eſt illa lr̃a. quā quidā habēt in fi.
vt dixi. [adhuc incertū ſit] .i. dubiū: q̄ꝛ ex pura non pōt deberi
quia ſuſpenſa eſt ꝑ ꝯditionalē ob. qḋ ſe habet ad eſſe ⁊ non eſſe
igitur repetetur. vt. ſ. e. l. ſub ꝯditione: ⁊ ex cōditionali ob. non
pōt deberi: q̄ꝛ pendente ꝯditione nō eſt debitū. vt. ī. de ꝟb. ſig.
l. cedere die. igit̃ ſi ſolutū eſt pēdēte cōditiōe pōt repeti [idēqꝫ]
hic incipit quartus caſus expoſitionis [idēqꝫ eſſe] ſcʒ qḋ poſſit re
peti ſolutū. Sed in alio eſt differentia: q̄ꝛ in tertio caſu certum
eſt qḋ idem debebat idem debitū. ſed in quarto caſu loquit̃ cū
diuerſi debebāt. vñ indubitāter nō eſt certū eundē debiturū. ⁊
hoc eſt qḋ ſtatiʒ dicit. [ſed hoc diſſimile eſt] tertius a q̄rto caſu
[⁊ cōditionali] in eiuſdem ꝑſona interpoſita. [eundem debitu
rum certū eſt] vel ex pura deficiente ꝯditionali vel ecōtra. Sed
vbi diuerſe ꝑſone debent nō eundē debiturū certū eſt ſed aliuʒ
⁊ aliū. ⁊ iō iſta lr̃a quā quidā hñt: ⁊ ideo ⁊c. eſt falſa vt pʒ ex p̄ce
dentibus. ⁊ ī. plene ꝓbabo. ¶ Or ſignori circa. l. iſtam eſt inſi
ſtendū. ⁊ primo videam⁹ leuiora ⁊ poſtea veniamus ad grauio
ra: ⁊ in primis querit̃ que fuit rō dubitatiōis in p̄mo caſu hui⁹
legis quia erat ita fatu⁹ qui dubitaret: ſi verus debitor ſoluit
creditori ſuo poſt litem ꝯte. qḋ repetere poſſit. rñ. ratio dubita
tionis fuit illa: ſicut ille q dubitat debeat vel non animo titubā
ſi ſoluit pōt repetere. vt. C. e. l. vlti. ⁊ incipit pro dubietate ſic vi
debatur hic: ſi verus debitor ſoluat poſt litem ꝯteſta. qḋ poſſit
repetere. bñ ſcitis vos qḋ litis ꝯteſtatio fit ꝑ narrationes ⁊ con
tradictionē vt. ſ. dixi. ſi fit ꝑ narrationē ⁊ reſponſionē cōtrariā
⁊ negationē efficit̃ res dubia. vt. ſ. de trāſac. l. i. ⁊ C. quibus ad
lib. ꝓcla. nō licet. l. iij item dubius eſt litis euentus vt. ī. de pecu
lio. l. qḋ debetur. ī. vt le. no. ca. l. etiam. vñ ſicut ille qui dubitat
debeat vel nō ſi ſoluit repetit vt dictū eſt: ita verus debitor qui
ſoluit poſt litem ꝯteſt. videbat̃ qḋ repetere poſſet. Sed non eſt
ita: lʒ ſit dubius euentus litis: tñ debitor ſciebat ſe debitorem
⁊ nō dubitabat. vñ ſi ſoluit nō repetit: q̄ꝛ qui ſoluit ſcienter inde
bitū nō repetit. vt. ſ. e. l. i. Item q̄ꝛ ſi verus debitor eſſet abſolu
tus: ⁊ ſolueret nō repetit: q̄ꝛ remanet naturalr̃ debitor ⁊ natu
ralis obligatio inhibet repetitionē vt. ſ. e. l. naturaliter in princ.
item ſi eſſet ꝯdēnatus ⁊ ſoluiſſet nō repetit: quia ſi non ſoluiſſet
oporteret eū ſoluere. vñ ſi verus debitor ſoluit nō repetit: quia
inſpicim⁹ qḋ fieri debet. vt. ſ. de iuſti. ⁊ iur. l. penul. nō aūt inſpi
cimus qḋ euenire pōt. vt. ī. de peculio. l. eo. tpe. in princi. ¶ Or
ſignori ad primū caſum hui⁹ legis oppo. ⁊ videtur ſi verus de
bitor eſt abſolutus: ⁊ poſtea ſoluit qḋ poſſit repetere: q̄ꝛ abſolu
tus hʒ except. rei iudi. q̄ eſt perpetua. vt. ī. de except. rei iudi. l. ſi
quis cū totū. ⁊ l. euidenter. ſi hʒ excep. perpetuā. ⁊ ea omiſſa ſol
uit dʒ poſſe repetere. vt. ſ. eo. l. qui excep. Ad qḋ pōt dici ſi ab
ſolut⁹ poſt abſolu. ſoluit ſciēs ſe abſolutum non repetit. vt. ſ. e. l.
iudex. q̄ꝛ quilibet ſciens ſe tutū excep. perpetua ſi ſoluit non re
petit: ſicut ſciēs qui ſoluit indebitū nō repetit. preterea ſi igno
rans ſe abſolutū ſoluit per ignorantiaʒ iuris vel facti non repe
tit: ſi ꝑ ignorantiaʒ facti ſoluit: q̄ꝛ litigauerat procura. ſuus non
ipſe ⁊ ipſe ignorabat ꝓcur. abſolutū ſoluit ꝑ iuris ignorantiam.
q̄ꝛ credebat ſe teneri ſoluere: nō obſtāte excep. nō repetit: vel di
catis qḋ triplex eſt exceptio: eſt exceptio perpetua ⁊ fauorabi
lis: vt vell. Itē vt eſt exceptio pacti de nō petendo bona fide: ⁊
hoc cū exceptio eſt ꝑpetua ⁊ fauorabilis: ſi ſoluit ꝑ iuris vel fa
cti ignorantiā repetit. vt. ſ. e. l. i. qui. ex. in prin. l. ſi quis iuraſſet
eſt exceptio odioſa vt macedoniani q̄ quiſqʒ iuris in alterū ſta
tuerit ipſe eodē iure vtatur. hic ſi ea omiſſa quis ſoluit per iuris
ignor. non repetit. vt. ſ. e. l. ſi pene cā ⁊. ſ. qḋ quiſqʒ iuris. l. iij. §.
penul. ſi autē ſoluit ꝑ facti igno. repetit. vt. ī. ad maced. l. vlti. eſt
alia exceptio inducta ad rigorē iuris ꝯſeruandū: vt eſt exce. rei
iudicate. q̄ꝛ reb⁹ iudicatis ſtandū eſt a quibus nō eſt appellatum;
vt. C. de re iudi. l. i. ⁊. ī. que ſnīe ſine ap. reſcin. l. i. ⁊ eſt inducta ꝓ
pter autoritatē rei iudicate. vt. ī ad trebell. l. ſeruo §. cuʒ p̄tor. ⁊
§. p̄tor. ⁊. §. p̄terea exceptio rei iudicate aliqñ eſt odioſa dum ꝑ
imprudentiā iudicis ſnīa fert̃ cōtra ius litigatoris. aliqñ eſt fa
uorabilis cum iuſte fert̃. ⁊ ideo eſt inducta ꝓpter autoritatē rei
iudicate cū iuris ꝯſeruandi. ⁊ in iſta ſi aliquis ſoluit ſciens eaʒ ſibi
competere non repetit. vt in p̄n. huius. l. ¶ Sed denuo op. ad
p̄n. hui⁹. l. ⁊ videt̃ mirabile: ac ſi albū efficeret̃ nigrū: dicere qḋ
ſnīa lata ꝯtra ius litigatoris nō tollit naturalē obligationē ⁊ ci
uilem: ecce ſi debes mihi naturaliter ⁊ ciuiliter. x. ⁊ iudex abſol
uit te. q̄ꝛ voluit tibi grām facere nō deſinis mihi teneri natura
liter: ⁊ ſic nō tollitur naturalis ꝑ ſnīam: ſed ꝑ ſnīam latā contra
ius litigatoris inducitur naturalis obligatio. ꝟbi grātia ſi peto a
te. c. ⁊ tu nō debes mihi naturalr̃ vel ciuilr̃: vel debes ciuilr̃ tm̄
ſi iudex volēs mihi facere grām condēnat te mihi inducit̃ obli
gatio naturalr̃ ⁊ ciuiliter ex ſnīa. naʒ olim dabat̃ actio iudicati
naturalis. vt. ī. de re iudi. l. miles. §. iudicati. Sed hodie datur
in factū. vt. C. de rebus credi. l. actori. ⁊ bñ dico qḋ inducit̃ na
turalis ⁊ ciuilis ex ſnīa: q̄ꝛ ſi non induceret̃ naturalis: ſola ciui
lis eſſet inefficax ad agēdū. vt inſti. de lr̃arū ob. §. plane. itē ſi ſola
naturalis nō iducit̃: q̄ꝛ ſilr̃ eſſet inefficax ad agēdū vt. ī. de act.
⁊ obli. l. naturalis. Sed certe iſtud eſt valde mirabile: ⁊ eſt ꝯtra
regulā ⁊ deberet eſſe ecōtra: ⁊ cōtra quā regulā: eſt certe ꝯ illā.
nā ſicut ſnīa nō tollit naturalē: ita nō deberet inducere natura
lē q̄ꝛ nihil tam naturale eſt ⁊c. vt. ī. de reg. iur. l. nihil. Itē q̄ꝛ fa
uorabiliores ſunt rei q̄ actores vt. ī. de reg. iu. l. fauorabiliores.
Item q̄ꝛ ꝓniores ſumus ad liberandū q̄ ad obligādū. vt. ī. de
act. ⁊ ob. l. arrianus. Itē q̄ꝛ nō debet licere actori qn̄ liceat reo.
vt. ī. de regu. iur. l. nō debet. ꝑmiſſis ergo rōnib⁹ ſicut ſententia
abſolutoria lata ꝓ reo nō tollit naturalem obligationē: ita ſnīa
cōdemnatoria lata ꝓ actore ꝯtra reum nō dʒ inducere natura
2 lē obligationē ꝯtra reum. † Ad iſtam oppoſitionē ⁊ mirabilem
rñdetur duobus modis. ⁊ vno modo lʒ ſentētia abſolutoria la
ta pro reo nō tollat obligationē. ⁊ ſnīa condemnatoria lata pro
actore nō inducat naturalē obligationem. qḋ eſt illa rōne q̄ꝛ cū
ſnīa abſolutoria lata eſt ꝓ reo ideo nō tollit naturalem obliga
tionem: quia ſatis eſſet ꝯſultū reo contra actorem: quia vellet
plus habere reus q̄ exceptionem rei iudicate. vnde illa ſnīa dʒ
elidere ciuilem. vt. ſ. de eo ꝑ quem factum erit. l. i. §. ſi reus ⁊. ī.
vt in poſſeſ. le. l. i. §. ſi debitori: ſed ſatis nō eſſet cōſultum actori
ꝯ reum ſi induceret̃ ſola ciuilis vl̃ naturalis: quia eſſet inefficax
vt. ſ. dictuʒ eſt. Uel poteſt dici ſcḋo modo ſicut ſnīa lata ꝓ reo
ꝯtra actorē nō tollit naturalē obligationē: q̄ꝛ iudicium redditur
in inuitum. vt. ī. de ver. ob. l. inter ſti. §. i. ſed elidit ciuilē: ita ſnīa
lata pro actore ꝯtra reū inducit ſolam ciuilem non naturalem.
3 Si obiciat̃ quo agit̃ ex ſola ciuili. † Rñ. regl̃r ſola ciuilis caret
viribus. vnde indebitū naturaliter ⁊ debitū ciuiliter nō poteſt
conſtitui. vt. ī. de conſti. pec. l. iij. Sed fallit in ſententia lata pro
actore ꝯtra reū ꝓpter autoritatē rex̄ iudicatarū: vt ex ſola ciui
li agat̃ in odiū eius qui potuit appellare: q̄ꝛ ex quo nō appella
uit videt̃ acquieſcere iudicatis. vt. C. de poſtul. l. i. C. vt ne li. pē.
lite ap. l. vlt. Item fallit in lr̃arum obligatione poſt biennium.
Item fallit cū creditori vltimo factū eſt pactuʒ de nō petendo
ſm̄ Io. ⁊ Azo. ſed aliter ſm̄ q̄ ꝯſueui dicere vt plene dixi. ſ. de
pac. l. ſi vnus. §. pactus. ¶ Or ſignor vltra procedo ⁊ venio ad
maiorē ſubtilitatē iuris. ⁊ aduertatis q̄ꝛ antiqui bona fide mo
ti dixerūt. dñs Io. logice motus: dixit qḋ dixit. dñs Az. maiori
ſubtilitate motus dixit qḋ dixit. ſed ego puto omnes male di
xiſſe. vt. ī. videbitis. vos habetis hic. ſi tu ꝓmittis mihi aliquid
ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nō. ſi anteq̄ alterutra ꝯditio exi
ſtat ſoluis non repetis: quia certum eſt qḋ debebis ex vna. ſed
lex eſt ſcripta in contrariū q̄ dicit: ſi teſtator legat mihi ſiue na
uis venerit ex aſia ſiue nō venerit ſi decedo anteq̄ certuʒ ſit al
teram cōditionem exiſtere legatum nō trāſmittit. quia illud le
gatum cenſet̃ cōditionale non purum. Sed hic ſi tu ſoluis an
teq̄ altera exiſtat nō repetis q̄ꝛ pure debes. vnde iſta lr̃a vide
tur velle: qḋ iſta duo ſint paria: vl̃ te debere mihi. c. pure. vel te
debere. c. ſi nauis venerit ex aſia vel nō ſi anteq̄ altera exiſtat ſol
uis nō repetis. lʒ lex eſt ſcripta in ꝯtrariū vt dixi. vñ videt̃ contra.
ī. qñ dies leg. ce. l. huius in p̄n. Ad ſolutionē cui⁹ ꝯtrarij antiq
bona fide moti dixerūt. aliud eſt in cōtractibus ſiue ꝓmiſſioni
bus: aliud eſt in vltimis voluntatibus: ſiue etiā legatis ſiue in fi
deicō. in ꝯtractibus ⁊ ꝓmiſſionib⁹ ſi tu vendis mihi ſiue nauis
venerit ex aſia ſiue non: vel ꝓmittis mihi venditio vel ꝓmiſſio
cōtracta ſub duabus ꝯtrariis cōditionib⁹ habet̃ ꝓ pura. ⁊ iō ſi pē
dēte altera ſoluis nō repetis. vt hic. ⁊ ꝓ ſe inducebat. ī. de peri
culo ⁊ cōmo. rei vendite. l. ſi neceſſario. §. penul. in teſtamētis ſi
legas mihi ſiue nauis venerit ex aſia ſiue non hoc legatū cenſe
tur cōditionale: ⁊ ideo ſi morit̃ legatarius nō trāſmittit ad ſuuʒ
heredeʒ anteq̄ altera exiſtat. vt in. l. ꝯ. Si querat̃ que eſt ratio
diuerſitatis: dicebāt ipſi rō eſt illa ꝯtr⁹ eſt maioris autoritatʒ cū
pendeat ex volūtate duorū. nam pactū eſt. vt. ſ. de pact. l. i. vñ
ꝯtctus celebrat⁹ ſub duabus ꝯtrariis ꝯditionibus cenſetur purus
ſʒ legatū ſuſtentat̃ vni⁹ volūtate: ⁊ ideo eſt minoris autoritatis
⁊ ideo cenſet̃ ꝯditionale. ⁊ eſt ſile alibi: quia ꝯditionalia relicta
poſſunt pacto remitti. vt. ſ. de pactis. l. ⁊ heredi. §. ſi filia. ſʒ non
poſſunt pacto repudiari. vt. ī. de lega. ij. l. ſi ita. §. ſub conditio
ne. Item multa poſſunt fieri per pactum que non poſſunt fieri
in vltima voluntate. vt not. ſ. de pactis. l. pactum. Sed iſtaʒ ſo
lutionem non approbo: quia in cōtractibus fit plena interpre
tatio in teſtamentis plenior vt. ī. de regu iur. l. in teſtamentis.
Uel poteſt dici ſcḋo modo ſm̄ Io. qui conuolauit ad dialecti
cam ſuam. nam vt teſtabantur az. ⁊ hu. optimus fuit in artib⁹.
nam domin⁹ Io. voluit facere talem diuiſionē: aut in duabus
contrarijs conditionibus apponitur vna diſiunctiua aut duę
ſi apponit̃ in cōtrariis cōditionibus: vna diſiunctiua tm̄: puta
ſi nauis venerit ex aſia vel nō: vendo vel promitto: vel do lego
hic vna eſt vēditio ⁊ pura: vna eſt ꝓmiſſio ⁊ pura: vnū eſt lega
tum ⁊ purum. ⁊ ſic loquit̃. §. noſter. Si autē apponantur due
diſiuncti

diſiunctiue:puta ſi ita dico: ſiue nauis venerit ex aſia ſiue non vendo ꝓmitto do lego.hec eſt venditio cõditionalis:ꝛ ꝓmiſſio conditionalis:ꝛ legatum cõditionale. hoc caſu ſi ante ſoluitur ꝙ altera exiſteret dat̃ repetitio.ꝛ ſic loquit̃ lex.ꝫ.ꝛ ꝓ ſe inducit quãdam legem vbi apponit̃ vna diſiũcta:videt̃ vna venditio: ſed habet duo capita vt.ſ.de cõdictione ind.l.hec ſcripta.ſ3 certe ſalua autoritate ſua hec non eſt bona ſolutio: quia iſta ſolutio eſt contra literam iſtam:quia hic erat bis diſiuncta vt dicit lr̃a quam vos videatis. ſimileqꝫ eſſe ei dicit qui ita ꝓmiſit ſiue nauis ex aſia venerit ſiue nõ:ꝛ tamẽ hec cenſet̃ vna promiſſio ꝛ pura.vnde ſi ſoluit anteꝙ altera exiſtat repetit. Itẽ in.l.contra ſimiliter eſt bis diſiuncta in lr̃a.quare dñs Azo tertio modo dixit hic ꝛ ſatis laudabiliter ꝛ longe meliꝰ ꝙ dñs Jo.magiſter eius l3 iſtã ſolutionem dñi Joã.approbet in ſumma ſua.C. quando dies le.cedat.ꝛ hoc reprobet ſo.eius in glo.ſoa ꝛ bene ꝛ ſic diſcordauit gl.dñi Az.ſed excuſo eũ:q2 qđ dixit in ſumma habuit reſpectum ad opinionem domini Jo.vel tpe ſumme cõpilate nõ inuenerat hanc ſolutionem:quia dominus Azo primo fecit minores apparatus poſtea ſummam. tertio fecit magnos apparatus in libro iſto:ꝛ in.C.qui apparatus in libro iſto optimus fuit.ꝛ annectit hic dñs Azo vnã ſolutionem bonam valde ꝛ dixit ſic:in contractibus ꝛ in vltimis volũtatibus ſiue ſemel ſiue bis apponit̃ diſiuncta:die nõ inſerta pura eſt venditio vel ꝓmiſſio vel purũ eſt legatũ.verbi gratia.vendo ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nõ:hic non inſerit̃ dies certa: vtrobiqꝫ vẽditio eſt pura:vel legatum eſt purum vt hic.ꝛ in.l.neceſſario ſ.penul. Sed die inſerta ſiue ſemel ſiue bis apponitur diſiũcta cõditionalis eſt ꝓmiſſio vbi gr̃a ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nõ infra annũ vendo:ꝓmitto:do:lego.hic eſt dies inſerta vẽditio:ꝓmiſſio cõditionalis eſt legatum cõditionale.ꝛ ſic loquitur lex.ꝫ.Sed q̃ritur q̃ ſit ratio.r̃ndet qđ rõ eſt illa vbi dies non inſeritur diſiũcta inſerta ſemel vel bis tñ:qñcunqꝫ altera exiſtat ſatis eſt:q2 certum eſt qđ altera exiſtet: ergo talis venditio vel promiſſio cenſet̃ cõditionalis.ſed vbi inſerit̃ dies:hic non ſufficit alterã exiſtere quãdocũqꝫ:ſed neceſſe eſt infra talẽ diem exiſtere:quia totum legatum ſiue tota obligatio cõfertur in diem. vt.ſ.ſi quis cau.l.ſi eu3.ſ.hõ ſiſti promiſſos.igit̃ pendente die venditio eſt conditionalis:ꝛ legatũ eſt conditionale.ꝛ ſic loquitur.l.cõtra.¶ Or ſignori indubitanter dñs Az. ſubtiliter motus eſt ꝛ rõnabiliter.ꝛ dictũ ſuũ remordet naturalẽ rõnem: ſed iſta ſo.eſt quedã diuinatio:q2 nec hic nec in.l.cõtra.ſit mẽtio de die. Item nõ ꝓbatur ꝑ legem q̃ loquat̃ de materia iſta.vñ ego quarto modo circa articulũ iſtũ cõſueui ita dicere:aut eſt vnus cõtractus celebratus ſub duabꝰ ꝯtrarijs cõditionibus. ꝛ tunc vna eſt ꝓmiſſio ꝛ vnũ legatũ ꝛ eſt pura.verbi gr̃a.vna eſt vẽditio ſiue nauis venerit ex aſia ſiue non illam rem tibi pro.x.vendo. Una eſt ꝓmiſſio ſiue nauis venerit ex aſia ſiue non illã rem tibi ꝓmitto. Unum eſt legatum ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nõ illud tibi lego. vbi eſt venditio vel ꝓmiſſio vel legatum ſub duabus cõtrarijs cõditionibus celebratum:purũ eſt legatum: ſi interim ſoluitur non repetitur:ſi interim moritur legatarius poſt mortẽ teſtatoris trãſmittit legatũ ad ſuum heredẽ:vt in ſecundo caſu huiꝰ legis.ꝛ.ſ.de periculo ꝛ cõmo.rei ven.l.neceſſario.ſ.pe.Si aũt ſunt due vẽditiones certe ſub cõtrarijs ꝯditionibus ſub alio ꝛ alio ꝯtextu ſbor.ſi ſoluatur anteꝙ alterutra exiſtat repetit̃:q2 vtraqꝫ venditio eſt cõditionalis : puta q2 ita dico:ſi nauis venerit ex aſia rem illã ꝓ.x.tibi vendo:ſiue nõ venerit eandem rem ꝓ.x.tibi vẽdo.hic due ſunt venditiones certe ſob duabus ꝯrijs cõditionibꝰ.ꝛ hoc caſu vtraqꝫ vẽditio eſt cõditionalis ſi interim ſoluit̃ repetit̃ : ꝛ ꝑinde eſt ac ſi deberetur ſub vna cõditione vñ repetit̃ vt.ſ.e.l.ſob cõditione.ꝛ.ſ.ſi cert. pe.l.pecunia. in ſi. ꝛ idẽ eſt ſi dico ſiue nauis venerit ex aſia do lego:ſiue nõ venerit illud idem tibi do lego:q2 duo ſunt relicta ſub ꝯditionibus ꝯtrarijs ꝯcta.ꝛ ſi legatariꝰ decedat poſt mortem teſtatoris anteꝙ altera exiſtat nõ tranſmittit. vt. C. de caduc.tol.l.vna.ſ.ſin autem vt.ſ.l.contra.ꝛ ſic intelligo.ſ.de adim. leg.l.legato tibi pure relicto.ꝛ.l.legatum.ꝛ hanc ſolutionem videtur tangere dominꝰ Az.in ſumma.C.quãdo dies leg.cedat. ibi vbi dixit. Diſtinguitur vtrum voluit duas eſſe cõditiones. ¶ Or ſignor ꝓcedamus vltra ꝛ veniamus ad tertiũ ꝛ quartũ caſum:ꝛ ſtatim in tertio dicto dicitur.debes mihi.c.pure. eadẽ c.promittis mihi ſub conditione animo nouandi:pendente cõditione pleriqꝫ putant te repetere poſſe:putãt ne bene vel male.modo veniamus ad quartum caſum debes mihi. c. pure. alios ꝓmittit mihi.c.ſub conditione animo nouãdi ꝛ pendente conditione ſoluit plerique putant repeti poſſe putant bene vel male.hic defecit ingeniũ antiquorũ.ideo non fuerit contenti textu pauli hic ſcripto. ſ3 textũ falſum ſuppoſuerit ꝛ dixerunt antiqui putãt:ꝛ male ꝛ quare:audite:ſicut ſi tu ꝓmittis ſiue nauis venerit ex aſia ſiue non:ſi interim ſoluis non repetis. vt in ſecundo caſu huius.l.ita ſi debes mihi.x. pure ꝛ eadẽ ꝓmittis ſub ꝯditione:ſi interim ſoluat̃ non debes poſſe repetere: q2 certum eſt qđ debebis ex pura vel ex conditionali. ꝛ idem erit in quarto caſu.q2 certũ quod in oẽm euentũ debebit̃ ex pura cõditionali ergo ſolutũ nõ repetit̃: ſed opinio eorũ non eſt bona vbi debes.x. pure ꝛ eadẽ ꝓmittis animo nouãdi ſi ſoluis pendente cõditione repetis:q2 aut volo retinere ex pura non poſſum q2 ſuſpenſa eſt per cõditionẽ.aut ex ꝯditionali volo retinere ꝛ non poſſum:q2 adhuc pendet.vt.ſ.ſi cert.pe.l. pecuniam. ꝛ.ſ.de pact.l.in perſonã.idem eſt quarto caſu ſi tu debes mihi x.pure:ꝛ alius promittit mihi animo nouandi ſub conditione: ſi ſoluit repetit:quia non poſſum retinere ex aliqua ꝓmiſſione. ex pura nõ: q2 ſoſpenſa eſt per ꝯditionẽ. ex cõditionali non q2 pẽdet adhuc nã iſta duo ſunt paria:vel debere.x.ſub ꝯditione tñ:vel debere.x.ſub cõtrarijs conditionibus ac ſi debes.x. ſub cõditione ſi añ cõditionẽ ſoluis repetis.vt.ſ.e.l.ſub ꝯditiõe.ita ꝛ hoc caſu ſi debes.x.pure ꝛ ꝓmittis animo nouandi ſub cõditione ꝛ ſoluis repetis:vt.ſ.dictũ eſt. ꝛ idem eſt in quarto caſu: quia nec ex pura poſſum retinere: q2 ſuſpẽſa eſt ꝑ cõditionalẽ: nec ex cõditionali:q2 adhuc pẽdet. Itẽ reprobat̃ eius opinio alia rõne tali.bñ ſcitis vos: ſi dubiũ eſt vtrũ ille q ſoluit ſit tutꝰ excep.quod repetit.vt.ſ.e.l.ſufficit.ſed vbi debes.x.pure.ꝛ eadem.x. ꝓmittis aio nouãdi ſub cõditione es dubiꝰ an habeas temporalẽ exceptionẽ an purã deficiente ꝯditione an habeas perpetuã exceptionẽ ex pura exiſtente cõditiõe.igit̃ ſi ſoluiſti debes poſſe repetere.non ob. qđ in ſcđo caſu dr̃.q2 dico qđ ibi eſt duplex rõ.vna eſt talis vbi ꝓmittis.x. ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nõ: omni ꝯditioni ꝛ dilationi videris renũciaſſe. igit̃ ſi anteꝙ altera exiſtat ſoluis nõ repetis.ſed vbi debes.x.pure: ꝛ eadem.x.ꝓmittis ſob cõditione animo nouandi queris dilationẽ ne tenearis pendente cõditione. ꝛ idẽ eſt in quarto caſu. igit̃ ſi interim ſoluis repet3:nec ex pura põt retinere: q2 ſuſpenſa:nec ex ꝯditionali:q2 adhuc pẽdet.ꝛ hec eſt vna rõ differẽtie inter ſcđm caſum ex vna parte:ꝛ tertiũ ꝛ quartũ caſum ex alia parte.ſm Jo.ꝛ Az.Sed põt etiã aſſignari ſcđa rõ ſm qđ ꝯſoeui dicere.vbi ꝓmittis mihi.x.ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nõ vnica eſt ꝓmiſſio:igit̃ pura.Sed qui pure debet ſi ſoluit nõ repetit.ſed vbi ꝓmittis.x.pure:ꝛ eadẽ.x.ſub ꝯditione animo nouãdi:due ſunt ꝓmiſſiones. vna pura ſuſpẽſa ꝑ ꝯditionalẽ alia cõditionalis q2 due ſunt ꝓmiſſiões:ꝛ vtraqꝫ ꝯditionalis ſi ſoluatur anteꝙ altera exiſtat d3 poſſe repeti.ꝛ idẽ eſt in q̃rto caſu qñ tu debes pure:ꝛ alius promittit ſub conditione animo nouandi.ꝛ ita q̃tum ad repetitionẽ eſt ſimilitudo inter tertiu3 ꝛ quartũ caſu3.ſ3 eſt diſſimilitudo in alio:q2 in tertio caſu eundẽ debiturũ certũ eſt:ꝛ vna ꝑſona eſt.ſ3 in quarto caſu non. q2 diuerſe ſunt ꝑſone:q2 q d3 pure ſoluit deficiente ꝯditione qui d3 ſub conditione ſoluit ſub cõditione exiſtente.

☞ Qđ bona fide factũ eſt habet̃ ratũ etiã pupillo poſtea ꝑ in integrũ reſtitutionẽ abſtento.ſecꝰ ſi dolo factũ eſt. Itẽ repetitio cõpetit ei ad ad quẽ poſtea negotiũ incipit pertinere.h.d.

Tutores pupilli. † In.l.iſta dr̃: pupillꝰ immiſcuit ſe hereditati paterne:tutores quibuſdã creditoribꝰ patris ſoluerunt plus ꝙ deberent:poſtea tutores inueniunt hereditatẽ non ſoluẽdo:beneficio reſtitutionis abſtinent pupillũ ab hereditate paterna.querit̃ nunqđ illud qđ amplius ſolutũ eſt repetetur per ipſm pupillũ vel ꝑ tutores. Et r̃ndet̃ qđ nõ ſi nihil dolo eius factũ eſt:ſed repetet̃ ꝑ alios creditores[ſoluerunt].[.vltra debitũ.ſ3 poſtea nõ ſufficiẽtibꝰ bonis] ſc3 ad ſoluendũ oĩa debita hereditaria. pupillum abſtinuerunt]beneficio reſtitutionis:ſ3 immiſcuerãt ſe [vel pupillũ abſtinuerũt] q2 ꝓmo ſoluerãt cũ ꝓteſtatione ſi vellet hereditatẽ.vt ar.ſ.de acqui.here. l.ꝓ herede.ſ.plerıqꝫ.[querit̃]ſc3 illud nõ deberi.ſ. reſtitutionẽ fieri.ꝛ ideo ipſi non repetent[aliis] forte anterioribus tpe [teneri] ſcilicet illos creditores quibus ſolutũ eſt.ꝛ eſt illud intelligendum cum iſti creditores acceperunt bona fide:ſed ſi mala fide accepiſſent tenerent̃ pupillo ſi non abſtinuiſſet ab hereditate:alis ipſis creditoribus.vt.ſ.q̃ in frau.cre.l.qđ aũt.ſ.ſciendũ.ꝛ.l.pupilꝰ.ꝛ.ſ.de bo.auc.iudi.poſ.ſi hoc nõ expedierit.ſ.ſ.

☞ Indebitũ ſcienter ꝓmiſſum non repetitur.

Fideicõ. † In.l.iſta dicitur:a te fuit mihi fideicõ.relictũ in minus ſolenni voluntate:tu ſciens indebitũ.ciuiliter ꝓmiſiſti ſoluere nunqđ illã ꝓmiſſionẽ poteris cõdicere.certe non.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[ꝛ ſi non debitum]iure ciuili naturali iure tñ erat debitum. alij exponunt ꝛ ſi non debitũ nec ciuiliter nec naturaliter [explẽde].i.implende [debet̃] in totũ.nã ſi ſciẽs indebitũ ſoluit nõ repetit.vt.ſ.e.l.j.ſi ignorãs ſoluit ſi quidẽ per facti ign.repetit:ſ3 ꝑ iuris ignorãtiã nõ repetit:niſi ꝑſona faceret locũ repetitiõi.vt.ſ.e.l.iterdũ.ꝛ.C.de iu.

ꝛ facti ſigno.l.cum quis.

1 ☞ Species debita ſi pfecte nõ ſoluitur talis ſolutio non pa- rit liberationem nec inducit repetitionem.

ſ **Neratius.** †In.l.iſta ponit caſus in quo qs id qd ſoluit nõ repetit:ꝛ nõ liberat ꝛ eſt talis:debebas mihi hoiem puta ſtichuz facto tuo ſoluiſti euz ſtatuliberũ ei nõ liberaris ꝛ nõ repetis:qꝛ debitum ſoluiſti.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionẽ lr̃e.[neratius caſum refert]i.ponit.[vt quis]ſcꝫ debitor[nec tñ liberatur]illa ſolutione[veluti]ponit exemplũ i ſpecie.[ſi is] ſcilicet debitor [ſtatuliberũ]factũ ſuo facto.[qd] pro qꝛ. ¶ Or ſignor iſte caſus inuenit vbi quis ſoluit debitũ ꝛ non liberatur nec repetit. ſed iſte caſus nõ inuenit regulariter:qd quis ſoluat debitum ꝛ liberet ꝛ repetat:qꝛ eadẽ ſolutio nõ põt parere liberationem ꝛ repetitionẽ.vt.ſ.e.l.cũ is qui.§.fideiuſ.regulariter iõ dixi qꝛ de iure canoñ.eſt inuenire exemplũ vbi quis ſoluit debituz ꝛ liberatur et repetit.ecce ſi iuraui ſoluere vſuras feneratori teneor ſoluere ꝛ liberor a iuramento ꝛ nihilominꝰ repeto ꝯdictione indebiti.vt extra de iureiur.c.j.Item iure ciuili põt inueniri vnũ exemplum tale.ſi debeo tibi.x.ciuilr̃ tñ:ꝛ ſoluo liberor a te:ꝛ tñ intra bienniuz repeto.vt.C.de ꝯdi.ſine cauſa.l.vlt.ſed iſtud exemplũ non videtᷣ bonũ:qꝛ ſi ſoluo debitũ ciuilr̃ tñ non liberor: qꝛ non debeo q̃tũ ad effectũ.nã ſolutione eius qd debet tollit ois obligatio.ſ.efficax:nõ inefficax.vt.ſ.e.l.cum is qui.§.i.Sed ad legẽ iſtã op.ꝛ videt qd ſi ille qui dꝫ hoiem ſoluit ſtatuliberũ: qd nõ liberet ꝛ repetat.vñ videt cõtra.ſ.de ſol.l.cum quis.§.q hoiem. Ad qd vos ita breuiter dicetis.aut debes hoiem in genere: aut in ſpecie.ſi debes hoiem in gñe:ꝛ ſtichum ſtatuliberũ ſoluis:nõ liberaris ꝛ repetis vt.ſ.eo.l.cum is qui pamphilũ.in ſi.ꝛ ſic loquit lex ꝯtra.ꝛ idẽ eſt ſi ſolueres partẽ ſtichi:qꝛ non liberaris ꝛ repetis.vt.ſ.de ꝟbo.obli.l.ij.§.quedã.Si autem debes hoiem certũ:ꝛ ita in ſpecie:ꝛ ſoluis ſtatuliberum.aut facto tuo eſt factus ſtatuliber:qꝛ ſtichus erat ſeruꝰ tuus: ꝛ ſtatuliberum factum facto tuo nõ liberaris nec repetis ꝛ ſic loquitur lex iſta aut ſoluis ſtatuliberũ factum facto alieno:quo caſu liberaris ꝛ non repetis:qꝛ ſicut liberatur pmiſſor ſpẽi interitu ſpẽi.vt.ſ.de ꝟbo.obli.l.ſi ex legati cã.ita hoc caſu ſi pmiſſor p̃ſtat hoiem pmiſſum in ſpecie ſtatuliberum factũ facto alieno liberat : quia nihil erat alienus.vt.ſ.de ſolutionibus.l.qd mihi.ꝛ.ſ.de ſtatuliberis.l.ſtatuliberum.§.illud.

ſ ☞ Dominus obligatur ſeruo naturaliter qui conſequitur ipſum etiam manumiſſum.

ſ **Si quod dominus.** †In.l.iſta dicitur quidã debebat.x.naturalr̃ ſeruo ſuo.illũ manumiſit:ꝛ poſtea ei ſoluit.x.nũquid poterit repetere. Rñdet qd ſi ſoluit p iuris ignorantiaz qd nõ poterit repetere.qꝛ ſoluit naturale debitũ.ꝛ lꝫ iure naturali ſeruus ſit liber:ꝛ iure gẽtiũ ſit ſeruꝰ tñ in ꝯdictione indebiti danda vel nõ danda inſpicimꝰ ius naturale.h̃ dicit.videatis expoſitionem lr̃e.[ſi qd]ſcꝫ id[debuit] ſcꝫ naturaliter vt.C.de tranſac.l.interpoſitas.in ſi.[debitum.] ſcꝫ ꝛ natura inhibet repetitionez vt.ſ.e.l.naturalr̃.e.l.ul.[eſt] vt.ſ.de iuſti.ꝛ iur.l.manumiſſiones[intelligenda eſt]vnde nõ repetit.Sed dic mihi quõ põt ſeruus obligari dño naturaliter cum quicquid acquirit ſeruus acquirit domino ita qd apud ſeruũ non fingitur aliquo momento quin tranſeat in dominuz.vt ſ.de acquiren.here.l.placet.Rñ.illud eſt verum in ciuili acquiſitione.ſ.hereditatis ꝛ ſm ius ciuile ſerui pro nullo ſunt.vt.ſ.de reg.iur.l.qd attinet.ſecus eſt in acquiſitione que fit in contractibus.vt.ſ.e.l.frater a fratre dixi.

ſ **In ſumma.** †In lege iſta notat in ſumma ꝛ in veritate ſumma eſt huiꝰ tit.nã iuriſcõ.paul.timẽs de mala mente multoꝝ in.l.iſta dicit quicquid dictũ eſt in ſuperioribus. vñ in ſumma diſtinguendũ eſt cum quis dat: aut dat ob tranſac. aut ob cãm pteritam:aut ob conditionẽ:aut ob rem futurã aut ob indebitum.ꝛ ſi quis dat ob tranſactionez etiam ſi nulla res media interueniat:quia datur vt recedatur a lite non repeteret:niſi actor moueret litem p calũniam:qꝛ tũc repetitio datur. Si autem datur ob cãm : puta quia dedi tibi.x.quia putabã te geſſiſſe negotia mea:ꝛ etiam alias tibi daturus non repeto. Si autem datur ob conditionẽ:vt puta ſi legatum eſt mihi ſub cõditione ſi darem tibi.x.vel ſum inſtitutus heres ſub conditione ſi darem tibi decem dedi tibi.x.cauſa implende conditionis: ꝛ in codicillis inuenitur legatum ademptum datum potero repetere:quia non animo obligandi dedi:ꝛ quia cauſa ppter quam datum eſt nõ eſt ſecuta.ꝛ idem eſt ſi hereditatem non adiui. vl̃ nõ potui adire mãdatum cã implende cõditionis repetã quaſi cauſa nõ ſecuta.ſecus ſi ſeruus meus eſt inſtitutus ſub cõditione.ꝛ ego dedi.x.vt cõditio impleretur.Si poſtea manumiſſus adierit hereditatem : quia impleta eſt conditio non repetam. Si autẽ datur ob rem:vt ſi do tibi.x.vt aliqd facias:ſi nõ feciſti repeto.Si autem datur ob indebitũ:vt ſi puto me tibi debere x.ꝛ nõ debeo repeto.ꝛ ideo ſi indebite ſolui fundum: repetam funduz ꝛ fructus eius deducta tua impẽſa.ſꝫ ſi ſolui tibi indebite frumẽtũ eius bonitas ꝯſideranda eſt:ꝛ repetet preciũ.Sꝫ ꝛ ſi ſolui tibi indebite habitationẽ repetam tantam pecuniam q̃ti eras conductorꝰ non q̃ti erã locaturꝰ.ꝛ ſi ſeruũ meum tibi ſolui indebite:ꝛ tu ſciẽs hoc eũ manumiſiſti teneris ad preciuz eius.ſi neſciẽs feciſti nõ teneberis ad pcium : ſed ad opas eius liberti facti teneberis.ꝛ vt hereditatez eius ei reſtituas. vltimo dicitur qd indebitũ repetitur ſiue nõ debebã alicui nec tibi debebam:ſiue non debebã tibi:ꝛ ab alio tibi debebat ꝛ ſolui tibi meo noie:ſiue debebam alij ꝛ tibi nõ debebat ꝛ tibi ſolui meo noie.hoc.d.iſta.l.vſq ad ſi.videatis expoſitionẽ lr̃e.[In ſumma]i.breuiter ꝛ ſummatim tractemꝰ q̃.ſ.dicta ſunt.[ob cauſam pteritã.vt.ſ.e.l.damus.[aut ppter cõdic.]legati implendam.vt.ſ.de cõdi.ob cauſam.l.i.§.ſi parendi[aut ob rẽ].ſ.futuraz.[in iſta].ſ.alia.niſi quia deſiſtit a lite.[calumnia].ſ. actoris quia ſi actor agit p calũniam nõ valet trãſac.vt.ſ.e.l elegante §.ſiquis poſt.ꝛ.C.de tranſac.l.act.idem ꝛ dixi.ſ.de tranſac.l.ſ. [adiuta].i geſta: qꝛ donare volui:ꝛ ita ꝗnee eram daturus. vt plene dixi.ſ.e.l.damus[nõ eſt ſecuta]vt.ſ.de cõdi.ob cau.l.ſ. [eſt]vt plene dixi.ſ.de cõdi.ob cãm.l.i.§.ſi parendi[nec feceris]vt.ſ.de ꝯdictione ob cãm l.i.[ei qui]modo incipit tractare de eo qui indebite ſoluit vſq in ſi.l.[deducta impenſa]quia in ꝯdictione indebiti veniũt acceſſiones vt hic naturales vt.ſ. eo.l.indebiti.nõ ciuiles.vt.C.e.l.j.[fuiſſent]ꝛ ita no. qd in condictione indebiti ſi extat illud qd ſolutuz eſt indebite: qd repetitur illud vel tantũdẽ.vt.ſ.e.l.quia tãdẽ.ꝛ.l.ſi nõ ſortem.§.ſi libertus.[oino nõ debetur]i.a nullo hoie de mũdo.[ſoluatur] ſcꝫ nõ noie debentis vt.ſ.e.l.ſi pene cã.at.ſecus.vt ſ.e.l. repetitio.Sed ad id qd dꝛ hic in ſi. opponit hic quõ teneberis cauere.vt.C.de pac.l.vlt.Rñ.qꝛ ſeruum tibi ſolui indebite ꝛ manumiſiſti eũ:ꝛ opas impoſuiſti equũ eſt.vt.ſ.e.l ſi non ſortem.§.libertus.Itẽ ꝛc mala fides pſit tibi teneris mihi de hereditate reſtituenda.ſic ꝛ.ſ.de acti.emp.ꝛ ven.l.ſi quis ſeruũ.

Hec condictio. In.l.iſta dꝛ qd cõdictio indebiti eſt itroducta ex bono ꝛ equo.nã equũ eſt vt qꝛ indebite tibi ſolui quod poſſim repetere[condictio].ſ.indebiti vt faciat ad ti. alij exponunt hic cõdi.ſ.ſine cã:ſed tũc nõ facit ad ti.[ſine cauſa]i.indebite.dephendit]olim:quia ſi eſſet ſuũ nõ poſſet agere ꝯdictione indebiti vl̃ dic qd rõne poſſeſſionis põt agi cõdictione indebiti.vt.ſ.e.l.indebiti.§.ſed ſi.

1 ☞ Datuz pro libertate ab eo qui poſtea reperitur ingenuus repetitur.

1 **Stichus teſtamẽto.** †In pñn. huiꝰ.l.dꝛ ſi tu putabas ſtichũ ſeruũ tuũ eſſe cũ nõ eſſet:ꝛ iuſſiſti eũ liberũ ſi heredi tuo vſq ad.x.annos ſingulis annis daret.x.aure.iſte ſtichus dedit p octo annos : poſtea ingenuus pronunciatus eſt ꝛ pro reliquis annis nõ dedit: mõ querit nũqd pecunia ſoluta p octo annis poſſit repeti quaſi indebite ſit ſoluta.ꝛ rñ.qd ſic.ſi nõ dedit pecuniã ex opibꝰ ſuis vel ex re poſſeſſoris.h.dicit pñc.huiꝰ.l.[accepta].i.de facto[poſſe repeti] qꝛ ſua erãt : ſed ſi dediſſet ex re poſſeſſoris vel ex opa ſua nõ feciſſet accipiẽtis.ꝛ iõ nõ repeteret.vt.ſ. de condictione ob cauſam.l.dedi.§.iubilius.

1 ☞ Si res mea ad te ſine cauſa puenit ꝛ deſinit mihi aduerſus alium eſſe ꝯſultum a te repetam.

1 **Tutor creditori.** †In.§.iſto dꝛ tutor ſoluit de ſuo noie pupilli creditoribꝰ pupilli plus q̃ deberet eis iſtud nõ imputauit in iudicio tutele pupillo nunquid qd ſoluit de ſuo poterit repetere.certe ſic.[ex ſoluit]de ſuo:noie ſuo vel pupilli[non imputauit:ſi ſoluit] ſed quid ſi imputauit:ſi ſoluit de pecunia pupilli pupillus repetet: ſi de ſuo ſolueret nõ repeteret[habere]vtilem. ¶ Or ſignor.§. iſte videt habere duo ꝯtra.ſ.e.l.ſi pcur.in ſi.ꝛ.l. cũ indebitum. ad quod vos dicetis vt ibi dixi.

1 ☞ Duobus idem debitum ſoluentibus vltimo ſoluenti repetitio conceditur.

1 **Titius quidam.** †In.§.iſto dicitur:quidã titius nomine multos habebat creditores inter quos habebat ſeiũ:iſte titius vẽdidit bona ſua meuio : conſtituit eum procur.in rem ſuam vt ſatiſfaceret omnibus creditoribus:poſtea meuius ignorans titium ſoluiſſe ſeio ſoluit quaſi eius eſſet debitor:inueniuntur apoche de ſoluto ad titiũ modo queritur cui competat indebiti cõdictio. rñ.qd meuio cõpetit repetitio.nec obſtat qd pactum ſcptũ fuit

in inſtru

in inſtrumento ſolutionis φ amplius meuius ſeio non moueret q̄ōnem: q2 intelligitur ex iuſta cauſa ſi debite ſoluit: nō aūt ſi indebite ſoluiſſet. vnde verba illa gñalia debent reſtringi ad id de quo ſpecialiter agebatur [faceret] ⁊ quicquid eſſet reſiduū haberet: [apoche] de ſoluto. vt. C. de fide inſtru. l. plures. [ſoluiſſet] .ſ. dari condictionem [impedire] .i. cur impedire debeat: quia verba generalia ⁊c. vt. ff. de tranſactio. l. cum aquiliana.

1 ☞ Reſtitutio conceſſa ſuper principali ad acceſſorium non extenditur. Item quod p in integrum reſtitutionē quis poſſet conſequi non poſſet in compenſationem deduci.

1 **Lucius titius.** †In. §. iſto dicit quidā lucius titius publio meuio mutuauit pecuniā Caio ſeio minori. xxv. an. ⁊ accepit aliqd ab eo noīe vſurarū. cuius ſeius deceſſit: heres eius cepit agere ꝯ luciū titium ⁊ fuit reſtitutus aduerſus luciū titiū publiū meuiū ne debitum hereditariū teneret ſoluere. modo querit nunqd vſuras poterit repetere. ⁊ rñdet q̄ nō. h. d. iſte. §. videatis expōnem litere. [lucius titi⁹] .ſ. ⁊ publi⁹ meui⁹. ⁊ ita erat quadrinominis. vel dicatis φ lucius titius erat creditor: meuius erat caij ſeij [aduerſus publium meuiū] eūdēq3 luciū titiū creditorē [ſolueret] .i. ſoluere teneret [non poſſe] videbat ꝯ. ex quo nō ſubſiſtit ſors nec vſura. vt. C. de vſuris. l. eos qui. ⁊ C. depoſiti. l. iij. Reſp. hic ſubſiſtebat ſors. Itē q2 nō eſſet ſubſtitutus vt ſortē repeteret: alias fiet ſors: ⁊ q̄d ſupeſt repeteret. vt. j. de eo q̄d certo loco. l. certū capue. in fi. [nec hoc quidē] quare q2 receperat ſibi debitū.

De condictione ſine cauſa Rubrica.

De condictione ſine cauſa ⁊c. q2 condictio ſine cauſa eſt generalior φ ſit certi condictio ob cauſam vel indebiti condictio. ideo ponit de condictione ſine cauſa. vnde de cōdictione ſine cauſa videamus qñ habeat locum: vt per totum iſtum titulū.

1 ☞ Condictio ſine cauſa ſpecialis eſt ⁊ concurrit cum condictione indebiti ob cauſam ⁊ ob turpem cauſam. hoc dicit.

1 **Eſt ⁊ hec ſpēs ꝯdictionis.** †Cōtingit aliqñ φ q̄s ſoluit vel pmittit ſine cauſa dat cōdictio ſine cauſa. Itē vbi ſoluit indebite dat cōdictio ſine cauſa. vbi aūt promiſit ſine cauſa nō quātitatē ſed obligationē cōdictione ſine cauſa cōdicet ⁊ eſt hec cōdictio ſine cauſa gñalior alijs. nā pōt habere locū vbi h3 locū ob cauſam cōdictio: ſ3 ⁊ h3 locū cōdictio ſine cauſa cū locū h3 indebiti cōdictio: puta ſi ſolui indebitū poſſum repetere cōdictione indebiti ⁊ cōdictione ſine cauſa. Itē pōt habere locū cōdictio ſine cā vbi habet locū certi cōdictio gñalis. nam habet locū ſiue ab initio ſubfuit iuſta cauſa: ſiue ſubfuit ⁊ reducta eſt ad nō iuſtā cauſam. h. d. iſta. l. videatis eam. [ſed ⁊ ſi] probat eam eſſe generalē [cōdictioni] ſine cauſa [locū fore] ⁊ ita cōdictio ſine cauſa cōcurrit cū cōdictione ob cauſam datorū. vt. ff. de cōdi. ob cauſam da. l. j. ⁊ ij. [ſiue aūt ab initio] .i. tēpore pmiſſionis facte ſiue fuit cauſa pmittendi tpe pmiſſionis facte [ad eū puenit] ⁊ ita pōt cōcurrere hec cōdictio cū condictione ob turpē cauſam. vt. ff. de cōdi. ob turp. cauſam. l. j. [cauſam] ⁊ ita pōt cōcurrere cū cōdictione indebiti. ⁊ aliqñ concurrit cum condictione certi generali: vt. ff. ſi certum peta. l. ſi e me.

1 ☞ Si res pro qua ſolui eſtimationem ei a quo cauſam habeo ad eum redeat poteſt agi actione ex eo contractu vel condictione ſine cauſa ad rem ſolutam. hoc dicit.

1 **Si fullo.** †In. l. iſta dicit. quidā volebat φ veſtimēta ſua raſa viderent noua: dedit veſtimēta ſua lauāda fulloni: fullo pdidit: tandem ſatiſfecit de eſtimatione veſtiū dño veſtiū: poſtea veſtimēta redierūt ad dñm veſtimentorū: nunquid poterit fullo eſtimationē veſtimentorū repetere. Rñ. ſm caſſium φ nō ſolū ex cōducto poterit repetere: ſed etiā cōdicere: q2 h3 cōdictionē ſine cauſa: quaſi ſine cauſa vr̄ ei datū [cōuētus] extra iudiciū vt ⁊ illud vos in ꝯuentio o iudei [videt] .i. ā hec cauſa reducta eē ad nō cauſa3. vñ h3 locū cōdictio ſine cauſa. vt. ff. e. l. j. in fi. ſed vr̄ ꝯ. hic cōueniebat act. ex locatore ſic fuit dānatus per ſniam vt reſtitueret ptiū. ſed qui ſoluit indebitū p ſniam nō repetit. vt. C. de cōdi. inde. l. i. Ad q̄d vos dicetis hic cōuentus erat extra iudiciū ⁊ ſoluit extra iudiciū vñ non repetit. vt. ff. fa. erc. l. cū putarē. ſecus ſi in iudicio ſoluiſſet: vt in. l. ꝯ. vel dicatis qui ſoluit indebitū per ſniam nō repetit cōdi. indebiti. vt in. l. illis. ſed repetet cōdi. ſine cauſa vt hic. Sed denuo opponit ⁊ vr̄ φ non cōpetat condictio ſine cauſa ſed publi. vel vtilis in rem. vt. ff. de rei ven. l. ſi culpa. ad q̄d vos dicetis verum eſt: habet publi. ſi vult agere pub. ſed pōt agere cōdictione ſine cauſa ad eſtimationē vt hic.

1 ☞ Qui ſine cauſa in totum vel in partem obligatur liberationem condicit.

1 **Qui ſine cauſa.** †In iſta. l. dr̄. ſi q̄s pmittit. x. ſine cā pōt agere ꝯdi. icerti vt liberet: nec refert verū ab initio pmiſit. x. indebite ſine cā: an. v. cū deberet pmittere. v. pmiſit. x. niſi q2 in primo caſu aget cōdic. ſine cā vt liberet ab oī obligatiōe. in ſcđo caſu aget vt in. v. liberet. [incerti ꝯdictiōe.] id eſt ſine cā quo ad certū dat vt hic. ⁊. ff. e. l. j. vel pōt exponi ⁊ dici φ ſit ppriū nomē actiōis. vt. ff. ti. j. ſi ⁊ me putē. §. j. [nec refert] .i. non eſt dria [niſi] mō ponit que eſt dria inter iſtos duos caſus exoneret] qñ ſuſcepit vltra φ deberet.

1 ☞ Paria ſont ab initio aliquid eſſe tale vel ex poſt facto deuenire ad tale.

1 **Nihil refert.** †In. l. iſta dr̄. ſiue dat ab initio ſine cā ſiue cū cā: ⁊ reducta ē ad nō cā3 ñ refert. h. d. [ſecuta ñ ſit] ꝯtra. ff. e. l. j. i fi.

1 ☞ Datum ob cauſam impoſſibilem de iure cauſa nō ſecuta de facto condictione ſine cauſa repetitur.

1 **Auunculo.** †In. l. iſta dicunt duo. pmo dr̄ quidā ignorabat te auunculū ſuū: habitus fuit tractatus inter vos duos de mrimonio: nuptura tibi dedit. c. in dotē credens te nō auunculū: ⁊ ita errabat i facto: vel ſciēs te aounculū: ſ3 credēs poſſe tibi nubere: ⁊ ita errabat in iure: nō nupſit tibi de facto nunqd dotē poterit repetere. vr̄ φ non: q2 turpiter dedit. Sed certe dicendū eſt φ pōt repeti: q2 nō fuit data ob turpē cām: ſed ob nullā3. ⁊ ideo repetit cōdi. ſine cauſa. ſcđo dr̄ nouerca credebat poſſe nubere priuigno: vel nurus ſocero. ⁊ ita nuptura ei. c. dedit in dotē: nunqd repetit. ſic: q2 non dedit cā inceſtus: ſ3 cā matrimonij. h. d. [nupſit] ēt de facto [potiore3] ff. de cōdi. ob cām. l. idemq3. [ſed reor] .i. dico [eſſe] vñ repetit cōdic. ſine cauſa [nouerca] incipit ſcđs caſus [ꝯmittitur] .i. cōmitti vr̄ cōdictione ſine cauſa i vtroq3 caſu ponamus aliq̄ mulier ſcit φ nō pōt tecū ꝯhere matrimoniū: q2 ſcit φ habes aliā vxorē: nubit tibi de facto ⁊ dat dotē: repetet ne: dixit. p φ ſic. ⁊ pſe allegabat hāc. l. ⁊. C. e. l. ij. ex eo φ dicit auūculo. ⁊. l. nouerca. nā p hoc pt3 q̄d erat ſciēs ſ3 male dixit. ſi mulier ſcit matrimoniū nō tenere ⁊ dat dotē: dos ꝯfiſcat. C. de ince. ⁊ inuti. nup. l. qui ꝯ. preterea ſi dedi tibi. x. cauſa parēdi cōditiōi ſub q̄ eram inſtitut⁹ ⁊ mox repudiauero hereditatē ꝯdicā. x. vt. ff. de cōdi. ob cau. da. l. j. §. ſi parēdi. iſta. l. nō facit p eo q2 mulier ignorabat ius vel factū. preterea nec de facto fuit ſecutū matrimoniū vñ repetit. nō ob. C. e. l. j. q2 ibi mulier ignorabat affinem eſſe: ⁊ nō fuit matrimoniū ſecutū. vñ not. diuiſionē talē. cū mulier vel maſculus ꝯhunt mrimoniū phibitum aut ſciēs aut ignorās: ſi mulier ſciēs dotē pdit ⁊ cōfiſcat. vt in. l. qui ꝯ. maritus ſi ſciens dat donat. pter nup. confiſcat. vt in. l. qui ꝯ. ſi ignorās ꝯhit ſi factū ignorat: q2 ignorat auunculū excuſat. ſed ſtatim qñ incipit ſcire d3 diuertere: alias perdit dotē. vt in. l. qui ꝯ. idem in viro ſi ignorat factū ⁊ ꝯhit nuptias excuſat: ſ3 ſtatis qñ ſcit d3 diuertere. alias perdit donat. pter nupt. ſi ignorat ius: puta q2 credebat ſic de iure poſſe ꝯhere: ⁊ dedit: ſi nuptie nō ſunt ſecute: repetit cōdictione ſine cā vt hic. ſi nuptie ſequant dos publicat. vt in. l. qui ꝯ. non tñ excuſat a pena inceſtus. vt. j. ad. l. iuliā de adulte. l. ſi adulterium cū inceſtu. §. idem reſcripſerūt eidem.

Explicit liber. xij. Incipit liber. xiij.

De condictione furtiua Rubrica.

Iſtam rubricā ita cōtinuabitis ad ſupiora de regularib⁹ cōdic. vt eſt cōdictio ob cauſam: ⁊ ꝯdictio indebiti ⁊ ſiles: in ſupe rioribus dictū eſt. nūc iuriſconſultus intēdit tractare de condictionib⁹ anomalis. ⁊ ſunt tres vt eſt cōdictio furtiua. ⁊ ex lege cōdictio. ⁊ cōdictio triticaria: ⁊ ideo iuriſconſultus exordit hic nouū librū: ⁊ inchoat eū de cōdictionibus anomalis. nā condictio furtiua eſt irregularis: q2 nulla cōdictio dat dño: q2 nemo ⁊c. vt. ff. vſufru. quēadmodū ca. l. vlti. fallit in condic. furtiua. vt j. eo. l. j. ⁊ inſti. de act. §. ſic itaq3. Item degenerat in alio: q2 alie condictiones ſunt ex contractu vel quaſi: vel ex delicto vel quaſi. ſed iſta datur ex varijs figuris cauſarum vt dicam. j. e. l. j. cōtra quem competat. dicitur. j. e. l. ſiue mani. ad quid competat dicitur. j. e. l. in re. l. ex argento. ⁊ quid in ea veniat dicitur. j. eo. l. in re. ⁊ qualis ipſa ſit dicitur. j. eo. l. ſi pro fure. §. vltimo.

In furtiua re ſoli dño. In lege iſta dicit ſi res ſubtrahit alicui furtiue ⁊ eſt dñs rei: poterit condici a fure: ⁊ ab eius herede [ſoli dño condictio competit] ſub. vel eius heredi: ſ3 de herede dubitauerit pla. ſed non debuit dubitare: vt. j. eo. l. ſed nec legatarius. Item datur quaſi domino vt tutori. vt. j. de furti. l. interdum. ſed ad. l. iſtam

opponitur ⁊ ſignaſ ꝯ ſ.e.l.⁊ ideo.§.neratius.Ad quos vos dicetis cũ res furtiue ſubtrahunſ:aut dño aut non dño. Si ſubtrahuntur dño:ipſe ⁊ eius heres habet condic.furtiuã vt hic.⁊ ſ.e.i.ſed nec legatarius.licet alias nemo condicat rem ſuam.vt ff.vſufru.quẽadmodum ca.l.vlti.Si aũt ſubtrahiſ non dño habẽti ius in re vt creditori.vt.C.de pigno.actio.l.pignus.tũc aduocat cõdi.incerti vt.ſ.in.l.ꝯ.⁊.ſ.de pig.actu.l.pignore.in prin. Si aũt ſubtrahiſ nõ vero dño nõ habẽti ius in re.ſꝫ bonefidei poſſeſſori qui nõ habet titulũ:hꝫ cõdi.triticariã.vt.ſ.de triticaria.l.ij.Si aũt ſubtrahiſ detinenti rem:puta cõmodatario huic ſubueniſ vel iudicis officio: vel actio.in factũ. vel cõdi.ex lege iſta:qꝛ equitas ſuggerit vbi nõ eſt cautũ quo gñe actionis agatur qđ detur condic.ex le.vt.C.de agri.⁊ cen.l.ſi coloni.⁊ ſic intelligitur.C.de fur.l.vlti.§.ſed cum in ſecũda.⁊ hec vera ſunt in actione que datur ad rem. ſed in actione furti ſecus: qꝛ datur ei cuius intereſt ex honeſta ⁊ probabili cauſa. vt.ſ. de fur.l.in cuius intereſt.⁊.C.de fur.⁊ ſeruo cor.l.vlti.in princi.

¶ Furtum committere qui non poteſt hac actione ex alterius perſona teneri poteſt.hoc dicit.

Condictione. †In.l.iſta dicitur ſi tu ſubtraxiſti mihi rem meã furtiue ⁊ deceſſiſti herede relicto furioſo vel infante ipſe tenetur ex perſona illius cui ſucceſſit:ſꝫ cum ipſo non poſſim agere:ſed cum tutore vel curatore eius.h.d.l.videatis expoſitionẽ litere.[extiterunt] ⁊ exiſtunt neceſſarij heredes ſerui. ſi iubentur eſſe liberi.vt inſti.de heredum quali.⁊ dif.§.ſerui.[non poſſit] agitur tamen cum curatore vel tutore eorum. vnde not.ꝙ heres tenetur ſi peruenit aliquid ad eum vt.ſ.e.l.ſi pro fure.l ſi.

¶ In condictione furtiua habetur ratio intereſſe conſiſtentis in lucro.

Si condicatur. †In.l.iſta dicitur ſi tu ſubtraxiſti mihi ſeruũ furtiue ⁊ conuenio te condictione furtiua non ſolũ venit ſeruus in condictione furtiua: ſed extrinſeca vtilitas.quid ſi ſeruus eſt inſtitutus heres:⁊ qꝛ ſubtraxiſti non potui iubere ei vt adiret ⁊ ideo venit ſeruus in condictione furtiua ſi viuit vel eius eſtimatio ſi mortuus eſt.⁊ extrinſeca vtilitas ſcilicet pretium hereditatis[hereditatis] vnde no.qđ in cõdictione furtiua venit intereſſe nedum extra rem imo circa re: qꝛ ſi ſubtraxiſti mihi ſeruũ meum heredẽ inſtitutũ negñ venit ſeruus in iſta condictione: imo eſtimatio hereditatis ei debate odio furis vt hic ⁊.ſ.e.l.ex argento.ſic ⁊ alibi odio dantis damnũ venit extrinſeca vtilitas.vt.ff.ad.l.aquil.l.inde nera. in pn.

¶ Hac actione tenetur dominus ex perſona ſerui ⁊ datur noxalis in eo quod ad dominum non peruenit idem in patre ex perſona filij ⁊ qui furtum non commiſit hac actione non tenebitur.hoc dicit.cum duabus legibus ſequentibus.

Si ſeruus. †In.l.iſta dr cũ ſeq.ſi ſeruꝰ vel filiꝰ tuus fecit mihi furtum tu dñs teneris inquantum ad te peruenit: in ſuperfluo teneris eum mihi tradere pro noxa.ſed tu pater ſi filius tuus fecit furtum non teneris condic.furtiua:qꝛ nemo tenetur ea condi. niſi qui furtum fecit. vnde filius tenetur vel eius heres. hoc dicit. [furtum commiſerit] contingit in querendo.eſt tamen contra. argu.alle.quia quod coniongitur in querendo ⁊ in reſpondendo.vt.C.de diuer.re.l.ſi libellus[pot] vt.ff.de no.l.ſi noxa.in fi.

Proinde. †In.l.iſta dr ſi tu feciſti mihi furtum ope ⁊ cõſilio alterius: tu teneris cõdictione furtiua ille nõ: ſed teneſ furti actione [ope] vt ſi accõmodauit ſcalas[cõſilio] vt ſi ſuadet. vt.ſ.de obli.q ex delic.na.§.ſi ope.ſed vr̃ qđ teneaſ cõdictione furtiua.vt.ſ.de ver.ſig.l.ſepe.in fi.Ad qđ vos dicetis ſm quoſdã qđ hic dr̃ ibi corrigiſ.vl' dicatis ꝙ ille alter teneſ furti ſi res nõ eſt apud eũ q opẽ ⁊ cõſiliũ tulit:vel ſi nõ ꝯtrauit vt hic.ſed ſi res eſt apd eũ vl' eã ꝯtrauit:tũc teneſ ꝯdictiõe furtiua.vt l.i.ꝯ.

¶ In actione furti deciſio non preiudicat in condictione furtiua.

Si pro fure. †In prin.huius.l.dr ſi ſubtraxiſti mihi ſeruũ vel rem furtiue poſtea tecũ tráſegi volo te poſtea cõuenire cõdictione furtiua:obſtabit ne mihi exceptio tranſactionis:Rñ.ꝙ nõ:qꝛ videor tráſegiſſe ſup furti actione non ſuper condictione furtiua.h.d.prin.huiꝰ.l.videatis expõnẽ litere.[ſi pro fure].i.a fure vel a furis noie[dãnũ deciſuꝫ ſit].i.ſup actione furti que cõpetit dño cui dãnũ datũ eſt:nõ qđ furti act.deſ ad damnũ ſed ad penã.vt inſti.de obli.que ex deli.naſ.§.furtorum.[tolliſ] vnde no.ſi dñs tranſigit cũ fure videſ tranſigere ſuper pena:non ſuper cõdictione furtiua vt hic.⁊.C.de furtis. l.poſt deciſionẽ.Sed ad principiũ huius.l.opponiſ ⁊ vr̃ tollatur condi.furtiua facta tráſactione ſup act.furti. vñ videſ ꝯ. ff.de iureiur.l.ſi duo.§.idẽ iul.vbi dr̃ ꝙ non pôt agere cõdictione furtiua.Dicẽdũ eſt qđ aliud eſt in iureiurãdo. aliud in tranſactio.qꝛ in iureiurãdo.vt in.l.cõtra.iurauit ſe nõ feciſſe furtum. ⁊ ita iurauit ſuper toto.vt.ff.de iureiur.l.ſi duo §.idem iul.⁊ eſt ratio diuerſitatis qui tranſigit ſup furto videſ de crimine cõfiteri.ff.de his qui not.infa.l.qui.ſed qui iurat totũ videſ negare.

¶ Actio perſecutoria non tollitur per penalem nec econtra ſed perſecutoria per perſecutoriam bene tollitur.

Furti act. †In.§.iſto dicit hũc eſſe drĩam inter furti actionẽ ⁊ cõdi.furtiuã.furti eñ actio datur ad penã.cõdictio furtiua daſ ad rẽ.⁊ ideo ſi agiſ actiõe furti ad penã nõ tolliſ cõdictio furtiua.nã dño hꝫ tres actiones ꝓ re furtiua hꝫ actionẽ furti ad penã.hꝫ alias tres actiones ad rẽ ⁊ cõdictionẽ furtiuã ⁊ rei vẽ.vel ad exhibendũ.⁊ ſi altera de tribus eſt actũ nõ tolliſ alia.ſ.actio furti.⁊ ſi actũ eſt act. furti nõ tolliſ cõdictio furtiua.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[legitimã].ſ.furti nõ manifeſti duplũ: furti manifeſti quadruplũ vt.C.de fur.l.de his. ⁊.l.falſus.[rẽ ipſam] vt.ff.e.l.i.[eſt].i. cui furtum factum eſt.[vẽdicationẽ] ꝯ eũ qui poſſidet rẽ furtiuã. vt.ff.de rei vẽ.l.offm̃.vñ no.qđ actio furti cũ ſit penalis nõ tollit ꝯdictionẽ furtiuã ⁊ eꝯ.ſꝫ rei vẽdicatio bene tollit cõdictionẽ furtiuã ⁊ econtra.⁊ ad iſtud ꝯcor.C.de fur.l.ancille.⁊.l. falſus.

¶ Condictio furtiua datur contra heredem etiam in eo qđ ad eum non peruenit qualitercũqꝫ ⁊ quomodocunqꝫ res peruenit ſiue quantumcunqꝫ.hoc dicit.

Condictio rei furtiue. †In.§.iſto dicitur qđ cõdictio furtiua rei pſecutoria eſt:⁊ ideo nõ ſolũ daſ ꝯ furẽ:imo ⁊ ꝯ heredẽ eius: ſiue res furtiua puenerit ad eũ:ſiue nõ. ⁊ ideo ſi ſubtraxiſti mihi ſeruũ ſiue viuus ſiue mortuꝰ eſt:teneris cõdictione furtiua.ſꝫ ⁊ ſi ſeruꝰ furtiuus perijt apud heredẽ tuũ:vel apđ aliũ ſilr tenebiſ heres tuus.⁊ ſicut daſ cõdictio furtiua ꝯ furis heredẽ:ita daſ ꝯ aliũ vl'em ſucceſſorẽ[deceſſerit]qꝛ fur re ipſa eſt in mora.vt.ſ.l.pxi.[ſucceſſoribꝰ] vlibꝰ vt in bonorũ poſſeſſore:⁊ in fideicõmiſſario. ¶ Or ſignori circa §.iſtũ no.vnũ mirabile:de quo multũ dubitaſ tota die dicimꝰ ꝯdictio furtiua anomala eſt.i.nõ eſt ex ꝯctu vel quaſi vel ex delicto vel qſi. ⁊ ſic ex varijs figuris cãrũ.vt.ff.de cõdi.furti.l.ſi.ꝓ fure.§.vlti. Sed diceret aliqs veſtrũ iſte.§.hoc nõ dicit ſꝫ vos dicatis qđ dicit.ſi intelligatis caſum:qꝛ heres furti teneſ cõdi.furtiua: ſiue res peruenit ad eũ ſiue nõ.ſꝫ in iſto iſta cõdictio furtiua nõ pôt dici ex delicto vel quaſi.Si eſſet ex delicto vel quaſi nõ dareſ ꝯ heredẽ niſi inquãtũ ad eũ peruenit.vt.ff.de dolo.l.in heredẽ.⁊.C.ex delic.defunctorũ.⁊ inſti.de ꝑpe.⁊ tẽ.ac.§.nõ tñ.ſed daſ cõdic.furtiua ẽt ſi ad heredẽ nõ puenit vt hic.⁊ inſti.de obli.q ex deli.naſ.in fi.ergo nõ eſt ex delicto vel quaſi.itẽ vr̃ qđ cõdic.furtiua nõ ſit ex delicto vel quaſi.nã ex furto ſerui teneſ dñs inquãtuꝫ locupletius peculiũ ſcũ eſt:vel inquãtũ ad eũ puenit.ſ. de pec. l.iꝫ.§.ex cã.⁊.ff.e.l.ſi ſeruus vel filꝰ.Si ergo daſ inquantũ locupletius peculiũ factũ eſt:vel inquãtũ ad eũ puenit:ergo nõ ex delicto vel quaſi:qꝛ actio de peculio daſ noxalr:nõ de peculio. vt.ff.de his q deie.vel effuderũt.l.ij.Itẽ nõ pôt dici ex ꝯctu vel quaſi qꝛ ſi eſſet ex ꝯctu vel quaſi:ergo ex furto ꝑpetrato a filio dareſ ꝯ patrẽ de peculio.vt.ſ.de pecu.l.i.ſed nõ daſ contra patrẽ.vt.ff.e.l.ex furtiua cã.Itẽ non pôt dici ex ꝯctu vel quaſi:qꝛ furtũ facere nõ eſt ꝯhere vel quaſi:ſed delinquere vel quaſi. vt inſti.de obli.que ex delic.naſ.in prin.ſꝫ qꝛ cõdictio furtiua in aliquibꝰ hꝫ ſilitudinẽ cũ his q ſunt ex ꝯctu vel quaſi:⁊ in aliqbus diſſimilitudinẽ:⁊ in aliqbꝰ hꝫ ſilitudinẽ ⁊ diſſimilitudinem cuꝫ his q ſunt ex delicto vel quaſi:qꝛ act.q ſunt ex ꝯctu vl' quaſi datur ꝯ hrẽdẽ inquãtũ ad eũ puenit.vt.ſ.de actio.⁊ ob.l.in depoſiti.Similr ⁊ cõdictio furtiua daſ cõtra heredẽ inquãtũ ad eum puenit.vt hic.Itẽ hꝫ diſſimilitudinẽ cum his que ſunt ex ꝯctu vel quaſi:qꝛ daſ de peculio contra patrẽ.ſed condictio furtiua nõ daſ cõtra patrẽ.vt.ff.e.l.ex furtiua cã.Itẽ hꝫ ſimilitudinem cũ his que ſunt ex delicto vel quaſi:qꝛ ex delicto filij nõ datur actio ꝯ patrẽ.vt.ff.de noxa.l.noxale.in fi.ſic ⁊ nõ daſ cõdi. fur. ꝯ patrẽ.vt in ꝑalle.l.ff.e.ex furtiua diſſimilitudinẽ hꝫ:qꝛ ex delicto ſerui agiſ noxalr ꝯ dñm:ſed cõdictione furtiua nõ: niſi inquantũ eſt locupletatũ peculiũ ⁊ inquãtũ ad eũ peruenit: vt.ff. dictũ eſt. Itẽ iſta cõdictio degenerat ab alijs in alio:qꝛ alie cõdictiones non danſ dño:qꝛ nemo cõdicit rem ⁊c. vt.ff.vſufru. quẽadmodũ ca.l.vlti.⁊ inſtitu.de act.§.ſic itaqꝫ.ſꝫ hic daſ dño. vt.ff.e.l.i.⁊ qđ iſta cõdictio ſit anomala.i.ex varijs figuris cauſarũ pôt apparere.ſ.de act.⁊ ob.l.i.in prin. nã ibi exẽplificamꝰ de cõdic.furtiua ⁊ de act.in factũ que ſilr eſt ex varijs figuris cauſarũ.vt.C.de ſacroſan.ec.§.ſancimus.i.nec ob.ſ de cõpenſationibus.l.ſi ambo.§.quotiens.vbi dicitur non poſſe obijci cõpenſationem in cõdictione furtiua.ergo apparet qđ non eſt ex ꝯctu vel quaſi vl' ex delicto vel quaſi.⁊ ſic facit ꝓ nobis qđ hec

condictio

condictio ſit anomala.

☞ In obligatione rem reſtitui demum perempta re ſuccedit obligatio ad intereſſe quod eſt contra furem quantum res plurimi fuerit ⁊ habetur ratio fructuum.h.d.

IN re furtiua.

†In.l.iſta dr̃ ꝙ ꝯdictio furtiua daſ ad ipſam rē ſi extat. Si autem deſijt eſſe daſ ad eſtimationem ipſius:niſi forte fur obtulit rē dño:⁊ dñs noluit recipere:⁊ poſtea perijt.⁊ cū agiſ ad eſtimationē rei furtiue ſpectatur tp̃s eſtimationis faciēde quāti res plurimi fuit a tp̃e furti ꝑpetrati:maxie cū rē deteriorē factā fur dādo non libereſ:q2 fur ipſo raptu ſemꝑ eſt in mora.vnū ſciatis ꝙ nō ſolū cōdictio furtiua daſ ad rē:imo ad fructus rei.h.d.iſta lex videatis expōnē litere.[in re furtiua].i.ꝓ re furtiua[cōdictio ipſorū corporū].i.ipſarū rerū furtiue ſubtractarū.[extitēt].ſ.corpa.an ꝟo ſi deſierint.ſ.res furtiue ſubtracte[nulla erit cōdictio]ſub.quo ad interitū q2 deſinit eſſe in mora,ꝑpter oblationē.vt.ĩ.e.l.qui.⁊ hic [nō pōt]⁊ ita vbi res furtiua extat petiſ res ipſa:alš ei⁹ eſtimatio.vt.ſ.de triticaria.l.in hac.⁊.ſ.de dolo.l.arbitrio.§.nō tātū.[quanti plurimi fuit]⁊ ita no.qđ fur teneſ de interitu ⁊ deterioratione rei quāti plus fuit a tp̃e furti ꝑpetrati ⁊ more:q2 fur ſemꝑ eſt in mora:vt ſtatim dicit[videſ]ad iſtđ cōcordat.C.qđ me.cau.l.j.⁊.C.de fur.⁊ ſeruo cor.l.ſubtracto.⁊.ſ.de vi ⁊ vi.ar.l.j.§.rectiſſime.⁊.§.merito.[in hac actiōe].i.in cōdictiōe furtiua [venire]in qui agit cōdi.furtiua petit qđ eſt ſuū:vnde debent venire fructus in ea vt.ſ.de rei ven.l.fructus non mō ꝑcepti.

☞ Hec actio datur contra heredes pro hereditaria portione non inſpecto ſi ad eos minus peruenit.

IN condictione.

†In.l.iſta dr̃ ſi alıq̃s ſubtraxit mihi rē furtiue:⁊ fur decedit relicto herede ſiue res ꝑuenit inſolidū ſiue ꝓ pte ad heredē:heres furis teneſ inſolidu:dūt ſi ſit heres inſolidū.ſi aūt fur decedit relictis pluribus heredib⁹:tūc qlibet teneſ ꝓ ea pte ꝓ qua eſt heres:etiā ſi nihil ad eū ꝑuenit.[ſum⁹]q2 daſ ꝯ heredē etiā ſi nō ꝑuenit ad eū vt.ſ.e.l.ſi ꝓ fure.in fi.⁊ inſti de obli.que ex delicto naſ.§.vlti.[ꝓ ea pte qua heres teneſ]ſed ſi vnus ſolus poſſideret rē furtiuā:ille ſolus in totum teneretur.non alij.vt.ſ.cōmo.l.in §.heres.

☞ Condictio furtiua competit contra furem manifeſtum ſiue non manifeſtum niſi poſſeſſio rei ad dominum ſit reuerſa.

SIue manifeſtus fur.

†In lege iſta dr̃ ꝙ cōdictione furtiua teneſ fur manifeſt⁹ ⁊ nō manifeſtus.fur manifeſtus eſt ſi deprehenſus eſt in furto ⁊ poſſeſſio rei ad dñm non peruenit.ſꝫ ſi poſſeſſio peruenit ad dominū non tenebiſ cōdi furtiua:qđ poteſt habere locum:vt ait iuſ.cū fur deprehendiſ in furto ⁊ rē furtiuā occidit:aut fregit aut effudit.Item condi.furtiua non ſolum teneſ fur:imo ⁊ raptor.h.d.prin.huius legis vſq3 ad.§.tādiu.videatis expoſitionē litere.[ſiue fur manifeſtus].ſ.qui deprehēdiſ in furto anteꝙ veniat ad locū deſtinatū.[cōdici].i.agi cōdi.furtiua[poſſeſſio ei⁹].ſ.rei furtiue[cōdictione].ſ.furtiua dāda[occidiſſe]rem furtiuam[aut fregiſſe]rem furtiuam[aut effudiſſe]vinum aut oleum[id qđ interceperat].i.ſubtraxerat.[iul.ſignificat]quia fur eſt.vt in ſti.vi bo.rap.in princi.⁊ ita not.qđ cōdic.furtiua teneſ raptor.vt.ſ.vi bon.rap.l.ij.in fine.Item ex lege iſta voluit colligere placē.errorem talē.dixit eñ pla.fur manifeſtus teneſ condic.furtiua in tribus caſibus:ſi occidit vel fregit vel effudit rem furtiuā:alias non teneſ vt hic dr̃.ſed ipſe nō bene dixit ſm Azo.nā non ſolū in iſtis tribus caſib⁹ teneſ fur condic.furtiua imo ⁊ in alijs caſibus.pone fur ſubtrahit superuenio in furto:⁊ proſequor eum ⁊ non poſſum auferre ei rē teneſ cōdi fur.Item pone qđ video furem cum fugit tradidit rem alteri ⁊ ſic non poſſum ei auferre rem:fur quidem manifeſtus non tamē apprehēſus tenebiſ cōdictione fur.vt.ſ.de fur.l.ſi qs in ſeruū.

☞ Condictio furtiua datur domino ⁊ heredi eius non acceſſori titulo ſingulari.

Tandiu.

†In.§.iſto cū.l.ſeq.⁊ princi.ſequen.dicit ꝙ cōdictio furtiua tandiu daſ dño ꝙdiu dñs ſua ſpōtanea volūtate dñiū rei furtiue nō amittit.⁊ ideo ſi ſubtrahiſ mihi res aliqua:⁊ ⁊ illā rē alieno:vel illā rē lego furi:me mortuo nō dabiſ heredi meo condi.furtiua.ſed ⁊ ſi lego alij ꝙ furi me mortuo ab adita hereditate trāſit dñiū in legatariū:vñ condictio furtiua,non datur heredi,meo:ſed nec legatario daſ:q2 condictio furtiua datur dño vel ſuo heredi.verūtamē legatā poterit vendicare:ſed ſi cōmodaui tibi rem meam ⁊ tibi ſubrepta eſt potero condicere.ſi aūt res mihi ſubtrahiſ ⁊ deſinit mea eſſe me inuito tūc nō perdo facto meo.⁊ ideo cōdictionē habebo.ſecus ſi ꝓuocaſſem eū ⁊ ei adiudicata res eſſet:tūc facto meo perdo dñium rei mee.vnde cōdictionē furtiuam nō retineo.h.d.iſte.§.cū.l.ſeq.⁊ princ.ſeq.vſq3 ad.§.neratius.[ſed alij].ſ.dñs legauerit[deceſſit]ab herede ⁊[heredibus eius]⁊ ita facit.l.iſta pro opi.[noſtra:qui dicimus qđ cōdictio furtiua datur dño ⁊ heredi ei⁹:lꝫ de herede dubitauerit pla.vt plene dixi.ſ.e.l.j.[eque cōdices].⁊ ponit exēplū in cōi igiſ re ⁊c.[cōdictionem:]q2 tunc facto tuo amiſiſti dñium[retineas]⁊ ita no.qđ qui ꝓuocat alienat ex volūtate:ſꝫ qui ꝓuocatur alienat ex neceſſitate.ſiſte not.C.de fundo do.l.vlti.⁊.C.de pre.mi.nō ali.l.inter.℄ Or ſignor circa materiā huius.§.⁊.l.ſed nec legatarius eſt inſiſtendū.hic dr̃ ſi res ſubtrahiſ mihi furtiue ⁊ perdo dñiū rei mee ſpōte nec mihi nec meo heredi dabiſ cōdictio furtiue:ſꝫ inuitus perdo dñium rei ſubtracte.bñ dabitur mihi cōdictio furtiua.vt.ſ.e.l.⁊ ideo.ſecus eſt in furti actione nā lꝫ deſinā dñs rei furtiue eſſe:tñ nihilomin⁹ retineo act.furti.vt.ſ.de fur.l.ſi a dño.ſed que eſt rō diuerſitatis.rñ.ratio eſt illa quia furtiua ꝯdictio datur dño vel heredi eius vt in hac.l.ſed nec legatarius.vnde vbi facto meo amiſi dominium rei ſubtracte nō ſum dñs nec heres meus.vñ hec ꝯdictio nō datur mihi nec heredi meo.ſed vbi amiſi dñium rei ſubtracte facto alieno nō dꝫ mihi obeſſe.vnde hec cōdictio daſ mihi.vt.in l.⁊ ideo ſꝫ actio furti daſ ei cuius intereſt ⁊ ei cui⁹ interfuit.vt.ſ.de fur.l.is cui.Sed vltra ꝓcedo ⁊ circa iſtū articulū ita q̃ro.pone ſubtraxiſti mihi rē meā furtiue:iſtā rem lego alij me mortuo:⁊ adita hereditate heres meus non hꝫ cōdictionē furtiuā:q2 facto meo perdidi dñiū:nec legatarius q2 nō eſt dñs:⁊ hoc eſt verū ex preterita ꝯtractione:ſed ſi fur ꝯtrectauit ex quo dñiū ꝑuenit ad legatariū qđ eſſe nō pōt.vt.ſ.de fur.l.a titio.nunq̃d dabitur ei actio.dicunt quidā ꝙ ſic.vt.ſ.de fur.l.ſi a dño.nec ob.qđ ex aſſidua ꝯtractione nō fit furtū.vt.ſ.de fur.l.ei qui.q2 nō fit furtū eidem:quia ex pria fit mihi:ex ſcđa fit legatario.vel pōt dici ſi fiat ſcđa ꝯtractio qđ dabitur furti actio legatario.⁊ ita habebit duas furti actiōes ex pria ꝯtractione rei legate:⁊ ex noua q̃ fit ei.ſꝫ cōdi.fur.nō habebit.q2 nata fuit ab initio ei q erat dñs:⁊ ei ꝑ tale legatū eſt extincta:hinc nō pōt naſci:q2 nunꝙ habuit dñium.vt.ſ.de vſuca.l.ſi homo.⁊ ſic pōt intelligi.ſ.de fur.l.ſi a dñ.⁊.l.ſi is qui rem.§.j.⁊.l.ſi is qui in hoſtium.§.j.

☞ Ei qui non eſt dñs ſed habet ius in re in locum condict.furtiue competit condictio incer.h.d.

Neratius.

†In.§.iſto dicitur ſi res furtiua ſubtrahitur creditor ipſe non habet cōdi.furtiuam:quia non eſt dominus ſed habet condi.incerti[ſit]nam pignus manet in bonis creditoris.vt.C.de pignora.actio.l.pignus.vnde non habet condic.furtiuam.ſed condictionem incerti:quia non eſt dominus vt hic.⁊.ſ.e.l.j.⁊.ſ.de pigno.actio.l.ſi pignore.Sed quid ſi ſubtrahitur bone fidei poſſeſſori:nunquid datur ei condict.furtiua.dico quod ſic.

☞ Etiam ſpecies facta ex materia mea venit in hac condictione ⁊ in ea habetur ratio meliorationis facte etiam ſumptibus furis.hoc dicit.

EX argento.

†In.l.iſta ponuntur duo caſus in quibus fur minus ſubtraxit mihi ⁊ plus preſtare mihi tenetur.⁊ primus caſus eſt talis.fur ſubtraxit mihi argentum vel maſſam argenti:⁊ fecit pocula:illa pocula amiſſa ſunt:cōuenio eum ad pocula ad quid condemnabiſ mihi.certe nō ſolū ad eſtimationē:ſed habebiſ rō celature q̃ facta eſt impenſa furis.ſcđs caſus eſt talis.pone ſubtraxiſti mihi ſeruū infantē:⁊ in alendo eū feciſti ſumptus:poſtea conuenio te cōdic.furtiua:non ſolū habebitur rō eſtimationis ipſius infantis:imo adulti facti lꝫ tuis ſumptibus adoleuerit.h.d.iſta lex.videatis expoſitionem litere[poſſe]vt.ſ.e.l.in re.§.j.⁊ celature facte impenſis ipſius furis.[eſt]q2 male fidei poſſeſſor eſt vnde videtur donare qđ in re aliena impendit vt.ſ.rerū amo.l.penul.vnde ad eſtimationē omnium iſtorum tenetur vt hic dicitur[⁊ ſumptibus furis creuerit]ſeꝫ vt mortuo infante teneatur ad eſtimationem que eſt hodie:qui illū ſumptū videtur ꝑdidiſſe.vt.C.de infan.expo.l.ſi.

☞ Si actor pendente iudicio deſinit eſſe dominus facto ſuo vel authoris ſui ius eius extinguitur ſecus ſi facto furis ⁊ res eſtimatur quantum vendi poteſt.hoc dicit.

SI ſeruus furtiuus.

†In iſta.l.ponitur caſus talis.ſubtraxiſti alicui ſeruum furtiue:poſtea dñs ſerui alicui legauit ſeruū ſub cōdi.nunquid heres pēdente cōditione poterit cōdicere cōdictione furtiua.certe ſic.verūtamē ſi lite cōteſtata extitit cōditio abſolueſ fur a cōdictione furtiua:perinde ac ſi ſeruus ſub conditione liber eſſe iuſſus eſſet ⁊ lite conte.conditio extitiſſet q2 nō intereſt hoc caſu petitoris niſi dolo furis heredis eſſe deſierit.ſed ſi lite con.non extitit cōditio pendente cōditione cōdemnabiſ fur:quāti illius rei emptor inueniretur.h.d.prin.hu⁹ legis videatis expoſitionē litere.

[ſi ſeruus furtiuus] ideſt furtiue ſubtractus [condictio] legati [abſolutio ſequi debebit] q2 ab adita hereditate tranſit dñium in legatarium. vt. ſ. de fur. l. a ſeruo. ⁊ ſic nõ eſt heres dñs. ⁊ condictio furtiua daẜ ſoli dño vel eius heredi. vt. ſ. e. l. i. vñ nõ dꝫ ei patrocinari aliqd ne ex improbitate ſua cõſequaẜ act. vt ar. ſ. l. itaqꝫ fullo. [inuenerit] ſub. ⁊ tanti fiet cõdẽnatio. vt. ſ. de fur. l. ſi vendidero. §. i. ſed ſecus eſt in. l. aquil. vt. ſ. ad. l. aquil. l. in. l. aquil. Sed ad. l. iſtã oppoiẜ trib⁹ modis. ⁊ vno modo ſic. ſi ſeruus furtiue ſubtractus eſt legatus mihi ſub condi. ⁊ lite conte. extitit cõditio abſoluiẜ ille fur: vt hic. ⁊. ſ. e. l. ſiue. ⁊. l. ſi ideo. rñ. factũ defuncti ⁊ heredis cenſeẜ vnũ. vt in auẜ. de iureiu. a mo. preſt. in prin. vñ ſicut dño nõ daẜ cõdi. fur. q2 facto ſuo amiſit rẽ furtiuã: ita nec heredi eius cũ eadẽ ſit pſona cũ defuncto: ſed nec ipſi daẜ condictio furtiua: q2 ei ſubtract⁹ non fuit. vt. ſ. e. l. ſed nec legatari⁹. ¶ Sꝫ denuo inſtaẜ ⁊ op. ſi ſubtract⁹ eſt ſeru⁹ ſuus alicui ⁊ poſtea legat eũ alicui ſub conditione ⁊ heres agit pendente cõdi. furtiua: lꝫ lite con. extiterit cõdi. nõ dꝫ ei adimi cõdictio furtiua: lꝫ poſtea deſinat ſua intereſſe. vt. ſ. de fur. l. inter oẽs. §. i. lꝫ lex illa loquaẜ in actione furti que daẜ ei cuius intereſt. vt. C. de fur. l. vlti. in prin. tñ hic loquiẜ in condi. furtiua. que daẜ ſoli dño vel eius heredi. vt. ſ. e. l. i. ¶ Sed tertio ⁊ vltimo op. hic dẜ ꝙ pendente cõdic. fur. dꝫ cõdẽnari quãti emptorẽ inuenerit. ſed vẜ ꝙ debeat condemnari inſolidũ. vt ar. ſ. ad. l. aquil. l. in. l. aquil. Ad qð vos dicetis ⁊ ibi ſit ſpãle ſicut ⁊ alia multa ſunt ſpãlia in. l. aquilia. vt. ſ. ad. l. aquil. l. ii. ⁊. l. ſi ſeruus. §. iii. ſed alias indubitanter deberet condemnari quanti emptorem inueniret vt argu. ſ. ad. l. rhodiam de iactu. l. i. §. portio.

☞ Malefidei poſſeſſori litis eſtimationem ſoluẽti de euictione non cauetur.

Cauere. †In. §. iſto dẜ ſi tu ſubtraxiſti mihi rẽ ⁊ cõuenio te cõdictione furtiua: ⁊ tu ſoluis mihi eſtimationẽ rei nõ debeo tibi cauere de euictione. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [cauere] ſ. de eui. vel de reſtituẽda ſibi re [nõ debebit] q2 ſibi imputet ⁊c. vt. ſ. de rei ven. l. ex diuerſo. §. petitor. ⁊ hoc eſt verum cum peruenerit ad eum cum quo agitur ſine domini volũtate: alias ſecus. vt. ſ. de dona. l. ſi donare.

☞ A fure poſſum condicere rem meam ⁊ id qð ex re mea ſupereſt ⁊ qui conſecutus eſt in totum non poteſt petere partem ⁊ qui conſecutus eſt partem poteſt petere reſiduum. h. d.

Boue autem ſubrepto. †In. §. iſto dẜ ſi ſubtraxiſti mihi bouẽ furtiue: ⁊ illũ occidiſti: poſſum te cõuenire ad eſtimationẽ totius bouis. i. poſſum cõdicere bouem: ⁊ carnẽ ⁊ coriũ: ſed ſi coriũ ⁊ caro ſubtracta ſunt ab alio ꝙ̃ a fure inuito dño cõdicã ſolum cornua. verũtñ ſi egi ad eſtimationẽ totius bouis: ⁊ eam ſum aſſecutus nõ poſſum agere de corio ⁊ carne. ⁊ ſi ago repellor exceptione. ſed ſi agi de corio: ⁊ pretiũ corij ſum conſecutus ad eſtimationẽ totius bouis poſſum agere. verũtñ ſi fur offerat mihi pretiũ toti⁹ bouis detracto pretio corij ſubmouebor exceptione doli mali. Idem eſt ſi ſubtraxiſti mihi vuas furtiue: nõ poſſum te conuenire condic. furtiua de vino ⁊ vinacia.

☞ Liber factus ex veteri contractatione condictione furtiua non tenetur.

Quod ab aliquo ſeruus. †In. l. iſta dẜ ſi ſeruus tuus ſurripuit alicui rẽ eius noĩe liber factus teneẜ furti actiõe directa: cõdictione vero furtiua nõ tenetur niſi liber factus ꝯtractauerit. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [qð ab alio ſeru⁹ ſurripuit] .q. d. nõ a dño: q2 ſec⁹ ſi a dño ſurripuit. nã nõ teneẜ niſi de nouo factus liber ꝯtractauerit. vt. C. de nox. l. i. [teneẜ] q2 noxa caput ſequiẜ. vt inſti. de nox. §. ſunt. [ꝯtractauerit] quare q2 cõdictio furtiua nõ eſt ex ꝯtctu vel quaſi ex delicto vel quaſi. vt. ſ. e. l. ſi pro fure. in ſi. plene dixi. ergo contra eum non datur niſi liber factus cõtractauerit: vt hic dicẜ.

☞ In hac actione periculum interitus pertinet ad furem indiſtincte ſed in actionibus deſcendentibus ex contractu habetur ratio culpe ſecundum naturam contractus. hoc dicit.

Qui furtum. †In. l. iſta poniẜ caſus talis. cõmodaui tibi rẽ aliquã ad certũ vſum: vel depoſui apud te rẽ aliquã vſus es re cõmodata ad aliũ vſum: vel vſus es re depoſita facis furtũ ⁊ teneris furti ⁊ cõdictiõe furtiua: ⁊ eſt vtilitas qð poti⁹ cõueniã te cõdictione furtiua ꝙ̃ cõmodati vel depoſiti: q2 in cõdictione furtiua etiã ſi ſine dolo vel culpa res interierit fur teneẜ cõdictione furtiua: q2 ſemp eſt in mora: ſed i actione cõmodati nõ teneẜ vltra culpã latã leuẽ ⁊ leuiſſimã: ⁊ in actiõe depoſiti is qui cõueniẜ nõ teneẜ vltra dolũ niſi culpa ꝓceſſerit caſum. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [ei⁹] ſ. furis [cõdictiõe] ſ. furtiua [tñ teneẜ] q2 fur reipſa eſt in mora. vt. ſ. e. l. in re. [culpam] ſcꝫ latã leuẽ ⁊ leuiſſimã. vt. ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. nũc [dolum] ſ. ⁊ latã culpã: q̃ equiparaẜ dolo. vt. ſ. depoſiti. l. qð nerua.

☞ Mora purgatur oblatione ⁊ nouatione.

Parui refert. †In. l. iſta dicẜ ſi tu ſubtraxiſti mihi rẽ furtiue teneris cõdictione furtiua hoc modo ſiue offeras rez furtiuam ⁊ volo acquirere ⁊ res periit ſiue ſum ſtipulat⁹ aio nouãdi. nec ob. qð fur ſemp eſt in mora: q2 cũ ſum ſtipulatus ab eo animo nouãdi quicquid ex cauſa furtiua tenetur mihi dare videẜ mora ſublata [furtiuus] ⁊ ad illud accedit. C. e. l. ii. ⁊. ſ. e. l. in re furtiua [transferatur] ſcilicet condictio furtiua. ⁊ cuſtodiatis vos hic: vt non intelligatis ꝙ ſtipulatus fuerim rem meam: q2 rem meam non poſſum ſtipulari: ſed ſtipulatus fui animo nouandi quicquid te ex cauſa furtiua dare ⁊ facere oportet vt. ſ. de verbo. obliga. l. ſcire debemus. §. ſi a fure. [fuerit] vt. ſ. de ſolu. l. qui hominem. §. ii.

☞ Creditor falſus accipiẽdo ſcienter indebitum furtum facit ⁊ condictione furtiua ſoluenti tenetur.

Quoniam furtum. †Signor. ne lex iſta videatur ꝯdicere ſibi ipſi dicetis ꝙ iſta lex ponit duos caſus. vnũ in quo nõ fuit tranſlatũ dñium. aliũ in quo fuit trãſlatũ dñium. ⁊ ſic in primo caſu fuit erratũ in perſona. ⁊ tũc nõ daẜ cõdictio furtiua. ſcðo caſu fuit erratũ in cã. dicit ergo hec lex hic ſi ſolui tibi nũmos indebite: ⁊ tu ſciẽs accipis in te nõ tranſit dñium: ⁊ tñ teneris furti. ſꝫ quid ſi ꝓcur. mei debitoris tibi ſoluit nũmos indebite: putans te creditorẽ meum ⁊ non eras ſed alius: q2 errauit in pſona non trãſtulit in te dñiũ: ⁊ daẜ ei cõdictio furtiua. Scðs caſus eſt talis ponamus ꝙ putabat te creditorẽ: ⁊ ſoluit ex aliqua cauſa qua credebat ſe teneri tranſtulit in te dñium ⁊ non daẜ ei cõdictio furtiua: ſed indebiti condictio. Sꝫ ſi ego dñs ratũ habeã: daẜ mihi dño indebiti cõdictio: ⁊ ſi altera condictione actũ eſt ⁊ altera tolliẜ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [ſciens accepit] in ſe dño non tranſlato [ſi procu.] ſcꝫ debitoris [ipſum] ſcꝫ ꝓcuratorẽ [ex cã furtiua] q2 intelligo nõ tranſlato dño: puta q2 errauit in perſona creditoris: vt. ſ. de fur. l. ſi quis vxori. §. ſi tu titium [datum ſit] ſcꝫ cum erratum ſit in cauſa: non in perſona [ſed altera] ſcꝫ furtiua. [altera] pone indebiti [tollitur] q2 ſunt ꝯria. nam indebiti condictio datur tranſlato dño: condictio vero furtiua datur non tranſlato dño. vnde intendi ſimul non poſſunt: quia ſunt ꝯria vt. C. de furtis ⁊ ſeruo cor. l. i. ⁊ ita non facit hec lex ꝓ op. mar. vt no. ſ. de condic. ob cauſam da. l. ſi procuratori.

☞ Condictio furtiua datur cum adiectione de peculio.

Qui filia ex perſona filie. †In. l. iſta dẜ ſi filia tua amouit res cauſa futuri diuortij agam ꝯ eam act. rerũ amotarũ. ⁊ ea cõdemnata dabiẜ mihi actio iudicati ꝯ te de peculio h. d. iſta lex. videatis expoſitionem litere [dãdã] lata ſñia contra filiam [reſpondit] ſi peculium ſcꝫ locupletius eſt. ⁊ quia in iudicio quaſi contrahitur. vt. ſ. de pecu. l. licet.

☞ Fur ſemper eſt in mora ideo ad eum ſemper ſpectat periculum interitus.

Licet. †In iſta lege dicitur ſubtraxiſti mihi rẽ meam furtiue: licet paratus fueris ſuſcipere condi. furtiuam: dum res extabat ⁊ ego noluiſti te conuenire: ſi poſtea periit res tibi furi nõ mihi domino perit niſi mihi offeras: q2 fur ſemp in mora eſſe itelligiẜ. h. d. [excipere] .i. ſuſcipere [cõdictionẽ] ſcꝫ furtiuaꝫ [perempta eſt] ideſt res deſiit eſſe in rebus humanis [facere] vt. ſ. e. l. in re furtiua. §. ſi ex cauſa. ⁊. C. de fur. ⁊ ſeruo cor. l. ſubtracto. ſed ſi fur offert liberatur poſtea interitu ſpeciei. vt. ſ. e. l. parui refert. ⁊ ſecundum hoc non ob. ſ. de pericu. ⁊ commo. rei ven. l. illud.

¶ De condictione ex lege Rubrica.

¶ Quia ſicut condictio furtiua eſt irregularis ⁊ anomala: ita cõdictio ex lege eſt irregularis ⁊ anomala. ideo cõſequẽter ponitur de condictione ex lege. ⁊ ſub. videamus qñ habeat locũ.

☞ Obligatio quando per legem ciuilem inducitur immediate nec exprimitur actio condictione ex lege agitur. h. d.

Si obligatio lege noua. In. l. iſta dicitur †vbi noua obligatio introduciẜ a lege veteri vel noua: nec eſt cautum quo genere actionis agatur: datur ex lege cõdi. [noua introducta ſit.] Hec litera põt dupliẜ. ⁊ vno modo ꝙ hec dictio noua terminet verbum obligatio. ⁊ tunc exponetis ita literam. ſi obligatio le. noua. ſub. vel veteri. ⁊ ita vbi obligatio de nouo introducitur ex contractu vel quaſi: ex delicto vel quaſi: ex noua le. vel veteri: nec eſt cautum quo genere actionis agatur datur

datur ex lege cōdictio vt hic. ⁊ .ſ. de act. ⁊ ob. l. quoſ. Vel pōt legi ꝙ hec dictio noua determinet verbū. l. ⁊ nūcupamus nouaʒ legem latā poſt. l. xii. tabu. Sed vbi ſunt exēpla ꝙ obli. inducat noua le. vel veteri. exemplū de veteri. vt ſit cautum quo genere actionis agatur. ⁊ ita detur cōdictio ex lege. eſt exemplū de lege noua: ſi nudo pacto conueniſti donare: nō teneris donare. vt. C. de dona. l. ſi quis ar. ⁊ ſi queraƭ qua actione agatur. dr̄ ꝙ agetur condic. ex lege illa. Item eſt exemplū in ſalario cōſtituto aduocato nudo pacto. vt. C. de ſuffragio. l. vna. Item poteſt notari exemplū ſi heres cōuenitur de legatis ⁊ ſoluit ꝙ recuperat a vero herede. non dr̄ qua actione. certe cōuenit condic. ex lege. vt. C. de peti. here. l. ſi. Item eſt exemplum vbi heres fecit inuentariū. ⁊ primo ſatiſfecit legatariis. ſi poſtea veniant creditores qui certant de dāno vitando aduocabunt a legatariis ꝙ eis ſolutū eſt: qui certant de dāno vitādo: nō dr̄ qua act. agent condi. ex lege illa. C. de iure deli. l. ſcimus. §. finautē. exemplum de lege veteri pōt notari ſic. ſi tu accuſas me de adulterio vel de crimine leſe maieſtatis: in quo ſeruus meus pōt torqueri cōtra me. vt. C. de qōnibus. l. i. ⁊ ipſe ſeruus poſitus in tormentis mortuꝰ eſt in qōnibus ⁊ ſum abſolutus dimidia eſtimationis ſerui eſt red dēda mihi. vt. ſ. ad. l. iul. de adult. l. ſi poſtu. in ſi. ⁊ l. ſe. nō ob. ꝙ illa lex eſt vetꝰ nā poſt. l. xii. tab. facta ē a iulio ceſare.

De condictione triticaria Rubrica.

Non ſolum ſupradicte condictiones ſunt irregulares: imo ⁊ iſta: qꝛ iſta interdum datur pro pecunia. ⁊ dicitur triticaria: qꝛ primo ab euentu eſt inuēta pro tritico authore eſt inuenta: ſicut lex aquilia ab aquilio authore. vt inſti. de act. §. ſed qꝛ ſane. vnde de condictione triticaria qñ hʒ locum: ⁊ qñ ceſſet videamus ⁊ ſubiciamus. de quo dicitur. ſ. e. l. i. ⁊ ii. ⁊ cuius temporis eſtimatio ſit ſpectanda de quo dicitur. ſ. e. l. penul. ⁊ l. vlti.

1 Condictio triticaria locum habet pro omni re excepta pecunia numerata ſiue certum ſiue incertum ſiue dominium ſiue poſſeſſio petatur. hoc dicit.

1 Qui certā pecuniā nuñ. ✝ In. l. iſta cum. l. ſe. tractatur quando ceſſet triticaria: ⁊ quādo habeat locū. ⁊ certe ſi tu es meus debitor in pecunia numerata non petam illā pecuniam condic. triticaria. ſed illa act. ſi certum petatur. ⁊ ita ceſſat condic. triticaria pro pecunia numerata: habet autē locum pro omnibus aliis rebus. vnde ſi teneris mihi dare rem conſiſtentem in menſura vel pondere: ſiue ſit mobilis ſiue ſit ſoli. vnde ſi teneris mihi dare fundum proprium vel vectigalē nō vſumfru. vel ſeruit. poſſum a te petere condicti. triticaria: ſed ſi tu poſſides rem meā non petā eam condic. triticaria: niſi de ea ſit factum furtū vel rapina. Sed ⁊ ſi deiecisti me de fundo meo per vim potero petere fundum cōdic. tritica. ſi eram dñs. ſed ſi eram bone fidei poſſeſſor: potero cōdicere fundi poſſeſſionem. hoc dicit iſta. l. cū. l. ſeq. videatis expoſitionē litere. [qui certam pecuniam] ſtricte ergo hic poniƭ nomen pecunie cum dicitur numerata. vt. C. de proba. l. i. ⁊ ſic pro frumēto ⁊ pro aliis rebꝰ q̄ cōſiſtunt in pondere ⁊ mēſura datur vt. ſ. ſtatim dicā [certū petaƭ] arg. huius. l. dicunt quidā ꝙ eſt ꝑprīū nomen actionis: qꝛ per eam petitur pecunia numerata: ⁊ ſic exponunƭ rubrice. ſ. ſi cer. peta. ſed nos dicimus ſm Io. ⁊ Azo. ꝙ eſt ꝑprīū nomen actionis ⁊ pecunia petiƭ non illa act. ſi cer. pe. ſed certi cōdi. generali. vt. ſ. ſi cer. peta. l. certi con. vnde exponimus ſi certū petaƭ. i. certi condi. generali. per quā certū petiƭ. vnde condic. triti. ⁊ condic. certi generalis hñt ſe vt excedēns ⁊ exceſſa. vt plene not. ſ. ſi cer. pe. l. certi cond. [petet] .i. petere pōt. [ſiue in rē] .i. in ſpē vel in corpe [⁊ ſi vectigalis ſit] .q. d. ſiue ſit ꝑprius fundus illius ſiue ſit vectigalis. ⁊ dr̄ ager vectigalis. vt. ſ. ſi ager vectigalis. l. i. [ſiue ius] .i. ſeruit. ꝑſonalē vel ꝑdialē. nā ⁊ vſumfru. poſſum condicere. condi. triti. ⁊ hoc. ſ. dicā. vñ not. hic drīam inter corpalia ⁊ incorpalia: rē incorporalē meā. vt vſumfru. poſſuʒ petere triticaria: ſed rem corporalē vt fundū meū: non poſſum petere triticaria: niſi a fure vel raptore. ⁊ hoc ſtatim. ſ. dicā [rē aūt ſuā] ⁊c. [ex cauſa furtiua] ſcʒ ⁊ ita a fure. [vel immobili re accepta] ſcʒ ⁊ ita a raptore. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. vſufr. quēadmodū ca. l. vlti. ⁊ inſti. de act. §. ſic itaqꝫ. [ſed ei] .i. ab eo. poſſe funduʒ] .i. dominium fundi [condici a dño fundi cōdictione triticaria. ⁊ ita celſus ſcribit. [ſed ita] ſcʒ pōt condici condic. triticaria a raptore. [condicat] .i. qꝛ petit fundum eſt dominus [ait] ⁊ tunc petit fundi poſſeſſionem reſtitui ſibi: qꝛ bone fidei poſſeſſor eſt ⁊ ita not. ꝙ condic. triticaria datur dño ⁊ bone fidei poſſeſſori. condictio vero furtiua datur dño ſoli vel eius heredi. vt. ſ. de condictione furti. l. i. not. Item no. ꝙ condi. triticaria eſt poſſeſſorum iudicium vt hic. ſicut indebiti cōdictio. vt. ſ. de cōdi. indebiti. l. indebiti condictio. §. ſed ſi nummi. ⁊ ſicut eſt condictio ex lege. C. de agri. ⁊ cenſi. l. ſi coloni.

1 Si tempore ſententie vel tempore mortis res plurimi fuit illud tempus inſpicitur quanti plurimi fuit a tēpore more. h. d.

1 In hac actione. ✝ Signor qꝛ lex iſta vnū vr̄ dicere in ꝑnci. vnū in medio. vnū in ſi. vos no. ita caſum in terminis peto a te rem aliquā mihi dari condic. triticaria res illa vel deterior facta eſt vel deſiit in rerū natura eſſe: in eſtimatione cuius tpīs iudex cōdemnabit te. dixit ſeruius. aut res extat ſed deterior facta eſt: ⁊ tunc iudex ſequetur eſtimationē que eſt tpe condemnationis: aut res deſiit eſſe in rerū natura. ⁊ tunc iudex ſequetur eſtimationem que eſt tempore mortis: ſed certe celſus hoc reprobat ⁊ etiā Vlpia. autor huius. l. quia vbi petitur res que deſiit eſſe in rerum natura ſi ſpectareƭ eſtimatio que eſt tpe mortis deduceremus rē ad exiguū pretium. pone ſeruum meū pretioſum vulnerasti in vltimo momēto mortis nullius pretii eſt. vnde ſi ſpectareƭ tpīs mortis deduceremꝰ rem ad exiguū pretium. ⁊ ideo dicit iuriſcon. celſus ſi peto a te certi condi. triticaria rem ⁊ res que petiƭ extat: ſed facta eſt deterior vel deſiit eſſe in rerū natura: ꝙ iudex dʒ te condemnare quanti erat ante tpīs mortis: ſed ſi debes ſeruū ⁊ eū tradis eluſcatū indubitanter non liberaris: qꝛ ex vi prime actionis teneris de dolo. ⁊ ideo ſi tractaƭ de eſtimatione ſerui facienda tpe condemnationis faciēda eſt quāti fuit a tpe more. vel cepit plurimi eſſe. h. d. iſta lex. videatis expōnē litere. [in hac actione] .i. in triticaria condictione alias in hac act. i. per hanc act. triticariā [recipiet] ſub. ſi deterior facta eſt: vel deſiit eſſe in rerū natura [verius eſt] ſm ſeruiū ⁊ ſuos ſequaces: ſed non eſt verū ſm celſum. ſed verius eſt .i. verum ſic ⁊. ſ. de nego. geſt. l. heres [cōdemnationis tpa ſpectandū] ideſt cum res extat: ſed deterior facta eſt [mortis tempus] ſub. eſſe ſpectādum. [ſed etiam] hoc reprobat celſus [antea] .i. ante tpīs mortis ꝙ tpe mortis: quo ad habendā rōnem deteriorationis [ad exiguum] .i. ad modicum. [in vtroqꝫ caſu] ſcʒ cū extat ⁊ deterior facta eſt. vel cum in rerū natura eſſe deſiit. [res ſit facta] ſub. ⁊ quanti plurimi fuit a tpe more [nec liberari eum] ſub. ab act. de dolo. vt. ſ. de do. l. ⁊ elegāter. §. non ſolū. liberaƭ tñ a prima actione. vt. ſ. de ſolu. l. qui ſibi. in fine [reducenda eſtimatio.] vt cōdemneƭ quāti erat a tpe more: vel quanti plurimi cepit eſſe a tempore more. vt. ſ. de condic. furtiua. l. in re furtiua. Or ſignor dñs Azo ſcripſit hic quandā magnam gl. ⁊ raro inuenietis ita magnā glo. ⁊ indubitanter multa bona dixit ſi artificioſe locutus eſſet: tñ artificioſe loquar ⁊ breuiter nihil de his que ſcripſit omittendo. Et ad. l. iſtam op. cōuincitur tribus rōnibus ſtare nō poſſe. ⁊ prima rō eſt illa: ſi rem mobilē rei ven. vel triticaria condictione peto dari: qño repetita iudex cōdemnabit in eſtimatione. nā ſtultus eſt iudex: qui vno petito in alio cōdemnat. vt. ſ. cōi di. l. vt fundus. ⁊ . C. de fideicom. lib. l. vlti. breuis eſt rñſio. verum eſt ꝙ ſi res exiſtat ⁊ non eſt deterior facta: ⁊ non intereſt creditoris potius ꝯdemnari in re ꝙ̄ in eſtimatione, ꝙ tunc eſt ſtultus iudex qui vno petito in alio cōdēnat. vt in. l. contra. ſed ſi facta eſt res deterior vel deſiit eſſe in rerū natura: tūc potius intereſt creditoris in eſtimationē fieri cōdemnationem ne mora debitoris noceat creditori vt hic. ⁊. ſ. de dolo. l. arbi. §. i. ⁊ argu. ſ. de leg. i. l. ſi domus. §. qui cōfitetur. Secundo inſtatur ⁊ op. ad legem iſtam ſic. lex iſta ꝯdicit ſibi ipſi. nam in prin. dicit tpīs cōdemnationis eſſe ſpectandū: ſi res extat vel ſi non extat tpīs mortis. in medio dicit nō eſſe ſpectandū tpīs mortis: ſed tpīs quāti plurimi fuit. in fine dicit eſſe ſpectandū tempus more. Ad qḋ dixit dñs Azo multa que nō ſunt digna recitatione ⁊ vno modo ſic vt in princi. l. loquaƭ: qñ debitor hʒ iuſtā cām litigādi in medio loquiƭ cum res perēpta eſt: ⁊ debitor nō habet iuſtā cauſam litigandi. in fine ſiſt loquiƭ qñ debitor nō hʒ iuſtā cām litigandi. nam ⁊ als hoc cōſideratur. vt. ſ. depoſiti. l. ſi in aſta. ⁊ l. ſi plures. ſed hoc nihil eſt dicere: qꝛ ſi debitor hʒ iuſtā cauſaʒ litigādi: vel non dolo deſiit poſſidere de interitu non teneƭ ſi eſſet eodē modo peritura penes creditorem: vt apud debitorē. vt. ſ. de pac. l. ſi plures. ⁊. ſ. de rei vend. l. vtiqꝫ. ⁊ l. itē ſi verberatū. §. vl. ⁊. ſ. de peti. he. l. illud. ⁊ l. vtiqꝫ. ⁊ l. ſeq. alio modo dixit ⁊ ſic: ꝙ refert aut ago certi condi. triticaria. ⁊ tunc prin. l. ſpectatur: aut ago ſtricti iuris ex ſtip. ⁊ tunc mediū ⁊ finis inſpicitur. ſed nec hec ſolu. placet cum cōdictio triticaria alš certi cōdi. non numereƭ inter bone fidei act. vt. ſ. de act. §. actionū. ⁊ ideo ſpretis his omnibus ſo. dicetis qḋ ſi res extat inſpicitur tpīs cōdemnationis: ſi nō extat inſpiciƭ tpīs mortis. vt in prin. l. ⁊ hoc ſm ſeruiū. Sed ſm opi. celſi prin. l. determinatur ⁊ reſtringiƭ per mediū ⁊ finē. l. ſe. vt tpīs ꝯdemnatiōis ſpectetƭ: qñ nō erat res facta deterior. nec poſtea plurimi fuit. Itē qḋ dicit tpīs mortis eē inſpiciēdū qñ res nō extat determinaƭ

per mediū:vt inſpiciat quanti plurimi fuit a tpe more vſq; ad tpꝰ mortis.non aūt preciſe conſideratur tpꝰ mortis:ne ad viliſſimū pretiū deducat:vt ex exemplo poſito in caſu potuiſtis perpendere. ¶ Sed tertio inſtat ⁊ op.ad legem iſtam: q; hic dicitur ꝙ circa eſtimationē faciendam:debet inſpici tpꝰ more. Sed videt aliter diſtinguendū.⁊ videt ꝙ in bone fidei actio. inſpici debeat tpꝰ rei iudicande ⁊ in ſtricti iuris tpꝰ lit. conteſta.vt.j.cōmo.l.iij.§.in hac.⁊ triticaria condic. non eſt bone fidei:q; non connumeratur inter bone fidei acti.vt inſti. de acti. §.actionū. Ad qđ dñs Azo reſpon.⁊ vadit per ambages.dicit ipſe in bone fidei act.ſpectatur tpꝰ rei iudicande.i.tpꝰ more. ⁊ hec cōdic.triticaria lꝫ ſit ſtricti iuris:tamen ꝓponebat loco bone fidei actio.vnde dꝫ eſſe eius nature ſicut eſt illa in loco cuiꝰ ꝓponitur.vt ar.ſ.ſi quis cauti.l. ſi eum.§.qui iniuriarū. Sed ſi triticaria ſubrogaret in locum ſtricti iuris: tunc obtineret qđ dicitur in.l.cōtra.nam ſicut certi cō.eſt generalis ⁊ pōt ad oīa certa dari:ſic ⁊ iſta pōt dari ad oia certa ⁊ incerta: preterꝙ ad pecuniam.vt.ſ.e.l.j.ſed hoc eſt diuinare. Item lꝫ quo ad quid actio ſit eius nature in locū cuius ſurrogat non tñ memini me legiſſe:ſi actio ſtricti iuris ſurrogat in locū bone fidei actionis qđ ideo ſit bone fidei.alij voluerunt dicere in bone fidei actionibus inſpicitur tēpus rei iudicande.i.vſq; ad tēpus ſententie. in actio.ſtricti iuris inſpicit tēpus litis conteſta.i.vſq; ad litem conte.ſed qualr tpꝰ lit.conte.intelligūt.dixit dñs Azo.ſi ipſi intelligant tēpus lit.cōte.vt ſi ante fuit in mora qđ illud tpꝰ non ſpectetur male intelligunt per legem iſtā ⁊ per.l.j.l.proxi.ſed ſi ipſi intelligunt tpꝰ lit.cōte.vt ſi ante lit.conte.non fuit in mora ⁊ poſt lit.conte.fuit in mora: qđ non ſpectet illud tēpus hic remordet conſcientiā meam:q; debet ſpectari vſq; ad tēpus rei iudicande.vt.ſ.de rei ven.l.iul.ſed iſta ſunt bona verba:non tñ faciunt ad rumbū.aliū dixerunt qđ aut ſpēs petit ⁊ obtinet qđ hic dicit.aut petit quantitas ⁊ obtinet qđ ibi dicit.ſed nec hec ſo.placet:q; ille.§.in hac.loquit in ſpecie que hꝫ cōmodari non in quantitate que nō cōmodat niſi ad pompā.vt.j. cōmo.l.iij. ⁊ ideo vos dicetis ſic ſpretis omnibus alijs ſolutionibus: in actionibus bone fidei vel ſtricti iuris: ſi peto rem principalem vel eſtimationem rei principalis conſideratur tpꝰ rei iudicande:qđ eſt tēpus more.⁊ quanti plurimi fuit a tēpore more.⁊ ita loquitur lex iſta ⁊.ſ.ad exhi.l.iul.ſcribit ſi hominem.ſed ſi peto acceſſionem naturalem:puta frumentum.tunc inſpicitur tempus lit.conteſta.vt.j.de vſuris.l.videamꝰ.§.in funeraria actione.⁊ ſic loquitur lex cōtra.Et ad ſolutionē iſtius contrarij:⁊ vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguendū eſt vt cōſuevit diſtinguere:cum quis petit eſtimationē ⁊ acceſſionem rei principalis petit quis rem principalē:ſi petit rem debitam que extat certi condictione triticaria.petit intereſſe cum factum eſt in obligatione.vt.j.de verbo.obliga.l.ſi fundum. petit quis eſtimationē rei principalis cum res non extat.petit quis rem ⁊ acceſſionem rei principalis:ſi petit rem commodatam ⁊ eius acceſſionem:vt q; locauit exemplar.vel ſi petit certam quantitatem ⁊ eius vſuras.petit quis eſtimationem ⁊ acceſſionē:ſi petit eſtimationē rei que perijt ⁊ fructus.vbi quis petit rem principalem vel intereſſe:vel eſtimationem rei principalis:ſiue agit actione bone fidei ſiue ſtricti iuris debet fieri condemnatio quanti eſt tempore more ⁊ quāti plurimi cepit eſſe a tēpore more in actione ſtricti iuris vt hic.⁊.ſ.de condic.furtiua.l.in re furtiua.in bone fidei actione.vt.j.commo.l.iij.§.in hac.⁊.j.de verborum obligationi.l.ſi ex legati cauſa.⁊.l.ſi fundus. ⁊ inſpicitur tempus more:cum mora preceſſit litis conteſta.tunc inſpicitur tempus litis conteſta.vt.ſ.ſi certum petatur.l.vinum.⁊.j.l.proxima.Si autem quis petit rem ⁊ acceſſionem rei principalis vel eſtimationem in re ⁊ in acceſſione: ⁊ in eſtimatione obtinet idem qđ in eo.ſ.dixi.ſ.vt veniat ⁊ conſideret tēpus more: ⁊ quanti plurimi fuit a tempore more.Si autem petit quis acceſſionem rei principalis:hic diſtingue:aut petit acceſſio ciuilis:vt vſurarū: aut naturalis vt fructuum. Si petitur ciuilis acceſſio: dicunt quidam in bone fidei contractibus veniunt vſure iudicis officio a tempore more.vt.j.de vſuris.l.mora.§. in bone fidei contractibus.In ſtricti iuris veniunt vſure lite conteſtata. vt .C. de condictione indebiti.l.j.Sed in actione quaſi ſtricti iuris veniunt a tempore more. vt.C.in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſa.l.in minori perſona. non obſtat quod lite conteſtata concurrunt vſure.vt.j.de vſuris.l.lite conteſtata, quia illud eſt verum in bone fidei iudicijs. Item non obſtat quod lite conteſtata venit omnis cauſa.vt.j.de vſuris.l.in fidei com.§. in his. quia verum eſt quod venit omnis cauſa ſcilicet naturalis non ciuilis. Si autem petitur naturalis acceſſio vt fructuum:tunc conſideratur tempus more non ſolum in contractibus bone fidei:imo etiam in ſtricti iuris. vt.j. de vſuris.l. mora.§.in bone fidei.⁊ hec ſunt vera ſi peto qđ eſt meum reiuē dicatione.vt.ſ.de rei vendicatione.l.fructus.⁊ idem eſt ſi peto quod fuit meum:ſed mihi eſt dandum per condictionem ob cauſam:quia veniunt fructus a tempore more.vt ſupra de condictione ob cauſam .l.cum quis . Si autem peto quod nec eſt meum nec fuit meum:ſed de nouo eſt mihi dādum actione ex ſtipulatu:tunc veniunt acceſſiones naturales lite conteſtata. vt.j.de vſuris.l.videamus.§.in actionibus. ⁊ infra commoda. l.iij.§.in hac.⁊.ſ.ſi certum petatur.l.cum fundus. in principio. ſed contra.j.l.proxima.vbi dicitur qđ ſpectatur tempus accepti iudicij ibi vbi dicit:quod ⁊ de ceteris rebus verius eſt.Sed dico quod lex proxima non contradicit huic legi : quia lex illa dicit.ſi promiſiſti dare rem aliquam certo loco adiecto die: ſi non das illa die inſpicitur tempus more. ⁊ ſic concordat cum iſta lege.Si autem non adiecto die promiſiſti dare aliquam rē certo loco:tunc inſpicitur tempus litis conteſtate. ſi mora non preceſſit litis conteſta. vt .j. de verborum obligationi.l. nemo rem ſuam.

1 ☞ De tempore ad locum idem eſt iudicium.hoc dicit.

1 **Si res.** † In lege iſta dicitur : promiſiſti mihi dare vinum vel oleum vel frumentum: cōuenio te certi cōdictione triticaria variata eſt eſtimatio vini vel olei vel frumenti in eſtimatione:cuiꝰ tpꝛis iudex condemnabit te.certe ſi ꝓmiſiſti dare certo die condemnabit te in eſtimatione illius diei quāti interfuit ex illo die dari. Si aūt ꝓmiſiſti dare non adiecto die:tunc condemnabit te quanti interfuit mea tempore accepti iudicij. Sed in eſtimatione cuius loci condemnabit te. certe ſi conueniſti dare certo loco illius loci eſtimationem ſequetur.ſed ſi non conueniſti de re certo loco in eſtimatione illius loci vbi vinum vel oleum vel frumentum peti debuit.⁊ qđ dictum eſt in vino oleo ⁊ frumento:idem eſt in ceteris rebus. [petita ſit] condictione triticaria [debuit] ſubaudi ſi tunc pluris valuit [acciperetur] ideſt cum lis conteſtaretur:⁊ hoc eſt verum cum mora non preceſſit litis conteſtationem. Item eſt hoc verum cum erat pluris tempore litis conteſta.[quo tempore] ſententie.⁊ ſic non contradicit iſta lex cum proxima ſuperiori [ſumatur] ideſt conſideretur. [debuit] ideſt conuenit. [peteretur] per litis conteſtationem. [verius eſt.] ⁊ ad.l.iſtam concordat:⁊ eſt eadem cum iſta.ſ. ſi certum peta.l.vinum.⁊ quicquid ibi diximus hic poſſemus repetere.⁊.j.de verbo.obliga.l.quotiens.

¶ De eo quod certo loco dari oportet Rubrica.

¶ Quia condictiones de quibus.ſ.dictum eſt plerumq; proponuntur de eo qđ certo loco dari oportet:ideo ponitur rubrica de eo qđ certo loco dari oportet.ſub. ⁊ ſi datum non ſit vbi debuit dari: quid iuris ſit videamus ⁊ ſubijciamus.

1 ☞ Promittens dare certo loco ſiue eo nō reperiatur poteſt vbiq; conueniri.

1 **Alio loco quam in quē** quis. In.l.iſta † ponetis exēplū in malo debitore. ego ⁊ tu habebamus domicilium bono. mutuaui tibi .c. bonon. eo pacto vt redderes pariſius illa.c. tu quando habuiſti illa.c.quid feciſti : vel data opera : vel q; rebus familiaribus habebas intendere:nec iuiſti pariſius nec miſiſti: ego ignorans hoc iui pariſius:⁊ querebam te per omnia loca ⁊ non inueniebā te.vnde reuerſus ſum vacuus:me reuerſo inuenio te bonon. vbi habes domicilium ⁊ dixi tibi:mutuaui tibi.c.bonon.vt redderes pariſius : vbi non iuiſti conuenire te volo hic.vbi habes domicilium: dicis tu:non potes: quia non promiſi tibi hic ſoluere:nec hic contraxi tecum : ſed vbi promiſi ſoluere ;modo queritur ſi promiſiſti mihi dare certo loco:an alio loco vbi habes domicilium poſſim te conuenire.reſpon.ꝙ ſic:ne actio mea fieret inutilis.ve ſi data opera:vel q; rebus familiaribus habebas intendere ne ires ad illum locum vbi promiſiſti ſoluere.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere. [alio loco.] ponamus bonon. idoneo tñ intelligatis non quocunq; loco.vt.j.dicam. [ꝙ in quē ſibi dari ſtipulatus eſt.] ponamus pariſius. [non videbat agēdi facultas cōpetere] cōtra promiſſorē:qui ꝓmiſit quaſi ꝯctus eſſe eo loco:vbi đbuit dari. [ad eū locū.] puta pariſius. [opa] ⁊ ita malitioſe. [diſtringeret] ⁊ ita rei familiaris vel q; captus erat ab hoſtibus. [actionē] i.efficacē:⁊ ſic exponit.ſ.de rei vē. alij dicūt ꝙ vtilis dr reſpectu directe:q; directa ꝓponit eo loco vbi debuit dari vtilis:in eo loco vbi non debuit dari. [in eam rem cōpetere.] alia litera dicit comparare.i.ſtatuere.⁊ qualibet bona. ¶ Or ſignor.hec.l.dicit vt dixi in caſu:ſed quero que ſit rō dubitationis in.l.iſta.certe rō fuit illa: q; ſicut iſte qui promiſit dare certo loco me inuito non debet alio loco ſoluere. vt.j.e.

l.pe.ita

l.pe. ita videt͛ ꝙ inuitus nõ poſſit alio loco cõueniri: qꝛ nõ dꝫ actori licere qđ nõ liceat reo. vt. ff. de reg. iur. l. nõ dꝫ. ſꝫ certe illud non obſtat qui ꝓmiſit ſoluere certo loco nõ dꝫ ſoluere alio loco me inuito. vt. C. de ꝓba. l. exemplo. ⁊ ff. de arbi. l. non diſtinguemus. §. illud. qꝛ lꝫ alio loco me inuito non poſſit ſoluere: tñ eo inuito alio loco poterit conueniri: ne actio mea mihi creditori reddatur inutilis qđ nõ dꝫ eſſe vt hic. ¶ Sꝫ denuo quero ſecũdo ponamus ego ⁊ tu habebamus domiciliũ bonon. ⁊ tu ꝓmittis dare. c. pariſius ⁊ nõ das: nũquid potero te cõuenire in alio loco quocũq; inuenero te etiã ſi ibi vbi te inuenio nõ habeas domicilium: dixit pla. ꝙ ſic: etiam vbi non habes domiciliũ: iuxta illud vbi te inuenero ⁊c. ar. vbi decur. vel cohar. cõ. l. i. in fi. pro ſua opi. facere videntur tres leges de verbo ad verbũ. ff. de iudi. l. eũ qui. ⁊ ff. de cõdi. inde. l. q certo. ⁊. ff. de cõſti pe. l. ſi duo. §. i. ¶ Dꝛ ſignoꝛ. iſta opi. non eſt bona: qꝛ vꝫ ꝫ. l. lex dicit ſi tu degens in ꝓuincia ꝓmittis te daturũ in Italia: ⁊ non dediſti ꝙ ego in ꝓuincia non potero te cõuenire ſi ibi domicilium nõ habes. ff. de iudi. l. heres. in fi. Sꝫ ſi habes ibi potero te cõuenire. arg. a cõtrario ſenſu qđ eſt fortiſſimũ. ff. de offi. eius. l. i. Et ideo dicendũ eſt ꝙ põt cõueniri: vbi ꝓmiſit dare: qꝛ videt͛ ibi ꝯtraxiſſe ff. de actio. ⁊ obli. l. ꝯtraxiſſe. ⁊. ff. de bo. aut. iu. poſ. l. i. ⁊ ii. ⁊ alio loco nõ quocũq; ſed idoneo. i. vbi habes domiciliũ vl' eũ de foro es. vt. C. de iur. om. iudi. l. mater. ⁊. C. vbi in rem act. l. fi. Nõ ob. vbi te inuenero ⁊c. qꝛ illud hꝫ locũ in vagabũdis: iuxta illud omne ſolum forti ⁊c. tunc illud habet locũ in eo qui fugit a curia: qa fauore curie in omni loco põt capi ſed nõ in vagabundis dꝫ cõueniri vbi cõtraxit vel quaſi cõtraxit: vel vbi habet domiciliũ: vel in loco de cuius foro eſt: vel qꝛ cleric⁹ ibi: vl' qꝛ ſcholaris. in aut. vt clerici apud propri. epos. §. i. ⁊ in ꝓe. huius libri. ⁊. C. ne filius pro pa. aut. habita. ⁊ ff. de iudi. l. heres. §. i. ⁊. C. vbi de cri. ag. op. qua in prouincia: nec ob. l. cum qui. ⁊. l. qui certo. ⁊. l. ſi duo. §. i. quia intelligo in alio loco. i. idoneo. ſimile not. alibi. ff. de mune. ⁊ hono. l. vt gradatim. in princip. ⁊. ff. man. l. i. ⁊. ff. de conſti. pe. l. ſi duo. §. ait. ⁊ ff. de procu. l. ſeruũ. § pe. ⁊ ibi dixi.

1 ☞ In actione arbitraria propter locum habetur ratio intereſſe actoris ⁊ rei.

2 Actio arbitraria non eſt proprium nomen actionis.

Arbitraria actio vtriuſq;

i vtilitatẽ. † In prin. huius. l. dicit͛: tu exiſtẽs bo. ꝓmiſiſti mihi dare cẽtũ rome certa die: poſtea in loco cõuento nõ dediſti: cõuenio te bon. vbi habes domiciliũ ⁊ de cuius foro es: nnuquid iudex arbitrabitur ad intereſſe modo quãti intereſt mea potius ſolutũ eſſe rome ꝙ bo. ⁊ de intereſſe tuo quãti potius intereſt t. a cõueniri rome. rñdet iuriſc. ꝙ iudex arbitrabit͛ de intereſſe vtriuſq;: ſed vbi arbitrat͛ de intereſſe rei tanti minus fiet condemnatio: ⁊ vbi arbitrat͛ de intereſſe actoris tanti pluris fiet condemnatio ꝙ ſit ſors petitionis. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionem. lre. [arbitraria actio]. i. actio que ꝓponitur de eo qđ certo loco dari oportet. [ſi datuꝫ non ſit.] vbi debuit dari: ⁊ vocatur arbitraria: qꝛ iudex arbitratur de intereſſe vtriuſq; vt ſtatim dicit. [vtriuſq; vtilitatem]. i. intereſſe continet. [ꝙ ſi rei intereſt]. i. intereſſe inuenitur. [minoris fiet pecunie condemnatio]. i. tãto minus cõdemnabitur reus. [aut ſi actoris] ſcꝫ intereſſe inuenitur maioris pecunie [eſtimatio]. i. condemnatio. [fiat]. i. in quantum inuentũ fuerit actoris intereſſe. ¶ Dꝛ ſignoꝛ vt vos intelligatis ea que. ff. ſubiiciemus. nota exemplum ita in terminis in. l. iſta. ego ⁊ tu habebamus domiciliũ bonon. eram iturus romã: mutuaui tibi. c. bonon. vt redderes rome: qꝛ ibi habebas procuratorẽ tuuꝫ iui romam non inueni te ibi nec aliquẽ qui pro te ſolueret mihi illa c. ⁊ ita fuiſti in mora ſoluendi mihi illa. c. vnde accepi illa. c. ſub vſuris: ⁊ pro illis. c. dedi. v. denarios de libra in menſe nomine vſurarũ: ⁊ eorſus inueni te bono. ⁊ dico tibi: domine male feciſti quare non ſoluiſti mihi. c. rome: que tibi mutuaui. vnde habui neceſſe accipere illa. c. ſub vſuris: ⁊ pro illis. c. dedi. v. den. de libra in mẽſe: vnde ꝯuenio te bon. ⁊ peto qđ ſoluas mihi. c. que tibi mutuaui: ⁊. v. den. de libra q̃ dedi vſurarũ noĩe ⁊ certe hic iudex arbitrabit͛ de intereſſe meo: ⁊ ſi iſtud inuenerit verũ cõdẽnabit te in pluri. ſ. in. c. ⁊ in. v. que ſolui vſurarũ noĩe. ſꝫ ve iudex arbitrabit͛ de intereſſe rei. ver. g. mutuaui tibi. c. reddẽda rome nõ reddidiſti rome cõuenio te bon. dicis tu: intereſt mea potiꝰ cõueniri rome: qꝛ ibi inuenirẽ librã pro duob⁹ den. in menſe ⁊ ſine fideiuſſorib⁹: ⁊ hic nõ inuenio niſi pro q̃nq; ⁊ cũ fideiuſſoribus: vnde intereſt mea in tribus: certe iudex arbitrabit͛ hic de intereſſe rei ⁊ tanto: ita fiet cõdẽnatio: qꝛ condemnabit te deductis trib⁹: ⁊ ſic l. c. ⁊ duo: ⁊ hic eſt ꝙ vult dicere iſta litera ſi caute intelligat͛. Adđ ſuper prin. huius. l. querit͛. qꝛ hic dr̃ vt dixi in caſu: ſed nunqd iudex arbitrabit͛ de intereſſe vtriuſq; vno eodẽq; caſu an alio ⁊ alio caſu: dixit dñs hyr. lucerna iuris qđ iudex arbitrabit͛ intereſſe actoris alio ⁊ alio caſu: qꝛ quo caſu iudex arbitrabit͛ de intereſſe actoris eodẽ caſu non arbitrabit͛ de intereſſe rei ⁊ ecõ. Et hoc eſt qđ dicit interlinearis hyr. q dicit iſta arbitraria actio vtriuſq; vtilitatem cõtinet tam actoris ꝙ rei alio ⁊ alio caſu. q. d. in eodẽ caſu de vtriuſq; intereſſe non põt iudex arbitrari: ſed quo caſu iudex arbitrabit͛ de intereſſe actoris eodẽ caſu non arbitret͛ de intereſſe rei vel ecõtra: ⁊ hoc etiã dixit dñs pla. in ſumma huius titu. C. e. ſcripſit. ⁊ pro ſe inducunt. ll. que multũ nõ faciunt pro eis. ll. que faciũt pro eis ⁊ rationes: ſed nos iudicam⁹ violẽtas. Ecce videt͛ qđ habeatur rõ intereſſe vtriuſq; alio ⁊ alio caſu: qꝛ due ſunt leges q̃ dicunt generalr̃ qđ iudex in arbitrio arbitrat͛ de intereſſe vtriuſq;. C. e. l. vna. ⁊. ff. e. l. cẽtũ. in prin. Itẽ ꝓbemus hoc rõne violẽta: ſi tu promiſiſti mihi dare. c. rome: ⁊ nõ dediſti ⁊ cõuenio te bon. aut fuiſti in mora veniẽdi ad arbitriũ: aut nõ fuiſti in mora: qꝛ iuiſti. ſed ego fui in mora: aut nec tu fuiſti i mora nec ego: aut vterq; fuit in mora: ſi tu fuiſti in mora ego non: quia nõ iuiſti romam nec miſiſti: ego iui vel miſi hic iudex dꝫ arbitrari de meo intereſſe de tuo nõ: qꝛ ex mora non dꝫ quis aſſequi veniã ⁊ premiũ ff. de mino. l. pap. ⁊. ff. de interdictis ⁊ rele. l. relegatorũ. §. ad tẽpus. Si tu non fuiſti in mora ſed ego: qꝛ tu iuiſti romã ego aũt non iui vel miſi: tunc iudex debet arbitrari de tuo intereſſe nõ meo ⁊ mihi imputet͛ cur nõ iui ⁊ dãnũ ⁊c. vt. ff. de reg. iu. quod quis: ſi tu non fuiſti in culpa iuſta de cauſa impeditus nõ iuiſti ad locum nec miſiſti nec ego fui in mora eundi ad locum iuſta dꝫ cauſa ſimiliter impedit⁹ hic nec iudex debet arbitrari de tuo intereſſe nec de meo: qꝛ iuſta cã excuſat te a ſuo intereſſe ⁊ iuſta cauſa excuſat me a meo intereſſe. arg. ff. de arb. l. ſi cum. §. pe. ⁊. ff. ad. l. rho. de iactu. l. fina. ſi tu fuiſti in culpa eundi ad locum ⁊ ego in mora mea cum tua cõpenſatur. ff. de eo per queꝫ factum eſt. l. fina. §. ſed ⁊ ſi. ⁊. ff. de dolo. l. ſi duo. ⁊. ff. de compen. l. ſi ambo. ⁊. ff. ſolu. matri. l. vero. ergo non poteſt aduerti caſus qđ habeatur ratio vtriuſq; tam actoris ⁊ rei vno eodemq; caſu: ſꝫ alio ⁊ alio caſu puta ſi actor fuerit in culpa eundi ad locũ nõ reus vel ecõtra. ¶ Dꝛ ſignoꝛ iſta. opi. eſt falſum vnguentũ mulcet enim aures auditorũ ⁊ occultat veritatẽ falſum vnguẽtum videt͛ curare ⁊ ledit. vnde dicetis arbitraria actio vtriuſq; vtilitatẽ ꝯtinet. i. cõtinere põt imo vno ⁊ eodẽ caſu vel alio ⁊ alio ⁊ ſtatim ꝓ iſta opi. facit lr̃a iſta nec diſtinguit eo. vl' alio atq; alio caſu. vñ nec diſtinguere debem⁹. ff. de publi. l. de ꝓcio. ff. de offi. ꝓſi. l. iii. ⁊ nota exẽpliũ vbi vno ⁊ eodẽ caſu habetur rõ vtriuſq;. mutuaui tibi. c. vt redderes rome tu data opa nec romã iuiſti nec miſiſti: ⁊ ita tu fuiſti in mora eũdi ad locũ: ego nõ fui in mora: iui eñ romã: qꝛ nõ fuiſti ipſe inuẽtus rome ⁊ habebam rome litigare accepi mutuo. c. ⁊ dedi. v. pro vſuris reuerſus inuenio te bonõ. ⁊ cõuenio ⁊ dico iudici: dñe arbitremini quãtũ intereſt mea ſoluiſſe rome: qꝛ dedi ibi nomine vſurarum dicis tu: dñe arbitremini de meo intereſſe potius me cõuẽtum rome ꝙ bono. qꝛ inuenirem pro duobus dena. libram ⁊ ſine fideiuſſoribus. bono. nõ poſſem inuenire niſi pro quatuor denariis: ⁊ cum fideiuſſoribus ⁊ intereſt mea in tribus: ſi facio fideꝫ de meo intereſſe in. v. ⁊ tu de tuo intereſſe in tribus iudex condemnabit te in centum: ⁊ deducto tuo intereſſe in tribus condẽnabit te ad duo: vt hic. ⁊. ff. l. pxi. §. nunc in fi. ⁊ l. ſe. ⁊ ſic rõ habetur vtriuſq; vno eodẽq; caſu: ſi tu opponis aut alter fuit in culpa aut neuter aut vterq;. rñdeo iſtud debet intelligi quãdiu reus fuit in culpa eundi ad locum: ⁊ actor non ⁊ ſic debetis intelligere totũ iſtum titulũ. ff. eo. l. quod ſi. Si tu dicas nõne maior eſt iniquitas ſi reus fuit in mora ⁊ actor non qꝛ iudex arbitratur de intereſſe ſuo. rñdeo non: qꝛ imputet ſibi actor cur cõuenit eum alio loco ⁊ damnum qđ quis ⁊c. vt. ff. de reg. iu. l. qđ quis. Sed tu dicas cur habetur ratio rei ſi fuit in culpa non actoris: qui ſi fuit in culpa eſt illa qꝛ reus grauatur in vno vt alio loco non poſſit ſoluere. ff. e. l. pe. ſed actor alio loco poteſt cõuenire eum. ff. l. proxi. vnde reus ſubleuatur in alio: vt ſi reus fuit in culpa habeatur ratio eius intereſſe non intereſſe actoris habeatur ratio fuit in culpa: qꝛ plurimi ⁊c. ff. de iureiuran. l. cum qui. non ob. l. alle. vel opi. dñi hyr. ⁊ pla. qui dicunt ꝙ iudex arbitratur de intereſſe alterius. reſpondeo cum alterius intereſt vel actoris vel rei: ſed quo caſu vtriuſq; intereſt arbitratur de intereſſe vtriuſq; vt hic. vltra procedamus ⁊ formemus duriorẽ queſtionem: mutaui tibi. c. vt redderes rome non iuiſti nec miſiſti romã veni ad locum inueni dominam bullam tacẽtem vacuã habui neceſſe recedere non intereſt mea potius ſoluiſſe rome ꝙ vbi agitur: conuenio te Bono. dicis tu: noli conuenire i. ic bono. ſed rome: quia ibi inueniam ſatis ⁊ ſub leuioribus vſuris: dico ego non habeo voluntatem plus reuerti romam tales aque ſunt: conuenio te hic: tu dicis ꝙ iudex arbitratur de tuo intereſſe: ⁊ ꝓbas quomodo intereſt tua de trib⁹ dico ego domine iſta erat aliena mihi captura. dicit iudex videt͛

q3 intereſt in trib⁹ ꝛ videnť deduci: dicit ergo diminueť ſors mea: aut dicemus intereſſe rei potius cõueniri rome ꝛ ſi intereſt rei ꝛ nõ actoris: ꝛ tunc diminueť ſors ꝛ hoc videť iniquum: aut dicemus nõ haberi rõnē intereſſe rei ꝛ committimus in .l. iſtā. Dixerūt quidā ibi ꝑpter intereſſe rei non diminuiť condēnatio ſortis vt in exēplo dixi: tunc habeť ratio rei: ſed quo caſu diminuatur ſors non arbitrabitur iudex de intereſſe rei hoc eſt burſalis equitatis ꝛ ſoli imperatori l3 eā fingere: nõ alii. C. de le gi. ꝛ conſti. l. i. vnde dico in iſto caſu qñ intereſt tantū rei in tribus potius cõueniri in loco cõuento ꝙ vbi agitur: ꝛ non intereſt actoris licet diminuat ſortē habetur ratio intereſſe: ſi tu dicas hoc eſt iniquū. ch̄deo tu non video imo equum imputet ſibi actor cum poteſt eū conuenire rome: ſi alio loco conuenit eū cum ibi videať contraxiſſe. ſ. de act. ꝛ obli. l. contraxiſſe. ſiue ibi inueniatur ſiue nõ de iure debet tranſmitti. vt. C. vbi de crimi. agi oportet. auť. qua in prouincia. ſi ergo poteſt agere loco cõuento: ibi non tamē minuereť de ſorte ꝛ alio loco conuenit eū3 ſibi imputet. ¶ Sed denuo quero mutuaui tibi florētinos mutuo. c. vt reddas rome tamē tu es de foro iſto ratione ſtudii: q2 ſcholaris vel canonicus bonoñ. vt. C. ne filius pro patre habita. ꝛ in auť. vt clerici apud ꝓprios epiſcopos. §. i. non ſoluiſti rome: non conuenio te florentie vbi habes domicilū. ſed bonoñ. de cuius foro es: q2 ſcholaris: dicis tu ð ſic intereſt mea potius conueniri florentie: vbi habeo domicilium ꝙ boñ. vbi ſum ſcholaris quare: quia bonoñ. habet locum Longobarda qui habet xviii. an. non poteſt reſtitui. florentie h3 locū lex. vnde peto tūc meā intereſſe: nunqd intereſſe habebiť ratio: dicunt quidā3 ꝙ ſic: q2 ſicut intereſt rei potius alio loco conueniri in parte habetur eius ratio: tamen ita ſi intereſt rei in totum potius alio loco conueniri. nā ſicut minus diciť ſoluere ꝛc. ſ. de verb. ſig. l. min⁹. ita diciť aliquis plus ſoluere: ꝛ ſi nihil omnino debeť. inſtit. de actio. §. plus. hic cõtradico ꝛ dico quod habeť intereſſe ratione rei non perſone: ratione rei q2 ibi inueniret pecunia ſub leuioribus vſuris non perſone habeť ratio: q2 leges videnť velle: q2 conſiderať intereſſe eius ſi pōt inuenire pecuniam ibi ſub

2 leuiorib⁹ vſuris. ſ. e. l. proxi. §. vlti. ꝛ l. ſeq. ¶ Ultimo quero† que diciť arbitraria actio eſt ne ꝓpriū nomē actionis: dixerunt quidam ꝙ ſic. ar. qð hic diciť. ꝛ. C. e. l. vna. ſed cõtradico ꝛ dico qð eſt adiectio qð arbitrarie ſunt infinite rei vē. eſt arbitraria. ð. de rei vend. l. qui reſtituere: ꝛ qð met. cā eſt arbitraria. ð. de dolo. l. ar. ꝛ ad exhi. actio eſt arbitraria. ð. de in liti iurā. l. in act. ꝛ. ð. ad exhi. l. iii. §. i. que ꝓponunť de eo qð certo loco dari oportet dicunť arbitrarie: q2 iudex arbitratur de intereſſe vtriuſq3. vnde dico qð tres ſunt arbitrarie vna vocať certi condictio arbitraria. ꝛ act. ex ſtipulatu arbitraria. tertia actio ex teſtamēto arbitraria: ſi ꝓmiſiſti mihi dare. c. teneris certi condi. ð. ſi cer. pe. l. ſi qs certum. hec eſt actio arbitraria: ſi promiſiſti facere inſulam boñ. ſ. e. l. non vtiq3. §. qui inſulā. nē actio ex teſtamento eſt arbitraria vt ſi teſtator legat mihi vt preſtes rome: ꝛ ibi non das ſicat ꝓbatur euidenter. ſ. e. ſi heres. ꝛ. l. ſe. ꝛ ita eſt cognomē actionis: ſic de peculio non eſt actio ſed adiectio q2 ſi emo a filio tuo habeo cõtra te act. ex empto de pecu. ſ. de pecu. l. i. ꝛ per totum.

¶ Sub alternatione locorum. aduerte te ꝙ in alternatiua locorū quo ad petitiones electio eſt actoris ꝛ quo ad ſolutiones electio eſt rei ante litē cõteſtatā vt hic p Bar. ꝛ addð ad materiā de alternatiua locorum tex. l. ei apud quem. §. i. ſ. de poſi.

1 ☞ Actio ratione loci tunc dicitur arbitraria quando eſt ſtricti iuris vt cum oritur ex ſtipulatione. hoc dicit.

1 # Hec autem actio.

† In. §. iſto diciť: qð arbitraria actio ꝓponiť de eo qð certo loco dari op3: ꝛ eſt exēplū ſi ꝓmiſiſti mihi dare. c. epheſi: ꝛ poſtea nõ das cõuenio de alio loco idoneo vbi habes domiciliū vel de foro cuius es iudex arbitrabiť de intereſſe vtriuſq3. [dari.] ꝛ iſta diciť certi condictio ex ſtipulatu. vt. ð. ſi cer. pe. l. ſi quis. ꝛ eſt hec actio arbitraria. vt. ſ. eo. l. aut ſi mutuu. ſimiliter ꝛ ſi mihi legatur competit arbitraria actio. vt. ſ. e. l. ſi heres. ſed alie actiones que ſunt bonefidei non ſunt arbitrarie. vt. ſ. e. l. in bonefidei: ꝛ que ſit ratio ibi dicam.

1 ☞ Locus debet exprimi in libello quando eius omiſſio reo eſſet nociua.

1 # Si quis epheſi. x.

† In. §. iſto dicitur: ſum ſtipulatus a te mihi dari. x. epheſi: aut capue hominem: nunquid potero te preciſe conuenire in altero loco: ꝛ certe nõ detracta loci vtilitate: ſed bñ potero te cõuenire alio loco habita loci alteri⁹ vtilitate [altero loco] idēſt vtilitate alteri⁹ loci detracta: q2 ſi cõueniam te epheſi eſtimať quanti plus tua intereſſet conueniri capue. [loci vtilitate] ſc3 ſtipulatori ꝓmiſſori. ¶ Sed ad. §. iſtum opponiť ꝛ vř qð reus habeat electionē: vel velis epheſi. x. ſoluere vel capue hominē anteꝙ petā a te: ſed ſi petij eſt mea electio vnde videť cõtra. ſ. l. pri. §. qui ſtichū. in verſi. ꝛ generalr. ad ſolutionē contrari vos ita dicetis: ſi tu ꝓmiſiſti mihi. x. epheſi ſoluere: aut capue hominem anteꝙ ſis in mora non poſſum te cõuenire detracto loco vt hic: ſed poſtꝙ tu es in mora ſic vt in. §. contra. Uel dicas tu promiſiſti. x. epheſi ſoluere aut capue hoiem nõ potero te cõuenire detracto altero loco. i. detracta vtilitate alterius loci: ſed bene potero te ꝯuenire detracto altero loco: ſed habebitur ratio vtilitatis alterius loci: ꝛ de hoc dicā. ſ. l. proxi. in. §. qui ſtichum. alij dicunt qð hic diciť ibi corrigiť: vel dic in libello faciam mentionem de vtroq3 loco: ꝛ ita habetur ratio alterius loci non alias: ꝛ ſic non petam vt habeatur ratio rei vt ibi dixi.

1 ☞ In alternatiuis in rei eſt poteſtate quid debeat non an debeat aut equipollens. hoc dicit.

1 # Non vtiq3 ea que.

† Lex iſta ē difficile vole. ꝑat cõter eſt hic prin. l. ꝛ incipit nõ vtiq3 ꝛc. ſ3 in aliqb⁹ libris eſt §. ꝛ incipit ſceuola: ſed in hoc nõ eſt vis: ꝛ dñs ſceuola nõ vult recedere in. l. iſta ab eo qð cõſueuit facere. nā dñs ſceuola ſemper loquiť obſcure: vnum ſciatis qð iſta lex nõ eſt difficilis propter multitudinē glo. hic poſitarū: ſed propter caſum: ꝛ ideo primo volo ponere caſum vt litera videtur ſonare: poſtea in expoſitione litere ponā exēplū in terminis: ꝛ in prin. huius. l. dicit ſceuola ea que tacite inſunt ſtipulationibus nõ ſemper ſunt in poteſtate rei. i. debitoris: ſed aliqñ ſunt in pṫāte rei: ꝛ aliqñ non ſunt in pṫāte rei qð debeat: ſed in poteſtate rei nõ eſt an debeat ꝛ idcirco eſt in poteſtate debitoris: ſed locus nõ eſt in eius poteſtate ne ſequeretur abſurditas, an debeat. h. d. pri. huius. l. videatis expoſitionē litere. [non vtiq3] ſc3 ſemper qð eſt. ſ. [in rei] idēſt debitoris. [eſſe pṫāte] ſc3 ſed aliqñ eſſe ꝛ aliqñ non eſt. [ſed qd debeat in eius arbitrio.] ſub. cū d3 duas res alternatiue. vt argu. ſ. de iur. do. l. plerūq3. in fi. ꝛ. ſ. de ver. obliga. l. vbi autē non apparet. §. q illud aut illud. [ꝛ ideo locū] i. locorū alternationē

a cum promiſit ſub alternatione locorū ᵃ nõ eſt in poteſtate ſtipulatoris ſed ꝓmiſſoris. ¶ Or iu non hec. l. ſuꝑficialr intelligentibus videť greca: ꝛ intelligentibus videť leuiſſima: ꝛ hec litera dicit vt dixi in caſu: ſed vbi eſt exemplū in terminis videte q̄ ſunt ea que tacite inſunt ſtipulatiõi: certe iſta ſi ꝓmittis alternatiue ſtichū aut pāphilū tacite in ſtip. ineſt vt nõ tenearis ſoluere vtrūq3 ſed alterū. vt. C. de cõdi. inde. l. pe. ꝛ eſt ratio: q2 in poteſtate rei eſt qd debeat vt hic dř. Itē tacite ineſt in ſtipulatione locorū alternatio: puta ſi ꝓmittis mihi. x. dare epheſi l aut capue tacite ineſt in ſtipulatione qð ſi ſolueris. x. epheſi qð non tenearis ſoluere capue: q2 nõ agitur inter nos vt bis ſoluas. vt ð. l. pri. in fi. erit ergo electio debitoris vel ſoluere epheſi vel capue: certe poſtꝙ fuit in mora ſoluendi non erit ſua electio ne ſi locus eſſet in pṫāte debitoris iā eſſet in pṫāte eius an deberet: q2 debitor luderet de iſtis taxillis ſi haberet locorū electionē. nam ſi ego creditor dicerem ei ſolue mihi. x. que ꝓmiſiſti epheſi aut capue: diceret ipſe libenter: eamus epheſi: ꝛ dabo tibi decē ibi diceret non inuenio q mutuet mihi eamus capuā: ꝛ qñ eſſemus capue poſſet dicere reuertamur epheſi: qð nõ d3 eſſe vt ꝓbať ſtatim in. §. proxi. in fi. in ver. ꝛ generalr. vnde debetis dicere qð hec. l. in ſui prin. dicit qð in ſtipulatione inſunt duo: rei electio: ꝛ locorū electio: ꝛ iſta que tacite ſunt in ſtipulatione eligere alterā de rebus ꝓmiſſis: vel eligere alterū locū vbi eſt promiſſum. aliqñ ſunt in pṫāte debitoris: q2 ſi promittis ſub alternationē certum debes poſſe eligere quā velis ſoluere: ꝛ ſi elegiſti non debes poſſe variare. vt. ſ. proxi. §. in fi. ſed electio locorum non d3 eſſe in pṫāte debitoris: q2 ſi elegiſti poſſes variare. vt. ſ. proxi. §. in ver. generaliter. ꝛ hoc eſt qð vult dicere litera ſi caute intelligatur. Et exponatis literā vt expoſui: ꝛ hec eſt vera lectura: ꝛ probatur. ſ. proxi. §. ꝛ in verſi. ꝛ generaliter. bene poteſtis intelligere alio modo. quedā ſunt q̄ tacite inſunt in ſtipulationibus: ꝛ illa ſunt aliquando in poteſtate rei: ꝛ aliquādo non ineſt tacite in ſtipulatione ꝙ res cõmodata non reddatur deterior: vt. ſ. commo. l. in. §. ſi res cõmodata: nõ eſt in poteſtate debitoris reſtituere rem deteriorem: q2 iam eſſet in poteſtate ſua an deberet. Itē ineſt tacite in ſtipulatione vt reddat vinum nouum pro veteri. vt. ð. ſi cer. pet. a. l. cum quid. non eſt in poteſtate tua reddere nouum pro veteri: q2 ſic eſſet in poteſtate an deberet vel non ſicut non eſt in poteſtate tua an me inuito alio loco ſoluas vt. ſ. e. l. pe. ſed eſt in poteſtate mea vt te inuitū alio loco poſſim conuenire. vt. ð. eo. l. i. dixi: ſed prior lectura verior eſt.

Qui ſtichum aut pamphilum.

In. §. iſto poniť exemplū in terminis de eo qð dictū eſt in pri. huius. l. ꝛ in. §. iſto ponunť tres caſus: primus eſt talis: ſi ꝓmiſiſti mihi ſtichū aut pamphilū ꝙ diu viuūt habes electionē quē velis ſoluere: ſ3 ſi alter mortuus eſt extinguiť electio ꝛ ib: q: debes preciſe qð ſupereſt. Scðs eſt ſi ꝓmittis mihi. x. epheſi: aut capue nõ d3 eſſe tua electio vbi a te petanť: ſed d3 eſſe mea electio vbi a te petā: ſed anteꝙ ſis in mora habes electionē vbi velis ſoluere: ſ3 poſtꝙ fuiſti in mora perdis electionē: ſ3 ſi cõueniote in vno loco habebiť ratio quanti intereſt tua in alio loco cõueniri.

uenirí. Tertius eſt talis ⁊ aduertatis ſicut eum poná: promiſiſti mihi ſoluere .x. vel dare .x. epheſi: aut capue ſtichū. ⁊ ita ꝓmiſiſti ſub alternatione rerū ⁊ locorū cuius erit electio: ⁊ rñdetur ſicut tu ꝓmiſiſti ſub alternatione rerum aut locorū ſi es in moꝛa mea eſt electio: qꝛ per electionem locorum, rerum habeo electionem. vnde ſi eligo te conuenire capue teneris capue dare ſtichū: alias inutilis eſſet ſtipulatio. h. d. iſte. §. videatis literam. [ꝓmittit] ſ. ſe daturum certo loco vt faciat ad titulum. [q̄diu ambo viuunt] ſ. ſtichus ⁊ pamphilus: ⁊ ad hoc facit. ff. de iure do. l. plerunq̧. in fi. ⁊ ff. de ver. ob. l. vbi autem. §. qui illud. ⁊ C. de condi. inde. l. pe. [ne ſit in arbitrio eius] ſ. debitoꝛis. [dum non vult vnum preſtare] ſ. ſuperſtitem. [debet.] nunc altero moꝛtuo vnde vno moꝛtuo preciſe tenetur ad alterū preſtādum preciſe: vt hic: ⁊ ad hoc concoꝛ. ff. de ꝯtrahen. emp. l. ſi quis fundum. §. pe. ⁊ eſt verum ꝙ altero moꝛtuo dꝫ ſuperſtitem vel defuncti ꝓcium iuſtum niſi culpa vel dolo ſuo periſſet: qꝛ tunc dꝫ ꝓciſe ſuperſtitē: vt. ff. de lega. i. l. ſed ſi res. §. ſed ⁊ ſi ſeruus. ⁊ ar. ff. de ſol. l. ſtichum aut pamphilum. in prin. ⁊ hucuſq̧ durat primus caſus: modo incipit ſcd̄s caſus. [quare in ꝓpoſito ⁊c.] cū qui ꝓmiſit] ſtichū tm̄ [ſi fuerit in eius] ſ. debitoꝛis. [non potuiſſe] ſ. cōuenirí nō potuit. ſemper eū locū electurum: vt. ff. de ver. ob. l. eū qui certarū. [an debeat] ſ. qd̄ non dꝫ eſſe vt in princi. huius. l. ⁊ ff. eo. l. i. ❡ Dñi ſignoꝛi modo dicet mihi aliquis veſtrū oſtēde rōnem quare ſi due res debentur alternatiue ꝙ eſt electio debitoꝛis. ſed ſi dꝫ rem duobus locis eſt electio creditoꝛis videt̄ poſſe eſſe eadem incōueniencia in alternatione rerum: qꝛ nōne poterit dicere debitoꝛ hodie ſoluere volo ſtichū: cras dicet ſoluere volo pāphilum. rñdeo nō: qꝛ in alternatione rerum non poteſt exprimi cā ita euidens ſicut in alternatione locorum ſi debes ſtichū aut pamphilū: ſi ipſe hodie dicat volo ſoluere ſtichum: ⁊ poſtea dicat volo ſoluere pamphilū non eſt ita inuenire ꝓbabilē cām. vñ nō licet ſibi variare: ſed in alternatiōe locorū ſic: quia pōt dicere habeo capue inſtitoꝛē meū: vnde volo ibi ſoluere: vl̄ poteſtis aſſignare aliam rationem ad res alternatiue debitas eſt inuenire optimā medicinā: qꝛ petam ſtichum aut pamphilum vſq̧ ad lit. conte. poteris variare poſt lit. conte. non: vt. ff. de ver. ob. l. ſi quis ita ſtipulatus. ſed in alternatione locorum ante q̄ ſis in moꝛa ſemper poteris dicere non potes me preciſe conuenire: vt hic: ⁊. ff. ꝓxi. ver. [quare putat] ſ. ſceuola iuriſconſul. authoꝛ huius. l. [adiectione] videtur ꝙ mentiat̄ dominus ſceuola. nā cōtradicit. l. ſ. eo. l. pꝛoxi. §. ſi quis epheſi. vbi dicitur ꝙ detrahit̄ alter locus. ad quod vos dicetis vt ibi dixi. [petitionis] ſ. de loco. [⁊ generaliter.] incipit tertius caſus: ⁊ in iſto tertio caſu ponetis exemplū vt dixi in caſu: ⁊ hic repeto ⁊ hoc exemplum eſt planum. modo videatis expoſitionem litere. [vbi petat.] ſub. poſtq̄ debitoꝛ fuit in moꝛa epheſi vel capue dare. [ante petitionem] ſ. anteq̄ petam: quia vocabit teſtes ⁊ denūciabit creditoꝛi ꝙ vult ſoluere epheſi: quo caſu ſua eſt electio: alias eſſet electio creditoꝛis. [per locum] ſ. propter locorum alternationem. vnde ꝓpter locorum alternationem ego creditoꝛ habeo electionem alternatiue in rebus ꝓmiſſis. [alioquin] ſ. ſi gratia alternationis rerum daremus electionē debitoꝛi de loco eſſet in poteſtate debitoꝛis an deberet vel nō qd̄ eſſe nō debet. vt in prin. huius. l. habuiſtis. ⁊. h. d. [ei] ſ. ſtipulatoꝛi. [duobus reo] id eſt promiſſoꝛi. [optionem] ſ. electionem: ⁊ hoc exemplum eſt planum. Alij tñ ponunt exemplum latius ⁊ ſic: ꝓmiſiſti mihi ſtichum aut pamphilum dare epheſi vel capue: hic petam ſtichum aut pamphilum: ſed iſtud exemplū videt̄ iniquitatem continere. ❡ Dñi ſignoꝛi breuiter colligetis hic: ſi ꝓmittis mihi vnā rē in vno loco me inuito non ſoluis in alio: vt. ff. t. l. is qui certo loco. ſed te inuito alio loco te cōuenio: vt. ſ. e. l. i. dixi. ſi aūt ꝓmittis alternatiue .x. dare epheſi: aut capue: anteq̄ ſis in moꝛa ſoluēdi habes electionē vbi vis ſoluere: vt in ver. generaliter. ſi autē promittis duas res alternatiue in aliquo loco vtraq̧ re extāte tua eſt electio: ſi moꝛitur altera teneris ad ſuperſtitē vel ad preciū moꝛtui vt in prin. huius. §. Si autem ꝓmiſiſti diuerſis locis duas res alternatiue vt puta aut .x. epheſi: aut capue hominem conueniā te in alio loco nō detracto altero loco poſtq̄ es in moꝛa: vt. ſ. eo. l. ij. §. ſi quis epheſi. vnde dicam ita: qꝛ fuiſti in moꝛa peto epheſi .x. aut capue hominem: ⁊ ſic intelligitur verſi. ⁊ quare: ⁊ in propoſito ⁊c. vnde vt predicta intelligatis ⁊ vt plene liqueat articulus iſte: diſtinguetis ſic: cū quis ꝓmittit vnam rem duobus locis: aut promittit duas res vno loco aut promittit plures res in pluribus locis ſub alternatione rerum ⁊ locorum. ❡ Si aliquis promittit vno loco vnam rē puta promittit .x. dari rome vel ſtichum hoc nō potes me inuito alio loco mihi ſoluere: vt. ff. eo. l. is qui. ſed potero a te petere alio loco te inuito: vt. ſ. eo. l. i. ſi aūt vnā rem promittit duobus locis ſub alternatione locorū puta qui promittit .x. epheſi aut capue: hic ante moꝛam promiſſoꝛis ſua eſt electio: poſtea non: vt in verſicu. ⁊ generaliter. ſi autem promittit ſub alternatione rerum tantum plures res vtraq̧ extante habet electionem altera moꝛtua: ſi quidem ſua culpa preciſe tenetur ad aliam alioquin ad pretium moꝛtui. ⁊ ſic intelligitur. ff. de ſolu. l. ſi quis ſtichum. ſi autem promittit ſub alternatione rerum ⁊ locorū ego ſtipulatoꝛ habeo electionem: ſed conuenio te detractō altero loco. ❡ Uel dicaꝫ quia fuiſti in moꝛa peto .x. epheſi: aut capue hominem: ⁊ habebitur ratio loci: ⁊ ſic intelligitur verſicu. quare ⁊ in propoſito. ❡ Item nota hic vnum ad quod inducitur iſte. §. ⁊ qs ſuperficialiter intelligens iuraret ad ſancta dei euāgelia ꝙ hic. §. non diceret de hoc quicquā. tota die dicimus per §. refert inter tacitam electionem ⁊ expreſſam. nam ſi habes tacitam electionem potes mutare: ſi habes expreſſam electionē non potes mutare. ⁊ quod hoc dicat iſte. §. videte ſi promittis mihi duas res alternatiue tacite eſt tua electio ex ſtipulatione potes variare vſq̧ ad lit. conteſta. ⁊ preſtare quantis vt hic. ⁊ ff. de verb. obli. l. eum qui certarum. in fi. ſi autem habes expreſſam electionem: quia ſtipuloꝛ aut ſtichum aut pamphilum aut dicis ita remitto ſtichum aut pamphilum quem volam quo caſu licet tibi variare vſq̧ ad lit. conte. aut dicis ita promitto tibi ſtichum aut pamphilum quem voluero quo caſu poſtquam elegeris non licet tibi variare: vt. ff. de ver. obli. l. ſi qs ita ſtipulat⁹.

1 ☞ Inter plura loca copulatiue poſita videtur ſumma proꝛata eſſe diuerſa.

1 **Si quis ita ſtipuletur.** †In. §. iſto dicitur ſi aliquis ſtipuletur .x. dari epheſi ⁊ capue hoc videtur ſtipulari vt epheſi partem petat ⁊ aliam partem capue. h. d. iſte. §. [partē] ſ. dimidiam: vt ar. ff. de ver. ſig. l. nomen filiarum. §. poꝛtionis. ſecus eſt ſi ſtipuloꝛ .v. mihi ⁊ titio. vt. ff. de verb. obli. l. ſi quis mihi ⁊ titio.

1 ☞ Qui ſtipulatur fieri inſulam non adiecto loco inutiliter ſtipulatur.

1 **Si quis inſulam.** †In. §. iſto dicitur: ſi ſum ſtipulatus fieri inſulam loco non adiecto non valet talis ſtipulatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi quis inſulam] dicitur inſula manerium: ſiue locus in cuius circuitu vadit aqua: vt. ff. de verbo. obli. l. qui inſulam. [non adiciat] ſ. non dicat in italia vel extra italiam. [non valet ſtipulatio.] quia ſi ſtipuloꝛ fieri inſulam non adiecto loco ex poteſtate tibi commiſſa per ſtipulationē tua eſt electio in quo loco inſulam facias. vnde preſes poteſt facere in tali loco in quo tempoꝛe toto vite mee non irem: ⁊ ſic inſulam ibi fieri non mea intereſſet: vnde non valet ſtipulatio: vt argu. ff. de verbo. obli. l. ita ſtipulatus. in princi. ſed ſi certo loco promittis mihi facere inſulam valet ſtipulatio: vt. ſ. de iudici. l. eum qui.

1 ☞ Solutio ſi cōfertur in aliū locuꝫ q̄ fiat ꝓmiſſio ineſt tacite dies q̄ poſſit ꝑueniri ad locū ⁊ īpoſſibilitas viciat ſtipulationē.

Si quis ita ſtipuletur epheſi.

1 †In. §. iſto dicit̄. Si ſtipuloꝛ a te q̄ es bo. .x. epheſi dari: anteq̄ tu poſſis de bono. epheſum ire poſſum petere a te illa .x. certe nō: qꝛ tacite videt̄ ineſſe ſtipulationi ꝙ nō petā anteq̄ labat̄ tantū tp̄s infra qd̄ epheſi poſſis cōmode ꝑuenire: ⁊ ideo ſi ego ⁊ tu ſumus rome ⁊ ſtipuloꝛ a te hodie mihi dari .x. carthagine hec ſtipulatio eſt inutilis: qꝛ roma eſt in italia. carthago eſt in affrica. vñ impoſſibile eſt ꝙ tu ires vna die ð roma carthaginē. h. d. iſte. §. videat̄ expoſitionē litere. [agi] vñ obſtat doli exceptio. vt. ſ. qñ vſufr. le. ce. l. vna. ⁊. ſ. ſi cer. pe. l. certi condictio. in prin. [ineſſe] ſ. vt labat̄ tātū tp̄s infra qd̄ poſſit ire ad locū. vnde expreſſio dꝫ haberi qd̄ tacite agit̄. vt. ſ. ſi cer. pe. l. cū quid. [ſtipulari] qꝛ eſt impoſſibile ꝓpter loci diſtantiam: ſi ſumus rome ꝙ vna die poſſis ire a roma carthaginē. vnde rōne impoſſibilitatis inutilis ē ſtipulatio ſicut eſt etiā inutilis alias ſtipulatio ſi ꝓmittis mōtes aureos: vt inſti. de inuti. ſtipu. §. īpoſſibilis: in caſu tñ valet ſi iam eſt annus ꝙ tu miſiſti ꝓcu. tuū ⁊ ego meū vt daret .x. carthagine. nā ſi tu ꝓmittis mihi dare .x. hodie apud carthaginē valet talis ſtipulatio: vt inſti. de v̄. ob. §. itē. ⁊. ff. de v̄. ob. l. vi. §. iter tos.

1 ☞ Qui ſoluit adiecto alibi q̄ in loco deſtinato non liberatur ſed propter intereſſe loci durat petitio.

1 **Item iulianus tractat.** †In. §. iſto dicit tu ꝓmiſiſti mihi aut titio epheſi: poſtea ſoluis .x. titio alibi nūqd liberaris: dixit iul. ⁊ bñ ꝙ non: ⁊ ideo teneris q̄ti mea intereſt ⁊ pōt mea intereſſe: qꝛ ꝓmiſit dare alij ſub pena epheſi. Marcell⁹ videbat̄ iul. reꝓhēdere ⁊ dixit ꝙ ſi ꝓmittis mihi dare .x. epheſi ⁊ alibi vel tu ſoluere liberaris a me: q̄uis nō tenet̄ recipe. ſꝫ ſi verū eſt ſm̄ iul. ꝙ nō libereris integrā ſummā poſſum petere: ſicut ſi ꝓmiſiſti facere inſulā in vno loco ⁊ in alio loco facis nō liberaris. ſed iuriſcō. ſceuola ꝯditoꝛ huius. l. dicit ꝙ hec nō eſt bona ſilitudo: qꝛ ſi ꝓmittis mihi dare epheſi .x. ⁊ vis ſoluere boñ. intereſt mea

te mihi ſoluere mutine alibi vt habeā: ſʒ nō eſt ita in iſula: ⁊ iō ꝯa eſt ſnia iul.vt nō libereť in eo qđ intereſt mea potꝰ mihi ſolutū eſſe epheſi ꝙ boñ.hoc iſte.§. dicit videatis expoſitionē lr̃e [item iul.tractat] ſ.hanc.q.que ſequitur. [an is qui ⁊c.] is ſcʒ ſtipl̃atoꝛ.[ſtipulatꝰ eſt dari] ſ.epheſi [ſi alibi] .i.in alio loco ſubiecto titio ſtipulatore. [ſolueret] cū mihi cōpetit actio ⁊ adiecto pōt ſolui:vt.ſ.de ꝯſti.pec.l.ſi ſilio.§.1.⁊.ſ.de v.ob.l.vlti.§.q ſibi. [opoꝛtere] ſ.ad intereſſe nō aūt ad ſoꝛtē debitā:⁊ hic.ſ.ſubiicit [⁊ iul.ſcribit] ⁊ bene [nō ꝯtigiſſe] ſ.rōne intereſſe qđ intereſt ſub.potius ſolutū titio epheſi ꝙ alibi.[marcellus aūt notat] .i. nitit reprehēdere iul.ſʒ nō approbať ſnia mar.vt in ſi.§.vel notat.i.notabilr dicere attēdit:ſed ſnia iul.approbať in fin.§.[⁊ ſi mihi alibi ſoluať] quaſi dicit nō ſolū titio.] plane ſi cōtingit liberatio] ſ.vt iul.dicebat.[videndum ait] ſ.marcellus ⁊ male [integre ſumme] ſ.ſoꝛtis nedū intereſſe. [ſʒ mihi videť] ſ.dicit ſceuola.[ſumme] .i.pecunie.[inſule.] qꝛ habere pecuniā intereſt mea nedū in loco cōuento imo ⁊ alio loco: ſʒ hr̃e inſulaʒ in alio poſſet eſſe ꝙ nō intereſſet mea.⁊ ita eſſet mihi inutilis: vt.l.§.ſi qs inſulā. tm̃ fabrica inſule diſtat in hoc a ſolutiōe pecunie.[petenduʒ.] vt dixit iul. ¶ Oꝛ ſignoꝛ Ꝫ.§.iſtū inſtať vt hic dixiť vt dixi in caſu ⁊ ad lr̃ te peto.ſʒ videť Ꝫ. cū eīn ſit ſublata petitio ſup ſoꝛte qūo iudicis officiū durabit ſup intereſſe: certe hic nō pōt eſſe:vt.ſ.e.l.cētū capue.⁊.l.vlt.que ſunt ꝯtra ſicut ⁊ ſublata petitiōe ſup ſoꝛte ⁊ ſuper vſuris vr̃ eſſe ſublata vt.C.depoſi.l.iij. Ad qđ qdaʒ dixerūt ꝙ ſnia iul.reprobať in.l.Ꝫ.⁊ ibi approbatur opinio marcelli.vnde qđ hic diciť ibi coꝛrigitur per affricanū ⁊ paulū. ¶ Uel qđ verꝰ eſt:ſi debes mihi aut titio.x.epheſi:⁊ ſoluis titio adiecto alio loco ꝙ epheſi remanet petitio in eo qđ intereſt mea potius eſſe ſolutū epheſi ꝙ alibi:⁊ ſic logť hic.§. ſʒ ſi debes mihi tm̃.x. certo loco puta epheſi ⁊ ſoluis mihi in alio:ſi ſoluis totum vel ꝓ parte tollitur petitio intereſſe in totū vel pro parte:vt in.l.ꝯtra.ꝓbať aperte. ¶ Uel pōt dici tertio mō aliud: ſi debes mihi.x.ſoꝛtis noīe:⁊.v. noīe intereſſe: qꝛ ſoluis ſoꝛtem videoꝛ renūciare intereſſe meo: vt in l.ꝯtra.ſʒ vbi debes mihi aut titio.x.epheſi: ⁊ ſoluis titio.x. alio loco factū titij nō dʒ mihi ꝑiudicare qn ſi intereſt mea potius eſſe ſolutū epheſi quin tenearis in intereſſe vt hic dicitur.

1 ☞ Si agatur in loco nō deſtinato actio eſt arbitraria ⁊ in ea habetur rō intereſſe actoꝛis ⁊ rei ⁊ tam intrinſeci ꝙ extrinſeci ⁊ eius qđ cōſiſtit in dāno ſiue lucro.h.d.cum.l.ſeq.

Nunc de officio iudicis huius

1 actionis dicendū eſt.† Quia in arbitraria actione de qua.ſ.eo.l.ij.dictū eſt in qua iudicis officiū locū hʒ cōſequēs eſt vt tractemus de ea vtrū habeat deſeruire quātitati debite an poſſit intereſſe vtriuſqʒ augere vl̃ minuere vel alterꝰ tm̃.vñ in iſto.§.cū duabus.ll.ſeq.diciť iudicis officiū in arbitraria actione que ꝓponitur de eo qđ certo loco dari opʒ:nō ſolū deſeruit quātitati debite imo etiā deſeruit vt habeať ratio intereſſe alterutrius:ſi ergo intereſt rei potius epheſi ſoluere ꝙ eo loco in quo cōuenitur rō eius intereſſe habebiť ⁊ iudex eū in tātominus cōdēnabit ⁊ ſi intereſt actoꝛis potius pecuniā epheſi recipe ꝙ in eo loco in quo ſibi ſoluitur:ratio eius habebiť:⁊ in eo qđ ſua īntereſt ⁊ in tanto plus cōdemnat reum.qđ ergo ſi pecunia erat traiectitia:qꝛ mutuaui tibi pecuniā traiciēdā trās mare quā tu ꝓmiſiſti reddere epheſi:⁊ nō ſoluiſti ⁊ nō īntererat mea ibi recipe:qꝛ illā pecuniam quā mihi ꝓmiſiſti creditoꝛi meo ꝓmiſi dare ſub pena vel pignoꝛibus:⁊ pena cōmiſſa eſt vel pignoꝛa diſtracta: vel debebā pecuniā ſiſco:⁊ ꝓpter moꝛam tuam res mea ab eo viliſſimo pretio eſt diſtracta:certe rō intereſſe mei actoꝛis habebiť quāti mea interfuerit potꝰ loco cōuēto recipere.ſed ⁊ ratio mei habebiť quāti intereſt potius cōueniri loco cōuēto.nā ſʒ vini ⁊ olei ſm̄ varietatē locoꝝ alia ⁊ alia ſit eſtimatio in vno loco ꝙ in alio: ⁊ pecunie eſtimatio ſʒ vna ⁊ eadē ſit cū vno loco ſub leuioꝛibꝰ vſuris inueniť.alio loco ſub grauioꝛibꝰ inueniť. ¶ Sʒ qđ ſi debebať pecunia epheſi ⁊ ibi petiť nunqd in illo loco erit arbitraria hec actio:certe nō:niſi īntereſt ſtipl̃atoꝛis. qꝛ debitoꝛ fuiſſet in moꝛa vel niſi certū qđ ꝓmiſiſſet vltra ſoꝛtē ſoꝛte penā ſi loco cōuētō nō ſolueret: qꝛ tūc illud intereſſe venit.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.⁊ ꝑm.ſe.videatis expoſitionē litere.[nunc de officio iudicis huius actionis] ſ.que ꝓponiť de eo qđ certo loco dari opʒ que eſt arbitraria.[vtrū quantitati ꝯctus debeať ſeruire.] idest vtrū iudex debeat cōdemnare ſolum me in quantitate ꝓmiſſa.[an vellet cedere] ſ.cū intereſſe actoꝛis ꝯſiderať.[an minuere] ſ.cū īntereſſe rei ꝯſiderať.[ꝙtitatē] ſ.petitā. [recipere.] ſcʒ magis ꝙ in alio loco:⁊ ita colligiť hic expſſe.arg.ꝓ opi.noſtra ꝙ in arbitraria hac actiōe habetur ratio intereſſe vtriuſqʒ vno eodēqʒ caſu.ſʒ pr.⁊ pla.aliter dixerūt:vt.ſ.e.l.ij.nota. dixi. [in hanc arbitrariam] .i.in hanc certi condic.que dicitur arbitraria.[⁊ quidem vltra legitimum modum vſurarum] no.ꝙ ſi peto a te vſuram ꝙ non venit vltra legitimum modum vſurarum:vt.ſ.de act.emp.⁊ ven.l.iul.§.idemqʒ papinianus.ſecus ſi petā intereſſe cōe : qꝛ tunc peto a te vltra legitimū modum: vt ſ.de act.emp.⁊ ven.l.ratio.§.ſi per venditoꝛem.item ſecus eſt ſi petam a te intereſſe ſingulare: quia tunc venit intereſſe ad duplum cōis intereſſe:vt.C.de ſen.que ꝓ eo qđ intereſt ꝓfe.l.vnica.§.i.in.i.ver.[quid ſi merces ſolebat] .i.cōſueuerat[habendā rationem] .vnde not.ſʒ regulariter intereſſe veniat ex dāno nō ex lucro:vt.ſ.ad.l.rho.de iactu.l.ij.§.poꝛtio. fallit tñ in arbitrariis actionibus in quibus eſt ſpeciale vt hic.item fallit in actione tutele:vt.C.arbi.tute.l.quicquid.item fallit.ſ. rem ra. ha.l.ſi commiſſa.ſed ſm̄ hoc quomodo probabitur intereſſe ex lucro, reſpondeo de ipſo ꝓbabit ꝙ conſuetus eſt epheſi emere tales merces ⁊ ex centenario eſt lucratus.x.libras:vt arg.ſ. de vſur.l.qui ſemiſſes.⁊ hoc eſt verum quia conſuetus erat hoc facere. ſed vbi eſt paſſus damnū habebitur ratio intereſſe eius etiam ſi cōſuetus eſt hoc non facere:qꝛ in incertis nō certis locus eſt coniecture:vt.ſ.de ver.ob.l.continuus.§. cum ita.[frumenti.] vnde no.ſm̄ diuerſa loca diuerſa cōſtitui ꝑcia rerum : ⁊ ad iſtū accedit.ſ.de ali.⁊ cib.le.l.i.⁊.l.mela.⁊.ſ.ad.l.fal.l.ꝑcia rerū.[poteſtas] .i.effectus vel ſubſtātia vel vtilitas.[vſuris.] vnde ſi cōueniatur qs alio loco ꝙ conuento habeť ratio huius intereſſe: vt.ſ.eo.l.ij.§.ſi quis epheſi. Au diſtis quid iuris ſit ſi agatur ex cti.arbitrariam loco cōuento.[quod ſi epheſi.] ⁊c.[petiť] ſub. vbi promiſſum eſt.[ipſa ſola ſumma] ſcʒ que promiſſa eſt.[niſi quid] .i.intereſſe vel penam vel tempoꝛis ſcilicet ratione moꝛe. [vtilitas interuenit] ſcilicet quo caſu habebitur ratio damni.

1 ☞ Arbitrium iudicis ſicut verſatur in augenda vel minuenda condemnatione.ita etiam in totaliter abſoluendo equitate hoc dictante.

Quod ſi epheſi.

1 Interdum. †Uos habuiſtis ꝙ reus cōuētus arbitraria act.que ꝓponiť de eo qđ certo loco dari opoꝛtet interdū cōdēnať nūc dicit ꝙ interdū abſoluitur preſtita cautione : qđ enim ſi reus venit ad locū cōuentū ⁊ obtulit pecuniā creditoꝛi in loco cōuēto ⁊ actoꝛ recuſauit eam accipere vel depoſuit eaʒ reus : qꝛ noluit eam recipere:certe iudex abſoluet euʒ preſtita cautione de ſoluēda pecunia loco cōuēto:nā iudex qui cognoſcit de hac actione dʒ habere equitatē aū oculos : ⁊ iſtud eſt qđ eſt vt arbitrať de intereſſe rei.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[interduʒ iudex q ex hac actiōe cognoſcit.] ſub.que ꝓponiť de eo qđ certo loco dari opoꝛtet que cognominať arbitraria. [cū ſit arbitraria.] qꝛ pēdet ex arbitrio iudicis: vt.ſ.e.l.nō vtiqʒ.§. nūc de officio iudicis.[ibi] .i.illo loco ꝯuēto:⁊ hic ſtati dicit.[ſoluēda.] qꝛ venit reꝰ ad locū ⁊ dixit actoꝛi volo ſoluere:dixit actoꝛ ſta:qꝛ ſtati redeā.[huic actiōi addictꝰ ē.] vñ ſiue debitoꝛ obtulit ſi creditoꝛ nō venit ad locū deſtinatū oꝛdinatū vel in ꝓximo paratꝰ eſt ſoluere his caſibꝰ:ſi cōueniť alio loco ſi cauet de ſoluēdu ibi abſoluiť de eqtate.⁊ ita no.ꝙ eqtas ꝑualet rigoꝛi iuris: vt.C.de iu di.l.placuit.⁊.ſ.de reli.⁊ ſump.fune.l.at ſi qs.§.idē labeo ait.

1 ☞ Actio ex teſtamento ⁊ certi condictio ex mutuo ſunt arbitrarie propter locum.hoc dicit.cum.l.ſequen.

1 Si heres. †Signoꝛi in.l.iſta dicitur:nō ſolū certi cōdi.de eo qđ certo loco dari opoꝛtet poteſt eſſe arbitraria imo actio ex teſtamēto.vnde ſi teſtatoꝛ iuſſit heredem mihi dare.c.certo loco competit mihi actio ex teſtamento que eſt arbitraria : ſed ⁊ ſi mutuatur pecunia reddenda certo loco: certi condictio de mutuo cōpetit ⁊ erit arbitraria.h.d.iſta.l.cū.l.ſeq. videre expoſitionem litere. [ſi heres a teſtatoꝛe iuſſus ſit certo loco.] pone epheſi vel capue.[cōpetit] ſ.ex teſtamēto que cognominatur arbitraria.vnde licet in vſuris ⁊ fructibus actio ex teſtamento ſoꝛtiať naturam bonefidei.tamen in intereſſe actio ex teſtamēto eſt ſtricti iuris ⁊ arbitraria:vt.ſ.e.l.in bonefidei.[reddatur.] ⁊ ita not.ꝙ certi condic.de mutuo ſtricti iuris eſt:arbitrarie vero bonefidei:vt hic ⁊.ſ.e.l.pxi. ſicut ⁊ certi ꝯdictio ex ſtipulatu eſt arbitraria qñ ꝓmittiť certo loco dari:vt.ſ.e.l.ij.§.hec actio.

1 ☞ Actiones bonefidei non dicuntur arbitrarie propter locum ſed actiones ſtricti iuris ſic.

1 In bonefidei iudicijs. †In.l.iſta dicitur ſʒ actiones ſtricti iuris ſint arbitrarie tñ actiones bonefidei nō ſunt arbitrarie : ⁊ ideo ſi vendidiſti mihi rē certo loco tradendam:vel ꝓmiſiſti mihi ſoluere preciū certo loco vel rē depoſitā apud te ꝓmiſiſti mihi reddere certo loco actio ex empto vel depoſiti nō erit arbitraria:ſed ſi ꝓmiſiſti mihi tradere certo loco ꝑ ſtipulationē bñ erit hec actio arbitraria.h.d.iſta.l.videatꝫ expoſitionē litere.[i bonefidei iudicijs.] idest actionibus:

ideſt actionibus: ⁊ que ſunt actiones bonefidei: que enumerātur inſtitu. de acti. §. actionum. [ex empto] qñ vendidiſti rem certo loco preſtandam. [vel vendito.] qñ vēdidiſti rem vt certo loco ſolueres pretium. [cōducturū.] alias cōdicturū ⁊ alias tradicturū: ⁊ ſi habetis tradicturū expone ſic. [tradicturū] .ſ. rē vē ſi ſtipuloꝛ rē tradi certo loco actio ex ſtipulatu erit arbitraria: q: eſt ſtricti iuris. ſed ſi habetis. [cōdicturū] expoſitiones .i. perſonali acti. peticurū. nā condictiones ſunt perſonales. vt inſti. de acti. §. appellamus. vnde cōdictio eſt arbitraria q: ſtricti iuris: ſed ſi habetis cōducturū dicetis ſum ſtipulatus ꝙ tu locabis mihi certo loco: ⁊ ego cōducā hec erit arbitraria actio. [hac actio.] ideſt certi cōdi. arbitraria. [vtēdū erit.] vt. ꝟ. e. l. ij. ſed dic mihi que eſt rō quare actiones bonefidei que ꝓponunt de eo qđ certo loco dari opꝫ nō ſunt arbitrarie: ⁊ act. ſtricti iuris ſunt arbitrarie: rñ. ꝙ ratio eſt illa: q: in actionib' bonefidei intereſſe eſt in obligatione. ⁊ ideo ibi venit intereſſe iur. ⁊ act. petendus. vt. ꝟ. cō. l. ſi vt certo. in prin. ⁊. ꝟ. de act. emp. ⁊ ven. l. j. in prin ⁊. ꝟ. loc. ⁊ cōdu. l. ſi colonus. ⁊. l. ſi fundus. vnde nō eſt hic neceſſe ꝙ iudex arbitretur de intereſſe alicui'. ſed ſi ſunt ſtricti iuris acti. intereſſe nō eſt in obligatione. ⁊ ideo neceſſe eſt ꝙ iudex in eis arbitretur: vt. ꝟ. e. l. ij. ⁊ inſti. de act. §. pꝛeterea. ſi queras quare intereſſe eſt in obligatione in act. bonefidei: ſed in act. ſtricti iuris nō. rñ. rō eſt illa: q: multa veniūt in act. bonefidei de qb' nō eſt actū nec cogitatū: vt. ꝟ. de dolo. l. eleganter. §. non ſolū: q: magis ſunt priuilegiate actiones bonefidei ꝙ ſtricti iuris. ⁊ ideo in act. bonefidei veniūt vſure ſi non eſt actum ne veniant. ſed in act. ſtricti iuris non veniunt: vt. ꝟ. de nego. geſt. l. q: tāndem.

☞ Arbitraria actione fideiuſſoꝛ conuenitur vt reus nec ex mora rei eius obligatio augeť ſecus in vſuris per ſtipulationes debitis ⁊ hoc intereſſe cum officio iudicis mercenario exigať in tantū durat pro rata in quantū reſtat de ſorte ſoluendū h. d.

Centum capite. †L. iſta cōſueuit reputari valde difficilis: ſꝫ p do. Jo. ⁊ Azo. hic parū vel nihil ſcriptū ſit. ⁊ hec. l. hꝫ duplicē intellectū: vno modo intelligiť ſm Jo. alio modo ſm Azo. ego tñ ꝓmittā vobis lecturā. d. Jo. ⁊ iſta. l. ꝓ sic dicit mutuaui tibi bo. c. vt redderes mihi capue: accepi a te fideiuſſoꝛē nō ſoluiſti capue: ꝯuenio te in alio loco idoneo. ſ. boñ. vbi habes domiciliū. vel cōuenio fideiuſ. tuū bo. vbi hꝫ domiciliū: nūqd iudex arbitrabiť de intereſſe meo vel tuo: vľ vtriuſqꝫ: rñ. aff'ica. ⁊ dicit: ſi mutuaui tibi. c. bo. reddēda capue ⁊ accepi fideiuſſoꝛē ſimplicē ſi. c. capue nō ſunt ſoluta: ⁊ ago tecū vľ cū fideiuſſoꝛe tuo. alio loco idoneo iudex arbitrabiť de intereſſe vtriuſqꝫ vel alteri' vel actoꝛis vel rei. Scđo dicit ⁊ querit nūqd ꝓpter morā debitoꝛis augeť obligatio fideiuſſoꝛis cū intereſſe. ⁊ rñdeť ꝙ nō. ſec' eſt in vſuris ſtipulatiōe debitis: nā ſi ſtipuloꝛ a te ſortē ⁊ ſi fueris in mora ſtipuloꝛ vſuras ꝓpter morā tuā augeť in vſuris obligatio fideiuſſoꝛis: ⁊ eſt rō quare non augeť ꝓpter morā rei obligatio fideiuſſoꝛis i intereſſe: q: nō eſt in obligatiōe: ſꝫ venit iudicis officio ꝓſtādū: ſꝫ vſure ſunt in obligatione. ⁊ ideo ꝓpter morā rei augeť obligatio fideiuſſoꝛis in vſuris: cum vna ſit ſtipulatio ſortis ⁊ alia vſurarū. Tertio diciť ſi debes mihi. c. capue: ſicut ſi nihil ſoluis ibi iudex arbitrabiť de intereſſe vtriuſqꝫ: ſi alio loco cōuenīaris. ita ſi de. c. ſoluiſti quinquaginta iudex ꝓ q̄nate non ſoluta arbitrabitur de intereſſe vtriuſqꝫ. ex quo appet ꝙ itereſſe nō eſt in obligatiōe: q: ꝓ qua parte eſt ſoꝛs ſoluta nō venit intereſſe. ſꝫ ꝓ ea pte ꝓ qua nō eſt ſoluta ſoꝛs venit intereſſe iudicis officio. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [cētū capue dari ſtipulatus] .ſ. tu creditoꝛ fideiuſſorem accepiſti ꝓ certa q̄titate. ſ. ꝓ. c. [q̄ti eius] .ſ. fideiuſſoꝛis vel debitoꝛis. [ſoluis] .i. cū alterutrius intereſt. vt. ꝟ. eo. l. ij. ſꝫ ſi vtriuſqꝫ intereſt eodē caſu habebiť rō vtriuſqꝫ: vt plene dixi. ꝟ. eo. l. ij. nec opoꝛtebit. incipit ſcđm dictū. [augeri] ꝯ intereſſe videť ꝯ ꝙ augeť obligatio vſurarū. ſ. rñ. neqꝫ enī. [hec cā] .i. cū tractať de intereſſe. [recte cōparabiť obligatiōi vſurarꝫ] .ſ. in ſtipulatione deductarꝫ: puta cū ſtipuloꝛ. x. ⁊ vſuras. [ibi enī due ſtipulationes ſunt] .ſ. vna ſortis ⁊ alia vſurarum. [hic] .i. in arbitraria act. [vna] .ſ. ſtipulatio vel obligatio cōmittiť q: non eſt in obligatiōe: ſꝫ venit iudicis officio: vt. ꝟ. e. l. nō vtiqꝫ. §. nūc de officio iudicis. [eiuſqꝫ.] incipit tertiū dictū. [argumentum] ſcꝫ id qđ ſeqť. [qđ] ecce argumētū manifeſtū. [pars pecunie.] ponamus quinquaginta eſſe.] ſꝫ ſecus eſt in obligatiōe vſurarꝫ.

❡ Oꝛ ſignoꝛi not. hic differentiā inter intereſſe qđ venit in arbitrarijs act. iudicis offō ⁊ vſurarꝫ q̄ veniūt i bonefidei iudicijs ex tpe moꝛe ex vna parte ⁊ vſurarꝫ deductarū in ſtipulatiōe ex alia parte. ⁊ eſt hoc in ſtipulationib' arbitrarijs ſtricti iuris intereſſe nō eſt in obligatione. ſiľ ⁊ vſure in bonefidei iudicijs de equitate ex tpe moꝛe veniūt: vt. ꝟ. de vſu. l. mela. §. in bonefidei: ſi eſt ſoluta tota ſoꝛs in arbitrarijs actionibus non remanet petitio in intereſſe. ſimiliter ⁊ ſoluta tota ſoꝛte nō veniunt vſure iudicis officio. vt. C. depoſi. l. iiij. ⁊. C. de vſur. l. in bonefidei. ſed ſi ſtipuloꝛ ſoꝛtem mihi dari: ⁊ ſi non ſolueris ad diem ſtipuloꝛ penam: hic due ſunt ſtipulationes. ⁊ ideo vna perempta nō tolliť petitio alterius. vt. C. de iudi. l. i. ⁊. ꝟ. de ꝟ. ob. l. cum ſtipulati ſumus. ⁊ q: in arbitrarijs acti. intereſſe non eſt in obligatione: hinc fideiuſſoꝛ acceptus ſimpliciter ꝓpter moram rei ad intereſſe nō tenetur: ſed in vſuris debitis ex ſtipulatione ꝓpter moram rei tenetur. q: erāt in obligatione. ❡ Oꝛ ſignoꝛi ad. l. iſtam opponitur ⁊ conuincitur eam ſtare non poſſe quatuoꝛ rationibus. ⁊ ſtatim explicemus leuioꝛa. pꝛīo ſi debes. c. capue potuiſti mihi ſoluere quinquaginta cū particularis ſolutio ⁊c. vt. ꝟ. de vſu. l. tutoꝛ. §. lucius. rñ. mihi volenti potuiſti ſoluere partē. vt hic nō mihi inuito vt ibi. vel pōt dici vbi debitum eſt liquidū nō licet tibi ſoluere partem. vt ibi. al's ſecus vt hic. ⁊. ꝟ. ſi cer. pe. l. quidā. ❡ Secundo opponitur ad. l. iſtā hec. l. in fi. ⁊. ꝟ. e. l. vlti. que videtur idē dicere. dicit ꝙ in arbitraria act. ſi ſoluiť ſoluta re tollitur petitio in intereſſe in totū. ſꝫ videť ꝯ. ꝟ. e. l. nō vtiqꝫ. §. itē mi' tractat ad qđ qdā dixerūt ⁊c. dic vt ibi plene dixi. ❡ Sꝫ tertio opponiť ad. l. iſtā ⁊ videť ꝙ ꝓpter morā rei fideiuſſoꝛ teneať: quia moꝛa rei nocet fideiuſſoꝛi vt. ꝟ. de verbo. ob. l. moꝛa. rñdeo moꝛa rei nocet fideiuſſoꝛi quantum ad rei interitum: ſed moꝛa rei nō nocet fideiuſſoꝛi q̄tum ad augendā obligationē. Si debes. c. capue ⁊ dediſti fideiuſſoꝛem: ſi es in moꝛa ꝯ te augeť obligatio non ꝯ fideiuſſoꝛē: ſed ꝓpter morā fideiuſſoꝛis bene augeť ꝯ eū obligatio: ⁊ ſic itelligiť hec. l. ❡ Sed quarto ⁊ vltimo opponitur ad iſtā ⁊ ſignať ꝯ. l. dicit: ſi debes mihi. x. noīe penſionis ex locatoꝛe ſi fuiſti in moꝛa ſicut ꝓpter moram tuam augeť obligatio tua vt tenearis ad vſuras penſionū nō ſolutarū: itaqꝫ fideiuſſoꝛ tu': vt. ꝟ. loc. ⁊ cōdu. l. quero. in prin. ad qđ poteſt dici hic fideiuſſoꝛ nō obligauit ſe in oēm cauſam: ibi aūt obligauit ſe in oēm cauſam: ⁊ ideo ibi augetur obligatio ꝯ fideiuſſoꝛem: ſꝫ certe iſta ſolutio q̄tum ad. l. iſtam nō eſt bona: q: ſm hoc nō eſſet differentia inter vſurā debitā ex ſtipulatione ⁊ intereſſe qđ venit iudicis officio: ⁊ tñ hec. l. videtur notare differētiā inter iſta. Quare vos dicetis ſm Jo. ꝙ hec. l. debet intelligi qñ fideiuſſoꝛ obligauit ſe ꝓ certa quātitate: q: dixit fideiubeo ꝓ eo ſi ipſe nō dabit tibi capue. c. libras ego ꝓ eo tibi ſoluā. vnde ꝓpter morā rei non augeť eius obligatio: vt hic ⁊. ꝟ. e. l. vlti. ſed in. l. ꝯna fideiuſſoꝛ fideiuſſit in omnē cauſam vt faciunt ſātū fideiuſſoꝛes: quia dixit fideiubeo pro eo ⁊ ſi ipſe non ſoluet tibi penſionem quolibet anno. ego pro eo ſoluam iſte fideiuſſoꝛ tenetur ad penſionem ⁊ ad vſuras vel ad intereſſe: ⁊ ſic loquitur. l. cōtraria. vel dicatis ſm Azo. hic fideiuſſoꝛ non interceſſit ꝓ certa quātitate tñ ſed interceſſit ſimpľr: q: dixit fide mea eſſe iubeo: non dixit ꝓ. c. tñ: hic fideiuſſoꝛ videť ſe obligare ꝓ eo qđ debeť titio ſiue eſt vſura ſiue ſoꝛs ſiue intereſſe: vnde ſi tpe accepti fideiuſſoꝛis debitoꝛ iā fuit in moꝛa fideiuſſoꝛ bene tenetur: q: qui fideiubet ſimpľr videť fideiubere ad omne id qđ tūc poſſet peti a reo cū oīa pꝛeſumanť ſolenniter acta: vt inſti. de fideiuſ. in fi. ❡ Sed ſignoꝛi vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguetis vt cōſueui diſtinguere. Cū fideiuſſoꝛ fideiubet: aut obligat ſe ꝓ certa q̄titate: aut in oēm cauſam: aut ſimpliciter. pꝛimo caſu cū fideiuſſoꝛ obligat ſe ꝓ certa quātitate. iſte fideiuſſoꝛ non teneť vltra illam quātitatem: ⁊ ſic non teneť in vſuris nec intereſſe: ⁊ ſic intelligitur iſta. l. ſm Jo. ⁊. ꝟ. e. l. vl. ⁊. ꝟ. qui ſatiſ. cog. l. ij. in fi. ⁊. ꝟ. de fideiuſ. l. fideiuſſoꝛes. §. vlti. Scđo caſu cū fideiuſſoꝛ obligat ſe in oēm cām tūc tenetur etiā vltra quātitatē ꝓmiſſam: ⁊ eius obligatio augetur propter moram rei ita ꝙ tenetur in vſuris ⁊ in intereſſe: ⁊ ſic loquiť. l. contra. quero in pꝛinci. ꝟ. loca. ⁊ condu. ⁊ dicitur fideiuſſoꝛ obligare ſe in oēm cauſam per iſta ꝟba: q: dicit ſtipulatoꝛ ꝓmittis mihi dare. c. nomine locationis talis fundi: q: tibi loco ⁊ quicquid veniet in petitione nomine boꝛū ⁊ ceterum: ⁊ ipſe conductoꝛ dicit: ꝓmitto ⁊ poſtea dicit ſtipulatoꝛ ⁊ tu fideiubes pro eo quod ipſe debet ⁊ fideiuſſoꝛ reſpondet fideiubeo: vt. ꝟ de ver. ob. l. ſi a colono. Itē obligatio ſequiť in oēm cauſam: ſi dicit in oēm cauſam fideiubeo: vt in. l. quero. in prin. Tertio caſu cum fideiuſſoꝛ obligat ſe ſimpliciter: q: dicit fideiubeo ꝓ iſto: aut debeť ſoꝛs tm̄: ⁊ tūc fideiuſſoꝛ teneť ad vſuras ex ſua moꝛa non autem ex moꝛa rei augetur obligatio fideiuſſoꝛis: ⁊ ſic intelligitur iſta lex. ⁊. ꝟ. e. l. vlti. aut debetur ſoꝛs ⁊ vſura: quia iam fuerat debitoꝛ in moꝛa: ⁊ tūc fideiuſſoꝛ tenetur ad vſuras ex ſua moꝛa non autem ex moꝛa rei: quia fideiuſſoꝛ videtur ſe obligaſſe ad omne id ad quod tunc debitoꝛ tenebatur: vt. ꝟ. de le. no. ca. l. j. §. ſi quid. ⁊. §. belliſſime.

☞ Creditoꝛi inuito non pōt alibi ſolui q̄ in loco deſtinato.

Is qui certo loco. †In. l. iſta dr̄ ſi tu ꝓmittis mihi dare. x. rome nullo alio loco me inuito poteris mihi ſoluere. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [is qui certo loco] pone rome. [inuito ſtipulatoꝛe pōt.] ⁊ hoc eſt verum

poſtꝙ debitoꝛ eſt in moꝛa:ſed anteꝙ ſit moꝛa pôt ſoluere alio
loco:ꝛ ſic ſoluitur vno modo côtra.ſ.e.l.nô vtiqꝫ.§.qui ſtichû.
in ver.generaliter:vel dicatis ꝙ ibi loquitꝰ cû quis debet.ꝛ.ſub
alternatione locoꝛum.hec autem.l.debet intelligi cuꝫ debitoꝛ
dꝫ vno loco tm̄:ꝛ hoc inuito debitoꝛe ſtipulatoꝛ alio loco age/
re poterit:vt.ſ.e.l.j.hinc eſt ꝙ nô habetur ratio intereſſe acto/
ris ſi fuit in culpa:vt.ſ.e.l.qð ſi ephesi.§.inter dû.ſed bene ha/
betur rô rei ſi fuit in culpa:vt.ſ.e.l.ij.dixi.¶ Sed denuo oppo
nitur ad.l.iſtam.ꝛ videtur ꝙ debitoꝛ quocunqꝫ loco poſſit ſol/
uere inuito ſtipulatoꝛe:vt.j.de ver.ob.l.côtinuus.§.cû ita.Ad
qð poteſt dici qð ibi dicit litera quocunqꝫ loco intelligitur vo/
lente ſtipulatoꝛe.vel dic ꝙ ibi fuit appoſitus locus gratia pro/
miſſoꝛis:ꝛ ad hoc facit.j.de verbo.obliga.l.qui rome. in princ.

1 ☞ Fideiuſſoꝛ ſimpliciter acceptus non tenetur ad intereſſe
propter locum ex moꝛa rei etiam precedente nec admittitur ꝙ
ſimplex ſolutio pro rata ſoꝛtis ꝛ intereſſe facta eſſe videatꝰ.h.d.

2 Pena quotuplex ſit.

1 **SI poſt moꝛam factam.** †Si gno
ri hec.l.hꝫ duplicê intellectum ꝛ côſueuit valde diffi
cilis reputari:ꝛ côiter intelligitꝰ vt ꝓponat duas q̄
ſtiones.pꝛima determinatꝰ in litera:ſed determinâda eſt vt ſi fi
deiuſſoꝛ fideiuſſit ꝓ certa q̄titate ꝙ vltra nô teneatꝰ:vt.ſ.q ſa/
tiſda.cog.l.ij.in fi.vel ſimplr̄ fideiuſſit vt teneatꝰ in totû p.l.j.lo.
ꝛ côdu.l.quero.in pꝛin.Scða queſtio bñ determinatꝰ in litera.
legitꝰ ꝛ ſcðo modo ꝙ vtraqꝫ queſtio in litera determinetꝰ: ego
tñ côem lecturâ ꝑmittâ:ꝛ pꝛima queſtio eſt talis. Mutuaui ti/
ti.c.reddêda mihi capue certa die:ini capuâ vel miſi ꝓcuratoꝛê
meû:tu fuiſti in moꝛa:qꝛ nô iuiſti capuâ nec miſiſti aliquê q mi/
hi vel pꝛocuratoꝛi meo ſolueret illa.c.ꝛ ita cepit mea intereſſe i
xx.Reuerſus fui boñ.cepiſti blandiri mihi:dixi ego non credâ
tibi aliqd:dixiſti tu:volo tibi dare fideiuſſoꝛê:dixi ego:bene plꝫ
mihi:dediſti:nunqd fideiuſſoꝛ tenebitꝰ ad intereſſe meû.i.ad id
qð cepit intereſſe mea in xx.ex eo ꝙ nô iuiſti capuâ nec miſiſti:
dicunt quidâ ꝙ hec q̄ſtio nô determinatꝰ in litera:ſꝫ certe ego
dico ꝙ determinatꝰ:vt ſi fideiuſſit ꝓ certa q̄titate ꝙ vltra nô te
neatꝰ:vel ſi ſimplr̄ vel in oêm cauſam tunc in totû tenebitꝰ.ſcða
queſtio eſt talis mutuaui tibi.c.reddenda capue:ini vel miſi ca
puam:tu nô iuiſti vel miſiſti:ꝛ ita cepit mea intereſſe in.xx.ve/
ni bo.ꝛ petij a te.c.ꝛ ſoluiſti.c.ꝛ ego recepi:nunqd remanet pe/
titio in intereſſe:dixerût qd ꝙ ſic quaſi ſoluta ſint.c.ꝓ rata ſoꝛ/
tis ꝛ vſuraꝝ ꝛ intereſſe:ꝛ ita ſolûmodo petatꝰ qð excedat ſoꝛtê:
ſed paulus iuriſcô.dicit ꝛ bñ:nô puto admittendû hoc ex quo
recepi.c.ſublatû eſt eñi iudicis officiû ſuꝑ acceſſoꝛio.i. ſuper in/
tereſſe.h.d.iſta.l.videatis expoſitionê litere.[ſi poſt moꝛam fa/
ctam].ſ.a debitoꝛe.[ſolueretꝰ].ſ.pecunia capue ꝓmiſſa.[cû ar/
bitraria vellet agere].ſ.ſtipulatoꝛ.[ne].i.an [ea pecunia].i.in/
tereſſe.[ponamus].xx.[accedere pôt].ſ.ꝓpter moꝛâ rei q non
ſoluit pecuniâ debitâ capue vt ꝓmiſit.[nô debeatꝰ].ſ.a fideiuſ/
ſoꝛe.[nec ſit in obligatione].ſ.fideiuſſoꝛia. nam in obligatione
pꝛincipali bene erat q̄tum in exequutiôe: ꝛ hec eſt pꝛima que/
ſtio:qꝛ dicunt quidâ ꝙ nô determinatꝰ in litera:ſed determinâ
da eſt vt dixi in caſu.[adeo].ſ.dicêdum eſt intereſſe nô eſſe in
obligatiôe:ꝛ incipit ſcða queſtio.[ꝓ ea q̄titate].ſ.que remâſit
ad ſoluendû.[qð nô puto.]dicit iuriſcô.paulus qui fecit hanc
l.ꝛ modo determinat ſolûmodo pꝛimâ queſtionê ſm côeꝫ lectu
ram [pecuniâ].i.ſoꝛtê.[penâ videatꝰ].ſ.in totâ ſi in totum acce
pit ſoꝛtê:vt.ſ.eo.l.centû.in fi.ſed ſecus eſſet ſi deberetꝰ mihi aut
titio:vt.ſ.e.l.nô vtiqꝫ.§.idê iul.tractat. ¶ Oꝛ ſignoꝛi ſicut ego
ꝑmiſi vobis hec.l. hꝫ duplicê intellectû ꝛ c.dic vt dixi in pꝛimo
caſu:ſꝫ ego dico ꝙ nô puto ꝙ iuriſcon.paulus fuit ita inſipiês
ꝙ vnâ queſtionem determinaret:ꝛ alterâ nô.vnde dico ꝙ de/
terminat vtranqꝫ queſtionê ꝛ dicâ ſic:ſi debes mihi.c.capue:ꝛ
qꝛ nô ſoluiſti capue cepit mea intereſſe in .xx. ꝛ poſtea inuenio
te bo.ꝛ ſoluiſti mihi.c.boñ.ꝛ ego recepi ſicut videoꝛ intereſſe re
miſiſſe:ita ſi debes mihi centum capue:ꝛ qꝛ illa centum nô ſol/
uiſti ibi cepit mea intereſſe in.xx.ſi poſtea te inuenio bo. ꝛ das
mihi fideiuſſoꝛem de.c.ſoluendis videoꝛ tibi remiſiſſe intereſſe
meum:qꝛ ſolutio ꝛ ꝓmiſſio parificantur:vt.C.ad.l.falcid.l.vlti.
Iteꝫ ſi debes mihi ſtichû aut pamphilû ꝛ es in moꝛa:ſi poſtea
ſtipuloꝛ a te ſtichuꝫ animo nouandi videoꝛ tibi moꝛâ remiſiſſe:
vt.j.de noua.l.ſtichum aut pamphilû.niſi fideiuſſoꝛem recepiſ/
ſem ſaluo iure meo ꝛ intereſſe:vt.ſ.qui.mo.pig.vel hypo.ſol.l.ſi
debitoꝛ.vel niſi fideiuſſoꝛ fideiuſſiſſet ꝓ certa quantitate: vt.ſ.
e.l.centum capue:ſm intellectum Io.¶ Oꝛ ſignoꝛi vltra ꝓce
dit do.Azo ꝛ dicit:ſi debes mihi.c.nomine ſoꝛtis.ꝛ.xx.nomine
intereſſe: ſi ſoluiſti.c. reliqua.xx. poſſunt repeti pro rata ſoꝛtis ꝛ
intereſſe.ſꝫ quomodo pꝛoticiemus iſtam rationem:certe ſic po/
namus ſoꝛs erat.lx.ꝛ intereſſe.lx. ſoluiſti mihi.c. dicendo ſoluo
ſam pro ſoꝛte ꝙ pro intereſſe quinquaginta videꝛis ſoluiſſe ꝓ
ſoꝛte alia quinquaginta pro intereſſe:reliqua.xx.remanent ſoꝛ
tis ꝛ intereſſe: iſtam côputationeꝫ aſini ꝛ ceci videntꝰ ſi do. Io.
ꝛ Azo dicunt:pone ꝙ centum debentur pro ſoꝛte.ꝛ.xx.pro in/
tereſſe ſm iſtâ rationê quilibet.v. ſolidi debent intereſſe vnius
ſolidi: ꝛ faciemus ita ꝙ ex.c. ſolidis octuaginta ꝛ tres ſolidi ꝛ
quatuoꝛ denarij intelligentꝰ eſſe ſoluti ꝓ ſoꝛte ꝛ pro pena ſiui in/
tereſſe.xvij.ꝛ.viij.deñ. videntꝰ ſoluti:ergo.xvj.ſolidi ꝛ. viij.de/
narij remanent ꝓ ſoꝛte ſoluêda ex quibus pro rata cedût tres
ſolidi ꝛ.iiij.deñ.pro intereſſe:bene ſit alia computatio in gloſſ.
de qua ad pꝛeſens nô curo. ¶ Oꝛ ſignoꝛi habetis hic ſi debes
ſoꝛtem ꝛ penâ ſoluta pro ſoꝛte non remanet petitio pene:imo
2 remiſſa videtꝰ. †Sed vt ſoluatis iſta contraria diſtinguatis ita.
Pena alia iudicialis: alia arbitralis: alia conuentionalis: alia
legalis.Pena iudicialis ſi debes mihi.c.capue:ꝛ qꝛ ibi non ſol
uiſti intereſſe cepit mea in.xx.adeo voco eam iudicialem: qꝛ iu/
dex in ea habet intereſſe arbitrari:ꝛ officio iudicis cômittitur
ꝛ iſta ſoluta non remanet petitio in intereſſe: vt hic.ꝛ.ſ.l. cētû
capue.in fi.ꝛ.C.depoſi.l.iiij.ꝛ.C.de vſur.l.i bonefidei. Fallit in
caſu.ſ.e.l.non vtiqꝫ.§.item iul. Pena arbitralis eſt ſi compꝛo/
mittimus in arbitrum ꝛ ſub pena ꝓmittimus ſtare eius arbi/
trio. ꝛ in iſta pena dico ſi ſoluiſti laudatum ab arbitro die nô
adiecta in laudo quod non poſſum poſtea petere:vt.ſ.de ar.l.
cum dies in fi.ꝛ.l.ſi licet. Sed ſi dies eſt adiecta in laudo ꝙ ar
biter iuſſit dare inter calendas ſeptêbꝛis nec datû eſt: ſi poſtea
offeratur poſtea ſemel cômiſſa pena non euaneſcit:vt.ſ. de ar
bi.l.celſus.in pꝛin. Si aût eſt pena côuentionalis ꝛ in iſta dico
ſi recipio ſoꝛtem penam videoꝛ remittere:vt.ſ. ſi quis caut.l.ij.
in pꝛincip. niſi tamen eſſet ſoꝛte ſoluta rato manente pacto vt
ſ.de tranſac.l.qui fidê ꝛ.j.de do ex.l.apud celſum.§.labeo. ſe/
cus eſt ſi ſtipuloꝛ ſoꝛtem ꝛ vſuras: qꝛ ſoꝛte ſoluta non videoꝛ
remittere vſuras:qꝛ alia eſt ſtipulatio ſoꝛtis alia vſurarû: vt.ſ.
eo.l.centum capue.in fi.ꝛ.j.de ver.obli.l. ſtipulati ſumus.ꝛ. C.
de iudi.l.j. ſi aût eſt pena legalis iſta ſoluta remanet petitio pe
ne:ꝛ idem eſt in fure niſi aliud ageretꝰ. vt.j.de fur.l.qui ea men
te.ꝛ.C.de fur.ꝛ ſeruo coꝛ.l.ancille.ꝛ.ſ.de côdi.fur.l.ſi pꝛo fure.
§.cum furti.ꝛ.j.vi bon. rapt.

¶ **De conſtituta pecunia** Rubꝛica.

¶ Rubꝛica iſta côtinuatur pluribus modis: ꝛ vno modo ſic
de pꝛincipalibus obligationibus ideſt cum quis pꝛincipali
ter obligatur ſuo nomine,in ſuperioꝛi titulo dictum eſt: veruꝫ
quia qui conſtituit ſe obligatur alieno nomine : vt.j.eo.l.eum
qui.§.exigimus:ideo de acceſſoꝛijs obligationibus videndum
eſt ſcꝫ de conſti. pecu. Vel poteſt continuari ſecûdo modo ſic.
Sicut condictiones ꝛ actiones que pꝛoponuntur de eo quod
certo loco dari opꝫ ſunt perſonales actiones : ſimiliter ꝛ actio
de conſtituta.ꝛ ita de côſtituta pecunia ſubijcitur. Vel poteſt
continuari tertio modo ſic.Si aliquis conſtituit ſe ſoluturû cer
to loco tenetur de conſtituta:vt.j.e.l.ſi duo.Unde poſt tracta
tum de eo quod certo loco dari opꝫ:ponitur de conſtituta pe/
cunia.i.de act.conſtituta cui detur:ꝛ contra quem detur :ꝛ ad
quid ꝛ qualis ipſa ſit videamus ꝛ ſubijciamus.Ut vnum ſcia/
tis ꝙ hic nomine pecunie continêtur omnes res:vt.C.e.l.û.l fi.

HOc edicto pꝛetoꝛ fa/
uet Pa.iuriſcôſul.tractaturus de côſtituta pe
cunia. Pꝛimo cômêdat edictû de ſumma eq/
tate. Secûdo inſeruntur verba edicti pꝛetoꝛis
que ſunt talia. Ait pꝛetoꝛ qui debitâ pecuniâ
conſtituit ꝛc.ꝛ exponit ſtatim qui ideſt qui ꝛ que.nam de côſti
tuta tenentur maſculi ꝛ femine ſi non interceſſerint.ſed quid ſi
pupillus conſtituit:certe ſi ꝯſtituit ſine tutoꝛis auctoꝛitate nô
obligatur cum effectu.ſed ſi filiuſfami.côſtituit ipſe bene tene/
bitur inſolidum:pater de peculio.h.d.pꝛincip.huius.l.vſqꝫ ad
§.enim qui.videatis expoſitionem litere.[hoc edicto]ſcꝫ quod
eſt.j.pꝛoxi.§.[pꝛetoꝛ fauet naturali equitati] ideſt introducte
naturali ratione.[fidem fallere.]quia nihil eſt quod magis ho
minibus ꝛc.vt.ſ.de pactis.l.j.in pꝛincip.ꝛ.j. de actio. empti. ꝛ
vendi.l.ex empto.in pꝛinci. [ait pꝛetoꝛ.] modo ponuntur ver/
ba edicti pꝛetoꝛis.[qui debitam pecuniam conſtituit.]hec ver
ba ſunt poſita detruncate:vnde debes ſub.[conſtituit] ſub. ſe
ſoluturum:eum ſoluere cogam: ꝛ ſic iungitur hoc quod eſt.j.e.
l. ſi duo. §.ait pꝛetoꝛ.vel ſub.ita conſtituit ſe ſoluturum in eum
iudicium dabo.Item ſub.conſtituit nudo pacto citra vinculû
ſtipulationis.nam ſi conſtituit per ſtipulationem teneretur iu/
re ciuili.ſed vbi conſtituit nudo pacto tenetur de conſtituta:vt
inſti.de act.§.de pecunia conſtituta. ¶ Et no.ꝙ iſte titu.eſt le/
uis ſed bonus eſt ꝛ vtilis ſcholaribus ſi ſciunt reducere ad pꝛa
cticam.Scholares ſunt boñ.mercatoꝛes:ꝛ recipiunt pecuniâ in
nundinis

nundinis veniunt mercatores ⁊ mittunt ſcholaribus literas: ſciatis ꝙ recepimus.c.libras turoñ.quas ſoluã vobis boñ. tali die.ex iſta litera obligant̃ vobis de cõſtituta pecunia. ⁊ idẽ eſt ſi ſocius meus dixit mihi ꝙ recepit tantã pecuniã a me quantam mihi dabit tali die nõ tenet̃ mihi actiõe de cõſti.q꜄ conſtituit̃ nudo pacto ex cã precedenti:⁊ cõſtituitur debitũ naturaliter:vt.ĩ.e.l.§.debitum.ſecus ſi cõſtitueret̃ debitũ ciuiliter tm̃: vt.ĩ.e.l.iij.§.j.[quiqꝫ ve.]incipit expoſitio v̾boꝝ edicti pretoris. [tenentur.]ꝑ ſe ⁊ nõ ꝑ alios:vt.ĩ.ſubdicit.[ſi nõ interceſſerint] vt.ĩ.ad velle.l.j.⁊.l.vlti.⁊ ita no.†ꝙ maſculinũ cõplectitur femininum:vt.ş.de nego.geſt.l.iij.plene dixi.[de pupillo]ſ.conſtituẽte.[nõ obligatur]nec ciuiliter nec naturaliter:ſi eſt infans: vt.ş.de cõdi.inde.l.qđ pupillus:vel ciuiliter ſed naturaliter tm̃ ſi eſt ꝓximus pubertati:vt.ĩ.de dona.l.j.[teneri]ſ.inſolidũ.q꜄ filiusfa.ex oibus cauſis ⁊c.vt.ş.de iudi.l.tam ex contractibus. [de peculio]ſ.quatenus eſt in pecu. vt.ĩ. de pecu.l. queſitum.

☞ Si non valet quod ago vt ago non valet vt valere poteſt cum tractamus de obligatione inducenda.

Eum qui inutiliter. †In.§. iſto dicitur.ſi x. que debebas mihi ex cã precedenti volebã ſtipulari:nõ aũt volebã te obligare mihi de cõſtituta inutiliter fui ſtipulatus: q꜄ ita dixi.x.que debebas ex tali cã ꝓmittis mihi reddere dũ velles rñdere.dixiſti ita volo ire mutuam:non teneris mihi de cõſtituta.[q꜄ inutiliter ſtipulatus eſt.]q꜄ nõ incõtinenti ſꝫ ex interuallo rñdit. vt.ĩ.de verbo.ob.l.cõtinuus.[factũ ſit]⁊ ſic ex ſtipulatione non poteſt agere ꝙ fuit inutilis ex cõſtituta non:q꜄ nõ animo conſtituentis ſed ꝓmittentis volui ſtipulari.Et ita nota aliud ar.ſi nõ valet vt ago:nec valet vt valere põt:vt.ĩ.de iur.do.l.j.ſed nonne ⁊c.vt.ş.de pac.l.ſi vnus.§.pe.rñ.illud fiebat animo ꝓmittendi: vel illud fiebat ad deliberandum vnde ſi non valet vt ago valeat vt valere poſſit:quia ꝓriores ⁊c.vt.ĩ.de act.⁊ ob.l.arrian⁹.

☞ Sicut aliud pro alio põt ſolui ita aliud ꝓ alio põe cõſtitui.

An poteſt aliud cõſtitui. †In.§. iſto dicitur:ſi tu debes mihi.x.corbes frumenti nunquid poteris te conſtituere mihi ſoluturum.v.libras bono.certe ſic:q꜄ ſicut volente creditore poteſt ſolui alia res pro alia:ita conſtitui ſi ſit eiuſdem p̃cij. [ſolui poſſe]ſcilicet creditore volente:vt.ş.ſi certum pet.l.ij.§.j.

☞ Debitum intelligitur ex quacũqꝫ cã que parit obligationẽ ciuilẽ ⁊ naturalẽ vel naturalẽ tantũ vel de iure p̃torio ſine exceptionis obſtaculo.Item ſiue ſit debitum pure ſiue in diem.

Debitum autem. †In.§.iſto dicitur q̃ cõſtituit̃ debitũ ex cã p̃cedẽti ex quacunqꝫ cã debeat̃:ſiue ex ꝯctu certo ſiue incerto. vnde ſi debes p̃tiũ ex cã emptionis vel ex cã tutele:vel ex alio ꝯctu poteſt cõſtitui[ſiue certi.]q꜄ ꝯctus nõiatus.[ſiue incerti.]q꜄ contractus innominatus:vel põt exponi [ſiue certi]cum apparet qđ quale q̃tũve ſit:vt.ş.eo.l.certum eſt.[ſiue incerti]cum non apparet qđ quale q̃tũ ſit vt.ĩ.de v̾.ob.l.vbi aũt apparet.in p̃n.

Debitum autem vel ſufficit. In §. iſto dr̃ ꝙ debet conſtitui debitum ex cauſa precedenti:ſiue ſit debitũ naturaliter ⁊ ciuiliter ſiue naturaliter tantum.ſed ſi debes naturaliter tm̃ act.honoraria teneris de cõſtituta: inde eſt ꝙ ſi teneris act.de pecu.⁊ cõſtituis ꝙ teneris act.de cõſti.quatenus tũc fuit in peculio.ſed ſi vltra cõſtituit pater vel dñs ſuo noie nõ tenetur:ſed ſi cõſtituit filij noie vltra tenet̃:ſed qđ erit. Maritus qui tenetur actione de dote conſtituit ſe ſoluturũ vltra q̃ facere poſſit nunquid valeat cõſtitutum:certe ſic:ſed nõ condemnabit̃ inſolidum.ſed in q̃tum facere poterit.h.d.iſte.§. cum.l.ſeq.⁊ prin.ſeq.[debitũ aũt vel ſufficit natura] vel pro ſaltem.q.d.põt conſtitui debitum naturaliter ⁊ ciuiliter ⁊ naturaliter tm̃:nõ debitũ ciuiliter tm̃:vt.ĩ.e.l.iij.§.j.[de peculio obſtricti.]nã ſi contraho cum filio vel ſeruo pater vel dñs tenetur de peculio:vt.ĩ.de pecu.l.j.ſed ſi pater conſtituit ſe ſoluturũ ſi quidem ſuo nomine conſtituit non tenetur niſi quatenus fuit tũc in peculio.Sed ſi noie filij conſtituit tunc inſolidum tenebatur vt hic dicitur.[non tenebitur.]vt.ĩ.de pecu.l.queſitum.[eodẽ natur.]quia actio de conſtituta que ſurrogatur loco act.de dote debet eſſe eius nature cuius eſt actio de dote in cuius locum ſurrogatur vt argu.ş.ſi quis cau.l.ſi eum.§.qui iniuriarum.

Si quis conſtituerit. In.§.iſto dicit̃:ſi cõſtituitur debitũ ciuiliter tm̃ nõ valet cõſtitutum:quia illud debitũ caret virib⁹ ſicut eſt ſi debes mihi ciuiliter ⁊ naturaliter.x.facio tibi pactuꝫ de non petendo tollitur naturalis ⁊ elidit̃ur ciuilis: hic ſi cõſtituas debitum ciuiliter tm̃ non valet.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[per excep.]fauorabilẽ puta pacti de non petendo vbi tollitur naturalis obligatio ⁊ ciuilis remanet: vt.ĩ.de ſolu. l.ſtichum aut pamphilum.§.naturalis.⁊ inſti.de except.§.quedam.[que conſtituta eſt]ſub.⁊ ideo ſoluta poſſet repeti: vt.ş. de condi.inde.l.qui excep.in ſi.⁊.l.ſi fideiuſſor.idem eſt ſi debes mihi.x.ciuiliter tm̃:quia emiſiſti chirographũ in quo cõfitebaris te a me ſpe future numerationis accepiſſe mutuo ante biennium obſtat mihi exceptio de non nume.pecu vt inſti.de literarum obli.§.plane.⁊.C.de non nu.pecu.l.in ꝯtractibus:hic ſi cõſtituiſti non teneris de conſtituta:⁊ idem eſt ſi debes mihi.x.⁊ iuraſti te non teneri:vt.ş.de iureiurã.l.vlti.⁊ in preallegato §.naturalis.hic ſi conſtituiſti non teneris de conſtituta:⁊ idem eſt ſi cõſtituiſti ex ea cauſa quam ſub eſſe credebas que non ſuberat:vt ĩ.de excep.do.l.ij.§.j.⁊ hoc eſt verum quando conſtituiſti ꝑ errorem credens te teneri ciuiliter ⁊ naturaliter: vel per errorem iuris credens ꝙ ſola ciuilis eſſet efficax ad agendum. Sed qđ ſi ſciens quis nullo modo teneri conſtituit valet ne conſtitutũ: videtur ꝙ non:quia oportet ꝙ ſit debitum : vt.ş.eo.l.j.§.debitum.Sed poteſt dici ꝙ ex quo quis ſciens ſe non teneri conſtituit qđ videtur donare : vnde non tenetur : vt .C. de dona.l.ſi quis argentum:vt.ĩ.de noua.⁊ de le.l.ſi quis delegauerit.

Si is qui. In .§. iſto dicitur : tu debebas mihi.x.in diẽ cõſtituiſti te ſoluturum pure valet ne conſtitutum:certe ſic.nam vtilitas cõſtituti maxime in hoc cõſiſtit.Sed etiam ſi debes in diem ⁊ conſtituis te ſoluturũ in diẽ longiorẽ valet cõſtitutum.h.d.iſte.§.cum.l. ſeq. [que nondum peti poſſunt]q꜄ dies non venit:vt.ĩ.de verb.ſig.l.cedere diem.

☞ Varietas loci conſtitutionem non impedit.

Eam qui. †In prin.huius.l.dicitur : ſi tu debebas mihi.x.epheſi conſtituiſti te ſoluturum alio loco valet conſtitutum ⁊ teneberis de conſtituta.[conſtat.]ad inſtar arbitrarie act.vt.ĩ.eo.l.ſi duo. in prin.

☞ Qui in loco legationis exiſtens ſe conſtituit ſoluturum ibidem perdit ius reuocandi domum ⁊ tenetur ibi ſoluere. ſecus ſi ibi non exiſtens ⁊ conſtituit ſe ſoluturum in loco legationis future.hoc dicit ſecundum tertiam lecturam.

Julianus ſcribit legatũ rome. §.iſte ſubtilis eſt:⁊ ideo aduertatis eũ ⁊ dicit̃ l iſto.§.ſi legatus qđ accepit mutuo in ꝓuincia cõſtituit ſe rome ſoluturuꝫ valet cõſtitutũ ⁊ rome poterit cõueniri:ſꝫ ſi legat⁹ cũ nõ eſſet rome ſꝫ in ꝓuincia cõſtituit ſe rome ſoluturũ non tenebitur de conſtit̃. pecu.ſi rome cõueniatur.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere [iuſ legatum]dicit̃ legatus qui hꝫ ius reuocandi domũ: vt.ş. de iudi.l.ij.§.legatis.[rome]ſcꝫ exiſtẽte.[putat]ſcꝫ ⁊ bñ.[eũne nũ debere]ſcꝫ rome durante legatione.Sed videtur ꝙ ſit falſum:⁊ videtur ꝙ ſi legatus accepit in ꝓuincia:⁊ conſtituit ſe rome ſoluturuꝫ ꝙ in ꝓuincia debeat cõueniri:vt.ş.de iudi.l.ſi qđ in legatione.Ad ſolutionem cuius contrarij põt dici pluribus modis.⁊ vno modo dicit̃ ſic:ibi ante delegationẽ cõſtituit ſe ſoluturum rome.ideo non põt conueniri niſi in ꝓuincia.hic autẽ conſtituit ſe ſoluturum in ipſa delegatione. Vel poteſt dici ſecundo modo ꝙ ibi ⁊ hic conſtituit ſe ſoluturũ:⁊ in ipſa legatione:⁊ qđ hic dicit̃ ꝙ tenetur de conſtituta intelligitur nõ rome ſed in ꝓuincia.[ſed nonne ⁊c.]vt.ĩ.de act.⁊ obli.l.ꝯtraxiſſe.rñ.nõ videt̃ ibi ꝯhere inſpecta origine: ſed vbi accepit. ſꝫ ſi dies eſſet inſerta ſolutioni ibi videtur contrahere. Vel poteſt dici ſi legatus conſtituit ſe rome ſoluturum:rome conuenietur. ſed iſtud agetur non alias:vt.ş.de iudi.l.heres.in ſi.

☞ Sufficit eſſe debitum licet non debeat qui conſtituit.

Quod exigimus. In.§.iſto dicit̃ †ꝙ cõſtitutũ dꝫ eſſe debitũ ſiue ſit debitũ ab eo qui conſtituit:ſiue ab alio :nã qđ tibi debeo poſſum tibi cõſtituere:⁊ qđ alius tibi dꝫ poſſum tibi cõſtituere.[in rẽ] i.ſufficit in genere debitum eſſe.[nõ vtiqꝫ] ſcꝫ exigimus vel neceſſe eſt.[conſtituatur]tuo noie.[debetur]ſcꝫ mihi:⁊ ad iſtud accedit.ĩ e.l.hactenus.⁊ in auẽ.vt cuꝫ de ap.cog.§. meminiſſe.

☞ Per epiſtolam poteſt quis ſe obligare conſtituendo ſe ꝓ debito alteri non alium.

Julianus quoqꝫ lib. xj. ſcribit. In iſto.§.†dicit̃:titi⁹ mihi miſit talẽ literã:mãdauit mihi ſei⁹ ꝙ conſtituam me tibi ſoluturum.x.que tibi dꝫ. vnde cõſtituo me ſoluturũ:nunqđ tenebitur de cõſtituta:certe ſic.ſec⁹ eſt ſi cõſtituit alium ſoluturum qđ ipſe dꝫ: q꜄ non põt alium obligare: ⁊ ideo ille non tenebitur de cõſtituta.Unde ſi mihi cõſtituas te ſoluturum teneberis. Sed ſi cõſtituas te ſoluturũ nõ mihi ſed ſempronio:quia alteri ſtipulari nõ poſſum nõ teneberis de cõſtituta.vnde ſi cõſtituas mihi te ſoluturum teneberis de cõſtituta.[de cõſtituta pecunia.]q꜄ ſufficit eſſe debitũ vt in p̃cedẽti.§.habuiſtis.vt.ĩ.e.l.hactenus.[non tenetur.]q꜄ dixit conſtituo me ſoluturum tibi ꝙ titius ſoluet tibi.c.non valet: quia nõ

a poſſum* ꝓmittere factum alienum: vt.ſ.de ver.ob.l.ſtipulatio iſta.ꝛ l.inter ſtipu.[non teneberis.]quia alteri ꝛc.vt inſtitu.de inuti.ſtipu.§.alteri.[poſſe]ſcʒ noīe dñi.puta q2 dicit ego ꝓcur. titij cōſtituo me ſoluturū tibi noīe titij qđ ipſe tibi dʒ. ¶ Or ſignori ex iſtis.§.colligetis φ quatuor modis cōcipiunť ꝟba cōſtituentis.ꝛ vno modo ſic ſi tu dicis φ titius tibi dʒ:cōſtituis te ſoluturū ꝛ ego dico cōſtituo valet cōſtitutū:vt in ꝟſi.itē ſi mihi cōſtituas. Itē fit ſcđo modo ſi ita dicit cōſtituis te ſoluturū qđ titius dabit mihi.x.non valet cōſtitutū niſi ꝓmitteres penā vľ cōſtitueres te facturū ꝛ curaturum:vt.ſ.de ver.ob.l.ſtipulatio. Eſt tertius modus cōſtituendi ſi dico ita cōſtituis φ dabis titio.x.nō valet:vt.ſ.de ꝟ.ob.l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler.ꝛ.l.decē.§.fi.Eſt quartus modus ſi dicis ita.x.que debeo titio ꝓmittis ꝓcuratori meo:nō valet cōſtitutū vt hic:ꝛ teneť cedere act. vt.ſ.de acq.poſ.l.poſ.quoqʒ.in caſibus tñ valet ſi dicis ꝓmittis φ dabis titio.x.pupillo vel adulto vel furioſo:vt.ſ.ꝓxi.§.diceť.

Item tutori. In.§.iſto diciť:ſi cōſtituis te ſoluturū qđ debes pupillo valet cōſtitutū. ſed ꝛ ſi cōſtituis actori municipiū ꝛ curatori furioſi fauore eoꝝ valebit cōſtitutū.ſed ꝛ ſi ipſi cōſtituāt ſe ſoluturos ipſi tenebūtur de cōſti.ꝛ actori municipiū vel tutori pupilli:vel curatori furioſi vel adoleſcētis dabiť vtilis actio de cōſtituta.h.d.iſte.§.vl deatis expōnē litere.[ſi ipſi cōſtituētes].ſ.qđ dʒ pupill* [vtilez act.]vt.ſ.qđ cuiuſqʒ vni.no.l.itē eorū.§.vlti.ꝛ l.fi.in fi ſed regulariter ꝯ:vt.ſ.e.l.§.iul.quoqʒ ſcribit.in ꝟ.item ſi mihi cōſtituas.

Seruo conſtitui. In iſto.§.dicitur: φ tu potes conſtituere qđ debes ſeruo meo: ꝛ ſi ſeruo cōſtituas tu potes ſoluere mihi dño ꝛ ipſi ſeruo.nā ſeruus qualēqualē obligationē querit mihi dño.ſed ꝛ potes conſtituere te ſoluturū ei qui mihi ſeruit bona fide: ſed ꝛ potes conſtituere filio meo:naʒ per eum queritur mihi actio.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.ꝛ prin.l.ſe.[conſtat]ſcʒ qđ debetur domino. [obligationem]ſcʒ conſtat vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. l.ſ.[fuerit.]vt.ſ.de acquiren.reruʒ domi.l.acquiritur.§.de his.

1 ☞ Adiecto non poteſt conſtitui ſed principali creditori ꝛ poſtquam creditori fuerit conſtitutum impeditur facultas ſoluendi adiecto vľ alteri correo credendi.h.d.vſqʒ ad.l.hacten*.

Sed ꝛ ſi.

1 **Si mihi aut titio.** †In.§.iſto diciť: ſi ſum ſtipulatus dari mihi aut titio.x.titio ſuo noīe cōſtituere nō poteris te ſoluturū.lʒ ei ſolui poſſit.ſed ſi ꝯſtitueris te ſoluturū mihi aut titio mihi cōpetit actio ꝛ titio poteris ſoluere.ſed ſi poſtφ cōſtituiſti te ſoluturū mihi:ſoluiſti titio nihilominus teneris tñ a titio poteris repetere cōdi.inde.vñ ſi duo ſint rei ſtipulādi ꝛ vni cōſtituiť:recte alij nō ſoluiť: ꝛ ideo repetiť:nā valet cōſtitutū ſi cōſtituiť debitū ꝛ ſi nō apparet perſona cui debeať: ꝛ iđ ſi cōſtituiſti te ſoluturū qđ debebať titio ſi titius eſt mortu* vel captus eſt ab hoſtibus teneberis actione de cōſtituta qñ debitum cōſtituiť.h.d.iſte.§.cū tribus.ll.ſeq.ꝛ prin.ſeq.[poſſit.] vt ſ.de ver.ob.l.vlti.§.qui ſibi.[nō cōpetit actio.]ſed titio pōt fieri ſolutio.[teneberis.]vñ ſi ſoluis titio repetis ab eo:vt.ſ.diciť. [cōſtituiť.]vñ no.ſi duo ſunt rei ſtipulādi ſi cōſtituerit vn* vel ll.cōte.ille preuenit correum ei preuēto nō poterit ſolui: vt hic. ꝛ.ſ.e.l.ex duobus ꝛ ſm hoc intelligiť.ſ.de pac.l.ſi vnus.in ꝓn. ꝛ ibi de materia iſta dixi.[nullus].i.nulla perſona.[conſtituta eſt.]ſiue appareat certa perſona que non debeat:ſiue non:ſufficit enim φ ſit debitum: vt.ſ.eo.l.eum qui.§.quod exigimus.

1 ☞ Qui plus debito conſtituit ſe ſoluturum tenetur vſqʒ ad quantitatem debiti non vltra.hoc dicit.

Si quis centum.

Si quis centum aureos.

1 †In.§.iſto diciť:ſi ex cā precedēti debebas mihi.c.aureos:ꝛ cōſtituiſti mihi te ſoluturū.cc.valet cōſtitutū in.c.vñ ſi cōſtituiſti te ſoluturū ſortē ꝛ vſuras:cū vſuras nō deberes vʒ cōſtitutū in ſortē nō in vſuras.ſed ꝛ ſi debeo.x.tñ ꝛ cōſtituiſti te ſoluturum x.ꝛ ſtichū valet cōſtitutū in.x.ſed ſi debes.x.ꝛ cōſtituiſti te ſoluturū.x.valet cōſtitutū in.x.ſed ſi debes mihi ꝛ cōſtituiſti te ſoluturū qđ debes valet cōſtitutū ſiue adiecſti certā quātitatē ſiue nō.h.d.iſte.§.cū duabus.ll.ſeq.ꝛ prin.ſe.[debita eſt] ſcʒ ꝛ debitū dʒ cōſtitui:vt.ſ.e.l.j.§.debitū.ſed qd ſi ſciens hoc fecit volēs ei donare reſiduū valet ne cōſtitutū certe vi φ nō ſm hec ꝟ.pat vt inſti.de act.§.de pecunia.ſed iure nouo valet cōſtitutū cum nudo pacto fiat donatio:vt ar.C.de dona.l.ſi quis argentū.§.pe. [teneri.]ꝛ eſt rō:q2.x.debebanť.[tenebiť.]q2 in.xx.vſuc.x.vt ſ.de in lit.iur.l.cū furti.ꝛ.ſ.de ver.ob.l.j.§.ſi quis.[ſiue non.]naʒ ex quo certū eſt φ certā quantitatē debet: valet cōſtitutū:ſiue adiciat quantitatē ſiue nō:vt ar.ſ.de iur.do.l.cū poſt.§.gener.

1 ☞ Sufficit φ illud quod in conſtitutum deducitur ſit de acceſſorijs ad debitum licet per ſe principaliter nō ſit debitū.h.d.

Vt autem.

1 **Si quis conſtituerit.** †In.§.iſto dr̄:ſi tu cōſtituiſti mihi daturū pignus ex debito ex cā ꝓcedēti valet cōſtitutū.ſed ſi cōſtituiſti φ dabis certā ꝑſonā in fideiuſſorē ꝓpter debitū qđ debes ex cā precedēti vʒ cōſtitutū.ꝛ ſi ille nolit fideiubere teneberis vt eque bonū fideiuſſorē ꝑſtes:ſed ſi nō fuiſti in mora ꝑſtādi eū ꝛ fideiuſſor deceſſerit,nō teneberis. [dʒ.]dicūt quidā φ intereſt habere pignus in naturali debito tñ cū illud ꝑ retentionē tñ ſeruet:vt.C.de vſu.l.ꝑ retentionem. ſed verius eſt φ in naturali ꝛ in ciuili debito intereſt habere pignus quia tutius ꝛc.vt inſti.de ob.que ex delic naſcun.§.furti.

1 ☞ Conſtitui etiam poteſt inter abſentes interueniente organo ꝛ nuncius preſtat nudum miniſterium.hoc dicit.

1 **Conſtituere autem.** †In.§.iſto diciť φ cōſtituere poſſuʒ qđ debeo ex cā precedēti inter preſentes ꝛ abſentes:ſicut poſſum* paciſci ꝛ per nūcium ꝛ per epiſtolā:ꝛ ſi cōſtituo per nūciū dať tibi actio:nō q2 per liberā perſonā tibi querať actio:ſed queriť per te miniſterio ipſius[ꝟbis]idoneis tñ ſiue ſ.man.l.1.[acquirimus]qđ eſt ꝓhibituʒ.vt.C.per quas perſo.no.acq.l.i.ꝛ ita not. φ nūcius preſtat miniſteriū tñ vt hic diciť.ſed ꝓcurator querit ſibi actionem ſed dño tenetur cedere:vt.ſ.e.l.eum qui.§.iul.

1 ☞ Conſtituendo poſſunt conſtitui duo rei.

1 **Si duo.** †In prin.huius.l.dicitur ſi duo cōſtituerint ſe ſoluturos qđ debent ex cauſa precedēti cum quolibet poteſt agi inſolidum. ſed ſi aliquis conſtituit ſe ſoluturum certo loco ꝛ tēpore teneť de cōſtitut.ꝛ nō ſolum eo loco vbi cōſtituit ſe ſoluturum poterit cōueniri:imo ꝛ vbiqʒ ad exemplū arbitrarie act.[inſolidū.]ſed ſi oēs ſunt ſoluēdo ꝛ preſentes tēpore li conte.impetrabunt beneficium diuiſionis:vt.C.e.l.vlti.[vbiqʒ pōt].i.quocūque alio loco idoneo:vt.ſ.de eo qđ certo loco dari oportet.l.i.

Ait ꝓtor. Signori quedā ꝟba circa edictū de cōſtituta habuiſtis:vt.ſ.e.l.1.hic ponuntur alia ꝟba ꝓtoris ꝛ ſunt talia.Ait ꝓtor:ſi appareat eum q cōſtituit ꝛ ſub.ſe daturū vel facturū certo loco ꝛ termino ꝛ ꝓcede l ꝟbis edicti:neqʒ ſoluere neqʒ feciſſe neqʒ ꝑ actorē ſteterit quomin* fieret qđ ꝯſtitutū eſt.ſub.fine ꝟboꝝ ex.eū facere vľ ſoluere cogā.ſed qd ſi nō ſterit ꝑ eū cui cōſtitutū eſt quominus* reciperet: ſʒ reus nō ſoluit ꝛ poſtea res periit:nūqd re* teneť.certe ſic de rigore:ſed de eqtate q ꝑualet nō teneť ſi nō erat in mora: ꝛ illa verba neqʒ feciſſet debent referri ad tempus ꝯſtituti:ſed ſi ceſſauit vſqʒ ad tempus lit.cōteſt.videtur eſſe in mora: ſed qd ſi cōſtituens obtulit:actor noluit recipere:nunquid teneť reus iſto caſu ſi periit:certe nō dʒ teneri vel ipſo iure vel ope excep. q2 illa ꝟba ſi ꝑ eū nō ſteterit debēt itelligi vſqʒ i diē ꝯſtituti vel ex die ꝯſtituti.h.d.iſte.§.videatiſ expoſitionē lře.[ait pretor].i. φ pecuniā debitā ꝯſtituit ſe ſoluturū ſoluere cogā: vt.ſ.e.l.i.§. ait ꝓtor.ꝛ pōt cōiungi iſta ꝟba cū illis.[ſoluere].ſ.qđ erat dādū[neqʒ feciſſe.]qđ ꝯſiſtit in faciēdo:ꝛ ita factū erat i obligatione[eſt]hic iudicabo cōſtitutorē in mora eſſe.[debere]ſcʒ ſi tu cōſtituiſti te daturū ꝛ anteφ eſſes in mora impedirís ꝑ rerū naturā nō teneris vt.ar.ſ.de ꝟ.ob.l.ſi ex legati cā[ꝯſtituti.].i. tpe cōſtituti vſqʒ ad lit.cōteſt.[reo] id eſt debitori cōſtituenti [vſqʒ ad tpa iudicij].i.lit.cōte.[neqʒ poſtea].i.vſqʒ ad diem lit.cōte.ꝛ ſua actoris nō eſt factū deterius.ꝛ eſt veꝝ φ ille q dʒ pure pōt ſoluere vſqʒ ad diē lit.cōte.ſecus in eo q dʒ ſub pena vel in diem:vt.ſ.de act.ꝛ oblig.l.traiectitie.

1 ☞ Actor dicitur eſſe in mora recipiendi ſi tempore debito ad locum ſolutionis non venerit.

1 **Tē illa verba.** †In.l.iſta dr̄ φ illa verba ꝓtoris ſi nō ſtetit ꝑ actorem ſunt ſobintelligenda: ſed qd ſi forte valitudine:aut vi: aut tēpeſtate eſt īpedit*:nūqd nocet:certe nō.vt videať eſſe in mora.[ſtetiſſe eandē recipiūt dubitationē].ſ.de qua dictū ē in debitore:vt.ſ.e.l.ſi duo.in fi.[ſcribit] .ſ.non diciť eſſe in mora.

1 ☞ Sufficit debitum fuiſſe tempore cōſtituti: licet poſtea debitum eſſe deſierit.

1 **Quod adijcitur.** †In.§.iſto dr̄ ſi tu cōſtituiſti te ſoluturū φ vʒ ꝯſtitutū intelligiť:ſi tpe cōſtituti erat debitū lʒ poſtea deſierat eſſe debitū nā ex quo eſt debitū tpe cōſtituti ſatis eſt.[exigiť].ſ.q ſequitur [ſʒ hec actio refert].i.hec actio reſpicit retro ſe ſi erat debitum tpe cōſtituti:ſic ꝛ actio.l.aqlie reſpicit ſe retro:vt.ſ.ad.l.aql.l.ii. [non tenebiť] ¶ Or ſignori in iſto.§.no.plura not.p:imo not. φ titium

a ¶ Or nō poſſum. Aduerte tñ φ factuʒ alienum quādo non habeť reſpectus ad ipſum fieri ſʒ ad ipſum factuʒ perfectū promitti pōt. ita not. Bar. in l. nemo eſt qui neſciat .ff. de duob.reis.

q̄ initiū eſt ſpectādū: vt. ſ. md. l. ſi ꝑcu. itē q̄ ab initio tenuit ⁊c. vt. ſ. de regu. iur. l. verū. §. i. Bene ait ⁊c. In. §. iſto querit̄ vtrū actio de cōſtituta ſit penalis: an rei ꝑſequutoria. vn̄ ſciatis q̄ ſi debes. x. ex cā precedenti nō eo ipſo q̄ egi hac actione q̄ tollit̄ precedens actio. ⁊ ideo q̄ hʒ augmētare obligationē non tolle re: ſed nunqd ſolutione tollit̄ ois actio ſicut iſta [conſumat ſcʒ ita q̄ precedenti actione non poſſit agi [non iſt. cōte.] ſic ⁊. ff. d his qui deie. vel effu. l. ij. [cū ſolutio ad vtranqʒ] .i. ad primam principalem: ⁊ ad ſecundam conſtitutoriam obligationem.

☞ Debitum ſub conditione pōt conſtitui pure. ſed ſuſpendi tur in cōditiōis euētū ⁊ debitū pure pōt cōſtitui ſub cōditione.

ID quod. †In princi. huius. l. dicitur ſi debes mihi. x. ſob cōditione ſiue cōſtituiſti pure ſiue certo die: conſtitutum reſoluitur ſub eadem conditione. [in hac vtilem actionem] .i. efficacem de conſtituta: vt. ff. eo. l. iij. §. vlti.

☞ Sufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti.

Si pater vel dominus. †In iſto. §. dr̄ ſi ʒxi cuʒ filio vel ſeruo tuo: ⁊ tu cōſtituiſti te ſolutuꝝ qd̄ eſt in peculio nō minuit̄ peculiū: nō q̄ pr̄ vl̄ dn̄s ſit obſtrict⁹ de peculio: ſʒ ⁊ ſi perit peculiū nō liberaris ab actiōe de ʒſti. nec intereſt q̄tū ad cōſtitutoriā act. creſcat aut decreſcat peculiū: q̄ cōſtitutū ſit vt augeat̄ obligatio [nō minuet̄ peculiū.] vt. ff. l. pxi. §. ver⁹. fuit dubitatio [liberabit̄.] vt. ſ. de pec. l. queſitū. [actio.] ſed q̄tū ad peculij actionē ſic vt hic: ⁊. ſ. de pecu. l. ſed ⁊ ſi damnū. §. peculiuʒ.

☞ Eſtimatio ſeu pretiū rei ꝑempte pōt deduci in cōſtitutū.

PRomiſſor ſtichi. †In prin. hui⁹. l. dr̄ ꝓmiſiſti mihi dare ſtichū: fuiſti in mora dādi poſt morā tuā ſtich⁹ deceſſit mortuo ſticho ʒſtituis te ſolutuꝝ mihi p̄tiū ſtichi: nūqd tenet cōſtitutū. certe ſic. h. d. in pri. hui⁹. l. videam⁹ expōnē litere. [mortuo ſticho] ⁊ ſic tenebat̄ de interitu. ſ. de v. ob. l. ſi ex legati. [tenet̄.] de ʒſtituta ad pretiū. ❡ Dñ ſignor ex prin. hui⁹. l. voluerūt qdā colligere ar. q̄ ſi debes mihi ſtichū: ⁊ ſtich⁹ morit̄ poſt morā tuā q̄ p̄tiū ſtichi ſit in obligatiōe: q̄ alr̄ nō poſſet cōſtitui p̄tiū ſtichi niſi eſſent debitū: vt. ff. l. i. §. debitū. ⁊ ꝓ ſe inducūt. ff. ſi cer. pe. l. cū fund⁹. §. ſeruū tuū. ibi quo od pecunias ⁊c. ⁊. ff. de cōdi. fur. l. in re furtiua. itē ꝓ ſe inducūt q̄ hō mortu⁹ ad nullā eſt vſuꝫ: vt. C. de li. cā. l. principalr̄. ſʒ certe nos dicim⁹ ʒ. ⁊ dicim⁹ q̄ ſtich⁹ eſt i obligatiōe p̄tiū eſt in ſolutiōe: vt. ff. de tri. l. in hac. ⁊. ſ. de v. ob. l. ſeqt̄. §. ſi ꝓmiſ. ⁊ l. cū q. h. d. lex q̄ dicit: ſi debes ſtichū ⁊ poſtea eo mortuo cōſtituis ſtichū te ſolutuꝝ valere ʒſtitutū: q̄ teneberis ad p̄tiū: vt. ſ. e. l. ꝓmiſſor hominis: vn̄ ſtati videatis eā ⁊ exponatʒ eā ſic. [ꝓmiſſor hois] .ſ. certi pone ſtichi [hoie] .i. ſticho mortuo [cū ꝑ eō ſtaret] .i. poſtq̄ fuit in mora ꝓmiſſor: ⁊ ſic exponit̄. ff. ſi cer. pe. l. qd̄ te. [vt pretiū ei⁹ ſoluat] ex quo appet expſſe q̄ hō mortu⁹ eſt in obligatione eſtimatio eſt in ſolutiōe: nō ob. hec. l. q̄ pōt cōſtitui aliud ꝓ alio volēte creditore: vt. ff. e. l. i. ⁊. l. q aūt. §. i. itē nō ob. l. cū fund⁹. §. ſeruū tuū. ⁊. l. in re fur. §. i. que vident̄ dicere q̄ pretiū ſit in obligatiōe: q̄ nō eſt in obligatione ſed in ſolutione: vt. ff. de dolo. l. arbitrio. in prin. ⁊ in preal. l. i. ſ. e. ꝓmiſſor hois: ꝓbatur aperte.

☞ In conſtituto intelligitur tacite ſpacium. x. dierum.

Si ſine die. †In. §. iſto dr̄ debebas mihi. x. pure: illa x. cōſtituiſti te ſolutuꝝ die non adiecta: nūqd valet cōſtitutū: vr̄ q̄ non: ſʒ in v̄bis edicti de die non fiat mētio. Econtra vr̄ q̄ ſic ⁊ ſi cōſtituiſti qd̄ debes pure ſtatiʒ teneris: ſʒ certe dicēdū eſt q̄ ſtatim tenearis: ⁊ hēs ſpaciū. x. dierū ad ſoluendū. h. d. iſte. §. videatis expōnē litere. [ſi ſine die cōſtituas] ſcʒ te ſoluturū qd̄ debes ex cā p̄cedēti [pōt qdē dici] allegando pateāt [ſcʒ prima poſita. ff. eo. l. i. ſed in poſterioribus v̄bis edicti hn̄ vr̄ q̄ fiat mētio de die. vt. ff. e. l. ſi duo. §. att p̄tor. vn̄ videbat̄ q̄ nō pure ſed in die tm̄ poſſet fieri cōſtitutio: ſʒ nō eſt ita vt ſtatim dicit. [alioqn] .i. ſi dicam⁹ cōſtitutū teneri die nō adiecta [ſed modicū t̄pe] ecce determinatio [ſtatuēdū eſt] ſcʒ ipſi cōſtituenti ad ſoluēdū [exactio celebret̄] .i. elapſis. x. diebus cōſtitutū exigi poſſe. ❡ Dñ ſignor no. hic duo. not. p̄mo q̄ modicū t̄ps dr̄ ⁊c. vt. ſ. de ſol. l. ratū. ⁊. l. qd̄ dicim⁹. ⁊. ſ. de v. ob. l. cōtinu⁹. §. cū ita. aliqñ tñ dicim⁹ modicū t̄ps qd̄ dat̄ cōdēnatis: vt. ff. de iudi. l. q debitori. itē aliqñ dr̄ modicū t̄ps ⁊c. vt. ff. qbus ex cau. ma. l. ab hoſtib⁹. §. ſed qd̄ ſimplr̄. itē aliqñ dr̄ modicū t̄ps. x. dierum vt hic dr̄: ⁊ hoc eſt ſpāle in cōſtituta pecunia: q̄ alias ſi ꝓmittis die non adiecta ſtatim debes. Sed debet labi quoddā modicū t̄ps ⁊c. vt in. l. ratū. ⁊. l. qd̄ dicim⁹. ⁊ eſt ratio ſpālitatis in cōſtituta cū vnū inducat̄ ʒ cōſtituentē vt ex nudo pacto det̄ actio. vt inſtitu. de actio. §. de pecunia. vn̄ nō eſt miꝝ ſi habet ſpaciū. x. dierū. vt ar. ff. de iureiuran. l. eum qui. in prin.

☞ Qui conſtituit ſe ſoluturum non liberatur dando fideiuſſorē vel pignora lʒ⁹ ſi cōſtituit ſe ſatiſfactuꝝ vel ſatiſdaturum.

Conſtituto. †In. §. iſto dr̄. ſi tu cōſtituis te ſoluturū mihi. x. q̄ debes ex cā precedenti: ⁊ poſtea non vis ſoluere ſed ſatiſfacere dando pignora vel fideiuſſores mihi inuito nō lʒ tibi hoc facere: ſec⁹ ſi cōſtituiſti te ſatiſdaturū: nā liberaris dādo mihi fideiuſſores vel pignora. [cōſtituit.] decē q̄ debebat ex cā p̄cedenti ⁊ cōſtituit nudo pacto: vt inſti. de actio. §. de pecunia. [ſi offerat ſatiſfactionē.] volēdo dare pignora vel fideiuſſores: ⁊ eſt rō q̄ aliud ꝓ alio inuito creditore ſolui nō pōt vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. i. [non tenet̄] ſcʒ in pluſ: vel nō tenet̄. i. liberat̄: vt. ff. e. l. q aūt. §. i. [ſatiſfaciat.] ſiue det fideiuſſores vel pignora: vt. ſ. q. mo. pig. vel hyp. ſol. l. itē liberat̄. §. q parat⁹ ⁊. ſ. de ſta. li. l. ſtatuliberū. ❡ Dñ ſignori habetis hic vt dixi in caſu: q̄ ſatiſdatio eſt ⁊c. vt. ff. q ſatiſ. cog. l. i. ⁊ hoc veꝝ eſt ex vi cōuentionis q̄ ſi qs cōſtituit ſe ſatiſdaturū liberat̄ dādo pignora: ſed ſecus eſt ex poteſtate. l. q̄ pretorie ſatiſdatiōes perſonas requirunt: vt. ſ. de preto. ſtipula. l. pretorie. ſed de voluntate poſſunt dari pignora: vt. ſ. de cola. bono. l. i. §. iubet.

☞ Conſtitutum ab herede debet transferri ad eum ad queʒ hereditas ex poſtfacto peruenit.

SI poſt. †In. l. iſta ponunt̄ duo caſus. ⁊ p̄m⁹ caſus eſt. ſi fuiſti hr̄s inſtitut⁹ ⁊ rogatus mihi reſtituere: ſi debitor hr̄ditari⁹ ʒſtituit tibi: ⁊ poſtea reſtituis mihi hereditatē dabit̄ mihi actio de cōſtituta nō tibi. ſcd̄s caſus eſt: ſi poſſides hereditatē alienā ⁊ emo a te. ſiēt dabit̄ mihi actio d ʒſtituta [tibi] .i. heredi. [ideʒ ē.] incipit ſcd̄s caſus [actiōe] vr̄ ʒ. q̄ fideicōmiſſario nō det̄ actio: ſʒ hr̄di tm̄ niſi ceſſerit eā: vt. ſ. ad tre. l. ſi hr̄s. rñ. nō dat̄ directa vt ibi vtilis ſic. vt hic vel nō dat̄ p̄ma: ſʒ d cōſtituta ſic: vt hic: ⁊ ad hoc facit. C. de noua. l. iij. ❡ Sed denuo ad. l. iſtā miſtatur ⁊ opponit̄ ſic: vr̄ q̄ pactū poſſeſſoris noie ꝓficiat hr̄di vt. ff. de pac. l. ſi tibi. rñ. nō ꝓdeſt q̄tū ad directā actio. ꝓdeſt tñ q̄tū ad vtilē vt hic dicit̄ vel dicatis ſcd̄o modo vt ibi dixi ❡ Sʒ denuo ad. l. iſtam opponit̄ ⁊ videt̄ q̄ pactū cōſtitutū factū poſſeſſori non proficiat vel obſit vero heredi. vnde videtur. cōtra. ff. d tranſa. l. iij. §. vlti. ad qd̄ vos dicetis duobus modis vt ibi dixi.

☞ In his que per ep̄lam pn̄t geri per eā inducit̄ obligatio.

TItius ſeio epiſtolam. †In lege iſta dr̄: titius erat tutor quorūdā pupillorū: ſeius erat creditor eorundē pupilloꝝ. titi⁹ ſeio emiſit talē epiſtolam. Salutē ſcias q̄ ex ʒctu pupillorū meoꝝ debeo tibi qnquaginta: ⁊ illa qnquaginta cōſtituo me ſoluturū tibi idib⁹ martijs: ⁊ ſi ad diē ſubſcriptā nō dedero dabo tibi noie vſurarū tm̄. modo querunt̄ duo vtrū ꝑ talem ep̄lam fiat nouatio ita q̄ titi⁹ in locū pupilloꝝ ſucceſſerit. ⁊ rñdetur ſi ſtipulatio itercẽſſit qd̄ ſit nouat̄. ſcd̄o querit̄ ſi ad diē nō ſoluit titius vtrū teneat̄ ad vſuras. ⁊ rñdetur q̄ nō ſi ſtipulatio nō interceſſit: ⁊ hec ſn̄ia humanior ⁊ vtilior eſt. h. d. iſta lex: videatis expoſitionē litere. [titi⁹] ſcʒ tutor. [ſeio] ſcʒ creditori. [qnquaginta] ſcʒ aurei. [ex ʒctu pupillorū meorū] ſcʒ quorū tutor ſum [ſucceſſerit] .i. vt ipſi pupilli ſint libertati quaſi nouatione facta ⁊ ipſe tutor teneat̄ [ſucceſſiſſe.] nā obligatio pōt nouari ſolo pacto: vt. C. ſi cer. peta. l. ſi ex pacto [interpretatio] ⁊ hoc eſt verū q̄ nō tenetur in vſuras cum primū debitū nō erat vſurariū: alias ſecus: vt. ff. e. l. quidā.

☞ Qui conſtituit ſe ſoluturum vnam ex rebus alternatiue debitis alteram ſoluendo non liberatur.

ILlud aut illud. †In prin. huius. l. dicitur debebas mihi illud aut illud: poſtea cōſtituiſti te preciſe alterū ſoluturū: nunqd alterū qd̄ nō cōſtituiſti poteris mihi inuito ſoluere: rñdet̄ q̄ nō [audiendū] creditore inuito: vt. ff. eo. l. i. ſed creditore volente ſic vt. ſ. de lega. i. l. ſi reo. §. ſi ſeruus.

☞ Si iuratum fuerit conſtitutum fuiſſe ex iuramento delato vel relato agi poteſt de conſtituta.

Si iureiu. †In. §. iſto dr̄. dicebā q̄ te cōſtitueras ſoluturū mihi. x. tu negabas: vltro detuliſti mihi iuſiurādū iurani q̄ cōſtitueras mihi ſoluturū. x. nūqd teneris de cōſtituta. certe ſic: ſed ⁊ ſi cōuenio te de cōſtituta ⁊ tu negas defero tibi iuſiurandū ⁊ tu mihi refers: ⁊ ego iuro te cōſtituiſſe: teneris mihi de conſtituta: q̄ honeſtius facit aliquis qui referat: q̄ꝫ vltro iuret [agis] nam ex iureiurādo dat̄ actio in factum: vt. C. de iureiu. l. actori. [ſed ⁊ ſi nō vltro detulero.] ſcʒ ego cōuentus act. de conſtituta pecunia [id cōpulſus feceris.] q̄ detuli ei iuſiurādum vt iuraret ſe non cōſtituiſſe ⁊ ipſe vltro retulit vt iurarem mihi conſtitutum fuiſſe: ⁊ ſic per cōſequens habeo neceſſe iurare vt. ff. de iureiurā. l. iuſiurandum. §. ait pretor. ⁊. l. manifeſte. ⁊. C. de iureiuran. l. generaliter. §. ſi autem. ⁊ ſub. dabitur mihi actio de conſtituta pecunia. [adhibetur] ſcʒ inter hunc caſum ⁊ ſuperiorem quando fuit delatum.

☞ Conſtitutum poteſt fieri per epiſtolam.

Q Uidam. †In.l.iſta dr.ſi miſi tales literas ad creditorē lucij titij.ꝛ.q̄ luci⁹ titius dȝ tibi cōſtituo me tibi ſoluturū ſine vſuris nunqd tenebor tibi ad.ꝛ.act.de cōſtituta.certe ſic [vſurarū] qꝛ dixit cōſtituo.ꝛ.me ſoluturū nō vſuras.[eū teneri] ſcilȝ in ſortē tm̄ ꝛ ſm iſtā expoſitionē cōcor ad hāc legē.ſ.e.titi⁹.poteſt exponi etiā ſcdo mō ſalua rōne vſurarū [habes penes me] i.volo teneri actiōe de cōſtituta ad ſortē ꝛ ad vſuras [teneri] ſ. ī ſortē ꝛ ī vſuras:qꝛ vſure debebant ex cā p̄cedēti:vl̄ qꝛ ꝯſtituit ſortē ꝛ vſuras:alioquī ſi teneret ad vſuras ꝛ ſic ſoluit ꝯ.ſ.e.l.titi⁹.

☞ Pōt qs cōſtituere p debitore inuito eo. Itē.preſtatio inhibitoria eius act⁹ ad quē qs eſt obligat⁹ nullius eſt momēti.

V Trum preſente. †In.l.iſta dicit.ſi id qd tu debes tuo creditori cōſtituo me ſolutuꝝ ſiue te p̄ſte ſiue te abſte nō refert qꝛ teneor actione de cōſtituta.nā ꝛ te inuito poſſum cōſtituere me ſolutuꝝ reprobata opinione labeonis q dicebat: ſi qs ꝯſtituit ſe ſolutuꝝ p alio ꝛ dñs denūciet mihi ꝛ phibet me ne ei ſoluā q nō teneor:ꝛ dabit mihi exceptio:nec immerito reprobat opi.ei⁹ qꝛ cū ſemel ꝯſtitui me ſoluturū fui obligat⁹: vñ teneor ꝛ ſoluēdo liberor a re.nā vbicūqȝ qs p alio cōſtituit:ipſe p quo cōſtituit eſt obligat⁹.h.d.cū.l.ſeq. [inuito] ſcȝ creditore. [eū poſſe] nā p inuito ꝛ abſēte pōt ſolui:vt.ī.de noua.l. ſtichū. in ſi.ꝛ.ī.de ſo.l.ſolutionē.ꝛ ar.ſ.de ne.ge.l.ſoluēdo [manet] ſcilȝ añ ſolutionē qꝛ p ꝯſtitutū nō tollit actio vet⁹: vt.ſ.e.l.illud.i ſi.

☞ Actiones ex delicto poſſunt in conſtitutum deduci.

Q Ui iniuriarum. †In.l.iſta dr̄ ſi cōſtituiſti te mihi ſoluturū qd debebas act.iuriaꝝ vel furti vl̄ vi bonoꝝ raptorū q vȝ tale ꝯſtitutū:ꝛ teneris actiōe de ꝯſtituta.[ꝯſtituēdo tenet.] ſȝ ad qd tenet actiōe ꝺ ꝯſtituta cū ꝯſtituit ſicut dixi ī caſu.rñdeo tenet ad id qd ꝯdēnaret ꝑpter iuriā factā mihi tarāte meo facto.vt inſti.de iniur.in ſi.ꝛ.ī.de iniur.l.cōſtitutionib⁹.

☞ Per ſolutionem factam adiecto in conſtituto,qui non erat adiectus in principali tollitur actio principalis ope exceptionis non ipſo iure.hoc dicit.

S I quis duobus. †Signori qdā turbāt intellectū hui⁹ l.ꝛ nitunt diuinare verūtamē ver⁹ intellect⁹ eſt talȝ:go ex cā precedēti tibi.ꝛ.volūtate tua ꝯſtitui me ſoluturū aut tibi aut titio.poſtea illa.ꝛ.ſoluo titio: nūqd liberor a te rñdetur q de mēte iuris nō.ſȝ de eqtate ſic: ope exceptiōis doli mali.h.d.iſta.l.videatis expoſitionez litere.[ſi qs duobus cōſtituit] alternatiue ſub.puta [tibi aut titio] ſcȝ qd ex cā precedēti tibi ſoli debebat ꝛ cōſtituit titio tua volūtate [tm̄ p excep.] ſcȝ doli mali que eſt generalis:vt.ī.de do.excep.l.i.§.generalr. Sȝ ad legē iſtā opponit ꝛ vr̄ q ſi cōſtituo me ſoluturū tibi aut titio;non liberor a titio ſed a te.ꝯ.ſ.e.l.ſi vo.ꝛ.ī.de ſol.l.ſi qs ita ſtipulat⁹:rñ.ſi conſtituo me ſoluturū tibi aut titio tibi dabitur actio ſed titio pōt ſolui:ſed ſi tibi teneor ex cā precedenti bene poſſum cōſtituere tibi aut titio volūtate tua:vt.ſ.e.l.qui aūt.§.j.

☞ Qui conſtituit ſe ſoluturum q alius debet tanq̄ ipſe deberet non tenebitur.

L Ucius titius. †In.l.iſta dicit.quidam lucius titi⁹ noīe erat debitor ſeiorū illi ſeij perſuaſerunt publio meuio q eſſet heres lucij titij patrui ſui.vñ publius meuius cōſtituit ſeijs ſe ſoluturū ꝛ ſcripſit q pecunia ad ſe peruenit.poſtea apparet q publius meuius non eſt heres: nunqaid debet teneri. rñdetur ſi conſtituit ſuo nomine non debet teneri [poſſit.] qꝛ fecit errorē. [rñdi nec ciuilem] l.primam quia non erat heres vel ciuilem, ideſt certi condi.ex ſtipulatu:quia non interceſſit ſm ea que ꝑponentur:quia conſtituit ſuo nomine tanq̄ heres cum non eſſet.vnde obſtat doli excep.vt.ſ.de pac.l.ſi cum te. ſecus ſi noīe defuncti conſtituit:vt.ſ.e.l.titius.ꝛ.ī.de inſti.l.vlti.[poſſe.] qꝛ ſolutum eſt indebitum. vnde ſiue ſors ſiue vſura eſt ſoluta indebite poteſt condici:vt.ſ.de condi.indeb.l. ſi non ſortem.§.j.

¶ Commodati vel contra Rubrica.

¶ Et quidam habent ſimplr̄ cōmodati non aūt habent vl̄ cōtra ꝛ rubricā iſtā ita continuabitis ad ſupiora. De act.quibus preciſe petimus nobis dari dictū eſt:verū qꝛ aliqñ nō petimus nobis dari ſed reſtitui ꝛ iſte actiōes dantur ad intereſſe: ſicut ē commodatum:ꝛ ſit commodatum gratia accipientis: ponit ꝺ commodato:ꝛ poteſt exponi rubrica de acti. cōmo. ſcȝ directa vel contra ideſt ꝯria:videamus ꝛ ſubijciamus.nam directa datur commodāti contraria commodatario.alij habent ſimpliciter in rubrica commodati:ꝛ tunc exponetis ſic [commodati.] ideſt de contractu commodati videamus ꝛ ſubijciamus:ꝛ ꝺ directa actione commodati agitur.ī.eo.l.j.ꝛ.iij. de contraria cōmodati agitur.ī.e.l.in cōmodato.§.ſicut.ꝛ.l.poſſunt.§.ꝯtrarium.

A It pretor q quis ꝯmodaſſe. ¶ Signori circa tractatū de cōmodato pretor fecit edictū ſuum:ꝛ primo poſuit ꝟba ꝑtoris q̄ ſunt talia. Ait pretor q quis cōmodaſſe dicit de eo iudiciū dabo:exponit ſtatim ꝟba pretoris ꝛ dicit in verbis edicti ſit mentio de ꝯmodato nō de vtendo dato.nā eſt differentia inter cōmodatū ꝛ vtēdum datū.ꝛ pñt cōmodari res mobiles ꝛ immobiles: ꝛ corporalia ꝛ incorporalia. vñ habitatio pōt ꝯmodari:non aūt poteſt vtenda dari.h.d.vſqȝ ad.§.impuberes.[dabo] ſ.directā ꝛ cōtrariā:directaꝫ ꝯmodanti:vt.ī.e.l.iij.§.in hac. contraria datur cōmodatario:vt.ī.e.l.in commodato.§.ſicut.Et ex prin.huius l.colligitur quoddam argu.q actio commodati pretoria eſt: ꝛ pro iſtis facit.ſ.ſi cer.pet.l.j.ſed certe verius eſt q ſit ciuilis: vt ī.e.l.cōmodati.§.ſicut non.ꝛ q circa hanc actionem pretor fecit edictū:vnde eſt pretoria approbatiōe non inuentione ſicut eſt in petitione hereditatis: vt.ſ.de peti here.l. item veniunt. §.pridie. [cōmodati mentionem] ſcȝ ꝛ non vtendo dati:ꝛ dic in antiquo edicto.[ꝛ ſpeciē] nam vtendo eſt genus ꝯmodatū eſt ſpēs.nā quicqd gratia vtendi vſus datur: ſed nō quicquid vtendum datum eſt cōmodatum:vt.ī.eo.l.ſi vt certo.vnde ſequit ſi hō eſt:animal eſt:non ita quicqd cōmodatū eſt vtendū datū eſt. Sed queritur hic que eſt differentia inter cōmodatū ꝛ precariū ad qd dicunt quidā ꝯmodatū eſt cum dico cōmodo tibi ꝑcariū eſt cū dico ꝯcedo tibi ꝑcario.ſȝ iſtud eſt imponere legē ꝟbis ꝛ nō rebus qd eſſe nō dȝ:vt.C.de le.l.xi.in ſi. cōmodatū eſt qd ꝯcedit gr̄a certi vſus qd ex eo apparet q vbicūqȝ le.faciūt mentionē de certo vſu:vt.ī.eo.l.ſi vt certo §.j.ꝛ.l. vlti. ſȝ precariū eſt nullo certo vſu deſignato:vt.ī.de preca.l.j.ꝛ. ſi. [etiā ſoli] dicebāt antiq [ſoli eſt] ſ.ꝛ imobilis: ꝛ pōt ꝯmodari res mobilis ꝛ immobilis nō res q̄ vſu ꝯſumunt niſi ad pōpaꝫ vt.ī.e.l.iij.i ſi.[habitationē] exponit ſm Pla.i.domū habitādi cā:nō aūt ſeruitutē habitādi:ꝛ ſm hoc erit donatio vſus ꝛ cōmodate rei:vt. ī.de dona.l.i edib⁹. q ideo exponit ita qꝛ dicebat corꝑalia:poſſe ꝯmodari nō icorporalia:ꝛ habitatio eſt ſeruitus:vt.ſ. de re.di.l.j.in ſi.ſȝ certe nos credim⁹ q corꝑalia ꝛ icorꝑalia poſſint ꝯmodari:ꝛ hoc eſt qd iul.adicit ꝛ bñ ad ꝑdicta.nam predicta adiectio debet aliquid operari: vt argu.ī.de lega.i.l.ſi quando. vnde exponetis iulia.etiam amplius ait poſſe commodari [habitationem] ideſt ſeruitutem habitandi.

☞ Commodatum ſi ab initio nullo iure conſiſtit ex poſtfacto non reconualeſcit.ſecus ſi ſaltem iure naturali conſiſtat.h.d.vſqȝ ad.§.ſi reddita.

Impuberes. †In.§.iſto iuriſcō. intēdit tractare qb⁹ accōmodari pōt:ꝛ certe puberib⁹ non ipuberib⁹:adeo vt nō valeat cōmodatū factū eis ſine tutoris authoritate.vñ ſi pupillus pubes fact⁹ dolū vel culpaꝫ cōmiſerit nō tenet hac actiōe:qꝛ ab initio nō fuit cōmodatuꝫ. ſilr̄ nec furioſo pōt cōmodari:ꝛ ſi ei cōmodat nō tenet hac act. ſȝ tenet act.ad exhibēdū ꝛ rei vē.ſȝ veri⁹ eſt qd putat Ulp.poſſe cōmodari pupillo ſine tutoris authoritate:ſȝ ipſe tenet inq̄tū eſt locupletior vtili actiōe cōmodati ſm diui pij reſcriptū.h.d.iſte.§.videatis expōnē litere [nō ꝯſtitit.] vt.ī.de re.iu.l.qd ab initio.[vēdicet.] ꝛ ita pōt agi actiōe ad exhi.ꝛ rei ven. vt.ſ.ad exhibē.l.iii.[reſcriptū] quaten⁹ eſt locupletior:vt.ī.ad.l.fal.l. ſi pupillus. ſȝ ꝛ ſi pupillus cōmiſiſſet dolū in re cōmodata tenet inſolidū ſi eſt doli capax:vt.ī.depoſi.l.j.§.an in pupillā.ſed ſi eſſet infans vl̄ p̄xim⁹ infantie nō teneret:vt.ſ.de cōdi.inde.l.qd ſi pu.ꝛ idē eſſet ſi cōmodata eſſet ei a tutore.nā tūc non teneret ei naturaliter nec ciuilr̄ ipſi tutori:vt.ī.de auc.preſt.l ſi pupill⁹.

☞ In actionibus bonefidei non videtur res reddita que deterior redditur.ideo actio prima durat.

S Ed mihi videtur. Si reddita quidē ſit res.

†In.§.iſto dicitur commodaui tibi rem:tu reddis mihi: ſed factam deteriorē:nunqd liberaris ab actiōe cōmo.rñdet q nō:ꝛ ideo ꝯuenio te cōmodati.act.ad itereſſe meū: qꝛ res deterior facta reddita nō vr̄ reddita.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere. ¶ Or ſignori i.§.iſto no.q hic duo ſunt paria vl̄ rē nō reddi vl̄ deteriorē factā reddi.ꝯcor.ī.depo.l.j.§.ſi res.ꝛ iſtud eſt verū in ꝯctibus bonefidei.ſec⁹ eſt in act.ſtricti iur.vt ſicut eſt in act.ad exhibendū:vt.C.ad exhi.l.exhibitionis.ſȝ ꝛ ſi reddis ſȝ mutata prorſus forma nō videt reddita:vt.ſ.ad exhibē.l.iul.§.ſi quis. ¶ Sed ſup.§.iſto ꝯſueuit queri cū reddis rē deteriorē factam. qualiter formabo petitionē meā:dixerūt antiq q petaꝫ adhuc ipſam rem

ipſam rē ⁊ ita erit hic caſus in quo etiā rē ipſaꝫ habeo ⁊ rē peto. vt.ſ.de ſol.l.etiā ꝙ ībū reſtituendi ⁊c.vt.ſ.de vſur.videam⁹.§.fauiana.ſꝫ veri⁹ eſt ſm Jo.⁊ azo.ꝙ nō petā ipſaꝫ rē ſꝫ deterioꝛationē vt hic dꝛ l ſi.iſti⁹.§.⁊ ꝑ hoc eſt ar.ſ.de ſolu.l.ſtipulat⁹ ſum.§.j.ſic ergo petā īttereſſe ꝑ actionē cōmodati:nō aūt iudicis officio q̄ꝛ in bone fidei act.ſublata acti.iudicis officiū ſuꝑ pꝛincipali nō durat ſuꝑ acceſſoꝛio.vt.C.depo.l.iiij.⁊.ſ.de eo qđ certo loco dari opoꝛtet.l.cētū capue.niſi iudex in ipſa ſentētia diceret hic.vt.ſ.de re iudi.l.paul⁹ rn̄dit.Sed vos ita diſtinguetis cū q̄s tenet̄ ad rē aut ſoluit totā ſi quidē nō deterioꝛē verūtn̄ nō ad plenum ſoluit q̄ꝛ defecit aliq̄đ imo:q̄ꝛ eſt obligata alī quo caſu petam ipſaꝫ rē.vt.ſ.de ſolu.l.etiā.ſi aūt ſoluit rē deterioꝛē factam ſi tenebat̄ actiōe bone fidei vt cōmodati vł depoſiti petā īttereſſe vt hic dicit̄.⁊.ſ.depo.l.j.§.ſi reꝰ.ſi aūt tenet̄ actione ſtricti iuris ⁊ ſoluit deterioꝛem:aut culpa aut dolo.ſi culpa liberat̄ a pꝛima actione:ſꝫ tenet̄ l factū.vt.C.ad exhibē.l.exhibitoꝛio.ſi aūt dolo tenet̄ de dolo.vt.ſ.de dolo.l.elegāter.§.nō ſolū.ſi aūt q̄s ſoluit partē ab initio nō cogoꝛ recipere.vt.ſ.de vſur.l.tutoꝛ.§.luci⁹.cū ſi recipio ꝓpterea liberat̄ ab obligatione.vt.ſ.de le.ij.l.meuius §.fundo.alꝰ.l.lucius.§.fundo.alꝰ.l.lucius.§.meuius.

1 ☞ Cōuenit̄ ad eſtimationē rei ꝑ iuramētū in litē qđ eſt affectionis vel in actionib⁹ bone fidei inſpicitur tempus ſententie q̄n vero ꝑ iuramentū in litem quod eſt veritatis vel ſtricti iuris inſpicitur tempus litis conteſtate.h.d.

1 **In hac actione.** †§.iſte cōſueuit valꝺ difficilis reputari:ſꝫ vos aduertatis caſum q̄ꝛ ponā eū:ita ꝙ nō tangam de gloſis veſtris.⁊.§.iſte dixit tria pꝛio dicit qđ in actione cōmodati cū ſit bone fidei iurat̄ in litē.Scđo dicit ſi ego commodaui tibi rē:nō ſolū venit res imo naturalis acceſſio rei ex tēpoꝛe rei iudicāde.i.ex tēpoꝛe moꝛe q̄ꝛ tūc res dꝫ reſtitui. Tertio dicit ꝙ in actione ſtricti iuris ſi peto actione ex ſtipulatu.veniunt acceſſiones naturales ex tꝑe litis cōteſta.h.d.iſte.§.⁊ ſm iſtā lecturā exponatis literā ita.[in hac actione]ſcꝫ cōmodati.[in litē iurabit̄.ſcilicet ſi cōmodatarius dolo ceſſat reſtituere.vt.ſ.de in litē iur.l.in actionibus.[⁊ rei] incipit ſecundū dictū[iudicāde tempus] id eſt tꝑs moꝛe.quia in veritate reꝰ debuit iudicari.[quātī reꝰ ſit obſeruatur] id eſt acceſſio rei naturalis venit.vt.ſ.de vſur.l.videam⁹.in pꝛin.⁊.§.ex cauſa.[ꝯtius]incipit quartū dictū.[in ſtricti iuris iudicijs.] vt eſt circa ſtipulationē.vt.ſ.de vſur.l.videamus.§.actio.ſed ⁊ ſi peterem act.ſtricti iuris.vt.ſ.de rei ven.l.fructus.ciuiles acceſſiones nō veniūt.vt.C.de vſur.l.ij.¶ Oꝛ ſignoꝛ ad iſtā legē opponit̄ ⁊ ſignant̄ tria cōtra.⁊ ſtatim videt̄ ꝙ in actione ſtricti iuris non inſpicit̄ tempus litis cōteſt.vnde videt̄ cōtra.ſ.ſi quis autē.§.illud.ad quod vos dicetis ita bꝛeuiter ibi fuit ſtipulatio cōcepta in diē qđ ibi dꝛ eſt intelligendū in puris obligationib⁹ ⁊ ad hoc facit.ſ.de vet.ob.l.quoties in diē.Uel quod ibi dicit̄ tempus litis cōteſt.eſſe ſpectandū ⁊ ita cōcoꝛ.cū iſta:vel ſꝫ aliā lecturā ibi loquitur cū tractat̄ de condēnatiōe faciēda in re pꝛincipali:vel eius eſtimatione:ſed ſi querit̄ de acceſſione naturali tunc inſpicitur tempus lit.cōteſt.vt hic dꝛ:vel ibi loquit̄ cū tractat̄ de eſtimatione rei:hic loquit̄ cū tractam⁹ de acceſſione naturali:⁊ ſm iſtā lec.nihil i gloſis veſtris dictū eſt de hoc.Uel dicatis aliter vt dixit hic Jo.aut agit̄ actiōe bone fidei aut actione ſtricti iuris ſi agit̄ act.bone fidei aut petitur ipſa res aut eſtimatio.ſi petit̄ ipſa res inſpicit̄ tꝑs ſnīe vt hic.⁊ tūc exponetis literā ita.[⁊ rei iudicāde tꝑs]ſcꝫ ſnīe.ſi autē petit̄ eſtimatio tunc inſpicitur tꝑs ꝯtractus ſiue obligationis vt.ſ.man.l.ſi hominē ſi aūt agit̄ actiōe ſtricti iuris aut petit̄ quantitas aut ſpecies ſi petit̄ quantitas inſpicit̄ tꝑs lit.cōteſt.vt.ſ.ſi cer.pe.l.vinū.⁊.ſ.de trici.l.vlti.ſi aūt petit̄ ſpecies tunc inſpicit̄ tꝑs moꝛe.vt.ſ.de triti.l.in hac actione.ſed hec opinio nō videt̄ bona q̄ꝛ ſm iſtā lecturaꝫ videt̄ iſte.§.hic dicere q̄ꝛ in act.bone fidei ſi petatur eſtimatio ꝙ inſpiciat̄ tempus ſententie ⁊ ipſe dixit inſpici tꝑs obligationis:⁊ ideo dn̄s Azo dicit ita ſi exponit̄ litera ⁊ rei iudicāde tꝑs.i.ſententie.⁊ tūc ſi petit̄ eſtimatio rei actione bone fidei inſpicitur tꝑs ſententie:id eſt ad illud tꝑs ex tꝑe fiet eſtimatio. ſi autem petitur eſtimatio actione ſtricti iuris:tūc inſpicitur tempus lit.cōte.i.vt ex tempoꝛe moꝛe fiat eſtimatio quanti plurimi fuit vſq̄ꝫ ad tempus lit.cōteſt.⁊ hoc cum agitur nomine culpe. ſi autem ageretur doli noīe:tunc inſpicitur quāti retro eſt ꝓplurimi fuit a tempoꝛe moꝛe vſq̄ꝫ ad ſententiam.vt.ſ.de rei ven.l.iul.ſcribit ſi hominem.§.i.verūtamen ſi vos intelligatis iſtuꝫ.§.ſecundū ꝙ ego pꝛimo legi vobis ſoluta ſunt omnia contraria.

1 ☞ In obligatione rem reſtitui in cōtractibus bonefidei heres tenetur vltra hereditariam poꝛtionem quaten⁹ rei reſtituēde habet facultatem.h.d.

1 **Heres eius.** In.§.iſto dicit̄:†ſi cōmodaui tibi reꝫ ⁊ tu deceſſiſti pluribus heredib⁹ relictis quilibet tenet̄ pꝛo hereditaria poꝛtione:ſed ſi vn⁹ haberet facultatem rei commodate reſtituēde ipſe ſolus teneretur [cōuenitur]vt.C.de hereditaria actio.l.ij.[conueniat] ⁊ ad hoc accedit.ſ.de condic.fur.l.in re furtiua.

1 ☞ Ex contractu commodati celebꝛato cū filio vel ſeruo ipſe tenetur inſolidū ⁊ pater vel domin⁹ de peculio ⁊ de dolo ipſoꝛum habebitur ratio.

1 **Si filio.** †In.§.iſto dicitur:ſi reꝫ meā commodo filio vel ſeruo tuo:tu pater vel dn̄s teneris cōmodati de peculio:filius tuus inſolidum ſeruus tenetur naturaliter:⁊ idem eſt ſi commodo ancille vel filie tue nō tamē teneris de dolo cōmiſſo a filio vel a ſeruo:ſed de tuo dolo bene teneris.[poterit.]vt.ſ.[de iudi.] l.tamen.ſed cum ſeruo non agitur:licet ſit naturaliter obligatus cū non poſſit eſſe in iudicio.vt.C.de iudi.l.ſeruus.[diſtinguit]ſub.vt pater nō teneatur de dolo commiſſo a filio vł a ſeruo:ſed de tuo dolo bene teneris.ad hoc concoꝛ.ſ.depo.l.depoſiti.⁊.l.in bone fidei.

1 ☞ Commodatum non conſiſtit in his que vſu cōſumuntur niſi ſic tradātur ⁊ vſu non conſumantur.h.d.

1 **Non pōt cōmodari.** †In.§.iſto cū.l.ſeq. dicitur ꝙ res q̄ vſu conſumuntur non poſſunt commodari niſi cōmodētur ad pōpam vt quis ditioꝛem vxoꝛem inueniat.nam ſepe ad hoc mutuātur nummi.h.d.iſte.§.cum.l.ſequen.[cōſumitur.]vt.ſ.e.l.ſ.vnde pecunia impꝛopꝛie dicitur cōmodari.[niſi foꝛte ad pompam.]vt oſtendat publice[vel ad oſtentationem.]vt ditioꝛ appareat ⁊ oſtendat aliquibus.[ditis.] id eſt diuitis.[intercedat.]aduertatis iſtam legeꝫ quia hoc vult dicere pauper:campſoꝛ venit ad me ⁊ dicit mihi:tanto tempoꝛe ſeruiui vobis commodetis mihi centum marcas per menſem:non tangaꝫ eas ſꝫ ad hoc vt dem diuitem vxoꝛem filio meo ſepe ita cōmodat̄ pecunia.Et ſecundum hoc oꝛdinabitis ita literaꝫ:ſepe ad hoc cōmodantur pecunie vt intercedāt.i pꝛeſtentur remunerationis loco gratia ditis.i.illa contemplatione:vt ditioꝛ appareat.

1 ☞ In actione commodati ex natura officij iudicis quod deſeruit actioni bonefidei habetur ratio intereſſe loci ⁊ tempoꝛis.

1 **Si vt certo ⁊c.** †In pꝛin.huius.l.dicitur:commodaui tibi reꝫ meam certo loco vel tempoꝛe reddendā valet cōmodatum.certe ſic:⁊ ſi illo loco vel tempoꝛe nō reddis iudex eſtimationem illius loci vel tꝑis habebit [officio iudicis ineſt].ſ.ꝙ nō deſeruit actiōi arbitrarie vt.ſ.de eo ꝙ cer.lo.da.op.l.qđ ſi ephesi.⁊.l.in bone fidei.ſꝫ qđ deſeruit actioni ⁊ cōmodati eſt bone fidei q̄ꝛ l act.bonefidei nō arbitraria intereſſe non eſt in obligatione vt.ſ.de act.emp.⁊ vendi.l.j.⁊.ſ.loc.l.ſi fund⁹.

1 ☞ Litis eſtimatio ſimilis eſt emptioni.

1 **Si quis hac acti.** In.§.iſto dꝛ:†ꝯmodaui tibi rem meā ad certū vſuꝫ:finito vſu cōuenio te cōmodati:pēdente lite offero eſtimationē rei ⁊ ego accipio:nunq̄d transfero in te dominiū rei cōmodate certe ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[ſi q̄s hac ac.⁊c.] ſcilicet commodati egerit ⁊ oblataꝫ.]ſcꝫ cōmodatario [litis.] id eſt rei[rem offerētis facit].ſ.ſi erat in ꝑſentia alꝰ cū erit nactus poſſeſſionē ex volūtate autoꝛis vt.ſ.de rei vē.l.hu⁹ rei ⁊.l.hec aūt.q̄ꝛ litis eſtimatio ſimilis eſt emptioni vt.ſ.pꝛo empto.l.iij.ſed nūquid commodans tenetur ei cedere act.certe ſic ſi habet cauſam ab eo vt.ſ.de re iudi.l.in depoſiti ſecus ſi non haberet cauſam ab eo.vt.ſ.de rei ven.l.ex diuerſo.§.petitoꝛ.

1 ☞ In contractibus qui celebꝛant̄ gratia dantis tātū venit dolus ⁊ lata culpa in his qui gratia accipientis tantū venit leuis ⁊ leuiſſima culpa in his qui gratia vtriuſq̄ꝫ venit lata ⁊ leuis de caſu vero foꝛtuito quis non tenetur niſi ꝯuentio,eſtimatio vel culpa preceſſerit vel aliud īducat.h.d.vſq̄ꝫ ad.§.deniq̄ꝫ.

1 **Nūc videndū eſt.** †Signoꝛi vos habuiſtis i ſuperioꝛibus ꝙ commodatarius dꝫ reddere rē cōmodatā nō deterioꝛē:⁊ ꝙ i actiōe ꝯmodati veniūt fruct⁹ ex tꝑe moꝛe:nūc vidēdū eſt an ꝯmodatari⁹ teneat̄ de dolo ⁊ lata culpa:an de caſu.⁊ iuriſc.Ulpi.hāc q̄ſtionē alti⁹ exoꝛdit̄ ⁊ dicit ꝙ i aliq̄b⁹ ꝯtcib⁹ īterdū venit dol⁹ tm̄ vt l depoſito.i aliq̄b⁹ venit dol⁹ ⁊ lata culpa ⁊ leuis:ſicut eſt l ꝯtcib⁹ q̄ celebꝛant̄ gr̄a vtriuſq̄ꝫ.i aliq̄b⁹ ꝯtcib⁹ venit aliq̄n leuiſſima culpa tm̄:ſicut eſt l cōmodato cū ꝯhit̄ gr̄a cōmodatarij:ſꝫ ſi ꝯhit̄ gr̄a vtriuſq̄ꝫ venit leuis culpa:ſꝫ ſi cōmodatari⁹ reciperet rē eſtimatā teneret̄ de dolo lata culpa leui ⁊ leuiſſima.h.d.§.videatꝫ expoſitionē lr̄e.[an culpa].ſ.leuis ⁊ lata ⁊ etiā leuiſſima.[an ēt omne periculū].ſ.caſus foꝛtuiti vel leuiſſime culpe.[in depoſito.].ſ.vel latā culpā.vt.ſ.dicā[merces acceſſit].ſ.nō vt merces q̄ꝛ tūc eſſet remuneratio.q̄ caſu nō eſt locatio:⁊ tenet̄ de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa.vt.ſ.depoſi.l.j.§.ſi q̄s ſuū.[vtriuſq̄ꝫ vtilitas vertit̄].i.vt ꝯtc⁹ celebꝛat̄ gr̄a vtriuſq̄ꝫ[vt l dote]vbi marit⁹ lucrat̄ fructus vxoꝛis:vt maritus ſuſtineat onera matrimonij.[vt in

a ¶ Nūc ſi res ſuas. Adde ꝙ culpa pſumit̄ qñ quis res commodatas amiſit ſuas autem ſaluas fecit vt notat. hic bart.per.l.tutor.§.non eſt ferend⁹.ff.de admi.tut.

pignore.] nam gratia creditoris vertitur.qꝛ potius intereſt pignori ꝛc. vt inſti.de ob.que ex delicto naſ.§.furti.ꝛ debitorum intereſt.vt mutuetur eis.[vt in ſocietate.] vt.ſ.pro ſoc.l.coiri.[ꝛ culpa] lata ꝛ leuis [ꝛ diligentiam] id eſt leuiſſimam culpã [res] ſcilicet cõmodata.[eſtimata data ſit.] ſcilicet in eo qꝺ tenetur de dolo lata ꝛ leui culpa [omne periculũ.] ſcꝫ leuiſſime culpe.ſimile no.ſ.ſi cer.pe.l.ſi quis nec cãm. Uel legit̄ ſcꝺo modo ſic: ꝛ ſi forte res eſtimata data ſit eo caſu quo tenet̄ de leuiſſima culpa [omne periculũ] ſ.caſus fortuitus vt ita eſtimatio aliquid operetur qꝺ eſſe debet.vt ar.ſ.de le.j.ſi quãdo in prin. ¶ Or ſignori ex ſi.huius.§.volũt laici colligere ar.cõtra ſcholares qui accipiũt equos ad vecturã. Nam vos habetis hic ſi ꝯmodatarius accipit rem eſtimatã tenet̄ de omni periculo.vnde dixerit laici in ciuitate iſta: ſi ſcholares accipiũt equum ad vecturã eſtimatũ ꝙ tenent̄ de oĩ periculo vt eſtimatio aliquid operetur.ar.ſ.de le.j.ſi quando in princ.ſed certe cõtra.dicendum eſt.nam locatio cõtrahitur gratia vtriuſqꝫ: qꝛ ergo ſcholaris tenetur de dolo lata ꝛ leui culpa. Si aũt accipit eſtimatũ tenetur de leuiſſima. ſi autem cõtractus eſſet talis in quo teneretur de leuiſſima: tunc teneretur de caſu.ꝛ ſic loquit̄ iſte.§.in fin. ¶ Et in.§.iſto no.tria not.primo no.ꝙ cõmodatum aliqñ contrahitur gratia vtriuſqꝫ.contrahitur cõmodatum gratia dantis tantum ſi ſum iturus ad aliquẽ locũ ꝛ volo ducere aliquem qui eſt male indutus.vnde cõmodo ei vnã tunicam de meis hic tenetur ipſe de dolo ꝛ lata culpa.vt.ſ.e.§.interdũ.aliquando contrahitur cõmodatum gratia vtriuſqꝫ ꝛ eſt exemplũ in ſcholaribus. Sunt quatuor in hoſpitio: dicũt ipſi adinuicem inuitemus magiſtrum noſtrũ cras in prandiũ facta inuitatiõe: dicunt aliũ vni ſocio.tu habes vaſa argẽtea in iſto prãdio faciamus tibi ꝛ nobis honorẽ: cõmodes illa. ille ſocius cõmodat hic tenerentur ſocii de dolo ꝛ lata ꝛ leui culpa.vt.ſ.ea.l.§.ſi de me. Aliqñ cõtrahitur gratia accipientis tantũ quod eſt cõiter vt eſt cum cõmodo tibi librum meum vt tuum auſcultes ꝛ hoc caſu tenetur commodatarius de dolo ꝛ lata ꝛ leui ꝛ leuiſſima.vt hic in verſi.commodatum.ꝛ.ſ.l.in rebus. ſed de caſu fortuito non tenetur: niſi acciperet rem eſtimatã.vt hic in ver.ꝛ ſi forte.vel niſi culpa preceſſit caſuꝫ.vt.ſ.e.l.§.interdũ. vel niſi ſpecialiter in ſe ſuſcepit caſum fortuitum.vt.ſ.e.l. in rebus. Item nota ꝙ contractus cõtrahitur aliqñ gratia dantis tantum: aliquãdo gratia vtriuſqꝫ: aliquando accipientis tantum. Cum ꝯtrahitur gratia dantis tantum: vt in depoſito tenetur depoſitarius de dolo ꝛ lata culpa tantũ.vt.ſ.depoſi.l.j.§.ſi quis ſeruum.ꝛ.l.quod nerua. In caſibus tamen aliqñ tenetur de leui puta ſi mercedem accepit vt hic dicitur. Aliqñ de leuiſſima ſi obtulit ſe depoſito vel ſi eius cõtemplatione fit: ſic.ſ.ſi cer.pe.l.ſi quis nec cauſam.ꝛ.ſ.depo.l.j.§.ſi conuenerit.ꝛ.§.ſepe. Si autem contractus celebratur gratia vtriuſqꝫ vt in emp.indubitanter tenetur quis de dolo ꝛ lata ꝛ leui culpa: vt ibi.ſed vbi contrahitur gratia vtriuſqꝫ ꝛc.vt.ſ.de reg.iur.l.cõtractus. Aliquando cõtrahitur gratia accipientis tantum: vt in commodato vt hic. Fallit in precario.vt.ſ. de preca.l.queſitum.§.illud. ꝛ eſt ratio qꝛ in vno oneratur qui rogat precariũ vt ante tempus reuocetur.vt.ſ.de preca.l.precariũ.vnde non eſt mirum ſi in alio ſubleuatur: vt ſic teneatur de dolo lata ꝛ leui culpa.vt.ſ.de iureiur.l.eum qui. in princip. Item tertio no. dicet aliquis veſtrum leges dicunt aliquãdo venit dolus: aliquãdo lata culpa: aliquando leuis: aliquando leuiſſima. Sed quid eſt dolus: certe dol⁹ eſt fraus.vt.ſ. de pac.l.iur.gẽ.§.ſed ſi fraudãdi.vnde dolus eſt ꝛc.vt.ſ.de dolo.l.j.§.j. Lata culpa eſt magna negligentia.ver.gratia. commodaui tibi rem meã pretioſam tu credebas de nocte dimittere in publico poſſe hic fuit lata culpa ꝛ magna negligentia que cõparatur dolo.vt.ſ.de inſti.l.ſed ꝛ ſi.§.preſcribere.ꝛ.ſ.de iur.ꝛ fac.igno.l.nec.l.ſupina. Eſt leuis culpa negligẽtia vt põt videri in ſcholari qui eſt ita negligens ꝙ claudit ſcriniũ ꝛ dimittit clauem in clauatura.vnde leuis culpa eſt negligentia.vt.ſ.ad.l.aquil.l.ſcientiã.§.qui cum aliter. Leuiſſima culpa eſt ſi debuit eſſe diligentiſſimus ꝛ non fuit.ipſe debebat ponere rem commodatam in archa non dimittere in diſco: dimiſit in diſco leuiſſima culpa eſt vnde diligens eſt qui cuſtodit rem cõmodatam a dolo ꝛ lata ꝛ leui culpa.diligẽtiſſimus eſt qui cuſtodit rem a dolo lata ꝛ leui ꝛ leuiſſima.vt.ſ.ad.l.aquil.l.in lege aquil.ꝛ.l.qui occidit. caſus fortuitus eſt: cui nullo ingenio hominũ reſiſti põt. vt inſti.quib.mo.contrah.obli.§.ſi is cui.ꝛ.ſ.dicit.

Quod vero ſenectute.]Uos habuiſtiſ ſ.pxi.§.ꝙ cõmodatarius tenetur de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui ꝛ leuiſſima. ſi ſua gratia eſt contractũ cõmodatum. modo in.§.iſto dicitur quidam alicui mutuauit equum ſuum: equus ille propter nimiã ſenectutem vel morbo vel caſu periit: nunquid tenetur cõmodatarius: certe nõ ſi ſua culpa periit: ꝛ idem eſt ſi incendio. ruina periit niſi res ſuas a pretulit quo caſu tenet̄.ſed nunquid tenetur preſtare cuſtodiã rei commodate.certe ſic: ſed quid ſi cõmodatur homo nunquid tenetur preſtare commodatarius cuſtodiam hominis.certe ſi ligatus commodatus eſt vel etiam iuuenis eſt: tenetur preſtare cuſtodiam vel ſi hic actum eſt. h.d. iſte.§.[contingit] in re commodata [accepit.] quia nõ tenetur de caſu [niſi alia culpa interuenit.] vt.ſ.de nego.geſt.l. ſi hereditaria.in ſi.[pretulit] rebus commodatis.[ſi vinctus] id eſt ligatus.vt.ſ.de edil.edic.l.iõ.§.j.[preſtare.] quia contractus eſt ꝛc.vt.ſ.depoſi.l.j.§.ſi conuenerit.

Sed interdum. Uos habuiſtis ſi cõmodaui tibi equũ ꝛ equus ille ſine dolo tuo periit ꝙ non teneris: pone commodaui tibi equum meũ vt duceres ad villam: tu duxiſti eũ ad bellũ mortuus eſt equus nunquid teneris: certe ſic. Idem ſi commodaui tibi ſeruũ meũ vt ad villam duceres niſi commodaſſem tibi vt ad bellum duceres: quo caſu nõ teneris imo meum erit periculum. nam ſi ego commodaui tibi ſeruum meum tectorem ꝛ de machina cecide rit meum erit periculũ niſi commodaſſem tibi vt de plano op⁹ faceret: ꝛ tu eum impoſuiſti in machina quo caſu tuum erit periculum: nõ meum: ꝛ idem eſt ſi culpa machine periit. nam tuũ eſt periculum: ſed ꝛ ſi commodaui tibi ſeruum lapidarium ꝛ periit ſub machina teneris mihi ſi fuiſti in culpa vt quia machinam negligenter ligauiſti [pertinet.] quaſi dicat vbi regulariter non pertineat periculum mortis ad eum qui commodatũ rogauit.vt.ſ.e.l.§.quod vero.fallit tamen hoc in caſu qui ſequitur.[teneberis] quia culpa preceſſit caſum.vt.ſ.e.l.vlti.[meũ.] ſcilicet commodantis.[erit periculum.] glo.hic Azo.elegantibus verbis: hoc verum eſt de iure: quia ad hoc dedi.ſed de conſuetudine militari contrariũ ſequatur que ſpectanda eſt vt ar. C.loca.ꝛ conduc.l. certi iuris eſt. ꝛ ita no. hic quod hic dicitur de iure cauetur conſuetudine tamen nõ habetur.item ex prin. huius.§.colligetis illud generale qꝺ vbicunqꝫ quis tenetur de caſu: id eſt ſi culpa precedat caſuꝫ de caſu tenetur.vt.ſ.e.l.in rebus.§.j.[de machina] id eſt de armatura que fit i circuitu turrium quando eleuantur.

Quinimo. In.§.iſto dicitur: ſi commodo tibi rem ad certum vſum et tu vteris ad alium vſum: non ſolum teneris commodati: imo furti.ꝛ ideo ſi commodaui tibi codicem meum vt ſcriberes ibi nomen debitoris tui ſi interleuero teneor tibi contrario iudicio ad intereſſe ſi tibi ad hoc accommodaui: ſi autem non commodaui tibi ad hoc nec eſt certioraſti non ſolum teneris mihi commodati: imo et furti: quia commodaui tibi ad vſum ꝛ tu fuiſti vſus ad alium quẽadmodum tenetur furti qui equo vel veſtimento ſibi commodato vtitur ad alium vſuꝫ ꝙ commodatum ſit [denique ait] ſcilicet iuſ.[ꝛ ſi tibi codicem] ſcilicet rationum mearum.[cauere feceris] quia feciſti in eo ſcribi inſtrumentum in quo continebatur quod talis debebat tibi.x.libras boñ. [iudicio] quia adiuuari nos beneficio: non decipi oportet.vt.ſ.eo.l.in commodato.§.ſicut.in ſi.

b ¶ Diligentia debet adhiberi in re commodata ꝛ in eius ſequela.

c **Uſqꝫ adeo.** †In.§.iſto dicitur ꝙ ꝯmodatarius nedum debet eſſe diligẽs circa rem ꝯmodatam imo diligentiſſimus.ꝛ non ſolum debet preſtare diligẽtiam circa rem commodatã: imo circa ea que ſequuntur eã vnde ſi equã tibi cõmodaui debes preſtare diligentiã circa pullũ.

d ¶ Commodatum ſi fiat gratia dantis vel eius oblatione cõmodatarius de ſolo dolo tenetur.

e **Interdũ plane.** †In ſuperiorib⁹ habuiſtis qꝺ cõmodatari⁹ regulariter tenet̄ de dolo lata ꝛ leui ꝛ leuiſſima culpa. in.§.iſto dicitur quod aliquando tenetur de dolo ꝛ lata culpa.puta ſi contrahitur gratia commodantis tantum.verbi gratia: populus romanus volebat quod vna die fieret vnus ludus: ꝛ pretor adeſſet ludo.vnde dicebat preparetis vos: dixit pretor in nomine dñi venit ad locum: illi qui debebant aſſociare pretorem non habebant ſedes miſit pretor pro ſedibus ꝛ eis accommodauit: vel hiſtrionibus hic tenetur de dolo ꝛ lata culpa.verbi gratia: quidã contraxit ſponſalia: dum vult ducere eam in ſero dicit ſponſa non venirem: quia non habeo veſtes.dixit ſpõſus accommodo tibi veſtes hoc caſu ſponſa tenet̄ de dolo ꝛ lata culpa tantum. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere [interdum plane ſoluꝫ dolum] ſcilicet ꝛ latam culpam: que dolo comparatur.vt.ſ.depoſi.l.quod nerua.[ſcenicis] id eſt ludentibus in ſcena corã ſe.[commodauit] ſub.ꝛ his caſibus tenetur commodatarius de dolo ꝛ lata culpa: ſed ſi fieret commodatuꝫ gratia vtriuſqꝫ tũc teneretur de leui.vt.ſ.e.l.§.ſi de me.

☞ Si res data vt pignoretur non recolligitur competenti-bus actionibus eſt agenduȝ vel actio debet cedi ſumptibus ⁊ periculo ipſius cedentis.h.d.

Nunc videnduȝ eſt in quibus

ſpeciebus.] †Signori vidim⁹ qn̄ dolus ⁊ culpa venit in cōmodati actione nunc ſubijcienda eſt quedaȝ ſpecies:an habeat in locum actio cōmodati ⁊ de huius ſpeciebus fuit apud veteres dubitatū.pone dedi tibi quandā rem vt creditori tuo pignorares tu pignoraſti nō repignoras teneris ne cōmodati:certe ſic ſi gratis tibi commodaui alis teneris act.in factū ex locato.ſed ſi ego creditori tuo dedero pignori voluntate tua teneris mandati:ſed quid erit ſi dedi tibi rem vt pignorares pignoraſti per te non ſtat quominus luas:ſed quia creditor non vult reddere ad quid teneris:certe vt cedas mihi actionem tuam cōtra creditorem:⁊ videtur per te non ſtare ſi iam ſoluiſti vel parat⁹ es ſoluere.Unde ſciatis ſi commodaui tibi rem meam:⁊ propter rem recuperādam aliquos ſumptus feci illos ſumptus recuperabo act.commo.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[ſpeciebus]id eſt caſibus.[dedi]id eſt commodaui.[dares]id eſt obligares[quod ego puto verum eſſe]ait vlpi.ſcilicet vt habeat locum act.commo.[tunc enim in factum]ſub.ſi nō fuit locatio vt.ſ.e.l.§.nunc videndū[vel ex locato]ſcilicet ſi fuit locatio.vt ff.depo.l.i.§.ſi quis ſeruum[plane ſi ego pro te]ſcilicet preſente.alis neg.ge.erit act.vt.ff.man.l.ex mandato.§.fide.⁊.l.qui fidem.⁊.l.ſi te.§.paſſus.[aduerſus eum preſtem.]imo videtur ꝙ agas pig.act.vt.ff.de pig.act.l.petenti.Ad quos vos dicetis eſto ꝙ agas pig.ac.tamen eam preſtādo mihi]liberaris a me[ſcilicet commodatario.[ſiue ſoluere ſum paratus]nam qui paratus eſt ſoluere merito pignus videtur liberaſſe.[ſumpt⁹ plane litis.]ſcilicet factos agendo contra illum cui commodatarius obligauit[eum]ſ.commodatarium.

☞ Culpa hominis commodati cum re commodatariuȝ non excuſat ſecus in dolo.

Si me rogaueris.

†In iſto.§.dicit rogaſti me vt ſeruum meū cum lance tibi commodarē commodaui:⁊ ſeruus lancē perdidit ad quem pertinet periculum:certe ad te quaſi videar tibi commodaſſe lancem.Sed ſi ſeruus fugiſſet cum ea:nō teneris niſi forte cauſaȝ fuge preſtitiſſes[lanceȝ]id eſt ſcutellam argenteaȝ a te ſcilicet commodatario[non tener.]quia ab initio cuſtodiaȝ ſerui videor commiſiſſe vt.ff.proxi.§.

☞ Cuſtodis appoſitio facta ex poſtfacto non remittit cuſtodiam ei cui res fuerat commodata.h.d.

Si de me petiſſes.

†In.§.iſto dicit tu non eras bone voluntatis.† ⁊ nolebas aliquantulum gaudere:habebā triclinīū rogaſti me vt ego triclinīū mundarē ⁊ tibi ꝯmodarē ⁊ argentū ad miniſterium preberem.fuiſti in triclinio vna die ⁊ pro fuit tibi.petiſti a me vt ſequenti die accōmodarē tibi:cū nō poſſem argentuȝ reportare ibi reliqui:periit modo queritur qua act.agam cui⁹ erit periculuȝ ⁊ certe ſi poſui cuſtodē pertinet ad me periculū:ſi nō poſui dȝ pertinere ad te:ſȝ certe iuriſc.vlpi.dicit ꝙ agenduȝ eſt act.commodati ⁊ periculū pertinet ad te niſi aliud nominatim conuentū fuiſſet.h.d.iſte §.videatis expoſitionem litere[ſi de me].i.a me vt triclinīū.i.locū per quē itur per tres claues vt faciunt vltramontani.vel dicitur triclinīū locus in quo erāt tres lec.nā olim antiqui conſueuerāt comedere in lectis[vt tibi ſterneremr]id eſt optime locum illū pararē ⁊ ſcopis mundarē ibiqȝ tres lectos ſternerem ⁊ argentum.i.cyphos paropſides.[ego puto]ſcilicet iuriſc.vlpi.in vtroqȝ caſu.i.ſiue poſui cuſtodē ſiue non.[niſi aliud cōuenit]q2 ſi conuenit pacto ꝙ non teneretur de cuſtodia non tenetur:q2 contractus ex cōuentione ⁊c.vt.ff.depo.l.i.§.ſi cōuenerit.¶ Or ſignori circa.§.ita no.aut in ipſo cōmodato pono cuſtodē:aut ex poſtfacto.ſi in ipſo commodato ab initio pono cuſtodem vt faciunt milites qui commodant equum ſuum:ſed volūt ꝙ ſeruiens ſuus ſit cum equo ſuo:hic ſi dolo vel culpa commodatarij periit tenetur commodatarius ſi autem periit facto cuſtodis nō tenetur:⁊ ſic intelligitur.ſ.proxi.§.ſi autem in ipſo commodato ab initio non ponitur cuſtos:ſed ex poſtfacto.verbi gratia:commodaui tibi triclinium ⁊ argentum pro vna die ⁊ poſtea rogaſti me vt idē facerem ſequēti die:ego cum argentum portare non poſſeȝ ibi dimiſi:ſi dimiſi cuſtodem ibi non teneris:al's ſic ſm opinioneȝ labeonis:ſed certe iuriſcon.vlpi licet ponerem cuſtodem:tamen teneris act.commodati de cuſtodia ſiue appoſui cuſtodem ſiue non:q2 ponere cuſtodem non eſt modus liberandi te.

☞ In obligatione primitiua que ad rei reſtitutionē cōtrahitur quilibet tenetur pro parte q2 inſolidū ad eos peruenire nō poteſt.in obligatione vero ſecundaria que cōtrahit ratiōe doli vel culpe quilibet tenetur inſolidum quia pro parte non poteſt delinqui ⁊ ſi agit contra vnuȝ ex facto alterius ei actio cedi dȝ q2 ſi contra iſtam ageretur actio pro rata tolleretur.h.d.

Si duobus vehiculū.

†.§.iſte cum.l.ſe.⁊ ſe.vtilis.§.ē ⁊ materia huius.§.valde pulchra ⁊ ſubtilis eſt:⁊ multa bona docemus circa.§.iſtū.ſed ſi diligenter caſum ⁊ ſummariā expoſitionem litere intelligatis:cetera alia meli⁹ intelligetis:⁊ in.§.iſto primo proponiť thema ex quo formať qſtio.ſecūdo allegať ꝓ ⁊ ꝯtra.tertio determinať.quarto formanť due qſtiones ex illa determinatione:⁊ determinantur:lȝ occulte.Ponetis ergo ita caſum:in terminis qdā acceſſit ad iuriſc.⁊ ꝓpoſuit ei queſtionē talē dñe quidā paterfa.duobus ſimul vehiculū cōmodauit vel locauit qro a vobis an qlibet eoꝝ teneať inſolidū vel ꝓ parte.in qſtione iſta iuriſc.more boni rhetorici ⁊ examlatoris allegat ꝓ ⁊ ꝯtra:⁊ poſtea determinat.demū ex qſtione iſta determinata format duas qſtiones:⁊ eas occulte determinat ⁊ in primis allegat ita determinās.Si duob⁹ ſimul vehiculū cōmodatū vľ locatū eſt:vť ꝙ quilibet teneatur ꝓ parte:q2 ſi duo nō poſſunt habere inſolidū poſſeſſionē ⁊ dominiū eiuſdē rei.igiť nec vſum eiuſdē vehiculi.nec ob.ꝙ duo poſſunt eſſe dñi eiuſdē rei ꝓ indiuiſo q2 ibi tūc nō eſt dñs quilibet inſoliduȝ vel ꝓ parte q̄ poſſet demōſtrari:ſed quiſqȝ ꝓ parte indiuiſa que intellectu conſiſtat.Ecōtra allegat ſi idē vehiculū ſimul duobus eſt cōmodatū vel locatū vť ꝙ quilibet teneať inſolidū.nā duo poſſunt hr̄e vſum cāpi publici ⁊ balnei publici ⁊ portic⁹ publici:neqȝ vn⁹ ꝓhibetur vti ſi ali⁹ vti poſſit inſolidū.ſi ergo vſuȝ vehiculi verū lȝ i vehiculo ꝯmodato vel locato habeo tñ vſuȝ ꝓ parte cū effectu q2 nō eſt verū ꝙ oīa loca vehiculi teneat vti ſi vterer inſolidū ali⁹ poſſet me ꝓhibere.¶ Or mō determinat ⁊ dicit vbi duob⁹ vľ plurib⁹ ſimul idē vehiculū cōmodať vľ locať quiſqȝ teneť inſolidū p̄ſtare dolū ⁊ latā culpā:leuē ⁊ leuiſſimā:⁊ cuſtodiā.Si quilibet teneť preſtare cuſtodiā inſolidū ergo quilibet poterit conueniri inſolidū cōmodataria actione:⁊ vno ſoluēte liberať ali⁹ qd ex eo apparet ꝙ ſi idē vehiculū ſubtrahiť quilibet eoꝝ aget actione furti:ſed vno agēte cōtra furem poſtea nō poterit agi.Ex iſta determinatiōe formanť due qſtiones ⁊ prima qſtio eſt talis:ponam⁹ duob⁹ fuit vehiculū cōmodatū eiſdeȝ eſt ſubtractū furtiue:alter egit actiōe furti ⁊ aſſecut⁹ eſt penā a fure ꝯmodans agit ꝯmodati cū eo ꝙ furti nō egit poterit ne hoc facere certe nō.ſi ipſe dicat cōmodati ꝙ velit ꝙ periculo ſuo agat cōtra cōmodatariū q egit furti.vť ipſe eſt abſoluēdus ab act.cōmodati.Inſurgit ⁊ alia qſtio talis ponam⁹ duob⁹ fuit vehiculū cōmodatū alter in vehiculo dedit dānū alter nō:agit ꝯmodās ꝯtra illū q nō dedit damnū act.l.aql.poterit ne iſte dicere cede mihi act.l.aquil.ꝯtra illū q dedit dānū:certe ſic.q2 ſi ipſe cōmodās ageret ꝯtra illū q dedit dānū cōmodati act.l.aql.teneť remittere quaten⁹ cōcurrūt act.ꝯmodati ⁊ act.l.aql.ſed ſi ageret cōmodati teneret remittere act.l.aql.quatenus.l.aql.vehit in act.cōmodati.ſed in reſiduo aget act.l.aql.h.d.iſte.§.cū.l.ſeq.et ſe.⁊ videatis literā[ſi duob⁹ ⁊c.]Or ſignori ſicut ego ꝓmiſi vobis.§.iſte cū.l.ſeq.⁊ ſe.vtilis.§.eſt ⁊c.dic vt dixi in caſu videatis expoſitionē litere[ſi duobus vehiculū].i.currū:⁊ ita qd vehit nō ꝙ vehitur oneris cā:ſic ſumiť.C.de honora.vehi.li.x.l.vnica.[teneatur]ſcilicet act.commodati vel locati ⁊ not.ꝙ in eo ꝙ.§.iſte dicit de cōmodato pertinet ad tit.iſtū in eo quod dicit de locato non pertinet ad iſtum titu.ſed dicit ſimilitudinis cauſa.nam ſicut commodati act.eſt bone fidei:ita locati act.vt inſtit.de actio.§.actionum.⁊ huc uſqȝ durat queſtio ſiue thema qſtionis incipit ſtatim allegare pro ⁊ contra:⁊ ſtatim allegat quod teneatur vnuſquiſque pro parte.vnde dicit.[⁊ ait]ſcilicet allegando[duorum quidem inſolidum dominium vel poſſeſſionē eſſe non poſſe]ergo duo vſum eiuſdem vehiculi nō poſſunt habere inſolidū.⁊ rn̄det ſtatim oppoſitioni q̄ poſſet ſibi fieri:nonne duo poſſident vnam rem inſolidum.Reſpōdeo dicit iuriſc.ꝙ vbi duo poſſident vnā rem inſoliduȝ quis non eſt dominus inſolidum nec pro parte que poſſet ad oculuȝ demonſtrari.ſed pro parte que poteſt in intellectu percipi.[vſuȝ autem.]modo allegat pro alia parte ⁊ alia eſt in litera ecōtra:⁊ exponetis ita literam.[vſum aūt balnei]ſcilicet publici[eſſe]ſcȝ ergo ⁊ vſum vehiculi[qd alius vtereť].i.vti poſſit[verū in vehiculo].ſ.priuato[habere]vnde no.ꝙ vſus facti recipit totuȝ ⁊ partē:q2 de facto poſſum vti tota iſtare ⁊ ꝓ parte:ſȝ vſus iur.i.ſeruit⁹ iuris non recipit ſeparationem.vt.ff.ad.l.falci.l.i.§.ſi vſufruct.⁊ ideo vſus paes diuidi non poteſt.⁊ ſic ſoluitur contra.ſ.de vſufruc.l.vſus paes[ſed verius]modo determinat[⁊ dolum ⁊ culpā]ſcȝ latam ⁊ leuem[⁊ diligentiam]ſcȝ ⁊ ſic leuiſſimam culpam[duo rei]ſcilicet debendi.[furti act.]ſ.pro illo vehiculo ſi fuit eis furtiue ſurreptuȝ:quia furti actio datur ei cuius intereſt.vt C.de fur.⁊ ſer.cor.l.i.in princip.[contra furem tollatur.]hodie

eſt in electione cõmodantis vel velit agere ꝯmodati cõtra cõmodantem: vel furti contra furem. vt. C. de furtis. l. vlti. §. tali. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ex iſta deciſione formanẽ due queſtiones: ꝛ prima queſtio eſt talis. [vnde queriẽ ſi alter ꝛc. ꝛ abſolui] ſcꝫ a cõmodati act. [Sed ſi legis aquil.] Modo incipit ſecunda queſtio eius. ſ. cum quo agit non agebat ꝯmodans cum eo qui nõ dederat damnũ in vehiculo: ſꝫ cũ ſocio. [habere] vt poſſit agi act. l. aquil. quaten⁹ plus eſt in act. l. aquil. vt ar. ff. de rei ven. l. non ſolum. ꝛ. ff. vi bon. rapto. l. j. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ex his que dicta ſunt vobis caſum ꝛ ſummariã expoſitionem potuiſtis perpendere. modo perueniamus ad aliã: ꝛ primo examinem⁹ ea que pertinent ad. §. iſtum: ꝛ ad. l. ſeq. ꝛ ſeq. ꝛ poſtea perueniamus ad quoddã quod examinetur hic: quod non deberet examinari hic ſed alibi: ꝛ iſta bene aduertatis. Vos habetis in. §. iſto ꝙ duo plures ve vſum eiuſdẽ vehiculi inſolidum habere nõ poſſunt: ſed eiuſdem balnei vel porticus vel cãpi publici duo plures ve inſolidũ poſſunt habere. ſed que eſt ratio: dixerunt quidam. vt Jo. magnitudo ꝛ paruitudo rei eſt ratio. nam balneũ eſt magnuꝫ porticus eſt magnus campus eſt magn⁹. vñ vnuſquiſqꝫ põt commode vti inſolidum eo. vehiculum parua res eſt. vnde cõmode duo vti eo non poſſunt: quin vnus impediret alium: ſed certe hec ratio non placet. quare: qꝛ balneũ põt eſſe paruum. vnde ſi breuitas rei eſſet cauſa idem deberet dici in balneo ꝙ in vehiculo. Alij voluerunt dicere ꝙ ratio eſt qꝛ balneũ porticus campus ſunt eius nature vt potius vtamur illis rebus cum aliis ꝙ̃ ſoli ꝛ cõmodius ꝛ vtilius vtoꝛ balneo cum alio ꝙ̃ ſi eſſem ſolus fabulando in balneo cuꝫ alio qui ibi eſt ꝛ vnus lauando alium: in porticu vtilius eſt: ſedere cũ alio ꝙ̃ ſedere ſolus ꝛ idem in campo: quia ſedere ſolus ꝛ ſtare ſol⁹ inducit melancoliã. ꝛ ideo plures duo ve poſſunt habere vſus balnei vel portici vel campi inſolidũ. Sed natura vehiculi eſt vt potius vtar ſolus eo ꝙ̃ cum alio. nam ſi vtar ſolus vehiculo citius faciã portari res meas domũ: ꝛ ideo duo plures vt vſum eiuſdem vehiculi inſolidum habere nõ poſſunt: ſed nec hec ratio eſt bona qꝛ ſicut expedit mihi eſſe potius in balneo in porticu ꝛ campo cum alio ꝙ̃ ſolus: ita põt mihi expedire eſſe in vehiculo potius cum alio ꝙ̃ ſolus. vnde vos aſſignabitis rõnem talem. ſicut declarat interlinearis glo. yr. quã antiqui libri habent: ꝛ habentes magnum apparatũ domini Azo. habent. ſ. habentes alium apparatũ nõ habent ꝛ dicit ſic litera iſta: duo plures ve poſſunt habere inſolidũ vſum balnei vel portici vel campi dicit glo. yr. inſpecta licentia iuris non conſiderata potentia facti. vnde ſecundum iſtam glo. yr. dicetis intellectũ huius. §. eſſe qđ debeat intelligi de balneo porticu vel cãpo publico ex vna parte ꝛ vehiculo priuato ex alia parte. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ſi inſpiciamus licentiam iuris quilibet poteſt vti balneo publico ꝛ curia ꝛ campo cõmuni: ita quod alius non habet ius prohibendi eum. nam nullus habet licentiã expellẽdi me quin vadam ad lauandũ me ad rhenum. item nullus habet licentiam expellendi me quin intrem palatium communis ꝛ campũ cõmunis. vnde inſpecta licentia iuris duo plures ve habẽt vſum inſolidum balnei ꝛ porticus ꝛ campi publici cũ res ille in nullius bonis ſint: ſed ſunt vniuerſitatis. vt. ff. de re. di. l. in tantũ. §. vniuerſitatis. ſed iſtud non eſt verũ inſpecta potentia facti. ſi deueniamus ad factũ in eo loco vbi ſto tu nõ potes ſtare: qꝛ vbi ſto in cãpo vel in porticu vel in balneo tu non potes ſtare. ſed in vehiculo priuato ſi mihi ꝛ tibi commodatur vel locatur neuter noſtrum habet ius vtendi inſolidũ inſpecta pote ni li centia iuris vel potentia facti. quia ſi tu ſolus velis vehiculum ducere ego dicerem tibi hoc non licet tibi facere. Preterea ex quo poſui res meas in vehiculo tu non potes ponere tuas. itẽ cum ſedeo in vehiculo tu nõ potes ſedere. ¶ Oꝛ ſignoꝛ cõtra §. iſtum eſt inſiſtendũ. ꝛ ad. §. iſtum ſignantur quatuoꝛ cõtraria: ꝛ primo opponiẽ ad. §. iſtum ſic: vos habuiſtis hic ſi duobus ſimul cõmodatur vel locatur vehiculum quod quilibet tenetur inſolidũ: ſed videtur quod quilibet teneẽ pro parte. vt. ff. e. l. rem. §. in exercitum. Ad ſolutionem cuius contrariũ ita breuiter dico: ſi duobus ſimul ꝯmodatur vel locatur vehiculum: hoc adiecto vt cuilibet ꝑ parte cõmodetur vel loceẽ tunc quilibet pro parte tenetur. ꝛ ſic intelligitur l. cõtraria. ſecus ſi duobus ſimul cõmodatur hoc non adiecto vt quilibet pro parte teneatur. nam tunc quilibet teneẽ inſolidũ vt hic dicitur. Denuo opponiẽ ad. §. iſtũ ꝛ videtur ꝙ ſi duobus vehiculuꝫ ſimul eſt cõmodatum vel locatum ꝙ non teneatur inſoliduꝫ niſi expreſſim aliter dictũ ſit: qꝛ iſti videntur duo rei debendi: ꝛ duo rei debendi non obliganẽ inſolidũ niſi expreſſe hoc dicatur. vt in auẽ. de duo. re. debẽ. per totũ. Ad qđ quidã dixerunt vbi duo cõſtituũt ſe duo rei debendi inuidue tenentur inſolidum ſed vbi ꝯſtituunt ſe duo rei debendi rei diuidue tunc teneẽ quilibet ꝑ parte. vt. ff. depo. l. ſi apud duos. Vel verius eſt vt dicamus ꝙ olim verum erat ꝙ conſtituebãtur duo rei debẽdi inſolidum etiam ſi hoc non diceretur: ſed hodie non ꝯſtituunẽ niſi expreſſe dicatur vt patet i preallegata auẽ. ¶ Sed denuo opponiẽ ad legem iſtam de. l. vnde queritur. nam in l. vnde queritur. dr ſi vnus fecit vehiculũ deteri⁹ teneẽ alter qui nõ fecit deteri⁹ ꝑpter illius factum: qui non fecit deterius: ſed. l. contra. que videtur velle ꝙ locatoꝛ ꝛ conductoꝛ nõ teneanẽ de dãno ab alio dato. vt. ff. e. l. ad eos. ꝛ. ff. loc. ꝛ cõdu. ſed ſi damnũ. ad quod vos dicetis ſi mihi cõmodaẽ vel locatur res ꝛ extraneus damnũ dat non teneoꝛ. vt in. l. cõtraria. ſed ſi mihi aut tibi commodat vel locatur vehiculũ inuiceꝫ videmur fideiubere ne tu des damnũ in illa re: nec ego: ꝛ factum rei nocet fideiuſſoꝛi. vt. ff. de ver. ob. l. moꝛa. ſic ꝛ factum rei nocet cõreo vt. ff. de duob. re. l. ij. ¶ Sed denuo opponitur id quod dicitur in. l. vnde queritur. nã hic dicitur ſi mihi ꝛ tibi eſt res commodata: ſi tu facis rem deterioꝛẽ teneris. l. aquil. ſi tu qui feciſti rem deterioꝛẽ cõuentus ex actione commodati: tollitur actio. l. aquil. niſi quatenus plus eſt in actione. l. aquil. ſed. l. videtur contraria. ff. de acti. ꝛ ob. l. qui ſeruum. in fi. Ad quod quidam dixerunt quod hic dicitur hic coꝛrigitur: quia non eſt nouum vt prioꝛes. l. ꝛc. vt. ff. de leg. ꝛ ſenatuſcon. ꝛ long. conſue. l. nõ eſt nouum. Alij dixerunt egi cõmodati non poſſum agere. l. aquilia. quanti retro plurimi fuit a triginta dieb⁹: ſed poſſum agere quatenus plus venit in ea. vt argu. ff. ad. l. aquil. l. inde neratius. §. j. Alij dicũt ſi egi commodati non poſſum agere. l. aquilia ad illud ſimplum quod egi actione commodati: ſed ad illud quod creſcit per inficiationẽ actione. l. aquilie ago vt hic. Vel poteſt dici ſi conueni te commodati actione ꝛ aſſecutus ſum ſingulare intereſſe: quia iuraui in litem non poſſum poſtea agere actione. l. aquil. ſed ſi egi commodati ꝛ habita eſt ratio damni ꝙ venit in actione cõmodati tãtum bene poſſum poſtea agere ad deterioꝛationem ꝙ venit in actione. l. aquil. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ex. l. iſtis colligetis iſta no. quia habetis hic vt dixi in caſu. vnde ſecundũ qđ eſt in litera conuenire. in l. vnde queritur colligetis ar. ad queſtionem talem: pono duo ſunt ſcholares fideiubent pro quodaꝫ tertio ſcholare fidente. poſtea ſcholaris qui receſſit miſit pecunias ad vnũ de ſcholaribus qui fideiuſſerat pro eo creditoꝛ vult agere cõtra illum cui non eſt miſſa: ſi dicit ille cui non eſt miſſa ꝙ agat cõtra illum cui eſt miſſa ſuper periculo debet audiri vt hic dicit. Itẽ ſecundũ ꝙ habetis in litera cõueniri colligetis ꝙ commodãs poterit agere actione furti contra furem: ſi cõmodatarius cedit ei actionem: ſed quid ſi ille commodans cedit mihi actionẽ commodati cõtra commodatarium qui egit furti: nũquid aſſequar ꝙ aſſecut⁹ eſt a fure gratia rei. certe nõ vt. C. de fur. ꝛ ſer. coꝛ. l. vl. ꝛ. ff. loc. ꝛ condu. l. ſi is qui. ſecus eſt in creditoꝛe. vt. ff. de pig. ac. l. ſi creditoꝛ. Itẽ no. ſi duo ſunt commodatarii ꝛ vnus fecit rem deterioꝛem: propter factum ſuum nõ poteſt poſtulare cedi ſibi actionem cõtra reum vt hic in fi. ſecus eſt in fideiuſſoribus: quia ſiue cõueniatur ex ſuo facto vel debitoris qꝛ ſemper poſtulat ſibi cedi actionem. vt. ff. de fideiuſ. l. j. §. fidem reſpõdit. ꝛ. C. de fideiuſ. auẽ. preſente. Oꝛ ſignoꝛ hic non eſſet procecendum: ſed eſſet procedendum ad alias. ll. que ſequũtur. tamẽ quia hic tanguntur quedam que alibi ſunt tangẽda: vltra procedam ꝛ breuiter tangam vobis que hic ſcripta ſunt per Jo. ꝛ Azo. vos habetis in. §. iſto ſi duobus in pri. ꝙ duo nõ poſſunt habere dominium eiuſdem rei inſolidũ: ꝛ ad ff. cõcoꝛ. ff. de caſt. pe. l. hereditatem. §. pater. ꝛ. ff. de acqui. poſ. l. poſſiden. §. ex contrario. ſed videtur cõtra ꝙ maritus eſt dominus rei dotalis: qꝛ datur ei rei ven. que non datur niſi domino. vt. C. de rei ven. l. dote. itẽ vxoꝛ ſimiliter eſt domina rei dotalis. vt. C. de iure do. l. in rebus. Ad quod reſpondent quidam duo nõ poſſunt habere dominiũ eiuſdẽ rei eodem iure. ſed alio ꝛ alio iure ſic: ꝛ ſubijciunt exemplum malum: qꝛ dicũt ꝙ maritus eſt dñs iure gẽ. ꝛ non ciuili: quia iam vſucaperet: ꝙ ex eo apparet qꝛ maritus habet rei ven. vt in. l. dote. ꝛ ad. l. illã in rebus. Reſpõdent lꝫ maritus in veritate ſit dñs: ꝛ vxoꝛ ſit domina. verũ eſt nõ re ꝙ ſed ſpe quia ſo. ma. reddẽda eſt ei dos. Sed vos ponatis ita exempla quod duo poſſunt habere dominium eiuſdeꝫ rei ꝛ alio iure. puta ꝙ vnus poteſt habere directum dominium ſicut ille qui habet directam proprietatem: alius poteſt habere vtile dominiũ vt ſuperficiarius vt. ff. ſi ager vec. vel emph. pe. l. ij. Sed duo nõ poſſunt habere dominiũ eiuſdẽ rei inſolidũ: ita ꝙ ambo directi domini ſint inſolidũ vel vtiliter. Sed denuo ad aliud ꝙ dicit in. §. iſto opponitur. naꝫ hic dicitur ꝙ duo non poſſunt habere poſſeſſionẽ eiuſdẽ rei inſolidũ: ſed videẽ ꝯ ꝛ videtur ꝙ duo poſſunt habere poſſeſſionem inſolidum vt. ff. vti poſſide. l. ſi duo. in prin. ad quod antiqui goſſiani. ſ. d. mar. cuꝫ ſuis ſequacibus ita dixerunt duo non poſſunt inſolidũ poſſidere eandem rem. naturaliter vt hic cũ ſuis ſimilibus ꝛ. ff. de preca. l. certe: ꝛ. l. duo. ſed duo poſſunt eandem rem poſſidere inſolidum. ſ. ciuiliter vt in. l.

cõtraria

contraria. ⁊ iſta ſolutio habet illaȝ rationē: q꞉ naturalis poſſeſſio conſiſtit in pedū poſitione: vt. ff. de acqui. poſ. l. j. in prin. nam natura non patitur vt vbi ſedeo tu ſedeas. ſed duo poſſunt ciuiliter poſſidere: quia ciuilis poſſeſſio in ſolo animo conſiſtit vt. C. de acqui. poſ. l. licet. ⁊ duo poſſunt habere animū circa eandē rē ſed hec ſolutio non placet: quia. ll. expreſſe ſunt in contrariū: q꞉ ſicut natura non admittit vt tu ſtes vbi ſto: ita ius nō admittit ꝙ duo eandē rem poſſideant inſolidū ciuiliter ⁊ ideo dicenduȝ eſt ꝙ duo non poſſunt eandē rē poſſidere naturaliter vel ciuiliter inſolidum: vt hic ⁊ in preallegato. §. ex contrario. Unde vos iſta contraria ſoluetis ita: duo non poſſunt inſolidum poſſidere eandē rē: duo naturaliter inſolidū tantū: duo ciuiliter tantū. nam qđ poſſideo naturaliter: tu non potes naturaliter poſſidere. qđ poſſideo ciuiliter tu non potes ciuiliter poſſidere. ſed duo poſſunt eandē rē poſſidere: vnus naturaliter ⁊ alius ciuiliter. ⁊ ſic intelligitur. l. cōtra. vbi dicit̄ ꝙ vnus poſſidebat iniuſte ⁊ ſic ciuiliter. alius iuſte ⁊ ſic naturaliter: dicunt̄ aūt ciuiliter poſſidere ꝓprietarius. itē qui abſens eſt a re. vt. ff. de acq. re. do. l. acquiritur. in fi. dicit̄ naturaliter poſſidere vſufructuari⁹ vt. ff. de acqui. poſ. l. naturaliter. ⁊. ff. de vi ⁊ vi arma. l. j. §. vnde vi. Sed qui conducit ad modicū tēpus detinet. vt. C. cōia de vſuc. l. ſ. nec obſt. ff. cōi di. l. neqȝ. vbi videt̄ innuere ꝙ poſſideat q꞉ expono poſſidet. i. detinet ⁊ poſſidet domino nō ſibi. vt. C. de acq. poſ. l. vlt. ⁊ ille poſſidet cuius nomine poſſidetur vt. ff. de acqui. poſ. l. quod meo. Or ſignori ego dico ꝙ poſſum poſſidere vno iure tu alio: quia poſſum poſſidere naturaliter tu ciuiliter: ſed ſi poſſideo naturaliter qualiter retineo naturalem: ꝙ diu ſum in re vel in conſpectu retineo eam corpore: ſi ſum in abſentia retineo ſolam naturalem animo. vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. iij. vnde vi. ſed ſi poſſiderem naturaliter ⁊ ciuiliter ꝙ diu ſum in cōſpectu rei retineo naturalem ⁊ ciuilem: ſi ſum in abſentia retineo ſolam ciuilem vt. C. de acqr. poſ. l. licet. ⁊ eſt ratio vbi poſſideo naturaliter ſi diſcedo de re ꝙ retineo ſolo animo naturalem: q꞉ ſi non retineremȝ ſolo animo naturalem ſequeretur illa abſurditas: quia ſi millies receſſerem de re milies deſineremȝ poſſidere. item ſi diſcederē de fundo meo nemine ibi derelicto ⁊ alius ingrederet̄ deſtitutus eſſeȝ omni auxilio: ⁊ ideo datur mihi interdictum vt. ff. de acq. poſ. l. clam poſſidere. §. qui ad nūdinas. Si aūt ciuiliter tm̄ poſſideo ſi diſcedo de re: ſolo animo ciuilē retineo. vt. ff. de acqui. poſ. l. iij. in prī. ſed nūquid poteſt poſſideri ciuiliter ⁊ naturaliter. ⁊ duob⁹ modis dixerūt quidā ꝙ non q꞉ ſi eſt in re poſſidet naturaliter ſi eſt extra rem poſſidet ciuiliter. Alij dicunt ꝙ ſic nō eandē partem ſed aliam ⁊ aliam ⁊ non puto abſurdū: q꞉ eandē rem duabus qualitatibus poſſideam vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. iij. §. dicit̄. Sed nunquid ſunt due poſſeſſiones. dixit Jo. ꝙ ſic in ſua ſubſtātia vna naturalis ⁊ alia ciuilis. ff. de vi. ⁊ vi ar. l. j. §. dicitur. Sed verius eſt ꝙ ſit vna: ſed binomia eſt: vna eſt naturalis. ff. de acqui. poſ. l. j. aliqñ nuncupatur ciuilis: ⁊ hec. l. videtur velle. C. de acq. poſ. l. nemo. vel poteſt dici vna eſt naturalis eadē iure ciuili approbatur. ar. ff. de verb. ſi. l. lege. vel ciuilis extenſione quia ciuile ius extendit eam. ff. de noxa. l. electio. §. ⁊ ſi ius. ⁊. l. ſi plurium.

REi cōmodate ⁊c. In. l. iſta cū ſeq. dr̄: ſi commodo tibi reȝ meā nec poſſeſſionē nec ꝓprietatē rei commodate in te transfero: ſed ſolūmodo detentationē vt re illa poſſis vti. [retinemus] ⁊ ad hoc ꝯcor. ff. de acq. poſ. l. q vniuerſas. in fi. ⁊ inſti. de interdic. §. per eos ſic ⁊ rei depoſite. ff. depo. l. iȝ. §. rei. ſic ⁊ rei locate. vt. ff. loc. l. nō ſolet. [rem]. i. poſſeſſionem ⁊ ꝓprietatē [cui commodat.] ſed quid transfert. rñdeo detentationē: ſcilicet vt poſſit vti re illa ⁊ ideo poteſt conueniri ad exhibitionem ⁊ rei ven. vt. ff. de rei ven. l. officium. in fi.

1 ☞ Ex vſu ad quem res accommodatur quis non obligatur niſi ſit mixta culpa.

1 EUm qui rē ⁊c. In prī. † huius. l. dr̄ ſi ego cōmodo tibi res meā ad certū vſum ſi illā rē nō feciſti deteriorē nō teneris ad aliud niſi finito vſu reȝ reddere. ſed ſi culpa tua feciſti rē deteriorē teneris cōmodanti ad intereſſe. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionem litere. [eū qui rem commodatā acceperit]. ſ. ad certum vſum. vt. ff. e. l. j. dixi [nihil preſtare] ſcȝ niſi ꝙ finito vſu teneretur rem ꝯmodatā reddere. vt. ff. e. l. j. [tenebit̄] ſ. ad id qđ intereſt vt. ff. e. l. iij. §. ſi reddita ⁊ ibi dixi.

1 ☞ Contractus innominati iudicantur ſecundum naturā cōtractus nominati cui adiciuntur.

1 Si rē inſpectori. In. §. iſto cum. l. ſeq. dicit̄ rem meā dedi tibi inſpiciendā idest vt diceres mihi quanti precij eſſet: nūqd tu eris ſimilis cōmodatario: ⁊ certe refert aut dedi mei cauſa tantū vt preciuȝ requireres ⁊ mihi referres: quo caſu teneris de dolo ⁊ lata culpa: aut dedi tibi tui cauſa q꞉ dedi tibi pecuniā vt tu exquireres quo caſu teneris de dolo ⁊ lata culpa ⁊ de cuſtodia: ſed qd erit ſi ad me defertur res commodata: ſi perijt cuius periculo erit ⁊ certe ſi mandaui per quē remitteres meū erit periculū: ſed ſi tu mādaſti alicui vt mihi deferret teneris ꝓſtare culpā. ⁊ imputet ſibi qui nō idoneū hominē elegit: qđ eſt verū ſi tui cā feciſti: ſed ſi mei cā teneris de dolo ⁊ lata culpa. h. d. iſte §. cū. l. ſe. ⁊ prī. ſeq. videatis expoſitionē litere [dolū tm̄] ſ. ⁊ latā culpā q̄ dolo cōparatur. vt. ff. depoſi. l. qđ nerua. [ſi ſui.] ⁊ mei q꞉ dedi vt ipſe inſpiceret ⁊ ꝓ inſpectionē dedi ei pecuniā [etiaȝ cuſtodiā] ſ. ꝓſtabit ſecus ſi acciperet ſui cauſa tantū: quia tenetur de leuiſſima culpa. vt. ff. e. l. ſi vt certo. §. nunc vidē. ⁊. §. interdum.

1 Cōmodatā rem. In. §. iſto dicit̄: cōmodani tibi reȝ meā mādaui tibi vt rem illā mihi remitteres per illū miſiſti ille cum re aufugit nunquid teneris mihi. certe non: ſed ſi mandaui tibi per illū vt admoneret te ꝙ mitteres per fidelem nuncium ⁊ eu dediſti illi ⁊ ipſe aufugit cum re illa tu teneris mihi. [dño perit] ⁊ commodatarius ei non tenetur: ⁊ imputet ſibi dominus cur talem nunciuȝ elegit. nam mala electio eſt in culpa vt. ff. pro ſocio. l. de illa.

1 ☞ Dominus qui recipit eſtimationem litis a commodatario tenetur cauere de reſtituendo ei rem ſi ad manus eius perueniat. h. d.

1 SI is qui ⁊c. † In prin huius legis dr̄: commodaui tibi reȝ meā: poſtea tu rem illā perdidiſti ⁊ ſic nō apparebat illa res: cōuenio te act. cōmo. tu preſtas eſtimationeȝ: nūquid debeo tibi cauere ſi reperiā rē cōmodatā ꝙ tibi reddā. certe ſic [cōdēnetur]. ſ. ad eſtimationeȝ. [preſtet] ſ. vel eſtimationē reſtituat. vt. ff. de cōdi. ſine cauſa. l. ſi fullo. ⁊. ff. e. l. in commodato. in fi. ⁊ ibi dicetur.

1 ☞ Ad eum ad quem periculum rei non pertinet commodū non ſpectabit.

1 Si quem queſtū. † In. §. iſto dr̄: tu volebas emere iumēta mea: tamen volebas ea primo experiri qualiter ambularent. vñ cōmodaui tibi ea ad ambulandū tu feciſti queſtū: q꞉ locaſti ea: nūqd teneris mihi queſtū factū reſtituere. certe ſic: q꞉ in re mea nō debuiſti facere queſtū ſine volūtate mea prius ꝙ tuo periculo ſit [qui experiundū dedit] ſȝ q̄ actione: Rñdeo ſi ꝯmodaui l hoc actione cōmodati: q꞉ ex re cōmodata nihil dȝ apud eum remanere. vt. ff. man. l. ex mandato. itē fructus rei veniunt in hac actione. vt. ff. e. l. iij. §. in hac ſed ſi non cōmodaſſet tenet̄ actio. cōmodati vel alr̄ certi condi. vt. ff. ſi cer. pe. l. ſi eum. ⁊. l. ſi ⁊ me.

1 ☞ Error in iure conſecutiuo non impedit actionem oriri ex contractu ſicut nec error in iure vel in facto antecedente impedit conditionem oriri extra id quod agitur h. d.

1 Si libero homini. † In iſto dicit̄ liber hō ſuebat mihi bona fide egorē meū quaſi ſeruo meo ad certū vſuȝ ꝯmodaui ſibi nūquid finito vſu habebo act. cōtra eum. ⁊ videtur ꝙ non: quaſi nō ſit actum ſicut nec cōtra ſeruum. econtra videtur ꝙ ſic quia ſi libero homini mando vt aliquid faciat dat̄ mihi mandati actio cōtra eum: quia plerumqȝ extra id quod tacite agitur naſcit̄ actio ſicut eſt ſi per errorem aliquid indebite ſoluitur. vnde dicenduȝ eſt ꝙ in queſtione ita naſcitur mandati actio. [poſſe] ſed videtur ꝙ non poſſim agere mandati quia nō ſponte ſed neceſſitate fecit vt. ff. de neg. geſt. l. ſi negocia. §. libero. ad quod poteſt dici pluribꝰ modis: ⁊ vno modo ſic vt ibi dixi vel vbi putat ſe ſeruum ⁊ alr̄ non eſſet geſturus ceſſat mandati. vt in. l. contraria. ſecus ſi credat liberum ⁊ geſſit vt hic. [datur] nam ſi ſoluo tibi ꝗ̄ndebite non habeo animum obligandi te: tamen ex quo ſolno indebite habeo te obligatuȝ tacite condictione indeb. ſi per errorem facti ſolui indebite. ff. de condi indebi. l. j. ⁊ per totum.

1 ☞ Actiones due contrarie ex eodem facto poſſunt oriri diuerſis reſpectibus.

1 SI ſeruus meus ⁊c. † In. l. iſta dr̄: ſeruus meus me inuito rē meā tibi accōmodauit ⁊ tu ſciebas euȝ me inuito accōmodare qua act. teneris mihi: certe actiōe cōmodati ad rē. inſup etiā teneris actiōe furti ⁊ ꝯdi fur. [ex cā furtiua]. ſ. dat̄ tñ ſi actū eſt cōmodati nō aget̄ cōdi. fur. l. ſi ꝓ fure. §. cū furti. Sed ad. l. iſtā opponit̄ ⁊ videt̄ ꝙ nō poſſit agi ꝯmodati ⁊ furti quaſi in caſu iſto ſunt cōtrarie. nā duȝ ago cōmodati approbo factū ſerui vt ſi ago furti reprobo factū ſerui. vnde videt̄ ꝯtra. C. de fur. ⁊ ſer. cor. l. j. Ad quod vos dicetis lex iſta eſt intelligenda ſi ſeruus meus cōmodauit tibi me inuito ⁊ tu hoc ſciēs ab eo accepiſti: verū q꞉ ſunt contrarie ſi actū eſt cōmodati tollitur actio furti ⁊ cōdic. furtiua ⁊ ſic intelligit̄ hec lex ſecundū qđ intelligunt̄. ll. contrarie. Uel pōt intelligi qđ tu ſciens accepiſti ⁊ contractaſti quo caſu teneris commodati ad rem ⁊ furti ex eo quod cōtraxiſti. vt. ff. man. l. ſi vero. §. ſi tibi. C.

Qui cõuenit̃ ex ↄ̃tctu non pōt referre queſtionẽ dominij.

Commodare ꝛc. †In.l.iſta dr̃:ꝙ neſ dũ poſſum ↄ̃modare rẽ meã imo alienã:ĩ.de eſt qḋ ſi fur vel p̃do accõmodauit tibi rẽ furtiuã p̃t agere ↄ̃modati.h.d.iſta.l.cũ.l.ſe.videatis expoſitionẽ lr̃e.[poſſideam⁹] ſiue bona fiḋ ſiue mala ſi.poſſideam⁹:ꝛ h̃ infert actionẽ ꝛ nõ ↄ̃ſequit̃ actionẽ ex ĩprobitate ſua.ſ.furti.vt.j.de fur.l.itaqꝫ fullo.ſꝫ ex ꝓmiſſiõe ſua rõne ↄ̃tractus q꞉ cõmodauit. Sꝫ nũqḋ poterit agere fur vel p̃do rei vẽ. cõtra ↄ̃modatariũ.dixit dñs Guil.de cab nano ꝙ ſic:ꝛ ita no. in caſib⁹ ſuis.C.nõ nu.pe.l.j.ꝛ ꝓ eo facit.C.de pig.ac.l.nec creditores.ꝛ.C.de p̃ſcri.xxx.vel.xl.an.l.ſi qs emptiõis.§.ſꝫ hic ſuper illis.ꝛ ar.hui⁹.l.Sꝫ Jo.ꝛ az.ↄ̃dicũt ꝛ dicũt ꝙ iſte ꝛ ſui ſeq̃ces male dicũt cũ fur vel p̃do nõ ſit dñs ergo rei vẽ.nõ poterit intẽtare.vt.ſ.de rei vẽ.l.ĩ rẽ actio.ĩ p̃in.nec ex ḋ cõmodat facit eũ dñs:ſicut nec locatio.vt.C.de ꝓba.l.ad probationẽ.nõ obſt. hec.l.q꞉ vt dixi ĩ expoſitiõe lr̃e fur vel p̃do hꝫ act.ex ſua ꝓuiſione ↄ̃tractus:q꞉ ↄ̃modauit nõ ex ĩprobitate ſua. itẽ nõ ob.C.de nõ nu.pe.l.j.ꝛ.C.de pig.act.l.nec creditores ḋ dicit ſi originem rei ꝓbare potes ꝛc.q꞉ ibi ago directa pignoratitia act. itẽ non obſt.§.ſed ꝛ hic ſuper illis.qui dicit non licere predoni obĳcere preſcribenti qui detulit dominij queſtionem q꞉ ibi eſt ſpeciale.

Pactum vt non veniat dolus futurus non valet.

In cõmodato ꝛc. †In princ.huius.l. dr̃:ſi commodo tibi rẽ meã ꝛ paciſcor tecũ ſi in re cõmodata ↄ̃mittas doluꝫ ꝙ nõ ↄ̃ueniã nõ vꝫ tale pactũ.h.d.p̃in.huius.l.videatꝭ expoſitionẽ lr̃e.[nõ eſt.]pactũ factũ ne agat̃ de futuro dolo non vꝫ. vt.ſ.de pac.l.ſi vnus.§.illud.ſecus ſi fieret tacita pactio vt nõ agatur commodati:quia expreſſa ꝛc.vt.j.reg.iu.l.expreſſa.

Actiones contrarie poſſunt principaliter intentari.

Cõtraria cõmodati act. †In §.iſto dr̃:ↄ̃modaui tibi rem meã ad certũ vſum:in re cõmodata feciſti ſumpt⁹ neceſſarios vel vtiles volo te cõuenire directa cõmodati nunquid poteris me vltro conuenire cõtraria actione commodati.certe ſic[contraria.]vt.ſ.de neg.geſt.l.ſed an vltro.in prin.

Obligatione ſecundaria quilibet ex heredibus tenet̃ in ſolidum licet ſit heres ex parte.

Si ex facto heredis. †In.§.iſto dr̃:ↄ̃modaui tibi rẽ meã ad certũ vſuꝫ:deceſſiſti relictis plurib⁹ heredib⁹.ſol⁹ vnus ex heredib⁹ fecit rem deteriorẽ: nũqḋ ipm ſolũ potero ↄ̃uenire.Reſpondet̃ ꝙ ſic.[heres ſit]ꝛ idẽ eſt ſi ſol⁹ poſſideret.vt.ſ.e.l.iij.§.heres eius.in fi.ſꝫ ſi oẽs deteriorẽ feciſſent:vel oẽs poſſiderent: tunc quilibet teneret̃ pro parte.vt.C.de here.actio.l.ij.

Cõmodans ſi non patitur ↄ̃modatariũ vti re ad cũ vſuꝫ ad quem eſt commodata contraria cõmodati tenetur.h.d.

Sicut aũt voluntatis. †In.§.iſto dicitur:cõmodaui tibi rem meam ad certum vſum:nunquid ante finitũ vſum potero reuocare cõmodatum. certe non:quia ab initio eſt voluntatis commodare:ꝛ ideo inter cõmodantem ꝛ commodatariũ prodite ſunt actiones directe ꝛ contrarie:quia aſſici commodatariũ beneficĳs non decipi oportet. ꝛ iſte actiones ſunt ciuiles: quid enim ſi rogaſti me vt cõmodarem tibi pupillares meos vt ſcriberes in eis nomẽ debitoris tui ꝛ ante vſum reuocẽ ſi negaſſeꝫ tibi inueniſſes ab alio vel adhibuiſſes teſtes. Itẽ quid ſi rogaſti me vt cõmodarem tibi tignum meum ad inſulam faciendã ꝛ intempeſtiue reuoco vel vitioſum tradidi ſi negaſſem tibi inueniſſes alium. ſimiliter idem eſt in negotiorꝫ geſtore ſi acceſſit vt omnia geſturus oĩa debet gerere: ꝛ ſi quodam geſſit ꝛ quoddã non:tenet̃ mihi neg.geſt.ꝓ his que non geſſit:q꞉ adiuuari quippe nos beneficĳs oportet non decipi:ꝛ ideo dicendum eſt ꝙ in omnibus predictis caſibus cõtrarium iudicium dandum eſt.h.d.iſte.§.vſqꝫ ad.§.duabus. videatis expoſitionem litere.[modum].i.vſuꝫ ad quem commodatur [finemqꝫ].i.vſqꝫ ad qḋ tempus teneatur cõmodatarius [tribuit]accidit.C.de act.ꝛ obli.l.ſicut in initio ciuiles.vnde nota actionem cõmodati ciuilem eſſe ſm quoſdam. nec ob.ſ.e.l.j.ꝛ ſ.ſi cer.pe.l.j.q꞉ inuentione ſunt ciuiles ſed approbatiõe ſunt pretorie.vt dixi.ſ.e.l.j.alĳ referunt ad neg.geſt.ſed certe actio neg ge.eſt ciuilis.vt de neg.ge.l.iij.[conſummare.] concor.j. man.l.ſi tibi.§.vlti.Dñ ſignori innuit̃ hic ſi cepiſti gerere negotia mea qḋ non ſufficit quedã geri quia teneris de geſtis ꝛ de his ḋ nõ geſſiſti: ſed videt̃ cõtra. q꞉ ſufficit ſi cui vel in paucis amici labori cõſulat̃ ꝛc.vt.C.de neg.geſt.l.tutori vel curatori. Rñdeo vbi acceſſiſti vt oĩa geſturus teneris oĩa gerere ſi ḋdã geſſiſti ḋdã nõ:vel alĳ⁹ erat geſtur⁹ teneris:ſi acceſſiſti vnũ geſturus:tũc ſufficit ſicut ꝛc.vt in.l.p̃dicta ꝛ.C.de ꝓcur.l.marit⁹.

a Si ſint modice. Adḋ ꝙ expenſa magna dꝫ ꝓbari teſtib⁹ parua probat̃ iuramẽto ſꝫ bar. ĩ l.ſi.§.in cõputatione.C.de iu.deli. ꝛ adḋ ꝙ expenſe alimẽtorꝫ parue cõpenſant̃ tũ opis idẽ bar. in.l.cũ fund⁹.§.j.ſ.ſi cer.peta. Et an appellatione expenſarum veniant dãna ꝛ quid econtra tradit do.Jaſon i.l.j.§.hoc iudicium.ff.ſi qs ius di.nõ obtẽp .Et appellatione expenſaruꝫ que expẽſe veniãt ꝛ ad ḋ reſtringant̃ late tradit do.alex.in cõſ.lxxiij.incip. ꝛ ſi tãtorꝫ in uij.volu.

Ex pluribus rebus ſeparatis poteſt peti vna non autem certa pars vnius corporis.

Duabus rebus. †In.§.iſto dr̃:ↄ̃modaui tibi duas res ad certũ vſuꝫ:nunqḋ finito vſu de qualibet re potero te ↄ̃uenire.Reſpõdet̃ ꝙ ſic ſi ſunt ſeparate:ſed ſi ſunt cõnexe puta q꞉ cõmodaui tibi carrucam vl' lecticã nõ potero te cõuenire de qualibet parte.h.d.[de ſingulis partib⁹]idẽ qḋ hic dr̃ eſt in act.ex teſtõ.vt.j.de leg.ĳ.l.mortuo.ſecus eſt in fure.nã cũ eo de ſingulis partib⁹ pōt agi.ꝛ ſic ſoluitur contra.ſ.de condi.fur.l.ſi ſeru⁹.§.boue ſurrepto.

Actio commodati cõtraria competit vt dñs reddat rem in ſui poteſtatem reuerſam vel eſtimationem acceptam.h.d.

Rem cõmodatam. †In.§.iſto dr̃ commodaſti mihi rem aliquã perdidi:cõueniſti me cõmodati: ſolui tibi eſtimationẽ rei. poſtea res ad te peruenit.nunquid potero te cõuenire vt rem mihi reddas vel ei⁹ eſtimationẽ preſtes.certe ſic[reddere]ꝛ ſic petã rem vel eius eſtimationem.vt.j.e.l.rẽ mihi in p̃in.ꝛ.j.ad.l.rho. de iac.l.ĳ.§.pe.Sed cuius erit electio quod iſtorum duorũ reddatur:dicunt quidaꝫ ꝙ erit electio mei:quia ſolui eſtimationeꝫ: nam ex quo ipſe qui commodauit accepit eſtimationem videt̃ mihi vendere.vt arg.j.pro emp.l.litis eſtimatio.ꝛ ad hoc facit. j.de re iudi.l.in re depoſita.ꝛ.ſ.de rei ven.l.ſi culpa. Alĳ dicũt ꝙ non erit electio nec mei qui ſolui eſtimationem.nec illius qui eſtimationeꝫ accepit:ſed tantum preſtabitur pecunia que ſoluta eſt.vt ar.ſ.de condi.ſine cauſa.l.ij.ſed verius eſt ſm Azo.qḋ ſit in electione commodantis qui eſtimationẽ accepit : quia eſt obligatus ad rem vel ad eſtimationem:ꝛ vbi quis eſt obligat⁹ ad duo alternatiue ſua eſt electio.vt.j.de iure dot.ſi. plerũqꝫ in fi.ꝛ.j.de ver.ob.l.vbi autem non apparet.§.qui illud.

Commodatarius tenetur de leuiſſima culpa ſi ipſius gratia fuerit ↄ̃modatũ nõ de caſu niſi culpa precedat ſꝫ ſi vtriuſqꝫ gratia fuerit commodatum tenetur ſolum de dolo ꝛ leui.

In rebus commodatis ꝛc. †In p̃in.huius.l.dr̃ ꝙ cõmodatarius talẽ diligẽtiã dꝫ p̃ſtare in reb⁹ cõmodatis q̃lẽ quibet p̃ſa.i.ſuis reb⁹ adhibet.ꝛ iḋ cõmodatari⁹ ſi ↄ̃hit ſui gr̃a cõmodatũ : tenetur de dolo lata culpa leui ꝛ leuiſſima.nõ de caſu fortuito ꝛ h̃ eſt verꝫ ꝙ non tenet̃ de caſu fortuito:niſi culpa p̃ceſſerit caſuꝫ:qḋ cũ ſi cõmodaui tibi argẽtũ vt domi vteteris ꝛ ꝑegre portaſti ꝛ amiſiſti teneris de caſu fortuito:ſꝫ ſi cõmodaui ꝑegre portandũ ꝛ portaſti ꝛ amiſiſti nõ teneris de caſu fortuito.ſꝫ ſi cõmodatũ ↄ̃hit gratia vtriuſqꝫ q꞉ commodaui tibi argentũ vt communes amicos inuitaremus ad cenam:ꝛ tu accepiſti ad hoc negotiuꝫ explicandum:quidã dixerunt ꝙ teneris de dolo tantum:ſed verius eſt ꝙ tenearis de dolo lata culpa ꝛ leui:ſicut creditor ĩ reb⁹ pignori datis ꝛ vir in rebus dotalibus dꝫ preſtare dolũ ꝛ latã ꝛ leueꝫ culpam.h.d.iſte.§.[non poſſit.]vt in caſibus fortuitis.vt.j.de admi.re.ad ci.per.l.j.ꝛ.ij.[non ſoluit]ꝛ ita habetis hic aliquos caſus fortuitos enumeratos.accedit.inſti.qui.mo.re cõtra.ob. §.item is cui.ꝛ.j.de reg.iu.l.contractus.[qḋ autem diximus.] ſcꝫ ꝙ cõmodatarius teneat̃ de dolo lata leui ꝛ leuiſſima culpa: non de caſu fortuito.[ita inuenio]ſcꝫ ꝛ male.[vt ita culpe.]ſcꝫ. leuis non leuiſſime.[ſolet] nã pignus ꝛ dos cõtrahitur gratia vtriuſqꝫ.vñ in eis tenetur quis de dolo ꝛ lata ꝛ leui ꝛ leuiſſima culpa.ſicut in cõmodato vt.ſ.e.l.ſi vt certo.§.nũc videndum.

Pro culpa commiſſa in faciendo competit actio ex eo cõtractu ꝛ legis aquilie.

Siue aũt. †In.§.iſto dicitur ſi creditor facit reꝫ pignoratam deteriorem : vel depoſitarius rem depoſitã vel creditor rem pignoratam tenetur non ſolum contraria pignoratitia vel depoſiti vel commodati imo actio.l. aquil.ꝛ ſi vna eſt actum tollitur alia quatenus cõcurrunt. [de quibus loquitur].ſ.eo.l.iij.§.ſi reddita. [tolluntur] quatenus inuicem concurrunt non in plus.ꝛ.ſ.e.l.vnde queritur. in fi. vt ſ.de rei vend.l.non ſolum.

Expenſas alimentorum vel valitudinis paruas commodatarius non repetit.ſecus in magnis.

Poſſunt iuſte cauſe. Signori de directa act.cõmodati ſupra dictum eſt:nũc intendit dicere de cõtraria: ꝛ poſſunt eſſe iuſte cauſe propter quas agit commodatarius act.contraria: vt ſi fecit ſumptum circa ſeruum egrum curandum ſibi cõmodatum vel ſi fecit ſumptum cauſa requirendi reducẽdive ſeruum qui fugerat:ſed ratione impenſarum cibariorꝫ non cõpetit: contraria act.nã illa ratione naturali pertinẽt ad cõmodatariũ:ſed ꝛ ſi impenſe que facte ſunt in valitudine vel ratione fuge ſi ſint modice ᵃpertinent ad eũ ſicuti cibariorꝫ:ſed etiã cõpetit contraria cõmodati actio ſi tu ſciẽs vaſa vitioſa mihi cõmodaſti ad meũ

inter

intereſſe.ſi diceret aliq̃s cõmodati actio ꝯtraria nõ eſt neceſſaria: ſed ſi agit cõmodãs directa obiiciet ei cõpenſationẽ ꝯmodata rius.rñdet iuriſc.põt eẽ q̃ cõmodãs nõ agit directa act.[agi de beret].ſ.ꝯtra actione cõmodati.[facte eſſent].ſ.cuꝫ ſine dolo et culpa cõmodatarii ſeru⁹ fugit[accepiſſet]q̃ cum ſeruitio q̃ ei fecit cõpẽſat vñ nõ repetit vt.ſ.de edil.edi.l.itẽ ſerui.§.ſi.z.ſ.ſo. ma.l.diuortio facto.§.vl.z ex iſto ꝟ.colliget ꝫ tale ar.marit⁹ accipit vxorẽ:z mulier ꝓmittit dotẽ:z poſtea nõ ſoluit q̃ nõ hꝫ poſt ea nõ vult eaꝫ alere:mulier petit alimẽta a viro:dicit nõ debeo ar.ſ.de iure do.l.dotꝫ fruct⁹ſꝫ certe dico q̃ tenet eã alere:q̃ naturalis rõ ſuadet vt cui⁹ ꝑſone habeo vſuꝫ eidẽ ꝑſone debeã ꝑſtare alimẽta.ſꝫ vir hꝫ vxorẽ ſuã i vſu.vt.ſ.de op.li.l.ſi cũ pron⁹ itẽ vir vtit corpore vxoris.vt.C.q po.i pig.ha.l.ſi.itẽ dꝫ eã funerare ẽt ſi dotẽ nõ hũerit vt.ſ.de reli.z ſump.fu.l.q̃d ſi nulla dos [modica]vt ſi cõmodatarii⁹ expẽdit vnũ denariũ[ad eũdẽ puenit]q̃ modica ſunt ſpernẽda.vt.ſ.de pig.ac.l.ſi q̃s z.ſ.de vẽ.in ſpi.l.i.l ſi.[eſt]h̃ eſt vex i cõmodato.vt hic:z.ſ.e.l.pe.z.ſ.e.l.ꝓxi.§.ſicut i ſi.ſec⁹i locato z vẽdito.vt.ſ.d ac ẽp.z vẽ.l.tenet i pn. z.§.ſi vas.z.ſ.lo.z ꝯdu.l.ſi adden.§.i z ẽ rõ q̃re i locato z vẽdito q̃ cõmodatũ ex natura ꝯct⁹ ꝯhit gr̃a cõmodatarii.ſꝫ locatio z cõdu.z vẽditio ꝯhit gr̃a vtriuſq̃ꝫ.itẽ locator recipit pẽſionẽ ſed cõmodator cõmodat gratis vt.ſ.e.l.ſi vt certo.§.nũc videndũ. [non habeat].C.de neg.ge.l.ſi autẽ.§.ſed nõ quocũq̃ꝫ.[cõtrariam actionem.]ſi z ea poteſt agi.vt.ſ.co.l.in commodato.§.i.

Conductor vel commodatarius de damno dato a tertio non tenetur.

Adeos zc. †In.l.iſta dr ſi ꝯmodo tibi rẽ aliq̃ꝫ:z quidã ali⁹ i re illa dedit dãnũ ſine culpa tua de h̃ nõ teneris:q̃ eñ rõne poſſes ꝓuidere ne i re illa dãnũ vl̃ iniuria daret certe nulla[nobꝫ]rñdeo nullis qñ dãnum dat ex̃neo vt hic:z.ſ.loc.l.ſi vt certo.§.ſi duobus z.i.ſe.

Si res culpa nuncii perdatur perit periculo domini ſi remittens non fuit in culpa male electionis.h.d.

Argentũ zc. †In.l.iſta dr: ꝯmodaſti mihi argentũ tuũ miſi tibi ſeruũ ita idoneũ q̃ non eſt veriſimile:q̃ mali homines deciperẽt eũ ſi mali hões interceperint eũ teneor tibi rñdet q̃ nõ.[interceperint]ex quo non fui in dolo vel culpa vt.ſ.e.l.eum qui.

Poſtq̃ quis eſt cõdemnatus commodati directa poteſt agere commodati contraria.h.d.

Rem mihi ꝯmodaſti zc. †In l.iſta dr cõmodaſti mihi aliquã rẽ z poſtea eandẽ mihi ſurripuiſti egiſti ꝯ me cõmodati.ego ignorãs a te ſurreptã fui ꝯdẽnatus tibi eſtimationẽ ſoluere z ſolui z poſtea recipio rẽ apꝺ te: nũq̃d teneris ꝯmodati ꝯtra certe ſic.nõ act.furti.h.d.prin.hui⁹ l.[cõdemnauit]ad rei eſtimationem[nõ eſſe]q̃ rei ꝓprie nõ ſit furtum vt.ſ.de furt.l.i.[fore.]vt.ſ.eo.l in commodato. in ſi.

Dolus ſerui non preiudicat commodanti licet pro eo noxaliter teneatur.

In exercitu. †In.§.iſto dr debebã ire i exercitum ꝯtri ſocietatẽ cũ q̃buſdã vt eſſem⁹ ſub eodẽ tabernaculo:q̃ habebã pulchra vaſa ꝯtubernales rogauerũt me vt accõmodarẽ ſibi:accõmodaui ſeru⁹ me⁹ fugit cũ illis ad inimicos.poſtea ſeru⁹ redijt ſine vaſis nũq̃d ꝯtubernales tenẽt ꝯmodati ꝓ ꝑtib⁹ virilib⁹.Rñ.q̃ ſic:ſꝫ ipi poterũt me ꝯuẽire furti noxali.[cõi ꝑiculo.]vñ nota q̃ dr cõi ꝑiculo z ita ſi cõmodaui vt q̃lꝫ teneret i ſolidũ.al's ſec⁹ vt.ſ.e.l.ſi vt certo.§.ſi duob⁹.

De furto facto per ſeruum cõmodatũ ꝯmodãs tenet noxaliter tantũ ſi fuit ignorans ſed ſi ſciens tenet in ſolidũ.h.d.

Si ſeruus zc. †In.l.iſta dr cõmodaui tibi ſeruũ ſi ille fecit tibi furtũ:nũq̃d habes ꝯ me ꝯmo.act.ꝯtrã:ſicut ſi i eo curã do expẽdiſſes.z rñdet q̃ teneor tibi furti noxali z cõmodati ꝯtra qñ ſciẽter ſuũ furẽ ſibi cõmodaui[cõmodauit]ac cedit.ſ.eo.l.in rebus.§.poſſunt.in ꝟ.item qui ſciens vaſa vitioſa.z.l.in commodato.§.ſicut in ſi.

Commodatarius ſi re vtatur ad eum vſum ad quem cõmodata eſt z pereat ſine culpa commodatarii commodatari⁹ non tenetur.h.d.

Si cõmodauero tibi zc. †In l.iſta dicit ꝯmodaui tibi equũ meũ vt ires ad caſtrũ francũ tu diſcrete eq̃tabas equũ ſꝫ q̃ ſenex erat equ⁹ cecidit i frã z mortu⁹ ẽ i itinere:nũq̃d teneris cõmodati.rñ.q̃ nõ ex q̃ nõ fuiſti i dolo vl̃ culpa.[nõ potuit]ſec⁹ ſi tu fuiſti i cl̃pa q̃ teneris.vt h̃ z.ſ.e.l.ſi vt certo.§.nũc videndũ.z.§.ſi ꝓ ſenectute.

De pignoratitia actione Rubrica.

Q̃ ſicut in cõmodato re ꝯhit obligatio ita i pignore vt inſti. q.mo.re ꝯhi.ob.§.ſi is cui.z.§.creditor. z pro pignore obligato habet locum pig.directa z ꝯtra q̃ eſt ꝑſonalis actio.vt.C.de di. pig.l.pe.z vl.z ideo ponit de directa pignoratitia z contraria: z directa datur debitori ſoluta pecunia vel oblata.vt.ſ.e.l.ſi rẽ. §.omnis.de contraria agitur.ſ.e.l.i.z.l.ſi neceſſarias.

Pign⁹ nudo ꝯſenſu ꝯhit etiã ſi alia res tradat z error in materia pignoris conſtitutionem non impedit.h.d.

Pignus cõtrahitur non ſolũ zc. †q̃ pignoratitia actio directa z ꝯtra z maxime directa locũ hꝫ ꝓ pignore.prio ponit,q̃liter pign⁹ ꝯhat:z pign⁹ ꝯhit nõ ſolũ traditione.imo aliq̃ñ nuda couẽtiõe vt ſi oſtẽdi tibi aurũ dicẽs q̃ volebam tibi obligare ꝓ.x.z in dando immiſi es:q̃rit nunq̃d aurũ ſit obligatuꝫ an es.rñdet q̃ aurũ:q̃ i h̃ ꝯſentim⁹ ſec⁹ tñ eſt ſi oñdi tibi es z dicebã q̃ erat aurũ:q̃ es ẽ obligatũ ꝟũtñ q̃ decepi te teneor tibi ꝯtra pignoraticia ad intereſſe tuũ z poteris accuſari crimine ſtellionat⁹ q̃ dolũ cõmiſi[nõ ſolũ traditiõe].ſ.cũ tradit[traditũ eſt]ſꝫ tũc ꝓprie dr hypoteca:ſꝫ cũ trado pign⁹ dr a pugno.vt inſti.q.mo.re ꝯ.ob.§.creditor.ſi aũt non trado tũc dr hypoteca vt hic ſꝫ i pignore tranſit poſſeſſio i hypoteca nõ vt.ſ.e.ſi rẽ.ſed quãtũ ad pignoraticiã act.attinet nõ eſt differẽtia iter pign⁹ et hypotecã.vt inſti.de act.§.itẽ ſeruiana.z.§.iteꝫ.z ita hic pign⁹ dr nudũ q̃ nõ hꝫ rei traditionẽ annexã:z ſic pactũ dr nudũ zc. vt C.de pac.l.traditionib⁹.[q̃ in h̃].l.ere vt eẽt pignori.[eſſe]doloſe[eſt].l.vt es ſit pignori.[q dedit].ſ.debitor ad intereſſe creditoris[quẽ fecit]vt.ſ.de cri.ſtellionat⁹.l.iij.z ita ꝑter ponit inclũſiue:ſic ponit.ſ.de ꝑcu.l.ſꝫ z he ꝑſone.§.ꝑter.Dr ſignori habetis hic i ſi.vt dixi i caſu ſec⁹ eſt i vẽditione.nã ſi vẽdis mihi aliq̃d vt es:q̃d puto aurũ nõ eſt vẽditio vt.ſ.de ꝯhẽ.emp.l.q̃d tñ. ſꝫ cur eſt aliud i vẽditiõe z aliud i pignore:Reſpõ.equitas naturalis ſuadet quod aliud ſit in pignore quia vtile eſt tibi q̃ es ſit tibi obligatũ:q̃d ſi nõ eẽt dãnoſuꝫ tibi eẽt:ſꝫ i vẽditiõe vtile ẽ tibi q̃ emptio nõ ſit ꝯcta.Vltio no.q̃ iſta lex dꝫ itelligi i pignore ꝯuẽtiõali q̃ ꝯhit re z mutua ꝯuẽtiõe.ſec⁹ ẽ in pignore ꝑtorio q̃ ꝯhit ꝑ miſſionẽ i rẽ.vt.ſ.e.l.nõ eſt.Vñ nota hic aliq̃s differẽtias iter pign⁹ couẽtionale z ꝑtoriũ z iudiciale.ex alia parte pign⁹ couẽtionale ꝯhit re.vt h̃:pign⁹ ꝑtoriũ z iudiciale nõ. vt.ſ. eo.l.nõ eſt.Itẽ creditor q hꝫ pign⁹ couentionale poſſidet ciuiliter z naturaliter.vt.ſ.de acq.poſ.l.q pignori.z.l.ſui noie z.ſ.e.ſi rẽ aliend.§.ꝓprie aũt pign⁹ſꝫ q hꝫ ꝑtoriũ z iudiciale detinet nõ poſſidet vt de acq.poſ.l.iij.z.ſ.ex q̃b.cau.i poſ.eat.l.cũ ex legatiſ cã.Itẽ creditor q hꝫ pign⁹ ꝯuẽtiõale tenet d dolo z lata culpa z leui.ſ.n.ꝓxi.l.ſi vt certo.§.nũc videdũ ſꝫ q hꝫ ꝑtoriũ z iudiciale tenet d dolo z lata culpa tñ.vt.ſ.d bo.aut.iu.poſ.l.ꝑtor.i pn.

Creditor ſecundus ex conuentione debitoris non põt in ius prioris creditoris ſuccedere poſt pignus venditum.

Si rem zc. †In.l.iſta dr:obligaui tibi rem pignori:demũ rem illã alteri vẽdidi:poſtea accepi a titio pecuniam vt illã tibi ſoluerem z liberarẽ rẽ pignoratã poſtea ſolui tibi illam pecuniam:nunquid titius ſecũdus creditor habebit rem illã obligatam.certe non:quia iam erat facta aliena. [pignori datam] ſcilicet primo creditori[non dederit]ſcilicet debitor[tuq̃]ſcilicet ſecundus creditor[acceperis]ſcilicet z certum eſt rẽ alienam quẽ non poſſe obligare.vt.ſ.que res pig.ob. poſ.l. q filios. ſed bene põt quis rem alienã vendere. que ſit ratio ibi dicam.

Non videtur habere fidem de precio quod ſtatim quis recepturum ſe putat.h.d.

Si quaſi recepturus zc. †In l.iſta tractatur de timoroſo creditore.z l.l.iſta dicit ſcholaris quidam obligauit rem ſuam cuidam pro.x.venit ſcholaris poſtea ad creditorem z dixit ei volo liberare rem meam accipias pecuniaꝫ tuam:dixit creditor nolo quod intres ſed tradam per feneſtram:ſcholaris non ſoluit pecuniam quomodo tenetur creditori.reſpondetur quod tenetur actione furti z pigno.act.contraria ad intereſſe: z ſi ſcholaris excipiat de pignore reſtituto creditor replicabit de dolo quia non videtur redditum:ſed per fraudem z dolum ablatum.hoc dicit hec lex videatis expoſitionem litere.[quominus]id eſt incontinenti z ſic nulla fuit ei habita fides de debito:vel aliter non fuit ſatiſfactũ al's pign⁹ eẽt liberatũ.ar.ſ.de ꝯh.ẽp.z vẽ.l.q̃ vẽdidi.z.ſ.e. l.ſi rẽ.§.ola.z inſti.de re.diui.§.vẽdite.[poſſe]q̃ facit furtũ h̃ caſu etiã ſue rei.vt.ſ.de fur.l.cũ res.§.i.z.l.cũ itaq̃ꝫ.z inſti.de ob.q̃ ex de.naſ.§.interdum.[contraria pignoratitia]ſcꝫ ad intereſſe.

Pignus poteſt vendi ſi eſt actum vel nihil eſt dictum ſed ſi agatur quod non vendatur trina denuntiatione premiſſa vẽdi poteſt:alias ſecus.

SI cōuenerit ⁊c. †In .l. iſta cū ſeq. ⁊ p̄rin. ſeq. tractat̄ de ead. materia. ⁊ in .l. iſta dr̄ obligaui tibi rez pignori: ⁊ cōueni ſi ad diē nō ſoluerē tibi pecuniā qđ poſſes diſtrahere vſ ne hec cōuētio. certe ſic: ſiue ab initio cōueni ſiue poſtea ⁊ vendis pign᷒ trāſfers dominiū in emptorē: idē eſſz. nō guem ꝙ liceret tibi diſtrahere naz ſi dico non eſt appoſita licet tibi diſtrahere autoritate legis niſi cōueniſſez nominatim ꝙ nō liceret tibi diſtrahere quo caſu ſi diſtraxiſti teneris furti: niſi cū denūciaſti mihi vt ſoluā ſz ſi forte gueni vt vēderes certa ſumma ⁊ vēdidiſti alia teneris mihi. Sz qđ ergo obligaui tibi fundū pignori cōueni vt venderes tu nō vis vēdere hoc qdez caſu potero vēdere. certe nō: tñ ſi intereſt mei debitoris vēdere hoc quidē caſu potero vēdere rē pignoratā te creditore iuito: ⁊ teneris mihi oſtēdere p̄ſtita tibi idonea ſatiſdatiōe: q: indēnitati tue cōſulat̄ ſi res eſt mobilis: tu aūt creditor inuitus vendere non teneris. h. d. iſta .l. cū .l. ſeq. ⁊ prin. ſe. videatis expoſitionē litere. [ſi conuenerit] ſcilicet inter debitorem ⁊ creditorē habere cōcor. inſti. quibus alie. licet vel non. §. creditor. ⁊ nota qđ hic eſt caſus vbi quis nō habet dominiū ⁊ trāſfert. ſic ⁊ alibi. ff. de acqui. re. do. l. nō eſt nouū vt liceat diſtrahere autoritate legis nulla denūciatione facta hodie cōtra. vt. C. de iure domi. impe. l. vl. [nec ei] ſcilicet debitori a creditore ſed hec denūciatio nunquid vna vice fiet: ſolue ſolue ſolue. Rñdeo non: ſed debet aliquod interuenire interuallū. vt ar. ff. de ſolu. l. ratā. vel a iudice ſtatuendū eſt. vt. ff. de iure delib. l. j. in ſi. Item not. hic ſi nominatim cōuenit ne diſtraheretur valet pactū vt non poſſit diſtrahere. ſed niſi primo denunciet tibi non valet. ſi denunciauit ei ter nō valet: q: tali pacto inuitarent̄ debitores ad delinquendum. vt. ff. de pac. do. l. conuenire. [nihilomagis] .i. nō propterea magis. [quam poſtea] ſcilicet ⁊ tunc dicebat attilicinus qđ creditor poterat vēdere: ſed male dicebat. vt. ff. dict.

QUanuis conuenerit ⁊c.

☞ Creditor qui pignus vēdidit cogitur reſtituere ſuperfluum p̄retū per actionem pigñ. ⁊ etiam vſuras in tribus caſibus cōtentas. h. d. cum .l. ſeq.

Si creditor. †In .§. iſto cum .l. ſeq. dicit̄ ſi obligaſti fundum pro .x. ⁊ ex pac. vel ex lege vendidi fundū .xv. teneor tibi reddere reſiduū: ⁊ ad vſuras ſi reſiduū feneraui vel gu̇erti in vſus meos: vel ſi fui i mora reſtituēdi tibi reſiduū: ſz ſi depoſui reſiduū nō teneor tibi ad vſuras [non dz preſtare] niſi ratione more. vt. ff. ſtatim dicit [eſt] q: vſure veniunt in act. bo. fi. iudicis officio ex tempore more. vt. ff. de vſur. l. mora. §. in bone fidei.

☞ Expēſe fctē i re pignorata ꝯtria pignoratitia repetūt̄. h. d.

SI neceſſarias impēſas ⁊c. In prin. hui᷒ .l. tractat̄ de pignoratitia act. ⁊ in princ. huius .l. dr̄ obligaſti mihi pignori ſeruū vel domū in illo ſeruo curādo feci ſumptū: mortuus eſt. vel i domo fulciēda feci ſumptum. domus exuſta eſt: nunqđ illū ſumptū recuperabo ꝯtraria pignoratitia act. Rñdet̄ qđ ſic multo fortius ſi extaret habere retentionē. h. d. prin. huius .l. videatis expoſitionem litere [ſi neceſſarias] ſcilicet vel vtiles ⁊ que dicantur neceſſarie vel vtiles impenſe dic vt. ff. de impen. in re. do. fac. l. j. ⁊ ſequen. [retinere] vnde habeo cōtrariam pignoratitiam act. nam ſufficit negotium vtiliter inchoatum. vt. ff. de neg. geſt. l. ſed an vltro. ⁊. ff. de in rem ver. l. ſi ſeruus.

☞ Creditor ſi vendidit ⁊ de euictione promiſit ei debet a debitore de indemnitate caueri.

Si pignori. †In .§. iſto dr̄ obligaſti mihi q̄tuor mācipia p. x. ⁊ iſta mācipia valēt .xx. q: .x. non ſoluebas duo mācipia vēdidi ex pac. vel ex .l. ⁊ p̄miſi ēptori de euic. q: habebā neceſſe facere ſz ꝯſuetudinē ciuitatis. mō tu petis a me alia duo nō vēdita ego volo vti retētiōe niſi caueas mihi d̄ idēnitate p̄ſtāda de euic. nūqđ hoc facere potero. Rñdet̄ ſic. Sz ad .§. iſtū opponit̄ ⁊ ſignat̄ ꝯ: q: .l. vr̄ velle ꝙ creditor nō teneat̄ de euic. vt. C. credi. euic. pi. nō d̄. l. j. ⁊. ij. Ad qđ vos dicetz regl̄r creditor nō tenet̄ de euic. vt .l. l. ꝯ. ſz iſtō qđ h̄ dr̄ dz itelligi qñ creditor p̄miſit. vt. ff. e. l. ſi pignore. §. vl. ⁊ .l. ſe.

☞ Si ceſſatur in ſolutione partis: venditur totum.

Si vnus ex heredib᷒. †In .§. iſto dicit̄ obligaſti mihi rez pignori p. x. ⁊ fuit dictū ꝙ ſi ad diē nō ſolueres ꝙ poſſez vēdere deceſſiſti plurib᷒ heredib᷒ relictis: ⁊ poſtea vn᷒ ſoluit partē quā debebat iure hereditario: nunqđ nihilomin᷒ potero vēdere pign᷒. certe ſic: queadmodū ſi ipſe debitor partē ſoluiſſet. h. d. iſte .§. [ſoluiſſe] nam cā pignoris eſt indiuidua ⁊ nō liberat̄ pign᷒ q̄diu aliqđ dz ſolui. vt. C. de diſtrac. pig. l. q̄diu. ⁊ eſt ratio q: particularis ſolutio ⁊c. vt. ff. de vſur. l. titius. §. lucius.

☞ Uniuerſalis negatiua nō poteſt dici falſa anteq̄ in quolibet particulari ſit poſſibile. item oratio vniuerſalis ſi in vno eſt falſa in toto dicitur falſa. Item oratio diſtributiua verificatur in quolibet particulari diſtributorū. Item indefinita equipollet vniuerſali. h. d.

Si annua. †.§. iſte aliquātulū eſt logicalis ⁊ vult facere differentiā īter indefinitā ꝓpoſitionē ⁊ particularē. ⁊ i .§. iſto ponet iſta caſuz. Mutuaui tibi .xxx. ⁊ fui ſtipulat᷒ mihi reddi annua bima trima die: ⁊ accepi pign᷒ ⁊ fuit ita dictū: niſi ſua q̄qz die fuerit pecūia ſoluta ꝙ liceat mihi vēdere pign᷒ p̄ma die nō ſoluiſti nec ſcđa: nunqđ lz mihi vēdere pign᷒. certe non ſz elapſis oīb᷒ dieb᷒. ſecus eſt ſi mutuaui tibi .xxx. ⁊ accepi pign᷒: ⁊ ſtipulat᷒ ſum mihi reddi ānua bima trima die: ⁊ dixi ſi q̄ pecunia nō fuerit ſoluta ſua die ꝙ pignus poſſis vēdere. nā ſi poſtea nō fuerit ſoluta p̄ria die lz mihi vēdere pign᷒. h. d. iſte .§. videatis expoſitionē lr̄e. [ſi ānua ⁊c.] vocam᷒ ānuā p̄ma diē p̄mi anni. trimā vocam᷒ tertiā diē tertii anni: ⁊ ſic ſumit̄. C. de rei vx. ac. l. vnica. §. cū aūt. [penſitionū] .i. p̄ſtationū [q: his v̄bis] vniuerſalib᷒ ⁊ indefinitis. [p̄e venire] .i. vēdi. [pacti cōuentio] .i. ex q̄ ceſſauit p̄ria die ſoluere poterit vēdere. Sed q̄ eſt rō diuerſitatis īter primū ⁊ ſcđz. rñdeo rō eſt illa q: i p̄mo caſu appoſitū fuit ſignū vniuerſale vel indefinitū q: dictuz fuit niſi ſua q̄qz die ⁊ q̄ſquis eſt ſignū vniuerſale ꝙ īdefinita equipollet vniuerſali. vt. ff. de ſer. ruſt. p̄. l. ſi ſeruit᷒ ⁊. ff. de leg. ij. l. ſi pluribus. in prin. vñ niſi labant̄ oēs dies nō p̄ōt pignus vendi. Sed ſi quis eſt ſignū particulare. vñ ſi dr̄ ſi qua pecunia ſoluta non fuerit ſtatim ſi non ſoluerit prima die pignus poteſt vendi.

☞ Pactū de vendendo in dubio non intelligitur perſonale.

De vendendo pignore. †In .§. iſto dr̄ ſi obligas mihi rē p. x. ⁊ paciſcor ꝙ poſſuz vēdere vel heres me᷒ ſi ad diē nō ſoluis pecuniā valet pactū ſz ⁊ ſi nō paciſcor de h̄ede valet pactū q: oē pactū p̄ſumit̄ i rē ⁊ heres me᷒ poterit vēdere niſi ꝯtrā actū eſſet. h. d. iſte .§. videatis expoſitionē litere [eſt] .i. ſi dictum eſſet ꝙ ius vēdendi cōpetit creditori nō h̄ředi tñ in dubio omne pactum preſumitur in rem. vt ar. ff. de pac. l. iuregen. §. pactoz.

☞ Pignus poteſt vendi ꝓpter debitū ⁊ alias acceſſiones.

Cum pignus. †Ubi creditor poterit vēdere pign᷒ ex pacto vel ex lege dz poſſe vēdere nedū ob ſortē imo ob vſuras ⁊ ſumpt᷒ factos vtiles vl̄ neceſſarios i re illa. h. d. [facit vtilit̄] vl̄ neceſſario vt i p̄n. hui᷒ .l.

☞ Creditori decepto per contrariam pignoratitiam ſuccurritur contra debitorem.

SI rem alienā ⁊c. †In p̄n. hui᷒ .l. agitur de ꝯtra pig. ac. ⁊ dr̄ ſi tu mihi ignorāti ſciēs obligas rē alienā vel malitioſe i pignore fuiſti verſat᷒ q: obligaſti rem aliī obligatā teneris pig. ac. ꝯtraria ad meū intereſſe. h. d. [in dicimū] idem ſi obligas es ⁊ dicis eſſe aurum: ⁊ concor. ff. eo. l. j. in ſi.

☞ Pignus poteſt dari pro omni obligatione.

Non tantum. †Si tu deberes .x. ob .l. debita potes obligare pign᷒ ſz ſi fideiubeo pro te potes obligare pignus ratione indēnitatis preſtāde ob illam fideiuſſionem. h. d. [fideiubeat.] concor. ff. de pig. l. res.

Proprie autem pignus. †In .§. iſto notat̄ differētia inter pign᷒ ⁊ hypotecā: ꝓprie eſt pign᷒ cū obligat̄ ⁊ traditur ⁊ ad creditorē trāſit poſſeſſio. ꝓprie dr̄ hypotheca cū obligatur res pignori ſed nō tradit̄ nec poſſeſſio trāſit ad creditorē. h. d. iſte .§. videatis expoſitionē litere [tranſit] vñ ſi pignus a pig. re ꝯtrahit̄ vt inſti. qui. mo. re. cōtra. ob. [ad creditorē] ⁊ tūc pign᷒ dr̄ nuda cōuentione cōtrahi. vt. ff. e. l. j. ſed quantū ad hypotecariā act. nulla eſt differētia inter pig. ⁊ hyp. vt inſti. qui. mo. re cōtra. ob. §. inter pignus. ⁊. ff. de diſtrac. pig. l. ſi creditor. in p̄nc.

☞ Actio pignoratitia directa contrahitur cum eſt creditori ſoluta pecunia vel aliter ſatiſfactum.

Omnis pecunia. †In .§. iſto tractat̄ de directa pignoratitia: ⁊ dr̄ in .§. iſto. ſi obligaui tibi rez p. x. ⁊ ſolui tibi illa .x. vl̄ obtuli vl̄ alio mō ſatiſfeci tibi poſſuz te ꝯuēire directa pig. ac. ⁊ dr̄ ſatiſfactū tibi ſi iplet̄ votū tuū. naz ex q̄ ſatiſfactū eſt tibi p eū modū q tibi placuerat̄ pign᷒ ⁊ poſſum agere directa pignoratitia act. [pignoratitia actio.] debitori. vt inſti. q. mo. re ꝯ. ob. §. creditor. [quēadmodū voluit creditor] vt. ff. qui ſatiſ. cog. l. j. [ſiue reo]. ſ. principali alio [ꝯuētione.] q: fecit pactū d̄ nō petēdo [decept᷒ ſit] ſui facilitate. ſecus ſi dolo aduerſarii. vt. ff. e. l. q̄ſi. volēti enī dolus nō infertur. C. de tranſa. l. cū donationis. ℭ Dr̄ ſignori vos habetis hic ꝙ directa pignoratitia que dat̄ debitori naſcit̄ demū ſoluta vel oblata pecunia ⁊ naſcitur ex ipſa oblatione dudū poſtea

ſoluta

ſoluta pecunia: ⁊ eſt ſimile in certi cõdic. ſi mutuo tibi a principio nũmos alienos. nã ſecuta cõſumptiõe recõciliatur mutuũ vt. ī. de fideiuſ. l. ſi qs a reo. §. ſi nũmos. Idẽ eſt in actiõe tutele que demũ finita tutela naſcit: ſed ex geſtione prius facta. vt. ī. de tu. ⁊ ratio. diſtrahen. l. j. in fi. ⁊ l. ſequen. Simile eſt in actio. pro ſocio. l. tandiu. Simile eſt in actioñ. preſcriptis verbis que naſcitur ex pacto ꝑmutatiõis. vt. C. de re. permu. l. ex placito. ℭ Oꝛ ſignoꝛ dici qȝ nõ naſcitur directa pignoratitia q̃ dat debitoꝛi niſi demũ ſoluta vl' oblata pecunia. ſtetĩ p. xxx. annos qȝ non ſolui: poſtea ſoluo preſcribitur ne actioni pignoratitie: Rñ. nõ. vt. C. de preſcript. xxx. anno. l. cũ notiſſimi. §. illud. ⁊ C. de an. ex. l. j. in fi. ſed lʒ directe actioni pignoratitie nõ ꝑſcribat tñ iuri offerẽdi põt ꝑſcribi. vt. C. de preſcrip. xxx. anno. l. cũ notiſſimi. §. eodẽ iure. ⁊ C. de fide inſtru. l. plures apochis. ⁊ ī. de dam. inf. l. iij. §. poſtea autem.

☞ Actione pignoratitia poteſt agi ꝑ re aliena pignorata.

Is quoqꝫ. † In. §. iſto dr: ſi obligo tibi rem alienam ⁊ ſoluo tibi pecuniã bene potero reuocare directa pignoratitia actione. hoc dicit [experiri] ita ſi commodo rem alienam. ā. tit. j. l. commodare.

☞ Quando ius intentatum ſuperuenit in pendẽte iudicio ex cauſa de preterito poteſt ſequi condemnatio. hoc dicit.

Qui ante ſolutionem. † In. §. iſto dicit ſi obligaui tibi rẽ meam pro. x. ⁊ anteqꝫ ſoluã vel agã directa pignoratitia actio. nõ habeo ius agẽdi. tñ ſi ante lit. ꝯteſt. nõ obtuli: ſʒ ante ſñiam ſoluo vel offero habeo ius agẽdi: ſed ſi nõ vellem tibi ſoluere: ſʒ aliter ſatiſfacere te inuito hoc nihil mihi ꝓficiet. h. d. iſte. §. cum l. ſeq. [lʒ nõ recte egit.] id eſt nullo modo potuit agere. vt. ā. e. l. ois. niſi in caſibꝰ. vt. ī. e. l. ſolutũ. §. ſi qs. ⁊ l. elegãter. in fi. [con ſequi.] vnde no. qȝ i iudicio ſufficit ſola oblatio: ſʒ regulariter ꝯ. vt. C. de vſur. l. acceptam. Itẽ no. ſi tpe lit. cõte. nõ hʒ qs ius agẽdi tñ ſi ſoluat poſtea: vl' offerat ante ſñiam ſufficit. vt. ī. md. l. ſi mãdauero tibi vt titio. ⁊ ā. de inof. teſt. l. ſi nõ mortis. §. vl. ⁊ l. ſi ꝓponas. l fi. vnde ⁊ in rei ven. ⁊ in actio. ad exhibẽ. ſufficit ſi quis incipiat eſſe dñs poſt li. cõteſ. vt. ī. de pecu. l. q̃ſitũ. in prin. [prodeſt] qꝛ aliud pro alio inuito ⁊c. vt. ā. ſi cer. ꝑeta. l. ij. §. j.

☞ Nouatio neceſſaria nõ perimit pignus. ſecus in voluntaria niſi contrarium actum ſit.

Solutũ non videtur. † In ꝑn. huius. l. dicit: lʒ debitoꝛi det pignoratitia ꝯ creditorẽ ſoluta pecunia: tñ non põt dici pecunia ſoluta: ſi creditor egit cũ debitore vl' cũ eius fideiuſſore: ⁊ litẽ fuit cõteſtatꝰ [fuerit] ſcʒ de debito vñ qꝛ nõ põt dici ſoluta vel oblata non aget directa pigno. vt. ā. e. l. ſi rẽ. §. ois. videbat ꝯ qꝛ per lit. cõteſt. fit nouatio. vt. ī. de noua. l. aliam. ⁊ nouatiõe liberãtur pignora ſicut ſolutione. vt. ī. de noua. l. nouatione. vnde datur directa pignoratitia [cõpetere] quaſi ſoluta eſſet pecunia: ſed certe illud nõ obicit qȝ per lit. cõte. fit nouatio qꝛ illud verũ eſt qȝ creditor aliter ad pignus peruenire nõ põt. Itẽ nõ ob. qȝ nouatiõe liberant pignora: qꝛ illud verũ eſt ſi nouatio eſt volũtaria non ſi eſt neceſſaria: qꝛ nemo lit. conte. facit condit. ſuam deterioꝛẽ. vt. ī. de reg. iur. l. nemo ſolet.

Nouata. In. §. iſto dr: ſi obligaui tibi reʒ meã pro. x. ⁊ ſtipulor a te. x. aio nouãdi liberat pignꝰ. vnde poſſuʒ agere directa pign. actio. niſi in ſecũda ſtipulatione repetat pignꝰ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ lr̃e. [nouata autem debiti obligatio] ſcʒ volũtarie nõ neceſſario. vt in prin. huius. l. dixi [repetat.] in ſecũda obligatiõe qꝛ nouatio eſt ⁊c. vt. ī. de noua. l. j. vñ ſi nõ repetat põt agi directa pig. act. vt. ā. eo. l. ſi rem. §. ois. ſed ſi repetatur nõ liberatur pignus: imo erit obligatum. vt. C. etiã ob chi. pe. pignus retineri poſſe. l. vnica.

☞ Actione pignoratitia põt agi ſi principalis obligatio nõ perficitur vel ſi perfecta tollatur acceptilatione vel pacto.

Si quaſi daturus. † In. §. iſto ponũt qdaʒ caſus in quibus dat directa pignoratitia etiã nulla ſoluta pecunia. Pone quod obligaui tibi pignꝰ ſpe future numeratiõis: ⁊ numeratio nõ eſt ſecuta: ⁊ idem ſi obligaui tibi pignus pro. x. ⁊ liberaſti me per acceptilationẽ: ⁊ ideʒ eſt ſi obligaui tibi pignus ſub cõditio. ⁊ deficit conditio. idem eſt ſi obligaui tibi pignus pro. x. ⁊ tu feciſti mihi pactũ de nõ perẽdo: his enĩ oibus caſibus etiã nõ ſoluta pecunia poteroa te reuocare pignus directa pignoratitia. hoc dicit iſte. §. [factũ eſt] qꝛ in oibus iſtis caſibus tenet creditor directa pigno. act. ad pignus reddendũ: etiã nulla pecunia ſoluta vel oblata: qȝ eſt ꝯ regulã. ā. e. l. ſi rem. §. ois. item fallit vbi creditor male verſatur in pignore. vt. ī. eo. l. eleganter. in fine.

☞ Actione pignoratitia poteſt agi ſi id eſt ſolutuʒ pro quo tantum fuit pignus obligatum.

Si in ſortem. † In. §. iſto dr ſi debitoꝛ obligat pignus ſuũ ꝑ ſorte tñ nõ ꝑ vſur. tantũ in ſtipulatione deductis tenet pignus pro eo qȝ obligatuʒ eſt: ⁊ eo ſoluto habet locũ directa pignoratitia qȝ eſt verũ quod tenebitur pro vſur. ſi ꝓmiſſe ſunt intra licitũ modũ ſed ſi ſunt promiſſe vltra licitũ modũ: nõ tenebitur. h. d. [locũ habet pignoratitia] directa ad pignus reddendũ: ſic ergo ſi pignus eſt obligatuʒ ꝓpter vnũ: ꝓpter aliud nõ tenetur. vt hic. ⁊ ī. de pig. l. grege. §. vlti. Sed opponitur: ⁊ videt ꝙ ſi pignus eſt obligatũ pro ſorte tantũ qȝ poſſit retineri ꝑ vſur. ⁊ econtra. vnde videtur cõtra. C. etiã ob chi. pe. pig. re. poſſe. l. vna. Ad qȝ vos dicetis ob chi. pecuniaʒ obligatũ ſubijci nõ tenet. Uel dicatis ſi pignus obligatur pro debito retinetur pro alio: verũtamẽ ſi agitur qȝ retineatur ꝑ vno debito nõ retinetur pro alio: ⁊ ita erat hic. [ſunt] puta qꝛ vſure erant debite pacto. nã põt pignꝰ retineri pro vſur. pacto debitis. vt. C. de vſur. l. per retentiones [ſunt] ſub. ⁊ ideo ꝑ eis nõ retinetur pignus: imo ſolute vt indebite cõdicunt. vt. ā. de condi. indebi. l. ſi non ſortem. in prin.

☞ Pignus poterit vẽdi niſi omnibus heredibus ſatiſfiat.

Si creditori. † In. §. iſto dr: tu obligaſti creditori tuo rem pro. xxx. et deceſſit relictis tribus heredibus: tu vni ſoluiſti partẽ ſuã: alij poterũt vẽdere pignꝰ teneri ex pacto vel ex lege. vt inſti. qui. ali. li. vel nõ §. creditor. [ratione] nam cauſa pignoris eſt indiuidua vnde quandiu ⁊c. C. de diſtrac. pigno. l. quandiu.

☞ Actio pignoratitia naſcitur ſi ſoluatur creditori vel alteri v o eo legitime recipiẽti vel creditori creditoris. Item inuecta ⁊ illata per ſecundũ conductoreʒ tenentur pro penſione ipſius ſecunde conductionis tantũmodo ⁊ non vltra. h. d.

Solutam autẽ pecuniam. † Signoꝛ §. iſte bonus eſt ⁊ notabilis. ⁊ §. iſte habet duplicez intellectũ: vno modo legitur ſʒ Azo. ⁊ hec lectura eſt vera. alio modo legitur ſm do. Pyleũ qui fuit de medicina: ⁊ fuit valde bonꝰ: et receſſit de ciuitate iſta: ⁊ fecit ſe ciuem mutinẽſẽ: ⁊ habuit hic magnũ honorẽ. ⁊ §. iſtũ diuidetis in duas partes. ⁊ primo ponitur quoddã dictũ gñale. ſecũdo ex illo dicto ꝓceditur ad ſpeciem: ⁊ dictũ gñale eſt tale. Si obligo tibi rem meam pro. x. ſiue ſoluo tibi illa. x. habeo directã pigno. actio. ſiue alij voluntate tua: ſiue ei cui heres extitiſti: ſiue procuratori tuo: vel geſtori tuorum negotioꝝ. Ex iſto primo dicto deſcẽdit quidaʒ caſus in ſpecie: qui caſus eſt valde ſcholaſticꝰ: ⁊ eſt talis. Scholaris cõduxit a me talẽ domũ meã pro decẽ. vnũ cenaculũ. iſte ſcholaris locauit alteri pro tribus: bene ſcitis qȝ pro penſione ſunt mihi obligata inuecta ⁊ illata primi ſcholaris cõductoris ⁊ ſecundi ſcholaris q cõduxit cenaculũ: ſed inuecta ⁊ illata primi cõductoris ſunt obligata pro tota pẽſione ſcʒ pro. x. Sed inuecta ⁊ illata ſecũdi ſcholaris ſunt obligata quatenus conduxit ſcʒ pro tribus: ſi ergo primus ſcholaris ſoluit. x. liberat ſua inuecta ⁊ illata. ſi ſecũdus ſcholaris ſoluit mihi tria q̃ dʒ ꝑ cenaculo ſuo liberat ſua inuecta ⁊ illata: ⁊ habebit directam pignoratitiam actionẽ ꝯ primũ ſcholarẽ: vt illa pignora ſibi reſtituãtur: qua facta ſolutiõe ab eo ſunt pignora liberata: ⁊ hoc videtur agi tacite inter primũ ⁊ ſecũdũ: ſed ſi non ſoluit ſunt mihi obligata nõ ex pactione primi ſcholaris: ſed ex pactiõe mea: ⁊ iõ illis ſolutis ſunt pignora ſua liberata: ⁊ hʒ directã pignoratitiã cõtra primũ creditorẽ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſolutam autẽ pecuniã]. ſcʒ a debitore creditori. [ſic accipiẽdũ eſt.] ſcʒ vt ita detur debitori directa pignoratitia. vt. ā. e. l. ſi reʒ §. omnis. [volũtate eiꝰ.] ſcʒ ab alio ei volũtate tua. vt. ā. de ne. geſt. l. ſoluẽdo. [vnde.] Incipit ſecũdũ dictũ in ſpecie. [domuʒ conduxeris] ſcilicet primo loco pro decem. [mihi locaueris] ſcilicet ſecundo loco ponamus pro tribus [egoqꝫ]. ſcilicet ſecundus conductor. [erit dicendum] ſcilicet vt habeat locũ directa pignoratitia [tenebũtur] dominꝰ Pyleus expoſuit primo conductori non primo locatori. ſed dominus Io. ⁊ Azo ⁊ nos exponimus tenebuntur ſcilicet primo locatori. [friuola mea.] id eſt ſupellectilia. [teneantur] primo locatori. ſed dominus Pyleus exponebat ſecundo cõductori: ſed in hoc nõ eſt vis quia tenetur tantũ pro tribus [cenacularij] id eſt ſilius qui conduxit pro tribus [propria] qꝛ videtur tacite paciſci vt inuecta et illata ſint ei pro pẽſione tacite obligata. vt. ā. de pactis. l. ideoqꝫ. ℭ Oꝛ ſignoꝛi in. §. iſto nota plura no. primo no. ſi vnus conducit domũ: ⁊ poſtea locat alteri vt faciunt tota die ſcholares. ſi ſecundus conductor ſoluit primo locatori liberat ſe ⁊ primum conductorem. vnde ſi debitor tuus ſoluit tibi vel tuo creditori liberat a te ⁊ tu a creditore tuo: ⁊ ita eſt. §. iſte in ar. quod ſi ille qui debet decimas eccleſie baptiſmali nõ ſoluit ei: ſed egenis ⁊ pauperibus in quorũ vſus debebant conuerti quod liberatur: ⁊ ad hoc eſt ar. qȝ not. ā. de neg. geſt. l. ſi liber.

in fine.ꝛ.ꝭ.de doli excep.l.ſi opera creditoris. Sed ſi vos velle tis aliter dicere diceretis ſic qui debet decimas debet ſoluere eccleſie:ꝛ ſoluendo pauperibus nõ liberatur ab ea:quia eccleſia erat naturaliter obligata ad dandum pauperibus. Itẽ quia magis eius intereſt,vt ipſa eligat pauperes quã ille ſuo arbitrio.ꝭ.de nego.geſt.l.ſi pecuniam.in fi. ℭ Et ad.§.iſtũ reſpondebimus ꝙ hic ſicut ſunt obligata inuecta ꝛ illata primi ſcolaris:ita ꝛ ſcđi.vnde ſi ſoluit ſcđus ſcolaris primo locatori facit ex neceſſitate vt liberet res ſuas:ideo venia dignus eſt.

ℭ Or ſignori vltra procedamus ꝛ ad.§.iſtum opponitur ſic. directa pignoratitia non datur niſi vbi re contrahitur obligatio vt inſti.quibus mo.re cõtra.ob.§.creditor. ſꝫ ſi loco domũ meã ſcolari pro.x.ꝛ ipſe locat ſcđo ſcolari ꝛ ſecũdꝰ inducit inuecta ꝛ illata non tradidit hic primo locatori quõ ergo hꝫ directã pignoratitiã ꝯtra eũ vt reddat ei pignora? Ad qđ dicebat dñs Pileus debitor nõ hꝫ cõtra primum ꝯductorẽ directã pignoratitiã:ſꝫ cõtra primũ locatorẽ qđ.§.iſte nõ videꝛ velle. ſed iſtud videꝛ velle ſi loco tibi domũ meã ꝙ oĩa ſunt obligata ꝓ x.ſi locas alij pro tribꝰ ſunt ibi tacite obligata:ꝛ ſicut ſunt mihi obligata ita inuecta ꝛ illata illi ſꝫ non habeo illum perſonaliter obligatũ acꝛ.ex locato ad tria:nec daꝛ ei pignoratitia cõtra me vt illa pignora ei reddã.ſed mihi teneris pignoratitia directa ꝯ te ꝛ eſt tibi perſonaliter obligata.ſed iſtud videꝛ mirabile ꝙ habeam hypothecariam tacitã cũ mihi nõ ſit obligatus quõ ergo ſubſiſtit acceſſoriũ ſine pricipali vel ecõtra.vt.ꝭ.de regu.iur.l.cũ principalis.ad qđ põt dici ꝙ hic ſit ſpẽale ſicut ꝛ alibi.C.de lui.pig.l.intelligere.ꝛ.ꝭ.ad trebel.l.debitor. Uel licet inter me ꝛ eũ nõ ſit perſonalis actio:eſt tñ inter te et eum vnde ſicut tua teneñꝛ mihi.vt.C.loc.ꝛ cõduc.l.certi:ita ꝛ ſua.

ℭ Sed denuo inſtatur ꝛ opponitur:ꝛ videꝛ ꝙ inuecta ꝛ illata a ſcđo ꝯductore nõ teneantur primo locatori vñ vr̃ ꝯ.ꝭ.qui.mo.pign ta.ꝯ.l.ſi gratuitã. Ad qđ vos ita breuiter dicetis qđ ibi dꝛ intelligeꝛ ſi ego tibi ſcolari locaui domũ meam pro.x.tu ſcđo ſcolari cõceſſiſti hitationẽ gratuitã.hoc caſu inuecta ꝛ illata a ſcđo ſcolari non ſunt obligata primo locatori nec mihi:qꝛ cũ eo non ꝯxi. Sꝫ in.§.iſto ego tibi locaui domũ meã pro.x. tu partem domus mee locaſti illi ꝓ quibꝰ illa ſua inuecta ꝛ illata tenentur mihi quatenus eſt tibi pſonaliter obligatus ꝛ tua mihi.vt.ꝭ.in quibus cau.pig.vel hypo.ta.ꝯ.l.eſt differẽtia. vñ expedit hic vobis multũ ſcire. ℭ Sed denuo ad.§. iſtum opponitur ꝛ videꝛ ꝙ inuecta ꝛ illata ſcđi ꝯductoris nõ teneanꝛ primo locatori.vt.ꝭ.loc.ꝛ cõdu.l.ſi in lege.§.ſi colonꝰ. Ad qđ vos ita dicetis:aliud eſt in predijs vrbanis:aliud in ruſticis:in predijs vrbanis ſicut tua inuecta ꝛ illata tenentur mihi:ita illa illius tenentur mihi:quia mihi perſonaliter obligatus nõ eſt:ſꝫ ſi loco tibi prediũ meũ nũmis colendũ ꝛ oẽs fructus debẽt eſſe tui ꝛ tu locas alij tua inſtrumẽta erũt mihi obligata nõ illa illius qꝛ nõ videtur hoc agi inter nos: vt ſciẽtia interuenerit.vt C.loc.ꝛ cõdu.l.certi iuris eſt.vel põt dici ſcđo modo:qđ dicit.l. illa ꝙ inuecta ꝛ illata ſcđi cõductoris nõ teneñꝛ mihi dño itelligendã eſt ꝙ nõ tenentur ad vniuerſam pẽſionem:teneñꝛ tñ quatenus ſcđs cõduxit a primo vt hic dꝛ.vel dicatis inuecta ꝛ illata ſecundi conductoris non tenentur primo locatori ſi primus conductor ſatiſfecit primo locatori.

☞ Per liberã perſonam nõ acquiritur nobis actio ſiue obligatio pignoris licet eius poſſit poſſeſſio acquiri.hoc dicit.

Per liberam autẽ perſonam.

ℭ † In.§.iſto cũ.l.ſeq.dꝛ ſi procura.meus vel tutor vel curator accepit rem pignori meo noīe nõ acquirit mihi pignoratitiam acꝛ.ꝛ ideo ſoluta pecunia tenetur tutor vel curator vel ꝓcu.actione pigno.debitori:non ob.ꝙ per liberam pſonam nobis põt acquiri poſſeſſio.nã lꝫ per liberam perſonã nobis queratur poſſeſſio pignoris:tñ per liberaꝫ perſonã non acquiritur nobis pignoratitia acꝛ.ſed ſi ꝓcur. meus vel tutor dedit rem meam pignori ſoluta pecunia competit mihi pignoratitia.qđ dictuꝫ eſt de ꝓcu.eſt intelligẽdũ qñ me mandãte dedit pignori vel qñ eſt cõmiſſa ei adminiſtratio oĩum meorũ bonorũ per me qui erã ſolitus pecuniam mutuo accipere : hoc dicit.[obligatio.]directa[acquiratur.]per tutorẽ ꝛ curatorẽ querit vtilis.vt.ꝭ.de conſtitu.pec.l.eum qui.§.ſi actori.ꝛ.C.qñ ex fac.tu.l.ij.ſed per ꝓcura.nõ queritur directa vel vtilis.vt hic:ꝛ.C.per quas perſo.no.acqui.l.j.fallit tñ in mutuo et ſic ſoluiꝛ contra. C.per quas perſon.no.acqui.l.vl.[cõueniũtur.] ſoluta vel oblata pecunia poſſeſſionem acquiri.C.de acqui.po.l.j.ꝛ.l.ꝓ procura.[non ſemper acquiritur] aliquando tñ acquiritur rõne preſentie vel in ſubſidiuꝫ:vt.ꝭ.de ver.ob.l.ſi procu.[dare] ſub. vel dominus ratum habuit poſtea vt.ꝭ.e.l.ſi aliena res in fine. [accipere]ꝛ ita colligiꝛ hic arg. ꝙ conſuetudo patriſfamilias eſt ſpectanda.vt.ꝭ.de viurio.l.quiſeruiſſes.in fine.

☞ Ex pacto creditoris vendentis poteſt debitor agere vel petere vt ſibi cedatur actio.

Si cũ vẽderet. In.l.iſta dꝛ † ſi creditor vẽdidit rem obligatã ex pacto vel ex lege:ꝛ fecit tale pactũ cũ emptore:vt ſi debitor redderet debitũ liceret ſibi rẽ recuperare : tale pactũ valet ꝛ teneꝛ creditor actio.preſcri.verb.cedere ꝯ emptorẽ : ſed ipſe debitor poterit rẽ vẽdicare:vel actio.in factũ agere cõtra emptorẽ.hoc dicit prin.huius legis[pignoratitijs actionibus]ſ. directa pignoratitia.[aduerſus emptorẽ].ſ.ſi pactum fuit appoſitũ incõtinẽti.vt.C.de pac.cõ.l.ij.[vel acꝛ.in factũ] põt legi diſiunctiue.[poterit]qđ eſt verius[agere]qđ nõ eſt verum nam ſi intra diem offerat poteſt vendicare:vel poteſt legi correctiue.[poterit]qđ nõ eſt verũ.[vel acꝛ.in factũ.ꝭ. de preſcri. ver.[aduerſus emptorem agere.]quod eſt verius : ſꝫ quõ daꝛ actio debitori ex pacto creditoris cuꝫ alꝭ ex pacto alieno non datur actio ꝛc.vt.ꝭ.de pac.l.ſi vnus.§.ſed ſi.rñdeo hoc eſt ſpeciale ſicut alꝭ.C.de dona.que ſub mo.l.quoꝛ.

☞ In hac actione pignoratitia venit dolus lata culpa et leuis non caſus fortuitus.

Uenit aũt in hac actiõe. † In iſto.§.dꝛ ꝙ in directa pignoratitia acꝛ.que datur debitori venit res pignorata:ꝛ dolꝰ ꝛ leuis ꝛ lata culpa ſicut in cõmodato:ſꝫ de vi maiori nõ tenetur:ſed creditor cuſtodiã rei pignorate debet preſtare quã preſtat quilibet bonꝰ paterfami. in ſuis rebus. hoc dicit iſte.§.cũ.l.ſeq.videatis expoſitionẽ. [venit aũt in hac acꝛ.] ſcilicet directa pignoratitia que datur debitori : ſoluta vel oblata pecunia vt.ꝭ.e.l.ſi rem.§.oĩs[ꝛ dolus ꝛ culpa].ſ.lata et leuis nõ leuiſſima.vt.ꝭ.de bo.auꝛ.iudi.poſ.l.ꝓtor.§. eſt preterea ꝛ.ꝭ.cõmo.ſi vt certo.§.nũc videndũ.ꝛ ibi plene dixi. [vis maior].ſ.cui reſiſti nõ põt.vt.ꝭ.qđ me.cã.l.ij. [non venit] nã non tenetur preſtare caſum fortuitum.vt.C.e.l.que fortuitis.

☞ Creditor cum reddit pignus debet cauere de ſuo dato ꝛ facto ꝛ neglecto.

Creditor. † In.l.iſta dꝛ ꝙ nõ ſolũ ꝓdicta veniunt in directa pignoratitia acꝛ.imo ꝛ alia quia nõ ſolum creditor ſoluta pecunia debet reddere pignus:imo debet repromittere ꝙ in re illa doluꝫ nõ commiſit:ꝛ ideo ſi obligaui fundum creditor dꝫ mihi promittere ꝙ ſuitutes non ſunt amiſſe eo nõ vtẽdo [repromittere]idẽ dꝫ repromittere ꝙ conuenitur act.qđ metus cã.vt.ꝭ.qđ me.cauſa.l.ſi cuꝫ excep.§.pe.[ſunt]vt.C.de ſerui.ꝛ aqua.l.pe.

☞ Creditor tuẽdꝰ ẽ i pignore dato a tutore vł curatore iꝛie.

Tutor lege. † In.l.iſta dꝛ ꝙ tutor lege permittẽte põt rẽ pupilli obligare ſi i rẽ pupilli pecuniã ꝯuertat:ꝛ idẽ ẽ i curatore adulti vel furioſi.hoc dicit iſta lex i ſui pñ.vid expoſitiõem lr̃e.[tutor lege nõ refragãte] alꝛ ſi lex refragareꝛ ꝛ refragabaꝛ alex olꝫ ſi obligaret ꝓdiũ ruſticũ ſine decreto hodie ſi alienaret ruſticũ vel vrbanum ſine decreto.vt.C.de admi.tu.l. lex que tutores.

☞ Creditor ſi decipiaꝛ in pignore dolo vel culpa debitoris habet contrariam pignoratitiam ad intereſſe.poterit etiaꝫ ſtellionatus crimine accuſari ſi dolus interuenerit.

Cõtrariã pignoratitiã. † Uos habuiſtis.ꝭ.de directa pignoratitia q̃ daꝛ debitori.mõ tractaꝛ de ꝯria:ꝛ in.§. iſto dꝛ:ſi tu ſciẽs vel ignorãs mihi ignorãti rẽ alienã vel alij obligataꝫ obligas teneris mihi ꝯria pignoratitia ſiue ſciens hoc feciſti ſiue ignoraſti. ſꝫ ſi ſciuiſti teneris etiã crimine ſtellionatꝰ. ſꝫ ſi mihi ſcienti obligaſti nõ teneris.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e.[certũ eſt].ſ.ad intereſſe in caſibꝰ q infra ſubijciuntꝛ [committat]ſi ſciẽs obligauit nõ ſi ignorãs.vt.ꝭ.de cri. ſtellionã.l.ij.vnde dolus poteſt cõmitti a ſciente non ab ignorante [competit]qꝛ qui ſcit certiorari non debet.vt.ꝭ.de act. emp.et ven.l.j.in fi.ꝛ concordat.ꝭ.eo.l.j.

☞ Fundus vectigalis vel emphyteoticarius poteſt obligari ſaluo iure domini.

Etiam vectigale predium. † In.§.iſto dꝛ. ſicut prediũ cuiꝰ tu habes directũ dñiũ potes obligare. ita prediũ cuius tu habes vtile dñiũ qꝛ habes vtilem in rem act. veruntñ lꝫ tu poſſis obligare potes cũ ſua cauſa vt penſio predij ſoluatur dño ſine diminutione. hoc dicit iſte.§. cum.l. ſeq. videatis expoſitionẽ lr̃e.[etiã vectigale prediuꝫ] .q.d. nedum prediũ cuius habemus directum dñium.ſed etiam vectigale. ꝛ eſt predium, vectigale ꝛc. vt ſi ager vectigalis vel emp. pe.l. j.ꝛ.ij.[vtiles act.dantur]nã ſuperficiarius hꝫ cõtra me vtilem actionem.ꝭ.de ſuperficie.l.j.§.quod autẽ. ꝛ cõtra omnem poſſidentem.vt.ꝭ.de rei vendica.l.pretor. [obligabitur.] vñ emphyteota poteſt obligare cum ſua cauſa.vt.ꝭ. de cõtrahenda emp.l.alienatio.ꝛ ad hoc accedit.ꝭ.de pig.l.ſi res.

Nomen

1 ☞ Nomē debitoris poteſt pignori obligari et qđ inde redigitur vel compenſatur vel pro pignore tenetur h.d.

1 **SI conuenerit.** †In.l.iſta dicit: ſicut rem tuā corporalē poteſ obligare:ita nomen tui debitoris et habeo vtilē actionē ad exhibendū:ℸ ſi exegi cōputabo vſq; ad debiti quātitatem ſi debebatur pecunia:ſi corpus retinebo in re pignoris. ℂ Or ſignori nota.hic ſicut rem corporales ℸc. vt dici in caſu:ℸ ad hoc cōcordat.ſ.de cōdi.inde.l.ſi nō ſortē.§.ſi.

1 ☞ Quod accedit pignori pignus eſt.

1 **Si nuda proprietas.** †In.§.iſto dr: tu habebas nudam proprietatē fundi:obligaſti fundū: pēdēte obligatiōe vſuſfru. eſt cōſolidatus ꝓprietati:tenetur ne mihi vſuſfructus nedum proprietas:certe ſic.ℸ idē eſt ſi obligas mihi fundū in quo erāt decem iugera:ℸ poſtea per alluuionē accreuerūt illi fundo.v. nam illa erunt mihi obligata.hoc dicit.ℸ ad hoc cōcor.ſ.de pignoribus.l.ſi fundus.in principio.

1 ☞ Res tranſit cum ſua cauſa.

1 **Si fundus.** †In.§.iſto dr:ſi obligo tibi fundū pignori.ℸ poſtea alteri alieno tenet alienatio:q2 cū ſua cauſa tranſit:ſicut ſi obligas ancillam ℸ poſtea peperit:naʒ partus loco pignoris tenebitur [tranſeat] vt.ſ.de contrahen.emptio.ℸ ven.l.alienatio.[ſicut.]iſte verſiculus refertur ad ſuperiorem.§.ſi nuda proprietas [poſt venditionē.] alias poſt obligationem.

1 ☞ Materia quando in materiatum tranſit pignus extinguitur ſeu eius obligatio.

1 **Si quis cauerit.** †In.§ iſto dicit: obligaſti mihi ſiluā tuā: de materia illius ſilue feciſti nauē.nunquid nauis tenebitur mihi pignori certe nō:q2 alia eſt materia:alia nauis id eſt materiatū:niſi nominatim in pignore cōueniſſet cum obligaſſes ſiluā ℸ quecūq; ex illa ſilua nata eſſent.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e [ſi quis]ſcʒ creditor.[ſint.]q2 tunc nauis teneret̄ pignori. ſic ſi legaſti mihi lanā:ſi poſtea eſt veſtimentū nō continet̄ in legato veſtimentum.vt.ſ.de leg.tertio.l lana.ſecus ſi legaſti mihi argētum vel aurū ℸ quicquid inde factū eſſet:ſed que eſt ratio inter iſtum.§.ℸ ſuperiorē:q2 nō mutatur ſtatus rei:q2 vſuſfruc.eſt pars rei.vt.ſ.de vſufru.l.pars.ſed ſi obligas ſiluam ℸ facis nauem materia trāſit in materiatū.vnde mutat̄ forma rei. vnde cum ſit a te nauis non tenetur niſi dictum eſſet quecūq; facta nata ve erunt:ſed ſi ſit ab alio:ſpecificatione fecit ſuam.vt.ſ.ac qui.rerum dominio.l.tabulis.

1 ☞ Seruus ℸ filius ex cauſa peculiari poſſunt rem peculij pignori obligare.

1 **Seruus.** †In.§.iſto ſi ſeruus obligat pignori rem ex peculio ſuo valet obligatio ſi habet liberam peculij adminiſtrationem:quia rem poterat alienare: et idem eſt in filiofamilias.

1 ☞ Res aliena poteſt domino volente vel ratum habente pignorari.

1 **ALiena res.** †In.l.iſta dicitur qđ aliena res pōt obligari dn̄i voluntate:ſed ℸ ſi ignorāte eo obligata fuerit ℸ ratū habuit valebit pignoris obligatio.[poteſt]vt.ſ.de pigno.l.ſi fundus.alias non.vt.C.ſi ali.res pig.da.ſit.l.que predium.

1 ☞ Qui pares ſunt in tempore ſunt pares in iure.

1 **Si pluribus.** †In.§.iſto dicit:ſi pluribus perſonis obligas eandē reʒ pignori omnes habēt equale ius.cōcor.ſ.de pigno.l.ſi fundus.§.ſi duob⁹.

Si per creditorem. In.§. iſto dr:ſi debitor ſoluit vl̄ paratus eſt ſoluere habet directā pignoratitiā ꝯ creditorē.aliqñ tñ ſoluta pecunia nō dat̄ pignoratitia debitori. puta ſi creditor emit pignus a debitore [pignoratitia].vt.ſ.e.l.ſi rē.§.omnis [a debitore]vnde poterit retinere.vt.ſ.de acqui.re.do.qua ratione.

1 ☞ Quod ex re obligata ſupereſt obligatum eſt.

1 **DOmo pignori data.** †In.l.iſta dicit:ſi obligas mihi domū pignori videris obligare areaʒ et ſuperficiē que eſt pars dom⁹ ℸ econtra.ſi obligas ſolum videris obligare edificium [edificium] quia edificium cedit ſolo.vt.C.de rei vendi.l.ſi .inferiorem partem.

1 ☞ Quod creditor cōſecutus eſt ab alio noīe pene delicti circa rem cōmiſſi cōputatur in debitum vel debitori reſtituitur.ſecus ſi ab ipſo debitore pene nomine exigatur.hoc dicit.

1 **SI pignore ſurrepto.** †In pn̄.huius.l.dr.obligaui tibi rē meā pignori pro.x.illa res fuit furtiue ſurrepta.tu creditor egiſti cū fure ℸ cōſecut⁹ es rē ℸ penā. nunqd imputabis i debito rē ℸ penā.certe ſic:ſʒ qđ ſi ego debitor ſubtraxi tibi rem ℸ pſtiti tibi eſtimationē rei vl̄ penā dupli:nunqd debes in debitū imputare.certe nō.q2 recepiſti penam delicti mei:ℸ ita Papi.ait ſicut eſt etiā cū creditor tradidit debitori ſeruū p metū.nā qꝺ ꝯſecut⁹ eſt p metū nō dʒ imputari i debitū nec dʒ reſtituere.[creditor.] ad penā dupli vel q̄drupli. vt.C. de fur.l.de his.ℸ ſic no.qꝺ creditor agit furti q2 intereſt creditoris nō ſurripi:cū cauti⁹ eſt pignori incūbere q̄ in pſonā agere. vt inſti de ob.q̄ ex de.naſ.§.furti.[cōdictione]ſ. certi.vt ſ.de cōdi.fur.l ideoq;.ſʒ ꝯdi.furtiua nō dat̄ ei q2 dat̄ ſoli dn̄o vt.ſ. de cōdi fur.l.i.[imputabit]ſec⁹ in cōductore ℸ cōmodatario ℸ ſic ſoluunt̄ ꝯtra.ſ.lo.ℸ cōdu.l.ſi q.ℸ C de fur.l.vl.§.ſed cū in ſecūda.ſʒ q̄ eſt ratio q̄re eſt ſec⁹.certe illa:q2 creditor nō hʒ vſum rei:imo ſi vtit̄ facit furtū.vt.ſ.de fur.l.ſi pignore.§. cū furti:ſʒ cōmodatari⁹ ℸ cōductor ꝑdūt vſuʒ rei quē hr̄e debebāt:ſʒ nūqd creditor iputabit in debitū id qđ debitor pſtat ei p ꝯdi. incerti ſʒ creditor debitori nō teneat̄ reſtituere.videt̄ qꝺ nō ſicut ille q per metū reſtituit.nā creditor nō reſtituit nec in debito imputat:nec qđ cōſecut⁹ eſt per actionē qđ metus cā.nam quadruplo illo vnum ſimplū eſt ipſa res ſiue rei eſtimatio: ſed poteſt dici qꝺ ſic imputabit ad inſtar eius qui rem abſtulit.

1 ☞ Predo etiā pōt agere pignoratitia ad rem ℸ ad fructus.

1 **Si predo.** †In.§.iſto dr:p̄do rē alicui pignori obligauit.nūquid ſoluta pecunia aduocabit rem per pignoratitiā actio.cū fructib⁹.certe ſic q̄uis fruct⁹ ipſe ſuos nō facit:q2 ab eo pn̄t vēdicari ſi extāt ℸ cōdici ſi cōſumpti ſunt:ſʒ ſi creditor ꝯſumpſiſſet nō teneret̄ reſtituere p̄do fruct⁹ quos creditor bōa fide cōſumpſiſſet:ſʒ ℸ ſi debitor nō reſtituat creditori poſſeſſionē pignoris quā p̄cario rogauerat vl̄ ꝯduxerat tenet̄ pigno h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e. [pignoratitia actio.]ſcʒ ſoluta pecunia.vt.ſ.e.l.ſi rem.§.oīs. ℸ competit ei pignoratitia directa:q2 agit̄ ex contractu ſuo.vt ſ.e.l.ſi alienam.ℸ.ſ.de reg.iur.l. contractus.[condici]condic. ſine cauſa vel furti.vt.C.de condi.ſine cauſa.l.mala.

1 ☞ Si creditor vēdēs pign⁹ ꝓmittit duplū ex ꝯſuetudine vl̄ aliter vtil̄r geſſerit qꝺ hoc noīe pſtiterit ꝯ:io iudicio repetet alias nō vltra debitā ſummā. Itē ſi ex ſtipulatiōe de euictiōe duplū pſtiterit ſortē ℸ vſuras ꝯſequet̄ ſi ſimplū ſortē tātūmodo h.d.

1 **Si creditor.** †In §.iſto dr:ſi creditor vēdidit pign⁹:ℸ ex ꝯſuetudine regionis ꝓmiſit duplam ℸ res obligata eſt euicta ab ēptore:ℸ ꝯdēnat⁹ hʒ regreſſū ꝯtrie pignoratitie act.ꝯ debitorē:ſi ſine dolo:ℸ culpa ſua eſt euicta ℸ vt bon⁹ pīſa.id geſſit:ſʒ nō pluris vēdidiſſet.iō qđ ꝓmiſit ꝺ euic.ℸ res euicta eſt nō hʒ regreſſuʒ de euic.nec āpli⁹ a debitore cōſeq poterit q̄ debiti ſummā:ſʒ qđ ſi creditor impetrauit qꝺ pign⁹ poſſideret iure dn̄ii:ℸ pign⁹ ē euictū.nunqd hʒ locū pignoratitia ꝯtra.certe nō:ſʒ hʒ vtilē act.ex empto quēadmodū ſi creditor iſolutū accepit[cū vēderet pign⁹]ſcʒ ex pacto vl̄ ex lege.vt iſti.q.ali.li.vl̄ nō in pn̄.[duplā ꝓmiſit.] ex ꝯſuetudine:vl̄ q2 pluris vēdidit [pig.act.]ſcʒ ꝯ debitorē q̄rit̄ [id geſſit]q2 ſic hēbat ꝯſuetudo regiōis qꝺ ꝓmitteret duplā q2 i talib⁹ eſt ſeruāda.vt.ſ.de edil.edic.l.qꝺ ſi nolit.§.q aſſidua.ℸ.ſ. ꝺ euic. l.ſi fund⁹.vl̄ q2 pluriʒ vēdidit.vñ no.ħ pp ꝯſuetudinē quē excuſari.ℸ ad iſtđ ꝯcor.ſ.de admi.tu.l.ſine hērde.§.luci⁹.[nō poſſit] ℸ nō vr̄ poſſeſſionē adept⁹ ℸc.vt.ſ.de acq.poſ.l.nō videt̄ [poſſideret]iur̄ dn̄ii ſʒ le.C.de iur.do.ipe.l.vl. [recepturū.] ℸ ſic prima nō pt agi.vt.ſ.ꝺ ſol.l.q res §.areā.i ſi.[ageret.] Sʒ ad pn̄. hui⁹.l.elegāter opp.ℸ ſignat̄ ꝯ.ſ.de ſol.l.ſi aliena.vbi dr qđ ita demū ē a prorib⁹ obligatiōib⁹ receſſuʒ ſi res ita creditori aſſignatur qꝺ ab eo euici nō poſſit.Ad qđ vos ita dicetis duob⁹ mōis vno mō ſic:vbi creditor accipit rē iſolutū ℸ ſub iſta ꝯditiōe vult liberare debitorē ſi res nō fuerit euicta:tūc hʒ locū qꝺ dr i.l.ꝯ.ſecus ſi creditor accepit rē obligatā iſolutū pure vt ħ dr. Ul̄ dicatis aut creditor ſpēi accepit rē inſolutū ℸ tūc nō agit̄ pria niſi ſecuta euic.aut creditor q̄titatē accepit iſolutū:ℸ tūc creditor nō agit pria.vt l.l.ꝯ.ℸ.ſ.ꝺ ſol.l.libera. ℂ Sʒ denuo oppōit̄ ad pn̄. hui⁹.l.ℸ vr̄ ꝯ.ſ.ad tre.l.debitori.i pn̄.Ad qꝺ vos dicetis aliđ ibi q2 nō vr̄ fact⁹ dn̄s ex q̄ reſtituit.vt.ſ.ꝺ acqr.poſ.l.nō vr̄. ℂ Sʒ denuo opponit̄ ad pn̄.hui⁹.l.ℸ vr̄ ꝯ.ſ.ꝺ exc.rei iu.l.ſi ex ſeſtāte §.latm⁹ largi⁹.l ſi ſʒ ibi nō ꝓuenerat ad eū q2 i traditiōe fuerat erratū.vñ fuit ibi trāſlatū dn̄iū vt.ſ.ꝺ ꝯdi.ob cau.l.dedi.§.ſubtibus.ſed hic accepit debitor inſolutum. vñ ſublata eſt prima.

Legauter ℸc.

1 ☞ Solutio pecunie reprobe ſoluentē nō liberat ſed non cogitur ſoluere debitum niſi pecunia reproba reddatur.

1 **Qui reprobos.** †In §.iſto dr:ſi tu pignoraſti mihi rē p.x.ℸ poſtea ſoluis reprobā pecuniā nō liberaris vñ pig.act.nō hʒ locū ꝯ me ad pi

gnꝰ nec liberat⁊.vñ nõ obſtãte tali ſolutiõe potero petere ꝓbã pecuniã dãtñ reprobã reddã.h.d.iſte.§.videatis expoſitionez lr̃e.[q reprobos nũmos.]puta q̃ debebãt eſſe aurei ſolidi ⁊ erãt ere ↄtaminati[pignoratitiã act.]directã[ſoluentẽ]vñ in tãto poterit ſoluẽs cõueniri[reddendis]retro oppoſita doli mali excep.nõ cõdi.indebi.etiã ſi ſciẽter ſoluit.vt.ĩ.de ſol.l.cũ virus. ¶ Or ſignorim.§.iſto no q ſoluit malos nũmos nõ ſoluit.naꝫ hec duo ſunt paria vl' rẽ nõ reddere vl' deteriorẽ reddere.vt.ſ. cõmo.l.iij.§.ſi reddita.⁊.ĩ.depo.l.i.§.ſi res.⁊.ĩ.de ſol.l.q ſic.§.vl. ¶ Or ſuper.§.iſto format do.Azo duas qõnes:iſte.§. loqtur qñ ſoluiſti reprobos nũmos non dato approbatore.Sed qd ſi elegi aliquẽ vt approbaret nũmos:⁊ iſte oẽs reprobos approbauit:⁊ oẽs ꝓbos reprobauit:nũquid ẽ liberatꝰ debitor vt ita videant ꝓbi ſoluti.videt q ſic:q̃ impletũ eſt deſyderiũ meũ ⁊ ita naſcit pignoratitia ſoluta vl' oblata pecunia.vt.ſ.e.l.ſi rem. §.ois.Nec obſtat qð reprobos nũmos elegit q̃ dꝫ mihi nocere nõ ſoluenti.q̃ mala electio eſt in culpa.vt.ĩ.ꝓ ſocio.l.de illo. Ecõtra videt qð nõ ſit liberatꝰ debitor ſi iſte elegit reprobos: q̃ nõ dꝫ mihi nocere ⁊c.vt.ĩ.de reg.iu.l.nõ dꝫ. ¶ Or ſignorim q.iſta dicimus ſm Azo.q ſiue tu debitor ſoluiſti reprobos nõ dato approbatore vel dato nõ es liberatꝰ. q̃ nõ videt ſolutũ. vt hic.⁊.§.iſte loquit gñaliter vñ gñaliter dꝫ intelligi.vt.ſ. de alea.l.i.§.qð aũt.Secðo q̃rit hic dñs Azo.qd ſi ſoluiſti reprobã ⁊ expẽdi vt probã.nunqd tu debitor meꝰ liberaris:⁊ videt q ſic:q̃ nõ videor dãnificatꝰ in aliquo:nec mea i aliquo intereſt: q̃ malicijs ⁊c.vt.ĩ.de rei vẽ.l.in fundo.ecõtra videt qð nõ ſis liberatꝰ quare q̃ ex induſtria mea iſtud eſt qð ſolui reprobos vt probos.vnde nõ debet mihi obeſſe.vt.ĩ.de here.vel act.vẽ. l.venditor.itẽ q̃ teneor illis qbus dedi eam ⁊ ab eis liberatus nõ ſum:igitur nec tu a me:igit teneor tibi reddere reprobos. vel eorum eſtimationem.vt hic in fi.⁊.ĩ.de ſolu.l.ſi cum aurum.

☞ Ad quod plus debito pignus eſt venditum poteſt agere debitor vt ſibi ſoluatur vel actio cedatur.

Si vẽdiderit. †In.§.iſto dr:creditor cui pignꝰ obligat p.x.ex pacto vl' ex le.vẽdidit p.xv.ꝓciũ nõ eſt ſolutũ ſed ſoluẽdũ.nunqd qð eſt vltra debitũ tenet debitori pig.act.ꝓſtare.certe nõ:ſꝫ ſciatis qð in reſiduo cedet ei actiões ſuas ꝑiculo ſuo vl' expectet diẽ ꝓcij ſoluẽdi.ſꝫ ſi creditori ꝓciũ eſt ſolutũ ſtatim ſuperfluũ tenet reddere debitor pig.act.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e[ſi vendiderit]ſcꝫ ex pacto vl' ex le.alis nõ valeret.vt inſti.q.ali.l.ꝫ vl' nõ.§. creditor.[ad ſolutionẽ]ſupfluũ[periculo tñ vẽditoris.]vt.ſ.ſi cer.pe.l.periculũ[venit]ſuperfluũ reddendũ.vt.ĩ.eo.l.penult.

☞ Creditor ſi res pignoratas male tractauerit tenet pignoratitia niſi iure permittente fecit.

Et ſi res pignori datas. †In.§.iſto dr creditor ſeruos pignoratos debilitauit.vl' male tractauit. nũquid de hoc tenebit creditori directa pignoratitia.rñ.iuriſcõ.diſtinguẽdũ eſſe ſi ex iuſta cã male tractauit:q̃ deprehẽdit ſeruos i adulterio ⁊ obtulit iudici:hoc caſu nõ tenet:ſi aũt ex iniuſta cã male tractauit q̃ ꝓſtituit ancillã.tũc pignꝰ liberat ab eo.[debilitauit]ſub.qd erit[plane]ecce determiatio.[nõ teneri.q̃ fuit iuſta cã.vt.ĩ.de le.i.qd ĝ.§.hr̃e.⁊.ĩ.de ⁊.ob.l.ſi fuit.§.ſeqt[ſoluit] nõ ſoluta pecunia qð eſt ↄ regulam gñalem.vt.ſ.eo.l.ſi rem.§. omnes.ſed hic liberatur pignus propter delictum creditoris.

☞ Expenſe neceſſarie vel vtiles debent reſtitui creditori ſi modo debitori nõ ſunt oneroſe qð arbitrio iudicis eſtimabit.

Si ſeruos. †In.l.iſta ponũt tres caſus ſꝫ mẽtez:⁊ primꝰ caſus eſt talis ſi creditor ſeruos pignoratos initiatos aliquo artificio a debitore ſua impẽſa inſtruxit:ſiquidẽ inſtruxit volũtate debitoris ↄtra pignoratitia ſumptũ factuꝫ recupabit.nõ tenet creditor in re pignorata dolũ vel latã culpã ⁊ leuẽ ꝓſtare i dolo ⁊ lata culpa vl' leui eſſet ſi initiatos ſeruos aliquo artificio nõ fecit inſtrui.Secũdꝰ caſus eſt:creditor fecit ita magnos ſumptꝰ q magis expedit debitori ſeruos dimittere recupabit ſũptꝰ vſqꝫ ad ꝓbabilẽ modũ.Tertiꝰ caſus eſt:ſi creditor imbuit ſeruos pignoratos vtilibꝰ vl' neceſſarijs artificijs:ſi diceret debitor nõ debuiſti expẽdere niſi.x.ſol.⁊ creditor diceret imo cẽtũ libras: nec delicatꝰ debitor nec oneroſꝰ creditor dꝫ audiri:imo iudex ſuo officio ꝓbabilẽ modũ dꝫ ſtatuere.[culpa]lata ⁊ leuis.[quã preſtat].vt.ſ.cõmo.l.ſi vt certo.§.nũc vidẽduꝫ[me tibi]accedit.ſ.de neg.geſt.l.ſꝫ an vltro.in princ.[audiat,]⁊ ita colligit hic ar.qð i extremitatibꝰ nõ eſt virtꝰ:ſꝫ i medio.nã ex duobꝰ ↄtrarijs eligit quoddã tẽperamentũ.accedit.ſ.ſi qs cau.l.ij.§.ſi qs tñ ⁊.ſ.de offi.procõſu.⁊ le.l.ſolet.§.nõ in totũ abſtinere debet.

☞ Pignus pretorium non conſtituitur niſi quis in poſſeſſionem mittatur.

Non eſt mirũ. †In.l.iſta tractat de pignore pretorio:⁊ in.l.iſta dr:ſi peto a te cẽtũ corã iudice.⁊ nullꝰ defendit. iudex dꝫ ferre interlocutoriã ꝓ me ↄ te:⁊ ꝓnũciare me mitti i poſ.bonorũ tuorũ oiũ ois:vl' hodie ꝓ mẽſura debiti declarati cũ in reſtamẽto ↄſtituat pignꝰ.vnũ ſciatis qð nõ ↄſtituit mihi pignꝰ iuſſu ꝓtoris niſi inducat in poſſeſſionẽ pigno.h.d. Sꝫ dic mihi quõ in teſtõ ↄſtituit pignꝰ mihi.Rñ.qñ teſtator legat mihi.x. nã ꝓ illis.x.habeo oĩa bona ſua obligata.vt.C.cõia de le.l.i.vel qñ legat mihi i teſtõ.x.⁊ ꝓ illis.x.obligat mihi aliquã ſuã rem. [fuerit in poſſeſſionẽ.]vt.C.de bon.auto.iudi.poſ.l. cum ꝓponas:⁊ in aut.ei q iurat:⁊ iſtud eſt pignꝰ pretoriũ ⁊ nõ ↄſtituit niſi inducat in poſ.ſed pignꝰ cõuẽtionale nuda cõuẽtiõe ↄſtituit:vt.ſ.eo.l.i.ſunt ⁊ alie plures differentie inter pignus conuẽtionale ⁊ pretoriũ quas plene no.ſ.e.l.i.⁊ hic poſſunt repeti.

☞ Creditor ſi rem ſibi datam vt pignoret.pignorauit:⁊ huic conuenitur vt reddat.alias conuenitur vt luat.

Petenti. †In.l.iſta dr:tu debes mihi.x. petebã vt tu ſolueres.x.mihi debita cum nõ hr̃es pecuniã pre manibꝰ dediſti mihi librũ tuũ vt pignorarẽ ꝓ.x.⁊ ſic feci:tu vis ſoluere.x.ille creditor non vult reddere pignꝰ ſubuenit tibi ↄ me:q̃ habes ↄ me directã pignoratitiã act.vt illud pignꝰ reddã ei.h.d.iſta lex.videatis expoſitionẽ lr̃e[petẽti]i.repetẽti et ita hic ſimplex ſumit ꝓ cõpoſito. ſic ⁊ alibi.ĩ.ſo.ma.in rub.aliqñ tñ ecõtra ſumit.vt.ĩ.de do.ꝓle. in rub.⁊ dñ exponit preelectiõis.i.electiõis vt in prima cõſtitutiõe codicis[poneret]ſcilicet ⁊ ſibi ſolueret[cõpetit]non contra creditorem ſui creditoris niſi fuerit ei ceſſa actio cõtra cum per primum creditorem.vt.ſ.cõmo.l.ſi vt certo.§.rem.

☞ Qui litis eſtimationem ſoluit creditori repellit debitorez vendicantem niſi eſtimationem ſolutam offerat.h.d.

Si creditor. †In.l.iſta dr.accepiſti res alicꝰ pignori ꝓ.x.cecidiſti a poſſeſſione ↄ extraneũ egiſti hypothe.⁊ fuiſti litis eſtimationẽ cõſecutꝰ:poſtea agit debitor ↄ extraneũ poſſeſſorẽ:nunqd repellitur doli excep.rñdetur q ſic niſi vellet offerre qð ſoluit creditori.h.d.iſta lex in ſui prĩn.videatis expoſitionem lr̃e[ſeruiana]idest quaſi ſeruiana q̃ dr hypo.vt inſti.de actio.§.itẽ ſeruiana.[petierit]a poſſeſſore[eandẽ rẽ petẽs]ab eo poſſeſſore[qð ꝓ eo ſolutũ eſt]ſcꝫ creditori ſuo.nã tñ i rẽ ſuã vſuꝫ eſt.⁊ adiſtis cõcor.ſ.de rei vẽ.l.ẽptor.⁊.ĩ.q.mo.pig. vel hypo.ſol.l. paulus.

☞ Actio pignoratitia datur contra dñm de peculio.

Si ſeruus. †In.§.iſto dr.ſeruus tuꝰ mutuauit pecuniã peculiarẽ ⁊ accepit pignꝰ. nũqd ſoluta vl' oblata pecunia ↄpetit directa pignoratitia ↄ te dñm ſerui.rñ.q ſic[pignoratitia]ſ.directa[aduerſus dñs]noie ſerui[debitori cõpetit]in q̃ venit dolꝰ ſerui. vt.ſ. cõmo.l.iij §.pe.

☞ Dominus pignoris ſi cepit eſſe creditoris pignus extinguitur ⁊ eius poſſeſſio debitori non proderit ſed precarium a debitore rogatum durat.

Si rẽ alienã. †In.l.iſta dr:tu emiſti res alienã a nõ dño bõa ſide et mihi pignori obligaſti.rogaſti tñ me vt poſſeſſionẽ illiꝰ rei ꝓcario tibi cõcederẽ:poſtea verus dñs inſtituit me hr̃dẽ:nunqd diſſoluit pignus.certe ſic:ſꝫ remanet ꝓcariũ poſſeſſio ⁊ vſucapio a te inchoata ſtatiꝫ interrumpit[rogauerís]qð eſſe põt.vt.ĩ.de ꝓcar.l.certe[deſinet pignus eſſe]q̃ nemo rẽ ſuã ⁊c.vt.ĩ.de reg.iur.l.neqꝫ pignus.niſi in caſibꝰ. vt C.ad treb.aut.ↄ rogatus.[interpellabit.]q̃ finit pignꝰ:⁊ deſinit id poſſidere vt creditor poſſidet vt ꝓpriã:⁊ in vſucapione reqrit cõtinua poſſeſſio.vt.ĩ.de vſuc.l.iij.Sꝫ ad.l.iſtã opponit. vnde ↄ videt.ĩ.ad treb.l. debitor. ad qð vos dicatis nõ videt mea facta ex quo alij debeo reſtituere.vt arg.ĩ.de acqr.poſſeſ. l.nõ videt. ¶ Sed denuo opp.⁊ ſignat ↄ.ĩ.de ex.rei iud.l.vlt. §.latinus.in fi.rñ.ibi fuit erratum in traditione vnde non fuit tranſlatũ dñium.vt.ſ.de condi.ob cauſam.l.dedi.§.ſubtilius.

☞ Pignus vi arreptum eſt periculo creditoris vi capientis niſi ex poteſtate ſibi a debitore conceſſa rapuerit.hoc dicit.

Cum ratiario. †In.l.iſta dr:pone qð pariſius erat qdã paup homo q nõ habebat niſi ratẽ ſuã:cũ qua lucrabat vitã ſuaꝫ: mutuaui ei.v.⁊ ratẽ ſuã mihi obligauit.veniebã ad eũ ⁊ dicebã ſolue mihi.v.dicebat ipſe cras ſoluam:q̃ nõ ſoluebat. veni ad flumen.⁊ abſtuli ſibi ratẽ.poſtea contigit ita qð flumẽ creuit ⁊ abſtulit ratẽ cuius eſt periculũ.rñ.iuriſcõſul.ſi abſtuli eo inuito mea autoritate meũ dꝫ eſſe periculũ.ſꝫ ſi accepi ſua volũtate vi maiori videt flumẽ creuiſſe.ſed de vi maiori nõ teneor.h.d.iſta lex.[ratẽ]quã vocãt gallici batiau:Italici ſandalũ[fuiſſe]qð eſt gñale in oĩ violẽto vt res ſit eius periculo.vt.ĩ.de vi et vi ar.

l.j.§.recttiſſime.inſuper iſte perdit ius crediti.vt.ſ.quod metus cauſa.l.extat.[maiorẽ] q2 creditor tenetur de dolo lata et leui culpa.vt.ſ.eo.l.ſi cum venderet.

☞ Delictum ſerui obligat debitorem ignorantem vſq3 ad noxe deditionem ſcientem vere inſolidum.h.d.

Si ſeruus. †In.l.iſta dicit: obligaſti ſeruũ pignori.iſte ſeruus fecit furtum. nũquid teneris 2tria pignoratitia.diſtinguit ſi ignorans furẽ obligaſti libertatis tradendo eum pro noxa.ſi aũt ſciẽs furẽ eũ obligaſti:teneris 2tia pig.inſolidũ ad idẽ ꝗtatẽ mihi preſtãdã:eadẽ dicenda ſunt in ſeruo depoſito ⁊ cõmodato furtum faciente.h.d.iſte.§.[actionẽ] cõtrariam inſolidum.[faciat] concor.ſ.commo.l.in rebus.§.vlt.⁊.l.pe.

☞ Qui obligauit rem alienam tenetur contraria pignoratitia ad intereſſe.hoc dicit.

Cum debitorẽ. †In.l.iſta dr:ſi tu obligas mihi rem alienã teneris mihi contraria pigno.ſiue ſis ſoluendo ſiue non [debitor ſit] concor.ſ.l.j.in prin.⁊.l.tutor.§.contrariam.

☞ Pignus ſi eſt datum licet ſub alterius nomine habet locum pignoratitia ſoluta pecunia.

Si pecuniã. †In.l.iſta dr: ſi tu obligaſti mihi rẽ pignori:d illa obligatione facta eſt ſcriptura in qua cõtinebaẽ qd cõfitebaris ꝙ tibi ſup tali re mutuaui.x.indubitãter ſi ſoluas pecuniã ſicut teneor tibi reddere rem ita ⁊ ſcripturã.[antiphanã] .i.ſcripturã factã d obligatiõe pignorꝫ.vt dixi i caſu:et d repeto.vl' pt expõi alio mõ q2 res obligata vocaẽ antiphana

☞ Pactum quod pignus ſit ſolutum pro debito factum ex poſtfacto valet ⁊ non poteſt reuocari.

Titius. †In.l.iſta dr:qdã titius nole mutuauit x.ſempronio ⁊ ab eo accepit reꝫ pignori dum vellet titius vẽdere pign⁹ dixit ſempronius:habeas emptã pro.x.modo querit vtru iſtam venditionẽ tenearis reuocare offerẽdo ſortem ⁊ vſuras. ⁊ rñdet qd nõ cũ ſemel perfecta eſt. hoc dicit [nõ poſſe.] q2 ab initio liberũ eſt vendere.vt.C.de actio.⁊ obli.l.ſicut.⁊.C.de 2trahẽ.emp.l.nõ idcirco.

☞ Pecunia redacta ex vẽditione pignoris prius in vſuras deinde in ſortem computatur.

Cum ⁊ ſortis. †In.l.iſta dr:obligaſti mihi rẽ pignori p ſorte ⁊ vſur.ſi poſtea vẽdo rẽ pignoratã ex pacto vel ex lege illud preciũ debeo primo in vſur. cõputare ſuper fluũ in ſortẽ.hoc dicit iſta lex.cõcor.C.de ſol.l.j.⁊.j. de ſolu.l.in his fallit in eccleſia.vt.C. de ſacroſan.eccle.auẽ.hoc ius.

☞ Pignus creditor poſſidet et ab eo debitor poteſt conducere ⁊ precario rogare.

Pignus. †In iſto.§.dicitur:ſi obligas mihi rem aliquam pignori tranſit poſſeſſio in me creditorem ⁊ proprietas remanet apud te.vnde illam poſſeſſionem potero tibi precario nomine cõcedere.[ad creditorẽ].vt.C.eo.l.pignus:ſed poſſeſſio transfert.vt hic.⁊.ſ.e.l.ſi alienam.

☞ Si pro pignore conſtituto aliud ſubmittatur furtum cõmittitur pro vtroq3 debito ſecus ſi in conſtituendo aliud pro alio ſubmittatur q2 tunc ſtellionatus crimẽ committitur. h.d.

Si ꝗs i pignore. †In.l.iſta tria dicunẽ. primo dr ſi p auro ſubieciſti es pignori teneris ne.rñ.ꝙ ſic furti. ſcdo dr ꝙ ſi l dando ſubieciſti aurũ en vl' dixiſti qd erat aurũ cũ eſſet es:nõ teneris furti:ſed teneris ciuiliter 2tia pigno.act.⁊ poteris accuſari crie ſtellionatus ⁊ ẽt pig.act. 2na. [ſi qs in pignore.] ſcꝫ dãdo [ſcribit] diſtinguẽdo.[reſcriptũ] 2cor.ſ.e.l.j.⁊.l. tutor.§. 2traꝫ [plectet] .ſ.nihilomin⁹ tenet 2tia pig.act. ꝙ eſt verꝫ ſi res ẽ obligata p magno ere:ſec⁹ ſi p paruo vt ſtatꝫ ſubijcit [accepit] ⁊ ita not.d ꝙ modicitas rei excuſat aliquẽ q2 ſi rẽ obligatã aliꝫ p magno obligas mihi ignoranti teneris mihi pignorati.acti. ⁊ nihilominus crimine ſtellionatus.ſimile.ſ.commoda.l. in rebus.§.poſſunt.⁊.j.de le.tu.l.legitimos.

☞ Per conductorem pignoris a debitore debitoris creditor retinet poſſeſſionem.

Si pignus. †In.l.iſta dr:rẽ tuam mihi pignorari obligaſti ⁊ tradidiſti: eandẽ rẽ tibi dño locaui:tꝫ ne locatio. certe ſic q2 p pte retineo poſſeſſionẽ:⁊ cũ habeã animũ retinendi poſſeſſione:tu aũt nõ habes animũ adipiſcẽdi poſſeſſionẽ. hoc dicit iſta lex.[poſſeſſionẽ] ſicut p precariũ.vt.ſ.eo.l. ſi rem. nec ob.C.loca.⁊ 2du.l.grẽ:q2 nõ teneor niſi ratiõe poſſeſſionis quã debitor a creditore conduxit [adipiſcendi] ⁊ poſſeſſio ſine animo non acquiritur.vt.j.de acqui.poſ.l.poſſiden.in princi.

☞ In recipiẽdo pignore eſt neceſſaria tutoris autoritas vt pupillus poſſit conueniri pignoratitia.hoc dicit.

Pupillo. †In.l.iſta dr:ſi obligo pignori res pupillo:requirit tutoris autoritas illa ratiõe:q2 non poſſet dari directa pig.act.ſoluta pecũia niſi tutore autore accepiſſet eã [autoritas] nã pupill⁹ ſine tutore non obligaẽ.vt.j.de auto.pre.l.obligari.

☞ Qui ſe teſtamento ſubſcribit vt teſtis non videtur approbare que in teſtamento apponuntur.

Gaius ſeius. †In.l.iſta dr:quidã gaius ſeius noie fundũ ſuũ lucio titio pro.x.pignori obligauit:poſtea factũ eſt pactũ inter eos vt creditor deberet poſſidere pign⁹ certo tpe:⁊ fruct⁹ in debitũ cõputare: ante cõplerũ illd tpe creditor fecit teſtm̃ ⁊ dixit vt alter filiorũ deberet illũ fundũ hr̃e quẽ dixit a lucio titio cõparaſſe ⁊ nõ emerat:huic teſtamẽto fuit gai⁹ ſei⁹ vt teſtis.nunqd officit ei ſi vt teſtis ſignauit. certe nõ:et id ſoluta pecunia vl' oblata poterit recupare illũ fundũ:[haberet eũ fundũ] ſcꝫ iure ꝑlegatiõis ⁊ addidit [quẽ a lucio titio emiſ] ſcꝫ ſcdo.nam hic loquiẽ de alio lucio titio [2ctu pignoris] celebrato inter luciũ titiũ ⁊ gaiũ ſeiũ [ſignaſſe] idẽſt vt teſtis ſigillaſſet [proponiẽ] remanet ergo pign⁹ ⁊ nõ ſit ei ꝑiudiciũ cui⁹ eſt.Sed ad legẽ iſtaꝫ opponiẽ ⁊ ſignaẽ cõtra.nam videẽ qd ſi pater obligat prediũ filij preſente filio qd filio ꝑiudiceẽ.vt.j.de pig.l.fideiuſſor.§.pater.Ad cuius cõtrarij ſolutionẽ vos dicetis:aliud eſt ſi creditor facit teſtamentũ:⁊ dicit qd fundũ obligatũ vult filiũ habere cũ emit:⁊ debitor ſignauit:quo caſu nõ videtur cõſentire:ne officiũ ſuũ ⁊c.vt.j.de fur.l. ſeruus cõis.§. q2 vero.j.queadmo.teſta.aper.l.ſi qs ex ſignatorib⁹: aliud eſt ſi pater obligat rem filij eo ſciente ⁊ patiente. Alij voluerũt dicere vbi ignorãs qs 2ſentit pignorationi rei ſue nõ ꝑiudicat ſibi.vt hic.⁊.j.de le.ij.l.titia.§.lucia.Uel põt diſtingui:aut cõtractus qui ſit in mei ꝑſentia poſſet fieri etiã me inuito ſup re mea vt vẽditio vel legatũ:⁊ tũc preſentia mea vel ſubſcriptio mihi non nocet q2 poſſet vẽdere vel legare me inuito.vt.j.de cõtrahen.emp.⁊ ven.l.rem alienã.⁊.j.de re iudi.l.ſepe.§.pe. Si autẽ nõ poſſet fieri me inuito vt pignoratio rei mee: tũc ſi ſit in mei preſentia videor cõſentire.vt.C.ad velleia.l. ſi ſine.⁊ ſic loquiẽ lex contra.⁊ eſt ratio:q2 aliena res ⁊c.vt.ſ.eo.l.aliena.

☞ Debitor nõ poteſt pignus emere creditore inuito ẽ precium in debiti ſolutionem conuertitur.

Debitor. †In.l.iſta dr:ſi debitor emit rẽ ſuã a debitore nõ vꝫ emptio:etiã ſi minorꝫ emit ꝙ ſit debitũ:⁊ ideo ſi debitor petat pign⁹ aut vendicet dñiũ creditor nõ cogiẽ ei reſtituere pignus:niſi offerat totũ debitũ.hoc dicit iſta lex in ſui ꝑn. videatis expoſitionẽ lr̃e [debitor a creditore] ſcꝫ ſuo [cũ] pro q2 [nulla emptio ſit] ſiue ſciẽs ſiue ignorans emit niſi gratia rei. vt.j. de contrahen.emp.l.ſue rei.⁊.l.ſi in emptione.§.rei proprie.

☞ Filius rem pr̃is de pecunia profectitia non poteſt emere.

Debitoris filius. †In.§.iſto diciẽ obligaſti rem pignori:fili⁹ tu⁹ emit illud pignus a creditore de nũmis peculiaribus:nũquid valet emptio.certe nõ:q2 ſicut nõ poſſuꝫ emere rem meã:ita nec fili⁹ meus:idem eſt ſi libertus debitor obligat rem ⁊ eo mortuo patronus liberti debitoris petendo bonorꝫ poſſeſſio. cõtra tab.et aduocat partẽ eaten⁹ pignus liberaẽ [cõparat] q2 ſicut pater nõ poſſet emere.vt in prin.huius.l.habuiſti:ita nec filius qui eſt in ei⁹ poteſtate.vt hic:q2 qd quis prohibetur per ſe facere: ⁊ per filium.vt.C.quod metus cauſa.l.ſi per impreſſionem.

☞ Soluta pecunia liberatur pignus ab eo cui eſt ſolutum: ⁊ ab eius creditore cui erat ſecundo obligatum ⁊ ad reſtituendam poſſeſſionem tenetur.

Soluta pecunia. †In.§. iſto diciẽ:ſi tu obligaſti rem pignori:⁊ ſolute debituꝫ liberas pignus:⁊ creditor poſſeſſionẽ pignoris teneẽ reſtituere:⁊ ideo ſi medio tẽpore creditor ſecũdo loco alteri obligauit illi nõ cõpetit perſecutio illi⁹ pignoris nec retẽtio.[cogitur] niſi dolo malo repromitteret.vt.ſ.e.l.ſi rem.§.oĩs [relinquetur] creditori ſecũdo ſi poſſidebat. vt hic.⁊.j. de pignori.l. grege.§.ij.ſed ſi obligata eſſet ſecũdo creditori voluntate debitoris remaneret pignori:⁊ ſic ſoluitur contra.ſ.l.petenti.

☞ Dominium rei ſi ſuperueniat debitori confirmatur obligatio:ſecus ſi dominus debitori ſuccedat.

Rem alienam. †In.l.iſta ponũtur tres caſus:⁊ primus eſt talis obligaſti mihi rẽ pignori alienã poſtea nactus es dñium illius rei:nũquid creditori dabitur vtilis pignoratitia.i.hypothecaria.reſpondetur ꝙ ſic.Secũdus caſus eſt talis:ſi obligaſti reꝫ meã titio aſſerẽdo eã tuã eſſe:d caſu ſi ſuccedo tibi ne queraẽ de mẽdacio illius qui obligauit:ſi vellẽ 2uenire titiũ ⁊

aduocare ab eo improbe videor hoc facere. Tertius caſus eſt pone q titi' petit a me: ego reſiſto ei: nunquid iprobe videor facere. certe ſic. [vtilis actio pignoratitia] i. hypothecaria dat creditori. vñ nomē pignoratitia ſumitur ſubſtātiue: ⁊ tūc eſt pſonalis actio vt. C. de diſtrac. pig. l. vi. vel directa. vt. ſ. e. l. ſi rē. ſ. pis vel ꝯtra vt. ſ. e. l. j. ⁊ ſi iſta pignoratitia q ſumit agit in titu. iſto. aliqñ ſumit adiectiue vt dicam' pignoratitia: ⁊ hic dr pignoratitia. i. hypothe. vñ ſi obligo tibi rem meā cōpetit tibi pignoratitia. i. hypo. vt. ſ. de pign. l. ſi fundus. ſ. in vendicatione.

¶ Or ſignori habetis hic ſi aliqs obligat tibi rē meā ⁊ poſtea incipit eſſe tua dat creditori vtilis pign. i. hypo. vt hic. ſz videt cōtra. ſ. de pig. l. ſi titio. Ad qđ pōt dici hic obligauit rē meam titio ſcienti meam eſſe. vñ lz heres exiſto ei qui obligauit non dat creditori vtilis pignoratitia. ſz in l. ꝯ. obligaui titio ignoranti: ⁊ ad iſtā ſolutionē facit. ſ. de pign. l. j. ſ. j. Uel pōt dici in l. cōtra obligauit rē alienaz p qua habebat publi. hic obligauit rez meā in qua nullū ius habebat. Sz pro deo q̄re aliud eſt in primo caſu huius legis. aliud in vltimo reſpō. rō eſt me vidente vbi obligas rem alienā poſtea cepiſti eſſe dñs recōualeſcit pignus: ſz vbi obligas rem meā ⁊ ſuccedo tibi: nō ſum dñs nec recōualeſcit pignus niſi in caſu: ſz ille cui obligaui rē meā cōuenit q ſua eſſet ⁊ ſucceſſi obligatori: hic ne queraē de mendacio obligantis habet creditor vtilē hypo. ⁊ hoc dicit ver. q ſi conueniſſet ⁊c. Uel pōt intelligi iſte tertius caſus. quando titius obligauit rem meam ⁊ ſucceſſi titio ne redarguas eū de mendacio teneor tibi vtili pignoratitia.

☞ Creditor qui vendit pignus debet ſuperfluum preciū reſtituere non debitorem delegare.

Creditor.

In. l. iſta dicit: creditor tibi erat obligatus p. x. vendidit p. xv. et preciū recepit vel lapſa eſt dies precij ſoluēdi nunquid ſuperfluū tenetur reddere debitori. reſpondet q ſic nec liberat ſi velit emptorem in ſuperfluū delegare [gerat] non debitoris: hoc eſt verū qñ debitum eſt iam ſolutum creditori: vel venerat dies debiti ſoluendi: alias ſecus: ⁊ ſic ſoluitur vno modo. contra. ſ. eo. l. eleganter. ſ. ſi vendiderit.

☞ Creditor ſi fuit in culpa reſtituendi inſtrumenta pignoris debitori tempore debito tenetur ad intereſſe ſecus ſi ei culpa imputari non poſſet.

Pignori.

†In prin. hu' legis dicit: tu emiſti aliquem fundum ⁊ conſcriptū eſt inde inſtrumentū poſtea tu illum pignori obligaſti ⁊ inſtrumentū emptionale tradidit: poſtea tu volebas in illo fundo edificare: eſt mota tibi controuerſia a vicino de latitudine: debitor petebat a creditore vt exhiberet ſibi inſtrumentū emptionale: quia non exhibuit: tu debitor minorem locum edificaſti quomodo ſubuenitur tibi cōtra me. Reſpōdetur ſi ego creditor petaz pecuniam vel pignus vendicē doli mali excep. me repellet debitor: niſi indemnitatem ei preſtem. ſi autē non dedit operā vt inſtrumentū non exhiberet non tenet pignoratitia directa creditor niſi ſoluta pecunia. ſi aūt dedit operam ne exhiberetur: tunc creditor tenetur ad intereſſe debitoris ante ſolutam pecuniam. [nō poterat] niſi per illud inſtrumentum.

☞ Damnum in pignore datum autoritate curie non pertinet ad creditorem qui in culpa non deprehenditur.

Titius.

†In. ſ. iſto dr: quidā titi' noie accepit a gaio ſeio. x. quedaz culea obligat: cum creditor haberet in horreo culeos venit centurio exactor annone ⁊ ſuſtulit: tandem ad inſtantiam gaij ſeij creditoris redditi ſunt ⁊ triti queritur ad quem pertineat periculum triture. ⁊ reſpondet ſi factum non eſt in culpa creditoris pertinet periculuz ad debitorem. hoc dicit iſte. ſ. videatis [que ex operis] i. operationibus quas exercebat centurio in eis portando ea de loco ad locum [non teneri] ſ. creditorem cum teneatur de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa. vnde non tenetur. vt. ſ. e. l. ſi cum venderet. ſ. j. ⁊ ſ. commo. l. ſiue certo. ſ. nunc videndum.

¶ Explicit liber. xiij.
¶ Incipit liber. xiiij.

¶ De exercitoria actione Rubrica.

¶ Rubrica iſta continuatur ad ſuperiora duobus modis. et vno modo ſic: ſupra in illo libro de rebus creditis et in ſecūdo libro de condi. fur. dictuz eſt de perſonalibus act. quibus petimus nobis dari vel reſtitui: ⁊ quibus cōuenim' ex pſona nr̃a. nam ſi mutuaſti mihi pecuniaz teneor tibi ex perſona mea. itē ſi furtiue ſubtraxi tibi aliquid teneor ex pſona mea. verum qr aliquando tenemur ex perſona aliorū vt in exercitoria qua tenet dñs ex pſona inſtitoris: pr vel dñs ex perſona filij vel ſerui vel tributoria vel de peculio. i iſto lib. ⁊ in ſequēti ponunt actiones quib' ꝯuenimur ex pſona aliorū. Uel pōt cōtinuari ſcđo mō ſic. In ſupiori ti. tractatū eſt de pignore q eſt ſeqla pricipalis obligatiōis: verū qr exercitoria act. ē ſequela ꝯctus celebrati cū magiſtro nauis ponitur de exercitoria act. cui ꝯpetat. ⁊ ꝯ quē ⁊ in quātū: ⁊ q̄re ipa ſit videam' ⁊ ſubiciam': ⁊ certe ꝯpetit exercitoria vectorib' ꝯhētibus cū magro nauis: ⁊ ꝯ exercitorē nauis vel eius hrdē. vt. ſ. e. l. j. ſ. magiſtrū. ⁊ cōpetit regulariter inſolidū. vt. ſ. l. j. ſ. ſi is q iſta exercitoria nō ē ppriū nomē actionis: ſed ē adiectio principalis actiōis. nā ſi cōduco a mro nauis totā nauem agā ex cōducto que dr exercitoria. vt. ſ. eo. l. j. ſ. nō autem ex omni cauſa. ⁊ idem eſt in ceteris actionibus ſequentibus vſqz ad velleia. ſe. cō. licet quidam contra.

☞ Dominus tenetur ex facto magiſtri per eū ppoſiti ſicut dñs ex facto inſtitoris cum ſit eadē ratio imo maior hoc dicit.

Utilitatē huius edicti.

Signor vos debetis ſcire q iſte titu. eſt valde leuis vñ non eſſet aliud dicēdū niſi caſus ponere: tñ ppter rudes vt non poſſint errare ad euidentiam huius tractatus not.] hic in ciuitatibus maritimis ſicut pyſis ianue ⁊ in multis aliis locis ſunt tria genera hominum: quidā ſunt exercitores nauis: vt dñi nauis: quidā magiſtri nauis: vt patroni q dearmant ⁊ armāt nauem. Exercitores nauis vocātur dñi nauis qui ſiant domi ⁊ inueniūt vnū ⁊ faciūt eum magiſtrum nauis. magiſter nauis dicet: volo habere nautas: ſepe cōtingit q quidā volūt ire vltra mare ⁊ iſti nuncupātur vectores vel mercatores: iſti veniūt ad portum ⁊ nō petūt cuius ſit nauis: ſed petunt quis eſt magiſter nauis: ⁊ dicunt ei naute iſte: dicūt ipſi p quāto vis me portare in acri: dicit magiſter p tanto nō ꝯhit vector qui debet vehi cū magiſtro nauis ex iſto cōtractu nedū debet dari actio cōtrahēdi contra magiſtrū nauis imo cōtra dñm: ſz ſi contrahit vector vel mercator cū nautis nō dat actio ꝯtra magiſtrū nauis. ſz ſi naute dāt damnum in rebus vectoruz vel mercatorū bñ tenet dñs exercitor ⁊ magiſter qr nō debēt vti opa maloꝝ hoīs. ⁊ hoc ē q dicit iſte ti. in ſumma. tñ propter iuuenes ſeriatim ponem' caſum. et in prin. huius legis iuriſcō. dicit q edictū valde eſt vtile: eſt enim inutile vectoribus ⁊ mercatoribus ſi celebrant cōtractū cū magiſtro nauis: ⁊ q agāt cū magiſtro ⁊ cū dño: ſi eniz domin' tenetur ex facto vel ex cōtractu inſtitoris multo fortius dz teneri ex ꝯtractu magiſtri nauis: qr qui ꝯhit cū inſtitore habet plenius tps deliberandi cōſiliū q̄ ille qui contraxit cū magro nauis: nam interdū locus ⁊ tps nō patit vt qs deliberet cū quo cōtrahit: hoc dicit pn. huius. l. vſqz ad. ſ. magiſtrū. videatis expoſitionem litere. [qui ignoret] nam eſt publica. vt. ſ. eo. l. ſ. id autem. vnde no. q manifeſta non indigēt cōmēdatione. ꝯcor. ſ. de in lte. re. l. j. ⁊ dixi ſi cer. pe. l. j. ⁊. ſ. de iureiur. l. j. [equū fuit qui eum] ſ. dominum exercitorem [teneri] nā ſi dominus preponitur alicuius negotiationi alicui exercende ex eius contractu tenet inſtitoria. vt infra de inſtit. l. inſtitor. ⁊ l. cuiuſqz. [magiſtro] nam quis debet videre cum quo contrahit. vt infra de regulis iuris. l. eum qui alio [deliberandi cōſiliū] vnde equum eſt quod ex cōtractu magiſtri nauis in exercitorem dat actio. [magiſtrum nauis ⁊c.] quia ex cōtractu magiſtri nauis tenetur exercitor. ponit quis ſit magiſter nauis. magiſter nauis eſt cui anchora nauis committitur: ſed quid ſi contractum eſt cū nauta. nūquid datur actio in exercitorē. certe non: licet ſi delinquant naute ex delicto eius datur actio in exercitorem: quod eſt illa ratione: qr alia cauſa eſt cōtrahēdi alia delinquendi qr qui preponit magiſtrū nauis: permittit contrahi cū eo: non cū nautis: permittit contrahi cum ipſe exercitor debet curare ne delinquat. ⁊ imponuntur magiſtri nauibus vt naues locēt ad merces vehendas: ⁊ vectores vehendos et ad emenda armamēta pro naui. ſed ſi magiſtri nauis preponerentur mercibus emendis vel vēdendis tenetur exercitor ex cōtractu magiſtri nauis. nec refert cuius condit. ſit magiſter: ſiue ſit liber ſiue ſeruus: ⁊ vtrū ſit ſeruus exercitoris vel alienus. item nō refert cuius etatis ſit magiſter nauis: quia imputet ſibi dominus exercitor qui talez prepoſuit naui. magiſter nauis eſt quem exercitor prepoſuit ſed ⁊ ſi magiſter aliquez prepoſuit naui ſimiliter eſt magiſter ſiue eo ſciente prepoſuit ſiue eo ignorāte: ⁊ paſſus eſt exercitor in naui magiſterio vti. Unum ſciatis quod exercitor debet preſtare omnia facta magiſtri nauis: ne ꝯtrahentes decipiantur. ſed ſi magiſter inſtitorem prepoſuit ſimiliter tenetur exercitor nauis ex cōtractu inſtitoris: ſed quid erit ſi dominꝰ exercitor ppoſuit magiſtrū ne aliū pponat: ſi magiſter aliū preponit tenet dñs exercitor p magiſtro nauis ppter vtilitatē nauigantiū. ⁊ dicimus negotiū nauis ſiue ſit maritima ſiue fluuialis ſiue nauiget in aliqua ſtagno ſiue in adria nauiget. hoc

dicit

dicit iſte.§.vſq; ad.§.nõ aũt.videatis expoſitionẽ lr̃e[anchora nauis].i.cura ⁊ gubernatio nauis[quãdõ] alias ꝯuis. ¶ Oꝛ ſignoꝛ ad vnũ qđ hic dr̃ ſignat ꝯ. hic dr̃ qđ exercitoꝛ tenet̃ ex cõtractu celebrato cũ magr̃o nauis.⁊ nõ ex ꝯctu celebrato cũ nautis.vt ꝯ.ſ.nau.cau.ſta.l.j.§.itẽ põpo.l.vlti. Ad qđ vos dicetis ex delicto nautarũ tenet̃ exercitoꝛ nõ ex ꝯctu: ſ; p̃o deo que differẽtia eſt inter iſtũ titu.⁊ illũ.ſ.nau.cau.ſta. Rñdeo q2 ibi ẽ tractatũ cũ nauta recepit res meas:q2 nõ tenet̃ mihi reddere res meas:imo tenet̃ ſi in eis deliquit.hic titulus loquitur qñ cõtraxi cũ magr̃o nauis vt duceret me ⁊ res meas hic tenetur exercitoꝛ de cõtractu magr̃i nauis nõ ex contractu nautarũ niſi delinquerẽt in rebus naute[quã ꝑpoſuit] ſec⁹ tñ eſt in ipſo exercitore:q2 ſi exercitoꝛ eſt pupill⁹ requirit̃ qđ ponat magiſtrũ tutoꝛis autoritate alſ nõ teneret̃ ⁊ ſic ſoluit̃ ꝯ.ſ.e.l.§.pupillus[ꝓbabilis]no.ꝙ patientiã ꝓ cõſenſu opari.ꝯcor.ſ.man.l.ſi remunerãdi.§.ſi paſſus.[ꝓpter vtilitatẽ] que eſt maioꝛ magiſtris exercẽdis ꝙ i taberna.vt i ꝑn.hu⁹.l.[nauigãtiũ]vt tenentur.ſecus tñ eſt ſi plures ꝑpoſuit ⁊ prohibuit ne vnus contraheret cum alio.nam tunc non tenetur.vt.ſ.eo.l.§.ſi plures.

☞ Si magiſter ꝯhit in rẽ in qua ꝑpoſitus eſt tacite dñs obligatur ſi i hãc cãꝫ ſe ꝯhere exprimat hoc primo. Itẽ ſi ꝯhit ſimpliciter nulla cã exp̃ſſa dñs nõ tenet̃ niſi in ei⁹ vtilitatẽ verſuꝫ appareat. Item ſi contrahit in cauſa in qua expꝛeſſe prohibitus eſt ſufficit tunc expꝛeſſio licet vera non fuerit.h.d.

Nõ aũt ex oĩ cã. †In.§.iſto dr̃:dictũ eſt.ſ.qđ ex ꝯctu celebrato cũ magr̃o nauis dat̃ actio in exercitorẽ:ſ; hoc nõ eſt verũ ex q̃libet ꝯctu. ecce ſi ꝯct⁹ ẽ talis q ꝑtineat ad exercitiũ nauis tenet̃ exercitoꝛ vt ſi mutuata ẽ pecunia vt reficiat nauẽ vl̃ vt ſoluat opas nautis vl̃ ad nauẽ armãdã.hoc eñ caſu dabit̃ hec actio: ſ; qd erit ſi magiſter nauis accepit pecuniã vt reficiat nauẽ:⁊ poſtea mutauit volũtatẽ:ſi ex poſtfacto mutauit agit̃ de exercitoria. Sꝫ qd erit ſi magiſter nauis dixit qđ accipiebat pecuniaꝫ mutuo cũ reꝫ emptãꝫ ⁊ debebat accipe.x.⁊ accepit.xx.cui⁹ erit dãnũ certe vẽditoris nõ creditoris:ſ; ſi accepit pecuniã mutuo ⁊ liberauit de illa pecunia illũ q i refectionẽ nauis mutuauerat huic creditoꝛi dabit̃ actio quaſi in nauẽ crediderit:ſ; ſi magiſter nauis eſt deputat⁹ ad vnũ facere:⁊ facit aliđ exercitoꝛ nõ tenebitur. Idẽ eſt ſi magiſter ꝑpoſit⁹ ad locandũ ⁊ ipſe exegit.nã nõ tenet̃ exercitoꝛ:vl̃ ſi ꝑpoſit⁹ eſt vt locet nauẽ vectorib⁹ ⁊ ipſe locauit eã mercib⁹:⁊ ſimiliter nõ tenebit̃ exercitoꝛ:ſ; ⁊ ſi deputatus erat magiſter nauis ad deportãdũ legumina vl̃ canabe et ipſe defert marmora vl̃ aliã materiã ſiliter nõ tenebit̃ exercitoꝛ [pedi⁹ ꝓbat.] vñ no.q ꝯhit cũ magr̃o nauis nõ hꝫ neceſſe eſſe curioſus.ſecus eſt in eo q ꝯhit cũ ſeruo.vt.ſ.de in rẽ ꝟſo.l.qđ ſi ſeru⁹.§.vl.[rõne erit dicẽdũ]q2 diligẽter fines mãdati ⁊c.vt.ſ.man.l.diligẽter.[nõ teneri]q2 exceſſit fines mãdati. [nõ ſufficientes].vnde ſi preponitur magiſter nauis ad vnam rem exercendam ⁊ ipſe exercet aliam non tenetur exercitoꝛ.

☞ Adminiſtratio priuata ⁊ vtilis oꝛdinaria pluribus ſimpliciter conceſſa intelligitur inſolidũ.ſecus ſi diuiſim vel aliud ſit expꝛeſſum.h.d.vſq; ad.§.exercitorem.

Si plures. †In.§.iſto dr̃ ſi exercitoꝛ plures magiſtros cõſtituit nõ diuerſis officijs. ſi cũ vno contractum eſt exercitoꝛ tenetur inſolidũ: ſed ſi prepoſuit vnum ad vnum officium:aliũ ad aliud tenetur pro officio cuilibet commiſſo:ſed ſi prepoſuit plures ne alius ſine alio cõtraheret:qđ fecit vnus ſine alio non obligaret exercitorem:⁊ ſibi imputet qui cum eo contraxit.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[exercitorẽ.]q2 cuilibet iſolidũ cõmiſiſſe vr̃. vt dñ colligitur hic arg.ꝙ ſi plures cõſtituunt̃ executores teſtamẽti qđ vnus poſſit exequi ſine alio:⁊ ad hoc facit.ſ.de adminiſtratio.tuto.l.decreto.⁊.ſ.de cur.fur.l.decreto conſilio.§.queſitum.

☞ Exercitoꝛ dicitur ad quem omnes reditus veniunt nec perſone conditio inſpicitur niſi ſit minoꝛ quia tunc tutoꝛis vel curatoꝛis autoꝛitas inſpicitur.hoc dicit.

Exercitorẽ. †Oꝛ ſignoꝛi vos habuiſtis qđ ex cõtractu magr̃i nauis tenet̃ exercitoꝛ: nunc exponit quis dicat̃ exercitoꝛ:⁊ dr̃ exercitoꝛ ad quẽ debẽt ꝑuenire oẽs obuẽtiões ⁊ reditus nauis:ſiue ſit dñs nauis ſiue nõ:⁊ maxime:ſi cõducit nauẽ ſuo ꝑiculo a dño:⁊ poſtea elegit magiſtrũ:ſiue ꝯduxit ad tp̃s ſiue in ꝑpetuũ:⁊ nõ refert ſit maſculus vel mulier vel paterfa.an filiuſfamĩ. vel ſeruus. Sed ſi pupill⁹ exerceat nauẽ dꝫ ꝑponere magiſtrũ cũ autoꝛitate tutoꝛis ad hoc vt teneat̃.[autoꝛitatẽ.]ad eũ obligãduꝫ:alſ nõ obligaret̃:ſic in adulto habẽte curatorẽ dicim⁹.vt.C.de i integ.reſti.mi.l.ſi procuratorem.ſecus eſt in magiſtro nauis:q2 non refert cuius etatis ſit.vt.ſ.ea.l.§.magiſtrum.

☞ Contrahentes poſſunt eligere inſtitorem ſiue magiſtruꝫ: ſed exercitoꝛ non poteſt eligere contrahentes niſi in ſubſidiuꝫ,

Eſt aũt a nobis. †In.§.iſto dr̃.ſi celebꝛo cõtractũ cũ magr̃o nauis ⁊ exercitoꝛ ⁊ magr̃ tenet̃:⁊ habeo electionẽ quẽ eorũ velim cõuenire:ſed nõ eſt idẽ ecõtra:q2 ex cõtractu magr̃i nauis nõ dat̃ actio exercitori:ſ; dꝫ agere ꝯtra magr̃m ex locato:ſi merces interuenit in caſu tñ ex cõtractu magr̃i nauis datur actio exercitori.puta ſi magiſter nauis nõ eſt ſoluẽdo:⁊ hoc modo ꝯſueuerunt p̃fecti annone ⁊ preſides prouinciarũ exercitorib⁹ ſubuenire.h.d.§.videatis expoſitionẽ lr̃e.[velimus]ſcꝫ ⁊ vno ſoluente liberat̃ alius.vt.ſ.eo.l.§.hec actio.[indigebat]imo ſatis eſt qđ põt agere cũ magr̃o nauis vel ex locato vel ex mãdato. vt.ſ.dicit[põt]ſcꝫ exercitoꝛ.vt.ſ.e.l.ſi eũ qui. ¶ Oꝛ ſignoꝛi cuſtodiatis vos hic vt intelligatis ſequẽteꝫ literã. hic dicit̃ qđ ex cõtractu celebrato cũ magr̃o nauis tenet̃ exercitoꝛ:ſ; nõ agit̃ cũ cõtrahente cũ magr̃o nauis.quare ſatis eſt qđ hꝫ obligatũ magr̃m nauis vt cedat ſibi act̃.cõtra illũ cũ quo contraxit. vñ ex ꝯtractu magr̃i nauis nõ querit̃ actio exercitori qđ intelligo cũ erat liber homo ⁊ nõ erat eius iuri ſubiect⁹. vt.C.per quas perſo.no.ac.l.j.alſ ſecus ſi erat ſeruus exercitoꝛis vel eius iuri ſubiect⁹:q2 tũc quereret̃ bene ſibi act̃. vt in ſti. p quas pſo.no.acq.§.j.ſ; dꝫ agere cõtra magr̃ꝫ nauis vt cedat ſibi actiões.ſic ⁊ in ꝓcu.⁊ geſtore dicimus.vt.ſ.de acq.poſ.l.poſſeſ.nã ex eoꝝ ꝯctu nõ querit̃ actio dño directa vel vtilis.in caſu tñ ex cõtractu magr̃i dat̃ vtilis exercitoria ſine omni ceſſiõe.puta ſi magiſter nauis nõ eſt ſoluẽdo vl̃ nõ inuenit̃ vt poſſit cedere actionẽ ⁊ hoc dicit ſtatim lr̃a ſequẽs:⁊ idẽ dico in ꝓcur.⁊ geſtore negotioꝝ.nam vbi ꝓcuratoꝛ nõ eſt ſoluẽdo vl̃ nõ inuenit̃ in ſubſidiuꝫ datur dño directa vel vtilis actio ſine omni ceſſione.vt.ſ.de inſti.l.j.in fine.⁊.l.ij.⁊.ſ.de pretoꝛia ſtipulatio.l.in ꝑtoꝛijs.vt ſ.de actio.emp.⁊ vendi.l.iul.⁊.C.ſi cer.peta.l.ꝓcura.[extra oꝛdinẽ].i.offõ iudicis dãdo directã vel vtil. actio. exercitoꝛibus. [eos]ſcꝫ exercitores ex cõtractu magiſtroꝝ[ſi magr̃i nõ ſunt ſoluendo]vel nõ inueniuntur in ſubſidio: vt in prealleg. lege.

☞ Qui exercitorẽ hꝫ in ꝑtãte ſi fuerit volẽs in merce dñica ⁊ nauali obligat̃ inſolidum ſed in peculiari tributoria obligatur idem in nauali ſi ſola ſcientia ſuperuenerit.hoc dicit.

Si is nauẽ exercuit. †In.§.iſto notatur differẽtia inter exercitoriã actionẽ ⁊ tributoriã ſiue inſtitoriã:⁊ eſt talis:ſi exercitoꝛ nauis eſt in aliena ꝑtãte:puta q2 eſt fili⁹ vel ſeru⁹ indubitãter ſi exercet nauẽ volũtate p̃ris vel dñi tacita vel expꝛeſſa: ille in cui⁹ ꝑtãte eſt tenebit̃ ex ꝯtractu celebrato cũ magr̃o inſolidũ. ſi ſine volũtate eius ꝯtraxit nauẽ:de peculio tenebit̃:⁊ hoc eſt introductũ ꝓpter vtilitatẽ nauigãtiũ ⁊ nauiũ exercitiũ. ſecus eſt i inſtitore:q2 ſi ꝑpoſuiſti ſeruũ vl̃ filiũ tuũ: ⁊ iſte inſtitoꝛ aliũ prepoſuit vl̃ ꝯtraxit ſi te ſciẽte vel patiẽte:⁊ ita ex volũtate tua tacita teneris tributoꝛia vt ſolidũ eius peculiuꝫ tribuas in mercẽ ⁊ tu pater vl̃ dñs deduces de peculio ad ſilitudinẽ alioꝝ creditoꝝ:qd eñ dicem⁹ ſi ſciuit ⁊ nõ ꝯſenſit expꝛſſe:in dubio q2 meli⁹ eſt deſeruire ꝟbis edicti vt teneat̃ inſolidũ [viſus eſt] q2 ibi ex volũtate tacita vel expꝛſſa agit̃ tributoꝛia inſolidũ[negotiant̃].ſ.⁊ deducet.q2 ſibi debet̃.vt.ſ.de inſti.l.j.ſec⁹ eſt in actione de peculio.vt.ſ.de pecu.l.ſed ⁊ ſi damnũ.§. queſitũ. [non et volũtate]expꝛeſſa vel tacita.vel dicũt volũtate tacita[in peculiũ]vt.ſ.de pecu.l.ſi quis ſeruũ.§.etiaꝫ. ¶ Oꝛ ſignoꝛi habetis qđ in tributoꝛia ſufficit ſola ſcĩa ſed lex vr̃ ꝯtradicere et videt̃ velle qđ requirat̃ patiẽtia.vt.ſ.de tribu.l.j.§.j.Sed qđ ibi dicit̃ ſciam nõ patiẽtiã accipimus ſubaudiẽdũ eſt dũtaxat. ¶ Sed denuo videt̃ qđ inſtitoꝛ teneat̃ inſolidũ.vt.ſ.qđ iuſſu.l.j.§. ſꝫ ſi manumiſeras.⁊.§.ſi ratũ.ad qđ poteſt dici ſi interuenit ſcĩa expꝛeſſa habet locum qđ iuſſu.vt inſolidum detur.vt in.l. cõtra. ſi autem interuenit ſcientia tacita habet locum tributoꝛia.

☞ Verbum ex poteſtate accipitur pro patria dominica et etiam pro ea quam habet qui iuri alterius eſt ſubiectus.

In ꝑtãte. †Dictũ eſt.ſ.qđ q eſt in ꝑtãte aliena põt exercere nauẽ.hic dr̃ qđ in ꝑtãte accipim⁹ ſiue ſit filius ſiue filia:ſiue ſeruus ſiue ancilla.vnde ſciatis qđ ſi ſeruus qui erat in peculio filij fam.volũtate ſilij̃ſa. exercuit nauẽ.vel ſeruus vicari⁹ volũtate ſerui oꝛdinarij exercuit nauẽ:pater vel dñs q nõ conſẽpſit tenet̃ de peculio:ſ; filius inſolidũ:ſ; ſi volũtate dñi vl̃ p̃ris exercuit nauẽ.pater vl̃ dñs iſolidũ tenebitur:⁊ filius tenebit̃ inſolidũ ſi accõmodauit cõſenſuꝫ:et licet pretoꝛ faciat mentionẽ qđ dabit actũ.ſi cũ magr̃o geſtũ ſit.tñ ⁊ ſi cũ ipſo exercitore vel filio vel ſeruo ipſius contractũ ſit pater vel dñs inſolidũ tenet̃.h.d.iſte.§. [inſolidũ] q2 fili⁹ obligatur ex omnibus cauſis.vt.ſ.de iudi.l.tam ex contractibus.

☞ Exercitoꝛ ⁊ magr̃ tenet̃ iſolidũ ſ; vni⁹ ſolutio aliũ liberat.

Hec actio. †In.§.iſto dr̃ ſi ꝯhit̃ cuꝫ magr̃o nauis dat̃ actio ex ꝑſona magr̃i ꝯ exercitorẽ: ⁊ ſi actũ eſt cũ vno ⁊ exactũ cũ altero nõ põt agi.vñ ſi actũ eſt

cū exercitore ⁊ ſoluit: ſiue ſoluit ſuo noīe vel noīe magr̄i minuet̄ obliga. ipo iur̄: q: quilibet ali⁹ ſoluēdo meo noīe me liberat. [actū eſt] ſcʒ ⁊ exactū: q: nō lit. cō. ſed pceptiōe inducit̄ liberatio. vt ſ. de his qui deie. vel effu. l. pceptiōe. [pro me liberat] ſcʒ me in uitū. vt. ff. de neg. geſt. l. ſoluēdo. ſed videt̄ cōtra. nā ſi mādator ſoluit ſuo noīe nō liberat̄ debitor. vt. j. man. l. papi. Reſpon. ſol. uebat mādator ſuo noīe hoc acto vt nō liberaret debitorē ſic: ⁊ fideiuſſor ſoluit noīe ſue obligatiōis nō liberat debitorē. vt. j. de fideiuſſo. l. cum hi. ⁊ l. fideiuſſoribus. hic autē ſiue ſoluit ſuo nomine ſiue nomine illius liberat illum.

☞ Si plures nauem exerceant per tertium liberum vel ſeruum vel per vnum ex ipſis quilibet tenetur inſolidum. ſecus ſi ſimul exercent. hoc dicit.

Si plures. †In. §. iſto cū. l. ſeq. dr̄ ſi plures ſunt exercitores nauis ⁊ ꝯtʒhit cū magr̄o ab eis prepoſito cū quolibet pōt agi iſolidū: ne ſi ageret̄ cū quolibet p pte diſtringeret̄ in plures aduerſarios litigare. vn̄ ſi actū eſt cū vno ex ſociis: ⁊ ſoluit ſolidū act. p ſocio recuperabit a ſociis [agi pōt] ſec⁹ ſi plures p ſe exerceant nauē. Et ſic ſoluit̄ ꝯtrius. j. eo. l. ſi tn̄. [qui cū vno ꝯtxit] j. iudi. ſol. l. iam tn̄. §. in hac actio.

Si tn̄. In pn̄. hui⁹. l. dr̄: ſi plures exercēt nauē ⁊ p ſe quiſq; tenet̄ pro ea pte quā q̄ſq; exercebat. Si aūt plures exercēt nauē p vnū magr̄ʒ: tūc noīe magr̄i quilibet tenet̄ inſolidū: ſed ſi cōis ſeruus pluriū volūtate eoꝝ exerceat nauē: tūc oēs tenebunt̄ ⁊ quilibet in ſolidū: ſed ſi ſeru⁹ vnius volūtate oīum exercuit nauē inſolidū tenebūt̄. [videnť] ſcʒ vt alter p altero cōueniat̄. ſecus ſi p vnū magiſtrū exerceāt nauē. vt. ſ. e. l. in ſi. et ſtatim habebitis in ſequēti ver. [ſed ſi ſeruus] aduertatis iſtū verſ. q: videt̄ ꝯdicere ſuperiorib⁹. [exercitoribus] exercētibus p pte. ⁊ ſʒ h̄ qd hic dr̄ corrigit̄ i ꝟ. plane. vel dicatis [exercitorib⁹] i. exercētib⁹ p cōeʒ magr̄m: q: quilibet tenetur inſolidum. vt in prin. huius legis.

☞ Etiam mortuo magiſtro datur actio in dominum.

Si ſeruus ſit. †In. §. iſto dicit̄. ſi ſeruus exercet nauem dn̄i volūtate ⁊ alienat⁹ ſit a domino nihilomin⁹ tenetur domin⁹ inſolidū: ſed ⁊ ſi ſeruus mortuus eſt vel magiſter nauis ſimiliter exercitor tenetur inſolidum. hoc dicit [tenebitur] exercitor.

He actiōes. In. §. iſto dr̄ qd actio exercitoria eſt ppetua. vn̄ ppetuo datur hr̄i dib⁹ et in hr̄des. vn̄ ſi ſeru⁹ qui dn̄i volūtate exercebat nauē mortu⁹ eſt: actio exercitoria dabit̄ ppetuo ꝯtra dn̄s: lʒ actio de peculio nō det̄ poſt annū niſi det̄ ꝯ dn̄ʒ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [he actiōes] quare dicit lr̄a he actiōes: et nō dicit hec actio. Rn̄. ideo dicit q: nō eſt ppriū nomē actiōis actio exercitoria: ſʒ eſt adiectio vt dixi i rub. [ppetuo] i. vſq; ad. xxx. ann. [nō tenet̄] a morte filii vel ſui. vt. j. qn̄ act. de peculio eſt annalis l. i. Sʒ dicet mihi aliq̄s veſtrū: quare eſt hoc qd exercitoria dat̄ ppetuo: actio de peculio nō datur vltra annū. Rn̄. rō eſt illa q: dn̄s tenet̄ inſolidū vbi ſeruus vel ali⁹ exercet nauē volūtate ſua tacita vel expſſa. vt. ſ. e. l. i. §. ſi is q nauē. vn̄ cū contrahit̄ eo volēte datur perpetuo: ſed dn̄s vel pater cōuenit̄ actio. de peculio comuiſto. vt. j. de pecu. l. ſi quis ſeruum. §. etiam.

☞ Exercitor tenet̄ licet inter magiſtrum ⁊ contrahētem ſecum non cadat obligatio: ⁊ dominus magiſtri ſeruus tenetur actiones ſibi queſitas exercitori cedere. hoc dicit.

Si eū q. †In. l. iſta dr̄ tu eras exercitor nauis ſeruum vel filiū meū qui erat in ptāte mea magiſtrū nauis cōſtituiſti: volebaʒ ire trāns mare veni ad portuʒ vidi ſeruum vel filiū meū magiſtrū nauis tue iui ad eū ⁊ dixi ei des mihi ſalubre cōſiliū: que videt̄ tibi ſecurior nauis: ⁊ dixit ſeru⁹ vel fili⁹ me⁹ cōſulo vobis vt dimittatis oēs naues hui⁹ port⁹ ⁊ veniatis i iſtā: gerēs fiduciā de ipſa ꝯxi cū eo: qn̄ cepim⁹ nauigare ſupuenerūt tēpeſtates: claui de naui cadebāt: volūtate diuina veni ad locū tutū: ⁊ ſi leſus: ſʒ nūquid potero agere cū exercitore. certe ſic: idem eſt ſi ille qui erat magiſter nauis erat ſeruus cōis mihi ⁊ exercitoris nō dat̄ mihi actio ꝯ exercitorē. nā ſi cū alio cōtraxiſſet ageres mecū vt cedereʒ tibi actiones quas eo noīe habui: quēadmodū ſi cuʒ libero ꝯtraxiſſes. [⁊ ſi cōis nobis erat ſeruus] ſcʒ mihi ⁊ exercēti nauē [cum libero] ſcʒ magiſtro. vt. ſ. e. l. §. eſt aūt nobis [ages] vt actiōes tibi queſitas per illū tibi cedat cōtra eos cū quibus contraxit.

☞ Magiſter tenetur contrahenti ſecum licet inter exercitorem ⁊ eum non cadat obligatio.

Itē ſi ſeruus. †In. §. iſto dr̄ ſeruus me⁹ erat exercitor nauis ⁊ mea volūtate exercebat nauē: ego cū magr̄o nauis a ſeruo ꝓpoſito ꝯxi cuʒ magr̄o: nūquid habeo actionē ꝯtra magr̄m ciuilem vel pretoriā. certe ſic. ſicut ſi quilibet alius ꝯtraheret ſecū ſed qd ſi plures ſint exercitores cōtractū eſt cū vno. nunquid ꝯtra alios habebit actionē certe ſic. [ciuili] ſcʒ ex ꝯtctu ſcʒ vn̄ deſcēdit ciuilis actio puta mutuū [act.] a magr̄o i exercitore ſʒ ꝯdicet̄] i. agit̄ cū exercitore.

Si ſeruus. In lege iſta dr̄ ſi ſeru⁹ ſine voluntate dn̄i exercebat naueʒ: ſi ſciente eo dn̄s tenebit̄ tributoria eo ignorāte tenebitur de peculio. [dabit̄] ſi tn̄ ſciēte ⁊ volēte expſſe vel tacite: tūc dn̄s tenebit̄ exercitoria. vt. ſ. e. l. i. §. ſi is q naueʒ.

Si cōis ſeruus. In. §. iſto dr̄: ſi ſeruus communis pluriuʒ exercet nauē voluntate dominorum quilibet inſolidum tenebit̄ actio. exercitoria. nec ob. ſ. e. a. l. ſi tamē. ver. ſi ſeruus plurium. q: quod ibi dicitur corrigitur ibi in ver. plane.

☞ Mutuans magiſtro habet exercitoriam quattuor cōcurrentibus ſcilicet cauſe veritas: prepoſitionis ⁊ cauſe ſcientia et credulitas: congrua quantitas: ⁊ loci congruitas. Idē in inſtitoribus. hoc dicit vſq; ad ſi. titu.

Lucius titius. †In lege iſta dicit̄ qdā lucius titius nomine erat exercitor nauis cōſtituit quendā magiſtrum nomine ſtichū ille accepit pecuniā mutuo a me in nauem reficiendam: ſi ago ꝯtra luciū titiū exercitoria. nūquid debeo pbare qd nauis indigebat refectione: ⁊ qd in eam cauſam accepit alias non agam. Reſpondetur quod non: nā ſatis eſt ſi pbem qd accepit eam cauſa reficiēde nauis: nec cōpellar pbare quod cauſa nauis reficiēde accepit pecuniā mutuo: vnde minor diligētia reqritur cōtrahere cū magr̄o nauis quā cū inſtitore. vn̄ ſi nauis erat in ea cauſa vt refici deberet: ⁊ maior ſumma quaʒ erat neceſſaria fuerit aſſumpta: tamē dn̄s tenet̄ inſolidum. debeo ergo pbare diligētiā. nam ſi mutuaui tibi pecuniā ad vela emēda: ſi i tali loco mutuaui vbi vela inueniri non poſſunt hoc erit inſpiciendū. [eſſe cōſumptā] ſicut dicim⁹ in adminiſtratore eccleſie. vt C. de ſacroſanctis eccleſiis. autentica hoc ius porrectum. ⁊ ſicut dicimus in adminiſtratore ciuitatis. vt. ſ. ſi certum petatur. l. ciuitas. [preſtare] nō tamen videtur diligētiſſimus eſſe [eadem fere] ideo dicit fere: q: philoſophicum tēperamētum. ſimile no. in dictione forte. ſ. de arbitris. l. ſi duo. vel pōt dici quod ideo dicit litera fere: q: in exercitoria debet eſſe diligēs: in inſtitoria debet eſſe diligētior. vt. j. de inſtitoria. l. habebat in ací. de in rem ver. debet eſſe diligētiſſimus. vt. j. de in rem ver. l. quod ſi ſeruus. in ſi. ⁊ l. ſequen.

Ad legem rhodiam de iactu — Rubrica.

Rubrica iſta ita continuat̄. ſicut cōtrahentibus cum magiſtro nauis ſubuenit̄ exercitoria actiōe ꝯtra exercitorē: ita ſi magiſter nauis proiicit res meas in mari cauſa nauis ſubleuande ſubuenitur mihi cōtra euʒ vt ceteris viatoribus faciat ꝯtribuere vt ſatiſfaciat mihi: ⁊ ideo dicit rub. ad legem rhodiam de iactu: ⁊ ideo no. hic. qd rhodus eſt quedam inſula maris: que eſt verſus aſiā in qua inſula continet̄ qd ſi magiſter nauis proiiciat aliquas res vectorū in mare cauſa nauis ſubleuāde quod alii debent cōferre ad ſoluendum iactum vnde ad legem rhodiam de iactu veniam⁹ ⁊ videamus quare fuerat introducta. vt. j. eo. l. i. ⁊ quando locum habeat. vt. j. eo. l. ii. ⁊ quando ceſſet vt. j. eo. l. cum arbor. §. cum autem.

Lege rhodia cauet̄ vt ſi. In lege iſta dicit̄ in rhodo inſula facta fuit talis lex: qd ſi nauis in qua erant vectores erat nimis onerata: ⁊ merces alicuius ſunt iacte cauſa nauis ſubleuāde: quod magiſter nauis faciat alios ceteros conferre: ⁊ ei faciat reddere eſtimationem rerum iactarum in mare propter iactum. [datum eſt] alias factum eſt ⁊c. ⁊ ita not. qd oēs tangit ⁊c. vt. C. ſi in ſe ab here. abſti. auť. ſi oēs. ⁊ C. de autorita. preſtā. l. vlti. Sic ergo debet cōſtituere is qui fecit iactum rei ſue cauſa ſubleuande nauis. vt. j. eo. l. nauis. in princi. Iteʒ debet cōtribuere is cuius nauis eſt: q: nauē habet ſaluā. vt. j. e. l. pro. §. cū eadē. ⁊ ex lege eadē colligit̄ arg. qd ſi fideiuſſor ſoluat creditori ⁊ faciat ſibi cedi actiōes cōtra fideiuſſorem qd nō intēdet actiōes ſibi ceſſas niſi pro parte ſua. nā partē videtur ſoluiſſe ex ſua pſona ptē ex pſona ſui cōfideiuſſoris. ⁊ ad hoc cōcor. j. l. proxi. in princip. ⁊. j. de pecu. l. queſitū. §. ſi ex parte. ⁊. j. de tu. ⁊ ra. diſtra. l. cum pupillus. ⁊. ſ. de neg. geſt. l. ſi pupillus. eſt tamen contra argu. j. manda. l. papi.

☞ Domini iactarum mercium habēt actionem cum magiſtro: ⁊ magiſter cum ceteris non ſoluʒ habet actionem ſed etiā retentionem mercium, vt fiat contributio: hoc dicit.

Laborante.

1 **LAboꝛãte.** †In princi. huius legis dicitur ſi nauis erat nimis onerata: ⁊ magiſter de volũtate vectoꝝ merces dñi nauis que erãt in parte ſuperioꝛi iactauit. magiſter nauis debet agere cum ceteris ex locato vel ex conducto vt ceteri conferãt ad illũ iactũ pꝛo poꝛtione eoꝝ. equũ eſt enim cõmune fieri damnũ eoꝝ q̄ ꝓpter res alienas auulſas ſuas ſaluas facere. h. d. prin. huius. l.

1 ☞ Si nauis deterioꝛatur nõ fit cõtributio niſi acciderit voluntate mercatorum vel alio iuſto metu.

Si conſeruatur. †In. §. iſto dicit̃ ſi forte q2 iactus factus non eſt cõſeruate ſunt merces ⁊ cõſeruatis mercibus nauis deterioꝛ facta eſt non erit locus cõtributioni: q2 ſi faber frangit malleũ ſuum nõ tenet̃ dñs cui operabat̃. Sed ſi nauis deterioꝛ facta eſt voluntate vectoꝝ ꝓpter aliquẽ metum tunc locus eſt ꝯtributioni ad emendandũ illud damnũ: ſed ſi in naue ſunt varia põdera quia ibi ſunt liberi ⁊ ſerui ⁊ gẽme ⁊ quedam ibi cibi cauſa et facta eſt iactatio merciũ facienda eſt cõtributio de omnib᷒ que ibi ſunt. [opus] ⁊ ita colligitur hic arg. ꝙ ſi ille qui ligonizat in vinea mea frangit ligonem ſuũ ꝙ nõ teneoꝛ ei emẽdare [fieri poſſe] q2 liberum coꝛpus nullam recipit eſtimationem. vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. vlti.

1 ☞ Precium redemptionis eſt ab omnibus conferendum ſecus in precio rerum perditarum.

1 **Si nauis.** †In. § iſto d2 ſi plures mercatores erãt in naui: ⁊ illa nauis cũ rebus que erãt in ea pyratis fuit capta ⁊ poſtea redẽpta: omnes qui ibi ſunt debent conferre ꝓ poꝛtione ſuarũ rerũ. ſed ſi pꝛedo pꝛedictas abſtulerit merces que erãt in naui illius erit damnũ cuius fuerũt ⁊ ſi expẽdit aliq̃d cauſa redẽptionis non erit locus cõtributioni. ⁊ q̃n contribuit̃ fit ꝯtributio ꝓpter eſtimationẽ rerũ que ſalue ſunt: ⁊ earũ que ſunt amiſſe: ⁊ tantum quãti empte ſunt nõ quantũ poterant lucrari vel vendere. ſed ſi ſerui erãt in naui et perierũt in mari nõ debet fieri eoꝝ eſtimatio ſicut nõ fieret eorum qui egri in naui deceſſerunt: vel ſe de naui pꝛecipitauerũt. Sed ſi aliquis ex vectoꝛibus ſoluẽdo nõ ſit magiſter nauis nõ tenet̃ pꝛo his. h. d. iſte. §. [non lucri ſit pꝛeſtatio] ⁊ ita not. ꝙ habet̃ ratio intereſſe tñ ex damno nõ ex lucro. ꝯcoꝛ. ī. ꝺ actio. emp. ⁊ ven. l. ſi ſterilis. §. cum per venditoꝛem. ⁊. ī. de peri. ⁊ cõmo. rei vẽd. l. ſi. [excutere d3] niſi eſſet qḋ ſibi poſſet imputari.

Si res que iacte. In. §. iſto d2 res alicuius vectoꝛis fuerũt iacte cauſa nauis ſubleuande. poſtea iſte res apparuerunt ita ꝙ habite ſunt: nũquid alii exonerant̃ a collatione. certe ſic. ſed ſi iam cõtributio facta eſt tũc hi q ſoluerũt habẽt actionẽ ex locato cum magiſtro: ⁊ ipſe aget ex ꝯducto vt ſibi reddat̃. vnũ ſciatis q2 res iacte dñi ſunt nec fiũt appꝛehẽdentis: q2 nõ habet eas ꝓ derelicto. h. d. [nõ habet̃] qḋ apparet ex qualitate deiectiõis. ſi deiecit ligatam ⁊ inuolutã vt inſti. de re. di. §. vl. ⁊. ī. eo. l. q leuãde. in prin. ⁊ eſt ratio: q2 nemo pꝛ̄ſumit̃ iactare pecunias ſuas. vt. ī. de ꝓba. l. cũ de indebito. §. j. ſecus tñ eſt ſi ex qualitate deiectionis appareat eũ velle habere pꝛo derelicto: vt q2 pꝛoiecit librũ apertum in mari. vt. ī. de fur. l. falſus. §. ſi iactum.

CUm autem arboꝛ. In. l. iſta d2 ſi arboꝛ nauis vel aliud inſtrumẽtũ deficiat̃ cã nauis ſubleuande d3 fieri ꝯtributio [debet] ſub. vl̃ q̃n ꝯſueuerũt vectoꝛes. nã his duobus caſib᷒ fit ꝯtributio nõ alle. ſi puta vi fluminis periiſſet vt. ff. e. l. ij. §. ſi cõſeruatis. ⁊. ī. e. l. amiſſe. §. arboꝛe.

1 ☞ Si perit ſcapha cum mercibus cauſa leuande nauis extractis habet locum cõtributio ſecus ſi nauis pereat ⁊ ſcapha ſalua remaneat hoc dicit.

1 **NAuis.** †In. l. iſta d2 ſi nauis onuſta que erat in mari volebat intrare poꝛtũ ⁊ cã ſubleuãde nauꝫ mercatoꝛes poſuerũt merces i ſcapha ne merces periret ſi q erãt i illa ſcapha pierũt i poꝛtu maris vl̃ fluminis loc᷒ eſt collationi inter eos q in naui merces ſuas hñt. ſec᷒ eſt eꝯ ſi ſcapha merciũ eſt ſalua ⁊ nauis periit. nã tũc nõ eſt locus cõtributioni inter eos. Sed qd erit nauis ſubleuata iactu merciũ vni᷒ mercatoꝛis: poſtea nauis ſubmerſa eſt: ⁊ merces alioꝝ mercatoꝝ extracte ſunt de mari data mercede: nunq̃d d3 haberi ratio eius cuius merces cã ſubleuãde nauis iacte ſunt certe ſic: q2 iſte videtur eſſe iacte cauſa ſubleuãde nauis. Sed qd ſi quedã merces ex his que iacte erant cauſa ſubleuãde nauis extracte ſunt ꝺ mari ꝑ vrinatoꝛes. nũq̃d habebit̃ ratio cũ illis aliis rebus que perierũt q̃n nauis eſt ſubmerſa. certe nõ: q2 ille merces nõ pñt videri iacte cã ſubleuãde nauis que iã perierũt h. d. pn. hui᷒. l. vſq3 ad. §. cũ aũt. videatis expoſitionẽ litere [in ſcaphã]. i. in paruã nauẽ nauis [ꝑ vrinatoꝛes]. i. ꝑ nautatoꝛes q vadũt in lumine maris cũ oleo in oꝛe ⁊ īſpiciũt q eſt in lumine maris ita ſubtiliter quod vidẽt: ſi eſt ibi aliquid. vnde iſti inſpiciunt ita ſubtiliter ſicut illi qui inſpiciunt vrinam ⁊ per vrinam perdendunt egritudinem.

1 ☞ Pꝛo rebus deterioꝛatis pꝛeſente pꝛetio fit collatio iactãtibus. ipſis vero deterioꝛatis ratione loci non cõfertur ſed ſi ratione aſpergimis ipſis cõfertur ⁊ ꝯferunt damno deducto ſiue plus ſiue minus ſit in damno quam in collatione. h. d.

1 **Cũ aũt iactus.** †In. §. iſto dicitur. plures habebant merces ſuas in naui: quia nauis erat in periculo factus eſt iactus mercium pꝛopter nauem ſubleuandã ꝓpter illum iactũ alique res que remanſerunt in naui facte ſunt deterioꝛes: nunquid iſte debet cõferre aliis. ⁊ videtur ꝙ non: q2 nõ d3 affici duplici damno collatiõis ⁊ deterioꝛationis. Sed verius eſt quod iſte debeat cõferre [onerari] ⁊ ſic no. qḋ nõ d3 addi afflictio afflicto. vt hic. ⁊ ad hoc cõcoꝛ. ī. e. l. quid ergo. ⁊. ī. de do. pꝛele. l. pe. ⁊. ff. de offi. pꝛeſi. l. diuus. ⁊. C. de epi. audi. l. tam dementis. [aſpergine]. i. ꝓꝑ vndas aque [ex alia cã]. i. ꝓꝑ locũ [debebit]. ſ. ⁊ hoc caſu eni nõ cõfertur: ſi plus eſt in collatione ꝙ̃ in damno. [ſi que ex pꝛioꝛi cã] ſc3 aſperginis [ſunt] q2 tunc ei conferre debebat [conferre debebat] intelligitur ſi plus eſt in damno ⁊ ſi res facte ſunt deterioꝛes ꝓpter vndã aque: tunc eni ei cõfertur ⁊ ꝯfert: ſed ſi ſunt facte deterioꝛes ꝓꝑ locũ ipſe cõfert: ei tñ non cõfertur. ¶ Oꝛ ſi gnoꝛi. §. iſte eſt obſcurus quantũ ad caſum ⁊ literã tñ vt vos habeatis mentẽ huius. §. ⁊ vt eum intelligatis not. ꝙ euidentia huius verbi res q̃ in mari remãſerũt ⁊ alie iacte ſunt facte ſunt deterioꝛes. ſi plus eſt in collatione ꝙ̃ in damno. hoc caſu ſemꝑ loc᷒ ẽ collatiõi. ſi aũt plus eſt dãno quã in collatiõe aut aſpergine ſunt facte ꝺterioꝛes: ⁊ tunc ipſe ꝯferet ⁊ ei cõferetur. ſi aũt ꝓpter locũ ſunt facte deterioꝛes: tunc ipſe cõfert ⁊ ei nõ ꝯfert̃.

AMiſſe nauis. In prin. hui᷒. l. d2: ſi nauis paſſa eſt naufragiũ nõ eſt locus collationi: ſi aliqui euaſerunt ⁊ liberauerunt res ſuas naufragio.

Arboꝛe. In. §. iſto d2: ſi nauis erat i piculo ⁊ arboꝛ ceſa ẽ ⁊ nauis euaſit cũ mercib᷒ loc᷒ ẽ ꝯtributiõi.

NAuis. In. l. iſta d2: ſi nauis ꝑ tẽpeſtate vel ictu fulminis dẽpꝛ3 armamẽtis nauis ⁊ arboꝛe ⁊ antemone porte delata eſt nauis: in q oppido magiſter nauis iterũ nauẽ ſuã oꝛnauit armamentis ⁊ nauigauit hoſtiã. queritur an cõtributio fieri debeat rñdeo ꝙ non ratio redditur in textu.

QUi leuãde. In. l. iſta d2. aliqui erant in aliqua naui vn᷒ deiecit res ſuas cã nauis ſubleuãde non vt ꝓ derelicto haberet nũq̃d ſi iuenit poſtea res ſuas alibi: poterit eas petere: certe ſic. ⁊ ſi aliquis onere opꝑſſus in viã abiecit vt ipſe cum aliis poꝛtet non habet eas pꝛo derelicto.

1 ☞ Conſuetudo cui res non aduerſatur valet.

a **DEpꝛecatio.** a †In. l. iſta d2: qdã erat in aliq̃ naui poſt naufragiũ: res eoꝝ ꝑuenerũt ad alios q moꝛãt̃ i inſulis maris. iſti acceſſerũt ad pꝛincipẽ. ⁊ corã eo ſic ꝓpoſuerunt. dñe impatoꝛ illi q moꝛant̃ i inſulis habẽt res nr̃as q̃s ſubuenit̃ nobis. Ad qḋ rñ. impatoꝛ dicens nos ſumus dñs terre legis rhodie maris. vñ. l. rhodia ẽ ſeruãda niſi ſit ꝯtra legib. nr̃iſ. ¶ Oꝛ ſignoꝛi ex ſi. huius. l. colligere voluerũt quidã arg. ſi conſuetudo eſt cõtra. l. ⁊ eſt generalis: hoc caſu cõſuetudo vincit legem: vel dic vt. ff. de legibus ⁊ ſenatuſcõ. l. de quibus.

a * Depꝛecatio adḋ quod iſtũ text. allegat bart. in. l. j. in fin. ſupꝛa de iuriſd. om. iud. ⁊ hic habes ꝙ impatoꝛ eſt dñs totius mũdi qḋ qualiter intelligat̃ vide ꝑ eũdẽ in. l. j. §. perhãc ſupꝛa de rei vẽ. ⁊ ſupꝛa in pꝛoe. ⁊ bal. ⁊ ang in l. bene a zenone C. de quadri. pꝛeſcrip. aduerte tñ ꝙ licet impatoꝛ quo ad iuriſditionẽ ⁊ pꝛotectionẽ toti᷒ mũdi dñs exiſtat nõ tñ dominus rerũ particulariũ eſſe intelligit̃ vt ꝑ do. alex. cõſi. cex. inci. in cã ⁊ lite. in ſcḋo vol. ⁊ ſic. vnde videm᷒ circa ſi. idẽ ex bal. in. l. cunctos popꝉos in prin. C. de ſumma tri. et ſi. catho.

3 **SI vehenda.** †In. l. iſta ponunt̃ plures caſus prim᷒ caſus eſt talis Cõduxiſti mãcipia vehẽda: aliqua ſunt moꝛtua in naui: nũq̃d debet̃ tibi pꝛetiũ vecture mancipioꝛũ moꝛtuoꝛũ in naui: certe non. ſed paulus iuriſcõ. dicit quod refert quid actum eſt inter eos: quo caſu id debet ſeruari. ſi autem hoc nõ appareat ſufficit ſi tu es nauta pꝛobes mancipia impoſita eſſe in naue. vnde poterit petere pꝛetium pꝛo illis mancipiis: etiã ſi aliqua ex his moꝛtua ſunt. Scḋs caſus eſt talis: conduxi a te nauẽ vt in ea res meas poꝛtares ad aliquem locũ tu nullis neceſſitate coactus in aliã nauem deterioꝛem poſuiſti res meas: res mee cum ea naue perierunt: nũquid teneris: certe ſic. Sed paulus iuriſcõ. dicit ꝙ interdum non teneris ſi vtraq3 nauis ea nauigatiõe perierit ſine dolo ⁊ culpa nautarũ. vel ſi pꝛioꝛ a publicis perſonis pꝛohibitus eſt nauigare cum ſuis mercibus. vel ſi ſub certam penam pꝛomiſeras niſi ad certum locũ merces meas ꝯduxiſſes tali die. ⁊ per te nõ ſtetit quomin᷒ eas merces ibi ꝯduceres ſ3 per tꝑs. vel ſi nauis tua fecerit vitium ſine dolo malo ⁊ culpa tua. S3 quid erit cõduxi nauem capacẽ amphoꝛarũ duorum milium ad poꝛtũ poꝛtaui amphoꝛas nũquid ꝓ duobus milibus amphoꝛarũ debeo pꝛetium: certe ſic

De inſtitoria actione Rubrica.

Nos habuiſtis in duobus ſuperioribus ti. de exercitoria: et ad.l.rhodiã de iactu qualiter quis ex alterius cõtractu et ex alterius perſona cõueniat. nã exercitor cõuenit ex perſona magiſtri nauis. magiſter nauis ꝯuenit ratiõe iact9. ſimiliter dñs tenet ex ꝯtractu inſtitoris. et ideo ponit rub. de inſti. actio. vñ no. ꝙ inſtitor eſt ille qui inſtituit .i. preponit alicui negotiationi exer. vt faciũt diuites burgenſes qui habent aliquos quos inſtituũt .i. preponunt. vt. ĩ. e. l. inſtitor. et. l. ſeq. Et no. ꝙ inſtitoria non eſt proprium nomen actionis ſed eſt cognomẽ: quia ſi emo ab inſtitore tuo tu teneris ex empto q̃ cognominat inſtitoria. vt iſta probant. ĩ. eo. l. inſtitor. et. l. ſeq. tamen de inſtitoria act. cui competit: et contra quem cõpetat: et mq̃rũ et qualis ipſa ſit videamus et ſubiiciamus et cui cõpetit agitur. ĩ. e. l. j. et cõtra quem cõpetat agit. ĩ. e. l. cuicũqꝫ. ad quid cõpetit agitur. ĩ. e. l. ſed et ſi. §. j. et. l. ſi quis. qualis ipſa ſit. ĩ. e. l. ſed et ſi. §. inſtitoria.

Dñs ex teſtamento inſtitoris obligatur. Itẽ agit ſi eius ſeruus eſt inſtitor nõ alias niſi ceſſa actiõe vel in ſubſidiũ. h. d.

EQuũ pretori viſum eſt.

In lege preſenti dicitur ſicut ex factis inſtitoris nos ſentimus commoda † ita ex factis eorũ debem9 ſentire incommoda. vnde ſi cõtraxit inſtitor meus teneor inſtitoria: ſed ſi querit actionem non querit mihi: ſed ſi ſeruus me9 eſt inſtitor mihi dño ſuo querit act. ſed ſi eſt ſeruus meus vel liber homo querit domino ſuo: vel ſibi ſi eſt homo liber dominum autem inſtitoris vel liberum potero cõuenire acti. mandati vel neg. geſt. vt cedat mihi actiones in caſu tamẽ queritur mihi inſtitoria acti. puta in ſubſidium ſi inſtitor non eſt ſoluẽdo: vel ſi res mihi alio modo ſalua eſſe nõ poteſt. hoc dicit iſta. l. cum. l. ſequen. [conueniri] inſtitoria acti. et ex princi. huius. l. colligitur illud no. quẽ ſequitur emolumẽtum et onus. concor. ĩ. de regu. iur. l. ſecũdum naturam. et. C. de furt. et ſer. cor. l. vlti. §. ſed cũ in ſecundo. et qr ex qua perſona et c. vt. ĩ. de reg. iur. l. ex qua perſona. Itẽ colligitur aliud no. equitatẽ debere ſeruari. concor. ſ. de eden. l. pretor. §. j. et. ſ. de procur. l. ſeruum. §. equum [vt experiri poſſit] vnde ex cõtractu inſtitoris poſſum conueniri: non autem experiri [actionibus] nõ quia inſtitor: ſed quia ſeruus. et quicquid querit ſeruus querit domino. vt. ĩ. de acqui. re. domi. l. etiam. [act. deficiet] et queret domino quando erat ſeruus alien9 inſtitor vt. ſ. de his q ſunt ſui vel alie. iu. l. j. veruntamen dominus tenet mihi cedere actionẽ: ſꝫ ſi erat liber hõ: qrit ſibi actionẽ: ſꝫ mihi tenet cedere: et hoc dicit ipſum tamen et c. [debere] .ſ. competere al's dare [ſeruare non poteſt] ſub. vt dixi in caſu: quia nõ eſt ſoluẽdo vel abeſt inſtitor: ita ꝙ reperiri non poteſt vt cedat ei actio. Or ſignori ex iſtis duabus legibus colligetis regulam et eius inſtantiam: hec eſt regula quod per liberam perſonam nõ queritur nobis actio. et ideo per inſtitorem non queritur actio domino qui eũ prepoſuit: et ad iſtam regulam cõcord. C. per quas perſo. nob. acq. l. j. ſed tenet eam cedere vel act. mand. vel act. neg. ge. mãdati quando erat inſtitor: neg. geſ quando nõ erat inſtitor vt hic dicitur. et ad iſtud accedit. ĩ. de acquir. poſſeſ. l. poſſe. quoqꝫ. in fine inſtantia regule eſt: qr ſi liber homo qui eſt inſtitor non eſt ſoluendo vel abeſt in ſubſidium datur acti. domino qui eũ prepoſuit vt hic. et. ĩ. de preto. ſtipu. l. in omnibus pretoriis. et. ĩ. de actio. emp. et ven. l. iul. §. ſi procurator. et. ſ. de eo per quẽ factum erit. l. vlt. §. reſpon.

Inſtitor eſt ille qui alicui negotiationi queſtuarie preponitur etiam certo loco non deſignato et obligat dominũ cuiuſcunqꝫ cõditionis ſit negotiatio queſtuaria ſecus ſi certe rei vel negotiationi non queſtuarie preponatur. tũc enim magis procurator vocatur. h. d. vſqꝫ ad. §. non tamen.

INſtitor.

† In lege iſta cũ ſequen. dicitur quis dicatur inſtitor: et dicitur inſtitor ille qui inſtituitur a domino alicui negotio gerendo. et nõ refert vtrum inſtitor preponatur taberne vel alteri negotiationi. vnde ſi aliquis preponitur vt ad domum honeſtorum virorum ponere merces: puta veſtes et eis vendat vel ab eis emat inſtitor eſt et ex eius contractu tenetur dominus: ſed et ſi preponitur alicui negotio quis inſtitor eſt: et ideo ſi preponit dominus aliquem ad inſulam faciendam: vel ad frumentum vendendum vel ad emendum iſte inſtitor eſt: ſed ſi preponit aliquem ad pecunias dandas inſtitor eſt ſed et ſi preponitur agris colendis ſeu mercatoriis faciẽdis inſtitor eſt: et tenetur dominus inſolidum. Sed et ſi dominus preponat aliquem menſe exercende inſtitor eſt. ſed et ſi ꝑponit dñs ad veſtes emendas vel vendẽdas: vel vt veſtes debeat circumferre per ciuitatem cauſa vendẽdi inſtitor eſt. ſed et ſi preponit dominus aliquem ad mulos locandos inſtitor eſt. Itẽ ſi preponit ad veſtes polliẽdas vel ad ſtabulũ ſternendũ inſtitor eſt. Sed et ſi tabernari9 inſtituit ſeruũ ſuũ vt iret peregre et emeret merces et ſibi trãſmitteret inſtitor eſt. Sꝫ et ſi forte ſeru9 alicuius libitinarius eſt inſtitor eſt. et ſi ille mortuũ ſpoliauerit dominus nõ ſolũ tenet inſtitoria: imo et furti et iniuriarũ noxali. Sed et ſi quis piſtor ſolitus eſt mittere ſeruum ſuum ad panẽ vendendũ ad certum locũ et ille ſeruus accepta certa ſumma pecunie ꝯuenit mihi dare ꝑ ſingulos dies duos panes: et ſeruus non fecit qđ conuenit: nunquid tenebitur piſtor inſtitoria: certe ſic. ſed ſi ſeruus ſolit9 erat permittere dare: ita ad ſummam. hoc dicit iſta lex cum. l. ſe. et ſeq. vſqꝫ ad. §. ſꝫ et cum fullo. videatis expoſitionem litere. [inſtet] hic eſt etymologia vocabuli: ſic et alibi. ĩ. de acquiren. poſſeſ. l. j. et. ſi certum petatur. l. j. §. appel. [inſolidum eum.] qui prepoſuit [teneri] inſtitoria act. [ſed et ſi in menſa habuit] pecunias cãbiendis. [ſtabularii quoqꝫ] .i. hoſpitatores qui recipiunt hoſpites in domibus ſuis [ad merces] puta ad agnos vel piſces vel perdices. [libitinarius] dicuntur libitinarii qui habent lauellos ſuos ſiue conchas vbi funera lauant. eſt enĩ libitina ſepultura vbi nobiles viri ſepeliũtur. feretrũ dicit ſepulchrũ inferiorꝫ hoim vt plebeiorum.

Sed et cum fullo.

Iuriſcõ. poſuit multa exẽpla de eo q inſtitor eſt. hic ponunt et alia exempla: et in. §. iſto dicitur fullo qui peregre proficiſcebatur: rogauit vnum ex diſcipulis ſuis quibus ſtationẽ inſtructã relinquebat vt deberet inſtruere alios: poſtꝙ profectus fuit: diſcipul9 accepit veſtimenta et aufugit: nunquid fullo tenebitur: certe ſic. Or ſignori habetis hic ꝙ eſt differentia inter procuratorem et inſtitorem. nam omnis inſtitor eſt ꝓcurator ad negotia ſed non ecõtra vt dixi. ſ. ſi certum petat. l. eius qui. Item ꝓcurator eſt qui aliena negotia mandato domini adminiſtrat. vt. ſ. de procu. l. j. non tñ omnis procurator inſtitor eſt. nam ſi quis eſt procur. ad agendũ non eſt inſtitor.

NOn tamen et c.

Dominus tenetur ex ꝯtractu inſtitoris circa id ad qđ prepoſitus eſt expreſſe vel tacite niſi forte prepoſitioni repugnet.

Non tamen.

† Nos habuiſtis quis dicatur inſtitor et ꝙ domin9 ex cõtractu inſtitoris tenetur inſtitoria. in. §. iſto dicitur ꝙ non omne negotiũ qđ facit inſtitor obligat dominum: ſed demum eum obligat ſi cõtractũ fuerit cum eo gratia rei cuius prepoſitus fuit. Sed qd ſi prepoſuit eum ad emendũ et ille vendidit vel prepoſuit eum ad vendendũ: et ille emit: nunquid tenebitur dominus inſtitoria. certe nõ: ſed ſi prepoſuit ad emendum merces et quis credideri locus eit inſtitorie. Sed et ſi prepoſuit ad tabernã et accepit pecuniã mutuo pro ſoluenda penſione tenetur dominus niſi expreſſe fuerit prohibitus pecuniã mutuo accipere. hoc dicit. [mutuari]. ĩ. e. l. ſed et ſi pupillus. de quo palam.

Si ei quem.

Quidã fuit prepoſitus ad oleũ emẽdum et oleum mutuo datũ fuit nunquid dominus tenetur inſtitoria: certe ſic. Sed quid ſi inſtitor oleum vendidit et anulũ arrhe nomine acceperit ſoluto pretio anulũ non vult reddere nunquid tenetur dominus inſtitoria: certe ſic. niſi fuerit ei mandatum vt nõ vendat niſi habeat pecuniã. Sed et ſi forte pignus acceperit et ſoluto pretio non vult reddere tenetur dñs. Item ſi aliquis fideiuſſit pro inſtitore in cauſam in qua prepoſitus eſt et nõ vult ſoluere: nunquid dominus tenetur inſtitoria: certe ſic. hoc dicit iſte. §. [ſequela eſt] accedit. ſ. de neg. geſt. l. liberto.

Si inſtitor preponatur a defuncto obligatur heres ſi a legitimo adminiſtratore obligat ille cuius negotia gerit. Si a procuratore obligatur dominus et preponens. idem in geſtore ratihabitione ſecuta. h. d.

Si ab alio.

† In iſto. §. dicit dñs prepoſuit aliquẽ alicui negotiationi: dominus deceſſit relicto herede: heres vtitur opera eiuſdem inſtitoris nunquid tenetur inſtitoria: certe ſic. etiã ſi ante hereditatem cum eo contractum eſt. Sed et ſi ꝓcurator meus vel tutor vel curator prepoſuit inſtitorẽ teneboꝛ inſtitoria ac ſi a me eſſet prepoſitus et ipſe procurator eſt procurator omniũ rerum tenebitur inſtitoria. Sed et ſi quis gerens negocia mea prepoſuit inſtitorem et ratum habuero nunquid tenebor inſtitoria: certe ſic. hoc dicit iſte. §. cum. l. ſequenti. et princip. ſequen. [eque eſt ignoranti dari inſtitoriã actionem] ad hoc facit. ĩ. eo. l. ſi quis mancipiis. §. eius [gerens] ſine mandato. [idem erit dicendum] quia ratihabitio. et c. vt. ſ. de iudi. l. licet.

SEd et ſi in ipiſum et c.

Parui autem refert. In.§.iſto dr: q nõ refert qs ſit ꝓpoſitus vtrũ maſculus vel femina: vtrũ liber vel ſeruus proprius vel alienus. nã ex eius contractu dominus tenetur inſtitoria: ſʒ ⁊ ſi mulier prepoſita fuerit: tenet̃ inſtitoria: ſed ⁊ ſi filiafa. vel ancilla prepoſita ſit tenetur inſtitoria qui eã prepoſuit. nã pleriqꝫ puelle ⁊ pueri taberne preponunt̃ ſed quid ſi pupill⁹ prepoſuit aliquem: nunquid tenebitur inſtitoria. certe ſic: ſi prepoſuerat autoritate tutoris aľs nõ tenetur niſi inquãtũ eſt locupletior. Sed quid ſi pupillus extitit heres ei qui prepoſuerat ſeruum: nũquid tenebitur pupillus. certe ſic remouẽdus eñ fuit a tutoribus eius ſi nolebant vti opera eius. Sed quid ſi minor xxv. an. prepoſuit aliquẽ nũquid tenebitur inſtitoria. certe ſic: niſi reſtituatur in integrum beneficio minoris etatis cauſa cognita. hoc dicit iſte.§. [prepoſuit] vnde nota. q imputatur qui minus perito cauſam ſuam cõmittit q: mala electio eſt in culpa vt hic ⁊.ſ. pro ſocio.l. de illo. [locupletior eſt] accedit.ſ. commoda.l.iii.⁊.ſ. ad.l. falcidiam. ſi pupillus [manet] accedit.ſ. eodem.l. ſi quis mãcipiis.§. ſi impubes. [cognitione].i. ſi probat ſe minorẽ ⁊ circũuentũ aľs non. vt.ſ. de mi.l. verũ.§. ſciendum.

Ed ⁊ ſi pupillus ⁊c.

1 ☞ Qui preponit aliquem certo loco videtur permittere cũ eo contrahi niſi contrarium literis publice et legitime proſcribat contra quã ſcripturam non cadit ignorantia donec durat ſecus ſi fuerit extincta niſi dolus contrahentis affuerit. hoc dicit. vſqꝫ ad.§. conditio.

De quo palam proſcriptũ erit

1 ¶ † In ſuperioribus vos habuiſtis qualiter teneatur domin⁹ ex contractu inſtitoris ſed quia aliquando contingit q ex cõtractu inſtitorio dñs non tenetur ideo iuriſcõ. de hoc intendit tractare vſqꝫ ad.§. ſi inſtitoria. vnde in iſto.§. dicitur. dominus quotidie audiebat ſiniſtros rumores de inſtitore ſuo vñ venit dominus ad ſtationes: ⁊ coram ſtatione palam ita proſcripſit. ſciant omnes qui inſpiciẽt iſtas literas q talez inſtitorem meũ ſtantem in ſtatione iſta reuoco ⁊ veto cũ eo cõtrahi: iſte nõ habetur amodo loco ꝓpoſiti. ⁊ ideo ſi aliquis fatuus cum eo cõtrahat: dñs nõ tenetur inſtitoria. ⁊ dicitur palã proſcribere qñ palam ſcriptum eſt claris literis: ita qđ legi recte poſſunt: ante eũ locũ in quo negotiũ exercet̃: ſiue ſcriptũ ſit lr̃is latinis apud latinos ſiue grecis apud grecos nec poterit qs ſe excuſare ſi dicat ſe ignoraſſe literas cũ multi legerẽt illas literas ⁊ debet eſſe ita proſcriptũ perpetuo: ceterũ ſi ſit proſcriptũ ad tẽpus vel obſcure ſcripte ſint ille litere dñs tenebitur inſtitoria. Sʒ quid ſi dñs ꝓſcripſit vt.ſ. dictũ eſt. quidã alius ſuſtulit vel tẽpeſtate vel pluuia non põt legi: nunquid tenebit̃ inſtitoria. certe ſic. ſʒ ⁊ ſi ipſe inſtitor detraxit ſimiliter: dñs tenebitur ei qui cũ eo cõtraxit: niſi dolo contrahentis detraxiſſet. vnũ ſciatis q cõditio prepoſitionis ſeruãda eſt: vnde ſi dñs propoſuit q inſtitor nõ deberet ꝯhere niſi ꝯſenſu talis vel niſi daret pignora: vel niſi ſuper tali re: illa cõditio erit ſeruanda: ſed ⁊ ſi dñs habuit plures inſtitores ⁊ voluit cũ vno ſolo contrahi ſi cũ alio contrahatur nõ tenebit̃ inſtitoria. ſed ⁊ ſi prohibuit certe perſone ne cũ inſtitore ſuo ꝯheret: ⁊ ille cõtraxerit dñs ei non tenebit̃ nã dominus põt prohibere certis hominib⁹ ne cũ eo ꝯtrahãt ⁊ certis permittere: ſed ſi aľs prohibuit contrahi cum eo aľs permiſit omnibus tenebitur inſtitoria: q: non debent contrahentes cum eo decipi. ſed ſi in totum prohibuit ꝯtrahi cũ inſtitore iſte non habet̃ loco prepoſiti: ſed loco cuſtodis: ⁊ ideo iſte vendere merces nõ poterit nec aliquid aliud. hoc dicit iſte.§. vſqꝫ ad §. ſi inſtitoria [poſſit] nam qui obſcure loquitur non videtur loqui. vt infra de re. du.l. in ambiguo. [non audietur] craſſa ⁊ ſupina fuit ignorantia ignorare quod omnes ſciebant. vnde nõ excuſat̃. vt.ſ. de iur. ⁊ fac. ign.l. nec ſupina. ⁊.l. regula.§.j. ⁊ hic. [vel cum vno ſolo] repetatis hic debet ſeruari. [accedit] quod habuiſtis.ſ. titu. de exerci.l.j.§. ſi plures. in fine.

Si inſtitoria In iſto.§. dicit̃ ſi conuenior ex cõtractu ſerui mei inſtitoris ⁊ recte ipſo iure nõ potero ꝯueniri tributoria illa ratione: q: inſtitoria hʒ locũ cũ ſeruus inſtitor ꝯtrahit in merce dñica: tributoria hʒ locum cũ ꝯtrahit in merce peculiari [mercis].ſ. peculiaris [tributoria ſupeſt actio] vñ not. cũ ſeruus negotiat̃ aut in merce dñica ⁊ tũc ſi ꝓpoſui eũ teneor inſtitoria ⁊ inſolidũ: aut negotiatur in peculiari merce: ⁊ tũc teneor tributoria. vt.ſ. de exer.l.j.§. ſi is q naue. ⁊.ſ. de trib.l.j. ⁊.ij. ⁊ ſi actũ eſt recte: q: in veritate habebat locũ inſtitoria: ſequit̃ q ipſo iure nõ põt agi tributoria et ecõtra q: oriunt̃ ex diuerſis cauſis vñ ſi actũ eſt vna nõ nocet ſi agat̃ alia: nã vbi cõpetunt actiones ex diuerſis cauſis ⁊c. vt.ſ. de ex. rei iudi.l. cum queritur. ⁊ dicam.ſ. e.l. habebat.

1 ☞ Tenetur preponẽs lʒ inter cõtrahentẽ ⁊ inſtitorẽ non cadat obligatio ⁊ dñs ſerui tenetur preponenti de peculio. h.d.

1 **Si a ſeruo.** † In iſto.§. cũ.l. ſeq. dr̃ tu habebas ſeruũ ordinariũ iſte ſeruus habebat ſuũ vicariũ ego a ſeruo tuo ordinario conduxi operas ſerui vicarij eius ⁊ illum feci inſtitorẽ mercium mearũ ille vendidit tibi merces meas: nunqd valet emptio cuz emiſti a ſeruo tuo: certe ſic. adeo q ꝓ emptore poteris vſucapere. ⁊ ideo aduerſus me vtilis inſtitoria tibi cõpetit: mihi vero aduerſus te de peculio ſerui ordinarij ſi ex cõducto agã: vel de peculio vicarij. naʒ videt̃ pretiũ quo emiſti in rem tuam verſum eo quod es factus debitor ſerui tui. hoc dicit iſte.§. cum.l. ſeq. videatis expoſitionẽ lr̃e. [ſi a ſeruo tuo] ſ. ordinario [operas ſerui vicarij] dicitur ſeru⁹ ordinarius vel vicarius. vt.ſ. de peculio.l. ſi ſeruus [non ſit obligatus] ſ. ciuiliter. vt. C. de tranſa.l. interpoſitas. in ſi.

1 ☞ Qui ſe adſtringit ad vnã cãʒ ſi non probat ſuccumbit nec iterum eadem actione etiaʒ ſi ex alia cauſa agat agere põt niſi prius reſtitutione prehabita. h.d.

1 **Habebat.** † Signori licet iſta lex ſit poſita in titul. iſto tñ bona.l. eſt ⁊ vtilis valde. ⁊ lʒ iſte titul. ſit leuis ⁊ tranſitorius: tñ hec.l. habet duplicẽ intellectũ. vnum ſm Io. aliũ ſm Az. ego tñ pretmittã intellectũ domini az. quia melior eſt ⁊ circa literam faciã mentionem intellectus dñi Io. ponetis ergo ita caſum. quidam ciuis romanus habebat ſeruum ſuum arrelate prepoſitum. dixit ille romanus volo vt vadas arrelatẽ ⁊ ibi ſtes meo nomine ⁊ volo q emas oleũ ⁊ vendas ⁊ accipias pecuniã mutuo ſi fuerit oportunũ: ⁊ ſic iſte ſeruus erat prepoſitus ad duo.ſ. ad oleũ vendendum ⁊ ad pecuniam mutuo recipiendã. vnde mutuaui ei.x. ad oleũ emendum: q: non ſatiſfaciebat mihi cepi agere cõtra dñm romanũ inſtitoria act. ⁊ formaui ita libellum: quia mutuaui.x. inſtitori tuo ⁊ non ſoluit mihi peto a te.x. inſtitoria act. non adiecto quod mutuauerim in mercem oleariã. vel vt inſtitori ad accipiendum mutuam pecuniã. oblato libello li. cõ. cepi ꝓſequi q eſſet inſtitor mercis olearie: ⁊ qđ mutuaſſem in merces olearias emendas: poſtea q: nõ potui ꝓbare quod pecunia eſſet cõuerſa in mercem oleariam iudex abſoluit generaliter dominũ ab inſtitoria act. modo volo conuenire iterato dñm q erat prepoſitus ad pecuniam mutuo accipiendã: dominus obiicit excep. rei iudicate. nunqd obſtat mihi exceptio rei iudicate. Rñ. q de rigore iuris q: egi indiſtincte: obſtat excep. rei iudicate: ſed de equitate debet reſtringi ad cauſaʒ quã fui proſecutus: vnde agam inſtitoria vtili: ſi excipiat de re iud. datur mihi replicatio doli mali. h.d. princ. huius.l. ⁊ ſm intellectum exponetis ita literã [habebat quis] ponamus ciuis romanus [arrelate] nomen ciuitatis [accipiendis] ſub. habebat ſeruum prepoſitum. ⁊ ſic iſte ſeruus erat prepoſitus ad duo vt dixi in caſus poſitione [ad merces] olearias [egit] contra dominus [propoſita act.] ſ. inſtitoria nulla cã inſerta [vt mercis] ſcʒ olearie. [cõſumpta eſt actio] per ſententiã obſtante except. rei iudicate. ⁊ hec de rigore iuris. [competere ait] ſub. de equitate per replicationẽ doli mali. ¶ Or ſignori ad.l. iſtam opponit̃ ⁊ ſignant̃ duo cõtraria. ⁊ primo ſic quõ ſi dñs fuit abſolutus potero agere ex noua cã. cũ error ⁊c. vt. C. de iur. ⁊ fac. ign.l. error. Rñ. ago hic ꝑꝑ iſtã cãm ignorantie. cuʒ in facto alieno ⁊c. vt.ſ. pro ſuo.l. vlti. Sic ⁊ aľs opponit̃ peremptoria exceptio poſt ſñiam rõne iuſti erroris. vt.ſ. qñ ac. de pe. eſt an.l.j.§. queſitum. ¶ Sed denuo ad princip. huius.l. opp. ſic. ſi egi inſtitoria quaſi mutuaſſeʒ i mercẽ oleariã ⁊ nõ ꝓbaui: cur dʒ obſtare exc. rei iudicate ſi volo agere: q: erat inſtitor ad pecuniã mutuo accipiendam non videtur quod debeat obſtare exceptio rei iudic. vt.ſ. de lib. le.l. aurelius.§. ſi. vbi dicitur ſi actũ eſt ex vna cã nõ obſtat exceptio ex alia: ⁊ ideo ſi actũ eſt inſtitoria ⁊ debuit agi tributoria. poſtea poteſt agi tributoria. vt.ſ. eod.l. ſed ⁊ ſi.§. ſed inſtitoria. Ad quod dominus Io. ita dixit ⁊ ita poſuit ſcđo modo caſum in princ. huius.l. quod ſeruus erat prepoſitus ad duo. ⁊ in hoc bene dixit q ego qui ei mutuaui debeo eligere act. inſtitoriã quaſi mutuaſſem in mercẽ oleariã: vel ſimpliciter. ſi ego egi inſtitoria quaſi mutuaſſem in mercem oleariam obſtat mihi exceptio rei iudicate: ſi volo agere alia. vnde repellor iure electionis quam feci non excep. rei iudicate. vt.ſ. de leg.j.l. cum filius.§. varijs. ⁊ argu.ſ. nau. cau. ſtabu.l. licet.§. vlti. ⁊.ſ. ti. ꝓxi.l. q in heredem.§. eligere. Item equitas ſuggerit q repellar excep. rei iudic. vt.ſ. de doli excep.l. ij.§. gñaliter. veruntñ de equitate q: in iuſto errore fui ſubuenitur mihi vt poſſim agere inſtitoria vtili quaſi ei mutuaſſem vt hic. Sed hec lect. dñi Io. non eſt bona q: eſt verum qđ vbi cõpetunt plures actiones qđ debeo eligere vnam: ⁊ ſi elegi vnã ex certa ſcientia preiudicat mihi non ſi ignorans elegi. vt. C. de furt.l. ſi ſt.§.j. Et ideo vos dicetis ſecũdo modo ſm quod dixit domi

mus Azo.quia ſeruus iſte ꝓpoſitus erat ad duo.ſ.ad oleū vendendū:ꝛ ad pecuniā mutuo recipiēdā:ſi ego mutuaui ei.x. ꝛc. dicas vt dixi in caſus poſitione.ꝛ iſta lec.probaṫ.C.de iudicijs l.licet.Et ad ſolu.contra.ſ.pxi.ſignati diſtinguendū eſt vt cōſueui diſtinguere.cuȝ quis agit aut agit act.perſonali.aut reali act.ſi agit perſonali act.pone.m⁹ inſtito.vel tutele. vel nego.geſt.vel ſimili diſtinguitur:aut agit indiſtincte nulla cauſa adiectare nullam cauſam proſequiṫ:aut indiſtincte et certā cām proſequitur.aut agit cauſa adiecta.ſi quis agit indiſtincte nulla cauſa adiecta vt peto.x.que debes:talis libellus non dȝ admitti tamen ſi de iure ſuo cōſidit ad minus valet vt ex cōteſtatione fiat interruptio preſcriptionis ꝛ perpetuenṫ actiones.C. de annali ex.l.fi.ſi vero proſequiṫ certā cauſaȝ videṫ in iudiciū totū ſuū ius deduxiſſe vt.ſ.de iudi.l. ſi ſolem⁹ ſi ſequaṫ abſen. ex nulla cauſa debeo agere poſtea.C.de anna.ex.l.fi. Si auteȝ egi indiſtincte ꝛ poſtea ꝓſequor certā cauſam hic de rigore iuris obſtat exceptio de equitate daṫ doli replicatio vt hic. ꝛ.C. de iudi.l.licet.Si autē egi adiecta cauſa nulla eſt dubitatio qn ex alia cauſa agam.ſ.de lib.le.l.aurelio in fi.ꝛ.ſ.l.pxi.§.ſi inſtitoria.ſ.ex quibus cau.ma.quib⁹ caſibus vna electa tolliṫ alia ſ.de tribu.l.quod in heredē.§.eligere.Si autem ago reali acti. rei vend.hic refert:aut ago adiecta cauſa:aut non.Si peto reȝ adiecta cauſa ꝛ ſuccumbo nō obſtat ſi vellē agere ex alia.ſ. de ex.rei iudi.ſi mater.§.ſi quis fundum.quia ad hoc vt obſtet exceptio rei iudi.tria ſunt neceſſaria.ſ.de exceptio. rei iudi.l. cum queritur.ꝛ.l.ſeq.Si autē ago non adiecta cauſa hic aut abſoluitur ille qui non poſſidet:ꝛ nō obſtat exceptio ſi incipiat poſſidere.C.ad exh.l.iiij.Si abſoluitur qꝛ non probo de iure meo aut nullā cauſam fui proſecutus:aut aliquam ſi nullā indubitanter veterem videor in iudicium deduxiſſe non ſuperuenientem.ſ.de excep.rei iudi.l.ſi mater.§.eandē. ſi proſequor aliquā aut aut probo:amplius non potero agere licet ſecus ſit in perſonali:ideo qꝛ amplius res quam ex vna cauſa non poteſt eſſe mea licet poſſet deberi.ſ.de excep.rei iudi.l. cū queritur.ꝛ.l.ſe. fallit tamē in matre.vt.ſ.de excep.rei iudi.l.ſi mater.in pn. Sȝ denuo opponiṫ quomodo ſi fuit abſolutus potero agere ex noua cauſa.C.de iur.ꝛ facti igno.l.error:Rn̄.hoc ꝓpter iuſtaȝ cauſam ignorantie ꝛ in facto alieno ꝛc.ſ.pro ſuo.l.fi.ſic al's per emptoria opponitur poſt ſententiam ratione iuſti errorꝭ.ſ. quando act.de pecu.eſt an.l.i.§.queſitum.

1 ☞ Nouatione dominus liberatur.

1 **Meminiſſe.** †In iſto.§.diciṫ:ſi ꝯtraxi cū inſtitore tuo:ego poſſum agere cū te domino ac.inſti.ſi nō ſum ſtipulatus animo nouādi ab inſtitore vel ab alio quod poterā petere act.inſtitoria.[teneri] ex cōtractu inſtitoris[ſtipulato]nam tūc nouatione tollitur inſtitoria:qꝛ nouatio eſt ꝛc.vt infra de nouationibus.l.prima ꝛ fiebat olim nouatio expreſſe vel tacite.vt.ſ.de noua.l.ij.ꝛ.ſ.d act.ꝛ ob.l.obligationum fere.in fi.hodie nō fit nouatio niſi expreſſe agatur vt fiat nouatio.C.de nouat.l.vlti.

1 ☞ Si plures eundem inſtitorem preponūt quibus tenetur inſolidum ſi inter eos pro ſocio vel communi diuidundo agatur quibus iudicijs ceſſantibus quilibet tenetur ꝓ parte.h.d.

1 **Si duo.** †In.§.iſto cum.l.ſe.tractatur de eadē materia.ꝛ diciṫ hic ſi duo plures ve habebāt inſtitorem per quem tabernā exercebant:ꝛ prepoſuerunt illi taberne aliquē ſeruū qui erat com̄ pro diſparibus partibus:nunqd domini teneṅ inſolidū pro dominicis partib⁹: an inſolidū ſicut in exercitoria ꝛ de peculio.Rn̄. ꝙ inſolidū ꝛ ꝙ vnus ſoluit partē recuperabit ab alio cōmuni diuidundo:vel iure ſocietatis.ꝛ idē eſt ſi ſeruus alienus cōi merci ꝓpoſit⁹ eſt: nā quilibet teneṫ inſolidū.ꝛ qđ quiſqȝ ſoluerit recuperabit ab altero cōmuni diuidundo vel iure ſocietatis. Sed quid ſi vnus nō poterat recupare ab alio acti.pro ſo.vel cōmuni diuidēdo. ꝛ qꝛ fuerāt duo inſtituti heredes: ꝛ ſeruus qui fuerat inſtitor iuſſus eſſe liber.hoc caſu quilibet teneṫ pro ſua parte:qꝛ non poteſt habere locum cōmuni diuidūdo iudicium.h.d.iſte.§.cū.l.ſeq.[exēplo exercitoꝝ]plurium.vt.ſ.de exerci.l.i.§.vlti.ꝛ.l. ſi ſeruus.§.i.[ſ.probauimus].ſ.ſ.de exerci.l.i.§.vlti. ꝛ ad iſtud accedit.ſ. de pecu.l ſi noxali.§.non ſolum.cum.l.ſeq.

Nouiſſime. In.l.iſta dicitur quod inſtitoria actio perpetuo dari pōt ꝛ ideo datur in heredē ꝛ heredibus hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere.[nouiſſime].i. vltimo circa promiſſa.[ſciendum eſt actiones]in populi dicit ꝙ inſtitoria actio non eſt actio:ſed eſt cognomen actionis. vt.ſ. eo.l. cuicūqȝ.ꝛ.l.habebat.in principio.ꝛ.ſ.e.l.ſi quis.[perpetuo dari]ſcilicet poſſe cum deſcendunt ex cauſa perpetua:nō ex cauſa temporali.vt.ſ.eod.l.ſi quis.§.eius contractus.ꝛ dixi ſupra de exerci.l.ſi tamen.§.fina.[heredibus]ideo quia rei perſecutorie ſunt non penales.

1 ☞ In negotio non queſtuario ceſſat inſtitoria:alias ſecus.

1 **Si cum villico.** †In lege iſta diciṫ ſi habebas villicū tuum qui ſtabat in villa cā percipiendi fructus tuos contraxi cū villico tuo.nunquid teneris inſtitoria: certe non:niſi nominatim villicū inſtitorē feciſſes ad merces emēdas vel vendēdas:quo caſu potero te cōuenire vtili ad exēplū inſtitorie directe[actionē]vtilem. vel exponatis ad exemplū inſtitorie.ſ.antique[actionem].ſ.nouaȝ: que habet preponi ſine ſolennitate vt.C.de formu.ꝛ impe.ſubla.l.i.

1 ☞ Venditio inſtitoris obligat dominum vt tradat ꝛ etiam redhibitoria.

1 **Si quis.** †In prin.huius.l. diciṫ prepoſuiſti aliquem in iumentis vel mancipijs vel pecoribus emendis vel vendendis: nunquid ſi contraxi cum eo potero te cōuenire inſtitoria: certe ſic:ſed ꝛ redhibitoria ſi vendit pecus morboſum vel ex ſtipulatu ſi promiſit de euic.ꝛ euictio eſt ſecuta[competit] ſcȝ ex empto inſtitoria ſi emi.[ſed ꝛ redhibitoria] ſi emi pecus morboſum vel vitioſum vt.ſ. de edil.edic.l.cum ſex[danda eſt].ſ.ſtipulatus ſum ab eo duplā vel ſimplā euictiōis nomine. ¶ Oꝛ ſignori ad prin.hui⁹.l.oppoṅ ꝛ videtur ꝙ dn̄s nō teneaṫ ex ꝓmiſſione ꝓcur.de euic.vt.ſ.de procu.l.ſi ꝓcur.meus.§.ꝓ cōtrarium.Ad qđ pōt dici ꝙ aliud eſt in procuratore conſtituto ad iudiciū:aliud in ꝓcuratore cōſtituto ad negotia vel inſtitore:qꝛ in ꝓcura.ad iudicia ſi tu defendiſſes per te nō eras ſatiſdatur⁹ iudicatū ſolui.inſti.de ſatiſd.§.ſȝ hodie. ſecus in procu. ad negotia:qꝛ ſi tu eras venditur⁹ eras ꝓmiſſurus de euict.ſicut ꝓcura.tuus vnde teneris vt hic ꝛ in.l.cōtra dixi plenius.

Si ſeruum. In iſto.§. diciṫ ſi ſeruus titij erat tu⁹ inſtitor ꝛ ꝯtraxi cū eo agā tecū inſtitoria cū titio de peculio.vel qđ iuſſu vel de inrē verſo: ſed ſi tu vetuiſti cōtrahi cū eo potero agere cuȝ titio actionibus.ſ. dictis non tecū.hoc dicit.[edictis] de peculio vel de in reȝ verſo vel quod iuſſu[poterit]de peculio.

1 ☞ Mandatum inſtitoris non finitur morte mandantis.

1 **Si impubes.** †In iſto.§.ſi paterfam̄.habebat inſtitores deceſſit impubes ei ſucceſſit deinde cum illis inſtitoribus ꝯtractum eſt:nunquid contra pupillū illum dabitur inſtitoria:certe ſic.ꝓpter vtilitatem promiſcui vſus ex quo poſt mortem patris vſus eſt illis inſtitoribus ſicut daretur cōtra eū ſi ꝓpoſiti eſſent tutore autore. hoc dicit.[promiſcui] eſt enim vſus inſtitoris poſt mortem patris cōiunctus ꝛ vicinus vſui ante mortem.ꝛ ſic eſt mixtus vt arg. ſ.de neg.geſt.cum actū. ſed videbaṫ ꝯ nam mortuo patre videbaṫ officiuȝ inſtitoris finitū vt.ſ.ſi cer.pe.l.eius qui in pro. in prin.ſed certe hoc non obſt.nam lȝ eſſet finitū officiū eius.tn̄ qꝛ impubes vtebatur opera inſtitoris poſt mortē patris: ideo tenetur vt hic diciṫ:vel pōt dici ſecundo modo vt ibi dixi.

Eius contractus. In iſto.§. diciṫ paterfa. habebat inſtitorē deceſſit relicto furioſo herede: ante aditā hereditatē cōtractū eſt cum inſtitore:nunquid dabitur inſtitoria actio cōtra heredem: certe ſic:qꝛ cōtrahens cum inſtitore exercente merces ignorabat eum mortuum:ꝛ ſic ſibi non pōt imputari. [ſcripſit] maxime ſi vtebatur eiuſdem opera inſtitoris poſt mortem patris.vt.ſ. proxi.§.ꝛ.hic ſubijcit.

1 ☞ Prohibitus cōtrahere ſi agatur inſtitoria repellitur exceptione niſi inquantum preponens factus eſt locupletior.

1 **Proculus ait.** †In.§. iſto diciṫ. ſi tu habebas inſtitorē:ꝛ denunciaſti mihi ne cum eo cōtraherē:ꝛ ſpreta denunciatione cū eo cōtraxi: ſi agā tecū inſtit.except.repellar. ſed ſi tu eſſes locupletior ex eo contractu aduerſus tuam excep. potero replicare ne locupleteris cum aliena iactura.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere[ſi denunciauero].ſ. ego dominus [excep.dandam] .ſ. doli mali.ꝛ ſunt verba excep illa recte me cōuenires inſtitoria ſi illi ꝛc.[queram] hoc eſt verum cum denuntio tibi ne cuȝ ſeruo meo ꝯtraheres.nam ſi ſum locupletior teneris mihi inſtitoria ꝛ ſi opponas excep. replicabo de dolo malo vt hic ſecus ſi denuncio tibi ne geras negotia mea.vt.C.de neg. geſt.l.vlti.ꝛ.ſ. de neg.geſt.l.ſi autem.§.ſi duobus.

Ex hac cauſa. ¶ Signori litera iſta pōt legi ꝙ hic ſit.§. ꝛ ꝙ nō ſit hic.§. legetis ita.Si mutuo inſtitori tuo in eaȝ cām in qua prepoſitus eſt potero te ꝯuenire certi ꝯdictione inſtitoria.] veꝝ eſt accedit.ſ.e. l.habebat.in princip.vel poteſt legi ꝙ non ſit hic.§ ſed referat ſe ad proxime dicta. nam ſi denūciaui tibi ne cōtraheres cum ſuo meo ſi ex ea cā locupletior ſim poteris a me illud ꝯdicere

Inſtitor

Inſtitor. In.l.iſta dr.q illeeſt inſtitor q taberne vel incerto loco ꝓponiť ad emendū vel vēdendū: vel qui ꝓponiť alicui negotiationi nō adiecto certo loco [ad emendū vendendū ve] ſub.vel cuilibet alij negociationi preponitur.accedit.ſ.eo.l.inſtitor.ꝛ.l.cuicunqꝫ.

1 ☞ Actus ſi non poteſt proprie dici negotiatio habet locuꝫ vtilis inſtitoria.

1 **In eum qui.** † In pn.hui⁹.l.dr.ſi ꝯſtituiſti ꝓcuratoreꝫ ad mutuas pecunias accipiēdas: ꝛ ego mutuaui: poſſum te ꝯuenire vtili inſtitoria ad exemplū inſtitorie directe: etiā ſi ꝓcur.ſit ſoluēdo q pecuniā tibi ꝓmiſit.[ad exēplū inſtitorie] directe: q: directa dať cū ꝓponiť alicui negotiationi puta dare fenori vel ſimilia facere.vt.ſ.e.l.cuicūqꝫ.in prin. Sꝫ cū preponiť mutuis pecunijs accipiendis non eſt proprie negotiatio ſed preponiť vni negotio.vnde datur vtilis vt hic dicitur.[ꝓmiſit] accedit.ſ.de neg. geſt l. ſi pupil.§.i.ꝛ.l. liberto.

Si dominus. In.§.iſto dr.tu prepoſuiſti ſeruū menſe ꝛ poſtea cū manumiſiſti: ꝛ cū inſtitorē habuiſti: nūquid variatione ſtatus tolletur inſtitoria actio.certe nō: vnde de his que ſecū cōtraxi ante manumiſſionē: ꝛ poſt, te potero conuenire.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[non mutabitur] quantum ad dñm mutatur tamē quantū ad inſtitorem.vt.ſ.de nego. geſt.l. cum actum.

Taberne. In iſto.§.dr.pater ꝓpoſuit filium taberne vt merces emeret ꝛ vēderet: poſtea accepit pecuniā cauſa emendi merces: et pater fideiuſſit pro eo nunquid poterit cōueniri inſtitoria certe ſic: ꝛ tanqͣ fideiuſſor ex contractu.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere. [etiaꝫ inſtitoria ab eo].ſ.patre.

Seruus. In iſto.§.dr.ſi ꝓpoſuit ſeruū ſuū pecuniis tantum fenerandis ſi ſeruus in:ercedit ꝓ alijs extra cauſam in qua prepoſitus erat excedit mandatū: et ideo dominus non tenetur inſtitoria ſed ſi ſeruus cōuenit aliꝗ cui mutuare decē ꝛ ab eo cui mutuaturus erat q: nō habebat pre manibus delegatus eſt promittere alij: ꝛ illi promiſit ſoluere dominus ex hac cauſa poterit conueniri inſtitoria ꝛ ille qui euꝫ delegauit tenebitur domino ex cauſa mutui. hoc dicit iſte §.[es alienum] dicitur es alienū ꝛc. vt.ſ.de verb. ſig.l.cedere.§.es.[ſuſcipiens] extra cauſam in qua ꝓpoſitus erat [nō aſtringit] q: ad hoc non erat inſtitor: ſed nunquid de peculio poterit conueniri certe nō.vt.ſ.de fideiuſſo.l. ſeruus inſcio: [quod autem pro eo qui pecuniam fenerauit.] ideſt a feneratore accipere diſponebat.

1 ☞ Contrahēs appoſito noīe officij in dubio contēplatiōe officij contrahere videť ꝛ inſtitor finito officio non tenetur.h.d.

1 **Lucius titius.** In lege iſta dr.quidā lucius titi⁹ noīe exercebat mēſam nūmulariā: illi menſe prepoſuit libertum ſuū: iſte libertus cauit ſcio hoc modo. Octauius criminalio libertus agens rem octauij felicis domitio felicino ſalutē. Scias q habeo apud mēſam patroni mei denaria mille: que tibi debeo numerare primis calendis maij. Modo queritur an patrono mortuo ſine herede ꝛ bonis eius vēditis per creditores poſſit iſte libertus conueniri ex epiſtola. Reſpōdetur q non nec act.de conſtituta: quia nō dicitur animo conſtituendi. [is] ſcilicet libertus.[octauius criminalis] nomen liberti [octauij felicis] domini ſui [obligatum] ex ſtipulatione: non quia ſtipulatio non contrahitur inter abſentes.vt inſti.de inuti.ſtipu.§.item verborum.[ſcripſiſſe] non animo obligādi vel conſtituendi ſe: ſed vt oſtenderet ſibi fidem menſe eſſe commiſſam.ꝛ ſic non obſtat.ſ.de conſti.pe.l.quidam.

ℭ De tributoria actione   Rubrica.

ℭ Habuiſtis in ſuperioribus de quibuſdam actionibus per quas cōuenimur ex facto alieno de exercitoria ꝛ inſtitoria: veꝛum quia pater ꝛ dominus ex contractu ſerui vel filij cōtrahētibus in merce peculiari ſcietibus eis tenetur tributoria actione: ponit de tributoria actione. ꝛ dicitur tributoria actio locum habere cum conuenitur pater vel dominus vt totū peculium debeat contribuere: nō deducto quod ſibi debetur vt.ſ.e.l.i.ꝛ non eſt proprium nomen actionis: ſed eſt adiectio vt dixi.ſ.in duob⁹ ſuperioribus titulis. vnde videamus de tributoria cui detur ꝛ cōtra quem detur: ꝛ ad quid detur: ꝛ qualis ipſa ſit et cui detur dicitur.ſ.e.l.procuratoris §.per hanc. contra quē detur dicitur.ſ.e.l.i.ad quid datur.ſ.e.l.i.§.i.qualis ipſa ſit dicitur ſ.e.l.illud in fine.ꝛ.l.ſeq.ꝛ.l.quod in heredem.

1 ☞ De eo quod contractum eſt in merce peculiari cū eo qui eſt in alterius poteſtate eo ſciente cōpetit tributoria ꝛ verbum merces accipiť generaliter ꝛ verbū peculiare nulla facta deductione ꝛ verbum ſcientia pro patientia ꝛ verbū poteſtatis etiā generaliter accipietur.hoc dicit.

1 **Hvius qꝫ edicti nō mi.** In prin. huius.l. dr iuriſcō.† q hui⁹ edicti vtilitas nō eſt minima.nā ſi filius vel ſeruus ꝯtrahit dñs teneť de peculio: deducto qđ ſibi debeť: ſi agitur cū eo de eo quod ꝯtractuꝫ eſt in merce peculiari debet tribuere nō deducto eo qđ ſibi debeť. ſicut faceret quilibet extraneus creditor.ꝛ ſꝫ mercis appellatio ſit nomē ſtrictū. vñ ꝛ non pertinet ad ſuos fullōes vel ſarcinatores vel textores: vł venaliciores: tñ hic accipiendū eſt vt pedius ait ꝓ oi negotiatione. vnū ſciatis q aliter accipim⁹ peculiarē mercē aliter peculiuꝫ. nam peculium accipimus deducto qđ dño debeť. merx peculiaris accipiť ꝛ ſi nihil ſit i peculio: ꝛ dñs tenebiť tributoria: ꝛ teneť ſi ꝯhit eo ſciēte ꝛ nolēte vel volēte ꝛ patiēte: q: requirimus expreſſam ſciam vel tacitā.vnde ſi pater vel dñs ſcit filiū vel ſeruum ꝯhere in merce peculiari ꝛ non ꝓteſtať vel nō ꝯdicit teneť tributoria act.hoc dicit prin.huius.l.videatis expoſitionē lr̃e.[huius edicti].q.d.nō ſolū ſuperioris.vt.ſ.ti.i.l.i. cuius edicti v̄ba nō habemus: ſꝫ eius ſn̄ia.ſ.in ſequentibus ponitur.[priuilegiū hꝫ].ſ.magnuꝫ: q: aliquis ei non prefertur.ſ. de pecu.l. ex facto.[ſit] idē dr̃ in patre q deduciť qđ ſibi debetur a filio.vt.ſ.de pecu.l.qđ ſi damnum.§.peculiū.[in tributuꝫ vocať] creditoribus vt ſit eius cōditionis cum alijs.ſꝫ non per oīa vt probať.ſ.l.pcur.§.per hanc.[accipitur] vt.ſ. de pecu.l. ſed ꝛ ſi damnū.§.peculiū.[obligat.] ſ.vt totū peculiū i medio cōtribuat [que hꝫ ꝛ voluntatē] ſ.expreſſam vel tacitā non aliter: ſed hoc ſtatim corrigiť. nam alteruꝫ ſtatim ſufficit vt hic: ꝛ ſ.de exer.l.i.§.ſi is qui.[non volūtatē] ſcꝫ tm̄ act. tributoria q: videtur tacite conſentire: ꝛ ita colligitur hic illud not.q inter nolle ꝛ velle eſt mediū.ſ.non nolle. nam eſt velle expreſſe ꝛ nolle.vt.C.de here.inſti.l.cum proponas.

Poteſtatis verbū. In ſuperiori.§.dictum eſt ſi ſeruus vel filius ꝯtrahit in merce peculiari te ſciente tu teneris tributoria.in.§. iſto dr̃ q v̄bū ptātis cū ꝓferť porrigiť ad maſculos ꝛ ad feminas ꝛ ad oēs q ſunt in aliena poteſtate ꝛ nō ſolū teneť dñs tributoria act. ſi ſeru⁹ eius ꝯhit in merce peculiari: imo ꝛ ſi aliqs cōtrahit cū eo q ſunt nobis bōa fide: ſiue ſit liber ſiue ſeru⁹: ſiue habeat in eo vſumfru.ſꝫ ſi ſu⁹ cōis ꝯhit i merce peculiari: ſi ambo dñi ſciūt ābo teneneť: ſi alť tm̄ ſcit alter nō: ſi agať cū eo q ſcit teneť tributoria.ꝛ deduceť ſolidū qđ debeť ei q ignorauit: ſꝫ ſi agať cū eo q ignorauit teneť de peculio nō tributoria: ꝛ deducet qđ debeť ei qui ſciuit i ſolidū.nā ꝛ ſicū ſeruo cōi ꝯtrahatur altero ſciēte ꝛ altero ignorāte: ꝛ agať ꝺ peculio cū eo q ſciuit deduciť ſolidū qđ ei debetur.h.d.iſte.§.cū.l.ſeq. ꝛ princ. ſe. [cōis ſit] ſ.duorū dñoꝝ.[actio] ſcꝫ tributoria.[debetur] idem in actione de peculio.vt.ſ.de pecu.l.ſi noxali.in fin.ꝛ.l.ſeq.[qđ ei debeť deducitur] vt.ſ.de pecul.l.ſed ſi.§.peculium.

Et ita ait Julianus. In.§.iſto dr̃ ſi ſeru⁹ pupilli vel adulti vł furioſi ꝯxit in merce peculiari ſciēte tutore vel curatore: teneť pupill⁹ vł adult⁹ vł furioſus inqͣtū ē locupletior. Sꝫ ꝛ ſi nō ſit locupletior tenebiť tñ ex dolo tutoris: vt actiōes quas hꝫ ꝯ tutorē ei preſtet. Sed ꝛ ſi ipſe pupill⁹ dolū cōmiſit in merce peculiari tenebitur ſi eſt proxim⁹ pubertati.ſic ergo ſi ſcit tutor vel curator ſuū cōtrahere i merce peculiari tenebiť tributoria: ſed nō nocet pupillo vł adulto: niſi qͣten⁹ fuit in dolo. ſꝫ ꝛ ſciētia ꝛ dol⁹ ꝓcuratoris nocet dño.ſi hꝫ liberā ꝛ gn̄alē adminiſtrationē.vł ſi ex dolo ꝓcu.aliqd ad dñm ꝑuenit. ꝛ ꝺ hoc nō dubitauit pōp.nec nos dubitare debem⁹ [nō debere puto] ſub. cum ad pupillū vł adultū vel furioſū nō ꝑuenit: vł nō ē locupletior vt.ſ.de dolo.l.ſꝫ ex dolo.[ſcripſit].ſ.vt cedat act.nō i alio vt.ſ. dicit.vñ eā cedēdo liberať.vt.ſ.de pec.l. qđ debeť. [dolo factū ſit].ſ.ne merces tota tribuať i mediū [capax ſit] q: eſt ꝓximus pubertati.vt.ſ.de reg.iur.l.pupillus [oſtēdi] inqͣtū ad eū ꝑuenit: vel in eo q tutor ē ſoluēdo vt cedat ac.[ex hoc edicto.vt.ſ. qñ ex facto tu.vł cu.l.poſt mortē.dño].ſ. ſi hꝫ liberā ꝛ gn̄alem adminiſtrationē.ſ.de procura.l.procur.cui libera.

Procuratoris ꝛc.

1 ☞ Si ſint plures quoꝝ vn⁹ eſt dñs ali⁹ quaſi dñs vtriuſqꝫ ſcientia ꝛ ignorantia cōtemplatur vt inducat hanc actionem.

Si vicari⁹. In ſupiorib⁹ dictū ē ſi ſu⁹ me⁹ ordinari⁹ negotieť in merce peculiari me ſciēte teneor tributoria.mō i.§.iſto dr qd iur ſit ſi ſu⁹ vicari⁹ negotieť i merce peculiari: ꝛ dr̃ ſi ſu⁹ ſui mei me ſciēte negotieť

in merce peculiari teneor tributoria: ſʒ ſi ordinario ſciēte ⁊ me ignorāte nō teneor tributoria: ſʒ ð peculio: nec deducet̃ qḋ debet̃ ordinario cū deducat̃ id qḋ mihi debet̃: ſʒ ſi vtroqʒ noſtrū ſciēte ɔtrahat teneor tributoria ⁊ de peculio: tributoria nomine vicarii: ð peculio noīe ordinarii: ſʒ eligere dʒ actor qua illarū actionū velit agere ⁊ veniet ī tributū qḋ ſeruo debet̃: ſʒ ſi ſeruꝰ ordinariꝰ vel eiꝰ vicariꝰ ɔheret in merce peculiari deduceret̃ inſolidū qḋ debet̃: ⁊ ego potero ɔueniri tributoria: ſʒ ſi ancilla ɔtrahat ī merce peculiari ſimiliter dn̄s tenebit̃ tributoria: nec refert cū ſeruo ɔhatur in merce peculiari: an cū ipſiꝰ inſtitore nam ex quo ɔtractū eſt in merce peculiari locus eſt tributorie actiōi ⁊ merito adiecit p̄tor in verbis edicti in peculiari merce nam omnis negotiatio indicat tributoriam act. h. d. iſte. §. vſqʒ ad. §. per hāc. videatis expoſitionē litere. [ſi ſeruus vicariꝰ ſerui] vnde ſ. ordinarii. alii habēt ſeruus vicariꝰ. ⁊ hec eſt bona litera. [experiat̃] cōcor. ſ. e. l. qḋ in heredē. §. eligere. [dicemus] concor. ð. eo. l. j. §. poteſtatis. [inducat] ſed negotiatio facta in merce peculiari inducit tributoriam. vt. ð. eo l. in prin.

Per hanc act. †In. §. iſto dr̄ ꝙ in tributoria act. venit qḋ tribuat̃ peculiū ⁊ merx peculiaris ⁊ vocat̃ in tributū q hʒ in p̄tāte illū cū quo ɔtctū eſt: ſʒ nūqd dn̄s vocat̃ in tributū ſi ex merce debet̃. an ſi ex alia cā ⁊ ei debet̃. ⁊ rn̄. ꝙ ex quacūqʒ cā ei debeat̃ dn̄s vocat̃ in tributū: nec refert vtrū dn̄o debeat̃ ante mercē an poſtea. Sʒ qd ſi ille q ɔtxit in merce peculiari ipſam mercē accepit pignori nūquid p̄fert̃ in pignore dn̄o? certe ſic. Item ſciatis ſiue agat̃ cū dn̄o vel cū hr̄de eiꝰ tributorie locus eſt. ſʒ ſi plures ſunt dn̄i omnibus tribuet̃. Item ſciatis ꝙ in tributoria nō venit totū peculiū ſerui. ſʒ merx peculiaris vel p̄ciū ipſius. ⁊ qcqd ipſi ſeruo debet̃ mercis noīe. ſʒ ſi ſeruus q exercet mercē habeat inſtrumētū in taberna: ⁊ illud veniet in tributoria acti. cetera autē q hʒ extra mercē nō veniūt ī tributū: vn̄ aurū ⁊ argētū qḋ hʒ nō veniet in tributū: niſi hoc ex merce cōparaut. Sʒ ⁊ ſi mācipia habuit in negotiationē cōparata ex merce illa veniēt ī tributoria act. Sʒ qd erit ſeruꝰ habebat plures creditores ⁊ exercebat varias negotiatiōes: nūqd oēs vocabunt̃ in tributū ſimul an ſeparatim. ⁊ certe ſeparatim: qꝛ quilibet magis ipſi merci credidit ꝙ ipſi ſeruo: ſed ſi in eadē negotiatiōe varie erāt merces: ſtāt merces ſunt ſeparāde: vt quilibʒ ī merces quas ɔtxit habeat tributoriā act. ⁊ ne ex alterius merce alius dāmnū ſentiat: aliꝰ indēnis fiat. Sed ſi in eadē negotiatione merces deferebant̃ lʒ empte fuerint de pecūis vniꝰ creditoris: nūqd oēs veniēt in tributuʒ certe ſic. niſi ſpāliter ei fuerint res pignorate. Sʒ qd erit ſeruo meo dedi mercē meā vēdēdā: nūqd veniet in tributoriaʒ actionē ſi ɔſtat. ⁊ rn̄. diſtinguēdo. nā ſi fidē ei habui de p̄cio. et ſic ei vēdidi: veniet ī tributū. ſi aūt nō habui ei fidē ð p̄cio: nec eſt mihi ſolutū p̄ciū nō veniet ī tributū: imo mercē meā potero vēdicare. h. d. iſte. §. vſqʒ ad. §. tributio autē ⁊c. [ſufficere enī.] ſcʒ dicēdū eſt [iure pig.] ſimile ar. ð. de pac. l. reſcriptū. in p̄nci. [eſt in peculiū] quia p̄ciū ſuccedit loco rei. vt. ð. de peti. here. l. ſi ⁊ rē. [ɔfundēdi erunt] immiſcēdi ⁊ vocādi. ad cōtributionē. [⁊ lintheariaʒ] i. de lintheaminibꝰ [quā ipſi credidit] accedit C. de compē. l. j. [pignorare] nā tūc ratione pignoris melioris eſt conditionis. vt. ð. e. l. j. §. per hanc. [ſi non abiī] i. non feci rē accipiētis [vendicare me poſſe] nam rei vendicatē ⁊c. vt. ſ. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. quod vendidi.

1 ☞ Creditores accipiētes cauent ſe reddituros aliis creditoribus emergētibꝰ ⁊ ēt ipſe petit q vult peculio renunciare. h. d.

1 **Tributio.** †In. §. iſto cū. l. ſeq. ⁊ p̄n. ſe. dr̄ ſi ſeruꝰ vel filiꝰ ɔhit ī merce peculiari ⁊ plures agāt debet tota merx tribui: ⁊ cuilibet pro rata ſatiſfieri. Sʒ ſi vnus ſolꝰ veniat ⁊ merx patit̃: dʒ ei inſolidū ſatiſfieri. verū tn̄ dʒ cauere ſi apparēt poſtea alii creditores ꝙ ſatiſfaciat eis pro rata: qꝛ in hac act. nō eſt melior ɔditio occupātis ſicut eſt in actiōe de peculio. Itē dʒ cauere ꝙ ſi aliqḋ aliud debitū diu ſupueniet ꝙ ſatiſfaciat ei p rata: pōt enī eſſe aliqḋ debitū cōditionale vel in occulto. Sʒ quid ſi dn̄s nolit tribuere: ſʒ vult cedere mercibꝰ ⁊ peculio: hoc caſu dabit̃ arbiter cuius interuentu merces diuident̃. [cōſequet̃] ſ. ſi merx hoc patit̃. [facit] vt. ſ. de peculio. l. ſi vero. [nolit] ſ. mercē peculiarē. [audiendū eū] ſ. ⁊ laudandū ſimile. ð. ð alii. ind. mu. eū facta. l. itē ſi reo. §. j. ⁊. ð. de vſufr. l. itē ſi vſufr. eſt tamē arg. ɔtra. ð. de ar. l. iii. §. tam ⁊ ſi. [⁊ plerūqʒ arbitrum] i. iudicē delegatum [cuius] i. iudicis delegati.

Illud quoqʒ ⁊c.

1 ☞ Ex dolo commiſſo in male vel nihil contribuendo quis hac actione tenetur.

1 **Si cuius dolo.** †In. §. iſto dr̄. ſi dolo patris vel dn̄i factum eſt quominus tota merx in medio tribuat̃ tenet̃ tributoria acti. vt p̄ſtat quominꝰ tributū eſt minus aūt videt̃ tribuere: ⁊ ſi nihil tributū ſit. Sʒ ⁊ ſi forte p̄r vel dn̄s ignorās ſeruū habere mercē minus tribuit nō vr̄ dolo malo tribuiſſe: ſʒ ſi re cōparata nō tribuat tūc videtur dolo malo nō tribuiſſe: ſʒ ſi ex merce p̄mo ſolui ſibi fecit dolo malo vr̄ tribuiſſe. Sʒ ſi paſſus eſt perire mercē peculiarē aut eā auertit vel minoris diſtrahit: ſi nō exigit p̄ciū ab emptoribꝰ tenet̃ tributoria ſi dolo malo fecit. Sʒ ⁊ ſi negauerit dn̄s aliqḋ eſſe ī merce cū ſit rōne mēdacii tenet̃ tributoria vel expediet ei negare. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [ſi cuius] ſ. dn̄i [tribuet̃] ſ. in medio vt. ð. e. l. j. [⁊ ſi nihil tributū ſit] ſicut dicit̃ minus ſoluere qui nihil ſoluit: accedit. ſ. de ver. ſig. l. minus. ⁊. l. verbū amplius. nā plus ⁊ minꝰ tpe dicit̃ ſolui. vt. inſti. de ac. §. plus [ſi tn̄ ignorās] ſ. dn̄s. [habere] ſ. q habebat [tribuiſſe] vt ð. e. l. j. [negare] ⁊ non dʒ alicui expedire negare mendacio accedit. ð. de pe. here. ſ. pro herede. ⁊. ſ. de fideiuſ. l. ſi dubitet̃. ⁊. ſ. titul. p̄ri. l. ſʒ ⁊ ſi ex parte. in prin. ⁊. ſ. pro ſocio. l. ſi vnus. §. vlti.

1 ☞ Actio iſta non eſt de loco ideo datur perpetuo ſʒ eſt propter dolū nec purgatur per actionem ex cōtractu ideo heres tenetur inquantum ad eum peruenit. h. d.

1 **Hec actio.** †In. §. iſto cū. l. ſeq. ⁊ prin. ſe. dicit̃ ꝙ tributoria act. q dat̃ ɔ patrē vel dn̄ʒ de eo qḋ dolo malo tributū eſt ꝑpetua ē: ⁊ iō ī heredē dat̃ in eo ꝙ ad eū peruenit: qꝛ eſt rei ꝑſecutoria. ⁊ iō mortuo ſeruo dn̄s ⁊ heres eius dʒ ꝑpetuo teneri: ſʒ heres nō teneat̃ ſimplr̄ ſed q̄tum ad eū ꝑuenit: ⁊ qḋ dicit̃ in heredē idē eſt ī ceteris ſucceſſoribus vt teneant̃ tributoria inq̄tū ad eos ꝑuenit. h. d. iſte. §. cū. l. ſe. ⁊ ſeq. videatis expoſitionē litere. [hec actio] ſ. tributoria. que rō petit occaſione doli cōmiſſi in male diſtribuendo. [qꝛ iſtud] qꝛ nō dʒ referri ad ꝑxima dicta ⁊ ī heredē dat̃: ſʒ dʒ referri ad p̄ncipiū huiꝰ. §. hec actio ꝑpetuo dat̃. qꝛ nō de dolo ſed ⁊c. [ſucceſſoribꝰ vtibus puta bonoꝝ poſſeſſoribus: qui non ſunt heredes. vt inſti. de bo. po §. quos aūt. Et no. hic ſpāle ꝙ tributoria act. deſcēdit ex ɔtctu: vnde ex dolo defuncti dʒ dari in heredē etiā ſi nihil ad eū peruenit vt de act. ⁊ ob. l. in ɔtctibus fallit ī actiōe tributoria vt hic. Itē fallit in act. depoſiti in caſu quo ponitur ſ. depo. l. q hoiem. §. dat̃. Itē fallit in actione in factuʒ q dat̃ ſi menſor falſuʒ modū dixerit. ⁊ no. ð. ſi mē. fal. mo. dix. l. iii. in fi.

Quod in heredem ⁊c.

1 ☞ Actiōes plures qn̄ ad idē cōpetunt cogit̃ quis eligere vnam nec poterit poſtea redire ad aliā ſecus ſi plures actiones competunt ad diuerſa.

1 **Eligere quis debet.** †In. §. iſto no. ita caſus ſeruꝰ tuus habebat ī peculio. c. negotiabat̃ ī merce peculiari q erat. l. ɔxi cū ſeruo tuo poſſuʒ te ɔuenire act. ð peculio i. c. ſʒ tūc potes ðducere ante oīa qḋ tibi debet̃: poſſū te ɔuenire tributoria act. ⁊ tūc nō deductis qḋ tibi debet̃: ſʒ ðbeo eligere qua actiōe agā: nō poſſum poſtea habere regreſſuʒ ad aliā niſi agerē ex alio ɔtctu ī tributoria ex alio de peculio. nā ī h caſu nō ꝓhibeor agere ex alia actiōe. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [nō futurū] ſub. ſi cōpetūt ambe ex eadē cā: ſʒ ex vna cā volo agere tributoria: ex alia de peculio: h mihi licebit. hoc ſtatiʒ dicit plane ⁊c. [audiendus erit] ſ. ⁊ vna electa nō tollit̃ alia. ¶ Or ſignori. i. §. iſto no. regulā vos habuiſtis hic ꝙ ſi plures actiōes cōpetāt alicui: ꝙ tenet̃ vnā eligere: ⁊ vna electa nō p̄t ad aliā redire. ⁊ ad iſtā regulā ɔcor. ſ. de re. iur. l. nemo ex his. §. quotiēs. Sed ad iſtā regulā q ponit̃ in. §. opponit̃ ⁊ ſignat̃ cōtra. nā vr̄. l. velle ꝙ ſi alicui ɔpetāt plures actiōes ꝙ nō tenet̃ aliquā caꝝ eligere. vt. ſ. quo. le. l. j. §. q aūt. Ad cuius ɔ. ſo. dixerūt quidā vt Jo. vbi dubitat aliqs de pluribus actiōibus que magis ſibi cōpetat quo caſu nō tenet̃ eligere aliquā. vt in. l. ɔtra. aut certus eſt plures actiones ſibi cōpetere. ⁊ debet tunc eligere vnā vt hic cū ſuis ſimilibus. Alii dicunt aut ſcio plures actiones mihi cōpetere aut ignoro. ſi ignoro tunc non teneor eligere. vt in. l. cōtra. aut ignoro vtrū plures actiones mihi cōpetant: ſʒ certus ego ſum ꝙ vna mihi cōpetit: quo caſu debeo eligere vt hic cū ſuis ſimilibus. ſed hec ſolutio non eſt bona. nā. l. videt̃ velle ꝙ ſiue ſciat ſiue ignoret plures actiones ſibi cōpetere ꝙ tenet̃ eligere vt. ſ. de lega. ii. l. cum filius. §. varūs. Alii dicunt aut cōpetunt mihi plures actiones ex facto ꝓprio: quo caſu teneor eligere. vt hic aut ex alieno quo caſu non teneor eligere. vt in. l. cōtra. ⁊ eſt ratio: qꝛ in facto alieno tolerabilis eſt ignorantia. non in ſuo proprio. vt. ſ. pro ſuo. l. vii. Sed nec hec ſolutio eſt bona: qꝛ pro legato cōpetunt plures actiones: ⁊ tn̄ quis tenetur eligere vt in §. varūs. ⁊ ideo vos ſoluetis alio modo ſm̄ Azo. ⁊ ſic: ſi alicui cōpetunt plures actiones perſecutorie alteraʒ tenetur eligere vt hic cum ſuis ſimilibus. fallit in. l. contraria propter ſtultitiā aduerſarii qui interrogatus an poſſideat ꝓ herede vel pro legato non rn̄det ad iuſſum iudicis: vel preceptū quod tenet̃

facere

facere.vt.ſ.de interro.acti.l.j.pꝛimo reſpõ ⁊ ideo quia nõ certifi cat agentẽ aget petitione hereditatis:⁊ inter dicto quoꝝ le.vn de dicit in pꝛuerbijs a totale mõtone totale bochone. Et ad ſolutionem huius cõtrarij ⁊ vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguetis vt cõſueui diſtinguere.cũ plures actiones cõpetũt alicui:⁊ tñ quis habet diuerſas actiones quid iuris ⁊c. vt not. C.de fur.l.ancille ſubtracte partus.vz aut omnes ei perſecutorie:aut oẽs penales:aut vna rei pſecutoꝛia alia penalis. Si omnes ſint rei pſecutorie ⁊ deſcẽdũt ex eadẽ cauſa hic teneoꝛ vnã eligere vt hic.⁊.ſ.de le.iij.l.cũ ſilius.§.v arijs.⁊.ſ.de reg.iur.l.nemo.§.quotiẽs.quia bonafides ⁊c.ſ.de re.iur.l.bona.ſi autẽ cõpetũt ex diuerſis cauſis vt inſtitoꝛia ⁊ tributoꝛia vt eſt tributoꝛia ⁊ de peculio vbi ſi volo eas ſimul pponere poſſũ ⁊ vna electa nihilominꝰ datur regreſſus ad aliã.ſ.de inſti.l.ſed ⁊ ſi.§.ſi recte.ſ.de ex.rei iudi.l.⁊ eadẽ.in prin. Si aũt cõpetunt per plures actiones penales ſi deſcendũt ex eodẽ facto vt raptoꝛ poteſt cõueniri furti manifeſti vi bonoꝝ raptoꝝ:quo caſu vna intentata tollitur alia quatenus inuicẽ cõtrariantˀ.ſ.vi bo. rap.l.j.⁊.ſ.de fur.l.ſi quis. Si aũt cõpetũt ex varijs cauſis:puta hodie ſeruũ ſubtraxiſti cras vulneras eũ non teneoꝛ eligere.ſ.de priua.delic.l.ij. Si aũt competũt plures actiones vna perſecutoria ⁊ alia penalis.vt in cõdictiõe furtiua regula eſt vt vna intentata nõ tollatˀ alia:nec cogoꝛ eligere.C.de fur.l. ancille.⁊.ſ. pro ſo.l.rei cõmunis:fallit ſi ꝯtrarie ſunt. vt mãdati ⁊ furti.C. de fur.l.j.⁊.ſ.cõmo.l.ſi ſeruus. Item fallit cũ vna oꝛdinaria ⁊ alia extraoꝛdinaria.ſ.nau.cau.ſta.l.iij.in fi. Item fallit cũ non oꝛiuntur ab initio:ſed ex poſtfacto vt eſt cõtra metũ inferentẽ ſ.quod metus cauſa.l.metuz.§.licet. ❡ Oꝛ ſignoꝛ ſuper.l.iſta conſueuit queri,ſic.ponamus ꝙ cum filio vel ſeruo tuo cõtraxi habebat peculiũ in mercẽ peculiarẽ in quinquaginta credidi ei.x.poſtea cõueni te actione de in rẽ verſo:q2 non pbaui v̾ſuz in rem tuã fuiſti abſolutus:numquid tolletˀ actio de peculio vˀ ecõtra.⁊ vĩ ꝙ nõ.vt inſtit.qð cũ eo.§.v̾ſum.ecõtra videtˀ ꝙ ſic vt arg.inſti.qð cum eo.§.is cui.ſed in queſtione iſta ita conſueuit diſtingui vbi oꝛiuntˀ actiones de in rem verſo:⁊ de peculio ex eadẽ cauſa.ſi conuenio te de in rem verſo:⁊ de peculio ex eadem cauſa.ſi conuenio te de in rem verſo:q2 dico ꝙ de re peculiari conuerſum eſt in rem tuam.⁊ ſi non pꝛobaui ⁊ fuiſti abſolutꝰ ſi volo poſtea agere de peculio hoc nõ licet mihi facere vt in prin.huius.l.ſed ſi volo agere ex alia cauſa:puta ex ꝯtractu agit ⁊ vult agere ex alio contractu in tributoria hoc caſu licet mihi agere.⁊ hoc eſt quod dicitur hic in ver.plane.

a ☞ Tenetur heres qui ſeruo dedit libertatẽ ſine cautione vel deductione ⁊ ex hoc ſuo dolo tenetur inſolidum.

b **Si ſeruo.** In.§.iſto dicitur † cõtraxi cũ ſeruo tuo in merce peculiari.tu reliquiſti ſeruo fideicõ. libertatem ⁊ legaſti ei peculiũ:nunquid heres tenebitur tributoria actione.⁊ videtur ꝙ non quaſi ad eũ nihil peruenerit.et quia nihil dolo fecit.ſed verius eſt ꝙ teneatˀ:q2 eſt qð ſib. imputetur cur non deduxit:vel quia nõ fecit ſibi caueri de idẽnitate preſtãda.[manumiſſo] per fideicõ.⁊ ſic intelligitur.ſ.qñ act.de pe.eſt an.l.j.§.ſi heres.ſecus ſi manumiſſus eſſet in teſtamento directo.vt.ſ.de do.prele.l.ij.§.per contrarium.

Totiens. In.§.iſto dicitur ꝙ heres patris vel dñi tenetˀ tributoria ex dolo defuncti inquãtũ ad euz peruenit:ſed ex ſuo etiam ſi nihil ad eũ peruenit. Unũ ſciatis ꝙ tributoria agitur cum dño vel herede eius:nõ cũ emptoꝛe licet de peculio poſſit agi cum emptoꝛe. hoc dicit iſte.§. cum.l.ſeq.[agi poteſt] vt.ſ.de pecu.l.ſi noxali.§.vlti. [tributoria non poteſt] vt.ſ.eo.l.illud.§.vlti.

a ☞ Secundum diuerſa accidentia quandoqꝫ melius eſt intentare actionem de peculio quã tributoꝛiam.h.d.

b **Aliquando.** † In.l.iſta dicitˀ ꝙ interduz eſt vtiliꝰ creditoꝛi agere de peculio ꝙ̃ tributoꝛia:puta cũ plus eſt in peculio:minus eſt in merce peculiari.nã cuz agitur tributoꝛia venit ſolũ qð in merce peculiari eſt:ſed in act.de peculio venit totũ illud qð eſt in peculio.[ꝙ̃ tributoꝛia] ſ.de merce peculiari.[ſpectat] ſ.que eſt tẽpoꝛe ſententie.vt.ſ.de pecu.l.queſitum [nihil debeatur] concoꝛd.ſ.de pecu.l.ſed ⁊ ſi.§.peculium.

a ☞ De peculio deducitˀ id ad ꝙ qs ex doloſa difficultate tenetˀ

b **Alius.** † In.l.iſta dꝛ ſeruꝰ habebat in peculio .c.in merce peculiari qnquagnita:vnꝰ de creditoꝛibꝰ egit de peculio cũ dño alter tributoria nũquid deducet dñs de peculio qð tenetˀ pſtare creditoꝛi agenti tributoꝛia. Rñ.iuriſc. ꝙ tributoria tũc agi põt cũ dño nõ tribuit ſcdm qð debuit.verbi gratia in merce peculiari erãt.xxx.in qua dñs crediderat.xv.duo extranei crediderant ſeruo.xxx.dñs deduxit tota.xv.cũ deberet deducere ſola decẽ.⁊ alia decem cuilibet creditoꝛi dare.x. ſi deduxit.xv.non liberauit ſeruum cuius nole.v.debebat tribuere naturaliter. ⁊ ideo ſi dñs cõueniatˀ act. de peculio poterit deducere illa.v. q̃ ſibi naturalr̃ ſeruꝰ debebat.hoc dicit iſta.l. [alius tributoꝛia] puta qui contraxit in merce peculiari preſtaturus ſit] ⁊ certe debet deducere hoc mõ.vt.ſ.dicit.[non ſatiſfecit] ſ.q2 in plus ſibi ſatiſfecit ꝙ̃ debebat [deducere] ⁊ ita pꝛo rata. [⁊ extraneis dena] .i.bis.x.⁊ ſic.xx.vt.ſ.de le j.ſi quis teſtõ.i.rñ.[debere] quia in actione de peculio dñs põt deducere qð ſibi debetur: vt.ſ.de pec.ſed ⁊ ſi damnum.§.qui pecuniam.

❡ Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt negotium geſtuz eſſe dicetur Rubꝛica.

❡ Rub.iſta ita ꝯtinuatˀ.vos habuiſtis de tribꝰ vˀ q̃tuoꝛ actionibus:que ex facto alieno pponuntˀ cõtra vos. nam ſi filiũ vel ſeruum feci exercitoꝛem:ex eius facto teneoꝛ exercitoꝛia. Itẽ ego magiſter nauis teneoꝛ ꝙ alij vectoꝛes ꝯferãt. Itẽ ego dominꝰ ex ꝯtractu inſtitoꝛis teneoꝛ iſtitoꝛia. Itẽ dñs ex ꝯtcu filij vel ſerui teneoꝛ tributoꝛia. Nunc videndũ eſt gñaliter de eo qð cũ eo qui in aliena poteſtate eſt negotiuz geſtũ eſſe dicetur. Et hec rubꝛica ponitˀ materialiter non ſignificatiue. vnde debet ita ſupplere de eo negotio quod cum eo qui in aliena poteſtate eſſe dicetur geſtum erit.videamus ⁊ ſubijciamus. Et no. ꝙ dñs Io.⁊ az.faciũt magnã vim in vno ꝙ maioꝛ pars hoim nõ faceret vim. q̃runt ipi qd differt hic ti. qð cũ eo ab eo.ſ. de cap.dimi.diceret homo qui nõ intelligeret qd pdeſt. Sed vos debetis ſcire ꝙ pendẽt adinuicẽ.nã ſi filius meus emancipatˀ de quo agitˀ.ſ.e.l.ij.patitˀ minimã capitis diminutionẽ: q2 capitis diminutio ⁊c.vt.ſ.de capi.dimi.l.j.vnde efficitur alius hõ ⁊ actionibꝰ quibus tenebatˀ dũ erat filiuſfa. liberatur emancipatus:ſz ex edicto de cap.dimi.reſtituitˀ inſolidũ vt.ſ.de capi.di.l.ij in ſi.ex iſto edicto modificatur in.v. caſibus ſi emãcipatˀ vel alio modo ſui iuris efficitur vel exheredatˀ:vˀ ſi abſtinet ab hereditate:vel ſi pꝛo modica parte inſtituitur:vt.ſ.eo.l.ij.

Omnia pcõſul agit vt. In.l.iſta dicit iuriſcõ.ꝙ pꝛetoꝛ nõ doꝛmit: imo vigilat:⁊ intendit cõi vtilitati.q2 poſſet eſſe ꝙ cõtrahitˀ cũ his q ſunt in alterius poteſtate ⁊ nõ haberet locũ exercitoꝛia inſtitoꝛia vel tributoꝛia:ſed alie. vñ ſi cõtrahitur cũ filio iubente patre hꝫ locũ qð iuſſu.vel ſi vertitˀ in rem patris habet locum de in rem verſo.vel ſi non v̾titur in rem patris hꝫ locuz de peculio ⁊ ideo in ſubſequentibꝰ inſerendi ſunt ꝯtus qð iuſſu ⁊ de in rem verſo. ⁊ de peculio hoc dicit iſta.l. videatis expõnẽ lr̃e. [oia pconſul agit] .i pꝛetoꝛ.⁊ ſic exponitˀ.ſ.de ali.m.mu.cũ fa.l.j. [ſuũ ꝯſequtur] .i.ſibi debitum.ſic ⁊ alibi exponitˀ.ſ.ſi cer.pe.l.ſi ⁊ me. [pollicetur] qð iuſſu.vt.ſ.qð iuſſu.l.j. [verſum fuerit] vt.ſ.de in rez ver.l.j.habebitis [cõſtituit] ⁊ de hoc habetis.ſ. de pec.l.j.

a ☞ In caſibus hic expꝛeſſis filiuſfa.ſui iuris effectus tenetur inquantum facere poteſt.

b **At pꝛetoꝛ.** † Signoꝛi circa iſtud edictũ inferuntˀ v̾ba pꝛetoꝛis q̃ ſunt talia ſi filius cõtrahit vel quaſi cõtrahit dum eſt in poteſtate patris obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter ⁊ inſolidum: tamen ſi emancipatur patitur minimam capitis diminutionẽ ⁊ liberatur ab actioninibus quibus tenebatur dum erat in poteſtate patris:ſed reſtituuntˀ inſolidũ ex edicto de capitis diminutiõe ſed equum eſt ꝙ modificentur in.v. caſibus ſi emãcipatur vel alio modo ſui iuris efficitur:vel exheredatur:vel ſi pꝛo modica parte ꝯſtituitur heres.nam in omnibus iſtis caſibꝰ ſiue cõtraxit patris volũtate:ſiue non dꝫ ꝯdemnari inquantũ facere poteſt. Unũ ſciatis ꝙ in iſtis caſibꝰ ſi plures ſunt creditoꝛes:melioꝛ eſt cõditio occupantis niſi aliqs eoꝛũ eſſet priuilegiatus ſed ſi filius inſtituitˀ in magna parte cõdemnatˀ inſolidũ ſi conuenitˀ ex delicto:vt q2 mentitus eſt:⁊ ſi filius ꝯueniatˀ in caſibus pꝛedictis inquantũ facere põt:tñ heres eius ꝯuenitˀ inſolidũ:ſꝫ aliqñ rõ patris habebitˀ:vt ſi poſt multos annos cõueniatur:vel dolo malo fecit ꝙ quo minus facere poſſit. nã his caſibus cõdemnabitˀ inſolidũ hoc dicit iſta.l.cũ.l ſeq. vſqꝫ ad.§. is qui.videatis expſitionẽ lr̃e.[põt] ſcilicet nõ inſolidũ. habuiſtis tres caſus in quibus filius conuenitur inquantum facere põt modo ponitˀ ⁊ quartus caſus ſed ⁊ ſi ⁊c. [factus ſit] moꝛte patris.⁊ hoc.ſ.dicit. Item ſi quis ponit quintum caſum. [ex minima] quã dicũt quidã ꝯmitti arbitrio iudicãtis:vt argu.ſ. de ſu.deli.l.j.i ſi.ſed nos dicimꝰ minimã q̃rtã.vt.C.de inoff.teſt.l.ſi quis in ſuo.[ſed in hac] .l. cuz cõdemnatˀ filius inq̃tum facere põt [melioꝛẽ eſſe cõditionẽ.] ſic ⁊.ſ.de pecu.l. ſi vero ſecus eſt in tributoꝛia.vt.ſ.ti.j.l.nec em.[veniat] vt eſt pupillꝰ ⁊ mulier in dote.vt.ſ.de priui.cre.l.ij.§.fin.⁊.l.ſeq. [filius] puta quia eſt

inſtitutus in dimidia nõ in quarta[conueniri] vel dãnari inſo lidũ dabiť].ſ.ꝛ nõ condẽnabiť inq̃tum facere põt ꝑpter mẽ daciũ.ſic ꝛ alia rõne mẽdaciũ qꝺ puniť.vt.C.ad mace.l.ij.vt.ß.ꝺ rei vendi.l.vlt.[conueniet]ꝛ ita hoc beneficiũ qꝺ hꝫ fili⁹ vt cõ demneť inq̃tũ facere poſſit hꝫ locũ in actionibus q̃ deſcendũt ex ꝯtctibus vel quaſi:nõ in actionibus q̃ deſcendũt ex delicto vel quaſi.ꝛ eſt rõ:qꝛ fruſtra legis auxiliũ inuocat q in eã cõmit tit.vt.ß.de mino.l.auxiliũ.in fi.[ex ꝯtinenti]poſt emancipatio nem vel exheredationẽ[ꝯtiť]intelligũt quidã ſi poſtea diu cõ ueniť ꝙ cõdemnať inſolidũ quaſi dilatione ꝛ beneficio priuile gij gaudere nõ debeat:ſed iſtud non videť bene:qꝛ tpꝰ nõ eſt modus inducẽde vel tollende obligatiõis.vt.ʃ.de actio.ꝛ obli. l.obligationũ fere.§.placet.ꝛ ideo vos dicetis ſecundũ Azo.ꝙ iſtud vertiť in cauſe cognitiõe.vt ſi aliqñ in illo tpe facere po tuit ꝛ dolo fecit quominꝰ facere poſſit teneať inſolidũ:alr nõ. vt.ʃ.de actio.ꝛ oblig.l.ex contractibus.

SEd ꝛ ſi ex parte ꝛc.

1 ☞ Qui ſemel egit non poteſt iterum ex eadẽ actione ex no ua adiectione agere niſi ꝑhabita reſtitutiõe ex cã iuſti errozis.

1 IS qui. †In.§.iſto diciť qdã cũ poſſet agere cũ domi no qꝺ iuſſu egit de peculio ſi nihil eſt i peculio nũquid põt agere poſtea qꝺ iuſſu.ꝛ rñdetur ꝙ non põt ſi fecit hoc ex certa ſcia.ſed ſi errore duct⁹ egit ꝺ peculio ꝛ nihil eſt in peculio poſtea poterit agere ꝙ iuſſu.[eſtimat] qñ egit ex certa ſcientia[hꝫ rõnem]accedit.ß.de inſtito.l.habebat.in fi.ij.reip. ꝛ.ʃ.quando actio de pecu.eſt anna.l.queſitum.

1 ☞ Beneficium huius edicti habet etiam locum cõtra actio nem iudicati.

1 SI filius. †In princ.huius.l.diciť: ſi filium tuũ ex cõtractu celebrato cũ eo cõ ueni eo exiſtentem in tua ptãte:ꝛ inſolidũ eſt condẽ natus mihi:ꝛ poſtea eſt emancipatus vel exhere datus actio iudicati non dabitur contra eũ inſolidum:ſed in quantum facere poteſt.h.ꝺ.prin.huius.l.videatis expoſitionẽ litere[condemnatus ſit].ſ.inſolidum[danda eſt]vt.ß.eodem l.ſecunda.

1 ☞ Fideicõmiſſarius vniuerſalis in effectu heres eſſe videť.

1 Si filio. Quidã habent hic.§.†quidã prin. hu⁹.l.ſꝫ nõ eſt vis. Diciť hic pater iſtituit extraneũ filiũ exheredauit:ꝛ rogauit extraneũ hrdẽ ſuũ vt filio exhere dato reſtitueret hereditatẽ:nũquid ille filius ex contractu cele brato in patria ptãte cõdemnabiť inſolidũ.ꝛ rñdetur ꝙ ſic: ſi cut inſolidũ cõdẽnareť ſi inſolidũ eſſet heres:qꝛ iſte heres eſt: ſed qd ſi filius coactus immiſcuit ſe hereditati paterne nunqd cõdemnabiť inſolidũ.ꝛ rñdetur qꝺ ꝑinde eſt ac ſi ſe abſtinuiſ ſet non condẽnabiť inſolidũ.ſꝫ inq̃tũ facere põt.h.ꝺ. iſte.§.vi deatis expoſitionẽ litere[ſi filio exheredato].ſ.cũ quo ꝯtractũ eſt eo exiſtẽte in patria ptãte[heres eſt]ꝛ ita no.ꝙ fideicõmiſ ſarius eſt heres nomine non effectu. accedit.ß.de mino.l.et ſi ſine.§.papi.[abſtinuiſſet]vt.ʃ.ad trebel.l.qꝛ.

1 ☞ Beneficium iſtud perditur propter mendacium.

1 EAm qui. †In.l.iſta dicitur filiuſfa. man dãte extraneo ſtipulatus eſt ſi bi dari x.ꝛ ſimulauit ſe patremfamil.poſtea illa de cem ſoluta ſunt ſibi.nunquid ſi conuenitur mãdati actione ab extraneo condemnabitur inſolidum. ꝛ reſpõdetur ꝙ ſic:qꝛ dolum commiſit.ꝛ idem eſt in ceteris bonefidei iudi ciis.h.ꝺ.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[eum] ſ.filiumfa. [qui ſe patremfami.ſimulauit]doloſe ſtipulatus eſt].ſ.ꝛ illud habuit.[mandati teneri.]inſolidum ratione doli commiſſi ab eo.[preſtare].i.facere.[debere.]inſolidum.[quia dolo fecit.] quia quis ratione mẽdacij perdit hoc beneficium vt condem netur inquantum facere poteſt.vt.ß.eo.l.iij.in prin.[erit]vt ra tione doli teneatur inſolidum.

1 ☞ Poteſt agi contra heredes pro hereditaria portione vel contra filium inſolidum ſed in condemnatione filius habebit huius edicti beneficium.h.ꝺ.

1 PAter filio. †In.l.iſta diciť paterfamil. dixit filio ſuo: placet mihi ꝙ accipias pecuniã mutuo:ꝛ mãdauit creditori vt ei pecuniã mutuaret:poſtea fili⁹ ſucceſſit patri ex mi nima parte:quomodo tenetur filius: ꝛ reſpondeť quod eſt in poteſtate creditoris velit filium conuenire inſolidum:an here des pro qua parte quiſq; ſucceſſit.veruntamen ſi conuenit fi lium qui eſt cõſtitutus in minima parte cõdemnabitur inquã tum facere poteſt.hoc dicit[ei] ſcilicet filio.[inſolidum.] ſcili cet quantum ad verba non quantum ad effectũ.vt infra dicit [facere poteſt.]ſi eligat filium; quia filius qui eſt inſtitutus in minima parte condemnatur inquãtum facere poteſt.vt ſupra eodem.l.ij.

1 ☞ Ex ſola patientia videtur quis inſtitorẽ preponere.Item iudex appellationis poteſt ſententiam cõfirmare ex noua cau ſa.hoc dicit.

1 TItianus primus. †In.l.iſta dici tur quidã titia nus primus noie ſeruuꝫ ſuum prepoſuit mutuis pe cunijs dandis ꝛ pignorib⁹ accipiẽdis:ſeruus iſte ꝑ miſit ſoluere pretium quibuſdã venditoribus pro quodã em ptore ſeruus iſte aufugit:vẽditor agebat ꝯtra dñm ſerui:quaſi ſi eum inſtituiſſet:dicebat dominus ꝙ non poterat ꝯueniri:qꝛ in eam rem euꝫ non prepoſuerat:ꝓbatur cõtra dñm ꝙ ſeruus iſte plura alia negotia agebat ꝛ multa horrea cõduxerat ꝛ pre tiuꝫ ſoluerat vnde prefectus annone tulit ſententiã ꝯtra dñm quaſi inſtitorẽ in iſto caſu cũ feciſſet:quereť an illa ſentẽtia lata recte fuerit: ꝛ rñdetur ꝙ videbatur ꝙ fideiuſſor fuerit non vi debatur ſententia recte lata: ſed certe ex quo erat inſtitor do minus videbatur bene ei concedere ꝙ pro negotiatoribus or dei ſuſciperet delegationes:ꝛ ideo imperator ꝯfirmauit ſniam prefecti annone.hoc dicit iſta l.[negotiatoribus]id eſt vendi toribus.[debitum].i.debiti delegationem ſciente domino. vt non ementi crederet:quia tunc ſine dubio datur inſtitoria. vt ß.de inſti.l.in euꝫ.§.ſeruus.ſed vt ementi ſubueniret ex officio qꝺ homo homini debet.[obligatus.]alr delegatus. [conue niret dñm.] inſtitoria. dicebamus]nos ex parte dñi. [videri] id eſt qñ ſuſcipiebat delegationeꝫ videbatur in alid cauſam cõ trahere.vnde videbatur dominum nullo modo teneri.vt.ʃ.de fideiuſ.ſed ꝛ ſi ſeruus inſcio dño.[ſuſtinuiſſes]ꝛ predicta facta fuerunt domino ſciente ꝛ patiente.[ſententiam]ſcꝫ predicti.

¶ Ad ſenatuſconſultum macedonianum Rubri.

¶ Dictuꝫ eſt ſuperiori ti.in.l.i.ꝙ ex cõtractibus filioꝝ noſtro rũ poſſimus obligari de in rem verſo: ꝛ qꝺ iuſſu ꝛ de peculio. verumtñ qꝛ obſtante ſenatuſcõ.maced.ex cõtractu filij obliga mur:ideo ad ſenatuſcon.maced. perueniamus:quo cauetur ſi filius accepit mutuo pecuniaꝫ ſine cõſenſu patris ꝙ nõ teneť pater.ꝛ not. iſte tit.diuiditur in duas partes vel tres:quando habeat locũ.vt.e.ʃ.e.l.i.qñ ceſſet.vt.ʃ.e.l.i. in fi.ꝛ.l.ij. quibus de tur vel non:dicitur.ʃ.e.l.ſed ſi pater.§.non ſoluꝫ.ꝛ vocatur ma cedonianũ a macedone autore.vt.ʃ.e.l.i.

1 ☞ Ex mutuo facto filiofa.non cõpetit actio cũ effectu cõtra ipſum etiã factũ ſui iuris qꝛ obſtat exceptio macedoniani.h.ꝺ.

VErba ſenatuſc.mace.

1 ¶ Signori in.l.iſta iuriſcon.† dicit ꝙ in vrbe romana erat quidaꝫ fenerator macedo noie qui cogitabat die noctuq; qualiter poſſet lu crari ꝛ ſeminare diſcordiaꝫ inter patrem ꝛ fi lium ꝛ ſedebat in loco publico:videbat aliquẽ tranſeuntẽ per viam qui erat filius alicuius:vocabat eũ ꝛ alloquebatur ei:dic mihi cuius filius es tu:talis maledicatur: quia videris bonus ꝛ male tractat te.vnde ſi vis mutuabo tibi tantam pecuniã vt facias tibi bonum de ea:dicebat ille libenter: ꝛ qñ mutuabat dicebat talia verba malitioſa ꝛ venenoſa: fili mi mutuabo tibi iſtos denarios: deus ſcit quando reddes mihi:ſed cogites qꝺ ſcis cito dominus veneficio vel gladio interficias patrem tuũ iſte filius ibat ꝛ expendebat iſtaꝫ pecuniã: veniebat poſtea ter minus iſte petebat a filio:filius petebat a patre:pater nolebat ei dare.vnde diſcordia eſt celebrata inter patrem ꝛ filiũ. ꝛ hoc accidit nõ ſemel:vel bis:ſed pluries ꝓcurante dño macedone. vnde vna die fuit pulſatũ cõſilium romanũ:ꝛ dictũ fuit in cõ ſilio: tale quid fit per talem: plꝫ vobis ꝙ fiat.dixerunt ſenato res ꝯſulimus vobis ꝙ ita ſtatuatur ꝙ quicũq; mutuauerit pe cuniã filiofa.ꝙ non detur ei actio nec petitio cõtra patrem du rante patre nec eo mortuo.[ſceleris].i.delictoꝝ. [quas illi na tura].i.cõſuetudo que eſt altera natura:nam natura nõ mini ſtrat nobis mala ſꝫ cõſuetudo:ꝛ ſic exponimus natura.i.ꝯſue tudo que eſt altera natura.[incertis nominibus credere].naꝫ dicebat mace.mutuo tibi pecuniã:nomẽ meũ eſt incertum ne ſcio qñ habebo:fac ꝙ habeas ad faciendũ poſt mortẽ patris ſol ueas:nõ aũt exprimebat occides eũ vt ꝓmiſſiones ſerues in red denda pecunia: erat ergo incertũ nomen tñ patre premoriẽte erat bonũ nomẽ filio ꝑmoriẽte nõ ꝛ ſic incertũ erat vt ſubdicit. ꝛ no.ꝙ eſt hic color rhetoric⁹ q diciť ſignificatio cũ pauca di cendo plura intelligim⁹:ſicut cũ diciť ꝙ aliqs ſit famoſus vir: aliqs rñdet per ſe patet. nã hec rñſio eſt duplex ſic ꝛ in auť.q. mo.na.eff.le.§.ꝛ quidã.[dediſſet].ſ.ſine patris voluntate:alr ſecus.vt.ß.de mino.l.deniq;.§.ſed vtrum.[actio.]ſcꝫ perſona lis.[petitio.]in reꝫ hypothecariã cõpetit pro rebus obligatis

quia

quis actio eſt in perſonã petitio in rem.vt.ſ.de actio. ꝛ oblig l. actio.[fieri]vñ no.dum filius eſt in poteſtate patris obligatur in omnibus cauſis fallit in mutuo in quo ipſe non obligatur iure naturali vel ciuili:vt hic.ꝛ.ſ.eo.l.ſed ꝛ iul.§.ꝛ ſi patri.item fallit in voto.vt.ſ.de pol.l.ſi quis in rem.§.voto.

i ☞ Si tēpe mutui facti filius nõ erat in ptãte patris ſperabat tñ reuerti in ptãtē ex cã quã retro fingit locũ hꝫ hec exceptio tam interim ꝙ poſtꝙ reuerſus ſecus ſi non eſt ſpes reuertẽdi. Item ſi erat in pṗrĩs ptãte lꝫ ſperaret exire ſi tñ ex cã que non fingit retro ſimiliter hꝫ locũ lꝫ poſtea exigit h.d.

c **Si pendeat.** †In §.iſto dr: ſi in dubio eſt vtrũ filiusfa.ſit ſui iuris: vel in poteſtate patris:q꞉ pater eſt captus ab hoſtibꝰ:ꝛ iſte accipit mutuo pecuniã:nũquid ſi cõueniatur vtetur beneficio ſenatuſcõ. macedo.certe ſi reuertitur pater ſic: ſi moritur in captiuitate nõ vtetur bñficio ſenatuſcõ.maced. tñ interim deneganda eſt creditori actio.[locutus eſt.] q꞉ cenſetur retro ſemper in ptãte patris fuiſſe.[ceſſat.]quare fingitur retro ſuiꝰiuris fuiſſe:ꝛ ita no. qꝺ eſt in pendenti inſpecto futuro tpe.vt inſtit. quib.mod.ius pa.poſ.ſol.§.ſi ab hoſtibus.ꝛ.ſ.qñ actio de pe.eſt an.l.pen. ſed inſpecto preſenti tpe nõ eſt in pendenti: cũ pater ſit ſeruus hoſtium.vt inſti.de iure per.§.ſerui.

Certe ſi arrogatus. In.§.iſto dr:paterfamil. fuit arrogatus: dum eſſet in ptãte arrogatoris accepit mutuo pecuniã:poſtea fuit inſtitutus: q꞉ fuit a pᵭone arrogatꝰ vt emãciparet̃: nũqd vtetur bñficio ſenatuſcõ. maced. ſi ꝯueniatur.certe ſic: q꞉ fuit filiusfa.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e.[reſtitutus.]vt q꞉ a predone fuit arrogatus.vt.ſ.de mino.l.iij.§.ſi quis.

In filiofa. †In.§.iſto cum.l.ſeq. dr ſi filius accepit mutuũ pecuniã etiã ſi ſit in dignitate cõſtitutus:vt q꞉ cõſul vel aliam dignitatẽ habet: nunqd ſi cõueniatur vtetur ſenatuſcõ.mace.certe ſic:niſi acciperet pecuniaꝫ mutuo in cãm caſtrenſem:vel quaſi:tunc eñ cum habeat̃ loco patriſfa.ceſſabit ſenatuſcõ.maced.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.[locus eſt.]hic.§.loquit̃ ſm antiqua tpa.ſed hodie non eſt locus ſenatuſcon. maced. cum talis dignitas liberet eum a patria poteſtate:vt in aut. hec cõſtitutio que de dig. coll.vi.§.illud [fungantur.] idem eſt in quaſi caſtrenſi peculio.vt.C.e.l.vltima. ꝛ de inofficio.teſtamen.l.vlti.

i ☞ Opinio cõis quẽ excuſat. Item in pupillo ꝛ minore preſumitur ignorantia.

i **Si quis patrẽfa.** †In.l.iſta cuꝫ ſeq. ponuntur caſus in qbus ceſſat maced.vt ſi mutuo filiofa.quẽ puto patrẽfa.non iuris ignorantia deceptus:ſed facti:quia ſic agebat:ſic cõtrahebat:ſic publicis muneribus fungebatur ceſſat mace. Itẽ ſi mutuaui ei qui cõducit vectigalia ceſſat maced. Item ſi erat talis perſona cui pmitit̃ ius ignorare: puta pupillus vel minor.xxv.an.ſimilr̃ ceſſabit maced. ſed ſi filiofa. data ſit mutuo pecunia tutoris autoritate ceſſat ſenatuſcon. ſed ſi filiusfa.credidit pecuniã alicui filiofa.lꝫ habuerit liberam adminiſtrationẽ peculii ceſſat maced. quia permiſſum eſt filio bene adminiſtrare nõ perdere:ꝛ ideo pater nummos extãtes vendicabit.[ſenatuſcon.]ſi mutuo pecuniã talis acceperit ratione cõis erroris. vnde not. quod cõis error excuſat.vt.ſ̃. de offi.pre.l.barbarius.[quemadmodum ipſe dicit].ſ̃. ſi certum peta.l.non ois.§.ſi pupillus. [crediderit.] aliĩ filiofa. [permiſerit.]vt.ſ̃.de pact.l.contra iur.§.ſi filius.[ait.]vt.ſ̃.ſi certum peta.l.rogaſti.in fin.

Is autem. In.§.iſto dicitur: ſi aliquis mutuat pecuniã filiofa.locus eſt maced.ſi celebrat aliũ cõtractum cũ eo non eſt locus mace.nam dare pecuniã mutuo filiofa. viſum eſt pernicioſum parentibus: ꝛ ideo ſi aliquis ſtipulatus eſt a filio pecuniam reddi cum erit ſui iuris ex cauſa emptionis vel ex alio cõtractu licet ceperit eſſe pecunia mutuata tñ ceſſat ſenatuſcon.mace.q꞉ numeratio pecunie nõ fuit:ꝛ hoc eſt verũ niſi fraus interuenerit. Sed quid ſi aliquis ſtipulatus eſt filiofa.pecuniam reddi:ꝛ eo effecto ſui iuris numerauit:nunquid ceſſat mac.certe ſic:quia nõ filiofa.ſed patri mutuo pecunia data eſt.vnde inſolidũ damnabit̃ non inquãtum facere poteſt:ſed ꝛ ſi mutuo patriſa.ꝛ efficitur filiusfamil. poſtea ceſſabit mace. Sꝫ ꝛ ſi filiusfa. fideiubet pro alio ceſſabit maced.niſi eſſet color queſitus: q꞉ tunc ſubuenitur non ſolum reo ſed ipſi filio ꝛ fideiuſſori ipſius. hoc dicit iſte.§. cũ quatuor legib.ſeq.ꝛ princi.ſeq. vſqꝫ ad.§.[idem ait ſi duos]ꝛc.[eſt.]vt ſ̃.e.l.in prin.[ceſſat ſenatuſcon.]ꝛ ita filiusfa. ex omnibus cauſis obligatur:pre.ꝗꝙ in mutuo ꝛ in voto vt hic.ꝛ.ſ̃. de iudi.l. tam ex cõtractibꝰ.[effectus].ꝛ ſic not. qꝺ filius morte patris vel dignitate filiofacto ſuiiuris nõ dr capite minui:ſed ſi filius efficiatur ſui iuris p venditionẽ deportationẽ vel per emãcipationem que ſit per imaginariam dicitur capite minui. vt plene no.ſ̃.de capi.dimi.l.j.[data eſt.]vt.ſ.de verb.obli.l ſi filius . q꞉ tunc contractus ſpectatur quantum ad acquirendũ pr̃i: non ꝗtum ad alia:vt hic ꝛ.ſ.de verb.obli.l.cũ quidã filiũ.§.ſi.[quia qꝺ vulgo.]nõ refertur hec.l.ad pxima dicta:ſed ad pncipium §.is autem.[ſed ad numeratione.]ꝛ ita no.qꝺ hoc nomẽ crediti accipitur pro mutuo.[ergo hic.]cuꝫ celebratur alius contractus nõ mutui.[qꝺ facere põt.]q꞉ non cum filiofa.ſed cum pr̃e contractũ eſt.vt.ſ̃.ti.j.l.ij.[ſubſtantia obligationis.] eo effecto filiofa.vt.ſ̃.e.l.ſi filius.in fi.[ait.]q꞉ non p ſe ſed pro alio ſe obligauit:niſi color ſit queſitus:ꝛ hoc. d.l.proxima. [ſubuenitur.] vt.ſ.e.ſed ſi pater.§.non ſolum.

Item ait ſi duos. In.§.iſto dr:mutuaui pecuniam duobus:vnus erat filiusfa.alter paterfa.ſed accepit eã ne vteretur ſenatuſcõ.mace. vt fideiuſſor eius:nũquid erit locus mace.ſi pecunia puenit ad filiumfa.rñdetur qꝺ ſic.ſed ſi mutuaui filiofa.pecuniam vt daret in dotem p ſorore ſua patre abſente vel relegato:ꝛ rem patris pignori dederit : nunqiud erit locus ſenatuſcon.macedo. rñdetur qꝺ non:cum res pignori data nõ tenebitur:tñ ſi pater deceſſerit ꝛ filius ei heres extitit:ꝛ velit vendicare rem pignori datam repellitur doli mali exceptione.ſed qd ſi non mutuatur filiofam.pecunia:ſed alia res nunquid ceſſat mace.certe ſic:niſi ſit fraus adhibita.naꝫ tunc ſubueniatur ei bñficio ſenatuſcon. mace.ſed quid erit filiusfa.accepit pecuniã mutuo poſtea cepit eſſe in alterius ptãte.nunquid ceſſat ſenatuſcon.mace.rñdet̃ ꝙ non.[dandam.]quia is ad quẽ peruenit:videtur ꝯtrahere ille ad quẽ non peruenit videtur fideiubere.vt.ſ.de l rẽ ver.l.ſed ſi patre.§.verſum.[ſenatuſcon.ceſſabit.] q꞉ fecit qꝺ pater habebat facere.ſ.donare filiã.vt.C.de dotis pmiſſio.l.vlti.[ſubueniẽdum eſt filiofami.]q꞉ facta fuit fraus de re ad rem.vnde locus eſt ſenatuſcon.mace.vt.ſ̃.eo.l.j in prin.

Non ſolum. In.§.iſto dicitur ſi filiusfam. accepit mutuo pecuniã cõtra ſenatuſcõ.macedo.nõ ſolum ei qui mutuauit denegatur actio:ſed etiam ſucceſſoribus ſuis:ſed quid ſi vnus mutuauit pecuniã filiofa.vnus ſtipulatus eſt nunquid aduerſus eum datur exceptio:certe ſic: ſed quid ſi mutuauerũt pecuniam filiofami.vnus ſciebat:alter ignorabat eum filiũfa.nũquid nocet vtriqꝫ:certe ſic:ꝛ idẽ eſt ſi duo ſunt rei ſtipulandi:ſed ꝛ ſi duos filios accepero reos:ꝛ alterum putaui patrẽfa.certe ſi peruenit pecunia ad filiumfa. locꝰ erit ſenatuſc.ꝛ habet locũ macedo.ſiue filiusfa.accipit pecuniã cum vſuris:ſiue ſine vſuris:ꝛ datur hic excep.macedo. non ſolum filio: ſed heredi eius ſi deceſſerit eo facto patrefamil. vel ſi deceſſerit filiusfamil. datur hec exceptio patri. [dicendum eſt vtriqꝫ nocere.]ꝯco.ſ̃e.l.pe.[vti poſſe.]vnde pater hoc caſu nõ conuenitur de peculio.vt.C.e.l.ſi filius.

Interdum. In.§.iſto dr:qꝺ interdum eſt locus ſenatuſcon.maced. ꝛ tñ in aliã dat̃ actio puta ſi filiusfa.inſtitor accepit mutuã pecuniaꝫ nõ datur actio in eum:imo iuuatur exceptione ſenatuſcõ.mace.ſed ille q eum inſtituit tenetur inſtitoria actio.ſed ſi pater eum ꝑpoſuit merci ſue vel peculiari ceſſat ſenatuſcon. macedo. niſi ſpẽliter ei prohibuiſſet qꝺ non acciperet pecuniã mutuo:ſed ꝛ ſi filiusfa. accepit mutuo pecuniã:ꝛ in rem patris vertit ceſſat ſenatuſcon. mace.ſed ꝛ ſi filiusfa.accepit pecuniã mutuo nec vertat in rem patris:ꝛ poſtea vertit in rem ꝓpriam locus erit ſenatuſcon.macedo.[inſtitor.]cõſtitutus nõ a patre ſed ab extraneo.[ipſum] ſcꝫ filium.]competere.]ꝛ ſibi imputet qui talem elegit.vt.ſ̃.de inſtit.l.j.[contractum videtur.]accedit.ſ̃.de mino.l. deniqꝫ.§. ſed vtrum.

Quod dicitur in eo. In.§.iſto dr : ſi filiusfam.degit ſtudiorũ cã in aliqua ciuitate ꝛ accepit mutuo pecuniã vſqꝫ ad eã quãtitatem in qua pater non recuſaret ſubminiſtrare : ceſſat macedo. ☞ Or ſignori habetis hic vt dixi in caſu:ſic ergo ſi filiꝰ accipit mutuo pecuniam vt faciat libros babuinare ceſſat macedon. certe nõ.vt ꝛ.C.eo.l.macedoniani.ſed qd ſi pater non erat ſolitus aliqd adminiſtrare:ſed iam ceſſauerat nunqd ceſſabit mace.certe ſic.vt arg.ſ̃.de iudi.l.ſi longius.in fi.j.rñ. Item cũ vtiliter fecerit creditor pater cogitur hr̃e ratum vt.ſ̃. de neg.geſt. l.pomp.j.Qꝺ ſi filius eſt in ſcholis ꝯtra voluntatẽ patris : dicimus ſi pater poterit ei adminiſtrare lꝫ filio ſtudere cuꝫ ſit ꝓhibitus eũ.ſ̃.ex q.cau.l.nec ꝯ.niſi pr̃ ꝓhiberet.ſ̃.de neg.ge.l.ſi.

Si filius. In.§.iſto dicit̃:ſi filius accepit mutuo pecuniã vt ſolueret creditori ſuo ꝯtra quem ſe tueri nõ poterat ꝛ ei ſoluit:ceſſat ſenatuſcon.mace.ſed ꝛ ſi pr̃ ſoluit partẽ debiti qꝺ ꝯtraxit filꝰ ceſſat mace.ſed ꝛ ſi factus ſui iuris partẽ ſoluit ceſſat ſenatuſcon. mace. nec poterit repetere.

ſed ſi curator filiifa. per ignorantiam ſoluit filius poterit repetere. Sed ꝛ ſi filius factus paterfa. dedit rē pignori pro pecunia quā accepit mutuo cū erat filiusfa. ceſſabit ſenatuſcō. maced. vſq; ad quātitatē pignoris. h. d. iſte. §. cū. l. ſeq. ꝛ pn. ſe. videatis expoſitionem lr̄e. [ſi filius.] ſcʒ in ptāte patris conſtitutus [vt eum] ſcʒ ſe ab eo. [nō ſubmoueretur.] vt puta quia ei mutuauerat vt dotaret ſororē ſuā: vel vt inde ſe aleret. vt. ſ. de in rē ver. l. iij. §. proinde. [ceſſabit ſenatuſcon.] in reſiduo qſi approbauerit hoc. vt in auẽ. de here. ꝛ fal. §. nō autē. [repetere dʒ.] ſecus ſi per ignorantiā iuris ſoluiſſet. vt. ſ. l. proxima. §. vlti. Sʒ dic mihi ſi filius ſoluit partē debiti ceſſat mace. ſi dat pign⁹ non ceſſat niſi in quantitatem pignoris: que eſt ratio. reſpon. q2 ſolutio tollit obligationem: pignus accedit obligationi. vt. ſ. ad vell. l. aliquando. §. de pignore.

Ed ꝛ ſi paterfami. ꝛc.

☞ Filius pōt ſoluere mutuam pecuniā ad hoc ſibi donatam ſecus in donata ſimpliciter.

Si ab alio. †In. §. iſto dʒ: quidam donauit filiofa. pecuniā. iſte ſoluit eam creditori: nunquid pr̄ poterit eam vēdicare vel petere. ꝛ rn̄det ſi ea ꝯditione ſit ei donata vt creditori ſoluat nō poterit repetere. ſed ſi ſimplr̄ hoc caſu pr̄ pōt extantē vendicare: ꝯſumptā cōdicere. h. d. iſte §. videatis expoſitionē lr̄e. [creditori.] a quo mutuo pecuniā acceperat. [ſi vo ſimplr̄] .i. non ſub iſta cōditione. [cōpetere.] ſiue extat ſiue nō: ꝛ ꝯdic. furtiua ſi ille creditor ſciens ad patrem pertinere accepit: alr̄ nō teneret̄ cōdictio. furtiua. [ſi bona fide accepiſſet.] vt. ſ. ſi cer. pet. l. ſi filiusfa.

Hoc ſenatuſcon. In. §. iſto dʒ: ſicut iuuantur filiifa. ſenatuſcon. mace. ita ꝛ filie. etiā ſi dicerent qd̓ acciperent ad ornamenta emēdā: ꝛ ex iſta cauſa nō daretur actio de peculio: q2 ſicut eſt iniquum mutuare filiofa. ſine voluntate patris: ita ꝛ filie. vnde filiafa. iuuabitur auxilio ſenatuſcon. mace.

☞ Exceptio macedoniani cōpetit filiis ꝛ eorū interceſſorib⁹ niſi aīo donandi interceſſerit. Et q2 eſt odioſa ſolutū indebite non repetitur.

Non ſolum. †In. §. iſto dʒ: ſi filiofa. mutuat̄ pecunia ꝯ ſenatuſcon. mace. non ſolū ipſe vtitur ꝛ pr̄ eius ſenatuſcō. mace. imo ꝛ fideiuſſores ei⁹ ꝛ mādatores eius q habēt mādati actio. ꝯ filium niſi forte fideiuſſores aīo donandi fideiuſſerint: tūc eñ non iuuātur ſenatuſcō. mace. ſed ꝛ ſi nō donandi aīo fideiuſſerint: ſed patris volūtate ceſſat ſenatuſcon. mace. Sed quid ſi fideiuſſores q interceſſerunt pro filiofa. ſine volūtate pr̄is ſoluerint: nūquid repetēt: certe nō: ꝛ pōt vti filiusfa. mace. excep. ante ſniam. [manet.] vt. ſ. de condic. inde. l. ſi non ſortem. §. libertus. ſecus ſi p facti ignorantiā. ſ. e. l. ſi. [ſubuenitur] filio ꝛ fideiuſſoribus eius ſi ſunt habituri regreſſum. aliud in vell. q2 femine ſuccurritur eis ſiue habiture ſunt regreſſum vel non. ꝛ eſt ratio: q2 vell. eſt fauorabile. vn̄ no. hic regulariter qd̓ perempeorā excep. pōt opponere añ ſniam non poſt: fallit: ſed nūquid pōt iuuari maced. videt̄ qd̓ ſic. ſ. ad vell. l. ſi. §. ſi. ſed cōtra. ſ. de poſtu. l. quos.

Si tamen. In. l. iſta dicitur: ſi filio mutuat̄ pecunia patre ſciente ceſſat mace. ſed ꝛ ſi pater iuſſerit filiofa. credi poſtea ignorante creditore mutuauerit volūtate ceſſat ſenatuſcon. mace. h. d. iſta lex.

Si qd̓ alij. In. l. iſta dicit̄: ſi illud quod debet mihi titius paterfa. ſtipulor a filiofa. animo nouādi non eſt locus ſenatuſcō. mace. [ſcripſit.] quia filiusfa. dum accepit pecuniā mutuo vtitur ſenatuſcon. mace. non cum fideiubet pro alio. vt. ſ. e. l. ſi filius. §. is autem. ꝛ l. item ſi filius. j. rn̄ſo.

Si filiū habeo. In. l. iſta dicitur: ſi habeo filium ꝛ ex eo nepotem: et creditum eſt nepoti iuſſu patris eius nunquid eſt loc⁹ ſena. mace. ꝛ reſpondetur: licet verbis ſenatuſcon. contineatur tantum de filiofa. tamen idem iuris eſt ꝛ in nepote nec obſtat quod iuſſu patris interceſſit: quia ipſe pater non poſſet per ſe accipere mutuo pecuniam quin eſſet locus ſenatuſcon. mace. [debere.] ad iſtud cōcor. C. e. l. ſi filius.

Nihil intereſt. In lege iſta dicitur: ſiue priuatus ſiue ciuitas mutuat filiofa. locus eſt ſenatuſcon. maced. [reſcripſerunt.] vt. ſ. de verbo. ſig. l. eum qui.

Si filiusfa. In. l. iſta dicit̄ ſi filiusfa. abſente patre accipit pecuniā mutuo quaſi ex mādato ei⁹ ꝛ mittit literas patri vt illā ſolueret in pnncia: ſi pater nō approbat factuʒ filij ſic debet incontinenti proteſtari quod improbat factū filij. h. d.

Si filiusfa. In. l. iſta dicitur: ſi filiusfa. accepit pecuniam mutuo vt dotaret ſororem ſuam ceſſat macedo. et pater tenebitur de in rem verſo: quia ſoluto matrimonio ei cōpetit repetitio dotis. [tenebitur] .i. ꝛ ſic ceſſat mace. ſenatuſcon. [datur.] quia dos a patre profecta ꝛc. vt C. ſo. ma. l. dos.

☞ Mortuo filiofa. q mutuum accepit dum erat in ptāte pro illa obligatione non pōt accipi fideiuſſor.

Creditorem. †In. l. iſta dicitur: ſi filiusfa. debitor mortuus eſt creditor eo mortuo non poterit accipere fideiuſ. quia finita eſt obligatio morte filii: tamen ſi pater tenetur filij nomine de peculio mortuo filio dederit fideiuſſorem: tenebitur fideiuſſor. [accedit.] ꝛ fideiuſſor accedit obligatiōi vt. ſ. fideiuſſorib⁹. l. i.

Iulianus ſcribit. In. l. iſta dicitur ſi creditor mutuat filiofa. ignorans eum filiumfa. ceſſat mace ſecus ſi ſciret vel ſcire potuiſſet. [cui credebat.] ſic ergo aut quis ſcit filiumfa. eum cum quo contrahit. et tunc eſt locus mace. aut ignorat: ꝛ tunc non eſt locus maced. ſed quomodo eſt iſtud intelligendum. rn̄ qſi creditor erat pupillus vel qſi inquiſiuit: ꝛ non fuit certioratus vel mētitur vt ſ. e. l. iij.

Si is cui. In. l. iſta dicitur ſi filiusfa. accepit pecuniam mutuo cōtra ſenatuſcon. macedo. audiuit quod pater deceſſerat vltra mare: ꝛ ideo promiſit animo nouandi creditori illam pecuniam credens ſe teneri: ſi poſtea conuenitur ex ſtipulatu poterit ſe tueri exce. in factum. [facti.] quia ignorabat patrem deceſſiſſe: vel quia putabat ſe debere ex alio cōtractu. vt ar. ſ. ad vell. l. quāq;. ſecus ſi per iuris ignorantiam ſolueret: quia tunc non repeteret. vt ſ. e. l. ſed ꝛ ſi patri. §. non ſolum.

Explicit liber. xiiij.
Incipit liber. xv.

De peculio Rubrica.

Quia ex contractibus filiorum ꝛ ſeruorum noſtrorū de quibus facta eſt mentio in ſuperioribus: aliquādo de peculio conuenimur dum filius non eſt mutuatus contra ſenatuſcon. macedo. ponitur de peculio: vel poteſt continuari ſecundo modo ſic. Cum filius mutuatur contra ſenatuſcon. mace. ſine patris voluntate hʒ locū mace. cū autem filiusfa. celebrat aliū ꝯtractum pater tenetur de peculio: filius in ſolidum: ꝛ ideo ponitur de peculio. Et no. quod hec dictio peculium ſumitur equiuoce in iure noſtro: ſumitur ſtricte in iure noſtro dum dicitur peculium ſerui vel filij. vt. ſ. eod. l. peculium. ꝛ ſic ſumitur in toto iſto ti. proprie. vt. ſ. de verbo. ſig. l. liber homo. improprie dicit̄ peculium in vna ſignificatione dʒ patrimonium. vt. ſ. ad trebel. l. cogi. Interdum dʒ peculium paraferna. vt. ſ. de iur. do. l. ſi rex §. i. item dʒ peculium quod ſeruus iuſte querit. vt ſ. de acq. poſ. l. quod ſeruus. Item dʒ peculium pecunia cā depoſiti depoſita. vt. ſ. de leg. iij. l. ſi communis.

☞ Sicut ſe habet patrimoniū ad libertum ita ſe habet peculium ad ſeruum.

Ordinariū pretor arbi. Iuriſcō continuat ſeipſm̄ ꝛ dicit ita ſcd̓m ordinem eſt dicere de his actionib⁹ quib⁹ tenemur in ſolidū ex ꝯtu filiorū: cum facim⁹ eos inſtitores ꝛ exercitores: ſed equum eſt videre de illis actionibus qbus tenemur de peculio qd̓ eſt cū fili⁹ cōtrahit nobis inuitis: ꝛ iſtud edictum de peculio triplex eſt. Nam dominus tenetur interdum de peculio. interdū de in rem verſo: interdum qd̓ iuſſu. h. d. princ. huius. l. videatis expoſitionem litere. [ordinarium] .i. ordinatiue eſſe. [actione] qd̓ eſt quando cū filio contrahitur domino inſciente vt. ſ. e. l. ſi quis ſeruo. §. etiam [detur actio] qd̓ eſt cum cōtrahitur cum filio alio modo q̄ mutuādo. vt. ſ. ti. proxi. l. i. ꝛ p totum. [aut enim de peculio.] vt. ſ. e. l. queſitū. aut de in rem verſo. vt. ſ. de in rē ver. l. i. aut qd̓ iuſſu. vt. ſ. quod iuſſu. l. i. Dʒ ſignori in prin. hui⁹. l. dʒ: vt dixi in caſu vnde colligitur hic illud no. iuris ordinē eſſe ſpectandum. et ad iſtud accedit. ſ. de ſta. ho. l. j.

Uerba autem. Dʒ ſignori ex quo iuriſcō. cōtinuauit ſeipſuʒ ponit vba pretoris que ſunt talia: qd̓ cū eo q in alterius ptāte eſt ꝛc. dixit qd̓ cū eo ꝛ nō de ea: tñ idē dicendū eſt ꝛ in femina. vn̄ ſicut dat̄ actio cū ꝯtrahit̄ cū ſeruo maſculi ita ſi ꝯhit̄ cū ſeruo femine. vnū ſciatis qd̓ ſi ꝯhitur cū filio vel ſeruo impubere pr̄ vel dn̄s tenetur in quātū

inq̄tū locupletatū eſt peculiū.h.d.iſte.§.videatis expoſitiones litere.[geſtuȝ erit]ſcȝ actionē dabo.[actio]iſtud pōt intelligi vt dixi in caſu.vel pōt intelligi ſicut ſi ꝯhitur cum ſeruo meo te necor de peculio:ita ſi ꝯhit cū ancilla mea.vt.ſ.e.l.ꝛ ancillaꝝ.qꝛ maſculinū ꝯcipit femininū.vt.ā.de ꝯſti.pe.l.i.[eſt ex ꝯtractu.] vñ not.regſr pater vel dñs tenet̃ de peculio etiā ſi nō ſit locupletior.vt.ſ.e.l.ſi qs ſuo.§.etiā.fallit in caſib⁹ in qbus nō tenetur niſi inq̄tū peculiū eſt locupleti⁹ factū ex eo cōtractu vnus caſus eſt hic:alius caſus eſt.ſ.l.i5.§.ex furtiua cā.alius eſt.ā.de ale.vict.alius eſt.ā.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.

☞ Uerbū ptātis aſſumit̃ large vt cōprehendat ſeruos proprios ꝛ cōes ꝛ etiā bona fide poſſeſſos ꝛ eos in quos habem⁹ vſumfructū ꝛ hereditarios ꝛ cōprehendit dominos vtriuſq; ſexus minores ꝛ furioſos.h.d.cum.l.ſeq.

Poteſtatis verbū. †Juriſcō.expoſuit alia verba ptoris:nūc exponit q̄dā alia ꝛ dicit:vbū ptātis refert̃ ad filiū vel ad ſeruuȝ ꝛ ſeruoꝝ appellatiōe ꝯtinent̃ nedū pprii:imo etiā cōes ꝛ q̄s bona fide poſſidem⁹:ſiue ſint liberi ſiue ſerui:ſȝ etiā ſerui in qbus habem⁹ vſumfr.vel vſū ſi aliqd acquirūt nobis ex re nr̄a:vel ex opa ſua ꝛ coꝝ noīe tenemur actio.de peculio:ſȝ ex aliis cauſis dñi ppꝛietatis tenent̃:ꝛ lȝ ptor in vbis edicti dicat de eo in cui⁹ ptāte ſit:tñ ſi ſeru⁹ eſt hereditarius ꝛ aliqs ꝯhit cuȝ eo aget̃ cū herede. vñ ſi qs ē iſtitut⁹ heres ꝛ ſeru⁹ eſt ei ſubſtitut⁹:ꝛ ꝯtū ē cū eo ōliberāte pmo herede eo poſtea repudiāte ipſe ſeru⁹ ē effect⁹ liber ꝛ heres:dabit̃ in eū actio de peculio vł de in rē vſo.h.d.iſte.§.[acqrere.] que ſunt.ſ.de acquir.re.do.l.acquirit̃.§.de his.[dantur.] vel de in rem verſo:ſi verſum eſt [ex reliqs].i.ſi nō qrit ex re nr̄a:vel opa ſua.[aſt adita hereditatē] q̄ in nullius bonis eſt.vt.ā.de re.di.l.i.[de in rem verſo] ꝛ tñ tpa cōtractus in alterius ptāte non erat.

☞ Uerbum alterius cōprehendit vtrunq; ſexum minores ꝛ furioſos.

Licet pretor ꝛc.

Parui aūt refert. †Jn.§.iſto dr̄:qd dictū eſt qd dñs tenet̃ ex ꝯtractu ſerui de peculio nō refert ſerui ſint maſculi vel femine:nā mulier ꝛ de peculio ſerui ſui ꝯuenit̃ etiā ſi ſit dña mulier impubes qꝛ nō ꝯhit̃ cū ipſis impuberib⁹ vt ita requirat̃ autoritas tutoris.Ut nū ſciaris qd impubes nō pōt cōſtituere ſeruo ſuo peculiū etiā cū tutoris autoritate:tñ ſi ꝯceſſuȝ eſt ſeruo ipſius a pr̄e eius ſi ꝯhit̃ cū eo tenet̃ dña de peculio:ſed ſi ꝯhit̃ cū ſeruo furioſi autoritate curatoris ſui dabit̃ de pecu.actio.cōtra furioſum.[mulier cōuenit̃.]vt.ā.e.l.i.§.vba aūt edicti.[nec tutoris autoritate.]ſed ſi eſſet cōſtitutū a pr̄e pupilli ſecus eſt.vt.ſ.e.l.curator.[de peculio actio.]ſi cū ſeruo furioſi cōtrahit̃.[ꝯceſſuȝ eſt] autoritate furioſi curatoris:qꝛ hoc fieri non pōt ſed a pr̄e furioſi.[habeat.]vt.ſ.eod.l.curator.

☞ Seruus fideiubēdo vel mandādo extra cām de peculio nō obligat dñm de peculio ſed fideiuſſori dato a filio cōtra patreȝ hac actiōe ſuccurrit̃ ſi ipſe eſt creditor alias mandatarius totum cōdicit ꝛ fideiuſſor vtitur exceptione.h.d.

Sed ſi filiuſſa. †Jn.§.iſto dr̄:ſi filius vel ſeru⁹ p alio fideiubet:nūqd tenebit̃ pater de peculio vel de in rē verſo:ꝛ certe diſtinguit̃ in ſeruo:nā ſi ſeru⁹ fideiubet vel mādat ex cā peculiari tenebit̃:alis nō tenebit̃ pr̄ vel dñs de peculio:ꝛ ita iul.ſcribit:ſȝ ſi filius fideiubet ſiue in cā peculiari fideiubet:ſiue nō tenebit̃:vñ ſi pater acceperit fideiuſſorem a filio de eo qd ſibi debebat ſi fideiuſſor ei ſoluit nō de in rem verſo ſed de peculio tenebit̃:ꝛ idē eſt ſi ſeruus erat debitor meus ꝛ dat mihi fideiuſſorē:non tenebor de in rem verſo ſȝ de peculio.Et idē eſt ſi aliqs ſoluit qd mihi debebat filius me⁹:ſed ſi filius meus nō debebat mihi aliquid:ꝛ dederit mihi fideiuſſorem:ſi non ſoluit ꝛ petam ab eo repellar doli mali exceptio.ſed ſi ſoluit cōdicet. Sed nunquid ſi ſeruus vel fili⁹ meus ꝯpromittūt tenebit̃ pr̄ vel dñs de peculio:ꝛ certe diſtinguit̃.Nā ex cōpromiſſo ſerui nō tenebitur de peculio:qꝛ ſi ſeru⁹ in iudicio ꝯdēnaret̃ nō daret̃ in eū actio. Sed ſi eſt filius q cōpromiſit bñ tenebit̃ ex cōpromiſſo filii pr̄:nec intereſt verū ex cā peculiari ꝯpromiſit vel non.Naȝ pater cōuenit̃ ex ſtipulatiōe qui eſt quidā cōtractus p ſe.[actio.]cōiungit filium ꝛ ſeruū in querēdo ſed in rñdendo ſeparat:ꝛ diuerſo iure rñdet de pmo rñdet in lr̄a.ſ.e.l.in vb.ſȝ ſi fili⁹. de ſcdo ſ.ſtatim.ſȝ ego aliter dixi in caſu.[dñm de peculio.] qꝛ extra cām peculiarē fideiuſſ.ꝛ vel mādauit.accedit.ſ.de fideiuſ.l.ſȝ ꝛ ſi ſeruus.[in eū]ſcȝ dñm[actio.]vñ no.ſicut ſeru⁹ nō pōt eſſe in iudicio vt.C.de iudi.l.ſeru⁹.ita nec ꝯpromittere:qꝛ arbitria ſunt redacta ad inſtar iudicioꝝ.vt.C.de arb.l.i.ꝛ ita pap. quoq; ſcribit. Unde nota qd in hoc differt filius a ſeruo:qꝛ filiuſfami.pōt cōpromittere:ſed ſeruus non.qꝛ filius pōt eſſe in iudicio.vt.C.de bo.q̄ li.l.cū nō ſolum.[de peculio agi.]puta ex ꝯtu vel quaſi.[ex qua non potuit.]puta ex maleficio vel quaſi.vt.ā.de his q deiecerūt vel effuderūt.l.i.§.ſi fili⁹.ꝛ.§.cū ſeruus.

☞ Jn iudicio q̄ſi ꝯtrahitur ꝛ ideo iudicati pr̄ tenetur prime actionis origine non inſpecta.

Jdem ſcribit. †Jn.§.iſto dr̄:ſicut ſi fili⁹ compromittit in arbitruȝ ꝛ non paret ſnie arbitri:pr̄ pōt cōueniri de peculio:ita ſi agit̃ cū filio ꝛ ꝯdemnatur iudicati actio.pōt agi ꝯtra pr̄em.nā ſicut ſtipulatione ꝯhit̃ ita iudicio q̄ſi ꝯtrahitur.qꝛ nō inſpicit̃ origo iudicii ſȝ ſnie.vñ ſi filius defenſor alicuius ꝯdēnatus eſt:pr̄ tenebit̃ iudicati.Et ſi filius furtū faciat:filius tenebit̃ ꝯdictio.furti.ꝛ pr̄ tenebit̃ q̄tenus peculiū ē locupletatū ne locupletet̃ ex furto.nā ꝛ pr̄ tenet̃ actio.rerū amotarū noīe filie de peculio q̄tenus ad eū peruenit [pati] vt.ſ.ſubticit exemplum.[idē putat.]vt detur de peculio actio ꝯ patrem.ꝛ ita no.hic qꝛ in iudicio q̄ſi ꝯhit̃:ꝛ idō ſi filiuſſa.minor.xxv.an.delinqt culpa ꝛ nō vult reſtitui pr̄ poterit reſtitui filio inuito cū teneat̃ de peculio.vt.ā.de mino.l.pri.in prin.[impune.]vt.ſ.e.l.i bonefidei.vt.ā.qd me.cā.l.ii cū exceptio.§.pedius.Et no.qd hic eſt caſus i q̄ pr̄ vel dñs tenet̃ de peculio in quātū peculiū eſt locupletatū ꝛ non in plus:alios caſus not.ā.e.l.i.§.vba aūt.[de peculio.]vt.ſ.rerū amota.l.ꝛ ideo.

☞ Qui obligatur ſaluā facere rem pupilli non obligatur de quolibet ſingulari.

Si filiuſſa. Jn.§.iſto dr̄.filiuſfa.erat duūuir ꝛ non curauit a tutore pupilli exigere cautionē rem ſaluā fore nunqd dabit̃ actio de peculio ꝯ pr̄em.rñdet̃ qd ſic:ſiue creatus fuit duūuir volūtate pr̄is ſiue nō:[non curauit.]a tutore pupilli.[de peculio]ſcȝ non inſolidū.[aūt]ſcȝ in patrem.¶ Or ſignozi lȝ hic non refert:tñ alibi refert.nam ſi filius vocat̃ ad iudiciū ſi pr̄e ſciente ꝛ nō phibente pater pro eo videtur fideiubere.vt.ſ.ad muni.l.quoties ſi delinquit in accidentalibus:qꝛ nō curauit rem pupilli ſaluā fore pr̄ tenetur de peculio vt hic.ſi aūt filiuſfa.vocat̃ ad tutelā pater non tenetur de peculio niſi agnouiſſet tutelam filii:qꝛ non dȝ pater pro filio ꝛc.vt.C.ne fili.pro pa.ſi.cōue.l.i.

☞ Peculiū ſola volūtate dñi ꝯſtituit̃ interueniēte traditione vera vel ficta.ſec⁹ ſi nulla traditio interueniat.h.d.

PEculiū eſt nō id cuius ſeruus †vos habuiſtis.ā.e.l.i.qꝛ iſtud edictū eſt triplex aut de peculio:aut de in rem vſo:aut qd iuſſu.rē habuiſtis vba edicti pretoris expoſita.modo in l.iſta iuriſcō.intēdit tractare qd ſit peculiū:diceret aliqs peculiū eſſe qd dñs hȝ ſeparatū a ſua rōne.ſed pōpo.dicit nō eſt ita:qꝛ ſeru⁹ poſſet ſubtrahere dño.vñ illud eſt peculiū qd dñs ꝯceſſit ſeruo ꝛ ſeparauit a rōne ſerui.Nam cū dñs pōt totū peculiū adimere vel augere vel minuere nō id qd ſeruus:ſed qd dñs ꝯſtituerit grā peculii ſerui erit peculiū.Et vnū ſciatȝ qd peculiuȝ nō cōſtituitur nuda volūtate dñi.vñ ſi dico ſeruo meo debeo.c.ꝛ nō dbeo centum:nō incipiāt eſſe in peculio ſerui:qꝛ peculiū non verbis:ſed rebus auget̃.vñ ſi ſeruus meus hȝ.x.ſeparatim me inuito non eſt peculiū:ſi hȝ me volēte hȝ peculiū:alis ſi ſeru⁹ meus ſubtraheret mihi.x.erit peculiū qd nō eſt veruȝ:ſȝ ſepe ſit qꝛ minuitur peculiū qꝛ puta ſi ſeru⁹ dat damnū mihi dño aut furtum facit ſed qd ſi ſeruus meus pſtat opē alicui mihi faciēti furtum nunquid diminuetur peculiū quatenus nō poſſum aſſequi ab eo q fecit mihi furtū:certe ſic:hoc dicit prin.huius.l.vſq; ad.§.ſi ere alieno.videatis expoſitionez litere.[peculium eſt non id cuius ſeruus]ignorante dño vel inuito.[ſeparauit].ſ.vel ſeruus domini voluntate.[fecerit].i.conceſſerit.[ſed hoc].ſ.quod dominus poſſit adimere:vel augere:vel minuere peculium.[ſi debitorem].i naturali.nam ſeruus obligat̃ dño naturaliter.vt.C.de tranſact.l.interpoſitas.in fi.[eſſe.]facit.ā.eod.l.non ſtatim.[faciat.]quia peculiū non intelligitur ſi deduco quod debetur patri vel domino.vt.ſ.eo.l.ſed ꝛ ſi damnum.§.peculium.[deducendum eſt.].ſ.cū conuenior actione de peculio a creditore.[poſſum]ſcilicet a te qui furtum mihi feciſti:quia eatenus ſeruus meus debitor efficitur.¶ Or ſignozi ex princ.huius.l.colligetis magiſtralē diffinitionē peculii.nam peculium eſt qd ſeruus vel filius habet ſeparatum a dñica vel paterna rōne patre vel dño volēte:vt hic in prin.huius.l.ꝛ.ſ.l.proxi.§.vlt.ꝛ.ſ.e.l.nō ſtatim.ꝛ.l.ſed ꝛ ſi damnū.§.peculiū eſt.

☞ Licet ipſum ius vniuerſale dirimat corpora tamen dimiſſi non dicuntur.

Si ere alieno. †Jn.§.iſto dicitur:ſi ſeruus habet in peculio.x.volūtate mea tamē eſt debitor me⁹ in.x.meum debitum videtur exinanire peculium:ſed nunquid res peculiares remanēt in peculio:certe ſic

quod poteſt eſſe qd.x.ei remitterẽ:vel extraneus donaret ei.x.ꝛ ſo uerei mihi:ꝛ hoc caſu ſupplebitur peculium. Unum ſciatis qd in peculio ſerui ordinarij ſunt res quas conceſſi ei ĩmo ꝛ res vicarij ſerui vicarij.[res ſerui].i.que tenentur in peculio a ſeruo ꝛ eſt exemplum vt dixi in caſu.[donaſſet dominus] quod poteſt facere.vt.ſ.in princi.huius.l.habuiſtis in verſi. ſed hoc ita. [opus.]quare:quia de nouo non cõſtituitur.ſed quod erat cõſtitutum ſuppletur:ita colligimus hic arg.ſi imperator excommunicatur ꝛ ſubditi abſoluũtur a fidelitate ei facta ſi poſtea reſtituitur: quia venit ad mandata eccleſie: non eſt neceſſarium quod de nouo iuretur ei fidelitas. Idem eſt in vaſallo qui fecit feloniam:ꝛ poſtea eſt ei remiſſa: qꝛ ex veteri conceſſione videt habere vt hic:ꝛ ad h̃ facit.C.de ſen.paſſis.l.j.ꝛ.l.vlti.ꝛ.C.de nu de.ꝛ celi.l.vlti.ꝛ.ff.de oper.no.nũc.l.ſi quis. [habẽt.]nam ſerui vicarij ſunt in peculio ordinarij.vt.ff e.l.ſi ſeruus.ꝛ.l.ſeq.

☞ In negocio geſto cõputant cõtractus depoſiti ꝛ p̃carij ꝛ iuramẽti delatio a filiofa. facta.h.d.ꝛ in.§. peculiũ qui ſequitur ponitur deriuatio nois peculij.

Depoſiti noie. †In.l.iſta dicitur depoſui rẽ meã apud filiũ vel ſeruũ tuũ nũqd teneris de peculio:certe ſic. Itẽ teneris de dolo ſi in re depoſita dolũ cõmiſiſti:ſed ꝛ ſi filio vel ſeruo cõceſſi rem meã precario:ſimiliter pater vl' dñs tenetur de peculio.[eorũ].ſ.patris vel dñi:ꝛ tũc pater vel dñs tenent inſolidũ de dolo nõ de culpa.vt.ff.depo.l.j.§. filiumfa. vel ſi dicas dolo malo.[eorũ].ſ.filij ꝛ ſerui:tũc de peculio tantũ tenetur pater vel dñs:ꝛ idẽ eſt in commodato vt.ſ.cõmo.l.iij.§. pe.ꝛ ad iſtud accedit.ff.e.l.in bone fidei.

Si filiuſfa. In.§.iſto dicit:ſi filiuſfa. habẽs peculiũ dñ peteres ab eo.x.detulit tibi iuſiurandum:ꝛ tu iuraſti debere tibi.x.de peculio actio dabitur contra patrẽ.ſecus eſt in ſeruo:qꝛ ſeru' in iudicio non poteſt iuſiurãdũ deferre.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere:[ſi filiuſfa.] ſ.conuentus[iuſiurandum detulerit].ſ.acton.[iuratũ ſit] contracum.[de peculio].ſ.in me patrem danda eſt. [actio] ſcꝫ in factum ſi iurauit informiter: vel ſi iurauit adiecta cauſa datur actio ex illo contractu.vt.C.de iureiu.l.acton. [in ſeruo diuerſum eſt.]quia ſi ſeruus in iudicio detulit iuſiurandum cum nõ potuerit eſſe in iudicio non tenetur dñs de peculio.ſed opponitur ꝛ videtur quod idem ſit in ſeruo' qd in filio. vnde videtur contra.ſ.de iureiu.l.ſeru' qui detulit. Ad qd vos dicetis vt ibi dixi vnde amplius hic non dico.

Peculium. In.§.iſto primo ponit iuriſcon.etymologiam vocabuli.ſecundo deſcribit peculiũ.nam dicit quaſi puſilla pecunia.deſcribitur autem peculiũ ſcḋm tuberonẽ ſic.peculiũ eſt qd ſeruus vel filius volũtate domini vel patris habet ſeparatũ a rationibus dñicis:vel patris deducto inde ſi quid dño debet. Quã peculij diffinitionem dicebat labeo nõ ꝑtinere ad peculia vicariorũ qd falſum eſt.nam eoipſo qd dñs cõſtituit ſeruo peculiũ: etiam vicarius ei conſtituiſſe eſtimand' eſt quã ſniam tuberonis etiam celſus ꝓbat:et adijcit qd pupill' ꝛ furioſus nõ põt ſeruo cõſtituere peculium: ſꝫ cõſtitutum a patre vl' ante furorẽ non adimetur:ꝛ idõ põt eſſe qd ſeru' eſt duorũ dñorũ:ꝛ apud vnũ hꝫ peculiũ:vt ſi eſt legitime etatis apud alium nõ:vt ſi eſt pupillus vel furioſus. hoc dicit iſte.§.cum.l.ſeq.ꝛ ꝑn.ſequen.vſqꝫ ad.§.ſunt quidam. Videatis expoſitiones lr̃e.[peculium.]ſcꝫ ſerui vel filij. [quaſi puſilla pecunia].i.paruꝫ pecunia ꝛ parſimonia queſita.vt.ff.e.l.peculiũ.[ſiue patrimoniũ puſillũ.] huculqꝫ poſita eſt etymologia vocabuli:ꝛ ſic eſt alibi.ponit.ff.de acq.poſ.l.j.[peculiũ].ſ.ſerui. ꝛ modo ponit deſcriptionẽ peculij.[qd ſeruus dñi ꝑmiſſu] ſcilꝫ qd filius ꝑmiſſu pr̃is.[debet.]accedit.ſ.l.pxi.in prin.ꝛ.ff.eo.l. ſed ꝛ ſi damnũ.§.peculiũ.[ſeruo]ſcꝫ ordinario.[conſtituiſſe]id eſt conſtitui permiſiſſe.[eſtimãdus eſt.]ꝛ qꝛ vicarius eſt in peculio ordinarij.vt.ſ.eo.l.peculiũ.in fi.ꝛ qꝛ vicarius põt habere peculium vt ordinarius.vt.ff.eo.l.ſi ſeruus.[que ſnia eſt vera.] accedit.ſ.l.iij.in prin. [vel pupillus.] ꝛ idem eſt in alijs multis exemplis.vt.ff.eo.l.ſi quis ergo caſus.

Vidam tuberonis ꝛc.

Sunt quidam. In.§.iſto dꝛ qd quidã erãt in iſta opinione qd ſeru' nõ põt hr̃e peculiũ niſi a dño ꝯcedẽte:ſꝫ certe ipſi non dñi putãtqꝛ bñ põt hr̃e dño ꝑmittẽte:ſi ali' donet ei ꝛ dñs nõ adimat ei.ſecus eſt eſt in libera adminiſtratione peculij.nã illa ſeruo a dño ꝯcedenda eſt. Unum ſciatis qd non eſt neceſſe qd dñs ſciat ſingulas res q̃ ſunt in peculio.ſꝫ ſufficit qõ ia peculiũ hr̃e ei ꝑmittat. [habeat.]cũ res ſunt apud ſeruũ.vt.ff.eo.l.non ſtatim. Item ſi alius donaret ſeruo ex quo vt dñs non adimit ei: ꝛ videt dñs pati.vt habeat illas res ſibi donatas in peculio. [eſt] hoc ideo qꝛ põt delegare.vt.ff.eo.l.libera.[ſed nox.]iſtud eſt grecum ꝛ exponit ita:ſꝫ ſufficit qd dñs ſciat ſeruum hr̃e peculiũ ꝛ patitur.

Pupillum aũt. In.§ iſto dꝛ:qd filius vel ſeru' pñt hr̃e peculiũ:ꝛ ſi ſine pupilli cũ peculium pendeat ex volũtate pr̃is vel dñi: ꝛ idõ ſi filius vel ſeruus incipiat furere:nõ ꝓpterea deſinit peculium hr̃e.[pendeat.]vt.ſ.eo.l.depoſiti.ꝛ.l.peculiũ.qꝛ quedã impediũt faciendum:non tamen factũ vt.ff.de ſpon.l.furor.

In peculio autẽ. In.§.iſto dꝛ qd peculium eſt nomẽ vniuerſitatis vel iuris: vt eſt hereditas ꝛ bonorũ poſſeſſio. Unde ſicut in hereditate continentur mobilia ꝛ immobilia ꝛ noĩa:ita in peculio: ꝛ in peculio pñt eẽ vicarij ꝛ peculiũ eorũ. Itẽ noĩa pñt eẽ in peculio ſi ex cã peculiari debet ſeruo aliqd furti actiõe:vel alia actiõe ſꝫ ꝛ ſi relicta eſt hereditas ſeruo:vel legatũ eſt in peculio.ſed id quod dꝫ dñs ſeruo naturalr̃ eſt in peculio:ſi debitor eius eſſe. voluit: aut ſi debitorẽ ſerui cõuenit ꝛ exegit:ſed ꝛ id ꝙ debet ſeruo ex cã euictionis eſt in peculio:niſi dñs ei adimit:ſed ꝛ id qd debet ei a cõſeruo ſuo eſt in peculio:ſi ille ꝯſeruus hꝫ aliqd in peculio. Unũ ſciatis qd nõ ſtatim qd dñs vult eẽ in peculio:eſt in peculio:ſed ꝛ ſi damnum ſeruo ꝯſeruus dedit:vel ſurripuit eſt in peculio:ſed ꝛ ſi qd dñs cõſecut' eſt vel ꝯſeq põt ab eo q ſurripuit rẽ peculiarẽ in peculio eſt h.d.iſte.§.cum.l ſeq.ꝛ ꝑn.ſeq.vſqꝫ ad §.peculiũ.videatis expoſitionẽ lr̃e.[in peculio]ſcꝫ qd eſt nomẽ vniuerſitatis vel iuris.[ꝛ noĩa debitorũ]ſcꝫ ſunt in peculio: qꝛ ſicut hereditas ꝛ bonorũ poſſeſ.ſunt nomina iuris vt ſ.de peti. heredi.l.iij.ita peculium eſt nomẽ iuris:vt dixi.ꝛ not.ſ.de condic.indebi.l.frater a fratre.[impendit].ſ.iſte ſeruus. [fecit] vt ſ.eo.l peculium.[actionem]alr̃ traditionem.vñ no. ſicut non tranſit dominiũ niſi re tradita.vt.ſ. de pactis. l. traditionibus ita non efficiuntur peculiares niſi re tradita.[ſurripuit.] ſi conſeruus ei dedit damnũ.vt.ſ.eo.l.ꝙ tuberonis.in fi.

Ed ſi damnũ ꝛc.

Peculiũ. In §.iſto dꝛ:qd peculiũ filij vel ſerui intelligit deducto eo qd patri vl' dño debet.vñ ſi cõuenit pr̃ vel dñs actio.de peculio põt dedocere qd ſibi debetur:ꝛ ſicut põt deducere qd ſibi debet ita qd debet his q in ſua pt̃ãte ſunt. Itẽ põt deducere qd debet his qui ſunt in eius tutela vel cura cũ teneatur eoꝝ vtilitatẽ ꝓcurare.[cõputãdõ eſt.]cum agit actio.de peculio.ſec' ſi ageret actio.tributoria.vt ſ.de tribu.l.j.ꝛ ꝑ totum.[in eius]ſcꝫ pr̃is vel dñi.[nemo ambigit.[vñ ſi ſeruus hꝫ.c.in peculio ꝛ mihi pr̃i vel dño dꝫ quinquaginta:ꝛ cuidã alij meo filio dꝫ.xx.ſi cõuenior a creditore act.de peculio cui ſeruus dꝫ.c.poſſuꝫ ei dicere:volo deducere quod dꝫ mihi ſeruus: ꝛ his q ſunt in pt̃ãte mea:ꝛ h̃ annectit p̃teres ꝛc. [tenebit].q.d.nõ video ſi nõ eſt rõ differẽtie:ergo idẽ ius ſit.vt ff.de ꝟ.ob.l.a titio.l ſi.[cũ qs].ſ.extraneus creditor peculiaris.

Sed ꝛ creditor. In.§.iſto ponit pulcher caſus ꝛ ſubtilis:vos habuiſtis ꝙ peculiũ intelligit deducto eo qd debet pr̃i vel dño:vel his q ſunt in eius pt̃ãte vel tutela vel cura.vñ ſi ponamus tu eras dñs ſerui:ꝛ ſeru' habebat peculiũ:ego erã creditor ſerui in. c.tu deceſſiſti me herede relicto alij doctores conueniũt me act. de peculio:nũquid potero deducere qd a ſi ſeru' debebat mihi.ꝛ videt qd ſic:ſiue iſte ſeru' a te fuit manumiſſus:ſiue nõ. Idẽ eſt etiaꝫ ſi i teſtamẽto tuo legaſti mihi ſeruũ pure:ꝛ alij creditores agũt mecũ de peculio.nã potero deducere qd debebat anteq̃ ſeru' eſſet mihi legat'. Sed ſi legat ſeruus ſub condit.ſimiliter potero deducere qd mihi debebat:qꝛ pẽdẽte cõdi. fact' ſum dominus:ꝛ hec eſt ſnia iul.ꝛ ad hãc ſniam adducit ſi cõtrahit cum filio vl' ſeruo:ꝛ intra annũ morit pr̃ vl' dñs heres eius de peculio tenet:ergo apparet qd intra annũ poterit deducere de peculio hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem lr̃e. [ſed ꝛ creditor ſerui].ſ.q habebat dñm ſerui de peculio obligatum.[ſi conueniat].ſ.ab alijs creditorib' quare hoc:qꝛ peculiũ qd dño debetur deducto cõputandum eſt.vt.ſ.pxi.§.in ꝑn.ꝛ creditor q ſuccedit dño ꝛ eius heres eſt:dñs eſt: qꝛ interpretatiõe iuris eadẽ eſt perſona heredis ꝛ defuncti vt i ſ.ſ.iuſiurã.quod a mo.pre. in ꝑn.[idemqꝫ].ſ.qd creditor deducere poterit id qd ſeruus ſibi debebat anteq̃ ſibi eſſet legatus.[cõueniatur].ſ.de peculio infra annũ.[habuerit.]ſꝫ recta via ad legatarium tranſit.vt.ff. de fur.l.a titio in fin.ꝛ hoc referatis ad caſum qñ ſeru' erat pure legatus creditori:ꝛ ita iul.ſcribit. ☾ Dꝛ ſignori ex iſta litera corroborant due noſtre ſnie. ꝑma qꝛ dicimus heredem nullo momento eſſe dñꝫ rei legate cũ recta via tranſeat ad legatariũ vt hic ꝛ in prealle.l.a titio. Secḋa qꝛ etiam in ignorãte legatario querit dñium:vt hic ꝛ in ꝑall.l.a titio.ꝛ.ſ. queadmo. ſer.amit. l.ſi partẽ.§.vlti. Sed ſi repudiat fingit ei retro nõ queſitum dominiũ.vt.ſ.ſi cer.pe.l.ꝑinde.[deducere] pendẽte conditione.

[dñs

[dño eñ factus eſt].ſ.heres in hoc vltimo caſu.vt.ſ.de acqui. poſ.l.cum heredes.[debetur.]vt.ſ.qñ ac.de pe.eſt an.l.i.

☞ Ex quacunqȝ cã debeatur dño etiã ex delicto deducitur in ſimplum non aũt cum pena.

Siue aũt. †In.§.iſto dicitur: qđ peculiũ intelligit deducto eo quod debetur dño ſiue debeatẽ ex cõtractu celebrato inter eũ ⁊ ſeruũ ſiue ex reliquis: ſiue ex furto qđ fecit ſeruus dño: ⁊ deducet eſtimationẽ eius qđ abeſt ſibi dño: nõ penã: ſed ſi ſeruus vulnerauit ſe vel occidit ſeipſum nõ deducet hoc domin⁹ de peculio: qꝛ licet naturaliter ſeruis in ſeipſos ſeuire: ſed ſi dñs ſeruũ vulneratũ a ſeipſo curauit faciendo ſumptũ in curãdo ipm: illum ſumptũ recuperabit ⁊ deducet de peculio: ꝫ rem ſuam videatur geſſiſſe. [ſiue ex rationũ reliquis].qꝛ aliqua intulit ⁊ aliqua alia inferre debet vel etiã nil intulit.vt.ſ.de verbo.ſigni.l.verbum.[reliquis dño.] ſcꝫ quod ſibi debetur.vt.ſ.ead.l.§.peculiũ.[furti] que eſt in duplũ ẽ furtũ nõ manifeſtũ vel quadruplũ ſi eſt manifeſtum.vt.C.de fur.l.de his.[vt ipſa furti eſtimatio] ſcilicet rei ſubtracte.[ſola deducatur] ſcꝫ ⁊ non pena.[ſeuire] vnde no.ſeruus eſt res dñica nõ peculiaris: qꝛ nemo põt eſſe in peculio ſuipſius.vt.ſ.e.l.depoſui.item no.quod licet regulariter nõ liceat ſeruo condi.dñi facere deteriorem.vt.C.de pac.l.ſeru⁹. fallit tñ ſi in ſeipſum ſeuiat: nam in ſeipſum ſeuire licet: ⁊ propter hoc dñs nõ poterit deducere de peculio: vt hic.[puto effectũ.]alr eſt in lr̃a puto non effectum: ⁊ ſi habetis ſine negatiua legetis ita literã.[ſed ſi a ſe vulneratũ ſeruũ] ſcilꝫ ex cauſa.[dñs curauit.]ſumptum noie debitorem[cum dño puto effectũ.]qꝛ dñs nõ tenebitur eũ curare: qꝛ cum cauſa põt euꝫ vulnerare.vt.C.de emen.ſer.l.i.Si habetis ſine negatiua intelligetis qñ ſine cauſa eum vulnerauit.

☞ De peculio deducitur id quod dñs ſoluit pro ſeruo vel ꝯdẽnatus eſt ad ſoluẽdũ qđ vero ſimplr̃ dꝫ ſiquidẽ ex ſuo contractu deducit faciendo ſibi caueri ⁊ actiõe de peculio illo modo deducit.h.d.cum.l.ſeq.

Itẽ deducet. †In.§.iſto dicitur: nõ ſolũ deducet qđ debet de peculio ſeruiſſimo id in quo eſt obligatus dñs ꝓ ſeruo: ſi ergo dñs fideiuſſit pro ſuo ſeruo deducet de peculio qđ ſoluit pro eo: ſed ⁊ ſi iuſſu domini creditũ eſt ſeruo id qđ iuſſu eius eſt ei creditũ deduceret dñs niſi in rẽ dñi vl̃ pr̃is verſũ ẽ: qđ ſeru⁹ accepit: ⁊ hoc eſt verũ ſi abeſt ei aliqd: qꝛ ſoluit.ſꝫ vbi nõ abeſt ei: nõ poterit deducere propter interuſuriũ medij tpis: ſꝫ dꝫ caueri ſibi de indẽnitate pr̃ſtãda.Sed qđ ſi dñs eſt cõuentus act.de peculio: ⁊ eſt ꝯdemnatus nũqd deducet de peculio? certe ſic: ſꝫ ſi non cõdemnatus ſed pendet nõ deducet de peculio: qꝛ in act.de peculio melior eſt cõditio occupãtis: ⁊ dꝛ occupare peculiũ nõ q pmo litẽ cõteſtat⁹ eſt, ſꝫ q pmo ad ſn̄iam ꝑuenit.h.d.iſte.§.cũ duab.ll.ſeq.[cõpenſare.]vt.ſ.de in rem verſo.l.§.[abſit.]re ipſa: qꝛ eſt obligat⁹ ⁊ nõ ſoluit.[cõſequat.] ⁊ ita no.qđ hr̃ rõ interuſuriũ medij tpis ⁊ alibi.ſ.ſo.matr.l.ſi ꝯſtãte.§.qñis.]deducet.]vt in prin.hui⁹.§.habuiſtis.[ꝑuenit.]vñ no.in act.de peculio occupãtis eſſe meliorẽ cõditionẽ.vt.ſ.de tribu.l.non enim.⁊.ſ.e.l.in ſumma.§.ſꝫ ſi alij.ſecus tñ eſt in plurib⁹ ꝓcuratorib⁹ ꝯſtitutis: qꝛ q prior eſt litẽ ꝯteſtat⁹: ille eſt potior vt.C.de ꝓcur.l.plurib⁹.⁊.ſ.de iudi.l.q prior.Itẽ ſecus eſt in legato plurib⁹ relicto.vt ſ.de leg.i.l.ſi a pluribus.in fin.⁊.ſ.de vb.oblig.l.ſi titius.

☞ Si dñs noxali ꝯuentus pecuniã preſtiterit, deducitur de peculio ſecus ſi ipſum ſeruũ ex ꝯtu vero vel quaſi indiſtincte deducitur qđ de naturali debito intelligit a quo per deductionem liberabitur ſeruus.h.d.

SI noxali iudicio. †In princ.huius.l. dicit: ſi dñs ſerui ꝓ delicto ſerui cõuentus eſt noxali iudicio ⁊ preſtitit litis eſtimationẽ de peculio poterit deducere.ſed ſi noxe ſeruũ dederit nihil poterit deducere. Sed quid erit dñs ꝓmiſit pro ſeruo ſe ſoluturũ nũqd poterit deducere? certe ſic. quẽadmodũ deduceret ſi ſeruus ꝓmitteret ipſi dño pro debitore dñico. item deducet ſi ſeruus ꝓmiſit ipi dño pro libertate pr̃ſtãda ipſi ſeruo illud qđ ſibi ꝓmiſit: ſed ⁊ ſi ſeruus a debitore dñi exigit: ſilr̃ dñs deducet de peculio ſi dñs illam exactionẽ ratã habuit eadẽ dicẽda ſunt in filiofa.ſi exigit a debitore pr̃is: ⁊ pr̃ ratam habuit illã exactionẽ.nã pr̃ deducet de peculio filij.naꝫ naturalia debita ſpectant in peculij deductiõe.[ſi noxali iudicio] ſ. pro delicto ſerui.[deducendũ eſt].ſ.ſi magis expediebat ſolui litis eſtimationẽ.vt.ſ.de peti.here.l.plane.⁊.l.vtiles. Alij intelligũt indiſtincte ſiue expediebat dño ſoluere eſtimationẽ ſiue dare ꝓ noxa.[agat]qđ fieri põt vſqꝫ ad annũ.vt.ſ.ti.l.i.ſecus ſi nõ eſſet manumiſſus.vt.C.an ſeruus ex ſuo facto poſſit cõueniri.l.ꝓmiſſe.[exegiſſe]quantũ ad ſe: nõ quantũ ad dominuꝫ.

☞ Qđ ſemel deductũ fuit vbo ⁊ re iterũ nõ deducet ſecus ſi verbo tantum deductio facta fuit.

Eſt aũt. In.§.iſto dꝛ: dñs ſemel deduxit de peculio qđ ſibi ſeruus debebat: nunquid ſi cõueniat ab alio creditore de peculio poterit iterũ deducere. rñdet ſi deduxit vbis ⁊ re ampli⁹ deducere nõ poterit: ſi autẽ deduxit vbis nõ re iterũ poterit deducere.Sꝫ qd erit ſeruus ordinari⁹ debebat dño.v.habebat ſeruũ vicariũ valentẽ.v.in peculio ⁊ deduxit: poſtea mortu⁹ eſt ille ſeru⁹ vicarius poſtea ſeru⁹ ordinari⁹ cepit hr̃e in peculio aliũ vicariũ valentẽ.v. nũquid deducet iterum. rñdet qđ ſic.niſi illũ ſeruum vicariũ ſeruo ademiſſet: ⁊ ſibi ſoluiſſet.Sed quid erit.Uicarius valebat.x.dñs cõuent⁹ a creditore de peculio ordinarij preſtitit.v.⁊ ipſi dño ordinarius ſeruus debebat alia.v.ſi poſtea conuenit ab alio creditore certe deducet.x.qꝛ cũ pr̃ſtitit.v.ꝓ ſeruo ordinario voluit ipſuꝫ ſibi naturalr̃ obligare in.v.niſi ipſi ſeruo ordinario ademerit ſeruum vicariũ ⁊ ſibi illum ſoluerit.hoc dicit iſte.§.[facta deductione] vñ ſi ſub.ampli⁹ nõ poſſit deduci: qꝛ ſolutione ei⁹ qđ debet tollit oĩs obligatio: vt inſti.qbus mo.tol.obli.in pn̄.[non debere deduci]ſcꝫ ſcđo qꝛ bona fides nõ patit ⁊c.vt.ſ de reg.iur.l.bona fides.[poſitionẽ relinqt.]qꝛ non deduxit re,ſed vbis.[eum debere deducere].ſ.ſcđo.vt.ſ.eo.l.peculiũ.⁊.l.non ſtatim.[ſeru⁹] ſcꝫ ordinarius.[deduxiſſet].ſ.verbotenus ſed non abſtuliſſet.[deceſſerit]hic.ſ.qñ dñs deduxit ſeruũ vicariũ verbis ſed non re.[idez recte ait ſi cum vicarius].ſ.q erat in peculio ordinarij.[ſeruũ].ſ.naturaliter.[vt ſibi ſolueret.]ſub.qꝛ tunc dñs deduxit verbis ⁊ re: ⁊ qꝛ ſemel eſt deductũ amplius deduci non poteſt.vt in prin.huius.§.habuiſtis.

☞ De peculio non deducit quod aliũde quis conſequi põt alia actione excepta actione de peculio in qua deductio pro actione ſuccedit.

Qđ aũt deduci debere diximꝰ.

†vos habuiſtis in ſuperioribus qđ dñs tenet de peculio deducto qđ ſibi debet ab his q ſunt in poteſtate ſua vl̃ tutela vel cura.mõ in.§.iſto dꝛ qđ dictum eſt dñm deduci debere eſt hoc intelligẽdũ ſi aliũde nõ põt conſequi verbi grã: ſeru⁹ habet in peculio.cc.debet mihi.c.vẽdidi ſeruũ cũ peculio intra annum poſſum a creditoribus ſerui de peculio cõueniri.nunqd deducã.c. certe nõ: qꝛ poſſuꝫ aſſequi a venditore: qđ eſt verũ ſi tpe vẽditionis erat tm̃ in peculio qđ poterat dño ſatiſfieri: ſed ſi non erat tm̃ in peculio: qꝛ debebat mihi ſub conditione: nõ põt dici quod mihi dño imputet: ⁊ iõ ſi dñs non dixit de peculio poterit deducere.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e.[qđ aũt deduci debere diximus].ſ.eo.l.ſi damnum.§.peculium.[id quod debetur].ſ.pr̃i vel dño.[potuit].ſ.pr̃ vel dño.[denicꝫ]ponit exemplum.[ſi de peculio ꝯueniatur].ſ.qđ eſſe põt intra annuꝫ a tpe alienationis vt.ſ.qñ ac.de pe.eſt an.l.i.[detrahere].ſ.cum vendidit ſeruũ.[ex vendito agere]ꝯtra emptorẽ: qꝛ cũ emit peculium ⁊ onera peculij emiſſe vt.ſ.eo.l.quã tuberonis.in fin.[dño poſſit.]puta qꝛ illud qđ debebat pure ſibi debebatur.[dicendum.]ſcꝫ vt tũc nõ poſſit dño aliqd imputari.⁊ iõ dñs poterit deducere de peculio.¶ Or ſignori habetis hic quod dñs conuentus de peculio deducit qđ ſibi debet ſi aliũde nõ põt aſſeqꝛ ſed ſi aliũde põt aſſeq de peculio nõ deducit.vñ ſi no.qđ cõe auxiliũ excludit ordinariũ.accedit.ſ.de minorib⁹.l.in cauſe.ij.

Item ſcribit. In.§.iſto dꝛ ꝓ contractu celebrato cũ ſeruo tuo habebã tecũ actionem de peculio emo a te illũ ſeruũ: nũquid ſi cõueniar ab aliis creditoribus actio.de peculio potero deducere qđ mihi debebatur ⁊ videt qđ nõ.qꝛ habeo actionẽ de peculio: cõtra te venditoreꝫ ſed certe verius eſt qđ poſſum deducere ſicut ⁊ quilibet alius creditor vendito ſeruo habet electioneꝫ velit agere cum venditore vel cũ emptore: merito ergo habeo electionẽ velim deducere vel agere cum venditore: nec poſſunt cõqueri alij creditores cum ipſi poſſint cõuenire venditorẽ actio.de peculio: ſi aliquid eſt de precio peculij apud eũ.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[idem ſcribit ſi qs.]ſcꝫ creditor ſerui.[comparaſſet[ſcꝫ a dño.[qđ ſibi debet]ſcꝫ ſi cõueniat ab aliis creditoribus ſerui de peculio.⁊ ſub.videtur quod nõ: qñ aduerſus ⁊c.[poſſe.]ſcꝫ deducere.[pro actione deductionem] ſcilꝫ poterit [in peculio.]id eſt in precio peculij.⁊ ſub.quod eſt apud venditorem.Sed dic mihi cur aliud eſt hic quã in ſuperiori.§.poteſt dici qđ illa eſt ratio vbi vendo ſeruũ cum peculio: ergo ex peculio non deduco: qꝛ ſatis eſt quod habeo ex vẽdito: vel indebiti condictionẽ cõtra emptorẽ: ⁊ in iſto caſu debebat naturalr̃ tm̃ non ciuiliter: ſed vbi teneris actione de peculio habeo actioneꝫ contra te ſi emo ſeruũ non perdo actionem: ſi interim ſum dominus deducam quod mihi debetur.

☞ Ubi eſt cõis ſerui ⁊ peculij deducit vnus ſocius qđ alteri debetur alr̃ ſecus.h.d.vſqꝫ ad.l.ſi ſeruus.

Non ſolum. In.§.iſto dr qđ dñs cōuentus de peculio non ſolum poteſt deducere qđ ſibi debetur:imo ⁊ quod debetur conſocio: ⁊ ideo ſi duo ſunt conſocij quilibet poteſt inſolidum conueniri:⁊ ideo ſi conuenitur deducit quod ſibi debetur:⁊ qđ debetur conſocio:et ſi peculiū eſt apud conſocium : ſed in emptore ⁊ venditore non eſt vera ſententia iuliani quia non ſunt ſocij. Idem eſt in proprietario ⁊ fructuario:q: non ſunt ſocij.idē eſt in dño ⁊ bone fidei emptore:q: ſi agit cū vno deducit qđ ſibi debet : nō qđ debet alteri. Idem eſt etiam ſi ſeruus iuſſus eſt eſſe liber pure in teſtamento.nam cum omnibus heredibus poteſt agi de peculio ⁊ nō deduci vni quod alteri debetur. Sed ⁊ ſi moritur ſeruꝰ viuo dño:⁊ plures heredes dominꝰ relinquit qlibet poterit conueniri de peculio pro ſua parte: ⁊ quilibet poterit deducere qđ ſibi debet non quod alteri debetur.ſed ⁊ ſi duo ſunt bonefidei poſſeſſores eiuſdem ſerui:q: non ſunt ſocij vnus deducit quod ſibi debetur:non qđ alteri.Sed ſi duo ſunt fructuarij eiuſdem ſerui:quia non ſunt ſocij vnus non deducit qđ alteri debet.ſed ⁊ ſi duo ſunt ſocij qui hñt peculia eiuſdem ſerui ſeparata apud ſe:ſi alter cōuenitur nō deducet qđ alteri debetur ſi autem habent peculiū cōe:quilibet inſolidum cōuenietur : ⁊ deducet qđ alteri debetur:ſic ergo apparet qđ poteſt eſſe ſeruus cōis ⁊ habet peculiū qđ ptinet ad vnū ex dominis:⁊ eſt exemplum ſi habemus ſeruū cōem:⁊ ille ſeruus habet peculiū vendidi partem ſerui retento peculio qđ ad me ptinebat:modo tu habes communē ſeruū cū emptore:⁊ habes peculiuꝫ qđ ptinet ad te non ad emptorem. Item eſt aliud exemplū ſi concedo ſeruo cōi rez vel pecuniā retenta proprietate apud me vt habeat eam in peculio:⁊ ita habebat adminiſtrationem tm̄:ſed ſi volui transferre proprietatem in eum p ipſum queretur tibi pro dimidia. vñ ſicut erat cōis ſeruus ita ⁊ peculiū. Item eſt aliud exemplum: ſi habeo ſeruū cōem ⁊ admo ei partem peculij.ſecus ſi cōcederem actionem vt habeat in peculium q: nō efficitur peculiaris niſi ceſſio interueniat : q: actiones ita adherent oſſibus qđ ab eis ſeparari non poſſunt.hoc dicit iſte.§.cum quatuor.ll.ſequē. [recepta eſt] a prudentibus.[vera nō eſt.]ſed que eſt ratio qđ vbi duo habent ſeruū cōem ſiue peculiuꝫ ſit cōmune vel ſi alterius tantum qđ vnuſquiſqꝫ pōt cōueniri inſolidum de pecolio ⁊ pōt deducere qđ ſibi debet ⁊ conſocio:ſed ſi emo ſeruum a te nō eſt aliqua cōio inter nos: ⁊ quilibet noſtrū non pōt cōueniri inſoliduꝫ de peculio qđ eſt apud ſe:⁊ ideo deducit quiſqꝫ qđ ſibi debetur.nec obſtat quod dicitur.ff.eo.l.creditor.§.ſi ſeruuꝫ. quia qđ hic dicitur:quia hoc caſu etiā cum eo agi poteſt penes quē peculiū non eſt.[ſed in emptorem ⁊ venditorem vera non eſt.]ſcilicet ratio iuliani. Sed eius ſententia bona eſt : ſic regula catoniana dicitur falſa:quia recipit inſtantiam.vt.ff.de regula cato.l.j.vel exponatis.[ſed in emptorem ⁊ venditorem vera non eſt.]vt vnuſquiſque teneatur inſolidum:⁊ vnuſquiſque deducat quod alteri debetur. [ſcinditur.] ſcilicet inter heredes portionibus hereditarijs.]quod vtrique debetur.ſcilicet iſtud peculium ſit apud alium. [pertineat] ſcilicet et non ad vtrūque. [in primis.] ponit primum exemplum primi caſus. deinde ponit exemplum aliud:⁊ ſecundum caſuꝫ.[eſt ⁊ ille.] ponit tertium exemplum:⁊ tertiū caſum.[vel ſi omni quideꝫ modo.] ponit aliud exemplum:⁊ quartum caſuꝫ[conceſſerit domus] ſcꝫ quātū ad ꝓprietatem:⁊ iſtud omni modo refertur ad ſcđm caſum.❡ Or ſignori hoc veruꝫ eſt cum concedo emptori ſerui cōis vt habeat in peculio aliquā actionē competentē cōtra debitorem volens a me abdicare pro dimidia:quia in nolbus requiritur ceſſio:⁊ adhuc illud nomen erit in peculio qđ pertinet ad me nō qđ ſit cōe mihi ⁊ tibi.[conceſſio.q: nō tranſit dñium in ſocium ꝑ parte dimidia in re incorporali:ſed in re corporali ſic : quia incorporalia non poſſunt ſeparari ab oſſibus ſine ceſſione:ſicut nec anima a corpore:vt hic.⁊.ff.pro ſoc.l.prima.in ſi.⁊.l.ij.⁊.iij.[quandoqꝫ aliqui]id eſt duo habent ſeruū cōmunē: ⁊ ſunt ſocij ſerui ⁊ peculij : ⁊ in iſto caſu quilibet eorum poteſt cōueniri de peculio inſolidum:⁊ ille apud quem non eſt detentatio peculij:⁊ in hoc caſu cōuentus de peculio qđ ſibi debetur ⁊ ſocio poteſt deducere:⁊ ita intelligitur.§.iſte non ſolum cum l.ſequēti.quādoqꝫ aliqui habent ſeruū communem nō ſunt ſocij ſerui nec peculij:⁊ in iſto caſu cōuentus de peculio deducit tantū quod ſibi debetur.⁊ ſic loquitur lex illa.Sed ſi duo. ⁊ ſic etiam intelligitur.ff.de interro. actio.l.ſed ſi defenſor.§. ſi duo, Quandoque aliqui habent ius in ſeruo ſed diuerſimode: et in iſto caſu cōuentus de peculio nō deducit niſi quod ſibi debet ⁊ ſic loquitur lex illa.ſed in emptorem.quādoqꝫ aliqui non habent ſeruū cōmunem habēt tamen peculium cōmune:⁊ in iſto caſu quilibet deducit qđ ſibi debetur tm̄: ⁊ ita loquitur lex illa. item cum in teſtamento.Quādoqꝫ aliqui habent ſeruum communem peculiuꝫ tamē nō eſt cōmune:ſed tantum alterius eſt qui ſibi retēta proprietate rerum adminiſtrationem ſeruo commiſit:⁊ in iſto caſu ille tantum conuenitur de peculio: ⁊ deducit quod ſibi debetur:⁊ ſic loquitur lex illa quis ergo caſus : et quod dixi in vltimo caſu ideꝫ eſt ſi domini ſerui communis habent peculia ſeparata:quia tunc alter conuentus qđ debetur alteri nō deducit:⁊ ſic loquitur.l.illa.ſed ſi duo.in verſic. idem ergo dicit.

1 ❡ Si agitur de peculio vicarij deducitur quod ipſe debet domino vel ordinario. Iteꝫ quod ordinarius debet dño ſecus de eo quod ordinarius dꝫ vicario. Item dñs non tenetur de debito vicarij non habentis peculium.h.d.

Si ſeruus meus. In.l.iſta cū duabus ſeq.tractat de eadem materia vſqꝫ ad.§.pōt aūt eſſe:⁊ dicit ponamus quod habeo ſeruū ordinariū q hꝫ ſeruos vicarios:ordinarius nō debet mihi quicq̄:ſꝫ vicarij debent mihi.x.naturaliter:conuenior de peculio ordinarij:nunqđ qđ debent vicarij de peculio ordinarij potero deducere:ex hac qōne ꝓcedit alia qō.⁊ p̄mo eſt videndū vtrū vicarij ſerui ſint in peculio ordinarij. ⁊ videtur qđ ſic:ſi ergo ſerui vicarij ſunt in peculio ordinarij : igit dñs poterit deducere de peculio ordinarij ſi cōueniat qđ debēt ſibi ſerui vicarij:ſed ſi ſerui vicarij debēt ſeruo ordinario: ⁊ conueniar de peculio eorū deducam qđ debet ſeruo ordinario.ſꝫ ſi ipſi ſerui vicarij debēt ſeruo ordinario ſi conueniar de peculio ordinarij nō deducaꝫ quod ei debet : q: peculiū eorū in peculiū ipſius eſt ⁊ peculiū ſerui augetur:quēadmodū ſi dño ſeruo dꝫ cui:cōſequens eſt ſi habeo ſtichuꝫ ordinarium q habet vicariū:ſi iubeo ipſum eſſe liberū ⁊ lego ei peculiū:ſi agit act.ex teſtō: ꝑ peculio aſſequetur peculiū:⁊ ſi qđ debebat ab ordinario detrahet de peculio ſuo.ex quibus apparet ſi actum eſt de peculio ſerui ordinarij:nō poterit agi de peculio ſerui vicarij. ſed ſi actum eſt de peculio vicarij nō videtur actum de peculio ordinarij.h.d.iſte.§. iſta.l.cum.l.ſeq. ⁊ p̄n.ſeq.vſqꝫ.ad.§.pōt videatis expoſitionem lr̄e.[ſi ſeruus meus ordinarius].i.ſeruus p̄ncipalis. [vicarios habeat].ſ.q ſibi ſeruiāt.vt.ff.ſi cer.pet.l.cum fundus.§.ſeruum tuū.[imprudēs mihi debet].ſ.dño principali ſerui. [ſerui ordinarij.]rn̄.non.vt in ſi.huius caſus.[hec peculia].ſ.vicariorum. [eorum.ſ.vicariorū.⁊ facit ad hoc.ff.e.l.q̄ tuberonis.[dñorum eorum].ſ.vicariorū.[ipſius eſt] ⁊ eſt rō:q: peculium ſerui ordinarij complectit peculiū ſerui ordinarij ⁊ vicarij: ſed peculium ſerui vicarij eſt pars peculij ſerui ordinarij.vt.ff.eo.l.hinc querit ⁊ ad hoc accedit lr̄a ſequēs[debeat:] hoc eſt ſi velit dñs debitor remanere vt.ff.e.l.q̄ tuberonis.in ſi.⁊.l.ſed ſi dānū. in prin. [cui cōſequēs eſt]ſcꝫ dicto vel ſimile qđ eſt dictū.ff.l.pxi.[vt ſi ſticho]ordinario ſeruo cui erat relicta libertas.[habeat.] naꝫ ex peculio vicarij deducit debitū teſtatoris ſi vicarius peculiū habeat:ſed ſi nō habeat deducit ex peculio ſerui ordinarij.vt.ff.e. l.depoſui.§.ſtichus.[non poſſe.] quia ſi actum eſt de toto non debet poſſe agi de parte.vt.ff.de excep.rei iudi.l.ſi quis cum totum.in princi.ſed non ſic eſt econtra:ſi primo actum eſt de peculio vicariorum nō poterit poſtea agi de peculio ſerui ordinarij:vt hic ſtatim ſubijcit:ſed ſi actū eſt ⁊c.[ordinarij.] vnde no. quod in peculio ordinarij ſunt peculia ſeruorum vicariorū ſed non econtra.

b **Hinc queritur ⁊c.**

Poteſt aūt eſſe. In.§.iſto dr qđ ſeruus ordinarius qui eſt apđ me poteſt habere peculiū duplici ratione:verbi gratia.Vxor mea ſeruuꝫ ineſtimatum dedit mihi in dotem iſte ſeruus poteſt habere peculium duplici iure.nam poteſt habere peculium qđ pertinet ad me:ſi querit ex re mea vel ex opera ſua:⁊ peculium qđ pertinet ad vxorem meā ſi querit mihi extra rem meam vel operaꝫ ſuam igitur ſi ſeruus heres inſtituitur vel ei legatur cōtemplatione mea: ſoluto matrimonio non teneor illud reſtituere : ſed quid ſi cum hoc ſeruo cōtractum eſt ⁊ cōuenior de peculio:nūquid deducā qđ debetur mihi ⁊ vxori mee:⁊ videtur qđ deducam qđ debetur mihi:non qđ debetur vxori mee ſi cōueniar ex cōtractu qui ad me pertinet:ſꝫ ſi cōueniar ex cōtractu qui pertinet ad vxorē meā deducā quod debetur vxori mee: ⁊ nō qđ debetur mihi:ſed ſi cōueniar ex cōtractu qui pertinet ad vtrunqꝫ peculiuꝫ deducā quod debetur mihi ⁊ vxori mee: eadē queſtio poteſt in vſufr.tractari.Ecce ſeruus in quo habeo vſumfru.poteſt habere peculium qđ pertinet ad me: ⁊ qđ pertinet ad proprietarium.vnde ſi cōuenior ego vſufructuarius ex eo contractu deducaꝫ quod debetur vtriqꝫ:licet qui contrahat cum ſeruo videatur intueri vtrūqꝫ peculiuꝫ.Eadem queſtio poteſt adaptari in duobus bone fidei poſſeſſoribus : quia ſeruus poteſt habere peculium quod pertineat ad vtrunque : et poteſt agi cū vno ⁊ deducet quod ſibi debetur de peculio ſuo ⁊ de peculio

lio alterius: ſi de ſuo non poteſt conſequi quod ſibi debetur. [peculium] .q.d. poteſt eſſe apud me peculium duplici iure: vnum qđ pertineat ad me ſcz maritum. aliud qđ pertineat ad me ſcz vxorem. ⁊ hic ſtatim ponit exemplum vt puta. [qđ ad me] ſcz maritum. [non debere] vxori ſoluto matrimonio. vt. ĩ. ſolu. mat. l. ſi vero. [datur] .i. relinquitur. [meum deducam. ſcz ego qui totius peculij videor habere adminiſtrationē: non ſol uit hic: ſed ſoluet in fin. huius. §. [que queſtio dilucidius] ſed quare dilucidius. q2. ĩ. prox. pōt eſſe talis ſeruus: quia nō que rit vxori nec marito habito reſpectu ad ſolutionem matrimo nij: hic vero duo ſunt peculia: ⁊ duobus queritur per ſeruum fructuarium: ⁊ duo poſſident. [intuitum.] accedit. ĩ. e. l. j. ⁊. ĩ. ℭ Extra nota qđ peculiū cenſetur ſeruo: patrimonium in fi lio. vt. ĩ. de minoribus. l. denꝗ. §. ſed vtrum. abuſiue tñ aliqñ dicitur peculium patrimoniū. ⁊ no. ĩ. eo. l. j. ⁊ ad vell. l. j. [dicen dum eſt.] ſecus eſt in duobus ſocijs: quia cum vno ſolo poteſt agi. vt. ĩ. eod. l. ſi noxali. cum. l. ſeq.

☞ Uſufructuarius pōt agere cōtra dñm ⁊ ecōuerſo ſi pecu liū ad eum ſpectans non ſufficit ad ſibi debitum.

Interdum. †In iſto. §. dr: ſi extraneo creditori da tur de peculio actio cōtra dñm ſerui: ita aliquando ipſi vſufructuarius: puta ſi ſeruus habet apud pro prietarium peculium apud vſumfructuariū non: vel habet ſed nō ſufficiens: ⁊ idem eſt ecōtra: ⁊ idez erit in alijs perſonis que ſocij nō ſunt. ſed ſecus eſt in duobus ſocijs. nã ſi ſeruus duorū ſociorū debet alteri: vnus nō aget aduerſus alterū actione de peculio: ſed aget cōtra ſocium cōi diuidūdo vel pro ſocio. [eue niet] ſcz vt dño. i. proprietario detur actio cōtra vſumfructua rium de peculio. [ꝙuis in duobus dñis] habentibus peculium ⁊ ſeruum cōem. [iudicio.] vt. ĩ. e. l. ſi noxali. §. non ſolum. ⁊ fa cit eti. l. ĩ. de inſti. l. habebat. §. viri. cum. l. ſeq.

☞ Actio de peculio cōpetit de eo qđ dolo conuenti in pecu lio eſſe deſijt qui dolus preſumitur ſi ademptio intricatio vel in alium tranſlatio indebite facta fuerit. h. d.

Summa cū ratione. †In pn. huius le gis dicitur quod cum dñs cōuenitur ex contractu ſerui de peculio dñs ꝯdemnatur ad id qđ eſt in pe culio vel dolo malo eius factum eſt: quo minus ſit in peculio ⁊ dolo malo videtur eſſe factum ſi in fraudē creditorū peculium adimit: vel intricare paſſus eſt: vel ſi ſuſpicabatur aliquem ſe cum acturum de peculio ⁊ peculium alio loco aduertit. ſed ſi ſoluit alij qui ſecū egit de peculio non videtur dolo malo feciſ ſe: q2 videt quiſꝗ ſuum ꝓſequi. nam licet creditori vigilare ad ſuum conſequendum. [eſſet.] quaſi diceret tenetur dominus de peculio de eo quod eſt tempore ſententie. vt. ĩ. eo. l. queſitū. ⁊ videtur in peculio eius eſſe quod dolo eius diminutum eſt. vt. ĩ. eod. l. ſed ſi damnum. §. peculium. in verſic. preterea. [fa ctum.] ad iſtud concor. ĩ. de tri. l. illud. §. ſi cuius. [ad ſuum cō ſequendum.] vt. ĩ. de his qui in frau. credi. l. pupillus. in fine. ⁊ C. depoſi. l. viri.

☞ Ex dolo adminiſtratoris tenetur quis in quantum eſt fa ctus locupletior.

Si dolo. †In. §. iſto dicitur: ſi tutor pupilli vel cura tor furioſi vel procurator dñi doloſe dimi nuit peculium ſerui pro quo agitur de peculio nunquid tene tur pupillus vel furioſus vel dñs: ⁊ reſpondetur quod ſi tutor vel curator eſt ſoluendo: vel ꝓcurator tenetur maxime in quā tum ad eum peruenit. Sed nunquid ex dolo venditoris em ptor tenetur: ⁊ reſpondetur quod non: nec ipſe: nec heres eius vel alius ſucceſſor ſuus: niſi in qñtum ad eum peruenit: ⁊ venit dolus iudicis officio ſiue ante litem conteſtatam ſiue poſtea fa ctum eſt. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [factum ſit] ſcilicet quo minus ſit in peculio. [ſcribit. ſecus ſi tutor non ſit ſoluendo. vt. ĩ. de tribu. l. iij. [officio.] vt de hoc quod dñs diminuit doloſe teneatur.

Si dominus. †In. §. iſto dicitur: ſi dominus conuenitur ex cōtractu ſerui: vel pater ex contractu filij ⁊ vult recuſare actiō. de peculio non eſt audiendus. nam ſicut perſonalem actionem inuitus tenetur ſuſcipere: ita actio. de peculio: ⁊ ſi tempore ſententie aliquid eſt in peculio condemnabitur: als non. [ſuſcipere] quia iudicium redditur in inuitum. vt. ĩ. de verb. obli. l. inter ſtipu. in princip. [cōdemnabitur] ſcilicet ſi tempore ſententie aliquid eſt in pe culio. vt. ĩ. eod. l. queſitum.

Sed ſi damnum. In. l. iſta dr: ſi ſi ſer uus habebat edes in peculio cuius nomine dñs preſtitit cautionem de damno: ſi poſtea dñs cōuenitur a creditore de pe culio: creditor debet ei cauere: verum ſi ſi dominus non vult defendere edes peculiares: actor eas adducet primo ex primo decreto, poſtea ex ſecundo. [eſt] accedit. ĩ. de tribu. l. procura toris. §. vlt. ⁊. l. illud. §. j. [adducet.] vt. ĩ. ſi ex noxa. cauſa agatur. l. prima. [vel poſſidet.] ſcz in cauſa damni infecti. vt. ĩ. de dam. infec. l. ſi finita. §. iul.

Curator. In. l. iſta dr: ſi furioſus habet cu ratorem ⁊ ſeruum: curator poteſt concedere peculium ſeruo ⁊ denegare: idem eſt in filio furioſo: quia curator eius poteſt cōcedere ⁊ de negare peculium ſeruo filij furioſi. [quam filio.] ſed conſtitue re peculium de nouo non poteſt. vt. ĩ. e. l. licet. §. j.

☞ In peculio dr eſſe veſtimentum quod cōcedit gratia ſui vſus nō illud veſtimentū quod eſt ſibi conceſſum ⁊ potius grã dñi quam ipſius ſerui.

Id veſtimentum. †In. l. iſta dici tur: ſi dominus concedit ſeruo veſtimentū in peculio. ſi concedit ei cauſa perpetui vſus illud erit in peculio: ſi concedit ei cauſa temporalis vſus vt ſequatur eum cum incedit: vel cuz miniſtrat ſibi: tunc illud veſtimentum non erit in peculio. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [ſeruum perpetuo] .i. conti nue quandiu duraret vt. ĩ. de pigno. l. debitor. ſed videtur non eſſe peculium. vnde videtur contra. ĩ. eod. l. peculium naſcitur. Ad quod poteſt dici quedam ſunt veſtimēta perpetua vt gre corum q2 ſunt facta perpetui vſus cauſa. ⁊ iſta ſunt in peculio vt hic quedam ſunt veſtimenta tpalia parum duratura vt ſunt veſtes attrabatenſes que ſtant extra cazam: ⁊ iſta non ſunt in peculio. vt in. l. contra. vel pōt dici ſcđo modo: aut conceditur veſtimentum ſeruo cauſa perpetui vſus. ⁊ tunc eſt in peculio: aut conceditur cauſa temporalis vſus ⁊ tunc nō eſt in peculio. [peculij] accedit. ĩ. e. l. peculium.

ℭ Sūma. Et hūc tex. in verbo intricare al leg. Ang. l. ſi. de ſtipu. ſeru. ⁊ pro ſing. al leg et in. l. oēs §. luciꝰ de his q in frau. cre. ⁊ in. l. macellꝰ §. res q. ff. ad treb. ⁊ in. l. iiij. ad leg. fal. ⁊ i l. ij. C. ĩ repu. here. dicit. nō eſſe alibi qđ alienatio rez ꝑcioſarū facit ꝓſumere alie nationē frau dulentam qđ not. ad. l. oēs. §. luciuꝰ. q in frau. cre. ⁊ qđ no. bar. in. l. ſo cietatē. §. arbi triorū .v. col. in v. an poſſit renunciari re ductioni. ĩ. ꝓ ſoc.

Si ſemel ex ea cauſa. In. l. iſta dicūt tria. primo dicitur ſi dñs dolo diminuit peculium ſerui: ⁊ ſemel conuentus eſt rōne doli ab vno creditore ⁊ condemnatus ſoluit rōne illius doli non pōt ab alio conueniri. Secundo dicitur ſi dominus doloſe diminuit peculium ſerui: ⁊ tantundem debet ei ſeruus noīe illius doli: ſi conueniatur de peculio non deberet condemnari. Tertio dicit ſi dominus qui doloſe diminuit peculium ſeruum manumiſit vel alienauit in tra annū poterit cōueniri de peculio. h. d. iſta. l. videatis expoſi tionem lr̃e. [nihil preſtabit.] q2 bona fides ⁊c. vt. ĩ. de regu. iur. l. bona fides. [non erit condemnandus.] quia admittetur com penſatio. [tenetur] de peculio. vt. ĩ. quando actio de pe. eſt an. l. j. §. pe.

☞ Actio de peculio datur noīe ancillarum ⁊ filiorū.

Et ancillarum. †In. l. iſta dicitur ſi cut pater vel dñs ex cōtractu filiorū vel ſeruorum tenetur de peculio ita ex contractu filiarum vel ancillarum: maxime ſi filia erat artifex: ſed ſi apud filiā vel ancillā depoſui vel cōmodaui rem agam depoſiti de peculio vel commodati: ſi ſciente patre vel dño contraxi in merce peculiari cum ea tenetur pater vel dominus tributoria: ſed ſi iuſſu eius cōtraxi cū filia vel ancilla tenetur pater vel dñs quod iuſſu: ſed ⁊ ſi quid in rem eius ver ſum eſt: tenetur de in rem verſo. h. d. prin. huius. l. [int. ait.] .ſ. ſi fuit apud eos depoſitum vel cōmodatum: ⁊ ita apparet quod actio de peculio non eſt actio: ſed eſt cognomen actionis: vt di xi. ĩ. e. l. j. [nō dubitatur] .ſ. dari act. in patrem vel in dñm.] ver ſum eſt] .ſ. datur de in rem verſo. vt. ĩ. de in rem ver. l. j. [contra ctum ſit] ſcilz cum filia vel ancilla datur quod iuſſu. vt. ĩ. quod iuſſu. l. ĩ. §. j. ⁊. ĩ. e. l. j.

☞ Heres deducit quod ſibi debetur.

Conſtat heredē domini. In. §. iſto dicit: ſi dñs qui tenebatur ex cōtractu ſerui moritur, ⁊ agitur cum herede eius de peculio: heres poterit deducere qđ debebatur domino ſed ⁊ ſi ſeruus ſubtraxit de bonis hereditatis ante aditam he reditatem vel poſt ⁊ heres cōuenit de peculio poterit illud de ducere ſed ⁊ ſi dñs alienauit ſeruū: licet intra annum poſſit agi cum dño: tamen cum nouo dño agi poterit: nec intereſt vtrum aliud acquiſierit vel cum peculio eum emerit. [admouiſſet.] vt ĩ. e. l. licet [pollicet.] vt. ĩ. l. proxi. in fi. ⁊. ĩ. quando act. de pecu. eſt an. l. j. [conceſſerit.] accedit. ĩ. e. l. ſi noxali. §. qđ autem.

Illud quoꝙ. In. §. iſto dicitur: ſi dñs vendit vel donat ſeruum quod creditores poſ ſunt agere intra annum cum vēditore vel donatore vel cū em ptore: vel cum vtroque. ſed qđ ſi credidi ſeruo meo ⁊ eum poſt ea vendo: nunqđ dabit mihi de peculio act. contra emptorem rñdetur qđ nō. ſed quid ſi credidero ſeruo alieno ⁊ poſtea eum

emo ꝛ vendo: nunqd in emptorem dabit̃ mihi act. de peculio. R̃ñdetur qḋ non ſꝫ intra annũ cõputandus a die redẽptionis poſſum agere cum vẽditore de peculio: deducto peculio quod apud me ſeruus habebat: vnũ ſciatis qḋ ſicut non datur cõtra emptorẽ mihi actio de peculio poſt venditionem de eo qḋ credidi ſeruo añ venditionẽ: ita non dat̃ mihi act. ꝯtra emptorem de eo qḋ ſeru⁹ meus credidit ſeruo meo q poſtea alienatus eſt. h.d. iſte.§. vſque ad.§. ſi quis cum ſeruo. videatis expoſitionem litere. [cum ſingulis agere] .i. cum emptore ꝛ venditore. [permittendus] hoc eſt verum gr̃a peculii poſtea ꝗſiti: ſꝫ anterioris peculij ſic. vt.ĩ.e.l. ſi noxali.§. antepe. ꝛ vlt. [experiri] quod eſt verũ ꝑ peculio queſito poſtea. ſed ſecus eſt ꝑ peculio qḋ fuit queſitum apud me. vt.ĩ.eo.l. ſi noxali.§. pe. ꝛ antepe.

☞ Ubi eſt cõis ſerui ꝛ peculij quilibet conuenit̃ inſolidum ꝛ etiã reſpectu peculij qḋ eſt penes alterum ꝛ id qḋ preſtiterit ab alio conſequitur.

Si quis cũ ſeruo. †In.§. iſto dr̃: ſi aliquis celebrauit cõtractũ cũ ſeruo duoꝝ pluriũ ve ſeruoꝝ quemlibet inſolidum poterit conuenire ne in plures aduerſarios diſtringuatur: ꝛ ſi agatur cuꝫ vno habetur rõ peculij qḋ eſt apud ſe ꝛ eius qḋ eſt apud cõſocium: q2 ſi plus ſua portione ſoluit: põt recuperare a cõſocio act. pro ſocio vel cõi diuidũdo: ꝛ hoc eſt verum ſi apud alterum quoqꝫ erat peculiũ. ſed ſi forte apud vnum eſſet peculium: ꝛ ſoluit liberauit ſe tñ nõ ſociũ. ſed ſi ſocius deceſſit nullo herede relicto: in tantum dꝫ condẽnari in ꝗ̃tũ apud eũ eſt peculiũ: ꝛ in ꝗ̃tum ex bonis cõſocij ꝯſequi põt. ſed ꝛ ſi teſtator iuſſit ſeruũ ſuuꝫ liberum eſſe relictis plurib⁹ heredibus: coheredes poſſunt agere inter ſe de peculio. q2 qḋ quiſqꝫ hꝫ apud ſe ſi alius ageret teneretur h.d. iſte.§. cum duabus.ll.ſeq. [eum qui cũ vno cõtraxit.] quod eſſet ſi agere deberet cũ quolibet pro parte. ꝛ ad iſtud accedit ĩ. de exerci.l.i. in fi. [cõtra eſſe.] vt.ĩ.e.l. quis ergo caſus. [ex bonis ſocij defuncti ꝯſequi põt] accedit.ĩ.e.l. hinc queritur. in fin. [teneatur] accedit.ĩ.e.l. ſi noxali.§. nõ ſolum ꝛ.l.ſeq.

Etiã ſi prohibuerit. In.§. iſto dr̃: ſi contraho cũ ſeruo tuo te prohibente: nihilominus habeo act. de peculio contra te. [de peculio.] q2 lꝫ ſeru⁹ in dñicis non poſſit facere dñi cõditionem deteriorem. vt.C. de pac.l. ſeruus cũ ſuis ſimilibus. in peculiaribus tñ põt vt hic: niſi hoc faciat animo nouandi vel donandi: ꝛ ſic ſoluitur contra.ĩ. de pac.l. contra iuris regulas.§. ſi filius.

☞ Quid ſit in peculio tpe rei iudicate inſpicitur.

Queſitum eſt. †In prin. hui⁹.l. dr̃ ſi cõtraxi cum filio vel ſeruo tuo: ꝛ eo tpe quo conuenio te de peculio nihil eſt in peculio: tñ tpe ſnie inuenit̃ in peculio aliquid eſſe: tenet iudicium inter me ꝛ te: ꝛ ſic tu condẽnaberis. nam actio de peculio recte intentatur: ꝛ ſi nihil ſit in peculio: ꝛ idez eſt in act. ad exhibendum: ꝛ in act. in rem. nam lꝫ tpe lit. conte. non poſſideas: ſi tpe ſnie inueniris poſſidere eris mihi condemnandus. [cum ageret] tpe litis conte. vel tpe oblati libelli. [rei iudicate tpe] .i. ſnie. [ꝛ ſi nihil ſit in peculio]. ſ. tpe ſnie. [teneri autem] ſcꝫ rõne ſpei. [probanduꝫ eſt.] vt.ĩ. ad exhibendũ.l. tigni.§. pe. ꝛ vlti. ꝛ.ĩ. de rei ven.l. ſi autem. in prin. ¶ Dr̃ ſignoti no. hic: lꝫ tpe litis conte. non habeat qs ius agẽdi: tñ ſi tpe ſnie inuenitur hr̃e ius agendi: ſatis eſt vt.ĩ. de pig. act.l. ſi rem.§. is quoque. Itẽ no. ſi quis nõ eſt in cã condẽnationis tpe litis cõteſt. ſi tpe ſnie ferende eſt in cã condẽnationis. ſatis eſt. vt.ĩ. de negociis geſtis.l. litis. Itẽ no ſicut in peti. hereditatis ſi tpe litis conteſt. nullam poſſidebas: ſi tpe ſnie ferende inueniris poſſidere condemnaris. vt.ĩ. de peti. here.l. ſi hereditatem ita in act. de peculio: ꝛ iſtud eſt ideo q2 in vniuerſalibus ꝛc. vt.ĩ. de iudi.l. ſolem⁹. ſecus ſi eſſent ſeparata. vt.ĩ. de iudi.l. non poteſt.

☞ Actio de peculio contra heredem datur quatenus ad eum ex peculio peruenit ſed filius cum quo contractum eſt ſi eſt heres tenetur inſolidum et ſic contra coheredem actio eſt reddenda. h.d.

Si cum herede. In.§ iſto dicitur: ſi aliqs eſt heres patris vel dñi ex parte ſi conuenit̃ de peculio vel de in rem verſo cõdemnatur ex ea parte qua quis eſt heres: niſi eſſet totum verſum in rem ſuam. ſecus eſt in ſociis: q2 vnuſquiſqꝫ tenetur inſolidum: ſed non eſt ita in heredibus. Sed quid ſi ipſe ſeruus eſt heres pro parte: nunquid cum eo agetur pro ſua parte. r̃ñdetur quod ſic. ſed ſi filius cuius nõie agitur ſit heres pro parte cum eo aget̃ inſolidum. ſed ſi velit ſibi pro parte cedi actiones contra coheredem cedende ſunt ſibi ſi in rem patris verſum ſit: vel ſi locuples ſit peculium. [condẽnandus ſed pro parte dumtaxat.] accedit.ĩ. eo.l ꝛ ancillarum.§ ſi quis cum ſeruo. [erat] pro parte peculij que ad eum peruenit. [patietur.] ſed cur aliud in filio ꝗ̃ in ſeruo. r̃ñ. quia ſeruus obligatur naturaliter tantuꝫ. vt.ĩ. de condi. inde.l. naturaliter. vnde ſequitur qḋ pro ea parte qua ſuccedit debet teneri. ſed filius obligatur naturaliter ꝛ ciuiliter. vt.ĩ. de iudi.l. tam ex contractibus. ꝛ ideo inſolidum poterit conueniri. licet pro parte ſucceſſerit. verumtñ ſi ſoluerit ſolidum poterit poſtulare actiones ſibi cõcedi cõtra heredem. vt.ſ̃. dicit ſtatim [ſed ſi pro parte velit nomen heredis redimere]. i. actiones ſibi cedi [audiendus eſt] etꝫ ad iſtud accedit.ſ̃. de admi tut.l.i.§. cum pupillus. vnde eſt hec lr̃a in argu. q ſi vnus ſoluit ꝛ duo rei ſunt qḋ ceditur act. in parte non inſolidum cõtra correum ꝛ ad hoc etiam facit.ĩ. ad.l. rho. de iac.l.i.

Is qui egit. In.§. iſto dicitur. ſi aliqs egit de peculio. et tunc quia nihil erat in peculio abſolutus eſt dñs: ſi poſtea poſt ſniam latã auctũ eſt peculium iterato poterit agere de peculio hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem lr̃e. [is qui ſemel egit]. ſ. de peculio filii vel ſerui: ꝛ pater nõ fuit cõdemnatus: q2 nihil erat in peculio vel parum erat [poteſt ſiſte.] ĩ. de iureiu.l. qui iuraſſe.§. ſi pater.

☞ Exceptio que cõpetit actori nõ trãſit ad ſucceſſorem ſi in eius ꝑſona cã cedende actionis deficiat alias ſecus.

Si ãnua exce. In.§ iſto dr̃ ſi ꝯ̃ri cum ſeruo tuo ꝛ tu illum ſeruum vẽdidiſti poſtea conueni te de peculio: tu repuliſti me annua except. onis annus erat elapſus cum emptore poteram experiri. ſecus ſi repuliſſes me alia excep. q2 de reſiduo qḋ nõ potui aſſequi a te agem cuꝫ emptore. h.d. iſte.§. videatis expoſitioneꝫ lr̃e. [ſi annua excep.] q2 dꝫ experiri quis cum dño qui vẽdidit ſeruum cum quo contraxit intra annum. vt.ſ̃. qñ act. de pe. eſt an.l.i. [dꝫ] accedit.ĩ. e.l. ꝛ ancillarum.§. illud. [ſed ſi alia excep.] ſ. expulſus eſt creditor a venditore [conſequi potuiſſet]. ſ. ſi excep. non eſſet repulſus [ab emptore in reſiduum] ſ. tantum.

☞ Replicationes ſunt tpales ſicut actiones.

In dolo obijciendo. †In.§. iſto dr̃ ſi cõuenit dñm ex ꝯ̃tractu celebrato cum ſeruo ꝛ dñs deduxit qḋ ſibi debetur. ſi deducto eo qḋ ſibi debetur nihil eſt in peculio: ſi poſtea cõuenio ipſum dominum ꝛ dico qḋ doloſe diminuit: ꝛ ipſe dicit qḋ ipſm dolũ poſſem obiicere infra tñ tp̃s infra quãtum poſſem agere de dolo: nunqd ſi ago de dolo poterit replicare qḋ infra certuꝫ tempus debebã opponere de dolo. R̃ñ. qḋ ſic: hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem lr̃e. [in dolo obiiciendo.] ſ. a creditore dño ope exceptionis [fortaſſis] hoc eſt philoſophicũ temꝑamentuꝫ: ſic ꝛ alias.ĩ. de ar.l. ſi duo. Alij dicunt quod ponitur dubitatiue [poſt tp̃s] qḋ eſt olim annus vtilis. hodie bienniũ continuum vt.C. de dolo.l. vltima [datur] ſꝫ videtur cõtra. nam lꝫ de dolo debeat agi hodie infra bienniũ. vt.ſ̃. in paſſ.l. vlt. ꝛ ſi videt̃ quod poſſit excipi perpetuo de dolo. vt.ſ̃. de doli ex.l. pure. in fin. Ad quod dicũt quidam qḋ dictio fortaſſis hic poſita ponit̃ dubitatiue: q2 hoc corrigit̃ in.l.ꝯ̃. Uel poteſt dici quod differentia eſt inter exceptioneꝫ doli ꝛ replicationem doli. nam exceptio doli eſt perpetua vt in.l. cõtra. ꝛ.C. de excep.l. licet. Sed doli replicatio eſt conductiua actionis: vnde eſt tpalis actionis. vt infr. de repli. Sed hec nõ videt̃ bona ſo q2.l. videtur velle quod poſſit replicari perpetuo de dolo. vt.C. de excep.l. ſi pactum. poteſt dici quod ibi loquit̃ de replicatione ꝛ de exceptione q̃ eſt actõis excluſio: q2 ſicut exceptio excludit actorẽ: ita replicatio reum vꝫ de replicatione loquitur. vt.C. de pac.l. pacta noniſſima.

In heredem. In.§. iſto cũ.l.ſeq. dicit̃ ſicut pr̃ vel dñs tenetur in eo qḋ doloſe diminuit peculiũ: ita heres eius tenet̃ de eo quod ad ſe ꝑuenit: ꝛ nõ vltra. ſed ſi heres eius doloſe diminuit peculiũ inſolidum tenetur. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitioneꝫ lr̃e. [fieri]. i. dari vltra non. ſ. quã peruenit non debet dari. accedit.ĩ. de dolo.l. in heredem ꝛ.l. itaqꝫ ꝓ̃ſtat. q2 heres de ſuo dolo tenet̃ inſolidum: accedit.ĩ. de trib.l. quod in heredem.§. vlti.

☞ Electione vnius ex pluribus non habentibus communionem ſerui ꝛ peculij alij liberantur ſed de equitate in reſiduo ceteri tenebuntur ꝛ quantum ſit in peculio ſententie tempore inſpicitur. h.d.

Sed ſi ex duobus. †In lege iſta dicit: dñs ſerui cuꝫ quo fuit contractum in peculio manumiſit ſeruum inter viuos vel iuſſit eum eſſe liberum in teſtamento: vel alienauit: vel forte deceſſit: et ſic poterat conueniri de peculio infra annuꝫ: deceſſit relictis pluribus heredibus et vnus eſt conuentus de peculio: nunquid ceteri coheredes liberantur. certe ſic de ſtricto iure. ſecus eſt de equitate. idem eſt ſi plures erant heredes. et in alterius rem verſum erat. et actum eſt cum vno: quia ceteri liberantur. idem eſt ſi plures erant vſufr. vel bone fidei poſſeſſores: ꝛ actũ eſt cũ vno q2 ceteri liberantur

licet non

licet non debeat condemnari niſi quatenus peculiũ eſt penes eum. ⁊ hec vera ſunt de rigore iuris non de equitate: q: de equitate non litis conte. ſed perceptio inducit liberationem: q: qui cum ſeruo contrahit intuetur peculium vbicunq; eſt ſicut patrimonium. hoc dicit principium huius. l. videatis expoſitionẽ litere. [ſed ſi ex duobus vel pluribus heredibus] ſcz dñi. [qui] ſcz dñs [poterat] vt. ſ. ſi. proxi. l. i. [liberabũtur] de rigore iuris. ſecus eſt de equitate. vt. ſ. ſubijcit [vel liberabuntur] ſi ſolidum ſoluerit [debeat] de rigore iuris. ſecus eſt de equitate. ſed licet hoc iure] ideſt iuris ſubtilitate [ꝙ intentio] ſcz agẽdi. [liberet] ⁊ ita no. ꝙ equitas preualet rigori iuris. accedit. C. de iudi. l. placuit. Item not. ꝙ vbi plures mihi tenentur non litis conte. ſed perceptione inducitur liberatio. accedit. ff. de his qui deie. vel effu. l. ſ. in fi. ⁊ l. ſeq. [intuetur] vnde nota qui contrahit cum ſeruo intuetur vniuerſum peculium vbicunq; ſit vt hic. ⁊ ad iſtud accedit. ff. eo. l. hinc queritur. §. poteſt.

In hoc autem iudicio.

In. §. iſto dicitur ꝙ in actione de peculio li; reſtauretur ⁊c. inde eſt ſi hodie nihil eſt in peculio. ſi tñ poſtea acceſſit: deducetur in condẽnationem qđ acceſſit emptori qđ in emptore ⁊ venditore poteſt clarius apparere [recedens] vel precedens. ſiue hodie] ideſt tempore ſententie [ſiue acceſſit [ſcz emptori] ⁊ emptorẽ] ſcz ſerui [conuentus ſit] nam ſi tempore litis conteſtate non eſt in peculio: ſi eſt tempore ſententie fiet condemnatio. vt. ff. eo. l. queſitũ. ¶ Or ſignori. §. iſte vult hoc dicere: ſi aliquis contraxit cũ ſeruo: ſi poſtea dñs illum ſeruũ manumiſit: ⁊ eo manumiſſo moritur dñs relictis pluribus heredibus: indubitanter ſi agitur cũ vno de peculio qđ eſt apđ ſe is qui ſic agit de rigore iuris recedit ab aliis ⁊ reſtauratur hic recedens vt ſi non aſſequitur qđ ſibi debetur de equitate habet regreſſum in alios. vt. ff. proxi. §. habuiſtis. ſed inſtauratur precedens vt ſi primo egit cum vno ſi poſtea vult agere cum alio habetur ratio eius quod exegit ab alio vt hic dicitur.

☞ Si pro peculio pretium expreſſe nõ fuit conſtitutum hic conuenitur apud quem peculium reperitur alias hic qui pro peculio pretium nominatim recepit. hoc dicit.

Venditor ſerui.

† In. §. iſto cum tribus legibus ſequentibus tractatur de eadem materia. ⁊ in §. iſto dicitur ꝙ venditor ſerui cum quo cõtractum erat de peculio intra annum poſt venditionem nõ tenetur de peculio ſi non remanſit apud eum peculiũ: ſed ſi dñs vendidit ſeruum pro. x. ⁊ peculium pro. v. tunc pretium peculij cenſetur peculium: ⁊ ideo intra annum tenebitur de peculio: ſed ſi heres iuſſus eſt ſeruum meum manumittere vel dare ſeruũ alicui cũ peculio accepta certa ſumma: nõ videtur peculiũ apud eũ remanere vñ de peculio nõ põt cõueniri: vt neratius ſcribit: imo videtur pretiũ recipere pro ſeruo nõ pro peculio [peruenerit] q: pretiũ ſuccedit loco rei. vt. ff. de peti. here. l. ſi rem ⁊ pretiũ: ⁊ ideo agetur cum venditore de peculio. [peculium] ſed penes eum cui eſt iuſſus dare. vt. ff. eo. l. ſi ſeruum. in fi. ⁊ l. ſeq.

☞ In contractibus bone fidei pater ⁊ dominus non ſolum de peculio ſed etiam de eorum proprio dolo tenentur.

In bone fidei cõtractib⁹.

† In. l. iſta dicitur pone cõtraxi cũ ſeruo vel filio tuo aliquo ꝯtractu bone fidei: nunqđ teneris de peculio vel inſolidũ. ⁊ certe ſi dolũ cõmiſiſti teneris de peculio alias inſolidũ. vbi gratia mulier de aliqua ꝯtxit mřimoniũ cũ filio tuo ⁊ filio tuo dedit dotẽ: nunqđ tu pater teneris de peculio an inſolidum. ⁊ reſpondetur ꝙ ſi cõmiſiſti dolũ non ſolum teneris de peculio: ſed etiam de dolo. vnde ſi pater habet rem mulieris quam dedit in dotẽ filio tuo ⁊ non reſtituis teneris inſolidum. Sed ⁊ ſi ſeruo tuo rem pignori obligaui: ⁊ ſeruus non reſtituit mihi rem ⁊ ſibi ſolui vel paratus ſum ſoluere: nunquid tu teneris de peculio vel inſolidum. ⁊ rñdetur ꝙ teneris de peculio: ⁊ ſi dolo non reſtituis teneris inſolidum ⁊ videris dolo facere: ſi non reſtituis cum habes facultatem reſtituendi qđ dictum eſt in ſeruo cui res pignori data eſt. idem eſt in ceteris bone fidei actionibus. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [in bone fidei contractibus] ⁊ ponitur infra exemplum de quibuſdã actionibus que ſunt bone fidei quia cõnumerantur ipſe ⁊ alie. inſtitu. de act. §. act. bone fidei. [vt eſt] ecce vnũ exemplum [nõ vult reſtituere] ⁊ ita not. ꝙ quis eo ipſo committit dolum: ⁊ videtur eſſe in dolo ſi poteſt rem reſtituere ⁊ non reſtituit. accedit. ſ. depo. l. i. in fi. ⁊ ff. cõmo. l. ſed mihi videtur. §. in hac actiõe.

☞ Quantitas quando petitur vt ſpecies ad aliam quantitatem non admittitur compenſatio.

Si creditor.

† In prin. huius. l. dicitur creditor filij inſtituit te heredem tu heredi, illius vendidiſti: nunquid teneberis de peculio quantum ex hereditate illius ad te peruenit: certe ſic. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [⁊ tu hereditatẽ eius] ſcilicet creditoris [vendideris] accepto pretio [illa parte ſtipulationis] ſ. que interponitur inter venditorem ⁊ emptorez. ⁊ eſt talis cum vendo tibi hereditatẽ: ⁊ ꝓmitto tibi quicquid ex hereditate ad me peruenerit tibi preſtabo: ⁊ tu ꝓmittis me indemnem cõſeruare ab oneribus hereditarijs. vt. ſ. de here. vel act. ven. l. venditor. ⁊ ſ. de le. iij. l. quiſquis. [teneberis] de peculio creditoribus filij tui. ſ. annum mortuo filio.

Si ſeruo tuo.

In. §. iſto dr: habebã ſeruum ordinariũ: ſed vnus ordinarius affectabat habere ſeruũ vicarium ⁊ petebat a me ꝙ mihi placeret. vnde ego vna die dixi ei ex quo vis habere ſeruum vicarium emas pro octo. ille iuit ⁊ emit pro. x. ⁊ ſignificauit mihi ꝙ emerat pro octo. vnde permiſi ei accipere de pecunia mea octo: ipſe accepit. x. ⁊ ſoluit. x. venditori: nunquid illos duos aureos potero vendicare a venditore: certe ſic. ſ; venditor illos duos aureos petet a me act. de peculio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [⁊ his. x. ſoluerit] ſ. de pecunia dñi [aureos] ſcilz extantes: q: vendicãtur extantes. ff. ſi cert. pet. l. ſi filius. ⁊ l. cum fundus. §. ſeruũ tuum imprudens. ⁊ de neg. geſt. l. qui aliena. §. libertis. [ſerui] quia cõueniet te venditor act. de peculio: ſed cur non opponis ipſe cõpenſationez. R ſi. q: vendicabuntur duo aurei vt corpus. alij duo qui petuntur per actionez de peculio petuntur vt quantitas. vnde de corpore ad quantitatez non admittitur cõpenſatio. vt. ff. de pigno. act. l. ſi conuenerit. preterea non põt habere locum dolo facis quod petis ⁊c. vt. ff. de do. exce. l. dolo. q: dñs hic petebat duos aureos extantes: vnde non petit id qđ redditurus eſt.

☞ Si cum vno agatur eius peculij qđ fuit apud eũ qui quõdã fuit ſocius ratio non habetur. Item ſi agatur cõtra emptorem poſt annũ non habetur ratio eius qđ eſt penes venditorem. ſecus ſi intra annum. h. d.

Seruũ cõem.

† In iſto. §. dicitur: habebã ſeruũ cõem cum titio aut ſempronio: cuidã alij titio vendidi anteꝙ cõuenirer ex contractu ſerui de peculio nunquid ſi agitur de peculio cum titio aut ſempronio habebitur ratio peculij quod eſt apud me. Reſpondetur ſi agetur cum ſempronio non habebitur ratio peculij qđ eſt apud me: q: ſempronius nullam actionem habet cõtra me per quam poſſet conſequi qđ preſtitiſſet. ſed ſi ageretur cum titio poſt annuz ſimiliter non habebitur ratio peculij qđ eſt apud me: quia non poſſum conueniri de peculio. Si vero ageretur cum titio intra annum tunc habebitur ratio peculij: qđ eſt apud me: quia intra annum poteſt agi de peculio cum emptore ⁊ venditore. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [vẽdidi] ſcz ⁊ tradidi [priuſꝙ ageretur] ſcz a creditoribus ſerui [dixi] ideſt diſtinxi hoc modo [ſi cum ſempronio] ſocio meo quondam cui non vendidi [cum titio] emptore [non poſſet] ſcz poſt annum. vt. ſ. quando actio de peculio eſt an. l. i. [agere] accedit. ff. eo. l. ⁊ ancillarum. §. illud. ⁊ ad hoc facit. ff. eo. l. ſed in emptore.

☞ Quod quis a fructuario conſequi non potuit per actionem de peculio recuperat a proprietario. hoc dicit.

Si actum.

† In. §. iſto dicitur ſi in aliquo ſeruo vnus habet proprietatem: alius vſumfru. ⁊ ille ſeruus habet peculium quod pertinet ad vtrunq;: ſi actum eſt cum vſufru. eſt conſecutus minus ꝙ ſibi debetur: poteſt de reſiduo agere cum proprietario ⁊ econtra. hoc dicit iſte §. videatis expoſitionem litere. [Si actum ſit] ſcilz a creditore ſerui [⁊ minus] ſcz ꝙ ſibi debetur. [vt rem] ideſt reſiduum [cõſequatur] verumtamen ſi agitur cum vſufru. non deducit qđ debetur proprietario vel econtra. vt. ff. eod. l. ſi noxali. §. non ſolum. ⁊ l. ſequen. ⁊ ad iſtud accedit. ff. eo. l. hinc queritur. §. vlti.

Nihil intereſt.

In. §. iſto dicitur ſi ſeruus cõduxit ab vſufru. operas ſuas: ⁊ ꝓmiſit ei locare aliũ: vel ab eo accepit mutuo pecuniam ex hac cauſa poterit experiri de peculio contra proprietarium. [actio] de peculio [ei] ideſt fructuario. [deducto eo] ideſt computato [habet] ⁊ ita not. ꝙ non refert cum fructuarius agit cum proprietario. vt. ff. eo. l. hinc queritur. §. vlti. ſed intereſt quantum ad hoc vt non naſcatur obligatio efficax contra ſeruum. ⁊ ſic ſoluitur contrarium. ff. de vſufru. l. ſed ⁊ ſi quis ſtipuletur. §. vl.

☞ Actio de peculio non poteſt intentari vbi non eſt peculium. ſed eſt ad alias actiones recurrendum.

Depoſui.

† In principio huius. l. dicitur depoſui apud filium tuum. x. nunqđ de peculio potero te conuenire. certe ſic. ⁊ ſi patri nihil debetur non deducet. ſed ⁊ ſi pater. x. depoſita apud filium teneat: potero agere ad exhibendum: ⁊ ea exhibita vendicare ab eo etiam ſi nihil ſit in peculio: ſed ⁊ ſi

pater conueniatur alio agente de peculio iſta.x. depoſita non augent peculium.[⁊ ago depoſiti de peculio] vt.ſ.eo.l.depoſiti [maneat] quia rei commodate ⁊c. vt ſupra commoda.l.rei ¶ Oꝛ ſignoꝛi nota hic ꝙ pecunia que eſt mea ſi extat vt coꝛpus poteſt peti exhiberi: ⁊ exhibita vendicari. vt.ſ. ſi certum peta.l.ſi filius.⁊.l.cum fundus.§.ſeruum. Item nota hic vnum ad quod induco legem iſtam.lex dicit ꝙ rei vendicatio non datur poſſidenti.vt inſtitu.de actio.§.i.lex dicit contrarium. nam dicit:ſi depoſui rem meam apud filium tuum retineo poſſeſſionem ⁊ pꝛopꝛietatem:⁊ poſſum te conuenire ad exhibēdum ⁊ rei vendi.⁊ tamen poſſideo eam. Sed vos debetis exponere rei vendi.non datur poſſidenti ⁊ detinenti:quia rei vendicatio datur contra illum qui poſſidet.vt.ſ.de rei vend.l.officium.ſed datur poſſidenti ſed non detinenti vt hic.

¶ Liberando ab obligatione de dote ſoluto matrimonio abſqꝫ alia conditione deducitur.

Si nuptura. In.§.iſto dicitur quedam mulier nuptura filiofamilias pꝛomiſit ei certam pecuniam dotis nomine: celebrato diuoꝛtio agit contra patrem de dote:nunquid actione de peculio debet aſſequi vt liberetur a tota pꝛomiſſione dotis:vel deducto eo quod patri debetur. Reſpondetur ꝙ debeat aſſequi vt liberetur a tota pꝛomiſſione dotis:quia ⁊ ſi cum ea ageretur ex pꝛomiſſione dotis poſſet ſe tueri excep.doli mali.hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere.[agat de dote] vt liberetur a pꝛomiſſione.[eſſe] quare quia tota pꝛomiſſio tranſit in patrem.vnde videtur dolo facere ex quo habet facultatem eam liberandi ⁊ non liberat vt argu.ſ.eo.l.in bonefidei.

¶ Quod debet domino ſeruus vicarius qui non habet peculium ex peculio oꝛdinarij non deducitur.

Stichus. †In.§.iſto dicitur ſtichus ſeruus habebat in peculio pamphilum qui valebat.x. idē pamphilus dño debebat.v.agunt creditores de peculio ſtichi cum dño:nunqd debet eſtimari peculium pamphili totum vel deducto eo qđ dño debetur.⁊ reſpondetur ꝙ totum debet eſtimari:qꝛ nemo eſt in peculio ſuppoſitus.⁊ ita hoc caſu damnū pateretur:ſicut ſi alicui alij ſeruoꝛum qui peculiū non haberet crediſſet.hoc latius apparet ſi legatū eſt peculium ſticho ſeruo:⁊ agat ex teſtamēto cōtra heredē nō deduceret ex peculio ſtichi qđ ſibi debet [ſtichus] ſcilꝫ oꝛdinarius ſeruus [pamphilum] vicariū qui nihil hꝫ in peculio ſtichus ſeruus oꝛdinarius. [domino quinqꝫ] ſcꝫ ex alia cā ꝙ pro capite ipſius vicarij.⁊ ſic non eſt contra.j.de pecu.l.ſtichus.[eſſe] accedit.j.de peculio.l.ſtichus.in fi. Itē qꝛ nemo dicit dñs ſuoꝝ mēbroꝝ.vt.ſ.ad.l.aquili.l.liber hō.[paſſurū] ſcꝫ apparet [crediſſet] ⁊ ſub. nec eſt hoc mirum quia hoc eſt alie.itaqꝫ ⁊c.[abſurdum eſt] cum peculium ſerui vicarij ſit in peculio oꝛdinarij.vt.ſ.e.l.hinc queritur.vnde ſeruus vicarius non minuit peculium ſerui oꝛdinarij:ſed oꝛdinarius minuit peculium ſerui vicarij.⁊ ad iſtud qđ dicitur hic facit.ſ.eo.l.cui conſequens eſt.

¶ Contractus qui celebrantur venditione ſerui perfecta ad peculium quod penes venditoꝛem remanſit non pertinet.

Seruo quem tibi. †In.§.iſto dicitur ſeruū meum tibi vēdidi eidem poſtea pecuniā tradidi nūquid dabitur mihi actio de peculio contra te deducto qđ apud me remanſit ex eiuſdem peculio.⁊ reſpondetur qđ nō teneris mihi de peculio qđ remanſit apud me:ſed de eo qđ eſt apud te:nec intereſt ſiue agam intra annū ſiue poſt annum:quia econtra.ſi agitur mecum non deducam quod ſeruus poſtea queſiuit.ſed ⁊ ſi agat contra me qui antea cum ſeruo meo contraxiſſet non deducam quod ſeruus meus poſtea mihi deberi ceperit. Ex quibus apparet ꝙ onus peculij quod apud me remanſit non pertinet ad contractus poſterioꝛis temporis [datur] vt.ſ.eo.l.ſi noxali.§.vlti.

¶ Peculium conſiſtit in his etiam que ſeruus vel filius acquirit ſua induſtria vel parſimonia ſi pater vel dominus permittit apud ipſos eſſe non tamen in veſtibus quas pater vel dominus tenetur ei adminiſtrare ⁊ poteſt augeri ⁊ diminui ⁊ etiam totaliter extingui.hoc dicit cum.l.ſeq.

Peculiū ex eo conſiſtit. †In.l.iſta dicit quod peculium eſt puſillum patrimoniuꝫ ſerui quod habet concedi a domino ſeruo:⁊ augeri patrimonia ſerui cum ratione officij ſui:quia fecit aliquid per quod meretur. naꝫ iſto modo habet peculium concedi ⁊ augeri.hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere.[peculium ex eo conſiſtit] ideſt eſſe incipit.[quiſqꝫ] ſcilꝫ ſeruus [parauit] ideſt acquiſiuit.ſic exponitur.C.de epi ⁊ cle.l.ij.vbi dicitur parce viuendo queritur.[voluerit] nam in peculio conſtituendo requiritur dñi voluntas. vt.ſ.eo.l.peculium.⁊ dicitur patrimonium.quia eſt liberi hoīs. vt.ſ.de mino.l.deniqꝫ.§.ſed vtrum.⁊.ſ.e.l.depoſiti.in fi.

Peculium. In.l.iſta parificatur peculium homini.naꝫ ſicut homo pꝛimo naſcitur:natus creſcit:⁊ aliquem ſtatum habet poſtea decreſcit moꝛitur.ita ⁊ peculium: nam peculium naſcitur cum dominus concedit aliquid ſeruo: vel cum acquirit aliquid dominus permittit ei habere : ſed ſi dñs concedit tunicas ſeruo ſuo illud non eſt peculium: creſcit peculium duꝫ poſt conceſſionem augetur:decreſcit cum ſerui vicarij moꝛiuntur.moꝛitur peculiuꝫ cum dñs ſeruo:vel pater filio adimit hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere.[ſimile eſſe homini.] Sed quare non equiparauit aſino. Reſpō.hoc fecit propter dignitatem humane conditionis: cuius contemplatione omnia ſunt adinuenta.vt.ſ.de ſta.ho.l.j.⁊.ſ.de vſufru.l.vetus fuit vt j.de edi.edic.l.iuſtiſſime.[id eſſe peculium] ſimiliter ⁊ ſi dominus concedit ſeruo habere peculium:illud eſt peculium vt.ſ.e.l.peculium.[non eſſe peculium] ſcilicet quod eſt verum ſi veſtimenta illa ei data ſunt cauſa tempoꝛalis vſus . ſecus ſi perpetui.vt.ſ.eo.l.id quod.[naſcitur peculium].ſ.eo.l. quam tuberonis.[ſit] ⁊ ad iſtud accedit.ſ.e.l.quam tuberonis.in fi.⁊.l.ſe.

Nec ſeruus. Uos habuiſtis in multis locis in ti.iſto factam mentionem ꝙ ſi dominus conuenitur a creditoꝛe ſerui: dominus tenetur deducto eo qđ ſibi debetur. ergo apparet ꝙ ſeruus pōt debere ⁊ ei deberi. Sed iuriſconſultus dicit ſi inſpiciamus ius ciuile non debet nec debetur ei.ſed ſi inſpiciamus ius naturale debet ⁊ ei debetur.vnde ſi ſeruus contrahit obligatur naturaliter dñs tenetur de peculio:⁊ cuꝫ debet aliquid naturaliter: dominus poteſt de peculio deducere:⁊ ſi in rem domini aliqđ verſum eſt dño tenetur.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere [nec ſeruus quicꝙ debere nec ſeruo pōt deberi] ſcꝫ inſpecto iure ciuili vel pꝛetoꝛio.j.de regu.iur.l.qđ attinet.⁊.l.ſed inter obligationem:quia obligatur naturaliter eo iure : quo iure omnes homines liberi naſcebantur.vt.ſ.de iuſti. ⁊ iur.l. manumiſſiones.[dominus recte petet] quia quicquid queritur per ſeruuꝫ domino acquiritur.vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie. iur.l.j.[in dominum datur actio] vt.ſ.eo.l.j.in pꝛin.habuiſtis.

¶ Actio de peculio datur in patrem arrogatoꝛem:ſic in patrem legitimum ⁊ naturalem.

In arrogatoꝛem. †In.l.iſta dicitur patrem familias arrogaui in filium authoꝛitate imperiali nūquid creditoꝛes illius filij arrogati potuerūt me patrem arrogatoꝛem conuenire.⁊ rñdetur ꝙ ſic.de contractu celebrato cum eo poſtꝙ eum arrogaui de contractu celebrato ante non:ſed ageretur contra filium illum. ⁊ ſi non defendam eum tunc bona eius iubentur poſſidere.hoc dicit iſta .l. videatis expoſitionem litere.[putāt] ſcꝫ de contractu celebrato poſt arrogationem cum arrogato.[exiſtimant.] Sed quid erit certe agetur cum arrogato ſi pater arrogatoꝛ non defendat euꝫ actoꝛ mittetur in poſ.bonoꝛum filij arrogati. vt dixi in caſu. ⁊ ad iſtud accedit inſti.de acqui.per arro.fac.in fi.

¶ Alienans poſt litem ſibi motam videtur fraudulenter alienare.⁊ perinde condemnatur ac ſi non alienaſſet.

Si poſteaꝙ tecum. †In.l.iſta dicit:cōtraxiſti cū ſeruo meo poſtꝙ cōueniſti me de peculio:anteꝙ iudicaret ſeruū vendidi:cuius peculij habebit rō. Reſpondetur nō ſolum peculij qđ apud me erat:ſed etiā peculij quod apud emptoꝛem queſierit:⁊ mihi imputetur cur vendidi hoc dicit [vendidiſſes] deduces rū qđ tibi debetur non quod debetur emptoꝛi.vt.ſ.eo.l.ſi noxali.§.non ſolum. ⁊ .l.ſeq.

Si quis cum filio. In.l.iſta dicitur ſi quis celebrat contractum cū filio habet duos debitoꝛes obligatos filiū habet obligatū inſolidū : patrē de peculio. [contraxerit] nō mutuando vel nouādo.vt.ſ.ad ma.l.j.⁊.j.de polli.l.ij.§.voto [filium inſolidum] licet emancipatus condemnetur inquantum facere poſſit.vt.ſ.quod cum eo.l.ij.in pꝛinc.

Qui peculij. In.l.iſta cum.l.ſeq.dicitur ſi filio meo vel ſeruo concedo peculij adminiſtrationem videoꝛ ei concedere generaliter id quod ſpecialiter eram conceſſurus.vnde ſi poſtea ademi filio peculium:nihilominus creditoꝛes qui contraxerunt cum eo ante me poterunt de peculio conueniri [permiſſurus eſt] verbi gratia pater non concederet filio ſpecialiter vt donaret rem peculiarem: quia donare eſt perdere. vt .ſ. de pac.l.contra iuris.§.filius.igitur in generali conceſſione nō videtur ei hoc concedere:ſic ⁊ in generali obligatione quis ⁊c. vt.j.de pigno.l.obligatione.

Quotiens

Q**uotiens.** In.l.iſta dicitur: ſeruus meus exercebat tabernam. ⁊ inſtitor erat alicui taberne: ſcripſi coram taberna ne quis cõtrahat cum ſeruo meo: aliquis contraxit cum eo ſpreta prohibitione mea: nunquid teneor ei de peculio: certe ſic: ſed non inſtitoria. h.d.prin.huius.l. videatis expoſitionem litere. [quotiens in taberna] id eſt coram taberna. ⁊ ſumitur hic nomen taberne generaliter. nam caupona eſt qua vtimur cauſa comedẽdi. taberna eſt in qua ſtant mercatores de die: ⁊ ſic ſumitur hic. ⁊.ff.de iudi.l.heres.§.j.[teneat] vt.ff.de inſti.l.ſed ſi pu.§.preſcribere. non etiam de peculio.vt.ff.eo.l.ſi quis ſeruum.§.etiam ⁊ hic.

Si ſemel. In.§.iſto dicitur ſi ex contractu inito cum ſeruo tuo conuenio te actione de peculio: ⁊ tempore ſnie minus eſt ꝙ mihi debeatur: debes mihi preſtare qđ eſt in peculio ſed nõ debes cauere ſi peruenerit in peculio qđ preſtabit mihi. nam differẽtia eſt inter actionem pro ſoc. ⁊ actionem de peculio. nam in actione pro ſocio dꝫ quis cauere: ideo qꝛ ſocius ſocio inſolidum tenetur ſed dñs tenetur ad id ſolum qđ eſt in peculio. vnde dꝫ cõdẽnari nõ autem cauere qđ ei idẽnitatem preſtabit: ſi peruenerit in peculio aliquo tẽpore. h.d. iſte.§. videte expoſitionẽ litere. [tñ cautionibꝰ] ſcꝫ ſi in poſterũ augeat peculium [locũ habet] vt.ff.pro ſocio.l.omne.⁊.l.verũ.§.item videndum. [quia ſocius vniuerſum debet] ſcꝫ ⁊ ideo cauet. ſed indubitanter dñs creditori non debet ſolidum: ſed quatenus eſt in peculio. ⁊ ideo non cauet vt hic.⁊.ff.eo.l.queſitum.

Si creditor. In.§.iſto dicitur ſi dñs vẽdidit ſeruum creditor ſerui conſecutꝰ eſt partem ab emptore: nunquid de reliquo poterit agere cum venditore ſerui. Reſpondetur ꝙ ſic: verumtamen ſi re integra vellet pro parte agere cum venditore pro parte cum emptore nõ debet ſibi licere. [proculus ait] ſcꝫ ſi non eſt aſſecutus quod ei ab altero debetur inſolidum. [vtimur] ſcilicet vt ad illum poſſit redire vt hic. ⁊ ad iſtud accedit.ff.eo.l.ſi ex duobus.§.primo.

Non tantum. In.§.iſto dicit ſicut creditor põt agere cũ vẽditore de cõtractu celebrato ante venditionem ita emptor. verũtamẽ dum ipſe agit debet deducere qđ ſibi debet ſicut deduceret ſi alius cum eo ageret. [ſed ⁊ ipſe emptor] ſcilꝫ de ante geſto ꝙ emeret poterit agere intra annum non poſtea vt hic. vt.ff.e.l.⁊ ancillarũ.§.vlt.

Si ſeruus. In.§.iſto dicit ſi dñs vendidit ſeruum deducto peculio ⁊ conueniat deducet qđ ſibi debet. ſed ſi poſt venditionẽ ei cepit debere ſeruus non deduceret illud de peculio: quia tunc non debet domino ſed creditori. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere. [vt venditor] conuentus a creditore infra annum [vti poſſit] accedit.ff.eo.l.ſi noxali.§.quod autem.⁊.l.ſi ex duobus.in fine.

Que diximus. In ſuperioribus dictum eſt qđ ſi dominus vendit ſeruum poſſe agi de peculio: modo cum venditore: modo cum emptore: ⁊ ſi actum eſt cum vno poteſt rediri ad alium ea que dicta ſunt in emptore ⁊ venditore: eadem dicenda ſunt in ſeruo legato: qꝛ poteſt agi cum herede ſi habet peculium apud ſe ⁊ cum legatario: idem in ſeruo dato in dote: qꝛ poteſt agi cum vxore ⁊ marito. [que diximus in emptore ⁊ venditore].ff.proxi.§.⁊.ff.e.l.⁊ ancillarum.§.illud. [vt legato] vt.ff.e.l.cui conſequens eſt. ⁊.ff. qñ ac.de pe.eſt an.l.j. [vbicunqꝫ eſſet] ſiue apud emptorem vel venditorem: vel apud heredem vel legatarium: vel apud vxorem vel maritum vt.ff.e.l.depoſiti.§.peculium.⁊.l.hinc querit.§.pater.⁊.l.ſi ex duobus.in prin.⁊.ff.de mino.l.iij.§.ſed vtrum. in fin.§.ſed ad.§.iſtum opponitur ⁊ videtur qđ non ſit idem in ſeruo legato vt poſſit conueniri heres ⁊ legatarius ſicut emptor ⁊ venditor: imo videtur ꝙ tantum heres poſſit conueniri de peculio vnde videtur contra.ff.titu.proxi.l.j.§.in alienatione.in verſicu.idem heres ad quod vos dicetis vt ibi dixi.

℘ Mutata conditione perſone in deterius reuocatur mandatum.

L**ibera.** † In.l.iſta dicitur: ſi concedo ſeruo meo liberam peculij adminiſtrationem perdit eam ſiue fugiat ſiue ſurripiat mihi ſiue dubitetur vtrum fugitiuus ſit vel non [neqꝫ in fugitiuo] quia priuilegium meretur amittere ⁊c. vt.C.de iudeis ⁊ celic.l.iudeis in fin. [neqꝫ in ſurrepto] id eſt qui mihi ſurripiat. Sed quare perdit liberam peculij adminiſtrationem qui mihi ſurripit. Reſpondeo ideo ne daretur ſibi occaſio ſubtrahendi res peculiares.

Cui peculij. In.§.iſto dicitur ſi cõcedo ſeruo meo liberam peculij adminiſtrationem eo ipſo videor ei concedere vt debitorem ſuum creditori ſuo poſſit delegare. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere. [cui] ſcilicet ſeruo [debitorem] ſcilicet peculiarem. [poteſt] accedit.ff.de inſtitu.l.in eum.in fine.

N**on ſolum.** ° In princi huius.l. dicit ꝙ non ſolum illud qđ concedit dñs ſeruo eſt peculiũ: imo illud qđ ſeruus acquirit inſciente dño: ſi dñs ſciret pateret eſſe illud in peculio [in peculio] accedit.ff.eo.l.peculium ex eo conſiſtit.

Si ignorante me. In.§.iſto dicitur ſi ſeruus meus negotia mea adminiſtrat ⁊ male: in tantum tenetur mihi naturaliter inquantum teneretur liber homo qui negotia mea male adminiſtraſſet [intelligitur] vt.ff.eo.l nec ſeruus.

℘ Non ſolum ⁊c. not. iſtum caſum not. ꝙ nuda rõ non conſtituit quẽ debitorem ⁊ intelligas nuda ab inſertione cauſe ⁊ hoc innuit tex. hic vel nuda a preſentia partium vt hic per bartol. ⁊ latius in l. nuda.ff. de donatio.

An debitor vel ſeruus. In.§. iſto dicit licet dñs teneatur ſeruo naturalr̃ vel ſeruus dño: tñ in his habemus conſiderationẽ ciuilẽ ecce ſi dñs ponit in rationibus ſuis ꝙ dꝫ.x. ſeruo ſuo nec dꝫ naturalr̃ nec ciuiliter: nunqd cenſetur dñs debitor ſerui naturaliter. certe nõ: qꝛ nuda ratio non põt facere aliquem debitorem. ⁊ idem eſt econtra ſi ſeruus ſcripſit in libro rationum ſuarum ꝙ debebat domino.x.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem litere [eſt] id eſt conſiderata ratione iuris ciuilis inſpiciendum eſt: qꝛ ius ciuile vult hoc. vt ſi mutuo ſeruo meo qđ debeat mihi naturalr̃ vel econtra: ſi mutuat mihi ſeruus ꝙ debeam ipſi naturaliter: ſed ſi ſcribo in ratiõibus meis ꝙ debeo ſeruo meo x. ⁊ ſeruus non mutuauit mihi quicꝙ̃ ius ciuile non iudicabit me debitorem eius naturaliter: ⁊ idem eſt ecõtra. ſi ſeruus ſcribit in rõnibus ſuis ꝙ mihi dꝫ.x. qꝛ nuda ratio non facit aliquẽ debitorem liberum nec ſeruum. vt.ff.de donatio.l. nuda. ⁊ hic. [ſuo] ſub. vel econtra ⁊ hoc cum nõ debeat vt ſtatim annectit.

℘ Decretum primum non poteſt interponi occaſione debiti quod certum eſt non poſſe exigi de preſenti licet poſſibile ſit debitũ iri. Item pro futuro debito poteſt accipi fideiuſſor.h.d.

D tempore quo nihil eſt in peculio ⁊c. † In prin.huius l. dicit filius habens peculium contraxit: poſtea nihil cepit eſſe in peculio: conuenitur pater act. de peculio citatus a creditoribus: non venit imo latitat in die: nunquid ſi pater eo tempore quo nihil eſt in peculio latitat mittentur creditores in poſſeſ. bono. patris. Reſpondetur quod non videtur latitare: qꝛ ſi preſens eſſet ⁊ ſuſciperet iudicium abſolueret cum nihil ſit in peculio: nec obſtat qđ ipſe poſſet damnari per iniuriam iudicantis. nam ⁊ ſi forte filius debebat ex contractu in diem vel ſub conditione ſi latitat: qꝛ pendente die vel cõditione non põt conueniri non videtur fraudationis cauſa latitare. vnde non debet fieri miſſio in poſſ. bonorum patris: etiã ſi iniuria iudicis poſſet cõdemnari: ſed ſi fideiuſſor datus ſit a filio eo tempore quo nihil erat in peculio: nunquid tenebit. ⁊ videtur ꝙ ſic: ſi datus eſt fideiuſſor vt teneatur qñ erit in peculio. aliter ſi ſit datus non tenebitur. hoc dicit prin. huius.l. videatis expoſitionem litere. [latitaſſi] ⁊ dicitur latitare qui ſe turpiter ⁊c. vt.ff.ex quib.cau. in poſ.eatur.l. fulcinius.§.latitare. [deberet] qꝛ non condemnatur pater niſi quatenus eſt in peculio tpe ſententie. vt.ff.e.l. queſitum. ⁊ ad iſtud accedit.ff.de iudi.l.non videtur. Sed oppo. ⁊ videtur qđ ſi pater cõueniatur a creditoribus filij de peculio ſi nihil ſit in peculio ⁊ nõ venit ꝙ creditores filij mittantur in poſ. bonorum patris qꝛ videtur latitare: vnde videtur cõtra.ff.ex quib.cau.in poſ.eat.l.fulcinius.§.ſi quis act. Ad qđ vos dicetis qđ dicitur in prin.huius.l. eſt verũ qñ certum erat nihil eſſe in peculio filij amplius qꝛ mortuus erat. ibi loquit qñ dubiũ erat an aliquid poſſet eſſe in peculio [nec ad rem pertinet] .i. nõ obſtat [vt damnatio ſequatur] .ſ. de facto non de iure. qꝛ caſus ⁊c. vt.ff. qui ⁊ a qui.l.fideiuſ.§.iul. [cõdemnari] qꝛ non qđ fit: ſed qđ fieri debet ſpectandum eſt. vt.ff.de officio preſi.licet. [eſt] future obligationis cauſa. alr̃s accipitur fideiuſ. cauſa obligationis que eſt vt.ff.de iudi.l.non quemadmodum ⁊c.

Si creditor. In.§.iſto dicitur creditor qui contraxit cum filio in peculio patrẽ heredem inſtituit cuius temporis peculium ſpectabimus: an peculium tempore mortis creditoris: an peculium quod erat tẽpore adite hereditatis. Reſpondet iuriſcon. ſicut in ratione legis falcidie, ineunda ſpectamus tempus mortis ita ſpectatur peculium temporis mortis. [ſpectatur vt hic. ⁊ inſti. ad legem falci.§.quantitas. [conſiderabitur] ſed ad.§.iſtum op. ⁊ videtur quod tempus adite hereditatis ſpectetur. vt.ff.ad.l. falci. ſi creditor filij. Ad quod vos dicetis pluribus modis: ⁊ vno modo ſic. ſpectatur tempus mortis ſi plus erat in peculio tempore mortis ꝙ adite hereditatis vt hic: alias ſpectat tempus adite hereditatis vt ibi. arg.ff.de peti.hered.l.ſi a dño vel a patre.⁊.l.ſi quo. Alij ſoluunt ſecũdo modo ſic: ſpectatur tps mortis quantum ad rationem.l.falc. vt hic ſpectatur tempus adite hereditatis quantũ ad rationem peculij. Alij dicunt ſpectat

tempus mortis: adite hereditatis quando in ipſo tẽpore mortis adiuit hereditatem. ⁊ ſic eſt idem vtrunq; tempus.

☞ Lite conteſtata in actione de peculio naturale debitum poteſt ſolui ⁊ pro eo poteſt fideiuſſor accipi.

Etiam poſtq̃ dominus. †In .§. iſto dr̃: ſi dñs cõuenit̃ act. de peculio ex ꝯtractu ſerui ẽt ex cõuentione põt fideiuſſor dari pẽdẽte lite. ⁊ iõ ſi pẽdẽte lite aliquid ſoluit reus nõ repetet quaſi idebite ſoluerit: ⁊ q: ſeru⁹ tenebat̃ naturalr̃: vñ illi naturali obligationi põt accedere fideiuſſor. [põt] q: ſeruus obligat̃ naturalr̃. vt. ꝟ. eo. l. nec ſeruus. ⁊ naturali obligationi accedit fideiuſſor. vt. ĩ. de fideiuſ. l. j. ⁊. l. marcellus [non eſt] contra ſeruũ: ſed eſt tranſlata per mediũ dum agitur contra dominũ.

☞ Pro eo quod pro libertate danda accepit bonefidei poſſeſſor actione de peculio non tenetur ipſe ſed verus dominus qui eum poterit vendicare. hoc dicit.

Seruus alienus. †In .§. iſto dicit̃ ſeru⁹ alienus ſeruiebat mihi bona fide: putans ſe ſeruum meum eſſe: iſte accepit mutuo. x. a titio ⁊ mihi dedit vt eũ manumitterẽ: manumiſi eum de facto: modo queritur contra quẽ creditor experiat̃. ⁊ certe is habeat electionẽ creditor quẽ velit cõuenire: hic tñ dñs ꝯueniẽdus eſt de peculio: ⁊ poterit agere cõtra me ad exhibẽdũ ⁊ rei vẽ. ⁊ nõ eſt diſtinctio adhibenda manumittat vl' nõ: q: illa pecunia nõ eſt queſita ex re mea ls occaſione rei mee videat̃ queſita. [manumiſi] ſcʒ de facto ⁊ non de iure. vt. C. de his qui a non domino ma. l. j. [alias habet] ſcʒ verum velit agere contra venditorem vel emptorem. vt. ꝟ. e. l. ſi ex duobus. in ſi. [alias habet] ſcʒ cum vult agere contra me bonefidei poſſeſſorẽ vel contra verũ dominum. vt. ꝟ. e. l. j. in ſi. ⁊ l. ſi in emptorẽ. [⁊ ad exhibendũ] ſub. ⁊ rei ven. q: quicquid ⁊c. vt. ĩ. de acqui. re. do. l. acquirit̃. §. de his. [mihi daretur] nec obſtat. ĩ. de acqui. re. do. l. ſi ſeruus meus. in prin. ⁊ de acqui. poſ. l. j. vbi nec bonefidei poſſeſſori: nec vero domino videtur queſita: quia hic ponuntur duo caſus.

☞ Dubius eſt litis euentus ⁊ qui ideo tenetur quia actionẽ habet eam cedendo liberatur. hoc dicit.

Quod debetur. †In. l. iſta dr̃ conuenit̃ dñs ex ꝯtractu ſerui de peculio: dr̃ ꝙ ſeruus hʒ peculiares debitores: nunquid dominus cõuentus de peculio debet cõdemnari vſq; ad quãtitatẽ quam debẽt debitores ſeruo. vr̃ ꝙ ſic. verũ q: euentus litis dubius dñs nõ debet cõdẽnari in tota quãtitate que debet̃ ſeruo a debitoribus ſuis: ſed debet abſolui ſi paratus ſit cedere actiones q̃s hʒ ꝯ debitores ſerui. nec dicat aliquis ſecus eſt in ſocijs: q: ſi agitur cũ vno ex ſocijs tenet̃ de peculio. ſed certe nõ eſt ſecus in ſocijs: q: qñ agit̃ cum eo ſatis eſt ſi cedat actiones quas hʒ contra conſociũ: ⁊ vbicũq; quis tenet̃ alicui: q: act. habet liberatur actionem cedendo. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [agenti] ſcilicet creditori. [incertus] vnde not. ꝙ euentus litis dubius eſt. ⁊ ad iſtud accedit. ĩ. vt le. no. ca. l. ẽt [abſoluet̃] vnde no. qui tenet̃ q: act. habet: act. cedendo liberatur. accedit. ĩ. de ꝯhen. emp. l. qđ ſepe. §. ſi reo. ⁊. ꝟ. commo. l. ſi vt certo. §. idem labeo ait. ⁊. ĩ. de in rẽ verſo. l. iij. §. idem labeo. ⁊ hic in fi. l. qđ enim dicit̃. ꝟ. e. l. ſi noxali. §. non ſolum. ⁊. l. ⁊ ancillarũ. §. vlti. quia habent actionem. i. executionem actionis. [delegatio] ſcilicet vel ceſſio [pro iuſta preſtatione eſt] ideſt habetur loco ſolutionis ⁊ obtinet vicem ſolutionis vt hic. ⁊ ad iſtud accedit. ĩ. de operis liber. l. qui libertis. §. ſed ſi creditori.

☞ Cum pater vel dñs actione de peculio perſonali conuenitur in deducendo omni priuilegio anteponitur. ſecus ſi reali: ls inter creditores peculiares ille qui hʒ priuilegium preponatur. Item ſufficit quem eſſe dñm cum de peculio conuenitur. Itẽ patrimoniũ eius qui ſe gerit pro libero ꝓ peculio remittit̃. h. d.

Ex facto queritur. †In. l. iſta formantur tres q̃ones. ⁊ prima qõ eſt talis. quidã ſeruus gerebat ſe ꝓ libero: ⁊ tanq̃ liber adminiſtrauit tutelã cuiuſdã pupilli: poſtea ꝓnũciatus eſt ſeru⁹: cõuenit̃ dñs pro tutela de peculio a pupillo: nunqđ dñs poterit deducere qđ ſibi debet̃. ⁊ videt̃ ꝙ nõ q: actio pro tutele eſt priuilegiata: ⁊ ꝓponit̃ alijs actionib⁹: ſed veri⁹ eſt ꝙ dñs poterit deducere de peculio ſerui cũ cõueniat̃ ex ꝑſona ſerui de peculio: nec intereſt vtrũ ſeruus ceperit debere dño cũ erat in poſſeſſiõe libertatis an poſtea ſed alijs creditorib⁹ pupillus prefert̃. Scđo querit̃ quid ſi filiusfa. dotẽ accepit ⁊ tutelã adminiſtrauit: nunqđ ſi agat̃ de dote vel tutela pater prefert̃ ceteris creditoribus ipſius filij: ſi ergo iſte tanq̃ liber adminiſtrauit tutelã ⁊ ſeruus ꝓnũciatus eſt ſi nummos ipſius pupilli inuenit̃ penes ſe habere dñs non dʒ vendicare ſed pupillus. Si aũt cõſumpſit non habuit ius alienandi qñ nõ fuerit tutor: vnde pupillus ꝯdicet: nec eſt diſtinctio adhibẽda: vtrũ ceperit deberi dño cum erat in poſſeſſione libertatis an poſtea. Tertio querit̃ vtrũ ſi filio data eſt dos vel tutelã adminiſtrauit ⁊ agatur contra patrem de peculio: an ſit habẽdarõ harũ actionũ tanq̃ actionũ ⁊ aliorum creditorũ. rñ. ꝙ ſic. [priuilegii]. i. priuilegiata. ſic ⁊. ꝟ. e. l. ſed ſi dãnũ. §. vlti. nam inter perſonales actiones iſte ſunt priuilegiate. vt. ĩ. de pri. cre. l. ſi.

☞ Manumittendo ſeruum inter viuos cenſetur quis donare ſibi peculium actiones tamen peculiares non tranſeunt in ipſum niſi cedantur.

Si ſticho. †In. l. iſta dicitur ſi dñs manumiſit ſtichum ſeruum ſuum habẽtẽ peculium inter viuos eo ipſo videt̃ ſibi cõcedere peculiũ niſi ei adimat: ſed ſeruus nõ poterit agere cõtra debitores peculiares niſi ei mandentur actiones. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [cum manumitteretur] ſcilʒ inter viuos. ſecus ſi manumitteretur in vltima voluntate. vt. C. de pecu. eius qui me. li. l. vlti. ⁊ ideo quia donare videtur poteſt compelli dominus ad ceſſionem faciendam ſeruo de qua hic dicit̃ condi. ⁊. l. iſta. vt ar. C. de dona. l. ſi quis argentũ. §. pe. [nõ poteſt] cum actiones facile ab oſſibus ſeparari non poſſunt. ⁊ ideo in alium tranſire non poteſt. vt. ꝟ. e. l. quis ergo caſus. in ſi.

☞ Pro eo qđ ſeruus debeat dño non cõpetit actio de peculio heredi dñi: contra illum cui legatus eſt ſeru⁹ cũ peculio. h. d.

Filiofa. †In. l. iſta dicitur paterfa. inſtituit ſibi heredes: inter quos inſtituit filiuʒ ſuum: filio ſuo prelegauit quedam predia ſicut erãt inſtructa cum ſeruis illi ſerui erant debitores domini: nunquid ille filius poterit conueniri de peculio a ceteris coheredibus. Reſpõ. ꝙ non. [non competere] ſcʒ ideo quia non competit domino: ſed contra dominum. vt. ꝟ. e. l. j. in prin. nam ex perſona ſua ceteri coheredes non poſſunt agere contra filiũ coheredem quia ipſi nihil crediderunt nec ex perſona teſtatoris: quia dominus prelegauit vt habuit. vt. ꝟ. e. l. ⁊ ancillarum. §. illud. in ver. ſed ⁊ ipſi. ¶ Dñs ſignori qđ dicit hec. l. in filio inſtituto cum alijs heredibus illud idem dicit. l. vltim. huius titu. in alio extraneo herede. vnde videatis eam incontinenti ſi placet.

Is cum quo. In. l. iſta dicitur: conueniebam patrem alicuius filij vel dñm alicuius ſerui de peculio tu exemiſti eũ ita qđ mea actio expirauit: ad qđ teneris mihi. rñ. ꝙ teneris ad intereſſe meũ: ⁊ intereſt mea intantum quantũ erat tunc in peculio. h. d. [agebã] ſcʒ intra annum mortuo filio vel ſeruo de peculio qđ facere debeo. vt. ĩ. titu. proxi. l. j. [ſpectari] ſcʒ ⁊ tanti mihi condemnaberis. ſed ⁊ condemnaberis quanti in litem iurauero vt. ꝟ. ne quis eũ vi eximat ⁊c. l. j. §. ſi per aliũ.

Quod ſeruus. In. l. iſta dicitur ſi ſeru⁹ meus promiſit mihi ꝙ debitor meus mihi debebat ſi conueniar de peculio potero deducere id quod mihi promiſit pro debitore meo: ſed ⁊ illum debitorem meum potero conuenire. ſed nũquid illud nomen efficitur peculiare. certe ſic ſi deducam quod mihi debetur. ſi conueniar de peculio ab aliquo qui agat contra me. hoc dicit. videatis expoſitionem litere. [ex peculio deduci dʒ] tenet ergo fideiuſſio quã debet ſeruus: q: in rẽ dñi fideiuſſit. vt. ꝟ. e. l. iij. §. ſi filius. ⁊. l. quotiens. §. ſabinus. [alias] ideſt ſi non teneret fideiuſſio non eſſet ſeruus dño obligatus. vt. ĩ. de fideiuſ. ſed ⁊ ſerui: ideo q: non deduceret dñs de peculio ꝙ hic conceditur. [⁊ a debitore] ſcʒ cũ fuerit mihi ſolutũ a ſeruo qui pro eo promiſit [nihilominus tenet̃] q: nõ eſt facta nouatio ꝓpterea [peculiare fieri nomen] ſcʒ cum deduxit. [deducere velit] ⁊ ſic dominus ſibi ſatiſfecit [peculiare facit] ſcilicet dominus vnde tenetur ſeruo vel nego. ge. ⁊ mihi domino per ſeruũ.

☞ Si is de cuius peculio agitur lite pendente decedat quãtum ſit in peculio mortis tempore inſpicitur ſi ei legetur peculium tempus inſpicitur quo dies legati cedat cum omni incremento ſed ſi legetur extraneo rerum tamen incrementum accedit. hoc dicit.

Si filius vel ſeruus. †In. l. iſta dicit̃ ſi filius vel ſeruus cuius noĩe cõuenior de peculio pẽdẽte iudicio deceſſit: illud peculiũ inſpicit̃ qđ eſt tpe mortis ſed quid ſi legat̃ libertas ſuo cũ peculio: qđ peculiũ inſpicitur. Rñdet̃ ꝙ inſpicit̃ peculiũ qđ erat quando libertas ſibi cõpetit ⁊ ideo oĩa incrementa peculij que facta ſunt ante aditã hereditatẽ pertinẽt ad manumiſſum. Sed qđ ſi legat̃ peculiũ ſui extraneo qđ peculiũ inſpicit̃. ⁊ rñdetur ſi nõ apparet de volũtate teſtatoris qđ inſpicit̃ peculiũ qđ erat tẽpore mortis: ⁊ ante aditam hereditatẽ: vnde ſi ante aditã hereditatẽ acceſſit peculio ſui puta partus ancillarũ: ⁊ fetus pecorũ illa erũt extranei cui ſuit legatũ peculiũ ſerui. ſed ſi ſuus poſt aditã hereditatẽ aliqđ

ex operis

ex operis ſuis acquiſiuit vel aliq̃ donata ſunt illa non ptinent ad legatariũ.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[deceſſerit]ſcʒ vł manumiſſus fuerit ſeru⁹ vel filius emancipat⁹[habuit]aliq̃ñ eñ inſpicit q̃d poſtea creuit.vt.ſ.ſubiicit.⁊.ſ.ti.pxi.l.vlti.[contrahere]⁊ ita no.q̃ inſpicit peculium q̃d eſt tpe adite hereditatis quia tunc competit ei libertas vt.C.de cad.tol.l.vnica.§.itaqʒ.pertinet]ſecus eſt in extraneo legatario vt ſtatim ſubiicit.

SI vni ex heredibus. In.l.iſta dr̃ p̃ſa.iſti tuit ſibi plures h̃ſdes:⁊ vni ex h̃ʒdib⁹ p̃legauit que dã predia vt inſtructa erãt cũ ſeruis ⁊ ceteris reb⁹:⁊ illi ſerui erant debitores dñi tam ex aliis cauſis q̃ ex calẽdario nunq̃d alij coheredes poterunt iſtũ cõuenire.R̃ñdet q̃ nõ.hoc dicit iſta l.videatis expoſitionẽ litere.[ſi vni ex h̃ʒdib⁹ predia prelegauit]ſcʒ p̃ſa.[nõ cõpetere]⁊ eſt rõ vt dixi.ſ.l.filio.ſed nõne.l.iſta eſt ſuperflua per.l.illã vel illa per iſtã.dicũt quidam q̃ ſic ⁊ ſunt hic duplicata hec.l.vitio ſcriptoris.alij dicũt q̃ in.l.filio.non ſiebat mentio aliqua de calendario: hic ſic. vnde plus eſt in iſta q̃ in illa:⁊ ideo non eſt ſuperflua illa per iſtam.

Quando actio de peculio eſt annalis Rubrica.

De actione de peculio quando ſit perpetua ſuperiori ti. dictum eſt.nam quãdiu filius remanet in ptãte patris:vel ſeruus remanet in ptãte dñi actio de peculio eſt perpetua : verum q̃ efficitur annalis cum filius vel ſeruus deſinit eſſe in ptãte patris vel domini:ideo ponit quando actio de peculio ſit annalis.

Quouſqʒ filius vel ſeruus eſt in ptãte dñi actio de peculio eſt perpetua ſed poſtq̃ exierit morte filij vel ſerui ſeu emancipatione vel manumiſſione ſerui efficitur annalis.hoc dicit.

PRetor ait poſt mortem eius. Signori hic inſerunt v̈ba ſ edicti ptorisque talia ſunt.ait p̃tor mortuo eo vel manumiſſo vel emancipato vel alienato: qui in ptãte patris vel dñi fuerit actio de peculio:vel ſi quid dolo malo factus ſit quominus in peculio intra annum dabo nõ poſtea . poſitis verbis pretoris dicit pretor q̃ actio de peculio eſt perpetua q̃diu fili⁹ vel ſeruus eſt in ptãte:ſed eo mortuo vel manumiſſo vel emancipato vel alienato eſt annalis ⁊ annus iſte non eſt cõtinuus: ſed vtilis ⁊ currit ex quo q̃s potuit experiri.vnde eſt ſi obligatio erat in diem vel cõditionalis cõputat annus ex die vel ex quo extitit conditio.Sed diceret aliquis q̃ño extitit conditio ſi eſt perpetua poſtea efficit annalis.r̃ñdet p̃tor:⁊ dicit ideo q̃ mortuo filio vel emancipato vel ſeruo manumiſſo vel alienato deſinit eſſe peculiũ.Unum ſciatis q̃ alienatio ⁊ manumiſſio ad ſeruum pertinẽt ſʒ emãcipatio ad filiũ.mors eñ cõis eſt filiis ⁊ ſeruis . Sed ſi ſoluitur alio modo patria poteſtas:puta dignitate filij vel deportatione patris:vel morte patris actio erit annalis ⁊ intra annum agetur de peculio contra heredẽ patris:vel contra fiſcũ hoc dicit prin.huius.l.vſqʒ ad.§.in alienatione. videatis expoſitionem litere.[pretor ait poſt mortem eius]ſcʒ filij vł ſerui.[qui in alterius ptãte fuerit]puta p̃ris vł dñi[dabo]huc vſqʒ durant verba edicti pretoris:modo exponit verba pretoris.[quandiu ⁊c.perpetua eſt].i.eſſe põt:ſic exponit.ſ.de ſta.li.l.labeo.nã ſi deſcẽdit ex cã perpetua:⁊ tũc eſt perpetua.ſecus ſi prima eſſet temporalis.nam iſta que deſcendit ex cauſa temporali finietur illo tpe.vt.ſ.e.l.cũ poſt mortẽ.[ex quo emãcipat⁹]ſcʒ vel mortu⁹[exiſtẽte]ad hoc eſt ſimile.ſ.de admi.tu.l.tutorẽ qui.[tpariã].i.annalẽ.[pduci obligationi]ſcʒ cõtra quõdam patrem vel dñm.[ad ſolũ filiũ]ſcʒ aliq̃ñ abutunt. vt.ſ. de offi.procon.⁊ lega.l.ij. in prmci.[deportatione].i. cum deportatur pater[effectus filius.]vt.ſ.de capi.diminuti.l. tutelas. in fine.

In alienatione accipitur. In.§.iſto dr̃ q̃ alienato ſeruo dñs tenet de peculio:intra annũ dr̃ alienari ad hoc vt intra annũ teneat ſiue vẽdit ſiue legat ſiue donat ſiue permutat ſiue dat in dotẽ.Sed q̃d ſi legat⁹ eſt ſeruus cum peculio vel liber eſſe iuſſus eſt cũ peculio q̃s dʒ cõueniri. ⁊ vr̃ q̃d nõ debeat conueniri ipſe q manumiſſus eſt:vel ille cui legatus eſt ſeruus cũ peculio:q̃ ipſe non eſt heres. Sʒ certe dicẽdũ eſt q̃d heres teneat intra annũ de peculio ⁊ debebit facere ſibi caueri de indẽnitate ſibi pſtãda ab eo:cui peculiũ legatũ eſt ⁊ cũ ipſe teneat creditoribus ⁊ ſibi imputet cur non fecit ſibi caueri. Sʒ q̃d ſi heres rogatus eſt hereditatem reſtituere alteri deducto ſeruo ⁊ peculio:nunq̃d tenebit de peculio.certe ſic:⁊ ille cui eſt hereditas reſtituta nõ tenebit cũ non habeat peculiũ apud ſe. Unũ ſciatis q̃ ſicut dñs pprietatis intra annũ alienato ſeruo tenetur de peculio:ita vſufructuarius extincto vſufr. tenet intra annum de peculio.h.d.iſte.§.vſqʒ in finẽ.l. videatis expoſitionẽ lr̃e.[in alienatiõe].ſ.ſerui[tenetur]vt.ſ.e l. ⁊ ancillarũ. §.i.⁊.l.ſʒ ⁊ ſi quis.[eſt]vt teneatur intra annũ de peculio [idẽ heres eius].ſ.tenebit de peculio.[erit cõueniendus]⁊ ſibi imputet cur non fecit ſibi caueri.vt.ſ. de tribu.l.q̃d in heredẽ.§ ſi ſeruo.⁊.ſ.de tranſac.l.iij.ſecus ſi relinquit directa libertas alicui ſeruo cũ peculio:naʒ tunc ipſe tenet non heres.vt.ſ.de do.prele.l.i.§.per ↄtrariũ.⁊ dixi.ſ.de neg.ge.l.põp.[nõ vtet] que exceptio eſt.vt.ſ.ad velł.l.i.§.i.[extincto.ſ.morte.[in vſumfructuarium].ſ.de peculio q̃d ſpectat ad eum ſicut datur contra pprietarium intra annum.vt in princ.huius.l.

Si in libello proponantur due actiones que electione tolluntur procedit iudiciũ ſi non opponatur. Item error in quo quis deducitur aſſertione aduerſarij poteſt corrigi poſt diffinitiuam ſententiam.h.d.

QUeſitũ eſt. †Quidã habent hic princi.l.⁊ quidam hſit.§.⁊ incipit ſubſcriptio.§.põp.libro tali ⁊c.⁊ in prin. huius.l. ſiue.§.dicit cõtraxi cũ filio tuo in peculio:filius tuus fuit vltra mare:dũ eſſet ibi rumor venit q̃ filius erat mortuus in acie.vnde q̃ cõis opinio erat vocatis oĩbus conſanguineis feciſti luctũ de eo ⁊ ſumptũ ↄcepi te ↄuenire de peculio tu pbaſti q̃ annus erat elapſus ex die luctus: poſtea filius tuus redijt gratulatus eſ multũ.vnde ego venio ⁊ volo ↄuenire de peculio te patrẽ.tu opponis excep. rei iudicate. dico q̃ ſñia lata fuit per errorẽ:querit quid iuris.R̃ñ. q̃ de equitate potero te cõuenire.nã reſtituar ex illa clauſula:ſi qua mihi iuſta cã videbit.⁊ hoc quãtũ ad actionẽ de peculio q̃ dicitur annalis nõ quãtũ ad actionẽ de in rẽ v̈ſo:q̃ illa dicit annua ⁊ nõ annua.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e.[queſitũ eſt ſi filius].ſ.tuus [mortuũ].ſ.ex eo q̃ ſeruus q erat cũ eo in acie redierat ⁊ dicebat q̃ mortuus erat in acie: q̃ viderat q̃ñ ibi iuerat: ⁊ poſtea non viderat eũ redire.⁊ ita erat cõis opinio q̃ in acie erat mortuus[preter erat].ſ.ex die ex quo publice dicebat q̃ mortuus fuerat in acie [duntaxat].i.interim non etiã de in rem verſo. ex hoc colligunt quidã q̃ cum agitur de peculio nõ agit de in rem verſo.Alij dicunt q̃ eo ipſo q̃d agit de peculio nõ agitur de in rem verſo.que opi. non eſt vera. vt dicã.ſ. titul.pxi.l.filius.[pertinet]etiã ſi ibi nõ eſſet error. Sed ad.l.iſtã opponit ſic.ſi lata eſt ſñia per errorẽ facti: ſi nõ eſt appellatũ q̃ño retractat cũ error facti nedũ negotio finito nemini noceat: ſed cauſa deciſa tali velamento non inſtauratur.vt.C.de iur.⁊ fac.igno.l.error facti.Ad q̃d vos dicetis ſpeciale eſt hic pp̃ter errorẽ publicum:ſicut alibi facit ius.ſ.de offi.preſi.l.barbarius.vel dicatis error facti ⁊c.iure cõi.Sed hic eſt iure cõi ſingulare beneficio reſtitutionis ex illa generali clauſula ſi qua ⁊c.q̃ per falſas allegationes obtinuiſti:q̃ dicebatur filium mortuũ : q̃ ex hac cauſa debet dari reſtitutio.ſ. de iudic.l. ſi pretor.§. marcellus.

Sed denuo oppo.ſi ſignatur contra.quia.l.dicit quod reb⁹ iudicatis ſtandum eſt a quibus non eſt appellatum ⁊c.C.de re iudi.l.i.Reſpon.ſtandum eſt iuri communi non iuri ſingulari in beneficio.argu.ſ.de in integrum reſtit.l.diuus.§. nec intra.

Actio prima ſi durabat minus anno non reſtituitur annalis ſed tanti temporis cuius illa erat.hoc dicit.

CUm poſt. †Quidam habẽt hic prin. huius.l.cũ poſt.⁊ quidam habent pri.l.cũ ſex ⁊c.in.l.iſta dicit quo caſu ex ↄtu filij durante patria ptãte teneris mihi acti. de peculio perpetuo.eodẽ caſu ſoluta patria ptãte incipit eſſe annalis.vnde ſi teneris mihi ex ↄtu filij vel ſerui actio que tollit ſex menſibus puta redhibitoria illa act.non erit annalis ſoluta patria poteſtate:ſed durabit ſpatio ſex menſium.⁊ idem eſt in omnibus temporalibus act.hoc dicit princi.huius.l. videatis expoſitionem litere.[cum poſt mortem]filiifa.vel poſt eius emancipationeʒ [actio eſt]vt.ſ.eo.l.i.[quemadmodum].i.ſicut[erat de peculio actio]quia redhibitoria tollitur ſex menſibus.vt.C.de edic.act.l.ij.[actionibus]que tolluntur minori ſpatio anno.

Si ſeruus. In.§. iſto dr̃ mutuaui ſeruo tuo .x. ſeruus ille captus eſt ab hoſtibus: nunq̃d actio de peculio efficit annalis certe non:pp̃ter ſpem poſtliminij.ſed eo mortuo in captiuitate incipit eſſe annalis.[poteſt] ſed ex quo mortuus eſt incipit eſſe annalis.vt.ſ.eo l.i.

DIffinitione peculij. In.l.iſta dicit licet in veritate mortuo filio vel ſeruo extincta eſt actio de peculio: tamen remanet nomen peculij:⁊ datur intra annum de peculio actio. vnde recipiũt augmenta diminutionis acceſſiones ſi querunt:puta fructus vel fetus;vel partus recipit diminutionẽ ſi animalia peculiaria vel alie res peculiares pereũt.h.d.iſta l.videatis expoſitionẽ litere.[diffinitione peculij interduʒ eſt] q̃.d.ſi morte filij vel ſerui extinguitur peculium.vt.ſ.eo.l.i.

¶ De in rem verſo Rubrica.

¶ Quia aliqñ ex contractu filiorum vel ſeruorum agitur de peculio aliqñ de in rem verſo: ponitur rubrica de in rem verſo. vnde ſub.de actione in rem verſo: videamus et ſubijciamus. Et no. qd hec actio non eſt proprium nomen actionis: ſed eſt adiectio ſicut actio de peculio. nam ſi mutuaui filiofa. et pecunia eſt conuerſa in rem patris tenetur certi condi. de in rem verſo.

☞ Actio de in rem verſo neceſſaria eſt vbi ceſſat actio de peculio. Item eſt vtilis vt ſi concurrat cum agētibus de peculio preferatur. Item ſi agens de peculio preoccupet actio de in rē verſo extinguitur ſi qd verſum erat ſoluatur alias ſecus.h.d.

Si qui ſunt in poteſta/

te et c. In.l.iſta dicitur] diceret aliquis quare fuit introducta hec act. dicit iuriſ. ideo qz aliqñ eſt qd contraho cum filio tuo et non habeo actionem de peculio contra te: quia nihil eſt in peculio: tamen ſi verſum eſt in rem tuam habeo act. peculij de in rem verſo: nec eſt ſuperflua actio de peculio de in rem verſo. nam poteſt eſſe qꝫ in rem patris eſt verſum: et tamen ceſſet de peculio act. puta ſi domin⁹ ademit peculium ſeruo ſine dolo malo: vel ſi morte ſerui extinctum eſt peculium: et annus eſt elapſus. nam ſi in rem patris vel dñi verſum eſt: habet locum actio de in rem verſo: que perpetua eſt. preterea ſi filius habet plures creditores ſi ageretur de peculio habetur ratio vtriuſqz non inſolidum: ſed ſi ageretur de in rem verſo haberetur ratio vtriuſqz inſolidum. hoc dicit iſta.l.[finita eſt] ſub. ſiue nihil eſt in peculio.

☞ Datum pro libertate non videtur in rem verſum niſi quatenus excedit ſerui pretium. hoc dicit.

Qui nummis.

†In.l.iſta cū pric.ſe.dr ſeru⁹ tu⁹ accepit a me mutuo.x.illa.x.tibi dedit vt eū manumitteres: nunqd potero te conuenire de in rē verſo. Rñdeť qꝫ non: qz dando libertatem ſeruo non fit locupletior ex nummis. ſed nunqd in peculio computabiť illa quātitas. Rñ.qꝫ nō. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionē litere [qui] ſcz dñs [acceptis] ab extraneo ſcz.ĩ.l.proxi. in prin. loquitur de nummis acceptis a ſeruo. [non fit] ſcz et qz cum ſeruo non eſt contractum. vt.ſ.qd cum eo.l.j. ſed licet non agatur de in rem verſo agitur de peculio vt ſtatim dicit [non computari] ideſt iſta quantitas non auget peculium. ſed bene poteſt agi de peculio non de in rē verſo.

In rem autez verſum videtur.

Quia cōpetit act. de in rem verſo pro eo qd verſum eſt in rem dñi poniť in.§.iſto qñ in rem dñi verſum videť. et vĩ verſuz ſiue qd ſeruus accepit in rē dñi vertit: puta ſi triticū qd accepit mutuo cōſumpſit noīe cibariorū in familiā dñi: aut ſi pecuniam ſoluit creditori dñi: ſiue errauit in ſoluendo cū habeat dñs condictionē indebiti: ſiue ſtatim in rē dñi vertit ſiue poſtea. et regulariter eſt dicēdum quo caſu qs teneť ꝓcuratori mandati. vel nego.geſt. eodē caſu ſi ſeruus accepit et in rē dñi vertit dñs teneť de in rem verſo. [ſiue idipſum] alias ſiue id in eo tempore. [poſſit] vt.ĩ.eo.l.ſi pro parte.§.verſum. ¶ Or ſignori no. hic regulā quo caſu dñs tenetur ꝓcuratori vel geſtori ad ſumptum: eodē caſu tenetur pater vel dñs creditori qui contraxit cum filio vel ſeruo: et vertit in rem patris vel dñi. Sed iſta regula non obtinet econtra. eodem caſu quo datur creditori de in rem verſo et contraria mandati procuratori quia contraria mandati datur pro ſumptibus vtilibus et neceſſarijs. vt.ſ.de nego.geſtis.l.ex duobus. ſed de in rem verſo datur quocunqz modo in negotiū dñi conſumpſerit. vt.ĩ.proxi.§.et.ĩ.eod.l.§.necnon illud quoqz.

Proinde.

In.§.iſto diciť qd non ſolū in ꝑdictis caſibus hꝫ locū actio de in rem verſo: imo et in alijs hꝫ locum. pone qd ſeruus accepit mutuo pecuniā vt ſe veſtiat vel ſe alat: nunqd dñs teneť de in rem verſo. Rñ.qꝫ ſic: ſi accepit ad eum modū ſm quē pr vel dñs ſolitus erat eū veſtire et qd dictū eſt in ſeruo idē eſt in filiofa. ſed qd ſi ſeruus pecuniā accepit mutuo vt domū dñi exornet aliquib⁹ tectorijs: nunqd tenebiť dñs de in rem verſo. Rñ.qꝫ non niſi forte ſeruus feciſſet dñi voluntate vel mādato: alias dñs cogereť carere re ſua inuitus: ſed dñs dꝫ pati tolli illa ornamenta creditori ſiue damno domus. ſed quid ſeruus accepit pecuniā mutuo et aliū credidit nunqd teneť dñs de in rē verſo. Rñdeť qꝫ ſi ſeruus fecit nomē peculiare dñs non teneť: ſi dominicū dñs teneť. verūtamē dñs liberať ab actione de in rem verſo cedendo act. creditori cōtra illū cui ſeruus mutuauit.h.d. iſte.§. videte expoſitionem litere. [idē ergo erit in filio] cū eadē ſit ratio. vt argu.ſ. de iudi.l.ſed et ſi reſti.§.ex quibus. et ad hoc etiam facit.ſ. ad mac.l.ſed iul.§.qd dr.[preſtet] cōcor.ſ.de neg.geſt.l.ex duob⁹.et.ĩ. in.l.

idēqz.§.idem ait. et hoc cōfirmať illa regula ſuperiori.§.pxi. dicta. [ex qua cā hactenus] i.e. itūmō [creditori actiones] ſcz cū ideo eis teneať qꝫ act. hꝫ. et ad iſtud accedit qd not.ſ.de pecu.l. qd debetur. in fi. cum ſuis ſimilib⁹. [cū faciat] ſcz in rem ſuam.

Necnon illud quoqz in rem do

mini et c. In.§.iſto dr dñs ſeruo ſuo dixit vade et emas vnguenta ad luxuriā ꝓuocandā. dixit ſeruus nō habeo pecuniā. dixit dñs accipias mutuo: ſeruus iuit et accepit mutuo: nunqd dñs tenebiť de peculio: et rñdebiť qꝫ ſic: qz in actione de in rem verſo nō requirimus an in vtilitatē dñi conuertiť: ſed an in negotium dñi cōuerteŕit ſiue ſit factus domin⁹ locupletior ſiue nō. vnde ſi ſeruus accepit pecuniam mutuo vt emeret frumentum ad opus familie et emit et repoſuit in horreo dñico: etiā ſi periit vel corruptū eſt vel arſit: dñs teneť de in rē verſo. idē eſt ſi emit ſeruū dño neceſſariū: et deceſſit vel fulſit inſulā et iuit. nam dñs tenebiť de in rem verſo. ſed qd ſi ſeruus dixit creditori: mutua mihi pecuniam: qz vertā in rē dñi: et poſtea nō vertit: nunqd tenebiť dñs de in rem verſo. Rñ.qꝫ nō ne nimia credulitas noceret dño vel calliditas ſerui. [volenti ad luxurie materiam] ſub. prouocādā: multo forti⁹ ſi accepit volūtate dñi vnguēta ad luxuriā extinguēdā. ex quo colligetis ar. ſi dicit ſcholaris ſeruienti ſuo: vade et emas carnes et accipies mutuo vel in credentia ſi poſtea ſeruiēs accepit pecuniā mutuo et emit qd teneť ſcholaris mutuanti ſicut tenetur hic dñs de in rē verſo: ſi ſeruus accepit in eam cām in qua dñs voluit ſiue factus ſit locupletior ſiue non [de in rem verſo] qz ſufficit negotium vtiliter ceptum. vt.ſ.de negu.geſt.l.ſed an vltro. [noceret] ſcz dño qd eſſe non debet arg.C.de pac.l.ſeruus. cum ſuis ſimilibus. vnde not. hic qd quis nō debet eſſe nimis credulus. et ad hoc facit de eo per quem fac.erit.l.j.§.j. [qui vertať] ſed contra.ſ.de exerci.l. vlti.

☞ Sufficit negotium vtiliter eſſe ceptum ad hoc vt actio de in rem verſo competat. Item ſi pluribus ex eodem cauſa competit hec actio melior eſt conditio occupantis. hoc dicit.

Si mutuatus ſit.

†In.§.iſto dr ſeruus accepit pecuniam mutuo ad veſtem cōparandā: nūmi perierunt cui teneť dñs de in rē verſo an creditori vel vēditori. et rñdeť diſtinguendū eſſe. nā ſi ſeruus cōparauit veſtē et pretiū ſoluit: et poſtea periit veſtis dñs tenebitur creditori. ſi autē ſeruus perdidit pretiū anteqꝫ ſolueretur venditori et veſtis periit teneť dñs venditori et creditori: qz res eius peruenerūt in rē dñi ſi dicat aliquis hoc eſt malū ſi ſeruus accepit.x.mutuo et emit veſtē neceſſariā familie dñi et pecunia eſt amiſſa anteqꝫ ſolueret venditori qꝫ dñs teneať creditori in.x. et venditori in.x. et ita damno afficieť. ſed iuriſcon. rñdet non eſt ita: qz dñs vtriqz tenebitur: ſed melior erit conditio occupantis: et illius qui primo venit ad ſententiam. nam iniquum eſſet dñm condemnari de in rem verſo vtriqz. hoc dicit iſte.§.cum.l.ſeq. videatis expoſitionem litere. [an venditor] ſub. queritur. [numeratū ſit] ſcz venditori veſtis. [dñm teneri] quare qz ſufficit negotium vtiliter inchoatum. vt.ſ.proxi.§.[eſſe debere] et ita not. hic caſum in quo eſt melior conditio occupantis. ſimile habuiſtis.ſ.de peculio.l.ſi vero.

☞ In rebus non neceſſarijs verum pretium in neceſſarijs pretium conuentum inſpicitur. hoc dicit.

Si res domino.

†In prin. huius.l.diciť: ſi ſeru⁹ emit res: puta ſuos dño nō neceſſarios teneť dñs de in rem verſo: quatenus⁹ pretiū ſeruorū facit: ſed ſi emit neceſſarios teneť inſolidū: et teneť dñs de in rē verſo ſiue ratū habuit contractū ſiue non. ſed qd ſi ſeruus emit aliqd dño: nunqd pōt agi cōtra dñm. et rñdeť ſi emit voluntate dñi pōt agi qd iuſſu. ſi vero non volūtate dñi emit: ſi dñs poſtea ratū habuit vel in rem domini verſum eſt pōt agi de peculio. [pretiū facit] .i. iuſtū nā in tantum eſt locupletior. vt.ſ.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego. [eſſe actionem] et ad iſtud accedit.ſ.de peculio.§.ſi quis.

Placet.

In.§.iſtu diciť ſi ſeruus accepit mutuo pecuniā et ſtatim peruenit ad dominū teneť de in rem verſo. ſed ſi primo fuit in peculio et poſtea vertit in rem dñi teneť de in rē verſo ſi dñs eſt locupletior: ſed et ſi ſeruus donauerit rem peculiarem dño ceſſat actio de in rem verſo: ſed ſi ſeruus accepit mutuo pecuniā et dño donat: dñs tenetur act. de in rē verſo. Sed quid ſi ſeruus meus accepit argentum a te vt faceret tibi pocula et fecit. his factis deceſſit nunquid tibi teneor de in rem verſo. dixit mela qꝫ ſic: qꝫ non eſt verum ſed illa poſſum vēdicare. Sed qd ſi ſeruus accepit pecuniā mutuo et emit odores et vnguēta ad fructus dñi: nunquid heres dñi tenebiť de in rem verſo. certe ſic. ſed quid emi a ſeruo tuo hereditatem que pertinebat ad te et ſolui pecuniam creditoribus hereditarijs. poſtea tu agis contra me et euincis a me: nunquid habebit

bit locum actio de in rem verſo. videt̃ ꝙ ſic. nam ſi hereditatẽ emi a ſeruo: ꝛ pro pretio heredit. cõpenſaui qđ mihi debebat competit mihi actio ex empto de in rem verſo: ſed hoc non eſt verum qđ actori competat de in rem verſo: niſi ſeruus id feciſſet vt in rem dñi verteretur. hoc dicit iſte. §. vſq; ad. §. ſi filius [fecit] ſ. ex poſtfacto. [non videtur verſum] accedit. ff. eod. l. ſi filio. [creditoribus] ſcilicet hereditarijs [deinde hanc hereditatem abſtuleris] quia non habuiſti ratam illam venditionem [peruenerit] ſ. de pretio: quia qui cõpenſat videtur ſoluere. vt. ff. rem ratam hab. l. quo enim. in fin.

Si filius. In iſto. §. dicit̃ ſi filiusfa. accepit pecuniã mutuo pro dotãda filia ſua que eſt in poteſtate patris quatenus pater tenebat̃ eam dotare: eatenus dabit̃ actio creditori. ſi tñ accepit hoc animo vt verteret in rẽ patris. ꝛ idem eſt ſi accepit nomine ſue filie vel ſororis vel neptis nate ex altero filio. ꝛ idẽ eſt ſi ſeruꝰ accepit pecuniã mutuo pro dotanda filia dñi. nam dñs tenet̃ de in rem verſo. ſi vero pater nõ fuerat daturus in dotẽ nõ videtur verſum in rem pr̃is ꝛ ideo nõ tenebit̃ de in rẽ verſo. [dederit dotẽ] q: paternũ officiũ eſt dotare. vt. ff. de ritu nup. l. qui liberos [nõ videt̃] ſ. quo caſu pater nõ erat daturus nec tenebat̃ eam dotare.

☞ Non videtur verſum ſi nõ durat verſum. h. d.

Si pro parte. † In prin. huius. l. ponuntur caſus in quibꝰ pater ex contractu filij cõuenitur de in rem verſo: vt ſi filius fideiuſſit pro patre vel creditori patris ſoluit qđ mutuo ab alio accepit vel ſi defendit patrẽ in iudicio ꝛ fuerit cõdemnatus ꝛ ſoluit vel ſi ꝑmiſit dare creditori patris qđ pater dare tenebat̃. nam tenebit̃ iſtis caſibus pater de in rem verſo: niſi filius animo nouandi patri promiſerat: vnde ſi filꝰ quaſi defenſor patris ſuſcepit actionẽ de peculio vſq; ad quãtitatẽ que erat in peculio tenebit̃ pater de in rem verſo. ſi ergo ſecuta ꝯdẽnatione nõ haberet locũ de peculio tenebitur de in rem verſo. hoc dicit princi. huius. l. videte expoſitionẽ litere. [ſi pro patre filium fideiuſſerit] alio nouãdi qđ eſſe põt. vt. C. quod cum eo. l. f. [ſuſceperit] ſcʒ animo nouandi [liberauit] vt. ff. de ſolu. l. ſolutione [cõuenerim filium] ſ. ſolũ. [dum ſe obligat] ſ. q: tunc ceſſat actio de in rem verſo [vſq; ad quãtitatẽ peculij] ſcʒ lata ſententia ſuper actione de peculio.

In rem aũt verſum. In. §. iſto dicitur quod ex contractu filij pater tenet̃ de in rẽ verſo ſi in totũ eſt verſum: ſed ſi pro parte verſum eſt pro parte tenebit̃: ſed ſi pater conuenit̃ de in rem verſo: nunq̃d tenebit̃ ad ſortẽ ꝛ ad vſuras. certe ſic: ſi eſſent promiſſe alias nõ: niſi forte gereret negotia dñi: ꝛ ego contẽplatione dñi mutuaui tibi: nõ vt gerẽti negotia dñi: ſʒ vt ego gereres q: tunc in act. nego. geſt. cum ſit bone fidei veniunt vſure. h. d. iſte. §. videte expoſitionẽ litere. [in rem autem verſum videt̃] ſcʒ ꝙ ſeruo mutuauit. [erit actio] ſcʒ de alia parte verſa de in rẽ verſo. vt inſti. qđ cum eo. §. in rem actio. ꝛ ita no. qđ quod iuris ſit de toto quo ad totũ: idem iuris eſt de parte quo ad partẽ concor. ff. de rei vendi. l. que de tota. [non ſunt] vt. C. de vſur. l. quamuis. [experiri] quia hec actio nego. geſto. eſt bone fidei: vnde in ea veniunt vſure. vt. ff. de neg. geſt. l. quia tantundem.

Verſum autem ſic accipimus. Quia in ſuperioribus habuiſtis ꝙ pater conuenitur de in rem verſo. ideo in. §. iſto dicitur quando dicitur verſum ꝛ videtur verſum ſi durauit verſum: ꝛ ideo ſi dñs vel pater qđ ſeruus vel filius vertit ei ſoluit non videtur verſum. ſed ſi ſoluit ei in neceʒ creditoris: non videtur verſum. verumtamen poterit pater vel dominus de dolo conueniri a creditore. nam ꝛ peculij debitor ſi ſoluit ſeruo fraudulenter non videtur liberatus [vt duret verſum] vnde not. qđ ita demum dicitur aliquid fieri ſi durat factum. vnde illud not. qui incipit: ſed qui perſeuerauerit. ꝛ ad iſtud concor. ff. quod cuiuſq; vni. no. l. item eorum. §. quod ſic.

☞ Debitum ſi pater vel dominus ſoluit non videtur in rem eius verſum ꝛ ſi pater vel dominus cedat deſinit verſum ſecꝰ ſi donet niſi animo remunerandi. hoc dicit.

Si domini debitor. † In. §. iſto dicit̃ ſeruus debebat dño ſuo xxx. a quodam alio accepit mutuo. xxx. ꝛ dño ſoluit: nunquid tenebit̃ dñs de in rem verſo. certe non: ſecus ſi acciperet. xl. mutuo ꝛ dño ſoluit illa xl. q: tunc dñs tenet̃ de in rem verſo. ꝛ hec ſunt vera qñ ab initio ſeruꝰ erat debitor dñi: q: ſi ex poſtfacto cepit eſſe debitor dñi ſimilr̃ dicendũ eſt ꝙ dñs teneat̃ de in rẽ verſo ſi ſeruus ſoluit domino: ſed ꝛ ſi dominus donauit ſeruo quantũ ſeruus ſoluit creditori ipſius non videt̃ verſum in rem domini ſi fecit animo tollende obligationis. ſi autem donauit non animo tollende obligationis videtur verſum. h. d. iſte. §. videte expoſitionem litere. [non videri verſum] quare: quia tantundem videtur ſibi abeſſe. vt inſti. de le. §. ſi res.

Idem querit ſi. x. In. §. iſto dicitur ſeruus a creditore accepit. x. mutuo ꝛ illa vertit in rem dñi: ꝛ poſtea. x. accepit mutuo a dño: ꝛ inſuper inuenit̃ habere in peculio. x. nũq̃d deſinit eſſe verſum quatenus eſt in peculio an pro rata. ꝛ reſpondetur qđ tollitur actio de in rem verſo. idem eſt ſi ſeruus vertit in rem dñi. x. ꝛ poſtea cepit eſſe eius debitor in. x. ꝛ poſtea creditor eius ſumme quaʒ ſibi debuit actio de in rem verſo non cõualeſcit. [conſtitutus] propter quod ſit compenſatio. accedit. ff. eo. l. ſi domini. [quod verum eſt] ſcʒ vt non conualeſcat. ꝛ ita not. qđ actio ſemel extincta nõ conualeſcit in perpetuũ. vt. ff. de ſolu. l. qui res. §. aream.

Ideʒ tractat. In. §. iſto dicit̃ pater ꝛ filꝰ erant duo rei debendi filius accepit mutuo pecuniam ꝛ ſoluit creditori patris: nunquid pater tenet̃ de in rem verſo. rñ. ꝙ ſic. idem ꝛ in alio caſu ſi filiofa. iuſſu patris credidiſti quatenus peruenit ad patrẽ videt̃ verſum in rẽ patris. ſi autẽ nõ peruenit ad patrẽ nõ tenet̃ de in rem verſo. ſed ꝛ ſi ſeruꝰ accipit pecuniã mutuo vt ſoluat ſuo creditori licet dñs de peculio ſit liberatus nõ intelligit̃ verſum [actionẽ] ꝛ ita eſt pro ſnia noſtra qui dicimus ꝙ duo rei debẽdi vident̃ adinuicẽ fideiubere quatenus ad ſe nõ ꝑuenit. vt. ff. ad vell. l. vir vxori.

☞ Si res ematur per filium vel ſeruum pluſquam valeat eatenus dicitur verſum quatenus valet ſi vero minus non prius quam ſit empta. hoc dicit.

Si fundum. † In. l. iſta dicitur filiusfami. emit fundum pro. x. patri vel dño: nunquid tenet̃ de in rem verſo. Rñ. ſi fundus nõ valet niſi. viij. tñ octo vident̃ verſuʒ. ſi aũt plus valet ſcʒ. xij. nõ tenet̃ pater vel dñs niſi quantũ verſum eſt nõ quantum valet [emptus eſt] q: filius ꝛ ſeruus patris conditionem poſſunt facere meliorẽ nõ deteriorẽ. vt. C. de pact. l. filius.

☞ Eo caſu quo vnus ex ſocijs poteſt pro peculio quod eſt apud alterum actione de peculio conueniri pro eo quod in reʒ alterius verſum eſt ſuccedit actio de peculio. hoc dicit.

Si in rem alterius. † In. l. iſta dicitur: duo erãt ſocij eiuſdẽ ſerui: ſeruus cõtrahẽdo vertit in rẽ vniꝰ dñi: nunq̃d poterit conueniri de in rẽ verſo ſolus ille in cuius rẽ verſum eſt an ſocius. Rñdet̃ ꝙ ſolus ille in cuius rem verſum eſt põt conueniri. hec vera ſunt qñ ſeruus non habebat peculiũ: ſed ſi habebat peculiũ põt vnus ex ſocijs conueniri de peculio qđ pertinebat ad alium ꝛ habebit̃ ratio peculij qđ eſt apud alium ita hoc caſu poterit agi cum vno ex ſocijs ex eo quod eſt verſum in rem alterius. [marcellus notat] ideſt notabiliter diſtinguit. alij exponunt notat ideſt reprehendit. [non poteſt] contra eum in cuius rem verſum non fuit: quia ademptum fuit licet ibi poſſet agi de peculio. vt. ff. de pecu. l. ꝛ ancillarum. in fi. ita per conſequens habetur ratio eius quod verſum eſt in rem alterius.

Si filius. In. §. iſto dicitur ſi filius conſtituit ſe ſoluturum illud qđ pater debet nõ poterit cõueniri pater de in rem verſo: q: qui conſtituit ſe obligat: non autem liberat debitorẽ ſed ſi filius cõſtituit ſe ſoluturũ pro patre ꝛ ſoluit pater poterit conueniri de in rẽ verſo. [non liberat] vt. C. de conſti. pecu. l. vlti. [dicetur] vt. ff. mand. l. papi. vnde tenebitur patri de in rem verſo. vt. ff. eo. l. ſi pro patre. in princip.

☞ Qui agit actione de peculio conſequitur qđ ſupereſt deducto eo qđ dño debetur. ſed qui agit de in rem verſo conſequitur quod ſupereſt in eo quod dominus dedit pro re. hoc dicit.

Quidam fundum. † In. l. iſta dicit̃. dominus fundũ colendum locauit ſeruo ꝛ dedit ei boues: iſte ſeruus boues alij vendidit de mandato dñi: cum iſti boues non eſſent idonei ꝛ mandauit ei qđ alios boues emeret de pretio iſtorum boum: iſte ſeruus alios emit: ꝛ nunc venditori pretium non ſoluit: modo queritur vtrum venditor poſſit agere contra dominum actione de peculio vel de in rem verſo. ꝛ reſpondetur ꝙ non: niſi in id quod erat plus in pretio boum priorum. [non eſſent idonei] ſcilicet ad culturam [alios redemerat] ideſt acceperat. [conturbauerat] ideſt fugauerat rationem domini.

☞ Ad hanc actionem ſufficit negotium vtiliter ceptum ſicut in actione mandati ꝛ negotiorum geſtorum. hoc dicit.

Si ſeruus. † In prin. huius. l. dicitur: ſi ſeruus accepit mutuo. x. vt verteret in rẽ dñi ꝛ poſtea perdidit dñs tenet̃ de in rem verſo. nã ꝛ ſi ꝓcu. alicuius accepit pecuniã mutuo ſolũ ꝓſurus in rem dñi ꝛ rem ꝑdidit ſine culpa eius aget man. vel nego. geſt. contra dñm. hoc dicit prin. huius. l. [acturum] quia

ſufficit negotium vtiliter inchoatum.vt.ſ. de negot. geſt.l.ſed an vltro.

1 ☞ De eo qđ datur vicario ſi in rem domini vertatur agitur hac actione ſecundum eius naturam. Si vero peculium ordinarij ſit conuerſum reſpectu ordinarij habet hanc naturam:reſpectu domini naturam actionis de peculio hoc dicit.

1 **Cum ſticho.** †In.§. iſto dicit.tu habebas ſeruũ noĩe pāphilū ordinarium ⁊ ille habebat ſtichū ſeruū ſuū vicarium cõtraxi cum ſticho vicario pamphili:nunqđ potero te conuenire de peculio ſi in rē tuā vel in peculium pamphili vertit. Rñdet ꝙ ſic:⁊ hoc ſi agam mortuo vel alienato ſticho vicario:ſed ſi agam mortuo pamphilo licet ſtichus viuat de eo qđ eſt verſū in peculium pamphili debeo agere intra annum computandum a die quo deceſſit. [cõtraxi]mutuando ſibi[tantum debeat]quare:quia non tam de in rem verſo ꝙ̃ de peculio videor experiri que actio eſt annalis vt ſ̃.quando actio de pecu.eſt an.l.i.[fiat] vt.ſ̃. de pecul.l.ſed ſi damnum.§.peculium. [debet] ſed deducto quod ſtichus debet ſic.vt.ſ̃.eo.l.ſi pro parte.§.ſi domini.

1 ☞ Actio de in rem verſo competit ei qui principaliter contrahit vt in rem domini vertatur.

1 **Q Vamuis.** †In lege iſta dr̃ ꝙ aliqñ eſt aliqđ ꝙ vertit in rem meā ⁊ teneor de in rē verſo vni:⁊ alij nõ verbi gratia:mutuaſti ſeruo meo vt in rē meā verteret:putavt emeret frumētū quo aleret a familia mea:ſeruus dedit tibi fideiuſſorē de pecunia illa tibi reddēda:nunqđ tenebor creditori vel fideiuſſori:⁊ certe creditori:qꝛ creditor videt ſibi querere actionem de in rem verſo fideiuſſori tenebor de peculio:qꝛ vr̃ querere actionē de peculio.h.d. iſta.l.videatis expoſitionē litere. [quāuis in eam rē pro ſeruo meo].i.cõtēplatione ſerui mei.[ꝓprius eñ]ſcꝫ eſt[verſum eſt]vnde creditori non fideiuſſori datur actio de in rem verſo.ſecus autem eſſet ſi vnus tradidit ⁊ alter vendidit quia occupantis melior eſt conditio.vt.ſ̃.eo.l.iij.in fi.⁊.l. ſequē.

1 ☞ Si filius emit rem ſibi neceſſariam ⁊ extunc ipſam rem pater in ipſius filij funus conuertit in rem eius verſa videtur. Item in actione de peculio venit quod in rem eſt verſum ⁊ ſic poſt annum hec actio eſt neceſſaria.hoc dicit.

1 **S I filiuſfa.togā emit.** †In lege iſta dicitur filiuſfamilias emit ſibi togam: pater credebat ſuam eſſe nõ a filio emptā:mortuo filio pater illā togam dedicauit in funus filij conuenitur a venditore toge:nunquid conuenietur de in rem verſo vel de peculio. ⁊ certe videt neratio quod debeat conueniri de in rem verſo: non de peculio[exceſſit]vt.ſ̃.quando act.de peculio eſt annalis.l.queſitū.

1 ☞ Filia ſi mutuum in alimenta conuertit tenetur pater de in rem verſo ſi onus alimentorum ad patrem ſpectabat. h.d.

1 **P Ater pro filia.** †In.l.iſta dicitur:pater cõuenit dare dotē pro filia ⁊ conuenit qđ ipſe aleret filiā.poſtea qꝛ non alebat filiam:ipſa filia accepit mutuo pecuniā a viro ⁊ deceſſit:nunqđ poteſt agi cum pater de in rem verſo. Reſpõdetur ꝙ ſi ipſa aliter ſe alere non poterat : vel ſeruos paternos ꝙ poteſt agi vtili actione de in rem verſo contra patrem. hoc dicit principium huius.l.[aleret] ſcilicet quouſqꝫ ſibi dotē ſolueret.[cedere].i.oneribus matrimonij.vt.C. de iur. do.l.dotis fructus.[vtilem actionem]ſcꝫ in patrem vt hic.⁊.ſ̃.e.l.ꝙ ſi ſeruus.§.proinde ſi ſeruus. ⁊ quod dicit princi. huius legis, illud idem dicit.ĩ.eo.l.vlti.vnde videatis incontinenti eam.

1 ☞ Tutoris promiſſio non tollit actionem de in rem verſo cõtra pupillum.

1 **Seruus abſentis.** †In §. iſto ponit caſus talis:quidaꝫ abſentauit ſe cā reipublice:ſeruus eius mutuauit pecuniam ſeruo pupilli authoritate tutoris nunquid tenebitur pupillus de in rem verſo. Rñ.ꝙ ſic:ex quo cõtractum eſt authoritate tutoris cum ſeruo pupilli:licet tutor promiſerit reddere.hoc dicit iſte.§.

F Iliafami. In lege iſta dicit quidā duxit in vxorē filiāfa. ⁊ cõuenit inter eū ⁊ ſocerū ⁊ vxorē qđ pr̃ aleret filiā: vel filia ſe aleret donec pater dotēꝫ ſolueret pro ea. poſtea pater non alebat filiam:maritus mutuauit pecuniam filie vt ſe ⁊ ſeruos ſuos aleret : mulier conſumpſit in ſe alendo ⁊ ſeruos ſuos illam pecuniam ⁊ in res familiares mariti anteꝗ̃ pater ſolueret dotem mortua eſt filia:nunquid pater tenebitur de in rem verſo. Rñdet ꝙ ſic:ſi aliter ſe ⁊ ſeruos paternos alere nõ poterat. Sed quid differt hec.l.ab illa.ſ̃.e.l.pater.dicunt quidam ꝙ nihil.ſed accidit hoc vitio ſcriptoris. ſed vos dicatis ꝙ differt; quia in.l.iſta conuenerat inter patrem ⁊ generum ⁊ filiam.

¶ Quod iuſſu — Rubrica.

¶ Non ſolū actio de peculio ⁊ de in rē verſo hꝫ locū contra patrem vel dñm immo qđ iuſſu de quibus .ſ̃. diximus. ⁊ ideo dicit rubr.qđ iuſſu.i.de act.quo iuſſu que daẗ contra patrē vel dñm cuius iuſſu eſt contractū cū filio vel ſeruo.⁊ no qđ eſt differētia inter act.qđ iuſſu ⁊ mandati.nā ſi iubeo filiū vel ſeruū ꝯhere in re peculiari hꝫ locū qđ iuſſu:mādati habet locū cum mando tibi vt cõtrahas cū filio meo in re mea.vt.ĩ.e.l.j. ⁊.C. qđ cū eo.l. ſi ex contractu.vt.C.manda.l. ſi tibi.item iuſſus talis continet mandatum neceſſitatem voluntatem:cum ſit animo obligādi.

M Erito ex iuſſu domini ⁊c. In prin.huius.l. dr̃ ſi ſeru⁹ vel filius cõtraxit iuſſu dñi vel patris:in dñm vel patrem daẗ inſolidum act.qđ iuſſu.⁊ merito qꝛ videẗ ipſe pater cõtrahere dū iubet cõtrahi cū ſeruo vel cū filio ſuo. videẗ autem iubere ſiue corā teſtibus ſiue per epiſtolā : ſiue verbis teſtibus ſiue per nunciū ſiue iubet ſpecialr̃ ſiue generaliter.⁊ videtur generaliter iubere ſi iubet cum ſeruo ſuo contrahi periculo ſuo:niſi certa.l.aliud ſuaderet. Sed quid ſi dñs vel pater iuſſit cõtrahi cum ſeruo vel filio ſuo. ⁊ poſtea vult reuocare iſtum iuſſum: nunqđ poteſt.rñdeẗ ꝙ ſic:anteꝗ̃ credaẗ:quēadmodum ſi mādaſſet alicui libero.h.d.prin.huius.l. videatis expoſitionem litere.[iudicium]ſcꝫ qđ iuſſu.[datur]ſcilicet ⁊ non eſt proprium nomen actionis:ſed cognomen.vt dixi.ſ̃.de pecu.in ipſa rubr.[qui iubet]ſic.⁊.ſ̃.titu.proxi.l.j.in princ. ⁊ qꝛ qui per alium facit ⁊c.vt.ĩ.de admi.tu.l.ita autem.§.geſſiſſe.[ſiue teſtato].i.coram teſtibus inter preſentes.[ſiue verbis].i. inter preſentes ⁊ ſine teſtibus[niſi certa lex aliud prohibet]ſcꝫ in quibus caſib⁹ requiritur ſpecialis iuſſus.vt.ĩ.de acqui.heredi.l.ſi is qui.§.iuſſum.vel exponatis.[niſi certa.l.].i.conuentio:quia contractus ex conuentione legem accipiunt. vt .ĩ. depoſi.l.i.§. ſi conuenerit.[certioraſſet]alias ſecus.vt.ĩ.de ſolutio.l.ſi vero.§.i.

Sed ⁊ ſi mandauerit. ſ̃.dictū eſt qđ dominus vł pater ſi iubet cū ſeruo vel filio cõtrahi qđ teneẗ qđ iuſſu.in.§. iſto dicit ꝙ ſi mandat ſilr̃ tenetur quod iuſſu:ſed ⁊ ſi ſeruus contraxit ⁊ dñs ſubſcripſit videtur ei mandare ⁊ teneẗ qđ iuſſu. Sed qđ ſi dñs vel pater fideiuſſerit pro ſeruo vel pro filio:nunquid teneẗ qđ iuſſu.certe non:qꝛ aliud iubere eſt:aliud fideiubere. Sed qđ ſi pater vel dñs inutiliter fideiuſſerit:nunquid tenebitur quod iuſſu.rñdeẗ ꝙ non. Sed qđ ſi dñs vel pater hꝫ ratum cõtractū qđ factū eſt cum ſeruo vel filio: nunqđ teneẗ quod iuſſu.certe ſic. Vnum ſciatis qđ ſi dñs vel pater eſt pupillus non tenetur qđ iuſſu niſi tutore authore iubebat.h.d. iſte.§.[iuſſiſſe.] ergo videtur quod idem ſit iuſſus qđ mādatū.ſed dicetis ꝙ eſt differentia inter actionem qđ iuſſu ⁊ actionem mandati vt dixi in caſu in rubrica.[⁊ aliud eſt iubere]vnde facit non tanquā ipſe ſed tanquā alius.vt.ſ̃.de adop.l.ſi pater.§.ſi duos.[in eos datur]quia ratihabitio mandato comparatur.vt.C. ad macedo.l.vltima.[iuſſerit.]vt.ĩ.eo.l.ſi tutoris.⁊.ſ̃.de peculio.l.licet.

Si iuſſu fructuarij. In.§.iſto dicitur ſicut tenetur dominus ſi iubet cum ſeruo ſuo contrahi:ita ſi vſufru.iubet contrahi cum ſeruo in quo habet vſumfructum tenetur quod iuſſu.idem eſt ⁊ ſi boneſidei poſſeſſor iubet contrahi cum ſeruo quem poſſidet bona fide:ſed ⁊ ſi curator adoleſcentis vel furioſi vel prodigi iubet cum ſeruo predictorum contrahi tenetur quod iuſſu. Sed ⁊ ſi verus procurator iubet contrahi cum ſeruo domini cuius procurator eſt tenetur quod iuſſu:ſed ſi non ſit verus procurator:tunc ipſe procurator tenetur ⁊ non dominus. hoc dicit. [idem labeo ait] accedit.ſ̃. de inſtit.l.ſed cuicunqꝫ.§. vlti. ⁊.l. ſi.⁊.ſ̃.de pecu.l.j.in fi.⁊.l.ij.⁊ ſequen.

1 ☞ Ex iuſſu tutoris datur qđ iuſſu cõtra pupillum hoc dicit.

1 **S I tutoris iuſſu.** †In principio huius.l. dicitur ſi aliqs mutuauit ſeruo pupilli iubente tutore agitur cum pupillo:ſed ⁊ ſi iuſſu domini contractum eſt cum ancilla vel iuſſu patris contractum cum filia:agitur cum domino vel cum patre qđ iuſſu. hoc dicit principium huius .l. [tutor] accedit.ſ̃.l.proxi.in fi.⁊.ſ̃.titu.proxi.l.pater.§.i.[quod iuſſu actio]ſic ⁊.ſ̃.de peculio.l.⁊ ancillarum.in principio.

Si iuſſu. In .§. iſto dicitur ſi me iubente contraxiſti cum ſeruo alieno:⁊ poſtea redemi ſeruum alienum non tenebor quod iuſſu[confirmetur] quia quod ab initio non valet ⁊c.vt.ĩ.de regu.iur.l.quod ab initio.

D Ominus qui iuſſit. In.l. iſta dicitur : ſi iuſſi ſeruo meo pecuniaꝫ mutuari cū vſuris ſemiſſibus teneor quod iuſſu

quod iuſſu: ſed ſi ſeruus obligauit predia mea ſine voluntate mea illa predia non erunt obligata [obligauit] ſecus ſi iuſſit predia obligari.vt.C.quod cum eo.l.ſi ex contractu.

SI iuſſu eius. In.l.iſta dicitur. ſi iubente adminiſtratore ciuitatis qđ iuſſu cõtraxi cum ſeruo ciuitatis tenetur adminiſtrator ciuitatis quod iuſſu [poſſit] nam adminiſtrator ciuitatis loco domini habetur.vt.ff.ſi cer.pe.l.ciuitas.

☞ Quando pater vel dominus erit principaliter contractus per ſeipſum licet iubeat dari ſeruo vel filio non agitur qđ iuſſu: ſed agitur ac ſi ſecum eſſet contractus celebratus: ⁊ ſi ex pluribus dominis vnus iubeat contra ipſum ſolum datur hec actio.hoc dicit.

SI dominus. †In.l.iſta dicitur: accepi mutuo pecuniam a te: dixi ego: teneas iſta centum apud te ⁊ ego mittam tibi filium meum: vel ſeruum: vel nuncium: ⁊ tradas ei: nunquid ego ⁊ filius tenemur qđ iuſſu. Rñdetur ꝙ non [numerari] vt nuncio non competit: q; filius non contraxit: ſed pater vel dñs ꝯxit: vt hic.⁊ ad hoc facit.C.qđ cum eo.l.ſi ex ꝯctu.

Si vnus ex ſeruis. In.§.iſto dicitur: ſi ſeruus habet plures dominos ⁊ vnus iubet cum eo ꝯhi: alter non: iubens tenetur qđ iuſſu: ſed ſi oēs iuſſerunt cum eo ꝯhi: cum quolibet poterit agi inſolidum [mandantibus] ſcȝ qui tenenſ inſolidum: ſicut ⁊ plures fideiuſſores ⁊ ad hoc facit.ff.manda.l.ſi creditor.§. duorū.

¶ Explicit liber.xv.

¶ Incipit liber.xvi.

¶ Ad ſenatuſconſultum velleianum Rubrica.

¶ Signori.Rub.continuatur dupliciter: ⁊ vno modo ſic.In ſuperioribus dictum eſt qualiter ex ꝯctibus aliorum conueniamur: verum q; aliqñ defendimur ex ꝯctibus noſtris qđ eſt per beneficium velle.ideo ad velle.ſenatuſcon. perueniam⁹ ⁊ ſubijciamus: vel põt continuari ſecundo modo ſicut ſi iuſſa. ſi mutuatus eſt pecuniã contra ſenatuſcon.mace.iuuaſ.vt.ff.ad macedo.l.j.⁊ per totum.ita mulier q̃ intercedit defendiſ exce.vell. vnde ad ſenatuſcon.velle.veniamus.⁊ dicit ſenatuſcon.vell.a dño velleio.dñs velleius erat cõſul romanus.duo erant conſules: dñs ſillanus marcus: ⁊ dñs velleius dum factus fuit iſtud ſenatuſcon. velle.dicebat velle.ſillano marco, bonum eſſet qđ prouideremus mulieribus ꝙ tota die mulieres intercedunt ꝑ aliis ⁊ decipiuntur.vñ prouideamus eis: ⁊ intantum infeſtabat collegam ſuum velleium ꝙ fecit pulſari ad conſilium: congregato conſilio dixit velleius ſillano marco dicatis ⁊ ſurgatis: dixit iſte non faciã: imo vos ſurgatis.vnde Velleius ſurrexit ⁊ propoſuit: ⁊ dixit: tota die mulieres damnificantur intercedendo pro aliis: bonum eſſet ꝙ prouideretur eis: vnde dicatis quid placet vobis.dixerunt ſenatores fiat, fiat.vnde dictum eſt velleianum a velleio authore.vt.ff.eo.l.j.⁊.ij.

☞ Per velleianum mulieribus intercedentibus paratur exceptio: ⁊ in veterem debitorem reſtituitur ſeu inſtituitur actio hoc dicit cum ſeq.in quibus iuriſcon.ſummauit totum titulū. ⁊ ponit hic caſus in quibus hic titulus locum non habet.

VElleiano ſenatuſconſul. Lex iſta cum ſeq.⁊ eſt verboſa lex.⁊ in.l.iſta cum ſeq.dicit.ſicut femine defenduntur a ciuilib⁹ officiis ⁊ virilibus: ita congruum eſt ꝙ non intercedant pro aliis.⁊ ideo ſi mulier intercedit pro alio defendiſ exceptione velle.ſed creditori reſtituiſ actio in veterẽ debitorem ſi intercеſſerat mulier alio nouandi: q; poti⁹ ille pro quo ſe obligat videtur decipere ꝙ creditor.⁊ debetis ſcire olim fuit ſtatutum ꝙ mulieres pro maritis non obligarẽt ſe: poſtea ſtatutū a velleio ꝙ mulieres ſi intercederẽt pro aliis ꝙ poſſunt vti beneficio velle.ſenatuſcon. [velleiano ſenatuſcon.] ſcȝ denominato a velleio authore.vt.ff.l.xxi.in prin.ſicut trebellianū a Trebellio authore.vt.ff.ad trebel.l.j. [ſunt feminis] vt iudicia.vt.ff.de iudic. cum pretor.§.vlti.Itẽ arbitria.vt.ff.de arbi.l.j.Item alia ſimilia.vt.ff.de regu.iur.l.femine [in veterem debitorẽ] hic cum mulier intercedit alio nouandi daſ reſtitutoria actio.vt.ff.eo.l.debitrix.§.ſi pro eo [mulierem ream] hoc eſt intelligendū quando mulier ſuſcipit obligationem ad alterius vtilitatem: vt q; ſpondet ſoluere pecuniã.⁊ iſto caſu qñ mulier accepit pecuniam vt alii ſoluat daſ actio reſtitutoria.vt.ff.eod.l.Quis.§.ſi cum eſſem [fecerunt] ſcȝ in ſenatum [non opitulatur] .i.ſubuenit ſenatuſconſul.velle.[ſumit auxilium] vnde ſi mulier intercedit ꝑ aliq non animo decipiendi vtitur exceptione velleiani.alias non: ⁊ eſt animus decipiendi ſi veniat in veſte virili.vt hic.⁊.ff.eod.l.ſi decipiendi. ſed ſi mulier venit in habitu femineo non decipit: quia qui ſcit certiorari non debet.vt.ff.de actio.emp. ⁊ vendi.l.j.in fi.quo caſu locus eſt ſenatuſconſulto velleiano.

Et primo quidem.

☞ Verbum intercedere comprehendit omnem obligationem omnino quam quis pro alio ſuſcipit.

Omnis omnino obligatio ſenatuſconſul. †In.§.iſto dicitur ꝙ mulier que obligat ſe ꝑ alio defenditur exceptione velleiani: ſiue obliget verbis ſe: ſiue re: ſiue quocunq; modo: ſiue ad defenſionẽ extranei veniat: ſiue cõiuncte perſone.vnde mulieri nõ permittitur defendere maritū vel filium: vel patrem: ſed aliqñ mulier nõ vtiſ exceptione velleiani ſi venit ad defenſionẽ alterius: ſi mulier fideiubet in rem ſuã: q; emit a me hereditatẽ: ⁊ promiſit ſatiſfacere creditoribus hereditariis: vel ſi promiſit pro creditore ſuo in tanta quãtitate in quanta erat obligata: ſed ſi mulier volebat intercedere ꝑ alio: ⁊ debitor dixit ei ꝙ creditor non reciperet eam: ⁊ mulier iuit ad creditorem ⁊ accepit.c.mutuo: ⁊ non fecit mentionem de me debitore: ⁊ poſtea donauit mihi illa.cc. vel ſoluit creditori meo.nunquid iuuatur mulier ſenatuſcon. vellei.certe non: q; creditor ignorabat hoc: q; ſenatuſcon.vellei.ſubuenit mulieribus intercedentibus non donantibus.nec intereſt vtrū mulier numeret pecuniam ſuam an rem ſuam det in ſolutum: nam ⁊ ſi vendidit rem ſuam ⁊ pretium ſoluit creditori alterius: vel delegauit emptorem creditori alieno non eſt locus ſenatuſcõ. vellei.h.d.iſte.§.cum tribus legibus ſeq. [ſiue verbis] vt in ſtipulatione [ſiue re] vt in mutuo [quocunq; alio ꝯctu] interceſſerint: vel pro emente vel vendente [defendere] poſſunt tñ agere pro patre in caſibus.vt.ff.de procu.l.feminis.⁊ alias feminas. ⁊ in alio caſu.ff.de liber.cã.l.amplius [non videtur] quare q; intercedit in rem ſuam.vnde ceſſat vellei.ſenatuſcon.vt.ff.eo.l.aliqñ [donat] nam ſeuum ⁊ auariſſimum eſt genus mulierum in donando.vt hic.⁊.ff.de dona.inter virum ⁊ vxo.l.ſi ſtipulata.in fi.

☞ Mulier ſi fideiubet vel alium fideiubere mandat iuuatur velleiano ſi recipiens hoc ſciuerit.hoc dicit.cum.l. ſeq. quanq;.

SI fideiuſſores. †In.l.iſta cum ſe.tractatur de eadem materia ⁊ diciſ hic: ſi filius mulieris erat abſens conueniebaſ filius: venit quidã ad eius defenſionẽ.petitū eſt ab eo ꝙ ſatiſdet iudicatū ſolui: venit defenſor ad matrẽ vt q̃reret fideiuſſores qui fideiubeant pro eo iudicatum ſolui: dixit mater libenter: vnde inuenit duos fideiuſſores q promiſerunt iudicatum ſolui: conueniunſ poſtea fideiuſſores: nunq̃d poterunt vti beneficio velle.certe ſic ſicut mulier ſi interceſſiſſet: q; ſi fideiuſſores ipſi haberẽt regreſſum ꝯ matrẽ qđ eſt verū cū creditor ſciebat mandato matris intercedere: ſi autem ignorabat hoc: tunc ſi vtunſ beneficio velle.creditor põt vti aduerſus excep.replicatione doli mali: q; decepiſtis me: ⁊ licȝ ꝯ fideiuſſores opponaſ excep.doli mali: tñ ſi mulier conueniaſ a fideiuſ.poterit vti excep. velle. quoniã nõ potuerūt ignorare quin pro alio ipſa intercederet: ſed ipſi agent ꝯ filiū quẽ defenderunt acc.nego.geſt.⁊ ab eo conſequenſ qđ ꝑſtiterunt pro ſatiſdatione iudicatum ſolui.Vnū ſciatis ꝙ ſicut mulier defendiſ exceptione velleiani ſi intercedat pro alio: ita ſi obligat rem ſuam pro alio: ſed quid ſi mulier renunciat iuri pignoris qđ hȝ in bonis viri vel alterius: nunquid videtur intercedere.certe non: ⁊ ideo nõ iuuatur excep.velle.h.d.iſta.l.cum ſeq.⁊ prin.ſeq. [vſuros] accedit.vt.ff.eo.l.ſi mulier [repellendam] ergo iuuantur cum creditor ſciebat eos fideiubere pro matre [facti] ſcȝ proprii vt dicat ſe ignorare mulierem mandaſſe.⁊ ſic not. ꝙ non licet alicui in proprio facto errare vt hic.⁊.ff.de actio. emp. ⁊ ven.l. teneſ. in prin.⁊.ff.loca.⁊ condu.l.item queritur.§.item ſi gẽma. ſed in alieno facto tolerabilis eſt ignorantia.vt.ff.pro ſuo.l.vlti. [liberatur] defenſor filij.vnde ipſe defenſor poterit agere act.nego.geſt.ꝯ filiū.vt.ff.de ꝑcu.l.q̃ ꝑprio.§.ꝑcurator [faciat] ſcȝ qſi ꝑ alio obligat.vt hic.⁊ ad iſtud concor.C.eo.l.j.ſi fine [non eſſe interceſſionem] vnde ſi mulier remittit ius pignoris marito ceſſat velleianum.concordat.C.eo.l.etiam. ⁊.l. iubemus.

QVamuis pignoris.

Si mulier. In.§.iſto cū prin.l.ſeq. diciſ.mulier habebat filium pupillum qui habebat tutores: ⁊ iſte pupillus grauatus erat ere alieno: tutores volebant vendere predia pupilli ob es alienum.vñ dixerūt mulieri: mulier cepit plorare ⁊ dixit eis: rogo vos ꝙ iſta ꝑdia nõ vendatis: currūt vſure pupillo ſi vos velletis nobis mutuare pecuniã nos

non vendemus: dixit mulier nõ habeo: ſʒ accipiatis pecuniã ⁊ ego ꝓ vobis intercedam. Dixerunt ipſi: creditor nõ acciperet ⁊c. dixit mulier: accipiatis vos: ⁊ ego promittã vobis de indemnitate: ſi poſtea cõueniatur mulier: q2 ꝓmiſit eis indemnitatē: poterit ne vti excep. velle. rñdetur ꝙ nõ: q2 nec nouã nec veterem alienã obligationē ſuſcepiſſe videtur [ſed ipſa feciſſe] ſ. de nouo [hanc obligationē] ſub. ⁊ ideo ceſſat velle. ⁊ ſenatuſcon. ⁊ tenet̃ mulier hoc caſu ſic ⁊ ſ. eod. l. ſi mulieri ſoluere. Sed videtur cõtra. C. eo. l. ſi mater. ꝟ. rñſo. ad ſolutionē cuius cõtrarij antiqui ita dixerunt ⁊c. dic vt ibi not.

☞ Mulier iuuatur velleiano aduerſus primum creditorem ⁊ aduerſus eũ cui eſt delegata: ſʒ marcellus aliter diſtinxerit.

Si mulier apud primum. Signori ſ. iſte reputat̃ valde difficilis: ⁊ do. Jo. ⁊ Azo hic multa ſcripſerũt: tñ ſi vos aduertatis bene q̃ dicã iſte. ſ. nõ videbit̃ vobis difficilis: imo facilis. ⁊ ad euidentiam huius. ſ. ita premitto vobis iſta nomina: primus ⁊ ſcðs: ſunt aliqñ nomina appellatiua cum ordinis rõne ponunt̃: aliqñ ſunt noĩa ꝓpria. ¶ His ita ꝑmiſſis pone ita caſum in terminis. In. ſ. iſto dñs mulier intercesſit ꝓ ſecundo apud primũ aĩo nouandi: poſtea pro primo interceſſit apud creditorem eius: an he due interceſſiones ambe vitient̃ per excep ſenatuſcon velle. rñdet iuriſcon. ꝙ ſic. ⁊ hoc ſcdm ſententiam Jul. Sed dñs marcellus reprehẽdit iuli. ⁊ diſtinguit ſic. dicit marcellus bene credo ſi dña mulier interceſſit ꝓ ſcðo apud primũ aĩo nouandi ꝙ irrita eſt ⁊ iuuatur exceptiõe ſenatuſcon. velle. Sed ſi primus fecit ꝙ obligaret ſe apud ſuũ creditorē: aut primus tanq̃ ſuã debitricē delegauit eam: quo caſu non videt̃ mulier interceſſiſſe: ſed ſi non delegauit eam tanq̃ ſuã debitricē: ſed ſuſcepit in ſe obligationē: tunc bene dixit iul. ꝙ videatur interceſſiſſe: ⁊ iuuatur exceptione velle. verumtñ quo caſu primus delegauit eã: ante cõdemnationē vel poſt cõdemnationē ſi nõ ſoluit ei cui delegata eſt põt agere ꝯ primuʒ ſed ſi ſoluiſſet nõ poſſet repetere ab eo cui delegata eſt: ſed debet poſſe condicere a primo [interuenerit] i. interceſſerit animo nouandi primo loco [reſtitui obligationē] in ſecundũ debitorē. vt. ſ. eo. l. j. in fi. [in alterius] i. pmi [ſuſcipiat] ſcilicet quo caſu ſunt due interceſſiones [vna interceſſio fit] ſcilicet pro ſecundo apud primũ [in prima] id eſt in fideiuſſione facta apud primum. ⁊ tunc falſum eſt quod dicit iſte ſ. vnde in prima fideiuſſione non denotat ordinē [ſed in prima fideiuſſione] id eſt primi facta apud tertium: ſicut dicimus in fideiuſſione titiana. id eſt titij [ſed] iſtud ſed ponit̃ quaſi non bene dixerit marcellus [a quo delegata eſt] a principio [abeſt] ſcilʒ ſi ſoluit [vel ſi nondum abeſt liberationē] ſcʒ ſi nõ ſoluit ⁊ diu ſtetit in obligatione. ¶ Or ſignori ad id qð dicit̃ in. ſ. iſto ſignat̃ ꝯ. ⁊ videt̃ ꝙ ſi mulier delegat̃ ꝙ fideiubeat in rem ſuã. vnde ceſſat velle. vt ſ. eo. l. ſed ſi ego. ⁊ ſ. eo. l. vir vxori. ⁊ ſ. de noua. ⁊ dele. l. doli. ad quorũ ſolutionē vos ita dicetis. hoc eſt verũ ſi ſcðs eſſet creditor mulieris in. x. ⁊ delegaret eã apud primũ ꝙ ceſſat velle. vt ſ. l. ꝯ. ſed in veritate hic non debebat in ſcðo. x. vnde hʒ locũ velle. vt. ſ. eod. l. ij. ⁊ l. i. poſtea ſi mulier intercedit pro primo apud tertiũ iuuat̃ velle. ſed ſi delegat̃ apud tertiũ eſt inutilis: quia fit ex inutili cã. vnde non bene reprehendit marcellus iulianum. vñ bene ſequit̃. ſi condemnata ⁊c. q2 ſi obligo me apud te ſine cauſa poſſum a te condicere liberationē. vt. ſ. de ꝯdi. ſine cã. l. i.

☞ Mulier intercedens ſiue ſoluat: ſiue deleget debitorem repetit: ſi alium deleget exceptione iuuabitur. hoc dicit.

Interdum. †In. ſ. iſto dicit̃. ſi mulier interceſſit cõtra ſenatuſcon. velle. ſi ſoluit põt condicere: vel ſi delegauit debitorē ſuũ creditori apud queʒ interceſſit: nam qui delegat videt̃ ſoluere. Sed qd ſi aliqs delegatur a muliere ⁊ inutiliter delegatus poterit vti excep. ſenatuſcon. velle. ſed ſi mulier delegat debitorem ſuum animo donandi non vtetur excep. ſenatuſ. velle. Sed ſi mulier delegauit debitorem quem putabat ſuum: facta videtur fraus ſenatuſcon. velle. ideo vtetur excep. velle. h. d. iſte. ſ. videatis expoſitionem litere [cõdiceret] ſcʒ ab eo cui ſoluit. vt. ſ. de condi. inde. l. qui excep. ſed quo caſu non poteſt repetere ab eo cui ſoluit repeteret a debitore. vt. ſ. eo. l. ſ. quotiens. [ſoluit enim] id eſt ſoluere fingitur. vt. ſ. de ſol. l. ſatiſfactio [fideiuſſor] vt. ſ. eo. l. ſi mulier [ceſſat] q2 non interceſſit [videbitur] vt. ſ. eo. l. ſed ſi ego.

Quotiens. In. ſ. iſto dicit̃. ſi mulier ꝓ debitore obligato interceſſit aĩo nouãdi vtit̃ beneficio velle. ⁊ priſtina actio reſtituit̃ ꝯ primũ debitorē etiã ſi acceptilatũ ſit debitori: ſed ⁊ ſi cõuenit inter debitorē ⁊ creditorem ꝙ daret expromiſſorē: ⁊ ipſe eũ liberauit per accepti. poſtea dedit fideiuſſorē mulierē ſicut ſi non dediſſet fideiuſſorē poſſet ab eo cõdici acceptilatio. ita ſi dedit minus idoneũ: q2 nõ intereſt an det fideiuſſorem: vel det talē q ſit tutus exce. vell. h. d. iſte. ſ. videatis expoſitionem litere [quotiens pro debitore] ſcilʒ non ſuo [actio] ſcʒ reſtitutoria. vt. ſ. eo. l. i. [det] quia hec duo ſunt paria vt. ſ. de condi. ob cãu. l. ſi quis.

☞ Acceptilatio facta fideiuſſori inutiliter obligato non liberat debitorem ſicut nec ſolutio niſi ſic ſolueret quod repetere nequeat.

Marcellus quoqʒ ſcribit. ¶ †In. ſ. iſto dicit̃. ſi mulier interceſſit aĩo nouãdi ⁊ creditor liberauit mulierem per acceptilationem: nihilominus dabitur reſtitutoria actio ꝯ primum creditorē: ſed qd ſi mulier interceſſit aĩo donãdi ⁊ ſoluit: nunquid primus debitor recuſabit reſtitutionē ꝯ eã. ⁊ rñdet̃ ꝙ ſic [nihilominus] i. non propterea minus [debere dari] ꝯ primum debitorē [ei dimiſit] ſcʒ ⁊ non refert qs ipſo iure non habeat an per excep. infirmetur. vt. ſ. de regu. iur. l. nihil intereſt [recuſat] ſed mulier aget mãdati. vt. ſ. manda. l. ex mãdato. ſ. i.

☞ Muliere ſubducta actio reſtituitur in omnes qui per eius obligationem fuerunt liberati: non autem omnibus.

Quanquam. †In. ſ. iſto dicit̃. ſi mulier intercedit pro aliquo aĩo nouãdi reſtituitur priſtina acti. ꝯ illos q liberati ſunt: ſed qd ſi ſunt duo rei ſtipulandi ⁊ mulier interceſſerit apud alterũ: ⁊ apud alterũ non: ei ſoli reſtituitur obligatio apud quem interceſſit. h. d. iſte. ſ. videatis expoſitionē litere [quamq̃ in oẽs] ſcʒ reos debẽdi. vt infra eo. l. ſi pro vno [qui liberati ſunt] ſcʒ per interceſſionē mulieris factam aĩo nouãdi. vt. ſ. eo. l. i. [interceſſerit] ſcʒ ⁊ apud alterum [non apud quem interceſſit.] quia ille perdidit acti. ſuam.

☞ Creditor ſi ſuccedit mulieri nihilominus actio reſtituitur in veterem debitorem: ſed ſi mulier debitori non eſt reſtitutio neceſſaria.

Si mulieri. †In. ſ. iſto dicit̃. creditor apud quem mulier interceſſit ſucceſſit ei aĩo nouãdi nũquid reſtituit̃ actio in veterē debitorē. rñdetur ꝙ ſic: quia ſucceſſit non obligat mulieri cũ effectu. ſed nunquid in falcidia imputabitur hoc es alienum. rñdetur ꝙ non. ſed ſi mulier ſucceſſit debitori ꝓ quo interceſſit debitur ꝯ eã actio reſtitutoria.

☞ Muliere ab initio cum alio contrahente actio reſtituitur in veterem debitorem.

Si cum eſſem. †In. ſ. iſto dicit̃. ego petebaʒ a te vt tu mutuares mihi. x. ⁊ mulier intercederet pro me. dixiſti tu: nõ mutuarē tibi: nec acciperem mulierem intercedentem pro fideiuſſore: ſed ipſi mulieri mutuabo: ⁊ ita color fuit queſitus nũ qd erit locus ſenatuſcõ. velle. certe ſic ⁊ datur reſtitutoria actio ꝯtra te. vt ſi mulier erat obligata ex ſtipulatu: ⁊ tu obligaris ex ſtipulatu [interceſſiſſe] quare q2 fraus fuit excogitata [que inſtituit] vt. ſ. e. l. j. in fi. [cõuenieris] ſub. ideo quia erat facta fraus de contractu ad contractum. vt. ſ. de lega. ⁊ ſenatuſcon. l. contra legem. vnde iuuatur exceptione ſenatuſcon. velleiani.

☞ Muliere ſubducta actio non reſtituitur in eum qui ab initio non potuit obligari ipſo iure vel effectu.

Illud. †In. ſ. iſto dicitur. ſi mulier intercedit vel de nouo conſtituit ſe ſoluturam pro alio animo nouandi q non poſſet obligari. puta pupillo qui non poteſt obligari ſine tutoris authoritate ipſa iuuatur velle. ſenatuſcon. nec reſtituitur actio in veterem debitorem: puta in pupillum niſi locupletior factus ſit. ſed ſi mulier intercedit pro adulto minore tamē xxv. an. reſtitutionem poteſt poſtulare contra inſtitutionem: ⁊ mulier poterit vti exceptione velleiani. ſed ſi mulier intercedit pro filiofamilias qui obligauit ſe contra ſenatuſcõ. macedonianum. ⁊ mulier poterit vti exceptione velleiani. ⁊ filius exceptione macedoniani. nec contra eum datur reſtitutoria actio ſecus eſt ſi mulier intercederet pro ſeruo alieno. nam ipſa vtitur exceptione velleiani: ⁊ actio reſtituitur contra dñm ſicut reſtitueretur contra quẽlibet paterfa. h. d. iſte. ſ. cum. l. ſeq. videatis expoſitionem litere [non obligaretur] per ſolum cõtractum: niſi aliquid perueniſſet ad eum non obligatur. ſ. de noua l. i. [ex hoc contractu] concor. ſ. commo. l. iij. in prin. [item ſi minor viginti quinqʒ annis] ſcilicet adultus: tamen vt differat a primo caſu [in patremfami.] ſcilicet pro quo mulier interceſſit.

☞ Reſtitutorie actiones ⁊ inſtitorie dantur contra heredes ⁊ in heredem.

HE actiones. †In. l. iſta dicitur. ſi mulier intercedit ꝓ alio aĩo nouãdi aliqñ in veterē debitorē reſtituit̃ actio: aliqñ inſtituit̃ ⁊ ſicut datur creditoribus ⁊ heredibus eius ⁊ in heredes debitoris ꝑpetuo dant̃: q2 rei ꝑſecutionē cõtinẽt. ⁊ dat̃ ceteris ſucceſſoribus ⁊ aduerſus oẽs ſucceſſores. videatis expoſitionem litere [he actiones] ſcʒ inſtitoria cũ mulier intercedit colore quaeſito. reſtitutoria cum intercedit animo nouãdi

vt. ſ. eo

vt.ff.e.l.j.[⁊ heredib⁹]ſcʒ creditoris[⁊ in hrdes]ſcʒ debitoris.

☞ Mulier non habet velleianum ſi creditor ignorauerit eã intercedere.

SI mulier. †In.l.iſta cũ ſeq. dicitur. ſi mulier accepit pecuniam tanquam in vſus ſuos:⁊ poſtea alij mutuat non vtetur excep. velle.alias nemo contraheret cum mulieribus:⁊ ſi creditor ſciret ꝙ mulier pro alio acciperet: tunc eſt locus ſenatuſcon.velle.h.d.[contraheret]ideſt cõtrahere vellet[acture] ſcʒ femine[ſint]q: tolerabilis eſt ignorantia in alieno facto.vt j.pro ſuo.l.vlt. Item q: ſubuenitur mulieribus intercedentib⁹ pro alijs nõ pro ſe Ʒhentibus.vt.ff.eo.l.ſed ſi ego[intercedere] fraudem committendo:⁊ ſi alij daturus erat:⁊ mulier erat interceſſura magis elegit mulierẽ que poſtea daret alij. vt.ff.e.l.j.

☞ Si obligatio in effectu ſpectat ad mulierem licet ſit interceſſio velleiano non iuuatur.

ALiquando licet. †In.l.iſta in princi.ponunt tria exempla:in quibus ſi mulier in ſe ſuſcepit alienam obligationem non iuuatur ſenatuſcõ.velle.ſicut ſi ancilla ob pactionem libertatis expromiſſorem dedit:⁊ ea manumiſſa promittit dare certam ꝗtitatẽ pecunie. ⁊ mulier in ſe ſuſcipiendo illam obligationem. Item eſt ſicut ſi mulier emit hereditatem grauatam ere alieno ⁊ promittit venditori ſoluere es alienum hereditarium. Item eſt ſicut ſi mulier fideiubet pro ſuo fideiuſſore[vt ecce]hoc eſt primum exemplum[dato]ſcilʒ dño. qđ fieri poteſt.vt.ff.de dolo.l.eleganter.§.ſeruus pactionis[idipſum]ideſt illam obligationem[aut]ecce ſecundũ exemplũ. [hereditarium]ſcʒ pro venditore[intercedat]pro iudicato ſoluendo.vt.ff.qui ſatiſ.cogã.l.de die.⁊ ita no. cum mulier fideiubet in rem ſuã nõ dicitur intercedere.vt hic.⁊.ſ.eo.l.ſed ſi ego.

☞ Nouatio que in effectu nõ valet nõ perimit ius pignoris.

De pignoribus. †In.§.iſto dicitur. debebas mihi.x.ex cã mutui:⁊ pignora pro.x.obligaueras:ſi mulier interceſſit pro te alio nouãdi mulier poterit ſe tueri excep.velle.lʒ prima actio reſtituat̃ Ʒ debitorem:tamẽ hypothecaria actio nõ reſtituit̃:q: non extincta eſt: q: pignora non ſunt liberata niſi demum ſoluta pecunia.h.d. iſte.§.videatis expoſitionem litere[noua actione]ſcʒ alia actione ꝗ̃ prima[opus]ſcʒ in veterẽ debitorem[vocatur]ad iſtud accedit inſti.de actio.§.item ſeruiana[pecuniam]videt̃ Ʒ cum mulier intercedit alio nouandi ſicut liberatur debitor ⁊ pignora.vt.j.de noua.l.nouatio.vel q: ſicut reſtitutoria actio eſt neceſſaria in perſonali:ita in hypothe.rñ.iſtud non eſt verum: q: perſonalis actio eſt principalis obligatio:ſed pignoris obligatio eſt acceſſoria.vt.C.de vſuris.l.eos qui.in prin.vnde cum lex reſtituit̃ ei ſtatim perſonalem actio.vt.j.eo.l.debitrix.§.primo vnde tñ ſemper principalis obligatio ſiue directa: ſiue reſtitutoria duret non eſt ſublata hypo.pro pignoribus cum acceſſorium ⁊c.vt.j.de regu.iur.l.cum principalis. Item hypothe.habet alias ſuas conditiones: q: non liberantur pignora niſi pecunia ſoluatur.vt hic.⁊.j.de pigno.l.grege.§.etiam ſi.

☞ Fruſtra expectatur conditio cuius euentus nihil operat̃.

Si ſub conditione. †In.§.iſto dicit̃.ſi mulier pro aliquo debitore obligato pro eo in diem vel ſub conditione interceſſit animo nouandi creditori reſtituit̃ actio in veterem debitorẽ añ diem vel conditionem[pro alio]ſcʒ pure obligato[interceſſit] contra velle.[ſuſcipere actionem].q.d.nullum bonum eſt:⁊ malicijs hoim eſt obuiandum.vt.ff.de rei vendi.l.in fundo.in fi. vñ ſtatim cum mulier interceſſit contra velle.prima actio reſtituitur in priſtinum debitorem.vt.j.eo.l.debitrix.§.ſi pro eo.

SI mulier. In.l.iſta dicitur.ſi mulier intercedit contra ſenatuſcon.velle.ſicut reſtituitur actio in priſtinum debitorem:ita ⁊ in fideiuſſorem eius ex quo mulier ſubducitur ab obligatione illa.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[in veterẽ debitorẽ]vt.ff.e.l.j.⁊.l.ſed ſi pro alieno.⁊.ſ.l.proxi.in fi.[actionẽ] ſcʒ veterem[reſtituenda eſt]accedit.ff.quod met.cau.l.illud.

☞ Mulier ſi promittit alium ratum habiturum quod ipſa geſſit non iuuatur velleiano.

SI mulier. †In.l.iſta dicitur.ſi eram debitor tuus in.x.⁊ mulier petebat ꝙ ſoluerẽ ſibi.x.que tibi debebam:⁊ ſolui illa.x.mulieri tuo noie:⁊ fuiſti ſtipu.ab ea te ratum habiturũ ſi tu nõ habes ratum:⁊ ago Ʒ mulierem ex ſtipu.de rato ad intereſſe mulier nõ iuuat̃ beneficio velle.q: iam ipſa de preda eẽt ſollicita.vnde ipſa qđ accepit tenetur reſtituere mihi.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem litere[inſtituere]ſcilicet ego prior debitor ad intereſſe meũ[⁊ ipſa de lucro agat]ſcilicet ⁊ ego contendam de damno:⁊ non eſt par ratio debita amittere:⁊ lucrum non capere.vt.C.de codicil.l.vlti.⁊.C.de iure delib.l.ſcimus.§. ſed ſi legatarij[ſoluere]accedit.j.l.proxi.

☞ Mulier non iuuatur velleiano ſi debitor ſibi ſoluit quod promiſit.

SI mulier. †In.l.iſta dicitur in ſui principio.ſi mulier interceſſit pro me contra ſenatuſcon.velle.⁊ ſolui mulieri illam pecuniam pro qua interceſſit pro me ſi conuenitur non vtetur excep.velle.contra creditorem:q: non ſoluet de ſuo:ſed de meo cum pecuniã habeat.h.d.prin.huius.l.videatis expoſitionem litere[titio]ideſt apud titium creditorem meum.ſic exponitur.ff.de in rem verſo.l.ꝗuis[⁊ ab ea]ſcʒ muliere[neqʒ eñ profuit eam periclitari]ſcʒ dicere eam periclitari cum pecuniã habeat:ita ne eam perdat.vt ſubijcit.ſed videtur ſi dicit eaʒ periclitari ꝙ debeat ſibi prodeſſe:alias mulier periclitabitur. rñdeo non prodeſt ei hoc dicere:q: mulier hʒ pecuniam.ſic ſcʒ ne poſſit eam perdere.⁊ ideo non poteſt dici ꝙ mulier periclitetur [habeat]ſub.vnde cum ipſa mulier certet de lucro:⁊ creditor de damno ceſſat velle.vt.ſ.l.proxima habuiſtis in fine.

☞ Mulier ⁊ fideiuſſor eius velleiano iuuantur:⁊ in priſtinum debitorem actio reſtituitur.

Si ab ea muliere. †In.§.iſto dicitur.ſi mulier interceſſit alio nouandi pro alio:⁊ dedit fideiuſſorez:ſicut mulier poteſt vti exce. velle.ita fideiuſſor eius ſiue habiturus ſit contra eam mandati actione ſiue non.q: totum pretor cõtractum reſcindit ⁊ reſtituit act.in priſtinum debitorem.licet quidam dixerunt dandam exce.fideiuſſoribus ſi rogatus fuiſſet a muliere.nõ alias. h.d. iſte §.videatis expoſitionem litere[ſi ab ea muliere que cõtra ſenatuſcon.interceſſiſſet]animo nouãdi[q: totam obligationem] ſcʒ quo ad mulierem ⁊ fideiuſſorem[creditori]vt.ſ.eo.l.j.⁊.l.ſi pro alieno.⁊.l.ſi mulieris. ¶ Or ſignon vt tollatis arg.no.differentiam inter ſenatuſcon.mace.⁊ velle.in mace.ſubuenitur filiofa.⁊ fideiuſſoribus eius ſi habent contra eum regreſſum per actio.manda.vt.ff.ad mace.l.ſed ſi pater.§.non ſolum.aliud eſt in velle.q: cum ſubuenitur mulieri ſubuenitur ⁊ fideiuſſoribus eius:ſiue habeant actio.mandati cõtra eam:ſiue non. vt hic. ⁊ etiam eſt ratio:q: excep.velle.eſt fauorabilis.excep.macedo.eſt odioſa.vt.ff.de condi.indebiti.l.qui excep. ⁊ fauores amplianturt ⁊ odia reſtringuntur.vt.j.de libe.⁊ poſthu.l.cum quidam.

☞ Non ſufficit creditori credere mulieri in rem ſuam intercedere quando pro alio promittit niſi diligentius perquiſiuerit.

VIr vxori. †In prin.huius.l.dicitur.vir rez ſuam valentem.xx.vxori ſue vendidit viliori pretio donationis cã.ponamus pro.xv. poſtea vxorem ſuam delegauit creditori ſuo cui tenebatur in.xv.modo querit̃ ſi iſte creditor conueniat mulierẽ vtrum poſſit vti beneficio ſenatuſcon.velle.reſpondet̃ ꝙ ſic: q: venditio nullius eſt momenti.ſed ſi mulier accepit pecuniã mutuo ⁊ mutuat marito ſuo ignorante creditore in quã cãm mutuaret̃ nõ poterit vti beneficio velle.nã mulier tunc vtit̃ beneficio velle.cum ipſa fideiubet pro alio vel alienã obligationẽ in ſe transfert animo nouãdi nõ cum nouã obligationẽ Ʒhit.h.d. prin.huius.l.videatis expoſitionẽ litere[addixerat].i.vendiderat in fraudẽ.i.cum valeret.xx.dedit pro.xv.[delegauerat]ſcilʒ mulierem[nullius momenti eſſe]ſcʒ inter virũ ⁊ vxorẽ.[exce.] ſcilicet velle.q: non refert an intercedat vel deleget̃.ex inefficaci obligatione.⁊ ſic tollitur contra.ff.eo.l.j.[contrahat]quo caſu ceſſat velle.vt.ff.eo.l.ſi mulier[debere]q: tunc hʒ locum ſenatuſcon.velle.vt.ſ.eo.l.j.in fi.vnde no.hic vnum no.ſi vẽditio fit a marito in vxorẽ donationis cã minori pretio ꝗ̃ valet: non valet ipſo iure.vt hic.⁊.j.de donat.inter virum ⁊ vxo.l. ſi ſponſus ſponſe.§.circa venditionem.ſecus eſt inter extraneos. vt.j. de contrahenda emptio.⁊ venditio.l.ſi quis donationis cauſa.

☞ Si mulieri conſentienti obligationi rei ſibi obligate pecunia ſoluitur velleiano non iuuatur.

Si mulier. †In.§.iſto dicit̃. mulier habebat quãdam rem que erat obligata vxori ꝓ dote ⁊ pro alia pecunia quã ei debebat maritus: poſtea iſte maritus volebat iſtam rem alij obligare vt mihi ſatiſfaciat de pecunia quã mihi dʒ noie dotis.dixit creditor bene curabo ꝙ ſatiſfiet de pecunia dotali. Uenit creditor ⁊ ſatiſfecit mulieri:peruenit poſſeſſio huius rei apud mulierẽ: creditor agit hypo. actione.dicit mulier nõ potes agere:q: obligata eſt mihi ex alia cauſa pro pecunia quã marito mutuaui.⁊ opponit excep. ſenatuſconſulti velle.dicit creditor nõ potes opponere: q: renunciaſti pignori qđ habebas in re:nunqđ poterit vti beneficio velle. ſenatuſcon.rñdetur ꝙ nõ ſi creditor ignorabat rẽ ex alia cã eſſe obligatã vxori.ſʒ ſi ſciuiſſet vteret̃ bñficio velle.ſi nõ poſſideret

creditor: ſed ſi creditor poſſideret mulier ageret hypothe. h. d. iſte. §. [obligatam] ſcz a viro [creditor curaſſet ei] ſcz mulieri [ſi poſterior creditor] quod poſſidet naturaliter ꝛ ciuiliter. vt. ſ. de acqui. poſ. l. qui pignoris. ꝛ. ã. qui ſatiſda. cogan. l. ſciendum. §. i. [ſeruiana agentem] .i. quaſi ſeruiana que dicit hypothe. vt inſti. de actio. §. item ſeruiana [non profuturam] qꝛ creditor non potuit diminare. vt argu. ſ. manda. l. fideiuſſor. Unde hic colligitur argu. ꝙ mulier pôt renunciare iuri hypothe. quod hꝫ in bonis mariti. ſic. ꝛ. ã. eo. l. quãuis. in princi. ꝛ. C. eo. l. etiam. ꝛ. l. iubemus [deberi] quia tunc ſi mulier poſſidet: ꝛ habet replicationẽ ſenatuſcon. velleia. alias haberet hypothecariam.

1 ☞ Si mulier cum alio mutuum vt duo rei accipiunt in cauſam neceſſariam velleiano non iuuatur: ſed in cauſam voluntariam catenus iuuatur quatenus ad alium pecunia peruenit.

1 **Mulier ꝛ titius.** † In. §. iſto dicunt duo. primo dicitur mulier ꝛ titi⁹ acceperũt pecuniam mutuo in rem communem. modo queritur ſi mulier conueniatur an poſſit vti ſenatuſcon. velle. ꝛ reſpondetur ꝙ non: qꝛ duo rei eiuſdem pecunie facti ſunt ꝛ videt̃ gerere negotium ſuum. Pone ꝙ acceperunt pecuniã vt inſulam reficerent: alias ruiſſet pro predio cõi ſoluerent tributa: alias ꝑdium publicatum eſſet. Secundo dicitur ꝙ ſi titius ꝛ mulier acceperunt. x. mutuo vt emerent aliquam rem: nunquid ſi mulier petit conueniri poterit vti ex cep. ſenatuſcon. velle. ꝛ reſpondetur ꝙ pro ea parte que peruenit ad ipſam nõ poterit vti excep. velle. ſed pro ea parte que peruenit ad titiũ ſic. vnde ſi creditor petit partem pecunie a muliere non vtetur excep. velle. ſi totum petat pro parte ſubmouetur excep. idem eſt ſi Titius ꝛ mulier inuicem fideiubent pro alio. h. d. iſte. §. cũ. l. ſeq. videatis expoſitionem litere [mutuarentur] .i. pecuniam mutuo acciperent [rei] ſcilꝫ debendi [nõ omni modo] ideſt indiſtincte. ſed cũ diſtinctione [dicebam] ſcz ꝛ ideo non poſſit vti excep. velle. ait Affricanus qui fecit. l. iſtam [cõmitteretur] ſcilꝫ propter tributum non ſolutum [vt ſenatuſcon. locus non ſit] quidam dicũt in totum: alij dicunt pro parte mulieris que ad eam peruenit. [pro parte] ſcilꝫ titij [pecunie] que peruenit ad mulierem ſub. [exce.] ſcilꝫ velle. [pro parte] ſcz titij [intercesſerint] qꝛ indubitantet mulier iuuatur beneficio vel. vel dic iuuatur quatenus ad eam non peruenit. ¶ Dñ ſignori do. Jo. ꝛ Azo hic in apparatu ſuo formant quandam queſtionem ſatis obſcure que ſaluo iudicio eorum meo iudicio melius not. alibi. tñ ego clarius determinabo ꝙ ipſi faciant. ꝛ formabimus ita queſtionẽ: duo maſculi cõſtituunt ſe duos reos debendi. videntur ne inuicem fideiubere. In queſtione iſta fuit multiplex opinio. Fuit vna opi. do. Mar. ſecunda do. Bul. tertia opi. fuit do. Joã. quarta opi. fuit do. Azo. ꝛ in queſtione iſta dixit do. Mar. cum ſuis ſequacibus ꝙ duo rei debendi videntur inuicẽ fideiubere. ꝛ hãc ſuam opi. primo probat tali ratione: ſicut etiã pactum factum cum reo prodeſt fideiuſſori. vt. ã. de pact. l. ꝛ heredi. §. fin. ita pactum factũ cũ reo ꝓdeſt alij cõreo. ã. de pac. l. idem. Itẽ hanc ſuam opinionẽ probat alia ratione: nam ſicut iuſiurandũ preſtitum ab actore prodeſt fideiuſſori. vt. C. de iureiur. l. duobus ita iuſiurandum delatum ab vno cõreo alij prodeſt. vt. C. de iureiu. l. duobus. §. ex duobus. Item hanc ſuam opi. probat alia ratione. nam ſicut acceptilatio facta reo prodeſt fideiuſſori. vt no. ã. de accep. l. ex pluribus. ita facta vni cõreo prodeſt alij. vt ã. de duo. reis. l. ij. Item hanc ſuam opi. probat alia rõne. ſicut excep. non numerate pecunie cõpetit reo ꝛ fideiuſſori. vt. C. de duo. reis promit. l. ꝓpter mutuas. Item probat hanc ſuã opi. alia rõne ſicut pater tenet̃ de in rem verſo ſi filiuſfa. fideiubet pro alio. vt. ã. de in rem verſo. l. ſi pro patre. in prin. ꝛ. §. vlti. ita ſi non fideiubet. vt. ã. de in rem verſo. l. ſi pro patre. §. verſum. Item hanc ſuam opi. probat alia rõne: ſicut mulier vtitur excep. velle. ſenatuſcon. vt. ã. eod. l. i. ita ſi conſtituit ſe pro alio ſoluturum: vel intercedit pro alio. vt. ã. eo. l. vir vxori. §. mulier ꝛ titius. in fi. ꝛ. ſ. eo. l. ſeq. Item dicebat ipſe qđ plura: leges ſunt expreſſe pro hac opi. in aut. de duo. reis deben. in prin. ꝛ. ã. de duo. reis. l. reos. ¶ Sed do. Bul. cũ ſuis ſequacibus viſum eſt cõtrarium. ſ. ꝙ non videntur duo rei inuicẽ fideiubere. ꝛ hanc ſuam opi. probat tali ratiõe. ecce ſi duo ſunt rei debendi: vnus pôt obligari pure: alius in diem. vt inſti. de duo. reis deben. §. vlti. ſed fideiuſſor non pôt obligari pure: reus ſub conditione. vt inſti. de fideiuſſo. §. idem ſi ille pure. Item probat hanc ſuã opi. alia rõne ecce vnus conreus non pôt cõpenſare quod alij debetur. vt. ã. de duo. reis. l. ſi duo. ſed fideiuſſor ſic. vt. ã. de cõpen. l. ſi quem. Item probat ꝛ alia rõne. ecce ſula lata ꝫ vnũ ex conreis alij non prodeſt. vt colligitur in. l. ã. de arbi. l. ſi duo. ſed lata pro reo prodeſt fideiuſſori. vt no. ã. de exce. l. exceptiones. §. rei. Item probat ꝛ alia rõne. ecce ſi reus ſuccedit fideiuſſori tollitur fideiuſſori obligatio. vt. ſ. de fideiuſ. l. heres. §. quod ſeruus. ſed ſi vnus conreus ſuccedit alij conreo non tollitur pro parte actio. vt. ã. de fideiuſ. l. vtrãmus. Itẽ dicebat ipſe pro hac opi. eſt. l. expreſſa. ã. eo. l. vir vxori. §. mulier. in prin. non ob. dicebat do. Bul. ꝙ duo rei debendi alterna fideiuſſione tenentur qꝛ illud verum eſt ſi noiatim conueniat. Dominus tñ Joan. ꝛ ſuis ſequacibus viſum eſt contrarium. ꝛ hec fuit tertia opi. ꝛ dixit in pluribus reis debendi ꝙ vnus non videtur fideiubere ꝑ alio ſi non ſunt ſocij: ꝛ ideo ſi vnus ſoluit ſolidum non recuperat actionem mandati a conreo niſi hoc eſſet actum. ſed actio. neg. geſt. ſicut ſi fideiubeo pro abſente ꝛ ſoluo. ſ. man. l. ex mandato. §. i. ꝛ. l. qui fide. Sed ſi ſunt duo rei debendi eiuſdem obligationis ꝛ contraxerunt ſocietatem inuicem fideiubere vidẽtur: ſed ſi vnus ſoluit recuperat ab alio act. pro ſocio. nihilominus mandati: qꝛ videntur ad inuicem fideiubere. ꝛ pro iſta ſua opi. inducit. l. i. ã. de fideiuſſo. l. vtrãm⁹. ꝛ. ã. de arbi. l. ſi duo. ꝛ. ã. ſi quis cau. l. ſi duo. ꝛ dicebat ꝙ non obſt. l. allega. pro opi. domini Mar. qꝛ aliud eſt intelligendũ ſi ſunt ſocij: ꝛ non aliter. cum promptum ſit leges legibus concordare. vt. C. de inoffi. dona. l. vna. ¶ Quarta fuit opi. do. Azo. ꝛ verior. ꝛ ita ſcripſit in ſumma huius titu. in fi. lꝫ perꝙ breuiter. ꝛ ita dixit. Si duo ſunt rei promittendi: ſi ad vnum ſolum peruenit pecunia: ad alium nõ is ad quem non peruenit pro eo ad quem peruenit videt̃ fideiubere. verbigratia: duo ſunt ſcholares ꝛ pecunia tota peruenit ad vnum: hic ille ad quem peruenit eſt reus: alter fideiuſſor ſed ſi pecunia pariter peruenit ad vtrũqꝫ quilibet eorum de eo quod ad ſe non peruenit videtur fideiubere. ꝛ idem eſt ſi plus peruenit ad vnum ꝙ ad alium. nec pôt dici ꝙ ſit ſocietas: vel ꝙ ſint ſocij his caſibus: lꝫ cõiter ſe obligent cuꝫ in cõeo viſus eam non conuertant: ſed de eo quod ad ſe peruenit nõ videt̃ fideiubere: qꝛ nemo pro ſeipſo fideiuſſor exiſtere pôt. vt. ã. de fideiuſ. l. i. ꝛ. l. pôt. ꝛ colligitur. ſ. eo. l. tutor. in prin. ꝛ pro iſta ſua opi. faciunt tres leges expreſſe que videntur velle ꝙ vnus obliget ſe pro alio quatenus ad eum non peruenit. vt. ã. eo. l. vir vxori. in fi. ꝛ. l. ſeq. ꝛ. ã. de in rem verſo. l. ſi pro patre. §. vlti. ꝛ. ã. ad macedo. l. item ſi filius. §. i. ꝛ ita apparet que ſit vtilitas vtrum duo rei videantur inuicem fideiubere vel non: qꝛ ſoluta eſt illa queſtio qua queritur ſi vnus conreus ſoluit qua act. recuperet vn⁹ ab alio: qꝛ ſi ſolidum ſoluit recuperat act. man. id qđ ad eũ non peruenit: qꝛ videtur recepiſſe mandatum de ſoluendo. vt argumen. ſ. manda. l. ex mandato. §. i. ꝛ. l. qui fide. ſicut ille qui pro alio fideiuſſit videtur recipere mandatuꝫ de ſoluendo. vt. ã. de condict. indebi. l. indebitum. ſed ſi ille ſoluit ad quem tota pecunia peruenit non poteſt aliquid recuperare: quia ſolidam pecuniam pro ſeipſo videtur ſoluiſſe: ſed ſi pecunia ꝑuenit ad vtrũqꝫ ſi quilibet ſoluit partem ſuam neuter ab altero recuperabit ſed ſi vnus ſoluit ſolidum. puta. xv. non recuperat quod ſoluit pro ſua parte. alia. v. recuperat a conreo act. mandati. qꝛ ſm opini. Mar. inuicem fideiubere videntur. vt argu. C. de duo. reis promit. l. ſi creditor. ꝛ. C. man. l. etiam ſi. Sed vbi non videntur inuicem fideiubere ſm opi. Bul. recuperat act. neg. geſt. ſi ei⁹ cõtemplatione ſuit ſolutum. vt. ã. de ne. geſt. l. ſi pecuniã. alias nõ niſi actio ceſſa fuerit. vt. C. loca. ꝛ condu. l. ſi diuiſa. ¶ Sed denuo quero hic duo ſunt conrei debendi. vnus eſt conuentus a creditore inſolidum: ꝛ inſolidum ſoluet: nunquid creditor tenetur cedere ei contra conreum act. inſolidũ: an pro parte. verbigratia. ponamus duo ſunt rei debendi in. c. vnus ſoluit. c. cedẽtur ei actiones in. c. an in quinquaginta tantum. vel ponamus qđ tres ſunt rei debendi obligati in. xxx. vnus conuẽtus eſt inſolidum. quod fieri potuit vt dicitur. C. de duo. reis ꝓmit. l. pris cum ſuis ſimilibus. ꝛ ſoluit. xxx. cedentur ei actiones in. xxx. cõtra alios inſolidũ: an in. x. contra quẽlibet aliorũ. ꝛ in queſtione iſta fuit opi. ꝛ dixerunt quidam ꝙ inſolidum cedit̃ ei actio contra conreũ: vel conreos: qꝛ dꝫ eſſe melior conditio illius qui primo ſoluit. argu. C. de re iudi. l. inter eos. pro iſtorũ opin. videtur eſſe argu. ã. de fideiuſ. l. fideiuſſoribus. ꝛ. ã. de tute. ꝛ ra. diſtra. l. cum pupillus. ꝛ. ã. de admi. tuto. l. ſi plures. ꝛ. ã. de ſolu. l. modeſtinus. ¶ Sed eis opponitur. nam iſtud eſt mirabile. duo accipiunt mutuo. c. ꝛ ad quemlibet peruenerunt quinquaginta. ſi vnus ſoluit. c. ſi ceditur ei actio in centum. lucrabitur hoc: ſi debet exigere a conreo. c. cum quinquaginta ad eum peruenerit. ꝛ idem eſt ſi ſunt tres rei debendi qui acceperunt mutuo. xxx. ꝛ vnus ſoluit. xxx. ſi cedantur actiones in. xxx. lucrabit̃. x. cũ ad eum peruenerunt. x. ꝛ ideo non dꝫ audiri: qꝛ eſt de preda ſollicitus. vt arg. ã. de admi. tuto. l. ſi minoris. ꝛ. C. de vſuca. pro emp. l. vlti. ꝛ qꝛ nature equũ eſt neminẽ cũ aliena iactura locupletari. vt. ã. de condi. inde. l. nã hoc. ad qđ rñdent ipſi: iſte fuit grauatus in vno: lꝫ accepiſſet mutuo cũ alio. c. ꝛ quinquaginta ad eũ peruenerunt: vel. xxx. ꝛ. x. ad eũ peruenerũt: ipſe enim grauat⁹ fuit in hoc dum inſolidũ eſt conuentus ꝛ inſolidũ exactus. vnde releuatur in alio vt inſolidum cedãtur ei actiones nõ deducto

illo ad

ſſio quod ad eū peruenit: q2 plerūqʒ qui grauaṫ in vno in alio ſubleuatur. ff. de iureiur. l. eum qui. in prin. ⁊ ita qui paſſus eſt iacturam ab initio patietur vtilitatē ex poſtfacto: iuxta id gratia ſuperueniet que non ſperabitur hora. Sic ⁊ alibi econtra eſt inuenire qui hʒ commoduʒ in prin. malum hʒ in fi. iuxta id qđ dicit Salomon. Extrema gaudii luctus occupat. ⁊ eſt inuenire ſimile. vt in l. contra. que dicit ſi ſeruus tuus fecit mihi furtum: ⁊ titio dedit damnum: tu teneris mihi furti noxali: titio. l. aquil. noxali. Si ego conuenio te furti noxali: ⁊ titius conuenit te. l. aquilia noxali. melior erit conditio occupātis idest eius qui primo ad ſniam peruenit. Unde ſi primo perueni ad ſententiā mihi tradetur ſeruus a te: ⁊ tu abſolueris a petitione titii. modo in principio habeo bonā fortunam. nam ille titius quid faciet conueniet me. l. aquil. noxali. ⁊ aduocabit a me illum ſeruū q2 noxa caput ſequiṫ. ⁊ ſic habeo in fine malam fortunā vt iſta probantur. ff. de noxa. l. ſi quis a multis. ⁊ etiam. ff. ſi ex noxali cā aga. l. i. in fi. ⁊ l. ſeq. alii voluerunt dicere: ſi ego ⁊ titius accepimus mutuo. c. ⁊ ſolui. c. ceditur mihi actio pro parte virili ſcʒ pro quinquaginta. vel ſi tres rei debendi ſumus ceditur mihi actio pro. xx. ne ſim de preda ſollicitus: ⁊ locupletarer cum aliena iactura: quod eſſe non dʒ. ⁊ pro iſtorum opi. eſt arg. ff. de pecu. l. queſitum. §. ii. ⁊ probatur. ff. de tute. ⁊ rat. diſtra. l. ſi ex pluribus. Sed ſignori in queſtione iſta vos ita dicetis. ſi accepi mutuo cum titio. c. ⁊ nihil ad me peruenit. ſed ſolida. c. peruenerunt ad titium ſicut tota die videmus in ſcholaribus ⁊ militibus contrahentibus: quia peruenit pecunia ad vnum ſolum: ſicut actionem man. habeo contra eum in centum. vt. ff. in alia qſtione dixi. ita eſt mihi actio cedenda contra eum inſolidum. i. in centum. ⁊ idem eſt ſi plures acceperit. xxx. mutuo. ⁊ ſic poteſt intelligi. l. ff. de fideiuſ. l. fideiuſſoribus. Si autem peruenit pecunia pariter ad quēlibet ſicut habeo actionē mandati quatenus ad eum peruenit: ita ceditur mihi actio quatenus ad eū peruenit. vñ ſolui pro dimidia vel pro tertia cedetur mihi actio pro altera dimidia: vel pro tertia que ad eum peruenit: nō autem inſolidum. ⁊ hoc illa ratione: q2 non debeo locupletari cuʒ aliena iactura. ⁊ non debeo de preda eſſe ſollicitus. vt dixi. ff. ſi autem ad me peruenit ſolida pecunia: ⁊ ad titium nihil: ſi conuentus ſolui inſolidum: creditor non cedet mihi actiones: quia nihil poſſum recuperare ab eo ad quem nō peruenit actio mādati: imo ſi ipſe ſoluiſſet haberet actionem mandati cōtra me: ⁊ dolo facit qui petit quod reſtituturus eſt. vt. ff. de regu. iur. l. in condemnatione. Alii dixerunt ꝙ cedetur mihi actio inſolidum indiſtincte: ſed obſtabit mihi exceptio doli quatenus ad eum non peruenit. vt. ff. de doli excep. l. i. §. ſi quis. Sed in dubio qđ preſumemus: duo acceperunt mutuo pecuniam. ponamus decem. neſcimus pro qua parte peruenit ad quēlibet. certe in dubio preſumam ad quēlibet perueniſſe pro virili portione: q2 in dubiis non eſt recedendum a verbis. vt colligiṫ. ff. de exerc. l. i. §. ſi is qui nauem. ⁊. ff. de lega. iii. l. non aliter. ⁊ pro hoc facit ſupra de admi. tuto. l. ſi filius. alias. l. cum plures. ⁊ argu. ff. de pecu. l. queſitum. ⁊. ff. de tute. ⁊ ratio. diſtra. l. pupillus.

☞ Si mulier alicui propria obligatione indemnitatem promiſit intercedere non videtur: ſecus pro obligatione alterius.

Tutor pupilli. ¶ † Iſta. l. eſt verboſa in ſui prin. ⁊ lʒ ſit multū verboſa tñ facilis eſt. ⁊ in prin. vſqʒ ad §. cum heres ponunṫ plures caſus in quibus ceſſat ſenatuſcon. velle. quia mulier non intercedit ſi videtur ab initio pro ſeipſa obligare. ⁊ primus caſus eſt talis. Quidam pupillus habuit tutorem: tutor deceſſit titio herede relicto: titius q2 putabat tutorē male geſſiſſe negotia pupilli volebat repudiare hereditatem tutoris dixit mater pupilli. O Titi ſecure adeas hereditatem tutoris q2 promitto tibi indemnitatē: poſtea titius adiuit ⁊ ſtipulatus eſt a matre indemnitatem ſibi preſtari: quondā pupillus egit tutele: titius preſtitit aliquid pupillo. agit cōtra matrē ex ſtipulatione qua promiſit ei indemnitatē preſtare. nunquid mulier vtetur excep. velle. certe non: q2 non interceſſit pro aliquo. ⁊ hic eſt primus caſus: ⁊ huic queſtioni ſubiicitur alia queſtio non diſſimilis: ſed ſimilis. Ponamus quidam vir pretorius pretorie dignitatis habebat vnum puberem: alium impuberē: deceſſit eis relictis heredibus. frater pubes erat legitimus: tutor fratris ſui impuberi volebat ſe ⁊ fratrem ſuum ab hereditate abſtinere: mater pupilli indemnitatem ei preſtare promiſit: ſi poſtea pupillus agat contra fratrem: ⁊ damnum frater pubes eo nomine paſſus eſt: ⁊ agat ꝯ mulierem nunquid vteṫ excep. velle. ſenatuſcon. certe non: q2 hic nō interceſſit pro aliquo. Tertius caſus eſt talis: qđ ſi frater pubes paſſus eſt damnum ex eo qđ debitores hereditarii non ſunt ſoluēdo: nunquid mulier vtetur excep. velle. certe non: q2 iſte non hʒ regreſſum ꝯ mulierem: cū mulier non interceſſerit pro hoc. ⁊ idem eſt ſi mulier emit hereditatem: ⁊ promiſit creditoribus ſoluere es alienum ⁊ non inuenitur hereditas idonea ceſſat velle. ſenatuſconſul ſecus tñ eſſet ſi titius dicebat nolo adire hereditatem: quia credo nomina hereditaria nō idonea: ⁊ mulier dixit ſecure adeas: q2 de eo qđ debitores hereditarii non erunt ſoluendo promitto tibi indemnitatem: q2 hoc caſu eſt interceſſio hʒ locum ſenatuſcon. velle. h. d. prin. huius l. videatis expoſitionem litere [titio] extraneo [dubitaret] ſcilicer titius [adiret] ſcilicet iti [ſtipulatuſque] ſcilicet ſuit titius [negaui] ſcilicet ego affricanus [quoniam vix] idest non aliqſi exponiṫ vix. i. difficile. vt. ff. de iudi. l. vix certis ex cauſis [apud eundē] ſcʒ alium: nec per ſe. vt. ff. de fideiuſ. l. ſi qs pro eo. §. i. [poſſit] ⁊ hec vera ſunt cum mater dixit: promitto indēnitatem de eo qđ debes vel debebis pupillo in ſecunda perſona ſecus ſi dixit in tertia perſona. ⁊ ſic tollitur contrarium. vt. C. eo. l. ſi mater. ⁊. ff. eo. l. ꝗꝗ. Nec diſſimilē. incipit ſecundus caſus: ⁊ ita ait affricanus [vir pretorius] qui dignitatem habebat ſine adminiſtratione. ⁊ loquitur ſm antiqua tempora. vt inſti. de ſuſpe. tuto. [fratri eſſet] futurus qui ſuperesat legitime etatis: nam olim erat ſiduciarius tutor: hodie eſt legitimus. vt inſti. de legi. tuto. [vxoris] nouerce ſue [ſeruare] quare q2 in rem ſuam videtur ſideiubere. vt. ff. e. l. ſed ſi ego. ⁊ l. aliquando [interceſſio] quaſi dicat licet ſi non ſit vere interceſſio: tamen eſt quaſi interceſſio ex quo mulier promittit vt ſubleuet illos qui non erant ſoluendo. vt. C. eo. l. ſi mater.

☞ Creditor delegatus a muliere intercedente anteꝗ ſoluat tutus eſt velleiano: ⁊ ſi agat exceptione velleiana repellitur.

Cum haberes. † In § iſto incipit ſecūda pars huius l. in qua diciṫ. tu habebas titium debitorem in. x. mulier volebat pro eo apud te intercedere: tu nolebas mulierem accipere propter excep. velle. unde illa mulier venit ad me ⁊ rogauit ꝙ mutuarem ei pecuniam. ⁊ ego dixi ꝙ mutuarem ei. vnde ei. x. mutuaui: ⁊ ipſa promiſit mihi reddere. x. per ſtipu. cum ignorarem in quam cām acciperet mulier: poſtea iuſſit tibi numerare: ego cum non haberē ad manus promiſi tibi illa. x. per ſtipu. poſtea peto a muliere illa decem: nunquid hʒ locum excep. velle. ſenatuſcon. ⁊ certe videtur ꝙ non [ignoranti] vt mulier acciperet pecuniam vt titio ſolueret [detur] ſcilicet velle. ſenatuſcon. vt. ff. eo. l. ꝗꝗ. ⁊ l. ſi mulier. [quanto] pro quia [interceſſiſſe] ſcilʒ q2 his caſibus hʒ locum velle. [condicere] ſcʒ condictione ſine cā. vel indebiti [eſtimaui] ſcʒ ego affricanus qui feci. l. iſtam. lʒ Iulianus ꝯ ſenſerit. vt in fi. l. dicitur. vnde quidam dicunt quod hic diciṫ infra corrigitur per Iulianum. Uel dicatis vt ibi dicam [at in propoſito] i. in propoſita queſtione [volui] ⁊ ita erit locus ſenatuſconſul. velle. ſm Iulianum. ⁊ ſic corrigit ſniam affricani. vel dicatis ꝙ ſtandum eſt ſnie affricani. ⁊ qđ hic dicitur per Iulianum non eſt verum. Uel dicatis aut queſitus fuit color: q2 non accipiebam mulierem pro fideiuſſore: q2 poterat iuuari excep. velle. feci ꝙ mulier fuit principalis. quo caſu vera eſt ſnia Iuliani. aut non fuit color queſitus: ſed ignorante te factum eſt: quo caſu vera eſt ſententia affricani. vt. ff. eo. l. quamuis. §. ſi cum eſſem. ⁊ argu. ff. eo. l. vlti. §. antepe.

☞ Actio reſtituitur contra omnes qui ex interceſſione mulieris liberati ſunt.

Si pro vno. † In l. iſta diciṫ. ſi habeo duos reos ⁊ pro vno intercedit mulier animo nouandi mihi reſtituitur actio aduerſus vtrunqʒ. hoc dicit iſta l. videatis expoſitionem litere [interceſſerit] animo nouandi: ⁊ ſic vterqʒ fuit liberatus. vt. ff. de noua. l. iii. [creditori] quare: quia ex quo liberatur vnus ⁊ alius. vt. ff. de duo. reis ſtipu. l. ii. ⁊ hoc veruʒ eſt in duobus reis debendi pro quibus mulier interceſſit. ſecus in duobus reis ſtipulandi. vt. ff. eodem. l. quamuis. §. quanquam.

Si pro aliquo. In l. iſta dicitur. ſi mulier interceſſit pro aliquo in rem ſuam ceſſat velle. ſed ⁊ ſi mulier pecuniam dedit alicui [pauperior] concor. ff. eo. l. in rem. ⁊ l. ſʒ ſi ego [oneribus enim earum] idest interceſſionibus non donantibus ſenatus ſuccurrit. vt. ff. eo. l. ſed ſi ego. in fine.

Si mulier. In l. iſta dicitur. ego cuidā mulieri dedi decem vt ſolueret creditori meo ipſa promiſit ex ſoluere: nunquid ſi mulier conueniatur a creditore erit locus velle. certe non: q2 mulier videtur in rem ſuam obligata [obligari] concor. ff. l. pro px. ⁊ l. aliquando. ⁊ l. ſi mulieri.

Si mulier. In l. iſta ſi mulier a creditoribus hereditariis conueniṫ: ⁊ in iure interrogata an eſſet heres: ⁊ rñdit ſe heredē eſſe vt ſubiiceret ſe oneribꝰ hereditariis ꝑ herede: ſciēs ſe nō eſſe heredē nō vtetur ſi poſtea conueniatur exce. velle. ſed

ſi ignorabat ſe heredē lʒ teneatur creditoribus hereditariis: tamen qꝛ obligauit ſe pro herede vtetur excep.velle.h.d. iſta.l.videatis expoſitionem litere[ſi mulier in iure interrogata]quod debet fieri.vt.ſ.de inter.actio.l.i.[rñdit ſe heredē eſſe]vt ſubiceret ſe oneribus hereditariis[minime]idest nō[que decepit]concor.ſ.eo.l.ſi decipiendi[qd ſi eſtimauerit]ſcʒ per errorē[ſenatuſcon.]ſcʒ velle.[adiuuari]qꝛ pro alio ſe obligat.i. pro herede.ꝛ eadem diſtinctio adhibetur ſi mulier ſeruum alienū reſpōdit eſſe ſuū volens liberare dñm.vt.ſ.eo.l.ſi mulier intercedēdi.

1 ☞ Si mulier debitrix delegatur non iuuatur velleiano: ſecus ſi aliquid promittat creditori ne recipiat ſuaʒ delegationē.

1 **DEbitrix mulier.** †In prin. huius.l.dicitur.mulier in veritate debebat tibi.x.ꝛ tu mihi.x. delegauiſti mihi mulierē:ꝛ ab ea ſum ſtipulatus illa.x.aīo nouādi nunquid ſi eam conueniam vtetur excep.velle.certe non:qꝛ in rē ſuam mulier videtur ſe obligare: ſed quid ſi promiſit mihi pecuniam ne a creditore ſuo delegetur: nunquid ſi eam cōueniā vtetur excep.velle.certe ſic:qꝛ videtur pro alio interceſſiſſe.hoc dicit iſta.l.[non vtet]ſ.qñ in veritate debebat.ꝛ ita ex efficaci eā fuit deleg ata.aīa ſec°.vt.ſ.e.l.ꝙuis.§.ſi mulier.ꝛ.l.vir vxori.

1 ☞ Per ſenatuſconſultum actio ſtatim reſtituitur in priſtinū debitorem in eo ſtatu in quo erat.

1 **Si ſenatus.** †In.§. iſto dicitur.ſi mulier intercedit pro alio animo nouādi ipſa iuuatur beneficio velle.ſed nunquid reſtituitur ſtatim actio creditori in primum debitorem: an ſi mulier ſoluat ꝛ repetat: ꝛ certe ſtatim:nec expectabitur ꝙ ſoluat mulier.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere[competat]ſtatim ipſo iure ex iſto edicto.[condicat]condic.indebi.quod poteſt facere.vt.ſ.de condi.indebi.l.qui excep.[ſolutionem]ſcilicet ꝙ mulier ſoluat ꝛ repetat.accedit.ſ.eo.l.i.in fine.

Si pro eo. In.§.iſto dicitur.tu tenebaris mihi in.x.aliqua act.temporali de qua nō ſuperſunt.x.dies.mulier interceſſit pro te aīo nouandi: nūquid reſtituitur in te priſtina actio.ꝛ certe ſic.ꝛ reſtituetur tanti temporis quanti erat cum mulier interceſſit ꝛ non perpetuo: ꝛ mihi creditori incipiunt currere illi.x.dies ſtatim facta reſtitutione.[reſtituetur]ſcʒ in priſtinum debitorē[ſic tū].i.hac cauſa[cōpetierat]ſcʒ in veterem debitorem.ꝛ hoc eſt verum in perſonali actione.ſecus eſt in hypothe.quia illa per interceſſionem mulieris non perimitur.vt dixi.ſ.eo.l. aliquando.§. de pignorib°.

SI mulier alias ſi domina. ¶ In.l.iſta dicitur.domina mādauit ſeruo ſuo credi pecuniam:certum eſt ꝙ tenetur qd iuſſu acti.ſed nunquid ſi fideiuſſerit pro eo ſi conuenitur locus eſt ſenatuſcō.velle.ꝛ certe ſic:niſi iuſſerit cōtrahi in re peculiari vel in ſuo negotio.h.d.iſta.l.videatis expoſitioneʒ litere[actione oneraria]ſcilicet quod iuſſu[tenebitur]vt.ſ.quod iuſſu.l.i.ꝛ.ii.ꝛ per totum[quod ſi pro eo]ſcilicet ſeruo.alii habent quod ſi pro ea.ſ.muliere[conuenta]alias conuentus[poterit]quia aliud eſt iubere:aliud fideiubere.vt.ſ.quod iuſſu.l.ii.§.i.[hoc fecerit]qd facere poteſt dominus pro ſeruo ſuo.vt inſtitu. de fideiuſſo.§.i.

a **SI mulier.** In.l.iſta dicitur.mulier conuenta de ſeruo alieno nolēs liberare dñs in iure interrogata rñdit ſeruū alienum ſuum eſſe animo fideiubendi:nunquid ſi conuenitur vtitur beneficio velle.certe ſic:ſed ſi ſeruus ſeruiebat ei bona fide ꝛ rñdit eum ſuum eſſe:hoc caſu non videtur interceſſiſſe[videt]adhibita diſtinctione quā dixi.ſ.eo.l.ſi mulier in iure interrogata[interceſſiſſe]quia datur noxalis actio cōtra bonefidei poſſeſſorem. vt .ſ.de nox.l.non ſolum.ꝛ.l.bonafide.ꝛ.l.ſe.ꝛ qꝛ quodammodo videtur vera fiteri.vt.ſ.ad.l.iul.de adul.l.ſi poſtulauerit.§.de eo.

☞ Velleianum non preiudicat ei qui non putat mulierem intercedere.

b **BOna fide perſonam mulieris.** †In prin.huius.l.dicitur.mulier petiit a me pecuniam ſibi mutuo dari: ipſa ſoluit creditori mariti me ignorante: cum creditor mariti nollet ei credere cum nolebat intercedere pro marito ſi conuenatur mulier a me nunquid poterit vti excep.velle.contra me.reſpondetur ꝙ non[non ſubmouetur]vt.ſ.eo.l.ſi mulieri:ſecus ſi color eſſet queſitus:nam tunc locus eſſet ſenatuſconſul.velle.vt.C.eo.l.ſi feneb͛is.

Cum ſerui. In.§.iſto dicitur.tu habebas ſuos inſtitores:iſti ſerui pro debitorib° ſibi obligatis acceperunt mulierem intercedentem pro eis aīo nouandi.tu dño agis cōtra mulierē:nūquid repelleris excep.velle.certe ſic: nec licebit tibi dicere qd non licet ſeruis tuis facere conditionem tuā deteriorē: qꝛ nō faciunt: ſʒ potius tibi nō acquirunt:ſicut ſi emiſſent litigioſum prediūʒ aut liberū hoiem.h.d.iſte.§.[nec videtur]iuriſcon.rñdet tacite oppoſitioni que poſſet ſibi fieri[per ſeruū fieri]quod eſſe non pōt.vt.ſ.de po.l.pe.ꝛ.ſ.de pact.l.contra iuris.qꝛ licet mulier intercedit reſtituitur ei actio cōtra priſtinū debitorē.vt.ſ.eo.l.i.[litigioſum prediū]prediūm litigioſum eſt ſi peto a te prediū ꝛ lit.conteſt.ſm hec tempora. vel hodie oblato libello alienas illud predium in aliū nam alienatio non tenet.vt.C.de litig.l.i.ꝛ.ii.ꝛ.l.vlt.ꝛ auſ.litigioſa res eſt.[emerit]vnde not.ſi ſeruus tuus emit prediuʒ litigioſum ignorans non querit dño predium ꝛ non facit cōditionem tuam deteriorem:quia pretiuʒ non ſolutū non ſoluet:ꝛ ſolutū repetet.idem ſi ſeruus tuus emit liberum hominem non tenet emptio:ꝛ non videtur tibi queſitum:ꝛ pretiū non ſoluet:ꝛ ſolutum repetit.vt.ſ.de contrahen.em.ꝛ ven.l.ꝛ liberi hominis.

1 ☞ Mulier que intercedit in rem ſuā velleiano non iuuatur.

1 **Uxor debitricē.** †In.§.iſto dicitur:ſi mulier habebat aliquā debitricem delegauit eam marito ſuo vt ipſe ſolueret creditori mulieris: ꝛ ipſa mulier p debitrice ſua fidē ſuā obligauit:nūqd ſi mulier cōueniaſ vtetur beneficio velle.certe non[geſſit]ſub.non ſe pro alio aſtringit. quod eſt verum ſi fecit hoc non colore queſito: alias ſecus.C.eod.l. ſi fenebris.

1 ☞ Verba enunciatiua a teſtatore prolata creditoribus non preiudicant.

1 **SEia mācipia emit.** †In.l. iſta dicif: quedā mulier ſeia noīe emit mācipia ꝛ accepit pecuniā mutuo p p̄tio mancipiorū ſoluendo:ꝛ dedit fideiuſſorē maritū:poſtea maritus ſoluit illā pecuniā venditori demde maritus in extremis conſtitutus in fraudem creditorū cauit illam pecuniā vniuerſam ſe debere:nunquid per hoc videtur mulier interceſſiſſe vt locus ſit velle.ſenatuſcon. reſpondetur ꝙ non.mulier videtur pro marito interceſſiſſe:qꝛ ipſa debitum principaliter cōtraxerat. vnde ceſſat velle.vt.ſ.eod.l.iiii.ꝛ l.aliquando.

1 ☞ Mulier que rem ſuam obligat vt pecuniam pro alio ſoluat iuuatur velleiano aduerſus creditorem ſcientem.

1 **Fundum.** †In.§.iſto dicif:maritus mulieris obligauit fundum vxoris ſiue ſempronio. poſtea mulier accepit mutuo pecuniam vt liberaret fundum ſuum. modo queritur ſi conuenitur mulier verum poſſit vti excep.velle.ꝛ reſpondetur ſi creditor ſciebat accipere pecuniam vt liberaret fundum ꝙ tunc eſt locus velle.alias non.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[fundum]ſcʒ non dotalem[ob conductione]ſcilicet vel ob ſimilem cāam:qꝛ non eſt vis[obligata ſit]numerio ſuo creditori[intercedere].i.hanc pecuniam in cāma riti accipere.[fore ſenatuſcon.]ſcʒ velle.[locum]ſecus ſi numerius ignoraſſet:quia non videtur queſitus color.alias ſic.vt.ſ.l.prox.in principio.ꝛ.C.eo.l.ſi fenebris.ꝛ.l.ſi aduerſarius.

1 ☞ Mulier intercedens iuuatur velleiano ꝛ actio reſtituitur in principalem debitorem ꝛ pignora.

1 **QUidam voluit.** †In.l.iſta dicif.aliqs volebat ꝯhere cū heredibus lucii titii.verūtamen dubitabat vtrum heredes lucii titii eſſent ſoluendo:ꝛ ideo eis mutuare noluit:ſed mutuauit vxori teſtatoris:ꝛ ab ea accepit pignora: poſtea mulier dedit mutuo heredibus lucii titii:ꝛ accepit pignus ab eis. modo queritur vtrū interceſſiſſe videaf: ꝛ vtrū pignora q̄ accepit teneantur creditori.ꝛ rñdet iuriſcon.ſi creditor in veritate intendebat contrahere cū heredibus lucii titii:ꝛ colore queſito contraxit cum muliere locus eſt ſenatuſcon.velle.ꝛ pignora data a muliere non teneñf:ſed pignora q̄ accepit mulier ab heredib° ſunt obligata creditori[non teneri]accedit.ſ.eodē.l.ꝙuis.§. ſi cum eſſem[non eſſe]ipſo iure:ſed contra de equitate pretoria ſic[non oportere]quia ſicut qd fit contra legem non valet: ita qd fit in fraudem legis.vt.ſ.de leg.ꝛ ſenatuſcon.l.nō dubium.

1 ☞ Mulier decipiens non iuuatur velleiano.

a 1 **SI decipiendi[a] animo.** †In.l. iſta dicitur.ſi mulier intercedit pro aliquo animo decipiendi creditorem:qꝛ ſciebat ſi intercederet ꝙ iuuaretur velle.hoc caſu mulier nō defendiſ beneficio velle.qꝛ fuit in dolo.h.d.prin.hu°.l.videatis expoſitionē litere[que in dolum].i.propter dolū[ampliſſimus ordo]ſcʒ ſenatorū q vult ſubuenire mulieribus deceptis ꝛ non decipientibus.vt.ſ.eo.l.ii.§.verba.

Procurator. ¶ In.§.iſto dicif.ſi pcurator mulieris intercedit pro aliquo mandato mulieris:mulier ſi conuenitur poterit vti exceptione velleiani[intercedit]idest non deficit actio ipſo iure.

Si mulier

a ✱Si decipiendi.Dño probef ꝙ mulier voluerit decipere.vis bar.col. in.l.feminis.eo.ꝛ adꝺ ꝙ mulier velleiano de iure renūciare nō poteſt lʒ ꝯſuetudo ſuet ꝯrium. vt not. bart.in.l. doli mali.in.ſ.no.ff.de nouatio. Et ſubdit ibi bart.ꝙ minor non pōt renūciare beneficio reſtitutionis: qꝛ l renūciatione codē modo decipiꝭ per gloſ.in.l.ſi intra.C. de in integ. reſtit.ꝛ l.ſi index circumuento.ſ.d minoribus.

Si mulier. In .l.iſta dicitur. ſi mulier interceſſit pro aliquo contra velle. ⁊ ſoluit. ⁊ ſolutum non vult repetere cum hoc poſſit: immo vult agere mandati contra illum pro quo interceſſit: ⁊ vult cauere de indemnitate preſtanda debitori auditur [ſoluit] per iuris vel facti ignorantiam [nolit repetere] qd poſſet ſi vellet. vt. ff. de condic. indebi. l. qui excep. [⁊ cauere vellet] ſcilicet ei pro quo interceſſit [audienda eſt] vt. ff. l. proxi. §. pen.
☞ Velleianum prodeſt aduerſus eum cum quo contraxit mulier ⁊ ſucceſſori eius ad rem ⁊ ad fructus.

Si mulier hereditatē. ¶ † In principio huius .l. dicitur. mulier hereditatē ſibi delatam adiuit: non qꝛ putaret eam ſibi vtilem eſſe: ſed vt ſubiret eo alienum hereditatis: nunquid ipſa vtetur velle. certe non niſi hoc fecit adhibita fraude creditorū: nā tūc ipſi mulieri ſubuenitur velle. nā mulier nō habet in omni caſu loco minoris .xxv. an. nā minor circūuentus in omni caſu reſtituit: ſed mulier nō niſi intercedat ꝯ ſenatuſcō. velle. h. d. prin. huꝰ .l. videatis expoſitionē litere [vt eo alienū] ideſt pecuniā quā debebat defunctꝰ cuius heres eſt mulier. vt. ff. eo. l. ſi mulieri dederim [vix eſt] .i. cū difficultate eſt. [vel vix eſt] .i. non eſt. ſic exponitur. ff. eo. l. tutor [mulier] qꝛ ſubuenit minori ſi decipit vt repudiet. vt. ff. de mino. l. j. ⁊ .l. apud. ſed mulieri maiori .xxv. ann. ita demū ſubuenit ſi intercedit contra ſenatuſcon. velle. vt. ff. eo. l. j. ⁊ .l. tutor. in pn.

Si mulier. In. §. iſto dicitur. ſi mulier pro aliquo interceſſit ſuſcipiendo in ſe obligationē animo nouandi ⁊ obligauit rem ſuam iuuatur excep. velle. qꝛ intercedit contra velle. ⁊ rem obligatam recuperat cum fructibus: ⁊ habetur ratio deteriorationis: ſed ſi creditor rem ſibi obligatam per interceſſionem aliū vendidit ſicut mulier poteſt rē recuperare a creditore: ita ab emptore: licet ſit bonefidei emptor ne melioris conditionis ſit emptor quam fuerit venditor. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [recipere] ideſt recuperare [libros recipit] vt. C. de agri. ⁊ cenſi. l. quemadmodū. [venditor] ⁊ quia alienatio fit cum ſua cauſa. vt. ff. de contrahen. emp. ⁊ vendi. l. alienatio. ⁊. ff. de acqui. rerum do. l. traditio.
☞ Mulier ſi vendidit fundum pro alio iuuatur velleiano.

Item ſi mulier. † In. §. iſto dicitur. ſi mulier vēdidit ⁊ tradidit fundū ſuū creditori mariti eo pacto vt pecuniam ſibi debitam pro pretio fundi viro deberet numerare: ſi poſtea mulier vendicet fundum iſtum ab emptore: ſi emptor excipiat de reuendita: mulier replicabit de dolo: quia illa venditio facta fuit contra ſenatuſcon. velle. ⁊ preſumitur interceſſiſſe contra velle. ⁊ hoc eſt verum ſiue creditor emit per ſe: ſiue per alium. Item hoc eſt verum ſiue mulier pro viro: ſiue pro alio debitore rē ſuā vēdidit ⁊ tradidit creditori. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [vēdicat] ſcꝫ mulier [opponit] ſcꝫ de rigore iuris [⁊ tradita] vt. ff. de exce. reuēd. ⁊ tra. l. j. ⁊ .l. a titio [ſua] accedit. C. quod met. cau. l. ſi per impreſſionē [debitore] ſcꝫ pro quo mulier nolebat intercedere.

Si mulier ne ipſa itercederet. In. §. iſto dicitur. mulier nō interceſſit: ſed mandauit aliū vt periculo ſuo intercederet: nunquid ille vtet excep. velle. rñdet diſtinguendum eſſe vt ſi eſt factū hoc in fraudē ſenatuſcō. velle. ne mulier intercederet locus erit exce. velle. Si aūt nō eſt factū in fraudē ſenatuſcō. velle. ſed ignorāte creditore ⁊ illo ſciēte: tūc ſi ille agat mādati cōtra mulierē locus eſt excep. velle. ⁊ nihilominus tenebitur creditori. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [an in huiuſmodi perſona] .i. mādatarij [diſtinguendū] .i. determinandū [fraudis] accedit. ff. eo. l. quūis. §. ſi cū eſſem. ⁊ .l. ſi fideiuſſores [excludendum eſſe] excep. velle. [teneri.] ⁊ creditori velle. excep. non obiciam. ⁊ ad hoc facit. ff. eo. l. tutor. §. vlt.

Si mulier. In. §. iſto dicitur. ſi mulier interceſſit pro aliquo debitore apud creditorē alo nouandi: ſi poſtea creditor agit ꝯ debitorē ⁊ mulier parata eſt eū defendere: vel iudiciū in ſe ſuſcipere ne in veterem debitorem actio reſtituat: ⁊ renūciat ſenatuſcō. velle. ⁊ cauet ꝙ velle. non vtetur erit audiēda. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [ire] ſcilicet ⁊ velle. renūciare. ⁊ ita no. cū excep. velle. ſenatuſcon. ſit introducta in fauorem mulieris ꝙ ipſa pōt renunciare ei: ⁊ ad illud poſtea nō redit. ⁊ ad iſtud accedit. C. qñ mul. tut. offi. fun. pōt .l. vlt. ⁊ in auț. ibi ſignata que incipit matri ⁊ auie. que eſt in cor. auț. vt debi. ⁊ credi. §. qꝛ vero. qd intelligo verum ſi mulier ſciebat ſibi competere exce. velle. ⁊ certiorata fuit: alias ſibi nō preiudicat ſi renūciat excep. velle. ſenatuſcon. vt. ff. de tranſa. l. cū aquili. ⁊ .l. qui cum tutoribus. ſecus eſt in excep. mace. qꝛ eſt odioſa. vt. ff. ad mace. l. ſi pater. §. non ſolū. vñ illi nō pōt renunciari. vt. ff. de poſtu. l. quos prohibet. ⁊ digi. ff. ad mac. l. tam ⁊ ſi.

Intercederem. In. §. iſto dicit. ſiue mulier intercedit pro eo pro quo pōt obligari naturaliter ⁊ ciuiliter vtit velle. ſiue intercedit pro eo qui pōt obligari naturaliter tantū: vt ſi pro ſeruo alieno intercedit aio nouādi vtit benefi. velle. ſed actio reſtituēda eſt creditori ꝯ dñm ſerui. h. d. [nō poſſit] .ſ. ciuiliter. vt. ff. de re. iu. l. in perſonā ciuilē. ſꝫ naturaliter bñ obligat. vt. ff. de condi. inde. l. naturaliter alias enim fideiuſſor accedere nō poſſet. vt. ff. de regu. iur. l. cum principalis [veluti] modo ponit exemplum [actio] ſcilꝫ de peculio vel de in rem verſo. ⁊ ad hoc facit. ff. e. l. ſi pro alieno ſeruo.

¶ De compenſationibus Rubrica.

¶ In ſuperiori titu. dictum eſt qualiter mulieres defendātur per velle. nunc dicendū eſt qualiter nos defendamur per nos in alienis obligationibus: vel in noſtris per compenſationem. vnde de cōpenſationibus faciendis cū debitū eſt liquidū ⁊ clarum. vt. C. eo. l. vlti. videndū eſt. ⁊ pōt compenſare debitor qd debetur ſibi: ⁊ eis qui ſunt in poteſtate ſua. vt. ff. eo. l. verum.

Compenſatio eſt debiti. Iuriſcō. tractaturus de cōpenſationibus pmittit in .l. iſta qd ſit cōpenſatio. in duabus ſequentibus quare fuerit introducta cōpenſatio. vñ in .l. iſta cū duabꝰ ſeq. dicit ꝙ cōpenſatio eſt inuicē creditoris ⁊ debitoris facta cōtributio: ⁊ vnuſqſqꝫ debitor ⁊ creditor ſi paratus eſt cōpenſare pōt repellere ſuū creditorē eundēqꝫ debitorem excep. cōpenſationis: ⁊ eſt introducta cōpenſatio: qꝛ meliꝰ eſt debitori cōuēto nō ſoluere ꝙ ſoluere ⁊ ſolutū repetere. hoc dicit iſta .l. cum duabꝰ ſeq. videatis expoſitionē litere [cōtributio] .i. cōpenſatio: ſiue ſolutionis obiectio. vbi igitur tu petis a me .c. dico tu debes mihi ex alia cā .l. compenſemus. videamus ꝗtum tu debes mihi ⁊ ego tibi: ⁊ qd vltra debeo ſoluā tibi: ⁊ ſic compenſatio eſt cōtributio vſqꝫ ad cōcurrētē ꝗtitatem: ⁊ ſit cōpenſatio de ꝗtitate ad ꝗtitatē: nō de ſpecie ad ſpēm: vł de ſpecie ad ꝗtitatē. vt. ff. de condic. inde. l. ſi nō ſortē. §. ſi tibi centum [ſubmouet] ipſo iure: ſi ex cā bonefidei ſibi debet ope excepti. ſi ex ꝯtu ſtricti iuris ſibi debet. vt inſti. de acti. §. in bonefidei. hodie ipſo iure ex quo compenſatio eſt obiecta ab hoīe: ⁊ debitum eſt liquidum. vt. C. eo. l. vlti. ⁊ dicemꝰ. ff. eo. l. verū eſt [repetere] ſcꝫ ⁊ ideo debemus poſſe cōpenſare ꝓpter laborē ⁊ expēſas que fiunt in iudicijs: ⁊ ꝓpter tpꝰ qd dat iudicatis. vt. ff. de iudi. l. qd debitori. ⁊ hoc eſt verū in illis caſibꝰ in qbꝰ nō eſt locꝰ cōpēſatiōi ipſo iure: alˀs eſt locꝰ repetitiōi. vt. ff. eo. l. ſi ambo. §. j.
☞ Compenſare poteſt fideiuſſor id quod debetur reo principali ⁊ ſibi.

Verum eſt. † In .l. iſta cū ſe. tractat de eadē materia de qua habuiſtis. ff. e. l. j. ⁊ .ij. ⁊ .iij. ⁊ in .l. iſta dr̄. tu debebas titio .c. ⁊ erā fideiuſſor apud titiū ꝓ te: titius agit ꝯ me ad .c. volo obiicere cōpenſationē: qꝛ in alia pte dꝫ mihi vel tibi .c. nunquid poſſum: ⁊ placebat neratio ⁊ pōponio ꝙ ſic. vñ eſt verū qd placebat eis. nā ſicut ſi titius peteret a te .c. cū ipſe ⁊ alia deberet tibi .c. ſi obiiceret tibi cōpenſationem ipſo iure deſinis ei debere: ita ſi petit a me: vñ ſi titius cōuenit me poſſum ei obiicere compenſationē de eo qd dꝫ tibi: vel de eo qd dꝫ mihi: ⁊ poſſum eligere an velim cōpenſare qd debet mihi. Sed poſſum obiicere cōpenſationē de eo qd tibi ⁊ mihi debet. h. d. iſta .l. cū .l. ſe. videatis expoſitionē litere [fideiuſſorē] ſub. acceptum poſtꝗ reus potuit compenſare [peto] qꝛ excep. repellor. vt. ff. qñ dies vſufru. leg. ced. l. j. in fi. ⁊ ſic ptꝫ ꝙ ipſo iure nō ſit cōpenſatio vt ſtatim dicā. niſi opponat ab hoīe [qd ipſi] ſcꝫ fideiuſſori [audiendus ex] fideiuſſor. ¶ Or ſignori habetis hic ꝙ fideiuſſor debitum ſuum ⁊ rei cōpenſat: ſic ⁊ pater debitū filij ⁊ ſuū cōpenſat: ⁊ ecōtra. ⁊ dñs debitū ſerui. vt. ff. eo. l. ſi cū filio. Itē ꝓcurator in rem ſuā in tribꝰ caſibꝰ. vt. ff. eo. l. in rē. Itē ſocius eiuſdē rei debendi vt. ff. de duo. reis. l. ſi duo. alias alienū debitū nemo cōpēſat. vt C. e. l. eiꝰ. ⁊. ff. eo. l. in rē. §. vlti. ¶ Or ſignori ex iſtis duabꝰ legibꝰ voluerūt colligere antiq ſi debeo tibi .c. ⁊ ex alia cā debes mihi .c. ſi petis a me .c. ipſo iure repelleris etiā ſi compenſationem nō obiiciā. ⁊ hoc dicebāt antiq arg. iſtarū duarū legū. ⁊ arg. eiꝰ qd legit inſti. de actio. §. in bonefidei. ⁊ .C. eo. l. vlti. in princi. ⁊. ff. de cōdic. inde. l. q inuicē. ſed verius eſt vt dicatis ſicut dixerūt dñs Io. ⁊ Azo. ꝙ ſi debeo tibi .c. ⁊ ex alia parte debes mihi .c. ꝙ nō ſit locus cōpenſationi ipſo iure niſi obiiciatur ab hoīe: qꝛ ſi non obiicis cōpenſationē iudex cōdēnabit te in .c. vt. ff. eo. l. qd in die. §. j. ⁊. ff. de ne. ge. l. ſi autē. §. ſi quocūqꝫ. ⁊ .C. eo. l. pe. ⁊ ad hoc eſt etiā arg. ff. eo. l. qd labeo ait. nā ſi ipſo iure fieret cōpenſatio non eſſet in hoīs ptāte: qd ibi dicit. in caſibꝰ tñ eſt ſpāle ꝙ ipſo iure ſit locꝰ cōpenſationi. Primꝰ eſt in dolo hincinde cōmiſſo. vt. ff.

de dolo.l.ſi duo.Scda eſt in negligētia hincinde cōmiſſa.vt.ſ.eo.l.ſi ambo. Tertius caſus eſt in vſuris:nā ipſo iure impediť curſus vſurarū.vt.ſ.eo.l.ſi ambo.in fi.ꝛ.l.ſeq.ꝛ eſt ibi rō: q2 vſure debenť ex mora:ſed nō eſt in mora q hꝫ excep.vt.ſ.ſi cer.pe.l.lecta eſt. Non obſt.qđ dicūt.ſ ꝯtra.q2 qđ hic dicit ꝙ locus eſt compenſationi ipſo iure eſt intelligendum poſtq̄ eſt oppoſita compenſatio ab homine:non aliās.vt.C.eo.l.vlti. Odof.

1 ☞ Compenſatio poteſt obijci de debito in diem: licet ante diem peti non poſſit.

1 **Quod in diem debetur.** †In prin. huius.l.dicitur.tu debes mihi.x.pure.vel in diem debuiſti.ſi dies venit ex alia cā debeo tibi.x.in diē:ſi dies nō venit peto a te.x.ꝙ tu debes mihi pure:vel cuius dies iam venit .tu obijcis cōpenſationes de.x.que tibi debeo in diē: ꝫ dies nōdū venerit nunqd potes.rñdetur ꝙ non.h.d.prin. huius.l.videatis expoſitionē litere[oporteat]q2 ceſſit dies ꝛ nō venit. vnde no.ꝫ qui dꝫ in diē inveritate debeat:tñ non pōt agi ante diem. vt.ſ.qñ dies leg.ced.l.vnica.tñ ante diem non poterit cōpenſare.qđ eſt intelligendū de eo qđ debeť tibi in diē adiecto ab homine:ſecus ſi dies eſt appoſita.verbi gratia:fuiſti mihi cōdemnatus in.c.habes tpꝰ qđ dať iudicatis a lege: illud tpꝰ eſt elapſum:poſtea conuenis me in.c.condemnoꝛ tibi in.c.tu vis obijcere compenſationem de eo quod ſum tibi condemnatus: potes:certe ſic:ꝛ ſic ſoluitur contra.ar.ſ.e.l.ſi cū militi.ſ.interdicit.

1 ☞ Sententia lata ſuper principali non preiudicat in incidēti quod poteſt per ſe ſtare. Item ei qui ſuccumbit in exceptione opponitur exceptio rei iudicate ſi illud idem in modum actionis intentat.hoc dicit.

Si rationem cōpenſationis.

1 †In.ſ.iſto diciť.ſi petebā a te.c.ꝛ tu opponebas mihi cōpenſationē de.l.que tibi debebā:ꝛ iudex nō habuit rōnem cōpēſationis:non tñ reprobauit cōpenſationē:ꝛ condemnauit te in.c.ſi poſtea tu petis a me.l.nō obſtabit tibi excep.rei iudi.ſed ſi dū peterē a te.c.ꝛ tu obijciebas cōpenſationē de.l. iudex condemnauit te in.c.ꝛ reprobauit cōpenſationem de.l.ſi poſtea petis a me.l.obſtabit tibi excep.rei iudi.h.d. iſte.ſ. videatis expoſitionem litere[obijci pōt]q2 ſup hoc nō fuit cognitū nec iudicatū.[excep.]vt.ſ.de nego. geſt.l. ſi autem.ſ.ſi non quoquo modo.

Etiam quod naturaliter.

Signori.l.iſta breuiter leuis eſt q̄tū ad tex.ꝛ circa.l.iſtā quaſi nihil eſt ſcriptū:tñ materia iſtius.l.eſt longa ꝛ ſubtilis ꝛ vtilis valde.ꝛ in.l.iſta dř.peto a te.c.q̄ debes mihi naturaliter ꝛ ciuiliter tu obijcis compēſationē de.c.q̄ debeo tibi naturalr tm̄:nunqd eſt admittēda cōpēſatio.rñdeť ꝙ ſic.nā non ſolū qđ naturalr ꝛ ciuiliter debeť pōt cōpenſari:imo quod naturalr tm̄ debeť venit in cōpēſationē.h d.iſta.l.videatis expoſitionē litere.ſꝫ vbi eſt exēplū in terminis ponatis ita exēplū tu debebas mihi naturaliter ꝛ ciuiliter.c.ex cā emptionis:quia emiſti a me rē pro.c.debeo tibi naturalr tm̄.c.ſi ego eram pupillus pxim⁹ pubertati carēs tutore pmiſi tibi.c.nam teneoꝛ tibi naturaliter.vt.ſ.de noua.l.j.in fi. Uel poteſtis ponere ita exemplū:ego maioꝛ.xxv.ann. nudo pacto cōueni tibi dare.c. teneoꝛ tibi naturaliter tm̄.vt.C.de pact.l.j vel pone ꝙ a me herede tibi in minus ſolenni volūtate aliqd legatum eſt locus eſt.l.falcidie.vt.C.de teſta.l.nō dubiū.ꝛ.C.de fideicō.l.ij.ꝛ.C.ad.l.falci.l.erroꝛ facti. Sed q̄ eſt rō ꝙ debitū naturaliter tm̄ pōt compenſari vt hic diciť:ſed nō pōt peti cū ſit inefficax.vt.ſ.de act.ꝛ oblig.l.naturales.rñ.q2 multa cōſequimur per retentionē q̄ nō cōſequimur p act.vt.ſ.de condi.inde.l.ſi in area.ꝛ.ſ.de doli exce.l.paulus. Itē qđ in petēdo debitū naturale ſum actoꝛ: in obijciēdo cōpenſationē ſum reus.ꝛ fauoꝛabilioꝛes ꝛc.vt.ſ.de act.ꝛ oblig.l.arrian⁹.ꝛ.ſ.de reg.iur.l.fauoꝛabilioꝛes.ſed debitum ciuiliter tm̄ non pōt cōpenſari.verbi gratia.debeo tibi.c.naturaliter ꝛ ciuiliter.facis mihi pactum de non petēdo:tolliť naturalis ꝛ eliditur ciuilis.vt.ſ.de condi.inde.l.qui excep.in fi.certe ſi tu ex alia cā debes mihi.c.naturaliter ꝛ ciuiliter: ꝛ a te peto:tu non potes mihi obijcere compenſationē de.c.q̄ debeo tibi ciuiliter: q2 debitū naturale eſt efficax.vnde pōt cōſtitui: ciuile nō.vt.ſ.de cōſti pe.l.j.ſ.debitū. Sed hic q̄ro ſi obijciť minoꝛi cōpenſatio de eo q dꝫ naturaliter tm̄:poterit ne petere reſtōnē ne obijciať ſibi cōpenſatio de eo qđ dꝫ naturaliter tm̄ dicim⁹ ꝙ ſic.nā ſi minoꝛ ſoluit debitū naturalr tm̄ per iuris igno.repetit cōdic.inde.ſed maioꝛ iure cōi nō repetet.vt.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.cū q̄s. ergo ſi obijciať minoꝛi cōpenſatio de eo qđ dꝫ naturaliter tm̄ reſtituet ne obijciať ſibi.vt.ſ.de neg geſt.l.iij.ſ. pupillus.ꝛ ſic dꝫ intelligi.ſ.de mino.l.aliud.ꝛ.ſ.de cōdi.inde.l.interdum. Ex predictis ergo apparet:aut hincinde debeť naturalr ꝛ ciuiliter nulla excep.obſtāte. quo caſu ſi eſt purū ꝛ liquidū vtrūqꝫ debitū locus eſt cōpenſationi regulariter.vt.C.eod.l.vlti.ſi aūt debeť in diē adiecto ab homine ante diē nō ꝯpenſať.vt.ſ.l.px.in prin.ſi aūt alterius debitū nō eſt liquidū, tunc nō eſt loc⁹ cōpenſatiōi.vt.C.e.l.vlti.ꝛ hoc eſt verū ſi hincinde debeť quātitas.vt.ſ.de cōdic.inde.l.ſi nō ſortē.ſ.ſi tibi.c ſꝫ qd ſi hincinde debeť genus:puta hō in gñe:ſi peto hominē in gñe obijcis cōpenſationē de alio quē tibi debeo in gñe:nunqd eſt loc⁹ ꝯpenſationi.videť ꝙ ſic:q2 vnū genus fungiť vice alteri⁹.vt.ſ.d here.inſti.l.j.ꝛ.ſ.de leg.ij.l.vnū ex familia.ſ.ſꝫ ſi vni.ſed certe nos credim⁹ illos bñ dixiſſe nō per.l.illā.q2 nō eſt ibi cōpenſatio ſꝫ per alias.ſ.de le.ij.l.cū pater.ꝛ.ſ ad treb.l.deducta.ſ.numis.ꝛ.ſ.ſi ꝑs here.pet.l.j.ſ.itē pactū. Probam⁹ hoc ꝛ alia rōne quare in q̄titatibus hincinde debitis eſt loc⁹ cōpenſationi:q2 tantū vꝫ tua q̄ntitas quātū debeo tibi:ſicut illa quā debes mihi idē eſt in frumēto ꝛ oleo ꝛ vino:nā vna q̄titas fungiť vice alterius.vt.ſ.ſi cer.pe.l.ij.ſ.j.idē eſt ſi debes mihi equum in gñe:ꝛ ego debeo tibi equū in gñe. nā tm̄ vꝫ tuus ſicut me⁹ tibi debitus in gñe.vt.ſ.dictū eſt. ſi aūt debeť ex pte ꝯuēti naturalr ꝛ ciuilr:ex parte petētis naturalr tm̄ hic dicim⁹ locū eſſe ꝯpenſatiōi:q2 qđ natura debeť ꝛc.vt hic.ſi aūt đbeť naturalr ab vno ꝛ ciuilr ab altero:tūc nō eſt loc⁹ cōpenſationi:q2 forti⁹ eſt debitū naturale q̄ ciuile.vt dictū eſt.ſi aūt hincinde debeť naturalr ꝛ ciuiliter:ſꝫ indebitū ope excep.hoc non cōpenſatur.vt.ſ.eod.l.quecunqꝫ per exceptionē.vnde incōmenti videatis eam.

Quecūqꝫ per exceptionē.

Sed huic.l.vr ꝯdicere.v t.ſ rē ra.hab.l.pcuratoꝛ in fi. ad ſolutionē cu⁹ ꝯtrarij pōt dici plurib⁹ modis ꝛ vno mō ſic.qdā dixerūt debitū naturalr ꝛ ciuilr: ſꝫ indebitū ope exceptiōis ꝑpetue ꝛ odioſe illō ſolutū nō repetiť.itē nō ꝯpenſať idebitū ope exceptiōis fauorabilis:puta velle.q2 ſolutū pōt repeti.vt.ſ.de cōdic.inde.l.qui exceptio.pōt dici indebitū ope exceptiōis perpetue odioſe vel fauorabilis nō cōpenſatur quare:q2 nihil intereſt:vt.ſ.de reg.iur.l.nihil intereſt. nec obſt.l.pcurato.in fi.q2 ſpāle eſt ibi alia rōne:q2 res iudicata nō tolliť naturalē obligationē.vt.ſ.de cōdi indeb.l.iul.vel ibi cōpenſať naturale debitū tm̄:ſed inſtať ꝛ videtur ꝙ debitū naturale tm̄ nō poſſit ꝯpenſari.verbi grā:debes mihi naturalr ꝛ ciuiliter.c.ego debeo tibi.c. naturaliter ſi ſolueres iſta p facti ignorantiā repeteres.vt.C.de iur.ꝛ fact.igno.l.cū q̄s. igiť ſi tu non ſoluiſti de his q̄ debes naturalr poſſum obijcere cōpēſationē:quomodo eſt hoc:q2 dū ſoluiſti aut eſt ſublata naturalis:aut nō: ſi eſt ſublata:ergo nō obijciť cōpenſatio:ſi nō eſt ſublata:ergo ꝯdicit.inſti.q.mo.tol.ob.in prin. Rñ.ſi debes mihi naturaliter tm̄ ſolutio nō tolliť naturalis ſolutione qđ ex eo apparet: q2 potes repetere:vñ eadē ſolutio ꝛc.vt.ſ.de ſolu.l.q holem.ſi obijciť ſi nō eſt ſublata naturalis ꝛ potes cōdicere:nōne idē eſt econtra poſſum enī obijcere cōpenſationē.certe non:q2 iam eſſet imponere legē verbis ꝛ nō reb⁹.vt.C.cōia de leg.l.ij. in fi. vñ dico ꝙ hic in iſta.l.diciť verū eſt regulr.fallit in caſib⁹. vt in iſto caſu preallega. Item fallit in alio caſu.ſ.de condi inde.l.interdum.ꝛ.ſ.de nego. geſt.l.iij.ſ. pupillus. alias eſſet ridiculum vna ꝙ manu repeteret:ꝛ alia manu obijceretur compenſatio.

1 ☞ Debitum litigioſum poteſt in compenſationem deduci.

1 **In compenſatione.** †In.l.iſta diciť.ſi tu petis a me.c.ꝛ ex alia cā debes mihi.l.ſup quib⁹ erā litē cōteſtatus bñ poſſum tibi obijcere cōpēſationē:nā q2 nō ꝑpterea ꝙ ſuꝫ tecū litē ꝯte.debeo eē deterioꝛis cōditiōis [ne qſqꝫ]obijciēs ꝯpēſationē[denegeť]nā nemo litē ꝯte ꝯſueuit ſuā ꝯditionē facere deterioꝛē.vt.ſ.d re.iu.l.ſi ſolet.ꝛ.l. nemo.

1 ☞ Illud quod peti poterat cum adiectione de peculio deducitur in compenſationem.

1 **Si cum filio.** †In.l.iſta dicitur. ego contraxi ſocietatē cum filio vel ſeruo tuo:conuenis me finita ſocietate actione pro ſocio ex perſona filij tui vel ſerui: nunquid poſſum tibi obijcere compenſationem inſolidum de eo quod debet mihi filius vel ſeruus naturaliter.certe ſic:ſed ſi agerem tecum de peculio tantum tenereris. Sed quid ſi agit filius tuus actione pro ſocio: nunquid poterit filius opponere compenſationem de eo quod debeo tibi patri.certe ſic ſi cauit patrem ratum habiturum.hoc dicit iſte.ſ.videatis expoſitionem litere [ꝛ agat] ſcilicet finita ſocietate.C.pro ſocio.l.quandiu. fallit in ſocietate vectigalium. vt infra pro ſocio.l.actione.ſ. nonnunquam[de peculio] ſcilicet vel de in rem verſo [preſtaretur] vnde nota quo caſu ſi ago contra patrem vel dominum ex contractu filij vel ſerui condemnatur de peculio: eodem caſu ſi agit contra me tenetur inſolidum. vt hic. ꝛ infra rerum amotarum. lege

ꝛ ideo

e ideo. e dixi. ff. ſi cer. pe. l. cum fundū. §. ſeruum tuum. vnde no. ſeruari iur. compenſationis quod non poteſt peti: vt arg. ff. ad exhi. l. ſi merces. §. finitis.

☞ Negligentie ad negligentiam admittitur cōpenſatio. Item debita ex paribus cauſis compenſantur.

Si ambo. †In. l. iſta dr: duo erant ſocii: dicebat vnus ſocius alii: nos emimus talem mercaturam q̄ niſi ſimus ſolliciti perdemus de ea. dicebat alter: licet fecerimus iſtam ſocietatem. tñ propter eam nolo ꝑdere perſonam. dixit alter: nec ego: quilibet fuit negligens alteriuſque negligentia leſa eſt ſocietas in. c. demum diſſoluta eſt ſocietas: nunquid eſt locus compenſatio ni rōne negligētie vtriuſqz [ipſo iure] etiā ſi non ab hoīe opponatur: certe ſic: ſed ſi vnus ex re cōi percepit. x. e alter in. x. fuit negligens: ſilr locus eſt compenſationi ipſo iure. h. d. princ. huius. l. [ipſo iure]. ſ. etiam ſi non opponatᷣ ab homine. ¶ Or ſignori. no. q̄ regulariter non eſt locus compenſationi ipſo iure niſi obiciatᷣ ab homine: vt. C. eo. l. pe. fallit hic. Itē fallit ſi ambo fuerūt in dolo: vt. ff. de dolo. l. ſi duo. e. ff. de ex. do. l. apud celſum. §. marcellus e. ff. ſo. ma. l. viro atqz vxori. Item fallit in pretoriis ſtipulationibꝰ e vſuris futuris: vt in ſi. huius. l. e. l. ſeq.

Si quis igitur. In. §. iſto dr: q̄ vbi eſt locꝰ cōpenſationi ipſo iure ſi ſolui: qr indebitum ſolui potero repetere. h. d. iſte. §. [condicere poterit] vbi eſt locus compenſationi ipſo iure: vt hic. e. ff. de impē. in re. do. fac. l. qd dr. ſi habetis [condicere non poterit]. ſ. vbi non eſt locus compenſationi ipſo iure [quaſi in debito ſoluto] vt. ff. de condi. inde. l. q̄ inuicem. ¶ Or ſignori. hic formo vnā qōnem talem: peto a te c. q̄ debes mihi naturaliter e ciuilr: ſoluiſti dum poſſes mihi compenſare: qr alia. c. debebā naturalr tibi e ciuilr nunqd repetis. hec qō inſolubilis vr. Nam ſi dicatis q̄ ſic probo rōne cui reſiſti nō pōt qd nō poteſ repetere. Nam ſi debes mihi naturalr e ciuilr. c. e ego eodē mō debeo tibi. c. naturalr e ciuilr: ſi ſoluo omiſſa cōpenſatione ſoluo debitū. vñ ſoluendo liberor: vt inſti. q. mo. tol. ob. in ꝑn. ſi liberor. ergo non repeto: qr eadē ſolutio ec. vt. ff. de ſo. l. q̄ hoiem. in ſi. econtra vr q̄ repetam vt hic. e. ff. de ꝯpen. in re. do. fa. l. qd dicitᷣ. ſed in qōne iſta vos dicatis vtendū fore tali diuiſione: ſi debes mihi. c. naturaliter e ciuilr e ex. ego tibi debeo: ſiqdem extitit caſus in quo locꝰ eſt cōpenſationi ipſo iure: ſi ſoluo omiſſa cōpenſatione repeto vt hic. cū ſuis ſilibꝰ. ſi aūt extitit caſus in quo nō eſt locus compenſationi ipſo iure ſi ſoluo non repeto: vt. ff. de condi. inde. l. qui inuicem. e. C. eo. l. pe.

☞ Compenſatur debitum ex delicto.

Quoties. †In. §. iſto dr: conuenior a te act. furti: ſi debes mihi tñdē ex alia cauſa poteroq tibi obiicere cōpenſationem. e idē eſt ſi cōuenior a te ꝯdict. furt. ad x. e alia cā debes mihi. x. nāz potero cōpenſare: ſed e ſi debeo tibi. x. nogali ac. ꝑ dāno tibi dato a ſeruo meo e ex alia cā debes mihi. x. potero tibi obiicere cōpenſationē. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lre [furtiua] ex hoc colligūt qdam q̄ ꝯdi. fur. eſt ex maleficio qd nō eſt verū: vt no. ff. de ꝯdi. fur. l. ſi ꝑ fure. in ſi. e ſi eſt verū cum ꝯdicitᷣ q̄titas: alr nō eſſet locꝰ cōpēſationi: vt no. ff. eo. l. qd in diem [locū hz]. i. locū habere poteſt. e ita no. quod cuilibet actioni obiicitᷣ compenſatio. fallit in caſu. C. eo. l. vlt.

In ſtipulationibus. In. §. iſto dicitᷣ: ſicut in actionibꝰ deſcendētibus ex ꝯtu, vel qſi ex delicto vel quaſi eſt locus cōpenſationi ita in ꝑtoriis ſtipulationibus locus eſt compenſationi: ſed ſi debeo tibi. c. ſub vſuris: e tu mihi. c. locꝰ eſt cōpenſationi q̄tuz ad futuras vſuras ipſo iure vſqz ad concurrētes quantitates. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. videatis expoſitionem lre [in pretoriis] vt eſt cautio damni infecti. e no. ita exemplum: domus tua minabatur ruinam in domum meam: petii a te quod caueres mihi de damno infecto: quia noluiſti cauere mihi. miſſus fui in poſſeſſionem: tu petis quod caueam tibi de damno infecto pro domo tua que fuit tua que minatur ruinaz in aliam domos tuas potero tibi dicere quod tu non cauiſti de damno infecto mihi et doloſe hoc feciſti obiicio tibi compenſationem: ſed et ſi cauiſſes mihi de damno infecto: e e damnum paſſus ſum: ſi conueniam te ex ſtipulatione e ego deberem tibi ex alia cauſa: vel ex alia ſtipulatione locus eſt compenſationi. e ad hoc fact. ſ. q̄ in precariis ſtipulationibus ſit locus compenſationi. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. ſi quis e. l. damni. §. is qui.

Idem iuris eſt. Supra dictum eſt: quod locus eſt compenſationi in futuris vſuris: illud non ſolum verum eſt in priuatis perſonis: imo idem eſt inter priuatum et fiſcum ſi debitum inuicem eſt vſurarium [locum habet] ſ. vſqz ad concurrentes quantitates vt. ff. l. proxi.

☞ Cauſa vna non poteſt operari circa diuerſos effectus.

Quod labeo ait. †In. l. iſta dr: ſi petis a me. c. ex tribus variis cauſis. e tu debes mihi. c. ex vna cā. e obieci tibi cōpenſationez vni cauſe: e nō oībus ex q̄ agebas compenſatio officit illi cauſe e non aliis: hoc ait labeo et bene. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem lre [non obiicitᷣ] qr qd in vno permittitᷣ in ceteris vetatᷣ: vt. ff. de iudi. l. cum pretor.

☞ Debitum certo loco poteſt vbique compenſari habita ratione intereſſe propter locum.

Pecuniam. †In. l. iſta dr: peto a te. c. que ſum ſtipulatus a te mihi dari certo loco: tu obiicis cōpenſationē de. c. q̄ debeo tibi ex alia parte: nunqd habebitᷣ ratio q̄ti intereſt mea potius agi loco ꝯuento q̄ vbi agitur: rñdetur q̄ ſic. [pecuniā] pone. c. [is]. i. titius [pecuniaz] pone alia. c. [dari] e ita no. in. l. iſta quod habetᷣ ratio actoris ſi ſua intereſt. e ad iſtud accedit ff. de eo qd cer. lo. da. opor. l. ii. §. nunc de officio.

☞ Non poteſt compenſatio vni heredum opponi de eo qd ad alterum peruenit.

Si cum militi. †In. l. iſta dr miles habebat duos hrdes creditor militis agit cū herede bo. caſtrē. heres bo. caſtrē. vult obiicere compenſationē de eo qd debebatᷣ militi ex bonis paganicis: nunqd poterit. rñdetᷣ q̄ nō. h. d. ꝑn. huius. l. [extiterit] nā miles pōt habere duos heredes: vnuz in caſtrēſibꝰ: aliū in paganicis: vt. ff. de mil. te. l. i. [nō audietᷣ] vnde no. h q̄ nō cōpenſatᷣ alteriꝰ debitū: e ad iſtd accedit. C. e. l. eius.

☞ Dies qui miſerationis cauſa adiicitur ſolutioni: compenſationem non impedit.

Cum intra diem. †In. §. iſto dr: ſi tu petebas a me. x. e fui ꝯdēnatꝰ e nō appellaui in ꝑceſſu tpis petii a te alia. x. e fuiſti cōdēnatꝰ e nō appellaſti: ſz ea infra tpa que dantᷣ ꝯdēnatis: cōuenis me actio. iudicati ad. x. qr elapſa ſunt tpa que dantᷣ ꝯdēnatis: volo tibi obiicere compenſationem de. x. in qbus es mihi ꝯdēnatus ſed non ſunt elapſa tpa que dantᷣ ꝯdēnatis: nūquid potero: reſpondetᷣ q̄ ſic [diem] olim duorū menſium: hodie quatuor: vt C. de vſur. rei iudi. l. vlti. [nō veniſſe] qd eſt cum dies adiicitur ab homine: quo caſu ante diē non poteſt compenſari: vt. ff. e. l. qd in diem [ſolutionis] ſicut eſt tps quod datᷣ iudicatis a lege quo caſu añ diē cōpenſatᷣ: qd debetᷣ vt hic. e. ff. de re iudi. l. intra dies. e. C. e. l. ex cā ſiſis rō reddiᷣ. ff. de vſur. pub. l. i. in principio.

☞ Pena delicti commiſſi in annona ex cauſa annone poteſt compenſari.

Ideo condemnatur. †In. l. iſta dicitᷣ qdam fuit ꝯdēnatus. ideo qr tempore cariſtie tenebat caram annonam: fiſcus dz ei. c. petit illa. c. a procuratore fiſci: modo ꝑcu. fiſci cōuenit eū ad. c. ſ. quibus fuit condemnatus: nunqd poterit compenſare fiſco. c. que ſibi dz: rñdetur q̄ ſic: qr non videtᷣ condemnatus tanq̄ debitor reipub. frumentarie pecunie. nam ille nō opponit compenſationi. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem lre [edulitatis tempore]. i. cariſtie: e ita loquitur hyperbolice iuriſcon. qr vocat edulitatem cariſtiam. vel vocat edulitatem: ſicut dicunt ruſtici: qr bis tantum comedūt homines tempore cariſtie q̄ fertilitatis: ſed certe licz ita ruſticis videatur tamē non eſt ita: qr minus comedunt e timent ne deficiat ſibi panis. [habebit]. i. opponet: e ponatis ita exemplum. reſpublica dedit titio. c. libras vt deberet emere frumentum et portare ad exercitum: iſte titius retinuit ſibi pecuniam. titius ideo fuit condemnatus: iſte non poterit fiſco obiicere compenſationem vt hic: e ſic intelligitᷣ. ff. eo. l. ob negocium. Sed ponamus q̄ titius non eſt cōdēnatus. ideo q̄ pecuniam retinuit: ſed ꝯdēnatus eſt ob talem cauſam: ſtatuit reſpublica q̄ nullus venderet vltra. xx. ſolidos corbem annone. iſte tenebat annonā carā: tempore cariſtie dicebat ſi vis dare. xxii. ſolidos de corbe dabo tibi: de hoc ipſe fuit delatus e cōdēnatus ſi conueniatᷣ ideo a fiſco: bene poterit obiicere compenſationem ſi fiſcus tantūdem debet ſibi vt hic: qr maius delictum eſt in te vertere pecuniam fiſci q̄ arrare annonam.

☞ Debito ceſſo poteſt quis obiicere compenſationem. ſecus ſi non ſit ceſſum: licet alius creditor velit.

In rem ſuam. †In. l. iſta dr: ſi ceſſi tibi actiones meas in. c. ſi tu poſtea conueniaris ab illo cōtra quem ceſſi tibi actiones meas poteris ſibi obiicere compenſationem poſt lit. conteſta. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionem litere [poſt lit. conte.] idem dr ante litē ꝯteſt. ſi debitori denun-

ciaſſet ne creditori ſuo ſolueret vel ſi debitor partem debiti ſoluiſſet: vt. C. de noua. l. iiij. [vetitur] quia intereſt noſtra ⁊c. vt. ff. eodem. l. ideoq₃.

Creditori. In. §. iſto dr: ſi ego peto a te. c. ⁊ tu vis compẽſare. c. que nõ debeo tibi ſ₃ alii: nõ l₃ tibi compenſare: licet hoc placeat creditori meo cui. c. debeo h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [d₃.] concor. ff. eo. l. ſi cũ militi. in prin. ⁊ C. eo. l. eius.

DEbitor. In. l. iſta dr: eram debitor reipub. in. c. illa. c. ſolui ſeruo publico ſine voluntate adminiſtratoris reipublice: nunqd remaneo reipublice obligatus. certe ſic: ſed ſi adminiſtrator reipublice conueniat me potero ei obiicere compenſationẽ: quatenus d₃ mihi ex peculio ſerui h. d. iſta. l. videatis expoſitionem lr̃e [manebit] in ſuo ſtatu [ſed dabitur ei compenſatio]. ſ. vſq₃ ad concurrentes q̃titates [hẽbit] vt. ff. e. l. ſi cum filio.

* ¶ Nota q̃ de. aduerte q̃ dictio ff. ſi augetur de qua dictũ eſt in. l. ſi ſeruus. §. ſtichũ. de leg. j.

☞ Debitum ex cauſa victuali non compenſatur.

OB negocium. †In. l. iſta dr: imperator dũ eſſet i exercitu cum militia habebat cariſtiã: dixit quidam ibo vbi ſunt victualia ⁊ portabo multũ: iſte accepta pecunia a republica non emit ſed fugit. vnde fuit cõdẽnatus ad pecuniam reſtituendã ⁊ ad duplũ. conuenitur modo a procuratore reipub. dicit ipſe. reſpublica d₃ mihi tradere ex alia cã: poterit ne hoc facere? Rñ. q̃ non: q₂ hoc caſu non eſt locus compenſationi. hoc. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [ob negocium copiarum:] cum ille qui preeſt exercitui: mandat alicui, vt omnium victualium copiam exercitui preſtet, quod ſi non facit cõuenitur mandati. [qñ ea]. ſ. pecunia [non compenſatur] vnde no. l₃ regulariter compenſationi ſit locus: vt. ff. eo. l. j. ⁊. ij. fallit tamẽ ratione odij. Item fallit in actione depoſiti ratione odij: vt. C. eod. l. vlti. ⁊ inſti. de ac. §. item in bonefidei. Item fallit ratione incertitudinis vt ſi alterius debitum non eſt clarum vt. C. eo. l. vlti. §. pe.

POſtea quã placuit. In. l. iſta dr: ex vna cauſa debebã tibi. x. tu ex alia debebas mihi. x. vtrunq₃ debitũ purũ ⁊ liquidũ erat tu ↄueniſti me: ⁊ obieci tibi compẽſationem: ⁊ ita deſini eſſe tu⁹ debitor: ſed ſi tu dũ abſens eſſem ↄueniſti ꝓcuratorem meum: ꝓcurator meus obiecit tibi compẽſationem: tu petis ab eo q̃ ſatiſdet de rato dicit procurator non ſatiſdo: nunqd teneẽ cauere. Rñdetur qꝺ non: q₂ ſi dñs obiecit compenſationem ipſo iure nõ debeẽ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem lr̃e [inter oẽs]. ſ. ↄhentes [compenſari]. ſ. ſi oppoſita fuit compẽſatio ab hoĩe: vt. C. eo. l. vlt. ⁊. ff. e. l. verum [petiẽ]. ſ. qñ compenſationem obiectam a dño pſequiẽ: vel locus eſt compenſationi ipſo iure: alĩs ſecus vt. ff. eo. l. ſi cum filio.

SI debeas decem. In. l. iſta dicit: ſi debes. x. aut hominem: quem eligam poſtquam elegi poteris obiicere compenſationem. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem lr̃e [vtrum aduerſarius]. i. ſtipulator [vtrum voluiſſet]. i. elegiſſet. vnde compenſabis ſi quantitatem elegit: ſed qꝺ ſi hominem elegit in genere: ſi alium debes ei in genere obiicies compenſationem: non alias. ⁊ facit. ff. eo. l. etiam quod natura debetur. notaui.

ID quod pupillorum. In. l. iſta dr: ſi tutor petit id quod debetur pupillo: non poteſt obiici tutori compenſatio de eo quod debetur ſuo nomine: ſed de eo quod debetur nomine pupilli ſic. h. d.

IUſſit imperator. In. l. iſta dicitur: ſi fiſcus petit a me centum. ⁊ obiicio ei compenſationem: certe imperator dicit me eſſe audiẽdum ſi fiſcus debet mihi alia centum [deberi] clare: vt. C. eodem. l. vltima. fallit in caſu: vt. ff. eodem. l. ob negotium copiarum.

¶ Depoſiti vel contra — Rubrica.

¶ De actione cõmodati que contrahiẽ re: ⁊ de actione pignoraticia in ſuperioribus dictuꝫ eſt: verum q₂ depoſitum re ↄhiẽ: vt inſti. qui mo. re contra. ob. §. in cui. poniẽ rubrica depoſiti vel cõtra. Poteſt ſcdo modo continuari: de ↄctibus qui cõtrahuntur gratia vtriuſq₃ vel gratia alterius tm̃ in ſuperioribus dictũ eſt: verum q₂ aliqñ ↄctus contrahiẽ gr̃a alterius tm̃ poniẽ hec rubrica. vnde de actione depoſiti vel contra. i. contraria videamus ⁊ ſubiiciamus: ⁊ directa datur deponenti: vt. j. eo. l. el qui. ⁊ datur in ſimplum: vt. j. e. l. j. ⁊. §. pretor. ⁊ vtraq₃ eſt bonefidei: vt inſti. de actio. §. actionum.

☞ Qui rem deponit: abdicat a ſe.

DEpoſitum eſt quod cuſtodes. Iuriſcõ. tractaturus de depoſito ponit in prĩn. huius. l. qd dicaẽ depoſitũ. † ⁊ certe depoſitũ eſt qꝺ tradiẽ alicui cã cuſtodie. ⁊ not. q̃ de a auget depoſitũ: q₂ aliud eſt ponere aliud deponere. nam deponere eſt pertinere ad cuſtodiã rei depoſite apud quem deponitur. h. d. iſta. l. in ſui princip. videatis expoſitionem litere [alicui datum eſt]. ¶ Or ſignori vt intelligatis vnũ magiſtrale ad qꝺ inducimus. l. iſtã nam tota die dicimus talia ſunt predicata ⁊c. vt. ff. depoſ. l. j. veniet rudis: ⁊ nõ extrahet hic de lr̃a: imo dicit lr̃a depoſitũ eſt ⁊c. ſi do tibi rẽ cuſtodiendã depoſitũ eſt. ergo fit accipientis. vnde quõ dicit l. rei depoſite ꝓprietas ⁊ poſſeſſio penes deponentẽ manet: vt. j. eo. l. ſ₃. §. rei. Rñdeo videatis predicatũ ⁊ ſubiectũ. depoſitum eſt q̃ cauſa cuſtodie: iſtud eſt predicatum: ſubiectum eſt alicui datum. i. traditum. ſic exponitur alibi C. de iure do. l. j. [datũ] i. traditũ. ſic exponiẽ. ⁊ qꝺ talia ſint predicata ⁊c. accedit. j. de penu lega. l. nam qꝺ pertinet. q. d. aliud eſt deponere: aliud ponere. deponere eſt cum cuſtodia: ponere ſine cuſtodia.

☞ Actio depoſiti datur in ſimplum niſi factum fuerit cauſa incendij: ruine: vel naufragij: q₂ tunc in duplum cõtra depoſitarii ⁊ etiã heredem eius ex dolo defuncti in ſimplum.

PRetor ait. †Circa tractatũ depoſiti inſeruntẽ verba edicti pretoris talia. ⁊ aduertatis q₂ in multis ciuitatibus ſciunẽ ṽba pretoris: depoſitũ fit aliqñ ſponte puta qñ depono apud te neq₃ tumultus neq₃ incendiũ: neq₃ ruine cauſa: neq₃ naufragiũ. quo caſu teneris actio depoſiti in ſimplũ. aliqñ deponitur ex neceſſitate qñ ciuitas aliqua deſtruiẽ: ⁊ vna pars expellit aliam: aliqñ fit incendii cã: aliqñ fit naufragii cauſa: aliquando deponiẽ ruine cauſa. qꝺ ṗtor ait q̃ neq₃ tumultus: vel incẽdij: vel naufragij vel ruine quod depoſitum erit ſi nõ reddaẽ iudicium dabo in depoſitariũ in duplum: in heredem in ſimplũ: ſi cõueniaẽ ex dolo defuncti: ſi ex ſuo in duplũ. Dicet aliquis quare pretor ſeparauit iſtos quatuor caſus: q₂ ille q depoſuit depoſitũ deponit ex neceſſitate: nõ qui accipit accipit ex neceſſitate. vñ maiorẽ d₃ diligentiã adhibere: alĩs in ſimplum daẽ [in duplũ]. ſ. iudiciũ dabo ſi nõ reſtituatur [iudicium. i. actionẽ depoſiti [dabo]. concor. j. e. l. quod tumultus [merito has cauſas] ſcꝫ quatuor [que] ſcꝫ quatuor cauſe [tangere] ⁊ ideo agitur in duplum. ⁊ ita no q̃ melior eſt conditio illius qui facit ex neceſſitate q̃ ex voluntate: ſic ⁊ alibi. C. de neg. geſt. l. tutori.

☞ Sicut pro re depoſita cõpetit actio depoſiti: itaq₃ pro rebus q depoſito accedunt: l₃ illa non dicantur depoſita.

Que depoſitis. †In. §. iſto dr: ſi depono apud te hominẽ. i. ſtichũ veſtitum nõ videor apud te deponere veſtem ſed hominẽ: ſed ⁊ ſi depono equũ cum capiſtro: nõ videor capiſtrũ deponere: q₂ que depoſitis accidunt non videnẽ depoſita. vnde nõ agã depoſiti pro veſte vel capiſtro: ſed agam depoſiti ꝑ homine vel pro equo: in qua actione veniet cuſtodia veſtis ⁊ capiſtri. h. d. iſte. §. videatis expoſitioneꝫ litere [non videnẽ depoſita] ſub. vnde pro eis nõ agitur principaliter act. depoſiti: ſ₃ agendo ꝑ rebus depoſitis venient ea q accidũt: ſed ↄ videẽ. ⁊ videẽ q̃ ſi depono apd te equũ cũ capiſtro: perinde eſt ac ſi deponã equũ ⁊ capiſtrũ: q₂ l. dicit q̃ iſta duo ſunt paria cum dicit teſtator: illi cui do lego vt. j. de vſuf. le. l. illi cum illo. Ad qꝺ vos dicetis duob⁹ modis vno modo ſic: ſpeciale eſt in vltimis voluntatib⁹ que ſunt amplia nde: vt. j. de reg. iur. l. in teſtamentis. ſed ſecus eſt in ↄctib⁹ vbi non eſt tantus fauor vt hic. vel dicatis ſecũdo modo: ſicut ſcripſit hic Io. ⁊ Azo ſi depoſui equũ cum capiſtro: quia dixi depono apud te equũ cum capiſtro: quo caſu h₃ locum qꝺ dicitur in. l. cõtra. ſed ei depoſui his verbis: q₂ dixi depono apud te equum capiſtrum: quo caſu eſt vnum depoſitum equi: ⁊ de capiſtro debet preſtare cuſtodiam: vt. arg. ff. commo. l. ſi vt certo. §. vſq₃ adeo.

Si cõueniat. In. §. iſto dicẽ ſi depono reꝫ meã apud te in ipſo depoſito conuenit inter me ⁊ te: ſiue res perdatur ſiue deterior fiat dolo tuo vel culpa lata leui ⁊ leuiſſima valet talis ↄuentio: q₂ cõtractus ex cõuentione legem accipiunt: ſecus eſt ſi depono apud te rem cuſtodiendam ⁊ conueni ſi committas dolum q̃ non tenearis mihi: nam talis conuentio non valet: ⁊ non eſt ſeruanda: q₂ eſt contra bonos mores. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [culpa] lata leuis ⁊ leuiſſima. [accipiunt]. quaſi dicat illis quod conuenit ex bona fide: ſi non eſt a iure reprobatum pro lege debet ſeruari: vt. j. de regu. iur. l. contractus. ⁊ quia nihil eſt ⁊c. vt. ff. de pact. in princip. ſed aliquando regulariter ſi non conueniſſet

conueniſſet teneret de do'o ⁊ lata culpa:vt.j.eo.l.§.ſi quis. ⁊.l. qd nerua[eſt].ſ.⁊ ꝯ dolum futurū.[⁊ ideo nō ſequenda eſt]vt hic.⁊.ſ.de pac.l.ſi vnus.§.illud.Item q2 tali pacto inuocarentur hoīes ad delinquendum vnde nō ſeruat:vt.j de pac con.l.cōuenire.⁊.C.de pac.l.ſi vnus.§.pacta ſic ⁊ pacta que ſunt cōtra leges nō ſunt ſeruanda:vt.C.de pacta.

☞ Depoſitum dicitur cum nulla merces pro cuſtodia dat alias dicitur locatio.

Si veſtimēta. †In.§.iſto dr: veſtimenta mea balneatori dedi ſeruanda: iſta perierūt:qua act.tenet mihi:⁊ certe ſi accipit gratis cuſtodiendā tenet act.depoſiti ſi perierūt dolo ſuo vel lata culpa:ſ3 ſi accepit mercedē tenet ex cōducto ſiue perierūt dolo ſuo vel lata vel leui culpa.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e[accepit]ſ3 ⁊ ſi a depoſitum fuit gratuitū[⁊ dolum dūtaxat].ſ.⁊ latā culpam que dolo comparat:vt.j.eo.l.qd nerua[accepit].ſ.mercedem[ex cōducto].ſ.in qua venit dolus lata ⁊ leuis culpa:vt.ſ.commo.l.ſi vt certo.§ nunc videndum.

☞ Qui dat pecuniam dicitur conductor qui recipit locator. Item cōtractus innominatus iudicatur ſm contractus nominati naturam cui aſſimilatur niſi aliud actum fuerit.

Si quis ſeruum. †In.§.iſto dicitur:depoſui apud te ſeruū meū cuſtodiendum:illū ſeruū poſuiſti piſtrinum:iſte ſeruus fact⁹ eſt deterior:q̄ act.mihi teneris.⁊ certe ſi accepiſti mercedē p cuſtodia ſerui teneris ex cōducto:ſed ſi locaui opas ſerui in piſtrinū agam ex locato:ſed ſi nō locaui ſed pmiſi tibi vt vtereris opa ſerui pro cuſtodia ⁊ tu vteris in piſtrinū teneris pſcriptis verbis: ſ3 ſi non preſtitit cuſtodiaꝫ:ſed cibaria tm̄ teneris act. depoſiti. Unum ſciatis ꝙ in act.locati ⁊ ꝯducti ⁊ preſcrip. verbis venit dolus ⁊ lata culpa ⁊ leuis culpa: ſed in act.depoſiti venit dolus ⁊ lata culpa[ſed dat act.]vt.j.de pſcrip.ver.l.naturalis.in fi.[dolum ⁊ culpam]latā ⁊ leuem:ſed in actio.depoſiti venit dolus ⁊ lata culpa:vt j.eo.l.qd nerua[pſcriptum].i. conuenit inter eos vltra dolum pſtandum:vt.ſ.e.l.§.ſi cōueniat[qui dolus].ſ.⁊ lata culpa:vt.j.e l.quod nerua[in depoſitū venit]ſub. niſi aliud conueniſſet:vt.ſ.dictum eſt.

☞ Cui datur res perferenda tenetur mandati cui datur cuſtodienda depoſiti tenetur.

Si te rogauero. †In.§.cū ſeq.§ vult innuere ꝙ actio depoſiti h3 locum cū mādatum nō precedit depoſitū.verbi grā rogaui te vt rē meaꝫ perferres ad titium vt titi⁹ cuſtodiret eam tu teneris mandati ⁊ titius depoſiti:ſed ſi titius recepit nomine tuo: tu teneris mihi mandati:⁊ ipſe tibi depoſiti: ⁊ illam teneris mihi cedere:ſed quid erit. mandaui tibi vt rem perferres ad titium ⁊ cuſtodiēdam:⁊ ſi nō recipet quod tu cuſtodires eam.ille non recepit qua acti.teneris.⁊ rūdetur mandati.ſed qd erit: mandaui tibi vt rem a tali meo noīe reciperes ⁊ cuſtodires: et tu accepiſti: q̄ acti.teneris.⁊ rūdetur ꝙ teneris mandati: ſed qd erit.volebaꝫ apud te deponere:iuſſiſti ꝙ deponerem apud libertū tuum depoſui:nunquid potero tecū experiri depoſiti:⁊ rūdetur ꝙ ſic: ſi depoſui apud eū tuo noīe.ſi aūt nō depoſui tuo nomine:non teneris mandati vel depoſiti:nec ille apud quem depoſitū factuꝫ eſt:verūtamē ſi mandaſti vt periculo tuo deponerē teneris mandati: ſed ⁊ ſi dū vellem apud te deponere dixiſti mihi: depone apud titiū ⁊ apud eū depoſui ⁊ tu p eo fideiuſſiſti: teneris mihi depoſiti ſiue dolo fecit:ſiue nō is q depoſitum accepit ſi res eſt apud eū.Sed qd erit ille apud quē depoſitum eſt cepit furere:vel pupillus eſt vel deceſſit nullo herede relicto nunquid tenebitur fideiuſſor act.depoſiti vt pſtet qd venit in act. depoſiti.Rūdetur ꝙ ſic.h.d.iſte.§.vſqꝫ ad.§.an in pupillum. videatis expoſitionem litere[depoſiti].i. ſi recepit meo noīe:ſecus ſi tuo nomine:vt ſtatim dicit[conuenius]cū ideo tenearis:vt not.ſ. de pecu.l.quod debet.in fi.[legem].i.cōuentiones ꝯctus ⁊ initium ꝯctus eſt ſpectandum:vt hic ⁊ facit.j.man l. ſi pcuratorē [geſſi]vnde nō datur mandati: niſi cum al's depoſitarius nō eram:vt.j.man.l.ſi vero.§ apud iulia. [apud eum] vnde ſemp videt eſſe in dolo eo ipſo ꝙ res eſt apud eum ⁊ non reſtituit: vt j.e l.in fi.[ſolet].i.vt res reſtituatur:vt.j.e.l.in fi.⁊ l.ſequenti.

☞ Pupillus tenetur ꝺ dolo eatenus quatenus locupletior eſt factus.

An in pupillum. †In.§.iſto dr:depoſui rem apud pupillū ſine tutoris auctoritate:nunqd tenebitur depoſiti. Rūdetur ꝙ ſic: ſi erat doli capax ⁊ in re depoſita dolum cōmiſit: al's ex re illa eſt locupletior etiā ſi in re depoſita dolum non cōmiſit.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e[detur] ſcilꝫ ⁊ inſtum [doli mali tam capacem] puta:q2 eſt pximus pubertati:vt.j.de reg.iur.l.pupillus. [agi poſſe] ī ſolidum[interueniat].i.ab eo cōmiſſus non ſit:vt.ſ.de nego.geſt.l.iij.§.pupillus.⁊.j.ad.l.fal.l.ſi pupillus.⁊.ſ. cōmo.l.iij.in prin.⁊ ſic no.ꝙ hec duo ſunt paris pupillū dolum cōmittere:vel locupletatū eſſe vt hic.⁊.C de repu.l.j.in fi.

Si res depoſita. In.§.iſto dr̄ ſi depoſitarius reddit rem deteriorē depoſitam nō vi redderet:⁊ ideo non liberat ab ac.depoſiti.nā cū res depoſita deterior reddit non videtur reddita.h.d.iſte §.videatis expoſitionē lr̄e[poteſt].ſ.nō ad rem:ſed ad intereſſe vt plene dixi.ſ.de dolo.l.⁊ eleganter.§.non ſolum.[non eſſe]vt.j.de ſolu.l.etiam ⁊.l.ſi rem.⁊.ſ.ad.l.aquil.l qui tabulas.

Si ſeruus. In.§.iſto dr.ſi ſeruus meus rē depoſuerit apud te querit mihi acti. depoſiti.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e[depoſuerit].ſ. apud te rem peculiarem[habeo].ſ. ego dn̄s[actionem]q2 quicqd querit per ſeruū dn̄o acquirit:vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iuris.l.j.

☞ In ſeruum manumiſſum non datur actio ex ꝯtractu antefacto:ſed ex delicto ſic.

Si apud eum. †In.§ iſto dr:depoſui rem meā apd ſeruū tuū: eo manumiſſo cōuenio eum depoſiti:nunqd tenet depoſiti Rūdetur ꝙ l3 ſeru⁹ doli nomine cōmiſſi in ſeruitute manumiſſus teneat: tamē de contractu celebrato in ſeruitute manumiſſus nō tenet: ⁊ ideo ſi manumiſſus,rem t3 recurrendum eſt ad alias actiones.ſ. ad exhibē.⁊ rei ven.h.d.iſte.§.[nec teneri act.]ſc3 depoſiti: quare q2 ſeruus de ꝯctu celebrato in ſeruitu. manumiſſus non tenetur:vt.ſ de neg.geſt.l.cū actum.ſed videt contra.j.e.l. ſi apud filium.Ad qd vos dicetis ratione doli cōmiſſi in ſeruitute non tenetur vt hic: ſed ratione doli cōmiſſi in preſenti depoſito qd tenet tenet:vt ibi ad hoc eſt ar.ſ.de nego.geſt.l.at qui natura. [doli].i.delicti[vel doli]cadentis in propriū nomen delicti. [debere].ſ.⁊ interdū non[caput ſequentur] vt inſti.de nox.§. omnes[erit igit ad alias actiones].ſ.ad rei ven.ad exhibendū decurrendū ſi manumiſſus t3 rem depoſitam apud ſe ⁊ nō reſtituit.Sed videtur contra.⁊ videt ꝙ inſpecto initio nullo mō debeat teneri:vt.ſ.de nego.ge.l.pompo.Rū.ſeruus non tenet depoſiti inſpecto initio:ſed gratia pñtis poſſeſſiōis tenetur ad exhibendū vel rei vē.vt in.l.pōponius.⁊.l. cum actū plene dixi.

Hec actio. In.§.iſto dr ꝙ actio depoſiti datur non ſolum deponenti:imo eo mortuo dat heredibus ſiue ⁊ vniuerſalibus ſucceſſoribus:ſed ⁊ dat ei cui hereditas ex treb.ſenatuſcō.reſtituta eſt.h.d.[competit]q2 fideicommiſſarius habetur loco heredis:vt.ſ.de fideicom.here.peti l.ij.⁊.iij.

Non tantum. †In.§.iſto dr ꝙ in acti. depoſiti nō tm̄ venit dolus preteritus cōmiſſus ante lit.cōte.imo venit dolus futur⁹.i.cōmiſſus poſt lit.ꝯte.ſed q2 pdit res depoſita ſine dolo malo poſt lit.ꝯte.recuperatur nūqd tenet act.depoſiti:certe ſic.q2 fuit in mora reſtituēdi:⁊ ſi dolum non cōmiſit tñ d3 ꝯdēnari non abſolui:niſi rē depoſitam reſtituat.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e[non tm̄ preteritus dolus].i.commiſſus ante lit.conteſt.[poſt lit. cōte.] ſc3 cōmiſſus in re depoſita.ſimile eſt in peti.hered.vt.ſ.de peti. here.l.ſed ⁊ ſi lege cōmiſſ.§.ſi aūt.in fi. [niſi reſtituat] quare q2 fuit in mora reſtituendi vnde ppetuata eſt actio ꝯ eum:vt. j.e. l.ſi in aſia.in fi.ſic ⁊ in actione in rem ⁊ ad exhi.vt.ſ. de rei ven. l.fin.aūt.§.j.⁊.ſ.ad exhi.l.tigni.§.pe.in fi.ſecus eſt in illo edicto de alie.iudi.mu.cā ſac.⁊ ſic ſoluitur contra.ar.ſ.de ali.iudi.mu. cau.fac.l.iij.in fi.⁊.l.ex hoc.§.pe.⁊ vlti.

Idem neratius ait. In.§.iſto dr: depoſui apd te res aliquas cuſtodiendas egi tecū depoſiti eo tempore quo non habebas facultatem rei reſtituēde:q2 horrea erant clauſa ⁊ nō eras in dolo:poſtea ante condēnationem incipis habere facultatem reſtituendi:nunqd debes condēnari niſi rem reſtituas. certe ſic: q2 res eſt apud te:nunc enim queritur an dolo malo' feceris: quominus reſtituas quādo rem non habes.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem lr̄e[clauſis].ſ.in quibus res depoſite erant: et non eras in dolo vel culpa[non habes]ſcilicet vel res non eſt apud te:ſed cum habes rem depoſitaꝫ apud te eo ipſo quod non reddis videris eſſe in dolo:niſi reſtituas:vt arg.j.e.l.in fi.

☞ Depoſitarius ſtatim poteſt conueniri ad rei reſtitutionē niſi cauſa de nouo emergat.

Eſt autem apud iulianum. †In.§. iſto dr:depoſui rem meam apud te volo ſtatim reuocare:nunquid poſſum.certe ſic:q2 eo ipſo ꝙ non reddis depoſitū repetenti videris eſſe in dolo.verūtamē ſi res depoſita ſit in pruincia:vel ſit in horreis quoꝝ aperiendi facultatē nō habes:vel cōdictio depoſiti non exiſtit.hoc caſu nō ſtatim agitur depoſiti: nec videt dolo facere ſi non reſtituat.hoc.d.iſte.§.videatis expoſitionem

litere [agere] vt. ſ. e. l. §. pe. [non reddat] accedit. ſ. e. l. in fi. ⁊ ff. de pecu. l. in bonefidei. in fi. [non extitit] ſcilicet quibus caſib⁹ non eſt in dolo.

Hanc actionem. In. §. iſto dr̄ q actio depoſiti eſt bonefidei. ⁊ ideo in ea veniunt res ⁊ fructus ⁊ ois cauſa. Itē venit partus ne nuda res veniat. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e. [hanc act.] ſ. depoſiti [nō oportet:] vt inſti. de acti. §. actionum [veniat] ſcꝫ a tempore more: vt. ſ. de vſur. l. mora. §. bonefidei.

☞ Dolus cōmiſſus in vendendo non purgat rē redimēdo.

Si rem depoſitam. †In. §. iſto dr̄: rē meā depoſui apd̄ te: tu illā rem vēdidiſti ⁊ eam poſtea redemiſti: res poſtea periit ſine dolo tuo: nunqd teneris ac. depoſiti? Rn̄detur q ſic: qꝛ ſemel dolo feciſti. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [ſi rem depoſitam vendidiſti] ſ. ⁊ ita in dolo fuiſti [redemiſti] i. emiſti: tuꝫ venderes. vnde in act. depoſiti ſufficit ſemel dolū factum eſſe: vt. ff. e. l. §. non tn̄ contra. ſ. de vſuca. l. ſequitur. §. idem labeo ait. ⁊ ff. de ali. iudi. mu. cā fac. l. ex hoc edicto §. ſi quis. vbi videtur purgaſſe dolum ſi redemit. ad qḋ vos dicetis vt ibi dixi.

In depoſiti. In. §. iſto dr̄ q in acti. depoſiti: qꝛ eſt bonefidei ſi depoſitarius nō vult reddere rem iurabit in litem ꝯ eum. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [in depoſiti quoqꝫ act.] ſ. directa [in litem iurat] ſcilꝫ ob dolum: qꝛ hec act. eſt bonefidei: vt. ff. e. l. §. hanc actionē habuiſtis. ⁊ in bonefidei actione iuratur in litem: vt. ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. ſed in contraria actione depoſiti non iuratur in litem: v. ſ. eo. l. ei apud quem. qꝛ in ea non queritur de pfidia: vt. ff. de his qui no. infa. l. furti in fi.

☞ Ex depoſito facto per ſeruum noſtrū vel in, quo habem⁹ vſumfructum queritur nobis actio.

Non ſolum. †In. §. iſto dr̄: non ſolum ſi ego depoſui apud te rem aliquā teneris mihi depoſiti: vt. ff. habuiſtis ſed ⁊ ſi ſeruus meus deponit apud te teneris depoſiti: imo ⁊ ſi ille qui ſeruiebat mihi bonafide reꝫ que ptinet ad me teneris depoſiti: ſed ⁊ ſi ille in quo habebam vſumfru. depoſuit apud te rem que ptinebat ad me teneris depoſiti act. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e: [non ſolum ſi ſeruus meus] ſ. depoſuerit datur mihi acti. depoſiti: vt. ff. e. l. §. ſi ſeruus [ad me ptinentem] ſ. bonefidei poſſeſſorem. qḋ eſt ſi deponit rem quam acquiſiuit ex opera ſua: vel ex re mea: vt. ſ. de acquir. rerum domi. l. acquiritur. §. de his [pertinebit] vt in §. iſto dicitur.

Si ſeruus hereditarius. In. §. iſto dr̄ ſi ſeru⁹ hereditarius iacēte hr̄ditate deponit rem hereditariā adita hr̄ditate competit heredi actio depoſiti. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [idem ſi ſeruus] ſ. hereditarius [depoſuit] ſ. rem hereditariam iacente hereditate [actio competit] quia querit acti. hereditati iacenti: ⁊ per eam nō queritur heredi: vt. ſ. de acqui. re. do. l. in eo. in fi. ⁊ l. ſeq. ⁊ l. hereditas.

Si ſeruus. In. §. iſto dicit ſi ſeruus meus depoſuit rem aliquā potero agere act. depoſiti. ſiue viuit: ſiue mortuus eſt: ſed ipſe ſeruus manumiſſus non poterat agere: qꝛ eam mihi queſiuit: ſed ⁊ ſi ſeruū meum q depoſuit alienā mihi competit actio depoſiti nō emptori: qꝛ initium ꝯctus ſpectari dꝫ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [vtiliter] i. efficaciter. nam directa actio datur dn̄o ſerui qui depoſuit: vt. ff. e. l. §. ſed ſi ſeruus [ei] ſ. dn̄o [eſt] concor. ff. ea. l. §. ſi te rogauero. cum ſuis ſimilibus.

Si duorum ſeruus. In. §. iſto dr̄ ſi ſeru⁹ duorū depoſuit rē cuilibet dn̄orum competit actio depoſiti p portione dn̄ica. h. d. iſte §. videatis expoſitionē lr̄e [in partem] ſ. dn̄icam [competit depoſiti actio] ſed ſi ſtipulatus eſt expreſſis noībus in partem vtilem querit eis: vt. ſ. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis.

☞ Qui depoſitum reſtituit domino putatiuo liberatur: niſi ſciens fuerit.

Si rem. †In. §. iſto dr̄: ſeruus meus depoſuit rē apd̄ te: tu putans tuū eius dnm rem apud tē depoſitā ei reſtituiſti: nunqd teneris tunc depoſiti. Reſpondetur q non: qꝛ non fuiſti in dolo vel lata culpa: ſed agam cum titio ad exhi. ⁊ exhibita agā rei ven. ſed ſi titius conſumpſit illam rē ſciens alienā act. ad exhib. tenet quaſi dolo deſierit poſſidere. h. d. iſte. §. [reſtituiſſes] bonafide [nullus dolus interceſſit] vel lata culpa. accedit ff. e. l. §. ſi veſtimenta. ⁊ ſ. eod. l. quod nerua [agit ad exhibendū ⁊ rei vē. vt. ſ. dicit [conſumpſerit]. ſ. titius [ꝯdemnabitur] ac. ad exhibendū [poſſideret] qꝛ doloſus habetur pro poſſeſſore: vt. ſ. de reg. iur. l. parere.

☞ Qui quaſi de ſuo ſoluit: nō videt depoſitum reddere.

Eleganter. †In. §. iſto dr̄: ſi ſeruus tuus depoſuit apud me pecuniā vt tibi darē p libertate eius: dedi tibi illam pecuniā: nunqd teneor depoſiti. ⁊ certe ſi dedi tibi ſcienti non teneor: qꝛ careo dolo ſed ſi ſciebā eam pecuniam tibi dare nō poſſe: dando tibi nō videor liberari: qꝛ aliud eſt reddere aliud quaſi de ſuo dare. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [dolo] ſ. ⁊ lata culpa: que dolo comparat: vt ſ. eo. l. qḋ nerua. nam qui ſcit certiorari non dꝫ: vt. ſ. de ac. emp. ⁊ vend. l. j. [quaſi de ſuo dare] qꝛ qui reddit liberatur ab ac. depoſiti: ſed qui de ſuo dat non liberatur.

Si pecunia. In. §. iſto dr̄: depoſui apud te ab initio. ſ. hoc pacto vt ſi velles vtereris: ante quā vtaris eſt depoſitum ⁊ teneris depoſiti: ſed ſi vtaris incipit eſſe mutuū ⁊ teneris de mutuo. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e [teneberis] ſub. vt dixi in caſu: ſed poſtq vſus es teneris de mutuo: vt. ff. ſi cer. pe. l. certi condictio. in fi. ⁊ l. ſeq.

Sepe euenit. In §. iſto dr̄: lꝫ depoſitari⁹ teneat de dolo ⁊ lata culpa: aliqn̄ tamē tenet de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima. puta ſi hoc nolatim ꝯuenit: vel ſi qs obtulit ſe depoſito: vl̄ ſi incipit in ſe oē periclm̄ de caſu tn̄ nō tenet. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [ſed etiā culpā] ſ. leuiſſimā. [non i ſi ⁊ alius fortuitos] ſ. dꝫ pſtare. vn̄ not. regl̄r depoſitarius tenet de dolo ⁊ lata culpa vt hic. fallit in. v. caſibus in qbus tenet de caſu fortuito. primus ſi pacto ꝯuenit vt teneat de caſu fortuito: vt hic. ⁊ ff. ſi qs cau. l. ſed ⁊ ſi. §. ꝯtra. ſcḋs eſt ſi mora pceſſit caſum: vt. ſ. e. l. ſi in aſia. in fi. terti⁹ ſi culpa lata interuenit: vt. ſ. eo. l. qḋ nerua. q̄rtus vt dolus: vt. ff. e. l. §. ſed ſi rē. Quintus ſm Io. ſi grā tm̄ accipientis ſit depoſitū vt. ff. ſi cer. pe. l. ſi quis nec cām. in fi. vnde ola que faciūt depoſitariū de caſu fortuito teneri cōtinent iſtis ꝟſiculis. Pactū culpa mora caſum pſtare ſuadent gratis ſeruantes oēs aliena recepta. Idem ſi tm̄ grā ſeruantis habet ſm Io. ſed nō eſt vera opi. Io. q depoſitarius teneat de caſu fortuito: ſi tm̄ eius grā fiat depoſitum: vt dixi in pcalleg. l. ſi quis nec cauſam.

☞ Depoſituꝫ ſi eſt dimidiū vni ex heredibus, repetentibus ſoluitur pro parte ſi dimidium ſoluitur inſolidum ſiquidem ipſe caueat: alias deponeretur.

Si pecunia. †Quidā depoſuit. c. i ſacculo ſignato: deceſſit relictis duo⁹ heredibus venit vnus heredū ⁊ petit. l. qd dꝫ fieri? Rn̄det q ſacculū debet portari corā iudice vel coram honeſtis perſonis: ⁊ ei dimidia reddi: alia dimidia dꝫ reſignari apud euꝫ vel apud edē ſacram: ſed qd ſi res depoſita nō recipit diuiſionē: inſolidū dꝫ ei reddi: oblata ſatiſdatione de ꝯſeruando heredē indēnnē: ⁊ ſi nō offerat ſatiſdationē: dꝫ alia reponi in ede ſacra: ſed ſi ambo dicūt inſolidū ſe eſſe heredes illud dꝫ dari q offert ſatiſdationē: ſed ſi neuter vult emere partem alterius: tunc debet deponi in edeꝫ ſacrā. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere: [depoſita ſit] ſub. ⁊ deponēs deceſſit relictis duob⁹ hr̄dibus [ſatiſdatione] idonea. ſ. ⁊ ita cū fideiuſſorib⁹ vel pignoribus [deponi] vt. C. de vſuca. l. acceptā [liberari] ſ. ipſo iure. ⁊ ad hoc accedit. ſ. de vſu. l. j. in fi. [reum] i. eum qui depoſitum accepit [defendere] id eſt cauere de defendendo: vt. ff. de rei ven. l. itaqꝫ. ⁊ l. eū a q.

☞ Qui tabulas teſtamenti depoſitas publice legerit depoſiti ⁊ iniuriarum tenetur.

Si quis tabulas. †In. §. iſto dr̄: quidā fecit teſtamentū: ⁊ tabulas teſtamēti depoſuit apud te tu legiſti pluribus audientib⁹: nūqd teneberis ei vel heredi ipſius depoſiti. R̄ ſi. q ſic: ⁊ inſuper act. iniuriarū ſi animo iniuriādi feciſti vt ſecreta teſtamenti ipſius publicarent. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [ſi quis] ſcꝫ depoſitarius [ego] ſ. vulp. [diuulgarentur] ſed ⁊ ſi feciſti tabulas teſtamenti deteriores poteſt conueniri lege aquil. vt. ff. ad l. aquil. l. ſi tabulas. Item de dolo ſi dolo non reſtituis: vt ff. de dolo. l. ſi quis tabulas.

☞ Etiam predoni res depoſita reſtituitur.

Si predo. †In. §. iſto dicit: predo vel fur rem quaꝫ ſubtraxit depoſuit apud me: nunqd ſi ei non reſtituā teneor ei depoſiti: qꝛ eorum intereſt recte acturos cōtra depoſitariū [intereſt eorū] ſ. predonis vel furis [eo q teneat] illis qbus abſtulerunt. ¶ Dr ſignori. gloſſauit hic yr. elegantibus verbis: vereor ne ex improbitate ſua predo vel fur cōſequat act. qḋ lege phibet: vt. ſ. de fur. l. itaqꝫ fullo. ſꝫ Io. ait yr. vereri nō debuit. non em̄ predo vel fur ex improbitate ſua. i. ex rapina vel furto qḋ fecit agit depoſiti: ſed agit depoſiti ex ꝯctu ſuo quē fecit qn̄ depoſuit vt hic. ⁊ ff. cōmo. l. cōmodare. ⁊ l. itaqꝫ. ſꝫ ſi pdoni vel furi res ſubtrahit per furtū nō pōt agere furti: vt in. l. ꝯ. qꝛ actio furti dat ei cui⁹ intereſt ex honeſta cā.

☞ Qui petit ſpeciem argenteā dꝫ in libello inſerere ſpeciem ⁊ pondus niſi ſe ignorare iurauerit.

Si quis

Si quis argentum. †In .§. iſto dr̃: ſi pe‑to a depoſitario aurũ vel argentũ debeo complecti in libello q̃titatem auri ⁊ põdus ſed ſi depoſui apud te purpurã debeo dicere qualitatem ⁊ pondus. ſimiliter ⁊ ſi depoſui lanam debeo dicere pondus ſaluo ſi ignorarem pondus quod ſubuenietur mihi iur inri neſcire põdus: ſed in ꝓceſſu dicam [vel patenam]. i. anciſorium [iuranti] ſub. ſe neſcire [ſuccurrat]. ſ. ne in libello ponat. ſed in proceſſu declarabit: vt .ſ. de fur. l. in actio. furti .§. i.

Si ciſta ſignata. In .§. iſto dr̃ quidã dpoſuit ciſtã ſignatã i qua erãt multe res ſi poſtea agit depoſiti dz petere ciſtam tm̃: an ciſtã ⁊ res ⁊ dicit trebatius ꝙ ciſtam tm̃ petere debet non res: ſi non oſtẽdit res: ſed ſi oſtenſe ſunt tũc ⁊ ciſtã ⁊ res petere dz: ſed certe iuriſcon. labeo ait: ꝙ poteſt agere de ciſta ⁊ rebus: ⁊ de ciſta tm̃: ⁊ de rebus tm̃: lz ille apud quem depoſita eſt ciſta ſignata ignorauerit res ibi eſſe. h. d. iſte .§. videatis expoſitionem lr̃e [an ſpecies]. i. res que in ciſta ſunt [agendum] vt .ſ. ea. l. §. que depoſitis rebus [ſit] ⁊ ſic de ciſta per ſe ⁊ de rebus p ſe: ⁊ de vtriuſque ſimul: qꝛ vna non accedit alteri: vt .ſ. e. l. §. que depoſitis.

Filiũſfami. In .§. iſto dicit: ſi depoſui rem aliquam apud filiũfa. ꝙ ipſe tenet depoſiti: ⁊ pr̃ de peculio. ſiſr ⁊ ſi depoſui apud ſeruũ tenet dñs de peculio: ⁊ tenet pater vel dñs nedũ de dolo filii vel ſerui: ſed etiã de ſuo ꝓprio. h. d. iſte .§. videatis expoſitionem lr̃e [in ceteris actionibus tenet] vt .ſ. de iudi. l. tam ex ꝯtractibus [ꝯtractum eſt] vt .ſ. de pecu. l. in depoſiti. in princ. ⁊ l. in bonefidei. ⁊ .ſ. cõmo. l. iii. §. pe.

☞ Depoſitarii plures ad rei reſtitutionem tenentur inſolidum ⁊ etiam de dolo: ſi omnes dolum commiſerint: ſecus ſi alius tantum.

Si apud duos. In .§. iſto dr̃: ſi quedã res eſt depoſita apud duos cũ quolibet poteſt agi inſolidum: ⁊ ſi actũ eſt cum vno nõ liberat alius: niſi ſoluat vnde ſi ambo dolum cõmiſerunt: ⁊ alter p̃ſtiterit intereſſe nõ conuenit alter: ſed ſi vnus poteſt facere inſolidũ alter parũ vel nihil: ille qui põt facere cõuenit. Sed qd ſi vn⁹ cõmiſit dolũ ⁊ alter nõ. ⁊ ideo fit abſolutus: alter qui cõmiſit dolum tenet: ſed quid ſi duo depoſuerunt ⁊ vnus agit: nũqd poterit agere: R̃n. ꝙ ſic: ſed ſi ambo agant ambobus erit reddendum depoſitũ. h. d. iſte .§. [ſed ſolutione liberat] cõcor. .ſ. commu. di. l. ꝑceptione. ſed vr̃ ꝯ. in aut. de duo. re. §. i. ⁊ .ſ. de duo. re. l. ii. ad qd dixerunt quidam hic loquit in re indiuidua: ibi non vl poteſt dici. ſcd'o modo: olim nõ fiebant duo rei debendi niſi diceretur: vt .ſ. cõmo. l. ſi duobus. hodie ſic. vt in aut. illa.

Si depoſuero. In .§. iſto dicit: ſi depoſui apd te vt reddas mihi poſt mortẽ tuã te viuo ⁊ cum herede tuo agere potero depoſiti: ſed ⁊ ſi depoſui apud te vt poſt mortẽ meam mihi reddat: ego mutata voluntate mea potero agere depoſiti: ⁊ heres meus. h. d. iſte .§. videatis expoſitionẽ lr̃e [voluntate] vnde no. lz regularit ab initio ſit liberũ ꝯtrahere vel nõ contrahere: nõ eſt poſtea locus penitentie: vt .C. de acti. ⁊ ob. l. ſicut. Fallit tamẽ in depoſito vbi eſt locus penitẽtie vt hic. eſt ratio ſpecialitatis: qꝛ contemplatione deponentis non depoſitarii ꝯhitur: vt .ſ. eo. l. i. in princ. ſic ⁊ in mandato ꝓcuratoris locus eſt penitentie ante lit. conteſt. vt .ſ. de ꝓcurat. l. ante litem. idem eſt in ſocietate: ſed ſi intempeſtiue renunciatur agitur ad intereſſe: vt .ſ. pro ſocio.

Quod autem. In .§. iſto dr̃: lz dolus tantũ veniat i act. depoſiti. tamẽ ſi res aliqua fuit depoſita vel ꝯmodata apud te: ⁊ deceſſiſti herede relicto: ⁊ heres tuus ignorans hoc vendidit tenebit ad preciũ rei non ad rem: ſed ſi non exegit p̃cium. tamẽ cedendo act. liberabitur: ſed qd ſi poteſt rem redimere ⁊ non vult: nũqd tenebit R̃n. ꝙ ſic: ſed quid ſi aliqs credebat ſe heredem ⁊ vendidit et nõ erat: nũqd tenebit: certe ſic: ne lucret cũ alterius damno h. d. iſte .§. cum tribus. ll. ſeq. videatis expoſitionem lre [vl commodatam] ſimilitudinis cã dicit de cõmodata [nõ reddit] accedit .ſ. manda. l. ſi ꝓcura. §. dolo. vnde not. ſi p̃cium rei mee ad te ꝑuenit bonum eſt ꝙ mihi reddas vt hic. ⁊ .ſ. ſi cer. pe. l. ſi cũ ſeruum ⁊ .ſ. de peti. here. l. qd ſi in diem. §. idem iuli. [preſtabit] ſcz ⁊ liberabit vt .ſ. de pecu. l. quod debet [non caret culpa]. ſ. lata [extorquetur] qꝛ non dz locupletari cum aliena iactura: vt .ſ. de condi. in de. l. nam natura.

☞ In contraria depoſiti non iuratur in litem.

Si apud quem. † De directa actione depoſiti in ſuperioribus habuiſtis: verum quia contraria datur depoſitario de ea agitur hic. ⁊ dicitur in princ. huius. l. ſi depoſitarius fecit ſumptus vtiles vel neceſſarios in re depoſita illos recuperat in qua non iuratur in litem: quia in ea non queritur. de perfidia: ſed de calculo illius qui depoſitum ſuſcepit ne damnum ſuſtineat. h. d. ꝑm. huius. l. [datur depoſiti]. i. contraria depoſiti ad recuperandos ſumptus vtiles vel neceſſarios quos fecit: vt .ſ. commoda. l. in rebus. §. ꝯtra [non iurat] ſed in directa ſic: vt .ſ. eo. l. i. §. in depoſiti. ⁊ .ſ. de in lit. iuran. l. in actionibus. in princ. ⁊ quare non iuratur in litem. certe hec eſt ratio: quia non de fide rupta: ſed de indemnitate eius ⁊c. [ſuſcepit] vt .ſ. de pigno. ac. l. ſi neceſſarias. in prin. ⁊ ita in directa act. depoſiti iuratur in litem: quia in ea venit dolus: vt .ſ. eo. l. quod nerua. ⁊ propter dolum iuratur in litem in contraria nõ iuratur in litem: quia in ea non venit dolus: vt hic. ſic ⁊ damnatus directa actio. furti vel depoſiti notatur infamia: contraria non vt .ſ. de his qui not. infa. l. i. ⁊ l. furti actio. §. vlti. ⁊ l. ſeq.

☞ Contra ſequeſtrũ habet locum actio qui tenet rem exhibere in loco conuento vel in altero ex his.

In ſequeſtrum. † In .§. iſto dr̃: ſi deponit res apud ſequeſtrũ ꝙ ipſe tenetur depoſiti mihi ſi apparebit rem meã eſſe: ⁊ ſi cõuenit ꝙ in certo loco rem depoſitã deberet reddere illo loco dz reddere: ſi non cõuenit dz reddere vbi denunciatur ei. Sed ſi conuenit vt illo vel illo loco reddat dz eſſe electio ipſius quo loco reddat. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem lr̃e. [in ſeqoeſtrum]. i. in tertium apud quẽ duo de eadem re adinuicẽ cõtendentes apud eũ eãdem rem deponũt: eius fidem eligendo donec per ſniam declarabit cuius ſit: vt .ſ. l. ꝓxi. ⁊ .ſ. de verb. ſigni. l. ſequeſter [palam eſt] qꝛ contractus ⁊c. vt .ſ. eo. l. i. §. ſi conueniat [apud p̃torem] ſcz qd ſi non faciat competit depoſiti que cognominatur depoſiti ſequeſtraria: vt .ſ. eo. l. licet .§. i.

☞ Sequeſter non poteſt officiũ ſuum deponere ſua ſponte niſi ex cauſa: ⁊ tunc iudice interueniente.

Si velit ſequeſter. † In .§. iſto dr̃: ego ⁊ tu cõtendebamus de eadẽ re qꝛ dicebam eam meã: tu dicebas eam tuã. vnde depoſuim⁹ eam apud tertiũ qui redderet eam ei qui vinceret: poſtea ſequeſter vult deponere officium quid dz facere: certe dz ire corã cõpetenti iudice ⁊ denunciare deponentibus ꝙ vult eis reddere rem. ⁊ hoc eſt intelligendum cũ ſubeſt iuſta cauſa: alr̃ non: ⁊ ꝓprie dicit res in ſequeſtro eſſe cũ plures deponũt rẽ apd vnum vt ille reddat illi cuius apparebit eſſe hoc. d. iſte .§. cum. l. ſeq. videatis expoſitionez lr̃e [deponere] qꝛ ab initio eſt voluntatis: ſed implere neceſſitatis: vt .C. de ac. ⁊ ob. l. ſicut. ſecus eſt ex parte deponentis: vt .ſ. eo. l. i. §. ſi depoſuero habuiſtis [interueniente] puta ſi hz neceſſe ꝓficiſci: vel diſtringit re familiari: vt arg. .ſ. de ꝓcur. l. filiusfa. in fi. ⁊ l. ſeq. [deponi] vnde ſi ambo velint ambobus dz reddi non alr̃ niſi vnus vellet ſatiſdare ⁊ alter nõ vt .ſ. eo. l. i. §. ſi pecunia. ⁊ .§. ſeq. [traditur] vt .ſ. de acqui. poſſ. l. intereſſe ⁊ .ſ. de ver. ſig. l. ſequeſter.

☞ In re aliena intempeſtiue miſericordiam exercere dolus preſumptus eſt.

Si hominem. † In. l. iſta dicit de homine erat q̃ſtio iter me ⁊ te illum vinctũ depoſuimus apud ſequeſtrũ: ſequeſter miſericordia ductus diſſoluit eũ: nũqd tenebit depoſiti: certe ſic. nam ſicut in acti. depoſiti venit dolus: ita lata culpa que dolo comparat [haberet] vt ſubiceret qõnib⁹ [extenſum] vt eſt ille qui ponit in tali carcere in quo nunq̃ videt lucem [ꝓximum eſſe]. i. latã culpã eſſe que comparat dolo: vt .ſ. eo. l. quod nerua. ⁊ .ſ. de ver. ſig. l. magna. ⁊ l. late.

☞ Quando dolus defuncti purgat per actionem deſcẽdentem ex contractu heredes tenentur inſolidum non attento q̃tum ad eos peruenit.

Datur actio. † In .§. iſto dr̃ ſi depoſuero apud te rẽ ⁊ tu in ea cõmiſiſti dolũ: ⁊ poſtea deceſſiſti herede relicto: hr̃s tuus tenebit inſolidũ de dolo: licet alias ex ꝯtractu iſto nõ teneat de dolo defuncti: niſi inq̃ntũ ad eum peruenit. ſed ſi ſunt plures heredes quiſq3 tenet pro portione hr̃ditaria [q̃quam] alr̃ pro dolo commiſſo extra ꝯtractum vel quaſi [tñ hic]. i. in dolo cõmiſſo in ꝯtractu [hr̃s eſt] vñ no. regulariter ſi defunct⁹ cõmiſit dolũ extra ꝯtractum: vel quaſi: non tenet heres niſi inq̃tum ad eũ peruenit: vt .ſ. de dolo. l. in heredem ⁊ l. itaq3. ⁊ l. ſabinus. ſi aũt defunctus ꝯmiſit dolũ in ꝯtractu tenet hr̃s inſolidũ vt hic ſi eſt vnus hr̃s. ſi aũt ſunt plures pro portione hr̃ditaria vt hic ⁊ .ſ. de reg. iu. l. nã ad ea. §. vlti. ſed fallit in qnq3 caſib⁹ p̃mus eſt ſi dolus dedit cãm ꝯtcui: vt inſti. de ꝑpe. ⁊ tem. ac. §. aliq̃. Itez fallit in acti. in factũ q̃ datur ꝯ menſorem ſi falſum modum dixerit: vt .ſ. ſi mẽ. fal. mo. di. l. iii. §. vlti. Item fallit in tributoria que dat ⁊c. vt .ſ. de tribu. l. illud. in fine. Item fallit in actione que datur ex edicto illo de edendo q̃ eſt anomala: vt .ſ. de eden. l. vlti. Itẽ fallit in ſtipulatione interpoſita cã iudicio ſiſti qñ quis conuenitur act. iniuriarum: vt .ſ.

ſi quis cauti.l.ſi eum.§.qui iniuriarum. Item fallit in actione in factum de precario:vt.ſ.de preca.l.queſitum.§.vlti.

1 ☞ Nummularij quãdo foro cedunt potior eſt cauſa deponẽtium ⁊ vſuras non recipientium: ⁊ inter eos qui prius eſt tẽpore non eſt potior in iure.

1 **Quotiens foro.** †Iſte.§.ſanctiſſimus eſt:ɋ̃tingit aliqñ ꝙ in ciuitate iſta eſt campſor quem hõies credũt habere multã pecuniã: ⁊ vt meli⁹ crederet̃ faciebat magnos ſumptus. vnde multi deponebant apud ipſum:ſed nõ eſt ita verum:veniũt creditores ⁊ dicunt ei ſoluatis nobis qñ ipſe videt ꝙ creditores ⁊ deponentes infeſtant eũ:fugit:dicunt hões hoc eſt magnũ miraculum videbatur ꝙ ipſe faciebat bñ facta ſua.vnde veniũt deponentes ⁊ dicunt:depoſui apud eum tñ:⁊ alius dicit ⁊ ego tantũ:vñ vadũt ad iudicẽ ⁊ eius mandato oĩa bona ſua mobilia ⁊ imobilia faciũt ſequeſtrari:⁊ in voce deduci:dicit iudex ego volo ſcire ſummam de eo quod debet:⁊ de eo qđ inuenitur in bonis eius lueſuitur in bonis eius ꝙ ipſe hʒ mille libras:⁊ inuenitur ꝙ ipſe dʒ dare duo millia:dicunt creditores primo ſoluat̃ nobis dicunt depoſitarij imo primo nobis ſoluat̃:cui facienda eſt prima ſolutio: ⁊ certe depoſitarijs. poſtea dʒ ſatiſfieri creditoribus qui mutuauerũt pecuniam ſub vſuris: ſed ſi aliq acceperũt vſuras ꝓ depoſito illi habent̃ loco creditorũ:ſed nunqd ordo eorum q depoſuerũt:ſpectat̃:an oẽs ſimul admittãtur.⁊ rñ.ꝙ oẽs ſimul admittunt̃.⁊ habẽt iſtud priuilegiũ q depoſuerunt non ſolum in pecunia que apud eum inuenit̃:imo ⁊ in omnib⁹ bonis fraudatorum ⁊ eſt ſatiſfaciendũ non ſolum de depoſitis ꝓmo:imo ⁊ de ſumptibus factis ꝑ re depoſita recipienda.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ lr̃e.[quot̃.foro cedunt nũmularij] ⁊ dicuntur nũmularij:vt.ſ.de edẽ.l.ꝓtor ait.⁊ cedũt foro.i.fugiunt:q2 nolunt litigare ⁊ cedũt bonis:vt.ſ.q bo.ce.poſ.l.i.⁊ vlti.⁊ dat̃ curator bonis:vt.ſ.de cura.bo.dã.l.i.[ſignificat̃] q2 in perſonalibus actionibus priuilegia nõ ex tempore:ſed ex cã conſiderãtur:vt.ſ.de priui.cre.l.priuilegia.ſecus eſt in pignoribus:q2 qui prior eſt tp̃e:potior eſt iure:vt.ſ.qui po.in pig.ha.l.paulus rñdit.⁊.C.qui po.in pign.ha.l.ij.[calculus] .i.computatio [ſubijci ſolet] vnde dʒ eis de his ſatiſfieri: q2 fructus nõ intelligũtur ⁊c.vt.ſ.de peti.here.l.ſi a domino.

1 ☞ In actionibus bonefidei quilibet heredum tenetur inſolidum ex dolo ſeu facto ꝓprio: ex facto autem defuncti pro hereditaria portione.

1 **In depoſiti.** †In.l.iſta dr̃: ſi agitur ac. depoſiti ex facto defuncti ſi vnus ſolus eſt heres:ipſe ſolus tenetur:ſi ſunt plures quiſqȝ tenetur pro portione hereditaria: ſed ſi quis heredum conuenitur pro ſua parte de dolo quiſque tenetur inſolidum ⁊ non coheredes.h.d.iſta.l.cum.l.ſequen.videatis expoſitionem litere[agere debeo]accedit.ſ.eo.l.ſi homines §.datur.⁊.C.de her.act.l.ij.[admiſit]vel ſi ſolus hʒ rem: vt. ſ. commo.l.iij.§.heres.

Quod ſeruus. In.l.iſta dr̃: ſi ſeru⁹ tu⁹ depoſuit aliquã rẽ apud me:⁊ reddo ei bona fide liberor:ſed ſi dolo ei reddo teneor depoſiti:⁊ videor dolo reddere ſi ſcio ꝙ ſubtraxit ⁊ ɋ̃ voluntatem dñi depoſuit:vel ſi eo manumiſſo vl̃ alienato ſciens hoc contra voluntatem tuam reddo. bonafide videor ei reddere:ſi ego ignorans eum manumiſſum: vel alienatum ei manumiſſo vel alienato tua voluntate reddo: ⁊ idẽ eſt in omnibus debitoribus[obnegare].ſ.depoſitũ niſi in caſu: vt ſ.eo.l.bonafides.§.incurrit.[vt nec culpe].ſ.late [pompo. ſcribit]vt.ſ.de ſolu.l.ſi ſeruum.

1 ☞ Quod eſt ſiendum in re depoſita in dubio intelligitur expenſis deponentis niſi aliter actum ſit.

1 **Si in aſia.** †In prin.huius.l.dicit̃:depoſui apud te rem meã in aſia vt redderes rome:nunqd debes reddere meã impẽſa vl̃ tua rome.⁊ rñdetur ꝙ mea.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̃e[ſi in aſia] que eſt vna pars mũdi que eſt verſus orientem ⁊ continet dimidiã partẽ mundi:alia eſt affrica ⁊ continet quartam partem mundi:tertia eſt europa: ⁊ continet partem quartã mundi: vt.C.de ve.iu.enucleando.l.i.§.vlti. [reddat̃] vt ibi exhibeat[qui depoſui]ne officium ſuũ ⁊c.vt.ſ.quemad. teſta.ape.l.ſi quis ex ſignatoribus.

Depoſitum. In.§.iſto dicit̃:ſi depoſui rem apud te debes eã reddere eo loco:vbi eſt ſine dolo tuo. ⁊ idem eſt in bonefidei iudicijs:ſed ſi velleſ ꝙ alio loco redderes non teneris niſi petam ꝙ meo periculo: et meis ſumptibus hoc facias. ⁊ idem ſeruatur in actione ad exhibendum.h.d.iſte §.[ſeruatur]vt.ſ.ad exhibend. l. ſi hereditas. §. ſ.⁊ idem eſt in actio.in rem.vt.ſ.de rei vendi.l.ſi res.⁊.l.ſeq.

Cuʒ ſequeſtro. In.§.iſto dicit̃:ſi res eſt depoſita apud ſequeſtrũ ſiuita eã depoſitionis poteſt conueniri depoſiti ſequeſtraria que datur in heredem.h.d.iſte.§.[actione] ⁊ ita non eſt proprium nomen actionis:ſed cognomen actionis depoſiti.

Quemadmodũ. In.§. iſto dr̃:depoſui apud te rem aliquã:quia nolebas reddere:cõueni te act.depoſiti:⁊ tecum fui litem cõteſt.res illa ſine dolo ⁊ culpa tua periit:nunqd nihilominus teneris depoſiti. Rñ.ꝙ ſic: q2 lʒ ante litem conteſta.teneris de dolo ⁊ lata culpa:tamen lite cõteſt. es in mora:vnde teneris de dolo ⁊ lata culpa:⁊ de caſu quemadmodũ teneris act. ex ſtipulatu: vel ex teſtõ poſt morã de dolo ⁊ lata culpa ⁊ caſu.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ lr̃e[quemadmodũ.i.ſicut[quid] id eſt ſpecies: q2 genera perire non pñt:vt.C.ſi cer.pe.l.incendium.[poſt iudicium acceptũ.]i.poſt lite conteſt.vt in auſ.de litig.§.omnem [cum detrimẽto rei].i.debitoris[periret]vt.ſ.de ver.obli.l.nemo rem.q2 cuʒ eſt in mora debitor ſpeciei tenet̃ de periculo rei vt.ſ.de ver.ob.l.ſi ex legati cã.[nec reddidit]q2 ſatis eſt ꝙ potuiſſet diſtrahere:vt hic.⁊.ſ.de v.obli.l.ſi ex legati cauſa.⁊.ſ.de leg.i.l.ſi cum res.in fi.reprobata opi.Mar. qui dixit ꝙ depoſitarius non tenet̃ de caſu fortuito ſi res erat eodem modo peritura penes deponentem.alr̃ ſic:vt no.ſ.eo.l. ſi plures. in fi. ſed illa.l.non facit pro eo:q2 ibi debitor habebat iuſtam cauſam litigandi.vnde non videt̃ fuiſſe in mora vt ibi plene dicam.⁊ dixi.ſ.ſi cer.pe.l.quod te.

1 ☞ Ab ea die qua quis recepit habere iniuſtam cãm litigandi videtur dolo malo facere ⁊ ad eum periculum ſpectat.

1 **Si quis inficiatus.** †In.l.iſta dicit̃: depoſuiſti rem tuam apud me.quidã qui cõtendit ſe procuratorem tuum vel heredem tuũ cõuenit me ac. depoſiti: non inficior te apud me depoſuiſſe: ſed dico te non eſſe procuratorem vel heredem.nunquid videor in dolo eſſe:certe non. ſed ſi cognoſco te procuratorem vel heredem teneor tibi depoſiti.⁊ ſi rem illam contractem tenebor condict. furtiua ⁊ actio.furti[reddere non vult]vnde no ꝙ ſola inficiatione non ſit furtum:vt.ſ.de fur.l.inficiando: niſi dolo malo inficietur:vt ſ.ſtatim dicit. cõpetit etiã condic.] ſ. ſi depoſitarius cõtractet eam ⁊ etiã furti actio[amiſerit]⁊ rem cõtractauerit. nã ⁊ tunc tenetur condi.furtiua actio.furt.⁊ facit.ſ.eod.l.i.§.non tantũ. vnde no.non refert dolum ɔmittat quis ab initio in depoſito an ex poſtfacto.ſic in vſucapione vt hic.⁊.C.de vſuca.tranſ.l. vnica.fallit in bone fidei poſ.quantuʒ ad fructus:vt.ſ. de vſuris.l.qui ſcit.§.bonefidei.

1 ☞ Depoſitum eſt reddendũ maiori parti heredum.

1 **Si plures.** †In prin.huius.l.dicitur:ſi deponens deceſſit pluribus heredibus relictis:⁊ maior pars heredum venit ⁊ petit depoſitũ: depoſitarius debebit eis reddere:⁊ maiorem partem accipimus non ex numero perſonarum:ſed ex maiori portione hereditatis:preſtita prius idonea cautione de indemnitate ei preſtanda aduerſus alios.hoc dicit princi.huius legis videatis expoſitionem litere.[preſentibus] etiã ſi ſit res diuidua. nam ſi indiuidua etiam ſi vnus adeat ei reſtituitur: vt.ſ.eodẽ.l.i.§. ſi pecuniam. in ſacculo.in fin.[hereditarium] ſic etiam in creditoribus eſt intelligendũ:vt.ſ. de pact.l.maiorem partem.

1 ☞ Si res depoſita periit eo modo quo eſſet peritura apud deponentem depoſitarius liberatur.

1 **Siue autem.** †In.§. iſto ne faciam pro ridiculoſa opi.dñi Mar. cõtra opinionẽ dñi Io.no.ita caſum:depoſui apud te ſeruũ meum:tu in ſeruo iſto feciſti ſumptus vtiles vel neceſſarios vſqȝ ad ꝓbabilẽ modum.poſtea ego vel cum te viuo:vel te mortuo cũ herede tuo ago ɋ̃ te depoſiti vt ſeruũ mihi reddas. tu dicis: paratus ſum reddere:ſed volo ꝙ refundas mihi ſumptus vtiles vel neceſſarios:dicis tu non reſtituã niſi tu refundas. vñ iui coram iudice ⁊ litẽ ſum cõteſtatus:ſeruus ille piit apud te morte naturali nunqd teneris ad hoiem:certe non: q2 habebas iuſtã cãm litigandi ⁊ eodem tempore periſſet penes me ſi reſtituiſſes. h. d. iſte.§.videatis expoſitionem lr̃e[actũ fuerit].ſ.extra iudicium ſimile notamus alibi vos mꝑ conuento o iudex:vt.ſ.de ɔdict. fur.l.ſi fullo.vel exponatis[actum fuerit].ſ.in iudicio oblato libello deponenti ⁊ lit.cõteſt.[⁊ ſua natura] .i.naturalr̃[intercidit]eo modo vt apud deponentem[ea res]apud deponenteʒ [actori].i.deponenti.¶ Or ſignori.ad.§.iſtum opponitur hic dicit̃ ꝙ depoſitarius vel heres ei⁹ etiã lit.ɔte.nõ tenet̃ de interitu:ſed videt̃ ꝙ teneat̃ indiſtincte de interitu:q2 poſt lit. cõte. eſt in mora vt.ſ.de verbo.obli.l.nemo rem ſuã. §. ſi eſt in mora

ergo

ergo debet teneri indiſtincte de interitu:vt.ff.eod.l.ſi in aſia.in fi.⁊.ſ.de leg.j.l.ſi res.ad hoc ꝯtrium dño Mar.dixit:ſi res petitur a debitore ⁊ perit poſt lit.côte.eodem mõ quo non erat peritura apud creditorẽ dʒ teneri debitor de interitu.vt in.l.contra.alũs nõ vt hic.⁊.ff.quod me.cã.l.ſi cũ ex.§.qđ ſi hõ. ſed certe hec ſo.nõ eſt bona qꝛ lex dicit.ſi hr̃s fuit in mora ſoluendi rem legatam ⁊ pᵉiit:ſiue pᵉit eodem mõ apud heredẽ quo peritura eſſet apud legatariũ ſiue non tenetur heres de interitu:qꝛ ſatis eſt ꝙ ſi habuiſſet eam potuiſſet eam diſtraxiſſe legatarius vt.ſ.de leg.j.l.apud iul.§.ipſius.⁊.l.ſi res.in fi.⁊.ff.eo.l.ſi in aſia. in fi. non obſtat.§.iſte.qꝛ hic non fuit depoſitarius in mora. ſi dicis ꝙ per lit.côteſt.fuit in mora: Rñ. vno mõ:hic fuit actum cum depoſitario extra iudiciũ ſicut ibi o vos inꝗ conuenio o iudex. vel rñ.ſcđo mõ hic fuit actũ in iudicio oblato libello ⁊ lit.conte. ſed depoſitarius nõ erat in mora: qꝛ habebat iuſtam cãm litigandi:vt.ſ.de vſur.l.ſi quis ſo.in pꝛm.⁊ ponit hic habere iuſtaʒ cãm litigãdi: quia fecit ſumptus in ſeruo vtiles vel neceſſarios faciendo eum curare vel inſtruere aliqua arte.vnde nõ vr̃ eſſe in mora ſi nõ reſtituat. Item nõ obſt.l.ſi cum ex.§.qđ ſi homo qꝛ illud eſt verũ in actiõe qđ me.vbi eſt ſpeciale ꝙ ſi perit res infra tempora iudicationis:qꝛ ſatis eſt ꝙ penam tripli preſtet. Item non ob.ff.de rei ven.l.item ſi verberatum.qꝛ loquitur in reali actione in qua ſi poſſeſſor ab initio fuit bonefidei ⁊ ſemper durauit non tenebitur de interitu.

☞ Depoſitũ non cõſiſtit in re propria.ideo depoſiti agi non poteſt idem in cõmodato ⁊ precario.

Qui rem ſuam. †In.l.iſta dr̃:ſi depoſuero rem meã apud me nõ vʒ depoſitũ: ſicut nõ põt mihi commendari res mea: ſicut nõ poſſum habere pᵉcario rẽ meã. Itẽ ſicut nõ poſſuʒ cõducere rẽ meã.⁊ iđ nõ poſſum agere depoſiti nec cõmodati nec pᵉcario nec locati.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ litere [neqʒ ex locato] ⁊ ad iſtud accedit.C.loca.⁊ cõ.l. qui rem.⁊.ſ.eo.l.bona fides.in fin.⁊.ſ.de vſuca.l.ei a quo.⁊.ſ.de regu.iur.l. neqʒ pignus.⁊ caueatis vobis:qꝛ verum eſt ꝙ nõ poſſum rem meam precario rogare:vt in caſu th̃ ſi pignoro tibi librũ meum ratione poſſeſſionis poſſum a creditore rem meam precario rogare.⁊ ſic ſoluitur contra.ſ.de preca.l.certe.§.vlti.⁊.l.ſeq.

Si is apud quem. In.l.iſta dicitur depoſui apud te rem aliquam tu illam depoſuiſti apud aliũ: ille fecit dolo rem deteriorem:nunquid teneris mihi. Rñdetur quod ſic: vt actiones quas habes cõtra illum mihi cedas. h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere [tibi preſtet] quod ſufficit:vt no.ff.de pecu.l.quod debetur.⁊ facit.ſ.de acqui.poſ.l.qui vniuerſas.in fi.

☞ Apud ſequeſtrum plures tantum deponunt: ⁊ tũc poſſeſſio amittitur.

Licet. †In prin.huius.l.dicitur quod plures ⁊ vnus põt eandem rem deponere:ſʒ vnᵘ non poteſt deponere apud ſequeſtrum rẽ hoc caſu cum res deponitur apud ſequeſtrũ quilibet vr̃ inſolidum deponere:ſed ſi duo deponũt rem cõmunem tũc quiſqʒ pro parte videtur rem deponere. hoc dicit principium huiᵘ l.[poſſunt] vt.ſ.de verborũ ſignific.l.ſequeſter.[deducitur] vt ff.de dolo.l.ſi oleum [deponunt.] nam quiſqʒ videt̃ deponere pro parte vt hic.ff.eo.l.j.§.ſed ſi duo.

Rei depoſite. In.§.iſto dicit̃ ſi depono rem meã apud te rei depoſite retineo pᵖprietatem ⁊ poſſeſſionẽ: niſi ſiat depoſitũ apud ſequeſtrum: qꝛ tunc ſequeſter poſſidet.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem lr̃e [ſed ⁊ poſſeſſio] idem ⁊ in re cõmodata:vt.ff.cõmo.l.rei commodate. ſecus eſt in re pignori data vbi tranſit poſſeſſio:vt.C.de pig.l. pignus.⁊.ſ.de ac.poſ.l.pignoris.⁊.l.res [pcedat].q.d. videtur agi tacite inter deponentes vt ſequeſter poſſideat niſi contra probetur qđ eſſe põt:vt.ſ.de acqui.poſ.l.intereſſe puto.

Quod tumultus. In.l.iſta dicit̃: ſi aliqđ deponitur apud te cã tumultus incendij ruine naufragij viſitãdi ſi agit̃ cũ herede tuo de dolo tuo pro portione hereditaria in ſimplũ:⁊ intra annũ aget̃:ſed ſi agitur de dolo heredis agetur cum eo inſolidum ⁊ in duplum ⁊ perpetuo.h.d.iſta lex.[eſt] quibus quatuor caſibus depoſitum ſit ex neceſſitate:vt.ff.eodem.l.j.§.pretor ait [datur] vt.ff.eodem.l.j.§.pretor ait.

Julianus ⁊ marcellᵘ putant. In.l.iſta dr̃ ſi filiuſfam.depoſuit poterit agere act.depoſiti [poſſe] abſente patre vel eius procura. vt.ff.de iudi.l.ſi longius.§.ſi filius.⁊.ſ.de act ⁊ obli.l. filiuſfam.

Si ſine dolo malo. In.l.iſta dicit̃: ſi depoſui apud te rem:⁊ illam ſine dolo malo perdidiſti nõ teneris depoſiti nec teneris cauere. ſed ſi ad te peruenerit quod reddas eam: verũtamen ex quo illa res ad te puenerit teneris illam reddere.h.d.[teneris] vt reddas:ſed q̃re non teneris depoſiti nec cauere.rñ.ne officiũ ſuuʒ ſit ſibi dãnoſum.qđ eſſe non dʒ:vt.j.quẽad.teſt.api.l. ſi quis ex ſignatoribus. ſecᵘ tamen eſt in metũ inferente:vt.ff.qđ me.cã.l.ſi cum.§.ꝙ ſi homo.

☞ Emancipatus tenetur de depoſito ante ſibi facto. idem in ſeruo manumiſſo.

Si apud filium. †In.l.iſta dicitur: depoſui rem apud filiũfami.emancipatus filius rem illam tʒ agam depoſiti cum filio inſolidũ: nõ cum patre de peculio infra annũ.idem eſt ſi depoſui apud ſeruũ ⁊ eum manumiſiſti: nam agã cum ſeruo manumiſſo ad exhibendũ ⁊ rei ven.nõ depoſiti qꝛ manumiſſus de ꝯtractu celebrato in ſeruitute cõueniri non poteſt.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e [dʒ conueniri] qꝛ pr̃ non hʒ rẽ nec dolo deſijt habere:nec in peculio eſt [ſed ipſe filius] ſcʒ tenet̃ inſolidum. Sed videt̃ ꝙ inſpecto initio filius debeat teneri inꝗtum facere poteſt:vt.ff.de neg.geſt.l. pompo. ad qđ vos dicetis:tenetur filius inꝗtum facere poteſt ſi rem apud ſe nõ habeat:vt in.l.ꝯ.ſed ſi habeat rem apud ſe tenet̃ inſolidum vt hic: vel ibi cõuenitur filius ratione obligationis: hic ratione poſſeſſionis [actio non datur] ſ.depoſiti:qꝛ de contractu celebrato in ſeruitute non tenetur manumiſſus.vt.ff.de nego.ge.l. cum actũ.ſed tenetur ad exhibenduʒ ⁊ rei ven. ratione pᵖſentis poſſeſſionis:vt.ff.eo.l.j.§.ſi apud eum.dixi.

☞ Si plures heredes depoſitarij ſeparatim doluʒ cõmittũt quilibet tenetur pro parte:vbi vero cõiter quilibet tenetur inſolidum: ſed ſi ad reſtitutionem agitur condẽnatio ſit pro parte.

Si duo. †In.l. iſta dicitur. ſi res eſt depoſita apud te ⁊ deceſſiſti pluribus hr̃dibus relictis: tenebunt̃ heredes. naʒ aut res eſt diuidua qꝛ depoſita fuerũt.x. milia ⁊ heredes tui inueniunt qnqʒ milia tenent̃ pᵖ portione hereditaria ſi vterqʒ eſt ſoluẽdo ſi res eſt indiuidua:qꝛ heredes cõuerterunt in maſſam quilibʒ tenet̃ inſolidum:verumtamẽ ſi rem nõ reſtituerũt tpe ſentẽtie quiſqʒ tenetur pro portione hereditaria [qui hoc putauerit] ſic ſi deponitur apud duos:vt.ff.eo.l.j.§.ſi apud duos.[ſi res extiterit] concor.ff.de condi.fur.l.in re.§.j.

☞ Expenſaruʒ computatio admittitur in actione depoſiti.

Actione depoſiti. †In.§.iſto dicit̃: ſi depoſui apud te ſeruũ ⁊ tu aluiſti eum:apud iudicem apud quem cõuenio te directa depoſiti pᵖ ſeruo reſtituẽdo apud eũdem iudicem de his ſumptibus poteris me ꝯtria depoſiti conuenire.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem lr̃e [actione depoſiti ꝯuentus] directa [ſeruo conſtituto] apud ſe depoſitariũ [vtiliter experitur] ꝯtria depoſiti per reconuentionem:ſicut eſt in actione cõmodati:vt.ff. commo.l. in rebus.§.qđ autem econtrario. ſed ſi depoſitarius vteretur ſerui opera non poſſet agere contraria depoſiti nomine cibariorum: qꝛ ex quo vtitur opera ſerui ⁊c.vt.ff.cõmo.l.in rebus.§.pᵖſit.

☞ Cõmendatitium ⁊ depoſitum idem ſunt.
Item in actione depoſiti vſure veniunt a tempore more etiam ſi pecunia numerata deponitur: licet depoſiti terminos egrediatur.

Lucius titius. †In.l.iſta dicitur lucius titius ſempronio amico ſuo miſit epiſtolas talem ſalutem.c.nummos tali die commendaſti mihi:non numeraſti mihi:ſed in ſticho autore ſeruo tuo ſit tibi notum quod ſunt apud me: ⁊ ſignifico quod reddam tibi vbi voles et quando voles ⁊ cum incremento vſurarum nunquid tenebitur titius depoſiti acti. certe ſic quia nihil aliud eſt commendare quam deponere: et hoc eſt verum ſi iſtud agebatur:vt illi idem nummi redderentur.alias erit mutuum: ſed nunquid veniunt vſure. et certe ſi fuit verum depoſitum veniunt vſure ex tempore more: vel ſi hoc conuenit.ſi autem fuit mutuum non veniunt niſi in ſtipulatione deducte ſint. hoc dicit iſta lex .videatis expoſitionem litere [quam deponere] nam deponere eſt commendare:vt.ſ.de ver.ſigni.l.commendare. aliquando accipitur commendare.i.laudare:vt.ff.manda. l.ſi vero.§. cum quidam [egreditur terminum depoſiti] quod eſt vt non tranſeat dominium.ſed hic tranſit dominiũ in depoſitarium dicenduʒ eſt:vt C. de vſuris.l.quãuis [ſtipulatio] cõcor.ff.de nego.geſt.l. qꝛ tantundem [ſeruabit̃] nam in bonefidei actionibus ⁊ ſtricti iuris excepto mutuo veniunt vſure:vt.C.de pact.conuen.l.j.ſed in depoſito

non tranſit dominium vel tranſit ſi conuenit:vel cum deponit in ſacculo:vt.j.l.proxi.in fi.

☞ Qui me preſente rem meã recipit depoſiti actione tenetur.

De ſponſaliorũ. †In princ.huius.l. dicitur:filia contraxit ſponſalia in die ſponſaliorũ res quas ſponſus tradidit puelle q̃ erat ſui iuris pr̃ ſuſcepit. nũqd poterit poſtea conueniri acti.depoſiti pr̃ a filia:Rñ.quod ſic.h.d.prin. huius.l.videatis expoſitionem litere.[oblatas puelle].i.ſponſe [ſui iuris ſunt]alias ſecus:q2 tñ naturalis obligatio eſt: vt.ſ. de condi.indeb.l.frater.[depoſiti].q.d.nedum mandati ſi preſente ſponſa factum eſt:alias nego.geſt.vt.ſ.de nego.geſto.l.fideiuſſor.§.vlt.

☞ In depoſito pecunie numerate veniũt vſure a tpe more.

Qui pecuniam. †In.§.iſto dr: depoſui ſacculũ pecunie apud te non ſignatum illã pecuniã ꝯuertiſti in vſus tuos nũqd nõ ſolũ teneris ad pecuniã q̃ erat in ſacculo:ſed etiã ad vſuras ſi es in mora: Rñ. ꝙ ſic:q2 in ac.depoſiti veniũt vſure poſt morã.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e[nõ obſignatã].i.nõ ſigillatã[eſt] naz cũ depono pecuniã apud te in ſacculo tacite tibi videor cõcedere vt poſſis ea vti ſi volueris.vñ ſi poſtea ꝯuertis in vſus tuos excedit ſuos terminos depoſitũ:q2 trãſit dñium ſicut expꝛſſo pacto vt.ſ.l.pxi. tñ q2 depoſitum eſt inſpecto initio teneris depoſiti ad tantũdem in genere:z inſuper ad vſuras vt hic:ſed ſi depono apud te in ſacculo ſignato videor tibi tacite ꝓhibere ne vtaris.vnde ſi vtaris facis furtum:vt.ſ.eo.l.ſi quis inficiatus.in fi.

☞ Ex pacto appoſito in traditione rei mee que durat alteri queritur vtilis actio.

Publia meuia. †In prin.huius.l.dr publia meuia habebat maritũ abſentẽ:z ex alio marito habebat filium dũ vellet ꝓficiſci ad maritũ abſentem depoſuit arcã clauſam cũ veſtimentis z inſtr̃is ſuis apud gaiũ ſeiũ. z dixit: ſi rediero ſana reddes mihi res depoſitas:ſi decedã reddes filio meo quẽ ex alio marito ſuſcepi.poſtea mulier deceſſit inteſtata cui debent reddi iſte res:Rñ.filio.h.d.princi. huius.l.videatis expoſitionem lr̃e[cõmendauit].i.depoſuit.nam ſub iſto verbo cõmendare continetur depono:vt.ſ.e.l.lucius titius.in prin.[defuncta ea].ſ.publia meuia.[filio]ſub.quod dz reſtitui.Sed que fuit ratio dubitationis de marito: Rñ.q2 dicebat maritus deceſſiſſe teſtatã:z eũ heredem inſtituiſſe: vel dicebat maritus ꝙ mulier fecit ei pactum ꝙ res ſuas lucraretur poſt mortem ſuam:z dicatis ꝙ reſtituerent filio vt heredi ſi ei ſucceſſit. Sed qd ſi alius ei ſucceſſit non filius.Rñ.filius hꝫ per matrem vtilez act. depoſiti:q2 lꝫ regulariter per liberam perſonaz nobis non queratur:vt.C.per quas perſo.no.acq.l.j. ſpeciale tñ eſt in depoſito vt vtilis actio depoſiti queratur filio:vt hic.C.ad exh.l.z res.

☞ In ꝯtcibus bonefidei ex ſolo pacto nudo debentur vſure.

Lucius titius. †In.§.iſto dr: lucius titius ad gaiũ ſeium direxit epiſtolaz talẽ accepi z habeo ex cã depoſiti que ſunt ſcripta in hac epiſtola x.milia denaria argenti.z ſciatis ꝙ reddam tibi eos cuz vſuris z ſcias ꝙ tñ aurum.ex cauſa depoſiti habeo apud me a te modo queritur vtrũ poſſit peti z an veniant vſure:z rñdetur ꝙ ſic [denaria]antiqua grãmatica donati[modum excedere]ſub. cũ eſt depoſitũ[z ideo ſm conuentionem vſure quoqꝫ depoſiti actione peti pñt]ſed in eo veniũt vſure ex tpe more:vt.ſ.e.l.lucius.in fin.ſic z in bonefidei iudicijs vſure veniunt ex tempore more:vt.C.de pac.con.inter emp.z ven.l.in initio.

☞ Uerba enuntiatiua non inducunt obligationem in contractibus:ſed probationem.

Item priuata ſcriptura fidem facit ꝯ ꝓducentem:non ꝓ eo niſi ab aduerſario fuerit approbata.

Lucius titius ſempronio ſalutem. †In.§.iſto dr: lucius titius ad gaiũ ſeiũ miſit talẽ epiſtolaz ſciatis me habere a vobis ex cã depoſiti.x.põdo z duos diſcos z ſaccũ ſignatum ex qbus debetis mihi.x.q̃ apud titiũ depoſita fuere. Itẽ in coſtrophanato. Itẽ.x.ex rationibꝰ prius vr̃i. mõ queritur vtrum ex tali ep̃la nata ſit obligatio.Rñ.ꝙ non:ſed per ep̃lam ꝓbatur obligationẽ depoſiti pceſſiſſe:ſꝫ nũqd.x.q̃ hac epiſtola cauit ſibi deberi debebuntur ſibi.certe ſic.ſi ſemproniꝰ ꝯſenſit in totũ huic ep̃le.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e[caſtrophanati]dixit Ioã.z Azo. neſcio qd ſit hoc dicere:vel dicatis ꝙ ſunt merces depoſite.vel dicatis ſm Iac.ꝙ ſunt coffini in quibus ſedetur[eſtimatorum]vt ſi ſempronius conſenſit his que ꝓſcrant z etiã ꝯ ſe.ſterur epiſtole in totuz. vnde not.ſi confiteor in ep̃la ꝙ habeo.xx.apud me:alis ex tali cã a te me nõ obligat: vt hic.z.j.de ac.z ob.l.non figura.z.C.de ꝓba.l.exemplo. Sed dicet aliquis hec ꝯfeſſio fuit facta extra iudicium.vnde non dꝫ ſibi preiudicare:vt.ſ.de inter.ac.l.j.in fin.Rñ. nõ preiudicat niſi fiat cum cauſa:vel obtineat vicem pactionis :q2 tunc probat obligationẽ preceſſiſſe:vt hic.z.j. de proba.l.cum de indebito.in fin.z.C.de non nu.pec.l.generaliter.

☞ Licet non valeat quod in veritate agitur: tñ valet quod ſimulate concipitur.

Lucius titiꝰ cuz haberet. †In.l.iſta dr:paterfa.filiã ſuam in pt̃ate eius ꝯſtitutam pãphilo ſeruo alieno mr̃imonio defacto collocauit:dotẽ ꝯſtituit.z qd dabat noie future dotis dixit ꝙ deponebat vt depoſitũ redderetur ſolu.matri.ſi pater deceſſit z pamphilus ſeruus pecunia illa cũ nõ poſſit peti act.de dote petetur act.depoſiti a dño quondã pamphili mariti.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ lr̃e[in matrimoniũ].i.in ꝯtubernium: vt.ſ. de ince.z inu.nup.l.cũ ancillis[z dotem dedit].ſ.de facto [pecuniam repetendã eſſe]vt heres patris z ex vi pacti ſi pactũ eſſet vt.ſ.l.proxi.in prin.z cõpetit hec actio contra dñm intra annũ non poſt:z:vt.ſ.quando ac.de pe.eſt an.l.j.in prin.

☞ Qui ꝓmittit prouidentiã pecunie depoſite tenetur ad vſuras ſi eas percepit vel in ſuos vſus conuertit.

Quintus cecilius. †In.l.iſta dr: quidã noie quintus cecilius miſit talẽ ep̃lam cuidã ſuo amico noie candido.Scias ꝙ habeo.xx.nummos apud me ex cauſa depoſiti a te: z ſcias iſtos ad rationes meã proſpicere vt dentur tibi:z ne vacui ſint tibi:nũquid poſſunt peti ex iſta epiſtola.Rñ.ꝙ ſic z veniunt vſure: ſiue depoſitarius recepit vſuras ſiue in vſuras ſuas conuertit.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[xx.]ecce tenor epiſtole.

Si ſacculum. In.l.iſta dicitur : depoſui apud te ſacculũ ſignatuz vel argentum tu me inuito cõtractaſti: teneris depoſiti z furti:ſed ſi tu ex permiſſu meo vtereris teneris depoſiti:z ad vſuras ratione more[cõpetit]vt.j.pro ſocio.l.rei cõis.z.l.ſequen.[mihi cogitur]ſcꝫ ex tempore more:vt ſ.eodem.l.lucius.

Si fideiuſſor. In.l.iſta dicitur: depoſui apud te rem cõueniſti mihi eam reddere z dediſti fideiuſſorem: egi cõtra fideiuſſorẽ depoſiti:ipſe ſoluit mihi eſtimationẽ: nunquid efficietur tua: certe ſic.hoc dicit iſta lex.[tuam fieri]quia litis eſtimatio zc.vt infra pro empt.l.ij.z.l.litis. z.ſ. de rei ven. lege ex diuerſo.§.petitor.

☞ Bona fides eſt in genere vt res depoſita deponenti reſtituatur niſi extrinſeca z ſpecialis ratio hanc bonam fidem impediat.

Bona fides. †Licet iſta lex ſit longa tñ pulchra eſt z facilis z equa z caſus ita breuiter põt in ea notari: dñs latro ſpolia queſita ex latrocinio depoſuit apud me vel accuſatus de publico iudicio depoſuit apud me de bonis ſuis centũ poſtea deportatus eſt z bona eius ſunt publicata venit latro vel deportatus z dicit:redde ſpolia vel.c.que depoſui.ex alia parte venit dñs rei:z dicit noli reddere ei: quia mea ſunt. z idem dicit procurator reipub. quid erit. z certe ſi non inſpiciamus bonam fidem res reddenda eſt deponenti. licet latro vel deportatus eſt:ſed ſi inſpiciamus ſubtilitatez iuris: q2 latro ex improbitate ſua non dꝫ cõſequi act.vel ſi eſt deportatus vt alij terreantur ne maleficia cõmittant:z q2 expedit reipublice vt male merentes perpetuo egeant egeſtate vnde ei reddi nõ dꝫ ſed dꝫ in publico deferri.z hoc in ſcdo caſu dicit iuriſcõ.ſi dñs concurrit: z deponens z ꝓcurator tunc debet reddi dño vel procu.ſed ſi deponẽs ſolummõ cõcurrit:tunc dꝫ ei reddi qui depoſuit.z idẽ eſt in pdone z fure.ſed quid erit: latro qui abſtulit filio vel ſeruo meo ſpolia depoſuit ea apud me vel rez meã quã mihi furtiue ſubtraxerat depoſuit apud me ignorantem. nunquid teneor ei reddere.z certe ſic bona fide inſpecta:ſed inſpecta iuris ſubtilitate non dꝫ ei reddi: q2 non fuit depoſitũ:ſed ſi ignorans hoc ei reddidi nõ preiudicat mihi: quĩ ab eo poſſum poſtea vẽdicare.h.d.iſta.l.vſqꝫ in fi.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e[exigitur]vt.j.de ac.z ob.l. bonã fidẽ[ius gẽtiũ].i.naturales vt in ſti.de re.di.§.ſingulorꝫ[dꝫ]vt.C.ad.l.iul ma.l.quiſqꝫ.in pñc.z vt pena vnius ſit metus multorꝫ: vt.C.ad.l.iulia.repet.l.j.z.j. de cuſt.z exhi.reo.l.diuus adrianꝰ.in fi.[depoſitũ]q2 res propꝛie nõ ꝯtrahitur depoſitum:vt.ſ.eo.l.qui rem ſuã[poterit] condictio.indebiti ratione poſſeſſionis:vt.ſ. de condic.indeb. l.indebiti.§.ſed z ſi nummi. ¶ Or ſignori not. hic ita breuiter ſi predo depoſuit rem apud me ſi ſolus cõcurrit teneor ei reddere z

dere ⁊ agit ex ɔtractu nõ ex improbitate ſua vt hic.⁊.ff.e.l.j.§.
ſi predo.ſi aũt cõcurrit fur ⁊ dñs dño debet reddi. Sed ad id
quod dicitur hic opponitur:⁊ videt ꝙ dñs nõ poſſit interdice
re reſtitutionem depoſiti:vt.C.eod.l.pe.in aut.ibi ſignata:que
incipit ⁊ iam cautum eſt ⁊c. Ad ſolutionem huius cõtrarii di-
xerunt quidam ꝙ hic dicitur:ibi corrigitur qḋ nõ putamus
verum ſed dicimus ita:ſi dñs interdicit extra ordinem denũcio
tibi ne rem reddas:quia eſt mea:certe nõ põt impedire depo-
ſiti reſtitutionem vt in.l contraria.aut dñs interdicit ex ordine
quia dominus petit rei vẽdicatione:quod poteſt.ff.de rei ven-
dicatione.l.officium.in ſi.hoc caſu preferturdominus vt hic.
1 ☞ Latior culpa dicitur dolus preſumptus qui colligitur ex
eo ꝙ depoſitarius non adhibuit eam diligentiam in re depoſi
ta quam adhibuit in ſua.h.d.

1 **Quod nerua ⁊c.** †In.l.iſta dr:dictũ eſt.ff.e.l.j. in actiõe
depoſiti venit dol⁹:ſed nũquid venit lata culpa. di
cebat nerua ꝙ ſic:q2 lata culpa dolo cõparat̃:ſed
ꝓculo diſplicebat hoc.ſed certe iuriſ.celſus dicit veriſſimũ eſſe
ꝙ dicit nerua.⁊ dr depoſitari⁹ eſſe in lata culpa ſi nõ adhibuit
talẽ diligentiã in re depoſita:qualẽ in rebus ſuis adhibet.quid
enim ſi rem ſuam tenebat in nocte in domo:alienã rẽ apud eũ
depoſitã tenebat extra domũ.h.d.iſta.l.videatis literã.[quod
nerua dicit]ſcʒ ⁊ bñ[latiorẽ].i.latã:al's vocat magnã negligẽ-
tiã.vt.ſ.de v.ſi.l.magna.⁊.l.lata[dolũ eſſe].i.dolo cõparari vt
ff.ſi mẽ.fal.mo.dixerit.l.j.§.lata.vñ vbi qs ḋ dolo tenet̃ ⁊ de la
ta culpa vt hic:ex qb⁹ apparet latã culpã nõ eſſe dolũ:q2 nemo
eſt idipſum qḋ eſt ei ſimile[modũ]quẽ dʒ ꝓſtare ſaluo ſuo ho-
nore[ꝓſtabit].i.ꝓſtare dʒ.vñ no.ꝙ lata culpa cõparat̃ dolo vt
hic fallit in trib⁹ caſib⁹.vt no.ff.de in litem iur.l.in actionibus.
1 ☞ Depoſitio ſerui apud ſequeſtrũ nõ impedit dñm agere.

1 **Seruus ⁊c.** †In lege iſta dr:ſeruus me⁹ ⁊ titi⁹.c.depoſuerũt apud ſe-
queſtrũ ea cõditiõe vt ſi ꝓbarẽ illa.c. mea eẽ ꝙ mihi
redderent̃ al's titio.nũqd ego dñs potero illa.c.pe-
tere actiõe depoſiti.⁊ rñdet̃ ꝙ nõ ſʒ ſi illa.c.erãt mea potero il-
la.c.petere exhiberi:⁊ exhibita vẽdicare.q2 ſeruus me⁹ nõ põt
facere deponẽdo cõditionẽ meã deteriorem.h.d. [nõ poterit]
vt.C.de pac.l.ſeruus meus.⁊.ſ.de reg.iur.l.melior.

Potes ⁊c. In lege iſta dicit̃:depoſui apd te res meã nolebas mihi redde-
re niſi darẽ tibi.x.nunquid iſta.x.potero a te auoca
re.certe ſic:q2 debebas rẽ reddere nullo precio ac-
cepto.hoc dicit[depoſiti]ſcilicet et condi.ob turpem cauſam.
vt.ff.de condic.ob tur.cauſam.l.j.in ſi.⁊.l.ſeq.

Explicit liber.xvj.

Incipit liber.xvij.
Mandati vel contra Rubrica.

1 ☞ Mandatum quid ſit.
2 Amicus quis dicatur ⁊ quid ſit amicitia.
Rubrica iſta poteſt ita continuari de obligationibus q cõ-
trahunt̃ re vt eſt mutuũ vt eſt indebitũ:vt eſt cõmodatũ:vt eſt
pignus ⁊ depoſitũ:vt inſti.qui.mo.re cõtrahitur ob. in prin.in
ſuperioribus dictum eſt:nunc videndũ eſt de obligationib⁹ q
contrahuntur cõſenſu:vt emptio ⁊ venditio ⁊ ſocietas:ſed q2
mandatũ trahit originẽ ex amicitia ⁊ contrahitur gratis:vt.j.
eo.l.j.de mãdato quaſi de digniore:primo videam⁹ ⁊ ſubijcia-
mus.⁊ no.ꝙ dicit rub.mãdati vel ɔ.ſumunt̃ materialiter non
ſignificatiue.vnde vt aliquid ſignificet debet ita expõi:mãda-
ti vel cõtra id eſt de mãdati act.directa:vel cõtraria quib⁹ de-
tur cõtra quos:⁊ quid veniat in ea:⁊ qualis ipſa ſit videam⁹ ⁊
ſubijciamus.⁊ de directa cui dat̃ agit.ſ.e.l.ſi ꝓcur.§.mãdati.⁊
contraria datur contra dñm.vt.ſ.e.l.ſi ꝓcur.§.dolo.in ſi.⁊.l.ſe.
⁊ quid veniat in cõtraria agit̃.ſ.e.l.ſi vn⁹.et qualis ipſa et cer-
te eſt bone fidei.vt.ſ.e.l.qui mutuã.§.pe.⁊ vl. Or ſignori ſu-
per rubrica iſta cõuenit queri qualiter mandatũ deſcribat̃.⁊
certe dñs freg.⁊ placẽ.i ſumma ſua:ſic prima ſumma fuit dñi
freg.ſecunda dñi placen.tertia dñi Jo.que parũ valebat:vlti-
1 ma fuit dñi Azo.verũ eſt ꝙ dñi placẽ. ⁊ freg. deſcripſerũt ita.†
Mandatũ eſt officiũ honeſte ⁊ gratis ſuſceptũ ab amico exhi-
bendũ.iſta deſcriptio colligit̃ ꝙ ſit officiũ honeſtuʒ.ſ.e.l.ſi re.§.
rei.gratis ſuſceptũ.ſ.e.l.j.ab amico exhibendũ.ſ.e.l.ſi tibi.in ſi.
cum.l.ſeq.dñs Azo.⁊ Jo.fuit homo ſubtilis ⁊ redarguit iſtaʒ
diffinitionẽ.⁊ dicit quare dicit honeſte.poſſum mãdare ꝙ occi
das hominẽ:ſed nõ eſt obligatoriũ tñ mãdatũ eſt.ſ.e.l.ſcire.§.
rei contrarietates:q2 iſta ſunt paria vel de iure non eſſe vel nõ
ſic eſſe.ff.de pac.l.iuriſgen.§.pretor.quare dicit ab amico exhi-
bendũ.quid eſt amicus.eſt amic⁹ non leui notitia notus.ſ.de
ver.ſig.l.late.§.amicos.dicunt ipſi:certe ignoto poteſt mãdari
⁊ ſi ſuſcipit tenet̃ mihi ⁊ ego ſibi.vt.ſ.e.l.ſcire.§.j.diu bene cre-
do ꝙ poſſit mãdari ignoto.ſed ideo dicit freg.⁊ placen.ab ami
co exhibendũ:quia ignoti non conſueuerunt recipere mãdatũ
a ſed amici:ᵃſed ad ea que raro ⁊c.vt.ff.de le.⁊ ſena.con.l.nã ad
ea.vel in larga ſignificatione omnis qui ſuſcipit mandatuʒ in
2 hoc ſit mihi amicus:†quia nomen amicus ſumitur in larga ſi
gnificatione:amicus proprie eſt anime cuſtos ⁊ religioſi q dãt
cõſiliũ anime.Itẽ ſi ꝓſpicitis tulliuʒ ⁊ ſenecã amicitia eſt idem
velle ⁊ idem nolle in licitis ⁊ honeſtis.ille qui vult idem mecuʒ
in honeſtis ⁊ licitis ille recte eſt amicus vt dicunt philoſophi:
ſed vocamus omnem amicum qui ſeruit nobis. verũ eſt ꝙ az.
breuiter deſcribit.mandatum eſt officiũ gratis ſuſceptum:ex a
hibendum:preſtandum:quare gratis:quia al's eſſet merces
contraria huic officio.ſ.eo.l.j.
1 ☞ Mandatum conſenſu contrahitur pure in diẽ ⁊ ſub con
ditione ⁊ debet eſſe gratuitum.

1 **Obligatio mãdati conſen.** In lege iſta dicunt̃ tria.† primo qualiter
cõtrahatur mandatũ.ſcḋo quib⁹ verbis.tertio
quid ſit neceſſariũ in mãdato cõtrahendo.cer
te mandatũ cõtrahit̃ ſolo conſenſu.⁊ ideo põt
cõtrahi inter abſentes per nũciũ vel ꝑ epiſtolã.Secundo dicit̃
ꝙ mandatũ cõtrahit̃ per verbũ rogo:mando:volo ⁊ alio quo-
cunqʒ verbo idoneo.⁊ poteſt cõtrahi non ſolũ pure:imo in diẽ
⁊ ſub cõditione.Tertio dicit̃ ꝙ mandatũ gratis cõtrahit̃:al's
non eſt mandatũ.vnde merces cõſueuit eſſe cõtraria huic offi
cio:vnde erit locatio vel cõductio ſi merx interueniat.h.d. iſta
l.videatis expoſitionem litere.[obligatio mandati conſenſu]
ſcilicet ſolo non deſiderante adminiculũ verbox ſiue rei:vel li-
terarum[ſuſcipi poteſt]ſic ⁊ locatio ⁊ conductio et emptio:ſic
⁊ ſocietas.vt inſti.de ob.que ex conſen.naſ.per totũ.⁊.ſ.de act.
⁊ ob.l.ex cõſenſu.[verbo]ſcʒ idoneo:puta peto ſupplico ⁊ po-
ſco.ſic ⁊ conſtituitur quibuſcũqʒ verbis idoneis tamen.vt.ff.
de conſtit.pecu.l.qui autem.in ſi.[mandati actio eſt] id eſt eſſe
poteſt:ſi aliud non impediat.nã ſi de turpi re facienda ſiat mã
datuʒ:licet aliquod ſimile verbum interueniat nõ eſt actio mã
dati.vt.ſ.eod.l.ſi vero remunerandi.§.rei.[⁊ dicit differri]ſub.
vel ad diem.vt.ff.de procura.l.iij.⁊.iiij.[potius reſpicit] electi-
ue ponitur:quod eſt verum ſi eras talis q cõſueueras operas
tuas locare ⁊ non aliter.vt.ff.depo.l.j.§.ſi quis.⁊.ſ.de preſcrip.
ver.l.naturalis in ver.at cum do vt facias. Or ſignori no.vt
vos tollatis philateriam hic ſcriptam per Jo.⁊ Azo. quã tol-
lam vnico verbo dicetis ſic.mandatum cõtrahitur per verbũ
rogo:vel per aliquod ei ſimile vt hic:hoc eſt verũ ſi cõtrahitur
animo obligãdi:ſicut dicitur de proxeneta q laudare videtur
vt ſe obligaret.vt.ſ.de proxeneta.l.ij.nõ animo admonẽdi:vel
hortandi:vel perſuadendi:vel commendandi tantum:⁊ ſic ſol
uuntur cõtraria.ſ.e.l.idemqʒ ait.§.ſi quis eam que.⁊.ff.de ne.
geſt.l.ſi ſerui mei.⁊.ff.de his qui no.infa.l.ob hec verba.⁊.ff.de
po.l.j.§.ſi re rogauero.in ver.idẽ papi.querit ſi apud te.⁊.ſ.e.l.
ſi vero non remu.§.cũ quidam.Sed quid erit in dubio. Rñd.
preſumitur animo ſe obligandi contrahe:quia in dubio non re
cedimus a verbis.vt.ff.de exer.l.j.§.qui nauẽ.ſic ⁊ in teſtamẽ-
tis non eſt recedendam a verbis.vt.ſ.de leg.iij.l.nõ aliter. vñ
caueant ſibi ſcholares quando dicũt doctori ſuo:rogo vos vt
mutuetis tali meo ſocio tantum:nam tenebitur mãdati ſi do-
ctor dicat ego volo exaudire ꝑces tuas:niſi dicat nolo vobis
teneri pro eo:⁊ hoc illa ratione:quia ſpecies furti eſt de alieno
largiri vt.ſ.de fur.l.ſi quis in pignore.§.furti.
1 ☞ Mandatum contrahitur modis hac.l.expreſſis.h.d.

1 **Mandatũ ⁊c.** †In ſuperiori.l.habuiſtis qualiter ɔtrahat̃ mãdatũ
⁊ quib⁹ v̄bis in.l.iſta ponit̃ diuiſio mãdati. ⁊ dr ꝙ
aliqñ ɔhit̃ mãdatũ gratia mea tm̃:aliqñ aliena tm̃:
aliqñ mea ⁊ aliena:aliquando mea ⁊ tua ⁊ aliena:aliquando
contrahitur gratia tua tantum.⁊ tunc potius eſt conſilium ꝙ
mandatum:⁊ ideo non naſcitur actio mandati:mea tantum
gratia videor mandare:vt ſi mãdo tibi vt geras negotia mea:
vel vt fundum mihi emas vel fideiubeas pro me aliena gra-
tia tantum contrahitur mãdatum:vt ſi mando tibi vt emas ti
tio fundũ vel vt geras negotia titij vel fideiubeas ꝑ titio mea
⁊ aliena gratia vt ſi mãdo tibi vt mea ⁊ titij negotia geras:vel
vt mihi ⁊ titio fundũ emas:vel pro me et titio fideiubeas.tua
⁊ mea:vt ſi mãdo tibi vt mutues mihi pecuniã ſub vſuris.tua
⁊ aliena ſi mando tibi vt mutues titio ſub vſuris.aliena tantũ
gratia:vt ſi mando tibi vt mutues titio ſine vſuris,tua tantuʒ
gratia:vt ſi mãdo tibi vt pecuniam tuam potius in emptionẽ

Mãdatuʒ amici. Ad-
de nunquid
amic⁹ ꝑ ami
co admittat̃
ſine mãdato
Bar.in.l.exi
gẽdi in.ij.lec.
C.de procur.
Et an amic⁹
ꝑ amico poſ-
ſit teſtificari
ſtat̃ arbitrio
iudicis vt per
bart.in.l.eos.
C.de teſti.

prediorum colloces ꝙ feneres: quo genere mādati potius eſt conſilium quam mandatum: quia nemo ex conſilio obligatur quia liberum eſt cuiqꝫ explorare an ſibi expediat conſilium acceptare vel non: hoc dicit.

☞ In mandato indeterminato ſufficit negotiuꝫ vtiliter eſſe geſtū ſed ſi ſuit determinatuꝫ in exceſſu vel deterioratione vel diminutione quantitatis in preiudiciū mandantis non datur actio mandati niſi ad formaꝫ debitam reducatur ſi in alia ſpecie excedatur mandatum non impletur. Si vero ad cōmoduꝫ mandantis quantitatis diminutio fiat mandati actionem nō impedit. h. d. vſqꝫ ad l. ſi remunerandi.

Preterea i cauſa mādati

rc. † In l. iſta dr: q mandatū ſuſcipit dꝫ cām mandantis meliorē facere: ſed aliqñ nō licet facere meliorē: ſed deteriorē nō licet aliquo modo. verbi grā mando tibi vt emas mihi rem aliquā ſi nō deſignaui aliquod pciū, ꝛ tu ſecut⁹ mādatū emiſti naſcit̄ mihi directa actio mādati ꝛ tibi cōtraria: ſed ſi preciū deſignaui ꝛ tu pluris emiſti. dicūt quidā ꝙ tu nō habes act. mādati contra me: ſed ego ſic ꝫ te: ſed iniquū eſt hoc dicere ꝙ ego habeā actionē mandati ſi velim ꝫ te ꝛ tu nō habeas cōtra me. vnde dicēdū eſt ꝙ ſaltim ad preciū ſtatutum habes act. mādati. appater ergo ꝙ fines mādati diligenter ſunt cuſtodiēdi. nā qui exceſſit fecit aliud. vñ tenet̄ mandati. vñ ſi mādauero tibi vt emas mihi domū ſeianaꝫ pro. c. ꝛ tu emiſti p. c. ꝛ quinquaginta: vel minoris ꝙ. c. domū titianam teneris mandati. ꝛ idem eſt ſi mandaui tibi vt fundū meū venderes pro cētum ꝛ tu vendidiſti pro nonaginta ſi perā fundū non obſtabit mihi exceptio niſi reliquū quod mihi deeſt pſtes mihi. vnde ſi dominus mādauit ſeruo ſuo vt vendat rē p. x. ꝛ ille vendidit p octo: dñs poterit illam rem vendicare non obſtante exceptione niſi reliquum preſtetur. nam meliorē cauſaꝫ mādantis poteſt mandatarius facere. ꝛ ideo ſi mando tibi vt emas ſtichū pro. x. ꝛ tu emiſti p octo vel emiſti pro. x. vt ſi aliqd ſeruo accideret teneris mihi act. mandati illum ſeruū reddere h. d. iſta. l. cum duabus ſeq. videatis expoſitionē litere [fieri poſſit] cū inuitis beneficiū nō detur: ꝛ exponeris ita, exemplū: mādaui tibi emere mihi talē rē pro. c. tu emiſti nō illā ſed meliorē: non teneor tibi mandati: vt. ī. e. l. diligēter. in ꝟ. itaqꝫ ſi ꝛc. [meliorē melior] puta ſi mādaui ve emeres mihi aliquā rē pro. c. ꝛ tu emiſti p nonaginta: vt. ī. e. l. diligēter. in ſi. [deterior vero nunꝙ] puta ſi mando tibi vt vendas rem meā pro centum et tu vendis pro nonaginta. vt. ī. e. l. diligenter. in ꝟ. item ſi mādauero tibi ꝛc. [vtriqꝫ actio naſcit̄] vt. ī. e. l. ſi procur. §. mandati. ꝛ. ī. e. l. ſi vero non ꝛc. §. contrario. aliquando tñ claudicat mandatum cū mandatarius excedit fines mandati. vt. ī. e. l. diligēter. ꝛ. l. ſeruus. ꝛ. l. pōt. [Quidam negauerunt] ſcilicet et male. vt. ī. eo. l. proxi. [ſi velit mecū eſſe] vt hic. vt. ſ. de ar. l. ſi cū dies. §. aliud. [ſunt] idem in mandato inter dictionis. vt. C. de pcu. l. ſi procura. ꝛ. l. ſi precium. ꝛ. C. de pe. iudi. qui ma. ın. l. i. [itaqꝫ] hic in ꝟ. iſto ponuntur caſus ꝙ nō licet mandatario facere ꝯditionem mandantis meliorē [per omnia cōſerues] et hic eſt caſus in quo nō licet mandatario facere dſu cōditionē deteriorē [precium feciſti] ſcꝫ ꝛ ita non exceſſiſti fines mandati. ☞ Ot ſignori ſup legib⁹ iſtis format̄ vna queſtio per dñꝫ Io. ꝛ az. in qua rudes poſſent capi. mādaui tibi vt rem illam que valebat cc. emeres pro. c. tu emiſti pro. c. ꝛ quinquaginta: poteris ne recuperare. c. ꝛ quinquaginta. dixit dñs martin⁹ ꝙ ſic: qꝛ vtiliter geſſiſti negotiū meū: vt in ſi. huius. l. diligēter. preterea ſi nolo refundere niſi. c. videor malitioſe agere ꝛ malitijs hominū ꝛc. vt. ſ. de rei vē. l. in fundo. in ſi. ſed certe in queſtiōe iſta ſm Io. ꝛ Azo. dicendū eſt aliter. ſ. vt nō poſſis a me recuperare: qꝛ videor tibi mandare ne vltra des. vt in. l. iſta diligēter. in prin. vñ ſi emiſti p cētū ꝛ quinquaginta cū geris negotiū meū me phibēte ceſſat mādati. ꝛ neg. ge. C. de neg. ge. l. vl. ꝛ. ſ. de neg. geſ. l. ſi n autem. §. ex duobus. Itē nō videris vtiliter negotiuꝫ meū gerere ex quo contra volūtatē meam facis. vt. ſ. de vſufru. l. ij.

☞ Quod datur remunerationis cauſa non impedit actionem mandati.

Si remunerādi gratia ꝛc.

† In pn. huius. l. dr: mandaui tibi qd gereres negotia mea: tu mandatū gratis ſuſcepiſti: poſtea remunerandi cauſa pmiſi tibi dare. x. nūquid illa. x. poteris petere act. mādati: certe ſic. h. d. pn. huius. l. videatis expoſitionē lre. [ſi remunerādi cauſa honor] i. ſalarium [actio] directa ꝛ contraria: quia ſufficit ꝙ gratis ab initio ſuſcipiatur: alſ eſſet locatio ꝛ conductio. vt. ſ. e. l. i. in ſi. vnde ex quo ſuſcipitur gratis ſi poſtea pmittit̄ aliqd cauſa remunerādi: ſiquidē incōtinēti pmittit̄ parit acti. ſcrip. ꝟ. ſi ex interuallo hꝫ locū iudicis officiū. ī. eo. l. ſalarium.

Si cui.

In. §. iſto dr: mandaui tibi vt gereres negotia mea: tu ſuſcepiſti mandatuꝫ poſtea nō geſſiſti: nūquid teneris mādati: Rñ. ꝙ ſic: nō ideo qꝛ nō geſſiſti: ſed qꝛ mādatū ſuſceptū nō impleuiſti. h. d. iſte. §. videatꝫ expoſitionē lre [adminiſtrauit]. i. adminiſtrāda ſuſciperet. [geſſit] vt inſti. de ob. q ex qſi ꝯc. na. i pri. [geſſiſſet] ex quo mādatū ſuſceperit. ꝛ ideo dicit. l. procu. eſt qui mandato dñi ꝛc. vt. ſ. de procu. l. i.

Si paſſus.

In. §. iſto dr: ſi aliquis fideiuſſit pro me pñte vel patiēte teneor ſibi mandati: ſꝫ ſi aliqs fideiuſſit p me inuito vel animo donādi nō teneor ſibi mādati. h. d. iſte. §. vnde no. hic caſus in quibus mandās nō tenetur mandati ſi mandatarius p me inuito interceſſit: vel animo donandi vt hic. ꝛ ad iſtud accedit. C. de nego. geſt. l. vlti.

Rei turpis.

In. §. iſto dr: ſi mando tibi vt hominē occidas turpe eſt mādatū. vnde ex eo nulla naſcitur actio. h. d. iſte. §. videatis expoſitioneꝫ litere [rei turpis] pone exempluꝫ vt dixi in caſu [hac act.] ſcilicet mādati [non agetur] ꝛ ad iſtud concor. ī. e. l. ſi vero non ꝛc. §. ſi adoleſcens. ꝛ. l. ſi tibi mandauero. § quidem. ſic ꝛ pactum factū contra bonos mores non valet. vt. C. de pac. l. pactum.

Si tibi man.

In. §. iſto dr: mādaui tibi vt faceres aliqd qd mea nō intererat: vt puta vt intercederes p ſeio vel vt titio pecuniā mutuares: nūquid teneris mihi mandati. ꝛ reſpon. ꝙ ſic: ſed quid ſi mādo tibi vt facias qd tua intererat: nūqd tibi teneor mandati act. certe nō. niſi poſtea mea interſuit vel niſi eras alſ facturus. h. d. iſte. §. videatis literaꝫ. [qd mea non intererat.] alſ intererat ꝛ vtraqꝫ litera eſt bona. et ſi haberis in litera intererat ſub. qꝛ receperam a ſeio mandatū. ſi autē habetis in litera [qd mea nō intererat.] legatis ita literam. [obligatus.] quod eſt veruꝫ in duobus caſib⁹: ſi poſtea mea intereſſe cepit: vt qꝛ fui heres ſei. vel ſi nō eras alſ facturus: niſi tibi mādaſſem. ꝛ hoc eſt qd ſequit̄ plane ꝛc. alſ nō agerē. vt. ī. e. l. ſi procuratorē. §. mādati.

☞ In mandato ſpeciali non deuoluitur mutuum. ſecus in generali.

Apud iul.

† In. §. iſto ponunt̄ duo caſus: ꝛ primus caſus eſt talis: dominus mādauit procuratori ſuo vt certam pecuniā ſumeret ꝛ feneraret periculo ſuo ꝛ domino preſtaret certas vſuras: nunquid erit mādatuꝫ: certe non: ſed mutuum ſiue creditum ꝛ hoc eſt verū quando erat procur. vnius rei. ſecūdus caſus eſt: ſi eſt procur. omnium rerū tunc videt̄ potius mandatum: ꝛ ideo act. mā. tenebitur. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi dominus iuſſerit procu. ſuum] ſcilicet conſtitutum ad vnam rem tantum: ꝛ ita loquit̄ primus caſus hui⁹. §. [accepiſſe] id eſt videtur contract⁹ mutui eſſe: ꝛ non mandati. [plane.] ꝛ incipit ſecundus caſus [negotia geſſit] cum mandato. ſed que differentia eſt inter primū ꝛ ſecūdum caſum. rñd. vt quidam dicunt ꝙ in primo erat mutuum: in ſecundo mādatum. Uel dicatis ꝙ in primo caſu erat mandatum vnius rei: in ſecundo caſu erat procur. vniuerſorū meorum bonorū. vnde ſine mandato meo tenebatur negotia mea gerere. vnde ſi mandaui ei vt mutuet pecuniaꝫ meā non videor ei mandare: ſed mandatum ſuſceptum implere: ꝛ ideo erit man. act. inter me ꝛ eum.

☞ Procurator qui eſt pactus de quota litis pro eo qd condemnatus ſoluit vel fideiuſſor promiſit actionem mādati non habet ſecus ſi de quota litis pactus non fuerit ſi precium fideiuſſor recepit. h. d.

Martius paulus.

† §. iſte quantū ad caſuꝫ cōſueuit difficilis reputari: ꝛ ideo vt vobis non videatur difficilis: ſed facilis. vos in. §. iſto in terminis ponetis ita caſum: quidaꝫ damnides nomine conueniebatur rei ven. a quodam vt fundū ꝛ fructus reſtitueret: petebatur a damnide vt ſatiſdaret iudicio ſiſti: ꝛ iudicatuꝫ ſolui: venit ad martium paulum: ꝛ dixit ei: cōuenior: rogo vos ꝙ ſatis detis pro me iudicio ſiſti ꝛ iudicatuꝫ ſolui: dñs martiꝰ paulus cepit ridere: dixit damnides: quare ridetis. ideo qꝛ iuraui nō fideiubere pro aliquo niſi det mihi aliquid. vnde detis mihi. x. vt fideiubeā pro vobis: dixit damnides: accipiatis. vñ martius paul⁹ fideiuſſit pro eo: quo facto dixit damnides: qd videtur vobis de iſta cauſa ego nō ſum ſollicitus homo in cauſis: vellēꝫ ꝙ eſſetis procurator meus in cauſa iſta. dixit marti⁹ paulus nō facerem aliquid niſi promitteres ꝙ ſi eris abſolut⁹ ꝙ dabis partem dimidiā litis: ſed nolo ꝙ promittas mihi hoc: ſed vxori mee: quia prohibitū eſt pactū fieri de quota parte litis: videns damnides ꝙ martius paulus reciperet iſtaꝫ aduocationē dixit: bene placet mihi. vnde pmiſit vxori ſue dare dimidiam partem litis: his ita factis proceſſit in cauſa: ꝛ contingit ita ꝙ damnides fuit condemnatus ad fundū reſtituendū: ꝛ ad maiores fructus ꝛ quia apparuit ꝙ dñs martius paulus

pactus

pactus erat de quota parte litis:pretor interdixerat eũ aduocationibus:venit martius paulus ⁊ petit contraria act. mandati a damnide ſumptus quos fecerat in iſta lite: queritur vtrũ hoc facere poſſit.⁊ rñdetur:ſi fideiuſſit ſuo periculo nõ recuperabit:alias ſic.ſed ſi pactus fuit de quota parte litis non poterit aliquid cõſequi:q2 pactum redemptionis litis eſt factum:⁊ eſt contra bonos mores.[martius paulus]quidam ſcʒ fict⁹ amicus.[fideiuſſerat.]iudicio ſiſti ⁊ iudicatũ ſolui ſecundũ hec tẽpora:ſed hodie non ſatiſdat iudicatũ ſolui nemo ſuo noie conuentus.vt inſti.de ſatiſda.§.ſʒ hodie.ſed hodie ſatiſdat iudicio ſiſti.vt.ff.qui ſatiſ.cog.l.ſciendũ.[mercedẽ pactus ob ſuã fideiuſſionẽ.]puto.ꝫ.dari.ideo ſolũmodo quia fideiubebat pro eo iudicatũ ſoluendo non quia negotiuʒ eius procurabat.[⁊ ſub nomine alterius]ſcilicet aliud pactũ fecit: puta quia erat procurator ſuus:dixit ꝙ volebat ꝙ promitteret vxori ſue in euẽtũ litis ſi eſſet abſolutus.[certã quantitatẽ].i.quotam partem litis.⁊ ſic ponitur ꝗtitas ⁊c.ſic ⁊.ff.pro ſoci.cum duobus.§ item ſi ex facto.[hic]martius paulus[iuſſus erat.] quia condẽnatus fuit in maiori re ꝙ deberetur.[interdixerat.] quod facere poteſt.vt.C.de poſtu.l.ſi qui.[ad talem redemptionẽ.]hoc intelligunt quidam ſi ſuo periculo fideiuſſerat:nõ alias:vt ſtatim diſtinguit:marcellus autẽ ⁊c.ſed vos dicatis ꝙ diſtinctio marcelli non habet locum quãdo martius paulus pactus eſt dari ſibi vxori ſue quotaʒ partem litis.nam tũc indiſtincte denegatur ſibi actio cõtraria mandati ad ſumptus quos fecit in ipſa lite:⁊ debet ei interdici aduocationibus:nec habet locũ diſtinctio marcelli que ſequitur ſtatim.ſed tũc habet locuʒ diſtinctio marcelli:cum martius paulus accepit ob fideiuſſionem tantũ quãtum fecit pro damnide.[conſentanea eſt.]vnde no.hic ꝙ ſi aduocat⁹ vel procurator paciſcitur de quota parte litis : nõ valet pactum:vt hic.⁊.C.de proc.l.litem ⁊ redemiſſe. ⁊ hoc eſt verſi:ſiue paciſcatur ſibi dari quotam partem litis : ſiue vxori ſue.vt.C.quod met.cau.l.ſi per impreſſionẽ.ſed ſi paciſcatur de ſumptib⁹ litis p̃ſtãdis tale pactũ vʒ.vt no.ff.de pac.l.ſumpt⁹.

☞ Salariuʒ nudo pacto promiſſum officio iudicis exigitur niſi ſit pactum de quota litis.

Salarium ⁊c. †In.l.iſta tractat de ſimili materia cũ lege ſuperiori:⁊ in ea ponetis ita caſuʒ:cõſtitui te procuratorẽ meũ ad agendũ ⁊ defendẽdũ.⁊ poſtea cõueni tibi dare ſalariũ:nũquid iſtud ſalariũ poteris petere:Rñdet ſi cõueni dare tibi nudo pacto ex interuallo:poteris tũc illud petere extra ordinem iudicis officio:ſi autem cõueni tibi dare quotam partem litis tunc illud pactum non valet:q2 eſt factũ contra bonos mores.⁊ ideo peti non poteſt.h.d.iſta lex: videatis expoſitionem litere.[ſalarium procuratori conſtitutum.]ſcilicet qui ſuſcepit mandatum gratuitum.[ſed extra ordinẽ.]id eſt iudicis officio.[peti cepit.]cum promittitur nudo pacto ex interuallo.[oporteat.]vt.ff.e.l.ſi remunerandi.in prin.[procurator redemerit.]quia pact⁹ eſt de quota parte litis : quo caſu non valet.vt.ff.l.pri.in fi.⁊.C.de procu.l.litem.⁊.ff.de pactis.l.ſumptus.¶ Or ſignori circa legem iſtã formãtur plures queſtiones:vna eſt pertinens ad.l.iſtam.due ſunt impertinẽtes:⁊ in primis quero:quo iure aduocatus petit ſalariuʒ ſuum:⁊ circa hoc diſtinguetis:aut ſalariũ promittitur aduocato:aut nõ: ⁊ ſi nudo pacto conſtituitur ſalarium aduocato.vt.ff.dixi.petitur condictione ex lege iſta:q2 vbicunq3 non eſt cautum ⁊c.vt.ff.de cõdictione ex lege.l.vnica.⁊ eſt hic ſpeciale.Si autem promittit ex ſtipulatione ſi eſt certe ꝗtitatis vel rei ſalarium,prim⁹ ſum petitur certi cõdictione que ex ſtipulatione deſcẽdit:ſi eſt incertuʒ petitur actione ex ſtipulatu.vt inſti.de ver.ob.in pn. ⁊.ff.ſi cer.pe.l.certi condi.in prin.⁊.l.ſi quis.ſi autem nullo modo:nec nudo pacto:nec ſtipulatione eſt permiſſum:tunc petit ſalarium conſtitui iudicis officio pro modo litis ⁊c.vt.ff.de varijs ⁊ extraor.cog.l.j.§.ſi cui.⁊.§.in honorarijs.Secundo quero vtrum procurator poſſit petere a domino ſalariuʒ. circa qd vos in queſtiõe ita diſtinguetis:aut ſalarium quod promittit procuratori vel neg.ge.eſt incertum re:ſed certũ genere:puta ſi procurator ſuſcepit mandatum gratis:⁊ poſtea dominus dixit ei ſecure adminiſtra mihi bene : q2 dabo tibi bonum equũ: iſtud ſalarium eſt incertum re:q2 promiſſus eſt equus in genere:ſed nõ eſt incertum genere:⁊ ideo iſtud peti poteſt,vel acti. ex ſtipulatu ſi ſtipulatione promiſſum eſt vt inſti.de ver.ob.in prin.⁊.ff.de noua.l.cum enim.ſi autem ſalarium incertum re ⁊ genere procuratori promittitur:puta q2 dominus dixit ei ſecure:bene adminiſtra:quia bene faciam tibi hoc eſt incertũ re et genere.⁊ ideo nõ poteſt peti:vt hic ⁊ in prealleg.l.qui mutuã.§.ſalarium.Si autem procuratori promittitur ſalarium certuʒ re ⁊ genere ſine ſtipulatione: puta quia dicit : promitto tibi.x.vel illam rem hic ſi incontinenti ſuſcepto mandato eſt conuentum ſalariũ cauſa remunerandi:et erat alias ſuſceptur⁹ mandatum nullo ſalario conuento valet cõuentio:⁊ petit cõtraria act.mãdati.vt.ff.e.l.j.⁊.ff.e.l.ſi remunerandi.§.j. Item pōt agi preſcrip.ver.q2 pactũ incontinenti appoſitũ veterẽ informat: ⁊ parit nouã preſcriptionem.vt.C.de pac.conuen.inter emp.⁊ ven.l.ij.⁊ quia ea que fiunt incontinenti videtur ineſſe.vt.ff.ſi cer.pe.l.lecta eſt in auditorio.in prin.ſi autem domin⁹ nudo pacto conueniat dare ſalarium procuratori:hoc petitur cõſtitui extra ordinem iudi.offi.vt.C.e.l.j.in fi.⁊.ff.e.l.j.in fi. ⁊ in iſta.l.⁊ licet regulariter ex nudo pacto nõ det alia actio.vt.C.de pact.l.legẽ.ſpeciale tñ eſt ſicut ⁊ alias eſt ſpeciale in aduocato:vt pro ſalario nudo pacto promiſſo poſſit agere.vt.C.de ſuffrag.l.vna. et que ſit ratio ibi dixi:ſi aũt procurator nõ erat alias ſuſceptur⁹ mãdatũ niſi ſalario conuento aget act.ex locato. vt.C.de p̃ſcri.v.⁊.ff.e.l.j.⁊.ff.depoſi.l.i.§.ſi quis ſeruũ.⁊.ff.de preſcrip.ver.l.naturalis.in v.qd ſi facio.Sed denuo quero eſt ne ideʒ in ſalario procuratoris ne excedat ſummã.c.aureoꝝ qd dicitur hic l ad aduocato.rñ.ſic ne alia via circumueniat lege qd eſſe nõ dʒ. vt.ff.de tu.⁊ ra.diſtra.l.ſcire.⁊.ff.de var.⁊ extraor.cog.l.ſi cui.eo.

☞ Procurator vt inſtrumenta ſibi data reddat tenet actione mandati non depoſiti idem ſi per colluſionem paſſus eſt ſe vinci.hoc dicit.

Si procuratorem ⁊c. †In pn.hui⁹ legʒ dicit:cõſtitui te procur.ad cauſam quandã quã habebã cũ titio:⁊ tradidi tibi inſtrumẽta : finita cauſa nõ vis mihi reddere inſtrumẽta qua act.teneris:certe labeo ait ꝙ teneris mãdati:ſed quidã dicũt ꝙ teneris depoſiti:ſed ipſi male dicunt q2 initiũ contractus ſpectandũ eſt:ſed ⁊ ſi aduerſari⁹ me⁹ eſt abſolutus p colluſionẽ procuratoris.vnde tenet pcu. mandati.ſed ſi procurator non eſt ſoluẽdo tunc tenetur de dolo ille aduerſus quem prima actio cõpetebat. Unũ ſciatis qd nedũ pcurator cõuenit act.mãdati.vt reddat inſtrumẽta cauſe dño:imo vt cauſam ſuſceptam impleat.h.d.iſta lex.videatis expoſitionẽ litere.[putat eum]ſcilicet procuratorẽ [⁊ cauſa.] vnde no.hic ꝙ initiũ cõtractus ſpectatur.⁊ ad iſtud accedit.ff.pro ſoci.l.ſi id qd.⁊.l filius.⁊.ff.depo.l.i §.qd ſi rẽ. Itẽ not.ꝙ cũ cõtract⁹ debet inſpici.⁊ ad hoc facit.ff.de le.j.l.ſi filiuſf.§.diui.[eum teneri.]niſi paratus ſit ſubire iudicium ſi colluſuʒ fuerit vt.ff.de dolo.l.eleganter.§.ſi procurator.[mandati.] ad intereſſe.[teneri conſtat.]vt.ff.eo.l.ſi remunerandi.§.j.

☞ Procurator ad negotia poteſt alium ſubſtituere ſecus in procuratore ad iudicia qui nõ poteſt ſubſtituere niſi lis fuerit conteſtata.

Si quis mãdauerit. †In.§.iſto dr: titi⁹ mandauit mihi ꝙ gererem negotia ſua mandaui tibi poſtea vt titij negotia gereres:nũquid tu teneris mãdati:certe ſic.nec obſtat qd cõſueuit dici procur.ante litem cõte.cõſtituere alium procuratorẽ non poſſe.q2 illud verũ eſt ad iudicia:ſed ſecus eſt ad negotia. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[nõ poſſe] .ſ.ad iudicia.[actio eſt].i.cõpetit in hoc caſu.[nõ pōt.]ſʒ ad adminiſtrandũ negotia ſic:vt hic.vnde not.ꝙ pcurator ad iudicia habet fieri a domino.vt.ff.de procu.l.j.in prin.vnde procur.alium procuratorem ad iudicia ante lit.non conſtituit.vt.C.de procu.l.neq3.ſed ad negotia ante lit.conte.bene poteſt alium procuratorem conſtituere:vt hic.⁊.ff.de procur.l.inuitus.i.reſponſo.

☞ Tutor ſi mandauit contutori quod ad pupillum nõ pertinet eſt actio mandati vel tutele.Item negligentia mandatarij non excuſat tutorem.h.d.

Si tutores. †In.§.iſto dicit:plures erãt tutores eiuſdẽ pupilli:q dã ex eis mãdauerũt contutori eorum vt emeret pupillo ſeruum:ille nõ emit:nũqd tenetur tantum mandati act.vel act.tutele:⁊ certe diſtinguit: aut mandauerunt emi ſeruum ſuperuacuũ:⁊ ille nõ emit:quo caſu tenetur mandati acti.non tutele.ſi autẽ mandauerũt emi ſeruum neceſſarium pupillo tunc tenetur tutele : non ſolũ ipſe ſed etiam alij qui mandauerunt cum ipſi eũ non emerunt:nec erunt ipſi excuſati:propterea ꝙ cõtutori mãdauerunt:ſed habebunt act.mandati.[contra tutorem.]quia mandato nõ obtẽperauit.ſed ſi cõtutor emiſſet haberet contra contutores mãdati acti.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere. [contutores ſuos] in primo ⁊ in ſecundo caſu vt refundãt ſibi quod dedit pro ſeruo quem emit.vt in.l.ſi vero non remu.§.contrario.

☞ Si apparet emptionem factam meo nomine non valere tenetur procurator:niſi cedat actionem ſi quam habet efficacem alias ſecus.

Si liber homo. †In.§.iſto dicit liber homo putans ſe ſeruũ tuum mãdauit amico ſuo vt eũ deberet a te redimere:⁊ dedit titio pecuniã

de peculio ſuo: nõ pecuniã peculij que pertinebat ad te bone fi dei poſſeſſorẽ: titius eũ emit a te: ⁊ manumiſit: apparet poſtea ꝙ liber ⁊ ingenuus eſt: nũquid habebit contra titium mãdati act. hoc caſu reſpõdet ꝙ ſic. ſed titius liberat̃ cedẽdo act. quaſ habet aduerſus te: ſʒ ſi dedit pecuniã de peculio que ꝑtinebat ad te bone fidei poſſeſſorẽ non habet locuʒ act. mãdati. q: nullas actiões habet titius cõtra eum cũ nummos ſuos venditori dederit. ſed tu eris obligatus emptori ex vẽdito: ſed illa erit inutilis. q: tantũ habet preſtare quantũ cõſequeret̃. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [ſi liber homo cum bona fide ſeruiret.] ſcʒ alicui. [emptorẽ] i. venditorẽ. alš eſt in litera poſſeſſorem qđ eſt queſitũ non ex re ſua vel ex opera ſua. vt. ⁊. de acqr. re. do. l. acquiritur. §. de his. [manumiſerit] ſ. de facto. vt. ß. de cõdi. ob cau. da. l. iij. §. ſi liber homo. [comparuit.] ſed que ſunt iſte actiones. rñ. cõdi. inde. [preſtare] nomine emptionis. vt. ⁊. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. in prin.

☞ Actio mandati datur ad intereſſe ⁊ ideo nõ intereſſe nõ datur.

Mandati actio. †In. §. iſto iuriſc. incipit tractare de act. mãdati directa ad quid cõpetat: ⁊ certe cõpetit ad intereſſe illi⁹ qui mãdauit. idẽ eſt ꝙ ſi mandaui tibi vt fundũ mihi emas: ſuſcepiſti mãdatuʒ: ⁊ nõ emis teneris mãdati ſi intereſt mea emi. ſed ſi poſtꝙ tibi mãdaui ego emi vł ali⁹ mihi emit: q: nõ itereſt mea ceſſat mandati act. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [quaten⁹ intereſt.] ſunt tñ quedã actiões q̃ cõpetunt etiã: ſi nõ intereſt puta que cõpetũt ad penã. vt inſti. de act. §. alteri. [ceſſat mãdati act.] vñ no. hic ꝙ actio mãdati ceſſat ſi nõ itereſt mãdãtis. ſʒ ſi intereſt actio mãdati cõpetit: ⁊ qualiter fiat ꝯdẽnatio ad intereſſe. no. C. de ſen. que ꝓ eo qđ itereſt pfe. l. vnica. ſec⁹ tñ eſt in ſtipu. iudicio ſiſti: q: ꝯpetit etiã ſi nõ itereſt: ſi tñ intereſt txe quo debuit ſiſti. vt. ß. ſi qs cautio. l. q aũt nouo. §. illud. iteʒ ſecus eſt in act. in factũ que datur ex edicto de edẽdo. vt. ß. de eden. l. ſ.

Mandaui. Signori. ß. ꝑxi. §. dictũ eſt ꝙ actio mãdati cõpetit ad intereſſe. l. §. iſto idẽ dr. vñ ſi mãdaui tibi vt gereres negotia mea: ⁊ nõ geſſiſti: ſi nõ intereſt mea in aliquo: vł q: ali⁹ geſſit ceſſat mã. act. h. d. [⁊ in ſilibus] ſ. ꝯtrib⁹. ſi idẽ erit ꝓbãdũ accedit qđ habuiſtis. ß. ꝑxi. §.

☞ Fideiuſſorem omittentem exceptionem excuſat ignorantia omittentem vero appellare excuſat paupertas ⁊ denuntiatio facta principali.

Si ignorantes. †In. §. iſto dr: accepi mutuo x. ⁊ quidã ꝓ me fideiuſſerũt ⁊ ſolui: vel per acceptilationẽ: vel per pactũ factum de nõ petẽdo imperpetuũ ſum liberatus: fideiuſſores ignorantes me ſoluiſſe vel me liberatum eſſe ſoluerũt: nũquid habent regreſſuʒ contra me act. man. reſpondet ꝙ ſic. ſi non ſciebant: alš nõ. ad hoc probãdũ inducit̃: reſcriptũ duoꝝ fratrũ qđ dicit ſi fideiuſſores qui pro me fideiuſſerunt pro. x. ⁊ condẽnati in maiori ꝗtitate poterant appellare: ⁊ nõ appellauerũt: ſi hoc ſciebãt potero me tueri except. cõtra eos: ſi ignorabãt nõ: q: excuſat eos ignorãtia: ſed ſi nõ potuerũt appellare ꝑpter paupertatẽ dat̃ eis mã. act. ſed ⁊ ſi teſtato ꝯuenerũt me vt deberẽ appellare: ſi putarẽ appellandũ: ⁊ non appellaui datur eis act. man. Unũʒ ſciatis ꝙ ſi procuratori meo mãdaui vt hominẽ emeret ⁊ emit tenet̃ mihi act. man. reſtituere. ſed ⁊ ſi neglexit emere: aut gratia ductus paſſus eſt emere aliũ tenetur mandati. Sed ⁊ ſi ſeruus quẽ emit procurator meus fugit ſiquidẽ dolo ꝓcu. tenebitur mihi act. mã. ſi aũt nec dolo nec culpa fugit nõ tenebit̃ niſi vt caueat ꝙ ſi in poteſtate ſua peruenerit ꝙ mihi reſtituet. Sʒ ⁊ ſi cautũ eſt de euic. rei quã emit ꝓcu. me⁹: vel ꝓmiſſum eſt ſibi caueri tenet̃ mihi cedere act. quas hʒ. Itẽ ſi ꝓcu. me⁹ debet mihi cauere ꝙ ſeruũ quẽ emit nõ obligauerit vł pignorauerit: ⁊ idẽ eſt in fundo ſi fundũ emit. Sed ⁊ ſi de ſanitate ſerui cautũ eſt vel caueri eſt ꝓmiſſuʒ tenet̃ mihi cedere illã act. ſed ſi nõ fecit ſibi caueri tenebitur mandati. Sed ⁊ ſi ꝓcu. me⁹ emit mihi fundũ: ⁊ ex eo perceperit fructus nedũ ad fundũ preſtãdũ tenet̃: imo ⁊ ad fructus iudicis officio. h. d. iſte. §. cũ. l. ſe. ⁊ prin. ſe. vſqʒ ad. §. ꝓcur. meus. videatis expoſitioneʒ litere. [qđ ⁊ ad actionẽ fideiuſſoris pertinet.] hic vult dicere qđ dixi fideiuſſores ſeruari indẽnes qñ de pecunia debitoris ignorantes ſoluerunt: idẽ eſt ſi de ſuo ſoluerunt: q: habent act. ad repetendũ. et ad iſtud accedit. ⁊. e. l. ſi fideiuſſor. §. j. [prouocãdi.] vnde no. qđ fideiuſſor ſicut ꝓcur. tenet̃ prouocare vt hic. ⁊. ß. de ꝓcura. l. q propno. § itẽ querit̃. ⁊. ß. de neg. ge. l. liberto. §. vl. ⁊. C. de ꝓcur. l. inuitus. [excuſata eſt eoꝝ inopia.] vnde no. ꝙ paupertas excuſat procu. ab appellatione facienda in ſcriptis qđ hʒ neceſſe perſiſtere in cauſa. vñ facit ibi ſumptũ: ſed nõ excuſat eũ ab appellatione que fit incontinenti viua voce. q: ita põt dicere pauper appello ſicut diues. vt. ⁊ de app. l. j. in fi. ⁊. C. de app. l. ſi ge libellos. ſic ⁊ alš paupertas non excuſat. vt. ⁊. de ri. nup. l. palã. §. non eſt. qñqʒ tñ paupertas ꝓdeſt. vt. C. de epiſ. ⁊ cle. l. ſi quis ad declinandũ. §. pe. ⁊. ß. de offi. pre. l. illicitas. §. vl. [ſed ſi teſtato] i. corã teſtibus. [vt ſi ipſe putaret] ſcʒ appellandũ. [conſtare.] ⁊ idẽ eſt ſi erat ꝑſena. ⁊ ad iſtđ accedit. ⁊. de euic. l. herẽni⁹. [dolum autem facere] ſcʒ procu. [non reſtituit] ſcʒ dño mãdati. vnde no. hic ꝙ dolus preſumitur a lege. vt. ß. depo. l. j. in fi. ⁊ ⁊. e. l. ex mandato. ⁊. l. dolus. [proinde.] modo ponit exemplũ. [mihi teneberis.] ſcʒ mandati ad intereſſe. vt. ß. e. l. §. mãdati. [cauere deberes] ſcʒ mandati ꝙ ante traditionem quã feciſti non alienaſti: vel obligaſti vel manumiſiſti: vel ſeruitutẽ nõ impoſuiſti: que omnia facere potuiſti cum ego tũc nõ fuerim dominꝰ. vt. ⁊. de acqui. re. do. l. res ex mea. ⁊ ad hoc facit. ß. de rei ven. l. ſi poſt acceptuʒ. ⁊. ß. de pig. ac. l. creditor. ⁊. ⁊. de here. vel acti. ven. l. ij. in prin. [nihil enim amplius.] id eſt nihil quod ſit melius. vt. ß. de poſtu. l. bona fides. ⁊. C. de poſtu. l. bonaʒ fidẽ. [oportet qui ꝓcurat.] vnde no. ꝙ procurator tenetur nedũ de dolo: imo ⁊ de lata culpa ⁊ leui ⁊ leuiſſima. vt. C. de procura. l. a procuratore: plene dixi. [aut ſi culpa.] ſcilicet lata vel leui vt dixi. [preſtaret eum oportet.] quia procurator nõ debet ex officio ſuo aliquid lucrari. vt. ß. de procu. l. qui proprio. §. idẽ queritur. ⁊. ⁊. eo. l. ex mandato.

Denique ⁊ in ⁊c.

☞ Uſure veniunt in actione mandati.

Si procurator meus. †In. §. iſto ponunt̃ certi caſus in quibus ꝓcurator tenet̃ directa actione mandati ad vſuras: ecce ſi ꝓcurator meus hʒ de pecunia mea apud ſe: ponam⁹ cẽtum: ⁊ eſt in mora reddẽdi tenetur ad vſuras. ſed ⁊ ſi procurator me⁹ dedit illa centũ fenori ⁊ vſuras aſſecut⁹ eſt tenet̃ actione mãdati ad vſuras: q: procurator non debet lucrari. Sed et ſi conuertit in vſus tenetur ad vſuras legitimas. Sed et ſi ꝓcurator meus mutuauit pecuniã ⁊ accepit vſuras et nõ ſoluit mihi: ſed conuertit vſuras in vſus ſuos tenetur ad id quod cõuertit ⁊ ad vſuras. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [habeat] ſcilicet ⁊ reddere detractat. [pẽdet.] quia actio mandati bone fidei. igit̃ veniunt in ea vſure ex tẽpore more. vt. ⁊. de vſu. l. mora. §. in bone fidei. [ſiue non. vt. ⁊. e. l. §. ſi mandauero. [ſentiat.] ⁊ ad hoc accedit. ß. de procu. l. qui propno. §. procur. ⁊. ⁊. e. l. ex mandato. [frequẽtantur.] ſecus eſt in tutore ⁊ curatore ſi conuerterunt pecuniã pupilli in vſus ſuos. vt. ⁊. de admi. tu. l. non exiſtimo. ⁊ ſic ſoluitur contra. ß. de nego. geſto. l. qui ſine vſuris. ⁊ ibi plenius dixi. [debere] id eſt vſuras vſurarũ ⁊ ſortis non. vt. C. de vſur. l. pe. ⁊ vlti.

Si quis titio. In. §. iſto dicitur: ſi mãdaui titio amico meo vt acciperet pecuniã mutuo ſub vſuris a caſtaldionibus meis nõ potero agere mãdati. ſed certi condictione de mutuo. ⁊ ideo ſi vſure nõ ſunt deducte in ſtipulationẽ ex cauſa mandati non poterũt peti. Sed quid ſi mandaui ꝓcuratori meo vt mutuo acciperet pecuniã: ⁊ tu fideiuſſiſti ꝓ procuratore meo ⁊ es cõdemnatus. nũquid fideiuſſor poterit me cõuenire vtili inſtitoria ſi accepit ab inſtitore meo: certe ſic. [ſi quis titio.] amico ſuo. [ab actorib⁹ ſuis] id eſt caſtaldionibus. vt. C. de procu. l. qui precium. [nõ ſunt.] accedit. vt. ß. e. l. ſi remunerãdi. §. apud iulianum. quia pro mutuo citra vinculum ſtipulationis vſure non debentur. vt. C. de vſur. l. ꝗuis. [vtilem] non directam. vt. ß. de inſtito. l. cuiqʒ.

Si cui mandauero. In. §. iſto dr: ſi mandaui tibi vt. x. que dʒ mihi titi⁹ ſtipuleris ab eo meo nomine: ⁊ fuiſti ſtipulat⁹: potero te cõuenire mãdati vt ei accepto feras: vel alicui alij cui voluero cedas act. ⁊ ſi mater pro filia dotem dederit ⁊ mãdante filia incontinenti ſtipulata fuerit: vel ex interuallo dotẽ reddi filie ſue tenebitur mandati. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi hoc velim] ⁊. de here. vł actio. ven. l. ſi voluero. ⁊ ita apparet ꝙ per procuratorem nõ queritur mihi act. ſed tenet̃ mihi eam cedere vel alij cui voluero: vt hic. ⁊. ⁊. e. l. qui mãdatũ. ⁊ l. ſi mandato titij. j. rñ. ⁊. ⁊. de acq. poſ. l. poſſ. quoqʒ. [dotẽ dederit] donare volẽs inter viuos: ⁊ idem dicam ſi frater dedit dotem pro ſorore: vt dixi. ß. de neg. geſt. l. penul.

Si quis ea. In. §. iſto dicit̃: volebam me abſentare: conſtitui quendã meũ amicũ procura. ⁊ habebaʒ ſeruos: dixi ita: volo ꝙ tu procurator meus et ſerui mei geratis negotia mea de conſilio ſempronij ⁊ illa habeo rata: ⁊ poſtea procurator me⁹ ⁊ ſerui venerũt ad ſempronium: ⁊ dixerunt ei: nos volumus mutuare pecunias domini, tali: ſi videtur vobis: dixit ſempроni⁹ qđ ſic: quia diues homo eſt ille: inuenitur poſtea non ſoluendo: nunquid tenebitur ſempronius mihi actione mãdati. reſpõdet ꝙ nõ. ſi dederit bona fide

ſi de conſilium. quia non dedit conſilium animo procurādi negotia mea: ſed cum affectione: ſed ſi doloſe dedit conſiliū tunc non mādati act. tenetur mihi: ſed de dolo ad intereſſe. h. d. iſte §. videatis expoſitionem litere. [ꝛ male] id eſt non idoneo debitori. [pecunia credita ſit] conſilio ſemproni. [mandati non teneri.] vt dixi. ſ. e. l. j. [de dolo tenetur] ſcilicet ad intereſſe. vt ff. de dolo. l. eleganter. cum. l. ſe. ¶ Or ſignori no. hic ita breuiter ſi mando tibi ꝙ tu geras negotia mea cū conſilio vel de cōſilio talis: duo requiruntur ꝙ explores conſiliuꝫ et ſequaris vt hic. ſed ſi mando tibi vt facias aliquid de conſilio talis teneris explorare conſilium non ſequi ſi nō eſt vtile. vt. ſ. de admi. tu. l. quidam decedens. ſed ſi mando tibi vt nō facias aliquid in tali negotio abſqꝫ conſilio talis: debes explorare et ſeruare eius conſiliuꝫ. vt. ſ. de admi. tu. l. tritium. ꝛ. ff. de exerci. l. j. §. ſi plures.

Si mandauero. In. §. iſto dicit: tibi procuratori meo mādaui vt titio mutuares. c. de pecunia mea ſine vſuris: tu mutuaſti cū vſuris ꝛ aſſecutus es vſuras: nūquid teneris reddere: certe ſic. niſi tu procur. mutuaſſes pecuniam tuo periculo. qꝛ tunc nō teneris mihi ad vſuras. Unū ſciatis ꝙ ſicut ꝓcurator meus tenet mihi reddere rē ꝛ fructus ita ſi fecit ſumptus in fructibus deducet de fructib9 vel ego ei reſtituere. ſed ꝛ teneor ei reſtituere vecturas ſi operas ſuas exercuit in prediis meis: niſi de diſſem ei certum ſalariū pro expenſis neceſſariis quas faceret in negotia mea. ſed ſi procurator meus facit ſumptum voluntariū nō poterit a me repetere cōtraria mādati act. ſed poterit abradere ſine leſione prioris ſtatus: niſi tantum velit ei dare quantum eis abraſis poſſit haberi. hoc dicit iſte. §. [vt titio] amico meo. [oportet.] concor. ff. ea. l. §. ſi procurator meus. [deducere cū oportet.] accedit ad hoc. ff. de peti. here. l. ſi a domino vel a patrem ſi. ꝛ. l. ſeq. [fuit] id eſt conuentum a domino pro ſumptibus faciendis. [fiat.] non autem repetit vt hic. ſic ꝛ in actione de in rem ver. ff. de in rem verſo. l. iij. in ver. ſed ſi mutui. Sic ꝛ in geſtore negotiorum. ff. de nego. ge. ſed an vltro. in fi. ꝛ. l. ex duobus. [admittat.] dando procuratori quantū poſſet haberi: his abraſis ꝛ corroſis. quia malitiis hominuꝫ ꝛc. vt. ff. de rei vendi. l. in fundo. in fi.

Fideiuſſores. In. § iſto dicitur: ſi fideiuſſi pro te apud debitorē tuū: licet ſine iudicio ſoluam: tamen illud quod ſolui potero recuperare act. mādati. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [mandati contrariam.] vt. ſ. eo. l. qui paſſus. c. l. qui fide. ſed anteꝗ̄ ſoluant non habent actionem niſi in caſibus: qui no. C. man. l. ſi pro ea. ꝛ. ſ. man. l. luci9. vū hic repete ſi placet videlicet: vel niſi diu eſſent morati in obligatiōe: vel niſi illud cōuenit inter eos: vel niſi debitor cepit dilapidare bona ſua ſic. l. lucius. ꝛ. C. eo. l. ſi pro ea.

1 ☞ Exceptionis inhoneſte omiſſio non impedit actionem mandati. Item qui alium ex neceſſitate defendit exceptionibus ex ſua perſona vti poteſt. h. d.

1 **Generaliter.** In ſ. §. iſto dicitur duo. primo dr: ſi fideiuſſor poterat opponere aliquam exceptionem ex perſona ſua que competebat debitori ſi erat inhoneſta ꝛ non oppoſuit eam: nihilominus habet mādati act. ſecūdo dicitur: ſi omiſit exceptionem qua poterat vti ex perſona rei: ſi ex certa ſciētia omiſit eam nō recuperat actione mandati quod ſoluit: qđ autem ſi per ignorantiā omiſit ei tunc recuperat quod ſoluit actione mandati. ꝛ imputatur reo cur non denūciauit fideiuſſor talem exceptionem ſibi competere. h. d. iſte. §. videatis expoſitioneꝫ litere. [ſi quidam minus honeſtam.] ſub. maxime ſecundū quoſdam. vt. ſ. l. ſi fideiuſſor. §. vlt. ſed vbi eſt exemplum qđ cōpetat exceptio fideiuſſori ex perſona ſua: Reſpondeo duo ſunt exempla vnū curiale: aliud minus curiale. curiale fideiuſſiſti pro me apud creditorē meuꝫ tu eras perſona in dignitate cōſtituta: creditor fecit tibi pactū de non petēdo ſi foderes ei vineam: poſtea cōuentus ab eo nō oppoſuiſti exceptionem ſed ſoluiſti: nihilominus recuperabis acti. mandati quod ſoluiſti. Exemplum nō curiale eſt: tu fideiuſſiſti pro me apud creditorem in. c. ꝛ es perſona in dignitate conſtituta: feci tibi pactum de nō petendo ſi purgares ei cloacam ſuā: creditor poſtea petiit a te. c. ſoluiſti omiſſa excep. nihilominus recuperabis act. mandati. quia iſtud pactum nō prodeſt tibi debitori. vt. ff. de pac. l. fideiuſſoris. ¶ Sed opponitur et videtur ꝙ nō recuperaret. vnde videtur contra. ff. ad velle. l. pe. ad quod quidam dixerit hic fideiuſſor omiſit exceptionē per ignorantiam: ibi ſciens: ſed potius videtur dicendū econtra. Uel dicatis ſi fideiuſſori competit honeſta excep. ex perſona ſua: vt puta mulier fideiuſſit ꝓ me: poteſt opponere excep. velle. ſi mulier ſoluit ꝛ omiſit iſtā excep. nihilominus recuperat a me: ſed cauet mihi de indēnitate preſtāda aduerſus debitorem. vt in. l. cōtra. Si autē fideiuſſori competit inhoneſta exceptio vt in exēplo hic poſito: ſi conuentus omittit hāc exceptionem: ꝛ ſoluit repetit a me act. mādati: vt hic dicitur. [ꝙ ſit] incipit ſecundum dictum. [nō habiturū.] ſed vbi eſt exemplum creditor fecit mihi pactum de non petendo: iſtud pactū ſicut prodeſt mihi ita ꝛ fideiuſſori meo. vt. ff. de pac. l. ꝛ heredi. hic ſi fideiuſſor ſciens iſtam exceptionem ſibi competere, omiſit eaꝫ non habet act. mandati contra me ſi ſoluit: ꝛ de hoc plene dicam. ſ. eo. l. ſi fideiuſſor.

1 ☞ Acceptilatio facta cauſa remunerādi fideiuſſori tribuit actionem mandati ſecus ſi ſimpliciter cauſa donandi. h. d.

1 **Si fideiuſſori.** † In. §. iſto cū duab9 legib9 ſeq. vſqꝫ ad. §. contrario. tractat de eadem materia: ꝛ dicitur hic fideiuſſi pro te apud titium creditorem in. c. titius creditor me liberauit per acceptilationē cauſa remunerationis: nunquid illa. c. potero recuperare a te ac ſi ſoluiſſem. reſpōdetur qđ ſic. multo magis ſi creditor donando mihi cauſa mortis liberauit me per acceptilationeꝫ: vel ſi legauit mihi liberationē. ſed ꝛ ſi exiſto creditori heres habebo māda. act. Si autem liberauit me creditor per acceptilationē volens mihi donare nō cauſa remunerandi me nō habeo actio. mandati. Sed quid erit quidam extraneus donatur9 mihi. ſ. c. ſoluit creditori tuo apud quem fideiuſſerā pro te: nūquid recuperabo mandati contraria a te ac ſi ſoluiſſem. reſpōdetur ꝙ ſic. Sed quid erit filius vel ſeruus meus fideiuſſit pro te: ꝛ quidam alius volēs filio vel ſeruo meo donare ſoluit: nūquid ego pater vel dominus ago mandati: certe non. qꝛ non mihi patri vel domino donare voluit. ſed ſi filiu9 vel ſeruus ſoluit ago act. mandati. Sed quid erit filiusfa. fideiuſſit pro te ſine iuſſu meo: nunquid ceſſat mādati act. certe ſic: ſi nihil eſt in peculio: ſed ſi iuſſu mei patris: vel ſi ex peculio ſoluet potero agere mādati cōtra te. Sed quid erit mandaui filiofamilias vt pro me ſolueret pater vel filius ſoluit ex peculio: nunquid pater habet actionē mandati contra me. reſpondetur ꝙ ſic. Sed quid erit mādaui filiofamilias vt pro me ſolueret emācipatus ſoluit: nūquid datur ei actio mandati. reſpondetur ꝙ non. ſed in factū. ſed ſi pater filio emancipato ſoluit cōtemplatione filij datur actio ei nego. geſt. h. d. iſte. §. cum duabus legibus ſeq. vſqꝫ ad. §. contrario. videatis expoſitionem litere. [acceptum factum ſit.] id eſt ſi creditor liberauit fideiuſſorem per acceptilationem cauſa remunerandi ipſum. [act.] ſcilicet contrariam. quia tantuꝫ videtur ſibi abeſſe ex eo ꝙ iam tantuꝫ ſibi ſeruierat. vnde agit ac ſi ſoluiſſet. vt arg. ff. de peti. here. l. ꝛ ſi lege. §. conſuluit. [legauit] gratia remunerandi. ꝛ facit. ſ. pro ſocio. l. coiri ſocietatem cum duabus legibus ſequentibus. ꝛ ideo dixi multo magis qꝛ donatio que fit cauſa mortis ſemꝑ fit cauſa remunerādi: ꝛ interdum non. vt predicta. l. coiri probatur. ꝛ. ſ. eo. ſi vero. in princi. [extitero] cauſa me remunerādi. vt. ff. l. proxi. [mandati act.] contrariam. quare quia hic ſublata fuit acceſſoria tātum. vt. ſ. de fideiuſ. l. heres a debitore. §. quod ſi idem ſtipulator. ¶ Or ſignori cuſtodiatis vos in. §. iſtis quia poſſetis errare in caſus poſitione iſtorum. ꝛ in prin. l. ſi non. ꝛ ideo quero hic: que eſt ratio dubitationis inter iſtos caſus: vbi fideiubeo pro te ſi ſoluo creditori. c. abſunt mihi. c. merito recupero ac. mā. a te. vt. ff. e. l. §. fideiuſſores. ꝛ. ſ. eo. l. ſi vero. §. contrario. ¶ Or ponamus qđ non ſoluo pro te ſed facio tale ſeruitiū creditori ꝙ naturaliter eſt mihi obligatus ad. c. vnde ipſe liberat me animo remunerādi per acceptilationē vel donauit mortis cauſa: vel legat mihi liberationem: quia videtur mihi abeſſe tantum quātū erat mihi obligatus ad remunerandum: vel quātum erat mihi donaturus cauſa mortis: vel quantū legauit mihi. ſed ꝛ ſi exiſto creditori heres cauſa remunerādi me licet deſinam teneri vt fideiuſſor tamen remanet mihi mandati actio. vt in. §. ſi fideiuſſori. cum. l. ſeq. ſed ſi fideiuſſi pro te in. c. ꝛ creditor volebat mihi eſſe ci amic9 donauit mihi. c. liberat me ab illa obligatiōe nō obeſt mihi aliquid. vnde non habeo act. mādati. vt. ff. de peti. here. l. ſed ꝛ ſi lege. §. conſuluit. quia conſiſtit iſta obligatio in puris et nudis moribus ſed contra. ſ. e. l. inter cauſas. §. abeſſe in ver. in qui. Ad qđ vos dicetis aliud eſt ſi creditor voluit mihi donare: non animo remunerandi ꝛ me liberat: quo caſu nō ago mādati. qꝛ neqꝫ mihi aliqd abeſt: nec creditori aliqd abeſt vt hic. Aliud eſt: ſi quidam tertius volēs mihi donare animo remunerandi ſoluit creditori. quia ego videor ſoluiſſe per eum: quia qui per alium ꝛc. ſ. de admi. tut. l. ita aūt. §. geſſiſſe. Unde ſicut ſi ego ſoluiſſem recuperarē actio mandati: ita hoc caſu ſi alius ſoluit volens mihi remunerare recupero actio. mādati: ita hoc caſu ſi alius ſoluit. vt in. l. contraria. [mandati act.] quia videt ſoluiſſe: ſed contra eum daretur mandati. ꝛ ſic ſoluitur contra. ſ. eo. l. pe. ¶ Sed ad. §. iſtum oppo. ꝛ videtur ꝙ filio non detur act. in factum: ſi eo emancipato ſoluat: imo videtur ei dari vtilis mandati. vt. ſ. de heredi. inſti. l. quidam. in fi. Ad quod vos

dicetis ꝙ act. in factum que eſt hic: ⁊ vtilis mādati que eſt ibi idem eſt. ¶ Sed denuo ad §. iſtum oppo. ⁊ videtur ſi filius eo emancipato ſoluit pro eo pro quo fideiuſſit exiſtente in patria poteſtate ꝙ detur actio patri non filio. vt. ī. de ver. ob. l. filius. ⁊ ī. de reg. iur. l. que legata. Ad qḋ vos dicetis aliud eſt in acti. mandati que datur ad intereſſe. ſ. e. l. ſi procuratorē. §. mandati actio competit: vnde quia videtur intereſſe filij agit mandati vt hic: aliud eſt in ſtipulationibus.

SI vero ⁊c.

Cōtrario iudicio.

ſ. e. l. ſi procuratori. dictū eſt de directa act. mādati de cōtraria dictū eſt. ſ. pxi. hucuſq; nūc etiam iuriſc. intendit tractare de contraria act. mādati. ⁊ in §. iſto dicitur: ſi procurator vel vniuerſoꝝ bonoꝝ vel vnius rei fecit ſumptus vtiles vel neceſſarios contraria mandati act. recuperat a dn̄o. Sed quid erit patronꝰ emit quoddā prediū pro xij. ab initio ſoluit octo: mandauit ꝙ illud predium traderet liberto ſuo: vt ille libertus ſolueret quatuor: libertus ſoluit quatuor: poſtea patronus vendidit illud prediū: ⁊ libertus cōſenſit illi venditioni: nunquid libertus repetit tertiā partē predij. iuriſc. diſtinguit: aut ab initio patronus mandauit liberto ſuo vt ſolueret tertiam partē precij vt ꝓcuratori ſuo quo caſu agit cōtraria act. mādati ad tertiā partē predij quā ſoluit deductis fructibus quos percepit medio tempore: aut ab initio iuſſit libertum ſoluere tertiā partē precij illiꝰ predij volēs patronus ei prediū donare: quo caſu videtur ei donare: ſi poſtea libertꝰ conſentit alienationi hoc caſu ceſſabit contra act. man. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [vt puta qui rerum] ſcʒ dominiū. [vel vnius rei.] vt. ſ. de procu. l. j. in prin. [procurationē ſuſceperunt] ſcʒ ⁊ aliqua expendit. ⁊ datur contraria act. vſq; ad ꝓbabilem modum. vt. ſ. e. l. ſi procuratorem. §. idē pomp. ſcribit. [Inde papi.] quod dixit in genere: ponit exemplū in ſpecie. [quod emerat.] ponamus exempli gratia pro. xij. [beſſem] id eſt duas partes. i. octo. [tradi] id eſt dari. ſic exponit. ī. de verbo. ſig. l. verbum reddendi. [reddito pretio] i. ſoluto a liberto quod deeſt mandato patroni. [pretiū] i. tertiā partē pretij. i. quatuor. [mercedibus] i. fructibꝰ. [donaſſe.] vnde no. ꝙ precedentia determinant ſubſequentia. quia ſi preceſſit mandatū videtur conſentire vt procu. ſi donatio videtur redonare. ⁊ ad illud accedit ſcʒ ꝙ precedētia ⁊c. vt. ī. de le. ij. l. ſi ſeruus. in fi. itē no. ꝙ aliquādo preſumitur donatio a iure. nam ſi donat patronus ab initio liberto ſuo: ſi poſtea vendidit: ⁊ libertus cōſentit alienationi videtur ei redonare. qꝛ bene facientibus ⁊c. vt. ī. de ſer. expor. l. ſeruus ea. l. ⁊ quia ad antidora ſum obligatꝰ. vt. ſ. de peti. here. l. ſed ſi lege commiſſo. §. cōſuluit. ſic ⁊ alia ratione pietatis: vel alᷣs preſumitur donatio. vt. ſ. fami. hercī. l. que pater. ⁊ C. fami. hercī. l. filie.

☞ Procurator ad emēdum poteſt repetere pretium quod ſoluit ⁊ ſi aliquid amplius impendit.

Si mihi.

†Sicut ſuperior §. tractat de cōtraria act. mandati: ita iſte ⁊ dꝛ hic: tu mādaſti mihi vt emerē illā rem emi eā de pecunia mea: nunquid habeo ꝯtriā mādati act. ad pretiū recuperandū. reſpōdet ꝙ ſic. Sed ſi emi de pretio tuo habeo cōtrariā act. mādati vt rē recipias. Sed ſi mādaſti vt aliqḋ facerē: ⁊ in illo faciēdo aliquē ſumptū fecero teneris reddere vſq; ad probabilē modū: ⁊ ſi es in mora reddēdi ſumptū teneris ad vſuras ſi accepi ab alio ſub vſuris: ⁊ non ſolū veniūt vſure ex tpe more: imo et ſi a debitore meo exegi q debebat mihi vſuras: vel ſi te grauioribꝰ vſuris releuaui vel etiā nō releuaui. Sʒ ſi ſolui vſuras vel accepi ad grauiores vſuras vt ſoluerē ſicut ꝓmiſerā teneris ꝯtria mā. act. nā totū hoc iudex ex bono ⁊ equo arbitrabit. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [emero] ſ. de pecunia mea: vt differat a ſequēti caſu. [habebo] ſcʒ act. ꝯtriā. [ſʒ ſi de tuo ꝑtio] ſcʒ emero. [actio] ſcʒ ad illud qḋ impēdiſti ad illā rem emēdā aduerſus me mādāē. [recipe] ſcʒ tu mādāē. fallit eñ in caſu: qꝛ nō eſt ꝯtria act. mā. vt. ſ. e. l. idē ꝙ. [arbitrabitur.] ⁊ ad iſtud accedit. ī. de vſur. l. in contrariū.

Dedi.

In §. iſto dꝛ: habebā creditorē meū l. x. dedi tibi illa x. vt ſolueres creditori meo: nō ſoluiſti nūqḋ teneris ad x. ⁊ ad vſuras. certe ſic. ſi meo creditori vſuras eraʒ daturꝰ. ⁊ ita imperator reſcripſit. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [dedi tibi pecuniā] ponamꝰ x. [vt creditori meo] ſcilicet cui debebam x. [mihi vſuras] q. d. non ſolum teneris mihi ad x. reddēda. ſed etiā vſuras ſi eas preſtiti: ⁊ hoc dicit quo caſu ⁊c. [reſcripſit.] quia tunc intereſt mea ⁊ man. acti. competit ad intereſſe. vt. ſ. e. l. ſi procur. §. mandati.

☞ Qui fideiubet pro minore actionē mandati non habet.

Si adoleſcens.

†In §. ponunt duo caſus in quibꝰ nō hʒ locū ꝯtraria mā. act. ⁊ dicit quidā adoleſcēs luxurioſus habebat meretrices vt habēt multi q nō habēt meretricē: ſʒ amaſiā vocāt: meretrix illa indigebat pecunia ꝓ veſte ⁊ eſca. vñ dixit adulto luxurioſo vt inueniret ſibi pecuniā ꝓ veſte: dixit adoleſcēs non inuenirē aliquē q mutuaret mihi. multo fortiꝰ nō reciperēt me l fideiuſſorē. vñ mādauit amico ſuo maiori. xx. annis vt fideiuberet ꝓ meretrice ille fideiuſſit: ⁊ poſtea ſoluit: nunqḋ recuperabit act. mandati ꝯtria ab adoleſcēte. certe nō. qꝛ rei turpis ſuſcepit mādatū. idē eſt ſi adoleſcēs mādauit amico ſuo vt credat meretrici ſuo periculo: ſi credidit nō habebit act. mā. quaſi ꝯ bonā fidem ⁊ bonos mores factū ſit. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere [crediđiſſet] ſub. iſte qui ita fideiuſſit quo caſu non agit vt diximus. ſ. de mino. l. qḋ ſi. §. reſtitutio. [mādatū ſit.] vñ ſicut mādatū rei turpis nullū eſt. vt. ſ. e. l. ſi remunerādi. §. rei turpis ita mandatum qḋ aduerſus bonam fideʒ factū eſt nullū eſt vt hic. ¶ Or ſignori. §. iſte loquit in adoleſcente luxurioſo. ſed qd dicemus in eo qui eſſet legitime etatis qui mandauit vt fideiubeas pro meretrice vel vt ei tradas: nunquid habet locum act. man. cōtraria. reſpōdet ꝙ ſic. vt. ſ. de in rem ꝟ. l. iij. §. ij. fallit in caſu qñ dat operā ſcorto. ⁊ dꝛ dare operā ſcorto qñ homo deductus eſt ad talē vitā qḋ die noctuq; vult eſſe in taberna ⁊ lupanari: iſte ibi excoriat perſonaliter ⁊ corporaliter cū iſto ꝯtrahi iterdictū eſt: ⁊ ſicut ꝓdigo habet. vt. ī. ꝓ emp. l. ſi qs cū ſciret.

Cū quidā.

In §. iſto dꝛ: mādaui amico meo ꝙ commēdatū haberet talē amicū meū: nūqḋ per hoc videor ei mādare vt mutuo det ei pecuniā. certe nō. ⁊ iō act. mā. nō teneor. vñ no. ꝙ ꝑ ꝟbū cōmēdo nō ꝯhit mādatū licet ꝯhat depoſitū. vt. ſ. depo. l. lucius. ⁊ ī. de ꝟ. ſig. l. cōmēdare. ſed per verbū rogo mādo vel volo ꝯhit mādatū. vt. ſ. e. l. j.

Si quis mādauerit.

In §. iſto dꝛ: mādaui tibi vt mutuares filioſa. pecuniā nō ꝯ mace. ſe. cō. ſʒ ex ea cauſa qua pr̄ de peculio vel de in rē verſo vel qḋ iuſſu teneret: nūqḋ valet tale mādatū. certe ſic. ſed qd ſi filiuſſa. volebat a te mutuo accipere pecuniā: tu aūt dubitabas ꝙ vellet accipe ꝯ mace. vl̄ nō: ego mādaui tibi vt ei mutuares periculo meo ⁊ ꝙ nō accipiebat ꝯ ſe. cō. nūqḋ teneor tibi mā. act. certe ſic. h. d. iſte §. vide expoſitionem lr̄e. [cōtra ſe. cō.] ſcʒ mace. [mādatū] ſ. ⁊ ideo agit mā. cōtraria. [mādati] ſ. ꝯtria. [eū teneri.] qꝛ iſtud mandatū nec ꝯ l. nec cōtra ſe. cō. factū eſt. Si poſt creditā ⁊c. in §. iſto dꝛ: ſi crediſti titio pecuniā: ⁊ poſt ei creditam mādaui vt titio crederes nullū eſt mandatū. qꝛ mandatū habet precedere obligationē. ſed ſi dū velles exigere. x. a debitore tuo mādaui tibi vt periculo meo differres exigere: hoc caſu teneor tibi mandati. idē ſi tutor ꝯtraxit nomē pupilli nomine. ⁊ finita tutela mādauit pupillo vt illud nomē approbet. nā ꝯtrahitur mandatū ⁊ tenet mādati ipſi quōdā pupillo vel curatori ipſius. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [papi. ait.] qꝛ mandatū dʒ precedere obligationē vt hic. vñ no. differētiā inter mādatorē: ſpōſorē: fideiuſſorem: interceſſorem: ⁊ conſtitutorē: mandator habet precedere obligationem niſi in caſibus qui ſequitur. vt. ī. e. l. ſi tibi mandauero. §. interdū. Sponſor proprie ſubſequitur obligationeʒ cum tu promittis mihi aliquid ⁊ alius pro te. vt in auſ. de fideiuſ. ⁊ ſpon. §. j. Fideiuſſor eſt ante obligationem ⁊ poſt. vt. ſ. de iudi. l. quemadmodum. Interceſſor eſt poſt obligationem tantum: cum quis alienam obligationē in ſe ſuſcepit animo nouādi. vt in auſ. de fideiuſ. ⁊ māda. Conſtitutor eſt poſt obligationem quia non poteſt fieri conſtitutum niſi pro debito precedēti. vt. ſ. de conſtitu. pe. l. j. §. debitum. ⁊ l. id quod. §. diximus. ⁊ C. eo. l. ij.

Si mandauero.

In §. iſto dicit: mandaui tibi vt. x. mihi debita tu a debitore meo exigeres re integra: mutaui volūtatē: nunquid mihi vel heredi meo dabitur actio mandati: certe nō: qꝛ reuocatum eſt mandatū. Veruntamen ſi exegiſti ⁊ mihi ſoluiſti debitor liberabitur. hoc dicit iſte §. videatis expoſitionē litere. [voluntatē mutauero] ſcilicet quod facere potui re integra. vt. ſ. de ꝓcu. l. ante li. conte. ⁊ ī. de ſolu. l. vero. §. j. [vel heredi meo] ſcilicet ex eo quod ille non exigit.

☞ Mandatum quod refertur poſt mortem nō finit morte Item mandatarius poteſt agere vt ſibi detur pecunia pro executione mandati neceſſaria. h. d.

Idē marcellus.

†In §. iſto cū l. ſeq. ponūtur duo caſus in quibus mādatū non finitur morte mandantis ſed cōtrahitur poſt mortē: ⁊ primus caſus talis eſt: aliquis mandauit tibi vt poſt mortem ſuā ei faceres monumentum: tu mandatum ſuſcepiſti: nūquid dabitur heredi actio mandati: certe ſic: ⁊ tibi mandatario dabit contraria act. mādati contra heredē eius: ſi feciſti de pecunia tua. ſed anteq̄ pōt agere mādati cōtraria ſi teſtator mādauit ꝙ faceret

q̄ faceret pecunia teſtatoris. Secūdus caſus eſt: ſi aliquis mā dauit tibi vt poſt mortē ſuam emeres heredibus eius fundū: q2 ſi emiſti habes contrariam acti. mādati contra heredes. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. [heres eius] mandantis. [agere] ſcilicet vt fiat monumentum. [ſi ſua] ſcilicet mandatarij. [mandati] ſcilicet contra heredem mandantis. [idem eſt] ſcilicet q̄ mādatū poſſit contrahi poſt mortem: ⁊ detur actio mandati contraria [emeres fundum.] ⁊ ſic no. q̄ mandatū non finitur morte. Sʒ contra. inſti. e. §. recte. ⁊ ī. eo. l. inter cauſas. ⁊ l. ſi quis. §. morte. reſpon. qđ dicitur in. l. cōtraria: verum eſt cum mando aliquid fieri me viuo: ſecus ſi mando fieri aliquid poſt mortē meam vt hic. ⁊ ſic pōt itelligi. ī. de ſol. l. v. l. i ſi. ⁊. ī. de le. ij. l. cū pr̄. §. meuia.

☞ Actiones non tranſeunt in emptorem hereditatis niſi que tunc temporis competebant. h. d.

HEredē. †In. l. iſta dr̄: ſi tu fideiuſſiſti ꝓ me ſiue ꝓ me ſoluiſti: ſiue hr̄s tuus tibi vel heredi tuo dabit̄ mandati actio. ſed quid ſi hr̄s tuus vendidit hr̄ditatē tuā: ⁊ emptor ſoluit id pro quo ꝓ me fideiuſſiſti: nunqd heres tuus hʒ mandati acti. certe ſic. q2 tenet̄ actione ex empto venditor emptori preſtare vel cedere: ſed ⁊ ſi fideiuſſiſti pro me ⁊ deceſſiſti relictis duob⁹ heredibus: ⁊ alter coheredum emerit ⁊ ſoluerit creditoribus quod debebat defunctus indubitāter habet acti. ex ſtipulatu vel ex empto contra heredem vt in eo quod habet acti. mandati: illi ſibi cedat. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [dubiū non eſt.] vt. C. e. l. ſi pro ea. [ſed ſi vēdiderit] ſcilicet heres fideiuſſoris. [an habeat] ſcilicet heres qui vēdidit. [vt preſtet] id eſt cedat. [poteſt preſtare.] id eſt cedere. ⁊ ad hoc facit. ff. de pecu. l. quod debetur. [habebit.] nam tenetur venditor emptori ſoluere omne es alienum ſicut econtra. vt. ī. de here. vel act. ven. l. venditor. ī. de leg. iij. l. quiſquis.

SI mādaſſem. In. l. iſta dicitur: mādaui tibi vt emeres mihi fundū ſuſcepiſti mandatū: poſtea mandaui tibi ne emeres: tu ignorans reuocatū mandatū emiſti: nūquid habes cōtra me mādati act. certe ſic: ne damno afficiaris h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [mandatum.] ſed ſi tu ſciens reuocatū mandatum emiſſes non habes act. man. vt. ī. de ſolu. l. vero procuratori. in prin. inſti. e. §. item ſi adhuc. ⁊ ad hoc etiam facit. ī. de ma. vin. l. ſi pater. in prin.

SI quis mihi. In. l. iſta dr̄: quidā aurelius quietus dum timeret ne in infirmitatem incideret, mādauit cuidā medico ciui rauennati q̄ deberet ei parare domū ſuā rauenne. ⁊ hortū ſuum: ⁊ deberet querere bona vnguenta: nūquid habet locū act. mādati hoc caſu: videtur q̄ non. q2 ſi mādo tibi vt aliquid facias in tuo videtur q̄ non habeas act. mādati. quaſi iſtud ſit potius conſilium q̄ mandatum. ſed dicēdū eſt q̄ ſi quietus medicus nō erat aliū facturus ⁊ fecit q̄ detur act. mandati contraria contra aurelium h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [facerem] propter vtilitatē mandantis. [an ſit mandati act.] ſcilicet ⁊ videtur q̄ non: quaſi ſit potius conſilium q̄ mandatum. vt. ff. e. l. ij. in ſi. [iudicio] ſcilicet contrario. [perſequi.] vnde no. q̄ in re ſua tenet mādatum hoc caſu propter vtilitatem mandantis. ī. e. l. ſi tibi mandauero. §. interdū.

SI mandauero. In. l. iſta dr̄: mādaui tibi q̄ a titio debitore meo. x. q̄ mihi debebat exigeres: tu ſuſcepiſti mādatū anteq̄ exigeres cepi te conuenire acti. mādati poſt litē conte. ante ſententiā exegiſti: nūquid condemnaberis mihi act. mandati. reſpōdetur q̄ ſic. h. d. [conſtat.] ⁊ ita no. q̄ ex. l. iſta colligitur q̄ qui non habet ius agendi tempore litis conte. ſi tempore ſententie inuenitur habere ius agēdi debet obtinere. accedit. ff. de rei ven. l. fructus. ⁊ ff. de rig. act. l. ſi rem. §. viti. ⁊. ff. de pecu. l. queſitum.

QUi patitur. In. l. iſta dicit̄: ſi patior qđ tu mādes titio quod ꝓ me fideiubeat: hic tibi mādare videor vnde teneor tibi act. man. h. d. iſta videatis expoſitionē litere. [mandare intelligitur] ſcilicet mandari vt mandet. vt. ff. e. l. ſi re. §. ſi paſſus non dicatis creditori quia tūc ⁊ mutuo teneretur: et ſic ceſſaret mandati. vt. ff. e. l. idemq3. §. ſi quis titio. vnde no. patiē tiam pro conſenſu haberi. ⁊ ad hoc concor. ī. lo. et condu. l. rez queritur. §. qui impleto. cum ſuis ſimilibus.

☞ Ex facto ſerui non debet cogi dominus ſeruum recipere quem ſeruum voluit dominus in perpetuum alienare. h. d.

SEruus meus. †In. l. iſta ponit̄ caſ⁹ in quo claudicat mādatū: q2 ex mandato dat̄ directa ſed non contraria ⁊ eſt caſus talis. Habebā ſeruū: ſeruus meus mandauit cuidā extraneo vt eū redimeret a dn̄o ⁊ ſolueret nūmos ex eo a te manumiſſo tibi reddere: ille extraneus ſuſcepit mādatū et a me eū redemit de directa actione non eſt dubium q̄ poſſum agere mandati ex perſona ſerui de eo manumittēdo. ſed de cōtraria actione mandati vtrū cōpetat illi contra me dominum: de hoc dubitatur: ⁊ videtur q̄ ſic. cum actio mādati ſit vltro citroq3. ſed contradicendum eſt qđ non poteſt intendi cōtraria actio mādati: vt dominus inuitus cogatur accipere ſeruū quo voluit perpetuo carere. quemadmodū ſi dominus vendidiſſet tibi ſeruum. h. d. [recipiat] ſcilicet ⁊ videbatur q̄ ſic: quoniam mādati actio ⁊c. [vltro citroq3 eſt] id eſt eſſe ſolet. vt. ī. de ver. ſig. l. labeo. ſed in caſu iſto non eſt vt hac. l. dicitur. ī. eo. l. cū ſeruus. vel exponatis eſt id eſt eſſe poteſt. ſed interdictū nō eſt vt hac. l. dicitur. [mandati] ſcilicet contraria. [teneri] ſcilicet vt recipiam. Or ſignori no. in. l. iſta regulariter ex mandato naſcitur directa ⁊ contraria actio hincinde. ſed fallit in. l. iſta ſi ſeruus meus mādet tibi vt eum a me redimas ⁊ manumittas: et tu ſuſcipis mandatū: ſeruus querit mihi domino directā mandati q̄ potero te cōuenire mandati de ſeruo manumittendo ſi mea intereſt. vt. ī. e. l. ſi ſeru⁹. ⁊. C. ſi ſer. exte. ſe emi man. l. vna. ſʒ ſibi non datur contraria actio mandati vt tenear recipere inuitus precium. ⁊ ſic in. l. iſta claudicat mandatum. ſic ⁊ in alio caſu claudicat mandatum. vt. ī. eo. l. poteſt.

☞ Mandatarius non debet ſentire lucrum nec damnum.

EX mandato. †In pn̄. hui⁹. l. dr̄: ſi mādaui tibi vt gereres negotia mea: ⁊ ex illo mandato aliqd ad te peruenit poſſum a te aſſequi illud directa act. mandati. q2 ex mādato nihil apud pcurat. debet remanere: ſicut non debes moriari in dāno ſi pecuniā credidi non potuiſti exigere a debitoribus. h. d. pn̄. huius. l. [non potuit] vel accepit mutuo pecuniā ⁊ in vtilitatē dn̄i conuertit. vt. ī. e. l. idemq3. §. ſimili modo. ⁊ ad prin. huius. l. concor. ff. de procur. l. qui proprio. §. vt in ceteris.

Fideiuſſori. In. §. iſto dr̄: ſi fideiuſſi pro te abſente ⁊ ignorante ⁊ ſolui recupero act. neg. ge. quia contraria mandati actio non competit niſi te mādante fideiuſſi. h. d. iſte. §. [mandatum.] ſecus ſi interceſſit mandatum. vt. ff. eo. l. ſi remu. §. ſi paſſus.

CUm mandato. In. l. iſta dr̄: ſi mādato titij fideiuſſi pro te nō habebo cōtra te mādati actionē ſed cōtra titiū quēadmodū ſicut ſi ſpopondiſſes ꝓ te mandato alterius ſed ſi fideiuſſi ꝓ te mandato tuo ⁊ titij: cōtra te ⁊ titiū habeo mandati act. ſicut duo mandant tibi vt titio credas pecuniam: nā3 habes vtrunq3 obligatū act. mandati. h. d. iſte §. videatis expoſitionem litere. [fideiuſſi] non animo nouandi. [mandati] ſed contra titium ſic ⁊ econtra te neg. geſ. act. vt ff. de neg. ge. l. iij. §. vl. ⁊. l. nam ⁊ ſeruius. §. vl. ⁊. l. ſi quis mandato titij. [aduerſus te] ſimiliter ⁊ aduerſus titium [obligatum] ſcilicet act. man. ⁊ ad hoc facit. ī. eo. l. antepe. §. duobus.

☞ Qui fideiubet vel ſoluit ante diem non poteſt agere niſi adueniente die. h. d.

SI tibi mandauero. †In princ. huius legis dicit̄: mādaui tibi vt ꝓ me fideiuberes apud creditorē cui debebā. c. vſq3 ad annū fideiuſſiſti pure: et ſoluiſti infra annū: nūquid habes ꝯ me mādati act. certe non intra diē: ſed adueniēte die ſic. ſed ⁊ ſi mādaui tibi vt fideiuberes ꝓ me apđ creditorē cui debeo i diē ⁊ fideiuſſiſti in diē ⁊ añ diē ſoluiſti: an ſtatim nata eſt tibi man. act. ⁊ dicūt qdā q̄ ſic. ⁊ a me poteris exigere actione mandati qđ ſoluiſti deducto vſurio medij tēporis. ſed certe dicit iuriſcōſultus q̄ meli⁹ eſt q̄ nō detur tibi actio mādati cōtraria cōtra me: niſi adueniente die. hoc dicit principiū huius legis. [in diem fideiubeas] de ſoluēdo vſq3 ad annum. [ſed cum in diē.] puta vſq3 ad annū. [putant.] ſcilicet ⁊ male. [intra annum fuiſſet:] nam interdum habetur ratio medij temporis. vt. ff. de pecul. l. ſed ſi damnū. §. vlti. ſed melius eſt dicit paulus iuriſcōſultus qui fecit. l. iſtā. [ante diem ſoluam] id eſt ſoluere nō tenear. ¶ Or ſignori no. hic vt tollatis breuiter quedam contraria: ſi fideiuſſor eſt tutus et perſona debitoris perpetua excep. ⁊ eam ſciens omittit et ſoluit: ſolutum non repetit. vt. ī. e. l. ſi fideiuſſor. §. idem ait. ⁊ §. ſe. ⁊. ff. eo. l. idēq3. ⁊. ff. quod quiſq3 iur. l. iij. ſi autem eſt tutus exceptione temporali: ⁊ ante ſoluit interim nō habet act. ſed adueniente die vt hic. ⁊ ad hoc facit. ff. quando di. vſufru. le. ce. l. j. in prin. ⁊. ī. de verb. ſig. l. cedere diem.

☞ Mandatum quando reſpicit commodum meum ⁊ alienum oritur actio mandati.

Interdum euenit. †In. §. iſto ponunt̄ exēpla in quib⁹ gero nego

ij iij

ſtum meum: qđ datur mihi mandati actio. pone debitor me⁹ debitorē ſuum mihi delegat: ⁊ vult quod ſuo periculo exigaz: vel pone quod fideiuſſor vult quod agam cum debitore tamē negocium meū ʒgero ⁊ datur mihi actio mandati: quia quanto minus aſſequar a debitore delegato vel a reo principali tātum petam a fideiuſſore actione mandati. ſed et ſi aliquis obligauit res ſuas pignori vt poſſint vendi ex pacto vel ex lege: et mandat alicui vt luat: licet non ſit mandatum: tamen q: intereſt eius datur ei actio mandati: verum ſi mādo tibi vt emas rē meam: nulla eſt emptio rei mee: vnde non dabiť mandati act. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [vt negociū meū geram] ſcilicet mandato alterius. [⁊ tamen vtilem] id eſt efficacem. Vel dicitur vtilis reſpectu directe. [veluti.] ponit exemplum. [cum reo] principali debitore. [⁊ illius] ſcilicet mandātis. [ſed hi] ſcilicet debitores. [veniunt] ex pacto vel ex lege. vt inſti. qui. ali. li. vel non. in prin. [non conſiſtit.] gratia ꝓprietatis tue: quod eſt verum ratione proprietatis: tamen tenet ratione poſſeſſionis. vt. ī. de contrahen. emp. l. ſue rei.

a ¶ Non poſſit ſe eligere. Et electione cōmiſſa pluribus an poſſint eligere vnū ex ſe. vide bar. in. l. ab omnibus. §. ſi titio de le. j. ⁊ vide no. per Spe. in ti. de feu. in prin. et in tit. de ſyndico. §. j. verſ. ſʒ quid ſi omiſſo l. nū. colū. ad de ꝙ cōſuluit Pa. noſ. cōſi. xxv. ⁊ xxxvj. li. ij.

☞ Mandatum conſiſtit de re emenda que eſt mandatarij pro parte.

Jul. ſcripſit. †In. §. iſto dicitur: quod contrahitur mandatum in re ipſius mādatarij. pone quod plures ſunt heredes q volunt vendere rem ⁊ vni mādo vt emat pro me ⁊ pro ea parte qua emet partes aliorū emā partem ſuā: nunquid tenetur mihi mandati: certe ſic. ⁊ ego ei. quia poteſt eſſe quod ideo non vendidit extraneo: q: mandaui ei. ⁊ ideʒ eſt ecōtra: quia poſſet eſſe quod emiſſem per me niſi ei mādaſſeʒ. vnde ſi confiſus ſum de eo equū eſt hoc caſu dari actio. ad intereſſe meum. hoc dicit. §. videatis expoſitionē litere. [cōſiſtere] ſcilicet interdum. [emeret] ſcilicet mihi. [obligatus] ſcilicet mihi. [habere.] concor. ī. e. l. qui negocia. §. vlti. cum duabus legibus ſeq.

☞ Qui retinet ea que ſunt iuriſgentium ex contractibus iuriſgentium habet actionem ciuilem.

Is cuius bona. †In. §. iſto dr: bona alicuius ſunt publicata propter delictum: nunquid poteſt iſte mandare alicui vt ea emat. reſpōdetur ſic. ⁊ eo mandato dabitur contraria mandati actio. ſi emit ⁊ ſi non emit dabitur ei directa actio mandati. quia quod querit poſtea bonis ſuis publicatis ſequitur ipſum non fiſcuʒ. hoc dicit iſte. §. Sed ad. §. iſtum oppo. ⁊ videtur quod nō querit ſibi. naʒ ſi aliquis deportatur nudus exulat. vnde bona habere non poteſt. vt. C. de bo. dam. l. ij. ⁊ l. quiſquis. Ad quod poteſt dici aliud eſt cū bona publicantur propter delictū vt ibi: aliud eſt ſi publicātur bona: quia merces vehebat. vt. ī. de publi. l. cotem ferro. vel aliud eſt cum deportatur: aliud cum bona publicantur ſed non deportantur vt hic.

Qui edem. In. §. iſto dicitur: ſi aliquis mādat tibi vt edem ſacraʒ ſpolies vel hominē occidas: iſtud mādatum turpe eſt: ⁊ ideo nō eſt obligatorium nec mandati act. directam vel cōtrariam parit. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [propter turpitudinem mandati] ſcilicet ⁊ rei turpis mandatum non eſt obligatorium. vt. ſ. e. l. ſi remu. §. rei turpis.

☞ Qui rem in vſus ſuos citra formam mandati conuertit etiam furti tenetur ⁊ non poteſt quis eligere ſeipſum.

Si tibi. c. dedero. †In. §. iſto dicunť duo: primo dr: ſi tibi dedi. c. vt tu dares ea titio non animo transferendi in te dominiū ⁊ tu ſuſcepiſti mandatum: ⁊ titio nō dediſti ſed in vſus tuos conuertiſti teneris mihi mandati ⁊ furti act. Secundo dicitur: ſi dedi tibi. c. vt dares cui velles ⁊ non dediſti: ſed cōſumpſiſti in vſus tuos hoc caſu teneris mandati. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [ſi tibi. c. dedero] ſcilicet non transferendo in te dominiū. [ſed conſumpſeris] ſcilicet in vſus tuos. [et mandati] ſcilicet ad intereſſe. [⁊ furti.] quia contractaſti ad penam dupli. [at ſi ita.] incipit ſecundum dictum. [dederim] transferēdo in te dominium. [cui velles.] puta titio rei cuicunqʒ. [mandati tantūmodo] ſcilicet nō furti. ſed que eſt ratio diuerſitatis inter iſtos caſus duos. ratio eſt illa: quia in primo caſu dedi non transferēdo in te dominium ſi conſumis vteris animo lucrādi rem alienam: vnde facis furtum. vt. ī. de fur. l. j. vnde teneris mādati et furti. ſed in ſecundo caſu dedi animo trāſferēdi in te dominiū: vnde ſi conſumpſiſti: quia in te tranſlatū eſt dominium nō feciſti furtum. vt. ī. de fur. l. j. Sed quia mandatuʒ ſuſcepeſti non impleuiſti teneris mādati vt hic: vel poteſt dici ꝙ alia eſt ratio diuerſificatis in primo caſu vbi do tibi. c. vt des titio non videor in te transferre dominium: imo do tibi vt miniſterio tuo detur titio: indubitanter ſi conſumis teneris mandati ⁊ furti. Sed ſi do tibi. c. vt des cui velles videor in te transferre dominiuʒ. vñ ſi tibi retinea non facis furtum. ⁊ ideo non teneris furti ſʒ mādati. ¶ Or. ſignori ex. §. iſto colligitur arg. ad queſtione m illaʒ de qua ʒſueuit queri ſi collata eſt poteſtas alicui a ciuitate vel a capitulo monachoruʒ ꝙ poſſit eligere quēcūqʒ vult: ſi iſte ex quo videt poteſtatem ſibi cōceſſaʒ eligit ſeipſum an teneat iſta electio: ⁊ videtur ꝙ ſic. quia non eſt prohibitū ergo videtur eē permiſſum. vt. ī. de ꝓba. l. ab ea parte. item nō videtur ſe eligere ſed vt quemlibet alium. vt. ſ. de adop. l. ſi pater. §. q̄m duos. Econtra videtur ꝙ non teneat: q: nemo debet ſibi ipſi eſſe auctor. vt. ī. de auto. preſtan. ſi pupillus. ⁊. ī. ad treb. l. j. §. fuit que

a ſitū. Sed in queſtione iſta dicamus ꝙ nō poſſit ſe eligere. ᵃ ar. huius. §. qui dicit ꝙ ſi dedi tibi. c. vt dares cui velles: debes dare alij: non autem debes tibi retinere. Item q: in generali ſermone ⁊c. vt. ſ. de ſena. l. j. itē q: pernicioſa res eſt eligere ſeipſuʒ ⁊ ſuſpectus eſt eo ipſo ꝙ ingerit operas ſuas in inuitum. vt ar. ſ. de proc. l. que omnia. ¶ Sed ad. §. iſtum opp. ⁊ ſignatur cōtra. q: hic dicitur: ſi dedi tibi. c. vt dares titio: ſi non dediſti ſed conſumpſiſti in vſus tuos teneris mandati ⁊ furti: ſed quomodo dantur iſte due cum ſint contrarie. vt. C. de fur. ⁊ ſer. cor. l. j. ad quod vos dicetis mandati ⁊ furti interdum nō ſunt cōtrarie: ⁊ tūc ſimul poſſunt intendi. ſic loquimur hic. q: vna eſt perſecutoria ⁊ alia penalis. vnde vna non tollit aliam. ſ. de condi. fur. l. ſi pro fure. ſed vbi ambe contrarie ſunt vna electa tollitur alia. vt in. l. contraria. ⁊. ſ. commo. l. ſi ſeruus. vnde refert aut mandatum ſit a libero ⁊ non ſunt contrarie vt hic: aut ſit a ſeruo ⁊ tunc contrarie ſunt vt in. l. contra.

Si mandauerim. In. §. iſto diciť: debebā tibi. c. mādaui ſeruo tuo vt illa. c. q tibi debeo tibi ſoluat: ſeruus tuus accepit mutuo. c. ⁊ ſoluit: nūquid liberabor a te. reſpondet iuriſc. diſtinguendū eſſe q: aut ſoluit de pecunia tua quo caſu nō liberabor: aut ſoluit de aliena. quia accepit mutuo meo nomine ⁊ ſoluit: quo caſu liberabor ⁊ contra me habes act. mādati: vt preſtetur indēnitas ſeruo tuo. ſi autē nō accepit meo nomine: hoc caſu eſt dicendum ꝙ nō poſſis agere mandati contra me. [debitori] accedit. ſ. eo. l. ſi procuratorem. §. ſi liber homo. ⁊. ī. de ſolu. l. ſi ſic.

1 ☞ Si res empta a ſeruo alteri eius mandato traditur venditor liberatur alias ſecus.

1 **Fugitiuus meus.** †In. §. iſto diciť: ſeruus meus fugit a me: dū eſſet in fuga atqʒſiuit pecuniā: de illa pecunia a te comparauit ſeruos: iuſſit ſeruos illos titio tradi: tu ei tradidiſti qua acti. teneris mihi. certe non ex empto: quia tradendo titio liberatus fuiſti: non condi. indebi. ſed certe dicit iuriſcō. ꝙ ſubuenitur mihi alia via: quia titius tenetur mihi act. mādati. ſi autem tu tradidiſſes ſeruos meos titio ſine mandato ſerui: tūc teneris act. ex empto vt mihi tradas: ⁊ titius tenetur mihi cōd. inde. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [per condictionē.] ſcilicet indebiti. [a titio repetiturum.] ſcilicet ſeruo. ¶ Or. ſignori nos. hic ꝙ ſm diſtinctionem huius. §. debet intelligi. §. ille. ſ. ſi cer. pe. l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens: nō autē debet intelligi ſm ꝙ dñs Pe. ⁊ azo. dixerunt vt ibi plene dixi. Sed ad. §. iſtum oppo. ⁊ ſignatur contra. ſi tantū ſeruus fuit in fuga licet poſſit mihi acquirere: qualiter potuit mandare: non videtur. ī. de ſolu. l. fugitiuus. Rñ. non poteſt mandare in meum preiudicium: poteſt tamen quātum ad meam vtilitatē: ſi dicis nonne hic mādato ſerui transfertur dominiū. rñ. illi ſerui nō erāt mei.

Si curator. In. §. iſto dicitur: quidā cum eſſet diues diſſipauit ſubſtantiā ſuā ⁊ aufugit: creditores petierūt curatorē dari bonis ſuis: datus eſt curator qui diſtraxit bona: ille tenetur creditoribus preſentibus mandati: abſentibus neg. ge. verūtamē ſi cōtēplatione preſentiū ſolūmodo faceret eis ſolū teneretur mādati: ſed preſentes abſentibus act. ne. ge. teneniť: ſed ⁊ abſentes de eqtate poterūt agere cōtra curatorē acti. in factū. h. d. iſte. §. videte expoſitionē lrē. [ſi curator bonoꝝ] ⁊ hec eſt bōa litera. vt. ſ. de cura bo. dan. l. j. alij habent ſi procu. bo. ⁊ tūc exponetis ſi procu. bono. i. pcu. qui habet procurare de oībus vt dixi. ſ. de ne. ge. l. ſi ego. [at] pro ſed. [qm̄ ipſo certe] [geſſerit] tūc em̄ act. habēt ne. ge. l. vt. ſ. de ne. ge. l. itē ſi cum. §. fiſcū. ſed illud eſt verū cū gero negociuʒ tuū qđ erat tuū ratihabitione: vel ipſo geſtu: at hic ſecus eſt q: nō pōt haberi ratuʒ ⁊c. vt. ſ. de neg. ge. l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego.

Sicut aūt. In. §. iſto regula ponitur ⁊ eius inſtātia. hec eſt regula: ſi mādo tibi vt geras negocia mea liberū eſt tibi ſuſcipere vel nō: ſed ſi ſuſcepiſti habes neceſſe conſummare: ſed ⁊ licet tibi poſt ſuſceptum mādatū renunciare mandato re integra ſi mea non intereſt: puta q: p me vel p aliū pōt cōmode explicari: ſʒ ſi tu nō renūciares mādato ⁊ nō gereres teneris mihi mādati ad intereſſe: ſʒ ⁊ ſi tu renūciaſti mihi intēpeſtiue teneris mihi mādati. vnū ſciatis ꝙ ſi

renunciaſti

renunciaſti ⁊ ſubeſt iuſta cā renūciandi non teneris mihi mādati: ⁊ eſt iuſta cā ſi impedieris valitudine: vel ſi capitalis meꝰ inimicus factus es: vel ſi actio que mandata eſt ꝓcuratori ſinita eſt: vel ſi alia iuſta cauſa interuenit: vel ſi mors mei mādantis interuenit: ⁊ iſto caſu ſi impleuiſti tu mandatum ignorans me mortuum habes act. manda. i. h. d. iſte. §. cum tribꝰ legibꝰ ſeq. ⁊ princ. ſeq. vſqꝫ ad. §. ſi quis. videatis expoſitionem litere. [non ſuſcipere]. ſ. re integra. [oportet.] ⁊ ad hoc concor C. de act. ⁊ obli. l. ſicut. ⁊ ff. commo in commodato. §. ſicut. ⁊ ī. de le. j. l. hmōi. §. ſtichus. fallit in mādato: q: re integra ſibi licet renūciare: vt hic. Item fallit in precario: vt. ī. de ꝑca. l. cuꝫ precario. Itē fallit in depoſito: vt. ff. depoſi. l. j. §. peñ. [tenebitur] ſ. act. mādati. [ſane.] ⁊ ſi alleget iuſtam cauſam puta ſi allegat cām aduerſe valitudinis vel capitalium inimicitiarum ſub. audiendus eſt: ſicut dicimus ⁊ in ꝓcuratore ꝙ poſſit mutari ꝓpter iuſtas cauſas: vt. ff. de procurato. l. poſt litem conteſt. ⁊ l. ſeq. [res actiones] mandantis puta: q: dñs mādauit erat diues: poſtea factus eſt non ſoluēdo. vnde haberet act. ꝓpter ſumptus: vel q: actio q̄ mādata eſt ei: eſt finita ſine dolo ⁊ culpa ipſius ꝓcuratoris [iuſtam cauſam] puta q: hꝫ peregre ꝓficiſci: vel alia vt dicit. ff. de ꝓcura. l. ſi iuſſa. in fi. ⁊ l. ſeq. [mandatoris.] ſiue mādatarii [morte] vt hic. ⁊ C. eo. l. mandatum. ⁊ ī. l. ꝑxi. §. morte. ⁊ hoc eſt verum ꝙ morte mā. latoris finitur mandatū niſi mādatarius ignoret vt ſtatim dicit. [ſi tñ] ⁊c. [competere act.] ſ. mandati. [dicitur.] ⁊ ad hoc facit. ff. ſi cer. pe. l. eius qui in prouinciam. ⁊ ne iuſta ignorantia damnū auferat mādatario qḋ eſſe non debet. vt. ī. ꝓ ſocio. l. actio. §. item ſi alicui. [ſcripſit]. ſ. contra hoc. ſed obligationem.] ſ. mandati [aliquando durare.] ſi mandatarius ignorat mandantem mortuum: vt. ī. eo. l. ſi precedente. in prin.

Inter cauſas.

Si quis. In. §. iſto dicit: mādaui debitori meo vt. x. q̄ mihi debebat titio ſolueret: poſtea debitor ignorans me mortuū ſoluit titio: nunquid liberatur. reſpondetur ꝙ ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [mortuo eo] ſ. mandante. [oportet.] quia habuit iuſtam cauſam ſoluendi: ⁊ ad hoc accedit. ff. ſi cert. peta. l. eius qui in prouinciam. ſecus ſi non habet iuſtam cauſam: q: ſciret me mortuum. ar. ī. de ſolu. l. vero procuratori. in prin.

☞ Fideiuſſor delegans debitorem etiam non ſoluendo ſoluiſſe videtur.

Abeſſe intelligitur. †In. §. iſto dicit: ſi tu fideiuſſiſti ꝓ me apud meum creditorē non ſoluiſti: ſed debitorem tuū creditori meo delegaſti: videtur tibi abeſſe ſiue ſit ſoluēdo debitor tuus ſiue non: quia creditor tuus videtur illud nomē bonum facere ex quo eū acceptauit: ⁊ ideo tū poteris recuperare a me act. mādati. Sed quid erit tu fideiuſſiſti pro me apud quendā volens tibi donare ſoluit creditori meo ⁊ tuo: vel liberauit creditorem meum ⁊ tuū ꝑ accepti. qui erat eius debitor in cētuꝫ. nunquid poteris agere mandati contra me ac ſi ſoluiſſes. rñdetur ꝙ ſic. ad id quod eum liberauit ⁊ nō ad plus. Sed quid erit fideiuſſiſti pro me apud creditorem meū: ⁊ poſtea ſoluiſti ꝓcur. eius nūquid videtur abeſſe vt agas cōtra me mandati. rñdet ꝙ ſic ſi erat verus ꝓcurator creditoris: ſed ſi erat falſus procur. non ages cōtra me mandati: ſed ages ꝫ eum cōdi. inde. vel ob cauſam. h. d. iſte. §. vſqꝫ ad. §. non omnia: videatis expoſitionem litere. [etiam ſi debitor.] ſ. fideiuſſoris. [delegatus ſit.] quia ſoluiſſe videtur: vt. ff. ad vell. l. quis. §. interdum. ⁊. ī. de fideiuſſ. l. qui debitorem [bonū nomen facit creditor] ſ. eo ipſo quod admittit.] i. recipit. [debitorem delegatum.] ⁊ ad hoc facit. ī. de fideiuſ. l. iij. in fin. ⁊. ī. ad. l. fal. l. cū querebatur. [eius] ſ. fideiuſſoris. [liberauerit] ſ. per acceptilationes. [quatenus] pro quia [nihil intereſt] ſ. eius pro quo intercefferat. [liberauerit.] quia qui per aliū facit per ſeipſum facere videtur: vt. ī. de admi. tut. l. ita. §. geſſiſſe. ſed opponitur ad verſi. iſtuꝫ: ⁊ videtur ꝙ ſi alius volens donare mihi fideiuſſori liberauit me debitorem ꝙ non agam mandati. vnde videtur contra. ff. eo. l. ideoqꝫ. §. vlti. ⁊ l. ſeq. ⁊ princip. ſeq. ad quod vos dicetis ⁊c. vt ibi dixi. [ꝙ ꝙ ſoluit] vere vł interpretatiue: vt. ff. ꝑxi. §. ⁊ hoc niſi ratio vſurarū emerſerit ratione more: vt. ff. eod. l. ſi vero remu. §. ſi mihi mandaueris. ⁊ C. eo. l. ſi poſt ſolutionem. [⁊ ea] ſ. x. [agam] contra te. quia tali ſolutione es liberatus: vt. ī. de ſolu. l. vero procuratori. in prin. [repetā ab eo.] condic. indebi. vel condict. ob cauſam. vt. C. de condictione indebiti. l. creditoris. ⁊ C. de fur. l. falſus procura. ⁊. ff. de cōdi. ob cau. da. l. ſi procurator plene dixi.

☞ Dāna cū fortuito occurrētia dñs ꝓcuratori nō emēdat

Non omnia. †In. §. iſto dicit: ſi aliquis prelatus vel baro cōſtituit procuratorē vt veniat ad curiam ad impetrandū literas pro eo vel cōtradicendum his qui volebant impetrare contra eum: ⁊ ille procurator eſt in itinere ſpoliatus a latronibus: vel vulneratus ⁊ expendit in faciendo ſe curari non recuperabit iſta cōtraria act. mandati a domino. nam licet iſta paſſurus non eſſet ſi procurator non fuiſſet: tñ iſte debet aſcribere caſui fortuito: q: mandati actio eſt bonefidei: ⁊ in ea non venit caſus fortuitus niſi aliud actum ſit. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [imputabis] ſ. procurator [caſibus] ſcilicet fortuitis [oportet] ſcilicet a domino mandati contraria non recuperat: quia nullo bonefidei iudicio ⁊c. vt. C. de pig. ac. l. que fortuitis. ⁊ l. nulla. Secus eſt in duobus ſociis: quia ſi ſocius florentinus in galliam vadit in itinere ſpoliatus a latronibus imputat ſocio: vt. ī. pro ſocio. l. cum duobus. §. quidam. ⁊ eſt ratio diuerſitatis: quia ſocietas habet in ſe ius fraternitatis: vt. ī. pro ſocio. l. verum. Unde ſicut fratres cogitant bonum ⁊ malum ita ⁊ ſocii.

Si cum ſeruus. In. §. iſto dicitur: mandaui tibi vt emeres illum ſeruū titii: emiſti: ille ſeruus fecit tibi furtū: nunqd potes agere actione mandati vt illum ſeruū dem tibi pro noxa: certe ſic: quod eſt verum cum ſine culpa tua fecit furtū ⁊ ignorabā illum furem. Si aūt ſciebam illum furem tunc teneor in ſolidum: nec liberor ſi vellē pro noxa dimittere. hoc dicit iſte. §. [dedatur ait]. ff. de noxa. act. l. j. ⁊. ī. de re iudica. l. miles. ⁊. ff. de pigno. acti. l. ſi ſeruus. [oportet] ne officium tuum ſit tibi damnoſum. quod eſſe non debet: vt. ī. de furtis. l. ſi ſeruus communis §. quod vero ad mandati act. attinet. Et facit ad hanc diſtinctionē que fit in hoc. §. ff. commoda. l. j. ⁊. ī. loca. ⁊ conduc. l. ſi tibi domum. §. j. ſed ad id qḋ dicitur in princi. huius. §. oppo. ⁊ videtur ꝙ agam mandati ad intereſſe non vt dēs ſeruum pro noxa: vt. ī. de fur. ſi ſeruus cōis. §. quod vero ad mandati act.

Faber mandato. In. §. iſto dicit: mandaui cuidā fabro amico meo vt emeret mihi ſeruum pro. x. ipſe eum emit ⁊ docuit eū fabricam poſtea vendidit eum pro. xx. egi contra fabrum ⁊ pretium ſum aſſequutus ſcilicet. xx. poſtea faber eſt conuentus ab emptore: quia non eſt bene ſanus ⁊ cōdemnatur: nunquid faber habebit actionem contrariam mandati contra me. reſpondetur qḋ non: niſi ſine vitio eius poſtq̄ emit factus eſt vitioſus: ſꝫ ſi mādato meo faber docuit eum fabricam tunc ſumptus factos in eū a me recuperabit: niſi rogauerim vt ſuo ſumptu doceret eū fabricā. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [coactus eſt ſoluere] ſcilicet mandanti. quia ex mandato ⁊c. vt. ff. eo. l. ex mandato [damnatus eſt] actione redhibitoria vt recipiat ſeruum ⁊ reddat. xx. [conſequuturus] actiōe mandati contraria. [ſit] quia tunc nihil vltra aſſequeretur: vt. ff. eod. l. idemqꝫ. §. idem ait.

SI quis alicui. In princip. huius. l. dicit: mandaui tibi epiſtolam in qua cōtinebatur vt tuum debitorem liberares quia tibi ſoluerem: tu liberaſti eum: nunquid teneris mihi actione mandati cōtraria. reſpondetur ꝙ ſic. hoc dicit. prin. huius. l. [ſoluturū] ſ. ſcripſit [tenetur] vt ſupra cod. l. ſi vero non re. §. ſi poſt.

☞ Mandatum poteſt conferri poſt mortem mandatoris ⁊ ex penitentia reuocari.

Si ſeruum. †In. §. iſto dicitur: tradidi tibi ſeruū ea lege vt poſt mortem meā eum manumitteres: nunquid valet tale mandatū. reſpondet quod ſic. ⁊ me mortuo datur heredi meo actio mandati: niſi peniterem ante mortem meam: quo caſu poſſes agere mandati ad ſeruū. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere [tradidero] transferendo in te dominium: alś per procuratorem non poſſet fieri manumiſſio: vt. C. de manu. vin. l. nec. [conſiſtit obligatio] ſcilicet vltro citroqꝫ nam teneor tibi ad expenſas quas in meo facies. ⁊ tu heredi meo vt manumittas eum [interuenire] id eſt vt ego agam actione mandati [velim] nam licet mihi penitere re integra: vt. ff. ſi cer. peta. l. non omnis. §. j. ⁊. ff. de condic. ob cau. da. l. dedi. §. ſi ſeruum.

☞ Qui mandatū ſuſcepit dꝫ implere ſi pōt ⁊ ſi non pōt dño nunciare debet alś ad intereſſe tenetur.

Qui mandatū. †In. §. iſto dicitur. mandaui tibi vt gereres negotia mea ſuſcepiſti mandatū: nunqd illud mandatū ſine cā debes tu deſerere: certe nō: immo debes adimplere: alś teneris mihi ad intereſſe. ſed ſi vides ꝙ non poſſis adimplere debes mihi denunciare vt alii mandē: ⁊ ſi nō renūcias cū poſſis renūciare teneberis ad intereſſe meū: ſed ſi ſubeſt iuſta cā q̄re nō renūciaueris nō teneris. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [non ops] ſcꝫ niſi iuſta cauſa interuenerit: vt dixi. ff. e. l. ſi tibi mandauero. §. vi. cū

tribus.ll ſeq.[tenebiť.]vt.ſ.eo.l.ſi procuratorem.§.mandati.

☞ Mandatū ſicut finitur morte mandantis ita morte mandatarij.

Morte q̄z eius. †In.§.iſto dr:ſi mandaui tibi vt gereres negocia mea:ſi decedis me viuo ꝛ re integra finiť mandatū:nā ſicut morte mandātis finiť mandatū re integra:ita morte mandatarij:ꝛ ideo ſi heres tuus geſſit nō hʒ mādati act.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[mandati]ſic ꝛ morte mandātis ſoluitur mandatum:vt.ſ.eo.l.inter cauſas.in princip.ꝛ.C.eo.l.mandatum.[actio]ſ.neg.geſt.vt.ſ.de iudi.l.de qua re.

Impendia. In.§.iſto dr:ſi aliqs ſuſcepit negocia mea gerēda et bona fide impendit in negocijs meis gerendis poterit repetere act.mādati ꝯ̄ria.licet dñs minores impenſas erat facturus ſi negocia ſua geſſiſſet.h.d.iſte.§.[debent]ſ.vſqꝫ ad ꝓbabilem modū:vt.ſ.de ꝑcu.l.qui proprio.§.procurator.[impēdere]ꝛ recuperat etiā ſi contrarius euentus ſequutus ſit.ſ.eo.l.qui mutuam.in fi.

☞ Mandatario cedende ſunt actiones contra reum principalem ꝛ eius ſolutione in dubio reus principalis non liberatur.h.d.cum.l.ſeq.

Si mandato meo. †In.§.iſto dr:ſi mandaui tibi vt titio.c.mutuares:ꝛ tu mutuaſti agis ꝯ̄ me acti.man.ſed aliter nō debeo tibi cōdēnari niſi cedas mihi act.quas habes ꝯ̄ titiū. Sʒ qd ſi egiſti cū titio nunqd ero liberatus:certe nō:ſʒ quāto min⁹ ꝯ̄ſequutus es a titio tantū ageres ꝯ̄ me act.mā.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[ꝑſtiteris] accedit.ſ.e.l.ſi ꝓcuratorem.§.vlti.[ero]i.remanebo.ſic.ꝛ.ſ.de fi.inſtr.l.ſi mādato.[non potueris]accedit.ſ.ſi cer.pe.l.vlti.ꝛ.ſ.de verb.obli.l.cum.ꝛ.

Papi.lib.queſtionū ſcribit. ¶ In.l.iſta dicitur ſi mādaui titio vt mutuaret tibi.x.ꝛ ipſe mutuauit ꝛ poſtea ſoluo nō ꝓ te ſʒ volens me liberare a titio cui mādaui non liberaris:ꝛ ideo potero poſtulare a titio vt cedat mihi actionē aduerſus te.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[pap.libro queſtionum ſcribit.]iub.ꝛ bene.[ſoluentem]ſ.debitū debitoris[reū]i.debitorē.[ꝛ ſuo noie.]i.ꝯ̄tum ad vtilitatē debitoris qꝛ non liberauit eū a creditore ipſo iure.[cedi debere]a creditore.¶ Dr ſignori circa.l.iſtā eſt inſiſtendū:qꝛ hic dicit vt dixi in caſu.ꝛ ad hoc facit.ſ.de peti.here.l.ſi quis poſſeſſor.ꝛ.ſ.de in rē ꝟſo.l.ſi filius.ꝛ lʒ nō liberē te ipſo iure qñ ſoluo ꝓ me tñ liberor doli excepti.vt.ſ.de exerci.l.j.§.pe.ſʒ ſi ſoluerē ꝓ te ꝛ tuo noie eſſes liberatus:vt.ſ.de neg.ge.l.ſoluendo.ꝛ.ſ.de ſol.l.ſoluēdo:ꝛ qꝛ ſolutiōe eius qđ debeť tollitur oīs obligatio:vt inſti.q.mo.ſol.ob.in prin.vñ ſi creditor nō hʒ act.nō cedet.ſʒ quero qñ dʒ creditor cedere act.mihi fideiuſſori vel mādatori:dicūt quidā ꝙ ſunt cedēde ante ſolutionē:ꝛ ꝓ eis eſt ar.ſ.de le.i.l.ſi res.ꝛ.ſ.de admi.tu.l.ſi minoris.alij dicūt ꝙ poſt ſolutionē:ſi hoc agať ꝛ ꝓ eis eſt ar.ſ.de ſol.l.modeſtin⁹. Sʒ in queſtione iſta pōt diſtingui:aut ſoluo ꝓ me ꝛ meo noie.aut ꝓ te ꝛ tuo noie:aut ſimplr:ſi ꝓ me ꝛ meo noie ſiue ante ſolutionē:ſiue poſtea facias mihi ceſſionē valet ceſſio:ſi actuʒ eſt inter me ꝛ te ꝙ poſt ſolutionē mihi cedas:ꝛ ſic intelligiť p̄eal.l.modeſtinus.cū ſuis ſilibus:ſi aūt ſoluo ꝓ te et tuo noie apud te ſunt inanes actiones.vñ nō poſſunt cedi ante ſolutione vel poſt:vt.ſ.de fideiu.l.cū hi.Si aūt ſimplr ſoluo p̄ſumiť ꝙ pro me et meo nomine ſoluerim:ſi incontinenti faciam mihi cedi act.a creditore:ſi dudum poſtea p̄ſumitur ꝙ ſoluerim pro te ꝛ tuo nomine:vt.ſ.de ſolu.l.modeſtinus.

☞ Fideiuſſor ſi ſoluiť ignorans debitorem liberatum vel tutum exceptione habet actionem mādati niſi fuerit in ignorantia ſupina.h.d.vſqꝫ ad.§.quedam.

Si fideiuſſor. †In prin.huius.l.dicť ſi fideiuſſi ꝓ te in.c.credebā il.c.tibi eſſe numerata ꝛ nō erāt:poſtea cū creditor peteret a me nō oppoſui ei excep.nō nu.pec.ꝯ̄dēnatus ſo ui.nūqd potero a te repetere act.mand.id qđ ſolui.rñdetur ꝙ ſi ſciebā tibi cōpetere illā excep.nō repetam.qꝛ videor eſſe i dolo:ſʒ ſi ignorabā pecuniā nō eſſe tibi numeratā:ꝛ ideo non oppoſui potero a te repetere act.man.qꝛ nihil eſt qđ mihi imputeť.idē eſt ꝛ ſi creditor fecerat tibi pactū de nō petendo.nā ſi ignorabā repeto a te act.mādati.qꝛ debuiſti me certiorare ne ſoluerē indebitū.ſʒ ſi ſciēs ſoluiſſem nō recupo.h.d.ṗn.huius.l.videatis expoſitionē lre.[vel doli] que hʒ locū vbi exceptio nō nu.pec.hʒ locū.vel quelibet alia.vt.ſ.de do.excep.l.j.§.generalr.[vel non nu.pec.]que hʒ locū intra biennium:vt.C.de no nu pec.l.ſi ex cautione tua.[pari rōne]q.d.qđ dictū eſt in excee.non nu.pec.idē eſt in excep.pacti de nō petendo facti debitori.[indebitum.]vt.ſ.eo.l.ſi cum debitor.

Non male. In.§.iſto dicť:fideiuſſi ꝓ te apud tuū creditorē in.c.ſʒ inutiliter me obligaui conuentus a creditore me inutiliter obligatum ſolui.nunquid recuperabo a te act.manda.ꝛ rñdeť ꝙ ſi ignorans factū ſolui ꝙ ſic:ſi aūt ignorās iuris ſolui non recuperabo a te act.mādati.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[inutiliter obligatum]puta ſi obligauit ſe in duriorē cām:vt.ſ.de fideiuſ.l.grege.]facium]puta ignorauit reū ciuiliter tñ obligatuʒ facto eo pacto de non petendo.[ſi ius puta qꝛ credebat reuʒ ex interuallo reſpondentē teneri.non tñ teneť:vt ſ.de ꝟb.ob.l.i.§.i.[dʒ]qꝛ nō agit mādati ꝯ̄ reum mandantē:ꝛ eſt ratio huius caſus:qꝛ ius eſt finitū facta infinita:vt.ſ de iur.ꝛ fac.igno.l.ij. ¶ Sed ad.§.iſtum opp.ꝛ videtur ꝙ etiā iuris ignorans repetat:qꝛ certat de donando.vnde videtur cōtra.ſ.de iur.ꝛ fac igno.l.iuris ignorantia.in fi.ꝛ.l.error.in fi.rñ.hic ipſe fideiuſſor ꝛ debitor certat de damno vitando.vnde cum debitor poſſideat in pari cauſa potior eſt cōditio poſſidentis:vt.ſ.de reg.iur.l.in re obſcura.ꝛ.ſ.de verb.oblig.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.

Si cū debitor. In.§.iſto dicť:fideiuſſi pro te apud tuum creditorem in c.tu ſoluiſti:ego ignorans te ſoluiſſe iterato ſolui:nunquid illa.c.recuperabo a te act.mandati.ꝛ certe rñdetur ꝙ ſic:nec mihi imputať ſi non diuinaui cum potueris mihi notum facere qđ ſolueras.ꝛ idem eſt ſi tu fideiuſſor ſoluiſti ꝛ nō denunciaſti debitori ne ſolueret:ſi poſtea debitor ſoluit non recuperat act.mandati quod ſoluiſti:quia fuiſti in dolo ꝙ non denunciaſti. Sed quo caſu non denunciaſti mihi qđ ſolueras:ſi poſtea ſolui poteris me ꝯ̄uenire act.mandati.vt cedam tibi condic.indeb.cōtra creditorē ne duplum aſſequatur.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[ſi non diuinauit debitorem ſoluiſſe]vnde no.hic ꝙ aliquis non cogitur diuinare.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.ad.l.aquil.l.ſi putator.in fin.ꝛ.C.contrahen.emptio.ꝛ vendi l.vlti.[repelli]ſic.ꝛ.ſ.eod.l.ſi procuratorem.§.ſi ignorantes.ꝛ.l.ſi tibi mandauero.§.vlti.ꝛ.ſ.de condi.ob cau.da.l.ſi pecuniam.§.item ſi quis.ꝛ.ſ.de inſti.l.ſed ꝛ ſi quis[dolum enim proximum eſſe]vt not.ſ.ead.l.in princip.[debitori]ſecus ſi iuſta de cauſa non potuit denunciare:vt.ſ.eod l.ſi quis alicui.§.qui mandatum ſuſcepit[conſequetur]quod eſſe non debet:quia bonafides ꝛc.vt.ſ.de regu.iur.l.bonafides non patitur.

☞ Fideiuſſori non imputatur ſi omiſit exceptiones que ſunt de apicibus iuris ſi de veritate negotij diſputatur.

Quedam tamen. †Habuiſtis a princip huius legis hucuſqꝫ ſi fideiuſſor cōuentus a creditore ſciens cōmiſit peremptoriam exceptionem,non habet actionē mandati.ſed ſi ignorans ſic in.§.iſto tractatur de fideiuſſore qui fideiuſſit pro debitore ꝛ cōuentus a creditore omiſit exceptionē procuratoriam ꝛ ſoluit:nunquid habebit actionem mandati.reſpōdetur quod ſic:quia ex quo erat debitū agebatur de bona fide ꝛ vbi de bona fide agitur non congruit ei de apicibus iuris diſputare:ſed vtrum ſit debitor vel non:hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[non caret fraude]ſcilicet ꝛ ideo repetit ſolutum actione mandati]vt puta ſi exceptionem procuratoriam]illam quia tu es miles qui agis contra me:vel femina ꝛ miles non poteſt eſſe procurator:vel femina:vt.ſ.de procuratoribus.l.j.ꝛ.l.feminas.[debitor fuerit necne]ſcilicet ille pro quo fideiuſſit.vnde not.apicem iuris non curanduʒ.accedit.ſ.ad.l.aquil.l.ita vulneratus in fine.§.ſi ꝛ.nec nimia ſubtilitas curatur:vt.C.ad trebel.l.ſancimus.in princip.[ſed nec verborum ꝛc.]vt.C.de conſtit.pecu.l.ij.in fine.ſed bona fides inſpicitur ꝛ veritas:vt hic.ꝛ.C.ſi contra ius vel vtilitatem publicam.l.ꝛ ſi non cognitio.Item nota ſi procurator omittit opponere exceptionem procuratoriam:ſi ſciens non habet actionem:alias ſic.vt.ſ.e.in princip.ꝛ.§.non male.ꝛ.ſ.proxi.§.ſed ſi omittit exceptionē procuratoriam:ſiue ſciens:ſiue ignorans habet actionem mandati:puta quia omiſit illam:tu es miles non potes eſſe procurator:qꝛ vbi de bona fide agitur:non congruit de apicibus iuris diſputare.item quia conſulitur alicui ſi vult pudori ſuo parcere:vt ſ.eodem.l.quintus.ſecus ſi ſciens omiſit illam cum eſſet falſus procurator.nam ꝛ illa dicitur procuratoria exceptio:vt.ſ.de dam.infect.l.inter quos.§.penul.nam non agitur tunc mandati.ꝛ ſic intelligitur.ſ.e.l.inter quos.§ penul.nam tunc non agitur mandati.ꝛ ſic intelligitur.ſ.eod.l.inter cauſas §.mandato tuo fideiuſſi.que ſignatur hic pro cōtraria. Et ad ſolutionē huius cōtrarij vt plene liqueat vobis iſta materia diſtinguendum eſt vt cōſueui diſtinguere ꝛ aduertatis eam quia ſatis breuiter ꝛ clare dicam tam vobis.Cum fideiuſſor conuenitur ex perſona debitoris:aut habet exceptionē ex ſua perſona:aut ex perſona debitoris:aut habet exceptionē ex perſona illius qui experitur

contra

contra eum. Si fideiuſſor habet exceptionē ex ſua perſona tm̄: que non cōpetit debitori: aut eſt exceptio inhoneſta aut honeſta: ſi inhoneſta tūc ſi fideiuſſor ſoluit ea omiſſa venia eſt dign⁹ vnde agit contraria mandati actione: vt. ſ. e. l. idemq̄z. §. generaliter. Si autem exceptio eſt honeſta: puta q2 habet exceptionem velleia. vel ſimilem: quia mulier interceſſit pro debitore: ſi vult opponere poteſt: ſi vult renūtiare exce. vellei. poteſt: hoc caſu: ſi omittit eam ⁊ ſoluit ſimiliter agit fideiuſſor mandati. vt ſ. ad velleia. l. penult. ⁊ vltim̄. Si autem competit exceptio ex perſona debitoris aut eſt dilatoria: quia debebat in diem quo caſu ſi fideiuſſor cōuentus ſtatim ſoluit ante diem: denegatur ſibi actio: poſt diem non: vt. ſ. eod. l. ſi tibi mandauero. ſi autem fideiuſſor habet peremptoriam exceptionem ex perſona debitoris: puta non numerate pecunie: vel pacti de non petendo in perpetuum vel ſolutionis: hoc caſu: aut fideiuſſor ſciēs omiſit ⁊ ſoluit: hoc caſu non agit mandati: vt. ſ. eo. l. j. in princip. ſi ignorās: aut iuris: ⁊ tunc nō agit: aut facti. ⁊ tunc agit. ſ. ea. l. §. nō male. ⁊. §. ſi cum debitor. ⁊ hec que modo dixi ſunt vera ſi exceptio que competebat ex perſona debitoris tranſibat ad fideiuſſorē: vt. ſ. eo. l. idemq̄z. §. generaliter. Secus ſi erat perſonalis: q2 non poteſt fideiuſſori imputari: vt. ſ. de pact. l. ⁊ here. in fin. Si autem cōpetebat exceptio ex perſona illius qui agit aut habet mandatum ⁊ tunc habet locum lex contraria. ſed ſi non habet mandatum: ſecus eſt vt hic. ⁊. ſ. ea. l. §. vlti.

☞ Indebitum ſolutum repetitur niſi autoritate rei iudicate fuerit ſolutum.

In omnibus aūt diuiſionibus

¶ † In. §. iſto dicitur q8 in omnibus caſibus ſuperioribus in quibus fideiuſſor conuentus a creditore omittit exceptionem peremptoriam ſcilicet non numerate pecunie indubitanter ſi ignorans agit mandati: ſi ſciens non agit actione mandati: ſi indebitum ſoluit: ſed poteſt repetere ꝯdictione indebiti niſi ſoluiſſet ex cauſa iudicati: verūtamē tunc creditor poterit accuſari crimine ſtellionatus. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ipſe] ſcilicet creditor [plectetur] vt. ſ. de crimine ſtellionatus. l. iij. ¶ Or ſignor not. in. §. iſto dicitur: quod indebitum ſolutum extra iudicium repetitur condi. indebi. ſed indebitum ſolutum per ſententiam non repetitur propter autoritatem rerum iudicatarum: vt. ſ. ad trebellia. l. cum ſeruus. §. cum pretor. ⁊. C. de cōdi. indebi. l. j. ⁊. ſ. fami. her. l. cum putarem. Interdū tamen repetitur cōdi. ſine cauſa. vt. ſ. de condi. ſine cau. l. ſi ſul lo. interdum petitur ex illa generali clauſula: ſi qua mihi iuſta cauſa ⁊c. vt. ſ. de indi. l. ſi pretor. §. marcellus.

☞ Fideiuſſor licet ſit tempore liberatus: ſi tamen ſoluit repetit per actionem mandati.

Fideiuſſor. † In. §. iſto dicit̄ fideiuſſi p te tali pacto q̄ vſq̄z ad annū poſſet me cōuenire creditor: nō poſt annū: creditor nō cōuenit me īfra annū poſt annū ꝯuenit me. dū poſſem excep. ꝓſcriptiōis tp̄is opponere: nō ſui viſus ſolui nūqd recuperabo a te ac. mād. r̄ndet̄ q̄ ſic ſi ſum parat⁹ te defendere aduerſus creditorē. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e. [act.] aduerſus reū. [liberauit] ⁊ iō ꝯ eum h3 act. mād. [paratus ſit] ſ. fideiuſſor [recupare] ſ. a debitore. [⁊ ita iuliano vr̄] ⁊ b ſi. ſ3 dic mihi qūo pōt ſol⁹ fideiuſſor liberari tp̄e ſine debitore nō vr̄ q̄ poſſit eſſe q̄ ſi creditor agit cū debitore ⁊ interrumpit̄ preſcriptio ꝯ debitorē ⁊ ꝯ fideiuſſorē. ⁊ idē eſt in duob⁹ reis debēdi: vt. C. de duo. re. ſti. l. vl. R̄n. q8 d2 hic eſt intelligendū vt dixi in caſu: q2 tp̄s nō eſt modus tollēde vel inducēde obligatiōis: vt. ſ. de act. ⁊ ob. l. obligationū fere. §. pl3. nō eſt intelligendū q̄ eſſet b actū cū debitore: q2 ⁊ hic videt̄ eſſe actū ⁊ inter fideiuſſorē. nā cū ꝓſcriptio eſt interrupta ꝯ reū ⁊ fideiuſſorē: vt. C. de anna. excep. l. vl. idē eſſet q8 dicit̄ in. §. iſto. ſi fideiuſſor h̄ret excep. vell. q̄ non cōpeteret debitori: vt. ſ. ad vell. l. pe. ⁊ vlt. §. pe. ⁊ idē eſſet ſi fideiuſſor h̄ret exce. ꝓpter pactū ſibi factum de non petendo: vt. ſ. de pac. l. ⁊ heredi. in fi. ⁊ l. ſeq.

☞ Procurator gn̄alis non mutat ea que a dn̄o ſpecialiter ſunt prouiſa niſi ex cauſa iuſta quam dominus ignorauit.

Si hominem. † In. l. iſta d2 dedi tibi hominē vt eum manumitteres poſtea anteq̄ manumitteres ꝓcurator me⁹ ꝓhibuit te ne eū manumitteres: ſi tu eū manumiſiſti: nūqd tenerī ad intereſſe. r̄ndeo diſtinguēdo aut ꝓcurator habuit iuſtā cā3 ꝓhibēdi manumiſſionē ſui: puta q2 dn̄s ꝓcura. ꝯpererat ſuū falſas rōnes ꝯfeciſſe vel paraſſe inſidias in dn̄3 quo caſu teneris mihi ad intereſſe: ſi aūt nō habuit iuſtā cām ꝓhibēdi nō teneris mādati: l3 eū manumiſerit. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē lr̄e [ſi holem tibi dedero.] transferendo in te dn̄iū: vt. C. de do. l. cū ꝓponas. al's nō poſſet manumitti per ꝓcu. ſimplicr̄: vt. C. de ma. vin. l. an p aliū. ⁊ ſub hoc pacto [vt manumitteres] ꝯ ꝓduxi] vñ not. hic q̄ denūciatio ſpernit̄ q̄ eſt iō q2 nō h3 iuſtā denunciādi: al's ſecus: vt. ſ. q̄ in frau. cre. l. ait pretor. §. ſi partū cepe. ſed ad. l. illā opponit̄ ⁊ videt̄ q̄ nō valeat manumiſſio q2 locus eſt penitentie re integra: vt. ſ. de cōdi. ob cau. da. l. dedi. §. j. ⁊. l. ſi pecuniā. §. ſi ſeruum. ad q8 vos dicetis vt ibi dixi.

☞ Actio etiā penalis deuoluitur in actione mandati ſi ꝓcurator a ſeipſo non exigit.

Si negotia mea. † In. l. iſta d2: ſi tu teneberis mihi acti. vi bo. rap. vel q8 me. cā. ⁊ mandaui tibi vt gereres negotia mea ⁊ q̄ debebas mihi illa act. non exegit a te. ſ. annū teneberis ad ſimplū: ſ3 poſt annū teneberis mihi mādati l quadruplū: q2 q alterius negotia gerit d3 ꝓſtare in ſua perſona q̄ preſtat̄ in aliorum. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [in ſimplum] pone exemplū in act. vi bo. rap. ⁊ in actione q8 met. cau. vt inſti. vi bo. rap. in prin. ⁊. ſ. q8 met. cau. l. ſi cum ex. §. j. item in act. in factū de calū. vt. ſ. de cal. l. j. in princ. [debebit] ſi a ſe non exegit ⁊ in negotiis meis nō repoſuit. accedit. ſ. de neg. geſ. l. ſi pupilli. in fi. ⁊. l. ſinaūt. ⁊. l. diuortio [q8 in alior] ſ. preſtaturus vnde not. q̄ quis debet preſtare aduerſario cōtra aliam perſonam multoſortius debet cōtra ſe preſtare aduerſario. accedit ſ. de condic. indeb. l. frater a fratre. ⁊ ver. poſtea. ⁊. ſ. q8 quiſq̄z iur. l. j. §. ſi.

☞ Hereditas pōt eſſe damnoſa legatis. ideo mandatum de adeunda hereditate eſt obligatoriū legatum non.

Si hereditatē. † In. l. iſta dicit̄: aliqua hereditas deferebatur mihi cuius creditor tu eras: volebā repudiare hereditatem q2 timebā minus idoneam: mandaſti mihi vt adirē ⁊ preſtares mihi indēnitatē ego ſequut⁹ mādatū tuū adiui: nunqd teneberis mihi act. man. preſtare indēnitatē. r̄ſ. q̄ ſic: ſed ſi mihi legat̄ ⁊ tu mādaſti mihi vt illud legatū nō repudiarē non teneris mihi acti. manda. ⁊ eſt ratio q2 hereditas eſt nomen vniuerſitatis. vñ poterat ꝯtinere ꝯmoda ⁊ incōmoda: ſ3 legatū eſt vniuerſitas ſingularis. vñ pōt ibi eſſe lucrū nō damnū ſequit̄ ergo q̄ ſiue p̄ns mādet p̄nti vel abſenti: q̄ inter eos pōt eſſe mandatū ⁊ datur act. man. vnū ſciat̄ q̄ ſi mādato creditoꝝ adit̄ hereditas ſuſpecta q̄ ipſi tenent̄ act. man. ad intereſſe heredis. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [eſſe potuit] quare q2 es alienū non ſequit̄ fundū: vt. ſ. ad trebel. l. j. §. ſi heres [eſt] q2 ſucceſſio eſt vniuerſum ius defuncti. vt. ſ. de reg. iur. l. nihil aliud eſt [mandet] id obligatio que ſit inter preſentes: vt. ſ. de act. ⁊ oblig. l. j.

☞ Fideiubens in minus q̄ fuerit mandatum habet actionem mandati. ſecus ſi in plus.

Rogatus. † In. l. iſta d2: ſi rogaſti me vt ſi deiuberē ꝓ te in. c. ⁊ fideiuſſi in quinquaginta ⁊ ſolui: habeo ꝯ te act. mand. in. l. ſ3 qd erit. rogaſti me vt fideiuberē ꝓ te l quinquaginta fideiuſſi in. c. ⁊ ſolui. c. nūqd potero agere acti. mā. ꝯ te. r̄ndet̄ q̄ ſic ad. l. q2 vſq̄z ad illā ſummā fecit q8 ei mandatū fuit de reſiduo aūt nō agā mandati. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere [tenetur] l. ⁊ recte aget mādati [ſi in maiorē] ſ. q̄ eſſet mandatū non in maiorē q̄ reus teneret̄. nam tunc nullo modo teneret̄: q2 fideiuſſor non pōt ⁊c. vt. ſ. de fideiuſ. l. grege. §. vlti.

☞ Pecunia debita ſolutioni non parata in mutuum non cōuertitur nudo pacto. ſecus ſi eſſet ſolutioni parata. item ex pacto incontinenti appoſito in contractibus bonefidei debentur vſure. hoc dicit.

¶ Si holem̄ Ho. q̄ ꝓcurator ex cā reuocat errorē dn̄i ita alī. bal. l. l. error. in vl. §. in. xv. col. C. de iur. ⁊ fac. ign. adde bart. in l. non ſolū. §. morte. ſ. de oper. no. nun.

Qui negotia. † In. iſta in ſui prin. dicitur: quidā ꝓcurabat negotia lucij titij exegit a debitorib⁹ pecuniā: exacta pecunia ab eis miſit ep̄lam lucio titio: ſcias q̄ habeo de pecunia tua tm̄ apd̄ me: ⁊ reddā tibi cū vſuris ſemiſſib⁹ mō querit̄ an ſit ꝯuerſa l mutua: ⁊ an vſure peti p̄it. ⁊ r̄ndeo q̄ non eſt conuerſa in mutuū. al's nuda ꝯuentione ex omni cōtractu poterit fieri mutua pecunia. nec ob. q2 depono pecuniā apud te ⁊ ꝯuenio q̄ vtaris ea ſi volueris. ſi poſtea vtaris q̄ ſit mutua. vel ſi iuſſi tibi a debitore meo dari pecuniā q̄ ſit mutua ſicut ſi tradidi tibi rem meā vendendam ⁊ cōuenit inter me ⁊ te q̄ haberes mutuo. nam erit mutua: ergo dicendū eſt q̄ procurator tenetur mandati ad pecuniā ⁊ ad vſuras quas conuenit [ſuis] ſ. lucij titij [ad eum] lucium titium [non eſſe creditā] quia non erat parata ſolutioni al's ſecus: vt. ſ. ſi. cert. peta. l. ſingularia. vel quia iſtud pactum erat appoſitum incontinenti: vt ſ. de pac. l. iuregen. §. ſi cum nulla. reprobata opi. illorum qui dixerūt q̄ pactum ſiue fiat ex interuallo: ſiue incontinenti inter dn̄m ⁊ procur. eſt efficax ⁊ parit act. vt. ſ. dicam [alioquin] id eſt ſi dicas propter talem epiſtolam miſſam dn̄o pecuniā creditam fieri ⁊ vſuras deberi [nuda pactione] id eſt nuda ꝯuent

tione pecuniam credita᷑ id eſt mutuaꝫ poſſe fieri. ſcilicet ꝙ nõ eſt verum niſi ſtipulatio interueniat: vt. ff. ſi cer. peta. l. ſi ex precio. ⁊ C. de iure doti. l. quia eſt. vt. ff. ſi certum peta. l. certi cõdictione. §. j. [ſed nihilomagis] id eſt non propterea magis: cui litere contradicit. ff. ſi certum petaꝰ. l. ſingularia. ſed ibi pecunia erat parata ſolutioni. alia litera dicit ſi nihilominus: ⁊ tũc iſta lex concordat cum illa vt ibi plene dixi. Sed opponitur hic dicitur quod pecunia debita ex cauſa mandati: non conuertitur in cauſam mutui: ſed videtur contra. ff. de donatio. inter virũ ⁊ vxo. l. ea que. Ad quod dicunt quidam ꝙ illud eſt: quia precedens obligatio non poteſt nudo pacto nouari quod intelligitur ſiue fiat ex interuallo ſiue incontinenti durãte mãdato qđ dicitur fieri: vt. ff. ſolu. mat. l. quoties. ⁊ dixi. ff. de pac. l. iuregen. §. ſed cum nulla. ⁊ quod hic non eſt nudum pactum vel dicatis quod eſt verius hic nuda pactione non poteſt conuerti pecunia que debetur ex vna cauſa in aliã: ſi pecunia nõ eſſet preſens ⁊ parata ſolutioni. vt in l. iſta. ſecus ſi pecunia eſſet pſens ⁊ parata ſolutioni: quia tunc poteſt conuerti in aliam cauſam: vt in dicta. l. ſingularia. ⁊ ff. de donat. inter virũ ⁊ vxo. l. ea que a marito. vbi dicitur quod ſi. xx. donaſſem vxori mee ⁊ illa. xx. habebat parata vt mihi redderet: q: non valet donatio: ⁊ ego illa. xx. ſui ſtipulatus ab ea ſi a me inuito diuerteret tenet mihi ex cauſa mutui. ⁊ ad hoc facit. C. ſi certũ petaꝰ. l. ſi pro mutuo. Uel poteſt dici ſi teneris mihi ex cã efficaci puta ex cauſa mãdati dare pecuniam ponamus ex illa obligatio ſola pactione nõ trãſfertur in cauſam mutui vt hic: ſed ſi teneris mihi ex cauſa inefficaci vt eſt ſi ego maritus donaui vxori mee q̄ donatio ſola penitẽtia reuocatur: quo caſu pecunia ex cauſa donationis mihi debita poteſt in cauſam mutui conuerti. ⁊ ſic intelligitur l. contra. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. ea que. Uel poteſt dici tertio modo vt ibi dicam.

1 ☞ Si mando tibi vt rem emas quam habeo communẽ cum aliquo pro parte ſociorum tantum tenet mandatum pro parte vero tua tenet mandatum ⁊ emptio. Item mandatum morte finitur emptio autem non. h. d.

1 **Cum heres.** ‡ § iſte cũ duab. ll. ſeque. eſt valde verboſus ⁊ in eo ponunt plures caſus. tu cũ duob. aliis eras heres titij mãdaui tibi ꝙ emeres mihi pdiũ hereditariũ certo ꝑcio: tu emiſti. valet emptio ꝓ portionib. coheredũ ⁊ ꝓ partib. coheredũ teneris mãdati. ſed ꝓ parte tua dubitatur an valet emptio ⁊ an poſſet agi mãdati. rñdetur ꝙ emptio eſt ſub conditione cõtracta ⁊ eſt mandatũ: ⁊ ideo ſi anteq̃ emeres partes coheredũ deceſſi ⁊ tu ſcies me deceſſiſſe emiſti propter mandatum: ⁊ niſi eſſet mãdatum alij vendidiſſes q: videor emere partem tuam ſub conditione tamen contra heredes meos dabitur actio: ⁊ heredib. meis dabitur actio ſi poſtea alij vendidiſti. ¶ Or ponamus mandaui tibi vt emeres fundũ qui ex parte tuus erat: nunquid tenet iſta emptio: ⁊ mandatũ: ⁊ certe ſi mãdaui vt emeres certo pretio: ⁊ emiſti teneris tuam partem vendere eodẽ pretio: ſi exceſſiſti mandatũ tibi officit: ſed quid ſi mandaui non deſignato pretio certo: tu emiſti partes coheredũ diuerſo pretio teneris mihi partẽ tuam preſtare arbitrio boni viri eſtimatã: ſic ergo faciẽda eſt coadunatio tue partis ⁊ aliorũ: ſed ſi mandaui tibi ꝙ emeres aliorum partes deſignato pretio certo: tu emiſti partes aliorum minus iuſto pretio propter neceſſitatem rei familiaris: vel alia de cauſa: nunquid cogeris mihi partem tuam eodem pretio vẽdere? certe nõ: ſed iuſto pretio debes mihi vendere: ſed quid ſi habebas fundum cõmunem mãdaui tibi vt emeres omnes partes aliorum aliter nolo tibi teneri mandati: tu emiſti partẽ et non omnes: nũquid teneor tibi: ⁊ diſtinguitur ſi mãdaui tibi vt partes omniũ emeres ⁊ alias nolebã habere emptã: hoc caſu nõ teneor habere emptã. ſed ſi mãdaſſem tibi vt emeres mihi fundũ que habes cõmunẽ nõ addito qđ aliter nõ tenear q̃ ſi partes omniũ emeres: ⁊ tu ptes fundi quaſdã nõ em mãdati actio. habebis cõtra me pro partibus quas emiſti: licet nõ emeres partes omniũ. hoc dic ⁊ iſte. §. cũ duab. ll. ſeq. videatis expoſitionẽ litere. [nã ſiquidẽ ſub cõditione] i. ſ. ſi partẽ coheredum emeris. [poteſt agi] i. ſ. ab herede meo cõtra ⁊ a te cõtra heredẽ meum. [cũ herede meo fore] quia morte fuit extinctũ mãdatũ. vt. ff. e. l. inter cauſas. in princip. ⁊ l. ſeq. §. morte. ⁊ C. eo. l. mandatum [ageretur] vnde ſicut ſi ageres act. ex empto teneris mihi preſtare rem vel intereſſe: vt. ff. de act. emp. ⁊ vend. l. j. in prin. ita ſi ageres act. mandati.

Si fundum. Signori hec. l. differt a ſuperiori. §. quia ibi mandaui vt emeret fundum communem hereditarium nõ adiecto pretio: hic mandaui vt emeret adiecto pretio [mandaui] vnde teneris mihi vendere pro illo pretio quod tibi mandaui.

Ita vt oẽs. Iſta lex determinat precedentes. l. ⁊ §. ⁊ quoſdã alios caſus de nouo ſuperaddit ꝙ ſi [nunc aduenit alios caſus extra predicta] tibi negotium geſſeris [ſcꝫ ⁊ non mihi quia non debeo cogi ad actionem inchoandam inuitus: vt. ff. de cõdi. indeb. l. ſi non ſortem §. j.

1 ☞ Eſtimatio qñ debetur iure obligationis tempus contracte obligationis inſpicitur ſed ſi debetur officio iudicis inſpicitur tempus more.

1 **Hominem certũ.** ‡ In l. iſta notatur differentia inter act. mandati ⁊ certi cõdictionem ex ſtipulatione. ⁊ dicitur ſi promiſiſti dare titio certũ hominem ⁊ fideiuſſi pro te ſi ſolui ⁊ conuenio te act. mandati debet inſpici eſtimatio ſerui: que erat cum ſolui non cum ago actione mandati ⁊ ideo ſi mortuus fuerit nihilominus teneris mãdati. ſecus eſt in ſtipulatione: q: ſi promiſiſti dare mihi certũ hominem inſpicitur eſtimatio que eſt eo tempore quo debes dare niſi per te promiſſorẽ ſteterit quominus ſolueres nam hoc non debet mihi obeſſe. vel non ſtetit per me ſtipulatorem quominus acciperẽ nam tibi hoc nocere non debet. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere [hominem certum] puta ſtichum q: ſic homo certus eſt c. vt. ff. ſi cer. peta. l. certum [agatur] mortuo ſticho apud titium [mortuus] vel vulneratus vel infirmus affectus [vtilis ei actio eſt] vt hic ⁊ ff. e. l. ſi is qui. §. vlti. ⁊ ff. de verb. obl. l. quoties ſed videtur ꝙ agatur ad eſtimationem que ſit hodie vt ff. ſi cert. pe. l. vinũ. ⁊ ff. de cõdi. triti. l. ſi in hac. Rñ adeo tp̃s ſolutionis eſt tp̃s more: vñ illud tp̃s inſpicimus non alterius. ⁊ ita concor. l. iſta cum illis. ſed ſi pluris cepiſſet eſſe tunc inſpicitur quãti pluris fuit tempore more: vt. ff. de condi. fur. l. in re furtiua [ſeruatur] ſi mihi promiſiſti dare certũ hominem [quo agitur] id eſt quo fit litis conteſtatio. vt. ff. commo. l. iii. §. in hac. ⁊ ff. de dona. l. fundus cor. vel ſpectatur tempus quo agitur cum mora non preceſſit litis cõteſt. cum ergo videatur vtrobiq: ſpectari tempus more que differentia eſt inter ſtipulationem ⁊ actũ mand. Rñ. in ſtipulatione erat deductus ⁊ c. vt. ff. de verb. obl. l. vbi autẽ non apparet in fi. ſed in mandato erat deductus homo vt no. ff. ſi certum pe. l. quod a te. vel põt dici ꝙ alia eſt differentia: in ſtipula. ſi debetur ſine die requiritur tempus lit. conteſta vt ff. de verb. oblig. l. nemo. at in mandato eſt in mora eo ipſo ꝙ fideiuſſor ſoluit.

1 ☞ Qui obligauit pro aliquo pignus vel ſe põt agere anteq̃ ſoluat vt liberetur in caſibus hic expreſſis.
2 Fideiuſſor qñ dicatur diu ſteriſſe in obligatione remiſſiue.
3 Debitor quando dicatur bona ſua dilapidare.

1 **Lucius.** ‡ In l. iſta dr: quidã lucius titius nobilis ex cõcubina habuit filiũ naturalẽ: iſte filius nõ erat in pt̃ate patris: ſepe patri mutuabat pecuniã: venit iſte filius ad patrẽ ſuũ ⁊ dixit ei: emi talẽ domũ accõmoda mihi. x. vel pignus: dixit pater nõ habeo pecuniã. ſꝫ accipe ab alio mutuo ⁊ obliga ei domũ cõẽꝫ. poſtea iſte filius mortuus eſt relicta filia pupilla hrẽde: pupilla cepit hr̃e tutores qui petierũt delegari inter pupillã ⁊ luciũ titiũ auũ pupille ⁊ petebãt ab eo. x. q̃ lucius titius debebat filio naturali ex cã mutui. dixit lucius titius ego ei accõmodaui partẽ domus cõis vt obligaret: recõuenio pupillã vt partẽ domus debeat liberare quã filius naturalis de volũtate mea obligauit: mõ queritur an ſicut fideiuſſor nõ põt agere mãdati anteq̃ ſoluat: ita qui accõmodat rem obligandã poſſit agere mãdati anteq̃ ſoluat. ad qđ reſpõdet iuriſcõ. ex tpe ⁊ ex pſona iudex arbitrabitur an pars domus debeat liberari. vñ ſicut eſt in fideiuſſore: q: anteq̃ ſoluat vel cõdẽnet nõ hꝫ actionẽ mãdati cõtra debitorẽ niſi aliud cõuenit: vel niſi diu ſtetit in obligatione: vel niſi debitor cepit dilapidare bona ſua ita ⁊ hic dicendũ eſt ſi lucius titius cõmodauit domũ filio naturali ad obligandũ nõ põt agere mãdati anteq̃ ſolueret: niſi aliud cõuenit: vel niſi interueniat aliquis caſus de ſupradictis. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ [naturali filio] i. ſ. ſuo nato ex cocubina in domo habitar. vt. C. de na. li. auf. l. 3. ⁊ ff. de pig. l. denuꝗ [cõmiſit] [cõmodato obligare] ſub. nõ appoſito tpe infra qđ deſlueret: vt ſ. pxi. ⁊ ita habetis hic ꝙ domus põt cõmodari grã habitandi ⁊ grã obligãdi: vt. ff. cõmo. l. 3. [meuio] i. ſ. publio filio naturali [eius] i. ſ. pupille aduerſus titiũ [ſcꝫ luciũ ſupra dictũ] [acceperunt] puta. x. que petebant a lucio titio que publius meuius filius naturalis ei mutuauerat [⁊ titius de mutuis petitionib.] q: eiñ tutores pupilli petebãt ab eo. x. ipſe petebat ab eis ꝙ liberarent partẽ domus cõis quam cõmodauerat filio naturali ad obligandũ [ex perſona debitoris] ſi ſit inops factus [actus eſſet] q: cõtus ⁊c. vt. ff. eo. l. j. §. ſi cõuenerit [ex emptore] puta ſi diu extitit obligata quibus caſibus tenetur liberare: vt. ff. ſol. mat. l. ſi conſtante. §. penul. [iudicialis queſtio] id eſt inquiſitio

⁊ diffinitio

⁊ diffinicio vt innuit ſequẽs verbũ ꝑ quã reus ⁊c. ſi em̃ ponatur queſtio ꝑ querela vt ſepe ſit nõ bene ſubiungeꝛ: qꝛ ꝑ querelaꝫ non tolliꝛ dubitatio ſed magis inducitꝛ [ſi diu] .i. arbitrio iudicantis: vt. ſ. dicã. [reũ] .i. debitorem [cõueniat]. ¶ Oꝛ ſignorũ no. ſ. regulã ⁊ eius inſtantiã: hec eſt regula ꝙ fideiuſſor anteꝙ̃ ſoluat vel anteꝙ̃ cõdemneꝛ vł damnũ patiaꝛ nõ agit mãdati fallit in caſib⁹ q̃ ponunꝛ hic ⁊. C. e. l. ſi ꝓ ea. plenius no. ⁊ hic repeto videlꝫ ſi mãdator ꝯuenit ꝙ intra annũ me liberaret. item fallit ſi fideiuſſor diu fuit in obligatione vt hic. itẽ ſi debitor ce-
2 pit dilapidare bona ſua. ¶ † Item quero hic quãdo dicatur fideiuſſor diu ſtetiſſe in obligatione ⁊ quando dicatur debitor bona ſua dilapidare vt poſſit agere mãdati. de quo plenius in l. ſi pro ea. C. eo. ⁊ hoc repeto: vt ibi not. videlꝫ dicũt quidã per decennium. ſ. qui ⁊ a qui. l. ſicut fideiuſ. §. ariſto. nos dicamus arbitrio iudicantis. argu. ſ. de iur. delibe. l. j. in fin. Sed quando dicitur dilapidare bona ſua: nũquid quando expendit preter ſolitũ modum de neceſſariis? non. ſed quãdo vulgi eſt opi. vicini ſedent in auſtro ⁊ dicunt iſte qui vacuam habet ille mittat in naui. ſ. de fun. inſtru. le. l. cum delamonis. §. aſinã. ⁊ ſ. de queſtio. l. de minore. §. vlti.

Et ariſtoni.

In l. iſta dicitꝛ ſi depono rẽ apud te hoc ſpecificato ꝙ teneaeris de caſu fortuito vel mandato ꝙ geras negotia mea periculo tuo caſus enũciãdo hoc pactuꝫ valet ſm ꝙ ariſtoni ⁊ celſo placuit. h. d. iſta l. [qꝺ verũ eſſe vr̃] ꝙ tenetur de caſu fortuito ſi ſp̃aliter caſus fortuiti enumerentꝛ ⁊ in ſe ſuſcipiat: vt. ſ. ſi quis cau. l. ſed ⁊ ſi. §. queſitum.

Si pro te.

In l. iſta dꝛ ſi fideiuſſi pro te preſente ⁊ vetante ⁊ ſolui non agam mandati contra te. quidã dixerunt licet non agã mandati directa agam tamen vtili: ſed eorũ ſententia reprobatur. h. d. iſta lex. Oꝛ ſignor not. hic ꝙ expreſſa prohibitio facit ceſſare mandati act. ⁊ act. neg. geſt. ⁊ ad hoc concor. ſ. eo. l. ſi re. §. paſſus. ⁊. C. de nego. geſt. l. vlti.
1 ☞ Contractus quando claudicare poſſit.

Poteſt ⁊ ab vna parte.

In l. iſta dꝛ ſi mandaui tibi ꝙ emeres mihi rem illã pro. x. ⁊ emiſti pro quindecim ꝙ ſi mãdaui ꝙ venderes rem meã pro quindecim vendidiſti pro decẽ potero te cõuenire act. mandati ad intereſſe ſed tu nõ poteris me conuenire actione mãdati contraria: qꝛ mãdatum exceſſiſti. h. d. iſta lex: videatis expoſitionẽ litere. [iudiciũ] .i. act. contrariã [non cõpetit] vt. ſ. e. l. diligẽter. [aduerſus eum competit] ſub. ideo qꝛ mandatũ ſuſcep. ſi non
1 impleuit: vt. ſ. eo. l. ſi vero nõ re. vnde no. † mirabile in l. iſta qꝛ licet ſui natura mãdatum faciat obligationem hincinde quia contractus claudicare non debet. vt. ſ. de actio. emp. ⁊ vend. l. ex empto. fallit tamen hic quia contractus claudicat: quia ex vna parte parit actionem ex alia non: ſic etiam fallit. ſ. eod. l. ſi ſeruus. ſic etiam cõtractus claudicat in emptione: vt. ſ. de act. empt. ⁊ vend. l. iul. §. ſi quis pupillo. ⁊ inſti. de auto. tuto. §. j. ſic et in locatione claudicat contractus: vt. ſ. loca. ⁊ cõdu. l. ſi vno. §. interdum.

Si mandauero.

In l. iſta dꝛ: mandaui tibi ꝙ tu excuteres vires hereditatis mihi delate tu mihi renunciaſti minores ꝙ̃ eſſent: ⁊ ideo vendidi hereditatem illã minori precio: nunquid teneris mihi act. manda. ad intereſſe? certe ſic: ⁊ ſi tibi mãdaui vt excuteres vires illius cui eram crediturus: ⁊ tu denunciaſti mihi eum eſſe idoneum teneris mihi ad intereſſe. h. d. ſecus ſi dolo feciſti: vt. ſ. de do. l. eleganter. in fi. ⁊ l. ſequen.

Qui mandatum.

In l. iſta dicitꝛ mãdaui tibi vt pecuniã meã dares ſub vſuris vſqꝫ ad certam diẽ reddendam tu feciſti mutuo nunquid potero te conuenire act. man. vt cedas mihi actiones quas habes aduerſus eos quibus mutuaſti reſpondetur ꝙ ſic. h. d. iſta l. videatis expoſitioneꝫ litere [in diem collocaret] id eſt pecuniam mandatoris mutuo ſub vſuris daret in certum diem reddendam: [cedat.] ⁊ ad hoc facit. ſ. de pac. l. contra iur. ciuil. in fin.

Dolus.

In l. iſta dicitꝛ: ſi mando tibi vt geras negotia mea teneris de dolo lata ⁊ leui ⁊ leuiſſima culpa: ⁊ i dolo videris eſſe ſi potuiſti exigere a debitoribus cũ erant ſoluendo ⁊ nõ exegiſti ⁊ facti ſunt non ſoluendo: vel ſi potuiſti ſatiſfacere creditoribus meis ⁊ nõ ſatiſfeciſti. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere [quod exigeret] nam teneꝛ de dolo lata ⁊ leui et leuiſſima culpa: vt. C. eodem. l. a procuratore. ⁊ dolum videtur committere vt hic dicitur. item dolũ videtur cõmittere eoipſo quod non reſtituit. vt. ſ. eo. l. ſi procuratorem. §. dolum. ⁊ ſ. de poſi. l. j. in fine. ⁊ not. quod hec lex fingit dolum: ſic ⁊ alias. ſ. ad l. falc. l. dolo.
1 ☞ Actione mandati poteſt agere mandatarius cum mandatum impleuerit alias non.

Si mandato meo.

In princ. hui⁹ l. dicitꝛ: mandaui tibi vt emeres mihi fundũ pro. x. tu emiſti: nunquid poteris me cõuenire actione mand. contraria anteꝙ̃ pretium ſoluas: ⁊ certe ſi ſoluiſti planum eſt ꝙ ſic: ſed ſi non ſoluiſti durum eſt ꝙ vendas res tuas proter pretium ſoluendum. ⁊ ideo habes contra me actionem. man. vt ſuſcipiam obligationem que competit venditori aduerſus te. nam ⁊ ego ago act. ex empto aduerſus te vt preſtes mihi ac. empti aduerſus venditorem hoc dicit prin. huius. l. videatis expoſitionem litere. [empti acti.] vt. ſ. eo. l. inter omnes. in fin. ⁊ l. qui mandatum. ¶ Oꝛ ſignori not. l. hic breuiter aliud eſt ſi ego mãdo tibi vt fideiubeas ꝓ me vel ſi mandas ꝙ mihi mutuo detur. nam anteꝙ̃ cõdemneris vel ſoluas non habes cõtra me man. ac. vt ſ. eod. l. lucius. ⁊. C. eod. l. ſi pro ea. aliud eſt ſi mandas mihi vt fundũ tibi emam. nam anteꝙ̃ pretiũ ſoluã habeo act. mand. vt hic ⁊ ratio diuerſitatis: qꝛ vbi mando tibi vt fideiubeas ꝓ me ex quo ſuſcipis mandatũ de fideiubendo ⁊ de ſoluendo: vt. ſ. de condic. indeb. l. indebitũ. in princi. ſed vbi mandas mihi qꝺ emam fundus non videtur agi quia de pecunia mea emã. ſed de tua vt hic.

Sed ſi mandato meo.

In. §. iſto dicitꝛ: mandaui tibi vt ꝓ me ſuſcipias iudiciũ: nũquid durante iudicio ages cõtra me mandati vt in me transferatur iudicium? certe non. qꝛ videtur finitũ anteꝙ̃ ſententia ſit lata. Sed quid erit mandaui tibi vt gereres negotia mea: tu promiſiſti ſoluere creditoribus meis: nunquid anteꝙ̃ ſoluas ages cõtra me vt ſuſcipiam obligationem? certe ſic: ſed ſi creditor non vult mutare obligationẽ debeo cauere te defenſurum. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [ſi non ſubeſt iuſta cauſa] vt. ſ. de re iudi. l. paulus. alias ſecus. vt. ſ. de procur. l. filiuſfamil. in fin. ⁊ l. ſequen. [perfeciſti mandatũ] qꝛ adiuuari nõ decipi beneficiis nos oportet: vt. ſ. commod. l. in commodato. §. ſicut. ſic ⁊ tutele non põt agi niſi finito tutele officio: vt. ſ. de tut. ⁊ ra. diſtra. l. tutela finita. in princip. [negotia mea geris] cum mandato dicunt quidã vel ſine mãdato. [mutare] in me: qꝛ aliud pro alio ⁊c. vt. ſi cert. pet. l. ij. §. j. [cauere] ſcilicet ego dominus cum promiſiſti meo creditori [defenſurũ te] ſed quare aliud ꝓ alio hic ꝙ̃ in fideiuſſore. vt. ſ. eo. l. lucius. reſpondeo hec eſt ratio: quia procurator ⁊ geſtor habet act. mandati. vel neg. geſ. ad id quod mihi abeſt vel abfuturum eſt: vt. C. de neg. geſt. l. ij. at geſtori videtur abeſſe id quod creditori obligatus eſt.

Si iudicio.

¶ In. §. iſto dicitur: ꝓmiſi te ſiſtere in iudicio: poſtea non exhibui te nunqd anteꝙ̃ conueniar act. ex ſtipul. ad intereſſe potero agere vt me liberes: vel ſi promiſi aliquid pro te vel tuo mandato ſolui creditori. nunquid potero agere act. mandati. ⁊ certe ſi ſum condemnatus vel abeſt aliquid potero agere mandati act. ꝯtra ta hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [poſſum.] ⁊ ſic commiſſa eſt ſtipulatio: vt. ſ. ſi qs cau. l. ſi procurator. [factus ſum] vnde potero agere act. contraria mandati: vt. ſ. proxi. §. [competere.] concor. ſ. eo. l. lucius titius. ⁊. C. eo. l. ſi pro ea. ⁊ eſt ratio cum fideiuſſor animo nouandi obligationem in ſe ſuſcipit liberat reum principalem. vnde agit quaſi ſoluiſſet: vt. ſ. e. l. inter cauſas. §. ſi is qui fideiuſſori.

Quoties autem ante ſolutaꝫ.

¶ In ſuperioribus diximus mandatariũ agere anteꝙ̃ ſoluat agit mandati ad faciendũ non ad ſibi danduꝫ: vt ſi agit vt obligationem in ſe ſuſcipiat qꝺ eſt facti. nam vbi ſoluit agit: vt ſibi detur vbi non ſoluit agit vt liberetur: quemadmoduꝫ enim cogitur preſtare actiõe mandati: ita ſi eſt obligatus ex mãdato habet actionem vt liberetur hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [quotiens aũt diximus.] ſcilicet a principio huius legis huculqꝫ. [reus] qꝛ vbi agit mandatarius vt ſuſcipiã in me obligationẽ agit ad factũ: ⁊ aliꝺ ẽ facere ⁊ aliud eſt dare. nã vbi facere ẽ i oblĩone liberaꝛ qs ꝓſtãdo itereſſe: vt. ſ. de re iu. l. ſi qs ſꝫ vbi dare eſt i oblĩone teneꝛ qs ꝓciſe dare. vt. ſ. de ob. ob. l. vbi aũt. in fi. [vt liberemur] vt. ſ. in prin. hui⁹ l. habuiſtis.

Si fideiuſſor.

In iſto. §. dicitꝛ: ſi fideiuſſi ꝓ ſocio meo ſcholari q accepit mutuo. c. ⁊ iſte me⁹ ſcholaris receſſit ⁊ diſtulit ſoluere ita ꝙ coact⁹ ſuꝫ ſoluere. c. ⁊ ꝓpter ſuam morã alia. c. poſtea ago cõtra eum teneꝛ mihi act. mandati ſoluere debitũ ⁊ ſumptus ⁊ alia. c. que ſolui

hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere.[multiplicauerit.] ſcz ꝓpter morā debitoris ꝓpter penā in quā icidit q2 nō ſoluit ſua die: vel ꝓpter vſuras que cucurrerūt vl' ꝓpter ſumpt⁹ litis [in ꝑ quo fideiuſſerit] ꝛ ad hoc facit. C. e. l. ſi pro ea. ꝛ. ē. eo. l. lu cius. ꝛ. ē. de neg. geſt. l. ij. ꝛ. l. ſi quis mandato.

Quod mihi debebas.

In §. iſto dr ſi debebas mihi .c. illa .c. ſum ſtipulat⁹ mihi dari a debitore tuo te mandāte: ꝛ poſtea non potui aſſequi niſi quinquaginta de reſiduo potero te conuenire act. man. cū periculo tuo ab eo fuerim ſtipulatus nō q2 nomen eius approbauerim: idem eſt ſi fideiuſſor mādat creditori vt agat cum debitore ſuo periculo: q2 quod minus aſſequitur: tenebitur ei act. mandati. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere [ſtipulatus ſum] animo nouādi. [periculo tuo.] idest te mādante [eſt] vt. C. de noua. ꝛ dele. l. j. [egiſſez] animo nouandi [mandato] i. ꝓpter mandatum qð parit act. [liberatur] fideiuſſor [cauſa] ꝛ ex noua cauſa incipit teneri. qui enim delegat ſoluit quantū ad primā obligationez. vt. ē. ad velleia. l. ſiuis. §. intercedēti. ꝛ. ſ. de noua. l. delegare. apparet ergo hic ꝙ agitur ex vltimo mandato: quod eſt verum ſi eſt interpoſitum animo nouandi: ꝛ ſic ſoluitur contra. ſ. de procur. l. licet. §. ea. ꝛ ibi plenius dixi.

1 ☞ Fideiuſſor ſi ſoluit aliud vilius vt principalem liberet ab obligatione maiori mandati actione repetit.

1 ## Si quis pro eo.

In. l. iſta dr. tu promiſiſti mihi dare ſtichum et ſi ſtichum non dares promiſiſti mihi dare .c. milia et ego pro te fideiuſſi ego ſtichū redemi pro minori precio ꝙ centum milibus ſolui ſtichum ne committerem in penam: nunqd potero agere mandati: certe ſic. nam vbicunqz mando tibi aliquid certum debes ſeq formā mandati vt agas cōtra me: ſed vbi mādo tibi incertū ſi melior cauſa mea facta eſt poteris agere mandati h. d. iſta. l. videatis expoſitionez litere [qui ita promiſit] creditori ſtipulanti [agere] ſcilicet ad intereſſe: vt. ē. eo. l. ſi procuratorem. §. mandati. [mādatum ſit] id eſt de certa re. vel facto [recedi a forma non debeat] vt. ē. eo. l. diligenter. [incertum] id eſt de re incerta: vt emas mihi ſeruū: vel etiā de certa: ſed incerto modo: vt. ē. eod. l. preterea [plurium cauſarum] vt vnius rei que ſic ſub conditione in obligatione alterius que ſit tantum in ſolutione ſicut. ē. in caſu poſui. [actio] in caſu propoſito: vbi ſolui ſtichum [expediebat.] licet non eſſet in obligatione ꝛc. hoc ideo quia agit mandati hic: quia malitiis hominum ꝛc. vt. ē. de rei ven. l. in fundo.

1 ☞ Dos vr̃ abeſſe corpo ꝙ marit⁹ ſuſtinet onera mr̃imonii.

1 ## Iulianus.

In prin. huius. l. dr. quedam mulier mutuauit tibi .c. et ego fideiuſſi pro te: poſtea ego fideiuſſor cōtraxi matrimonium cum illa muliere ꝛ ipſa dedit mihi in dotē .c. que ſibi pro te debebā animo liberādi me ab ipſa: nunqd videor ſtatim illa .c. ſoluiſſe ꝑ te: certe ſic: ꝛ hoc ait iul. ꝛ bene: q2 debeo ſuſtinere onera matrimonii: igit tū mihi abeſſe videt: ꝛ ideo conueniā te act. mandati. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionem litere. [iul. ait.] ſub. ꝛ bene. [ſuſtinet.] vt. ē. familie erc. l. filia. §. neratius. ꝛ. §. ſi filius. ꝛ. ſ. de iur. do. l. dotis fructus ꝛ. C. de iur. do. l. ꝑ oneribus. ¶ Or ſignori prin. huius. l. intelligatur vt dixi in centū in caſu. nā ſicut ſi fideiubeo ꝑ te in .c. et ſoluo poſſum agere act. mā. ꝯ te. vt. ē. e. l. idemqz. ita hic in caſu huius. l. ꝛ eſt ratio q2 nō ſum liberatus ex cauſa lucratiua: ſed ex cauſa onēroſa: vt. ſ. de act. ꝛ ob. l. ex ꝓmiſſione. ſecus ſi eſſem liberatus ex cauſa lucratiua. vt. ē. eo. l. idemqz. §. vlti.

Si is qui.

In. §. iſto dr tu promiſiſti dare hominez titio ꝛ ego fideiuſſi pro te: ego fideiuſſor alienum ſeruum id eſt non meum nec tuum tradidi titio: nunquid habeo act. man. contra te: certe nō: q2 nec me nec te liberaui: ſed ſi creditor vſuceperit illū ſeruū tu liberaris ꝛ ego. vnde mandati potero te conuenire. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [fideiuſſerit] in genere [dederit] id eſt ſoluerit ꝛ ſic non fecit accipientis: q2 nemo plus iur. ꝛc. vt. ſ. de acqr. re. do. l. traditio. [erit] ꝛ ita no. ſicut reconciliatur vſucapione dos. vt. ſ. de iur. do. l. proculus. ita ꝛ ſolutione: vt hic.

1 ☞ Qui parcit pudori alterius ad alteri⁹ commodum non excuſatur ſecus in eo qui parcit pudori proprio. h. d.

1 ## Quintus mutius.

In. l. iſta ponit caſus q ſepe accidit. nā multi ſunt q ꝓmpti ſunt ad accipiendū pecuniā ſub vſuris ꝛ qn veniūt ad ſoluendū nedū volūt dare vſuras imo nec ſortē: ꝛ dr hic: aliqs accipit pecuniā ſub licitis vſuris ꝛ ego fideiuſſi ꝑ eo adueniēte termino creditor petit ſortē ꝛ vſuras: tu vis ſoluere ſortē nō vſuras: q2 dicis te nō teneri ad vſuras: creditor venit ad me fideiuſſorē ꝛ petit vſuras ego pendēte iudicio ſolui vſuras: nunqd habeo act. man. cōtra te: certe non. q2 abſtuli tibi defenſionem recuſandi ſoluere vſuras. ſecus tū eſſet ſi creditor petit a me fideiuſſore ſortem ꝛ vſuras. ꝛ tu dicis mihi ꝙ ſoluam ſortem ꝛ vſuras dicā non eſſe promiſſas. ſi ego nolo hoc dicere: q2 volo parcere pudori meo. vnde ſoluo ſortē ꝛ vſuras. vnde habeo act. mandati cōtra te: quia iſto caſu non auſero tibi defenſionē tuam: ſed volo parcere pudori meo. h. d. iſta. l. in ſui princip. videatis expoſitionem litere. [eſſe pecuniā] vel falſo vel q2 pacto tenebat. vnde erāt debite [ſoluendo] extra iudiciū [reo] i. debitori [eam pecuniā] id eſt vſuram q2 tū de ea erat queſtio. [a reo] id eſt debitore. nō petiturum] act. mandati vel alia [vt recuſaret] i. negaret. [ꝓpter ſuam eſtimationem] id eſt ꝓpter ſuam bonā famā ꝯſeruandā ꝛ ſic ponitur. ſ. de var. ꝛ extraord. cog. l. cognitionum. [vti.] q2 dum petitur a reo non debet interī fideiuſſor ſoluere [ſuo] ſic ꝛ excuſatur tutor ſi ſuperuacaneam litem noluit ſubire: vt. ſ. de admi. tu. l. quoties. §. ſicut. ſic excuſatur emptor qn agit de euictione: etiam ſi de calumnia non iurauit cum ſciret ad actorem rem pertinere: vt. ſ. de euic. l. herennius modeſtinus. ꝛ ibi dicetur ꝛ. ſ. de act. emp. ꝛ ven. l. emptorem. in prin.

Cum mādauero.

In. §. iſto dicit: mandaui tibi vt mutuares titio centū meo periculo: nūqd ago mandati: certe ſic. ſecus eſt ſi mādo tibi vt titio mutues .c. vt tua ſit vtilitas: ꝛ meum periculū. nam potius eſt cōſilium ꝙ mandatū: ꝛ ideo non ago act. mandati. ſicut ſi mandarem tibi vt de .c. que habes emeres fundū ꝛ nō dares fenori. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [pecunias] ſcilicet tuam poſſe conſiſtere] qui alias hoc facturus nō eras vt. ē. eo. l. ſi tibi mandauero. §. apud iul. [forma eſt] quia videtur potius fuiſſe conſilium ꝙ mandatum obligatorium vt. ē. e. l. ij. §. vlti. [emas] potius eſt cōſilium ꝙ mandatum: vel ſi mando vt potius emas fundum ꝙ fenori des vel ecōtra: vt. ē. eod. l. ij. §. vltimo.

1 ☞ Qui vendidit vt procurator de euictione tenetur. h. d.

1 ## Seruum titij.

¶ Signori. l. iſta reputat valde diffilis ꝙ̄tum ad caſum ꝛ literā. ꝛ glo. dñorum Jo. ꝛ Azo. reddunt eam difficilem: ſed ſi vos aduertatis caſus ꝛ ſummariā expoſitionem litere non difficilis ſed facilis vobis videbitur. ꝛ iſta lex ponit duos caſus: ꝛ reponſionem primi ꝛ ſecundi caſus ponit mixtim: ſed aliter dicam: ꝛ primus caſus eſt talis. Ego ignorans ꝛ bona fide emi ſeruum titij a quodam non domino ꝛ per traditionem accepi: poſtea illum ſeruum tradidi titio amico meo ꝛ mandaui ei vt eum venderet titius ignorans illum ſeruum ſuum eſſe vendidit cuidam ꝛ tradidit. modo formantur due queſtiones: ꝛ prima queſtio eſt: quia titius incepit ſcire ꝙ erat ſu⁹. vnde vult ab emptore vēdicare: an contra me habeat actionē mandati ad ſuum intereſſe: ꝛ an teneatur mihi ad pretium. ꝛ reſpondet iuriſcon. ſi titius ignorans ſeruum ſuum vendidit ꝛ tradidit obligatus eſt emptori de euictio. ergo non vēdicabit imo ab emptore repellitur doli except. ipſe autem mandati mihi non tenetur ad pretium: ſed ſi titius mihi pretium preſtitiſſet ignorans conueniet me ꝯtraria act. mandati ad ſuum intereſſe ꝛ veniet in intereſſe ſuo ꝑtiū ſerui ꝛ hic eſt primus caſus. Secundus caſus eſt talis quidam emit ſeruum titij a non domino bona fide ille qui emit deceſſit relicto me herede: titius cōſtituit me procuratorem vt illū ſeruum ſuum venderem: ego ſuſcepi mandatū ꝛ vendidi: poſtea apparet mihi quod ille cuius heres extiteram emerat illum ſeruum: volo agere rei vendicatione cōtra emptorē ꝛ eum ab eo euincere: queritur nunquid poſſim. ꝛ reſpondetur quod nō quia teneor de euictione. ſed quid faciam? certe hoc caſu agas cōtra illum autorē qui vendidit illi cui ſucceſſi actiōe ex empto ex perſona emptoris non ex perſona mea. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere [ſeruum titij] emi ab alio bona fide [ꝛ poſſideo] id eſt per traditionem accepi. [eſſe] hic eſt primus caſus: ꝛ deberet hic ſubijci hec reſponſio: que eſt infra. ꝛ puto titium ꝛc. [vel cōtra] hic incipit ſecundus caſus [ꝛ puto] incipit determinatio primi caſus [obſtrictum emptori eſſe] de euictione etiam procuratione facta: vt. ē. de procurato. l. procurator qui pro euictione. licet ſecus ſit in tutore ꝛ curatore: quia finita tutela vel cura non tenetur de euic. vt. C. de adminiſtra. tuto. l. cum quidam. [cōcedendam] quia qui de euictio. cauet act. ꝛc. vt. ē. de euic. l. vendicantē. [ꝛ idcirco mandati eum non teneri] ad pretium rei ſue ſi habet pretium: quia ipſe debet habere pretium rei ſue non ego mandans [ſed contra] id eſt cōtraria actio. [intereſſe] ſed qd veniet in iſto intereſſe: certe ꝑtium rei ſue qð ignorans ſoluit mandatori: cum act. mandati detur ad intereſſe: vt. ē. eo. l. ſi procuratorem. §. mandati. [contra] determinatio ſecūdi caſus [ſubmouetur] ꝗ ſi nō vendicat

quia dolo

q2 dolo videtur facere ſi ipſe vēdicat qđ vēdere mādauit[actionem]ad intereſſe: etiā ſi euictio nō fuiſſet ꝓmiſſa ſuo autori: vt C. de euic. l. non dubitatur. ¶ Or ſignor ad. l. iſtā opponiſ et ſignanſ quedā ɔ̄tra que ſatis breuiter ſoluā hic dicif: ſi titi⁹ ꝓcura. me⁹ vēdidit rem ſuam ꝛ tradidit emptori mādato meo: nō euincit ſed agat rei ven. q2 tenetur de euic. ſed videſ ꝙ vendicet nec repellaſ doli excep. q2 errabat credens rem eſſe meā non ſuā: ꝛ nemo errans trāſfert dominiū rei ſue tantū. vt. ꝭ. de acqui. re. do. l. ſi ꝓcur. Rñdeo hic titius ꝓcur. non transfert dominiū rei ſue: nec iſta lex hoc dicit. ſed dicit ꝙ vēdidit rē ꝙ aſtrictus eſt de euictione. vnde vendicando nō euincit. vnde iſta. l. non contradicit illi. vel pōt dici vbi ꝓcura. nō eſſet habiturus regreſſum de ꝑcio rei ſue ɔ̄ emptorē alij vēdidit et tradidit nō transfert dñium: imo vendicat vt ibi. ſecus ſi eſt habiturus regreſſum ɔ̄tra aliū ad ꝑciū ſue rei vt hic q2 tunc transfert dñiū. Et de iſta materia pleni⁹ dixi. ꝭ. de offi. ꝓcu. ceſa. l. j. vnde amplius nō dico. Sed denuo opponitur ad aliud qđ dicif hic in fi. ſi ego mādato tuo vendidi rem ipſius quā emerat ille cui heres extiteram ꝙ non poſſum vendicare ꝑmiſſa ratione: q2 vendendo obligor de euict. ſed videſ ꝙ habeam mandati acti. q2 mihi abeſt ex mandato ſuo: ꝛ mandati acti. competit ad intereſſe: vt. ꝭ. eo. l. ſi procura. ꝭ. mandati. ſed certe verius eſt ꝙ non agam mandati: q2 dominus fuit vnde potuit mandare: ꝛ habeo actio. ex empto ad intereſſe: quia nō eſt nouum ꝛc. vt. ꝭ. de acti. empt. ꝛ ven. l. non eſt nouum.

SI is qui negotia.

Jn pn. hui⁹ l. dicit. accepiſti mutuo. c. fideiuſſi ꝓ te apud tuū creditorem: geſtor negocioꝝ meoꝝ ſoluit creditori. c. liberat me a te: ꝛ teneor acti. neg. geſt. ſiue habeā ratū ſiue nō: ſꝫ ſi anteꝗ̄ ſoluat habeo ratū potero agere act. man. ɔ̄ te. h. d. iſta. l. in pꝛin. videas expoſitionē litere[gerebat]. ſ. ſine mandato. [ſoluit]nole fideiuſſoris[necnō fideiuſſor] q2 geſſit v ille vñ fideiuſſor cogiſ habere ratū apud iudicē: vt. ꝭ. de neg. geſt. l. pōp. ꝛ[actionem contrariā]contra debitorē ꝛ gerens hꝫ nego. geſt. contra me: vt. ꝭ. de neg. geſt. l. ſoluendo. ꝛ. l. cum de pecunia.

Siue cum frumentum.

Jn. ꝭ. iſto dr. ſi fideiuſſi pro te apud tuū creditorē cui debebas. c. corbes frumenti ſui coact⁹ ſoluere affricū frumētū: alr penā ꝑ moꝛā: nūquid repetā a te preciū: certe ſic: vel tantundē frumēti ſi plus eſt ꝙ̄ ꝑciū frumēti. ſꝫ ꝛ ſi fideiuſſi ꝓ te pro ſeruo quem debebas creditori: ꝛ ſolui ſꝫ ſeruus mortu⁹ vel debilitatus eſt ita ꝙ ſit redactus: ad nullam eſtimationē vel modicā tamē recupero a te act. man. ɔ̄tra eſtimationē ſerui quo erat tpe ſolutionis. h. d. iſte. ꝭ. videatis expoſitionē litere[ſi cū frumētū deberet]. ſ. in gn̄e [affricū]. i. optimū: vt. ꝭ. de ꝟb. ob. l. vbi aūt nō apparet. l. pn. [dedit] ꝑ ſententiā: cū aliud nō inueniebat: alr ſecus: vt. ꝭ. eo. l. fideiuſſores. [plus impēdit]puta penā vl' viuras ꝓpter morā ɔ̄ſequit.]. ſ. quāti tunc erat cū ſoluit licet deceſſerit vel debilitatus fuerit: ꝛ ita ad nullū vel ad modicū preciū ſit redactus. ꝛ ad iſtud concor. ꝭ. e. l. hominem. ꝛ. l. ſi mandauero. ꝭ. ſi fideiuſſor.

FJdeiuſſor.

Jn. l. iſta dr: ſi tenebaris dare titio. x. in diem: ꝛ fideiuſſi ꝓ te ſi ante dies ſoluo iſta. x. ante diem nō potero te ɔ̄uenire act. mādati: ſꝫ poſt diem habeo act. mādati cōtra te. h. d. iſta lex: videatis expoſitionem litere. [ab eo]. ſ. creditore. [non poteſt.]quia ꝛc. vt. ꝭ. de condi. inde. l. in diem[habebit] vt. ꝭ. eo. l. ſi tibi mandauero. in pꝛin.

SJ fideiuſſor.

Jn. l. iſta dr. ſi tu ꝓmiſiſti dare titio. c. corbes frumēti ſine adiectione bonitatis: ꝛ fideiuſſi ꝓ te: quodlibet triticū ſoluendo liberaris hoc caſu. vñ ſi ſoluo optimū nō recupero a te contraria act. mandati eſtimationē optimi: ſꝫ illā cuius ſolutione potui te liberare: imo ſi petā optimū repellar doli exce. ſi debitor fuit paratus dare creditori frumentū quo potuit liberari. h. d. iſta. l. videatis expoſitiones litere. [poſſe exiſtimo.] vt. ꝭ. de ꝟb. ob. l. triticum. [licuit.] ꝛ hoc verum niſi fideiuſſor fuerit coactus per ſñiam dare optimū cū aliud nō inueniebat: et ſic ſoluiſ contra. ꝭ. eo. l. is qui negotia. [itaqꝫ.] qđ dixit in genere ponit in ſpe. [eſtimo.] ¶ Or ſignori notetis ꝙ qui promittit dare frumentū ſine adiectiōe bonitatis etiā viliſſimū dādo liberaſ: vt. ꝭ. de le. iij. l. nūmis. ꝛ. ꝭ. de tri. vino ꝛ oleo leg. l. cū certum. ꝛ. ꝭ. de ɔ̄di. inde. l. cū his. ꝭ. vlt. qđ eſt intelligendū ſi ꝓmittit ex alio ɔ̄ctu ꝙ̄ mutui q2 tunc euſdē bonitatis ꝛ qualitatis teneſ reddere: q2 id tacite agitur. vñ ꝓ cauto dꝫ haberi: vt. ꝭ. ſi cer. pe. l. cū qđ. itē ſecus eſt in donatione: vt. C. de dona. l. ſi qs argentū. ꝭ. ſi ꝓ redditū. itē ſecus in legato hoīs generaliter relicto: vt. ꝭ. de lega. i. l. legato generaliter relicto.

t ☞ Fideiuſſor poteſt habere obligatum pꝛincipalem ꝛ aliū vel pꝛincipalem tantū vel alium tantum.

t QUi fide.

†Jn. l. iſta dicunſ duo. ꝑmo dicif ſi mandato titij fideiuſſi ꝓ te ſiquidem te preſente ꝛ non cōtradicente cōtra titiū habeo act. ꝛ ɔ̄tra te: ſꝫ ſi mandato titij fideiubeo ꝓ te inuito vel abſente ɔ̄tra titiū habeo act. mandati. nec obſt. ꝙ tu pecunia mea liberatus es: q2 non mandato tuo hoc feci: ſꝫ mādato titij. ideo quia titius tenebitur mihi mandati act. cōtrariis. h. d. iſta lex videatis expoſitionem literē. [qui fide]id eſt mandato expreſſo: quia qui ſequitur mandatum alicuius: ꝛ fidem eius ſequitur iure mandati: expreſſo mandato: alr tacito: quia tacite videtur mandare ꝓ quo preſente ꝛ non cōtradicente fideiubeo: vt hic. ꝛ. ꝭ. eod. l. ſi re. ꝭ. ſi paſſus. ꝛ. l. qui patitur[qđ ſi] incipit ſecundus caſus[non reum promittendi]vt. C. de neg. geſt. l. ſi. [ſoluat]. ſ. qui non tenetur mandati. ſꝫ nunquid ɔ̄tra te habeo act neg. ge. dixit Jo. ſi geſſi negotium qđ eſt tuū ipſo geſtu teneris: alr non: vt. ꝭ de neg. geſt. l. qui vtiliter. ꝛ in l. iij. ꝭ. viij. plene dixi. ad. l. iſtam concor. C. de neg. geſt. l. ſi mandatu ſoluis mariti.

t ☞ Cum ſeruus ſe mandat emendū emptione non ſequuta mandatū eſt nullū ea aūt ſequuta mādatū recōualeſcit vt dñs agere poſſit nō aūt mādatarius ɔ̄ dñm. Itē ſi liber homo ſeſe emendū mandauit ɔ̄riam mandati actionē habet. h. d.

t CUm ſeruus.

†Jn iſta. l. dr: ſeru⁹ me⁹ tota die rogabat me vt manumitterē eū: dicebā ei nulla rōne manumitterē te. iſte ſeru⁹ venit ad te q erās eius amic⁹ ꝛ mandauit tibi ꝙ deberes eū a me redimere ꝛ redēptū manumitteres tu mandatū ſuſcepiſti: valet ne iſtud mādatū: certe nō. ſi ſteteris in mandati finibus: q2 euꝫ a me non emiſti ſed ſi emiſti a me certe hoc mandatū qđ ab initio nō valuit cōualeſcit ex poſtfacto: ꝛ tu teneris mihi pretiū ſoluere: ꝛ inſuper poſſum te cōuenire directa mandati act. ex perſona ſerui: vt illū ſeruū emptum manumittas: ſi intereſt mea qđ pōt eſſe: q2 ille ſeruus ſit a docptiuus filius vel frater naturalis. vñ cū act. mādati ſit bonefidei: bene habetur in ea ratio affectionis. Or ponamus: ſeruus meus mādauit tibi vt eū a me emeres ſubminiſtrauit tibi nummos peculiares: tu emiſti ꝛ dediſti mihi nūmos peculiares: nūquid liberaris: certe non. vñ teneris mihi ex empto dare ꝑtiū ꝛ ſi das tuos nummos liberaris: q2 facis accipientis: ſed nunquid poteris me conuenire contraria act. mandati ex perſona ſerui. reſpondetur ꝙ nō: licet enim regulariter dominus ex cōtractu ſerui teneatur de peculio: tamen vbi ſeruus celebrat cōtractū per quē vult ſe auferre a dño nō tenetur dñs de peculio vt hic: ꝛ ideo non datur contra me dominū tibi actio cōtraria man. de peculio. h. d. pꝛin. huius. l. videatis expoſitiones litere. [cuꝫ ſeruus extero]. i. extraneo: ꝛ ſic exponitur. C. ſi ſeruus extero ſe man. emē. l. vnica. Alij exponunt. [cū ſeruus extero]. i. extraneo non ſuo domino. nā ſi dño mandaſſet ſine dubio nullum eſſet mandatū quia nemo ꝛc. vt. ꝭ. de cōtrahen. emp. ꝛ vē. l. ſue rei. ꝛ. ꝭ. de regu. iur. l. neqꝫ pignus. [eſt ab initio]ſub. ſi ſtetur finibus mandati. ex perſona enim ſerui nō valet: q2 ſi liber ſe emendo mandare non pōt: vt. ꝭ. de ɔ̄hen. emp. ꝛ ven. l. liber. ergo nec ſeruus. vt. ꝭ. qui. ad li. procla. non licet. l. licet ex perſona dñi non: q2 ſicut non pōt per ſe mandare de te ſua emenda. ita nec per ſeruū vt colligiſ. C. ſi ſer. exte. ſe man. emen. l. vnica. tñ ſi ille emit ex poſtfacto mandatū reconualeſcit[conſequetur]act. ex emp. vt. ꝭ. de ac. emp. ꝛ ven. l. iul. [agetur]ad manumittendum[habendas.] ꝛ ita colligetis hic ꝙ habeatur ratio affectionis: ſic ꝛ alibi habetur ratio affectionis. ꝭ. de minori. l. ſi in emptiōe. ꝛ. ꝭ. de tu. ꝛ ra. di. l. j ꝭ. j. ꝛ. ꝭ. ſi quid in in frau. patro. ali. fu. l. j. ꝭ. vtrum. [ꝙ ſi de nummis.] incipit ſecundus caſus. [auferrent]quo caſu de peculio non tenetur. vnde no. lꝫ regulariter dñs ex cōtractu ſerui teneaſ de peculio: vt. ꝭ. de pecu. le. etiā fallit hic ſic. ꝛ. ꝭ. de pac. l. ɔ̄tra iuris ciuilis. ꝭ. ſi filius. itē fallit ſi ſeruus fideiubet extra cām peculiarē vel ſi litigat in iudicio: vt. ꝭ. de pec. l. lꝫ. ꝭ. ſi filius vel ſeruus. itē fallit ſi vouerat ſicut ꝛ filiuſfa. nō obligaſ: vt. ꝭ. de polli. l. ſi qs rem. ꝭ. ſi ꝓ. Or ſignori ex pꝛin. hui⁹ l. no. ſi ſeruus mādat tibi vt eū emas: ſi nō emis a me nullū eſt mandatū: ꝛ datur dño mādati actio ex perſona ſerui: quia quicquid acquiritur per ſeruū dño acquiritur: vt. ꝭ. de acqui. re. do. l. etiam. vnde cōueniam te acti. contraria mandati. vt manumittas. ſed nūquid potero agere mandati de ſeruo retradendo mihi. rñdeo dixit. P. ꝙ non ſi non potes cōuenire vt mutuus recipiam. ꝭ. e. l. ſeruus. item hoc caſu me claudicet mandatū. item ſic eſſem' mihi cōtrarius. vnde debeo repelli. C. ſi ſer. exte. l. vna. ſed dicimus ꝙ poſſum te cōuenire vt mihi reddas: vt. ꝭ. eo. l. ex mandato. nam non potes me cōuenire cōtraria mandati vt mutuus recipiam. ꝛ hoc caſu claudicat mandatum: vt hic. ꝛ. ꝭ. e. l. ſi ſeruus meus.

Si liber homo. In. §. iſto dr liber homo ſeruiebat mihi bona fide putās ſe ſeruū meū eſſe: mādauit tibi vt eū redimeres a me: tu emiſti eū a me ⁊ ſoluiſti: nunqd habes ꝯ eū act. mādati ꝯrā: certe ſic dūtamē cedas ei act. quas habes ꝯ me venditorem [agi poſſe cōſtat] ꝯ eū qui eſt redēptus [vt tñ actiões] ſ. ex empto ⁊ ꝯdi. inde. vt. ſ. de ꝯdi. inde. l. ſeruum. [nō manumiſiſſe] ſ. de facto: etiā q2 de iure nō pōt manumitti homo liber. vt iſti. de lib. in fi.

☞ Furtum ſine contractatione non committitur.

Procurator. In. l. iſta dr: ſi procurator me⁹ nō ꝯtractauit res meas animo lucrandi. ſed aliquas res ſibi traditas a debitorib⁹ meis nō tradidit mihi, mihi tenet̄ mādati nō furti. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [non reddidit] ⁊ inficiat̄ ſe hr̄e nō aūt contractat [tenet̄] nam ſola inficiatione nō cōtrahit̄ furtum: vt. ſ. de fur. l. inficiādo. in prin. ſed ſi cōtractet tenetur furti: q2 furtum eſt contractatio ⁊c. vt. ſ. de fur. l. j.

Qui mutuam. In prin. hu⁹ l. dr mādaui tibi ꝙ tu deberes periculo meo mutuare. c. acceptis pignorib⁹ et bonis fideiuſſoribus: ⁊ fuit dictū inter me ⁊ te ꝙ tu haberes electionē vel velles ꝯuenire primo principalē vel me primo. itē ꝙ ſi primo elegiſſes debitores ꝙ poſſes recurrere ad me: tu nō vis agere cōtra debitorē vel fideiuſſorē: ſed cōtra me mādatorē: nunqd potes: videbat̄ ꝙ nō: ſed certe verius eſt ꝙ lʒ mādauerim ꝙ accipias bona pignora ⁊ bonos fideiuſſores vt videat̄ actū inter nos ꝙ primo poſſum te cōuenire: q2 que tollende dubitationis cā in contractib⁹ inſerunt̄ iuſ cōe nō ledunt. h. d. iſta. l. in ſui prin. videatis expoſitionē litere [qui] ſcʒ ille [quidam] alij [ſi literis] .i. pacto qđ in literis continet̄. vt ſit licituʒ prius eligi mandatorē. [inſerunt̄] vt accipiantur pignora ⁊ boni fideiuſſores [iuſ cōe nō ledunt] .i. mutant qn ſit electio mandatarij vel cōuenire primo reum vel fideiuſſorē: vel pignora vel mandatores. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de reg. iur. l. que dubitationis tollende. ⁊ no. ꝙ prin. huius. l. loquit̄ ſm antiqua tempora ſm que erat in electione actoris cum quo velit agere: vt. C. de fideiuſ. l. non recte. ⁊ l. iure: hodie ſecus eſt vt in auf. de fideiuſ. l. vlti.

Fideiuſſor. In. §. iſto dicit̄ fideiuſſi ꝑ te in. x. apud tuū creditorem: creditor deceſſit relicto minore herede. ille minor petiit pecuniā obtuli in iure depoſui ⁊ cōſignaui autoritate iudiciaria: nūquid videor ſoluiſſe: certe ſic: ⁊ ideo habeo contra te debitorem act. mā. ac ſi ſoluiſſem. h. d. iſte. §. [poteſt] q2 ſoluiſſe videtur. ⁊ ad hoc facit. ſ. de fideiuſ. l. fideiuſſor qui minori.

Non ideo minus. In. §. iſto dr. tu eras ciuis romanus abſentaſti te geſſi ſine mandato tuo negotia tua p. v. annos reuerſus mādaſti mihi ꝙ gererē negotia tua: tu iterū abſentaſti te cā reipublice: ⁊ ego negotia tua geſſi: nūqd in act. mā. venīet prima geſtio: certe ſic. h. d. videatis expoſitionē litere [mandatū inſtaurauit] .i. de nouo iniungit. [ſecundi tp̄is] .i. adminiſtrationis ſcđo tp̄e ſuſcepte [ſuſcipiet] nā qđ debebat ex cā precedēti debebat a ſe exigere: vt. ſ. de neg. ge. l. pculus. ⁊ l. diuortio. ⁊ ideo vt ex ſecūda geſtione poterit ꝯueniri act. man. ℭ Or ſignori ſuper. §. iſto conſueuit queri ſic: ego iturus vltra mare cōſtitui te pcu. meū: poſtea reuerſus geſſiſti nec tibi dixi aliqđ. poſtea conuenio te man. actiōe ꝑ vtraqʒ geſtione: nunqd videtur primū mandatum iniunctum inſtauratū ſola reuerſione vt ſic tenearis de vtraqʒ geſtione mandati. an videt̄ primū mandatū reuocatū: rñdeo hec qđ eſt ſabbatina: ⁊ certe videt̄ ꝙ ſit reuocatum mandatū me reuertente: vt ita nō tenearis mādati de ſecunda geſtione que fuit cā quare conſtitui te pcu. q2 iui trāſ mare: ergo me reuerſo ceſſat illud mandatū. vñ ceſſante cauſa ceſſat effectus: vt. ſ. de iud. l. iij. §. legati. ⁊. ſ. ꝓ ſocio. l. actione. §. item ſi alicui. ⁊. C. de emptione ⁊c. econtra videt̄ ꝙ nō ſit reuocatum: imo videt̄ ꝙ reſtauretur mandatum: vt hic dicit̄ vnde teneris de ſecunda geſtione mandati que fuit cā ꝙ mādauit tibi vt gereres negotia mea: q2 iui trāſ mare: iſta fuit cā impulſiua: cauſa finalis fuit quia nolui per alium gerere: ⁊ vbi eſt cauſa impulſiua nō finalis ceſſante cauſa nō ceſſat effectus: vt. ſ. de poſtu. l. j. §. ſecū. ℭ Or ſignori queſtio iſta ſoluitur ita ſubtiliter ſi ego iturus vltra mare conſtitui te pcurā. meū ⁊ reuertor finitum eſt mandatum: nec reſtauro mandatū expꝛ̄ſſim vel tacite: ⁊ videor tacite reſtaurare mandatū cū remaneat eadeʒ cauſa nūc que fuit primo. ⁊ hoc ꝓbatur tali ratione. Si homo furioſus eſt: datus ei curator. ſi efficiat̄ ſane mētis: curator nō adminiſtrat. ſi anteꝗ̄ reddat rationē adminiſtrationis: homo ille reuertitur ad furorem: curator ſuſcipit adminiſtrationē: vt C. de curato. furio. l. penulti. vel poteſt dici ſecundo modo ⁊ aliter: ſi ego iturus vltra mare conſtituo te procuratorem meum ⁊ tu ſuſcipis mandatū ⁊ adminiſtras negotia mea ⁊ ego reuertor ⁊ dico: noli amplius adminiſtrare: vel incipio adminiſtrare negotia mea ⁊ tu deſtitiſti: hic ſi reuertor ad ſanctum Jacobū dicam finitum mandatū ⁊ non teneris de vltima geſtione mādati: ſed neg. geſt. nec reſuſcitabitur mandatum: imo perinde eſt ac ſi alium conſtitui procuratorem: vt. ſ. de procur. l. ſi quis cum procur. §. vltimo. ſi autem non reuoco expꝛeſſim ſed tacite patior te adminiſtrare ⁊ reuertor ad ſanctum Jacobum non videor te prohibuiſſe: vnde teneris mandati de prima ⁊ ſecunda geſtione: quia ſemper qui ⁊c. vt. ſ. de regu. iur. l. ſemper; qui non prohibet.

Salarium. In. §. iſto dicitur mādaui tibi ꝙ tu gereres negotia mea tu gratis ſuſcepiſti mandatum videns quod bene gerebas mea negotia tibi dixi: ſecure adminiſtra: quia bene faciaʒ tibi: nūquid ex iſtis verbis poteſt peti ſalarium iudicis officio vel act. mandati: certe non. quia eſt incertum re ⁊ genere. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſalarium incerte pollicitationis] ſcilicet re ⁊ genere. alias ſecus: vt. ſ. eo. l. ſalarium ⁊ l. ſi remu. [neqʒ extra ordinem.] id eſt iudicis officio] confirmatur.] ſcilicet poteſt agi: ⁊ ad hoc concor. C. eo. l. ſalarium. ⁊ ibi plenius dixi.

Sumptus. ℭ In §. iſto dicitur: ſi pcurator me⁹ bona fide facit ſumpt⁹ vtiles vel neceſſarios in re mea: lʒ res illa periit nihilominus ſumptus recuperabit a me, ac. mandati. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere. [non potuit] quia res illa periit. [eſt] quare quia ſufficit negotium vtiliter inchoatum ⁊c. vt ſupra de nego. geſt. l. ſed an vltro.

☞ Mandatuʒ non tranſit ad heredem mandatarū ⁊ videtur electa perſone induſtria. Item publiciana non competit contra dominum.

Mandatū. † In. l. iſta dicitur: mandaui tibi quod tales ſeruos meos diſtraheres: tu ſuſcepiſti mādatū anteꝗ̄ diſtraheres mortuus es nunquid finitum eſt mandatum: certe ſic. Sed ſi heredes tui vendiderūt bona fide ⁊ emptores vſuceperunt non agam contra eos ſed cōtra heredes tuos mandati: ſed ſi emptores non ſuſceperunt ⁊ ceciderunt a poſſeſſiōe illorum ſeruorum ⁊ nactus fui poſſeſſionem emptores contra me publicianam intentare non poſſunt: quia publiciana excluditur ratione iuſti dominij: ⁊ quia ꝓpter errorem aut propter imperitiam heredum non debeo aliqui damno. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [intercidiſſe conſtitit] id eſt finitum eſt: quia res eſt integra: vt. ſ. eodē. l. ſi quis alicui. §. morte. [errore] ſcilicet iuris. vel etiā facti credentes in perſona eorum teneri mandati tamen a domino non fuerat mandatū: vt ipſe ⁊ heredes eius tenerentur vendere. [placuit] ſed tenetur act. mandati ad pretium: licet finitum ſit mandatum: vt. ſ. l. proxi. [ſed venaliciarum] id eſt emptorem ſeruorum [ex prouincia reuerſum] ſ. ante cōpletam vſuca. [non acturum] cōtra dñm poſſidentem q2 ſubmoueretur exceptione iuſti dominij: vt ſtatim dicit cum exceptio. ⁊c. [detur] nam quandoqʒ etiā contra dominū datur publiciana: ⁊ ideo vertitur in hoc cauſe cognitio: vt. ſ. de pub. l. pe. ⁊ vlti.

☞ Mandatum morte finitur non actio mandati. Item nec obligatio que datur ex negotio geſto.

Si precedente mandato.

ℭ † In princip. huius legis dicitur: titius mandauit tibi vt eum defendere deberes: tu hoc mandatum ſuſcepiſti: poſtea ignorans titium mortuū ante li. cōteſta. defendiſti: nunquid dabitur tibi cōtraria actio manda. ad intereſſe contra heredes titij: videtur quod non: quia re integra mandatum ſoluitur morte: ſed certe licet mandatum finiatur morte: tamen verius eſt quod duret contraria actio man. ſed ſi ſine mandato titij ſuſcepiſti eius defenſionem ⁊ condemnatus ſoluiſti contra heredes eius habebis acti. nego. geſtorum quemadmodum ſi liberaſſes eum a quolibet alio debito. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [titium defendebas.] ſcilicet nec lis fuerat conteſta. [morte mandatoris] ſcilicet: vt non ſit opus conſummari. [ſoluitur] ſcilicet ſi ſponte fuerit cōſummatum [ſuſcepiſti animo nouandi. [⁊ heredem eius] ſcilicet qui except. doli eſt munitus contra eum cui eſt ſolutus: vt ſ. de iu. l. de quare. [ead. act.] ſ. neg. geſt. [teneri] vt. ſ. de neg. ge. l. ſi pecuni. ℭ Or ſignori habetis in prin. huius. l. ꝙ ſi mandato tuo te defendi lʒ ſis mortuus anteꝗ̄ te defendā agā ꝯtra heredes tuos mādati: ſed. l. videt̄ velle ꝙ non detur mādati ſʒ neg. geſt. vnde videt̄ ꝯdicere. ſ. de neg. geſt. l. de quare. §. cum abſentem. ad qđ poteſt dici vt ibi dixi.

Lucius titius

Lucius titius. In.§.iſto dicitur quidã debitor lucius titius noĩe multos creditores habebat inter quos habebat vnũ q multũ lacerabat eũ vnde iſtẽ lucius titius cogitauit ſi iſte creditor trahit me in iudiciũ ego habeo multos creditores ipſi oẽs cõcurrent ⁊ faciẽt me detineri. vnde dixit ei dabo tibi optimũ mandatorẽ vñ dedit ſibi ſipſorẽ qui mãdauit ſibi qd differret petere vſq ad annũ periculo ſuo: ⁊ de hoc creditor fuit ꝯtentus. hoc facto luci9 titius deceſſit: tunc ceperũt ſuperuenire oẽs creditores ⁊ dixerũt ſolue: dixit heres vos eſtis decepti vos creditis me adiuiſſe hereditatẽ debitoris ſꝫ ego nõ adiui. vnde ita dico vobis: ſi vos vultis mihi facere pactũ de quota parte debiti dimictẽdi ego adibo hereditatẽ: creditores oẽs erant pñtes excepto illo cui dederat defunct9 mãdatorẽ ⁊ dixerũt ꝙ eis placebat fctõ iſto pacto heres ſatiſfecit creditorib9 pñtibus cuilibet in dimidia: creditor abſens reuerſus vult agere cũ mãdatore nõ cũ herede dicit mãdator alii creditores fuerũt cõtenti certa parte debiti ⁊ tu ſimiliter debes eſſe ꝯtent9. vñ ſi heres haberet hãc exceptionẽ ꝯ te: ⁊ ego ſimiliter debeo habere mõ querit quid iuris ſit: ⁊ rñdet ſi iſte creditor fuit pñs ⁊ pacto fuit cõtentus vel reuerſus ratũ habuit illud pactũ h̃ caſu debebit eſſe cõtentus certa parte debiti: ſed non fuit pñs vt dicit vel reuerſus nõ habuit ratũ durũ eſſet dicere ꝙ pactũ alioꝝ creditoꝝ noceret ei: qꝛ potuiſſet eſſe ſi fuiſſet pñs ꝙ traxiſſet alios in ſuã ſententiã: ⁊ ideo mandator dꝫ totũ ſoluere ⁊ ſi ſibi ꝓficeret poti9 ꝯſuleret heredi ꝙ ſibi verũtñ ſi creditor reuerſus cepiſſet agere cũ herede eo modo quo alii creditores: tũc videt ratũ habere pactionẽ vñ ſicut ab herede non poterit petere niſi dimidiũ ita nec a mandatore. h.d. iſte.§. videatis expoſitionẽ lr̃e [lucius titius] debitor multoꝝ [debitore] ſ. lucio titio [cõſentiente] ⁊ dicit maior pars creditoꝝ ꝯſentire ⁊c. vt.ff. de pac.l. maiorẽ [vt portionẽ] ponamus dimidiũ [cõueniat] a creditore apud quẽ interceſſerat ipſe quoq] ſ. creditor [apud quẽ] mãdator interuenit de quo.ſ. facta eſt mentio qui abfuerat vt ſequens litera innuit: ibi ſꝫ cũ ꝓponis ⁊c. [ꝯſenſiſſet] ſub. vl ratũ habuiſſet: vt in fi. huius ꝟ. dicit. in ꝟ. plane. [eaq; exceptio] ſ. que dat heredi reo. [⁊ mãdatori] vt.ff. de pac.l.vl. ⁊.ſ. de exce.l. oẽs [eũ] ſcꝫ creditorẽ cui mãdator datus erat [electionẽ] ꝯueniẽdi heredẽ debitoris vel fideiuſſorẽ ſiue mãdatorẽ. ℭ Or ſignori habetis hic ꝙ nocet alioꝝ ꝯſenſus in remittendo: ſꝫ vr̃ ꝯ.ff. de pac.l. reſcriptũ. ad qd põt dici vt ibi dixi [heredes] vñ qꝛ vl ratificaſſe pactũ. ſicut ſi preſens fuiſſet obſtat exceptio. ita ſi ratuꝫ habet.

☞ Qui mandato alterius ſtipulatur in dubio non videtur adhibitus animo nouandi. h.d.

I mãdato titij. † In prin. hui9.l. dr: quidã calfurnius nomine pecuniã a debitore titij mãdato ipſi9 ſtipulat9 eſt ſibi dari noĩe titij. nunquid ab herede titij poterit cõueniri act. mã. ſi nõ exegit vt actiões ſuas ſibi pſtet: vl ſi exegit tenet act. mã. preſtare qd exegit. rñdet ꝙ ſic. h.d. prin. huius.l. videatis expoſitionem litere [mandato titij] ſcꝫ qui creditor erat. [eſt] ſ. ab eo cui titius credebat [pecunia] cũ ex mãdato nihil debeat apud eũ remanere. vt.ff.e.l. ex mãdato. ⁊ ita no. ſi ꝓcurator ſtipulat ſibi reddi querit ſibi nõ dño: ſꝫ tenetur eã cedere dño vel heredi ipſius vt hic ⁊.ſ. de acqui.re.do.l. poſſeſ. in fi. qꝛ regulariter per liberam perſonã non queritur nobis actio vt C. per quas perſo.nob.acqui.l.j.

Paulus reſpondit. In.§. iſto dicit accepi mutuo.c. ab aliquo ⁊ ei pignora obligaui: ⁊ te fideiuſſorẽ dedi: tu ſoluiſti ei: ⁊ pignora que iure creditoris ex pacto vel ex lege vendebat emiſti ab eo volo tibi offerre ſortẽ cum vſuris vel heres meus. nunquid teneris mihi vel heredi meo reddere pignora cũ fructibus. rñdet ꝙ ſic: nec in hoc erit ſimilis emptori extraneo: q ſi emiſſet illa pignora non teneretur reſtituere. h.d. iſte.§. videatis expoſitionẽ litere [a creditore] diſtrahente ex pacto vel ex lege [ab herede debitoris] ⁊ idẽ ſi cõueniatur a ſecundo creditore vt.ſ. de diſtrac. pigno.l.ij. ⁊.l. cum ſeruũ [cogetur] ſed videtur ꝙ nõ teneatur acti. mandati imo videtur ꝙ teneatur de dolo. vt.C. de dolo.l.j. ad quod vos dicetis qd dicit ibi ꝙ tenetur de dolo exponitur de dolo.i. mandati nomine doli: ⁊ ſic non contradicit: vt ibi plene dixi [debeat] ſcꝫ fideiuſſor nam extraneus emptor non tenetur reddere vt.ſ. de diſtrac.pig.l.j. ſed fideiuſſor ſic vt hic. ⁊.C. de dolo.l.j.

Paulus reſpondit. In iſto.§. dicit: lucius titius mandauit mihi vt titio.x. mutuarẽ q intra diẽ talem mihi ſolueret mutuaui ⁊.ſ. diem nõ ſoluit nñquid poſt diẽ potero eũ cõuenire: rñdetur ꝙ ſic. h.d. iſte.§. videatis expoſitionẽ litere [lucius titius] mandator [poſſit] vt.ſ. ead.l.§. ille. videbat ꝯ: qꝛ tpe nõ eſt ⁊c. vt.ſ. de act. ⁊ ob.l. obligationũ fere.l.§. placet. ſed certe h̃ agebat tacite vt poſt diẽ poſſet te ꝯuenire vt.ſ. de ꝟ.ſig.l. cedere diẽ. in.l. ꝯ dicebat. ꝙ nolebas teneri exinde vñ nõ vꝫ: qꝛ habes ex dolo ⁊c.

Paulus reſpondit. vnum ex mãdato. In.§ iſto dr: ſi duo mãdãt mihi vt titio mutuem pecuniã qlibet tenet inſolidũ ⁊ ſi in mandato dictũ nõ eſt: ſed ſi egi cũ quolibet inſolidũ ⁊ ſunt mihi ſimpliciter condẽnati quilibet tenet pro ſua parte. h.d. iſte.§. videatis expoſitionez litere. [exigi poſſe] loquit ſcðm antiqua tpa. vt ſ. de duo re.ſti. ⁊ ꝓmit.l.j. ⁊.C. de fideiuſſo.l. iure. ſꝫ ſi idonei ſint ambo habebãt beneficiũ epiſtole diui adri. vt.C. de cõſti. pec.l. vlt. ſed hodie ſecus eſt: qꝛ ipſo iure quilibet pro parte ſua tenet niſi expreſſim dicatur ꝙ quilibet teneat inſoliduꝫ. vt in aut. de duo. re.ſti. ⁊ ꝓmit.l prin. [⁊ debere] vt.C. ſi plures vna ſentẽtia fue. condẽ.l.j. ⁊ ita no. ꝙ hic eſt caſus ſpecialis. in quo exceptio rei iudicate ꝓderit cõdẽnato qd eſt ꝯ.l.ſ. de exce. rei iudi.l. euidẽter iniquiſſimũ eſt vel põt dici ꝙ hic ꝑ ſnīaꝫ fuit facta nouatio.

Creditor. In iſto.§. dicitur: tu mutuaſti pecuniã titio accepto pignore ab eo mandato meo poſtea tu vendidiſti pignus ex pacto vel ex lege: th̃ poſtea ab emptore eſt euictũ: nunqd ꝯtra me mãdatorẽ habebis actionẽ ⁊ nunqd intereſt an pignus vendideris iure creditoris an iure cõi: ⁊ reſpõdetur ſi tu creditor nõ ſis ꝯſecutus ex precio pignorũ debitũ qꝛ teneris de euictione ſicut ſolutio illius debiti ꝓficit debitori: ita ⁊ mihi mãdatori. vnde nõ habebis act. mã. ꝯ me. h. iſte.§. videatis expoſitionẽ litere. [creditor pignus vẽdidit] ſ. qd facere põt ex pacto vel ex lege vt inſti. quibus ali.li. vel non in pn. [⁊ an interſit] a. ſit differẽtia. [vẽdiderit] vt qꝛ de euictione nõ ꝓmiſit qd non tenet facere quoties iure creditoris vẽdit ſ. de diſtrac.pig.l. ⁊ ſi io. ⁊.l. queſitũ [ad liberationẽ] igitur ſi tenetur nomine euictionis non ꝓficit ſi vẽdidit ſumpto arg. a cõtrario ſenſu qd fortiſſimũ eſt vt.ff. de iuriſ.om.iudi.l.j. in princi. vnde no. hic ꝙ ſolutiõe tollit omnis obligatio: verũ eſt duratura. vt hic. ⁊.ſ. de leg.j.l. qui concubinam.§. heres.

Ille illi ſalutem. In.§. iſto dr: titius ſeio miſit talẽ epiſtolam dicendo: ille illi ſalutem. mãdo tibi ꝙ illi bleſio ſeuero affini meo mutues. l.xx. acceptis pignoribus illis ⁊ ſub vſuris in quã pecuniaꝫ ⁊ qcqd acceſſerit noĩe vſuraꝝ cõſtituo tibi me mandatorẽ ⁊ te indẽnẽ ſeruabo ꝙdiu vixerit bleſius ſeuerus: hoc facto dixit ſeius titio tu extitiſti mãdator pro bleſio ſolue mihi: dixit titius bñ ſoluaꝫ poſtea deceſſit bleſius nunquid poterit ſeius experiri contra titium: videtur ꝙ non: ſed paulus reſpõdet: ⁊ dicit ꝙ tale mãdatum debet interpretari ſic: ꝙ titius obligabat ſe pro bleſio ⁊ ꝙ eſſet obligatus quouſq; viueret tamẽ non agebatur ꝙ eo mortuo finiretur mãdatũ. vnde eo mortuo ſeius habebit act. mandati contra titium. h.d. iſte.§. videatis expoſitionem litere [preſtaturuꝫ] hucuſq; legitur litera ſuſpenſiue [liberatus ſit]. ſ. mãdator [preſtaturũ] quia poteſt contrahi mandatum poſt diem vt.ff.e.l.§. paulus reſpondit die adiecto.

Paulus reſpondit. In.§. iſto. dr ſi mandaui tibi ꝙ tu deberes titio mutuare deceꝫ accepta idonea cautione ſi mutuas ei nõ accepto fideiuſſore vel pignore videris exceſſiſſe fines mandati. ⁊ ideo nõ tenebor tibi mandati act. h.d. [ſint] nec ergo mãdator mandati poterit cõueniri. vt.C. de fideiuſ.l. ſi creditor. vnde no. hic ꝙ appellatione nude cautionis continẽtur fideiuſſores vel pignora. vt hic. ⁊.ff. de conſtitu.pecu.l. promiſſor. appellatione ſimplicis cautionis non cõtinentur fideiuſſores vel pignora ſꝫ nuda promiſſio. vt.C. de verbo.ſigni.l. ſancimus. appellatione ſatiſdationis continentur fideiuſſores tantuꝫ vt.ff. qui ſatiſda. cogan.l.j. ⁊ eſt iſte.§. in argu. ad queſtionem qua queritur ſi aliquis promiſerit cauere alicui ad ſenſuꝫ ſapientis: an debeat dari fideiuſſor vel pignus ſi inſipiẽs hoc dixerit: in qua queſtione plenius dic hic vt dixi.C. de procura.l.j. ⁊ ad hoc facit qd no.ff. de procu.l. non ſolum.§. qui alieno.

☞ Appellatione mandatoris pendente põt conueniri reus.

Creditor. † In prin. huius.l. dicit mãdaui tibi vt centũ mutuares titio meo periculo: tu mutuaſti poſtea conueniſti me ⁊ fui tibi condemnatus: appellaui pendente appellatione cũ titio vis experiri: nunquid poteris: reſpondetur quod ſic. hoc dicit iſta lex in principio videatis expoſitionẽ litere. [condemnatus] ſcilicet actione mandati. [prouocauit.] ideſt appellauit [reſpondi poſſe] non obſtat quod dicit nil no. appella. pendẽ. quia illud verum eſt inter eaſdez perſonas: ſed inter alios non eſt verum puta inter debitorem ⁊ creditorem.

Ad eum qui vxorez ducturus erat.§. iſte verboſus eſt: tamẽ in eo põt breuiter ita notari caſus

titius ſcholaris ſeio miſit talem epiſtolam titius ſeio ſalutem. intellexi q tu vis ducere talem in vxorem quam ſcio ad animũ meũ pertinere.i.quia diligo eam: et bene placet mihi q nubat tibi:quia dignus es habere talem vxorem. vnde volo q ſi ↄtra has matrimonium cum ea licet titia mater ipſius ſit idonea ad dotem tibi promittendam:tamen vt reconcilietem animum tuũ domui mee mando tibi q volo teneri tibi de eo quod ipſa tibi ꝓmittet nomine dotis:poſtea mater puelle promiſit ſeio dotes: mater non ſoluit ſeio dotem nec eſt ſoluendo.ille ſeius agit contra heredes titiĩ ſcholaris act.mandati:heres ſoluit. modo queritur ſi heres titiĩ ſcholaris preſtitit ſeio aliquid vtrum poſſit recuperare a matre vel ab eius heredib⁹ vel ab vxore ſeii act.mãdati.vel nego.geſt.reſpondetur ſi titia mater nõ mandauerat nec poſtea ratum habuerat que ſcripſerat non tenetur act.mãdati:vel nego.geſto.adeo nec a titia nec herede titie matris poterit heres titiĩ recuperare quod ſoluit:quia non videtur mandaſſe titius contemplatione matris vel eius filie:ſed vt ſeiũ magis amicũ haberet domui ſue. Sed et ſi maritus ageret aduerſus mandatorẽ nõ poſſet repelli aliqua excep.quin teneret preſtare eum indẽnem ſicut ei mãdauit.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem litere.[titius].ſ.ſcholaris [cognouiſti] dilectione honeſta.vt qꝛ erat neptis hu⁹ titiĩ ſcholaris illa ſempronia:vel expo natio pertinere ad animum meũ cognouiſti dilectione inhoneſta.vt titius erat ſcholaris et ſempronia fuit eius ↄcubina[idq; ex voto meo].i.quia bene placet mihi ſcdm dignitatem tuã cõtrahere matrimoniũ:quaſi dicat ita eſt bona et nobilis qꝺ bene te dotet:et poteſt intelligi hec litera dupliciter ſi es dign⁹ et ipſa indigna:ſi es indignus et ipſa digna.

¶ Mandatarii plures tenentur inſolidum.

Duobus quis. †In.§.iſto dicit:ſi mãdaui duobus vt gererẽt negotia mea cuꝫ quolibet ago inſolidũ act.mandati. verũtamẽ ſi ſum aſſecutus ab vno ſolidũ non potero aſſequi ab alio.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[duobus quis mandauit].ſ.cuilibet inſolidũ [conueniri debere]ita tamen vt ille prius conueniatur qui geſſit de eo quod geſſit:ceterum de cõmuni negotio geſto vel non geſto vel neglecto ad exemplum tutorum oẽs inſolidum tenẽtur.vt infra de tut.et ra.di.l.i.§.nunc tractemus[dum tamẽ ab vtroq;].i.inter ambos.[exigatur]vt.ſ.de reg.iur.l.bonafides et loquitur iſte.§.ſecundũ antiqua tẽpora ſecũdũ que quiſq; poterat inſolidum conueniri.hodie aũt poſſunt vti beneficio diuiſionis ſi ambo ſunt preſentes.vt in autẽ.de duo.reis ſti.et ꝓmit. in prin.et ex.§.iſto colligitur arg.q ſi duo ſunt conſtituti ꝓcuratores q cuilibet non eſt mandatũ negotiũ inſolidũ niſi expreſſe hoc eſſet dictum.vt.ſ.de procurat.l.ſi duobus et.l.ſeq.et idez eſt in duobus commodatariis et depoſitariis vt hic.et.ꝯ.depoſi.l.i.§.ſi apud duos.ſecus eſt in duobus tutoribus et curatorib⁹. nã cuilibet videtur inſolidum mandata adminiſtratio: etiã ſi hoc non agatur.vt.ſ.de admini.tu.l.de cetero.l ſi.et.C.quãdo vnus ex plu.tut.vel cu.aga.vel ↄue.l.i.et.ij.

¶ Si vir vt vir alit vxorẽ debet habere vſuras dotis vſque ↄcurrentem quantitatem alimentoꝝ.h.d.

Si inter maritum. In.§.iſto dꝭ ↄugiſ filiam tuã in vxorẽ inter me et te ↄuenit q alerẽ filiam tuã donec vſuras dotis preſtares alui eam tu nõ preſtitiſti vſuras peto a te tu dicis qꝺ minus expendi in alimẽtando eã quã eſſent vſure.nõ vis ſoluere ſupfluũ nunquid teneris.certe ſic.ſed ſi pater mãdauit vt filiam ſuã alerem habeo acti.mã.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[vſuras].ſ.vt ex eis alatur a iure cũ ſocer nõ ſoluiſſet dotez.[exhibitionẽ].i.vt eã aleret.[cõpetere.] ſi pater mãdat q debeat filiaz ſuã alere debet aſſequi tantummodo quod expendit nõ vltra.

¶ Negotium ſi committitur in procuratoris liberam voluntatem ſecundum materiã cõtractus hoc agi intelligitur vt dolus malus abſit.

Lucius titius. In.§.iſto dicitur†quidaꝫ lucius titius nomine ad filiũ fratris ſeiũ nomine de quo bonam preſumptionẽ habebat miſit talẽ epiſtolam ſcdm naturã ſum tibi quaſi loco patris et tu mihi es loco filii cum non habeam aliam ſobolem:filius in re patris debet negotiari ſine conceſſione:vnde ↄcedo tibi q in negotio meo negotieris ſicut vis:iſte ſeius aliqua fraudulenter alienauit:numquid titius tenetur rata habere:certe non.quia in generali ſermone vel mandato dolus nõ ↄtinetur.Sed ſi magiſtratũ exercuit obligatus eſt reipublice de hoc lucius titius non tenebitur:nec res pignori obligate tenebuntur.hoc dicit iſte §.videatis expoſitionẽ litere [adminiſtrationes ita].ſ.bonafide [queſitum eſt.]grecuꝫ habetis:iſtud grecũ dñs burgundius pꝫ ſan⁹ ita expoſuit quicqd tenet eſt expoſitio greci.[mãdaſſe] et nõ geſta bonafide tenet ratũ habere alꝫ nõ.qꝛ generali mãdato nõ continetur dolus.vt ſ.de lib.lega.l.aurelio.§.gaius ſeio.et.ꝯ.de pac l.tres fratres.et.ſ.de condi.et demon.l.cũ tale.et.l.cũ ita.[an cũ ſeius].ſ.mandatarius.

Quod filio. In.l.iſta dꝛ:ſi mandaui filiofamilias vt peteret a debitore meo. x. et exegit emancipatus non tenet pater de peculio: ſed de eo quod fecit in poteſtate patris pater tenetur d peculio intra annum:ſed filius tenetur mandati[agendum eſt]iſolidum act.in factũ.et ſic intelligit hoc et.ꝯ.e.l.ſi vero nõ remu.§.filiofa.

¶ Ex mãdato vt patiat quẽ agere poteſt mandator conueniri vt cõſequat quod ad eum peruenit.

Cum in cõtrouerſia. In.l.iſta dꝛ q quedã mulier deceſſit quidã dicebat ſe heredem eius ex teſtamẽto. ponam⁹ meuius cũ ſororibus ſuis dicebat ſe heredẽ eſſe ipſius ex teſtamẽto.vñ meuius miſit ſororib⁹ ſuis tales literas:ſciatis quod litigo cũ herede talis et de omnib⁹ que ero aſſecutus portionem veſtram vobis dabo.poſtea meuius tranſegit cũ herede:nũqd de eo quod habet ex cauſa trãſactionis ab herede poteſt a ſororibus cõueniri act.mandati:cũ nulla ſtipulatio interceſſerit:reſpondetur q ſic.h.d.iſta lex in ſui princ. videatis expoſitionem litere.[heredẽ]ex vna parte[et amittas].ſ.et ex alia parte [Rñ. poſſe] videbat cõtra:qꝛ predia et alie res q meuius conſecutus eſt non ex hereditate: ſed ex induſtria ſua puta ex tranſactione.vt.ſ.ad.l.fal.l.iii.in prin.et.ſ.de heredi vel act vendi.l.venditor.Rñ.hoc eo ipſo q mãdauit mãdato ipſo vꝫ ſe obligaſſe qꝛ quicquid haberet ſiue ex induſtria: ſiue ex hẽditate quod cõſequeret.et colligit hic arg.ſi ꝓmiſſum eſt ſalariũ aduocato ſi vinceret q ſi cliẽs trãſigat q ipſe tenet ei ꝓmiſſum dare q̃ſi ſibi obtinuerit:et qꝛ nõ vꝫ p eũ ſteuiſſe qn vinceret.vt ꝟ et ad ꝟ ẽ ar.ſ.lo.l.q opas.eſt tñ ar.contra.ꝯ.de trãſac l.ii.et.ſ.ad.l. fal. l. ſi heres.

¶ Actione mandati agit ſiue quis mãdatum impleat ſiue aliquid equipollens faciat.

Mandauit. †In.§ iſto dicit:lucius titi⁹ mãdauit gaio ſeio epiſtolã talẽ ſalutem te gere mando tibi vt fideiubeas pro publio meuio apud creditorem ſuũ ſempronium quia ſeruabo te indemnem:gaius ſeius nõ fideiuſſit ſed mandauit creditori ſempronio vt mutuaret pecuniam publio meuio:nunquid lucius titius tenetur act.mandati.rñdetur q ſic.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionez litere [vt fidei mei dicas].i.fideiubeas[reſpondit teneri]quia non refert an faciat qꝺ ei eſt mandatum vel eius ſimile q pro eodẽ habetur.vt.ſ.iu.ſolui.l.iam tñ.§.in hac actione.

¶ Pro ſocio Rubrica.

¶ Signori ſicut mandatus contrahitur ſolo conſenſu ita et ſocietas.vt inſtitu.de ob.que ex contractu.in prin.et ſi.ꝯ. dictũ eſt q cõtrahitur cõſenſu:hic ſubiicit rubrica pro ſocio que contrahitur conſenſu:et q dicit rubrica pro ſocio exponatis.i.de actione pro ſocio directa hincinde.et not.hic differentiam inter act. pro ſocio et act.mandati:qꝛ mandati eſt directa et cõtraria. pro ſocio eſt hincinde directa:ſed quare eſt hoc? quia l mãdato eſt vnus mandans alius procurans. ſed in act. pro ſocio eque eſt vnus mandans vel procurãs.vel aliter exponatis pro ſocio id eſt ꝓ ſocietate ex qua naſcit actio pro ſocio. Unde videamus de ſocietate quid ſit. Societas eſt duorũ vel plurium cõuentio ob vberiorem vſum vel lucrum contracta. Iſta deſcriptio non eſt mere legalis: ſed inuenimus mentem huius deſcriptionis ſ.eodem.l.coiri.et.l.ſequẽ.et.l.ſi nõ fuerit et.l.mutuus. ſed iſta deſcriptio inuenitur in topicis marci tullii. Qualiter cõtrahatur et certe ſolo conſenſu.vt.ſ.e.l.in princip.et in fine. et. l. ſocietatem et inter quas perſonas contrahitur: et certe inter perſonas que poſſunt paciſci.vnde furioſi non poſſunt contrahere ſocietatez quia in omni contractu requiritur conſenſus.vt. ꝯ. de pact. l. i. §.adeo. Pupilli doli capaces poſſunt cõtrahere tutore autore quia poſſunt obligari.vt.ſ.e.l.cum duobus.§.vltim.et.l.ſequen. Cui detur pro ſocio actio:et datur ſocio contra ſocium. vt.ſ. e.l. ſi ſocietatem:et datur finita ſocietate.vt.C.eo.l.ꝗ diu. Ad quid detur dicit.ſ.e.l.coiri.in ſi.et.l.ſeq.inquantum det dicitur.ſ.e.l.verum qualis ipſa ſit:et eſt bone fidei.vt.ſ. e.l.pro ſocio. damnat⁹ in ea notatur infamia.vt.ꝯ.de his qui no.infa.l.i.

Societas coiri poteſt vel in perpetuum.] In ꝓn. hu⁹ legis dꝛ q ſocietas poteſt coiri pure vel in perpetuum.i.dum viuunt vel ad tempus vel ex tempore vel ſub cõditione. hoc dicit princi huius.l.videatis expoſitionem litere [ſocietas coiri põt vel in perpetuũ].i.dum viuũt nam morte ſoluit ſocietas niſi ſit ſocietas vectigalium.vt.ſ.e.l.ſocietatem in eternum non

non pōt cōtrahi.vt.e.l.nulla[vel ſub ↄditione]ſub. vel pure ⁊ ad hoc ↄcor.C.e.l.de ſocietate.⁊ no.hic ꝙ hec dictio ꝑpetuo ſumit equiuoce in iure noſtro:⁊ vno modo ſumit ꝑpetuū.i. generale.C.de edē.l.edita. aliqñ dicit perpetuū.i. donec qs viuit vt hic.Alio modo dicit perpetuū.i.vſqȝ ad.xxx.an.vt.C.de ↄſtit. pec.l.iij.⁊ inſti.de perpe.⁊ tēp.act.in prin.Itē dicit ꝑpetuū ſine temporis prefinitione.vt ſunt excep.ſ.de doli exce.l.pure. in fi. aliqñ dicit perpetuū.i.ꝙ diu ↄſeruatur cōuentio.inſti. locati.§. adeo aliqñ dicitur perpetuū in perſona accipientis ad ſuorum ſucceſſorum in aut.de non alie.aut permu.§.emphiteuſim.

In ſocietate. In.§.iſto cū.l.ſeq.⁊ prin.l.ſeq.dicit ſi duo cōtrahunt ſocietatem omniū bonorum dñium rerum que erant tempore cōtracte ſocietatis cōicatur: etiā ſi ſpecialiter traditio non interueniat: qꝛ tacite creditur interuenire.ſed nomina non cōmutant:ſed debet fieri ceſſio.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.⁊ princ.ſeq.videatis expoſitionem litere[omnes res]corporales[cōicantur]hoc eſt verum in rebus que erant tpe ſocietatis.ſecus eſt in poſtea queſitis.vt.ſ.e. l.ſi ſocietatem ſortunarū[interuenire]ſed qño intelligitur tacite interuenire traditio cum dñium non tranſeat ſine traditiōe C.de pac.l.traditionibus.⁊.C.de rei ven.l.ſeruū non traditū. ⁊ ſ.de acqui.re.do.l.res. ex mandato ad qd dicunt quidā ꝙ ſpeciale eſt in act.pro ſocio que eſt ſpecies fraternitatis.vt.ſ.eod.l. verū.ſicut eſt etiā ſpeciale in vltimis voluntatibꝰ.vt.ſ. de acq. poſ.cum heredes.in prin.vel pōt dici ſecundo modo ſm Io.⁊ Azo.vnus cōſtituit ſe poſſidere pro alio:⁊ is poſſidet cuius nomine poſſidet vt.ſ.de acq.poſ.l.qd meo.i prin. ⁊ ſic poſſeſſio acquirit in cōi ⁊ dñiū: vt hic[menēt i ſuo ſtatu] adeo vt nō poſſit ſociꝰ cū intēdere niſi facta ceſſione qꝛ inherēt ita oſſibꝰ ꝙ ab eis ſeparari nō pñt.vt.ſ. de pec.l.qs ergo caſus.in fin.

A vero ⁊c.

Cū ſpecialiter. In.§.iſto dicitur ſi contraho tecum ſocietatem omniū bonorum ſi queritur tibi hereditas: vel legatum mihi cōicanduȝ erit.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[cum ſpecialiter].i. expreſſim vt.ſ.e.l.cum duobus.§.item papi.⁊.§.ſocium.⁊.l.ſi ſocietatem vniuerſarū. ſecus ſi ſimpliciter cōtrahitur quia tunc cōicantur que veniunt in queſtu non aliunde.vt.ſ.e.l.coin.⁊.l. ſeq.[acquiretur]id eſt communicabitur.Odoffr.

☞ Hereditas iuſta ꝓprie dicitur que ab inteſtato defertur.

De illo queritur ſi ita. †In.§.iſto dꝛ: cōtraximꝰ ſocietatē hoc modo ſi aliqua iuſta hereditas ad aliquē noſtrū peruenit cōis ſit: nunquid valet iſta conuentio:certe ſic.ſed que iudicabitur iuſta hereditas:certe illa que defertur ab inteſtato non ex teſtamento.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[ad legitimā hereditatē].i.ad eam que defertur ab inteſtato nō ex teſtō licet in larga ſignificatiōe dicatur legitima hereditas que defert ab inteſtato ⁊ ex teſtamēto.vt.ſ.de vb.ſig.l.lege.Sed ad §.iſtū opponit ⁊ videtur ꝙ non valeat talis ſocietas: qꝛ eſt pactum de futura ſucceſſiōe: ⁊ pactū de futura ſucceſſione nō valet.vt.C.de pac.l.vlti.Rñ.ſi fiat pactū de hereditate certi hominis nō valet.vt.ff.de iu. codicill.l.litere .ſed ſi de hereditate incerti hois fiat pactū valet.vt hic:⁊ ita ſeruat romana curia: nā non ↄcederet pñiā vacantē certe perſone: ſȝ incerte ſic.vt ar. ff.pro ſoc.l.iij.§.de illo.ſed que eſt ratio quare ſi teſtamentaria hereditas defert ſocio ꝙ nō efficit cōis: ſȝ que defert ab inteſtato ſic:rñdeo qꝛ nō videt de ea cogitatū.nā hoc raro ↄtingit ꝙ ſi quis non eſt cōiuncta perſona qd heres inſtituatur.

Societas. In.§.iſto dicit:ſi dolo malo dante cāȝ ſocietati induxiſti me ad ſocietatē ↄhēdam tecū ipſo iure nō valet.h.d.iſte.§. videatis expoſitionē lrē [dolo malo]ſcȝ dante cauſam ↄhendi ſocietatē[aut fraudanda cauſa] que ſit differētia inter dolū ⁊ fraudē dixi.ſ.de pac.l. iuregen.§.ſi fraudan.vſi no.ſocietas eſt cōtractus bo.fi. vt inſti.de ac.§.actionū.vnde ſi dolus dat cauſam ↄtractui bonefi. ipſo iure non valet cōtractus.vt.ſ.de dolo.l.eleganter.in prin. ⁊.ſ.de mi. l.in cauſe.in princi.

Societatem. In.l.iſta dꝛ: ꝙ ſocietas ↄhitur ſolo cōſenſu ⁊ iō ↄhitur inter abſentes. necdū in pñtes.⁊ ſoluit quatuor modis renunciatiōe morte capitis di.⁊ egeſtate.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere[ſocietatē coire].i.ↄtrahere[⁊ re].i.cōſenſu interueniēte[⁊ verbis].i. cōſenſu ṽbis interuenientibus.nā ſocietas cōtrahit ſolo ↄſenſu:etiā re vel ṽbis nō interuenientibus.vt inſti.de ob.que ex cōſenſu na.in prin. ſimilē expoſitionē no.ſ.ſi cer.pe.l.certi ↄdi.§. qm̄.re aūt ſola non ↄuētionali ſȝ incidēs nō cōtrahit ſocietas vt.ſ.l.vt ſit ꝓ ſo.act. [nō eſt].i.ſ.nobis qui ſumus iuris periti[diſſociamur] ſcȝ diſſoluitur ſocietas[renūciatione]idonea.vt.ſ.e.l.actione.ſ.renūciare.[morte]niſi ſit ſocietas vectigaliū.vt ſ.e.l.vectigalium[capitis diminutione]maxima vel media.vt.ſ.e.l.verum.§.vlt.[egeſtate].ſ.incidente:vt ſi publicentur omnia bona ſua:vel ſi quis bonis ſuis ceſſerit vt.ſ.e.l.verum.§.vl.⁊.l.actione.§.publicatione.⁊ inſti.e.§.publicatione ⁊.§.ſeq.

Societas. In.l.iſta dꝛ ꝙ ſocietas pōt ↄtrahi vniuerſoꝝ bonoꝝ ⁊ alicuꝰ negotiationis ⁊ vectigaliū ⁊ alicuius rei.ſcdo dꝛ ꝙ ſocietatē pñt ↄtrahere qui habēt facultates equas:ſed etiā ſi nō habēt facultates equas.ſed vnus plus opere ponit ꝙ alter.tertio dicit qd ſocietas nō pōt ↄtrahi donationis cauſa.h.d.iſta.l. videatis expoſitionē litere[ſocietas ↄtrahit]⁊ hec eſt bona litera : alū habent prin.iſtius legis ſocietates ↄhūtur ſiue vniuerſoꝝ bonoꝝ ſcȝ ſint ſocij vt faciūt greci.⁊ ad hoc facit.ſ.eo.l.j.[ſiue alicuius negotiationis]puta ſi ↄhunt ſocietatē ad pānos emendos:vel vendēdos ⁊ repetatis ↄhit ſocietas[ſiue vectigalis.] puta ad cōducēda molēdina a rege.vt.ſ.ſi ager vecti.l.j.⁊ repetatis cōtrahit ſocietas[ſiue etiā rei vnius].ſ.tm̄ repetatis ↄhitur ſocietas vt.ſ.e.l.cū duobus.§.j.[coiri].i.ↄtrahi.[deeſt]vt.ſ.e.l.cum duobꝰ.§.j.[nō ↄtrahit]cū ſocietas ſit duoꝝ pluriūve ⁊c.vt dixim rubrica: ergo nō ↄhit donationis cā.verbi gratia.ↄhimus ſocietatē ad libros emēdos:ita vt tu nō poneres in cōione ȝ nec pecuniā nec operā ⁊ lucrū ad te pertineret ꝓ dimidia ex cā donationis:certe hec nō eſt ſocietas: ſȝ magis tuus mercenarius ſum.vt.ſ.de mi.l.in cauſe.ij.in prin.⁊ ad hoc etiā facit.ſ.e.l.veȝ.

☞ Poteſtas alicui ſimpliciter cōceſſa in dubio ſignificat arbitrium boni viri.h.d.

Si ſocietatem. †In.l.iſta dꝛ: tu ↄtraxiſti ſocietatē eo pacto vt cōſtitueres q̄s ptes ferres:⁊ q̄s ego poſtea cōſtituiſti vt ferres tres ptes valet iſta cōſtitutio:certe recurrēdū ē ad arbitriū boni viri.ſi ponebas in ſocietate tantum capitalis q̄tum et induſtrie bonus vir arbitrabitur ꝙ eque conſtituiſti.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere[ea conditione].i.eo pacto[conſtitueres]ſub.arbitrio tuo[ad boni viri].i.iudicio.[⁊ non vtique].i. non ſemꝑ ſed ſcdꝫ ꝙ quis plus ope vel induſtrie ⁊ pecunie ⁊c. ad hoc ↄcor.ſ.eo.l.ſocietatē.§.arbitroꝝ ſic venditio fit arbitrio emptoris.ſi arbitratur recurritur ad iudicem ſi inique arbitret vt.j.ti.prox.l.hec venditio.⁊ idem eſt in locatione.vt.ſ.loc.⁊ cōdu.l.ſi in lege locationis.in prin.

☞ Societate contracta ſimpliciter lucra perſonalia tantū veniunt communicanda.

Coiri. †In.l.iſta cū.v.ll.ſeq.ponitur caſus ſimul qꝛ cōnexe ſunt:⁊ dꝛ ſi duo ↄxerunt ſimpliciter ſocietatē,hi quicqd querunt occaſione ſocietatis, dȝ cōicari ſiue ex emptione vel venditione vel locatione vel ex cōductione ſȝ alia que nō ex queſtu ꝑueniūt nō debēt cōicari. vnde ſi alter eoꝝ queſiuit hereditatē vel legatū:qꝛ ob meritū cōſueuerunt deferri:nō erūt cōicanda.ſed nec es alienū qd nō ꝑuenit ex queſtu debet cōicari:ſȝ illud qd ex queſtu venit dȝ cōicari:etiā ſi dictū eſſet qd per omnia q̄ ꝑuenirent ex queſtu ⁊ ex lucro debēt cōicari.h.d.iſta.l.cū.v.ll.ſe.videatis expoſitionē litere[coiri].i.ↄtrahi[etiā ſimpliciter ſȝ].i.nō adiecto omnium bonoꝝ vel alicuius negotiationis.[⁊ ſi nō fuerit diſtinctum].i.expreſſim dictū ꝙ fiat vniuerſoꝝ bonoꝝ vl̄ aliā.vt.ſ.e.l.iij.§.j.[videtur coiri vniuerſorū].i.omniū bonoꝝ[deſcēdit]lucrū ſocietati:niſi ſpecialiter ſit coita.vt.ſ.eo.l.iij.§.j.[donationes] mortis cauſa factas[pertinere]qꝛ tollēde dubitationis cā ⁊c.vt.ſ.man. l.qui mutuā in prin.⁊ qꝛ verba nō neceſſaria ⁊c.vt.ſ.de lib.le. l. pediculis.§.labeo.aliqñ tñ verba adiecta operant.vt.ſ.de vſu. l.ſi ſtipulatus ⁊.ſ.de leg.j.l.ſi qñ.⁊ ita no.ꝙ licet adiiciat verbū nō ideo adducit ſenſus.ſimile eſt vbicūqȝ dicimus verbū abūdare nā lucrū eſt genus ⁊ cōtinet gñaliter omne lucrum:ſed queſtus eſt tantū id qd ex opera querit ⁊ illud cōicatur : ſȝ hic vnū non cōtinet plus ꝙ aliud.

☞ Pactum de non diuidenda ſocietate nil releuat.

Si conuenerit. †In.l.iſta cū duabus ſe.⁊ ſeq.pñ. dꝛ:ſi duo paciſcūt ne intra certū tpͤs cōis diuidat nō vī agi ne a ſocietate diſcedat .ſed qd ſi duo ↄuenerint ne liceret ſibi diſcedere a ſocietate:nūquid valet hec ↄuentio:certe nō qꝛ ⁊ ſi nō ↄueneriōt ⁊ alter intēpeſtiue renunciet tenet alteri ad intereſſe.ſed qd ſi duo ↄuenerūt ne ad certū tpͤs diſcedat ⁊ alter ex iuſta cā renūciat nunqd tenebit alteri:certe nō:⁊ eſt iuſta cā renūciandi vt dꝛ in lrā.ſȝ ⁊ ſi duo erāt ſocij ⁊ vnꝰ eſt abfuturus cā reipublice ſimiliter eſt iuſta cā renūciandi.ſȝ videret cōtra qꝛ pōt per aliū adminiſtrare ſocietatē vel cōmittere ſocio vt adminiſtret:ſȝ certe illa exceptio poterit ei obīci ſi erat idoneus.ſed qd erit ſi pactū eſt factū inter duos ne diuidat vſqȝ ad certū tpͤs nunqd in

fra illud tempus poterit ſocius vendere partē ſuā: videt̄ ꝙ nō ſed certe dicendū eſt ꝙ poterit alii vēdere: ſi ille in quē facta eſt venditio ꝓuocat ante tpꝰ ad venditionē repellit̄ doli ſed ſociꝰ qui alienauit poterit ꝯueniri act. pro ſocio ad intereſſe h. d. iſte §. cum duabus. ll. ſeq. ⁊ prin. ſeq. vſqꝫ ad. §. ſi abſenti. videatis expoſitionē litere [inter certū tēpus] .i. vſqꝫ ad annum [abeat] .i. recedatur infra certū tpꝰ vt prediꝗ. [ne abeat̄] .i. recedat̄. [an valeat] .ſ. hec cōuentio [eſſe ꝓ ſocio actionē] ad intereſſe [renūcietur] .ſ. ex iuſta cauſa: ⁊ hec annectit [pacti] ¶ Or ſignori ex l. iſta colligit̄ arg. ꝯtra ſcholares ꝙ ſi vnus inuenit̄ ita dānoſus ꝙ non poteſt pati qđ alii ſocii poſſunt ei renuntiare ⁊ pōt poni exēpluꝫ in quodā qui guſtabat parū vini ⁊ ſuperfluū fundebat [quāuis] hoc dicit allegando. [⁊ per alium] .ſ. extraneum [ſed hoc] .ſ. ꝙ obiiciebatur ei ꝙ per alium extraneuꝫ potuit adminiſtrare vel alteri ſocio committere poterit ei obiici: niſi ⁊c. ⁊ modo determinat niſi valde ſit idoneus ſocius cui res deberet cōmitti [aut facilius] .i. facile per alium potuit adminiſtrare ſocietatem. [iudicio] ad intereſſe. vnde not. ſi duo faciāt pactum ne in perpetuum res diuidatur non valet: accedit. ff. cōmuni diui. l. cōmuni diuidūdo. §. ſed ſi conuenīāt. item not. ꝙ pactuꝫ iſtud tranſit ad ſingularem ſucceſſorem.

Si abſenti. In. §. iſto dī duo ꝯtraxerunt ſocietatem: vnꝰ abſentauit ſe: abſens renūtiauit ſocio abſenti. quis eſt renuntiationis effectus certe qꝛ quicquid acquiſiuit abſens erit ſuū detrimentū cōmune vnū ſciatis ꝙ cū duo contrahunt ſocietatē non eſt neceſſe ꝙ fiat mētio de renuntiatione qꝛ ſi vnus renūtiat intēpeſtiue tenet̄ ad intereſſe alteri. ¶ Itē ſi ꝯtraxi cū ſeruo tuo eo ipſo ꝙ iubes eū ꝙ renunciet non ſoluitur ſocietas niſi ſeruus mihi ſocio renuntiet. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. videatis expoſitionem litere [ſi abſenti] .ſ. ſocio [nihil attinet] .i. nihil ꝓdeſt [de renuntiatione] .ſ. non faciēda [in eſtimatione] .i. in intereſſe. vt. ff. e. l. ſi conuenerit.

Qui admittitur. In. l. iſta cum. vii. ll. ſe. vſque ad. l. omne es alienū. dr̄ ſi nos duo eramus ſocii ⁊ ego admiſi aliquē in ſociū te inuito: nunqđ erit tuus ſocius certe nō: ſed meus ſocius ſic: qꝛ ſocius ſocii mei meus ſocius nō eſt. Et quicqđ fuerit ꝯſecutus de ſocietate tu q aſſumpſiſti ego teneor cōmuni diuidūdo iudicio: ſed ſi ſocius amiſit aliqͥd vel conſumpſit teneor preſtare act. pro ſocio. Sed ſi poſuit aliqua in ſocietate ⁊ tibi cōicauit illud mihi cōmune erit. ⁊ ecōtra ei q eū admiſit. ſi ſocius dedit damnuꝫ teneor illi qui admiſſus fuit vnde ſciatis ꝙ non prohibeor agere cōtra ipſum acti. pro ſocio antequā agatur inter me ⁊ te actu. pro ſocio ſꝫ eo caſu quo ſocius admiſſus dat damnū: nūquid liberor cedēdo actiones ꝯtra eū vt ſi non poſſit facere non condemnetur inſolidum: ⁊ certe non quia ſibi imputet cur eum inuito ſocio admiſit. Sed quid ſi ſocius admiſſus ex vna parte acquiſiuit ex alia damnuꝫ dedit ſocietati: nūquid lucrum cum damno communicat̄: ⁊ certe dixit pomp. ꝙ ſic: ſed hoc non eſt verum imo non compēſatur lucrū cum damno imo totum damnū erit meum qui eū admiſi inuito ſocio ⁊ lucruꝫ cōmunicatur. Sed quid ſi ſeruū alterius ego ⁊ tu qui eramus ſocii qui prepoſuimus: nūquid dominus ſerui tenebitur de peculio an inſolidꝰ ⁊ certe de peculio. ſed ſi forte ſocius aliqua negligenter fecit ⁊ in aliquibus auxit ſocietatē non compenſabitur lucrum cuꝫ negligentia. ⁊ ita marcellus ſcribit hoc dicit iſta lex cum. vii. legibus ſequē. vſqꝫ ad. l. omne es alienum. videatis expoſitionem litere [qui admittitur] ſcilicet alio inuito vel ignorante. [nos] ſcilicet eum qui admiſimus [cum eo] ſcilicet aſſumpto [non communicabimus] que ex ſocietate habuimus [ſed factum eius] qui admiſſus fuit [preſtabit ſocietati.] idest alter ſocius qui eum admiſit preſtabit ſocietati actionem [eum.] ſcilicet aſſumentem contra aſſumptum [quia difficile eſt] idest impoſſibile de iure. ſimilis expoſitio no. ff. de peti. here. l. ſed ſi lege commiſſoria. §. ſi res in fine. ⁊. ff. rem ratam haberi. l. ſi fine. §. ſi in ſtipulatione. ſed alibi exponitur econtra. vt ff. de his qui deie. vel effud. l. ii. [ſcribit] ¶ Or ſignori vos habetis vnum quod recipit duo cōtraria. nam vos habetis hic ꝙ ſi ſocius admiſſus querit aliquid illud cōmunicatur. ſi damnū dedit non cōmunicatur: ſed ad ee qui eū admiſit totum pertinet: nec compenſatur lucrū cum damno. item ſi ego ⁊ tu ſumꝰ ſocii ⁊ vnus noſtruꝫ negligenter adminiſtrauit ⁊ in aliis acquiſiuit non cōpenſatur lucrum cum damno. ſed videt̄ ꝙ cōpenſatio habeat locum. nam ſi caſu ledis ſocietatē in. c. ⁊ lucratus es c. ex induſtria tua compenſatur. vnde videtur contra. ff. e. l. mutuo. Ad quod vos dicetis ꝙ aliud eſt ſi ſociꝰ culpa dedit damnum ſocietati quo caſu non compenſatur lucrum cum damno vt hic aliud ſi caſu: quo caſu compenſatur: ⁊ ſic intelligitur. l. ꝯ. Sed denuo vr̄ ꝙ ſi ſocius dedit damnuꝫ ⁊ lucratus eſt ex alia parte ꝙ habet locum cōpenſatio: videt̄ contra. ff. de neg. geſt. l. ſi quis negotia gerere. aliud eſt ſi aliquis acceſſit ad negoti in domini inſolidum gerendum: quo caſu lucruꝫ cum damno cōpenſatur. vt in. l. contraria. aliud eſt ſi ſocius culpa dedit damnum ſocietati ⁊ lucruꝫ ex alia parte: quo caſu nō compenſatur vt hic: vel dicatis vt ibi plene dixi. Item ex. ll. iſtis colligitur ar. quod ſi do tibi pecuniam alicui perferēndam ⁊ perdis ꝙ teneor nec liberor quaſi mala electio ſit in culpa. Sed certe in queſtione iſta diſtinguimus: an per alium poterā hoc facere an nō primo caſu teneor ſcđo non: niſi in eligendo deliqui. vt argu. ff. commo. l. ſim qui. in fi. ⁊ l. ſe.

c ¶ Es alienū ſocietate contractum debet ſolui de cōi ⁊ ſi debitum eſt ſub ꝯditione vel in diē debēt interponi cautiones de ſoluendo adueniente conditione. h. d. cum. l. ſeq.

c **Omne es alienū.** †In. l. iſta dicit̄: ſi ego ⁊ tu contraximus ſocietatem ⁊ diſſoluit̄ ſocietas de ſocietate debet deduci omne es alienū quod cōtractum eſt durante ſocietate: lꝫ ſolutio facta ſit poſtꝙ diſſoluta ē ſocietas. Sꝫ quid ſi contractum eſt es alienum ſub conditione: ⁊ pēdēte cōditione ſoluitur ſocietas illđ nō detrahit̄ de ſocietate: ſed cauere debēt adinuicē ſe ſoluturos adueniēte cōditione. igit̄ ſi ſocii ſumꝰ ⁊ vnꝰ dꝫ pecuniā in diē nō debet deduci qđ deberet ante diem ſi ſocietas diſſoluat̄: ſed ſocius debet cauere ꝙ adueniente die preſtabit conſocium indēnem. hoc dicit iſta. l. cum ſeq. videatis expōnem lr̄e. [contractū eſt] .ſ. etiam per vnū de ſociis. [ſolutū ſit] .i. ſoluendum: ⁊ ſic hic tēpus ꝓ tēpore ponit̄: ⁊ alibi C. de le. ⁊ cō. l. i. ⁊. C. ex qui. cau. infa. irro. l. ſi poſſidonium. ⁊. ff. de lega. iii. l. etiam. [dirimatur.] .i. diſſoluat̄. [ſunt] facit. ff. e. l. pro ſocio arbi. in prin. [nō debet hoc deducere.] ſcꝫ ſocius ſtatim [ſocium] quaſi dicat adueniente die. vel ſoluit partem ſuam vel ſocium defendit pro parte ſua ⁊ ita habetur hic ratio vſurꝝ medii temporis: ſic ⁊ alr̄. ff. man. l. ſi tibi mandauero. in prin.

1 ¶ Si inter ſocios non fuerint partes adiecte cum cōtracta fuit ſocietas intelligitur facta ſocietas pro partibus equalibus h. d. vſqꝫ ad. §. ariſto.

e **I nō fuerint.** †In. l. iſta in p̄nc. dr̄: ſi duo contrahūt ſocietatem ⁊ nō cōuenit expreſſe quas partes ferāt debēt ferre partes equales. ſed ſi cōuenit vt vnus ferat duas vl̄ tres partes valet hec cōuētio: ſꝫ ſi vnus tātum plus cōtulit in ſocietate vel pecunie vel opere vel induſtrie. h. d. prin. huius. l. videatis expōnem litere. [Si non fuerit ptes ſocietati adiecte] ſub. nec alicuiꝰ arbitrio cōmiſſe qđ fieri pōt. vt. ff. e. l. ſi ſocietatem. [rei cauſa] puta induſtrie. Sꝫ quid ſi ambo ſocii pariter ponūt pecuniam ⁊ operam ⁊ induſtriam ⁊ ſit pactum ꝙ vnus ferat duas partes lucri alter tertiam: nūquid valet hec conuētio: certe non. ſ. m Azo. vt hic. ⁊. ff. e. l. quid enim. in fine. ⁊. ff. e. l. ſocietas ꝯtrahit̄. ⁊. l. ſi ſocietatem. nec ob. ꝙ cōtractus ex cōuētione legē accipiunt. vt. ff. de po. l. i. §. ſi cōueniat. quia illud verum eſt cum cōuētio eſt equa. vt. ff. de pac. l. iuregen. §. ſed ſi fraudandi. ⁊ iſta eſſet iniqua ſocietas. vnde non valet: vt. ff. e. l. in fi. vꝫ ſi nō valet cū ſocietas habeat ius fraternitatis in ſe. vt. ff. e. l. verum. §. i. riſo. alii. vt Io. dicūt ꝙ valet quia cōtractus ex cōuentione legeꝫ accipiūt. ⁊ ſubaudit hic maxime: alii vt alde. dicūt ſi nō intererat illius qui debet ferre tertiam partē tantum valet: alr̄ nō ⁊ valet iure pacti nō iure ſocietatis ⁊ ad hoc eſt ar. ff. eo. l. ideoqꝫ erit dicendum. in fi. ſed prior opinio verior eſt.

Ita coiri. In. §. iſto dr̄ duo cōtraxerunt ſocietatem hoc pacto ꝙ vnus ſociorum damnū quod accideret in ſocietate nullam partem ſentiret ſed lucri dimidiā valet ne hec conuentio: ſic ſi tantum erat in opa ſua quātū erat damnum. nam interdum ſolus vnus ſocius operatur vel ſolus nauigat vel peregrinatur. Sed quid erit duo contraxerunt ſocietatem. hoc pacto qđ vnus totum dānum ſentiret: de lucro nihil ſentiret: nunquid valet hec ſocietas: certe nō. quia hec ſocietas eſt leonina quod quis ſentiat damnū tm̄ ⁊ nō lucrū hoc dicit iſte. §. [opere.] ſcilicet qui nō debeat damnū ferre. [ſubeat ſolus.] ⁊ ex litera iſta ⁊ ex. l. ſeq. colligimus diffinitionem ſocietatis quam fecimus. ff. e. in rubrica. [⁊ hāc ſocietatem leoninam ſolitos appellare.] hic tāgitur fabula que legitur in eſopo. nam dn̄s leo cum aliis tribus animalibus iuerunt venatuꝫ et ceperunt quendam ceruum qui diuidiabatur eis. dixit aliquis: quis diuidet: vos domine leo: dixit leo: ex quo vobis placet et ego diuidam. vnde ſtatim accepit dimidiam pro ſe: aliam in duas partes diuiſit et accepit ſibi dimidiam: quia diuiſit reliquam dimidiaꝫ: dixit quod debebat habere quia cum ſumus quatuor animalia debeo vocari in quartam parteꝫ meam ⁊ ſic habuit corum lucrum [ſpectet] cum ſocietas ſic ſpecies fraternitatis vt. ff. e. l. verum in prin. vnde no. ꝙ ad quem lucrum ſpectet ⁊ damnum. ⁊ econtra. ⁊ hoc facit. ff. eodꝫ. l. ſi igitur. ⁊. ff. ⁊ e

regu.iur.l.ſm naturam.

☞ Duo contraria ſimul locum habere non poſſunt.

Mutius. †In.l.iſta dr. cõtracta eſt ſocietas inter duos hoc pacto vt vn⁹ ferat partẽ dãni alius lucri: nunqd põt ita cõtrahi ſocietas dixit mutius q nõ. ſerui⁹ dixit ideo nõ poſſe ſic cõtrahi ſocietatẽ: q2 non intelligit in ſocietate lucrũ niſi deducto damno: ſed ſocietas bene põt ita ꝯhi: vt deducto omni dãno vnus ferat minorez partem: ⁊ alius maiorem partẽ damni hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere [ferat] .i. vt vnus tres partes alter quartã partẽ capiat ⁊ hoc quando alter plus operam vel pecuniaz vel induſtriã ponit. vt. ſ.e.l. ſi nõ fuerint ſ. ita coiri. ℂ Or ſignozi no. hic q ſi damnum in ſocietate caſu accidenti emergat damnum non cõpenſatur cum lucro q2 nõ eſt damnũ cum non dicatur lucrũ niſi deducto damno: vt hic ſed ſi damnum culpa emergat: tunc non cõpenſatur lucrũ cuz damno. imo preſtatur damnuz: ⁊ ſic intelligitur. ſ.e.l. de illo. ⁊ l. non ob eam rem. ſimile in peculio in hereditate ⁊ fructib⁹: q2 nõ intelligũtur eſſe niſi deductis impenſis: vt probat. ſ. de peculio. l. quã tuberonis. ſ. ſi heres. ⁊ l. ſed ⁊ ſi peculiũ. ⁊ C. de bo. que lib. l. cum non ſoluz. ſ. ſi autem es alienum.

☞ Actio pro ſocio ad hoc vt habeat locum non ſufficit rem eſſe communem niſi ſit ex conuentione intercedente animo cõtrahende ſocietatis alias ſi res ſunt cõmunes alia de cauſa habent locum alia remedia. h.d.

Ut ſit p ſocio actio. †In.l.iſta cũ ſeq. dicit. ad hoc vt actio p ſocio habeat locũ non ſufficit rem eſſe cõem niſi contracta ſit ſocietas: poſſum tamen habere communem rem ſine conſenſu q inciderunt in communionem: vt q2 duo emunt rem vel relinquitur eis hereditas aut donat. vnuz ſciatis q pupillus non poteſt cõtrahere ſocietatem ſine autoritate tutoris ⁊ ſi cõtrahat non tenetur act. pro ſocio ſed tenet act. neg. geſt. vel communi diuidundo: ſed quibus caſibus nõ ſumus ſocij ſed incidimus in cõionez impenſe ⁊ fructus veniẽt ⁊ mercedes non act. pro ſocio ſed famil. erc. iudicio vel cõi diuidundo [vt ſit] id eſt locum habeat [ſocietatem] id eſt conuentionalem [intercedat] ſ. cõſenſu vt. ſ. eo. l. ij. [item ſi a duabus] ſ. non animo coeunde ſocietatis [furti] vnde habet locũ pro ſocio actio cum ſumus ſocij conſenſu: cõi diui. habet locuz ſi incidimus in cõionem. vt. ſ. cõi diuidund. l. j. [videtur] ſed nõ habet locũ p ſocio ſed cõi di. [attamẽ cõiter geſtos tenet] nam ſi res põt mihi ⁊ pupillo legari: ⁊ tenet mihi cõi di. ⁊ ego ſibi nam ⁊ furioſus tenet. vt. ſ. de acti. ⁊ oblig. l. furioſus. ſ. cõi diui. l. ij. ſed ſocij non poſſumus eſſe niſi cum cõſenſu vnde cuz pupillus non põt obligari ſine autoritate tutoris. vt. ſ. de auto. pre. l. obligari. vnde furioſus non poteſt conſentire. vt. ſ. loc. ⁊ cõdu. l. qui ad certum tempus [quibus caſibus] ſcz qñ non ſumus ſocij ꝯſenſu ſed in cõionem incidimus [locus eſt] q2 nõ eſt cõis conſenſu [agi] ſcz de rebus ſingulis. Unde not. quod eſt differentia inter act. pro ſocio ⁊ cõi diuidundo. pro ſocio habet locũ cum duo habent rem cõem cõſenſu vt hic cõi diuidũ. habet locum ſi cõtraxiſti ſocietatẽ cum aliquo ⁊ ex ea aliqua lucratus fuiſti. nam debes illud cõicare. vt. ſ. fami. erc. l. ſi filio. ſ. famil. erciſcund. ⁊ ſ. communi diuid. l. j.

☞ Societas non tranſit ad heredem ex cõuentione ſocij ſed actio pro ſocio bene tranſit tam p culpa ipſius defuncti q pro dolo heredis ex ꝯuẽtiõe tñ heredis põt reuocari ſocietas. h.d.

Nemo põt. †In.l.iſta dicit: ſi cõtraho ſocietatem tecum morte alterius noſtrum finit ſocietas: q2 heres nõ ſuccedit in ſocietatez tñ ipſe heres tenetur ac. pro ſo. Unũ ſciatis q ſi duo ſunt coheredes ⁊ poſt delatã hereditatẽ habuerũt animũ coeunde ſocietatis nouo cõſenſu ꝯhitur ſocietas. h.d. iſta l. cũ duabus. ll. ſeq. [ſocius ſit] quare q2 morte ſocij ſoluit ſocietas. vt. ſ.e.l. actione. ſ. morte. fallit in ſocietate vectigaliũ vt. ſ. l. adeo [⁊ facti] .i. geſti [nõ ſit] accedit. ſ. eo. l. heres ſocij [deducat] q2 ſolo conſenſu cõtrahitur ſocietas. vt. ſ. de act. ⁊ oblig. l. conſenſu.

☞ Cauſa futurorũ ſpectat ad iudicem tam in generalibus iudicijs q ſpecialibus vbicunqz equitas ſuadet. h.d.

Pro ſocio arbi. †In.l.iſta i ſui prin. tractat quod ſit officiũ iudicis in ac. p ſo. ⁊ certe hoc eſt officiũ ipſius: q2 ſi ꝯtraximus ſocietatẽ ego ⁊ tu: ſi ego ſocius cõuenio te ac. pro ſo. vel tu me, veniet in ſocietate damnũ vel lucrũ faciet caueri de indẽnitate vnũ alteri. nam actio p ſocio eſt boneſidei. vnde ſicut in boneſidei ac. cauet gratia futuri lucri ⁊ damni: ita hoc caſu ſiue ſit gñalis actio vt pro ſocio: acti. neg. geſt. ⁊ act. tutele ſiue ſpecialis: vt mandati cõmodati depoſiti. h.d. iſta. l. in ſui princ, videatis expoſitionẽ litere [pro ſocio arbi. ⁊c.] .i. iudex in acti. pro ſocio cognoſcẽs. ſic exponitur. ſ. de pba. l. ſi arbiter. [proſpicere debet cautionibus] .i. facere debet vt q ad inuicem ſocij ſibi caueãt de futuro damno vel lucro qđ ſperat interuenire ex ſocietate [eſtimauit] vt. ſ. de iudi. l. in omnibus [tutele] vel cõmuni diuidundo vt. ſ. cõmuni diuid. l. pro ſocio. ℂ Or ſignozi in. l. iſta no. duodecimã diuiſionem actionum: quedaz actiones ſunt vniuerſales vt petitio hereditatis ⁊ famil. her. quedã actiones generales vt pro ſocio act. quedam ſpeciales ſunt vt cõmodati depoſiti ⁊ mandati vt hic dicitur. ⁊ de iſta materia ⁊ qualiter in eis formetur libellus plene dixi. ſ. de edendo. l. j. Unde amplius hic non dico. Item nota hic q in boneſidei iudicijs ⁊ ſtricti iuris ſi quid debetur in diem cauet ſibi de preſtando adueniente die lucrum vel damnum ſperantur vt hic ⁊ ſ. de iudicijs. l. in omnibus. nec obſ. q tractus futuri tẽporis non ſpectat ad iudicem. vt. ſ. de vſuris. l. j. ſ. ſocius quia reſpondeo verũ eſt q tractus futuri temporis non ſpectat ad iudicẽ gratia futuri iuris. vt in. l. contraria. ⁊ ſ. de iudic. l. non quemadmodum: ſed ſpectat ad eum gratia preſentis iuris ⁊ ideo cautiones interponuntur vt hic. ⁊ ſ.e.l. omne es alienuz. ſic ⁊ alibi in multis locis gratia iuris preſentis tractus futuri temporis ſpectat ad iudicem vt plene dicam in. l. contra.

Si tecum ſocietas. In. ſ. iſto dr ſi habeo tecum ſocietatẽ nõ ſolum agitur act. pro ſocio pro rebus communibus: imo pro impenſis factis circa res communes. nam in acti. pro ſocio habet ratio fructuum ⁊ impenſarum: ⁊ idem eſt ſi habeo rem tecum cõmunem ⁊ agam cõmuni diui. vna tollit aliam: q2 ambe ſunt rei perſecutorie. ⁊ hoc dicit iſte. ſ. videatis expoſitionem litere [vel pro ſocio] ſi ſumus ſocij [vel communi diuidundo.] ſed ſi nõ ſumus ſocij [me aſſecutuz] vt. ſ.e.l. ſi duobus. ſ. in cõmunẽ [proculus ait] ſ. vnum quod exactum eſt. vt. ſ. eo. l. ſi actũ ⁊ eſt ratio quia vna tollitur p alteram: quia ambe ſunt rei perſecutorie. vnde ſi ſemel exactum eſt non debet amplius exigi: quia bonafides non patitur ⁊c. vt. ſ. de reg. iur. l. ſm naturam.

Si fundus. In. l. iſta dicitur ego ⁊ tu habebamus fundũ cõmunẽ tu in eo fundo me inuito intuliſti mortuũ: nunquid teneris act. mihi pro ſocio ad intereſſe: certe ſic. h.d. iſta lex: videatis expoſitionem litere [mulieris] me inuito [pro ſocio] ad intereſſe poteſt etiã actio agi in factum vt corpus tollat: vel preciũ partis preſtetur. vt. ſ. cõmuni diu. l. ſi quis in communẽ. ⁊ ſ. de relig. l. j. in prin. ⁊ l. ſeq. in pri. ⁊ eſt lex intelligẽda in fundo cõmuni ex cauſa ſocietatis: al's tñ non haberet locũ actio pro ſocio. ſed famil. herc. vel cõmuni diui. vt. ſ. de relig. ⁊ ſump. fu. l. ij. in prin. ſecus tamen eſt ſi ſocius mortuum inferat in cõmune ſepulchrũ. naz tunc non tenetur vt. ſ. de re. di. l. in tantum. ſ. pe.

Heres ſocij. In. l. iſta dicit: ſi alter ſociorũ moritur heres ſocij nõ eſt ſocius tamen ſi qua erat inchoata per defunctuz p eũ debẽt explicari. h.d. iſta lex: videatis expoſitionẽ lr'e [nõ eſt] vt. ſ.e.l. nemo poteſt fallit in caſibus vt ibi dixi [debẽt] ſ. qui ſunt legitime etatis: ſicut dicimus in herede tutoris. vt. ſ. de here. tu. l. j. ſ. heredis. ſed noua nõ habet neceſſe inchoare [poteſt] vnde tenetur de dolo ſuo. de acto a defuncto tenetur de culpa. vt. ſ.e.l. nemo. ⁊ l. ſi. ⁊ facit ad. l. iſtam. ſ. de his qui no. infa. l. furti accipe. ſ. mandati. in fi. ⁊ ſ. de neg. geſt. l. nam et ſeruius. ſ. ſi viuo me.

☞ Stipulatio penalis non nouat precedentẽ obligationem niſi ex cauſa non oneroſa factã ſed exactione facta per vnã tollitur altera quatenus concurrunt.

Si quis a ſocio. †In. l. iſta dr cõtraximus ſocietatez ⁊ ſui ſtipulatus a te penam ſi dolum vel culpam in ſocietate cõmitteres: nũquid potero te ꝯuenire act. pro ſocio ad intereſſe: certe ſi plus eſt in pena q in intereſſe agaz act. ex ſtipu. ad penam. ſed ſi tantundez eſt in intereſſe vel plus nõ agam ex ſtipula. ſed agã pro ſocio ad intereſſe ⁊ vna intentata ſi agatur alia: tanto minus accipiet. h.d. iſta. l. cum ſeq. videatis expoſitionem litere [ſit] ſ. ſi dolum vel culpam cõmitteret [pro ſocio non aget] ſ. ad intereſſe [interfuit] accedit. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. predia. ℂ Sed ad. l. iſtam inſtatur ⁊ opponitur hic q2 vt dixi in caſu: ſed videtur ꝯ. ⁊ videt q nõ ſit diſtinguendũ ſit min⁹ vel plus in pena q in intereſſe. vt. ſ. de arb. l. nõ diſtinguemus in pn. Ad quod vos dicetis q aliud eſt in pena que eſt loco contemptus arbitri: vbi non impeditur ſortis petitio licet et petatur pena vt. ſ.e.l. ſi quis rem. aliud eſt in pena que ſuccedit loco rei: ⁊ ideo pena petita non petitur res. vt. ſ. de dol. excep. l. celſus. ſ. labeo. ⁊ ſic intereſt vtrũz ſit plus in intereſſe q in pena vel ecõtra. vt in id quod deeſt non noceat vt. ſ. l. proxi. ℂ Sed denuo inſtatur ad id quod dicitur in. l. iſta ⁊ videt q per ſtipu.

ſequentem ſit nouata actio pro ſocio.vt.ff.de noua.l.j.Reſpondeo illud eſt verum cum ſtipulatus eſt ſocius animo nouādi vl' tacite olim vt.ff.de noua.l.ij.hodie expreſſim.vt.C.de noua.l.vl. ſed hic non erat actum tacite vel expreſſim nouationē fieri:vnde agit pro ſocia quaten⁹ plus eſt in intereſſe ꝙ in pena vt hic vel dicatis ꝙ hic actū fuit in ꝯtrarium:vt non fieret nouatio.

☞ Actio communi diuidundo non tollitur per actionē pro ſocio quia habent ſe vt excedentia ꝛ exceſſa.

I actum.

†In.l.iſta dicitur:ſi tu ꝛ ego ſum⁹ ſocij poſſumus agere cōmuni diuidunda ad res ſingulas diuidendas ꝛ pro ſocio vt habeatur ratio damni ꝛ lucri ꝛ ſi ego communi di. egi non tollitur actio pro ſocio:ſed tantū minus veniet in act. pro ſocio quātum ſum aſſecutus in act.cōmuni diui.h.d.iſta lex:videatis expoſitionem litere.[nō tollitur pro ſocio actio.] ad preſtationes perſonales quatenus eſt plus in act. pro ſocio ꝙ in cōmuni di. [habet] ꝙ nō habet in ꝯmuni diuidundo vt.ſ.cōi di.l. p hoc.

SI margaritam.

In.l.iſta dicit:tradidi tibi margaritam vendendā eo pacto vt venderes pro.x. ꝛ ſi pluris vēderes tuū eſſet nunquid agam tecū pro ſocio vel preſcrip.ver.ꝛ certe ſi hoc feci animo cōtrahende ſocietatis agam pro ſocio:alſ preſcri.ver.h.d.iſta lex videatis expoſitionē litere[dedero]tali pacto qđ ſtatim ſequitur vt ſi eam ꝛc.[act. eſſe]ad intereſſe vt illud pactū ſeruet.[ſi minus].i.ſi animo cōtrahende ſocietatis[preſcriptis verbis]vt.ſ.ď pac.inter emp. ꝛ ven.l.ij.ꝛ.C.de rerum permu.l.rebus.

☞ Actio rei perſecutoria non tollitur per penalem nec econuerſo.ſed vna perſecutoria aliam bene tollit.

REi cōmunis.

†In.l.iſta cum ſe.vſqꝫ ad.l.cum duobus dicitur:ſi res eſt cōmunis mihi ꝛ tibi ex cauſa ſocietatis ſi per dolum ꝛ per fallaciaꝫ rem cōmunē cōtrectaſti teneris act.pro ſocio ꝛ furti ad penā:nec vna tollit aliam.ꝛ ideꝫ eſt in omnibus bonefidei iudicijs ꝛ idem ſi colonus de fructib⁹ facit furtū tenetur ex locato ꝛ furti.ſed ꝛ ſi geſtor facit furtū tenetur actione neg.geſt.ad rem ꝛ furti ad penaꝫ.ꝛ idem eſt ſi ꝓcurator vel tutor faciat furtum ſed ad rem poteſt cōdi.furtiua conueniri:ſed tñ poſtea non poterit agi pro ſocio niſi plus ſua interſit:ſed ꝛ ſi ſocius in re cōmuni dat damnū tenet pro ſocio ꝛ.l.aquil.ꝛ ideꝫ eſt ſi ſeruū occidit vel vulnerauit:ſed ſi egi act. pro ſocio,non poſſum agere lege aquilia:niſi quatenus plus eſt in ea.quia ambe ſunt rei perſecutorie ꝛ merito dixit per fallaciā aut dolo malo ſocius amouit rem quod tenetur acti.furti ꝛ pro ſocio nam ſi ſocius non vtitur fallaciter re communi non tenetur act.fur.ꝛ in dubio preſumitur ꝙ non faciat animo contractādi:ſed potius vt vtatur ſuo iure:ꝛ ideo ſi dominus ſeruū cōmunem ſumpſit ꝛ portauit de loco ad locum ſine dolo malo ſꝫ vt vtatur re communi vt propria non tenetur fauiana:ſed ſi facit dolo malo tenetur fauiana.h.d.iſta lex videatis expoſitionē litere.[agi poteſt].i.ad penam.[alteram tollat]quia vna eſt penalis altera rei perſecutoria.vt.ſ.de cōdic.fur.l.ſi pro fure[ꝛ in colono]ſeꝫ ſi colonus ſubtrahit fructus vel res domini exiſtentes in fundo celat animo furandi.[ꝛ qui mandatum meū exequitur.]vt eſt procura.[interſit.]quia cōdictio furtiua:ꝛ actio pro ſocio eſt rei perſecutoria ꝛ vna perſecutoria tollit aliam. vt ff.de reg.iu.l.nemo.§.quoties[debeat]niſi quatenus eſſet plus in vna quam in alia vt.ſ.e.l.ſi actum ſit.ꝛ.ſ.commo.l.teꝫ que ritur.in fine.[duntaxat.]quia furti actio eſt penalis:vt.C.de fur.l.de his.ꝛ.l.ancille.[etiam iure.]ꝛ ideo non ſit furtum ſine dolo malo[teneatur.]ſi portauit ſeruum cōmunem de loco ad locū ne teneatur cū preſumptio ſit ꝙ vtatur vt in re cōmuni nō vt in re propria.¶ Dñ ſignori circa.ll.iſtas eſt aliquantulū inſiſtendum:ꝛ dñs Jo.ꝛ Azo.ſcripſerūt hic quandā magnam gl. quā ego ſatis breuiter explicabo:ideo qꝛ alſ tetigimus eam vobis in pluribus locis.vos habetis in.l.rei cōmunis.ſi ſocius dolo malo ꝯtractat rē cōeꝫ animo lucrādi tenetur pro ſocio ꝛ furti ꝛ vna nō tollit aliā ꝛ idē eſt in omnibus bonefidei iudicijs. Sꝫ opponit ꝛ ſignat ꝯ.lex dicit ſi cōmodaui tibi rē ad certū vſum ꝛ tu vteris ad aliū vſum vel ſinito vſu ꝯctas rē cōmodatā teneris ꝯmodati ꝛ furti:ꝛ ſi actū eſt cōmodati tollit furti ope exceptionis:ſi actū eſt furti tollitur cōmodati ipſo iure vt.ff.de furt. l.ſi is cui in p̄n.ad ſolutionē cuius ꝯtrarij varie fabule ſunt hic ſcripte ꝛ ꝗcquid dicā nihil eſt niſi illud qđ dicaꝫ in vltima ſolutione.ꝛ vno modo dictū eſt ſic aliud eſt in ſocietate:aliud in cōmodato:qꝛ ſocietas eſt ſpecies fraternitatis vt.ff.e.l.verum in pri. ſecus eſt in commodato quia tenetur commodati ꝛ furti:ꝛ vna intentata tollit aliam.vt in.l.contraria. ſed huic ſolutioni ꝓb. l. iſta.que dicit idē eſſe in omnibus bonefidei actionibus: ꝛ actio commodati eſt bonefidei.vt inſti.de actio.§.actionum.ad quod reſpondēt ipſi:idem eſt in omnibus bonefidei iudicijs: que infra numerantur.ſed in act.cōmo.ꝛ furti non eſt idem.vt in.l.cōtra.ſed hec rñſio no videtur bona: quia iſta lex dicit idemqꝫ in omnibus boc ſidei iudicijs:vnde qui omnia dicit nihil excipit tñ quia videtur regula generalis ꝙ rei perſecutoria non tollit penalem vt.ſ.de condic.fur.l.ſi pro fure.niſi cum ſunt cōtrarie ꝛ ſic ſoluitur cōtra.hic ſignatum.ſ.cōmo.l.ſi ſeruus.ꝛ.C.ď fur. l.j.nec approbo quod quidam dixerunt ꝙ natiuitas contrariarum actionum non impedit:ſed exercitium.ſed ex quo exercitium impeditur vna tollit aliā.vt.C.ſi ſeruus extero ſe emi mā. l.vnica. ¶ Dñ ſignori ſpretis iſtis omnibus ſolutionibus que ſunt ambages vos ſoluetis ita iſtud contra.in.l.cōtra. ſi tibi cōmodaui rem ad certum vſum ꝛ tu vſus es ad aliūꝫ vſum vel ſinito vſu cōtractas animo celandi facis furtum.vñ teneris commodati ꝛ furti ad penam ꝛ cōdi.fur.ad reꝫ.qđ ibi dꝛ ꝙ tollitur furti intelligitur de ea que eſt rei noīe cōdictio furtiua. ꝛ econtra ſi actū eſt cōdictione furtiua tollit cōmodati: qꝛ vtraqꝫ eſt perſecutoria ꝛ bona fides nō patit:ꝛc.vt.ff.de reg.iur.l.bona ſideo.ſꝫ ibi non erat actum furti ad penā:qꝛ vna nō tolleret aliaꝫ vt hic.Sed que eſt rō ſi egi commodati ꝙ tollitur condi. furti. ope exce.ſꝫ ſi egi ꝯdi.fur.tollit ꝯmodati ipo iure:pōt illa rō aſſignari:quia in condi.fur.plus habet venire.ſ.extrinſecas vtilitates vt.ſ.de condi.fur.l.ij.ꝛ.l.argento. vnde ſi actū eſt condi. fur.que eſt in plus ipſo iure tollitur cōmodati que eſt in minus ex predictis ergo apparet ſi competunt plures actiones eiuſdem rei nomine ꝛ omnes ſunt ꝑſecutorie vna non tollit aliā niſi quatenus plus ſit in vna quam in alia.vt in. l.ſed ſi ex cauſa furtiua.ſi autem ambe ſunt penales vna tollit aliaꝫ.vt.ff. vi bo. rap.l.j.ꝛ.ff.de fur.l.ſi quis cauſa furti.ſi autē vna eſt rei perſecutoria alia penalis vna non tollit aliam.vt in. l. rei cōis. niſi ſint cōtrarie.vt.ſ.cōmoda.l.ſi ſeruus.ꝛ.C.de furtis.l.j.vel niſi vna ſit ordinaria alia extraordinaria.vt.ſ.nau.cau. ſta. l.iij.in ſi.vel niſi vna ab initio eſt rei perſecutoria ſed poſtea efficitur penalis.vt.ſ.quod me.cauſa.l.metum.§.ſiul.putat volenti.ꝛ ibi etiaꝫ dixi.

☞ Contra mandatum vni factum veniens conueniri nō poteſt ſecus ſi contra contractum ſocietatis venerit.

CUm duobus.

†In pri.huius.l.dicitur: duo erāt vicini inter eos quidam fundus erat medius ꝛ venalis: cōuenit inter eos vt alter fundum illuꝫ emeret ꝛ poſtea medietatē illius fundi alteri venderet:alter eundē fundum dño vendēte emit ignorante vicino:nūquid vicinus hꝫ aliquā actionē vt tradat ei medietateꝫ.rñdet iul.ꝙ hec qđ eſt potius facti ꝙ iuris. nam ſi hoc ſolum factū eſt vt vicinus emeret fundum lucij titij ꝛ mecū cōmunicaret:alter vicinus ſi emi nō hꝫ actionē ꝯme.ſi aūt hoc factū eſt ex cā ſocietatis:qꝛ in fundo hoc ſocij volebamus eſſe:tenebitur act.pro ſoc.alteri partē tradere.h.d.in pri.huius.l.videatis expōnem lre.[petit].i.mandauit[cōpetere] qꝛ ipſe mihi nō ego ei me obligaui[ꝑſtarē] ſic ergo vbi ꝯuēit ex cā ſocietat.ꝓ ſocio agit.vt.ſ.ꝓ ſocio.l.ꝓ ſocio nec aliquā act. aliā habere poſſet niſi ſtipulatione eſſet vallata.vt.ff.de verb.ob.l.fundum traditum.

☞ In actione pro ſocio venit dolus ꝛ culpa.

Uenit autem.

†In.§.iſto dꝛ quod in act. pro ſocio venit bona fides preſtāda nam ſocius ſocio bonā fidem debet exhibere.ſi enim commiſit dolum vel latam culpam vel leueꝫ tenebitur pro ſocio act.ꝛ ita celſus ſcripſit.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[dolum ꝛ culpam.]latam ꝛ leuē[preſtare oportere] ſi enim in ſocietate requiritur bona fides ꝛ dolus eſt cōtrarius actioni bone fidei.vt.ſ.e.l.iij.ſi ſocius cōmiſit dolū vel culpā latā ꝛ leuem tenet vt.ſ.cōmo.l.ſi vt certo.§.nunc videndum ꝛ.ff.e.l.damna que imprudentibus fatalia ꝛ.ff.de reg.iur.l.contractus.

☞ Socius vnus ſi ponit rem ꝛ alius operam in ſocietate venit etiam dolus ꝛ culpa.

Si ii coeūda.

†In.§.iſto dꝛ ſi ego ꝛ tu ꝯtrim⁹ ſocietatē ita ꝙ tu ſol⁹ operā ꝛ artē deberes ponere in ſocietate non ego:ſi in ſocietate dolū vel culpā cōmiſiſti:teneberis.vbi grā venit qdaꝫ ruſtic⁹ ad me ꝛ dixit mihi ſum optimus paſtor ꝛ optime cognoſco de ouib⁹ non videreꝫ ouē quin ſtatiꝫ cognoſcerē ſi ē ſana vel iſirma detꝫ mihi l ſocidā ducētas oues cuſtodiēdas vſqꝫ ad ꝗnquēniū ꝛ l ſine quinquēnij diuidemus ola per mediū.iſte ſocius dꝫ ponere totam operā ꝛ artē ꝛ cuſtodiā ego nihil.Itē eſt aliud exemplum ecce habeo agrum ſterilem non fructiferum:venit quidam ruſticus ad me ꝛ pollicetur ita mihi.ſi vultis ꝯcedere mihi iſtū agrum vſqꝫ ad x.annos ita ꝙ dimidia fructuum ſit mea dimidia veſtra facieꝫ eū fructiferū:hic ipſe debet totam operam ꝛ artē ponere ꝛ ego nihil nunquid iſtis caſibus ſi ille qui debet ponere totam operam ꝛ artem commiſit culpā latā ꝛ leuem tenebitur.diceret aliquis

quia ꝙ non. qꝛ ſatis eſt ꝙ teneť de dolo. ſed rñdetur ꝙ nõ ſolũ de dolo imo de culpa lata ⁊ leui teneť: qꝛ do ei pretiũ ⁊ pretiuꝫ eſt loco opere ⁊ artis ſoc: vnde valet talis ſocietas[preſtanda eſt].ſ.etiam ab eo qui ſolum ponit operam ⁊ artem: ſed diceret aliquis hoc eſt abſurdũ cum ponit totam operã ⁊ artem vnde ſatis eſt ſi tenetur de dolo pollicitator: ſed reſpondet iuriſconſ. iſti tacite obiectioni que poſſet ſibi fieri: ⁊ dicit qḋ non eſt ſatis imo tenetur de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa[pretiũ enim opere artis eſt velamentũ]quaſi dicat obtinet inſtar opere ⁊ artis: ita vt vnus operam ⁊ artem magis ꝙ alter adhibere non intelligať: ideo qꝛ equũ debet videri ſi pollicitator non ſolum de dolo: imo de culpa teneatur: ⁊ ſic redde ſingula ſingulis ſm Az. [ꝙ ſi rei communis ſocius]ſiue qui debebat operas exhibere ſiue non[culpam]ſcꝫ latam ⁊ leuem[venire]vt.ӡ.proxi.§.habuiſtis. alis eſt in litera non nocuerit. ſed ſi non: nõ eſt melior ⁊ planior. vnde ego tibi ⁊ tu mihi teneris.

☞ In actione pro ſocio quis non tenetur de caſu fortuito etiã ſi receperit rem eſtimatã. Item furtũ in dubio preſumitur cõmitti culpa eius cui res eſt ſubtracta.h.d.

Dãna que in prudentibus. † Dictum eſt.ӡ.proxi.§.ꝙ tenetur ſocius ſocio de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui. in.§.iſto intendit tractare: nunquid de leuiſſima ⁊ caſu fortuito teneatur. ⁊ reſpondetur ꝙ non: quia damna que in prudentibus accidunt hoc eſt damna fatalia ſocij nõ coguntur preſtare: ⁊ ideo ſi contraxi tecum ſocietatẽ dando tibi centũ oues vt deberes illas cuſtodire ſi perierunt caſu fortuito ⁊ culpa tua precedente caſum cõe damnũ debet eſſe mihi ⁊ tibi. ſecus ſi pecora ſunt ſubtracta tibi a furibus: qꝛ licet latrociniũ ſit caſus fortuitus: tñ furtũ non eſt caſus fortuitus. vnde ſi fuiſti in culpa ratione huius culpe teneris mihi act. pro ſocio. ſi data ſunt cauſa ſocietatis cõtrahende: licet ſint eſtimata. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere[damna que in prudentibus].i. valde prudentibus: ⁊ ſic in augmentatiue ponitur: hic ſic.⁊.ff. de libe.⁊ poſthu.l.gallus.§. ille qui aliquã ponitur priuatiue. vt C.eod.l.imprudens.⁊.ӡ. de rei vendi.l.in fundo. ibi exponitur imprudens.id eſt ignorans[hoc eſt damna fatalia]ſcilicꝫ que ſola diuina prouidentia poſſunt preuideri.vt.ff.de admi.⁊e. ad ci.perti.l.ij.§.ſi eo tempore[ſocij nõ coguntur preſtare]⁊ ſic nota quem non teneri preſtare caſum fortuitum.⁊ ad iſtud accedit.C.de pignoratitia actiõe.l.que fortuitis.⁊.ff.loca.⁊ conduc. l.ſi quis domum.§.imperator antoninus.[ideoqꝫ]modo exẽplificat quod dixerat in genere[ſi pecus]id eſt grex pecoris. [eſtimatũ ſit]partiario colono ⁊ id latrocinio aut incendio perierit]⁊ ita nota ꝙ latrociniũ eſt caſus fortuitus quia palam fit ⁊ inter eos numeratur vt inſtitu. quibus modis re cõtrahi. obliga.§.ij is.[eſt]non autem preſtat caſum fortuitum vnus alteri[quid ſi a furibus ſurreptum ſit proprium detrimentum eius eſt]quia furtum non eſt caſus fortuitus quia non fit palam ſed clam de nocte in domibus.vt.ff.de furt.l.eum qui.§.pedius. ſed latrocinium fit in ſiluis quia latrocinantes morantur in ſiluis vt ibi ſpolient homines. vt in auť. vt nulli iu.§.penul. [data ſunt]pecorario[quãuis eſtimata] vnde tenetur de dolo lata ⁊ leui culpa ⁊ leuiſſima: nec approbo ꝙ quidam dixerũt ꝙ de caſu fortuito teneatur.vt.ӡ.commoda.l.iij.§. nunc videndum. ¶ Oꝛ ſignorer.§.iſto colligunt quidam arg. ꝙ furtum nunꝙ ſine culpa ſaltem leuiſſima fieri põt: ſed verius eſt vt poſſit fieri ſine culpa aliqua interueniente.vt.ff.de fur.l.eum qui.§. idem ſcribit.vt accidit in caſu tali. vadis ad lectuꝫ deponis ibi corrigiam vxor accipit ⁊ celat animo furandi. fit furtũ non tamen es in culpa: ⁊ ſic plerunqꝫ fit furtũ culpa interueniente vt hic: pleronqꝫ ſine culpa. vt in.l.contraria.

Quidam. In.§.iſto dicitur: duo cõtraxerunt ſocietatẽ ad ſaccos emendos ⁊ vendendos alter ſocius iuit pro iſta negotiatione exercenda incidit in latrones. iſte ſocius ſuã pecuniã perdidit ⁊ ſerui eius vulnerati ſunt ⁊ res ꝓprias perdidit. nunquid hoc damnũ erit cõe: rñ.ꝙ ſic ⁊ ſocius tenetur actio. pro ſocio: tam nomine pecunie ꝙ ceterarum rerum quas ſecum non tuliſſet ſi ad merces emendas nõ iuiſſet: ſed ⁊ ſi aliquid impendit in medicos. partem recuperat a ſocio: ſed ⁊ ſi aliqḋ perdidit naufragio ſimiliter damnũ erit cõe: ſicut enim lucrum debet eſſe cõe: ita damnum quod non culpa ſocij contingit debet eſſe commune. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere[quidam ſagariam negotiatione ꝫ] id eſt ad ſaccos emẽdos ⁊ vendẽdos[ꝙ nõ culpa]ſcꝫ vel dolo [contingit]. ¶ Oꝛ ſignorer not. hic vnum no. ꝙ ſocius de caſu fortuito non teneť ſi res ſocietatis caſu perit: imo ſi vadit cauſa ſocietatis ⁊ caſu fortuito ſocius perdit pecuniam propriam damnum debet eſſe cõe: ⁊ idem ſi ſerui eius vulnerati ſunt vt hic: ⁊.ӡ.proxi.§.⁊ hec vera ſunt in ſocijs. ⁊ ad hoc facit.ӡ.ad

l.rhod.de iactu.l.ij.§.equiſſimum. ſecus eſt in procuratore vt.ӡ. mand.l.inter cauſas.§.non omnia. licet aldericus dicat idem in procuratore. hoc eſt vt mandator teneatur de his rebus quas mandatarius nõ detuliſſet niſi mandatum ſuſcepiſſet. de aliis autem non aget: ſcilicet de impenſis factis in medicos. ⁊ eſt ratio: quia ſocietas obtinet ius fraternitatis. vt.ff.e.l.verum primo reſponſo. vnde ſicut fratres communicant bonum ⁊ maluꝫ ita ⁊ ſocij debent communicare lucrum ⁊ commune damnum.

Cum duo. In.§.iſto dicit duo argentarij contraxerunt ſocietatem alter eorum queſiuit extrinſecus aliqua: nunqḋ teneť communicare. reſpõdetur quod non quia extra cauſam argẽtarie acquiſiuit: ſed quod queſiuit ex cauſa argentaria illud debebit communicare.h.d.iſte.§.videatis expõnẽ lr̃e[qſierat]extra cãm ſocietatis argẽtarie [eſt] vt ꝑxi.reſpon. niſi eſſent ſocij oĩm bonoꝝ ſpẽaliter vt.ӡ.e.l.iij.§.i.

Papi. quoqꝫ ait. In.§.iſto dr̃. duo erant fratres habebãt hereditatẽ cõmunem: ponamus patris vel matris: ⁊ ideo retinuerũt in communi: vt damnum ⁊ emolumentuꝫ eſſet ꝯmune. ſi vnus extra illam hereditatem aliquid aquiſiuit: nunquid tenetur illud cõmunicare: certe non.h.d.iſte.§.videatis expoſitioneꝫ litere[papi.quoqꝫ]alis eſt hic.l.⁊ incipit ſi fratres. alis.§. ſed non eſt vis. [cõmune ſentirent.]multomagis ſi hoc fuerit actũ [non redigetur.]vt.ӡ.ꝑxi.§.ſic ergo ecõtra eſt in dãno vel in expẽſis. vnde ſi vnus cõmittat maleficiũ ⁊ cõdemnatur nõ ſoluitur de cõmuni vt.ff.e.l.§.vlt. ibidem ait. Et ex iſto.§.colligitur arg. ad id de quo laici dubitant ⁊ reputant valde iniquũ: ſi vnus frater lucratur aliquid qḋ non det alteri partem: ⁊ certe non eſt iniquũ ſi ſocij ſint tantũ vni⁹ hereditatis: vt hic dr̃: ⁊ hoc ne facultas ſua ⁊c.vt.C.ar.tu.l.ſi defunctus. ſꝫ ſi eſſent ſocij omniũ bonorũ tunc diceremus quicquid querit vnus frater alteri eſt cõmunicandum. vt.ӡ.e.l.iij.§.i.⁊.ff.ea.l.§.idem pap.

Item ex facto. In.§.iſto dr̃: inter flauiũ victorẽ ⁊ bellicum aſſianum cõuenit ꝙ deberent emi quedã loca de pecunia victoris vt ibi fierent monumenta opera ⁊ peritia aſſiani: quibus diſtractis victor pecuniam ſuam reciperet cum certa quãtitate ⁊ ſuperfluum aſſian⁹. nunquid valet talis ſocietas. certe ſic: ⁊ habebit locuꝫ acti. pro ſo.h.d.iſte.§.videatis expoſitioneꝫ litere. [erit pro ſocio acti]qꝛ opera alicuius tantum valet plerũqꝫ quãtum pecunia. accedit.ӡ.e.l.ſi non fuerint.§.ita coĩri.⁊.ӡ.eadem.l.§.in coeunda. ⁊ hec ſunt vera ſi hoc fecerunt animo coeunde ſocietatis. alias ageť preſcrip.verb.vt.ӡ.e.l.ſi margaritã.⁊.ff.de ꝓſcrip.verb.ſi tibi rẽ.

Idem papi. In.§.iſto dicit: duo fratres habebãt hereditatem patris communẽ: ſponte contraxerunt ſocietateꝫ omniũ bonorũ: vnus ex iſtis fratribus erat induſtria plenus: alius nõ plen⁹ induſtria ſecutus eſt regẽ ⁊ lucratus eſt mille li. reuertiť dicit alter frater que noua: bona quia in regio ſeruitio lucratus ſum mille libꝛ. dicit alter frater. bene ſtat. ſed nihil proderit tibi: qꝛ ſi pater viueret nõ darem aliquid patri: qꝛ eſt caſtrenſe peculiũ dixit alter frater nos contraximus ſocietatẽ omniũ bonorũ: queritur nunquid teneatur cõmunicare ex quacũqꝫ cauſa fuit queſita: reſpõdetur ꝙ ſic: licet ſi eſſet filius emancipatus non teneretur cõferre fratri manenti in poteſtate.h.d.iſta lex videatis expoſitionem litere [idẽ papi.]alis eſt lex ⁊ alis eſt hic.§.[conſortium inicũ fuerit].ſ. nominatim omnium bonorũ.[⁊ ſtipendia].ſ.que militibus dantur. vt.C.de procur.l.qui ſtipendia[ceteraqꝫ ſalaria].ſ.que vexillariis dantur vel ſimilibus que in caſtrenſi peculio cõnumerantur vt.ff.de col.l.i.§.nec caſtrenſe.[redigi].ſ.debet[iudicio ſocietatis].i.act.pro ſocio ſecus ſi non eſſet cõtracta ſocietas omnium bonorũ: qꝛ tunc illa non communicantur.vt.ӡ.e.l.§.cum duo. [ꝙ filius emancipatus]admiſſus ad ſuccedendum iure pretorio patri decedenti ab inteſtato [haberet] ſcilicet ſtipendia et ſalaria cũ ſint caſtrenſia bona. vt in preal.§.nec caſtrenſe.ꝓbať.

Idem reſpondit. In.§.iſto dicit: cõtraximus ſocietatem omnium bonorũ nunquid tempore mortis tue poteris teſtari de parte tua: certe ſic: alr̃ diceremus ſocietatem extendi vltra vitam tuam: ⁊ ſic ꝑ tale pactum auferretur tibi ius teſtandi: ⁊ ita vlterior agnatus admitteretur quod eſſe non debet. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere[redigi]vt.ff.eo.l.actione.§.morte.⁊.ӡ.eodem l.nemo poteſt[⁊ ideo.]quia non porrigitur vltra mortem[poterit]vt.C.qui teſta.fa.poſſ.l.vlt.[preferre]non facto teſtamento quod eſſe non debet quia eſſet pactuꝫ de futura ſucceſſione. vnde non valet.vt.C.de pactis.l.vlt. ſed facto teſtamento bene poſſet preferre vlteriorẽ cognatũ ꝓximiori vt.ӡ.de inof.teſt.l.i.

☞ Dominiũ qñ quis perdat ipſo iure per contumaciam.

Idẽ reſpõdit ſocius. Aduertatis iſtuꝫ.§. qꝛ aureus eſt.⁊.in.§.

iſto dr: habebamus domus cõem ex cauſa ſocietatis dom⁹ iſta minabat ruinã:veni ad te ⁊ dixi tibi q̃ deberem⁹ eã reficere ne ruat.dicebas tu:nõ vĩ mihi q̃ ruat: ſepe monui te vt reficeres tu ſemp ceſſabas eã fulcire.vñ eã d̃ ppria pecũia refeci quõ ſubueniẽ mihi contra te.certe duplici via qꝛ poſſum infra quatuor menſes te ꝯuenire vt mihi impẽſas tue partis refundas cũ vſuris.⁊ ſi nõ refundis infra quatuor menſes perdis dñiũ tue partis.ſed ſi nolo dñiũ inſule:ſed volo agere ad intereſſe meũ poſſum te ꝯuenire act.pro ſo.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere [reſtituerit].i.reficitur cõi nomine[q̃ dñium inſule].i.magis velle recuperare ſumptũ q̃ eſſe dñs toti⁹ domus. ¶ Or ſignori no.hic:ſi ego ⁊ tu habemus domũ cõem que indiget refectione:ſi tu citatus ſolẽniter ceſſaſti in refectiõe domus cõis:⁊ ego de mea ppria pecunia reficio eã habeo electionẽ vĩ velim infra quatuor menſes ⁊c.vt dixi in caſu.⁊ ad hoc facit.C.de edifi.priua.l.ſi vt pponis ⁊ hic.§.eſt intelligendus cũ dom⁹ indigebat refectione ⁊ ceſſaſti reficere ⁊ tu refeciſti cõmuni nomine.ſecus ſi nõ indigeret refectione ⁊ cõmuni nomine nõ reficeret: ſꝫ proprio nomine qꝛ tunc videt donare.vt.C.de edifi.priua.l.ſi is cõtra quẽ.⁊.ff.de neg.geſt.l.ſi pup.§.quid ergo.⁊ laici bene ſciunt i hũc.§. Itẽ no.[hic q̃ pp̃ter cõtumaciã aliculus perdit dñiũ.ſic ⁊ alibi.ĩ.de pub.vecti.⁊ cõ.l.cõmiſſa.ſed nunqd tu perdis dñiũ ipſo iure an per ſniam:quidã dicũt per ſententiam nõ ipſo iure vt arg.ĩ.de reg.iu.l.id qd̃ noſtrũ eſt:ſed verius eſt vt dicatis qd̃ perdis dñium ipſo iure vt arg.huius.§.⁊.C.d̃ edifi.priua.l.ſi vt a pponis.nec mirũ qꝛ lex plerũq; transfert dñiũ ſine traditione* ipſo iure.ſicut eſt in vſufru.⁊ legato ⁊ fideicõ.vt.ĩ.de fun.do.l.ſi fundũ.⁊.ĩ.de fur.l.a titio.item quid in poſſeſſione:nunqd remanet penes ꝯtumacẽ ſocium reſpondeo ſic.nam ſepe trãſit in aliquẽ dñium ſine poſſeſſione vt in dñio rerũ legatarũ ⁊ hereditariarum.vt.ĩ.de acqui.poſ.l.j.§.veteres.⁊.l.cum heredes.

a *¶ Abſque traditione ad de bar.i.l.traditionib⁹. C. de pactis. ad de q̃ dñiũ rei legate nõ trãſit recta via i legatarius qñ res hẽdis eſt legata vt per bar.i.l. ſi here dis de lega.j. Aduerte etiã dñiũ rei legate ita q̃ cuilibet debet in ſolidũ ante liter ꝯteſtatã eſt heredis et quilibet ex legatariis habꝫ actionem pſonalẽ ad rẽ ve no.bar. in. l.ſi pluribus e.ti.

Si quis ſocietatẽ.

In.§.iſto dicit:duo ꝯtraxerunt ſocietatẽ ad rẽ emẽdam dolo alterius nõ eſt empta:nunqd tenebit acti.pro ſo.certe ſic:ſed ſi dies eſſet adiecta infra quã debebat emere ⁊ iſte diſtulit emere infra diẽ nõ malicioſe nõ tenebit act.pro ſo.h.d.iſte §.videatis expoſitionẽ litere.[ad emendum].ſ.vnã rem qd̃ eſſe põt.vt.ĩ.e.l.actione.§.item ſocietatẽ.[adiecta].ſ.pacto ſocietatis act.pro ſo.vt.d̃.e.l.§.venit.

Itẽ ſi in cõmunẽ.

In.§.iſto dr.quidã riuus erat mihi ⁊ tibi ꝯmunis feci impẽſaꝫ circa eũ reficiẽdũ.nunqd habeo act.p ſo. ad ſumptũ recuperandũ certe ſic.h.d.iſte.§.videatis expõnem lr̃e[itẽ ſi in cõem riuũ].ſ.ex cã ſocietatis.[caſſius ſcripſit.] ſecus ſi nõ eſſet cõmunis ex cauſa ſocietatis vt.d̃.cõmu.diui.l.ſi quis putãs.§.ſ.vel poſt quatuor mẽſes dñiũ in me transfert.vt.d̃.e.l.§.idẽ reſpõdit ſed certe hoc nõ eſt verũ qꝛ ibi loquit i edificio vrbano.

Itẽ mela.

In.§.iſto dr: duo vicini cõtulerũt ſempedes inter ſe vt ibi parietẽ edificarent inter ſe ad onera ſuſtinẽda vtriuſq; poſtea edificato pariete alter prohibet alterũ ibi immittere:nunqd tenet act.pro ſocio.rñdet qd̃ ſic:idẽ eſt ſi duo vicarij emerunt areã in cõi ne luminibus officeret.ſi vni eſt tradita ⁊ nõ preſtat qd̃ ꝯuenit tenetur act.p ſocio.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[ſemipedes].i.quilibet mediũ pedem[agendum eſt]ad intereſſe:qꝛ gratia ſocietatis.ſed etiã cauſa negotiationis fuit factũ illud pactum.ſecus ſi non eſſet ſocietas:qꝛ tunc cõmuni diui.non pro ſocio agitur vt d̃.eo.l.quibus caſibus vnde no.hic q̃ ſocius põt vti re cõmuni altero inuito vt.d̃.cõmuni di.l.ſi ędes. ſecus ſi nõ eſſet deputatum ad eum vſum vt.d̃.cõmuni diui.l.ſabinus.

Si plures.

In.§.iſto d̃r:inter me ⁊ te erant plures ſocietates:nũquid de omnibus poterit proponi vnũ iudiciuꝫ pro ſocio.rñdetur q̃ ſic.h.d.iſte.§. videatis expoſitioneꝫ litere[coire]vna ad libros vendendos alia ad veſtes alia ad ſalem alia ad equos dandos ad vecturam. [conſtat].ſ.cauſa litiũ abbreuiãdaꝝ qꝛ boni iudicis eſt.vt.d̃.ſi certũ pe.l.quidã.ſic ⁊ alibi pro pluribus hereditatib⁹ vno iudicio fami.hercil.agitur.vt.d̃.fami.hercil.heredes.§.de pluribus.⁊.C.eo.l.bona.

Si quis ex ſocijs.

In.§.iſto dicit ſi duo ſunt ſocij ⁊ vn⁹ cauſa ſocietatis fecit ſumptus in itinere in nauibus vel in iumentis vel in hoſpitijs vel in camelis cauſa ſui vel rerum ſocietatis ſocio imputabit illos ſumptus.hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [meritoriorum].i.hoſpitiorum.[recte imputabit]ſocius ſocio quia debet participare lucrum et damnum.vt. ĩ.eo.l.verum.et d̃.e.a.l.§.quidam.ſic ⁊ in procuratore.vt.d̃.mandati.l.ideoq;.§.idem labeo.

Socium.

In §.iſto d̃r ſi duo ſunt ſocij oium bonorum omnia queſita debent conferre vnus alteri ⁊ id ſi ob dãnũ datũ i re cõi dꝫ ꝯferre qd̃ cõſecut⁹ eſt vnus alteri.vnum ſciatis q̃ queſita ex ꝓhibitis cauſis ſocius non tenetur conferre ⁊ econtra:ſi aliquis ſociorum cõdẽnatus eſt ob dolũ ſuũ illud nõ imputabit ſocietati niſi dãnatus ſit p iniuriã iudicio.puta qꝛ fuit pſens ⁊ condẽnatus fuit vt ꝯtumax.ſic ergo ſi ſocius ex furto vel ex alio maleficio aliquid queſiuit illud nõ tenet cõferre:ſꝫ ſi in medio cõtulit illud erit cõe:nec alr̃ poterit a ſocio recupare q̃ ſi fuerit cõdemnatus:⁊ tunc recupabit ſolidum id qd̃ ſoluit nõ penã:niſi ſciẽte ſocio cõtulerit illud in act.pro ſoc.nam tunc penã preſtabit:qꝛ cum pticipauit lucrum merito ⁊ participet damnuꝫ:nec refert an manẽte ſocietate an diſſoluta contulerit qd̃ queſiuerat ex furto.⁊ idem eſt in alijs turpibus actionibus vt eſt vi bonorum rapto.⁊ iniuriarũ. ⁊ ſerui cor.⁊ idem eſt in oĩbus penis pecuniarijs que deſcendũt ex publicis iudicijs:etiam hec ſunt vera ſi ſocietas coita eſt honeſte ⁊ licite rei.nam ſi ſocietas coita eſſet rei turpis nulla eſſet ſocietas:⁊ nullius eſſet momẽti:hoc dicit iſte.§.cũ.iij.ll.ſequen.vſq; ad.l.ſi id q̃ videatis expõnem lr̃e.[debere]act.pro ſoc. [ſocius ſit.]vt.d̃.e.l.§.idem papi.[debere reſpondi]vt.d̃.eo.l.iij.§.j.[ſociũ omnium bonorum].ſ.expreſſim.vt.d̃.e.l.iij.§.j.ſecus ſi ſimpliciter.vt.d̃.eo.l.coiri.[per contrariuꝫ.]non refert ſe ad prohemum dictum:ſed ad id quod dixit in prin.§.[ob iniuriaꝝ act.] quia delinquit[debere.]vt.ĩ.eod l.adeo.§.pen.⁊.d̃.cõi diui.l.ſi is cum quo.⁊.ĩ.de regu.iur.l.quod quis. [cõſequi] qꝛ videtur magis propter abſentiam ⁊ ſic ob ſuam culpam cõdemnatus quam q̃ non habuit ius.vt.ĩ.de euic.l.ſi ideo accedit.d̃. de procur.l.qui ꝓprio.§.procu.vt in ceteris[quod aũt ex furto] nunc redit ad ver.idem[non oportere conferri].i. non cogitur [collata ſit]ex voluntate q̃ non cogitur[damnatus ſit].ſ.reddere [oportet]ſimilis diſtinctio ſciẽtie ⁊ ignorantie ẽ. ĩ.loc.⁊ cõduc.l.item queritur.§.ſi quis fu.⁊.l.ſi vno.§.quid tñ.⁊.C.de fur.l.quiſcunq;.[⁊ damnum]⁊.d̃.e.l.ſi non fuerint.§.j.in fi.[ea]vt.d̃.eo.l.oẽ eo.⁊.l.ſeq.[ideoq;.]⁊ iſte ver.refertur ad ver.idem.⁊ ad.l.ſeq. [⁊ ſi ſibus]⁊ ita not.qd̃ iuriſcon.hic vocat turpes actiones que ſunt famoſe vel non famoſe dũ tamen ex turpi cauſa deſcendãt vt ſerui corrupti:quia nõ omnis actio turpis eſt famoſa. vt. C. de inof.teſt.l.fratres ⁊.C.de dig.l.neq; famoſi[nullã ſocietatem eſſe.]vt hic ⁊.d̃. e. l. quod ex furto.ſic nec rei inhoneſte contrahitur obligatio vt.ĩ.de act.⁊ obli.l.rei.⁊.ĩ.de verbo.obli.l. veluti.⁊ ſi plagij.⁊.l.generaliter.ſic nec rei turpis contrahitur mandatum.vt.d̃.man.l.ſi remu.§.rei turpis.item nec emptio rei turpis valet.vt.d̃.de ꝯtẽ.emptio.⁊ vẽditio.l quod ſepe.§. venent.

Si id quod quis.

In pñc.huius.l dicitur ego et tu ꝯtraximus ſocietatẽ res ſup quã ꝯtta ẽ ſocietas extincta eſt nunquid ſoluitur ſocietas verbi gratia:tu hẽbas tres equos ⁊ ego quartũ.ꝯtraximus ſocietatem vt quadrigam facerem nunquid ego meo mortuo ſoluit ſocietas. rñdet iuriſcon.diſtinguendum eſſe:aut contraximus ſocietatem vt ponerem equũ tuũ ⁊ tu vẽderes:ſi ante vẽditã quadrigã equus meus mortuus eſt ſoluit ſocietas.ſi autẽ ꝯtraximus ſocietatem vt fieret q̃driga ⁊ ea facta cõicaret.i. tu haberes tres partes ⁊ ego quartã.ſi equus meus mortuus eſt in tribus equis remanet ſocietas:ſed quid erit ꝯtraximus ſocietatẽ ad merces cõparãdas. ⁊ pecunia mea quã ꝯtuli in ſocietatẽ deꝑdita eſt:nunqd in pecunia q̃ remãſit remaneo ſocius. ⁊ rñdet ſi deꝑdita eſt anteq̃ ꝯtulerim nõ remaneo ſocius.ſi poſtq̃ ꝯtuli deꝑdita eſt:nec alr̃ deꝑdita eſſet niſi ſocietas coita eſſet:tunc in reliqua pecunia remaneo ſocius.hoc dicit iſta.l.in ſui prin.videatis expoſitionem litere[extinctum].i.mortuũ ſit[vt accepto equo meo]quẽ nondũ accepiſti vel ſi acceperas nõ erat datus vt eſſet cõis ſꝫ eo vẽdito cũ alijs p̃cium eſſet cõe.[vt quadriga fieret]vt.ĩ.de lega.ij.l.peculiũ.§.q̃drige.[ſocij ſum⁹] vñ quarto equo mortuo in tribus remaneo ſocius:qꝛ equ⁹ me⁹ eſt mortu⁹ iã ꝯtta ſocietate ⁊ id ẽ cõe dãnũ.ſꝫ in p̃io caſu nõ erat facta q̃driga qꝛ equ⁹ meus perierat.vñ qꝛ ante ꝯtctã ſocietatẽ equ⁹ me⁹ periit ad me tm̃ dãnum ptinet vt hic:⁊ ad hoc facit.d̃.fami.her.l.⁊ puto.§.ideo.et l.qui erat.§.ſi autẽ hrẽ ⁊ ex p̃i.l.huius l.colligit ar.q̃ qui dant vaccas in ſocietate ſꝫ moriat vacca nihilomin⁹ remãet ſocietas in vitulo[qꝛ nõ ſocietati periit]ſub.ſꝫ ei qui deſtinaſſet eam ponere.⁊ nõ poſuit.vt.d̃.l p̃i.huius.l.habuiſtis:⁊ facit ad hoc qd̃ habuiſtis.d̃.e.l.cum duobus.§.quidam.⁊.d̃.ſi cer.pe.l.ſi ſocius.

Si filiusfa.

In.§.iſto dr ꝯtxi ſocietatẽ cũ filiofa.ille fili⁹ fuit emãcipat⁹ a p̃re nũqd durat eadem ſocietas.an erit alia.⁊ reſpondetur quod ſic..ſ.remanet in eadẽ ſocietate:quia initium cõtractus eſt ſpectandum ſed in hoc caſu agẽdũ eſt duabus actionibus.nã vna actio dabit mihi ꝯtra patrem de eo quod factum eſt cũ eo ante emancipationem ſꝫ de eo qd̃ factũ eſt poſt emãcipationem non tenet pater ſed filius tenebitur de eo qd̃ factũ eſt poſtea:⁊ de eo qd̃ factum eſt ante

eſt ante. vnde ſi filius poſt emācipationē dolum cōmiſit tenebitur: ſed ſi ego feci dolum filio poſt emancipationem tenebor filio non patri. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [inſpiciendum eſt] vnde no. hic qđ initiū ɔ̄tus eſt ſpectandū accedit. ff. man. l. ſi procur. in ſi. pꝛimū reſpō. & ff. depo. l. i. §. ſi ſeruus depoſitus [duab⁹ aūt actiōibus] q: duę pſone nō q: due ſocietates ſunt: ſed vna tm̄ [ceſſit] id eſt lapſus eſt [danda eſt] Or ſignoꝛi no. hic qđ de eo tpe qđ ceſſit ante emācipationē agit̃ cū pr̄e. J. annū de peculio. vt. ff. qñ act. de pe. eſt anna. l. i. de eo qđ ceſſit poſtea, agitur cū filio emancipato & de eo qđ geſſit ante. Sed ad. §. iſtū opp. & videt̃ q inſpecto initio nō de vtroq; tempoꝛe debeat teneri fili⁹: ſꝫ de eo qđ geſſit poſtea: aliās nō. vt. ff. de neſ. geſt. l. pompo. in nego. ff. Ad qđ vos dicetis duobus modis: & vno modo ſm qđ illa lex intelligitur. aliud dicimus quādo variatur ſtatus ſerui vel geſtoꝛis. aliud quādo variatur ſtatus ſocij. vt hic: & quod aliud ſit patet. ff. de neg ge. l. cum actum. vel pōt dici ſecundo modo ſm quod lex illa intelligit̃ in variato ſtatu dñi. non cōtradicit ad iſtum. §. q: intelligo qđ de vtroq; agitur cum filio: & hec ſunt vera in filio. ſecus in ſeruo ſi ſocietatem cōtrahit. nam eo manumiſſo ſoluitur ſocietas.

Si ſeruus. In. §. iſto dr̄: ſeruus me⁹ ɔ̄xit ſocietatē cū titio poſtea alienat⁹ pmanſit in eadē ſocietate: nūqd finit̃ eius ſocietas: certe ſic: ſꝫ altera denuo incohat̃: & ideo mihi cōpetit act. pro ſocio & emptoꝛi: mihi pro eo tpe quo ceſſit ante venditionē: emptoꝛi pro eo tpe quo ceſſit poſtea: & ex eiſdē cauſis cōpetit actio aduerſus me: & aduerſus emptoꝛē. h. d. [& mihi] ſcꝫ dño ſerui [& emptoꝛi] qui eſt capud ſerui obligati [cōpetere] contra ſociū ſerui [item tam aduerſus me] de eo qđ ceſſit ante venditionē intra annū teneoꝛ de peculio. vt. ff. qñ ac. de pe. eſt an. l. i. [ſolū] perpetuo. vſq; ad. xxx. an. Or dic mihi quare aliud eſt in filio aliud in ſeruo: vt eo alienato finit̃ ſocietas cū videas vtrobiq; alius hō eſſe. vt. J. de ſolu. l. q reus. §. arcā r̄ſideo fili⁹ q ɔ̄hit ſocietatē obligat ſeipm naturaliter & ciuiliter ex pſona ſua: pater tenet̃ de peculio. Itē fili⁹ naturaliter & ciuiliter pōt obligari. vt. J. de act. & obli. l. ex ob⁹ cauſis. vñ l꞉ emācipareť tñ durat eadē ſocietas: ſꝫ vbi ſeru⁹ ɔ̄hit ſocietatē obligat̃ naturalr̄ tm̄. vt. ff. de ɔ̄di. inde. l. naturalr̄. ſꝫ qñ alienat̃ nō idē q erat dñs remanet dñs: ſꝫ l emācipatiōe q ſi erat pr̄ remanet pr̄: nec eſt mirū ſi ſua finit̃ & noua ɔ̄hit̃.

A Deo moꝛte. In. l. iſta notat̃ differētia inter puatā ſocietatē vectigaliū in priuata ſocietate moꝛte vnius ſocij ſoluitur ſocietas etiam ſi dictum ſit ab initio vt heres ſuccedat in ſocietatem: nō ſuccedit niſi nouus conſenſus ſocij & hr̄ dis accideret: ſed in ſocietate vectigalium non ſoluit̃ moꝛte vnius: ſed heres ſuccedit in conditione & ſocietate: & ſi heres eſt perſona idonea ad ſuccedendum in vectigalibus. h. d. in princi. huius. l. videatis expoſitionē litere [ſocietas.] vt. J. eo. l. actione. §. moꝛte. & ff. eo. l. nemo. [ſcripta ſit.] ſcꝫ in pacto quo cōduxit a locatoꝛe vectigaliū [nō poſſit] quo caſu cū hr̄s nō ſit ita idoneus nō ſuccedit. & ad iſtū accedit. J. e. l. verū. §. in heredē. ¶ Or ſignoꝛi notetis hic: vt heres ſuccedat in ſocietate tria ſunt neceſſaria: primū eſt q ſit ſocietas vectigaliū. ſcđm q dictū ſit in locatiōe vt heres ſuccedat in vectigalib⁹ & ſocietate. tertiū qđ perſona heredis ſit idonea. Itē notetis hic qđ vos habetis vnā differentiā inter priuatam ſocietatē vectigalium. aliam habetis. J. eo. l. actione. §. nōnunq̃.

Quod in alea. In. §. iſto dicit̃: ſi ego & tu cōtraxi ſocietatē ad pānos emendos & tu ibas cauſa negotiationis perdidi in alea centum libꝛas: vel dum ires cauſa negotiationis pro ſocietate cū vxoꝛe hoſpitis iacuiſti & fuiſti depꝛehenſus in adulterio & dediſti pecuniā pro te redimendo nō poteris ſocietati imputare: ſed ſi ſocius eſt leſus aliquid ex dolo ſocij cōſequetur a cōſocio act̃. pro ſocio. qđ intereſt ſua. hoc. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [laturus.] imo hic fatuitati ſue debet imputare. vt. ff. eo. l. cum duobus. §. vltimo. ſecus tamen eſt ſi ſpoliatus fuit a latronibus. vt. ff. eo. l. cum duobus. §. damna [repetet.] vt. ff. eo. l. cū duobus. §. venit.

s **Ocium qui.** In princi. huius. l. dicit̃: qđ ſi ego & tu eram⁹ ſocij & tu iuiſti ad nundinas que fiebāt mutine & lucrat⁹ es ita qđ duplicaſti: tu poſtea nō cōmunicas lucrū: ſed in rem tuā cōuertis. nunquid teneris ad vſuras & ſi morā feciſti vel in vſus tuos cōuertiſti: teneris ad vſuras: nō vt ad vſuras: ſed vt ad intereſſe: ſed ſi tu ſoci⁹ nō cōuertiſti pecuniā lucratiuā ex ſocietate vel nō fuiſti in moꝛa nō teneris ad vſuras. vnū ſciatis qđ poſt moꝛtē ſocij nō venit intereſſe ex facto hr̄dis: ſed cōuertit in vſus ſuos. vel ſi heres eſt in moꝛa q: moꝛte ſocij ſoluit̃ ſocietas. h. d. princ. hui⁹. l. videatis expoſitionē litere. [ſꝫ nō quaſi vſuras]. i. nō ſeruato modo vſurarū cū foꝛſan hic plus interſit q patereť mod⁹ vſurarū. vt. ff. de eo qđ certo loco da. opoꝛ. l. ii. §. vlti. alſ enī in bone fidei iudicijs veniūt vſure q minoꝛes in regione frequētātur. vt. ff. de vſur. l. i. in prin & l. moꝛa. [nō adhibuiſſe] & ad iſtud eſt ſimile qđ vſura petat̃ nō vt vſura ſed vt intereſſe. J. de act. emp. & ven. l. iul. §. ibidē. Unde ex prin. huius. l. colligetis argu. qđ in vſuris exigēdis poſſit impetrari reſcriptū vt poſſit quis aſſequi vſuras non vt vſuras: ſed vt intereſſe. aliquando tamen vſure petunť vt ſoꝛs. vt. J. de anto. pre. l. tutoꝛ q rep. §. ſi vſuras. itē no. ea hic qđ ſoci⁹ ſocio nō pſtat vſuras lucri: ſi nō cōuertit in vſus ſuos: vel ſi nō eſt in moꝛa: vt hic: ſed alias ſic. vt. J. de vſur. l. i. §. i.

Socius. In. §. iſto dr̄: ego & tu cōtraximus ſocietatē ad ſeruos emēdos vel vēdendos: tu ſeruos cōmunes mihi & tibi ducebas ad nūdinas vt illos ſeruos vēderes: illi ſerui in itinere voluerūt in fugā pꝛoꝛumpere tu reſtitiſtis eis ita qđ vulneratus es: feciſti impēſas in te curādo. nunquid hanc impēſam recuperabis a me cōſocio. dicebat labeo qđ nō: quia hoc nō ex ſocietate: ſed propter ſocietatem accidit quēadmodum ſi aliquis nō inſtituit te propter ſocietatē nō recuperabis a me vel tibi nō legaſſet vel ſi non neglexiſſet adminiſtrare patrimonium tuum nō recuperabis a me ſicut ſi ppter ſocietatē fuiſti heres inſtitutus: vel tibi donatum fuiſſet non debueris ponere in ſocietate: ſed repꝛobata ſententia labeonis veriož eſt ſententia iuliani qui dixit qđ ego ſocius poſſum repetere actio. pro ſocio ſumptus quos feci in me curando. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [vulneratus eſt] ſcilicet a ſeruis [labeo ait] ſcilicet & malc. vt. J. l. pꝛoxi. accedit. ff. eo. l. cum duobus §. damna. & §. quidam [eſſet] cum contracta ſit ſocietas ſimpliciter. vt ff. eo. l. coiri. ſecus ſi cōtracta eſt ſocietas omnium bonoꝛum: q: tunc cōmunicaret. vt. ff. eo. l. iii. §. i. [eſt] quia hic propter cōmune negotium procurandum hoc contingit ei. Alij diſtinguunt & dicunt ſi culpa eius non preceſſit tunc recuperat. vt dicit Iulia. ſi aūt culpa eius preceſſit tunc non recuperat vt ait Labeo.

i ☞ Pretium rei cōis ſi cū ſocio putatiuo diuiſerim a vero ſocio ille putatiuus conuenit̃ nō ego cum partē pretij receperis.

t **SI titius cum quo.** In. l. iſta dicit̃: titius erat mihi ſocius titius deceſſit cū tu eſſes heres titij putabam ſeiū eſſe titij heredē aliquā rē vendidi ex ſocietate vna cum ſeyo & dimidiā partē ſeyo tradidi. nūqd tu qui es heres in veritate de mea dimidia recuperabis a me actionem pro ſocio certe nō: q: non percepi aliquid vltra partem meam: nec intereſt vtrum partē per ſe vendiderim: an cōmuniter cum ſeyo: alias ſi duo ſocij rē cōmunem vēdiderunt: vnuſquiſq; partem ſuam pretij que ad ſe peruenerit tenet̃ cōſocio preſtare actio. pro ſocio: ſed ille ſey⁹ tenebitur tibi peti. hereditatis pro illa dimidia: & de ea qđ ad te peruenerit petitio. heredita. non teneris mihi: quia pretium tue partis eſt. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [ad ſeyum pertinere] ſcilicet cum ad alium pertineret ponamus ad te. [preſtare debeat] ſcilicet qđ eſt falſum [redire debeat.] Signoꝛi qđ dicitur in. l. iſta eſt verum in pecunia: q: numero diuiditur non partibus. vt. ff. ſi certum petatur. l. nam & ſi fur. in fine. & J. de legatis ſecundo. l. cuꝫ pater. i. r̄ſio: ſed in alijs rebus ſecus eſt: & ſic ſoluit̃ contra. J. l. pꝛoxi. §. ſi cum tres. & ff. de rei ven. l. papi. ſi ex equis: vel poteſt dici in illo. §. ſi cum tres. in ſubſidium agitur cōtra cōſociū: q: nō eſt ſoluēdo debitoꝛ ſi tertius ſocius hic cū hoc nō ppoit̃: imo hic ponit̃ alius caſus: & in pꝛeallega. §. ponit̃ alius caſus. vnde nō cōtradicit huic. l. ille. §.

t ☞ Socius non condemnatur niſi quatenus facere poteſt vel dolo deſijt poſſe facere quod beneficium ad fideiuſſoꝛem vel heredem non tranſit.

s **VErum eſt.** In. l. iſta i ſui pri. dr̄: ſi duo plures ue ſunt ſocij vel vniuerſoꝛ; bonoꝛū vel vni⁹ rei & vn⁹ aliqđ dolo fecit habet iſtud priuilegiū qđ cōdēnat̃ ſocio inquātū facere pōt nō inſolidū: & hoc ſummā equitatē cōtinet in ſexū ſocietas obtineat ſpeciē fraternitatis: & hec defenſio dat̃ ſocio nō fideiuſſoꝛi ipſius cū iſtud ſit perſonale beneficiū niſi fideiuſſoꝛ iudicium ſuſceperit quaſi defenſoꝛ ſocij. nam tunc condemnatur inquantum facere poteſt: idem eſt in patrono qui cōuenit̃ inquantū facere poteſt: & hoc priuilegium preſtatur ei & eius defenſoꝛi: ſed quid ſi iuſſu patris meus ſocius eſt filius vel ſeruus: nunquid conuenietur inquantum facere poteſt. reſpondetur quod non: quia hec defenſio non preſtatur heredibus ſocij nec ceteris ſucceſſoꝛibus: q: nec ceteri heredes eoꝛum qui conueniuntur inquantum facere poſſunt condemnatur: ſed nunquid ille qui cōdemnat̃ inq̃tū facere pōt cōdēnat̃ deducto ere alieno. r̄ſidet̃ qđ nō: niſi eēt es alienū cōtractū ex ſocietate. h. d. princi. huius. l. videatis expoſitionē litere [opoꝛtere] nō inſolidū. accedit. J. de re. iur. l. ſunt qui putāt [qđ magis verū eſt] vt ſit pſonale beneficium. vt. J. de reg. iur. l. & ſi fideiuſſoꝛ [cōdemnari opoꝛtere.] q: omnis defenſio que cōpetit dño & defenſoꝛi ipſius. vt. ff. de pcu. l. ſꝫ & hc per

ſone. §. defendere: z. l. ſi minor. [preſtabitur.] vt. ff. de regulis iu ris. l. priuilegia [debeatur] nec obſtat. ff. de regulis iuris. l. inter eos. z. ff. de donatio. l. quia ex donatione: quia ille leges ſunt in telligende non in ſocio: ſed in alio. vel ſunt intelligende cum es alienum non erat contractum cum cauſa ſocietatis.

Item videndum. Dictum eſt. s. q̃d ſoci⁹ cõdẽnat̃ ſocio inquãtũ facere põt. in. §. iſto q̃rit̃: nũq̃d ſocius debeat cauere ſocio ꝙ ſi peruenerit ad pinguiorẽ fortunã q̃d ſatiſfaciet an pmitter ſolũ: z reſpõdet̃ q̃d ſufficiet ſola pmiſſio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [an cautio] de ſatiſfaciẽdo ſi peruenerit ad pinguiorẽ fortunã. [arbitror.] q: appellatiõe cautionis z c. vt. C. de ver. ſigni. l. ſancim⁹. vñ no. q̃d iſte pſone cauẽt de ſatiſfaciẽdo ſi peruenerint ad pinguiorẽ fortunã: z ad iſtud accedit inſtitu. de actio. §. vlti.

Si cum tres. In. §. iſto dr̃: tres erãt ſocij eiuſdẽ ſocietatis finita ſocietate vnus ex ſocijs egit cũ ſocio z partẽ ſuã ab eo exegit ſolidũ: ali⁹ agit poſtea cũ eodẽ ſocio: nõ põt ab eo partẽ ſuã exigere inſolidũ: q: nõ põt facere ſolidũ. nunq̃d habet actio. cõtra ſociũ qui eſt aſſecutus ſolidã partẽ vt habeat ptes equales. rñdet̃ ꝙ ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [habet eq̃tatẽ] ſed videt̃ cõtra: z videt̃ q̃d nõ poſſit agi cũ ſocio: q habet integrã portionẽ. vt. s. e. l. ſi titius: ad q̃d dicatis q̃d lex illa intelligitur vt ibi dixi. Sed denuo opponit̃ ad. §. iſtũ z videt̃ q̃d melior ſit conditio ſocij q primo exegit. vt. ff. de reg. iur. l. inter eos. Ad q̃d vos dicetis ibi ex diuerſis cõtractib⁹ erãt creditores hic ex vno. Sed denuo opponitur ad. §. iſtũ z videt̃ q̃d melior ſit conditio ſocij qui primo egit z exegit. vt. C. depo. l. vlti ad q̃d vos dicetis aliud eſt ibi: q: ibi duo erant qui depoſuerãt z nõ erãt ſocij. vnde melior erit cõditio occupãtis: ſed hic erãt ſocij. vnde eſſet abſurdum q̃d vnus ſocius: q: primo egit haberet integrã ſuam partem: alius non.

Tempus autem. Signori habuiſtis q̃d ſocius ſocio cõdẽnat̃ inquãtũ facere põt: in. §. iſto dr̃ q̃d tẽpus inſpicimus: z certe inſpiciemus tp̃s rei iudicãde in quo cõdẽnat̃ ſoci⁹ inquãtũ facere põt: vel ſi dolo malo fecit quominus facere poſſit: z idẽ ſeruat̃ in oibus qui cõdẽnant̃ inquãtũ facere poſſunt. ſi aũt nõ dolo malo fecit quominus poſſit facere ſed culpa nõ cõdẽnabit̃ ſocius de hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [quominus poſſit] nã hec duo ſunt paria vel facere poſſe vel facere quominus poſſit: quo caſu perdit ſocius iſtud beneficiũ vt. ff. eodẽ. l. nemo. in fine. [nõ debere] ſcilicet inſolidum: ſed ſi dolo fecit quominus facere poſſet tenetur inſolidum. vt. s. e. l. cum duobus. §. venit.

In heredem. In. §. iſto dicitur q̃d actio pro ſocio ſicut dat̃ contra ſociũ: ita ſocio mortuo datur contra heredẽ eius: lʒ heres ſocij ſocius meus nõ ſit: tamen q: ſuccedit in emolumentum ſuccedit in onus: z idẽ eſt in ſocietate vectigaliũ vt heres ſocij nõ ſit meus ſocius: niſi cõtrarium actum ſit. tamẽ ſicut emolumentum ad eum pertinet ita z damnum [competit] ſcilicet inſolidum: quia ad heredem non tranſit: ſed beneficium cum ſit perſonale. vt in prin. huius legis. [qui non] non refertur ad proximũ dictũ: ſed ad dictũ. s. q̃d heres vectigaliũ ſuccedat in ſocietate vectigaliũ. vt. s. eo. l. labeo. [obſeruatur:] quia heres ſocij in ſocietatem nõ ſuccedit.

Si ſeruo communi. In. §. iſto dicit̃: duo erãt ſocij z habebãt ſeruũ cõẽʒ: in ſeruo cõi in tuo teſtamẽto legatũ ſine libertate reliquiſti. querit̃ nũquid totũ mihi acquirit̃. rñdetur ꝙ ſic: ſed nũ q̃d actiõe pro ſocio teneor cõmunicare heredi tuo. dicebãt aliq ꝙ ſic: ſed male dicebãt: q: eſt queſitũ mihi ppter meã partẽ nõ ppter cõiõnẽ: z ideo heredi tuo nõ teneor cõmunicare. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [nõ eñ ppter cõmunionẽ] ideſt propter ſocietatẽ [acquiſierit.] z hoc eſt verũ quando ſimpliciter ſunt ſocij. ſecus ſi ſunt omniũ ſocij bonorũ. vt. s. e. l. in. §. j. Sed quare dicit litera ſine libertate: rñdeo ideo dicit ſine libertate: q: ſm antiquas leges ſi legabas ſeruo communi cũ libertate tua portio accreſcebat mihi. ſi tua portio accreſceret mihi heres tuus nõ haberet actionem pro ſocio: z ideo fruſtra quereret de hoc vt hic ſubijcit: ſed ſm iura. C. ſi vnus ſocius reliquit ei libertatẽ perducitur ad libertatem: ſed pretium partis mee tenet̃ mihi offerre. vt. C. de cõmuni ſeruo ma. l. j. §. his vnis z hic fruſtra quereretur de cõmunicando heredi ſocij cum totuʒ eo manumiſſo ſibi acquireretur: ſicut enim ſi proprio ſeruo vtrunqʒ: ideſt libertatẽ z legatum relinquo vtrũqʒ valet ſm iura iſta. vt. ff. de legatis primo. l. queſitum. §. preſenti. z. ff. de legatis ſecũdo. l. ſi quis ſeruo. ita in cõmuni ſeruo iure nouo: cũ per vnum ex dominis ad libertates poſſit peruenire vt dictum eſt: ſed vbi relinquitur legatũ ſine libertate. vt in noſtro caſu: ſi quidem proprio nõ valet. vt. C. de legatis. l. ſeruus. niſi ſit miles. vt C. de here. inſti. l. cum proponas. z. C. de teſt. mili. l. ex his. ſi autem relinquitur legatuʒ cõmuni ſeruo obtinet quod dicitur in §. iſto. Dñi ſignori ad. §. iſtũ dupliciter inſtat̃ z opponit̃: z primo videt̃ q̃d iſtud nõ totũ ad aliũ ſociũ pertineat vt. ff. de acq. re. do. l. per ſeruũ qui pignori. §. j. ad q̃d põt dici ſi nõ tu ſocius ſed ali⁹ legaret ſeruo cõi nõ totũ querit̃ mihi ſed tibi eſt cõicandũ: ſed ſi legas ſine libertate cũ nõ poſſet tibi ſocio acquirere totũ debet mihi acquiri. Sed denuo opponit̃ ad. §. iſtũ z videt̃ q̃d non ad ſolũ ſociũ totũ pertineat. vnde videt̃ cõtra. ff. de ſtipulatione ſeruorũ. l. proinde. vbi dicitur ſi ſeruus cõmunis mihi z tibi aliq̃d ſtipulat̃ acquirit mihi pro parte mea nõ pro tua. Ad quod vos dicetis aliud eſt in donatione z legato: aliud in ſtipulatiõe: vbi enim donas vel legas ſeruo cõi mihi z tibi totũ querit̃ mihi: vt hic. ſecus ſi ex alia cã das ſeruo cõi puta q: eis promittis. vt in l. contra. vel poteſt dici quod dicitur in. l. contra. eſt intelligendum in pmiſſione facta ſeruo cõi mihi z tibi ab alio quam a te.

Societas ſoluitur. In ſuperiorib⁹ habuiſtis quibus modis cõtrahatur ſocietas. in. §. iſto ponitur quibus modis diſſoluitur ſocietas: z certe ſoluitur ſocietas ex perſonis ſi alter ſociorũ moritur naturaliter vel ciuiliter: q: patitur maximam vel mediam capitis diminutionẽ. item ſoluitur ex rebus: ſi res cõmunes perierunt aut conditionẽ mutauerunt. puta q: ſunt conſecrate vel publice. item ſoluitur ſocietas ex voluntate ſi vnus ſocius renunciat ſocietati: vel ſi vnuſquiſqʒ ſocius renũciat ſocietati. item ſoluitur ſocietas ex actiõe vt ſi ſum ſtipulatus animo nouandi quod habemus cõmune eẽ cauſa ſocietatis vel iudicium ſocietatis eſt acceptum ſiue ſint ſocij omniũ bonorũ ſiue vnius rei. item ſoluitur ſocietas ſi bona vnius ſocij vendantur a creditoribus. hoc dicit iſte. §. cum ſeq. z princi. ſeq. videatis expoſitionem litere. [intereunt] ideſt eſſe deſierit [intereunt autem homines.] ſcilicet ciuiliter [diminutione] de his dic. vt inſti. de ca. di. j. z. ii. §. [aut morte naturali] vt. ff. l. actione. §. morte [renunciatione] ſi ambo renunciant vel alter expreſſe vel tacite. vt. ff. l. proxi. z. l. actione. §. dirimus: ſed quando alter ſocius renunciat: ſed intempeſtiue tenetur ſocio ad intereſſe. vt. ff. eodem. l. actione. §. renunciare [actione] ſcilicet interempta [cum autem ſtipulatione] animo nouãdi facta ab eo vel ab alio. [aut iudicio mutata ſit.] agendo actio. pro ſocio contra alium animo nouãdi. vt. ff. de nouatio. l. delegare. vel dicatis agẽdo cum eodẽ ſocio. nam eo ipſo renũciatur. vt. ff. proxi. reſpõ. z. ff. de diuor. z repu. l. viii. §. vt leg.

Si incertam rem. In. §. iſto dicit̃: ſi cõtraximus ſocietatẽ ad rem certã emendã ſi alter noſtrum mortuus eſt lucrũ z detrimentũ q̃d acceſſit cõmunicabitur. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [ſi incertam rem] puta in equum emẽdum vt locetur ad vecturas [labeo ait] videbatur contra cum morte ſocietas ſoluatur. vt. ff. e. l. §. morte. Reſpondeo iſtud debet intelligi in lucro z damno dato ante ſocietatem alias eſſet contra.

Dirimus. In. §. iſto dicitur: quod dictum eſt. s. q̃d renũciatione ſoluit̃ ſocietas. hoc eſt verũ ſi omnes ſocij renunciant: ſed ſi vnus renunciat liberat alios ſocios a ſe. ſe autem non liberat a ſocijs: ſi dolo malo renunciat: puta q: erant ſocij omniũ bonorũ z vni obuenit quedã hereditas z ſocius: ideo renũciauit tenetur actione pro ſocio. cõmunicare illam hereditatẽ ſi erat lucroſa: ſed ſi erat damnoſa priuet damnũ ad eũ: ſed ſi nõ doloſe renũciaret ſoluit̃ ſocietas: ſed q: nõ intereſt ſocij nõ dabit̃ actio pro ſocio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [dirimus]. s. eo. l. verum. §. vltimo. diſſentiunt. [ideſt renunciant] nõ liberare. [vt. s. e. l. ſed ſocius. §. ſi abſenti.] [non erit cõicandum] ex quo ſcierunt ſocietatem ſolutam eſſe.

Item ſi ſocietatem. In. §. iſto dicit̃: ſi cõtraximus ſocietatẽ ad aliquam rem emẽdam tu vt ſolus emeres renunciaſti teneris ad intereſſe meum: ſed ſi non renunciaſti: quia emptio tibi diſplicebat licet emi eam non teneberis: ex quo nullam fraudem adhibuiſti. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [placeret] z ad hoc concor. s. eo. l. cum duobus. in principio.

Labeo autem. In. §. iſto dr̃: ſi duo erant ſocij z vn⁹ ex ſocijs renũciat ſocietati cũ intereſt ſocij eũ nõ renũciare tenet̃ ad intereſſe act. p ſocio. verbi gratia: cõtra ſocietate emimus mãcipia tu renũcias ſocietati eo tp̃e quo nõ expedit vẽdere hoc caſu q: intereſt mea teneris act. p ſocio: q: id q̃d ſemp priuati intereſt vni⁹ ex ſocijs venit in act. pro ſocio: ſed q̃d erit duo cõtraxerũt ſocietatẽ ad tẽpus alter renũciauit ante tẽpus. nunq̃d tenet̃: z rñdetur q̃d liberat ſocios a ſe nõ ſe a ſocijs z ideo lucrũ ad eum nõ pertinet q̃d poſtea cõtingit: ſed damnum eque preſtabit niſi renunciauerit ex neceſſitate. ſed ſi tempus eſt elapſum bñ licet ei renunciare: z nõ ſolũ per ſemetipſm poteſt quis renũciare imo z per alios: ſiue ſit procu. gñalis ſiue ſpecialis niſi dñs phibuerit ipſaliter renũciare.

z idem

re.idē ꝛ ꝓcuratori pōt renunciari ꝛ cuꝫ procuratori renunciat in poteſtate eius eſt, an velit habere ratam renunciationē: ſed ipſe ſtatim liberatur: ſed ſocius non liberatur niſi ratā habeat renunciationē ſicut diximus in eo qui ſocio renunciat ante tēpus. h.d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [non liberat] accedit ꝟ.e.l.in pri. [qḋ eſt verius] ſcꝫ vt per vtrunqꝫ renuncietur: ꝛ ita no. quod operatur generale mandatū quo ad genus: ꝛ ſpeciale quo ad ſpeciem accedit. ꝟ. de procur. l. i. §. i.

Morte. In. §. iſto dr̄: nō ſolū renunciatiōe ſoluit̄ ſocietas ſed morte: ſiue oēs moriantur ſiue vnus. ꝛ lꝫ heres nō ſuccedat in ſocietatē: tn̄ tenetur de dolo ꝛ culpa. ſꝫ ſi coita ſit ſocietas alicuius rei ꝛ finis fuit poſitus illi rei finitur ſocietas: ſed qḋ ſi re integra vnus ex ſociis deceſſerit ꝛ alter cōpleuerit nunquid valet ſocietas. ꝛ diſtinguitur vt in mādato: ꝛ ſi ignorauit valet ſocietas alās non. vnū ſciatis qḋ ſicut ſocietas nō trāſit ad heredem ſocij ita nō trāſit ad p̄rem arrogatorem ſocij: ne qs inuitus fiat ſocius ei cui nō vult ſꝫ ipſe filius arrogatus remanet ſoci⁹ ſicut ſi filiuſfa. ſocius emācipatus fuerit ſocius permanet. h.d. iſte. §. vſqꝫ ad. §. publicatiōe. videatis expoſitionē litere [eſt] vt. ꝟ.e.l. heres [que eſt in mandato] accedit. ꝟ. mā. l. ſi mādato precedēte [ſocius] vt. ꝟ.e.l. ſi id qḋ. §. fili⁹.

Publicatione. In. §. iſto dr̄: qḋ diximus ꝙ publicatiōe ſoluitur ſocietas intelligitur ſi ſunt ſocij vniuerſorum bonorū ꝛ oīa bona publicant̄ qꝛ ſimilis mortuo habetur: ſꝫ quid erit ſi ſocius diſſoluta ſocietate impendit in rem cōem: nunqḋ veniat in actione ꝓ ſocio r̄ſidetur quod non: ſed venit in act. cōmu. di. ſed quid erit cōis pecunia duorum ſociorū erat penes vnum ex ſociis ꝛ alicui ſocio aliquid abeſt cum illo dꝫ agi penes quē pecunia eſt: ꝛ ea deducta oēs de reliquo agere poſſunt. vnū ſciatis ꝙ durante ſocietate interdum agitur act. pro ſocio ꝛ cum ſocietas vectigalius cauſa coita eſt. Sꝫ quid ſi duo ſunt ſocij ꝛ vn⁹ ex ſociis eſt maritus ꝛ diſſoluit̄ ſocietas: nunquid dꝫ percipere dotes: certe ſic. qꝛ apud eum dꝫ eſſe dos apud quē ſunt onera matrimonij. Sꝫ ſi iam ſolu. mat. diſſoluitur ſocietas eadeꝫ die recuperanda eſt dos qua ſolui dꝫ. ſed quid erit ſi eo tp̄e quo diſſoluitur ſocietas certū eſt quod dos vel pars dotis nō debet reddi: hoc caſu ſocij debent eā diuidere. h.d. iſte. §. cum. l. ſe. videatis expoſitionē lr̄e [diximus. ꝟ.e.l. verū. §. vlt. ꝓ mortuo habetur] vt. ꝟ. de capi. di. l. tutelas. in fi. [ſed cōi diuidundo iudicio] non directo ſed vtili. vt. ꝟ. cōi diui. l. in ſumma. [peruenerit] igitur agēdū eſt vt referatur. Sed no. ꝙ ſpāle eſt in act. vectigalium qḋ poſſit agi act. pro ſocio ſocietate manēte: ſed nūquid idem in priuata ſocietate poteſt dici: dicūt quidā ꝙ ſic eadem rōne. ſ. expedit agi manēte ſocietate. alij dicūt non idem eſſe vt. ꝟ.e.l. adeo. ꝛ. C.e.l. tandiu. [percipere debet.] ſcꝫ ſocij oīum bonorum nō aliter vt ꝟ.e.l. iij. in fi. ꝛ. l. ſequē. [ſuſtinet] vt. ꝟ. fami. er. l. ſi filia. ꝛ. ꝭ. de iure do. l. ſi is qui. §. i. ꝛ. C. fami. erci. l. ij. [reddi non oportere] propter pactum interpoſitū: vel ꝑpter aliā cām [dꝫ] vt tn̄ cōſtāte mr̄imonio ꝑmaneat penes virū: ſed ipſe cauet ſociis q ſi onera matrimonij non ſuſtinebit ſe reſtituturum partes eorum. vt. ꝟ. eo. l. omne es alienum.

i ☞ Si vnus ex ſociis rem communem vendidit debet ei de indemnitate caueri ꝛ pretium receptum inter ſocios diuidit̄ ſi pretium ſociis cōicauerit ſuper indēnitate ei ſuccurretur. h.d.

i **Si vnus.** † In prin. hui⁹. l. dr̄: plures erāt ſocij vn⁹ ex ſociis vēdidit rē cōem volūtate aliorū. nūqḋ pretiū dꝫ diuidi: certe ſic. dūm a ſociis caueat̄ ſibi de indēnitate qꝛ ꝓmiſit de euictione ſed ſi res eſt ei iā euicta hic ei ꝓſtabit̄ act. ꝓ ſocio de pretio qḋ hꝫ: ſed quid ſi pretiū eſt cōicatū nulla ꝓſtita cautione: ꝛ poſtea res eſt euicta: nūqḋ qḋ ſoluit ſocius noīe euictionis ſecute recuperabit act. pro ſocio. certe ſic: ſed qḋ vn⁹ ſociorū deſijt eſſe ſoluēdo nūqḋ ceteri alij ꝓſtabūt ei indēnitatē. r̄ndetur ꝙ ſic: qꝛ ſocietas cū cōtrahitur: cōtrahit̄ tam lucri quā dāni cā. h.d. iſta lex in ſui prin. videatis expoſitionē litere. [diuidi dꝫ] ac. pro ſocio. inter eos. [futurū] hoc eſt verū quādo vēdidit nomine ꝛ cōſenſu ſociorū: ſed ſi vēdidiſſet nō cōſenſu ſociorum: ſed ſuo noīe poterit res a poſſidente peti ꝛ ad hoc facit. C. de neg. geſt. l. ab initio. ꝛ. ꝟ. cōi di. l. ſi quis putans. §. fine. [eſt] qꝛ res eſt iam euicta ab emptore [ſine cautione] ſibi indemnitatis preſtande ſi eum ceret [pertinere] vt. ꝟ.e.l. verū. §. ſi cū tres [ſunt] vn̄ qḋ intur cā lucri ꝛ dāni indubitāter ceteri ſibi preſtant indemnitateꝫ. vt. ꝟ.e.l. iij. iiij⁹.

Si vnus ex ſocijs. In. §. iſto dr̄ plures erāt ſocij nō oīum bonorꝫ ꝛ vnus feneraui cōem pecuniam ꝛ percepit vſuras: nūquid cōicabit vſuras. certe ſic: ſi fenerauit cōmuni nomine: ſed ſi ſuo nomine fenerauit non: cum periculum nominis ad eum ꝑtineat. hoc dicit iſte. §. videatis expōnem litere [non totorum bonorum] nam ſi eſſent ſocij oīum bonorum omnia cōicarēt. vt. ꝟ.e. l. iij. §. i. ꝛ. ꝟ. ſi cer. pe. l. ſocius [ſocietatis nomine fenerauit] nam quod queritur ex re cōi totum eſt cōicandū ſic procurator qḋ acquirit totum reddet dn̄o. vt. ꝟ. de procurato. l. qui proprio. §. procurator. vt. ꝟ. de rei ven. l. ſi nauis. ꝛ. ꝟ. ma. l. idemqꝫ. §. ſi mādauero. ꝛ hoc caſu quando ſunt ſocij omnium bonorum tenetur conſociis non quaſi de vſur. ſed quaſi de intereſſe. vt. ꝟ. eo. l. ſocium. ꝛ ex. §. iſto colligitur argu. ſi duo ſunt fratres ꝛ vnus fenerat communem pecuniam ꝛ communi nomine quod tunc vſuras debeat communicare: alias non. vt. ꝭ. ad. l. fal. ſi heres.

Si quid minus. In. §. iſto dicit̄: ſi aliquis ex ſociis de ſuo proprio aliquid impendit cauſa ſocietatis vtiliter vel neceſſario debet recuperare partem a ſociis: ꝛ non ſolum partem imo ꝛ vſuras: ſi pecuniam accepit ſub vſuris: ſed ꝛ ſi ſuam pecuniam dedit quaꝫ alius daturus erat ſub vſuris ſimiliter recuperat vſuras act. pro ſoc. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [ſub vſuris dedit] ideſt ſoluit vſuras [dediſſet] ꝛ hoc caſu repetit non vt vſuras, ſed vt intereſſe. vt. ꝟ. eod. l. ſocium. ꝛ ad hunc. §. facit. ꝟ. de nego. geſt. l. at qui natura. §. non tantum. cum. l. ſeq.

Non alias. In. §. iſto dicitur ꝙ ſocius condemnatur ſocio inquantum facere poteſt cum fatetur ſe ſocium: ſed ſi negat ſe ſocium ꝛ redarguitur de mendacio condemnatur inſolidum. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [fuiſſe] vt. ꝭ. de re iudi. l. ſed hoc ita. ſic ꝛ fideiuſſor qui poteſt vti beneficio epiſtole diui adri. perdit hoc beneficiū ſi diffitetur ſe fideiuſſiſſe: vt. ꝟ. de fideiuſ. l. ſi dubitetur. ſic ꝛ alibi. vt. ꝟ. de rei vendi. l. vlti.

i ☞ Nullus ex ſociis poteſt alienare de rebus quas non habebant ſocij venales.

a i **Nemo.** ᵃ In princi. huius. l. dicitur ſi plures ſint ſocij ſi aliquis ſociorum vult alienare rem communem poteſt alienare partem ſuam ꝛ non plus etiam ſi ſocij omnium bonorum ſint. hoc dicit princi. huius. l. videatis expoſitionem litere: [ſint] quia nemo plus iur. ꝛc. vt. ꝭ. de acquirē. re. domi. l. traditio. ꝛ ad hoc facit. C. de con. re. ali. l. j. ꝛ. ꝟ. ſi cer. pe. l. ſi ſocius.

Illud queritur. In. §. iſto dicitur: quod ſocius ſi dolo aliquid fecit debet condemnari inquantum facere poteſt niſi fecerit dolo quo minus facere poſſit: ſed quando dicitur dolo minus facere quo minus facere poſſit: certe ſi alienat bona ſua in fraudem creditorum non ſi potuit lucrari ꝛ non fecit: quod apparet: quia ille debitor tenetur fraudatario iudicio qui alienauit bona ſua in fraudem creditorum: non ſi potuit acquirere ꝛ non fecit hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [bona ſua] ſub. non de eo qui conditione acquirendi non vtitur. ꝛ ad iſtud accedit infra de his que in fraudem credito. lege qui autem. in princi. [idqꝫ] ex interdictis ſcilicet reuocatoriis ſeu fraudatoriis. a

Cum ſocietas. In. l. iſta dicit̄: plures ꝯtraxerūt ſocietatem ad emēdū ꝛ vēdēdū dū oēs ſocij iſſent in nūdinas dixit vnus ex ſociis non ducatis me per nundinas propter iſtum calorem: quia nō ſum bene ſanus: ſed placeat vobis vnum quod remaneam domi cognoſco bonū vinum ꝛ bonas carnes: ego optime parabo vobis dixerunt alij ſocij nimis expenderes: ſed volumus facere tibi tale pactū qḋ pares nobis ꝛ tibi ſingulis diebus ꝛ habeas quinque ſolidos. dixit ſocius bene placet mihi quādo proiecerunt poſtea rationem inuenitur quod parat epulas pro octo ſolidis. vnde expenſis illis denarijs ſtabat ꝛ non parabat. dixerunt alij ſocij non ſeruaſti nobis pactum. dixit ſocius non poſſum aliud: quia non poſſum vobis parare pro minori pretio quam. viij. ſolidis modo queritur qua actione ſocij agant contra ſocium vt ſeruet ſibi compromiſſum. reſpondetur ſi iſtud pactum fuit appoſitum in ſocietate vel incontinenti poſt parit nouam preſcriptis verbis act. ꝛ veterem informat. vnde poterunt agere preſcrip. verb. vel actio. pro ſocio hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere. [coiretur] ideſt inter tres pluresue ſocios. [pro ſocio] ꝛ preſcrip. ver. vt ex vendito preſcrip. ver. ꝛ hec litera eſt plana. ꝛ ad hoc facit C. de pac. con. l. ij. ſi autem haberis pro ſocio ꝛ ex vendito ſub. ꝛ preſcrip. ver. ad intereſſe ſi dicebant ſocio vendis nobis epulas pro quinqꝫ ſingulis diebus: ꝛ dicebat vendo.

Nulla. In. l. iſta dicitur: ſi duo contrahunt ſocietatem in eternum ideſt per omnia ſecula ſeculorum hoc eſſe non poteſt: quia nullus homo eternus eſt. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [nulla ſocietas in eternum] ideſt per omnia ſecula ſeculorum [coitio eſt] quia morte ſoluitur ſocietas. vt. ꝟ. eodem. l. actione. §. morte. [ſed in perpetuum] ideſt dum viuunt contrahitur ſocietas. vt. ꝟ. eodem. l. i.

a ☞ Nemo. in prin. huius. l. ꝛc. declara vt per Bal. in. l. j. C. qui teſta. face. poſ. ꝛ an vnus ſocius poſſit ſtipulari ſocietati ſue vide Bal. in l. ſi abſentis. C. ſi cer. peta. Inno. in. c. dilecta de exceſ. prela.

Duo ſocietatem. In .l. iſta dicit: duo erant magiſtri artis grāmatice vn⁹ ſciebat optie authores: alter pſcianus. vn⁹ ſciebat dictare: ali⁹ metrice. dixerūt iſti duo vno die nos ſumus duo magiſtri impfecti cōtrabam⁹ ſocietatē ad grāmaticā docēdā. ꝛ quicquid vn⁹ lucrabit communicet alteri ꝛ ecōtra. ꝛ hoc pactū fuit ſcriptum: ꝛ inſup ſtipulati ſunt ſi nō ita ſeruarēt vt cōuenerant qd alter daret alteri. xx. noie pene. his ita factis ille q legebat fabulas autorū lucrabat longe pl⁹ ꝙ ille q legebat priſcianum: ille q plus lucrabat dixit: volo qd quicquid lucror ſit meū: ꝛ quicqd tu lucraris ſit tuū: dixit alter nō ita ꝯtra fuit ſocietas: vñ vult cōuenire actio. pro ſocio alium ad intereſſe. querit nunqd poſſit. ꝛ rñdetur qd eſt diſtinguendū: aut ſtipulatio que ſubſecuta fuit eſt interpoſita aīo nouādi: quo caſu agi nō pōt act. pro ſocio: ſed ex ſtipulatu: aut ſtipulatio nō eſt īterpoſita aīo nouādi quo caſu aget act. pro ſocio: ꝛ ſi qd plus ē in pena petit ex ſtipulatu: ſed quid in dubio dicem⁹ ſtipulatio nē eſſe factā aīo nouādi vel nō. rñdet iuriſcōſul. l. ſi appoſita eſt pena affirmatiue: qꝛ dixit cōtrahimus ſocietatē ad grāmaticā docendā ꝛ qcqd lucrabimur ſit cōmune ꝛ inuicem hoc ſtipulamur: hoc caſu nō agit act. pro ſocio quia fuit nouatio: aut interpoſita eſt negatiue: qꝛ ſtipulati ſunt. xx. noie pene ſi alter alteri nō cōicaret: ꝛ tūc nō videt ſtipulatio aīo nouādi facta: vñ poterit agi actio. pro ſocio. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionē litere. [xx. dari] ſcʒ noie pene ſtipulati ſunt iter ſe [nō poſſe] qd verū eſt ſm hec tpa. vt. ſ. de noua. l. ij. ſed hodie ſecus eſt. vt. C. de noua. l. vl. [agi poſſe] ſub. l altero caſu: ꝛ ſi actū eſt pro ſocio tollit ex ſtipu. ad penā quatenus inuicem cōcurrūt. vt. ꝺ. e. l. ſi qs a ſocio. ¶ Sed ſignoꝛi ſuper. l. iſta querit quid in duob⁹ doctoribus legū ſi talē ſocietatē faciāt. ſcripſerūt hic dñs Joā. ꝛ Azo qd nō valet quare: qꝛ legalis eſt ſcientia que pretio nummario ꝛc. vt. ſ. de varijs ꝛ extraor. cog. l. j. §. proinde. ꝛ tpe barū legum doctores recipiebāt ſalariū de publico: verumtamē ſi ſcholares volebant eis vltra offerre licebat eis accipere: ſed certe cum doctores non recipiant ſalarium de publico ſi idem dicatur in duobus doctoribus legum non conuinco fore reprehenſibile.

Duo conliberti. In. §. iſto dicit: duo erant cōliberti eiuſdē patroni idest liberti ſimul manumiſſi cōtraxerūt ſocietatē lucri ꝛ queſtus: certe negociatiōis vel ſimpliciter: poſtea alter a patrono eſt heres inſtitutus alteri patronus ampliū legatū reliquit. nunquid debent iſta cōmunicare. Reſpon. nō: qꝛ nō inuenīūt iſta rōne lucri ꝛ queſtus: ſed cauſa meriti. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [duo conliberti] ſcilʒ euiſdem patroni ſimul manumiſſi [cōpendiū] ſecus ſi omnium bonorū. vt. ꝺ. e. l. iij. §. j. ꝛ. ſ. eo. l. ſi qui ſocietatem vniuerſarū fortunarū. Reſpon. quia hereditas ꝛ legatum proueniunt ex merito. vt. ꝺ. eo. l. coiri. ꝛ l. ſequē. ☞ In ſocietate culpa leuis eſt non adhibere eam diligentiā quā in ſuis adhibere ſolitus eſt tempore contracte ſocietatis.

Socius ſocio. † In. l. iſta dī: duo ruſtici cōtraxerunt ſocietatē ad boues emēdos ꝛ vēdēdos: bonū forū in ciuitate iſta eſt in die ſabbati in meridie: ꝛ nō in mane vn⁹ ſocioꝝ erat delicatus ſtabat in foro vſqʒ ad tertiā recedebat cū bobus: illi boues nō poterant vendi. nūquid de iſta negligētia tenebitur ſocius ſocio. Reſpōdetur quod ſic: qꝛ fuit in culpa: ſed de exactiſſima diligentia nō tenet ꝛ imputet ſibi qui talem ſociū ſibi elegit. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionē litere. [eſt] quaſi dicat ſoci⁹ non tenetur de leuiſſima culpa [adhibere] accedit. ꝺ. eo. l. cum duobus. §. venit. ꝛ. §. damna. ꝛ. §. quidam. [debet] cū mala electio ſit in culpa. ꝺ. eodē. l. de illo. ꝛ inſti. eo. in fi.

Si qui ſocietatem. In. l. iſta dicit: duo ꝯxerūt ſocietatē vniuerſoꝝ bonoꝝ: poſtea alicui qſita eſt hēdi tas vel legatū. nūqd dʒ hoc cōicari alteri. certe ſic. h. d. iſta lex. videatis expōnē litere. [vniuerſarū fortunarū] ſub. ꝛ ita olm bonorū ſpēliter. vt. ꝺ. e. l. iij. §. j. [in cōem redigēdā] ſic ergo ſi duo ꝯbūt ſocietatē olm bonoꝝ in reb⁹ queſitis ille ſtatim cōicant. vt. ꝺ. e. l. j. ſi in acquirēdis vt ille cōicētur: ꝛ ex quacunqʒ cā ſint queſite tenet act. pro ſocio. vt. ꝺ. eo. l. j. §. j. ſecus ſi ꝯheret ſocietas lucri ꝛ queſtus ꝛ cōpēdij. vt. ꝺ. e. l. duo. §. duo cōliberti.

Si ſocietatem. Alias ē. §. ꝛ incipit idē Azo. reſpōdit. ꝛ dicit in. l. iſta ſi duo cōtraxerūt ſocietatē omniū bonorū: ita qd qcqd erogaret vel qreret per eos eſſet cōe vſqʒ iſta ſocietas: ꝛ ſi aliqua ſint erogata in honorē alteri⁹ eoꝝ imputanda ſunt ſocietati. h. d. iſta lex. videatis expoſitionem litere. [vniuerſarum fortunarū] ꝛ ſic omniū bonorū. vt. ꝺ. l. proxima. [ita coierunt] ſcʒ aliqui in honore alterius. [liberorū] puta qꝛ prius dedit dotē p filia ſua [imputanda] accedit. ſ. e. l. ſi ſocius.

Si ſocietatem. In. l. iſta dicitur: ſi cōtraximus ſocietatem vniuerſorum bonorum: ꝛ vnus noſtrum aliquid emit illud illius eſt qui emit: ſed tenetur illud communicare alteri actione pro ſocio. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [contraxit] ſcilicet omnium bonorum. [quod emit] ſcilicet poſt contractam ſocietatem. [communicare] accedit. C. cōmunia vtriuſqʒ iudicij. l. ſi partus. ſecus eſt in his rebus quas tunc habebat: quia ille non ſunt communes. vt. ꝺ. eodem. l. prima. in fine: ꝛ. l. ſequenti. item ſecus eſt ſi eſſent ſocij omnium bonorum.

Si coita. In. l. iſta dī: ſi ꝯximus ſocietatē in his partibus quas titius arbitraretur ꝛ titius mortuus eſt anteꝙ arbitraret non valet ſocietas cū tacite agatur quod aliter non ſit ſocietas quā titius arbitratus fuerit. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [nihil agitur] tali ſocietate [arbitratus ſit] vnde nota. quod in ſocietate non receditur a perſona. vt hic: ſic ꝛ in ſtipulatione. vt. ſ. de verbo. obligationi. l. ſi quis arbitratus ſit: ꝛ in venditione: vt. C. de contrahenda emptio. ꝛ vendi. l. vlt. ☞ Arbitrorum duo ſunt genera.

Si ſocietatem. † In. l. iſta dī: ſi ꝯximus ſocietatē vt haberem⁹ illas partes de quibus nerua arbitret. nerua eſt arbitratus quod habeā tres partes: tu duas. nūquid valet eius arbitriū: ꝛ certe ſi eque eſt arbitratus valet: ſi inique eſt arbitratus non valet tunc poterit reduci ad arbitrium boni viri. nam arbitrorum duo ſunt genera. vnus eſt arbiter in quē compromittitur ꝛ ſtatur ſententie illius ſiue equa ſiue iniqua eſt. alius eſt arbiter qui ſi inique arbitratur: ꝛ reducit ad arbitrium boni viri: ſic eſt etiam in locatione: ſi ego locaui tibi opus vt titius arbitraretur ſi fuerit bene factum ꝛ recurritur ad arbitrium boni viri in actione pro ſocio quia eſt bonefidei. vnde ſi nerua amic⁹ eſt inique arbitratus iudex eque arbitrabit. vnde ſi conſtituit nerua quod vnus ſocius milleſimam partem ferat alter cēteſimam ſi eque eſt arbitratus valet eius arbitrium: puta ſi alter plus opere vel induſtrie vel pecunie collaturus erat in ſocietate: alias non. hoc dicit iſta lex cum quatuor legibus ſequentibus vſqʒ ad legem ſi ſocius. videatis expoſitionem litere. [ea conditione] idest eo pacto [conſtitueret] ſcilicet quam ego deberem ferre ꝛ quam tu. [virum bonum] idest iudicem. ſic ꝛ. ſ. de verborum obligationi. l. continuus. §. cum ita. [certū eſt.] vt. ꝺ. de arbitris. lege diem. §. ſtari. [ſiat] ꝛ iſte nuncupatur amicabilis compoſitor. vt lege ſequenti. ꝛ. ſ. de legatis ſecundo lege prima. ꝛ. ſ. de operis libertorum. lege ſi cum libertus. [bonefidei.] vt inſtituta de actioni. §. actionum. ¶ Sed ſignori notate quod duo ſunt genera arbitrorum. vnus eſt arbiter qui cognoſcit authoritate iudicis: ꝛ eius ſententie debet ſtari ſiue ſit equa ſiue iniqua. vt in preallegata lege. ꝺ. de arbitris. l. diem proferre. §. ſtari. Eſt alius amicabilis compoſitor ſiue arbitrator qui cognoſcit iuris ordine non ſeruato. vt. C. mandati. l. in re. ꝛ eius ſententie ſtatur ſi eſt equa vel ſi eſt iniqua recurrit ad arbitrium boni viri. vt in. l. interpoſita. Sed opponitur quomodo ſi arbitrator ꝛ amicabilis compoſitor inique arbitretur recurritur ad arbitrium iudicis cum in ſocietate non ſit recedendum a perſona vt in ſtipulatione dicimus: ꝛ in emptione. ſ. de verborum obligationi. l. ſi quis arbitratu. Ad quod dixerunt quidam qd lex illa intelligitur in actionibus ſtricti iuris hec in bonefidei actionibus: ſed hec ſolutio non eſt bona: quia idem eſt in bone fidei actionibus. vt. ꝺ. de contrahen. emp. ꝛ ven. l. vlti. ꝛ idem eſt in ſocietate. vt. ꝺ. e. l. ſi coita. ꝛ ideo vos dicatis ſm Jo. ꝛ Azo. refert an arbitrator ꝛ amicabilis cōpoſitor arbitretur ꝛ inique: quo caſu recurritur ad arbitrium boni viri in contractibus bonefidei. vt hic: ꝛ in contractibus ſtricti iuris. vt. ſ. de operis libertorū. l. ſi libertus. an arbitrator ꝛ amicabilis compoſitor eque arbitret: quo caſu non receditur ab eius perſona: nec recurritur ad arbitrium boni viri nec in bonefidei actionibus. vt. ꝺ. e. l. ſi coita. ꝛ. C. de contrahen. emptio. ꝛ ven. l. nec in ſtricti iuris actionibus. vt in. l. cōtra. ſ. de vet. ob. l. ſi quis arbitratus.

Si ſocius. In. l. iſta dī: ſi ꝯximus ego ꝛ tu ſocietatē omniū bonorū: ego p filia mea pmiſi marito ſuo dotē anteꝙ ſoluerē deceſſit filia hēde relicta: poſtea ſolutū eſt matrimoniū. illa filia egit cum marito ꝛ maritus eam liberauit per acceptilationem. nunquid poteſt imputari ſocietati. ꝛ reſpondet iuriſcōſultus quod non. hoc dicit. [ſi ſocius] ſcilicet omnium bonorum.

Item. In. l. iſta dī: ſi ſum⁹ ſocij ꝛ cā ſocietatis: accipio mutuo pecuniā: obligo me non tenēt niſi in arcā ꝯmunē eſſet reducta. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [non obligatur] nam ſicut contrahendo ſibi querit. vt. ꝺ. eodem. l. ſi quis ſocietatem

ita hoc

ita hoc caſu alij obligantur.[verſe ſunt:] quia tunc ſocius obligatur.vt.ſ.co.l.omne es alienum.

Illud querendū. In.l.iſta dicitur arbor nata eſt in confinio inter fundum meum ⁊ tuum:vel lapis quidam ꝑtendebatur per fundum meum⁊ tuum:ſucciſa eſt arbor vel lapis exemptus eſt.nunquid erit cōis ſicut de argento noſtro facimus eādem maſſam.⁊ certe videt̄ ꝙ ſic: ſed certe dicēdū eſt ſi arbor coaluit in fundo tuo ⁊ meo quatenus coaluit tua ⁊ mea eſt ꝓ indiuiſo:ſed ſucciſa arbore vl̄ lapide ſic exēpto incipit eſſe cōmunis pro indiuiſo.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionē litere.[que in cōfinio]fundorū duorū vicinorū [habebat] ante ſeparationē.vt.ſ.cōi diuidū.l.ſi arbor.vnde no.† q̄ arbor dum eſt inſerta in cōfinio duorū vicinorum poteſt poſſideri pro diuiſo dum eſt ſeparata poſſidetur pro indiuiſo:niſi habeat̄ reſpectꝰ ad id q̄d poſſidebat̄:⁊ ſic nō ob.ſ.de rei vē.l.pōpo.§.ex eo.

Quotiens. In.l.iſta dicitur: ſi tu contrahis ſocietatem cum filio meo vel eius extraneo me iubente valet ſocietas ⁊ agitur cum perſona illius que eſt inſpecta in contrahenda ſocietate. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere.[cum illius perſona] ſub. cum qua coita eſt ſocietas [ſpectata ſit.] vt.ſ.q̄d iuſſu.l.vlti.⁊ C.quod cum eo.l.ex contractu:ſed cum eo qui iuſſit agitur condictione incerti.vt inſtitu.eo.§.vlti.⁊.ſ.ſi cer.peta.l.ſi inſtitores.

¶ Explicit liber.xvij.

¶ Incipit liber.xviij. De cōtrahenda emptione⁊ venditione: ⁊ de pactis inter emptorem ⁊ venditorem compoſitis: ⁊ que res venire non poſſunt Rubrica.

¶ Rubricam iſtam ita continuabitis: non ſolum mandatum contrahitur ſolo conſenſu:imo emptio ⁊ venditio.vt.ſ.eo.l.j.in fine:⁊ quia inter emptionem ⁊ venditionem adiiciuntur plura pacta:ponit de pactis inter emp.⁊ vē.⁊ q2 quedā res ſunt que vendi nō poſſunt ſubiicit ⁊ que res venire non poſſunt: de prima parte rubrice agitur.ſ.eo.l.j.⁊.ij.de ſecūda agit̄.ſ.e.l.pacta.

¶ Emptio ⁊ venditio vnde originem ſumpſerint ⁊ quando emptio ⁊ venditio dicatur contrahi ⁊ quando permutatio.

Origo emendi vendendiq̄. ¶ Hec lex eſt ſ̄bolat† ⁊ in ea tria dicunt̄. ꝑmo dicit vnde emptio⁊ vēditio traxit originē. ſcdo qualiter cōtrahat̄.tertio qualis eſt ꝯtrus ⁊ certe emptio ⁊ vēditio traxit originē a ꝑmutationibus:q2 olim nō erāt nūmi:vnde vocabat̄ vnū merx aliō pretium:ſi placebat mihi equus tuus ⁊ tibi liber meus vnꝰ noſtrū dabat alteri:ſed q2 hoc erat difficile:vt tu haberes rē quā ego vellē ⁊ ego haberē rem quā tu velles:cogitauerūt inuenire aliam rem que oēs alias eſtimaret:⁊ venerūt nūmi qui fiunt publica authoritate.vnde cōtrahit̄ hodie emptio ⁊ vēditio de pecunia ad rem.ſecūdo dicit̄ nūquid hodie aliud eſt ſi ita fiat vt olim fiebat vt ſi des mihi equum tuū ⁊ ego tibi librū meū erit ne emp.⁊ vendi dicebant quidam ꝙ ſic.vt dicit Homerus antiquus apud grecos:q2 dū greci eſſent in exercitu habebāt es ⁊ ferrum:ſed nō habebāt vinū:vnde ferrum cum vino permutabant cum eis qui volebant emere ferrum. Sed proculus ⁊ nerua dixerunt non eſſe venditionem ſed permutationem: q2 ſicut aliud eſt emere aliud vendere:ita alius eſt emptor: ⁊ aliꝰ venditor. Item aliud eſt pretium aliud merx:ſed in ꝑmutatione nō apparet vtrum ſit quis emptor vel venditor.tertio dicit̄ quod emptio ⁊ venditio eſt contractus iurisgē.vnde poteſt cōtrahi inter preſentes ⁊ abſentes ⁊ per nuncium ⁊ per epiſtolā. hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere. [cepit] ſcilicet olim.[non ita erat nummus]ideſt pecunia.vt.ſ. de verborum ſignificatione.l.in vſu [neq̄ aliud merx]ideſt res vendita.[vocabatur] ſcilicet olim. [permutabat] accedit quod habuiſtis in proemio huius libri.in fin.[velles]quaſi dicat: difficile erat quod tu ſemper haberes quod ego deſyderarem ⁊ ego q̄d tu deſyderares:⁊ ſic ꝑmutatio erat difficilis.ſub.⁊ ideo electa[materia eſt]ideſt pecunia numerata.[vocatur]accedit.ſ.de rerum permutatione.l.prima.vnde nota quod emptio contrahitur de ſpecie ad pecuniam numeratam.vt hic:⁊ ad hoc facit inſti.eo. quia pecunia eſtimat omnes res:cum omnes res in pecuniam poſſint conuerti.vt.C.de cōſti pecu.l.vlti.[putant]ſub.ſed in ille aliud eſt merx]ideſt res que vendit̄.[iuregen.] vt.ſ. de iuſtitia ⁊ iure.l.ex hoc iure.[⁊ per literas]accedit.inſti.de ob.que ex cōſenſu ꝯtrahunt̄.in princi.⁊.ſ.de act.⁊ ob.l.ex ꝯſenſu.

Inter patrē ⁊ filiū. In principio huius legis dicitur quod inter patrem ⁊ filium emptio ⁊ venditio non poteſt contrahi niſi de rebus caſtrenſibus.hoc dicit principium huius.l. videatis expoſitionem litere[non poteſt] ſcilicet de re peculij profectitij ꝓhibente patria poteſtate.nam ſ̄m iura iſta quicq̄d querebat filius acquirebat patri.vnde rei proprie ⁊c.vt.ſ.eodē l.rei.item prohibente patria poteſtate non poteſt cōtrahi ciuilis ⁊ naturalis obligatio inter patrem ⁊ filium.vt.ſ. de condictione indebiti.l.frater a fratre.⁊.ſ.de iudicijs.l.lis nulla. ⁊ facit inſtit.de inutili ſtipulatione §.ei qui.[ſed de rebus caſtrenſibus] ſubaudi vel quaſi poteſt contrahi emptio ⁊ venditio inter patrem ⁊ filium: quia in his rebus habetur loco patrisfamilias.vt.ſ.ad macedonianum.l.ij.in fin.⁊.l.ſequenti.

Sine pretio. In.§.iſto dicitur q̄d emptio ⁊ venditio ſine pretio non pōt contrahi ſed ſi cōueniat de pretio valet licet pretij numeratio non interceſſerit. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere[ſine pretio]id eſt ſine pretij conuentione:⁊ ſine re.vt.ſ.eodem.l.nec emptio.in princip.⁊ inſtituta eodem.§.pretium[eſt] ſed bene poteſt dari alia res in ſolutum volente venditore.vt.C.de rei vendicatione.l.pretium.[habitam emptionem]vt.ſ.eodē.l. quod ſepe.in.§.his.ſed ſi emptio fieret in ſcripturis tunc oportet perfici totam ſcripturam.vt.ſ.inſti.eo.§.j.⁊.ſ.de fide inſtrumentorum.l.contractus.

Si res. In.l.iſta dicitur: vendidiſti mihi rem ⁊.tradidiſti hoc pacto vt ſi diſplicuerit mihi intra illā diem res ſit inempta:nunquid videtur pure cōtracta venditio: certe ſic.ſed ſub cōditione reſoluenda. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere[ita vt ſi diſplicuiſſet]id eſt vt ſi diſplicuiſſet vſq̄ ad octo dies[ſub conditione] ¶ Or ſignori notate ita breuiter vt tollatis quoddam contrarium quod hic ſignatur:aut ita dicitur vēdo tibi rem iſtam vt ſi tibi intra talem diem diſplicuerit res ſit inempta.hec eſt pura venditio: ſed eſt reſoluenda ſub conditione.vt hic.⁊.ſ.de in diem adiec.l.ſecunda.⁊.ſ.pro emp.l.ij.§. ſed ſi in diem.aut ita dicitur:vendo tibi iſtam rem ſi tibi nō diſplicuerit intra talem diem:hoc caſu venditio eſt cōditionalis. vt inſtitu.eodem.§.emptio.vnde non valet niſi conditione impleta.vt.ſ.eodem hec venditio.

Et liberi hoīs. In lege iſta cum ſeq. ⁊ princip.ſeq. dicitur q̄d quedam ſunt res:quarum non eſt commercium: ⁊ nō poſſunt a ſcientibus vendi: ſed ab ignorantibus ſic vt eſt liber homo ⁊ res ſacra: quia non poteſt cognoſci liber homo a re ſacra ⁊ ſciens liberum hominem aut rem ſacrā vel religioſam vel rem cuius non eſt commercium: vt res q̄ nō eſt in vſu publico.vt eſt campus martius emere non poteſt. h. d.iſta lex cum ſequenti ⁊ princip.ſequen.videatis expoſitiones litere.[haberi non poteſt.]ideſt quarum rerum commercium non habemus.[intelligitur]ideſt valet[ematur]valet enim ſi emeret ab ignorante vt venditor tenetur emptori de euictione ad intereſſe.vt inſtituta eodem.in fine.non autem valet vt eius commercium habeatur:nec refert vtrum venditor ignoret vel ſciat.vt.ſ.eodem.l.liberi.[a ſeruo] facit.ſ.de vſucapionibus.l. iuſto.in principio.[in pecunia]ideſt in patrimonio[vt eſt campus martius]ad hoc facit inſtituta de inutili ſtipulationibus. in principio.⁊.ff.de legatis primo.l.apud iul.§.j.

Si fundus. In.§. iſto dicitur: tu vendidiſti mihi fundum pro triginta:hoc adiecto vt iſta triginta ſoluerem annua bima trima die:⁊ fuit dictum q̄d ſi nō ſoluerem ſua die fundus eſſet inemptus:⁊ redderem fundum cum fructibus:⁊ quantum alij minus vēderet:poſtea ad diem non ſolui pecuniam : nunquid actione ex empto conuenies me: certe ſic: licet reſoluta ſit emptio: ⁊ venditio: quia in emptionibus ⁊ venditionibus non quod dictum eſt: ſed potius quod actum eſt ſpectatur. appa͡ret ergo ex predictis hoc eſſe actum ne venditor emptori pecunia non ſoluta eſſet obligatus: non tamen vt emptio ⁊ venditio reſolueretur. Unum ſciatis quod emptio ⁊ venditio contracta ſub conditione: illa conditio ea contracta poteſt tolli:ſicut re integra poteſt recedi a tota emptione.hoc dicit iſte.§.vſq̄ in fines legis.videatis expoſitionem litere.[ea lege veniſſet]ſcilicet vt pretium ſolueretur annua bima trima die : ⁊ ſic ſumitur .ſ. de pignoratitia actione l.ſi neceſſarias.⁊ ſub ea lege[reſtituerentur]ſcilicet venditori.[veniſſet]ſcilicet primus venditor.[actionem eſſe]ſic ergo agitur actione ex contractu ad reſcindendum cōtractum. ſic ⁊ alibi.C.de reſcindenda venditione.lege ſecunda: ⁊ lege ſi dolo.[ſequendum eſt.]vnde nota hic ſenſum plus quam verba ſpectari:⁊ ad iſtud accedit.C.vt actiones ab herede ⁊ contra heredes incipiant. lege ſecunda : ſed in dubijs non recedimus a verbis.vt .ſ. de inſtito.l.j.§.qui nauem.[dictum eſt]

ſubaudi id qđ in pactis p̄miſſis continetur [impleta ſunt] cum contracta eſt ſolo conſenſu: ⁊ ad hoc concordat.ff. de pactis.l.iuriſgentium.§.adeo. Or notetis caſum vbi agitur actione ex contractu ad diſſoluendum.vt.ff.de actio.empt.⁊ vendi.l.ex empto.§.ſi quis virginem.⁊.§.ſi is qui vina.

Hec venditio. ✝In.l.iſta dicitur: vendidi ſi ſeruuz tuum ſi redderet tibi rationes tuas arbitrio tuo valet hec venditio ⁊ cōditionalis eſt: verumtamen ſi ſeruus vult reddere rationes: ⁊ tu non vis accipere impleta eſt conditio: ſed quid ſi ſeruus vult reddere rationes ⁊ tu inique arbitraueris: hoc quod arbitratus es: redurendum eſt ad arbitrium boni viri.

☞ Incertum non videtur quod ex alio poteſt certificari.

Huiuſmodi. ✝In.§.iſto dicit: ſi emo a te rem illā quāti emiſti ab alio: vel ſi emo tanto pretio quātū eſt in arca valet. nō enī incertū eſt pretiū: lʒ modo ignoret ad p̄ns q̄ntitas p̄tiū.h.d.iſte.§.videatis expōnem literę.[incertū eſt] vn̄ qz cōuenit de re ⁊ de p̄tio.vt inſti.e.§.p̄tiuz.

Si quis ita. ✝In.§.iſto dicitur: emi a te fundum pro centum: ⁊ quanti pluris alteri vēdidero: valet venditio ⁊ eſt puta: ⁊ ſi pluris vendā catenus pretium augeł.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[vēdiderit] qz iſtud pactum eſt appoſitum in traditiōe rerum vn̄ dʒ ſeruari.

☞ Si venditur res non valet venditio niſi res extet. Si venditur dubius euentus conſiſtit venditio licet nil ſequatur.

Nec emptio. ✝In.l.iſta dicitur: emptio ⁊ venditio non poteſt contrahi ſine re: ⁊ tamen fructus ⁊ partus futuri recte emunł. nam edito partu emptio perfecta eſt: ⁊ ideo ſi venditor id egit ne naſcatur aut ne fiat agitur ex empto: aliqñ tn̄ ſine re valet rōne ſpei: vt ſi emo a te qđ vinceres in alea: vel ſi emo a te captus piſciū vel auiū vel iactus miſſiliū: lʒ enī nō ſit cōtracta q̄ntitas que emił: tn̄ ꝑpter ſpem ꝯpił actio vēditi ⁊ empti: ⁊ hoc caſu qñ emił ſpes alee vel capt⁹ piſciū vel miſſiliū ſi euincał nō agił de euictiōe.h.d.iſta lex.videatis expoſitionē litere.[ſine re] vel ſpe rei.vt.ff.annectit.[vel p̄tio.] vt inſti.e.in p̄n.[que veneat] ideſt vendatur.[intelligitur] accedit.ff.de v̄bo.obli.l.interdū.⁊ de cōdi.⁊ demon.l.j.[poſſe] ad intereſſe.[intelligił] ſub.ꝑpter ſpem [veluti] ponit exemplum.[vel miſſilium] miſſilia ſunt nūmi quos imꝑator romanorum ⁊ cōſules in ſpectaculis conſueuerunt in manibus portare ⁊ ſpargebant hincinde in vulgus: ⁊ fiunt occupantis.vt.ff.d acqui.re.do.l.qua ratione.in fine. vn̄ ſi emitur illud lucrū qđ facies illo die valet emptio ꝑpter ſpem [intelligitur] ideſt preſumitur. vnde ſi emitur qđ euinceres in alea: vel iactus rhetis vel captus miſſilium venditor de euictione non tenetur.vt.ff.quarum rerum actio non datur.l.j.⁊.ij.§.j.

In vēditionibus ⁊ emptionibus. Nos debem⁹ ſcire qđ iſta lex cū oībus ſequētibus vſqz ad.l.illam: ⁊ ſi cōſenſu: tractat de eadem materia: ⁊ tractatur qui ſunt errores qui impediant emptionē ⁊ vēditionē ⁊ qui nō: ⁊ certe in emptionibus ⁊ vēditionibus deſyderał cōſenſus vtriuſqz.ſcilʒ vendētis ⁊ ementis: ſed ſi diſſentiāt non tenet emptio ⁊ vēditio: ⁊ ideo ſi putas vēdere fundū cornelianū: ⁊ ego puto emere ſempronianū vel ecōtra: qz erratū eſt in corpore nō tenet emptio vel vēditio: ⁊ idem eſt ſi ego puto emere ſtichum: ⁊ tu putas pamphilū vēdere. nam cū in corpore diſſentiamus nulla eſt emptio vel venditio: ſed quid ſi nō eſt erratum in corpore: ſed in hoīe: ⁊ cōſtat de corꝑe valet emptio ⁊ vēditio ex quo de corpore cōſtat: ſed qd ſi non errał in corꝑe: ſed errał in ſubſtātia rei puta ſi vēdis acetū ꝑ vino ⁊ es pro auro: plūbū pro argēto: nūquid eſt emptio ⁊ vēditio. dicebāt quidā q ſic: qz cōſenſum eſt in corpore: lʒ erratū ſit in materia. Et certe differētia eſt inter acetū ⁊ vinū ⁊ inter alias predictas res: qz ſi credis vēdere vinū: ⁊ tu vēdis acetū tenet vēditio ſi olim fuit vinū: ſed modo acuit alias nō tenet: in alijs aūt rebus emptis ⁊ vēditis non tenet emptio ⁊ vēditio quotiēs in materia erratur: ſed ſec⁹ ſi puto eſſe melius aurū ⁊ eſt deteri⁹: qz tenet emptio ⁊ vēditio: ſed quid erit: emptor cecus nō cognoſcit aurū ab argēto vel cōmittit minus perito cognoſcere: nunquid tenet emptio ⁊ vēditio: certe ſic. ſed cōſenſuʒ eſt in corꝑe: ſed quid erit putabā emere ancillam virginē que eſt corrupta tenet emptio ⁊ vēditio: qz nō eſt in ſexu erratū: ſed ſi ego crederē emere mulierē ⁊ tu vēdere puerū nō tenet emptio ⁊ vēditio: qz erratū eſt in ſexu. Cauʒ ſciatis qđ in predictis caſibus ſpectāda eſt perſona ementium ⁊ vendentiū. vnde ſi filius meus vel ſeruus meus emit de pecunia peculiari: ⁊ ſuo nomine non eſt querendum: quid ergo eſtimaui. Sed quid erit ſeruo vel filio meo vel ei cui mandaui.vt emeret vendidiſti ſeruū fugitiuum filio vel ſeruo vel ei cui mandauero ignorante ⁊ me ſciente: nunquid tenet emptio: certe ſic nec teneberis ex empto: quia non inſpicitur ſcientia ſerui: ſed mea. Sed quid puto a te emere aurum: ⁊ tu putas vendere aurum ⁊ eſt es: quia ambo errant in materia tenet emptio: ⁊ certe ſi nihil auri ibi eſſet non tenet vt eſt exemplum in coheredibus qui aureolam vendebant ſi nihil eſt ibi auri non tenet emptio vel venditio: alias ſic. nam ⁊ ſi aliquid inauratum emo licet putē aurum non tenet venditio: ſed ſi emere aurum credo ⁊ vēditur es non valet emptio vel vēditio. ſed qd ſi cōſenſum eſt in corpore: tamen illa res que venditur non eſt in rerum natura. nunquid emptio ⁊ venditio tenet. Reſpondetur quod non. hoc dicit iſta lex cum lege ſequenti vſqz ad.§.ignorantia: qui eſt in.l.⁊ ſi conſenſum ſit videatis expoſitionem litere.[palam eſt] ⁊ ad iſtud accedit.C.eodem.l.ij. ⁊ inſtitu.eo. in principio.[imperfecta eſt.] vt.ff.de actio.⁊ obligationi.l.in omnibus. Or ſignori vt intelligatis ſequentia notetis multos errores qui vitiant emptionem ⁊ venditionem. Et quidam eſt error ſubſtantialis. ideſt diſſenſus: eſt error rei: eſt error contractus: eſt error nominis: eſt error ſubſtantialis rei: vel in materia: eſt error in ſexu: eſt error in qualitate: eſt error ſubſtantialis. ideſt diſſenſus.vt ſi puto tem emere ⁊ tu putas donare: non valet quod agitur. vt.ff. ſi certum petatur.l.ſi ego. ſimiliter non valet quod agitur ſi puto emere pro decem: ⁊ tu putas vēdere pro quindecim. licet ſit ſecus contra.vt.ff.locati.lege ſi decem. Eſt error in corpore: puta ſi puto emere ſeruum ſtichum: ⁊ tu putas vendere ſeruum pāphilum. vel puto emere fundum cornelianum: ⁊ tu putas vēdere ſempronianum non valet quod agitur.vt in.l.iſta in vēditionibus.in principio. Eſt error in ſubſtantia rei: puta ſi puto qđ iſtud quod tu vendidiſti ſit aurū ⁊ eſt es. hic ſi ambo erramus vel alter tantum non eſt emptio vel venditio ſi nullū eſt ibi aurum: ſed ſi ibi eſſet aliquid auri: tunc eſſet emptio ⁊ venditio.vt in.l.iſta in venditionibus.in fine. Eſt error in ſexu puto emere feminam emo maſculum non eſt emptio ⁊ venditio. vt.ff. codē l.alioquin.in fine. Eſt error in exiſtentia: vt ſi emo domum quā credo extare ⁊ eſt combuſta non valet emptio. vt.ff.eodem.l.⁊ ſi conſenſu.in principio.⁊.l domum. Et iſti ſeptem errores vitiant emptionem ⁊ venditionem. Eſt error nominis cum emo fundum quē credo vocari fundus cornelianus: ⁊ vocatur fundus ſempronianus: hic quia cōſtat de corpore. licet in nomine erretur iſte error non vitiat.vt in.l.iſta in venditionibus. in verſiculo plane ſi in nomine.argu.C.de legatis.l. ſi fundum fortidianum. Eſt error in qualitate cum emo aurum ⁊ puto eſſe aurum arabie quod eſt optimum: ita quod omne aliud excedit: ſi emitur aliud aurum tenet emptio.vt.ff eodem.l.aliter atqz.⁊ argumētum.ff.de pignoribus.l.prima in fine. Et iſti duo errores non vitiant emptionem ⁊ vēditionem. ⁊ ſi bene intellexiſtis iſta amodo nō poteritis errare in.l.iſta. Or ſequitur in litera [ſi ergo] nunc ponit exēplum in ſpecie.[ſimile] lcʒ vendał [marcellus ſcripſit] ſubaudi: ⁊ male [propria] vſia eſt grece: latine dicitur ſubſtātia [acuit] ſcilʒ ex poſtfacto. Or ſignori nota hic qđ alicuius aceti eadem eſt vſia cum vino ⁊ eadem materia: vt ſi fuit ab initio vinū ſi poſtea acuit ex poſtfacto ⁊ maxime hoc cōtingit ſi quādo vinum incipit deficere ſi illud cum quo vegetes clauduntur tollitur inde hic conſentitur in corpore: licet in materia erretur valet venditio ⁊ emptio. tamē qz decepiſti me teneris ad intereſſe.vt.ff.de actio.empti ⁊ venditi.l. ſi ſterilis.§.quamuis. Eſt aliquod acetum quod ab initio non fuit vinum: vt eſt exemplum: ſi quis ſuccum vuarum acerbarū ponit in vaſe ⁊ ponit ad ſolem: poſtea efficitur acetum: vel ſi quis micas panis ponit in aceto ⁊ comprimit inde acetum: ⁊ poſtea ponit in aqua: ⁊ ponit ad ſolem efficitur acetum: iſtius aceti non eſt eadem vſia cum vino. vnde ſi quis emit tale acetum putans vinū emptio ⁊ venditio non tenet.vt hic dicitur [quotiens in materia erratur.] vt.ff.eodem.l. quid tamen dicemus in fi. ⁊ hoc eſt verum quantum ad rem: tenetur tamen venditor mihi emptori ad intereſſe.vt in p̄alleg.l.ſi ſterilis.§.quamuis.⁊ continuabitis huic legi illam legem.ff.eodeʒ alioquin.quid dicemus ⁊c. Or accipiatis legem [aliter atqz ⁊c. tunc enim emptio valet] ſed pote ſi agi ad deceptionem ſi vēditor ſciuit.vt.ff de act.empł.⁊ venditi.l.iul.§.ſi vēditor.[nam mulier] ideſt corrupta. ſic.ff.de manu.vindi.l. ſi collactaneus. quandoqz tamen virgo appellatione mulieris continetur.vt.ff de auro ⁊ argento legato.l.argumento §.muliebri.[emptio valebit] qz hic erratuʒ eſt in qualitate nō in ſexu: ⁊ eſt verum quod valeł vt agatur actione ex empto.§.ſi quis virginem.[nulla vēditio eſt.] Or habuiſtis aliquos errores vitiare emptionē ⁊ venditionē: ſed quid ſi vnus ignorat ⁊ alter ſcit cuius ſcientia ⁊ ignorātia hic ſpectabitur: certe ementis ⁊ vendentis: ⁊ hoc dicit [in huiuſmodi queſtionibus ⁊c.] emat de pecunia peculiari: ⁊ ſuo nomine. ſecus ſi emeretur de pecunia dominica: ⁊ ad domini vtilitatem. tunc enim inſpicitur ſcientia domini; ⁊ hoc dicit lex ſequens.[verum eſt.

rum eſt] apparet ergo ꝙ ſuperior.l. loquit̃ cum filius emit de pecunia peculiari ⁊ ſuo nomine. hec loquit̃ cũ ſeruus emit de pecunia dñica ad domini vtilitatem. vel illa loquitur cũ filius vel ſeruus emit ſine mandato domini limitato. hec.l. loquit̃ cũ ſeruus emit mandato domini limitato. ⁊ de hoc dicemus.ſ. de edil.edic.l. cum mancipium [errarent] puta q2 vnus putabat vorum emere. alius potabat aliud vendere. ⁊ de hoc ponit exẽplum [vt puta ⁊c. valet venditio] ſ3 videt̃ ꝙ nulla ſit venditio. vt.ſ.e.l. cũ ab eo.§. vlt. Ad qḋ vos dicetis qḋ dicit̃ hic cõſtare emptionẽ intelligit̃ in eo qḋ eſt aurea ⁊ vt agat̃ vt decipiatur vt inſti.e.§. vl. ſ3 in eo qḋ eſt es nulla eſt: vt in.l. ſ.vel dicatis qḋ dicit̃ in.l. iſta intelligit̃ qñ coheres ideoq3 emptor ſciebat hoc qḋ intelligit̃ vt in.l. ꝯtra. intelligit̃ qñ emptor ignorabat. vel dicatis ꝙ hic nõ agebat̃ ꝙ eſſet tota aurea in.l. cõtra. expreſſe fuit actũ vt inſolidũ eſſet argẽtea [nulla emptio eſt] accedit.ſ.eo.l. domum.⁊.ff.eod.l. nec emptio.

Ignorantia. In.§. iſto dicit̃ ſi emo rẽ ſacrã ignorãs habeo regreſſũ cõtra venditorem ad intereſſe act. ex empto ſi nõ eſſet craſſa ⁊ ſupina ignorãtia. h.d. iſte.§. videatis expoſitionem litere [ignorantia emptori prodeſt] vt.ff.e.l. ⁊ liberi hominis. ⁊ inſtituta eo in fine. [cadit] verbi gratia: emptor videbat ꝙ in eccleſia erant altaria ⁊ cruces ipſe emebat ea a ſacerdote tanꝙ ꝓphana: iſta eſt ſupina ignorantia: ſed ſi videret eccleſiam ſine ornamentis iſta excuſaret eum. vel pone exemplũ. vt.ſ.eo.l. ea que. ⁊ ita no. ꝙ craſſa ⁊ ſopina ignorantia non excuſat eum. vt.ſ. de reg. iu.l. nec ſupina. ⁊.ſ. de iur. ⁊ facti ignorantia.l. regula.§. ſed facti. ⁊.ſ. de edil.edic.l. cum ſex. in fine.

Si rem meã. In.§. iſto dicuntur duo: primo dicitur ſi ignorans emero rem meã a te ⁊ iuſſu meo alii tradis deficit emptio ⁊ vẽditio ⁊ in. illũ nõ trãſit dñium: q2 nemo errãs ꝑdit dñiũ rei ſue: q2 iuſſi eã tradere quaſi eſſet tua nõ quaſi eſſet mea ⁊ iubeo tibi vt alii tradas. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionẽ litere [meam] cui eſt tradita [transire] quia nemo errans ⁊c. vt.ff. de condictione ob cauſam da.l. dedi.§. ſubtilius. [⁊ ideo] alias idemq3: ⁊ vtraq3 bona [dicendum] ſcilicet quod non transfert dominium: nec obſtat.ff.l. ei qui in prouinciã. quia ibi licet ſeruus erraret tamen erat dominus: quia heres. vnde quia habebat cauſam alienãdi a domino ꝓ ſua parte facit accipientis. hic aũt non habebat cãm alienãdi ab alio: q2 erat ſua. vnde qa nõ ſuam ſ3 illã quã credebat a venditore voluit transferre: ideo non transfert dominium: quia nemo ⁊c. vel poteſt dici vt in.l. contra. plene dixi.

Sue rei. In.l. iſta cum duabus ſeqũẽtibus dicitur ꝙ quis nõ põt emere rem ſuam ſciens vel ignorãs ⁊ ſi emit nõ valet: ⁊ pretiũ poteſt repetere. ſed ſi aliquis haberet vſumfructum in re poſſet emere proprietatem: officio tamen iudicis minuetur pretiũ quatenus facit eſtimatio vſufru. ſed ſi ego ignorãs emo rem cõmunem tenet emptio ꝓ tua parte. pro parte mea nõ: ⁊ iõ dz diminui pretiũ pro parte mea. hoc dicit iſta.l. cũ duab⁹ ſequẽtib⁹ vſq3 ad.§. ſi ſeruus: videatis expoſitionẽ litere. [ſue rei emptio non valet] ſcilicet pure facta ſiue ſciens ſiue ignorans [emit] vt.C.eo.l. cũ res. ⁊.ff. de condic. indebiti.l. ſeruũ. ⁊.ff. de pigno. actione.l. ſi debitor. ſed ſub conditione poſſum emere rem meã. vt.ſ.eo.l. exiſtimo. ſic ⁊ rẽ meã non poſſum ſtipulari mihi dari pure: ſed ſub cõditione ſic vt.ſ. de verboꝝ obligationi.l. ſi rem meã. Itẽ ſi nõ valet emptio rei ſue cũ cauſa ꝓprietatis: valet tamen cũ cauſa poſſeſſionis: vt.ſ.e.l. ſi in emptione.§. rei ſue [potero] condictione indebiti. vt.ff. de condi. indebiti.l. ſeruom meum. [pro parte non valere] nam pro qua parte res eſt ſua non tenet emptio.

Si ſeruus. In.§. iſto dicitur: vendidi tibi fundum meũ: ⁊ iuſſi ſeruo meo ꝙ demõſtraret tibi fines: ⁊ ſeruus errore vel dolo demonſtrauit tibi ampliores fines nunquid videor vẽdidiſſe ampliores fines: ſed qḋ intẽdebã vẽdere ⁊ tibi tradere. ⁊ idẽ eſt ſi ſeruus induxit te in ampliorẽ vacuã poſſeſſionem. nã mihi dñio nõ nocet. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere. [ſenſerit] quia nõ debet licere ſeruo domini conditionem facere deteriorem. vt.C. de pact.l. ſeruus.

Ex venditione in emptorem dominium non tranſit niſi pretio ſoluto vel habita fide de pretio.

Quod vendidi. †In.l. iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi rem meã tibi vendo ⁊ trado certo pretio non aliter transfero in te dominiũ ꝙ ſi pretiũ mihi ſoluas: vel aliter ſatiſfacias vel niſi fidem de pretio habeam. hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere. [quod vendidi] ſcilicet ⁊ tradidi certo pretio conuẽto. [nobis] vendentib⁹ [ſolutũ ſit] ſcilicet in pecunia numerata. [habuerimus] ſcilicet de pretio [ſatiſfactione] ⁊ ideo venditor poterit vẽdicare cũ ſit dominus vt hic: ⁊ accedit.ff. de tribu.l. procuratoris.§. qḋ vendidi. ⁊ inſtitu. de rerum di.§. vendite in caſibus tamen non tranſit dominium etiam ſi fides habita ſit de pretio. vt.ſ. de iure fiſci.l. ſi procurator ceſaris. in fine. ⁊.ſ. de regu. iur.l. a diuo pio.§. ſed ſi emptor ꝑm vnã lec.

Sabinus reſpondit. Alias ſi rẽ. in.l. iſta ponetis ita caſum ad longũ ⁊ in terminis: ſi do tibi pecuniã vt facias ſtatuam vel vaſa aliqua. vel emeres veſtem: ſi do tibi vt facias de tua materia: tũc eſt vẽditio: ſed ſi do tibi materiã ex qua facias videor tibi locare ſtatuam vel veſtem faciendã: ſed ſi trado tibi areã vt in ea edifices: tunc videtur locatio ⁊ conductio: non emptio ⁊ venditio. hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere. [venimus] data certa pecunie ꝗtitate. [pecuniam] i. pretium [emptionem videri] hoc caſu qñ non trado tibi vt corpus: ſed ſi traderem tibi vt corpus: tunc eſt locatio ⁊ conductio. [proficiſcitur] ⁊ tunc eſt locatio ⁊ conduc. vt.ſ. loca. ⁊ condu.l. j. ⁊ inſtitu. locati.§. item queritur.

Labeo ſcribit. In.l. iſta ponetis ita caſum ad lõgũ ⁊ in terminis: ſi vẽditor appõit obſcurũ pactũ i vẽditiõe dz ei nocere nõ emptori: quia in eius poteſtate fuit legẽ aperti⁹ ſcribere ab initio. hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionẽ litere. [ſed] vbi eſt exemplum in obſcuro pacto cum dicit venditor: vendo tibi equũ iſtum: ⁊ ſcias qḋ non aſcendit arbores: emptor intelligit de exiſtentibus vẽditor de iacentibus idest de ponte. vel dicit iſte equ⁹ nimis rodit: emptor intelligit de auena: vẽditor qḋ nimis mordet homines: hoc caſu fiet interpretatio contra venditorẽ: accedit ad.l. iſtam.ff. de pa.l. veteribus: ſed ſi apponeret obſcurũ pactũ ab emptore cõtra eũ dz interꝑtari vt.ſ.e.l. ſi in emptione. in ꝑn. ⁊ eſt verũ qḋ dz interpretari obſcurũ pactum contra vẽditorẽ ſiue apponat̃ ſup re pҁicipali ſiue acceſſoria. vt.ſ.e.l. cu3 in lege.

Hanc legem. In.l. iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi venditor vendit fundum ⁊ dicit: vendo tibi quicquid iuris habeo in eo ſi fundus eſt ſacer nõ vendo tibi: ſi tot⁹ ager eſt ſacer non valet venditio: ⁊ qḋ ſoluiſti poteris a me condicere: ſed ſi modica pars eſt ſacra valet venditio: ſed habet actionem ex empto ad intereſſe ſi ignorabat illam partem ſacram. hoc dicit iſta lex cum duabus ſequentibus: videatis expoſitionem litere. [ſi quid ſacri vel religioſi] ſubaudi vel publici. [eſſe emptionem] ſub. quantum ad commercium: eſt tamen aliqua vt venditor teneatur ad intereſſe. vt.ff. eodem.l. ⁊ liberi hominis. Sed ſi ignori nota. hic ſi vendis fundum ⁊ dicis vendo quicquid iuris habeo in fundo ſi quid ſacri eſt non vendo: ſi totus eſt ſacer non videtur venditus: ſi modica pars eſt ſacra tenet venditio: ⁊ ita habetis quod minor ſumma trahitur ad maiorem: accedit.ff. de in integrum reſtitutione.l. ſcio.

Electio eſt venditoris in alternatiua venditione.

Si ita diſtrahatur. †In.l. iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: tu vendidiſti mihi illam aut illã rẽ pro.x. cuius erit electio vl' tua vl' mea. ⁊ reſpondetur quod tua: hoc dicit iſta lex in principio. videatis expoſitionem litere. [res] ſubaudi ſit tibi vẽdita: ⁊ puta vt eligat venditor. [hec erit empta.] ⁊ ad hoc accedit.ſ. de verborum obligationibus.l. vbi autem non apparet. Et eſt ratio quia cum quis tenetur alternatiue ſua eſt electio quem preſtet. vt.ſ. de iure dotium.l. plerumq3. in fine.

Qui vendidit. In.§. iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi tu vendis fundum certo pretio debes tradere vl' intereſſe preſtare: ſ3 non habes neceſſe facere accipientis: ſecus eſt ſi promittis dare quia habes neceſſe facere accipientis. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere. [facere] ſed ſatis eſt quod tradat ⁊ obliget ſe de euictione. [ſpopõdit] ſcilicet dare: quia tunc tenetur facere rem accipientis cum dare ſit accipientis facere: vt inſtituta de actio.§. ſic itaq3. ⁊.ſ. de verborum obligatio.l. vbi autem. in fine. ſic ⁊ aliud eſt ſi promiſit rem tradere. vt.ſ. de verbor. obliga.l. ſi rem tradi.

Si ſciens. In.l. iſta ponetis ita caſum ad lõgũ ⁊ in terminis: ſi ſciens emi a ꝓdigo vel ab herede dum deliberat non transfertur in me dominium: aliud eſt ſi ſciens emo a debitore alienante in fraudem creditorum: quia tenet emptio: ⁊ tranſit dominium. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere. [ita datum ſit.] idest ſub hoc pacto [non ſit.] vt.ſ. de iure deliberandi.l. ariſto. ⁊.l. ait pretor. [dominus non ero] .i. nunc nõ tranſit dominium. vt.C. de rebus alienis non alienandis.l. prima. [viſ ſimiliter atq3.] idest ſimile nõ eſt. [emere] licet reuocetur a me per paulianam. vt infra de vſuris.l. videamus.§. in fauiana.

Qui a quolibet. In .l. iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi emo rem alienam a te quam puto tuam bone fidei poſſeſſor ſum. vnde tenet emptio: ſed ſi emo a pupillo ſine tutore vel authoritate illius quem ſcio falſum tutorem non videor bone fidei poſſeſſor. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionē litere. [bona fide emere.] vt infra de acqui. rerum do. l. bone fidei. [ſcripſit] nam male fidei emptor videtur qui emit contra legum interdicta. vt. C. de agri. ⁊ cenſi. l. quemadmodum.

Rem alienam. In .l. iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ego poſſum a te emere rem alienam ⁊ tamen emptio ſʒ ab emptore poſſit res auferri per verū dn̄m. h. d. iſta .l. videatis expōnē litere. [nulla dubitatio eſt] quia ⁊ alienatio in preiudiciū vēdentis: quia tenetur de euictione. vt. ſ. de act. emp. ⁊ vēdi. l. ex empto. in prin. ⁊ eſt verū qd̓ pōt vēdere in preiudiciū ſuū rem alienā: ſed nō pōt obligare: ⁊ eſt ratio: quia vēditor nō tenetur ni ſi tradere vel intereſſe preſtare: ſed qui obligat debet conſtituere ius in re. ſ. de pignoribus .l. cōtrahitur quod nō poteſt in re aliena: quia nemo plus iuris ⁊c. ſ. de acquirē. rerum do. l. traditio.

q **Quotiens ſeruus.** In .l. iſta cū duab[us] ſequentib[us] ponetis ita caſum ad lōgū ⁊ in terminis: ſi vēdis ſeruū videris vēdere ſine peculio ſiue excipis peculiū ſiue non: ⁊ ideo ſi a ſuo vēdito fuerit res peculiaris ſubtracta ſi puenit ad emptorē pōt cōdici cōdictiōe furtiua: ſi eā cōtractauit: ſed ad exhibēdū agi pōt: ⁊ ex vendito: ſed qd ſi acceſſit in peculio aliqd illud eſt reddendum venditori. puta partus: ⁊ quod ex operis ſerui vicariū percepit. hoc dicit iſta lex cū duabus legib[us] ſe. videatis expoſitionem litere [veneat] idest vēditus eſt. [nō cum peculio diſtractus videtur.] vt. ſ. de euictio. l. iij. in prin. ⁊ ſ. de pig. l. i. §. i. [exceptum.] quia dixit ſimpliciter. [peruenit] ſcilʒ ⁊ cōtrectauit eam.

q **Qui tabulas.** In .l. iſta ponetis ita caſum ad lōgū ⁊ in terminis: ſi vendo tibi tabulas argēteas poſitas i loco publico: nō ipm ſolū vendere videor: ſed ius qd̓ habebam in eis [preter] vnde ſi vendo rem in qua habeo ius videor vēdere ius qd̓ habeo: ⁊ ſi lego tibi rem in qua habeo ius ⁊c. vt. ſ. de leg. i. l. ſi domus. in ſi.

ʒ ☞ Verba que poſſunt intelligi actiue ⁊ paſſiue in preiudiciū venditoris intelliguntur actiue vnde hic intelliguntur de ſtillicidiis dominantibus non ſeruientibus. hoc dicit.

Cum in lege venditionis.

ʒ † In .l. iſta ponetis ita caſum ad lōgū ⁊ in terminis: vēdidi tibi fundum vel domū ⁊ dixi ſeruit. vti ſunt intelligebam ſicut fund[us] dʒ ſuitutē apud me ita apud te: tu intelligebas ecōtra: ſicut fund[us] vicini debebat ſuitutē apud me ita apud te cōtra quē dʒ fieri interpretatio. dicit iuriſconſultus: ſi apparet de quo ſenſerit ei ſtandū eſt. ſi aūt nō apparet qd actum ſit: tūc dʒ fieri interpretatio contra venditorē non contra emptorē: quia obſcure locutus eſt. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [eſt] quia fuit in poteſtate venditoris legem apertius conſcribere: accedit. ſ. eo. l. labeo. ⁊ ſ. de ſeruitu. vrba. predi. l. ſi arborē. in fine. ⁊ ſ. eo. l. ea que. in fine. ⁊ ſ. de pactis. l. veteribus.

ʒ ☞ Diſſenſus circa acceſſoria contractum nō vitiat: ⁊ in dubio ſit interpretatio contra creditorem. hoc dicit.

ʒ **Si in emptione.** † In prin. huius .l. ponetis ita caſum ad longū ⁊ in terminis: emi a te fundū p cētū: ⁊ dictū fuit qd̓ ſtich[us] ſeru[us] vēditioni iſtius fundi deberet accedere: tu plures ſtichos habebas ego dico ſenſiſſe de vno tu de alio. nunqd valet vēditio: certe ſic. ſed cōtra quē ſiet interpretatio: certe cōtra me emptorē qui dixi accedere ſtichū: nec refert ſit plus in acceſſione ipſius fundi ꝙ in ipſo ſeruo vel minus. nam res aliqñ ppter acceſſionē emitur: puta ppter tabulas ⁊ ppter marmora ⁊ propter ſtatuas. h. d. iſta lex in princi. videatis expōnē litere. [dictū ſit] ſcʒ ab emptore [ſtichū ſeruū] ſcʒ dn̄i vēditor plures ſtichos haberet [ſenſerit] idest ſenſiſſe dicatur: ſic exponiť. C. de here. inſti. l. iij. ⁊ C. de queſtio. l. iij. alias ſec[us]. vt. ſ. eo. l. in vēditiōibus. [intellexerit.] quia fuit appoſitū ab eo: vñ dʒ cōtra eum interpretari. ſec[us] ſi fuiſſet appoſitū a vēditore. vt. ſ. l. pxi. ⁊ ſ. e. l. labeo. ⁊ ſ. de pactis. l. veterib[us]. ⁊ ſ. e. l. ea que. in ſi. ⁊ ſ. de re. iu. l. in cōtrahēda. nec refert alias cū alia res dicit accedere fundo nō homo: quia in homine ſec[us] eſt: quia pl[us] eſt in acceſſorio ꝙ in ee principali pp dignitatē humane cōditiōis. vt. ſ. de edil. edi. l. iuſtiſſime. in pri. [emamus] vt rome ⁊ rauenne vbi in locis ſolitariis inueniūtur ptioſe edes quas emit qs nō vt inhabitet: ſʒ vt deſtruat ⁊ exportet.

Omnium rerum. In .§. iſto dr: de quib[us] reb[us] pōt cōtrahi emptio ⁊ vēditio: ⁊ certe de omnibus rebus que poſſunt haberi vel poſſideri: ſed de his rebus quarū nō eſt cōmercium nō contrahiť emptio ⁊ venditio: ⁊ ideo ⁊ ſi ſciens emo liberū hominē nō cōtrahitur emptio ⁊ vēditio: ſic ⁊ ſi ſtipulor liberum hominē nō valet ſtipulatio: ſʒ poſſet fieri ſeruus: quia nec eſt licitum tales caſus expectari. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionē litere. [eſt] vt liberi hominis. vt. ſ. eo. l. ⁊ liberi hominis. ⁊ .l. hac lege. in ſi. ⁊ inſti. eo. §. vltimo. [expectare] ſcʒ quod liber efficiatur ſeruus: quia caſum ⁊c. vt. ſ. de verbo. obligatio. l. inter ſtipulā. §. ſacram rem: ſed rem meam ſub conditione poſſum emere. vt. ſ. e. l. exiſtimo.

Item ⁊ ſi emptor. In .§. iſto ponuntur tres caſus: ⁊ primus caſus eſt talis: tu ſciēs mihi ſcienti vendis rem furtiuam: nunquid cōtrahatur obligatio inter me ⁊ te: certe non. Secūdus caſus ſi ego ſciens rem furtiuam a te ignorante emo rem furtiuam non obligaris mihi niſi vt rem furtiuam quam mihi vēdidiſti preſtes. Tertius caſus eſt: ſi ego ⁊ tu ignorabamus rem furtiuam qd̓ naſcitur obligatio inter me ⁊ te. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere. [contrahitur] cum dolus dolo compenſetur. vt ſ. de compenſatio. l. ſi ambo. [ſi emptor] incipit ſecundus caſus. [venditor] ſcilicet emptori [preſtet] ſcilicet emptori. Et ita nota quod conſulitur emptori per retentionem ⁊ non per actionem. ſimile habetis. ſ. eodem. l. pacta. ⁊ habuiſtis ſimile. ſ. de compenſatio. l. ſi cum filio [ſcribit] vt inſtitu. eo. §. vltimo.

Rei ſue. In .§. iſto dicitur licet regulariter non poſſuʒ emere rem meā aliquando tamen tenet ſi ſcio me dominum ⁊ te poſſeſſorem. nam gratia poſſeſſionis quam habebas tenet emptio: non cauſa proprietatis quam habebā. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere. [vt poſſeſſionem emat] ſcilicet tantum: vel duntaxat. vt. ſ. eodeʒ. l. ſue rei. [eſſet] ſic nota quod gratia iuris quod in re mea nō habeo: ſcilicet ratione poſſeſſionis poſſum emere rem meam vt hic: ⁊ idem eſt in legato. vt. ſ. de legatis primo .l. ſi domus. §. i.

Alia cauſa eſt. In .§. iſto notatur differentia inter res que venduntur ad guſtū ⁊ ad menſuram: venduntur ad guſtum vt emptor ſciat approbare vel reprobare quod emit: ad mēſuram vt ſciatur quantū emitur: ⁊ quantum venditur: vt in maiori vel minori pretio vēdatur. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere. [improbare] vel approbare. [vt aut plus] idest maiori pretio. [vel min[us]] idest minori pretio. [veneat] ſcilicet quam voluerit emptione contracta. [quantum ematur] accedit. ſ. eodem. l. quod ſepe. §. in his. ⁊ infra de peri. ⁊ commoda. rei vendic. l. prima. §. primo.

Sed emptio. In .§. iſto dicitur ſi emo ſtichū aut pamphilum valet emptio ⁊ vēditio: ⁊ in poteſtate venditoris eſt quē velit dare ſicut valeret ſtipulatio: ſed ſi alter moritur qui ſupereſt debetur: ex quo apparet quod primus moritur venditori: ſecūdus mihi emptori: ſed ſi ambo ſimul moriuntur pretium vnius debetur mihi emptori: ⁊ idem eſt ſi in poteſtate mea erat quem vellem habere nō ſolū habere emptum quem vellem. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere. [ſit in ſtipulationibus] ſcilicet ſi promiſiſti ſtichum aut pamphilum: quia in alternatiuis ⁊c. vt. ſ. de verbo. obligatio. l. vbi autem non apparet. §. illud. ⁊ ſ. de eo quod certo loco dari oportet. l. non vtiqʒ. primo reſponſo: ⁊ potes mutare voluntatem. vt. ſ. de verborum obligationibus .l. cum qui certarum nūdinarum. §. vltimo. [reſpicit] ſcilicet ſi vterqʒ moriatur: nō tamen tenetur ad duo alternatiue: tunc ſi alter perit: perit venditori. vt. ſ. de legatis primo. l. ſi res. §. ſi ſeruus. [deceſſerint] ſubaudi poſt contractam emptionem. [debebitur] ſcilicet venditori: quia poſt perfectam emptionem ⁊c. vt. C. de pericu. ⁊ commo. rei vendite. l. prima. ⁊ ſ. eodem. l. quod ſepe. §. in his. [in emptum haberet] quia ſubſtantia contractus non poteſt in alterius arbitrium conferri. vt. C. eodem. l. in emendo.

Tutor. In .§. iſto diciť qd̓ tutor nō pōt emere rem pupilli: nec curator adulti: nec pcurator rē dn̄i: nec negotiorum geſto. hoc dicit iſte .§. videatis expoſitionem litere. ¶ Or ſignori ad id quod dicitur hic opponitur: ⁊ ſignatur contra. Et videtur quod tutor poſſit emere rem pupilli. vt. C. eodem. l. cum ipſe. ſoluerunt quidam quod hic dicitur ibi corrigitur: vel quod verius eſt: aut tutor emit rem pupilli palam: ⁊ tunc valet. aut clam: ⁊ tunc preſumitur delinquere: ⁊ non valet: vt hic. nam alias quedam ſunt que ſi fiunt palam non puniuntur. ſ. de ritu nuptia. l. finali. vel poteſt dici: aut tutor emit rem pupilli ſe autore quod eſſe non poteſt: quia nemo ſibiipſi author eſſe poteſt. ſ. de authori. preſtā. l. pupillus. aut emit a pupillo authore contutore: quo caſu tenet. vt in .l. contraria.

Quod ſepe. In pricipio huius legis dicitur quod emptio ⁊ venditio plerūqʒ contrahitur ⁊ datur arra: ⁊ valet: plerumqʒ contrahiť ſine arra ⁊ valet. nam quod arra detur non eſt: ideo quia arra

data

data declarat emptionem eſſe contractā.hoc dicit iſta.l. in p̄n. videatis expoſitionem litere.¶ Or ſignori not. qđ arra datur dupliciter: aliquando datur contracta emptione vt declaret preceſſiſſe emptionem: de tali arra loquitur hic.ꝛ.C.quando li. ab emp.diſce.l.ij.ꝛ.C.de fide inſtru.l.contractus.in fi. ꝛ inſtitu. eo.in princip. vt poteſtis videre in emptionibus quas faciunt ſeruientes ſcholarium: contracta emptione dicunt ruſtici ego non darem tibi ligna niſi des mihi arram: ꝛ ſic ſine iſta arra cō trahitur emptio ꝛ venditio: ſic dicimus in ſcriptura: quia ſine ea valet quod agitur. vt.ff.de fide inſtrumentorum.l. antepe nul.aliquando datur arra ſub conditione emptionis ꝛ vendi tionis contrahende vt poteſtis videre in emptionibus librorū. nam vadit aliquis ſcholaris ad ſtationarium ꝛ dicit vellē eme re: talem librum: dicit ille ſi vultis dare tantum detis arras ꝛ ſi placebit vobis habeatis eum emptum: ꝛ de tali arra non agi tur hic: ſed nunquid quando datur arra contracta emptione poteſt penitere venditor vel emptor certe ſic.ꝛ ſi penitet vendi tor reddit in duplum quod accepit ſi emptor penitet perdit quod dedit: vt inſtitu.eo.§.j.ſed an nihilominus poterit agi ad intereſſe contra eum qui penitet. quidam vt bul.ꝛ Joan.quod ſic.ſed dominus Azo dixit quod non: quia videtur renunciaſ ſe agere ad intereſſe.

Illud. In.§.iſto dicitur: ſi tu vendis mihi rem tuā quāti tu volueris vel quanti equum eſtimaueris: vel etiā quanti ego eſtimauero non valet emptio vel venditio: quia pre tium confertur in voluntate alterutrius ꝯtrahentium tantum.h. d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[negotium] .i. emptionem non tenere.[emptum.] quare non tenet emptio. Rn̄deo ideo quia pretium eſt de ſubſtantia obligationis: vt.ff.eo.l.pacta.§. Paulus.ꝛ ſubſtantia obligationis in arbitrium cōtrahentium conferri non poteſt: vt.C.eo.l.in ementis.ſecus ſi qualitas con tractus confertur: vt.ſ.eo.l.hec venditio.ꝛ inſtituta. eo.§. pen.

Non veneni mali. In.§.iſto dicitur q̄ que dam ſunt res quarum emptio eſt prohibita: ecce venenum malum prohibitum eſt vē di: q2 eſt res turpis ꝛ rei turpis ꝛc.ꝛ ſicut mandatum ꝛ ſocietas rei turpis prohibetur ita ꝛ emptio: ſed ſi eſt bonum venenum vt eſt tiriaca lꝫ ex veneno fiat: tamen q2 alicui vſui hominum eſ ſe poteſt: bene poteſt vendi ꝛ emi.h.d.iſte.§.videatis expoſitio nem litere.[veneni mali] ideo.h.d. q2 quoddam venenum eſt malum ꝛ quoddam bonum.malum venenum eſt qđ eſt inuen tum gratia ferarum beſtiarum extinguendarum.bonum vene num eſt vt tiriaca: vt.ff.de verbo.ſignifica.l. qui venenum. ſic ꝛ dolus dicitur bonus ꝛ malus: vt.ſ.de dolo.l.j.[haberet.] vt.ſ. man.l.ſi remu.§.rei turpis.ꝛ.ſ.pro ſocio.l.j.in fi. ꝛ.l. nec preter mittendum. [antidotum] ideſt contrarium medicamentum. [poteſt] ſcilicet vt illius rei emptio poſſit contrahi.

Si quis. In.§.iſto dicitur: ſeruus meus fugit a me dum eſſet in fuga ꝛ ignorarem vbi eſſet: cui dam amico meo eunti peregre mandaui vt quereret de ſeruo meo ꝛ eo queſito qđ eum venderet: nunquid cōmitto ego vel amicus meus in legem fauiam de plag.vel in ſenatuſconſul.li bonianum: certe ego dominus non committo: quia vendidit animus meus non committit: quia iam queſitum vendidit: ꝛ ideo tenet emptio ꝛ venditio. hoc dicit iſte.§.videatis expoſi tionem litere.[contra ſenatuſcon.committit] ſcilicet quo caue tur ſeruum in fuga conſtitutum vendi non poſſe: vt.C.ad.l.fa uiam.de plag.l.ſciendum.¶ Or ſignori habetis hic qđ ſeruus fugitiuus dum eſt in fuga non poteſt vendi a domino vel ab eius procuratore: ſed iam inuenitur ſic: ꝛ ad hoc facit.C. ad.l. fauiam de plag.l.in fuga.ꝛ ex iſto.§. cum ſuis ſimilibus dixit Jo.ꝛ ita ſcripſit ſiue Nicolaus furioſus qui notauit poſt eum: quod quidam ſcholaris qui venerat tempore ſuo ad ciuitatem iſtam ꝛ diu fuit in ciuitate iſta qui de die nullo modo ſtudebat in nocte ſtudebat ſine lumine fuit valde vituperatus dum re duxiſſet in patriam ſuam ꝛ oſtenderet ſe omnia ſcire ꝛ nihil ſcie bat. nam venit quidam antiquus aduocatus: ꝛ dixit ei. videt mihi quod bene ſtudueritis: inſtruatis me de quodam dubio. Que eſt ratio quare ſeruus qui eſt in fuga non poteſt vendi a domino vel a procuratore eius: ſed ſi eſt apprehenſus ſic. in queſtione iſta ſcholaris ille neſciuit allegare legem: nec aliquā aſſignare rationem: ideo fuit valde deriſus ꝛ confuſus. Sed vos dicetis qđ iſta eſt ratio qđ ſeruum fugitiuum dum eſt in fuga non poſſum vendere per me vel per procuratorem meū anteꝙ̄ apprehendat: q2 ſerui fugitiui retineo poſſeſſionem niſi apprehendatur vel paratus ſit ſalire in domini libertate.ff.de acqui.poſſeſſio.l.poſſideri.§.ſi ſeruus: ſi vendo dum eſt in fuga committo in ſenatuſconſul. de plag. ex quo apprehendi poſ ſum eum vēdere.hec eſt ratio: ſeruus dum eſt in fuga ſurripuit quandā ſpem libertatis.ff.de edi.edic.l.qđ ſit.§. idem ait. vnde ſicut ſi vendo liberum hominem committo in plag.vt.C.ad.l. fauiam de plag.l.j.ꝛ ita ſi vendo ſeruum conſtitutum in fuga: ſed ex quo ipſum fugitiuum non diu ab alio apprehenſum: vel non diu moratum in libertate inuenio ꝛ apprehendo.definit eſſe de illa ſpe libertatis. vnde ſicut ſeruum poſſum vendere: ita ꝛ iſtum.

¶ Venditor tenetur preſtare cuſtodiam in re vendita ꝛ ſi ſine culpa ſua perdatur non tenetur niſi vt actionem cedat quam ſi cedere non poteſt ſine culpa tenetur.hoc dicit.

Si res. † In §.iſto dicitur. vendidiſti mihi rem aliquā poſt venditionem ante traditionē tibi per fur tum eſt ſubtracta: nunquid erit tuum an meum periculum: rn̄ detur qđ ſi conuenit de cuſtodia rei inter me ꝛ te: ſtabitur illi conuentioni ſi autem non apparet aliquid conueniſſe: tamen ſi adhibuiſti talem diligentiam qualem quilibet bonus pater familias in ſuis rebus adhibet meum erit periculum: tamen te neris mihi rei vendica.ꝛ condict.furtiuam cedere: ſed ſi tu non eſſes dominus rei ſubtracte cum non habeas vendicationem nec condictionem furtiuam: ꝛ ideo non poſſis mihi eas cedere tuum erit periculum.hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem li tere.[ſi res vendita] ſub.ſed non tradita [per furtum perierit] ideſt per furtum fuerit ſubtracta venditori.[conuenerat] ſub audi nam tunc conuentioni eſt ſtandum.vt.ſ.depo.l.j.§.ſi con uenit.[adhibet] lꝫ in ſuis rebus talem non adhibeat: accedit. ff.de peri.ꝛ commo.rei vendi.l.ij.[exhibeat] ideſt cedat.[habe re poſſit] ſcꝫ furtiuam: quia res erat aliena non ſua: rei vendica tio ꝛ condictio furtiua dantur ſoli domino.vt.ſ.de rei vendi.l. in rem.ꝛ.ſ.de condictio.furtiua.l.prima.[transferre] pro furto facto ante traditionem datur actio venditori: ſed pro furto fa cto poſt traditionē factam datur actio emptori.vt.ff.de actio ne emp.ꝛ vendi.l.ſi ea res.ꝛ.ff.de fur.l.ei qui.

¶ In his que venduntur vt ſpecies periculum eſt emptoris incontinenti in his que venduntur vt pondus numerus vel menſura eſt periculum emptoris cum diſtinctione que hic ha betur.hoc dicit.

In his que pondere numero.

† In.§ iſto iuriſconſultus intendit facere differentiam talem: aut venditur res ad menſuram: aut in ſpeciē.ſi vendis ad men ſurā: puta tot modios frumenti vel tot amphoras vini vel tot cados olei vel tot marchas argēti: hec nō eſt emptio ꝛ vēditio perfecta ſtatim qđ cōuenimus de pretio anteꝙ̄ menſura fuerit adhibita vel appenſa: vel numeratio fuerit facta. Et idē eſt ſi vendo tibi vinū frumentum vel oleum vel argentū quātūcun qꝫ certe pro centum . nam niſi numeratio fuerit ſecuta non eſt perfecta emptio. Si autem venditur res in ſpeciem: puta ven dis mihi illud vinum quod eſt in illo horreo amphora quelibet pro decem ſolidis. vel oleum vel frumentum vel argentum per ſingulas metretas: vel per ſingulos modios vel libras: hic ſta tim qđ conuenimus de pretio perfecta eſt emptio . idem eſt ſi vendis mihi gregē nam ſtatim qđ cōuenimus de pretio perfe cta eſt emptio: vel ſingula corpora certo pretio: ꝛ ideo periculū eſt mei ementis.ſed ſi vendis centum amphoras vini que ſunt in illo doleario non eſt perfecta emptio priuſꝙ̄ ſint menſurata: ꝛ non pertinet ante ad me emptorem periculum: nec refert vtrum pretium pro omnibus centum amphoris ſit datum: an per ſingulas amphoras ſit dictum certum pretium . hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere . [modo] ideſt aliquando. [tractauimus] cum res venditur in ſpecie [metretas] ſecus eſt ſi vendis totum vinum qđ eſt in illo dolio: vt.ſ.eodem.§. in prin cipio habuiſtis.ꝛ.C.eodem.l.ij.Sed que eſt ratio diuerſitatis ſi venditur equus quod perfecta emptione periculum eſt emen tis: ſed ſi venditur res ad menſuram non eſt perfecta emptio niſi fuerit menſurata.ratio eſt illa: vbi vendis rem in ſpecie em ptio ꝛ venditio eſt pure contracta: vnde ſtatim ea perfecta om ne commodum ꝛ incommodum pertinet ad emptorem.ff.de peri.ꝛ commo.rei vendi.l.neceſſario.ſed vbi venditur ad men ſuram contrahitur ſub conditione ſi fuerit menſurata: ꝛ ideo periculum eſt vendentis.C.de pericu.ꝛ commo.rei vendi.l.pri ma.Et cōtra hoc ſi obiicias talem regulam plenam ꝛ perfectā nedum rotundam imo quadratam cum venditio ſit pure ſine ſcriptis certe ſpeciei que deguſtationem non recipit perfecta emptione ꝛ venditione omne commodum ꝛ incommodum pertineat ad emptorem: excepto caſu publicationis niſi culpa vel mora pactum contrarium ſuadeat: ideo dico cum ſit pure: quia in pura ſtatim ex quo conuenit de re ꝛ pretio periculū eſt ementis vt hic.ſi aūt fiat ſub conditione aut res perit penden te conditione: aut q2 deficit emptio: aut efficitur deterior: ꝛ tūc tenet emptio ꝛ venditio.ff.de peri.ꝛ cōmo.rei ven.l.qđ ſi pendē ꝛ.adeo adiicitur ſine ſcriptis: q2 ſi ſit ſine ſcriptis perficitur ex

quo conuenit de re ꝛ pretio. ꝛ inſtitu. eo. §. pretium. ſi ſit in ſcriptis non eſt perfecta anteꝙ ſcriptura fuerit in mundum redacta. C. de fide inſtru. l. contractus. certe ſpeciei ideo dictum eſt quia vbi vendis ſpeciem ex quo conuenitur de re ꝛ de pretio periculum eſt venditoris. ff. de verborum obligat. l. ſtichus. ſed ſi venderea caſum non liberareris interitu ſpeciei. C. ſi certum petatur. l. incendium. ꝛ. ff. de pericu. ꝛ commo. rei ven. l. lectos. quare dixit quia vbi vendis certam ſpeciem liberaris interitu ſpeciei. ſi incertam rem ſtichum aut pamphilum ſi vnus moritur alter remanet in obligatione. ff. l. proxi. §. penul. Sunt quedam que recipiunt deguſtationem: vt vinum ꝛ gingiber. ſunt quedam res que non recipiunt deguſtationem vt liber. dixit Joan. ideo dixit que deguſtationem non recipit: quia ſi recipit deguſtationem non eſt periculum emptoris. ff. de periculo ꝛ cõmo. l. ij. §. ſed ſi. nec dicebat eſſe aliud in vino. Sed verior eſt opinio in his que recipiunt deguſtationem ſi vendantur in ſpecie puta vendo vinum quod eſt in illo dolio: idem dicimus ꝙ in ceteris rebus vt hic ꝛ. ff. de periculo ꝛ commodo. ſed ſi venderetur ad menſuram non eſt periculum emptoris anteꝙ ſit menſuratum C. eod. l. ij. reprobata opinione domini Bul. ſi vendis vinum in ſpecie ſi poſt emptionem perit periculum eſt tuum: ſi ſit acetum periculum eſt emptoris. Sed certe eſt differentia inter expreſſam ꝛ tacitam conditionem: quia in expreſſa eſt illud: ſecus in tacita cum venditur ad guſtum iam dictum: excepto caſu putationis: quia ſi perfecta emptio putatur veriſimile eſt cauſa precedenti. ff. loca. l. ſi fundus. niſi culpa contrarium ſuadeat. ff. de pericu. ꝛ commodo. l. in mora. ſi fuit in mora tradendi tenetur de interitu. ff. de verbo. obligatio. l. ſi ex legati. vel pactum ſi darem pacto quod perfecta emptione ſit periculum ementis. ff. ſi quis cau. l. ſed ꝛ ſi §. queſitum.

Si quis in vendendo.

In §. iſto dicitur: ſi tu vendis mihi predium tuum ꝛ doloſe celas aliquem finem, teneris mihi ratione illius doli ad intereſſe ſi ſciuiſſem non eſſem empturus. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [confinem celauerit.] idest malum vicinum: quia venditor tenetur dicere emptori ſi ſunt mali vicini: quia expedit nobis habere rem vel non habere propter vicinam malam vt hic ꝛ. C. de pac. conuentis. l. vlti. Item ſi hoc ſpecialiter promittitur alias non: vt. ff. eod. l. cum ſeruo. §. vlti. [venditorem] ſcilicet ad intereſſe. ꝛ facit ad hoc. C. de actione emp. ꝛ vendi. l. i. §. venditor. in verſi. ꝛ generaliter. ꝛ. l. titius hĩs.

Cum in venditione.

In l. iſta ponetis ita caſum ad longum ꝛ in terminis: ſi vendo rem meam vxori mee pro centum volens ei donare eſt nuda ꝛ imaginaria venditio: vnde non valet. ꝛ idem ſi venderem alicui extraneo. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [non videtur vendere] quia eſt nuda ꝛ imaginaria venditio. vt. ff. eo. l. nuda. vnde non valet vt venditio. quia non eſt pretium: vt. ff. eo. l. nec emptio. nec donatio ſi ſit perſone cui donare non poteſt ff. eo. l. ſi quis donationis. ſecus ſi facerem alteri cui poſſem donare: vt. C. eo. l. rea. ꝛ. ff. eo. l. ſi quis donationis.

Si quis fundum.

In l. iſta ponetis ita caſum ad longum ꝛ in terminis: ſucceſſi titio: fundum titii mihi ex hereditate delatum vendidi tibi quanti a titio eſſet emptus: valet ſi a titio fuit emptus: ſed ſi titio fuit donatus non valet quaſi facta fuerit ſine pretio: ꝛ videtur contracta ſub conditione que nulla eſt ſi deficit conditio. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [facta venditio] ſub. ꝛ ſic non valet: vt. ff. eo. l. nuda. [defecerit.] facit. ff. eo. l. hec venditio. ꝛ. ff. de peri. ꝛ com. rei ven. l. ij.

Si quis donationis.

In l. iſta ponetis ita caſum ad longum ꝛ in terminis: ſi vendo tibi rem meam que valet viginti pro quindecim: volens tibi donare valet: ſed ſi vellem apponere pretium totum cauſa donationis non valet: ſed pro parte valet inter extraneos: ſed ſi venderem vxori mee donationis cauſa minori pretio, nõ valet hoc dicit iſte §. videatis expoſitionem litere. [facta eſt] quo caſu eſt imaginaria ꝛ nuda: vt. ff. eo. l. nuda. ꝛ. ff. eo. l. cum in venditione. [venditionem valere] hoc verum eſt in rebus corporalibus: ꝛ ideo tota die dicimus: ſi vendo rem ꝛ decipior vltra dimidiam iuſti pretii ꝛ illud tibi dono valet venditio vt hic: ſecus eſt in actionibus ꝛ in rebus incorporalibus: quia ſi volo partes donare, partem vendere non valet: vt. C. mand. l. ab anaſtaſio. [nullius momenti eſt.] vt. ff. de donatio. inter virum ꝛ vxorem, l. ſi ſponſus. §. ſemper. vel ex donatis. [nullius momenti eſt] idest in nihilum valet. vel nullius momenti eſt: quatenus donatio non valet: quatenus eſt emptio valet: quia vtile per inutile non vitiatur. vt. ff. de verbo. obliga. l. que extrinſecus.

Si debitor.

In prin. huius. l. dicit: obligaui tibi rem meam pro. x. poſtea emo a te illã rem nõ tenet venditio vel emptio: quia rei mee eſt prohibita emptio ꝛ ideo oĩa ſunt in primo ſtatu. h. d. principiũ hu⁹. l. videatis expoſitionẽ litere. [redemerit] idest emerit. [nõ tenetur] ad pretiũ: vt. ff. eo. l. ſue rei. ſi tenet rõ in poſſeſſionis emptio tel ſue: vt. ff. eo. l. ſi in emptione. §. rei ſue.

Veriſimile eſt.

In §. iſto dicitur: ſi vendidiſti mihi fructum oliue pendẽtis in oliueto tuo ꝛ ſtipulatus es pretium pro. x. pondo olei qđ natus eſſet, ſi naſcunt decem pondo, potero petere totũ: ſi quinqꝫ tantum quinqꝫ pondo olei potero petere: quia hoc videtur actum inter nos: ita ꝛ reſponſum eſt a pluribus. h. d. iſte §. videatis expoſitionem litere. [ꝛ ſtipulatus eſt] idest promiſit ſiue conuenit: ſic exponitur. ff. de condi. indebi. l. ſi non ſortem. §. ſi decem. [vſqꝫ ad decem pondo olei] vt illa decem ſit meta. [reſponſum eſt] ſed ꝛ pretium plusꝙ pro quinqꝫ non ſoluetur: ꝛ ſi ſolutum eſt repetetur per condictionem ſine cauſa quaſi cauſa data, cauſa nõ ſecuta: ꝛ hoc illa rõne ne locupletaretur cum aliena iactura qđ eſſe non debet: vt. ff. de cõdi. inde. l. nam hec natura. ꝛ ex §. iſto colligetis arg. ꝛ ſolutionem queſtionis: ad id qđ tota die faciunt ruſtici qui vendunt caſtellatas vuarum vinee quam laborant: nunquid ſi in illa vinea non ſit ꝙ teneantur emptori: ꝛ quod emptor poteſt repetere pretium quod ſolutum eſt eis.

1 ☞ Renunciatio facta poſt terminum conuentionalem nullius eſt momenti. hoc dicit. Item per renunciationem vniuerſalem ſatiſfit termino ſi aliud non eſt actum expreſſe. hoc dicit.

1 ## Qui fundum vendidit.

Signori domini Joan. ꝛ Azo. hanc. l. in principio reputant valde difficilem: ſed ſi vos aduertatis caſum ꝛ ſummariam expoſitionem litere non eſt difficilis imo facilis. In princi huius. l. ponitur caſus talis: vẽdidiſti mihi fundum certo pretio quem dixiſti. c. iugera eſſe: eo pacto qđ infra triginta dies proximos deberem metiri ꝛ tibi de modo fundi renunciare: aliter non teneris mihi refundere pretium ſi minus inueniretur: poſtea in proceſſu temporis feci metiri fundum ꝛ reperitur nonaginta iugerũ: ꝛ renunciaui tibi: tu incontinenti refudiſti mihi pretium pro decem iugeribus retinui cum multis annis ꝛ vendidi alii: ꝛ dixi quod erant nonaginta iugera: dixit emptor volo metiri: dixi ego libenter: metitus eſt ꝛ inuẽtus eſt longe minor modus puta ſeptuaginta: dixi ego hoc eſt mirabile: cum prior venditor dixerit mihi qđ erant. c. iugera ꝛ non fuerunt inuenta niſi nonaginta: nunc vero demum fuit met. tus ꝛ ſolum ſunt inuenta ſeptuaginta: vnde redii ad priorem venditorem ꝛ ei hec retuli: ꝛ dixi ei ꝙ mihi refunderet: qui reſpondit ꝙ mihi nõ refunderet vnum denariũ: quia mihi ſatiſfecerat vt ei prius retuleram: nunc queritur quid iuris ſit. Reſpondet iuriſconſultus Paulus aperte diſtinguendo ſic: aut inter me ꝛ te priorẽ venditorem ita conuenit qđ deberet metiri. ff. triginta dies proximos ꝛ referri de minori modo agri: quo caſu ſi ita actum eſt de hac vltima minoritate non teneor: quia infra triginta dies proximos mihi non renunciaſti: aut conuenit inter nos ꝙ infra triginta dies proximos deberet metiri: non autem renunciari: quo caſu ſi poſt multos annos non renunciem: tamen ſi inueniatur minor modus agri ex vi pacti teneris hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [renunciaret] ſcilicet quanti minor eſſet vel renunciaret de minoritate [ſoluta eſſet] id eſt vt non teneretur emptori [accepit] id eſt recepit a vẽditore qui minorem modum inuenerit [poſtea cum fundũ vendidit] emptor alii ꝙ prius inuenerat] ſubaudi in prima emptione [nil ei profuturum] quia hoc caſu erat aſtrictus renunciare infra triginta dies proximos [repetere] vt. ff. de euictioni. l. qui fundum. ꝛ ſim hec clara ꝛ aperta eſt diſtinctio in princip. huius. l. ꝛ hec lex in principio cauet venditori vt infra certum tempus metiatur ꝛ referatur: quo caſu vltra non tenetur vt hic: ꝛ debet hoc ita fieri propter ſubtilitatem menſorum: qui licet neſciant theoricam tamen ſciunt practicam: ꝛ vnus eſt ſubtilior geometer ꝙ alius: tamen ſi intra diem eos ſubiiceret non multum lederetur venditor vel emptor.

1 ☞ Acceſſorium vnum trahit ad aliud acceſſorium.

1 ## In lege fundi.

Ponetis ita caſum ad longũ ꝛ in terminis: vendidiſti mihi vnũ fundũ retento alio fundo dixiſti qđ haberem ius aque hauriende ad fundum vicinum: nunquid teneris mihi preſtare iter in fundo retento? Reſpondeo quod ſic. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [aquam] ſcilicet que erat in fundo vicino ſibi retento [dixit] ſcilicet venditor [oportere] tanꝙ acceſſorium. vt. ff. ſi vſufruc pe. l. i. ꝛ. ff. de ſer. ruſt. pre. l. idemqꝫ. §. qui habet iuſtum. ꝛ. ff. de relig. ꝛ ſum. fune. l. ſi venditor. ſecus ſi fundum mihi

dum mihi vendis.nam non teneris mihi preſtare vt fundus vicinus ſeruiat vie vel itineri:vel actus debeat iſti fundo:vt.ſ.eo.l.in vendendo.in principio.

Qui agrum. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi vendis alicui agrum ⁊ dicis quod in eo ſunt octodecim iugera ⁊ ꝙ debeat metiri: ⁊ ſi plus inueniatur debeat venditor pretium dare ad rationem aliorum iugerum ſi inueniuntur viginti iugera pro viginti debet dare pretium.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[⁊ qđ eius] ſcȝ fundi ſi vltra dictam menſuram ſit.[pecuniam] ideſt pretium[reſponſum eſt] qđ eſt intelligendum ſi dixit venditor ſalua ratione pluris minoris ſue:vnde qȝ hic conuenit dȝ venditor pretium pro viginti:vt arg.ff.depoſi.l.j.§.ſi conueniat.⁊ qȝ equitas ſuadet ⁊c.vt.ſ.de reg.iur.l.cōtractus.alias ſecus ſi dixiſſet emptor ꝙ volebat emere tantum.xviij.iugera.

Fundi venditor. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis:vēdidiſti mihi fundum ⁊ excepiſti frumenta manu ſata que erāt in fundo:ex ſtipula fundi cecidit granum:⁊ ſeges eſt nata:nunquid illa intelligitur excepta?Et rñdetur ꝙ ſi apparet qđ actū eſt qđ illud debet ſeruari ſi non apparet videris eam ſegetem quam ſeminaſti retinuiſti non alias aliter natam:puta ex ſtipula quemadmodum nō videris excepiſſe ſi aliquid ex ſacco ſaccarū cecidiſſet:vel ex ore auium ⁊ natum poſtea eſſet. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[exceperat] alias emptorē ſequeretur:vt.C.de actio.emp.⁊ vendi.l.fructus:⁊.ff.de vſufructu.l.ſi pendentes.primo reſponſo.⁊.ſ.de actione empti ⁊ vēditi.l.iulia.§.ſi fructibus.[ex ſtipula] quam ſtipulam vulgariter appellamus ſcilicet quando frumentum eſt ablatum. vt.ſ.de verbo.ſignifi.l.ſilua.§.ſtipula.[eſt] vnde nota ꝙ conſideratur quid actum eſt:⁊ ſi apparet illud ⁊ ſeruaſ:vt argu.ff.depoſit.l.j.§.ſi conueniat.alias non recedimus a verbis. vt.ſ.de legatis.iij.l.non aliter. [ſaccarū] ideſt aſinarii qui deferunt ſaccos.[ex ore] ideſt ex roſtris.[natum eſſet] de quo non intelligitur actum:vnde non videtur exceptum: vt.ff.de tranſactionibus.l.cum aquiliana.

☞ Nomine fructus continentur etiam harundines.

Cum fundum. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis:ſi quis vēdidit fundum ⁊ excepit omnem fructum videtur excipere ſyluam ceduam ⁊ arundinem.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[⁊ ſyluam]ſcilicet ceduā.[reſpondi.] ⁊ ad iſtud accedit.ff.de vſufru.l.item ſi fundi.in fi.⁊.l.ſequen.

Dolia iſta. In.§.iſto dicitur: ſi procurator vendidit mihi fundum:⁊ dixit acceſſura dolia que eſſent in fundo domini:⁊ ea que ſeruus qui fundum coluerat emiſſet:nunquid peculiaria dolia accedent emptori?rñdetur qđ ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere. [reſponſum eſt.] alias ſecus.vt.ſ.de actio.emp.⁊ vendi.l.ſi ſterilis.in fine.

Rota. In.§.iſto dicitur:ſi tu vendis mihi domum tuam videris vendere rotam per quam aqua trahitur ſicut ſitula que eſt adiuncta ⁊ ligata.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.accedit.ſ.de actio.emp.⁊ vendi.l.iulia.§.edibus.

☞ Modus adiectus contractui contractum non ſuſpendit ⁊ actione ex eo contractu quis modum implere cogitur:ſecus in conditione.hoc dicit.

Cum ab eo. In principio huius legis ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis:fundum tuum alicui obligaſti: poſtea emi eum a te ſi liberares ante calendas iunias : modo queritur an poſſim conuenire te vt eum liberes?⁊ reſpōdetur aut pure emi quo caſu habeo actio.vt liberes aut emi ſub conditione ſi liberes:quo caſu ſi liberas exiſtit conditio:ſi non liberas nō exiſtit conditio:⁊ ideo non poſſum agere vt liberes. hoc dicit iſta lex in principio:videatis expoſitionem litere.[vt liberet.]quia venditio fuit facta pure.[ſi vero ſub conditione.] vt ſit mihi emptus ſi eum liberaueris.nam conditio per ſi:modus per vt:cauſa per quia ponitur.vt.ſ.de conditio.⁊ demonſtra.l.a teſtatore.in fine.⁊.l.falſa demonſtratio.in princip.[impleatur.]nam deficiente conditione non agitur ex empto.

Menſam. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis:ſi ignoranti vendidiſti aliquam menſam argento coopertam quaſi tota eſſet argentea nulla eſt venditio: ⁊ ideo pretium eo nomine datum condico. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[menſam] ſcilicet eneam vel ligneam[pro ſolida]ideſt quaſi eſſet tota argentea.[imprudens.] ideſt ignorans.vt.ff. ſi certum peta.l. cum fundus.§.ſeruum.[condicetur]condic.indeb.vel ſine cauſa. Sed ad.§.iſtum opponitur ⁊ videtur quod valeat emptio quatenus argētea eſt.vt.ff.e.l.quid tamē.ad qđ vos dicetis ⁊c. vt ibi dixi.

Domini neqȝ per ſe. In.l.iſta dicitur qđ domini ſeruorum nec per ſe nec per procuratorem ipſorum ſeruos ſuos criminoſos poſſunt vendere vt cū beſtiis pugnarent.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[vendere]ſcilicet hoc pacto quod ſequitur.[vt] ⁊c.[reſcripſerunt.[⁊ ad iſtud accedit.ſ. ad.l. cor. de ſic.l. circumcidere.§.ſeruo.ſic nec dominus poteſt vendere ſeruum ſuum qui eſt in fuga per ſe vel per procurato.vt.ff.eo.l.quod ſepe.§.ſi quis.

☞ Commendatio generalis non obligat commendantem:⁊ promiſſio generalis non refertur ad id quod emptor ſciebat.

Alqȝ. In principio huius legis dicitur:qđ quedam ſunt que ſi a venditore dicta ſunt vēditorem emptori non obligant : verbi gratia : dicit venditor:vendo iſtum ſeruum ⁊ ſcias qđ ſpecioſus eſt ⁊ turpiſſimus:vel ſi dicit:domum bene edificātam ⁊ venditor videt quod non eſt. ſed ſi venditor dicat ſeruum literatum vel artificem : quia hoc non apparet de iſtis tenetur : ⁊ ideo ſi venditor vendebat ſeruum ſuum eluſcatum : ⁊ emptor fuit ſtipulatus de ſanitate non poterit agere eo nomine : qȝ ſeipſum decepit.h.d.principium huius legis videatis expoſitionem litere.[dicuntur.]ſub.a venditore emptori.[appareant]ideſt in euidenti ſunt.[ſpecioſum.]cum non ſit.[bene edificatam]ſcilicet cum non ſit:quia non debet certiorari qui ſcit.vt.ſ de actio.emp.⁊ vendi.l.j.in princip.⁊.ſ.de reg.iur.l.nemo.[decipiebat.] ⁊ ad iſtud accedit.ſ.de edi.edi.l.ſi vēditor.⁊ de iſta materia plenius dixi.ff.de dolo.l.quod vēditor.⁊ facit.ſ.proxi.§.⁊.l. labeo.

Dolum malum. In.§.iſtu dicitur:quod venditor non debet emptorem doloſe decipere ⁊ non ſolum videtur decipere doloſe: ſi obſcure loquitur immo ſi inſidioſe diſſimulet.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[qui fallendi cauſa obſcure loquitur.] vt ſi dicat equum non aſcendere arborem.vt not.ff.eo.l.labeo. [diſſimolat] cum ſcribit coram predio vicini quod debet tributa certis municipiis.vt.ſ.de actio.emp.⁊ vendi.l.iuli.§.iul.

Si duos. In lege iſta dicitur : aliquis emit duos ſeruos vno pretio:vnus deceſſit ante venditionem:nunquid in eo qui ſupereſt tenet emptio?certe non.hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionem litere.[emerit]ſcilicet vno pretio vnus deceſſit:putans vtrunqȝ viuere cum vnus viueret tantum.[emptio.]ſecus ſi alter mortuus eſt poſt emptionem.vt.ff.eod.l.ſi in emptione.§.penul.⁊ eſt verum quod non tenet emptio : ſi alter mortuus eſt ante venditionem quando non erat empturus niſi vtrunque ſimul.vt.ſ.de in diem adiec.l. quod ſi vno pacto.⁊ inſtitu.ad.l.aquil.§.his verbis.alias eſſet contra.ſ.eo.l.domum.

Labeo. Alias incipit ſi veſtimēta. ⁊ in lege iſta dicitur:vendidiſti mihi ignoranti veſtimenta interpollata pro nouis : nunquid teneris mihi ad intereſſe meum?certe ſic:ſi vēditor ſciebat:ſi ignorabat quāti minoris erat ſicut ſi vendis mihi auricalcum pro auro teneris mihi ad intereſſe.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[ſi veſtimenta interpollata.]ideſt refollata.[teneri] actione ex empto quanto minoris eſſet empturus ſi ſciſſet. vt .ſ. de actio.emp.l.iul.[contingit.]ſi forte promiſit penam emptori ſi ea inuenirentur interpollata: ⁊ ita eſt in argu. contra opi. antiquorum qui dixerunt quod ignorans vitium non tenetur : ſed certe contrarium eſt.plene dicam.ſ.de actio.emp.⁊ vendi.l.iul.[preſtet.]accedit.ff.eo.l.alioquin.⁊.l.ſeq.

☞ Officialis in loco vbi adminiſtrationem gerit,contractus per ſe vel per alium facere non poteſt.

Non licet. In.l.iſta dicitur:ſi aliquis adminiſtrat aliquod officium non licet ſibi ſe actore, vel per procuratorem ipſius emere rem:⁊ ſi contra facit condemnatur in quadruplum ⁊ rem amittere : ⁊ idem obtinet in procura. ceſaris niſi in caſibus in quibus lex expreſſe ſibi cōcedit emere.hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [vel per aliam perſonam] pone exemplum in tutore vel curato.vt.ff.eo.l.ſi in emptione.in fine.[hoc conceſſum eſt.]vt ſi res venalis erat ⁊ ratione aliqua permittebatur vendere.vt.ſ.eo.l.qui offici.

☞ Iura realia accedunt rei ſine aliqua expreſſione.

Si aque. In lege iſta cum duabus ſequentibus dicitur ſi vendis mihi predium cui debetur ſeruitus aqueductus etiam ſi non dicatur ſeruitus:aqueductus tranſit in me ſicut ſi vendis mihi domum : fiſtule per quas aqua ducitur tranſeunt in me : licet ſint extra edes quia fiſtule ⁊ canales ⁊ alia neceſſaria vſui aque quaſi ſunt partes edium . hoc dicit iſta lex : videatis expoſitionem litere. [ſi aqueductus] ſcilȝ ſeruitus.[debeatur

predio]ſcʒ vendito.[etiam ſi nihil dictum ſit.]vt.ff.e.l.qui fidē. nam ſeruitus predꝯ ſequitur predium.vt.ff.de ſerui. ruſti. pre. l.iiij.§.item. ⁊ facit ad hoc.ff.de actio.emp.⁊ vendi.l.iul. in fine.

SI mihi bibliothecā. In lege iſta dicit vendidiſti mihi bibliothecam hoc pacto ſi decuriones campani venderent mihi locum in quo ponere poſſem.ſtat per me quo minus emam:nunquid poteris me cōuenire ex empto quaſi completa ſit conditio: certe ſic. vel preſcrip.verb.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere. [ſi bibliothecam]ideſt locum in quo armarium reconditur: ⁊ ſic cōtentum pro continenti ſumitur hic.[vendidiſſent] ideſt parati eſſent vēdere.ſic.ff.de verbo.obliga.l.ſi ſtipulat᷒ ſum demam. [puto.]quia fuit pactum appoſitum incontinenti.vt.ff. eodē.l. fundi partem.[impleatur.]accedit.ff.de verbo.obliga.l.in executione.§.viti. ⁊.ff.de regu.iu.l.qui poteſt.⁊.ff.de leg.ij.l.ſi quis. ⁊.ff.de condi.⁊ demon.l.iure ciuili.

LIttora. In.l.iſta dicitur:ſi tu vendis mihi fundum tuum in quo dicis eſſe.c.iugera: in menſura non debent computari littora maris: vel vie publice vel loca ſacra:⁊ ideo vt computetur in menſura dʒ hic ſpecialiter dici ab emptore.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[non computantur] ideſt non numerantur in loco iugerum.[vacat.]vt.ff.de acquiren.rer. domi.l.littora.[in modum cedant.] alias autem non cedit. ⁊ ad iſtud accedunt. ff.de peri.⁊ commo.rei vendi.l.id quod poſt emptionem.

☞ Uendere quis non poteſt edificia domorum cauſa diſcooperiendi ea vel demoliendi.hoc dicit.

SEnatus. In.l.iſta dicitur:qꝺ non licet mihi emere domum vt deſtruam vel deſtruere domum meam:⁊ vēdere lapides ⁊ tegulas ⁊ ſi emo teneor in duplū fiſco.ſed ſi ſolui pretiū repetā a te quaſi facta ſit irrita venditio:⁊ ita cenſuit ſenatuſcon. ⁊ erat locus huic ſenatuſcon.nedū ſi quis vēdat ſuam domum:imo ⁊ ſi alienam.h.d.iſta lex.videatis expoſitionē litere.[ſenatuſconſulto] facto a viola ⁊ Pau.cōſulibus.vt.ff.de lega.ij.l.cetera.[acquireretur.]ex negotiatione:⁊ hoc eſt factum ne vrbs ruinis deformetur.vt.ff.de tigno iniuncto.l.j.⁊ per totum.ſed vt poſtea reedifices bene licet deſtruere domum.vt.C.de edifi.priua.l.ij.

☞ Dominium ad hoc vt tranſeat in emptorem paria ſunt pretium eſſe ſolutum vel fideiuſſorem datum vel eſſe aliter ſatiſfactum.hoc dicit.

VT res. In lege iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi vendis rem tuam mihi ⁊ tradis tranſit in me dominium ſiue pretium eſt ſolutum vel datus eſt fideiuſſor.Et quod dicitur de fideiuſſore eſt intelligendum ſiue ſit ſatiſfactum ab emptore de pretio venditori:ſiue datum fuerit pignus:ſiue aliter ſatiſfactum. hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[eſſet.] accedit.ff.eo.l. qꝺ vēdidi.ſecus eſt in procuratore fiſci.vt.ff.de iure fiſci.l. ſi res.

REs bona fide. In.l.iſta dicitur: ſi res eſt vendita bona fide ob aliquam iniurioſam cauſam non debet fieri inempta. hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere. [propter minimam cauſam]ideſt iniuria iudicantis euincitur non liberatur emptor de pretio.vt.ff.de euic.l.ſi per imprudentiam.in princi. ſed communis litera eſt propter minimam cauſam:⁊ tunc vult hoc dicere qꝺ res bona fide vendita propter minimam cauſaʒ non debet inempta fieri:verbi gratia:vendidi tibi fundum pro .x.⁊ ſi non ſolueres intra diem ſit res inempta:ſi ſoluiſti.x. min᷒ vno denario non reſoluitur venditio: ſed certe hoc exemplum non bene adaptatur ad literam.⁊ ad hoc contra.ff.de ver.obli. l.in executione.§.quandiu.⁊.ff.de ſolu.l. etiam circa. ⁊ ideo vos dicetis quod minima cauſa dicitur ſi decipitur intra dimidiam iuſti pretij:quo caſu non reſcinditur vt.C.de reſcind. vendi.l.ij.

NUda. In.l.iſta dicitur: qꝺ nuda ⁊ imaginaria venditio pro non facta habetur: ⁊ ideo eius alienatio non intelligitur facta.hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere.[nuda ⁊ imaginaria venditio]vt eſt que habet nomen venditionis ⁊ non exiſtentiam: vt ſi dono ⁊ dico qꝺ vendo ex cauſa donationis.vt.ff.eo.l.ſi quis donationis.vel ſi dico non poſſum donare vxori mee volo ei vendere.vt.ff.de donatio.inter vi.⁊ vxo.l.cum hic ſtatus.§.venditio.

☞ Pactum manus iniectionis proſequitur rem penes quemcunqʒ poſſeſſorem.

SI quis ſub hoc pacto. In lege iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: vendidi ancillam ſub hoc pacto ne proſtitueres eam ⁊ dictum fuit qꝺ ſi proſtituiſſes qꝺ poſſem manum iniicere: ſi proſtituiſſi potero vendicare a quolibet etiā ſi per plures manus ambulauerit.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere[poteſtas ſit]ſi obiiciatur ſicut ſolo pacto non tranſit dominium:ita nec retranſit.reſpon. hoc facit manus iniectio:vel alias.ff.de vſufruc.l. ſi fur.⁊.l.ſi pendente.§.viti.vel ſpeciale eſt vt hic.ff.de in diem adiec.l.iij.

DOmū emi. Signori hec lex leuis ⁊ vtilis ⁊ notabilis eſt valde:⁊ licet iſta.l.ponat multos caſus tn̄ ſummaria hec eſt intētio huius.l.vt rei que non eſt ⁊ eſſe putaē emptio ⁊ venditio eſſe non poſſit:ponamus ergo ego ⁊ tu eramus pariſius tu domū tuam quā habebas boñ. vendidiſti mihi pro.c. tu ignorabas eam cōbuſtā: ⁊ ego ſimiliter: poſtea apparet qꝺ eſt cōbuſta:nūquid valet emptio ⁊ venditio:⁊ ſidetur qꝺ nō: ⁊ ideo ſi pretiū non non ſolui non teneor tibi ſoluere:ſi ſolui cōdictione ſine cauſa potero condicere.Sc̄ꝺs caſus eſt: ſi pars domus eſt combuſta ⁊ pars manet:⁊ nos iſtud ignoramus.quid erit:⁊ certe ſi maior pars cōbuſta eſt nō valet emptio ⁊ venditio: ſi minor pars cōbuſta eſt tenet emptio ⁊ venditio vnde pretiū teneor tibi ſoluere:veruntn̄ arbitrio boni viri debeo reddere de pretio quatenus eſt pars cōbuſta:vel ſi non ſolui vt pro ea parte me liberes.Sed quid erit:venditor ſciebat domū cōbuſtā:ego emptor non:nunquid tʒ emptio ⁊ venditio:certe non. ſi totā ſciebat cōbuſtam.ſed ſi pars eſt cōbuſta tenet emptio ⁊ venditio.ſed tu venditor teneberis ad intereſſe meū:ſed quid erit:ſi ego emptor ſciebā cōbuſtā ⁊ tu ignorabas: nunquid tenet emptio ⁊ venditio: rñdetur qꝺ ſic. ⁊ ideo ſi nō ſolui pretiū teneor ſoluere:ſi ſolui non repeto. Sed quid erit ſi vterqʒ noſtrū ſciebat eam cōbuſtā:nunquid tʒ emptio ⁊ venditio.rñdetur qꝺ non.cum ambo inuicē dolū cōmittant dʒ dolus cum dolo cōpenſari. ſed quid ſi emebā a te fundū cōtemplatione oliueti ſi arbores fundi vi ventorum ſunt deiecte:vel igne cōcremate ⁊ vterqʒ ignorabat emptio ⁊ venditio nō tʒ.ſed ſi venditor ſciebat ⁊ ego ignorabā non tenet venditio: ſiue ergo ego ignorabam ⁊ venditor ſciebat vel ſciebam ⁊ venditor ignorabat vel vterqʒ hʒ locū qꝺ dictum eſt in ſuperiori lege.h.d.iſta lex cum ſeq.videatis expoſitionē litere[aiunt]qꝛ rei que non eſt vel ſperatur eſſe emptio ⁊ venditio non cōtrahiē.vt.ff.eo.l.nec emptio.⁊.ff.de here.vel act.ven.l.cum hereditate[liberetꝛ]⁊ ita nota qꝺ maior pars trahit ad ſe minorē. ⁊ ad hoc cōcor.ff.eo.l.nec modicis.⁊.ff.de in integrum reſtitu.l.ſcio. [ſtare] quantum ad ſtatum venditionis.[⁊ omne pretium]ſcilicet etiam pro parte diſtracta.[ſolui.]quia non videtur deceptus qui ſciuit.vt.ff.de actio.emp.⁊ vendi.l.j.in princi.[non repeti.]accedit.ff. eod.l.ſi in emptione.[compenſando.]accedit.ff.de dolo.l.ſi duo. ⁊.ff. de eo per quem factum eſt.l.viti.§.j.⁊.ff.de compenſatio.l.ſi ambo.⁊.ff.ſolu.matrimo.l.viro atqʒ vxori.

CUm venderes. In.l.iſta dicitur:tu vendidiſti mihi fundum ⁊ dixiſti:vēdo nō vtiqʒ optimus maximus eſt: nūquid teneris preſtare liberum:certe non.ſed talem eſt qualis eſt fundus:hoc verū eſt in predio ruſtico: idē in prediis vrbanis eſt dicendū.h.d.iſta lex:videatis expoſitionē litere.[dicendū eſt.]ſi vendis edes ⁊ dicis vt dixi in caſu qꝺ nō teneris preſtare liberas:ſʒ quales ſunt ꝑ hoc me exoneraui.vt.ar. ff.de edi.edic.l.queriē.§.ſi venditor. ¶ Or ſignori quidam voluūt praue intelligere.l.iſtā.dixerunt enim quidā qꝺ lex iſta intelligiē ſic:ſi vendis mihi fundū ita optimus maximus eſt:non teneris mihi preſtare.Unde voluerunt colligere ex.l.iſta hunc errorē.ſi venditor non dixit: vendo tibi fundū vti optimus eſt maximus qꝺ vēditor poſſit tradere fundū:ſi ſit liber ⁊ ſi ſit ſeruus cū tranſeat cū ſua cauſa.vt.ff.de acqui.re.do.l.traditio. ⁊.l. nemo.⁊.ff.eo.l.alienatio.ſecus ſi dixiſſet predicta verba: vendo tibi fundū meū vti optimus maximus eſt:qꝛ tunc eum liberum preſtando liberatur:non aūt qꝛ ab aliis ſeruitus illi fundo debeaē.vt.ff.de euic.l.pe.⁊.ff.de ver.ſigni.l.qui vti optimus: ⁊ pro ſe etiā inducūt hanc.l.que dicit ſm eos:vt.ff.dixi.ſed certe nos diximus qꝺ teneniē preſtare liberū non ſeruū:etiam ſi predicta verba vti optimus maximus eſt non dicanē.vt.ff.de acti.em p.⁊ ven.l.in emptione.⁊.C.de euicti.emp.⁊ vendi.l.pe.⁊ ſi non fiat agitur ad intereſſe.vt.ff.de edi.edic.l.quotiens.nec facit iſta lex pro eis qꝛ nō eſt intelligēda vt ipſi dicūt etiā litera ſonare videē ſed eſt intelligēda vt dixi in caſu:⁊ ideo hāc theoricā ſic ad practicam reducetis vbi vēditor dicit: vendo tibi fundū vti optimus maximus eſt:intelligiē ſic optimus ⁊ maximus ſm qualitatem finiū deſignatorum optimus eſt.i.liber:⁊ tunc liberū tradit.ſed ſi non dicat vti optimus maximuſqʒ eſt:ſed dicat:vendo tibi fundū qualis eſt hic videē agi:qꝺ ſi eſt liber tradat liberum ſi ſeruus tradat ſeruū:ſic intelligiē illud vulgare qꝺ loco iſtorum verborū ita optimus ⁊ maxim᷒: qꝛ vtuntur Ytalici qui dicunt vendo tibi

vendo tibi fundum: ſi proprium, proprium: ſi cõdictitium ⁊ vſi pertinuerit. nam hoc caſu videtur agi inter me ⁊ te qđ tradat qualis ſit: ⁊ hoc eſt verum ſi venditor ignorat: ſed ſi ſcit ⁊ non dixit deberi ſeruitutem: ex hoc tenetur ex empto. vt. ſ. de actio. emp. ⁊ vendi. l. generaliter. ⁊ l. quero.

1 ☞ Electio eſt venditoris in generali ſermone.

1 **Comprehenſum erat.** †In l. iſta dicitur: vendidiſti mihi fundum in quo erant. c. dolia: ⁊ dixiſti. lx. acceſſura emptori cuius eſt electio qui velit dare reſpondetur qđ venditoris. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [qui dare vellet] dummodo integra. lx. det. vt. ſ. de actio. emp. ⁊ vendi. l. pe. §. vlti. ⁊ ideo eſt in poteſtate debitoris: quia in genere eſt debitum. inſti. de actio. §. hinc queritur. ⁊ §. preterea. ſed videbatur contra. ſ. eo. l. labeo. ad qđ poteſt dici quod ibi ab emptore fuit dictũ acceſſura dolia hic a venditore.

Exiſtimo. In l. iſta dicitur qđ rẽ meã poſſum emere ſub cõditiõe: ⁊ ſi in euẽtu cõditiõis exſtiterit cõditio erit facta mea. h. d. iſta l. [deſinere] accedit. ſ. e. ſi ue rei. ſic ⁊ rẽ meã nõ poſſum ſtipulari pure ſed ſub conditione ſic vt. ſ. de ver. obli. l. ſi rem meã.

Qui officij. In princi. huius. l. dicitur: ſi aliquis eſt preſes alicuius prouincie predia in iſta prouincia non põt cõparare niſi eſſent predia paterna que diſtraherent a fiſco. h. d. prin. huius l. videatis expoſitionẽ litere. [non põt.] vt. ſ. e. l. nõ licet. ⁊ eſt forte rõ ne ſtudio culture militiã dimittat. vt. C. de legi. ⁊ con. l. milites. niſi in caſu q̃ ſequitur ꝑter ⁊c. [diſtraherent] ꝓpter tributa: quia intereſt noſtra habere ⁊c. vt. C. de admi. tuto. l. lex que tutores.

Qui neſcientes. In. §. iſto dicitur: ſi ignorãs emo a te locum ſacrum venditio non tenet: tamen teneris mihi ad intereſſe meum acti. ex empto. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [qui] ſcilicet ille. [non teneat.] quo ad rem. vt. ſ. eo. l. ⁊ liberi. in ſi. ⁊ l. ſi res.

In aduerſione. In. §. iſto ponetis ita caſum ad longũ ⁊ in terminis: ſi emo rem a te vt periculum non ad te ſed ad me pertineat ſi res perijt ſine culpa tua periculum pertinet ad me ſiue ſit mihi res tradita ſiue non. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [in aduerſione] idest omnem aduerſum caſum in ſe ſuſcipiet emptor. vt. ſ. de peri. ⁊ commo. rei vendi. l. ſi quis vina. §. i. [aſſignata] idest tradita. [non ſit.] ⁊ ad iſtud facit. ſ. e. l. qđ ſepe. §. ſi res. ſecus ſi nõ emeretur in aduerſione: quia tũc ſi pure perimitur periculum eſt emptoris: vt. ſ. de peri. ⁊ commo. rei vend. l. neceſſario. ⁊ l. qđ ſi.

1 ☞ Diſpoſitio limitata limitatum producit effectum.

1 **Cum in ſeruo.** In principio huius legis dicitur: ſi iubeo ſeruum meum rem meam vẽdere certe perſone ſi illi vendat tenet emptio: ſi alij vendat non tenet emptio vel venditio. [in libera perſona] vt in procura. [volunt.] ⁊ eſt ratio: quia fines mandati diligenter ⁊c. vt. ſ. manda. l. diligenter.

Demonſtratione. In. §. iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi venditor vendidit tibi fundum demõſtrando tibi fundum ad oculum: ſuperfluum eſt qđ demonſtret tibi fines: ſed ſi non vendidit tibi ad oculũ debet monſtrare fines: maxime ſi alium fundum vicinũ ibi emptor habeat: ⁊ ipſe vẽditor eſt malus vicinus. h. d. iſta lex: videatis expoſitionem litere. [ſuperuacuum eſt] idest nõ tenetur nominare conuicinos niſi ſint mali vicini vt dixi: ſic ſoluitur cõtra. ſ. eo. l. qđ ſepe. in ſi. ſed terminos bene tenetur oſtendere ⁊ ſic ſoluitur cõtra. ſ. de act. emp. ⁊ vendi. l. titius heres. vel dicas qđ ibi ſimplr̃ vendidit fundũ: ibi quicquid iuris fuit ſempronij. [ſi nominentur.] idest ſi promittatur qđ nominabuntur. [oportet.] ſi forte ipſe venditor eſt malus vicinus.

1 Iuri accreſcendi locus eſt in contractu inter viuos quando ꝑmiſſionis hoc intereſt.

1 **Fundus ille.** In. l. iſta ponetis ita caſum ad lõgum ⁊ in terminis: emi a te fundum ita dicẽdo: ille fundus ſit mihi ⁊ titio emptus erit mihi emptus pro dimidia tantum: ⁊ ideo dicendum eſt qđ cum titius emere non potuerit quod teneat in totum. hoc dicit iſta lex. in principio: videatis expoſitionem litere. [cõſiſtat] ſcilicet in perſona mea. [ad me pertinere.] ſecus eſt in ſtipulatione: vt ſi ſtipulor mihi ⁊ titio. vt infra de verborum obligatio. l. ſi mihi. ⁊ inſti. de inuti. ſtipula. §. quod ſi quis. ⁊ ſ. de conſtituta pecunia. l. eum. §. item. ſed iſtud ideo eſt in emptione ⁊ venditione: quia ſi teneret pro dimidia in perſona mea nõ pro dimidia in perſona titij: ita venditor inuitus haberet me in ſocium quod eſſe non debet. vt. ſ. de condictione indebiti. l. ſi non ſortem. §. ſi tibi. ⁊c.

Conuenit mihi. In. l. iſta dicitur: ſi pactum factum eſt inter me ⁊ te qđ dares mihi certum numerum tegularum: erit ne emptio ⁊ venditio. ⁊ reſpondetur ſi tegulas debes facere de tua materia ⁊ mihi preſtare tunc eſt emptio ⁊ venditio: ſi autem facio mihi de materia mea tunc eſt locatio. [tegularũ.] pone. x. milia cuporum vel lapidum. [debet.] ad iſtud facit. ſ. eo. l. ſabinus. ⁊. ſ. loca. ⁊ condu. l. j. ⁊ ij.

1 ☞ In contractu emptionis ⁊ venditionis veniunt quedam etiam ſi non dicantur. hoc dicit.

1 **In vendendo.** †In lege iſta dicitur: ſi tu vendis mihi fundum certo pretio teneris mihi ad quedam preſtanda etiam ſi nõ dicatur: nam teneris mihi preſtare euictionem: ⁊ qđ poſſim vti frui: quedam tamen ſunt que non teneris mihi preſtare niſi ſint dicta qđ a fundo vendito debeatur ſeruitus fundo vicino vie aque ductus vel alia ſeruitus: ⁊ idem eſt in alijs ſeruitutibus vrbanorum prediorum. hoc dicit principium huius legis: videatis expoſitionẽ litere. [preſtãda ſunt.] ſub. tacite: ⁊ de natura contractus euincatur. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de act. emp. ⁊ vendi. l. ex empto. in princip. ⁊ C. de euicti. l. non dubitatur. [aut vſuſfructus eius.] idest non euincatur: ⁊ idem eſt ſi euincatur quelibet alia ſeruitus: quia vẽditor debet preſtare liberum. vt. ſ. eo. l. cum venderes. [preſtitum iri] a fundo vicino fundo vendito teneris tamen preſtare aditum. vt. ſ. ſi vſufruc. pe. l. j. ⁊ l. fundi.

Si cum ſeruitus. In. §. iſto dicitur: vendidiſti mihi fundum cui debebatur ſeruitus nec certioraſti imo tacuiſti: nunquid teneris mihi ſi perdidi non vtendo: ⁊ certe videris fuiſſe in dolo. vnde nomine huius doli teneris mihi ad intereſſe. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [nec commemorauerit.] idest non dixerit q̃ fundo vendito deberetur ſeruitus. [ob dolum] preſumptum. vt. ſ. eo. l. dolum. in ſi. ⁊ l. ea que. in ſi.

Quintus mutius. In. §. iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis ſi tu vendis mihi fundum tuum ruta ⁊ ceſa non videris vendere niſi dictum eſſet qđ ruta ⁊ ceſa cederent venditioni. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ruta ⁊ ceſa] que ſeparata ſunt a ſolo. [neq; fundi ſint.] vnde nõ dantur emptori: imo ſi habet reuocantur. vt. ſ. de actio. emp. ⁊ vendi. l. iulia. in fine. cum. l. ſeq. ⁊ l. fundi. §. ſi ruta.

1 ☞ Res tranſit cum ſua cauſa.

1 **Alienatio.** †In lege iſta dicitur: ſi quis vẽdit fundum videtur alienare cum ſua cauſa. vnde omnia que competunt fundo ⁊ contra fundum videntur ad emptorem tranſire niſi aliud nominatim dictum eſſet. h. d. iſta lex: videatis expoſitionẽ litere. [alienatio cũ ſit]. ſ. ex cauſa vẽditionis. [habet.] accedit. ſ. de acqui. rerum do. l. traditio. ⁊. ſ. de lega. ij. l. peto. §. ꝑdiũ.

Si cum fundum. In. l. iſta ponetis ita caſum ad longũ ⁊ in terminis: vendidiſti mihi fundũ quẽ locaueras: ⁊ dixiſti qđ exigeres a cõductore nomine mercedis ⁊ preſtares emptori: nunquid teneris mihi preſtare. reſpondetur qđ ſic. ⁊ in exigẽdo teneris ꝓſtare dolũ ⁊ latã culpã ⁊ leuem. h. d. in prin. huius legis: videatis expoſitionẽ litere. [in lege]. i. in pacto vẽditionis. [culpa.] accedit. ſ. e. l. qđ ſepe. §. qđ ſepe. ⁊ ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ⁊. ſ. de actio. emp. ⁊ vendi. l. iuli.

Fere aliqui. In. §. iſto dicitur: qđ aliquando contingit qđ emptor cum emit rem appoſuit iſtud pactum qđ in illa re venditor dolum non committat ⁊ valet quia ⁊ ſi adiectum non eſſet de natura contractus tenetur preſtare: ⁊ non videtur dolus abeſſe ſi per eum factum eſt: aut ſiet quo minus emptor poſſideat: ⁊ ideo tenetur venditor non ſolũ de dolo: imo tenetur vt vacuam poſſeſſionẽ tradat. [fere aliqui] ſcilicet emptores: ⁊ ideo dicit fere: quia maior pars hominum hoc pactum apponit. [tradat] preciſe. [eſtimaretur.] ſub. ⁊ ideo tenetur tradere vel intereſſe preſtare. vt. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. j. in prin.

1 ☞ Verba contractus referuntur ad tempus contractus. Item lacus ius non habet ſecus in flumine. hoc dicit.

1 **Rutilia Polla.** In. l. iſta ponetis ita caſum ad longũ ⁊ in terminis: quedam mulier rutilia polla nomine emit a quodã lacũ poſitũ in tali loco: ⁊ circa eum lacum x. pedes lacus exercuit: ⁊ x. pedes qui tũc acceſſerũt ſubmerſi ſunt: nunquid x. pedes debẽt preſtari computandi a loco in quo exercuit lacus. ⁊ reſpondetur qđ x. pedes debent preſtari a loco a quo aqua exercuit. hoc dicit iſta l. videatis expoſitionem litere. [angularium.] quia multos angulos habebat: alius angu

larium ideſt in quo multe anguille erāt. [debet qđ emit.] ⁊ ita debet preſtare. x. pedes computandos a loco in quo erat aqua tempore venditionis: ſimiliter ⁊ ſi lego tibi argentum meum vi deor legare quod eſt meum tempore venditionis. vt. ff. de auro ⁊ argē. leg. l. j. ſic ⁊ ſi conſtituo tibi ſeruitutē: videor conſtituere ſeruitutes preſentes: quia tempus contractus inſpicitur. vt. ff. de ſerui. vrba. pre. l. ſi ſeruitus. ⁊ ff. de ſerui. ruſti. predi. l. ſi que lo ca. ⁊ ff. de here. vel actio. vend. l. ij. §. j. nam ſiue lacus creſcit ſiue decreſcit nunq̄ vicino accedit vel decedit. vt. ff. de aqua pluuia arcen. l. vicinus. §. lacus.

Liberi hominis. In. l. iſta dicitur: ſi ignorās mihi igno ranti vendit liberum hominem tenet emptio: ſed ſi ego ſcio licet tu ignores nulla eſt emptio. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [eſtimauerunt.] non vt li beri hominis ſit emptio: ſed vt venditor teneatur emptori ad intereſſe actio. ex empto. vt inſti. e. §. vlti. [contrahitur.] multo magis ſi ambo ſciunt nulla contrahitur emptio: vt argu. ff. eo. l. domum. §. vlti. ⁊ facit. ff. eo. l. ſi in emptione. §. hominem libe rum. ⁊ §. item ſi emptor.

☞ Quibus menſuris menſuretur eſt in arbitrio contrahentium.

Imperatores. † In. l. iſta dicitur ſi ego negotiator vendo tibi vi num ſi conueni quibus menſuris aut pretijs debeat ti bi preſtari vinum illis menſuris vel pretijs tibi preſtabitur: ſi autem non conueni debet tibi preſtari vinum ad menſuram approbatam ſecundum conſuetudinem regionis: ⁊ ita impera tores reſcripſerunt. [vina comparent] cum multe menſure ⁊ monete ſtatute ſunt in ciuitate. [eſſe.] quia contractus ⁊c. vt. ff. depoſi. l. j. §. ſi conueniat. [diſpliceat] ſub. ſi non conuenit recur rendum eſt ad conſuetudinem regionis: ⁊ hoc annectit preſer tim ⁊c. [fiat] vt hic. ⁊ C. loca. ⁊ con. l. certa. ⁊ iſtā materiā plenꝰ diſtinxi. ff. de dolo. l. arbitrio. §. ſi.

☞ Pacta ſuper accidentalibus vel naturalibus contractus appoſita ad exceptionem tantum proſunt ſi apponantur ſu per ſubſtantialibus ad actionem proſunt. hoc dicit.

Pacta conuenta. † Signori hec. l. con ſueuit valde diffici lis reputari: ſed ſi vos aduertatis caſum ⁊ ſummariā expone litere nō difficilis ſed facilis vobis videbitur ⁊ pertinet iſta. l. ad illā partē rubrice de pac. conuen. inter emp. ⁊ ven. ⁊ in. l. iſta tractatur de tribꝰ pactis de accidētalibus ſiue extraneis vel ſubſtātialibus vel naturalibꝰ: ⁊ hȝ iſta. l. duas partes principa les vſq; ad. §. vlti. ⁊ prima pars loquitur de pactis que apponun tur ſuper accidētalibus ſiue naturalibus contractus ⁊ ponit duos caſus. ſcđa pars ponit caſuȝ vnū ⁊ loquitur de pactis que appo nuntur ſup ſubſtātialibus: ⁊ primus caſus eſt talis: vēdidiſti mi hi reȝ tuā ex interuallo pactū factū eſt ne debeas mihi de euic. cauere vel fideiuſſorē dare: hic eſt pactū appoſitū ſuper natu ralibus contractus: ⁊ ad excipiendū ⁊ lȝ ſit appoſitum ex interuallo eſt vr̄ ineſſe. vnde ſi vellem petere cautionē de euic. non poſſuȝ: q2 pactū nudū parit excep. ſcđs eſt ſi pactum ſit ex interuallo ad agendū non videtur intereſſe vbi gratia vendidiſti mihi rem tuam ⁊ tradidiſti: vel non: ex interuallo conuenit inter me ⁊ te vt preſtes mihi fideiuſſorē de euictione hoc pacto non videtur ineſſe: vnde lȝ non pariat actionē parit exceptionē: q2 ſi petis pretiū repellā te doli excep. niſi dederis fideiuſſorem. Tertius caſus eſt: ſi vendidiſti mihi rem tuā pro centū ⁊ fiat pactū inter me ⁊ te de pretio augendo. ſ. qđ ſit vendita p. c. ⁊ quinquagin ta: vel diminuendo. ſ. qđ ſit vendita pro. l. iſtud pactū ſiue fiat incontinenti ſiue ex interuallo valet: vnde ſi omnia ſunt inte gra: q2 non tradidiſti rem nec ego pretium ſolui videtur a pri ma emptione receſſum: ⁊ de nouo vr̄ contracta emptio. h. d. iſta. l. in princ. videatis expoſitionē litere [cōuenta] ſ. ex interuallo. [vi dentur] ſub. ⁊ ſic valent [que vero] incipit ſecundus caſus [non ineſſe] ſ. ⁊ ſic non valent [veluti] ponit exemplū primi caſus hic exemplū ſecundi caſus [an idem] incipit tertius caſus [vi detur] Or ſignori hec. l. dicit vt dixi in caſu videatis expoſitio nem litere [pacta cōuenta que poſtea] i. ex interuallo ⁊ dicitur pactū incōtinenti fieri cū fit in ipſo cōtractu: vel poſt anteq̄ cō trahētes diuertāt ad extraneos actus: dicuntur fieri ex interual lo cum diuertūt ad extraneos actus. vt. ff. de verb. oblig. l. cōti nuus. ⁊. ff. de teſt. l. heredes palam. in prin. ⁊ ad. l. iul. de adult. l. qđ ait. §. qđ ait. [emptioni] vt q2 ſiunt ad excipiendū ne vendi tor caueat de euictione emptori cōtinenti cōtractui [videtur] ſub. ⁊ ideo valent: quare quia nudum pactum parit except. vt ff. de pac. l. iur. gen. §. ſed cum nulla. ⁊ ff. de pac. l. ab emptione. §. ⁊ ariſtoni. [non ineſſe] q2 ex quo fuit appoſitū pactum ex in teruallo nudū eſt. vt. ff. de pac. l. iur. gen §. quinimo. ⁊ nudū pa ctū regulariter non parit actionē: vt in preallég. §. ſed cum nul la. [que vero.] ſicut dixi vobis hic incipit ſecūdus caſus. [credi mus non ineſſe.] ſub. ⁊ ſic non valent. [qđ] ſcȝ dictum duarum predictarum regularū. [in his que adminicula. i. naturalia. vt ff. ſubiciuntur exempla vel intelligatis accidentalia vel ſubſtātia lia. vt. ff. dicam. [quo quidem caſu.] ſicut eſt cum pactum fit ad agendū: vt cū cautio duple vel triple preſtetur. [venditore.] quia dicam non ſoluam pretiū niſi des mihi fideiuſſorē: q2 nō debet ei fides ſeruari ⁊c. vt. C. de pac. l. cū proponis. ⁊ ita not. hic qđ ali cui conſulitur per retentionē cui nō cōſulitur per actionem. vt ff. de condic. inde. l. ſi in area. ⁊ ff. ſi cer. pet. l. cum fundus. §. ſer uum tuum. ⁊. ff. de do. ex. l. Paulus reſpondit. [ex pretio] ſcȝ ⁊ ex re. i. pactum qđ ſit de pretio vel re augenda vel diminuen da eſt de ſubſtātialibus cōtractus. vt. ff. eo. l. nec emptio. [Pau lus] modo reſpondet. [notat] ideſt notabiliter dicit ſiue appro bat. [ſi omnibus integris manentibus] i. qđ nondum res tra dita vel pretium ſolutū: ſed alias ex ſolo cōſenſu cōtracta em ptio. vnde cōtrario ſolo diſſenſu poteſt diſſolui vt ff. de pac. l. iu regen. §. adeo. [receſſum.] exponit bul. ⁊ Jo ipſo iure: niſi aliud cōueniſſet. vt. ff. de reſcin. vend. l. ij. ſed mar. exponit [receſſum a priore contractu] ipſo iure ſi iſtud ſit actum: alias ope exceptio nis. vt. ff. de pac. l. ſi vnus. §. ſed ſi pactum cōuentum. ⁊. ff. de re ſcin. ven. l. ſi qua natura. que poſtea fiunt prioribus derogant. vt. ff. de iure deli. l. diuus. §. licet. ¶ Or ſignori not. hic ſi ſic pa ctum inter emptorem ⁊ venditorem ex interuallo ſit ad exci piendum vel ad deliberādum: lȝ nudum valet ⁊ parit exceptio nem. vt ff. de pac. l. iure gē. §. ſed cum nulla. ⁊. C. de pac. l. legem quam dixiſti: quia proniores ſumus ⁊c. vt. ff. de act. ⁊ ob. l. arria nus. fallit in caſibus vbi non parit exceptionem quos not. in preall. §. ſed cum nulla vnde hic non repeto: ſi aūt fiat ad agē dum: q2 ex interuallo eſt factuȝ eſt nudū vnde non parit actio nem. vt. C. loca. ⁊ conduc. l. ſi tibi. tamen ſi venditor non dat fi deiuſſorem vt cōuenit emptor non ſoluet pretiū ſi non eſt ſolu tum: quia non debet ei fides ſeruari ⁊c. vt. ff. dixi. ſi autem fiat pactum ſuper ſubſtātialibus contractus inter emptorem ⁊ vē ditorē parit actionem ⁊ exceptioneȝ vt hic in tertio caſu huius l. ⁊ ff. de pac. l. ab emption. ⁊ C. quando li. ab emp. diſce. l. j. ⁊ ij. ſed que eſt ratio diuerſitatis inter iſtos caſus: certe homo qui aliquid intelligeret non deberet querere rationem diuerſitatis quia pactum quod ſit ſuper ſubſtantialibus cōtractus de pre tio augendo vel diminuendo ſiue fiat incontinenti ſiue ex in teruallo parit actionem ⁊ exceptionem ⁊ noua eſt emptio ⁊ vē ditio: ⁊ pactum eſt veſtitum: ſed pactum quod apponitur ſu per naturalibus contractus: ſi fiat ex interuallo eſt nudum: vn de non parit actionem ſed exceptionem.

Papinianus. In. §. iſto dicitur: ſi vendo tibi rē ⁊ excipio: ſi quid ſacri vel religio ſi vel publici valet venditio: ſed ſi totꝰ locꝰ eſſet ſacer nō vȝ. h. d.

Ede ſacra. In prin. huius. l. ponetis ita ca ſum ad longum ⁊ in terminis: ſi aliqua eccleſia terremotu diruitur non deſinit lo cus ſacer eſſe ⁊ non poteſt vendi. hoc dicit principiū huius. l. videatis expoſitionem litere. [non eſt profanus] ideſt non deſinit eſſe ſacer. vt. ff. de re. di. l. in tantum. in ſi. [non pōt] ſcilicet inter ſcientes vel inter ignorantes vt dominium tranſ eat. vt. ff. eo. l. ſi in emptione. §. omnium. ⁊ inſtitu. eo. §. vlti.

Intra maceriam. In. §. iſto ponetis ita ca ſum ad longum ⁊ in ter minis: tu habebas ſepulchrum auratum non in ciuitate ſed in campo tuo ſicut dȝ eſſe de iure: lȝ de conſuetudine aliter ſerue tur feceras maceriam ne aliquis iret ad ſepulchrum in circuitu ſepulchrorum inter ſepulchrum ⁊ maceriam habebas hortuȝ vel vineam mihi vendidiſti quicquid eſt intra maceriam: num quid videris vendere ſepulchrum: certe non. ſed hortum vel vineam niſi aliud conuenit. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem li tere. [intra maceriam] ideſt parietem que eſt de lapidibus ſine calce. vt. ff. de verbo. ſigni. l. que pertinent. alias incipit. l. partes: ⁊ vocamus in vulgari murum ſiccum. [pertinent.] ſed quod eſt ibi religioſum non videtur venditum. vt. ff. eo. l. ⁊ liberi.

☞ Clauibus traditis videtur tradi poſſeſſio eorum que ſunt ſub clauibus. Item quo caſu facta traditione a domino tranſ fertur dominium eodem caſu traditione facta a non domino transferatur conditio vſucapiendi. hoc dicit.

Clauibus traditis. † In. l. iſta ponetis ita ca ſum ad lōgū ⁊ i terminis: tu habebas merces in hor reis vēdidiſti mihi merces q̄ erāt i horreis certo ꝑtio ⁊ ſolui tibi ꝑtiū tradidiſti mihi clauē corā horreis: nūqd ſtatim dn̄ii ⁊ poſſeſſio illarū merciū vr̄ mihi tradita ēt ſi horrea nō ape rui: certe ſic. ſi eras dn̄s: ſed ſi non eras dn̄s illarū mercium pa ratur mihi cauſa vſucapiendi. h. d. iſta lex videatis expoſitio nem litere

a ¶ Clauibus tradi. Hac l. intellige: vt not. per bal. ⁊ doct. in. l. j. in prin. in. iiij. q. princ. ff. de ac quir. poſſeſ. ⁊ vēditor tenetur tradere cla ues bald. in. l. ij. C. de verb. ſig. ⁊ adde qđ traditio cla uiū in dubio cēſetur facta cū cuſtodiente no. Bar. in. l. cum pater fi lios. §. pater plurib. de le. ij. ⁊ quid ope retur traditio clauium vide Pe. de anch. in clem. j. §. ſa ne de here.

nem litere. Or ſignori not. quo caſu venditor qui tradit eſt do-minus in accipientem transfert dominium: eodem caſu ſi non eſt dominus paratur cauſa vſucapiendi vt hic.⁊.ff.de acqui.re.do.l.qua ratione.§.ideo ſi quis.⁊.l.traditio.in prin.⁊ ad hoc fa-cit.ff.de vſucapio.l.celſus.⁊ inſti.de rerum diui.§.idem ſi quis.⁊ inſtitu.per quas perſo.no.acqui.§.ex his. ¶ Sed ad.l.iſtam op-ponitur ⁊ videtur quod non tranſeat dominium ſine traditio-ne cum dominia rerum ⁊c.vt.C.de pact.l.traditionibus. item quomodo tranſit poſſeſſio ſolo animo.vt.C.de acquirē.poſ.l.li-cet. item quomodo procedit vſucapio ſine poſſeſſione.vt.ff.de vſucap.l.ſine poſſeſſione.dicunt quidam qđ hic eſt ſpeciale qđ ſolo animo transferatur dominium ⁊ poſſeſſio ſicut eſt ⁊ in alio caſu.ff.pro ſoci.l.iij.in fi.⁊.C.de dona.l.j.ſed hic interuenit tradi-tio clauium:vel dicatis ꝙ preſentia clauium facit hoc: ſic ⁊ alias preſentia multum operatur.ff.de acquiren.poſ.l.j.§.ſi iuſſerim.⁊.l.quod meo.§.ſi per vendi.⁊.l.quarundam rerum.

☞ Actio ex vendito datur etiam ad id quod deuenit in pa-cto incontinenti appoſito.

Cui fundum. †In.l.iſta ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: vendidi tibi fundum ⁊ tradidi hoc pacto vt locares mihi certa mercede vel qđ alij nō vēderes niſi mihi: nūquid valet ta-le pactū: certe ſic.⁊ ſi appoſitū eſt incōtinēti in traditiōe rei pa-rit nouā actionē preſcriptis verbis ⁊ veterē informat.h.d. iſta lex: videatis expoſitionē litere.[ipſe] ſcꝫ venditor.[poterit.] vel preſcrip.ver.act.vt.ff.eo.l.fundi.⁊.ff de act.emp.⁊ ven.ſi ſterilis.§.ſi tibi.⁊.l.tenetur.§.j.⁊ dixi.ff.de pac.l.iure gen.§.quinimo.

Dolia. In hac.l.ponetis ita caſum ad lōgum ⁊ in terminis: ſi tu habebas dolia que affixa ſunt horreis ⁊ vendis mihi horrea ipſa dolia mihi videris vendere niſi noīatim exceperis.h.d.prin-cipium huius legis: videatis expoſitionē litere.[in horreis de-foſſa] idest ita affixa vt partes horreorum quodammodo intel-ligantur ⁊ dicuntur horrea loca ſecura.vt.ff.loca.⁊ conducti.l.dominus.[videri.] accedit.ff.de act.emp.⁊ vendi.l.iul.§.edib⁹.

Eum qui. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi emo a te rem ⁊ per traditionem accipio quibus defenſionibus poteras vti ⁊ ego ⁊ ille qui ſuccedit in locum meum.vnde ſi tu rem illam preſcripſeras ⁊ ego ⁊ ille qui in locum meum ſucceſſit eadem preſcriptione po-terit vti ⁊ continuantur tempora vtriuſqꝫ poſſeſſionis.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[ſucceſſit.] idest heres emptoris vel ille qui ab eo emit.[vti poſſe] ſcꝫ dicendum eſt [ſtatuta] id eſt.x.vel.xx.an.vt inſti.de vſuca.in prin.⁊ ita not.qđ iura vendi-toris tranſeunt in emptorem.accedit.ff.de here.vel actio.ven.l.emptori.item not.qđ tempora emptoris continuantur cum tē-pore venditoris: accedit.ff.de acqui.poſſeſſio.l.pompo.§.de his.

☞ Paria vel ſimilia ſunt non eſſe ⁊ non apparere.

In lege. †In.l.iſta dicit̄ venditor fundi ex-cepit lapidicinas que erant in qua-cunqꝫ parte illius fundi cuius erunt lapidicine: di-cit tubero. venditoris: labeo diſtinguit: ſi excepte ſunt lapidicine ⁊ apparent vbi ſunt: vēditoris erunt: alias erūt emptoris: ſed aliter interpretationem faceremus: ſi totus fun-dus eſſet lapidicin⁹ nihil accederet emptori.h.d.iſta lex: videa-tis expoſitionem litere.[tubero reſpondit.] ſcꝫ male.[hoc pro-bo] ſcilicet ſententiam labeonis: ⁊ ita no.qđ ſi aliquis excipit ali-quid videtur excipere id qđ ſcit.i.apparet: non illud qđ nō ap-paret.accedit.ff.de tranſact.l.cum aquiliana. ¶ Or ſignori ex l.iſta colligitur argu.ad vnum ad qđ inducimus.l.iſtam.nā di-cimus: ſi inſtituo te heredem pro dimidia ⁊ rogo te reſtituere alij qđ prelegato non tenearis reſtituere: ⁊ hoc probatur hoc modo.ſi vendis mihi fundum ⁊ excipis lapidicinas videris ex-cipere lapidicinas patentes: ita ſi inſtituo te heredem pro par-te ⁊ prelego tibi ⁊ rogo te vt hereditatē reſtituas videor te de hereditate rogare non de prelegato quia non patet.ſic.⁊.ff.ad l.falcidiam.l.j.§.ſi quis.⁊.l.tria.

Fiſtulas. In prin.huius legis dicit̄: vendi-diſti mihi fundum ⁊ in illo fundo erat caſtellum ⁊ habebat fiſtulas ⁊ ex caſtello aqua ducebatur per fiſtulas: dixiſti qđ fiſtule que erāt in fundo accederent vēditioni nunquid caſtellū ex quo aqua du-cebat̄ per fiſtulas accedet. Rñdetur qđ ſic: lꝫ in pacto non ap-paret.h.d.principium huius legis videatis expoſitionem lite-re.[vt id] ſcꝫ caſtellū cū fiſtulis.[non contineret.] qꝛ facit men-tionē tantū de fiſtulis.⁊ ad hoc facit.ff.eo.l.qui fundum.§.in le-ge.⁊ eſt ratio: quia in emptione ⁊ venditione potius ſenſum ꝙ verba ſpectamus.vt.ff.eo.l.ſed celſus.§.ſi annuus. ⁊ ponetis ita exemplum: predicatores habent in viridario ſuo caſtellum in quo ſunt fiſtule per quas abluunt̄ manus ⁊c.ſi ipſi venderent illud viridarium ⁊ dicerent quod fiſtule accederēt emptori ac-cederet ⁊ caſtellum: quia quot̄.conceditur aliquid alicui ⁊ id vi-detur conceſſum ⁊c.vt.ff.de iuriſ.om.iudi.l.ij.

Fundū. In.§.iſto dicitur: emi a te fundum: ſed mi-hi non tradidiſti te mortuo ſum creatus tu-tor filio tuo impuberi: nunquid ego tutor potero poſſeſſionem illius fundi mihi tradere: certe ſic: hoc modo: qꝛ videbo pupil-lum ⁊ familiam pupilli diſcedere de poſſeſſione: ⁊ ego ingredi-ar in poſſeſſionem.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[accepiſti] a patre.⁊ loquitur iſte.§.ſm antiqua tempora ſecun-dum que creditor pupilli poterat eſſe tutor pupilli.vt.C.qui da-re tu.poſ.l.creditorem.hodie creditor vel debitor pupilli nō po-teſt eſſe eius tutor: vt in auť.ibi ſignata: que incipit ingrediaris a in poſſeſſionem. vnde not. hic quem authorari in re ſua: ſic de admini.tuto.l.quotiens.§.non tantum.

a **Qui fundum.** In.§.iſto dicitur: emi a te fundū eo pacto vt ſoluto pretio traderes mihi poſſeſſionem deceſſi relictis duobus heredibus vnus ex heredibus ſoluit totum pretium: nunquid tenetur coheredi iu-dicio fami.erciſ.partem ſuam preſtare ſi vult ei ſoluere partem ſuam: certe ſic: ⁊ coheres tenebitur ei preſtare partem pretij: qꝛ ſi partem ſoluiſſet non poterat agere ex empto cum venditore: hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere.[diuidi non po-tuit.] vnde agit fami.erciſ.alias nego.geſt.vt ibi dixi.ff.familie erciſcun.l.heredes.§.idem iur.in fi.

¶ Qui fun-dū. Facit tex. iſte qđ lꝫ ſit ſo-luta quātitas pro pte: nō tñ dñium acqui-rit pro parte nō enim alie-naſſet niſi to-tuꝫ alienaſſet vt hic p Bar. arg.l.ſi rem ff. de ſolu. tñ fru-ctus dꝫ habe-re emptor p rata qm̄ ſol-uit pretiuꝫ: vt ff.de fun.dot. l.fina.

☞ Caſum fortuitum qui in ſe ſuſcipit de caſibus fortuitis cō-muniter contingentibus tenetur.h.d. vel aliter. Caſus fortui-tus intelligitur inopinatus non ex conſuetudine eueniēs.h.d.

Frumenta. In.§.iſto dicitur: vendidiſti mihi fru-mēta que erāt in herbis: ⁊ recepiſti in te periculum vis maioris ⁊ tempeſtatis ſi peruenerint niues contra conſuetudinem ⁊ ſubmerſerunt frumenta: nunquid te-neris de hoc periculo: certe ſic.hoc dicit iſte.§. videatis expoſi-tionem litere.[poterit.] ⁊ licet venditor non teneatur de caſu tamen ſpeciali pacto poteſt in ſe ſuſcipere caſum. vt.ff. ſi quis cautio.l.ſed ⁊ ſi quis.§.queſitum.

☞ Pactum eſt loco pretij.

Fundi. †In.l.iſta dicitur: vendidi tibi dimidi-am partem fundi mei eo pacto vt alte-ram partem.x.annis conductam haberes pro.xv.ſin-gulis annis: nunquid potero te conuenire actio. ex vendito vt ſerues pactum: dixerunt quidam quod non. ſed verius eſt qꝛ videor vilius vendidiſſe vt tenearis ex vendito: vel ex preſcrip.ver.re conueniam vt pactum ſerues.[vtimur.] ⁊.ff.agetur act. ex vendito ⁊ preſcrip.verb.vt.ff.eo.l.hec venditio.⁊.l.qui fun-dum vendidit.⁊.C.de pac.conuen.l.iij.

Cum manu ſata. In principio hu-ius legis ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi tu vendis mi-hi fundum certo pretio ⁊ excipis manu ſata non vi-deris excipere manu ſata perpetua cauſa fundi.ſed ea que per-tinent ad annuam vtilitatem fundi ⁊ ad fructus annuos per-cipiendos: alias vites ⁊ arbores omnes excepte videbuntur: hoc dicit principium huius legis: videatis expoſitionem lite-re.[cum manu ſata.] idest ſeminata ⁊ plantata videbuntur ſcꝫ quod eſſet abſurdum.vnde not.ſi quis in venditione fundi ex-cepit quod eſt in fundo videtur excipere quod eſt in fundo cā temporalis vſus non perpetui.accedit.ff.de lega.iij.l.ſi fundus. item not.quod in dubio facienda eſt interpretatio.vt.ff.de reb.dub.l.quotiens.⁊ argu.ff.de tranſac.l.cum aquiliana.

Huius rei. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longū ⁊ in terminis de facto non de iure.habe-bam tigna edium mearum immiſſa parieti tuo: tu dicebas mi-hi ꝙ tigna mea que habeo iniuncta parieti tuo deberem alle-uiare: dixi ego emi a te iſtam ſeruitutem vt habeam ius immit-tendi tigna mea in pariete tuo pro.x. dixiſti tu ⁊ ego vendo tibi ſolui tibi.x. nunquid tenet emptio illius ſeruitutis.reſpondetur ꝙ ſic.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[dixi] idest poteſt contrahi emptio pro his que ex meis ⁊c.[agi] vt iſta em-ptio ſeruetur.q.diceret ſicut poſſum emere rem tuam corpora-lem: ita ſeruitutem rei tue ſcilicet tigni immittendi vel immiſſi ſuſtinendi vt hic.⁊.ff.ſi ſerui.ven.l.ſi a te.

Sylua cedua. In.§.iſto ponetis ita caſum ad lō-gū ⁊ in terminis: ſiluam tuam ce-duam mihi vendidiſti: glans ex arboribus cecidit: cuius erit: queritur ſcꝫ vtrum ementis vel vendentis: dixit iuriſconſultus ſeruandum eſt qđ actum eſt inter contrahentes: ſi autem non apparet in dubio videtur illa glans eſſe emptoris que in arbo-ribus fuiſſet cū cederetur: ſed illa que cecidiſſet anteꝙ cedere-tur erit venditoris. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem li-

tere.[ſylua cedua] ⁊ dicitur ſylua cedua ⁊c.vt.ſ. de verbo. ſig. l.ſylua cedua.[vtriusque] idest cuius emptoris eſſet ſciz dicit aliquis: nonne hoc pactum eſt obſcurum. vnde debet interpretari contra venditorem.vt.ſ.eod.l.labeo. reſpondeo hic non fuit obſcurum pactum ſed clarum: ⁊ ratio quia cum ſylua ceduo venditur vt cedatur ea tantum pertinent ad emptorem q̄ ceduntur.

Nemo poteſt. In.§.iſto ponetis ita caſum ad longum ⁊ in terminis: ſi trado tibi rem meam ⁊ dominium apud me remaneat nō videtur emptio ⁊ venditio: ſed potius alius contractus puta locatio vel precarii rogatio vel commodum vel depoſitum. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[contractus.] do vt des: facio vt facias.vt.ſ.de preſcri.verb.l.naturalis.§.i.⁊.ij. vel commodatum vel depoſitum cuius dominium neq; poſſeſſio traditur.vt.ſ.commoda.l.rei commodate.vt.ſ.depoſi.l.rei depoſite.

i ☞ Pactum ſimile legi commiſſorie reprobatur inter creditorem ⁊ debitorem: non inter debitorem ⁊ tertium.

Titius. † In prin.huius legis dicitur: quidam titius nomine accipiebat a te mutuo .c.aureos ⁊ ſub vſuris predia ſua tibi pignori dedit ⁊ lucium titiū in fideiuſſorez dedit tibi cui promiſit q̄d infra trienniū liberaret: alias illa predia que tibi obligauerat eſſent empta lucio titio fideiuſſori: poſtea titius luciū titiū ſuū fideiuſſorē non liberauit ſua die. vnde lucius titius cōuentus ſoluit tibi.c.aureos cū vſuris: nūquid videtur illa predia lucius titius fideiuſſor habere empta. reſpōdetur q̄d ſic: q̄ videtur eſſe cōtracta obligatio ea cōditione vt illa predia haberet empta. hoc dicit prin.huius legis. videatis expoſitionē litere.[predia.] ⁊ ſic dicitur hic de prediis idem eſt in libris: ſi ſcholaris accepit mutuo pecuniam ⁊ obligat libros ſuos ⁊ dat fideiuſſorem hoc pacto vt hic dicitur: ⁊ ita poſſet poni exemplum in.l.iſta. ſz loquitur in prediis.[obligationem] ſcz validam conſtante conditione. vt ſ.de ver.ſigni.l.cedere diem. vnde no. aut fideiuſſor emit pignora a creditore quo caſu non valet emptio ⁊ tenetur reſtituere actione mandati ei pro quo fideiuſſit.vt.C.de dolo.l.i. aut emit a debitore ſi eum non liberat ſua die: quo caſu exiſtente conditione valet emptio ⁊ venditio vt hic dicitur.

i ☞ Obligatio perſonalis non ſequitur fundi poſſeſſorem.

Lucius titius. In.§.iſto dicitur: † quidam lucius titius nomine promiſit per ſtipulationem q̄d de fundo ſuo daret.c. milia modiorum frumenti predii gaii ſeii tribus annis conſtituendo perſonalem obligationem non ſeruitutem: poſtea lucius titius vendidit predium ſuum adiectis his verbis quo iure ⁊ qua cōditione pertinet ad me ⁊ ad te pertineat: nunquid emptor eſt obligatus gaio ſeio ad iſtā obligationē vt preſtet ei de predicto fundo .c. milia modia frumenti. r̄ñdetur q̄d non: q̄ hec obligatio erat perſonalis nō realis: ⁊ perſonalis obligatio non ſequitur ſingularem ſucceſſorem.h.d.iſte.§.[predii gaii ſeii] .i. gaio ſeio ad vtilitatem prediorū ſuorū.ſub. ⁊ cōſtituēdo perſonalem obligationē non ſeruitutem.[nō eſſe.] q̄ fuit perſonalis obligatio nō realis: ⁊ perſonalis obligatio nō ſequitur fundum.vt.ſ.ad trebel.l.i.§.ſi heres.⁊.ſ.de iudi.l.ſi fideicom.§.tractatū.ſed ſi eſſet ſeruitus cōſtituta tūc cōcomitaretur fundum ⁊ tranſiret ad emptorem.vt.ſ. de vſufru.l.ſcz hactenus.⁊ facit.ſ.de an.leg.l.gaius.⁊.ſ. de ſer. ru.pre.l.via.§.ſi fundus. ſed nunquid iſtud predium erit obligatum gaio ſeio: certe hec.l.nihil dicit de hoc: ſed vos dicatis q̄d non erit obligatum ad hoc.vt.C.in quib.cau.pig.ta. contra.l.i.

¶ De in diem adiectione Rubrica.

¶ Quia emptio ⁊ venditio fit ſub pacto adiectionis in diem vel ſub pacto.l.commiſſorie. primo ponitur rubrica de adiectione in diem: ⁊ rubrica iſta ponitur materialiter. vnde debet exponi de in diem adiectione idest de venditione facta ſub pacto adiectionis in diem.

i ☞ Differentia que ſit inter contractus ⁊ legata.

In diē adiectio ita fit. † In.l.iſta cū ſe tractatur q̄n dicatur vēditio facta ſub pacto adiectiōis in diē: ⁊ certe fit ita: ille fundus eſto tibi emptus niſi aliꝰ itra calēdas iunias primas meliorē cōditionē obtulerit vnū ſciatz q̄d vbi fundꝰ vēditur ſub pacto adiectiōis in diē emptio pura pōt eē: ſz reſoluitur ſub cōditiōe: pōt eē pura ſi ita fit: fundꝰ ſit tibi emptꝰ niſi aliꝰ intra diē meliorē cōditionē obtulerit: pōt eſſe conditionalis ſi ſit ita niſi alius obtulerit meliorē cōditionē intra annū ſit tibi venditus fundus pro.c. ſed vbi eſt purus emptor vſucapit ⁊ facit fructus ſuos ⁊ periculū ptinet ad eum: q̄ poſt interitum non poteſt melior cōditio cōferri: ſed vbi vēditio eſt cōditionalis non poterit vſucapere nec fructus pertinent ad eum hoc dicit iſta.l.cum duabus.ll.ſeq.⁊ prin.ſeq. videatis expoſitionem litere.[in diem adiectio] idest venditio facta ſub pacto adiectionis in diem.[ita fit] idest fieri poteſt.[quo] prout [a domino] .i.ab emptore qui interim eſt dñs.vt.ſ.l.proxi.[habeat] idest recedat.[in diem adicitur] .i.venditur ſub pacto adiectionis in diem [ſed ſub conditione ſoluitur.] ſub.ſi afferebatur melior conditio. ¶ Or ſignori circa.l.iſtam not. dñiam inter ɔtꝰ ⁊ legata: in ɔctibus magna dñia eſt: aut ita dico: vēdo tibi illā rē ſi alius obtulerit meliorem cōditionē res ſit inempta: quo caſu eſt pura vēditio: ſed reſoluitur ſub cōditione ſi alius obtulerit meliorem cōditionē: vt in ſili caſu.ſ.de cōtrahen. emp.l.iii. aut ita dico: vēdo tibi illā rem ⁊ niſi alius obtulerit infra annū meliorē cōditionē res ſit tibi empta: quo caſu eſt cōditionalis: ſed quid ſi non appareat vtrū ſit pura venditio: ſed reſoluenda ſub conditione vel vtrū ſit cōditionalis: ⁊ non apparet ſi venditor ita breuiter eſt locutus: vendo tibi illam rem ſi alius obtulerit meliorem cōditionem infra annum ſit locus pacto alias non: certe inſpiciam verba appoſita: nam ſi ita dicat venditor: vendo tibi illam rem ſi alius obtulerit meliorē cōditionē res ſit inempta vel diſcedatur ad emptione pura eſt: ſed reſoluitur ſub conditione: vt hic.⁊.ſ.de lege commiſſo.l.i.⁊.ii. ſi autem dicat venditor: vēdo ſi alius meliorem conditionem non obtulerit tunc eſt conditionalis. ⁊ pro hoc eſt.ſ.ſi cer.pe.l.cum ad preſens tēpus. ſed in vltimis voluntatibus non recedimus a ſignificatione verborum. vnde ſi dicat teſtator lego tibi rem ſi nauis non venerit ex aſia legatum eſt conditionale.vt.ſ. de leg.iii.l. fideicō.§.ſi ſic.⁊.ſ.de condi.⁊ demō.l.quibus.⁊.ſ.de adi.le.l.legatū.

Idem iul. Quidam habent hic.§.⁊ quidam habēt principium huius.l.ſed non eſt vis in hoc: ⁊ in.§.iſto dicitur: ſi res vendita ſub pacto adiectionis in diem perierit vel ancilla deceſſerit an nolo partus vel fructuum erit locus iuri offerendi. ⁊ r̄ñdetur q̄d non: q̄ nō debet admitti adiectio alterꝰ rei q̄ eius que diſtracta eſt.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[adiecta] .i. vendita ſub conditione.[adiectionem] idest quod aliquis poſſit afferre meliorem cōditionē.

Idem iul. Eodem libro.in.§.iſto dicitur ſi vendo tibi duos ſeruos pro.xx.ſub pacto adiectionis in diem: ⁊ vnus deceſſit ⁊ alter ſupereſt: ⁊ emptor extitit qui velit emere ſuperſtitem vltra .xx. receditur a priore contractu ⁊ peruenitur ad ſcdam emptionem: vnū ſciatis ſi melior ſit cōditio allata ſic res interim obligata reſcinditur pignoris obligatio quia interim dñs eſt: ſed ⁊ ſi aliquis vendidit tibi fundum ſub pacto adiectionis in diem cōpetit tibi interdictum quod vi aut clam pro illo fundo ⁊ pertinet omne cōmodum ⁊ incōmodū ad te emptorē anteq̄ afferatur melior cōditio. ⁊ aliquid aut vi aut clam factū eſt q̄uis melior cōditio attulerit aliquis tibi cōpetit interdictum q̄d vi aut clam ⁊ teneris mihi preſtare illaz actionē ſicut fructus: ſed ⁊ ſi falſus emptor a me vēditore ſuppoſitus ſit tn̄ tenet emptio: non q̄ exiſtente emptore nō videtur melior allata cōditio: ſed ⁊ ſi exiſtat alius emptor qui nō afferat meliorē cōditionem ſimiliter tz emptio: melior aūt cōditio affertur ſiue maius pretiū afferatur: ſiue leuioribus cōditionibus emitur res vel maturius ſoluitur pretium. vel ſi loco magis idoneo ſolui affertur pretiū: ſed ſi idonior perſona accedit ad emptionem melior cōditio videtur allata: ſed melior conditio videtur allata ſi prior emptor dabat fideiuſſorē: modo inuenitur emptor qui emit ſine fideiuſſoribus: vbicunq; ergo aliquid ad vtilitatem venditoris pertinet melior cōditio videtur allata.h.d. iſte.§.cum.l.ſeq. videatis expoſitionē litere [in diē adiectio] id eſt ſub pacto adiectionis in diem venditis [qui ſupra] id eſt vltra [peruenire] quia res que ſupereſt, fuit vendita: ſed ſuperiori caſu partus non fuit venditus [dominus eſſet] ſed allata cōditione meliore retranſit dominium ſine traditione quod ſpeciale eſt [nec pignus teneret] hoc ideo eſt: quia habet reſolui venditio ex voluntate: ſed ſecus eſt vbi venditio reſoluitur ex neceſſitate.vt.ſ. de edi.l.edict.l.bouem.§.pignus.[ſit additum] ſub.in quantitate: vt quia ego emeram pro.x.emptor emit pro .xii.[offerri videbitur] quia cōmoditas eſt in tempore.vt.ſ.que in fraud.credi.l.omnes.§.lucius.

Item q̄d dictū eſt. In.l.iſta cum duabꝰ ſequētibus dicitur: ſi emo a te fundum ſub pacto adiectionis in diē fructus percepti medio tempore pertinēt ad me q̄d eſt verū ſi alius non obtulit meliorem conditionem: vel falſus emptor exiſtat: ſed ſi verus venditor exiſtat: qui meliorem conditionem afferat tunc fructus teneor venditori reddere: ſed quid erit: exiſtit verus emptor qui affert meliorem cōditionem: ⁊ ego peruenio ad licitationem ⁊ obtineo in licitatione: nunquid teneor fructus reddere. ⁊ certe diſtinguēdum eſt quid

eſt quid actum ſit. nam ſi emo fundū ſub pacto adiectionis in diem: ſi alter affert meliorem cōditionem poſſum adhuc meliorem conditionem afferre: ⁊ ſi affero fructus erūt emptoris niſi aliquid actū ſit: vnū ſciatis qꝫ venditori licet adijcere poſteriori emptori niſi ego prior emptor paratus ſim afferre. Item venditor debet mihi denuntiare quod alius affert meliorem conditionem vt ego poſſim afferre quod alius affert. hoc dicit iſta l. cū duab⁹ legib⁹ ſeq. videatis expoſitionē lr̃e. [itē qꝫ ibi dictū eſt.] ⁊ vbi eſt dictū ſ. certe. ſ. e. l. j ī fi. ⁊ l. ij. ⁊. iij ī pn̄c. [vel falſus exiſtat.] vñ no. qꝫ ſ. duo ſunt paria vł nullū exiſtere vel falſum [priores] .ſ. emptorē [ſi qs.] ſcḋs emptor. [quod rō] .ſ. ſtricti iuris. [videt̃] vt ſint venditoris nō emptoris. vt. ſ. e. l. imperator. [qd actū ſit.] ſub. inter emptorem ⁊ vēditorē: nā contractus ex cōuentione legem accipiunt. vt. ſ. depoſi. l. i. §. ſi cōueniat. [adijcere] .i. vendere ſub pacto adiectionis in diē poſteriori emptori. [adijcere poſſit.] ſub. infra tp̄s in adiectione comprehenſum nō vltra niſi reſtituat̃. vt. ſ. de mino. l. ſi in emptione. qꝫ intelligunt quidā priorem emptorē admitti ad afferendum quando ſic fuit emptū ſi fuerit melior cōditio allata vt hic: ſecus dicunt ſi ſic fuerit emptū ſi ali⁹ meliorē ꝯditionē attulerit: q: tunc non emptor ſꝫ extranei tm̄ admittunt̃. vt ar. ſ. loc. ⁊ ꝯdu. l. q inſulā. §. vlti. aliū aiūt indiſtincte dicūt qꝫ emptor nō pōt afferre meliorē ꝯditionē: q: tacite agit̃ de alio nō de ipſo ⁊ ſic ꝓ expreſſo dꝫ haberi. vt. ſ. ſi cer. pe. l. cū qd. ⁊ l. certi ꝯdictio. ⁊. ſ. de proba. l. ante oīa. vel pōt dici qꝫ ſemꝑ emptor prior admittat̃ ad afferendū ſpeciali rōne: q: forte ſua intereſt vł q: ſuoꝝ fuit. vt. ſ. de mino. l. ſi i emptione. ⁊ etiā iure cōi q: nō dꝫ eſſe deterioris cōditionis ꝙ ſi nō emiſſet vt ar. ſ. l. ꝓxi. ⁊ quia malicijs hominum ⁊c. vt. ſ. de rei ven. l. in furto.

Sabinus. In l. iſta cum ſe. ⁊ prin. ſeq. dicitur ſi vendidi tibi rem ſub pacto adiectionis in diē: ſi alter affert meliorē conditionē poſſum ſpernere eam ⁊ velle qꝫ tua vēditio ſit firma: niſi nolatim dictū eſſet qꝫ tu emptor poſſis diſcedere a p̄ma emptione me inuito ſi ali⁹ attulerit meliorē cōditionē: ⁊ hec ſunt v̄a cū dn̄s vēdidit rē ſuā ſub pactu adiectionis in diē ſec⁹ vł i creditore ſi creditor vēdidit pign⁹ ſub pactu adiectiōis in diē ⁊ alius affert meliorē cōditionē. nā ſi vult ſtare p̄me emptioni nō videtur bona fide agere: niſi idem velit nō acceptare ſcḋam emptionē q: ſcḋs emptor nō eſt ſoluēdu p̄mus ſic: vnū ſciatis qꝫ ſi fundus ſemel vēditus eſt ſub pacto adiectionis in diē iterū nō pōt vēdi vt dicebat ſabinus. ſed certe diſtinguēdū eſt quid actū eſt inter cōtrahētes: vt ſi ſ. actum eſt ſepius locetur ſepius locabitur. [liceret vēditori.] inuito priore emptore. [vtimur.] quare ne qꝫ fauore ⁊c. vt. ſ. de leg. ⁊ ſe. cō. l. nulla. ⁊. C. de leg. ⁊ cō. l. quod fauore. et quia licet vnicuiqꝫ renuntiare his que ꝓ ſe introducta ſunt. vt C. de pac. l. pe. ⁊. ſ. ſi. ꝓxi. l. iij. [non admittat.] ⁊ ex. l. iſta reprobatur opinio illorum qui dicebant qꝫ fauore aliquoꝝ eſt introductum poteſt renuntiari: ſi eſt introductū per l. ſecus ſi pacto cōtrahentium. ſed certe hic renuntiatur ⁊ tamen ſ. inducit̃ pacto ꝯhētiū. ⁊ facit ad ſ. ſ. de l. cōmiſſoria. l. ij. [priori emptori] .ſ. adijcere: q: hoc videtur facere bona fide. Vos debetis ponere ita exēplū ſup. l. iſta vēdo tibi ſub pacto adiectionis in diem: alter attulit meliorē ꝯditionē. nūqd erit res inempta: certe ſic. ſed qd ſi tertius attulit meliorem cōditionē: numquid ſcḋo res erit inempta. reſpōdit ſabin⁹ qꝫ nō. ſꝫ certe iulian⁹ ſcribit qꝫ deberet inſpici qd actū eſt inter cōtrahentes [diſcedat.] accedit. ſ. e. l. quod dictum eſt in fi.

Quod autem ⁊c.

☞ Si res a pluribus fuerit vēdita diuerſis pretiis ſub pacto adiectionis in diem poteſt per aliquos exerceri pactum alijs volentibus ſed ſi vno pretio tunc per contradictionem vnius impediuntur alij. h. d. cum. l. ſeq.

Itē qꝫ ſabinus ait. † Supra habuiſtis vnā opinionem ſabini correctā ꝑ iul. hic ponit̃ alia opinio ſabini q̄ cū diſtinctione ꝑ pap. ⁊ vlpia. approbat̃ ⁊ reprobat̃: ⁊ in. §. iſto cum duabus. ll. ſeq. dꝫ tres vēdiderūt fundū ſub pacto adiectionis in diē: alius offert meliorē ꝯditionē: duo volūt qꝫ ſcḋs emptor habeat rē tertius vult qꝫ prim⁹ habeat qd emit: ⁊ certe dixit ſabin⁹ ꝑs huius ptinebit ad primū ꝑs duoꝝ ptinebit ad ſcḋm: ſꝫ certe vlpia. dicit qꝫ iſtud eſt verū ſi varijs p̄tijs vendiderunt: ⁊ diſpares partes fuerūt: ſi vno p̄cio vendiderunt tūc erit tota res p̄mi emptoris ne habeat inuit⁹ cū alio cōionē: ſicut eſt ſi qs vēdidit mihi totum fundū ſub pactu adiectionis in diē: poſtea p̄cio accepto partes fundi adiecerit. [manere.] ⁊ ita no. quod ſtatur iudicio minoris partis qꝫ eſt ꝯtra regulā. ſ. de pac. l. maiorem. ſic ⁊ alibi ſtatur iudicio minoris partis. vt. ſ. cōia pre. l. receptū eſt: ⁊ eſt illud iō receptū: q: ſi nō cederet priori emptori cogeret̃ inuit⁹ hēre rem cōem cū alio qꝫ non dꝫ eſſe. vt. C. cōi di. l. vlti. [voluit.] accedit ſ. ſ. l. q negotia. in fi ⁊. ſ. de edi. edicto. l. cū eiuſdē in fi.

Si vēditor. In. l. iſta dꝫ emi a te rem ſub pacto adiectionis in diē poſtea alius in veritate non affert meliorem conditionē: ſed tu ſimulas qꝫ alius attulerit meliorē conditionem ⁊ non attulit: ſi ſecundo vendis nunquid teneberis vtriqꝫ inſolidū rñdetur qꝫ ſic. ſi emptor ſubiecit aliū idoneum emptorem: nūquid res efficietur inempta: ⁊ certe videt̃ qꝫ ſic. q: alia venditio ⁊ vera poſtea interuenerit: ſed tñ vēditor aget actione ex vendito ad intereſſe: ⁊ ꝑ act. conſequetur fructus ⁊ tenebitur de dolo ⁊ lata culpa: ſed ſi venerint ſubiecit emptorem: ſi alius attulit meliorem conditionem nō eſt ſoluendo ſi emptor eum approbauit receſſum eſt a priore venditione: q: melior cōditio eſt quā venditor approbauit: ſꝫ qd ſi pupillus affert meliorem cōditionē ſine tutoris autoritate ⁊ tu acceptas eū: nunquid videt̃ receſſum a p̄ma emptione: certe ſic. ⁊ idē eſt ſi ſeru⁹ alienus attulerit meliorē conditionē. ſecus eſt in filio vel ſeruo venditoris vel dn̄o rei ſi ꝑ errorē adiecerit: q: non eſt emptio. ſed ſecus eſt ſi aliqs alieno ſeruo quē credebat liberū qs adiecerit: q: receſſum eſt a prima venditione ⁊ erit hic ſeruus ſimilis emptori qui nō ſit ſoluēdo. vnū ſciatis qꝫ nō videtur melior ꝯditio allata ſi tantūdem p̄tij det emptori ⁊ qꝫ nō hꝫ fruct⁹ q: remanet apud emptorē. nā hoc nō agit̃ inter emptorē ⁊ venditorem. h. d. iſta lex. videatis expoſitionē lr̃e. [obligatus] rē tradere vel intereſſe p̄ſtare vt. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. j. in pn̄. [eiqꝫ] ſcꝫ ſcḋo emptori. [nō video] allegando dicit [a priore emptione.] facit. ſ. man. l. inter cauſas. §. adeſſe.

☞ Hereditate venditoris iacente nō poteſt melior conditio afferri.

Si predio. † In princip. huius legis dꝫ quidam vendidit prediū ſuum ſub pacto adiectionis in diē mortu⁹ eſt vēditor vel poſt diem: nunquid heres eius poterit acceptare priorē emptione vel ſcḋam: ⁊ certe ſi heres ei exiſtat poſt diem vel nō exiſtat non poterit acceptare. ſed ſi intra diem adiectionis heres exiſtat poterit melior cōditio afferri h. d. pn̄. huius legis videatis expoſitionē lr̃e. [non exiſtat.] ⁊ ita videt̃ qꝫ iacente hereditate nō poſſit fieri aliquid in p̄iudiciū hereditatis. accedit. ſ. de vſuris. l. pecunie. ⁊. ſ. de nau. fe. l. vlti. ⁊. ſ. de ver. obl. l. ad diē ⁊. ſ. de ſti ſer. l. ſeruus hereditarius.

Si fundus. In. §. iſto dicitur: vendidiſti mihi fundū ſub pacto adiectionis in diē alter affert meliorē conditionem: ⁊ altera res accidit ſue venditioni ꝙ mee: nūquid videtur melior conditio allata: certe non: ſi tantum eſt res que accedit quātū plus emitur: aliꝰ ſic: ⁊ idē eſt ſi ſecundus emptor habebat longiorē diem ad ſoluendū: ego citiorem: nō videtur melior conditio allata ſi tantum ex vſuris eius tp̄is capi poterit. hoc. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̃e. [ſi tibi pluris ſit] .i. venditus ſit maiori pretio in ſecūda venditione ꝙ in prima. [quedam ei] .i. ſcḋo emptori.

☞ Sicut fructus percepti per emptorē melioris conditionis oblata reſtituitur venditori ita ⁊ ecōuerſo ipſi primo emptori debet reddi quod impendit.

Imperator ſeuerus. † In lege iſta dꝫ ſi vēdo tibi fundū meum ſub pacto adiectionis in diē: ſi alter affert meliorem cōditionē fructus ꝑceptos debes mihi refundere ſed ſi quā impenſam ibi feciſti ibi de fructibus debes tibi retinere ſꝫ ſi nō ſufficiūt debeo tibi refundere: et ad iſta ſeruanda poterit agi act. emp. ⁊ ven. h. d. iſta. l. videatis expōnē lr̃e. [actione] q: actio empti ⁊ vē. hꝫ locū ad fruct⁹ ⁊ expēſas. accedit. ſ. e. vēditor. ⁊. ſ. ti. ꝓxi. l. qui fundū vēdidit.

Cum duo. In lege iſta dꝫ: tu vēdidiſti duos ſeruos ſeparatis quēlibet ꝑ. x. ſub pacto adiectionis in diem: extitit alius qui offert. xxx. pro vtroqꝫ nūquid reſoluetur vtraqꝫ venditio vel altera: ⁊ certe ſi apparet pro quo ſeruo. x. adiiciat illa emptio reſoluitur: ſi aūt offeratur. x. ꝑ vtroqꝫ ſeruo recedet̃ a p̄ma venditione pro vtroqꝫ: ſi aūt dubiū eſt an vtriuſqꝫ p̄tiū adiecit nō receditur a p̄ma emptione. h. d. iſta. l. videatis expōnem lr̃e. [ſeparatim] .i. primo vni vendidiſti ſeruum ꝑ. x. ſcḋo aliū alium ꝑ. x. [denis] .i. bis. x. vt. ſ. de leg. j. l. ſi quis in teſtamento.

Cum in diem. In. l. iſta dꝫ: duo emerunt fundū ſub pacto adiectionis in diē vnus ex his affert meliorē cōdi. nunqd etiā ꝓ ſua parte vł receſſum a p̄ma emptione rñdetur qꝫ ſic. hoc. d. iſta lex. videatis expoſitionē lr̃e. [pro parte] ſcꝫ quā emit. [exiſtimatur.] nam certum eſt qꝫ primus emptor pōt afferre. vt. ſ. e. l. idem qꝫ dictum eſt.

FUndo. In.l.iſta dr:vendidi tibi fundū cornelianū.p.c.ſub pacto adiectiōis in diē poſtea alter offert mihi.cc.p fundo bononiano z cornel.z h fecit bona fide:nunqd a priore emptione diſceſſuz eſt rñdet qd ſic.[obligat⁹ noucrit.]q2 recedit a prima emptione ſi plus erat in adiectione q̄ in p̄cio adiecto.vt.ſ.e.l.ſi p̄cio.ſi fundus[adiectio]ſub.z plus ſit in eo qd accedit.

PRior emptor. In.l.iſta dr:ſi emi a te fundū pro.c.ſub pacto adiectionis in diē ſi alter offeret meliorē conditionez de p̄tio qd tibi ſolui nō habeo act.ꝯ ſcd̄m emptorez niſi delegares mihi z aio nouādi ab eo ſtipularer.h.d.[nō pt.]tñ q2 iſte fundus pro p̄tio nō eſt obligatus:vt.ſ.de contrahen.emp.l.vlti.q2 ſingularis ſucceſſor eſt zc.vt.j.ad treb.l.j.§.ſi hēs

De lege commiſſoria Rubr.

Quia pactū.l.cōmiſſorie hz ſilitudinē cū pacto adiectionis in diem ponit de lege cōmiſſoria.i.de pacto.l.cōmiſſorie.qualiter fiat de quo dr.j.e.l.j.z qs ſit ei⁹ effectus vt.j.e.l.ij.z qñ recedat dr.j.e.l.j.z.l.ſe.z no.qd pactū.l.cōmiſſ.hz locū in vēditionib⁹ nō in pignoribus.vt.C.de pac.pig.l.j.z.ſ.itē no.qd in pacto.l.commiſſorie re trāſit dñium ſine traditione qd eſt ꝯ regulā.C.de pactis.l.traditionibus z.C.de condi.ob cau.da.l.ea lege.

SI fundus commiſſoria. In lege iſta dr:ſi vendo tibi fundum ſub pacto legis cōmiſſorie.l.eo pacto ſi vſqz ad annum non ſolueris p̄tiū res ſit inempta:hic dr venditio contrahi pure ſed reſoluit ſub cōditione:aliqñ contrahit ſub conditione.vt.ſ.e.l.ij.in caſu tñ poſſet dici pactum legis commiſſo.contrahi ſub conditione:ſi ad annum ſolueris pretium res ſit tibi empta.

CUm vēditor. In.l.iſta cū ſe.dr:vendidi tibi fundū ſub pacto.l.cōmiſſo.poſtea infra annū nō ſoluis p̄tium nolo qd fundus ſit tibi emptus:nūquid ſi placet mihi nō ſtare pacto ſz prime emptioni mihi licebit.rñdet qd ſic:q2 illud pactuz apponit gr̄a vēditoris:alr eñ ſequeret magna iniquitas:pone q vendidi tibi fundū in quo erat villa ſub pacto legis ꝯmiſſorie.ſi villa eſt exuſta intra annū ſi liceret tibi non offerre pretium res eſſet inempta cuz eius periculo fuiſſet.nō.l.cōmiſſoria liceret facere volenti non inuito.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionē litere [cauetur.]vt.ſ.ti.pxi.l.ſabinus.z.C.de leg.z cōſti.l.qd fauore.[fuiſſet.]q2 cōtracta emptione oē cōmodū z incōmoduz pertinet ad emptorē vt.j.de peri.z cōmo.rei ven.l.neceſſario.§.vlti.[non etiā inuitus.]vt.ſ.l.proxi.

1 Pactum legis cōmiſſorie non facit conditionalē emptionem ſed eam reſoluit.

1 **SI fundus.** †In.l.iſta dr:vēdo tibi fundū meū pro.c.ſub pacto.l.commiſſo.quō ꝯueniā te ſi intra diem nō ſoluiſti pretium z fundus factus ſit inemptus de fundo z de fructib⁹ vt ſi fund⁹ fact⁹ ſit deterior:z videbat q nō cōueniā te ex vēdito:q2 ſinita eſt emptio:ſz certe potero te cōuenire ex vendito z vti rei ven.aduocare fruct⁹ qd eſt verū ſi nō ſoluiſti p̄tiuz:ſz ſi ſoluiſti p̄tiū:nō potero recuperare fruct⁹ vnū ſciatz q ego vēditor die adueniente debeo denūtiare emptori an velim fundū vēdicare an ſtare emptioni:z ſi elegi nō lz mihi variare.h.d.pn.huius legis.videatis expoſitionem lr̄e.[inemptus].ſ.fundus.[agat]ſcz pretio non ſoluto z ita fundo facto inempto.[facto emptoris]ſub.videamus quō venditor agat ꝯ emptorem.[declaratur.accedit.ſ.de contrahē.emp.z ven.l.celſus.§.annua.z vtili rei ven.poteris petere.vt.C.e.l.cōmiſſorie.z facit.ſ.ti.pxi.l.imperator.[dedit]q2 tūc nō reddit fruct⁹:alr ſic.[dedit]vt.j.e.l.proxi.z.l.poſt diem.

1 **In cōmiſſoria.** In.§.iſto dr:ſi vēdo tibi fundū ſub pacto.l.cōmiſſo.pōt apponi pactuz vt ſi alteri minoris vēdidero debeas mihi refundere.et ad hoc ꝯ te habeo act.ex vēdito.h.d.§.videatis expoſitionem litere.[venderet.]minori p̄tio vt.ſ.de ꝯhē.emp.z ven.l.hec vēditio.in ſi.[ex vēdito act.]ſub.l.eo qd inim⁹ vēdiderit z preſcri.ver.nihilomin⁹ z hoc pactum parit nouā p̄ſcrip.verb.z veterē ꝯformat.vt.ſ.d ꝯhē.emp.l.fundi.z.j.d ac.emp.z vē.l.tenet.§.ſ.

1 Interpellatio nō eſt neceſſaria vbi nō eſt appoſitus certus terminus.

1 **MArcellus.** †In.§.iſto dicit vendidi tibi ſub pacto.l.cōmiſ.debes afferre p̄tiū die predicta:vel debeo interpellare te:z certe debes mihi offerre p̄tium ſine oi interpellatione.ſed ſi nō habes ptātez cōueniēdi me nō debes mihi offerre pretiū hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē lre.[ſoluere]cū dies p hoie interpellat.vt.C.de ꝯtrahen.emp.z vend.l.magnā.[eſſe]facit.j.de vſuris.l.pecunie fenebris.§.j.

LEge fundo. In.l.iſta dr:ſi vendo tibi fundū ſub pacto.l.cōmiſſorie.i.ſi intra certū tp̄s pretiū ſolutū nō ſit fundus ſit inempt⁹ vr tacite agi inter nos vt fructus medio tp̄e percipias.ſed ſi ad diem non ſoluis mihi pretiū:z ita fundus inemptus factus ſit ſicut teneris reddere fundū ita z fructus:cū nihil ex ea venditione apud te remanere dz[reueniſſet]id eſt rediſſet ad venditorem:q2 inemptus factus eſt.[fefelliſſet]qd eſt veruz ſi pretium non ſoluit.vt.ſ.l.proxi.in princip.

DE lege cōmiſſoria. Al's.§.z incipit ſceuola zc.In prin.hui⁹.l.dr:ſi vendo tibi rē meā ſub pacto.l.ꝯmiſſorie,nō ſolū teneris reddere rē z fructus in me:ſi dediſti aliquid noie arre retineo aliquid apud me.ſed z ſi aliquid acceſſiſſet venditiōi z illud venit reſtituendū.h.d.iſta.l.in pn.[remanſurum]facit.ſ.e.l.fundum in prin.[deberi]z rupta z ceſſa:naz ex quo reciſa eſt principalis:quia fundus eſt inemptus non tenet in acceſſione.

1 Venditor ſi poſt terminū ſolutionis recipiat pretiū videtur renunciare legi cōmiſſorie.h.d.cum.l.ſeq.

1 **POſt diem.** †In.§.iſto dr:ſi vendidi tibi fundum ſub pacto.l.ꝯmiſſorie.poſt diē nō ſum vſus pacto.i.nō vindicaui pretiū:ſi peto p̄tiū z partē recepi videor recedere a pacto.l.cōmiſ.nā poſt diē debeo eligere velim habere p̄tiū vel ſtare venditiōi.z iō ſi poſt diē peto p̄tiū videor recedere a pacto.l.cōmiſſorie.nec licet mihi variare poſt diem h.d.iſte.§.cū.l.ſeq.[pōt]vt.ſ.eo.l.ſi fundus.in prin.vñ not.qd venditor pretiū petendo legi renunciaſſe videt vt hic.z.C.e.l.cōmiſſorie.z facit.ſ.de mino.l.emilius.z ibi plene dixi.

MUlier. In.l.iſta dr:quedaz mulier fundos ſuos gaio ſeio certo pretio vendidit arris acceptis ſub pacto.l.ꝯmiſſorie.poſtea die adueniente emptor corā teſtibus ꝓteſtatus eſt ſe velle ſoluere pretiū z in ſacculo obtulit mulieri.z q2 noluit accipere cū ſacculo depoſuit z cōſignauit:z poſtea mulier petiit pretium.fiſcus denunciauit emptori ne ſoluat pretiū.z ideo nō ſoluit mulieri:nunqd hoc caſu eſt locus.l.cōmiſſorie:z certe non.q2 emptor non fecit hoc caſu ꝯ pactū.l.ꝯmiſſorie.cum non ſtetit per emptorē.h.d.iſta.l.videatis expoſitionez litere[emptorem]q2 qui offert cōſignat z deponit ante diē non cōmittit in penā cū per eum nō ſtat vt.ſ.de arbi.l.celſus.§.idem ait.z.C.de vſuris.l.ſi creditrici.z ar.j.de act.emp.z ven.l.traiectitie.

De here.vel act.vend. Rubrica.

In ſuperioribus habuiſtis de venditione rerū corporalium:verum q2 aliqñ vendunt incorporalia ponitur rubrica de hereditate vel act.vendita:de prima parte rubrice agitur in toto iſto titul.de ſcda agitur.j.e.l.ſi nomen.vnū ſciatis qd ois actio pōt vendi ſi tñ litigioſa non ſit.vt.C.e.vlti.

SI hereditas venierit. In.l.iſta dr:ſi vendidi tibi hereditatē titij viuentis quā credo mihi delatā nō valet venditio:q2 hereditas viuentis nō eſt hereditas:ſz z ſi vendo hereditatē ſtichi ſerui non vz:q2 ſeruus non pōt habere hereditatē nec heredez.hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionem litere[nullus ſit]quo ad ius ciuile:puta quod ſit ſeruus:quia q̄tum ad ius ciuile zc.vt.j.de reg.iu.l.qd attinet. Or ſignori no.qd viuentis non eſt hereditas vt hic.z.j.de acqui.here.l.q ſuperſtitis.z.C.de pec.l.vlti.Itē not.qd ſerui non eſt hereditas.vt.C.cōia de ſucceſ.l.ſeruus.

1 Venditor hereditatis ſatiſdare non dz nec cauere debet de euictione niſi de ſuo dato z facto tantum.

VEnditor. In princip.huius.l.dicit:ſi tu vendis hereditatem mihi non debes cauere de euic.ſingularū reruz q2 videt agi inter me z te:vt neqz amplius aut minus habeam q̄ apud te heredem ſit:ſed debes ſatiſdare de facto tuo:z de euic.tot⁹ hereditatꝫ.ſz qd vēdis hereditatē quā hereditatē debes p̄ſtare an eā que erat tp̄e mortis an eā que fuerit cū hereditas aditur an eā q fuit tp̄e venditionis:z certe debes preſtare illā quā ꝯueniſti:alr teneris p̄ſtare illā quanti erat tp̄e mortis:ſed quid delata eſt tibi hereditas patris impuberis:q2 tu ſubſtituis impuberi z impubes deceſſit:vendis mihi heredi

tatem

tatem patris: nunqd teneris mihi pſtare hereditatē īpuberis
que ad te ꝑuenit. ⁊ videtur ꝙ nō. quia alia hereditas eſt impu
beris licet ſit vnū teſtamentū niſi aliud actū ſit: quia tūc. videreꝫ
mihi hereditatē impuberis vēdere: maxime ſi iā hereditas im-
puberis ad te ꝑuenit. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionem
līe. [futurū eſſet.] qꝛ aut res que eſt hereditatis euincit: ⁊ tunc
nō tenetur de euic. quia ꝑ iniuriā iudicantis euincitur. vt. ſ. de
euic. l. ſi ꝑ imprudentiā. in prin. aut res nō erat hereditatis: quo
caſu nō videt̄ vēdita cū id tacite agatur vt nec amplius nec mi
nus ptineat ad emptorē ꝙ ptineat ad venditorē: vt hic. ⁊. ſ. de
euic. l. ſerui vēditor. ⁊ hoc eſt verū niſi vēditor affirmauerit rem
illam eſſe hereditariā. vt. ſ. e. l. niſi de ſubſtātia. Item hoc eſt ve
rū qꝺ nō agitur de euic. pro ſingulari hereditate euicta niſi ſit
euicta quaſi nō ſit heres qui vēdidit. nā tunc etiā pro re ſingu-
lari euicta agitur. vt no. C. de euictio. l. i. [ſatiſdare] ſ. quod reſti
tuet emptori: ſi aliqd ex hereditate perciperetur. vt. ſ. e. l. vendi
tor. ⁊ ar. ſ. man. l. ſi ꝓcur. in fi. ⁊. l. ſeq. [veniſſe] in venditione he
reditatis. ⁊ ita no. qꝺ inſpicit̄ tēpꝰ ꝯtractus. ſ. venditionis ⁊ adi-
te hereditatis vt. ſ. e. l. ſ. ꝑueniſſe. ſic ⁊ alis inſpicitur tēpꝰ contra
ctus. ſ. de contrahen. emp. l. rutilia polla. ⁊. l. lege. [impuberi]
filio teſtatoris. [ne veniat.] vt. ſ. de leg. iii. l. ſi vnus ex parte. [li-
cet vnū teſtamētum ſit.] ex quo vtraqꝫ hereditas defertur. alia
tamē eſt vt hic. ⁊ inſti. de pupil. ſubſti. ſ. cū igit̄. [venire] quo ca
ſu inſpicit̄ nedū tēpꝰ mortis illius: imo ⁊ alterius tēpꝰ.

Perueniſſe. In ſuperioribus dictū eſt. ſ. in ver. ſi-
lo in hereditate ꝙ venditor heredita
tis id qꝺ ad ſe ꝑuenit tenet̄ emptori tradere. in. ſ. iſto dr̄ quali-
ter ꝑueniſſe videat̄ ad emptorē hereditas: ⁊ certe dr̄ perueniſſe
ſi antequā nactus ſit poſſeſſionē rerū hereditariarum noīe earū
habet act. ⁊ illam debet cedere: ſed cum nactus eſt corpora ple
nius videt̄ ad eum ꝑueniſſe: ſed ⁊ ſi ꝓtia rerum venditarū ante
aditam hereditatē fuerit quis cōſecutus: tñ videt̄ ad eū perue-
niſſe: ⁊ tenet̄ heres de eo qꝺ ꝑuenit: ſed cū effectu ꝑuenit nō ꝙ
legatorꝫ vel eris alieni cauſa ad eū ꝑuenit: ſꝫ ꝓtia rerū ante ven
ditionē donatarū tenet̄ venditor pſtare ⁊ nō tenet̄ tantū pſta-
re venditor emptori qꝺ ad ſe ꝑuenit: imo dꝫ pſtare emptori qꝺ
ad heredē venditoris ꝑuenit: ſed ⁊ ſi qd dolo malo factuꝫ quo
minꝰ ꝑueniat illud eſt pſtandū emptori ⁊ videt̄ dolo malo fa-
ctū quo minꝰ ꝑueniat ſiue alienauit ſiue liberauit debitorē he-
redi. ꝑ accept. vel ſi dolo malo fecit ne hereditati acquireretur.
Itē tenetur venditor de lata culpa: ſed ⁊ ſi aliqd eſt deperditū
vel dimmutū ſine dolo malo venditoris non tenebit̄ illud pſta
re emptori. hoc dicit iſte. ſ. vſqꝫ ad. ſ. illud videatis expoſitionē
līe. [tribuere.] nam videt̄ res hereditatis ad eū perueniſſe: ex
quo hꝫ act. qꝛ qui act. habet ⁊c. vt. ſ. de reg. iur. l. qui act. habet
⁊. ſ. de peti. here. l. ſi poſſeſſor. ſ. bonefidei. [ꝑueniſſe.] ⁊ ſic tene
tur vēditor emptori ea pſtare: ⁊ ſic nō ſolū tēpꝰ contractus inſpi
citur imo ⁊ precedēs: qꝛ hoc videt̄ agi inter emptorē ⁊ vendito
reꝫ: vt. ſ. in pn. huiꝰ legis habuiſtis in ver. in here. [perueniſſe]
⁊ ita no. qꝺ inſpicit̄ hic tēpꝰ pcedens: qꝛ ꝓciuꝫ eſt loco rei in act.
ex empto vniuerſali: cōcor. ſ. de peti. here. l. verū. [adipiſci] vñ
no. hic quē teneris ad inquirendū vel recuperādū: ſic ⁊ in dñio
qui cōuenit̄ tributoria. vt. ſ. de tributoria. l. illud. ⁊ verſ. ſed ⁊ ſi
mercedē. ſecus eſt in debitore q in fraudē creditorū vel patroni
nō acquirit. nā ipſe non tenet̄: vt. ſ. que in frau. credi. l. q aūt. in
pn. ⁊. ſ. ſi quid in frau. pa. fu. alie. l. i. ſ. vtrum.

Illud queſitum eſt. In. ſ. iſto dr̄ ſi qs ven-
dit hereditatē ſibi dela
tam nūquid tenet̄ preſtare qꝺ ex ꝯtractu filij vel ſerui debebat
hereditati. Rñ. qꝺ tenet̄ pſtare quatenꝰ de peculio filij vel ſer-
ui in rem ſuā verſum eſt. h. d. iſte. ſ.

Solet queri an ſi qd lucri. In ſupe
rioribus
habuiſtis qꝺ venditor hereditatis tenet̄ preſtare emptori quic
quid ex hereditate ad ſe ꝑuenit in. ſ. iſto querit̄ nunquid ſi ven
ditor percepit lucrum teneat̄ preſtare emptori: ⁊ certe ſi perce
pit non tenet̄ illud preſtare emptori: ſicut ſi ſoluit indebitū non
imputat emptori: ſed ſi heres venditor ꝯdemnatus eſt ſoluere
indebitū ſi ſine dolo malo ꝯtenꝰ ex ſoluit de hereditate minuit
hereditatē tanꝙ es alienū. h. d. iſte. ſ. [preſtiterit] ſic ⁊ in bone
fidei poſſeſſore heredi. vt. ſ. de peti. here. l. ſi poſſeſſor. ſ. bone
fidei. ſecus eſt in ꝓcuratore qꝛ ꝓcur. redit ſi non imputat quod
indebite ſoluit: vt. ſ. de ꝓcur. qui proprio. ſ. vt in ceteris. Item
ſecus eſt in negotiorū geſt. vt. ſ. de neg. ge. l. ſi pu. ſ. item queri-
tur ⁊. ſ. vlt. mihi placet ſi ſolueris de here. nō poterit dicere em-
ptor dolo malo feciſti quominꝰ ꝑueniat vt. ſ. e. l. ſ. perueniſſe. ⁊
quatenus ſoluit de hereditate illud minuit hereditatē tanꝙ es
alienū vt hic ⁊ facit. C. de condic. inde. l. i.

☞ Venditor actori nō ſolū actiones hereditarias cedere dꝫ
ſed etiā actiones ꝓprias ex ſuo facto ſibi competentes.

Non ſolum. In. ſ. iſto dr̄ ꝙ venditor hereditatis
nō ſolū tenet̄ emptori cedere actiōes
hereditatis: imo ⁊ ſi quas obligationes queſiuit illas tenet̄ pre
ſtare: ⁊ ideo ſi recepit fideiuſſores vel aliquid ſtipulatus eſt ani
mo nouādi a debitore hereditario illā actionem pſtet emptori
hereditatis. hoc dicit iſte. ſ. videatis expoſitionē litere. ſecus eſt
in herede qui rogatus eſt reſtituere: vt. ſ. ad trebel. l. heres pe-
cuniam verūtamen ſi queſitas preſtat fideicō. competit ei vti-
lis: vt. ſ. de conſti. pe. l. ſi poſt.

Sicuti lucrum. In. ſ. iſto dr̄: ſi aliquis vendi-
dit tibi hereditatē ſicut oē lu-
crum dꝫ ad te ptinere: ita ⁊ oē damnū: qꝛ ſi heres fuerit ꝯdēna
tus: qꝛ rem hereditariā vēdidit: ſed nō tradidit: nūqd hꝫ actio
nē ꝯtra emptorē: certe nō: qꝛ nō ideo ꝯdēnatꝰ eſt qꝺ heres eſt:
ſed qꝛ vendidit ſed non tradidit: niſi tradidiſſet ꝓtiū emptori ſi
ergo heres venditor ſoluit ꝑ heredi. ſiue ꝓcur. eius ſiue nego-
tiorꝫ geſtor hꝫ locū actio ex vendito ꝯtra emptorē ſi ex ſolutio
ne aliqd abeſt: alīs ſi ex ſolutione nihil ei abeſt nō cōpetit ei ac.
cōtra emptorem. h. d. iſte. ſ. videatis expoſitionem līe. [reſpice
re] vñ no. quē lucrū ſequit̄ ⁊ dānuꝫ vt hic: ⁊ ad iſtud accedit. ſ.
de reg. iur. l. ſm naturam. ⁊. C. de fur. l. vlti. ſ. tales. ⁊. ſ. ꝓ ſocio. l.
ſ. ſi igitur vendiderit, nō ei q poſtea emit hereditatē: ſed eiuſdaꝫ
alij. [fuerit ꝯdēnatus] qꝛ non tradebat eam: vt. ſ. de act. empt.
⁊ ven. l. i. in pn. [nō hꝫ cōtra emptorē] ſcꝫ heredi. act. pro pecu-
nia ſoluta [ſiue ꝓcur. eius] venditoris.

Apud iulia. In. ſ. iſto, dr̄: venditor hered. ſibi dela
te de venditione excepit ſeruū nec di
xit cū peculio: poſtea noīe illius ſerui actū eſt de peculio cū ven
ditore hered. vel de in rem verſo qd aſſequet̄ ab emptore: certe
illud qꝺ pſtitit noīe peculij ſerui vel qꝺ in rē defuncti verſum eſt:
qꝛ hoc caſu videt̄ liberaſſe emptoreꝫ ab ere alieno: ſed qd ſi ex-
cepit ſeruū cū peculio ⁊ cōuentus ſoluit: nūquid repetit ab em
ptore: certe nō niſi aliud noīatim cōueniſſet. [conſtat] qꝛ ven-
ditor ſuū ꝓpriū debitū exſoluiſſe videtur.

Si venditor. In. ſ. iſto dr̄ qdā vendidit tibi here
ditatē ſibi delatā quaſdā edes here
ditarias ſibi excepit: quarum noīe promiſerat de dāno infecto.
modo querit̄ vtrū poſſit aſſequi ab emptore qꝺ pſtitit: ⁊ certe
diſtinguit̄ aut apparet qꝺ venditor excepit edes volēs ſolūmō
onus cautionis dāni infecti recipe: quo caſo nihil ꝯſequetur a
te emptore. ſi vero appet qd excepit: qꝛ voluit cautiones dāni in
fecti ad te emptorē ptinere: hoc caſu tu emptor ei illud quod ſol
uit pſtabis. ſi aūt nō apparet qd actū eſt: tūc de eo dāno qꝺ ac-
cidit ante venditionem venditor tenet̄ de eo qꝺ poſtea accidit
emptor tenet̄. hoc dicit iſte. ſ. videatis expoſitionem līe. [perti-
neat] accedit. ſ. de cōtrahen. emp. ⁊ vēdi. l. qꝺ ſepe. ſ. ſi ea res. ⁊. ſ.
de actione emp. ⁊ vend. l. ſi ea res.

Si titius. In. ſ. iſto dicit̄: titio dlata fuit hereditas
meuij: ⁊ ipſe hanc hereditatē ſeio vēdidit
poſtea fuit a ſeio inſtitutus ⁊ eandē hereditateꝫ vendidit titio
ſcdo: nunqd actione prioris vēditionis hereditatis poterit age
re titius pmus cum titio ſcdo emptore. ⁊ reſpondet̄ qꝺ quic-
qd vēditor poſſet petere a quolibet extraneo herede: idē debet
poſſe petere ab emptore hereditatis ⁊ ideo ſi ſeio nō ipſe titius
ſed alius extitit. heres nulla eſt dubitatio qꝺ conſequet̄ a titio
ſecundo emptore id quod debet̄ ſibi ab alio herede. [ſi titius]
ſcilicet venditor [vendiderit] ſcilicet pmo loco [eam heredita-
tem] ſciſꝫ ſeianā [titio] ſcilicet alij ſecundo qui vocabat̄ eodem
nomine vt ipſe venditor.

Si quid publici. In. ſ. iſto dr̄: venditor here-
ditatꝫ ſoluit publica vectiga
lia vel tributa pro predijs vel ſumptum funeris fecit: nunquid
iſta poterit recuꝑare ab emptore: certe ſic. quid iſta impēſa per
tinebat ad heredem. hoc dicit iſte. ſ. videatis expoſitionem līe
[⁊ ego arbitror] nā impēſa funeris eſt es alienum defuncti: vt
ſ. de relig. ⁊ ſump. fu. l. prima.

Cum quis. In. ſ. iſto dicitur: ſi tu es debitor meus
in. x. ⁊ tibi heres extiti ꝯfunditur act.
ſed ſi vendo alicui hereditatem tuam: ſicut ſi extraneus ſucceſ-
ſiſſet tibi tenetur mihi ad. x. ita reſtituenda eſt mihi obligatio
in te heredem quod eſt verum ſiue debitum erat purum ſiue
conditionale ⁊ extitit conditio quod eſt intelligendum ſi eius
debiti nomine daretur occaſio aduerſus heredem tuom. nam
hoc caſo dabitur contra emptorem: ſed ⁊ ſi ſeruus heres inſti-
tutus amiſerit ſimiliter poterit agere contra emptorem vt ei
reſtituatur: ſed ⁊ ſi heres inſtitutus nondum preſtiterit ſed ob-
ligatus eſt preſtare id cōſequitur ab emptore: hoc dicit iſte. ſ.
videatis expoſitionem litere. [eſſe definit] vt. C. de pactis. l.
ſi debitori tuo. et. C. de nego. geſtis. l. ſi ab eo. [agatur] nam ex
delicto penales actiones non dantur contra heredem: niſi lite

conteſta.vt inſtit.de ppe.ꝛ temp.act.§.ne aūt.[vt reſtituatur] q2 ſunt amiſſe.ſic ꝛ.j.de le.j.l.legatum.§.heredi.ꝛ. ū. cōtra pre.l. ſi ei cuius prediū:ſecus tamen ſi emi prediū mihi ſeruiēs ꝛ poſt ea vēdā quia nō reſtituitur mihi ſeruitus amiſſa niſi ſpecialiter imponatur. ꝛ ſic ſoluit cōtra.ar.ū.de ſer.ru.pre.l.paſ.[obligat⁹ ſit]ſcilicet pſtare[cum emptore]q2 videt ei abeſſe id in quo eſt obligatus vt.ū.de negotijs geſt.l.ſi mandato.

I venditor.

In.l.iſta.d2 vendidiſti mihi hereditatem titianā ꝛ exegiſti a debitore hereditario ꝛ illā pecuniā ſine dolo tuo perdidiſti:nunquid teneris mihi.Reſpondet qđ non.hoc.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[exactaꝫ] ſcilicet a debitoribus hereditarijs.[ꝛ culpa]leui ꝛ alia[eum ſcꝫ vēditorem [tenen] ad hoc concor.ſ.de pericu.ꝛ commo.rei vend.l.ij.ꝛ.ū.de cōtrahē. emp.ꝛ venditione.l.quod ſepe.§.quod ſi res.

SI nomen.

Uſqꝫ ad legem iſtam tractatū eſt de prima parte rubrice.in.l. iſta cum duabus ſequentibus de ſecunda parte rubrice tractatur.ꝛ in.l.iſta dicit quod actionem mihi competentē contra debitorem meum poſſuꝫ tibi vendere ꝛ debeo preſtare eum debitorē meum:non autem locupletioreꝫ niſi aliud cōueniſſet inter me ꝛ te: ꝛ debeo pſtare eū debitoreꝫ ſine exceptione:niſi aliud actum ſit. ꝛ hec ſunt vera cum non dico eum meum debitorem certe ſumme:ſed ſi dicam eum debitorē certe ſumme illi⁹ ſumme debeo preſtare debitoreꝫ: ſed ſi dicam eū debitorē non certe ſumme ſi nihil dꝫ teneor tibi ad intereſſe tuum.Unum ſciatis qđ ſi emis actionē competentē contra debitorem meum videris nō ſolum emere perſonalem actionem imo ꝛ hypothecariam:q2 beneficium vēditoris debet prodeſſe emptori.h.d.iſta.l.cum duabus ſequentib⁹.videatis expoſitionem litere.[ſi nomen]id eſt actionem[ſit diſtractum].i.venditum[eum preſtare]id eſt debere.[niſi aliud cōuenit]ſcilꝫ quod ſit locuples:vel niſi dixiſſet debitorē certe ſumme: vt.ſ.l.proxi. [exceptione quoque]ſcilicet debere preſtare debitorem.[debitoris]ſub.tenebitur venditor emptori.accedit.ſ.e.qđ ſi in venditione quanti intereſt emptoris:ꝛ in hoc intereſſe venit pretiū ꝛ impenſa vt.ſ.e.l.quod ſi nulla.[debet.]vt.ſ.d pig.l.grege.§.i. [emptori]vñ no.qđ iura que cōpetunt venditori ex pſona ſua transeunt ad emptorē vt hic:ꝛ ad iſtud accedit.ū.de contrahē. emp.l.emptor.ꝛ.l.dolia.§.eum qui.ꝛ eſt veruꝫ quod tranſeunt in emptorem ſi ei fiat ceſſio nō alias:vt.ū.eo.l.ij.§.non ſolum. ꝛ ſ.eo.l.venditor actionis.ꝛ. C.eo. l.emptor.ſed nunquid ſi intuliſti mihi iniuriā poſſum illam act.iniuriarū que competit mihi cōtra te alij vendere.dicendū eſt qđ ante litem cōte.non : quia nō eſt in bonis meis:vt me mortuo competat heredi meo.vt.ſ. de iniur.l.iniuriarum.poſt litem aūt conteſtatam poſſum eam vendere.nō obſtat qđ ſit litigioſa. Si dicas quid aſſequet emptor:certe quanti ex meo ſacramento eſtimaſſem:emptor aſſequitur vtilem ſine ceſſione.C. de here.ven.l.ij.ꝛ.ſ.de iniurijs.l. conſtitutionibus.

Um hereditatem.

In.l.iſta tractat de prima parte rubrice.ꝛ in lege iſta d2:ſi vendis mihi hereditatem titianam debet aliqua hereditas vt teneat venditio in ea: vt in alea ꝛ in venationibus vt illud videatur vendi quod ſperatur eſſe:vt vnum ſciatis qđ quando aliquis vendidit hereditatem ſi eſt hereditas ꝛ non pertinet ad venditorem ipſa hereditas debet eſtimari:ſi non eſt hereditas non dꝫ eſtimari: imo debet reddi emptori pretium:ꝛ ſi quid emptori intereſt. hoc dicit iſta.l.cum duabus ſe.videatis expo.lr̄e.[eum hereditatem] ſcilicet titianam [eſſe]ſcilꝫ in veritate.[debet hereditas] ꝛ eſt hereditas ſi titius mortuus ſit:vt.ū.eo.l.j.[ꝛ in ſimilibus]vt in aucupijs.vt.ū.de contrahenda emp.ꝛ vendi.l.nec emptio.ꝛ. ſ. de actione emp.ꝛ vendi.l.ſi iactum.[ſed res vēditur]id eſt hereditas.[condicetur]. ſ. de condictione indebiti. l.ſine cauſa. [pꝛiū dūtaxat]ſcilicet eſt ꝯdicendum ꝛ reſtituendum.[ꝛ ſi qđ intereſt actoris]ſub.iſtud conſequet.accedit.ū.l.ex quadam.

QUod ſi in vēditione.

In trib⁹ legib⁹ ſequētibus tractat cū vēdis hereditatē quā aſſeris tibi fore delatā.ſꝫ qđ ſi vēdidiſti mihi quicqd iuris habeas in tali hereditate:ſi ius habeo illud videris vendidiſſe aliud nō:ꝛ hoc caſu videt ſpes vēdi ſicut ſi vēdit iactus retis: ꝛ hec ſunt vera niſi ſciebā me ibi aliqđ ius nō habere.nā tūc teneor act.de dolo ad intereſſe:apparet ḡ ꝙ vbi vēdit hereditas nec adijcit qđ vēdit quicqd iuris hꝫ vēditor dꝫ pſtare ſe heredē:ſed vbi vendit ꝛ adijcit qđ vendit quicqd iuris habet tunc ſi nullū ius habeo in hereditate nō videor tibi vendere quicꝙ̄ hoc dicit iſta lex cū trib⁹ legib⁹ ſequentibus.videatis expoſitionem litere.[vt in retibus]accedit.ſ. de actione empti ꝛ vendi. l.ſi iactum.ꝛ.ū.de contrahenda empt.ꝛ vendi.l.nec empto nec [non pertineat]niſi ſciens feciſſet.vt.ſ.eod.l.proxi.dix.i.vel niſi adiecisſet certā quantitatem.vt ea.l.ꝛ quidam.

QUi filij.

In prin.huius.l.d2:ſi vēdis actiones tibi ꝯpetentes cōtra filiumfa. videris vendere actionē etiā cōtra pr̄em eius tibi cōpetentem.hoc dicit prin.huius.l.videatis expoſitionē litere[nomina]actiones ꝯpetentes contra filiumfa.[habet]de peculio vel de in rem verſo vel qđ iuſſu:vt.ū. de pecul. l.j.in princi.[preſtare debet] imo ꝛ ſine ceſſione vtilem habet. vt.C.de here.act.l.ij.

Si hereditas.

In.§.iſto cum.l.ſeq.d2:ſi aliquis vendidit hereditatē titianā eſt obligatus emptori tradere res hereditarias ſiue ſit parua ſiue magna:niſi forte certā ſubſtantiā affirmauerit.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[nihil intereſt]accedit.eod.l. ſi nomen. [affirmauerit]quia tunc tenetur de tanta ſumma : vt.ū.eod.l. equidem.

☞ Uendens tanꝙ̄ heres cum ſit fideicōmiſſarius vniuerſalis,tenetur ad intereſſe emptori.

SI quaſi.

†In.l.iſta d2 : ſi vendidi tibi hereditatē titianā quaſi heres eſſem directo cū erā fideicōmiſſari⁹ itātū teneor tibi iquātū poti⁹ itereſt tua me fuiſſe heredē nō fideicōmiſſariū h.d.iſta.l.videatꝫ expoſitionē lr̄e[eſſet hereditas] ꝛ ſic nō eras heres ſed loco heredis:vt inſtitu.de fideicō.heredi.§.reſtituta [teneberis] ꝛ certe intereſt emptoris ꝓpter qdā q nō trāſeunt ad emptorē ſi venditor eſt fideicōmiſſarius que trāſeunt ſi vēditor eſt directo heres:vt iura ſepulcroꝝ ꝛ operarū incertarum: vt.ſ.ad treb.l.ꝛ q2 perinde.ꝛ.l.ſi patroni in fi. Itē heres detrahet quartā trebellia.q penes eam remanere dꝫ:vt.ſ. ad trebellianum.l.i.§.idem demetianus.

NOmina eorum.

In.l.iſta d2:ſi habeo debitorē obligatū pure vel ſub cōditione actionē mihi cōpetentem cōtra eum poſſum vendere.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem litere[poteſt]vt.C.e.l.vlti.

☞ Si vnus ex pluribus heredibus pecuniā que a teſtatore ſub pena debet ſoluit ꝛ hereditatē alijs heredibus vendit pōt illud ſolutum ab emptore repetere.

SI ex pluribus.

†In.l.iſta dicit:ſi plures erāt heredes alicuius hereditatis ꝛ vn⁹ anteꝙ̄ coheredes adirēt pecuniā quā defunct⁹ debebat ſub pena ſoluit poſtea hereditatem illam vendidit de voluntate coheredū qui poſtea adierūt ſi coheredes ſunt ſoluendo recuperabit a coheredibus ꝓ parte coheredū.ſi aūt non ſunt ſoluendo recuperabit ab emptore act. ex ſtipulatu empte ꝛ vendite hereditatis vel act. ex vendito qđ ſoluit hereditario nomine[vel ex ſtipulatu]id eſt ex ſtipulatione empte ꝛ vendite hereditatis.vt.ſ. de leg.l.iij. quiſquis.[experiretur] q2 ſicut omne lucrū ꝛc.vt.ū.eo.l.ij.§ ſi cuti.[datam]ſub.cōſequitur venditor ab emptore[impenderit]ſub.ſi fecit tanꝙ̄ heres ꝛ illud non poterat explicari per ſe. nam recuperabit pro parte ſua famil.erciſc.a coheredibus: vt ū.famil.erciſcund.l.ſi quis putans.§.ſiue.

MUltū intereſt.

In.l. iſta reſpicit ſecundā partē rubrice. ꝛ ſm.l.iſtā no.differentiā:aut cōpetit tibi cōtra debitorē obligatio ꝛ actio pure ꝛ eā vēdis ſub ꝯditiōe aut ecōtra. ꝛ inter iſtos duos caſus multū intereſt.in primo caſu dēficiēte ꝯditiōe nulla eſt emptio:ea exiſtēte perficit ēptio: in poſteriori caſu ſtatiꝫ emptio eſt perfecta ꝛ poteris te ex empto cōuenire:vt illi debitori accepto feras ſi mihi placuerit.hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionē litere[aliqua obligatio] ſubaudi pura[nullā eſſe vēditionē]vt.ſ.de pe.ꝛ cō.rei ven.l. neceſſario. §. quod ſi pendente.[vt vel acceptū ei facias] ſubaudi vel vt liberes eum vel vt cedas actionem mihi:vt.ū.de neg.geſt.l.pe nulti.ꝛ.ſ.ſo.mat.l.ij.in princip.

SI hereditatē.

In lege iſta dicit: hereditatē lucij titij tibi delatā mihi vendidiſti: poſtea debitori lucij titij extitiſti heres:nunquid teneris actione ex empto ad id qđ tenebat debitor lucio titio:Rñdet qđ ſic: ſed iſtud clarius pōt oſtendi:pone quod debitor extitit heres creditori ſuo ſi vēdidit hereditatem tenetur emptori ad id quod defuncto tenebatur act.ex empto.hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere[ſi hereditatem lucij titij]ſcilicet tibi delataꝫ[debitori eius] ſcilicet lucij titij[extitas] ꝛ ſic fact⁹ es debitor hereditarius[teneberis] q2 ex hereditate nihil debet remanere apud te] ſimplicius id eſt leuius[etiam in illa propoſitione] id eſt illo caſu

[vendidit]

[vendidit] qꝛ indubitanter teneꝛ pſtare emptori: q̄ tenebatur preſtare creditori ſuo vt. ſ. e. l. iii. §. cū quis debitori ſuo.

☞ Pretium ſuccedit loco rei vbi vniuerſitas vendiꝛ ſed vbi vendiꝛ vel quaſi vendiꝛ res ſingularis ꝓtium vel pena ab alio exacta loco rei nō ſuccedit nec eſt ꝓprie in obligatione. h. d.

Venditor ex hereditate.

† Lex iſta: bona lex eſt. ⁊ argumentabilis ⁊ reputatur valde difficilis: ſed quantum ad caſum ⁊ lr̃am in veritate non eſt difficilis: ſed quantum ad intellectum eſt difficilis: quia videtur dicere quoddā quod videtur magnam iniquitatē continere: niſi alio colore coloremus eam. Et iſta. l. diuidiꝛ in tres partes ꝓncipales ⁊ continet tres caſus. ⁊ primus caſus eſt talis: delata fuit tibi hereditas titiana ex teſtamento vl̄ ab inteſtato illā hereditatem mihi vendidiſti pro mille: interpoſita eſt ſtipulatio empte ⁊ vendi[t]e hereditatis. his ita peractis quādam rem hereditariā tu venditor a quodā poſſeſſore fuiſti cōſecutus ⁊ eam nō reſtituiſti mihi. imo vendidiſti alij accepto pretio: modo queritur an ſtipulatio empte ⁊ vendite hereditatis cōmittatur ad rem tm̄ an ad pretium tm̄ an ad vtrūqꝫ. Ad quod iuriſconſultꝰ paulus reſpōdet diſtinguendo ſic: aut primo vēdidiſti hereditatē ⁊ interpoſita eſt ſtipulatio ⁊ poſtea fuiſti conſecutus rem ⁊ alij vendidiſti accepto pretio: quo caſu committitur ſtipulatio empte ⁊ vēdite hereditatis ad rem ⁊ ad pretiū: ſed de equitate liberaris tradendo rem vel pretiū: qꝛ bona fides nō patiꝛ vt bis idem exigatur. ſi aūt in primo vendidiſti rem hereditariā ⁊ accepiſti pretiū: ⁊ poſtea vendidiſti mihi hereditatē cōmitteꝛ ſtipulatio ad pretiū nō ad rem. Secundus caſus loquiꝛ in re ſingulari vendita non loquitur in vniuerſitate: ⁊ eſt caſus talis: tu vendidiſti mihi hoīem ponamꝰ ſtichū eo vēdito anteq̄ mihi tradas alteri vendis ⁊ tradis accepto pretio: poſtea is deceſſit ad quid teneris mihi: an ad rem vel ad ꝓtium: ⁊ certe videtur q̄ nō tenearis ad ꝓtiū: qꝛ ex induſtria tua habes ꝓtiū: ⁊ ſic videtur q̄ apud te remaneat. item videꝛ q̄ nō tenearis ad rem. nam ſi ꝓmiſiſti mihi certū hoīem: puta ſtichū ⁊ decedit anteq̄ eſſes in mora liberaris interitu ſpeciei. ſimiľr ⁊ ſi alteri vendis ⁊ deceſſit ad rem nō teneris. dicet aliquis ⁊ cȭtrum: que eſt ratio diuerſitatis: quare aliud eſt in vniuerſitate vendita aliud in re ſingulari vendita. Reſpondeo eſt illa vbi mihi vendis hereditatē: ⁊ poſtea rem ex hereditate alteri vendis ⁊ tradis et accepto ꝓtio teneris mihi ad ꝓtium: ideo qꝛ pretium ſuccedit loco rei ⁊ negotiū hereditariū nō tuū geſſiſſe videris: ſed vbi vēdis rē ſingularē ⁊ alteri tradis accepto ꝓtio ꝓtiū non ſuccedit loco rei qꝛ negotiū tuū videris gerere ⁊ non meū: ſicut pōt videri ſi vendis fundū. nā teneris mihi ad fundū: ⁊ ad fructꝰ fundi q̄s ꝑcepiſti q̄ſi videaris gerere negotiū meum: hoc caſu vt in hereditate dꝛ: ſed ſi neglexiſti fundū colere bona fide nō teneris ad fructꝰ. Tertiꝰ caſus iſtꝰ loquiꝛ in re ſingulari vēdita ſine pena ꝑta: vt puta vēdidiſti mihi rē tuā cecidiſti a poſſeſſione illius rei anteq̄ mihi traderes tu agis cū poſſeſſore: poſſeſſor offert tibi litis eſtimationē ⁊ aſſecutꝰ es litis eſtimationem: ad qd teneris mihi ⁊ certe ſi in dolo fuiſti teneris ad rem vel ad intereſſe non ad eſtimationē: ſecus ſi fuiſſes vi deiectꝰ vel res eſſet tibi ſubtracta: qꝛ ſi penā eſſes aſſecutus nō teneris mihi dare id q̄ aſſecutus eꝛ: ⁊ ſi non fuiſti in culpa teneris ad eſtimationē ſicut ille q vendidit domū ⁊ domꝰ exuſta eſt anteq̄ tradaꝛ teneꝛ preſtare areā ⁊ liberaꝛ ꝓſtādo areā. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionē lr̃e. [venditor hereditatis] ⁊ eſt plana lr̃a alia lr̃a dicit. [venditor ex hereditate interpoſita ſtipulatione] ſcʒ q̄ empte ⁊ vendite hereditatis etiā nūcupatur a lege. nā ſi aliqs vēdidit mihi hereditatē teneor ei ꝓmittere q̄ eum ab oī onere hereditatis ſeruabo indēnē ⁊ ipſe teneꝛ mihi ꝓmittere q̄ ſi qd ad eū ex hereditate ꝑuenlet q̄ mihi reſtituet: ⁊ hec eſt ſtipulatio empte ⁊ vēdite hereditatis: ⁊ de hac fit mētio. ſ. de lega. iii. l. quiſqs. [alij vendit] ſcʒ ſcōo: ⁊ tradit ⁊ ꝓtiū accipit. [ꝓſtare debeat] venditor emptori. ſ. an rem vel ꝓtium vel ⁊ trūqꝫ. ⁊ ſtatim reſpōdet q̄ nō vtrūqꝫ: qꝛ hoc eſſet iniquū: ſed eſt diſtinguendum vt ſubijcit: ⁊ ſi quidē ⁊c. [credimus ꝓtium] ſcʒ tm̄ [veniſſe] ſcʒ ⁊ non rē. [q̄ ſi anteceſſit ſtipulatio] qꝛ ꝓmo vēdidit hereditatē ⁊ ſtipulatio interceſſit: poſtea rem ſingularē vēdit. [tūc rem debebit] quaſi dicat nedū ꝓtium: ſed nō ſimul vtrūqꝫ qꝛ bona fides ⁊c. ⁊ huculqꝫ durat primꝰ caſus qui loquiꝛ vt venditor vniuerſitatis. i. hereditatis vendit rem ſingularem ante vel poſt venditionem hereditatis. ⁊ ex iſto primo caſu colligetis iſtud no. q̄ bona fides ⁊c. accedit. ſ. de actione empti ⁊ ven. l. ex empto. ⁊ ab incipit emptorē. §. vlti. in verſic. ibidem. ⁊. ſ. de reg. iur. l. bona fides. ⁊. ſ. de ꝟb. obli. l. qbus. [Si ergo] incipit ſcōa pars huius legis ⁊ ſecūdus caſus q loquiꝛ in re ſingulari vendita [hoīem] puta ſtichū: ⁊ ita rem ſingularem [debeat] ſub. ⁊ videꝛ q̄ non [non eū dꝫ ſtichū ꝓmiſſor] id eſt venditor vt ſubijcit. ⁊ ſub. pretium vel eſtimationē. vel ꝓprie ſtat [preceſſiſſet] naꝫ ſi ꝓmittis ſtichū ⁊ perijt anteq̄ eſſes in mora nō teneris vt hic et. ſ. de verbo. obli. l. ſi ex legati cā ⁊. l. ſeq. ⁊ idem eſt ſi manumiſerit añ moram. ⁊ poſtea deceſſit vt. ſ. de ac. ⁊ ob. l. ſi is qui ex ſtipulatu: ita ⁊ hic. ſed certe in caſu ꝓmiſſo in principio huiꝰ legis aliud eſt vt ſubijcit. [ſed vbi hereditatē ⁊c.] aſſignat rōnem [vt negotium eius] i. emptoris potius q̄ hereditatis. [ex ſtipulatione] dici] ſcʒ q̄ in heredi[t]ate dictū eſt vt fingam ego vēditor gerere negotium emptoris niſi in caſu: ⁊ tunc eſt idē q̄ eſt in hereditate vt. ſ. e. l. i. in verſ. quēadmodum. [videamus ne] id eſt an [exempto] ſub. ⁊ vtiqꝫ nihil qm̄ mora ⁊c. [percipitur] vnde not. quod in vniuerſitate ꝓtiuꝫ ſuccedit loco rei vt hic. ⁊ ad iſtud accedit. ff. de peti. heredi. l. ⁊ ſi rem. ſed in re ſingulari pretium non ſuccedit loco rei: qꝛ pretium rei furtiue nō eſt furtiuū: vt. ſ. de fur. l. q vas. in fin. [quēadmodum] adijcit ſimile [q̄ ſi rem] incipit tertia ps huius. l. q̄ ſimiľr loquiꝛ in re ſingulari vendita [quam vendidi] ſcʒ ꝓori emptori [alio poſſidente petij] ſub. cum culpa mea a poſſeſſione ceciderim: qꝛ vendidi rem quā non poſſidebam. [vtiqꝫ eñ] modo determinat. [ſed rem] ſub. vel intereſſe vt. ſ. de act. emp ⁊ vend. l. i. ⁊. ſ. de diſtrac. pi. l. penulti. [debeo] ſicut ſi poſſiderē tēpore venditionis: ⁊ poſtea ꝓpter culpā deſij poſſidere. [ſine culpa] vel dolo [quoqꝫ] ſub. preſtare] debet: ſed ſi nō habui litis eſtimationem tunc preſtare debeo ei actiones meas. [quoqꝫ] ſub. preſtare teneꝛ. [debet] vel intereſſe preſtare. Nā preciſe nō teneꝛ tradere aream vt in prealleg. l. i. ſ. de ac. emp. ⁊ vend. [exuſto edificio] ſub. ſine culpa. ¶ Or ſignori ad l. iſtam inſtatur ⁊ ſignanꝛ duo cōtraria: ⁊ ſtatim opponitur ad ſcōm caſum. vos habuiſtis hic in ſcōo caſu ſi tu vēdidiſti mihi ſtichum ⁊ poſtea vēdis alij accepto ꝓtio ⁊ ſtichus deceſſit non teneris ad rem nec ad ꝓtium. ad rem non: quia liberaris interitu ſpeciei ex quo mortuꝰ eſt anteq̄ eſſes in mora. ad ꝓtium nō: quia ex induſtria tua habes: ⁊ tuū negotium geſſiſti ⁊ nō meū ſed nōne cōmiſiſti falſum alij ſcōo vendendo: certe dicit lex ſic vt. ſ. ad. l. cornel. de fal. l. qui duobus. ſi commiſiſti falſum non debet remanere impunitum: vt. ff. ad. l. aquil. l. ita vulneratus. in fine: ſed iam remanebit impunitū ſi non teneris ad rem nec ad pretium. Ad ſolutionē cuius cōtrarij vos dicetis ſic: q vendit rem duobus dolo malo committit in. l. cornel. de fal. vt. in. l. contra. ⁊ iſta. l. non excuſat eum a pena. l. cornel. de fal. ſed excuſat eum ſi vēdit alteri ⁊ perijt anteq̄ eſſet in mora vt non teneatur ad rem vel ad pretiū. ad rem non: quia perijt anteq̄ eſſet in mora. ad pretium nō: quia ex ſua induſtria percepit. vel dicatis ſi quis vēdit rem duobus inſolidū dolo malo cōmittit in. l. cor. de falſis: quia falſum ſine dolo nō cōmittitur. vt. C. ad. l. cornel. de fal. l. nec exemplo. ⁊. ſ. ad. l. cornel. de fal. l. i. ⁊ videris dolo malo vendere duobus. ſi primo mihi vendidiſti rem ⁊ ſolui tibi pretium: ⁊ poſtea alij vēdidiſti hic in dolo es. ⁊ ſic loquiꝛ. l. illa qui duobus. ſed ſi vēdis mihi ſtichū pro. x. ⁊ non ſolui pretium non es in mora: ſi vendis alteri vt habeas pretiū nō videris dolo facere. igiꝛ. l. cornel. de falſis nō teneris quia nō eras in dolo ad rem non teneris quia liberaris interitu ſpeciei: ex quo nō es in mora. ad pretium nō teneris: quia habes hoc ex negotiatione tua: ⁊ hoc modo ſoluitur iſtud cōtrarium. ſed dominus Jo. ⁊ Azo qui ſignāt iſtud cōtra. non ſoluunt: ſed volant per aera dum credūt ſoluere. modo veniamus ad maximā iniquitatem vos habetis in ſcōo caſu ſicut dixi: q̄ ſi ꝓmo vendis mihi rem ſingularē ⁊ poſtea vēdis alteri accepto pretio ⁊ perijt res anteq̄ eſſes in mora ad rem nō teneris: quia liberaris interitu ſpeciei ad pretiū nō teneris: quia habes ex tua negotiatione: ſed nōne eſt hic maxima iniquitas q̄ habeas a me pretiū ⁊ ab illo: ⁊ ſic locupletaberis cum aliena iactura q̄ eſſe nō debet: vt. ff. de cō dict. inde. l. nam hic natura. ⁊ de regu. iur. l. iure nature. Item nōne ſine facto meo careo re ⁊ ꝓtio quod eſt iniquū. vt. ſ. d act. empt. ⁊ ven. l. ex empto. in ꝓn. Item nōne quilibet venditor ſic poterat decipere quēlibet emptorem: quid ergo dicemus dñs Jo. ⁊ Azo vadunt huc ⁊ illuc ⁊ dicunt. ita nō tenetur reddere pretiuꝫ acceptū a ſecūdo qꝛ habet ex induſtria ſua. vt arg. ſ. ad l. fal. ſi heres. ⁊. ſ. de ſepul. vi. l. ſepulcri. verum quia videtur abſurdum: licet emptor act. ex empto nō poſſit petere pretium q̄ accepit: a ſcōo tñ poterit cōdicere: quia occaſione rei quaꝫ mihi debebas tradere locupletior es factus ⁊ bonum et equum eſt q̄ mihi reddas ⁊c. vt. ff. ſi cert. pet. l. ſed ⁊ me. Sed vos dicetis aliter q̄ dicāt dñs Jo. ⁊ Az. ⁊ dicetis q̄ iſte caſus intelligitur de re ſingulari vendita q̄ non teneris ad rem: quia liberaris ſi nō es in mora interitu ſpēi: nec ad pretiuꝫ: quia habes ex induſtria tua: ſed ſi res extat teneris reꝫ reddere vel intereſſe ꝓſtare vt. ſ. de actione emp. ⁊ ven. l. i. ſed ſi res perijt nō teneris ad rem vel ad pretium ſi nō ſolui tibi pretiuꝫ vel nō ſatiſfeci tibi vel nō eſt fides habita de ꝓtio: non teneris ad rem quia liberatus es interitu ſpeciei: nec ad pretium: qꝛ pretiū rei tue debeo habere

⁊ hoc nō eſt iniquū ſed qđ diceris eſſe in mora? Rñ. ſi ſolui tibi ptium vl' aliter tibi ſatiſfeci de ptio vel fides eſt mihi habita de ptio re ipſa es in mora: vt. C. in qui. ca. in integ. reſti. nō eſt ne. l. in minorū pſona. ⁊. C. de ac. emp. ⁊ vēd. l. curabit. hoc caſu ſi vēdis alteri accepto ptio nō es liberatus interitu ſpeciei. vnde teneris rē tradere vel intereſſe preſtare: vt. ſ. de ver. oblig. l. ſi ex legati cauſa. ⁊ ſaltem veniet in intereſſe ptiū quod ſolui: ⁊ hoc caſu poſſum te etiam accuſare. l. cornel. de fal. vt in. l. qui duobus. ſed in pmo caſu. ſcilicet quādo non ſolui vel aliter tibi ſatiſfeci vel nō habuiſti mihi fidem de ptio ſi offero poſtea tibi pretium nūquid aſſequar a te rē vel pretiuꝫ vel intereſſe. videt qđ ſic: qꝛ vltima mora nocet. vt. ſ. titul. proxi. l. illud. ſed poteſt dici quod refert ſi vēdidiſti rem ſcđo anteꝗ̄ ſoluā vel offeram: quo caſu ſi perit nō teneris ad rem vel ad pretiū ⁊ ſi nūc tibi offero nō cōſtituo te mihi debitorē: quia nō ſit iſta oblatio congruo tēpore vt. ſ. de ſolu. l. ſi ſolutur⁹. ſi aūt anteꝗ̄ alteri vēdas ⁊ tradas offero tibi pretiū: hoc caſu conſtituo te in mora. vnde ſi perit teneris mihi ad pretium. vt. ſ. de actione emp. ⁊ vend. l. iul. §. offerri. Sed denuo opponit ad id quod dicit in tertio caſu huius. l. ſi rem vendidiſti ⁊ alio poſſidente egiſti ꝯtra eum ⁊ aſſecut⁹ es litis eſtimationem teneris ad rem: nō ad id quod aſſecutus es. act. furti. videtur cōtra. ſ. de fur. l. eum qui. in pncipio. Reſpondeo teneris ad rem ſi nō fuiſti in dolo vel culpa accipiēdo litis eſtimationē vt hic: alś ſatis eſt qđ cedas actiones vt in. l. cōtra. ⁊. ſ. de cōtrahen. emp. ⁊ vendi. l. quod ſepe. §. ſi res. ⁊. ſ. de actione emp. ⁊ ven. l. ſi ea res in pnc. vel dicatis de eo quod accepiſti ante venditionē nō teneris ſi culpa vel dolus nō poteſt imputari vt hic: ſed de eo quod poſtea accepiſti ſic.

☞ Re vendita poteſt loco pignoris retineri donec ſoluatur pretium.

b **Ereditatis.** †In. l. iſta dicit vēdidiſti mihi hereditatem titianā pro. c. partem pretii ſolui ⁊ partem nō. nūquid poterit retinere corpora hereditaria iure pignoris ſi reliquā parteꝫ nō ſoluo. Rńdet quod ſic. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē lr̄e. [cur non teneat] vſ no. qđ vēditor nō pōt rē vēditā retinere loco pignoris donec ſibi ptiū ſoluat vt hic. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de edil. edic. l. iul. §. offerri. ⁊. ſ. de edil. edic. l. edules. in ſi. ⁊. l. ſeq.

☞ Uendens actionē tenet cedere nō ſolū ius qđ hꝫ contra principalem ſed ꝯtra fideiuſſores.

Venditor actionis. †In pn. huius l. dr̄ ſi habeo titium debitorē meū in. c. ⁊ pro eo tenent fideiuſſores ⁊ vēdo tibi actionē meā teneor tibi cedere actionem contra titiū ⁊ cōtra ſuos fideiuſſores: niſi aliud cōuenit. h. d. pam. huius. l. videatis expoſitionē lr̄e. [debet] vt. ſ. e. l. emptori nominis. ⁊. l. qui filii. in princ. ſed ⁊ ſine ceſſione habet vtilem actionem. vt. C. eo. l. ij.

Nominis venditor. In. §. iſto dr̄ ſi vēdis mihi actionem competentem tibi contra tuum debitorem ſi poſtea exigis aliquid vel compenſas illud mihi teneris pſtare. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere.

Hereditatem. In. l. iſta dr̄: vēdidiſti hereditatē cornelii ⁊ cornelius qui te heredem inſtituerat aliqd legauit tibi: titius oń legatū pceptū fecit te heredē: nūqd poterit aſſeq act. ex empto legatū titio relictū? Rñ. qđ ſic: qꝛ tm̄ hereditas cornelii videtur vendita nec intereſt vtrū legatū ſit relictū titio q̄ te heredē inſtituerat an alii. hoc d. iſta lex: videatis expoſitionem lr̄e. [debita ſit] ſub. ex ꝯtu mutui vel alio. [an legatario] i. ex cā legati: qꝛ vtrobiqꝫ dꝫ emptor hereditatis illā pecuniā preſtare.

a **Si excepto fundo.** In. l. iſta dr̄ vēdidiſti mihi hereditatē excepto fundo hereditario noſe illi⁹ fundi aliqd acquiſiſti: nūqd mihi emptori debeo illđ pſtare: certe inſpiciēdū ē qđ actū eſt ⁊ illud dꝫ ſeruari. [nō excepiſſet] accedit. ſ. e. l. venditor.

¶ De reſcindenda venditione: ⁊ qñ liceat ab emptione diſcedere. Rubrica.

¶ Quia emptio ⁊ vēdi. plerūqꝫ reſcindit: ponit rub. de reſcindenda emptione ⁊ ven. ⁊ qb⁹ mōis habeat reſcindi dr̄. ſ. e. l. i.

☞ Ab emptione facta cū filio ſolo ſup re particulari pōt recedi etiā pacto inito cum ſolo pr̄e. h. d.

Celſus officilius putabat. †In. l. iſta dicit: filius tuus vendidit mihi rē peculii ſui: contracta emptione ſolo cōſenſu tuo conuenit inter me ⁊ te abſqꝫ conſenſu filii vt recederetur ab illa emptione valet ille conſenſus: celſus officilius putabat qđ deberet cōuenire inter me ⁊ te ⁊ filium tuum: alś nō liberatur filius: ſicut ſi pupillus vendidit ſine tutore auto. ⁊ cōuenit inter eum ⁊ emptorē vt liceat ab emptione diſcedere liberatur pupillus ab emptore nō emptor a pupillo: ſed de equitate in caſu premiſſo ſicut liberaris illo pacto ⁊ ego liberor: ita ⁊ filius tuus. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere.

☞ Ab emptione pōt recedi ⁊ nudo pacto re integra: ſecus ſi res non eſſet integra. h. d.

Si quā rem. †In. l. iſta dicit: emi a te aliquā rem pro. c. cōtracta emptione ſolo conſenſu ſit pactum de pretio augendo vel minuendo: nunquid valet? certe ſic: ſi factū eſt re integra ⁊ ipſo iure a prima emptione eſt receſſum: ſed ſi res non eſt integra nō poſſum recedere ſolo cōſenſu ab emptione ⁊ vendi. niſi omnia in priſtinū ſtatum reſtituerentur. hoc dicit. [a priore emptiōe] exponit Jo. ⁊ Bul. ipſo iure: vt hic ⁊. ſ. de contrahen. empt. ⁊ vendi. l. pacta. ver. paulus. niſi nominatim conueniſſent: vt recederetur ipſo iure: ſed alii vt mar. exponit. [diſcedamus a priore emptione] ſi hoc actum eſt: non aliter. ⁊ de iſta materia plenius dixi. ſ. de pac. l. iuriſgen. §. adeo. ⁊. l. ab emptione. ⁊ in. l. pacta. [non poſſumus] ſub. ſolo nudo contrario conſenſu: niſi omnia in priſtinum ſtatum reſtituerentur. ſ. de pactis. l. ab emptione.

☞ Fideiuſſoria ſtipulatio nō facit deſinere rem eſſe integrā: vt per hoc a priore cōtractu non poſſit recedi. h. d.

Emptio ⁊ venditio. †In. l. iſta dr̄: ſicut emptio ⁊ venditio cōtrahitur ſolo cōſenſu ex quo conuenimus de certa re ⁊ ptio ita re integra diſſoluit: ſed quid erit? emi a te reꝫ pro. c. non ſolui tibi pretiū: ſed dedi tibi fideiuſſorem de euictione: ſit poſtea pactum vt recedatur ab emptione vel ſtipulatus es a me pretiū: poſtea ſit pactum inter me ⁊ te vt recedatur ab emptiōe: nunquid recedetur ab emptione? Reſpondet quod ſic. ⁊ tolletur obligatio exceptione pacti facti: ⁊ ex quo liberatus ſum: ergo reus ⁊ fideiuſſor liberatus erit: ⁊ ſi agat venditor ex ſtipulatu repellet exceptiōe. ⁊ ideꝫ iuris eſt ecōtra ſi emptor fuerit ſtipulatus rem ſibi dari. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [cōtrahitur] vt inſti. de ob. que ex con. naſ. in pam. [reſoluitur] vt. ſ. de pactis. l. ab emptione. ⁊. ſ. e. l. i. [ſecuta] ſub. vel pretium numeratum: vt. ſ. l. proxi. ⁊. C. qñ liceat ab empt. diſ. l. ij. [acceperit] de euictione. [inſunt] vt inſti. de act. §. actionum. [reo] i. venditore [liberari] accedit. ſ. de pac. l. vlti. [deduxerit] ⁊ poſtea cōtrario pacto receſſum eſt ab emptione ⁊ vend.

Si emptio. In. l. iſta dr̄: emi a te togā vel lanceā certo pretio ⁊ pact⁹ ſuꝫ tecū vt alteratura res empta ſit: nunqd in illa re eſt reſoluta emptio ⁊ venditio? certe ſic. h. d. iſta lex videatis expoſitionem litere [ſi emptio ⁊ venditio] alś incipit paulus notat. i. notabiliter dicit. alii dicūt paulus notat. i. reprehendit ſed male [aut lancis] pōt dici qđ ſit diſtinctio legis nō his: qꝛ emi togā ⁊ lanceā: vel pōt dici qđ ſit diſtinctio hominis non legis: qꝛ emi togam vel lancem duntaxat: into videtur in totum reſolui obligatio emptionis vt. ſ. de pactis. l. ſi vnus. §. pactus. ad quod pōt dici vt ibi dixi.

☞ In cōtractibus correlatiuis facta reſolutione ab vna parte, totus cōtractus reſolutus eſt. Item peremptio rei vendite facit deſinere rem eſſe integram.

Cum emptor. †In. l. iſta dr̄: ſi inter me ⁊ te ꝯtracta eſt emptio ⁊ vēditio ſolo ꝯſenſu oībus integris exiſtentib⁹ liberas me acceptilatione vel ego te: nunquid eſt receſſum ab emptione? certe ſic. ⁊ valet talis acceptilatio: vt pactum [acceptuꝫ facit] i. per acceptilationē vnus liberat alium [valet] ⁊ ita valebit acceptilatio vt pactū. vnde not. qđ inutilis acceptilatio habet in ſe pactū: qđ eſt verum qñ eſt inutilis ratione obligationis ſuper qua ponitur. nam debetis ſcire qđ ſuper obligatione cōtracta verbis pōt interponi acceptilatio: quia nihil eſt tam naturale: ꝗ̄ ⁊c. vt. ſ. de reg. iur. l. nihil. ſed ſuper obligatione cōtracta re vel conſenſu non poteſt interponi ſtipulatio. vt inſtitu. quib. mod. re cōtrahitur obligatio. §. eſt aūt. ⁊. §. item acceptilatio. ⁊. ſ. de accepti. l. an inutilis. vnde ſi emptio eſt cōtracta ſolo conſenſu ⁊ interponitur acceptilatio eſt inutilis: vnde non valet vt acceptilatio: ſed vt pactum vt hic ⁊. ſ. de pactis. l. ſi vnus. §. penulti. ſed ſi acceptilatio eſſet inutilis ratione diei vel conditionis apoſite non habet in ſe pretium: vt. ſ. de accepti. l. an inutilis. in princip.

Emptio nuda. In. §. iſto dr̄: ſi emi a te ſeruum vel aliam rem ſi res non eſt tradita em

dita emptio ⁊ vendicio ſolo conſenſu diſſoluitur: ſed ſi res eſſet tradita nõ diſſoluitur: ſed quid ſi vendidi ſtichum ſeruum pro decẽ ⁊ moritur: nunquid deſinit res eſſe integra? Reſpondetur qḋ ſic: niſi ſubſit iuſta cauſa conuentionis: ⁊ ideo quo caſu non eſt iuſta cã cõuentionis vt nõ deſinat res eſſe integra: remanet actio empti ⁊ vẽditi in ſuo ſtatu hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [mortuo aũt homine] ſub. apud vẽditorem [cõuentio] .i. cauſa. ſic. ff. de pactis. l. ſi cõuenerit [interueniat] puta vt retro daretur precium.

1 **Si cõuenit.** In. l. iſta dicitur ſi emi a te rem pro decem appoſitũ eſt pactum qḋ ſi vſqʒ ad annuʒ diſplicеat mihi res reddã tibi rem ⁊ tu mihi precium valet tale pactũ. ⁊ parit nouã pſcrip. ver. act. ⁊ veterem informat. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem lre [ſi cõuenit] ſcʒ inter emptorẽ ⁊ venditorem. [vt res que venit] id eſt vẽdita eſt. [diſplicuiſſet] ſcʒ emptori [redderetur] ſcilicet retro. [datur] id eſt noua. preſcrip. verbis vt. ff. de contrahenda emptione ⁊ venditione. l. fundi partem. ⁊. ſ. de preſcrip. verbis. l. j. ⁊. l. ſi tibi polliẽda. in fi. nam pactum appoſitum ⁊c. vt ff. de pactis. l. labeo ſi mihi.

Si id quod. In princ. huius legis dicit: ſi emi a te aliquã rem pro. x. pure ſi eundẽ poſtea a te emo ſub cõditione nõ valet ſcdã emptio: ⁊ ideo poſteriori conuentione nihil agit̃ h. d. principiũ huius. l. videatis expoſitioneʒ lre. [emptione q2 prima emptio eſt valida: ſcdã imperfecta: vt. ſ. de vbo. ſig. l. cedere diem. ſecus ſi primo emerẽ ſub conditione poſtea pure: vt in ſti. quibus mo. teſta. infr. §. poſteriore. in fi. Item ſecus eſt in ſtipulatione: vt. ff. ſi cer pe. l. pecuniam.

Si pupilli. In. §. iſto dicitur: pupill⁹ primo emit a me ſine tutore: ⁊ ita erat obligatus naturaliter mihi ⁊ ego naturaliter ⁊ ciuiliter ei: poſtea emit a me tutore autore: pͥma emptio renouata videt̃ p ſcdãm ⁊ valet ſecũda emptio ⁊ venditio: ſʒ ſi pupillus primo emit tutore autore: ſecũdo emit ſine tutore, nihil agitur poſteriori emptione. ſed ſi poſtea agitur inter me ⁊ eũ ſine tutore vt recederetur a prima emptione ipſe liberatur a me nõ ego ab eo: ſed ſi ipſe agat contra me repellam ipm exceptione niſi ſoluat mihi pretium [fuerit] ſub. ex pͥma emptione. [vt inuicem obligati ſint] ⁊ ſi promiſit primo ſine tutore ⁊ poſtea cum tutore. vt. ſ. de dona. l. hoc iure. §. ⁊ idem in pupillo. Ex lra iſta colligitur exemplum in quo pactum veſtitur ſolo conſenſu: quia emptio ⁊ venditio contrahitur ſolo conſenſu: qḋ eſt contra opinionem domini Ios. qui dicebat ſolo conſenſu non veſtiri pactum vt dixi. ff. de pactis. l. iuregen. §. ſed cum nulla. [deceptus.] vnde ſi fieret pactum re tradita qḋ recederetur ab emptione non pareret actionẽ: vt. ff. de pac. l. ab emptione. ⁊ ibi plene dixi.

1 ☞ Subſcriptio quã quis facit alieno noie non nocet ſibi vt teneat̃ noie proprio in eo qḋ ignorauit.

2 Actio de peculio: ⁊ de in rem verſo eſt pͥtoria.

1 **Titius.** † In. l. iſta dr: titius erat procurator ſeij defuncto ſeio a quo fuit ſcriptus heres cum ignoraret ſe heredem dũ ſeruus hereditari⁹ venderet fundũ titius quaſi pcurator ſubſcripſit: nunquid illa ſubſcriptio nocet ſibi: certe non: ⁊ ideo poterit ab emptione diſcedere: ſi emptio nõ eſt perfecta: ſed ex perſona ſerui poterit conueniri de peculio vel de in rem verſo. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionẽ litere. [cum ignoraret id] ſub. illuʒ defunctum ⁊ ſe heredem [quaſi procurator] ſub. nõ tanq̃ dñs. [cognito eo] .i. illũ defunctum ⁊ ſe heredem. [pficeret] ſub. p rei traditionem. [ſi non ipſe vendiderit] ſub. vel tanq̃ dñs cõſenſit. [ciuilibus actionibus] id eſt actione ex empto. [ſubſcripſerat] non tanq̃ dominus: ſed vt quaſi procurator. [pretoria actione teneri] de peculio vel de in rem verſo. vt. ff. de pecul. l. j. in princ. ¶ Or ſi

2 gnori no. † hic duo no. pͥmo no. erroneã ſubſcriptionẽ non nocere. ⁊ ad iſtud accedit quod notatur. ff. de pigno. actio. l. gaius. ⁊ C. de re. alie. non ali. l. ij. Item nota actionem de peculio ⁊ de in rem verſo pretoriam eſſe.

1 ☞ Debitor ſi offert ſe paratũ ſoluere nõ impeditur alienari ſed valet lʒ reſcindatur: ſecus ſi offert pecuniam. h. d.

1 **Fundus.** † In. l. iſta dr lucius titius habebat fundũ d quo pſtabant̃ tributa: q2 nõ ſoluebat tributa vendit⁹ eſt minori pͥtio q̃ deberet noie tributoꝝ poſtea luci⁹ titius pfeſſus eſt q̃ vult ſoluere tributa inſolidũ ⁊ recuperare fundũ: preſes prouincie pnũciauit fundũ eſſe reſtituendũ lutio titio ⁊ reſcindi vẽditionẽ: querit̃ an fundus incõtinenti poſt ſniam latã ſit in bonis lucij titij anteq̃ ei reſtitueret̃. ⁊ reſpondetur ſi emptor ſoluit pretium fundi fiſco non prius fundus erit in bonis lucij titij quã ſit ei ſatiſfactum de pretio: vel ſi non ſoluit lucius titius ſoluit tributa. h. dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere [ob vectigal] ſub. debitum ⁊ non ſolutum. [Reſpondeo. nõ prius] ſub. incipit redire fundus in bonis lucij titij quam ⁊c. [illatuʒ] id eſt ſolutum.

Seius a lucio. In principio huius. l. dicit̃: quidã ſeius noſe a lucio titio emit fundũ tali pacto vt ſi pecuniaʒ ad diem nõ ſoluiſſet fundus inemptus eſſet: ſeius ſoluit partẽ pretij lucio titio: poſtea mortu⁹ eſt lucius titius relicto filio pupillo cui ſei⁹ tutor dat⁹ fuit emptor cũ qbuſdã aliis: ſeius reliquã partẽ pretij ad diẽ nõ ſoluit cõtutorib⁹: nunquid fund⁹ erit inempt⁹: certe ſic: hoc. d. principiũ huius. l. videatis expoſitionẽ lre. [emit fundum] ponamus. x. l. [lege dicta] id eſt pacto appoſito. [partẽ pretij] ponamus qnqʒ. [videri] accedit. ff. de mi. l. emilius largianus.

Emptor prediorum. In. §. iſto dr: emi a te fundum p centũ quia ſuſpicaber qḋ meuia ⁊ ſempronia mouerent mihi de illo fundo controuerſiam feci tale pactuʒ q̃ dimidia pars pretij remaneret apud me donec mihi preſtares fideiuſſorẽ de euictione. poſtea factum eſt pactum inter me ⁊ te qḋ ſi vſqʒ ad annuʒ non ſoluerem reliquã partem pretij qḋ fundus eſſet inemptus: poſtea tu venditor cõuentus a meuia quaſi dolo deſiſſes poſſidere obtinuiſti contra eam ⁊ cum ſempronia tranſegiſti: modo queritur ſi aliquã partẽ pretij non ſolui ad diem: nunquid fundus eſt inẽptus. ⁊ reſpondetur ſi fideiuſſor datus nõ fuerit nec per me ſteterit quo minus acciperẽ fideiuſſorem quod fundus non erit inemptus. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem litere. [poſtea] id eſt ſcdõ pacto. [pecunia] reſidua [alteram] ponamus meuiam [cum altera] ponamus ſempronia. [cum per emptorem non ſtaret quo minus fieret] id eſt acciperet fideiuſſorem. alia litera eſt ſine negatiua [cum per emptorem ſtaret quo minus fieret] ſub. ⁊ non per venditorem quo minus daret fideiuſſorem de euictione.

¶ De periculo ⁊ commodo rei vendite Rub.

¶ Dictum eſt. ff. de ꝯtrahenda emptione ⁊ venditione veruʒ q2 plerũqʒ poſt ꝯtractam emptionẽ ⁊ venditionẽ habet emergere periculũ ⁊ cõmodum ponit̃ rubrica de periculo ⁊ commodo rei vendite. ſub. emergente venditione cõtracta: ad qḋ pertineat videamus ⁊ ſubiciamus: circa qḋ nota regulam qḋ perfecta emptione pertinet periculum ad emptorem. ſ. eo. l. neceſſario. ⁊ C. eo. l. j. ⁊ dixi. ff. de contrahenda emptione ⁊ venditione. l. quod ſepe. §. in his.

1 ☞ Vino vendito in ſpecie periculum eſt emptoris: niſi venditor receperit periculũ donec deguſtetur vnde deguſtatio facit tranſire periculum. Sigilli autem appoſitione non tranſit periculum. h. d. vſqʒ ad. l. licet.

1 **Si vinũ venditũ acuit.** Signori aduertatis caſum hui⁹ legis † q2 ſcholaribus multuʒ eſt neceſſaria materia huius. l. ⁊ i. l. iſta dicit̃ vinũ quod ſepe accidit ſcholaribus quia ſcholares p maiori parte ſunt cauti in modicis. nam cum ſunt in feſto natiuitatis dicunt adinuicẽ emamus vinũ pro eſtate vnde vadũt ad caſtrũ epiſcopi vl̃ ad caſtrũ britonũ dum ſunt ibi intrãt in domũ ruſtici ⁊ vidẽt multa vaſa ⁊ de quolibet tentãt ⁊ poſtea vnus ex eis dicit ruſtico pro quanto dabis mihi iſtud vinum quod eſt in iſto vaſe: dicit ruſticus iſtud vas eſt triginta corbium ego dabo vobis pro viginti lib. bonon. dicit ſcholaris ⁊ ego emo: hic contracta eſt emptio in ſpecie non ad menſuram: quando venit poſt ea in menſe iunij vinum acuit vel factum eſt acidum vel mucidum: queritur cuius erit periculum ſi perfecta emptione vinum acuit vel eſt factum acidum vel mucidum: Reſpõdet iuriſcõſult⁹ diſtinguendũ eſſe: aut cõuenit quod vẽditor ſuſtineret periculũ vſqʒ ad certum tẽpus aut nõ: aut ſimpliciter conuenit qḋ venditor ſuſtineret periculũ: vbi cõuenit qḋ periculũ eſſet emptoris perfecta emptione: ⁊ nõ eſt adiectum tempus periculum pertinet ad venditorem donec deguſtet̃: ſed ſi ꝯuenit de certo tempore vſqʒ ad illud temp⁹ periculũ eſſet vẽditoris. ſi aũt nullo modo cõuenit ſtatim pfecta emptione periculum erit emptoris ſicut eſſet ſi frangerent̃ circuli vaſis ⁊ vinum effunderet̃ ſine dolo ⁊ culpa vẽditoris. ſed quid ſi ſignatum eſt vas ab emptore tamẽ non eſt deguſtatum cuius erit periculum certe venditoris: niſi aliud cõuenit: ſed quid ſi vinũ venditũ eſt ad menſuram cuius eſt periculum: ⁊ certe anteq̃ vinũ deguſtetur ⁊ menſuret̃ per-

culum eſt venditoris:ſed poſt deguſtationē ꝛ menſurā periculū eſt emptoris ſed nunqd ſi eſt ſignatū vas ab emptore videtur traditū. dixerunt qdam qđ ſic: verius eſt qđ nō videaꝛ traditū potius eñ videꝛ ſignatū ne inde extrahaꝛ vel deguſteꝛ: ꝙ vt videaꝛ traditū. h.d.prin. huius legis videatis expoſitionem lře.[ſi vinū venditū]ſub in ſpecie:puta vendo tibi illud vinum qđ eſt in illo vaſe.[emptoris erit damnū]pfecta emptione. dicit Jo.poſt deguſtationē:ſed nos dicimus ante deguſtationes [vel vaſis cōcuſſis]id eſt apertis.[aut igitur cōuenit]ſub.inter emptorē ꝛ venditorem[deſinit eſſe periculum]ſub.incipit eſſe emptoris.[ſed ſi dolium]ſub.cum vinū vendiꝛ ad menſuram ꝛ ſignatur dolium:tamē ſp̄me oēs inciditur ꝛ in parte ſuperiori ita claudiꝛ vt non poſſit ibi aliquid immitti. Dꝛ ſignori ſuper prin.hu9 legis formaꝛ quedam queſtio q ſatis obſcure ꝛ intricate determinatur:ꝛ tñ eſt vtilis.

Licet autem. In.§.iſto cum prin.l.ſeq.dꝛ:ſi vendis mihi vinū ꝙ eſt in illis doliis ꝺ pacto qđ tollam ꝑ vinū mēſem ante vindemias die aduenienté nō exporto qualiter ꝯſulitur tibi:certe debes mihi denunciare vt tollam qđ ſi nō faciam:lꝫ tibi vinū effundere ꝑ corbes:ſed ſi noluiſti effundere laudādus es ꝛ igiꝛ mercedē doliorꝫ poteris exigere ſi illa vaſa locaſſes alteri:qꝛ neceſſaria tibi erāt alia vaſa cōduxiſti ꝛ vinū poteris retinere:donec tibi ſoluā mercedem doliorꝫ:vel licebit tibi vinū vendere melius ꝙ poteris.ſed quid vendidiſti mihi vinū qđ erat in illis doliis ꝛ non cōuenit inter me ꝛ te quo tp̄e deberē tollere qñ debebo tollere: ꝛ certe aduenientib9 vindemiis videꝛ actū qđ debeā tollere qđ ſi non faciā licebit tibi effundere ꝑ corbes ſi vaſa ſint tibi neceſſaria ꝓpter vindemias:ſi aũt ſunt tibi neceſſaria vaſa: qꝛ es mercator q es ꝯſuetus emere ꝛ vendere vinū.hoc caſu debeo tollere ſicut tua intereſt hoc dicit iſte.§.cū prin.l.ſeq. videatis expoſitionem lře. [admēſum eſt]ſub.ꝛ ſtetit ꝑ emptorē non ꝑ venditorē quo minus menſureꝛ.[exigere]ſcilicet ab emptore.[ſed ita]ſub. lꝫ ꝛc. [inania]i.vacua[ꝛ effundere]vñ no.qđ q vēdit vinum nō videꝛ dolia vēdere:ſec9 eſt in eo q legat vinū qđ eſt in doliis. naꝫ ꝛ dolia videꝛ legare.vt.ſ.de vi.ꝛ oleo leg.l.j.

Hoc ita verum ꝛc.

Cuſtodia autem. In.§.iſto dꝛ ꝙ venditor q vēdit vinū in ſpecie debet preſtare talem cuſtodiā in vino quam paterfa.ꝯſueuit preſtare vñ non ſolū teneꝛ de dolo ꝛ lata culpa:imo ꝛ de leui: ſꝫ de caſu fortuito nō tenetur:dꝫ ergo ꝓſtare talem cuſtodiā qualeꝫ ꝓſtat cōmodatarius in re cōmodata:ꝛ qualē in ſuis rebus ꝓſtat hoc dicit iſte.§.cum.l.ſeq.[ſi excuſata]teneꝛ ergo venditor vini de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui non de caſu fortuito.accedit.ff.cōmo.l.ſi vt certo.§.nūc videndum.[cōmodata eſt]cum cōmodatum eſt contractum gratia vtriuſqꝫ vt.ff.commo.l.in rebus.in prin. alꝭ ſi eſt contractum gratia vtriuſqꝫ tenetur cōmodatarius in aliquo plus ꝙ venditor:quia tenetur de leuiſſima culpa: vt.ff. cōmo.l.ſi vt certo.§.interdum.

Si quis vina. In prin.hu9 legis dꝛ vēdidiſti mihi vina ꝛ dictuꝫ fuit qđ deguſtarem vſqꝫ ad mēſem ꝛ ſtetit ꝑ te quo minus deguſtarē:nunquid teneris de periculo preterito poſt venditionē ante deguſtationē:vel de periculo emergenti poſt diem deguſtationis:vel videꝛ vēditio cōtracta ſub cōditione ſi vina deguſtarentur. Reſpondet iuriſcon.inſpiciendum eſt qd actū eſt illud ſeruaꝛ.ſi aũt nō apparet quid actum ſit nō ꝑtinet periculū ad te venditorē vſqꝫ ad diem deguſtationis ꝛ poſtea cum ꝑ me emptorem nō ſteterit quo min9 deguſtetur.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē lře.[ſi qs vina vendiderit]ſub.in ſpecie vel ad menſurā.ꝛ his duobus caſibus non facit pro op.Jo.ꝛ Az.de quo plene dixi.ff.e.l.j.in fin.[an vero die preterito]i.poſt illū diem.[qd actū ſit]i. vtruꝫ ſit pura vel conditionalis:ꝛ illud eſt ſeruandū:quia cōtractus ꝛc. vt.ff.depoſi.l.j.§.ſi conuenit.[qꝛ per ipſum]ſcꝫ venditorē[factuꝫ eſt] ſub.quominus deguſtetur.

Si in aduerſione In.§.iſto diciꝛ: vendidiſti mihi vinū ꝙ erat in doliis ꝛ fuit dictū qđ periculū aduerſionis eſſet meū:nunquid debes ꝓſtare cuſtodiā vini:certe ſic:ergo apparet ſi vinum nō eſt venditū vt deguſteꝛ:ſꝫ ī in ſpēm. ꝛ ſi dictū eſt qđ periculū ꝑtineat ad me emptorē nō teneris de periculo acoris ꝛ mucoris:ſed ad me emptorē ꝑtinet:ſed ſi vinū venditū eſt ꝛ dictuꝫ eſt qđ deguſtetur donec deguſteꝛ periculū acoris ꝛ mucoris ꝑtinet ad vēditorē.ſed ꝛ ſi vinū mihi vendidiſti ad mēſurā ꝛ dictū eſt qđ periculum ꝑtineat ad me ſi eſt dictū tempus infra qđ debeas exportare vſqꝫ ad illud tēpus debes ꝓſtare cuſtodiam:ſed ſi non eſt adiectū tempus nec apparet quid actuꝫ eſt inter nos debes mihi denūciare vt tollā ꝛ debeo tollere anteꝙ dolia ſint tibi neceſſaria ad vindemiā.hoc dicit iſte.§.videatꝭ expoſitionē litere [ſi in aduerſiōe]id eſt vt oē periculū emptor ſubeat ſi acoris ꝛ mucoris vel aliqua aduerſio in vino euenit.ſub. ꝛ hoc quādo conuenit qđ nolebat venditor teneri:donec emptor faceret portare vinū.[cuſtodia tñ]ſub.interim preſtāda eſt. ſub.a venditore[adiectus non erit]dictum eſt tamen[quandoqꝫ]id eſt qñcunqꝫ [pertinebit]ſub.ſi vinum venditū eſt ad menſuram: vel ſi vinum eſt venditum vt deguſtetur:vel ſimpliciter vt plene dixi.ff.e.l.j.[aut denunciare]ſcilicet poterit[aduehi vinū] accedit.ff.eod.l.j.§.licet.

Si per emptorē. In.l.iſta dꝛ:ſi emi vinū nō ad menſuram ſꝫ in ſpecie: ſi ſtat per me quominus tollā vinū ad diē nō tenebiꝛ mihi vēditor niſi de dolo cōmiſſo: ſꝫ ſi emi.c.amphoras vini:qđ eſt in illis doliis ad menſurā periculū eſt vēditoris añ mēſurā niſi per me emptorē ſteterit qminus menſureꝛ.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē lře[vinū]venditū in ſpecie[poſtea]id eſt poſt diē[fuit]accedit.ff.de ꝯtrahen.emp. ꝛ vendi.l.qđ ſepe.§.in his.ꝛ.C.e.l.cum conuenit.

☞ Emens vina exceptis acidis ꝛ mucidis non pōt cogere venditorē ad ſibi tradendū acida ꝛ mucida.h.d.

Si vina. †In.l.iſta diciꝛ:ſi emi a te oīa vina tua q habebas in cellario exceptis acidis ꝛ mucidis ꝛ expediat mihi habere vina tua acida ꝛ mucida te muito hře ea nō poſſum: iniquū eñ eſſet qđ tu tenereris mihi tradere vina q de venditiōe excepta fuerunt:vnde tua erunt.vel alij poteris vendere. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionē lře[venditori]ſcꝫ hře[vel alij ea vendere ſub.ſi nō vult ea habere. ℂ Dꝛ ſignori videtur quod ſi acida ꝛ mucida nō ſint vendita mihi qđ illud qđ fauore mei emptoris eſt introductū retorqueaꝛ in meā leſionē qđ eſſe non debet:vnde videꝛ ꝯtra.C.de leg.ꝛ con.l.qđ fauore.ꝛ.ff.de.l.cōmiſſo.l.ij. Ad ſolutionē cuius cōtrarij dixerunt quidā ſi fauor introduciꝛ a lege nō dꝫ fauor in eius leſionē retorqueri: vt in.l. cōtra.ſed vbi pactū inducit fauorē in eius leſionē retorqueꝛ vt hic.ſed certe ipſi male dicūt.nā ꝛ ſi per pactū inducitur fauor nō tñ retorqueꝛ in eius leſionē:vt.ff.de in di.adiec.l.ſabinus. ꝛ.ff.l. de cōmi.l.ij. ꝛ iō vos dicetis qđ hic nō erat aliquis fauor quis eñ fauor eſt hic ſi cōuenit inter me ꝛ te qđ habere illa vina empta que erant in cellario tuo exceptis acidis ꝛ mucidis: certe nullus:vnde ſicut mutuo nō teneor acida ꝛ mucida habere empta.ita tu nō teneris mihi mutuo vendere:qꝛ iniquuꝫ eſſet ꝛc.vt.C.de cōtrahen.emp.ꝛ vend.l.inuitus.

☞ Periculum eſt emptoris perfecto cōtractu. Contractus autem dicitur perfectus ſi ſit celebratus pure qđ res ſit certa ꝛ pretium certum. Si autem per dependentiā de futuro nō dicitur contractus perfectus.h.d.

Id qđ poſt. In princi. huius.l.dꝛ: ſi emi a te fundū certo pretio ꝛ perfecta emptiōe fundo empto aliqd accedit per alluuionē: vel ei recedit ꝑ alluuionē illud cōmodū vꝭ incōmodū pertinet ad me emptorē.h.d.princi.huius.l. videatis expoſitionē litere [pertinet]accedit.C.eo.l.j.[ſic ergo ꝛ cōmodum]ſub. ꝛ incōmodum ſi non habetis[eſſe debet] quia ſm naturam ꝛc.vt.ſ. de regu.iur.l.ſm naturam.ꝛ inſtit.de cōtrahenda empt.ꝛ vendi.§.quod autem.

Quod venditur. In iſto.§.dꝛ: ſi vendis mihi fundū quatenus vendis dꝫ cedere in modū fundi vñ vie publice non videnꝛ vendi nec limites fundi. Itē luci qui tangunt fundū non videnꝛ vendi.ꝛ ideo non ſolent in modum fundi cedere niſi expreſſim agatur qđ cedant in modū fundi:ꝛ hoc noiatim caueri ſolet.hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionē litere[cedere debet] vbi venditur fundus qui colitur fundus qui colit vendiꝛ[cedendū eſt]ſub. ita demū]vie publice]nam ſi vēdis fundū in quo ſunt.c. iugera nō videꝛ vendi via publica:niſi aliud agatur[limites luci] prouince loquitur naꝫ limites luci vocantur nemora in quibus ſol non lucet:ſed vmbra eſt ibi.nam ſi tu vendis terrā aratoriā nemora non cedunt in moduꝫ agri.ꝛ ad iſtud accedit.ff. de cōtrahen empt.ꝛ vendi.l.fiſtula.

Neceſſario. †In.l.iſta diciꝛ: qđ perfecta emptione ꝛ venditiōe ſolo cōſenſu periculum pertinet ad emptorem. expedit ergo ſcire qñ dicatur perfecta emptio ꝛ venditio:ꝛ certe dicitur perfecta emptio ex quo cōuenit de re ꝛ de pretio ꝛ vēditio pure facta eſt.ſi eñ facta eſt ſub cōditiōe:deficiēte cōditione non eſt emptio nec venditio. ſicut ſtipulatio contracta ſub conditione deficit deficiente conditione: ſed ſi extitit conditio periculum emptoris eſt.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem

ſitionē litere.[⁊ ſi id qđ venierit]id eſt venditū eſt [nec ſtipula tio.]vt.j.de ver.ob.l.is cui.⁊.j.de ver ſig.l.cedere diē.[pericu lum]ſcꝫ deteriorationis nō peremptiōis pēdente cōditione con tingentis.vt.j.l.pxi. ¶ Or ſignori iſta lex dicit qđ emptio eſt perfecta ex quo cōtracta eſt pure ⁊ cōuenit de certa re que vē ditur ⁊ de precio qđ daꝛ:ſed videꝛ falſuꝫ:qꝛ ſi publicaꝛ res vē dita periculū eſt vēditoris.vnde videꝛ ꝯ.j.loca.⁊ cōdu.l.ſi fun dus:ſꝫ ibi eſt ſpeciale quaſi ſit veriſimile qđ ꝓpter delictū ante venditionē factū a venditore fundus fuerit publicatus:vnde ibi teneꝛ reddere preciū ſi eſt ſolutū vel ſi nō eſt ſolutū nō pōt petere preciū alꝰ ſecus:vt in.l.iſta.vl’ dicatis regulariter omne cōmodū ⁊ icōmodū ꝑfecta emptiōe ꝑtinet ad emptorē vt hic excepto caſu publicatiōis qui pertinet ad venditorē.vt in.l.cō tra.qđ eſt illa ratione:qꝛ preſumitur qđ facto ſuo ſit publicatꝰ. vt.ſ.de contrahenda emptio.l.qđ ſepe.§.in his.Os. ¶ Or ſi gnori licet hic iuriſconſultus regulā ſuaꝫ ita breuiter poſuerit: tamē do.Jo.⁊ Azo.latiꝰ pōnūt ⁊ ſcribūt ita hic:cū vēditio ſit pure certe ſpeciei que deguſtationē nō recipit omne periculuꝫ pertinet ad emptorem:⁊ tunc eſt perfecta emptio:de quo ple nius dixi.ſ.de cōtrahen.emptio.⁊ venditio.l.quod ſepe.§.in his.vnde amplius eam hic non proſequor.

Quod ſi pendente. Dictū eſt.ſ.l.pxi.qua liter perfecta emptio di catur:ſed quid ſi pēdente cōditiōe decedit alter vel vterq;:cer te ſi extat conditio heredes ementis ⁊ vendentis erūt obliga ti:ſed quid ſi pendēte ꝯditione res eſt tradita ⁊ decedit vendi tor:nunquid emptor vſucapit:certe nō:⁊ ideo qđ noīe ꝑcij ſoluit pōt repetere.⁊ fructꝰ quos percepit teneꝛ reſtituere:ſed qd ſi res pendente conditione perijt:certe ſi oīno perijt periculū eſt venditoris:ſicut ſtipulationes ⁊ legata pereunt:ſed ſi pendēte cōditione res deterior facta eſt periculū eſt emptoris.h.d.iſte §.videatis expoſitiones litere.[ꝑ emptore]ſub titulo nec alior qꝛ nō habet ex quo nō eſt ꝑfecta emptio. Or dic mihi que eſt ratio:ſi vēdidiſti rem ſub cōditione ſi res perimiꝛ pēdēte cōdi tione ⁊ extitit conditio periculū eſt vendētis:ſed ſi efficiatur de terior periculū eſt ementis.Reſpōdeo illa eſt ratio vbi res om nino perimiꝛ ſi extitit cōditio nō inuenit rem in quā poſſit ſige re pedes ſuos:igiꝛ nulla eſt vēditio:ſi nulla eſt vēditio periculū eſt venditoris ⁊ reddit preciū:ſed vbi res deterior efficiꝛ ſi exi ſtit cōditio inuenit rem in quā ſigit pedes ſuos:qꝛ tenet vendi tio:ſicut dixīꝰ in re data i emphiteoſiꝫ.vt.C.de iur.emp.l.ij.

Si ita res. In.§.iſto dꝛ:ſi vendidi rē tuaꝫ ſiue na uis venerit ex aſia ſiue nō:ille ſeruꝰ ſit tibi emptus p.x.modo querit vtrū ſtatim dicaꝛ pura ⁊ perfe cta emptio.⁊ rñdeꝛ ꝙ ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere. [cōtractam]ſub.⁊ certū eſt eam extiturā:ſed aliud eſt in lega tis:qꝛ duo ſunt legata ⁊ quodlibet ꝯditionale.vt.j.qū dies le. ce.l.huiuſmodi.ſic ⁊ aliud hic in emptiōe ⁊ vēditiōe quaꝫ in le gatis:ſic ⁊ aliud eſt in ſtipulatiōe quā in legatis.vt.ſ.de cōdi. inde.l.iul.veruꝫ.vel dicatis ſicut dixi in.l.illa iul.ſi ita dico ſiue nauis venerit ex aſia ille ſeruus pro.x.eſto tibi vēditꝰ ſiue nō: hic ſunt due venditiōes ſub duabus cōtrarijs conditionibus: hic neutra diciꝛ perfecta quādiu ſue vēditionis exiſtat ꝯditio. ⁊ ſic intelligo.l.ꝯ.ſi autē ita dico ſiue nauis venerit ex aſia ſiue nō:ille ſeruꝰ pro.x.tibi vēditus eſto vna eſt vēditio ſub duabꝰ cōtrarijs ꝯtracta:que ex neceſſitate faciūt vnā:⁊ ſic loquiꝛ hic ⁊.ſ.de condi.inde.l.iul.vbi plenius dixi de materia iſta.

☞ Uſufructuariꝰ ſi vēdat vſumfructū vēditio extinguitur morte vēditoris nō emptoris:ſed ſi ꝓprietarius tunc econtra.

Cum vſufructu. †In.§.iſto diciꝛ:ſi tu vēdis mihi vſumfructū ꝙ magna differētia eſt vtrū vēdis vſumfructū q tuus ſit:quo caſu morte tua extinguiꝛ vſufructꝰ:aut vēdis mihi vſumfructū in re que eſt tua pleno iure:quo caſu ſuꝫ vſufructuariꝰ:⁊ morte mea pe rit vſufructus.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere.[qđ ſolum tuum ſit]ſub.tantum.[debebit] quia morte tua extin guitur vſufructꝰ:qꝛ eras fructuarius.vt.C.de vſufructu.l.cor ruptiones.[heres tuus debebit]quia non tua morte ſed mea vſufructus expirat.accedit.j.de nouatio.l.iij.

Si poſt. In.l.iſta dicitur:tu habebas fundū ve nalem plenum arboribus:tractabā te cum de emendo fundum:vnde dixi quod volebā eū videre vnde iui:⁊ valde placuit mihi:poſtea turbatuꝫ eſt tem pus:ita quod arbores vi ventoruꝫ ſunt extirpate:poſtea emi a te fundum:nunquid teneris mihi tradere illas arbores:Re ſpondetur quod non:ſed ſi ignorauit:⁊ tu ſciuiſti nec me certio raſti teneris mihi quāti minoris empturus eſſem.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[ſi poſt inſpectum prędium] ſub.ab emptore.[ſi modo emit]id eſt ſi venditio tenuit.acce dit.j.de a.no.emp.⁊ vendi.l.iij.

Si in venditiōe. In pn.huius.l.dꝛ: vendidiſti mihi reꝫ ſub cōditione:pactū eſt appoſitū in vēditione ꝙ ſi res pereat pendēte ꝯditione periculū ſit emptoris: nūquid valet tale pactū:Rñdeꝛ ꝙ ſic.h.d.ꝑnc.huiꝰ.l.[notat] dixerūt Jo.⁊ Azo.vt nouā pariat preſcrip.ver.⁊ veterē nō in formāt cū nō inueniāt informandā cū pendente conditione nō ſit nata empti ⁊ vēditi actio:alꝰ informaret ſi aliquā reperiret informandaꝫ.vel dicatis qđ valet pactum.vt excepꝛ.pariat ſi rem petat in euētum conditionis:alꝰ ſi iſtud pactū nō valeret qđ ad exceptio.periculum eſſet venditoris.vt.ſ.e.l.nemo.⁊ de hoc plene dixi.ſ.de pac.l.iuriſgen.§.quinimo.

Fundi nomine. In.§.iſto dꝛ:ſi vēdidiſti mihi fundū ⁊ ad mēſuraꝫ fundi po perijt caſmate vel inundatione aquarū nō poſſuꝫ petere vt to tum fundum mihi preſtes ⁊ tradas.h.d.iſte.§.videatis expoſi tionē litere.[nō pōt]ſub.vt integer fundus tradaꝛ:ſic nec pre ciuꝫ eius partis q̄ perierit poterit peti.[interierit] qꝛ venditor poſt perfectam emptionem nō tenetur de caſu.vt.ſ.e.l.ij.⁊.iij.

Si vendita inſula. In.l.iſta dꝛ:vēdi diſti mihi inſulam poſt venditionē illa inſula cōbuſta eſt.qro cuiꝰ ſit peri culū:⁊ certe ſi culpa tua vel negligētia ſeruoꝝ cōbuſta eſt tuū eſt periculū:ſed ſi adhibuiſti illā diligentiā quā quilibet diligēs paterfam.adhibet periculū pertinet ad me emptorē:licet incē diuꝫ ſine culpa fieri nō poſſit.h.d.iſta lex videatis expoſitionē litere.[ſine culpa]ſcilicet illius in cuius domo oriꝛ incendiuꝫ. [nō poſſit]ſub.de facili non pōt ſub pene vel fere.[in culpa erit]vbi eſſent ſerui tales quoꝝ opa nō debebat vti.vt.ſ.nau. cau.ſta.l.vlti.[preſtare]qꝛ in ſero precipiūt famulis ſuis vt cu ſtodiant ſi ignis eſt coopertus.¶ Or ſignori nota.vt ſollatis cōtra.arg.vos babetis in.l.iſta qđ incendiū nō eſt caſus fortui tus:nec poteſt cōmitti ſine culpa habitantiū.vnde quantū ad ipſos inhabitātes in domibus in quibus incendiū oriꝛ:incen dium nō eſt caſus fortuitus.vt hic.⁊.ſ.de offi.prefec.vig.l.iij.ſꝫ quantū ad vicinos ad quoꝝ locū accedit incendiū bene eſt ca ſus fortuitus:⁊ ſic ſoluiꝛ cōtra.arg.inſtitu.quibus mo.re con trahiꝛ obligatio.§.ſed ſi is ab eo qui.⁊.ſ.pro ſocio l.ſi vnus.§. damna fatalia.⁊.ſ.de admi.⁊e.ad ci.perti.l.ii.§.eo tempore.

☞ De periculo contingente poſt traditionem vel poſt mo ram emptoris non tenetur venditor:ſed de contingente ante traditionem vel moram emptoris ſi fuit in culpa.hoc dicit cuꝫ duabus legibus ſequentibus.

Lectos emptos. †In lege iſta cuꝫ ſequēti:⁊ pn.ſeq. diciꝛ.tu eras mercator lectoꝝ:dum plures haberes vendidiſti mihi duos vel tres quos eligerem:vnde portauiſti omnes ad plateam vt eos venderes:cum ediles cu rules irent de nocte inuenit in platea in via publica lectos fe cit dilacerari omnes:cuius erit periculuꝫ:certe ſi incerti de cer tis venditi ſunt:⁊ ſunt traditi mihi emptori:vel ſtetit p me em ptorem quominus traderentur periculum erit mei emptoris: verūtamē ſi ediles curules iniurioſe feciſſent dilacerari lectos agam cum eo act.l.aquil.vel tu ages cum eo act.l.aquil.⁊ illaꝫ actionē teneris mihi emptori cedere act.ex empto:ſed ſi non erāt mihi traditi vel p me nō ſtetit quominus mihi traderenꝛ periculū erit tui venditoris.hoc dicit iſta lex cum.l.ſeq.⁊ prin cip.l.ſeq.videatis expoſitionem litere.[lectos emptos]ſub.in certos de certis:qꝛ de.x.lectis emerā forte duos vel tres:quos vellem eligere.[aut ſi per eum]ſcꝫ emptorem.[eumqꝫ]ſcꝫ em ptorē.[aquilie]primo caſu cū fuerūt emptori traditi[aut certe cum venditore]ſcꝫ ſecundo caſu cum per emptorē ſtetit quo minus traderenꝛ.[erit]⁊ ad hoc facit.ſ.de cōtrahen.empti.l. quod ſepe.§.ſi res.Sed opponiꝛ nōne poſt ꝑfectam emptionē debet eſſe periculum emptoris ſiue traditi ſunt ſiue nō.vt.ſ.e. l.neceſſario.in prin.⁊.ſ.de ꝯtrahē.emptio.⁊ ven.l.ſi in emptio ne.§.in his.Rñdeo hic vēditor vēdidit duos lectos certos de incertis:⁊ ſic in genere.vnde ſi nō ſunt traditi periculū eſt ven ditoris:quia genus perire non poteſt.vt.j.ad.l.falci.l.in ratio ne.§.verum eſt.ſi autem venditor vendidiſſet in ſpecie ſi perie runt perfecta emptione periculum eſt emptoris etiā ante tra ditionē:vt in preallе.l.qđ ſepe.§.in his.⁊ hoc ꝓbaꝛ illa regula quā nota.cum venditio ſit pure in ſcriptis certa ſpecie.vel pōt dici qđ hic venditor vēdidit in ſpecie:ſed fuit actū qđ periculū eſſet emptoris quando eſſent ſibi traditi ⁊ non ante.

Materia empta. In.§.iſto diciꝛ:ſi emo a te materiā ⁊ furtiue ſubtrahi tur ſi poſt traditionem factam periculū eſt meum:ſi ante peri culum eſt tuum:et videris mihi tradidiſſe ſi ſignaui[materia empta]id eſt calce ad menſuram.

oo

SI vina. In lege iſta dr. vēdidiſti mihi vina que erant in dolijs: anteq̄ tollerem vina tua ſunt corrupta: querit cuius ſit periculū. et reſpondet ſi venditor affirmauit bonitatē eius duraturā vſq; ad tēpus ⁊ nō durauit eius eſt periculū. ſi aūt non affirmauit periculū eſt emptoris. Unū ſciatis q̄ vēditor q̄ ſcit bonitatē vini nō duraturam debet certificare emptorē vt tollat: quod ſi nō facit tenebit̄ emptori ad ſuū intereſſe. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionē litere. [venient] ſub. in ſpecie. [affirmauerit] dicēdo q̄ bene poterat teneri vſq; ad vindemias emptori: vt. ſ. de contrahenda emp. l. ea que.

SEruiemptor. In lege iſta dr: emi a te ſeruū: q̄ nō ſolui tibi p̄ciū: rogaui te q̄ ex cā locatiōis 9cederes eū mihi donec preciū tibi ſoluerē: nunquid iſte ſeruus acquirit mihi? R̄ndet̄ q̄ non: q̄ non videt̄ mihi traditus ſed videor ex cauſa locationis habere: ⁊ ideo acq̄rit tibi vēditori nō mihi: ⁊ licet nō acq̄rat mihi, tñ p̄iculū illius ſerui ad me p̄tinet ſi perijt ſine culpa venditoris. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [a venditore] ſic ⁊. ſ. de acquir. poſſeſ. l. rem pignori: verumtamen ſi p̄cario cōceditur videtur tradita ⁊ acquirit emptori: vt. ſ. de actione empti. ⁊ vendi. l. iul. §. ex vendito.

☞ Mora poſterior nocet vel vltima mora illam abſorbet.

ILlud ſciendum. †In lege iſta dr: ſi emi a te vina et fui in mora recipiēdi: hoc caſu teneris mihi ſi res dolo tuo perijt nō de culpa: ſed ſi fuiſti in mora et ego in mora eodem tp̄e potius mihi nocebit mora quam tibi venditori. ſed que mora nocet? ⁊ certe vltima. vnde ſi p̄r⁹ fui I mora: ⁊ poſtea tu fuiſti in mora ⁊ res perijt tuo periculo erit. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [a venditore] nā venditor tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: ſi fuit emptor in mora vt. ſ. eo. l. ij. in fi. ⁊ l. iij. ⁊. l. ſi per emptorem. [labeo quidem ſcribit] ſub. bene quādo ambo ſimul eodem tēpore ſunt in mora. [adhibitā] ⁊ ad hoc facit. ſ. de actione emp. ⁊ vend. l. ſi per emptorem. [ne] id eſt in. [et non dederit] id eſt non tradiderit [poſtea offerente] id eſt volente venditore tradere [venditori nocere] ⁊ ita no. hic q̄ vltima mora nocet. accedit. ſ. de arbi. l. celſus. in fi. ⁊. l. ſeq. ⁊. ſ. de iure do. l. ſi rem. ⁊. ſ. de ver. obliga. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ⁊. l. interdum. §. vlti. habetis hic q̄ emptor intelligitur eſſe in mora ſi voluit recipere cum venditor ſibi volūt tradere ⁊ ſi res perijt q̄ de interitu liberat̄: ſ; l. videt̄ cōtra. que videt̄ velle q̄ quis propter moraȝ non ſubeat periculum. vt. ſ. de condi. fur. l. vlt. Ad quod poteſt dici: ibi fur dicebat ſe paratum ſubire iudiciū nō autē offerebat: ſecus ſi offerebat: q̄ tunc liberatur vt hic. ⁊. ſ. de condi. fur. l. qui refert. ſimiliter nō obſtat. ſ. de ſolutionibus. l. creditor. quia ibi debitor non offerebat congruo loco ⁊ tempore vt. ſ. de ſol. l. ſi ſoluturum. ſecus ſi offerret cōgruo loco ⁊ tempore: quia tunc mora nocet vt hic. et ad iſtud accedit. C. de ſolu. l. ob ſignationem. ſic econtra: ſi venditor non vult tradere perpetuatur obligatio cōtra eum: vt in preallег. l. ſ. de verb. ſigni. l. ſi ſeruum. §. ſequitur.

HAbitationum. In prin. hu⁹ l. dr: tu habebas domū in qua liberti habebāt habitationē: illam domū mihi vendidiſti excepta habitatione libertorum: liberti ſubito mortui ſunt: nunquid tibi venditori vltra preciū conuentū teneor quicq̄ preſtare? R̄ndetur q̄ nō: ſi nihil aliud cōuenit. hoc dicit prin. huius. l. videatis expoſitionem litere.

Ante precium. In iſto. §. dr: vēdidiſti mihi rē certo p̄cio ⁊ fides fuit mihi habita de p̄cio: anteq̄ ſolui tibi p̄cium illius rei: mouet̄ mihi queſtio de dn̄io: nūquid teneor tibi ſoluere niſi des mihi fideiuſſores de euictiōe noīe illius rei? r̄ndetur q̄ non: hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere. [ante preciū ſolutum] ſed fide habita de p̄cio alr̄ nō tranſiret dn̄iū: vt. ſ. de 9trahenda empt. ⁊ vē. l. q̄ vēdidiſti. [offerantur] accedit. C. de euict. l. ſi poſt factam.

VEnditori. In lege iſta dr: ſi vendidiſti mihi rē p. c. ⁊ tradidiſti et ego emptor ſum in mora tradēdi tibi preciuȝ teneor ad vſuras p̄cij nō ad intereſſe q̄ venit ex lucro. l. q̄tū ex illo precio fuiſſes lucratus: licet forte eras negociator. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē lr̄e. [poterit] vnde no. q̄ in act. empti. ⁊ vendi. intereſſe ex lucro non venit vt hic ⁊. ſ. ad. l. rho. de iactu. l. ij. in fi. ſecus eſt in act. de eo quod cer. loco dari opor. vt ſ. de eo q̄ cer. lo. dari oportet. l. ij. in fine. Itē ſecus eſt in alijs caſibus quos plene dicam. ſ. de actio. emp. ⁊ vendi. l. iulianus.

De ſeruis exportandis: ⁊ ſi ita mancipiū venierit vt manumittatur: vel econtra. Rub.

☞ Alij habent ſic iſtā rubricā de ſeruis exportādis: ⁊ ſi ita venierit ne proſtituatur: quia nō ſolum pacta adiectionis in diē vel q̄ emptoris debeat eſſe periculū vt in inferiorib⁹ habuiſtis apponuntur inter cōtrahentes: imo cū vēdunt̄ ſerui apponuntur pacta ne ſerui moretur in loco in quo vēdunt̄ vel ne manumittant̄ vel proſtituant̄. ideo ponit̄ rub. de ſeruis exportādis ⁊c. ⁊ primū pactū ponit̄ ad ſeuitiā. ſcd̄m ad miſericordiā. vnde de his videam⁹: ⁊ de prima parte rub. agit̄. ſ. e. l. j. ⁊. ij. ⁊. l. ſeru⁹. de ſecunda agitur. ſ. e. l. ſi ita. de tertia agitur. ſ. eo. l. ſi quis.

☞ Renūciare quis poteſt iuri quod in ſui fauorem introductum eſt.

SI fuerit diſtract⁹ ſeruus ⁊c. In lege iſta dr: †vēdidi tibi ſeruum eo pacto vt in perpetuū vel ad tempus in tali loco puta bon. moretur: nunquid poſtea poſſum remittere tibi iſtud pactum vt liceat ei morari in loco p̄hibito. et r̄ndetur q̄ ſic: quia iſtud pactum fuit appoſitum gratia mea ⁊ contemplatione mei. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere [ſi fuerit diſtractus ſeru⁹] ſub. quē dn̄s nō diligebat propter offenſaȝ factā ſibi a ſeruo: ⁊ hoc pacto ne ⁊c. [moret̄] ſub. in perpetuum puta bon. vel rome. [legē] .i. pactū vt. C. de pac. l. legem. [ſubeat.] nā aliquādo dubitat dominus de ſeruo ſuo ob aliquam iuſtam cauſam: puta ſi ſuſpēdit patrem ſerui. arg. ſ. de lega. j. l. quid ergo. §. heres. ſi iſtud cogitat et dicit non eſt mihi tutuȝ retinere iſtum ſeruum: quia ſuſpendi p̄rem eius: eū vēdit eo pacto ⁊c. hic vt dixi in caſu. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. quod quis poteſt renunciare his que pro ſe ſunt introducta. ſ. de in di. adiec. l. ſabin⁹. ⁊. ſ. de. l. cōmiſ. l. ij. alr̄ retorqueret̄ in eius leſionem quod eſſe non debet: vt. ſ. de legi. ⁊ ſena. con. l. nulla. ⁊ C. de legi. ⁊ con. l. quod fauore.

EXportandus. In. l. iſta dr: ſi vēdidiſti mihi ſeruū ne moraret̄ in italia in prouincia pōt morari niſi ſpālīter hoc eſſet p̄hibitū. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [exportādus] .ſ. ſeruus [venierit ab italia] .i. ne in italia moraret̄ [pōt] vnde no. ſi aliquis p̄hibet̄ morari in vno loco in alio non videtur prohibitus: vt ar. ſ. de fun. inſtruc. et inſtrumento le. l. queſitum. §. idem reſpondit. ⁊. ſ. de iudic. cum pretor. [fuerit] etiam de prouincia: quia tunc pacto eſt ſtandum: quia contractus ⁊c. vt. ſ. de poſtulan. l. j. §. ſi conuenerit.

SI quis hac lege. In iſta. l. dr: vendidi tibi ſeruū eo pacto vt itra diē manumitteres: ⁊ ſi nō manumitteret̄ perduceret̄ ad libertatē: ſi volo mutare volūtatē poteroſ; heres meus nō poterit. h. d. iſta. l. videatis expōnez lr̄e. [hac lege] .i. pacto. [venierit] .i. vendidit ſeruū [vt infra certū tp̄s] ponamus infra annū. [liber fit.] ſub. elapſo anno. vt. C. ſi manu. ita fu. al. l. ij. ⁊. iij. [p̄ſeueret] nō poſſum mutare volūtateȝ ſi iſtud pactū apponit̄ mei cōtēplatione: q̄ intererat mea manumitti: q̄ ſeruus vt filius meus naturalis erat. vt. ſ. māda. l. cū ſeruus. ſi aūt apponit̄ cōtēplatione ſerui vel emptoris, non poſſum mutare voluntatē: vt. ſ. e. queſitum. ⁊. ſ. qui ſine ma. ad li. perue. l. j. [non eſſe exquirendum] ſed vendentis.

SI minor. In. l. iſta dr: ſi minor. xx. an. vēdidit tibi ſuū ⁊ tradidit eo pacto vt eū manumittā nō valet venditio nec traditio: q̄ nō pōt p ſe manumittere vñ pōt vēdere: nec refert tradat vt manumittat infra. xxx. an. ſiue poſt annū: q̄ lex eliaſcentia reſiſtit minori manumittenti. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē lr̄e. [traditio] quia minor. xx. an. l. eliaſcentia p̄hibetur manumittere ſeruū ſuuȝ ſine cā: vt inſti. qui. ex cau. ma. nō poſ. §. eadem. [quaſi] parum. i. non ſufficienti. [reſiſtit] Or ſig nori cuſtodiatis vos vt tollatis duo cōtra. vos habetis hic: ſi ego minor. xx. an. vēdo ſeruū vt infra certuȝ tp̄s manumittat̄ non valet vēditio vt hic dicitur: ſecus ſi tu maior vendis ſeruū tuū mihi minori viginti an. vt eum manumittam: quia eū poſſum manumittere: vt. ſ. de manu. vin. l. illud. Item ſecus ſi mihi minori ſeruus tuus ſubminiſtrat nummos peculiares vt eum redimam. ⁊ paciſcitur mecum vt eum manumittam. vt. ſ. de manu. vin. l. iiij. §. nihil autem intereſt.

EMptio. In. l. iſta dr: vendidi tibi ſeruum eo pacto ne moretur apud burgū p̄nicale: nunquid poterit morari bon. certe non: ex quo nō pōt morari in pomerio ciuitatis: ⁊ hoc naturali equitate ſibi introducit̄ q̄ minus eſt ſcilicet morari in pomerio: ⁊ q̄ maius eſt introducit̄ ei. ſ. morari bono. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [videtur] ſcilicet vt in ciuitate bon. moretur. [maioribus] nam cui minora ſunt interdicta multo fortius ⁊ maiora. accedit. ſ. de ſenatoribus. qui indignus eſt.

Si emptor

Si emptor. In l. iſta in principio dr. ego vēdidi tibi ancillam eo pacto ne manumitteres: vel ſi proſtitueres ⁊ ſi ꝫ faceres ſuꝫ ſtipulatus penā: ancilla iſta aliquo facto euincit vel libera efficit: nūquid ſi peto penā cōuentā act. ex ſtipulatu obſtabit mihi doli exceptio dicebāt quidā q ſic: alii qꝺ nō: ſed iuriſconſultus dicit q ſi manumittit de facto ſi petā penā de facto obſtabit mihi doli exceptio. ſi autē illa ancilla manumittit vel proſtituit tunc: q2 ſit contumelia ancille ⁊ contra pactū: ⁊ q2 poteſt intereſſe venditoris poteſt agi actio. ex vēdito ad intereſſe: ⁊ ex ſtipulatiōe pōt peti pena. h d. iſta lex. videatis expoſitionē lre. [euincat] id eſt emptori auferat. [vt iure nō teneat ſtipulatio] id eſt vt nō poſſit cōmitti pene ſtipulatio. [de actu manumittentis] id eſt de manumiſſione facti [cogitatum] q2 hoc videt agi ſi manumittis cū effectu tunc cōmittitur ſtipulatio pene: agitur ſi manumittas de iure ſtipulatio debet cōmitti ſed de facto nō vt hic. ⁊ C. ſi man. ita fu. ali. l. ea lege. [debeat] quia hic agebatur ne proſtitueret de facto: quia poteſt eſſe qꝺ eſt filia naturalis venditoris. vt. ff. manda l. cū ſeruus. [actio] ſub. ſi ancilla eſt proſtituta. vt. ff. proxi §. ⁊ ff. l. proxima.

Si quid emptor. In §. iſto dr: ſi vēdidi tibi ſeruuꝫ certo precio ⁊ tu facis aliquid cōtra legem venditionis aliquādo competit mihi actio ex vēdito ſi nō intereſt mea: aliquādo cōpetit mihi actio ex ſtipulatu ad penam ſi penā ſum ſtipulatus. refert enim aut apponitur pactū animo ſeruiendi: ⁊ tunc poſſum agere ad penam vel ad intereſſe: ⁊ hoc ſm ſententiam ſabini qui arbitratus eſt talia pacta ſeruari: nam cum talia pacta apponūtur aliquando ſerui minoris nō pluris venduntur. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere. [promiſiſſet] vnde ſi ſtipulatus ſum penam agam ad penā. vt. ff. l. proxima. [non fuiſſet] hoc dixit allegando. [ſed in contrarium] modo ſolue [quoniam hoc] id eſt propter tale pactum ſeruandū. [videatur] ⁊ ideo agi poteſt ad intereſſe. vt. C. ff. de cōtrahēda emptio. ⁊ vēdi. l. fundi partem: ⁊ ad iſtud accedit quod habuiſtis in princi. huius legis.

1 Pena ſi promittit pacto nudo nō poteſt exigi niſi intereſſit.

Seruus qui ea lege. † In l. iſta dr: vendidi tibi ſeruū eo pacto ne moret in italia: ⁊ ſi moraret re cōueniſti centū mihi noie pene dari p ſtipulationē: nunquid ſi fiat cōtra pactū poteris penā iſtā petere. ⁊ reſpondetur quod aliquando non poteris petere penam aliquando poteris: ſi promiſiſti alteri penam: ſi iſte ſeruus moraretur in loco prohibito. Sed ſi vendo tibi ſeruum eo pacto vt manumittas: ⁊ ſi non manumittis potero petere penam: ⁊ idē eſt ſi vendidi ſeruum eo pacto vt non exportaretur nomine pene: ⁊ ſi exportes potero petere penam: ⁊ eſt ratio: quia primum pactum eſt odioſum: ſecundum fauorabile: quia homines affici beneficijs intereſt. [vix eſt] id eſt cū difficultate eſt. vt. ff. de iudic. l. vix certis ex cauſis. [vt hactenus] id eſt in tantum. [affectionis ratione.] ſub. etiam ſi non intereſſit. [ageretur.] ſub. ad penam hominis. vt in primo caſu. [cōtinet.] vt in ſecūdo caſu: ⁊ ad iſtud accedit quod homines debeāt affici beneficijs ab hominibus. ff. commo. l. ſi vt certo. §. ſicut. ⁋ Or ſignum in lege iſta notate vnum ſpeciale quod eſt contra regulā. nam regulariter pactū appoſitum in traditione rerum veſtitur coherentia cōtractus ⁊ parit nouam actionē. ⁊ veterem informat. vt. C. de pac. inter emp. ⁊ vendi. con. l. ij. ⁊ ff. de pactis. l. iuriſgen. §. quinimo. fallit tamen hic illa regula: quia nō parit actionē. vt pena poſſit peti: quia iſtud pactum eſt odioſum ſicut ⁊ fallit: ⁊ ſi apponit pactum ſub vſuris. vt. C. de vſuris. l. ij. idem eſt ſi pactū impediat religionem. vt. ff. de religio. l. quod ſi locus.

1 Pactum quando de manumittendo ſeruum apponitur gratia emptoris vel vtriuſqꝫ non pōt p vēditorē reuocari. h. d. Voluntas non poteſt mutari in preiudicium tertii.

1 **Queſitum eſt.** † In l. iſta dr: vēdidi tibi ſeruū p pactus vt intra menſem manumitteres: mutaui voluntatē: tu nihilominꝰ manumiſiſti: nunqd nocet ſeruo: certe nō. ⁊ hoc eſt verū ſi pactū apponit contēplatione ipſius venditoris: ſꝫ ſi apponitur pactū contēplatione ipſius emptoris: tunc vēditor non poteſt mutare voluntatem. vt plene dixi. ff. ⁊. l. iij.

1 Pactum manus iniectionis appoſitum in contractu in vēditiōe rei ſue afficit rē vt poſſit auferri a quolibet poſſeſſore. ⁊ ſucceſſore ⁊ facto ſucceſſoris actor incidit in penā ꝫctꝰ. h. d.

1 **Titius.** † In l. iſta dr: vendidi tibi ſeruū meū eo pacto ne moretur rome: ⁊ ſi moraret qꝺ liceret mihi manumittere: poſtea tu vendidiſti alteri ea conditione: iſte ſeruus fugit a ſecundo emptore: ⁊ moratur rome cui cōpetit manus iniectio: certe nec mihi nec tibi. Sꝫ ſi ex volūtate tua ſecundi emptoris moratur rome: tūc mihi venditori priori competit manus iniectio: ſi ſecūdus emptor ea lege vēdidit: ſed ſi pena eſſet adiecta tūc pena peteretur: ſed pone quod vendidi tibi ancillā eo pacto ne proſtitueres ⁊ ſi proſtitueres quod libera eſſet: ⁊ tu poſtea vēdidiſti eam vt ſi proſtitueres quo liceret tibi manus inijcere: potior eſt mea cauſa ſi proſtituta fuerit: ſed ſi primo vendidi tibi eo pacto vt ſi proſtitueres quod liceret mihi manus inijcere fauore libertatis: poſterior condicio erit ſecundi venditoris. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [manus inijcere liceret] id eſt vt liceret mihi euꝫ mea autoritate accipere ⁊ capere ſeruū: ⁊ ducere ad domum ⁊ deinceps ſit meus: ⁊ ad hoc facit. ff. de cōtrahenda emptione ⁊ venditione. l. ſi quis ſub hoc pacto. [poteſt.] vt ff. de acq. poſſeſſio. l. poſſideri. §. qꝺ ſeruus. [quā manuum iniectio] quia vtile eſt magis ancille quod perducatur ad libertatem. [ab iniuria.] vnde nota. quod iſtud pactum de manus iniectione afficit rem: ⁊ ideo prior emptor poteſt contra omnē p̄ticipes alios ſi non afficeret rem. vt. ff. de cōtrahēda emptione ⁊ venditione. l. vltima in fine.

Cum venderet. In lege iſta dr: quidam vēdidit tibi pāphilam ancillā ⁊ ſtichū ſeruū eo pacto ne venderet alteri quā ſeio: ⁊ poſt mortem ſeii efficerent liberi. modo querit. nunquid poſt mortē ſeii efficiant liberi: ⁊ reſpondetur qꝺ non. ſm conſtitutionem diui adriani: ſed verius ſm conſtitutionem claudij quod efficiantur liberi ſtatim mortuo ſeio. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionem litere. [cum venderet] ſcilicet aliquis ſeio ſic: ⁊ ſi venditur ſeruus eo pacto ne alienetur: quia non videtur prohibita manumiſſio. vt. C. de rebus alienis non alienandis. l. vltima.

⁋ Explicit liber. xviij.
⁋ Incipit liber. xix.

⁋ De actionibus empti ⁊ vendi. Rubrica.

⁋ De emptione ⁊ venditione contrahēda: ⁊ de pertinentibꝰ ad eaꝫ: ⁊ de pactis que in emp. ⁊ vend. apponunt: ⁊ de reſcindenda vēditione: ⁊ de pericu. ⁊ commo. rei vendi. In ſuperiori libro dictum eſt. verum q2 emere ⁊ vendere eſſet inutile niſi prodite eſſent actiones: ideo conſequēter in libro iſto ponitur rubrica de actionē. empt. ⁊ vendi. ⁊ de illis actionibus que dantur emptoribus ⁊ vēditoribus videamus ⁊ ſubijciamus: ⁊ de prima parte rubrice ſcilicet de actionē ex empto agitur. ff. eo. l. ſi. ⁊ iij. ⁊ l. ex empto. per totam legem de ſecūda parte rubrice ſcilicet de actionē. ex vendito agitur. ff. ⁊. l. iul. §. ex vēdito. vnde de actio. emp. ⁊ vendi. ſubijciamus cui detur: ⁊ contra quem detur: ⁊ ad quid ⁊ inquantū ⁊ qualis ipſa ſit: ⁊ actio ex empto datur emptori: actio ex vendito datur venditori. vt. ff. eod. l. ex empto. in principio. ⁊ l. iul. §. ex vendito.

1 Venditor ſi eſt in mora tradēdi rem poteſt conueniri ad intereſſe ſingulare ipſius emptoris quod eſt circa rem quod poteſt excedere precium commune ⁊ conuentum. hoc dicit.
2 Intereſſe ſingulare venit in actionibus bonefidei et quid in aliis actionibus.
3 Intereſſe aliud commune: aliud conuentuꝫ: aliud ſingulare.
4 Intereſſe ſingulare qualiter probetur. ibidem. nu. 4.
5 Aliud pro alio regulariter inuito creditore nō ſoluit vbi fallit.
6 Iuramentum in litem an habeat locum in actione ex empto.
7 In actione ex empto non ferunt due ſententie ſed vna ⁊ quo modo intelligatur.
Secus in actionibus arbitrarijs. ibidem.

1 **Si res vendita nō tradatur.** In l. iſta reſpicit primā partē rubrice ſ. In princi. huius legis dicunt duo: primo ponitur quedā regula generalis. ſecūdo exponit illa regula ⁊ determinatur ⁊ regula generalis eſt ſi venditor rem venditam tradere non vult quod agit emptor ad intereſſe actio. ex empto. ſecūdo exponitur illa regula: ⁊ dicitur qꝺ iſtud intereſſe quandoqꝫ eſt maius quam commune: vel conuentū: ⁊ eſt ſingulare: ⁊ ſingulariter intereſt: ⁊ ſi elegit petere ſingulare commune vel conuentū petere nō poteſt: ponamus ergo ita exemplum. vendidiſti mihi librū pro. x. ſolui tibi precium vel paratus ſum ſoluere: tu non vis tradere librū ad quid conueniam te: certe ad intereſſe meum quāti intereſt rem traditā fore: ⁊ iudex in eo te cōdemnabit: ⁊ iſtud intereſſe vſqꝫ ad quam quantitatem petitur: certe ſi volo petere conuentum duntaxat petam preciū rei: ſi aūt volo petere cōmune intereſſe: q2 licet res fuiſſet vēdita p. x. cōmuniter valebat. xv. potero petere quanti res illa valet cōmuniter: ſed ſi intereſt mea plus habere quam alicuius: q2 liber meus fuit: petā ſingulare

intereſſe ⁊ nõ quantumcunq̧ ſit: ſed vſq̧ ad duplũ cõmunis
intereſſe ⁊ ita condemnabit̃ mihi in .xx. lib. ſi liber ille cõiter va
lebat .xii. h. d. pꝛin. huius. l. videatis literam. [hoc aũt.] incipit
ſecundũ dictũ. Signoꝛi ſicut ego dixi. l. iſta reſpicit pꝛimã par
tem rubꝛice ⁊c. dic vt dixi: exponetis ergo ita literã. [ſi res ven
dita nõ tradat̃] id eſt a vẽditoꝛe emptoꝛi p̃cio ſoluto: vel aliter
ſatiſfacto vel oblato: ⁊ ideo dico hic: q2 emptoꝛ ſoluto precio vl̃
aliter ſatiſfacto põt petere rẽ vẽditã ſibi dari: ſed ſi nõ ſolueret
nõ poſſet petere niſi offerret preciũ vt iſta pbant̃. inſti. de rerũ
diui. §. vẽdite. ⁊ ſ. de ꝯtrah. emptio. l. qd vẽdidi. ⁊ j. eo. l. iul. §. of
ferri. ⁊ j. e. l. qd ſi pẽdente. Itẽ qd dicit iſta litera: ſi res vendita
nõ tradat̃ ſub. in totũ: ſed pro parte. Nã vẽditoꝛ dꝫ rem totam
tradere: vñ ſiue nullo modo tradat ſiue partẽ tradat tenet̃ em
ptoꝛi ⁊ non liberat̃: q2 particularis ſolutio ⁊c. vt. j. de vſur. l. tu
toꝛ. §. lucı͛. ⁊ C. de diſt. pig. l. q̃ diu. niſi aliud actũ eſſet. ar. j. e. l.
iul. §. offerri. ⁊ C. de ſol. l. obſignatiõe. Itẽ qd dicit lr̃a: ſi res vẽ
dita nõ tradat̃ ſcꝫ plene: q2 h̃ duo ſũt paria: ſi nullo modo tra
dit̃: vl̃ ſi tradit̃ nõ plene: nõ plene dr̃ tradi: ſi tradat̃ ita qd po
teſt euinci: vel tradit̃ ei nõ vacua poſſeſſio. vt. j. pximo. ⁊ l. ij. ⁊
l. ratio. ⁊ j. de leg. ij. l. meuius. §. pe. ⁊ j. de leg. iij. l. q cõcubinã. §.
ſi res. Itẽ qd dicit lr̃a: ſi res vendita nõ tradat̃ res vẽdita ſiue
coꝛpalis ſiue incoꝛpalis nõ tradit̃ vel q̃ſi tradat̃: nã nomen rei
eſt gñale ⁊ ꝯplectit̃ coꝛpalia ⁊ incoꝛpalia. vt. ſ. ſi cer. pe. l. ij. ideo
dixi. vl̃ quaſi tradat̃: q2 incoꝛpalia nõ tradũt̃: ſed quaſi tradũ
tur. vt. j. de acq. re. do. l. ſeruum. §. incoꝛpales. ⁊ ſicut tenet̃ vẽdi
toꝛ tradere fundũ vẽditũ: ita ſeruit̃. quã vẽdidit quaſi tradere:
⁊ dr̃ q̃ſi tradere. vt. ſ. de vſufru. l. iij. ⁊ ſ. de pub. l. ſi ego. §. j. ⁊ j.
e. l. ratio. §. j. ⁊ ſ. de ſeruit̃. l. quot̃. §. ſeruitutũ. Itẽ qd dicit lr̃a: ſi
res vẽdita nõ tradat̃ ſub. vere vl̃ interpꝛetatiue: vere cũ rẽ tra
dit: interpꝛetatiue cũ ꝯſtituit ſe ei͛ noĩe poſſidere. vt. C. de acq.
poſ. l. minus. ⁊ ſ. ſi ſerui. ven. l. ſi a te. ⁊ j. de acqr. poſ. l. qd meo.
Oꝛ ſequit̃ in lr̃a iſta. [in id qd intereſt emptoꝛis agit̃] ſcꝫ rẽ vẽ
ditã fuiſſe traditã: ⁊ intelligatis in id qd intereſt emptoꝛis agi
tur vel ex ꝯuẽtiõe vel ex cõi affectiõe vel ex ſingulari ⁊ exponi
tur iſta lr̃a. [in id qd intereſt emptoꝛꝫ agit̃] vno mõ idẽ actũ
fingit̃. q. d. emptoꝛ petit rẽ tradi nõ intereſſe: q2 rẽ tradi eſt i ob
ligatiõe: intereſſe in condẽnatiõe: vel expoſitio. agit̃ ſ. in veri
tate: ⁊ ſic ſi vẽditoꝛ eſt in moꝛa tradẽdi rẽ vẽditã ſtatiꝫ obligat̃
ad intereſſe: vel põt ita ſubaudiri: in id qd intereſt ẽptoꝛis agit̃
ſcꝫ vt ẽptoꝛ petat a vẽditoꝛe rẽ tradi: ⁊ ſi nõ tradat petat eũ cõ
dẽnari ad itereſſe: ad qd hoc valeat. j. videbiꝫ. [hoc eſt qd] .i.
quãti. [rẽ hr̃e] ſ. ſinglarit̃. [intereſt ẽptoꝛis.] ſꝫ q̃le eſt intereſſe
emptoꝛis: ⁊ q̃tũ eſt: certe eſt p̃ciũ rei. ſ. ꝯuẽtũ vl̃ cõe. ſ. quãti res
illa valet cõiter vl̃ ſingulare: ⁊ h̃ annectit. [h̃ aũt ⁊c.] expõe h̃
ſcꝫ intereſſe [iter dũ p̃ciũ] ſ. rei: ⁊ ita cõuẽtũ intereſſe. [ſi pluris
intereſt] ſ. ẽptoꝛis ſinglr̃ q̃ res vꝫ .i. cõis eſtimatio rei. [vl̃ em
pta eſt] ſ. ex ꝯuẽtiõe: ⁊ ſic ſub illis v̾bis p̃ciũ ꝯtinet̃ ꝯuẽtũ iter
eſſe ſub illis q̃tũ res vꝫ ꝯtinet̃ cõe itereſſe ſub illis v̾bis: vl̃ reu
empta ꝯtinet̃ ſinglare intereſſe. Oꝛ ſignoꝛi circa pn. hui͛ l. eſt
inſiſtẽdũ opponẽdo: rñdẽdo: diſtiguẽdo: querẽdo: ⁊ ſoluẽdo: ⁊
ꝯuertatꝫ iſtã materiã: q2 bõa ⁊ vtilis eſt ⁊ quotidiana: vos ha
a ✠ Pꝛobabit̃ ſingulare itereſſe. Qualiter pbetur ⁊ quo debeãt deponere teſtes. vid bart. in. l. nemo eſt qui neſciat. ff. de duo. reis. Et adde qñ intereſſe ſingulare nõ p̃uenire, hr̃ rõ itereſſe extra eẽ ita bart. l. l. iulian͛. j. e. et ad materiam an ⁊ qñ intereſſe extra rẽ ſiue extrinſecũ ꝯpetat i ꝯctibus i qb͛ ſuccedit obligatio ad intereẽ tradit late phi. corn. i cõſil. cccvj. inci. ſꝫ in .j. vol.
betis h̃. ſi emi a te rẽ p .x. ⁊ cõiter vꝫ .xv. ſi intereſt mea ſinglr̃ vl
tra .x. q2 fuit me͛ liber: vl̃ intereſt mea hr̃e illã: q2 vicina ẽ mihi
⁊ intereſt mea hr̃e p̃dia vicina vltra iuſtã eſtimationẽ. vt. j. d le.
ij. l. ſi cui. ⁊ ar. ſ. d mino. l. ſi in ẽptiõe. ⁊ C. de admi. tu. l. lex q̃ tu
toꝛes. vñ petã ſingulare intereſſe ſꝫ lex vr̃ ꝯ. q̃ vr̃ velle qd cõuẽ
tũ itereſſe ⁊ cõe poſſit peti nõ ſingulare. vñ vr̃ ꝯ. j. ad. l. fal. l. pre
cia reꝝ. ⁊ l. p̃cedẽti. i ſi. ⁊ ſ. ad. l. aql. l. ſi ſeruũ meũ. ⁊ ſ. ad. l. rho.
de iac. l. ij. §. poꝛro. ad ſo. quoꝝ. ꝯ. ꝯſueuit ita dici: ⁊ d. Azo vĩ ita
2 ſenſiſſe h̃. ⁊ C. de ſen. q̃ p eo qd itereſt pfe. l. vna † vt vos dicatis
eeglr̃ariter ꝯuẽtũ ⁊ cõe intereſſe põt peti. ſꝫ reglr̃ ſingulare iter
eſſe nõ põt peti: vt. i. l. ꝯ. ⁊ ad hoc facit. ſ. de op. ſer. l. vl. fallit in
act̃. ex ẽpto q̃ eſt bõe fidei vt emptoꝛ poſſit petere ſinglare inter
eſſe ex q̃ ſoluit p̃ciũ vel parat͛ ẽ ſoluere vt hic: ſic ⁊ ſpãle eſt i act̃,
mã. q̃ ſilr̃ ẽ bõe fidei: q2 ibi ẽt ex affectiõe ſinglari inſpicit̃ itereẽ
vt. ſ. mã. l. cũ ſeru͛ extero. i pn. ⁊ ẽ ibi tetigit do. az. valde breuit̃.
vt ſicut i act̃. ex ẽpto venit ſinglare itereẽ: idẽ puto i aliis actiõi
b͛ ſi expſſim ꝯuenit iter ꝯhẽtes ſingulare itereſſe poſſe peti: v̾ bi
grã. pmiſit ſcriptoꝛ ſcribere libꝛũ: ⁊ ꝯtinue d eq̃ bõa lr̃a vt oſtẽ
dit i pꝛio q̃terno ſub tali pena: ⁊ pmiſit reficere oẽ dãnũ ⁊ p̃ſta
re oẽ ⁊ quodlibꝫ itereſſe: nã ſub his v̾bis icludit̃ nedũ ꝯuentũ ⁊
cõe itereſſe imo ⁊ ſinglare: q2 ꝯct͛ ex ꝯuẽtiõe legẽ accipiũt. ſ.
depoſi. l. j. §. ſi ꝯuenit. ⁊ q2 nihil magis bone fidei ꝯgruit q̃ id
p̃ſtari ⁊c. vt. j. e. l. ex ẽptoꝛꝫ alis reglr̃ dixit do. az. nõ tepꝛo ſingu
lare intereſſe poſſe peti. ſꝫ ſignoꝛi ſaluo auto. ſua q̃ magna fuit
vĩ ſomniaſſe i pꝛaſſo: nec mirũ: q2 tñ cogitabat d ſubtilitatib͛
iuris q̃ nõ videbat tex. ⁊ q̃ ſit iꝰꝫ videte: bene aſſentio do. az.
in eo qd dixit q̃ i act̃. ex ẽpto: ⁊ i aliis bõe fidei actio. q̃ venit ſin
gulare itereẽ p. l. iſtã. ⁊ p. l. cũ ſeruus. ⁊ p. l. C. de ſentẽtiis q̃ p eo
qd intereſt pferunt̃. l. vnica. i pn. ſꝫ nõ aſſẽtio ei i eo qd dixit q̃
in aliis actiõib͛ venit ſinglare itereſſe: ni nominatiꝫ ꝯuenit qd vel
niat ſinglare itereſſe: q2 i bõe fidei iudiciis venit ſingulare iter
eſſe: ẽt ſi nõ ſit ab his nõ ꝯuenit: ⁊ eſt caſus ill͛. l. C. de ſen. q̃ p eo q̃
intereſt pferunt̃. l. vnica. vbi dr̃: ſi ago ⁊ peto itereẽ ſi ex ꝯctu
bõe fidei petit̃ ſingulare vſq̧ ad duplũ cõis: ſi aũt peto ex icer
to ꝯctu: q2 ſum ſtipulat͛ fieri vel nõ fieri libꝛũ vel foueã hic pe
to ſingulare itereſſe q̃tũcũq̧ ſit: nec dicat aliq̃s ſi ſtipulat͛ ſuꝫ
aliqd fieri qd venit ſingulare intereſſe: ſi nõ eſſet dr̃ia iter ꝯct͛
ſtricti iuris ⁊ bone fidei: q2 vult notare iſtã dr̃iam qd in boñ. ſi.
actio ꝯueniat vel nõ ꝯueniat petit̃ ſingulare intereſſe vſq̧ ad
duplũ intereſſe cõis: ſꝫ in ſtricti iuris venit quãtũcũq̧ ſit. ſecus
eſt ſi nõ ꝯueniat: ⁊ ad ſol. iſtoꝝ ꝯ. ⁊ vt plene videat articul͛ iſte
3 ita diſtinguo: ⁊ ita do. Azo ſcripſit i ſumma ill͛ ti. † tria dicem͛
intereſſe aliud eſt ꝯuentũ: aliud cõe: aliud ſingulare: i idẽ redit
precium rei: aliud cõuentũ cõe: aliud cõuentũ ſingulare inter
eſſe vel preciũ eſt: ſi emi a te rẽ pro .x. cõpetens eſt moderamen
qd placuit ꝯhentib͛. inſti. de inutil. ſtipul. §. alteri. cõe eſt ſi em
pta eſt p .x. ⁊ cõiter valet octo: vel ſi eſt empta p .x. ⁊ cõiter va
let .xii. vt. j. ad. l. fal. l. p̃cia. ⁊ l. p̃cedenti. in ſi. ſingulare eſt quãti
actoꝛis vel ſtipul. vel empt. ſingulariter plus intereſt: exemplũ
eſt in p̃dio vrbano vl̃ ruſtico vel in libꝛo: ſi emo a te p̃diũ mihi
vicinũ rõne vicinitatis plus valet mihi q̃ alii cui nõ ſit vicinũ:
nã intereſt noſtra vicina p̃dia plus iuſto hr̃e. j. de leg. ij. l. ſi cui
fund͛. itẽ ſi prediũ ruſticũ fuit maioꝝ noſtroꝝ intereſt noſtra
habere: vt videam͛ in illis imagines noſtroꝝ maioꝝ vt mos
erat antiquoꝝ. C. de admi. tu. l. lex que. circa cõuentũ intereſſe
qd dicem͛: dixerũt quidã qd cõuẽtũ nõ põt peti quantũcũq̧
ſit: ſꝫ in duplũ agit̃. ar. j. e. l. iul. §. ibidẽ alii dicũt qd debet poſſe
peti i quadruplũ. j. de euict. l. ſi dictũ. C. de ſpõ. l. ſi. vos debetis
dicere cõuentũ intereſſe id eſt preciũ cõuẽtũ põt peti quãtum
cunq̧ ſit ſi emiſſet rẽ que nõ valet .x. p mille marchis: et ſoluo
precium non vis tradere rem petam conuentũ intereſſe quãtũ
cunq̧ ſit. vt hic: q2 cõpetens moderamen eſt qd placuit ꝯhẽti
bus. j. de v̾. ob. l. ſtip. §. i. alteri. q2 in ſtip. penali ſi ſtipuloꝛ aliqd
fieri ſub certa pena: ſi in fraude vſurarũ appoſita eſſet pena pe
titur vſq̧ ad legitimũ modũ vſurarũ. vt in. §. ibidẽ. alr̃s petitur
quantũcunq̧ ſit. vt. ſ. de arbi. l. nõ diſtinguem͛: ⁊ hoc pbo: q2
empta eſt in cõi intereſſe: ſimiliter dicendũ eſt petit̃ quãtũcũq̧
ſit pꝛobat̃ per lr̃as: ⁊ per. l. precia: q2 ſi dicit plus intereſt q̃ res
valet ſingulare intereſſe in iſto eſt dicẽdũ: aut petit̃ ex ꝯtractu
qui habet certã q̃titatẽ vel verã vt empti. tũc petit̃ vſq̧ ad du
plum cõis. C. de ſen. que p eo. l. vnica. igit̃ ſi emptũ eſt p .x. ⁊ ra
tiõe vicinitatis intereſt magis habere q̃ alicui͛ petet̃ vſq̧ ad
duplum cõis intereſſe. ſi petit̃ ex ꝯtractu incerto qui nõ habet
quantitatẽ certã vel verã. ſicut ſi pmiſiſti qd ꝯſiſtit in faciẽdo.
vt facere foueã. vel nõ faciẽdo quãtũcũq̧ ſit põt peti. vt in pre
alleg. l. C. de ſenten. que pro eo. §. in aliis. ſed querit̃ que eſt ra
tio diuerſitatis cũ cõtractus bone fidei ſit fauoꝛabilioꝛ ſingu
lare petit̃ vſq̧ ad duplũ cõis. in ꝯctibus ſtricti iuris petit̃ quã
tumcũq̧ ſit. ratio eſt illa in cõtractib͛ certis. puta empt. ⁊ ven.
veriſimile eſt q̃ ſingulare excedat cõmune nedũ in duplũ. imo
in tripũ ⁊ i decuplũ. vt in exẽplis que infra ſubiciã videbitis.
ideo lex voluit ne petat̃ vltra duplũ cõis intereſſe ne res tra
hat̃ in infinitũ. ſed in ꝯctibus incertis nõ p̃ſumit lex. vel nõ eſt
veriſimile qd ſingulare excedat cõe. ⁊ ideo dixit qd poſſit peti
4 quantũcunq̧ ſit. † Sed demũ quero qualiter pbabit̃ ſingula
a re intereſſe ᵃ. dixerũt quidã p ſacramẽtũ actoꝛis dicẽtes ſe non
videre qualiter alr̃s pbari poſſit. pro iſtoꝝ ſnia eſt arg. C. vnde
vi. l. ſi quãdo. ⁊ extra qd me. cã. c. vl. C. de iudi. l. pperãdũ. §. ſiue
alterutra. ſed hec opi. nõ eſt bõa. leges dicũt qd difficilis eſt p
bario intereſſe. ⁊ ideo lex dicit qd ſtipulet̃ certã penã. j. de p̃to.
ſtipul. l. ſi. ſed certe ſi difficilis eſt pbatio facilis eſſet que pbare
tur ſacramẽto ipſius actoꝛis. vnde dicimus qd ſingulare inter
eſſe pbat̃ ⁊ in inſtrumẽtis ⁊ teſtibus. hoc modo. ponam͛ inter
duo p̃dia mea magna ⁊ lata ẽ modicũ p̃diolũ cuiuſdã alteri͛
emo pro .x. illud prediolũ. foꝛte nõ valet niſi octo. de hoc ſit in
ſtrumentũ. ⁊ qñ emo cogito qd iſtud facit qd predia mea non
poſſent iungi admuicẽ. pterea timeo ne ſi vicini emerẽt habe
rent occaſionẽ veniẽdi ad iſtud p̃diolũ inſidiarent̃ mihi. vl̃ po
nam͛ exẽplũ. habeo duo caſtra in via eundi de vno ad aliud.
eſt caſtrũ mediũ. emo pro .x. vnde cogito qd null͛ poſſet me le
dere ſi emerẽ pro .x. ⁊ de hoc factũ eſt publicũ inſtrumẽtum et
vẽditoꝛ nõ vult tradere. pbo per teſtes ⁊ per ſubiectionẽ oculo
rum intereſſe mea hr̃e p̃diolũ ne vicini inſidient̃ mihi. ⁊ habe
re illud caſtrũ mediũ ne ipediat̃ via d vno caſtro meo ad aliud
vnde dico iudici. dñe emi iſtud prediũ p .x. p̃dia mea alia ſunt
circa illud que valẽt mille. nõ darẽ pro .x. ſi haberẽ illis p̃diolũ.
iudex videbit ⁊ nõ condẽnabit vſq̧ in infinitũ. ſed vſq̧ ad du
pluꝫ cõis. ⁊ ita pbo inſtrumẽtis. qd dico me emiſſe. ⁊ teſtib͛ qui
dicũt tot ſunt iugera: ⁊ p ſubiectionẽ oculoꝝ: q2 iſta eſt vna ſpe
cies pbãdi. C. p admi. tu. l. lex q̃. ⁊ ſ. ſi. reg. l. ſi irruptiõe. ⁊ ſ. de
ſeruit. l. j. q2 atrox iniuria ex aſpectu pbat̃. vt ibi dr̃. itẽ eſt exem
plum in

plū in libꝛo: pone librū meū quē habebā pre manibus: ⁊ ibi no
tas meas ſingulares poſui ꝓpter aliquā neceſſitatē vendidi:
poſtea receſſit illa neceſſitas: redemi eū ꝓ.x.ij. nō vult mihi tra
dere petā ſingulare intereſſe: pꝛobo per inſtrumētū me emiſſe.
itē per ſocios q viderūt me legere in eo: ⁊ ponere notas meas
⁊ ꝑ ſubiectiōē oculoꝝ dicā iudici. aperiatis librū: ibi eſt talis
nota. vnde cōdemnabit vſqꝫ ad duplū cōis: qꝛ in exercēdis litī
bus ⁊c. C. de fi. inſtr. l. in exercendis. ⁊ l. ſi qſi. ⁊ extra qō met. cā
c. vl. qꝛ ibi eſt qdam caſus ſpālis qꝛ odio ꝑdonis eſt ex quo pꝛo
bo de aggreſſu ſtetur ſacro meo de reb⁹ ibi amiſſis: nō ob. §. ſi
ue alterutra. qꝛ in expenſis litis que fiūt minutatim difficile eſ
ſet ꝓbare aliter ꝙ per ſacꝛꝫ. circa materiā huius. l. nō dico plus
de iſto intereſſe: qdam alia vtrū ex dāno vel ex lucro dicā. ſ. e.
l. iul. in ꝑn. ſed iſta qō nihil aliud vult dicere: niſi hoc vtrū ven
ditoꝛ teneaꝛ ad rē tradendā ꝑciſe: aut liberet̃ ꝑſtādo intereſſe.
Quero ⁊ ſubiicio aliā qōnē talem: vēdidiſti rē prediū vel librū
nō tradis dānaris in intereſſe vel cōuētū vel cōe vel ſingulare
ꝓout eligā eſt iſtō verū ſiue tu vēditoꝛ habeas rem ſiue nō: di
xit marcus cū ſuis ſequaci. l. iſtā ſic debere intelligi: ſi venditoꝛ
habet rē: ⁊ pōt tradere: ⁊ nō vult. tūc preciſe dꝫ cōdemnari ad
rem tradēdā: ⁊ ei auferri manu militari: alꝰ ad intereſſe cōdē
nat̃. hāc ſuā opi. niſus eſt ꝓbare rōnibus. arg. ⁊ l. exꝑſſis: rōne
tali. ſi habet rem: ⁊ pōt tradere: ⁊ nō vult preciſe dꝫ ꝯdemnari
ad rē: qꝛ ex quo eſt empta ab eo res cōuenit tradere: vñ debet
eam tradere: qꝛ pacta bona fide facta ſeruari faciā: ait pretoꝛ.
ff. de pactis. l. iuriſgē. §. pretoꝛ. item ex quo habet rem nō debet
condemnari in intereſſe: quia iam aliud pꝛo alio ⁊c. quod non
debet eſſe. vt. ff. ſi certum petatur. l. ij. §. j. item ſi rogatus es ſer
uum manumittere non liberaris ſi velis eſtimationē preſtare
C. de fideicōmiſ. lib. in fine. item ſi pꝛomiſiſti rem dare teneris
oīno dare. ſ. de verbo. obligatio. l. vbi aūt. in fine. ita ſi ꝓmiſiſti
tradere. item quid plura due ſunt leges expꝛeſſe. ſicut donatoꝛi
īmponit̃ neceſſitas datā rem tradere: ita venditoꝛi rem vēdi
tam tradere. inſti. de dona. §. perficiunt̃. item eſt alia lex exꝑſſa
qꝛ ſi qs cōdemnat̃ in rei ven. ⁊ rē habet dꝫ ei auferri manu mi
litari: ita ſi venditoꝛ hꝫ: ⁊ nō vult tradere: qꝛ ratio illius legis eſt
generalis. ff. de rei ven. l. qui reſtituere. dñs Bul. Jo. ⁊ Azo. ⁊
Ja. viſuꝫ ē ꝯrīū: ⁊ dixerūt: ſiue habeat ſiue nō: ⁊ fuit i moꝛa tra
dendi cōdemnat̃ in intereſſe nō ad rem preciſe: hāc ſuam opi.
pꝛobant rōne. arg. ⁊ l. expꝛeſſis. pꝛimo rōne tali. qꝛ dicit iſta. l.
ſi res vendita ⁊c. loquit̃ generaliter nō diſtinguit hāc rem vel
non: vnde nō debem⁹ diſtinguere. ff. de offi. pꝛefi. l. iij. cū ſuis ſi
milibus. item ꝓbant eſſe verū alia rōne tali: venditoꝛ tenet̃ rē
tradere. ſ. e. l. ex empto. igit̃ tenet̃ ad factū: qꝛ tradere facti eſt.
ſ. de verb. obli. l. vbi aūt. §. qui id qō. ſed qui tenet̃ ad factū libe
ratur intereſſe preſtando. ſ. de re iudi. l. ſi quis ab alio. Itē qd
plura. ll. ſunt expꝛeſſe. que dicunt ſi venditoꝛ nō tradit in inter
eſſe cōdemnat̃. ſ. q. mo. pig. l. volūtarie. C. de fi. inſtr. l. ꝯct⁹. C. de
here. ven. l. ſi tibi. ſ. e. l. ex ēpto. §. etiā ſi ignoꝛās. itē qd plura. lex
eſt exꝑſſa. C. e. l. ſi traditio. nō ob. l. all. ꝑ op. do. mar. vēditoꝛ cō
uenit rē tradere. rn̄. pactū factū bona fide ſeruabo: niſi ſubſit iu
ſta cā cur nō teneat. ff. q ſatiſ. cog. l. vl. ſubeſt iuſta cā cur nō te
5 net̃ tradere: puta ſi vult tradere intereſſe ſ nō ob. aliud ꝓ alio
inuito creditoꝛe nō ſoluit̃: verū eſt regl̄ariter: fallit i multis ca
ſibus. fallit in vēditoꝛe ſi nō vult tradere rē ſed intereſſe: aut rē
videt̃ tradere ſi ſoluit̃ intereſſe: qꝛ preciū ſuccedit loco rei. ff. de
peti. here. l. ſi rem. nō ob. C. de fideicō. liber. l. ſi. illud eſt fauoꝛe
libertatis que nō dꝫ impediri. ff. de ali. iu. mu. l. iij. nō ob. ſ. de v.
ob. l. vbi. in ſi. qꝛ ibi ꝓmiſerat rē dare: ⁊ dare eſt accipiētis face
re: ſed venditoꝛ tenet̃ rē tradere. ſ. e. l. ex empto. ⁊ eſt dr̄ia inter
eum qui ꝓmittit rē tradere ⁊ dare. ſ. de ver. ob. ſi rem tradi. nō
ob. §. ꝑficiunt̃: qꝛ illa ſilitudo eſt intelligēda: ſicut donatoꝛi im
ponitur neceſſitas dādi id ꝙ donat. ſ. de dona. l. j. ita imponit̃
venditoꝛi neceſſitas tradēdi neceſſitas cauſatiua ſi nō vult tra
dere intereſſe: qꝛ ſi vult intereſſe ꝑſtare liberat̃. nō ob. l. q reſti
tuere: qꝛ l rei ven. petit qō ſuū eſt in act̃. ex empto nō: dixit bul.
ſed hec opi. nō eſt bōa. vt dixi: ſed rn̄. alio modo. qꝛ lex illa q re
ſtituere loquit̃ poſt ſniā: qꝛ ſi aliqs eſt cōdēnatus rē tradere
ex quo ac geuit ſnīe: ſi hꝫ rem aufert̃ ei manu militari: ſed hic
loquimur ante ſniā: qꝛ ſi vēditoꝛ nō vult rem tradere dꝫ in in
tereſſe condēnari. nō ob. alle. ll. plures q vident̃ velle qō tenea
tur rem tradere. ff. de here. ven. l. venditoꝛ. ſ. q. mod. pig. l. pe. qꝛ
intelligo tenet̃ rē tradere vel intereſſe ꝑſtare. Sed denuo qro:
ecce vēdidiſti mihi rē nō tradis: qd eſt in obligatiōe rē tradi vl̃
intereſſe ꝑſtari: dicūt qdā rem tradi eſt in obligatiōe: intereſſe
preſtari in condēnatiōe. vt. ſ. de v. ob. l. ſequit̃. §. ſi. ſed eis oppo
nitur ſi rem tradi eſt in obliga. intereſſe eſt in condemnatione,
quomodo ſi res nō tradit̃ ad id qō nō eſt l oblig. agit̃ ⁊c. imo
ad rem dꝫ agi. cū obligatio ſit mater act̃. ff. de ꝑcu. l. iꝫ. §. ea. ſed

ipſi exponunt agitur id eſt actū fingit̃. alij dicunt qō in oblig.
eſt intereſſe. in condemnatione ſiue ſolutione eſt res. pꝛo iſta
ſua opi. inducunt. C. de fi. inſtru. l. cōtractus. C. de here. ven. l. ſi
tibi: ⁊ ideo bene ſtat litera pꝛopꝛie agit̃: ſed tutius videt̃ dicen
dum rem tradi eſſe in obligatio. intereſſe in cōdemnatio. vnde
debet ita formari petitio: ago contra talē quē dico rem vendi
diſſe tali precio: vnde qꝛ preciū ſolui vel paratus ſum ſoluere:
dico ⁊ peto vt rem tradat vl̃ intereſſe preſtet: ſicut videt̃ poſſe
fieri in noxali peto ſeruū vel damnum emēdari. inſti. de off. iu.
6 in pꝛin. ſ. de re iudi. l. miles. §. j. Sed denuo quero. † nunquid in
act̃. ex empto iurabit̃ in litē ſi res vēdita nō tradat̃. dixit Azo
qō nō. ⁊ ita ſcripſit in ſumma de in litē iurando: econtra videt̃
ꝙ ſic. per. l. ff. de rei ven. qui reſtituere. ſed ſicut dicit dñs Odo.
in. l. q reſtituere. ⁊. ff. de in litē iurando. l. in actioñ. ſi ago actiōe
ex empto ⁊ conuenio te ad quātitatē nō iurat̃: nō eñ intereſt
plus habere iſtos nummos quā alios. ff. de in litem iuran. l. ij.
ſed ſi condēnet̃ ad rem: qꝛ tenet̃ ad duo: ad rem vel intereſſe.
vnde ſua erat electio. ſ. de iure dotiū. l. plerunqꝫ. in fine ex quo
nō appellauit valebit ſnīa. ſ. que ſentētie ſine appel. l. j. vñ ſi res
nō tradat in litē iurat̃. Sed denuo quero: peto rem tradi: de
nūciari ei cōgruo loco extra iudiciū nō tradit: fuit in moꝛa: ago
ex empto. nunqd licebit ei purgare moꝛā: dicunt quidā ꝙ ſic:
vſqꝫ ad lit. cōteſt. ſ. de verb. obli. l. ſi inſulam. alij dicūt vſqꝫ ad
ſniam. arg. C. de tranſa. l. ſi maioꝛ. ⁊ iſta videt̃ cōmunis opi. alij
dicūt etiā poſt ſniaꝫ infra quadrimeſtre tēpus. vt. ff. de petitio.
heredi. l. itē. §. idem ait. ſed quid erit condēnatus eſt venditoꝛ
rem tradere: appellauit vult ſoluere intereſſe in cauſa appella
tionis: cū per appellationē extinguatur pꝛonunciatū. ſ. ad tur
7 pil. l. j. in fi. † Sed denuo querit̃: feruntur ne due ſnīe in actioñ.
ex empto. vna ſuper re: alia ſuꝑ intereſſe: an vna: ⁊ videtur qō
due ferēde ſunt: vna ſuꝑ re: alia ſuꝑ intereſſe: ſicut fit in actioñ.
qō metus cauſa. l. ſi cuꝫ excep. ⁊ in actioñ. de dolo. l. arbitrio. in
pꝛin. ⁊ dicimus qō nō feruntur due ſententie: qꝛ ferunt̃ in arbi
trariis actionibus. inſtit. de actio. §. ꝑterea. ſed actio ex empto
nō eſt arbitraria. vnde ferēda eſt vna ſuper re tantū tradenda
ſm Mar. ſi rem habeat vel ſꝫ nos: vna ſuper intereſſe ſiue ha
beat vel nō: ſed diceret aliqs veſtrū quomodo vnū petit̃ et in
alio cōdemnat̃. reſpondeo vno modo ſꝫ Joan. iudex ante ſen
tētiā interrogabit venditoꝛē: ſi apparebit in cauſa cōdemnatio
nis qō vult tradere rem ſi dicit nō poſſum tradere rem condē
nabit̃ ad intereſſe: alꝰ ad rem. arg. ſ. de edil. edi. l. redhibitoꝛia.
ſꝫ dicet aliquis quomodo ſi petit̃ vnū condemnabit̃ in alio qō
eſſe nō debet. C. de fideic. liber. l. ſi. ff. cōmuni diuidū. l. ſi vt fun
dus. reſpō. hoc fit ex legis licētia. ſic alibi. ff. ſi certū pet. l. vl̃ti.
vel dicatis nō eſt neceſſe interrogari: qꝛ nulla lex hoc dicit: ſed
ex quo nō affert rem debet in intereſſe cōdemnari. vt hic. Sed
denuo quero: vēdidiſti rem: ſolui preciū cōgruo loco ⁊ tēpoꝛe:
denūciaui qō rem traderes nō tradidiſti cepit mea intereſſe in
v. poſtea cōteſtoꝛ totam litem ex eo qō non tradidiſti: dāmnifica
tus ſum in aliis. v. ex die lit. cōteſt. vſqꝫ ad diem ſententie. rem
autem totam tradi intereſt mea. in. c. nunquid poſſum petere
intereſſe ante lit. cōteſta. ⁊ cōmune intereſſe: qꝛ cōmuniter res
valet. c. nūquid quilibet pōt ⁊ quo iure: ⁊ certe ſic: quia pꝛimū
venit iure actio. ſcōm iudicis officio: quia ea que accidunt ⁊c.
ſ. de edil. edic. l. ediles. §. item ſciendū. inſuper qꝛ intereſt mea
totum tradi: totum debeo petere. vt hic: verum tamen de iſtō
communi intereſſe debet deduci intereſſe quod cepit: ⁊ intereſ
ſe ante lit. conteſta. ſ. eo. l. ex empto. §. etiam ſi ignoꝛans.
1 ☞ Qui celat qualitatem per quam rei conditio fit deterioꝛ
hac actione ad intereſſe tenetur emptoꝛi ſi fuit ignoꝛās. ſecus
ſi fuit ſciens. hoc dicit.

1 Venditoꝛ ſi cum. ¶ † Non ſolum venditoꝛ
tenetur actioñ. ex empto
rem tradere vel etiā intereſſe preſtare: imo ad aliud: ecce ſi fun
dus quē vendidit ſciens ſeruit̃. debere ſi nō certioꝛauit empto
rem tenetur ad intereſſe: videtur autem nō certioꝛare ſiue em
ptoꝛ interrogauit eū eſt iſte fundus liberalis an ſeruus: ⁊ ipſe
affirmauit liberum cū eſſet ſeruus. ſiue nō admonuit emptoꝛē:
ſed ⁊ ſi dixit venditoꝛ: nolo teneri ſi appareret qō fundus ven
ditus deberet aliquā ſeruitutē ſi ſciebat fundum ſeruit̃. debere
nihilominus tenetur venditoꝛ ad intereſſe: ſed ⁊ ſi venditoꝛ fe
cit aliquid quod non appareret quod deberet fundus vendi
tus ſeruit̃. nihilominus tenetur ex empto: verbi gratia vendit
fundum ⁊ non certificat emptoꝛē tenetur ad intereſſe niſi ſibi
voluit pꝛoſpicere: ſed ſi emptoꝛ ſciuiſſet fundum venditum ſer
uum non tenetur ei venditoꝛ: qꝛ nō videtur celatus qui ſciuit
nec certioꝛari debuit qui non ignoꝛauit. h. d. [debeꝛi ſeruit̃.]
ſub. a fundo vendito. [celauit] id eſt tacuit. [in empti actio.]

l.in act. ex empto. q͛ tenebit͛ ad itereſſe quāti emptoris itereſt fundū fuiſſe liberū. vt. ſ. de euic. l. pe. [ſeruitutē iſtā] ponamus itineris. [non teneor]. q. d. ſi apparet ꝙ a fundo vendito ſeruitus deberet͛ nolo teneri. [⁊ hoc ſi ſciſſet.] ſʒ qd ſi ignorauit vēditor: non ꝓpterea excuſat͛: q͛ nō debebat ignorare grauamē rei ſue. vt. ſ. de edi. edic. l. j. §. ſʒ ſi intelligatur. Sed in hoc eſt differētia: q͛ vbi ſciuit deberi ſeruit͛. tenetur ad intereſſe: vbi ignorauit tenet͛ quāti minoris emptor empturus eſſet vt. ſ. e. l. iul. ⁊ l. qro. [opinor teneri] ⁊ d͛ʒ id agere emptor ne cognoſceret͛ qḋ ſeruit⁹ debeat͛ ſi fundo vicino debebat͛ ſeruitus itineris a fundo vēdito: ⁊ vēditor fecit arare locū itineris ne appareret ꝙ fūdus vēdit⁹ deberet ſeruit͛. [volui.] hoc eſt verū i ſerui. ſec⁹ eſt in re pꝛicipali. vt. ſ. de ꝯtrahē. emp. ⁊ vē. l. cū i lege. ⁊. ſ. e. ꝗro ſʒ idē puto i re principali. nā ⁊ ſi vēditor voluerit ꝓſpicere ſecuritati: ⁊ dixerit ſe nolle teneri de euic. ꝓ re quā vēdebat: nihilomin⁹ tenet͛ vt. ſ. e. l. iul. §. pe. [qui nō ignorauit.] vñ not. ꝙ nō dʒ certiorari q ſcit: q͛ nemo vr̄ fraudare eos q ſciūt ⁊ cōſentiūt. vt. ſ. de reg. iur. l. nemo. ⁊ q͛ ſciēti dol⁹ nō infert͛. C. de trāſa. l. cū donatiōis. Or ſignori ex. §. iſto colligit͛ ar. ꝯ vnū ꝙ ponūt tabelliōes i iſtrīs ſuis: q͛ dicūt titi⁹ vēdidit ſeio talē domū: ſi ꝓpriā: ꝓpriā. ſi ꝯdicticiā ꝯdicticiā [nō ꝑtinuerit]. q. d. vēdo tibi rem iſtā ſi eſt res mea ꝓpria: ꝓpria tua ſit: ſi ꝯdicticia ē vēdo cū ſuo grauamine: vñ tabelliōes credūt vēditorē excuſatū: ſi dʒ ſerui. ſʒ certe nō credo eū excuſatū: ſi dʒ ſuit͛. niſi noīatiʒ dicat: vt hic dicit͛: ſʒ in hoc eſt differentia vbi vēditor ſcit ⁊ celat videtur decipere emptorē vnde tenet͛ emptori ad intereſſe: ſed vbi ſcit tenetur quanti minoris eſſet empturus. vt. ſ. l. iul. ⁊ l. quero.

Si in emptione.

In principio hui⁹ legis d͛ʒ: vendidiſti mihi fundū ⁊ dixiſti quod erant decē iugera: poſtea non ſunt niſi octo: ſi ſolui tibi precium nunquid teneris mihi act. ex empto ad intereſſe. rñdetur quod ſic hoc dicit prin. huius. l. videatis expoſitionem litere. [modus] .i. numerus iugerum. [actio eſt] contra illum venditorem ad intereſſe. ⁊ idem eſt ſi in quantitate decipit emptorē: quia dixi. v. iugera ſunt vinee. ⁊. v. nemoris. ⁊ poſtea inuenitur quod ſex ſunt nemoris. vt. ſ. e. l. ſi ſeruum. §. ſi modus agri.

☞ Poſſeſſio rei vēdite debet tradi vacua que a nemine detineatur vel poſſideatur.

Vacua poſſeſſio.

†S. habuiſtis qḋ nō ſolū vēditor tenet͛ rē tradere vl̄ intereſſe preſtare ⁊ liberū tradere: ⁊ tanti modi quanti dixit: imo ⁊ inducere in vacuam poſſeſſionem vt dicitur hic ⁊ non videt͛ emptori vacua poſſeſſio tradita, ſi alius in poſſeſſione rei ven. inductus eſt cauſa legatorum ſeu fideicō. ſeruandorum: vel ſi creditores poſſident cauſa rei ſeruande: vel ſi mulier eſt inducta in poſſeſſione vētris nomine. vnde hoc caſu cū poſſeſſio nō eſt tradita vacua emptori tenetur ⁊ vēditor ad itereſſe. hoc dicit [non intelligitur] ad quam tradendā tenetur venditor de natura cōtractus: vt hic: ⁊. ſ. eo. l. ex empto. §. ult. [aut creditores bona poſſideant.] cauſa rei ſeruande qui non poſſident ſi ſunt in poſſeſſione. vt. ſ. de acqui. poſ. l. iii. §. fina. [vacua poſſeſſio.] vnde dicitur vacua poſſeſſio que a nullo alio detinet͛ quā a venditore. vt. C. vnde vi. l. cum querebatur ℂ Or ſignori habetis quod venditor tenetur emptori tradere vacuā poſſeſſionem de natura cōtractus vt hic: ſed nunquid tranſit dominiū in emptorem niſi in vacuam poſſeſſionē inducatur: videtur ꝙ non. vt. C. de proba. l. cum res. ſed certe credim⁹ ꝙ vēditor debet trādere emptori vacuam poſ. vt hic. ſed tamen ſi nō transfert: nihilominus trāſit dominiū vt. ſ. de fun. do. l. ſi fundū. nec obſtat. l. cum res: quia ibi denotatur accidentia facti nō miniſterius iuris vt ibi plene dixi: vel dicā aliud in creditore vbi nō tranſit dñiuʒ in eū niſi inducat͛ in vacuā poſſeſſionē. C. de diſ. pig. l. que prediū. ⁊ ſic pōt intelligi. C. de acqui. poſ. l. minus.

☞ Poſſeſſio nuda non videt͛ tradita niſi q̇ auocari nō pōt.

Duo poſſeſſionis.

†Uos habuiſtis. ſ. l. ꝓxi. ꝙ vēditor debet tradere vacuā poſſeſſionē rei vēdi. e. in prin. huius. l. d͛ʒ: qualiter intelligat͛ tradere: et certe vēditor debet taliter tradere eam qḋ ab emptore aduocari non poſſit: q͛ nō videt͛ ei tradita poſſeſſio ex quo ab eo aduocari poteſt. h. d. prin. huius. l. [nō poſſeſſionis] vacue vt. ſ. l. proxi. habuiſtis. [nō intelligatur] emptori vnde venditor non eſt liberatus ab act. ex empto: nam non videt͛ ⁊c. vt. ſ. de acq. poſ. l. nō vr̄. vñ no. ꝙ vēditor nō vr̄ tradidiſſe poſſeſſiōeʒ: ex quo ad plenū nō tradidit. vt. ſ. de le. ii. l. meuius. §. pe. ⁊. ſ. de leg. iii. l. qui concub. ii. i. §. heres ſʒ pro deo adquid tenet͛ vēditor emptori ſi tradit vacuaʒ poſſeſſionē que aduocata eſt: vr̄ qḋ teneatur emptori ex ſtip. duple: ſi ꝓmiſſa eſt dupla: ſʒ certe dicim⁹ ꝙ nō agitur ex ſtipu. duple. ſed agit͛ act. ex empto ad intereſſe quia vbi euidenter poſſeſſio vacua aduocatur res ab emptore agitur ex ſtip. duple. vt. ſ. vti poſ. l. ſi duo. ⁊. ſ. qḋ met. cā. l. ſi mulier. §. qui poſſeſ. Sed oppo. ad prin. huius. l. ⁊ vr̄ ꝙ venditor ſi tradidit vacuā poſ. ꝙ ſit liberat⁹ etiā ſi poſſeſſio ſit aduocata. vt. ſ. e. l. iul. §. ex vendito. ad qḋ vos dicetis ſi tu tradis vacuam poſ. ⁊ pōt ab alio aduocari quā a te nō es liberat⁹ vt hic: ſʒ ſi tu potes aduocare: q͛ ꝑciū nō ſoluo videris tradidiſſe: vl̄ dicatis hic cōuenerat inter me ⁊ te ꝙ tu traderes vacuā poſ. ita ꝙ nullus poſſit aduocare. ſʒ in. l. cōtra. de volūtate vtriuſqʒ eſt vt adnocetur: vnde vr̄ tradita: vel dicatis tertio modo hic nō vr̄ tradita qui nō teneaꝛis ex ēpto ad intereſſe: vr̄ tamē tradita vt tu vēditor nō tenearis ad vſuras preciū q͛ ꝑcepi fruct⁹. vt in. l. ꝯ.

☞ Fructus in ſtipulatione vacuam poſſeſſionē tradi nō veniunt a tempore more ſed veniunt in actione ex empto.

Si emptor vacuam poſ.

†In. §. iſto d͛ʒ: emi a te fundū certo precio: ⁊ ſum ſtipulatus a te vacuā poſ. tradi: nunquid ſi ago ex ſtipu. vt tradas vacuā poſ. veniēt fructus fundi percepti medio tp̄e. rñdetur ꝙ nō. nam ſi ſtipulor fundum dari poſſum petere fundū non autem fructus fundi: verū ſi licet vbi ſtipulor vacuā poſ. fundi mihi dari poſſum petere vacuaʒ poſ. ex ſtipu. mihi dari non fructus fundi: tamen act. ex empto potero petere fructus fundi: quia non eſt nouare per ſtipu. h. dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [vacuam poſ.] fundi vēditi. [ſtipulatus ſit] ſcilicet a venditore et ex ſtipulatu agat: vt vacua poſ. ei tradatur. [ea ſtipulatione] ſcilicet vacuaʒ poſ. fundi tradi. vt. ſ. de verbo. ob. l. ſi filius. §. cum fundus. [ad fructuum preſtationem.] ſub. ſi ſtipulatio nō fuit interpoſita animo nouandi: quia tunc nouatione ⁊c. vt. ſ. de noua l. i. ℂ Sed ad. §. iſtum op. ⁊ videtur ꝙ. §. iſte non poſſit ſtare tribus rationibus: ⁊ videtur quod ſi ſum ſtipulatus fundus dari ⁊ vacuā poſ. tradi quod veniāt fructus fundi vnde videtur cōtra. ſ. de vſur. l. ſi ſtipulatus. in prin. ad quod poteſt dici tribus modis ⁊c. dic vt ibi dicam. Sed denuo oppo. ad. §. iſtum: ⁊ videt͛ ſi ſtipulor vacuam poſ. tradi quod veniant fructus. vnde videt͛ cōtra infra de verbo. obli. l. cum filius. §. ſi fructus. ⁊. l. cū fundus ad quod poteſt dici ibi loquitur de alio intereſſe quam fructuum. quia ſi ſum ſtipulatus mihi fundum tradi: ſi non tradis teneris ad intereſſe. vt. ſ. e. l. j. non autē teneris ad fructus. vt. C. eo. l. fructibus. Sed denuo oppo. ad. §. iſtum. quia qui ſtipulatus eſt vacuam poſ. tradi non nudam cauſam bonoꝝ videtur ſtipulari. vt. ſ. de verbo. ob. l. in conuentionalibus. §. j. ad quod poteſt dici non nudam cauſam bonoꝝ videtur ſtipulari. i. nudam proprietatem imo proprietatem ⁊ vacuam poſ. tradi videtur ſtipulatus: nō autē fructus: quia act. ex empto poſſunt peti: vt hic. ⁊. ſ. de vſuris. l. ſi ſtipulatus. in fi.

☞ Patientia eſt pro traditione in corporalibus.

Si iter actum.

†Dictum eſt. ſ. quod vēditor tenet͛ tradere vacuaʒ poſſeſ. ſʒ quid ſi vēditur iter act⁹ via ⁊ aqueduct⁹: quomodo i iſtis tradetur quod emptori vacua poſ. reſpondetur quod ſeruitus itineris actus vel vie vel aqueductus non pōt tradi niſi hoc modo q͛ ſi vendis mihi ſeruit. itineris debes me inducere in fundū cauſa ſeruitutis cōſtituēde: ⁊ inſuper debes mihi cauere ꝙ non impedies me vti hoc dicit [nulla eſt] .i. eſſe videtur: q͛ incorporalia non poſſidentur nec veram traditionem recipiunt vt infra de acqui. re. domi. l. ſeruus. §. incorporales. ⁊ ſupra de ſeru. l. ſeruitutes. ⁊. l. quotiens. [quo minus vtar] accedit. ſ. de vſufru. l. iii. in prin. ⁊. ſ. de publi. l. ſi ego. §. j.

☞ Venditor tenetur quanti plurimi res fuerit a tēpore more item quo loco plurimi fuerit idem econuerſo ſi emptor fuerit in mora.

Si per venditorē.

In. §. iſto dicit͛: † tu vendidiſti mihi vinuʒ fuiſti in mora tradendi vinū: ⁊ vinum erat vnius eſtimationis tp̄e more: alterius eſtimationis cepit eſſe tempore ſententie ferende. cuius eſtimatio eſt ſequenda? reſpondetur quanti plurimi fuit a tempore more vſqʒ ad tempus condēnationis: ſed cuius loci eſtimatio eſt preſtanda? certe loci vbi agitur: ſi pluris fuit quam alio loco: ſed quid ſi vendidiſti mihi vinū ⁊ ego emptor fui in mora: nunquid teneris mihi ad intereſſe? certe non: ⁊ videor eſſe in mora: ſi fuiſti parat⁹ tradere omni tempore: ſed ſi fuiſti in mora: ⁊ volo habere vinum cui⁹ loci ſit eſtimatio: ſi tu vis tradere eſtimationem: certe ſi vendidiſti vinū vt tradatur apud brunduſiū eius loci vbi debet tradi eſtimatio eſt ſequenda: licet alibi ſit facta venditio. hoc dicit. [ſi per venditorē mora fuerit.] ſub. facta: vel per dici lapſum. vt. ſ. de lege com. l. ſi fundus. in fi. vel per interpellationem. vt infra de verbo. obli. l. ſi ex legati cauſa. vel que venierit] .i. venditum fuerit. [deducatur.] .i. loci vbi petitur. vnde videtur contra. ſ. ſi cer. pet. l. vinum

num:ſed illud eſt intelligendum quãdo mora non preceſſerat litis conte. vt ibi plene dixi. [vel vbi agatur.] ſub. niſi aliud no minatim conueniſſet. vt in pall. l. vinũ. plene dixi. itẽ non ob. ð. commo. l. iiij. §. in hac. vt ibi plene dixi. [opz.] q2 ɔtc⁹ videt̃ ibi celebratus. vt. ſ. de act. ⁊ ob. l. ɔtraſſe. ⁊ . ſ. de auto. preſt. l. l. ⁊ . ij.

☞ Agi non poteſt de euictione antequã res euincatur:ſed ex empto propter qualitatem a ſciente celatam. hoc dicit.

I ſeruũ. †In pri. hui⁹. l. dr:tu ſeruũ tuũ ſciens eũ furẽ mihi ignorãti vẽdidiſti vl' fugi noxiũ:⁊ pmiſiſti mihi duplã eo noie. nũqd tenerʒ mihi ex empto ad meũ intereſſe. rñdet̃ q ſic:q2 ex ſtipulatu nõ poſſuʒ agere anteq̃ mihi aliqd abeſſet. h. d. pri. hui⁹. l. [duplã pmiſerio] ſi furtʒ noxiſqʒ ſolut⁹ nõ ſit:q eſt alia q̃ ð euic. de qua ſit mentio. ſ. de edi. edic. l. qð ſi nolit. §. q2 aſſidua. [ſciſſe] ideſt q̃ti minoris eſſem empturus. vt. ſ. e. l. iul. in prin. [q2 ex ſtipulatu] ideſt ex ſtipulatione. [aliqd abeſſet] id eſt fugiſſet a me. vñ no. ſi qs ſciens ſeruũ furẽ vel noxiũ vendidit mihi tenet̃ ad meũ intereſſe. accedit. ð. de ɔhen. emptio. l. labeo. ⁊ . C. eo. l. ſi captatio.

Si modus agri. In. §. iſto dr:vẽdidiſti mihi agrũ:⁊ i eo dixiſti qð erant cẽtũ iugera:poſtea inuenit̃ minor mod⁹. nũquid teneris p bonitate iugerũ vel p modo ⁊ certe p modo:ſʒ qd ſi decept⁹ ſuʒ in qualitate dixiſti q erãt qnquaginta iugera vinee:qnquaginta nemoris:qnquaginta oliueti:poſtea nõ inueniunt̃ niſi quadraginta vinee teneris mihi p bonitate. h. d. [obligat⁹ eſt.] et ita teneris pro quãtitate non pro bonitate que nõ inuenit̃. [q non extat.] accedit. ſ. de euic. l. q libertatis. §. in fundi. ⁊ . ð e. l. ij.

I h. res. In. l. iſta dr:titi⁹ inſtituit te hrdẽ:⁊ dãnauit te vt talẽ fundũ mihi p centũ venderes:tu vendidiſti. nũqd act. ex teſtamẽto. vl' ex empto teneris fundũ tradere vl' intereſſe pſtare:certe ſic. ſʒ qd erit tu putabas te dãnatũ vendere:⁊ non eras mihi vẽdidiſti. nunqd teneris mihi act. ex empto ad fundũ tradẽdũ vl' ad pſtãdũ intereſſe. rñ. qð nõ de equitate:q2 ſubmouebor doli excep. ſicut ſi aliqs putat ſe ɔdẽnatũ:⁊ pmittit ſi ɔuenit̃ ex illa pmiſſione ſubuenit̃ ei doli exce. ⁊ poterit agere certi ɔdi. vt liberet̃. h. d. [poterit] act. ex teſtõ vt rem tradat vel act. ex empto: vt rem tradat vel intereſſe preſtet. vt. ð. e. l. j. in prin. [ſed ſi falſo.] incipit ſecundum dictum. [vt liberetur.] id eſt condictio. ſine cauſa. accedit. ð. de condictione ſine cauſa. l. ij.

TEnetur ex empto. In pri. hui⁹. l. dr:tu putabas in fundo tuo quẽ vendebas eſſe ducenta iugera:⁊ nõ erat niſi nonaginta. nũquid teneris ex empto p modo iugerũ q̃ deficiũt:certe ſic. h. d. iſta lex. i pri. [eſſe] facit. ð. e. l. ſi i emptione. in princip. ⁊ . l. ſi ſeruũ. §. j. ⁊ . C. eo. l. ſi emptor. ⁊ no. hic arg. p ſo. ⁊ azo. qð venditor ignorãs vitiũ rei tenet̃ quanti minoris eſſet emptur⁹. vt dicã. ſ. e. l. iul. in prin. ⁊ eſt ratio:q2 nõ eſt tolerabilis ignorãtia in proprio facto. vt. ſ. loc. ⁊ condu. l. iteʒ querit̃.

Si vẽdidi. Ego vnã ex inſulis meis vẽdidi tibi certo pcio ⁊ ɔuenit inter me ⁊ te vt aliã inſulam reficeres valet hoc pactũ ⁊ parit pſcrip. v. act. ⁊ veterẽ informat:⁊ poſſuʒ te cõuenire act. ex empto vt reficias. ſed quid erit: vendo tibi areã certo pcio:⁊ trado ita qð inſula ibi a te edificata dimidiã mihi retradas. nunqd agã act. ex empto:vt reſticias ⁊ mihi retradas dimidiã:certe ſic: q2 h̃ pactũ nouã parit preſc. v. ⁊ veterẽ informat. [⁊ vt aliã inſulã meã reficeres.] ſub. conuenit [vt reficias.] quia pactum eſt appoſitum in traditione terum. vnde nouam parit preſcrip. ver. actio. ⁊ veterẽ informat. vt. C. de pactis conuẽ. inter emp. ⁊ ven. l. ij. [vt ⁊ neratius ſcripſit.] ſʒ eſt quidam contractus innominatus ex quo poteſt agi. vt. ſ. de preſcrip. ver. l. ſi tibi aree. ⁊ . §. ſi alij. ſecus ſi eſſet emptio ⁊ venditio. vt. ð. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. fundi partes.

Si locũ. In. §. iſto dr:vendidi tibi fundũ vt ibi ſepulchrũ faceres:edifico nimis pp̃e ſepulchrũ q̃ lex velit. nunqd habes ɔ̃ me act. ex emp. rñdet̃ q ſic. h. d. [reuerti.] nam dʒ relinqui certũ ſpaciũ. vt. C. fini. regun. l. vl. niſi fuiſſet emptore ſciente. vt. ð. de mor. inferendo. l. ſi proprius.

Si vas. In. §. iſto dr:vendidiſti mihi aliqð vas ⁊ dixiſti qð ɔtinebat certã menſurã inuenit̃ minoris menſure. nunqd teneris mihi ad intereſſe act. empto rñdet̃ q ſic. ſʒ qd vẽdidiſti mihi vas ⁊ ɔueniſti itegrũ eſſe:poſtea non inuenitur integrũ. nunqd teneris actio. ex empto ad intereſſe:ſi ɔueniſti vt integrũ pſtares. rñdet̃ q ſic. ſʒ ſi nõ ɔueniſti qð integrũ pſtares teneris de dolo tñ. ſʒ ver⁹ eſt vt tenearis ex empto ad intereſſe: ſi nõ eſt actũ qð nõ tenearis ſicut eſt in doliis locatis. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ lre. [ſi vas] puta tinaciũ vel cuppã argẽteã. [agã] quãti minoris emiſſem. vt. ð. e. l. ſi in emptione. in prin. [integrũ.] i. ſanũ. [ſi id integrũ non ſit] i. ſanũ:q2 ſit de muffa. [pſtabis mihi] ſ. act. ex empto:quãti minoris emiſſem. vt. ſ. e. iul. l. j. rñſo. [debere.] ſub. qdaʒ auũt et male:q2 ſtatiʒ p labeoneʒ corrigunt̃. [refert.] q2 locator tenet̃ preſtare vaſa integra. ⁊ facit. ſ. lo. ⁊ con. l. ſed addes. §. j.

Si tibi iter. In. §. iſto dr:vẽdidi tibi ſeruitutẽ itineris per fundũ meũ ad fundũ tuũ: de illa ſeruitute mouet̃ tibi queſtio. nunqd poteris mihi denũciare vt in illa qõne defendã:certe ſic:ſi fundus erat tu⁹:alias ſi nõ erat tuus nõ tenebor tibi:ſʒ qd ſi vendo tibi fundũ:et dico qð debes habere ſeruitutẽ itineris q̃ illi fundo debet̃. nunqd ſum obligatus tibi preſtare ſeruitutẽ itineris. rñdet̃ q ſic. h. d. [laudare] i. cõuenire. [nõ fueris.] nã ſicut ille qui imponit ſeruitutes dʒ eſſe dñs:ita ille cui imponit̃ dʒ eſſe dñs fundi cui acquiritur. vt. ð. cõmunia predio. l. j. in fin. [⁊ ei fundo dixero] ex predio vicini. [obligatus ſum.] ſʒ ⁊ ſi nõ dixero tñ ideo amiſerit ſeruit̃. non vtendo. q2 nõ fuit certioratus. ſimiliter ei teneor vt. ð. de contrahen. emptio. ⁊ ven. l. in vendendo.

Si filius. In. §. iſto dr. ſicut ſi paterfamil. vendiderit mihi rem ⁊ tradiderit tenetur mihi de euictioñ. ita ſi filius vendidit ⁊ tradidit tenetur mihi de euic̃. hoc dicit. [ſi fil. fa. rem] ſcilicet peculiarem. [tenebitur.] q2 filiusfa. ⁊ c. vt. ſ. de act. ⁊ ob. l. filiusfa. §. ex omnibus.

Si dolo malo. In. §. iſto dr. ſi tu vendis mihi rẽ ⁊ in re vẽdita doluʒ cõmittis teneris mihi actio. ex empto ad intereſſe. ſiue promiſiſti dolum abfuturum ſiue non. ſed ⁊ ſi vendidiſti mihi fundum tuũ ſciẽs eum alij obligatũ:ſiue alienũ fundũ ſciẽs eum alienu: ⁊ eſt dictũ quod mihi nõ tenearis aliquid preſtare:tamẽ nomine doli cõmiſſi:q2 me nõ certioraſti teneris actio. ex empto:que act. bõe fidei eſt. hoc dicit. [ſi dolo malo.] ſub. vel leui culpa. [ſic.] accedit. ð. de cõtrahen. emptio. ⁊ ven. l. ea que cõmendãdi cauſa. [quid preſtet] ſub. ſi apparet non eſſe venditoris vel alij obligatũ:tñ aſſerebat ſuũ eſſe ⁊ alij nõ eſſe obligatũ. [eſtiam opz.] vt. ð. e. l. j. in fi. ⁊ . ð. e. l. §. ſi vas. ⁊ . ð. de ɔhen. emp. ⁊ ven. l. ſi cũ vẽderet qð eſt bone fidei. vt inſtitu. de actio. §. actionum.

☞ Mendacium circa ſubſtantiam perſone nõ inducit hanc actionem niſi venditoris incipiat intereſſe. hoc dicit.

FUndũ cũ mihi. †In. l. iſta dr:tu vendidiſti mihi fundum certo precio deducto vſufructu aſſerendo illũ vſufru. titij eſſe cum eſſet tuus:poſtea petis a me vſufru. rei vendi. nũquid teneris mihi de euictio. quãdiu titius viuit:vel capite minutus non ſit. reſpondetur quod nõ:poſtea ſic:⁊ idẽ iuris eſt:ſi vendis mihi fundum:⁊ dicis vſufru. titij eſſe cũ ſit ſcij. nam nõ teneris mihi de euic. anteq̃ ille titius moriatur vel capite minuatur. hoc dicit. [amiſſurus fuit] i. ſi capite minutus fuerit. vt. ſ. dixit. ⁊ facit. C. de vſufru. l. corruptionẽ. [ad vẽditorẽ] vel ad intereſſe:vel de euic. ſed pro alia ſeruitute agã ex ẽpto ad intereſſe vt. ſ. de euic. l. pe. ad iſtã. l. ɔcor. ſ. ð iur. do. l. cũ in fundo.

SI tibi liberũ. In. l. iſta dr:habebã duo pdia ⁊ vnũ tibi vẽdidi:aliud retinui:cõuenim in vẽditione qð pdiũ qð vẽdebã deberet ſeruitutẽ predio q retinebã:poſtea in tradẽdo ſeruit̃. nõ impoſui:qño ſubuenit̃ mihi cõtra te:certe poſſuʒ te cõuenire ex empto ad intereſſe:vel poſſuʒ cõdicere certi cõdic. illã ſeruit̃. quaſi indebitã:⁊ idẽ eſt ecõuerſo:ſi tradidi tibi fundũ impoſita ſeruitute quẽ debebã tibi tradere liberũ. naʒ cõtra me habebis act. ex empto. vt remittam tibi ſeruit̃. quam impoſui. h. d. [cum ſeruiens.] i. ſeruit̃. impoſita:⁊ pone exẽplum vt dixi in caſu. [cõdictio incerti.] nõ ſolũ ex vẽdito. [liberũ] i. ſeruitute nõ impoſita. [quã pati nõ debebas.] ſub. tu emptor. ⁊ ad iſtã. l. cõcor. ð. de ſer. vr. pre. l. ſi binarũ. ⁊ . ð. de ɔdi. inde. l. ſʒ ⁊ ſi me puteʒ. ſ. §. j.

I is q. In. l. iſta dr: emi a te lapides q erant in fundo tuo certo precio:poſtea illos lapides nolo tollere. nunqd poteris me cõuenire vt tollaʒ act. ex vẽdito. rñdet̃ q ſic. h. d. [vt eos tollat.] ſic ⁊ in vino vẽdito. vt. ð. de peri. ⁊ cõ. rei ven. l. j. §. licet. ⁊ ideʒ eſt ɔ̃. ſi nõ pateret̃ tollere. nã põt agi ex empto:ſʒ ⁊ ſi donaſſes:ſi poſtq̃ exemi nõ patiaris tolli teneris de dolo. vt. ð. de dolo. l. ſi mihi promiſeris.

☞ Actiones due eiuſdem ſpeciei competentes eidem ad diuerſa poſſunt ſimul in eodem libello cumulari.

NOn eſt nouũ. †In. l. iſta dr: qð poſſum habere duas actiones ex empto cõtra te noie eiuſdẽ rei:⁊ ecõtra tu ɔtra me. verbi grã tu vẽdidiſti titio aliquã rem ⁊ ei nõ tradidiſti:tu eandẽ rem vẽdidiſti mihi:⁊ mihi nõ tradidiſti:ſucceſſi tibi habeo ɔ̃ te duplicẽ act. ex empto. vñ ante aditã hrditatẽ poſſum te cõuenire:prima que cõpetebat mihi:poſt aditã hrditatẽ cõueniã te illa actiõe que cõpetebat ipſi titio:ſʒ ſi primo adiui hereditatẽ potero te ɔuenire vna act. in qua veniet qð debes mihi ⁊ titio ſimiliter eſt qð tu cõtra me poſſes hre duas actiões ex vẽditoʒ

verbi gratia: vēdidi tibi et nō tradidi: postea tibi et nō tradidi poteris me cōuenire actio ex empto ex persona mea cui succeſſiſti: et ex pſona mea.h.d.[hereditarum.] nec repellet ex re iud.vt j.de re iudi.l.an eadē in prin.et.§.actiōes.[cōmodū.] ſed quare dicunt quidam qd incōueniēs eſt qd eidem competant due actiones eiuſdem nominis: non eiuſdē rei: ſed diuerſi noīs bene cōpetūt due actiōes.puta vna ex empto: altera ex teſtamēto: quo caſu vtranq; pōt exercere.vt.j.de actio.et obl.l.ſi is cui. Sed iſta ratio eſt cōtra prin.huius.l.que dicit qd nō eſt nouū. vnde vos dicatis quod illa eſt ratio vbi nōdū eſt adita hereditas neutri extinguit: ſicut poteſt videri ſi duo ſunt rei debēdi: et vn° ſuccedit alteri neuter tollitur.vt.j.de duob° reis.l.ſi re°. j.de fideiuſſo.l.generaliter.et.l.ſi reus: ſed iam adita hereditate ideo remouet vnam p̄pter lites abbreuiādas: q: boni pretoris eſt.vt.ā.ſi certum petatur.l.quidam.ſic et alibi pro pluribus hereditatibus ſufficit vnum iudiciū famil. hercis.vt.ā.famil. herciſcun.l.heredes.§.de pluribus.et.ā.pro ſocio.l.cum duobus.§. ſi plures.et.j.de iniurijs.l.pretor edixit.§.ſi mihi.[econtrario] idē eſt econuerſo.[eum] ſcilicet vēditorem.[debere.] ad hoc facit.j.de euictio.l.ſerui venditor.

1 ☞ Actio ex empto cōpetit emptori ad promiſſa et ad ea que veniunt ex natura contractus.hoc eſt quod res tradatur: et de euictione obligetur.

1 c **Ex empto actiōe.** In pn.hui°.l.dr: cui det † actio ex ēpto: et ad quid det: et certe datur emptori: et dat ad id qd conuenit preſtare inter emptorē et vēditorē: cū enim ſit bone fidei nihil magis congruit q̄ id preſtari qd cōuenit inter cōtrahentes: ſi autē nihil conuenit veniunt ea preſtanda que de natura contractus inſunt idest qd venditor rem tradat: et teneat de euictio.et ſi tradidit: ſi venditor eſt dñs facit accipiētis: ſi nō eſt dñs tenetur de euictio.ſi emptor ſoluit preciū aut eo noie ſatiſfecit: et tenetur emptor facere nummos accipiētis. hoc dicit. [veniunt] vt res tradatur vel intereſſe preſtet.vt.ā.eo.l.j. Itē vt promittatur ei de eius fuga et ſanitate: et qd nō ſit erro: et quod noxis ſolutus ſit ſicut ſeruus.vt.C.e.l.emptor.[conuenit.] vel veriſile eſt cōueniſſe: q: in bone fidei iudicijs multa veniūt et c. vt.ā.de dolo.l.eleganter.§.non ſolū iudicium.vt inſtitu.de act. §.actionum. [nihil magis] hyperbolica locutio eſt: q: multa alia magis conueniunt.vt.C.de iuſti.et iur.l.veluti ſimile no.ā. de pactis.l.j.et.C. de ſacroſanctis eccleſijs.l.j.[actum eſt.] et ad hoc cōcor.j.de iniurijs.l.cōtractus.et.C.de tranſactio.l. nō minorem[naturaliter inſunt] idest naturali ratione iur.gē.introducta.et ſunt hec.ſcilicet vt rē tradat: vel caueat de euicti.vt infra dicitur.et.C.de euictio.l.non dubitatur. [tradere.] ſub. vel intereſſe preſtare.vt plene dixi.ā.e.l.j.obliga.vt.j. de acquirendo rerum domi.l.traditio.[ſatiſfactum.] et hoc ad vtrunq; predictorum refertur: q: rei vendite et c.vt inſtituta de rerū diuiſione.§.vendite. Sed que eſt ratio quod venditor nō tenetur preciſe tradēdo rem facere emptoris: ſed emptor preciſe tenet facere precium accipientis: do. Azo.dicit latius tenetur emptor: q: eſt obligatus ad genus: q: cū promitto.x.pro precio eſt obligatus in genere. vnde quoſlibet nūmos poteſt ſoluere: tamē q: ſubleuatur in hoc oneratur in alio qd cogitur facere preciū accipientis: ſed venditor tenet ad ſpeciem. vnde magis aſtringitur et ideo ſubleuatur in alio.ſcilicet vt non teneatur rem emptoris facere: et hoc propter regulam illā qui in vno grauatur in alio ſubleuatur.vt.ā.de iureiurādo.l. eum qui. in principio. cū ſuis ſimilibus: et q̄ ſit magis obligatus qui eſt obligatus in ſpecie quā qui eſt obligatus in genere: probatur ideo: q: qui promittit hominē in ſpecie liberatur dando ſtatuliberū.vt.j. de ſtatulibe.l.ſtatuliberū in medio tpe.§.j. ſed nō liberatur qui promittit in genere ſi ſoluat ſtatuliberū.vt.j.de ſol.l.cum quis. §.qui hominē.et.l.qui decē.§.qui hoiem. vel dicatis qd iſta eſt ratio venditor tenetur tradere.vnde qui tenetur tradere nō tenetur facere accipientis.vt.j.de verbo.oblig.l. ſi rem tradi: ſed emptor tenetur dare: et dare eſt accipiētis facere.vt.j. de verb. obligatio.l.vbi autem nō apparet.in fi.et hoc apparet ex natura contractus. Nam tu vendo tu dicis quod trades: et ſic nō dicis quod facies accipiētis: ſed ego dico quod dabo tibi preciū et ſic faciam tuum.

a *℃ In re ppria. aduerte qd ignorātia in facto p̄prio preſumit quā factū eſt multū de longinquo vt valde intricatū vt ī3 bar.i.l.ſi qs ā legauerit.ff.ā noua ad materiā vid bar. l.l.cū his.ā.ā cōdi.ide.et in l.cū ā indebito.ff.de pb.vide oīno apo. ad bar.l d.l.ſi qs delegauerit.in ver.longinquum.

☞ Actio ex empto daē quādoq; vt res vendita redhibeat.

Redhibitionē. † In.§.iſto dicit non ſolū agit actione ex empto ad tradendā rem: imo aliquando agitur actione ex empto ad diſſoluendū contractum.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere. [redhibitionē] nō intelligatis redhibitionem p̄pter morbum vel vitium: q: pro eo non agit ciuili actiōe ex empto niſi pro ſeruo fugitiuo: ſed agitur actione redhibitoria ex edicto edilium curulium.vt.j.de edil.edic.l.ſciendum.§.dictū in fine.et.l.ſequēti et.C.de edil.act.l.ij. ſed inte ligatis redhibitionē continere actiones ex empto.idest reſciſionē contractus.quaſi dicat nedū agitur actione ex empto vt impleatur contractus: imo interdum agitur ad diſſoluendum cōtractum: et eſt exēplum: ſi emi a te ancillam quā putabam virginē: nullo modo empturus ſi ſciuiſſem corruptā.vt.j.eo.l.ſi quis virginē.§.is qui vina. Item eſt exemplum: ſi rē valentē quinquaginta iuſto precio emo a te pro.xxiiij.hic deceptio eſt vltra dimidiam iuſti precij ago ad reſcindendum contractum.vt.C.de reſcin.ven.l.ſi voluntate.

Aliaū q̄z. In.§.iſto dicitur: quod non ſolum predicta veniunt in actione ex empto: imo et alia: ecce ſi vendis mihi iumenta de natura 3ctus eſt vt ſana mihi p̄ſtes: et promittes ea edere et bibere vt oportet.h.d.[preſtari.] vt arg.j.eo.l.§.etiā ſi ignorans.[eſſe.] idest comedere vt oportet ſic: et qui vendit ſeruum debet promittere fugitiuum non eſſe.vt.j.eo.§.etiam ſi ignorans.

Si qs virginē. In.§.iſto dr: putabā a te emere ancillā virginē: et erat mulier non empturus alias: et tu ſciens corruptā vendebas. nūquid potero te cōuenire redhibitoria: certe nō.q: nō eſt vitioſa: ſed ego actio.ex empto ad diſſoluendū 3tractū et reddito mihi precio reddā tibi ancillā corruptā.h.d.[cum mulier eſſet.] id eſt corrupta.[nō eſſe.] ſub.ex edicto edilium curuliū: cū nō ſit morboſa vel vitioſa.vt.j.de edil.edic.l.ediles aūt.§.ideo refert [ēptionem.] q: emptio valebat.vt.ā.de contrahē.emptio. et vendi.l. alioquin.vt et precio reſtituto a vēditore emptori.[mulier reddatur.] accedit.j.proxi.§.et.ā.e.l.redhibitionem.

Is q̄ vinū. In.§.iſto dr: emi a te vina certo precio et dedi pecuniā arre nomine: poſtea conuenit inter nos vt emptio ſit irrita poſſum te 3uenire vt arra reddatur actio.ex empto: ſed et poſſum agere ad diſſoluēdam emptionē: ſed quid ſi dedi tibi anulū arre nomine et ſecuta eſt emptio et precium tibi numeraui: et tu rem venditā tradidiſti non vis reddere anulum. nunquid poſſum te cōuenire act.ex empto vt anulum mihi reddas: vel cōdic.ob cauſam da.q: cā nō ſecuta: et reſpō.qd poſſum te conuenire act.ex empto: cōdi.ſine cā.h.d.[emptionē.] accedit.ā.§.proxi.et.ā.e.l.§.redhibitionem.et.ā.de contrahen.emptio.et vēdi.l.ſed celſus.§.ſi fundus annua.[anulus eſt.] ℭ Or ſignori ex iſto.§.colligebat mar. ar.pro ſua opi.qd condi.ob cauſam datorum habet locū in cōtractibus noiatis: ſed ipſe male dicebat: q: habet locū in contractibus innominatis nō in cōtractibus noiatis.vt.ā.de condictio.ob cām da.l.vlti.et.j.de rerum permu.l.j.in fi.et.C.de cōtrahēda emptione et vendi.l.ſi donationis.nec obſtat iſte.§.q: nō datur pro re empta ſed pro arra: et arra eſt quidam contractus per ſe.vt.C.de fide inſtrumentorum.l.contractus.

1 ☞ Venditor tenetur preſtare ſeruum nō eſſe fugitiuum: furtiuum vel noxis obligatum.

2 Venditor licet ignoret vitium rei et vendit nihilominus tenetur ibidem.numero.2.

1 **Etiā ſi ignorās.** † In.§. iſto dr: ſi tu vēdis mihi ſeruum debes preſtare eū fugitiuum nō eſſe licet ignores eum fugitiuum: ſed et ſi tu ſciens vendis ſeruum alienum debes eum preſtare fugitiuū nō eſſe: et furtum non eſſe et noxis ſolutū: et ſicut poſſum te cōuenire ex empto vt ſeruum tradas vel intereſſe preſtes: ſi emo a te ſeruū ita hoc caſu: ſed ſi forte intererat mea preſtari in totū.xx. et interest mea in.v.fugitiuū nō eſſe.et in.v.furē nō eſſe ſi ideo cōuen. te et cōſecutus ſum.x.ſi cōuenio te ad.xx.q: nō tradis debēt deduci illa.x.ſed ſi nō cauiſti aliqd de p̄dictis: et cōuenio te ad.v.q: fugitiuū et ad alia.v.q: furē licet rem tradas: nihilominus teneris ad p̄dicta.v.vel licet rē habeā tū nihilominus ex predictis cauſis potero te cōuenire.h.d.[oportere.] ſ. fugitiuū non eſſe.
2 [neratius ait.] et ita no.† q̄ ignorat vitiū rei et vēdit: nihilominus
a tenet cū in re p̄pria nō ſit tolerabilis ignorātia a: vt plene dicā j.e.l.iul.ait.[cōdēnari.] et ſic ſufficit qd p̄ſtet intereſſe.vt.ā.eo.l.j. dixi.et.C.e.l.ſi traditio: habetis ergo hic q̄ q̄ vēdit ſeruū debet promittere iſta fugitiuū nō eē: furē nō eſſe: noxiſq; ſolutū. accedit ā.de pac.l.impoſſibile.et.j.de edil.edic.l.ſi ita qs.[ſatis autē non dantē.] i.p̄mittentē de predictis: et ſic ſumit improprie ſatiſdatio.ſic expoſui.ā.de pecu.l.nō ſolū.§.q alieno. Nā cū fideiuſſoribus ſatiſdare nō tenet.vt.j.de euic.l.emptorē. vel dicano.[ſatis autem nō dantem.] ſi cōuenit dare fideiuſſores. Nam tunc tenetur dare fideiuſſores nō aliter q: cōtractus et c.vt.ā.de po. l.j.§.ſi conueniat.vel dicatis qd hic erat mota queſtio emptori in limine contractus: et ideo ſatiſdat cū fideiuſſoribus. vt.ā.de peri.et cōmo.rei ven.l.pe.in fine[actorem.] alis autorem.[periclitari] idest damnificari ſi non tradat ſibi res venditas. [ha eſtimetur.] ponatis exemplum: vēdidiſti ſeruum illū mihi tradi in totū intererat mea in.xx.intererat m.v.fugitiuū eum non eſſe.item

eſſe.item intererat mea in.v.furem non eſſe:quia nõ promittebas fugitiuũ non eſſe:egi ↄtra te ad.v.⁊ aſſecutus ſum. Itẽ qꝛ non promittebas furẽ non eſſe egi in.v.⁊ aſſecutus ſum: poſtea ago contra te in.xx.quia non tradis qđ eſſe non debet aſſequar tota.xx.certe non ſed deduces.v.ne bis idem aſſequar qđ eſſe nõ debet.vt.ff.de reg.iur.l.bonafides.⁊ hoc eſt ꝙ vult dicere litera iſta ſi caute intelligatur. Sed dic mihi potero ne te cõuenire ad.x.ſi non caues fugitiuũ vl' furẽ nõ eſſe anteꝙ ſeruus euincatur:dicunt quidam ꝙ ſi ſtatim non promittas fugitiuũ vel furem non eſſe condẽnaberis mihi ad.x.vt.ff.de euic.l.ij.verũtamẽ differetur exactio in eum euẽtum: in quem fuit ſecuta euictio ſimile no.ff.ad.l.aquil.l.in lege aquilia.vel dicatis ꝙ poſſum ſtatim te cõuenire ad.x.quia intereſt mea ſi nõ promittis ⁊ condẽnaberis ⁊ ſtatim exigetur.vt.ff.de euic.l.habere licere. [faciendam]hec litera videtur contradicere ſuperioribus:ſed cauete vobis in ponendo exemplũ:quia.ff.primo reſponſo poſui exemplũ vt dixi:hic ponit exẽplũ ecõtra:hic intererat mea in.v.ꝙ promitteres ſeruũ fugitiuũ nõ eſſe vel furẽ nõ eſſe.intererat in.xx.cũ tradẽ poſtea tu tradidiſti eũ:ſꝫ pmiſiſti ſeruũ fugitiuũ vel furẽ nõ eſſe cõdemnaberis in totũ:certe ſic.non deductis.v.⁊ alijs.v.quin ad ea agã.ſed quare aliđ hic ꝙ in ſuperiori caſu:rñ.ratio eſt illa vbi egi de pte nõ poſſum agere de toto qꝛ in toto pars ↄtinet ⁊ ita fuit in ſuperiori caſu:ſed vbi rẽ tradis licet in nõ totũ intereſt in parte tñ intereſt fugitiuũ nõ eſſe.

¶ Qui nõ defendit rem emptam hac actione aget ſi notorium erat ementem habere iniuſtitiam.h.d.

Emptorem.

[Al.§. incipit idem libro tali ⁊ ita quotidie allegamus. ct in.l.iſta fine.§.dicitur vendidiſti mihi ſeruum certo precio conuentus ſum pro illo ſeruo noxali iudicio ⁊ ſum condemnatus: nunquid potero te conuenire act.ex empto quanti intereſt mea: certe ſic ⁊ idem eſt ſi cõueniam te ex ſtipulatu:qꝛ promiſiſti ſeruũ noxa ſolutũ ſed quid erit emi a te ſeruũ ↄuenior noxali mihi certũ eſt illũ ſeruũ noxiũ ⁊ furtis ſubiectũ eſſe ſtatim reſtitui nunqđ potero agere ex empto ad intereſſe:vel ex ſtipulatu ad duplũ euictionis noie ſi pmiſſa eſt certe ſic.h.d.[defungi potuit]i.liberari ab eo qꝫ cũ agebat noxaliter:qꝛ i act.ex empto venit intereſſe.[ſiue defendat noxali iudicio.]ſub.vſqꝫ ad ſniam.[qꝛ manifeſtũ ſunt]i.notoriũ qđ pbatiõe nõ indigeat vt.ff.q ſatiſ.co.l.ſi nõ pro ↄdẽnato §.euidentiſſime.[ex empto]ad intereſſe ſub.¶ Or ſignori habetis hic:ſi emo a te ſeruũ ſiue p ſniam euincit ago ad intereſſe ex ẽpto vel ad duplũ ex ſtipulatu ſiue nõ euincit p ſniam: ſi certũ eſt mihi eſſe alienũ:ſed lex videt ↄ ff.de neg.ge.l.at q natura.§.cũ me.⁊.C.de euic.l.ij.ad qđ vos dicetis hic erat notoriũ ſeruũ eſſe alienũ:vnde nõ eſt neceſſe ſpectari ſentẽtiã:qꝛ bona.i.fidẽ.rt.vt ar.ff.de admi.tut.l.quot.⁊ idõ ago act.ex empto: vel ex ſtipulatu:ſi aũt certum eſt mihi ſeruũ eſſe alienũ non notorium:tunc debes ſpectare ſententiam.vt in.l.contra.

Idem neratius ait.

In.§.iſto đr:ꝙ nõ ſolũ pdicta dꝫ venditor preſtare imo emptorẽ i poſſeſſionẽ rei pſtare potiorẽ:ſꝫ ſi nõ facit qꝛ vacuã poſſeſſionẽ nõ tradit emptor poterit eũ cõuenire act.ex empto.h.d.[niſi ꝟ pſtet.]⁊ quo pſtabit ei:certe ſi pſtat ei vacuã poſſeſſionẽ ita ꝙ auferri nõ poſſit.vt.ff.e.l.ij.⁊.l.ratio.

Caſſius ait.

In §.iſto dicit:emi a te ſeruũ fui a te ſtipulat⁹ duplũ ſi euinceret a me ſeruus ille a me euictus eſt aſſecutus ſum duplũ:poſtea volo agere ex ea parte ꝙ nõ pmiſiſti ſeruũ fugitiuũ nõ eſſe nũquid potero:certe nõ.ſed ſi vendidiſti ſeruũ ⁊ nõ pmiſiſti fugitiuũ non eſſe:tũc potero agere ↄ te.h.d.[nil conſequi poſſe] quare qꝛ in toto pꝰ ↄtinet.vt.ff.de reg.iur.l.in toto.⁊ qꝛ bonafides ⁊c.vt.ff. de reg.iur.l.bonafides.⁊ ad iſtud accedit qđ habuiſtis.ff.eo.l. qđ ex empto.§.etiam.[agendum putauit]ſub.ad intereſſe.

Si quis ſeruũ.

In.§.iſto đr: tu vẽdidiſti mihi ſeruum eo pacto: vt infra.xxx. dies duplã pmitteres:⁊ poſt.x.dies nõ teneris de dupla:ſi fu⁹ euinceret infra.xxx.dies no petij ꝙ pmitteres duplã nũqđ poſt xxx.dies teneris vl' hres tu⁹ ſi ignorãs nõ teneris de dupla:ſꝫ ſi tu ſciẽs vẽdidiſti ſeruũ alienũ doli noie teneris nã i pignorib⁹ ita inuenit ſi creditor vẽdidit mihi rẽ ſibi obligatã ꝙ credidit nemini alij obligatã nõ tenet:ſꝫ ſciẽs alij obligatã bñ tenet ex empto:qꝛ vẽditor tenet emptori noi: doli.h.d.[tenebit.]noia doli:etiã ſi dixerit ꝙ nõ teneret niſi emptor ſibi denũciaret infra xxx.dies vt ſibi caueret ꝺ dupla.⁊ ad iſtud accedit.ff.e.l.tenet §.ſi vas.[effectũ eſt.]vt.C.euic.pign.nõ debere.l.j.⁊.ij.⁊.ff.de diſtra.pig.l.reſcriptũ.§.j.[vẽditor]i.creditor[pſtabit] vt i pallega.l.C.euic.pigno.nõ debere.l.ij.[oſtẽdimus]in ſuperioribus.

Si quis rem vẽdiderit.

In.§.iſto dicitur:ſi tu vẽdis mihi rem ⁊ ei rei dicis aliquid accedere omnia que debes pmittere p re principali ⁊ pro re acceſſoria: dũtñ non tenearis ad duplã euictionis noie: ſed teneris ex empto noie acceſſione rei ad intereſſe:ſꝫ p re principali teneris ex empto ad intereſſe ex ſtipulatu noie duple.h.d.[ſi quis rem vendiderit]ſub.⁊ tradiderit[⁊ ei acceſſurum quid]puta ſtichum[que diximus in diſtracta]ſcꝫ eam tradi: vel intereſſe pſtari.vt.ff.e.l.proxi.§.etiã. Item vt pmittat ſeruũ fugitiuũ vel furẽ nõ eſſe: vt in preallе.§. etiã ſi ignorãs.itẽ vt venditor in poſ.vacuã emptorẽ faciat potiorẽ vt.ff.e.l.§.neratius ait.[nõ in duplũ teneat] pro re acceſſoria:niſi noiatim duplã eius noie pmiſiſſet [obliget].ſ.venditor[ſed per omnes]quia hoc de natura contractus eſt vt.ff.de euic.habere licere.

Qui aũt habere licere.

In.§.iſto dicit: venditor tenet emptori promittere habere licere:ſi venditor promiſit habere licere ad quid tenetur?⁊ certe diſtinguitur:aut promittit habere licere per omnes perſonas:⁊ ſic tenetur preſtare ne alius euincat: ⁊ ſi alius euincit tenetur ex empto ad intereſſe vel ex ſtipulatu ad duplam: ſi aũt promiſit per ſe vel perſonas ad ſe pertinentes:ſi vellet euincere repellitur exceptione. Sed quid ſi venditor nõ promiſit habere licere vbi per ſe vel per ſuos tenetur defendere niſi nominatim cõueniſſet ꝙ nec euictionem nec pretium preſtaret:tunc enim ſm quoſdã nõ tenetur ex ſtipulatu ſi eſt interpoſita ſtipulatio: vel ſi nõ eſt interpoſita non tenebitur ex empto ad intereſſe:ſed verius eſt ſm iul.ꝙ etiam ſi venditor pmiſit per ſe heredemqꝫ ſuum habere licere tenebit ad pretiũ nõ ad intereſſe:⁊ talis ↄuentio nõ valet:emptor rem amittat ⁊ venditor ptiũ habeat:aliqñ tñ emptor caret re ⁊ pretio puta ſi emit qđ ex iactu retis piſcatoris captum erit: vel qđ ex venatione ab aucupe captum erit. Nam his caſibus qñ emptor emit ſpem: ⁊ ſi nihil capiatur tñ tenet ſoluere pretiũ:quia vr emere ſpẽ:verũtñ vbi vendis rẽ ⁊ nõ ↄueniſti ꝙ nõ tenearis de euic.ſi ignorãs vẽdidiſti ſeruũ alienũ non teneris de euict.ſi ſciẽs vendidiſti hoc caſu nõ excuſaris.vnde nomine doli teneris:vt diximus in prin.huius.l.h.d.iſte.§.⁊ ſqꝫ in fi.l.[vẽdidit] ſub.⁊ pmiſit habere licere[arbitror]ſub.ait vlpi.[verũ hic polliceatur]id eſt pmittit[an vero per oẽs]ſub.promittatur habere licere[ne alius euincat]ſub.ex illa ſtipulatiõe. Sed tenetur acti.ex empto ad intereſſe vt in princi. huius.l habuiſtis. ¶ Or ſignori cuſtodiatis vos ꝙ iſte.§.vr velle ꝙ vẽditor promittat habere licere emptori p ſe ⁊ ſuos ⁊ per oẽs perſonas extraneas ꝙ teneat promiſſio hec.l.vr cõtra.ſꝫ que videt velle ꝙ nõ teneat pmiſſio.vt.ff.de ꝟ.obli.l.ſtipulatio iſta habere licere. §.ſed ⁊ ſi qs.⁊.§.queſitũ.ad qđ vos dicetis. aut trado tibi rem quo caſu poſſuꝫ tibi permittere habere licere per me ⁊ pſonas a me deſcendẽtes ⁊ per oẽs extraneas perſonas vt hic: aut trado tibi:ſꝫ habes rẽ apđ te ⁊ pmitto habere licere:quo caſu poſſum tibi pmittere p me ⁊ pſonas a me deſcendẽtes nõ per extraneas pſonas.vt in l.ↄ.vel dicatis ſic qđ đr hic intelligit cuꝫ natura ↄtus ꝟ expoſcit:qꝛ vẽdo tibi rẽ:nã poſſuꝫ tibi promittere hr̃e licere ↄtra oẽs pſonas ex natura ↄctus vẽditionis pcedẽtis:ex quo de euic.teneor tibi ↄ oẽm euincẽtẽ:vt hic.⁊.ff.de euic.l.vẽditiõe.ſꝫ ſi natura cõtractus nõ expoſcit hoc mõ:tunc hꝫ locũ.l.ↄ.vel dicatis ꝙ nõ poſſum pmittere habere licere p me ⁊ p oẽs pſonas extraneas niſi adiiciã penã vt i ead.l.ſtipulatio iſta habere licere in prin. vel dicatis qđ poſſum pmittere habere licere p me ⁊ pſonas mihi ſubiectas vel p extraneas: ſi pmitto me curaturũ ꝙ nõ videor pmittere ſimplex abnutiuũ vt.ff.de ꝟ.obli.l.quot.[niſi forte]hic ꝟ.legit duobus modis ⁊ vno mõ ſm Io. vt ita intelligas. ſi vẽdis mihi ſeruũ ⁊ agit qđ nõ agat de euic.ſecuta euic. teneris ad ptiũ niſi agat ꝙ nõ teneris reddere:⁊ tũc exponetis ita lrãm[niſi forte inquit].ſ.iuriſcõ.ſi quis diceret predictã ↄuẽtionẽ nõ eſſe admittẽdã. Nã tunc nõ valet talis pactio vel cõuentio: qꝛ nõ tenet ad pretiuꝫ vel ad rem. Vel legit ſcđo modo ſm az. ⁊ ſic vendis mihi rem ⁊ teneris de euic.ſi tu per te tuaſqꝫ perſonas pmiſiſti habere licere:⁊ alius euincat ad intereſſe ſolũ teneris niſi noiatim actũ eſt vt ſecuta euic. non tenearis. Nam tunc teneris de euictiõe niſi nominatim dictum eſt vt ſecuta euictio.non tenearis. quia tunc non tenetur de euictione ad intereſſe: ſed in pretio ſic: ⁊ tunc exponetis literã[niſi forte inquit ſi quis].ſ.emptor ⁊ vẽditor:nã valet talis cõuentio.vt.ff.de pac.cõ.l.in emptionẽ: ſꝫ vr iniquum ꝙ valeat pactũ vt teneatur emptori ad intereſſe act. ex empto[habebit]quare?quia ſpes emitur ab eo.vt.ff.de cõtrahen emp.⁊ ven.l.nec emptio.niſi forte]hic ver.nõ refert ad proxi.dicta:ſed ad ſuperiora[alienũ]vendit[relatam] vt.ff.e. l.§.caſſius.⁊.§.ſi quis rem vendiderit[dicendũ]ſub.eſt[ex empto eum]ſcꝫ venditorem[teneri]ſub.ad intereſſe[facit]etiam ſi conuenerit:vt de euict.non tenearis.

1 ☞ Eſtimatˀ incertū anteꝗ̄ certificetˀ poſtea eſtimatˀ ipſa res.

1 Si iactum. † In.l.iſta dr. ſi emi a piſcatore iactum retis: ⁊ ipſe noluit iactare rete iactꝰ debet eſtimari ⁊ intantū tenetˀ: ſed quid ſi iactauit rete ⁊ piſces extraxit ⁊ voluit mihi dare piſces nūquid eſtimandū eſt id qđ extraxit: certe ſic. ⁊ intantū tenetˀ mihi. h.d. [emo.] ponamꝰ ergo ſcholaris. [voluit] ſ; ſtabat ſub .l. aqua ⁊ nolebat piſcari: imo deridebat me [incertum huius rei eſtimandū eſt] .i. eſtimabitˀ quāti equū iudici videbitur vel ſaltim tantū quantū fuit preciū: vel eſtimabitur tantum quantū inuenerit emptorē vt.ſ. de condi.fur.l.in re fur.§. ſi ſeruus. [qđ extraxit.] ⁊ tunc eſtimabitur certum: aliquando tamē qđ incertum eſt non eſtimatur vt in.l.aql. vt.ſ. ad.l.aquil. l.ſi ſeruus ⁊.l.inde neratius.§.j.⁊.l.quemadmodum.§.labeo.

1 ☞ Rem vitioſam tradens ſcienter tenetˀ ad intereſſe etiā extra rem ſi ignorāter tenetur ꝙ̄tominoris ſallit i ſeruo fure.h.d.

2 Caſus in quibus venditor ignorans morbum vel vitium rei tenetur quantiminoris eſſet empturus ſi ſciſſet.

3 Intereſſe cum petitur ex damno petitur. regula cum fallen.

Iulianꝰ lib.xvj.ff. ſcribit.

1 ¶ † Hec.l.bona lex eſt ⁊ vtilis: ⁊ in prin. huius.l.fit differētia inter eū qui ſciens rem vitioſam vēdit ⁊ eū qui ignorās vēdit: ⁊ iul. dicit differentiā eſſe talē ſi tu ignorans vendis pecꝰ morboſum vel tignū vitioſū: ⁊ vitio pecoris morboſi perijt totus grex meꝰ: vel vitio tigni perijt vel corruit palatiū meū nō teneris inſolidū ad omne intereſſe meū: ſed teneris quātiminoris eſſem empturus ſi id ſciſſem: ſed ſi tu ſciēs vēdidiſti mihi morboſum vel tignū vitioſum teneris inſolidū ad intereſſe meū: ſi vitio pecoris morboſi grex meus perijt vel ſi vitio tigni palatiū meum corruit. h.d. prin huius.l. [in condēnatione] .l.in actione. [idonee veniſſe] .i. pecus morboſum nō fuiſſe vel tignū vitioſum non fuiſſe. [erit preſtandū.] ¶ Or ſignori hec lex bona lex eſt ⁊c. vt dixi in caſu ⁊ ſtatī ad alia perueniā: circa prin. huius.l. habetis ꝙ vbi venditor ignorās vendit pecꝰ morboſum vel tignū vitioſū tenetˀ mihi emptori quātiminoris empturꝰ eſſem ſi ſciſſem: ſed nūquid iſta quātiminoris empturus eſſe; ſi ſciſſem eſt actio vel cognomē actionis vel adiectio actionis. r̄n. eſt cognomen vel adiectio actiōis vendis mihi tignū vitioſū teneris mihi actione ex empto que eſt perſonalis duratura ad.xxx.an. vt.C. de cōſti.pe.l.ij. cuꝫ cognominatur quātiminoris eſſem empturꝰ vt hic: eſt alia quātominoris valet ⁊ iſta eſt p̄toria ⁊ annalis: ius em̄ ciuile īduxit ciuiles actiones ex empto ꝯ̄ vēditorē ignorātē vt teneatˀ emptori ꝙ̄timinoris emptor eſſet empturus ſi ſciſſet. ſed ius pretoriū induxit actiōes ꝑpter quas redhibetur res ⁊ hec dicitur redhibitoria: vel quātiminoris valet. vt.C. de edil.act.l.ij. nec mireminiꝙ ex eodē ꝯtractu naſcantur actiones ciuiles empti ⁊ venditi et pretoria. ſ. redhibitoria ⁊ quātiminoris res valet: ⁊ idē eſt videre alibi: ſi ego paterfa. emo ab alio patrefa. datˀ mihi ciuilis ac. ⁊ ſibi ciuilis. ſed ſi ego filiusfa. emo vl' vēdo a patrefa. datur patrifa. ac. de peculio que eſt pretoria. vt.ſ. de pec.l.j.in prin. idē eſt videre ſi ſum heres datˀ mihi petitio heredi. ciuilis. vt.ſ. de peti.here.l.i ⁊.ij. ſed ſi habeor loco heredis datˀ mihi vtilis petitio hereditatis que eſt pretoria. vt.ſ. de fideic.he.pe.l.j.⁊.ij. vſ ſino. hic differentiā inter iſtas act. ſ. quantominoris quis empturus eſſet ſi ſciſſet ⁊ quātominoris res vꝫ: ⁊ inter actionē redhibitoriā ⁊ act. in factū quātominoris eſſem empturꝰ: ſi ſciſſe; eſt actio ex empt. ciuilis que cognominatˀ quātiminoris eſſe; empturus: vt hic.⁊.j. ꝓxi.§.⁊.C.e.l.ſi minor. quātominoris res valet quā empta eſt p̄toria act. ⁊ tollitˀ anno vtili. vt.C. de edi.act. l.ij.⁊.j. de edil.edic.l.dictū.in ſi.⁊.l.ſe. dicet aliquis ponatis exēplū in terminis: qñ habeant locū iſte actiones: dixerunt quidā quantominoris eſſet empturus ſi ſciſſet habet locū qñ quis habet oportunitatē emēdi: ⁊ oīno nō eſſet empturꝰ ſi ſciſſet morbum: vt eſt exēplū in ſcholari q habet neceſſe ꝓficiſci ad curiā; emit equū pro.xij. ſi ſciſſet eū morboſum nō dediſſet niſi.x. quātominoris res valet hꝫ locuꝫ qñ nullo modo erat empturus ſi ſciſſet: qꝛ expedit potius nō habere ꝙ̄ habere. ſed hāc opi. non approbamus: ⁊ potuiſtis videre ex p̄dictis. qꝛ quantominoris eſſet empturꝰ hꝫ locū ſi eſſet empturus: vel ſi nullo modo erat empturus itē quantominoris valet hꝫ locū qñ erat empturꝰ: ⁊ qñ nullo modo eſſet empturus. vt.C. eo.l.ij. ⁊ ideo vos dicetis hāc eſſe differētiā ius ciuile ꝓuidet in hūc caſuꝫ quātominoris eſſem empturꝰ: ⁊ dicitˀ actio ex empto: ⁊ durat ad.xxx. an. ꝙ̄tominoris res valet vēdicat ſibi locū cū tu ſciēs vl ignorās vēdas rem morboſā; vel vitioſā: ⁊ bi gratia: vēdis mihi equū putās eū ſanū: tu ſcis eū ſanū vel ignoras ſi careret omni vitio valeret.xij. qꝛ vitioſum eſt valet.x. emo ꝓ.xij. iſtuꝫ caſuꝫ ꝓuidit pretor vt poſſim te ꝯuenire intra annū vtilē: ex quo cepi ſcire vitiū vt.C. de edi.act.l.ij.⁊.j. de edil.edic.l.dictū in ſi.⁊.l.ſe. itē no. differentiā inter redhibitoriā ⁊ quantominoris res vꝫ: qꝛ redhibitoria hꝫ locū ꝑpter morbū qđ ineſt in corpore: quantiminoris res valet hꝫ locū ꝑpter vitiū qđ ineſt i animo vt.j. de edil. edic.l.j.⁊.ij. item redhibitoria tollitur ſpacio.vj. menſiū vtiliū quantominoris res valet tollitur anno vtili. vt.C. de edil.act.l. ij. item redhibitoria agitˀ: vt venditor reddat pretiū ⁊ accipiat rem vt.j. de edil.edic.l.cū aūt.in ſi.⁊.l.ſeq. quātiminoris res valet intenditur vt ſatiſfiat emptori in duobus tñ caſibus qđ ꝙ̄tominoris res valet proponitur ad redhibitionē puta ſi emptor nullo modo eſſet empturꝰ ſi ſciſſet vitiū rei: ſi ꝑpter vitiū rei potiꝰ expedit nō habere ꝙ̄ habere vt.j. de edi.edi.l.bouē.§.aliqñ. ⁊.j. de excep rei iudi.l.ſi in qui.§.j. item redhibitoria ꝑpter morbum proponitur infra ſex menſes vtiles propter ornamēta.j. duos menſes: ſi vendis iumentum ornatum: ſi iumentum tradis ſed non tradis ornatum poſſum agere infra duos menſes ſi vendis. vt.j. de edil.edi.l.ediles.⁊.l. ſi venditor. in factū actio ex edicto edilium curuliū hꝫ locū ſi vēdis mācipia ⁊ nō certificas emptorem de qua natione eſt illud mancipiū: ſi eſclauonū: qꝛ eſt deterior gēs que ſit in mūdo teneris mihi ad intereſſe vt.j. de edil.edic.l.qđ ſi nolit.§.qui mācipia. vel ſi forte venditor non cauet emptori ad intereſſe. vt.j. de edil.edic.l.qđ ſi nolit §. qui aſſidua. ſed ſi ꝯtracta emp. ⁊ ven. ⁊ ſoluto pretio placet emptori ⁊ venditori recedere a ꝯtractu: puta vendidiſti mihi rē ſolui pretiū veniſti ad me ⁊ amicabiliter rogaſti me vt diſcederemꝰ a cōtractu: ſi ego aſſentio tibi ⁊ reddo tibi rem: habeo ꝯtra te act. in factū vt reddas pretiū. vt.j. de edil.edic.l. qđ ſi nolit.§. in factum. Modo circa materiā; iſtam eſt inſiſtendum: qꝛ iſta ſunt preambula: vos habetis in prin. huius.l. ꝙ vēditor ignorans morbū vel vitium rei tenetur emptori quantominoris eſſet empturus ſi ſciſſet. ſed videtˀ ꝙ vēditor nō teneatur ſi ignorans fuit: qꝛ regula eſt ꝙ lꝫ ꝯtrahētibus admuicē decipere de re ⁊ pretio. vt.ſ. de mino.l.in cauſe.in prin.⁊ j.lo.⁊ cō.l. de p̄tio. ad qđ vos dicetis naturaliter.i. quadā ratiōe iur.gen. introducta: lꝫ cōtrahentibus decipere ſeipſos re ipſa ſine dolo ⁊ nō ex ꝓpoſito ⁊ in modico. dūmō non decipiāt ſe vltra dimidiū iuſti pretij. nā tunc nō licet ꝯtrahētibus ſe ad muicē decipere. vt.C. de reſcin.ven.l.ij.⁊.l.ſi volūtate. ſed ꝯtrahentibus nō lꝫ ſe admuicē decipere ſuper vitiis ⁊ morbis. ar.l.vlti. ꝙ vēditor tradat rem non morboſam vel vitioſa;. vt.j. de edil.edic.l.j.§. ſi intelligatˀ. vnde dꝫ admonere emptorē ⁊ dicere: res iſta eſt morboſa vel vitioſa: alˀs eſt in dolo vel in culpa: quia non eſt tolerabilis ignorātia in re propria. vt.C de reſcin.ven.l.quiſquis.⁊ de edil. edic.l.j.§.ſi intelligatur. ¶ Sed denuo ad prin.l.op. ⁊ videtˀ ꝙ ſi tu ignorans vendis pecus morboſum vel tignū vitioſū qđ non tenearis quantominoris: qꝛ ſi tu vendis ſeruū furē ignorās non teneris in aliquo vt ar.j.proxi.§.itē lex dicit ſi tu ignorans vendis predium tributariū qđ nō teneris. vt.j. eo.l. ſi ſterilis.§.j. ad qđ antiq ita dixerūt: ⁊ in hoc videntˀ fuiſſe mali dialectici ⁊ mali legiſte: qꝛ quilibet debet ſcire ⁊ inſtruere regula; ⁊ eius inſtantiā. dixerūt antiqui hec eſt regula: ꝙ vēditor ignorans morbū vel vitiū rei in nullo tenetˀ qđ ex eo apparet vt in ll. ꝯ̄trijs. ſed fallit in caſibus in pecore morboſo ⁊ tigno vitioſo vt in prin.l.noſtre: ⁊ ꝓ iſto ſuo errore inducūt illud vulgare ſciētiam non ignorantiā volumus obligari. vt.C. de tab.li.x.l.gſta li. Itē ꝓ ſe inducūt venditorē dolū malū preſtare debere.ſ. de ꝯ̄hen.emp.l.ea.§.ſi.⁊.ſ.e.l.j.§. venditor.⁊.l.ex empto. alˀs.l. em-
2 ptorē.§.caſſius ait.⁊.§.ſeq. † Sꝫ iſta eoꝝ opi. eſt mala ⁊ quare: audite inuenio.v. caſus in quibus venditor ignorās morbū vel vitiū rei tenetˀ quantiminoris eſſet empturus ſi ſciſſet: inuenio duos caſus in quibus non tenetˀ ex pluribus cōſtituitur regula ex paucioribꝰ inſtātia eius qđ apparet ex eo qꝛ regula eſt ⁊c. vt.j. de reg.iu.l.j.⁊ qꝛ iura adaptantˀ ad ea que frequentius accidunt. vt.ſ. de le.⁊ ſe.cō.l.iura.⁊.l.ſe. ſi inuenio in.v. caſibus teneri venditorem ignorantē morbū vel vitium rei quantiminoris eſſem empturus cōſtituam regula; de iſtis: ſed in duobus caſibus recipitˀ inſtantiā in quibus ignorans in nihilū tenetur ꝙ.v. caſus ſint in quibus ignorās venditor tenetˀ videte: ſtatim habetis hic duos in pecore morboſo ⁊ tigno vitioſo: ⁊ tertiū caſum habetis: ſi quis vēdit veſtimēta interpollata. vt.ſ. de ꝯ̄hen.emp.l.labeo. quartū caſum habetis ſi qs ignorans vendit vas non integrū. vt.ſ.e.l.tenetˀ.§.ſꝫ ſi vas. quintū caſum habetis: ſi qs ignorās vendit ſeruum fugitiuū. vt.ſ.e.l.ex empto. § etiā ⁊.j.proxi.§.habebitis. ſed iſta regula fallit in duobus caſibus: in quibus venditor ignorans nullo modo tenetur. vnus eſt ſi ignorans vendis mihi ſeruuꝫ furem non teneris quantominoris eſſe; empturus ſi ſciſſem ⁊ quare nō: ratio eſt illa: aut ego emptor ſciui furem eſſe eū: quo caſu non debui certiorari vt ſ.e.l.j.in ſi.⁊ quia nemo videtur fraudare ⁊c. vt.j. de reg.iu. l.nemo. aut ignoraui ſeruum furem eſſe: quo caſu quis craſſa ⁊ ſupina

ſupina fuit ignorãtia nõ excuſat. vt. ff. de iur. ⁊ fac. ign. l. nec ſupina. Nam ex quo ſcio aliquẽ eſſe ſeruũ per locũ a cõiter accidẽtibus debeo ſcire ſeruũ eſſe furẽ: ex quo ſcio ſeruũ: nã ſerui ⁊ capiferi ſcholarũ nõ poſſunt abſtinere a furtis quin ſurripiãt panẽ ⁊ vinũ: ⁊ ſi nihil aliud ſubtrahere poſſunt: cinerẽ tñ eis ſurripiunt ⁊ fur eſt nõ ſolũ q extraneo: ſed etiã qui dño ſuo furtũ facit. vt. ff. de edil. edic. l. qđ ſi nolit. §. i. ⁊ ſic loquit̃. l. ꝯ̃. ff. proxi. §. vnde vergili⁹. Quid faciẽt dñi audent cũ talia fures. i. ſerui: itẽ fallit in alio caſu: ecce ſi vendis fundũ tributariũ ignorãs nõ teneris: quare nõ? q: aut ſciui tributariũ: quo caſu nõ debeo certiorari. vt. ſ. e. l. j. in fi. aut ignoraui quo caſu craſſa ⁊ ſupina fuit ignorantia: q: omne prediũ ꝓuinciale eſt tributarium. vt. C. de epi. ⁊ cle. l. de his. ⁊ C. ſine cen. vel re. l. vl. vnde per ꝯſequẽs debuit ſcire prediũ ꝓuinciale eſſe tributariũ. ⁊ ſic loquit̃. l. ꝯ̃. ff. eo. l. ſi ſterilis. §. i. ergo bene dico ꝙ iſti. v. caſus ſunt regula. fallit in duobus caſibus predictis. nõ ob. ſciẽtiã nõ ignorãtiã volum⁹ obligari. q: intelligo illud eſſe verũ i delictis: q: atrociora delicta ſine dolo nõ cõmittunt̃ vt furtũ. vt. ſ. pro ſo. l. merito. itẽ vt eſt rapina. vt. ſ. vi bo. ra. l. ij. ⁊ iniuria. vt. ff. de iniu. l. lex cornelia. Sed denuo inſtat̃ ⁊ op. ad. l. iſtã ſic: hic dr ꝙ venditor pecoris morboſi vel tigni vitioſi tenet̃ emptori quãtiminoris eſſet empturus ſi ſciſſet: ſi ſciẽs tenet̃ ad eſtimationẽ gregis vel edificij. ſed. l. videt̃ ꝯ̃ que videt̃ velle: ſi vendis prediũ ⁊ dixiſti prediũ minora tributa pſtare debere: ⁊ debebat maiora et tu ignorabas teneris. vñ videt̃ ꝯ̃ C. e. l. ſi minora. ad qđ dicetis ſiue ſciẽs vel ignorãs dixiſti minora debere teneris mihi quantiminoris eſſes empturus ſi placet mihi: ał̃s poſſim te ꝯuenire ad omne detrimentũ: ſi ſciẽs dixiſti hoc fauore meo eſt introductũ vt poſſum te ꝯuenire ad omne intereſſe: ſi volo te ꝯuenire q̃tominoris eſſem emptur⁹ mos mihi gerẽd⁹ eſt ne qđ fauore ⁊c. vt C. de le. ⁊ cõ. l. qđ fauore: vel poſſu3 dicere ꝙ teneris q̃tominoris eſſem empturus refert̃ ad eũ caſum qñ ignorãs vẽdidiſti. Sed denuo ad prin. huius. l. op. ⁊ inſtat̃ ⁊ vr̃ ꝙ vẽditor teneatur ſiue ignorãs ſiue ſciẽs vẽdidit ad omne intereſſe emptoris. Nã ſi locas vaſa vitioſa ſiue ſciẽs ſiue ignorãs teneris ad omẽ intereſſe. vt. ff. lo. ⁊ cõ. l. ſed addes. §. j. ad qđ vos dicetis aliđ eſt hic aliud eſt ibi: ⁊ eſt ratio: q: alia eſt natura vẽditionis: alia locationis qđ ex eo apparet: q: q locat nõ ſolet mutare dñiũ. vt ff. lo. ⁊ cõ. l. non ſolet ſed qui vẽdit ſic. vt. ſ. e. l. ex empto. in prin. vnde q vẽdidit tenet̃ quãtiminoris eſſet emptur⁹ ſ3 q locat tenetur ad omne intereſſe ſiue ſciẽs ſiue ignorans vitioſa vaſa locauit qđ eſt fauore ſcholariũ dixit. m. vł põt aſſignari alia ratio cũ tractamus illud qđ ſit qñ illi qui emũt tignũ cõfidũt de ſua induſtria nõ vẽditoris: q: q tignũ emunt ꝓſpiciũt illud ex omni parte: ⁊ ſi placet eis emũt: ał̃s nõ. Itẽ q emũt pecora tuent̃ ea in oculis ⁊ in dẽtib⁹: ⁊ ſi hñt oculos claros ⁊ dentes albos ſunt ſana: hic vẽditor ſi ſciebat vitiũ vł morbũ tenet̃ ad omẽ intereſſe: ſi ignorabat tenet̃ quãtiminoris eſſet emptor emptur⁹ ſi ſciſſet: ſed illi qui ꝯducũt vaſa ꝯfidũt de induſtria locatoris. Nam dicũt ꝯductores: ſi ſunt bõa vaſa detis nobis: ał̃s nõ. vnde q: ꝯſueuerũt ꝯductores de iduſtria locatoꝝ ſpe3 gerere ibi tenet̃ locator vaſoꝝ ſi ſunt vitioſa ſiue ſciens ſiue ignorans locauit tenet̃ ad omẽ intereſſe ⁊ maxime q: nõ debebat affirmare qđ ignorabat. ff. proxi. §. Sed denuo ad prin. hu⁹. l. inſtat̃ ⁊ op. ⁊ videt̃ ꝙ vẽditor pecoris morboſi vł tigni vitioſi nõ teneatur ignorans quãtominoris: ſed ſciẽs ſic. nã ſi cõmodas ſciens vaſa vitioſa teneris ſi ignorans non teneris. vt. ſ. cõmo. l. in rebus. §. poſſunt. in ꝓ. ite3 qui ſciẽs vaſa vitioſa: ⁊. l. pe. breuis eſt reſponſio cõmodatũ eſt gratuitũ: ⁊ ꝯtrahitur gratia accipiẽtis vnde equũ eſt ſi cõmodãs ſcit vitiũ vel morbũ rei ꝯmodate ꝙ teneatur: ſed ſi ignorans nõ: ſed emptio ⁊ vẽditio ꝯtrahit̃ gratia vtriuſq3. vt. ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. nũc videndũ. ⁊. ff. de reg. iur. l. cõtractus. Sed denuo inſtat̃ ⁊ op. ad prin. huius. l. ⁊ videtur ꝙ ſit magna iniquitas ⁊ iuri ꝯ̃riũ: hic dicit̃ ſi habeã gregẽ pecoris ⁊ emi a te vnã pecudẽ morboſa3 vel vitioſam vel ſi volebã edificare domũ in qua expẽdi mille libras: ⁊ emi a te colũnã pro. xx. quã tu ſciebas vitioſa3 reticuiſti imiſi eã domui mee propter illam colũnã domus mea corruit teneris ad eſtimationẽ totius gregis vel toti⁹ domus: ſed iſta eſt magna iniquitas ꝙ tenearis ad eſtimationẽ totius gregis vel totius dom⁹ que eſt forte mille libraꝝ ⁊ habuiſti. xx. ſol. tantũ. ꝑterea lex vł̃ contra. que vr̃ velle ꝙ ſingulare intereſſe excedat duplum cõis. vt C. de ſen. que ꝓ eo qđ intereſt pro. l. vnica. at hic in pecude vel in tigno excedit nedũ duplum imo millecuplũ. ite3 lex dici qđ intereſſe h3 venire circa rem nõ extra rem vt. ff. eo. l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorẽ ſtat hic ꝯuenit extra rem quid ergo dicem⁹: ad qđ q dã ita dixerũt inter quos fuit dñs Bul. ꝙ hic dicit̃: ꝙ vẽditor tenet̃ ad eſtimationes totius gregis vel domus verũ eſt ſi duplũ non excedat. vt in. l. ꝯtra. ⁊ ar. ff. eo. l. §. idem. ⁊. l. iuli⁹. in fine cum. l. ſeq. item qđ dicitur ꝙ venditor tenet̃ ad intereſſe qđ eſt extra rem: ⁊ hoc fuit mirabile ꝙ dixit bul. intereſſe circa rem venit vſq3 ad duplũ cõis. vt in. l. cõtra. ſ3 intereſſe extra re3 venit vltra duplũ: etiã ſi millecuplũ excedit vt hic ſ3 iſta ſolutio non eſt digna recitatiõe potius vr̃ dicendũ ecõtra vt intereſſe circa rẽ poſſit peti vltra duplũ cõis quaſi hoc ſentiãt ꝯ̃hentes ⁊ ideo vos ſoluetis ita iſta ꝯ̃. lex que dicit intereſſe nõ excedere duplũ cõis loquitur de ſingulari intereſſe ſed cõe petitur quãtumcunq3 ſit. Sed iſtud eſt cõe intereſſe cuiuſlibet hoĩs qui ſit ſub ſole ſi morbo pecoris vitioſi periit grex vł vitio tigni corruit domus ꝙ teneatur venditor ad eſtimationẽ gregis vel totius domus. vt. ſ. ad. l. rho. de iac. l. ij. §. porro. ⁊. ff. ad. l. fal. l. precia. ſimiliter ſi vendis re3 ⁊ es in mora tradendi teneris ad intereſſe quãtumcunq3 ſit. vt. ſ. eo. l. rõ. §. ſi per venditorẽ. ſi dicis alio mõ petit̃ intereſſe extra rẽ. rñ. regulariter petit̃ itereſſe circa rẽ. vt in. l. cõtra. ⁊. ff. e. l. ſi ſterilis. §. per venditorẽ. fallit in caſibus quib⁹ itereſſe petit̃ extra rẽ ⁊ circa rẽ. Fallit i delictis: ecce ſeruus eſt inſtitutus hr̃s: hereditas eſt mille marcharũ. ſeruus valet. xx. ſol. tu occidiſti eũ non potuit adire in ac. l. aquil. venit pretiũ ſerui ⁊ hr̃ditatis. vt. ſ. ad. l. aquil. l. ꝓinde. ⁊. l. inde nerati⁹. §. j. Itẽ fallit in delictis in furto: ecce ſi ſeruus inſtitut⁹ ſurripit̃ a te ⁊ tenes eũ ita ꝙ nõ poſſum iubere eũ adire teneris ad ſeruũ ⁊ ad eſtimationẽ heredit. vt. ſ. de cõ. fur. l. iij. ⁊. ff. de fur. l. inficiãdo. idẽ eſt i act. ad exhibẽdũ q eſt in datiua nõ natiua. vt. ſ. ad exhi. l. iij. ſi ſeruus inſtitut⁹ eſt hr̃es: ⁊ hereditas eſt mille librarũ: tu inuidebas mihi: ꝓcuraſti ꝙ nõ haberẽ iſtã hereditatẽ qđ feciſti mihi: incluſiſti ſeruũ meũ ita qđ nõ potui eũ iubere adire heredit. vñ perdidi heredi. in act. ad exhibendũ venit pretiũ ſerui ⁊ heredi. vt. ſ. ad exhi. l. ſi emptiõe. ⁊. l. ſe. Itẽ fallit hoc cu3 quis ſciẽs vendidit pecus morboſu3 vel tignũ vitioſum vt hic nõ ob. ff. e. l. ſi ſteril. §. cũ ꝑ vẽditorẽ qđ verũ eſt ꝙ venit intereſſe circa rem fallit in delictis ⁊ in ꝯ̃ctib⁹ vt hic ⁊ in act. ad exhibẽdũ q eſt anomala. vel dicatis ꝙ refert inter vitiũ pſone ⁊ vitiũ rei: gr̃a vitiũ pſone venit intereſſe circa rem. gr̃a vitiũ rei venit extra rẽ ⁊ circa rẽ: ⁊ ita dixit dñs az. vel dicat3 aptius aut vẽditor nullo mõ tradit hic vitiũ pſone ex q̃dã malicia facit ⁊ tunc tenet̃ ad intereſſe circa rẽ ⁊ ſic loquit̃. ff. e. l. ſi ſterilis. §. ꝑ venditorẽ: aut vẽditor vẽdit ⁊ tradit ⁊ tũc tenet̃ ad itereſſe qđ eſt circa rẽ ⁊ extra rẽ. ⁊ eſt rõ diuerſitatis q nullo mõ tradit delinqt in vno q: nõ tradit: vñ min⁹ punit̃ vt teneat̃ ad itereſſe qđ eſt circa rẽ: qui vitioſa3 tradit delinquit circa duo: q: tradidit ⁊ vitioſam tradidit. vñ magis punit̃ vt teneat̃ ad intereſſe circa rẽ ⁊ extra rẽ. nã qui in duob⁹ delinquit plus punit̃ q̃ q ſemel delinquit. vt. C. de ſer. fug. l. quicũq3. ⁊ ſimilẽ rõnẽ aſſignaui. ſ. de
5 ꝓcur. l. ſ3 ⁊ he. §. preter. † S3 denuo quero cũ petit̃ intereſſe petit̃ ne ex dãno vł lucro dico hec ẽ regula petit̃ ex dãno vt hic ⁊ in. §. ſi ꝑ vẽditorẽ. fallit in caſib⁹ i quib⁹ petit̃ ex lucro nedũ ex dãno vn⁹ caſus eſt in actiõe tutele. C. ar. tutel. l. qcqđ. ali⁹ in ac. arbitraria. vt. ſ. de eo qđ certo loc. l. nõ vtiq3. in fi. cũ. l. ſeq. alius caſus in ſtipulatione de rato. ff. rẽ ra. ha. l. ſi ꝯmiſſa. alius in act. locati. ff. lo. l. ſi in lege. §. colonus. alius in interdicto vt. C. neqđ in loc. pu. l. ij. §. neceſſario. alius in. l. aqui. ſ. ad. l. aquil. l. ſi ſeruum.

Item qui furẽ. In. §. iſto dr: ſi aliqs vendit mihi ſeruũ fugitiuum vel furem. ſi ſciens hoc fecit tenet̃ mihi ad omne intereſſe ſi vero ignorans furem non tenet̃ mihi ſi aũt ignorans fugitiuũ vendidit tenet̃ quanto minoris eſſem empturus ſi eu3 fugitiuũ ſciſſem. Or diceret aliquis que eſt ratio diuerſitatis. rñ. q: fugitiuu3 habere non poſſumus furẽ ſic. Unũ ſciatis ꝙ multa veniũt in act. que cõpetit ad intereſſe emptori qui emit ſeruũ furẽ cum venditor ſciens vendit. ſed ſi aliquis vendit ſeruũ furem ignorans ⁊ aſſerit eum bonũ ⁊ fidelem rõne aſſertionis tenetur mihi q̃ti minoris eſſem empturus q: non debebat facile ſibi id aſſeuerare quod ignorabat. nam qui ſcit ſeruum furem eſſe ideo tenetur quia emptori debuit premonere eum furẽ eſſe cui aſſeuerauerat: ideo tenet̃ q: nõ debebat facile aſſeuerare qđ ignorabat. hoc dicit] item qui furem] ſub. ſeruum] debebit] ſub. venditor emptori non decipi] ⁊ tenetur ad omne intereſſe. vt. ſ. in prin. huius. l. habuiſtis. ⁊. ſ. e. l. j. §. venditor [non tenetur] in aliquo ideo q: fugitiuus ⁊c. vt. ff. de edil. edi. l. qđ ſit fugi. [poſſumus] i. licitũ eſt nobis hr̃e vt ſtet nobiſcũ. itẽ q: aut ſciuit ⁊ nõ debuit certiorari q: ſcienti dolus nõ infertur. vt. C. de tranſ. l. cũ donationis. aut ignorauit ⁊ fuit craſſa ignorantia. vnde non excuſatur. vt. ff. de edi. edic. l. qđ ſi nolit. in princ. [⁊ puto teneri] ſub. quãto minoris eſſet emptor emptur⁹ ſi hoc ſciſſet [hic]. ſ. ignorãs [iudicationẽ] i. dicere ꝙ ſit bone frugi cũ ignoraret an ſit ita verũ. vñ no. ſicut imputat̃ alicui ſi nimis credulus fuit vt. ſ. de eo per quẽ fac. eſt. l. j. §. j. ita imputat̃ alicui ſi aſſeuerabat qđ ignorabat vt hic: ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de do. l. vendito.

Si vẽditor. In. §. iſto dr ſi vẽditor dolo ſuo ſciẽter l ꝯ̃ ſcriptura vẽdidit q: cũ vẽdebat [illegible]

artificem cum non erat vel de peculio mentitus eſt tenebit̃ mihi emptori ad decipiendum me act.ex empto ⁊ idẽ eſt econtra ſi dolo venditor dolo emptoris incidente in ꝯtractu deceptus eſt ab emptore.nã tenetur act.ex vendito.vt in exemplo tali:terẽtius victor deceſſit relicto herede fratre ſuo poſtmodũ villic⁹ ſubtraxit quaſdã res de hereditate ſua quibus ſubtractis quaſi modicũ valeret hereditas ꝙ ſibi venderetur perſuaſit terentius vẽdit ſibi heredi.hoc caſu tenebitur act.ex vẽdito vt decipiat venditorẽ ⁊ preſtet ei quãtiplurs hereditas valeret ſi res ſubtracte nõ eſſent.h.d.[ſi venditor dolo fecerit]ſub.incidente dolo in cõtractu.vt qꝛ emptor erat al's empturus ſi ſciſſet:ſi aũt nõ erat al's empturus:tunc qꝛ dolus dat cauſam ꝯtractui ipſo iure nõ valet.vt no.ff.de dolo.l.eleganter. in prin.[vel artificio inſtruct⁹]vnde tenetur cum decipere cũ voluit.vt.j.ſtatu ſubiicit vnde ſi emptor decipitur multũ agitur act.ex ꝯtractu.vt.C.de reſcin.ven.l.ij.⁊.l.ſi voluntate[nõ fuiſſent]ſed ad ꝗ.iſtũ ⁊ ad id qđ dicitur in fine.opponitur et videtur ꝙ reſcindatur quatenus de facto ꝓceſſit.vt.C.de reſcin.ven.l.ſi dolo.põt dici ibi dolus dedit cauſam ꝯtractui ⁊ res erat tradita.vnde agitur vt reſcindere ꝯtractus qꝛ proceſſit cum dolo:vel in firmabatur cum dolo.vt dixi.ff.de dolo.l.eleganter. vel poteſt dici ibi dolus dedit cauſam contractui res erat integra:ſi dicit ipſo iure nõ tenet ꝯtractus quia non reſcinditur.reſpondeo reſcinditur quaten⁹ de facto proceſſit vel poſſum dicere ibi agitur vt intereſſe preſtetur.

☞ Pactum ꝙ quis non teneatur non prodeſt in caſibus in quibus venditor ſciebat ⁊ tacuit.

Idem iul.dolum. †Habuiſtis ſupra quedaꝫ exẽpla in emptore ⁊ venditore cum dolus incidit in contractu.hic ponũtur alia exẽpla ⁊ dicitur:hic vẽditor ſciebat predia que vẽdebat debere tributa multis municipib⁹ ſcripſit i tabula ꝙ debebat vni municipio in vendendo dixit ꝙ nolebat teneri de aliquo vectigali:nunquid tenebitur pro tributis debitis aliis municipiis:certe ſic: quaſi emptorẽ deceperit:⁊ hec ſunt vera cũ vẽditor adhibuit dolum incidentem:quid ſi tutor adhibuit dolum incidentẽ in cõtractu in quo rem pupillarẽ vendebat;nunquid tenetur pupillus:⁊ certe ſi ipſe tutor vendit:ex vendito nõ tenet̃ pupill⁹ nomine doli cõmiſſi a tutore:ſed ſi pupill⁹ vendidit tut. autoribus tutoris dolo incidente in ꝯtractu tenetur pupillus inquãtuꝫ fact⁹ eſt locupletior ⁊ tutor de reſiduo nec tenetur pupill⁹ poſt pubertatem factã de eo quod dolo incidente in cõtractu quod ꝯtraxit tutore autore.h.d.[idem iul.doluꝫ]incidentẽ in cõtractu[in huiuſmodi ſpecie oſtendit]i.in hoc caſu qui ſeqtur[deberi]⁊ ita fuit iſta calliditas[oportere.]de hoc emptori nolle teneri[vendebant]ob es alienum:vel res que ſeruãdo ſeruari nõ poſſunt.vt.C.de admi.tu.l.lex que.[dubium eſt]vt ff.de dolo.l.ex dolo.[perpetuo] .i.adminiſtratione depoſita: vel dic perpetuo.i.ꝙ diu durat perſonalis actio.[condemnandus]inquantuꝫ ad pupillum nõ peruenit quia dolus tutoris non debet obeſſe pupillo.vt.C.de ſer.fug.l.quicunqꝫ.

☞ Actio ex empto non competit cum effectu niſi precio integre ſoluto.

Offerri precium. †In.ꝗ.iſto dr:ſi emi a te rem certo ꝑcio:⁊ volo ſoluere ⁊ tu non vis mihi tradere rem debeo tibi offerre preciũ ⁊ petere mihi rem tradi actione ex empto ⁊ debeo offerre totuꝫ preciũ non partẽ:⁊ ſi offero tibi partem tu poteris retinere reꝫ venditam:quaſi tibi ſit obligata:verũtamen ſi partẽ precij ſolui ⁊ partem nõ ⁊ tu mihi tradidiſti rem venditã ⁊ res eſt a me euicta petam partẽ precij quam ſolui ſed ſi non petam partem precij ſed ſolidũ:repellar doli exce. h.d.[agitur]pro re empta ſibi tradenda[actio eſt]⁊ ſic no.ꝙ emptor debet offerre totuꝫ precium non partem quia particularis ſolutio nõ liberat debitorem vt.j.de vſuris.l.tutor.ꝗ.luci⁹[quaſi pign⁹] quis poteſt retinere rẽ ſuã.vnde no.ꝙ nemo rẽ ſuã põt ſibi obligatã habere.ſed quaſi pignus ſic reprobatur op.mar.qui dixit ar.huius litere rem ſuã ſibi obligari poſſe.ad hoc facit.ff.de here.⁊ act.vẽdi.l.hereditatis vendite.[euicta ſit]ſub.ab emptore[excep.] vnde nota qđ venditor debet offerre totum preciũ ſi vult agere act.ex empto:vt res ſibi tradat̃:vt hic ſimiliter econtra:ſi vẽditor vult petere preciũ debet offerre rem.vt.j.eo.l.q pendẽte.

☞ Fructus extantes ſeu pendẽtes videntur venditi vendita re penſiones ⁊ cetera que debentur occaſione rei non ex re debentur venditori licet cedere teneatur emptori.

Si fructib⁹ iam maturis. †In.ꝗ.iſto dicitur:ſi vendis mihi fundũ i quo erant fruct⁹ maturi debẽt ad me emptorem pertinere niſi aliud cõuenerimus:ſed ſi tu locaſti agrũ certa penſione ⁊ poſtea vendis mihi agrũ penſio eius temporis que ceſſit ante venditionẽ pertinebit ad te niſi aliud cõueniſſet inter me ⁊ te ſiue predium vrbanum ſiue ruſticum ſed ſi poſt venditionem aliquod rei vendite damnum datũ eſt teneris mihi cedere act.damni infecti vel aque plu.arc. vel interdicti qđ vi aut clã.ſed ⁊ ſi quid ex operis ſeruorũ vel vecturis iumentoꝝ vel nauiũ poſt venditionẽ acceſſit debes mihi ꝑſtare:ſꝫ ſi periculo eoꝝ acceſſit aliquid:ſiquidẽ non ex re venditoris acceſſit teneris mihi illud preſtare:ſed ſi ex re venditoris acceſſit non teneris mihi illud preſtare. hoc dicit[ſi fructibus iam maturis]ſi pendentes ſunt vt.ff.de rei ven.l.ſi fructus.ſecus iure codi.vt.j.e.l.ſi fundus.in fi.[cedere]ar.j.ſol. ma.l.diuortio[aut clam]vt.j.de fur.l.cum qui.[ex re venditoris]ſub. acceſſit preſtabitur emptori.

☞ Alluuio ſuperueniens ante traditioneꝫ prodeſt venditori ad menſuram ſi fuit ignorans ſecus ſi ſciens.h.d.

Si titius. †In.ꝗ.iſto.dicit̃:vendidiſti mihi fundũ in quo dixiſti eſſe.c.iugera cũ eſſent.xc. iugera poſt venditionem acceſſerunt.x.iugera per alluuionẽ anteꝗ̃ menſuret̃ fundus:nunquid liberaris:certe ſi ſciens hoc feciſti non liberaris ſi ignorans proficit tibi alluuio:vt non teneans act.ex empto.h.d.[anteꝗ̃ manifeſtetur]i.anteꝗ̃ menſuretur fundus[nec dolus purgatur]⁊ ſic vẽditor de dolo tenetur:accedit.ff.e.l.ꝗ.venditor.⁊.l.tenetur.ꝗ.vlti.[ſi fundũ mihi ⁊c.]in.ꝗ.iſto dicitur:vendidiſti mihi fundum alienũ bonafide:iſte fundus factus eſt meus ex cauſa lucratiua:nunquid teneris ex empto ad intereſſe:reſpondetur ꝙ ſic.h.d.[ſi mihi fundum alienũ vendideris] bona fide emẽti:ſec⁹ ſi mala fide emi. vt.C.de euic.l.ſi fundũ.[ꝯpetit]accedit.j.de eui.l.ſi vẽdiderit.

In his aũt que cum re. In.ꝗ.iſto dicitur:ꝙ non ſolum venditor debet preſtare dolum ⁊ culpã in re vendita imo in his que accedũt rei vendite:⁊ ideo ſi vendidiſti mihi domũ ⁊ poſt venditionem domus mercedem exegiſti illam mihi preſtabis:⁊ non in illa exigenda teneris preſtare dolum ſed etiaꝫ culpam.h.d.[ſed etiam culpam].ſ.leuem. quod dixit in genere ponit in ſpecie[debere] accedit.ff.e.l.ꝗ.ſi fructibus.⁊.ff.de cõtrahen.empt.⁊ vend.l.qđ ſepe.ꝗ.ſi res.

Idem celſus. In.ꝗ.iſto dicit̃:ſi tu habebas fundum cõem cum titio tuam parteꝫ vendidiſti anteꝗ̃ traderes titius prouocauit te ad diuiſionem fundus fuit titio adiudicatus tantũ teneris mihi preſtare ꝙ̃tum a titio fuiſti aſſecutus:ſꝫ quid ſi tibi totus fundus fuit adiudicat⁹:certe totũ debes mihi tradere ⁊ ego teneor qđ ob eã rẽ titio ꝯdẽnat⁹ es ſoluere ⁊ ꝓ parte quã mihi vẽdidiſti teneriꝫ mihi de euic.cauere.ſꝫ ꝓ pte titij debes mihi ꝓmittere de dolo malo. Sed ſi certis regionibus eſſet diuiſus fundus a iudice inter te ⁊ titiũ illã partẽ ꝙ̃ obuenit ex diuiſione debes mihi tradere.h.d.iſte.ꝗ.videatis expoſitionẽ litere[partẽ tuã] ꝓ indiuiſo[coact⁹ es]ſub.a ꝯſocio[emptori ꝑſtabis]quare qꝛ ſine dolo deſiſti habere[dolo malo ꝓmittere] accedit. ff.mã.l.ſi ꝓcu. ꝗ.vl.[cõi diuidũdo]nã ſi cũ ipſo ẽptor eſſet actũ cõi diuidũdo, nõ teneretur ſibi de euic.ſic ⁊ h̃ caſu nõ debeo ſibi teneri de euic. Or ſignori ex.ꝗ.iſto colligit̃ caſus in quo qs inuit⁹ cogit̃ emere ⁊ vendere qđ eſt ꝯ regulã.C.de ꝯhen.emp.⁊ ven.l.inuitũ ſic ⁊ al's fallit illa regula.ff.cõi di.l.cõi diui.in fin.

Si quid ſeruo. In.ꝗ.iſto dr:ſi tu vendidiſti mihi ſeruũ ⁊ poſt vẽditionẽ añ traditionẽ ſeruo donauiſti aliqd illud debes mihi ẽptori reſtituere:ſꝫ ⁊ ſi hereditates p ſuũ acqſite vł legata debes mihi reſtituere:nec diſtinguit̃ an relicta ſint reſpectu tui vel mei.ſꝫ ex his ꝙ̃ ex operis ſerui ꝙ̃ſiuiſti teneris mihi ẽptori ꝑſtare niſi dies traditiõis eſſet ꝓrogat⁹:iõ vt ad vẽditorẽ ope ſeruoꝝ ꝑtinerẽt.h.d. iſte.ꝗ.videatꝫ expõnẽ lr̃e:reſtitui dꝫ ab emptore vẽditori:vel dicatꝫ ẽptori a vẽditore[oĩa] ad vẽditorẽ ꝑtinere vel ꝑtinere ad emptorẽ]cuius]dicũt qdã vẽditoris vel ẽptoris] vel cuius].i. ſerui vel ẽptoris[ꝑtinerẽt ſec⁹ eſt i ſeruo in quo vn⁹ hꝫ ꝓprietatẽ alter vſumfr.vt.ff.de vſufr.l.ſi ſeru⁹ fructuari⁹.itẽ ſec⁹ ſi redhibitio fiat nã tũc oĩa ſunt reſtituẽda vt.j.de edil.edic.l.cũ adt. itẽ ſecus eſt in ſeruo cõi.vt.ff. ꝓ ſocio.l.verũ.ꝗ.ſi ſeruo cõmuni.

☞ Actio ex vẽdito cõpetit venditori ad pretiũ ⁊ etiã ad vſuras pretij a tpe traditionis rei etiã precario facte cõpetit etiaꝫ ad alia que equũ eſt venire in hoc ꝯtractu que enumerãt̃ vſqꝫ ad ꝗ.ſi ꝓcurator.h.d.vſqꝫ ad illũ.ꝗ.⁊ hucuſqꝫ tractauit de actione ex empto que cõpetit emptori:hic incipit tractare de actione ex vendito.h.d.

Ex vendito actio. †Supra dictũ eſt de act. ex ẽpto:nũc dꝫ de act. ex vẽditio:⁊ i.ꝗ.iſto dr:ꝙ act.ex vẽdito cõpetit vẽditori ⁊ in ea venit ea de qb.dr:hic in primis venit ꝑciũ rei vẽdite ⁊ vſure precij poſt traditionẽ:naꝫ ex ꝙ̃ ẽptor percepit fructus dꝫ teneri ad

pluras

vſuras ꝛ poſſeſſiões rei vēdite traditā accipere debem⁹: ꝛ ſi pca rio ſit cōceſſa vēditori: ſi vēditor hꝫ facultatē fruct⁹ percipiēdi. itē veniūt in act. ex vēdito ſumptus ſi vēditor poſt venditionē fecit ſumpt⁹ in re vēdita puta ſi edificia erāt deſtructa: ſed ꝛ ſi quid impēdit circa egrieu. ſiuē ſerui ante traditionē ſimiliter veniūt in act. ex empto: ſꝫ ꝛ ſi qd in fun⁹ ſerui mortui vēditor impēdit tenebit̄ ēptor ex vēdito ſi mortu⁹ eſt ſine culpa vēditoris ſꝫ ſi forte ꝯuenit vt locuples expromiſſor det̄ ꝓ pcio ſiiſt iſta veniēt in act. ex vēdito. h.d. iſte. §. [venit] accedit. ff. e. l. ex empto in pṁ. [poſt diē traditionis] ꝛ ita poſt morā cū ſit actio bone fi. veniūt vſure ex tpe more. vt. C. e. l. curabit [ꝛ ſi pcaria ſit poſſeſſio] ſub. ꝯtrā ad hoc vt pſtet vſuras pcij nō tenet̄ ꝯtrā ad eā partē: vt videat̄ tradidiſſe vacuā poſſeſſionē ꝛ ſic ſoluit̄ ꝫ. ff. e. l. ij. §. j. ꝛ ibi plen⁹ dici. [percipiēdi] accedit. C. eo. l. fruct⁹ [actionē] accedit. ff. de peri. ꝛ commo. rei ven. l. neceſſario [impēdit] vſqꝫ ad ꝓbabilē modū. vt. ff. de pig. act. l. ſi ſeruos. [ꝛ cū reus veniret] .i. vēderetur. [fiat] .i. vt detur locuples expromiſſor. accedit. ff. de contrahen. emp. ꝛ ven. l. pacta.

Si inter emptorē. In. §. iſto dr: emi a te ꝓdia ꝯuenit iter me et te ſi pluris vēderē ꝙ dimidiū tibi pſtarē: ego vel hrs me⁹ poſtea ꝓdia empta ꝑ. x. c. vēdidit: nūqd act. ex vēdito dimidiā ei⁹ qd vēdidit hrs me⁹ pluris tenet̄ tibi pſtare: rñdet̄ ꝙ ſic. h. d. iſte. §. videatis expoñē lre. [ꝯſecuturꝫ] nā tale pactū vꝫ. vt ſ. ꝛ. ff. de ꝯ̄hen. emp. ꝛ vend. l. hec venditio: ꝛ facit ad hoc. ſ. de pac. do. l. ſi pater poſt dotem. §. viri.

Si procurator. §. iſte valde bon⁹ eſt ꝛ vtilis: et dr in. §. iſto ꝓcurator tu⁹ hñs mādatū vel liberā ꝛ ḡnalē adminiſtrationē vēdidit mihi rē tuā certo pcio: nūqd habeo act. ex empto: vt rē mihi tradas vel intereſſe pſtes: rñdetur ꝙ ſic: ad exēplū vtilis inſtitorie: ſed ꝛ ſi ꝓcurator meus emit a te rem aliquā ſimiliter ꝫ te dat̄ vtilis act. ex empto. h. d. iſte. §. videatis expoñē lre [ſi ꝓcu.] hñs ſpeciale mādatū vel liberā ꝛ ḡnalē adminiſtrationē. vt. ff. de ꝓcur. l. ꝓcura. cui libera. alꝭ ſecus. ff. de ꝓcu. l. mādato generali. ꝛ. l. ꝓcuratorꝫ totoꝝ. [actiōis] antique que ꝓponebat̄ cū ſolēnitate. vt. C. de for. impe. ſubla. l. j. ꝛ. ij. vel dicatis exēplū inſtitorie directe ꝛ ſimile no. ff. de neg. ge. l. liberto [dño cōpetere] ſi ꝓcurator ſu⁹ emerit ꝛ ſcḋm iſtā caſus poſitionē lra ex empto ꝓprio ꝓponit̄ ꝛ ponit̄ nou⁹ caſus in. ꝟ. per ꝯ̄riū. alij exponūt vt Jo. lrā iſtā et ēpto .i. ex vēdito vt. ſ. e. ti. l. veteres. ꝛ dicūt ꝙ ꝟ. iſte ꝑ ꝯ̄riū loqtur eodē caſu quo. ff. ſ. qñ dñs mādauit vendi rē ſuā ꝓcuratori ſuo. ¶ Or ſignori do. Jo. ꝛ az faciūt ſ. magnā vim ſed vos ita breuiter determinabitis vos habetis hic ſi ꝓcurator tu⁹ hñs ſpāle mādatū: vel liberā ꝛ ḡnalē adminiſtrationē vēdidit mihi rē tuā teneris mihi vtili ex empto. vt rē mihi tradas vl intereſſe pſtes ꝛ vtili iſtitoria ſi cauit de euic. ꝛ res eſt euicta teneris de euic. ſed vt ꝫ. ff. de ꝓcu. l. meus. in. ꝟ. ꝑ ꝯ̄riuꝫ: ad qd vos ita breuiter dicetis: aliud in iudicijs: aliud in his q̄ ſiūt extra iudiciuꝫ vbicūqꝫ ꝓcurator tu⁹ facit id qd eras factur⁹ vtilis actio ex ꝯ̄ctu dat̄ ꝫ te etiā ex ꝓmiſſiōe ꝓcur. vt pꝫ hic in euic. ad qd tenebaris ex natura ꝯ̄ct⁹ ſi ꝑ te vēdidiſſes. vt. ff. e. l. ex empto. ꝑ pri. ꝛ. ſ. de euic. l. ſi in vēditiōe: ergo ſi ꝓcu. tuus vēdidit mihi rē tuā ſi cauit de euic. fecit illud qd tenebaris facere: nō eſt ergo mirū ſi tenearis ſi res ſit euicta cū teneris ad hoc ſi tu mihi vēdidiſſes. vt. ꝛ. ff. de inſti. l. ſi qs mācipijs. in pri. ꝛ dixi. ff. de ꝓcu. l. ꝓcu. qui ꝓ euic. ſi aūt ꝓcu. tuus facit id qd nō eras factur⁹ ꝛ q̄ deffēdebat te ꝛ ſatiſdedit de iudicato ſo. fecit qd facere nō tenebaris qꝛ nemo ſuo noīe ꝛc. vt inſti. de ſatiſ. §. ſi hodie. itē qꝛ nō dꝫ eſſe ꝯditio ꝓcuratoris deterior ꝙ dñi preterꝙ in ſatiſdādo. vt. ff. de ꝓcu. l. ſꝫ ꝛ hec pſone ad hoc nō tenebaris ex ꝓmiſſione ꝓcuratoris: ꝛ ſic intelligit̄ l. ꝯ̄ria. ¶ Or ſignori iſta ſolutio bona eſt: ſed que eſt ratio ꝙre ſic in iudicijs ꝛc. dic vt l. l. ꝯ̄. dixi. Sed demū inſtat̄ ꝛ op. ad id qd dicit̄ in. §. iſto in ſi. quō ſi ꝓcu. me⁹ emit rē a te habeo vtilē act. ex empto ꝯ̄ te vt rē tradas vel intereſſe preſtes cū ꝑ liberā perſonā nō querit̄ nobis actio. vt. C. per quas perſo. no. acq. l. j. ꝛ no. ff. de pac. l. ſi vn⁹. §. in ſūma. pterꝙ in mutuo. vt. ff. ſi cer. pe. l. certi ꝯdi. §. ſi nūmos. ad qd dicūt quidā ꝙ hic ꝓcu. me⁹ rē emit me pñte. vñ ratione pñtie dat̄ mihi vtilis act. ex empto. vt hic. ꝛ. ſ. de ꝟ. ob. l. ſi ꝓcuratori pñtis. Alij dicūt ꝙ ſpeciale eſt in act. ex empto: vt per ꝓcu. querat̄ actio dño: qꝛ in ea multa ſpecialia ſunt ꝛ qꝛ per inſtitorē querit̄ vtilis act. ex empto dño ꝛ multa alia ſpecialia ſunt .j. ea regulariter certū eſt cōtra. vt in. l. ꝯ̄. vel pōt dici tertio mō ꝛ veri⁹ aut ꝓcurator me⁹ qui emit mihi rem eſt ſoluēdo ꝛ inuenit̄: aut nō eſt ſoluendo: et non inuenit̄. in primo caſu cū ꝓcurator qui emit mihi rē eſt ſoluēdo ꝛ inuenit̄ tenet̄ mihi dño cedere act. alꝭ nō ago. vt. ſ. de acq. poſ. l. poſ. quoqꝫ in ſecūdo caſu cū ꝓcurator meus emit mihi rē ꝛ anteꝙ mihi tradat nō eſt ſoluēdo vel nō inuenit̄ qꝛ nō poſſum eū ꝯuenire act. mādati vt cedat mihi act. hic in ſubſi‑

dū etiā ſine ceſſiōe dat̄ mihi vtilis act. ꝛ ita loquit̄ ſ. ꝛ. ff. de inſti. l. j. in ſi. ꝛ. l. ſeq. ꝛ. ſ. de act. ꝛ oblig. l. in omnibus.

¶ Pena conſiſtens in quantitate qñ ſolutioni quantitatis adijcitur in fraudem vſurarum videtur adiecta.

Idem pap. reſpondiſſe. † In. §. iſto dr: emi a te fundū ꝑ. x. ꝛ cōueni tibi ſoluere pretiū vſqꝫ ad certū diē ꝛ ſi nō ſoluerem tibi ad diē promiſi duplū vl quadruplū noīe pene nūqd ſi non ſolui ad diem illam poteris illam penam totam petere? rñdetur ꝙ non: ſꝫ vſqꝫ ad legitimū modū vſurarū. ſecus eſt ſi dictum eſſet: ſi non ſoluerē ad diem ꝙ res eſſet inempta: quia tunc valet tale pactū qꝛ diuerſa eſt cauſa legis cōmiſſorie cum in ea non cōtrahitur fenus illicitū: ſed lex cōtractus appoſita ſeruet̄. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lre. [in fraudē cōſtitutionū] qꝛ ꝓhibent peti vſuras vltra legitimū modū. vt. C. de vſur. l. eos q. in pri. [adijciatur] ꝛ ideo eſt ſeruāda. vt. ff. de in diem adiec. l. ij. Or ſignori in. §. iſto dr: dñs Jo. ꝛ Az. faciunt magnā vim ſignando cōtra. ſꝫ ego ita breuiter determinabo. vos habetis hic vt dixi in caſu ſꝫ videt̄ cōtra quātumcumqꝫ pena appoſita ſit in ſtipulatione poſſit peti. vt. C. de tranſac. l. ꝓmiſſis. ꝛ inſti. de inutil. ſtipul. §. alteri. ꝛ. ff. de arbi. l. nō diſtinguemus. in pri. ad qd dixit dñs Jo. §. iſte eſt intelligendus cū dñs venditor ſolitus erat fenerare qꝛ vēdidit ꝓdiū vt daret pciū fenori ſecus ſi nō erat ſolitus fenerare. vt in. l. ꝯ̄. ꝛ arg. ſ. de vſuris. l. qui ſemiſſes. §. j. dñs az. nō approbat op. magiſtri ſui cū dicit vbi ſtipulor penā ꝓ ꝙtitate pſumit̄ niſi vſqꝫ ad legitimū modū vſurarum appoſita. vñ vſqꝫ ad legitimū modū petā non vltra. vñ dñs az. ita diſtinguit aut ꝓmittis facere aut dare ſi facere promittis vt ſcribere codicē facere foueā facis pactū de non petendo cōpromittimus in arbitrum promittis parere arbitro ſub certa pena vbi ꝓ facto ꝓmittit̄ pena quātacūqꝫ ſit pōt peti qꝛ facta nō ꝯſueuerūt parere vſuras. vt in. l. ꝯ̄. ꝛ. ff. de arbi. l. nō diſtin. in princip. aut ꝓmittis dare quo caſu aut ſpeciē aut quātitatē: ſi ſpeciē ſiue ſtipulor duplū vl vltra tota petet̄ cū ſpecies non cōſueuerunt ad vſuras dari. vt. ſ. de vſur. l. in fideicō. in ſi. ꝛ. C. de vſur. l. ſi ea lege. aut ꝓmittis dare quantitatē ꝛ tunc preſumit̄ adiecta in fraudē vſurarꝫ ꝛ poterit peti vſqꝫ ad legitimū modū. vt hic ꝛ. ſ. de vſur. l. pecunie. ſꝫ quō petetur vſqꝫ ad legitimū modū cū vſure iure cano. ſunt ꝓhibite. ꝛ ll. iure non dedignant̄ ſacros canōes imitari. rñ. vltra pretiū quicqd petet̄ petetur vt intereſſe. vt. ff. pro ſocio l. ad qd. ita ſeruat eccleſia romana vſure petuntur vt intereſſe.

Si quis colludente. In. §. iſto dr: ſi colludēti cū ꝓcu. meo ꝛ ab eo rem meā emiſti poterō te cōuenire act. ex vendito. vt ſteꝛ emptiōi vel vt diſcedat̄ a ꝯ̄ctu: ſed qo emit a minore. xxv. ann. ꝛ minor deceptus eſt ſubuenitur minori vt decipiatur vel vt reſcindat̄ cōtractus. h. d. [ſi colludente ꝓcuratore meo] .i. barataria faciente [ab eo emerit] ponamus rē valentē. xxviij. [aut diſcedatur] accedit. C. de reſcin. vendi. l. ij. [ex empto] id ex vendito [caſu] accedit. ff. de mi. in cauſe. ꝯ. §. pe.

¶ Cōtract⁹ claudicat ſi fiat cū pupillo ſine tutorꝫ autoritate

Si quis cum pupillo. † In. §. iſto dr: ſi emi a pupillo ſine tutoris autoritate obligor ei naturaliter ꝛ ciuiliter non ipſe mihi. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [ſi quis a pupillo] ſub. vendente [ex vno latere] ſcilicet maioris qui emit [obligatus eſt pupillo] ad pretium ei ſoluendum [non obligat] ſub. nullo modo. vt. ff. de condi. inde. l. quod pupilli. vel dicatis non obligat ciuiliter ſed naturaliter tantum vt. ſ. de noua. l. j. in fin. ſic no. qd hic eſt caſus in quo cōtractus claudicat: alium caſum habuiſtis. ff. man. l. pōt. alium caſum habebitis. ſ. loc. ꝛ cōduc. l. ex conducto. §. j.

Si venditor. In. §. iſto dicit̄: ſi vendidi tibi domū meā quā ali locauerā ꝛ excepi ꝙ deberes pati morari inquilinū in domo vſqꝫ ad vi. mēſes. vel vendidi tibi fundū ꝛ excepi ꝙ colono liceret frui ad certuꝫ tēpus ſi tu nō vis pati ſtare inquilinū: vel non pateris frui colonū poſſum te cōuenire act. ex vendito vt illi pacto ſtetur: ſꝫ ꝛ ſi iſte colon⁹ damnū dedit poteris agere cōtra me act. ex empto vt experiar cū colono act. ex locato ꝛ qd aſſecutus fuero tibi reddā. hoc dicit [ſi venditor habitationē] .ſ. domus vendite [habitare] vſqꝫ ad xvj. menſes ponam⁹ tibi locauerat domū vēditā [eſſe act.] vt illi pacto ſtet̄ ꝛ ita no. ſꝫ regłr emptor nō cogit̄ ſtare colono. vt. C. loc. ꝛ ꝯdu. l. emptorē. ꝛ. ſ. lo. ꝛ cō. l. qui fundū falle ſi nolatim ꝯuenit qd ſtet̄ colono. vt hic itē not ꝙ agitur act. ex vēdito ad factū: vt hic ꝛ ad iſtud accedit. ff. e. l. tenet̄. §. j.

Edib⁹. In. §. iſto cū trib. ll. ſe. dr: ſi aliqs vēdit mihi vel legat edes ſuas ea q̄ ſūt pe edificiū vl vēdere vl legare vt ſūt putei ꝛ id q̄ pute⁹ coopit̄ ꝛ limes ꝛ labra ſalicet ꝛ ſi

ſtule.q̃ ſallicib⁹ iūguntur q̃ licet extra edificiū ſint tñ edificij ſunt: ſʒ piſces q ſunt i piſcina nõ tenet tradere emptori:q2 non ſunt ediū vel fundi ſicut nec pullos nec cetera alia animalia lʒ q̃ſi fundi in fundo ſint.h.d.iſte.§.cū trib⁹.ll.ſe.[vt puta putealia] id eſt putei[cooperti] .i.coopertoria illa quib⁹ cooperitur puteus qui in edibus eſt[limes].i.clauſuras domus:vel.i. funes quib⁹ trahebatur aqua[ꝛ labra]ſi fonte in domo vendita vel legata eſt caſtellum in quo mittitur aqua per conductum:vt eſt ad domum fratrum predicatorum[ſunt].ſ.cedunt edibus.

Fundi nihil eſt niſi qđ. Lex iſta e ꝛ ideo non eſſet legenda niſi lr̃a:differt a ſuperioribus.l.q2 in eis dictum eſt quid cedat edibus diſtractis vel locatis.in.l.iſta tractat quid cedat fundo venditor:reſpondet iuriſcõ.nihil eſt fundi niſi qđ fundus inter ſe tenet:ſʒ ediū multa ſunt que edib⁹ affixa nõ ſunt vt ſunt ſere ꝛ claues ꝛ illa cedūt emptori:ſed vaſa vinaria ſeu torcularia non cedūt emptori fundi q2 ſunt inſtrumēta ſed ꝛ vinū ꝛ fruct⁹ percepti nõ cedunt emptori vel legatario.ſed quid ſi aliquis vendit vel legat fundū ſi in eo erat letamē vel inſtrumēta vel ſtramēta cedunt emptori vel legatario in eo diſtinguendū eſt ſcđm ſniam trebatij aut ſterquilinū ꝛ letamē eſt in fundo cauſa impinguandi fundū ꝛ tūc cedit emptori niſi aliud cõuenit nec refert an in ſtabulo iaceat vel aceruus ſit factus.h.d.hec lex[cõſtat] ꝛ ad iſtud accedit.ſ.e.l.iul.§.ſi fructibus.[ſterquilinium].i. ſterc⁹ vt eſt letamen[probanda eſt]iuriſcon.vlpi.facit derißionem q2 in omnibus locis reprobatur ſentētia trebatij.vt.ſ. de t.o.l. ſi de eo.ſed hec ſentētia trebatij approbatur in ſterquilinio[niſi aliud actum eſt].ſ.nominatim inter contrahentes.

Que tabule. In.§.iſto dicitur ſi vendidi tibi domū qđ tabule pictorie,pectorio ꝛ cruſte ꝛ marmores que ediū ſunt cedunt emptori ſed cilicia vela nõ cedunt emptori.item ea que ſunt parata cauſa ediū ſi nõ ſunt affixa edibus nõ cedūt emptori.h.d.[reticula].i.claui que ponuntur circa columnam:vt ponatur ibi cādela vel aliud.[pluthei].i.ſcanelli ad ſcribendū:ꝛ ideo dicit litera pluthei circa parietes quia ſcriptores conſueuerūt circa parietes ſcribere[item cilicia vela].i.cortine.

Si ruta ceſa. In.§.iſto dr. vendidi fundū ꝛ excepi ruta ꝛ ceſa nõ cedūt emptori ꝛ dicuntur ruta arena creta ꝛ lapis ꝛ ſimilia:ceſa dicūtur eſſe ſi arbores inciſe ſunt:itē carbones ꝛ his ſilia.[in venditiõe].ſ.fundi.

Labeo ſcribit generaliter. In.§.iſto dr. ſi vendidi tibi domum illa que ſunt in edibus gratia perpetui vſus,cedunt emptori ꝛ ſi tēporalis vſus ſunt in edibus nõ cedūt emptori[ſigilla]vt ſunt circula que ponuntur circa columnas [ville eſſe]vt ſunt imagines [fundi ſunt.]ꝛ ita eſt differentia inter apponenda ꝛ appoſita.vt.ſ.l.proxi.

Tegule que nondum. In.§.iſto dr:ꝙ tegule impoſite edibus cedunt emptori:ſed ſi parte ſunt vt ponuntur non cedunt imo ꝛ rutis ꝛ ceſis connumerantur.

Veteres. In.l.iſta dr: licet veteres vtātur promiſcue his vocabulis.ſ. emptor ꝛ venditor tñ ꝓprie eſt emptor q dat precium venditor qui vēdit rem:vt habeat preciū: ꝛ idē eſt in locatore ꝛ conductore.h.d.iſta.l.cū.l.ſeq.[vtebātur] ꝛ ideo exponamus ex empto ꝛ vendito.vt.ſ.de dolo.l.elegāter.in prin. ꝛ.ſ.e.l.iul.§.ſi procu.ꝛ in iſto vitio gallici maxime ſunt.

Si ſterilis. In prin. huius.l. dicitur vendidiſti mihi ancillam ſterilem dū putarē eam fecundam eſſe non certioraſti me vel vendidiſti mihi ancillam maiorem.l.an.cum id ignorarem:nūquid teneris mihi actiõe ex empto:r̃ndetur ꝙ ſic.h.d.iſta.l.in pn.ꝛ videatis expõnē lr̃e[vel maior.l.ānis]q̃ et a iure ꝓſumitur ꝙ nõ poſſit parere ꝛ ſi pariat:part⁹ ei miraculoſus ē.vt.C.de legi.he.l. ſi maior quinquagenaria[tenet] q̄ſi maioris eſſet ēptur⁹. vt.ſ.e.l.iul.

Si predij. In.§.iſto dr:ſi vēdidiſti mihi pđiū ꝓuinciale ſciēs id tributarium nec certioraſti me teneris mihi act.ex empto ad intereſſe:ſi ignorās vēdidiſti mihi q2 prediū erat hereditariū nõ teneris.h.d.iſte.§. videatis expoſitionē lr̃e[ignorās]q2 credebat pđiū talis ꝓuincie ꝙ nõ eſſet tributariū.vt.ſ.de ſen.l.pe.ꝛ vl.[erat]ꝛ ita in facto alieno ꝛ ita fuit tolerabilis ignorātia.vt.ſ̄.pro ſuo.l.vl. [nõ tenetur]in aliquo licet dicāt quidā ꝙ teneatur ad intereſſe.vt.ſ.e.l.iul.in pn. fallit in predio tributario.vt in preal.l.iul.in prin.dixi.

Quamuis ſupra diximus. In.§. iſto dr: ſi cõſentim⁹ in corpore ꝛ diſſentim⁹ in qualitate lʒ non ſit emptio tñ venditor tenetur emptori quanti ſua intereſt deceptū non eſſe.puta vendis aliquod corpus ꝛ dicis aureū ꝛ eſt eneū vt.ſ.de cõtrahen.empt.ꝛ ven.l.in emptionibus.

Cum per venditorē. In.§. iſto dicitur ſi vendidiſti mihi rem ꝛ poſtea nõ vis tradere teneris mihi:i ad intereſſe qđ eſt circa rē ꝛ teneris ad intereſſe ꝙ paſſus ſum ex damno nõ ex lucro.puta ſi potuiſſem negotiari ꝛ lucrari:ꝛ ideo ſi emi a te triticum ci familie mee:ſi nõ tradis ꝛ poſtea familia mea perijt teneris ad pretium tritici non ad pretiuʒ familie q̄uis ſi vinum vendis ꝛ non tradis tenearis quanti pretium fuit a tpe more. [Omnis vtilitas]que circa rem cõſiſtit. Or ſignori vt vos tollatis quedam contra arg.hic ſignata:nota.hic duo notabilia aut res vēdita non traditur aut vitioſa traditur.vbi non traditur venit intereſſe circa rem non extra reʒ vt hic.ſi aūt aliquis tradit vitioſam venit intereſſe circa rem ꝛ extra rem: ꝛ ſic ſoluitur contra ſ.e.iul.ꝛ que ſit ratio ibi dixi. Item not.ꝙ intereſſe regulariter venit ex damno nõ ex lucro vt hic:fallit in caſu.ſ.de eo qđ certo lo.da.op.l.ij.§.pen. Item fallit in caſibus quos not.ſ.e.l.iul. in princip.

Si tibi fundum. In.§.iſto dicitur: ſi vendidi fundū tibi ꝑ.c.eo pacto vt mihi locares certo pretio annuatim: iſtud pactū debet ſeruari q2 appoſitū eſt incontinenti:ꝛ ideo habeo act. ex vendito contra te q2 iſtud in partē preciū videtur ceſſiſſe ꝛ minoris videor vendidiſſe: ſed ꝛ ſi vendidi tibi fundum ꝛ appoſui pactū ꝙ nulli alij venderes q̄ mihi:ſi alij vendideris habeo act.ex vendito cõtra te ad intereſſe.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere [vendidero]ſub eo pacto[ſit]accedit.ſ. de cõtrahen.emp.ꝛ ven.l. fundi partem.vnde pactum incontinenti appoſitū nouū parit ꝛ veterē informat.accedit.ſ.e.l.tenetur.§.j.ꝛ.ꝓxi.§.[vendideris] ꝛ iſta ſunt pacta diuerſa.vnde vtrunq3 pactū debet ſeruari.

1 ☞ In obligationibus annuis alternatiue conceptis licitum eſt quolibet anno variare.

1 **Qui domum.** †In.§.iſto dicitur:quidā vendebat tibi domū in ipſa venditione excepit habitationem donec ipſe viueret aut ſingulis annis.x. poſtea emptor maluit preſtare primo an.x.ſcđo ann. vult preſtare habitationē:nunquid licet ei mutare voluntatem:reſpondetur ꝙ ſic ꝛ q̄diu paratus eſt preſtare alterutrū non põt conueniri.h.d.iſte.§.videatis expoſitioneʒ litere[non eſſe] hoc eſt verū cū electio eſt ipſius emptoris.vt.ſ̄. de iure do.l.plerūq3.in fin.ꝛ cū cõuenit ꝙ liceret mutare voluntatē vt.ſ̄.de verb.obl.l. ſi ſtipulatus.ꝛ.l.eum qui certaruʒ.ꝛ.ſ̄.de col.l.nominatim.eſt tñ argu cõtra.C.de act.ꝛ obli.l.ſicut in initio.

Si in quātitate fundi. In lege iſta dr: ſi venditor dixit veritatē in modo fundi:ſʒ in qualitate mentitus eſt tenetur emptori act. ex ēpto ad intereſſe:puta ſi dixit.c.iugera eſſe in fundo verū dicebat:ſʒ mentitus eſt q2 dixit quinquaginta prati:ꝛ.l.vinee. ꝛ erāt nū.xl.vinee. h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere[tñ tenetur emptori]act. ex empto[iugera]accedit.ſ.e.l.ſi ſeruum.§.j.ꝛ.ſ̄.de euic.l.j.

Si quis ſeruum. In.l.iſta dicitur:ſi tibi ſeruū tu mihi vendidiſti cum peculio anteq̄ traderes eum manumiſiſti eum ad quid teneris mihi:certe non ſolū ad peculiū qđ ſeruus habuit tpe quo manumiſſus fuit ſʒ eorū que poſtea acquiſiuit. Item debes mihi cauere ꝙ quicquid ex hereditate ipſius ad te peruenerit ꝙ reſtitues mihi.h.d.iſta.l. videatis expoſitionē litere[reſtituturū] ſed qũo cauebit vēditor de hereditate liberti viuentis reſtituenda cum pactum de futura ſucceſſione ſit prohibitum.vt.C.de pac.l.vlti. R̃ſideo: fallit hic ꝛ.ſ.pro ſocio.l.ij.§.de illo.

Si ſeruus. In princ.huius.l.dr: habebas vſumfru.in ſeruo q ſeruus emit fundum ꝛ anteq̄ ſolueret pretiū fuiſti capite minutus poſtea ſoluit pretiū fundi de pecunia tua: nunquid habebis act. ex empto pro re illa: r̃ndetur ꝙ nõ cum ſinitus fuerit vſufru.capitis diminutione:ſed habebis cõdi. indeb. aduerſus venditorē: ſed ſi ſeruus ille ſoluit pretiū anteq̄ eſſes capite minutus nõ refert an tu ſolueris pretiū fundi: an ſei v⁹ ex peculio qđ ad te pertinebat. nā vtroq3 caſu fuit tibi queſitū dñiū vnde habebis vtroq3 caſu act.ex empto.h.d.princ.huius l.videatis expoſitionem litere.

Seruū tuum. In.§.iſto dr:ego ignorans ſeruū tuū a fure bonafide emi ille ſeruus de peculio qđ ꝑtinebat ad te emit aliū ſeruū q mihi bone fidei emptori tradit⁹ eſt:nūqđ tu ver⁹ dñs poteris cõdicere cõdi.indeb, vel ſine cā:r̃ndetur ꝙ ſic:ſʒ ſi ex negotio qđ ſe geſſiſſet

mihi

mihi aliquid abeſſet potero tecum agere de peculio. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere. [ſeruum tuū imprudēs ꝛc.] expone vt plene expoſui.ſ.ſi cer.pe.l.cum fundus §.ſeruū tuū imprudēs.vbi habuiſtis iſtum caſum.[ne actorum.] de peculio ꝛ hoc verbo reprobo expoſitionē az.quā fecit in illo.§.ſeruū tuum.qui expoſuit[acturum].i.retenturus: qꝛ dico ꝙ ſtat proprie litera acturum vt hic probatur ꝛ ibi plene dixi.

Seruo vendente. In.§.iſto dr:ſi ſeruus vēdidit tibi hominē ꝛ dedit tibi fideiuſſorem pro euic.fideiuſſor debet tibi ola preſtare que preſtaret ſi pro libero vendēte fideiuſſiſſet ꝛ dñs ſerui tenet ſicut ſi liber vendidiſſet:ſed cōdemnatur quatenus eſt in peculio.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem litere [fideiuſſiſſet] nam naturali obligationi accedit fideiuſſor.vt.ſ.de fideiuſ.l.j.[non condemnabitur] vt.ſ.de peculio.l.j.

Qui pendentē vindemiā emit. In.l.iſta ponit talis caſus dñs tabernarius accedit ad vineā meā videt vuas maturas pēdere in vinea mea emit a me certo precio vindemiā vinee mee:poſtea dñs tabernarius tpe vindemiarū vadit ad vineā meā ꝛ vult colligere vindemiā:ꝛ dico ei nō facias niſi mihi ſoluas preciū. modo querit vtrū teneat mihi act.ex vēdito ad preciū ꝛ rñdet ſi cōuenit me act.ex empto repellā eū doli mali excep.dicēdo recte cōuenires me act.ex empto vt paterer colligere vindemiā ſi preciū eſſet ſolutū verū qꝛ preciū nō eſt ſolutū non recte agis ſed qd ſi permiſi dño tabernario ꝙ vuas colligeret:poſtea nō permitto ei calcare ſiue muſtū euehere: nūquid poterit me cōuenire:rñdetur ꝙ ſic:act.ad exhibendum ꝛ iniuriarū quemadmodum ſi ei prohiberem aliā ſuā rem tollere.h.d.l.iſta:videatis expoſitionē litere[prohibeatur legere].i.colligere.ſic ſumitur.ſ.de glāde le.l.j.vnde verſus. Fur aurū virgo flores mare nautaq; libros Cleric⁹ equoce ſingula quiſq; legit. [exce.].ſ. doli mali.vnde no.l.l.iſta ſicut ſi emptor vult petere rē repellit niſi offerat precium vt.ſ.eo.l.iul.§.offerri.ita hoc caſu ſi venditor vult preciū petere debet offerre rem alr̄ repelletur doli exceptio.vt hic dicitur ſi igitur duo contraxerūt ad inuicē ꝛ emptor dicit trade rem:dicit vēditor ſolue precium quid eſt ſi ſunt ita increduli ꝙ vnus nō adhibet fidem alteri.in queſtione iſta dicit Pla.ꝙ debet deponi res ꝛ preciū apud communē amicū vel apud cuſtodē loci publici vel loci ſacri:ꝛ ille ſequeſter tradet emptori rem ꝛ vēditori preciū ꝛ pro iſta opinione inducit.ſ.de ſol.l.ſi ſoluturus.ſed hec reſponſio nō eſt bona tum quia ſequeſtratio regulariter eſt prohibita.vt.C.de prohi.ſeq pe.tū quia in.l.ſi ſolutur⁹ fiebat ſequeſtratio ex volūtate vtriuſq; qđ eſſe poteſt.vt.ſ.depo.l.ei qui.tum qꝛ poteſt eſſe ꝙ neuter vult deponere:quare vos dicetis ſi domin⁹ emptor vult petere rē primo debet offerre preciū.vt.ſ.e.l.iul.§.offerri.ſed ſi vult differre ad tps poteſt:ſed ſi venditor vult petere precium debet offerre rem vt in.l.iſta:ꝛ ad hoc facit.ſ.de edil.edic.l.ediles.§.vlt.ꝛ.l.videamus.

Si quis cū venderet. In.l.iſta dicit quidam vendebat tibi fundū ꝛ affirmabat in eo eſſe.c.dolia ꝛ dicebat ꝙ accederent venditioni:in veritate ibi nullum erat dolium:nunquid vēditor tenetur illa dolia preſtare:reſpondetur ꝙ ſic: vel tenebitur ad intereſſe.h.d.iſta lex:videatis expoſitionem litere.[debebit.] vt ſupra codē.l.ex ex empto.§.ſi quis rem.

Quicquid. In.l.iſta dr:ſi vendidiſti fundū ꝛ dixiſti fundo accedere.c.dolia illa dolia debes mihi preſtare integra nō cōquaſſata.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē lr̄e [dare dz] etiā ſi nihil dictum.accedit.ſ.eo.l.tenetur.§.ſed ſi vas.ꝛ.ſ. de dolo.l.eleganter.§.nō ſolum.ꝛ arg.ſ.cōmo.l.iij.§.ſi reddita res.ꝛ.ſ.depoſi.l.j.§.ſi res.ſic ꝛ.ſ.ſi cer.pet.l.cum quid.

☞ Stipolatio penalis licet ſit commiſſa precedens tamē obligatio ꝛ actio iure nouationis nō eſt ſublata ſed ex ea agi poteſt ꝛ ſi actor fuit conſecutus nomine intereſſe tantū quantū erat in pena tollitur ſtipulatio penalis ope exceptionis. Si vero actum fuerit ad penā ex actione ſecuta tollitur obligatio et actio prima competens ad intereſſe ipſo iure vſq; in concurrentem quantitatē ſed ſi intereſſe ſit maius nec ipſo iure nec ope exceptionis ſed poteſt illud tolli cum pena.hoc dicit.

Diſpoſitio huius legis habet locū in actionib⁹ perſonalibus.

Predia mihi vēdidiſti. Signori.l.iſta reputat valde difficilis ꝛ dñs az.valde difficiliores et obſcuriorē facere voluit ꝛ.l.iſta hz duplicē intellectum habet cōmunem dñi Jo.ꝛ az. habet alium intellectum ſm ꝙ conueni.l.iſtā intelligere.ꝛ videtur mihi ſalua autoritate dñi Jo.ꝛ az. qđ ſomniauerunt in parnaſo circa caſum ꝛ glo.huius.l. ꝛ vt intelligatis glo. eorum premittam lecturā ipſorum ꝛ opponam ꝛ vltimo ſubiciā verū intellectū.ſm ꝙ ego intelligo ꝛ caſum reprobationis lecture dñorum Jo.ꝛ az ꝛ ſm lecturam dominorū Jo.ꝛ az.in.l.iſta fuerunt tria pacta veſtita:primū pactum fuit venditionis:qꝛ vendidi prediū pro.x.ſm pactū fuit ſtipulationis:qꝛ tu emptor cōueniſti per ſtipulationē predium mihi locare.tertiū pactum fuit ſuper ſtipulatiōe perſonali ſi tu emptor nō relocares mihi prediū pmiſiſti mihi penā ponetis ergo ita exemplum in.l.iſta predia mea tibi vendidi certo pretio tibi tradidi incōtinenti tu pmiſiſti p ſtip.ꝙ locares mihi certa mercede inde ad annū illud fuit ſm pactum veſtitū appoſitū ſuper acceſſorio.tertio loco fui ſtipulatus penā certe quātitatis:ſi predia illa non relocares certū eſt ꝙ ex pꝛio pacto emptorio ꝛ venditoris naſcitur actio empti ꝛ venditi ex empto ad predia tradenda: vel ſi tradidi cōpetit tibi ex ēpto ꝛ adduero de euictiōe:ſi res eſt euicta ex vendito actio cōpetit tibi ad precium:vel ad qđ deductū eſt in pactū poſſum te cōuenire ex ſti.penali:ſi es in mora locandi. Or ponamus conueni te ex vendito act.informata ꝙ predia mihi locares ꝛ aſſecutus ſum a te intereſſe,ponamus.x. qꝛ nō locaſti poſtea volo te ꝯuenire non ex ſecunda ſtipulatione penali:ſed ex prima ſtipulatione:vt tu loces mihi illa predia:numquid potero de rigore iuris petere ſi de equitate obſtat mihi doli mali exceptio ex quo intereſſe meum ſum aſſecutus act.ex vendito informata:ſꝫ ꝛ ſi ex ſtipu.penali.primo petii penā certe qūtitatis ꝛ aſſecutus ſum penā: qꝛ nō locas ſi volo poſtea te ꝯuenire ex prima ſtip. act. ex vēditor vt mihi predia loces nō poſſū niſi quatenus plus eſſet in intereſſe ꝙ in penali ſtipulatiōe.d.h.iſta.l.videat expoſitionē litere. [predia mihi vendidiſti] pro.x.ꝛ ſub. ꝛ tradidiſti ꝛ hoc fuit primum pactū veſtitū rei interuentu[ꝛ cōuenit]per ſtipulationē [vt aliquid faceret].i.locet:ꝛ hoc fuit ſcd̄m pactū ſtipulationis [qđ ſi] hoc eſt tertiū pactum appoſitū ſuper ſtipulatiōe penali rñdet] ait vlpia. autor.huius.l.[ex vendito] informata ex pacto incontinenti appoſito.vt.ſ de pact.l.iuris gen.§. quinimo. [agere pōt] ꝯ venditorē[ſtipulatus eſſet]ſub. intereſſe erat in actione ex vendito quantū erat in pena[agente].ſ.venditorē [ex ſtipulatu].i.ſtip.prima q̄ fuit vt predia locarentur ſibi[doli mali exceptio]ſub. que eſt intentionis excluſio vel actionis. vt.ſ.plene dicā[ſubmouebit]emptor venditorem[ſi ex ſtipulatu].i.ex ſtipulatiōe penali[agere non poterit]ſub.ad intereſſe quatenus intereſſe eſt in pena.alias ſecus:vt.ſ. ſtatim annectit[niſi in id ꝛc.]ꝛ ad hoc eſt ar.ſ.de furtis.l.ſi quis cū furti.ꝛ ſ.vi bonorū rapto.l.i.ꝛ.ſ.pro ſocio.l.ſi quis a ſocio. Or ſignori cuſtodiatis bene iſtam lecturam vt vos intelligatis magnam gl.dominorum Jo.ꝛ az.hic poſitā ꝛ dicetis quod hec tria fuerunt pacta ꝛc.dicatis ita vt dixi in caſu:ſeu ſecundū iſtā lecturam dicet aliquis veſtrum mihi dicatis que eſt ratio diuerſitatis ſi primo egi act. ex vēdito informata ex pacto appoſito incontinenti:ꝛ aſſecutus ſum intereſſe meum non poſſum agere ex ſtipulatu:vt predia mihi locentur obſtante doli mali excep. ſed ſi primo egi ad penam ex ſtipulatu ipſo iure tollitur act.ex vēdito.de hoc dñs az.nō reddit rationē.ſi hec ſua lec.eſſet: nā dicetis ꝙ hec eſt ratio vbi ago ex vendito informata ꝛ aſſecutus ſum meū intereſſe ꝛ ſuccedit loco ſtip.i.pacto locatiōis. vñ de equitate nō poſſum agere:ſed de rigore iuris ſic cum factū ſit in obligatiōe.vt.ſ.e.l.j.dixi. Sed ſi primo egi ad penā ipſo iure tollit ex vendito ac.qꝛ in penali ſtip.ꝯſideratur intereſſe:vt inſti.de inutil.ſtip.§.alteri. Sꝫ demũ dicet aliquis vos habetis iſtos duos caſus in.l.iſta ſed pone egi ex vendito vt predia mihi locares qꝛ noluiſti locare in intereſſe meum mihi es dānatus ꝛ ſoluiſti nūc volo te cōuenire ex ſtip.penali qꝛ nō locauiſti:nūqd potero dixit az.hic caſus nō ponit in.l.iſta:ſed dico qđ poteſt agi ex ſtipula.penali ad penā ꝛ hec eſt ratio quia in penali ſtip.non cōſideratur an interſit mea vel nō ſꝫ cōſideratur an ꝯ ſtip.factū ſit.vt in preal leg.§.alteri. Or demũ ponamus quartū caſum pone egi primo ex ſtipu. ad factū vt locares qꝛ noluiſti locare fuiſti cōdemnatus in intereſſe.vt.ſ.de re iu.l.ſi quis ab alio.nūc volo agere ex ſtip.penali: ad penā certe quātitatis quia non locaſti:nunquid potero:vel pone ꝙ egi ecōtra dixit dñs az.hic caſus nō ponit ī hac.l.ſꝫ certe dicim⁹ ita ſi egi ex prima ſtip.vt locares ꝛ qꝛ noluiſti locare aſſecut⁹ ſuꝫ intereſſe:ſi volo agere ex ſti.penali:qꝛ nō locaſti poſſum agere.vt.ſ. dixi ſed alio latet ꝙ.ſ.ſubijciā.ſꝫ ſi egi ex penali ꝛ volo agere poſtea ad factū poſſū agere:ſꝫ obſtabit mihi doli exceptio niſi demū eſſet pēa ſoluta rato manēte pacto: qꝛ tūc vtrūq; poſſū aſſeq.vt.ſ.de tranſ.l.q ſiđ.ꝛ.ſ.de exce.doli.l.apud celſum.§.labeo ait.ſꝫ inſtemus ad.l.iſtā:ꝛ vr ꝙ nō poſſet ſtare ꝛ q̄re nō videte:dixi ꝙ tria pacta interuenerūt hic:ſꝫ ē planū ſi vēdo tibi prediū ptio certo ꝛ incō

tinenti paciſcoꝛ per ſtip. ꝙ mihi locabis: nō agitur ꝙ actio empti nouetur. ſed quid erit de tertio pacto: aut agitur expꝛeſſim ꝙ nouaret pꝛimam conuentionem: aut agitur tacite et tūc nō poteſt agi pꝛima vt loces mihi pꝛedium qꝛ nouatio ⁊c. vt. ſ. de nouationibus. l. j. ergo male dicit ꝙ poteſt agi pꝛima cum exceptio ſit doli ⁊c. vt. ſ. de excep. l. ij. nā vbicūqꝫ agit̄ ꝙ fiat nouatio tacite vel expꝛeſſim ſcd̄m iſta tēpoꝛa nouatio fit. vt. ſ. de noua. l. ij. ⁊ pꝛeſumitur fieri vbicūqꝫ aliquid additur vel detrahitur pꝛime. vt inſti. qui. mo. tol. ob. §. pꝛeterea. pꝛeterea ſi agebatur ꝙ pꝛima non nouaret̄: ergo debet poſſe agi ex ſtipula. ſecūda: nō obſt. doli excep. nam quod nō nouatur pꝛiſtino iure peti poteſt. vt. ſ. de vſu. l. ſi ſtipulatus. quod dixerunt quidam ꝙ agebatur expꝛeſſe vel tacite non nouari pꝛimā per vltimā. ſi dicis ꝙ agitur ſed ob doli excep. reſpondent ipſi ſubmouet̄ doli mali exce. que eſt intentionis nō actionis excluſio: qꝛ ipſo iure ex ſtip. pꝛima nō cōpetebat vēditoꝛi actio: eſt enī duplex exceptio iuris. vt. ſ. de excep. l. ij. eſt exceptio facti cū peto rē in qua nullum ius habeo. vt. C. de edē. l. qui accuſare. ⁊ ideo dixi facti qꝛ ſicut de facto ago ita de facto me repellis ⁊ ita eſt hic. ſimile no. ſ. de condi. ob cau. l. qui ſe. in pꝛin. Rn̄dent ipſi ⁊ alio modo hic fuit actū inter vēditoꝛē ⁊ emptoꝛē ꝙ pꝛima ſtip. per poſterioꝛē renouaret̄: veruntamen nō fuit actum vt vtrūqꝫ poſſit peti. ſ. relocare ⁊ penā ſi fuiſſet i moꝛa locādi: qꝛ actū nō fuit datur ex ſtip. actio. vel ex ſcd̄a vel ex pꝛima vt locet̄. tamē ſi nō eſt act. pena ſoluta rato manente pacto ſi peteret̄ poſtea pena obſtat do. i. exceptio ⁊ ecōtra vt. ſ. de doli exc. l. apud §. labeo. qꝛ nō debet vtrūqꝫ peti niſi dictū ſit rato manēte pacto. vt. ſ. de v̄bo. ob. l. ſi ſtipulatus. in fi. ⁊ ſ. de tranſa. l. ſi quidē. ⁊ ſic intelligitur ſ. de p̄to. ſti. l. vale. ſed dicere ꝙ hic agebat̄ ꝙ nominatiꝫ fieret nouatio: videt̄ ridiculoſum qꝛ non eſt veriſimile ꝙ tollit pꝛioꝛē ſed adicit robur. vnde nō fit nouatio niſi expꝛeſſe hoc agat̄ vt C. de noua. l. vlt. vel eſto ꝙ ageret̄ ꝙ fieret nouatio eſt veriſimile ꝙ iuriſcon. feciſſet hic dr̄iā inter iſtos duos caſus que differētia eſſet in alio caſu: certe nulla: nā in pꝛimo caſu ſi ago ex vēdito ⁊ aſſecut⁹ ſum intereſſe ſi ago ex ſtip. nō poſſuꝫ qꝛ ſubmoueoꝛ exceptione intētionis. idē eſt in ſcd̄o caſu ex alia pte. Itē ſi pꝛſpiciamus que eſt mens huius. l. certe habeo ꝙ ſi vēdidi p x. pꝛedia ⁊ ſum ſtipulat⁹ p̄dia locari ⁊ ſi nō locēt ſtipulat⁹ ſum penā poſſum agere ex vēdito ad intereſſe ⁊ ſi volum⁹ agere ex ſtip. ad factū ꝙ nō fiat mētio de ſtip. penali: oꝛdo lr̄e non patit̄ qꝛ litera dicit ſi ꝯſecutus fuerit q̄tuꝫ pene nomine ſtipulatus eſſet ⁊ ſic loquit̄ in ſti. penali. vnde dicūt ꝙ alio modo intelligitur iſta. l. ⁊ dico ꝙ hic fuerūt tria pacta pꝛimū ſup pꝛincipali. ſecundū ſup pꝛincipali ⁊ acceſſoꝛio nō ſtip. vallatū. tertiū fuit ſti. vallatū ponetis ergo ita caſuꝫ. vēdidi tibi p̄dicta mea p. c. incōtinēti ꝯueni ſine ſtip. ꝙ locares mihi illa p̄dia iſtud pactū veſtitur coherētia p̄cedentis vēditiōis. tertio loco fui ſtipulatus penā ſi tu nō locares ex pꝛimo pacto poſſuꝫ te ꝯuenire ex vēdito tu me ex empto ex ſcd̄o poſſum te ꝯuenire veteri infoꝛmata ex vēdito. i. p̄ſcri. ver. ad intereſſe. vt. C. de pac. l. ij. ex tertio poſſum te ꝯuenire ad penā. ſi pꝛimo ꝯueni te ex vēdito vt tu loces vel intereſſe p̄ſtes: ⁊ qꝛ noluiſti locare ſum aſſecutus intereſſe q̄tū erat i pena: ſi tu ſi locares volo te ꝯuenire ad penā de rigoꝛe iuris poſſum licꝫ ſim aſſecutus intereſſe: qꝛ in ſtip. penali nō ꝯſiderat̄ an interſit vel nō: ſed an ꝯ̄ ſtipulationē factū: ſed de equitate qꝛ bona fides nō patitur vt bis idē exigat̄: qꝛ nō fuit dictū. vt vtrūqꝫ poſſit peti: repellar doli mali excep. a petitione pene que eſt actionis excluſio: ſed ſi ecōtra pꝛimo peto penaꝫ: qꝛ nō locaſti mihi p̄dia ⁊ aſſequoꝛ eā ſi plus eſt in pena minus eſt in intereſſe ipſo iure nō cōpetit mihi actio ex vēdito quatenus eſt in pena mea nō intereſt ⁊ actio ex vēdito dat̄ ad intereſſe. ſꝫ ſi pluris eſſet in intereſſe q̄ in pena: tūc potero experiri ac. ex vēdito in eo quod plus eſt in intereſſe q̄ in pena. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere ſcd̄m vnaꝫ lecturā ⁊ poſtmodū videbitis q̄ōo ſoluuntur ꝯtraria [vendidiſti] certo pꝛecio ponamus p. c. [⁊ ꝯuenit] ſub. ſine omni ſtip. [ex vēdito] ad pactū appoſituꝫ ſeruanduꝫ vel intereſſe pꝛeſtādū. [ſubmouebit] qꝛ bona fides non patit̄: vt bis idem exigat̄. vt. ſ. de reg. iu. l. bona fides: ⁊ qꝛ nō fuit dictū rato manēte pacto ꝙ poſſet peti alterum [nō poterit] niſi plus eſſet in intereſſe q̄ in pena. vt ſ. ſtatim dicit [niſi ⁊c. Oꝛ ſignoꝛi habetis apertā ratione quare aliud in pꝛimo caſu q̄ i ſecūdo. ⁊ ammodo oppoſitiōes hic ſignare ceſſant qꝛ hic interceſſit vna ſtipulatio ⁊ penalis: tn̄ modo breuiter tollā quedam contraria hic ſignata. Signoꝛi vos iſtam regulā debetis tenere: ſi ab eodem volo aſſequi rem ⁊ penā: non poſſum obſtante doli mali excep. niſi eſſet dictum pena ſoluta rato manente pacto: ⁊ ita erit hic. ſecus ſi ab vno volo aſſequi reꝫ ⁊ ab alio penam. nam tūc poſſum aſſequi rem ⁊ penā ⁊ ſic ſoluitur
2 contra. ſ. ſi quis cau. l. ſi duo ⁊ ibi dixi. † Item not. ꝙ l. iſta loquitur in perſonalib⁹ actionibus. Nam ſi ſum aſſecutus rem perſonali act. ⁊ volo aſſequi penā obſtat mihi doli exceptio: vt hic dicitur: ſed ſecus in realibus qꝛ in eis non es obligatus dare pone ꝙ ſi poſſidebas rem meā dolo deſiſti poſſidere: ſi egi contra te vtili ac. in rem ⁊ pꝛeſtitiſti pꝛopter delicti pen. i. quantum in litem iuraui non pꝛodeſt illi qui poſſidet quin ab eo aduocet rem vt. ſ. de pe. here. l. nec vllaꝫ. §. vlti. vel agitur ibi ratione doli: hic ratione moꝛe vt ibi dixi.

QUires. In. l. iſta dicit̄: teſtatoꝛ inſtituit ſibi aliqueꝫ heredē ⁊ rem aliquā tibi legauit ſub cōditione: tu ignoꝛans ꝯditionem legatum ab herede emiſti ⁊ ſoluiſti pꝛetiū exiſtente cum conditione. nunquid agis ex empto vt pꝛetium cōſequaris: reſpondetur ꝙ ſic: qꝛ cōditione exiſtente videris habere rem legatam ex cauſa legati. h. d. iſta lex videatis expoſitioneꝫ litere. [impꝛudens] id eſt ignoꝛans [poterit cōſequi emptoꝛ pꝛetiū] exiſtente cōdictione: qꝛ res ipſo iure videtur euicta: accedit. ſ. de euict. l. ſi vendideris.

SEruus. In. l. iſta dicit̄: tu emiſti a me ſeruū cum peculio anteq̄ traderē tibi ſeruum mihi fecit furtū: nūquid potero retinere ex peculio tantum q̄tum fecit mihi furtum licet perierit quod mihi ſubtraxit ⁊ in tantum eſt minutū peculium ſeruiqꝫ occaſiōe furti cepit debitoꝛ meus eſſe: ſed ſi tradidiſſem tibi eū poſſum cōuenire te act. furti inquantum peculium eſt locupletatum: ſed ſi eſſet apud me deducerē ſed ſi ignoꝛans ſeruū furtum feciſſe peculium ademiſti potero te conuenire condic. ſine cauſa: quaſi ſine cauſa ſit apud te bonuꝫ ⁊ equū eſt ꝙ reddas. h. d. iſta. l. in pꝛin. videatis expoſitionē litere [ſit factus] ex cauſa furtiua. Nam peculiū non intelligitur niſi deducto eo quod domino debetur. vt. ſ. de pecul. l. ⁊ ſi damnum. §. peculiū. [auctū peculiū fuiſſet] vt. ſ. de pecul. l. licet. §. ex cauſa furtiua [ſine cauſa peruenit] ſub. vnde bonum eſt ꝙ reddas. vt. ſ. ſi cert. pe. l. ſi ⁊ me ⁊ titium. in fin.

Si ſcius. In. §. iſto dicitur: tu rem alienā ſciens mihi ignoꝛāti vendidiſti: nūquid anteq̄ a me ſit euicta potero te cōuenire ex empto: reſpōdetur ꝙ ſic. ad intereſſe: licet alīs tenearis tantummodo vt mihi habere liceat: tamen qꝛ fuiſti in dolo teneris mihi ex empto idem eſt ⁊ ſi ſeruū alienū ſciens. vel alij pignoꝛi datū vendidiſti. Nam teneris ex vendito anteq̄ euincatur. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [eſſe factā] ſic ⁊ alīs agitur anteq̄ res euincatur. ſ. de ſol. l. cum eius. §. qui hominem. ⁊ l. qui hominem. ⁊. ſ. de euic. l. ſi ſeruus venditus. ſed ex ſtipu. duple non pōt agi anteq̄ ſit euicta per ſententiā. vt. ſ. de rei vendi. l. vbiqꝫ. [habere liceat] niſi fuiſti in dolo vt. ſ. de dolo. l. ex empto. §. q aūt. [debeat] vt. ſ. e. l. ex empto. §. caſſius. [teneri] ſcꝫ act. ex empto etiā anteq̄ euincat̄ in id quod intereſt emptoꝛis: vt in pꝛincipio huius. §. habuiſſis [idem] ſcilicet ꝙ poſſit agi act. ex empto ad intereſſe antequā euincatur.

1 ☞ Venditoꝛ non tenetur de caſu foꝛtuito: tenetur tamen cedere actionem occaſione competentem.

1 **SI ea res.** † In pꝛinci. huius. l. dicitur: ſi aliquā rem tibi vendidi anteq̄ tibi traderē eam: per vim fuit mihi ablata: nunquid teneoꝛ tibi actiōes meas cedere aduerſus auferentē: qꝛ aduerſus vim parū pꝛficit mihi cuſtodia ⁊ debeo tibi cedere actiōes tuo periculo, cuꝫ omne ꝯmodū ⁊ incōmodū pertineat ad emptoꝛē [debueri] vt. ſ. eo. l. venditoꝛ domus. ⁊. ſ. de periculo ⁊ cōmo. rei ven. l. ij. [aduerſus vim] cui reſiſti non pōt. vt. C. eo. l. ij. [parum pꝛoficiat] vt. ſ. de cōmo. l. in rebus. in pꝛinci. ⁊ l. ad res. ⁊. ſ. loca. ⁊ cōduc. l. ſed de damno [te]. ſ. emptoꝛem [pꝛeſtare debeo] vt. ſ. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. quod ſepe. §. ſi ea res [fuiſſet] vt. ſ. de peri. ⁊ cōmo. rei vendi. l. neceſſario. ⁊. C. de peri. ⁊ commo. rei vend. l. j.

1 ☞ De duobus emptoꝛibus ille eſt potioꝛ cui eſt poſſeſſio tradita.

1 **Uterqꝫ noſtrū.** † In. §. iſto ponuntur duo vel tres caſus. pꝛimus caſus eſt ſi duo emūt eandē rem a non dn̄o potioꝛ eſt cauſa illius cui pꝛimo tradita eſt. ſcd̄s caſus eſt: ſi duo emūt a diuerſis nō dn̄is ⁊ litigāt ꝯ̄ tertiū potioꝛ eſt cā illius cui tradita eſt. terti⁹ caſus eſt: ſi duo emūt vn⁹ a dn̄o: alt̄ a nō dn̄o potioꝛ eſt cā illi⁹ q emit a dn̄o q̄ illius cui pꝛius tradita eſt. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [tradita eſt] vtriqꝫ [ſiue ab eodem] ſ. nō dn̄o [ſiue ab alio] i. ſiue a diuerſis dn̄is: ⁊ incipit hic ſcd̄s caſus [ſed ſi] incipit tertius caſus [a dn̄o] ſub. ⁊ alter a nō dn̄o [is] ſub. qui emit a dn̄o [tuendus eſt] ſub. etiam ſi eius poſſeſſio ſit tibi poſterius tradita nō ſolū ſi pꝛius. ¶ Oꝛ ſignoꝛi no. hic ſi duo emūt eandē reꝫ ille q emit a vero dn̄o potioꝛ eſt quā ille q emit a non domino vel q̄ emunt a dn̄o potioꝛ eſt cui tradita eſt. vt. C. de rei vendi. l. j.

vend.l.quoties.ſi emunt a non dño ꝛ litigant ꝯ tertium:tūc po tior eſt cui tradita eſt:ſi adinuicem potior eſt cū poſſidente. ꝟ. de pub.l.ſiue.§.ſi duobus.

SI quis a me. Jn.l.iſta dr̄: emiſti a me oleū adhibuiſti iniqua pō dera:nunqd quatenus plus dedi cōdicā ꝯdi. inde. certe ſic:nihilominꝰ poſſuꝫ agere ex vēdito:ſꝫ ſi ego venditor adhibui minora pondera: tunc poteſt emptor agere act.ex empto.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere [iniqs pon deribus] id eſt maiorıbꝰ [ergo ꝛ emptor] ſub.adhibitis iniquis ponderibus minus cepit habere [poſſit] ſꝫ ſi tertius adhibuit iniqua pondera:cū illo pōt agi de dolo:vt plene diſtinxi. ꝟ. de do.l.arbitrio.§.de eo.ſi eſtis bone memorie.

ET ſi vno. Jn.l.iſta dr̄ ſi emi a te plures res vno ꝑtio ꝟ ſingulis potero agere act.ex empto:vt mihi tradantur vel intereſſe preſte tur ꝛ ꝑ ſingulis poteris petere ꝑtiuꝫ act.ex vendito h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[de ſingulis]. i.pro ſin gulis [agi poteſt] quia tot ſant emptiones quot res: vt arg.ꝟ. de ver.obl.l.ſcire.

SI fundo. Jn.l.iſta dr̄. ſi ta vendidiſti mihi fundū ꝛ in qualitate iugeruꝫ me decepiſti teneris mihi act.ex empt.h.d.iſta.l.videa tis expoſitionē lr̄e [in qualitate] nō i modo. [captio] i.deceptio [erit actio] ſub.ad intereſſe accedit.ꝟ.e.l.ſi ſeruū.§.j. ꝛ l.ſi in qualitate.ꝛ.ꝟ.e.l.ſi duorum fundorum.

SI quis fundum. Jn.l.iſta dr̄.emi a te fundū ꝛ dictum fuit ꝙ iſte fundus non debebat ſeruitutē alicui fun do vicino dū agerē de interdicto itinere actuqꝫ pri uato ſum victus nunquid agam act.ad intereſſe ex empto:cer te ſic:ſꝫ nō poſſum agere de euic.qꝛ in cōfeſſoria act.non fuit ꝑ nunciatam ſeruum eſſe.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere. [emerit.] vt liberū. per in reꝫ act.] act.ſ.cōfeſſoria. [cōpetere.] ad intereſſe ſi vacuam poſſeſſionem non habuit:vt.ꝟ.e.l.j.

☞ Venditor ante traditionē tenet ad cuſtodiā ꝓpter quam etiam dꝫ de damno infecto cauere.

VEnditor domus. †Jn.l. ſta dic ſi vendo tibi do mū ꝛ anteꝗ̄ tradaꝫ petit caueri de dāno infecto de beo ei cauere:qꝛ ſicut teneor tibi tradere vacuā poſ ſeſſioneꝫ ita debeo pſtare cuſtodiā:vñ ſi nō caui vicino petenti ſibi caueri de dāno ꝛ ꝓpterea vicinus eſt miſſus in poſſeſſionē tenebor tibi act.ex empto ad intereſſe.h.d.iſta.l.videatis expo ſitionem litere [tradat] .i.emptor [interponere dꝫ] vt. ꝟ. de dā. infec.l.dam.infec.§.emptor prediū. [debet] vt.ꝟ.e.l. ſi ea res. in prin.ꝛ.ꝟ.de ꝯhē.emp.ꝛ ven.l.qđ ſepe.§.ſi vero res.ꝛ.ꝟ. de peri. ꝛ cōmo.rei ven.l.i.in fi.ꝛ.l.ſeq. [ſi id neglexerit] ꝛ ꝓpterea vici nus eſt miſſus in poſ.ex cā damni infecti [tenebitur emptori.] ſub.quāti intereſt ſua cautū fuiſſe qꝛ vēditor dꝫ tradere empto ri vacuam poſ.qđ non fecit:vt.ꝟ.e.l.ij.

☞ Dolus venditoris non prodeſt emptori.

SIcut equum eſt. †Jn.l iſta dr̄:ſi tu vēdis mihi ſeruuꝫ ꝛ in re iſta ꝯ aliū dolū cōmiſiſti:ſicut equū eſt ne do lus tuus mihi noceat:ita dolus tuus non dꝫ ꝓdeſſe mihi.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere [alterꝰ] .i. vendito ris [dolū non nocere] qꝛ dolus eſt vitiū reale non perſonale:vt ꝟ.de pub.l.ſꝫ ſi ego.§.partus [ꝓdeſſe] ſi vult vti acceſſione tem poris ſui autoris:vt.ꝟ.de acquir.poſſ.l.pompo.§.cum quis.ꝛ. ꝟ. de doli excep.l.apud celſum.§.de autoris.ꝛ ad illud accedit.ꝟ. quod met.cau.l.ſi cum excep.§.pedius.ꝛ.ꝟ.de dolo.l.j. ꝛ. C.de peri.ꝛ cōmo.rei ven.l.dolum.

SI venditor. Jn prin.huiꝰ.l.dr̄ ſi vendi diſti mihi ſeruū cum pecu lio ꝛ dixiſti qđ in peculio ſerui erāt.x.ſi eſt plus tene ris illud preſtare ſi minus teneris ſupplere niſi aliud ꝯueniſſet inter me ꝛ te.h.d ꝑn.huiꝰ.l.videatis expoſitioneꝫ lr̄e. [habeat] ſub.ꝛ mihi ſit in peculio tenebit ad.x.vt ꝟ.e.l.ſi duoꝝ.

Si per emptorem. Jn.§.iſto dr̄: vendidi ſti mihi ſeruū volebas mihi tradere per me ſtetit quominus traderes feci impēſas in alendo eum nunquid teneris mihi indēnitatem de cibariis pre ſtare:reſpondet ꝙ ſic.h.d iſte §. videatis expoſitionem litere. [traderetur] ſeruus venditus [poſſe ſeruari] ſub. venditori:qꝛ mora emptoris non debet nocere venditori:vt.ꝟ.eo.l.venditor ꝛ.ꝟ.e.l.ratio.§.ſi per venditorem.ꝛ.ꝟ.de pericu. ꝛ cōmo. rei vē. l.illud.eſt tamen cōtra ar.ꝟ.cōmo.l.in rebus.§. poſſunt.ſed ibi non fuit in mora cōmodator.

☞ Canales fiſtule cedunt domui.

Firmius. †Jn.§.iſto dicit:tu vendidiſti mihi domū in domo erat plumbeū caſtellum ex quo mittebatur aqua in equuꝫ per fiſtulas: nunquid illud caſtellū cedit venditori domus vel annumeratur rutis ꝛ ceſis: ꝛ rñde tur ꝙ ſi apparet quid actum eſt ꝙ illud dꝫ ſeruari:ſi non appa ret:tunc cedet emptori quaſi pars edium ſit .h.d.iſte.§. videa tis expoſitionem litere [caſtello] locus circundatus lapidibus ad modū caſtelli vbi congeruntur aque ꝛ inde ducuntur:vt.ꝟ. de aqua quoti.ꝛ eſti.l.§.pe. [in equum] forte eneum per cuius os aqua diſtillabat [lateribus] id eſt lapidibus [quid actum ſit] ſub.ꝛ illud eſt ſeruandū qꝛ cōtractus ꝛc.vt.ꝟ.depo.l.a.§. ſi cōueniat [vt] id eſt ſicut [eſtimemus] ſub.certe ſic:accedit.ꝟ.e. l.iul.§.edibus.ꝛ.l.fundi.§.vlti.ꝛ.l.ſeq.

QUero. Jn.l.iſta ponunt duo caſus qui tendūt ad vnū ꝛ dicitur vendidiſti mihi fundū ꝛ dixiſti ꝙ vendebas id qđ poſſidebas inter terminos fundi ꝛ de illo volebas teneri tu ſciebas inter terminos eſſe ali quā partē fundi non tuam ꝛ me non certiorāſti:nunquid tene ris mihi act.ex empto quāti minoris empturꝰ eſſem ſi ſciſſeꝫ: ꝛ rñdetur ꝙ ſic:nec ꝓderit tibi illa gn̄alis exceptio cū id ignora rem intereſſe: ꝛ in alio caſu ſimili:ſi tu vendidiſti mihi funduꝫ ꝛ poſtmodū dixiſti ſeruitutes vti ſunt ita ſint:vel ſi que debe tur debeant.naꝫ ſi ſciebas deberi debuiſti me certiorare: quod ſi non feciſti teneris mihi act.ex empto quanti minoris eſſem empturus ſi ſciſſem nec ꝓdeſt tibi qđ excepiſti generaliter qđ nomine haruꝫ ſeruitutū nolebas teneri: quia tu ſciebas ꝛ ego ignorabam debuiſti ſpecialiter excipere.h.d.iſta.l.videatis ex poſitionem litere [quero ſi quis fundum] ſub.certis finibus li mitatum [cum hoc apud] anteꝗ̄ ſoluat ponit alium caſum ſi milem [quoniaꝫ] pro quia [conueniri poſſe] ad intereſſe : accedit ꝟ.e.l.j.§.venditor.ꝛ ibi plenius dixi.ꝛ.l iul. in prin. ꝛ eſt iſta.l.in arg.contra tabelliones qui quando conficiant inſtrumentum inſtrumento venditionis dicunt talis vendidit tali tale prediū ita confinatū quibaſcunqꝫ conditionibus ſit ſeruum vel libe rum:qꝛ ſi ita cōficiatur inſtrumentū nihilominus tenebit ven ditor de aliquo vitio non expreſſo: qꝛ potuit venditor exprime re ꝛ non expreſſit cum ſciuit ꝛ emptor ignorauit. vt in preallē. l.ꝟ.eo.l.j.§.j.ꝛ.l.iul.in princip.

☞ Arbores extantes emens non facit eas ſuas donec a ſo lo ſeparentur.ꝛ ideo vendicare non pōt ſed aget ex empto.

QUintus mutius. †Jn l.iſta dr̄: ſi dñs fundi arbo res extantes in fundo vendit tibi certo pretio ꝛ po ſtea non vult tradere tibi illas arbores non poteris vendicare quia non tradidit tibi ſed poteris agere act. ex em pto:vt ei tradat vel intereſſe tuum tibi preſtet.h.d.iſta.l. videa tis expoſitionem litere [vendiderat] ſub. ante venditionē fun di vel poſt [ꝛ pro his rebus] id eſt pro his arboribus [non po terit] ſub.ante traditionem:vt.C.de rei vend.l.ſeruum.ꝛ.ꝟ. de rei ven.l.ſi ager.ꝛ.ꝟ.eo.l.qui pendente.ſed facta traditiōe ſicut emptor haberet rei ven.pro fundo: ita ꝑ arboribus [ſꝫ ex em pto habebit acti.] ſub.vt ſibi tradantur arbores vel intereſſe preſtetur.vt.ꝟ.eo.l.j.in princi.

a ☞ Poſſeſſio nē vacuā.Ad de ꝙ veditor nō liberat ni ſi tradat poſ ſeſſionem va cuaꝫ olmodo vt per bar. in l.cū res.C. de ꝓba. Et que dicat poſſeſ ſio vacua vt ꝑſcriptio cau ſet vide bart. in.l.celſus.ff. de vſucap.

IN venditione. Jn.l.iſta dicitur: tu habebas domū ro me ꝯſtitutam ꝛ habebā ius ducēdi aqueductū per domū tuam ad meā verumtñ ꝑ aqueductu tene bar tibi preſtare noīe penſionis quolibet anno.x.poſtea vendo domā meā alicui ꝛ dico ꝙ debetur ei ſeruitus aqueductus per domū tuam.ſed taceo ꝙ debebat preſtare pro illo aqueductu x.pro quolibet anno:poſtea emptor vult vti ſeruitute aqueduc tus dicet ille emptori non vtaris niſi preſtes mihi annuū pen ſionē.x.dixit emptor domus mee venditor non certificauit me de hoc:nunquid emptor domus mee habet acti. ex empto ꝯ me ad intereſſe:rñdetur ꝙ ſic:ꝛ cōueniā eum ad pretiū habe bitur ratio huius damni.h.d.iſta.l. videatis expoſitioneꝫ litere [in venditione] ſub. domus cui debetur ſeruitus aqueductus. ducende pro aqueductu id eſt pro ſeruitute aqueducēde [in tra domum] .ſ.meā [nihil cōmemoratum eſt] ſub. a venditore emptori [habebitur] vt teneat venditor emptori ad intereſſe ratione illius penſionis ꝛ in re fiat cōpenſatio ſi pro vſu ſerui tutis aliquid ſoluit:vt.C.de compen.l.quoniam. ☞ Or ſignori vos debetis ponere exemplum in terminis vt dixi in caſu. ſꝫ vi detur ꝙ non teneatur emptori cuꝫ ſit perſonalis obligatio. ad qđ vos dicetis ex quo emptor vult approbare pactū ꝑ ſe ꝛ cō tra ſe dꝫ approbare:vt.ꝟ.de pac.l.ſi aūt.ꝛ.ꝟ. de cōpen.l. ſi cum filio.ꝛ.ꝟ.re.amo.l.ꝛ ideo.

SI duorum fundorū. Jn.l. iſta lꝫ ſit aliquātu lum verboſa dicit: ſi aliquis ſeparatim vendidit duos

fundos ⁊ dixit quod in vno fundo erant.c.iugera vinee in alio erāt.c.iugera nemoris ⁊ vendidit vno p̄cio vel diuerſis poſtea in vno fundo inueniuntur.lxxx.iugera:in alio fundo inueniuntur.cxx.iugera:nunquid ſi conuenia᷑ in eo qđ eſt minus: q2 in alio eſt plus tuebitur doli excep.⁊ certe non ſi emptoris nō intereſt:q2 non pōt cōqueri emptor.ſi vēditor dixit in vno fundo ſunt.c.iugera vinee:in alio ſunt.c.iugera ſilue.nā ſi in vno inueniuntur.lxxx.iugera ⁊ in alio.cxx.iugera nō intereſt ipſius.cōſimilis queſtio pōt notari:ſi vendis duos ſtatuliberos vno precio ⁊ dicis ꝙ vnus eſt iuſſus dare.x.qui debebat dare.xv.⁊ dixiſti alium debere dare.x.qui debebat dare.v.ſi in nullo intereſt emptoris non pōt agere act.ex empto:al's ſic:ſed verius eſt ꝙ omnibus iſtis caſibus debeat emptor lucrū cū damno cōpēſare.vnde ſi aliquid emptoris intereſt datur ei actio.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere.[de modo cuiuſq3] q2 dixit ꝙ in vno fundo erant.c.iugera pratis ⁊ in alio qđ erant.c.iugera vinee.[deſit.]⁊ hoc dicit allegando q2 aliter ſoluit in ſi.huius.l.[compenſari] nam vbi.l.nominatim ꝓhibet ⁊c.vt.ſ.de neg.geſt.l.ſi negotia.⁊.ſ.pro ſocio.l.de illo.§.i.[reſarciri] accedit.ſ.eod.l.ſi ſeruum.§.j.⁊.l.fundi.§.ſi in qualitate.⁊.ĩ.de euictioni.l.ſi vendideris.

Titius cū decederet.

In.l.iſta cū duabus ſeq.dicit:⁊ formant tres queſtiones:⁊ primo dicit titius in extremis ɔſtitutus fecit teſtm̄ ⁊ inſtituit ſibi heredem ſeiam mulierem ⁊ ei ſtichū pamphilū ⁊ arethuſā ſeruos reliquit ⁊ rogauit ſeiam vt poſt annū illos ſeruos ad libertatē perduceret:iſta ſeia nolebat ad ſe legatū pertinere nō tñ expreſſim repudiauit.vnde heres titij vidēs hoc vendidit illos ſeruos non facta mētione de fideicom.lib.emptor cum pluribus annis retinuiſſet arethuſā manumiſit alij: cognita volūtate defuncti ab herede petierunt libertatem preſtari ⁊ manumiſſi ſunt iuſſu pretoris arethuſa dixit ꝙ volebat habere patronum heredem ex hoc themate formantur tres queſtiones:prima queſtio eſt:an emptor poſſit conſequi pretiū arethuſe.ſcđa queſtio eſt ſi emptor fecit impenſas circa ſeruos an poſſit recuperare.tertia queſtio eſt an arethuſa poſſit patronā heredē habere:vl' legatariā.⁊ ad primā queſtionē adducebat quoddā reſcriptū in quo ɔtinebat emptorē pretiū arethuſe nō poſſe cōſequi a vēditore poſt manumiſſionē.ſed ſnīa iuliani eſt in ɔtrium vt duret actio emptori poſt manumiſſionē de euic.que ſnīa approba᷑.Ad ſcđam q̄ſtionē rn̄det ꝙ pōt emptor agere de ſumptibus vſq3 ad legitimū modū.ſ.vſq3 ad duplū nō vltra.puta ſi feci eū agitatorē vel pantomimū ſicut ⁊ minuatur preſtatio ſi ſeruus deterior factus euinci᷑ ſicut apparet ſi mihi alienā areā vendideris,⁊ in ea area edificaui ⁊ poſtea a me dn̄s euincit q2 de illis ſumptibus ſubueni᷑ mihi aduerſus dn̄ȝ petentē ꝑ doli excep.⁊ idē eſt in ſeruo alieno empto:ſed ſi nō poſſideam edificium vel ſeruū:tunc habeo act.ex empto.Ad tertiā queſtionē rn̄detur ꝙ arethuſa poterit heredē patronā habere:cū ipſe teneatur act.ex empto.ſi aūt arethuſa elegerit patronū emptorē eſt liberta emptoris ⁊ emptor non recupat ꝑtium liberte q2 nihil intereſt emptoris cū ſuam libertā ſibi habeat.h.d.iſta.l.cum duab᷒.ll.ſeq.videatis expoſitionē litere[noluiſſet].i.nō agnouit legatū:nō tñ repudiauit vt ſubijcit nec tñ ⁊c.pleruq3 tñ ponitur noluiſſe ꝓ repudiare vt.ĩ.de ɔdi.⁊ demon.l.pater.§.rn̄ſo.[liberaſſet]ſub.expſſim[vendidit]ſub.⁊ tradidit.[illud]incipit ſecunda queſtio[idem quero]incipit tertia queſtio.[rn̄di.]modo rn̄det ad primā queſtionē[manumiſſionem.]arethuſe.[non ademi].ſ.act.de euic.[eodē modo de ſumptibus] rn̄det ſcđe queſtioni[ɔtinet act.]de euic.[venditorē]ſil'r no.ſ.de rei ven.l.in fundo.[cū forte idē].ſ.venditor.[⁊ nō vltra duplum] cōis intereſſe:vt.C.d ſen.que ꝓ eo qđ intereſt ꝓ.l.vnica.in prin.[ſubmouere.]accedit.ſ.de cōdic.inde.l.ſi in area.⁊.ĩ.de exce.l.paulus.[debet]accedit.ſ.e.l.ſeruus.§.ſi ſciens alienā rem[ſupereſt]hec eſt determinatio tertie queſtionis[habeat]vñ no.cū arethuſa vult habere emptorē patronū:nō itereſt emptoris ꝙ venditio eſt facta ſibi non facta mētione libertatis:vt hic dicitur:ſec᷒ ſi ɔuenit inter me ⁊ te vt filiū meū naturalē tu manumittas ⁊ ego tuuȝ:ſi ego manumiſi tuum ad tuā petitionē ⁊ tu non manumittis meū poſſuȝ agere p̄ſcrip.ver.vt manumittas vel vt intereſſe preſtes:⁊ nō detrahetur qđ habeo filium tuum quem manumiſi libertum meum.⁊ ſic ſoluitur cōtrarium.ĩ.de preſcrip.ver.l.naturalis.in ſi.

Si quis alienam.

In.l.iſta dr̄.ſi vendidi tibi rem alienam ⁊ anteꝗ̄ tradiderim medio tp̄e extitiſſi heres vero dn̄o cogor implere venditionē.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere[vendiderunt]ſub.⁊ nō tradiderunt.[cogitur implere venditionē].i.tradere vel intereſſe p̄ſtare:vt.ſ.eo.l.j.in prin.vel cogitur implere ⁊ cauere de dupla vt.ĩ.d euic.l.ij.⁊.l.emptori.

1 ☞ Pena in quam incidit defunctus poteſt exigi ab herede ⁊ commiſſio pene non impedit quin poſſet peti intereſſe ⁊ vſura.hoc dicit.

1

Lucius titius.

†In.l.iſta dicit᷑ qdam lucius titi᷒ noīe certo ꝑtio quaſdā materias tibi vendidit ⁊ ſi nō integras preſtaret infra certū tēpus certā penā ꝓmiſit: luci᷒ titius infra tp̄s ſtatutū partē tradidit ⁊ partē non.⁊ deceſſit relicto quodā herede nunqd heres pōt cōueniri ad penam ⁊ ad vſuras:⁊ rn̄detur ꝙ poterit conueniri ad penā ⁊ ad vſuras ꝑtij vel ad vſuras quas ſoluit emptor alij.h.d.iſta.l.cū.l.ſeq.videatis expoſitionem litere[lucius titius] venditor[ad materias vendendas].i.habiles ad edificandū vt ſunt tigna ⁊ lapides ⁊ tupi.[pena ɔueniatur].i.ad certam penam conuenia᷑[expendit].i.preſtitit.[poſſe] vnde no.penā committi totā ⁊ tñ ꝓ parte erat ſatiſfactū ſic ⁊ al's.ĩ de ver.ob.l.in executionib᷒.§.pe.⁊ dixi.ſ.fa.ercisc.l.heredes.§.in illa[haberi oportere] q2 actio ex empto eſt bonefidei:vt.ſ.e.l.ex empto.in prin.⁊ in acti.bonefidei veniūt vſure a tp̄e more:vt.ĩ.de vſu.l.mora.§.in bonefidei ¶ Or ſigno non habetis in.l.iſta ꝙ emptor aſſequitur ab herede venditoris materie totam penā ⁊ vſuras.ſed opponi᷑ ⁊ ſigna᷑ ɔ.ſ.e.l.ial.§.idem pap.vbi dici᷑ ꝙ pene ſtipulatio non valet vltra legitimā modū vſurarum.ad ꝙ vos dicetis ibi erat vēditor ſtipulatus penā vltra duplū in fraudē vſurarum. vnde non vȝ vltra legitimū modū vſurarū.hic emptor erat ſtipulatus certā penam ſi ad diem materie non traderentur.vnde q2 non tradidit heres eius tenetur ad ſolidā penam:⁊ ad hoc facit.ſ.de arbi.l.non diſtinguemus.

1 ☞ Venditor tene᷑ emptori inſtrā ꝑ que iura fundi declarātur oſtēdere cū expediens fuerit.

1

Titius heres.

†In.l.iſta dr̄.titi᷒ extitit heres ſempronio.fundū ſempronianū vendidit ſeptitio hoc pacto vt quicqd fuerit ſempronij illud ſit ſeptitij ⁊ induxit ſeptitiū in vacuā poſſeſſionem:⁊ ei fines fundi nō demōſtrauit:⁊ accepit pretium.ſeptitius petit vt oſtēdat ſibi inſtrumenta quibus cōtinetur de finibus fundi:titius non vult ei oſtendere:nunqd tenetur oſtēdere inſtrumēta ⁊ fines fundi:rn̄de᷑ ꝙ ſi apparet ex ſcriptura quid actū eſt illud dȝ ſeruari ſi non apparet indubitāter tenetur oſtēdere inſtrā fundi ⁊ fines fundi.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem lr̄e[vendidit]ſub.in ſcriptis vt ptȝ.ĩ.in rn̄ſione[ita].i.hoc pacto[conſonat] vnde no.ꝙ venditor tene᷑ oſtēdere inſtrā.i.exēpla finiuȝ fundi emptori vt hic:⁊ ad iſtud accedit.ĩ.e.l.creditor.in prin.nō aūt tene᷑ ei tradere inſtrā originalia vt.ĩ.de fideic.l.inſtrumēta.⁊.C.de eden.l.ꝓcur.⁊.ſ.fa.erciſ.l.cetere.in ſi.⁊.l.ſeq.ſȝ vicinos fundi bene tene᷑ vēditor nolare ⁊ ſic ſoluitur contrarium ar.ſ.de ɔhen.emp.⁊ ven.l.qđ ſepe.§.vlt.⁊.l.cum ſeruo.§.vlti.

Qui per colluſionem.

In.l.iſta in ꝑn.dr̄ tu to ta die dicebas mihi ꝙ emerē fundū tuū dicebam non emerē:q2 nō inuenio colonū q velit eum colere:tu tñ circūuenīſti me inueniſti quendam imaginariū colonū qui nō erat perpetuus ſed erat annalis:tu veniſti ad me ⁊ dixiſti ꝙ ibi erat colonus ⁊ ꝙ fideiubebas ꝓ eo qđ p̄ſtabit tibi annuā penſionē poſtea apparet ꝙ non eſt colon᷒:nunqd teneris mihi de iſta circūuentione:rn̄detur ꝙ ſic.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere [qui per colluſionem].ſ.fraudulentam[tenetur] ad intereſſe.vt.ſ.e.l.ex empto.§.caſſius ait.

Item pretij ſorte.

In iſto.§.dr̄ vendidi tibi rem meā ꝓ.c.fuiſti in mora ſoluendi pretium nunqd vſuras pretij potero petere acti.ex empto:reſpondetur ꝙ non q2 non ſunt in obligatione:ſed veniunt vſure preſtā de iudicis officio h.d.iſte.§.[non poſſunt cū hoc non ſit in obligatione.]vt.C.depoſi.l.iij.vnde ex quo ſublata eſt ⁊c.vt.C.de excep.l.ſi in iudiciū.ſecus ſi vſure debētur ꝑ ſtipul.vt.C.de iud.l.j.⁊.ſ.de eo qđ certo loc.da.opor.l.centū capue.[preſtentur.]ratione more:q2 act.ex empto eſt bonefidei vt.ſ.eo.l.ex empto.⁊ in act.bonefidei veniunt vſure a tempore more:vt.ĩ.de vſu.l.mora.§.in bonefidei.

Bona fides.

In.l.iſta dr̄ ſi vendidi tibi rē meam certo pretio ⁊ nō tradidi tibi nec tu mihi ſoluiſti pretium ⁊ ante rem tibi traditā deſiiſti teneri ad pretiū bñficio legis q2 eras minor ⁊ reſtitutus fuiſti:equitas ſuadet ꝙ nō tenear tibi ad rē tradendā ſed ſi tradidiſti ei rem aduerſus eū exceptione rei tradite ⁊ vendite poteris vti replicatione[beneficio].i.pacto:q2 venditor fecit emptori pactū de non petendo pretiū[⁊ expi᷑ legis beneſ

gis beneficio.] .i. pacto q2 leges vocāt pacta: vt. ff. depoſi. l. i. §. ſi ꝯueniat. ⁊ .C. de pac. l. legem [carere] vt. ff. e. l. ex empto. in fi. [neqȝ tradidiſſet] facit. ff. de excep. rei ven. ⁊ tradi. per totum.

Si per emptorem. In. l. iſta dr: ſi tu vēdidiſti mihi vinum ⁊ fuiſti in mora tradēdi ⁊ ego fui in mora accipiendi: pinde eſt accipiendum ac ſi ego ſolus emptor eſſem in mora: ſȝ quid ſi emi a te prediuȝ eo pacto vt intra calendas iunias ſoluerem tibi pretium per te ſtetit quominus tibi ſoluerem: poſtea per me ſtat quominus tibi ſoluam: nunqd teneor tibi ad vſuras ſm pactum factū inter nos: reſpondetur quod ſic: niſi dolo tuo factum eſt quominus tibi ſoluam. hoc. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere [ſi per emptorem.] ſub. vltimo [⁊ per venditorem] ſub. primo: vt quia eo die quo vinum debuit tradi vēditor dixit volo tibi tradere vinuȝ: ⁊ emptor dixit nolo accipere. ⁊ ſic emptor vltimo fuit in mora [faciente] ſcilȝ poſtea vnde not. ꝙ vltima mora nocet. ff. de pericu. ⁊ cōmo. rei ven. l. illud. [vltio] §. primo venturis vt. ff. de vb. ob. l. eum qui calendis. [⁊ ſi] ideſt ꝗuis. ⁊ ſunt verba labeonis [lege ſua] .i. conuentione [legis] .i. pacti conuenti. [patiatur.] quia vltima mora nocet vt modo dixi. [dolo fecit.] quia ſi emptor fuit i culpa: venditor in dolo: dolus preponderat culpe: vt. ff. ad. l. aquil. l. item ſi. in fi.

☞ Venditor tenetur exhibere emptori cum expedit inſtrumenta que pertinēt ad fundum.

Creditor. † In. l. iſta dr: creditor habet aliquē fundum tributarium obligatum: ⁊ hȝ apud ſe inſtrumenta quibus continebat retro tributa ſoluta ille creditor vendidit meuio illū fundum ⁊ dixit: ſi quid nomine tributorum deberetur emptor ſolueret: poſtea exactor tributorum illum fundum quaſi non eſſent ſoluta tributa vendidit eidem meuio ⁊ pretium ei ſoluit. modo queritur nunquid meuius emptor poſſit agere act. ex empto contra creditorem vt inſtrumenta in quibus continebatur tributa preterita eſſe ſoluta ſibi tradantur: et reſpondetur ꝙ poteſt agere act. ex empto cōtra euȝ. h. d. iſta. l. in prin. videatis expoſitionē litere. [idem meuius emit.] ſub. qui primo emerat: ſed nunc ideo emit quia credebat tributa deberi: ⁊ ideo publicanum vendere poſſe [exhibeatur] nō authentica ſȝ exēpla eorum: vt. ff. eo. l. titius heres. ⁊ ſic ſoluitur contrarium. C. de fideicom. l. inſtrumēta. ⁊ exhibentur ideo emptori vt pbet ſe nō teneri publicano ad pretiū: ⁊ ſi ſoluit repetit quia nulla fuit venditio ſecuta.

Predium eſtimatum. In. §. iſto dicit pater ꝓ filia ſua dedit pdium eſtimatum in dotē qđ pdium ante creditori obligauerat filio ⁊ filia heredibus relictis filius immiſcuit ſe hereditati paterne filia abſtinuit dote contenta: nunquid filia poterit agere ꝯtra fratrem vt maritus illud prediuȝ liberum habeat a creditore: ⁊ reſpondetur ꝙ ſic: vtili act. ex empto. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [rñ. teneri] vtili act. ex empto quia talis eſtimatio facit emptionem: vt. C. de iure do. l. quoties. ⁊. ff. de iure do. l. quoties. §. in rebus.

Inter emptorem. In. §. iſto dicitur quidaȝ vendidit miliciā ſuā ⁊ dictum fuit vt certum ſalariū qđ preſtabatur ꝓ illa militia emptori preſtaret. mō querit nunquid emptor poterit agere vt ſi que actiones competebant eo nomine venditori ꝙ ei cedātur: ⁊ reſpondet ꝙ ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [militie] ideſt annui reditus] ab illa perſona] puta a comite vel barone [emptori cederent] .i. ad emptorem pertinerēt [actiones extraordinarias] .i. actiones eo nomine competentes: q2 omnis actio hodie eſt extraordinaria ad antiquū modū ꝓpoſita: vt. C. de formulis ⁊ impe. ſub. l. i. ⁊ .ii. ⁊ facit in auc. de exhi. ⁊ introducē reis. §. optimū. coll. v. ⁊ .C. de pig. act. l. vlti.

☞ Venditioni domus cedūt pile ⁊ columne extra domum domui iuncte.

Ante domū. † In. §. iſto dr: quidā in litore maris habebat domū poſitā proiecit moles in mari vt ibi pyraȝ ꝯſtitueret ⁊ ita domū cū pyra poſſedit poſtea iſtā domū vendidit caio ſeio: nunqd iſta pyra cedat domui ⁊ reſpondet ꝙ ſic [veniret] ⁊ ideo iſta pyra cedit vēditioni domus. ⁊ ſic eſt. § iſte in ar. ꝙ ſi quis vendit caſtrū ꝙ iura caſtri videtur concedere ⁊ ad hoc eſt ar. ff. de le. iii. l. vxorem. §. legauerat. ⁊ l. predus. §. i. ⁊ §. pe.

Si mercedem. In. l. iſta dicit: ſi tu habebas inſulam quā certa mercede alii locaueras dixiſti ꝙ illud quod pſtanduȝ erat ꝓ penſione inſule cederet emptori tm̄ dȝ cedere emptori ꝗcum eſt locata. ⁊ hoc ait labeo. ſȝ paulus ꝯdicit ꝙ debebitur ſolum tantū quantū eſt locata primo etiā ſi cōductor plus ſecundo locauerit [preſtetur] ait labeo qui fecit legē iſtam [debebat] non id qđ ſecundo locatori debebatur pro ſecunda conductione.

Si eum. In. §. iſto dicit: ſi tu habebas ſepulchrū in fundo tuo vendidiſti mihi fundū nec ſepulchrū excepiſti. valet ne iſta exceptio: dicebant quidā ꝙ non: ſȝ paulus dicit ꝙ valet: ſi habebas iter ad eundum per publicuȝ h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [tranſit] alıs ſecus: vt. ff. de reli. ⁊ ſump. fu. l. ſi ſepulchrum.

Si habitatoribꝰ. In. §. iſto dicit ſi vendidiſti domū tuā ⁊ excepiſti habitationē omnibus in ea habitantibus videris excipere preterꝗ de te dño. ſed Paulus cōtradicit ⁊ dicit ſi aliqui habitabant in ea gratis eis videris excipere ſi nominatim de his excepiſti alıs non' recepta eſt] id eſt omnes poſſunt habitare preterꝗ dominus † quia in generali ſermone non cōtinetur perſona loquentis: vt. ff. de ſena. l. i. [impune prohibebit] accedit. ff. eo. l. iul. §. ſi habitationem. ⁊. ff. tit. proxi. l. i. qui fundū. ⁊ .C. loc. ⁊ conduc. l. emptorem.

Si ſeruus tuus. In princ. huius. l. dr vēdidiſti ſeruū tuum alicui certo pretio poſt venditionem ante traditionem iuſſiſti ſeruo vt aliquid faceret ſeruus ille fecit ⁊ crus ſibi fregit: nūquid teneris emptori: ⁊ certe ſi id imperaſti qđ ſolebat ante venditionem facere non teneris etiā ſi imperaſti id quod ſeruo vendito emptor imperaturus non erat: ⁊ hoc ait labeo: ſed paulus contradicit ſi imperare conſuetus eras rem periculoſaȝ: quia tunc videris eſſe in culpa vel ſi imperare conſuetus es qđ paterfamil. diligens non fuit imperaturus: ſi aūt imperaſti rem non periculoſam ⁊ non fuiſti in dolo vel culpa non teneris etiā ſi exceptȝ fuerit ne imperares: vt puta ſi imperaſti ſeruo vt iret peregre ad emptoreȝ. h. d. princ. huius l. videatis expoſitionem litere [vendideris] .ſ. ⁊ non tradideris [eius] hoc ait labeo. ſed paulus contradicit [qui per cathadromū deſcendere] .i. per funeȝ currentē de vna domo ad aliā vel exponatis cathadromū id eſt ſtabulum [eſt] q2 venditor preſtat dolum ⁊ culpam ⁊ cuſtodiam: accedit. ff. de peric. ⁊ cō. rei ven. l. ii. in fin. ⁊ l. ſeq.

☞ In obligatiōe generis ſubalterni electio eſt debitoris in obligatione ceterarum ſpecierū non cadit electio.

Si dolia. † In. §. iſto dicit: ſi vendidiſti mihi fundū ⁊ dixiſti ꝙ. xxx. dolia accederent ſi ſunt ibi plura dabis mihi que volueris dūmodo ſint integra: ſed ſi nō ſint ibi plura debes mihi preſtare quecūqȝ ſunt etiā ſi nō ſunt integra. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [preſtabit] ſecus ſi non eſſent in foſſa. vt. ff. eo. l. quicquid.

Si ſeruus qui emeretur. In. l. iſta dr ſi ſeruus tuus eſt captus ab hoſtibꝰ ⁊ poſt captiuitatē vēdis mihi vel ꝓmittis mihi vȝ venditio ⁊ promiſſio: q2 inter emptorē ⁊ venditorē eſſet cōmerciū nec iſta difficultas cuȝ ſit captus ab hoſtibus dȝ viciare emptionem ⁊ venditionē cuȝ officio iudicis eius preſtatio deferatur: donec poterit preſtari. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere [cōmercium] Dr ſignori vos debetis intelligere vt dixi in caſu. ſecus ſi vendis vel ꝓmittis ſeruū qui ſemper fuit hoſtium. nā tunc nō valet. vt. ff. de v. obl. l. liber homo. [ꝯ in natura] ⁊ difficultas preſtationis non facit inutilē obligationē ſȝ impoſſibilitas: vt. ff. de v. obl. l. continuus. §. illud. [poſſit] .i. donec redeat de captiuitate hoſtiuȝ. quia emptio ratione ſpei tenet: vt. ff. de cōtrahen. empt. ⁊ ven. l. nec emptio.

¶ Locati ⁊ conducti Rubrica.

¶ Quia ſicut mandatū ⁊ ſocietas ꝯſenſu ꝯhunt ita locatio ⁊ ꝯductio ꝯſequenter de locatiōe ⁊ cōductiōe agit: vel ꝯtinuabis ſic: q2 ſicut actiōes empti ⁊ venditi ſunt bonefidei ita actiones de locato ⁊ cōducto. vt inſti. de act. §. actionū ponit hec rubrica locati ⁊ ꝯducti ⁊ q2 hec rubrica ponit materialiter expꝗnatiō vt aliquid ſignificet .i. de loca. ⁊ ꝯduc. vel locati ⁊ ꝯducti id eſt de actionibus locati ⁊ conducti.

☞ Contractus locationis ſimilis eſt emptioni differunt tñ q2 in emptione ⁊ venditione principaliter venit traditio ſin lo catione ⁊ cōductione principaliter venit factum.

Locatio ⁊ cōductio cū.

¶ † In. l. iſta dicitur ꝙ locatio ⁊ ꝯductio eſt contractus iuriſgen. ⁊ cōtrahitur conſenſu ſolo non verbis ſicut emptio ⁊ venditio. h. d. iſta. l. videatȝ

expoſitionem litere] ⁊ omnium gentium] q: cõtractus omnes ſunt iuriſgen. vt. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. ex hoc iuregen. [non verbis] ſub. neceſſario contrahatur. nam in locatione ⁊ cõductione nõ eſt neceſſe ſolemnem interrogationes precedere: ſed ſatis eſt vt conſentiant vt habeat conductor rem illam conductam: vt. j. l. ꝓxi. [⁊ venditio] vt. j. de actio. ⁊ oblig. l. ex conſenſu.

Locatio ⁊ cõductio prima

eſt. In. l. iſta dicitur ꝙ locatio ⁊ cõductio ſimilis eſt emptioni ⁊ venditioni ⁊ eiſdem regulis ſuſtẽtatur: nam ſicut emptio ⁊ venditio contrahitur ex quo conuenit de pretio ita locatio ⁊ cõductio ex quo conuenit de certa mercede ⁊ tantã habẽt ſimilitudinem inter ſe ꝙ vix poteſt ſciri ſit emptio vel locatio vel conductio. pone dedi tibi. x. vt faceres mihi anulos aureos tot certi ponderis: dubium eſt vtrum ſit venditio vel locatio vel cõductio. ſꝫ iuriſcõ. dicit ſi de tuo auro debes mihi facere tot anulos aureos certo pretio ⁊ vnum eſt negotium. ⁊ tũc eſt emptio ⁊ venditio: ſed ſi de meo auro debes facere anulos certo pretio tunc eſt locatio ⁊ conductio. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [conſiſtit] intelligatis pene vel fere ⁊ quare dico hoc ideo q: differunt quia locatio ⁊ conductio ⁊c. vt. j. eo. l. non ſolet. niſi in caſu: vt. j. e. l. in naue ſaufeli. ſed in emptione ⁊ vẽditione tranſit dominium: vt. ff. de acti. emp. in prĩc. [ſi de mercede ⁊c.] id eſt de pecunia numerata. alias eſſet contractus innominatus: vt. j. de preſcri. ver. l. naturalis. §. ſi do. ⁊ dixi. ff. depo. l. i. §. ſi quis ſeruum. [ſit] accedit. ff. de contrahen. empt. ⁊ ven. l. ſabinus reſ-dit. als incipit. l. ſi rem quã. ⁊ l. cõuenit mihi tecum ⁊c.

☞ Eſtimatio facit in dubio emptionem.

Cum fundus.

In. l. iſta dicit. ſi fundum meum certa mercede tibi locaui ⁊ tradidi tibi inſtrumentum fundi eſtimatũ videtur actum inter nos vt tenearis mihi reddere eſtimationẽ inſtrumenti quia eſtimatio facit emptionem ſicut ſi ego mulier darem tibi aliquam rem eſtimatam in dotem. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [inſtrumentum] fundi [daretur.] vera eſtimatione ſoluto matrimonio reddatur eſtimatio non res vt C. de iure do. l. quoties.

¶ Eſtimatio facit emptionẽ. Adde q̄ꝺ eſtiatio eſt certa facit emptionẽ vt no. bart. in. l. ſi ex certo. §. nunc videndum. ff. cõmo. ⁊ adde que no. ꝑbar. in. l. iij. §. i. ff. ⁊ cõdi. ob cau.

☞ Voluntas morte finitur.

Locatio precarij.

In. l. iſta dicit: ſi quis locat tibi vel precario concedit rem ſuam certa mercede quoad voluerit morte locatoris finitur talis locatio ⁊ precarij conceſſio. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [tollitur] cũ mors omnia ſoluat: vt in auť. de nup. §. deinceps. ⁊ intelligatis ꝙ merx non committebatur arbitrio conducentis: vt. ff. de cõtrahen. emp. ⁊ ven. l. qꝺ ſepe. §. i. ſꝫ committebatur eius arbitrio quouſqꝫ duraret conductio.

Si tibi habitationẽ.

In. l. iſta dicitur: locaui tibi domũ meã ꝓ. x. poſtea remitto tibi penſionẽ: nũquid remanet ex cõducto act. reſpõdetur ꝙ ſic. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [remiſſã] ex iuſta cauſa puta ꝓpter ſterilitatẽ: vt. j. eo. l. ex conducto. §. ij. ⁊ §. vbicunqꝫ. ⁊ ita no. ꝙ propter iuſtam cauſam remittitur penſio als ſecus vt. ff. de pac. l. ſi conuenerit [ex locato] vt conductor ꝓ preterito tꝑe ſoluat penſionem vel vt rem reſtituat ⁊ male conductor in re fuerit verſatus ⁊ ex conducto erit agendum vt pro tempore futuro nõ teneatur ſoluere penſionem vt ei frui liceat.

Is qui.

In. l. iſta dicit. ſi cõduxiſti a me equũ ducendum romã ⁊ ſubtractus eſt tibi ⁊ egiſti furti act. ⁊ cõſecutus es rem ⁊ penam nõ teneris mihi reſtituere penam ſed rem. h. d. iſta lex videatis expoſitionem litere [eſt] idem in commodatario vt. C. de fur. l. vlti. §. ſed cum in ſecunda. ⁊ eſt ratio in vtroqꝫ q: conductor ⁊ commodator perdit vſum rei. vnde penam furti debet retinere vt ibi dixi: ſecus eſt in creditore qui nõ habet vſum rei vt. ff. de pig. act. l. ſi pignore. in prin.

Si tibi alienam.

In. l. iſta cum ſeq. dicit ſi locaui tibi inſulam alienã pro quinquaginta tu eandem locaſti titio pro lx. dominus inſule prohibet titium vtire cõducta ſi tu agis contra me non ſolum aſſequeris imo. l. ⁊ lx. q: tu titio teneris in. lx. ⁊ non ſolum. l. ⁊ lx. aſſequeris imo quãti intereſt tua titium conductione frui habita compenſatione illorum. l. ſi non ſoluiſti mihi. quod debebas mihi ſoluere ſi dominus inſule nõ vetuiſſet vti conductorem. h. d. iſta. l. cum. l. ſeq. videatis expoſitionem litere. [inſulam] idest domũ. [locauero] ſiue domini voluntate [⁊ titius] ſcꝫ ſcd's conductor. [ſꝫ quanti intereſt perfrui conductorem] ſub. ꝙ eſt quantum intereſt tua ſecundi conductoris [medius] hic eſt primus conductor. [nouiſſimum] idest titium conductorem. [non minus] vt intereſſe veniat in actione ex conducto. vt hic. ⁊. j. eo. l. ex conducto. ⁊. l. ſi fundus. cum l. ſequen.

☞ Conductor ſi non poteſt vti re conducta poteſt agere vt ſibi frui liceat locator vero liberať preſtando intereſſe vel eque commodam habitationem.

Si quis domum.

In. l. iſta dicit: emiſti domum alienã vel fundum alienum bonafide ⁊ mihi locaſti ⁊ illa domus eſt euicta ſine dolo malo ⁊ culpa tua: nunquid teneris mihi ex conducto: reſpondetur qꝺ ſic quia patientia preſtaret vt poſſim vti ⁊ frui: verũ tamẽ ſi dñs nõ patiať me vti ⁊ frui ⁊ ꝑatatus es mihi preſtare aliã domũ eque bonã habitare non teneris mihi ex cõducto imo debet abſolui. ſed quid erit fructuarius locauit fundum in quinquennium ⁊ deceſſit: nunquid heres eius tenetur mihi preſtare patientiã vt poſſim frui quinquẽnio: certe non: quemadmodum nõ teneretur conductori ſꝫ heres tenebitur vt pro rata temporis ei remittat penſionem. nã ſi conduco operas ſerui fructuarij vel habitationem domus fructuarij ⁊ deceſſit: heres eius tenetur mihi remittere penſionem pro rata temporis. ſꝫ ſi ſumptus feci in fundo quaſi in quinquennio fruiturus non tenetur mihi heres. nam ⁊ ſi qs locat edes ⁊ comburũtur pro tempore quo inhabitaui non tenetur locator in aliquo. ſꝫ pro eo tempore quo non inhabitaui tenetur locator mihi remittere penſionem. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [locauerit] cum ſciret alienã [⁊ culpa eius] ſ. locatoris adhibita in emendo fuit tamẽ adhibita in eo quod ſcienter rem alienam locauit. [ꝙ conduxerit licere] vt. j. eo. l. ex conducto [teneri eum ⁊ eſt equiſſimum] accedit. j. eo. l. habitatores. [fecit] ſcilicet conductor. [debuit] vnde not. quod inſpicitur quid euenire poteſt: vt hic. ⁊ accedit. ff. ex quib. cau. maio. l. ⁊ ſi per emptorem. §. ſi ſeriem. [reſcripſerunt.] vt. j. eo. l. habitatores.

☞ Pactũ ꝙ quis teneať de caſu fortuito valet.

Si quis fundum.

In. l. iſta dicitur ſi locaui tibi fundũ hoc pacto ꝙ ſi vi maiori nõ poſſes vti ꝙ nihilominus tenereris ad penſionem illi pacto ſtandum eſt. h. d. iſta. l. vid. atis expoſitionem litere. [locauerit] ſub. hoc pacto. hoc ſcilꝫ penſio quam preſtare conuenit. [ei preſtetur] ſcꝫ a cõductore locari. vel contra. [pacto ſtandum eſſe.] vnde not. qꝺ valet pactum ꝙ quis recipiat in ſe caſus fortuitos vt hic. ⁊ hoc eſt verum ſi caſus fuerint ſpecificati nõ aliter: vt. ff. ſi quis cau. l. ſed ⁊ ſi quis. §. queſitum. plene dixi. ff. de pactis. l. iuregen. §. ſi paciſcar.

Si colonus.

In. l. iſta dicitur in ſuo prin. ſi locaui predia mea vrbana vt in eis innocentem ignem haberes. ſi incendiũ caſu accedit nõ teneris mihi. ſi domus cõbuſta eſt ſꝫ ſi habuiſti ⁊ cõcremata eſt domus q: culpa preceſſit caſum debes teneri mihi. h. d. iſta. l. in ſui princ. videatis expoſitionem litere [ſi colonus prediorum] ſub. vrbanorum. [locatoris] idest conductoris: q: veteres ꝓmiſcue vtebantur ⁊c. vt. ff. rit. ꝑri. l. veteres. [damnum fecerit] ſ. caſus for. [tenebitur] ſ. conductor: nã conductor tenetur de dolo et lata culpa et leui ſicut commodatarius: vt. ff. commod. l. ſi vt certo. §. in fundum. ⁊. §. nunc videndum.

☞ Remiſſio mercedis non ſolute fit et ſoluta repetitur pro tꝑe quo conductor re vti non poteſt.

Imperator antoninus.

† Signori. §. iſte legiť ⁊ intelligitur pluribus modis vt dicã circã literam. ⁊ vno modo intelligitur ſic. locaui tibi capras meas: quia eras bonus caprarius nõ cuſtodiendas ſolummodo ſed vt deberes ſtercorare tuum predium proprium ⁊ recipere totam lanam ⁊ lac ⁊ preſtare mihi certam quantitatem pecunie: poſtea quidã abigeus abegit capras nunquid teneris mihi preſtare caſum: ⁊ nunquid teneris mihi ad mercedem ſequentis temporis: certe non. imo ſi ſoluiſti indebite videris ſoluiſſe. ⁊ poteris repetere condi. inde. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [imperator antoninus cũ patre ſuo ſcripſit.] in hac forma. [quem quis cõduxerat] ſub. non cuſtodie cauſa tñ ſed cauſa ſtercorandi agrum ſuum ⁊ vt habeat omnes fructus. ſ. lane ⁊ lactis. vel poteſt intelligi. [cum grex eſſet abactus quem quis conduxerat] ſub. cuſtodie cã tñ vt quotidie fit apud nos ⁊ tali conductori loqui poteſt hic. §. [tuam fraudem] ⁊ poteſt dici ꝙ loquitur iuriſcon. vel imperator antoninus caprario non domino. [abegiſſe] dicuntur abigei qui aliena animalia ſurripiunt. ⁊ abigere dicitur qui ſurripit: vt in auť. de nupt. §. ſi igitur. colla. iiij. [non cogeris] tu caprarius. ⁊ hoc ſm quod loquitur caprario [ꝙ inſequutum eſt].

ſub. poſt ꝙ

ſub.poſt ꝑ.fuerint abacte.[recuperabis]condi.inde.tu capra‑rius qui debebas teneri ad penſiones totius tpis ⁊ ꝓ toto tpe ſoluiſti.vnde no.ꝙ non tenet̃ de caſu fortuito vt hic:⁊ ad iſtud accedit.C.de pig.act.l.qui fortuitis.⁊.ff.pro ſocio.l.cũ duobus.§.damna fatalia.¶ Oꝛ ſignoꝛi ad.§.iſtum opponitur duobus modis.⁊ vno mõ ſic.ſi tu ↄduxiſti capras meas vel cauſa ſter‑corandi agrum tuum.ꝓprium ⁊ vt haberes lanã ⁊ lac:⁊ preſta‑res mihi mercedem:videtur ꝙ tu non debeas pꝛobare capras abactas eſſe ab abigeis ſine fraude tua:imo videtur quod ego dñs a quo ↄduxiſti debeam pꝛobare fraude tua abactas:quia qui dolum allegat dolum ꝓbare debet vt.ĩ.de ꝓb.l.quoties.§.qui dolo.Ad ꝙ poteſt dici ꝓbas eoipſo qđ ↄtrarium non ꝓbatur ſic ⁊ alſ.C.q mi.nõ poſ.l.ſuper ſeruis.nã hec eſt regula ꝙ q do‑lum allegat vel culpam dꝫ ꝓbare:vt in.l.ↄ.ſed ſi tu cõductoꝛ ꝓ‑bas ꝙ capꝛe fuerunt abacte ꝙ habes neceſſe facere vt.C.de pi‑gno.act.l.fin.uila.ex quo pꝛobas ꝙ amiſſe ſunt pꝛeſumitur ꝙ ſi‑ne tuo dolo ſunt amiſſe vt hic:niſi ꝓbem cõtrarium quo caſu ſi ꝓbo teneris mihi locati.fallit illa regula ſi pꝛeſumptio eſt iuris ⁊ de iure ꝙ dolo tuo ⁊ tua culpa periertt:vt.ff.depoſi.l.j.in fin.quo caſu neceſſe habes pꝛobare caſum.vt.ff.de edĩ.l.ſi quis ex argentarijs.§.pe.in fi.⁊.ĩ.de cri.ex.here.l.carceris.⁊.l.vlti.item fallit ſi culpa pꝛeceſſit caſum:vt.ff.l.pꝛox.vel dicatis ꝙ impera‑toꝛ antoninus loquit̃ domino nõ capꝛario.nam dominus agit act.ex loca.cõtra capꝛarium vt ſoluat ſibi penſionem.capꝛari⁹ dicit ꝙ amiſit quia abacte ſunt ab abigeis:capꝛari⁹ ꝓbat amiſ‑ſionem ⁊ aliqua pꝛeſumptio eſt cõtra dominũ locatoꝛẽ ꝙ frau‑de eius abacte ſint iſto caſu ſi apparet ꝙ ſine fraude ⁊ dolo ca‑pꝛarij abacte ſunt non tenebitur locatoꝛi ad penſionem ꝓ futu‑ro tempoꝛe:imo ſi ſoluit penſionem totius tempoꝛis vt indebi‑tum poterit repetere. ¶ Sed ad.l.iſtam denuo opponitur ⁊ videtur ꝙ dominus capꝛarius ſi ſoluit penſionem totius tem‑poꝛis ꝙ agat act.ex conducto contra dominum nõ cõdi.inde.ſiue imperatoꝛ loquatur domino ſiue capꝛario:vt.ĩ.ſolu.ma.l.ſi pater ignoꝛans.ad qđ vos dicetis ſpeciale eſt ibi vt ceſſet cõdi.indebi.fauoꝛe dotis:vel dicetis ꝙ pater non ſoluit indebite:qꝛ tenebatur ex ꝓmiſſione:ſed hic ſi capꝛarius ſoluit mercedem lo‑catoꝛi totius tempoꝛis ſoluit indebite:quia non debebatur ei niſi ratione tẽpoꝛis quo capꝛarius erat fruiturus.vt hic:⁊ ideo agit cõdi.inde.ↄtra locatoꝛem.

1 ☞ Imperitia culpe annumeratur.

1 **Celſus etiam.** †In.§.iſto dicitur:qꝛ cõductoꝛ tenetur nedũ de dolo:imo de im‑peritia:⁊ ideo ſi quis vitulos paſcendos conduxit ⁊ fuit in cul‑pa debet teneri actione ex locato.h.d.iſte.§.videatis expoſitio‑nem litere[celſus etiam imperitiam culpe.]ſubaudi late ⁊ le‑uis:vt.ff.de commoda.l.ſi vt certo.§.nunc videndum[ſcripſit] ſubaudi in hoc caſu.

Si alienam. In.§.iſto dicit̃:locaſti mihi domuꝫ alienã:verus dñs legauit mihi:vel donauit mihi illam domum:numquid teneoꝛ tibi.ex dolo ad penſionem de tempoꝛe futuro:reſpondetur ꝙ non:ſed de tem‑poꝛe pꝛeterito teneris mihi ex locatu ad penſionem ſoluendaꝫ ſed ſi poſtea dies legati cederet poſſum agere ex conducto:vt me liberes pro futuro tempoꝛe.hoc dicit iſte.§.cum.l.ſeq.videa‑tis expoſitionem litere.[ob penſionem]pꝛo futuro tempoꝛe:vt argu.ff.titu.pꝛox.l.iuli.§.ſi fundum.[vt me liberes.]gratia fu‑turi tempoꝛis:⁊ idem eſt ſi vendideris mihi rem alienam vt.ĩ.de euic.l.ſi vendideris.

1 ☞ Conductoꝛ tenetur locatoꝛi de aliis ſecum habitantibus ſi in culpa fuerit malos hoĩes inducendo in domũ.

1 **Videamus.** †In pꝛincipio huius legis di‑citur ꝙ conductoꝛ domus cõ‑ducte tenetur pꝛeſtare culpam ſi quam commiſit ⁊ ſeruoꝛum ſuoꝛum ſed cum tenetur ob culpam ſeruo‑rum an tenetur noxaliter vel ſuo nomine:⁊ reſpondetur ꝙ ſuo nomine tenetur.

Sed hic in locatione. In.§.iſto dicit̃:ſi locaui tibi domũ ⁊ conueni ne haberes ignem ⁊ tu cõtra conuentionem habui‑ſti:licꝫ poſtea interueniat incendium caſu fortuito quia cõtra pactionem feciſti teneris mihi:ſecus eſt ſi cõueniat vt innocen‑tem ignem haberes.nam ſi habuiſti ⁊ incendiũ oꝛtum eſt caſu fortuito nõ teneris.h.d.iſte.§.videatis expoſitioneꝫ litere.[ſi] pro ꝗuis.[quia non debuit ignem habere.]⁊ ſic tenetur con‑ductoꝛ de caſu ſi culpa pꝛeceſſit caſum:vt.ff.cõmod.l.ſi vt certo §.nunc videndum.[aliud eſt.]reſpondet tacite obiectioni que poſſet ſibi fieri.[ſed innoxium ignem.]accedit quod habuiſtis ff.co.l.ſi quis fundũ.§.colonus.alſ incipit ibi.l.ſi colonus.

Item pꝛoſpicere debet. In.§.iſto:dꝛ ꝙ nõ ſolũ ꝑdi‑cta debet pꝛoſpicere cõductoꝛ imo ne coꝛpus rei ↄducte faciat deterius vel aliquod ius rei perdat.vnde dꝫ ꝓſpicere ne ſerui‑tutes amittantur.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.

Qui vinum. In.§.iſto dicit̃:tu a me cõduxiſti vi‑num tranſmutandũ tranſpoꝛtandũ de campania romã:poſtea eſt tibi mota ↄtrouerſia illud vinuꝫ eſt ſignatum ſigillo tuo ⁊ alterius qui mouebat tibi cõtrouer‑ſiam ⁊ in quadã apotheca depoſitum eſt:numquid teneris mi‑hi ex locato vt poſſeſſionẽ vini mihi reſtituas:certe ſic:ſi dolo tuo vel culpa illud accidit:ſꝫ ſi in nullo dolo vel in nulla culpa illud accidit nõ teneris mihi act.ex locato.h.d.iſte.§.[reddat] ſub.ſi ↄductoꝛis dolo vel culpa lata vel leui illud accidit:tunc cõductoꝛ tenetur de culpa:vt.ff.cõmo.l.ſi certo.§.nunc viden‑dum[careret]ſub.qꝛ tunc condoctoꝛ non tenetur.

Item cõductoꝛem ⁊ locatoꝛẽ.

¶ In.§.iſto cum.l.ſeq.dicitur:locaui tibi domũ meam conue‑nit inter me ⁊ te ne poneres ibi fenum poſtea tu ibi fenum po‑ſuiſti:ſeruus tuus impoſuit ignẽ in domo:numquid teneris ex locato:reſpondetur ꝙ ſic:quia cõtra ↄuentionem impoſuiſti fenũ:ſꝫ ⁊ ſi qlibet alius impoſuiſſet ignẽ:ſimiliter tenereris ex locato.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.videatis expoſitionem litere[ne in villa vrbana]id eſt vrbanum edificium[ſuccendit]ſub.edifi‑cium vrbanum[quia ipſe]ſcilicet conductoꝛ[cauſaꝫ pꝛebuit] vnde tenetur:vt.ff.ad.l.aquil.l.qui occidit[cõtra ↄuentioneꝫ] id eſt pactum in cõductione appoſitũ nec liberabitur volens ſeruum tradere pꝛo noxa:vt.ff.e.l.§.ſi hoc in locatione.

Item queritur. In.l.iſta dꝛ ꝙ ſi car‑rucarius cuꝫ multi currus deberẽt ire per viã vnã:qꝛ voluit pꝛecedere oẽs euertit ſuum currũ ⁊ ſeruũ ſibi locatũ occidit te‑netur ex locato ⁊ vtili act.ex.l.aquil.h.d.iſta.l.videatis expoſi‑tionem litere[item queritur]ſub.quid iuris ſit[⁊ ſeruum]ſcꝫ conductum[dabitur]vnde no.ꝙ in act.ex locato venit dolus ⁊ culpa.item venit actio.l.aquil.vt.ff.ad.l.aquil.l.lege aquil.nõ datur vtilis quia ſuo coꝛpoꝛe damnum non dedit:vt inſtit.de l.aquil.§.ceterum.

Si nauicularius. In.§.iſto dicit̃:quidã na‑uicularius ↄduxit a te mer‑ces vehendas ad aliquã ꝓuinciam:nauis erat ita onerata qđ non poterat poꝛtare merces qꝛ flumen erat paruũ.vñ tranſtu‑lit merces in aliã nauem illa nauis periit:numquid tenetur pri‑mus nauicularius rñdetur ꝙ ſi non fuit in culpa:quia fecit do‑mini voluntate non tenet̃:ſi aũt fecit dño inuito vel minus idonee nauim ↄmiſit:tunc tenet̃ ex locato.h.d.iſte.videatꝫ ex‑poſitionẽ litere[tenetur pꝛioꝛ nauicularius]ſub.queritur[non teneri ſi vel inuito domino fecit]per hoc quod hic dicitur not.ꝙ in locatione ↄſenſus exigitur:vt argu.ĩ.e.l.§.qui impleto.in pꝛin.⁊.l.qui ad certum tempus.ff.e.l.j.etiã ſi idonee locauit na‑uim.vt.ff.de vſo ⁊ ha.l.vlti.[agendum]ſub.ad intereſſe:vt.ff.ad.l.rhod.de iact.l.j.§.ſi ea.

Si magiſter nauis. In.§.iſto dꝛ:ſi magi‑ſter nauis miſit na‑uẽ in mari ſine gubernatoꝛe ⁊ oꝛto tempeſtate nauẽ ꝑdidit te‑netur vectoꝛibus act.ex locato ad intereſſe.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere[aduerſus eũ]⁊ ad iſtud accedit.ff.ad.l.rho.de iactu.l.vlti.

Si quis ſeruum. In.§.iſto dꝛ:ſi cõduxiſti a me ſeruũ docẽdũ ⁊ poſtea duxiſti euꝫ tecũ peregre ſi ille ſeruus eſt captus ab hoſtibus vl̃ in itinere periit teneris mihi ex locato niſi noiatim cõduxiſſes eũ a me vt ꝑegre eũ duceres.h.d.iſte.§.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e[placuit]qꝛ fuit in culpa vñ qꝛ culpa ꝑceſſit caſuꝫ tenet̃ de ca‑ſu:vt.ff.e.l.ſi qs domũ.§.ſi colonus.⁊.l.videamus.§.ſꝫ in loca‑tiõe[duceret]qꝛ tũc tenet̃ ſi ab inuito cõduxerit.ita accedit.ff.cõmo.l.ſi vt certo.§.interdum.

Item iul.lib.tali. In.§.iſto dicit̃:tu ↄduxiſti ſeruũ ab aliquo vt inſtrue‑res eũ in ſotularib⁹ faciendis dũ ſeruus ille min⁹ bene faceret foꝛmulã calcei ꝓieciſti in eũ ⁊ effodiſti ei oculũ:nũqd teneris dño act.ex locato.⁊ certe ſic:⁊ act.l.aql.ſꝫ iniuriarũ act.non te‑neris qꝛ nõ iniurie cauſa feciſti.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere[vt.ff.diximus]vt.ff.ad.l.aqui.ſed ⁊ ſi quemcunqꝫ.§.vlt.⁊.l.ſequen.

Si gemma. In.§.iſto dicit̃:ſi dedi tibi gemmã vt includeres eã anulo meo vel vt ſculperes eã tu hoc faciendo fregiſti eã ſi ſine culpa tua ſꝫ vitio materie hoc factum eſt nõ teneris mihi ex locato:ſed ſi culpa tua factum eſt teneris mihi niſi periculũ fracture in te ſuſcepe‑ris.nam tunc ⁊ ſine vitio ⁊ culpa tua fracta eſt ſed vitio mate‑

rie teneris.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere [ſiquidem vitio materie]vt quia rimas vitioſas habebat.[actio]ſub. ex locato actio.⁊ actio.l.aquil.vt.ff.ad.l.aquil.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi calcē.⁊ ad hoc facit.ff.e.l.ſi quis domū.§.ſi colonus.⁊.§. celſus. item q2 culpa eſt immiſcere ſe ⁊c.vt.ff.de re.ſig.l.culpa.[niſi periculum].i.caſum fortuitum vt.ff.e.l.ſi quis fundum.ꝓpriē tamē dicitur periculū qḋ culpa ꝯtingit:vt.e.l.opus.

Si fullo. In.§.iſto dicit̄ ſi locaui fulloni poliēda veſtimenta mures roſerūt eo nōie rōne culpe tenet̄ mihi ex locato:ſed ſi fullo qḋ deberet mihi reddere veſtē meā reddidit alteri tenet̄ mihi ex locato:ēt ſi h̄ ignorans fecerit h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[cauere]q2 conductor debet preſtare cuſtodiā ⁊ culpā:vt.ff.e.l.videam⁹.§.ſi hoc in locatione[fecerit]q2 cum errauit in ſuo facto ꝓprio nō eſt tolerabilis ignorātia:vt.ff.e.l.ſed addes.§.i.⁊.ff.ad vell.l.q̄q̄. ⁊ facit. ff. de act.emp.⁊ ven.l.iul.in prin.⁊ ibi dixi.

Exercitu veniēte. In.§.iſto dr: quidā conduxit a me p̄diuz ruſticū in quo erat dom⁹ audito ꝙ veniebat exercitus per illū locū receſſit nullo ibi dimiſſo milites itrauerūt feneſtras ⁊ omnia alia abſtulerūt:nūquid tenetur mihi ille ꝯductor:rn̄detur ſi nō denunciauit mihi ⁊ potuit ꝯdicere militibus inſtantibus ⁊ nō fecit tenet̄ mihi. Si autē nō potuit mihi denunciare nec reſiſtere nō tenetur mihi.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[migrauit]idest receſſit de p̄dio ruſtico ꝯductor:⁊ ſic exponitur.ff.de migran.l.i.[ſubſtulerunt]cā comburendi[nō potuit]ſub.nec reſiſtere[nō puto eū teneri]q2 nulla culpa fuit.

Si quis menſuras. In.§.iſto dr: ſi tu cōduxiſti a me mēſuras ⁊ magiſtrat⁹ fecit frāgi teneris mihi ex locato ſi ſciebas ꝙ erāt inique:ſi aūt neſciebas eſſe iniquas:nō teneris mihi:ſed ſi eque erāt tūc teneris.ſi culpa tua factū fuerit illḋ : ⁊ ita labeo ⁊ mela ſcribunt.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[ſi minus non].i. ſi nō ſcit eas iniquas nō tenet̄[id fecit]q2 forte ediles duz ibāt de nocte inuenerūt in viā publicā.vn̄ fregerūt:⁊ ad iſtud accedit.ff.de peric.⁊ cōmo.rei ven.l.lector.

Duo rei. In.§.iſto dr:ſi duo ꝯducant eandē rē inſolidum intelligunt̄ duo rei debēdi eſſe ⁊ quilibet ex locato tenet̄ inſolidū.h.d.iſte.§. videatis expoſitionē lr̄e [eſſe poſſunt]⁊ ad iſtud accedit.ff.ꝯmo.l.ſi vt certo.§. ſi duob⁹ ⁊ eſt hoc verū iure iſto vt hic.C.e.l.ſi in diuiſa.⁊.ff.e.l. cū apparebit ⁊.ff.de.duo.re.l.eadē.ſz hodie eſt ꝯtrā niſi hoc agat̄ .vt in auẗ. de duo.reis in prin.

Si in lege operis. In.§.iſto dr : locaui tibi opus faciendū h̄ pacto ſi vſqꝫ ad talē diē nō faceres ꝙ h̄ poſſuz alij relocare : nunqd ſi nō feciſti potero alij locare ⁊ teneberis mihi:⁊ rn̄det̄ ꝙ ſic:ſi ea dē lege locaui ⁊ nō potes ante diē elapſam alij relocare.h.d.iſte §. videatis expoſitionē lr̄e[ſi lege].i.pacto[relocares].i.preſtares ei q̄tum daret ꝑ ſcḋa locatione:vt iſte caſus ponit̄.ff.e.l. ea lege[tenebit̄].ſ.dn̄s[eſſet].ſ.opus.[nec ante relocari].ſ.iteruz [ꝑſtitiſſet]q2 ante non videt̄ eſſe in mora:vt.ff.de re.ob.l.continuus.§.cū ita.in fi.§.⁊ q2 tota ob.l.in diē videt̄ ꝯcta:vt.ff.de ver. ob.l.in illa ſtipula.

Qui impleto tp̄e cōductionis.

§.iſte cōſueuit valde diffīcilis reputari:ſꝫ ſi aduertatis ea que dicā nō difficilis ſꝫ facilis videbit .⁊.§.iſte cū.l.ſeq. loquitur primo in p̄dio ruſtico poſtea in p̄dio vrbano:⁊ dicit̄ in.§. iſto locaui tibi prediū meū ruſticū certa mercede vſqꝫ ad annum:finito anno remāſiſti in ꝯductione me ſciēte ⁊ patiēte:nunqd videris recōduxiſſe ad aliū annū:rn̄det̄ ꝙ ſic:⁊ ideo pignora obligata ꝓ prima penſione tenebunt̄ ꝓ ſcḋa pēſione : ⁊ h̄ eſt verū ſi erāt tua.ſi aūt erant alterius tūc erit neceſſarius meus ꝯſenſus ⁊ illius. Item hec ſunt vera in p̄dio ruſtico priuato:⁊ idem eſt in predio ruſtico reipublice ſeu fiſci. Sed quid erit locaui tibi p̄dium meum vel ꝓcur.fiſci locauit tibi p̄dium fiſci vſqꝫ ad luſtrū:finito luſtro remanſit in predio:nūquid videris recōduxiſſe ad ſequens luſtrū:certe non:ſed ad ſequētem annū: ⁊ idē eſt ſi ſcḋo anno poſt finitum luſtrum remanſiſti:q2 videor tibi relocaſſe:⁊ idez eſt in annis obſeruādis:⁊ p hoc ipſo ꝙ tacuimus videmur ꝯſenſiſſe. Et hec ſunt vera i prediis ruſticis.ſecus eſt in prediis vrbanis:quia ſi locaui tibi prediū vrbanū vſqꝫ ad annum:⁊ finito anno remanſiſti in predio vrbano nō videris recōduxiſſe ad ſequentem annum:ſed prout inhabitaueris ⁊ intantum es mihi obligatus niſi ꝯductio vrbani predij eſſet facta in ſcriptis nam tunc ex vi ſcripture non videris reconduxiſſe ad ſequens tempus quo remāſit niſi ſcriptura de nouo intercedat et eſt verum ꝙ qui conduxit predium ruſticū ad annum:ſi finito anno remanet in predio ruſtico conducto videtur reconduxiſſe ad ſequentem annum ſi remaneat ſciēte ⁊ intelligēte locatore: quia in locatione requiritur cōſenſus nō ſcriptura vel verba : ⁊ ideo ſi locator efficiatur furioſus:finito anno non videtur cōductor reconduxiſſe ad ſequentem annum ſi remaneat in predio conducto: q2 in locatione requiritur conſenſus expreſſus vel tacitus:⁊ furioſus nō poteſt expreſſe vel tacite conſentire.h.d. [q2 impleto tempore conductionis.]ſcilicet p̄edij ruſtici [remāſit in conductione]taciturnitate vtriuſqꝫ partis.ſ.domini ⁊ coloni:vel dic me domino tacente ⁊ ſciente[reconduxiſſe]ſub.tacite[videbatur]ad ſequentē annū[ſed etiā pignorum.]ſub.obligatorū ꝓ penſione primi anni.[obligatio] ſub.ſi pignora ſunt coloni:ſi aūt ſunt extranei non ſic vt ſtatim ſubdicit: ſed hec ⁊c. [erit neceſſarius]ſ.iſte.C.e.l.ſi cū hermes.⁊.ff.de iur.do. l. ſtipulatio[eadem]q.d.idem erit[fuerint] ſub.a procuratore fiſci cuidam colono[qḋ aūt]hic eſt ſcḋs caſus [quo tacuerit]ſub. colonus ⁊ dn̄s ⁊ hic eſt tertius caſus.[ſi luſtrum].ſ.vſqꝫ ad quinquennium.[fuerit preſtitutum]ſub.non tñ niſi ad annū ſequētem cōductor videt̄ recōduxiſſe:vt.ff.ſtatim dicit[in illo anno] ſcꝫ ſequēti:⁊ ita deinceps:vt.ff.ſubijcit̄.[in vrbanis autem prediis ⁊c.]hic eſt quartus caſus ⁊ cōtinuabitis eū ſic ad ſupiora: dictū eſt.ſ.ꝙ ſi ꝯductor remāſit in p̄dio ruſtico finito tp̄e ꝯductionis videt̄ illud recōduxiſſe ad annū ſequentē:ſꝫ in vrbanis prediis non eſt ita.nam ſi ꝯductor prediꝫ vrbani remāſit in predio vrbano finito tp̄e ꝯductionis:nō videtur recōduxiſſe ad ſequentem annuz.ꝓ eadē penſione:ſed tm̄ ad tp̄s in quo remāſit ⁊ hoc ſi ſiat ꝯductio ſine ſcriptis. vnde videatis literā.[in vrbanis ⁊c.alio iure vtimur].q.d.diuerſo ⁊ ꝯtrario.[⁊ obliget̄] ſub. et non plus ⁊ vſqꝫ huc durat regula[niſi.]ponit exceptionē regule[cōprehenſuz eſt].q.d.ſi loco tibi p̄diū vrbanū vſqꝫ ad annū certa mercede ſine ſcriptis ſi finito anno ibi remanes non videris reconduxiſſe ꝓ ſequenti anno:ſꝫ tp̄e quo ibi inhabitaueris niſi facta fuerit in ſcriptis ꝯductio:q2 tunc cū in ſcriptis fuiſſet facta ſi finito anno remanſit in p̄dio ꝯducto in nullū tp̄s videt̄ reconduxiſſe ex vi ſcripture niſi de nouo alia ſcriptura intercedat ⁊ hec eſt vera lectura huius re. ¶ Or ſequit̄ lex ſequens que eſt expoſitio ſupioris.§.vnde videatis expoſitionē[q ad certuz tempus]pone vſqꝫ ad annū[colonus eſt]ſub.ſi remanſit in p̄dio ꝯducto[in fundo eſſe.]ſub.poſt finitum tempus [⁊ huius ꝯctus].ſ.locationis ⁊ cōductionis [deſiderant]neceſſario:ſed ex volūtate ſic:vt.ff.l.pri.in fi.[ſed nudo ꝯſenſu cōualeſcunt.] q2 locatio ex cōſenſu ꝯhitur.vt.ff.e.l.i.⁊.l.item querit̄.§.i.⁊.ff.§. ꝓxi.in prin.[⁊ ideo]ſub.q2 exigit̄ conſenſus ſaltim tacitus ⁊c. [ſi interim].i.ſi ante ꝯductionem finitam.[fieri non poſſe]ſub. ad ſequentē annū[⁊ hoc verum eſt.]vt.ff.de opti.leg.l.ſi tibi.§. vnius.⁊ no.ꝙ iſta lex allegat̄ tota die ad hoc ſcilicet ꝙ lex non intelligitur quod furioſus aliquid agat. ¶ Or ſignori circa.§. iſtum anteq̄ perueniamus ad alia per id qḋ dicit ꝙ ille conductor q remanet ſciente dn̄o in p̄dio ruſtico videt̄ prediū recōduxiſſe ad ſequentē annū.not.ꝙ qui patit̄ videt̄ ꝯſentire cōcor.ff. mand.l.qui patit̄.⁊.ff.ad municip.l.ij. cū filibus ſuis. Item per hoc qḋ dicit ꝙ ſi qua pignori erāt obligata ꝓ prima locatione erunt in ſcḋa obligata.no.ꝙ ea que dicta ſunt in prefationibus in cōſequētib⁹ intelligunt̄ repetita.ꝯcor.ff.de re.ob.l.tria.§.idē rn̄dit.⁊.ff. de eden.l.ſi qs ex eo.§.initiū.itē per hoc qḋ dicit ꝙ ſi aliqs pignora ſua in prima ꝯductione ꝓ alio obligauit nō intelligunt̄ in ſcḋa obligatione niſi nouus cōſenſus interueniat. ⁊ no.ꝙ in locatione ⁊ ꝯductione cōſenſus exigit̄:vt.ff.eo.l.i.§.i.⁊ ff.e.i.in prin.⁊.ff.l.ꝓxi.vnde locatio ſine ꝯſenſu non valet. nā nihil magis ꝯtrium ⁊c.vt.ff.de iur.om.iudi.l.ſi ꝑ errores.⁊.ff.de iudi.l.ij.in prin.⁊.C.de tabu.lib.xii.l.generali. item ꝑ hoc qḋ dicit eadē cā ⁊c.no.ꝙ idē iuris eſt in priuato ⁊ in republica. vt hic.⁊ ff.de peti.here.l.itē veniūt.§.in priuatis. Itē no.ꝙ hunc. §.intelligo qn̄ ille cuius eſt prediū ruſticuz vult ꝯductori q remāſit in predio locare ad ſequentē annū vt ar.ff.de acqui.poſ.l.nō videt̄ ⁊.ff.ne vis ſiat ei q in poſ.miſ.fu.l.i.§.ſi qs ideo. Item not. ꝙ intelligo hūc.§.qn̄ ꝯductor remanſit in predio ruſtico volens eū reconductum habere.alẜ ſi moraret̄ per aliquantulum tp̄is.i. vt poſſit maſſa inde auferre:nō videt̄ reconduxiſſe ad ſequentē annū.nā iſtud modicū tp̄s non dꝫ ſibi cōputari.vt ar.ff.ex qui. cau.ma.l.ab hoſtibus.§.ſed qḋ ſimplr̄.item not.ꝙ in.§. iſto ponuntur quatuor caſus:tres loquunt̄ in predio ruſtico.quartus in predio vrbano.ibi vbi dicit:i vrbanis aūt prediis ⁊c. ⁊ ꝑ hoc no.differentiā inter predia ruſtica ⁊ vrbana ⁊ eſt talis: in p̄diis ruſticis ſi finito anno remanes in predio ruſtico me ſciēte ⁊ paciente videris reconducere ad ſequentē annū.ſed in vrbanis p̄diis alio iure vtimur.nam ſi loco tibi predium vrbanū vſqꝫ ad annum certa mercede ⁊ ſine ſcriptis ſi finito anno remanes in conductione me ſciente non videris reconducere ꝓ ſeq an.ſed pro rata tp̄is qua inhabitaſti:niſi prima conductio predij vrbani fuiſſet facta in ſcriptis : quo caſu ſi finito anno remanes ad

nullum

nullū tp̄s videris recōduxiſſe. ⁊ hic eſt verus intellectus: ſi queratur que eſt ratio diuerſitatis ꝙ ſi conductor predij ruſtici remanſit in p̄dio finito tp̄e conductionis qꝺ vr̄ recōduxiſſe ad ſequētem annū: ſed cōductor vrbani predij nō videt̄ recōduxiſſe niſi vſqꝫ ad tp̄s in quo ibi finito tp̄e ꝯductionis remāſit. R̄nd. ratio eſt illa ꝓ locū a cōiter accidentibus q̄ natura prediorū ruſticorū eſt ꝙ fructus ex eis ſemel tm̄ recipiunt̄ in anno vn̄ ſi loco tibi prediū ruſticū vſqꝫ ad annū circa natiuitatē dn̄i tu iam araſti terrā ⁊ ſeminaſti ⁊ nullū fructū adhuc percepiſti ſi tu poſſes repelli ⁊ nō videreris recōduxiſſe ad ſeq. annū. ſʒ put ſtares in p̄dio illo recōductio eſſet tibi dāno ⁊ magno incōmodo afficereris merito quoqꝫ videris ad totū annū recōduxiſſe ſʒ in vrbanis p̄dijs nō ſic. nā ſingulis dieb⁹ ⁊ noctibus in vrbanis predijs fructus ex ipſis percipit̄ ibi habitando de die ⁊ nocte: ⁊ ꝓpter pluuiā ⁊ ꝓpter ventū ⁊ ꝓpter gelu ⁊ ꝓꝑ calorē. ⁊ ibi tueamur ab inimicis ⁊ latronibus ⁊ ꝓpter multas alias vtilitates. ⁊ ideo dicit lex ꝙ domus cuiqꝫ tutiſſimū refugium eſt. vt. ff. de in ius vocā. l. plerīqꝫ. vn̄ ſi videaris tm̄ ad tp̄s reconduxiſſe in quo moratus es in vrbano p̄dio nō eſt tibi dānoſuꝫ. vn̄ ſecus eſt hic q̄ ibi: ⁊ ad hāc rōnem facit. ī ſo. ma. l. diuortio. in prin. ⁊ §. ſi fundus. ⁊ q̄ interp̄tatio faciēda eſt benigna: vt. ff. d leg. ⁊ ſenatuſc. l. benigne. nec ob. ſi dicat̄ ꝙ in aliquib⁹ puinciis ex p̄dio ruſtico bis percipit̄ fructus in anno: q̄ hoc raro accidit ⁊ ad ea ⁊c. vt ff. de le. ⁊ ſenatuſc. l. nā ad ea que raro ⁊c. ⁊ eſt verū ꝙ ꝯductor q remāſit in p̄dio vrbano finito tp̄e ꝯductionis: videt̄ cōduxiſſe tm̄ ꝓ tp̄e quo in eo habitauerit niſi alia cautela īteruenerit que eſt vt locator interpellet ꝯductorem qꝺ ſi nō vult illam domū recōductā habere ꝙ dicat ei ⁊ ꝓteſtet̄ ꝙ ſi remaneat abinde in antea ꝙ vult ei relocare hic niſi ꝯdicat ꝯductor ⁊ remaneat vr̄ recōduxiſſe tacite ad ſequentē annū: q̄ cum quid tacite agit̄ inter ꝯhentes illud ꝓ cauto dꝫ haberi. vt. ff. ſi cer. pet. cū quid. ⁊ q̄ ſolo ꝯſenſu ꝯhitur obligatio locatio ⁊ cōductio. vt. ff. e. l. j. in princ. huius. §. ¶ Sed demum quero: que eſt rō diuerſitatis inter primū ⁊ ſcōm caſum in vrbanis p̄dijs: q̄ vbi cōduxiſti ſine ſcriptis finito anno videris recōduxiſſe ad tp̄s in quo remanſiſti: ſʒ ſi ꝯduxiſti in ſcriptis finito anno ex vi ſcripture non videris recōduxiſſe etiā ad tp̄s in quo remāſiſti finita ꝯductiōe niſi ſcriptura de nouo inter me ⁊ te intercedat. R̄n. hec eſt rō q̄ſi locatio fit ſine ſcriptis nō deſiderat ꝟba nec ſcripturā cū ſolo conſenſu ꝯhitur: vt. ff. e. l. j. ⁊ ff. in prin. huius. §. ⁊ ī. l. px. ⁊ ſic ad tp̄s in quo moratus eſt de ꝯſenſu locatoris vr̄ ꝙ reconduxit ad illud tp̄s: ſʒ q̄ſi locatio ⁊ ꝯductio fit ī ſcriptis cū in ſcōa ꝯductione eadē ſint neceſſaria q̄ in prima fuerūt: vt. ff. dictū eſt: prima locatio ⁊ conductio nō potuerit ante adimpleri q̄ oīa eſſent cōpleta ⁊ in mundū redacta. vt. C. de fi. inſtr. l. ꝯtractus. igit̄ nec ſcōa ꝯductio intelligat̄ valere cū debeat fieri in ſcriptis vt in prima vnde ſcōa ꝯductio nō valet q̄ ſcriptura nō eſt redacta in mundū ſicut ſcriptura fuit redacta in prima ꝯductione in mundū: ⁊ q̄ p̄cedentia declarāt ſubſequētia: vt. ī. de le. j. ſi ſeruus plurium. in fi. ¶ Or ſignori quero qd̄ ſi titius q locauit prediū vrbanū ſcholari ⁊ ſine ſcriptis interrogat ſcholarē ꝯductorem hoſpitij ſui in cal. ſeptembris ſi vult remanere in iſto meo hoſpitio ꝓ ſequenti anno dicatis mihi dicit ſcholaris non plꝫ mihi remanere ſʒ ſi nō ꝯtingat vos locare volo ꝙ dimittatꝭ mihi gratis octo diebus: nunqd ſi titius cōſentit videt̄ recōducere ad tp̄s ī quo remāſit: ⁊ certe nō: q̄ ea que tacite agunt̄ ⁊c. vt. ff. ſi cer. pe. l. cū quid. ¶ Sʒ demum quero: q̄ſi dicit̄ ꝯtractus celebrari in ſcriptis. R̄n. q̄ſi ꝯhentes dicunt volo ꝙ fiat inde ſcriptura: vt. C. de fide inſtru. l. ꝯtractus. ⁊ hoc caſu ſicut ꝯductor nō obligat̄ ex prima cōductiōe niſi ꝑfecta ſcriptura ita ⁊ ex ſcōa niſi noua ſcriptura intercedat ⁊ hec ſunt que faciūt ꝓ intellectu huius. §. ⁊ l. ſeq. ⁊ nihil eſſet amplius hic dicendū ſʒ eſſet tranſeundū ad. l. ſeq. ſʒ do. Jo. ꝓ intellectu huius. §. obſcurādo ⁊ ad hoc vt nullus ſcholaris itelligeret. §. iſtū ſcripſit hic quandā gl. de qua Ric. furioſus intantū gauiſus fuit acſi eſſet raptus a deo ⁊ ita ſcripſit poſt eā audi que dixit do. Jo. tria vel quatuor: primo ex tribus de quatuor redde primū ſcōm ⁊ vltimū. ſcōo primū tertiū ⁊ vltimū. tertio que ſunt tria poſt primū. ſʒ vt intelligatis hanc gloſ. do. Jo. premitto hic ꝙ iſta glo. ꝑtinet ad ꝟſicu. iſtum in vrbanis autem predijs ⁊c. ⁊ quod in iſto verſicu. in vrbanis autem predijs ponitur regula primo: ſcōo ponit̄ eius inſtantia cū dicitur niſi in ſcriptis ⁊c. ⁊ eſt exēplificatio ipſius regule. regula ſm Jo. legit̄ vel exponit̄ trib⁹ modis: exceptio regule legit̄ quatuor modis ⁊ ſic ſunt tria ⁊ quatuor. i. tres expoſitiōes regule ⁊ quatuor expoſitiones inſtantie regule: regula. j. iſte ꝟ. in vrbanis aūt p̄dijs legit̄ vel exponit̄ vno mō ſm Jo. ſic: ſi ꝯductor finito tp̄e ꝯductionis remanet in p̄dio ruſtico videt̄ recōduxiſſe ad ſequentē annū ⁊ tenebit̄ ad penſionē ex vi ſcōe cōductionis remanet in predio ruſtico nō ex vi prime ꝯductionis: ſʒ ſi conductor remanet in p̄dio vrbano finito tp̄e cōductionis ad nullū tempus videtur reconduxiſſe ſʒ tenebit̄ ex vi prime locatiōis. Et ſi queratur rō diuerſitatis inter vrbanū prediū ⁊ ruſticū: quo ad hoc dicit Jo. ꝙ hec eſt rō q̄ ꝯductio prediorū ruſticorū frequētior eſt q̄ vrbanorū. nā vix aliqs hō diues ꝯducit prediū vrbanum ſʒ predium ruſticū etiā nobiles ⁊ diuites ꝯducunt: q̄ igit̄ iura ad ea q̄ frequenti⁹ accidūt adaptāt̄: vt. ff. de le. ⁊ ſenatuſcō. iura. ⁊ l. nā ad ea. iō plus in predijs ruſticis q̄ in vrbanis eſt admiſſuꝫ. ſ. vt ex poſteriori manſione videat̄ fieri recōductio: ſʒ tn̄ in vrbanis nō eſt ſic: q̄ nō videt̄ fieri recōductio ꝑ hoīs mānſionē: q̄ cōdignū eſt vt illius tp̄is ꝓ quo moratus fuerit penſionē ſoluat: ideo ex vi prioris ꝯductoris tenent̄ ad penſionē tp̄is ꝓ quo morat⁹ fuit. legit̄ ⁊ ſcōo modo in p̄dio ruſtico: vt. ff. declaratū eſt. in vrbanis aūt alio iure vtimur: q̄ vr̄ ꝯductor recōduxiſſe ꝓ tp̄e quo inhabitauerit ⁊ tenet̄ ex vi ſcōe recōductiōis: q̄ aūt ſit rō plene declaratū eſt. legit̄ ⁊ tertio modo iſta regula ſʒ Jo. ſic: ſi ꝯductor prediorū ruſticorū remāſit finito tp̄e ꝯductionis ſʒ ad annū vel ad luſtrū ꝯduxit. primo ad annū ſequentem videt̄ recōduxiſſe nō ad luſtrū tm̄: in vrbanis aūt p̄dijs alio iure vtimur q̄ ſi qs ꝯduxit prediū vrbanū ad annū vel ad luſtrū ⁊ remāſit in p̄dio vrbano finito anno vel luſtro. ſi ad annū cōduxit primo poſtea videt̄ recōduxiſſe ad annū: ſi ad luſtrū cōduxit ad luſtrū vr̄ recōduxiſſe. Sʒ ſignori ſemꝑ teneatis primā lecturā quā dixi anteq̄ venirē ad glo. dn̄i Jo. ¶ Or modo habetis tria. i. tres expoſitiōes regule modo exponit̄ exceptio regule niſi ⁊c. alijs quatuor modis ⁊ vno modo ſic. ſi ī regula do primā expoſitionē: tūc in exceptione accipiatis non illā quā dixi in regula: ſʒ aliā q̄ ſi ꝯductio in ſcriptis primo facta fuit deinde illo tp̄e cōpleto ꝯductor manſit in illo p̄dio qꝺ in illo tp̄e vr̄ recōduxiſſe: ſʒ ſi do in regula ſcōam expoſitionē in exceptione accipiatis nō illā quā dixi in regula ſʒ aliā: q̄ primo fuit facta ꝯductio ad annū. hic ſitr dn̄ ſit cōductio p̄dij vrbani in ſcriptis ſi māſerit finito tp̄e videt̄ ad totū annū ſequentē recōduxiſſe: ſʒ ſi do tertiā expoſitionē regule tūc in exceptione accipiatis nō illā quā dixi in regula ſʒ aliā: q̄ ſicut in ruſtico p̄dio q̄tū ad luſtrū ꝯduxi non videor recōduxiſſe ad totū luſtrū ſi cōpleto luſtro permāſero: ſʒ ſolū ad annū: ſic eſt in p̄dijs vrbanis. cōductis ad luſtrū q̄ſi ꝯductio ſit in ſcriptis: exponit̄ quarto modo exceptio regule ſm Jo. vt ſi p̄ma ꝯductio facta ſit ī ſcriptꝭ ⁊ remaneat in ſequenti tp̄e ad nullū tp̄s cōductor vr̄ ꝯduxiſſe habetis ergo tria ⁊ quatuor. i. cū vos exponitis regulā ſm primā expoſitionē: tunc redde de quatuor expoſitionib⁹ exceptionis regule primū ſcōm ⁊ vltimū. i. primā expoſitionē ſcōaꝫ ⁊ vltimā exceptiōis. ſi aūt legatis regulā ſm tertiā expoſitionē regule: tūc exponetis ſcōo. i. ſm expoſitionē regule redde primū tertiū ⁊ vltimū. i. primā expoſitionē exceptiōis tertiā ⁊ vltimā. ſi aūt legatis regulā ſm ſcōam: tūc redde tertio: ⁊ tertie expoſitioni regule q̄ ſunt poſt primā. i. ſʒ expoſitionē exēplificatiōis ſeu exceptiōis: tertiā ⁊ vltimā q̄ ponunt̄ poſt primā ⁊ h̄ eſt qꝺ cautē vult dicere glo. d. Jo. hic ſcripta: ⁊ ſi bene intellexiſtis. §. iſtū planus eſt. ⁊ glo. do. Jo. hic obſcure ſcripta eſt plana.

1 In actione ex cōducto veniunt ea q̄ hac lege exprimuntur.

1 **Ex cōducto.** † De act. ex locato dictū eſt vobis mō in ī iſta iuriſcō. intendit tractare de act. ex ꝯducto. ⁊ in prin. huius. l. dr̄ ꝙ act. ex ꝯducto dat̄ cōductori ⁊ ex multis cauſis ⁊ certe cōpetit actio ex cōducto ꝯductori ſi nō liceat vti re cōducta vel ſi ꝓ parte poſſeſſio nō preſtat̄ vel ſi domus nō reficiat̄ a locatore vel ſtabulū vel grex pecorū poſſit ibi ſtare: vel aliqd cōuenit in lege cōuentionis. ⁊ hoc locator ꝯductori non preſtat. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionē lr̄e [datur] vt. ī. eo. l. fundus. ⁊ l. ſeq. ⁊ l. ⁊ hec diſtinctio. in princi. [cōpetit aūt] vidiſtis cui det̄ act. ex ꝯducto: modo ponit ex qbus cauſis cōpetat [nō reficiat̄] ad qꝺ tenet̄ locator [agit̄] ſub. ad intereſſe ⁊ veniet intereſſe interdū ex lucro interdū ex dāno: vt dr̄. ī. e. l. ſi vulgo. §. colonus. ⁊ l. ſi fundus quem. ⁊ l. ⁊ hec diſtinctio. ⁊ ex prin. huius. l. no. q̄ſo cōtra ciuē locantē domū tibi potes ſic formare libellū: ſi illꝺ qꝺ ꝓmiſit tibi facere in domo locata nō facit q̄ dicā ſic: q̄ talis ciuis locauit mihi domū ꝓ. x. ⁊ ꝓmiſit mihi facere talē feneſtrā q̄ nō facit peto eū cōpelli vt ꝓmiſſuꝫ impleat ⁊ intereſſe mihi preſtet: ⁊ hoc peto act. ex ꝯducto ſʒ ſi pactū fuit appoſitū in ꝯtractu vel in traditiōe pōt agi preſcript. ꝟb. non ſolū ex cōducto: vt. C. de re. permu. l. rebus. ⁊ ff. de ꝯhend. empt. l. fundi. per totū. l. ⁊ l. ſi mihi bibliothecam.

1 ¶ Remiſſio mercedis fit ꝓpter caſum ꝯtingentes in fundo vel fructibus anteq̄ ſeparent̄ a ſolo ſi damnū eſt incurabile. ſecus ſi cōtingit fructibus iam collectis. Itē vbertas vnius anni cum ſterilitate alterius compenſatur.

Si vis tempeſtatis. Nō ſolū ex p̄dictis cauſis tenetur locator imo ex alijs cauſiore dicit̄ in. §. iſto cōduxiſti a me fundū cꝗ

lendum nummis:poſtea vi tempeſtatis fructus non percepiſti nunquid poteris agere vt remittā penſionē:⁊ rñdetur ſi vi illuuminuꝫ ⁊ graculoꝝ vel ſturnorū:vel vi tēpeſtatis vel incurſu hoſtium non percepiſti fructus poteris agere contra me vt remittam tibi pēſionē:ſʒ ſi ꝓpter vitiū rei nō ꝑcepiſti fructus hoc dānum erit tuū:ſʒ ſi tanta fuit labes vt nihil fructuū perciperetur poteris agere ꝯ me vt remittat̃ tibi penſio ne vltra damnū tui ſeminis aſſiciaris.ſʒ ſi vredo corruperit fructum oliue damnuꝫ pertinet ad me:ſi aūt fructus oliue corruptus eſt ⁊ nihil accidit cōtra conſuetudinem ad te damnum pertinebit.⁊ idē eſt ſi exercitus aliquid abſtulit tibi nā damnū pertinebit ad te:ſʒ qd ſi terremotu ager ſcorruit:nūqd pertinebit damnū ad me: rñdet̃ ꝙ ſic:cū debeam pſtare qꝺ poſſis vti ⁊ frui:ſʒ ⁊ ſi fructus fundi igne concremati ſunt poteris agere ꝯ me vt remittam tibi penſionem.h.doc.iſte.ſ.videatis expoſitionem litere.[ſi vis tempeſtatis.]ſub.cui reſiſti non poteſt[an locator conductori]ſub. qui cōduxit nummis:vt fructus omnes haberet ⁊ quolibet anno pſtaret.ſ.[dominum]ſ.locatorem.[debeat]ſ.vt eum exoneret a pſtatione mercedis non vt dñs teneatur ei ad intereſſe vt.ſ.l.prim.ſ.vbicunqꝫ.⁊ C.eo.l.ex empto.[graculoꝝ]genera ſunt auium coruí.[ſturnorū]ideſt grilloꝝ:vt fuit in apulia non ſunt adhuc.xxx.anni iſto tempore.nam tāta fuit ibi multitudo grillorum ꝙ ibi ibat equus vſqꝫ ad corpus:ꝙ nō apparebat de pedibus:⁊ ibi fuit magna peſtilētia eo anno:⁊ ideʒ fuit in marchia anconitana[ſi raucis]ideſt ſpinis.[ſed ſi labes]ſ.tempeſtas.]⁊ ſi vredo]ſ.aqua calida que vrit fruct᷒.vel vētus vrens fructus[damno dñi]ſ.locatoris[frui poſſit]accedit.ſ.eo.l.in princi.[fundi]ſ.domus.[vel fundi]ſ.fructus fundi.nam fructus non poteſt comburi[ſi predium coluiſti]ideo dicit ſi predium coluiſti:quia ſi non coluiſſes ſtatim tenereris ad intereſſe ⁊ ideo ſi ſuperueniat incendium non decreſceret obligatio vt.ſ.eo.l.ſi prius ⁊.ſ.de edil.edi.l.iuſtiſſima.ſ.fin. vel dicatis ꝙ ideo dicit:ſi coluiſti q: ſi non coluiſti fructus non potuiſti recipere ⁊ ſic comburi non poſſunt cum nō eſſent:vel forte ſubaudiendū eſt maxime:vt ar.ſ.qꝺ vi aut clam.ſ.eſt aūt.[iubueniēdum eſt tibi]ſub.vt remittatur tibi penſio illius anni.⁊ ad iſtud accedit qꝺ habetis.ſ.pxi.ſ.⁊ C.e.l.licet.¶ Or ſignori circa.ſ.iſtum eſt inſiſtendum:vos habetis ꝙ locator tenet̃ ꝓpter ſterilitateꝫ vel caſum remittere penſionem illius anni:hoc qꝺ dicit̃ hic eſt intelligendū qñ colonus cōducit fundū nūmis colendū: ſecus eſt in colono partiario vt ſunt bon̄.hic non eſt ꝓprie locatio ſed quedam ſocietas.vñ ſi nihil percepit nihil dabit dño ⁊ cuꝫ ſint ſocij lucrum ⁊ damnū debent cōicare:vt plene dicā.ſ.e.l.ſi merces.ſ.vis maior.Item no.ꝙ licꝫ remittatur penſio ꝓ ſterilitate vel incurſu hoſtiū vt hic habetis:ſʒ ſi ſterilitas huius anni pōt cōpenſari cū vbertate ſequentis anni non remittit̃ penſio:vt.ſ.proxi.ſ.habebitis ⁊ quando dicatur ſterilitas ⁊ vbertas dicaꝫ ſ.proxi.ſ.

1 ☞ Verba debent intelligi ſcḋm materiam ſubiectam.

Si vno anno. Quidam habēt hic principiū legis:⁊ quidaꝫ habēt hic.ſ.⁊ dicit̃

1 †hic locaui tibi fundū meum colendum nummis paſſus fuiſti vno anno ſterilitatem:petis remitti vno anno penſionem dico ego ꝑcedentibus annis fuit vbertas volo ꝙ cōpenſes cū vbertate anni ꝑcedentis:nunquid teneris:reſpondetur ꝙ ſic:⁊ ſi remiſi penſionem eius anni potero eam petere:⁊ ideꝫ eſt ſi locaui tibi fundū vectigalē:ſʒ qd ſi allegas fundi ſterilitatē ⁊ petis vt remittam tibi penſionem preſentis anni ⁊ ego dico libenter dono tibi penſionem.ſequenti anno fuit vbertas peto a te, penſionem ꝑcedentis ⁊ preſentis.dicis tu penſionem ꝑcedentis anni donaſti mihi.vñ donationem reuocare non poteris.querit̃ qd iuris ſit.⁊ reſpondetur ꝙ teneris mihi preſtare q: non fuit donatio:ſʒ quaſi trāſactio cū in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtat.ſʒ quid ſi vltimo anno quo coluiſti fundū fuit ſterilis ⁊ ꝑcedentibus annis fuit vbertas:nunquid habebit locum compenſatio:certe non:ſʒ quid dicis tu paucos fructus habui hoc anno:nūquid ob iſtam cauſam teneor tibi remittere penſionē:certe non:ſed quid ſi tu coluiſti vineam meam ⁊ ꝓpter vetuſtateꝫ vinee paucos fructus percepiſti: nunqd teneor tibi remittere penſionē certe non.h.d.iſte.ſ.videatis expoſitioneꝫ litere [quo] ſcꝫ dominus[remiſſionem]ſ.anni preteriti[exigendam]. q.d. non ſolum vberioris:ſed etiam eius anni preteriti quo remanſerat propter ſterilitatem:⁊ ad iſtud accedit.C.e.l.licet.⁊.ſ.de annuis lega.l.legatum.ſ.vlti.[reſpondit]ſ.papiñ.vt.ſ. de cenſi.l.formā.ſ.illam.[ſi tranſactio]ideſt remiſſio: ſed quomodo dicit litera donatum cum donatio eſt quod nullo iure cogente conceditur.vt.ſ.de donat.l.donari.Reſpond. hic donauit rationes neceſſitatis:⁊ nemo liberalis in neceſſitatibus intelligitur:vt.ſ. de adimen.lega.l.rem leg.⁊ ita not.†quod hic iuriſcō.abutitur vocabulo:quia ex qualitate contractus verba accipiuntur contra proprïam ſignificationem vt ⁊ alſ.ſ.eo.l.in lege[reſcripto diui antonini continetur]ſub.niſi eſſet paſſus ſterilitatem olim fructuum.vt.pxi.ſ.ſi vis tempeſtatis[remiſſio tibi detur.]nam licet vinee veteres non portent tot fructus vt noue: non tamē propter hoc remittitur penſio:ſed propter alia que dixi.ſ.ea.l.ſ.ſi vis tempeſtatis.¶ Or ſignori vt vos intelligatis.ſ.iſtus.⁊ ſ.ſi vis tempeſtatis:quero hic quando dicatur ſterilitas ⁊ quādo vbertas:⁊ certe dixerunt antiqui ꝙ ſterilitas dicitur cū colonus non colligit inde ſemen vt.ſ.pxi.ſ.in fi.ſed ⁊ ſi labes.et ſ.ea.l.ſ.vbicunqꝫ tamen in queſtione iſta do.Io.dicit ꝙ ſterilitas dicitur ſcḋm vulgi opi.vt ar.ſ.de fun.inſtr.leg.l.cum de lanionis.ſ.aſinam molendinariam.⁊.ſ.de queſtio.l.de minore.ſ.pe. Sed quando dicitur vbertas eſſe dixerunt antiqui qñ his tantum habuit ꝙ ſolitus erat habere vt ſi colonus ſolitus erat habere de fundo conducto.xx.corbes frumēti in anno habuit.xl. ſed Io.dixit ⁊ in hoc ei aſſentio ꝙ tunc dicitur vbertas quādo colonus tantum habuit in ſequē.anno vt compēſatione facta neuter annus dicat̃ ſterilis:⁊ ſi ſolitū erat haberi in vno anno xxx.pone ꝙ vno anno nihil habitum eſt:in ſequenti anno ſunt habita.lx.hic eſt vbertas.Vel dicatis alio modo ſi placet ꝙ tūc dicitur annus vberius quādo eſt vulgi opinio ꝙ annus ſit vberius vt eſt annus pſens niſi aliud emergat.⁊ quia ſi ſcim᷒ quando dicatur ſterilis per conſequens ſcimus quando dicat̃ vberius:quia contrariorū ⁊c.vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.ſ. ¶ Sed ſignori contra primā queſtionem:licet do.Io.⁊ Azo multum approbēt opinionem eorum:ſalua tñ autoritate eorū non credo eam eſſe veram:q: poteſt eſſe ꝙ eſt malus annus generaliter ⁊ in hoc fundo eſt vbertas:vel non eſt ſterilitas: quia ſi eorum opinio eſt vera.ſ.vt tibi remittam penſioneꝫ ſequeretur maxima iniquitas quia ſubuenitur certanti de lucro non certāti de damno vitando qꝺ eſſe non debet vt.C.de vſuca.ꝓ empt. l.vlt.⁊.C.de iur.deli.l.vl.ſ.licentia.preterea locupletareris cum aliena iactura qꝺ eſſe non dꝫ vt.ſ.de reg.iu.l.ſcḋm naturam ⁊.ſ. de condi.inde.l.nā hoc natura equū preterea non eſt par ratio debuiſ amittere ⁊ lucrū nō capere:vt.C.de codicil.l.vl.Item leges ſi bene inſpiciantur loquuntur de ſterilitate non generali. ſed ipſius fundi.ſ.pxi.ſ.⁊ hic.Dicam ergo hic dicit fundi ſterilitatem ad hoc vt debeat fieri remiſſio penſionis: ſʒ deductis ſumptibus nihil vel modicum ſupeſt:vt ar.ſ.de peti.here.l.ſi a dño vel a patre.in ſi.cum l.ſeq.⁊.ſ.fa.her.l.fundus.⁊.ſ.ſol ma. l.fructus.Et ideo vos diſtinguetis plenius vt conſueui diſtinguere:aut colonus allegat ſterilitatem tantum aut fundi conducti ſterilitatem dūtaxat:aut vtrunqꝫ allegat.ſi colonus allegat anni ſterilitatem tm̄ hic pſumā in dubio fundi ſterilitateꝫ ſi ꝓbet̃ vulgi opinione eſſe ſterilitas illo anno ⁊ abſoluetur a penſionis preſtatione niſi ego dñs ꝓbem fundi vbertatē vel ſterilitatem in eo fundo non fuiſſe in eo anno quo caſu ſi probo in eo fundo ſterilitatē nō remittā tibi ne ſi remitterem tibi ſubueniretur tibi ſollicito de preda nō mihi certāti de damno qꝺ eſſe nō dꝫ vt.ſ.dictū eſt ſi aūt colonus allegat ſterilitatem fundi tm̄:q: deductis ſumptibus nihil ſupeſt vel modicū ſupeſt. hec pſumptio eſt ꝯ colonum ex quo fuit anni vbertas ꝙ nō fuerit fundi ſterilitas per locū a cōtrari accidentibus.ſʒ ſi colonus ꝓbat fundi ſterilitatem.ſ.ꝙ deductis ſumptibus nihil vel modicū ſupeſt remittam ei penſionem illius anni ſi cū vbertate ſequētis anni non pōt cōpenſari:vt.ſ.e.l.ſ.ſi vis tempeſtatis ⁊.C.e.l.excep. Item q: lex videt̃ velle vbi caſus ꝓuenit nō ex re ſed caſu penſio ſit remittēda:qꝺ poteſtis videre in domo cōbuſta:vt.ſ.ea.l. ſ.item cum quidam.⁊ ꝓbabit colonus non per teſtes:ſed ꝓbabit ꝙ tantum ſeminauit ⁊ facta ratione ſi nihil vel modicum ſupereſt vt dixi abſoluetur niſi cōtra ꝓbetur.vt ar.ſ.de peti.here. l.ſi quis libertate.ſi autē colonus allegat vtrūqꝫ.ſ.fundi ⁊ anni ſterilitatem ⁊ ꝙ iſtud ſit verum dicit venite ⁊ videte ſtipulā: q: iſtud eſt argu.ꝙ vbi non eſt ſtipula ꝙ ibi nō fuit vbertas. hic ſi colonus ꝓbat vtrunqꝫ per communē famā.⁊ q: deductis ſumptibus nihil vel modicū hꝫ abſoluetur ab impetitione mea. Si aūt ꝓbat alterum.ſ.anni ſterilitatem per vulgi opinionē pſumptio eſt ꝓ colono niſi probem vbertatem in illo fundo vel ſaltim ſtatim non fuiſſe ſterilem.ſi autem colonus probat fundi ſterilitatem tunc abſoluetur:⁊ ſic intelligitur.ſ.e.l.ſ.ſi vis tempeſtatis.in verſ.ſed ⁊ ſi labes.⁊ in fi.l.cum quidam.⁊ hic.⁊.ſ. ea. l.ſ. vbicunqꝫ.

1 ☞ Caſus ꝯtingens ex parte locatoris ꝓpter quem impedit̃ vſus ꝯductoris impedit repetitionē mercedis.

1 **Item cum quidam.** †In ſ.iſto dicitur tu ꝯduxiſti a me merces meas vehendas acon.vltra mare certa vectura poſtmodū paſſus fuiſti naufragiū ita ꝙ nō potuiſti fungi munere vehēdi volo a te repetere vecturam:nunquid poſſum:reſpondetur qꝺ ſic ſiue ego,qui ꝯduxeram nauem eram ꝓcurator celarius ſiue eraꝫ

priuata

priuata perſona. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [naue amiſſa] ſub. caſu fortuito [repeteret] ⁊ eſt aliena grammatica. Item cum quidam naue amiſſa vecturam que in prouecto acceperat repeteretur: ⁊ ideo exponetis ita [repeteretur] idest cõueniret de reddenda vectura quã pro inuecto acceperat alias in litera repeteret in actiua ſignificatione ⁊ tũc dic repeteret ſcʒ locator [qđ in olb⁹ pſonis] ſcʒ priuatis [ſimiliter obſeruãdũ eſt] q. d. non ſolũ in procuratore ceſaris. Or ſignori in. §. iſto colligetis duo no. ⁊ primo no. q li. que habẽt locũ in re fiſcali ⁊ procu. fiſci. habẽt locũ ⁊ in reb⁹ priuati. vñ eſt ar. ꝯ illos qui reſpõdent ſpeciale eſt in ceſare ⁊ fiſco: q2 ecõtra quẽdã eſt ꝯ eos q2 leges dicunt idẽ in priuato vt hic. ⁊ ſ. de peti. here. l. itẽ veniũt. §. cũ aũt. itẽ ex iſto. §. colligit ar. ad id qood tota die allegat ⁊ non videt
2 qđ q dicere de hoc tota die q̃rim⁹ qñ ſcholaris † ꝯductor hoſpi
a tij dʒ ſoluere pẽſionẽ. ⁊. §. iſte eſt in ar. q in pri. anni ᵃ debeat ſolui q2 vectori nauis fuit ſoluta penſio ſiue vectura nauis a locatore merciũ ab initio. ⁊ ar. C. qñ di. le. ced. l. i. ⁊. C. de iud. l. properandũ. §. in onerarijs. ⁊ de iſta materia plenius no. ⁊ dixi. C. e. l. ede. vbi hec q̃ſtio formatur p dñm Jo. ⁊ az. vñ q ibi dixi ⁊ hic repetas ſi placet. ⁊ videt qđ debeat ſolui in medio anni. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. per hanc. §. cẽtũ. ecõtra videt q in fine anni. ſ. de ver. ob. l. qui hoc. ſ. de migrã. l. ſi pẽſio. in hac queſtione cõſueuit diſtingui: aut cõuenit inter eos quo tpe ſolueret illud eſt ſeruandũ. ſ. depoſi. l. i. §. ſi cõuenerit. ſi nõ cõuenit recurrendũ eſt ad loci cõſuetudinẽ. ſ. de euic. l. ſi fundũ in fi. ⁊ l. ſeq. ſi nõ apparet de cõſuetudine tũc in fine anni tenet ſoluere. vt. ſ. de reg. iur. l. ſemper. licet aũt non poſſet petere penſionẽ niſi in fine anni. tamen ſi inquilinus nõ offerat pẽſionẽ videt poſſe expelli vt C. e. l. ij. Or ſignori modo opponit ad. §. iſtũ ſic: iſtud videt mirabile ſi vendis equũ tuũ ſi anteq̃ tradas perijt ſine culpa tua nihilominus teneor ſoluere pretiũ. vt. C. de peri. ⁊ cõmo. rei vẽ. l. pe. ⁊ l. vlt. quomodo ergo hic dr ſi nauis caſu fortuito perijt p qua mercedẽ acceperas cauſa merciũ vehendaꝝ q locator põt petere vecturã. Ad quod vos dicetis aliud eſt in locatiõe ⁊ cõductione: ⁊ aliud in vẽditione ⁊ emptiõe in locatione videt agi inter me ⁊ te tacite q ſi nõ fungaris munere vehendi q nõ debeas habere penſionẽ. vnde pro expreſſo dʒ haberi. vt. ſ. ſi cer. pe. l. cũ quid. ſed in emptione ⁊ vẽditione videt tacite agi vt pfecta emptione periculũ pertineat ad emptores. vt. ſ. de peri. ⁊ cõ. rei vend. l. neceſſario. Sed denuo ad. §. iſtũ opponit ⁊ videt q non poſſet petere vecturã: ſi nauis eſt amiſſa caſu fortuito. vt ſ. e. l. pe. in fi. ad quod vos dicetis ſi per caſuʒ fortuitũ nauis eſt amiſſa nõ poſſum petere penſionẽ ⁊ ſic intelligitur hic. ſi aũt nauis fuerit retenta pter factũ ꝯductoris nauis: vt q2 impoſuit illicitas merces ⁊ eius facto nauis publicata fuit: integrã vecturam locator poteſt petere: ⁊ ſic intelligitur. l. contra. Alij dicũt q ibi locator nauis locauit tantũ nauẽ ⁊ nõ operã: hic aũt nauigator locauit operã ⁊ nauẽ. Et ideo ad ſolutionẽ huius cõtrarij vt plene liqueat articul⁹ iſte ita dñs Jo. ⁊ az. diſtinxerũt: cũ quis locat rem aut operã aut rẽ ⁊ operã. Locat quis rẽ: ſi locas mihi nauẽ ducendã vltra mare vel ſi tu ciuis locas mihi ſcholari pdiũ vrbanũ. Locat quis mihi operã puta qñ ſcriptor locat mihi operas ſuas ⁊ idem eſt in pictore ⁊ cemẽtario. locat quis vtrunq; ſcʒ rem ⁊ operã puta qñ tu nauta locas mihi nauẽ tuã certa mercede cauſa vehendi merces meas acõ. i. vltra mare in naue tua ⁊ debes eã ibi ducere. nã locas rẽ: q2 debes me ibi portare: locas mihi operã q2 debes ibi nauẽ tuã ducere. Aliqui tñ ſunt qui nõ locãt: ſed quaſi locãt vt ſunt aduocati ⁊ aſſeſſores. I primo caſu cũ quis tantũ rem locat mihi ⁊ phibeor vti re cõducta aut facto tuo aut facto meo aut facto tertij aut caſu fortuito: ſi prohibeor vti re cõdu. facto tuo q2 tu impedis me vti teneris mihi ex cõdu. ad intereſſe etiã qđ ex lucro venit vt ſ. e. l. in pri. ⁊. ſ. e. l. ſi fundo. Si aũt prohibeor vti re cõdu. facto meo teneor tibi ad ſolidã pẽſionẽ. vt. ſ. e. l. ſi fundus. ⁊ l. quero. §. inter. ſi aũt prohibeor facto tertij quẽ poteras phibere q2 filius tuus erat qui me prohibebat vti teneris ad intereſſe etiã qđ ex lucro venit. ſed ſi facto tertij extranei phibeor teneris mihi remittere pẽſionẽ pro rata tpis. vt. ſ. e. l. ſi fundus. in fi. ⁊ l. ſe. ⁊ l. hec diſ. ſi aũt phibeor vti re cõducta caſu fortuito nõ teneor tibi ſoluere penſionẽ. vt. ſ. e. l. §. ſi vis tẽpe. in princi. ⁊. ſ. pri. §. in vec. cum quidã. ⁊ hic: ⁊. C. e. l. licet. ſi aũt locat quis mihi operas tñ ſi operas nõ pſtat aut facto ſuo aut facto meo aut caſu fortuito. ſi facto ſuo nõ pſtat mihi operas tenet mihi ad intereſſe. vt. ſ. e. l. in operis. ſi aũt facto meo nõ pſtat mihi operas locãs totius tpis aſſequit mercedẽ vt. ſ. e. l. operas. ⁊ l. ſed addes. §. itẽ quidam. ſi aũt nõ pſtat mihi operas impedit⁹ caſu fortuito toti⁹ tpis aſſequit mercedẽ. vt. ſ. de offi. aſſeſ. l. di. ⁊. ſ. de var. extraor. cog. l. i. §. pe. ſi aũt locat quis mihi operã ⁊ rem. ſi impedior vti re conducta caſu fortuito vel facto ſuo nõ aſſequitur mercedẽ. vt. ſ. e. l. pe. §. vl. vel põt dici vbi qs locat operã et rẽ: ſi impedior facto meo vt caſu. toti⁹ tpis dʒ aſſequi mercedẽ: vt. ſ. de diuer. ⁊ tẽp. preſcrip. l. i. §. pe. nõ ob. iſte. §. q2 culpa illius cuius merces erat interceſſit. item nõ ob. ſ. de cõdi. ob cau. da. l. ſi pecuniã. ⁊ l. dedi. q2 ibi dicitur illud allegando vel ibi eſt locus penitentie.

Ubicũq; tamen. In. §. iſto dr: ſi colonus petit ſibi remitti penſionẽ ex iuſta cã nõ aſſequet intereſſe ex lucro. ſed vt pro rata tpis remittet ſibi penſio: apparet ergo q dãnũ ſeminis pertinet ad colonũ: ſʒ ſi dñs impedit colonũ vti re cõducta: tunc colonus aſſequit omne intereſſe: etiã qđ ex lucro venit. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ lre [relatʒ] ſub. vt a. §. ſi vis tẽpeſtatis: huc uſq;. [ſupra deniq;] vt. ſ. e. l. §. ſi vis tẽpeſtatis. in ꝟ. ſʒ ⁊ ſi habes [declarat] ad iſtud accedit. ſ. e. ſi quis domum. ⁊ l. ſeq. ⁊ l. hec diſtinctio. [qđ intereſt] ſub. etiã ex lucro [preſtabitur]. vt. ſ. eod. l. ſi fundus.

Interdum. In. §. iſto dicitur: interdũ agitur ex cõducto vt a cõductione liberet ſicut eſt locaui titio fundum titius deceſſit pupillo herede relicto: tutor pupilli abſtinuit ab hereditate ego poſtea fundũ pluris alij locaui: poſtea pupillus eſt reſtitutus ad hereditatem paternam habendã: ſi titius agit ꝯtra me act. ex cõducto nihil aliud conſequetur a me niſi vt eum liberem a conductione: quia iuſta de cauſa locaui ſibi: ſed pupillus aget cũ tutore actione tutele q2 abſtulit eum: in qua actione veniet quãti fundus plus alij potuit locari: ſed ego tenebor pupillo ad intereſſe ſuum ſi cum tutore eius colluſi: vt abſtineret ab hereditate. h. d. iſte. §. cum tribus. ll. ſeq. ⁊ prin. ſeq. videatis expoſitioneʒ litere [interdum locatio] id eſt ex conducto liberetur id eſt a preſtatione rei [ab hereditate] ſub. ⁊ abſtinuiſſe [locaui ſub. alij [in bona paterna] a quibus tutor eum abſtinuerat: vt. ſ. de mino. l. quod ſi ſiue. §. reſtitutus [cum eo tempore] ſcilʒ quo pupillus abſtinuit [darentur] vt. ſ. de acquir. here. l. ſi pupillus. [tu quo erit] ſcilicet tui. aut [potuit] vt. ſ. e. l. ſi fundus.

Sed addes ⁊c.

1 ☞ Locans vaſa vitioſa ſcienter vel ignoranter ad totum intereſſe tenetur in alijs rebus: diſtinguitur ſciens ab ignorante.

1 **Si quis dolia vitioſa.** † In. §. iſto dr: ſi tu locas mihi dolia vitioſa ſiue ſciens ſiue ignorans teneris mihi ex cõducto ad meuʒ intereſſe ſi vinũ effuſum fuerit. ſecus eſt ſi ſciens locas mihi ſaltim paſcuuʒ vitioſum ⁊ pecora mortua ſunt vel deteriora facta ſunt teneris mihi ad intereſſe: ſed ſi ignorãs non teneris mihi ad intereſſe ſed teneris remittere mihi penſionem h. d. iſte §. videatis expoſitionem litere. [ſi quis dolia.] vinaria ſub. [reſcripſit] hoc verum eſt in locatione vt omne intereſſe etiã ex lucro veniat: ſecus tamen eſt in venditione: quia ſi tu ſciens vẽderes mihi dolia vitioſa teneris mihi ad intereſſe: ſi ignorãs teneris mihi quãti minoris eſſem empturus. vt. ſ. de act. emp. ⁊ vẽ. l. tenetur. in prin. ⁊. §. ſi vas. ⁊ l. iul. in princ. ⁊ que ſit ratio quare aliud in locatione ⁊ aliud in venditione ibi plene dixi. vnde hic nõ repeto. Item ſecus eſt in commodato quia ſciens tenet ad intereſſe non ignorans. vt. ſ. commo. l. in commodato. §. ſicut. l ſi. ⁊ l. in rebus. §. poſſunt. in ver. queritur qui ſciens ⁊ que ſit ratio ibi dixi vnde amplius hic non dico. [herba mala] idest peſtifera. vt. C. de edil. act. l. pe. [placuit] ſed que eſt ratio diuerſitatis quare aliud eſt in doliis locatis ⁊ in ſaltu paſcuũ. Rñdeo illa eſt ratio cum quis locat dolia ſua tenetur ſcire vitium in dolijs ſui ſi conſeruat bonum vel malum vinum vel integrum vel nõ: ⁊ in facto ſuo non eſt tolerabilis ignorantia. vt. C. de reſcin. vẽ. l. quiſquis. ſed in paſcuis quis iuſte potuit ignorare: quia homines non deguſtant herbam prati ſui: ⁊ nemo poteſt eſſe ita diligẽs q poſſit ſcire. vnde in primo caſu ignorauit locator que ſcire potuit ⁊ debuit ideo punitur. in ſecundo caſu non debet puniri. ad iſtam ſolutionẽ accedit. ſ. de iur. ⁊ fac. igno. l. nec ſupina. g

Illud nobis. In. §. iſto dr: ſi quis locat mihi fundũ ſuis nũmis vt oẽs fructus ſint cõductoris inſtrumẽta que ſunt i fundo tenetur locator cõductori preſtare. vnde ſi ſunt ibi dolia illa locator tenet ei pſtare acti. ex locato. Item preſũit tapeta ei inſtructa fouib⁹ ⁊ ſi nõ ſunt inſtructa dʒ inſtruere ea ⁊ cõductori preſtare. ſed ſi innata ſunt culpa coloni: colonus tenetur ex locato reficere. Item colon⁹ debet reficere fiſcos quibus quis vtitur ad olea premenda: ſed ſi olea premant tecula omnia que ſunt neceſſaria domin⁹ debet pſtare vt eſt torcular ⁊ tympanũ ⁊ eneũ ⁊ eſt verũ q inſtrumẽta fundi ⁊ omnia alia que ſunt ad vſum fundi tenetur locator preſtare conductori niſi aliud conuenitiſſet. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi quis fundum inſtructũ.] ſub. locauit. [nũmis colẽdũ:] ⁊ ꝗuis de colono partiario non agatur

g ☞ In principio anni. Adde nunq̃d penſio dom⁹ debeat ſolui in princi. anni vel in fine no. bart. in. l. i. §. ſi penſio. ff. de migran.

in titulo iſto: licet fiat mentio. ff. eo. l. ſi merces. § ſi vis maior. tamen idem dicerem in partiario colono. [⁊ locator tenetur] id eſt ex conducto [dolia] ſub. neceſſaria ad culturã fundi [⁊ prelum] inſtrumentum cum quo premitur [⁊ trapeta] ⁊ inſtrumẽtum inſtructus trabibus ⁊ funibus: vt ſunt canales in romaniola. [ſi minus] ⁊ ſi non ſunt inſtructa. [⁊ ſingula.] idest torcular cum quo oliua torquetur ſic dictum: quia ſuccum olearũ recipit ⁊ hec que ſequuntur ſunt ſimilia inſtrumenta [ſit] ſub. inter locatorem ⁊ conductorem: quia tunc illi conuentioni eſt ſtãdum. vt ac. ff. e. l. ſi quis fundum locauerit. alias. § ⁊ incipit in l. libro ⁊c. eſt ſub. l. ſi quis domus. ⁊ quia contractus legem ex cõuentione accipiunt. vt. ff. depoſi. l. j. § ſi conueniat.

Si dominus. In. § iſto dicitur: conduxiſti fundum a domino ⁊ conuenit inter te ⁊ eum ꝙ dñs deberet certam quantitatem de frumento illius fundi accipere certo pretio: dñs non vult emere nec vult pretium frumẽti ex mercede deducere: nunquid poteſt totam ſummã petere actione ex locato: certe ſic: ſed officio iudicis debebit eſtimari intereſſe tuũ: ſed ⁊ ſi dñs vult emere frumentum ⁊ tu nõ vis ei vendere teneris ei ex conducto. h. d. iſte. § videatis expoſitionem litere. [excepit] idest conuenerit. [petere] ſub. cum non ſit ipſo iure ſublata [agatur] ſub. pro tali intereſſe.

Si inquilinus. In. § iſto dicitur: ſi tu cõducis domum a me: poſtmodum qꝛ in domo conducta non erat bonum oſtium poſuiſti vel ſeras poſuiſti in oſtio domus: ſi non patiar finita conductione tollere competit tibi contra me act. ex cõducto: dumtamen caueas mihi locatori ꝙ parietem deteriorem non facies: ideo ꝙ tolles niſi ſicut erat primo. h. d. iſte. § videatis expoſitionem litere [ꝗ actio locum habet] ſub. contra dominum ſi non patiatur tollere. [quare tollere liceat.] vel ſi tolli non poteſt ad impẽſas agit actio ex conducto. vt. ff. eo. l. dominus. § in conducto. non autẽ vendicat. vt. ff. de rei ven. l. habitator.

Si inquilinus archam. In. § iſto dicitur: conduxiſti domum in ea archã cameratã induxiſti locator hoſtiũ domꝰ anguſtauit ita ꝙ archã extrahere non potes: nũquid tenetur locator ex cõducto. rñdetur ꝙ ſic: ſed ⁊ tenetur act. ad exhiben. ſiue ſciens ſiue ignorans fecerit: ⁊ iudex ex officio ſuo debet cõpellere locatores vt patiatur tollere archam ſumptibus tuis. h. d. iſte. § videatis expoſitionẽ litere. [archam cameratam] i. habentẽ cameras: ⁊ hoc dicit vt denotet magnitudinẽ eius [eũ] ſcꝫ dñm [teneris] ſcꝫ inquilino [ad exhibẽdũ act.] ſub. vt exhibeat archã [ſiue ignorauit] ſcꝫ locator illam archam inductã [officio enim iudicis] ſeruienti actioni non ꝙ ſit extra eam.

Si quis. In. § iſto dicitur: quidam conduxit domũ ad annũ ⁊ in initio anni totius anni ſoluit penſionẽ: in medietate anni domus corruit vel exuſta eſt: nunquid conductor act. ex cõducto penſionẽ reſidui temporis poterit repetere: certe ſic: act. ex cõducto: non condi. inde. qꝛ indebite nõ ſoluit per errorẽ ſed ex cã conductionis. ſecus eſt ſi conductor conduxit pro x. domũ ⁊ per errorẽ ſoluit. xv. qꝛ qđ plus ſoluit repetit cõdi. inde. nõ act. ex conducto. nã differẽtia eſt inter eũ qui per errorẽ ſoluit ⁊ eũ qui penſionẽ integrã ſoluit. h. d. iſte. § videatis expoſitionem litere. [dederit] ſcꝫ in initio anni. ⁊ ſic eſt ar. ꝙ in prin. anni ſit ſoluenda penſio. vt. ff. e. l. ex cõducto. § item cum quidam. ⁊ plene dixi. C. e. l. ede. [multum intereſt] accedit. ff. e. l. ſi quis domum. ⁊. ff. eo. l. habitatores.

Si quis mulierem. In. § iſto dicitur: quidam conduxit nauem vt in illa mulier deberet vehi: dum mulier eſſet in naui infans natus eſt: nunquid pro infante augebitur penſio: certe nõ: qꝛ vectura eius parua eſſet ⁊ infans nõ vtatur omnibus his que ſunt neceſſaria ad vſum nauigantium. h. d. iſte. §

Ex conducto. In. § iſto dicitur: ꝙ actio ex cõducto non ſolum datur cõductori imo ⁊ eo mortuo heredi eius. h. d. iſte. § videatis expoſitionem litere. [eſt] accedit. C. eo. l. viam veritatis.

Cum quidam exceptor. In. § iſto dr. quidã ſcriptor locauit mihi operas ſuas vt ſcriberet ꝙ dictarẽ ei: deceſſi et ſic ſcribere nõ poteſt: nunquid mercedẽ totius temporis aſſequetur: certe ſic: cum per ſe non ſteterit ſi alii operas ſuas nõ locauit: ⁊ idem dicit pap. in ſimili caſu ſi legatus deceſſit totius tẽporis debet preſtari ſalarium comitibus ſuis ſi comites poſtea operas ſuas alii non locauerint. h. d. iſte. § videatis expoſitionem litere. [cũ quidam exceptor] id eſt ſcriptor qui colligebat diſtinctiones quas ille locator dictabat [ad libellum] id eſt ad precepta in libello inſerta. [exceptionis] cũ heres velit ſibi ſoluere ſalarium totius anni [equũ eſt] accedit. ff. e. l. qui operas.

⁊. ff. proxi. reſpon. ⁊. ff. de var. ⁊ extraordi. cogni. l. j. ⁊ plene dixi. ff. eo. l. ex conducto. § item cum quidã [fuere] accedit. ff. de offi. aſſeſ. l. diem functo.

Sicut emptio ⁊c. In princ. huius l. dr: ſicut emptio et venditio poteſt contrahi pure in diem ⁊ ſub conditione: ita locatio ⁊ conductio: ſed locatio nõ põt cõtrahi donationis cã: ſicut nec ẽptio ⁊ vẽditio [nõ põt] ſub. ſicut nec emptio ⁊ vẽditio. vt. ff. de cõtrahẽ. emp. ⁊ vẽ. l. ſi qs donationis.

Interdum. In. § iſto ponitur talis caſus in quo locatio ⁊ cõductio videtur claudicare. ecce ſi emo a te fundũ ⁊ poſtea conduco a te donec pretiũ tibi ſoluã tu nõ obligaris mihi ſed ego obligor tibi ſoluere pẽſionẽ idẽ eſt ſi vẽdidit qs fundũ ⁊ cõuenit vt donec ſolueret tota merx fundũ cõductũ haberet ſoluta pecũia dꝫ ei de mercede accepto ferri. [conductor obligatur] na regulariter cõtrus non claudicat: qꝛ cõtractus eſt ⁊c. vt. ff. de re. ſi. l. labeo. ſꝫ hic cõtractus claudicat: ſic ⁊ alſ. ff. man. l. põt. ⁊. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iul. § antepenult. [actio.] quia pactum incontinenti appoſitum nouam parit et veterem informat. vt. C. de pac. cõuen. inter emp. ⁊ vendi. l. ij.

Item ſi pretio ⁊c.

Quotiens. In. § iſto dr: ſi loco tibi rem meam ad faciendũ aliquid puta turrim ex locato erit actio. h. d. iſte. § videatis expoſitionẽ litere [datur] interueniẽte mercedem pecunia numerata. vt. ff. depoſi. l. j. § ſi quis ſeruum ⁊. ff. de preſcrip. ver. l. naturalis.

Cum inſulam. In. § iſto dicitur: locaui tibi inſulam edificãdam in certo loco vt tua impẽſa faceres, nunquid ſi tuis lapidibus ⁊ cementis facis tranſit in me dominium: certe ſic. ⁊ tñ eſt locatio: quia artifex locat operam ſuam. h. d. iſte. § videatis expoſitionẽ litere. vñ not. regulariter nõ ſolet locatio mutare dominium. vt. ff. e. l. nõ ſolet fallit tñ hic. vt. ff. e. l. in naue ſaufelli. ⁊. ff. de rei ven. l. redẽptores.

1 ☞ Contrahentibus in pretio ⁊ in penſione licitum eſt ſe decipere inuicem ſine dolo.

1 **Quemadmodum.** †In. § iſto dicitur: ſicut in emptione ⁊ vẽditione licet contrahentibus re ipſa ⁊ ſine dolo malo ⁊ fraude modico de pretio ſe adinuicem decipere ⁊ quod pluris eſt licet emptori minus emere: ⁊ ꝙ minoris eſt licet venditori pluris vendere: ita in locatione ⁊ conductione licet re ipſa ⁊ ſine dolo ⁊ fraude locatori et conductori ſe adinuicem decipere: et ideo pretextu penſionis minoris locatione facta ſi non poteſt probari de dolo non retrahitur. h. d. iſte. § cum. l. ſe. videatis expoſitionem litere. [conceſſum eſt. ſcilicet emptori ⁊ vẽditori. [ſe circumſcribere] re ipſa non expoſito dolo interueniẽte ab alia parte ⁊ ſic improprie dicitur circumuentio: ſed ſi dolus interuenerit tunc aut dolus dat cauſam contractui vel incidit in cõtractum: ſi dolus dat cauſam contractui ipſo iure non valet venditio vt. ff. de dolo. l. eleganter. in prin dixi: ſi autem dolus incidit in contractu tunc agitur actione ex eo contractu. vt. ff. de dolo. l. ſi quis affirmauerit. item eſt verum quod licet contrahentibus ſe adinuicẽ decipere re ipſa modice nõ vltra dimidiam iuſti pretij. vt. C. de reſcin. ven. l. ij. item eſt verum quod contrahentibus lꝫ ſe adinuicem decipere ſi ſunt legitime etatis ſecꝰ ſi ſunt minores. vt. ff. de mino. l. in cauſe. ij. § pe. item eſt verum ꝙ licet contrahentibꝰ ſe adinuicem decipere in pretiis rerum re ipſa nõ in vitiis. vt. ff. de act. emp. ⁊ vend. l. iul. in princi. [iuris eſt] ſub. vt licitum ſit ſe adinuicem circumſcribere.

Si in lege ⁊c. In prin. huius legis dicitur ſi locaui tibi opus arbitratu meo faciendũ valet talis locatio ⁊ perinde eſt ac ſi arbitratu boni viri eſſet locatum. vnde ſi eque arbitror ſtatur arbitrio meo: alſ non. ſed ⁊ ſi locaui tibi opus faciendum arbitratu alterius puta titij: locatio valet ⁊ ſi arbitrabitur eque ſtabitur eius arbitrio: alſ non. ⁊ videtur arbitriũ pertinere ad opus manu factum bene vel male: non ad tẽpus purgandum ſcilicet quo opus debebat fieri. ſed ⁊ ſi dolo tuo approbaui opus nihilominus potero agere ex locato. hoc dicit princ. huius legis videatis expoſitionem litere. [opus approbetur] ſub. quod fuit locatum vt ad certum tempus fieret [alterius cuiuſlibet] puta titij [conuenit] vnde not. ſicut poſſum locare opꝰ arbitrio meo faciendum ita ⁊ arbitrio tertij faciendum. ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. ſed verus arbiter nõ poſſum eſſe in re mea. vt. ff. de arbi. l. penulti. ſic ⁊ poſſum vendere rem quanti tertius arbitrabitur. ⁊ ad hoc facit. ff. lege proxima in principio. ⁊. C. de contrahen. emptio. ⁊ vendi. l. vltima. ⁊. ff. de contrahen. emptio. ⁊ venditio. l. hec venditio. [ad qualitatem operis] id eſt an ſit bene factum an non.

Si colonus. In. §. iſto dicitur: ſi loco tibi fundū meum: ⁊ poſtea tu alii: res ſecundi cōductoris non ſunt mihi obligate tacite: ſed fructus illius fundi ſic: ſiue ſint ſeminati a primo conductore ſiue a ſecundo. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi colonus] idest conductor [non obligatur.] hoc eſt verum in predio ruſtico: ſecus in vrbano: ⁊ ſic ſoluitur contrarium. ff. de pignoratitia actione. l. ſolutum. §. ſolutam. vel dicatis vt ibi plene dixi.

Si domus. In. §. iſto dicitur: domum meam vel fundum meum ad penſionem in quinquennium locaui tibi tu deſinis habitare intra quinquenniū: nunquid ſtatim potero agere tecum: certe ſic. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [penſionibus] certis ſtatutis in pecunia numerata. [agere] ſi ſoluenda eſt penſio: imo vel pro tempore futuro. vt. j. eo. l. habitatores in ſi. ⁊ l. dominus. §. vlti. ⁊. j. de verborum obligationibus. l. qui hoc anno.

Colonus ſi ei. Vos habuiſtis ſi loco tibi domū vel fundum per quinquēniū ſi deſeris domum ſtatim poſſum agere: ſed quid ſi impedio te vti ⁊ frui: nunquid poteris agere contra me nedum pro preſenti tēpore imo pro toto quinquennio: ⁊ ſi reliquis annis patiar te vti ⁊ frui non liberabor. nam quia eſt expulſus aliam coloniā conduxit quaſi nō eſſet ſuffectiuus duabus: ⁊ ideo ipſe nō erit mihi obligatus ad penſionem: ⁊ tantum a me conſequetur qḋ ſua intereſt nec proderit mihi ꝙ patiar cum frui cum tarde patiar. Sed quid ſi prohibui colonum meū vti paucis dieb9 poſtea preſto patientiam ⁊ omnia ſunt integra tibi contra me non dabitur actio ex conducto. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [non liceat] quia domin9 prohibet vel quia non reficit ſtabulum vbi grex eius ſtare debet: vel quia nō facit feneſtras vt conuenit. [duabus] ſcilicet penſionibus: vel dic [duabus] ſcilicet cōductionibus. [conſequitur] ſimiliter quod intereſſe veniat etiam ex lucro. vt. j. e. l. ſi fundus. ſed alias venit intereſſe regulariter ex damno non lucro. vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. ſi ſterilis. §. cū per vēditorem dixi. [ſera] idest tarda [agit] idest preſtat [ex obligatiōe] ſcilicet mercedis queſita locatori [mora imminet] ⁊ ita no. ꝙ parua mora non eſtimatur: ꝙ dānū magnū nō affert: accedit. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter.

Item vtiliter. In. §. iſto dicitur: ſi conduxi a te rem aliquam ⁊ tu conueniſti mihi aliqua preſtare ⁊ illa non preſtes ſiue prohibeas me frui re conducta ſiue alius quem potes prohibere teneris mihi ex conducto ſiue locatio facta eſt ad annum ſiue ad plures annos. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [poteſt] ſed vbi dominus prohibet in plus tenetur quia ad intereſſe quod eſt ex lucro tenetur. vt. ff. proxi. §. dixi. ſed vbi alius prohibuit quia nō poteſt prohibere tenetur ſolummodo remittere mercedem vt. ff. e. l. ſi qs fundū. vel vt reddat ſi nō accepit. vt. j. e. l. ſi fund9 quē.

Qui in plures. In. §. iſto dicitur: locaſti mihi fundū in plures annos dānaſti heredem tuum vt me liberaret a preſtatione mercedis: nunquid tenetur me liberare ⁊ remittere mercedem: reſpondetur ꝙ ſic. vnū ſciatis ꝙ ſi heres tuus non preſtat patientiā tenetur mihi ex conducto: ſed ⁊ ſi patientiam preſtat nec mercedem remittit tenetur mihi ex teſtamento. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [liberaret] a preſtatione penſionis ſequentium annorū [tenetur] accedit. j. de libe. lega. l. ſi ei cui. ⁊ l. ſeq. ⁊ l. caſſius ait.

Si merces promiſſa ſit ⁊c.

In prin. huius. l. dicitur: ſi loco tibi rem meam pro illa mercede quam aliquis arbitrabitur non tenet locatio: ſed ſi loco tibi quam titius arbitrabitur: ſi arbitratus eſt tenet locatio. alias ſi non arbitrabitur vel noluerit vel non potuerit tunc nō tenet locatio: quaſi nulla merx fuerit conſtituta. h. d. princ. hui9 legis videatis expoſitionem litere. [non videtur] ſicut nec venditio niſi in caſu. j. de pig. l. ſi fundus. §. ſi. ⁊ eſt ratio quare non videtur locatio contrahi ſi loco tibi quanti aliquis arbitrabitur: quia incerta merx ⁊ locatio debet contrahi incerta mercede. vt. ff. e. l. ij. itē quia non deſignauimus certam perſonam poſſemus diſſentire in aſſumenda. vt argu. ff. de arbi. l. item ſi vnus. §. ſi in duos. nec ob. C. de promiſ. do. ⁊ in. polli. l. ſi cum ea. vbi dicitur ꝙ dotis promiſſio incerta valet: quia ſpeciale eſt ibi fauore dotis vt ibi dixi. [diffinierit.] vt ⁊ bonus vir. alias recurritur ad arbitrium boni viri. vt. ff. eo. l. ſi in lege. in princi. habuiſtis. [ſtatura] ⁊ idem eſt in emp. ⁊ ven. vt. C. de contrahē. emp. ⁊ vē. l. vl.

☞ Conductorem ſi emptor repellit venditor tenetur ei ad intereſſe.

Qui fundum. † In. §. iſto dicitur: ſi quis locat tibi fundum vel domum vt fruaris eo: ſi pendēte locatione vēdidit debet paciſci vt emptor ſiet colono vel inquilino: ⁊ ſi non facit ⁊ colonus vel inquilinus prohibeatur habebit act. ex conducto contra eum ad intereſſe. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [prohibetur] ab emptore quia non habet neceſſe ſtare colono vel inquilino. vt. C. eo. l. emptorem. [ni] ſi ſiliret colonus vel inquilinus [aget] ex cōducto. concor. ff. de actio emp. ⁊ vendi. l. iul. § penul.

Si vicino. In. §. iſto dicitur: ſi aliquis locat tibi domum ⁊ edificante vicino lumina dom9 obſcurentur tenetur remittere penſionē inquilino: niſi velit relinquere habitationem domus: ſed ſi nō relinquat ſed perſeueret habebitur ratio deputationis mercedis: ſed ⁊ ſi oſtia domus corrupta nolit reficere tenetur tibi ex conducto: cum locator teneatur reficere: ſed ⁊ poteſt locator cum colono agere: vt ſuo tempore agriculturam faciat ⁊ vt incorruptas villas habeat. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [lumina cenaculi.] ſcilicet conductor ⁊ intelligatis multum non modice. vt. j. eo. l. habitatores [eſt] vt. ff. eodem. l. ſi quis domum. ⁊. j. eodē l. habitatores.

Culpe autem. In. §. iſto dicitur quod cōductor tenetur locatori. ſi propter culpā conductoris res eſt facta deterior: ⁊ ideo ſi arbores excidit poteſt conueniri non ſolum ex conducto: ſed etiam ex lege aquil. ⁊ arborum furtim ceſarum: ⁊ interdicto quod vi aut clam: ſed officio iudicis continetur quod vna intentata tollitur alia. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [remittat.] nam ſi intendit vnam tollitur alia vt. j. vi bo. rap. l. j.

☞ Remiſſio mercedis ſit conductori pro damno intolerabili ſecus ſi ſit dammum modicum quia tūc non ſit remiſſio ſicut nec augetur penſio propter modicum augmentum ⁊ hoc non habet locum in colono partiario. hoc dicit.

Vis maior. † In. §. iſto dicitur: licet dictum ſit qḋ conductor dolum ⁊ culpā preſtet in re conducta tamen vim maiorem non preſtat ⁊ ideo ſi fructus ledantur plus quam tolerabile ſit nō debet teneri cōductor: ſed modicum damnum equo animo debet ferre: quia magnum lucrum eius nō aufertur. ⁊ hec vera ſunt in colono qui nummis conduxit: ſed aliud eſt in colono partiario: quia ille lucrū ⁊ dānum debet cum domino communicare. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere [vis maior] idest caſus fortuitus ⁊ inopinatus cui reſiſti non poteſt. vt. ff. titulo proxi. l. ſi ea res. in principio. ⁊. ff. quod metus cauſa. l. ij. [damno eſſe] id eſt damnoſa [leſi fuerint] ſcilicet per exercitum vel tempeſtatem [fructus] imo pro illo anno debet remitti penſio. vt ſupra eodem lege ex conducto. § idem pap. alī incipit. lex. ſi vno. in principio [partiarius colonus] vt ſunt fere omnes de ciuitate iſta. nam omnes qui colunt predia dant dimidiā partem omnium fructuū domino prediū ⁊ aliam dimidiam retinent ſibi [patiatur] vt ſupra pro ſocio lex. cum duobus. §. quidam ſagariam. Or ſignori habetis hic ſi caſu fortuito leſi ſint fructus prediū locati plus quam tolerabile ſit quod penſio remittitur colono. Sed querit hic dominus Azo ſed nunquid ſicut remittitur penſio ratione ſterilitatis ita ratione vbertatis debet augeri: videtur quod ſic quia ſicut ſequitur damnum ſterilitatis locatorem: ita locatorem debet ſequi commodum vbertatis vt in duplum augeatur penſio: quia ſecundum naturam eſt quem ⁊c. vt infra de regulis iuris. lege ſecundum naturam. item quia contrariorum eadem eſt diſciplina. vt infra de verborum obligatione lege inter ſtipula. § rem ſacram. econtra videtur quod non: quia ex induſtria coloni videtur factum ⁊ non debet ei eſſe damnoſa. vt infra ad legem falcidiam. lege ſi heres. item proſpera fortuna non debet ei auferri. vt. C. arbit. totel. lege vltima. Or ſignori in queſtione iſta poteſt dici duobus modis. vno modo ſic lege cauetur quod penſio propter ſterilitatem remittitur non quod duplicetur propter vbertatem: vnde quod in vno ⁊c. vt ſupra de iudic. lege cum pretor. ⁊ pōt dici ſecundo modo ſic: ſi ſterilitas propter caſum fortuitū accedit remittitur colono illius anni penſio: ſi ex vitio rei vel ex conſuetudine non remittitur penſio. vt ſupra eodem. l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis ⁊. § item papi. ita ſi caſu fortuito contingat vbertas penſio duplicatur: ſi diligentia poſſeſſoris vel ex conſuetudine rei contingat vbertas non duplicatur penſio argu. prealleg. l. C. de aliu. ⁊ palu. l. j. ⁊. ij.

☞ Operas ſuas ſi quis locauit tanquam artifex, tenetur de damno contingenti ⁊ leuiſſima culpa illius vel illorum quorū opera vtitur. hoc dicit.

Qui columnā. In. §. iſto dr: † conduxiſti a me columnam vt portares eam de loco ad locū: dū portares fracta eſt. modo queritur cui9 ſit periculum: ⁊ reſpondetur ſi culpa tua accidit: teneris ex locato ſi ſine culpa tua fracta eſt: nō teneris ⁊ nō videris eſſe in culpa ſi oīa

feciſti⁊ que faceret bonus paterfamil. idem eſt in tigno ⁊ omni alia materia. hoc dicit.§.videatis expoſitionem litere.[qui columnam] idem in tigno ⁊ omni alia materia.vt.j.ſubijcit.[tranſportandam conduxit]ſub.de loco ad locum.

Si fullo. In.§.iſto dr:fullo cōduxit a me veſtimenta ſarciēda pdidit ea eo nomine domino ſatiſfecit:nunquid dominus locator habet neceſſe cedere actionē cōductori:reſpondetur ꝙ ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[aut ſarcinator] qui debet ſarcire[cedere] ſcʒ fulloni ⁊ ad hoc facit.ſ.de reiven.l.ſi culpam.⁊.ſ.cōmo.l.in cōmodato.§.rē.

1 ☞ Opere promiſſe duobus illi ſunt prius preſtande cui prius ſunt promiſſe.

1 **In operis ⁊c.** †In.l.iſta dicitur: ſi aliquis ſcriptor eodem tempore locauit mihi ⁊ tibi operas ſuas vſqʒ ad annum ⁊ ego ⁊ tu conuenimus ipſum apud eundē iudicem. primo debet operari illi cui primo locauit operas ſuas.h.d. iſta lex:videatis expoſitionem litere.[ſimul locatis]ideſt eodem tēpore ⁊ eodem anno[ſatiſfieri]quia qui primo ⁊c. vt.ſ.de iudi.l.qui prior.ſed videtur contra.j.de priuil.credi.l.priuilegia.⁊.C.qui po.in pig.habe.l.ij.vbi dicitur quod priuilegia ⁊c. ad quod pos dicetis illud eſt verum cum actiones ſunt priuilegiate:hic nō.vnde qui prior eſt tempore potior eſt iure.ſicut etiam in hypothecis.vt.C.qui po.in pign.l.ij.ſecus in his in quibus eſt melior conditio occupantis.vt.ſ.de noxa.acti.l.ſi quis.

1 ☞ Veram remiſſionem mercedis modica incommoditas cōductoris non inducit.

a ☞ Remittere penſionē. Remiſſio qñ fiat ꝓpter ſterilitatem ⁊ que dicat̄ ſterilitas ⁊ que exiguitas vide not. Bartol.in.l.ſi vno.§.vbicunqʒ.ſ.eo. ⁊ bartol.in.l.ſi merces.ſ.e.⁊ bar.in.l.dotem §. qui maximos ff.de publica.

1 **Habitatores ⁊c.** †In.l.iſta dr: locaſti mihi domū tuā ⁊ illa dom9 in aliqua ſui parte indiget refectione:ſi tu reficias eā nūqd teneris mihi remittere pēſionē: a ⁊ reſpondetur ꝙ non:niſi domo cōducta vterer nō poſſum pp illam partē quā vis reficere:ſed qd ſi timens ne dom9 tua corrueret receſſi: nunquid teneris mihi remittere pēſionē:⁊ reſpōdet̄ ſi cauſa fuerit iuſta teneris mihi remittere penſionem:alʃ nihilominus teneor tibi ad penſionē.ſed quid ſi vſus ſui domo conducta ac ſi nō minaſſet ruinā:nunqd nihilominꝰ teneor tibi ad pēſionē:reſpōdetur ꝙ ſic.⁊ idē eſt ſi ex pacto poteras conducere domū aliā ⁊ nō cōduxiſti nihilominꝰ teneris mihi ad pēſionē. Sed ſi tu nō permiſeris mihi cōducere aliā domū ex pacto:⁊ aliā cōduxi in tātū teneris mihi inquātū alii pſtiti:ſed ⁊ ſi aliquis gratis cōceſſit mihi habitationeʒ tñ teneris mihi preſtare quatenus alii habeo neceſſe preſtare.h.d.iſta.l.cum.l.ſeq.videatis expoſitionem litere[habitatores]ideſt inquilini[habitatorem eſſe]ſub.oportet[incidiſſet] vt quia tignum ruptum vult reparare[haberet]⁊ ita not.in prin.huius.l.quod cōductor dʒ modicum damnum ſuſtinere:quia modica ſpernuntur nō magna.concor.ſ.l.ſi merces.§.ſi vis maior.⁊.ſ.de pigno.actio.l.pignore.⁊.j.de ven.inſpicien.l.j.§.ij.[debere]ſub.preſtare conductorem.⁊ ita not.quod iuſta cauſa timoris excuſat:iniuſta non.accedit.ſ.quod me.cauſa.l.vani timoris[eſt] quia eſt obligatus ei qui gratis conceſſit ei ad antidora.vt.ſ.de peti.heredi.ſed ⁊ ſi lege com.§.conſuluit.

1 ☞ Verbum ne ſue:neue:importat ne quis faciat ⁊ ꝙ curet ne per alium fiat.

1 **In lege locationis ⁊c.** †In.l.iſta dicit:locaui tibi ſyluā a te cuſtodiēdā cōuenimus iter nos ne tu ſyluā cederes ne vrereo.poſtea cōueni vt tu deberes cuſtodire ne alius vreret vel cederet.modo queritur ad quid tenearis:⁊ reſpondetur ꝙ debes teneri vt ſi vides aliū facere ꝙ prohibeas debes etiam preſtare operā ne alius faciat h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[redemptor] ideſt cōductor qui dicit̄ ſyluanus[ne ve cingito.]cingere arbores eſt. nā ſi circa medietatem arboris accipitis corius arboris ⁊ in ſubſtātia arboris facitis aliquam cincturam arbor deſiccatur.[vtranqʒ habere ſignificationē]ideſt habere poſſe. Or ſignori hic videtur qd pactum obſcurum interpretetur pro locatore contra conductorem.nam iſtud pactum videtur obſcurum ne ve ſyluam cedito ne ve cingito.uam intelligitur vt dixi in caſu:vnde videtur contra.ſ.de pac.l.veteribus.⁊.ſ.de contrahen.emp.⁊ vē.l.labeo.ad hoc reſpondeo hoc facit illa adiectio ne cedito ne ve quem alium cingere ſinito vt iſta adiectio aliquid operetur. vt ar.j.de lega.j.l.ſi quando.ſed certe dicendum eſt vt locator videatur hoc expreſſiſſe nec approbo ꝙ iſtud pactum erat appoſitum a conductore vnde contra eum interpretatur.vt.ſ.de cōtrahen.emp.⁊ ven.l.ſi in lege.qr verba huius legis nō patiuntur.

1 ☞ Refectio neceſſaria que impedit habitationem conductoris inducit remiſſionem mercedis pro rata non neceſſaria obligat locatorem ad intereſſe.hoc dicit.

Ui inſulam ⁊c. †In prin.huius.l.dicitur locaui tibi inſulam pro.xxx.tu eandem locaſti alii per cenacula.xl.qr inſula videbatur vitioſa te deieci ⁊ refeci:ad qd teneor tibi an quanti tu locaſti an quanti tibi locaui:⁊ certe diſtinguitur ſi ex neceſſitate demolitus fui ⁊ refeci teneor tibi pro portione eius qd locaui tibi:ſed ſi feci ex voluntate.hic teneor tibi quanti locaſti alteri.h.d.prin.huius.l.videatis expoſitionem litere[oportere] ⁊ ad iſtud accedit.ſ.eodem.l.ſi quis domum.⁊.l.habitatores.

☞ Conductori ſit remiſſio mercedis pro rata temporis quo re frui non poteſt etiam ſi alteri gratis conceſſit.

Edilis. †In.§.iſto dicitur: magiſtratus municipalis conduxit balnea ad annum:vt omnes de municipio in illo anno gratis deberent lauari elapſis tribus menſibus balnea combuſta ſunt:nunquid poteris agere cum balneatore vt pro portione temporis quo lauationem non preſtitit remittat penſionem:reſpōdetur ꝙ ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[edil.]ideſt magiſtratus municipalis qui dʒ habere curam edium:vel edilis curulis.vt.j.de edilic.edic.l.j.[balnea]ideſt ſtupham[cum balneatore]ideſt cum ſtuphatore.[contributio fieret]ideſt compenſatio ſi non eſſet ſoluta penſio pro futuro tempore deberet repeti act.ex conducto.vt.ſ.e.l.ſi quis domum.⁊.l.ſed ⁊ ſi addes.§.ſi quis cum in annum.

1 ☞ Animal conductum ſi quis onerat pondere grauiori qualiter teneatur.

Qui mulas. †In.§.iſto dicitur: ſi locaui tibi mulas vt certum pōdus portares:tu maius pōdus portaſti ⁊ mule ſunt rupte teneris mihi ex lege aqil. ⁊ ex locato:ſed ſi alius deſtruxiſſet ipſe tenetur act.l.aquil.⁊ tu ex locato.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitiones litere.[rupiſſet] ideſt deteriores feciſſet[conſulebat]ſcilicet locator[egiſſet] id eſt deſtruxiſſet:vel dic mulas oneraſſet[agi] quia conductor de culpa tenetur:accedit.ſ.eo.l.ſi merces.§.culpe.

Qui edem. In.§.iſto dicitur:locaui tibi opus faciēdum fuit dictum ꝙ pro quolibet pede darem.vij.ſolid.nunquid in eius menſura veniet opus imperfectum an opus factum:⁊ reſpondetur ꝙ opus imperfectum veniet in menſura.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.

☞ Exceptio violentie intelligitur de ea que infertur ab extraneo non de ea que a ſe vel a ſuis infertur.

Colonus. †In.§.iſto dicitur:conduxiſti predium a me ⁊ dixiſti quod villas redderes incorruptas:preterquam de vi ⁊ tempeſtate:poſtea ſerui tui eas combuſſerunt:nunquid vis videtur excepta:certe non:⁊ ideo tu teneris[⁊ vetuſtatem].q.d.appoſitum erat pactum ꝙ colonus non teneretur de vi ⁊ ſi vetuſtate ville caderent[voluiſſe] ⁊ ad iſtud accedit.j.eo.l.ſed ſi dicimus.⁊.ſ.eo.l.videamus.⁊.ſ.commo.l.ad eos.

1 ☞ Locator nec dominium nec poſſeſſionem rei locate transfert.regula cum fallen.

2 Depoſite rei poſſeſſionem ⁊ dominium retinemus.regula cū fallen.

3 Actio oneris aduerſi eſt hodie ſublata.

In naue ſaufelli ⁊c. In.l.iſta dicit: qdā ſaufellꝰ nomine nauem habebat ⁊ conſueuerat frumentū ⁊ merces cōducere vt in naui portaret.vnde complures mercatores ſaufelli locauerunt frumentum portandū in naue ſaufelli:poſtea ſaufellus vni ex his mercatoribus frumentū reddidit de cōmuni:poſtea nauis periit:ceteri mercatores volunt conuenire eum actio.oneris aduerſi:nunquid poterunt: reſpondet iuriſcon.duplex eſt ſpecies locationis.vna cum quis retinet dominium rei ſicut eſt cuʒ locamus ſarcinatori veſtes.alia eſt cū transferimus dominium vt ſi trado aurum vel argentum puſillarū aurifici vt faciat anulos vel vaſa ex illo auro vel argēto vel alio idem eſt in depoſito aliquando rei depoſite non tranſit dominium rei depoſite vt ſi deponam pecuniam ligatam in ſacculo: aliquando tranſit dominium rei depoſite vt ſi depono in ſacculo nō ſignato pecu.ſed ad numerum.ſed quid in premiſſa queſtione eſt dicendū ſi mercatores frumētum ſeparatim tradiderunt ⁊ diuiſerunt aceruum ſuum tabulis vel vaſis ſaufelli: cuiqʒ debebat reſtituere ſuū ſi autē reſtituiſſet quod erat alterius ab eo cui reſtitutum eſt poterat vēdicare ille cuius fuerat: ⁊ ſic apparet ꝙ actio oneris aduerſi non habet locū.nam ſi reſtituit cuilibet ſuū aceruū fecit qd debuit:ſi reſtituit qd erat alterius licet nauis perierit ab eo poterit vendicare:ſi autem frumentus communiter eſſet poſitum in naui non eſſet imputan ſaufello: quia ab vno habuit neceſſe incipere.ſi poſtea periit nauis ſine dolo ⁊ culpa ſaufelli non tenetur.ſi autem dolo ⁊ culpa ſua periit bene tenet̄ alijs.hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionē litere.

in naue

[In naue ſaufelli.] nomen exercitoris [cum plures] ſcilicet mercatores vel peregrini. [cōfuderant] idest fecerant ibi aceruum vel ſimul poſuerāt [de cōi] ſcʒ frumento [perierat] ſub. poſtea cū toto frumēto qđ ibi remāſerat [oneris aduerſi act.] eſt actio oneris auerſi ſine. d. eſt actio oneris a duerſi cū. d. eſt actio oneris auerſi ſine. d. ab auerto auertis. i. remoueo puta tres mercatores depoſuerūt frumētū ſuum in naue ſaufelli: ſaufelus reddidit vni: poſtea nauis auerſa eſt. Hic eſt actio oneris aduerſi qꝛ cōduxerat ſaufelus frumētū ſua aduerſitate cōducēdū: poſtea res perit ⁊ hoc plerūqꝫ fit. vt. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei vē. l. ſi qs vina §. ſi aduerſione. ⁊. ff. e. l. hec diſtinctio [duo genera eſſe] id eſt duas ſpecies eſſe. [locarent] ſub. ⁊ hec eſt ꝓpria locatio. vt. ff. e. l. non ſolet. [aut eiuſdē generis] aliud tamen in ſpecie [puſillatū.] idest purgatū: ⁊ puſillatū factū propter putredines extractū vel pōderatū ⁊ alis purgatū alis purū datum [fabro] id eſt aurifici. [vt vaſa fierent.] ex hoc vel ex alio. [vt aurū vel anuli] de hoc auro vel conſimili fierent ex ſuperiore caſu qñ daꝛ vt idē reddatur eiuſdē generis: aliud tñ in ſpecie [incredidā iri] id eſt dominiū trāſire. ſic ecōtra qñ cōductor trāſfert dominiū. vt. ff. e. l. itē ſi ex ꝑtio. §. cū inſulā [ſecundū quē] id eſt ſm vltimū caſum [recte datū] idest redditū. ⁊ ſic ceſſat oneris aduerſi actio [⁊ ideo ſe improbare.] dicit alfen⁹ iuriſc. [furti eſſe act.] contra ſaufellum qui inuito dño cōtractauit vel cōtra illū qui accepit animo cōtractādi [ſed ſi] i. qñuis: ⁊ modo determinat [vt in ſimili reſolui poſſit] vt fuit in noſtro caſu [culpā] dūtaxat ſcʒ latam ⁊ leuē non leuiſſimā. vt. ff. cōmo. l. ſi vt certo. §. nūc vidēdū ⁊ potuit eſſe in culpa ſi ſubleuauit eo tꝑe nauem quo nō debebat ſubleuare nauē: vel ſi nauigauit eo tꝑe quo nō debebat nauigare [tū] idest qñuis [ꝙ ceterorū] qꝛ ſuū ſoluū hēret ⁊ nauis

1 poſtea perit cū frumento aliorū vt in prin. l. habuiſtis. † Or ſignori in. l. iſta no. plura no. ⁊ ſtatim nota hic regulā ꝙ rei locate nec dominiū nec poſſeſſionē locator transfert. vt. ff. e. l. non ſolet. nec ob. ꝙ. l. dicit conductorē poſſidere naturaliter. vt. ff. cōi di. l. cōi di. §. neqꝫ cōductor poſſidet. i. detinet: vel poſſidet dño non ſibi: qꝛ is poſſidet cuius noīe poſſideꝛ. vt. ff. de acqui. poſ. l. quod meo. §. ſi per vēditorē. Fa. ꝗ hic. itē fallit in redēptoribus. vt. ff.

2 de rei vē. l. redēptores. itē no. † hic aliā regulam rei depoſite poſſeſſionē ⁊ dñiū retinemus. vt. ff. depoſi. l. i. §. rei depoſite. Fallit ſi depono pecuniā apud te ad numerū nō ſignatā. vt hic. vt. ff. depo. l. dies ſponſaliorū. itē fallit ſi dicitur vt tenearis ad tantūdem eiuſdē generis: qꝛ tūc eſt depoſitū ſed egreditur terminos ſuos. vt. ff. depo. l. lucius ſempronio. item no. ſi plures locāt frumenta vt fiat cōis aceruus in naue ſi nauta reddit vni primo ⁊ nauis perit non tenetur nauta aliis: qꝛ lʒ ei gratificari: ſic ⁊ alibi locus eſt gratificationi. ff. de reli. ⁊ ſum. fu. l. vlti. ⁊. ff. ad ſil. l. ſi quis. §. ſi cuʒ eſſes. Ex premiſſis ergo habetis ſi mercatores ita locauerunt in naue vt non fieret cōis aceru⁹ ſed quilibet ſeparauit ſuum tabul. ſi nauta reſtituit alicui ſuum propriū aceruum nō eſt in culpa. ⁊ ideo non teneꝛ act. ex loc. nec oneris aduerſi: nec ab alio poteſt vindicari: quia ſuuʒ habet: ſed ſi nauta reſtituiſſet aceruum alterius ab eo pōt vendicari ⁊ teneꝛ furti ſi ſciens accepit ⁊ animo ꝯtractandi: ſed act. ex oneris aduerſi non teneꝛ qꝛ iſta nō ſed alia locū habet vt hic. ſi aūt nauta fuit in culpa i reddēdo teneꝛ furti ⁊ act. ex cōducto. ſi aūt fuit locatus frumentū vt cōis fiat aceruus ⁊ nauta vni reddit nō tenetur ſi nauis perit nec nō fuit i culpa qꝛ pōt gratificari vt dixi: ⁊ nemo qui facit qđ facere dʒ eſt in culpa. vt hic. ⁊. ff. de leg. iii. l. vnū ex familia §. ſi de falcidia. Or ſignori circa. l. iſtā q̃ro, duo primo quid differat actio oneris aduerſi ab act. ex loc. rñ. ac. ex loc. eſt gñalis. Itē in ea venit dolus ⁊ lata culpa ⁊ leuis. vt. ff. e. l. ſi quis domū. §. culpe. ſed actio oneris aduerſi hʒ locū cum vertitur onus dolo locatoris vel cū cōductor ſuſcepit in ſe aduerſitatē oneris vel plerūqꝫ fit vt dixi in expoſitione litere. itē actio locat. nō excludit aliā actionē ſcʒ furti. vt. ff. e. l. is qui. ⁊. l. ſi merces. §. furti. qꝛ eſt actio ordinaria: ſed actio oneris aduerſi eſt extraordinaria. vnde ſi alia habet locum iſta non habet lo

3 cum vt hic dicꝛ. † Sed quero an hodie act. oneris aduerſi habeat locū. ad qđ dicunt quidā vt rogerius ⁊ frogeri⁹ ꝙ nō eſt hodie ſublata qꝛ non inuenit ꝙ ſit ſublata. vnde qđ non mutatur ⁊c. vt. C. de teſta. l. ſancimus. ſed verius eſt vt vos dicatis ſm Io. ⁊ azo. ꝙ hodie ſit ſublata qꝛ nō eſt neceſſaria ⁊ ſufficit actio locati ⁊ conducti in qua venit quicquid venerit in act. oneris auerſi vel aduerſi. vt. ff. e. videamus. ⁊. l. ex conducto. ⁊. ff. e. l. quero. §. inter locatorem. item quia actio locati ⁊ cōducti cum aliis actionibus cōcurrit ꝙ non erat in act. oneris aduerſi. vt hic dicitur: non ob. ꝙ dicunt ꝙ nō mutatur ergo non prohibetur ſtare. rñdeo ⁊ dico ꝙ mutatur qꝛ actionē oneris aduerſi non inuenimus poſitam in ordine aliarum actionū: preterea actio ex locato facit eam ſuperfluā: ⁊ ſuperfluis actionibus vtendum non eſt. vt argu. ff. vt in poſſeſ. le. l. hec ſtipulatio. §. diuus,

t ☞ Succeſſor ſingularis nō teneꝛ ſtare colono nec colon⁹ ei.

t; Qui fundum ⁊c. † In. l. iſta dicitur pater ſai. fundū colēdū locauit ad plures annos: poſtea condidit teſtamentuʒ alii legauit: nunquid adita hereditate poterit agere heres cuʒ conductore vt colat: certe non: quia adita hereditate tranſit in legatarium. ſed ſi legatarius prohibeat colonū fundū colere colon⁹ aget cōtra heredē ad itereſſe ſuū act. ex cōducto: ſicut ſi vēditor vēdidit fundū ⁊ anteꝙ̄ tradat alii legauit. nam heres ei⁹ teneꝛ emptori ⁊ locatori. h. d. iſta l. videatis expoſitionem litere. [poſſe cogi colonum] ſcʒ ab herede locatoris. de legatario non dubitatur qꝛ nō ſuccedebat in ius defuncti: ſed ⁊ heres. ⁊ ideo de eo dubitabatur [act.] ex conducto [pertinere] nam ſingula

8 ris ſucceſſor non habet neceſſe ſtare colono * niſi dictuʒ eſſet. vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iul. §. pe. ⁊. ff. de vſufr. l. arbores. ⁊ ar. ff. eo. l. ſi merces. §. qui fundum ⁊. ff. de lega. i. l. nihil proponitur. §. i.

t ☞ Conductor ſi frui non poteſt re abſqꝫ culpa locatoris ſit ei remiſſio mercedis pro rata ſi locatoris culpa interueniat ad totale intereſſe tenetur. hoc dicit.

s Si fundus ⁊c. † l. iſta ponit. v. caſus cum. l. ſeq. ⁊ ſextus caſus ponitur i prin. huius. l. ⁊ hec diſtinctio. ⁊ in. l. iſta dicitur locaſti mihi fundum poſt locationem fundus ille publicatus eſt in fiſcum: nunquid teneris mihi preſtare vt liceat mihi re cōducta vti ⁊ frui: an teneris mihi remittere penſionem pro tꝑe futuro ex quo per te nō ſtat: ſicut ſi locaſti mihi inſulāʒ corruit teneris mihi remittere penſionē. ad hoc reſpōdet iuriſ ꝙ act. ex cōduc. teneris mihi ad meū intereſſe ſi facto tuo publicatur ⁊ veniet i tereſſe ex lucro. nā ſi venditus fundus publicatur facto vēditoris tenetur venditor emptori ad intereſſe ⁊ veniet in intereſſe ꝑtiū nō vltra: ⁊ idē eſt in act. ex conducto. ſed ſi ali⁹ nō prohibeat vti ⁊ frui re conducta quē tu prohibere nō poteras teneris mihi remittere penſionē: ⁊ idē eſt ſi locatiōes impediāt me vti poſſeſſione. nā teneris mihi remittere pēſionē vel reddere quod accepiſti: ⁊ hec diſtinctio vendicat ſibi locū in fundo locato: ⁊ idē eſt in inſula locata ſi prohibeor a te vti teneris ad intereſſe ex lucro: ſi prohibear vti ⁊ frui ſponte. ſi autē prohibear re vti ⁊ frui propter vetuſtatem ⁊ ruinam teneor tibi remittere penſionem ⁊ hec vera ſunt in eo qui locauit funduʒ ſuum vel inſulam ſuā. ſi autem locat quis fundū alienū ſiue inſulā alienam dicēdū eſt qđ indiſtincte teneaꝛ ad intereſſe ſiue prohibeat per ſe ſiue per aliū. h. d. iſta. l. cum. l. ſe. ⁊ prin. ſe. vſqꝫ ad. §. cū fundū ꝯmunem. videatis expoſitionē litere. [publicatus ſit] idest miſtibus aſſignatus ſit ob publicā vtilitatē ⁊ ob male factū locatoris. vt. C. de bo. dam. l. ſi quis. ⁊. ff. de rei ven. l. itē ſi verberatū. §. i. [quemadmodum] hic eſt ſecundus caſus. [⁊ ſolā corruiſſet] parte inſule iam edificata [nihilominus teneberis.] ad mercedē operis facti anteꝙ̄ tuetur preſtandā. vt. ff. e. l. martius [naʒ ⁊ ſi] hic eſt tertius caſus [vt pretiū reſtituas] tibi ſolutū. alii dicunt a fiſco acceptū qđ nō eſt verū cū nihil a fiſco acceperat [mihi tradi] accedit. ff. e. l. ex cōducto. in prin. [ſimiliter igitur.] hic eſt quartus caſus [tenebiꝛ] ſub. ꝙ habuiſſet cōductor ſi nō fuiſſet prohibitus vti frui etiā ſi duplum excedat accedit. ff. e. l. ſi in lege. §. colonus. ⁊ ſic no. ꝙ eſt hic caſus i quo venit intereſſe ex lucro: lʒ alis regulariter cōtra. vt. ff. de eo qđ cer. lo. da. opor. l. iii. §. vlt. ⁊. ff. ad l. rho. de iac. l. ii. §. portio [interpellabiꝛ] ſcʒ conductor [remittere] ſi mercedē nō accepiſti [aut reddere] ſi iam accepiſti. [⁊ hec diſtinctio.] hic eſt quintus caſus [vt ſi aduerſione] id eſt recepto a cōductore periculo [demolit⁹ eſt] accedit. ff. e. l. ſi quis domum. ⁊. l. inhabitatores [intelligendū eſt.] hic eſt. vi. caſus [prohibeat.] qꝛ iſte teneꝛ indiſtincte ad itereſſe. vt. ff. e. l. ſi qs domū. §. quid tñ. Or ſignori ad id qđ dicꝛ in. l. iſta ſi fundus vendit⁹ eſt publicat⁹ anteꝙ̄ tradereꝛ emptori vel cōductori ꝙ teneꝛ vēditor ex empto ad pretiū reſtituendū: ſed videꝛ ꝙ nō teneatur venditor ad pretiū qꝛ perfecta emptione ſolo cōſenſu oē cōmodū ⁊ incōmodū ꝑtinet ad emptorē. vt. ff. de peri. ⁊ cō. rei vē. l. neceſſario. in princ. ad qđ vos dicetis hoc eſt ſpeciale ⁊c. dic vt ibi dixi. Sed demo opponiꝛ ad id qđ dꝛ in. l. iſta ⁊ videtur ꝙ caſus publicationis pertineat ad emptorē nō ad venditorē. vñ videꝛ cōtra. ff. de euic. l. lucius. ad quod vos dicetis vt ibi dicam.

Cum fundum cōmunē. In. §. iſto dicit: ego ⁊ tu habebamus fundum communem: conuenit inter nos vt vno anno fundum conductū haberē ⁊ preſtarē tibi certā mercedē ⁊ alio anno tu: dū habuiſſes vno anno fraudulēter fructus ſequētis anni corrupiſti q̃riꝛ qua actione mihi tenearis ⁊ videtur ꝙ tu tenearis mihi duab⁹ actionib⁹ vna ex cōducto alia ex locatori ac. ex locato venit meo parori actiōe ex ꝯducto tua. itē teneris mihi cōi di. ſ. vna tolliꝛ ꝑ alterā: ſicut eſſet ſi duo eſſem⁹ ⁊ quilibet haberet propriū fundū. nā ſi loco tibi meū fundū teneris ex

8 ℭ Stare colono. Qñ ſucceſſor teneaꝛ ſtare colono vide qđ notabar. in. l. ſi filio fa. §. ſi vir. ff. ſoluto matr. Et adde qđ ſucceſſor ſingularis forum ſui authoris non ſequitur ſec⁹ in vniuerſali. l. hēs abſens in princi. ff. de iudi. ⁊ in. l. euʒ hominem in prin. ff. de fide iuſſo. do. Ioſ. in. l. ſi quis cū in quarto no. ff. ſi ex nox. cā.

locato.ſi eõ.l.eo tuū fundū teneor tibi ex ɔducto in qua act.venit merx ⁊ fructus.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[certo pretio.]ideſt certa mercede[cōſulto].i.ſtudioſe[mea pars propria.]ſub.veniet.[deinde ita notat] nō reprehēdēdo qđ dictum eſt in ſuperiorib⁹ ſ3 addēdo qđ min⁹ eſt dictū.[altera perimatur] ideſt ꝙ aſſecut⁹ ſum vna nō aſſequar alia act.vt.ſ.e.l.ſi merces.§.culpe[p ipſam]alias ꝙ id ipſum[ſimpliciter].i.manifeſti⁹[ita queremus].i.in ꝑrio caſu ſequēti inueniem⁹[ɔueniſſe].i.pactū appoſitū eſſe.Sed ad.§.iſtū opponit ⁊ vr ꝙ in caſu hui⁹.l.nūꝗ locati vel cōducti actio poſſit habere locū.vt vr ⁊.ſ.cōi di.l.ſi cōuenerit.ad qđ dicūt quidā ꝙ hic merx in pecunia interuenerat:ibi vero ſine mercede i pecunia cōſiſtēte cōuenerat vt alternis annis fruerent.vñ nō potuit eſſe locatio ſine mercede in pecunia cōſiſtente.vt.ſ.e.l.j.⁊.ſ.depoſi.l.j.§.ſi quis ſeruū.vel hic improprie dicit locatio ſicut ⁊ alibi dr.C.eo.l.ſi olei.⁊ ideo datur hic preſcrip.verb.act.vt.ſ.de preſcrip.verb.l.naturalis.§.j.⁊.ij.

Opus quod aduerſiõe locatum eſt ⁊c.

Signori aduertatis.l.iſtā ꝙ bona lex eſt:⁊ multū hȝ locū in ciuitate iſta:⁊ in.l.iſta dicit ſi locaui tibi opus faciendū tuo periculo:tuū eſt periculū anteꝗ illud approbet ſ3 quid ſi cōduxiſti opus faciēdū tuo periculo vt pro quolibet pede deberes hr̃e.x.ſol.quouſqȝ menſuret tuū eſt periculū niſi p me ſteterit quomin⁹ op⁹ approbet.nā tunc meū eſt periculū:vl niſi caſu fortuito corruerit anteꝗ approbet:vel niſi aliud cōuenuiſſet.nā cōductor non tenet niſi culpa ſua opus corruerit.h.d.iſta.l.[opus]ſc3 faciendū eſt[locatū eſt]ſc3 tali pacto vt cōductoris ſit periculū nō locatoris anteꝗ opus perficeret ⁊ approbaret[ɔductoris periculū eſt]ꝗtū ad culpā leuiſſimā nō ad caſum:qꝛ nomē periculi ſumit p culpa.vt.ſ.ſi cer.pet.l.ſi quis nec cauſam.⁊.l.rogaſti.⁊.ſ.commo.l.ſi vt certo.§.nunc videndum.

a **Si prius ⁊c.** In.l.iſta dicit:ſi locaui tibi op⁹ faciendū qđ debebat approbari ante approbationē periculū pertinet ad locatorem ſi caſu fortuito perit ⁊ op⁹ erat tale ꝙ debebat approbari.h.d.iſta.l.[opus]ſub.quod erat in aduerſione.[ad locatorē pertinet] ſub.vt preſtet ei mercedem nihilominus ſed ſi culpa conductoris periſſet periculū pertineret ad cōductorem.vt.ſ.l.ꝓxi.dixi.

☞ Locator operarum debet habere mercedem totius temporis ſi per eum non ſtat idem in aduocato.

a **Qui operas ⁊c.** †In.l.iſta dicunt duo:pmo dr ſi aliqs locat operas ſuas ⁊ nō ſtat p eū quomin⁹ operet totius temporis aſſequit mercedē.ſecūdo dicit ſi aliqs cōuenit eſſe tu⁹ aduocat⁹ ⁊ nō ſtet p eū ꝗmin⁹ aduocet toti⁹ ſalarij aſſequit mercedē.h.d.[preſtet]accedit.ſ.de offi.aſſeſ.l.diem functo.ſecus in opere locato.vt.ſ.e.l.ſi quis domum.§.quidam.item ſecus in locatore opere ⁊ rei.vt.ſ.eo.l.ex conducto.§.papi.l.tali.alias incipit l.ſi nunc.⁊ ibi plene dixi[nō debeant]vnde colligitur hic ſi cōpeniſti mihi dare.x.pro patrocinio alicuius cauſe ꝙ debebā tibi preſtare ⁊ tranſigis nihilominus teneris mihi ſalariū preſtare:accedit.C.de cōdi.ob cau.da.l.pe.⁊ vlti.⁊.ſ.man.l.vlti.dixi.

Non ſolet ⁊c.

In.l.iſta dr:ſi aliqs locat tibi rē ſuā ⁊ tradit nō trāſfert in te dominiū.h.d.iſta.l.[dñiū]ſub.vl poſſeſſionē[mutare]vt hic:⁊ accedit ad iſtud.C.de vſuc.l.i.nec ob.ſ.cōi di.l.cōmuni di.§.neqȝ.qꝛ exponitur poſſidet id eſt detinet vel poſſidet dño.vt.C.de pre.xxx.an.l.male.fallit i caſu vbi excedit ſuos terminos.vt.ſ.e.l.in naue.⁊.ſ.de rei vendi.l.redemptores.vl poteſt dici ꝙ iſta.l.intelligitur alio modo ſi locas mihi rem meam non amitto dominium.vt hic:⁊ ad iſtud accedit.C.e.l.qui rem.

Qui mercedem ⁊c.

In.l.iſta cum ſequē.dr:ſi loco tibi rē meā cuſtodiēdā ⁊ ꝑ cuſtodia accipis mercedē tu debes rē cuſtodire ⁊ deteriorē nō facere.vñ ſi dāno dato a te teneris ſed de dāno dato ab alio nō teneris:ſed ⁊ ſi potuiſti cuſtodire ⁊ defendere rem ne ali⁹ daret dānū ⁊ nō feciſti e⁹ dñi nomine teneberis mihi act.locati.h.d.iſta.l.cū.l.ſeq.[ꝑ cuſtodia] ſpecialiū[periculū ꝑ cuſtodia p̄ſtat]ſub.ſi periculū cōtingat ꝓpter cuſtodiā nō adhibitam:⁊ ſm hoc ad exactiſſimā diligētiā tenet:alias.j.niſi ſpecialiter pro cuſtodia mercedem reciperet teneretur de leui culpa tātū.vt.ſ.nau.cau.ſta.l.item.§.ſed ſi gratis.⁊.l.nauta.[iul.ait]accedit.ſ.de dam.infect.l.fluminum.§.⁊ hec ſtipu.⁊.§.idem ſeruus[poſſit]certe nulla ratione.vt.C.de pig.act.l.que fortuitis.⁊.ſ.e.l.ſi ea res.in prin.⁊.ſ.commo.l.ad eos[ſed marcell⁹ interdum poſſe ait alias interdum eſſe]ſub.vt poſſe agi cū cuſtode:⁊ alias intereſſe ſcilicet vt teneat de dāno ab alio dato[ne dānum daretur]quo caſu tenetur.vt.ſ.eo.l.in lege.⁊.l.qui inſulam.§.qui miles[dederit]quia eius factuȝ debet conductor preſtare.vt argu.ſ.nau.cau.ſta.l.vlti.in prin.

a **Si locatum ⁊c.** In.l.iſta dicit:locaui tibi fuū ⁊ tu illū ſeruū ɔtractaſti animo lucrandi:nunquid teneris locati ⁊ furti:certe ſic.h.d.iſta.l.[ſurripiat]contractandi animo lucrandi:⁊ cōtra meam volūtatē aliter ꝙ acceperas.vt inſti.de ob.q̄ ex deli.naſ.§.placuit[⁊ furti]⁊ vna intentata tollitur alia.vt.ſ.de condic.fur.l.ſi pro fure.§.cū furti.⁊.C.de fur.l.ancille.⁊ ex lege iſta apparet aliam eſſe actionem locati:⁊ aliam oneris aduerſi:qꝛ act.locati admittit ſecum acti.furti:ſed actio oneris aduerſi aliam actionem non admittit ſecum.vt.ſ.eodem.l.in naue ſauſeli.

a **Si vulnerauerís ⁊c.** In.l.iſta dicit ſi loco tibi ſeruum meū ⁊ tu vulneras eū teneberis.l.aquil.⁊ ex locato:ſi ago vna tollit alia:⁊ hoc ꝑtinet ad officiū iudicis.vt non agat alia.h.d.iſta.l.[actio eſt]qꝛ tenet cōductor de culpa.vt.ſ.e.l.ſi merces.§.culpe[dȝ]vt.j.de actio.⁊ obli.l.qui ſeruū.§.ſed ſi is ut hoc non ſit plus in vna ꝙ in alia.vt.ſ.commo.l.item queritur.

Locare ⁊c.

In.l.iſta dicit:ſ3 aliquis poſſit locare fundum ſuum cui debet ſeruitus:ſeruitutē tñ predialē ſine fundo locare nō poteſt hoc dicit iſta.l.[ſeruitutem]ſcilicet predialem.[nemo poteſt] ſcilicet vel dñs rei vel cui debetur ſeruitus predialis:ſed quare quia per ſe ſine predio non cenſetur.vt.ſ.de ſer.ru.pre.l.ſi cum eſſem.§.item ſi fundus.ſecus eſt in perſonalibus actionibus.vt in vſufructu ⁊ ſimilibus.vt.ſ.de vſufruc.l.arboribus.§.de illo.

a **Si tibi domum ⁊c.** In prin.huius legis dicitur locaui tibi domum meam ſerui mei dederunt tibi damnum vel fecerunt tibi furtum:nunquid tibi teneor ex cōducto certe non:ſed furti noxali.hoc dicit iſta.l.in princip.[tibi] ſcilicet conductori.[ſed noxali actio.]ideſt furti noxali:vel lege aquil.vt.ſ.de noxa.actio.l.j.⁊ inſti.de noxa.actio.in prin.Odo.

a **Si hominem ⁊c.** In.l.iſta dicit:locaui tibi hominē vt vtereris opa ſua in taberna ille homo fecit tibi furtū:nūquid habes act.ex cōducto vel furti noxalis que eſt penalis:⁊ certe debes me cōuenire act.noxa.furti.h.d.iſta.l.[ſi hominē]ideſt ſeruum[vt habeas i taberna]ideſt vt vtaris eius opera in taberna[conductionis]ideſt actionis ex conducto:alias[conductionis]ſc3 furtiue[qđ magis eſt]ſc3 vt agatur noxali furti actiõe.

☞ Locatio facta vno nummo non valet.

a **Si quis ⁊c.** †In.l.iſta dr:ſi loco tibi rē meam vno nummo nulla eſt ɔductio ſed videor tibi mercedē donare.h.d.iſta.l.[inſtar inducit] ſub.⁊ ideo non videtur conductio:ſed potius donatio:qꝛ locatio eſt mercede conuenta ⁊c.vt.ſ.eo.l.ij.ſed que eſt ratio quare non poteſt conductor conducere rem vno nummo:ſed poteſt res vno nummo vendi.vt.j.de acqui.poſ.l.ſi quis ante.§.vl.⁊ eiſdem regulis ſuſtentatur locatio cum emptione.vt.ſ.eo.l.j.in queſtione iſta dixit Jo.quia habet fieri locatio mercede conſtituta.ſic.ſ.eo.l.j.ſed vnitas nō eſt numerus:ſed eſt principium numeri:vel dicatis ꝙ iſta eſt ratio:emptio habet contrahi pretio conuento ⁊c.vt.ſ.de contrahē.emptio.⁊ vendi.l.j.⁊ vnitas non eſt numerus ſed eſt principium numeri:ſed hec ſolutio nō eſt bona:⁊ ideo vos dicetis ꝙ iſta eſt ratio:multe res inueniuntur quarum iuſtum pretium eſt nummus:ſed raro accidit vt iſta penſio ſit vnius nummi:⁊ ad ea que frequenter accidunt ⁊c.vt.ſ.de leg.⁊ ſenatuſcon.l.iura.

c **Cum apparebit ⁊c.** In.l.iſta dicit:ſi emo vel loco rē a pluribus videor mihi velle omnes obligare:ſi omnes ſunt ſoluendo cum omnibus poſſum agere:⁊ ſi vnus eſt ſoluendo videtur cum eo inſolidum agendū:ſed debeo ei cedere act.contra eum qui non eſt ſoluendo.h.d.iſta.l.[nō recuſet]ꝓ parte nec inſolidum.vt.ſ.de pecul.l.queſitum.§.j.⁊ hec vera ſunt ſecundum antiqua tempora:ſecūdum que agebatur tacite qđ fierent plures rei debendi.vt hic.⁊.j.de duo.re.deben.l.j.⁊.C.e.l.ij.⁊.l.ſi cum hermes.ſed hodie quilibet tenetur pro parte nō inſolidū niſi expſſe agat:vt i auť.de duo.re.ſtip.§.j.⁊ p totū.

a **Si cui locauerim ⁊c.** In pri.hui⁹.l.dr ſi ɔduxi a te op⁹ faciēdū ⁊ loco illđ op⁹ alij:⁊ illū cui loco habeo actu.locati.h.d.pri.hui⁹.l.[act.vtilē]vt.j.de v.ob.l.ſtipu.iſta.§.idē ſi qs locauerit:qꝛ nemo ꝓhibet rē conductā alij locare.vt.C.e.l.nemo.

Qui ſeruum. In.§.iſto dicit:ſi cōduxiſti a me ſeruum ⁊ conuenio te act.ex locato:vt finita conductione ſeruum reſtituas vel aliam rem locatā ⁊ cōdemnatus fuiſti reſtituere ⁊ non vis reſtituere:inde condēnabit te mihi quanti in litem iurauero.h.d.iſte.§.[non reſtituit] ſub.poſt ſentētiā cōdēnatoriā[dānabit]qꝛ iſta ac.eſt bonefi.vt inſti.

inſti.de act.§.actionū.ꝛ ideo in ea iuraṫ in litē: vt hic: ꝛ.ff.de in li.iur.l.in actionib⁹.ſ ꝛ poſſū ego locator poſtulare: vt cōdem neris ad duplum.vt.C.e.l.cōductores.ꝛ.C.vnde vi.l. nō ab re.

SI ignorans ꝛc. In.l.iſta dicitur:ſi ꝑ ignorantiā tibi militi armate militie putās te nō militē fundū meū locaui: non videor offendere diſciplinā militarē.vnde act.ex locato potero te cōuenire vt mercedē mihi preſtes.h.d.iſta.l.vi deatis expoſitionē litere.[ſi ignorans quis militi] ſub. armate militie[exigere]ſub.act.ex loca.[diſciplinā]ſcꝫ militarem[quā ignorauit militē] ſed ſi ex certa ſcientia locarē militi nō valeret locatio nec poſſem experiri act.ex loc.ꝛ miles notareṫ infamia: qꝛ milites debēt dare operā armis.vt.C.e.l.milites.ꝛ.l.vlti.ꝛ qꝛ milites arma ſcire volumus ꝛ nō leges.vt.C.de iur.deli.l.vlti.ꝛ eſt iſta.l.in arg.pro laicis ꝛ ciuibus:quia ſi clericus eſt aliquis ꝛ incedit ſine tonſura ꝛ vulneratur a laico ꝙ non cōmittat in canonē late ſententie:ſicut qui locat militi ignorans eū militē nō offendit diſciplinā militarem:ꝛ ad hoc eſt ar.C.de epiſ.ꝛ cleri.l.oēs quivbicunqꝫ.ꝛ.l.generaliter.item eſt ar.ad id qd̕ dr̄ de dn̄a inebriata more meretricio incedēte ꝙ ſi qs verberat eā ꝙ nō teneṫ act.iniuriarū.vt.ff.de iniurijs.l.apd̕ labeonē.§.ſi qs virginē.

EA lege fundum ꝛc. Pri. hu⁹ legis bonū eſt ꝛ facile:ꝛ ī pri.hu⁹ legis dr̄:locaui tibi fundū eo pacto ꝙ tu deberes eū hoc modo colere ſcꝫ primo arrūpere terrā ſecūdo qd̕ deberes eā arare.tertio ꝛ quarto:ꝛ poſtea eā ſeminare ꝛ ſi nō eo modo coleres fuit dictū ꝙ alteri mihi liceret locare:ꝛ ſi minoris relocarē ꝙ tenereris mihi:qꝛ ſcd̕m formā pacti nō coluiſti pluris alteri relocaui: nūquid illud teneor tibi ꝑſtare.rū.ſi fuit dictū quid deberet fieri ſi pluris relocarē:illud dꝫ ſeruari.ſi aūt non fuit dictū tūc videṫ eſſe actū vt apud me remaneat nō vt tibi preſtare debeā.h.d.iſta.l.in prin. videatis expoſitionē litere.[ea lege]ideſt pacto[locaui.]colono.[vt ſi non ea lege]ſub.qua dictū fuerit[ꝛ quo minoris]ideſt minore mercede accepta[interponereṫ].q.d.hec conuētio eſt ad vtilitatē locatoris appoſita.vt ſi pluris locet ſibi teneat:ſi minoris repetat a colono.vñ qꝛ hec conuentio erat introducta in ei⁹ fauorē non dꝫ retorqueri contra eū.vt.C.de le.ꝛ cō.l.qd̕ fauore.ꝛ ff.de le.ꝛ ſenatuſcō.l.nulla. ꝛ hoc verū eſt in locatione. ſecus in ſocietate:cum ſocietas debeat eſſe vltro citroqꝫ ꝛc.vt inſtitu.de ſoc.§.illud.Or ſignori in.§.iſto no.iſtud no.contra regulā ꝙ qs nō dꝫ admitti ad id cuius oppoſitū petiturus non eſſet.vt.C.de ſol.l.pe.hic tñ regula illa recipit inſtantiā:vt colligi pōt ex cauſa huius legis vbi petitur ꝙ minus habet locator: nō qd̕ plus hꝫ reſtituit : ꝛ eſt hoc ideo qꝛ conductor non ſtetit pacto .vnde ſi dānū ſentit ſua culpa videṫ ſentire.vt.ff.de regu.iur.l.quod qs.

Locaui opus. In.§.iſto dr̄:locaui tibi aliqd̕ op⁹ faciēdū eo pacto vt tu deberes habere certā mercedē ſingulis diebus pro illo opere: feciſti op⁹ vitioſum vel tua culpa vel materie:nūquid teneris mihi ex cōductō:ꝛ reſpōdeo ſi locaui tibi vt bonitas operis deberet a cōductore approbari indubitanter dicēdū eſt ex quo vitio cōductoris opus vitioſum factū eſt poſſum agere ex locato ad intereſſe ex quo totū opus debebas facere ſiue certo pretio accepto ſiue accepta certa mercede pro ſingulis dieb⁹ ſi ꝯduxi operas tuas ſingulis dieb⁹ nō videris mihi eſſe obligatus ad bonitatē operē.ſed ad operandum ſingulis diebus.h.d.iſte.§.vſqꝫ in fi.l. videatis expoſitionē litere.[ita]ideſt hoc pacto[pro parte] ſcilicet toto[redemptori]ideſt conductori[certam mercedē]puta tres ſolidos.[opus vitioſum factū eſt] ſub.vel propter culpā conductoris vel materie.nam his duobus caſibus teneṫ cōductor:ſed ſi ꝑpter vitiū ſoli opus vitioſum factū eſt nō teneṫ conductor.vt.ff.e.l.martius.alias marian⁹.[an ex locato]ſub.ꝯ cōductorem[agere poſſim]ſub.querit[vt in ſingulas operas]id eſt ſingulos dies.nā opera eſt diurnū officiū.vt.ff. de oper.li.l.j.[ſi modo vniuerſitas cōſummationis]i.ſi vniuerſum op⁹ pficere debuit[niſi ideo ī ſingulas merces]i.in ſingulos dies[vt.] ex quo approbauit.vt argu.ff.pro ſoc.l.de illo.ꝛ.ff.de inſtitu.l.j.

SI tibi.x.locaui fundum ꝛc. In.l.iſta ponuntur duo caſus. ꝛ primus eſt talis:locaui tibi fundum meum ꝛ puto locare ꝑ.x.tu putas conducere a me ꝑ.v.nūquid valet locatio:certe nō: qꝛ diſſenſus interuenit. ſcd̕o caſus poniṫ ecōtra:ſi puto locare ꝑ.v. ꝛ tu putas cōducere ꝑ.x.tenet ꝯductio:qꝛ qd̕ pluris eſt vtiqꝫ tāti eſt:ꝛ ideo ad.v. teneberis ad alia.v.non.h.d.iſta.l.[ſi tibi.x.] ideſt pro.x.[nihil agitur]tali locatione qꝛ diſſentimus in id qd̕ eſt de ſubſtantia cōtractus.vnde nō valet cōtractus vt.ff.de cōtrahē.emp.ꝛ vē.l.in vēditionib⁹.ꝛ ad iſtud accedit.ff.de act.ꝛ ob.l.in oībus.[ſꝫ ſi ꝛ ego] incipit ſecūdus caſus [putauit] qꝛ qd̕ pluris eſt vtiqꝫ tanti eſt:ſed in ſuperiori caſu non eſt ſic:vt.ff.de in li.iurā.l.cum furti.Sed ad primum caſum huius.l.opponitur ꝛ ſignatur cōtra.ff.de ver.ob.l.j §.ſtipulanti vbi dicit ꝙ ſi ſtipulor a te.x. ꝛ tu promittis mihi.v.tenet ſtipulatio quatenus cōgruit promiſſio ſtipulationi.ad qd̕ vos dicetis aliud hic ꝛ aliud ibi:qꝛ hic ſi credo locare tibi pluris ꝛ tu putas conducere minoris ideo nō valet quod agiṫ:qꝛ ſine leſione mea hoc eſſe non poteſt : ſed ſi ſtipulor a te.x.ꝛ tu ꝑmiſiſti mihi.v.ideo valet in.v.quia hoc eſt ſine incōmodo meo ꝛ tuo.vt in.l.cōtra.ꝛ.ff.de ver.ob.l.inter ſti.§.ſi.

☞ Fideiubens pro conductore conductoris non tenetur principali domino.

QUi fideiuſſor ꝛc. In hac.l.poniṫ caſus talis:quidā municeps cōduxit ſalinas publicas a fiſco vel vectigal a republica ille municeps eaſdē ſalinas quas cōduxit vel vectigal alij locauit:ꝛ ego pro eo extiti fideiuſſor ſi nō ſoluit penſionē reipu.nunquid teneor ei reſpōdere:reſpōdeo ꝙ nō:qꝛ pro eo apud rēpublicā non interceſſi ſed apud ſecundū conductorē:fruct⁹ tñ tacite intelliguntur reipu.obligati ꝛ in cauſam pignoris debēt permanere.h.d.[apud municipem] ideſt conductorē publicarū ſalinarū.vt.C.de vec.ꝛ com.l.vi.alias pe. vel vocat hic municipē publicanū qui cōducebat a principe de quinquennio in quinquenniū : poſtea particulatim relocabat. vt.ff.de vec.ꝛ cō.l.j.ꝛ.C.e.ti.l.ſi cum hermes.alias apud municipem.i.apud adminiſtratorē reip.[manet]accedit.ff. de pig.ac. l.ſolutam.ꝛ.ff.eo.l.ſi in lege.§.j.ꝛ.ff.de pig.l.j.§.cum predium.

☞ Fideiuſſor qui in omnem cauſam intercedit vel fideiubet iudicatum ſolui vel indemnitatem promiſit tenetur ad ſortem ꝛ vſuras etiam officio iudicis venientes.hoc dicit.

QUero an fideiuſſor ꝛc. In prī.ci.hu⁹ legis dr̄ cōduxiſti a me fundū vt oēs fructus eſſent tui vſqꝫ ad quinquēniū ꝛ ꝑmiſiſti ꝙ quolibet anno dares.x.ꝛ fideiuſſorē qui ꝑ te fideiuſſit dediſti mihi:fuiſti in mora ſoluēde pēſionis primi ſcd̕i ꝛ tertij anni:nūqd fideiuſſor teneṫ ad vſuras:ꝛ vr̄ qd̕ nō:qꝛ vſure nō tā veniūt in obligatiōe ꝙ ex officio iudicis in bonefidei actionib⁹:ꝛ qꝛ fideiuſſor q obliget ſe ad ſortem nō teneṫ ad vſuras : ſꝫ certe dicit iuriſcō. ſi fideiuſſor obligauit ſe in omnē cauſaꝫ teneṫ nedū ad pēſionē imo ad vſuras:quēadmodū ſi fideiuſſiſſet in quātū debebit cōductor ꝯdēnari:vel indemnē me preſtabis.h.d.prin.huius.l.[nā illatarū].i. nō ſolutarū[teneatur] ſcꝫ locatori[eos]ſcꝫ fideiuſſores[applicauit] ſub.vel ſimpliciter fideiuſſit[ꝑſtabis]ſub.qꝛ in iſtis oībus caſibus teneṫ fideiuſſor ad vſuras. Or ſignori dn̄s Jn.az. ſcribūt hic quandā magnā glo.quā ego breuiter tangā vobis.vos habetis hic ꝙ fideiuſſor q fideiuſſit ꝑ penſione teneṫ ad penſionē ꝛ ad vſuras:ſꝫ videṫ cōtra.ff.de fideiuſ.l.fideiuſſores magiſtratuū.in prin.ꝛ.vi. ad qd̕ vos dicetis aliud eſt in mulcta q̄ inferṫ rōne cōtumacie ꝛ delicti:quo caſu nō videṫ agi vt fideiuſſor q fideiubet ꝑ magiſtratu ſi eſt ꝯtumax magiſtrat⁹ vt ꝑ illo ſe obliget.vt in.l.ꝯ.ꝛ.ff.de in li.iur.l.j. aliud ē ſi fideiuſſor fideiubet ꝑ penſiōe dom⁹ locate q̄ caſu vr̄ agi inter ꝯhētes vt ſi nō ſoluaṫ ſua die pēſio ꝙ teneaṫ nedū ad pēſionē:imo ꝛ ad vſuras vt hic ꝛ facit ad ff.C.de fideiuſ.l.fideiuſſor. vl̕ pōt dici ſcd̕o mō hic fideiuſſor obligauit ſe in oēm cām: vel ſimpliciter in.l.ꝯ.obligauit ſe in ſortē tm̄.Et ad ſolutionē huius ꝯrij ita diſtinguo cū fideiuſſor fideiubet aut obligat ſe in certā q̄titatē vt ī omnē cauſam aut ſimpliciter:ꝑmo caſu vltra nō teneṫ.ff.q ſatiſ.cog.l.ſi.ꝛ.ff.de fideiuſ.l.fin.ſcd̕o caſu de ſorte ꝛ vſuris teneṫ vt hic.ſi aūt obligat ſe ſimplr̄ hic dixit qdā ſi ꝑ eo qd̕ dꝫ teneṫ de ſorte nō de vſuris.ſi de eo qd̕ debebit teneṫ de vſuris.ff.de vb.ob.l.ſi a colono.vel dicatis vbi obligat ſe ſimpliciter vr̄ obligat⁹ ad ſortē ꝛ ad vſuras indebitas.ff. de eo qd̕ cer.lo.l.centū. ꝛ ibi dixi nō ad vſuras debitas iudicis officio.ff.de fideiuſſ.l. ſi qs pro eo.ꝛ ſm hoc ad deteriorationē.ff.de eo qd̕ cer.lo.l.ſi.ſꝫ vr̄ ꝯ.C. qd̕ cū eo l.ſi mādato.ſꝫ ibi eſt ſubaudiendū maxime:ſꝫ certe vr̄ ꝯtra iſtā l.ſed nō ob.qꝛ teneṫ ī omnē cauſaꝫ.vel ſi obligauit ſe:ſed ſimpliciter.denuo ꝯ.ff.de eo qd̕ cer.lo.l.ſi.ſꝫ ibi fideiuſſit in certā quātitatē:ſꝫ denuo ꝯ.ff.de ver.ob.l.ſi a colono.ſꝫ non ob.qꝛ ibi nō obligauit de eo qd̕ dꝫ vel debeṫ.ff.de vb.ob.l.l.cum ſti.ſic ꝛ in iſta.l.

☞ Promiſſio de non expellendo intelligitur ſi colonus in ſolutione penſionis per biennium non ceſſauerit.

Item locatorem fundi. In.§.iſto dicit: locaui tibi fundum meum nummis ꝛ cōuenit inter me ꝛ te ꝙ non deberē te deijcere vſqꝫ ad.v.an.ꝛ ſi deijcerem promiſi penam : vel ſi.j.tpa locationis decederes ꝑmiſiſti mihi penā . primo ꝛ ſcd̕o anno non ſoluiſti penſionē:nunqd poſt bienniū potero te deijcere ſine pena:ꝛ tñ ideo ꝙ ſic:qꝛ qd̕ ꝑmiſi te nō deijcere eſt intelligēdū ſi ſolueres pēſionē ꝛ coleres ſicut ꝑmiſiſti.igiṫ ſi primo ꝛ

ſecundo anno non ſoluiſti penſionem ⁊ te deieci ſi petis penã poſſum te repellere doli excep. h. d. iſte. §. videatis expoſitiones litere. [inter locatorem] ſcilicet ricũ [⁊ conductorẽ] ſcilicet ſerũ [tempora.] ſtatuta inter eos: puta intra quinquenniũ. [excep.] vnde no. vbi conuenit inter locatorẽ ⁊ conductorẽ de nõ expellendo conductorẽ ſub certa pena ex iuſta cauſa poteſt repelli: ⁊ iuſta cauſa eſt ſi ceſſauit biennio ſoluere penſionem: vt hic: ⁊ ad iſtud accedit. ſ. e. l. cum domi horreorum: alias ſecus. vt. C. e. l. ij. ſ. ſi conductor rei a priuata perſona data in emphyteoſim ceſſat ſoluere penſionem per triennium. vt. C. de iu. emphy. l. ij. ſed cõductor rei eccleſie date in emphyteoſim ſi non ſoluatur penſio biennio poteſt deiici. vt. C. de ſac. ſan. eccle. auẗ. qui rem huiuſmodi.

Paulus reſcripſit. In. §. iſto dicitur: ſi locaui tibi fundum ⁊ conſcripſi ſeruum illi agriculture ⁊ tradidi tibi ſeruũ eſtimatum: ⁊ ideo ſi colon⁹ viuit ⁊ heres eius ſi deceſſit tenetur mihi preſtare eſtimationem ſi ſeruus ſui culpa periit vel ſi traditus eſt ſeruus vt redderet̃ eſtimatio nõ ſeruus. h. d. iſte. §. videatis expoſitiones litere. [pertinebit] accedit. ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. nũc videndũ.

Dominus horreorum. In prin. hu⁹ legis dr̃ cõduxi a te horrea tua vt ibi ponerẽ frumentũ meũ ⁊ poſui: poſtea horrea fuerunt effracta ⁊ frumẽtũ fuit exportatũ: nũqd teneris mihi: certe nõ: ſi nõ fuiſti in culpa: niſi ei⁹ cuſtodiã recepiſſes: ſed ſerui tamen tui erũt ſubiiciendi queſtionib⁹ vt veritas eruatur. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [effractis] a furibus vel latronibus de quibus hz cognoſcere prefectus vigilum. vt. ſ. de offi. pre. vigi. l. nam ſalutem §. j. [non tenetur] niſi accidit culpa ſua lata ⁊ leui. accedit C. e. l. j. ⁊ l. licet. [receperit.] q2 tunc de mala cuſtodia tenet̃: ſed qd ſi cõductor cuſtodie renũciauit: nũquid tenet̃: videt̃ ꝙ nõ. vt. ſ. nau. cau. ſta. l. j. in prin. [peti poſſunt.] ad eruẽdã veritatẽ.

In conducto fundo. In. §. iſto dr̃: ſi cõduxiſti a me fundum ⁊ tua opera feciſti ſumptũ vtilẽ vel neceſſariũ propter quẽ auxiſti predium: nunquid ſi nõ cõuenit inter me ⁊ te ꝙ illũ ſumptũ faceres act. ex cõducto poteris a me recuperare: certe ſic. h. d. iſte §. videatis expoſitionẽ litere [experiri põt] accedit. ſ. e. l. ſed addes. §. ſi inquilinus. ⁊. ſ. e. l. colonus. ⁊. ſ. de rei vend. l. in fundo. ſed ſi poſſidet habet retentionem: quia cui damus actio. ⁊c. vt ſ. de ſuperfi. l. cui damus. ⁊. ſ. de reg. iur. l. inuitus. §. cui damus.

Qui contra legem. In. §. iſto dicit̃: ſi colonus cõduxit a te fundũ ad certũ tp̃s: ⁊ poſtea iuſta ⁊ ꝓbabili cã deſeruit agriculturã fundi tenet̃ ad p̃ſtandã pẽſionẽ totius tp̃is. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [qui] ſub. cõductor q̃ ẽ ⁊c. [ex cõducto] i. ex locato] ſeruet̃] ſed ſi iuſta de cã deſeruit nõ tenet̃. vt. ſ. e. l. ſi qs domũ. ⁊ l. habitatores. ⁊ plene dixi. ſ. e. l. ex cõducto. §. item cum quidam.

Cum domini horreorum ⁊c. In. l. iſta dicit̃: locaui cuidã ſcholari hoſpitiũ meum pro. xx. lib. annuatim: cũ non poſſet ſoluere. x. li. ceſſauit in ſolutione pẽſionis per triẽnium vna die dixit mihi hoſpiti ſuo: volo ire Venetias q2 habeo in voto dixi ego: bene placet mihi: iuit ⁊ nunꝗ rediit: peto aperiri hoſtia domus ⁊ deſcribi oĩa q̃ ſunt in domo autho. iudi. nũquid potero hoc facere: rñdet̃ ꝙ ſic: ſi diu ſtetit ꝙ nõ ſoluit penſionẽ ⁊ nõ apparuit. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere [ſi diu] i. per biennũ vt in fine huius. l. licet aliqñ accipiat̃ pro decẽnio. vt. ſ. qui ⁊ a qui. ma. li. nõ fiunt. l. ariſto. in fi. vel dic diu. id eſt arbitrio iudicis. vt ar. ſ. de iu. deli. l. j. [obſeruari] ſi conductum eſt ad luſtrum. vt dixi. ſ. e. l. quero. ſed aliud remedium eſt adhibendum: quia poteſt claudere hoſtia domus. vt. ſ. ex qui. cau. pig. ta. cõtrahitur. l. ⁊ eſt differẽtia.

Qui domum ⁊c. In. l. iſta dicit̃: quidã habebat domũ ⁊ areã inſertam domui: areã vicino locauit vicinus edificabat in ſuo: ponebat cementa in area vicini ita ꝙ area facta eſt deterior: nũqd cũ cõductore agere poſſit ac. ex locato: rñdet̃. ꝙ ſic.

ſ ☞ Pactum ꝙ penſiones debeantur emptori intelligitur de debitis venditori.

ſ **Inſulam vno precio** ⁊c. † In pn̄. huius. l. dr̃: tu emiſti inſulã a me p. c. poſtea locaſti eã: ea locata vẽdidiſti hoc adiecto ꝙ mercedes inquilinoꝝ pertinerent ad emptorẽ poſtea cõductor aliĩ locauit maiori p̃cio: nũqd ego teneor preſtare mercedẽ emptori quã prim⁹ cõductor mihi debebat: rñ. ꝙ ſic. hoc dicit prin. huius. l. [cõductor.] primus [debebat] ſub. nõ quoad priora ſcđo cõductore: accedit. ſ. de acti. emp. ⁊ ven. l. iul. §. ſi venditor habitationẽ. ⁊ l. ſi mercedẽ in pri.

1 ☞ Contractum bonefidei breuitas termini non vitiat.

1 **In operis locatione.** In. §. iſto dr̃: † locaui tibi opus faciẽdũ ⁊ fuit dictum vt faceres vſqz ad talem diem: ⁊ ſi non faceres q̃ tenearis mihi ad intereſſe meum: nũquid vir bonus. i. iudex dz arbitrari infra quod tẽpus debeat fieri: certe ſic: ſi nõ fuit actũ de tempore certo: ſed ſi fuit dictũ de tempore certo tũc teneris mihi ad intereſſe meum: ſi nõ faciat infra tempus quo commode fieri poteſt. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [in operis] ſcilicet faciendis [erat dictum] ſub. inter locatorem ⁊ conductorez [eſtimaſſet] ſed quid debet eſtimari ſi tẽpus fuit adiectum: reſpondeo non fuit adiectum alias ſi fuit adiectum ꝙ primo fieri poterit. vt argu. ſ. de ver. obli. l. cõtinuus. §. cum ita.

Quidam. In. §. iſto dicit̃: quidã cõduxit balneũ poſitũ i municipio. xx. aure. nũmis. poſtea refecit fornaces ⁊ impendit. c. nũmos aure. quos accepit mutuo: nunquid quod impẽdit poterit recuperare: certe ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſatiſdaret] ideſt caueret: ⁊ facit ſ. de lega. iij. l. ſi cui. ⁊. ſ. de condi. ⁊ demon. l. quibus diebus. §. ſi.

ſ ☞ Caſus contingens in parte operis facta cedit ad periculum locatoris niſi culpa conductoris interceſſerit.

m **Martius domũ faciendã** ⁊c.

ſ † In. l. iſta dicitur: quidam flaccus nomine volens facere fabricari cuidam martio nomine domum faciendam locauit: dum martius iſte partem domus fabricaret vel feciſſet: domus terremotu ſuperueniente ruit cuius erit periculum locatoris an conductoris: ⁊ reſpondeo quod ex quo domus nõ vitio operis ſed caſu fortuito periit periculum erit locatoris. hoc dicit iſta. l. videatis expoſitionem litere. [martius] proprium nomen cementarii [a flacco] proprium nomen locatoris [flacci] ſcilicet locatoris [eſſe periculum.] Or ſignori circa. l. iſtam not. tria not. primo not. ſi flaccus locat domum martio faciendam: ſi martius fecit partem domus: ⁊ poſtmoduz domus terremotu periit periculum eſt flacci locatoris ⁊ ſic dicetis cum opus factum in totum vel pro parte ruit aut vitio operis ⁊ tunc eſt periculum conductoris. vt. ſ. eo. l. ea lege. ſi autem opus ruit vitio ſoli vel caſu fortuito tunc eſt periculum locatoris: vt hic ⁊. ſ. e. l. vlti. quia que fortuitis caſibus accidunt nullo bone fidei iudicio preſtantur vt. C. de pigno. actio. l. que fortuitis: niſi ſpecialiter pacto ſuſceperit in ſe periculum conductor vel niſi culpa vel mora cõductoris preceſſit. vt. ſ. ſi quis cau. l. ſed ⁊ ſi quis rei capitalis. §. queſitum. ⁊. ſ. commo. l. ſi vt certo. §. interdum. itẽ no. hic quod cum actio locati ſit bonefidei equitas ſuadet hoc. vt ex quo conductor fecit opus ſi periit caſu quod non teneatur niſi pactum culpa vel mora preceſſit. ſecus eſt ſi debes mihi ſeruitutẽ oneris ferendi vbi quotiẽs opus eſt teneris reponere columnam. Item ſecus ſi quis promittit in annos ſingulos. vt. ſ. de verbo. obli. l. eum qui. Item ex. l. iſta not. argu. ad queſtionẽ ſabbatinam: medicus promiſit alicui egrotanti quod liberaret eum ſi daret ei. x. lib. medicus curauit eum ⁊ liberauit: egrotus tranſacto tempore recidit in eadem infirmitate: agit infirm⁹ cõtra medicum vt liberet eum act. ex cõducto. modo queritur nũquid pro eodem ſalario teneatur ipſum liberare. ⁊. l. iſta eſt in argu. quod non: ſicut ſi corruit edificium eſt periculum locatoris non cõductoris. nam ſufficit vere ſemel factum opus vt ar. ſ. de aqua plu. arcen. l. in diem. item quia ſufficit ſemel peruenire ſe vt. ſ. quod me cau. l. videamus. item quia non videtur agi inter contrahentes ꝙ medicus in perpetuum obligetur eum liberare. nam infirmitas euitatur. vt. ſ. de dam. inf. l. qui bona. §. ſi. ⁊. ſ. de le. iij. l. qui fideicõ. §. ſi quis. x. item quia de preſenti infirmitate videt̃ actũ: vt ar. ſ. de aur. ⁊ arg. leg. l. ſi ita. ⁊. ſ. de ſer. vr. pre. l. ſi ſeruitus. ⁊ ideo ſolutione eius quod debetur ſublata eſt obligatio in perpetuum. vt inſti. qui. mo. tol. ob. in princi. ⁊. ſ. de ſol. l. qui res. §. aream. econtra videtur ꝙ teneatur eum liberare pro eodem ſalario quia non videtur liberatus ex quo liberatio non durauit: quia nõ videtur ademptus ⁊c. vt. ſ. de acqui. poſ. l. non videtur: ſed videtur ad tempus egritudo latuiſſe: vt ar. ſ. de edil. edi. l. qui tertiana. item quia nõ videtur curaſſe qui vitioſe curauit. vt. ſ. de ſol. l. qui. x. §. vlti. Or ſignori in queſtione iſta dicimus: ſi ille egrotus recidit in infirmitatem q2 rem prohibitam fecit de ſe queratur: q2 damnũ quod quis ⁊c. vt. ſ. de re. iu. l. quod quis. ſi nõ autem fecit rem prohibitam non videtur curatus. vt ar. l. qui tertiana. vel poteſt dici aut recidit infra modicũ tẽpus rem prohibitam nõ faciendo ⁊ ſic non videtur liberatus. vt ar. ſ. de le. iij. l. qui concubinam. §. heres. aut dudum poſt ea quo caſu videtur liberatus. vt argu. ſ. de diuor. ⁊ repu. l. ij.

ſ ☞ Remiſſio mercedis debet fieri ſi dominus non poteſt habitari vel ad habitandum locari niſi alia eque commoda preſtetur.

Cum in plures

1 **Cum in plures annos.** In pn. huius.l.dicitur:ſi locaui tibi domū in plures annos nō ſolū teneor tibi preſtare patiētiam vt in ea inhabites infra tempora locationis:ſed etiā teneor tibi preſtare patiētiam vt alijs loces:q ſi non faciam q2 domus eſt fracta:licet poſtea reficiā tū non teneris ad penſionē: niſi medio tpe voluī tibi preſtare eque bonā habitationem.h.d.iſta.l.in prm. [locatori dz].i.ad hoc vt teneaī locator cōductori [ſed etiam locare] alijs idoneis perſonis.vt ar.ff.de vſu ⁊ ha.l.nō aliter.⁊ ſic intelligitur.C.e.l.nemo.[fuiſſet locator]ſub.eo tpe q dom⁹ corruit.alias ſec⁹.vt.ff.e.l.ſi l lege.§.colon⁹.[dare.]vt.ff.e.l.ſi qs domū.l pn.

Heredem coloni. In.§.iſto dz: ſicut colon⁹ dño poſſidet ita heres ei⁹.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[nō eſt]ſub.poſt finitā cōductionē ante em̄ colon⁹ eſt.vt.C.eo.l.viā veritatis.⁊ inſti. eo.§.vlti.[exiſtimo]ſicut ipſum colonū dū viuit ⁊ etiā poſt mortē ante apprehēſam hereditatē.vt.ff.de acq.poſ.l.quiuniuerſas.§.qđ per colonum.⁊ l.ſi de eo.§.i.⁊ facit.C.cōia de vſu.l.j.⁊.C.de preſcri.xxx.vel.xl.an.l.male.nec ob.ff.cōi di.§.neqz.q2 ibi colonus poſſidet domino non ſibi.vt hic: vel ibi poſſidet ideſt detinet.

Veſtimenta. In.§.iſto dicitur:ſi tu dediſti veſtimenta fulloni ⁊ ipſe perdidit tua ē electio an agas cōtra furem vel fullonē ⁊ ſi de facili potes agere contra furem ⁊ ages ſumptibus fullonis:alias ages contra fullonē ⁊ cedes ei actiōes ꝯ furē.h.d.iſta.l. videatis expoſitionē lrē[cū fullōe]ꝯcor.inſti.de ob.que ex quaſi deli.naſ.§.furti.

Lege dicta. In.§.iſto dicitur : locaui tibi domum faciendam ſicut approbarem:domus feciſti:deinde de voluntate mea mutaſti:nunquid de eo quod mutaſti teneberis:certe non.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[Lege dicta]ideſt pacto appoſito ſm leges.i.ſcđm pactum[abſolui debere]lz cōtra pactum fuerit:tñ volūtas affuit:q2 dol⁹ volenti nō infertur.vt.C.de tranſa.l.cū donatiōis.

1 Dolus aduerſarij ſi dedit cauſam contractui poteſt contrahens penitere ⁊ quod dedit repetere.

1 **Mandaui tibi.** In.§.iſto dicitur ſi ego qui volebam domum edificare tante altitudinis mandaui tibi vt exuteres pro quanto poſſem edificare:dixiſti tu pro.cc.vñ.dedi.cc.dum partē expendiſſes ⁊ vid△ q non poſſes edificare niſi p.ccc.denūcio tibi ne edifices: tu ſpreta denūciatiōe edificaſti:nūqd teneris mihi de eo qđ edificaſti:certe ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[velles].i. poſſes[reſtituas]ſub.⁊ tenerꝫ ad itereſſe.vt.ff.e.l.ſi i.l.§.colon⁹.

Meſſem. In §.iſto dicitur:ſi meſſem frumēti quā colonus debebat cuſtodire ſubtraxiſti mihi teneris mihi act.furti.⁊ cōdic.fur.ſed colon⁹ nihilominus ex cōducto poterit agere ꝯ me.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere.[labeo ait]nā ꝯdictio furtiua daī dño.vt.ff.de cō.fur.l.ſ.

1 Propoſitum in mente retentum nil relevat.

1 **Locator.** In.§.iſto dicitur:locator horrei locauit tibi horrea dū locaret horrea habuit in mēte ſua ne inferreī aurū nec argentū periculo ſuo. deinde cū ſciret te inferri paſſus eſt:nūqd teneī:⁊ video q ſic:q2 vī receſſum a pzlo ꝓpoſito.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[ꝓpoſitū habuerit].i.ſcriptū habuerit forte in muro[fuerit remiſſum] q2 a pteſtatiōe recediī ꝯ2io facto.vt.ff.de pact.l.tale.§.q ꝓuocauit.

Seruum meum. In.§.iſto dicitur:ſi conduxiſti ſeruum meum mulionem ⁊ negligentia eius mulus tuus periit ſi ſeruus locauit ſe ex peculio ei⁹ vel de in rēuerſo teneor.ſi aūt ego locaui tibi ipm: tibi teneor de dolo lata culpa ⁊ leui.ſi aūc ſine diſtinctione perſone a me mulionem cōduxiſti ⁊ ego illū tibi dedi cuius negligētia mulus tuus periit teneor tibi:quia fui in culpa:quia talez elegi.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[ſeruū meū mulionē conduxiſti]dicit ſeruus mulio deputatus ad mulos ducēdos ⁊ cuſtodiendos[ſi ipſe]ſcilꝫ ſeruus [preſtaturū] a me domino [efficeret]⁊ ſic no.q mala electio ē i culpa.vt.ff.p ſocio.l.ſ3 illo,

1 Paſſagium quod ſoluitur pro vehiculo ſoluit dominus vehiculi ſed pro rebus ibi poſitis ſoluit dominus rerum.

1 **Vehiculum.** In.§.iſto dz:tu cōduxiſti vehiculū vt portareī onus tuū cū eo ires duꝫ eſſes ad talē pontē:redemptor pontis exegit portorium. modo queritur a quo debeat preſtari:⁊ reſpōdetur ſi exegit portoriū propter res ⁊ propter vehiculum ⁊ mulio hoc ſciebat ab ipſo locatore vehiculi debet preſtari ⁊ non a te conductore:ſed pro alijs reb⁹ a te locatore debet preſtari.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[vehiculum].i.currus.vt.ff. cōmo.l.iij.§. ſi duobus vehiculum[redēptor]qui dabat.c.fiſco vt pedagiū pōtis pertineret ad eum[ab eo]ſub.cuius vehiculum conduxeras [pro ipſa ſola rheda]ideſt p ipſo ſolo pondere[mulio]ideſt carrucarius[non ignorauit]ſed ſciebat[debere]ſub.⁊ non debere preſtare conductorem vehiculi.

Rerum cuſtodiam. In.§.iſto dicīi q horrearius dbet preſtare cuſtodiam rez que ſunt in horreo:ſed ſi locat horrea ⁊ aliquis conduxit ab horreario ⁊ locat alijs per partes debet preſtare rerum cuſtodiam niſi in locando aliter conueniſſet.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[rerum cuſtodiam]q2 horrearius qui a dño horreum cōduxit ⁊ recipit res ⁊ inhabitat[locator] ſub.horrei qui ibi non inhabitat[conuenit] vel niſi cuſtodiam in ſe reciperet.vt.ff.e.l.§.locator.⁊.C.e.l.j.⁊.l.ex hoc reſcripto.odo.

Cum lege. In.l.iſta dicitur : locaui tibi fundum meum colendum in quo nō fuit vinea nec fuit dictum q vineaz ibi poneres: tu ibi plantaſti vineam ⁊ propterea aucta eſt penſio illius fundi:ſi finita conductione conuenio te ad penſionem fundi:nūquid de iſto ſumptu teneor tibi ſatiſfacere:⁊ reſpondetur q ſic:ſi eſt vtilis vel neceſſarius poteris opponere mihi excep.doli mali vt reficiam tibi expenſas vel vt non tenearis mihi niſi reficiam. hoc dicit prin.huius legis:videatis expoſitionem litere. [fructus] ideſt reditus [denis] ideſt decem vt.j. [vel expenſas vtiles] vel neceſſarias[conſecuturum]vt.ff.eo.l. dominus horreorū.§.i.[vel nihil amplius preſtaturum]ſub.quam ſit in penſione.

Nauem conduxi. In.§.iſto dicitur:conduxi a te nauem vt de prouincia tali ad talem nauigarem ⁊ portarem oleum: dum poſuiſſeꝫ oleum ibi: ⁊ .lxxx.milia modia frumenti: contigit ita q illa nauis fuit retenta in prouincia per.ix.menſes:⁊ fuit poſtea nauis cum mercibus publicata:⁊ ita non iui cum naue ad locum deſtinatum:nunquid teneor tibi ad vecturas quas tibi promiſi: reſpondetur q ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere [nauem conduxi]alias conduxit:⁊ tunc ſub.quis[nauigarē]alias nauigaret:⁊ vtraqꝫ litera eſt bona.nam ſiue rem conduxi tantum ſiue rēt operam cum mea culpa.i.propter illicitas merces quas impoſui in naui fuit nauis detenta teneor ad mercedem vt in fi.l.dicitur.puta quia ibi erat vt caſtrum imperiale qđ nulli licet habere ⁊c.vt.C.de diuer.reſcrip.l.ſacri affatus[⁊ frumēti]ſub.vel vini[ſed euenit]ideſt contigit.[tolleretur.]⁊ ſic non fuit funct⁹|munere vehendi vſqꝫ ad locum deſtinatū[nauis] ſub.locator[poſſe]⁊ hoc ideo petitur vectura nauis. q2 ꝓpter factum mei conductoris fuit nauis retenta:quia illicitas merces impoſueram:ſecus ſi per caſum fortuitum nauis fuit retenta:q2 tunc ego non teneor ei preſtare vecturas nauis:⁊ ſic ſoluitur contra.ff.e.l.ex cōducto.§.item cum quidā.⁊ ibi dixi plene.

Si riuum. In.l.iſta dicitur : cōduxiſti riuū faciendum ⁊ feciſti anteq̄ approbaretur labes corrumpunt riuum. modo queritur ad quem pertinet periculum:an ad te vel ad locatorem ⁊ reſpondetur ſi vitio ſoli accidit periculum erit locatoris: ſi vitio operis accidit debet eſſe conductoris:ſi caſu fortuito accidit:tunc erit periculum locatoris.h.d.iſta lex:videatis expoſitionem litere.[probares]ideſt faceres dñm approbare qui ita conuenerat dare mercedem ſi dñs approbaret[periculū eſt.] ſub.ait labeo ⁊ male:q2 indiſtincte dixit:⁊ ſtatim per Paulū cū diſtinctione eius opinio reprobaī:⁊ hoc dicit Paulus:imo ⁊c. [ſi ſoli vitio].i.terre[locatoris]ideſt domini[ſi operis vitio] id eſt culpa artificis[tuum]ideſt conductoris.⁊ ad iſtud accedit.ff.ad.l.aquil.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi calicem. ⁊.ff. eodem.l. item queritur.§.ſi gemma.⁊.l.ſi priuo.⁊.l.ea lege.§.j.⁊.l.marcius.

De eſtimatoria actione Rubrica,

Quia eſtimatoria vicinitatem habet cum actione locati:cōſequenter ponitur de eſtimatoria actione preſcrip.verb.que de eſtimatione proponitur.vt inſti.de actione.§.actionum.videamus ⁊ ſubiiciamus quādo locum habeat de quo dz.ff.e.l.j. ⁊.ij.

1 Quando res eſtimata vendenda traditur actione preſcriptis verbis eſtimatoria agitur que eſt bonefidei.

2 Actio preſcriptis verbis regulariter eſt ſtricti iuris vbi fallit.

3 Actio preſcriptis verbis quando habeat locum ibidem. Et quando actio de dolo.ibidem.

4 Condictio ex lege quando habeat locum.

Actio de eſtimato pro/ ponitur ⁊c.†]In.l.iſta ponitur quare fuit hec actio introducta:⁊ qñ habeat locum:⁊ ad quid
5 detur:⁊ certe datur cauſa dubitatiōis tollēdeꝫ ⁊ in.l.iſta vos notabilis ita caſum ſicut vidim⁹ tota die fieri in ſcholarib⁹;accidit aliqs ſcholaris ad apothecā

librorum ⁊ tradit librum ſuum ad vendendũ ſtationario ⁊ dicit ei:vendas eũ pro.x.lib.vel reddas mihi eum: poſtea ille ſtationarius non reddit ſibi librũ vel eſtimationem. modo querit quam actionem habeat ſcholaris vtrum act. ex vendito quia pro eſtimatione quã fecit videt vendidiſſe:an ex locato q locauit ei:an ex conducto q conduxit operas illius: an mãdati q mãdauit illi vt venderet. ſed certe dicit iuriſcõ.qđ verius eſt ꝙ habeat locum vtilis preſcrip.verb.eſtimatoria: q iſta actio eſt introducta cauſa tollende dubitationis:cum eñ dubitatur de nomine alicuiꝰ cõtractus debet dari iſta actio preſcrip.ver.eſtimatoria ad intereſſe:q actio eſt bonefidei.vnde oĩa que veniũt in actione bonefidei veniunt in iſta. vnde cum eſtimatio faciat tranſire periculum: veniet in iſta actione: vt ſtationarius reddat librum incorruptum vel eſtimationẽ.hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionẽ litere.[actio de eſtimato]ideſt preſcri.verb.eſtimatoria[ꝓponit tollẽde dubitatiõis grã]⁊ qualiter dubitationis grana proponat.ſ.ſubijcit. [fuit enim magis] ideſt valde: ſic ſumitur.C.ne li.po.l.j.vel dicatis ꝙ legitur cõparatiue:vt dicatis[fuit eñ magis dubitatũ.]ſub.ꝙ certum[cum res eſtimata]certa vel incerta eſtimatione[vendẽda datur] circa eſtimationẽ cũ dicit ſcholaris:accipe hũc librũ ⁊ vẽdas p.x. ⁊ reddas librũ vel.x.pura eſtimatio eſt.cũ ſcholaris ita loquitur venditori librũ accipe ⁊ vendas tali pretio ⁊ nõ dicit qđ pretium ⁊ reddes mihi librũ nõ corruptũ vel eſtimationẽ:⁊ nõ dicit quãtam [vtrũ ex vendito ſit actio] ad pretiũ[propter eſtimationẽ] q licis eſtimatio facit emptionẽ.vt.ſ.pro emp.l.ij.[videar.]lz eñ interuenerit merces tñ dubitabat an tale ſcḿ ɔſueuerit locare.[an mandati]quia mandato meo fecit [viſum eſt] ait iuriſcõ. qui fecit legẽ iſtã[hanc actionẽ proponi]ſ.preſcri.verb.eſtimatoriam[ambigeret]ideſt dubitaret ſub.l.veteri nõ noua: ⁊ ad quid dicã hoc.ſ.videbitis.[ciuilẽ]ideſt qđ iure ciuili eſt approbatum[geſtum]ideſt quaſi geſtũ:q eſt quidam cõtractꝰ innominatus do vt facias[quare.]ideſt cũ ſit bonefidei actio pſcri.ver.que de eſtimatione proponitur.vt inſti. de actio.§.actionũ [diximus]in ſuperioribus titu.vt.ſ.de contrahẽ.emptio. ⁊ vẽdi.l.j.⁊ per totum.⁊.C.de loca.⁊ conduc. per totum [eſtimatio autem periculum]intelligunt quidã periculũ ſcz caſus fortuiti nos intelligimꝰ periculũ doli ⁊ culpe:nõ caſus fortuiti.vt.ſ.loca.⁊ cõdu.l.opus.⁊.ſ.dicam.[de qua ɔuenit]ſub.debet reddere ſi de ea nõ cõuenit debet reddere eſtimationẽ arbitrio boni

2 viri.† Or circa legez iſtã no.plura no.primo.no. hic regulariter preſcri.verb. eſt ſtricti iur. fallit cũ proponit de eſtimato vt hic vel de permutato.vt inſti.de act.§.actionũ.Jtẽ no.cuz dubitat de nomine cõtractꝰ datur preſcri.ver.act. ſi in lege veteri dubitat de nomine cõtractꝰ vt hic.⁊.ſ.de preſcri.ver.l.i.§.j.⁊.l.quotiens.ſi aũt noua lege dubitaret de nomine ɔtractus datur cõdic ex lege.vt.ſ.de cõdi.ex lege.l.vnica. ſi aũt in delictis dubitaret de noĩe cõtractus datur de dolo.vt.ſ.de dolo.l. ⁊ elegãter.§. non ſolũ.⁊ de iſta materia plenius dixi.ſ.de dolo.l.§. ait pretor. Or ſignori circa legẽ iſtã vltra ꝓcedo:hic dr ſi trado tibi rez meã eſtimatã tuũ eſt periculũ.ſz.l.videt diſtinguere: aut tu rogas me vt tradã tibi:⁊ tũc tuũ eſt periculũ :aut rogo te ⁊ tunc meum eſt periculũ. vnde videt cõtra.ſ. de preſcri. verb.l. ſi gratuitã.§.ſi margaritas. ad ſolutionem cuius contrarij põt dici pluribus modis.l. iſta intelligit ſcḿ determinationẽ illius l.⁊ ad iſtam ſolutionem accedit.ſ.ſi cer.pe.l.rogaſti.vel põt dici ſcđo modo diſtinguendũ eſt:aut trado tibi rem meaz eſtimatam:ita dicendo:trado tibi iſtã rem pro.x. quo caſu meũ eſt periculũ:vt in.l.cõtra.aut trado tibi ita dicendo: trado tibi iſtam rem vt reddas mihi iſtã rem nõ deteriorem factã vel eſtimationem certam vel incertã:quo caſu tuuz eſt periculũ vt hic:⁊ ad iſtam ſolutionẽ accedit.ſ.ſi cer.pe.l.ſi quis nec cãm nec propoſitũ.in prin. Sed denuo inſtat ad.l.iſtã ſic:cũ trado tibi rez eſtimatam vt tradas rem vel eſtimationẽ tuũ eſt periculũ:eſt intelligendũ de cõi periculo.ſ.doli vel omnis culpe vł caſus fortuiti ꝙ ſit tuũ.dixerũt quidã vt Jo.ꝙ ſic. ⁊ ſic intelligunt.l.iſtã.⁊.ſ. de iure do.l.plerũqz.in fi.⁊.ſ.loc.⁊ ɔduc.l.quero.§.vlti ſed nos ſcḿ azo.dicimus ꝙ vbi trado tibi rem reddendã vt reddas mihi rez vel eſtimationẽ rei ſi perit dolo vel lata vel leuiſſima culpa teneris mihi:ſi aũt perit caſu fortuito non teneris.vt.ſ. cõmo.l.ſi vt certo.§.nunc videndũ.⁊.ſ.p ſocio.l.cũ duobus.§.damna fatalia.⁊ ideo ſubaudiẽdũ eſt in litera vt dixi:eſtimatio aũt periculũ facit.ſ. doli ⁊ omnis culpe non caſus fortuiti ⁊ ſimile no.ſ.ſi cer.pe.l.ſi quis nec cãm nec ꝓpoſitũ in princ.niſi ſpecialiter in ſe per pactũ ſuſcepiſſet periculum caſus fortuiti.vt.ſ. ſi quis cau.l.ſed ⁊ ſi §.queſitũ.⁊.C.de neg.ge.l.negotiũ. Si dicat aliquis veſtrũ tu:⁊ tu teneris alternatiue: tñ tu nõ teneris de caſu fortuito.vt ſ.de ɔhen.emp.⁊ vend.l.ſi in emptione.§.pe.rñ. dz cõſiderari in ɔctibus id qđ agitur .vt.ſ.de cõtrahen.emp. ⁊ ven.l.ſed celſus.§.ſi fundꝰ annua.⁊ vř agi inter nos vt ſi vendis pretium reddas librum taxatum ⁊ ſi nõ vendis vt reddas librum non deterioratum vel ad intereſſe:non autem agitur vt alternatiue tenearis:ſed quid erit trado tibi librum vt vendas qua act.teneris mihi ſi vendidiſti mihi librum vt reddas mihi pretium taxatum ſi non dediſti vt mihi reddas eſtimationem: vel mihi preſtes intereſſe reſpondeo preſcri.ver. nam hic eſt cõtractus innominatus do vt facias: ex quo contractu datur actio preſcri.ver.vt.ſ.de preſcri.verb.l.naturalis.§.quid ſi do.ſed ſi iſta preſcrip.verb.actio proponeretur pro eo quod datum eſt eſtimatum eſt bonefidei vt hic dicitur.

HEc actio. Jn.l.iſta dicitur ꝙ iſta actio preſcri.ver. eſtimatoria hz locũ ſiue merces ſit certa ſiue incerta interueniat ſiue nõ.h.d. iſta.l.videatis expoſitionẽ litere.[hec actio] ſcz preſcri.verb.eſtimatoria que eſt bonefidei.vt.ſ.l proxi.[vtilis eſt.] ideſt efficax.[etiam ſi merces.]certa vel incerta interuenerit:⁊ ſi interuenit merces certa ſi do alicui librũ ad vendendũ.⁊ dico accipe hunc librũ ⁊ dico vendas pro.x.⁊ ſi vendideris dabo tibi.v.ſol.interuenit incerta ſi ita dico:accipe hunc librum ⁊ vendas p.x.⁊ ſi vendideris bene faciam tibi: hic hz locum preſcri.ver.eſtimatoria vtilis:vel põt exponi[vtilis eſt.]ad differentiã directe[⁊ ſi merces interuenerit].q.d. ſi trado tibi rem meã ad vẽdendũ ⁊ nõ cõuenit de dãda tibi certa mercede hz locũ directa actio.ſi cõueni dare mercedẽ habet locũ vtilis.ſed ad.l.iſtaz opponitur ⁊ videt ꝙ nõ habeat locum preſcri.ver.eſtimatoria vtilis vel directa.imo videtur ꝙ habeat locum act.locati poſtꝗ̃ merces interuenerit.vt.ſ.de preſcri.ver.l.rogaſti. in fi. ad qđ poteſt dici vbi trado tibi rẽ meã vendendam: cõuenta tibi certa mercede habet locũ actio.vt in.l.cõtraria.ſi autem trado tibi incerta mercede conuenta:vel nulla habet locũ preſcrip.ver.ex ſtipul.vt hic dr:vel poteſt dici ſcđo modo vbi trado tibi rẽ meã vendendam certa mercede cõuẽta habet locũ preſcri. ver. eſti. ⁊ etiã locati.vt in.l.cõtra.apparet aperte:verũ q ambe ſunt rei perſecutorie vna tollit aliã.vt.ſ.loc.⁊ cõdu.l.ſi merces.§. culpe.

De rerum permutatione Rubrica.

Quia permutatio vicina eſt ⁊ ſimilis emptioni ⁊ locationi: poſt illos tractatus ponit de rerum permuta. vel poteſtis continuare ſecundo modo ſic:preſcrip.verb.act.proponitur de eſtimatione bonefidei ita preſcrip.verb.que proponitur de permutatione eſt bonefidei vt inſtitu.de actio.§.actionum.

1 Permutatio eſt contractus innominatus: ⁊ ideo producit actionem preſcriptis verbis ⁊ ſolo conſenſu non contrahitur niſi rei interuentu veſtiatur ⁊ ſi datur res aliena non veſtitur ⁊ in ea eſt locus condictioni ob cauſam.hoc dicit.

2 Differentia que ſit inter emptionem ⁊ venditionem ⁊ rerum permutationem:⁊ in quibus conueniant.

SIcut aliud eſt vendere.

1 Jn.l.iſta cũ.l.ſe.no.† diſſimilitudines inter emptionem ⁊ venditionem ⁊ rerũ permutationẽ:⁊ dr ꝙ rerũ permutatio eſt ſimilis emptioni ⁊ venditioni.item dicitur que actio locũ habeat ponit diſſimilitudines inter emptionem ⁊ venditionem ⁊ rerũ permutationem:q in emptione ⁊ venditione alius eſt venditor ⁊ alius emptor:ſed in rerum permutatione idẽqz eſt vẽditor ⁊ idẽqz emptor.itẽ in emptione ⁊ venditione emptor tenet preciſe facere pretiũ accipientis.ſed venditor non tenetur preciſe facere rẽ accipientis:ſed ſufficit rẽ tradere ⁊ de euic.cauere. Sed in rerum permutatiõe vterqz tenet facere rem accipiẽtis item in rerum permutatione:nõ apparet ꝙ ſit merces vel pretium:verũtamen ſi id qđ tradatur euincit tenet q m tradit act. ciuili in factũ preſcri.ver. Jtem emptio ⁊ venditio ſolo conſenſu cõtrahitur ſicut ⁊ locatio:ſed rerum permutatio nõ cõtrahit niſi re interueniente:verũtamẽ ſi permuto rem meã cum alio ⁊ illa res que mihi tradita eſt euicta eſt:nõ videtur facta permutatio:ſed ſi trado tibi rem meã ex cã permutatiõis ⁊ tu nõ tradis mihi tuã potero cõdicere rẽ meã cõdi.ob cãm. nõ aũt agaz ad intereſſe meũ quãti intereſt mea illã rẽ mihi eſſe traditam ⁊ in iſtis differũt ſed in alio cõueniunt.nam rerũ permutatio eſt ſimilis venditioni.vñ ſicut vẽditor qui vẽdit ſeruũ dz promittere ſeruum ſanũ eſſe vel fugitiuum non eſſe:furtis noxiſqz ſolutum non eſſe:ita qui tradit rem ex cauſa permutationis dz predictam promittere.h.d. iſta.l.cum.l.ſe.videatis expoſitionẽ litere[⁊ alius venditor]nam vnus non poteſt fungi officio venditoris ⁊ emptoris.vt ar.ſ.de auth.tu.l.pupilꝰ.§.pupilꝰ.[merx] ideſt res vendita[vel venditor ſit]accedit.ſ.de contrahẽ.emp. ⁊ ven.l.j.⁊ hic eſt prima differentia inter rerum permutationez ⁊ emptionem ⁊ venditionem.[multũqz]modo ponitur differẽtia ſecunda

tia ſecũda [tradere] vel intereſſe preſtare. vt. ff. de act. emp. ⁊ vẽ. l. j. in prin. ⁊ l. ex emp. in prin. ⁊ §. j. [nil debet] vt. C. de eui. l. qui rẽ emit. ⁊ hoc eſt verũ niſi venditor ſciens rem alienam vendidit. nã tunc etiã ante euic. agitur ad intereſſe. vt. ff. de acti. emp. ⁊ vendi. l. ſeruus quem. §. vlti. [ſi vtrũq;] ideſt ſi vtraq; res que dat ex cauſa permutationis [ſed cuȝ debeat] .q.d. nõne poteſt eſſe vtrumq; pretium ⁊ vtrũq; merx ⁊ ſic ſit venditio: reſpõdeo nõ: ⁊ hoc eſt quod dicit ſed cum debeatur ⁊c. [⁊ res ⁊ pretium] ſub. ad hoc vt ſit venditio [non põt inueniri] ſub. in rerum permutatione [nec ratio patitur] hic etiam colligitur predicta differẽtia [ꝙ acceperim] ſub. ex cã permutationis [vel dederim] ſub. ex cauſa permutationis [in factũ dandam actionem reſpõdetur] idest eiuſdem preſcri. ver. que in factum dicitur. ff. de preſcri. ver. l. j. ⁊ ff. de pac. l. iuriſgẽ. §. j. ſed in factuȝ pretoria alia eſt a preſcri. ver. vt. ff. de preſcri. ver. l. qui ſeruandarum. ⁊ l. quotiẽs [item emptio] hec eſt tertia differentia inter rerum permutationem ⁊ emptionem ⁊ venditionem. [contrahitur] vt. ff. de cõtrahen. emp. ⁊ ven. l. j. ſic locatio ⁊ cõductio ſolo cõſenſu cõtrahitur. vt. ff. loc. ⁊ cõdu. l. j. [prebet] vt. C. e. l. ex placito. Or ſignori habetis ꝙ in noiatis cõtractibus ſolo cõſenſu cõtrahitur obligatio: ſed probo cõtrariũ. nã cõmodatum ⁊ depoſitũ ſunt cõtractus noiati vt hic: ⁊ ff. de pactis. l. iuriſgẽ. §. j. ⁊ tñ nõ cõſenſu ſed re ipſa cõtrahitur obligatio. vt inſti. qui. mo. re cõtrahit̃ obli. per totũ. ⁊ ff. de pac. l. iuriſgẽ. in prin. ad qđ vos dicetis ꝙ in ſolis iſtis cõtrahit̃ obligatio ſolo cõſenſu: ſed nõ in oibus. vt inſti. de ob. q̃ ex cõ. naſ. per totũ. ⁊ ff. de act. ⁊ ob. l. ex cõſenſu. ſic ⁊ ſi dicimus in vineis boñ. naſcit̃ bonũ vinũ: nõ ſeqtur ergo ꝙ in qualibet vinea boñ. naſcat̃ bonũ vinũ: q꞉ nõ naſcit̃ bonũ vinũ verſus gallerã: ſed bonũ vinũ naſcit̃ in montibus apud ſeraſalliũ: ⁊ in ſimilib⁹ locis [nullam cõtrahere pmutationẽ] q̃tũ ad effectũ in veritate tamẽ cõtrahit̃ [ariſto ait] alias. §. idem ariſto ait [vicina] idest ſimilis [daret] .q.d. ſicut vẽditor preſtat iſta emptori. vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. §. etiã ita qui tradit ſer

2 uum ex cauſa permutationis vt hic. † Or ſignori no. circa. l. iſtã ſimilitudines ⁊ diſſimilitudines inter emptorẽ ⁊ vẽditorem ex vna parte ⁊ rerũ permutationẽ ex alia. ſimilitudo eſt in hoc q꞉ actiones deſcendentes ex eis ſunt bonefidei. vt inſti. de act. §. actionũ. ⁊ hoc quidem ſicut venditor preſtat ſeruũ ſanũ furtis noxiſq; ſolutũ ⁊ non fugitiuũ: ita qui tradit ex cauſa permutationis. vt in. l. vlt. huiꝰ titu. diſſimilitudo eſt in multis q꞉ emptio ⁊ venditio eſt cõtractus noiatus rerũ pmutatio innominatus do vt facias: ſed que eſt rõ ꝙ rerũ pmutatio eſt cõtractus innominatꝰ ſed emptio ⁊ vẽditio eſt ꝯtꝰ noiatus. Dñs Azo aſſignat talẽ rõnẽ q꞉ in emptione ⁊ vẽditione ſolo cõſenſu ꝯhit̃: idõ eſt nominatꝰ ꝯctꝰ q꞉ rerũ pmutatio nõ cõtrahit̃ ſolo conſenſu erit cõtractꝰ innominatꝰ: vel red datis rõnẽ emptio ⁊ vẽditio eſt ꝯctꝰ noiatꝰ q꞉ habet nomẽ ita ſtrictũ ⁊ propriũ qđ nõ põt accõmodari aliis: q꞉ nõ põt accommodari locationi ⁊ depoſito: ſed rerũ pmu. hȝ nomẽ ita largũ ſm ſignificationẽ vocabulorum vt omni ꝯctui poſſit accõmodari: ſed qđ differũt rerũ pmu. a contractu nominato do vt des: differunt q꞉ do vt des eſt de re incerta ad certã: cõueni dare hoiem in genere vt dares equum in genere: vel de re certa ad incertã: vel de re incerta ad incertaȝ. ſed rerũ pmutatio eſt ꝓprie de re certa ad certã. ſi cõueni pmutare iſtũ equũ cũ illo boue qđ ex eo appet: quia leges q̃ loquuntur de rerũ pmutatiõe loquunt̃ de certa re ad certã. vt. C. eo. l. qm̃. ⁊ ff. ti. j. l. naturalis. Itẽ eſt alia diſſimilitudo inter emptionẽ ⁊ vẽditionẽ ⁊ rerum permutationẽ: q꞉ ſi res vẽdita euincit̃ non recuperat emptor cõdi. ob cãm ſed agit act. ex empto ad intereſſe. vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. ⁊ l. j. ſed ſi res tradita ex cauſa pmutationis euincit̃ vel etiã nõ tradatur: ago preſcri. ve. vel cõdi. ob cãm: vt hic. ⁊ C. eo. l. qm̃ aſſeueras. ergo apparet ꝙ cõditio nõ hȝ locũ in emptione q̃ eſt ꝯtractꝰ noiatus reprobata opi. mar. vt. ff. dixi de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. §. is qui. ſed non ob. quia ibi habet locũ conditio ob cauſam ꝓ cõtractu arrarũ qui eſt cõtractus per ſe. vt. C. de fide inſtr. l. ꝯtus. Sed q̃ro eſt iſtud verũ qđ dicit pedius: ſi trado tibi rem alienam ex cã permutationis nõ eſſe pmutationẽ: dixerunt quidã ꝙ ſic. vñ dixerunt ꝙ eſt ⁊ alia differẽtia inter rerũ permutationẽ ⁊ vẽditionẽ: q꞉ res aliena poteſt vẽdi. vt. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ ven. l. rem alienã. ſed nõ põt permutari vt hic dr: ⁊ ꝓ eis eſt ar. ff. de ꝯhẽ. emp. ⁊ ven. l. rẽ. in prin. ⁊ ff. de cõdi. ob cau. l. vlti. vel dicatis ſm yr. ꝙ male dixit pedius qui dixit rem alienã dantẽ nullã contrahere permutationẽ: q꞉ tenet pmutatio ⁊ ita ſcripſit hic yr. nimiũ eſt proſecutus ſtricte pedius hoc verbũ qđ re aliena tradita nõ cõtrahit̃ permu. q꞉ dictũ eſt. ff. in hac. l. ꝙ re aliena tradita ex cauſa permutationis euicta agitur de euictione actione in factũ ciuili. preſcri. ver. eſtimatoria. ergo interim anteq̃ euincat̃ res aliena tradita ex cauſa permutationis tenet permutatio: ſed tenet̃ de euictione tradens. Itẽ ⁊ alibi dr ꝙ etiã re aliena tradita ex cã pmutationis cõtrahitur. vt. C. eo. l. j. nam qđ dr hic ꝙ ſi permuto rem alienã cum tua nõ eſt permutatio q꞉ verum eſt ſecuta euic. ⁊ teneor tibi de euic. ſed anteq̃ ſequatur euictio bene tenet permutatio rei aliene. vt ar. ff. de diſtra. pi. l. reſcriptũ. §. j. i fi.

De preſcriptis verbis ⁊ in factum actione Rubrica.

1 Actio preſcriptis verbis quibus caſibus habeat locum in rubrica.

Quia actio de p̃ſcriptis verbis non ſolum ꝓponit̃ ꝓ eſtimato ⁊ permutato locũ hȝ imo ⁊ in aliis caſibus plurib⁹: idõ ponit̃ rubrica gñalis de p̃ſcri. ver. ⁊ q꞉ aliqñ hȝ locũ actio in factũ ciuilis: ⁊ aliqñ p̃toria: idõ ponit in factũ acti. alij exponũt rubricã de preſcri. ver. ⁊ in factũ act. ⁊ ꝓ vt. in factũ ſcȝ ciuil. Et no. ꝙ olim omnis actio dicebat̃ p̃ſcri. ver. Itẽ olim excipiebat̃ cõtra quẽlibet agentẽ. Itẽ olim debebãt actiones a pontificib⁹ impetrari

1 vt. C. de for. ⁊ ipe. ſub. l. j. ⁊ ff. hodie † tñ eſt ſublata illa ſolẽnitas vt in p̃dictis legib⁹. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde remãſit q̃dã act. generalis q̃ dr preſcri. ver. q̃ nõ eã ſolẽnitate verborũ hȝ ꝓponi vt. ff. e. l. natura eñ rerũ. ⁊ iſta p̃ſcri. ver. actio. ⁊ in factũ ciuilis ẽ: itẽ ⁊ hȝ locũ in eſtimato ⁊ in pmutato: ⁊ in illis eſt bonefi. vt. ff. titu. ij. l. j. dixi. itẽ hȝ locũ i oib⁹ ꝯctib⁹ innoiatis excepto facio vt des: vbi habet locũ actio de dolo. vt. ff. eo. l. naturalis. Itẽ hȝ locum vbi pactũ apponit̃ interdictione rerũ. vt. C. e. l. reb⁹. Itẽ hȝ locum vbi pactũ apponit̃ incontinẽti. vt. C. de pac. cõuẽ. l. ij. itẽ habet locũ vbicũq; dubitat̃ de noie ꝯctus. vt. ff. e. l. i. ij. ⁊ iij. in factũ autẽ p̃toria hȝ locum extra cõtractũ. vt. ff. e. l. qui ſeruãdarũ. Item hȝ locum actio in factũ in ſubſidium l. aquil. vt. ff. eo. l. q꞉ numerus. ⁊ de prima parte rubrice agit̃. vt. ff. eo. l. j. ij. ⁊ iij. ⁊ l. v. ⁊ de ſecunda parte agitur. ff. e. l. qui ſeruandaꝝ. ⁊ l. q꞉ numerꝰ.

1 Ad actionem preſcriptis verbis ſeu in factum recurritur vbi incertum eſt in quam ſpeciem contractus cadat.

Onnunq̃ euenit vt. In. l. iſta cũ

1 duabꝰ ſe. dicit iuriſcõ. † ꝙ aliqñ cõtingit ꝙ in cõtractu celebrato ceſſant oẽs actiões ⁊ dubitat̃ q̃ actio locũ hẽat ⁊ dat̃ p̃ſcri. ver. vel in factũ ciuilis ſicut eſt exẽplũ in illo q̃ ingredit̃ nauẽ cũ mercibꝰ ſuis ⁊ dubitat̃ quã actionẽ hẽat ꝯ magiſtrũ nauis: in hoc dubio damꝰ p̃ſcri. ve. ſed ⁊ ſi aliqs tradit alicui rẽ ſuã explorãdã dubitat̃: vtrũ ſit depoſitũ vel cõmodatũ in iſto dubio dat̃ in factũ ciuil. i. p̃ſcri. ver. nã vbi deficiũt cõſueta noia actionũ dat̃ preſcri. ver. act. q̃ actio hȝ locũ quotiẽs ꝯctꝰ exiſtũt ⁊ de iure ciuili nõ ſunt ꝓdite actiones. Or dicet aliquis quõ põt dubitari de noie ꝯctꝰ: certe hoc ẽ ꝓpter penuriã vocabuloꝝ. nã plura ſunt negotia q̃ vocabula. h. d. iſta. l. cũ. l. ſe. vſq; ad. l. naturalis. videatis expoſitionẽ litere. [nõnunq̃] idest aliqñ: q꞉ due negatiões faciunt vnã affirmationẽ. vt. ff. de verbo. ſigni. l. duobus [⁊ vulgaribus actionibus] id eſt actionibus communibus que habens proprium nomẽ inuenire [non poſſumus] ſub. propter dubitationem de nomine contractus. vt. ff. ſtatim dicet. [nam] .q.d. cum deficiunt actiones q̃ hñt ꝓpria noia [q̃ vocabula.] ⁊ idõ ſunt equiuocatiões. a

1 Filij quidam ſunt legitimi ⁊ naturales: quidam ſunt naturales tantum: quidam legitimi tantum: quidam nec legitimi nec naturales: ⁊ qui ſint.

2 Differentia que ſit inter contractum nominatũ ⁊ innominatũ.

3 Contractus innominati qui ſint.

4 Aturalis meus filius. Lex iſta famoſa. l. eſt ⁊ reputat̃ valde difficilis: ſȝ in veritate q̃tum ad caſum ⁊ literam non eſt difficilis: ſed lex valde vtilis: tamẽ eius materia eſt difficilis ſubtilis eſt ⁊ intricata: quia hec. l. eſt ſumma totius iuris quantum ad contractus: ſed ſi vos caſum ⁊ ſummariã expoſitionẽ litere ⁊ alia q̃ dicã intelligatis vobis videbitur facilis materia huius. l. ⁊ iuriſcõ. primo exordit̃ ſiue ponit quãdam queſtionẽ: ⁊ in fine determinat: ſecũdo annectit quadrimẽbrẽ diuiſionẽ. not. ergo in terminis ita caſum in. l. iſta de ancilla tua cõcubina mea habebã vnum filiũ naturalẽ ⁊ ille filius ſeruus tuus erat: quia bene ſcitis ꝙ ille filius meus naturalis eſt ſeruus tuus: q꞉ partus ſequit̃ vẽtrẽ. vt. C. de rei ven. l. partũ. tu ecõtra de ancilla mea habebas filiũ naturalẽ qui ſeruus erat: vna die vocaui te ⁊ dixi amice filius meꝰ naturalis natus ex tali ancilla tua eſt ſeruus tuꝰ. filiꝰ tuus naturalis natus ex ancilla mea eſt ſeruꝰ meꝰ. ſi tu manumitteres ſeruũ tuũ ego libẽter manumitterẽ meũ. dixiſti tu bene placet mihi: ⁊ ita conuenimꝰ inter nos manumittere ſeruos noſtros: ego ſeruaui tibi pactum q꞉ filiũ tuũ naturalem ſeruũ meũ manumiſi: tu nõ vis mihi ſeruare pactũ filiũ meũ naturalẽ ſeruum tuũ nõ vis manumittere. mõ querit̃ vtrũ poſſim te conuenire ⁊ qua actiõe ⁊ ad qđ ad qđ rñdet iuriſcõ. ⁊ facit hic vt faciũt me

a Naturalis meꝰ filiꝰ Bar. ſic exordit̃ ꝙ iſta lex eſt facilior ⁊ vtilior forte q̃ ſit i. ff. veteri ⁊ ꝙ eſt vna qđ diſputata p Pau. iuriſcõ. in qua Paulus altꝰ exordiẽ vt dicit ſe ſolitũ facere i queſtionibus ſuis.

dici: quando queritis a medicis ſi ipſi poſſent vobis reſponde-
re vno verbo ipſi tāgerent totā medicinā. ita facit hic iuriſcon.
nā tangit totū corpus ⁊ in fine determinat queſtionē; ego tamē
prius volo determinare: poſtea ſubijciā queſtionē. ⁊ ideo dico
hic ſic ꝙ hic fuit cōtractus innominatus facio vt facias: igitur
ſi ſeruaui tibi pactū q2 manumiſi filium tuum non ſeruas mihi
poſſum te cōuenire preſcri. ver. vt ſerues mihi pactum .i. vt ma-
numittas filiū meū vel intereſſe preſtes: nec de meo iñtereſſe de-
trahet̄ ꝙ filiū tuū naturalē a me manumiſſum habeo libertū ⁊
iſte fuit cōtractus innominatus facio vt facias: verūtamē vt q̄-
ſtionem iſtam intelligatis iuriſcon. ſubijcit diuiſionē talē ⁊ dicit
ꝙ ſunt cōtractꝰ innominati quatuor do vt des aut do vt facias
aut facio vt des: aut facio vt facias. ſi cōuenio dare vt des: ſi q̄-
dem darē pecuniā vt tu des illā rē videt̄ eſſe emptio. vñ eſt con
tractus nominatus qui ſolo cōſenſu veſtitur: ſed ſi cōueni dare
non quātitatē ſed ſpēm in genere: vt aliam dares in genere hic
eſt cōtractus innominatus do vt des: ſed ſi cōueni dare rē cer-
tā ꝑ certa vel incertā ꝑ incerta quo caſu oībus integris exiſten
tibus eſt nudū pactū: ſed ſi veſtit̄ rei interuentu q2 do ⁊ tu non
das poſſum agere preſcri. ver. vt des vel intereſſe preſtes: ⁊ poſ
ſum repetere datū cōdi. ob cām datorū: q2 ob cām dedi ⁊ cauſa
nō eſt ſecuta: ⁊ ideo ſi dedi tibi cyphos vt dares mihi ſtichū: ſi
ſtichus perijt ſine culpa tua mihi perijt: ſed ſi cōueni dare rē cer
tā ꝑ certa eſt rerū permu. Or explicitus eſt primꝰ articulus do
vt des: ſi aūt cōuenio dare vt facias: in iſto refert ſi cōuenio da
re pecuniā: puta .x. vt facias aliqd: puta vt pingas tabulā: vel
vt ſcribas mihi codicē: ſi factū eſt tale qd cōſueuit locari: hic eſt
ꝯtus locationis ⁊ cōductionis ſolo cōſenſu veſtitus: ſi eſt alias
eſt emptio ⁊ venditio: ſed ſi cōueni dare rē vt ſcribas codicē tūc
eſt ꝯtus innominatꝰ do vt facias: ſi dedi tibi ⁊ tu nō facis poſ
ſum te cōuenire acti. preſcri. ver. vt facias vel datā reddas vel
poſſum repetere datū cōdi. ob cām. ſi aūt factū eſt tale qd non
cōſueuit locari: vt ſi dedi tibi ſeruū vt manumittas vindicta: ſi-
ue eſt adiectū tēpus vel nō eſt adiectū ⁊ nō manumiſiſti infra tē-
pus adiectū vel quo debuiſti cū potuiſti manumittere cōuenitā
te actio. preſcri. ver. vt eū manumittas vel intereſſe preſtes vel
datum repetere condi. ob cauſam datorū: ſed ſi dedi tibi ſeruū
alienum quem dicebam meū vt tuum manumitteres ⁊ tu ma-
numiſiſti tuum: ſi euictus eſt quē dedi: ſi ſciens dedi teneor de
dolo: ſi ignorās dedi teneor act. in factū preſcri. ver. vt ait iulia.
Or explicitus eſt ſecūdus articulus: ſi aūt cōueni facere vt da-
res vt puta cōueni ire romā vt dares ſi facio ⁊ nō das nō habꝫ
locū cōdictio ob cauſam q2 facta nō poſſunt repeti nec preſcri.
ver. ſed habet locū actio de dolo ad intereſſe. Or explicitus eſt
tertius articulus: ⁊ iſti tres caſus in queſtione poſita in princi.
huius .l. adaptari nō pñt. Eſt ⁊ quartus caſus facio vt facias ⁊
hic oībus integris exiſtētibꝰ nulla actio orit̄: ſed ſi facio ⁊ tu nō
facis dat̄ mihi actio preſcri. ver. ⁊ de iſto ꝯtu innominato po-
ſuit iuriſcō. talia exēpla q̄ nō bñ intelligunt̄ a ſcholaribꝰ. nō mo
tus illa rōne vt ſcholares male intelligerēt ſed motꝰ vt tāgeret
multas ſubtilitates. ponamꝰ ergo: habitabā rome ⁊ tu carthā-
gine: habebā debitorē meū cartha. in .c. tu habebas debitorem
tuum rome in .c. conuenit inter nos ꝙ a tuo debitore exigerē ro
me nūmos meos meis ſumptibꝰ ⁊ tu exigeres a debitore meo
cartha. tuis ſumptibꝰ. vl' pōt poni exēplū alio mō. habebā areā
pariſius apud ſanctū Germanū tu habebas bono. apud ſan-
ctū Diucū conuenit inter nos vt edificares talē domū in area
mea poſita pariſius ⁊ ego ſimilē bono. in tua: ego exegi a debi-
tore tuo rome: tu nō a meo cartha. ego edificaui bo. tu nō edifi-
caſti Pariſiꝰ qua act. te cōueniā. dicit iuriſcō. iſta nō pñt ꝓce-
dere in debitis exigēdis: quin exigam a debitore tuo ro. ⁊ ſine
mādato vel tu a meo cartha. rñdet iuriſcō. intelligo hoc qñ tu
mādaſti mihi ⁊ ego tibi. ſi iſtud eſt verū erit cōtractus nomina
tus ſcꝫ mādati. Denuo vr̄ ꝙ nō ſit mādatum: quia mādatū de
bet eſſe gratuitum ⁊ non eſt. Item mādatarius recuperat ſum
ptus: hic tu nō recuperas ſumptus a me nec ego a te: imo ego
exigo meo ſumptu a tuo debitore: ⁊ tu tuo ſumptu a meo debi
tore. Denuo in inſulis edificādis vr̄ eſſe ꝯtus locationis qd ſi
verū eſt: eſt cōtractus noiatus ſcꝫ locatio ⁊ cōductio: ſed certe
dicit iuriſcō. hoc nō turbet te: q2 hoc videtur ex forma conuen-
tionis ſiue pacti: alias ſi plus eſſet in ſumptibꝰ meisꝙ in tuis re
cuperarē a te: ⁊ ideo dico ꝙ in predictis exemplis eſt ꝯtractus
innominatus facio vt facias habēs ſimilitudinē cum mādato
⁊ locatione: purum mandatum non eſt: quia non fuit gratuitū
mera locatio nō eſt: q2 merces nō interuenit. vnde ſicut in mā-
dato ⁊ locato venit dolus ⁊ lata culpa ⁊ leuis ita ⁊ hic ⁊ ꝑſcri.
ver. act. vnde hoc caſu preſcri. ver. act. hꝫ ſimilitudinem cū act.
mandati ⁊ locati. ſicut in ſuperioribus caſibꝰ hꝫ ſimilitudinem
cū emptione ⁊ vēditiōe: ⁊ iſte quartꝰ articulꝰ adaptat̄ ad q̄ſtio-
nē poſitā in prin. huius .l. ⁊ ideo dico in predictis queſtionis ſi cō-
ueni filiū tuū ſeruum meum manumittere ⁊ tu meum fuit con-
tractus facio vt facias: igit̄ ſi manumiſi tuum poſſum te cōue-
nire actio. preſcri. ver. vt meum manumittas vel intereſſe pre-
ſtes: nec deducetur de intereſſe meo ꝙ filiū tuū naturalē ſeruū
meū quem manumiſi libertum meum habeo. h. d. iſta l. vſqꝫ in
fi. l. videatis expoſitionem litere [naturalis filius meus] de an-
cilla tua natus. [ſeruiebat tibi] .i. ſeruꝰ tuus erat. [⁊ tuus filꝰ]
natus de ancilla mea mihi .i. ſeruus meus erat. nam dicitur fi-
lius naturalis qui naſcitur ex cōcubina ⁊ ancilla poteſt eſſe cō-
cubina. vt .C. que res pig. ob. poſ. l. j. in fi. ⁊ .ſ. de pig. l. deniqꝫ. vñ
ex quo filius ſequitur ventrem erat filius meus ſeruus tuus: ⁊
tuus filius erat meus vt .ff. de rei ven. l. Pa. ⁊ .C. de rei vē. l. par-
1 tū ancille. ⁊ ideo vos † no. hic: filij quidam ſunt legitimi ⁊ natu-
rales: quidā ſunt naturales tantum: quidam legitimi tantū: q̄-
dam nec legitimi nec naturales. quidam ſunt legitimi tantum
puta adoptiui. vt .ff. de adopti. l. j. quidam naturales tantū na-
ti ex cōcubina tua ſcꝫ vnica habita in domo domeſtico affectu.
vt .ſ. de pig. l. deniqꝫ. ⁊ .C. de na. li. auf. l. ꝫ quidā nec legitimi nec
naturales nati ex damnato coitu decretales vocant mancerī.
Itē no in prin. huius .l. ex eo quod dicit litera naturalis meus
filius ſeruiebat tibi. ar. pro grammaticis qui dicunt ꝙ ſeruus di-
citur a ſeruiendo. ſed nos legiſte dicimus ꝙ ſeruus dicitur a ſer
uando. nā veteres cum capiebant hoſtes cōſueuerant eos occi
dere: ſed hodie princeps mandat eos ſeruari vt .ff. de ſtatu ho.
l. libertas. ⁊ .l. in ſeruorum. ⁊ q2 liber homo ſepe ſeruit. vt .C. de ꝓ
ba. l. ad probationē ſeruitutis ⁊ ideo ſeruus nō dicitur a ſeruio
ſeruis ſed a ſeruo ſeruas [queſitū eſt] nō ſoluit ſtatim iſtā que-
ſtionē: ſed determinat in fi. l. vbi. [⁊ in propoſita queſtione] ⁊c.
[in hac queſtione] ideſt occaſione huiꝰ queſtionis [qui in his
cōperit ſpeciebus] interponit quadrimēbrē diuiſionē [aut eīn]
hoc eſt primū mēbrū diuiſionis [emptio ⁊ venditio eſt] vt .ff. de
contrahen. emp. ⁊ vend. l. j. [emptionē eſſe] imo eſt diſſimilis. vt
.ff. de rerū ꝑmu. l. j. in prin. [obligationē ciuilē] idest ciuilem act.
preſcri. ver. [mea.] ſi non velis ſeruare cōuentū [accipere] ſcilꝫ
vt ſerues cōuentū: ⁊ ad hoc facit .ſ. e. l. ob eam cām [vel ſi meū]
ſcꝫ quōdā nā ſi nūc eſſet meum non daretur condictio: quia ne
mo ⁊c. vt .ff. vſufru. quēadmodū caue. l. ſi. [re non ſecuta] acce-
dit .ff. de condi. ob cau. da. l. j. [erit] ſi moriatur anteꝙ eſſes in
mora ſine culpa tua [culpā] ſcꝫ latam ⁊ leuē nō tñ caſum: ſed ſi
eſſes in mora teneris de caſu fortuito. Et que ſit differentia iter
cōtractū innominatū ⁊ rerū permutationē plene dixi .ff. ti. pro
xi. l. j. ⁊ ij. [Et cū do] modo ponit̄ alius articulus cū do vt fa-
cias [pecunia data] pro pingenda tabula [locatio erit] q2 hꝫ
fieri locatio de re ad pecuniā ꝯuentā pro mercede. vt .ff. loca. ⁊
cōduc. l. ij. nō aūt habet fieri de re ad rem. vt .ff. cōi. de. l. ſi cōue-
nerit. [ſicut in ſuperiori caſu eſt emptio] in illo ver. ⁊ ſiquidē [ſi
res] .i. ſpecies vel pecunia vt ſpēs: vt ar. .ſ. de leg. j. l. plane. §. ij. ⁊
ſub. cōueni dare [ſed naſcet̄ ciuilis actio] .i. preſcri. ꝟ. actio [vel
ad repetendū] ſub. qd datū eſt condi. ob cām [cōdici] ſcꝫ. datū
[vel preſcriptis ꝟbis agi] vt ſeruet̄ cōuentū vel intereſſe ꝑſtet̄
vt .ff. ſi cer. pe. l. non oīs. [in factū ciuilē] .i. preſcrip. ꝟb. non aūt
pretoriā dixi .ff. de de pac. l. iuriſgē. in prin. in ꝟ. illo. ſed ſi in aliū
ꝯtractū [nulla erit ciuilis act.] q2 non ob cām: q2 facta nō repe
tunt̄. vt .ff. de cōdi. inde. l. ſi nō ſortē. §. liberꝰ. Itē nō preſcri. ꝟ.
vt hic [ſed de dolo dabit̄] ſub. q̄ eſt pretoria. vt .ff. de dolo. l. j. §.
qd ait ꝑtor. [nō pōt] accedit .ff. de ne. ge. l. ſi pupilli. §. videamꝰ.
⁊ .ff. de pet. he. l. ſi qd poſſeſſor. §. illud. [ſed tutius] modo deter
minat [dari] vt faciat vel intereſſe ꝑſtet [que actio ſimilis erit
mandati actioni] ſub. in creditis exigēdis. naꝫ ſicut in mādato
venit dolus ⁊ lata culpa ⁊ leuis ⁊ leuiſſima. vt .C. mā. l. a procu-
ratore. ita hoc caſu in act. preſcri. ver. [⁊ in ꝓpoſita actione] ꝓ-
poſita in prin. huius .l. vt dixi modo determinat predictā q̄ō-
nem [idem dici poteſt] .ſ. ꝙ ſit facio vt des: ſed hoc nō pōt eſti-
mari: ⁊ ideo non deducet̄ qd intereſt ſeruū habere libertū quē
manumiſit. Or ſignoꝝ circa materiā huius .l. ⁊ vt intelligatis
ſubtilitates huius .l. breuiter inſiſtā ⁊ nō omittā aliqua de his
q̄ inſcripta ſunt ꝑ antiquos vel modernos: imo plura alia dicā
⁊ volo ſeruare iſtum modū: q2 primo volo vobis tradere vnaꝫ
doctrinā gñalē: ⁊ poſtea ſignare quedā ꝯria: ⁊ poſtea ſubijcere
2 quaſdā q̄ōnes. ⁊ doctrina eſt talis: † differentia eſt inter ꝯtum
noiatū ⁊ inoiatū cū teneris dare ſi ſtipulor a te ex ꝯtu nolato.
q2 ꝓmiſiſti mihi donare: hic teneris ex ꝯtu nolato teneris pre
ciſe dare. vt .ſ. de ꝟ. ob. l. vbi aūt. in fi. ⁊ .ſ. de do. l. i edibꝰ. niſi vbi
teneris ex cōtractu innoiato nō teneris precise dare: q2 ſi do ti
bi vt non des nō teneris precise ꝯuentū dare: ſed teneris vt cō
uentū des vel vt intereſſe preſtes: vt patet in primo ⁊ ſecū. §.
huius .l. ⁊ .C. de re. permu. l. placito. ⁊ .l. rebus. ſi queraſ que eſt
rō: rñdeo illa: q2 ꝯtus noiati ſunt veſtiti: ⁊ iō ſunt maioris effi-
cacie: ſꝫ ꝯtus innoiati ab initio ſunt nudi: ⁊ iō ſunt minoris ef
3 ficacie. Itē no. † q̄ .v. ſunt ꝯtꝰ innoiati: do vt des: do vt facias
facio vt

facio vt des:facio vt facias:⁊ rerũ permutatio eſt.⁊.vj.do ne facias.in do vt des:ſi conueni dare ſpẽm vt des ſpẽm vel rem ſine certam pro certa:ſiue certam pro incerta:hic ſi do ex parte mea eſt veſtitũ.vñ ago preſcri.ver.vel repeto datũ:⁊ ſic loquitur primus.§.hui⁹.l.ibi.aut do vt des ⁊c.ſi aũt do vt facias oĩbus integris exiſtẽtibus pactũ eſt nudum non parit actionem. ſed ſi ex parte mea eſt veſtitus datur preſcri.ver.vt ibi:aut cum do ⁊c.⁊ facit.ff.de pac.l.iuriſgen.in prin. ſi facio vt des ſcʒ facio vt nõ des:datur de dolo:qꝛ facta ſunt incerta non pñt repeti. vt ff.de condi.inde.l.ſi non ſortem.§.libertus.in facio vt facias:ſi facio ⁊ non facis:agiť preſcri.ver.⁊ nõ repeto.vt in fi.hui⁹.l.eſt ⁊ quartus cõtract⁹ innominatus rerũ permutatio.cũ cõueni pmutare rem meã certam cũ tua:⁊ oĩbus integris exiſtẽtibus eſt nudũ:ſed ago preſcri.ver.vel condi.ob cãm.vt.ff.de re.pmu.l.j.in fi.⁊.C.de re.permu.l.ex placito ⁊ eſt ſextus cõtractus innominatus:do ne facias ⁊ eſt exemplũ ſi do tibi domũ meã ne alienes in aliũ:hec eſt do ne facias quo caſu rei interuentu ex parte mea veſtitur pactũ:⁊ ſi alienes habeo cõdictionẽ vt.C.de cõdi.ob cau.da.l.ea lege. Itẽ eſt exẽplũ ſi do tibi ne maleficiũ facias:nõ poſſum repetere:qꝛ debuiſti abſtinere etiã ſi tibi nõ darẽ.vt.ff.de pac.l.iuriſgẽ.§.ſi ob maleficiũ. Or ſignori his premiſſis p doctrina mõ ſignem⁹ infinita cõtraria.vos hẽtis hic ſi do tibi pecuniã vt des mihi rẽ ꝙ eſt emptio ⁊ vẽditio. ſed lex dicit cõtrariũ ꝙ eſt do vt des.vt.ff.de cõdi. ob cau.l.viij.ad qđ vos decetis dupľr vt plene dixi in.l.cõtraria.⁊ hic repeto:ſi conueni pecuniã dare ad numerũ eſt emptio vt hic.ſi cõueni pecuniam dare vt ad corp⁹ eſt do vt des.in.l.cõtra.qꝛ loco ſpẽi hř.vt.ſ. de le.j.l.plane vel ſoluo ſi cõueni dare pecuniã ad numerũ vt vẽderes eſt emptio vt hic.ſi cõueni dare ad numerum vt des:eſt do vt des vt in.l.cõtra. Sed denuo opponiť ad.l.iſtã vos hẽtis hic ſi dedi tibi ciphos vt dares ſtichũ:ſi deceſſit ſtichus ſine dolo ⁊ culpa tua non teneris:ſed vř.l.cõtra que vř velle ꝙ poſſim repetere qđ datũ eſt.vt.C.de cõdi.ob cãm.l.vi.ad qđ vos dicetis dupľr ⁊ vno mõ ſic:ſi ſtichus perijt ſine dolo ⁊ culpa tua nihilominus ſi fuiſti in mora repetã qđ dedi.vt in.l.contra.vel dicã hic fuit cõtractus nominatus qꝛ cõueni dare ſtichũ pro.x. ſed pro x.dedi aliã rem in ſolutũ qđ poſſum.vt.C.de reſven.l.pretij.vbi fuit ꝯctus innominatus. Sed denuo ad.l.iſtã opponiť vos habetis hic ſi do tibi ſeruũ vt manumittas:ſiue adiecto tpe:ſiue nõ adiecto.ſi nõ manumittis repeto qđ dedi vel cõuenio te ad intereſſe:ſed vř cõtra.ſi do tibi ſeruũ vt infra certũ tps manumittas:ſi nõ manumittis pducit ad libertatẽ ⁊ nõ repeto qđ datũ eſt:vel nõ ago ad intereſſe.vñ vř cõtra.C.ſi mã.ita fu.al.l.ij.⁊.l.is qui.ad qđ vos dicetis dupliciter ⁊ vno mõ ſic:ſi do ſeruũ ex ꝯctu nominato:qꝛ vẽdo i.ꝫ locũ qđ dicit.l.ꝯ.ſi do ex cõtractu innominato nõ eñ vẽdo vel dono.ſʒ ꝯueni aliqd dare vt manumitteres:hic nõ hʒ locũ illa cõſtitutio:vt hic.vt.ff.ſi cer.pe.l.nõ omnis.§.j.⁊.ff.de cõdi.ob cãm.l.dedi.§.ſi tibi.vel dicatis vt dixi in litera:ſi do ſeruũ vt intra tẽpus manumittas ſi nõ adiecto vindicta corã iudice:tunc haberet locũ.l.l.cõtrarie.ſi do vt vindicta manumittas hʒ locũ qđ hic dr:⁊.ſ.de ver.ob.l.q rome.§.flaui⁹. Sed denuo apponiť vos habetis hic ſi cõueni facere vt dares ſi facio ⁊ nõ das dať de dolo:ſed lex dicit ꝙ dať preſcri.ver.vñ vř.l.ꝯ.C.de do.l.cũ proponas.ad ſol.cui⁹ ꝯr:ſi dicit qdã vt dñs eʒ.cũ cõuenio facere vt tu des ſi eſt factũ ex quo mihi abeſt cũ nõ adeſt teneris de dolo:ſed ſi cõueni fabricare inſulam in ſolo tuo cõueniſti dare nam rem illam fabrico mihi abeſt tibi adeſt:qꝛ locupletior es teneris preſcri.ver.hec ſol.nihil valet:qꝛ illa loquitur in eodẽ exẽplo ſed ſoluit dñs odo. alr qꝛ nõ fuit facio vt des ſed do vt facias:qꝛ cõueniſti dare aliquid vt manumitterẽ ſʒ preueni in faciẽdo datur preſcri. ver. ſed hic ecõtra fuit facio vt des. Sed denuo opponiť ꝙ ex cõtractu facio vt des deť preſcri.ver.vñ vř cõtra.C.de trãſa.l.cũ mota ad qđ vos dicetis ibi fuit do vt facias in ordine cõueniẽdi:qꝛ tu heres ꝯueniſti dare certã partẽ hřditatis mihi vt renũciarẽ qrele mater pſumptuoſa renũciaui:ſi tu nõ das dať pſcri.ver.ſed denuo opponiť ad.l.iſtã vos habetis in.l.iſta ſi cõuenit inter me ⁊ te vt filiũ tuũ ſuũ meũ manumitterẽ:⁊ tu filiũ meũ naturalẽ ſeruũ tuũ manumitteres:ſi manumiſi tuũ ⁊ tu nõ manumittis meũ:ego cõtra te pſcri.ver.vt manumittas vel intereſſe preſtes:qꝛ nõ manumiſiſti nec detraheť de meo itereſſe ꝙ filiũ naturalẽ ſuũ meũ habeo libertũ qꝛ eſt liber ⁊ libertas ⁊c.vt.ſ.de re.iu.l.libertas:ſʒ lex vř cõtra.⁊ vř ꝙ detraheť de itereſſe meo ꝙ filiũ tuũ ſuũ meũ quẽ manumiſi habeo libertũ.vñ vř ꝯ.ff.de act.emp.⁊vẽ.l.titius.⁊.l.idẽqʒ iul.ad qđ põt dici vbi manumitto ſuũ meũ ad petitionẽ tui tu ecõtra nõ manumittis tuum vt conueniſti.teneris mihi preſcri.ver.vt manumittas vel intereſſe preſtes:quanti intereſt mea illũ ſeruũ tuũ filiũ meũ naturalem manumitti ⁊ de hoc intereſſe non detrahetur quanti intereſt ꝙ habeo meum ſeruum quem manumiſi libertũ meum ⁊ ſic intelligitur hic ſed in.l.iſta ego emptor manumiſi ſeruum nõ ad petitionem vẽditoris:ſed qꝛ mihi placuit.ſi poſtea apparet ꝙ illi ſeruo debebať fideicõ. libertas ſi ille manumiſſus vult habere heredem patronũ põt hoc facere:⁊ iſto caſu ego emptor nullã habeo actionem qꝛ nõ intereſt mea cum ſit libertus.vñ vbi omnino alius caſus poniť ſed denuo ad.l.iſtam opponitur ⁊ vř ꝙ ſi conuenit inter me ⁊ te vt tu ſeruũ tuum filium meũ manumitteres:⁊ ego ſeruũ meũ filium tuum manumitterem:ſi manumitto ſeruum meum tu non tuum:videtur ꝙ nõ tenearis ad intereſſe:ſed tenearis eũ precise manumittere:qꝛ qui tenetur ad factũ precise teneť facere.vt.ff.de procu.l.filiuſfa.in fi.ad qđ vos dicetis regulariter q tenetur ad factum nõ cogiť precise facere vt.ſ.de re iud.l.ſi qs ab alio in fi.in caſibus eſt ſpãle vt qs cogať precise facere ſicut eſt ſi tu veniſti ad defenſionem ⁊ dominus ſatiſdedit pro te.vt in.l.ſi filius.in fi.⁊ in.l.ſed hec.§.preter.⁊.ff.qđ met. cã. ſi vi.⁊ in ope.no.nun.act.vt.ſ.de ope.no.nun.l.hec ſtipulatio.§.fine. vnde illi ſunt caſus ſpãles non debent trahi ad conſequentiã. Or ſignori vltra procedo ⁊ quero ꝙ ſit ratio quare in do vt des:do vt facias:⁊ in facio vt facias:datur preſcri.verb. ſed in facio vt des datur de dolo quia videlicet habẽt ſimilitudinem cum cõtractibus iuriſgẽ.pariunt ciuiles act.ff.de ori.iur.l.ij.§.omniũ.ſʒ facio vt des nõ habet ſimilitudinẽ cum cõtractibus iuriſgẽ. vñ nõ parit ciuilẽ act.ſed de dolo:ſed poſſum dicere ꝙ habet ſimilitudinẽ cum emptione.vẽditor tradit rẽ qꝛ tradere facti eſt:vt emptor det pretium.ff.de act.emp.l.j.⁊.l.iul.§.offerri.dominus Io.⁊ Az.reddunt aliã rõnem in do vt des ſi do non das mihi abeſt ⁊ tibi adeſt quomodo poſſem dare quin tibi adeſſet non poſſum:igiť veſtio pactũ dabiť actio preſcri.ver.ſimiliter in do vt facias.ſi do vt facias mihi abeſt tibi adeſt:datur preſcri.ver. vt.C.de re.permu.l.ex placito idem in facio vt facias in facio vt des ſi cõueni facere vt des ſi factũ eſt tale ex quo mihi abeſt tibi nõ adeſt nõ veſtio pactum decepiſti me:rõne huius doli teneris de dolo ad intereſſe:ſed ſi facio vt des vt quia mihi abſit ⁊ tibi adſit.tunc dať preſcri.ver.vt.C.de dolo.l.cum pponas.⁊ ſ.eo.l.ſolet.ſalua eoꝝ authoritate melius eſt hic dicere.vñ obijciunt ſibi in do vt facias pone pmo feciſti:tñ ibi dať preſcri. ver. dicunt ipſi nõ cõſideram⁹ ibi illud qđ fit ſed qđ fieri debet:qꝛ pmo debeo dare ꝙ tu facias.in facio vt des cõſideram⁹ primo qđ fit nõ qđ fieri debet.vnde datur de dolo actio ſi cõueni manumittere vt des tu das nõ manumitto tunc nõ inſpicim⁹ qđ eſt factum ſed qđ erat faciẽdum:dať de dolo ſed dñs Odo.nõ cõcordat cum eis tum qꝛ illa.l.cum pponas loquiť in facto in quo nõ abeſt ꝙtum ad manumiſſionẽ. Itẽ qꝛ iſte.§.ſimpliciter dicit ꝙ dať de dolo.vnde cõſueui ita dicere:in do vt des pariter tenemur ⁊ in facio vt facias pariter tenemur:ſi cõueni dare vt des:ſi do ⁊ tu nõ das nõ interuenit ibi tãta malitia ppter paritatẽ:igiť dať preſcri.ver.in do vt facias pariter tenemur teneor dare qđ eſt minus tu facere qđ eſt grauius:inſpecta humane cõditiõis dignitate:ſicut cõſueuit dicere qlibet pena corporalis ⁊c.vt.ſ.de pe.l.in ſeruoꝝ.vbi cõueni dare ⁊ tu facere:ſi dedi ⁊ tu nõ facias nõ tãtã fraudẽ cõmitto teneor preſcri.ver. ſed vbi cõuenio facere vt tu des:ſi facio ⁊ tu nõ das:maiorẽ malliciam committis debet dari de dolo.nam ſi non daretur mallicia remaneret impunita qđ nõ debet eſſe.ff.de do.l.ſi. Ad iſtaꝫ rationẽ inſtatur.ſi primo das ꝙ faciam non interuenit magna malicia.rñdeo inſpicim⁹ qđ fieri dʒ nõ qđ fit.vt.ff.de of pre.l.ij.

☞ Error in nomine contractus non vitiat contractum.

Inſulam tibi hoc modo. In.l.iſta dicitur:dedi tibi inſulam vt tu aliã inſulam mihi reficeres qua act.teneris mihi ex vẽdito nõ. qꝛ nulla fuit vẽditio ſed qꝛ fuit cõtractus innominat⁹ facio vt facias:mihi teneris preſcri.ver.ciuili vt ſerues cõuẽtum vel intereſſe preſtes.h.d.iſta.l. [vendidi]idest dedi nullo alio pcio conuẽto.[vẽditionẽ] qꝛ vẽditio non eſt niſi res ſit vendita cõuẽto pcio in pecunia numerata vt.ff.de ꝯhen.emp.⁊ ven.l.j.[incerti agẽdũ eſt] idest preſcri.ver.ad itereſſe qđ eſt incertũ. ⁊ bñ expoſui vẽdidi.i.dedi:qꝛ fuit ꝯctus innominatus do vt facias.vñ teneris preſcri.ver. vt facias vel vt intereſſe preſtes.vt.ff.l.pxi.§.at cũ do vt facias:ſʒ ſi accepto pretio vendidi tibi inſulã poſſem te conuenire ex empto veteri ⁊ noua preſcri.ver.vt.ff.de act.emp.⁊ ven.l.teneť.§.j.

Si tibi decem. In.l.iſta dr dedi tibi.x. vt ſtichum ſeruum tuũ manumitteres nunqd potero agere preſcri. ver. vt manumittas vel intereſſe mihi preſtes:reſpõdeť ꝙ ſic ſed ſi mea nõ intereſt ipſa decẽ poſſum repetere cõdi.ob cauſam:qꝛ dedi ob cauſam ⁊ cauſa non eſt ſecuta.h.d.[ſi tibi x.dedero]vt ſpẽm:ſed ſi dediſſem ad numerum ſuccederet cõſtitutio ⁊ faceret eum liberũ.vt.C.ſi mã.ita fu.al.l.iij.[reddas]nã ſi dedi ob cauſam ⁊ eã nõ eſt ſecuta poſſuꝫ repetere.vt.ff. ſi cer.

petatur.l.non omnis.§.j.

SI dominus. In.l.iſta dicitur: tu dicebas ꝙ ſeruꝰ meus fecerat tibi furtum dedi tibi ſeruum meū eſtimatum vt ſubiiceres eū queſtionibus: ꝛ ſi inueniretur furtum feciſſe qđ puniretur alias tenereris mihi reddere ſeruū vel eſtimationē prout vellē: poſtea ſeruū ſubiecīſti qōnibus ꝛ nō eſt inuētus culpabilis. ad quid teneris mihi poſſum petere ſeruū vel eius eſtimationē ſi mihi placuerit: ſ; ſi ſeruꝰ eſſet deprehenſus in furto nō tenereris mihi reddere: ꝛ ſi illa cōuētio fuerit vallata ſtipulatione agā ex ſti. vel agā pſcri.ver. nec videt̄ fuiſſe nudū pactū quotiēs lege certa daret̄ ſeruus. h.d. iſta.l.[aggrauētur] feciſſe necne in iudicio vel extra [queſtionis habēde cauſa] ideſt vt poneretur ad tormenta. [eſtimatū dediſſet] ſed ſi ineſtimatū dediſſet agitur ob cauſam ad ipſum ſeruū nō ad eſtimationē que facta non eſt. vt ſ.de condi. ob cauſam.l.cū ſeruus [compertum fuiſſet] ſub. feciſſe furtū; [agi poſſe] ideſt preſcri.ver.act. vt reddatur ſeruus vel eius eſtimatio [in admiſſo] .i. in furto [tunc] .i. deprehēſus fuiſſet [oportere.] accedit.ſ.de condi.ob cau.da.l. cum ſeruus [dixi] ſub. qñ ſeruus non fuit compertus in furto. [probaretur lege] qꝛ dicunt quidam ꝙ pactum veſtitur rei interuentu ꝛ ſic agitur preſcri.verb. vt.C.de re.permu.l.in rebus.ꝛ l.ex placito. vel dicatis ꝙ veſtitur coherētia ꝯtus. vt.C.de pac.conuen.l.ij.

OB eam cauſam. In.l.iſta dī: ſi cōuenit te debitorē meū m.x.per acceptilationē liberare vt tu tuū debitorē mihi delegares ꝛ liberaui te: ꝛ tu tuum debitorē mihi nō delegas cōueniam te preſcri.ver. vt ſerues cōuentū vel intereſſe preſtes nō aūt cōueniā te vt vetus obligatio reſtauret̄. h.d. iſta.l.[liberatꝰ] debitor a ſuo creditore p acceptilationē [delegaret] ſc; tertio creditori ſuo ꝛ ita fuit facio vt facias. [incerti actiōe] .i. preſcri.ver.actione: que dicitur incerti: qꝛ datur ad intereſſe qđ eſt incertū [ſequatur] ſed ad.l.iſtā op.ꝛ vī ꝙ reſtauraret̄ vetus obligatio. vt.ſ.de cōdi.ob cau.da.l.ſi qs accepto tulerit. ad qđ poteſt dici ibi obligatio erat pura ꝛ liquida. hic nō: vel pōt legi littera iſta vt dicamꝰ nō ago vt vetus obligatio reſtauret̄ tm̄: ſed ago vt deleget nomē ſui debitoris vel pſtet itereſſe: ꝛ ita h; ei actionē vt act. reſtauret̄: vt in.l.cōtra. vel preſcri.ver.actio vt hīc.

PArtis tertie. In.l.iſta dī: teſtator inſtituit ſibi hr̄dē vxorē ſuā vel aliū vſufru. tertie partis bonorū ſuorū legauit: eo mortuo ꝛ adita hereditate bona heredis a creditoribꝰ eius ſunt diſtracta. poſtea tertia pars pecunie que ex parte tertie eſtimatione ad eū pertinebat vſufru. eſt ſoluta mulieri: ſed p ignorātiā eſt omiſſa cautio de tāta pecunia reſtituēda finito vſufructu nunqd heres poterit petere ab eo pecuniā que cā fruēdi data eſt certe ſic: act.i factū. h.d. iſta.l.[legauit] ponamus vxori ſue. [heredis bona] ſc; defuncti que facta ſunt heredis [que eſtimatione] ſc; facta [fiebat] ideſt colligebat vel redigebat [accepit] ſc; a creditoribus [ſtipulatio] ſub. de tanta pecunia reſtituenda: finito vſufru. [dari debere] que eſt pretoria quia equitas ſuggerit act. dari. vt.j.e.l.quotiens. Sed opponitur ꝛ videtur ꝙ ipſa cautio poſſit condici. vt.ſ. de vſufru.earū rerum que vſu conſu.l.hoc ſenatus.§.pecunie. ad qđ vos dicetis ad ipſam cautionem agitur condi.incerti. vt in.l.contra. hic autem agitur ad ipſam pecuniam act.in factum. vel dicatis ibi ſoluit heres hic ſoluerunt debitores.

☞ Lex aquilia vbi deficit ſuppletur actione in factum.

QUia actionum. †Lex iſta ſicut ꝛ ſuperior reſpicit vltimā partem rubrice: de act.in factum preto. ꝛ dicitur hic diceret aliquis cur in factum actio pretoria fuit introducta: reſpōdit iuriſcon. ꝙ numerus actionum non erat plenus: qꝛ non inueniebantur actiones que ſufficerent in omnibus caſibus. vnde inuēta eſt actio in factū que dat̄ vbi alia actio locū nō h;: ſicut eſt videre in.l.aquil. cū dānū dat̄ a nō corpore in nō corpꝰ. nā in ſubſidium datur actio in factum. h.d. iſta lex [quia actionum] ſub. ſpāluum a pretore introductarū. vt.ſ.de iur.om.iudi. l.ſi quis id quod.§.quod ſi dū [exigit] nā actio.l.aquil. directa habet locum vt inſti.de.l.aquil.§.ceterū.ꝛ §.his verbis.ꝛ §.vlt.

☞ Actio preſcriptis verbis datur vt fiat quod conuenit in pacto incontinenti appoſito.

SI vir vxori. In.l.iſta dī: vir vxori ſue vēdidit certos fundos ꝛ in venditione eſt appoſitum tale pactū: ſi vxor deſiiſſet eſſe nupta teneretur eodem pretio reddere fundos: que actio habebit locum certe preſcri.ver.ciuilis: idem eſſet in alia pſonis: ſi vēdo tibi rē certo pretio ꝛ tali pacto vt tenearis mihi reddere: ſi ad talem diem reddā pretium: ſimiliter tenearis mihi in factum: ciuili preſcri.ver. h.d. iſta.l.[comprehēſum eſt] ideſt pactum appoſitum eſt [ſi ipſe] ſc; vir. [eodem pretio] reddito vxori [tranſcriberet] ideſt venderet [in factum] ideſt ciuilem preſcri.ver. [eſſe reddendum] vnde fuit pactum appoſitum in continenti. vnde parit nouam ꝛ veterem informat. vt.C.de pactis conuen.l.ij.[idemq;] ſcil; quod dictum eſt in viro ꝛ vxore [obſeruādū eſt] vt.ſ.de act.emp.ꝛ vē.l.tenet̄.§.ſi tibi.ꝛ §.ſi alii.

SI tibi rem. In.l.iſta dicitur: tradidi tibi rem meam vt certo pretio vēderes ꝛ ſi pluris venderes id haberes. modo queritur que actio habeat locum an mandati an pro ſocio: ꝛ reſpondetur ꝙ non habet locum mandati: quia mandatum gratuitum non fuit: nec pro ſocio quia nolui eum eſſe ſocium pretii: dicendum eſt ergo ꝙ fuit contractus innominatꝰ do vt facias. vnde dabitur actio in factum ciuilis preſcri.verb. hoc dicit iſta.l.[heres] ſub. ꝛ iſtud pactū tibi fieri vt magis eſſes ſollicitus vt vēderes pro taxata ſumma [geſto] qꝛ fuit alius contractus innominatus do vt facias [debeat] vnde mandati actio ceſſat. vt.ſ.mā.l.j.[excepit] ꝛ iō pōt agere i factū ciuili.

SI tibi aree. In.l. iſta dicitur: ego dominiū aree mee dedi tibi vt deberes ibi inſulam edificare ꝛ partem mihi reddere nunquid eſt emptio: certe non. Item non eſt mādatum nec ſocietas. ſecus eſt ſi tradidero tibi puerum docendum vel pecus paſcendum vel puerum nutriendum: hoc pacto vt venderes certo pretio: ꝛ pretium eſſet commune. hoc caſu erit actio pro ſocio: quia dominium pueri vel pecoris non tranſtuli. ſed ſi fecero tuum dominium pueri: idē in puero qđ in area: que ergo actio habet locum in predictis caſibus: certe ciuilis in factum preſcriptis verbis. ſed ꝛ ſi tibi tradidi partem aree vt ibi edificares: ꝛ non tranſtuli in te dominium erit actio pro ſocio. ꝛ idem erit ſi tranſtuli in te partem dominii aree ꝛ partem non. ꝛ tradidi tibi eodem pacto habet locum actio preſcriptis verbis. hoc dicit iſta.l.[dedero] ſub. eo pacto [ſed recipio] ꝛ qa pretium debet interuenire in pecunia numerata. vt.ſ. de contrahen.emp.ꝛ ven.l.j.[deſinit] niſi contraheretur ſocietas omnium bo. ſed ꝛ tunc ſi deſiit eſſe dominus partis ſuorum bo. tūc incipit eſſe dñs partis ſocii. vt.ſ.p ſocio.l.j.ꝛ ij.[eo] ideſt hac rōne [quid ergo eſt] ſub. ſi non habet locum nec vēditi actio: nec mandati nec pro ſocio. in primo caſu huiꝰ.l. ꝛ in ver. ſed ſi forte [pſcri.v.] qre: qꝛ fuit do vt facias. vt p; i pn̄. huiꝰ.l.ꝛ.ſ.e.l.naturalis.in v̄.at cū do vt facias [erit ſocietas] ꝛ tunc datur actio pro ſoc. [paſſus ſit] vt tunc habeat locū actio in factū ciuilis.i. preſcrip.v̄b.ꝛ ad iſtud cōcor.ſ.pro ſoc.l.ſi margaritā.ꝛ.C. de pac. l.ſi paſcenda pecora.

QUi ſeruandarū. In.l. iſta tractat̄ de act.in factū pretō. ꝛ ponunt̄ certa exēpla in quibꝰ h; locū ecce merces tue ꝛ mee erāt in ead. naui: ego cā nauis ſubleuande merces tuas in mari pieci: ſi iuſta de cā feci nō teneor: ſ; ſi feci ſine iuſta cā teneor de dolo: ſi culpa teneor in fctū. ſcm exēplū ē ſi ſuū tuū i hyeme expolio ꝛ de frigore mortuꝰ ē de veſtimētis teneor tibi furti act. ſi ꝯtauī: de ſuo i factū act. ꝛ ēt criminalr de ſeruo pōt agi ꝯ me. tertiū exemplū eſt ſi calicē tuū in mari pieci ꝛ nō cā ꝯtractādi nō teneor furti nec.l.agl. ſ; teneor in factū preto. quartū exēplū eſt glās tua cecidit in fundū meū ego imiſſo pecore depaſtus ſū; nō ages ex lege.xij.ta. de paſtu pecoris: qꝛ in tuū fundū nō imiſi. neq; de paupie neq; l.agl. ſ; ages act.in factū ptoria. h.d. iſta.l.[q ſeruādarū merciū] alis de eſt l iſta merciū [ſuarū cā] ſub. tm̄. vt.j. ſubiicit [nulla tenet̄ actione] verū eſt dño merciū. cuiꝰ merces in mari piecte ſunt tenet̄ tn̄ magiſtro nauis: ꝛ ſic ſoluit̄ ꝯ.ſ.ad.l.rho.de iac.l.ij.i pnc. [de dolo tenet̄] vn̄ de q̄ caſu tenet̄ de dolo ſi doloſe fecit: eod. caſu in factū ſi ſine dolo fecerit. vt.ſ.de dolo.l.eleganter.§.ſeruꝰ.ꝛ.C. a d exhi.l.exhibitiōis. [ſ; ꝛ ſi ſeruū] ecce ſcdm exēplū [poterit] ſub. ſi illa veſtimenta abſtulit aīo lucrādi ꝛ ꝯctauit [aduerſus eū] furata.ſ.l.cor.de ſic. vt.ſ.ad.l.agl.l. inde neratius.§. ſi qs de dolo [ſed ꝛ ſi calicē] ecce tertiū exemplū [nō lucri] qꝛ ſi cā lucri teneretur furti [neq; furti] qꝛ non fecit aīo lucrādi. vt.j.de fur. l.j.[act.eſſe] quare: qꝛ ſuo corpore non dedit damnū. ꝛ res nō eſt facta deterior [agendū] ſubſidiaria.l.aquil. ꝛ de iſta materia dig.ſ.ad.l.aquil.l.ſi ſeruus ſeruū.§.ſi puero. [ſi glans] ecce quartū exemplum [depaſcā] ſi ſine dolo: qꝛ ſi dolo: teneor ad exhib. vt.ſ.ad exhib.l.iuli.§.ſi glans. [cōcurrere] id eſt ꝯpetere [neq; de paupie] quia non fecit contra feritatem ſui generis [in factum itaq;] id eſt pretoria [agendū] vt.j.e.l.quotiēs. Or ſignori circa materiā iſtam de paſtu pecoris debetis ſcire ꝛ notare quot ſunt caſus. primus caſus eſt: quādo glans tua cadit in fundum meū ꝛ immitto pecus vt depaſcat: hic habet locū act.ad exhib. ſi fecit doloſe: vel in factum ſi non fecit doloſe vt hic modo eſt alius caſus qñ cadit in fundū tuū ꝛ immitto pecus ꝛ

cus ⁊ depaſtus ſum teneor de paſtu ad intereſſe ⁊ hoc eſt qđ dicit litera: neqȝ ex lege. xij. tab. de paſtu pecorum ⁊ ad iſtud accedit. C. ad. l. aquil. l. viti. modo eſt tertius caſus: qñ non immitto pecus meum: ſed pecus meum ingreditur in fundum tuū ⁊ paſcit fructus tuos: qua act. teneor tibi: hic non habet locum de paſtu pecoris qȝ nō immiſi. nec in factum qȝ in eodē paſtus nō ſum. vñ que actio habet locum. certe actio ſcđm legem ſalri datam: habet locū cōdictio etiā pro cōſuetudine loci ville vel vicim qua pecus depaſtū eſt: vt. C. de noxa. act. l. ij. ſed ſi lex non eſt ſaltim data quid erit: certe dicam ꝙ teneor dño ad indēnitatem preſtādam vtili actione in factū: qȝ equitas hoc ſuggerit. vt. ſ. eo. l. quotiēs ⁊ qȝ eſt quod mihi imputetur cur nō cuſtodiui pecus ne damnū daret. vt ar. ff. de rei vē. l. a bonefidei. ⁊ ff. cōmo. l. ſi vt certo. §. plane. vel poſſum dicere ꝙ habet locuȝ actio ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur: vt inſti. ſi qua. pau. fe. di. l. i. §. viti. ⁊ ff. ſi quadru. pau. fe. di. l. j. plene dixi.

Solent qui nouerunt. In. l. iſta dicitur ſi ſerui tui fuerūt tibi furtiue ſubtracti ⁊ aliqui indicauerūt tibi vbi ſunt non propterea cōmittunt furtum ⁊ ideo ſi aliq acceperunt a te mercedem pro indicando fure ſeruorū tuorū licite acceperunt: ⁊ ideo nō tenentur illud tibi reddere: qȝ datuȝ eſt ob cauſam licitam: ſed ſi nō accepi mercedē pro indicio ſed conueniſti dare mercedem vt indicarem: ⁊ ego poſtea indicaui ⁊ tu non das potero te cōuenire actione preſcriptis verbis: ſi fuit do vt facias: vel de dolo ſi fuit facio vt des: qȝ iſta cōuentio nō eſt nuda. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionē litere [eos] ſcȝ indicantes. [condictionem] ob turpeȝ cauſam vel ſine cauſa. [actionem non oriri] quia ex pacto nudo non datur actio vt. ff. de pactis. l. iuriſgen. §. ſed cum nulla. [preſcri. ver.] ſi fuit do vt facias qȝ conueniſti dare vt indicarē: ſed ſi fuit ecōtra: facio vt des: quia cōueni indicare vt tu dares dabitur de dolo [arguatur] ⁊ hic eſt verus intellectus. vt. ff. e. l. naturalis. §. at cum do. ⁊ quidam dicunt ꝙ iſtud niſi ponitur correctiue ⁊ dicunt ſi cōueni indicare vt tu dares datur de dolo: ⁊ ſi indico ⁊ tu nō das datur tibi preſcri. verb. quare hoc: qȝ ex iſto facto videtur tibi adeſſe: mihi autem nō videtur abeſſe. vñ de dolo daṫ ſicut daṫ vbi cōueni manumittere vt tu dares. ſi manumitto ⁊ tu non das: ſed hic conueni dare vt faceres. vnde datur actio preſcriptis verbis. vt notaui in preallē. l. naturalis. alij dicunt ſi tibi adeſt ⁊ mihi abeſt: datur preſcri. ver. ſed ſi tibi non adeſt de dolo datur: ſed verior eſt primus intellectus vt ibi dixi. ⁊ no. in. l. iſta ꝙ aliquis nō tenetur indicare furem: qȝ licet ei pretium accipere pro indicio: accedit. vt. ff. de condi. ob tur. cauſam. l. idēqȝ. in fi. ſed licet non teneatur quis indicare furem iure actionis iudicis officio poſſet cogi. vt. ff. ꝺ offi. pre. l. iij.

Permiſiſti. In. l. iſta dicitur duo primo: qȝ tu permiſiſti cretā mihi eximere de fundo tuo eo pacto vt eum locū vnde eximerē: replerē: exemi non repleo teneor tibi preſcrip. ver. ciuili ad intereſſe qȝ fuit cōtractus innominatꝰ facio vt facias. verūtñ ſi vēdidiſti mihi cretā eo pacto vt replerē locū vnde eximerē teneor ex vēdito: ſed quid ſi cōceſſiſti mihi vt eximerē: poſtea nō pateris me tollere qua act. te cōueniā certe ad exhibendū: qȝ volūtate tua exemi: ſed quid cōceſſiſti mihi vt fundo tuo ſeminarem ⁊ fructus tollerem poſtea nō pateris tollere fructus: qua act. teneris ⁊ certe ſi dolo feciſti teneris de dolo: ſi ſine dolo feciſti teneris act. in factū pretoria. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [permiſiſti] ſub. ex cauſa donationis: ⁊ ſic loquitur primus caſus huius. l. [competere] quare: qȝ fuit facio vt facias [ex vendito ages] ſub. ⁊ nihilominus preſcrip. verb. informata ex pacto appoſito incontinenti. vt. C. de pac. cōuen. l. ij. [ex empto ſit.] ⁊ hoc quando impedit me ſine dolo: alias ſi impedias me dolo teneris de dolo. vt. ff. de dolo. l. ſi cum mihi permiſiſſes [ſed ⁊ erit de dolo] ſi doloſe hoc feciſti: ⁊ facit ad. l. iſtam. ff. de dolo. l. ſi cum mihi permiſiſſes.

Si gratuitam tibi. In. l. iſta dicitur: conceſſiſti mihi in domo tua gratis habitare: poſtea nō reddo tibi domū qua actione tibi teneor: certe cōmodati vel preſcri. ver. ſed vtiliꝰ eſt preſcri. ver. agi debere vt finito vſu mihi reddas. h. d. iſta. l. in prin. videatis expoſitionē litere. [preſcriptis verbis agere] imo videṫ ꝙ ſit vtiliꝰ agi cōmodati. vt. ff. eo. l. i. §. i. ſed rñdeo vbi certū eſt qđ cōmodaui agiṫ cōmodati. vt in. l. cōtra. ſed vbi dubitaṫ tutius eſt agere preſcri. ver. vt hic.

Si margaritas. In. §. iſto dicitur: tradidi tibi margaritas eſtimatas vt illas venderes ⁊ redderes vel margaritas vel eſtimationē: añ venditionem margarite perierūt cuius eſt periculū: diſtinguiṫ ſi te rogaui meum eſt periculum: ſi añt tu me rogaſti tuū eſt periculum: ſi neuter alterum teneris de dolo ⁊ lata eſt culpa ⁊ teneris ex hac cauſa actione preſcriptis verbis. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [ſi margaritas] ſub. vendendas [ſi tu me tuum] ibi venales margaritas habebam. vt. ff. ſi cer. peta. l. rogaſti. nec ob. ff. de eſti. act. l. i. qȝ intelligēda eſt ſecundum iſtā diſtinctionem vel dicatis vt ibi dixi [dolum ⁊ culpam] latam ⁊ leuē: nō caſum fortuitū vt plene dixi. ff. de eſtimatoria actiōe. l. j.

Si rem tibi inſpiciendaȝ. In. l. iſta dicitur dedi tibi rem inſpiciēdam: poſtea tu dicis te rem perdidiſſe ⁊ non reddis qua actio. teneris mihi certe ſi ignoro vbi ſit ago contra te preſcri. ver. ſi liquet mihi vbi eſt ſi eſt apud te agam cōtra te act. furti vel condi. fur. ⁊ act. ad exhi. vnū ſciatis ꝙ vbi dedi tibi rem inſpiciēdā diſtinguiṫ cuius contemplatione datum eſt: vt ſi dedi tui cōtemplatione vel mea ⁊ tua teneris de dolo ⁊ culpa. ſi autē mei cauſa tantū datū eſt tibi teneris de dolo. h. d. iſte. §. vel iſta. l. videatis expoſitionē litere [dedi] idest tradidi [furti agere poſſum.] vt. ſ. de furti. l. rem inſpiciendam [vel condicere] ſi contractat [vel ad exhiben.] ſub. ⁊ rei ven. vt. C. de fur. l. ancille [culpam] latam ⁊ leuem ⁊ leuiſſimam quando tui cauſa accepiſti ad inſtar commodatarij. vt. ff. commo. l. ſi vt certo. §. nunc videndū. [accedat] ⁊ ad iſtud concordat. ff. commo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ⁊ l. eum qui. §. qđ ſi rem. ⁊ ſ. de reg. iur. l. cōtractus.

Sed cum vnum bouem. In. §. iſto dicitur: habebam vnum bouem ⁊ tu vicinus meus alium: cōuenimus vt iungeremus meum ⁊ tuum ⁊ cōuenimus vt alterius decē diebus vteremur poſtea bos meus perijt apud te qua acti. agam contra te certe non cōmodati: qȝ nō fuit gratuitū vñ agam preſcri. ver. h. d. iſte. §. videatis expoſitioneȝ litere [cōmodaremus] improprie dicit cōmodaremus: vnde exponatis idest ad vſum commodum daremus [commodatum] quod debet eſſe. vt. ff. commo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum [agendum eſt] vt. ff. eo. l. i. ⁊ ij. ⁊ facit. ff. ſi certum peta. l. rogaſti. §. item ſi te rogauerim.

Si cū mihi veſtimenta. In. §. iſto dicitur volebā a te emere veſtimenta rogaui te vt dimitteres apud me vt oſtēderem alijs qui cognoſcerent melius me: vi ignis perierunt: nūquid teneor tibi certe non qȝ de cuſtodia tantū teneor. h. d. iſte §. videatis expoſitionem litere. [venderes] idest vendere velles [vi ignis] ⁊ ſic caſu fortuito. vt. ff. pro ſocio. l. cum duobus. §. damna fatalia. [periculum] leuiſſime culpe vel caſus fortuiti quia nullo iudicio ⁊c. vt. C. de pignora. actio. l. que fortuitis.

Si quis ſpōſionis cauſa. In. §. iſto dicitur dicebam ꝙ ſaltarē per quindecim pedes vno ſaltu vel ꝙ proijcereȝ telū per tot paſſus tu dixiſti ꝙ nō facerem. vnde dediſti anulū cuidā tertio ſponſionis cā ego vici ille cui dediſti anulū nō vult mihi reddere qua actione teneṫ mihi: reſpondetur ꝙ ſi fuit iniuſta cauſa dādi repetam act. preſcri. ver. reprobata op. ſab. qui dixit ex hac cauſa agi poſſe act. fur. ⁊ condi. fur. qȝ illius anuli nec poſſeſſionē habui nec dominiū habui: ſed ſi fuit iniuſta cā dandi ei qui dedit anulū daṫ cōditio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [victori] qui vicit in ſaltādo vel proijciēdo vel alio mō licite ludēdo nō ad aleas vł ad magidē. vt. ff. de alea. l. ſolēt [furti]. q. d. nō facit furtū. vt. ſ. de fur. l. ſi vēdidero. §. vlti. ⁊ ſ. de vſuca. l. ſi fullo. ſed fallit in cōmodatario ⁊ fullone ⁊ creditore quibus cōpetit actio furti. ⁊ tñ nō poſſident. vt inſtit. de ob. que ex delic. naſc. §. furti. ⁊ ſ. de fur. l. ſi is qui rem. vel pōt dici ȝ illi non habeant poſſeſſionem habent tamen detentionem. vnde gratia illius detentionis poſſunt experiri. vt. ff. loca. ⁊ condu. l. ro q. ⁊. C. de fur. l. vltima. §. ſed cum in ſecunda [erit] cum turpitudo fuit tantū ex parte accipiētis. vt. ff. de condi. ob tur. cau. l. i. ⁊ ij.

Si apud te. In. l. iſta dicitur. depoſui apud te pecuniā vt dares titio ſi ſeruum meum fugitiuum reduceret. tu non dediſti qȝ ipſe non reduxit: ſi nō reddas mihi pecuniam qua act. teneris mihi reſpondetur ꝙ preſcri. ver. non depoſiti ſequeſtraria qȝ ego ⁊ ille qui debebat deducere non depoſuimus. h. d. iſta lex: videatis expoſitionem litere [depoſuerim] idest poſuerim: ita vt tranſtulerim dominium: alias non daretur perſonalis actio preſcriptis verbis. vt argumentum inſtituta de actione. §. ſic itaqȝ [ſi fugitiuum meum] idest ſeruum fugitiuum [reduxiſſet] nam licet accipere pro indicando fure. vt. ff. codeȝ l. ſolēt [agere] ſub. ꝙ ſit ad aliam actionem recurritur: puta depoſiti quia non eſt depoſitum. [nō enim ⁊c. fugitiuarius] i. ille q fugitiuū reducere debuit vel indicare: alias fugitiui indiciuꝰ [depoſuimꝰ] ſub. nec ego ſolꝰ qȝ ꝓprietatē trāſtuli. depoſitū ſit] quia apud ſequeſtrū habēt duo deponere vt. ff. depo. l. apud.

Rogaſti me. In princi.huius.l.dicitur: rogaſti me vt mutuarē tibi x.ego tamen non habebam:rem meam tradidi tibi vt venderes ꝛ pretio vtereris: illam rem vendidiſti ꝛ pactio vſus es qua actione teneris mihi pretium rei mee reddere:certe preſcri.ver.hoc dicit prin.huius.l.videatis expoſitionem litere. [darem] ſcilicet mutuo propriū contractus.ſi autē perdidiſſes tunc periculum eſſet tuum.vt.ſ.ſi cer.pet.l.rogaſti.

Si prędium. In §.iſto dicitur:pro te prędiū obligaui conuenit inter me ꝛ te vt ea de cauſa fideiuſſorem mihi dares de indēnitate:pacto non obtemperaſti:queritur an poſſim te conuenire actione preſcriptis verbis.reſpondetur ꝙ ſic:ſi merces nō interceſſit:ſed ſi merces interuenerit cōuenitē te act.ex locato.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[eſſe actionē]vt.ſ.commo.l.ſi vt certo.§.nunc videdū.

Apud labeonem. In principio huius legis dicitur:habebam equos venales tradidi tibi eos experiendos vt ſi placerent tibi emptos haberes: illos equos tu curaſti ꝛ lucratus es qua actione teneris mihi certe preſcriptis verbis:ſed qd ſi tradidi tibi mulas meas vt deberes experiri ꝛ ſi placerent tibi haberes emptas:ꝛ ſi tibi diſpliceret mihi redderes ꝛ ꝓ quaslibet die mihi aliquid preſtares poſtea: ille mule fuerunt tibi ablate a furibus intra dies experiundi: ad quid teneris mihi: certe ſi emptio fuit contracta inter nos teneris actione,ex empto ad pretium alias mercedem petam actione preſcrip. verb. hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionem litere.[vt ſi in triduo] i.intra tres dies.[deſultor]idest certator[agēdum] vt preſtet quod eo nomine acceperit:quia non debet facere queſtum ex ea re:vt hic ſtatim dicit.nā inter nos ꝛc.[certares] ꝛ ad iſtud accedit.ſ.commoda.l.ſi is qui.in principio.ꝛ.ſ. de in di. adiec. l.i.ii.iii. ꝛ .iiii. [vt in dies ſingulos.] idest pro ſingulis diebus. [graſſatoribus]idest a delinquentibus [actionem.] ſubaudi ad pretium mularum.talem.]ſcilicet actionem.dicendum eſt] ſubaudi ꝛ ſic preſcriptis verbis vt in principio huius legis habuiſtis.

Si cum emerem. In.§.iſto dicitur: tu volebas emere argentum: vaſcularius detulit ad te vaſa argentea ꝛ tibi reliquit cū diſplicerēt tibi tu per ſeruū tuū remiſiſti:ſeruus amiſit ea:nunqd teneris ꝛ certe ſi tu vel ſeruus tuus nō fuit in dolo vel culpa nō teneris ꝛ periculū erit vaſcularii:ſed ſi ſeruus fuit in culpa teneris preſ.ver.h.d.iſte.§.videatis expōnē litere[tua]ſubaudi vel ſerui tui.[qꝛ ego]ſcꝫ vaſcularius[ſit miſſum.]accedit.ſ.cō.l. ſi argentū.[labeo ait]ſi ſeruus eſſet minus idoneus: vt.ſ.cōmo. l.eū qui.in pn.[cōpetere]ſi in dolo vel culpa tu vel ſeruus fuit.

☞ Actio ſpecialis quando deficit recurritur ad generalem actionem preſcriptis verbis que dicitur in factum ꝛ quando deficit exceptio ſpecialis datur ex equitate generalis in factū. hoc dicit ſecundum vnum intelle. Pau.de caſtro.

Quotiēs deficit actio. Lex iſta reſpicit illam partē rubrice de act.in factū que eſt pretoria ꝛ dicitur in.l.iſta ꝙ vbicunqꝫ deficit actio vel exceptio: ꝛ equum eſt dari act.datur actio in factum vtilis.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[vel exceptio]ex verbis.l.[vtilis actio] in factum pretoria.[eſt danda]ſub.ſi equitas ſuggerit actionem vel exceptionem dari:ꝛ ita nota ꝙ iuriſconſul. vocat vtilem in factum quia vtile eſt ad eam recurri aliis actionibus vel exceptionibꝰ deficientibus:ꝛ no.ſic exemplum:ſi pater meus dolo me decepit vltra ſummam duorum aureorum deficit mihi act.de dolo: quia non datur de dolo contra patrem meum cum ſit famoſa eſt quia equitas ſuggerit actionem dari:datur actio in factum vt.ſ.de dolo.l.non debet.ꝛ.C.de dolo.l.ſi ſuperſtite.ſimiliter ſi parens meus induxerit me dolo vt ei promittam ,deficit exceptio doli tamen equitas ſuggerit dari exceptionem in factum: vt.j.de do.exceptio.l.apud.§.aduerſus.ꝛ hec actio in factū pretoria de qua loquitur hec lex in multis ꝛ variis articulis tenor eius admiſſus eſt.vt.C.de ſac.ſan. eccle.l. ſancimus. vel loquitur iſta lex de act.in factum ciuili que ex quolibet edicto pretoris daſ ex quo nō decernitur certa act.vt.ſ.de eo per que fac.erit l.vlt.in prin. Item datur iſta actio in factum ciuilis cum datur dānum a nō corpore in non corpus vt inſti.ad.l.aql.§.vlti. Itē datur iſta actio in factum in quatuor caſibus qui ponuntur.ſ. eo.l.qui ſeruūdarum.ꝛ in alio caſu qui ponitur.C.de act.empt. ꝛ ven.l.vlti.ꝛ que differētia ſit inter act.in factum pretoriam ꝛ ciuilem.dixi.ſ.de pact.l.iuriſgen. in principio. Alii tamen ponunt exemplū in act.in factum preſcrip.verb.ciuilis que datur propter incertitudinem contractus.vt.ſ.de eſtima.act.l.j.i pn. ꝛ.ſ.eodem.l.j.ij.iij.ꝛ.iiij.exponunt quotiens deficit actio vel exceptio:vtilis actio vel exceptio danda eſt ſi dubitatur de nomine contractus vt in princi.l. habuiſtis.ſed prior intellectus verior eſt.poſſet tamē ꝛ alio modo intelligi.vbi ad id de quo queritur habeant locum verba ꝛ ſententia legis:tunc datur directa actio ꝛ exceptio:ſed ſi deficiunt verba ſententia tamen habet locum:deficit actio ꝛ exceptio:tamen quia equitas ſuggerit actionem vel exceptionem dari datur actio vel exceptio: ve eſt exemplum.ſ.de iuriſdi.om.iud.l.ſi id quod.ꝛ.ſ.ſi qua.pau. fe.dicatur.l.j.ꝛ.l.vltima.

☞ Opus ſi ſuſcipitur faciendum gratis eſt mandatum ſi propter mercedem in pecunia eſt locatio alias eſt contractus innominatus.

Si tibi polienda. † In .l.iſto dicitur: dedi tibi veſtimēta mea polienda ſi tu illa nō reddis qua actione teneris:certe ſi gratis accepiſti teneris actione mādati.ſi vero mercedem accepiſti, nō gratis vel mercede acceptaſ teneris act.preſcriptis verbis:hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionem litere.[obligatio.]quia mandatum debet eſſe gratuitum.vt.ſ.manda.l.prima habuiſtis[iudicium] idest negotium in preſcriptis verbis ꝛ ſic in factum ciuilem.vt.ſ.eo.l.j.ꝛ ad iſtā legem facit inſtitu.loca.ꝛ condu.§.j.

☞ Perdens rem alienam ſui culpa tenetur actione in factū ſi alia actio non ſupereſt.

Duo ſecundum tyberim.

† In l.iſta dicitur:ego ꝛ tu ibamus ſpaciatum rome iuxta tyberim habebam anulum in manu rogaſti me vt demonſtrarem tibi:ego anulum poſui in manu tua anulus meus cecidit in tyberim qua act.teneris mihi.certe act. in factum aquil. ad eſtimationem anuli. hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere.[duo ſecundum]idest iuxta[illi.] cui oſtēſus erat[actione]idest vtili.l.aquil.facit.ſ.e.l. qui ſeruandarū. ꝛ.ſ.ad.l.aquil.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi cum anulum.

Titius ſempronio. In .l.iſta dicitur:quidam titius paterfamilias cuidam ſempronio mutuauit.xx.ſub ſemiſſibus vſuris:ꝛ fuit appoſitum pactum vt de illis ſemiſſibus vſuris preſtaret tributum fiſco ꝛ quod minus preſtitiſſet redderet titio ꝛ ſi plus ſolueret decederetꝰ de ſorte:vel ſi ſolueret plus ꝙ eſſet vſura ꝛ ſors qd illud titius redderet ſempronio.modo queritur ſi plus eſt in vſuris ſemiſſibus ꝙ ſoluerit nomine tributorū qua actione teneatur ſempronīꝰ ei reddere ſuperfluum: ꝛ reſpondetur ꝙ videtur ꝙ non competit aliqua act.ex ſtipulatione non:quia ſtipulatio nulla interpoſita fuit ꝛ vſure pecunie date mutuo ſub vſuris non debenſ citra vinculū ſtipulationis:ſed videtur ꝙ teneaſ mandati quaſi mandauerit. Deinde non videtur mutuum fuiſſe:quia in mutuo pertinet periculū ad debitorē.ſed certe dicit iuriſcon. verūꝰ eſt in his caſibus : fuerit quidam contractus innominatus ex quo detur preſcriptis ꝟbis actio.hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionem litere[dedit] vt negotietur ex eis: ꝛ lucrū ſibi querat:ꝛ de illis.xx. preſtet ſemiſſes vſuras titio[vt ex reditu] id eſt ex vſuris[tributum]ſcꝫ reipublice[impendere]id eſt ſoluere[ſemiſſibus]id eſt tantum ſolueret quantū aſcenderent vſure[quantominus]ecce ſecundū pactum[vt id]id eſt reſiduū de vſuris[id quod amplius]modo ponit tertium pactū [aut ſi.]modo ponit quartum pactum[titius]ſcilicet tradens[redegiſſet] negotiando vel etiā dando vſqꝫ ad ſemiſſes vſuras. [pecunie quidē credite]id eſt mutuo ſub vſuris date[vſuras non deberi]ꝛ etiam in mutuo periculum eſt[debeat]quia incendium eſt ꝛc.vt.C.ſi cer.peta.l.incendium.vnde no.ꝙ etiam per pactum incontinenti appoſitum vſure citra vinculū ſtipulationis non debentur.vt hic.ꝛ.C.de vſuris.l.ꝙuis. fallit tamē in caſibus quos ibi no.[eſſet]ſub.ſempronius: quia cum certū ſit ꝙ habebit lucrum non videtur mandatum: qꝛ mandatum debet eſſe gratuitum.vt.ſ.in.l.prima in princip.[titiuſqꝫ] ſcilicet in caſu iſtius.l.ꝛ modo incipit determinare[in factum] ciuilem[excedit]quia mutuum eſt cum datur vt tantundē reddatur eiuſdem bonitatis.vt.ſ. ſi certum peta.l. cum quid . hic aūt minus quandoqꝫ redderetur.vnde fuit cōtractus innominatus:ꝛ ideo non datur preſcri.verb.actio.vt hic: ꝛ.ſ. de pu.l. publiciana.

☞ Opere ſi pro operis dantur agitur actione preſcriptis verbis.

Si operas. † In.l.iſta dicitur: cōueni tibi decē operas fabriles ſerui mei dare vt totidē mihi ꝓſtares que actio habebit locū inter nos:certe preſcrip.verb . quemadmodū ſi dediſſem tibi penulas vt acciperes tunicas ; nec obſtat ꝙ ſi qs ꝑ errorem

erroꝛem operas indebite ſoluit ꝙ ipſe nõ repetit: q2 opere con
ſiſtunt in facto ⁊ facta non repetuntur: ſed ſi ſoluerem in quan
titate repeterem id quod dedi quia repetitur ſolummodo qd
ſolutum eſt vel tantumdem in eodem genere. hoc dicit iſta lex
videatis expoſitionem litere. [ſi operas fabriles] certas vel in
certas que dixi.ff.de condi.indebi.l.ſi nõ ſoꝛtem.§.libertus. [re
peti nõ poſſunt.] quia facta nõ poſſunt repeti: ⁊ licet opere fa
briles nõ poſſunt repeti vt hic: repetitur tamen earum eſtima
tio: licet ſecus ſit in artificialibus: vt.ff.de condi. indebi.l.ſi non
ſoꝛtem.§.libertus plene dixi [poſſunt] quia nec eedem poſſunt
repeti nec alie in eodem genere: ſed earum eſtimatio ſic.

Si tibi. In lege iſta dicitur: ſi tradidi tibi ci
phos meos vt mihi redderes commo
datum eſt ⁊ teneris cõmo. ſed ſi tradidi tibi ciphos
argenteos vt redderes argentum tanti ponderis te
neris preſcri.ver. ſed ſi tradidi ciphos vt ipſos vel argentum tã
ti põderis redderes preſcri.ver.act.competit. hoc dicit iſta lex:
videatis expoſitionem litere. [dedi.] ideſt tradidi: quia rei cõ
modate ⁊c. vt.ff.cõmoda.l.in re cõmodata. dare enim eſt ꝓprie
accipientis facere vt.ff.de verbo.obliga.l. vbi autem non appa
ret.§.vlti. [actio eſt] ſub.finito vſu. [fuerunt.] quia fuit contra
ctus innominatus do vt des. vnde daf preſcri.ver.vt.ff.eo.l.na
turalis. [dares.] ideſt traderes [eidẽ] ſcilicet qd fit: do vt des.
vnde dabitur preſcri.ver.vt.ff.eo.l.naturalis.in ver.at cum do.

¶ Explicit liber.xix.

¶ Incipit liber.xx.

¶ De pignoꝛibus ⁊ hypothecis: ⁊ qualiter ea contrahantur:
⁊ de pactis eorum Rubꝛica.

¶ Et rubꝛicã iſtam ita continuabitis ad ſuperioꝛa primã par
tem ⁊ ſecũdam ⁊ tertiam.ff.habuiſtis: in quibus agitur de prin
cipalibus obligationibus: tam ex nominatis cõtractibus quã
innominatis. verũ quia iſta eſt quarta pars.ff.in qua agitur de
acceſſoꝛiis ponitur hic rubꝛica de pignoꝛibus ⁊ hypothecis: ⁊
eſt differentia inter pignus ⁊ hypothecam. vnde de pignoꝛe ⁊
hypotheca videamus: ⁊ eſt vidẽdum que res pignoꝛi poſſunt
dari. de quo dicitur.ff.eo.l.ſi fundus. ⁊ qualiter contrahatur: ⁊
de quibus obligationibus accedant: de quo dicitur.ff. eo.l. res
que actio detur. de quo dicef.ff.e.l.ſi fundus.§. in vendicatiõe.

1 ☞ Obligatio generalis poꝛrigitur ad bona preſentia ⁊ futu
ra: ſed obligatio certe rei non contrahitur etiam in illa re poſt
ea debitoꝛis effecta ſi creditoꝛ ſciens fuerit.

2 Obligare generaliter quis poteſt omnia bona ſua ⁊ ſpecialiter
vnam rem.

3 Obligatio generalis in quo differat a ſpeciali.

4 Retentionem quando quis habeat ⁊ non actionem.

Conuẽtio generalis in
1 pignoꝛe. † In principio huius legis notatur
differentia inter generalem obligationem om
nium bonoꝛum ⁊ ſpecialem hypothecam ali
cuius rei: ⁊ eſt differentia talis: ſi obligo gene
raliter omnia bona mea non ſolum videoꝛ obligare bona mea
preſentia: imo ⁊ que poſtea mea fiunt: ſecus tamen ſi obligo ti
bi rem aliquam ſpecialiter: ꝙ ſi res illa eſt aliena non mea nec
mihi debita licet ceperit eſſe mea: poſtea pro iſta re non habe
bis hypothe.actio. verumtamen ſi poſſides poteris vti retẽtio
ne. hoc dicit iſta lex in princi. videatis expoſitionem litere. [cõ
uentio generalis in pignoꝛe.] ⁊ eſt conuentio generalis in pi
gnoꝛe cũ obligo tibi omnia bona mea ⁊ intelligoꝛ obligare pre
ſentia ⁊ futura: vt.C.que res pig.ob.poſ.l.vl. ⁊.ff.de pig.l.⁊ que
nondum.§.qd dicitur [bonoꝛũ] preſentium [recepta eſt] ideſt
approbata eſt vt in generali obligatione bonoꝛum videantur
contineri preſentia ⁊ futura vt hic: ⁊ in preallega.l.ff.proxi. [in
ſpecie autem] ideſt in ſpeciali obligatione alicuius rei [debita]
quia ſi eſſet ſibi debita poſſet obligari.vt.ff.qui po.in pig.hab.l.
iii.§.ex cauſa.] vtilis actio] ideſt hypothecaria [qui non igno
rauit] ſub.tempoꝛe obligationis. [dabitur] ideſt nullo modo
dabitur. ⁊ ita ſumitur hic difficilius negatiue: ⁊ hec expoſitio
eſt vera cum creditoꝛ ſciebat alienam tempoꝛe obligatiõis: vel
poteſt exponi [difficilius] ideſt cum difficultate [vtilis actio]
ideſt hypotheca dabitur creditoꝛi ſi credebat rem alienam [re
2 tentio.] Or ſignoꝛi circa principium huius legis no. † primo ꝙ
quis poteſt obligare generaliter omnia bona ſua: ⁊ ſpecialiter
vnam rem. accedit C. que res pigno.ob.poſ.l.vlti.⁊.ff.eodẽ.l.⁊
que nondum.§.quod dicitur. ⁊.ff. de adminiſtratio.tutoꝛum.l.

ſi duo. ⁊ quod operatur ſpeciale quo ad ſpeciem: ⁊ generale
quo ad genus vt.ff.de ꝓcuratoꝛ.l.ii.§.n.fallit vbi ſpeciale tz vt
C.de neg.geſt.l.negotium.⁊.ff.ſi quis cau.l.ſed ⁊ ſi quis rei ca.
§.queſitum. item fallit vbi ſpeciale requiritur mandatum.vt.ff.
de procurato.l.pompo.⁊.l.non ſolum.⁊.ff.de minoꝛ.l.illud.§.ſi
3 talis. Item not. † in aliquo eſſe differentiam inter generalem ⁊
ſpecialeʒ obligationem: quia ſi obligo generaliter bona mea in
telligoꝛ obligare preſentia ⁊ futura: ſed ſi obligo ſpecialiter rem
ſi erat aliena non intelligitur obligata ſi poſtea mea efficiatur:
vt hic: ⁊.ff.eo.l.⁊ que nondum.§.quod dicitur. ſic ⁊ alia eſt diffe
rentia inter generalem ⁊ ſpecialem obligationem.ff.eo.l.ſi ſupe
4 ratus.⁊.ff.de pꝛobatio.l.ante omnia. Item not. † ꝙ alicui conſu
litur per retentionem cui non conſulitur per actionem vt hic: ⁊
ad iſtud accedit.ff. quibus modis pign.vel hypothec.ſol.l.j.in
principio.⁊.ff.de doli exceptio.l paulus.⁊. C. etiã ob cy.pe.pig.
1 re.poſ.l.j. ſic etiam eſt ſimile in nudo pacto vt.ff.de pac.l.iurigẽ
tium.§.ſed cum nulla.⁊.ff.ad.l.falcidiã.l.j.§.id quoqꝫ. ſimile eſt
in debito naturali tantum: vbi habemus retentionẽ non actio
nem: vt.C.de iuris ⁊ facti ignoꝛan.l.ꝗuis. Or ſignoꝛi ad princi
pium huius legis opponitur ⁊ videtur ꝙ in re tibi obligata ſpe
cialiter que nõ erat mea tempoꝛe obligationis ſi efficiatur mea
quod detur tibi hypothe.vt.ff.e.l.ſi ab eo. ad quod vos dicetis:
lex illa non contradicit: imo ponit omnino alium caſum. vnde
eum videatis: ſed circa materiaʒ huius legis vt ſciatis que res
poſſunt obligari ⁊ que non: ⁊ que videantur obligata: ⁊ que nõ
Diſtinguetis ſic: cum quis obligat: aut obligat omnia bona
ſua: aut ſpecialiter obligat aliquam rem: cũ quis obligat bona
ſua omnia videtur preſentia ⁊ etiam que tempoꝛe obligatio
nis erant ⁊ futura obligare: vt hic ⁊.ff.e.l.⁊ que.§. quod dicitur
⁊.C.que res pigno.l.fina.⁊ eſt verum quod videtur obligare o
mnia bona que erat ſpecialiter obligaturus. vñ ſuppellictiẽ non
videtur obligare nec cõcubinam nec filios naturales.ff.e.l. obli
gatione.⁊.l.ſequen. ſi autem aliquis obligat rem aliquam ſpe
cialiter: refert aut rem ſuam aut alienam ſi ſuam tenetur ſi tem
poꝛe obligationis ſua erat: vt.ff.eo.l.ſi ſuperatus.⁊.l. ⁊ que. aut
alienã ſed ſibi debitam: ⁊ tunc quia debita tenet obligatio. hoc
innuit litera iſta.⁊.ff.qui po.in pigno.ha.l.iii.§.cum ex cauſa. ſi
non erat debita: ſʒ ius in ea habebat quia erat obligata ab alio
valet obligatio.ff.eo.l.etiam.§.item pignus.⁊. C. ſi pignus pig.
datum ſit. ſi autẽ non eſt debita nec ius in eam habet ſi obligat
ſub conditione. ſi erit ſua valet.ff.e.l ſi fundus.§.ſi aliena. ſi obli
gat pure nec poſtea efficitur ſua ſed dominus habet ratuʒ vale
bit.ff.e.l.ſi fundus.§.j.al.nõ.C.ſi ali.res.l.que predium. ſi ſub cõ
ditione cum ſua erit: ⁊ non eſt dubium ꝙ tenet obligatio exiſtẽ
te conditione: vt in prealleg.l.ſi fundus. Si autem creditoꝛ ſcie
bat alienam conſulitur ſibi per retẽtionem vt hic: ſi ignoꝛabat
ſecus vt.ff.eo.l.ſi ab eo.⁊.l.ſi titio.

Seruo. In.§.iſto dicitur: habebam ſeruum ſtichũ no
mine: ⁊ ille habebat peculium obligaui tibi eũ
pro decem nũquid videoꝛ obligare peculium eius tibi certe nõ
⁊ ideo ſi ad diem non ſolui tibi decem ſi alienas peculium ſerui
non valet alienatio niſi ſpecialiter ſeruum ſtichum ⁊ eius pecu
lium tibi obligaſſem nec refert an queſierat domino peculiũ ſti
chꝰ tempoꝛe obligationis an poſtea hoc dicit iſte.§. videatis ex
poſitionem litere [queſierit.] ſub.ante obligationem ſerui an
poſtea. vnde not. qui obligat ſeruum non videtur obligare pe
culium niſi nominatim dicatur vt hic: ſic ⁊ qui vendit ſeruum ⁊
peculium non videtur vendere: niſi nominatiʒ vendat cum pe
culio.vt.ff.de contrahen.emp.⁊ vendi.l.quotiens. ſic etiam qui
manumittit ſeruum: ſi in vltima voluntate manumittit non vi
detur ei concedere peculiũ niſi ſpecialiter ei concedat: ſecus eſt
inter viuos.vt.C.de pecu.eius qui me.li.l. vnica. ⁊ que ſit ratio
ibi notatur.

1 ☞ Fructus a boneſidei emptoꝛe percepti fundo obligato nõ
veniunt in obligatione ⁊ vſucapio triennij ius pignoꝛis non ex
tinguit.

1 **Cum predium.** † In.§.iſto dicitur: ego obliga
ui tibi predium meum pigno
ri pro decem ſi adieci ꝙ prediũ fructus eſſent obligati poſtea il
lud predium vendidi ⁊ tradidi emptoꝛ boneſidei fructus pre
dij ſeuit ⁊ percepit ⁊ conſumpſit: nunquid eu creditoꝛ poteris
conuenire boneſidei emptoꝛeʒ pro illis fructibus directa hypo
theca vel vtili. reſpon. iuriſcon. quod non: imo videtur ꝙ ſic: q2
ſi obligo mihi rem meam pignoꝛe alius vſucapit nihilominus
potes eum conuenire: ita videbatur hoc caſu: certe dicit iuriſ
conſul. iſtud non obſtat: quia vſucapio conuentionem pigno
ris nõ extinguit quia queſtio pignoꝛis eſt ſeparata a queſtione
dominij: ſed hic ſi obligo tibi predium ⁊ fructus predij ⁊ poſt
ea vẽdo alij bonafide ementi predium ⁊ emptoꝛ predium ſeuit
⁊ fructus percepit nullo tempoꝛe fuerũt mei debitoꝛis q2 vẽdidi

prediũ.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ litere[vt fructus] ſub.qui in poſterum percipienẗ:q2 fructus qui fuerunt in fundo ſunt obligati etiã ſi nihil cõuenit inter debitorem ꝛ creditorem:vt.ſ.in qui.cau.pig.ta.ꝯ.l.in prediis.[bonefidei emptor] qui emit a debitore qui obligauerat[nõ cogetur] intelligo qñ ſeuit ꝛ percepit ꝛ cõſumpſit:ꝛ poſtea q2 iſti nullo tempore fuerunt venditoris:vt.ſ. ſtatim dicit:ꝛ quia boneſi.poſ. nec habet nec dolo deſiit poſſidere:vnde eos lucrari debet:vt.ſ.de vſuris l.q ſcit.ꝛ inſti.de re.§.ſi a nõ dño. ſed ſi fuiſſent aliquo tpe venditoris.eſſent obligati creditori:vt in preallegat.l. in prediis in princip. videtur tñ contra tali ratione ſi obligo tibi rem mobilem ꝛ alius vſucapit:nihilominus poterit agere hypotheca.cõtra eum.ita hoc caſu:ſed iuriſcon.reſpondet huic tacite oppoſitioni que poſſet ſibi fieri[pignoris enim] ꝛc.[ſeparatur]q.d.ſi quis eſt dñs alicuius rei:illam pignori habere non poteſt:vt.ſ. de reg.iur.l.neq3 pignus[fuerunt]ſc3 fuerunt ſati ꝛ percepti ꝛ cõſumpti a bonefidei emptore:vnde nõ datur creditori hypotheca.vt.ſ.e.l.ꝛ que nondum.§.qđ dicitur. ſed quid ſi ſati ſunt ꝛ percepti a quodã tertio? dicunt quidã ꝙ habeo hypothecariam q2 debitoris fuerunt.vt.ſ.eo.l.paulus.§.ſi mancipia. Uel poteſt dici licet hi fructus fuerũt debitoris quo ad quid quia pars fundi ꝛc.vt.ſ. de rei vendi.l.fructus . non tñ ſui fuiſſe dicunẗ cum nõ ſeuerit eos.vnde non veniunt in obligatione fundi: ꝛ ideo ſi cõſumpti ſunt lucratur eos propter culturam ꝛ induſtriã ſuam vt hic dicitur. Or ſignori habetis hic ꝙ vſucapio cõuentionem pignoris non extinguit:ſed leges videnẗ velle ſi obligas mihi predium pignori ꝛ alius preſcribit: ſicut dñm excludit ope exceptionis ita creditorẽ:ꝛ ſic videtur ꝙ vſucapio cõuentionẽ pignoris extinguat:vt.C. ſi aduer. cred.l.j.ꝛ.ñ.ꝛ.ſ. de vſucap.l.iuſto.§.non mutat. ad quod quidã dixerunt aliud in vſucapione rei mobilis : aliud in preſcriptiõe rei immobilis videlicet hoc cõtingit propter diuturnitatẽ temporis ſi preſcribitur pignus ꝛ hypothecarie actioni:ſecus ſi vſucapit pignus ꝛ hypotheca.actionem.potius deberet dici econtra. tamen ſecus eſt cum vſucapione efficitur dñs preſcriptione querit effectũ dominij.C. de pact.l.traditionibus. ſed iſta eſt ratio ille qui vſucapit rem mobilem a te mihi obligatã ipſo iure efficitur dominus:q2 querit dominiũ ſibi ꝛ ſequela dñij rei ven.non excluditur hypo.cõtra eum q2 non querit ſibi exceptionẽ:ſed q preſcribit querit exceptionẽ ſi habet debet habere cõtra omnẽ hominem.C.de long.temp.preſcri.l.pe.l.ꝛ vlt.ꝛ hec ratio colligiẗ hic:ꝛ.ſ.de vſucap.l.iuſto.§.non mutat. Sed quid obligaui tibi rem meã alius vſucepit eam bonafide nactus ſic dñium:aduocat hypot. vt hic : ſoluo tibi aduocabo directa pignoratitia.ſ. de pig.act.l.ſi rem.§.omnis.eſt res apud me qui vſucepit aduocabit a me ꝛ ego a te ꝛ tu ab illo . ergo res erit in circuitu qño tollemus eam: ille vſucepit cõueniés eum hypo . ille offert tibi debitũ ꝛ emit nomẽ meum a te.ſ.de euic.l.in creditore.res manebit apud me quo iure vendicaremus directa rei ven.non:q2 vſucepit:directa pignoratitia non: quia eſt prodita cõtra eum ſ3 aduocabit ab eo cõueniã te directa pignoratitia qđ ſiet:emã nomen tuũ:ſed certe nomẽ tuũ eſt ſublatũ ſi ſoluo.inſti.qb.mo.tol.oblig.vnde do. Odoffre. dicit non eſt inuenire circulum.q2 in circulo non eſt inuenire principiũ nec finẽ:ſed hic eſt inuenire principiũ ꝛ finẽ : vnde obligaui tibi rem meã alius vſucepit cõueniens eũ hypo.offerã tibi debitũ:vnde cõueniã te directa pignoratitia.vnde ille qui vſucepit aduocabit a me. Sed ſuper §.iſto cõſueuit ſic queri:pone obligaui tibi rem meã: pendente obligatiõe quidã tertius vſucapit rẽ bonafide: l3 nõ poſſit agere contra me tua hypotheca non tollitur contra detinentem. vnde agis contra eum ꝛ aduocas ab eo hypothe.

1 ☞ Pactum quod non ſolutis vſuris fructus cedant loco vſurarum ſicut ꝙ non ſolutis minoribus vſuris currant maiores.

2 **Pacto placuit.** †In.§.iſto dr:obligaui tibi rem meã pignori pro decem ꝛ conueni preſtare tibi vſuras minores ꝛ ſi ad diem non ſoluerẽ conueni preſtare legitimas ꝛ fructus in vſuras cõputares : nũqd poteris ꝯputare fruct⁹ in minores? certe ſic:ꝛ ſic forte in ſtipulatu ſunt deducte maiores ſi ad diẽ non ſolueres minores:fructus poteris cõputare in vſuras maiores.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ ſre[pacto placuit]id eſt pacto cõuenit[vſuris].ſ. minoribus[potuerunt]facit.ſ.de vſur.l.cum quidã.in princi.ꝛ C.de vſur.l.aduerſus.

3 ☞ Uxor poteſt rem propriã obligare pro marito quatenus ei tenetur occaſione illius rei.

4 **Cum prediũ.** †In in.§. iſto dicit:ſi vxor ꝯſtante matrimonio donauit viro ſuo predium ꝛ maritus illud prediũ alicui obligauit. ꝛ mulier celebrato diuortio prediũ recuperauit a creditore cui obligauerat maritus poſtea idẽ prediũ obligauit pro marito tenebit obligatio certe ſic:quatenus facit maritus maiores ſumptus in predio ꝙ caperẽt fructus rei q2 nõ alienũ:ſed ſuũ negotiũ videtur geſſiſſe mulier in ea quantitate hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ litere[donaſſet]ſub.conſtante matrimonio:ꝛ ſic lege refragante.vnde non valuit donatio.vt.ſ. de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.ñ. et iñ.[recuperauit]agẽdo rei ven.qđ facere potuit vt.ſ. de dona. inter vir.ꝛ vxo.l ſi ſpõſus.in ſi.[mea dũtaxat]ecce reſpõſio[viro]quondã.[nõ alienũ]ſub.negotiũ[videtur]ſub.ſed ſuũ.vnde ceſſat velleianũ.vt.ſ.ad vellea.l.ſed ſi ego.ꝛ.l.ſed ſi mulier ꝛ l.aliquando.in aliqua añe quantitate non teneẗ:q2 ſicut ꝑ alio non poteſt intercedere:ita re3 ſuam pro alio non poteſt obligare:vt.ſ.ad vellea.l.j.

1 ☞ Contra fideiuſſorem qui pignora a creditore recepit agiẗ mandati non pignoratitia.

2 **Fideiuſſor.** †In lege iſta dicitur accepiſti mutuo centũ pro te extiti fideiuſſor eidẽ creditori pignora obligaſti poſtea cõueniens a creditore ſoluiſti ꝛ recuperas pignora : qua actione contra me poteris experiri:certe ſi fideiuſſiſti cũ mãdato poteris agere mandati:ſi ſine mandato poteris agere ne.geſt. nõ aũt poteris agere directa pignoratitia actione. h. d. iſta lex videatis expoſitionẽ litere[fideiuſſor]qui fideiuſſit pro debitore[ſoluit]ſ.creditori[ſi mandati]ſ.cõtraria[agetur.]mandati act.pro pignoribus[in culpa]ſi rem fecit deteriorẽ dolo vel culpa[dato proponitur act.]pignoratitia [ꝯueniri nõ poteſt] a debitore.vt.C.de pigno.act.l.j. Sed opponitur ad legem iſtã ꝛ videtur ꝙ fideiuſſor nõ conueniatur mandati cõtraria:vt.ſ. de nego.geſt.l.fideiuſſor.in princip.ad ꝙ vos dicetis ſi redimit pignora pro quibus fideiuſſit cum mandato conuenit mandati:ſed ſi fideiuſſit ſine mandato conuenitur negotio.geſto.vt in l.contra.

1 ☞ Sententia lata contra debitorẽ nõ preiudicat creditori ſi lata fuerit poſt pignus contractum ſecus ſi ante.

2 **Si ſuperatus.** †In principio huius legis dicitur : obligaui tibi rem meã pignori quã quidã terti⁹ poſſidebat egi cõtra eũ ꝛ ſuccubui:quia non probaui:nũquid iſta ſententia nocet tibi ſi velis agere hypothe.non:ſi poteris probare rem meã eſſe tempore obligationis:ſed ſi rem hereditarijs obligaui tibi:ꝛ petia hereditatẽ ꝛ ſuccubui:illa ſententia nõ nocebit tibi:ſed ſecus eſt in legatis ꝛ libertatibus : quia tunc ſententia lata contra heredem mihi nocet:ꝛ eſt ratio quia legata nõ poſſunt valere ſi teſtamentum non valet:ſed bene poteſt eſſe quod hereditas eſt tua ꝛ res ꝛ tamen ſuccumbis quia non probas te heredem vel dominum.hoc dicit iſta lex in prin.videatis expoſitionem litere.[ſi].i.quãuis[ſuperatus].i.victus per ſententiã [vendicabat]creditore ignorante : quia actore non probante ꝛc.vt.C.de proba.l.ñ.ꝛ.C.eden.l.qui accuſare.[actio ſeruiana] que dicitur hypoth.inſtitu.de actio.§. item ſeruiana.ꝛ hoc eſt verum ſi ignorauit creditor:vt hic.ꝛ.C.eod.l.ſi preſen.ꝛ. ſ.de re iudi.l.iudicata.§.vlti.ſecus ſi ſciuit creditor ſm Jo.vt.ſ. de re. iud.l.ſepe in prin.ꝛ ex litera iſta poteſt colligi quedam fraus vt debitor fraudet creditores ſuos vt deſinat poſſidere ꝛ ſciente creditore poſtea agat rei ven.contra poſſidentem ꝛ patiatur ſe vinci:ꝛ tunc q2 creditor ſciuit non poterit poſtea experiri hypothe.ſ3 iſta fraude non eſt bonũ operari niſi iuſta de cauſa: puta contra creditores qui peterent debitum ſolutum[illius].ſ. debitoris fuiſſe quod eſt neceſſe in ſpeciali obligatione . ſecus eſt in generali:quia ſufficit probari quocunq3 tempore poſtea fuiſſe in bonis debitoris:vt.ſ.e.l.j.in prin.ꝛ.ſ.e.l.ꝛ que nondum. §. quod dicitur.[ſed ꝛ ſi victus eſt debitor]ſub.qui dicebat ſe heredem[ſententia]contra debitorem[et quin.]pro ſed [qui legitimam].i.ab inteſtato[dicta eſt]contra heredeʒ ſcriptũ [ſed creditor]hec eſt ratio[cõſtaret]vt.C.de inoffi.teſta.l.cum duobus.ꝛ.C.de fideicom.l.eam quam[enimuero]pro certe[ab eo ſcilicet debitore[bene inſtituta.]quia non probauit ſe dominũ vel heredem vel quia forte amiſit dominium rei per vſucap. l. per preſcriptionem. Or ſignori principiũ huius legis vult dicere vt dixi in caſu:ſed lex videtur velle ꝙ ſententia lata cõtra heredem non noceat legatarijs:vt.ſ.de re iudica.l.j.ad quod vos dicetis verum eſt ſi heres colluſit vel propter cõtumaciam ſuccubuit:non nocet legatarijs vt ibi.vt.ſ.de appellationi. l. ſi per luſoriã.ꝛ de lega.j.l.ſi ſeruus plurium in prin.alr non vt hic: et ſ.de inofficio.teſta.l.paſſ.§.ſi ex cauſa.

Per iniuriam. In iſto.§.dicitur rem meam petij a te ſuccubui per iniuriam iudicantis:poſtea eandẽ rem alteri obligaui:nunquid ſi creditor vult petere illam rem ſubmouetur excep.rei iu.certe ſic:q2 creditor nõ h3 plus iuris ꝙ debitor:nec ꝯſiderãdũ eſt ꝙ tu q poſſides non

dicis uõ habes aliquam actionē. vnde ſicut obſtabit exceptio debitoꝛi ita creditoꝛi. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [per iniuriam] .ſcʒ iudicantis [victus] .ſ. actoꝛ per ſententiam [non plus] .ſ. iuris [poſſit] ſimile. ff. de iureiur. l. ſʒ et ſi poſſeſſoꝛi. vñ ſicut debitoꝛ poterit repelli doli excep. ita et creditoꝛ.

Contrahitur hypotheca.

In lege iſta dicitur: ꝙ hypotheca ꝯhitur ſolo cõſenſu et ſine omī ſcriptura et quibuſcūqʒ verbis: ſicut emptio et vēditio: et ideo ſi probari pōt vt res hypothecata ſit erit obligata: qꝛ ſcriptura nō eſt de ſubſtātia cõtract⁹ ſed fit ad memoriam vt facilius poſſit probari qđ actū eſt ſicut et nuptie contrahūtur ſine omī ſcriptura. h. d. iſta lex: videatis expoſitionē litere [conuentiõ] .i. ſolo cõſenſu. vt. ff. de pig. act. l. i. [cõtrahunt] vt in emptione et venditione: et in aliis oībus que dicūtur inſti. de ob. que ex quaſi contractu naſc. §. i. [non ſint] vt. C. de nup. l. neqʒ. fallit in caſu poſito l auꝫ. ibi ſignata. itē fallit. C. de natu. libe. l. cū quis. Or ſignoꝛi no. ꝙ regulariter ſcriptura nō eſt de ſubſtantia: ſed fit vt facilius probetur qđ actum eſt et valet ſine ſcriptura: vt hic et. ff. de fide inſtru. l. iiij. et. C. de pact. l. pactū. et. C. de tranſac. l. iiij. fallit tamē in caſibus in quibus nō valet ꝙ actum eſt niſi fiat ſcriptura: fallit tamē in quinqʒ caſibus. Primus eſt ſi pſona conſtituta in dignitate cõtrahit cū liberta vt dꝛ in auꝫ. Secundus eſt in perſonis maximis dignitatibus decoratis vt illuſtribus et ſuperilluſtribus: vt in auꝫ. maximas quā legam. vt C. eo. l. imperialis. Tertius caſus eſt ſi mulier ſeneca impetrauit priuilegiū a principe: vt. C. eo. l. imperialis. §. illud. Quartus caſus eſt filie mulieris ſenece nate ante priuilegiū a muliere ſeneca impetratū ex priuilegio imperiali nupſit vt. C. e. l. imperialis §. ſi vero antea procreate. Quintus et vltimus caſus eſt ſi matrimoniū contrahiꝫ inter impares et inhoneſtas perſonas: vt. C. e. l. imperialis. §. aliud. et eſt ratione inequalitatis perſonarum potius preſumeretur cõcubinatus ꝙ matrimoniū: et ideo requiritur nuptie: ſed in caſu illius auꝫ. maximis. eſt ratio ſpecialitatis excellentia perſonarū de quarū matrimonio ſi dubitaretur magnum ſcandalum poſſet exoꝛiri.

Res hypothe.

In prin. huius legis dꝛ res hypo. dari poſſunt pro qlibet obligatione ſiue pecunia mutuo deꝫ ſiue dos ſiue emptio vel venditio ꝯtrahaꝫ ſiue locatio et condu. ſiue mandatū ſiue pure ſiue in diē ſiue ſub cõditiōe pōt obligari et poteſt dari hypo. pro tota pecunia ſoluenda et ꝓ parte. Itē poteſt dari hypo. et pro ciuili obligatione et naturali et ꝓ ciuili tantum: et pro naturali tantum: et pꝛo honoraria. vnum ſciatis ſi res obligatur pure ſtatim eſt obligata: ſi auteʒ res obligatur ſub conditione res nō teneꝫ niſi exiſtente cõditione. h. d. princ. huius legis [res hypothece] ſub. vel pignori [mutua pecunia detur.] et ita re cõtrahitur obligatio. vt inſti. qui mo. re cõtrahi. ob. in princ. [precedat] ſub. cõtractus pignoꝛis donationem ſic etiam obligatio fideiuſſoꝛis precedere poteſt obligationem et ſubſequi vt inſtitu. de fideiuſ. §. ij. [obligatione] ſub. et naturali: ſed hoc nō videꝫ bene dictū vt. C. de non nume. pecu. l. ſi ex cautione reſpon. hoc verum elapſo biennio: vel ꝓ ciuili actione ad differentiā honoꝛarie actionis vt. ff. de fideiuſſo. l. i. §. marcellus.

Item pignus.

§. iſte dicit eſſe differētiā inter pign⁹ et hypothecā ſolo noīe. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [differt] .i. differentiā facit: ſʒ quantū ad actionē hypo. nō differūt vt inſtu. de actio. §. item ſeruiana. eſt tamē in alio differentia qꝛ pignus re cõtrahiꝫ: ſʒ hyp. nō re ſʒ ꝯſenſu ꝯhiꝫ vt. ff. e. l. ꝯhiꝫ. inſti. qui mo. re contra. ob.

Dare autem quis.

In. § iſto diciꝫ ꝙ qs ꝓ ſua obligatione pōt hypo. dare et pro aliena. h. d. iſte. §. [pro aliena] ſub. ſi eſt maſculus ſecus eſt in femina: qꝛ pro ſua obligatione ſe obligat non ꝓ alia vt. ff. e. l. i. §. vlti. et. C. ad velleia. l. ſi ſine.

☞ In obligatiōe generali nō veniūt ea que quis nō eſſet in ſpecie veriſimiliter obligaturus.

Obligatione generali.

† In hac lege cū duabus ſeq. diciꝫ: ſi aliquis obligat oīa bona ſua generaliter vel preſentia et futura. nō vꝫ obligare que ſpecialiter obligaturus nō erat. vt ſi ſupellex non cõtineꝫ itē nec veſtis. itē nec mancipia in vſu quotidiano. itē nec cõcubinam nec filiū naturalē nec alia q̄ ſpecialiter nō obligaſſet ſiue q̄ erant tunc in bonis ſuis. vnū ſciatis ꝙ oīa que poſſunt emi et vēdi et pignoꝛi et hypot. dari. h. d. iſta lex cū duab⁹ legib⁹ ſeq. [vt ſupellex] .i. domeſticū inſtrumentū patriſa. vt. ff. de ſupel. le. l. i. et per totū [debitoꝛi] ſub. qꝛ non intelligiꝫ in generali obligatione obligata [et ex mācipiis] .ſ. relinquēda ſunt ei [ꝯtineꝫ] vt ſunt filij naturales vt. ff. e. l. deniqʒ [ſeruiana] q̄ hypotheca dꝛ. vt inſti. de act. §. itē ſeruiana. [nō ꝯpetit] ꝯtra. C. que res pignoꝛi ob. poſſ. l. i. [obſeruari] ſub. vt nō contineātur ſupradicta i generali obligatione q̄ ſpecialiter nō erat obligaturus vſi notate hic ꝙ in generali obligatiōe nō ꝯtineꝫ ea q̄ veriſimile eſt ꝙ ſpecialiter non eſſet obligaturus vt hic: et. C. q̄ res pig. obli. nō poſ. l. i. et argu. ff. de pec. l. q peculij. et ar. ff. man. l. creditoꝛ. §. lucius. et. ff. de priuile. cre. l. pe. et hec eſt rō quia caſus foꝛtuiti non ꝯtineꝫ niſi ſpecialiter enumerati ſint. ff. ſi qs cau. l. ſed et ſi q rei capitalis. §. ꝗſitū. [quid] ſub. id. [pōt] q. d. ille res q̄ poſſunt emi et vēdi poſſunt pignoꝛi obligari. fallit in re aliena vt. ff. de ꝯhē emp. et ven. l. rem alienā et. C. ſi res ali. pi. da. ſit. l. que prediū. itē fallit in ſeruitute vꝛ. pre. ff. ſi ſer. vend. l. ſi a te. ſed nō pōt pignoꝛari vt. ff. e. l. ſi is qui. §. vlti. itē fallit vt. ff. e. l. in quoꝝ ſinibus et ſi que nō poſſum vendere nec obligare. vt. ff. q̄ res pig. ob. poſ. vel nō. l. i.

☞ Si duobus res ſimul obligatur inſolidū quilibet conꝛ eos cõtra extraneū vincit ſed inuicē melioꝛ eſt conditio poſſidentis: ſecus ſi res pro parte ſit obligata.

Si debitoꝛ.

† In lege iſta dicunꝫ duo. primo dicitur ſi qs obligat duobus rem ſuā inſolidū ſi iſti cadunt a poſſeſſione quilibet habebit hyp. ꝯ extraneū: ſed ſi vnus poſſidet et alter non: et vnus velit agere ꝯ aliū melioꝛ erit conditio occupātis et dabitur poſſidenti exceptio qꝛ dicet poſſeſſoꝛ recte ageres ſi eque nō eſſet mihi obligata vt tibi. ſecūdo diciꝫ ſi debitoꝛ obligauit rē ſuā duobus non inſolidū: ſʒ cuilibet ꝓ parte ſiue velint agere hypo. ꝯ extraneos qſqʒ agit ꝓ dimidia: ſiue vnus ꝯ aliū qſqʒ agit ꝓ dimidia. h. d. iſta lex: videatis expoſitionē lre [ita vt vbiqʒ] .i. hoc pacto vt cuilibet [ſeruiana] .i. hypothecaria [vtentur] ſub. et erit melioꝛ cõditio occupantis vt ſtatim ſubiicit [mouetur] etiā ſi queſtio ſit de re [cõditionē] aliū caſum habuiſtis l. ſiue. §. duobus [hec exceptio] qꝛ dicet poſſeſſoꝛ recte ageres ſʒ non cõuenit ec. nā hec ſunt verba exceptionis [ſinaūt.] incipit ſm dictū [res obligareꝫ.] .q. d. actum eſt ꝙ quilibet creditoꝛ habeat dimidiā rē obligatā [vtilem.] .i. efficacem [extraneos] ſcilicet poſſeſſoꝛes [per quā] .ſ. hypotheca. actionē [apprehendāt] id eſt retineant. [ſinguli] .ſ. creditoꝛes. Or ſignoꝛi in. l. iſta not. ſi debitoꝛ rem ſuā obligat duob⁹ ita ꝙ cuilibet ſit inſolidū obligata ſi agunt cõtra extraneos cuilibet datur hyp. ſi inter ſe melioꝛ conditio occupātis: idē ſeruatur in ſaluiano interdicto ſi in fundo duoꝝ res ſit inducta ꝙ dꝛ hic in hyp. vt. ff. de ſal. interdic. l. i. §. i. ſed videtur ꝙ non ſit melioꝛ conditio occupātis: et videꝫ ꝙ ſit deſcendendum ad ſaluianū interdictū vt. ff. de ſal. inter. l. i. ad ꝙ vos dicetis ꝙ in. l. contra. dicitur ꝙ deſcēdendū eſt ad ſaluianū interdictū intelligatis ſi inuicē litigēt melioꝛ eſt conditio poſſidentis: ſi contra extraneos poſſeſſoꝛes qlibet agit inſolidū.

Si is qui.

In principio huius legis diciꝫ ꝙ adminiſtratoꝛ reipublice ſi vtiliter gerit pro republica poteſt accipere mutuo pecuniaʒ et rem publice pignoꝛi obligare. h. d. principiū huius legis videatis expoſitionē litere. [adminiſtrat] vt eſt poteſtas boꝛ. [ꝓ ea.] .i. pro republica [obligare] ꝙ eſt verū ſi pecunia cõuerſa eſt in vtilitatē reipublice alʼs non vt. ff. ſi cer. peta. l. ciuitas et. ff. q̄ res pig. ob. poſ. vꝫ nō. l. i. et idē eſt ſi curatoꝛ obligat rē adulti vt. C. que res pig. ob. poſ. vel nō. l. curatoꝛ. ſic eſt etiā i prelato eccleſie: vt in auꝫ. hoc ius poꝛrectum eſt.

☞ Pignus cõtrahitur per miſſionē ex primo decreto et in eo poteſt miſſi donec debituʒ exoluit et deiectus habet actionem in factum.

Si antiphona.

§. iſte valde bonus eſt et quotidie allegatur. et in. §. iſto dicitur ſi tu obligas mihi fundum vel edes et de hoc facta ſit ſcriptura et poſtea fertur interlocutoꝛia ſententia contra te non venientem: et mittoꝛ in poſſeſſionem autoꝛitate iudicis poſſum retinere fundum vel edes: ꝙ diu ſoluaꝫ ſoꝛs cū vſuris et fructus et vſuras potero cõputare: ſed ſi cecidi a poſſeſſione datur mihi actio in factum ad recuperandā poſſeſſionē. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [antiphona] .i. ſcriptura in qua cõtinetur ꝙ debitoꝛ obligauit talē domū. vt. ff. depoſi. l. lucius. et. ff. de pig. act. l. ſi pecuniam. vel dicatis ꝙ dicitur antiphona apocha. ecce ſi mutuo tibi pecuniam et tu obligas mihi fundum quando ſoluis vſuras facio tibi apocham de ſoluto. vt. C. de fide inſtrum. l. plures. [aliquis] ſcʒ creditoꝛ [inducatur] ex eo ꝙ non defenditur autoꝛitate pretoꝛis vel iudicis: quia pignus pretoꝛiū vel iudiciale conſtituitur mihi: quia ſi debitoꝛ non defenditur fertur interlocutoꝛia contra eum: et ſi non veniat defenſurus ſententiam mittoꝛ in poſſeſſio. fundi ſui olim omnium bonoꝛū: hodie pro menſura debiti declarati: vt. C. de bonis auꝫ. iudi. poſ. l. cum proponas. et auꝫ. ei qui iurat [ſoluatur] vt. ff. eo. l. grege. §. etiaʒ ſi creditoꝛ [vſuras] ſcilicet debitas per ſtipulationem vel

per iudicis officium ſi cōtractus erat bonefidei [fructus] vt. ff. de bon. auc. iu. poſ. l. pretor. §. ſed ſecus eſt in conuentionali pignore: vt. C. de pig. act. l. j. et ij. [aut locando] fundū vt patiat fructus percipiēdo] q2 arat et ſeminat et colligit [habitudoq3] vt q2 habitas domū [act. in factū] ad recuperandā poſſeſſionē ex edicto illo ne vis fi. ei qui. ec. vt. ff. ne vis fi. ei q in poſ. miſ. eſt l. ſi quis. §. cōſtitutā. et l. per interdictū in fi. alij tñ dicunt q3 iſta actio in factū datur in ſubſidiū cū alie actiōes deficiāt vt. ſ. de preſcrip. v. l. quotiens. et hoc eſt verū in pretorio pignore et iudiciali: vt. ff. de bonis au. iud. poſ. l. j. ſed ſecus eſt in conuentionali vt. ff. e. l. fundus. §. in vendicatiōe. et in quibus conueniant et differant pignus pretoriū vel iudiciale: et pignus cōuentionale dixi. ſ. de pigno. act. l. j.

Uſufructus. In §. iſto querit an qui habet proprietatē et vſumfructū fundi poteſt vſumfru. pignori dare: et videtur q3 ſic: ſed et etiā pōt dari pignori vſufru. ab ipſo vſufructuario q habet vſumfru. in fundo et creditor tuet in poſ. vt vſufructuari9. Itē creditor tuetur aduerſus pprietariū agentē negatoria ei nō eſſe ius vti frui. exceptione. nā3 ſicut ſi vſufructuari9 vendit vſumfru. defendit emptor: ita et creditor tuebit: et iō aduerſus ipm vſufructuariū dabit exceptio. h. d. iſte. §. videatz expoſitionē litere [vſufructus] id eſt ſeruitus perſonalis vſufru. vt. ſ. de ſer. l. j. [agere] negatoria ſub. dicendo tuebitur. ſ. creditor recte enim ageres ſi nō ec. nā3 hec ſunt vba exceptionis [pretor] vt. ſ. de vſufru. l. arboribus. §. illo [tuebitur] q. d. imo tuebit: et nō video quare non [et debitori] i. ipſi vſufructuario qui vſumfru. obligauit [obiciet exceptio] ſub. ſi velit impedire creditorē vti frui: ſ3 et hypothecaria pōt agi. Unde not. in. §. iſto q3 vſufructuarius habet ius obligādi vſumfru. que eſt ſeruitus perſonalis q2 quaſi dñs eſt. vt. ſ. de vſufru. l. vſufru. in multis: alr nō poſſet obligare: vt. ſ. eo. l. ſi ſuperatus. ſ3 contra. C. de vſur. l. intereſt. ad qd vos dicetis q3 vſufru. nō obligat pprietatem vt ibi: obligat tñ vſufr. vt hic et. ff. e. l. que nondum. §. qd dicitur.

Iura prediorū. In ſuperiori. §. habuiſtis de perſonali ſeruitute vſufructus qui pōt pignori obligari: in. §. iſto cum. l. ſeq. tractatur de predialibus ſeruitutibus: et dicit q3 ſeruitutes vrbanorū prediorū non poſſunt dari pignori vel hypothece: ſed ſeruitutes ruſticorū prediorū bene poſſunt obligari: et pñt tali pacto obligari vt creditor vtat ſeruitutibus q3diu pecunia non ſoluat: et ſi intra diez pecunia nō fuerit ſoluta q3 liceat ſeruitutē vēdere vicino: et valet talis conuentio. h. d. iſte. §. cū. l. ſeq. videatis expoſitionez litere [nō poſſunt] et ſunt ſeruitutes vrbane ec. vt. ſ. de ſer. vrb. pre. l. j. [vt hypothece ſint] ſicut nec pignori dari poſſunt [et aqueduct9] et iſte ſunt ſeruitutes ruſtice vt. ſ. de ſer. vr. pre. l. j. [vt tali pacto ſiat] ſub. cū eo cui debet ſeruit9 ruſtica [habeat]. ſ. creditor alr nō poſſet vti [q3 ſnia] ſc3 vt valeat talis cōuentio [eſt] Or ſignori aduertatz ea q hic tangunt l3 minus breuiter vos habuiſtis. ſ. proxi. §. q3 ſeruitus perſonalis vt puta vſufru. pōt pignori obligari: q2 vicē rerū corporaliū obtinet et ſimilitudinē h3 cū dñio vt. ſ. de vſufru. l. ſi vſufru. ſed ſeruitutes vrbanorū prediorū nulli poſſunt obligari: ſc3 nec vicino nec extraneo q2 nō ſunt in bonis noſtris nec extra bona cōputant vt. ff. de vſufru. leg. l. j. Itē nō poſſumus obligare ipſum corpus. vnde debet ſeruitus cū nō ſit meū. vt. ſ. ſi ſer. ven. l. loci corpus. in princ. nam ea demū poſſum9 pignori dare que in bonis noſtris ſunt vt. C. ſi res ali. pi. da. ſit. l. que prediū. et C. que res pig. ob. poſ. l. qui filios. ſ3 ſeruitus ruſticorū prediorū bene pōt obligari vicino meo nō aūt nō vicino. vt. in. l. iſta. Sz an vie itineris act9 ec. ſed que eſt ratio q3 ſeruitutes vrbanorū prediorū non poſſunt obligari vllo modo: ſed ſeruitutes ruſtice poſſunt obligari vicino: ſed non vicino nō poſſunt obligari. pōt ita dici: ideo pñt obligari ſeruitutes vie ruſtice vicino. q2 non eſt aliud tuum ire q3 meum: Unde ſtatus ruſticorū prediorū non immutat: ſed non eſt ita in ſeruitutibus vrbanorū prediorū. nā pōt eſſe q3 domus tua eſt depreſſa: et vno mō vteris tu. mea eſt alta: et ſic alio modo vtar q3 tu. Unde non poſſunt pignori obligari: maxime cū3 predia vrbana quadam perpetuitate conſtituantur: vt. ff. de tigno iniuncto. l. j.

¶ Uniuerſitates rerum poſſunt pignori obligari.

a ¶ Grege pignori. Pro ampliore intelligentia adde nunquid ſi transferat vniuerſitas bonorum in contractu intelligit deducto ere alieno. et qd in reſcripto principis et qd ſi per vltimā voluntatem. vide bar. i. l. mulier ff. de iure do.

a 1 **Grege pignori.** a†In prin. huj9. l. dicitur ſi quis gregem ſuum mihi pignori obligat videtur obligare capita preſentia et que poſtea naſcentur: ſed et ſi priora capita gregis obligati deceſſerint et grex fuerit renouat9 ſimilr tenebitur mihi. h. d. prin. huius legis: videatis expoſitionē litere [tenent] nā pñt obligari preſentia et futura vt. ff. e. l. et que nōdum. in prin. et facit etiā. ff. e. l. ſi fundus. in prin ſic et grege legato debent preſentia et futura. ff. de leg. l. ſi grex. [pignori tenebitur] q2 idē grex intelligit. vt. ſ. de iudi. l. proponebat. et. ſ. de rei ven. l. marcellus. et. ſ. de vſufr. l. vetus. et hoc eſt verū ſiue grex fuerit renouat9 ex prioribus capitib9 gregis ſiue nō: dūmodo fuerit vniuerſaliter obligatus vt ar. ff. e. l. cū tabernā. nec ob. ff. e. l. ſi fideiuſſor. §. vlti. q2 ibi loquit quādo quedā mācipia fuerūt ſpecialiter aſſignata et poſtea obligata.

Statuliber. In. §. iſto dicitur q3 ſtatuliber pōt pignori obligari: ſed ſi extiſtat conditio ſub qua eſt ei libertas relicta euaneſcit obligatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [ſtatuliber] i. ſeruus cui relicta eſt libertas ſub cōditiōe vt. ff. de ſtatulibe. l. j. [hypothece] ſub. vl pignori [euaneſcit] ſub. et quilibet alius contractus factus ſup eo. vt. C. cōmunia de leg. l. vlti. §. ſed quia.

Cum pignori. In. §. iſto dicit medū licet tibi pignori obligare rem tuam: imo et alienā pignori datā tibi: et tenebitur mihi pignoratitia q3diu pecunia tibi ſoluatur: et mihi contra primū debitorez datur, exceptio ſi poſſideo: ſi nō poſſideo datur mihi vtilis actio hypothecaria ſ3 ſi pecunia tibi ſoluitur ſicut deſinit teneri tibi ita mihi. Sz quid obligaſti mihi rez tibi pignori obligatā indui perſonalē actionē contra debitorē tuū qd facere potui: et ipſe ſoluit mihi ſi ſoluerit mihi pecuniā cōputabo vſq3 ad concurrentes quātitates ſi ſoluit corpus illud retinebo pignori q3diu erit mihi ſatiſfactū. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [placuit] vt hic et. C. q res pigno. ob. poſ. l. j. et ij. [tenet] accedit. ſ. de pig. act. l. ſoluta. [et tā exceptio] ſi poſſidet creditor [vtilis actio.] i. hypothecaria vtilis q2 habet ius in re. vt. ff. pxi. §. ſed directa non dat q2 nō eſt dñs q obligauit. vt. ff. e. l. et q nondū. §. j. [q3 ſi dñs ſoluerit [ſub. priori creditori [pignus] ſub. ſcdo creditori [perimitur] id eſt deſinit vtriq3 teneri: et ideo contra ſecundū creditorem agit debitor pignoratitia actio. vt. ſ. de pig. act. l. ſi rem. §. omnis.

Et in ſuperficiarijs. In. §. iſto dicitur: ſicut qs poteſt obligare rem cuius directū habet dominiū: ita rē cuius habet vtile dominium vt puta quia ſuperficiarius eſt indubitāter ſi creditor poſſidet rem contra dominū ſoli poterit vti exceptione: et ſi perdidit poſſeſſionem poterit agere hypoth. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [et in ſuperficiarijs.] ſc3 locis et eſt ſupſiciarius loc9 ec. vt. ff. de ſuperfi. l. j. §. j. et. ff. de operis no. nu nctia. l. in prouinciali. §. pe. et. ſ. de rei ven. l. ſuperficiarium. [poſſeſſore] ſub. tuēdus eſt per hypoth. [deinde amiſſa ſit] accedit q3 tenet obligatio facta a ſuperficiario ſuperficiei: vt. ſ. qui po. l pig. ha. l. etiam ſuperficies et. ſ. de pigno. actio. l. tutor. in ſi. cū. l. ſeq.

Etiam ſi creditor. In. §. iſto dicitur: obligaſti mihi aliquā rem p decem cepi te conuenire hypoth. actio. quia poſſidebas vel perſonali actio. ad debitum fuiſti cōdemnat9 nunquid liberat hypotheca vel pignus certe non: niſi ſolutum mihi fuerit aut ſatiſfactum. Sed quid obligaſti mihi rem et conueni te: venit aliqs ad defenſionem tuā3 defenſor tuus fuit cōdemnatus mihi nūquid nihilominus durat mihi hypothe. certe ſic: multo fortius ſi egi cū fideiuſſore tuo et condemnatus eſt mihi et non ſatiſfecit durat hypoth. quia hypothecaria non tollitur per act. iudicati niſi ſoluta ſit pecunia. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [iudicatum debitorem fecit.] id eſt cōdemnari eū fecit nō autem ipſe creditor condēnat: quia nemo in ſua cauſa ec. vt. C. ne quis in ſua cauſa iu. vel ius ſibi di. l. j. ſimilis expoſitio eſt alibi. ſ. de his q notā. infa. l. furti. §. mādati. [tenet] id eſt durat hypothe. vt. ſ. de pigno. act. l. ſi rem. §. omnes. [ſi cum defenſore.] ſc3 debitoris [in perſonam.] id eſt in actio. perſonali de mutuo vel condictione: q2 mutuam. [ſatiſdedit] iud. ſolu. [manet. id eſt durat. vt. ſ. proxi. reſpō. [multomagis] q2. ſ. extranei ſponte cōueniūtur hic inuiti [actū ſit] q2 nemo ec. vt. ſ. de procurato. l. q proprio. [act.] vt. ſ. in prin. huius. §. habuiſtis. q2 per iſtā ſententiam q parit act. inde nō ſit nouatio cū ſiat ex neceſſitate: et per iſtam nouationem conſueuit qs facere cōditionem ſuam meliorem nō deteriorem vt. ff. de nouatio. l. aliam. et. ff. de re iudi. l. euidenter iniquiſſimū eſt et q2 nemo lit. conte. ec. vt. ff. de reg. iur. l. non ſolū et ex iſto. §. colligit arg. q3 per ſententiam non ſit nouatio alioquin tolleretur hyp. vt. C. ob extro. pec. pi. re. poſ. l. vnica. eſt tamē contrariū arg. C. de vſur. rei iudi. l. vlt. et ibi no. et. C. ſi plu. vna ſenten. ſue. con. l. j. et ij.

Si ſub condi. In. §. iſto dicitur obligaſti mihi rē ſub aliqua cōdi. pendēte conditione nō poſſum agē hyp. ſi ago de facto et ſuccūbo nihilomin9 extāte conditiōe agē potero. Sz qd debes mihi. x. pure et hyp. mihi obligaſti ſub cōdi. nō ſoluis mihi nūqd pēdēte cōdi. res hypothe. d3 tibi auferri: certe nō ſed arbitrio iudicis d3 mihi caueri q3 extāte cōdi. res illa mihi traderet ſi pecunia nō ſoluat: ſ3 et d3 mihi caueri de reſtituēda hypo. p vſuris et pro pena ſoluendis. h. d. iſte §. videatis

§.videatis expoſitionem litere.[ſi ſub cõdi.] caſuali vel mixta.[obligata ſit]ſub.pure[nõ recte agi.]accedit.ff.ſi cer.pet.l.cer ⁊ condi.in prin.⁊.ff.de ver ſigni.l.cedere diem [debeatur]ſub. ſi ſpes eſt debiti in vt.ff.de actio.⁊ obli.l.is cui.⁊.ff.de verb.ſig. l.ſi creditores.[ſed ſi ſub condi.]quia mutuaui tibi decẽ vt mihi redderes ſi nauis venerit ex aſia:vt.ff.ſi cer.peta.l.omnia.[ſz ſi preſens]id eſt purum[ſi in rerũ natura ſit]nã cũ debetur in diem vel ſub condi.cauetur de eo preſtando adueniẽte die vel cõdi.vt.ff.de iudi.l.in omnibus.[dicemus.]nam ſi obligata ſit res pro pena nõ deſinit eſſe obligata niſi ſoluatur pena:accedit ff.qui po.in pig.ha.l.lucius.⁊ ad hoc facit.ff.de vſu.l.cũ quidã.

1 ☞ Debitor ſi eſt ſuſpectus ante diem vel conditionem cõpetit perſecutio pignoris.

1 Queſitum eſt. †In lege iſta dicit locaui tibi domum meã certa penſione:⁊ tu pro illa penſione ſoluenda obligaſti pignus nondum venit dies ſoluende penſionis: nũquid iterum poterit experiri hyp.certe ſic: quia intereſt mea pignus vel hypo.habere apud me.hoc dicit iſta lex in ſui prin. [qz intereſt mea.]ſub.ex iuſta cauſa quia imminet periculũ: qz eras ſuſpecta perſona vt hic:alã contra.ff.qui.mo.pig.vel hyp. ſol.l.ſoluitur.verſi.ſi pacificatur creditor.⁊.ff.de diſtra.pig.l.cum ſoluẽde.vel poteſt dici ꝙ iſtud eſt ſpeciale in pẽſione debita vt hic.ſecus in alio debito in diem:quia ſicut debitũ ante diẽ nõ peto ita pro pignore non ago hypo.ante diem:vt in preallega.l.

Ex quibus cauſis. In.§.iſto dicitur ꝙ pro debito naturali põt pign⁹ obligari.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere [naturalis obligatio].ſ.tantũ:puta ſi nudo pacto aliqd promittit vel cũ ſtipulor aliquid mihi dari a ſeruo:naturalis tamen obligatio inducitur nõ ciuilis vt.ff.e.l.res.⁊.C.de vſur.l.per retentionem et facit.ff.de fideiuſſo.l.vbicunqz.⁊.l.marcellus.

Et que nondum ſunt. In principio huius legis dicit ꝙ bona pſentia ⁊ futura poſſunt obligari:vnde fructus pendentes ⁊ partus ancille ⁊ fetus pecorũ poſſunt pignori dari:⁊ ſi naſcetur partus vel fetus pecorum valet obligatio.ſimiliter ⁊ ſi fructus pendentes obligent ſiue obligẽtur a dño fundi ſiue a fructuario:ſi naſcent valet obligatio.hoc.d.prin.huius legis:videatis expoſitionem litere.[⁊ que nondum ſunt.]ſub.noſtra.[poſſunt.ſub.⁊ dari pignori ⁊ vendi ⁊ legari ⁊ ſtipulari.vt diximus.ff.de cõtrahẽ.emptio.⁊ vendi.l.nec emptio.⁊ ad hoc facit.ff.de verbo.obl.l.interdum.⁊.ff.de condi.⁊ demonſtr.l.j.[ſicut iul.ſcribit]ſub.cũ venerit aliquod iſtorum modorũ:⁊ facit.ff.qui po.in pi.ha.l.potior.§. ſi de futura.

1 ☞ In obligatione ſpeciali requiritur tũc res eſſe in bonis debitoris:in generali vero ſufficit ſi poſtea quandocunqz inueniatur in bonis.

1 Quod dicitur creditorẽ. †Signori.§.iſte valde bonus.§.⁊ vtilis eſt:⁊ in eo not.differentiã inter hypothecam ſpecialem ⁊ generalem:⁊ ad ſuperiora ità continuabitis vos habuiſtis.ff.e.l.ſi ſuperatus.ſi creditor vult agere hypothe.pro re obligata debet probare rem in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis:mõ in.§.iſto iuriſcõ.hoc exponit ⁊ dicit ꝙ hoc eſt verum ſi agit creditor hypo.pro re ſpecialiter obligata:ſi autẽ ageret pro re primo obligata ſpecialiter:⁊ pro re poſtea generaliter obligata hoc nõ habet neceſſe probare rez in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis:ſed ſatis eſt ꝙ probet rez illam quandocũqz in bonis debitoris fuiſſe poſtea.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[quod dicitur]ſub.ff.e.l.ſi ſuperat⁹. in princ.⁊.C.que res pig.ob.poſ.l.iij.⁊.l.⁊ ar.ff.de aqua plu.arcen.l.ꝙ ꝙ.in princip.[cũ conueniebat]de pignore:⁊ ita tẽpore obligationis[conuenientiã].q.d.ad eã cõuentionem [que ſpecialiter].ſ.cum res ſpecialiter obligatur [vt ſpecialiter reb⁹]rebus aliquibus primo[perinde].q.d.non debet ad generalẽ cõuentionem pertinere[perinde]ꝛc.[obligare.]ꝯcordat.ff.de pbatio.l.ante omnia.

1 ☞ Res obligatas põt quis alteri obligare ſine periculo ſi primus creditor certificetur ⁊ intelligetur obligata in reſiduorẽ ſi ſatiſfiat primo totum cedit in obligatione ſecundi.

1 Qui res ſuas. †In.§.iſto dicitur:ſi aliquis obligauit alicui rem ſuã primo ⁊ poſt ea ſecũdo mihi obligaui eandẽ rẽ:ſi vult euitare crimẽ ſtellionatus dz ita dicere creditori ſcdo ſcias ꝙ iſta res nulli alij eſt obligata ꝙ lucio titio:vel dz ita dicere obligo tibi reſiduũ illius rei ꝙ inuenitur deducto eo qđ debetur tiuo creditori:⁊ cũ fuerit liberata obligo eã tibi inſolidũ:ſꝫ illud magis eſt verũ ꝙ eſt pri⁹ dictum ſcꝫ vt debeat me ſm creditorez certificare.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[obligauerat]ſub.primo loco[⁊ aliã ſcdo].ſ.loco[periculũ]crimmis ſtellio.cuius pena extraordinaria eſt.vt.ff.de crimi.ſtel.l.ij.⁊ periculũ ꝯtre pignoratitie actionis niſi res ſit ampla ⁊ vtriqz debito ſufficiat vt.ff.de pign.act. l.j.in fi.⁊.l.tutor.§.ꝯtrã.⁊.l.ſi qs in pignore §.j.[predicere ſolet] id eſt dicere ſolet ſcdo creditori[obligata]ſub.ĩ eſt[vt]ꝛc.[de quo].ſ.an ſit inſolidũ obligata[ſi ⁊ cõueniat].ſ.vt ſit poſtea pignori inſolidũ obligata[excedit]ſubaudi:nec eſt dictũ ꝙ ſolida ſit obligatio cum fuerit liberata.[prediximus primo]ſub.vt vl' dicat ſcias iſtaz rem obligatã tali vel vt dicat obligo tibi iſtã rẽ ſcdo:deducto eo ꝓ quo eſt obligata primo vel dicatis ꝙ dixim⁹ primo.ſcꝫ ſoluẽdo in primo caſu qđ fuit notatim dictũ vt inſolidum teneretur ſecũdo ea liberata a primo:⁊ probat hoc.ff.qui po.in pig.ha.l.ſi debitor.

1 ☞ Quod accedit fundo venit in obligationem.
2 Rem alienam omnino qs non obligat ſine domini voluntate.

1 Si fundus. †In principio huius legis dicitur:ſi tu obligas mihi fundũ pignori vel hypo.ſi ille fundus per alluuionem auctus eſt tenet pignori nedum ꝙ obligaſti in fundũ imo augmentum alluuionis.h.d.iſta lex videatis expoſitionez litere.[ſi fundus hypo.]ſcꝫ vel pignori[totus obligabit]ſcꝫ ꝙ qñ incremẽtũ alluuionis erat:⁊ qđ poſtea creuit.Or ſignori no. hic ꝙ pign⁹ accreſcit ꝑ alluuionẽ.⁊ ad iſtud accedit.ff.de pign. actio.l.ſi ꝯuenerit.§.j.⁊ arg.ff.e.l.grege.§.j.ſic ⁊ ꝯmodũ alluuionis qđ accedit poſt vẽditionẽ pertinet ad emptorẽ.vt.ff.de peri. ⁊ cõmo.rei ven.l.id qđ poſt venditionẽ.ſic eſt in vſufructuario. ff.de vſufru.l.itẽ ſi fundi §.hinc idẽ ⁊ in dote:qz prodeſt marito ⁊ vxori.⁊ ad hoc facit.ff.de iure do.l.iiij.

Si neſciente. In.§.iſto dicit:ſi tu rẽ alienã obligas mihi dño ignorãte obligatio nõ tꝫ ab initio:eſt ſi dñs poſtꝗ̃ ſciuit ratũ habuit ꝯualeſcit obligatio:⁊ itelligit facta ex die obligatiõis qz ratihabitio retrotrahitur.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[data ſit]ſub.ab eo q in eo oĩno nullũ ius habebat alĩs ſecus:qꝛ ratione ipſius iuris tenet obligatio:vt.ff.e.l.j.⁊.l.grege.§.etiã[ratũ habuit].ſ.ꝙ res ſua ſit obligata[retro]ex vi obligationis.[quo cõuenit]vnde not.ꝙ ratihabitio ꝛc.⁊ ad hoc ꝯtra.C.ad mace.l.vlt.⁊.C.de dona.inter vir.⁊ vxo.l.donationes.alĩs aſpenul.⁊.ff.q ſatiſd.cog. l.iiij.⁊.ff.de ind.l.licet.⁊.ff.rem ra.ha.l.ratũ.Itẽ not.

2 † ꝙ res alienã oĩno qs nõ obliget ſine dñi voluntate:⁊ ad iſtud accedit.ff.de pig.act.l.aliena res.in prin.⁊.l.ſeq.]poſſunt.q.d.illa ratihabitio cõfirmat pignus qz ⁊ ipſe põt obligare:nõ ergo volũtas furioſi cõfirmat pignus cũ ipſe nõ põt obligare:ſed quare dicit lra' vel re.Rñ.ppter vſufr.qz ipſe nõ põt obligare ꝓprietatẽ: tñ poteſt proprietario ꝯſentire.vt.C.de vſufru.⁊ vſu.⁊ ha.l.intereſt.

1 ☞ Qualitatis additio vel detractio circa rem nõ extinguit hypothecam.

1 Si res †In.§.iſto dicitur:ſi obligaſti mihi rem pignori vel hypothec.⁊ res illa mutata eſt: quia ex domo factus eſt hortulus vel econtra: vel ſi obligaſti mihi locum ⁊ vinee ſunt facte indubitãter mutata re nihilominus durat pignoris obligatio vel hypothece datio.hoc.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[ſi res hypothece]vel pignori[competit].ſ.durat[velut]ponit exemplum[de loco].ſ.vacuo [in eo poſitis]quia vinee tenebuntur creditori cum mutatio loci nõ impedit obligationem pignoris:vt.ff.de pigno.act.l.ſi conuenerit.in fi.⁊.l.ſeq.⁊.ff.eo.l.paulus.§.domus.ſecus eſt in vſufru. quia rei mutatione tollitur vſufr.⁊ ſic ſoluit contra.ff.qui.mo. vſufru.amit.l.repeti.§.rei mutatione.

1 ☞ Hypothecaria datur cõtra poſſeſſorẽ q liberatur ſi ſoluit vel reſtituit:alĩs cõdamnabitur:⁊ ſi fuerit cõtumax in litẽ iurabit tam pro re ꝙ pro fructibus extantibus.

1 In vendicatione. †In.§.iſto tractatur de hypothecaria act.que cõpetit creditori contra poſſeſſorem qualiter in ea ſit facienda cõdemnatio: ⁊ dicitur hic ſi obligata eſt tibi res pignori vel hypothece:⁊ tu cecidiſti a poſſeſſione ⁊ alter poſſideat eam poteris vendicare actio.hypothecaria. nam datur hypothecaria contra poſſidentem:⁊ illum qui dolo deſiit poſſidere. ſi autem non poſſidet vel dolo non deſiit poſſidere conuentus hypothe.abſoluitur. Item ſi poſſidet ⁊ vult rem pignori datam reſtituere vel pecuniam ſoluere: abſoluitur alias condemnatur rem reſtituere: ſed ſi velit reſtituere et non poteſt quia res abeſt:qz tunc debet cauere ſe reſtituturum ⁊ ſi cauerit abſoluitur: ſed ſi aliquis poſſidet vel dolo deſiit poſſidere condemnabitur quantũ in litem iuratum fuerit.nam hypo.eſt in rem tantũ in ea iurat in litẽ:ſicut in ceteris ꝯtractibus bonefidei:qz plus venit in hypo.quam in perſonali act.⁊ iudex coꝛã quo agitur hypo.non ſolũ debet arbitrari de re reſtituẽda:imo ⁊ de fructib⁹.

perceptis ante litē cōteſt.⁊ poſt litē cōteſ.nā de fructibus perceptis ante litē cōteſt.ſi nō extarent non poſſet aliquid arbitrari.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[in vendicatione pignoris]ſub vel hypo.⁊ ſub.q̄ fit p hypothecariā act.nā ſicut p rei ven.vēdico rē meā:vt.ſ.de rei vē.l.in rē.ita p hypo.vēdicu rem mihi obligatā: q̄ pignoris vel hypo.pſecutio eſt in rē vt hic ⁊ ſ.e.l.pignoris perſecutio.⁊.C.e.l.pignoris.[querit]ſub.añ litez cōteſt.⁊ ideo in qualibet reali que datur ad poſſeſſionē querit:vt.ſ.de interro.act.l.q ſeruū.§.in rem.[actū eſt hypo.]nā tenetur hypo.qui poſſidet vel q dolo deſiit poſſidere: q̄ ⁊ dolus p poſſeſſione habetur:vt.ſ.de reg.iu.l.parem.[debet]ſub.diffinitioe per ſententiā[reſtituat]ſub.creditori[⁊que abſoluendus eſt]ab obſeruatiōe iudicii:vt.ſ.qui.mo.pig. vel hypo.ſol.l.paulus.in fi.[ſequitur] ex quo poſſidet.ſub. vt rem reſtituat qd̄ ſi nō reſtituit iurat cōtra eū in litē vt ſtatim.ſ.dicit.[explicari]vt inſtit.de offi.iudi.§.vlti.[nam ſi cauit] de re reſtituenda abſoluitur ab obſeruatione iudicii[ſumma aūt ope niſus]q.d.laborauit quantū potuit querere ⁊ nō potuit rē reſtituere: ⁊ hoc eſt qđ dicit non poſſit ⁊c.[iurauerit]ſine omni taxatiōe facta a lege ſꝫ faciēda a iudice:vt.ſ.de in li.iurā.l.videamus.[in rē actionibus]nam hypo.eſt in rem ⁊ in realibus iurat in litē:vt.ſ. de in lit.iuran.l.in actionibus.[cōſequet]q.d.parū prodeſſet. Sꝫ opp.⁊ videt q̄ creditor nō dꝫ iurare in litē:q̄ non debet plus aſſequi creditor q̄ ſit ſuū debitū:vnde videt ꝫ.ſ.eo.l. ſi inter colonū.§.ſi. Ad qđ vos dicetis hic non iuratur in litem:q̄ poſſeſſor fuit in dolo ibi nō fuit l doloſiue culpa:vel hic de extraneo cōuento loquit ibi de debitore conuento. ⁊ ad hoc eſt ar.ſ.e.l.§.ſi pluris.⁊ ſm hoc nō cōtradicit ſed ꝫcordat: hec eſt vera ſol. Alii dicunt q̄ hic.§.loquitur cum res que petit hypo.deducit in iudiciū per iuſiurandū quo caſo debitor debet ſoluere penā. ibi loquitur cūꝫ ſine ſacramento lis decidit. Alii dicunt q̄ hic loquit de pignore:ibi de hypo.ſꝫ iſta ſolu.nō videt bona.vt ar.ſ.e.l.res hypothece.§.vlti.⁊ inſti.de act.§.itez ſeruiana.[lis inchoata ſit].i.cōteſtata:q̄ ante li.cōteſt.⁊c.vt.ſ.rem ra.ha.l.amplius[niſi extiteret res]q.d.ſi perceperit fructus ante lit. cōte. bona fide ⁊ cōſumpti ſunt non tenet:ſꝫ ſi extant fructus tenet vt.C.de peti.hered.l.iii.§.poſt lit.conteſt.

a ¶ Rē alienā. Adverte q̄ res aliena nobis debita pt̄ obligari a nobꝫ vt no.bar. in.l.creditor.§.i.ſ.q pot.in pig.ha. Adde q̄ l p̄iudicia vendētis nō dni vēdi pt̄.Bar.in.l. mr̄ tua.C.de rei vē.⁊ nūqđ res aliene inducte in domū ſint tacite obligate. bar.in.l.item q̄.ſ.de pac.

b ¶ Poteſt ita bart.hic dicit eſſe caſus no. ⁊ ſingulares.

Creditor.

In.§.iſto ðr:obligaſti mihi rem aliquā pignori egi cōtra poſſidentem hypo.⁊ obtinui in hypo.⁊ fuiſti mihi cōdemnatus rez reſtituere:poſtea cecidiſti a poſſeſſione ⁊ rediit ad eū qui ſuccubuerat: nunqd habeo rei vendi. Rñ. q̄ non ſed habeo hypo.⁊ iudicati. ſi opponat exce.rei iudi.replicabo q̄ fuit iudicatū p me nō pro eo: vñ illa ſententia debet mihi prodeſſe.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[per ſententiā adiudicatā] verbū decretiſtarū ſed impropie loquit q̄ nō datur in ſolutū in hypo.ſꝫ reſtituit:deberet dicere ꝓprie per ſententiā[nō pōt] q̄ pignus manet in bonis debitoris:vt.C.de pigno.act.l.pignus.[agere pōt]etiaꝫ poſt ſententiā nō ob.q̄ per ſniam fit nouatio:vt.C.de vſur.rei iudicate.l.vlti.⁊ nouatio eſt ⁊c.vt.ſ.de noua.l.i.⁊ ar.C.de arbi.l.ne in arbitris. q̄ eſt verū in nouatiōe volūtaria: ſꝫ in neceſſaria non:q̄ debet eius cōditio fieri melior ⁊ non deterior: quia euidenter iniquiſſimū eſt ⁊c.vt.ſ.de except.rei iudi.l.euidenter iniquiſſimū eſt. vel dicatis lꝫ fiat nouatio cum vetus actio dat vt hic dicitur[a poſſeſſore]primo q̄ adhuc poſſidet[poſſidet] ſcꝫ creditor[ſi ſm eū].ſ.creditorē[iudicatū non eſt]ſed eſſet iudicatū pro poſſeſſore: verū q̄ nō pro poſſeſſore ſed p creditore fuit iudicatus poſſeſſor nō poterit excipere de re iudicata:quia euidenter iniquiſſimum eſt ⁊c.vt in preallег.l.euidenter.

Si pluris cōdemnatus ſit debitor.

In.§.iſto dicitur debitor cōuentus act.hypo. p re hyp. a creditore: ⁊ q̄ eā cō reſtituebat iuratū eſt in litē ꝫ eus ⁊ plus cōdemnatus eſt q̄ faciat ſors cum vſuris: nunquid ſi vult ſoluere ſortē cum vſuris:liberabitur hypo.de rigore iuris niſi ſoluat totū debitū de quo iuratum eſt.ſed de equitate liberabitur ſi ſoluerit ſortē cū vſuris.hoc dicit iſta lex:videatis expoſitionē litere[condemnatus ſit debitor]ſub .conuentus acti. hypot. [⁊ inde pecuniā] deductā in condemnatione[ſed humanius eſt]ſub.de equitate[reuera].i.in ꝟitate no.q̄ equitas preualet rigori iuris accedit q̄ habuiſtis.ſ.de eo q̄ certu lo.da.opꝫ.l.q ſi ephesi.§.interdū.item no.cuꝫ agitur actio.hypo.ſi agitur cōtra debitorē debet cōdemnari ſi nō reſtituit quantū eſt ſors cū vſuris:non quantum in litem iuratur:⁊ ſi ſoluat liberat hypotheca vel pignus:⁊ ipſe debitor vt hic:⁊.ſ.e.l. ſi inter colonū.§.vl.niſi ex alia cauſa deberetur pecunia creditori.nam tunc pro alia pecunia q̄ ſibi debetur pōt retinere pignus: ⁊ ſic intelligit l.cōtra.C.etiā ob cy.pe.pig.reci.poſ.l.vnica. ⁊ ibi dixi videlicet ſi ſoluat ſortē cum vſuris liberatur pignus: niſi ex alia iuſta cā deberet pecunia creditori.C.etiā ob cy.pe.l.vna.vel aliud ante ſententiā hic poſt:ſed ſi agitur cum extraneo poſſeſſore hyp. actio, tūc niſi ſoluat creditori vel reſtituit rem poſſeſſor extraneꝰ condemnabitur inquātum in litem iurabitur vt.ſ.e.l.§.in vendicatione.

a

Aliena res.

In.§.iſto dicitur rem alienā ᵃnō poſſum pure pignori obligare:ſed ſi obligo rem alienam ſub conditione ſi fuerit facta mea valet obligatio conditione extitente: non in defectum conditionis hoc. d. iſte.§.videatis expoſitionem litere[ſub conditione ſi debitoris facta fuerit]ſub.⁊ non pure ſine domini voluntate.vt.ſ. de pigno.actio.l.aliena res.in pinci.⁊.l.ſeq.⁊ dixi.ſ.eo.l.i. in pinci. q̄ eadē ⁊c.vt.C.que res pig.ob.poſ.l.q̄ol filios.ſed rem meā propriam pure ⁊ ſub conditione poſſum obligare vt.ſ.e.l.res.ſicut non poſſum rem meam propriam emere pure ſꝫ ſub cōditione ſic.vt.ſ.de cōtrahen.emp.⁊ ven.l rei ſue.ſic ⁊ nō poſſum ſtipulari rem meam pure mihi dari:ſed ſub cōditione ſic vt.ſ.de verbo.oblig.l.nemo rem ſuam ſic.ſ.de leg.i.l.cetera.

Si duo.

In.§.iſto dicitur:duo ſimul rem aliquam pignori acceperunt:nunquid intelligitur cuilibet obligata pro quantitate quā mutuauerunt:an cuilibet pro dimidia. Reſpon.iuriſcō.ſi mutuauerunt diuerſas quantitates tunc cuilibet videtur obligata pro quantitate mutuata. ſi autē eaſdem quantitates mutuant ſimul eodem die tunc intelligit cuilibet obligata inſolidum. Si autē ſimul duobus eſt obligata illi ⁊ illi:ſi actum eſt vt vtriqꝫ ſit obligata inſolidum cuilibet, inſolidum erit obligata:alś cuilibet p parte. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere.[ſi duo pariter].i.ſimul eodē momēto.[dimidias queritur]hoc eſt cuilibet ſola dimidia pars pignoris ſit pro indiuiſo obligata.[dicendum]vt qoilibet agat ꝫtra poſſeſſorem inſolidū pro toto pignore.[pro parte]ſcꝫ dimidia rei obligate.accedit.ſ.e.l.ſi debitor.

t ¶ Pactū valet vt debito non ſoluto creditor habeat pignꝰ iuſto pretio emptum.

b

t

Poteſt ita fieri.

ᵇ†In iſto.§.dicit obligaui rē meā pignori vel hyp. hoc pacto vt ſi ad diem nō ſoluerem res eſſet empta creditori quanti iuſto pretio valeret tale pactum valet:⁊ hoc caſu videt cōditionalis venditio.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere. [tempus]pone annum[poſſideat]ſcꝫ creditor.[conditionalis venditio]ſi infra illud tēpus nō ſatiſfecerit debitor creditori. Dn̄s pignori no.hic duo not.primo ſi obligarē rem meam ⁊c. vt dixi in caſu ⁊.ſ.de peri.⁊ cōmo.rei ven.l.neceſſario.§.q̄ ſi pendente. Sed ſi tibi mutuo.x.⁊ obligas mihi rem ⁊ cōuenit inter nos vt ſi ad diem non ſoluas res ſit mea:nō valet hoc pactū:q̄ eſt pactum.l.cōmiſſorie.vt.C.de pac.l.pignus.⁊.ſ.de pact.cō. in pig. res.l.i.⁊ vlti. Item no.regulariter non emo rem tuam niſi pcio determinato vel niſi in arbitriū certe perſone pretium conferatur.vt.C.de contrahen.empt.⁊ vend.l.vlti.⁊.ſ.lo.⁊ con.l. merces.in princip.ſpeciale tamē eſt in caſu qui ponitur in §. iſto vt iuſto pretio habeam rem tuam emptam determinando pretiū arbitrio boni viri:⁊ intelligitur bonus vir.i.iudex.vt.ſ.de verb oblig.l.communis.§.cum ita.

t ¶ Actio hypothecaria eſt in rem.

ſ

Pignoris perſecutio.

†In iſta lege dicitur:ſi obligas mihi rem pig.pro illa re habeo hypo. actio.que eſt in rem.hoc dicit iſta lex:videatis expoſitiones litere:ſi exponatis pignoris vel hypo.[in rem] vel hypo.que eſt in rem[creditori]concor.C.eod.⁊.l. pignoris. ⁊ que ibi dixi hic repetas.

Si ab eo.

In lege iſta dicitur: ſi emiſti rem a non domino bona fide ⁊ nondum ſuſcepiſti:⁊ habes ſic publicianaꝫ ſi tu obligas mihi illam rem:nūquid valet talis obligatio:certe ſic.vnde ſi aduoco a poſſidēte:ſicut pretor tuetur debitorem contra quemlibet poſſidentē preterq̄ contra verum dominum:ita me tuebitur per hyp.actio.cōtra quemlibet poſſidentem preterq̄ contra verum dominum.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionē litere[vti poterat]quia emit a non domino:vt. ſ. de publi. l. i. [per ſeruianam]id eſt quaſi ſeruianam que hypo.vocatur: vt inſtitu.de actio.§.item ſerui.[per publicianam] quia tuetur cōtra quemlibet poſſidentem preterq̄ cōtra verum dominum vt ſ.de pu.l.penulti.⁊ vlti.⁊ ſic ego creditor habebo hypothecā. contra communem preterq̄ contra verum dominum:quia nemo plus iuris poteſt in alium transferre q̄ in ſe habeat vt.ſ.de acquiren.rerum domi.l.traditio.⁊ quia his defenſionibus vtitur emptor quibus venditor vt.C.de euict.l.emptori.⁊.ſ de peri.⁊ cō.rei vendi.l.i.⁊ tandiu tuetur hypothe.creditorem q̄ ẽm pub.debitorē:vt.ſ.eo.l.grege.§.cum pignore.et.ſ.de leg.ii.l.pecto.§.predium.

QUi pignori. In. l. iſta d: tu obligaſti mihi ſimul. xx. res pro. xx. poſtea vis ſoluere. v. ⁊ vnā recolligere: nunqd cogor vnam liberare: certe nō niſi oēs res tuas. h. d. iſta lex videatis expoſitionem litere. [debetur.] qꝛ particularis ſolutio non liberat debitorē niſi aliud ꝯuenit: vel ſi debitū nō eſt liquidum vel fauore libertatis: probatur. ff. de vſu. l. tutor. §. lucius ⁊ C. de diſtra. pig. l. ꝙ diu. ⁊ ff. verbo. obl. l. in executione. § pe. ⁊ ff. ſi cer. peta. l. quidam eſtimauerunt.

CUm conuenit. In lege iſta dicitur ſi aliquis mutuauit tibi decem ad edificiū reficiendū ⁊ conuenit inter te ⁊ eū ꝙ illud edificiū eſſet ſibi pignori obligatū cōtra cōductorem habebit act. ex locato: quēadmodū ſi obligas nomen debitoris contra eū habeo perſonalē act. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionē lrē [recipiat] qꝛ habet edificiū tacite obligatum: vt. ff. in qui. cau. pi. ta. ꝯ. l. j. [accipiet] vt. ff. e. l. grege. §. cum pignori. ⁊ argu. C. de here. vel act. vend. l. poſtꝙ [dedit] vt. C. que res pig. ob. poſ. l. ij.

☞ Pignus cōtrahitur per procuratorē vel geſtorē a ratihabitione ſecuta.

SI inter colonum. † In principio huius legis dicitur: procurator meus me mandāte locauit fundū colono ⁊ conuenit cū colono ꝙ res talis eſſet mihi pignori obligata pro decē: illā cōuentionē ratā habui: nunqd perinde eſt ac ſi inter me ⁊ colonum cōueniſſet vt detur mihi vtilis actio hyp. Reſpō. ꝙ ſic. hoc dicit prin. huius legis: videatis expoſitionē litere. [conuenit de pignore.] ⁊ exponitur duob⁹ modis ⁊ ſic ſoluitur contra. qđ hic ſignatur cōuenit de pignore dādo colono rem meā qđ eſſet ei obligata ne eum deijcerem: ⁊ iſta expoſitio caret omni contrario vel exponatis ꝯuenit de pignore. ſ. vt res coloni eſſet obligata pro penſione. ⁊ iſta expoſitio habet contra quia videtur innuere ꝙ ex pacto procur. hyp. queratur domino fundi: cum per liberā perſonā ⁊c. vt. ff. de pig. act. l. ſolutum. §. per liberā. ⁊ C. per quas per no. acqui. l. j. ad quod vos dicetis: queritur act. hyp. domino fundi ꝑ procurat. facta ceſſatione a procuratore vt. ff. de acquir. poſ. l. poſſeſſio quoque. ⁊ ſic intelligit principiū huius legis: al's ſecus ſi nō eſt facta ceſſio vt in. l. contra. vel dicatis per ꝓcuratorē queritur actio hyp. domino ſi erat preſens. vt. ff. de verb. obl. l. ſi procurator preſenti: ⁊ ſic intelligitur hic: ſed directa contraria vt in. l. contra vel dicatis ꝙ hic eſt ſpeciale.

Si debitor. In. §. iſto dicit quidā emit ſeruum a nō dn̄o bona fide ⁊ illū ꝑ decē pignorauit: nunqd creditor poterit agere hypo. cōtra debitorē: certe ſic: ⁊ ſi diceret ꝙ nō licebat ſibi pignorare q̄ alienus eſt: ⁊ ſic nō tenuit obligatio: creditor replicabit ꝙ nō lꝫ ſibi allegare turpitudinē ſuā. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [eum.] ſcꝫ debitorem [agat] act. hypo. [doli replicatione] vt dixi in caſu [excep.] ſcꝫ ꝙ ſibi nō licebat pignorare rē alienā. vt. C. ſi res ali. pi. da. ſu. l. vlti. ⁊ habet rationes vt. ff. e. l. fundus. in prin. ⁊ facit. ff. de rei ven. l. ſi a titio.

Quicquid. In. §. iſto dicitur ſi obligaſti mihi res pignori ⁊ in re pignorata accedit fortuito caſu ꝯmodū vel incōmodū: hoc pertinet ad debitorem. h. dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere. [fortuito] ſcꝫ caſu [pertinet] facit. ff. cōmo. l. ſi vt certo. §. nūc videndum. ⁊ eſt verum ꝙtum ad proprietatem: ſed ad creditorem pertinet quantū ad hypo. puta ſi fundus augetur per alluuionē: vt. ff. e. l. ſi fund⁹. in prin.

Si res. In. §. iſto dicitur: ſi ago hyp. pro re aliqua mihi obligata ⁊ conuentus ⁊ cōdemnatus nō reſtituit quanti eſtimabitur lis cōtra eū ſi eſt extraneus poſſeſſor quanti in litem iurabo: ſi eſt debitor quāti eſt ſors cum vſuris: qꝛ non plus intereſt creditoris [debitorem] ſubaudi ſit eſtimatio [ꝙuis poſſeſſoris] ſcꝫ extraneum [ꝙ quāti debet] cū vſuris. ac cedit. ff. e. l. ſi fundus. §. ſi pluris. [pignoratitia act. debitori] nec ob. ff. e. l. ſi fundus. §. in vendicatione. vt. ff. dixi. ⁊ ff. de pig. l. pignore ſurrepto.

SI titio. In lege iſta dicitur: titius me ignorāte obligauit rem meam tibi ego titio heres exiti: nunquid pignus conualeſcit ex poſtfacto: certe ſic: vt detur vtilis hypo. nō directa. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionē litere. [nō ꝯualeſcit.] nam directa ideo non datur: qꝛ res nō fuit in bonis debitoris tpe obligationis: vt. ff. e. l. ⁊ que nondū. §. qđ dicit [creditori] ſed cōtra. ff. de pig. act. l. qui rem alienā. Reſpon. hic creditori ignoranti rem alienam tempore obligationis obligauit: vnde datur ei vtilis: ſecus ſi ſciēti creditori obligauit vt in. l. ꝯtra. ⁊ dixi plene. ff. e. l. j. vel illud de rigore iuris: iſtud de equitate: vt. arg. C. de rei ven. l. cum a matre. ⁊ C. de rebus alie. non alie. l. creditori.

CReditor. In. l. iſta dicitur: ſi aliqua ꝑdia ſunt mihi pignori obligata illa locare poſſum: vt vnum ſciatis ꝙ obligatio pignoris poteſt cōtrahi inter preſentes ⁊ abſentes. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere. [poterit] et fructus quos inde percipiet computabit in vſuras ⁊ in ſortem: vt. C. de pigno. act. l. j. ⁊ ij. [abſentes] nedum inter preſentes [obligatur] i. contrahitur cum fiat ſolo conſenſu vt. ff. e. l. contrahitur vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. conſenſu.

☞ Emere prohibitus non prohibetur pignora accipere.

IN quorum finibus. † In lege iſta ponit talis caſus poteſtas hui⁹ ciuitatis ꝑcepit alicui ne in iſta ciuitate res aliquā emat: nec eius territorio: nunquid in ciuitate boñ. ⁊ eius territorio poterit res pignori accipere: certe ſic. hoc dicit iſta lex: videatis expoſitionem litere. [prohibetur] a iudice [non prohibetur] qꝛ cum in vno prohibet in alio videtur permitti. vt arg. ff. de iudi. l. cum pretor. ſecus cū ꝓhibetur aliquis a lege rem emere in territorio boñ. qꝛ per cōſequens prohibetur rem pignori accipere: vt. C. de rebus ali. nō alie. l. vlti. ⁊ ff. de contrahen. empt. ⁊ ven. l. non licet. ⁊ l. qui officiū. ff. que res pig. ob. l. j. §. cum rem.

CUm vitioſe. In. l. iſta dicitur: ſi vitioſe accipio pignus vł hypo. vel etiam inutiliter non poſſum vti retētione pignoris: ⁊ ſi pign⁹ peruenerit ad fiſcū fiſcus vti retētione pignoris nō poterit. h. d. iſta lex videatis expoſitionē litere [cum vitioſe vel inutiliter] vt qꝛ accipio pignus a pupillo ſine decreto vel ab adulto ſine curatore vel etiam mulier interceſſit ꝯtra velleia. vel filiuſfa. accepit pecuniā mutuo ꝯtra ſena. con. mace. [non eſt] qꝛ cum quid prohibetur ⁊c. vt. ff. de dona. inter virum ⁊ vxorē. l. ſi ſpōſus. §. ait oratio. ⁊ qꝛ qđ ſit vitioſe nō vr̄ factum vel datū vt. ff. de re. iud. l. is q ſe non obtulit. §. cōdemnatū. ⁊ ff. q ſatiſda. cog. l. quoties. [pertineant] ſic vt. ff. de rebus eorū. l. j.

FIdeiuſſor. In lege iſta dicitur: tu accepiſti mutuo. x. ⁊ fideiuſſi pro te: ⁊ dediſti pignora venit dies ſolutionis qꝛ nō ſolueras impetraui a iudice ꝙ volebā poſſidere pignora: ⁊ ſoluere: poſtea non ſolui: heres tuus eſt paratus ſoluere creditori: nunquid fideiuſſor tenetur reſtituere ei pignora: certe ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [a poteſtate] i. ab aliquo magiſtratu qui habebat ius imperandi [poſſideat] quia erat obligata creditori. [nec ſatiſfecit] idem ſi ſatiſfecit vt. C. de dolo. l. j. [cogendum eſſe] vt. ff. e. l. ij. ⁊ ff. de neg. geſ. l. fideiuſſor. ⁊. ff. mā. l. mandato titij.

Pater ſeij. Paterfa. ſeiū filiū ſuū emācipauit dū acciperet mutuo pecuniā a ſeptitio creditore: ⁊ de hoc fieret cirographus: domū filij obligauit: vocauit filiū ⁊ dixit ei: nō ſum bñ diſpoſit⁹ ad ſubſcribendū huic cirographo vn̄ tu ſubſcribas manu tua: fili⁹ ſubſcripſit ſua manu: nūqd iſta ſubſcriptio nocet filio vt dom⁹ eius teneatur pignori vel hypo. ſi poſtea abſtinuit ab hereditate patris: ⁊ certe videt ꝙ nō noceat ei: qꝛ ſubſcripſit vt teſtis nō intēdēs domū ſuā obligare: ſꝫ certe dicit iuriſcō. ꝙ ex q̄ ſubſcripſit ſua manu ꝙ domū ſuā obligabat videt ꝯſenſum accōmodaſſe. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [ſub ꝯmemoratione] i. ſub obligationē. [ſcripſerat] ſciēs eā obligatā ⁊ ei ꝯſenſum accōmodauit. [manifeſtū ē] vt. ff. q. mo. pig. vel hypo. ſol. l. luci⁹ titi⁹. §. paulus. ⁊ l. ſicut. §. nō vr̄. ſecus tñ eēt ſi ignorās domū ſuā obligatā ſubſcripſit vt teſtis: qꝛ tunc ſibi nō ꝑiudicat. vt ar. ff. de le. ij. l. titia. §. lucia. ⁊ plene dixi de materia iſta. ff. de pig. ac. l. caius q̄ ſignat huic legi ꝯ: vn̄ amplius hic non dico.

Lucius titius. In. §. iſto d quidā lucius titius noīe predia ſua ⁊ mancipia poſita in prediis obligauit: poſtea deceſſit pluribus heredibus relictis, heredes inter ſe diuiſerunt predia ⁊ mancipia ⁊ alia mancipia in locū defunctorū in illis ꝑdiis ſubſtituerūt: tandē creditor ex pacto vel ex. l. ꝑdia illa cū mācipiis diſtraxit: nunqd emptor mancipia poterit vendicare. Rñ. iuriſcō. ſi illa mancipia nō fuerūt pignorata nec nata ex obligatis qđ nō poterit vēdicare: alias ſic. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere. [obligata eſſe.] ergo ex pacto vł ex lege nō potuit diſtrahere creditor vt inſti. qui. ali. li. vel nō. §. creditor. ſed ſi eſſent obligata ⁊ emptor haberet rei vē. vt. ff. e. l. paulus. reſpon. §. j. ⁊ ff. de acqui. re. do. l. non eſt nouum.

SEruum quem. In. l. iſta d: obligaſti mihi ſeruū pignori poſtea ex leui cā eū ligaſti: poſtea diſſoluiſti eum qꝛ nō ſatiſfaciebas mihi vēdidi eū minori ꝑtio qꝛ eū ligaſti nūqd cōpetit mihi aliqua act. ꝯ te. certe ſic. prima ad id ꝙ

deeſt mihi de creditoꝛ:ſed qd ſi interfeciſti eũ vel eluſcaſti eũ:nũquid teneris mihi:certe ſi interfeciſti eũ teneris ad exhibendũ ſi eluſcaſti teneris.l.aql. ad intereſſe: ſʒ ſi debilitaſſes eũ ⁊ actio mea eſt extincta tpe:ſi feciſti in non merentem teneris: ſi feciſti in merentẽ nõ teneris:q2 licuit tibi ſeruũ tuũ corrigere.h.d.iſta lex videatis expoſitionẽ;litere[vincit] id eſt obligauit[minoris] ꝙ eſſet debitũ.cuꝫ anteꝙ ligaret valebat tantũ ꝙtum erit debitũ[vẽdidit]ex pacto vel ex lege[tenetur]quaſi dolo deſierit poſſidere:q2 fecit illud per qđ non põt exhibere:vt.ſ.ad exhi.l.iul.ſcribit ſi quis hoiem[intereſt]ſub. ſi debitoꝛ nõ eſt ſoluẽdo.vt.ſ.ad.l.aqui.l.q occidit.§.pignoꝛi[ſi merentẽ].i.dignũ [nõ tenebitur]debitoꝛ emptoꝛi.l.aqui.vñ habetis hic q ſʒ debitoꝛi ſeruũ ſuũ vincire merentẽ : ⁊ non tenet creditoꝛi.ꝯcoꝛ.ſ. de leg.i.l.quid ergo.§.heres.⁊.ſ.de ver.obli.l. qui ſeruum.

Si legati.

In.l.iſta dicitur mihi ſiliofamil. aliqua res fuit ſub conditione legata pendẽte cõditione pater meus accepit reſ ꝓ parti heredis pig.ꝓ re legata mihi preſtãda adueniente ꝯditione poſtea pr̃ meus mortu⁹ eſt vel ſum emãcipat⁹ poſtea extitit cõditio cui ꝯpetit actio hypo . certe nõ mihi nec patri vel heredi eius : ſicut ſi pr̃ meus ꝓ re mihi legata ſub cõditione accepiſſet fideiuſſoꝛem non tenet fideiuſſoꝛ.h.d.iſta lex videatis expoſitionẽ litere[dicitur]dato ꝓ legato ꝯditionali facto filiofa. Or ſignoꝛi not . in lege iſta differentiã eſſe inter ſtipulationẽ cõditionalem ⁊ legatũ cõditionale in ſtipulationibus cõditionalibus factis a filiofa.inſpicimus tp̃s ſtipulatiõis vt debeatur patri.vt.ſ.de verb.obli.l.ſi filius.in legatis cõditionalibus inſpicimus tp̃s quo cedit dies legati:vt hic probatur. ⁊.ſ.de regu.iur.l.que legata.

☞ Obligatio generalis facta a defuncto non porrigitur ad bona heredis.

Paulus reſpondit.

†In.l.iſta dicit ſi aliqs obligat mihi gñaliter oĩa bona ſua illa que ſunt queſita tunc:⁊ poſtea ab eo ſunt obligata : ſed ea ꝗ ſunt poſtea queſita ab herede eius ex alia cã non intelligunt obligata creditoꝛi.hoc dicit princip.huius legis videatis expoſitionem litere[pignoꝛum]pꝛeſentiũ ⁊ futuroꝛũ.vt.ſ.eo.l.i.in prin. ⁊.l.⁊ que nondum ſunt.in princ.[teſtatoꝛis] q2 hec nunquam fuerunt in bonis teſtatoꝛis quod eſt neceſſe vt.ſ.eod.⁊.l. que nondum ſunt.§.quod dicitur.

Si mancipia.

In.§.iſto dicit ſi obligaſti mihi mãcipia pignoꝛi ꝗ nata ſunt ex eis mihi tenent ſiue dictũ fuit ſiue nõ : qđ eſt verũ ſi mancipia pertinebãt ad obligantem vel eius heredẽ: ⁊ ediderunt apud eundẽ:ſi aũt apud aliũ dñm ediderunt non tenent mihi. h.d. iſte.§. videatis expoſitionẽ litere[ceciderint].i.obligata fuerũt [habenda ſunt]accedit.ſ.eo.l.ſeruuꝫ. ſimiliter ſi obligas mihi prediũ ⁊ fructus ⁊c.vt.ſ.e.l.i.§.cum prediũ.[agnata]id eſt nata[eoꝛum]ſcilicet natoꝛum[peruenit]vt.ſ. qui po . in pigno. hab.l.potioꝛ.§.ſi defuncta.

☞ Superficies ſolo pignoꝛato impoſita cadit i obligationẽ.

Domus pignoꝛi.

†In.§.iſto dr̃ ſi obligas mihi domũ pignoꝛi ⁊ illã cõburit:poſtea areã emit lucius titius ⁊ domũ extruxit : nũqd domus illa eſt mihi obligata.R̃ñ.q ſic:q2 edificium cedit ſolo veruntñ bonefidei poſſeſſoꝛ non tenet edificium aliter reſtituere niſi refundã ei ſumptus factos in edificio:quatenus domus pretioſioꝛ eſt facta.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ litere[cum iure pignoꝛis]q2 edificiũ ſequitur ſolum:vt.C. de rei ven.l.ii. ⁊ facit.ſ.de pig.act.l.domo.⁊.ſ.e.l.ſi fundus.§.ſi res.⁊.ſ.eo.l.vlti.[recuperare]vnde in tantum poterunt vti retentione.vt.ſ. de condic.indeb.l.ſi in area.

Si ſciente dño.

In.§.iſto dicit ſi ſeruus tuus te ſciente ⁊ volente oĩa bona tua obligauit pignoꝛi:iſta obligatio valet ⁊ tenetur ſeruus ⁊ tibi pꝛeiudicat.hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere[pignoꝛis iure]nam ſeruus rem domini obligare põt eo ſciente: vt.ſ.de pigno.acti.l.i.

☞ Creditoꝛ qui vendidit iure creditoꝛis non tenetur de euictione ſed ſolus vt probet ſibi rem obligatam fuiſſe.

Periculum.

†In.l.iſta dr̃ ſi aliquis vendit tibi nomen quod habebat cõtra debitoꝛẽ ſuũ qui obligauerat ſibi pignoꝛa ⁊ perierũt pignoꝛa periculũ pertinet ad emptoꝛem ex quo apparet illũ debitoꝛẽ ⁊ res illas obligatas fuiſſe.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[fuiſſe]q2 venditoꝛ nominis non debet preſtare debitoꝛem locupletem : ſed debet preſtare eum debitoꝛem:vt.ſ.de heredi.vel act. vend.ſi nomen:⁊ quia omne cõmodum ⁊ incõmodũ perfecta emptione pertinet ad emptoꝛẽ.vt.ſ.de peri.⁊.cõ.rei ven.l.id.qđ poſt ⁊.l.neceſſario.

Ex vectigali fundo.

In.l.iſta dicit tu cõduxiſti fundũ vectigalẽ a ciuitate vel a municipio:⁊ fuit dictũ ſi intra certũ tempus nõ ſolueres vectigal q ciuitas vel municipiũ poteſt fundum vendicare:poſtea illuꝫ fundum obligaſti pignoꝛi nunqd tenet obligatio:certe ſic ſi ſoluiſti vectigal.verũtamen ſi debitoꝛ ⁊ creditoꝛ nõ ſoluit vectigal intra tempus ſtatutum ciuitas vel municipiũ poterit fundũ vẽdicare.nam cum creditoꝛ accepit fundum pignoꝛi eſt intelligẽdũ q accepit cauſa vectigalis ſalua.h.d.iſta lex videatis expoſitionem litere[lex vectigali fundo]⁊ dicitur ager vectigalis vt.ſ.ſi ager vec.vl̃ emph.pet.l.i.⁊.ii.[eſſe]q2 fundus vectigalis poteſt obligari ratione iuris quod habet ibi ꝯductoꝛ vt hic ⁊.ſ.e. l.grege.§.⁊ in ſuperficiariis.⁊.ſ.de pigno.act.l.tutoꝛ.§.ſed ſi lege.[euanuiſſe.].i.proſequi non poſſe vt arg.ſ.e.l.grege.§.ſtatuli.⁊ quia alienatio habet fieri cuꝫ cauſa ſua:vt.ſ.de leg.ii.l.peto §.qui prediũ.⁊.ſ.de contrahẽ.emp.l.alienatio:⁊ hic eſt lex in argu.ad cauſas feudales q ſi feudatarius obligauerit reꝫ pignoꝛi quam habet in fundo ⁊ poſtea cõmittit feloniaꝫ ⁊ ita perdit feudum qđ potioꝛ eſt cã domini ꝙ creditoꝛis.

Debitoꝛ pactus eſt.

Or ſignoꝛi aduertatis biñ legem iſtã:q2 iſta lex quotidie alleg.per me ad vnũ qđ ſuperficialiter intelligẽs nõ intelligeret:⁊ in lege iſta dicit:tu predia tua mihi pignoꝛi obligaſti eo pacto vt inuecta ⁊ illata tibi nata eſſent mihi pignoꝛi:poſtea cũ pars illoꝝ ꝑdioꝛum eſſet ſine colonis mandaſti actoꝛi tuo vt illa predia coleret ⁊ aliquos ſeruos tuos aſſignaſti neceſſarios culture:nũquid illi ſerui erunt obligati mihi.⁊ reſpõ.q ſic ſi cauſa perpetue agri culture induxiſti vl̃ deputaſti alr̃ nõ.h.d.iſta lex videatis expoſitionẽ litere.[impoꝛtata]veluti cũ iumento:vt.ſ.de verb. ſig.l. ferri.proprie[eaqꝫ].ſ.predia[ꝑpetuo].i.ꝙdiu eſſent ibi neceſſarie. vt.ſ.n.prox.l.predus.in fi.⁊ ad iſtud accedit.ſ.de pecu. l.id veſtimentum.⁊ idem eſt in legato ſi quis legat mihi fundũ cuꝫ mancipiis que ſunt in fundo:vt.ſ.de leg.iii.l.ſi fundus.

Is qui.

In lege iſta dicitur:tu promiſiſti mihi aut titio dare decẽ ſi ſoluis titio nõ potes repetere:ſed ſi dediſti ei pign⁹ poteris repetere anteꝙ ſoluas mihi q2 nõ titio:ſʒ mihi eras obligatus.h.d.iſta lex videatis expoſitionẽ litere[nõ põt] q2 adiecto poteſt ſolui vt.ſ.de verbo.oblig.l.vlti.§.cũ mihi ⁊ facit q habuiſtis.ſ.de conſti.pe.l.ſi filio.§.i.cum.l.ſeq.⁊.ſ.de ver.obliga.l.fin. §.qui ſibi.

☞ Nomine taberne venit vniuerſitas mercãtie que ibi exercetur:⁊ ideo cadit in obligationem que tempoꝛe quo agitur reperitur.

Cum tabernam.

†In lege iſta in ſui ꝑncip.ponit caſus talis debitoꝛ creditoꝛi ſuo tabernã pignoꝛi obligauit modo querit an merces inducte in tabernaꝫ intelligantur obligate:⁊ ſi ille erãt vendite et ex eis comparate ⁊ inducte i taberna an ſint obligate:⁊ ſi poſtea debitoꝛ deceſſit ⁊ rñ.q ſic ſi tempoꝛe mortis inueniuntur in taberna. hoc dicit ꝑncip.huius legis videatis literam.[cum tabernã.].i.ſtationẽ in qua erant merces ⁊ eſt nomẽ generale quia nõ tantũ cõtinetur caupona imo ⁊ tabernaculũ mercium vt hic:⁊.ſ. de iudi. l. heres abſens.§.i.[diſtraxerit].ſ.debitoꝛ[videnf]ſicut qui mihi tradit claues hoꝛreoꝛũ coꝛã hoꝛreis. nõ ea ꝗ ſunt in hoꝛreis videtur tradere:vt.ſ.de acquir.poſ.l.i.§.ſi iuſſerim.⁊.ſ. de cõtrahen.emptio.⁊ vend.l.clauibus.vnde no.q ea que ſunt inuecta ⁊ illata tpe obligationis illa ſunt obligata. Item ſi illa vendũtur ⁊ alia comparantur ex eis illa ſunt obligata que inueniũtur ibi tẽpoꝛe mortis vt hic.⁊ ad hoc eſt arg.ſ.de cõ.⁊ de.l.ſi filius ſue §.vlt.⁊.ſ.eo.l.paulus.§.ſi mancipia.ſed ſi heres poſt moꝛtem teſtatoꝛis aliquid diſtraxerit:⁊ aliquas merces induxit:illa nõ tenentur vt.ſ.eo.l.paulus reſpon.in ꝑncip.⁊.ſ.eo.l.ſi fideiuſſoꝛ. §.i.item.

Idem queſijt.

Quidã habẽt hic principiũ legis ⁊ incipit cum epiſtola. alii habent §.⁊ incipit ideꝫ queſiit in epiſtola.hic dicit ſi debitoꝛ miſit mihi epiſtolã in qua ſignificauit q ꝓ pecunia quam dederam ſibi obligauerat mihi tales res ſʒ illa epiſtola inuenitur ſine cõſule ⁊ die:⁊ licet ſignata non ſit:q2 inuenitur talis obligo pignoꝛis ſcripta manu debitoꝛis tenet ⁊ vꝫ.h.d.iſte.§.[epiſtola talis emiſſa ſit.]a debitoꝛe creditoꝛi in qua continebatur obligo ibi talem rem meã ꝓ.x.ꝗ mihi mutuaſti grecũ habetis hic. [vel tabule]i.qbus ꝯtinebat obligationẽ eẽ factã[nõ ſunt]q2 obligatio pignoꝛis ſolo ꝯſenſu ꝯhit vt.ſ.e.l.ꝯhit.ſecus eſt in inſtrumẽtis publicis.q2 ſine die ⁊ ꝯſule nõ valet.vt.ſ.de ẽdẽ.l.i.§.rõnes

Creditoꝛ

Creditoꝛ. In.§.iſto dī: obligaſti mihi pignoꝛi oīa bona tua pñtia et futura: accepiſti ab aliquo mutuo pecuniā: ita ꝙ in te eſt tranſlatū dñiū: nūquid illa pecunia eſt mihi obligata: Rñ.ꝙ ſic.h.d.iſte.§. videatis expoſitionē litere. [eſt] ꝛ hec obligatio eſt pignoꝛis hypo. [pmittiť] vt.ſ.eo.l.j.ꝛ.C.q̄ res pi.ob.poſ.l.vlt. vnde in generali obligatione bonoꝛum ſufficit probare quādocunqȝ in bonis debitoꝛis fuiſſe: ſi agitur hypo.ſ.eo.l.ꝛ que nondum ſunt.§. qđ dicitur.

SI **inſulam.** In lege iſta dicit: ſi obligaſti mihi pignoꝛi inſulā tuā: hoc pacto vt ſi ad diē nō ſolueres poſſem eā vēdere: illa eſt cōbuſta: tu aliā refeciſti: refecta eſt mihi eodē pacto obligata.h.d.iſta.l. videatis expoſitionē lre. [licuit vēdere] ſ.creditoꝛi ſm qđ iuriſc.loquiť creditoꝛi debetis hre.i.tuo [reſtituta] .i.illi loco alia ſuit poſita.idē.ſ.tuo pignoꝛis [eſt] alia lra dicit ſuo.ꝛ ſȝ hoc loquiť iuriſcōſultus emptoꝛi inſule. ꝛ ad iſtā l.accedit.ſ.de iudi.l.cū pponebať.ꝛ.j.de ſol.l.que res.§.areas.

In quibus cauſis pignus vel hypotheca tacite contrahitur Rubrica.

Et de cōuētione pignoꝝ vel hypo.expſſa q̄ induciť pacto cōuento in ſuperioꝛi bene dictū eſt: verū qꝛ a lege ſine oī pacta pleruqȝ induciť tacita pignoꝛis vel hypo. obligatio certis caſibus: ideo poniť hec rub. vñ exponatio [Zbiť] ex ptīte legis ſine oī pacto: ꝛ q ſunt iſti caſus enumeranť in ſingulis legib⁹ hui⁹ ti.

Mutuanti in refectiones domus tacite eſt obligata ſiue domino ſiue conductoꝛi operis ſit ſoluta pecunia.

SEnatuſconſulto quod. In.l.iſta dī: ſi mutuaui tibi pecuniā ad domū reficiendā alı̄s cōſtruendā: nunqd illa domus videť mihi tacite hypo. Rñ.ꝙ ſic: ꝛ ideo potero a cōductoꝛe pēſionē petere: ꝛ ſi fecerit deterioꝛē potero experiri ex locato ꝛ ſi aliqua induxit in domū inuecta ꝛ illata erūt obligata pro pēſione ꝛ deterioꝛatiōe: ſȝ ꝛ ſi cōduco a te hoꝛreū vel diuerſoꝛiū: vľ areā tuā inuecta ꝛ illata ſunt mihi tacite obligata: quaſi id tacite cōueniť inter me ꝛ te: ſȝ in predı̄s ruſticis cōtra.obſeruať: qꝛ in illis inuecta ꝛ illata nō ſunt tacite obligata: ſed ea que ſcit locatoꝛ: ſed qd erit in ſtabulis: nūquid idē erit ꝙ ī vrbanis an ꝙ ī ruſticis: ꝛ certe ſȝ nō multū ab vrbanis differāt: ꝛ tñ idē erit in ſtabulis q̄tū ad tacitā obligationē pignoꝛis vel hypo.inducēdā qđ ī ruſticis predı̄s eſt.ſ.ꝙ nō videnť eſſe obligata q̄ ibi ſunt inducta niſi ſciēte locatoꝛe fuerit illata.h.d.iſta.l. cū duab⁹.l.ſe.vſqȝ ad.l.ſi gratuitā: videatis expoſitionē litere. [facta eſt] ſub.quo ſena.cō.dī pign⁹ ꝛc. [iſule] .i.dom⁹. [redēptoꝛi] .i.magiſtro q ſuis cemētis edificat.ſ.de rei vē.l.redēptoꝛes. [adminiſtrauit] vnde no.in pn.hui⁹ legis ſiue mutuo tibi nūmos ſiue do alı̄ te mādāte ob refectionē domus: illa dom⁹ eſt mihi tacite obligata vt hic ꝛ ſum priuilegiat⁹ in pſonalib⁹ act.vt.ſ.ſi cer.pe.l.creditoꝛ.ꝛ.j.de ceſſione bo.l.j.§.io q.accedit etiā in auť.de equa.do.§.is ꝯñs.ſitr ſi mutuo tibi in rē cōſtruēdam res illa tacite eſt mihi obligata.vt.j.q po.in pi.ha.l.interdū.cū.l.ſe. [nō ſolū] alı̄s incipit hic.§.pōp.ſcripſit ꝛ alı̄s incipit l.nō ſolū ꝛc. [erūt obligata] .ſ.tacite: vt.C.lo.ꝛ con.l. certi.ꝛ.j.l.pe.ꝛ ꝙ dictū eſt ī habitatoꝛe dom⁹: idē ē ī cōductoꝛe hoꝛreoꝝ vľ diuerſoꝛioꝝ.ꝛ hoc eſt qđ dicit.j.l.ſe. [vľ diuerſoꝛiū] ſtatio eſt in qua diuerſi gñis veſtes afferunť [vel area] in qua cōductoꝛ edificiū cōſtruxit. [ſunt] etiā dño ignoꝛāte [quaſi id tacite cōueniť] accedit.ſ.de pac.l.itē qꝛ.ꝛ.j.ꝗ mig.l.j.in pn. [obſeruať] qꝛ in his nō ſunt tacite obligata niſi q̄ ſcruit locatoꝛ vt in pal.l.C. lo.ꝛ cō.l.certi iur. Sȝ q̄ eſt ratio diuerſitatis quare aliđ eſt ī his q̄ ſunt illata ꝛ innata ī vrbanis p̄dı̄s aliud in his q̄ ſunt inducta in ruſticis.rñ.ratio eſt ꝛc.dic vt digi.C.eo.vȝ inquilini multa inducūt in vrbana q̄ nolūt locatoꝛes ſcire: in p̄dio ruſtico qs inducit boues aratrū ꝛ ea q̄ vult hoīes ſcire [edificı̄s] .i.in ſuburbis edificı̄s.alı̄s enī nō ſunt in cōtinētibus edificı̄s: vt.j.de ver.ſig.l.alfenus. [quoꝝ predioꝝ] .i.q̄ predia [habēda ſunt] .i. computanda ſub.qđ eſt neceſſe ſciri [propter id] .ſ.qđ.ſ.digi.ſ. vtrum ibi inuecta ꝛ illata ſunt locatoꝛi tacite obligata.

SI **gratuitam.** In lege iſta dī: ſi cōduxiſti a me prediū vrbanum pro decē, ꝛ poſtea cōceſſiſti alteri gratuitā habitationē nūquid inuecta ꝛ illata erūt mihi obligata: certe nō. ſed qđ cū tu conduxiſti a me domū: nunquid pōt agi inter me ꝛ te: vt p parte pēſionis inuecta ꝛ illata ſint mihi obligata.rñ.ꝙ ſic: hoc dicit prin.huius legis videatis expoſitionē litere [conductoꝛ] qui primo cōduxit a locatoꝛe [a me] ſub.q ſecūdo loco gratis conduxit [non eſſe] ad penſionē: ſed pro deterioꝛatione ſic.vt.j. eo.l.j.§.pōp.ſcribit. [nō ſolū] ſecus tamē ſi nō gratuitam cōduxit: qꝛ tūc inuecta ꝛ illata ſunt obligata: vt.ſ.de pi.act.l.ſolutū.§.ſoluram. Item ſecus eſt in predı̄s ruſticis conductis: vt.ſ. lo.ꝛ con.l.ſi in lege.§.colonus.

Si quis fideiubeat. In iſto.§.dī: tu obligaſti rē meā pignoꝛi pro decē, poſtea fideiuſſi p te: nūquid videoꝛ ꝯſentire vt teneat obligatio p te: certe ſic.ſec⁹ ſi poſt fideiuſſionē a me factā obligaſti rē meā: qꝛ nō intelligiť obligata.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere. [fideiubeat] poſt res ſuā obligatā. [eſſe] ꝛ ſic pcedens obligatio fuerit tertificať tacite.accedit.ſ.e.l. ſi fund⁹.§. j. [ſane ſi poſtea] .i.poſt q̄ fideiuſſit [eius] .ſ.fideiuſſoꝛis nō erūt obligate] niſi conſentiant.vt.ſ.lo. ꝛ con.l. item queritur.§. qui impleto in ver.at ſi ante fideiuſſionem: ꝛ qꝛ ſcientiam nō ignorantiam volumus obligari.vt.C.de tabu.l.generali.

LIcet. In iſta.l.dī: lȝ ſi conducas a me prediū vrbanū oīa inuecta ꝛ illata ſunt mihi tacite obligata: tñ acť.illa tacite hypo.inuectoꝝ ꝛ illatoꝝ nō afficit libertati ſicut ſpecialis. ꝛ ideo ſi in domo cōducta a me induxiſti ſeruū: nihilomin⁹ poteris eum manumittere: ſecus eſſet ſi obligaſſes mihi eū ſpecialiter p penſione: qꝛ nō poſſes eū manumittere.h.d.iſta.l. videatis expoſitionez litere. [accipi] .i.tacite videanť eſſe obligata inuecta ꝛ illata pro penſione domus locate: vt.ſ.e.l.eo iure.in prin. [vt perinde] .i.ita [ſpecialiter] .i.expreſſim [nō officere] id eſt non nocere [ob habitationem] id eſt pēſionem habitationis. [obligatum] .ſ.mancipium tacite.vnde no. ꝙ tacita hypothe.ſiue generalis omnium ſuoꝝ bonoꝝ nō impedit quin debitoꝛ poſſit manumittere ſeruos ſuos.ſec⁹ in ſpeciali expſſa hypo.vt hic: ꝛ C.de ſer.pi.da.ma.l.ij.ꝛ.j.e.l.eſt differētia. in caſib⁹ tñ ſpeciale eſt vt nō poſſit quis manumittere ſeruos ſuos etiā ſi tacite vel generaliter quis obligauit bona ſua: ſi ſerui ſunt incluſi noīe penſionis: vt.j.eo.l.eſt differentia.in fin. Alius caſus eſt: tutoꝛ pupilli manumittit ſeruos.ſ.emptos pecunia pupilli: vt.C. de ſer.pi.da. ma.l.ſi tutoꝛ. Ali⁹ caſus eſt ſi manumittat ſeruos in fraudem creditoꝛum: vt.C.de ſer.pi.da.ma.l.ij.

Fructus intelliguntur tacite obligati pro penſione.

IN **predı̄s.** In.l.iſta dī: ſi tu cōduxiſti a me p̄diū ruſticū nōmine fructus predı̄ p pēſione intelliguť mihi obligati etiā ſi noīatim nō ꝯuenit nō oīa inuecta ꝛ illata viderismihi obligaſſe: ſȝ ea demū q̄ ītuliſti me ſciēte.h.d.iſta lex videatis expoſitionē lre. [intelliguť] obligati p pēſione [cōuenit] vt.ſ.lo.ꝛ con.l.ſi in lege.§.colon⁹. [vel inducta] ſciēte locatoꝛe vt.ſ.eo.l.eo iure.ꝛ.C.loc.ꝛ con.l.certi. [verus eſt] .ſ. ꝙ inducta non tempoꝛis cauſa: ſed perpetui cauſa: vt.ſ.ti.pro.l.l. ſi debitoꝛ.ꝛ.C.eo.l.ſi non inducta ſit ꝛ.j.de leg.ij.l.ſi fundus.

Creditoꝛ poteſt fructus pignoꝛis ꝛ vſuras compenſare.

CUm **debitoꝛ.** In.l.iſta dī: ſi mutuo tibi pecuniaȝ gratis et pig.vel hyp.obligaſti mihi de fructibus poſt morā potero retinere vſqȝ ad legitimū moduȝ.h.d. iſta.l. videatis expoſitionez litere. [retinere] ratione more.alia litera dicit: cū gratuita pecunia vtatur: ꝛ tūc dic ꝙ creditoꝛ poteſt retinere de fructibus vſuras conuentas vſqȝ ad legitimū modū vſurarum quo caſu primo fructus computabať in vſuras: et poſtea in ſoꝛtem: vt.C.de pigno.act.l.j.

Mancipia ſpecialiter obligata non poſſunt manumitti: ſed obligata tacite ſic, anteq̄ includantur.

ESt **differentia.** In.l.iſta notať differētia inter expreſſaȝ ꝛ tacitā hypo.i hoc ſi expſſe obligo tibi mācipia mea pignoꝛi nō poſſum ea manumittere te inuito ſi aūt tacite obligo poſſum manumittere te inuito anteq̄ includas noīe pēſiōis: ꝛ iō fuit derīſus nerua q dicebat ſi ꝯduxi domū a te ꝛ induxi mācipia ꝛ incluſiſti ꝙ poterā venire ad feneſtrā: ꝛ ea manumittere qđ eſt falſum.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē lre. [obligatoꝝ] bonoꝝ vľ mācipioꝝ [ex manifeſta] .i.expreſſa [obligata] expſſim [habitantes] .i.obligatos tacite. [manumittim⁹] vt.ſ.e.l.lȝ. [precludanť] ꝛ ex lra iſta no. ar. ꝙ lȝ ciui locatoꝛi claudere hoſpitiū ſcholari ꝛ deiıcere eū ſi nō ſoluat pēſionē.ꝛ ad hoc facit.C.lo.ꝛ con.l.ede.ꝛ.ſ.lo. ꝛ con.l.dñi hoꝛreoꝝ. [tunc enī] id eſt cum mancipia ſunt incluſa [non liberabimus] id eſt non poſſumus manumittere [iuriſcōſul.] dicens.ſub.detētos id eſt ita incluſos [liberari poſſe] id eſt poſſe manumitti: qꝛ ſi ſunt incluſa mancipia perinde eſt acſi expreſſe ſint obligata: vnde poterunt manumitti: vt.ſ.e.l.licet. vt.C. de ſer.pig.da.ma.l.ij.in ſi.ſimilis deceptio ſit.ſ.de pign. act.l. ſi quaſi decepturus a debitoꝛe.

TUtoris heres. In l. iſta dr: ſi hres alicu° tutoris trāſegit cū pupillo ſup act. tutele ꝛ ꝓ pte pecuniā ſoluit ꝓ pte dedit pign°: illō pign° intelligit obligatū ꝓ eo ꝙ hres debebat ex cā tutele. h. d. iſta l. videamꝰ expōnē lre. [trāſactione facta] ſum ꝑſr. alii dicūt aio nouādi [cū ex ea] .ſ. pecūia que debebat ex cā trāſactiōis [ꝯctū] .i. quaſi ꝯctū ex cā tutele [iure] .ſ. tacite obligata eē ſi heres nō vult ſtare trāſactiōi [obligatā eſſe] .i. quaſi obligatā: qꝛ nō eſt fides ſeruāda que iuſſit ꝯtra trāſactionē venire: vt ar. C. ꝺ pac. l. cū ꝓponas. ꝛ C. de trāſa. l. ſiue apud acta.

¶ Que res pignori vel hypothece obligari poſſunt Rub.

¶ De expreſſis ꝛ tacitis hypo. habuiſtis: verū qꝛ alique res poſſunt obligari tacite vel expreſſe ꝛ alique nō: ponit hic rub. [non poſſunt] ſub. de quibus videamus ꝛ ſubijciamus.

PUpillus ſine tutoris. In lege iſta ponunt tria exēpla: in qbꝰ nō tenet obligatio rei pig. date. ꝛ in pn. huiꝰ l. dr: ꝙ pupillus ſine tu. autoritate rē ſuā pig. dare non poteſt [dare non pōt] ideo qꝛ ſine tut. autoritate: vel nullo modo obligat vt. ꝺ. de condi. inde. l. ꝙ pupillus. vel cū effectu nō obligatur qꝛ reſtituitur. vt. ſ. de nouat. l. j. ſed nec cum autoritate tutoris: niſi decretum pretoris interueniat. vt. C. de admi. tu. l. lex que tutoris. in fin. ꝛ l. vlti. §. vlti.

Si filiuſfa. In §. iſto dr: ſi filiuſfa. vel ſeruꝰ vult rē peculiarē ꝓ alio obligare nō licet ſibi. licet habeat liberā peculij adminiſtrationē: ſicut nō lꝫ eis aliū donare etiā ſi habeat liberā peculij adminiſtrationē. [vl ſeruꝰ] ſub. ꝓ alio rē peculiarē obligauerit [nō tenet] pignori ꝛ ſub. niſi interueniat prīs vel dñi voluntas: vt. ꝺ. de pig. act. l. ſi aliena. in fi. [conceditur] accedit. ꝺ. de pac. l. contra iur. ciuilis. §. ſi filius.

Eam rem. In §. iſto dr: ꝙ rei quā qs nō pōt emere qꝛ cōmerciū eiꝰ a lege eſt interdictus eiꝰ rei ꝓhibita eſt pignoris vel hypo. obligatio: vñ ſicut rē litigioſaꝫ nō poſſuꝫ emere ita nec pignori dare: ꝛ ſic nō valet obligatio ꝛ ſi petat a me obſtabit ei exce. ꝛ ita ſceuola libro tali ſcribit. h. d. iſte. §. videatis expōnē lre. [nō pōt] qꝛ ſacra vel religioſa. vt. ꝺ. de ꝯtrahen. emp. l. ſi emp. §. omniū. Or ſignori habetis hic iſtud no. ꝙ q ꝓhibet a lege emere ꝓhibet i pignore accipere. ꝛ iō ſicut ꝓhibita eſt alienatio rei litigioſe: ita ꝛ pignorꝫ obligatio: vt. C. de li. l. vl. ꝛ au. ibi ſignata. ꝛ C. de re. ali. nō ali. l. vl. ſecus ſi ꝓhibet aliqs emere a iudice i aliquo territorio: qꝛ tūc bñ poterit pignori accipere. ꝛ ſic itelligit. ꝺ. de pig. l. i. quoꝝ ſimbꝰ.

¶ Exceptio quando porrigitur ad fideiuſſorem porrigitur etiam ad pignus datum ab alio. h. d.

SI alius. † In l. iſta dr: ſi mulier intercesſit contra vel. tu ꝓ muliere pignori rē obligaſti vl hyp. mihi dediſti ſicut ſuccurrit mulieri: ita tibi q obligaſti rē tuā ꝓ ea: ſicut ꝛ fideiuſſo. mulieris ſuccurrit per excep. ſimiliter ꝛ filiuſfam. ꝯ ſena. con. mace. accepit mutuo pecuniā ꝛ dediſti reꝫ pignori ꝓ eo: quo caſu ſubuenit filioſa. ꝛ eiꝰ fideiuſſori: ita ꝛ tibi q obligaſti rē ꝓ filioſa. h. d. iſta l. videamus expōnē lre. [ſi aliꝰ] pone qdā tertiꝰ q intercesſit ꝯtra ſena. cō. vel. nō ꝯtra ſena. cō. mac. [an his] .ſ. dantibꝰ pignꝰ vel hypo. pro muliere ꝛ ꝓ filioſa. [ꝛ i fideiuſſore eiꝰ] .ſ. filijfa. ſꝫ quō facilꝰ ꝛñ. qꝛ ſicut ſubuenit mulieri intercedēti ꝯ ſena. cō. vel. ita ꝛ fideiuſſori eiꝰ idiſtincte: vt. ꝺ. ad vel. l. ſi mulier. ſꝫ i eo q fideiuſſit ꝓ filioſa. accipiēti mutuo ꝯ ſena. cō. mace. diſtiguit ſit habiturꝰ regreſſum vel non cōtra filijfa. vt. ꝺ. ad mace. l. ſed et ſi pr. §. nō ſolū.

¶ Creditor ſecūdus in ius prioris creditoris nō ſuccedit niſi ſit actū ꝛ cū actū eſt ſuccedit in pignꝰ. ꝛ i poteſtate vēdēdi. h. d.

ARiſto neratio priſco ſcripſit. † In l. iſta ponunt duo caſus. ꝛ pmꝰ caſus eſt talis. qdā neratiꝰ priſcꝰ noīe dubitabat de qdā qōne q ponit in l. iſta: vñ illā qōnem miſit ariſtoni vt daret ſibi reſpōſuꝫ: ꝛ eſt talis. titiꝰ pr̄ſa. rē ſuā tibi obligauit ꝓ. x. poſtea ego eidē titio mutuaui alia. x. hoc pacto vt illa. x. tibi ſoluant nō pactus ſuꝫ cū titio debitore ꝙ debeā ſuccedere in locū tuū ꝛ ꝙ ꝓ ill. x. illa eadē res mihi pignori teneat: modo querit ſi titius. x. que accepit a me tibi ſoluit ex quo nō ꝯuenit vt ſuccederē in locū tuū: ꝛ ꝙ illa eadē res eſſet mihi obligata ſi titiꝰ eā vēdidit an teneat mihi pignori: vt ita ſim potior ꝙ̄ emptor. ad hoc rñ. iuriſcō. ariſto ꝙ illa res nō erit mihi pignori obligata ꝛ iō potior erit cā emptoris ꝙ̄ mei ſcōi creditoris. ſcōs caſus eſt talis: ſi titiꝰ obligauit tibi rē primo loco ꝓ. x. ꝛ ego ſcōo loco mutuaui titio. x. vt illa tibi ſolueret ꝛ cōuenit vt in locū tuū ſuccederē: ꝛ ꝙ illa res eſſet mihi obligata: verūtñ dū vellē apponere pactū vt ad diē nō ſoluta pecunia poſſem vēdere titiꝰ noluit cōſentire ſi tu primꝰ creditor eras pactus ꝙ ad diē nō ſoluta pecunia poſſes vēdere: hoc caſu ſi mihi ad diē nō ſoluat pecūia potero vēdere pignꝰ nō ex pacto meo nec ex perſona mea: ſed ex tua. nā ſepe cōſequit aliqs ex altera perſona ꝙ ex ſua perſona aſſeq nō poteſt. h. d. iſta l. videatis expōnē lre. [ariſto] .ſ. iuriſc. [neratio priſco] interrogāti [ſcribit] ſub. queſtionē talē [etiā ſi ita cōtractū ſit] ſub. pignꝰ [vt antecedēs] .i. primꝰ creditor [dimitteretur] ab obligatione de pecunia ſcōi creditoris [non aliter in ius pignoris] ſub. prioris creditoris [ſuccedit] ſcōs creditor [niſi ꝯuenerit] ſub. iter ſcōs creditorē ꝛ debitorē expreſſim [eſſet obligata] ſub. ꝛ niſi ꝯuenit ſuccedere i locū primi creditoris [debet] ſcōs creditor [quo caſu] .ſ. cū nō cōuenit [emptoris cauſa] qui emit a debitore diſtrahēte poſt ſerui ꝯtractū [melior efficit] qꝛ ſcōs creditor non hēbit hypo. ꝯ emptorē [deniqꝫ] incipit ſcōs caſus [interpoſuit] qꝛ pactū valet. vt inſti. q. ali. li. vel nō. in pn. [omiſit] verūtñ ſi cōuenit cū debitore de pignore vt ſuccederet in locū prioris creditoris: ꝛ ꝙ mutuabat vt ſatiſfaceret prio creditori: ꝛ vere illa pecunia peruenit ad pmū creditorē: vt. ꝺ. i primo caſu huiꝰ l. dictū eſt [ne poſſꝫ vēdere] ex ſua hypo. [huic] .ſ. ſcōo creditori [liceat] ex pſona primi creditoris cū cōuenit cū debitore: vt. ꝺ. dixi. [exiſtimo] .i. ꝙ creditor ſcōs pōt diſtrahere ex pſona primi creditoris i cuiꝰ locū ſucceſſit nō ex ſua perſona. ꝛ ꝺ ſtatim annectit. ſepe eñ ꝛc. [hr̄e pōt] Or ſignori i. l. iſta ponunt duo caſus ꝛc. dic vt dixi in caſu: ꝛ ita colligit hic illud no. plerūqꝫ cōſequit aliquis per aliū qđ per ſeipſum aſſequi nō poſſet. ꝛ ad iſtud accedit. ꝺ. queād. ſer. amit. l. ſi ꝑ cōeꝫ fundū. et ꝺ. man. l. ſi mādauero tibi. § ſi his. ꝛ. ſ. de bo. poſ. ꝯta. l. iij. §. plane. ꝛ l. ſi poſt. ꝛ l. nō putauit. §. ſed ꝛ ſi exheredatꝰ. ꝛ. ſ. ꝺ bo. li. l. ſi filꝰ. eſt tñ ꝯ ar. C. qđ me. cā. l. ſi per impreſſionē. ꝛ C. de inu. l. vnica. ꝛ. ꝺ. ꝺ mi. l. iij. §. ſꝫ vtrū. Or ad. l iſtā op. ꝛ videt ſi res eſt tibi primo loco obligata ꝛ mutuo tibi pecuniam vt ſoluatur: tibi indubitanter ex quo pecunia mea peruenit ad te ſuccedā in locum tuum etiam ſi non conuenit vt ſuccederē ꝛ vt res eſſet mihi obligata. vt. C. de his qui in lo. pō. cre. ſuc. l. j. ꝛ l. vl. Ad ſolu. quorū ꝯrioꝝ vos dicetis: cū ſoluit pecunia creditori aut a debitore aut ab extraneo aut a ſcōo creditore ſi a debitore: ſi qdē debitor ſoluit de ſua propria pecunia: ſolutione eiꝰ qđ debetur tollitur ois obligatio. inſti. q. mo. tol. obl. in pn. ſicut liberat debitor a pſonali act. ita pignꝰ ab hypo. nā ſublato pncipali ꝛc. vt. C. de vſur. l. eos qui. in pn. ꝛ iſte caſus nō ponitur in l. iſta: ſꝫ agit. C. de lui. pig. l. j. ꝛ l. ſi. ſi autē ſoluit debitor priori creditori de pecunia quā mutuo ab alio accepit. vbi gratia. titiꝰ obligauit tibi rē ꝓ. x. poſtea mutuat a me. x. vt tibi ſoluat: hic tria ſunt neceſſaria vt ſuccedā i locū tuū. Primū eſt ꝙ mutuā titio. x. vt illa tibi ſoluant. itē ſcōm eſt neceſſariū ꝙ iſtud agat vt ſuccedā in locū tuū ꝛ de hoc fiat pactū inter me ꝛ titiū: ꝛ eſt tertiū ꝙ ſit res mihi obligata vt hic in pn. ꝛ C. de his q in prio. credi. loco ſuc. l. j. ſi alterū deficit nō ſuccedo. ſi iſta tria ꝯcurrāt ſuccedo vt quod priuilegiū habebas ita ego. ſ. q. bo. ce. poſ. l. ij. itē quo pacto poteras vēdere ꝛ ego. itē quibꝰ ꝓponebaris ꝛ ego. ſ. q. po. in pig. ha. l. creditor. §. interdū nō tñ dico ꝙ det eadē hypo. cū ſit ſublata pſo. ꝛ actio ſemel extincta ꝛc. ſ. de ſol. l. q res §. arēa ſed quō pactū factū inter me ꝛ titiū operabit ꝙ in locū tuū ſuccedā: cū pactū inter alios factum non nocet alijs. ꝺ. de pact. l. ſi vnꝰ. §. in ſumma. pōt dici ꝙ hoc eſt ſpāle: ſic alibi. ꝺ. de pig. act. l. ſi cū venderes. vel hoc ideo qꝛ pecunia mea ad te peruenit: ſi autem ſoluit ab extraneo nō ſuccedit: niſi eius nomē redimat. C. de act. ꝛ ob. l. ſi a creditore. ꝛ l. ſi inſolidum. ſi autē a ſecundo creditore priori poſtea ſoluatur vel offeratur hoc ſine omni pacto videtur in eiꝰ locum ſuccedere. C. qui po. in pig. ha. l. j. ꝛ C. qui in prio. cre. locum ſucce. l. j. ꝛ l. ij.

IN titius. In l. iſta dr: titiꝰ paterfam. volebat a meuio accipere mutuo pecuniam ponamus. c. cōuenit inter titiū ꝛ meuiū creditorē ꝙ tales res titij eſſent obligate meuio cū numeraret pecuniā titio: ꝛ de hoc obtulit ei cautionē: poſt iſtam cōuentionē iſte titius alicui vēdidit illas res: poſtmodum meuius numerauit pecuniā titio: nunquid res ille erūt meuio obligate. Rñ. iuri con. dicēs in poteſtate titij debitoris erat non accipere mutuo pecuniā: vnde nō eſt inſpiciendū tēpus conuentionis ſed numerationis. ꝛ ideo ſi erant primo a titio diſtracte ꝙ̄ meuiꝰ numeraret nō habebit illas res meuius obligatas. nā dicēdū eſt ꝙ creditor habet neceſſe ꝓbare in bonis debitoris fuiſſe tpe ſolōnis ſeu numeratiōis. h. d. iſta l. ꝛ videte hūc caſum in ſcriptis meis in l. diuerſis. C. que res pi. obli. poſ. [cauit] .i. promiſit. vel cū eo conuenit ꝛ dedit ſpe future numerationis. [acceperit] a meuio [vēdite] a titi. [numerata eſt] ſub. nō eo tempore quo cōuētio

facta eſt

facta eſt de pecunia mutuo danda. Or ſignori circa iſtã.l.not. duo. primo no. vbi eſt idẽ tẽpus obligatiõis ⁊ numeratiõis: puta obligo tibi rez meã ⁊ tu ſtatim numeras ibi ego creditor habeo neceſſe ꝓbare rem obligatã fuiſſe in bonis tui debitoris tẽpore obligationis: vt. ff. de pi. l. ſi ſuperat⁹. ⁊ l. ⁊ que nõdũ. §. qꝺ dicitur. ſed vbi eſt aliud tẽpus obligationis aliud numerationis vt hic fuit: hic ego creditor habeo neceſſe ꝓbare rẽ in bõis tui debitoris fuiſſe tpe ſolutiõis ſeu numerationis vt hic ⁊. ĩ. ti. proxi. l. j. in fi. Itẽ no. hic ſcõm no. ſi primo loco obligo tibi rem meã ⁊ poſtea vẽdo denuo ſubſequit numeratio ſeu ſolutio ſi quidẽ in poteſtate mea erat illã pecuniã non accipere: ſi primo obligo poſtea diſtraho inſpicitur tẽpus numerationis vt hic ⁊ ff. ſi cer. pet. l. q pecuniã: ſed ſi forte nõ eſſet in poteſtate mea nõ accipere. verbi gratia: mulier cõuenit mihi dare dotez vſq; ad annũ ⁊ obligaui eidẽ res certas ꝓ dote reſtituenda denuo alieno illas res: poſtea mulier ſoluit dotez mihi: hoc caſu inſpicitur tempus obligationis: vt. ĩ. ti. proxi. l. j. ⁊ l. creditoris. §. vlti.

Creditorem. In iſta. l. dr: ſi pater obligat pignori filiũ ſuum et ego ſciens cũ liberũ pignori accipio patior hanc penam q2 debeo relegari. h. d. iſta. l. [qui filiũfa.] ſ. liberum qui nõ põt pignori obligari: vt. C. de act. ⁊ obli. l. ob es alienũ. ſed ſi eſſet filius naturalis vel ſeruus pater põt eũ obligare vt. C. e. l. j. [acceperit] .ſ. qñ pr̃ obligabat eũ non ex neceſſitate familiaris ſec⁹: q2 poſſet eũ vẽdere: vt. C. de pa. qui fi. diſtraxe. l. j. ⁊ per co. multofortius poſſet pignori dare: q2 qꝺ cui plus licet ⁊c. vt. ĩ. de reg. iur. l. cui qꝺ plus [relegatur] ſub. et hoc verũ eſt cũ pater obligat filium ſuũ ſine iuſta cauſa: ſi aũt alius obligaret liberũ hominẽ imponeretur alia pena: ſed hodie iure noviſſimo creditor cadit a debito ⁊ tantumdem tenetur preſtare vt in auc. vt nulli iu. §. ſi vero que eſt ſignata. C. de act. ⁊ obli. l. ob es alienum. ⁊ incipit auc. immo.

Qui potiores in pignore habeãtur: ⁊ de his qui in priorum creditorum locum ſuccedunt. Rubrica.

Signori ti. iſte ꝯtinuat ad ꝓcedẽtia. ff. de pig. ⁊ hyp. expꝛeſſis ⁊ tacitis in tribus ti. precedẽtib⁹ habuiſtis: verũ q2 aliqñ eadẽ res plurib⁹ obligatur ⁊ dubitatur quis ſit potior: ponitur rub. qui po. in pig. vel hypo. ha. ⁊ q2 plerũq; ſcõs creditor ſuccedit in locũ prioris ponitur rub. de his q i prior; cre. lo. ſuc. ⁊ de prima parte ru. agit in. l. j. ⁊. ij. huius ti. de ſcõa agitur in ſe. l. hui⁹ ti. ⁊ circa primã partem ru. ſubijcio regulã ⁊ eius inſtantiã. hec eſt regula q; q prior eſt tẽpore potior eſt iure. vt. C. e. l. ij. ⁊. ĩ. e. l. potior. fallit in multis caſib⁹ quos no. C. e. l. ſcripturas. ⁊ hoc repeto. ⁊ dicam. ĩ. e. l. interdum. de his qui ſuccedant in locũ priorum creditorum recurratis ad diſtinctionem quam feci. ff. tit. proxi. l. aniſto. ⁊ C. de his qui in prio. cre. lo. ſuc. l. j. ⁊ q2. ff. tit. pxi. dixi hic non repeto.

☞ Tempus ſolutionis inſpicitur quando in poteſtate debitoris eſt pecuniam non recipere, quando non eſt in poteſtate tempus obligationis contracte inſpicitur.

Qui dotẽ pro muliere. In. l. iſta dicit̃ ꝗ mulier vel ei⁹ pater vel extraneus promiſit mihi pro ea. c. dare nomine dotis: ⁊ ego pign⁹ vel hyp. ꝓ dote reſtituẽda illi obligaui: ⁊ mulier vl̃ pater vel extrane⁹ partẽ dotis mihi ſoluit: ego eandez rem quã pignori vel hyp. obligauerã alij ſecũdo loco obligaui: poſtea mulier vel eius pater vel extraneus reſiduaz partem dotis mihi ſoluit: modo querit̃ an mulier ſit potior illo ſcõo creditore an in parte tantũ: r̃n. iuriſc. dicens. ſi obligaui rem pmo ⁊ poſtea obligo alij ſpe future numerationis ante pecuniã acceptã a primo: q2 in poteſtate mea erat nõ accipere: ſi poſtea alij obligo ſecundus creditor erit potior: ⁊ hoc caſu inſpiciemus tẽpus numerationis nõ obligationis: ſed ſi forte obligaui rem ꝓ pecunia de qua nõ erat in poteſtate mea reſiduã partem dotis nõ accipere ne ita habeã vxorez indotatã: ⁊ ideo prior creditor in tota dote erit potior: ⁊ ita in hoc caſu inſpicim⁹ tempus cõtracte obligationis nõ numerationis vel ſolutionis. h. d. iſta. l. [acceperit] cum ⁊ ſi nõ cõueniſſet oĩa bona mariti ſunt tacite obligata: vt. C. e. l. aſſiduis. et C. de rei vxo. act. l. vnica. §. vt maneat. [querebat̃ de pignore] ſub. quis potior eſſet in eo [videatur] immo fuit in poteſtate ei⁹ non accipere q2 in mutuum ⁊c. vt. ĩ. de re. iu. l. mutũ. r̃n. nõ fuit in eius poteſtate non accipere: q2 ſi hoc faceret reſupine faceret cum ſuſtineret onera matrimonij vt. ff. fami. herci. l. filia. §. ſi maritus. ⁊. ĩ. de iure do. l. dotis. ⁊ ea poſſum⁹ que cõmode poſſumus: vt. ĩ. de ꝟb. ſig. l. nepos ꝓculo [eſt] q2 in illius poteſtate erat accipere pecuniã mutuo: ⁊ ideo tẽpus inſpicim⁹ ſolutiõis ſeu numerationis: vt. ĩ. e. l. potior. ⁊ dixi. ff. ti. proxi. l. titius.

☞ Prior in tempore prefertur poſteriori ſiue generalẽ ſiue ſpecialem hypothecam habeat niſi aliter actum ſit.

Qui generaliter. In. l. iſta dicuntur duo. primo dr ꝗ obligaſti mihi oĩa bõa tua preſentia ⁊ futura ſcõo loco ex bonis tuis quedã ſũdũ titio obligaſti: in illo fundo qs erit potior: r̃n. q; prior creditor iuxta regulaz q prior eſt tpe potior eſt iure: ſcõo dr ſi primo loco obligaſti mihi bõa oĩa tua preſentia ⁊ futura hoc adiecto q; ſi pñtia tibi ſufficerẽt futura tibi nõ teneant poſtea in futurũ queſiſti aliquã rez et alij obligaſti. ſcõs creditor nõ tñ erit potior in re illa: immo ſolus creditor inuenit̃ ſi bõa preſentia ſufficiũt ad mihi debitũ. h. d. iſta. l. [bona pñtia ⁊ futura: qꝺ intelligit̃ ſi gñaliter obligauit oĩa bona vt. ff. de pig. l. ⁊ que nõ dũ. §. qꝺ dr creditorẽ probare debere [q; ſi] incipit ſcõm dictũ [inuenit̃] ⁊ ita ex iſta. l. colligetis regulã q prior eſt tẽpore potior eſt iure. ad hoc ꝯcor. C. e. l. ij. ⁊. ĩ. eo. l. potior. cũ ſuis ſi. Sed ad. l. iſtã op. ⁊ vr̃ q; ſi gñaliter obligaſti mihi oĩa bõa tua ⁊ poſtea aliquã rẽ ſpecialiter obligaſti ſi alia bona ſufficiũt ad mihi debitũ. ſcõs creditor mihi pferetur licet ſit poſterior tpe. vñ vr̃ cõtra. C. de pig. l. ij. ad qꝺ põt dici pluribus modis. ⁊ vno mõ ſic vt ibi plene dixi. quidã dixerunt qꝺ hic dr ibi corrigit̃ qꝺ nõ placet: q2 legũ correctio eſt vitãda: vt. C. de ap. l. precipim⁹. alij dicũt qꝺ hic dr eſt verũ de rigore iuris: ibi de equitate que preualet. C. de iud. l. placuit. ṽl et poteſt dici in iſta. l. ponitur alius caſus ab iſto: q2 in. l. iſta obligauit duas res ſpecialiter vni: poſtea generaliter omnia bona ſua: ſed hic debitor gñaliter obligauit omnia bona ſua: poſtea rem ſuam obligauit ſecundo.

Creditor acceptis. In pñc. hui⁹. l. dr ego primo loco mutuaui tibi. x. tu fundũ tuũ valẽtẽ. c. mihi primo loco obligaſti: ſcõo loco titi⁹ mutuauit tibi. x. et eũdẽ fũdũ titio obligaſti: tertio loco tibi mutuaui alia. x. ⁊ ſtipular⁹ ſum a te prima. x. ⁊ vltima. x. aio nouãdi ⁊ eũde fundũ cũ aliis pignorib⁹ pi. accepi: mõ q̃rit̃ an titi⁹ ſcõs creditor i ſcõis. x. ſit potior vl̃ ego i pmis. x. ⁊ i vltis. x. r̃n. iuriſc. q; ego mihipſi ſucceſſi in primis. x. vnde ſecũdũ ordinẽ in primis. x. ſuz potior in ſcõis. x. eris potior me ꝙ in vltimis. x. q̃ vltimo loco mutuaui h. d. iſta. l. in ſui prin. [ſuccedẽti] nec ob. q; prima ſum ſtipulatus aio nouãdi ⁊ nouatio eſt prioris ⁊c. vt. ĩ. de noua. l. j. q2 videor mihipſi ſuccedere: ſi ſecũdus creditor ſuccederet in locũ primi creditoris: vt. C. de his qui in lo. prio. cre. ſuc. l. j.

Cum ex cauſa. In. §. iſto iuriſc. vult ponere caſum in quo qs põt obligare rẽ aliená ſibi debitá ⁊ talis eſt: titi⁹ mandauit tibi vt tale prediuz ei emeres: tu ſuſcepiſti mãdatũ ⁊ emiſti eius noie illud prediũ: ⁊ ſic debebas titio ꝑdiũ illud ex cauſa mãdati: anteꝗ̃ traderes ei poſſeſſionẽ: illud prediũ pignori obligauit: poſt traditaz a te poſſeſſionẽ eũdẽ prediũ alij pignori dedit: quis erit potior: certe primus: niſi ſcõs creditor ei⁹ ſatiſfeciſſet de precio prediũ. q2 tũc creditor ſecũd⁹ erit potior in ea q̃ntitate quã ſoluit ⁊ in vſuris eius niſi prior creditor offerret ſcõo creditori preciũ quod ſoluit tibi: tunc eñ erit potior: ſed et ſi debitor ſoluiſſet de alia pecunia primus creditor potior eſſet. h. d. [ꝙ ei] .i. titio [poſſeſſio traderet̃] a procu. [deberetur] vt q2 titius mãdauit tibi vt emeres ei tale ꝑdiũ et ſuſcepiſti mãdatũ teneris ei tradere act. mã. ſi emiſti. vt. ff. mã. l. ſi vero nõ re. §. j. [apparuit.] ⁊ hic ẽ ar. ff. de rei vẽ. l. ſi titio [cõſtaret] ſub. ⁊ nõ in plus. vt. ĩ. e. l. q a debitore. ⁊. ĩ. ti. pxi. l. iij. [priorẽ pferẽdũ] vñ ex iſto. §. colligetis iſto. no. q; ſicut poſſum obligare rẽ meã propriã: ita mihi obligatã. vt. ff. de pi. l. grege. §. etiã. Itẽ rẽ mihi debitã vt hic. ſʒ ad. §. iſtuz inſtatur ⁊ op. ſic ſi mãdaui titio vt prediũ mihi emeret ⁊ emit ⁊ ante ꝗ̃ tradat mihi poſ. ſiue emit meo nomine ſiue nõ p ipʒ eſt mihi queſitũ dñium: vt. ĩ. de acq. re. do. l. ſi procurator. ergo illud predium nõ debetur mihi. vt. ĩ. de ver. ob. l. nemo rẽ ſuam. breuis eſt reſpõſio ſi gerebat tradẽs vt mihi acquireretur dominium: mihi acquiritur: ⁊ tunc ꝑdium nõ eſt mihi debitũ: ſed ſi neuter gerebat vt mihi quereretur dominium: tũc illud predium eſt mihi debitum: vt. ĩ. de acquir. re. do. l. res que. ⁊ C. de his qui a non domino ma. l. feliciſſime.

Poſt diuiſionem. In. §. iſto dr duo. erãt fratres hñtes cõmunẽ fundũ ꝓ indiuiſo alij obligauit: poſtea cõuenit inter eos q; fundũ cõmunẽ regionibus diuiderẽt: ⁊ ita diuiſerũt ⁊ cõuenit etiã q; ſi alter portionez agri quem alij obligauerat nõ lueret q; alter vendere poſſet: nunquid eo ipo illa pars eſt ſibi obligata. ⁊ r̃n. q; ſic: ⁊ iſte frater eſt potior pmo creditore: q2 iſta obligatio res

Inter priuilegiatas. Et quid ſi cõcurrant duo priuilegiati qñ priuilegiatus vtatur priuilegio cõtra priuilegiatũ vid. Bart. in auſ. quas actiões C. de ſacroſã. eccle. ⁊ Bar. in l. verũ. §. ſi. ff. de mino. et in auſ. de eccle. tit. §. tẽporalib⁹. colla. ix. et adde ꝙ priuilegiatus ſuccedẽs nõ priuilegiato vtit iure eius cui ſucceſſit p tempore anteriori poſt vero ſuo ita Bart. in l. fiſcus. ff. de iure fiſ.

fertur ad illam partem quam alter frater non poterat obligare ſine cõſenſu. h. d. iſte. §. [pignori datum] quod facere poteſt ſicut ⁊ alienare recte. vt. C. de cõmunium rerum ali. l. i. ⁊ ii. [nõ potuit obligare] qꝛ partem ſuam obligare poteſt non ſocii: vt ff. communi di. l. i.

Si debitor. In. l. iſta dr: quidã debitor accepit mutuo pecuniã ponamus a te ⁊ rẽ aliquã pignori obligauit anteq̃ ſolueret debitum primo creditori idẽ debitor rẽ pignori obligauit ⁊ anteq̃ ſolueret debitũ ſcdo creditori vendidit aliã rem priori ⁊ preciũ cõpẽſauit eo qd ei debebat: nũquid perinde eſt ac ſi priori creditori ſoluiſſet: ita vt res teneat ſcdo creditori: rñ. ꝙ perinde eſt habẽdũ qꝛ idẽ eſt ſi cõpenſat debitũ ac ſi recta via ſolueret. h. d. iſta l. videatis expoſitionẽ litere. [ſoluta eſſet] facit. j. rem ra. ha. l. quo enim in fi. ⁊ ff. de pig. l. grege. §. etiam.

Creditor ſecundus ſiue poſterior quibus caſibus preferatur priori.

Interdũ poſterior. In. l. iſta cum duab⁹ ſeq. vſq3 ad. §. ſi tibi tractat de eadẽ materia: ⁊ i. ll. iſtis ponunt v. caſus in quibus poſterior creditor tẽpore eſt potior priore. Dicẽdũ eſt ergo regulariter ꝙ prior creditor poſteriori prefertur: ſed interdũ poſterior prefert priori. primũ exẽplũ eſt: pone debitor primo loco nauẽ ſuã tibi obligauit: dũ nauis indigeret refectiõe: ſcdo loco mutuaui pecuniã in naui reficiẽda: hoc caſu ſum potior te idẽ eſt in ſcdo exẽplo tali: pone debitor obligauit tibi primo loco nauẽ p. ⁊. poſtea debitor indigebat pecunia p ciberio nautarũ: vñ ei in ſcdo loco mutuaui pecuniam: hoc caſu ſum potior te: idẽ eſt in tertio exẽplo tali. põe debitor primo loco obligauit tibi nauẽ p. ⁊. poſtea nauis nõ permittebat iter facere: vnde mutuaui tibi pecuniã ad naulũ ſoluẽdũ: hoc caſu ſum potior te. idẽ eſt in quarto exẽplo tali: debitor tibi primo loco obligauit merces ſuas: qꝛ nõ habebat vbi reponeret mutuaui ei pecuniã ad areã cõducẽdã: hoc caſu ero potior te. idẽ in quito exẽplo tali. obligauit tibi debitor iumẽta ſua dũ deberẽt portari de loco ad locũ mutuaui ei pec. ad ea portãda: h caſu ero potior te. idẽ i ſexto exẽplo tali. debitor obligauit tibi oĩa bona preſentia ⁊ futura: pup. mutuauit ei ad aliquã rẽ operandã in illa re erit potior te. vñ ſi duorũ pup. pecunia res illa fuerit empta ambo in pignus cõcurrũt ſecũdũ ꝙ ſoluerũt de precio vel idẽ eſt ſi res eſt empta de pecunia pup. pro parte. nã concurret cũ aliis creditorib⁹. h. d. [interdũ poſterior creditor]. q. d. regulariter q prior eſt tpe potior eſt iure: ſed fallit interdũ fauore cauſe ⁊ interdũ fauore pſone de fauore cauſe ponunt. v. exẽpla. de fauore pſone ponitur duo exẽpla: vel ſaltum vnũ exẽplũ ponit [vt puta] ⁊ ecce primũ exẽplũ [ꝙ poterit] incipit ſcdm exẽplũ [nõ poterat] ſicut nec artes doceri ſine magiſtris nec iura reddi ſine iudicib⁹. vt. ff. de orig. iur. l. ii. §. poſt originẽ [itẽ ſi quis] incipit tertiũ exẽplũ [obligatas] alio th aute [fiant] puta p cuſtodibus carũ [exoluatur] p eis [vñdẽ dicet] incipit quartum exẽplũ [⁊ ſi merces horreorũ vel arche] in qua ſũt merces obligate repoſite [vel vecture] incipit quĩtũ exẽplũ. [nã ⁊ hic] ſub. cui talia debent. [ideoq3 eſt] icipit ſextũ exẽplũ [opata] ſ. ab eo qui obligauerat alicui gñaliter oĩa bona ſua. ſub. nã hoc caſu erit potior pup. i pignore q̃ prior creditor [fuerit cõpata] ſub. inſolidũ [eſt cõpata] ſ. p parte ⁊ i alia parte. ſ. p pecunia debitoris cui⁹ nũmis cõparata eſt vñ in nũmis ſolutis pup. erit potior in ſupfluũ antiquior creditor. † Or ſignori in. l. iſta no. pla no. ⁊ primo ſi qs mutuat in nauẽ reficiendã vel domũ lz ſit ſecũdus creditor: tñ pfert pori. Item talis hʒ tacitã hypo. in illa re q in alia nõ eſt. vt. ff. in qui. cau. pi. ta. cõtrahit. l. i. ⁊. C. de pi. l. ſuis ex ea. niſi ſit pupil⁹; vt in l. ideoq3. in prĩ. Itẽ iſte talis habet priuilegiũ in perſonalibus act. vt. j. qui po. ce. poſ. l. i. alſa. ii. Itẽ ſcdo no. regulariter ꝙ res empta d pecũia mea nõ eſt mea vt. C. d rei vẽ. l. ſi ex pecunia. fallit tñ hic; qꝛ res empta de pecunia pup. eſt pup. vt hic. ⁊ ad hoc ẽ ar. C. arbi. tu. l. ii. Itẽ fallit in milite. qꝛ res ẽpta de pecunia militis eſt militis: vt. C. de rei vẽ. l. ſi vt pponas. Itẽ fallit in re empta ex pecunia dotali. vt. j. de dona. l. vir vxori. Or ſignori ꝫ. ll. iſtas iſtat ſic: vos habetis hic ꝙ ſcds creditor prefert pori tpe 13 leges cõtradicũt que dicũt qui por eſt tpe potior eſt iure vt. ff. e. l. ii. ⁊. l. potior. ⁊. C. e. l. ii. cũ ſuis ſimilib⁹. Ad qd vos dicetis iſtud eſt verũ regl'r. fallit in caſibus qui his legib⁹ ponũtur: vt plene liqueat articul⁹ iſte ita diſtiguẽdũ eſt differẽtia eſt inter pſonales act. ⁊ hyp. creditor eñ habet pſonalẽ act. ad ipʒ debitũ. hyp. habet ad rẽ oblig. ex cõuẽtiõe vel ex ptãte legis: vñ perſonalis eſt pricipalis. hypo. eſt quaſi ſequela vt. C. de vſur. l. eos qui. ⁊. C. de lui. pig. l. intelligere. ⁊ circa pſonales act. no. q in pſonalib⁹ act. priuilegia nõ ex tpe ſed ex cauſa ⁊c. vt. j. d pui. cre. l. puilegia. tñ inter priuilegiatas act. prior eſt oĩa actio funeraria: vt. ff. de relig. ⁊ ſum. fu. l. vlt. ⁊. j. de priui. cre. l. ii. in fin. poſtea eſt priuilegiata act. de dote: vt. j. de priui. cre. l. ſi. in ſi poſt eam act. tutele. vt. j. de pui. cre. l. fatuo. ⁊. l. ſe. poſt eas acti. depoſiti pro depoſito facto apd menſularũ gratis vt. ff. depo. l. ſi holem. §. vl. ⁊ in iſtis regl'r nõ ſeqt ordinẽ tpis ſed priuilegia ex cã fallit in oĩbus caſib⁹ in qbus eſt melior cõditio occupantis. vt. ff. de noxa. l. ſi qs. ⁊. ff. de pe. l. ſi ſuo. ⁊. j. de re iudi. l. iter eos. ⁊. j. de ver. ob. l. ſi titius. Explicit⁹ eſt articul⁹ de pſonalib⁹ act. modo circa ypo. acti. ſubiicio aliã regulã que eſt q prior eſt tpe potior eſt iure. ⁊ ſic loquũtur. ll. ꝯtra. ſed hec regula recipit inſtantiam: qꝛ aliqñ fallit rõne cauſe ⁊c. vt hic not. C. e. l. ſcripturas vſq3 ibi. vbi not. oẽs caſus in qbus fallit predicta regula. videlicet rõne perſone aliqñ fauore actionis: aliqñ rõne conuẽtionis aliqñ rõne mendacii: aliqñ ſemiplene pbationis recipit inſtantiã fauore cauſe: ſi eſt res tibi primo obligata ⁊ alius mutuat in eam conſeruandam prefertur ſecũdus vt hic ⁊ in auſ. de equa. do. §. his. Item fallit rõne perſone fauore pup. vt in. l. iſta ideoq3 fallit ⁊ fauore matrimonii vel in act. de dote. nã mulier prefertur poſſeſſorib⁹ habentibus tacitas ypo. C. e. l. ſi. ⁊. C. de iure do. ſed vbi. Item fallit rõne cõuẽtionis: ſi debitor obligat ſecundo conſentiente primo. j. qui. mo. pig. vel ypo. ſol. l. ſi debitor. ⁊. l. ſi cum iure. §. tamen videtur. Item fallit ratione mendacii: vt. C. eo. auſ. itẽ poſſeſſor. que eſt extracta de trien. ⁊ ſe. iii. col. §. illud. Item fallit ratione ſemiplene probationis. C. eo. l. ſcripturas.

Si tibi que habiturus. In. §. iſto dicitur ego primo loco obligaui tibi oĩa bona preſentia ⁊ futura. ſcdo obligaui titio illũ fundũ ſpecialiter ſi in dñiũ meũ peruenerit: poſtea illũ fundũ acquiſiui: nunqd teneor priori creditori. Rñ. ꝙ ſic vtriq3 ſc3 priori ⁊ titio ſcdo creditori: nec pdeſt ꝙ ille fund⁹ ſit ẽptus de pecu. pignorata: qꝛ res empta de pecu. pignorata ob hoc ſolum non eſt pignorata. h. d. [ſi tibi] ſc3 primo loco [⁊ titio] ſub. ſecũdo loco [in pignore] vt ar. j. e. l. qui balneũ. §. vlti. nec ob. ff. e. l. q generaliter. vbi vi ꝙ ei cui primo obligatio facta eſt ſit potior: qꝛ illa intelligitur in eo debitore q habebat iam dñiũ oĩm rerũ q obligabat: hic aũt loquitur qñ non habebat dñium earum rerũ. ⁊ ad hoc eſt ar. j. de iu. fi. l. ſi is qui. alii dicũt ꝙ iſta. l. intelligitur cũ obligaui inſimul vtriq3 creditori: illa intelligitur cũ diuerſis tẽporibus: ſed qd pri⁹ dixi verius eſt. Or ſeqtur in litera [nõ ei multum facit] ſub. p primo creditore: imo nihil cũ dicat. [quippe ⁊c. nũmos] ſc3 q erãt pignori obligati [ꝙ pecunia pignorata erat] ad hoc facit. ff. de pi. l. ſi fundus. §. qui aliena. ⁊. C. qui. ex cau. pig. ta. cõtra. l. ſuis. ⁊. j. de fur. l. qui vas. l. ſi.

Si duobus res ſimul obligatur ſub cõditione que ſimul extitit ambo concurrunt in pignore.

Si pignus. In. l. iſta dicit: ſi reſpu. boñ. primo accepit re3 aliquã pig. ſpecialiter ⁊ poſtea fiſcus rẽ illã generaliter accepit pignori indubitãter reipub. boñ. fiſco pfert: qꝛ quilibet priuatus hñs ſpecialiter rẽ obligatã prefert fiſco. h. d. [reſpu.] ſ. alicui⁹ ciuitatis ⁊ ſumitur improprie. vt. j. de ꝟb. ob. l. eũ qui. ⁊. C. de ſer. fu. l. mancipia: vel ex ponatis reſpu. romanorũ: quia fiſcus ⁊ reſpub. rom. ſunt idem [preferuntur] ſub. fiſco accedit. ff. de priui. fi. l. ii. ⁊. C. eo. l. ſi fundum.

Qui balneum. In prĩ. hui⁹. l. dicit: cõduxiſti balneũ ex primis kalendis vſq3 ad annũ ⁊ ꝯuenitti ꝙ ſeruus heres teneretur pro mercede: poſtea ante kalẽdas ab alio mutuo pecuniã accepiſti: ⁊ eundẽ heroẽ pignori dediſti nunquid locator erit potior. rñ. ꝙ ſic licet eo tempore quo ſuo eſſet obligatus heros nõ deberet aliquid locatori. nam ⁊ ſicut mutuaui tibi pecuniã ⁊ mihi rem aliquã obligaſti ſub cõditione ⁊ poſtea alii candẽ rem pignori dediſti ero potior: licet ſub cõditiõe res fuerit obligata: ſicut etiã ſi res eſt mihi legata ſub conditione: ⁊ heres obligauit mihi res ſuas pro legato ſoluendo adueniente conditione: ⁊ poſtea accepit ab alio pecuniam mutuo ⁊ res eaſdẽ alii obligauit: ſi poſtea extiterit cõditio ero potior cum res mihi primo fuerit obligata. h. d. [ex kl̃is proximis] ſ. ianuariis vſq3 ad alias kl̃as ianuarias [vt homo heros] propriũ nomẽ ſerui eſt [idem] ſ. cõductor [deberet] ſ. peti poſſet [habẽdã] vñ no. in prin. hui⁹. l. ſi prima res eſt mihi obligata licet tũc tẽporis nõ debet pecunia ſed ſpes ſit deberi: tamẽ ſi nõ eſt in poteſtate debitoris an debeat potior eſt cauſa eius cui poſtea eſt obligata: vt. ff. ti proxi. l. titius. ⁊. ff. ſi cer. pe. l. qui pecuniã. ⁊. C. de act. ⁊ ob. l. ſicut in initio [cõueniſſet] qꝛ obligauit legatario pro legato ſoluendo adueniente die vel conditione res ſuas vt. C. communia de le. l. vl. §. ſed quia.

Titia prediũ. In. §. iſto dicit. materfa. titia nole prediu3 alienũ primo obligauit titio: poſtea idẽ prediũ ſcdo loco meuio obligauit: tertio iſta titia cepit eſſe

pit eſſe dña illi⁹ predii:q2 ſibi a vero dño illõ prediũ fuit donatũ:ſta titia iſtud prediũ eſtimatũ in dotẽ dedit viro ſuo:poſtea titio ſoluit:nũquid illud prediũ erit obligatũ meuio:R̃ñ.q nõ q2 aliquo tpe non erat mulieris.nec ob.ſi dicaẽ ſi quis obligat rẽ alienã que licet ab initio nõ teneat tñ ex poſtfacto ſi efficiaẽ ſua cõualeſcit pign⁹:q2 illud verũ eſt añq alienet eã. ſʒ hic dedit marito in dotẽ:vñ nõ vr̃ fuiſſe mulieris vt ita ex dñio queſito ei pignus meuij potuerit cõfirmari:quare q2 titij cã erat potior ꝙ meuij:vñ cũ mulier ſoluit titio iã prediũ deſierat eſſe mulieris ⁊ inceperat eſſe mariti:vnde nõ potuit pignus meuij cõualeſcere ⁊ maxime ſi marit⁹ illõ pdiũ eſtimatũ in dotẽ accepit bona fide ignorans illõ prediũ meuio obligatũ.h.d.[facta]q2 forte a vero dño fuit ſibi donatũ illõ prediũ vel vẽditũ [placebat]vt.ſ.de re.iu.l.qõ ab initio[loco ẽ]ſub.ſi dat⁹ eſt fund⁹ in dotẽ eſtimat⁹ i vera eſtimatione.vt.C.de iu.do.l.quoſ.[eſſe].ſ.illõ pdiũ.Or ſignori no.q ſi res aliena prio obligaẽ vni poſtea ſcdo:ſi poſtea debitor ſuccedit pro dño rei obligate.primũ ⁊ ſʒ pign⁹ cõfirmatur:vt.ff.de pig.l.ſi fundus.§.aliena res.⁊.ff.de rei vẽd.l.a titio.⁊.ff.de excep.rei vẽ.⁊ tra.l.pe.Sʒ ſi debitor alienat ⁊ transferẽ in aliũ bona fide ⁊ nõ lucratiuo tit.vt puta dotis:q2 nõ eſt ti.lucratiuus:vt.C.de in.lucra.deſcri.l.j.tunc pig.prioris creditoris cõfirmatur nõ pignus ſcdi creditoris vt hic.

1 ¶ Pignus eſt triplex.conuentionale,pretorium, ⁊ iudiciale:vbi de quolibet.

Si ⁊ iure. In.l.iſta dr:ſi egi cõtra debitorẽ meuʒ ⁊ cõdemnatus eſt mihi per ſniaʒ q̃ trãſiuit in vigorẽ rei iudi.⁊ pmo q2 nõ ſatiſfecit mihi cepi pign⁹ in cauſa iudi.ꝯſtituiẽ mihi pignus ⁊ in illo pig.nedũ ego imo ⁊ hẽs me⁹ preferẽ aliis creditorib⁹.h.d.[ſi ⁊ iure iudicatuʒ eſt].i.hic ſnia vʒ[captũ].ſ.olim olim bonorũ hodie p mẽſura debiti declarati[cõſtitutũ eſt]expreſſe vel ex cauſa iudicati.vñ no.†q triplex eſt pignus.ſ.pretoriũ:iudiciale ⁊ cõuẽtionale.pign⁹ ptoriũ ẽ ſi debitor citaẽ:⁊ q2 nõ venit ⁊ ſi nõ defendit ferẽ interlocutoria ꝯtra eũ ⁊ creditor induciẽ in poſ.illi⁹ rei:vt iſta pbanẽ.ff.õ pig.act.l.nõ eſt mirũ.⁊.ſ.ex q.cau.i poſ.e.l.j.⁊.ſi.⁊ hoc pign⁹ creditor nõ poſſidet naturaliter ⁊ ciuiliter:ſʒ detinet.vt.ſ.õ acq.poſ.l.poſſideri.i ſi.Eſt pign⁹ iudiciale ſi creditor cõuenit debitorẽ pſonali act.⁊ lata ſententia diffinitiua ꝯ eũ nõ appellauit ⁊ q2 non ſoluebat creditor mãdato iudicis cepit res debitoris ipi⁹ ⁊ õ eo pignore agiẽ.C.q ſi in cã iu.pi.cap.ſit.l.j.⁊ p to.⁊ de iſto loquiẽ.l.iſta.⁊ iſtud pign⁹ creditor nõ dr poſſidere.vt.ſ.de re iud.l.a diuo pio.§.ſi ſuper reb⁹.Eſt pign⁹ cõuẽtionale:ſi cõuenit debitor creditori q ſibi mutuabat pecuniam res illa ſit ei pignori:vt.ff.de pign.l.contrahitur.⁊ iſtud pignus poſſidet creditor naturaliter ⁊ ciuiliter.vt.ſ.de acquir.poſ.l.qui pignoris.⁊.l.res.

Potior eſt. In pñ.hui⁹.l.dicunẽ duo pñcipaliter.primo dr ſi obligaſti titio pign⁹ vel hyp.ſpe future numerationis ⁊ poſtea idẽ pig.vel eãdẽ hyp.mihi obligaſti ⁊ tibi pecuniam numeraui:licet poſtea titius numerauerit:tñ ero potior titio:q2 in poteſte tua fuit ab illo non accipere.ſcdo dr ſi.pmiſiſti titio dare.x.ſub condi.⁊ obligaſti pignus vel hyp.⁊ poſtea mihi idẽ pignus vel eãdẽ hyp.pignori dediſti pure:ſi extitit cõditio poſtea potior me erit titi⁹ cui tibi primo fuit pignus datuʒ vel hyp.q2 iſto caſu fingiẽ res retro ex die conuentionis cũ effectu titio obligata fuiſſe ac ſi ſine ꝯditione obligatio facta eſſet.h.d.pñ.hui⁹.l.[vt ſi adeo].i.ſub hac ꝯdi.ſi pecuniã ⁊c.[nõ accipere pecuniã]facit.ff.ſi cer.pe.qui pecu.⁊ facit.ff.ſi.px.l.ciuitas.⁊.ff.e.l.j.[q cum melius eſt]ſub.⁊ conditio erat talis que non erat in poteſtate debitoris oblig.non contrahere vt.ff.e.l.qui balneum.in prin.in.§.eo amplius.

Si colonus. In.§.iſto dr:locaui tibi fundũ meũ nũmis:vt oẽs fruct⁹ eſſent tui ⁊ dares mihi annuatĩ.x.⁊ ꝯuenit iter me ⁊ te q oĩa inuecta ⁊ illata tenerenẽ mihi pignori p pẽſione:aliquas res añq induceres aliis obligaſti ſpẽaliter poſtea induxiſti i fundũ meũ:nũqd erit ille potior me.rñ.q ſic:q2 nõ ex cõuẽtiõe fuit mihi res obligata:ſʒ ex eo q colon⁹ iduxit i fũdũ meũ.h.d.[inducta].i.inducẽda ⁊c.expõe vt.ff.õ pi.l.debitor.[⁊ q poſteri⁹ factũ ⁊c.]preterea erat in poteſte colõi q in fundũ pdictũ rẽ nõ induceret.vñ nõ ſperaẽ tpe cõuẽtionis vt.ff.õ.px.l.pe.⁊.ff.l.j.⁊.l.q balneũ.in pñ.

Si de futura re. In.§.iſto dr:ſi obligas mihi pcũ ancille tue vl fruct⁹ fũdi tui tenet õ obligatio future rei:ſi tẽpore obligationis ãcilla tua erat vel fundus erat tuus.h.d.[vt hypo.ſit] qõ põt fieri.vt.ff.de pi.l.⁊ q̃ nõdũ.in pñ.⁊.l.ſi ſuperat⁹.⁊.ſ.de ver.obl.l.interdũ.

Si paratus. In.§ iſto dr:ſi res tibi fuit pmo loco oblig.⁊ ſecundo loco ab eodem fuit mihi obli.q2 tu potior es tempore potior iure.verũtamẽ ego ſecũd⁹ creditor ſoluo tibi vel paratus ſum ſoluere:⁊ tu nõ vis tibi pecuniã debitã accipere:excludam te a tua hypo.act.cum per te fiat quominus pecunia tibi ſoluatur.h.d.[qõ ei].ſ.priori creditori.vñ not.ſi creditor poſterior ſoluit priori vel paratus eſt ſoluere:⁊ ipſe accipere nõ vult ſuccedit poſterior creditor loco prioris vt hic ⁊.C.eo.l.j.et qñ poſterior creditor vel alius ſoluendo ſuccedat in locũ prioris vel non.plene dixi.ff.q res pi.ob.poſ.l.ariſto.ſcdm quod no.C.de his q in prio.cre.lo.ſuc.l.j.vnde amplius hic nõ dico:ſed quid ſi cõtra prior creditor poſſeſſionẽ ſecundo creditori offerat erit ne idem qõ hic dicitur.rñ.ſic:nam debet licere ei qõ cuilibet extraneo poſſeſſori liceret:vt.ſ.qui.mo.pi.vel hyp.ſol.l.paulus reſpondit.in ſi.

1 ¶ Creditor prior in tempore contra ſecundum creditorem agentem habet exceptionem ⁊ contra excipientem replicationem ex prioritate temporis.h.d.

1 **Creditor q̃ prior hypo.** †In prin.huius.l dr:ſi debitor primo obligauit mihi rẽ ſuam ⁊ ſecundo oblig.tibi eandẽ rem:ego primus creditor ſum potior:⁊ ideo ſiue poſſideo rem oblig.⁊ cõuenior a te ſecũdo repellã te excep.q2 dicã recte ageres ſi nõ eſſet mihi pmo obligata ꝙ tibi:ſed ſi tu ſcdus creditor rẽ pmo mihi oblig.poſſides potero a te vendicare hyp.⁊ ſi excipias de re tibi oblig.replicabo q pmo fuit mihi oblig.ſed qd erit ſi qdã terti⁹ poſſidet eã:nũqd tu ſcdus creditor poteris agere hyp.⁊ ſi tibi reſtituerit eã ego potero a te vẽdicare hyp.act.ſʒ qd ſi terti⁹ q poſſidebat nõ reſtituebat tibi condẽnatus fuit ad eſtimationeʒ litis:nũquid tibi ſcdo creditori teneẽ hyp.ſicut ſi mihi primo creditori eſſet ſo.pecunia.rñ.q ſic.h.d.[vtilis eſt].i.efficax.ſi pro rebus except.ſunt hec[recte ageres ſi nõ mihi ⁊c.poſſi.].ſ.ſcdo creditore[replicabit].ſ.ſi nõ eſſet re⁹ ⁊c.[recte aget]q2 hyp.eſt i rẽ.vñ daẽ cõtra omnẽ qui hʒ facultatẽ rei reſtituende:vt.C.de pi.l.pignoris pſecutio in reʒ eſt[⁊ adiudicari ei].i.ſcdo creditori:poterit hyp.].ſ.⁊ debebit[auferat ei rẽ]q2 prior eſt tpe ⁊c.vt.C.e.l.ff.⁊ ff.l.pri.in pñ.habuiſtis[cõdẽnatus].ſ.ꝙtũ iurauit in litẽ ſcdus creditor iʒ non debuerit cõdemnari ad rem:ſed ad ſummam debiti.vt.ff.de pig l.ſi fundus.§.in vendica.

Si primus. In.§.iſto dr:pmus creditor mutuauit tibi pecu.nec a te pign⁹ vel hyp.accepit.ſcdus mutuauit tibi ⁊ a te pign⁹ accepit:poſtea primus creditor tertio mutuauit tibi pecuniã ⁊ a te pignus accepit:nũquid ſcdus creditor erit potior in pignore primo:certe ſic:⁊ ideo ſi rẽ aliquã mihi in diẽ obligaſti:poſtea eãdẽ rẽ alteri obligaſti pure potior ero ꝙ alter:ſed ſi primo mutuaui pec.alicui ⁊ tu ſecũdo ei mutuaſti pec.⁊ ego tertio in pma pecu.ego pferor tibi in tertia pecu.poſtponor:q2 in illa potior es me.h.d.[q vtrũqʒ fecit].i.credidit ⁊ hyp.accepit[hyp.eſt]ſub.ꝙtũ ad pecu.primo mutuatã:vt.ff.e.l.creditor acceptis pig.in pñ.[in poſteriore tertius eſt]ſi dicat aliquis imo in prima debet eſſe poſterior q2 nouatiõe facta pignora liberãtur vt.ſ.de noua.l.nouatione ſed hic non erat ſtipulatus primus creditor aio nouandi vel ſi eſſet ſtipulatus aio nouandi:illud eſſet verum ſi ſecundus creditor non eſſet in medio vt.ff.eo.l.creditor.in prin.

Si tecum. In.§.iſto dr:tu pmo loco rem aliquam pro.x.mihi obligaſti poſtea õ volũtate mea p aliis.x.ſcdo aliĩ obligaſti:nunquid ſcdo creditor erit potior me:certe ſic:ſed quid ſi ſoluiſti pec.ſcdo creditori nunquid res tenebitur mihi:certe iſta queſtio plus eſt facti ꝙ iuris:ad ſi refert ſi ego primus cõſenſi vt tibi obligareẽ volens remittere pignus:quo caſu nõ tenebiẽ mihi poſtea res:ſed ſi conſenſi vt ſecund⁹ creditor preferretur mihi:nõ tñ vt remitteres pignus indubitanter eſt dicendũ ſi ſatiſfacis ſcdo creditori q res mihi tenebiẽ cum effectu.h.d.[ſecundo loco cõſtituaẽ].i.ſcdus creditor preferatur tñ non vt pignus remittaẽ:vnde ſcdm q cõuenit ſeruabiẽ ſi apparet:q2 cõtractus ⁊c.vt.ff.depo.l.j.§.ſi cõueniat.ſi aũt non apparet in dubio videẽ remittere pig.vel hyp.vt.ſ.qui.mo.pig.vel hyp.ſol.l.paulus reſpondit.in pñ.ad hoc eſt etiam ar.ſ.eo.ti.l.ſi debitor.§.j.

Si prior creditor. Alis eſt.§.⁊ incipit pap.rñdet in l.iſta dicitur in ſui pñ.prior creditor primo loco mutuauit tibi.x.⁊ accepit pignora ⁊ ſecũdus creditor mutuauit tibi.x.⁊ eadẽ pignora accepit ⁊ prior creditor tertio loco mutuauit tibi.x.⁊ ſtipulat⁹ ſum iſtã ⁊ primã pecu.animo nouãdi:modo qriẽ vtrũ ſim potior.⁊ reſpõ.q primus creditor eſt potior in prima.in vltima poſterior:ſic ergo ſi ſecũd⁹ creditor non offerat pecu.primo creditã prim⁹ creditor pignora poterit vẽdere ex pacto vel ex lege:⁊ quod accepit de pig.in prio credito compenſabit ⁊ ſuperfluũ ſecundo creditori reſtituet.ſi autem offerat:ei ius vendendi nõ competit.h.d.iſta.l.[eadẽ]

que primo accepit. [ſuccedere] accedit qđ habuiſti. ē. l. pri. §. ſi prius in ſi. ⁊. ē. eo. l. iij. in ſi. in prin. nec ob. ſ. de noua. l. nouat. vbi videtur innui q prima oblig. olno ſit extincta: q2 illđ eſt verū ſi ſecundus non eſt in medio. [reſtituat] i. reſtituere teneaſ vt. ſ. e. l. querebatur. ſed qua act. in factum vel iudicis officio. vel dic condictione ex lege. vt ar. C. de in. deli. l. vl. §. licentia.

Sciendum eſt. In. §. iſto dr: ſi debitor obligat mihi pignori primo loco et tibi ſecūdo loco ſi tu ſecundus offers ⁊ ſoluis pecuniam mihi debitam poteris retinere rem pignori datā inuito debitore tandiu q̄diu debitor ſatiſfaciat de tuo debito et de eo qđ ſoluiſti mihi priori creditori ⁊ in vſuris: non autē poteris retinere propter vſuras vſurarū quas ſoluiſti mihi primo credi. q2 tuū negociū geſſiſti nō alterius. h. d. [ſolut] accedit. C. de pig. l. ſecundus creditor. ⁊. ſ. e. l. lucius titius [nō cōſequetur] ſub. propter rationē que ſequitur. nō eñ ⁊c. ⁊ que vſure vſurarū nō debenſ vt. C. de vſu. l. pe. ⁊ vl. [quod verū eſt] vt. ē. mā. l. ahpe. §. ad eū.

Si ſimpliciter. In. §. iſto dr: ſi ſecūdus creditor accepit rez pignori ſimplr illā rem poterit aduocare per hypo. a quocūqz poſſeſſore preterq̄ a primo creditore: ⁊ preterq̄ ab eo qui emit a primo creditore. h. d. [ſi ſimpliciter] i. nō cōſentiente primo creditore: q2 ſi conſenſiſſet etiā ab eo ſecūdus creditor poſſet aduocare per hypo. vt. ē. l. proxi. §. ſi tecum. de hypo. [poterit] q2 hyp. eſt in rem. vt. ē. de pi. l. pignoris perſecutio. vnde quantū ad omnes alios pertinet iſte ſecundus creditor eſt potior: vt arg. ā. ſi ſer. ven. l. loci corpus. §. competit.

A titio mutuatus. In. §. iſto dr: prio loco accepiſti pecuniaz mutuo a titio ⁊ ei prediū pig. vel hyp. dediſti: ſecundo loco accepiſti a meuio pecuniaz mutuo ⁊ fuit dictū q illud predium eſſet meuio obli. ſi defineret titio oblig. eſſe: poſtea accepiſti pec. mutuo a quodam tertio vt ſoluēs titio ⁊ cōueniſti vt ſuccederet in locum titij ⁊ illud prediū eſſet ſibi oblig. modo queritur an meuius preferatur tertio creditori an tertius meuio ſecūdo creditori. ⁊ rū. q videtur q ſecūdus creditor preferatur illi tertio et imputetur ſibi de ſua negligentia. vt. ē. de neg. geſ. l. ſua. ſed tamen verius eſt q ille tertius creditor preferatur ſecundo creditori. h. d. iſte. §. [queri debet] q2 fuit in negligentia q ante ſcđz pignora nō accepit [preferēdus eſt] lz ſecūd⁹ creditor debeat preferri ex ordine contractionis tamen tertius prefertur ſecūdo creditori ex perſona primi creditoris q2 interdū quis cōſequiſ ex perſona aliena quod non pōt conſequi ex ſua: vt. ē. que res pig. ob. poſ. l. ariſto. ⁊ q2 ſucceſſit in locuz primi creditoris. ⁊ ad hoc eſt mutuata pecunia ⁊ ad hoc cōuentum eſt. vt. C. de his qui in pri. cre. lo. ſuc. l. j. ⁊ ibi plene dixi.

Si tertius. In. §. iſto dr: ſi terti⁹ creditor patitur pignora ſua diſtrahi ad hoc vt ſoluaſ priori creditori ⁊ vt ſuccedat in locū eius: iſte tertius creditor prefertur ſecūdo creditori: niſi ſecūdus creditor vellet huic tertio creditori offerre debitum prioris creditoris ⁊ in locuz eius ſuccedere. nā hoc facto potior erit q̄ ille tertius. h. d. [ſi terti⁹] ſ. creditor [pignora ſua] i. que erāt ſibi obligata. [priori] i. tertio q loco prioris ſucceſſit [ſuccedat] quod facere poteſt. vt. C. e. l. j. ⁊ facit ad hoc. ē. prox. §. ⁊. ē. que res pig. ob. poſ. vel non. l. ariſto. ⁊. C. de his qui in pri. cre. lo. ſuc. l. j. ⁊. l. vlti. vbi plene not. quando quis ſuccedit in locum alterius creditoris.

Si prior. In. §. iſto dr: ſi res aliqua primo loco fuit obligata tacite priori creditori ⁊ nō conuenit de hypothe. vendenda: poſtea illa res obligatur ⁊ cōuenit de hypo. vendenda: prior creditor erit potior in hypo. nā idez eſt in pignore. nā licet non conuenerit de pignore prior creditor ſi poſteriori creditori tradatur tamē potior erit. h. d. [potiorem eſſe] ad hoc facit inſti. qui. ali. li. vel non. §. creditor.

1 ☞ Qui prior eſt in tempore potior eſt in iure quando ab eodem pignora ſunt accepta ſi vero a diuerſis non dominus tūc poſſeſſor eſt potior.

1 **Si non dominus.** † In. l. iſta dicit ſi idem non dominus obligauit duobus diuerſis temporib⁹ eandem rem ille eſt potior cui primo obligauit ſed ſi diuerſi nō domini obligāt duob⁹ melior eſt cōditio poſſidētis. h. d. [ſi nō dñs] ſub. ſi habet aliquod ius in re: pōt obligare. vt. ē. de pig. l. grege. §. etiā. ⁊ dixi. ē. de pig. l. j. [melior ſit] ⁊ idē eſt in public. quo ad quid: quia melior eſt conditio illius cui primo traditur: vt dixi. ē. de pub. l. ſi ſine. §. ſi duob⁹. ⁊. ē. de act. empt. ⁊ ven. l. ſi ea res. ⁊ facit. C. de rei ven. l. quotiens.

Inſulam. In. l. iſta dicitur: inſulam meam locaueram inquilino ⁊ pro penſione dederat mihi pignora: poſtea illam inſulā tibi vendidi ⁊ conueni q penſio primi anni ſequeretur me ſequentiū annorum te: nunquid pignora que erant obligata pro penſione pertinent ad vtrumqz reſpondetur q ſic. ſed ſi non ſufficiunt ad vtrāqz penſionem tunc pertinet ad me priorem: licet videatur q pro rata cuiuſlibet ſumme deberent eſſe obligata: ſed tamen dicit iu. con. iſta queſtio facti eſt: ⁊ ſi apparet quid actum eſt illud debet ſeruari: alias veriſimile eſt q pro prima pēſione pignora ſunt obligata. h. d. [inſulam] ſ. locatam vſqz ad quinquennium. [daturum] ſ. pro penſione. [vtrumqz conſecuturum] ſ. me venditorem ⁊ te emptorē: ſed nonne iſtud pactum debet interpretari contra venditorem: quia in eius poteſtate fuit apertius legem conſcribere. vt. ē. de pact. l. veteribus. ⁊. ē. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. labeo. reſpon. ſic pactum fuit appoſitum ab eo. vt in. l. contra. ſed hic fuit appoſitum pactum ab emptore. vnde contra eum ſit interpretatio. vt. ē. de contrahē. emp. ⁊ ven. l. ſi in emptione.

Etiā ſuperficies. In. l. iſta dicitur: ſi ſuperficies poſita in alieno ſolo pertinet ad me eam pignori dare poſſum ſalua cauſa vectigalis etiā dñi ſoli. h. d. [domini ſoli] accedit. ē. de pign. l. grege. §. etiam. ⁊. l. vectigalis. [ſi nō ſoluatur ei ſalariū] i. vectigal. ⁊ ad iſtud accedit. ē. de pig. act. l. tutor. in ſi. cum. l. ſeq.

1 ☞ Creditor prim⁹ ſi a tertio ſuperatur non preiudicat ſecundo quia per hoc non ſuccedit tertius in locum primi ⁊ ſententia inter alios lata alijs non preiudicat. h. d.

1 **Claudius felix.** † Lex iſta pulchra lex eſt ⁊ notabilior valde ⁊ plura bona conſueuerunt notari circa. l. iſtam. ⁊ conſueuit valde difficilis reputari: ſed tamen quo ad caſum ⁊ literam non eſt difficilis ſed facilis: quantum ad alia tamen videtur difficilis. ⁊ in. l. iſta dicitur: quidaz claudius felix nomine obligauit rem ſuam: ponamus fundum diuerſis tēporibus tribus. ſ. primo loco euticiane mulieri p. x. ſecundo loco turboni: tertio loco cuidā alij creditori p. x. his ita peractis euticiana creditrix p fundo ſibi obligato q erat apud tertiū creditorem egit hypo. act. cōtra eum. turbo ſecūdus creditor pro fundo ſibi obligato apud eundem iudicē egit cōtra tertiū hypo act. euticiana nitebaſ oſtēdere de iure ſuo tamen q2 nō probauit vel per iniuriā iudicantis ſuccubuit ⁊ nō appellauit: turbo etiā ſecūdus creditor ſuccubuit. ſed appellauit. modo queritur: an turbo ſecūdus creditor debeat vincere tertiū creditorem: an terti⁹ ſcđm ſicut vicit euticianā: ⁊ videtur q terti⁹ creditor ex quo vicit euticianam primā creditricem debeat vincere turbonem ſcđm creditorem. q ſi tertius mutuat pecuniā vt ſoluatur priori creditori potior eſt ſecundo. Ecōtra videtur q ſecundus creditor vincat tertium: quia potior eſt tēpore: quid ergo dicemus: dixerunt quidā q tertius vincit ſcđm: ſed certe dicit paulus iu. con. qui fecit. l. iſtam nequaq̄ hoc veruz puto: imo puto q turbo ſecundus creditor vincat tertiū cū ſit prior tēpore debet eſſe potior iure: nec ob. q terti⁹ creditor vicit primam creditricem: q2 non debet nocere ſecundo: quia res inter alios acta alteri non nocet: vel pdeſt: quid enim ſi prima creditrix non oſtendat de iure ſuo per iniuriā iudicantis ſuccubuit an obſtabit exceptio rei iudicate turboni ſecūdo creditori: certe nō video: ſine preiudicio ergo prioris ſentētie dicendū eſt q turbo ſecūdus creditor tertio debet preferri ⁊ ideo nō poterit dicere in caſu iſto q terti⁹ creditor in locum prioris ſucceſſerit h. d. iſta. l. videatis expōnem litere [claudi⁹ felix] ſub. debitor. [obligauerat.] ſub ſeparatim ⁊ diuerſis tēporibus ⁊ hoc dicit [euticiane primum] i. primo loco. [⁊ deinde turboni] i. ſecundo loco. [tertio loco alij creditori.] ponam⁹ meuio [doceret] i. docere vellet [agendo] contra tertium credif. nō tamē docuit ⁊ ita ſuccubuit: vel ſi docuit ſuccubuit per iniuriam iudicātis. [non prouocauerat.] et ita acquieuiſſe ſentētie videſ. vt. C. de poſtu. l. j. ⁊. C. vt ne liceat li. pen. l. vna. ⁊. C. de re iud. l. j. [vict⁹] ſub. a tertio creditore appellauerat: ⁊ ſic nō videſ ſuccubuiſſe cum per appellationē pnunciatio ſuſpenditur. vt. ſ. ad turpil. l. j. in ſi. [querebatur] in cauſa appellatiōis. [vtrum tertius creditor] ponamus meuius. [expulerat] ſub. per ſententiā diffinitiuam a qua non fuerat appellatum. [tertiū excluderet] i. vinceret. [plane] pro certe ⁊ eſt inductiuā rationis ſiue allegationis vt tertius creditor ſcđz vincere debeat. [eſſe debere] pmiſſa ratione: quia tunc ſi terti⁹ creditor mutuat vt ſoluaſ primo creditori ſuccedit in loci primi. vt. ē. e. l. ſi prior. §. a titio. ⁊. C. de his qui in pri. cre. lo. ſuc. l. j. ⁊ vl. ſed ipſi male dixerūt: dicit paulus iu. cō. qui fecit legē iſtā [mihi nequaq̄] ⁊c. [exceptiōe] ſub. pacti vel preſcriptionis [ſuperatam] pura per iniuriā iudicantis. [igitur] modo concludit. [ſolet] vt. C. q res iudi. nō noc. l. j. ⁊. ij. [relinquitur] iuxta regulā q prior eſt tēpore potior eſt iure vt. ē.

re. vt. ſ. e. l. potior. ⁊ C. e. l. ij. cũ ſuis ſimilib⁹. ¶ Or ſignori circa l. iſtã eſt inſiſtẽdũ ⁊ aduertatis hic: q2 iſta ꝯtinet vtilitatẽ ⁊ ſubtilitatẽ ⁊ ſtatim opponit ſic: iſtud vr mirabile ſi tertius creditor vincit primũ: q̃uo tertius vincet a ſcõo: imo vr ꝙ ſi terti⁹ vincit p̃mũ qᵭ vincere debeat ſcõm: iuxta regulã dicentẽ: ſi vinco vincentẽ te ⁊ te vincere debeo. vt. ĵ. ꝺ diuer. ⁊ tẽ. p̃ſcr. l. ij. de acceſſionib⁹. ad qᵭ poteſtis dicere: illa regula ẽ ꝓbabilis nõ eſt neceſſaria: ac ſi apte dicat illa regula recipit inſtãtiã in plurib⁹ caſib⁹: ecce eñ recipit inſtantiã hic ꝙ eſt illa rõne: q2 res inter alios iudicata nõ dꝫ alijs obeſſe vl' ꝓdeſſe. vt. ſ. dixi. nã põt eſſe ꝙ terti⁹ vincit p̃mũ ꝑ iniuriã iudicãtis: vel q2 fuit negligẽs ꝓbare de iure ſuo: vñ ſcõo nõ dꝫ obeſſe. vt. ĵ. de leg. ij. l. ſi ſeru⁹ pluriũ. in p̃n. ſic ⁊ alibi fallit hec regula i ſucceſ. ab iteſ. certũ eſt ꝙ agnati defuncti vincũt vxorẽ defuncti et tñ filij naturales vincũt agnatos defuncti ⁊ tñ vxor vincit filios naturales: q2 filij naturales nõ repellũt vxorẽ a ſucceſſione ab inteſtato. vt. C. de iure naturali. li. auſ. lꝫ p̃ri. q̃ eſt in auſ. q. mo. na. eſſi. ſui. §. diſcretio. vij. col. itẽ fallit interdũ in ſucceſſione. q2 aliqs eſt q vincit matrẽ ⁊ tñ nõ vincit ab eo quẽ mater vinceret. vt. ĵ. ad tert. l. ij. §. obuciunt. ⁊ l. equiſſimũ. §. j. ¶ Or ſignori circa hũc articulũ vltra ꝓcedamus ⁊ vr ꝙ iſta. l. licet p̃mo placeat ꝙ nõ poſſit ſtare: ⁊ ita ſeruaret: vt hic dr: aſſequeret abſurditas magna ⁊ ꝙ ſit verũ videte ſi tertius creditor vincit p̃mũ: ⁊ creditor ſcõs vincit tertiũ ꝓcedet res in infinitũ. nã turbo q eſt ſcõs creditor aget ꝯ tertiũ ⁊ vincet eũ: q2 prior eſt tp̃e potior eſt iure. euticiana aget ꝯ eũ turbonẽ ⁊ aduocabit hyp. ab eo rẽ: q2 p̃or eſt tp̃e potior eſt iure terti⁹ creditor q2 ſuperauit euticianã aduocabit ab ea: turbo ſcõs creditor aduocabit a tertio ipſa a turbone ſcõo creditore: denuo tertius creditor ab ea: ⁊ ita res erit in circulo in ſaltaballa: qd ergo dicem⁹: ad iſtud vos dicetis: vno mõ ſic. vr ꝙ ſi euticiana agit ꝯ tertiũ creditorẽ: ⁊ terti⁹ fuit abſolutus a petitiõe euticiane ꝙ hic nõ poſſit eſſe i circulo: q2 ſi euticiana egit ꝯ tertiũ ⁊ nõ ꝓbauit de iure ſuo: ⁊ nõ ꝓuocabit turbo aduocabit a tertio ꝑ hyp. q2 p̃or eſt tp̃e ipſa aduocabit a turbone: terti⁹ nõ poterit agere ꝯ ipſam: q2 fuit abſolut⁹ ab ei⁹ petitione directa: vñ ꝯ eã haberet excep. nõ act. vt. ſ. de iureiu. l. ſꝫ ⁊ ſi poſſeſſori. vt. ſ. de pi. l. ſi ab eo. lꝫ ſi nos poneremus ꝙ terti⁹ creditor egiſſet ꝯ euticianã ⁊ viciſſet eã: ꝺ inueniret res i circulo eſſe ſiue in ſaltaballa: ⁊ q̃uo hic ſit videte: ecce ſi egit terti⁹ ꝯ ipſam ⁊ ipſa fuit ꝯdẽnata tertio reſtituere ⁊ reſtituit: ſcõs aget ꝯ tertiũ euticiana eũ vincet nõ obſtãte ꝙ ſuccubuit ꝯ tertiũ aduocabit per hyp. rẽ a ſcõo tertius creditor: q2 vincet eã bene aget ꝯ eã p̃ma act. q2 ꝑ iniam nõ eſt ſublata hyp. ex quo nõ eſt ſolutũ. vt. ſ. de pi. l. grege. §. etiã. ⁊ ita res erit in circulo ſiue in ſaltaballa: ⁊ iſte caſus nõ ponit in. l. iſta. vñ q̃uo euitabimus iſtũ circulũ põt dici ꝙ euitabit hoc mõ: q2 aget tertius ꝯ euticianã p̃mã creditricẽ ⁊ aduocabit ab ea: ⁊ ſi ſcõs agat ꝯ tertiũ dicet terti⁹ euticiane vis mihi vendere ius qᵭ habes ꝯ ſcõm: dicet ipſa ſic: ⁊ ita tertius vincet ſcõꝫ ex ꝑſona euticiane vt hic. ⁊ ar. ĵ. e. l. mulier. ⁊ ĵ. de excep. rei iud. l. pe. §. latinus. vel põt dici ſm Jo. ⁊ Azo. aut vult terti⁹ agere ꝯ p̃mũ iudicati vl' in factũ qᵭ nõ põt. vt in ꝑalleg. l. ſꝫ ⁊ ſi poſſeſſori: ⁊ tũc nõ eſt in circulo vl' i ſaltaballa: aut vult agere hyp. ⁊ tũc replicat de re iudi. ⁊ tũc nõ erit niſi ꝑ mediũ in circulo hyp. ⁊ tũc euitabit. vt. ſ. dixi. ſed qd erit aduertatis q2 qᵭ hec eſt quotidiana nimis: qdã habebat vxorẽ q̃ habebat dotẽ ⁊ habebat ꝓ dote oĩa bona ſua tacite obligata. vt. C. de rei vx. act. l. vnica. in p̃n. in ꝟ. vt maneat. ꝯxit marit⁹ cũ aliq̃ credit. ⁊ vxor ei⁹ nõ renũciauit iuri hyp. poſtea marit⁹ ꝯxit cũ alio ⁊ vxor renũciauit iuri hyp. vt fit ſepiſſime in ciuitate iſta ⁊ qᵭ facere de iure põt vt. C. ad vel. l. etiã. ⁊ l. iubem⁹. qdã terti⁹ creditor poſſidet vnã rẽ ex bõis meis: poſtea effect⁹ ſum nõ ſoluẽdo. vult agere p̃m⁹ creditor ꝯ p̃mũ poſſ. ⁊ ſcõs creditor etiã vult agere ꝯ tertiũ: ⁊ ẽt vxor ei⁹ vult agere ꝯ tertiũ poſ. mõ q̃rit qs debeat p̃ferri: ⁊ vr ꝙ p̃ferat p̃ori creditori: q2 potior eſt eo tp̃e: vñ potior ẽ iure. vt. ſ. e. l. potior. denuo vr ꝙ mulier p̃ferat cũ ipſe habeat tacitã hyp. ⁊ p̃or tacitã: ſecus ſi expꝛſſam. vt. C. e. l. aſſiduis. denuo ſcõs creditor vr p̃ferri: q2 mulier ei renũciauit qd ergo dicem⁹. certe dicẽdũ ẽ ſi mulier ꝯ tertiũ poſſ. tñ iuris hꝫ q̃tũ p̃m⁹ ⁊ ſcõs creditor: lꝫ ꝯceſſerit ⁊ renũciauerit q̃tũ ad ſcõꝫ: nõ tñ q̃tũ ad p̃mũ qᵭ debeat p̃ferri q2 in ambiguis ⁊c. vt. ĵ. de reg. iu. l. in ambiguis. Sed ponam⁹ ꝙ res eſt apud mulierẽ: ſcõs creditor agit ꝯ eã vincet eã: q2 renũciauit p̃m⁹ creditor aget ꝯ ſcõm ⁊ aduocabit ab eo: mulier aduocabit a primo creditore: ſcõs creditor aduocabit a muliere: p̃m⁹ creditor aduocabit a muliere: qd ergo erit: dixit dñs Az. hic res erit i circulo ſiue in ſaltaballa: nec video q̃uo hic circulus poſſit vitari. nã ſcõs aget ꝯ mulierẽ ⁊ aduocabit ab ea: p̃mus aget ꝯ ſcõm ⁊ aduocabit ab eo: mulier aget ꝯ primũ ⁊ aduocabit ab eo. et ſic res abibit in infinitũ. ſꝫ põt dici ꝙ iſta mulier offert debitũ primo ⁊ ſuccedet in locũ ei⁹. vt. ĵ. q. mo. pig. vel hyp. ſol. l. paulus. in prin. vel ſi res eſt apud ſecundum. ⁊ primus agit contra ſecundum: emet ſecundus ius primi. vt. ĵ. eo. l. mulier.

Qvia debitore. In. l. iſta dr: ſi aliqs a debitore meo rẽ mihi obligatã emit dꝫ tueri aduerſus ſcõm: quatenus de p̃cio ad priorẽ creditorẽ ꝑuenit. h. d. [peruenit] ⁊ ad iſtud accedit. C. de his qui in pri. cre. lo. ſuc. l. j. ⁊ ij. ſꝫ quid ſi prior creditor emit a debitore rẽ ſibi ⁊ plurib⁹ alijs obligatã an tuebit cõtra poſteriores. rñ. ſic: niſi offerat eis debitũ. vt. C. ſi anti. cre. ven. l. j. ⁊ q2 videtur velle diſceſſiſſe a vinculo pignoris. vt. ĵ. de ſepara. l. debitor.

Lvcius titius. In. l. iſta dr: luci⁹ titius noie mutuauit pecuniaꝫ primo loco debitori ſub vſuris acceptis pignorib⁹: mei⁹ ſcõo loco mutuauit eidẽ pecuniã acceptis eiſdẽ pignorib⁹. mõ querit an luci⁹ titi⁹ debeat p̃ferri meuio nedũ i ſorte: imo in vſuris q̃ cucurrerũt añ obligationẽ ⁊ q̃ cucurrerũt poſtea: ⁊ rñdet ꝙ ſicut luci⁹ titi⁹ eſt potior in ſorte: ita eſt potior i vſuris q̃ poſtea accreuerũt. h. d. [potiorẽ eſſe] q. d. nedũ in ſorte: imo ⁊ in vſuris: nec obſtat. ſ. e. l. q balneũ. in prin. ⁊ ſ. re. ꝑi. l. pe. vbi vr ꝙ nõ debeat p̃ferri i vſuris: ex quo i p̃tãte debitoris erat nõ incidere i vſuras ſi ſoluiſſet ſortẽ: q2 ꝙ hic dr eſt ideo: q2 vſure ſũt acceſſorie ex prio. vt. ĵ. de ij. le. l. aureli⁹. ⁊ l. legatũ. Sed nũquid prior creditor tp̃e qui hꝫ hypo. expꝛſſaꝫ ſi petat penã p̃ferꝫ poſteriori creditori habẽti ẽt expꝛſſaꝫ hypo. petẽti ſortẽ in penaꝫ in quã incidit debitor añq̃ poſterior creditor ꝯheret ⁊ maxime ſi bona non ſunt ſoluẽdo: vr ꝙ ſic. ar. hui⁹. l. ⁊ ſ. de pig. l. grege. in fi. ⁊ ſ. de pac. l. ſi plures. in fi. ⁊ ſ. eo. l. iij. §. j. ⁊ ecõtra vr. C. de penis fiſ. li. x. l. vna. ⁊ C. de iur. fiſ. l. in ſumma. ⁊ l. quod placuit.

Mvlier. In. l. iſta dr: q̃dã mulier marito ſuo dedit quoddã p̃diũ in dotẽ qᵭ alicui obligauerat: poſtea maritũ ſuũ ⁊ liberos natos ex alio marito hr̃des ſibi iſtituit: creditor cũ poſſet hr̃edes ꝯuenire ꝺ facere: ſꝫ cepit agere hyp. ꝯ maritũ: nũqd maritus poterit ei offerre pecũiã ⁊ iura ei⁹ petere qᵭ ſibi cedat. rñdet ꝙ ſic. ⁊ creditor tenebit ei iura ſua cedẽ ꝯ hr̃des mariti ei⁹. h. d. [itẽ ex alio]. ſ. marito liberos natos [ꝯuenire] ſ. perſonali act. [venit] petẽdo hyp. [offerat.] pecuniã ꝓ qua p̃diũ fuit obligatũ. [poſtulare.] ⁊ ad iſtᵭ accedit. C. de fideiuſ. l. ij. ⁊ ĵ. ꝺ euic. l. in creditore. ⁊ no. ꝙ iſta. l. loquit ſm antiq̃ tp̃a ſꝫ q̃ erat i electiõe creditoris vl' velit agere pſonali actiõe vl' agere ꝯ extraneũ poſ. vt de fideiuſ. l. vl. hodie autẽ nouo iure ꝯ ẽ. vt i auſ. de fideiuſ. §. j.

Qverebatur. In. l. iſta dr: tu primo loco contraxiſti cuꝫ titio et ei mutuaſti. c. ⁊ ꝓ his pignori vel hyp. quãdã rẽ accepiſti: ſcõo loco ſei⁹ credidit titio debitori tuo quinquaginta: ⁊ ab illo pignora accepit vel hyp. tertio loco tu mutuaſti eidẽ titio. xl. receptis eiſdẽ pignorib⁹: querit vtrũ qᵭ pl⁹ eſt in pignorib⁹ q̃ ſit in p̃mo debito: ponam⁹ in. c. q̃ p̃mo ei mutuaſti: ⁊ in. xl. vltimo mutuatis ſis p̃ferẽd⁹ ſeio an ſeius ſit p̃ferẽdus in. l. ⁊ rñ. ꝙ in p̃mis. c. mutuatis dꝫ eſſe potior: ⁊ ſi qd pl⁹ eſt i illis pignorib⁹ in illo reſiduo ſeius debet eẽ potior ⁊ tu poſterior: ⁊ tu pecunia vltimo mutuata. ſ. in. xl. ⁊ iõ ſi ſeius offerat pecũiã tibi p̃mo debitã cũ ei⁹ vſuris: p̃ferret in pecunia quã poſtea eidem titio mutuaſti. h. d. [credideris.] accedit. ſ. e. l. iij. in prin. ⁊ l. creditor. §. ſi primus. in fi. ⁊ l. ſi prior. §. a titio.

Titius seie. In p̃n. hui⁹. l. dr: titi⁹ fuit tutor ſeie: finita tutela egit ſeia contra titiũ: ⁊ titius in quãdã ſummã ponam⁹. xx. ſeie extitit cõdẽnatus: ⁊ ꝓ his titi⁹ obligauit ſeie oĩa bona ſua ⁊ poſtea titius accepit tertio mutuũ pecuniã ⁊ oĩa bona preſentia ⁊ futura fiſco obligauit: poſtea titius certã partẽ pecunie in qua extitit cõdẽnatus ſoluit reliquã ꝓmiſit titio alio nouãdi. mõ querit an ſeia debeat preferri fiſco: in bonis que tp̃e obligatiõis habebat: ⁊ in poſtea q̃ſitis. ⁊ rñdet ꝙ ſic. h. d. iſta. l. i p̃n. [vt. ſ. de pignore ꝯuenit] i. obligauit que habebat ⁊ que habitur⁹ eſt. [p̃ferẽda.] ſub. ea rõne: q2 i locũ ſuũ ſucceſſit vt. ſ. e. l. ſi prior. i p̃n. ⁊ ita no. hic in p̃n. huius. l. ꝙ ſi p̃uatus habet expꝛeſſam hyp. ⁊ potior eſt iure ꝙ ipſe p̃fert fiſco. ⁊ ad iſtᵭ accedit. ſ. e. l. ſi pign⁹. ⁊ C. e. l. ſi fundũ. ⁊ C. de p̃ui. fiſ. l. ij. Sꝫ ad p̃n. hui⁹. l. op. ⁊ vr ꝙ ſeia nõ preferat i eis que añ obligationẽ cũ fiſco factã habuit. vñ vr ꝯ. vt. ĵ. de iur. fiſ. l. ſi mihi. ad qᵭ vos dicetis hic ſeia erat potior fiſco duab⁹ rõnib⁹ cõi ⁊ ſpali: cõi: q2 p̃or erat tp̃e: ⁊ q p̃or eſt tp̃e potior ẽ iure. vt. ſ. e. l. potior. ſpali: q2 agit act. tutele q eſt p̃uilegiata. vt. ĵ. de p̃ui. cre. l. ij. ⁊ ſ. ꝺ pec. l. ex facto. vñ ea rõne: q2 duplici p̃uilegio gaudebat p̃fert fiſco etiã i poſtea queſitis: vt hic: ſꝫ ibi creditor erat tñ p̃or tp̃e. vñ fiſco nõ p̃fert in bonis queſitis poſt obligationẽ ꝯtractã cũ fiſco: vel põt dici: ſi titi⁹ q̃ſiuit aliqua poſt primã obligationẽ ⁊ añq̃ fiſc⁹ ſit creditor hic ſeia p̃fert in eis q̃ habebat tp̃e obligatiõis ⁊ in queſitis ante

ꝙ fiſcus credat.ꝛ ita loquitur.l.iſta.ſed in his que queſita ſunt poſtꝙ fiſcus credidit preferendus eſt fiſcus ſcie:ꝛ de his queſ tis loquitur.l.illa.

Negociatori. Jn.§.iſto ponit caſus talis:qdã erat negociator marmoꝝ aliquis mutuauit ei pecuniã ad marmora emenda:ꝛ illa marmora pi gnori accepit poſtea ille negociator ꝯduxit horrea a ceſare:qꝛ ceſſauit in ſolutiõe pẽſiõis ꝑ aliquot annos:pcurator fiſci vole bat vẽdere illa marmora.mõ querit vtrũ creditor q mutuauit pecuniã poſſit illa marmora iure pignoris retinere.rñdet ꝙ ſic h.d.[negociatori] eidẽqꝫ ẽptori marmoꝝ.[ad lapidũ vẽditio nẽ]ſub.obligatoꝝ creditori pmo.[rñdi ſꝫ ea q̃ ꝑponerent poſ ſe.]qꝛ hic ꝛ i ſuperiori caſu priuat⁹ creditor pceſſit fiſcũ in obli gationẽ.vñ qꝛ prior eſt tpe potior eſt iure.accedit.ſ.in pn.hui⁹ l.ꝛ.ſ.eo.l.ſi pignus.ꝛ.C.eo.l.ſi fundum.ꝛ.C.de priui.fi.l.ij.

De diſtractione pig.vel hypo. Rub,

Quia pignora hypo.ꝛc. cõtinua vt continuaui.C.e. in ipſa rub.hypo.obligate a debitoribus creditorib⁹:alĩs nõ vendun tur ex pacto vel ex lege ponit rub.de diſtra.pign.i. qua act.pi gnora diſtrahantur ex pacto vel ex lege.

i Creditor in hypotheca nõ põt pign⁹ vendere niſi prece dente dimiſſo ſed ſi vendidit a precedente creditore conueniri non poteſt ſed emptor poterit hypo.conueniri.h.d.

Creditor qui predia pi.

k Jn.l.iſta d:†pm⁹ creditor mutuauit pecuniam alicui:ꝛ qdã pdia pigno.accepit ſpãlr poſtea qui dã ali⁹ creditor mutuauit eidẽ pecuniã:ꝛ gñalr pignora accepit:ꝛ pact⁹ eſt de pignorib⁹ diſtrahendis:poſtea prim⁹ creditor mutuauit eidẽ pecuniã:ꝛ gñalr accepit oĩa bõa debitoris pignori:ꝛ pact⁹ ẽ de pignorib⁹ diſtrahẽdis:ſicut erat pact⁹ creditor:poſtea illa bõa q gñalr accepat alienauit nõ ſo luto creditori ſcdo mõ qrit:nũqd potuerit alienare.ꝛ rñdet ꝙ nõ:tñ ſi vẽdidit nõ tenet ſcdo creditori pſonali act.nec furti:qꝛ nõ vr furtũ facere:nec ad exhi. qꝛ nõ vr dolo deſiſſe poſſidere nec poſſidet:ſꝫ tñ ſcdo creditor ꝯ poſ. poterit agere hypo.h.d. [creditor q pdia] ſ.q ſpãlr.[ꝯuetionẽ] ſ.gñale:poſt pmũ q ſpã liter tñ qdã accepat.[ipe] ſ.pm⁹ creditor.[nullo iure cetera bo na] ſub.gñalr ſibi obligata poſt obligationẽ ſcdi creditoris ꝑe ter ea q ꝑ pmo debito ſpãlr pignori accepit.[ſed ob eã rẽ] ſ.ꝙ vẽdidit pign.ſibi gñalr hyp.l qb⁹ ali⁹ ẽ potior.[i pſonã actio] i.pſonal act.aliq̃ directa vl vtil.vt.j.dicit.[dãda ẽ] ſub. ſꝫ hyp. poſſet dari:ſi ille creditor poſſideret.[recte ꝯuenit.]qꝛ nõ fuit in dolo ꝛ furtũ nõ ꝯmittit ſine dolo.vt.ſ.ꝑ ſocio.l. merito.§.re cte.[pſecut⁹] i.pm⁹ creditor.[excipiet] i.fruſtra cõueniet.[in terpellare poſſideret.accedit.ſ.ad exhi.l.celſus.i fi.[ſeqt] ſub. ex pdictis.[poſſeſſores] i.ꝛ emptores.[debeat] i.ꝯuenire hy po.act.qꝛ hyp.eſt rẽ.vt.C.de pig.l.pignoris pſecutio in reꝫ eſt, Sꝫ op.ad.l.iſtã ꝛ vr ꝙ pm⁹ creditor teneat furti.vt.j.de fur, l.is q rẽ.i pn.ad qd pt dici ei q nõ poſſidet nõ dat furti:vt hic, ꝛ.j.de vſur.l.ſi hõ.fallit i creditore cũ meli⁹ ſit pignori incũbe re ꝛc.vt inſti.de obli.q ex q̃ſi delic.naſ.§.furti.ꝛ facit ad h.j. de vſuc.l.pignoris. Sꝫ denuo op.ad.l.iſtã ꝛ vr ꝙ ſcds creditor nõ agit hypo.ꝯ poſ.ſꝫ agere debeat ꝯ pmũ creditorẽ q vẽdidit in qd ſupeſt a pmo creditore.vñ vr ꝯ.ſ.e.l.ſi por.in pnc.ad qd vos dicetis h terti⁹ creditor erat ẽt pm⁹:ꝛ ſic putabat ſe poſſe ꝛ ſuo noie diſtrahere.vñ nõ tenet ſcdo creditori:ſꝫ ſcds creditor poterit agere hyp.ꝯ poſ.vt hic:niſi illa pignora eẽnt ab ẽptori b⁹ pſcripta:q cãu i ſubſidiũ poterit agere ad pciũ ꝯ primũ ꝛ ter tiũ creditorẽ:ſicut dicimus in re aliena vendita a nõ dño.vt.C. de rebus alie.non alie.l.j.in fi.ꝛ.C.de rei ven.l.mater tua.in fi.

l Fideiuſſor ſꝫ emat pignus tñ debitori vel ſcdo ſequẽti re ſtituere cogetur licet extraneus emptor cogi non poſſit.

m **Fideiuſſor.** †Jn.l.iſta d:tu accepiſti ab ali quo.x.mutuo ꝛ dediſti fideiuſſo rem ꝛ pignora obligaſti:poſtea creditor agit ꝯ fideiuſ ſorẽ tuũ:fideiuſſor ſoluit ꝛ ꝯſecut⁹ eſt iura creditoris ſcds tuus creditor vult offerre pecuniã quã ſoluit fideiuſſor ꝛ vſuras me dii tpis:nũqd poterit recupare pignora.rñdet ꝙ ſic.qꝛ fideiuſ ſor nõ ex volũtate:ſꝫ ex q̃dã neceſſitate emit.h.d.[fideiuſſor cõ uẽt⁹]a poꝛe creditore.[creditori]pori.[ſolet]qꝛ niſi cedãt ei pi gnora ꝛ actiões fideiuſſori obſtat doli exceptio.vt.j.de fideiu.l. fideiuſſori.ꝛ.C.de fideiu.l.ij. qꝛ ẽ ex neceſſitate fit iſta pignoris vẽditio:ſiue ſcds offerat debitã pecũiã cũ vſuris medii pis:ſiue ẽt ipe debitor vellet offerre tenet fideiuſſor ei reddere:alĩs tenet act.de dolo.i.act.mã.vl neg.ge noie doli.C.de dolo.l.j.ꝛ.ſ. mã.l. ſi mãdato tiu.§.paul⁹.ꝛ.ſ.de pig.l.ij ſꝫ ſi extrane⁹ emiſſet a credi tore:ſec⁹ eẽt qꝛ tũc nec ſcds creditor nec ipe debitor poſſet offer re.vt iſti.g.ali.h.vl nõ §.creditor.ꝛ.j.de acq.re.do.l.nõ eſt nouũ,

Cum prior. Jn.l.iſta d:ſi pm⁹ creditor q hꝫ rẽ obligatã vẽdit ex pacto vl ex lege rẽ ſibi obligatã:ſi ſcds creditor vellet ẽpto ri offerre pciũ ꝛ aduocare rẽ nõ lꝫ ecõ ſi debitor rẽ pi gnori datã vẽdidit ꝛ obtulit debitũ pori ẽptori poterit offerre qd pueniſt de pecũia ipſi⁹ ad priũ creditorẽ ꝛ ei⁹ vſuras:qꝛ nõ intereſt vtrũ ipe debitor alteri vẽdat vel pignori obliget. h.d. [cõuenit] ſ.inter ſapiẽtes.vt.C.ſi antiqui.cre.pig.ven.l.j.ꝛ.l.vlt.

Cum ſoluẽde. Jn.l. iſta d:mutuaui tibi x.reddẽda vſqꝫ ad annuꝫ ꝛ obligaſti mihi pign⁹ ꝛ fuit dictũ ꝙ ſi ad diẽ nõ ſolue res pecuniã ꝙ mihi liceret vẽdere pign⁹:ſi poſtea do tibi dila tionẽ alteri⁹ anni vr agi iter me ꝛ te vt poſſim vẽdere pign⁹ vſqꝫ ad aliũ annũ.h.d.[ne differt] i.prorogat.[pctõs exerceat.] vt.ſ.de pac.l.ideꝙ cõuẽtiões:ꝛ hoc eſt verũ cũ nõ imminet pe riculũ ſi nõ diſtrahat ante tẽpus:alĩs ſecus:qꝛ tũc poterit vẽdi. ꝛ ſic ſoluit ꝯtra.ſ.de pig.l.queſitũ.vel dic alio modo vt ibi no.

Cum ſecundus. Jn.l.iſta d:ſi ſecun d⁹ creditor pori ob tulit pecuniã hoc acto vt in eius locũ ſuccederet:nũ quid ſicut poterat ꝑmus diſtrahere pignus:ita ſe cũdus.rñdet ꝙ ſic.h.d.[ſucceſſio.]ad hoc facit.C.q po.in pig. ha.l.j.facit.ſ.q res pig.ob. poſt.l.aristo.ꝛ.ſ.ti. pxi.l.ſi prior.§.j.

Si ſcds creditor. Jn.§.iſto d:ſi ſcds credi tor obtulit ꝛ ſoluit pecuniã priori vl ſi fideiuſſor ſoluit creditori ꝛ pignora poris creditoris recepit ab alio creditore põt offerri pecunia ſcdo creditori: vel etiã ab ipſo debitore ipſi fideiuſſori:ꝛ ſatiſfiat ſibi de ſorte ꝛ de vſuris tenetur reddere pignora ipſi debitori.h.d.[tenuerint.] qꝛ illa emptio fit de neceſſitate. vt.ſ.e.l.ij. ꝛ facit ad hoc.ſ.mã. l.ſi mandato.§.paulus.ꝛ.j.de fideiuſſoribus.l.paulus.

c **Cum poſterior.** Jn.l.iſta d:ſi pm⁹ cre ditor vẽdit pign⁹ ſcdo creditori:ſcds creditor vr emere nõ tã cã dni acqrẽdi ꝙ ꝯſeruãdi cã ſui pignoris:ꝛ id debitor poterit ei offerre pecu niã ꝛ pignus recuperare.h.d.[põt]accedit.ſ.l.proxi.in fi.ꝛ.C. ſi anti.cre.pig.ven.l.ij.ꝛ vlt.ꝛ.ſ.cõi di.l.cõi diui.§.inter eos.

Si creditor. Jn.l.iſta d:creditor vẽdidit pignus obligatũ ex pacto vl ex lege eo pacto ꝙ iter certũ diẽ liceret ſibi reddere pecuniã ꝛ recuperare pign⁹ nũquid ſi debitor ẽ pa ratus ſoluere pecuniã poterit pignus recuperare:rñdet põt a gere cũ creditore vt cedat ſibi act.ſuas ꝯ emptorẽ ꝛ poterit ad uocari poſtea ab ẽptore:ꝛ qd dcm ẽ i pignore:idẽ ẽ i hypo.h.d. iſta.l.i pn.[et]pi.vt.C.ſi anti.cre.pi.vẽ.l.j.i pn.[idẽ ꝛ circa hyp. eſt.]ſꝫ differt i alio:qꝛ pig.d qd ad creditorẽ trãſit hyp. qñ nõ trãſit.vt.ſ.de pi.act.l.ſi rẽ.§.ꝑprie pig. ſꝫ qd ſi creditor nõ mue nit:ꝛ ita nõ põt facere ſibi cedere act. ſuas creditor.l. rñ. dabit act.in factũ.vt ar.ſ.de pi.act.l.ſi cũ venderet creditor pignus.

Illud iſpiciẽdũ ẽ. Jn.§.iſto d:creditor vẽdi dit pig.vl hyp.nũqd lꝫ debi tori offerre pecũiã ꝛ pign⁹ recupare ab ẽptore:ꝛ certe ſi ita ꝯue tio ꝯcta ẽ:vt liceret ifra certũ tps offerre pecũiã ꝛ pign⁹ recupa re vl hyp.ſi debitor ifra illd tps offerat vl ſoluat pecũiã pign⁹ vl hyp.recupabit:ſi ãt tps pterierit vl ẽt vẽdidit ſine eo pacto nõ pt offerre:nec reſcidit vẽditio niſi eẽt mior.xxv.an. aut pu pill⁹ vl abſens cã reipublice:vl alia iuſta cã iteruenerit ex q de beat reſtitui i itegrũ ex edicto de maiorib⁹:qꝛ tũc poſt illd tps lꝫ ei offerre pecuniã ꝛ pign⁹ recupare.h.d.[recipit hyp.]accedit ſ.e.l.j.i pn.ꝛ.ſ.de pi.ac.l.ſi cũ vẽderet.ꝛ.C.ſi anti.cre.pi.vẽ.l.j. et ij.[aut pupill⁹.]qꝛ tũc iure etatis reſtituũt:ſi enorme dãnũ pa tiunt.vt.ſ.de mino.l.ſi ex cã.i pn.ꝛ.C.ſi aduer.vẽ.pi.l.j.ꝛ.ij.[cã abſens]cui ſuccurrit ꝛc.vt.C.de in integ.reſti.mi.l.ſi cũ milita tibus.[ſuccurrit]puta qꝛ detẽtus erat in vincul.vel alia iuſta cauſa.qꝛ iſtis caſibus reſtituitur vt liceat ſibi offerre. vt.ſ. ex qui.cau.ma.in inte.reſti.l.j.ꝛ per totum.

Querit ſi pactũ ſit. Jn.§.iſto d:ſi creditor pact⁹ ẽ cuꝫ debitore ne liceat pign⁹ vẽdere hec cõuẽtio valet ꝛ pactioni ſtãdũ eſt .h.d. [vt pactiõi ſtet] i. ſtãdũ ẽ pactiõi ꝛ vẽditio nulla ẽ ꝙtũ ad ꝑiu dicũ creditoris.ſec⁹ ſi fiat pactũ qd nõ liceat creditori hyp.vel pign⁹ vẽdere:qꝛ illd pactũ nõ valet.vt.ſ.de pi.act.ſi ꝯuenerit.ſꝫ vr ꝙ iſtd pactũ nõ valeat.vñ vr ꝯ de pac.l.nemo.ad ꝙ vos dice tis h ẽ duplex lrã:qꝛ qdã hñt talẽ lrãꝫ h i fi.ꝛ certũ ẽ nullã eẽ vẽ ditionẽ.ſ.vt pactiõi ſtet:ꝛ tũc ſub.cũ paciſcẽtis nõ itereſt. ꝛ illa lex nemo.nõ ꝯdicit:imo cõcordat cũ iſta: ſꝫ ſi paciſcẽtis itereſt valet.vt.C.de ꝯd.ob cau.l.ea lege.ꝛ ad iſtã lrãꝫ accedit.j.de pcar. l.pcariũ.Alij hñt talẽ lrãꝫ:ꝛ certũ ẽ nullã eẽ cõuẽtionẽ:ꝛ tũc di cetis ꝙ l.l.ꝯ.nõ itererat vicini mei nec pdiũ meũ alienare:ſꝫ i .l. iſta mea itererat ꝙ debitor meus pignus meũ nõ venderet,

C Reditoris arbitrio. In.l.iſta dr. tienis debitor ſeio creditori ſuo multa pdia vl multas res pignori obligauit p centū ſb pacto appoſito: vt ſi ad diē tūc nō ſolueret pecuniā poſt diē ſci poſſet pignora diſtrahere: poſtmodū tn ad diē nō ſoluit pecuniā: nūqd ſi ſeius qdā vult vendere z qdā nō erit in ei arbitrio. rñ. q ſic. h.d. [vēdere.] ſub. ex pacto vl ex lege. vt inſti.q.ali.li.vel nō.in pn. [puenire] ſub. z ſi velit oia diſtrahere: vl qdā ſibi licebit. Nā cui qd plus eſt lz ei qd min eſt licere. vt.ſ.d reg.iu.l.cui qd pl. ¶ Or ſignori ex.l. iſta colligeꝫ ar. ad id qd qrit z ſepe de facto ꝯtigit q aliqs eſt debitor pluriū creditoꝝ z q nō ſoluēdo cedit foro. vñ creditores ꝯcurrūt z petūt ſe mitti i poſ. olī oiū bonoꝝ: hodie p mēſura debiti dclarati. C.d bo.auc.iu.poſſi.auc.ci q iurat miſſi i poſ. qz nō inuenit emptor petūt bōa inſolutū ſibi dari z adiudicari vñ daſ curator bonis ſcdm q dz.ſ.de cur.bo.dā.l.vi.in datiōe in ſolutū ſeruaſ id qd in hyp. vt q prior eſt tpe potior eſt iure. vt.C.e.l.ij.creditor prior poſtulat: vt deſ ſibi in ſolutū res q magis ſibi placet: nūqd pōt ſb poſtulare: z vr q nō: imo vr q cōmittaſ arbitrio iudicis: vt i iudicio diuiſidis: vt inſti.de off.iud. ſ.vlt.lz certe dicēdū eſt ar.hu.l.q arbitrio eius cōmittaſ electio q prior eſt tpe: nā que rō eſt i diſtrahēdo eadē eſt: z in adiudicādo ſiue i datiōe in ſolutū ſibi faciēda nā vbi in diuerſis eſt eadē ratio: idē ius ſtatuendū eſt. vt.ſ.de ꝯ.ob.l.a titio.in fi.i.rñ.

Q Ueſitū eſt. In.l.iſta dr: ſi creditor q hz rez pignori obligatā vendit eā ex pacto vel ex lege ſi pciū ab emptore nō pōt recuperare: z creditor i nulla culpa eſt vl nihil ei pōt imputare debitor ab act. pncipali nō liberaſ: imo poterit creditor cū eo agere ac ſi pign diſtractū nō eēt. h.d.pn. hu.i. [ab ēptore pignoris.] qz vēdidit ex pacto vl ex lege qd pōt facere. vt inſti.q.ali.li.vel nō.in pn. [nō potuiſſet] qz ſubito z in caſu facultates ei lapſe ſunt z effect ē nō ſoluēdo vt.ſ.d mi.l.ve.ſ.itē qrit [poſſit] qz bñ vendidit rē pignori obligatā idoneo ēptori. [obligatū] ſub. ad debitū pncipale: nec dicat aliqs iputeſ ſibi cur pign diſtraxit nā ſtati rñdet: qz ex neceſſe zc. [niſi pecūia pcepta] .i. niſi pciū pueniat ad ipz creditorē: vt.ſ.mā.l.ſi mādo titū.ſ.creditor. z ita no. q aliud ē vēdere ex volūtate aliud ex neceſſe: ex volūtate vēdit dbitor ex neceſſitate creditor. accedit.ſ.e.l.ij. ſilr eſt nouatio volūtaria. vt.ſ.d noua.l.ſolutiōe. z ē nouatio neceſſaria. vt.ſ. de ſepa.l.vi. z.ſ.d noua.l.aliā. z.ſ.de reg.iu.l.nō ſolet. z.l.nemo.

Pomp. autē lib. ij. lectionum. In.ſ.iſto dr: obligaſti mihi rē tuā pignori p decē z ſuit dictū q ſi ad talē diē nō ſolueres q tūc rē vēdere poſſem z q̄tomin vēdere poſſe ztu debitor tenereris mihi refūdere: nūqd iſtd pactū fuit neceſſariū adiicere. rñdet iuriſc. q tale pactū ſupuacuū eſt: qz ſi nō eſſet adiectū nō liberaris a me niſi inq̄tū illā rē vēderē. h.d.iſte.ſ. [qz ipſo iure] .i. ſine oī pacto. [hz] qz creditor non admittit zc. vt.ſ.ſi cer.pe.l.ſi creditor. z.C.e.ſi p mutua. z.C.e.l. j. z ſb ē verū iure nrō. ſec tñ eſt ſm ꝯſuetudinē venetoꝝ zc. dic vt ibi plene dixi. z no. hic q ſupuacuū pactū inutile eſt ſicut mi quū. z ad hoc cōcor.ſ.de pac.l.iu.gē.ſ. ſz fraudādi. ſilr ſupuacua cautio inutilis eſt. vt.ſ.de pcur.l.nō cogendū. in fi.

1 ☞ Creditor nō teneſ de euictione ipſe tñ non pōt euincere.

E T ſi is qui. In.l.iſta dicit ſi ego creditor cui obligaſti rē tuā pro.x. vēdo eam ex pacto vel ex lege iure creditoris ſi ab emptore euinciſ emptor ꝯ me act. de euic. hre nō pōt: ſi ego creditor ex alia cā ab emptore velle euincere rē mihi nō lz: qz obſtat mihi exceptio rei vēdite z tradite. h.d.iſta.l. videatis expōnē lre. [et ſi is q lege] ſub. vel pacto. vt inſti.q.ali.li.vel nō. in pn. [moueſe.] ſub. eptori vel habēti cām ab eo: z facit ad.l.iſtā.C.d rei vē. l.cū a matre domū filij. z.C.de re.ali.nō ali.l.vēditrici. ¶ Or ſignori no. ſb duo no. pmo no. q ſi creditor diſtraxit pign ex pacto vl ex lege z vēdit iure creditoris.i.ius q hz pignori indubitāter re euicta ab emptore de euic. nō teneſ niſi i euictiōe dolū cōmiſiſſet. vt.C.cre.eui.pig.nō debere.l.j. z.ij. niſi ipe ex ꝯſuetudine regiōis caueret vel cauit: qz plus vēdidit. vt.ſ.de pig.act. l.ſi pignore.i fi. z.l.ſeq.l.pn. qd ergo faciet ēptor. rñ. aget d euic. ꝯtra debitorē vtili act. ex empto: qz liberat eſt pecunia ipſius. vt.ſ.de pig.act.l.elegāter.in pn. ſi aūt creditor diſtrahit pprio noie nō iure creditoris: qz de rē talē tibi vēdo tūc d euic.teneſ. Nā certū eſt q ꝗs rē alienā pōt vēdere. vt.ſ.de ꝯhē.emp. z vē. l.rē alienā. Itē no. ſb ſcdm no. ſi creditor diſtrahit rē ſibi obligatā iure creditoris: ſi ex illa cā velit euincere ab emptore qz dicit eā i diuerſis tpibus obligatā ſibi ab eodē dño hoc facere nō pt ppter illā regulā quā de euic. tenet act. zc. vt.ſ.de euic.l.vēdicā rē: qz de euic. nō teneſ. vt.ſ.dixi. lz qz obſtat ei exceptio rei vēdite z tradite. vt.ſ.d ex. rei vē. z tra.l.j. z.l.px. ſilr ſi creditor diſtrahit ex pacto vel ex lege debitor euicere nō pt. vt.ſ.d aeg.re.do. l.nō eſt nouū. Itē fideiuſſor q fideiuſſit p euictiōe nō pōt euincere. vt.C.de euic.l.except.doli. heres tñ fideiuſſoris ſic: ſi res erat ſua pōt euincere ex perſona ſua: lz vt heres fideiuſſoris de euic. teneaſ. vt.C.de euic.vlti. qd eſt ſpeciale: vt ibi not.

A Rbiter. In.l.iſta dr: quidā creditor habebat varios dbitores deceſſit relictꝫ pluribus heredib. iſti hrēdes adierūt iudicē corā q egerūt fa.er. iſte iudex corpa hereditaria diuiſit: nomina nōiꝫ cuilibet vnū nomē aſſignauit: poſtea debitores ceſſant ſoluere: nūqd qlibet heredū pignus ſibi aſſignatū poterit vēdere: certe ſic. h.d.iſta.l. videatꝫ expōnē lre [arbiter] .ſ.iudex ſic exponit.d pb.l.ſi arbiter. [diuiſiſſet] .ſ.q recipiebāt cōmodā diuiſionē: alr adiudicaſſet. ſub. ſi nō recipiebāt ꝯmodā diuiſionē inſti.de offi.iu.ſ.vlti. [aſſignauit] nō dixit: diuiſit qz noia veniūt aſſignāda. vt.C.fa.erciſ.l.ea q in noibus. z.ſ.fa.er.l.ij.in fi. [ceſſantibus] .ſ.ſoluere vni ex heredib cui aſſignati fuerūt [rñdi poſſe] qre qz lz pſonales actiōes diuidanſ iter debitores. vt C.de pac.l.pactoꝝ.C.d he.act.l.ij.tñ ius pignori indiuiduū eſt. vt.ſ.fa.er.l.heredes.ſ.an ea. z.ſ.in illa quoqz ſtiplone. z fac.ad hāc.l.C.de diſtra.pig.l.q̄dm. ¶ Or ſignori qd dt iſta.l. idē dicit p oia.ſ.e.vlti. vñ ſtatiꝫ videatꝫ eā. Sz dic mihi nōne.l.iſta ſuperflua eſt p.l.vi.hu. ti. vel iſta p illā cū iuſtinien in ꝯpilatiōe noſtroꝝ libroꝝ polliceaſ nobis nullū ſilr: vel ꝯ vl ſuperuacuū īueniri. vt.C.d ve.iur.enu.l.ij. ad qd dixerūt qdā q iſtd accedit vitio ſcriptoris: vel pt dici lz iſte due.ll. q̄tū ad ſniam i nullo differāt: tñ q̄tū ad vba differūt: qz pria loquiſ i vno arbitro hec in pluribus arbitris. Itē l.iſta vl.ſunt plura vba q in pria. Itē in prima.l.vn ſolus debitor ceſſauit in.l.iſta vlt. oēs debitores ceſſauerūt. vñ differūt iſte leges nec vna eſt ſuperflua per aliā.

1 ☞ Creditor poteſt emere pignus a debitore.

R Eſcriptū eſt. In pn.huius.l.dr: q creditor rē ſibi obligatā pt emere a dbitore: qz pign remanet i dñio dbitoris. z ita fuit reſcriptū ab ipatore ſuadēte papiniano. h.d. pn.hu.l. [libellos agēte pap.] .i. offerente libellos ſupplicatorios [vl agēte] .i. ſuadēte [emere] .ſ.pig. vt.ſ.d pig.ac l.ſi ni. [dbitorꝫ] .ſ.pig. vt.C.d pig.ac.l.pign. z iō creditor pt emere: ſz ſi trāſfirei dñiū i creditorē nō poſſet emere: qz rei ſue zc. vt.ſ.de ꝯhē. emp. z vē.l.rei ſue. ſz poſſeſſio nō remanet penes dbitorē vt.ſ.de acq.poſ.l.q pig. ſec ſi traderef hyp. vt.ſ.d vſuc.l.nō ſolū.ſ.ſi rē.

1 ☞ Quicquid ex re pignorata vel eius occaſiōe cōſequiſ creditor pignus extenuat ſi id irreuocabiliter conſequitur alr debitoris liberatio ex futuro pendebit euentu.

2 Creditor vbicumqꝫ vendit rem z percipit aliquid illud proficit debitori non creditori.

3 Actus viuentiū ſunt in ſuſpenſo non aūt actus morientium.

S i aliena res. †In.ſ.iſto ponuntur tres caſus pncipalr: z eſt artificioſus z no.ſ.valde. z primus caſus eſt talis: mutuaui tibi.c. mihi creditori ignorāti rē alienā obligaſti pignori: qz ceſſabas i ſolōne mihi faciēda rē illā diſtraxi ex pacto vel ex lege. mō querit: vtrū pciū qd accepi debeat ſibi debitori pficere z te liberare a me: ad qd iur.cō. rñdet diſtiguēdū fore. Nā ſi ego creditor accepi pciū ab emptore vt ſtatiꝫ meū fieret: vēdidi iure creditoris dz tibi pficere z te liberare a me perſonali acti. alr lucrifacerē pciū qd eſſet iniquū: veruntñ lz pſit tibi q̄tū ad hoc vt ſis liberatus: non tñ eris liberat ab emptore: qz ſi dñs ver vincet rē emptor habebit ꝯ te regreſſū d euic. ne tu cū aliena iactura locupleteris. Itē nō liberarꝫ a vo dño: qz ſi vſucapit ab ēptore teneris dño geſt. ge. vel i factū: nec eſt hoc mirū ſi pciū te liberet: qz ſb eſt inuenire alibi ſi obligas mihi rē pignori: vel das mihi fideiuſſores de reſtituēdo pign cū fructibus: z cado a poſſeſ. ago cōtra poſſ. z ꝯdēnaſ mihi ad rē z ad fruct qs pcepit: id qd plus dēdi pficit tibi: idē eſt in alio caſu: ſi obligaſti mihi rē alienā z egi cōtra extraneū poſſeſ. vel ꝯ verū dñm z p iniuriā iudicis obtinuit mea victoria dz tibi pdeſſe: qz ſoluto dbito illā rē teneor tibi reſtituere: z hec ſūt vba cū ego creditor rē alienā mihi obligatā diſtraxiſſet ita q pretiū ſtatim meū eſſet factū: qz vēdidi iure creditoris: ſz ſi pciū ſtatim nō eſſet factū meū: qz dedi dilationē ad ſoluendū vel qz vēdidi iure pprio nō liberaris a me pſonali act. imo prima act. remanes obligat: ſz eſt in pendēti ſis liberatus vel nō: qz ſi ver dñs nō euincit fingeris retro liberatus: ſi euinciſ nō vr mihi pciū ſolutū. vñ pria act. remanet mihi ſalua z qd mihi debebas potero a te petere: qz apparet te nō eſſe liberatū. h.d. iſte.ſ. vſqꝫ in fi.l. [vēdiderit eā] ex pacto vel ex lege qd z facere potuit. vt inſti.q.ali.li.vel non.in princ. [an liberet debitorē] ſcꝫ pretiū qd accepit creditor de re aliena obligata [rñderet] .ſ.qd libere [vendidit] iure creditorio. z ſic loquiſ prin. huius.l. [obligaretur] .ſ.qd ſemper intelligiſ niſi in cōtra.paciſcaſ. vt.C.cre.

euic.pig.nõ debere.l.ij.[obligatiõe] q2 de facto tñ fuit obliga‑ta[lucro cedere] q2 melior eſt cauſa certantis de dãno vitãdo ꝙ de lucro captãdo.vt.C.de iur.deli.l.vl.§.ſ3 ſi legatariũ.[ſ3 ꝗ‑tũ] incipit ſcõs caſus.[liberaſ] ſ.vt dictũ eſt.[vł ad ẽptorẽ] re pete ꝗtã ꝛ qð dicit poſt euictionẽ: ideo dicit: q2 ſi nõ eſt euictũ nõ põt emptor de euic.agere.vt.C.de euic.l.q rẽ emit [vtili] ſ. ex empto.[teneſ] ſ.emptor ad preciũ: nõ ad intereſſe.vt.ſ.de pig.act.l.eleganter.in pri.ꝛ.ſ.de euic.l.antepe.ꝛ.C.de euict.l.ſi ob cauſam.ꝛ quare teneſ emptori: q2 precio illo liberat⁹ eſt vt dixi: ꝛ legiſ.ſ.de rei vend.l.emptor.ſed dño rei ſi habeat ratã venditionẽ teneſ neg.ge.vt ar.C.de rei vẽ.l.iij.ꝛ.ſ.de neg.ge.l.vlti.ꝛ.C.ſi vẽ.pi.agaſ.l.j.ꝛ.ij.[lucrũ acquiraſ.] ſic ꝛ alſ factuʒ creditoris ꝓficit debitori in duobus exẽplis que.ſ.ſubijciunſ.[nã ꝛ ſi] q.d.nõ lucraſ creditor hãc pecuniã: q2 nec fruct⁹ maiores.ſi ã ꝛ ſi ꝛc.[debebit] accedit.C.de pig.ac.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.l.vlt.ꝛ C.e.l.j.ꝛ hoc eſt vnũ exẽplũ: ecce aliud exemplũ.[ꝛ cũ ꝛc.] vbi creditor nõ lucraſ.[dño] ſo ſub.vere fuit facta iniuria cũ res aliena non põt obligari inuito dño.vt.C.de pig.l.prediũ.[ꝓba‑uit.] vt.ſ.qb.mo.pig.vel hyp.ſol.l.paulus reſpondit.in fi.ꝛ hec ſunt vera cũ preciũ ſtatiʒ ꝑuenit ad creditorẽ vt ſuũ fiat: ſi aũt non peruenit ſtatim qd iuris ſit annectiſ ꝙ ſi nõ ꝛc.[ad id re‑ſtituẽdũ.] q2 ꝓmiſit de euic.ꝙ facere licet interdũ.vt.ſ.de pig.act.l.ſi pignore.in fi.ꝛ.l.ſeq.[arbitror interim].i.anteꝗ ab em‑ptore euincaſ.] emptori.] vt.C.de euic.l.prediũ.[nõ eſſe libera‑tũ] ſ.debitorẽ: vt hic.ꝛ.ſ.de ſo.l.ſi creditor fundũ. ¶ Or ſigno‑ri in.§.iſto no.plura no.ꝛ primo not.ſi obligas mihi ignorãti rẽ alienã: l3 nõ teneat obligatio tñ ſi vendo pignus ꝛ ſoluiſ mihi preciũ indubitãter tibi prodeſt: ſed ſi egi hypo.ꝗ verũ dñm et per iniuriã iudicis ſuccubuit verus dñs teneor tibi eã reddere vt in ſcðo caſu hui⁹.§.ſed qua act.teneor tibi reddere rem alie‑nã quã mihi obligaſti: ſi ſoluʒ dixit dñs Guillelmus de cabria‑no rei ven.ar.C.de nõ nu.pe.l.j.ꝛ ita ſcripſit i caſib⁹ iuis.vt.C.de pign.act.l.nec creditoris: ſ3 ipſe nõ bñ dixit: q2 rei vẽdicatio ꝛc.dic vt no.l.l.nec creditoris in queſtione iſta: ꝛ hic repeto.itẽ
2 no.hic ſcðʒ no.† ꝙ vbicũqʒ creditor vẽdit rem ꝛ percipit aliqd illud ꝓficit debitori nõ creditori.vt.C.de rei vend.l.emptor.et facit ad hoc etiã.vt.ſ.de ꝓcu.l.qui ꝓprio.§.procurator vt cete‑ris.Itẽ no.ſi creditor vendidit rem alienã ſibi obligatã iure ꝓ‑prio qñ dubitaſ poſſit ꝓficere vel nõ: in iſto dubio eſt liberatio in ſuſpẽſo ſi nõ euincaſ res ꝛ creditor preſcribit eã fingiſ retro debitor liberat⁹.ar.C.de euic.l.ſi quis ſeruũ.et ita ex poſtfacto apparet aliquid factũ qð nõ erat factũ.vt.ſ.ſi cer.pe.l.promde‑ſſo nõ vr liberat⁹: q2 nõ videſ verſum ꝛc.vt.ſ.de in rem vſo.
3 l.ſi ꝑ parte.§.verſum.† Ex ꝑdictis ergo apparet ꝙ actus viuẽ‑tiũ ſunt in ſuſpẽſo.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.de vſur.l.arborib⁹.§.vl.ſed actus mortentiũ nõ ſunt in ſuſpenſo.vt.ſ.cõmu.pre.l.rece‑ptũ eſt.in fi.vñ ſi refert cũ debitor obligat rẽ pignori: q2 aut obli‑gat ſuã aut alienã: ſi debitor obligat rem ſuã ꝛ creditor vendit eam ex pacto vel ex lege tantũ ꝗtũ debebat habere liberatur debitor: q2 ſolutiõe eius qð debetur ꝛc.vt inſtit.quib.mod.tol.obl.in pñ.ſi aũt vendidit minori precio ꝗ debeaſ quaten⁹ vẽ‑didit liberaſ in reſiduo teneſ.vt.ſ.ſi cer.pet.l.creditor.ſi auteʒ obligat alienã ꝛ creditor vendit: ſi nõ teneſ de euic.ſtatim libe‑ratur debitor a perſonali actione qua tenebaſ: ſ3 teneſ empto‑ri vtili actiõe ex empto ſi ab eo vero dño euincaſ: vel ſi dñs ha‑beat ratã vẽditionẽ ꝛ res perijt in ſubſidiũ teneſ dño act.neg.geſt.ꝛ ita loquiſ ſcðs caſus huius.§.ſi autẽ creditor vẽdidit vt teneaſ de euict.creditor hoc caſu anteꝗ euincaſ nõ teneſ: vt C.de euic.l.qui rem.ſed ſi eſt euicta debitor teneſ prima actio‑ne.ſed ſi nõ ſequaſ poſtea euictio fingitur debitor retro libe‑ratus: ꝛ ſic loquitur tertius caſus huius.§.

1 ¶ Creditor tenetur iura cedere ꝛ poſſeſſionem tradere.

1 CReditor. In.l.iſta dr: ſi creditor diſtrahit pignus ex pacto vel ex lege de‑bet cedere emptori ius ſuum: ꝛ ſi habet poſſeſſioneʒ pignoris debet ei tradere.h.d.iſta.l. videatis expo‑ſitioneʒ litere.[creditori qui iure ſuo] i.iure creditoris.[diſtra‑hit] ex pacto vel ex lege.vt inſti.qui.ali.li.vel non.in princip.[cedere] ſ.emptori.[debet.] vt.ſ.de.pro.l.mulier.ꝛ.ſ.de ſo‑lu.l.in ſolutione.ꝛ eſt verũ ꝙ creditor qui vendit debet cedere ius ſuum emptori.ſcilicet hypo.nõ ꝙ ſit emptori obligata cuʒ ſua ſit.vt inſti.quibus ali.li.vel non.§.j.ſ3 vt in eo qð dedit quo‑libet alio creditore qui ſit poſt eũ potior ſit emptor.vt.ſ.e.l.iij.[tradere.] ſ.emptori.[poſſeſſionẽ.] ſub.vacuaʒ.ꝛ ita facit.l.iſta pro opi.Mar.qui dixit: ſi vẽditor habet rem cogi preciſe trade‑re vt hic dr: ꝛ ad iſtud inducit ꝓ ſe.C.eo.l.qui predium.ꝛ.C.de proba.l.cũ res.ad qð poteſt dici dupliciter.ꝛ vno modo ſic: qð dicit litera iſta tradere vtiqʒ debet poſſeſſionẽ.ſub.vel intereſ‑ſe preſtare: vt dixi.ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.j.ꝛ.l.ex empto.§.etiaʒ.vel dicatis ſcðo modo: ꝛ ſic eſt differentia: aut aliqs vendit reʒ iure proprio: ꝛ tũc habeat apud ſe rem: vel nõ habeat nõ cogiſ preciſe tradere.vt in preal.l.ſ.de act.emp.ꝛ ven.ꝛ.C.de ſi inſtru.l.ꝗctus.ꝛ.C.de here.vel act.ven.l.ſi tibi.ꝛ teneſ de euict.etiã ſi nõ ꝓmittat.vt.C.de euict.l.nõ dubitaſ.aut vẽdit iure credito‑ris ꝛ tunc requiriſ ꝙ tradat poſſeſſionẽ pignoris ſi hʒ ꝛ preciſe cogitur vt hic.ꝛ.l.q prediũ.nã alibi ſi dñs vendit rem ꝛ tradit: licet in vacuã poſſeſſionẽ nõ inducat transfert dñium.vt.ſ.de fun.do.l.ſi fundũ.ſ3 ſi creditor vendit rem obligatã ꝛ poſſeſſio‑nem tradat nõ trãſfert dñiũ: ꝛ iſte non teneſ de euic.niſi ꝓmit‑tat vel niſi dolũ ꝯmittat in euictione.vt not.C.cre.euic.pig.nõ debe.l.j.ꝛ.ij.Itẽ non ob.C.de proba.l.cum res.q2 ibi non not.accidentiam facti ſed miniſterium iuris.

ARbiter diuidẽde heredi‑tatis. Dic caſum huius.l.vt.ſ.e.l.arbiter.q2 ibi legi eã ꝛ expoſui.vnde ea que ibi dixi poſſunt hic repeti.

¶ Quibus mod.pig.vel hypo.ſoluitur Rubrica.

¶ Quia pignore diſtracto ex pacto vel ex lege ꝛ ꝓcio peruẽto ad creditorẽ ita ꝙ vẽdicari nõ põt pignus liberaſ.vt.ſ.ti.px.l.reſcriptũ.§.j.imo ꝛ alijs mod.diſſoluiſ poniſ rub.gñalis q.mo.pig vel hyp.ſol.l.diſſoluiſ: ſic ꝛ alſ accipitur ſimplex pro cõpo‑ſito.ſ.de pig.act.l.ſi petẽti.ꝛ ibi dixi.Et no.ꝙ ſunt multi modi tollendi pig.vel hypo.tollitur ſolutione integra facta.vt inſtit.quib.mo.tol.obl.in prin.itẽ nouatione facta liberanſ pignora.vt.ſ.de noua.l.nouatiõe.ꝛ.C.etiã ob cyro.pe.l.vnica.Itẽ acce‑ptilatione liberanſ pignora q2 acceptilatio eſt imaginaria ſolu.vt inſti.qui.mo.tol.obli.vt.ſ.de pac.l.ſi tibi.§.de pignore.ſecus ſi pactũ fieret de dolo vel metu.vt.C.de remiſ.pig.l.vt debitũ.Itẽ liberaſ pig.vel hypo.preſcriptiõe.vt.C.ſi aduer.cre.l.j.ꝛ.ij.a maleſidei poſſeſſore.xxx.an.vt.C.de preſcri.xxx.vel.xl.ann.l.cuʒ notiſſimi.in prin.ꝛ.C.de pig.l.intelligere.Itẽ liberatur pi‑gnus vel hyp.ſi debitor vendit cõſentiente creditore.vt.ſ.eo.l.ſi debitor.§.j.ꝛ.l.ſicut.§.non videtur.Item liberaſ pignus vel hypo.ſatiſdatione.vt.ſ.eod.l.item liberatur.ꝛ.ſ.de pig.act.l.ſi rem.§.nam ſatiſfactio pro ſolutione eſt.vt.ſ.de ſolutio.l.ſatiſfa‑ctio.Item liberatur per rem iudicatam: ꝛ per iuſiurandum.vt ſ.eod.l.ſicut.§.j.

1 ¶ Is cuius pecunia pignus liberaſ nõ ſuccedit in ius debi‑toris quo ad actionem: ſed quo ad exceptionem ſic.

1 DEbitoris abſentis. In pñ.hui⁹.l.dr: ſ obligaſti rẽ tuã titio: ꝛ dixiſti ꝙ ſi ad diẽ nõ ſolueres pecuniã ꝙ titi⁹ poſſet ven‑dere rẽ illã: poſtea tu abſentaſti te ego amicus tuus ne titius venderet rem illam ſolui pecu‑niã non tñ emi ab eo pignora nec fuit dictũ ꝙ in eius loco ſuc‑cederẽ.mõ queritur: vtrũ habeã rem illã obligatã adeo vt ſi ca‑dã a poſſeſ.ꝙ poſſum vẽdicare vtili ſeruiana.ꝛ rñdetur ꝙ non.q2 non habeo rem illã obligatã: ſed ſi poſſideo potero eũ repel‑lere doli mali exce.niſi reſtituat mihi pecuniã quã ſolui ꝓ ipſo.h.d.prin.huius.l.videatis expoſitionem litere [pecunia ſua li‑berauit] id eſt nõ hoc acto vt loco creditoris ſuccederet.ſecus ſi hoc actũ eſſet: q2 tunc ſuccederet in locũ eius.vt.ſ.q res pig.ob.poſ.l.ariſto.ꝛ tunc haberet vtilẽ actionẽ vt emptor noĩs.vt C.de act.ꝛ obli.l.inſolutũ[videſ] q2 liberat eũ.vt.ſ.de neg.ge.l.ſoluẽdo[vtilẽ ſeruianã] que diciſ hypo.vt inſti.de act.§.item ſeruiana.[nõ recte deſiderabit] ſ3 quare nõ recte.rñ.hec eſt ra‑tio ſi ſoluo ꝓ debitore creditori ſtatiʒ libero eũ ꝛ rem ſuã: ꝛ illa res nõ põt dici mihi obligata ex perſona creditoris: q2 nõ emi ius ipſius.ex ꝑſona debitoris nõ: q2 nõ obligauit: ꝛ pacto ꝯtra‑hiſ hypo.vt.ſ.de pig.act.l.j.in prin.ꝛ.C.etiã ob cyro.pecu.pig.re.poſ.l.vnica.Itẽ tacite nõ habeo obligatã: q2 iſte nõ eſt de ca‑ſibus in quib.induciſ tacita hyp.vt.ſ.in qui.cau.pi.ta.cõtrah.per totũ.ꝛ.C.eo.ti.per totũ[exceptione doli defenditur] vel cõ‑tra venditorẽ vendicantẽ rem ſuã: q2 dolo facit cum liberaui eum ꝛ rem ſuã ꝙ nõ ſatiſfacit mihi qð ſolui: nam doli exceptio datur vbicunqʒ ꝛc.vt.ſ.de do.excep.l.ij.§.gñaliter.ꝛ cauete vobis ſi pro abſente ſoluo gerens eius negotiũ nec redimo ius ſuum: ſi cado a poſſeſ.rei pignorate nõ habeo hypo.ſed ſi poſ‑ſideo cõſuliſ mihi per retentionẽ ſi velit reʒ vendicare: ꝛ ita ad ipſam rem cõſuliſ per retentionẽ qð non cõſulitur per act.ſic ꝛ alibi.ſ.de cõdic.indeb.l.ſi in area.ſed ad ipſam pecuniã quam ſolui creditori cõſulitur mihi per act.neg.geſt.q2 geſſi negotiũ qð erat ipſo geſtu: igitur cogitur habere ratum.vt.ſ.de nego.geſt.l.pomp.ſcribit.ꝛ.l.cum pecuniam.ꝛ.l.vlti.

1 ¶ Expreſſo vitiato non vitiatur tacitum ſi non eſt eadem ratio vitiandi vtrunqʒ.

Cum venditor

1 **Cum venditor.** In §. iſte bonus eſt et notabilis valde. et dñs Jo. et Az. plura bona ſcripſerũt et nos quedã alia ſubijciam⁹. vnde bene eſt q̃ aduertatis eũ. et in. §. iſto dr: tu habebas p̃diũ: illud prediũ titio vẽdidiſti p̃ cẽtũ et tradidiſti: titi⁹ de iſtis cẽtũ ſoluit tibi quinquaginta: et cõuenit q̃ prediũ ſibi vẽditũ et traditũ eſſet tibi pignori quouſq; reſidua pars p̃cij tibi ſolueret: ĩ p̃ceſſu tp̃is miſiſti literas titio: et dixiſti talis vẽditor tali emptori p̃du mei ſalutem: quinquaginta q̃ debes mihi: hac ep̃la p̃nti tibi pure et iter viuos dono: poſt iſtã donationẽ fiſc⁹ ſucceſſit tibi: q: cõmiſiſti tale delictũ q̃ oĩa bona tua ſunt confiſcata fiſcus inuenit illud inſtrm̃ in quo cõtinebat̃ q̃ p̃diũ illud p̃ reſiduo p̃cij obligaueras. vñ venit ad titiũ emptorẽ: et dicit: ſolue quinquaginta: dicit titius emptor verũ eſt q̃ obligaui ſibi illud p̃diũ: ſed vẽditor donauit mihi inter abſentes p̃ ep̃lam reſiduã partẽ precij. rñdebat fiſc⁹ illa donatio non tenuit: q: tu titius emptor eras in p̃tẽte vẽditoris: puta q: eras filius eius vel tu emptor et vẽditor eratis cõſoceri. vnde nõ tenuit donatio. rñdebat emptor q̃ lz nõ tenuerit donatio: pignoris tñ liberatio tenuit q: video q̃ vxor non põt donare marito dotẽ nec actionẽ de dote: tñ ius hypo. põt remittere. modo querit̃ qd iuris ſit. rñdet iuriſcon. ſi tenuit donatio et per ↄ̃ñs pignoris liberatio: ſz ſi non tenuit donatio: tñ tenuit pignoris liberatio: q: huic ſubtilitati nõ eſt locus in pignore liberando. h.d. [pignori accepiſſet] ſub. p̃ reſidua parte precij. [cõſtabat.] q: ſucceſſerat in locũ vẽditoris: q: eius bona fuerũt ↄfiſcata p̃pter delictũ. vt. C. de bo. d. l. ſi quis. vel q: deceſſerat ſine ſucceſſore. vnde vocat̃ fiſcus in ſubſidium. vt. ff. de iur. fiſ. l. j. §. an bona. [cui] ſ. donatiõi p̃hibite. [in pignore] liberãdo. vñ lz donatio nõ valeat: tñ valet pignoris liberatio et nõ reuocat̃. ¶ Or ſignori circa. §. iſtũ aliquãtulũ inſtabitis p̃pter ea q̃ hic do. Jo. et Az. ſcripſerũt: vos habetz hic ſi creditor donat debitori debitũ ſi nõ valet donatio tñ liberat̃ pign⁹ oblig. p̃ illo debito: et lz donatio ſit inutilis ſup p̃ncipali tñ ſup acceſſorio. Sz lex vr̃ cõtra. q̃ dicit ita: ſi debes mihi centũ p̃ qb⁹ obligaſti pign⁹ ſi facio tibi pactũ de nõ petẽdo cẽtũ ſi pactũ valet pignus liberat̃: ſed ſi pactũ nõ valet pignus nõ liberat̃. vnde videtur cõtradicere. C. de remiſ. pig. l. debitũ. ¶ Ad ſolutionẽ cuius ↄ̃rij: lz do. Azo ſoluat iſtud ↄtra. cũ multis anguſtijs: tñ vos ita dicetis ſc3 q̃ ↄſueui dicere vobis cũ debitũ remittit̃ a creditore debitori &c. dic hic: vt dixi in. l. ↄ̃. videlicet cũ debitũ remittit̃ a creditore debitori. ſi ſuadet eq̃tas vt ſicut non vz remiſſio principalis nec acceſſorij: vbi gr̃a: obligaſti mihi rem p̃ centũ dolo vel metu induxiſti me vt faciã pactũ de nõ petẽdo: ſicut ſuadet eq̃tas vt nõ valeat pactũ nec remiſſio ita pignoris. ff. q̃ me. cã. l. j. et l. metũ. ſic loquit̃ l. ↄ̃. lz eq̃tas ſuadet ſicut tenet remiſſio debiti ita pignus: verbi gr̃a: obligaſti rẽ p̃ centũ bona fide: feci pactũ de nõ petẽdo ſuadet eq̃tas vt teneat ſup vtroq; ff. de pac. l. ſi tibi. §. de pignore. ſed ſi equitas ſuadet remiſſionẽ nõ valere: nõ tñ p̃hibet pignoris liberationẽ: liberat̃ pignus: verbi gr̃a: vxor dat mihi centũ in dotẽ: vult mihi dotẽ donare nõ põt. vt. ff. de dona. iter vi. et vxo. l. j. et. ij. vnde nõ tenet remiſſio debiti: ſed põt remittere ius pignoris qd̃ hz in bonis meis pro dote et nedũ mihi: imo et cuilibet creditori: et tũc non videt̃ donare: q: obeſt ei C. ad vell. l. etia3. et l. iubemus. ff. de his q̃ in fraud. cre. l. ſi pign⁹. et ſic intelligit̃ noſter. §. q: dicã in. §. noſtro. vẽditor erat maritus emptricis nõ potuit donare reſiduã partem precij: tñ pignus obligatũ pro reſidua parte precij potuit remittere: vel dicã q̃ emptor et vẽditor duo cõſoceri ſunt: ſicut eſt p̃hibita dona. inter vi. et vxo. ita inter duos cõſoceros. ff. de dona. inter virũ et vxo. l. iij. §. poteſtatis. vel dicam q̃ venditor erat pater mulieris: emptor marit⁹ mulieris. C. de do. inter vir. et vxo. l. nec inter eos. vel dicã q̃ vẽditor erat pater: emptor fili⁹ ſic nõ tenuit donatio: lz iſtd̃ exẽpliũ nõ eſt bonũ: q: ſi nõ tenuit vẽditio nec pignoris remiſſio: vel dicã q̃ nõ tenuit donatio: q:
2 nõ interceſſit inſinuatio. C. de dona. l. ſancim⁹. ¶ [ ] Or ſignori ex. §. iſto colligit̃ arg. ad talem queſtionẽ illã qua cõſueuit q̃ri: ſi maritus ingredit̃ monaſteriũ ſine cõſenſu vxoris qd̃ facere põt iure noſtro. vt. C. de ep̃i. et cleri. l. deo nobis. lz p̃ decretales certum ſit q̃ nõ valeat ingreſſus in p̃iudiciũ vxoris: imo vxor põt reuocare virũ vt extra. Sz nũquid bõa remanebũt apud monaſteriũ an reuocabit marit⁹: et videtur q̃ nõ: q: licet nõ teneat debiti remiſſio qd̃ eſt p̃cipale: tñ tenet remiſſio pignoris qd̃ eſt acceſſoriũ: vñ non reuocabit bona argu. huius. §. ſed in queſtiõe iſta vos dicetis vt dixi et no. C. de ſacroſan. eccl. in auc. ingreſſi monaſteria. ve3 lz canoniſte dicant indiſtincte ſi nõ tenet ingreſſus nec bonoꝝ datio: q: iniquũ eſt qd̃ &c. ff. de cõdi. inde. l. nõ hoc. tñ nos legiſte dicimus: aut vtrũq; eſt expreſſum aut principale: ſi vtrũq; eſt expreſſus: q: dicit do me deo et mea licet datio pſone nõ valet: datio bonoꝝ remanet firma: ſi dicit do me deo et per ↄſequẽtiã ſua: ſi nõ valet principale nec acceſſorium. ff. de ſer. ru. pre. l. idem. ſic in ſcd̃o. ff. de do. inter vi. et vxo. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus.

Defenſor abſentis. In. §. iſto dr: quidã cepit te ↄuenire abſentẽ: tuſti te: quidã amicus venit ad defenſionẽ tuã ſine mãdato: et p̃ eo defendẽdo ſatiſdediſti iudicatũ ſolui pignora obligando: poſtea tu reuerſus trãſtuliſti in te iudiciũ: nũquid diſſoluit̃ ſatiſdatio iudicatũ ſol. et pignora liberantur: rñdetur q̃ ſic. vnde nec fideiuſſores tenebunt̃ nec pignora. h.d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e [defenſor] ſ. ſine mãdato [cautionẽ] i. ſatiſdationem. [preſtiterit] ſ. quã tenet̃ preſtare. vt. ff. de p̃cur. l. ſi minor. que ſatiſdatio ↄtinet in ſe tres clauſulas. vt. ff. iudi. ſol. l. iudicatũ ſolui. [in d̃ſm] ſ. reuerſum [que dederũt] i. obligauerũt: q: fideiuſſores p̃miſerũt iudicatũ ſol. ſub hypo. rerũ ſuarũ. ¶ Sed op. ſad id qd̃ dr in. §. iſto. q: l. vr̃ velle dicere q̃ fideiuſſores teneant̃. ff. de p̃cu. l. in cauſe. §. pe. et ſi. do. Jo. et Az. ſoluũt quedã cõtraria ita habet̃ qd̃ hic dr ve3 eſt ex parte rei: quare: q: non tenet̃ eũ de cã defendi. vnde diſſoluitur ſatiſdatio iudic. ſol. ſicut intelligitur hic. et. ff. iudi. ſol. l. ſi añ. in ſi. et l. cũ querit̃. §. ſi. ff. de p̃cu. l. in cauſe. §. ſi ex parte. ſecus qñ ex parte rei mutat̃ ↄditio: q: aliqs põt defendere ſine mãdato et ↄtra mandatũ. ff. de ſo. l. ſolutiõe. ſic ex parte actoris eius cõditio nulla eſt: q: cũ falſo &c. C. de p̃cur. l. lz. ſi ratũ habeo non põt dici mutari cõditio illius q̃ nulla fuit: ſed verius puto vt iſta ſit ratio vbi defendit quis me ſine mandato et reuerſus ratum habeo: quare diſſoluitur ſatiſdatio iudi. ſol. quia ex nulla culpa ſine caſu põt cõmitti ignorare debet diſſolui. ff. de procur. l. non cogendũ. in ſi. ſed vbi petit quis fundum ſine mandato et dat fideiuſſorem ratum habeo non tenentur fideiuſſores: quia cum falſo procuratore plene dixi in lege iuliana.

Si creditor. In. l. iſta dr: ſi creditor agit hypo. ↄtra extraneũ poſſeſſorẽ et poſſeſſor offert litis eſtimatione3 et ita repulit eũ: ſi poſtea vult vẽdicare ab eo nõ poterit niſi offerat quod dedit creditori. h.d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere. [offerat] vt. ff. famil. erc. l. ſi pignori.

Si res diſtracta. In. l. iſta dr: ſi quis diſtrahit re3 ſuã et tradit ita vt niſi melior ↄditio intra diẽ ſit allata ſit res empta: et emptor anteq̃ melior cõditio fuerit allata illã re3 pignorauerit alicui poſtea alius obtulit meliorẽ cõditionẽ ſoluit̃ pign⁹: ſz ſecus eſt vbi res eſt diſtracta ſic niſi emptori diſplicuiſſet intra talem diẽ: q: tunc etiã ſi emptor pignorauit: etiã ſi poſtea ſibi diſplicuit intra diẽ nõ ſoluitur pignus. h.d. iſta. l. videat3 expoſitionẽ litere [inueniſſet] ſub. res empta remaneat [allata] accedit. ff. de in diẽ adiec. l. iiij. §. ſed et marcellus. et. ff. de rei ven. l. ſi quis [non poteſt] q: fuit contracta pure ſed reſoluenda ſub conditione. vt. ff. contrahen. emp. et vend. l. ij. et non debet eſſe in arbitrio debitoris ſit res obligata vel nõ. vt. ff. l. proxi. in princip.

Si debitor. In princ. huius. l. dicit̃: debitor rem quã emerat pignori obligauerat: poſtea redhibuit eã: nũq̃d deſinit creditori teneri: certe non niſi volũtate creditoris hoc factũ eſt. h.d. princ. huius. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [magis eſt ne deſinat] accedit ad iſtud. ff. de edil. edic. l. bouẽ. §. quis cum conſilium. et. §. ſeq. [eſt]. vt. ff. eo. l. voluntate.

Si in venditione. In. §. iſto dicit̃: ſi debitor vẽdit pign⁹ vel p̃mutat vel donat in dotẽ dat ↄſentiẽte creditore vr̃ pign⁹ remittere niſi ↄſentiret ſaluo iure ſuo. h.d. iſte. §. videat3 expoſitionẽ lr̃e [cõſenſerit] accedit. ff. eo. l. ſicut. §. nõ vr̃. vnde no. hic ſi quis cõſentit ſaluo iure ſuo nõ vr̃ ↄſentire vt hic. et ad iſtud accedit. ff. de vſufru. l. ſz ſi edificauerit. in ſi. et arg. ff. de leg. j. l. ſi quis a filio. §. j. vnde proteſtationes operantur.

Sed ſi ipſe. In. §. iſto dr: ſi debitor vẽdit pign⁹ ita q̃ nõ deſinat teneri pignori anteq̃ ſoluatur pecunia creditori pign⁹ nõ deſinit teneri niſi ſoluat̃ p̃cium creditori. Sed quid ſi debitor vẽdidit pignus et nõ cõſentit tunc creditor ſi poſtea ratũ habuit: querit̃: nunq̃d tz venditio: certe ſic. Sz qd ſi debitor vendit pignus. et illa vẽditio non valuit et creditor cõſentit illi venditiõi: nunq̃d intelligit̃ pignus remiſſu3: rñdetur q̃ non. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [non nocere] accedit qd̃ habuiſtis. ff. ti. p̃xi. l. queſitũ in princ. [idem erit p̃bandũ velle eũ] ſ. videat̃ remiſiſſe pignus: q: iſta duo ſunt paria ↄſentire vel ratum habere. vt. ff. de pig. l. ſi fundus. in ſi. [impediat] q: forte debitor mancipiũ chriſtianũ mihi obligatu3 vendit iudeo. vt. C. vt man. x̃pi. heret. vel iude. &c. in rubr. et in nigro.

¶ Hypotheca ſiue remittatur expreſſe ſiue remittat̃ debitũ

hypotheca videtur remiſſa quatenus debitum eſt remiſſum.

1 **Solvitur hypo.** †In.l.iſta enumerã‍tur multi modi qb⁹ liberaẽ pignus vel hypo.ſi ab eo diſcedit creditor. Itẽ ſi creditor facit debitori pactũ d nõ petẽdo niſi illud pactũ ſit perſonale: qꝛ forte alius ꝙ debitor poſſidebat: tunc eñ nõ tolliẽ hypo.vñ ſi pactũ factũ eſt de nõ petendo in perpetuũ liberatur hypo.ſed ſi paciſciẽ creditor ne intra annũ pecuniã petat nõ liberaẽ hyp.ſed intra annũ nõ poterat peti: ſed ſi cõuenit ꝑ hypo.daretur fideiuſſor ⁊ datus ſit liberaẽ pignus:ſed ſecus eſt ſi creditor vẽdit ius ſuũ accepta pecunia:qꝛ tũc nõ liberaẽ hyp.ſed integra manet: qꝛ illd accipiẽ loco ꝑcij nõ noĩe ſolutionis:ſꝫ ⁊ ſi ſatiſfiat creditori liberaẽ hypo.⁊ vr̃ eſſe ſatiſfactũ:ſi delato iureiurãdo debitor iurauit hyp.rẽ nõ dediſſe.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e.[diſcedaẽ.] accedit.ſ.e.l.volũtate.j.ſi. Itẽ ſoluiẽ hypo.ꝑpter delictũ creditoris.vt ſi ancillã obligatã ꝓſtituat.vt.ſ.d pig.act.l.elegãter.l ſi.[niſi quo dicat] ſ.querẽdo nõ ponẽdo.[vt a pſona nõ petaẽ] ſ.debitorꝫ [actũ ſit.]ſub.põt hoc tolerari:cũ forte ali⁹ ⁊c.[diſcediẽ] ſi iõ conueniaẽ hypo.cui pſonale pactũ factũ eſt.[idẽ pactus eſſe] vt.ſ.ſi.proxi.l.cũ ſoluẽde nõ ob.ſ.de pig.l.queſitum.in prin.qꝛ ex iuſta cauſa ⁊ anteꝙ dies veniat ⁊c.dic vt ibi dixi.[integre] vt.j.de ſo.l.modeſtinus.[datũ eſt] ſ.debitor ſubarrauit.[hypo.non eſſe obligatam]accedit.ſ.de iureiu.l.qui iuraſſe.in fin.⁊.l.ſeq.⁊.j.eo.l.ſi deferente.

1 **Tem liberatur.** In.l.iſta dr̃:ꝙ nõ ſolũ ꝑdictis modis liberaẽ pignus vel hypo.imo ſolutiõe vel ſatiſfactione. Itẽ liberaẽ pign⁹ ſi obligatio finiẽ aliter. Itẽ liberaẽ pign⁹ ſi debitor vult ſoluere ⁊ creditor non vult accipere: ſꝫ ſi debitor vult ſatiſdare nõ ſoluere:nõ liberaẽ lꝫ attilian⁹ dixerit ꝙ ſi debitor vult ſatiſdare creditori qd redderet pecuniã ꝙ liberanẽ pignora.h.d.[ſolutũ eſt] ſ.creditori vel creditori creditoris.vt ar.ſ.de pig.act.l.ſolutũ.§.ſolutũ.[finitũ ſit pign⁹.]ſub.qꝛ ad tẽpus fuit obligatũ pign⁹.[debem⁹.] alſs em tpe nõ eſt modus tollẽde vel inducẽde obligatiõis.vt.j.d act.⁊ ob.l.obligationũ fere.§.placet.nec ob.C.de lui.pign.l.intelligere.vbi nõ liberaẽ pign⁹ vel hyp.tpe:qꝛ vos dicetis qꝛ nõ liberaẽ pign⁹ ⁊c.vt ibi no.[finita eſt.] qꝛ pign⁹ fuit obligatũ ſub cõditiõe.ſ.vſqꝫ quo nauis venerit ex aſia.[q paratus eſt ſoluere] ſ.in iudicio.[liberaſſe.]⁊ ita no.hic ꝙ hic eſt caſus niſi ſola oblatio facta in iudicio pariẽ pignoratitiã act.ſed ſi fiat oblatio extra iudiciũ neceſſaria eſt depoſitio.ad hoc vt agaẽ pig.act.vt.ſ.d pig.act.l.aliena res.§.ſi ꝑ creditorẽ.⁊.C.d vſu.l.acceptã.[ſed ſatiſfacere.] ſ.dãdo pignora vl̃ fideiuſſores inuito creditore.[in diuerſa cauſa eſt.]qꝛ aliud ꝑ alio ⁊c.vt.ſ.ſi cer.pe.l.ij.in pri.[prodeſt] ſ.de cõſenſu creditoris.[nõ eſt] ſ.⁊ iõ nõ liberaẽ pignus.[debere] ſ.predicta ratione:qꝛ aliud pro alio ⁊c.⁊ accedit ad.l.iſtã.ſ.de pig.act.l.ſi rem alienam.§.omnis.⁊.§.viti.cum.l.ſeq.

Si conſenſit venditioni. In pri. hui⁹ legis dr̃.ſi creditor cõſenſit vẽditioni pignoris liberaẽ pign⁹:niſi eſſet pupillus creditor:qꝛ tũc aliter nõ habeẽ ratus ꝯſenſus niſi ꝑſente ⁊ cõſentiẽte tutore:hoc faciat ⁊ aliqd comodũ pupillo fieri iudex eſtimauerit:ſed ſi ꝓcurator omniũ bonoꝝ creditoris cõſenſerit vel ſeru⁹ actor cui ſolui põt cõſenſerit: ſimiliter nõ preiudicat creditori niſi ſpãliter hoc ei mãdatũ eſt.ſed ſi creditor cõſentit ꝓcuratori oim bonorum debitoris vt alienet pign⁹ liberaẽ pign⁹ ꝑ doli mali exceptionẽ:ſed ⁊ ſi creditor ſeruo debitoris remittit pign⁹ debitori querit patri exceptionẽ.h.d.prin.huius legis videatis expoſitionẽ litere.[hypotheca]vt.ſ.eo.l.ſi debitor.§.ſi in vẽditione.[eſtimauerit.]qꝛ tutor habetur loco dñi:dũ bene adminiſtrat non cũ pupillum ſpoliat.vt.j.de fur.l.inter dũ.§.tutor qui poſt tutelam.[eſt.]ſub.vt ſibi ſolui poſſit.[prodeſſe debet.]accedit ſ.de pac.l.reſcriptum.in fi.

Si cõuenerit. In.§.iſto dr̃: ſi aliq̃ res eſt mihi pignori obligata ⁊ ꝯuenit inter me ⁊ debitorẽ vt poſſit alienare partẽ illius rei ꝑ indiuiſo non nocet mihi in alia parte:vñ ſciatis ꝙ ſi aliqs hꝫ rẽ cõmunẽ ꝑ indiuiſo cũ alio ⁊ illã rem mihi pignori vel hyp.dedit:ſi poſtea res diuidaẽ illa pars que obuenit debitori meo nõ eſt mihi in ſolidum obligata:imo in qualibet parte habeo dimidiam obligataꝫ.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[ſi ꝯuenerit.] ſub.inter creditorẽ ⁊ debitorẽ.[de reliqua pte] ſ.de qua alienãda nõ conuenit.[oportere.]a creditore aduerſus ſcdm emptores qui totũ emit vel partẽ diuiſam.vt.ſ.de act.emp.⁊ ven.l.iul.§.idem ait.[nec obſtat exceptio.]ſub.conſenſus.vt.C.de pac.l.ſi vnus.§.in ſumma.[manebit obligata]vt.C.communi di.l.ij.⁊ ſ.communi di.l.§.quis putans.§.ſi fundus.

Sicut re corporali. In pri.hui⁹.l.dr̃: ſicut ſi obligas mihi rẽ corpalẽ extincta illa re corpali extinguiẽ pign⁹:ita ſi obligas mihi vſumfr.alicui⁹ rei extincto vſufr.extinguiẽ pignus.h.d.pri.hui⁹.l.videatis expõnẽ lr̃e[ſicut re corpali] ſub.pignori data[ita ⁊ vſufr.] ſ.pignori data[perit]inde eſt ſi res corpalis põt pignori dari ita vſufr.vt.ſ.de pig.l.ſi is q.in fi.ſed ſicut extincta re corpali extinguiẽ vſufr. qꝛ vſufruct⁹ ẽ ius.vt.ſ.de vſufru.l.j.Sed ad prin.huius.l.op.⁊ vr̃ ꝙ extincto vſufr.nõ extinguaẽ pign⁹ vel hypo.vnde vr̃ ꝯtra.C.de pig.l.vſucapio.⁊.ſ.de pig.l.j.§.cũ prediũ.ad qd vos dicetis ſi vſufruct⁹ perit naturaliẽ tolliẽ pignus vel hypo.vt hic:ſed ſi vſufr.perit vſucapione tunc non ſoluitur pignus vel hypo.vt in.l.contra.

1 Pactũ factũ heredi trãſit ad fideicõmiſſariũ vniuerſalez.

1 **Creditor.** †In.§.iſto dr̃:ſi creditor paciſciẽ cũ debitore ne res ſibi obligata pignori teneatur vꝫ pactũ:ſꝫ ⁊ ſi fiat pactũ cũ herede debitorꝫ ne res pignori teneaẽ vꝫ pactũ ⁊ ꝓdeſt fideicõ.tibi reſtituẽda ẽ hereditas ex ſe.treb.ſꝫ ⁊ ſi creditor faciat pactũ cũ ꝓcuratore debitoris ꝯſtituto in rẽ ſuã ne res pignori obligata teneaẽ valet pactũ: ſed ⁊ ſi ꝓcurator creditoris cõſtitut⁹ in reꝫ ſuã paciſcaẽ cũ debitore ne pignori res obligata teneaẽ:inutilis erit ſibi hypo.act.⁊ liberaẽ pignus adeo ꝙ ſi dñs creditor agat ꝙ obſtabit excep.pacti facti.h.d.iſte.§.videatis expõnẽ lr̃e]⁊ iõ ſi heredi].ſ.ad vtilitatez heredis ꝙ ſꝑ preſumiẽ [trebelliano]qꝛ effectu quodãmodo heres eſt.vt.ſ.qd cũ eo.l.ſi filiꝰ.§.j.⁊.j.d fideiuſ.l.heres a debitore in pri.ſꝫ videbaẽ ꝯ.ſ.d pact.l.ſi tibi decẽ.§.cũ poſſeſſor.[l rẽ ſuã ſit]qꝛ forte dbitor donauit pign⁹ ꝓcuratori:⁊ iſte ꝓcu.dbitori fecit pactũ ꝙ pign⁹ vl̃ hyp.nõ teneẽ ſibi[nõ puto dubitari debere qn pactũ]factũ cum tali ꝓcur.[noceat creditori]vt.ſ.l.pri.habuiſtꝫ l pri.[extiterit].ſ.creditore mãdãte ⁊ donã'.ꝓcu.pſonalẽ ⁊ hyp.act.[excep.nã qd facit ꝓcu.ꝯſtitut⁹ in rẽ ſuã dꝫ nocere ipſi creditori l trib⁹ caſib⁹:in qbus ꝓferẽ ipſi creditori vt C.de noua.l.iij.⁊.ſ.de procu.l.procurator in rem ſuam.

Si cõuenerit. In.§.iſto dr̃: ſi obligaſti mihi aliquã rem pignori ⁊ cõuenit inter me ⁊ te vt dimidia pars illi⁹ rei nõ ſit mihi pignori obligata:ſi petã ſolidã cũ hypo.a quolibet poſſeſſore obſtabit mihi except.in dimidia:ſꝫ ſi duo obligauerũt mihi rẽ quã cõem habebãt ꝑ idiuiſo ⁊ ꝯueni cũ vno ne illa res hyp.ſit:⁊ poſtea illã rẽ hypo.petã etiã ſi ille cũ q pact⁹ ſum poſſideat ꝑ indiuiſo nõ repelliẽ me ab hyp.i totũ:qꝛ de parte videor ei feciſſe tñ pactũ.h.d.iſte.§.videatꝫ expõnẽ lr̃e[ſi ꝯuenerit].ſ.pactũ fecerit creditor debitori[dimidia]ſub.de q̃ ꝯuenit ne pignori eſſet[a toto] ſꝫ a pte vt.ſ.l.pri.§.ſi ꝯuenit.qꝛ pactũ ⁊c.vt.ſ.de pac.l.ſi vn⁹.§.i ſuma.

1 Pignus non põt libere remittere filius vel ſeruus.

1 **An paciſci.** †In.§.iſto dr̃: fili⁹ vel ſeru⁹ mutuauit pecuniã peculiarẽ ⁊ reꝫ aliquã pignori accepit: ſi poſtea paciſciẽ ne res illa eſſet ſibi pignori obligata: nunquid vꝫ talis ꝯuẽtio: videẽ ꝙ nõ:qꝛ tale pactũ eſt donatio ⁊ donare eis nõ lꝫ: ſꝫ certe verius eſt vt tale pactuꝫ valeat ſi eſt ei vtile:qꝛ ꝑ tali remiſſiõe pecuñ.accepit.h.d.iſte.§.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e[quaſi vendãt]ſub.⁊ ita pñt remittere pignus.⁊ ad hoc facit.ſ.de pac.l.cõtra iur.ciuil.regulas.§.ſi filius vel ſeruus.⁊.ſ.que res pig.oblig.poſ.l.j.§.j.

Si volũtate. In.§.iſto dr̃: ſi debitor fundũ obligatũ alienat voluntate creditoris nõ dꝫ poſtea illũ fundũ petere:qd eſt veꝝ ſi illa alienatio ſortita eſt effectũ:qꝛ ſi res illa non venierit nõ obſtabit ei excepe.ſi petat illã rẽ hyp.vel ꝯſenſit venditiõi.h.d.iſte.§.[venditionis] qꝛ debitor alienauit[ꝙ voluit venire].ſ.vẽdi.vñ not.ſi creditor ꝯſentit debitori vt alienet pignus vel hypo.ſi alienat videẽ pignus remiſſum:vt hic.⁊ ad iſtud accedit.C.de pig.act.l.iij.

1 Alienaſſe i dubio qs nõ ꝓſumiẽ eũ q̃ repert⁹ ẽ poſſidere.

1 **Superuacuũ.** †In.§.iſto dr̃: ſi debitor dicit ꝙ creditor conſenſit ei vendere pignus vel hypo.ſi debitor poſſidet illud pign⁹ nõ eſt veriſile ꝙ creditor ꝯſenſerit niſi aliẽ ꝯſtaret vl̃ inueniaẽ dbitor heres creditoris veruñ niſi creditor ꝯſenſit dbitori vt pign⁹ vẽdat ſi debitor redemerit vel ſucceſſit ẽptori ſi ꝓtiũ nõ ſoluat vr̃ eẽ in dolo malo.vñ ſi debitor opponat exce.doli mali replicabit creditor d dolo malo[obiicere] ſub.dbitori. Or ſignori.§.iſto no.ꝙ ex duab⁹ extremitatib⁹ colligiẽ mediũ.ſ.colligiẽ ꝙ res l medio ſit l eo ſtatu l q̃ inueniẽ i pma ⁊ vlti.extremitate: ecce ſi debitor inueniẽ poſſidere cũ obligaẽ:⁊ hodie inueniẽ poſſidere ⁊ dicit ꝙ ego ꝯſẽſi ꝙ alienaret:ꝓſumiẽ ꝙ medio tpe nõ ꝯſẽſi alienare vt C.d ſer.expor.l.mouetor. Or ſignori circa.§.iſtũ iſtaẽ ⁊ op.nã iſte.§.vr̃ velle ſi pignori obligaſti rẽ mihi:⁊ poſtea alienaſti eã ſi poſtea reuertiẽ ad te ꝙ l pmã oblig.illa res reducaẽ: lꝫ lex vr̃ aperte ꝯdicere q̃ dicit ꝙ in priſtinã obligationẽ non reuertiẽ:ſi

ego creditor

ego creditor cõſenſi q alienares. vnde vĩ contra.C.de remiſ. pig.l.vl.ad ſolutionẽ cuius ↄtrarij põt dici multipliciter: vno modo ſic ₹c.vt ibi dixi:hic repeto videlicet:dicũt quidã qð hic dicit ibi corrigit: vel poteſt dici hoc verũ eſt de equitate illud de rigore iuris:vel põt dici ſi cõſentit creditor debitori vt vendat remiſſum eſt pignus: verũtamẽ ſi pignus redimat nõ reſtituit in priſtinũ ſtatũ:ſed q: debitor nõ ſoluit pecuniã petet: ſi excipit de remiſſione replicabit de dolo non ſeruaſti mihi fidem non debet tibi ſeruari.C.de pac.l.cum proponas.

☞ Creditor ſi venditioni conſenſit vt ſibi de precio ſatiſfiat ₹ non ſatiſfit nõ impeditur agere hypothecaria contra eum ₹ eius heredem:ſecus ſi contra extraneum emptorem.

Illud videamus. †In.§.iſto dr:quidã titius debitor rẽ obligatas volun tate ſui creditoris meuio vendidit vel cuidã a quo meui9 emit poſtea meui9 extitit hrs debitori creditor petit a meuio rẽ illaʒ p hyp. nunqd poterit aduocare rẽ illã p hyp. a meuio.₹ vĩ qð nõ:q: meui9 nact9 eſt poſſeſſionẽ illius rei alio iure q̃ iure ſucceſſiõis:ſʒ verius eſt q poſſit aduocare p hyp. a meuio:niſi ſol uat pecuniã creditori q: titius debitor videt in dolo ſuiſſe qð pecuniã creditori nõ ſoluit. Sed qd ſi meuius fundum emptũ alicui obligauit nec ei adhuc ẽ ſolutũ:nũqd creditor titij poterit agere cõtra ſcðm creditorẽ cui meui9 obligauit:certe nõ obſtãte excep.q: volũtate ſua titius alienauit illũ fundũ:₹ lʒ meui9 ſit in dolo q pecuniã nõ ſoluit creditori ſcðo:tñ lcðs creditor potior erit:₹ ideo tutũ cõſiliũ eſt vbicũqʒ debitor petit a creditore vt conſentiat ſibi: vt pignus poſſit vẽdere q creditor aliter nõ ↄſentiat niſi ſatiſfaciat ei vel caueri ſibi faciat ab emptore q pcio ſibi ſoluto ſoluet pecuniã q̃ debitor ei dʒ.h.d.iſte.§. videatis expõnẽ lr̃e.[vẽdidit meuio]ſub.ſub hac ↄditiõe q ex pcio ſolueret ſibi pecunia debita.[nact9 eſt.]q: emit a titio debitore volũtate creditoris.[ludificari eũ.]vñ q: fuit i dolo q nõ ſoluit ſibi pecuniã titi9 meui9 debebit ei ſatiſfacere:vl̃ creditor aduocabit hyp.vt.ſ̃.pxi.§.nec ob.C.ð remiſ.pig.l.vlt.q: intelligit vt.ſ̃.pxi.§.dixi.[excipi.] hec ſunt ṽba excep.recte agere s cõtra me:ſi nõ volũtate creditoris venit. [ſoluat.] vnde nota hic q interdũ lex dat ↄſiliũ:vt hic.₹.ſ̃.de rei vẽ.l.is q reſtituit.

☞ Nomine venditionis cõtinet omnis actus per quem dominium transfertur etiam ex vltima voluntate.

Venditionis. †In.§.iſto dicit:ſi creditor cõſentit debitori rẽ pignori datam vẽdere valet cõſenſus.ſed ₹ ſi creditor pmittit debitori legare valet cõſenſus:ſed ſi legatarius repudiat legatũ illud pignus recõualeſcit.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e. [pign9.] vt.ſ̃. ad.l.aquil.l.liber homo.in fi.₹.ſ̃.ſi cer.pe.l.proinde.in fi.

☞ Pign9 vĩ remiſſuʒ ſola vẽditiõe ſi debitor tenet tradere.

Si debitor. †In.§.iſto dr:ſi debitor pign9 alienauit volũtate creditoris ₹ nõ tradiderat:nunqd repelletur a vẽditione illius rei per hyp.₹ rñ. q ſic. ſed quid ſi creditor ↄſenſit debitori vẽdere:₹ emptor nõ ſoluit preciũ debitori nec parat9 eſt ſoluere:nũquid repellit creditor a vẽdicatione illi9 rei per hyp. Rñ q ſic. Sed quid ſi creditor permiſit debitori vẽdere pign9:₹ debitor donauit:nũquid pignus eſt liberatũ:certe hec queſtio magis eſt facti q̃ iuris:q: ſi creditor ↄſenſit vt de pcio debitor ſibi ſatiſfaceret ₹ debitor donauit:iſto caſu nõ nocet creditori:ſed ſi cõſenſit vendere ₹ ipſe in dotẽ dedit videt vendidiſſe ppter onera matrimonij:ſed et ſi ↄſenſit creditor dõare ₹ debitor vẽdiderit:iſto caſu nocet creditori ſi agat hyp.niſi cõſenſiſſet:adeo q: dõare volebat amico creditoris:ſʒ ſi creditor ↄſenſit debitori vendere pignus p.x.₹ ipſe vẽdidit p.v.nõ nocet creditori:₹ ideo poterit agere hypo. nõ obſtãte exceptiõe q cõſenſit:ſed ſi cõſenſit q vẽderet p.v. ₹ vendidit p.x.indubitãter nocebit creditori.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[ſi debitor vẽdiderit.]ſub.volũtate creditoris rem alr̃s pignus debitoris.vt.ſ̃.de rei ven.l. ſi ager. [exẽpto] ſ.tradere:vel intereſſe pſtare.vt.ſ̃.e.l.volũtate. [extinguatur.]ſub.querit.[qð magis eſt.]ſub. vt extinguat pign9. [nõ valet cõſenſus.]ſecuta poſtea donatione:q: aliud fecit q̃ q ei permiſſum fuit.vt.ſ̃.de re.co₹.l.ſi pupillorum.§. ſi pretor.₹.C. ad vell.l.iubemus. [ppter onera matrimonij.] vnde maritus non dicitur habere titulũ lucratiuũ:ſed potius non lucratiuũ. vt.C.de impo.lucra.deſcrip.l.vnica.₹.ſ̃.de act. ₹ obli.l. ex promiſſione.₹ ſm hoc not.quod vno modo permittitur: alio non prohibetur.vt.ſ̃.de procu.l.qui procuratorem.

☞ Pignus remiſiſſe non videtur preſens ₹ tacens:ſecus in eo qui ſe ſubſcribit.

Non videtur. †In.§. iſto dr: ſi debitor vẽdidit rẽ ſciẽte debitore ₹ patiẽte:q: ſciebat ius ſuũ vbiqʒ durare:nũquid creditor videt cõſenſiſſe alienationi:rñdetur q non.ſed ſi creditor ſubſcripſit in tabulis emptionis videt ↄſenſiſſe alienationi:niſi appareat manifeſte euʒ circũſcriptũ eſſe:idẽ eſt ₹ ſi creditor ↄſenſerit vt ſine ſcriptis ₹c. h.d.[emptionis]ſub. nõ vt teſtis:q: tunc nõ generaret ſibi pᵹiudiciũ:vt.ſ̃.de pigno.act.l.gaius.ſed ſubſcripſit in tabulis emptionis vt cõſenſum adhibeat.vt.ſ̃.de pig.l.fideiuſſor.§.poter. [durare]cõcor.ſ̃.de re ind.l.pe.ſecus ſi aliquis obligat reʒ meã alij me pñte ₹ ſciẽte: q: tũc mihi p̃iudicat.vt.C.ad vell.l. ſi ſine. Sed qd ſi creditor erat alienatiõi preſens:₹ neſcimus ſi cõſenſit vel nõ:nũquid in dubio dicemus q ſciat vbiqʒ ius ſuũ durare:rñdet q ſic.vt.ſ̃.eo.l.ſi debitor.§. ſi in venditiõe preterq̃ in duobus caſib9.nã ſi creditor cõpromittit debitori manumittere ſeruos pignori obligatos in dubio videt cõſentire.vt.C. de remiſ.pig.l.ij.item ſi alienatur ei in cuius locũ ſucceſſit.vt.C. de his qui in pri cred.lo.ſuc.l.i.₹.l.vlti.

Si debitor. In.§.iſto dr:creditor cõſenſit debitori rem pignori obligatã vendere:debitor non vendidit ſʒ heres eius:nunquid videt ius ſuũ remiſiſſe:certe hec queſtio potius eſt facti q̃ iuris:nã refert qd ſentiebat creditor ſi cõſentiebat debitori non heredi nõ nocet ei:ſi aũt ſimpliciter cõſenſerit videtur cõſenſiſſe heredi: veruntñ in talibus caſibus ſubtilitates a iudicibus non admittunt .h.d. iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e[nõ admittunt]ſimile.C.ad trebel.l.ſeruus.₹.ſ̃.man.l.fideiuſſor.§.quedã. ₹ ideo remittuntur q: preſumitur ₹c.vt.ſ̃.de proba.l.pactum.

Si debitori. In.§.iſto dr: ſi creditor cõſenſit debitori vendere pign9 ₹ debitor non vendidit:ſʒ cecidit a poſſeſſiõe ₹ nou9 poſſeſſor vẽdidit non nocet creditori niſi nouo poſſeſſori cõſentiret: vnũ ſciatis q ſi creditor cõſentiat debitori.ſ.annũ vendere : ſi poſt illud tp̃s vendit nõ nocet creditori.h d.iſte.§.videatʒ expoſitionẽ lr̃e[vendi tione]ſub.a creditore[qð magis eſt]ſ.vt duret q: pactũ factũ cum vna perſona ₹c.vt.ſ̃.de pac.l.ſi vnus.§.in ſumma.[nocere exceptionẽ]ſub. ſi nouus poſſeſſor vendat.

Si creditor. In.§.iſto dr:ſi creditor cõtra extraneũ poſſeſſorẽ pignoris egit hypot. ₹ ab eo litis eſtimationẽ aſſecutus eſt:ſi poſtea petat debitũ a debitore põt repelli doli mali excep.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ lr̃e[cõſecutus fuerit] ſub. ₹ ita repulſus fuit ab hypo.vt ſ̃.eo.l.paulus rñdit in fi.[obſtaturã]q: bonafides non patitur ₹c.vt.ſ̃.de reg.iur.l.bonafides.₹ iſte debitor hʒ neceſſe reſtituere ei qð ſoluit ſi vult rem ſibi reſtitui.ſ̃.eo.l.ſi creditor.

Titius. In princi.huius.l. dr : titius debitor fundum ſuum primo loco ſempronio pro decẽ obligauit: poſtea ſecundo eundem fundũ gaio p decẽ obligauit : poſtea idẽ titi9 ſempronio ₹ gaio eundẽ fundũ inſolidũ p centuʒ vendidit : nunquid facta emptione vident ad inuiceʒ ſibi pignus remittere . rñdetur q ſic.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[idem titius] ſcʒ debitor[ſempronio ₹ gaio]creditoribus[in aſſem].i. inſolidũ [pignoratitiã].i.hypo.ſic dictam:q: p pignore dat [nõ habere]. ☾ Or ſignori habetis in.l.iſta vt dixi in caſu : ſi ſi duo quib9 res ſubiacet reſtitutioni eam alienent vident ſibi inuiceʒ fideicommiſſum remittere.vt.ſ̃.de fideicõ.l.quotiens.item ſi dubitant.vt.ſ̃.de verb.oblig.l.qui rome.§.duo fratres.

☾ Venditionis. Et dicit Bal. in.c.j.§. preterea. qb. mo.ſeu.amit. q iſte text.eſt vnicus i iure de eo q alteri cõſentit vt de re iſta teſtet queʒ etiã alle. ſing.bar.in.l. venditioni.C. pro empt.

Titius ſeio. In.§.iſto dicit : titius obligauit fundum ſeio p decẽ cũ idem fund9 eſſet obligat9 ante reipublice:pecuniã ſoluit reipublice : poſtea venit meuius ₹ dicebat eundẽ fundũ ſibi ante obligatum eſſe q̃ reipublice . dicebat qð ille meius obligationi facte reipublice cõſenſit.modo querit:nunquid meuio cõpetat hypo.actio pro illo fundo.₹ rñdetur q non:q: remiſiſſe videt pignus.h.d.iſte §.videatis expoſitionẽ lr̃e[titius] creditor[ſecũdus creditor] id eſt ſeius[ſibi]ſcʒ meuio[cui is]ſcʒ meuius[eum]ſcʒ meuiũ [retinere poſſe]contra titium creditorẽ qui reipublice pignus ſibi confirmauerat.

Voluntate. In princi. huius legis dicit: reʒ pignori datã vendidit voluntate creditoris . poſtea placuit inter creditorẽ ₹ emptorem vt a venditione diſcederet:nunquid pignus reſtituetur creditori. Rñdetur q ſic : ſicut enim reſtituit priſtinum ius debitori:ſic reſtituit creditori : nam creditor remittit ius ſuũ emptori ſi retineat rem non ſi reddat debitori: ſi ergo emptor agat cõtra debitorẽ qui vendidit:₹ eſt abſolutus venditor:vel q: nõ tradebat rem cõdemnatus eſt ad intereſſe ſaluum erit ius pignoris creditori.h.iſta.l.in princi. [condemnatus]₹ ita venditor non tenetur preciſe reʒ tradere:vt dixi.ſ̃. de actio.emp.₹ vendi . lege prima.ſed ad principium huius legis opponitur ₹ videtur aperte contradicere.C. de remiſ. pig. lege vltima. ad ſolutionem cuius contrarij vos dicetis vt ibi not.videlicet quod hic dicitur ibi corrigitur:vel illud eſt vg

rum de rigore hic de eqtate. ſiĉ no. ff. e. l. ſicut. §. ſupuacuũ. vel ibi creditor ſimpliciter ꝯſenſit: hic intẽdebat ius ſuũ remittere.

Creditor cũ. In. §. iſto dicit: creditor diſtraxit pignus poſtea receſſum eſt ab illa emptione vel homo redhibitus eſt: nũquid dñiũ redit ad debitorẽ. rñ. ꝙ ſic ⁊ idẽ eſt in oibus cui cõceſſum eſt vẽdere rẽ alienã. nã reſoluta vẽditiõe redit res in priſtinã cãm. h. d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e. [ſi cui cõceſſum eſt.] a dñoꝛ rei vel a lege. vt arg. ff. de pac. l. ſi vnus. §. idẽ dicimus. in fi. [trãſfert] .ſ. in emptorez [vẽditiõe.] ſub. ſcñ nulla fuiſſet. ⁊ ad hoc accedit ꝙ habuiſtis ff. in prin. huiꝰ legis. ⁊ ff. e. l. ſicut re corporali. §. ſuperuacuum.

Lucius titius. In. l. iſta dr: luciꝰ titiꝰ erat debitor Gaie Seie vxoris ſue l. x. ⁊ p his. x. aliqua pdia obligauerat: poſtea iſte luciꝰ titius illa predia ſimul cũ vxore ſua noie filie ſeptitie cõis ſempronio marito eiꝰ futuro dedit in dotẽ: lucius titius deceſſit: ſeptitia eiꝰ filia abſtinuit ab eius hereditate. mõ querit: an gaia ſeia mater ſeptitie poſſit illa pdia hypo. actiõe pſeq. ⁊ Rñ. qd nõ. qꝛ gaia ſeia cũ pmiſit pdicta pdia pare ꝛ doti lucio titio p filia cõi vr̃ remiſiſſe ei pignꝰ: verũtamẽ pſonali act. agere põt: ſ ex quo ſeptitia filia abſtinuit ab hereditate paterna ipa nõ poterit ꝯueniri pſonali actiõe ad debitũ h. d. iſta lex: videatis expoſitionez lr̃e. [videri] q̃ remiſſio valet vt. C. ad vell. l. etiã. vñ remittentibꝰ actiões ſuas nõ eſt regreſſus ad illas [dãdus.] vt. ſ. in. px. l. quero. §. ſi debitor. [non eſſe dãdas.] ſub. ex quo nõ eſt heres. vt. C. ſi vt mi. ſe ab here. ab. l. j.

1 ☞ Qui conſentit ꝙ pignus pignori detur videtur pignus remiſiſſe non alium loco ſui conſtituiſſe.

1 **Paulus reſpõdit.** † In pn. huius. l. dr: qdã noie ſempronius erat prior creditor tpe: qꝛ ei debebas primo loco. x. ⁊ rẽ aliquã obligauer as ei pignori poſtea iſte ſempronius cõſentit tibi vt eandẽ rẽ titio creditori obligares. modo querit: vtrũ tertiꝰ creditor ſuccedat in locũ eiꝰ. ⁊ rñdet ꝙ nõ. qꝛ vr̃ ei remiſiſſe ius ſuũ: nõ aũt in eiꝰ locũ tertiũ ſucceſſiſſe. ⁊ ideo ſcđs creditor dꝫ preferri tertio: ſiue tertius ſit priuata pſona ſiue res publica. h. d. iſta. l. in pnc. videatis expõnem lr̃e. [titio] tertio. [remiſiſſe videri.] ſub. ꝙtum ad tertiũ nõ ꝙtũ ad alios: vt. C. ad vell. l. iubemꝰ. [nõ in tertiũ] .ſ. titiũ creditorẽ [me dũ] .i. ſcđi creditis.] ⁊ ita no. ſi ſum primꝰ creditor ⁊ tu ſcđs et res tertio obligat ⁊ ego ꝯſenſi illi obligatiõi ius meũ videor remittere: nõ aũt efficit potior te ſcđo: vt dixi. ff. q po. in pig. ha. l. claudiꝰ. ⁊ ibi dixi. ſ ſi tertiꝰ ſucceſſiſſet in locũ mei primi: qꝛ numerauit mihi pecuniã q̃ mihi debebat tibi ſcđo preferret in eo quod mihi ſoluit: vt. C. de his qui in prio. cre. loco ſuc. l. j. ⁊ l. vl.

1 ☞ Ius offerendi creditori quilibet poſſeſſor habet.

1 **Qui pignoris.** † In. §. iſto dr: ſi creditor agit ꝯ poſſeſſorẽ pig. hypo. act. indubitanter qualiſcũqꝫ ſit poſſeſſor ſi offert ei lit. eſti. i. debitũ repellit eũ ab hypo. act. h. d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e. [pſequunt] ve ſunt creditores: vt. ff. de pig. l. ſi fundꝰ. §. in vẽdicatione. [a vendicatione] .i. ab hypo. act. [ſolere] ſub. ait paulus q fecit. l. iſtas [vellet] ſub. litis eſtimationem. i. quod debetur creditori [ſoluto pignore] accedit quod habuiſtis. ff. eo. l. ſicut.

1 ☞ Pignus liberatur iureiurando ⁊ ſententia.

1 **Si deferente creditore.** † In. l. iſta dr: obligaſti aliquã rẽ pignori p. x. ꝯueniebã te hyp. act. dicebas qđ nõ tenebaris mihi ad aliqd: detuli tibi iuſiurãdũ tu iuraſti te mihi dare nõ oportere: nũqd deſinit res illa pignori eſſe obligata: certe ſic. nã ſi cõuenio te hypo. et tu abſolutus es ab hyp. ſiue iuſte ſiue iniuſte liberat pignꝰ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [abſolutꝰ eſſet] imo multo fortius liberat per iuſiurandũ ꝙ per ſniam: vt. ff. de iureiur. l. vlt. qꝛ p rem iud. nõ tollitur naturalis obligatio: vt. ff. de condi. inde. l. iul. [liberatur] accedit. ff. eo. l. ſoluitur. in fi.

Cum colono. In. l. iſta dr: locaui pdiũ meũ colono ꝯmunis colẽdũ ⁊ ꝯueni cũ colono meo ſic: inuecta ⁊ illata eſſent mihi pignori obligata donec pẽſionẽ mihi ſolueret vel ſatiſfaceret: poſtea colonꝰ dedit mihi fideiuſſores p pẽſiõe ſoluẽda: nũqd inuecta ⁊ illata deſinãt mihi pignori teneri: certe ſic: qꝛ videt mihi ſatiſfeciſſe ⁊ ſatiſfactio p ſolutione eſt. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem lr̃e. [deſiſſe] qꝛ ſicut ſolutione ita ſatiſfactione pignus liberatur: vt. ff. e. l. item liberatur. in princ.

Primi creditoris. In. l. iſta dr: ſi tu primo creditori tuo quedã pdia obligaſti: ⁊ poſtea aliqđ pdiũ ex his ſcđo obligaſti: ⁊ poſtea aliqs extune hñs primo ⁊ ſcđo creditori debitor debitũ poſterioris creditoris offert heredi creditoris primi ⁊ ſcđi heres tenet recipere ſaluo iure potius ꝯcrꝰ ⁊ prioris. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ littere [prioris ꝯtrus] qꝛ iſta erãt diuerſa debita: ſ ſi eſſet vnũ debitũ nõ cogeret partẽ recipere. ſic ſoluit ꝯ. ſ. de vſur. l. tutor. §. lucius. vel niſi eſſet pars liquida ⁊ alia pars non: vt. ff. ſi cer. pe. l. quidã. vel niſi eſſet fauore libertatis. vt. ſ. de ſtatulib. l. ſi heres. §. ſi decem.

Explicit lib. xx.

Incipit liber. xxj.

De edilitio edicto: ⁊ redhibitoria actione: ⁊ quantominoris. Rubrica.

1 ☞ Edictum edilitiũ qñ habeat locũ ⁊ qñ ceſſet ⁊ que actiones naſcant, ⁊ quales, ⁊ quibꝰ dentur, ⁊ cõtra quos, ⁊ ad quid dentur: ⁊ quid veniat in eis. ⁊ quales ſunt.

Rubricã iſtã ita cõtinuabitis: qꝛ in em. ⁊ ven. de qbus dictũ eſt. ff. de ꝯhen. em. ⁊ ven. edilitiũ edictũ vẽdicat ſibi locũ: ponit rub. de edil. edic. ⁊ põt exponi de edil. edic. i. edilitiũ curuliũ. vt. ſ. eo. l. j. Vel põt exponi de edi. edicto. i. de edilitijs actionibꝰ que deſcendũt ex edicto curuliũ: ⁊ ſunt tres actiões redhibitoria ⁊ ꝙtominoris. vt. C. eo. l. ij. ⁊. ſ. eo. l. ſciendũ. in fi. ⁊ l. ſeq. ẽ ⁊ tertio actio in factũ de qua habebitis. ſ. eo. l. qđ ſi. §. q aſſidua. ⁊. §. in factũ. vñ de edilitio edicto videamꝰ qñ habeat locũ ⁊ qñ ceſſet ⁊ que actiões naſcant ⁊ quales ⁊ quibꝰ dent ⁊ ꝯ quos: ⁊ ad

1 quid dent ⁊ qd veniat in eis ⁊ quales ipſe ſunt: † ⁊ hꝫ locũ hoc edictũ: ſi vendit res morboſa vel vitioſa ſiue ſit res mobilis vel res immobilis. vt. ſ. e. l. j. in prin. ⁊. §. in cã. ceſſat hoc edictũ ſi quis ſciẽs emit res vitioſas: vt. ſ. eo. l. j §. ſed ſi intelligat. ex iſto edicto deſcendũt tres actiões ⁊ ſunt ptorie vna eſt redhibitoria: vt. ſ. e. l. redhibitoria. alia eſt ꝙtominoris vꝫ. vt. ſ. e. l. ſciẽdũ. in fi. alia eſt actio in factũ. vt. ſ. e. l. qđ ſi. §. in factũ actio. ⁊ dant ẽptoribꝰ. vt. ſ. eo. l. ediles. in fi. ⁊ l. ſeq. ⁊ dant ad redhibitionem adhibita ꝯſideratiõe: vt. ſ. eo. l. cũ aũt. in fi. ꝙtominoris aũt nõ dat quantũ ad redhibitionẽ. vt. ſ. e. l. ij. in caſibꝰ tñ datur puta ſi ẽptor nõ eſſet empturus vllo modo ſi ſciuiſſet. vt. ſ. eo. l. bouem. ſed aliqñ in factum actio datur emptori: vt. ſ. eo. l. qđ ſi. in fin. ⁊ l. ſeq. ⁊ in iſtis actionibus veniunt tres principales ⁊ acceſſiones: vt. ſ. e. l. j. §. j. ⁊ iſte actiões ſunt ptorie nõ ciuiles ex empto actio eſt ciuilis: ſed eſt iſta pretoria. vt. C. e. l. ij. ⁊. ſ. eo. l. qđ ſi. §. in factum.

1 Edictũ edilitiũ hꝫ locũ p rebus immobilibꝰ ſi vendit locus in quo eſt herba peſtifera. Itẽ hꝫ locũ pro rebus mobilibus.

2 Edictum iſtud pro quibus rebus non habeat locum.

3 Actio redhibitoria quando habeat locum.

Labeo ſcribit edictũ edilitiũ. In prin. huius. l. dr: edictũ edilitiũ curuliũ hr̃e locuz p venditionibꝰ rerũ immobiliũ ⁊ mobiliũ ſi ſunt in caſu redhibitionis: vel expediat potius nõ hr̃e ꝙ hr̃e. ⁊ hic ſcripſit labeo ⁊ bñ. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [edilitiũ curuliũ] ⁊ erãt ediles quidã magiſtratus in vrbe romana: ⁊ dicebant ediles curules tribꝰ rõnibus. vna qꝛ habebãt curã ediũ ne incẽderẽt: vt. ff. de offi. p vigil. l. j. ⁊ ij. Itẽ itendebãt ne aliqs domũ ſuã negociatiõis cã vẽderet: vt. ff. de ꝯhẽ. em. ⁊ vẽ. l. ſenatꝰ. ⁊ dicebãt q gerebãt curã edẽdarũ rez q̃ debebãt comedi ⁊ ne male carnes vẽderent: vt. ſ. e. l. bouẽ. curules dicebãt: qꝛ nõ debebãt ãbulare p vrbẽ pedes vl̃ eqs: ſ vehebãt i curru. ⁊ ita erat magna dignitas i vrbe: ⁊ olim ſ ceperãt facere vitranũ. vt. C. de ho. vehi. l. vna. i. de honorabiliũ vehicul. nõ dicit ſ plebeioꝝ vehicul. [ſoli ſunt] dicet aliqs veſtrũ de re ſoli quõ põt eſſe locꝰ huic edicto. nã pdiũ non põt eſſe morboſuz: qꝛ nõ põt hr̃e febrẽ: nec vitioſuz: ĩõ qꝛ nõ põt eẽ ſumidũ. rñ. hoc hꝫ locus in caſu: ecce ſi vendis mihi pratum in quo naſcitur herba peſtifera nec me certificas. vt. C. e. l. vlt. ⁊. ſ. e. l. in fundo. in re ſe mouẽti video iſtud ecce ſi quis vendit morboſum ſeruum habet locuz iſtud edictũ: vt. ſ. proxi. §. ⁊. ſ. e. l. bouem. ſed in re mobili que ſe non mouet: quõ habebit locũ: dicimus ꝙ hꝫ locũ in tribus caſibus. vnus caſus eſt: ſi dñs becarius vendidit carnẽ leproſam p ſana ſciens vel ignorãs. alius caſus ſi quis vendit tignũ vitioſum: vt. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iul. Itẽ hꝫ locũ in tertio caſu ſi quis vendit librum corruptũ: ſed certe vr̃ ꝙ in libris non poſſit habere locũ: quare cum iſtud edictũ habeat locũ cum res eſt morboſa corpore: vel vitioſa aĩo: vt. ſ. e. l. in fi. ⁊ l. ſeq. ſed ſi liber eſt corruptus non eſt morbus corporis: qꝛ eſt morbus corporis cum ſeruus erat ſanus ⁊ infirmat. Itẽ nõ eſt vitiũ animi. vt. ſ. e. l. ob que vitia. ſed certe nos dicimus ſi quis vendit librũ corruptũ quẽ magis expedit non hr̃e quã hr̃e hꝫ locũ vtile bñficiũ huius edicti. vt. ſ. e. l. §. idẽ. Itez in talibus recurrendũ eſt ad cõſuetudinẽ regionis qualr̃ cenſeat vitioſus: ⁊ ideo q vẽdit librũ pmittit de vitio ⁊ euic. ſm ꝯſuetudinẽ ciuitatis Boñ. ſ hãc ꝯſuetudinẽ nõ inueni ⁊ petñ a multis qui

tis q vẽdũt libros:ſ ipſi dicũt ſi deficit vn⁹ virgul⁹ nõ eſt vitioſus:ſ ſi colũna ſic:ꝛ ſic poti⁹ expedit nõ hr̃e vñ ſtãdũ eſt iuri.

Aiunt ediles. Dñ ſignori iuriſcõ. valde artificioſe pcedit in titulo iſto.i.§.iſto ponũtur verba edicti ꝛ durãt vſqꝫ ad.§.cauſa.ꝛ eſt tex.toti⁹ iſti⁹ ti. ꝛ quicqd dr̃ a.§.cauſa vſqꝫ in fi.eſt expoſitio hui⁹ edicti.ꝛ iſtud edictũ habet tria capita.ꝛ in primo precipiũt ediles q qui vẽdũt mãcipia certificẽt ẽptores d morbo ꝛ vitio ꝛ recte ꝛ palã pferãt ſi ſeru⁹ eſt fugitiu⁹ vel nõ:vel ſi eſt erro vel nõ:vl ſi eſt noxis ſolut⁹ vl nõ:q ſi pdicta oia nõ fecerint:ꝛ ideo redhibeantr emptori iudiciũ i vẽditorẽ dabo.ꝛ h eſt pmũ caput hui⁹ edicti edilitiũ curuliũ:cõtinet ſcðm caput ſi emptor qui emit mãcipiũ morboſuꝫ vel vitioſum agat p eo redhibitoria:ſi culpa emptoris factũ ſit deteri⁹:vel ſi p mãcipiũ fuerit emptori aliqd acqſitum reddat illud vẽditori:ꝛ hui⁹ rei nole iudiciũ in ẽptorẽ daf. Itẽ ſi aliqs acceſſiões pſtitit ẽptori illas recuperabit. et hic eſt ſcðꝫ caput. Itẽ edictũ curuliũ cõtinet tertiũ caput:ecce ſi mãcipiũ q vẽdit nimis iniquũ ẽ:q: ſi puocaret ad irã mortẽ ſibi ipſi cõciperet vel ſi i arenã ad pugnãdũ cũ beſtiis ſe dederit:de h dꝫ vẽditor ẽptorẽ certificare:qð ſi nõ fecerit dabim⁹ act.redhibitoriã:ꝛ q̃timinoris ẽptori ſilr ꝛ ſi aliqs ſciẽs dolo malo ɔtra pdicta fecerit ſilr ɔ eũ dabim⁹ emptori act.redhibitoriã ꝛ q̃to minoris.h.d.iſte.§.videatis expõnẽm lr̃e.[aiũt ediles].i.dicũt ꝛ ex hoc colligit q erãt ptores:q: officiũ ptoꝝ erat in decretis faciendis.vt.ſ. de iur.om.iu.l.ſi qs id.vel põt dici q nõ erãt ptores:ſ habebãt officiũ faciẽdi edicta[quid morbi vitiĩ ve ſit] morbi.ſ.corporis:ſed vitiũ eſt animi:ſ hic pro eodẽ ponit.ſ.pro morbo corporis ꝛ animi cã tollẽde dubitationis.vt.j.e.l.§. ſed ſciendũ.[veniſſet]q: nõ dixit pdicta vitia[redhibeat] vel q̃timinoris res vꝫ:vt.j.e.l.ſciendũ.in fi.ꝛ l.ſeq.[qd autẽ]incipit ſcðm caput huius edicti[pcuratoriſve ei⁹]ſemp repetas opa.[ad emptorẽ]vt fruct⁹ quos habuit a vẽditore.[ne ſi qd mãcipiũ]incipit tertiũ caput hui⁹ edicti[dabim⁹]redhibitoriã vl q̃timinoris. ¶ Dñ ſignori verba hui⁹ edicti loquunt in mancipiis vẽditis.qd in pecorib⁹ vẽditis:Rñ.idẽ q̃tum ad morbũ ꝛ q̃tũ ad vitiũ animi:q: iumẽta habẽt vitioſum animũ. vt.j.e. l.bouẽ.ꝛ ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.iul. nõ eſt dicim⁹ idẽ q̃tũ vt dicant fugitiua cũ careant [illegible] ſectu.vt.ſ.ſi quadr.pau.fe.di.l.j. Itẽ qd dicem⁹ i equis. aliqd ſi equ⁹ eſt morboſus vel vitioſus habet locum iſtud edictũ dico q ſic:vt.j.e.l.bouem.Ex predi-

1 ctis † ergo colligatis vt ſciatis qñ habet locuꝫ hoc edictũ ꝛ habet locum pro reb⁹ immobilibus ſi venditur locus in quo eſt herba peſtifera. Item hꝫ locũ p rebus mobilibus:vt puta pro mancipiis ꝛ p pecoribus.itẽ p iumẽtis ꝛ equis. itẽ p tigno vitioſo ꝛ carne morboſa:pro libro quandoqꝫ vt dixi.

Cauſa hui⁹ edicti. Supra habuiſtis totum tex.hui⁹ ti. amodo quicquid ſequit eſt gl.verũtamẽ in.§.iſto dicit iuriſcõ. q hec cauſa hui⁹ edicti fuit vt ſuccurrat ẽptorib⁹ ꝛ hꝫ locũ qñ emptor ignorat ꝛ vẽditor ſcit vl ignorat:nec eſt iniquũ:ſi vẽditor ignorãs tenet:q: potuit hoc ſcire vẽditor:nõ eñi intereſt emptoris fallat

2 ignorãtia an dolo vẽditoris.† Tñ ſciatis q: iſtd edictũ nõ hꝫ locũ p reb⁹ q vẽdũt a fiſco:ſ ſi res publica alicui⁹ ciuitatis vẽdiderit hꝫ locũ iſtud edictũ. Itẽ hꝫ locũ i vẽditiõib⁹ reꝝ pupillarũ. Itẽ ceſſat iſtud edictũ ſi ẽptor ſciebat vitiũ vl morbũ rei. vnde ex q ſcit certiorari non dꝫ.h.d.iſte.§.videatis expõnẽ lr̃e.[teneri debere]ſub ex hoc edicto act.ex empto vl q̃timinoris emptur⁹ erat ſi ſciuiſſet.vt.ſ.de act.em.ꝛ vẽ.l.iul.in pn. vel redhibitoria ſi corpis eſt vitiũ[venditor]q: i re ppria nõ eſt tolerabilis ignorãtia.vt.C.de reſcin.ven.l.ſi qs.ſic nec in facto pprio j.p ſuo.l.vl.ꝛ dixi.ſ.de act.emp.ꝛ ve.l.iul.[fiſcales]ſic etiã pui legiat⁹ eſt i vẽditiõib⁹ factis cũ iuris ſolẽnitate.vt.C. de admi. tu.l.lex q.[ſi tñ res publica].ſ.alicui⁹ ciuitatꝫ cũ loco puati ſit. vt.j.de v.ſig.l.eũ q vectigal.[ſi intelligat].i.ppendat. [vitiũ] [animi morbis].i.corpis.[vitia]ſub.per ſe ipſa.vt.ſ.de ɔhen. emp.ꝛ ven.l.eaq.ꝛ.j.e.l.q̃rit.in fi. [decipiat]ut vbi ſciuit non decipit.vt.ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.j.in fi.ꝛ.j.de reg.iur.l.nemo.

Sed ſciẽdum eſt. Dñ.ſ.in verbis edicti facta eſt mẽtio de morbo et vitio:iuriſc.intẽdit hic ponere qd ſit morb⁹ ꝛ aliquos morbos enumerare:ꝛ morb⁹ eſt,pprie ſcðꝫ i abitũ habit⁹ cuiuſqꝫ corpis ɔtra naturã:vt p eũ vſus rei fact⁹ ſit deterior:puta cũ homo q eſt natura ſan⁹ efficit infirm⁹:ꝛ iſte morb⁹ aliqñ eſt in toto corpore vt eſt febris:ꝛ aliqs ẽ morb⁹ q eſt i parte corpis tñ:vt eſt cecitas ſ ita nat⁹ ſit:ꝛ vitiũ a morbo differt:vt puta ſi aliqs ſit balbus potius vr̃ vitioſus q morboſus. ꝛ idẽ dixerũt ediles p alia vba:tñ ꝛ ſiue vitioſus ſit ſeru⁹ ſiue morboſ⁹ ſi ipedit vſuꝫ miniſteriũ qꝫ hoĩs hꝫ locũ redhibitio dũm ſi nõ ſit leuꝫ morb⁹:q: ille eſt ipernẽd⁹:vt eſt leuis febricula ꝛ inueterata quartana ꝛ modicũ vulnus. Et aũt vitiũ in aĩo ſi quis ſepe inebriat:vel ſi forte ſit iracũdus vel ſuperſtitioſus eſt vitiũ animi.aliqñ vitiuꝫ tñ trãſit vſqꝫ ad morbũ corporis.ꝛ vnũ ſciatis hanc eſſe drãm inter iſta:ꝑpter vitiũ corpis agit redhibitoria:ꝑpter vitiũ animi agit q̃timinoris:ſ ſi ſeru⁹ eſt nimis iracũdus vel auar⁹ eſt vitiũ animi ꝑpter iſta vitia agit q̃timinoris:niſi vitiũ eſſet tale q poti⁹ expediret nõ habere q habere:ſed ſi aliqs eſt guloſus eſt vitiũ animi:ſicut eſt vt aliqs ſit mẽdax vt vitioſus eſt vitiũ animi:q iumẽta ſint timida vel calcitroſa eſt vitium animi.

3 ¶ † In ſumma ſciendũ q pp morbũ corporis agit redhibit. ꝑpter vitiũ animi q̃timinoris niſi vitiũ animi ſit tale q potius expedit nõ habere q habere. tũc agit redhibitoria.h d.iſte.§. cũ.l.ſeq.vſqꝫ ad.§.illud.[pinde]ex hoc dixim⁹ ſ ꝑprie i libro non ſit morbus vel vitiũ:tñ ſi ita eſt vitioſus vt potius expedit nõ hr̃e q hr̃e locũ habebit vtile ve hic. ꝛ.j.eo.l.ꝛ q.§. ideꝫ põp. [potuerũt]accedit.j. de vẽtr.inſpi.l.j.[inter fanaticos].i.inter ebrios[ex empto]que dr̃ redhibitoria.C.eo.l.ĩi.[edicto]q̃tum ad redhibitoriã ac.ſed quantũ ad illã q̃timinoris res valet eſt modicũ ſecus ſi eſſet tñ vt potius expediret non habere q habere:vt.ſ.ead.l.§.ſciendum.ꝛ.j.eo.l.bouem.§.aliqñ.

ᶜ **A que.**

Illud quoqꝫ erit adnotãdũ. Signori vos habuiſtis in ſuperiorib⁹ q morb⁹ iducit redhibitoriã act.modo i.§.iſto dr̃:q illud nõ intelligitur de morbo ſontico:q: morb⁹ ſontic⁹ nõ iducit redhibitoriã acti. Preterea nõ oĩs morb⁹ inducit redhibitionẽ:vt puta leuis dolor dentis vl auricule:aut leuis febricula.ſ nũqd ſpado dr̃ morboſus. Rñ. qð nõ:imo eſt ſanus:ſicut eſt ille qui habet vnũ teſticulũ:q generare etiã nõ poteſt:ſed ſi aliqs eſt ita ſpado q non põt generare:ille dr̃ morboſus:ſ nũqd ille cui lingua ẽ abſciſa eſt ſan⁹:ꝛ rñdet q vr̃ ſanus:ſed ꝛ mut⁹ nõ eſt ſan⁹:q: nõ loquit:ſ ille qui tarde loquit eſt ſanus:ſed nũqd ille cui digit⁹ eſt abſciſus vel aliqð mẽbrũ dr̃ ſanus. rñdet q nõ:etiã ſi poſtea cõſolidat cũ eo minus vti põt. Sꝫ ꝛ ſi qs hꝫ plures digitos in manib⁹ ſi nihil impediat ꝑpter hoc non vr̃ eſſe in cauſa redhibitionis:ſ nũqd ydropicus eſt ſan⁹:ꝛ rñdet qð nõ. Itẽ ꝛ ille q in mane nec in veſpere videt intelligit eſſe morboſus:ſed nũqd balbus ꝛ bleſus:ꝛ qui tarde loquit. ꝛ rñdet qð intelligit ſan⁹ eſſe.h.d. iſte.§.cũ.l.ſeq.vſqꝫ ad.l.cui dens:videatis expoſitionẽ lr̃e[ſontico].ſ.tñ põp.ut]q.ſ.nõ eſt dictũ de morbo ſontico tñ.[ſonticus morb⁹ obſtet].ſ.q nocet rei de qua querit q: talis ſontic⁹ vt.j.de v.ſig.l.ſontic⁹. ꝛ eſt intelligẽdũ qð dr̃ hic nõ de ſontico morbo tñ:niſi actũ eẽt vel in euidẽti eẽt:vt.ſ. e.l.j.§.j.[aut mediocre vlcus].ſ.innatũ:ſ vuln⁹ dr̃ illatũ hui⁹ edicti ptinere.accedit ad h.ſ.e.l.j.§.j.[ſicuti]exẽplificatiue non ſilitudinarie. ꝛ ad h accedit.j.de re iudi.l.q cũ vno.[morboſus eſt]ſ in iumẽtis aliud dicat:vt.j.e.l.ediles aiunt.§.ſed etiã. ſ in ſeruo videt cõtra.ꝛ videt q pcioſior vñ vr̃ obuiare.ſ.ad.l.aquil.l. ſi ſeruus ſeruũ.§.ſ ꝛ ſi puerũ. Ad qð vos dicetis vt ibi dixi[nec q:]habetꝫ hic grecũ qð exponit.i.q articulate loquit[de ydropico] i.de candato ad modũ muris vt dicũt quidã:ſ iſta nõ eſt bõa expoſitio:ſ ydropic⁹ eſt q ſitit ꝛ nõ põt tñ bibere quin ſitiat ꝛ tñ bibit q moritur:ꝛ eſt inflatus aci eſſet plenus aqua.

Ui dens abeſt. In.l.iſta dicitur:ſi homini.i.ſeruo mihi vẽdito abeſt dens nõ eſt morboſus:q: pars maior hominũ caret aliq dẽte:ꝛ ideo nõ ſunt morboſi cũ hoĩes naſcant ſine dentib⁹:ꝛ tñ ſunt ſani:alioqn nullus ſenex eſſet ſan⁹ ſ qd ſi aliqs hꝫ apoſtema vel ẽ polipoſus:nũqd eſt morboſus:rñ.q ſic. Sꝫ qd ſi aliqs hꝫ vnũ oculũ maiorẽ altero:vel maxillã maiorẽ altera ſi viſus nõ impedit:nũqd eſt ſanus:certe ſic.ſ ſi aliqs hꝫ vnũ crus breui⁹ q aliud:vl vnũ lati⁹ q: hoc pſtat impedimẽtũ nõ intelligit ſan⁹ ſed ſi aliqs natura gutturoſus ẽ nõ eſt morboſus. Itẽ ſi qs hꝫ oculos emmẽtes ſanus eſt.ſ ꝛ ſi aliqs neſcit facere cuꝫ manu dextra ſ cũ ſiniſtra nõ ẽ morboſus:niſi eẽt mãcus:ita q de manu dextra iuuare nõ poſſet:ſ ꝛ ſi aliculos oleat ſan⁹ eſt niſi ex corpis vitio hoc ꝑcedit q: tũc eſt morboſus:ſ ꝛ claudus ẽ morboſus.h.d.iſta.l. cũ duab⁹ ſeq.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e[q clauũ].i.apoſtema[polipoſus].i.q hꝫ vnã carnẽ ſup aliã i manib⁹[Itẽ ſciendũ eſt ſceuã].i.ille q operat quicqd opat cũ manu ſiniſtra[ſ manciũ eſſe] ſub.ꝛ mãcus eſt morboſus. ꝛ dr̃ mãcus q hꝫ vnã manũ tñ vl q hꝫ duas:ſ de vna iuuare nõ põt[veluti hircoſuꝫ]q: fetet ei os vt hircus[ſtrabonem]qui torto lumine videt.

Uerit d illa muliere. In pn̄. huius.l. dr̃:quedã ancilla cũ ɔcipiebat ſp pariebat mortuos nũqd morboſa eſt:Rñ.ſi h ɔtingit vitio inſtrumẽti

mulieris eſt morboſa:ſed nūquid mulier pregnās eſt ſana.⁊ rn̄deť ꝙ ſic:q꜡ maxima eſt virt⁹ mulierū ꝯcipere ⁊ partū tueri:ſꝫ nūquid mulier puerpera eſt ſana. Rn̄deť ꝙ ſic:ſed quid ſi ancilla eſt ſterilis nūqd eſt ſana:certe ſi a natura accidit ſana eſt ſi vitio corporis accidit nō eſt ſana.h.d.pꝛin. huius legis videatis expoſitionē lr̄e.[cōceptū] vt.C.de iudi.l.j.⁊.ii.[pḣerperam quoqꝫ].i.mulierē pregnantem que decubuit:vt.j.de v.ſig.l.alia verba.[ſi vitio corporis contra].i.eam non eſſe ſanam.

Item de eo qui vꝛinam. In.§.iſto dꝛ: quidā ſeru⁹ de nocte faciebat vrinā in lecto:nūquid eſt morboſus:⁊ certe ſi ſomno oppreſſus vel pigritia faciebat nō eſt vitioſus:ſed ſi vitio veſice faciebat:vitioſus eſt:nō q꜡ vrinā in lecto faciebat:ſed q꜡ veſicā vitioſam habet:⁊ ideo pōt redhiberi:ſed ⁊ ſi quis habet in gutture lunicula indubitanter ſi eſt ei preciſa ⁊ ſanat⁹ eſt deſinit morboſus eſſe:ſed ſi nō eſt ſanatus intelligitur morboſus eſſe.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.

Si quis digitis. In.§.iſto dꝛ:ſi aliqs naſciť cōiunctis digitis ſi ei⁹ vſus ꝓpter hoc impediť non eſt ſanus.ſed ⁊ ſi mulier eſt ita arta vt mulier effici nō poſſit nō intelligiť ſana.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e.[ad vſum manus]non alr̄:vt.ſ.eo.l.item offili⁹.in pꝛin.⁊.l.qui clauū.[nō poſſit] ꝓpter virilis nature potentiā [conſtat] ex quo iam erat viripotens.vnde not.hic ꝙ ponitur hic mulier pro incorruptibilibus:vt.j.de ver.ſig.l.mulieris.

Si quis anthiacas. In.§.iſto dꝛ:ſi aliqs hꝫ anthiacas:nunquid eſt morboſus:certe ſi habet inueteratas morboſus eſt:ſed ſi habet recentes non intelligitur morboſus eſſe. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionē litere.[ſi quis anthiacas].i.tumores fuacius vt ſunt ſcrupule.

Si venditoꝛ. In.§.iſto dꝛ:vēditor hoīs ita dixit emptori:iſte ſeruus talē hꝫ morbū de iſto nolo teneri:de ceteris alijs ſic:nūqd de iſto morbo expſſo teneť:certe nō:q꜡ emptor videť remiſiſſe actiōes ſuas vēditori ⁊ remittētibus actiones ſuas nō eſt dādus regreſſus ad illas:niſi dolo malo taceat:q꜡ vēditor tenetur ſiue doloſe taceat ſiue dicat morbū nō ineſſe qui ineſt.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[non eſt dandus regreſſus] q꜡ licitum eſt vnicuiqꝫ renūciare his que pro ſe introducta ſunt:vt.ſ.de mi.l.ſi iudex.

Que bis in menſe. In.l.iſta cū ſe. dꝛ:ſi mulier aliqua nō ſemel ſed bis purgať in menſe morboſa eſt. Itē q̄ nullo modo purgať morboſa niſi rōne minoris etatis illud accideret.Sed qd ſi ſeruus fuerit vulneratus ⁊ illud vuln⁹ ſanatū eſt ita ꝙ in priſtinū ſtatū reſtitutū eſt nūqd eſt morboſus:certe nō.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē lr̄e.[Itē que nō purgať]ſub.nō eſt ſana [eſſet] ſꝫ i nouā poſtea incidit egritudinē:vt.j.e.l.vl.§.j.ſi in pꝛimā recidat poſtea nō eſt ita.

Quis ſit fugitiuus. In ſuperiori.§.h⁹ habuiſtis qđ ꝓ fugitiuis ſeruis agiť redhibitoria actione vel q̄ti minoris:modo hic ponit qs dicať fugitiu⁹ eſſe ⁊ certe offili⁹ dixit ꝙ fugitiu⁹ eſt q extra domus manſit vt ſe a dn̄o celaret vn̄ verius eſt celſus ait:ꝙ ille ſit fugitiuus q ea mēte recedit ne ad dn̄ꝫ reuertať:ſꝫ poſtea mutato ꝯſilio reuertať:ſꝫ caſſi⁹ dicebat ꝙ fugitiu⁹ eſt q recedit eo ꝓpoſito vt dn̄ꝫ derelinquat q꜡ fugitiuus ab effectu animi intelligiť. nā ſi hoſtes teneāt eū aut latrōes nō eſt fugitiu⁹. Itē nō eſt ſeru⁹ fugitiu⁹ qui fugit ne a magr̄o verbereť.⁊ ſi fugit ab eo cui erat ꝯmodatus nō eſt fugitiu⁹ ſi timebat ab eo verberari vel ſi ad dn̄m reuerſus eſt alr̄s eēt fugitiu⁹:ſꝫ qd ſi ſeru⁹ latuit i domo cauſa fugiēdi:nūqd eſt fugitiu⁹:Rn̄.ꝙ ſic.ſꝫ nō potuit fugere:ſed ſi ob iracūdiā dn̄i latuit nō eſt fugitiu⁹:ſicuti nō eſt fugitiu⁹ ille q fugit ad amicū q rogaret dn̄ꝫ q nō verberaret eū:ſꝫ ⁊ ſi ſeru⁹ fugit vt ſe p̄cipitaret nō eſt fugitiu⁹:alr̄s diceremꝰ eſſe fugitiuū:q꜡ in altiorē domū aſcēdit vt ſe p̄cipitaret:ſed ⁊ ſi ſeruus ſtetit extra domū aliq̄ nocte nō eſt fugitiu⁹ niſi habuerit animū fugiēdi:ſꝫ ſi puer fugit ad ꝓpriā matrē vt impetraret veniā a magr̄o non eſt fugitiu⁹:niſi aīo celādi ſe ne ad dn̄ꝫ reuertať fugerit:q꜡ tūc eſt fugitiu⁹.Sed ⁊ ſi ſeruus precipitauit ſe in flumē cā moriēdi nō eſt fugitiu⁹:ſꝫ ſi pꝛimo fugit poſtea precipitauit ſe in flumē eſt fugitiu⁹.⁊ idē eſt ſi de ponte ſe precipitauit in flumine:ſed ⁊ ſi ſeruus fugit ⁊ vicariū ſuū ſecum abduxit ſi vicari⁹ inuitus aut ignorās ſecut⁹ eſt eū nō eſt fugitiu⁹:ſꝫ ſi poſtea ſciuit ꝙ ſeruus fugerit ⁊ cū ad dn̄ꝫ poſſit redire noluit redire eſt fugitiu⁹. ⁊ idē de eo quē plagiari⁹ abduxit:ſꝫ ſi ſeru⁹ receſſit ea mēte de fundo vt fugeret:⁊ aliqs apprehēdit eū antꝙ̄ fugeret fugitiu⁹ eſt:q꜡ habuit animū fugiēdi.Si autē ſeruus cepit fugere ꝙ duos gradus nō eſt fugitiuus. vel ceperit currere ſi dn̄m qui ſequebať nō poterat euadere quin eū caperet.Sꝫ ⁊ ſeruus a dn̄o eſt pignori obligat⁹:⁊ poſtꝙ̄ iudicatus eſt creditori fugit:eſt fugitiuus:ſꝫ ſi ſeruus trāſtulit ſe in aſilū aut in loco in quo ſolēt venire illi q volūt ſe vēdere nō eſt fugitiuus:q꜡ nō eo animo fecit. ſilr̄ nō eſt fugitiu⁹ q ad ſtatuas ceſaris ꝯfugit q꜡ nō aīo fugiēdi h̄ fecit.ſꝫ ſi pꝛimo fugit ⁊ poſtea ꝯtulit ſe ad ſtatuas nō ꝓpter ea deſinit fugitiu⁹ eſſe.Unū ſciatis ꝙ ſi ſeruus ꝯfert ſe ad locū aliquē:ita ꝙ dn̄s non pōt eū recuperare fugitiu⁹ eſt:multo magis ſi vadat ad locū vn̄ abduci nō poſſit eſt fugitiu⁹.h.d.iſta.l.videatꝫ expoſitionē lr̄e[deſinit]⁊ ad h̄ ꝯcoꝛ.j.de v.ſig.l.fugitiuus.tali pacto nō deſinit eſſe nocens.ſilr̄ ⁊ fur:vt.j.de furt.l.q ea mēte.ſilr̄ ⁊ raptor:vt.j.vi bo.rap.l.vlti.⁊ inſtit.vi bo.rap.§.j. idē in apoſtate:q꜡ penitētia nō deleť eius pctm̄:vt.C.de apoſ.l.qui ſanctā in ſi. Idē in dn̄o q colonū expulit.⁊ poſtꝙ̄ in aliā colonā ſe cōtulit penitet.vt.ſ.lo.⁊.cō.l.ſi in lege.§.colonus.ſed aliud eſt in vitio animi ſi fuerit bene ſanatū.vt.ſ.l.pxi.⁊.ſ.e.l.j.§.vlti.Itē aliud in eo q appellat vt.C.de app.l.quis libellos. Itē aliud in eo q falſā monetā facit.vt.j.ad.l.coꝛ.de falſ.l.qui falſam.[non fugitiuū eſſe]hoc ideo q꜡ effectū ſpectamus:vt.j.e.l.bouē.§.j.Et ex litera iſta colligiť ꝙ ſeru⁹ q eſt in fuga preſcribit ſibi aliquā ſpē libertatis:vnde non pōt vendi ⁊ ſi vendatur cōmittitur in.l.fauiā de plagiarijs.vt.C.ad.l.fauiam de plag.l.in fuga.

1 ☞ Erro quis dicatur.

2 Venditor ſicut tenetur preſtare ſeruū fugitiuū non eſſe ita debet preſtare ſeruum furtis noxiſqꝫ ſolutū eſſe;⁊ de quibus noxijs intelligatur.

1 **Erronē.** Habuiſtis qs dicať fugitiuus:† nunc qs dicať erro.⁊ dꝛ ꝓprie erro non qui fugit:ſed q ſine cā frequenter vagať ⁊ ꝯſumit tp̄s ſuū in res nugatoras:ſꝫ qd ſi libertus habitat in vna domo que claudiť cū claue ⁊ recedit ne ad patronū rediret ſꝫ tota nocte oblatuit inter edes patroni:nūqd ille fugitiu⁹ eſt: certe ſic.ſꝫ ſi habitatio nō habuit talē cuſtodiā:⁊ i ea cella libert⁹ habitauit ꝯtrā eſt.ſ. ꝙ nō dꝛ fugitiuus:⁊ hoc celſus ait:ſꝫ ſi ſeruus miſſus in ꝓuinciā a dn̄o:cū audiſſet dn̄m mortuū ⁊ ſe eſſe liberū in teſtamēto geſſit ſe ꝓ libero ⁊ permanſit in eod.officio nō eſt fugitiuus:q꜡ etiā ſi mentireť ſe liberū:non tamen eſſet fugitiuus:q꜡ ſine cōſi
2 lio fugiēdi fuga nō fit.† Unū ſciatis ꝙ ſicut venditor dꝫ p̄ſtare ſeruū fugitiuū nō eſſe:ita dꝫ p̄ſtare ſeruū furtis noxiſqꝫ ſolutū eſſe:noxas intelligimus priuatas nō publicas:⁊ ex pnatis noxijs intelligiť dn̄s pati dānū pecuniariū ſi litis eſtimationē obtulit:ſed ſi ſeruus eſt talis qui non pōt manumitti ex ꝯſtitutionibus:vel q꜡ dānat⁹ eſt vt ſtet in ꝑpetuis vinculis a dn̄o vel ab aliquo p̄ſide:vel ſi talis eſt qui dꝫ exportari iſte nō vr̄ noxijs ſolutus:vn̄ in oībus iſtis caſibus hꝫ locū iudiciū redhibitorium. h.d.iſte.§.vſqꝫ ad.§.ſi qs affirmauerit. videatis expoſitionē litere[de fraudibus capitalibus]nā de hoc agiť in pꝛimo capite huius edicti:vt.ſ.e.l.j.⁊.j.e.l.cū ait.§.qđ dꝛ.[non poſſit]ex cōſtitutionib⁹:q꜡ ſeru⁹ eſt:vt.C.de his qui a non do.ma.l.j.

Si quis affirmauerit. Signoꝛ quedā verba edilis curulis poſita.ſ.eo.l.j.expoſita habuiſtis hic exponunť alia v̄ba. vos habuiſtis ibi ꝙ ſi venditor affirmat aliqd adeſſe ſeruo nec adſit vel abeſſe ⁊ adſit ⁊c. ponam⁹ ergo affirmat vēditor vendēdo ſeruū furē nō eſſe ⁊ eſt.nūqd dꝫ teneri:certe ſic. ⁊ idē ſi dixerit eū artificē ⁊ nō eſt:ſꝫ qua act. dꝫ teneri.Rn̄. redhibitoria vel q̄to minoris.⁊ ideo vēditor ſi dixit ſeruū laborioſū ⁊ inueniť piger vel tard⁹ vel ꝓteru⁹ de p̄dictis oībus dꝫ teneri.Unū ſciatis ꝙ ſi vēditor dicit ſuū ſollicitū ꝙ v̄ba eius debēt attēdi:q꜡ nō debem⁹ requirere ſollicitudinē q eſt in philoſopho.Sꝫ ſi venditor dixit ſeruū optimū totū eſſe optimū in eo artificio eū preſtare dꝫ:ſꝫ ſi ſimplr̄ dixit eū eſſe bonū mediocrē in eo officio dꝫ p̄ſtare ſed ⁊ ſi vēditor dixit ſeruū peculiatū eſſe ſimplr̄ ſufficit ſi ſeruus hꝫ minimū peculium. Unū ſciatis ꝙ que dā ſunt q̄ ſi vēditor dicat ꝙ p̄ſtare nō teneť:puta ſi dixerit eū bone frugi q꜡ videť hoc dixiſſe potius cā cōmendandi ꝙ̄ animo obligādi ſed ſi ꝓmiſit ſeruū aleatorē nō eſſe:furē nō eſſe ad ſtatuā nunꝙ̄ ꝯfugiſſe hoc dꝫ vēditor p̄ſtare.h.d.iſte.§.cū.l.ſe.⁊ pꝛin ſe. vſqꝫ ad.§.dictū:videatis expoſitionē litere[videnť]ſub. ⁊ interdū teneť redhibitoria vel ex empto ciuili.vt.j.l.pxi.⁊.ſ.eo.l.j.§.ꝙ ſi mācipiū.[piger]in incipiēdo[tardus].ſ.in ꝓficiēdo[cōmeſſor]q꜡ vult ſingulis dieb⁹ dormire[ab eo exigať]iuxta illō.interpone tuis interdū gaudia curis[p̄ſtet]⁊ ad hoc accedit.j.de le.j.l. legato ꝯſtaliter[minimū habeat peculiū]⁊ ad iſtō accedit.j.de v.ob.inter ſtip.[nō debere]ſub.ſimplr̄[laudē ſui ꝑtinēt]ſub.⁊ nō ad obligationē[id p̄ſtare debere]q꜡ dixit aīo ꝑmittēdi ⁊ obligādi. nā ſi dixit ſeruū certā ꝓbitatē habere h̄ dꝫ

preſtare

preſtare vt.ſ.l.ꝓxi.habuiſtis in fi. ita ſi certũ quid dixit abeſſe
illud debet preſtare vt hic. Or ſignoꝝ circa.l.ſi qd venditor.no.
quedã primo not.ꝙ interdũ põt agi ciuiliter ex empto interdũ
redhibitoria q̃ eſt ꝑtoria: ecce ſi vẽdo pecus morboſuꝫ: ſi ſciens
teneor ex empto ciuili ſi ignoꝛãs nõ vt.ſ.de act.em.ꝛ ven.l.iul.
in ꝑn.ſꝫ ſi vis me recõuenire ꝑtoria poteris: vt.C.e.l.ĩ.ꝛ.ſ.l.ꝓx.
ſ.vlti.ꝛ.l.ſeq. Et ita apparet ꝙ act.ex empto aliqñ ẽ ciuilis: ali
qñ pretoria. nec mirũ qꝛ idẽ eſt in petitione hereditatis: qꝛ duꝫ
daꝛ heredi eſt ciuilis.vt.C.de peti.he.l.vlti. dũ daꝛ bonoꝝ poſ
ſeſſori eſt ꝑtoria: vt.ſ.de bono.poſ.l.j. ſic ꝛ acti. ex empto eſt ci
uilis aliqñ eſt ꝑtoria.ius eñ ciuile ꝓuidet ꝙ ſi vẽdis pecus mor
boſuꝫ ſciẽs ꝙ tenearis ex empto ſuperueniit ꝑtor ꝛ dicit ꝙ poſ
ſim te cõuenire redhibitoria.ĩ.ſex menſes: vel quanto minoris
ĩ.annũ: vt in prin.huius.l.ſi quid ꝛ de iſta materia dixi in.l.iul.
prin. itẽ no.in.l.iſta ſciendũ quedã faciũt ad laudẽ tñ: ꝛ iſta di
cunꝛ dici. quedã faciũt ad ꝓmiſſionẽ rei vendite: ꝛ iſta dicunꝛ
ꝓmitti ꝛ per locũ a cõtr accidentibus qui vendit laudat rem
ſuã. vñ iſta nõ teneꝛ venditor preſtare emptori: quaſi id dixerit
nõ ꝓmiſerit: ꝛ ad h̃ facit.ſ.de dolo.l.qđ emptori. vbi plene no.
de materia iſta.ꝛ.ſ.de ꝯhen.ẽpt.ꝛ ven.l. ea q̃. q̃dã pertinẽt ad
ꝯmendationẽ qꝛ dixit vẽditor ille eſt bonus ſcriptor: ꝛ tunc nõ
optimũ debet preſtare ſed mediocrẽ: vt in.l.precedenti. in fine.

Sciendum tamen.

Dictũ a promiſſo.

Uos habuiſtis.ſ.e.l.j.ſ.
ſ.ſi venditor dicit emptori vel promittit aliqua eſſe interdũ te
netur ꝛ interdũ nõ teneꝛ modo in.ſ. iſto dicit quid differt di
ctũ a ꝓmiſſo: ꝛ ꝓmiſſum eſt qđ ꝓmittiꝛ nudo pacto animo ob
ligãdi. Unñ ſciatis ꝙ ſi qs dixit ſeruũ artificẽ vel promiſit non
habet neceſſe preſtare perfectũ: ſed ſufficit ꝙ preſtet eũ medio
crẽ ꝛ talẽ qualẽ vulgo artifices ꝯſueuerunt appellare.h.d.iſte
ſ.vſqꝫ ad.ſ.deinde. [finitur] vbi gratia: qꝛ dicit bonus ſeruus
eſt iſte: ꝛ hoc dicitur laudandi cã non oĩno obligandi. [ꝯueniri
põt] vt dixi.ſ.e.ſi qd vẽditor.ꝛ.ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.iul.in ꝑn.
[vt iactenꝛ] vñ no.ꝙ verbũ dicendi eſt gñale: verbũ ꝓmitten
di eſt ſpeciale. ꝛ ad iſtud accedit.ſ.de vb.obli.l. ſtipulationi.ſ.
ſtipulatio eſt.ꝛ.ſ.de poll.l.pactũ.ꝛ dixi.ſ.de pac.l.j. [dicantur]
accedit.C.de dona.l.ſi quis ar.ſ.j.

1 ☞ Actio redhibitoria quanto tempore duret.
2 Redhibere eſt id facere vt habeat venditor qđ habuerat.

Deinde.

Quedã verba huius edicti habuiſtis.ſ.eo.l.j.ſ.j.hic exponunꝛ alia: aiũt ediles emptori
omnibuſqꝫ ad quos ea res ꝑtinet iudiciũ dabimus: ꝛ ſic datur
redhibitoria emptori ꝛ ſucceſſoribus eius: ꝛ dꝫ emptor q pretio
emit. Sed ꝛ ſi qs ꝑmutauerit habeꝛ loco emptoris ꝛ vendito
1 ris: ꝛ iõ hoc edicto poterit experiri qlibet. † Unñ ſciatis ꝙ redhi
bitoria durat ſpacio ſex menſiũ vtiliũ: q̃tominoris durat anno
vtili: ꝛ tp̃s redhibitionis currit ex die venditiõis: aut ſi quid eſt
promiſſum poſt venditionẽ currit a die ꝓmiſſionis: ſed ſi ante
diem venditiõis dictũ fuit aliqd. ꝛ poſtea.ĩ.paucos dies inter
2 ceſſit venditio põt agi redhibitoria. † Unñ ſciatis ꝙ redhibere
eſt id facere vt habeat venditor qđ habuerat: ꝛ.iõ qꝛ reddẽdo
hoc fiebat: iõ appellata eſt redhibitoria.h.d.iſte.ſ.cũ.l.ſe.ꝛ ꝑn.
ſeq.vſqꝫ ad.ſ.cũ redhibeꝛ. [deinde aũt].ſ.l.j.ſ.j. nã repetunꝛ
illa vba hic vt exponanꝛ [dabimus] ſub.aliqñ redhibitorium:
aliqñ eſtimatoriũ: vt.ſ.e.l.ſi qd vendito.ꝛ.C.eo.l.ij. [ſuccedũt]
vt.ſ.de diuer.ꝛ.temp.preſcri.l.cũ hereo. [loco haberi] qꝛ ꝑmu
tatio eſt ſimilis emptioni: vt.ſ.de re.permuta.l.j. [annus vtilis
eſt] ſed ſi velict agere q̃tominoris empturus eſſet ſi ſciſſet age
ret: vt.ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.iul.in prin. [ex die venditionis cur
rit] ſed videꝛ ꝙ hoc nõ poſſit eſſe: ſꝫ ꝙ tp̃s redhibitiõis ex die
venditiõis currit: qꝛ ſi emptor ſciuit hoc nõ põt eſſe ꝙ tunc agi
nõ poſſit: vt.ſ.eo.l.j.ſ.ſi intelligaꝛ. ſi aũt ignorauit hoc tp̃s eſt
vtile ꝛ non currit ignorãti: vt.ſ.eo.l.cũ ſex. Rñ. hoc dꝫ intelligi
cum vterqꝫ ſciebat morbũ vel vitiũ: q̃ quidẽ caſu ſi nõ ſtipula
reꝛ nõ poſſet agere: vt.ſ.e.l.j.ſ.ſi ſtipulor. ſꝫ ſi ſtipulareꝛ agere
poſſet de euic.vt.C.de euic.l.ſi fundũ. ꝛ hoc caſu nõ currit tp̃s
ſex mẽſiũ niſi ex die venditiõis. vel põt intelligi qđ hic dꝛ ꝙ em
ptor ſciebat morbũ vel vitiũ: ſꝫ vẽditor ignorabat: vñ qꝛ ſciẽſta
tim facta venditiõe currit ei tp̃s: vt.ſ.eo.l.j.ſ.cũm huius edicti
[appellata eſt quaſi redhibitio] vñ no.ꝙ hic iuriſcõ.alludit vo
cabulo: ſic ꝛ alibi alluditur vocabulo.ſ.de acqui.poſ.l.j.

Redhibere eſt.

Cum redhibetur.

In.ſ. iſto dꝛ ꝙ ſi emptor agit
redhibitoria cõtra venditorẽ pro ſeruo vendito ꝛ ſeruus eſt in
cã redhibitiõis dꝫ cauere venditori ꝙ õn cõmiſit dolũ in re em
pta: vel ꝙ nõ pignorauerit eũ: vel ꝙ iuſſu eius non cõmiſit fur
tum vel damnũ dederit. [datus ſit ſeruus] ab emptore: ꝛ de ſi
mili cautione interponenda habuiſtis.ſ.de rei ven.l.ſi acceptũ
in fine ꝛ.l.ſeq.

Si in fuga eſt homo.

In.ſ. iſto dicitꝛ cũ.l.ſeq. ſi ſeruus ven
ditus eſt in fuga ſine culpa emptoris põt agi redhibitoria ꝛ vẽ
ditor condemnaꝛ dũ tñ caueat ꝙ eũ ſeruũ bona fide perſequaꝛ
ꝛ ſi peruenerit in ſuã poteſtatẽ ꝙ vẽditori reddet ꝛ per ſe nõ fie
ri vel per ſuũ heredẽ quominus venditor habeat.h.d.iſte.ſ.vi
deatis expoſitionẽ litere [venditor].ſ.ad pretiũ reddendũ vt.ſ.
eo.l.ediles.ꝛ.l.ꝙ ſi nolit.ſ.idẽ ait. Sed ad.ſ. iſtũ oppo. hic dꝛ vt
dixi i caſu: ſꝫ quomodo emptor ꝓ ſeruo fugitiuo agit redhibito
ria cum debeat eũ exhibere qñ agit redhibitoria: vñ videꝛ ꝯtra
C.eo.l.vlti.ad qđ vos dicetis verbũ exhibere ſoluit ꝯtrariũ ꝛ c.
dic vt ibi notaui.

Cum autem.

In principio huius legis dꝛ: ſi emptor agit redhi
bitoria ꝛ redhibitio fiat: ſi illud mancipiũ eſt deteri⁹
factũ ab emptore ſiue animo ſiue corpore illam dete
riorationẽ venditori emptorẽ preſtare oportet: ex quacũqꝫ ergo
cã factũ ſit deteri⁹ emptor teneꝛ venditori ꝑſtare ad arbitriũ iu
dicis: ſꝫ ſi redhibitio facta eſt ſine iudice ꝛ emptor predicta no
lit vẽditori ꝑſtare põt agere act.ex vẽdito ꝯ emptorẽ.h.d. prin.
huius legis: videatis expoſitionẽ litere [ꝛ venditori preſtetur.]
accedit.ſ.e.l.ediles.ſ.pedius ait. [homo redhibitus ſit] ſcꝫ volũ
tate vtriuſqꝫ [reliqua] .i.deteriorationẽ. [actio] ſub.vt deteriora
tio ei venditori preſteꝛ: nihilominus datur in factũ vẽditori vt
ſ.e.l.ꝙ ſi nolit.ſ.reſtitui.

Iubent ediles.

In.ſ. iſto dꝛ: ſicut emptor facta
redhibitione debet reddere de
teriorationẽ venditori: ita etiã dicendũ eſt ꝙ ſi qd accedit vẽdi
tioni mancipiũ aut ſi quas acceſſiones preſtitit ſi redhibitus eſt
mancipiũ ꝙ emptor teneaꝛ venditori preſtare: ita ꝙ vterqꝫ ha
beat oĩa q̃ haberet ſi venditio nõ fuiſſet facta. Unñ ſciatis ꝙ ſi
cut vẽditor debet preſtare mancipiũ fugitiuũ nõ eſſe: ꝛ ſi ſcit dꝫ
palã dicere ꝛ ꝓmittere emptori: ſic etiã ſi capitalẽ fraudẽ admi
ſit dꝫ certificare emptorẽ: nã veteres accipiebãt fraudẽ ꝓ pena
ꝛ capitalẽ fraudẽ admiſiſſe dicim⁹ eũ dolo malo ꝛ ꝑ negtiã. nã
ſi errore vel caſu ſit dꝫ venditor certificare emptorẽ ſi aliqd cũ
mortis cõſciẽte fecit: qꝛ ꝑſumitꝛ malus ſi mortẽ ſibi ꝯſciuit. vñ ſi
mancipiũ torſit laqueũ vt ſe occideret vel venenũ bibit: vel ſe ex
alto precipitauit: vel aliud fecit quo ſperauit ſibi mortẽ contin
gere. dꝫ eñ de hoc vẽditor certificare emptorẽ: q eñ auſus eſt
talia facere cõtra ſe preſumitur ꝙ ſit malus ꝛ ꝙ faceret ꝯ alius
h.d.iſte.ſ.videatis expoſitionẽ lr̃e. [acceſſit] ſcꝫ emptori ex vẽdi
tione: vt.ſ.e.l.j.ſ.j.ꝛ ad hoc facit.ſ.de furtis.l.ſeruus cõis.ſ.itẽ
dicendũ. [ꝑſtiterit] ſub.iubet reſtitui. [ꝯſequar] noĩe acceſſionũ
quas vẽditori dedit.ſecus eſt tñ in aliis vt.ſ.e.ſ.ſi.i ſi. [excipiꝛ]
ſub.in edicto.ſub.ne vẽdanꝛ qn talia dicanꝛ emptori: vt.ſ.e.l.j.
ſ.itẽ ſi qd mãcipium ꝛ.l.qs ſit fugitiuus.ſ.qđ aiunt ediles [pu
niendus ſit.] ſub.aliquis homo liber: vel dic ſeruus inſpecto iu
re naturali: quo omnis homo liber eſt: ſꝫ inſpecto iure ciuili cuꝫ
caput non habeat: non proprie dicitur capite puniri: vt.ſ. de
accu.l.hos accuſare.ſ.omnibus [ſolebãt].ſ.de vb.ſig.l.aliud.in
ꝑn.alibi ſumiꝛ ꝓ dolo vt.ſ.de pac.l.iuriſgẽ.ſ.ſi fraudãdi. [neqꝫ
impuberẽ] [ſcꝫ ſeruũ qui ſit infans vel ꝓximus infantie vt.ſ. de
rei vend.l.quod infans.alias ꝯ.C.de pe.l.impunitas. [neqꝫ fu
rioſum] vt.ſ.loca.ꝛ ꝯdu.l.q ad certuꝫ tp̃s [excipiꝛ] ſub.in hoc
edicto: vt.ſ.e.l.j.qꝛ q vẽdit talẽ ſeruum dꝫ emptorem certificare
[malus autẽ ſeruus ꝛ c.] hic notaꝛ qs ſit malus ſeruus [auſus]
quis non eſt credenduꝫ eum aliũ parcere qui ſibi non parcit. ad
hoc facit.ſ.de bo.eoꝝ qui mor.ſibi conſci.l.vlti.

Si ſeruus.

In.ſ. iſto dicitꝛ nõ ſolũ ſi liber hõ pater
fa. vẽdidit animal morboſum teneꝛ red
hibitoria act. vel quanto minoris. imo ſi ſuus vel filiuſfa. vendi
dit in dñm vel i patrẽ daꝛ edilitia actio de peculio q̃q̃ penales
actiões iſte videanꝛ tñ qꝛ ex ꝯctu deſcẽdũt teneꝛ pater vel dñs
ꝛ idẽ eſt ſi filiuſfa. vl ancilla vẽdidit: ꝛ iſte actiones q̃ deſcẽdunt
ex h̃ ꝯctu danꝛ ꝯ heredes: ꝛ danꝛ iſte actiões etiã ꝯ bonefidei
poſſeſſorẽ.h.d.iſte.ſ.videatis expoſitionẽ lr̃e. [edilitia actio] .i.
redhibitoria vel quãto minoris vt.ſ.e.l.ſi qd vẽditor in fi. [ꝯpe
tere] de peculio: verumtñ ſi eſſent ex delicto nõ darenꝛ de pecu
lio.vt.ſ.de his qui deie.vel ef.l.j.ſ.ſi filius.

Iul. ait.

In.ſ. iſto dicitur ꝙ redhibitoria actio ꝓuidet
vtriqꝫ.ſ.emptori vt recuperet ꝑtiũ: ꝛ vendito
ri vt recuperet rẽ: ꝛ iõ ſi ſuus facit furtũ emptori vl aliũ cuilibet ꝛ
ob furtũ emptor aliqd ꝑſtiterit illũ ſuũ nõ teneꝛ reſtituẽ vẽdito
ri niſi indẽnis ꝑſteꝛ: ꝛ ſi vẽditor noluerit ſeruũ recipere ꝛ preſta
re indẽnitatem emptori nõ erit cogendus preſtare vẽditori ali
qd niſi ꝙ pretiũ ſerui teneꝛ ei reſtituere: ꝛ ſibi imputet emptor

qui potuit ſeruū tradere ꝑ noxa ⁊ litis eſtimationem obtulit: ⁊ hic ait iul. ⁊ bene.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere [reſtituere debere] accedit ad hoc.ſ.e.l.quero.in prin.

Cum redhiberetur. In.§.iſto dicit̃ cum l.ſeq.ſi mācipiū redhibetur ſi quid ꝑ mancipiū peruenit ad emptorē vel culpa emptoris nō ꝑuenit tenet̃ reſtituere vēditori. Itē fructus quos percepit ex ſeruo ⁊ mercedes quas accepit a cōductione ſerui tenet̃ reddere venditori:ſed ⁊ ſi aliquid eſt cōſecutus a venditore eo ꝙ ſeruū ei tarde tradidit tenet̃ illud reſtituere venditori. Itē tenetur reſtituere venditori illud qđ a quocūq; alio poſſeſſore ſerui aſſecut⁹ eſt. Itē tenetur ei reſtituere ſi qđ fructuū noīe aſſecutus eſt. Sꝫ ⁊ ſi ſeruo legatū vel hereditas eſt relicta ⁊ ꝑuenit ad emptorē illđ tenet̃ reſtituere vēditori:nec refert potuerit capere venditor vel nō. Itē nō refert cui⁹ cōtēplatione fuit heres inſtitutus:ſcꝫ vēditoris vel ſerui vel teſtator ei legauerit: ſed ⁊ ſi ſeruus eſt inſtitut⁹ ꝯtemplatione vēditoris:ſi emptor nō vult redhibere nō tenet̃ reſtituere vēditori. Et in ſumma dicendū eſt ꝙ qcqđ aſſecutus eſt emptor occaſione ſerui illud eſt equū ꝙ reſtituat venditori.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere cū.l.ſeq. [oportet] vñ not.emptorē teneri de culpa vt hic:⁊.ſ.e.l. ediles. §.pedius.lꝫ res ſit ſua interim [nocebit] no.hic ꝙ quis ꝯſequit̃ per aliū qđ ꝑ ſe cōſeq nō pōt.⁊ ad hoc facit.ff.q res pig.ob.poſ. l.ariſto ait. [cuius contēplatione] ſ.ipſius ſerui an vēditoris [remāſiſſet] .i.facta nō eſſet. [proderit] ſecus ſi cōtemplatione emptoris fuerit heres inſtitut⁹:vel teſtator ei legauerit:qꝛ hoc habiturus erat emptor etiā non contracta emptione:⁊ ita hoc vr̄ acqſitū ex re ſua:vt arg.ſ.de vulg.⁊ pupil.ſubſti.l. ſed ſi plures §.in arrogato.⁊ ſic ſoluit̃ ꝯ.ff.de vſur.l.ſed ⁊ ſi ſtipulatus.§.vlt. ⁊.ff.de act.emp.⁊ ven.l.iul.§.ſi qđ ſeruo.⁊ ibi dixi. [oportere] ⁊ ad hoc facit.ſ.e.l.ꝙ ſi nolit.§.ſed ſi ancillā.in ver.⁊ peculium.

Ediles etiam. In prin. huius legis dicitur:ſi emptor mācipiū emptū fecit deterius poſt vēditionē volūt ediles vt illā deteriorationē preſtet venditori:ſed ſi fecerit ante nō tenet̃.⁊ hoc volūt:ſiue ipſe emptor fecit deteri⁹ ſiue familia vel eius ꝓcurator:⁊ appellatione familie ꝯtinent̃ oēs q ſunt in ſeruitio emptoris:et ſi ſint liberi homines q bona fide ſibi ſeruiāt:ſiue ſerui alieni:⁊ procuratorē hic accipimus q adminiſtrabat negotia ipſi⁹ emptoris generalr̄:aut ſi habuit ſpeciale mandatū ad id faciēdū ꝑ qđ deterius eſt factū. Unuꝫ ſciatis ꝙ eſt verū ꝙ imputatur emptori ſi ſeruus eſt fact⁹ deterior ꝑ familiā ipſius vel ꝑ eius ꝓcuratorē ſi alr̄ nō erat paſſurus ſeruus ſi vēditio non fuiſſet facta:⁊ hoc caſu tenet̃ emptor nō ſolū de dolo imo ⁊ de culpa. Itē tenet̃ emptor ſi ſeruus factus eſt deterior ab ipſo vel ei⁹ familia ſiue ſit fact⁹ deterior in animo ſiue in corpore:vt puta ſi vinari⁹ vel aleator vel erroneus:⁊ ex his cauſis emptor ſeruū ſuū q damnū dedit in ſeruo empto nō liberabitur dando eū ꝑ noxa.qꝛ emptor nō factū ſeruoꝝ ſuoꝝ vel eius ꝓcuratoris preſtat ſed ſuū.h.d.iſta lex in prin.vſq; ad.§.itē ſciendū. videatis expoſitionē litere. [tenebit actio] ſ.ex vendito.ſed ⁊.l. aqui.tenebit̃:ſic alr̄ fructuari⁹ de ſuo facto ſuorūq; tenet̃.vt.ff. de vſufru.l.ſed ⁊ ſi cū fructuarius. [eius ſunt] ad hoc facit.ſ.de ver.ſig.l.pnūciatio.⁊.l.deteſtatio.§.familie.⁊.ſ.de vi ⁊ vi arma. l.j.§.familie ⁊.ſ.vi bono.rap.l.j.§.familie.

Item ſciendum eſt. Uos habuiſtis multa expſſa.ff.i iſto edicto q debet preſtare emptor vēditori ⁊ ecōtra.modo in.§.iſto dicit̃ ꝙ predicta oīa habēt locū ſi ante lit.cōteſt.accidūt:ſꝫ q poſt lit.cōteſt.acci dūt illa ſi nō petunt̃ veniūt iudicis officio q cognoſcit de redhibitoria act.vel quātominoris:vñ tā fruct⁹ ꝙ idm quo ſeruus deterior factus eſt veniēt in iudicis officio: ſꝫ illa q ante lit.cōte.accidūt ſi nō petant̃ vel niſi a lege ꝯcedant̃ nō veniēt in iudicis officio.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e. [cum] emptorē [debere] ſ.vēditori.ſub.⁊ ſi qđ occaſione ſerui qſitū eſt vt ff.e.l.j.§.j.ibi ſi qđ aūt ⁊c.⁊.l cū aūt l pn. [niſi fuerint ei nolatim iniūcta] ſub.a lege vt ꝯ hās ſiat ius. Or ſignori no.ꝙ qdā ſunt q accidūt añ lit.conteſt.⁊ qdā poſt lit.cōteſt.ecce ſi añ lit.ꝯteſt.ſeruus emptus factus eſt deterior:hec deterioratio venit petēda ꝑ libellū ſi poſt lit.cōteſt.venit p̄ſtanda iudicis officio:⁊ idēēſt in alijs iudicijs.nā ſi peto a te fundū fruct⁹ ꝑcepti añ lit.ꝯteſt.nō veniūt niſi petant̃ vt.ſ.de vſur.l.partū.⁊.j.de dā.infe.l. ſi terti⁹ §.vlti.⁊.l.atheius.§.vl.⁊.l.ſeq.nō ob.nō pōt ⁊c.vt.ff.de iud.l.nō pōt.qꝛ illud eſt verū cū nō poterat claudi ſup̄ma petitiōe. Itē nō ob.ꝙ ꝯctus ⁊c.vt.ſ.de vſur.l.j.§.j.qꝛ illud eſt verū l his q nō debent̃ nec ſperant̃ deberi:vel illud eſt verū in hiſq̄ nō pendēt ex his ſuper quibus lis eſt cepta:vt.ff.ſi ſerui.vēl.harū.⁊.l.egi.

Preterea i edicto. Uos habuiſtis ꝙ ſi emptor egit ꝑ ſeruo empto redhibitoria actione:ſicut tenet̃ reddere ſeruū ⁊ eius preterea tionē ita edicto:cauet̃ ꝙ p̄tium reddat̃ emptori.⁊ ſi quid occaſione illius ſerui preſtitit ei illud p̄ſtet̃:⁊ fecerūt ediles talē ordinem vt emptor oīa ante p̄ſtet:deinde p̄tiū ꝯſequat̃:ſꝫ certe hoc videt̃ iniquū ꝙ emptor teneat̃ reddere ſeruum:ſi admittat̃ ad actionē iudicati:qꝛ pōt eſſe ꝙ vēditor eſt nō ſoluēdo:⁊ lō res dꝫ ita ordinari vt cū fert̃ ſententia ſup redhibitoria vt iubeat̃ emptori caueri vt ſi reddat̃ ei pretiū infra certū diē ꝙ ſuū reddat: ⁊ dꝫ emptor nō ſolū recipere p̄tiū qđ dedit ꝑ hoīe empto: imo ⁊ ſi quid occaſione illius pretij noīe acceſſionis dedit:dari vēditori intelligit̃ nō ſolū pretiū qđ numerat̃ ⁊ eius vſuras:imo ⁊ ſi aliquid erogauit volūtate vēditoris:ſꝫ ſi ſua ſpōte erogauit aliquid emptor illud nō dꝫ aſſequi a vēditore. Unū ſciatis ꝙ ſi emptor aliqđ noīe vectigalis p̄ſtitit:ꝙ illđ dꝫ aſſeq:⁊ indēnitas dꝫ ei p̄ſtari.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lr̄e cū duab⁹ legibus ſeq.vſq; ad.l.ſi venditor. [p̄terea in edicto addicit̃ ſic] ſub. non in verbis poſitis.ff.e.l.j.ſꝫ hec ꝟba iungebantur cum illis [ſoluta] ſ.vēditori. [nō liberabit̃] ſub.imo iudiciū dat̃ vt.ſ.e. l.illud §.j.⁊.l.redhibitoria. [preſtet] de quibus habuiſtis.ff.e.l.cū autē in prin.⁊.§.vlti. [cōſequat̃] vñ no.hic ꝙ ſi quis dꝫ dare ⁊ recipere ſemper prius dꝫ offerre vt hic:ad hoc facit.ff.de act.empt. et ven.l.iul.§.offerri [ſe mancipium reſtituturū] ⁊ ad hoc facit. ſ. e.l.illud in ſi. [exhibere] .ſub.ſi non erat neceſſe dari pura quia venditor dixit ei non vendā tibi niſi per talē hoiem : ⁊ dabis ei tantum de tuo:⁊ ipſe inter nos conueniet de pretio.

Si venditor. Signori vos qdā verba poſita in edicto.ff.eo.l.j §.j.habuiſtis expoſita nō in lege iſta qdā alia verba exponunt̃.⁊ dr̄ ſi venditor vēdidit mācipiū ⁊ nō cauit de his q in edicto cōtinent̃ ēptori dat̃ redhibitoria act.infra duos menſes vel quāti ſua intereſt infra ſex mēſes.h.d.iſta lex: videatis expoſitionē lr̄e. [de his q edicto] ſub.poſita.ff.e.l.j §.j. [cōtinent̃] ſ.de vitiis ⁊ alijs q ibi dicūt̃. [nō caueat] ſub.infra duos mēſes vel interpellatiōe facta cōgruo loco ⁊ tp̄e. [iudiciū redhibitoriū] .i.actionē redhibitoriā:vñ no.ꝙ aut vult agere emptor redhibitoria ꝓpter morbū aut quantominoris ꝓpter vitiū ⁊ tūc agit redhibitoria infra ſex mēſes:quātominoris infra annū : vt C.e.l.ij.aut agere vult emptor qꝛ nō cauet venditor de his q in edicto continent̃ ⁊ tunc agit redhibitoria infra duos mēſes:vel quanti intereſt infra ſex mēſes vt hic dicitur:ſimiliter ⁊ ſi mihi ignorāti vendit̃ mācipiū morboſuꝫ:⁊ nō tradunt̃ mihi ornamēta agā redhibitoria infra duos mēſes:vt.ſ.e.l.ediles aūt.in pn.

Illud ſciendum. In.l.iſta cū ſeq. dicitur ꝙ emptor debet preſtare venditori q.ff.dicta ſunt.ſ.⁊ mancipiū ⁊ acceſſiones:⁊ cauere ſi p̄tiuꝫ infra certū tēpus ſoluatur ſibi mancipiū reſtituturū:⁊ ſi nō velit preſtare nō tenet̃ nec condēnatur ſibi venditor.ſi autē emptor predicta p̄ſtat vēditori tunc debet venditor condemnari emptori:nō ſolū p̄dicta preſtat venditori:imo ſi emptor eſt obligatus ꝑ ſeruo dꝫ venditor liberare cuꝫ ab iſta obligatione:ſiue ſit obligatus ipſi vēditori ſiue alij:ſic ergo ꝯdemnat̃ vēditor emptori:⁊ ad p̄tiū ⁊ ad acceſſiones ⁊ ad vſuras pretij:qꝛ eius tm̄ intereſt cū fructus ipſe teneat̃ reſtituere:ſꝫ ⁊ ſi noīe ſerui aliqđ damni ſenſit:vel ꝑ ipſo ſeruo aliqđ impendit illud ꝯſequet̃ arbitrio iudicis ⁊ alr̄ ſeruū vēditori reſtituere nō tenet̃:ſꝫ ⁊ ſi noīe ſerui ſuſcepit iudiciū vel dictauit:de hoc vēditor emptori p̄ſtare dꝫ indēnitatē:ſed ⁊ ſi poſt litis cōte.aliquas impenſas emptor fecerit in curando ſeruū illas vēditori imputabit.ſi autē fecerit impēſas in preſtādo ſibi cibaria iſtas nō imputabit venditori:qꝛ emptor vtebat̃ opera ſerui.h.d.iſta lex videatis expoſitionē litere [in hac actione] ⁊ que ſunt illa habuiſtis.ff.e.l.j.§.j.⁊.l.cum autē.in prin.⁊ in ſi.⁊.l. ſeq. [pedius ait] niſi petant̃ nolatum nō preſtant̃.vt.ff.e.l.ediles.§.j.itē ſciendū. [imputanda] ſ.venditori. [ab ipſo] .ſ. venditore. [exigi] ſ.poſſunt.ideo ꝙ ⁊c. [miniſterio] .i.ſeruitio [eius] .ſ.vēditoris [fuit] vñ cum opera ſerui vtat̃ naturali equitate tenet̃ emptor preſtare ei alimenta:vt.ff.commo.l.in rebus.§.poſſunt. cum ſuis ſimilibus.

Quod ſi nolit. In.prin. huius legis dr̄ emi mancipiū qđ erat in cā redhibitionis egi redhibitoria obtuli hoīem vēditori ⁊ petebā pretiū mihi reddi : poſtea vēditor non vult hoīem ſcꝫ venditū recipere.nunqđ tenet̃ mihi p̄tiū reddere:certe ſic:⁊ nō debet in plus cōdemnari:verūtamē ſi illud mācipiū dedit mihi damnū ꝓpter damnū datum mihi poſſum vti corporis retentione. [hominē] ſ.vēditum qui erat in cauſa redhibitionis dū agitur redhibitoria. [inquit] ſub.iuriſcon.paulus qui fecit legē iſtam. Or ſignori habetis in princ. huius legis vt dixi in caſu.⁊ qđ hoc facit.ff.e.l.ediles.in ſi.⁊.l ſeq.

☞ Pro ſeruo fure agitur redhibitoria ſi dictum fuit nō eſſe furem aliās ſecus.

Si vendi

Si venditor. In .§. iſto dicit vendidiſti mihi ſeruum ꝛ promiſiſti mihi illum ſeruū furem nō eſſe: poſtea inuenit fur: nūquid ex ſua promiſſiōe tenet: certe ſic. ꝛ dr̄ ſeruꝰ fur eſſe nō tm̄ ſi extraneo: imo ꝛ ſi dn̄o ſuo furtū fecit. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [fecit] ad hoc facit. ff. e. l. i. §. i. ꝛ l. qo ſit fugi. §. vlti. ꝛ l. ſeq. [eſſe enī hoc caſu] .ſ. q̄ſi dixit eū nō eſſe furē alias nō: vt. ff. eo. l. ſi furtū. [eſt] iuxta id qd dn̄i ſciūt audēt cū talia fures .i. ſerui. ꝛ ideo pſumptione iuris oīs ſeruus fur eſt: vt. ff. de act. emp. ꝛ vend. l. iul. in prin. ꝛ ibi dixi.

Si ancilla. In .§. iſto dr̄: vendidiſti mihi ancillam morboſam: ꝛ ita eſt in cā redhibitionis ago redhibitoria: nūquid ſicut teneor reddere ancillā ita eiꝰ partū: certe ſic: ſiue ſit vnus partus ſiue ſint plures: ꝛ ſi vendidiſti ꝓprietatē ancille ꝛ vſufru. eſt ↄſolidatus ꝓprietati reddā proprietatē ꝛ vſumfr. ſꝫ ſi vendidiſti ancillā ꝛ q̄ſiuit apud me peculiū ſicut teneor reddere ancillā ita peculiū. ſi aliūde ꝙ ex re mei emptoris q̄ſiuit alias nō. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [reſtituetur] vt. ff. e. l. edilles. §. vlti. reſtituendū eſt] accedit. ff. eo. l. cuꝫ autem. §. vlti. ꝛ l. ſeq.

Heredes plures emptoris ↄcordare debēt in agendo vel oēs redhibitoria vel quantominoris hoc primo: ſꝫ ad pretiū cōſequendū q̄libet agit ꝓ parte ꝛ in actionibus diuiſibilibꝰ quilibet pro parte tenet hoc ſcđo. Itē qđ dictū eſt in pluribus heredibus idem in pluribus dominis vnius ſeruitutē ementis. hoc dicit vſqꝫ ad. §. pomponius.

Si plures. In .§. iſto dr̄: emptor ignorās emit mācipiū morboſuꝫ deceſſit pluribus heredibus relictis nūquid oēs debēt cōſentire in redhibitiōe faciēda: ꝛ rn̄detur ꝙ ſic: ꝛ oēs debēt vnū ꝓcuratorē dare ne venditor pateret iniuriā ſi vnus ageret redhibitoria aliꝰ ageret quātominoris qđ eſſe nō dꝫ. Sed qd ſi ille homo venditus mortuꝰ eſt nūqd quilibet heredū poterit agere ꝓ ſua parte pretij ꝛ acceſſioni: certe ſic: ꝛ q̄libet tenet pro ſua parte noie fructuū: ꝛ ſi mācipiū deterioratū eſt: niſi eſſet res indiuidua: ſicut eſt partꝰ ancille. nā ſicut ancilla nō pt̄ ꝓ parte redhiberi ita nec eiꝰ partus. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [hoīs] ſicut inuitus incidit in cōem qđ eſſe nō dꝫ. vt. ff. de ↄdi. inde. l. ſi nō ſorte. §. ſi centum. [in hō ſit] vſi no. hic ſi emptor ignorās emit mācipiū morboſuꝫ ꝛ deceſſit pluribus heredibus relictis oēs debēt redhibitionē cōſentire ꝛ vnū procuratorē dare alias ſequeret incōueniētia: vt dicit litera iſta. ꝛ ad hoc eſt arg. ff. de procur. l. iꝫ. §. ſi plures. ꝛ. j. iudi. ſol. l. iā tn̄. §. in hac. [ꝛ acceſſiones] vt vſuras [recipiet] .ſ. heres emptoris [preſtabitur] .ſ. a quolibet heredū [niſi forte tale ſit] id eſt tale quid remanſit reddendum negauimus ff. in princip. huius. §.

Marcellus quoqꝫ. In .§. iſto dicitur ſeruus cōis mihi ꝛ tibi ſeruum aliū emit q ſeruus eſt in cā redhibitiōis: nunqd vnus ſociꝰ poterit agere redhibitoria ꝓ ſua parte: alius ꝓ ſua parte q̄tominoris: certe nō: imo oēs debēt ↄſentire ſi volūt agere redhibitoria: ꝛ iō ſi ſeruꝰ cōis emit ſeruū: vnus ex dn̄is nō poterit agere ꝓ ſua parte vt tradat ſibi ſeruꝰ: ꝛ alius ꝓ altera parte ꝙ tradat ſibi pt̄ū maxime cū vēditor habeat reꝫ iudicatā obligatā loco pignoris donec de ptio ſibi fuerit ſatiſfactū. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [cōſentiat] vt habuiſtis hic. ff. eo. l. proxi. [ꝛ hoc in emptoribꝰ] .ſ. vt nullus ſoluendo partē pretij partem rei cōſequat [ſatiſfaciat] .ſ. de integro pretio: vt. ff. de act. empt. ꝛ vend. l. iul. §. offerri.

Pomp. In .§. iſto dicit: emptor q emerat ancillā que erat in cā redhibitiōis deceſſit pluribus heredibus relictis: vnus ex heredibꝰ vel familia vnius vel procur. rem emptā fecit deteriorē: nūqd ipe ſolus tenebit: certe ſic ꝛ iō ſi oēs heredes ꝓdederūt vnū ꝓcuratorē ad agēdū redhibitoria ꝛ q culpa vnius ancilla erat facta deterior ꝓcu. oim ↄdemnatus eſt ꝛ ſoluit ceteri coheredes cōſequent ab ipo iudicio fam. er. ꝙ pſtiterūt pro ſua deterioratiōe. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [ex coheredibꝰ] .ſ. emptoris [vel familia eius] .i. vnius ex heredibus [vel ꝓcu.] .ſ. vnius ex heredibꝰ [eū] .ſ. q dedit dānū teneri. ad hoc facit. ff. famil. erc. l. heredes. §. an ea. ꝛ. §. in illa. ꝛ. j. de verb. oblig. l. ij. §. vlti. ꝛ l. ſeq.

Si venditor. In .§. iſto dicit ſi venditor q vendidit mancipiū qđ erat in cā redhibitionis deceſſit relictis pluribus heredibꝰ ↄtra quēlibet poterit agi redhibitoria pro portione hereditaria. idē eſt ſi plures q habent ſeruū cōem eum vendūt. nā ↄ quēlibet poterit agi redhibitoria: veruntn̄ ſi plures vendidiſſent ſeruū inſolidū quiſqꝫ tenetur redhibitoria inſolidum: ſed ſi vendiderunt pro parte quiſque tenetur pro parte ꝛ cum vno poteſt agi redhibitoria; ꝛ cum altero quantominoris ꝛ ſi plures emerunt ſeruum inſolidum quilibet agit inſolidum: ſi pro parte quiſque aget pro parte. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e. [extiterit] ꝛ ita iſte. §. loquit q̄n plures extiterūt heredes emptori. [redhiberi] ſꝫ cur ſecus in heredibus emptoris: vt. ff. ea. l. §. ſi plures. Reſpō. quia hic nō eſt aliqua incōueniētia ſicut eſt in ſuperiori. §. ſi plures.

Si mancipium. In .§. iſto dicit vēdidiſti mācipium ꝙ erat in caſu redhibitionis: ꝛ mortuuꝫ eſt infra ſex mēſes: modo agit redhibitoria quid erit: certe ſi mortuum eſt culpa emptoris vel familie ſue vel ꝓcuratoris: perinde eſt ac ſi viueret: vn̄ oīa tenet pſtare ac ſi viueret: culpa emptoris vr̄ mortuū: nō tn̄ ſi lata culpa mortuum eſt imo etiam ſi medicū nō habuit vt poſſit ſanari: vel ſi malū adhibuit: ꝛ hec vera ſunt ſi ante lit. conteſt. ſuper redhibitoria deceſſit. ſi autem poſt lit. conteſt. deceſſit tunc iudex arbitrabit qualiter mortuum ſit: quia ſicut pedius ait. ea que poſt lit. conteſt. accidunt valde ſpectant ad officiū iudicis. h. dicit iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e. [ſi viueret.] naꝫ pro mortuo fugitiuo poteſt agi redhibitoria: vt. ff. e. l. redhibere. §. vlti. nec ob. C. eo. l. vlti. q verb. exhibere ibi poſitū ſoluit ↄ. vt plene dixi in. §. vlt. ff. e. l. redhibere. [ſꝫ culpa ſua] Mr ſignori ex lr̄a iſta colligit ar. ↄ emptorē ſi malū habuit aduocatū in cā euictionis q culpa ſua ſit euictū: ꝛ iōvr̄ ꝙ non agat de euictio. vt ar. j. de euic. l. ſi ideo. in pn̄. ꝛ l. ſi dictū. §. i. Itē colligit ar. ſi heres adhibuit malū medicum ad curā teſtatoris ꝙ culpa ſua vr̄ deceſſiſſe: vn̄ videt indignus eius hereditate: vt arg. j. de his qb. vt indi. l. indignū. ꝛ ar. j. de ver. oblig. l. ſi ſtipulatus fuero. [ſed hoc dicimus] vt ſit neceſſariū ꝓponi actionē. [ſi an̄ iudiciū] .i. an̄ lit. cōte. [ceteꝝ ſi poſt iudiciū acceptum] .i. poſt lit. cōteſt. vt. j. rem ra. ha. l. amplꝰ in pn̄. [deſiderāt] vt. ff. eo. l. ediles. §. itē ſciēdū. [qđ in ꝓcuratore ꝛc.] ſupradictum eſt ꝙ ſi res empta q̄ eſt in ea redhibitionis efficiat deterior culpa emptoris vel ꝓcuratoris ꝙ emptor tenet vēditori. modo in. §. iſto dr̄ ꝙ ſicut tenet emptor de culpa ꝓcurato. ita vr̄ de culpa tutoris ꝛ curatoris ꝛ oim alioꝝ q ex officio adminiſtrant. Itē dictum eſt. ff. ꝙ emptor tenet ſi familia eius fecit rē deteriorē q̄ eſt redhibēda: nūc dicit ꝙ familie appellatione cōtinentur filiuſfa. ipſius. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lr̄e. [ꝙ in procuratore diximus.] ſub. ff. eo. l. ediles. in prin. [pſtare voluerit] ſic etiā vult edictū nau. cau. ſta. vt. ff. nau. cau. ſta. l. vlt.

Si quis egerit. In .§. iſto dr̄: mihi ignoranti vēdidiſti ſeruū fugitiuū ꝛ morboſum cōueni te ꝓpter fugā: quātominoris res vꝫ ꝛ aſſecutꝰ ſum a te quātominoris valet. mō volo te ↄuenire quātominoris res valet ꝓpter morbū ꝛ qualr̄ debebit fieri cōdēnatio: ꝛ rn̄det ꝙ potero te cōuenire ita tn̄ ꝙ deducat qđ in pma act. ↄdēnatꝰ es ne ego emptor lucrū faciā ꝛ bis eiuſdē rei eſtimationē cōſequar h. d. iſte. §. videatis expōnē lr̄e [faciat] vt nō aſſequatur in ſcđa ↄdēnatione ꝙ aſſecutꝰ eſt in pma. [cōſequatur] ſub ꝙ eſſe non debet: q bona fides nō patitur ꝛc. vt. j. de reg. iu. l. bona fides.

In factum actio cōpetit. In ſuperioribꝰ de redhibitoria ꝛ quātominoris res valet dictū eſt: nunc in. §. iſto cū ſeq. intendit iuriſcō. tractare de actione in factum: ꝛ dr̄ hic ſi facta eſt redhibitio ſponte extra iudicium vel in iudicio ꝓ ſnlam iudicis ꝛ vēditor nō reddit ptiū: emptor pōt agere act. in factuꝫ nec q̄rit ſit mācipiuꝫ in cā redhibitionis vel nō: ſed an ſit redhibitum: q iniquum videtur poſtq̄ vēditor recipit mācipiū querere vtrum debuerit redhiberi vel nō. Itē nō q̄ritur ſi mācipiū redhibitum ſit infra ſex menſes vel non.

Quia aſſidua eſt. Nō ſolum actio in factū hꝫ locū in pdicto caſu imo ꝛ in alio ecce ſi vēditor nō cauit emptori de dupla nō ↄuenit act. ex empto ſed in factū. moris eſt enim cum homo venditur duplā caueri ꝛ ea q̄ ſunt moris ꝛ conſuetudinis veniunt in bonefidei iudicijs. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e. [venire] ꝛ emptio ꝛ venditio eſt bonefidei contractus: vt inſtitu. de actio. §. actionū ꝛ ad iſtud quod ea que ſunt moris ꝛc. accedit. j. de vſu. l. j. in pn̄ ꝛ. ff. ꝛ l. ſemiſſes.

Qui mancipia. In .§. iſto dicitur ꝙ vēditores mancipioꝝ q̄n vēdūt mācipiū debēt certiorare emptorē iſtud mancipiū eſt de tali natione: q talia ꝓuocāt ad emēdū: ꝛ aliq̄ſi deterret emptorem. nā ſi ſeruus natus eſt ex bona natione ꝛ bonis parētibus bonus pſumit ꝛ econtra. ſi aūt de natione nō eſt dictū vel ꝓnūtiatū emptor pōt agere redhibitoria act. ex hac cā etiā ac. i factū. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē lr̄e [natiōe] .i. ex quo pr̄e ꝛ mr̄e ſiue ex q̄ ꝓgenie ſeruoꝝ natus eſt: [aut ꝓuocat] .i. incitat [q̄ magis infamis eſt] vt nati de ſclauonia. vn̄ pſumptio eſt hic nature ꝙ ſi qs natꝰ eſt ex bonis parētibꝰ ꝙ pſumit bonꝰ. ꝛ ad iſtđ accedit. C. de cohortalibus. l. cohortalis. ꝛ de pſumptionibꝰ dixi plene. C. de ꝑb. l. j. ꝛ ad h̄ etiā facit ꝓuerbiū. ſepe ſolet filiꝰ ſimilis eſſe pr̄i. ꝛ illud nō pōt mala arbor fructū bonū facere [iudiciū] id eſt actio. [redhi

bitoriam: vel iudicium] .i. act. in factum.

Si quid ita. In §. iſto ponitur ⁊ ali⁹ caſus in quo h̄ꝫ locū act. in factū: ecce emiſti a me mācipiū hoc pacto ſi nō placeret tibi infra certū tp̄s redhibeat̄ ⁊ valet hec ꝯuentio: certe ſic ſꝫ ſi nō eſt tp̄s adiectū poteris agere infra .lx. dies act. in factū ad redhibēdū poſtea nō ſꝫ ſi ꝯuenit vt in perpetuū poſſit fieri redhibitio valet hec ꝯuentio. Et nā ſciatis ꝙ ſi .lx. dies ſunt elapſi ſubeſt iuſta cā daē act. in factū poſt .lx. dies ⁊ in cauſe cognitione ꝯſat̄ ſi mora fuit adhibita ꝑ vēditorē: aut fuit abſens aut aliq̄ iuſta cā īteruenerit ꝓpter ꝙ mancipiū redhibere nō potuit: ⁊ etiā in iſta act. in factū eadē ſunt ſeruanda de acceſſionib⁹ rei reddite: ⁊ de fructib⁹ eius ⁊ de morte eius q̄ dicta ſunt .ſ. in aliis edilitiis act. q̄ q̄ emptioni accedunt partē eſſe emptionis p̄ndētib⁹ viſum eſt. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. vſqꝫ in fi. l. [cā cognita iudicium dabit̄] .i. act. in factū. ſꝫ q̄d verſat̄ in cauſe cognitione ſtatim annectit in cauſe autē cognitione ⁊c. [qd] .ſ. mancipiū [ei] .i. emptori. [magis] .i. valde [diſplicuerat] ⁊ ad hunc. §. facit .ſ. de reſcin. ven. l. ſi conuenerit. [dicta ſunt] de parte habuiſtis .ſ. e. l. §. ſi ancilla. de fructibus ⁊ acceſſionibus habuiſtis .ſ. e. l. cum autem. §. vlt. ⁊ l. ſeq. ⁊ de homine mortuo habuiſtis .ſ. e. l. §. idem ait hoīe mortuo. ⁊ §. ſi mancipium. ⁊ facit ad hoc etiā .ī. e. l. ediles aiunt §. loquuntur. ſic ergo que in legibus predictis dicuntur de redhibitoria act. eadē ⁊ circa hanc act. in factū dicenda ſunt vt hic dicitur.

Itaqꝫ ſicut. In lege iſta dr̄: ſicut ſi vēditor vendit mancipiū dꝫ p̄dicere de morbo vitiove ⁊ de ceteris. q̄ .ſ. dicta ſunt: ita ſi vendit fundum ⁊ dicit accedere hoīem ſtichū fundo dꝫ predicta oīa predicere: ⁊ hec ſunt vera ſiue venditor dixit hoīem ſtichū fundo acceſſurū ſiue dixit generaliter oīa mācipia q̄ in fundo ſunt acceſſura. vt vnū ſciatis ꝙ ſicut ille qui vendidit fundū eum dꝫ preſtare integrū: ita dꝫ p̄ſtare rem integrā q̄ accedit fundo: alias erit ex empto actio: puta ſi dixit dolia acceſſura ⁊ non erant integra. Itē omnia hec vera ſunt q̄n venditor dixit certū corpus acceſſurū: verū ſi q̄s vendit ſeruū cū peculio non tenet̄ preſtare mancipia q̄ in peculio eius ſunt ſana: q̄ nō dixit certuꝫ corpus acceſſurū: ſed dꝫ p̄ſtare peculiū tale quale eſt ſicut eſt etiaꝫ ſi aliquis vendit hereditatē vel peculiū ſerui non dꝫ p̄ſtare res integras: ſed quales ſunt: nec erit locus curuliuꝫ edicto circa corpa que ſunt in hereditate aut in peculio. ⁊ alē ſi venditor vēdit fundum cū inſtrumēto: ⁊ in inſtrumento mācipia ſunt nō debebit preſtare illa mancipia ſana: ſed qualia ſunt ⁊ hec oīa ſunt vera niſi aliud actū ſpecialiter proponat̄: ſꝫ ſi res vendita eſt ⁊ illi rei accedit ſeruus: ſi res eſt in cā redhibitionis ⁊ ipſe ſeruus ſimiliter redhibet̄: ſꝫ alīs nō fit in cā redhibitionis. h. d. iſta lex cum. l. ſeq. videatis expoſitionē lr̄e. [itaqꝫ ſicut ſupius] .i. ſuperioribus legibus poſitis .ſ. e. l. §. aiunt ediles. [de morbo] rei principalis [compellit̄] venditor. vſ ꝯ. no. ꝙ ea p̄ſtant̄ in acceſſionibus q̄ in principali: vt .ī. e. l. pxi. ⁊ .ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. C. ſi quis rē ⁊ l. fundi. Sed ad prin. huius legis opponit̄ iſta lex videt̄ velle ꝙ hō accedat alteri rei videt̄ ꝯ. ī. e. l. iuſtiſſime. in p̄nc. Ad q̄ vos dicetis ꝙ hō nō pōt accedere alteri rei cui nō ſit acceſſio vt ibi: ſed alteri rei cuius eſt acceſſio: ſed q̄ bn̄ poſſum vēdere fundū cū ſeruis q̄ colūt fundū vt hic. ⁊ .ī. e. l. pxi. [ſi generaliter] ſub. dictū ſit [accedant vēditioni] ſed ad illud qd̄ hic in fi. huius legis dr̄ opponit̄ ⁊ vi. ꝙ ſi certa ſit acceſſio ſicut res principalis dꝫ preſtari nō vitioſa: ita eius acceſſio: ſecus ſi incerta ſit acceſſio vt .ī. l. proxi. Ad qd̄ pōt dici pluribus modis. ⁊ vno modo ſic qd̄ hic dr̄ .ī. l. proxi. corrigit̄. vel dicatis ſecūdo modo ſic ſi ut acceſſio ſit ſpecialis: vt ſi vēdo fundū ⁊ dico ei ſtichū ſeruū accedere: vel ſi vēdo fundū ⁊ dico ꝙ ſeruus qui eſt in fundo accedat: ⁊ ita dico generaliter: ſicut de p̄ncipali debeo dicere ita de acceſſione: ⁊ ita loquit̄ lex iſta: ſed ſi dicerē de acceſſione non expreſſo ꝓprio noīe vel appellatiuo tūc nō teneor dicere de acceſſione. verbi gratia tibi vēdo hereditatē ꝑ ꝯſequens vendo tibi ſeruos hereditatis: hoc caſu p̄ſtare debeo quales ſunt: ⁊ ſic loquitur lex ſequēs. Or ſequitur [proinde ⁊c. fuerint] vt .ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. q̄cq̄ ⁊ l. penul. §. vlt. [acceſſurū] ſub. expreſſo ꝓprio nomine vel appellatiuo ⁊ ſic ſoluit̄ ꝯtra .ſ. l. pxi. vt ibi dixi. [redhibeat̄] puta prediū q̄ ibi erat herba peſtifera. vt. C. e. l. vlt. [redhibetur] ⁊ ideo ſi res principalis vēdita redhibetur ⁊ acceſſoria vt hic dicitur.

Cum eiuſdē generis. In lege iſta cum duabus ſeq. agit̄ de eadē materia. ⁊ dr̄ ſi plures ſerui eiuſdē generis ſimul vendant̄ q̄ oēs ſunt comedi vl̄ tragedi vel ſatiri vel oēs faciūt vnū chorū: ſi oēs eſſent in cā redhibitionis planū eēt q̄ de oībus ageret̄ redhibitoria ſꝫ ſi aliquis eſt in cā redhibitionis ⁊ aliqs nō. q̄d erit refert vtrū in vniuerſos ⁊ ſingulos p̄tiū ꝯſtituat̄. .i. in vniuerſos vna eſt vēditio nō plures: ⁊ iō oēs debēt redhiberi vel nullus: ſꝫ ſi plures ſunt venditiones q̄ in ſingulis p̄tiū ꝯſtitutū eſt debet agi redhibitoria ꝑ vno: interdū tñ dū ſingulis pretiū ꝯſtituit̄ vn⁹ redhibet̄ pro alio: ⁊ ſi vn⁹ eſt in cā redhibitiōis oēs alii redhibent̄: vt puta ſi ſunt comedi vel quadrige: vel ſi mule pares erāt: ita ꝙ neutrū niſi oēs expediat habere: vl̄ talia ſunt mācipia ꝙ vnū nō poteſt a reliquo ſeparari rōne pietatis vt q̄ iſta mancipia ſunt parentes ⁊ filiī vel fratres vel ſunt ꝯiuncta ſimul ꝯtubernio. ſic ergo ſi plura mācipia vendunt̄ vno pretio vna eſt emptio ⁊ de vno eoꝝ pōt agi redhibitoria de ꝯſenſu vtriuſqꝫ partis: ⁊ fiet eſtimatio pro bonitate eius ſi pretiū confuſe ꝑ vniuerſis mancipiis fuit ꝯſtitutū: ſed ſi pretiū fuit ꝯſtitutum ꝑ quolibet tunc pretiū eius redhibet̄. h. d. iſta lex cū duabus ſeq. videatis expoſitionē litere. [velut comedi] ſub. qui pariter referebant comedias vnus cantando alter ſubcantādo vel reſpōdendo ⁊ erant ſatiri qui referebāt aliquā cantilenā ad reprehenſionē alicuius vt ſunt noīe pathethie [vel chorus] dr̄ chorus ſeruorum vt faciunt prouinciales ⁊ ſinguli in regno apulie ⁊ dum primus cantit alii canūt eodem nomine ⁊ ita chorus ponit̄ hic pro numero perſonarū ad pſallendū deſtinatarū cum inſtrumento quodam qd̄ dicitur chorus ⁊ ſic alīs accipit .ī. de leg. iii. l. ſi chorus. q̄nqꝫ ponit̄ pro menſura: q̄nqꝫ ꝑ loco: q̄nqꝫ pro vento. vñ verſus. Cantat dulce chorus bacchat̄ flamine chorus Eſt menſura chorus eſt locus ipſe chorus. Or ſequitur in litera. [referre dixit] ſcꝫ african⁹ qui fecit legē iſtā. [qd] ad q̄ queſtio pertinet etiā ad id ꝙ ſequit̄ [plerūqꝫ] iſta lex dicit idē ꝙ ſuperior in dicendo exēpla. [etiā nō morboſa redhibent̄] .ſ. etiā ſi ꝑ ſingulis ſit p̄tiū conſtitutū. [ſibi coniunctis] vt marito ⁊ vxore. [obſeruari oportet] .ſ. vt nō ſeparent̄ huiōi pſone: ſꝫ ꝓpter vnā ⁊ alia redhibeat̄ vt hic ⁊ ad iſtd̄ accedit ꝙ nō debet ſepari. C. cōia vtriuſqꝫ iudicii. l. poſſeſſionū. [cōie q̄ debebit] Or ſi ꝗ nō vos habetis i lege iſta ſi plures ſunt comedi vl̄ tragedi ⁊ empti ſunt oēs vno p̄tio vna eſt emptio: ſꝫ ſi ſunt empti diuerſis pretiis tot ſunt emptiones quot ſunt ſerui primo caſu cū oēs ſerui ſunt empti vno p̄tio redhibent̄ oēs ratiōe vni⁹ ſi emptor vult ēt vēditor q̄ alter nō vult reſpōdere niſi oēs redhibeant vel ſi vtriqꝫ placeat in ſolo morboſo ꝓcedet redhibitio: vt in l. iſta ſi plura. ⁊ .ī. eo. l. penul. Sed ad legē iſtā cū eiuſdē opp. ⁊ ſignat̄ ꝯ .ī. e. l. ediles. §. ſi plura. Ad qd̄ pōt dici duob⁹ modis ⁊ vno modo ſic: hec eſt regula ſi plures ſerui eiuſdem officii vēduntur ⁊ vno p̄tio: ſi vnus eſt in cauſa redhibitionis: ceteri ſunt in cauſa redhibitionis: ſi autem diuerſis pretiis non niſi cum emptor non eſſet empturus alium ſine reliquo: vel niſi ratione affinitatis: vel niſi hoc edictuꝫ eſſet vt in l. plerunqꝫ. ⁊ in l. ſi plura. ⁊ l. ediles preallega. §. vel refert an plures ſerui venduntur vno pretio aut diuerſis: ſi vno pretio vna eſt vēditio: ſi vn⁹ redhibet ⁊ ceteri vt in prin. hui⁹ legis cum eiuſdē. ſi diuerſis p̄tiis vendunt̄: tunc vno redhibito ceteri redhibent̄ ⁊ vnū nō erat empturus ſine reliquo ſi aūt erat empturus aliū ſine reliquo: tunc non redhibetur vnus ſine alio ratione affinitatis vt in lege iſta ⁊c.

Precipiunt ediles. Nos quaſi omnia verba poſita .ſ. e. l. i. expoſita habuiſtꝫ verūtñ circa ea ediles adiiciunt alia v̄ba ⁊ ſunt talia: q̄ ediles p̄cipiūt ne veteranū in incipiū vendat̄ ꝑ nouicio. nā per iſtd̄ edictū ꝓuidet̄ ne emptores a vēditoribus decipiant̄. nā plerūqꝫ ſolēt mācipia veterana vendere ꝑ nouiciis: vt pluris vendāt: q̄ p̄ſumptio eſt ꝙ mācipia nouicia ſunt dociliora ⁊ habiliora ad oīe miniſteriū q̄ ſint trita ⁊ veterana: ⁊ iō vēditores ſeruorū vendūt mācipiū veteranū ꝑ nouicio: ſed h̄ ꝑ iſtd̄ edictū ꝓhibet̄: ⁊ iō ſi mancipiū veteranū ꝑ nouicio vēditū fuerit redhibetur. h. d. iſta lex videatis expoſitioneꝫ lr̄e. [ne veterator] ſub. ſeruus [ꝑ nouicio veneat] ⁊ dicit̄ veteranū mācipiū ꝙ nō recipit correctionē. nouiciū dicit̄ ꝙ eſt aptum ad reformandū vt in l. iſta habetis. ⁊ .ī. e. l. vlt. in fi. [⁊ hoc edictū] verba vlp̄. ſunt. [reformare] ſub. ad frugē melioris vite. [q̄ igitur venaliciarii] .i. venditores ſeruoꝝ: ſic accipit̄ .ſ. man. l. mādatū [interpellāt] vt faciūt mercatores emptores pannorū: ita faciūt venditores mancipioꝝ. alīs interpellāt .i. obſcurant: puta tondendo eos ⁊ balneando ⁊ impinguendo eos vt iuuenes videantur: ⁊ ſic ponitur .ſ. de contrahē. emp. ⁊ ven. l. labeo ait ſi veſtimenta. [redhibebitur.] accedit .ſ. e. l. vlt.

Ediles aiunt. verba edilū curulium iumentoꝝ aliq̄d edixerūt nō ponit̄ hic q̄d edixerunt ⁊ aiunt ediles illis qui vēdunt iumēta palā ⁊ recte dicāt: ſi q̄d morbi vel vitii ineſt. Itē venditores q̄ t̄pe vēditionis ornāt iumēta freno ſella ornamenta tradant: ⁊ ſi predicta nō tradant poſſunt peti ornamenta tradi: ſi tradantur tñ vitioſa pōt agi noīe ornamentorū vitiatoꝝ vel ſi nō tradant̄ pōt agi infra .lx. dies: ſed ſi iumentuꝫ eſt morboſum vel vitioſuꝫ pōt agi redhibitoria infra lex mēſes

quanto

quantominoris.ff.anna.h.d.iſta lex in princ.videatis expoſitio nem litere[vtiq;]incipit ſecundū dictū[ornata freno & ſella] & ſimilib⁹ ornamētis[tradentur] ſub.niſi excepta fuerint[ſi qđ ita factū non erit].i.ſi iumentū cū ornamēto nō tradatur:& ornamenta ſunt vitioſa vel iumentū eſt vitioſum[in dieb⁹.lx.]ſub. iudiciū redhibitoriū dabimus.Or ſignorī vos habetis in prin. huius.l.ꝙ illi qui vendūt iumenta palā & recte dicant:ſi quid
1 morbi &c.vt dixi in caſu dicatis.vñ not.† hic ſi venditur iumentū cū ornamentis & ornamēta non tradantur:vel ſi tradantur vitioſa tradunt agitur.ff.lx.dies tm̄ redhibitoria vt hic dicitur. ſic alibi agitur redhibitoria infra.lx.dies tm̄:ſi nō caueat venditor de his que iubēt ediles:vt.ſ.e.l.ſi vēditor. Itē & alibi agitur redhibitoria.ff.lx.dies tm̄.vt.ff.e.l.ꝙ ſi nolit.§.in factū.&.§.qui mancipia. &.§.ſi qđ.& ſicut ꝓ morbo mācipii agitur redhibitoria vel ꝗ̄tominoris:vt.C.e.l.ij.§.ita ſi iumentū eſt vitioſum vt hic dicitur.

Si iumenta. In.§.iſto dicitur:vendidiſti mihi paria iumēta vno ꝑcio & alterū eſt in cā redhibitiōis:nūquid ꝓpter morbū vnius redhibetur vtrūq;? certe ſic.h.d.iſte.§. videatis expoſitionē lr̄e[iudiciū].i.actio in factū[redhibeatur]etiā non morboſum propter morboſum:etiā ſi diuerſis pretiis fuerint vendita:vt.ſ.e.l.cum eiuſdem.plene dixi.&.ff.e.l.§.ſi plura.

Loquūtur ediles. In primo dicto tractāt ediles de mancipiis redhibendis:in iſto tractāt de iumentis redhibendis:& eſt eadē cā iſtius edicti ſicut alteri⁹:q2 ſicut mācipia redhibentur ita iumenta:& ſicut ꝓ mancipio mortuo pōt agi redhibitoria:ita ꝓ iumē
2 to.nā quicqđ in illo diximus:& in iſto edicto h3 locū. Unū ſcia
a tis ꝙ iumentoꝝ appellatiōe cōtinentur pecora⁹ l3 aliqñ aliter accipiamus iumēta aliter pecora: ſ3 nunqđ appellatiōe iumentorū cōtineantur boues? certe nō : ſ3 appellatione pecoris & boues cōtinentur:& tñ agitur hoc edicto ꝓ boue morboſo. Unū ſciatis ꝙ quedā ſunt q̄ morbū faciūt in mācipiis q̄ nō faciūt in iumētis: vt puta ſi mulus caſtrat⁹ ē nō ꝑꝑ hoc vitioſus eſt:q2 nō ꝓpter h̄ debilior nec vilior cū nō ſit habilis ad generādū:& id nō redhibetur mul⁹ : nec ob h̄ ipſū ſunt vitioſa ꝙ ſunt caſtrata oīa aīalia niſi ſint facta ꝑꝑ hoc debiliora:ſ3 & ſi caſtratur equus ſan⁹ eſt ſicut ſpado:ſ3 ſi vēditor ſciuit & emptor ignorauit tenetur venditor act.ex empto.ſ3 qđ ſi mula vēdita eſt talis q̄ nō pōt trāſiūgi nūqđ eſt ſana? & rñdetur ꝙ ſic ſ3 ſi mula eſt talis vt niſi vnū iugū patiatur nō ē ſana:vñ huic edicto locus eſt.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e[de iumētis redhibēdis]ſub. in prio edicto de mācipiis redhibēdis:vt.ſ.e.l.j.§.j.[redhibēdoꝝ]ſub.vt occurratur fallaciis vēditoꝝ vt.ſ.e.l.§.j.in ꝟ.huius edicti.[mācipiū pōt] vt.ſ.e.l.redhibere.§.j.& l.ꝙ ſi nolit.§.ſi mācipiū.ſ3 q̄re dicit lr̄a. & fere &c.Rñ.ideo dicit fere:q2 mancipiū pōt eſſe fugitiuū & erro vt.ſ.eo.l.quis ſit fugitiuus.in prin.&.ff.ſi quadru.pau.fe.di. l.j.§.j.vel fere dicitur q2 aliquid dicitur morboſum in mancipio ſc3 ꝙ ſit caſtratū qđ non eſt in iumento:puta in mulo:vt.ff.e.§. in ꝟ.& eñ quedā.[aliud ſignificatur pecoris appellatiōe]. Uere aliud eſt:q2 omne iumentū eſt pecus : quia nomen pecoris eſt nomen gñale ſed pecus nō eſt iumentū:vt.ff. colligitur[idcirco] q.d.ꝙ non oīa animalia iumentorū appellatione cōtinentur cuiuſlogiū : ſermo gñalis oīa aīalia ꝯpreh̄endēs[hec ſunt] ſub.que ſequuntur ſtatim[que de iumentorū &c. cōtinebuntur]& tñ hoc edicto agitur ꝓ boue vitioſo:vt.ff.eo.l.bouē.in prin.[neq; morbi].ſ.corporis[neq; vitii].ſ.animi habilis ſub.mulus [caſtratum].i.caſte natū:vt differat a ſequenti[ſicuti ſpado].ſ.equus [ex empto eſſe actionē].ſ.ciuilē ad intereſſe:vt.ſ.de act. emp.l. empto.§.ſi qs ꝟginē[vt nō poſſit trāſiūgi] & hoc pōt videri in mulis & bob⁹.nā eſt aliqñ ꝙ due mule trahūt currū & vna mula trahit tm̄ ex parte dextra: ſ3 ſi velletis ponere eā ex parte ſiniſtra poti⁹ poſſetis eā īterficere:& idē eſt in bob⁹.vñ pōt trāſiūgi q̄ ſi pōt trahi ad vtranq; partem & trahit[ingenio].i.ſub illa planeta[ſanā nō eſſe]ſub.ſi ita nata eſt:ſed ſi ex accidenti eſſet forte culpa carrucarii nihilominus ſana eſſet.

Non tantū. In.§.iſto dr ꝙ in iumentis nō tm̄ h3 locū redhibitoria ob morbū & vitium: ſ3 etiā h3 locū redhibitio ſiue venditor iumēti aliquid dixit vel ꝓmiſit & aduerſus dictū ꝓmiſſū ve factū inuenerit : q2 ſicut ꝓ mācipiis pōt agi redhibitoria ſi aduerſus dictū ꝓmiſſū ve factū fuerit:ita ꝓ iumētis.h.d.iſte.§.accedit.ſ.e.l.j.§.j.& l.qs ſit fugitiuus.in ſi.& l.ſeq.& l.ſciendū.in princip.§.dictum.

Vendēdi aūt cauſa. Supra habuiſtis ſi mancipium vendatur : ſi ornatus & ornamenta non tradantur agitur redhibitoria infra ſexaginta dies:ornatum dicimus ſi in ipſa venditione ornatum eſt: vnde hoc edictum habet locum cum ornatur vendendi cauſa:non ſi itineris cauſa ornatum eſt habet locum hoc edictum.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere[deinde veni re]vñ in hoc eſt differētia inter ꝓſonetas & ruſticos. nā proſonete qñ volūt equū alicui⁹ vēdere valde ornāt equū quē vendūt & tñ cū ꝑuenitur ad id pro q̄ debēt dare equū:dicūt ipſi iſta ſella eſt mea nō illi⁹ cuius eſt equus ſ3 ruſtici nō ita faciūt:q2 ruſtici habent tm̄ capiſtrū ad caput:& hoc faciūt q2 vbi equ⁹ ornatur vēdendi cā debēt tradi ēptori ornamēta:q2 nō ſine miniſterio dixerūt ediles:iumēta q̄ vendēdi cā ornata ſunt:q2 tūc h3 locū iſtud edictū:niſi aliud ageretur.q2 tūc ꝯtra &c.vt.ſ.depoſi.l.j.§.ſi conuenit.ſ3 ſi aliqs equitat equū ſuū vſq; nundinā & ornat eū ſella & freno:ſ3 ſi aliqs obuiat ei in via & emit equū ipſius nō tenetur tradere ſibi ornamenta:& hoc eſt qđ vult dicere lr̄a iſta in fine.

Si plura. In.§.iſto dicitur ſi plura ſunt iumēta vendita & ornata erant vendendi cā:& vnius iumenti ornamētū nō traditur ꝓpterea redhibentur alia.nā ſi vēdūtur plures iugi mulaꝝ & vna eſt vitioſa nō ꝓpterea alia redhibētur:ſ3 & ſi vēduntur iumēta paria & vnū eſt vitioſum nec pōt ſeparari vnū ab alio:tunc vno redhibito & aliud redhibetur:q2 vtriq; cōſulitur dū iumēta nō ſeparantur:& idē eſt ſi triga vel quadriga vēdatur:ſ3 ſi duo ſunt paria mulaꝝ & vna mula ſit vitioſa vel vnū par:ſolū par redhibebitur,alteꝝ nō:ſed ſi nondū ſunt paria cōſtituta ſed ſimpliciter venduntur quatuor mule vno ꝑtio:ſi vna eſt vitioſa illius mule erit redhibitio nō oīm.Sed qđ ſi ruſticus dicit habeo equitiū nō vēdere vnū caput ſine alio:ſed equitiū vendā:nunqđ ꝓpter vni⁹ morbū cetera redhibentur:certe nō ſi vno ꝑtiū equitiū fuerit diſtractū vbi ſeparari nō poſſunt.nā ſicut in ſeruis dictū eſt ꝙ ꝓpter vnius morbū redhibetur alius ſi eſſet inutilis ſine alio:puta q2 eſſent tragedi vel comedi vel fratres vel mimi q2 hi ſeparari nō poſſūt.h.d.iſte.§.cū.l. ſeq.vſq; ad.§.deinde aiūt.Or videatis expoſitionē lr̄e.[vtrūq; redhibeatur]& idē ſi diuerſis pretiis emeretur & vnū eſſet inutile ſine alio vt.ſ.e.l.cū eiuſdē in ſi.& l.ſeq.[erit tota]ſub.q2 nō expedit alteꝝ habere ſine alio[ſpolia].i.vniuerſitas iumentoꝝ[vel mimi].i.ioculatores. vt.ſ.e.l.cū eiuſdē.& l.ſi plura.[ſeparādi]ſub.& id propter vnius morbum cetera redhibentur vt.ſ.e.l.cū eiuſdē.& l.ſeq.& ſe.[Deinde aiunt &c.]vos in ſuperioribus habuiſtis duo edicta curuliū ediliū3 vnum cū venduntur mācipia.aliud cū vēduntur iumēta ornata.modo ponitur tertiū edictum ediliū3 curuliū. & expedit iſta ſcire ſcholaribus[aiunt ediles ne quis canem ne quis verrem] ne qs minorē aprū vrſum lupū pāntherā leonē vel aliā ferā que nocere poſſit ſolutā vel ligatā teneat eo loco per quē vulgo iter fit ꝙ ſi fecerit & homo liber perierit ducentoꝝ aureoꝝ penā patietur:ſi aūt nocitū erit libero hoī punietur vt iudici videbitur:ſed ſi nocitū eſt aliis rebus dupli penā patietur.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e cū duab⁹ legibus ſeq.[vel minorē aprū] q̄ fortior eſt:vt dicunt venatores.[leonē]zeuma eſt hic.[ſolidi].i.aurei & econtra.vt inſtit.de pena te.li[ducenti].ſ.ꝯdēnabitur.[ſi nocitū. libero hoī eſſe dicetur]ſub.in corpe ita ꝙ nō perierit.[ꝯdemnabitur]ſub.nō habita rōne diuerſitatis difformitatis ſ3 impēſaꝝ tm̄ in curatione factaꝝ & operaꝝ amiſſaꝝ & amittēdarū.vt ſ.ſi quadru.pau.fe.di.l.in hac lege.[dupli]concor.inſti. ſi quadru. pau.fe.di.§.vlt.& dixi.ſ.ſi quadru.pau.fe.di.l.inferius.

a ¶ Cōtinētur pecora. Et in appellatione beſtie veniat ēt beſtia mortua ſtante ſtatuto qđ pro q̄libet beſtia groſſa ſoluatur tantū ꝓ gabella. vide bar.in.l.cū de laniōis.§.aſinā molēdinariā.ff.de fun. inſtruc. & an appellatione auiū cōtinetur galline.vide barto.in.l.auibus.ff.de leg.iij.

Buem. Or ſignorī ex quo iuriſcō.poſuit vobis oīa tria capita hui⁹ edicti amodo mixtim tractat aliqñ de primo & aliqñ de ſcđo aliquādo de tertio edicto:& dr h̄:ſi vn⁹ bos cornupetit vel dñā mula pede ꝑcutit vitioſa intelliguntur:ſed ſi iumētum ſepe & ſine cā turbatur vitioſum eſt.h.d.prin.hui⁹ legis videatis expoſitionē lr̄e.[bouē q̄ cornupetit].i.percutit vel q̄rit percutere. ſic ſumitur.ſ.ad.l.aquil.l.& ſi quocūq; dicitur.accedit.ſ.ſi qua. pau.fe.di.l.j.§.ait.

Qui ad amicum domini. In pñ.huius.l. tractauit de ſcđo capite hui⁹ edicti.in.§.iſto de ſcđo capite.ſeru⁹ videbat dñm iratū:ſeruus iuit ad amicū dñi vt impetraret a domino veniā & ꝑpetuo nō reuerteretur nūqđ iſte ſeruus eſt fugitiuus nō q2 fugere nō eſt tm̄ ꝯſilii imo facti. Unū ſciatis ſi ſeruus fugit a dño ſuaſione alteri⁹ fugitiuus eſt:l3 ſuaſione alteri⁹ non fugiſſet.h.d.accedit.ff.de ver.ſig.l.fugitiuus.

SI ſeruus meus. Seruus me⁹ ſeruiebat tibi bona fide: fugit erit fugitiuus ſic niſi fugeret ad me dñm .h.d. q2 bone fidei poſſeſſor loco dñi habetur.C.de fur.l.ꝑ aꝑđ antiquos[id fecit]q2 tunc non dicitur fugere.

Mortis. Si ſeruus ꝯſciuit ſibi mortē vitioſus dr eſſe:& dr cōſcire mortē:q2 ꝓpter nequitiā vel malos mores:vel ꝓpter delictū a ſe ꝯmiſſum id fecit:nō autē ſi ꝓpter dolorē corpis fecit quē nō poterat pati.h.d.vñ vēditor dz de hoc emptorē certiorare. ſ.l.j.§.j.[fecerit]q2 tūc non videtur vitioſus.inde eſt ſi hō liber &c.C.de bo.eorum qui mor.ſibi conſci.l.j.&.ij.

SI quis. Emi a te ſeruū q erat in cā redhibitionis ꝛ emi ignorās iſte cōſcuit ſibi mortem fuit rapt⁹ egi bono.rap.in q̄druplū fui cōſecutus:poſtea ſeruū redhibeo nunquid debeo reddere quadruplum ſic.ſed quid ſi a ſeruo paſſus ſum iniuriā: nunquid ꝙ aſſecutus ſum act.iniuriarū debeo reddere non ſ3 ſi ſeruus loris eſt ceſus ꝛ emptor egit id quod aſſecutus eſt tenetur reddere vt.ō.e.l.quod aūt.in fi.[venditori] q2 non eſt aſſecutus propter ſeruum:ſed propter ſuā iniuriam vt.ō.de peti.her.l.at vbi [celſus].ſ.ſeruus [egerit] quia iſta reprehendere tenetur ſi ſeruus redhibetur.

ALiquando. De natura redhibitorie act. eſt vt ſi diſſoluit̄ 3ct⁹ reddatur res empta ꝛ accipiat̄ ꝑtiū de natura quātominoris nō eſt:aliqñ tñ q agit quantominoris aſſequit̄ vt hō redhibeat̄:puta ſi ſeruū furioſum emit vel lunaticū vel talē quē nō expedit habere.h.d.[recipiat̄.]accedit.ō.e.l.§ illud.ꝛ l.ob que.§.j.ꝛ.ſ.de excep.rei iudi.l.ſi is qui.§.j.

SI quis. Si qs ꝑ mancipio egerit redhibitoria eā fraudādi creditores non actus r⁹ aliis tenebit̄ creditorib⁹ ꝑpter tale mācipiū qd redhibuit in fraudē creditoꝝ.h.d.accedit.ō. de ali.iudi.mu.l. ex hoc in fi.ꝛ l.ſeq.ꝛ.ō.de inreu.l.poſtea.§.ſi quis.

PIgnus. Si emi ſeruū:ꝛ poſtea iſtū ſeruū alicui obligaui l3 illum redhibeam:nihilominus remanet obligatus ſi eum alienaſſet:ſed ꝛ niſi luatur ꝛ tunc redhibeatur.hoc dicit ꝛ accedit.ō.de in di.adiec.l.j.in fin.ꝛ l.ſ.

SI ſub conditione. Emi ſeruū morboſum ſub conditione nunqd pēdente 3ditione potero agere redhibitoria nō:vnde ſicut pēdente condi.nō poſſu3 cōuenire ex vēditoꝛ ita redhibebit̄ ꝛ ſi egi redh.ꝛ poſtea extitit cōdi.nihilominus manente 3di.agere potero.h.d.[poterit.]accedit.ō.de pig.l.grege.§.etiam.[interdum ꝛc.[aliqñ venditio eſt pura ꝛ tñ eſt in ſuſpenſo: ecce ſeruus in quo habeas vſumfrctū: ꝛ ego ꝓprietarē aliqd emit anteꝗ̄ ſoluat pretiū eſt in ſuſpenſo cui querat:ſed ſi ſoluit pretium de pecunia ꝓprietarii vr̄ queſiſſe proprietario ꝛ ei dabit̄ redhibitoria.h.d.[acquiſitum] accedit.ō de vſufru.l.ſi ꝛ quid.§.interdum.

IUſtiſſime. quod hō non poſſit accedere rei q̄ minor ſit ne aliq̄ fraus edicto vel iuri ciuili fieret ꝙ eſt propter dignitatem hūane 3ditionis nō illa rōne qd nō ſit maior alia re: q2 idem in ceteris rebus ſ3 ꝛ alia res pōt accedere hoi q2 ſi vendis mihi ſeruum pōt ei accedere ordinarius.Itē ſi vendis ſeruum ordinariū pōt ei accedere vicarius.h.d.[iuſtiſſime] i.iuſta rōne victi.[edicto.]pone vēdis equū ꝛ dicis ꝙ ſtichus accedit equo equus eſt morboſus nō fieret fraus edicto ſi propter morbum equi ſeruus redhiberet̄.[aut iurādi.]pone emi equū quē expedit mihi habere ſi dicerē accedere rē quam nō expedit habere fieret fraus iuri ciui.[rebus]qd vna maior alia nō redhibeat̄.vñ vt tollatio 3ria arg.dicetis ita hō non pōt accedere alteri rei ꝓpter dignitatē humane cōditionis cū non poſſit eſſe acceſſio.ō.eo.l.itaq3 ꝛ l.ꝑinde ꝛ.ō.de 3hen.emp.l.in emptione.in ꝑm.vel dicatis hō non aſcriptus nō accedit alteri rei: vt hic ſ3 hō aſcriptus ſic.vt i.l.3.ꝛ not.hic tantā eſſe dignitatē humane conditionis vt alie res accedant ei:accedit.ō.de ſta.ho.l.j.ꝛ.ō.de vſu.l.vetus.ꝛ.ſ.de vſur.l.in pecudum.

PRoponitur actio. Contingit qd plures vendūt mancipiū morboſum vel iumentu3 indubitanter ne emptor diſtinguat̄ in plures aduerſarios d3 agere cū illo q h3 maiorē partē mancipii:ſ3 ſi a quolibet emeret parte3 cū quolibet ageret:hoc modo agit̄ cu3 venaliciariis:nā hoc genus hominū potius ad lucrū turpiter faciendū proni ſunt.h.d,[litigare].ō.de exac.l.j.in fi.[ſeruus] tāta eſt intentio ꝓſonetycorū ꝛ mancipiorum turpiter querere ꝛ barratare.

IN redhibitoria. Emi a te mācipiū vitioſum vel morboſum ignorans illd eſſe in cā euic.nunqd potero te cōuenire propter euic.ꝛ propter morbum: ꝛ vī ꝙ intereſſet mea eum ſanū ex quo euict⁹ eſt:ſ3 intereſt mea ꝓpter opas q2 eſto ꝙ poſſit eum ei poſſem vti opis ſuis: ꝛ ideo potero agere ad intereſſe redhi.vel q̄tominoris ꝛ ēt pp euictionē.h.d.[obligare ꝛc.]in id qd euict⁹ eſt.[emptoris.accedit.ō.ſi quis cau.l.qui antē.§.illud.ō.de eden.l.vbi in fine.

REdhibitoria actio. Actio redhibitoria h3 duplicem cōdēnationē aliqñ eſt in duplū aliqñ eſt in ſimplū ecce ſi venditor q vēdit iumētū ꝛ eſt in cā redhibitiōis ꝛ nō vult reddere ꝑtiū vel ei⁹ acceſſionē 3dēnabit̄ in duplū al's in ſimplū h.d.[condēnationē].i.dupli.nō procedit iudex aliqñ in duplū aliqñ in ſimplum vt ſequit̄.[videt̄]quomodo ſciemus hoc certe dicet iudex venditori:ſi appareat in cā redhibitionis vis reddere ꝑtium:ſi dicit volo ibi condēnatur in ſimplū.[al's in duplū ſimile no.ō.de act.emp.l.j.in prin.

Cum mihi. Uēdidi tibi fuū morboſū redhibes eū mihi nūqd d3 eū ꝓmitte furti noxiſq3 ſolutū nō niſi iuſſu tuo furtū vl' noxā 3mitteret vl' eū alienaſſet ſed ſi agat̄ redhibitoria vl' quātominoris ꝛ emptor eū manumiſit nō d3 poſſe agere ſicut ꝑ mortuo hoīe:nō pōt agi elapſis ſex mētib⁹ ſ3 cū ſine culpa emptoris vel ei⁹ familie vel procuratoris mortuus eſt.h.d.cū l.ſe.[alienauerit.]ſimile.ō.ma.ſi ꝓcuratorē in fi.ꝛ.ō.de here.vē.l.ti.[periret].C.de euic.l.ſi qs ſuo.[manēt] nō elapſo anno nec 3dicit.ō.eo.l.redhibere ꝛ l.qd ſi.§.j.[velit] propter damna que paſſus eſt.ō.eo.l.ediles.in fi.ꝛ l.ſeq.

NOn nocebit. Si emptor nō egit redhibitoria infra ſex mēſes nihilominus poterit agere quātominoris.h.d.C.e.l.j.

Ei qui ſeruum. Uendidiſti ſeruū ligatū nūqd teneris mihi ſi eſt fugitiuus vel erro nō q2 eo ipſo q2 vendis ligatū videris dixiſſe fugitiuū vl' erronem:ꝛ plus fuit ligatū tradere ꝙ̄ dicere:al's fugitiuū eſſe vel erronē.h.d.ꝛ ita habetis hic ꝙ pōt aliqs declarare voluntate3 ſuā nedū ūbo imo reb⁹ ꝛ factis ꝛ accedit.ō.de leg.ꝛ cō.l.de qb⁹.

IN edilitijs. Si emptor egit redhibitoria vel quātominoris ꝑ ſeruo q ſit fugitiuus bñ ꝑt repelli a vēditore tu ſciebas fugitiuu3 eſſe:vñ nō debuit certiorari q ſciuit.h.d.[abſoluatur]q2 ſi emptor ſcit nō agit:q2 nō eſt decept⁹ q ſciuit vt.ō.e.l.j.§.ſi intelligat̄.ō.de act.emp.l.ti.in fi.[edilitie ꝛc.] actiōes edilitie 3petūt heredi emptoris ꝛ 3 heredē vēditoris:ꝛ in eis queritur ō facto hīdis ſi q̄ acceſſerūt:ꝛ agit̄ iſtis nō ſolū ꝑ mācipus imo ꝑ oi aiali.h.d.[3petet]infra.vj.mēſes:vel annū vtilē.vt.C.eo.l.j.[alius]puta de iumētis ꝛ pecorib⁹.ō.e.l.ediles.ꝛ l.bonē.

Cum redhibitoria actio. Emi ſeruū habentē in ſe plura vitia ignorab ā tñ ꝑpendi de vno vitio pro illo vno ago redhibitor.act.nūquid debeo predicere:ꝛ ſi appareat aliud vitium de illo agā:certe ſic.accedit.ō.eo.l.iuſtiſſime.§.vlt.

Simplariarum. In ſimplariis dictionibus nō eſt locus edicto curuliū ꝛ redhibitioni.h.d.[ſimplariaꝝ.]ſimplarie vēditiones vno mō ſunt cū vēdit̄ res q̄ caret corꝑe ꝛ aīa:puta vēdit̄ vniuerſitas vl' hereditas:quomō potero dicere hereditatē vitioſa3 vel morboſam nō potero etiā ſimplariā vēditionē dico cū vēdorē habentem aīam ꝛ corpus vel ſimplariā venditionē vocat cū vēdit̄ res q̄ caret naturali vel vitali incremēto vt cū vendit̄ lapis male coctus vel pōt dici ſimplaria venditio cū vendit̄ res vilis:q2 vendit quis fenum de hac re nō agitur redhibitoria nō ſimplaria cū non venditur res vilis:vel vocat ſimplariam q̄ fit a fiſco: nō ſimplariam que fit a priuato.ō.e.l.j.§.cauſa.ꝛ.§.ſeq.

ETiam in fundo. Nō ſolū pr reb⁹ mobilibus ꝛ ſe mouētibus h3 locum redhibitio imo pro fundo in quo eſt herba peſtifera:vnum ſciatis ſi de illo fundo ꝑſtatur vectigal nō pertinet ad emptorē:ſ3 ad venditorem.h.d.[venditus ſit]accedit.C.e.l.vlti.ꝛ dix i.ō.eo.l.j.

Varicoſus. Si vendis ſeruū varicoſu3 videris vēdere fuū morboſum ꝛ iō teneris redhibitoria vel q̄tominoris.h.d.varicoſus].i.cōſtans vel varicoſus.i.q h3 apoſtema vl' varicoſus ē qdā morb⁹ q naſcit̄ i lingua.

CUm mancipium. Iſta lex ponit v.caſus prim⁹ eſt ſi ſeruus emit mancipiū morboſum eius ignorātia vel ſcia erit ſpectanda:nec refert hoc caſu vtrum emat ſeruus peculiari noie vel noie dñi. Scds eſt ſi emit peculiari noie nō refert cum mandato vel ſine:certū vel incertū : q2 ex quo ſeruus nō decipit̄ ſatis eſt agi nō poſſe : ꝑterea equū eſt hoc caſu delictū ſui dño nocere. Tertius caſus eſt ſi emat noie dñi:mandatū hñs certū vel limitatū ſi dñs ſcit morboſu3 inſpicimus ſciam dñi:ꝛ iō hoc caſu vēditor non tenet̄ redhibitoria. Quartus caſus loquit̄ in ꝑcu.ꝛ neg.ge.ſi ſciēs emit mācipium morboſum vel vitioſum nō d3 agere redhibitoria vel ex empto. Quintus caſus ſi ꝑcu.vel geſtor emit ignorās ꝛ dñs ſcit nō d3 opponi ꝓcuratori de ſcia dñi ipſi dño bñ opponet̄.h.d.[emerit]cum emit peculiari noie ad iſtū caſu3 refert̄ ſcds caſus ꝛ aſſignat duas rōnes.[nō eē]quare qm̄ ſciuit.ō.e.l.j.§.ſi intelligat̄: ꝛ.ō.de act.emp.l.j.in fi.[d3]cū peculiari noie eſt 3ctū[ſ3 ſi]incipit ter

pit terti⁹ caſus ⁊ loquit̃ qñ ſeruus emit noĩe dñi [dño] ſi ſciuit dñs:iſti tres caſus loquũtur in ſeruo emẽte ponit̃ quart⁹ ⁊ qn tus ⁊ loquit̃ in ꝓcuratore vel neg.geſt.emẽte [nihilomin⁹] .i. nõ ideo min⁹ [poſſit] .ſ.dño q ignorauit [at cũ ipſe] incipit qnt⁹ caſus:⁊ dicit ipſe ꝙ ꝓcurator vel neg.geſt. [opponẽdã] ſi agit ꝓcurator vel geſtor: ſi ageret dñs dñi obſtaret ei⁹ ſcia.ff.eo.l.j. §.ſi intelligat̃.⁊.l.qꝺ ſi nolit.§.j.Signori circa materiã hui⁹.l.vt dñi intelligatis eã ita diſtiguatis cũ aliqs emit rẽ morboſaꝫ vel vitioſaꝫ:aut eſt paterfa.⁊ ſibi emit:aut filius vel ſeru⁹ aut ꝓcurator vel geſtor vel tut. ſi eſt paterfa. ⁊ ſibi emit ſeru⁹ eius ſcia vł ignorãtia ſpectat̃.ff.e.l.j.§.cã.⁊.§.ſi itelligat̃.ſi aũt ille q emit eſt fili⁹ vel ſu⁹ hic diſtinguo:aut emit peculiari noĩe aut p̃rno aut dñico noĩe:ſi peculiari noĩe iſpicit̃ ei⁹ ſcia p̃ris vel dñi:ſi filius vel ſu⁹ ſit morboſus nõ agit ſic loqtur p̃n.hui⁹.l.⁊.j.de li.cã.l.imo.§.tũc.⁊.j.de litig.l.ij.§.j.verũtñ lꝫ inſpicim⁹ ſciam filij vel ſuitñ ſi p̃r erat p̃ns ⁊ potuit ꝯdicere ⁊ nõ fecit ſibi agẽti nocet ſua ſcia.ff.de ꝯhẽ.emp.l.l.hui⁹.aľs nõ nocet.j.de li.cã.l.imo §.plane. ſi aũt emit filius vel ſeruus nõ peculiari noĩe: hic aut emit cũ mandato p̃ris vel dñi:aut ſine mãdato:ſi emi⁹ ſine mãdato p̃ris vel dñi:⁊ hic idẽ eſt vt inſpiciat̃ filij vel ſui ſcia:⁊ hoc dicit iſte ꝟ.cũ nihil intereſſit ⁊c.j.de li.cã.l.imo.§.tunc ij. aut emit mãdato p̃ris vel dñi:aut habuit mãdatũ certũ vł limitatũ aut incertũ ⁊ nõ limitatũ:⁊ dꝛ limitatũ habere certũ ⁊ limitatũ ſi dixit p̃r filio:vade eme illũ ſtichũ ꝓ.x.⁊ hic iſpicim⁹ ſciam ⁊ ignorãtiã p̃ris vel dñi:ſic loquit̃ terti⁹ caſus hui⁹.l.ſi aũt habuit mãdatũ incertũ nec limitatũ qꝛ dixit p̃r:vade eme vnũ ſeruũ:filius emit ſeruũ morboſuꝫ.hic iſpicim⁹ ſciam filij vel ſui.ff.de ꝯhen. emp.l.ſi ſuo.⁊.j.ꝺ li.cã.l.ſi ſeruo.nec ob.qꝺ dicit lr̃a iſta: nihil intereſſit emit certũ vel incertũ:qꝛ dꝫ referri cũ emit peculiari noĩe: ſi aũt ꝓcurator vł geſtor emit:ſi ꝓcurator gñalis emit ei⁹ ſciaꝫ ſpectam⁹:vt in quarto ⁊ in qnto caſu huius.⁊.j.ꝓ emp.l.ij.§.ſi ſeruus.ſꝫ in ꝓcu.habente ſpeciale mãdatũ ſi certũ ⁊ limitatũ ſicut in filio ⁊ ſeruo inſpicim⁹ eius ſciam ⁊ negotioꝝ geſtore inſpicimus ſemꝑ eius ſcientiã. in tutore inſpicimus eius ſcientiã. arg.ff.de inſti.l.iij.in ſi.⁊.l.ſi ꝓcuratoris.verũtñ ſi ꝓcurator vel tutor non eſſet ſoluendo nõ debet obeſſe eius factũ.C.de ſer.fugiti.l.quicunqꝫ.⁊.C.vnde vi.l.meminerint.

Si furtũ. Seruus fecit furtũ dño: dñs vendidit mihi nec dixit furtuꝫ feciſſe: nec ꝓmiſit furẽ nõ eſſe:nunqd tenebit̃ mihi ex hoc edicto: non:qꝛ nõ habuit neceſſe predicere ſꝫ ſi promiſit ⁊ tunc tenetur ex ea parte:qꝛ aduerſus dictũ ⁊ promiſſuꝫ eius factum eſt.h.d.accedit ff.e.l.qꝺ ſi.§.j.

Qui tertiana. Qui habẽt egritudines interpolatas ſicut ẽ tertiana ⁊ q̃rtana:⁊ ſicut eſt podagra: iſti non intelligunt̃ ſani eſſe etiã illis diebus quibus vacat morbus.⁊ no.ſi vendis ſeruũ q patit̃ tertianã eo tp̃e quo vacat morbus nec certioraſti me nõ ſanũ ſed vitioſum videris vẽdere.h.d.[diceret̃] ⁊ iđ de iſtis põt agi redhibitoria.

Actioni. Si vẽdidiſti mãcipiũ bonis ꝯditionib⁹ nullo tp̃e fugiat apud te: fugit apꝺ emptorẽ nõ dꝫ agi redhibitoria vel q̃timinoris.h.d.[fugerit] apꝺ emptorẽ [aũ] .ſ.vẽditionẽ ⁊ quare dicat̃ bonis cõditionib⁹:ſi vendat̃ malis ꝯditionibus puta exportando poſſet eſſe ꝙ inuitauerat ad fugã. vñ not. ꝙ ad hoc vt huic actioni ſit locus requirit̃ ꝙ morbus inſit tempore contractus vt hic ⁊.j.e.l.quero.in ſi.

Cum ſex. Emptor dꝫ agere redhibitoria.j.ſex menſes ſi latet vitiũ vel morbus nõ currit ignorãti illꝺ tp̃s ꝓbabil̃r ſꝫ currit improbabil̃r: qꝛ diſſoluta ignorãtia ẽptoris nõ dꝫ eẽ excuſata.h.d.[ignorauit] ⁊ ita vtile tp̃s nõ currit ignorãti.accedit.ff. de cal.l.ann⁹.[oportebit qꝛ graſſa ⁊ ſupina ignorãtia non excuſat.de iur.⁊ fac.igno.l.nec ſupina.

Latinus largus. Nunqd fideiuſſori vẽditoris mãcipiũ põt põt redhiberi.ſic:ſi l vniuerſaꝫ cãm fideiuſſor extitit.h.d.[emptoris] exponit̃ vno mõ.i.venditoris: ⁊ eſt ſenſus:ſicut põt agi redhibitoria ꝯtra venditorẽ:ita cõtra fideiuſſorẽ : vel litera legit̃ vt ſtat ſi egit emptor redhibitoria: ⁊ fideiuſſor emptori reddat mancipiũ ſatis videt̃ redhibitum [redhiberi] .ff.loc.⁊ conduc.l.quero.⁊ ibi dixi.

Si ſeruus. In.l.iſta dicuntur duo.primo ſi ſeruus meus emit ignorãs mãcipium morboſum ⁊ ego dñs ago redhibitoria nõ ero audiẽdus : niſi oĩa preſtet que teneret̃ p̃ſtare liber hõ:nec ſufficit ꝙ teneor de peculio:ſcꝺo dꝛ ſi ſuus me⁹ vendidit rẽ morboſaꝫ ego p̃r vel dñs poſſum redhibitoria ꝯueniri de peculio: l peculio videnť ꝯtineri ea q̃ ſunt l peculio ꝺducto eo qꝺ mihi debet̃ ip̃e ſeru⁹ nõ itelligit̃ in peculio: ⁊ iđ ſi fili⁹ vł ſeru⁹ vendit ſuũ.x.milia qui vꝫ.v.milia.tunc.v.milia videnť in peculio niſi dño ademit ei vel ei debet̃ ꝙ ſi plus dꝫ dño q̃ ſit in peculio:tũc emptor p̃ſtat ſuũ ⁊ nihil ꝯſequit̃.h.d.[ꝯtinent̃ que oĩa ꝯtinent̃ hinc inde habuiſtis.ff.e.l.ſi mãcipiũ.⁊.l. ediles. in ſi.⁊.l.videamus.⁊.l.illud.[ꝯſequit̃.] vñ hic eſt prim⁹ caſus accedit.ff.ſi cer.pe.l.fundus.§.ſuũ.ff.de ꝯpen.l.ſi cũ filio.j.re.amo.l.⁊ iđ al's.in.§.⁊.iđ.[qꝺ ſi ſeruus.] incipit ſecũdus caſus ⁊ vltim⁹ [eſt] ⁊ ita fuit in eũ trãſlatũ dñiuꝫ.inſti.de re.di.§.ꝑ traditionẽ. [ip̃ius] .i.v.milia. [nõ eſt.] qꝛ tunc.v.milia ſunt in peculio ſerui [p̃ſtet] emptor. [ꝯſequat̃] a p̃re vel a dño quare qꝛ nihil eſt in peculio:nã hic p̃r ꝯueniebat̃ vñ dꝫ teneri quãtũ eſt l peculio. ff. de pecu.l.queſitũ.vbi non dꝫ teneri niſi deducto qꝺ ſibi debet̃ ff.de pecu.l.ſed ſi damnum.§.j.

Quero. In lege iſta tria vel duo dicunt̃ : primo dꝛ ſi tu emiſti ſeruum:⁊ iſte ſeruus fugit apud te ⁊ iudex ꝓnũtiauit in cã redhibitionis tu emptor nõ debes reſtituere ſeruũ niſi venditor reſtituat res quas abſtulit vel earũ eſtimationẽ vel illũ ſeruũ pro noxa dimittere:ſed ſi forte nõ vult ſuũ reddere vł eſtimationẽ ſeruus nõ erit redhibẽdus:ſꝫ põt agi ex duple ſtipulatione: qꝛ vł euict⁹ ex quo fugit.ſcꝺo dꝛ ſi emptor eſt ſtipulat⁹ duplã ⁊ ſeruus fugit apud vẽditorem:⁊ emptor interrogauit ſeruuꝫ apud prudẽtes viros vtrũ fugerit apud vẽditorẽ : ⁊ ipſe rñdet ꝙ ſic. huic rñſioni ſtabit̃ cum aliis indiciis.h.d.[fuerit] qꝛ alr̃ nõ eſt locus huic actioni redhibitorie.[Itẽ q̃ro põt dici ꝙ incipit ſm dictum.[ſtipulatione] nõ rerũ amotaꝝ noĩe: qꝛ earũ noĩe cõpetit furti noxalis.ff.de his qui deie.l.j.§.ſi fili⁹.⁊.§.ſi ſeruus. [rñſum eſt] qꝛ dꝫ dñs vel rẽ vel eſtimationẽ p̃ſtare vel ſeruũ dimittere ꝓ noxa. [ſeruũ] incipit vltimum dictuꝫ. [interrogatus] ab emptore. [credendũ eſt.] ſed quomodo credit̃ rñſio ſerui ꝯ dñm C.de teſta.l.ſeruos.Rñ.nõ interrogat̃ ꝯ dñm ſed de facto ſuo qꝺ põt.C.de q̃ſti.l.interrogari.Sed denuo q̃ro quomõ interrogatio facta ex iure p̃iudicat.ff.de inter.ac.l.j.rñ.nõ p̃iudicat per ſe ſed cum aliis indiciis : vel põt dici ꝙ fuit facta a iure:p̃terea no.ꝙ non ſtat̃ queſtionibus ſine aliis indiciis.j.de queſti.l.j.

Cum in ea cauſa. Emi a te mancipiũ morboſum ꝓ.x.iſtꝺ mancipiũ eſt in cã redhibitionis:nunqd poteris petere a me pretium:reſpõdet̃ ꝙ non.h.d.[conſeq] ab emptore qui promiſit ⁊ nondũ ſoluerat:qꝛ obſtabit doli exceptio.vt.j. de re.iur.l.in condẽnatione.in ſi.j.de doli excep.l.dolo.

Si quis. Emptor emit duos ſeruos vno pretio pro.x.alter eſt in cã redhibitionis:alter non vẽditor petit totũ p̃tiũ repellit̃ exceptione ꝺ parte pretij.rñ.ꝙ ſic ſi vult petere p̃tiũ ꝓ parte illi⁹ qꝺ nõ eſt redhibẽdũ nõ obſtat exceptio niſi in caſu ꝙ ſi vn⁹ nõ põt ſine alio redhiberi.h.d.[ſic.] qꝛ ambo tragedi vel comedi.ff.e.l.cũ eiuſdeꝫ.⁊.l. plerũqꝫ ⁊.ff.e.l.ſi pl'a.⁊.l.ediles.§.ſi plura. ſꝫ dic mihi emi duos ſeruos.p.x.vnus eſt in cã redhibitionis liberabis me niſi ſoluam p̃tiũ ꝓ dimidia ſic:ſi tñ valeat ſic ali⁹ ar.ff.ꝺ act.em.l.ſi ſuũ. §.j.

Facta. Cũ res morboſa redhibet̃ omnia ſunt reſtituẽda in priſtinuꝫ ſtatũ ſicut ſi nec emptio nec venditio interceſſiſſet. h. d. reſtituitur.] accedit.ff.eo.l.redhibere.

Quoties. Si tu vendis mihi fundum eũ liberum preſtare debeas ⁊ poſtea p̃ſtes ſeruũ teneris mihi quantominoris empturus eſſem ſi ſciuiſſeꝫ.h.d.[ipoſitã] ꝺ ſi vẽditor ignorãs vẽdidit qꝛ ſi ſciẽs teneret̃ ad oẽ intereſſe.ff.de act.emp.⁊ ven. l.iul. in prin.ad.l.iſtam concor.ff.de act.emp.l.quero.

Ad res. Iſtud edictũ p̃tinet ad res vẽditas ⁊ ꝑmutatas:ſꝫ nunqd ad res donatas ſi donas ſeruũ furẽ:vł ꝙ nõ qꝛ liberalitas ſua nõ dꝫ alteri eſſe dãnoſa:eꝯ ꝙ ſic:vt tenearis mihi quantuꝫ meliorẽ illũ feci.ſꝫ dicẽdũ eſt ꝙ iſtud edictũ hꝫ locũ in reb⁹ venditis ⁊ ꝑmutatis nõ in reb⁹ donatis mihi niſi noiatiꝫ eſſet ꝓmiſſum vel dolo donaſſet.h.d.[qñ] ꝑ qꝛ.[ſue] qꝛ donatio eſt mera liberalitas.j.de reg.iu.l.donari.[reuocet] ꝙ eſſe nõ dꝫ.C. de cõdi.ob cãm.l.repetẽdi.no.hic:iſtud edictũ ꝑtinet ad res vẽditas ⁊ permutatas.ff.e.l.j.i prin.⁊.§.cã.nõ ad res donatas ne liberalitas ſua ſit ei dãnoſa.⁊ iđ donator nõ ꝯdemnat̃ donatario inſolidũ.j.de dona.l.q ex donatione.tenet̃ tñ ſi noiatim ꝓmiſit vel dolo:ſi furẽ vendidit ſic non tenet̃ de euic.niſi promiſiſſet.C.de euic.l.qñ.vel niſi dolũ cõmiſiſſet.ff.de dona.l.ariſto.

Sciendũ. Iſtud edictũ pertinet ad vẽditiones ⁊ ꝑmutationes nõ ad donationes.vt habuiſtis.ff.l.p̃xi.ſi'r nõ tenet̃ ad res locatas duplici rõne:qꝛ edilũ curuliũ iuriſditio nõ erat l locatiꝫ ⁊ qꝛ nõ eodẽ mõ ꝯtrahunt̃ locatiões q̃ ẽptiones ⁊ vẽditiões h.d.[reꝝ] puta iumẽtoꝝ.j.e.l.ediles ⁊c.[iſtoꝝ] i. edilũ curuliũ. [iuriſditio] vñ nõ debuerũt ſe itromittẽ.C.ſi q̃s a nõ ꝯpe.iu.per

totū. [fuerit.] q2 in emptiōe et vēditiōe agit de dn̄io trāſferēdo ff. de act. emp. l. ex empto. in locatione nō. ff. loca. l. non ſolent.

Labeo ſcribit. Lex iſta eſt leuis tñ dn̄s io. et az. ſcribūt hic magnas gl. vendidiſti plures ſuos vno p̄tio de vno volo agere redhibitoria act. quō eſtimabunt iſti ſerui certe iſpecta bonitate et q̄litate alteri⁹ nō equaliter q2 ita cuz eſtimabit pars agri: ſi ergo plures ſerui vendunt vno p̄tio et vn⁹ nō eſt ſan⁹ agit p illo: et reddet p̄tiū iſpecta bonitate illi⁹. h. d. [velis] redhibitoriā act. [agit] cū vn⁹ ſine alio erat iutil. ff. e. l. cū eiuſdē. vñ no. hic breuit ſi tu vēdis mihi agrū in q̄ ſunt. c. iugera euicunt. xxv. ſi p indiuiſo agit p quātitate partis euicte idē in ſuis vēdidiſti p̄les ſuos vnus erat bonus ſcriptor et valebat. xv. alius mal⁹ cerdo et vz. v. agit redhibitoria pro ſuo malo cerdone reddes. v. et hec ſunt vera niſi propter vnius morbū alter redhibeatur. ff. e. l. cū in ea. in fi. et l. cum eiuſdē vel niſi promiſiſſet vtrunqz ſanū eſſe vt hic dr̄.

Idem ait. Licet iumētū poſſet errare et fugere tñ iumentum non dr̄ fugitiuum et erro eſſe. h. d. [errare.] pōt errare fugere et redire et nō redire [poſſe] q2 eſſe fugitiuū et erronem non eſt ſine aio. ff. eo. l. quis ſit. §. erronem. cū careāt intellectu. ff. ſi quadr. pau. fe. di. l. j. vñ non poſſunt fugere vel errare.

j Animi. † Si vēdis ſeruū qui vult tota die inueri tabulas pictas vel vēdis ſeruū mendacē vel aleatorē vitioſus eſt. vñ eius nomine pōt agi redhibitoria. [mēdax.] vel vitioſus vel guloſus vl' aleator: et iſtis p vitiis tamen agit quātominoris res valet. ff. e. l. j. in fi. et l. ob que. agitur etiā redhibitoria. ff. e. l. bouem. §. aliquando.

Quoties. Dicit morbus ſonticus q nocet rei de qua q̄rit et q ppetuus non tp̄alis eſt ſicut ſi vēdis ſeruū vt ſcriptorē et patit cyragrā: et patit morbū ſonticū. nā ſontes dn̄r nocētes: nā ſi morb⁹ eſt tp̄alis nō intelligit ſonticus: hoz noīe tenet venditor ſi p̄miſit hoc abeſſe q̄s latebat emptori. h. d. [dicūtur]. ff. de verbo. ſig. l. morb⁹ ſonticus eſt non obſtat. ff. eo. l. ob que. et l. ſeq. quia non tenet cū patet vel tenetur ſi non promiſit abeſſe.

Seruus. Seru⁹ alius eſt veterator alius nouiti⁹ veterator ē q nō recipit formationē nouiti⁹ ꝯrecipit nec dr̄ veterator ſolūmō ex nūero annoz et etate ſz dr̄ veterator ex eo q ſciat latinis verbis loq: nouiti⁹ qui nō ſciat ſz oia iſta reformam⁹ ad ſ̄bi reformationē. h. d. [ſeruiēdi]. ſ. ſolū. [ſit.] accedit. ff. e. l. precipiunt.

¶ De euic. et duple ſtipulationibus Rub.

¶ Donatari⁹. Qñ donator teneat de euic. vid bar. i. l. labeo. ff. de dōa. vbi et dicit bar. q alt' agit p re donata et alt' p reuendita de euictiōe. et an dōatari⁹ poſſit agere de euictione ſi rem emptam p q̄ mihi fuit promiſſa euic. donaui et a donatario ē euicta. vide bar. i. l. iulian⁹ ſcribit. ff. qui ſun dat. ff. obl.

1 Euictio eſt rei empte per ſententiā abdicatio.

2 De euictione qui agere poſſint et qui non.

¶ Rubricā iſtā ita cōtinuabitis q2 nō ſolū emptorib⁹ prouidet edilitiis actiōibus ꝯ quibus. ff. ti. p̄xi. habuiſtis: imo ſecuta euic. rei empte p̄uidetur emptoribus p ſtip. duple. ideo ponitur hic rub. de euic. et du. ſtip. vel pōt cōtinuari ſcd̄o mō de emp. et ven. in ſuperioribus dictū eſt: verū q2 res empta aliqñ euincit ponit rub. de euic. et q2 emptor vult agere ex ſtip. duple: ideo ſequit et de duple ſtipulatione. vnde de euic. i. qd iuris ſit ſi res euincat et de du. ſtip. ſ. qñ agat vl' nō. ſub. videam⁹ et ſubiciam⁹ et p̄io videndū eſt qd ſit euictio: de quo dr̄. ff. e. l. eoiēta. §. j. ſz antiqui deſcribant aliomō: † euictio eſt rei empte p ſniam abdicatio. ar. ff. de rei ven. l. itaqz. in princ. ſcd̄o videndū eſt quis agat de euic. et certe regl'r ois emptor agit ꝯ euic ſiue ſit p̄miſſa ſiue nō vt. C. e. l. nō dubitat. regul'r dixi ppterea q emit ī alea: q2 nō agit ꝯ euic. vt. ff. quarū rerū act. nō dat. l. ij. §. j. itē agit ꝯ euic. permutator vt ff. de re. pmu. l. j. itē agit ꝯ euic. omnis q ex iuſta cā nō lucratiua: vel ppe lucratiuā accipit rē vt ppetuo ſit apud eū. † vñ ēphiteuta pōt agere de euic. vt. ff. e. l. ſciēdum. nō aūt depoſitari⁹ vl' ꝯmodatari⁹ vl' colon⁹ q ꝯducit ad modicū tp̄s agit de euic. vt. ff. lo. et ꝯdu. l. ex ꝯducto. itē dōatari⁹ ⁸ ñ agit ꝯ euictiōe niſi noiati ꝯ euic. eēt ſtipulat⁹ vl' niſi incipiat donatio a p̄cedēti pactiōe vel niſi in re donata dolū cōmiſerit donator. vt. ff. de v̄. ob. l. vbi aūt ñ ap. ſi. et. C. e. l. qñ et. ff. de dona. l. ariſto. itē ſi daf res in dotē ineſtimata et incipit datio a p̄cedēti pactiōe et euincit agit ꝯ euic. vt. C. ꝯ iur. do. l. j. itē iō dixi ī ex cā nō lucratiua vel ppe lucratiuā: q2 ſi aliquis accipit rē ex cā lucratiua et euincit ab eo nō agit ꝯ euic. q2 ſi teſtator legat mihi ſpēm tenet hr̄s preſtare qualis eſt: vt. ff. de leg. j. l. ſi a ſubſtituto. ſz ſi legat in genere et euincit nō tenet hr̄s de euic. ſz nō eſt liberatus ab actiōe ex teſtō. vt. ff. e. l. hr̄s et l. is q tertio videndō eſt p qb⁹ agat de euic. ꝯ quo dr̄. ff. e. l. j. et p̄uidet emptori vt. ff. e. l. emptori. et l. ſi in vēditione et l. vēdicantē. et l. habere licere. et duple ſtipulatio dz īterponi. vt. ff. e. l. ij. et l. emptori.

j Si res empta in totū vel in partē euincat debet euictio: et ſi euincatur pars pro indiuiſo ſit eſtimatio loci.

Siue tota res euincat.

1 In. l. iſta dr̄: † ſi vendis mihi fundū in quo ſunt centū iugera: ſiue tot⁹ euincit: ſiue pars agā de euic. ꝯ te. ſz ſi pars fundi euincit ſi quidē p indiuiſo agā p quātitate partis euicte: ſz ſi certus locus fundi ſit euictus nō portio fundi p in diuiſo agā p bonitate ptis euicte: qd eñ ſi qd eſt euictū eſt p̄tioſiſſimū vel viliſſimuz in fundo: certe illud eſtimabit. [ſi vēditorē] ſub. de euic. qñ euic. eſt p̄miſſa: vel qñ non eſt p̄miſſa euic. hz emptor act. ad intereſſe ꝯ venditorē vt. C. e. l. non dobitat. [hz] ſub. emptor cōtra venditorem [pro quātitate partis euic.] i. p numero iugerum vt puta ſi vēdidiſti fundum in quo erāt centū iugera et euicta ſont. xxv. iugera p indiuiſo teneris p quātitate partis euicte. [cert⁹ loc⁹] puta dimidia q̄ erat ex pte ſupiori. [erit regreſſus.] vt puta vēdidiſti fundū in q̄ erāt centū iugera. xxv. iugera vinee. xxv iugera prati. l. iugera nemoris. xxv. iugera vinee ſunt euicta agā ꝯ euic. p bonitate ptis euicte nō p quātitate ptis euicte [regreſſus] ſcz emptori ꝯ vēditorē ꝯ euic. ¶ Dr̄ ſignori dr̄ l. iſta ſi tot⁹ fund⁹ vēdit⁹ euincat agit ꝯ euic. ſi pars p parte euicta agit de euic. et ita no. in. l. iſta q quod iuris eſt in toto q̄ ad totū idē iuris eſt de pte quo ad ptē. et ad iſtū accedit ff. de rei vē. l. q̄ ꝯ tota. et ſi ꝯ ar. ff. de inof. teſt. l. pap. §. ſz nec īpuberis. et. ff. e. l. ex mille et ibi dicet. Itē no. q refert aut euicat ps res p indiuiſo aut p diuiſo: ſi euincitur ps p indiuiſo agit p quātitate ptis euicte pp loci certitudinē: ſi p diuiſo ps euincit agit p bonitate fundi. et ad iſtud accedit. ff. de act. emp. et vē. l. ſi ſeruū. §. j ¶ Dr̄ ſignori ad. l. iſtā op. et vr q ſi ps fundi euincat q nō poſſit agi de euic. q2 l. dicit: ſi vēdis mihi hominē: et qdā vendicat a me ptē hois non teneris de euic. niſi noiatim p̄miſiſſes mihi vt. ff. e. l. ſi dictū. §. in ſtipulatione duple. Ad cui⁹ ꝯrii ſolutionē pōt dici doob⁹ modis vno mō ſic: aut vēdit res diuidua: puta fundus tunc ſiue tot⁹ ſiue pars euincat agit de euict. vt hic: aut vēdit res indiuidua: puta hō bos et aſinus: et tūc ſi totus hō euincit agit de euic. ſi ps euincit nō agit de euic. niſi noiatim ſtipulat⁹ eſſet emptor q ſi ps euinceret q poſſet agere de euic. q2 tūc ſi pars euincat agit de euic. vt in. l. ꝯ. q eſt illa rōne. q2 q̄libet ps fundi eſt fundus: ſz q̄libet ps hois nō eſt hō itē q̄libet ps bouis et aſini nō eſt bos vel aſin⁹ vt. ff. de le. j. l. qd. §. ſi qs. et l. plane. §. vl. Vel pōt dici ſcd̄o mō. ſpāle eſt in hoie ſm Io. ppter eius dignitatē vt. ff. ne. pp. l. iuſtiſſime q ſi tot⁹ euincit q agit de euic. ſi ps euincit q nō agit de euic. ſicut eſt in aliis indiuiduis: vt in equo et boue et aſino: et in alio aiali q2 ſiue tot⁹ ſiue ps euincit agit de euic. ex ſtip. duple: ēt ſi noiatim de euic. ſtipulat⁹ nō ſim: vt hic. Et ad ſolutionē hui⁹ ꝯrii et vt plene liqat articulus iſte ita conſueuit diſtinguere et aduertatis hanc diſtinctionē: q2 do. Io. et azo. ſatis intricate: et obſcure: et breuiter hic eā ſcripſerūt ego tñ nihil omittaz de antiqs nec de nouis ſcriptis et plani⁹ et latius eam ſubiciā q ipſi faciāt et ſic cū qs emit aut vniuerſitatē incorporeā q̄ obtinet nomē iuris: puta ſi emit hereditatē vel bonoz poſ. vel pecu. aut qs emit vniuerſitatē corporeā q̄ nō obtinet nomen iuris ſz facti: puta ſi emit gregē vel armentū: aut qs emit rē ſingularē et tūc aut indiuiduū vt corp⁹ qd vno ſpū et vna elemētatione cōtinet: vt puta fundū vel hoiem vel vaccā: aut totū integrale qd cōſiſtit in pluribus inter ſe coherētib⁹ vt puta domū armariū et nauē: in primo caſu. ſ. cū qs emit vniuerſitatē incorporeā q̄ obtinet nomen iuris vt eſt hereditas vl' bonoz poſ. q̄ eſt ſucceſſio alicui⁹ cū morit vel peculiū q ꝯtinet noia p peculio et ꝯ peculiū vt pbat. ff. ꝯ pecu. q tuberonis et tūc refert aut tota euicat aut res ſingulariſ ſi tota euincit q2 appet vēditorē nō fuiſſe heredē vl' bonoz poſ. vel dn̄m quo quidē caſu hereditatē veniſſe iure ꝯſtat q deſiderat lr̄a iſta tenet mihi act. ex empto q2 hr̄s vl' bonoz poſ. vl' dn̄s nō erat vt. ff. e. l. ij. in p̄n. et l. q ſi nulla et colligit. ff. de here. vl' act. vē. l. cū hereditatē et l. ſeq. ſi aūt erat hr̄s vl' bo. poſ. vel dn̄s: ſi euincit res ſingularis et tūc refert q2 aut p̄mittit euictio p reb⁹ ſingulis et tūc agit de euic. vt hic i ſi. alr̄ nō tenet de euic. et eſt rō aut illa res ſingularis q̄ euincit erat hereditatis aut nō erat hereditatis ſi erat hereditatis nō potuit euinci et q2 ille erat hr̄s vl' bo. poſ. vl' dn̄s ſi intelligit euici p iniuriā iudicātis q̄ quidē caſu nō agit de euic. vt in p̄alleg. l. ſi p iprudētiā in p̄n. ff. e. ſi aūt nō erat hereditaria vel peculii nō intelligit vēdita q2 vr tñ vēdidiſſe q erat hereditatis: vñ nō tenet de eui. vt. ff. de her. vē. l. ij. in p̄n. et ff. e. l. ſui vēditor et ſic intelligit lex iſta i ſcd̄o caſu. ſ. cū qs emit vniuerſitatē corporeā q̄ ñ obtinet nomē iuriſ ſz facti puta ſi emit gregē vl' armētū toto euicto agit ꝯ euic. ex ſtip. ſi iterpoſita eſt ſtipulatio: ſz ſi euicat vnū caput nō eſt euict⁹ grex vl' armētū vñ ñ agit ex empto ad intereē vt. ff. e. l. venditor hois et l. vacce. et. ff. de vſucap. l. rerū in tertio caſu. ſ. cū qs emit rem ſingularē q̄ vno ſpiritu vel vna elementatione ꝯtinetur vt fundus vel homo vel vacca hoc caſu ſiue fundus in totū euincat agit de euic. ſiue p parte

diuiſa

diuiſa vel indiuiſa euicat̃ agit̃ de euictiõe ad intereſſe.vt.C.e.l. nõ dubitat̃.ſ̃.de act.emp.ꝛ vẽ.l.ex empto.in prin.ꝛ agit̃ nõ ꝓ numero partis euic.ſ; ꝓ bonitate.vt.ſ̃.e.l.j.ſpale eſt in hoīe qui recipit partē indiuiſam nõ diuiſa;:q2 tres pñt eē emptores ſerui:ꝛ ſic qlibet hʒ tertiã q̃ põt intellectu pcipi nõ locutiõe exprimi.nã parte hoīs indiuiſa euicta nõ agit̃ de euic.niſi noīatiʒ ꝓmiſſa eſſet euic.ꝛ ꝑ h̃ facit.ſ̃.e.l.ſi dictũ.§.i ſtipl'one ꝛ ſicut ſpale eſt in hoīe ita põt dici ꝙ ſit ſpale i alio idiuiduo:vt i boue ꝛ aſino:ꝛ eod.mõ agit̃ de euic.euicto boue ꝛ aſino: ſi aũt qs emit rē ſingularē ꝛ corporeã:puta ſi emo a te actionē quã habes cõtra titiũ vel dicis te hr̃e in hoc caſu:ſi ille nõ eſt debitor tu⁹ in aliq̃ teneris mihi ex empto ad intereſſe: ſ; ſi eſt debitor tñ nõ eſt locuples nõ teneris eũ p̃ſtare locupletē.vt.ſ̃.de here.vel act.vẽ.l. ſi nomē.ꝛ.l.ſeq.ꝛ hec oīa ſunt vba cũ corpus rei totũ euincit̃ vel ꝓ parte.Sʒ qd ſi in re empta euincit̃ aliqd ius.i.ſeruitus fundi vel res q̃ fundo accedebat ſi ſeruit⁹ euicit̃ ꝛ tũc refert aut euincit̃ ſeruit⁹ pſonalis vt vſuffruct⁹ aut realis ſi euincit̃ ſeruit⁹ pſonalis vt vſufru.hoc caſu agit̃ de euic.ex ſtip.ſi interpoſita eſt ſtipulatio vt ꝓbat̃ ꝛ legit̃.ſ̃.e.l.ſ; ꝛ ſi qd.§.ſi vſufructus.ꝛ eſt rõ q2 vſufruct⁹ eſt pars dñij.vt.ſ̃.de vſufru.l.iij.vñ ſicut in re corporali agit̃ de euic.euicta parte ita ꝛ i vſufr.ſi aũt euincit̃ ſeruitus predialis:q2 nõ eſt pars fundi nõ agit̃ de euic.ſ. q2 eſt ſeparata a fundo:ſ; agit̃ ex empto ad intereſſe.vt.ſ̃.e.l.qd ad ſeruitutes.niſi noīatim ſit ꝓmiſſuʒ de euic.vt.ſ̃.e.l.j.ꝛ etiã.ff.de leg.ij.l.cũ filꝰ.§.dñs.ſi aũt euincit̃ res q̃ fundo accedebat nõ aget̃ de euic.niſi noīatim euictio ꝓmiſſa eſſet ꝓ acceſſiõe.ſ̃.e.ſed ꝛ ſi qd ſ; aget̃ ex empto ad intereſſe.vt.ſ̃.de act.emp.l.ex empto. §.ſi q̃ in q̃rto caſu.ſ.cũ qs emit rē ſingularē q̃ ꝯſiſtit ex plurib⁹ inter ſe coherentib⁹:vt eſt dom⁹:vt eſt armariũ:vt eſt nauis:idubitāter tota euicta agã vel parte ei⁹: ſ; ſi euincit̃ vna res ex domo vel armario vel ex naue nõ agit̃ de euic.ſ; agã ex empto ad intereſſe nã nõ põt tignũ euinci ſ; poſſit agi de tigno iniuncto vt probatur.ſ̃.e.l.eum qui edes.§.naue.

1 ☞ Cautio duple ſi omittatur põt peti vt caueatur ꝛ ſi venditor fuit in mora perinde agitur ac ſi foret permiſſum.h.d.

2 Differentia inter eum qui vendit ex voluntate ꝛ eum qui vendit ex neceſſitate.

1 **SI dupla.** †In.l.iſta dr̃:ſi vẽdidiſti mihi res p̃cioſaʒ ꝛ ſic ex p̃tāte legis debebas mihi de euict.duplã promittere vel vendidiſti mihi res nõ p̃cioſaʒ ꝛ fuit dictũ ꝙ duplã ꝓmitteres noīe euictionis tu nõ ꝓmittis duplã:nunquid te potero conuenire vt ꝓmittas:certe ſic:ꝛ iudex ꝯdemnabit te vt promittas:vel condẽnabit te ad duplã ſi nõ promittis.[nõ ꝓmitteret̃]qd ꝓmitti debet ſi venditur res pretioſa.vt.ſ̃.eo.l.emptori.§.j.vel cũ nominatim cõuenit:q2 cõtractus legē ex cõuentione accipiũt. vt.ſ̃.depo.l.j.§.ſi conuenerit.[reus.]vt caueat de dupla vel vt duplã promittat:q2 tenetur in diē:ergo ante diē habet cauere. vt.ſ̃.de iudi.l.in omnibus.verũ ſi ſ; duplam promittat vel caueat de dupla:nõ tñ ſtatim exigetur ſed demũ ſecuta euict.vt ſ̃.ad.l.aquil.l.in lege aquil.ſi deletũ.vel exponatis melius dupla cõdẽnatus eſt reus.non vt caueat ſed ad duplũ pretiũ:non aũt ad duplũ intereſſe:ꝛ eſt rõ:q2 iſte eſt cõtumax: q2 debebat cauere de dupla.vt.ſ̃.de ta.exhi.l.locũ.§.cõdẽnatio ſed re poſtea euicta:nunqd poſtea agetur de euict.ad duplũ ad intereſſe. rñ.nõ.q2 ſepius nõ eſt agendum.vt.ſ̃.de act.emp.ꝛ vendi.l.ex

2 emp.§.etiã.Or ſignori vt tollatis cõtraria ar.no.†hic ꝙ venditor qui vẽdit ex volũtate tenet̃ promittere duplã ſi conuenit vt hic:ſed venditor qui nõ vẽdit ex volũtate ſed ex neceſſitate: vt puta cõuenio te rei ven.tu offers mihi litis eſti.non teneor tibi de euic.vt.ſ̃.de rei vendi.l.ex diuerſo.§.petitor in caſu tamē eſt ſpāle ꝙ qui vendit tenetur de euic.ad ſimplũ puta ſi vxori mee conſtante matrimonio donauirē ꝛ poſtea reuocaui rē donatã ſi vxor mea offert mihi lit.eſti.non teneor ei de euic.ad duplam ſed ad ſimplam.vt.ſ̃.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.donare.in princi.

1 ☞ Uitium rei vendite poſt contractum ſuperueniens non parat cauſam euictionis.

1 **CUm in venditione.** †In.l.iſta dr̃:ſi vendidi tibi ſeruũ habentē peculiũ certũ eſt ꝙ nõ videor ipſum peculiũ tibi vendidiſſe.vñ ſi ſeruus ſubtraxit rē vel quandam ſummã ex peculio:ꝛ ſecũ ad emptorē portauit ſi poſtea ex iſta cauſa egi furti noxali cũ emptore nũquid cõtra me venditorē ex ſtipu.duple habet emptor regreſſum de euic. certe nõ:q2 tpe cõtractus vẽditor debet p̃ſtare ſeruum furtis noxiſq; ſolutũ nõ poſtea.[intelligit̃]vt.ſ̃.de cõtrahen.emp.ꝛ ven.l.quotiēs.ꝛ ideo in obligatiõe ſerui dr̃.vt.ſ̃.de pigno.l.j.§.j. [quãdã]pone.c.[abſtulerat.]ſub.ꝛ portauerat apud emptorē.[furti]i.noxali.[actio.]ſc; furti noxalis.[poſtea eſſe ceperit].i.poſt temp⁹ vẽditionis.ſimile eſt.ſ̃.titu.proximo.l.quero.

ILlud queritur. In.l.iſta querit̃ nũquid ille qui vendit mancipium debet dare fideiuſſorē de euic.certe nõ niſi noīatim cauiſſet.[nõ debere.]ꝛ idē eſt in venditione aliarum rerum.vt.ſ̃.eo.l.emptori.in princ.fallit ſi ex conſuetudine regionis eſt vt caueat cum fideiuſſore.vt.ſ̃.e.l.ſi fundus.item fallit ſi in limine contractus imminet euictio vbi cauendum eſt cum fideiuſſore.vt.ſ̃.de peri.ꝛ cõmo.rei vend.l.pe.

SI impuberis. In.l.iſta dr̃: ſi tutor nomine pupilli vẽdidit rē pupilli:ſecuta euict.cõtra quē aget emptor de euic.ꝛ certe pap.ait cõtra pupil.factũ adultũ inquãtũ locupletior eſt ꝛ in reſiduũ cõtra tutorē:ſed ſi tutor nõ eſſet ſoluẽdo cõtra eũ inſolidũ aget emptor de euic.[vẽdiderit]ſ.rē impuberis.[act.]vt.ſ̃.ſi qs cau.l.vlti.ꝛ.ſ̃.de re iudic.l.ſi ſe nõ obtulit.§. tutores.[ſed adijcit]ſ.pap.[in id demũ].ſ.dari actionē cõtra pupillũ.[ei⁹]ſ.pupilli.[acceptolatũ eſt]ideſt inq̃tum eſt locupletior:vt q2 de pretio illi⁹ rei vẽdite tutor reddit ei rõnē ꝛ in reſiduo tenet̃ tutor.[ſed an in totũ.]ſub.cõdemnabit̃ impubes: etiã ſi rõnibus impuberis nõ ſic acceptolatũ.[cũ tutorib⁹] verũ tñ ſi pupill⁹ eēt leſus poſſet reſtitui.vt ar.C.ſi in.l.ꝓ pãdũ.l ſi.

1 ☞ Uniuerſitas cũ vẽditur non venit euictio rei particularis.

1 **SEruũ venditor.** †In.l.iſta dr̃: ſi vẽdidi tibi ſeruũ ꝛ dixi ꝙ vẽditiõi ſui accederet peculiũ:ſi poſtea ſui vicari⁹ ē euict⁹:nõ teneor de eui.nã aut erat i peculio:ꝛ ſic eui ct⁹ eſt ꝑ iniuriã iudicãtis:ꝛ ſic nõ debeo teneri:aut nõ erat i peculio ꝛ ſic nõ debeo teneri.[ſui vẽditor].ſ.ſtichi.[dixit]gñalit̃ ꝛ in peculio ſtichi ſui ordinarij erat pãphil⁹ ſeru⁹ vicarius.[ſiue nõ fuit]ſeru⁹ vicari⁹.[nõ acceſſit]ergo nõ fuit vẽdit⁹.[ſiue fuit].ſ.pãphilus ſeruus vicari⁹.[paſſus eſt]ſub.ꝛ iniuria facta emptori nõ nocet vẽditori.vt.ſ̃.e.l.ſi ꝑ imprudẽtiã.in prin.[alit̃ atq;]ꝓ ſ;.[ſeruũ]ſ.pãphilũ vicariũ.[tũc eñ]ſ.qñ noīatim dixit accedere pãphilũ vicariũ.[dʒ]ſ.vẽditor.[in peculio eũ eſſe] ſc; ſeruũ vicariũ:q2 ꝯtractus legē ꝛc.vt.ſ̃.depo.l.j.§.ſi cõuenerit.ꝛ idē per oīa ſeruatur in hereditate vẽdita ſi res ſingularis euincat̃.vt.ñ.de he.vel act.vẽ.l.ij.in pri.ꝛ.C.e.l.j.ꝛ.ſ̃.e.l.j.plene dixi.

1 ☞ Conſuetudo que eſt in loco contractus inſpicitur.

1 **SI fundus.** †In.l.iſta dr̃:ſi tu habes domiciliũ boñ.ꝛ ego mutine ꝛ vẽdo tibi fundũ qui eſt ferrarie:ꝛ mutine cõſuetudo eſt ꝙ promittatur ſimpla euictiõis noīe boñ.ꝙ promittat̃ dupla ferrarie ꝙ ꝓmittatur tripla:cuius loci cõſuetudo eſt ſpectanda:certe ferrarie in cui⁹ loco vẽditio celebratur.vñ in.l.iſta colligim⁹ ꝙ aut cõſuetudo itroducta eſt ad litē decidẽdã:ꝛ tũc inſpicit̃ cõſuetudo vbi eſt ꝯctũ:vt hic.ꝛ.ſ̃.de vſur.l.j.aut eſt introducta ad li.ordinãdã:ꝛ tũc iſpicit̃ vbi agit̃.vt.ſ̃.de te.l.iij.i ſi.

QUi a pupillo. In.l.iſta dr̃: ſi tu pupill⁹ a p̃re ſuiſti hr̃s inſtitut⁹ ꝛ ſeruus ei⁹ fuit tibi ſubſtitut⁹ ꝛ tu illũ ſeruũ mihi vẽdidiſti ignoranti ꝛ poſtea deceſſiſti in pupillari etate ꝛ ſic ſeruus eſt liber ꝛ hr̃s nunqd potero agere ex empto aduerſus eũ vel ex ſtipu.duple:certe ſic:ſ; iſte actiones cõtra pupillũ nõ fuerint prodite.[qui]ſub.ille.[potuerit.]Or ſignori cauete vobis in ponẽdo caſum in.l.iſta.q2 debetis ponere vt dixi.ꝛ in.l.iſta not.duo ſpãlia cõtra regulas gñales regl'a eſt quē de eui.ſ; actio ipſum agētē repellit exceptio.vt.ſ̃.e.l.vẽdicãtē.fallit hic: q2 ipſe ſtich⁹ dũ ſuccedit pupillo tenet̃ tibi de eui.ꝛ tamē ſeipſum euincit qd eſt fauore libertatis.Itē no.ꝙ hic eſt caſus in quo actiones cõpetũt cõtra heredē q̃ nõ competierũt contra defunctũ ꝛ cõtra heredē cõpetunt.vt.C.vt act.ab herede ꝛ cõtra here.inci.l.vna.

1 ☞ In cauſa euictionis venit omne lucrũ quod emptor ſenſiſſet ſi res eius effecta fuiſſet.

1 **VEnditor.** †In.l.iſta dr̃:ſi vendidiſti mihi hominem q2 homo alienus fuit a me eſt euictus ad qd teneris mihi: certe ad intereſſe meũ. [poteſt]ad intereſſe non ex ſtipu.duple.vt.ſ̃.eo.l.j.dixi.[hẽat] ꝛ ad iſtud accedit.ſ̃.eo.l.ſi pregnans.ꝛ.l.vacce.

SI vendideris. In.l.iſta dicitur:ſeruũ qui erat titij mihi vendidiſti:deinde titius deceſſit ꝛ a me heredem reliqt: ꝛ ſic extincta eſt actio de euict. tamen quia illud qd emi a te incipio habere ex alia cauſa:ꝛ agã contra te empto ad intereſſe.[me].ſ.emptorem.[eſt]ꝛ ad iſtud accedit.ſ̃.e.l.nõ tñ.

SI quis per fundũ. In.l.iſta dr̃: ſi vẽdis mihi ſeruitutē vie eũdi ꝑ fundũ cõem tibi ꝛ alij quē tuum ꝓprium dicebas:apparet ꝙ nõ potuiſti vẽdere ſeruitutē in fundo cõi:nunquid teneris ex empto ad intereſſe:certe ſic ſi cõſocius ſeruitutē nõ imponat.[nõ ꝯcedẽtibus.] q2 vbi plus

res ſunt domini vnus nõ poteſt imponere ſeruitutem ſine alio. vt. ff. de ſer. ru. pre. l. per fundum. ⁊ ff. cõmu. pre. l. receptum eſt.

1 ¶ Euictio procedens de plenitudine poteſtatis imperatoris non officit venditori.

2 Imperator non poteſt publicare rem alicuius niſi ex cauſa: ⁊ quomodo intelligatur ꝙ omnia ſint principis.

3 Verbũ nõ a plurã l. 3ctu ꝓuato reſtrigit̃ ad ꝓuatã nõ ad tacitã.

1 **Lucius titius.** † In. l. iſta dr̃: qdã lucius titius noĩe emit ab aliquo quedam predia poſita trans renũ ⁊ partem pretij ſoluit: reliquam partem ſoluere cõuenit mortuo emptore cõuenit̃ eius hr̃s a venditore ad reliquã partẽ pcij. ipſe opponit ex precepto principali partẽ prediorũ eſſe diſtractã ⁊ partẽ aſſignatã in primo veteranis: nunqd hec eſt ſufficiẽs cã quo minus teneat̃ ſoluere reliquã partẽ. i ſidetur ꝙ nõ: qꝛ futuri caſus q accidũt poſt vẽditionẽ ꝑtinent ad emptorẽ non ad vẽditorẽ. ⁊ ideo hr̃s lucij titij reliquam partẽ pretij tenet̃ ſoluere. [emit.] ſub. a gaio ſeio. [intulit] i. ſoluit [emptoris] ſ. lucij titij [cõueniret̃] a gaio ſeio

2 vel ab hr̃de ei⁹ in [qõnẽ retulit] i. mouit † Or ſignori ex prin. huius. l. colligit̃ ar. pro opi. dñi. m. dicẽtis ꝙ iperator rẽ cuiuſlibet

a priuati ᵃ põt publicare. vt ar. C. de quadri. preſcri. l. bene a zenone: ſed hec opi. nõ eſt bona: tamen lꝫ oĩa ſint principis ꝗ̃tum ad iuriſdictionem vel oĩa ſint principis. i. fiſcalia nõ tamen res priuatorum ſunt principis: qꝛ rei ven. datur ⁊c. vt. ff. de rei ven. l. in rem. vñ ſi tibi datur rei ven. apparet te eſſe dñm rei quã vendicas. Itẽ impator nõ põt publicare rem alicuius niſi ex cã. vt. ff. de rei ven. l. item ſi verberatum. §. i. ⁊ C. pro qui. cau. ſui. ꝑ pre. ac. li. l. vi. ⁊ C. de bo. dã. l. ſi qs. Or ſignori habetis in. l. iſta ꝙ caſus publicationis pertinet ad emptorem: ſed vr̃ ꝙ pertineat ad venditorẽ. vñ vr̃ contra. ar. ff. loca. ⁊ cõdu. l. ſi fundũ. ad qđ vos ita dicetis caſus publicationis pertinet ad emptorẽ: cum eius culpa ſecuta eſt publicatio vel emptor pro publicatione aliqd accidit vt hic: ſed factum publicationis pertinet ad venditorẽ cum ꝓpter eius factum precedens procedit publicatio: vt in. l. cõtra. vel dicatis vbi publicatio accedit poſt venditionem pertinet periculum ad emptorem: ſed vbi accidit ante venditionẽ ⁊ traditionem pertinet periculum ad venditorem: quia veriſimile eſt ꝙ propter preteritam cauſam acciderit. vt in. l. contra.

a ¶ Cuiuſlibet priuati. Ad do. do. Alex. in conſil. cc xvii. inci. in cauſa ⁊ lite in. ii. volu. circa finẽ. vbi cõcludit poſt alios quos ibi refert qꝛ lꝫ imperator quo ad iuriſdictionem ⁊ protectionem tot⁹ mũdi dñs exiſtat nõ tñ dñs rerum particularium eſſe intelligitur. vide que poſui in. l. deprecatio. in apoſti. ad iſtã ad leges rho. de iac.

3 **Ex his verbis.** † In. §. iſto dr̃: ſi emi a te hoĩem ⁊ ſtipulor eũ noxijs eſſe ſolutũ: ⁊ ſi nõ eſſet ſolutus noxijs ſtipulor ſimplã: vel duplã ſi nõ ẽ ſolutus noxijs priuatis cõmittit̃ ſtipulatio: ſi aũt ẽ ſolut⁹ noxijs priuatis nõ publicis: tũc ſtipulatio ſimple vel duple nõ cõmittit̃: ⁊ ſunt priuate noxie ſi ſeru⁹ fecit iniuriã: ſunt publice noxie: ſi ſeruus cõmiſit adulteriũ vel homicidiũ: vt hic ꝓbat̃. ff. de edi. edi. l. i. §. i. ⁊. l. qs ſit fugitiu⁹. §. qđ autem. qđ eſt illa rõne: qꝛ videtur agi inter emptorẽ ⁊ venditorẽ ꝙ emptor teneat̃ de priuatis noxijs non publicis. ⁊ iſtud eſt verũ ꝗ̃tũ ad ſtipulationẽ ſimple vel duple committẽdã: ſed ꝗ̃tũ ad neceſſitatẽ ſi dicis ſeruũ noxijs ſolutum eſſe videris promittere de oĩbus noxijs ſiue priuatis ſiue publicis: ⁊ ſic ſoluitur contra. ar. ff. de verbo. ſig. l. pe. §. vlti.

Quidam ex parte. In. l. iſta dr̃ tu fuiſti heres inſtitut⁹ ex parte dimidia duo alij fuerunt inſtituti in alia parte dimidia tu heres ſolida ꝑdia hereditaria vẽdidiſti: dimidiaꝫ pretij retinuiſti: aliam dimidiã pretij dediſti coheredibus tecuꝫ inſtitutis. mõ queritur: ſi predia euincant̃ ab emptore: vtrũ coheredes tui poſſunt conuenire act. ex empto pro dimidia. ⁊ reſpondetur ſi fuerunt preſentes ⁊ nõ diſſenſerunt ⁊ partem pretij acceperũt coheredes poterunt ꝯuenire actio. ex empto pro parte dimidia. [euictis his.] quia non fuerunt hereditaria vel euictis hypote. act. vt. ff. e. l. ſi mancipium. in ſi. [vnumquemqꝫ vendidiſſe.] ⁊ ideo coheredes tenentur pro dimidia act. ex empto emptori. ſed op. ⁊ videtur ꝙ coheredes non teneantur emptori act. ex empto: tum qꝛ non vendiderunt nec euictionẽ promiſerunt: vnde videtur contra. ff. de do. exce. l. apud celſum. §. queſitum eſt ſi cum fundum. ⁊ ff. de do. inter vi. ⁊ vxo. l. ſeruus communis. in ſi. ⁊ ar. ff. de cõtrahen. emp. ⁊ ven. l. rem alienam. ⁊ ff. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. in princ. ad quod vos dicetis iſte qui erat ex parte heres vendidit vniuerſa predia: ⁊ promiſit de euic. vnde ipſe ſolus tenetur tum qꝛ vendidit: tam qꝛ venditio tenuit in ſui preiudicium coheredes non: eo ipſo quod ſunt preſentes videantur conſentire: qui rem alienam ⁊c. vt. ff. de re. iur. l. ſepe. licet ſec⁹ ſit in pignore. vt. ff. de pig. act. l. ſi aliena. ⁊ C. ad velꝫ. l. ſi ſine. ſed hic ideo coheredes tenentur actione ex empto: ideo qꝛ preſentes erant ſed qꝛ pretium pro parte dimidia acceperunt vnde videntur ratam habere venditionem: ⁊ ideo nec vendicare poſſunt: imo tenentur de euictione actione ex empto. vt. ff. rem ra. habe. l. ſi minor. §. vlti. ⁊. l. Paulus. ⁊ ratihabitio retrotrahitur ⁊ mandato comparatur. vt. C. ad mace. l. vlti.

Bonitatis. In. l. iſta cũ duab⁹ ſequẽtib⁹ dr̃: ſi vẽdo tibi fundũ ⁊ ꝓmitto tibi duplã vel ſimplã noĩe euictiõis ſiue tot⁹ fundus euincat̃ ſiue pars teneor ex ſtipulatione ſimple vel duple inſpecta bonitate que erat tempore vẽditionis nõ cũ res euincitur ſed ſi forte ego venditor ꝓmiſi tibi duplã noĩe euictionis ꝗ̃ti nunc res eſt: vel pluris incipiat eſſe: tũc ſi res poſtea accedit pluris eſſe teneor ad bonitatẽ q̃ acceſſit: ⁊ ideo ſi fund⁹ creuit per alluuionem inſpicit̃ bonitas que creuit per alluuionẽ. [cũ pars] ſ. diuiſa. [inſpiciendum eſt] qñ in ſtipulatione dictum eſt ꝙ venditor teneatur emptori euictionis nomine ex futura bonitate. Or ſignori no. vbi in totum euincitur res ꝑ tota agitur vbi ꝑ parte euincit̃: agitur pro parte nomine euictionis ſed vbi euincitur pars ſiqdem pro indiuiſo: agitur pro quantitate partis euicte: ſi autem pro diuiſa parte agitur eui. nomine pro bonitate loci. vt. ff. e. l. i. dixi. non autem agitur ad dimidiaꝫ pretij: ſed ad bonitatem que erat tempore venditionis: non tñ euincitur. vt hic. Or ſignori videtur ꝙ iſta lex cum. l. ſeq. ⁊ princi. ſeq. ſtare non poſſit in actione ex empto non poteſt loqui: qꝛ inſpicitur bonitas que eſt tempore contractus non que poſtea acceſſit. vt. ff. e. l. ex mille. quid dicemus: ad qđ vos dicetis ſicut dixi in caſu: iſte leges nõ intelliguntur in actione ex empto: ſed in ſtipulatione duple: ⁊ differunt hoc modo: qꝛ ſi vendo rem tibi ⁊ promitto tibi duplã: ſi euincitur pars rei nõ teneor ad partem pretij ſed ad bonitatem que erat tempore vẽditionis: ⁊ ita loquitur. l. bonitatis niſi cõueniſſet ꝙ teneret̃ de bonitate que erat tempore venditionis: ⁊ de bonitate que poſtea accederet: ⁊ ita loquit̃ principium legis: ſed ⁊ ſi qd poſtea ⁊c. ⁊ hoc ideo: qꝛ ꝯtus ⁊c. vt. ff. depo. l. i. §. ſi conuenerit. ⁊ hoc eſt ꝙ tabelliones noſtri temporis ponunt in inſtrumentis: ⁊ inſup talis venditor ꝓmittit eam defendere a quacũqꝫ ꝑſona vel collegio ſub pena dupli dicti pretij ⁊ meliorationis que intereſt: ⁊ q̃ poſtea erit ⁊ hoc faciunt: qꝛ inſtructi ſunt a iure peritis. arg. harum legum: ſed ſi ſimpliciter formaretur iſta promiſſio: ⁊ ꝓmitto talis venditor defendere rem ſub pena dupli videtur promittere bonitatem que erat tempore venditionis. vt in. l. bonitatis. ⁊ ff. e. l. ex mille. ⁊ hic cum agitur ex ſtipulatione duple: ſed ſi ageretur actione ex empto que cõpetit ad intereſſe. vt. ff. e. l. ex vẽditione. poſſet emptor petere id qđ vellet: vel bonitatem que erat tẽpore vẽditionis vel bonitatẽ que poſtea acceſſit. vt. ff. e. l. euicta re.

Si vſuſfructus. In. §. iſto dr̃: vendidit tibi fundũ: in illo fundo vſuſfructus eſt euictus nunqd eſtimatio eſt facienda ꝑ bonitate fructuũ certe ſic: ſed ſi euincit̃ a te aliq̃ ſeruit⁹ predial̃ tũc dꝫ lis eſtimari ꝗ̃ti fundus cepit eſſe minoris. [ſed ſi ſeruitus] ſcilꝫ predial̃: hec eſt bona litera ⁊ vult dicere vt dixi i caſu [eſtimãda eſt.] ſub. in actione ex empto nõ ex ſtipl̃one duple. vñ no. ſi in fundo vẽdito euincit̃ vſufr. agit̃ ex duple ſtipl̃one ſicut ſi pars rei eẽt euicta. vt ff. e. l. i. qꝛ vſufr. eſt ps dñij. vt. ff. de vſufr. l. vſufruct⁹. ſed ſi euincit̃ ſeruit⁹ ꝑdialis agit̃ actione ex empto qꝛ ſeruitus nõ eſt pars rei. vt. ff. e. l. pe. ⁊ ff. de le. ij. l. cũ fili⁹. §. dñs. ⁊ dixi. ff. e. l. i. alij hñt in lr̃a. [nã ſi ſeruus euincat̃] ſ. emptus. [prediũ] cui acceſſit ſeru⁹ nam ſi vendis predium ſi euincitur teneris: ⁊ ita ſi ſeruus aſcriptus glebe euincitur teneris. vt. ff. de edi. edi. l. itaqꝫ. ⁊. l. ꝓinde.

Euicta re. In prin. huius. l. dr̃: ſi vẽdis mihi aliquã rẽ ſiue illa res euincat̃ ſiue acceſſio ei⁹ teneris actione ex empto ad intereſſe ꝗ̃ti mea intereſt nõ eſſe euictã: queadmodũ ſi vendis mihi fundũ ⁊ dicis ei accedere ſeruũ ⁊ ſeruus euincit̃ teneris ex empto ad eũ ad intereſſe nõ in duplũ ſed in ſimplũ. [euicta re.] ſiue principali ancilla ſiue acceſſoria: vt partus q erat in vẽtre. [ex empto] ſcꝫ ad intereſſe ad ſimplum nõ ad duplũ [qđ acceſſit] ſcꝫ tacite vt puta partus. [queadmodũ] i. ſicut. [noĩatim] i. expreſſe. [euicta ſint.] que acceſſerunt [preſtant̃.] actione ex empto: niſi noiatim aliud cõueniſſet: qꝛ tũc cõtractus ⁊c. vt. ff. depo. l. i. §. ſi cõuenerit. ⁊ ita not. cũ agit̃ actione ex empto nõ tm̃ hr̃ rõ bonitatis q̃ erat cũ res euincit̃: imo ⁊ q̃ erat tẽpore cõtract⁹: ideo qꝛ actio ex empto dat̃ ad intereſſe: ⁊ intereſt emptoris vt habeat̃ rõ bonitatis q̃ erat tpe cõtractus: ⁊ q̃ erat tpe quo euincit̃: ſed in ſtipulatione duple cõſiderat̃ bonitas q̃ erat tpe ꝯct⁹ tm̃: niſi expſſe diceret̃ q̃ hẽret̃ rõ bonitatis q̃ poſtea accideret. vt. ff. e. l. bonitatis. ⁊. l. ſed ⁊ ſi qd. in pn. ⁊ ff. e. l. ex mille. §. i. ⁊ ad iſtã. l. cõcor. ff. e. l. ſi ꝑgndo. ⁊. l. vacce. ⁊ C. e. l. vẽditor hoĩs.

Duple ſtipl̃o. In. §. iſto dr̃: ſi emptor a venditore ſtipulat̃ duplã euictiõis noĩe trib⁹ caſib⁹ cõmittitur ſtipl̃o duple: puta ſi quis ab emptore petit rẽ ⁊ euincit eã ꝑ ſniam. itẽ cũ qs ab emptore petit eã ⁊ emptor cõdẽnat⁹ litis eſtimationẽ ꝓſtat. itẽ cũ emptor cecidit a poſſeſſiõe ⁊ petit rẽ ⁊ ille a quo petit abſoluit̃ ꝗ̃ſi ſit ſua nõ emptoris [duple ſtipl̃o] ſ. promiſſa emptori euictionis nomine cõmitti dicit̃

contra

cōtra vēditorē in his tm̄ trib⁹ caſib⁹ q ſequunt̄.[reſtituta eſt] p ſnīam.[petitori] ſcʒ ab emptore q ſuccubuit:⁊ hoc eſt intelligēdū qn̄ nūciauit vēditori:alˀs ſec⁹.vt.ſ.e.l.herēni⁹.⁊.ff.de iudi.l.vēditor.vel qn̄ ſine culpa ſua reſtituit.vt.ſ.e.l.hoc iure.⁊.l.qui alienā.i ſi.vel pōt dici ꝙ emptor reſtituit hic abſqꝫ oi ſnīa:⁊ poteſt poni ita exēplū emi a te rē ⁊ per traditionē accepi bona fide putās te dn̄m:poſtea qdā terti⁹ petit a me rē iſtā oblato libello ⁊ lit.cōte.incipit mihi notoriū eſſe ꝙ res erat petitoris. vn̄ nolo iurare de calū.ſed reſtituo rē petitori hic potero agere de dupla qꝛ parcit̄ mihi ſi nolui calūniosꝰ ⁊c.ad hoc facit.ff.mā.l.ꝙ tius.⁊.ff.de act.emp.⁊ ven.l.ex empto.§.emptorē.⁊.ſ.de admini.toto.l.quot.[vel]ecce ſcd̄s caſus.[litis eſtimationē].ſ.pſtare.[vel poſſeſſor]ecce terti⁹ caſus.Or ſignori no.ꝙ in iſtis duob⁹ caſibus nō eſt mirū ſi venditor emptori tenet̄ ex ſtipulatiōe duple: cū emptor dānat⁹ eſt petitori reſtituere rē ⁊ reſtituit: vel cū dānat⁹ ſoluit litis eſtimationē:ſʒ hoc eſt mirū ſi ipſe emptor cecidit a poſſeſſiōe:⁊ petit a poſſeſſore ⁊ poſſeſſor abſoluit̄ quō ꝯmittitur ſtiplō duple cū res nō eſt euicta p ſnīam qꝺ reqrit̄. vt.ff.de rei vē.l.vtiqꝫ.in pn̄.Rn̄.euictio nō deſcribit̄ hic: ſicut dixerunt antiq:qꝛ ſm eos euictio eſt rei empte p ſnīam abductio ſed deſcribit̄ ita:euictio eſt rei empte vel ex alia iuſta cā accepte p ſentētiā cauſe amiſſio ſufficit ꝙ ꝑdat ac ꝑdit ſiue reſtituit rē vel ſoluit litis eſtimationē:vel cecidit a poſſeſſiōe vt hic:⁊ hec ſunt vera in ſtipulatiōe duple:ſecus vꝛ̄ in ſtiplōne hr̄e licere ſi emptor ſtipulat̄ a vēditore hr̄e licere ſi ꝯuenit̄ emptor a petitore ⁊ cōdēnat̄ nō ꝯmittit̄ ſtipulatio añ reſtitutā rē. vt.ſ.e.l.hr̄e licere. ⁊.ſ.de ver.ob.l.ſtipulatio iſta hr̄e licere.§.i.⁊.§.queſitū. ⁊.ff.de act.emp.⁊ ven.l.ex empto.§.ſi qs aūt.Sʒ ad.§.iſtū dn̄s aʒ.ſignauit ꝯ.ſ.l.ſʒ cū vēditor.ſ.ſi ſcd̄s.⁊ dixit ad ſolutionē dicti ꝯrꝰ ſic: hic dānat̄ emptor in litis eſtimationē.vn̄ nō lʒ ei hr̄e in.l.ꝯ.vēditor fact⁹ eſt ꝓcurator in rē ſuā:qꝛ ſi pſtitit litis eſtimationē mādati nō hʒ regreſſum ꝯtra emptorē:quare creditori lʒ hr̄e: vn̄ nō cōmittit̄ ſtipulatio.vt.ſ.e.l.ſi ſeruus vēdit⁹.§.i.Sʒ ſignori ſi vobis placet poteſtis dicere ſubtiliter:⁊ ſic iterponit̄ duple ſtipulatio interdū ꝓpter euictionē:interdū ꝓpter hr̄e licere: ⁊ aduertatis iſta qꝛ inſtruūt nos ad cōficiēda inſtrumēta emptionalia ⁊ iterponit̄ duple ſtipulatio ex cā euictōis hoc mō pone:vēdis mihi tale ꝑ.x.⁊ ſi res euicat̄ ꝓmittis duplā dicti pr̄ij:ex cā emptiōis iterponit̄ duple ſtipulatio ex clauſula hr̄e licere:hoc modo:⁊ ſi vultis eē cauti nō doceatis iſta tabellionib⁹: qꝛ tabelliōes neſcirēt dicere qd velint dicere hec v̄ba per.xx.an.niſi diceretis eis lʒ ipſi ponant in inſtrūis equipollētia v̄ba dū dicūt:⁊ vendis rem talē ad habēdū ⁊ tenēdū ⁊ poſſidendū. ⁊ qcqd tibi ⁊ heredib⁹ tuis placuerit faciēdū ; ⁊ ſi nō licebit hoc facere ꝓmittis duplā euictōis noīe:ſʒ ſi recurrit̄ ad vos facietis ita dici in inſtrō.talis vendit rem talē ꝓ tali pr̄io ſibi ſoluto ad habendū tenendū ⁊ poſſidendū ⁊ tibi ⁊ tuis heredib⁹ qcqd placuerit faciendū:⁊ etiā ꝓmittit illā rē ab oī perſona vēdere ⁊ autorizare ⁊ ſibi rem illā hr̄e licere ⁊ poſſidere nō lʒ:vel euincat̄ ꝓ tota vel ꝓ parte ꝓ qualibet dicta clauſula duplū dicti pr̄ij tibi ſolēni ſtipulatione promitto: vn̄ ſi qdā tertius petat rē ⁊ ꝯdēnor ei in litis eſtimationē duplā dicti pr̄ij potero petere ex cā euictōis:vt hic nā ex clauſula hr̄e licere ꝯmittit̄ cū res reſtituunt̄ nō cū litis eſtimatio pſtat̄:ſʒ qꝛ nō lʒ hr̄e licere mihi agā act.ex ēpto ad intereſſe. Sed qd ſi nullus de iſtis trib⁹ caſib⁹ de qb⁹ dr̄ in hoc.§. intercеſſit.nūqd cōmittit̄ duple ſtiplō : ⁊ aduertatis vos ſcholares qui emitis libros a mercatorib⁹ ⁊ ſtipulamini duplā euictōis noīe. ſi poſtea venit alius ſcholaris cu⁹ eſt liber ⁊ petit librū a ſcholari: ſcholaris ſtatiʒ vadit ad mercatorē ⁊ d̄nūciat ei vt eū defendat emptor ſcholaris poſtea p diffinitiuā ſuccubuit agit ad duplā:nūqd ꝯmittet̄ duple ſtiplō dixerūt quidā ꝙ nō:dicētes ꝙ tm̄ ꝯmittit̄ in iſtis trib⁹ caſib⁹ ⁊ nō in aliis.ſ. qn̄ reſtituit vel dānat⁹ eſt ad lit.eſtima. vel cū cecidit a poſſeſſiōe ⁊ poſtea ſuccubuit:⁊ ad hoc inducūt hūc.§.⁊.ſ.e.l.vēdicātē.i ſi.⁊.l.ſi ſeruus vendit⁹.§.adē iul.⁊ iſti q ſunt in iſta opiniōe deſcribunt ita euictionē:euictio eſt rei ēpte vel ex alia iuſta cā accepte p ſnīam ſecuta abductio:⁊ ſic itelligūt.C.e.l.ſi rē. alii dixerūt ꝙ ēt i aliis trib⁹ caſib⁹ cōmittit̄ duple ſtiplō: vt puta ſi dn̄s agit ꝯ emptorē ⁊ ſuccubuit dn̄s p ſnīaʒ hʒ tn̄ regreſſuʒ ꝯ vēditorē ad duplā ⁊ ꝯmittit̄ duple ſtiplō.⁊ hoc ꝓbāt p ar.remota.⁊ p.l.exp̄ſſas.p ar.remota ſic.iſta duo ſunt paria vel fideiuſſorē ſoluiſſe ꝓ debitore vel ꝯdēnatū eſſe.vt.ff.mā.l.luci⁹.vn̄ ſicut fideiuſſor non hʒ regreſſuʒ niſi his caſib⁹: ita ēptor dʒ hr̄e his caſibus q dicunt̄ hic.§.⁊ aliis caſib⁹.nā p hoc vꝛ̄ ēptori abeſſe ſi euincit̄ p ſnīam res quocūqꝫ mō.vt ar.ff.de ne.ge.l.ſi qs mādato tītij.in ſi. p leges exp̄ſſas ꝙ ēptor habeat regreſſus.ſ.e.l.ſi ſeru⁹ ven.§.vlti.⁊.l.euictus.⁊ ar.ſ.e.l.ſi fuū.⁊.l.ſi mācipiū.§.i. ⁊ ſm iſtos deſcribit̄ ita euictio:euictio eſt rei ēpte: vel alia iuſta cā accepte ab eo euincente abſqꝫ oi ſnīa cāe cōmiſſio.nō dico per ſentētiā.vt ar.ff.de rei ven.l.itaqꝫ vel ſi placet poteſtis diſtinguere ſubtilr̄:aut em̄ptor vult agere de dupla euictionis nomine:quo caſu committitur ſtipulatio ſi cām perdidit:qꝛ euictio eſt ⁊c.vt.ff.de rei vendi.l.vtiqꝫ ſed ſi vult agere ex illa clauſula habere licere non poteſt agere niſi res ſit abducta p ſententiā.vt.ſ.e.l.habere licere.

Si ſeruus. In.§.iſto dr̄:emi a te ſeruū fui ſtipulat⁹ duplā euictionis noīe : ſeruus iſte fuit a me euict⁹ inuenio poſtea ꝙ fugitiuus erat vel ſan⁹ nō erat:nūqd ideo min⁹ cōmittet̄ ſtipulatio duple:⁊ certe nō ideo minus verū ſi differētia eſt cū ſtipulor a te duplā euictōis noīe ſeruꝰ qꝛ ſi ſeru⁹ me⁹ ſtatim eſt fact⁹:qꝛ tu venditor eras dn̄s:ſi eſt fugitiu⁹ cōmittit̄ ſtipulatio duple ex ea cā:ſed ſi euincit̄ a me ſtiplō ſemel cōmiſſa nō deſiit cōpetere etiā ſi ſeruus moreret̄ vel manumitteret̄ vel ſi fugeret vel alia ſīli cā.ſed ſi nō eſſet factus me⁹:qꝛ nō erat vēditoris hic nō eſt ſtatim cōmiſſa ſtiplō: qꝛ fugitiu⁹ ſit niſi noīatim ꝓmiſiſſet vēditor in eū caſum duplā euictōis noīe.vn̄ ſi tpe ꝯtctus cepit mea intereſſe ſanū eſſe fugitiuū nō eſſe ſtatim cōmittit̄ ſtiplō:ſed ⁊ ſi ceperit poſtea mea intereſſe ſilr̄ duple ſtiplō cōmittit̄ euictōis noīe.h.d. iſte.§.[duplā ſtipulati ſum⁹.]ꝓ euictione nō de ſanitate vel fuga qꝺ pꝫ: qꝛ.ſ.dicit ꝙ ſi ſanū eſſe ⁊c.[ait] allegādo ꝓcedit vſqꝫ ver. ſummā ⁊c.[ne id quoqꝫ interſit].i.dn̄a ſit.[nō eſſet.]qꝛ nō erat vēditoris:⁊ nemo plus iuris ⁊c.vt.ſ.de acq.re.do.l.creditor[eſſet fact⁹]qꝛ vēditor erat dn̄s.vt.ſ.de acq.re.do.l.tradmo. [ꝙ me⁹ fact⁹ eſt]ex cauſis ſupradictis.Or dicet aliqs quō pōt aliqs a me ſeru⁹ euinci cū fact⁹ eſt me⁹.rn̄.p hypo.act.vt qꝛ ille q mihi vēdiderat ſil a te alteri obligauerat.vt.ſ.e.l.ſi mācipiū.in ſi.vl̄ cōfeſſoria act.rōne vſufr.vt.ff.e.l.ſed ſi qd poſtea.§.ſi vſufr.[deterior eſt]qꝛ fugitiu⁹ vel ſan⁹ nō eſt.[cepi]ex cauſis ſupradictis. [amitti.] Or ſignori cuſtodiatis vos hic vt dixi in caſu nō diſſoluit̄ ſtiplō duple mortuo vel manumiſſo ſeruo ex ea parte de euic.qꝛ nō pōt amodo euinci. ⁊ ſic ſoluitur cōtra.ſ.e.l.ſi ſeruus. ⁊.l.ſi ſeruus cui⁹ noīe.[nō ſit.] ⁊ hec ſunt vera ſi fuit ſtipulat⁹ fugitiuū nō eſſe ſanū eſſe.[interſit]ſcʒ fugitiuū nō eſſe. Sed ad §.iſtū inſtat̄ ⁊ op.⁊ vꝛ̄ ꝙ in ſtipulatiōe duple nō veniat ꝙ poſtea interfuerit ſeruū fugitiuū nō eſſe tempore ſtipulatiōis: quia in actione ex ſtipulatione non venit quod poſtea acceſſit. vt.ff.eo.l.bonitatis.⁊.ſ.eodem.l.ex mille.Rn̄deo hoc erat adiectum in duple ſtipulatione:⁊ ſic intelligitur.vt.ff.eod.l.ſed ⁊ ſi qui.in prin.vel predicta vera ſunt cum agitur ex cauſa euictionis:ſed hic agitur ex cauſa habere licere. Sed quero hic quando committitur hec ſtipulatio. rn̄.committetur ſtatim : ſed non poteſt agi antequam appareat mea intereſſe.vt.ff.titu.proxi.l.iuſtiſſime.in ſi.vel poteſt committi vt dicit.ſ.rem ra.ha.l.procuratorē.

Vendicantē. In.l.iſta cū duab⁹ legib⁹ ſe.tractat̄ de eadē materia ⁊ ponit̄ caſus talis:tu mihi emēti bona fide rē alienā vendidiſti ⁊ tradidiſti: poſtea ſucceſſiſti vero dn̄o : tu vis a me rē illā vēdicare ex pſona veri dn̄i cui ſucceſſiſti poteris ne certe nō:qꝛ ex quo vēdidiſti mihi teneris mihi de eui. vn̄ nō debes a me euincere:qꝛ quē de eui.tʒ actio eūdē agentē repellit exceptio:vn̄ erit in electione mea vel velim te repellere doli mali exceptiōe:vel ſi velim rē reſtituere potero te cōuenire ex ſtipulatione duple ſi eſt ꝓmiſſa dupla vel ex empto ad intereſſe. ſed quid ſi nō oppoſui exceptionem vel oppoſui exceptionē: ſed a iudice nō fuit admiſſa:⁊ cōdemnatus ſum vtrobiqꝫ potero te conuenire ex ſtipulatione duple ſi ſtipulatio duple eſt interpoſita vl̄ act.ex empto ſi ſtipulatio duple nō eſt iterpoſita:ſed ⁊ ſi ſtipulatio duple nō fuerit interpoſita ⁊ a me euincat̄ potero te cōuenire actione ex empto.h.d.iſta lex cū lege ſequenti ⁊ principio ſequentis : videatis expoſitionem litere.[vendicantem vēditorē.]ſcilicet ab emptore.[vēdiderit.]ſub.⁊ tradidit[ſubmoueri.]ſub.a vēdicatione illius rei. [dn̄ius alio iure.] vt quia ſucceſſit vero domino rei.[queſierit.]ipſe vendicās.[retinere.] ſub.⁊ ita venditorem repellere.[per exceptionem.]ſcilicet doli que eſt generalis.vt.ſ.de doli exceptione.l.ii.§.generaliter.[vel exceptione rei vendite.] ⁊ tradite:quia ſibi obſtat hec exceptio. vt.ſ.de exce.rei ven.⁊ tra.l.i.ex cauſa ſtipulatiōis ſi eſt interpoſita.[ſed ſi exceptio.]ſub.que potuit obiici per emptorem vendicanti.[euictus ſit.]qꝛ iudex eam nō admiſit.[ex duple quoqꝫ ſtipulatiōe]cū eſt interpoſita.[cōueniri.]ſub.vēditor ad intereſſe.[ſed ⁊ ſi ſtiplō]ſuper duplo.[eſſe dicemus] vt poſſit emptor cōtra venditorem agere ex empto ad intereſſe. Or ſignori in.l.iſta vēdicantem.no.duo no.ſiue duo magiſtralia. ⁊ primuʒ no.eſt iſtud ſi mihi ementi bona fide vendis ⁊ tradis rem alienā lʒ ſuccedas vero domino illius rei non poteris a me euincere:qꝛ teneris mihi de euic.iuxta regulam magiſtralem.quem de euictione tʒ actio ⁊c.vt hic.⁊.C.e.l.excep.⁊.l.ſiue poſſeſſor. ⁊.C. de rei vē.l.cum a matre. Item quia obſtat tibi exceptio rei vendite ⁊ tradite.vt.ſ.de exce.rei ven.⁊ tra.l.i.⁊.l.pe.item qꝛ nouū dn̄ium nō dʒ meam emptionē diſſoluere ſed cōfirmare.vt.ff.de

act.emp.ꝛ vẽ.l.ſi rẽ alienã.ꝛ.ʃ.de vſuc.l.eum vir.ꝫ nõ no.ſcd̃m no. qꝺ eſt in electiõe emptoꝛis vel velit vẽditorẽ doli exce.repellere vel vult rẽ reſtituere ꝛ tũc agit ex ſtip.duple vel ex empto ad intereſſe:ꝛ ita habetis hic:ſi q̃s hꝫ ius agẽdi excipiendi ſiuiſ vno nõ põt vti alio.vt hic.ꝛ.C.e.l.quoſ.fallit vbi factũ eſt pactũ duꝫ nõ petendo:ꝛ adiicit pena ſoluta rato manente pacto.vt.ſ̃.de trãſac.l.q fidẽ.ꝛ.C.de tranſac.l.cũ ꝑponas.Or ſignori ꝯ primã reg'.quẽ de euic.tenet actio eũdẽ agẽtẽ repellit exceptio inſtaſ ꝛ op.ecce ſi ſeruus pupilli eſt pupillo pupillariter ſubſtitutus ſi pupill⁹ vẽdit eũ mihi ignorãti ꝛ pupill⁹ decedit in pupillari etate ſuus ſuccedet ei ꝛ eſt liber:ꝛ teneſ de eui.ꝛ tñ ſeipm̃ euincit. vt.ſ̃.e.l.q a pupillo.ad q̃ꝺ vos dicetis ꝙ regula ibi fallit fauore libertatis:ꝛ q2 nõ teneſ ibi ſuus de euic.ex pſona ſua:ſed ex pſona pupilli.Sed denuo op.ad iſtã regulã: ecce ſi liber hõ ſuit mihi bona fide ꝛ titius vendit eũ:ꝛ poſtea iubet eũ eſſe liberũ ꝛ hr̃ dẽ inſtituit ipſe poterit ſe euincere in libertatẽ ꝛ tñ vt hr̃s tenebiſ de euic.vt.ʃ.e.l.ſed ſi ſtipl'o.§.ſi liber hõ.ſed ꝛ ibi ſpãle eſt fauore libertatis:vel poſſum dicere ꝙ ibi vẽditio liberi hõis nõ tenuerit.Sed denuo op.ecce ſi ſeruũ alienũ manumitto ꝛ ſuccedo vero dño manumiſſio nõ cõfirmaſ ergo vr̃ ꝙ euincã.vt.ʃ.q.ꝛ a q.ma.li.nõ li.l.ſi ſuo.ad q̃ꝺ vos dicetis ꝙ illa lex nõ ꝯdicit:q2 nõ põt manumiſſor euincere lꝫ libertas nõ cõfirmeſ. Sꝫ denuo ad regulã iſtã oppo.ecce ſi vendo tibi aſcriptũ ſine ſolo nõ valet vẽditio:ſed ego ipſe poſſum eũ vẽdicare.vt.C.de agri.ꝛ cẽ.l.quẽadmodũ.li.x.ad q̃ꝺ vos dicetis aliud eſt cũ vẽditio ſit p̃ter legẽ:vt cũ vẽdo rẽ alienã: quo caſu tenet vẽditio.vt.ſ̃.de ꝯ.hen.emp.ꝛ ven.l.rẽ alienã:vñ q2 tenuit vẽditio nõ poſſum euincere:ſi poſtea ſuccedo vero dño illi⁹ rei:q2 nõ poſſum venire ꝯ factũ meũ ꝑpriũ.vt.ſ̃.de adop.l.poſt mortẽ:aliud eſt ſi ſit cõtra legẽ vẽditio:vt ſi vẽdo aſcriptitiũ ſine glebe:quo caſu poſſum a te vẽdicare:nec hꝫ locũ illa regula.quẽ de euic.tenet actio ꝛc. nec illa nõ lꝫ alicui ꝯ factũ ſuũ venire q̃ꝺ eſt illa rõne:q2 ẽ facta alienatio ꝯ.l.q̃ꝺ ſit ꝯ.l.p caſſo.vt.C.de le.ꝛ cõſti.l.nõ dubiũ.Sꝫ denuo ad iſtã regulã op.ecce ſi pater vẽdit filiũ ſuũ põt in libertatẽ eũ vẽdicare.vt.C.de li.cã.l.j.ad q̃ꝺ vos dicetis.vt.ſ̃.p.dixi vl' põt dici ꝙ ibi eſt ſpãle fauore libertatis:ꝛ in dubio fauemus libertatib⁹.vt.ſ̃.de ali.iu.mu.cã fac.l.iij.Itẽ no.ꝙ iſta regula hꝫ locũ in vẽditore:ꝛ ei⁹ hr̃de ꝛ in fideiuſſore vẽditoris:vt hic.ꝛ.C.de rei vẽ.l.cũ a matre.ꝛ.C.de re.ali.nõ ali.l.vẽditrici.ſed fallit in hr̃de fideiuſſoris.vt.C.e.l.vlti.ſed ad aliud q̃ꝺ ðr in.l.ſe.inſtaſ ꝛ op.in.l.ſe.ðr:vt dixi in caſu ſi vẽdidiſti mihi rẽ alienã bona fide emẽti ꝛ tradidiſti:ꝛ poſtea ſuccedis vero dño ſi vendicas a me poſtea rẽ poſſuꝫ te repellere doli exce.ſed ſi nolo te repellere poſſum te cõuenire ex ſtipl'one duple vel ex empto ad intereſſe.ſed dic mihi nõne res eſt euicta culpa mea cũ potuerim te repellere doli exce.vñ de euic.nõ agiſ.vt.ʃ.e.l.ſi rẽ quã.§.ſi duple.Rñ. vbi tu vẽdicas a me rẽ quã mihi vẽdidiſti:ſi volo te repellere doli exce.poſſum.ſed ſi nolo tibi reſtituere poſſum te cõuenire ex ſtipl'one duple vl' ex empto:ſed ſi tu excipies culpa tua res euicta eſt:q2 nõ repuliſti me vñ nõ potes agere ꝛ ego replicabo mea culpa ꝑfuit tibi:q2 tu es aſſecut⁹ deſideriũ tuũ.vñ iuxta dictũ catonis dicã tibi:lꝫ alii poſſint me inculpare:tu vero nõ potes: imo neceſſe eſt ꝙ me laudes.ꝛ ad iſtud eſt ſimile.ʃ.de iure do.l.cum in fundo.§.q̃ꝺ ſi mulier.ꝛ.C.de rei vendi.l.quoſ.Sed denuo op.ſi ego emptor oppoſui exceptionẽ doli ꝛ nõ fuit admiſſa exceptio iudex fecit mihi iniuriã:vñ nõ debet vẽditori imputari.vt.ſ̃.e.l.ſerui.ꝛ.ʃ.eo.l.ſi per imprudẽtiam.in pꝛĩn.Rñ.iniuria facta emptori nõ obeſt vẽditori cũ venditor defendit emptorem:ſed ſi venditor nõ vult defendere:tũc nocet: aut ſi ipſe venditor euincit nõ defendit: vnde nocet ei:vel dicatis iniuria facta emptori non nocet venditori alio euincente ab eo:ſed ipſo venditore euincente ſic.vt argu.ʃ.de leg.j.l.ſi ſeruus plurũ.§.j.

Sed ꝛ ſi.

Si liber hõ. In.§.iſto ðr: ſi liber hõ ſuiebat titio bona fide:titi⁹ illũ liberũ hoĩem mihi vẽdidit ꝛ tradidit ꝛ ꝑmiſit mihi duplã euictiõis noie: poſtea titi⁹ ſciuit eũ eſſe liberũ ꝛ eũ ſcripſit heredẽ:iſte hõ liber euincit ſeipſum in libertatẽ:nũqd mihi quaſi euincaſ tãq̃ hr̃s titij tenebiſ de euictiõe:certe ſic:ꝛ ipſimmet habeo obligatũ euictiõis nomine.h.d.[ꝛ ipſe].ſ.hõ liber.[ſui ꝯtrouerſiã faciat] ꝑuocãdo ſe de poſſeſ.ſeruitutis in libertatẽ:ꝛ ꝑnũciat⁹ fuit liber.[habebo] de eui.tãq̃ heredẽ vẽditoris:ſed quõ iſte liber hõ eripiſ in libertatẽ iuxta regulã quẽ de euic.tenet actio ꝛc.vt.ſ̃.e.l.vẽdicãtẽ.ꝛ ipſe tãq̃ hr̃s teneſ de euic.rñ.vt ibi dixi: hic eſt caſus fauore libertatis in quo liber euincit ſe:ꝛ de euic.vt hr̃s teneſ:ſic ꝛ alibi eſt alius caſus.ſ̃.eo.l.q a pupillo.alſ cõtra. vt.ſ̃.e.l. vendicãtẽ.

Fundũ meũ. In.§.iſto ðr:obligaui fundũ meum alicui:poſtea illũ tibi vẽdidi demũ q2 timebã ne creditor a te euinceret:emi eũ a te ꝛ mihi euic.ꝑmiſiſti:nũqd ſi poſtea creditor euincit a me ꝯ te hẽo regreſſuꝫ ð eui. certe nõ:imo me agẽdo act.ex empto.poteris me repellere doli exce.q2 euiciſ nõ ex tua ſꝫ ex mea pſona.[obligaui].ſ.creditori meo ꝑ.c.[deide alienaui].i.vẽdidi ꝛ tradidi.[eſt].i.excipi ðbet [ex ẽpto] ſi ñ excipiaſ q̃ꝺ dictũ ẽ.ſ̃.[ſubmoueri.]vt.ʃ.e.l.ſi cui.

Si ſeruus vẽditus. In.§.iſto ðr ſi vẽdidiſti mihi ſeruũ ꝛ ꝑmiſiſti mihi duplã euictiõis noie ſi ſu⁹ moriſ ãteq̃ dñs euinceret nõ cõmittiſ ſtipl'o:q2 nemo eũ euicit:ſꝫ ſi doloſe mihi vẽdidiſſes rõne doli tui teneris mihi.[interceſſerit].ſ.emptoris: ꝛ agetur de dolo cõmiſſo nõ act.de dolo ſed ex ſtipl'one ad duplã vel ex empto ad intereſſe etiã ãñ euic.ꝛ ãñ mortem.vt.ſ̃.de act.emp.l.ſeruus quẽ a me.§.vlti.alii tñ dicũt agi act.ex empto ad intereſſe.

Idem iul. Quidã hñt hic.§.vt ego habeo:ꝛ qdã hñt principiũ legis ꝛ incipit duple.ꝛ dicit in ſcriptio iul.li.iij.eleg ãter diffinit ꝛc.ſꝫ i hoc nõ ẽ vis niſi q̃tũ ad allegandũ:ꝛ iſte.§.vult iſtud dicere ſi emo a te rẽ ꝛ ſtipulor duplã euictiõis noie ꝯmittiſ ſtipl'o duple ſi res euinciſ.ita ꝙ mihi emptori nõ liceat hr̃e ꝑpter ipm̃ eui.ſꝫ ſi lꝫ mihi hr̃e.ſec⁹ erit qd enĩ ſi petiſ a me res vẽdita.ꝛ cõſtituit te vẽditorẽ ꝑcuratorẽ ꝛ in rẽ tuã ꝛ tu vict⁹ ſoluiſti litis eſtimationẽ hic nõ ꝯmittiſ duple ſtipulatio.q2 nõ habes ꝯ me mãdati act.ad litis eſtimationẽ ꝯſequẽdã a me cũ in rẽ tuã fideiuſſeris.vñ ſi eũ res illa nõ ſit oblata neq3 pecunia.i.litis eſtimatio abſit nõ ꝯmittiſ ſtipulatio:ſꝫ ſi cũ me ẽptore agereſ ꝛ euincereſ ꝛ litis eſtimatio ſolueſ.tũc ꝯmittiſ ſtipl'o duple.iõ q2 nõ liceret mihi illã rẽ hr̃e ſi litis eſtimationeꝫ nõ ſoluiſſem.imo a me eſſet euicta.[tũc ꝯmitti.]ſub.ꝯ vẽditorẽ. [ꝑpter ipſam euictionẽ ſecutã.]vt.ʃ.e.l.hr̃e licere.ꝛ q2 ita eſt in gñe ſequiſ in ſpẽ.ꝛ iõ ait.ſ.iul.ꝛc.[ꝑcurator eſt]ad ſuã ðfenſionẽ.[cõſequaſ.]q2 fideiuſſit in rẽ ſuã.vt.ſ̃.ad vell'.alio gn.ꝛ.ſ̃.de ꝑcu.l.lꝫ.§.ea.ꝛ q2 ſi cõueniret emptorẽ mãdati diceret tu teneris ex ſtipulatiõe duple ad tãtũdẽ.[neq3 corp⁹].i.res ipſa.[neq3 pecunia].i.litis eſtimatio.[lꝫ eũ].ſ.ſeruũ.[p̃riũ nõ dediſſet] i.litis eſtimationẽ nõ ſoluiſſet.[ꝑpe eũ]iõ hic dicit ꝑpe.q2 huic poſſeſſori a petitore de euic.nõ caueſ.vt.ſ̃.de rei ven.l.ex diuerſo.§.petitor.[nõ ex p̃ſtina].ſ.ẽptiõe vel ex cãu'ĩ emptor hr̃e.imo ex hac ſcd̃a q̃ eſt quaſi ẽptio.vt.ʃ.ꝑ emp.l.ij.Or ſignori not. hic differẽtiã inter act.ex ẽpto ꝛ ſtipulationẽ duple ex ea cã hr̃e licere ex empto act.cõpetit mihi ꝛ ſi res nõ euinciſ a me.ſi tñ incipio habere ex alia cã.vt.ſ̃.e.l.ſi vendideris.ſed ſtipulatio duple nunq̃ ꝯmittiſ niſi res mihi auferaſ.vt.ſ̃.e.l.euicta re.§.duple.

Idem iul.libro eodẽ ſcribit. Et hic quidã hñt principiũ legis:ꝛ qdã hñt.§.vt ego habeo ſed nõ eſt vis vt ſ̃.C.ꝑxi.dixi.niſi q̃tũ ad allegandũ.ꝛ in.§.iſto ðr:emi a te ſeruũ ꝛ fui ſtipulat⁹ duplã noie euic.poſtea qdã cepit a me eũ vẽdicare lit.cõte.mecũ ſeru⁹ iſte culpa mea fugit a me:ꝛ ille ꝑbauit ſe dñm eſſe:nũqd debeo ꝯdẽnari illi:certe ſic: ſꝫ nõ ſtatim habeo regreſſum ex ſtipl'one duple ꝯ venditorẽ: ſed tũc cũ apprehẽdi eũ ſi ãñ ille ſeruus nõ fugit culpa mea tũc debeo abſolui ſi cauеs ſi peruenerit in ptãte mea ꝙ eũ reſtituã:ꝛ niſi apprehendã nõ cõmittiſ ſtipulatio:vbi ergo preſtiti litis eſtimationẽ ſufficit apprehẽdere vbi caui nõ agã niſi reſtituã.[poſſeſſor].ſ.quanti intereſt aduerſarij ꝛ ſic in litis eſtimationem.ꝛ ad iſtud accedit. ſ̃.de rei ven.l.ſi a bone fidei.[plane inqt].ſ.iul'.ꝯmitti ꝯ vẽditorẽ.[ſtipulationẽ.]duple.[ait]q2 ſatis eſt ꝙ p ſniam ſuccubuit. vt.ſ̃.de rei vẽ.l.vtiq3.[fugiſſet].ſ.ille ſuus vẽdit⁹:ꝛ dic añ li.cõte.[interpoſitis]ꝙ reſtitueret eũ ſi eũ apprehẽderet.[reſtituiſſet.]q2 erat cõdẽnat⁹ ad hoĩem reſtituẽdũ ſi eũ apprehẽderet. [vbi igiſ].i.in quo caſu.[obtulit.].i.ſoluit.[de euictiõe]vt in p̃mo caſu hui⁹.§.[niſi pri⁹ reſtituerit.]ſub.poterit agere de euic. vt in ſcd̃o caſu huius.§.q̃ꝺ eſt illa ratione:quia erat abſolutus ꝛ ſtipulatio non committitur ꝛc.vt.C.e.l.iij.ꝛ.ſ̃.de rei vẽdi.l.ij.

SI pro re pupilli. In.l.iſta ðr pupill⁹ emit aliquã rẽ tutore authore:actũ ẽ cũ pupillo tutore authore vl' cũ tutore:tutor ꝯdẽnat⁹ ſoluit litis eſtimationẽ ð pecunia ſua nõ pupilli nũquid pupillus hꝫ regreſſum contra vẽditoreꝫ: certe ſic [litis eſtimationẽ.] litera iſta legiſ ita:ſi ꝑ re pupilli q̃ emit tutor noie pupilli ſub.litis eſtimationẽ.[cõmittitur.]nam ꝯtra act.tutele poterit tutor q̃ꝺ ſoluerit recuperare ab eo. vt.ʃ. de ꝯtra.iudi.tu.l.qd ergo.§.ꝯtrariũ.vñ merito vr̃ abeſſe pupillo id q̃ꝺ alij eſt obligatus.vt.ſ̃.de neg.ge.l.ſi quis mãdato tuo.

Si ꝑ euictiõe fundi. In.§.iſto ðr mulier emit fundũ ꝛ ſtipulata eſt duplã noie euictiõis ꝛ accepit fideiuſſores: poſtea eũdẽ fundũ ðdit i dotẽ marito ſuo ðinde aliqs euicit illũ fundũ a marito:nũqd ſtatim mulier poterit agere de euic.ꝯ vẽditorẽ ꝛ eius fideiuſſores:certe ſic:quaſi minorẽ dotẽ habere cepiſſet:vel etiã ꝙ nullam dotem videret habere:ꝛ idem eſt ſi maritus litis eſtimationem

matione ſoluiſſet:ſed ⁊ ſi mortua muliere fundus ille eſt euict⁹ a marito ex ſtipulatione duple poterit agi: q2 maritus aget ex prouiſione duple cõtra heredes mulieris: ⁊ ipſi heredes agent ex ſtipulatione cõtra venditorẽ. Sed qd ſi mulier emit a te fundum alienũ bona fide: ⁊ nupſit vero dño ⁊ ei nullã fundã ꝺ dit in dotẽ: hoc caſu nõ videt̃ ab eo euinci vñ ſtipulatio duple nõ datur mulieri: ⁊ demũ euincitur cũ maritus nõ habet iſtũ fundum ratione dotis ⁊ habet mulierẽ indotatam: ⁊ licet iſta mulier hoc caſu nõ poſſit agere de euic. ex ſtipulatiõe duple tñ cõtra vẽditorẽ hꝫ actionẽ ex empto [emit.] ſub. a non dño. [in dotẽ dediſſet] ſcꝫ marito a nõ dño: ⁊ ita loquitur .l. iſta cum .l. ſeq. [deinde aliquis] .i. dñs [per iudiciũ] .i. per ſn̄iam. [habere.] q2 forte iſta mulier dederat fundum ⁊ alias res in dotẽ marito q̃ nõ fuerũt euicte a marito. [vel etiã nullam.] ſub. cũ iſta mulier nõ dedit alias res in dotẽ niſi fundũ euictum. [agere põt.] iſta lex debet intelligi ſi maritus debeat lucrari dotẽ ex pacto alias non poſſet agere cõtra heredes: quia obſtaret ſibi illa exceptio dolo facis ⁊c. vt .ſ. de reg. iur. l. dolo. vel põt intelligi cum maritus accepit in dotẽ fundũ eſtimatũ vera eſtimatiõe: q2 tũc dñs factus eẽt. vt .C. de iu. do. l. quotiẽs. [nõ tñ cõſequens erit.] q.d. non idem erit ꝙ videbatur ꝓpter rationẽ predictã: q2 mulier eſſicit̃ indotata [ſtipulationẽ] ſcꝫ duple. [ꝗuis eque] .i. eodẽ mõ. [vl' dic eque] .i. ac ſi eſſet euictus a marito. [in iudicio] .i. ꝑ ſententiã [actionẽ] re euicta. ⁊ ita habetis in .l. iſta nõ tñ ſi res empta nõ euincit̃ a me: ſed incipio eã hr̃e ex alia cã nõ poſſuꝫ agere de euictiõe nec de dupla nõie pene: ſed agã act. ex empto ad intereſſe meũ: vt hic. ⁊ .ſ. e. l. ſi vendideris. ⁊ .ſ. man. l. ſeruũ tuũ.

Si ſeruum. In .l. iſta d2: ſi emiſti ſeruũ ⁊ ſtipulat⁹ es duplã euictiõis nõie ⁊ poſtea anq̃ euincatur manumiſiſti eũ: nũquid poteris agere ꝯ vẽditorẽ de euictione ad duplũ. r̃ſidet̃ ꝙ nõ. ſed ſi vẽdidiſti ſeruũ quẽ dicebas tuũ ⁊ nõ erat: ⁊ iõ nõ habeo eũ in libertũ teneris ex empto ad intereſſe ſi ſciẽs alienũ vẽdidiſti: ſed ⁊ ſi illũ ſeruũ ex cã fideicõmiſſi fui coactus manumittere: ſimiliter teneris ex empto ad intereſſe. hoc dicit iſta .l. cũ .l. ſeq. [ſtipulatus ſis] ſcꝫ tu emptor. [ante.] ſub. ꝙ ſcires alienuꝫ. [tua perdideris] ſcꝫ manumittẽdo. [nõ habeat] ſcꝫ manumittẽs cã emiſſet ſuũ aliũ. [ex vẽdito] .i. ex empto. vt .ſ. de ac. em. ⁊ ven. l. veteres. [actionẽ hẽbit] ſcꝫ ꝯ venditorẽ ad intereſſe. vt .ſ. e. l. nõ tñ in fi. ⁊ .ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. tit⁹ al's incipit lati⁹ titi⁹. Or ſignon habetis in .l. iſta ſi ſeruũ: ꝙ ſi ſeruus emptus manumittitur ab emptore nõ agitur de euic. ſimiliter ⁊ ſeruo mortuo anteq̃ euincatur non agitur de euic. vt .ſ. eo. l. ſi ſeruus vẽdit⁹.

1 ☞ Emptor ſi fuit repulſus a vendicando propter exceptionem precedentem ex ſua perſona non agit de euictione ſecus ſi ex perſona venditoris. hoc dicit cum .l. ſeq.

1 **Hoc iure.** In .l. iſta cum duabus ſequẽ. d2 ſi emo a te rẽ: ⁊ poſtea cado a poſſeſſione rei empte: ſi peto rem a poſſeſſore ⁊ repellor per excep. que deſcẽdit ex perſona mea: q2 feci ei pactũ de nõ petẽdo: vẽditor nõ tenet̃ de euictiõe: ſed ſi repellor ꝑ excep. que deſcẽdit ex ꝑſona ei⁹: q2 nõ erat dñs tũc tenet̃ de eui. vel act. ex empto. ſed qd ſi vẽdidiſti rem ⁊ repellor per excep. deſcendẽtẽ ex perſona venditoris ⁊ mei emptoris: certe differentia erit vtrũ repellar exceptiõe deſcẽdẽte ex ꝑſona mea tũc nõ agã de euic. ſi ex tua ſic [nõ teneat̃.] ⁊ ponetis exẽplũ vt poſui in caſu: ⁊ hic reuerto. [ꝯtra]. q2 tũc tenet̃ vẽditor ꝺ euictiõe emptori.

Si rem quam mibi. In prin. huius .l. d2: mihi ignoranti vendidiſti rem alienam redemi eam a vero dño: nunquid eius rei potero a te aſſequi pretium actione ex empto dic. bant quidam ꝙ non: ſed verius eſt ꝙ debebam aſſequi pretium cum ego ex alia cauſa cepi rẽ habere. [haberem.] ⁊ ad hoc accedit .ſ. e. l. ſi vẽdideris. ⁊ .l. nõ tñ.

Si duple ſtipulatio. In .§. iſto d2: emi a te rem ſtipulat⁹ fui a te duplã euictiõis nõie: cecidi a poſſeſſione culpa mea vel ſponte: certe hoc caſu ſi poſſiderẽ poſſem retineri: ſi nõ poſſiderẽ ſuccũbo ſi velim agere: hoc caſu ex ſtipulatione duple vel ex empto ad intereſſe repellar doli mali exceptio. [ſtipulator] .i. emptor. [non poterit.] nã bone fidei poſſeſſor qui impendit edificando de nouo ⁊c. vt .ſ. de condi. inde. l. ſi in area. ⁊ .ſ. de do ex .l. Paulus r̃ſidit. [aduuſſa fuerit.] vñ no. ſi emptor culpa ſua cecidit a poſſeſſione: vel ſi culpa ſua res euincitur non habet regreſſum contra venditorem de euic. vt hic. ⁊ ar. .ſ. e. l. rem hereditariã. l. ſi.

Quolibet tpe. In .§. iſto d2: ſi emo a te rẽ ⁊ ſtipulor duplã euictiõis nõie ⁊ res petit̃ a me quolibet tpe poſſum tibi denunciare ꝙ res a me euincit̃: ⁊ ante li. cõte. ⁊ poſtea. dũ tñ nõ nimis prope ſn̄iam id fiat. .i. denuncietur: vnde habetis hic ꝙ emptor tenetur denunciare venditori ꝙ res euincitur ab eo. vt .ſ. de euic. l. venditor. niſi pacto remiſſa eſſet denũciatio. vt .ſ. e. l. herennius mode. ſed lex vr̃ cõtra. vel dicatis aliꝰ in emptore vt hic. q2 hꝫ titulũ nõ lucratiuum aliꝰ in legatario qui hꝫ titulũ lucratiuũ aũ h cõte. dꝫ denũciare: ſꝫ d2 denũciare minus ꝓpe ſn̄iam ſi iam apris atteſtationibus vt in auť. de teſt. §. q2 ỽo. ⁊ .§. illꝰ. ſed quid ſi emptor nõ denũciauit in cã principali venditori denũciat tñ in cã appellationis: nũquid ſatis erit: vr̃ ꝙ ſic: q2 per appellationẽ extinguitur ꝓnũciatõ. vt .ſ. ad tertul. l. i. in fi. ſed nos dicim⁹ ſi eedẽ defenſiones cõpetũt in cã appellatiõis que in pricipali ſatis eſt: alꝰ nõ.

Si emptor. In .l. iſta dicit̃ ſi emiſti a me ſeruũ ⁊ fuiſti ſtipulatus furtis noxiſq3 ſolutũ eũ eſſe: poſtea ille cui ſeruus furtũ fecerat ſucceſſit tibi emptori: nunqd poterit agi act. ex ſtipu. certe ſic: ſicut heres poſſet agere ſi ex noxia. cauſa aliꝗ aliqd ꝓſtitiſſet. [ſit] a te vẽditore. [habere] cõtra venditorem. [quemadmodum] .i. ſicut. [ſi ipſe] aliꝗ cũ furtuꝫ feciſſet.] ꝓſtitiſſet. Or ſignori iſtud eſt verum ꝙ ex ſtipulatione põt agi ex ſtipulatione illa furtis noxiſque ſolutum non ex ſtipulatione duple cum ſeruus debet euinci per ſententiam: ⁊ ſic ſoluitur contra. argu. .ſ. eo. l. ſi vendideris. ⁊ .l. non tamen. Item hoc caſu videtur abeſſe q2 actiões deſierunt ei competere ex quo ſucceſſiſti emptori: ⁊ ſic ſoluitur contra. .ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. ſi ſeruum. in prin.

Si ita quis. In .l. iſta d2: vendidiſti mihi ſeruum ⁊ promiſiſti mihi illũ ſanuꝫ eſſe furẽ non eſſe: erit ne vtilis iſta ſtipulatio: dixerunt quidaꝫ ꝙ non: q2 ſi ſeruus eſt morboſus vel fur vel veſpertilio impoſſibile eſt ꝙ promittitur ſi nõ inutilis eſt: ſed certe iuriſcõ. vlp. hãc ſtipulationẽ dicit eſſe vtilẽ: q2 iſta ſtipulatio ſi eſt adiecta pena certe q̃titatis: eo caſu cõmittet̃ ad penam certe q̃titatis. [ꝓmittit̃] ⁊ impoſſibiliũ nulla eſt obligatio. vt inſtit. de inuti. ſtip. §. impoſſibilis eſſe q2 cõmittitur ad intereſſe ſi nõ eſt adiecta pena certe q̃titatis: alꝰ cõmitti ad penam: ſi eſt adiecta ⁊ iſte ſtipulatiões interponũtur negatiue ⁊ affirmatiue: ſanum eſſe promittit̃ affirmatiue furẽ nõ eſſe iterponit̃ negatiue. [qd eẽ] cum promiſiſti ſanũ eſſe [aut non eſſe] cũ promiſiſti furẽ nõ eſſe. [valere ſtipulationẽ.] ⁊ cõmittetur ad penã certe q̃titatis: quia in ſtipulationibus penalibus nõ cõſideraꝫ ⁊c. vt inſti. de inuti. ſtip. §. alteri. [horũ predictorũ] ſcꝫ ſanum eſſe: furẽ non eſſe: veſpertilionem nõ eſſe promittitur: quia iſta ſtipulatio edilium curuliũ ꝙ promittas ſanum eſſe furem non eſſe. vt .ſ. eo. l. ſ. §. i. [ſanus] id eſt ſane mentis vel iuriſperitus.

1 ☞ Reus vbi dicuntur in ſtipulatione tot ſunt ſtipulationes quot ſunt res ⁊ quando.

Qualia dicitur. In .l. iſta dicitur ꝙ regl'r ſi plures res deducant̃ in ſtipulatiõe tot ſunt ſtipulatiões quot ſunt res. Sꝫ nũqd idẽ hꝫ interuenire in hac ſtipulatione cũ promittis ſeruũ ſanum eſſe. furẽ non eſſe: certe ſic: ꝫ bi grã: emi a te ſeruũ .p. x. ⁊ promiſiſti mihi illum ſeruũ fugitiuũ non eſſe: furem non eſſe: erronẽ nõ eſſe: vel morboſum nõ eſſe: q2 fugitiuus eſt minus valet in duobus: q2 fur eſt minus vꝫ in aliis duobus: q2 erro eſt: min⁹ valet i aliis duob⁹: q2 morboſus eſt min⁹ valet in aliis duob⁹: ſi egi ꝯ te ex cã vitũ fugitiui: i duob⁹ poſtea ago ex cã furti: q2 fur. ⁊ aſſecut⁹ ſuꝫ alia duo: poſtea egi ad alia duo q2 morboſus ⁊ aſſecut⁹ ſuꝫ alia duo: ſi poſtea euincit̃ a me ⁊ ago de euic. ad duplã: vel ex empto ad itereſſe: q2 ſum aſſecut⁹ iam ſex nõ aſſequar totũ itereſſe ſanũ eẽ: furẽ nõ eẽ: morboſuꝫ nõ eẽ ne bis aſſeq̃r idẽ ſꝫ tñ q̃tuor [q2 d2] ſub. regl'r. .ſ. ꝺ ỽ. ob. l. ſcire. ⁊ .l. qꝺ d2. [ꝓmittũt] puta ſanũ eẽ ⁊c. [fui] ſi ſciſſet eũ fugitiuũ eẽ [fingam⁹] mõ exẽplificat qꝺ dixit i gñe [mox] .i. poſtq̃ fuit aſſecut⁹ duo [ex plurib⁹] .ſ. ſtipl'onib⁹ [agit̃] Or ſignon ex .l. iſta

1 colligetꝫ pl'a no. i ſtatiꝫ colligetꝫ ꝺ regulã vbi res ꝺ ducũt̃ i ſtipl'one tot ſũt ſtipl'ones q̃t ſũt res ⁊ itelligo ſi diuerſe res deducãt̃ i ſtipl'one: vt .ſ. de ỽ. obli. l. vbi aũt nõ appet. §. pe. ⁊ .l. quot. ⁊ inſti. ꝺ inuti. ſtip. §. quot. ſec⁹ tñ ẽ ſi ſtipl'or res plꝫ q̃ diuerſe nõ ſunt vt puta ſi ſtipulor a te. x. lib. q2 vna ſumma ſtheret alteri nõ vna ſpẽs alti. vt .ſ. de ỽ. ob. l. ſcire. in p̄n. ⁊ .l. iter ſtipulãtẽ. §. i. Itẽ no. ꝺ ſi p2io ſtipl'at⁹ ſuꝫ ſuũ ſanũ eẽ: furẽ nõ eẽ: erronẽ nõ eẽ ⁊ fugitiuũ nõ eẽ: ſi egi ex p2ia ⁊ aſſecut⁹ ſuꝫ meũ itereſſe: ſi ago ex ſcꝺa ꝯſeq̃r tñ duo nõ q̃tuor ne ego lucrũ ferã ⁊ bis idẽ cõſeq̃r vt .ſ. ai. pt. l. qꝺ ſi nolit. §. ſi qs egerit. ſic ⁊ ar. ſi tu vulneraſti ſuũ meũ poſtea eũ occidiſti. ſi p2io egi ꝺ vulnere ⁊c. vt .ſ. ad .l. aq. l. ſi ſeru⁹. ⁊ .l. ſꝫ ⁊ ſi ex ꝑore. q2 eſt illa rõne q2 bõa fides ⁊c. vt .ſ. ꝺ re iu. l. bona fid. Itẽ no. ſi poſtea euicit̃ fu⁹ nõ aſſequit̃ ex ſtip. duple. xx. ſꝫ reduplicabit̃ reſiduũ vt .ſ. e. l. cũ fũd⁹. Sꝫ ad .l. iſtã op. q2 hic i fi. d2 ꝙ ex vna ſtip. nõ põt agi ſepi⁹: ſꝫ ex plib⁹. ⁊ aduerſatis lꝫ do. Io. ⁊ aꝫ. nõ tetigerint hic: ⁊ vr̃ ꝙ poſſit ſepi⁹ agi ex vna: q2 ſi ſtipulat⁹ fui a te. c. q̃ tibi mutuaui. ⁊ ex illa ſtipu. peto xx. ꝺ. c. q̃ tibi mutuaui ⁊ fuiſti ꝯdẽnat⁹ ⁊ ſoluiſti: nũqd reliqua

potero petere: certe ſic: ergo ſepius agitur ex vna ſtipulatione. ⁊ ꝙ poſſim agere appet: qꝛ rõ ſuadet vt. j. de exce. rei iudi. l. ⁊ an eadẽ. §. q vſufr. qd ergo dicim⁹. rñ. aut vna ſtiplõ eſt rei pſecutoria aut penalis: aut ꝯmittitur ad intereſſe ſi eſt rei pſecutoria. qꝛ ſtipulatus ſum. c. que tibi mutuaui ex ea poſſum petere ſepius. vt ſ. dictũ eſt. ꝑterea ſi qs põt petere totũ ⁊ petit ptẽ nõ ob. ei exceptio: ſꝫ ſi qs petit totũ ⁊ poſtea petit ptẽ bene obſtat ei exceptio vt. j. de excep. rei iudi. l. ſi qs totũ. ⁊ hec eſt ſubtilitas tuſcana qꝛ cum debeo alicui tuſco. c. ⁊ ipſe videt ꝙ nolo ſoluere ipſe dabit mihi libellũ ⁊ de. c. li. petet. c. ſ. ⁊ hoc faciũt ꝑpter tria: vt qꝛ minores faciunt ſumptus. Item qꝛ inſpiciunt defenſionẽ aduerſarii. Itẽ qꝛ ex quo ſuccumbẽt in. c. ſolidis: nunc habẽt defenſionẽ in reſiduo. ⁊ ideo dicendũ eſt in ſtiplõne que eſt rei pſecutoria ꝙ ſemel ⁊ ſepius põt agi. ſi aũt ſtiplõ eſt penalis ex ea ſemel agit nõ ſepius: niſi dictũ eſſet ꝙ ſepius ageret: vt. ſ. de arb. l. ſi duo ſiaũt ſtiplõ cõmittit ad intereſſe: puta ꝑmittis nõ fieri: quo min⁹ mihi nõ liceat ire ⁊ agere: iſta ſepi⁹ põt ꝯmitti: qꝛ ſi hodie ꝓhibeas ⁊ cras potes ꝓhibere: ⁊ idẽ eſt i ſtip. de rato. ⁊ idẽ i ſti. de vtẽdo ⁊ fruẽdo arbitrio boni viri. vt. j. de v. ob. l. ſi ita. ⁊. j. rez ra. hal. ſi pcu. ⁊ l. cũ querebat. ⁊. ſ. vſufr. quẽadmodũ ca. l. i. §. n

a **Si ſeruum emero.** In. l. iſta dr eum a te ſuũ eũdẽ vẽdidi ẽptori añq̃ ei traderẽ vet⁹ dñs euicit eũ a me: qꝛ emptori nõ potui tradere: fui ei ꝯdẽnat⁹ ad itereſſe nũqd ꝯmittet ſtiplõ duple ꝯtra meũ authorẽ: certe ſic [ſi ſuũ] ſꝫ alienum. [emero] bonafide [nõ potui] qꝛ verus dñs euicit a me [ſtiplõ] emptori aduerſus me quare qꝛ indubitãter ꝯmittitur qꝛ meo emptori cõdẽnabor ad intereſſe: vt. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. i. Dñ ſignori vos habetis in. l. iſta vt dixi in caſu: ſed nũqd cõmittit ſtiplõ duple cõtra meũ authorẽ re abducta añ ſententiã latã. rñ. ſi agit ex ea parte ſtip. hr̃e licere nõ ꝯmittit: niſi re abducta. vt. j. e. l. hr̃e. ſꝫ ſi agit ex alia pte ſcꝫ ex eã euictiõis tũc ꝯmittit ſnĩa lata. vt. ſ. e. l. euicta. ſꝫ deinio q̃ro qd erit in tali caſu excogitato emi rẽ ⁊ ꝑ traditionẽ accepi: ⁊ duplã ſum ſtipulatus: eãdẽ rẽ vẽdidi titio eo pacto vt nõ teneret ei de eui. nec etiã ad p̃tiũ reddẽdũ qd pactũ vꝫ ſm Ro. lꝫ az. dixit ꝯ. ſ. de act. em. ⁊ vẽ. l. ex ẽpto. in ſi. poſtea res euincit ab emptore q emit a me: ẽptori nõ ſum cõdẽnatus nec poſſum: habeo ne act. ꝯ meũ authorẽ ſcripſit hic az. lex iſta innuit ꝙ nõ: ſꝫ alie leges innuunt ꝙ ſic. vt. ſ. e. l. ſi ꝓ repu. ⁊. j. e. l. minor. §. ſi ſuus. ſꝫ in qõne iſta diſtinguo: ſi volo agere act. ex ẽpto tũc nõ dat mihi act. ex ẽpto ad itereẽ: qꝛ nõ itereſt mea vt. j. e. l. euicta. aut volo agere ad duplã ⁊ tũc agã: qꝛ nõ iſpicit iterſit mea: vel nõ ex q̃ ẽptor q emit a me eſt ꝯdẽnat⁹: vt i pal. l. ſed dic mihi q̃ fuit rõ dubitatõis in. l. iſta: certe fuit illa vbi vos ponetis ita caſuꝫ vt ergo poſui: qꝛ vbi vẽdo ⁊ huic trado ſi res euincit ab ẽptore hẽo p̃tiũ: ergo videbat nõ poſſe ꝯmitti: qꝛ p̃tiũ rei ſuccedit loco rei. vt. ſ. de pe. he. l. ſi rẽ. ſicut ergo ſi ego ẽptor hẽo rẽ nõ ꝯmittit ſtiplõ: ita ſi hẽo p̃tiũ. ſꝫ rñdet nõ eſt ita: qꝛ dũ ali⁹ euincit rẽ ab emptore ⁊ ꝯdẽnor ei ad intereſſe: in ſuo itereſſe venit p̃tiũ. vt. ſ. de act. emp. ⁊ vẽ. l. i. vnde inuenior carere re ⁊ pretio: vt. ſ. de neg. ge. l. ſi qs mandato titii.

b ☞ Emptor ſi deſinat rẽ hr̃e ꝑpt factũ ſuũ nõ agit de euictiõe.

c **Si mancipium.** † In. l. iſta dicit ſi emiſti a me mancipiũ eo pacto ne proſtitueres: ⁊ qꝛ proſtituiſti puenit ad libertatẽ: nunquid habes cõtra me regreſſum de euic. certe nõ: qꝛ facto tuo euictus vr̃. [regreſſum] qꝛ tua culpa vr̃ euinci: vt. ſ. e. l. ſi ſuum.

Si communi diuidundo. In. §. iſto dicitur tu vendidiſti mihi ſeruũ tanq̃ inſolidũ eſſet tuus ⁊ ꝑmiſiſti mihi duplã euictionis noĩe qdã cõuenit me cõi diuidũdo ⁊ fuit ei adiudicatus: nũqd ſtiplõ duple cõmittit cõtra te: certe ſic: qꝛ non refert quo iudicio euincat: ſed ſi mihi hr̃e nõ liceat cõmittit ſtiplõ duple ſiue euincat rei vẽ. ſiue ypo. ſiue ſuiana [actionẽ] ſed nõne ſtatim cũ negaui rẽ cõem euitaui iudiciũ. vt. j. de excep. l. fundi. rñ. hic poſſidebat vt ego: vñ nõ potui euitare iudiciũ cõi diui. vt. ſ. fa. er. l. i. in ſi. vel hic primo egit rei ven. ⁊ vẽdicauit dimidiã ⁊ poſtea egit cõi diuid. [ſuiana] i. quaſi ſuiana que dicitur ypo. ⁊ ita põt res euinci: vel petitorio iudicio: vel rei ven. vel hypo. vel diuiſorio iudicio. ⁊ ad hoc facit. ſ. eo. l. fundum meũ.

e **Victus autem.** In. l. iſta dicit: ſi tu primo loco obligaſti rẽ tuam creditori: ⁊ poſtea vendis illã rem mihi ⁊ poſtea creditor agit cõtra me hypo. ⁊ cõdemnor ei ad rem reſtituendam habeo cõtra te de euic. ſicut eſt qñ res eſt mihi ſublata vel ſpes habendi rem illã ſi tu debitor non vis ſatiſfacere: ſed ſi tu debitor ſatiſfacis ei ⁊ remanet res apud me: vñ ſi velim poſtea te conuenire ex ſtipulatione duple repellã te doli excep. [conueniat] ex ſtipulatione duple vel actio. ex empto. [exceptione] quia ex quo debitor ſoluit perimitur hypo. vt. ſ. de pig. l. ſi rẽ. §. omnis.

Naue aut domo. In. l. iſta dr: ſi emo ab aliquo nauem vel domũ indubitãter ſi aliqua tabula ex illa euincitur a me nõ agam ex ſtiplõne duple quaſi pars ſit euicta: quia qui emit nauem vel domos ſingulas tabulas ſingula cementa emere non videtur: ſed poſſum agere ex empto ad meũ intereſſe: quãti itereſt mea illa nõ eſſe euicta. [nõ intelliguntur.] vt. j. de acq. poſ. l. q vniuerſas. [euicta parte] vt teneat ex ſtiplõne duple: tenetur tñ ex empto ad intereſſe: vt. j. de vſuc. l. eum qui. ⁊. ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. iulia. §. ſi quis rem. ⁊ hoc eſt verꝫ cũ euincit vniuerſitas que cõſiſtit ex pluribus inter ſe coherentibus ſecus eſt in re que cõtinet ſub vno ſpiritu ſicut eſt fundus: qꝛ ibi ſiue totus euincat ſiue pars agit ex ſti. duple: ſꝫ vbi pars indiuiſa euincit: agit ꝓ q̃titate ptis euicte: ⁊ vbi pars diuiſa euincit: agit ꝓ bonitate fundi. ⁊ ſic ſoluit ꝯ. ſ. e. l. i. vel põt dici ſecũdo mõ: alio ſi euincit fundus vl' ps fundi fundus eſſe vr̃ vt ibi. aliud ſi tabula nauis vel cementũ ex domo: qꝛ fundus eſt res diuidua: ſed nauis non: ⁊ ideo euicta vna tabula nõ agit ex ſti. duple ſicut in homine. vt. j. e. l. ſi dictũ. ſed ſtiplõ al's. §. in ſtipu.

a **Emptori duplam.** In p̃n. huius. l. dr ſi tu vẽdis mihi rẽ: tu vẽditor debes ꝑmittere duplã euictiõis noĩe niſi alis cõueniſſet iter me ⁊ te ⁊ d̃bes ꝑmittere duplã abſq; fideiuſſorib⁹: niſi ſpãlr ꝯuẽtũ eẽt inter me ⁊ te ꝙ dares mihi fideiuſſores. ⁊ ẽ verũ ꝙ vẽditor dꝫ ꝑmittere duplã euictionis noĩe cũ vẽdit res p̃cioſa vt margarita aut ornamenta vel veſtis: vel qd aliud nõ cõtemptibile: non eſt aũt de omni re: ſed ſi hõ vendit ex edicto curuliũ dꝫ ꝑmitti dupla euictiõis noĩe [cõuenit] ſcꝫ vt ꝑmittatur ſimpla: qꝛ tũc ꝯtctus ⁊c. vt. ſ. depo. l. i. §. ſi cõuenerit vt ſatiſdet cũ fideiuſſoribus. nã ſatiſdatio eſt cum fideiuſſoribus cautio ſine fideiuſſoribus. vt. C. de ver. ſig. l. ſancimus. ⁊. ſ. qui ſatiſ. cog. l. i. ⁊ ad p̃n huius. l. cõcor. j. e. l. ſi dictũ. in prin. [de ſeruo] ſ. vendito. [iubet] nã ſeruus eſt hõ ⁊ hõ eſt dignior qualibet alia creatura. vt. ſ. ti. p̃xi. l. iuſtiſſime. Dñ ſignori no in prin. huius. l. cum venditur res p̃cioſa ꝑmittit emptor duplã euictionis nomine ⁊ ꝑmitut duplã cuꝫ cautione: nõ cũ ſatiſdatione: niſi alis cõueniſſet: ſic venditor nõ tenet fideiuſſores de euict. dare niſi ꝯueniſſet vl' cõſuetudo regiõis illud ſuaderet: vt. ſ. e. l. ſi fund⁹.

Si ſimplã. In. §. iſto dr ſi emptor ſtipulat euictiõis noĩe ſimplã cũ dẽret ſtipulari duplã ⁊ h̃ ꝑ errorẽ: ſecuta eui. poterit agere vt aſſequat q̃to minoris min⁹ ſtipulat⁹ fuit act. ex ẽpto: ſi oĩa firmauerit ẽptor q̃ in ſtiplõne ꝯtinẽt certe ꝙ denũciet vẽditori ꝙ d̃fendat eũ i eã eui. vt. ſ. de iud. l. vẽditor. ⁊. C. vbi i rẽ actio exer. dẽat. l. i. niſi ꝑ pactũ eſſet remiſſa illa denũciatio qd põt fieri: vt. j. e. l. herẽnius modeſtin⁹. in ſi. [qd ſi nõ fecerit] i. non denunciauit: qꝛ forte adhuc nõ euincit [eſt] vt alia ſimpla ꝑmittat. vñ no. ſi aliqs dꝫ ſtipl'ari pl⁹ ⁊ per errorẽ ſtipolat minus non nocet ei: imo põt experiri act. ex empto vt alia ſimpla promittatur. ſimiliter idẽ eſt ſi plus promittit aliquis per errorẽ. vt. ſ. ſi quis cau. l. ſed ⁊ ſi. §. intereſt. ſi autem emptor cum debet ſtipulari duplam ex certa ſcientia eſt ſtipulatus ſimplam ei nocebit. vt. j. eo. l. ſi dictum fuit in vendendo.

i **A creditore.** In. l. iſta dr: rẽ alienã mihi ignorãti pignori obl'aſti ⁊ ꝯuẽq̃ ſi ad diẽ nõ ſolueres pecuniã ꝙ poſſeꝫ illã rẽ vẽdere: qꝛ nõ ſoluiſti ad diẽ: vẽdidi iure creditorio: poſtea ver⁹ dñs euincit eaꝫ ab emptore: mõ querit nunqd ego creditor teneat tibi cedere act. quã habeo aduerſus debitorẽ meũ. ⁊ rñdetur ꝙ ſic: qꝛ tenet vẽditor omnem act. ſibi cõpetentẽ cedere emptori ex quo nõ dãnificat ⁊ vtilitas emptori affert. [vẽdidit] ex pacto vel ex lege. vt inſti. q. ali. li. vl' nõ i p̃n. [p̃ſtet] i. reddat ẽptori actionẽ: vt. ſ. de pi. ac. l. i. ⁊ l. tutor. §. ꝯtiã. ⁊ vt p̃ ſiet. i. cedat ẽptori [diſpẽdio] i. dãno [futurũ eſt] q. d. equũ videri dꝫ cuiq; arg. ſ. de rei vẽ. l. in fundo vnde no. lꝫ creditor qui vendit iure creditorio de euicti. non teneat: vt. ſ. de diſtr. pigno. l. reſcriptũ. §. i. tamẽ cõtrariam pignoratitiam act. quam habet aduerſus debitorem ſuum debet cedere ẽptori vt h̃. ⁊ ad iſtõ accedit. ſ. q po l pi. ha. l. mulier.

l ☞ Re euicta ꝑ reſtitutionẽ in integrũ agit ex ẽpto ꝓ euictiõe.

m **Minor. xxv. annis.** † In p̃n. huꝰ. l. dr: minor. xxv. an. cũ iuris ſolẽnitate fundũ ſuũ vẽdidit titio: illũ fundũ titius vendidit ſeio: poſtea minor in tali venditione dicebat ſe leſum: vnde petit ſe reſtitui aduerſus titiũ ⁊ ſeiũ. ꝑtor ex ſuo officio reſtituit eũ aduerſus titiũ ⁊ aduerſus ſeium in ipſam rem: nũquid ſeio dat regreſſus de euict. aduerſus titium. Rñdet ꝙ ſic. [titio] i. primo loco vendidit ⁊ tradidit ⁊ intelligatis ꝙ vendidit cũ iuris ſolẽnitate: ⁊ ſic tenuit vẽditio: vt. C. de pre. mi nõ alie. l. prediũ. alias i. ſi non vendidiſſet minor cũ iuris ſolẽnitate non valeret venditio: ⁊ ſic minor non indigeret reſtitutione cũ eſſet tutus ipſo iure: vt. ſ. de mi. l. in cauſe. §. in p̃n. [⁊ cũ fundũ titius ſeio] ſub.

ſecundo

ſcðo loco vẽdidit ⁊ tradidit[circũuẽtũ dicit] ſub.⁊ ꝓbat.nã nõ eo ipſo ꝙ minor eſt ꝓbat ſe deceptũ:imo neceſſe hꝫ ſe ꝓbare minorẽ ⁊ deceptũ:vt.C.de in inte.re.l.minoribꝰ[cognitionẽ] vl̓ reſtitutionẽ aliᷓs cognitionẽ.i.reſciſionẽ illiꝰ ꝯctus[in titiũ] primũ authorẽ ⁊ vẽditorẽ[poſtulat] aduerſus titiũ [⁊ euictionẽ] ſcio aduerſus titiũ[reſtitui.] Or ſignori circa pn.huiꝰ.l.vt breuiter tollatis qdã ꝯ.ar.no.cũ minor vẽdit rẽ ſuã cũ iuris ſolẽnitate. ⁊ illa res nõ eſt apð primũ emptorẽ:ſꝫ eſt in alium alienata:aliqñ minor reſtituit̃ ſi ꝑter ꝯctũ opponit̃ minori:qꝛ ðr ꝙ res ſua nõ fuerat vt.ff.de mi.l.in cauſe.§.interdũ.⁊.ff.de ꝑcu.l.q ꝓprio.§.itẽ qrit̃ aliqñ reſtituit̃ minor in rẽ ipſam ſi nihil obijcit̃ et alið ꝙ ꝯctus vel ſi ſcðs emit ſciẽs a pmo:vel ſi primꝰ nõ eſt ſoluẽdo.vt.ff.de mi.l.in cauſe.in fi.⁊.ſ.de admi.tut.l.ſi ſine.§.ſi interpoſito.

1 ☞ Qui ſuccũbit in rei vẽdicatiõe nõ ꝓhibet̃ publicianã intẽtare ⁊ donec actio ad vendicandũ ſupereſt res euicta nõ dicit̃.

Si ſeruus tuus emerit homi/

1 nẽ.† Iſte.§.ꝯſueuit diffici.reputari: iõ qꝛ recitat̃ hic qdã materia q̃ ẽ aliquãtũ ſubtilis:ſꝫ qñtũ ad caſuꝫ ⁊ lr̃am nõ eſt difficilis: ſed facilis.⁊ ita in.§.iſto ðr ſi ſeruus tuꝰ ab aliquo emit ſeruũ vicariũ tu a vẽditore fuiſti ſtipulatꝰ duplã euictionis noĩe poſtea ſeruꝰ tuus eũdẽ ſeruũ alij vendidit ⁊ tradidit ⁊ duplã noĩe euictiõis ꝓmiſit ille emptor:ſine culpa ſua cecidit a poſſeſſione illiꝰ ſerui:poſtea cepit eũ petere a poſſeſſore ⁊ qꝛ nõ potuit ꝓbare ꝙ ſeruꝰ tuꝰ tua volũtate tradidiſſet ſibi illũ ſuũ:poſſeſſor fuit abſolutꝰ:nũquid ꝯmittet̃ ſtipulatio duple ſcðo emptori ꝯ iſtũ tuũ ſuũ. Rñ.ꝙ nõ:qꝛ poterit hr̃e regreſſum ad publicianã. ⁊ ideo ſi velit ẽptor agere ꝯ te dñm de peculio poteris eũ repellere doli mali exce.⁊ hic ẽ primꝰ caſus.ſcðs caſus eſt ſi tuꝰ ſuꝰ emit vicariũ:⁊ ſtipl̓atꝰ eſt duplã euictiõis noĩe:⁊ poſtea eũdẽ alteri vẽdidit ⁊ tradidit ⁊ ꝓmiſit duplã euictiõis noĩe:⁊ ſeruus dñs euicit eũ ab ẽptore:tu dñs ſui eum poteris agere ex ſtipu. duple in ſolidũ aduerſus vẽditorẽ ⁊ ẽptor ꝯ te dñm de peculio dũtaxat. ſed cui dꝫ denũciare q emit ſeruũ vicariũ a ſeruo tuo vt defendat eũ i cã euictiõis:certe ſi ſuus tuꝰ viuit ei ẽ denũciãdũ vt ita euicto hoĩe de peculio poſſit agere ꝯ dñm:ſꝫ ſi ſuus mortuus ẽ tũc tibi dño ẽ denũciãdũ[hoĩem]ſub.a ſeruo.exẽplicã ⁊ per traditionẽ accepit ⁊ ſtipl̓atꝰ ẽ ipſe vl̓ tu duplã euictiõis noĩe vt indicãt ſequẽtia:qꝛ hec duo ſunt pia.[ſi titiꝰ] q ceciderit a poſſeſſiõe ſine vitio⁊ culpa ſua[tuꝰ].i.tui dñi:qꝛ cũ ſuꝰ meꝰ emit qrit mihi dño.vt.ſ.de acq.re.do.l.ẽ[nõ potuiſſet]vt.C.de pa.l.ſuꝰ. [ſuperit[.ſ.titio[actio]i q̃ vicet extneũ poſſeſſorẽ[nõ ꝯmittet̃] ꝯ dñm nec dño ꝯ autorẽ ſerui ⁊ hoc annectit[aliᷓs]icipit ſcðs caſus:⁊ põt ita intelligi aliᷓs.i.ſi titiꝰ nõ egit rei ven. ꝯtra poſſeſſorẽ:ſꝫ publiciana ⁊ ſuccubuit.vel põt itelligi aliᷓs.i. ſi ſeruꝰ meꝰ volũtate mea titio vẽdidit ⁊ tradidit ⁊ titiꝰ egit ꝯtra poſſeſſorẽ ⁊ ſuccubuit[ꝯpetit actio]ex ſtip.duple[de peculio] qꝛ ex ꝯtractu ſui regl̓r dat̃ act.in dñm de peculio[eſt]qꝛ tñc nõ põt denũciare ſeruo.vñ no.hic in fi.lꝫ regl̓r nõ poſſit fieri aliquid cum ſeruo ſine dño eũ ſeruꝰ ꝓ mortuo habeat̃.vt.ſ.de reg. iur.l.qð attinet.fallit vbi ſeruus ꝯtrahit vt hic ⁊.ff.ri.ꝑi.l.cũ mancipiũ ⁊.ff.de cõtrahen.emp.⁊ vend.l.in hmõi.⁊.ſ.de lib.cã.l.imo.Or ſignori ſtatim ſup.§.iſto.quero q̃ eſt rõ iter primũ caſuꝫ ⁊ ſcðm huiꝰ.§.Rñ.rõ eſt illa i pri̇o caſu ſeruꝰ meꝰ emit ſeruũ vicariũ ⁊ ſtipulatꝰ eſt ipſe vel ego duplã euic.noĩe : poſtea cũ vendidit ⁊ tradidit titio ⁊ ꝓmiſit duplã euictionis noĩe : ſi titius cecidit a poſſeſſiõe ⁊ egit ꝯtra extraneũ poſſeſſorẽ rei vẽ . ⁊ qꝛ nõ potuit ꝓbare ſeruũ meũ illũ ſuũ vicariũ ſibi tradidiſſe mea voluntate ſuccubuit:qꝛ ſeruꝰ meꝰ iã mihi eũ queſierat nõ potuit euꝫ mihi auferre ſine mea volũtate:vt.C.de pac.l.ſeruꝰ . malefecit ergo emptor ſi egit rei vend.imo debebat agere publiciana:vt.ff.de publi.l.i.vñ indubitãter nõ hꝫ regreſſum de euict. qꝛ ſua culpa euincit̃.vt.ſ.e.l.ſi alienã . in fi.pꝛeterea emptor nõ ſuccubuit irreuocabilr̃.qꝛ ſi aget public.vincet:ergo ꝯ me nõ hꝫ regreſſum nec ego ꝯ meũ autorẽ: ſꝫ i ſcðo caſu verꝰ dñs ſui vicarij egit ꝯ ẽptorẽ ⁊ vicit:vñ oĩs ſpes ẽ ablata ẽptori:qꝛ ẽptor habebat publi.verꝰ dñs rei ven.vñ rei vẽ. vicit publi.vt.ff.de publ.l.pe.⁊.l.vlt.vñ ſi ẽptori nõ põt iputari ꝙ nõ denũciauit mihi dño hꝫ regreſſum de peculio tñ ꝯtra me de euic.⁊ ego cõtra meũ autorẽ iſolidũ de euic.habeo regreſſuꝫ. Sꝫ denuo hic qro egi ꝓ re aliq̃ quã tu poſſides ꝯ te rei vẽ.⁊ ſuccubui ꝓ eadẽ re volo agere publi.potero ne an obſtabit mihi exce.rei iudicate certe i hac qõ. iſta fuit opi. ⁊ dixerũt antiq ꝙ nõ potero poſtea agere publi. ⁊ hãc ſuã opi.nixi ſũt ꝓbare mltꝫ rõnibꝰ:⁊ ſtati ꝓ eis vr̃ facere ſi.huiꝰ.§.aliᷓs ãñs. Itẽ ⁊ alia rõne ꝓbãt : ecce ꝓdicũt ſi qs ſuccũbit in rei vẽ.vr̃ ſuccũbere i publi.qꝛ i eo qð plurius eſt ⁊c.vt.ſ.de re. iur.l.i eo.⁊ cui denegat̃ qð ẽ maiꝰ ⁊ qð ẽ minꝰ dꝫ denegari.vt.ff. de ſenat.l.iij. Itẽ ꝓ iſta eoꝝ opi.adducũt ꝙ q agit rei vẽ. videt̃ in iudiciũ deducere qualecũqꝫ iudicium ſit.vt ar.ſ.de exce. rei iu.l.ſi mater.⁊.l.an.⁊ eadẽ.§.except.⁊.l.fundi.⁊.ff.cõi di.l.inter eos.ſꝫ certe hec eoꝝ opi.nõ eſt vera.⁊ iõ eſt dicẽdũ ꝙ ſi qs egit rei vẽ.⁊ ſuccubuit ꝙ põt agere publici.qꝛ cũ ago rei vẽ.dico me dñm.vt.ff.de rei vẽ.l.in rẽ actio.in pn.cũ ago publici.dico me q̃ſi dñm.vt.ff.de public.l.i.ſi ergo ſunt diuerſe cauſe ſi actũ ẽ vna non obſtat exceptio rei iudi. ſi agat̃ ex alia:qꝛ ad hoc vt obſtet agenti exceptio rei iudicate tria ſunt neceſſaria.vt.ſ.de exce.rei iudi.l.cũ querit̃.⁊.l.ſeq.⁊.l.ſi mater.§.ſi rẽ.⁊.l.an ⁊ eadẽ.in prin. Itẽ rei vẽ.datur rõne directi dñij publi.rõne vtilis dñij.vt.ff.ſi ager vec.vel emp.pe.l.i.⁊.ij. Itẽ expꝛeſſum eſt in.§.iſto qñtũ ad pmũ caſum.itẽ durũ eẽt dicere ſi egi rei vẽ. ⁊ nõ ꝓbaui me dñꝫ qu poſſim agere pub.⁊ ꝓbare de titu.vt.ff.de publi.l.i.dixi. nõ ob.§.iſte in fi.qꝛ hoc eſt errare hoĩes vt dicebant antiq. qui etiã dubitat ſi verus dñs auocat a ſcðo ẽptore rei vẽ. ꝙ nõ det̃ publiciana ei q ſuccubuit i rei vẽ.cũ publi.ſemp excludat̃ exce.iuſti dñij.vt.ff.mã.l.mãdatũ diſtrahẽdatũ. Itẽ nõ ob.ſi denegat̃ alicui rei vẽ.⁊ ſic qð eſt maius multo fortius publi.qð eſt minꝰ: qꝛ vt dixi durũ eſſet hoc dicere qꝛ põt eſſe qð nõ ſum dñs rei:⁊ ſic denegat̃ mihi rei ven.tñ ſum quaſi dñs.⁊ ſic dat̃ mihi pub. Itẽ nõ ob.ꝙ qui agit rei ven.videt̃ in iudiciũ deducere qualecũqꝫ iudiciũ ſit:quia intelligo ſiue cõpetit iure gen.ſiue iure ciuili:qꝛ rei ven.datur ei qui eſt dñs ⁊c.vt.ff. de rei ven.l.in rẽ. in prin.nõ intelligo qualecũqꝫ ſiue directũ ſiue vtile:qꝛ alicui dat̃ directum nõ vtile.nã directũ datur dño⁊ vtile datur ſuperficiario:vt.ff.de rei ven.l.ſuperficiario.⁊.ſ.de ſuperfi.l.i.§.ait pretor.

Si a me beſſem fundi.

In.§.iſto dicit̃ ſi tu emiſti a me duas partes fundi ⁊ a titio tertiã partẽ fundi.deide quidã a te petijt dimidiã partẽ fundi:⁊ a te euincit habes ne regreſſum de euict.cõtra me tantũ:vel cõtra titiũ tantũ vel cõtra vtrũqꝫ. ad qð rñdet̃ ſi de meo beſſe eſt euictꝰ ſemis fundi habes cõtra me regreſſum de euic.pro illo ſemiſſe ſed ſi totꝰ triẽs quẽ emiſti a titio eſt euictus ⁊ ſextãs mei fundi cõtra vtrũqꝫ habes regreſſuꝫ de euic.[beſſem fundi].i.octo vncias vel duas partes fundi.vt ar.inſti.de here.inſti.§.hereditas.[a titio trientẽ].i. tertiã partẽ fundi.[petierit]ſub.⁊ euicerit vt indicat lr̃a ſequens. [ſemis] ſub.totius fundi non ſemiſſis beſſis[⁊ ſextãs] ideſt due vncie. [pro triente]ſcꝫ vẽdito[ego ꝓ ſextãte]ideſt pro duabꝰ vncijs.

Pater ſciẽs.

In.§.iſto dicit̃:pater filiũ ſuũ liberũ hominẽ quẽ habebat in ptãte ſciens liberũ:tibi ignorãti vẽdidit ⁊ tradidit pro certo pretio:mõ querit̃ vtrũ pater euictionis noĩe teneat̃ . Ad qð rñdet̃ ꝙ ille q liberũ hoĩem ſciens vel ignorãs vẽdit tenet̃ euictionis noĩe.⁊ iõ pater qui filiũ ſuũ vendit tanq̃ ſeruum tenet̃ euictionis nomine.[vẽdidit]ſine aliqua iuſta cã[obligat̃]vñ no.hic ſi pr̃ vẽdidit filiũ ſuũ tanq̃ ſuũ ſine iuſta cã ipſe pr̃ põt eũ euincere.vt.C. de li.cã.l.i.⁊ tñ ipſe pr̃ de euic.tenet̃ vt hic qð eſt cõtra regulaꝫ gñalẽ.ff.e.l.vẽdicãtẽ.in caſu tñ ſi pr̃ vendidit filiũ ſuũ liberũ valet alienatio:puta ob neceſſitatẽ famis.vt.C.de pa.q fi.di.l.i.⁊.ij.

Qui ſtatuliberũ.

In.§.iſto dicit̃ ſi tu vendis ſeruũ ſciẽs eũ ſtatuliberũ mihi ignoranti tu teneris mihi euictionis noĩe ſi perueniat ad libertatẽ cõditione adueniẽte niſi dixiſſes eũ ſtatuliberuꝫ. [qui] ſub.ille.[ſtatuliberũ].i.ſeruũ cui relicta erat libertas ſub conditione.[ſtatuliberum eſſe]vt.ſ.eo.l.qui libertatis cauſa. in prin.

Qui ſeruũ vẽditũ.

In.§.iſto dicitur:vẽdidiſti mihi ſeruũ ſub cõdit.⁊ tradidiſti ⁊ dixiſti vſufru.in eo eſſe ſeij cũ eſſet ſempronij: nũqd ſi ſempronius petit vſufru. ⁊ euincit a me teneris euic.nomine. Rñ.ꝙ ſic.ſicut tenereꝫ ſi in tradẽdo dixiſſet vſufru.illius eſſe cũ eſſet ſeij:ſed ſi vſufru.in veritate erat ſeij hoc adiecto vt cũ deſiſſet ad ſeiũ pertinere ſempronij eſſet indubitãter ſi ſempronius petat teneberis de eui.[pertineat]ſcꝫ vſufru.⁊ nõ ad ſeiũ:⁊ ita mẽtiebat̃.[petente]ſub.⁊ vincẽte[tenebit̃]ſcꝫ venditor [defugiet].i.non tenebitur.vñ not.ſicut ſi euincit̃ pars rei tenet̃ venditor de eui.ita ſi euincit̃ vſuffru.vt.ff.e.l.ſed ſi quid.§.ſi vſuffr.

1 ☞ Vẽditor ſi ſuccedat emptori liberãtur fideiuſſores euictionis ⁊ re ablata ei cui emptor legauit de euictione nõ agit̃ .h.d.

1 Siſqui. In.l.iſta ðr:ſi vẽdidiſti mihi fundũ ⁊ ꝓmiſiſti mihi duplã euic.noĩne ⁊ dediſti mihi fideiuſſores de euictio.⁊ poſtea ſucceſſi tibi ⁊ tu alij legaſti illũ fundũ nunquid ſi a legatario eſt euictus fundus fideiuſſores de euictione tenent̃. Rñ.ꝙ nõ [ſatis a me] datis fideiuſſoribus.[de euict.accepit] quia ſtipulatus eſt duplã quod potuit ex conſuetudine regionis:vel ex cõuẽtione.vt.ff.e.l.ſi fundus.⁊.l.illud [fideiuſſores] de euictio.[liberabuntur]qꝛ ſi venditor ſucceſſit nõ videt̃ fundus euictꝰ:ita ꝙ fideiuſſores teneantur.[actio eſt]nam fideiuſſor nõ erat apud alium obligatus:ſed tñ emptori vel eius heredi legatario. Item legatarius non habet regreſſum de euict. vt.ſ.de leg.i.l.ſi a ſubſtituto.⁊.ſ.de lega.iij.l.cũ pater.§.euictus.

Si ei cui vendidi. Lex iſta eſt intricata ad itelligendũ ⁊ i ſui pn. ponit duos caſus. pm⁹ caſus eſt talis: ego emi a te rē ⁊ tu ſtipulat⁹ duplã euic. noīe eãdē rē poſtea tibi reuēdidi ⁊ tradidi ⁊ pmiſi tibi duplã euic. noīe deinde tibi hrs extitit: nũqd re euic. cõmittit ſtiplo de dupla. rñdet φ ex pſona mea nõ põt ɔmitti: qꝛ nõ ē a me euicta cũ tibi vēdiderit: vltio ex pſona tua nõ põt ɔmitti: qꝛ cũ ego hrs extiti a me ipo nõ poſſum exigere qd facerē ſi a fideiuſſorib⁹ quos dedi exigerē: qꝛ ipi a me id repeterēt. ſcds caſus ē talis: mihi ignorāti vēdidiſti ⁊ tradidiſti rē alienã ⁊ duplã pmiſiſti poſtea extiti hrs tuo dñoui ab alio põt euici res a me nec ego ipe videor euicere: vñ nõ agã de dupla: tñ qꝛ ex alia cã vt hrditaria icipio rē hre: ⁊ ita vr mihi ptiũ abeſſe agã act. ex emp. ad intereſſe. [ſi ei cui vēdidi] .ſ. ſcdo loco [cauiſſet] vēdēdo mihi pmo loco [extiteri] ſcʒ poſtea. [ſtiplo duple.] .ſ. nec pma nec ſcda. [pſtarē] vr euici debere. nã a meipo duplã exigere nõ poſſum [itē] incipit ſcds caſus alis idē [emptor] ſcilʒ ſui. [nõ põt] ſcʒ ampli⁹. [ſtiplo] qꝛ tñ vr quaſi euici agit ex empto vt hic ſubijcit. [his igit caſibus] .i. hoc poſteriori caſu. vt. ſ. ad .l. fal .l. cũ ēptor ⁊ ita plurale reſoluit in ſingulare. ſic. ſ. de pe. he. l. dni⁹. ⁊ ſ. de ori. iu. l. ij. §. ex act. vel põt legi pprie. his igit caſib⁹ .i. iſto caſu pri. dicto. ⁊ ſimilib⁹ ei. nõ aūt i pmo: ſʒ vbi ſunt ſimiles caſus: vt. ſ. e. l. ſi vēdiderʒ. ⁊ l. nõ tñ ei ɔſequēs .i. pn [ex empto agēdã erit] ad itereſſe: qꝛ ex alia cã vt hrditaria icipio hre: ⁊ ita vr mihi ptiũ abeſſe. Or ſignori vos debetis ponere caſuʒ vt dixi: nõ queriam⁹ ad alia q̃ circa .l. iſtã ſunt indagãda. vos habetis i pmo caſu hui⁹ .l. φ ſcda ſtiplo nõ ɔmittit. ⁊ ē rõ vt dixi: qꝛ nõ põt idē apd ſeipm remanere obligat⁹. ⁊ rõ correlatiuorũ nõ patit: vt. ſ. ad. l. fal. l. j. §. ſi debitor. ſʒ pma ſtiplo bñ ɔmittitur: vt dixi ⁊ ad hoc facit. ſ. man. l. ſuã tm. ⁊ ſ. de he. vel ac. vē. l. iij. §. ſi tm⁹. ⁊ ſ. de act. em. ⁊ vē. l. nõ eſt nouũ. ⁊ ar. ſ. ad vell. l. tutor. itē φ pma ɔmittat pbat. ſ. pxi. §. ſi is qui. Or ɔ ſcdm caſum hui⁹ .l. in quo hētis vt dixi in caſu. ⁊ ad hoc facit. ſ. e. l. ſi vēdideris. ⁊ l. nõ tñ. ē inſiſtēdũ: qꝛ lra deberet dicere hoc caſu: ſʒ lra eſt exponēda vt dixi. ⁊ ſm hãc lec. intelligit. ſ. ad. l. fal. l. cũ emptori ⁊ ſi bñ itellexiſtis q̃ dixi amodo i pri. hui⁹ .l. nõ poteritis errare.

Si is qui. Si pri. hui⁹ .l. eſt difficile ſi iſte. §. eſt difficil. ⁊ aduertatis caſum hui⁹. §. qꝛ pma facie vr obuiare his q̃ dicta ſunt in precedētibus. ⁊ in. §. iſto ponitur caſus talis. titi⁹ emit a ſeio fundũ ⁊ ſtipulat⁹ fuit duplã euictionis noīe ⁊ accepit fideiuſſores: poſtea eũdē fundũ alteri ponam⁹ meuio vēdidit ⁊ duplã ei pmiſit noīe euictionis; poſtea titi⁹ extitit heres emptori ponam⁹ meuio: vel ecõtra meui⁹ extitit heres titio vēditori: fundus ille euictus eſt. mõ querit vtrũ cũ fideiuſſorib⁹ quos ſeius dedit titio poſſit agi de euictiõe. rñ. φ fideiuſſores huius ɔctus tenent de euict. [ſi is] ponam⁹ titi⁹ [emerit] pone a ſeio pmo loco [acceperit] fideiuſſorib⁹ ſibi datis. vt. ſ. qui ſatiſ. cog. l. j. ⁊ erat interpoſita cũ fideiuſſoribus vel ex cõuentione qd eſſe potuit. vt. ſ. e. l. illud que in prin. vel ex neceſſitate. vt. ſ. de peri. ⁊ cõmo. rei ven. l. viti. in fi. ⁊ C. eo. l. ſi poſt perfectã [vēdiderit] ſcʒ emptor primus ⁊ ponam⁹ meuio ⁊ duplã ei pmiſit euic. noīe: ⁊ etiã fideiuſſores dedit de euic. [agere poſſit] ſub. ille a quo fundus euict⁹ eſt. [vtroqʒ caſu] .i. ſiue emptor ſucceſſit vēditori ſiue ecõtra. [heredis eſſe] ⁊ ad iſtud accedit. ſ. ad. l. fal. l. j. §. ſi vēditor. ⁊ l. querebat. [ipſa hereditas ſoluerit] qꝛ econtra confunditur actio. vt. ſ. de condi. indebi. l. frater a fratre. [ſiue ergo] modo repetit precedentia. [ſatis acceperat] ſub. ex prima emptione [extitit] ſub. heres. [reciderit] ponē ad titium. [poterit] vt in principio huius legis.

Si pregnans. In .l. iſta dr: ſi vendidiſti mihi ancillã pgnãtē ⁊ tradidiſti: poſtea euict⁹ eſt partus nũqd teneris ex ſtiplone duple: certe nõ: qꝛ part⁹ nõ ē vēdit⁹. [nõ eſt] ſed nũqd poterit cõueniri vēditor ex empto ad intereſſe: dixerũt qdam φ ſic: ſicut ſi euincit tabula ex naue: vt. ſ. e. l. naue. ſʒ ver⁹ eſt φ nõ poſſit cõueniri ex empto ad intereſſe: qꝛ part⁹ ancille nõ eſt in fructu ſʒ vitulus ſit. vt. ſ. l. pxi. niſi noiatim eēt emptor ſtipulatus de euictione ſi euinceret ancilla vel part⁹ eius. vt. ſ. e. l. ſed ⁊ ſi quid. nec ob. ſ. de vē. inſpi. l. j. §. ex hoc reſcripto.

Vacce emptor. In .l. iſta dr: ſi aliqs emit a te vaccã: ⁊ poſt emptionē natus eſt vitulus ⁊ euictus nõ poterit agere de eui. ex ſtip. duple: qꝛ nec vacca nec vſufructus eſt euictus. nec obſt. qd dicim⁹ φ vitulus eſt in fructu qꝛ nõ ius ſed corp⁹ demõſtramus. [nõ ius] .i. vſufru. qui eſt ius vtēdi ⁊ fruēdi. vt. ſ. de vſufr. l. j. [ſed corp⁹] .i. vtilitatē vacce ⁊ corporis [nõ recte] ab aliquo qꝛ vſufru. eſt res incorporea. vt. ſ. de re. di. l. j. §. quedã. [appellari] qꝛ vſufru. eſt pars rei. vt. ſ. de vſufru. l. iij. ⁊ ſ. e. l. ſed ⁊ ſi qd. §. ſi vſufruct⁹. Or ſignori vos hētis in .l. iſta vt dixi in caſu: ſʒ nũ qd tenet act. ex empto vr φ nõ: qꝛ ſi emit bona fide fecit fruct⁹ ſuos vt. ſ. de acq. re. do. l. in bonefidei. vñ facit vitulũ ſuũ cũ vitulus ſit in fructu. vt. ſ. de vſur. l. in pecudũ. vñ nõ põt euinci niſi per imprudētiã iudicātis: ⁊ ſi euincit per imprudentiã iudicantis non agit de euic. vt. ſ. e. l. ſi per imprudētiam. in prin. ſi autē emerit mala fide nõ agit de euic. nec ex empto: niſi noiatim ſtipulat⁹ eſſet de euic. vt. C. eo. l. ſi quis fundũ. Rñ. vt dixi in ſummaria expoſitione litere. Si obiicias quõ potuit euinci: qa aut erat bonefidei aut malefidei. Rñd. erat bonefidei: ſi dicis facit fruct⁹ ſuos: ergo nõ põt euinci. Rñ. lʒ ſuũ faciat vitulũ tñ extãtē tenet reddere officio iudicis. vt. C. de rei vē. l. certũ. vnde non vr vitulũ ſuum feciſſe. vt. ſ. de acqui. poſ. l. nõ vr. ⁊ ideo agit act. ex empto ad intereſſe. vt. ſ. eod. l. venditor. preterea tenetur de fructibus quos percepit. vt. ſ. de vſur. l. qui ſcit. §. j. ⁊ l. in bonefidei. vel poſſum dicere φ erat malefidei tamen ſtipulatus erat de euic. vnde licet non poſſit ſtipulatio committi: tamen operabit ſtiplõe poſſit agi ac. ex ēpto ad itereē. vt. C. e. l. ſi qs fundũ.

Scapham. In .l. iſta dicit: ſi tu vendidiſti mihi nauē magnã ſcapham .i. paruã nauē nõ videris vēdere mihi: qꝛ nõ dr quicqd cõiunctũ hre. nã ſcapha nouis per ſe puicula nauis dicit eſſe: vñ lʒ euincat nõ põt dici φ pars euicta ſit: ſʒ ſi euicerenē q̃ cõiuncta ſunt naui vt gubernacula nauis mal⁹ antenne velũ q̃ mēbra nauis eſſe dicunt: tūc põt agi ex empto ad intereē. [nauis eē] ⁊ tñ iſtis euictis ñ aget ex ſti. duple. vt. ſ. e. l. naue.

Qui fundum. In .l. iſta dr: qdã vēdidit mihi fundũ .c. iugerũ ex certa ſcia fines ampliores q̃ eēnt oñdit itra fines eſt euictũ: nũqd tenebit de euic. ſi adhuc remanēt .c. iugera. rñdet φ tenebit emptori de euictione nõ p q̃titate: ſed p bonitate ptis eui.

Fundũ cui⁹ vſufru. In .l. iſta in ſui pn. dr ſi vēdidiſti mihi fundum in quo vſufru. erat titij. ⁊ non dixiſti vſufru. titij eſſe ſi poſtea ego hunc fundum vendidi meuio detracto vſufru. ſi titius eſt capite minutus nunquid vſufruc. regreditur ad me an ad proprietatem. ⁊ reſpondet φ ad ppietatē ſed venditorē poſſum de euic. cõuenire: qꝛ nõ eadē cã eſt mea futura ſi vſufru. titij nõ eſſet. [erat] ſcʒ in veritate [hũc] ſcʒ fundũ minuto] ⁊ ita pit vſufr. vt. C. de vſufr. l. corruptionē. [eſſet] qꝛ ſeruit⁹ ſeruitutis eſſe nõ põt. vt. ſ. de vſufr. l. j. [alien⁹] .i. titij.

Si p alienũ. In. §. iſto dr: mihi ignorāti vēdidiſti ſerui. vie p fundũ alienũ: nũqd teneris mihi euictionis noīe: certe ſic: ſi eñ quo caſu vēdidiſſes viã per fundũ tuũ nõ poſſet a me euinci. eodē caſu ſi vendidiſti mihi ſeruitu. vie per fundũ alienũ eius noīe mihi debes teneri de uic. [conſtitueris] qd facere potuiſti. vt. ſ. de ſeruitu. ruſti. pre. l. j. [cõtrahit] ſecus ſi in fundo alieno euincitur via. vt. ſ. e. l. pe.

Cũ tibi ſtichũ. In. §. iſto dr: ſi vēdidi tibi ſtichũ ⁊ dixi eũ ſtatuliberũ eſſe ſub hac ɔdi. ſi nauis veniret ex aſia ⁊ erat iuſſus eē liber ſi titi⁹ erat fact⁹ ɔſul. poſtea pmo venit nauis ex aſia ⁊ titi⁹ poſtea extitit ɔſul: ⁊ ita i libertatē euict⁹ ē: nũqd teneor d euic. certe nõ: ⁊ idē ē ſi vēdidi ſuũ ⁊ dixi φ erat iuſſ⁹ liber poſt ãnũ ⁊ erat iuſſ⁹ liber poſt biēniũ ſi poſt biēniũ i libertatē euicat nõ teneor tibi d euic. ⁊ idē ē ſi vēdidi ſuũ ⁊ dixi φ erat iuſſus liber ſi daret .v. cũ erat iuſſus dare .x. hic nõ teneor de eui. tibi ēptori: qꝛ tua nõ intereſt i aliqd. [ſtatuliberũ eē] .i. iuſſuʒ eē liberũ ſub ɔdi. [erat] .i. libertas erat ei relicta. [nõ teneri eũ] ⁊ q̃re: certe qꝛ ēptor nõ fuit decept⁹ i aliq. [ea cõdi.] .ſ. a vēditore expſſa [nõ teneat] .ſ. vēditor ēptori d eui. qꝛ emptor nõ eſt deceptus: ſed ſi emptor eſſet deceptus ageret nõ iõ qꝛ in libertatē euincat: ſed qꝛ deceptus eſt. vt. ſ. e. l. q libertatis.

Si duos ſeruos. In .l. iſta dr: emi a te duos ſeruos pro .x. alter eorum a me euictus eſt: alter nõ: ille q nõ eſt euict⁹ valet .x. nũqd ex empto potero agere q̃ti mea intereſt illũ ſeruũ nõ eſſe euictũ: certe ſic. [actur⁹ ſum] ſcʒ ad intereſſe. [nec refert] ſub. q̃tum ad caſum iſtum [emerim] refert tñ alibi. vt. ſ. de. pro. l. cũ euſdē.

Cum fundus. In .l. iſta dr ſi tu vēdidiſti mihi fundũ vt optim⁹ maximuſq; eſt: ſi i illo fundo petit aliqs ſuit. ⁊ euicit eã ⁊ ego egi d eui. ⁊ ſum aſſecut⁹ q̃ti mea intereſt act. ex ēpto ſi poſtea a me euincit tot⁹ fundus ⁊ ago ex ſtip. duple: deducit in ſtiplõne duple q cõſecut⁹ ſum act. ex empto alr .i. niſi deduceret iaʒ lucrũ ferrē: qd nõ dʒ eſſe. [cõſecut⁹ eſt] puta act. ex empto. ſ. e. l. pe. [cõſequeretur] qd nõ debet eſſe vt. ſ. de act. emp. l. ex empto. §. etiã.

Si ab emptore. In .l. iſta dr: ſi emo a te fundũ ⁊ vſufru. a me petit ſicut debeo tibi denũciare vt me defendas i cã euictiõis vſufr. qꝛ vſufr. intelligit eſſe pars rei. [is] ſcʒ emptor [debet] vt defendat eũ i cã euictiõis. vt. ſ. e. l. herēni⁹. [pars] ſcʒ fundi. [petit] qꝛ vſufru. eſt pars rei. vt. ſ. de vſufru. l. iij. ⁊ ſ. e. l. ſed ſi qd. §. vſufr.

Si pignora.

In l. iſta dicit: ſi aliqs eſt cōdēnat⁹ ꝛ non appellauit nec ſatiſfecit infra tpa q̄ dant̄ ꝯdēnatis: capiunt̄ pignora in eū iudicati re euicta habet regreſſum ꝯ cōdēnatū nō cōtra vēditorē: ſed ſi dolū cōmiſerit in vēdendo: tūc tenet̄ doli act. dn̄o rei [ſniam exequētes] vnde no. q̄ ꝑpetit̄ ſnia māda ri executiōi dupliciter: aliqñ ex ordine. vt. C. de execu. rei iu. l. vlti. aliqñ extra ordinē iudicis officio vt hic. [re euicta] ſed cōdēnatus tenet̄ act. ex empto. vt. ff. de pi. act. l. eleganter. in pn̄. [ꝓcecerit] i. vēdiderūt. [tūc de dolo act.] i. neg. ge. noīe doli. ꝛ ſic ſoluit̄ ꝯ ff. de neg. geſt. l. iii. §. ſi executor. Uel pōt dici q̄ negotioꝝ geſtorū dat̄ illi q vicit cōtra apparitorē: ſed victo de dolo dat̄ vt hic.

1 ☞ Iniuria facta emptori a iudice non nocet venditori ſic iniuria facta fideiuſſori non nocet debitori.

2 Emptor in quibus caſibus non agit de euictione.

Si per imprudētiā.

In princi. huius l. ponuntur caſus in quibus emptor de euic. nō agit: emi rē a te ꝛ alter eā euicit a me nō de iure: ſed ꝑ iprudētiā iudicātis: vl̄ ꝑ errorē: tu nō debes teneri mihi de euict. nā ſiue ſtulticia mea ſit euicta ſiue corruptela iudicis nō dꝫ meus author teneri: q2 iniuria facta emptori nō dꝫ nocere venditori. [ſi per imprudētiam] ſcꝫ iuris. q2 credebat bene iudicaſſe ꝛ iudicauit male. [aut ꝑ errorē] ſ. facti: q2 credebat eſſe probatū ꝑ duos teſtes cū eſſet ꝓbatū ꝑ vnū vl̄ pōt exponi ꝑ errorē. i. ꝑ ſtulticiā emptoris. [eē debere] ſequit̄ ratio nō ſtatī ſed. ī. iniuria eīi ꝛc. [res perierit] q2 vtrobiqꝫ nō datur regreſſus de eui. [cōtingere] id eſt ei nocere.

1 Or ſignori in pn̄. huius. l. no. † q̄ iniuria facta emptori a iudice nō nocet vēditori: ſic iniuria facta fideiuſſori nō nocet debitori vt. ī. de fideiuſ. l. exceptiones. ꝛ. ī. rem ra. hab. l. ſi ſine. §. cū autē.

2 Item no. † q̄ in certis caſibus nō hꝫ regreſſum emptor de eui. cōtra venditorē puta ſi ꝑdidit ꝑ ſtulticiā ſuā vel imperitiā iudicātis vt hic: vel ſi ſuccubuit ꝓpter ſuā ꝯtumaciā: vt. ī. e. l. ſi id. ꝛ ī. de le. i. l. ſi ſeruus pluriū. Itē ſi potuit denunciare emptorie nō denūciauit: vt. ī. ea. l. ſi fundo. §. i. Item ſi emptor preſcripſit vl̄ vſucepit rē nō pōt poſtea agere de euic. vt. ī. e. q alienā. in prin. Itē ſi cū poſſet vſucape ēptor ſua culpa nō vſucepit nō pōt agere de euic. vt. ī. e. l. ſi dictū. §. ſi cū poſſet. Item ſi emptor cōdemnat⁹ nō appellauit ꝛ ſua culpa ſuccubuit quia nō fuit aſſecut⁹ appellationem. non poteſt agere de euictio. vt. ī. ea. l. herenni⁹. mod. in fi. Itē ſi emptor cecidit a poſſeſſiōe ꝛ vēditor dixit ei q̄d nō ageret directa rei ven. ſꝫ publiciana. ſ. vtili rei ven. ſi emptor egit directa ꝓpter dolū ſuū videt̄ euicta non agit de euic. vt. ī. ea. l. ſi cū vēditor in prin. Itē ſi anteꝙ̄ ſeru⁹ euinceret̄ eū manumiſit: vt. ff. e. l. ſi ſeruū cuius. Itē eſt ali⁹ caſus. ī. quaꝝ reꝝ actio nō dat̄. l. ii. §. i. Itē ſi emptor ſciēs rem alienā emit eā nec ſtipulatus eſt de euic. vt. C. e. l. ſi fundū. Itē ſi emptor ꝯ legē vēditionis ꝓſtituit ancillā vt. ff. e. l. ſi mācipiū in princ. Itē ſi ſua culpa cecidit a poſſeſſiōe: vt. ff. e. l. ſi rē quā mihi. §. ſi duplex ſtipulatio Itē ſi ſeruus deceſſit anteꝙ̄ euinceretur. vt. ff. e. l. ſi ſeru⁹. in pn̄. Itē ſi noīatim cōuenit q̄ nō ageret de euic. quo caſu non agitur nec etiā ad pretiū ſm Io. vt. ff. de act. emp. ꝛ vē. l. ex empto. §. vi. ꝛ ibi dixi. ſed op. ad id q̄d dr̄ in prin. hui⁹ l. q̄ ſi euincit̄ res ꝑ iniuriā iudicātis q̄ emptor nō hꝫ regreſſum de euic. ſic ergo emptor carebit re ꝛ ꝓtio. ꝛ qa nō dꝫ carere re ꝛ ꝓtio: vt. ff. de ac. emp. ꝛ vē. l. ex empto. in fi. R̄ſ. nō eſt iniquū ſi emptor caret re ꝛ vēditor nō dꝫ ei teneri de euic. q2 iudex fecit ſibi iniuriā: ſi caret pretio: emptor nō pōt conqueri: q2 tantū abeſt venditori. ſ. res vt inſti. de leg. §. ſi res. preterea emptori pōt cōſuli aduerſus iudicē act. in factū ex quaſi maleficio quaſi litē ſuā fecerit: vt. ff. de iudi. l. ſi filius. ꝛ inſti. de ob. que ex qua. deli. na. in pn̄. ꝛ. ī. de ac. ꝛ ob. l. ex maleficio. §. is qui. Sed quid ſi iudex nō ſit ſoluendo dixerūt qdā hic in ſubſidiū reſtituēdū emptorē aduerſus vēditorē: ne careat re ꝛ pretio ex illa generali clauſula ꝛc. vt. ī. de le. iii. l. plane. ꝯ. ſed veri⁹ eſt vt dicam⁹ eū: hoc caſu nō reſtituendū: q2 nō ſubeſt iuſta cauſa: q2 tantū abeſt vēditori. preterea nō dꝫ nocere vēditori ſi iudex eſt iniuriatus emptorē vt hic. preterea inanis eſt actio: vt. ff. de dolo. l. nā preterea expectabit euētum vt diues fiat. inſtitu. de act. §. fin. Sed denuo opponit̄ ad aliud q̄d dicit̄ in prin. l. ꝛ videt̄ referre ſi ferat̄ ſnia ſordib⁹ iudicis an ſtulticia: vt. C. qñ ꝓuo. nō eſt ne. l. nec venales. ad q̄ rñdem⁹ q̄ꝙ̄tum ad hoc de quo dr̄ hic nō refert ſi ſuccūbat emptor ꝑ ſtulticiam vel ꝑ imprudētiā iudicis corrupti ſorde vel grā: ſed in alio eſt differētia vbi corrūpit̄ ſorde vl̄ grā: vt in auſ. vt iu. iurēt. §. i.

Si titius.

In §. iſto ponit̄ talis caſus. paterfa. titi⁹ noīe ſtichū iuſſum liberū poſt mortē ſuā vēdidit ꝛ duplā ꝓmiſit euictiōis nōie: mortuo vēditore ſtich⁹ ad libertatē ꝑuenit nūqd cōmittat̄ ſtip. de euic. certe ſic. ꝛ lꝫ nō potuerit cōmitti cōtra titium tñ cōmittet̄ ꝯ eius heredē. [ſi titi⁹] ſ. vēditor [nō potuiſſet] q2 nō pōt ſtich⁹ ꝓclamare i libertatē viuo titio: ſic. ꝛ. ī. e. l. §. ſi iniꝫ. ꝛ. C. vt ac. ab hr̄. ꝛ ꝯ hr̄. īcipiāt. l. vna.

Si quis locū.

In §. iſto dr̄: vendidiſti mihi locū poſtea heres tuus voluntate mea te ſepeliuit in loco illo: nunquid incidit actio de euictione: certe ſic: quia locus ille īcipit eſſe religioſus. [amittit] facto ſuo ꝛ ſua volūtate. ꝛ ad iſtud accedit. ff. e. l. ſi ſeruū. ꝛ. l. ſi mancipium. ſic ꝛ alibi ſi ſtulticia ſua res euicit̄ nō agit̄ de euictiōe vt i pn̄. hui⁹. l.

Non mirum.

In §. iſto dicitur ſi emo a te hominem ꝛ ille homo a me euincitur heres tuus tenetur de euictione. in multis enim caſibus plenior eſt actio contra heredem quā cōtra defunctum: ꝛ heredi quā defuncto: ſicut poteſt videri cum ſeruus ꝛc. hoc dicit. [traderetur] ꝛ ita aliquando competit actio contra heredem que non competit contra defunctum ꝛ ad iſtud accedit. ff. eo. l. ſi titius.

Si plures.

In §. iſto dicit̄: ſi plures tenebantur mihi de euic. nomine eiuſdem rei inſolidū: euicta re egi cum vno inſolidum: ꝛ conſecutus ſui duplam euictionis nunquid ſi agam cum ceteris potero repelli doli exce. certe ſic. hoc dicit. [expertus] ſub. ꝛ mihi debitum ſui aſſecut⁹ [labeo ait] quia bona fides non patitur vt bis idem exigatur. vt. ī. de regu. iuris. l. bona fides. Item vbi plures tenentur inſolidū vno ſoluēte ceteri liberant̄. vt. ff. de co ꝑ quē fac. ē. l. i. §. ſi plꝰs.

Sciendum eſt.

In l. iſta dicit̄ ſi emo a te rē: ꝛ ſtipulor duplam euictionis nomine ꝛ res euincitur a me cōmittitur ſtipulatio duple: ꝛ ſi permutaui rem meā cum tua ꝛ res tua fuerit a me euicta committetur ſtip. duple. [an ex alia] vt permutationis vel alia iuſta cauſa. ꝛ eſt ratio: quia permutatio eſt ſimilis emptioni. vt. ff. de re. permuta. l. i. ſimiliter ꝛ ſi accipio rem in dotem eſtimatam ꝛ ſtipulor duplam euictionis nomine ꝛ euincitur ago de euic. vt. ff. de iur. do. l. i. Sed quid erit in ſimilibus caſibus accipio rem in emphyteoſim vel in feudū euincitur res a me: nunquid ago de eui. certe ſic: quare quia ſicut in emptione ꝛ permutatione ago: q2 non eſt ti. lucratiuus: ita ſi accipio rem in emphyteoſim vel in feudum ago de euict. q2 ex iuſta cauſa accipio ſimiliter ſi diuido tecum ꝛ euincit̄ agā de euic. vt. ff. cōia vtriuſqꝫ iudi. l. i. ſecus tamē ſi rem conduco ꝛ non patitur locator me vti re conducta q2 tunc agam ex conducto. vt. ff. lo. ꝛ condu. l. ex conducto. Item ſi donaſti mihi rē ꝛ donatio non incipiat a precedenti pactione ſi euincitur non ago de euictiōe. vt. ff. de donatio. l. ariſto. in fi. ꝛ. C. eo. l. qm̄ iu⁹.

Si fundo tradito.

In princ. huius l. dicit̄: ſi vendidiſti mihi fundū ꝛ tradidiſti in quo dixiſti. c. iugera ꝛ in quolibet iugere fuit pretium conſtitutum ſi euincitur pro indiuiſo certa pars vel certus numerus iugerum tenetur vēditor de euic. nō pro bonitate partis euicte: ſed pro q̄ꝙ̄titate partis euicte: etiam ſi ea que ſunt euicta ſint meliora. [ſi fundo tradito] ſub ex cauſa vēditionis: alias eſt in litera ſi fundo vendito ꝛ non eſt in litera tradito. ſed tunc eſt ſub. ꝛ tradito [pars] ſcilicet pro diuiſo. nam ꝛ ſi pro indiuiſo nunꝙ̄ habetur ratio bonitatis. [ſingula] ſcꝫ iugera [que euicta fuerint] ſ. pro indiuiſo. [preſtandū] ſub. id q̄d cōuenit euict. nomine alias eſt in litera. [preſtādā] ſub. euictione [ſint] Or ſignori in prin. huius. l. ꝛ vt dixi in caſu. ſecus ſi certa pars pro diuiſo eſſet euicta q2 tunc ſiue pro quolibet iugere eſſet pretium conſtitutum ſiue non agitur pro bonitate partis euicte. vt. ff. de act. emp. ꝛ vē. l. ſi quis ſeruum. §. vlti. ꝛ dixi. ff. e. l. i. ꝛ ita no. q̄ refert aliqñ aut pretium cōſtituat̄ pro tota re aut pro qualibet parte rei ſi pro tota re eſt pretium conſtitutū agit̄ pro bonitate partis euicte: vt. ff. e. l. bonitatis. ꝛ. l. i. ſi ꝑ quolibet iugere pretiū ſit cōſtitutū: tunc agit̄ ꝓ bōitate ꝑtis euicte vt hic ſic ꝛ alꝰ refert. ff. ti. ꝓxi. l. ſi pꝰa.

1 ☞ Emptor regulariter debet ſuo authori denunciare q̄ eum defendat in cauſa euictionis vbi fallit.

Sed cum poſſit.

In §. iſto dicit̄: ſi emptor q emit rē dū res euinceret̄ ab eo potuit denūciari vēditori vt eū defenderet in cā euictiōis: ꝛ nō fecit dolo vel culpa ei⁹ res videt̄ euicta. ꝛ ideo hoc caſu ꝯ vēditorē nō hꝫ regreſſum de euictiōe [authori] i. vēditori. [denūciare] vt eū defendat in cā euictiōis vt. ff. de iud. l. vēditor. ꝛ. C. vbi i rē ac. exer. de. l. i. [nō pōt] ſ. de euic. vñ no. † hic regl'r dꝫ ēptor ſuo authori dn̄ūciare q̄ eū defendat i cā eui. q̄ ſi nō facit i dolo vr̄ eſſe. ꝛ iō de eui. nō agit vt hic. ꝛ. ff. de iud. l. vēditor. ꝛ. C. vbi in rē act. exer. de. l. i. fallit ſi ꝑ pactū remiſſa eſt denūciatio ēptori. vt. ī. e. l. herēnius mod. in prin. Itē fallit ſi emptor nō potuit denūciare vēditori. vt. ī. e. l. ſi dictū. §. ſi pꝰte. ꝛ. l. ſi ideo. §. vl.

Qui alienam rem.

In pn̄. hui⁹. l. dr̄: ſi bona fide emi a te rē alienā mobilē vel immobilem ꝛ per traditionē accepi ex quo eam vſucepi vel preſcripſi deſi

nis tu vēditor mihi de euic.teneris.[preſcriptionē]cōpletā ab emptore in re immobili.[vel vſucapionē]ſcʒ rei mobilis.[de euictione]Or ſignori φ hac.l.dr eſt verū in rei vē.vt.C.de preſcri.xxx.vel.xl.an.l.ſicut.ꝛ.l.ſi qs.ꝛ hoc eſt ideo qꝛ ſi euincit̄ poſtea euincit̄ ꝑ iniuriā iudicātis vñ nō dʒ emptor teneri de eui.vt.ſ.e.l.ſi ꝑ imprudētiā.in pn.vel ꝑ culpā ſuā:qꝛ nō oppoſuit excep.vt.ſ.e.l.ſi in rē.§.ſi duple.ſec⁹ ſi euincerent̄ res ꝑ hypo.ab emptore q preſcripſit qꝛ tūc nihilomin⁹ agit de euic.vt.C.de pig.l.vſucapio.ſed ꝛ ſi preſcripſit nō agit:vt.ſ.de vſuca.l.iuſto.§.nō ita ſi miſit etiā ſuo empto mortuo ante lit.cōte.nō agit de euic.vt.ſ.e.l.ſi ſeruus.in pn.ꝛ idē in manumiſſo:vt.ſ.e.l.ſi mācipiū.in pn.

1 ☞ Si ex mendacio vel taciturnitate venditoris emptor decipiatur agit de euictione.hoc dicit.

1 **Si heres.** †In.§.iſto dr vēdidiſti mihi ſtatuliberū ꝛ dixiſti eū iuſſum dare maiorē quātitatē pecunie φ̄ iuſſus eſt:nunqd teneris ex empto ad intereſſe ſi illa cōditio trāſibat ad emptorē ſʒ ꝛ ſi aliū dare iuſſus eſt:ꝛ nō dixiſti φ aliū dare debebat:lʒ verā quātitatē dixeris:tñ qꝛ me deceꝑiſti teneris mihi de euic.[tenet̄]qꝛ mētit⁹ eſt vt.ſ.de ſtatuli.l.ſi dare.x.iuſſus ſec⁹ ſi iuſſus eſt dare maiorē:ꝛ dixit φ iuſſus erat dare minorē vt.ſ.e.l.ſi fundus eius.§.vlti.[iuſſus ſeru⁹ eſt]nā talis cōditio trāſit ad emptorē:vt.ſ.de ſtatuli.l.ſtatuliberū[tenebit̄]vñ no.ſi vēdis mihi ſtatuliberū nō teneris mihi euictionis nomine ꝓpter euētum libertatis:ſed ſi in cōditiōe mētitus es teneris mihi ex empto vt hic ꝛ ad iſtud accedit.ſ.e.l.quo libertatʒ cā.§.ſi ſu⁹rōnib⁹ redditioī ꝟ.vbi dicit cui ꝯſequēs ē ꝛc.

1 ☞ Sententia lata contra abſentem non preiudicat venditori niſi abſens fuerit legitime defenſus.

a **Si ideo contra emptorē.**[a]

1 †In pn.hui⁹.l.dr ſi res euincit̄ ab emptore ꝛ ſert̄ ꝯ eū ſnia ꝑ abſentiā ſuā ꝯ vēditorē regreſſum de eui.nō hʒ iō qꝛ res videt̄ euicta potius ꝓpter ſuā abſentiā φ̄ φ malam cām habuit verūtñ ſi emptor nō affuit cauſe:ſed ali⁹ affuit pro emptore ad dēfenſionē cauſe:vt puta acceptū fuit iudiciū a pupillo tutore authore ꝛ poſtea tutor cām egit abſente pupillo ꝛ ꝯ eū iudicatū eſt hoc caſu nō vr̄ res euicta ꝓpter abſentiā emptoris:vñ regreſſum hēbit de euic.[defuit]i.abſens fuit.[non cōmittit̄ ſtipl'o.]duple ꝛ reddit̄ rō ſtatim magis enī ꝛc.[malā cām habuerit]ſimilr̄ in herede ſcripto:qꝛ ſuccubuit:vt.ſ.de le.j.l.ſi ſeru⁹ pluriū.§.j.ꝛ.ſ.de inoffi.teſt.l.pap.§.meminiſſe.ꝛ.l.qui repudiātis.in ſi ibi ꝑinde ꝛc.[ꝯ tutorē]nomine pupilli[ſtipulationem]pupillo emptori ꝯ vēditorē.[agendi]i.defendendi[cām eſſe actam]alias factā vel pactā.vñ hoc caſu pupillus poterit experiri ꝯ vēditorē.Or ſignori vos habetis in prin.l.ſi emptor nō affuit defenſioni cauſe imo abſens fuit videtur res euicta potius ꝓpter abſentiam ſuā φ̄ φ malā cām habuit.ad iſtd eſt ſimile vt dicā.ſ.de leg.j.l.ſi ſeruus pluriū.§.j.Sed quid erit ſi emptor nihilominus ꝑdidiſſet ſi ad defenſionē veniſſet:vt quia certum erat eum malam cām habere certe dicimus φ videt̄ eſſe in culpa:qꝛ ſi veniſſet forte nō ꝑdidiſſet:vnde qꝛ videt̄ eſſe in culpa non agit de euic.vt.ſ.e.l.herennius mod.in ſi.ꝛ.ſ.e.l.ſi rē.§.ſi duple.Sed denuo q̄ro qd erit ſi emptor venit ad defenſionē cauſe ꝛ defendit vſqʒ ad ſniam:ſed prope ſniam vidēs φ malā ſniam habebat ſubtraxit ſe ita φ nō affuit ſnie.ꝛ hoc ſepe faciunt aduocati:qꝛ ab initio putant φ litigatores quorum ſunt aduocati habeant bonā cām:ꝛ tpe ſnie videntes φ habent cām malā:dicūt litigatoribus veniatis ad audiendā ſniam ipſi nolunt venire quid erit hoc caſu:nunqd aget de euic.videtur φ ſic:qꝛ ex quo defendit vſqʒ ad ſniam nō videtur preſentia ſua aliqd oꝑari:vt.ſ.e.l.ſi rē que mihi.in ſi.ſed pōt dici φ nō agit de euic.qꝛ ſi preſens fuiſſet potuiſſet appellare:ſed ſi fuit abſens fuit cōtumax vñ nō appellat vt.C.de iudi.l.ꝓperandū.§.ſin autē.ꝛ.ſ.man.l.ſi ꝓcuratorem.§.ſi ignorātes.ꝛ.ſ.e.l.herennius mod.l ſi.

Preſenti aūt. In.§.iſto dr:ſi vēditor eſt pñs emptor dʒ ei denūciare vt eū dēfendat i cā euictiōis:ſʒ ſi vēditor eſt abſens ꝛ nō ſtat ꝑ emptorē q̄min⁹ ei denūciet:ſiue eſt pñs ꝛ ꝑ vēditorē ſit quomin⁹ ei denūciet̄ cōmittit̄ ſtipl'o duple.[eſt]ab ēptore vt dēfendat eū in cā euictiōis vt.ſ.de iudi.l.vēditor.[ſtipl'o]ſ.ēptori ꝯ vēditorē.ꝛ idē ſi ꝓcurauit vēditor ne ſibi denūciet̄:vt.ſ.l.xxi.§.ſi ꝑſte.in ꝟ.iſto ſiti modo.ſʒ vbi vēditor abeſt ꝛ hʒ domiciliū domi denūciādū eſt:vt C.de an.exce.l.vt ꝑfect⁹.vt ar.ſ.de dā.infec.l.iij.in prin.ſed vbi abeſt vēditor ꝛ nō hʒ domiciliū ſatis eſt φ ſtipl'o ꝯmittat̄.vt hic

Si dictum. Lex iſta in ſui prin.hʒ duplicē intellectum vt in litera videbitis.ꝛ vno modo intelligit̄ ita:emi a te rem ꝛ in ipſa venditione vel incontinenti poſt conuenit inter me ꝛ te φ euictiōis nomine teneris ad ſimplā vel ad duplā vel ad triplā vel ad quadruplā vʒ talis ꝓmiſſio teneris ex ſtip.vel ac.

ex empto informata ꝑ pactū incōtinenti appoſitū ad ſimplā vl̄ ad duplā vel triplā:ſicut cōuenimus.Uñ ſciatis ſi aliquis ꝓmittit duplā tenet̄ nō vt vulgus opinat̄ vt det fideiuſſores de euic.niſi notātʒ aliud ꝯuenit.[in vendēdo]i.ſi ꝯuenit īter emptorē ꝛ venditorē[ꝓmitteret̄]ſub.tale pactū bñ vʒ ei ſub.etiā ꝛ ex empto[ꝛ perpetua acti.agi poterit]cauete vobis hic qꝛ hec lr̄a hʒ duplicē intellectū ꝛ vnū talē:ſi emi a te rem ꝛ ī ipſa vēdiōe vel incontinenti poſt ꝓmiſiſti mihi duplā per ſtip.euict.noīe:re euicta teneris act.ex ſtip.ꝛ nihilomin⁹ ac.ex empto:qꝛ hoc pactū nedum nouā parit act.imo veterē informat.vt.ſ.de pac.l.iur.gen.§.quinimo.ꝛ ſic dat̄ aliqñ in ſimpliū:aliqñ in duplū:vel in tripliū:vel ī quadruplū ſm φ ꝯuenerit.ꝛ ſʒ hoc erit ſpeciale in act.ex empto:qꝛ eius natura eſt vt det̄ ad itereſſe vt.ſ.e.l.euicta.Uel pōt hec lr̄a itelligi ſcđo mō ꝛ ſic:ſi in vēditiōe dupla eſt promiſſa tʒ ꝓmiſſio ꝛ ex ſtip.agit̄.alioquin.i.ſi nō eſt promiſſa ad intereſſe agit̄.vt.ſ.e.l.euicta[perpetua actiōe]id eſt diuturna ad.xxx.annos.qꝛ actio ex empto eſt perpetua ꝛ ciuilis:vt.C.de ꝯſti.pe.l.ij.[dʒ][datis fideiuſſoribus][cōuenerit]habetis ergo hic in ſi.φ qui ꝓmittit duplā nō tenet̄ dare fideiuſſores.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.eo.l.illud.ꝛ.l.emptori.in prin.ꝛ ibi dixi.Or ſignori in princ.huius.l.eſt aliquantulū inſiſtendum.litera iſta dicit ſi dictum eſt in vendēdo vt dupla vel tripla vel quadrupla ꝓmitteret̄ φ re euicta ſtipl'o ꝯmittitur ſed qualiter eſt iſtud intelligēdū:eſt ne ita intelligēdū tu venditor ꝓmittis mihi duplā vel triplā vel quadrup.ꝓut acceptauero:certe nō:qꝛ non dʒ eſſe electio emptoris ſed ꝓmiſſoris:vt.ſ.de iure do.l.plerūqʒ in ſi.ſed eſt iſtud ita intelligendū ſine alternatiōe ſi eſt dictū in vendēdo φ vēditor ꝓmittit ſimplū:ſimplū dʒ ꝓmittere ꝛ ſic de aliis:ꝛ ita eſt hic diſtinctio legis nō hoīs.Sʒ ad prin.huius.l.inſtat̄ ꝛ op.q̄o venditor tenet̄ ad quadruplā.cū.l.dicit ꝯ.vt.C.de ſen.q ꝓ eo φ intereſt ꝓfe.l.vna.§.j.Rñ.aliud eſt intereſſe ſingulare:qꝛ illd nō petit̄ ex ꝯuētiōe:ſʒ ex quadā legʒ benignitate extra ꝯuentionē:ſʒ aliud in hac tripla vel quadrupla qꝛ petit̄ ex ꝯuētiōe:vt.ſ.depo.l.j.§.ſi cōuenerit.Sʒ denuo opponit̄ q̄o petit̄ tripla vel quadrupla:cū lex dicat:ſi ꝓ x:mittis mihi dare.c.ſub pena.cc.iſta pena videt̄ adiecta in fraudē vſurarū.vt.ſ.de act.em.ꝛ ven.l.iul.§.aliud.ꝛ.ſ.de vſur.l.pecunie.ꝛ.l.vſuras.ꝛ.l.placuit.Rñ.ſi pena petit̄ pro ſpecie vel ꝓ facto vt ſi vēdis mihi fundū vel aliā ſpēm:hic potes ꝓmittere duplā vel triplā vt hic dr:ꝛ.ſ.de arbi.l.nō diſtinguem⁹:ſʒ vbi ꝓmittʒ quātitatē ſub pena videtur eſſe adiecta pena in fraudem vſurarū vt in.l.ꝯ.Or habetis φ pōt peti dupla vel tripla ꝛ quadrupla ſi eſt ꝓmiſſa euictiōis noīe.ſed quid ſi vēdidiſti mihi rē ꝛ ꝓmiſiſti mihi quadruplā euictiōis noīe vel deinceps:nūqd vʒ.dixerūt quidā φ vʒ vſqʒ ad quadruplū.vt inſtit.de actio.§.oēs.ꝛ ar.C.de ſpon.l.vlti.in ſi.ꝛ qꝛ pena ꝯuētionalis pōt peti vſqʒ ad quadruplū non vltra:ar.huius.l.in pn.ſed certe ver⁹ eſt φ pōt peti quātacūqʒ ſit pena ꝯuētionalis appoſita ſup ſpecie vel facto vt inſti.de inuti.ſtipu.§.alteri.ꝛ.ſ.de ver.ob.l.ſtipl'o.iſta.§.alteri.nec ob.l.iſta qꝛ refert ſe ad id qđ ſepe cōſueuit accidere nō eñ vetat vltra ꝓmitti.Itē nō ob.C.de ſpō.l.vlti.in ſi.qꝛ illa lex nō loqtur in ſtipl'one penali:ſed loquitur in arris ſponſalitiis.

Si compromiſero. In.§.iſto ponit̄ caſus in quo emptor nō agit de euict.ꝛ in.§.iſto dr:ſi ego emptor dū a me res euinceret̄ cōpromiſi in arbitrū ꝛ arbiter laudauit ꝯ me nō habeo regreſſus de eui.ꝯ vēditorē:qꝛ mihi dʒ īputari cur cōpromiſi:qꝛ nulla neceſſitate cogēte id feci:ſʒ ꝓpria volūtate.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lr̄e.[ſi cōpromiſero]ego ēptor cū petitore q petebat a me rē quā emi a titio vēditore.[ꝯ me fuit data ſnia]ſcʒ diffinitiua.[aduerſus vēditorē]quo inuito vel ignorante ꝯpromiſi[id feci]i.reſtitui.Or ſignori ſi res euincit̄ a me ꝑ iudicē.i.per ſniam iudicis habeo regreſſum ꝯ vēditorē de euic.vt.ſ.e.l.euicta re.§.j.ꝛ eſt qꝛ iudiciū reddit̄ in inuitū.vt.ſ.de ver.ob.l.inter ſtip.§.j.ſʒ ſi euincit̄ a me res empta ꝑ ſniaʒ arbitri nō habeo regreſſum de euic.ꝯ vēditorē:cū arbitriū reddit̄ in volentē.vt.ſ.de arbi.l.iij.§.tamē ſi.vnde debeo ſtare ſnie arbitri ſiue equ ſiue inique arbitrauerit.vt.ſ.de arbi.l.diē.§.ſtari.nā ſi iuſte arbitrauerit mihi imputetur cur cōpromiſi vt hic dr:ſi iniuſte arbitrauerit ꝑ iniuriā euicta eſt:nō dʒ nocere meo authori:vt.ſ.e.l.ſi ꝑ īprudētiā in prin.Itē ex ſnia arbitri nō dat̄ actio vl̄ exceptio ſʒ pene petitio vt.ſ.de ar.l.j.ſʒ qd ſi ego emptor cōpromiſi in arbitrum volūtate vēditoris:nūquid ſi arbiter arbitratur ꝯ me habeo regreſſum de euic.ꝯ vēditorem.Rñ.ſic:qꝛ ipſe videt̄ compromiſiſſe.vt ar.ſ.ad.l.rho.de iactu.l.ij.§.ſi ꝯſeruatis.in ſi.ſʒ denuo q̄ro qd ſi inuito vēditore cōpromiſi in iudicē ordinariū ꝛ ꝯ me tulit ſniam:nunqd agam de euic.certe nō vt hic:qꝛ ſi compromiſit in iudicē ordinariū nō vʒ arbitriū:vt.ſ.de ar.l.ſi ſeruū.§.ſi quis.ſed denuo quero qd ſi plures erāt iudices ordinarii ꝛ vnū elegi:ꝛ ille cōtra me tulit ſniam:nunqd agam de euictiōe

certe ſic

a ☞ Si ideo cōtra.Adde φ iſte text.eſt in argumētū ad q.aliqs eſt bānit⁹ ꝛ cōdēnat⁹ de falſo vtrū ꝓhibeat̄ cōficere inſtrūa ꝛ hec.l.facit φ nō.nā magis vr̄ cōdēnari ꝑ cōtumaciā φ̄ φ ꝑfecerit falſum vt hic per Bar.ꝛ ad mētē.hui⁹.l.vide Bar.in.l.ſi ſuperatus.de pi.

certe ſic: quia vnum habui neceſſe eligere vt in ſecularibus nõ clericis. C. de epi. et cle. l. cum clericis. Sed denuo quero que eſt ratio ſi compromiſi in arbitrum non agam de euic. ſed ſi habebam plures iudices et elegi vnum et ſuccubui ago de euict. rñ. a ſententia arbitri non appellatur. vt. C. de ar. l. ſ.

In ſtipu. duple. In. §. iſto dr: emi a te hominem quem hẽbas cõem cũ fratre tuo certo ꝑcio aſſerẽdo illũ ſeruũ tuũ ꝓpriũ eſſe ſui ſtipulat⁹ duplã euic. noĩe ſi tot⁹ euincit̃ poſſum agere ex ſtip. duple ſi ꝑs a fratre tuo euincit̃ hõ nõ vĩ euict⁹: vnde nõ potero agere ex ſtipl̃o ne duple niſi noĩatim dictũ eſſet ꝙ teneris ad duplã ſiue hõ euinceret̃ ſiue ꝑs hoĩs. h. d. [cũ homo] .i. fu⁹ euict⁹ [videri] quo ad hoc vt ſtip. duple cõmittat̃. [cũ ꝑs] .ſ. indiuiſa [eius euicta eſt] Dñ ſignori m. §. iſto debetis ponere exẽplũ vt poſui in caſu: ſed ad id qd dĩ in §. iſto. ꝙ parte hoĩs euicta nõ põt agere emptor de euictiõe: opponitur et vĩ ꝙ parte hoĩs euicta poſſet agere de euictiõe: et i. ſi noĩatim nõ ſim ſtipulat⁹ ꝙ teneret̃ de euic. ſi ꝑs hoĩs euinceret̃. Nã ſi vẽdidi tibi fundũ et ꝓmiſi duplã eui. noĩe: ſi euincit̃ pars fundi poteris agere de euict. vnde vĩ ꝫ. ff. eo. l. ſ. Ad ſolu. cuius contrarij poteſt dici duobus modis vt ibi dixi.

Si cum poſſet. In. §. iſto dr ſi emptor ſuũ em ꝑtũ potuit vſucapere et noluit et poſtea euincit̃ ꝑ verũ dñm ſua culpa vĩ euinci. et iõ ſecuta euic. ſerui vẽditor de eui. nõ tenet̃. [nõ vſuceperit] ſꝫ quõ põt eſſe qd emptor potuit vſucaꝑe et nõ vſucepit. rñ. qꝛ ſpõte cecidit a poſſeſſiõe: vnde qꝛ nõ poſſidet deſinit vſucaꝑe. vt. ſ. de vſuca. l. ſine poſ. et in vſucapiõe reqrit̃ ꝯtinua poſſeſſio: vt. ſ. de vſuca. l. vſucapio. [nõ tenet̃ vẽditor] vt. ff. e. l. ſi rẽ quam mihi. §. ſi duple. et l. ſi per imprudentiã. in ꝑn. et l. ſi fundo. in fi. et l. q alienã. et l. ſi ideo.

Si preſente. In. §. iſto dr. emi a te rẽ et promiſiſti mihi duplã euictiõis noĩe: dñ euincitur res te pñte denũcio ꝓcuratori tuo: vt tu me defendas: nũ qd videor tibi denũciaſſe et teneris mihi de euic. certe ſic: et ſi curaſti ne tibi denũciarẽ teneris mihi de euic. ſꝫ et ſi euincat̃ a me res et ego neſcio vbi ſis: et ita nec tibi nec tuo ꝓcuratori poſſum denũciare vt me defendas in cã euictiõis. ſtill modo cõmittitur ſtipl̃o d eui. h. d. ſit vt defendat emptorẽ in cã euictiõis: ſꝫ ſi nõ eſſet ei denũciatũ nõ teneret̃ vẽditor. vt. ff. e. l. ſi fundũ. in fi. nihilomin⁹ tenet̃ .ſ. de euictiõe. et eſt rõ: qꝛ ꝙ fit cũ ꝓcu. pñte dño qͣſi cũ ĩpo dño vĩ fieri vt ar. ſ. de ver. ob. l. ſi ꝓcuratori pñtis. [tenetur] .ſ. vẽditor. [poſſit] ad iſtud accedit. ff. l. pxi. in fin. [cõmittit̃ ſtipl̃o] qꝛ nõ ſtetit ꝑ emptorẽ quomin⁹ denũciaret: et hoc caſu denũciãdi: ẽ domi. vt. ff. l. pxi. l ſi. dixi hec ſunt vera niſi per pactũ eẽt remiſſa denũciatio ꝙ fieri põt vt. ſ. e. l. herẽnius mod. i. ſi.

Pupillo etiam. In. §. iſto dr ſi pupill⁹ vẽdidit rẽ mihi tutore authore et cũ iuris ſolẽnitate vel ſi pr̃ pupilli vẽdidit rẽ et a me euincit̃ poſſu⁹ denunciare pupillo vt me defendat ſine tutoris authoritate ſi tutor non appareat vt ita ſecuta euict. habeam ꝫ pupillũ regreſſum de euic. [pupillo] ſub. q tenebat̃ de euic. [denunciari] ſub. dicendum eſt. [trebati⁹ ait] Dñ ſignori hic no. vt tollatis breuiter quedã cõtra. ar. nã quedã leges vident̃ velle: ſꝫ debitor maior pupillo per denũciationẽ poſſit in mora cõſtitui: tñ pupillus nõ põt in mora cõſtitui ꝑ denũciationẽ ſine tutore. vt. ſ. de ver. ob. l. ſed et ſi dam. et l. ſeq. et l. ſi pupillus. Ad cui⁹ ꝯrij ſolu. vos dicetis aut expedit pupillo ſibi denũciari ꝙ eſt qñ vẽdidit vel authore eius expedit tñ pupillo dicere: vt ſi dicat ſuo tutori vade et defende q̃ caſu pupillo põt denũciari vt hic. aut nõ expedit pupillo denũciari quo caſu pupillo nõ põt denũciari. vt in. l. ꝯria.

1 ☞ Sententia lata ſit contra emptorem ſi tamen res non eſt ablata nec auferri poteſt non agit de euictione.

2 Differentia que ſit inter ſtipulationem habere licere et ſtipulationem euictionis.

3 Stipulatio habere licere ſemel commiſſa non poteſt reſolui.

1 **Habere licere.** †In. l. iſta dr: ſi aliquis emit rẽ et ſtipulat̃ rẽ emptam habere licere ſi ver⁹ dñs petit rem et euincit rẽ eam ꝑ ſñiaꝫ ſi ante rẽ abductã ab emptore ver⁹ dñs deceſſit ſine ſucceſſore: ita ꝙ bona ſua nõ veniũt ad fiſcũ nec occupant̃ a creditorib⁹: nõ poterit hoc caſu emptor agere ex ſti. habere licere qꝛ ei hẽre lꝫ. et idẽ eſt in alio caſu. pone emi a te res et ſtipulatus ſui habere licere. poſtea ver⁹ dñs euincit a me per ſñiam ante rẽ abductã a me ipſo ver⁹ dñs eam mihi donauit vel legauit nunqd naſcit̃ ſtipl̃o habere licere. certe nõ. ſec⁹ tñ eẽt ſi iam re abducta ver⁹ dñs rem quã euicit a me mihi donaret vel legaret. nã tũc eſſet cõmiſſa ſemel ſtipl̃o habere licere. vnde amplius reſolui nõ põt. [emptori] qꝛ ſicut vẽditor dꝫ ꝓmittere de euic. vt. ff. e. l. iij. ita tenet̃ ꝓmittere emptori ꝙ licebit rem illam habere vñ hic tenet̃ ex natura ꝯtus vẽditor duo ꝓmittere. ſ. ꝙ res non euincetur ab eo. et ꝙ licebit ei rem habere. vt. ff. e. l. iij. et l. emptori. et. ff. de act. emp. et vẽ. l. iul. §. q aũ. et de iſta ſtipu. hẽre licere. intelligit̃. ſ. d ꝟb. ob. l. ſtipl̃o iſta hẽre licere. et l. inter ſtipu. in prin. [euicerit] ꝑ ſñiam [ante ablatã] .ſ. ꝑ ſñiaꝫ [deceſſerit] .ſ. ver⁹ dñs qui euincit [bona] .ſ. euincentis. [poſſint] vt. ſ. d iure fi. l. i. §. an bona. et excludit̃ ſi tacet ꝑ quadriẽniũ vel ꝑ vicẽnium vt. ſ. de lon. tẽpo. preſcri. l. inter quatuor. et l. in omnibus. et. C. de quadri. preſcri. l. i. [diſtrahi] .ſ. poſſit qꝛ creditores nullos hẽbat [ex ſtipulatu actio] ſub. ex illa parte hẽre licere [aũ legauerit] qꝛ nihilominus cõmittet̃ ſtipulatio [cõmiſſa ſtipulatio] duple [reſolui nõ poteſt] Dñ ſignori contra. l. iſtam no. duo no. vt tollatis aliqua cõtraria ar. iſta. l. innuit in duobus locis ꝙ ſtipulatio habere licere non committitur emptori, etiam ſi ſuccumbat ante rẽ abductã. ſꝫ leges vident̃ velle ꝙ emptor habeat regreſſum de eui. re euicta ꝑ ſñiam. vt. ff. e. l. euicta. §. i. et. ff. de rei ven.

2 l. vtiqꝫ in ꝑn. † Ad qd vos dicetis eſt differẽtia inter ſtipulationẽ hẽre licere et ſtipu. euictionis. qꝛ ſtipulatio habere licere non cõmittitur emptori etiam ſi ſuccumbat per ſententiam ante rẽ ablatam vel abductã vt hic. et hoc declarat etymologia vocabuli. ſꝫ ſtipl̃o de euic. cõmittit̃ ſtatim emptore victo per ſñiam cũ euictio ſit rei empte vel ex alia iuſta cã accepte per ſententiã cauſe amiſſio. et ſic loquit̃ l. cõtra. ff. eo. l. euicta. §. i. et ibi dixi. et. ff.

3 de rei ven. l. vtiqꝫ. et. C. e. l. ſi rem. Itẽ no. † hic aliud no. ꝙ ſtipulatio habere licere ſemel cõmiſſa nõ põt reſolui: qꝛ ſi ver⁹ dñs euicit rẽ ab emptore ꝑ ſñiam et aufert ſibi rem. lꝫ poſtea donaret vl' legaret emptori ſtipulatio habere licere reſolui nõ poteſt vt hic in fi. hui⁹. l. dr. ſed ſecus in ſtipulatiõe de euict. qꝛ ſtipulatio cautionis ſemel cõmiſſa reſolui poteſt. qꝛ ſi verus dñs petit ab emptore rẽ et euicit iam per ſñiam cõmiſſa eſt ſtatim ſtipl̃o. de eui. ſed ſi tu vẽditor redimis eam a dño. dñs eã amplius nõ poteſt petere ab emptore et reſoluitur ſtipl̃o de euic. cõmiſſa. vt. ſ. d doli exce. l. fideiuſſor. Sed ad vnũ ꝙ dr in. l. iſta opponit̃ hec. l. innuit ꝙ ſtipl̃o habere licere nõ committitur emptori etiã ſi ſuccubuit ꝑ ſñiam ante rẽ ablatam. ſed. l. videtur velle ꝙ committitur h. conte. vnde videtur contra. ſ. de ꝟ. ob. l. ſtipl̃o iſta. §. ſed quatenus. et. §. ſi qs forte. Ad quod vos dicetis. ſi vẽditor promittit hẽre licere emptori et poſtea emptor vel hrẽs ſuus petit eã a vẽditore ſtatim li. cõ. cõmittit̃ ꝫ emptorẽ et ſuũ heredẽ. vt in. l. ꝯ. ſed ſi qdã terti⁹ petat ab emptore rẽ et euincat ab eo nõ committit̃ ſtipulatio habere licere ante rẽ abductã ab eo vt hic l ſi.

1 ☞ Seruus quãdo legatus in genere et traditur alienus agitur ex teſtamento re euicta.

1 **Heres ſeruum.** †In. l. iſta dicit̃ teſtator inſtituit te heredem et mihi hominem .i. ſeruum in genere legauit tu heres tradis mihi aliquem ſeruum nõ tuum ſed alienum. poſtea ille ſeruus euictus eſt a me nũqd teneris mihi de euic. certe nõ teneris ex ſtipu. de eui. ſed teneris act. ex teſtõ. qꝛ debuiſti facere accipiẽtis ꝙ eſt verũ ſiue ſciẽs ſiue ignorãs tradideris [nõ nominatim legatũ] .i. nõ in ſpecie. puta ſtichũ ſꝫ in genere vt hoĩem in gñe. [ignorauit] cũ tradidit. Dñ ſignori cuſtodiatis vos hic vt tollatis quedã ꝯria ar. breuiter ita determinabitis cũ teſtator legat mihi hoĩem aut in gñe aut in ſpecie. ſi in gñe ſi hrẽs ei⁹ tradidit mihi ſtichũ ſeruũ q alien⁹ eſt nõ tenet̃ ex ſtipu. duple. vel act. ex empto. ſed tenet̃ prima act. .ſ. ex teſtõ. qꝛ debuit facere accipiẽtis: et nõ fecit. vt. ſ. de leg. iij. l. qui cõcubinã. §. heres. cũ a me euincit̃ debeo denũciare heredi ante li. ꝯte. vt in predicto. §. heres. licet ſecus ſit in emptore qui denũciat poſt lit. ꝯte. dũmodo non nimis ꝓpe ſñiam vt. ff. e. l. ſi rẽ quã mihi. in fi. Vel poteſt dici idẽ eſt in legatario ꝙ in emptore et qd dicit. §. heres ante iudicium exponitur. i. ante ſñiam. et ſic exponitur. C. de epiſ audi. auf. ſi quis. vel ꝙ dr ibi ante iudiciũ. ſub. eſt maxime de neceſſitate tñ nõ denũciat ante iudiciũ. ſed ante ſñiam nõ tñ nimis ꝓpe ſñiam vt in preal. l. ſi rẽ. in fi. ſi aũt teſtator legat mihi in ſpecie. vt puta legat mihi ſeruum ſtichũ heres dꝫ mihi eũ tradere qualis eſt. et ideo hoc caſu nõ tenet̃ de eui. vt. ſ. de le. ij. l. ſi a ſubſtituto. et l. ſi legatum ſerui. et. ſ. de lega. ij. cum pater. §. euictis.

Si res quam a titio. In. l. iſta dr emi rem aliquã a titio poſtea qdã me inſtituit hrẽdẽ et illam rem legauit alij nũqd legatari⁹ poterit denunciare meo authori vt defendat eũ in cã euictionis. certe non. niſi actiones meas ei cõceſſiſſem ꝫ meũ authorẽ [a me] ſub. ꝑ eũ qui me ſibi heredẽ inſtituit [denũciare] qꝛ nõ hꝫ eum obligatũ. [actiões] a me emptore [hꝫ] qꝛ tũc põt denũciare authori meo cũ actione quã habebã cõtra authorẽ meũ ipſe ꝑ cõſequẽs videat̃ habere.

Si in venditione. In. l. iſta dr. ſi vẽdidiſti mihi rem et non ꝓmiſiſti aliqd ꝓ euic. nũqd teneberis tu venditor mihi de euic. ad ſimplũ et ex natura ꝯtus ac. ex ẽpto ad itereſſe. certe ſic. h. d. [ꝑſtabit] ſub. ex ſtipulatiõe duple

quia interpoſita non fuit.[quod intereſt] quia vbi vēditur res tenetur venditor act.ex empto ad intereſſe ex natura cōtract⁹: etiam ſi non ſit promiſſa euictio ꝙ eſt not.vt hic.⁊.C.eod.l.non dubitatur.⁊.ff.de act.emp.⁊ ven.l.ex empto in pri.⁊.l.tit⁹.i fi.

Si id quod a te emi. In.l.iſta dicitur: emi a te rē: anteꝗ̄ mihi traderes ego eam titio vēdidi tu voluntate mea titio eā tradidiſti: nūqd re euicta a titio teneris de eui.⁊ ego titio: certe ſic.nā ꝑinde eſt ac ſi mihi tradidiſſes ⁊ ego titio.h.d.iſta.l.videatis expoſitiones litere.[ſi qđ a te emi] ſcʒ ꝑmo loco [vēdidi] anteꝗ̄ traderes mihi.[teneri] ſub.⁊ ego titio [ſicuti plʒ] qđ eſt.ī.⁊ ſub.ꝙ poſſum agere de euict.[ſi accepta rem tradidiſſem] titio cui vendidi ſcđo loco.⁊ ad iſtud accedit.ī.de acq.poſ.l.j.§.ſi iuſſerim.⁊.ī.de ſolu.l.ſi pecuniam.

Si rem que apud te. In pri.huius.l.dicit: res mea erat apud te ex cauſa commodati vel depoſiti: rem illā tibi vendidi ex cauſa venditionis ⁊ cum eſſet apud te: apud te eam dimiſiſti nūqd eam videor tradidiſſe.Rñ.ꝙ ſic.⁊ ideo euictionis noīe tibi obligabor [ꝙ apud te eſſet] ſub.ex cā cōmodati vel depoſiti.[habet] vt inſti.de re.di.§.interdū.⁊.ī.de acqui.re.do.l.qua rōne.§.hoc quoqʒ.⁊.ī.de acq.poſ.l.poſſideri.§.illđ.

Si ei qui mihi vendiderit. In.§.iſto dicitur: tu vendidiſti mihi rē aliquā certo ꝓcio deceſſiſti relictis pluribus heredibus nunquid eſt vna obligatio de euic. cōtra oēs heredes tuos.rñ.ꝙ ſic.⁊ ideo ſi res illa a me euincit᷑ ſatis eſt ſi oībus denuncio ⁊ ſi oēs defendunt.ſi aūt vnus venit ad defenſionē oīum ⁊ vincit eius victoria ꝓdeſt ceteris: ⁊ ſi ſuccubuit oībus nocet: ⁊ ideo ſi ſecuta eſt euict.cōtra eū ⁊ ceteros agam de euic.[ſi ei] ſcʒ vēditori.[de induſtria] q̄ꝛ forte voluerūt ꝙ vnus defenderet loco oīum.[vicitur] q̄ꝛ ſi ſuccubuit cōtra oēs vʒ lata ſnia ⁊ ſub.⁊ hoc caſu recte cū ceteris.⁊c.[victi ſunt] ⁊ ad iſtđ facit.C.ſi vnus ex plu.ap.l.j.⁊.ij.⁊.ī.de app.l.ſi qui.⁊ eſt verū ꝙ agā de euic.cum iſto ⁊ ceteris ꝓ portione hereditaria: nō cōtra quēlibet inſolidū vt.C.e.l.j.⁊.C.de hꝰ di.ac.l.iij.⁊.C.ſi cer.pet.l.j.

Si fundum. In.§.iſto dr.vēdidiſti mihi fundum in quo vſufru.erat titi: q̄ꝛ erat relict⁹ vſusfru.a ꝓo dño ⁊ vēdidiſti mihi detracto vſufru.cū ignorarē ad titiū vſufr.ꝑtinere: agit titi⁹ cōtra me ⁊ petit ſibi ius vtendi fruēdi eſſe: nūquid ſtipſo cōmittit᷑ de euict. certe ſic ſi verū eſſet ꝙ titius non haberet ius vtendi ⁊ fruendi.[fuerit] tamē ex ea parte intelligitur repetitus.vt.ff.de vſufru.l.iij.[⁊ agat] titius ſub.ex iure petitiōis de euic.[actio] q̄ꝛ vſufr.cenſet᷑ rei ps vt.ff.e.l.ſed ⁊ ſi quid.§.ſi vſufru.[fruēdi] ve.ff.e.l.minor.xxv.an.§.vl.

Herennius mod. In pri.huius.l.dicitur emi a te rem ⁊ ſtipulatus fui duplā euictiōis noīe: ⁊ pactū eſt interpoſitū inter nos ꝙ ſi res euinceret᷑ a me ꝙ nō tenear tibi denunciare vt defendas me in cā euictionis.poſtea res euincitur a me ⁊ non denunciaui tibi: nunqd agam de euic.certe ſic: nec pōt mihi imputari cur nō denūciaui tibi ex quo per pactum fuit remiſſa.h.d.[herennius mođ.] alias eſt.§.⁊ eſt totū ſub.§.illo ſi fundū.Sed cōmuniter oēs libri habent pri.l.⁊ ita quotidie allegatur [interpoſita non eſſet] q̄ꝛ regl̄r dʒ denūciari vēditori vt defendat emptorē in cā euictiōis.vt.ff.e.l.ſi fundū in fi.⁊.ff.de fundi.l.vēditor.⁊.C.vbi in rē act.ex de.l.j.fallit ſi pacto remiſſa eſt denūciatio vt hic annectit.ſi pacto ⁊c.[neceſſitas] ⁊ eſt ratio q̄ꝛ pacta bona ſide facta ſunt ſeruanda.vt.ff.de pac.l.j.⁊ q̄ꝛ cōtractus legē ex cōuentione accipiunt.vt.ff.depo.l.j.§.ſi cōuenerit.

Gaya ſeya. In.§.iſto dr.qđā mulier gaya ſeya nomine fundū a lucio titio emit ⁊ ſtipulata fuit duplam ꝓ eui.fiſcus cepit mouere q̄ſtionē gaye ſeye agēdo cōtra gayam ſeyam rei ven.gaya ſeya denunciauit ſuo vēditori vt defenderet eam in cā euic.lata eſt ſnia contra gayam ſeyam pñte lucio titio vēditore: gaya ſeya emptrix nō appellauit nūqd hēbit regreſſum de euic.ꝯ luciū titiū: certe rñdet herēnius mođ ꝙ ſic: ſiue eſt euict⁹ ab ea: q̄ꝛ fund⁹ fuit alien⁹: ſiue q̄ꝛ alij prius fuerat obligatus ſed qđ ſi emptrix appellauit ⁊ cām perdidit ſua culpa: q̄ꝛ nō fuit ꝓſecuta appellationē īfra tpa ſtatuta: tūc nō hēbit regreſſum de euic.ꝯ vēditorē.[emerat] ſub.⁊ ꝓ euic.duplā ſtipulata fuerat.[noīe] q̄ꝛ fiſcus agebat fiſci nomine ꝯ gayā ſeyā.⁊ idē ſi gaye ſeye eēt mota qō noīe alicui⁹ ꝑuati vt.ff.de pe.he.l.ītē veniūt.§.⁊ in ꝑuatis.[laudauerat] .i.vēditori denūciauerat vt defenderet eā in cā euictiōis.[nō cōpetat] ſub.⁊ iō bñ poterit agere de euic.[ꝑdidit] vt q̄ꝛ nō fuit ꝓſecut⁹ appellationē infra tpa fatalia: vt.C.de tēp.ap.in auť.ei qui appellat.[nō pōt] de euic.vnde not.ſi emptor ſuccubuit in tribus caſibus nō habet regreſſum ꝯ emptorē de euic. ſi per iprudentiā iudicis vel ſi ſua culpa cām ꝑdidit.vel ſi appellauit ⁊ nō eſt ꝓſecutus appellationē infra tpa fatalia: vt iſta probant᷑.ff.e.l.ſi per imprudētiā in prin.⁊.l.ſi ideo in fi.⁊.l.qui alienā in pri.⁊.l.ſi dictū.§.ſi cōpromiſſa.⁊ in.l.iſta.in fi.Dñ ſignori ſuper iſto §.formātur plures queſtiones ⁊ tanguntur hic ſub quodam inuoluto.⁊ primo queritur hic.ita in.§.iſto dr.ſi euincitur res ab emptore preſente venditore emptor nō tenet᷑ appellare.ſed qđ ſi vēditor non eſt preſens cum fertur ſententia contra emptorē nunquid emptor tenet᷑ appellare videtur ꝙ ſic: q̄ꝛ fideiuſſor tenet᷑ appellare.vt.ff.man.l.ſi ꝓcurator.§.ſi ignorātes.⁊ ꝓcu.⁊c.vt.C.eo.l.inuitus.ecōtra videt᷑ ꝙ nō.vt.ī.ad ſill.l.propter veneni.§.j.⁊.C.de his qui.vt indi.l.j.Sed in queſtione iſta dicendū eſt ꝙ ſi creditor iuſte ſuccubuiſſet ꝙ non tenetur appellare ⁊ quia non debet quia ſuperuacuam litem ꝑ appellationem inſtaurare: ⁊ q̄ꝛ parcit᷑ emptori ſi vult cōſulere ſuo pudori: vt ar.ī.de admi.tu.l.quot.§.fili.⁊.ff.de ac.emp.⁊ vē.l.ex ēpto.⁊.ff.mā.l.quintus.⁊ q̄ꝛ ab initio tenet᷑ rē reſtituere.vt.ff.de actio.emp.⁊ ven.l.ex empto.§.emptorē.oꝫ ſed nūquid ſi emptor appellauit tenet᷑ cām appellatiōis ꝓſequi.dixerūt quidā ꝙ ſic.ar.huius.§.in fi.⁊.ī.an ꝑ aliū ⁊c.l.ij.Alij dicūt ſi emptor ꝓuocauit nō tenetur ꝓſequi ſʒ tenet᷑ denūciare vēditori vt ꝓſequat᷑ cām appellationis: ⁊ pro eis inducūt.C.de ap.l.ſi actor.Sed denuo q̄rit᷑ qđ ſi emptor ꝓuocauit ⁊ ſuccubuit in cā ap. nūquid hʒ regreſſum de euic.ꝯ vēditorē dixerūt quidā ꝙ nō.ar.hui⁹.§.in fi.ſʒ verius eſt ſi emptor ſuccubuit ſine culpa ſua nec ꝑ iniuriā iudicātis ꝙ hēat regreſſus de euic.ꝯ vēditorē: q̄ꝛ eadē eſt cā appellatiōis cū ꝑma cū ꝑ appellationē extinguit᷑ ꝓnūciatū.vt.ī.ad turp.l.j.i fi.

Ex mille iugeribus. Signori lex iſta valde difficilis reputat᷑ ⁊ ei⁹ difficultas eſt quātū ad caſum ⁊ literā: ſʒ q̄tū ad alia in ꝟitate nō eſt difficilis: ſʒ facilis ⁊ eſt pulchra.l.⁊ artificioſa.⁊ in l.iſta ponunt᷑ ſex caſus ꝑncipaliter.Et primus caſus eſt talis: vēdidiſti mihi fundū mille iugerū ⁊ ꝓmiſiſti mihi duplā euictiōis noīe.⁊ ille fundus erat iuxta flumē poſt vēditionē ⁊ traditionē mihi factā flumē abſtulit mihi.cc.iugera: quidā pro indiuiſo euincit a me alia.cc.iugera: nūqd cōmittit᷑ ſtip.duple.ꝯ vēditorē fundi ꝓ q̄rta parte mille iugerū quaſi.cc.⁊.l.iugera ſint euicta.an pro quinta pte mille iugerū quaſi.cc.ſint euicta.⁊ rñdet᷑ ꝙ cōmittet᷑ pro quinta pte q̄ꝛ illa.cc.iugera que flumē abſtulit perierūt mihi emptori: non aūt perierūt tibi vēditori.Scđs caſus eſt talis: tu vendidiſti mihi fundū mille iugerū ⁊ ꝓmiſiſti mihi duplā euictiōis noīe: flumē vicinū abſtulit mihi.cc.iugera: poſtea quidā egit ꝯ me ⁊ euicit a me totū reſiduū: nunqd diminuet᷑ obligatio euictiōis. rñdet᷑ ꝙ nō: ⁊ iō agā nō quaſi ſint euicta octingēta iugera: ſʒ q̄ſi mille ſicut eñ ſi vēdis mihi fūdū mille iuge.⁊ ſi incuria mea efficiat᷑ deterior.⁊ poſtea euincit᷑ nō diminuit᷑ euictiōis obligatio ita hoc caſu nā ⁊ ſi effect⁹ ſit melior īduſtria mea nō auget᷑ obligatio euictiōis: q̄ꝛ l ſtip. duple inſpicit᷑ bonitas q̄ eſt tpe ꝯtrus nō bonitas q̄ eſt tpe euictiōis.Tertius caſus eſt talis vendidiſti mihi fundū mille iugerū ⁊ ꝓmiſiſti mihi duplā euictiōis noīe: flumē vicinū fundo accreuit.cc. iugera poſtea a qđā a me eſt euicta q̄nta pars fundi: nūqd agā ꝓ q̄nta parte mille.cc.iugerū.⁊ ita quaſi fuerint euicta.cc.xl.iugera.Rñ.ꝙ agā ꝓ q̄nta parte q̄ſi de mille.cc.iugera ſint euicta: q̄ꝛ vēditor nō dʒ ꝑſtare mihi periculū ducētoꝝ q̄ accreuerūt: q̄ꝛ augmentū alluuionis nō ꝯuenit i ſtip.duple.Quart⁹ caſus eſt talis. vendidiſti mihi fundū mille iugerū ⁊ ꝓmiſiſti mihi duplā euictiōis noīe: flumen vicinū abſtulit mihi.cc.iugera poſtea accreuerūt mihi alia.cc.iugera poſtea ꝓ indiuiſo q̄nta pars eſt a me euicta: nūqd agaʒ de euic.quaſi euicta ſit quinta pars mille iugerū: vel quarta ſcʒ octingentorū.⁊ reſpondet᷑ quaſi euicta ſit quinta pars octingētorū ſcʒ ⁊.xl.nam reliqua.xl.iugera que deſunt in vniuerſo fundo pro rata noue regionis intelligunt᷑ euicta. Quintus caſus eſt talis: vendidiſti mihi fundū mille iugerū ⁊ ꝓmiſiſti duplam euictiōis noīe.poſtea euicta eſt a me aliqua pars fundi pro diuiſo nunquid agā de euic.pro numero iugerū.certe nō ſʒ ꝓ bonitate partis euicte ꝑſtabit᷑ euictio. Sextus caſus ⁊ vltim⁹ eſt talis.tu vēdidiſti mihi in fundo alteri⁹ vnū iuger cōe pro indiuiſo ſi tradidiſti mihi nō tradis integrū dñium illius iugeris ſʒ pro dimidia. q̄ꝛ ſi vendis certū locum quem habes cōem cum alio ꝓ indiuiſo in me transfertur totū ius tuū: ſʒ ſi habes cōe tibi ⁊ alteri ꝓ indiuiſo nō trāſferes in me niſi vnā dimidiā: ⁊ ideo pro dimidia teneris mihi euic noīe.h.d.iſta.l.vſqʒ in fi. videatis expoſitionē lr̄e [ex mille iugerib⁹ traditis] ſub.ex cā venditiōis vel ꝑmutatiōis vel ex alia ſili ꝓ qua pōt agi de euic.vt.ff.eo.l.ſciendū.[flumē abſtulit] ſ.pro loco [duple ſtipulo] interpoſita euictionis noīe [pro parte q̄nta] quaſi quinta pars mille iugerū ſit euicta [nō quarta] ſ.mille iugeꝝ q̄ ſunt.cc.xl.iugera [nā qđ] modo annectit rationē [perijt] .i.ꝙ flumē abſtulit.vt.ff.de peri.⁊ cōmo.rei ven.l.id quod.⁊.l.neceſſario.[ſi totus] incipit

ſcđs caſus

ſcđ° caſus [quē diminuerat flumē] auferēdo .cc. iugera. [euicta ſit] ſub. poſt ablationem [fluminis nō magis] poteſt dici φ hic incipit tertius caſus. [ſi incuria] i. negligentia [factus ſit] quia non diminuit ſtip̄lo euictionis noīe: ſicut econtra non augetur ſtip̄lo de euic. Uel poteſt dici φ iſtud verbū nō magis ſit reddi tiuum ſcđi caſus. [queſitū] incipit quartus caſus [regionis] accedētis p alluuionē. [ceterū] incipit quint° caſus. [p modo] i. p numero. [euictio] accedit. ſ. e. l. j. [trāſtulit] quia non poteſt plus iuris in alium trāſferre ꝙ̄ habeat. ſ. ꝺ acqui. re. do. l. traditio [tradidiſſet]. C. de cōtr. ali. l. j. Circa. l. iſtā ita breuiter expediam vos. no. hic vnū qđ eſt ꝯ regulā gñalē vt per hoc vos tollatis ꝯriū ar. regula eſt qđ qđ iuris eſt de toto ⁊c. ſ. de pac. l. iuris. §. adeo. ſ. de rei ven. l. q̄ de tota. ſ. de vſur. l. qui ſcit. hic recipit inſtantiam ⁊ videte ſi vendis fundum mille iugerum ⁊ flumē abſtulit .cc. ⁊ poſtea totus fundus. i. totū reſiduū euincit' nō diminuitur ſtipulatio euictionis noīe: propter illa .cc. que flumē abſtulit. ſecus eſt ſi euincat' pars. vbi grā. vendidiſti fundū mille iugerū flumē abſtulit .cccc. ⁊ ſunt euicta p indiuiſo: hic nō teneris ſi euicta ſit pro indiuiſo quarta pars mille iugerū ſed quaſi ſit euicta quinta: ergo non eſt hic eadē ratio totius ad partē: ſe. l. ſicut hic recipit inſtantiā. ſic ⁊ alibi ſ. de inoffi. te. l. pap. §. ſꝫ nec impuberis. Et eſt ratio quare nō eſt eadē ratio toti° ad partē quia illa .cc. q̄ flumē abſtulit emptori perierūt. Itē no. hic ſi vēdis fundum mille iugerū ⁊ ſtipulor duplā euictionis nomine ⁊ fundus melior eſt effectus: ſi euincit' totus inſpicitur bonitas que erat temp̄ore venditionis: videtur contra. ſ. eo. l. euicta. poteſt dici aliud in actio. ex empto que datur ad intereſſe: quia in illa inſpicitur quod intereſt tempore ſententie vt ibi: ⁊. C. eod. l. non dubitatur. aliud in ſtipu. duple vt hic. ⁊. ſ. eodem. l. bonitatis. niſi nominatim dictum eſſet. ſ. eod. l. ſed ⁊ ſi quid. in princi.

1 ☞ Euicta re p negligētiā quorūdā ex vēditorib° agit' ꝯ oēs: ⁊ ꝯ nō negligētē ſe dei ꝯ negligētē ꝓpria actiōe ſuccurrit' itē p eo quod quis ſoluit noīe ꝓprio ꝯ alterū actio non cedit'. h. d.

b

a

Rem hereditariā.

[1] In l. iſta ponit' talis caſus: plures hředes aliquā rē hereditariā a defuncto obligatā vēdiderūt ⁊ duplā euic. noīe ꝓmiſerūt: vn° ex coheredibus p pte ſua ſoluit creditori alter nō: creditor egit ꝯ emptorē ꝓpo. ⁊ euicit rē illā ab emptore: mō quī' nūqđ quilibet heredū poſſit cōueniri de euic. ⁊ rñdet' φ ſic. qa cā pignoris eſt indiuidua verūtñ iſte coheres q p pte ſua liberauit pign° a creditore poterit hr̄e regreſſum ꝯ coheredē ſuū iudicio fa. er. vt indēnitas ſibi ꝑſiet'. [euicit] ſcꝫ ab emptore [ꝯueniri poſſit] ſ. de euic. [idqꝫ placebat] ſ. vt vterqꝫ poſſit cōueniri de euic. [cūm] qa ꝙ̄diu remanet vnus denarius ad ſoluēdū creditori pōt creditor rē ſibi pignori obligatā euincere. vt. C. de diſtrac. pig. l. q̄diu. [vtile eſſe] i. efficax. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. fa. er. l. heredes. §. antea. ⁊. §. l illa. [alteri] quaſi dicat nō īter eſt φ negligētia vni° heredis nō dꝫ alteri obeſſe. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de vb. ob. l. ij. in fi. ⁊ l. ſeq. ⁊. ſ. de regu. iur. l nō dꝫ. ⁊. ſ. de ali. iudi. mu. cau. fac. l. j.

Si cū vēditor.

In pn. hui° l. dꝫ tu vēdidiſti mihi rē ⁊ tradidiſti ⁊ duplā ꝓmiſiſti mihi euic. noīe. poſtea ſine culpa mea cecidi a poſſeſſione: cū volebā agere ꝯ poſſeſſores tu monuiſti me φ nō agerē rei ven. directa: ſꝫ publiciana agerē ſcꝫ vtili rei vē. ſi poſtea egi directa ⁊ ſuccubui: dolo videor facere ⁊ ſuccūbere: ⁊ iō nō cōmittit' ſtip. duple euic. noīe. ſec° tñ ſi deuiaſſem mihi vt agerē ſeruiana: qa cū iſta hēat aduocare nudā poſſeſſionē nihilomin° ſi res fuerit a me ēptore euicta potero agere ꝺ euic. ꝯ vēditorē [eſt] ſ. vtili rei vē. vt. ſ. ſi ager vec. vel ēp. pe. l. j. [ꝯmittit' ſtip̄lo] ⁊ ad iſtđ accedit. ſ. e. l. minor. §. fu° [actio ē] vt ſ. ꝺ pi. l ſi fund°. §. in vēdicatiōe. [diſſoluit' pign°] vt. ſ. qb mo. pig. vel hy po. ſol. l. Paulus rñ. in fi. [non cōpetat] qa nemo poteſt hr̄e ſuā rem ſibi obligatā. vt. ſ. de regu. iur. l neqꝫ pignus.

Si is q.

In. §. iſto dꝫ: ſi emi a te fundū: poſtea abſens cā reipu. reuerſus reſtitut° fuiſti vt poſſes vendicare illū fundū ⁊ a me fuit euict°: nūqđ tu vēditor teneris mihi de euictiōe: certe ſic. ⁊ idē eſt ſi miles dū eēt i abſentia preſcripſiſſet rē priuati: ⁊ poſtea priuat° eſt reſtitut° vt poſſit rē illā vēdicare: ⁊ illā rē a milite euicit: nūqđ miles poterit agere de euictiōe ꝯ vēditorē: certe ſic. h. d. iſte §. videatis expoſitionē litere. [abfuit] ſubaudi: iterim fund° ſu° fuit ꝑſcript°. [fundū petat] ſubaudi ab ēptore cui poſſeſſor vēdiderat ⁊ petat vtili rei vēdicatiōe q̄ dꝫ reſciſſoria q̄ ꝯpetit data reſtitutiōe: vt. ſ. ex qb° cauſis maiores in inte. reſtituunt'. l. cū miles. §. exēplo. ⁊. C. ex qb° cauſis maiores i inte. reſti. l. vlti. [vtilis poſſeſſori ꝯpetit] ⁊ iō dꝫ vtilis nō directa: qꝛ ex quo emptor ꝑſcripſit ceſſat directa: vt. ſ. e. l. q alienā. in princi. ſꝫ qꝛ ꝑſcriptio reſcindit' p reſciſſoriā data reſtitutiōe dat' vtilis actio emptori ꝺ euictiōe vt hic. ⁊ idē ē eꝯ. q̄ ſi abſens ꝑſcripſit rē abſentis [priuat°] ſ. ſ. is cui° res fuit a mili-

-te abſente cā reipublice ꝑſcripta. [actionis.] quia reſtituit' pſis cōtra abſentē: ⁊ abſens ꝯ pñtē. vt. ſ. ex q. cau. ma. in inte. reſt. l. j.

Si ſcđs emptor.

In iſto. §. dicit': ſi p̄mo emi hoiēꝫ a tiio ⁊ poſtea eundē hoiem tibi vēdidi ⁊ tradidi ſi a te euincat' ille hō ⁊ tu cōſtituas me ꝓcu. tāꝙ̄ in rē meā lꝫ a me euincat' ⁊ ſoluerim litis eſtimationē: nō habeo regreſſum ꝯ te ad litis eſtimationē p ac. mā. qꝛ in rē meā fideiuſſi: ſꝫ qꝛ dānū euictiōis ad me emptorē ptinet potero agere cōtra meū autorē act. ex vēdito. [hois] ēpti. [nō potuit] ſcꝫ hr̄e licere: qꝛ illa nō cōmittit' niſi re adducta vt dixi. ſ. e. l. hr̄e licere. ſꝫ ex empto poterit agi vt indicat lr̄a ſequēs. itē poterit agere ex ſtipulatiōe duple. qꝛ habet locū re euicta p ſnīaꝫ. vt dixi. ſ. e. l. euicta. §. j. [eſt.] ideo quia cū ſit ꝓcurator in rem ſuam oīe cōmodū ⁊ incōmodū ptinet ad eū. [ex vēdito] i. ex empto quia veteres. vt. ſ. de actio. emp. ⁊ vē. l. neceſſe. ⁊ ſimile no. ſ. eo. l. ſed hoc noīe ſic ecōtra exponitur. ſ. de do. l. eleganter. in prin.

Diuiſione.

In. §. iſto dicit': plures erāt coheredes vn° ex coheredib° erat abſens ſꝫ ꝓcu. diuiſerat ꝓcurator abſentis diuiſit cū illis abſentib°: coheres abſens eo reuerſo ratā diuiſionē habuit poſtea illđ ꝓdiū ē euictū: nūqđ dabit' actio de euic. ꝯ dñm abſentē ⁊ ratū habētē. rñdet' φ ſic. qꝛ qđ factū eſt cū ſuo ꝓcu. ꝓinde eſt ac ſi factū eēt cū dño. [inter coheredes] ſ. ꝓñtes. [facta] ſ. cū ꝓc. coheredis abſentis. [geſſit] ſi dñs nō habuiſſet ratū. [vel excedat] dꝛ ſignori nor. hic ex ꝓmiſſiōe ꝓcuratoris tenet' dñs vtili ex empto: qđ itelligo ex ꝓmiſſiōe facta extra iudiciū: puta ſi vēdit vel mutuo accepit. vt. ſ. de act. emp. ⁊ vē. l. iul. §. ſi ꝓcurator. ⁊. ſ. de inſti. l. ſi qs mācipiis. ſec° in ꝓmiſſione facta in iudicio. vt. ſ. de ꝓcuratoribus. l. ſi ꝓcurator meus. ⁊ eſt ratio quare ſi procurator meus vēdidit φ teneor vtili ex empto: quia idem facturus eram: ſed ſi ꝓcurator meus ſatiſdat iudicatum ſolui, non teneor: quia nō ſatis de diſſem. vt inſtitu. de ſatiſdationibus. §. ſed hodie. ¶ Sed ad legem iſtam opponitur ⁊ videtur φ non veniat in hac ſtipulatione illud quod acceſſit tempore euictionis. vt. ſ. eo. l. ex mille. §. j. Reſpondeo in actione ex ſtipulatione pro euictione non habetur ratio meliorationis. vt in. l. contra. ſed in actione vtili ex empto quia habet locum in diuiſione. vt. C. communia vtriuſqꝫ iudicij. l. j. habetur ratio meliorationis ⁊ deteriorationis vt hic.

a ¶ Rē hereditariā. Ex hac l. no. φ lꝫ plures teneant' i ſolidū ex natura rei in obligationē ꝺducte qꝛ eſt indiuidua ipſius natura vel q̄ ad ſolutiones φ tñ non dñr duo rei nec inter eos eſt locus beneficij duorū reorꝫ vt hic p Bar. pro hoc adducit. l. ij. §. ſi tꝰ. heres. ff de vb. obliga.

Emptori.

In. l. iſta dicitur: ego emi a te ſeruum alienū ignorās alienū: verus domin° petijt a me illū ſeruū ⁊ eſt ꝓnunciatū ſuū eſſe ⁊ qđ ei debeā reſtituere ⁊ ei reſtitui eo reſtituto: poſtea tu cū emiſti a vero dño ago de euictione contra te: tu illum ſeruum offers mihi: nunquid eris liberatus vt non tenearis de euictione: certe non: niſi offeras ſeruum ⁊ quanti mea intereſt illum ſeruū non eſſe euictum quē dominus ſub. qui euincit. [offerendo.] ſubaudi qui redemit ab euincēte. ¶ Dꝛ ſignori in. l. iſta dicit' vt dixi in caſu. ſed alia lex videtur totum dicere cōtra vt. ſ. ꝺ doli exceptione. l. fideiuſſor qui pro euictione. ad qđ vos dicetis in. l. contra. offerebat venditor ſeruum redemptū a domino ⁊ parat° erat preſtare eum cū omni meo intereſſe. ⁊ ideo nō tenetur de euictione. ſed in. l. iſta emptor offerebat ſolūmodo ſeruum quem redemerat nō intereſſe meum. ⁊ ideo tenetur de euictione: nec liberatur offerēdo ſeruum quem redemerat. ⁊ ita loquitur. l. iſta. ſi bene intelligatur. ⁊ ſic non obſtat. ſ. eo. l. habere licere. in fi. vbi dicitur φ ſi ſemel eſt commiſſa ſtipulatio nō diſſoluitur ipſo iure. ſed diſſoluit' per exceptionem ſi offeratur ipſa res euicta cū omni intereſſe emptoris. vt. ſ. de doli exceptione. l. fideiuſſor. ſecus tamen eſt in marito qui ſeruum accepit in dotem. quia ſi ſoluto matrimonio velit preſtare ſeruū in eo ſtatu quo mulier preſtitit liberatur. vt. ſ. ma. ſo. ſi vero negotiū. i fi.

Cum ea cōuētiōe.

In principio huius legis dicitur ſi creditor rem ſibi obligatam vendidit ex pacto vel ex lege eo pacto vt ſi res euincat' ab emptore φ non teneatur de euictione. ſi emptor non ſoluit pretiū ſed ſoluere promiſit euicta re. nihilominus tenebitur pretiū ſoluere. ideo quia euictione pignoris ſecuta nō debet emptor habere regreſſum de euictione. [diſtrahitur] a creditore ex pacto vł ex lege. [preſtaret.] quia ſic intelligitur ſemper creditor vendere. vt. C. credi. eui. pig. nō de. l. j. ⁊. ij. ⁊. ſ. de pigno. l. periculum. ⁊. ſ. de diſtra. pig. l. ſi is qui. ⁊. ſ. de actione emp. ⁊ vendi. l. ex empto. §. ſententiam. niſi aliud ſpecialiter conuenit. vt. ſ. de pign. actione. l. ⁊ ſi pignore ſurrepto. in fi. cum principio. l. ſequentis.

Creditor q̄ p.

In. §. iſto dicitur. ſi teneor tibi in x. ⁊ cū nō habeam in promptu pecuniam ad ſoluēdum. delego tibi debitorem meum titiū ⁊ iūs pignorum mihi ab eo obligatorum. ⁊ tu liberas me ab obligatione in qua tibi fui aſtrictus licet pignora titij mei debitoris fuerint a te ab aliquo euicta cōtra me nullam habebis actionē

[maluit ꝫ] in ſolutū. [habebit] ſ. creditor predict⁹: q̃ approbādo tale nomē ſolutionē videtur recepiſſe: ⁊ ſolutione eius quod debetur tollitur oīs obligatio. vt inſti. qui. mo. tol. obli. in princ.

Qui libertatis cā.

Hec. l. ē lōga tñ diuidat ꝫ eam in tres ptes. ⁊ in. l. iſta in ſui pncipio dñr tria. pmo dr: ſi tu vēdis mihi hoīem ⁊ excipis ꝙ nō vis teneri d euī. ſi liber ſit vel ſi in libertate ꝓclamet: ſiue ē iā liber cū tradit: ſiue eſt impleta ꝯditio appoſita in teſtō ſub qua iuſſus erat eſſe liber ſiue olim fuit ſeru⁹: ſed hodie cū tradit eſt liber nō teneris mihi de euictione. ſcdo dr: ſi vēdidiſti mihi ſeruū ⁊ dixiſti eū ſtatuliberū. i. ſub aliqua ꝯditiōe iuſſum eſſe liberū ſi tpe quo tradit liber eſt de euictione teneris: ſiue impleta eſt ꝯditio ſub qua erat iuſſus eſſe liber tpe quo tradit de euictiōe teneris. tertio dr: ſi tu vēdis mihi ſeruū ⁊ dicis eū iuſſum eſſe liberū ſub vna cōditione ſi in cōditiōe mētitus es ⁊ intereſt mea a te nō eſſe mētitū teneris mihi de euictiōe ex empto ad intereſſe: pone dixiſti eū eē iuſſuꝫ liberꝫ ſi daret. x. ⁊ erat iuſſus eē liber poſt annū. Itē ſi dixiſti eū iuſſum eſſe liberꝫ ſi daret. xx. ⁊ erat iuſſus eē liber ſi daret. x. certe hoc caſu: q̃ in ꝯditiōe mētit⁹ es. quidā dixerūt ꝙ cōmittit ſtipulatio euictiōis. ſꝫ ſeru⁹ dixit cui⁹ ſnīa ꝓualuit: hoc caſu te teneri actiōe ex empto ad meū intereſſe. [qui libertatis.] ſubaudi vēditor hoīs. [cauſam excepit in vēditiōe.] ita dicēs: vēdo tibi iſtū hoīem p. x. ⁊ volo tibi teneri de euictiōe ꝓterꝙ ſi euinceret in libertate. [nō tenebit euictiōis noīe] ⁊ hoc vſqꝫ durat pmū dictū hui⁹. l. ⁊ legit iſtud pmū dictū dupl'r. vno mō legit nō tenebit euictionis noīe. ſ. ad intereſſe: ſꝫ ad ptiū: vl' ſm alios nō tenebit nec ad intereſſe nec ad ptiū: ⁊ quare hoc dicā. ī. videbitis [qui aūt] hic incipit ſcdm dictū hui⁹. l. ſtatuliberū [dicit.] i. iuſſum eſſe liberū ſub aliqua cōditiōe. vt. ī. de ſtatulibe. l. j. [excipere.] ſubaudi qd ſit liber. [obtingere] ⁊ ita videt excipere conditionē futurā nō pñtē cōditionē. [⁊ ideo ſi pño] i. pure: ⁊ ſic non eſt ſtatulibe. [euictiōis noīe tenet.] ſubaudi: hoc caſu actiōe ex empto ad intereſſe nō ex ſtipulatiōe duple. rurſus q ſtatuliberꝫ ⁊ huc vſqꝫ durat ſcdm dictū hui⁹. l. modo incipit tertiū dictum hui⁹. l. [dedit] vel tradidit. [libertatis.] ſcꝫ relicte ſub quacūqꝫ futura cōditiōe. [veluti.] qd dixit in gñe: mō ponit in ſpē. [euictionis.] ſubaudi noīe. [tenebit ꝯtrahi] i. ꝯmitti duple ſtipulatio: hoc caſu ſi eſt interpoſita: ſꝫ ipſi male eſtimauerūt vt ſtatim ſequit. [ſꝫ authoritas] ⁊c. actionē eſſe. ſub. ad intereſſe quāti ſua intereſt eū nō eſſe mētitū in cōditiōe. ¶ Or ſignori circa. l. iſtā eſt aliquātulū inſiſtēdū. ⁊ ſtatim circa primā dictū hui⁹. l. i quo dicit vt dixi in caſu. Sꝫ qūo eſt hoc intelligendū ꝙ qui libertatis cām excepit ꝙ nō tenetur euictiōis noīe: certe eſt intelligēdum ꝙ non tenet ad intereſſe. ſꝫ nunqd tenet ad pretiū actiōe ex empto. videt ꝙ ſic. vt. ſ. de actione emp. ⁊ ven. l. ex empto. §. viti. ſꝫ Io. dixit ꝙ nō tenebit nec ad intereſſe nec ad ptiū. q̃ id placuit ꝯhentibus. vñ illud dꝫ ſeruari. vt. ſ. de pac. l. in emptionib⁹ ſed certe in hac queſtiōe videt ita diſtinguendū cū vēdis hoīem ⁊ excipis aliquā ſpecieꝫ libertatis. ſi poſtea euincit in libertatē ꝓpter illā ſpeciē exceptā nō teneris ad intereſſe nec ad ptiū vt hic. ſi aūt excipis omnē ſpeciē libertatis. ſi poſtea euincitur nō teneris ad duplā euictionis noīe ſed teneris ad pretiū vt in. l. ex empto. in fi. ⁊ eſt ratio. q̃ plus operatur ſpecialis exceptio ꝙ gñalis. vt arg. ſ. ſi qs caut. l. iꝫ ⁊ fi. §. queſitū. ⁊ ſ. de tranſ actionib⁹. l. aquiliana. ⁊ l. qui cū aquiliana. ⁊ l. qui cū tutorib⁹. ¶ Sed denuo ad aliud qd hic dicitur in tertio caſu huius. l. inſtatur ⁊ opponit. q̃ dicit in tertio caſu vt dixi in caſu. Sed lex videtur cōtra: que videtur velle ꝙ emptor agat ad duplū. vt. ī. de ſtatuliberis. l. ſi decē. ad qd vos dicetis ſicut ſcripſit hic dñs Azo. licet nimis breuiter ⁊ obſcure. ſi ſtatuliberū qui iuſſus erat dare decē vendidiſti mihi. ⁊ dixiſti ꝙ debat dare. x. aut teneris mihi de euic. ad duplū aut ex empto. vel ad intereſſe vel ad pretiuꝫ quaſi aperte dicatur. aut euincit ſtatuliber. q̃ ſit alienus ⁊ tunc teneris ad duplū. vt in. l. cōtra. aut nō euincit q̃ ſit alien⁹. quo caſu teneris ex empto ad intereſſe vt hic. ⁊ ſolu. colligitur apte in. l. ꝯ ſi bñ inſpiciat. Sꝫ denuo hic iſtatur ad id qd hic in tertio dicto dr. quid enī ꝑdo in hoc mēdacio ſi dixi ſeruū iuſſuꝫ eē liberū ſi daret. x. ⁊ erat iuſſus eſſe liber: ſi daret. xx. ⁊ vbi in cōdi. q̄ adiicit in dādo nihil ꝑdo nō tenet vēditor. ſi nihil ꝑdit ⁊ tranſit ad emptorē. alō ſic. v. ſ. eo. l. qui fundū. §. ſi. l. qui alienā §. j. rñ. hic ꝑdebat q̃ dixiſti ꝙ erat iuſſus dare. xx. ⁊ erat iuſſus dare. x. vñ ſi dat. x. minus inuenior ego emptor habere. vñ propter mendaciū agā act. ex empto ad intereſſe meū vt hic dicit Itē dederit mihi emptori qd iuſſus eſt dare. x. q̃ facilius inueniet. x. ꝙ. xx. ⁊ ita tutius implebit cōditionē ⁊ ꝑueniet ad libertatē. vñ merito ago ex empto ad intereſſe ꝓpter mēdaciū vt hic dr ſꝫ in. l. ꝯ. iuſſus eſt dare. xx. ſi venditor dixit ꝙ iuſſus eſt dare x. ſi dat. xx. impleta eſt cōditio. vñ non intereſt mei emptoris in aliquo. vñ non agam act. ex empto cum non interſit mea.

Seruus rōnib⁹.

Hic incipit ſecūda pars huius. l. ⁊ in hac ſcda parte ponunt tres vel quatuor caſus principaliter. ⁊ primus caſus eſt talis. teſtator in teſtamēto ſuo ſtichū ſeruū ſuū iuſſit eſſe liberuꝫ redditis rationibus. tu hēs teſtatoris vēdidiſti mihi illum ſeruū ⁊ dixiſti eum iuſſum eſſe liberū ſi daret. c. ſi nulla reliqua ſunt q ſeruus debeat. ⁊ ſic adita hereditate effectus eſt liber. nūquid tu heres teneris mihi de euict. q̃ videt a me euinci. rñdetur ꝙ ſic ſecūdus caſus eſt talis. ſi predictus ſeruus ꝯtrit reliqua ex qbus dꝫ tibi. c. tunc q̃ tu hēs non es mētitus nō teneris mihi de euic. q̃ illa. c. dꝫ mihi emptori dare ſi vult ꝑuenire ad libertatē. terti⁹ caſus eſt ſi ꝑdictus ſeruus ꝯtrit reliqua ex qib⁹ dꝫ quinquaginta tñ. q̃ tūc hēs videris mētiri teneris mihi act. ex empto ad intereſſe meū. quart⁹ caſus eſt ſi aliquis vēdit mihi ſeruum ⁊ dixit eū ſtatuliberū. celauit tñ cōditionē ſub qua iuſſus erat eſſe liber. nūquid tenet mihi emptori act. ex empto ad intereſſe. rñdetur ꝙ ſic. ſicut ſi aliquis cū vēdit fundū excipit ſeruitutē. [ſeruus rōnibus.] ſcꝫ dñico adminiſtratis ab eo. [liber eſſe iuſſus eſt] in teſtamēto dñico: per hec verba ſticho ſeruo meo relinquo libertatē ſi reddiderit rōnes. [hñc.] ſeruum vēditum. [heres tradidit] ſub ex cauſa emptionis emptori. [iuſſum] ſub. ex cauſa implēde cōditionis. [ſi nulla reliqua ſunt] dicunt reliqua ſi ſeru⁹ adminiſtrauit bona dñica. ⁊ ex illa adminiſtratiōe aliq̄ remaīt apud eū. vt. ī. de cōdi. ⁊ demō. l. iul'. ⁊. ī. de fideicō. li. l. ſi eū. [eo] hec eſt rō quare cōmittit obligatio euictiōis. [tradit] i. traditus eſt. [ſed ſi in reliquis] modo incipit ſcds caſus. [centū haber] i. noīe reliquorum debebat. c. [cui conſequens eſt.] incipit terti⁹ caſus. [actio ex empto cōpetat.] ſub. emptori ꝯ vēditorē ꝓpter mendacium. q̃ hic videt emptoris intereſſe. ⁊ ad iſtud accedit qd habuiſtis. ſ. eo. l. in tertio dicto. ⁊. ſ. eo. l. qui alienā §. j. Sed ad id qd hic dr inſtatur ⁊ op. ꝙ hic. §. vl' velle: ſi ſeruus iubet eſſe liber a dño redditis rōnib⁹: ſi nihil apparet reliquorū noīe deberi ſtatim eſt liber adita hereditate. ſed lex vl' ꝯ. q̄ vl' velle ꝙ non ſit liber niſi redditis rōnibus a dño. vt. ī. de cōdi. ⁊ demō. l. cū ſeruus. ad qd vos dicetis ſi teſtator iuſſit ſeruum ſuū eſſe liberū ſi reddiderit rōnes vl' iubere vt reddat rōnes: ⁊ ſi qua ſunt reliqua pſtet: vbi nō ſunt reliqua non cadit ibi calculatio. igit cū nulla ſunt reliqua tunc libertas eſt ꝯditionalis. vt in. l. ꝯ. vel pōt dici ſcdo modo. hic ſeru⁹ reddidit rōnes domino ⁊ legit nihil noīe reliquorꝫ dꝫ dño vñ ſtatim eſt liber. vt in. l. ꝯ. ⁊ ſic iſte. §. ſm legē illam intelligit. ⁊ promptū eſt leges legibus cōcordare. vt. C. de inof. do. l. vna. vel pōt dici tertio modo. aut ſeru⁹ nihil ex adminiſtratione dꝫ dño. quo caſu nō eſt neceſſe ꝙ codicē rationū tradat dño vt hic. ſed ſi aliqd dꝫ dño tūc dꝫ rationes reddere dño. vt in. l. cōtra. ⁊. ī. de cō di. ⁊ demō. l. iulia. Or ſequit quart⁹ caſus [ſed ⁊ ſi qs] ⁊c. [perfuſe dixerit] i. obſcure. q̃ dixit vēdo tibi ſtichū. ⁊ dico eū ſtatuliberum nō dixit ſub cōdi. eſſet ei relicta libertas. [pnūciarit] i. expreſſerit [non teneri] ſcꝫ ad duplam. [iudicio.] ſcꝫ ad intereſſe. [quibus ſunt] i. itaqꝫ ſunt vtiqꝫ ſint. [empti iudicio tenetur.] ad intereſſe. nāꝫ verba obſcura ſunt interpretanda contra venditorem. vt ar. ſ. de pac. l. veteribus. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. eo. l. in tertio dicto. ⁊. ſ. eo. l. qui alienā. §. j. Sed ad quid tenetur venditor emptori. Rñ. ſi venditor ſciebat ſeruitutem ⁊ eam tacuit tenetur ad intereſſe act. ex empto. ſec⁹ ſi ignorabat. vt. ſ. de act. emp. ⁊ vendi. l. j. §. ⁊ generaliter. ⁊ l. iul'. in princ. ⁊ l. ſi quero. ⁊ ſ. ti. proxi. l. quotiens. in princip.

In fundo vendito.

Hic incipit tertia ⁊ vltima pars hui⁹. l. ⁊ i. §. iſto dicitur. tu vendidiſti mihi fundum in ſpē pro. xx. in quo fundo dixiſti eſſe tria iugera. poſtea non inueniuntur ibi niſi duo iugera ad quid teneris mihi. certe teneris mihi ad partē pretij reddendam. id eſt ad id quod deeſt fundo. ⁊ ita modus colligetur. quia quatuor repetentur. [in fundo vendito] in ſpē. vt ſi ita dixiſti. vendo tibi illum fundum in quo ſunt tria iugera ad menſurā. [iugeribus dictis] i. expreſſis. ¶ Or ſignori in. §. iſto ponetis exemplum in terminis vt dixi in caſu. ⁊ ad iſtud accedit ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. ſi ſeruum mihi ignoranti. in fi. ⁊ hic quando venditor eſt mentitus in modo. ſi autem mētitus eſt in qualitate quia dixit duo iugera prati ⁊ vnum vinee. ⁊ inueniūtur tria iugera prati. tunc agitur contra venditorē pro bonitate loci que non extat. vt in preallē. l. ſi ſeruum in fi. ⁊ l. ſi in qualitate.

Euicta re.

In lege iſta dicitur. ſi tu vendis mihi rem ⁊ tradis pro x. ⁊ non promittis mihi duplam ſi illa res a me euincatur conueniam te ad intereſſe meum. Et ſi cepit pluris eſſe illud venit in actione ex empto. Sed ſi cepit minus eſſe tempore euictio. quam tempore contractus damnum pertinet ad me emptorē. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [euicta re ex empto actio] que cōpetit. etiā ſi d euictiōe nō ꝓmittat vt. C. eo.

vt.C.e.l.nõ dubitatur ⁊.ff.eo.l.ſed ⁊ ſi ſtipulatio in prin.⁊.l ſi in vẽditione.[intereſt]ſcꝫ emptoris.[erit.] ſimiliter ſi cepit pluris eſſe tꝑe euictiõis cõmodum erit emptoris:q2 perfecta emptiõe pertinet oĩe cõmodũ ⁊ incõmodũ ad emptorẽ vt.ff.de peri.⁊ cõmo.rei ven.l.neceſſario ⁊ hoc eſt verũ in actione ex empto.ſecus eſt ſi agaẽ ex ſtipĺone duple vt.ff.e.a.l.bonitatis.⁊.l.ex mille.

1 ☞ Si res euincatur a genero emptoris cui in dotem tradiderat committitur etiam ſi dos non ſit reuerſura.hoc dicit.

1 **Pater filie nomine.** †In.l.iſta dicẽ: emi fundum ⁊ ſtipulatus fui duplam euict.nomine dum eſſem paterfa.pro filia mea que erat in poteſtate mea genero meo illum fundum dedi in dotem: poſtea ille fundus genero meo eſt euictus ideo q2 non fuit mei authoris: nũquid cõtra meum authorem potero habere regreſſum de euictione videtur ꝙ non quia fundus datus in dotem eſt mulieris vnde videtur ꝙ ſi euincatur ꝙ mulier debeat agere econtra videtur quod poſſim de euict.qui videtur mea intereſſe q2 ſi filia precederet i matrimonio dos deberet ad me reuerti qd ergo dicem⁹ ⁊ reſpondeẽ ꝙ ſi mea intereſt ꝙ datur mihi regreſſus de euic. contra meũ authorẽ ex quo filia mea erat in ptãte mea ſi aũt ſic emãcipata videẽ ꝙ interſit mea in vno caſu tantũ ſi moriatur me viuo vñ nõ ſtatim agam dẽ euic.ſed ea mortua verũtamen rõne affectionis inſpecta etiã ſi filia emãcipata ſit durãte matrimonio q2 itereſt mea filiã habere dotatã potero hẽre regreſſuꝫ de euic.cõtra meum authorẽ.[pater]ſcilꝫ fam.vel põt intelligi ꝙ erat filiusfa.⁊ de pecunia patris emi fundũ ⁊ dedi in dotẽ ꝑ filia mea:que filia erat in poteſtate aui vnde ſi dotaui eã nõ teneor cõferre fratribus meis q2 pater me⁹ dꝫ eam dotare vt.C. de do.promiſ.l.vl.vnde patrẽ meũ exoneraui ab illo onere vt.ff. de colla.l.filiã.⁊.l.vl.⁊ hoc apparet ex litera .ff.q2 dicit ꝙ nõ teneor cõferre ſed ſi filia mea vellet ſuccedere cũ fratrib⁹ ſuis mihi abinteſtato bñ teneret cõferre.C.de coll.l.dotis.⁊ in auẽ.ibi ſignata que incipit qð obtinet.[fil.: noie.]ſub.que erat in poteſtate aui.[euicto eo.]ſub.a genero viro filie.[dos eſt mulieris.] dicit dos eſſe mulieris q̇ pro ea datur vt.C.q po.l pig.ha.l. vlt. [põt.]⁊ ad hoc vt nõ videaẽ dos ita eſſe patris ſicut ⁊ filie annectit vnã rõnẽ.[ſi in poteſtate ſit.]vñ habetis hic ſi emo fundũ ⁊ eũ do in dotẽ marito filie mee ⁊ euinciẽ a genero meo poſſum agere cõtra meũ authorẽ q2 ſi ipſa moriaẽ debet ad me patrẽ redire vt.C.ſolu.ma.l.dos a patre.[cũ vno caſu.] alias cum nullo puta ſi filia premoriaẽ in matrimonio vt.C.de rei vxo.ac. l.vna.§.videam⁹ nã hec eſt regula ꝙ in filiã meã trãſit de dote act.ſed vbi ipſa premoriẽ in me trãſit vt.ff.ſequitur.[poſſit.] cum pater nõ eſt ſtipulatus.[vt ſtatim].l.durãte matrimonio. [ꝙ]ſcꝫ vt ſtatim agere poſſit vñ not.ꝑ filia mea emãcipata do fundũ quẽ ab alio emerã in dotẽ fundo euicto indubitãter poſſum agere de euic.ſiue filia eſt premortua ſiue viua q2 cõſideratur effectus paterne affectionis ⁊ ad hoc eſt ſimile.ff.ſcꝫ ꝙ affectionis intereſſe cõſideratur.ff.mãda.l.cum ſeruus extero.⁊.ff.

2 de mino.l.cum in emptione. Item no.† ar.pro opi.domini bul.

a dicentis dos a patre^a ꝓfecta ad patrẽ redire debet ſiue extent liberi ſiue non vt.C.ſolu.ma.l.dos a patre.⁊.ff. de iure do.l.iure.

1 ☞ Licet ſit vnum inſtrumentum ⁊ vna venditio:ſi tamẽ corpora rerum venditarum ſint diuerſa vno euicta agitur ac ſi eſſent plura inſtrumenta ⁊ plures emptiones.hoc dicit.

1 **Cum plures.** †In.l.iſta diciẽ ſi tu vendis mihi plures fundos vno ꝑtio ⁊ de illa vẽditione ſit vnũ inſtrumẽtũ vna eſt emptio ⁊ vẽditio:⁊ vnũ inſtr̃m emptiõis ⁊ vẽditiõis[venerint.]vt q2 dixit ita vẽdo tibi fundũ ſeianũ ſempronianũ ⁊ meuianũ ⁊ factũ eſt vnũ inſtr̃m emptiõis.[vr̃ eſſe.] q2 ſi alter eſſet alteri⁹ fundi pars diſtingueret vtrũ ſequereẽ euictio ꝑ diuiſo an ꝑ īdiuiſo vt.ff.e.l.j.⁊.l.in fundo.[ſꝫ multi fundi vna emptiõe].l. vna ſpẽ emptiõis vel vno inſtr̃o emptiõis.[⁊ queadmodũ.]annectiẽ ali⁹ caſus[ſpectaẽ]⁊ vnũ mãcipiũ non ẽ alteꝝ.[⁊ ſicut]annectiẽ aliũ caſum.[facta ſit].l. vno inſtr̃o ẽptiõis[ꝯprehẽdiẽ]vñ no.in.l.iſta ſi emo plẽs fundos ⁊ de hoc ſit vnũ inſtr̃m ẽ vna ẽptio.l.vnũ inſtr̃m ſed plures ſunt euictiones ſiĉ ſi ſtipuler res plures eas enumeratis vna eſt ſtipulatio ſed plures ſunt res vt.ff.de ṽ.ob.l.ſcire.⁊.l.ꝙ dr̃. Or circa.l.iſtã eſt aliquãtulũ inſiſtẽdũ:q2 hec lex videtur velle ſi tu vẽdis mihi plures fundos noiatim alter fundus nõ eſt alterius pars ſiue vẽdaẽ vno pretio ſiue vno pretio in q̇libet cõſtituto: ⁊ iõ vnoq̇q2 euicto agiẽ de euic.nec habeẽ rõ aliorũ vt.ff.ti.p̃x.l. ſi plura ⁊.ff.e.a.l.ſi duos ſuos nẽ habetis hic ſi tu vẽdis plures fundos noiatiꝫ ꝙ eſt vna emptio:ſꝫ videẽ cõtra q2 tot ſunt ſtipulatiões quot res vt.ff.e.a.l.ꝙ diciẽ ad quod vos dicetis:ſi vẽdis plures fundos vna emptiõe vna eſt emptio:ſi q2 multi ſunt fundi tot ſunt emptiões:⁊ ſic intelligiẽ hec lex ſꝫ illã:⁊ prõptũ eſt leges legib⁹ cõcordare.vt.C.de inoffi.do.l.vna vel põt dici ſcðo modo refert:aut vendis mihi plures fundos vno ꝑtio ⁊ tunc vna eſt emptio:aut vẽdis ꝑtio in quolibet ꝯſtituto:quo caſu plures ſunt emptiões.vt in.l.cõtra.⁊.ff.de verb.ob.l.ſcire.⁊.l.ꝙ diciẽ.⁊ ff.de annuis le.l.iiij. Itẽ habetis hic ꝙ emptio pluriũ fundorũ vno inſtrumẽto põt ꝯbi:vt obligatio pluriũ debitorum.vt.C.ſi cer.pe.l.eo qð.ſed ad qð in.l.iſta dr̃:ſi vẽdis plures fundos vno ꝑtio alter alteri⁹ fundi nõ ẽ pars:igiẽ tot ſunt euictiões quot ſunt vẽditiões:vñ ſi vnus fundus euincitur in altero remanet vẽditio:⁊ ꝑ euicto agitur de euic.ſed lex videtur velle ꝯ.que vr̃ velle ſi tu debes mihi.x.⁊ ꝑ illis.x.dediſti mihi duos ſeruos in ſolutũ: ſi vnus ex illis ſeruis eſt alienus obligatio mea inſolidũ ꝯtra reſurgit:vñ ſi vr̃ obuiare.ff.de ſolu.l.ſed ⁊ ſi alienã.§.ſed ſi duos ad ꝙ põt dici ſm Jo.⁊ Az.⁊ bene:vbi tu debes mihi.x.⁊ pro illis.x.das mihi duos ſeruos in ſolutũ:hec videtur agi inter me ⁊ te:ꝙ ſi alter euincatur:ꝙ remaneat obligatio prima.vt in.l.cõtra.ſecus in duobus fundis venditis.vt.ff.de act.emp.⁊ ven.l. ex empto.in prin.vñ in.l.ꝯ agebaẽ inter me ⁊ te ꝙ ambos ſuos faceres accipientis:ꝙ ſi nõ faceres ꝙ remaneret prima obligatio:hic agebaẽ ꝙ neutrũ ex fundis faceres accipiẽtis: ſed agebaẽ ꝙ vtrunq2 traderes:vel põt dici in.l.ꝯ.ſiue vterq2 euinciẽ: ſiue alter tñ remanet prima obligatio in ſuo ſtatu: q2 nõ eram accepturus vnũ ſine alio:q2 pares erant ⁊ q2 comedi:hic autem vnũ ſine alio etã accepturus:⁊ igiẽ vno euicto agitur de euict. ⁊ ad hoc facit.ff.titu.j.l.cum eiuſdem.⁊.l.plerunq2. ⁊.l. ſi plura.

1 ☞ Heres poteſt ex perſona propria venire contra alienationem factam per defunctuꝫ mero iure ſed ſi obtineat de euictione tenetur item ſi pars velit poteſt eũ per exceptionẽ repellere.

1 **Seya fũdos.** †In.l.iſta dr̃:ſeya mulier ꝯtraxit mr̃imoniũ cũ titio ⁊ ei dedi plures fundos extimatos in dotẽ: ⁊ ſic ſoluto mr̃imonio debebat reddi extimatio fundoꝝ non fundi dati in dotẽ:titi⁹ marit⁹ ſeye illos fundos plurib⁹ annis viua ſeya ſine ꝯtrouerſia poſſedit:poſtea deceſſit ſeya inſtituit ſibi ſemproniũ hẽdẽ:iſti fundi erãt ſempronio hẽdis ſeye: ſempronia facit qõnẽ marito quõdã ſeye:nõ q̃riẽ cũ ſempronia ſit hẽs ſeye an de iure poſſit facere cõtrouerſiã marito. ⁊ rñdeẽ ꝙ iure ꝓprio nõ hẽditario ſeya poterit ꝯtrouerſiã facere marito: ſꝫ euictis illis ꝑdiis ipſa poterit ꝯueniri a marito act.ex empto: vel ſi marit⁹ nõ vult ei reſtituẽ illos fundos poterit eũ repellere doli mali exce.cũ ipſa teneaẽ de euic.h.d.[ſeya].ſ.mulier.[⁊ ceteros].ſ.fundos[doti dederit] marito vel extimatos hoc acto vt ſo.ma.reddereẽ extimatio fundoꝝ ⁊ nõ fund⁹ vel in extimatos hic acto vt ſi mulier ꝑmorereẽ lucrareẽ marit⁹ illos fundos [nõ hẽditario] q2 interꝑtatiõe iuris eadẽ eſt pſona hẽdis ⁊ defuncti[facere poſſit]ſub.ſi a marito nõ repellaẽ doli exce. vt.ff. dicit.[exꝑiri poſſe]de euic.[ſubmoueri poſſe]ne ꝑdia euicat.⁊ ad iſtõ accedit.ff.e.l.vẽdicãtẽ l ſi.⁊.l.ſe.ſꝫ op.ad id qð diciẽ hic ſi ſeya deceſſit ⁊ inſtituit ſibi ſemproniã ergo iſti fundi debẽt redire ad ſemproniã vt.ff.de ṽ.ſig.l.cũ ꝗrebaẽ.⁊.C.de rei vxo.act. l.vna.§.exactio.cur ergo teneẽ de euic.vel repelliẽ doli exce.iſta ſempronia rñ.hic ſeya declarat fundos extimatos hoc acto:vt ſolu.ma.reddereẽ extimatio ⁊ nõ fundi ⁊ vr̃ marito vendidiſſe vt.C.de iu.do.l.iij.⁊.ff.de iu.do.l.quoẽ.vñ ſempronia nõ põt petere:q2 eadẽ eſt pſona hẽdis ⁊ defuncti vt dixi ⁊ q2 ſempronia teneẽ de euic.vñ euicere nõ dꝫ vt.C.de li.cã.l.ſi ab eo.⁊.ff.ti.px. l.j.vl põt dici ꝙ hic ſeya mulier ꝺdit fundos inextimatos i dotẽ:hic acto iter ipſã ⁊ maritũ qð ſi ꝑmorereẽ ꝙ marit⁹ lucrareẽ dotẽ ⁊ ſic fundos vñ teneẽ hẽs ꝺ eui.vl repelliẽ doli exce.vt hic dr̃.ſꝫ inſtabit aliq̇s ſi marit⁹ ꝺbebat lucrari dotẽ ex pacto hẽbat titulũ lucratiuũ vñ nõ agit ꝺ eui.vt.C.e.l.qm̃ au⁹ in ſi.rñ.hic nominati ſeya ꝓmiſit de eui.marito vñ agit ꝺ eui.ſi euicaẽ ab eo lꝫ hẽat titulũ lucratiuũ vt l.l.ꝯ in ꝑn.ꝺ vel põt dici ꝙ hic donatio incepit a ꝑcedẽti pactiõe q2 ꝯuenerat dare fundos in dotẽ: vñ ſi euicunẽ teneẽ ꝑma act.vt.C. de iu.do.l.j.vel põt dici inſpecto initio titul⁹ dotis eſt titul⁹ nõ lucratiu⁹:lꝫ cõſiderato fine videatur titul⁹ lucratiu⁹ vt.C.de impo.lucra.de.l. vna vñ hic ſpectaẽ initiũ ⁊ nõ finis.ſꝫ ad aliud ꝙ hic dr̃ in ſi.hui⁹.l.op.⁊ inſtaẽ ⁊ vr̃ ꝙ ſi marit⁹ potuit opponere exce.⁊ nõ fecit ꝙ nõ agat de euic. vt.ff.e.l.ſi rẽ quã mihi.§.ſi duple.ad ꝙ vos dicetis marit⁹ hic oppoſuit hẽdi ſeye:ſꝫ iudex eã nõ admiſit vñ agit ꝺ eui.vt.ff.e.l.ſi ⁊ ſi exce.ſi obiciaẽ ꝺ.l.ff.e.l.ſi per imprudẽtiã rñ.ſi ſempr.hẽs ſeye hoc allegaret , allegaret turpitudinẽ ſuã q2 iudicẽ corrupiſſet ⁊ allegãs turpitudinẽ ſuã nõ audiẽ vt.C.ꝺ trãſ.l.trãſactiõe finita vel põt dici alio mõ:marit⁹ etiã ſi fuit i culpa ꝙ nõ oppoſuit exceptionẽ doli ꝯ vẽdicãtẽ cũ põt agere ꝺ euic.⁊ ſi ſempronia hẽs ſeye excipiat ꝙ fuit i culpa marit⁹ replicabit mea culpa ꝓfuit tibi.q2 tu vẽdicaſti fundos datos mihi in dotẽ: vñ lꝫ alii me culpẽt te me neceſſe laudare ẽ ⁊ ſimile no.ff.e.l.vẽdicantẽ cũ.l.ſe.nẽ q2 iſta ſempronia hẽs ſeye teneẽ dictam venditionẽ cõfirmare

a ❡ Dos a patre.vide dñm Alex.in cõſil. cexciij.inci. viſo themate.in ij.col.ver.ꝑterea iuris cõſonũ.ij.vol.⁊ an dos ꝓfectitia dicaẽ penes patrẽ eſſe tãꝙ ius vniuerſale tradit.d.Ja. in.l.ij.§.qð ſi l patris colũ.v. verſ.i eadẽ gl. ff.ſo.ma.Non omitto qð ſicꝰ patria poteſtas ita facit dotẽ profectitiã ꝯpetere ac ſi vñ eẽt exiſtentia patrie poteſtatis vt no.d.Ja.in.l. ſi ab hoſtib⁹. ff.eodem.

vt ar.de lib.cau.l.ſi ab eo.

SI plus vel minus. In.l.iſta quatuor dicuntur primo dr ſi tu vẽdis mihi fundũ.p.x.ſi fiat pactũ q fũdo euicto tenearis ad.v.vl ad.xx.ſtãdũ ẽ pac.ſc̃do dr ſi lata ẽ ſnĩa ꝯ debitorẽ ꝛ iuſſu iudicis executor pign⁹ captũ in cã iudicati diſtrahit ꝛ poſtea euincit ab ẽptore nõ tenebitur executor de euic.ſ; dbitor ꝯdẽnat⁹ q liberat⁹ ẽ ꝑtio act.ex ẽpto tenebit ad ꝑtiũ ꝛ ad vſuras ꝑtij.nõ ad.itereſſe tertio dr q vẽditor ſtatiſ; cũ mouet qd ẽptori de euic.nõ ẽ obligat⁹ ẽptori reddere ꝑtiũ ſ; ꝯuenit ꝑt vt defendat eũ.q̃rto dr q q vẽdit nomẽ ſuũ quale fuit nõ tenet ꝑſtare debitorẽ ſuũ locupletẽ ſed nomẽ eſſe dʒ preſtare[placitũ]ſ.bona fide factum vt.ſ.de pact.l.i.in prin.ꝛ nõ ex errore ſed ex cõſenſu vt.ſ.ſi qs cau.l.ſ; ꝛ ſi quis.§. vlt.[cuſtodiẽdũ eſt]ſ;ſi nõ habetis eſt ſub. ¶ Or ſignori pñcipiũ hu⁹.l.ẽ itelligẽdũ vt dixi i caſu ꝛ ad iſtud accedit.ſ.e.l.ſi dictũ.in prin.ꝛ ar.C.de lpõſa.l.vlt.S; nõne dr min⁹ ſoluere ꝛc.vt ſ.de ꝟ.ſig.l.ſi minus.vñ vʒ pactũ.vt.ſ.de pac.l.i emptionibus. rñ.hoc nõ eſt vex.vt.ſ.de act.emp.ꝛ ven.l.ex empto l ſi.ꝛ idem põt legi iſta lr̃a ſic ſi plus vel min⁹ q̃ ꝑtij nõie datũ eſt ſub. vel intereſt euic.ſecuta[dari ꝯuenerit]i.reſtitui ꝑ act.ex ẽpto [placitũ cuſtodiẽdũ eſt]qꝛ bñ vʒ hoc pactũ vt tenearis ad itereſſe ſi plus vl min⁹ itereſt q̃ ſit in ꝑtio vt.ſ.e.l.euicta re ꝛc.Or ſequit ſm dictũ[ſ; ſi iuſſu]ꝛc.[per officiũ].i.ꝑ executorẽ[diſtrahat] ſub.q eſſe nõ põt.vt.ſ.de re iudi.l.a diuo pio[ꝯ eũ]ſ.debitorẽ ꝯdẽnatũ[eiuſq; vſuris]ꝯputãdis poſt euic.[habita rõne fructuũ]ꝑceptũ ab ẽptore[nõ hʒ neceſſe]nã emptor bone fi.nõ hʒ neceſſe reſtituere fructus cõſumptos vt.ſ.de acq.re.do.l.in bone fidei aliãs aliqñ tenet reſtituere vt.C.de ꝯdi.ſine cã.l.mala fide.ꝛ.C.d rei vẽ.l.ſi fundũ. Or no.i iſto ſc̃do dicto executor q vẽdit rẽ i cã iudicati captã re euicta nõ tenet emptori d euic. ꝛ hoc ne officiũ ſuũ ſit ſibi dãnoſuʒ q nõ dʒ eſſe vt.ſ. quemad.teſt.ape.l. ſi qs ſ; debitor ꝯdemnat⁹ tenet emptori nõ directa ſed vtili vt.ſ.e.l.ſi pignora.ꝛ.C.e.l.ſi ob cãm iudi.in ſi.ꝛ tenetur ad ꝑtiũ cuʒ vſuris emptori nõ quãti intereſt emptoris.ſed.l. vr cõtra q̃ videt velle q debitor teneat emptori ad omne intereſſe.vt.ſ.de pig.act.l.eleg ãter i prĩnc.ad qd vos ita dicetis aliud eſt ſi executor vẽdit pignus captũ in cã iudicati iuſſu iudicis ꝛ euincit ab emptore qꝛ tenet debitor ꝯdẽnat⁹ de euic.emptori ad ꝑtiũ ꝛ ad vſuras vtili act.ex empto vt hic aliud eſt ſi pign⁹ captũ in cã iudicati eſt datũ inſolutuʒ creditori q impetrauit a principe dñiuin.i.vt quaſi dñs poſſideret:qꝛ ſi euincit ab eo tenetur debitori vtili actione ex empto ad pretium ꝛ ad intereſſe vt in.l.cõtra. ¶ Or ſeqtur tertiũ dictũ.[mota qõne ꝛc.]ſub emptori.[ad pretiũ reſtituẽdũ]ſ.tenet vẽditor.[põt.]ſecuta euic. per ſniam vt hic ꝛ.ſ.de rei vẽ.l.vtiq; ꝛ.ſ.de iudi.l.vẽditor ꝛ hoc eſt verũ regulariter fallit: ſi nolatim vẽditor ꝑmiſiſſet reddere ꝑtiũ mota qõne emptori:qꝛ tũc mota qõne emptori tenet vẽditor ad ꝑtiũ reſtituẽdũ.vt.C.e.l.ſiue in libertatẽ itẽ iſte ver. loquitur cũ emptori mouet qd pretio ſoluto:ſecus ſi mouetur qd añ pretiũ ſolutũ qꝛ tũc venditor tenet dare fideiuſſores de euic.vt.ſ.d pe.ꝛ cõmo.rei vẽ.l.vlti.in ſi.ꝛ.C.e.l.ſi poſt ꝑfectã.Or ſeqtur quartũ ꝛ vltimũ dictũ.[q nomen ꝛc.].i.act. quã hʒ quis cõtra ſuum debitorem ꝛ fit his verbis qcquid mihi talis dʒ tibi vẽdo vel oẽs ius q habeo tibi vẽdo.[vt ſit]ſ.nomẽ[poſſit.]in totũ vl ꝓ parte de factu.[cogit]venditor emptori ꝛ ad iſtud accedit ſ.de he.vel ac.ven.l.ſi nomẽ eſt tñ cõtra ar.ſ.de dolo.l. nã his.

1 ☞ Venditor non tenetur ad intereſſe licet res vendita dẽat ſeruitutem niſi fuerit vendita vt libera nec etiam tenetur licet eidem non debeatur niſi dictum fuerit deberi.hoc dicit.

1 **Q**Uod ad ſeruitutes. †In.l.iſta dicitur:ſi tu vendis mihi ꝑdiũ ꝛ nõ dixiſti ꝑdiũ vẽditũ ſeruitutẽ ꝑdialẽ debere imo tacuiſti ſi poſtea in illo ꝑdio aliqua ſeruitus ꝑdialis euincat nũqd poteris cõueniri de euic.certe nõ niſi vẽdidiſſes eũ vti optimus maximuſq; qꝛ tũc videtur ꝑdiũ liberũ vẽdere.[ꝑdiorũ]ſ.ruſticorũ[ſi tacite ſecute ſunt.]ꝛ iſtud tacite põt legi nolaliter ꝛ aduerbialiter hic tñ legi dʒ nolaliter qꝛ ſi tu vendidiſti mihi fundũ ꝛ tacuiſti.i.nõ dixiſti fundũ vẽditũ ſeruitutẽ ꝑdialẽ debere:vñ tacite ſequunt fundũ vt.ſ.de ſer.ru.pre.l.via §.ſi fund⁹ ꝛ ita ſumit hic vl põt legi aduerbialr vt hic ſit ſenſus ſi tu vẽdis mihi ꝑdiũ ſeruit⁹ debita ꝑdio ſeqt ꝑdiũ ſed ſi nõ eſt debita ꝑdio nõ ſequit ꝑdiũ vt innuit lr̃a ſequẽs.ſ.de ꝯhẽ.ẽp.l.i vẽdẽdo vl põt dici ſiue ſeruit⁹ debeat a fundo vẽdito ſiue ei ſeruit⁹ debeat tacite ſeruit⁹ ſequit fundũ vt.C.de ſerui.ꝛ aqua.l.ꝛ in.pulciali.vñ ſi vẽditor nõ certiorauit ẽptorẽ tenet emptori ex empto vt.ſ.dicit ꝛ.ſ.de ac.em.l.i.§.ꝛ vt ꝑaliter.[ſeruitute preſtãdũ]ꝛ qd videt agi.vt.ſ.d ꝯhẽ.ẽp.l.cũ vẽderes.[ſit]ꝛ ad hoc ꝯcor.ſ.de ꝯtrahẽ emp.ꝛ vẽ.l.in vendẽdo. ¶ Or ſignori no.hic qui vẽdit fundũ dʒ eũ ꝑſtare liberũ ſi euincit ſeruitus perſonalis tenetur venditor de euic.vt.ſ.ea.l.ſ; ꝛ ſi quid.§.ſi vſuſfru.ſi autem euincitur ſeruitus realis non agitur de euict. ſed ex empto vt.ſ.de actio.emp.ꝛ vendi.l.i.§.ꝛ vt generaliter.ꝛ.l. quero.

SI alienam. In.l.iſta dr.ſi tu rem alienam mihi ignorãti vẽdidiſti ꝛ tradidiſti ꝛ poſtea illã habeo ꝓ derelicto ꝛ aliqs eã occupauit ꝯ ie nõ habeo regreſſum de euic.h.d.iſta.l. videte expoſitionẽ litere.[ſi aliena rẽ mihi]ſ.ignorãti.[tradideris]ſ.ex cã emptionis vel ex alia cã qua põt agi de euic.vt.ſ.e.l.ſciendũ.[placet]qꝛ donare videor vt.ſ.de ſti.ſer.l. quod ſeruus igitur facto meo perdo vñ nõ ago de euic.ſic ꝛ alias perditur actio de euic. ſi ſeruũ emptũ manumitto.vt.ſ.e.l. ſi ſeruũ cui⁹ ꝛ.l.ſi mancipiũ.

1 ☞ Exceptio rei vendite ꝛ tradite cui competate contra quẽ ꝛ quando competat ꝛ quando ceſſet ꝛ qualis ipſa ſit.

¶ De exceptione rei vendite ꝛ tradite Rubrica.

¶ Hec rubrica põt ꝯtinuari duplr.ꝛ vno mõ ſic qualiter ꝓuideat emptori cõtra vẽditorẽ de euic.re euicta in ſuperiori ti.dictũ eſt:verũ qꝛ ꝓuidet emptori añ euictionẽ ſecutã ideo ponit hic ti.de exce.rei vẽ.ꝛ tra.vel põt cõtinuari alio mõ ſic ſuperiori ti.dictũ eſt qñ res vẽdita mihi euincit a quodã tertio qd iuris ſit:verũ qꝛ aliqñ vẽditor vel ali⁹ q eſt ſimilis ei vult euincere: ideo ponit hic ti.ꝛ ita exponetis rubricã de exce.rei ven.ꝛ tra.cui cõpetat ꝛ ꝯ quẽ cõpetat ꝛ qñ cõpetat ꝛ qñ ceſſet ꝛ q̃lis ipſa ſit ſub.

1 videam⁹ †ꝛ ſtatim cui cõpetat:ꝛ certe cõpetit emptori ꝛ ſuo ſingulari ſucceſſori vel vniuerſali itẽ ꝯ quẽ cõpetat ꝛ certe cõpetit: ꝯ vẽditorẽ ꝛ ei⁹ ſingularẽ vel vniuerſalẽ ſucceſſorẽ. vt.ſ.e.l.vlti. itẽ videam⁹ qñ cõpetat ꝛ certe cõpetit ſi tu vel ꝓcu.tu⁹ nõ excedẽdo fines mãdati vẽdis mihi ꝛ tradis vt.ſ.e.l.i. in ꝑn.ꝛ.§.i.itẽ cõpetit ſi vẽdis ꝛ nõ tradis ꝛ ſine vicio ad me ꝑuenit vt.ſ.e.l.i.ſ ſi.ceſſat ſi ꝓcu.tuus vẽdidit ꝛ exceſſit fines mãdati vt.ſ.eo.l.i.in ver.celſus ait.itẽ ceſſat ſi ſubeſt iuſta cauſa.vt.ſ.e.l.i.in ſi.qualis ipſa ſit videam⁹ ꝛ certe põt dici q eſt generalis vt doli exceptio: qꝛ ſi tu vẽdidiſti ꝛ tradidiſti rẽ:ꝛ poſtea vis euincere dolo facis vt.ſ.ti.i.l.vẽdicãtẽ vel põt dici q eſt ſpãlis qꝛ dat ꝯ vẽditorẽ vel cõtra eũ q ſucceſſit ei.vt.ſ.ea.l.vlti.aliqñ tñ nõ dat emptori iſta exceptio nec doli ſed datur in factum:ſicut eſt ſi ſeruus eã emit ꝛ eo libero facto res ad eum peruenit.vt.ſ.eo.l.i.in verſ.ſi ſeru⁹.

MArcellus ſcribit ſi alienum. Signori qdã habẽt deſcriptionẽ hu⁹.l. marcellus li.tali ff.ſcribit.ꝛ ſic incipit.l ſi alienũ fundũ.q dã tñ hñt pn.hu⁹.l. ſic marcellus ait ſi alienũ fundũ.ſ; in hoc nõ eſt vis niſi q̃tũ ad allegãdũ.ꝛ i.l.iſta.v.ꝑncipalr dicunt ꝑmo dr ſi mihi ignorãti vẽdis alienũ fundũ.ꝛ ꝑmittas mihi de eui.ſi tu poſtea ſuccedis vero dño:ꝛ velis a me vẽdicare repellã te exce.rei vẽ.ꝛ tra.ſed ꝛ ſi vo⁹ dñs fundi ſucceſſit tibi ꝛ velit a me vẽdicare repellã euʒ exce.rei vẽ.ꝛ tra.ſc̃do dr ſi aliqs me mãdãte vẽdiderit ꝛ tradiderit rẽ meã emptori ſi velĩ vẽdicare eũ obſtabit mihi hic exce.niſi ꝓbẽ me mãdaſſe ne traderet añq̃ ſolueret ẽptor ꝑtiũ.tertio dr ſi mãdaui alicui vt vẽderet rẽ meã ꝑ.x.ꝛ ipſe vẽdidit ꝑ.v.ſi velĩ vẽdicare eã nõ obſtabit mihi hec exceptio.q̃rto dr ſi ſu⁹ me⁹ d pecunia peculiari emit merces.ꝛ poſtea añq̃ merces ſibi traderẽtur iuſſi eũ eẽ liberũ ꝛ peculiũ ei ꝑlegaui.quito dr ſi aliqs emit rẽ ꝛ nõ fuerit ſibi tradita.ſ; poſtea ſine vitio illi⁹ rei poſſeſſio ad eũ ꝑuenit.ſi vẽditor velit eã vẽdicare obſtabit ei hec exceptio.[vẽdideris.]ſub.ꝛ tradideris.[ꝛ mñ factũ petas.]qꝛ vero dño ſucceſſiſti.vl qꝛ eũ a vero dño redemiſti.[exceptio]ſ.rei vẽdite ꝛ tradite vl doli exce.vt.ſ.de rei vẽ.l.a titio.[dicẽdũ]ſ.vt repetat excep. rei vẽ.ꝛ tra.vl doli.vt.ſ.ti.px.l.ſeꝗ a.ꝛ.C.de rei vẽ.l.cũ a matre.[vẽdiderit]ſub.ꝛ tradiderit fines mãdati nõ excedẽdo:alĩs ſec⁹.vt ſ.px.§.[nocebit hec exceptio.]qꝛ q ꝑ aliũ vẽdit ꝑ ſeipſum vr vẽdere.vt ar.ſ.de admi.tu.l.ita aũt.§.geſſiſſe.[ſoluat.] nã tũc.ſ.qñ ꝑtiũ nõ eſt ſolutũ ſi mãdu vt nõ tradat.ꝛ ipſe nihilominus tradat nõ trãsferet dñiũ.ſec⁹ ſi ſoluto ꝑtio mãdu ne tradat.vt.ſ.d pu.l.pap.li.x.ali ſcribit.alĩs icipit.l.ſi qs ꝓhibuerit[minoris q̃ ei mãdaui.]puta qꝛ mãdaui ei vt vẽderet ꝑ.x.ꝛ ipſe vẽdit ꝑ.viii.[eſt] niſi preſtetur mihi q deeſt:qꝛ ꝓcur.dʒ cuſtodire fines mãdati. vt.ſ.mã.l.diligẽter.ꝛ.C.de ꝓcu.l.ſi ꝑtiũ.[peculiariter].i.de pecunia peculiari.[nãciſceret]i.poſtq̃ traderet ei.[a ſuo]ſ.quõdã nũc libero facto.[habebit]nõ exce.rei vẽ.ꝛ tra.qꝛ petentur ab eo cũ eſt liber.vñ no.hãc eẽ regulã vbi pactũ ſit cũ ſuo i ſeruitute nõ dat exceptio pacti:ſ; i ſeruũ eo nũc libero fctõ.qꝛ manumiſſus icipit ali⁹ hõ eẽ.vñ nõ põt dari ei doli exce.vt.ſ.de ſo.l.cũ res.§.are.ꝛ.ſ.de pac.l.iuriſgẽ.in ſi.ꝛ.l.a ſunm heredẽ[ſine nactus]q eſt qñ te vẽditore ſciẽte ꝛ patiẽte nãciſcit.vt.ſ.ſi ſer.vẽ.l. cũ a te.ꝛ.C.d acq.poſ.l.min⁹.tñ vitio vr emptor nanciſci poſſeſſionem rei empte qñ vẽditore inuito nanciſcitur.vt.ſ.de ac poſ.

l.ſi ex

l.ſi ex ſtipl'one.[aut rem vẽdicet.]⁊ hꝫ emptor iuſtã cãm vendicã di ſi vẽdidit rẽ ⁊ tradidit ⁊ emptor nõ ſoluit ei p̃ciũ nec fides ha bita eſt de pretio vt.ff.de ꝯtrahẽ.emp.⁊ vẽ.l.q vẽdidi.⁊ inſti. de re. di.§.vẽdite.[tradiderit poſ].ſ.vẽditor emptori ex cã emptionis. [iuſta cã vendicãdi.]qꝛ pretiũ nõ eſt ſolutũ. nec fides eſt habita de pretio vt dixi.itẽ eſt alia iuſta cã vendicandi rẽ vẽditã: vt ſi vẽ didiſti rẽ ſub pacto adiectiõis i diẽ vel.l.cõmiſſorie.vt.ff.de rei vẽ. l.ſi qs hac.l.⁊.C.de pac.cõ.l.ꝯmiſſorie.[vtetur.] qꝛ replicabitur.

1 ☞ Qui prio emit rẽ a nõ dño pꝛefert ei q ſcđo emit ab eodem poſtea facto dño lꝫ in ſcđm fuerit tranſlatum dñium ⁊ non in pꝛimam.hoc dicit.

1 **Si a titio.** †In lege iſta dicitur.tu a titio emi ſti ⁊ per traditionẽ accepiſti fundũ q ſempronij erat ſoluto pretio titius ſucceſſit ſempro nio.titius illũ fundũ ſcđo vẽdidit meuio ⁊ tradidit. et meui⁹ vult illũ fundũ a te vẽdicare.nũquid poterit.certe non. qꝛ ſi titius illũ fundũ a te vẽdicaret repelleres eũ doli excep.ſi poſſi deres.ſed ſi ipſe titius poſſideret poſſet aduocare eũ publiciana. [tradiderit]cũ ta a poſſeſſiõe cecideris vel de facto vt.j.de fun do.l.ſi fundũ.[tueri.]vñ no.ſicut ſi diuerſi emũt ab eodẽ nõ dño potior eſt cã ei⁹ cui prio tradita eſt.vt.C.de rei vẽdi.l.quo.ita eſt ꝯ.vt hic.⁊.ff.de rei vẽ.l.ſi a titio.q̃r eadẽ cũ iſta ſupflua p illam qꝛ iſta facit ad iſtũ titulũ.⁊ illa ad illũ.[exceptio].ſ.rei vendite et tradite vel doli] mali.qꝛ cũ ipſe teneatur de euictiõe euincere nõ potuit.vt.ff.ti.p̃xi.l.vẽdicantẽ.[peteres].i.petere poſſes.⁊ ſi ex ciperet exceptionẽ iuſti dñij.tu poteris replicare de dolo ⁊ de re vẽdita ⁊ tradita.vt i preallegata.l.ſi a titio.⁊ ita no.q hic eſt caſus ſpe cialis vbi publiciana datur contra verũ dñm lꝫ regulariter def contra oẽm poſſeſſorẽ preter q̃ cõtra verũ dñm vt.ff.de pub.l.pe nul.⁊ vlt.item fallit in aliis caſibus quos ibi no.

Exceptio rei vendite. In.l.iſta dꝛ cui cõpetat exceptio rei vẽdite ⁊ tradite ⁊ ꝯ quem cõpetat.⁊ dꝛ q competit nõ tñ emptori cui tradita eſt lꝫ etiã ſuo ſuc ceſſori ⁊ ſecũdo emptori.etiã ſi nõ fuerit ei tradita.qꝛ intereſt pri mi emptoris.a ſcđo nõ euinci.⁊ ꝯpetit ꝯ vẽditorẽ ⁊ ei⁹ ſucceſſorẽ ſingularẽ vel vniuerſalẽ.[ei].i.prio emptori.[ſucceſſorib⁹ eius] ſ.vniuerſalib⁹ vt ſunt heredes ⁊ bonoꝝ poſſeſſores.[⁊ ſi non fue rit ei tradita.]ſub.ſꝫ quaſi tradita.aut qꝛ ſine vitio ſuo nactus eſt poſſeſſionẽ vt.ff.e.l.j.in ver.vlt.[pari rõne] dixit cui cõpetat hec exceptio.mõ ponit cõtra quẽ ꝯpetat.[ſucceſſit] ⁊ iſta exceptio eſt ppetua.qꝛ que ſunt annua ad agẽdũ ppetua ſunt ad excipiendũ ⁊c.vt.j.de do.exce.l.pure.in fi.⁊ idẽ eſt in exceptiõe iuriſiu. vt def ꝯtra vt.ff.de iureiu.l.ait pretor.§.ſꝫ ſecus eſt in exceptione ſpãli vt doli.qꝛ illa obeſt vniuerſali ſucceſſori non ſingulari. vt. j. de do. exce.l.apud celſum.§.de auctoris dolo.

1 ☞ Differentia que ſit inter vſuras ⁊ fructus ⁊ cauſas.

2 Uſura quid ſit.

3 Differẽtia que ſit inter vſurã ⁊ penam.

¶ Explicit liber.xxj. ¶ Incipit liber.xxij.

¶ De vſuris ⁊ fructibus ⁊ cauſis ⁊ omni bus acceſſionibus ⁊ de mora. Rub.

¶ Rubrica iſta põt dupl'r ꝯtinuari. ⁊ vno mõ cõtinuat̃ ſic.de p ſonalib⁹ ⁊ realib⁹ actionib⁹ i qb⁹ veniũt iſta de qbus dicit̃ i hac rub.in ſupioribus dictũ eſt.nũc de iſtis eſt videndũ ⁊ qꝛ vſure p̃ ſtantur rõe more annectit de mora.vel põt ꝯtinuari ſcđo mõ ſic. qualiter diminuãtur obligationes p excep.doli ⁊ p excep.rei vẽ. ⁊ tra.i.ſupiorib⁹ dictũ eſt verũ qꝛ aliqñ augẽtur p iſtas res ponit

1 hãc rubricã.⁊ no.†q eſt dĩa iter vſuras ⁊ fruct⁹ ⁊ cãs: qꝛ vſura puenit propter ex pecunia.vt.j.e.i.fidei.l ſi.vñ vſura dꝛ ciuilis ac ceſſio.vt.j.de ver.ſigni.l.vſuras.fructus p̃ſtant̃ ex corpe rei ⁊ dꝛ naturalis acceſſio.vt.ff.de rei vẽ.l.fruct⁹.cã dꝛ q nõ eſt vſura vel fruct⁹:ſꝫ alia acceſſio vt part⁹.vt.j.e.l.eqs.⁊.l.equ.⁊.ff.ſi cer.pet. l.cũ hõ.nã partus nõ eſt ciuilis acceſſio vt vſura:nec naturalis vt fruct⁹ vt.ff.de vſufr.l.vetus.p̃terea alio mõ pcipit̃ q̃ fructus:qꝛ vſura ⁊ fructus ⁊ cã ſunt acceſſiões ponit ⁊ oibus acceſſionib⁹ qꝛ primo ponit genus poſtea ſpẽs.vt.C.de ſa.ſan.ecc.l.gñali.⁊.l.iul. ⁊.l.ſcimus.⁊.l.vt inter diuinũ.nã nõ eſt nouũ ⁊c.vt.ff.ad.l. aquil. l.ſi ſeruus ſeruũ.§.itẽ inquit.vel dicit ⁊ oibus acceſſionibus vt de pẽſionib⁹ domuũ.vt.j.e.l.vſure.l ſi.⁊.ff. de pe.here.l.⁊ ancillarũ. ⁊ qꝛ vſure ſiue fruct⁹ p̃ſtant̃ rõe more ponit de mora.vñ occurit videre de vſuris qd ſit vſura:⁊ vñ dicat̃ ⁊ p quib⁹ rebus p̃ſtent̃

2 ⁊ qualiter p̃ſtent̃ ⁊ quãte†⁊ vſura dꝛ q propter vſum pecunie in mutuũ ꝯceſſe dat̃ vt.C.e.l.eos qui.§.j.⁊ no. lꝫ in larga ſignifica tione vſura dicat̃ quicqd vltra ſortem eſt:tñ proprie dꝛ id q pp pecuniã dat̃ ⁊ p̃ſtat̃.ex quo apparet eſſe dĩa inter vſurã ⁊ penã.† pena aũt p̃ſtat̃ nõ habito reſpectu ad tp̃s. puta promittis darẽ

aut facere.⁊ ſi nõ dabis aut facies.dabis tñ noĩe pene.vt inſti.de inuti.ſti.§.alteri.ſꝫ vſura dꝛ habito reſpectu ad tp̃s.vt.C.e.l.ante pe.⁊.l.vlt.in larga tñ ſignificatione ẽt appellatiõe vſure cõtinet̃ pena.vt.ff.de neg.geſt.l.qui ſine vſuris. dicit̃ autẽ vſura ab vſu vt ita nomẽ ſit ꝯſequẽs rei.vt inſti.de dona.§.eſt ⁊ aliud. pro qui bus rebus dat̃ vſura.⁊ certe p̃ſtat̃ vſura p pecunia ⁊ pro his re bus i qbus ꝯſiſtit mutuũ.p ſpẽbus aũt nõ p̃ſtat̃ mutuũ.qꝛ in cõueniens eſt ſpẽm vſuram parere.fallit in duobus caſib⁹ qꝛ fru ctuũ pceptoꝝ añ lit.cõt.p̃ſtant̃ vſure vt.ff.de pe.her.l.hẽs ſuis ſi.in fi.⁊.C.de pe.here.l.j.Itẽ fallit i alio caſu.vt ſi legatur aurum vel argentũ.p his nõ p̃ſtat̃ regulariter vſura.interdũ tñ vſura p̃ ſtatur vt ſi legant̃ vel diſtrahãtur ⁊ fiat inde pecunia.vt.j.e.l.in fideic.in fi.⁊.l.videam⁹.§.p̃terea. ⁊ hec ſufficiant breuitatis cau ſa pro ſumma dixiſſe.

Cum in iudicio bone fi. In prin.huius.l.ponit̃ talis caſus.cõueniebã te ac.bone fidei ad.x.vt ex vẽdito ad.x.noĩe p̃tij:q fuiſti in mora ſoluẽdi.x.petebã q iudex cõdẽna ret te ad vſuras ex tp̃e more.tu nõ ꝯdicebas. ſꝫ dicebas.ego ſuꝫ de tuſcia in qua regione p̃ſtant̃ duo denarij de libra.ego dicebã ſuꝫ de bonoñ.vbi preſtant̃ quatuor denarij de libra.modo querit̃ cuius regiõis modus dꝫ ſeruari. ad q r̃ndet iariſcõ.dicẽs cũ iudiciũ bone fidei diſceptatur officio iudicis ve niunt vſure ex tempore more.ſed ſi alius eſt modus p̃ſtãdi vſu ras vbi contractum eſt q̃ vbi agitur debebit iudex ſeruare mo dum vbi contractum eſt.⁊ ad vſuras debitorẽ condemnare. dũ tamen nõ offendatur lex in qua certus modus eſt taxatus. hoc dicit.modo videatis ſummariam expoſitionem litere. Cum in iudicio bonefidei] ideſt in actione bonefidei vt in ac. ex vendito ⁊ ex empto.nam bonefidei actiones ſunt ⁊c.vt inſti.de act.§. ac tionum.⁊ no.q licet in omnibus actionib. bona fides exiga tur vt.C.de ac.⁊ ob.l.bonam fi.precipue tamen dicuntur bonefi dei.quia pinguior bona fides exigitur in eis.vt dixi. ff.de pact.l. iuriſgen.§.quinimo.[diſceptatur] ideſt agitur. nam qui agit ex petitur ⁊ per hoc diſceptatur. [vel diſceptatur] ideſt litigatur. [vel diſceptatur] ideſt a controuerſia abitur. ſub. ⁊ dubitatur q̃ vſure debeantur.an he que frequentantur in regione vbi agit̃. an he vbi contractum eſt. [arbitrio] id eſt officio. [iudicis] co gnoſcentis de illa actione. [vſurarum modus] maior vel minor [ex more] ideſt ex conſuetudine.[cõſtituitur] a iudice.ſub. ⁊ nõ ex more regionis vbi agitur. ⁊ dicatis conſtituitur ratione mo re.quia in bone fidei iudicijs vſure veniunt ratione more.vt.j.e. l. mora. ſcilicet in bone fidei. [ita tamen vt lex non offendatur] Or cauete vobis q hic eſt triplex litera.⁊ vna dicit ita tamen vt lex.ſcilicet antiqua.[non offendatur]faciendo condemnationẽ vſurarum.⁊ dicebat illa.l.antiqua vt poſſit ſtipulari vſq ad du plum.vt.ff.de condi.inde.l.ſi non ſortem. §.j.vel poteſt intelligi de lege noua iuſtiniani. qua cauetur quod ſi eſt illuſtris vel ſu perilluſtris quod poſſit ſtipulari vſuras vſq ad tertiam centeſi me.ſed ſi non eſt illuſtris vel ſuperilluſtris quod poſſit ſtipulari ſi eſt negotiator:ſed ſi eſt aliqua perſona quod poſſit ſtipulari ſe miſſem non obſtante aliqua loci conſuetudine que maiores vel minores induceret.vt.C.eodem.l.eos qui.§.primo vnde licet iſta l.ſit antiqua poſita eſt habito reſpectu ad nouum ius: vt ⁊ alias ſupra de inoffic.teſta. l.ſi non mortis cauſa.⁊ infra de verborum obligationibus.l.qui vſufruc.quidam tamen dicunt legem anti quam quam non habemus. vt ⁊ alibi dicitur in edicto quod nõ habemus vt ſupra ex qui.cau.ma.l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſim pliciter.ſed hec non eſt bona expoſitio.alia litera dicit vt legi of fendat.alia litera dicit vt legem non offendat.ſcilicet iudex. Cir ca principium huius.l.primo eſt inſiſtendum.vt ponatur exem plum in terminis.⁊ poſtea intelligetis quoddam magiſtrale.ad quod lex iſta tota die allegatur.et preterea alia indagabimus ⁊ in terminis ita ponitur exemplum vt dixi in caſu.et hic caſus p batur ſupra de iudi.l. hereu abſens.⁊ infra de actio. et obliga.l. contraxiſſe.nam conſuetudo eſt ſeruanda vſurarum ſi ampliat eas.non ſi minorat.vt. C.eodem.l.eos qui.§.primo et ſecundo. vnde ex princ.huius.l.colligitur argu.ad illam queſtionem qua queritur ſi vna conſuetudo eſt in foro rei alia i foro actoris quaꝫ conſuetudinem debet ſequi iudex.et licet dominus azo tetigerit iſtam queſtionem.C.que ſit lon.conſuetu.in rubrica.⁊ non bene tetigit.tamen in queſtione iſta vos dicetis vt ibi nota. Or con tra legẽ iſtã duo quero ⁊ primo quero in regione in qua contra ctum eſt ſunt varie conſuetudines. quia bonorum preſtantur quatuor denarij de libra.mutine.v.regie vj.quas ſequetur iudex certe leuiores.vt argu.infra de admi.tu.l.tutor qui reperto. §. in ceteris. ⁊ quia ſemper in obſcuris ⁊c.vt infra de regulis iuris.l. ſemp. ¶ Sed denuo quero hic prin.hui⁹.l.loquitur in actio.bo ne fidei quid in mera actione ſtricti iuris.vt in condic. inde. ⁊ in

cõdi.ob tur.cau.certe in queſtiõe iſta fuit opi. dicit aũt rubrica in act.in bone fidei veniunt vſure ex tpe more: etiã ſi morã preceſſit litis ↄteſt.vt hic. ſꝫ in act.ſtricti iuris nõ veniũt vſure niſi demũ lit.cõte.etiã ſi morã preceſſit lit.cõte. ꝛ hanc ſuã opi. nix' eſt ꝓbare rõnib' ꝛ argumẽtis.ꝛ.l. expſſa:rõnib' ꝓbat ſuã opi. eſſe verã:q2 poſt lit.cõte.oĩs cã preſtat:igitur cã vſurarũ.vt.j.l. ꝓꝗ.ꝛ.l.in fideicõ.§.in his.itẽ hanc ſuã opi.ꝓbat eſſe verã ar. q2 vſure ſuſtinẽt vicẽ fructuũ.vt.j.e.l.vſure. ſꝫ fructus veniunt lit. cõte.vt.j.e.lit.ↄte. ſed in qõne iſta do. Jo. ꝛ azo ↄdixerũt ꝛ bene:ꝛ dixerũt qđ vſure non veniunt in act.ſtric.iur. ex tpe more ſi mora ꝑceſſit lit.cõte.nec ex tpe lit.ↄte.ꝛ hanc eorũ opi.ꝓbant multis ar.ꝛ rõnibus.ꝛ.l.expreſſis.ꝛ rõnibus probãt hoc mõ:ſi iſtud eſt ſpeciale: act.bone fidei.qđ vſure veniũt ex tpe more in ceteris obtinet ↄtra ius cõe.vt.ſ.de le.ꝛ ſe.cõ.l.ius ſingulare.ꝛ j.ad muni.l.j. Jtẽ ſi ꝑmittit fauore minoris vt.C.in qui.cau.in integ.reſti.nõ ẽ ne.l.in minorũ ꝑſona.i ceteris obtinet ↄ.vt ar.C. de ꝓcur.l.marit' itẽ qđ plura.ll.ſunt expreſſe q̃ dicunt ꝙ vſure nõ veniũt ſine ſtipl'one:vt.C.eo.l.ꝗuis.ꝛ iõ in cõdi.inde.vbi ſola ſors venit.vt.C.de ↄdi.ob tur.cau.l.quotiẽs.ꝛ q̃re dico in actiõe mere ſtricti iur.q2 fallit in act.ex teſtõ vt in preal.l.i minorũ ꝑſona.nõ obſtãt.ll.allegate in ↄ.li.ↄte.venit oĩs cã.ſ.naturalis vt fructuũ:nõ ciuil.vt vſurarũ.vt.ſ.de ↄdi.inde.l.ſi nõ ſortẽ.§. ſ. Jtẽ aõ ob.ꝙ vſure obtinẽt vicẽ fructuũ: q2 dĩa eſt in multis inter ciuiles ꝛ natural. acceſſiões:nam vſure ſuſtinent vicẽ fructuũ:verũ eſt in aliquib' ꝛ nõ in oĩb': ꝛ eſt verũ in actione bõe fidei.vt.j.l.videam'.ꝛ.l.mora.§. in bone fidei. nõ eſt verũ in oĩbus:q2 fruct' eſt natural. acceſſio. vñ veniũt in ſtricti iuris iudi. itẽ nõ ob.li.cõte.preſtant vſure:q2 eſt verũ in bone fidei ꝛ quaſi bone fidei ſi more nõ ꝑceſſit li.cõteſ.vt.ſ.de ꝟ.ob.l.nemo rẽ ſuã.

1 ☞ Qui pecuniã alienã cõuertit in ſuos vſus hoc ipſo videt in mora ꝛ qui põt petere in ſortẽ non põt petere ſibi caueri de vſuris futuris ſi ſors non ſoluatur.h.d.

2 Tractus futuri temporis qñ ſpectet ad iudicem.

1 **Socius ſi ideo.** †.§. iſte cõtinet in ſe duo dicta diuerſa:ꝛ in eo ponit caſus talis: ego ꝛ tu eram' ſocij alicui' negociatiõis vel certe rei:tu inuaſiſti cõẽ pecuniã ꝛ tenuiſti eã vel i tuos vſus eã ↄuertiſti cõuenio te act.ꝓ ſocio ꝛ ad dimidiã pecunie: nũqd iudex cõdemnabit te ne dũ ad dimidiã pecunie: imo ad vſuras ex die pecunie ↄſumpte.rñdet ꝙ ſic.etiã nulla alia mora interueniẽte. Secundũ dictũ eſt tale,ꝛ põt intelligi i ꝑdicta actiõe ꝓ ſocio:vel in alia act.bone fid.ꝛ ponet ita caſus:ago ect.ꝓ ſocio petebã a te x. iudex cognouit ſolẽniter ordinario iudicio ↄdemnauit te mihi ad.x.ꝛ ad vſuras ex tpe more ꝛ iuſſit ſi faceres moram infra tps ꝙ datur ↄdẽnatis ꝙ poſtea preſtares vſuras nũqd iudex potuit hoc facere illa rõne:q2 ſatis ẽ ꝙ elapſo tpe actor põt exigere iudicatũ. Jtẽ q2 tract' futuri tpis nõ ſpectat ad iudicẽ.h. d.iſte.§. videatis expoſitionẽ l're [cõdemnandus erit] ſub.in act.pro ſocio [pecuniã cõem inuaſerit] .ſ. ſua autoritate vel intercipiẽdo eam vt ꝓpriam.vñ poterit ↄuenire act.ꝓ ſocio ꝛ furti:ꝛ vna non tollit aliã.vt.ſ.pro ſoc.l.rei cõis. [ſuos ↄuerterit] ſub.inuito ſocio[etiã mora nõ interueniente] .ſ.alia que fit iure cõi ꝑ denunciationẽ factã extra iudiciũ ↄgruo loco ꝛ tpe:ꝛ per alios modos de qb' dr.j.e.l.mora. iſte tñ ſocius inuadẽdo pecuniã cõem inuito ſocio iure ſingulari eſt i mora.vt.C.ꝙ me.cau. l.j.[ꝑſtabunt vſure]ſub. ex tpe more: ſpecialis nõ ex tpe more que fit iure cõi:vt per denunciationẽ ei factaꝫ ꝛc. [nec tñ] incipit ſcḿ dictũ: ꝛ põt intelligi circa prelibatã act.ꝓ ſo.ꝛ circa aliã bone fidei act.[iudicio] .i.act. [iuſte iubebit]ſociũ cõdemnatũ [interponi cautiões] .ſ.a ſocio ↄdẽnato [vt ſi tardius] .ſ. ꝗ lex velit[futuri tpis]olim duoꝝ menſiũ:hodie quatuor.vt.j.e.l.in fideicõ.ꝛ.ſ.de iud.l.ſi debitori[cum]ecce prima ratio[iudicatum exigere] .ſ.poſt tps qđ datur cõdemnatis[paulus notat] approbando[quid aũt]ecce alia ratio[tpis tractus] .q.d,non pertinet cum habeat ſe interponi ſuper preterito.vt.ſ.de iud.l. nõ queadmodũ.ꝛ.j.de aqua plu.ar.ar.l.'atheius.in ſi.cũ.l.ſeq.

¶ Sed ad iſtã.§.inſtat ꝛ op.ꝛ ſtatiꝫ ad id ꝙ hic dr ꝙ ſocius ſocio preſtat vſuras ex die pecunie ↄſumpte: ꝛ videt ꝙ ſoci' a ſocio nõ poſſit aſſequi vſuras ſꝫ intereſſe.vñ vr ↄ.ſ.ꝓ ſo.l. ſociũ q meo.l pñ.ad qđ vos diceꝫ:aut volo ↄuenire ſociũ vt lucrũ ſecũ cõicet:aut q2 delinquit pecuniã cõem inuadẽdo eã:primo caſu nõ veniẽt vſure preſtãde vt vſure ſꝫ vt intereſſe.vt i.l.ↄ.in ſcḋo caſu habeo electionẽ vel velim' aſſequi vſurã vel intereſſe:vt.ſ. pro ſo.l.rei cõis.Sed denuo ad aliud ꝙ hic dicitur ſignat ↄtra vos habetis hic ꝙ iudex nõ recte iubet cõdemnatũ cauere:ſed lex videtur ↄtra.que dicit cũ iudice de petendis vſuris ſi in ſolutiõe ſorti ceſſauerit.vt.C.de ſen.que ſine cer.quã profe.l.j. ad ſolutionẽ cuius cõtrarij dicens vt ibi dixi:vno modo ſic: aliud eſt ſi debet vſura per ſtip.ſicut eſt in mutuo:vt ſi mutuo pecuniam ꝛ ſtipulor pecuniam quouſqꝫ ceſſauerit in ſolutione:quo caſu poteſt iubere iudex vt in.l.contra.q2 in actiõe ſtricti iuris cũ vſure debeant ꝑ ſtipu.ſunt in obligatione:ſed vbi debentur offi cio iudicis nõ ſunt i obligatione vt h ꝛ ad hoc eſt.ſ.de eo ꝙ cer. lo.l.centũ.in ſi.vel ſic.aut iudex ſi ꝓnũtiat de ſorte ſꝫ de vſu.ꝛ tũc hꝫ locũ.l.contra.aut interloquitur:quo caſu non poteſt facere vt hic.ꝛ ar.j.de re iudi.l.iudex.vel poteſt dici ꝙ illud loquitur in cã principali:hoc i cã ap.ꝛ multa poſſunt fieri in cã ap.que non pñt

2 fieri in cã principali.† Sed denuo ad aliud ꝙ hic dicitur ſignat contra.q2 multi ſunt caſus vbi tractus futuri tẽporis ſpectat ad iudicẽ.vt.ſ.ſi ſer.ven.l.harũ.ꝛ.l.egi.itẽ in vſufru.vt.ſ.ſi vſufruc. pe.l.vti frui.§.pe.ꝛ vlti.item in act.pro ſo.vt.ſ.pro ſoc.l. pro ſocio arbiter.itẽ in petitione hereditatis vt.ſ.de pe.here.l.ꝙ ſi in diem in prin.itẽ in omnibus bone fidei iudiciis vt.ſ.de iudi. l.in omnibus.itẽ ſi deleuiſti cyrographuꝫ teneris.l.aquil.vt cõdẽnatus de debito ꝙ ſub conditione debebatur vt.ſ.ad.l.aquil.l.i lege aqlia item infiniti ſunt caſus in qbus ſpectat ad iudicẽ tractus futuri tẽporis vt.ſ.cõ di.l.communi diuidũdo ꝛ in opis no.r. vt.j.de no.oper.nũ.l.ſi prius.ꝛ in dãno infecto.vt.ſ.de dam.infec.l.ſi rẽ ꝛ in aqua plu.arcẽ.vt.j.de aqua plu.ar.l.atheius.ꝛ in fideicõ.vt C.de fideicõ.l.j.ad qđ poteſtis dicere,multis modis regulariter tractus futuri tpis nõ ſpectat ad iudicẽ vt hic fallit in certis caſibus.vt in.l.ↄ.vñ ſi eſt ſpãle in.l.contra.nõ eſt trahẽdum ad cõſequẽtiã.vt.j.de reg.iur.l.j.vel põt dici vbi eſt in poteſtate actoris exigere iudicatum tractus futuri tpis nõ ſpectat ad iudicem vt hic alias ſic vt i.l.contra.ꝛ hec ſol.colligit hic:dũ dicit in poteſtate actoris:q2 hic.§.eſt cã q2 eſt in ptãte actoris exigere iudicatuꝫ igit ceſſante cã ceſſat effect' vt.ſ.de pac.l.ꝙ dictũ eſt.vel põt dici tractus futuri tpis non ſpectat ad iudicem gratia futuri iuris. vt.ſ.de iudi.l.nõ queadmodũ.ſed ſpectat ad eũ gratia preſentis iuris.vt in.l.ↄ.ꝛ hic.in.§.iſto nõ prohibetur ſed cõcedit.vt. ſ. de iudi.l.i oĩb' vt.ſ.ꝓ ſo.l.ꝓ ſocio ar.ꝛ.ſ.ſi cer.ven.l.egi.'ꝛ in.l.ↄtra.

Pap.circa tutele. Jn.§.iſto tractatur de act.tutele q̃ eſt bone fidei ꝛ fauorabilis fauore pupilloꝝ ꝛ in.§.iſto duo dicũtur. primo dicitur ſi pupillus finita tutela agit contra quondã tutorẽ fauore minorũ eſt introductũ vt ſi ↄdẽnatur tutor vt teneat ad vſuras ex tẽpore more vſqꝫ ad diẽ ſnie:ſi reddit rationẽ extra iudiciũ tenetur ad vſuras ex tpe more vſqꝫ ad diẽ reddite rõnis:ſcḿ dictũ pertinet ad tutorẽ ↄuentũ.ꝛ dr hic.ego pupillus volebã experiri ac. tutele ꝛ faciebam malitioſe. q2 ſciebã ꝙ tutor erat i mora reipſa. ꝛ iõ ſi amici mei dicebant mihi quare nõ agis contra tutorem dicebam eis facuatis facta veſtra.q2 ſi neſcioquid facio habebo dãnũ.iſta ꝟba peruenerũt ad aures tutoris. acceſſit ad iuriſpitos ꝛ ꝛ petijt ab eis q̃re ego pupillus hoc faciebã.ipſi dixerunt.q2 ipſe vult dare tibi magnã cupatam.q2 ex die finite tutele teneris ad vſuras dixit tutor quõ poſſunt mihi prouidere. dixerũt prudentes vade ꝛ accipe quicqd debes ei reliqꝫ ꝛ voca eũ corã iudice ꝛ dicas ei.ecce inuẽtariũ ꝛ oẽs chartas accipe.ecce oẽs den.accipe. ꝛ ſi pupillus velit accipere bñ quidẽ ſꝫ ſi nolit accipere depone ꝛ ſigna autoritate iudicis.ꝛ tũc non currunt tibi vſure. h. d. iſte.§. videatis expõnem litere.[pap.]. ſ. notat. [circa tutele] ſinite.vt j.de tu.ꝛ ra.diſtra.l.j.in ſi.[latior] .i.lata.ſic ꝛ alibi exponitur cõpatiuum i poſitiuũ.C.de fur.ꝛ ſer.cor.l.iciuile.ꝛ q̃ eſt iſta iterp̃tatio lata certe vt veniant vſure ex tpe more.vel poteſt exponi. [latior interpretatio facta eſt.]ſub.ꝗ rõter i alijs ac. q2 non veniũt vſure ex tpe more communis.ſ.ꝑ denũciationẽ factam. ſed ſpãle eſt in ac.tutele vt in ea fit mora eo ipſo ꝙ non ſoluit reliqua.vt.j. e.l.mora que mora purgatur eo ipſo qđ minor fit maior. vt. j. de le.ij.l.tutia.§.vſuras.[nemo] .ſ.peritus.[ambigit] .i. dubitare dz. [accipiatur] .i.ↄgatur ac.tutele coram iudice [reſtituatur] . ſ. id quod debetur ex tutela.[in eũ diẽ] .i.vſqꝫ ad eũ diẽ. [vſuras preſtari]ex tempore more ꝛ huc vſqꝫ durat primũ dictum ꝛ cuſtodiatis vos in iſtos primo edicto q2 vult dicere ꝙ dixi i caſu. ꝛ veniunt i act.tutele aliqñ pupillares vſure.ꝛ ſunt vſure pupillares que debentur ſi ab alio poſſent aſſequi.legitime ſunt que frequẽtantur in regione tenteſime.preſtantur cum clam conuertit pecuniam pupilli in ſuos vſus.vt.j.de admi.tu.l.tutor qui. §. in certerio.ꝛ.l.non exiſtimo.[plane]incipit ſecundum dictuꝫ. [volentem] .ſ.pupillum.[expiri]malitioſe.q2 ſcit ꝙ tutor eſt in mora ex quo non ſoluit.[conuenerit] .i.extra iudicium eum admonuerit. nam ꝓprie dicitur conuentio in iudicio.aliqñ extra iudicium dicitur vt illud Ꝺ vos inq̃ conuenio o iudei ſimile no. ſ. depoſi. l. ſi plures.[vſuras]tutor quondaꝫ pupillo. ¶ Dꝛ ſignon ex ver. iſto plane colligetis prouiſionem tutoris contra pupillum.ꝛ iſtã malitiam bene ſciunt pupilli apud nos ꝛ tutores prouiſionem. quia tutores quando ſuſcipiunt tutelam indagant bene de etate pupilli et ponunt in ſcriptis tot annos habebat pupillus quando ſuſcepit tutelam ita quod non obliuiſcantur.ꝛ quando venit ad.xiiij.annum ipſi tutores denunciant pupillo quomodo volũt reddere rationem. ſi ipſe ſe ſubtrahit vt non reddat rationem

vt ita

vt ita currāt vſure ipſe facit eū vocari corā iudice: ⁊ ſi venit bene quidem alias deponit vt hic. ⁊ C. de vſur. pu. l. ſi. nec ſufficit ſola oblatio. vt. C. e. l. ij. ⁊ l. ſi per te. ⁊ l. ſi creditrici. ⁊ l. acceptam. vnde no. hic quod oblatio ⁊ ꝯſignatio ⁊ depoſitio facit ceſſare vſuras vt no ff. de arbi. l. celſus.

1 ☞ Fructus veniunt a tempore litis conteſtate in actionibus ſtricti iuris.

1 **Vulgo.** †Signori qꝛ de facili in lege iſta poſſetis errare: notetis ita caſuꝫ in terminis. ſi ſum ſtipulatus a te dari mihi fundū vel talē ancillam vel equū: poſtea denūciaui tibi extra iudicium ꝙ dares mihi illū fundū vl' ancillā vel equū: ſpreuiſti denunciationem cepi te cōuenire pſonali actione certi con. ex ſti. tu recepiſti libellum. ⁊ fuiſti litem con. modo querit ex quo tpe tenearis ad fructus: vtrum ex die denuntiationis: an ex die litis cōte. ⁊ certe vulgo receptum eſt ⁊ literati ⁊ illiterati ita dicunt: ſi actione ſtricti iuris peto a te rem que nō eſt mea nec fuit mea: ſiue ſit fund⁹ ſiue ancilla ſiue equa teneris ad fructus non ex tempore denuntiationis: ſed demum poſt litē cōte. qꝛ tūc videris eſſe in mora. h. d. [vulgo receptū eſt]. q. d. a populo approbatum eſt. [cū preſtetur ſup perſonali actione. nō ex tpe denuntiationis. [cū petit.] i. cū lis conteſtat. [poſtea]. i. poſt litē cōteſtatā. [reſtitui.] ❡ Or ſignori cuſtodiatis vos hoc in. l. iſta vt breuiter tollatis oia contraria. cū peto qđ eſt meū ⁊ ago rei ven. directa. quo caſu veniūt fructus ex tpe more. ſi mora ꝑceſſit litis ꝯte. vt. ff. de rei ven. l. fructus. aut peto qđ fuit meū. vt puta ſolui ancillā meam indebite. hic ſimiliter veniūt fructus ex tpe more. vt. ff. de ꝯdi. inde. l. indebiti. in prin. ⁊ ff. de ꝯdi. ob cām. l. cū quis. aut peto qđ nec eſt nec fuit meū. ſed de nouo mihi dādū eſt. ꝟbi grā. ꝓmiſiſti mihi dare fundū tuū nō eſt me⁹ nec fuit me⁹ hic refert aut ago act. ſtricti iuris. vt certi ꝯdi. ex ſti. quo caſu veniūt fruct⁹ ex die litis ꝯte. vt. ſ. e. l. videamus. §. ſi actionē. ⁊ ſic loquit l. noſtra. ⁊ ſ. l. proxi. §. in his quoqꝫ. aut peto bone fidei act. puta ſi vendidiſti mihi rē tuā non eſt mea nec fuit. ⁊ tunc veniūt fructus ex tēpore more. vt. ſ. e. l. videamus. §. pe. vnde no. hic poſt lit. cōte. preſtatur omnis cauſa. ſ. naturalis vt hic ⁊ ſ. l. proxi. §. in his. non autē intelligo ciuilē. vt C. de condi. inde. l. ſ. ⁊ plene dixi. ff. l. proxi. in prin.

1 ☞ Mora ſi nō precedit reus nō tenet de fructibus ꝑcipiēdis infra tps quod datur iudicatis ſecus ſi mora iudicis preceſſiſſet. hoc dicit.

2 Differentia que ſit inter legatum ſingulare ⁊ vniuerſale.

In fideicō. perſecutione.

1 †Lex iſta reputat valde difficilis ⁊ legit ꝯ. l. ſſui pri. trib⁹ modis. ego tñ ꝓmittā cōem lecturā. ⁊ poſtea breuiter tangā aliorū lecturā. ⁊ vt. l. iſtā intelligatis in fructibus ꝑceptis ⁊ ꝑcipiēdis poſt ſniam nō añ ſniam. ⁊ in. l. iſta no. ita caſum paterfa. fecit teſtamentū ⁊ herede quēdā ſibi inſtituit ⁊ mihi fundum reliquit. adita hereditate cepi te ꝯuenire ad fundū act. ex teſtamēto oblato libello litis ꝯte. feci fidē iudici de fideicom. mihi relicto. vñ iudex te condemnauit a qua ſnia non appellaſti vel ſi appellaſti fuit prima ſnia confirmata te condēnato infra tēpus quod datur condēnatis mihi fundus non ꝑſtitiſti. acceſſi ad imperatorē ⁊ coram eo dixi. domine talis fuit inſtitutus heres a tali ⁊ fuit mihi relictus fundus. qꝛ illum fundū mihi non preſtitit. fuit condēnatus ⁊ elapſa ſunt tēpora q̄ dantur condēnatis. modo peto vt hanc ſniam executioni mandetis. ⁊ in rem ⁊ in fructibus. ⁊ q̄ro a vobis de quibus fructib⁹ teneat heres. ad ꝙ rñdet imꝑator nulla dubitatio eſt ꝙ ſnia mandanda eſt executioni in fundo ⁊ in fructibus perceptis. qꝛ intercapedo medii tēporis nō dꝫ ei lucrū afferre. ſed de fructibus percipiēdis nō tenet heres ſi ipſe ante nō fuit in mora. alias ſic. ſi dicat aliquis quomodo pōt eſſe ꝙ itum fuerit ad iudicem herede non exiſtēte in mora. poterat eſſe ꝙ heres dicebat eſſe locuꝫ. l. fal. vñ hic non erat in mora. vnde non tenetur de fructibus percipiendis. [in fideicom. ꝑſecutione] hec eſt bona litera. alij habēt in accuſatiuo. ⁊ ſi habetis in accuſatiuo dicetis in. i. circa. ⁊ not. ꝙ dicit in fideicom. perſecutione. i. in actione ex teſtamento. ⁊ ſic ſumitur perſecutio improprie vt. ſ. de act. ⁊ ob. l. actio in perſonam. vel ideo dicit in fideicom. ꝑſecutione. quia olim erat differentia inter legata ⁊ fideicom. qꝛ legata poterant peti act. ex teſtamēto. fideicom. non vt inſtit. de fideicom. here. §. j. ſꝫ hodie ſunt exequata ꝑ omnia legata ⁊ fideicō. vt. C. communia de leg. l. ij. ⁊ ff. ⁊ ſ. de leg. j. l. j. [poſt iudicis ſententiam] a qua non extitit appellatum. vl' ſi fuit appellatum fuit prima ſnia confirmata. [moram feciſſet.] quia nō ſoluit fideicō. relictū infra tps qđ datur condēnatis. qꝛ ſi agitur act. mere pſonali vt ex teſtamēto tūc datur tps olim duoꝝ mēſiū. hodie quatuor vt. C. de vſuris rei iudi. l. ij. ⁊ vlti. aut agitur reali ⁊ perſonali ſcripta in rē vt ad exhibēdū. ⁊ qđ met⁹ cā. quo caſu dꝫ reſtituire infra tpe a iudice ſtatuēdū ſꝫ ſi iudex nō ſtatuit tps. q̄cito pōt dꝫ reſtituere. vt inſti. de offi iu. §. j. ⁊ ff. ⁊ hoc tps currit ex die ex quo ſnia trāſiuit in vigorē rei iudicate. vt. ſ. dicā. [imꝑator] q aditus erat vt exeq̄ret ſniaꝫ illā ⁊ nō fuit adit⁹ vt de appellatione cognoſceret. qꝛ interim nō eſſet in mora. vt. C. de ap. l. iiij. itē qꝛ tunc non currit ex die late ſnie. vt. C. de vſu. rei iudi. l. ij. [intermiſſo] i. pretermiſſo. ſic ⁊ C. ſi man. ita ſu. gl. i. ij. [vt vſqꝫ ad ſniam.]. i. ex die ſnie [cōmoda] ſm Jo. ⁊ az. i. fruct⁹ ꝑceptos nō percipiēdos. vel fruct⁹. ſ. ꝑcipiēdos deducto tpe qđ dat iudicatis. qꝛ nullo tpe eſt in mora. [tā ⁊ ſi.] rñdet ad id qđ diceret aliquis quō agit cū hrs nō eſt in mora. [interueniſſe.] ⁊ ꝓpterea heres diſtulit ſoluere fideicō. ⁊ tūc non eſt in mora. vt. C. de vſur. ⁊ fru. leg. l. pe. ⁊ ſ. ſi cui pluſq̄ꝑ. l. fal. debeat. l. j. [fuit.] quia detrectauit ſoluere fideicō. [exinde]. i. ex tpe more vſqꝫ ad diē fideicō. ſoluti. [fructib⁹]. ſ. ꝑcipiēdis. [liberabit] vbi mora nō ꝑceſſit. [debeat.] hec eſt vera lectura hui⁹. l. alij intelligūt. l. iſtā tm̄ in fructib⁹ ꝑceptis. ſed hec lectura nō eſt bona qꝛ eñ dubitat quin hrs poſt aditā hrditatem debeat teneri ad fruct⁹ ꝑceptos. qꝛ lex eſt expꝛeſſa. vt. ſ. e. l. herēn⁹ ſꝫ dñiū rei legate trāſit in legatariū ab adita hrditate vt. ſ. de fur. l. a titio. alij tertio mō intellexerūt. l. iſtam ⁊ dixerūt ſi heres non fuit in mora ꝓpter rōnē. l. fal. tūc tenet de fructib⁹ ꝑceptis ex die litis cōte. vſqꝫ ad diem fideicō. reſti. ſꝫ ſi fuit in mora tenet vſque ad diē litis cōte. nō intermiſſo tpe qđ dat iudicatis. ſꝫ nec iſta lectura eſt bona ſi hrs nō fuit in mora eſſet ne incōueniēs ꝙ teneretur de fructib⁹. certe ſic ꝟbi grā. fideicō. cōueniebat heredē ad fundū ſibi relictū ⁊ obtulit libellū dixit hrs veni mecū ad iudicē vt videat teſtamētum ⁊ inuētariū. ⁊ videam⁹ ſi legata excedunt dodrantē. ⁊ ſi excedūt videam⁹ q̄tū debeā detrahere de tuo fideicō. ⁊ reſiduo accipe. dixit fideicō. neſcio quid tu dicas. dixit hrs ego ſum parat⁹ mōſtrare ꝙ loc⁹ eſt falcidie hic hrs nō eſt in mora. vt. ſ. e. l. partū. ſi hrs non eſt in mora eſſet ne equū ꝙ teneretur hrs. certe non. ⁊ ideo ꝑma lectura eſt verior. Dicet aliqs vtrū ꝓpter rationē. l. fal. nō ꝑt eſſe dubiū. qꝛ ſciūt hāc rationē oēs. vt. ſ. ad. l. fal. l. j. Signori hoc ē verū cū hrs poſſidet totā hrditatē. ſꝫ ſi hrs poſſidet q̄dam ⁊ q̄dam nō. tūc eſt neceſſe ꝙ videant legata. ❡ Or ſignori ꝯtra. l. iſtā ē inſiſtēdū. ⁊ ad. l. iſtā oppo. multis modis. vos habetis hic ꝙ hrs tenet de fructib⁹ ꝑcipiēdis infra tps qđ dat iudicatis ſi hrs fuit in mora. ſꝫ videt ꝯtra. qꝛ vſure ſuſtinent vicē fructuū. vt. ſ. e. l. vſure. ſꝫ cōdēnat⁹ non tenet ad vſuras infra tps qđ dat iudicatis. vt. C. de vſur. rei iudi. l. vlti. ad qđ vos ita dicetis. aliud eſt in fructibus qui ſunt naturales acceſſiones. aliud in vſuris q̄ ſunt ciuiles acceſſiones infra tps qđ datur iudicatis. de vſuris non tenet condēnat⁹. vt in. l. ꝯtra. qđ eſt duplici ratione. qꝛ petit vſura a debitore q̄ ſibi non adeſt. itē odio vſurarū qꝛ grauiſſime debeant poſtea currere. vt in. l. ꝯ. in fructibus aliud vt hic. Itē in alio eſt dña. vt. ſ. de ꝟbo. ſig. l. vſure. nec ob. ꝙ vſure ſuſtinēt vicē fructuū: qꝛ veꝝ eſt in aliquib⁹ nō in oib⁹. vt. ff. e. l. dixi. ⁊ in ru. ⁊ qꝛ poſt illud tps fortiores currunt vt dixi. vt. C. de vſuris rei iudi. l. vlti. ❡ Sed denuo oppo. ⁊ videt ꝙ heres nō teneat de fructib⁹ etiā ſi ante fuit in mora: quia per ſniam fit nouatio. vt. C. de vſur. rei iudi. l. ſcia. ⁊ per nouationē purgatur mora. vt. ſ. de ſo. l. ſtichum. Rñ. eſt voluntaria nouatio: ⁊ hec purgat morā. vt in. l. cōtra. ⁊ ſ. de noua. l. ſi creditor. ⁊ l. nouatione. eſt nouatio neceſſaria que fit per lit. conteſt. ⁊ iſta non purgat moram immo inducit: ſi ante non erat vel ſi erat confirmat: quia nemo condit. ſuā ⁊c. vt. ſ. de regu. iur. l. nemo. ⁊ ita facit ꝙ teneatur de fructibus percipiendis vt. ſ. de ſol. l. aliā vl' poteſt dici qđ dicitur per ſniam fit nouatio exponitur. i. noua datur actio. vt. ff. de iudic. l. argentarium. ❡ Sed denuo inſtatur ⁊ opponitur hic dicitur ꝙ heres non tenetur de fructibus percipiendis: ſi ante tempus quod datur iudicatis non fuit in mora: quia victus eſt: ⁊ eſt hec bona ratio: ⁊ certe videtur ꝙ non ſit bona ratio. quia ſnia nō debet ꝓdeſſe condēnato. vt. ſ. de except. rei iudi. l. euidēter. Rñdeo iſta ſola ratio nō eſt bona quia victus eſt: qꝛ ante nō erat i mora ⁊ iſtud tempus datur ei ad ſoluendū. igitur in mora non debet conſtitui: ⁊ vbi nulla mora ibi nulla petitio vt. ff. ſi certum peta. l. lecta. ſimilis ratio eſt alibi in actione quod metus cauſa. vt. ff. quod me. cau. l. ſi cum except. §. quod ſi homo. ❡ Sed denuo inſtatur ⁊ opponitur ⁊ videtur ꝙ heres indiſtincte teneatur fideicō. de fructibus vt. ſ. de leg. j. l. apud iul. §. j. ad quod ita dicetis de fructibus perceptis tenetur heres fideicō. indiſtincte cum intercapedo temporis iudicato dilationem dare non lucrum afferre debeat vt hic dicitur: ſed de fructibus percipiēdis heres non debet teneri poſt ſniam ſi ante non fuit in mora: ſed ſi ante fuit in mora debet teneri ex tēpore more. vt in. l. ꝯtra. ⁊ ſ. ad trebel. l. ita tamen. §. ſi ſeruum. ⁊ ad ſolutionem huius cōtrarij ita diſtinguendum eſt: ⁊ hanc diſtinctionē dominus az. fecit ſuper rubricam: ⁊ cuſtodiatis vos hic quia tractamus hic ad quos fructus teneatur heres fideicō. ſiue fideicom. ſit ſingulare ſiue vniuerſale ⁊ nō notamus hic diſtinctionē fructuum. vnde. ff. circa articulū iſtū vos ita diſtinguetis: fruct⁹ alij ſunt pēdētes: alij ſunt perce-

pti: alii ſunt percipiēdi: fructus pendētes ſunt qui adherent ſolo. vnde ſi aliq̄s legat mihi vineā in qua eſt vindemia: tunc vindemia pertinet ad legatariū: ideo q2 fructus pendētes pars rei ſunt. vt. ſ. de rei ven. l. fructus. fructus percepti ſunt q̄ ſeparati ſunt a ſolo: fruct⁹ pcipiēdi ſūt q̄ potuerūt pcipi ꝛ nō ſūt pcepti vt. ſ. de rei vē. l. nauis. l fructib⁹ pceptis ita dico. aut pcepti añ aditā hereditatē aut poſt: ſi ante aditā hereditatē percipiunt pertinēt ad fideicō. ſeu ad legatariū. vt. ſ. ad treb. l. ita tñ. §. ſʒ ſi quid. ſi poſt aditā hereditatē: aut poſt morā heredis: aut añ: ſi poſt morā heredis ꝛ nō erat locus fal. vel cā quare fieret mora ꝛ hic ptinēt ad legatariū. ꝛ idē i pcipiēdis vt. ſ. de le. i. l. apd iu. §. i. ſi añ morā hic: ſi fruct⁹ ſunt pcepti in p̄ſidio heredis ad heredē pertinēt: alias ad fideic. vt. ſ. ad treb. l. poſtulāte. §. ſʒ in hmōi. in fructib⁹ percipiēdis dico q̄ ſi hēs nō fuit i mora tenet vt in l. nr̄a. ꝛ q̄ dicta ſunt in fructibus eadē ſunt in fetu ꝛ in partu. vt. ſ. l. pxi. ꝛ. ſ. e. l. equis. ꝛ hec v̄ba ſunt cū relinquit̄ res ſub ſpeciali noīe vt fundus. ſed ſi relinquitur ſub vniuerſitatis noīe: vt q2 aliquis legat equitiū vel armentum vel gregē fructus pertinent ad legatariū ſiue heres fuit in mora ſiue nō vt. ſ. eo. l. legs. Q2 vidiſtis qui fructus pertineāt ad heredē ſiue legatariū: mō videam⁹ circa aliā ꝛ ſubijciam⁹ aliquas queſtiōes: ꝛ quero an heres cōputet fruct⁹ pceptos i quartā debitā iure inſtitutiōis ꝛ q2 alibi dixi. ſ. de inoffi. te. l. ſi pater. §. ſʒ ꝯditionē. dico regul. q̄ cōputat preterq̄ in caſu dic in queſtiōe iſta vt ibi plene dixi.

2 Sed denuo q̄ro † q̄ eſt dr̄ia inter legatū ſingulare ꝛ vniuerſale. Rñ. hic. q2 ſingulare recta via tranſit in legatariū adita hered. vt. ſ. de fur. l. a titio. ſed vniuerſale non. vt. ſ. ad treb. l. reſtituta. igitur in fideicō. ſingulari fructus poſt queſitū dn̄ium pertinēt ad legatariū. in fideicō. vniuerſali fructus pertinēt ad heredes cum predicta diſtinctiōe quā. ſ. feci. ſ. ad treb. l. marcellus. §. q2 perinde. ſʒ dicet mihi aliquis veſtrū quid eſt q̄ dicis: nōne lex eſt aperte in cōtra. que dicit fructus rei legate ptinēt ad legatariū ſeu fideicō. ex quo dn̄ium pertinet ad eū. vt. ſ. e. l. herennius modeſt. Rñ. fructus q̄ poſt acquiſitū ꝛc. Itē alibi dixit lex: q̄ fruct⁹ rei legate debent̄ poſt lit. cōte. vt. C. de vſur. ꝛ fruc. le. vel fideic. l. vi. ad qd̄ rñdeo. regulr̄ eſt verū q̄ poſt aditā hereditatē trāſit dn̄iū in legatariū: vñ fruct⁹ ptinent ad eū adita hereditate. ¶ Sʒ denuo ad p̄n. hui⁹. l. op. ꝛ vr̄ q̄ heres teneat̄ de fructib⁹ a die li. cōte. vſqʒ in diē ſnīe late. vt. ſ. pxi. §. ad qd̄ pōt dici dupl̄r. ꝛ vno mō ſic. §. ille loquit̄ i act. mere ſtricti iuris: q2 in illa cōdemnatus nō tenet̄ de fructib⁹ percipiēdis: vt ibi dr̄ hic. loquitur in act. bone fidei vel quaſi bone fidei: vt in act. ex teſtō q̄ eſt quaſi bone fidei. vt ar. C. in q. cau. in integ. reſti. nō neceſſaria. l. in minoꝝ ꝑſona. in qua veniūt fruct⁹ percipiēdi ſi cōdemnat⁹ fuit in mora: vel pōt dici ſcd̄o mō q̄ heres nō tenet̄ de fructib⁹ percipiēdis ſi nō fuit in mora. ſed ſi fuit in mora tenet̄ de fructibus percipiēdis a die lit. cōteſ. vſqʒ ad diē ſnīe. ꝛ ſic intelligitur iſte. §. ſm diſtinctionē que fit in princi. huius. l. promptū eſt leges legibus concordare. vt. C. de inoffi. do. l. vnica.

In his quoqꝫ. Tu ꝓmiſiſti ꝑ ſtipulationē dare mihi fundū vel hoīem etiā ſi mora p̄ceſſit li. cō. nō teneris ad fruct⁹ vel ad cā niſi li. cō. ſ. li. ꝯte. nō teneris ex die lit. ꝯte. vſqʒ ad diē late ſnīe: q2 act. ex ſtiplōne nō eſt bone fidei vt arbitraria: ſed eſt mere ſtric. iur. igitur poſt diē late ſnīe cōdemnat⁹ de fructibus percipiēdis non tenet̄ infra tp̄s qd̄ datur cōdemnatis [iudicijs] .i. actionibus: ſic ꝛ alibi exponitur. ſ. de iudi. l. in his tribus iudicijs [arbitraria] vt inſti. de act. §. p̄terea. [poſt li. ꝯte.] inter actorē ꝛ reū [cā] .ſ. naturalis vt fructuū nō ciuil. vt vſura: vt plene dixi. ſ. in p̄nc. huius. l. 3
[in eū diē] .i. vſqʒ in eū diē [tp̄s] qd̄ datur cōdēnatis [eſt] q2 lʒ teneat̄ de fructib⁹ pceptis de percipiēdis nō tenet̄: q2 intercapedo tp̄is ꝛc. vt. ſ. in prin. hui⁹. l. habuiſtis. ¶ Or ſignori in. §. iſto dr̄ vt dixi in caſu: ſed dic mihi quare dixit. §. iſte in his q̄qʒ iudicijs. i. actionibus que nō ſunt arbitrarie vel bone fidei. Rñ. q2 ſi teneris mihi actione bone fidei vt ex empto veniunt fructus ex tp̄e more: ſi mora precesſit lit. conte. vt. ſ. eo. l. mora. ſ. in bone fidei. idē eſt ſi teneris act. ſtricti iuris q̄ eſt arbitraria vt eſt rei ven. vt q2 in arbitrarijs ſeruntur due ſententie: vt. ſ. de rei ven. l. fructus. ꝛ idē eſt in actiōe qd̄ metus cauſa. vt. ſ. qd̄ met. cau. l. partus. ꝛ. ſ. eod. l. videamus. §. item ſi vi. vñ in ſtricti iuris arbitrarijs nō habet locū hic. §. ſed hʒ locū in mera actione ſtricti iur. vt in certi ꝯdictione: ex ſtipulatu ex qua peto fundū vel ſeruū mihi dandū: ꝛ ſic peto qd̄ nō eſt meum: nec qd̄ fuit meū. vñ teneris ad fructus ex die litis cōteſt. vſqʒ ad diem ſententie vt hic dicitur. ſ. e. l. videamus. §. ſi actio. idē eſt ſi promiſiſti mihi rem donare: q2 actio eſt mere ſtricti iuris: vt. ſ. de dona. l. eū q̄. Sed ad vnū qd̄ dicitur in. §. iſto opponit̄: quia hic dicitur q̄ in mora actiōe ſtricti iuris tenet̄ cōuentus de fructib⁹ litis ꝯteſt. vſqʒ in diē ſentētie late. ſed certe videtur cōtradicere q̄ in prin. huius. l. habuiſtis. ad quod pōt dici duobus modis vt ibi dixi.

1 ☞ Fruct⁹ veniūt i reſtōnē q̄ſi q̄s coget̄ reſtituere quicq̄d ſupererit ex hereditate. Itē q̄ſi dilatio gr̄a fideicōmiſſarij apponit̄. h. d.

8 Nōnunq̄ euenit. † In. §. iſto ponitur caſus in quo in actiōe ex teſtamēto veniūt fruct⁹ ex volūtate defuncti: etiā ſi heres nō fuit rogat⁹ fruct⁹ p̄ſtare: vel ſi nō fuit in mora ꝛ eſt caſus talis: aliquis inſtituit te heredē ꝛ rogauit te quicquid ſupererit tibi ex illis bonis mihi reſtituere: hoc caſu teneris ad fruct⁹ q̄ tibi ſupſunt: ſicut enim q̄ bona fide diminuiſti nō veniūt in fideicō. reſtitutione ita ſi aliqua ſupſint ex fructibus teneris mihi reſtituere. [nonnunq̄.] id eſt aliquando. q2 duab⁹ negatiuis ꝛc. vt. ſ. de verbo ſigni. l. duabus [nihilominus debeatur] ex voluntate defuncti etiam mora non interueniēte. [vt puta.] ponit exēplū [poſt mortē ſuam] id eſt ſui heredis. [diminuta ſunt] ab herede nō [deprehēdunt̄] id eſt in reſtitutione non veniūt. [oportebit.] etiam ſine omni mora interueniēte licet nominatim teſtator non dixerit. ¶ Or ſignori in. §. iſto nota. ex volūtate defuncti fructus rei relicte ſunt preſtandi in reſtitutione: ſi ſuperſunt etiam ſine omni mora: quia voluntas defuncti pro lege ſeruatur. vt in act. de nupt. §. diſponat. Item not. ſecundum no. cum heres rogatur reſtituere poſt mortem ſuam quicquid ex bonis teſtatoris ſupererit: ſi diminuit aliquid bona fide non venit in fideicō. reſtitutionem: ſi mala fide ſic. vt infra ad treb. l. titius. ſed ꝛ ſi ex rebus alienatis aliquid comparauit: ſimiliter illud venit in reſtitutione vt infra de lega. ij. l. imperator. in ſi. cum. l. ſequenti. Item no. hic tertiū no. quod hodie iure aut. eſt aliquid immutatum: quia ſi heres rogatus eſt reſtituere alteri quicquid ſupererit ex bonis teſtatoris poſt mortem ſuam olim heres tenebatur reſtituere quicquid ſupererat tēpore mortis: hodie autem poteſt tres partes aſſumere ꝛ conſumere: quartā tenet̄ fideicōmiſſario reſeruare: vt in corpe aut. de reſ. in prin. coll̄ viij. q̄ eſt ſignata. C. ad tre. ſup. l. j. ꝛ quidā legūt eam ſup. l. iubem⁹. ꝛ incipit aut. ꝯtra rogat⁹. Ad. §. iſtū inſtat̄ ꝛ opponitur dupl̄r: ꝛ vr̄ quod dicat falſū duabus rōnibus: quia leges cōtradicūt apte q̄ dicūt heredē inſtitutū rogatū reſtituere debere reſtituere res principales non aūt fruct⁹ vt. ſ. ad tre. l. in fideicō. in prin. l. deducta. §. penult. ad quod vos ita dicetis: aut aliquis rogat̄ reſtituere ſimpl̄r: ꝛ tūc reſtituit res principales non fruct⁹ vt in. l. cōtra. aut rogat̄ reſtituere quicq̄d ex bonis teſtatoris ſupererit. quo caſu hec dictio quicquid declarat qd̄ reſtituat res ꝛ fructus qui ſupſunt: ꝛ ſic intelligit̄. l. noſtra. ¶ Sed denuo opponitur ꝛ ſignatur cōtra. quia lex dicit q̄ ex his verbis qd̄ quicquid ex bonis ſupererit reſtituere tenearis non videtur rogatus reſtituere fruct⁹. vt. ſ. de lega. iij. quod ex his verbis in prin. ad quod vos dicetis dupliciter: aliud de rigore iuris: aliud de equitate: de rigore iuris tenetur reſtituere res principales ꝛ fructus vt hic. vt. ſ. ad treb. l. baliſta. ſʒ de equitate non vt in. l. contra. vel poteſt dici ſecundo modo aut apparet hanc eſſe voluntatem defuncti quod reſtituat res principales ꝛ fructus: vt quia dixit q̄ heres reſtitueret quicquid ſupererit: quo caſu reſtituit vt hic: ſi autem non apparet voluntas defuncti: quia dixit rogo heredem vt reſtituat quicquid ad eum peruenit ex bonis meis. non dixit quicquid ſupererit. quo caſu reſtituit res principales ꝛ nō fructus vt in. l. contra. vel poteſt dici tertio modo q̄ lex illa ponit alium caſum ab iſto: quia ibi dicitur: ſi teſtator inſtituit te heredem ꝛ adiecit hec v̄ba: quicquid ex bonis meis peruenerit ad te reſtituas te mortuo: ſi fructus percepiſti non teneris reſtituere: quia non fuiſti rogatus ſed hic eſt ſecus vt dixi in caſu. ꝛ ad hoc facit infra ad treb. l. quamuis. ꝛ. l. ſi eius. §. ſi quis.

3 ☞ Fructus an veniant ex voluntate defuncti.

Cū pollidi⁹. In. §. iſto ponitur talis caſus: quedam mulier hēbat filiā quam multum diligebat. iſta erat pupilla ꝛ habebat tutores q̄ nō bñ adminiſtrabant iſta mulier cogitauit q̄d faciā ſi iſtituā eā ꝛ bona peruenīat ad tutores ei⁹ deſtruent eā: ſi p̄tereā hoc viſcera mea nō patiunt̄. quid fecit: inſtituit pollidiū ſuū propinquū. ꝛ rogauit q̄ hereditatem reſtitueret filie ſue. ꝛ inſup pollidio quoſdā fundos prelegauit. modo queritur vtrum iſte pollidius teneatur reſtituere puelle bona: reſpondetur q̄ ſic: ꝛ tenetur reſtituere nedum bona imo ꝛ fructus duabus rōnibus. prima q2 dū mulier p̄legauit fundos pollidio voluit pollidiū de illis eſſe cōtentū. item ſcd̄a rōne q2 dū mulier inſtituit pollidiū vr̄ feciſſe teſtat⁹ nō vt fruct⁹ mediū temporis eſſent pollidij ſed vt prouideret puelle ne lubrico tutorum bona deperiſſent [res] .i. earū adminiſtratio. [iuſſet] ſub. modo queritur an fruct⁹ veniūt in reſtōnē [reſtitui debere] quare duabus rationib⁹ [fundū.] ecce p̄ma rō: fundū tm̄ p̄legauerat vnde volebat pollidiū de fundo eſſe cōtentū [ſiue] ecce alia ratio [pretulerat] inſtituēdo eū ꝛ rogando pollidiū reſtituere puelle cum eſſet adulta. Or ſignori in. §. iſto no. lʒ filius m̄r⁹ habeat tutores tñ ego mater poſſum prouidere in his: ꝛ ad hoc facit in aut. vt
3 liceat ma. ꝛ a. in p̄a. viij. col. ꝛ. ſ. de teſta. tu. l. iiij. Itē no. † hic quod in reſti

in reſti.hered.veniũt fructꝰ ex volũtate defuncti vt ꝟ.ꝛ.ꝟ.proxi.§.ꝛ ꝯtra q̃ ibi ſignaui ꝛ ꝟ pñt repeti. Sed ad vnũ qḋ dr in.§.iſto opponit ꝛ ſignat ꝯ.q: lex vr velle ꝙ ſi hẽs percipit fructꝰ etiã ex volũtate defuncti nõ ſunt reſtituẽdi.vt.ꝟ.ad trebel.l.in fideicõ.§.quoties.ad qḋ vos dicetis cũ heres inſtituit ꝛ rogat reſtituere poſt tp̃s:ſi tp̃s adijcit fauore heredis tũc fructus quos ꝑcipit heres medio tp̃e nõ reſtituit ꝗtenus ad quartã faciunt: vt in.l.ꝯ.et ꝟ.de inof.te.l.pap.§.ſed ſi cõditionẽ.in fi.ſed ſi tp̃s adijcit contẽplatione fideicõmiſſarij ſicut erat hic hoc caſu fructus veniũt in reſtitutionem vt hic.ꝛ.ꝟ.de le.ij.l.ſi ita ſcriptũ ſit.§.pegaſus.

☞ Uſure nõ veniũt in debito ſpẽrũ niſi per vẽditionẽ ſpecies fuerũt in pecuniam redigende.h.d.

Si auro vel argento facto. †In.§.iſto ponitur talis caſus:qdã inſtituit te heredẽ ꝛ a te tua vaſa argẽtea vel aurea mihi reliq̃t:tu fuiſti in mora p̄ſtandi mihi illa vaſa:modo q̃rit an tenearis ad vſuras extimatiõis illoꝝ vaſoꝝ ad q̃ ſi. iuriſcõ.diſ.aut teſtator voluit ꝙ illa vaſa vẽderent vt extim:ãto mihi p̄ſtaret vel alimẽta mihi p̄ſtarent quo caſu teneris ad vſuras aut teſtator voluit me vaſa hr̃e vt his vaſis deberẽ vti q̃ qdẽ caſu nõ teneris ad vſuras:quia cũ fronte peterem vſuras ſpẽi vl corporis:certe nulla ꝛ iõ audiri nõ debeo.h.d.iſte.§.videamus expoſitionẽ lr̃e.[ſi auro vel argẽto.] ꝟ eſt duplex lectura: ꝛ qdã hñt ſi auro vel argento facto in ablatiuo ꝛ qdã hñt in accuſatiuo ſiue neutro:ſi aurũ vel argẽtũ relictũ ſit in vtraq; eſt bona lr̃a.ꝛ ſi habetis vt ego habeo.[ſi auro vel argẽto facto] exponatis.i.ſciphũ auri vel argẽti:q: dr aurũ vel argẽtũ factũ qñ ex eo facta ſunt aliq̃ vaſa.vt.ꝟ.de au.ꝛ arg.le.l.ꝛ ſi nõ ſunt.§.ꝯueniamꝰ.ſed ſi habetis i accuſatiuo plana eſt lr̃a ꝛ nõ idiget expõne [ſi heres ꝯuenerit] in ſoluẽdo [plane] ecce determinatio [nõ oportere] ſub hoc caſo [fruſtratione].i.morã [oportet] ſub.ꝛ iõ hoc caſu debent vſure [vteret] fideicõmiſſariꝰ [ſi ſine rubore] ſub.ſ; cũ rubore [ideoq; nõ exigẽtur].i.nõ preſt abũtur: ꝛ l; eo caſu qñ teſtator reliq̃t vaſa vt eis fideicõmiſſ.vteret nõ ſit vſura p̄ſtanda:tñ ſi fuit in mora p̄ſtãdi tenet fideicom.quanti potuiſſet locaſſe vaſa.vt.ꝟ.e.l.videamus.§.preterea.alr̃s non eſt.§.ſed ibi icipit.ſi.euictis egris. Or ſigno.in.§.iſto colligeris illud magr̃ale ꝙ vſura h; p̄ſtari de pecunia:ſed nõ de corpibus vel ſpẽbus:vt puta de libris nõ p̄ſtatur ꝛ eſt rõ:q: pecunia parit vſurã vt hic in fi.fallit tñ in duobꝰ caſibꝰ in qbus ſpẽs parit vſurã:puta ſi legatur ſpecies vt preſtetur extimatio:ſi heres eſt in mora tenet ad vſuras:vt in prin. huius.§.ꝛ eſt rõ q: mora alicuius non d; eſſe impunita ꝙ eſt notabile. Itẽ fallit in alio caſu in fructibus ꝑceptis ante lit.cõteſt.a male fidei poſ.vt.ꝟ.de peti here.l.heres furioſi.in fi.ꝛ.C.de peti.here.l.j.

Si ſtipulatus. In.l.iſta ponitur tres caſus principaliter. ꝛ primus caſus eſt talis fui ſtipulatus ab aliquo certũ fundum mihi dari ꝛ vacuam poſſeſſionẽ mihi tradere ita duo fui ſtipulatus.modo q̃ritur vtrũ promiſſor teneat ne dũ ad fundum dandũ imo ꝛ ad fructus:ꝛ ad qḋ reſpõdet iuriſcõ.ſi īſpiciamus priora verba fundũ dari tenet dare fundũ:ſi inferiora ꝟba vacuã poſſeſſionẽ tradi ex illis verbis tenet ad fructus incerti cõdic.ex ſtipu.q: ſi fundũ tradidiſſet fructus percepiſſem ꝛ hec ratio ſuadet.ſcḋs caſus eſt talis:tu promiſiſti mihi dare ancillam ꝛ vacuam poſſeſſionẽ tradere nõquid teneris ad partum ancille illius.ꝛ reſpõdet ſi inſpiciamus priora verba nõ teneris ad partũ q: ſiue verba illa ancillam dari referant ad factum.i.ſolam traditionẽ ſine dñio partus non ꝯtinet ſiue ad ius.ſ.dñium ee ãſferri: ſob his verbis non cõtinet fructus: ꝛ ideo ſi vendidiſti ancillã ꝛ ante traditionẽ ſum ſtipulatus ancillam aio nouandi mihi dari nõ teneris ad partũ q: nõ eſt veriſile ꝙ velles te i plus obligare q̃ tenebaris prima obligatione:ſed ſi inſpiciatur iferiora ꝟba vacuã poſſeſſionem tradi inferiora ꝟba adijciũt hic vt tenearis ad partũ ancille:ꝛ ideo ſi ꝯuenias incerti ex ſtipula.teneris ad ancillam ꝛ ad partus ipſius:q: ſi tradita fuiſſet ancilla partꝰ eẽt factus meus.tertius caſus eſt talis.tu vendidiſti mihi ancillam: poſt ꝯtãtã venditionẽ ante interpoſitã illam ſtipulationẽ vacuam poſſeſſionẽ tradi:ſum ſtipulatus aio nouandi ancillam dari illa ancilla ponamus peperit:vel tibi vẽditori aliq̃d acq̃ſiuit certum eſt ꝙ in ſtipulatione iterpoſita aio nouãdi nõ venit partꝰ vel fructus:ſ; nũquid potero petere act.ex empto:certe ſic:q: qḋ in nouatione nõ venit priſtina act.poteſt peti.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.[poſtea captos].i.poſt ſtipulationẽ interpoſitam [incerti ex ſtipulatu] qḋ eſt incertum.vt.ꝟ.de verbo.oblig.l.homo liber.in fi. Unde no.ſi promiſiſti mihi dare fundũ ꝛ vacuam poſſeſſionem mihi tradi promittere videris duo in eo quod promittis fundũ dare certũ promittis:vt.ꝟ.ſi certum peta.l.certum.vnde teneris certi ꝯdic.ex ſtipu.vt.ꝟ.ſi certũ petatur.l.certi ꝯdi.in princi.ꝛ ex eo ꝙ promittas vacuã poſſeſſionem tradi promittis incertum.vt.ꝟ.de verboꝝ obliga.l.vbi autẽ non apparet.§.ſi id qḋ.vnde omne factũ incertum eſt igitur agitur ex ſtipu.incerti.vt fiat vel preſtet interesse:vt inſtitu.de verborum obl.in prin. [verba].i.vacuã poſſeſſionẽ tradi [ratio ſuadet] iſte eſt primus caſus ꝛ loquitur in fructu rei [an idem] incipit ſecundus caſus [de partu ancille] ſcilicet certe [nam qḋ] allegat anteq̃ determinet [ad verba] ſcil; ancillam dari.[cõtinetur] ꝛ ita referãtur ad ius:q: qui tenet dare tenet facere accipiẽtis:vt.ꝟ.de donatio.l.in edibus.[ſed tamen] modo determinat [ſi vero poſt] incipit tertius ꝛ vltimus caſus.[ſtipulationẽ].ſcil; animo nouãdi vt indicat finis huius legis.[vel ante interpoſitam ſtipulationem] ſcil; illam vacuam poſſeſſionẽ tradi.[id enim].i.iſta ratione [iure priſtino.] [ideſt prima act.ex empto [peti poteſt.] Or ſignori anteq̃ perueniamus ad alia nota.tria magiſtralia not.ꝛ magiſtrale eſt tale:ſi ſtipulor fundũ dare ex illis videor ſtipulari fundũ dari ſi adijciatur ſequens clauſula vacuã poſſ.tradi:tunc videor deducere fructus qḋ eſt illa ratiõe:q: hec ſequens adiectio eſſet ſuperflua qḋ eſſe nõ debet ex quo colligimus ꝙ verba appoſita in ꝯtractibus non debent eſſe ſuperflua.vt.ꝟ.de le.ij.l.ſi quãdo.ꝛ.ꝟ.de leg.iij.l.ea que.ꝛ.ꝟ.de pac.l.iuriſgẽ.§.ſed ſi fraudandi ꝛ hoc eſt verũ in duobus.ſed ſi certa eſt mẽs ꝯtrahentium ꝙ ipſi multiplicauerunt ꝟba hoc fecerunt cauſa tollẽde dubitationis.tunc illa ꝟba non operãtur aliquid vt.ꝟ.de regu.iur.l.qui tollende.ꝛ.ꝟ.mãda.l.qui mutuam.ꝛ.ꝟ.de auro ꝛ argen.leg.l.peculiis.§.labeo.C.de teſta.l.teſtamẽta. Item no.hic vos habetis ꝟ ſi emi ancillam et poſtea ſum ſtipulatus animo nouandi ancillã tradi: non videor ſtipulatus ancillã tradi cũ partu:ſed ſimpliciter ancillam tradi: quia nõ eſt veriſimile ꝙ vẽditor voluerit ſe plus obligare in ſecũda q̃ in prima tenebatur ex quo colligit ſm no.ꝙ actio que ſuccedit in locum alterius debet eſſe eius nature in cuius loco ſubrogatur.vt.ꝟ.ſi quis cau.l.ſi cui.§.qui iniuriarum. eſt tamen ꝯtra arg.ꝛ ideo vt vos tollatis iſta cõtra.ar.ita breuiter dicetis: actio que ſubrogatur in locũ alterius debet eſſe eiuſdẽ nature in cuius locũ ſubrogatur cuius eſt ab initio.vt.ꝟ.de cõdictio.inde.l.frater a fratre.§.vlti.nõ tamẽ actio que ſubrogatur io locũ alterius debet eſſe eiuſdẽ nature ex poſtfacto ſicut eſt i act.l.aq̃l.vt.ꝟ.de pe.here.l.itẽ veniunt.§.cũ predixmus. Denuo vos no.tertium no. vos habetis ſi emo ancillã ꝛ ipſa parit penes venditorem anteq̃ ſtipularer dari:ꝛ poſtea ſtipulor ancillã animo nouãdi dari non petam partum ſed poſſum petere prima act.ex empt.ſi venditor fuerit in mora:q: quod in nouatione nõ tranſfertur priſtino iure poteſt peti.vnde no.qḋ non mutatur ꝛc.vt.C.de teſt.l.ſancimus.l.ꝛ quia qḋ in vno prohibet ꝛc.vt.ꝟ.de iudi.l.cum pretor.in princi. Or ſignori cõtra.l.iſtã eſt iuſiſtendũ ꝛ videt ꝙ hec lex non poſſit ſtare duabus ratiõibus.prima lex iſta inuit ſi ſum ſtipulatꝰ fundum dari ꝛ vacuã poſſeſſionẽ tradi ꝙ videor ſtipulatus fructus ſed.l.iſta videt contra.ꝟ.de actio.emp.ꝛ vendi.l.ratio.§.j.ad qḋ poteſt dici duobus modis aut ſtipulor dari fundũ.i.accipientis fieri quo caſu ſatis eſt ꝙ fundũ tradat vt hic aut ſum ſtipulatus vacuam poſſeſſionẽ tradi:id eſt rẽ ſimpliciter tradi quo caſu nõ tenetur accipientis facere.vt.ꝟ.de verbo.obli.l.rẽ. quia qui in vno grauatur.ſc; accipiẽtis fieri: in alio debet ſubleuari vt ſatis ſit ꝙ fundum tradat:ꝛ ita ecõtra qui in vno ſubleuat.ſ.rem ſimpliciter tradi in alio d; onerari vt faciat accipientis.iuxta regulam qui in vno grauatur ꝛc.vt.ꝟ.de iureiuran.l.cũ qui.ꝛ.ꝟ.ex q.cau.ma.l.j.in prin.vel poteſt dici ſecundo modo ꝛ verius ſiue aliquis promittat rẽ dari tñ:ſiue vacuã poſſeſſionẽ tradi tñ nõ tenetur ad fructus:q: vbi ꝓmittitur res dari liberatur accipiẽtis faciendo ſiue promittit vacuam poſſeſſionẽ tradẽdo.vnde quia ꝓmittit vnum tñ non veniũt fructus vt in.l.cõtra.ſed ſi ꝓmittit duo ſc; fundũ dari ꝛ vacuã poſſeſſionẽ tradi.hic q: promittit duo tenetur ad fructus vt hic dicit: hoc illa rõne q: ꝟba debent aliq̃d operari vt.ꝟ.de leg.iij.l.ſi qñ.vel poteſt dici tertio modo in.l.contra.fui ſtipulatus vacuã poſſeſſionẽ tradi nõ animo nouandi.vñ veniunt fructus act.ex empto.ꝛ in.l.iſta fui ſtipulatus vacuam poſſeſſionẽ tradi animo nouãdi.vñ veniunt fructus in ſtipulatu act.vt in hac.l.in fi.ꝛ eſt hoc verũ vbi nõ ſum ſtipulatus aio nouãdi vacuam poſſeſſionẽ fundi mihi dari ꝙ nõ peto fructus ex ſtipulatu.ſed prima actione.puta act.ex empto.ſ.ante lit.cõte.vt in l.cõtra.ſed lit.cõteſ.bene veniunt fructus.vt.ꝟ.e.l.videamus.§.ſi actione. Sed opponit ꝛ inſtatur ad.l.iſtã hic dicit ꝙ ſi tu ꝓmittis mihi fundũ dare tñ ad fructus non teneris.itẽ ſi ꝓmittis ancillam dare ad partũ nõ teneris ſ;.l.videt ꝯtra.que videt dicere qui promittit dare bona nudam cãm bonoꝝ promittere non vr ergo videt promittere fructus vt.ꝟ.de ꝟbo.obl.l.in ꝯuentionalibus.§.i.ad qḋ vos ita dicetis.ſi quis promittit dare vel tradere fundum vel bona.nõ vr promittere nudã cãm bonorũ vel fundi.imo plus vt ſi fundum,non det vel tradat p̄ſtabit intereſſe vt ꝟ.de ver.ob.l.ſi fundum.ꝛ.ꝟ.e.l.j.non aũt d; intelligi vt videatur fructus promittere vt in.l.iſta.ꝛ.C.e.l.fructibus. Tertio oppo.et inſtat ꝛ videt ꝯdicere.l.q̃ videt velle ꝙ q ꝓmittit fundũ ꝙ teneã

tur ad fructus.ſ.de verbo.obli.l.ſi filiuſfami.§.j.ad qđ vos ita di cetis ſi promittis fundū dare fructus qui ſunt in fundo videris promittere.vt in.l.contra.ſed fructus poſtea perceptos nō videris promittere.vnde teneris ad eos demū lit.conteſt.vt.ſ.e.l.ſ.q.ꝛ l.in fideicō.§.in his quoqꝫ iudicijs.

Generaliter. In.l.iſta ponitᷣ qdaꝫ regula gñalis ꝛ eſt talis: in aliqua actiōe ſiue ſit bone fidei ſiue ſtricti iuris non pñt peti fruct⁹ pcipiēdi īhoneſti: qꝛ gñalr veniūe fructus q̄ honeſte pcipi potuerunt[bone fidei iudiciū]ſub.maxie: ꝛ idē ī ſtricti iuris[nō recipe pſtationē.]ſcꝫ pcipiēdā nō dico pceptā[ꝯtra bonos mores deſiderē.] vt ꝙ īhoneſte potuit pcipi: ꝛ ponetis exēplū i.l.iſta in auſ.bone fidei.in peti.here.q̄ eſt bone fidei.vt.C.de pet.her.l.vlt.ecce ſi ꝯuenio te pet.her.ꝛ ita dico cur domū iſtā nō locaſti meretricib⁹ qꝛ habuiſſes maximā pēſionē: dixiſti inhoneſtū erat: nūquid teneris in iudicio peti.here.de fructu percipiēdo īhoneſte: certe nō: qꝛ ego iſtā pſtationē ꝯ bonos mores deſiderarē: ſꝫ ſi tu locaſſes meretricib⁹ bñ teneretis: qꝛ ī domo honeſtorū viroꝝ pleriqꝫ exercentur lupanaria.vt.ſ.de pet.her.l.ꝛ ancillarū.in fi.ꝛ l.ſi poſſeſſor.idē exēplum eſt in aut.ſtricti iuris. vt rei ven.que eſt ſtricti iuris: qꝛ non ꝯnumeratur inter act. bone fidei.vnde ſi peto domū de fructibus percipiēdis inhoneſte nō teneris ſed de perceptis ſic.vt.ſ.de rei ven.l.fructus.

1 ☞ Ex diuturna pſtatione vſurarū pſumitᷣ ꝯcta obligatio ſup vſuris ꝛ ſup ſorte ꝛ q̄tenus eſt neceſſe ad illā preſtationē redigēdam importat preſtandi neceſſitatem.h.d.

2 Factū defuncti nocet heredi vel alio ſucceſſori vniuerſali.

3 Pactū nudū qñ producat actionem.

4 Stipulationū alia expſſa alia tacita ꝛ que ſint.

1 Cum de in reuerſo. †Signori materia huius. l. eſt valde notabilis ꝛ valde bōa: ꝛ.l. iſta difficilis reputaᷣ tñ ſi aduertatis caſum ex caſu cetera alia erūt clara vobis q̄ dicētur circa.l.iſtā.ꝛ vult hoc dicere breuiter ꝛ in ſumma primo ſi allego ſufficientē cām ꝓpter ꝙ dico pſtādas vſuras ſi nō ꝓbo ſufficientē cāꝫ ſed diurnā preſtationē pſumitᷣ ꝙ cā pceſſerit.ſcđo dr ſi allego aliqđ mihi deberi ex cā ꝓbabili ꝛ ſi nō ꝓbo cām: ſed probo ꝙ ꝑ illā cām diu vſuras pſtitit pſumitᷣ ꝙ cauſa preceſſerit ꝛ debeo obtinere tñ vt iuuenes melius itelligāt no. caſum ī terminis.acceſſi a d iuriſcō. dñe mutuaui ſuo vel filio titij c. non ꝯ.mac.ſenatuſcō.ſed ſm mac.ſenatuſcon.vt ſibi degenti ſtudioꝝ cā: ꝛ,mutuaui talē ſummā ꝙ nō recuſaret pr̄na pietas: iſta c.vſa fuerunt in rē titij qꝛ tu⁹ ſciebas in rē ſuā vſiam: q̄libet anno mihi creditori ſoluit legitimas vſuras longo tpe ſe viuo q̄s fueram ſtipulat⁹ a filio vel a ſuo: deceſſit iſte titius relicto hr̄de ago cū ſuo herede ꝛ peto.c.verſa in rē titij.ꝛ dico ꝙ filius vel ſu⁹ promiſit mihi per ſtipu.annuas vſuras nō probo ꝙ filius vel ſuus promiſiſſet mihi ānuas vſuras: ſed ꝓbo ꝙ titius longo tpe mihi preſtitit vſuras nō dubitaᷣ ſm dicē de.c.ſoluēdis q̄ mutuaui ſed dubitaᷣ an ad vſuras eius tpis qđ fluxit poſt mortē titij debeat ꝯdēnare: ꝛ dubitat iſta rōne qꝛ nō probabā ſtipulationē īterpoſitam: ſed probabā ꝙ diutius preſtiterat vſuras ſe viuo.ad qđ ſñdet iuriſcō.dicēs hr̄dē eſſe ꝯdēnandū ad vſuras ill⁹ tpis qđ fluxit poſt mortē titij ꝛ ad hoc allegat duo impialia reſcripta: pmū eſt cū impator Antonin⁹ ageret cū hr̄de titij de ī rē vſo cū hr̄de pr̄is vel diui īperator antonin⁹ iō decreuit in poſterū ſoluendas vſuras qꝛ eas lōgo tpe.i.decēnio pr̄ vel dñs pſtitiſſet. Itē allegat aliud reſcptū.ecce cū qdā Flaui⁹ noīe ꝓmiſiſſet pro filia ſua antanagore dotē decies centena ꝛ ſic mille ꝛ ſoluit vſuras ſingulᷣ annis poſtea cōfiſcata fuerūt bona iſti⁹ flauij ob crimē leſe maieſtatis.filia flauij qꝛ nō erat heres pr̄is nec eē poterat ꝑꝑ crimen cōmiſſum ꝛ celebratū erat diuortiū ita ꝙ dos ad eā redire debebat vñ ipa petebat decies cētena.i.mille ꝛ petebat vſuras tpis ꝙ fluxit poſt mortē pr̄is nō ꝓbauit aliud niſi ꝙ pr̄ lōgo tpe pſtitit: ex hoc impator iudicauit ꝙ fiſcus teneretᷣ ad decies cētena ꝛ ſic ad mille ꝛ ad vſuras q̄ fluxerant poſt mortez pr̄is[agereᷣ] mortuo pr̄e vl̄ dño ad ſortē.i.ad.c.ꝛ ad.xxv.noīe vſuraꝝ ꝛ dic act. ſtricti iuris certi condi.gñali ex mutuo q̄re dico ſtricti iur.qꝛ in bone fidei nō eſt dubiū qꝛ veniūe vſure ex tpe more vt.j.e.l mora.§.l bone fidei.ꝛ.C.e.l.in bone fidei.ꝛ.C.de act.emp.ꝛ vē.l.curabit.ꝛ.C. in q.cau.in īteg.reſt.nō eſt ne.l.in minoꝝ.[ꝛ vſurarū qđ mouetur]qꝛ creditor dicebat ſibi a filio vel a ſuo vſuras ꝓmiſſas p ſtipu.nō tñ ꝓbabat ſtip.iterpoſitā ſꝫ ꝓbabat ꝙ titi⁹ lōgo tpe pſtitit vſuras.[vſuras]in futurū: nō itelligatis pro tpe futuro ſed pro tpe qđ fluxit poſt mortē pr̄is vel dñi: qꝛ rōne futuri tpis nō poſſet.vt.ſ.e.l.j.§.j.ꝛ ibi dixi[longo tpe pſtitiſſet].i.pteritū: vel pōt legi ſcđo mō ſoluēdas pro tpe in quo ſolute non fuerāt poſt mortem pr̄is vel dñi: vel pōt legi ꝛ exponi ſcđo mō[pſtitiſſet]in pteritū ſe viuo ꝛ dic lōgo tpe.i.x.vel.xx.an.ſicut in pſcrip.dr.vt.C.de preſcri.lon.tē.l.pe.ꝛ vlt.ꝛ iſti.de pſuſ.§.j.ita dr longi tpis pſtatio

a ☙ Factū defuncti nocet. qđ ꝙ factū defuncti maioꝝ nō retractaᷣ ex perſona heredis minoꝝ vt no. bart.in.l.ij.C. de his qbus vt indignis.

lōga.vt.ſ.plene dicā[imperatori q̄ꝫ vr̄]incipit aliud reſcriptū [antanagore].ꝓpriū nomē mulieris[ſubiugata].i.cōfiſcata: qꝛ forte cōmiſerat crimē leſe ma.ꝛ ſic bona deuoluūtᷣ ad fiſcū nō ad liberos.vt.C.ad.l.iul.ma.l.q̄ſq̄s.[decies cētena].i.mille[dotis noie]ſub.ꝛ ei⁹ vſuras iuſſit nūerari. Et hec rō q̄re iuſſit nūerari[ꝙ de ea pr̄em ꝛc.]alia lr̄a dicit ꝙ de ea partē: ſed cōis litera eſt ꝙ de ea patrē[de ea dico.ſ.dote[patrē].ſ.antana.pſtitiſſet longo tpe ſe viuo[allegaſſet]ac ſi apte dicat filia ita allegabat: dñe īpator pr̄ me⁹ ꝓmiſit marito meo dare mille ꝛ ꝓmiſit ſoluere vſuras dotis q̄uſqꝫ ceſſaret ī ſolutiōe: poſtea ceſſauit in ſolutiōe dotis ꝛ q̄libet anno ſoluit vſuras longo tpe: poſtea cōmiſit crimē leſe maieſtatis ꝛ ita bona pr̄is mei fuerūt cōfiſcata ſolutū eſt mr̄imoniū morte vl̄ diuortio ꝛ ſic dos mihi reddēda eſt: peto a fiſco mille noie dotis nō poſſuꝫ ꝓbare ꝙ pr̄ me⁹ promiſerit mille ꝛ vſuras ſꝫ probaui ꝙ longo tpe pſtitit vſuras ex hoc ſolo ſuit ꝯdēnat⁹ fiſcus ad dotē ſoluēdā ꝛ ad vſuras q̄ fluxerūt poſt mortē flauij. Sꝫ ſi hētis[ꝙ de ea partē]legetis ita literā[ꝙ de ea].ſ.dote ptē pſtitiſſet ꝛ dotis vſuras: ſub.pſtitiſſet allegaſſat.vñ iſta filia allegabat duo. ꝙ pr̄ eius pſtiterat partē dotis ꝛ lōgo tpe pſtiterat ei⁹ vſuras eo ipſo impator iuſſit fiſcū reliquā partē dotꝫ pſtare ꝛ vſuras eius.tertia lr̄a dicit[qđ ꝺ ea parte].i.decies centū mille. [pſtitiſſes].ſ.dotis vſuras ſe viuo lōgo tpe. Or ſignori anꝫ ꝑueniam⁹ ad alia ſubijciam⁹ rōnē hui⁹.l.q̄ eſt rō q̄re ſi pr̄ vel dñs pſtitiſſet lōgo tpe vſuras ſe viuo ꝙ heres ei⁹ teneretᷣ ſoluere.rñdeo qꝛ verifiᷣ ē ꝙ fuerint ꝓmiſſe qꝛ nemo pſumitᷣ iactare ſuū.vt.j.de ꝓb.l.cū ꝺ indebito.ī pn. ꝛ maxime ſi erat diligēs paterfa.vt.ſ.e.l. q ſemiſſes.§.ꝛ.eadē rō eſt in ſtquē.reſcripto vt ſi pſtitit lōgo tpe vſuras dotis verifiᷣ eſt ꝙ dos erat ꝓmiſſa ꝓmiſſa rōne: qꝛ nemo ꝛc. Or ſignori vidiſtis rōnē hui⁹.l.mō dic mihi q̄re poſuit exēplū ī terminis ꝙ mutuaui ſuo vt filio titij.c.ꝛ ita poſuit exēplū in mera act. ſtric iur. vt in certi cōdi. de mutuo.rñdeo qꝛ ſi in bone fidei act poſuiſſet exēplū vt qꝛ fili⁹ vel ſeru⁹ emiſſet ſibi ſine ol promiſſiōe veniret vſure ex tpe more: vt.j.e.l.mora.§.in bone fidei.ꝛ dixi ī lr̄a: ſꝫ dicet mihi aliqs vr̄m cū mutuaui filio titij.c. nōne eſt locus macedoniano ſenatuſc.vt.ſ.ad mace.l.j.ꝛ vbi ē loc⁹ mace. nō teneᷣ pr̄ nec ad ſortē nec ad vſuras. rñdeo vt dixi ī caſu nō mutuaui ꝯ ſena cō.mace.ſꝫ ſm ſenatuſc.mace.vt qꝛ mutuaui filio indigenti ſtudioꝝ cā ꝛc.vñ ceſſat mace.ſenatuſcō.vt.ſ.ad mace.l.itē ſi fili⁹.§.qđ dr.vel mutuaui filiofa.c.ꝛ poſtea pr̄ ratū habuit: naꝫ ſicut ſenatuſcō.mace.ceſſat ſi filiofa.mutuaui volūtate pr̄is: vt ſ.de mi.l.iij.§.verū.ita ſi mutuaui filiofa ignorāte pr̄e: ꝛ poſtea pater ratū habuit qꝛ ratihabitio ꝛc.vt.C.ad mace.l.vl. Or vidiſtis rōnē hui⁹.l. ꝛ q̄re poſuit exēplū ita in terminis vt dixi in caſu.

2 modo ex.l.iſta colligetis duo magiſtralia ꝛ not. †primuꝫ no.

a ꝛ magiſtrale ē ꝙ factū [a] defuncti nocet heredi vl̄ alio ſucceſſori vniuerſali: ꝛ hoc iō qꝛ iterpretatiōe iuris eedē ſunt ꝑſone: vt in auſ.de heređ.a mo.pre.in pn.ꝛ.ſ.de euic.l.vendicātē.ꝛ.l.ſcia. Itē colligetis hic aliud no.ꝙ ex pterito facto capitᷣ ꝯiectura.ꝛ ad hoc eſt ar.C.ad.l.iul.de adul.l.ſi qui.ꝛ ſic q retro fuit malus ꝛ hodie pſumitᷣ malus ꝛ ecōtra.vt.j.de re.mi.l.nō oēs.§.a barbaris. Or ſignori iſtemus ad.l.iſtā ꝛ primo circa modū ponēdi caſuꝫ.ſcđo ꝯtra mentē. ꝛ iſta eſt bona rō ideo ꝙ impator ita iudicauit: certe videtᷣ ꝙ nō: qꝛ nō exemplis ſꝫ legibus ꝛc.vt.C.de ſen.ꝛ interlo.om.iu.l.nemo. ad qđ pōt dici dupl̄r: vt ibi dixi. ſi obijciat aliqꝫ iſte ſnīe late fuerunt inter certas pſonas q̄uo ad alias trahūtᷣ cū regiter alios acta ꝛc.vt.C.res inter alios act. in rubro ꝛ in nig.rñ.res inter alios acta alijs nō preiudicat cuꝫ ſnīa nō facit ius inter alios.ſed vbi ſnīa facit ius inter alios nocet alijs qꝛ qđ principi placuit ꝛc.vt.ſ.de cōſti.prin.l.j.in prin. modo ad mentē hui⁹.l.inſtaᷣ ꝛ opponiᷣ ꝛ ſignātur multa cōtraria.vos habetis in.l.iſta ex eo ꝙ pater vel dñs lōgo tpe preſtitit vſuras ꝙ teneᷣ eius heres.l.videᷣ cōtra.que dicit ſi nudo pacto ꝯuenīſti.dare librā piperis: certe in his non teneᷣ heres tuus: vt.C.de pact.l.ſi certis annis.ad quod vos dicetis pluribus modis. ꝛ vno modo ſic,in.l.cōtra. ſoluit non longo tpe qꝛ ſoluit duobus vel trib⁹ annis: ꝛ ideo in futurū ſibi nō nocet.in lege iſta pater vel dñs ſoluit longo tpe vſuras.i.x.vel.xx. ex q̄ longo tpe ſoluit preſumptio eſt ꝙ non ſoluiſſet niſi deberentur qꝛ nemo preſumitᷣ iactare pecunias ꝛc.vt.j.de proba.cū de indebito.in prin.ꝛ maxime ſi erat diligēs paterfa.vt.ſ.e.l. q ſemiſſes. vel pōt dici ꝙ petitor allegabat hic efficacē promiſſionē qꝛ allegabat ſibi a filio vel ſeruo ꝓmiſſaꝫ ꝛ allegabat ꝙ pater vel dñs longo tempore preſtitit nō potuit probare ſtipu. interceſſiſſe: ſꝫ probauit ꝙ ſolū longo tempore ꝛc.in.l.cōtra. allegabat ineſſicacē: qꝛ allegabat nudo pacto promiſſaꝫ.vnde ſiue ꝓbat tribus vel duobus annis ſolutas ſiue lōgo tpe.id eſt.x.vel.xx. non teneᷣ ſoluere in poſterū: vel dic aliter vt dixi in.l.cōtra. Sꝫ denuo ad.l.iſtam opponiᷣ ꝛ videᷣ.l.ꝯtra.qꝛ lex dicit ꝙ ſi debitor ſoluat creditori aliquot annis vſuras quas nō debebat: nō

tenetur

teneť poſtea ſoluere vt.C.e.l.creditor.ad qd vos dicetis duobus modis ⁊ vno modo ſi ſibi vſure que nō debebātur fuerit ſolute aliquot annis paucis tñ vt duobus hic fuerit ſolute longo tpe: id eſt.x.vel.xx.vnde in futurū debenť.vel pōt dici ſcdo mō ⁊ melius vt.l.ǯ intelligatur cū creditor allegat ſolā diurnā preſtationem.vt qr dicit φ tu debitor in preteritum preſtitiſti vſuras volo φ ſoluas in futurū quo caſu nō teneť ſoluere:qr tps non eſt modus inducēde ⁊c.vt.ſ.dixi.l.iſta dicit cū creditor allegat cāz efficacem qr dicit φ filius vel ſeruus ꝓmiſit vſuras ⁊ pr vel dñs lōgo tpe eas preſtitit quo caſu ſi non ꝓbat ſtipu.interpoſitam ſed probat φ lōgo tpe pater vel dña preſtitit bene teneť heres pfis vel dñi:qr non eſt veriſimile φ eſſent ſolute niſi eſſent ꝓmiſſe:qa nemo p̄ſumitur ⁊c vt.ſ.dictum eſt.Sed denuo ad.l.iſtā opponitur ⁊ vt.l.ǯ.que videtur velle ſi libertus ſoluit aliquot annis operas ſibi nō impoſitas qd non p̄iudicatur ei vt in futurū preſtet: vt.ſ.de oper.li.l.operis nō impoſitis.ad qd qdam dixerunt ſi ſolute ſunt opere minus biēnio nō nocet ei ſi plus ſic:⁊ pro hoc induxerunt in ar.C.de fideicō.l.j.ſed hec ſol.non eſt bona qr tēpus non eſt modus tollende vel inducende obligationis vt.ſ.de act.⁊ obli.l.obligationū fere.§.placet.quare vos dicetis φ in.l.contra patronus nō allegat opas impoſitas ſed allegabat φ libertus aliquot annis opas preſtitit:ſed hic creditor allegabat interpoſitā ſtipulationē ⁊ preſtationē efficacē ⁊ ad ſol.hoꝝ ǯ.⁊ vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguendū eſt vt ꝯſueui diſ.C.de pac.l.ſi certis annis ⁊ ita Jo.diſ.⁊ ex iſta diſt.multe aīe hominū perdite ſunt.vñ bonū eſt ſcire vt aliqs vtatur in bonā partem: ⁊ diſtinguo ſic cum peto ab aliquo vt ſoluat aliquot annis vel vſuras vel opas vl' librā piperis.aut allego ſolā diurnā ſolutionē ⁊c. dic vt in diſ.quā feci.C.de pac.l.ſi certis annis.videlz aut allegat cām efficacē aut inefficacē.ſi allegat ſolā diurnā ſo.qr dicit ita φ tu ruſticus ſoluiſti.x.vel.xx.annis annuatim librā piperis ⁊ nūc nō ſoluis:iō peto vt ꝯdēneris ad ſoluendū in futurū hic nō allego cām qr ꝓmiſiſti per ſtipu.ſed ſolū diurnā p̄ſtationē.item ſi dico qr ſoluiſti.x.an.vſuras.ideo peto vt preſtes in futurū hic ſi allegas ſolā diurnā p̄ſtationē non aūt cām nō ex hoc φ p̄ſtitit longo tpe dz condēnari in futurū ⁊ ideo qr tps nō eſt modus tollende obligatiōis multofortius nec iducēde vt.ſ.de act.⁊ obli.l.obligationū §.placet.cū per mores ⁊c.vt.ſ.de act.⁊ obli.l.arrian9 ⁊ ita intelliguntur.C.e.l.creditor.ſ.de ope.lib.l.operis nō ipoſitis.qr in.ll.illis nō allegatur cā vt dixi.modo cuſtodiatis hic:qr eſt veꝝ φ ſi aliqs allegat ſolā diurnā nō ex eo φ longo tpe vel lōgiſſimo facta eſt ſolutio in p̄teritū dz fieri in futurum niſi aliqs allegaret tanti tpis cuius nō extat memoria ⁊ ꝓbaret ex hoc teneť preſtare in futurū:vt.ſ.de aqua plu.ar.l.in ſumma.§.itē ſi labeonem.et ſ.de ꝓba.l.ſi arbiter.vel pōt dici φ ille.ll.vēdicant ſibi locū i ſuitť. nō in annuis p̄ſtationib9:ſi aūt aliqs allegat diurnā p̄ſtationē ⁊ cām inefficatē verbi grā.qr nudo pacto ꝓmiſiſti annuatim librā piperis ⁊ longo tpe ſoluiſti.ideo peto vt cogaris in futurū: certe audiendus nō ſum.i.nō cogeris ſoluere in futurū ex quo allego

3 inefficacē cām vt nudum pactum † qr ex nudo pacto non datur

a actio [a] niſi ſit efficax ad agendū.C.loc.l.ſit.⁊ ſic intelligiť.l.ſi certis.C.de pac.fallit in caſu.C.de fideicō.l.j.fauore alimentoꝝ ⁊ vltimarū voluntatū ſi aūt allegat cām efficacē ⁊ diurnā p̄ſtationē. verbi grā:qr ꝓmiſiſti per ſtipulationē ſoluere vſuras annuatim vel librā piperis:⁊ longo tpe ꝓmiſiſti:iō peto vt cogaris ſoluere i futurū hic ſi probat actor vtrūqz ſiue ꝓbat diurnā p̄ſtationē qa preſumptio eſt vt nemo ſit ita reſupinus ⁊c.vt.ſ.de ꝓba.l.cū ide bito.⁊ ſic dz intelligi.l.noſtra.⁊.ff.ſi ſer.vend.l.ſi diuturno.⁊.ſ.de aqua plu.ar.l.j.§.ſi.⁊.C.de agri.⁊ cen.l.cūſatis.nā in.l.ſ.ñ.a allegabat creditor vtrūqz ex iſto vltimo mēbro diſtinctiōis multa mala commiſſa ſunt:qr hodie maximi viri ⁊ aduocati ita ſuppeditant ſibi ruſticos vt qr ruſticus portat exēnia vt captet beniuolentias aduocati ⁊ potētis viri volūt potentes ⁊ aduocati qñ ceſſant ruſtici in ſoluendo ⁊ petūt qr p̄deceſſores tui vel tu longo tpe p̄ſtitiſti ⁊ mō non facis ideo peto vt condēneris in futurū tuis tpibus ⁊ ita allegāt cām efficacē.vnde ille ꝯdēnať.⁊ ad hoc eſt arg.ff.ſi ſer.ven.l.harū.⁊.l.egi.⁊.ff.de iudic.l.in oībus.tñ q hoc faciūt male faciunt ⁊ peccāt mortalr qr calūnioſe experiunť.verūtñ ſi ruſticus cautus eſt ab iſto vltimo mēbro ita ɓbebit ſe ɓfendere qr calūnioſe allegať cā ipſe dz ꝓbare ipſe vincet.vt.arg.ſ.de acq.poſ.l. qui iuſ.⁊ arg.ff.de pac.l.iuriſgē.§.qd fere ſ.ar.p̄dictaꝝ.ll.l.creditor.⁊.l.operis nō ipoſitis.⁊ quō probabit ipſe:ex q̄litate facti qa ipſe ꝓbabit quō veniebat ad aduocatū dicens:ego do vobis iſta exēnia non cā debiti exſoluendi:ſed qr nolo vos hr̄e inimicū.vñ ex his probabit libertatis cām:vt ar.ff.qui.mo.pig.vel hypoth. ſol.l.ſi debitor.§.j.⁊ ſm hanc determinationē intelligo decretalē illā extra de cēſi.c.cū puenit Dr ſignori ſup hac.l.ꝯſueui formare plures qōnes ⁊ ſtatiz q̄ro q̄ dr lōga p̄ſtatio ſiue diuturna. Ad φ quidā dixerūt longa p̄ſtatio ſiue diuturna dr q̄ facta eſt trib9 annis.vt arg.C.de fideicōmiſ.l.j.alij dixerūt φ longinq̄ p̄ſtatio ſiue diuturna dr q̄ facta eſt tāto tpe cuius nō extat memoria.vt arg. ſ.de aqua plu.arc.l.hoc iure.§.ductus.Sed ſignori verius eſt vt dicamus ſm Jo.⁊ Azo φ lōginq̄ ſiue diurna p̄ſtatio eſt decēnij multofortius.xx.vel.xxx.qr itelligatis cū cā efficax ſeu ſufficiēs allegať φ ex eo appet:qr h̄ loqť iuriſcō.cū pr vl dñs lōgo tpe p̄ſtitit vſuras:⁊ longū tps dr.x.vel.xx.vt inſti.de vſufr in pn.⁊.C.de vſucapi.tranſfor.l.j.⁊.C.de preſcri.lō.tēp.x.vel.xx.in pn.in ipſa rub.et l.pe.⁊ vl.⁊ diu dr fieri φ decēnio ſit vel.xx.vt.ſ.q ⁊ a qui.cau.l.ſideicō.libertas.§.ariſto non ob.C.de fideicō.l.j.qr ibi eſt ſpāle fauore alimētoꝝ ⁊ vltimarū voluntatū:vt ſi aliqs legat in teſtō vel in codicillis alimēta annuatim ⁊ heres ſoluit triēnio qr cogitur ſoluere in futuꝝ.vñ ſi eſt ibi ſpāle nō dz trahi ad ꝯſequētiā i alijs caſibus vt argu.ſ.de reg.iur.l.in teſtamentis.ſic dr aliqs ꝯducere a dño modicū tps ſi ꝯduxit.x.vl.xx.vt.ff.ſi ager vecti.vel emp. pe.l.j.Sed denuo q̄ro φ dcm̄ eſt in vſuris obtinet ne idē in alijs annuis p̄ſtatiōibus ⁊ etiā in decimis vt ſi etiās allegat decimas ſibi ꝓmiſſas ⁊ ꝓbas diuturnā p̄ſtationē:ſed nō probat ſtipl'ones interceſſiſſe:erit ne idē certe ſic:qr de ſilibus ad ſilia procedendū eſt.⁊ que eſt rō in vſuris.l.φ nemo preſumiť ita reſupinus ⁊c.eadem rō eſt in decimis:⁊ vbi in diuerſis ⁊c.vt.ff.ad le.aqli.l.illud. Sed denuo q̄ro qd in ſeruitutib.q hñt cām interpollatā vt ſeruitutes vie itineris vel actus que nō pñt p̄ſcribi niſi tāto tpe cuius in ꝯriū nō extat memoria.vt.ff.de ſuitu.l.ſeruitutes.ſub.erit ne idē qd in vſuris:ſi allego ꝓmiſſionē mihi factā per ſtipulationem ⁊ eā non probo:ſed ꝓbo me vſum p diurnū tps:certe erit idē.argu.huius.l.⁊.ff.ſi ſer.ven.l.ſi qs diuturno.Sed denuo q̄ro quid in vſufruc.allego φ conſtituiſti mihi vſumfru.in fundo tuo ex cā emptionis ⁊ dico me lōgo tpe vſum fruc.habuiſſe:nō ꝓbo ex cauſa emptionis ꝯſtitutū vel ſtipulatiōis qr his modis hz conſtitui vſufru.vt.ff.de vſufru.l.iij.ſz ꝓbo φ lōgo tpe pcepi vſumfr.numquid idē dicēdū φ in vſuris:certe ſic.ſi allego vſumfru.ꝯſtitutuz ſecus ſi nō allego vſumfru.ꝯſtitutū vt.ſ.de vſuc.l.iuſto.§.nō mutat nec ob.φ vſufru.hz cām iterpollatā.vñ non p̄ſcribiť lōgo tpe vt.C.de lōg.tēp.p̄ſcri.l.pe.⁊ vl.⁊.ſ.de vſuc.l iuſto.§.nō mutat:qr illud eſt verū ſi nō allego vſumfr.ꝯſtitutū:ꝓbo tñ diuturnā preſtationē.Sed denuo q̄ro qd tu ſuitute hoīs ⁊ aduocati ⁊ aduertatis h̄ qr de hoc fuit qō in ciuitate iſta ponam9 ergo: allego te ſeruū meū eſſe.i.de ancilla mea natū:⁊ allego φ ſuilia miniſteria longo tpe p̄ſtitiſti:nūqd ex hoc poſſum te in ſeruitutē vendicare vt mihi ſeruilia exhibeas miniſteria:dixerūt qdā φ ſic: qr in annuis p̄ſtationib9 ⁊ i ſuitutib9 ſufficit allegare cām debēdi ⁊ probare vſum.arg.huius.l.⁊ ar.p̄alle.l.ff.ſi ſuitus vē. l.ſi qs diuturno.Jtez p̄ſe allegāt ſi p̄ſtitiſti longo tpe ſuilia miniſteria debes p̄ſumi talis vt exteriora idicāt.vnde niſi ꝓbes te liberū eris ſuus ⁊ p̄ſtabis ſeruilia miſteria.vt ar.ff.ad maced.l.ij.⁊.ſ.de iniur.l.itē apud labeonē.§.ſi qs ṽgiuē.⁊.C.de ſer.expor.l.ſi qs ea lege.in ſi. Jtē pro iſta opi.vr facere q̄dā antiqua gl.ſcripta.C.de inge.ma. l.ij.que aliq̄ iura nō allegat:ſz in qōne iſta ꝯdicendū eſt φ ſi allego te ſeruū meū eſſe ⁊ probo φ ſuilia miſteria longo tpe p̄ſtitiſti φ nō ꝓpteream petitorio iudicio debeo vincere:vt.C.de lō.tēp. preſcri.q̄ pro li.nō aduer.li.l.vlt.⁊ qr in dubio fauem9 libertatibus.vt.ff.de ali.mu.iu.cā fac.l.j.nec ē ſufficiēs ꝓbatio φ longo tpe p̄ſtitiſti ſeruilia miſteria qr q̄ñqz liberi hoīes p̄ſtant: vt.ff.de vſu ⁊ ha.l.ſi hoīem.nec ob.ll.allegate in ꝯ̄.qr rñ.vt plene dixi.C.de ꝓba.l.ad ꝓbationē ſuitutis vbi iſtā qōnē formauit odof.Jtem nō ob.ſi dicas cur aliud in ſupradictis qōnibus:qr rñ.nō dz ita dici in ſuitute pſone:qr cā liberalis ↄparať criminali. vñ ſicut in cā criminali reqrūtur ꝓbatiōes luce clariores vt.C.de ꝓba.l.ſciāt cūcti ita in cā liberali.Sed denuo q̄ro hic cū aliqs allegat cām efficacem ſeu ſufficientē ⁊ eā nō probat.ꝓbat tñ diurnā p̄ſtationē ex vi cuius ſtipulationis ageť ⁊ que act.oriť hic ſi nulla actio oriť nō pōt agi qr nemo ſine act.experitur.vt.ſ.de admi.tu.l.quotiens

4 §.item ſi tpalit.rñ.ageť ex vi tacite ſtipulatiōis † qr ſtipulationum alia expreſſa alia tacita expreſſa ſtipulatio eſt ſi dico qr ꝓmiſiſti per ſtipu.annuas vſuras ⁊ allego φ p̄ſtitiſti longo tēpore.⁊ hec duo probo hic hz locū directa.vnde ago incerti ꝯdi.ex ſtip.ſi deductū eſt incertū in ſtip.alr certi cōdi.ex ſtipu.ſi deductū eſt certum vt inſti.de ver.obli.in pn.eſt p̄ſumpta ſtipulatio ſi allego ex ſtipu.te ꝓmiſiſſe vſuras ⁊ diurnā preſtationē hic ſi non probo ſtipu.interpoſitā ſed probo diuturnā preſtationē hic nō agetur expreſſa ſtipu.ſed ex tacita:qr preſumitur ex quo longo tpe preſtitiſti φ ſtipulatio interceſſerit ⁊ p̄ſumiť ex duobus interceſſiſſe:vel qr ſcriptum eſt te promiſiſſe non tamē inuenitur φ p̄ceſſit interrogatio:tñ preſumitur interceſſiſſe vt.C.eo.l.j.⁊.ſ.de verbo.oblig.l. ſecūdū.itē p̄ſumiť ex alio interceſſiſſe ex eo φ lōgo tempore preſtitiſti:qr nemo preſumitur ⁊c.vt.ſ.de proba.l.cū de indebito.

a ¶ Nō datur actio. Quid ſit pactū nudū ⁊ quo nā pacto ex eo oriať actio late tradit dñs Alex.in cōſi. clviij.inci. viſo dcō themate.in.ij.volu.

DEbitor. Jn.l.iſta dr:tu debebas mihi.c.ſub vſuris:obtuliſti mihi illa.c.cū vſuris preteriti tpis nolui recipere:tu illā pecuniam ꝯſignaſti ⁊ depoiuiſti; nūquid ex illa die teneris ad vſuras:

certe nõ:ſed quid tu obtuliſti ⁊ depoſuiſti ⁊ ita in depoſito fuit per annũ:elapſo anno peto pecuniã vt ſoluas:tu facis morã in ſoluẽdo:nũqd ex tpe vltime more currẽt vſure:certe ſic q2 vltima mora nocet[debitor vſurari9]i.qui debebat pecuniã ſub vſuris[pecuniã obtulit ſolidã]cũ ꝯtenti3 vſuris q2 ſicut particularis ſolu.nõ liberat debitorẽ:vt.ſ.e.ita particularis oblatio nõ liberat debitorẽ ab vſuris:vt.C.e.l.obſignatione.⁊ intelligatis obtulit.ſ.ꝯgruo tpe[ac dpoſuiſſet]i ede ſacra.vt.C.e.l.acceptã.⁊.ſ.d vſu.pu.l.vl.[vſurarũ]i.nõ currũt vſure.vt arg.ſ.e.l.j i fi.⁊.C.e.l.ij.⁊.l.ſi p pte.⁊.l.ſi creditrici.⁊.C.de vſu.pu.l.vl.[qd ſi]incipit ſcm dictũ[poſtea elapſo anno ex die depoſitiõis[conuertus]ſ.debitor nõ erũt]imo curẽt vſure:q2 in vſus ſuos poſtea conuertit.vt.C.e.l.acceptã.in fi.adeo q2 vlti.mora nocet.vt.ſ.de peri.⁊ cõmo.rei ven.l.illud.⁊.ſ.de ar.l.celſus.in fi.cum.l.ſeq.

Quis p fideicõ.relictis.

In.l.iſta dr:ſi teſtator i teſtõ vel codicillo ſuo per fideic.mihi reliqt eq̃s ſuas:ſi hẽs eſt in mora ſoluẽdi eq̃s tenebit ad pmũ fetũ velut fructũ.ad ſꝫ fetũ tenebit vt ad cãm ⁊ ad vlteriorẽ ſicut tenet ptus ancille nõ vt fruct9 ſꝫ vt cã[eqs]i.equab9 qd ex eo appet q2.ſ.loquit d fetu:⁊ ſic maſculinũ reſoluit i femininũ.vt.ſ.d v.ſig.l.j.⁊ ſilr̃m expõnẽ habetis ſ.eo.l.equis[fetus ꝗ3]pmus[ſꝫ fetus ſcds]q.d.nõ ſolũ pmus imo omnis fetus poſt pmũ:ſiue fuit ſcds ſiue terti9 ſiue quartus:vt i ſcdis nup.dr.C.de ſecũ.nup.l.ſi qs a pote.ſ.talẽ.[vt cã i.ꝯmoditas:q2 fruct9 eſſe nõ põt.⁊ ſub.preſtat[ſicut part9 mulieris]i.ancille.ſub.preſtat:nõ vt fructus ſed vt cã ex tpe more vt.ſ.qd me.cã.l.ſꝫ ⁊ partus.⁊.C.de vſur.⁊ fruc.leg.l.j.⁊.ij.⁊ ad hanc legem per oĩa concor.ſ.e.l.partum.⁊.l.equis.

1 ☞ Stiplõ vſurax in eo qd eſt vltra legitimũ modũ non vꝫ.

1

Pecunie fenebris.

†In pn. hui9 l.ponit caſus tal.mutuaui tibi.c.⁊ ita dixi ſi iſta.c.nõ reddes vſqꝫ ad annũ pmittis mihi dare.cc.noĩe pene:dixiſti tu ſic:⁊ ita fui ſtipulatus ſortẽ ⁊ tũdẽ mihi reddit vꝫ ne9 ec ſtiplõ vſurax.rñdet q excedit legitimũ modũ vſurax:⁊ ideo nõ põt tota ꝯmitti ſꝫ vſqꝫ ad legitimũ modũ põt cõmitti.qten9 aũt excedit legitimũ modũ vſurax peti nõ pt[legitime]legitima vſura ẽ.vt.C.e.l.eos q.ſ.j.⁊.ij.⁊ cẽteſima vſura nõ põt ſtipulari niſi in caſib9 vt i nautico fenore[habebit]vſqꝫ ad legitimũ modũ vſurax vñ habetꝫ i.l.iſta vt dixi i caſu vñ no.ſiuꝫ ſiue ſtipulat9 vſurã ſiue penã vltra ltimũ modũ vſurax reducit ad ltimũ modũ vſurax.vt dixi.ſ.d act.emp.⁊ vẽ.l.iul.ſ.ibidẽ.Itẽ no.hic:ſi ſtiplõr a te vſuras vltra legitimũ modũ vſurarũ nõ teneris niſi vſqꝫ ad legitimũ modũ vſurax ex q̃ colligit q vtile p inutile nõ vitiatur.vt.ſ.e.l.vſuras.⁊.l.placuit.⁊.ſ.de iure do.l.ſiue gñalis.

Uſurarũ ſtipulatio.

In.ſ.iſto ponitur caſus i q̃ ſtiplõ vſurax ꝯmittit ẽt ſi debitor nõ iterpellet ⁊ eſt talis:mutuaui tibi.c.fui ſtipulat9 minores vſuras ponam9 triẽtẽ:⁊ ſi nõ ſolueres minores ad diẽ fui ſtipulat9 maiores ponam9 ſemiſſes ĩ caſu:ſi nõ ſolutus ad diẽ ſine ol interpellatiõe teneris ad maiores:q2 dies p hoĩe iterpellat.verũtñ ſi ego creditor dcedo ſine hẽde vl hẽde relicto:hẽs tñ me9 nõ iuenit:⁊ ſic ſi iuenit cui ſoluas minores nõ videris eẽ i mora:⁊ iõ ſi pmiſiſti maiores:ſi minores ñ ſolueres ad diẽ nõ teneris ad maiores:iõ q2 ſi hẽs me9 poſtea petat maiores obſtabit ei do.excep.[ſtiplõ]ſ.iterpoſita intra ltimũ modũ[nõ ꝯueniat]in iudicio vel extra:q2 vbũ ꝯueniẽdi ad id qd fit i iudicio refert vt.ſ.e.j.l.ſ.pa.[eñ pena]i fraudẽ vſur.][pmittit]vſqꝫ ad ltimũ modũ.vñ not.hic aliqñ ſine ꝯuẽtiõe ſtiplõ vſurarũ maiox ꝯmittit q2 vñ dies pro hoĩe interpellare vt.ſ.e.l.cũ qdã.in pn.e.ſ.de act.⁊ obl.l.traiectitie.⁊.C.e.l.aduerſus.[ſi tñ]mõ incipit ſcds caſus[cũ pecunia]ſ.cũ minoribus vſuris[ſolueret]vt.ſ.d euic.l.ſi dictũ[opponit]ideo q2 in mora nõ videt fuiſſe:⁊ hoc qd dicit in fi.huius.ſ.videt eſſe vex ex parte creditoris:ſec9 tñ eẽt ex pte debitoris:⁊ ſic ſoluit ꝯ.ar.ſ.de nau.fe.l.vl.⁊.ſ.d v.obli.l.ad diẽ.⁊ dixi.ſ.de ar.l.celſus.ſ.vlt.

Partũ poſt litẽ.

In.l.iſta ponit caſ9 talis:tu pmiſiſti ancillã ⁊ fuiſti i mora dãdi mihi ancillã:mõ q̃rit vtrũ part9 edit9 dbeat venire i ꝯdẽnationẽ iure actionis an iudicis offõ:⁊ rñdet ſi part9 ẽ edit9 poſt li.ꝯteſt.ẽt ſine ol petitiõe iudex ad partũ ꝯdẽnabit te:ſꝫ ſi part9 eſt edit9 añ li.ꝯteſt.iudex nõ ꝯdẽnabit te ad ptũ niſi petat[poſt li.ꝯte.]ſup ancilla q̃ petebat[reſtituere dꝫ]ſub.iudicis offõ ẽt ſine ol petitione.[mr]i.ancilla[egiſſet]i.petit9 fuiſſet.vñ no.ĩ ea q̃ accidũt añ lit.ꝯteſt.nõ ſpectãt ad iudicis offm.vñ ſi noiatim nõ ſint petita veniũt iudicis offõ:vt.ſ.de aq̃ plu.ar.l.ſi tertius.ſ.de officio.⁊.ſ.de edil.edic.l.ediles.ſ.itẽ ſciendũ.ſecus ſi accideret ſuper aliq̃ extraneo.vt.ſ.de iudi.l.nõ põt.⁊.l.ſolem9.⁊ ibi dixi:inde eſt q ſi teneris ad ancillã act.bone fidei vel q̃ſi ſi partus edat poſt lit.ꝯte.venit in cõdẽnatione etiã ſi noiatim partus nõ ſit petitus:ſꝫ ſi ante lit.cõte.ſit editus nõ venit in ꝯdẽnatione niſi nominatim petatur vt hic:⁊.C.de lib.cau.l.vltima.

1 ☞ Cõpenſatio dãni ꝓueniẽtis ex culpa adminiſtratoris cũ lucro ꝓueniẽte ex lege vel ꝯſuetudine lꝫ ꝓpt ipſi9 ꝯctũ ſꝫ cũ ꝓueniẽte ex contractu ⁊ diligentia adminiſtratoris ſic.h.d.⁊ in pmo caſu nõ fuerunt maiores vſure in ſtipulatione deducte in ſcdo ſic.

Caius ſeius.

In.l.iſta ponitur caſus talis quidã caius ſeius noĩe gerebat negotia publica ⁊ pecuniã publicam ſenori dedit ſub vſuris ſoluendã:erat cõſuetudo in regione illa q in minoribus vſuris nõ ſolutis ad diẽ deberent maiores:iſte caius ſeius a qbuſdã debitoribus nõ ſoluẽtibus minores vſuras maiores vſuras exegit:ita q facta computatione reſpublica hꝫ tantũ quãtum hẽre debet:nũquid ſi caius ſecus ꝯueniat poterit cõpẽſare minores vſuras cum maioribus:rñdet ſi caius ſeius fuit ſtipulatus maiores ⁊ fuit in culpa exigendi hic maiores vſure non debẽt cõpenſari cũ illis q̃ debebant ſolui ⁊ nõ ſunt ſolute:ſꝫ ſi nõ fuit in culpa exigendi reſpub.maiores vſuras ſibi dꝫ computare in minores niſi reſpu.vellet in ſe ſuſcipere periculũ nolum eadẽ diſtinctio que fit in adminiſtratore reipubli.eadẽ ⁊ in tutoribus ⁊ in cura.dꝫ fieri.[rẽpublicã]i.romanorũ.[ſub vſuris ſolutis]i.cõſuetis in illa regione[non illatis].ſ.non ſolutis[intulerunt]q2 ad diẽ minores nõ ſoluerunt[cõpetebat]i.debebat[pene nomine]i.vſurarũ nomine:⁊ ſumitur hic pena ĩpꝓpe ꝓprie enim eſt vſura que ſoluit habito reſpectu ad tẽpus ſꝫ proprie eſt pena que ſoluitur nõ habito reſpectu ad tẽpus:vt.ſ.de nego.ge.l.qui ſine vſuris[ipſi ſeio]geſtori reipu.[reſpõdet]ecce determinatio[ſi caius ſeius]q erat geſtor reipublice[eſſet]ſub.⁊ in culpa exigendi eſſet vel ſtipulatus eſſet:⁊ hanc ſtip.reipu.ratam non habuiſſet[acquiſiuit]e ita approbauit reſpublica quod fecit caius ſeius vel caius ſeius nõ fuit in culpa.[ſi parata.]alia litera dicit ſi non ſit parata.[eadẽ fere in tutoribus Marcellus refert]ideo dicit fere q2 in aliquo eſt dĩa:q2 ſi tut.vel cur.conuertit pecuniã pupilli vel adulti in vſus ſuos tenet ad centeſimã vſurã:vt.ſ.de adminiſtra.tuto.l.non exiſtimo:ſed adminiſtrator tenetur ſolũmodo ad vſuram legitimam vt.ſ.de nego.geſt.l.qui ſine vſuris.Dñ ſignori q̃rit que eſt diſtictio hui9.l.⁊ certe ſicut dixi in caſu ⁊ tetigi in lr̃a eſt duplex ⁊ vna eſt talis ſi caius ſeius mutuauit pecuniam publicã ſub vſuris ſolutis ⁊c.vt dixi in caſu:hec eſt ratio huius.l.q2 nõ dꝫ alteri per alterũ iniqua conditio afferri:vt.ſ.de regu.iur.l.nõ debet.⁊ ad hanc diſ.facit.ſ.de admi.tuto.l.tutor q.ſ.vt in ceteris.põt bene trahi hec diſti.aliter q̃ dixi in caſu ſicut eſt in pupillo qui hꝫ q̃dã noĩa que ſunt idonea ⁊ q̃dã non:nã dꝫ oĩa approbare vel oĩa iprobare vt.ſ.de admi.tu.l.cũ querit.idem in adminiſtratore reipub.hic ſi reſpublica nõ approbat noĩa cõtracta ab adminiſtratore indubitãter non poterit dicere computatas maiores vſuras ſed minores nõ ſolutas:ſꝫ ſi reſpublica approbet noĩa illox qui ſoluerũt maiores ⁊ non noĩa eox qui ſoluerunt minores hoc ſibi facere nõ licet vnde debet ꝯpenſare maiores vſuras in illis minoribus que non ſunt ſolute.

1 ☞ Uſurarum ⁊ pene preſtationem diuerſa negligentia atq; mora diuidit.

Seia mutuã pecuniam acce

1 cepit.†In.l.iſta ponit talis caſus q̃dam mulier ſeia noĩe accepit mutuo pecuniã aſſeptitio ⁊ ita conuenit q de illis.c.ſolueret.xx.pmo mẽſe:ſcdo mẽſe alia.xx.⁊ ſic d ſingulis ⁊ fuit dictum ſi ſeia primo mẽſe nõ ſolueret.xx.q teneret ad maiores vſuras fuit ẽt adiectũ q ſua quaqꝫ die partes pecunie ſolui deberent:alꝫ deberent maiores vſure:poſtea ſeia nõ ſoluit prima.xx.ſua die:⁊ ita tenetur ad maiores.vnde ipſa ſoluit.xx.⁊ maiores vſuras poſtea ſingulis diebus ſoluit ſuas partes:nũqd ad maiores vſuras tenet:certe nõ quia illa vltima clauſula ſi ſua quaqꝫ die nõ ſoluerẽtur ptes pecunie deberent ſolui maiores dꝫ intelligi diuiſim ⁊ ſeparatim[ſeia]ſ.debuit[ſua quaqꝫ]i.quali bet die ponamus quolibet mẽſe[ſupra ſcripte]vt minores[ſi p ſingulas pẽſiones]i.per ſingulos mẽſes[priſtina ſtipulatio]p primo mẽſe[eius pẽſionis noĩe]i.cuius mẽſis[paulus rñdit plures ꝯditiones.]q2.v.vt exẽplificaui penſionũ i.pſtationum.vñ ad maiores vſuras tenet pro primis nõ ſolutis nõ pro aliis vltimis nõ ſolutis.Dñ ſignori vt itelligatis bene.l.iſtã recurretis ad quãdam breuẽ diuiſionẽ logicalẽ ⁊ nõ legalem ſi mutuo.c.mihi reddenda per diuerſa tpa refert ſi ita dico ſi qua pecunia nõ erit ſoluta ſua die:tũc maiores vſuras debeas:hoc refert ad omnes ſolutiones diuerſox tempox:q2 iſtud ſignũ ſi qua eſt particulare ſed ſi mutuo tibi centũ reddenda per diuerſa tẽpora ⁊ ita dico niſi ſua quaqꝫ die pecunia ſoluta erit debeantur maiores vſure quiſquis eſt ſignũ vniuerſale:vnde neceſſe eſt q ceſſatũ ſit in omnibus

nibus ſolutionibus non in vna. ⁊ ad hoc facit. ff. de pig. act. l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. qꝛ quiſquis eſt ſignum vniuerſale. vt. ſ. de he. inſti. l. hoc articulo. ⁊ C. de pac. l. ſi creditores.

☞ Creditor recipiendo ſponte minores vſuras per longum tempus videtur remittere maiores.

Qui ſemiſſes vſuras. †In pn. hu⁹ .l. dr: ſi mutuaui tibi .c. ⁊ pmiſiſti dare annuas vſuras .i. x. den. ð libra ſoluiſti minores vſuras .i. q̃tuor den. de libra. vñ cũ deberes ſoluere .x. den. ð libra ſoluiſti q̃tuor per multos annos: nũqd videor tibi tacite feciſſe pactũ de maiorib⁹ vſurꝫ nõ petẽdis. rñdet̃ q ſic: ſi ex certa ſcia recepi minores ⁊ iõ ſi volo petere maiores repellor doli exceptio. vel exceptio. tacitipact [q ſemiſſes] .i. x. den. de libra. vt. C. e. l. eos q. §. i. ⁊ ij. [pmiſit] p pecunia quã mutuo acceperat [minores] .i. q̃tuor den. de lib. vt i pdic. l. C. e. eos q. §. i. ⁊ ij. [obſtare excep.] ſub. doli vl̃ taciti pacti. vñ no. h: ſi debent̃ creditori maiores vſure: ⁊ ipe petit minores tacite vr̃ fieri pactũ de petendis minorib⁹ vt hic. ⁊ C. e. l. aduerſus. ⁊ ideo ſi creditor petit maiores repellit̃ doli exceptio. ſi non eſt parens vel patronus: alś excep. taciti pacti. vt. ſ. de do. excep. l. apd. §. aduerſus hec. ⁊ de tacito pacto habuiſtis ff. de pac. l. labeo. ⁊ C. de pactis. l. poſt venditionem.

☞ Geſtor non tenetur ad vſuras pro pecunia ocioſa niſi dominus conſueuerit fenerare.

Queſitũ eſt. †In. §. iſto dr: tu cepiſti gerere negocia mea ſine mãdato vl̃ cũ mãdato i̇nueniſti pecuniã i bonis meis ⁊ eã fenori nõ dediſti: nũqd teneris eo noie act. neg. ge. vel mãdati. rñdet̃ q nõ: ſi ego dñs non erã ſolit⁹ fenerare: alś teneris act. neg. ge. vel mãdati ſi fenori nõ dediſti. [p pecunia ocioſa] hoc eſt nõ fenori data. [fenerauit] .i. fenerare ↄſueuit [pſtare] .ſ. dño i act. neg. ge. vel mãdati. ſec⁹ tñ ſi dñs erat ſolit⁹ fenerare qꝛ tũc tenet̃ act. neg. ge. vl̃ mã. ſi nõ fenerauit. ⁊ ita no. h ↄſuetudinẽ pr̃iſſa. ſpectandã eſſe ⁊ eſſe ad hoc accedit. ſ. de teſta. l. hr̃des palã. §. ſed ⁊ ſi notã. ⁊ ſ. de leg. i. l. ſi ſuus plurĩũ. i ſi. ⁊ l. ſeq. Itẽ no. q ex. §. iſto colligebat. d. Jo. talẽ diſtictionẽ: ſi mutuo tibi .c. ⁊ ſtipulor penã ſi ad diẽ nõ ſoluas vltra legitimũ modũ vſurarũ ſi erã ſolit⁹ pecuniã fenerare cõmittit̃ ſtipulatio vſq ad legitimũ modũ tm̃. vt. ff. e. l. pecunie fenebris. aut nõ erã ſolit⁹ fenerare: ⁊ tũc cõmittit̃ inſolidũ pena. vt inſti. de inuti. ſtip. §. alteri. ſ certe hec nõ eſt bona diſtinctio: ⁊ iõ nos aliter diſtinguem⁹ qꝛ aut adĳcit̃ pena q̃titati: ⁊ tũc intelligit̃ factũ i fraudẽ vſurarũ ⁊ nõ exigit̃ niſi vſq ad legitimũ modũ vſurarũ: aut adĳcit̃ facto ⁊ tũc inſolidũ cõmittit̃ q̃tũcũq ſit: vt plene no. ff. de act. ẽp. ⁊ ven. l. iul. §. ibidẽ.

Paulus rñdit. In pn. huius .l. dr: ſi teſtator legat mihi ancillas et heres eſt in mora ſoluẽdi ancillas legatas ex tpe more nedũ tenet̃ ad ancillas: imo ad partũ ancillarũ [mora in ſoluẽdo fideicõ. facta.] qꝛ nõ hẽbat iuſtã cãm nõ ſoluẽdi. vt. ff. e. l. in fideic. [reſtituẽdos] qꝛ actio legati ſortit̃ cãm bone fidei. vt C. ex q cau. ma. in ite. reſ. l. in minorũ pſona. ſecus ſi hẽret heres iuſtam cãm nõ ſoluẽdi. vt. ſ. e. l. ſi quis ſolutionem. ⁊ l. equis.

Heres. In. §. iſto dr: qdã fecit teſtm̃ ⁊ inſtituit te hr̃dẽ ⁊ rogauit te vt hr̃ditatẽ ſine redditu mihi reſtitueres poſt mortẽ tuã: nũquid part⁹ ancillarũ nati te viuo ſũt mihi reſtituẽdi. certe nõ. idẽ eſt etiã ſi aliqs eſt rogat⁹ ancillã reſtituere qꝛ partũ natũ anteq̃ fideic. debeat reſtituere nõ tenet̃ [heres] .ſ. inſtitut⁹. [ſine reddit⁹] .i. ſine fructu [vel ſine redditu] .i. res principales nõ acceſſiões rerũ pncipaliũ [hereditatẽ reſtituere] .ſ. tacito [ante diẽ fideicõ. cedentẽ] hoc eſt anteq̃ hr̃s decederet. vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ſinaũt. ſec⁹ in natis poſt diẽ fideicõ. cedentẽ. vt. ſ. ad treb. l. in fideic. ⁊ l. mulier. §. nõ eñ. [Neratius libro. i. ita refert eũ qui.] qdam hñt hic pncii. l. ⁊ quidam non. [ſimiliter] .i. poſt mortẽ ſuã [vt mulierem] .i. ancillã: qꝛ ſupra locutus eſt de hereditate reſtituenda ſine redditu ſic qꝛ vtrobiq tenet̃ poſt moram ſed ante moram non tenetur.

☞ Vſure fructuum non debentur ſicut nec vſure vſurarũ ne ſit acceſſio acceſſionis.

Nec eor. †In. l. iſta dicunt̃ duo. pmo dicit̃ q eor fructuũ qui ſunt reſtituẽdi poſt lit. ↄte. iudi. offõ vſure pſtande nõ ſunt. ſcõo dr q neq eor fructuũ q pñt ↄdici a male fidei poſſeſſore vſure pſtãde ſunt. [ↄ dicunt̃] vnde no. q hec lex loqtur in act. ſtricti iur. vt in rei vẽdi. qꝛ male fidei poſſeſſor de fructib⁹ ꝑceptis ante li. cõte. qui extãt tenet̃ rei ven. de ↄſumptis nõ: ſed cõdicunt̃: vt C. de cõdi. ſine cauſa. l. mala fide. de ꝑceptis poſt lit. conteſt. ſeruet̃ iudicis officio. vt. ff. e. l. partũ. ſecus eſt in actiõe bone fidei, vt in peti. here. qꝛ in pet. hr̃di. fructuũ perceptor ante lit. ↄteſ. preſtantur vſure: poſt lit. conte. perceptor non preſtant̃ vſure vt. ff. de peti. hered. l. heres furioſi. in ſi. ⁊ C. de peti. here. l. i.

Liberalitatis. In pnci. huius .l. dr: ſi aliquis eſſet pollicitus aliqd quid reipub. ⁊ fuit in mora ſoluendi non tenet̃ vſuras preſtare [vſure non exigunt̃] ideo qꝛ donator donatario non tenetur ad vſuras. vt. ſ. de dona. l. q ex donatione. ⁊ l. eum qui.

Cũ vſure. In. §. iſto ponit̃ caſus talis. emi a fiſco rem aliquam: ponamus fundũ pro certo precio ponam⁹ pro .x. qꝛ fiſcus nõ tradidit mihi fundi poſſeſſionẽ nõ ſolui pciũ: nũqd teneor fiſco ad vſuras: certe nõ. [ẽptor negaret] ſub. ⁊ ita erat rei vitas [traditã ſibi poſſeſſionẽ] fũdi vẽditi [nõ ꝑcepiſſet.] vñ no. ẽptor nõ tenet̃ ſoluer̃ pciũ niſi res tradat̃ ei nec tenet̃ ad vſuras: ſ re tradita tũc tenet̃ ad pciũ ⁊ ſi ẽ i mora ſoluẽdi pciũ tenet̃ ad vſuras. vt. ſ. e. l. videam⁹. §. pterea ⁊ ff. de act. ẽp. ⁊ vẽ. l. iul. §. ex vẽdito. ⁊ C. de ac. emp. ⁊ vẽ. l. fruct⁹.

Cum qdã. Circa vſurarũ pſtationẽ multa reſcripta iperalia iferunt̃. ⁊ i. l. iſta in ſui pn. ponit̃ talis caſus qdã fortunatus noie acceſſit ad impatorẽ dixit ei: dñe imperator accepi mutuo .c. a qdã ⁊ pmiſi ei p ſtipu. quolibet anno ↄcunces vſuras: ⁊ ſi nõ ſoluere ſuis dieb⁹ pmiſi q ſoluerẽ ſemiſſes vſuras. pmo ⁊ ſcõo anno ſolui ↄcuces vſuras: tertio anno ceſſaui i ſolutiõe vſurar. mõ ipſe vult a me petere vſuras ex die celebrati ↄctus mihi vr̃ q hoc eſſet iniquũ qꝛ iõ hr̃et vſuras vſurarum: quero a vobis qd iuris ſit: ad q reſcripſit impator diu⁹: adeas preſidẽ puincie tue ſtatuet q ſemiſſes vſure ſoluãtur p illis tpibus qbus ↄcuces vſure ſolute nõ fuiſſent: ⁊ iõ teneberis ad ſemiſſes vſuras nõ ex die celebrati ↄct⁹ ſed ex die q̇ ceſſaſti ſoluere ↄcuces vſuras [cũ qdã] .ſ. debitor [cauiſſet] .i. pmiſiſſet p ſtipu. vt. C. de vb. ſig. l. ſancim⁹ [q̃t ãnis] .i. ſingulis annis [ↄncũces vſuras] .i. q̃drãtes vſure .i. q̃nq den. de libra [q̃ mutuat⁹ eſt] ⁊ ita ex die celebrati ↄct⁹ ſemiſſes .i. x. den. de libra. vt. C. e. l. eos q. §. i. [fortunato] debitori vel forte hr̃di debitori ⁊ ẽ nomen ↄrentis [pſidẽ puincie adi] ſi vis: qꝛ hoc nõ eſt ꝑceptũ: qꝛ nemo inuit⁹ agere cogit̃. vt. C. vt nemo inuit⁹ agere. c. ſile no. C. de trãſac. l. age cũ geminiano. ⁊ C. ð or. cog. l. i. [de cui⁹ iniqtate q̃ſt⁹ es] qꝛ videbat̃ iniq ſi ex die celebrati ↄct⁹ teneret̃ ad maiores vſuras: qꝛ ſic teneret̃ ad vſuras duplicatas ſi ſolueret vſuras maiores p illis ãnis p qb⁹ ſoluit minores. [excedit] .i. excedere pt ſi ad legitimũ modũ nõ reduceret̃ vſura vñ pſtat vſuras maiores ex die ceſſatiõis. Or ſignori circa articulũ iſtũ no. vt meli⁹ itelligatis legẽ iſtã ⁊ totũ iſtũ ti. hec eſt q̃ vſuras vſurarũ i iure nr̃o pmiſſarũ. Vſure debent̃ minores ⁊ maiores ſ qualitatẽ pſonar ⁊ factor ſi qs illuſtris vl̃ ſupilloſtris mutuat pecuniã põt ſtipulari tertiã centeſime noie vſurarũ que eſt. vij. den. min⁹ tertio certe pſone q̇ pſunt ergaſterĳs .i. ſtatiõib⁹ pñt ſtipulari beſſes vſuras cẽteſime q̇ ſunt. xiij. den. ð libra min⁹ tertia. ſi aũt nõ pſunt ergaſterĳs pñt ſtipulari ſemiſſes .i. x. den. vt C. e. l. eos q. §. i. in caſib⁹ tñ debent̃ vſure cẽteſime vt ſi quis cõdẽnat̃ ad q̃titatẽ: ⁊ ĩfra q̃drimeſtre tpe nõ ſoluit. vt. C. de vſu. rei iu. l. vl. Itẽ ſi ſtipulor pecuniã trãſiciẽdã meo pĩculo trãs mare. vt. ſ. ð nau. fe. l. periculi. itẽ ſi tutor clã ↄuertit i vſus ſuos pecuniã pupilli. vt. ſ. de admi. tu. l. nõ exiſtimo. ⁊ pdict⁹ mod⁹ vſurarũ nõ põt augeri ex ↄſuetudine regiõis. vt. C. e. l. eos q. §. i. ſ bñ põt diminui. vt. ff. l. i. i ſi. Or ſignori vos habetis in pn. hu⁹ .l. vt dixi i caſu: ſ due leges vident̃ ↄdicere q̇ vident̃ velle dicere ſi ſu ſtipulat⁹ a te pecuniã dari ⁊ ſi nõ dederis vſq ad ãnũ ſtipulat⁹ ſum vſuras ſi nõ dediſti vt ↄueniſti debẽtur vſure ex die celebrati ↄct⁹ ⁊ idẽ ſi ſu ſtipulat⁹ a te fundũ ⁊ ſi ñ dederis ſum ſtipulat⁹ fruct⁹ ſi nõ dediſti fundũ vt ↄueniſti debent̃ fruct⁹ ex die celebrati ↄct⁹. vt. ff. ſi cer. pe. l. lecta eſt i auditorio. i ſi. ⁊ ſ. de vb. ob. l. hmõi. ad qd vos ita dicetis vbi eqtas ſuadet h debent̃ vſure vel fruct⁹ ex die celebrati ↄct⁹. ⁊ ita erit in. l. ↄ. qꝛ ſbi mutuaueri pecuniã gratis: vſq ad ãnũ ⁊ ſi non dares vt ↄueniſti ſtipulatus erã vſuras ibi eqtas ſuadet vt tenearis ad vſuras ex die celebrati ↄct⁹: qꝛ medio tpe mihi noie vſurarũ pſtitras. vñ nõ aſſequor duplicatas ſ ſimplices vſuras. ſi teneris ad vſuras ex die celebrati ↄctus: ⁊ idẽ ſi pmittis mihi dare fundũ vſq ad ãnũ ⁊ ſi nõ dederis fundũ ſu ſtipulat⁹ fruct⁹ ſi nõ dediſti teneris ad fruct⁹ ex die celebrati ↄctus qꝛ medio tpe nihil noie fructuũ percepi. vñ nõ habeo fruct⁹ duplicatos ſ teneris ad fruct⁹ ex die celebrati ↄct⁹. ſ i lege nr̃a eqtas ſuadet ↄtrariũ: qꝛ erã ſtipulat⁹ medio tpe vſuras minores ⁊ eas ſoluiſti: ſi poſtea ceſſaſti in ſolutione: tertio mẽſe nõ debes teneri ad maiores vſuras ex die celebrati ↄctus: qꝛ ſi tenereris iã tenereris ad duplicatas vſuras: ⁊ ſic ad vſuras vſurarũ: q eſſe nõ dꝫ vt. C. de vſur. l. pe. ⁊ vlt. ⁊ ff. de condi. inde. l. ſi nõ ſortẽ. in prin.

☞ Taciturnitas longi temporis tollit actionem perſonalez competentem ad vſuras.

Diu⁹ pius ita reſcripſit. †Signori circa preſtatio-

vn

ne vſurarũ vnũ reſcriptũ ĩpiale habuiſtis: nũc h̃ annectit̃ aliud reſcriptũ ⁊ l. §. iſto dr̃. mutuaui tibi pecuniã ⁊ fuis te ſtipulat⁹ lítimas vſuras q̃libet anno: poſtea vt eſſes tibi magis amic⁹ q̃li bet anno ceſſaui petere illas vſuras: ⁊ hoc feci volẽs tibi donare elapſo tp̃e volo illas vſuras petere: nũq̃d poſſum: ⁊ certe diuus p⁹ reſcripſit me petere nõ poſſe modo q̃ videor tibi dõare [parũ]. i. nõ iuſte [p̃teritas vſuras] ↄuẽtas ⁊ legitimas [q̃s omiſiſſe] .i. remiſiſſe [lõgi tp̃is]. ſ. x. vel. xx. vt. C. de lon. tẽp. pre. l. penul. ⁊ vl. [nõ putaſti] vñ no. ſi q̃s põt petere vſuras ⁊ omittit petere aĩo donãdi longo tp̃e nõ põt poſtea petere q̃ vr̃ obſtare ſibi taciti pacti exceptio. vt. ſ. e. l. q̃ ſemiſſes. in p̃n. ⁊ C. e. l. aduerſus. ⁊ ſi forte creditor gereret ĩ mẽte vt haberet gratũ debitorẽ etiã ſi hoc nõ exp̃meret nõ poſſet repetere: vt. ſ. de cõdi. ob cau. da. l. dedi. §. ſi quis. nã ſemel donatio p̃fecta in ſorte cuꝫ vſuris facile reuocari nõ poteſt. vt. C. de reuo. do. l. perfectam.

In tacito fideicõ. In. §. iſta circa p̃ſtationẽ vſuraꝝ ponit̃ aliud reſcriptũ impiale ⁊ eſt tale: teſtator ĩſtituit te hr̃dẽ ⁊ rogauit te hr̃dẽ vt reſtitueres hr̃ditatẽ alicui nõ capaci tacite: tu hr̃s accõmodaſti fidẽ tuã teſtatori de reſtituẽda hr̃ditate nõ capaci. certũ ẽ q̃ hr̃s q̃ tacite accõmodat fidẽ teſtatori de reſtituẽdo nõ capaci q̃ dꝫ p̃dere oẽ emolumẽtũ hr̃ditatis ⁊ fiſco dꝫ applicari ⁊ nõ ſolũ emolumẽtũ auferť hr̃di imo ⁊ vſuras dꝫ p̃ſtare fiſco. h. d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e. [in tacito fideic.] dr̃ tacitũ fideic. cũ hr̃s inſtitut⁹ accõmodat fidẽ ſuã teſtatori tacite nõ palã d̃ reſtituẽdo hr̃ditatẽ vel aliquã rẽ nõ capaci. v̓bi grã. teſtator hꝫ filiũ ex dãnato coitu illi nõ põt q̃c̃q̃ relinq̃re: vt in auť. qui. mo. na. ef. le. §. vl. vñ vocat aliquẽ amicũ ſuũ ⁊ dicit ei: ego p̃elegi te iter fideliores amicos quẽ ego habeã. tu ſcis q̃ ego habeo talẽ filiũ ego nolo q̃ ali⁹ ſit hr̃s niſi tu ⁊ ego ⁊ de⁹ volo te iſtituere mihi hr̃dẽ ⁊ volo q̃ ei reſtituas totã hr̃ditatẽ meã ⁊ volo q̃ tu h̃ iures ad ſctã dei euãgelia iſtud dr̃ tacitũ fideic. q̃ teſtõr nõ vult q̃ aliq̃s ſit p̃ñs ⁊ q̃ ita accõmodat fidẽ teſtõri: de hoc arguit̃ et punit̃ q̃ auferť ei hereditas vt ab indigno ⁊ fiſco applicat̃ cũ emolumẽto vſuraꝝ vt hic. ⁊. ſ. de his qui. vt idig. l. hr̃s. ⁊ l. cũ q̃dã. ⁊ C. ad. l. fal. l. iii. ⁊. ſ. de p̃ba. l. cũ tacitũ. ſꝫ dicet aliq̃s veſtrũ q̃ñ ſi ſol⁹ de⁹ fuit p̃ñs poterit p̃bari q̃ tacitã fidẽ accõmodauerit teſtatori. rñ. q̃ forte vltra parietẽ erãt aliq̃ qui audiebant iſta v̓ba: vel q̃ hoĩes ſuſpicãtur ⁊ hr̃s nõ vult diffiteri veritatẽ vl̃ q̃ defert ſeip̃ȝ: ⁊ tũc dimidia dign⁹ eſt. vt. ſ. de iure fiſ. l. edicto diui. ſꝫ ſi rogaret̃ aliq̃s palã q̃ inſtituit̃ palã ⁊ corãȝ. vij. teſtib⁹ dixit teſtõr rogo hr̃dẽ meũ vt reſtituat hr̃ditateȝ tali meo filio nõ capaci. h̃ caſu auferť ei ⁊c. vt. ſ. de iure fiſ. l. nõ intelligit̃. §. ſi q̃s palã. [diu⁹ pi⁹ reſcripſit] q̃ q̃d auferť ⁊c. vt. ſ. de inof. teſt. l. pap. §. meminiſſe. [ergo ⁊ vſurarũ emolumentũ] .i. vſura q̃ eſt emolumẽtũ. nõ intelligatis q̃ de emolumẽto auferat̃ alia vſura q̃ p̃hibeť hoc. ſ. vſurarũ vſuras exigi. vt. C. e. l. vl. vl̃ exponatis ergo ⁊ vſurarũ emolumẽtũ aufertur heredi. i. aufertur ei id quod debet reſtituere ⁊ vſuras. vt. C. de his qui. vt indig. l. i.

1 ☞ Uſure non preſtantur propter lucrum: ſed propter moram qua ceſſante non poſſunt peti. h. d.

1 **Si pupillo.** †In. §. iſto ponit̃ ſilr̃ ⁊ aliud reſcriptũ impiale. ⁊ l. §. iſto ponũtur exẽpla in q̃bus debitor nõ itelligit̃ in mora: ⁊ iõ ad vſuras nõ teneť: ⁊ p̃imus caſus eſt talis. fuiſti hr̃s iſtitut⁹ ⁊ rogat⁹ reſtituere cuidã pupillo fideicõ. ponam⁹. x. q̃ pupill⁹ nõ hꝫ tutorẽ nõ ſoluiſti relictũ pupillo: nũq̃d videris eſſe ĩ mora: certe nõ: ⁊ iõ ad vſuras nõ teneris. ⁊ idẽ eſt ſi relictũ eẽt fideic. alicui abſenti cã reipublice vl̃ alia iuſta cã: ⁊ q̃ abſẽs erat nõ ſoluiſti: ⁊ ſic nõ fuiſti ĩ mora. ⁊ iõ hoc caſu nõ teneris ad vſuras medij tp̃is: nec ob. q̃d dici ↄſueuit q̃ minores reſtituant̃ aduerſ⁹ lucrũ ⁊ ſic reſtituant̃ vt videat̃ pupillus habuiſſe tutorẽ lꝫ nõ habuit: q̃ rñdeť verũ eſt q̃ minor reſtituit̃ in lucro q̃d potuit q̃rere ⁊ non q̃ſiuit: ſed vſure nõ p̃ſtãtur ab hr̃de p̃ fideic. relictũ rõne lucri ſꝫ rõne more: ergo q̃ vſure nõ p̃ſtant̃ p̃pter lucrũ nõ petentiũ ſed p̃p morã nõ ſoluẽtiũ: ſi hr̃s nõ fuit ĩ mora nõ teneť ad vſuras. [fideicõ.] relictũ pupillo [ſolui nõ potuit] nã nõ p̃t ſolui pupillo ſine tutoris autoritate: niſi iudice iubẽte: vt. ſ. de ſol. l. q̃d ſi forte. §. i. ⁊. ſ. d̃ mino. l. ait p̃tor. §. p̃mittit̃. ⁊ C. ſi aduer. ſo. l. i. [reſcripſit.] ⁊ ideo nõ teneť hr̃s ad vſuras. ⁊ hoc eſt verũ exẽplũ in quo debitor nõ intelligit̃ eſſe in mora: ex iſto inferť aliud exẽplũ: ergo nec ei ⁊c. [cauſa] vt q̃ detinebat̃ ĩ vinculis. vt. ſ. ex q̃. cau. ma. in integ. reſ. l. i. [ei] .ſ. fideicõmiſſario [nõ potuit]. q. d. nihil q̃ ſiſt̃ hoc caſu nõ vr̃ heres fuiſſe in mora ſoluẽdi fideic. [nec ſimile] reſpondet tacite oppoſitiõi q̃ poſſet ei fieri [que nõ acq̃ſierũt] vt. ſ. de mi. l. ait pretor. §. hodie. in fi. cũ. l. ſeq. [infligũtur] .i. preſtãtur: nã vſure infligũtur propter duo: ⁊ q̃ debitor fuit in mora ⁊ q̃ creditor p̃pter morã debitoris nõ dꝫ dãnũ pati: ſꝫ lucrũ: ⁊ ideo ſi mãdo tibi vt vẽdas p̃dia tua: ⁊ des fenori tua grã cõtractũ eſt mãdatũ. vt. ſ. mã. l. i. §. tua grã. Dr̃ ſignori vos ex. §.

iſto colligetis illud no. ſiue illud gñale no. nõ imputari alicui ſi nõ fecit id q̃d ſi vellet facere nõ poſſet: q̃ aliq̃s nõ dꝫ poſſe ad impoſſibile obligari: ⁊ ideo nõ iputat̃ heredi ſi pupillo nõ habẽti tutorẽ nõ ſoluit fideic. ei relictũ: q̃ ⁊ ſi vellet ſoluere fideic. nõ poſſet. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de arbi. l. celſus. §. idẽ ait. ⁊ l. arbiť kalẽdis. ⁊. ſ. q̃ſi act. de pecu. eſt annalis. l. i. §. i. ⁊. ſ. ſi quis in ius vo. nõ ie. l. ij. in fi. ⁊. ſ. e. l. pecunie. ĩ fi. Fallit tñ ĩ caſu: puta cũ lex pro hoĩe interpellat: q̃ tũc ſiue hꝫ cui ſoluat ſiue non: tñ currũt vſure. vt. ſ. e. l. eunctis agris. Sed ad id q̃d in. §. iſto dr̃ iſtatur: q̃ põt facere vt poſſit conditioni parere: facere põt: alĩs vr̃ facere poſſe. vt. ſ. de reg. iur. l. q̃ põt. ſed hic hr̃s potuit petere curatorẽ dari pu. ad q̃ põt dici: q̃ põt facere vt poſſit ⁊c. intelligit̃ cũ eſt obligatus ad duo. vt. ſ. de leg. ii. l. ſi quis ſeruo. ſed hic hr̃s erat obligatus pupillo ſoluere fideicom. nõ vt peteret ei cur̃. ⁊ ideo imputatur heredi maxime cum non detur pupillo cur̃. niſi ad litem: vt inſtitu. de cura. §. muiti.

1 ☞ Uſure in contractibus bone fidei veniunt ex die conuentionis: qua ceſſante veniunt ex die more.

1 **Ex locato q̃ ↄueniť.** †In. §. iſto dr̃: locaui tibi rem meaȝ pro. x. ſoluẽdis ante diẽ quo iure cõi debeat pẽſio ſolui: ⁊ cõueni vt ſi ad diẽ nõ ſolueres mercedẽ vt ad vſuras tenearis: poſtea iterpellauit te cõgruo loco ⁊ tp̃e: nũq̃d teneberis ad vſuras p̃ illis. x. rñdeť regulr̃ ex locato vſure nõ debent̃ niſi tu ↄductor fuiſti in mora ſoluẽdi illa. x. debita noĩe pẽſiõis: ſed ſi cõueniſſet q̃ tu ſolueres ad diẽ ⁊ ſi nõ ſolueres p̃ſtares vſuras: tũc ex ↄuẽtiõe teneris ad vſuras h. d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e [qui] .ſ. colonus q̃ cõduxit [cõuenitur] .ſ. a locatore [ex locato] .ſ. act. [pecunie] penſiõis [illate] .i. ſolute [nõ niſi ex mora] .ſ. cõi que habet cõmitti tribus modis. vt dr̃. e. l. mora. [dr̃] ſub. ſed ſi conuenit debẽtur vſure tunc ex cõuentione. vt. C. loc. ⁊ cõdue. l. p̃ſes. Dr̃ ſignori exẽplificabitis caſum in. §. iſto ĩ terminis vt dixi vñ no in. §. iſto aliq̃ñ vſure debent̃ ex ↄuẽtione abſq̃ȝ omni mora aliq̃ñ ex mora abſq̃ȝ conuẽtiõe aliq̃ñ debẽtur vſure ex ↄuẽtiõe ⁊ ex mora. ⁊ ex ↄuẽtiõe abſq̃ȝ mora debẽtur vſure: vt ſi mutuo tibi. c. ⁊ ſtipulor. c. cũ viur̃. Itẽ debent̃ ex pacto appoſito ĩ bone fidei ↄctib⁹ vt ſi loco tibi p̃. x. rẽ meã ⁊ dabis mihi duo pro vſura pẽſiõis. nã ſolo pacto appoſito in ↄctu bone fidei debentur vſure ⁊ erit vinculũ ſtipulatiõis. vt. ſ. depoſi. l. luci⁹. ⁊. C. de pac. inter emp. ⁊ ven. cõpo. l. ſi initio vẽdicationis. ⁊ ita itelligit̃ hic. Sed quid in ↄctu ſtricti iur̃. nũquid ex ſolo pacto debent̃ vſure: ſcripſerunt quidã ex pacto appoſito incõtinenti in cõtractu ſtricti iur̃ citra vinculũ ſtipulatiõis vſure nõ debent̃. vt ar. ſ. de preſcrip. v̓b. l. titius. ſed certe nõ credo eſſe verã opi. eoꝝ imo credo q̃ vſure ĩ ↄctib⁹ bone fidei ⁊ ſtricti iur. ex ſolo pacto debent̃ citra vinculũ ſtipulatiõis ⁊ ideo diſtinguo aũt: ⁊ ſic aut ↄctus ſtricti iur̃. eſt fenebris pecunie: vt q̃ mutuo pecuniã ſub vſuris hic indubitãter nõ veniũt vſure citra vinculũ ſtipulationis. vt. C. e. l. quãuis. ſi autẽ eſt ali⁹ ↄctus ſtricti iur. q̃ fenebris pecunie: idubitãter debent̃ vſure ex pacto incõtinẽti appoſito citra vinculũ ſtipulatiõis q̃ pactũ incõtinenti appoſitũ videt̃ ineſſe. vt. ſ. ſi cer. pe. l. lecta eſt ĩ auditorio. §. ſed cũ ſortis. Aliq̃ñ ex mora debẽtur vſure ſine ↄuẽtione. vt ſi loco tibi rẽ meã pro. x. poſtea denũcio tibi vt ſoluas: ſi es ĩ mora teneris ad vſuras: vt h. ⁊. ſ. e. l. mora. §. in bone fidei. Aliq̃ñ debent̃ vſure ex mora ⁊ ex conuẽtiõe: vt ſi loco tibi rẽ meã p̃. x. ⁊ ſi nõ ſoluas pẽſioneȝ vſq̃ȝ ad mẽſeȝ ↄueniſti q̃ ſolueres tñ noĩe vſurarũ: ſi nõ ſoluis ad diẽ poſt diẽ teneris ad vſuras ex ↄuẽtiõe ⁊ ex mora: vt h. et C. de ↄhẽ. ⁊ cõmit. ſtipu. l. magnã. ⁊. ſ. de act. ⁊ obli. l. traiectitie.

Fiſcus ex ſuis ↄtractib⁹ In. §. iſto dñr duo: p̃mo dr̃ hoc eſt priuilegiũ fiſci vt fiſcus pro ſuis ↄctibus nõ preſtet vſuras: lꝫ ei deẽ vſure. vñ fiſco p̃ pecunia debita a focarijs ſuis ⁊ ab his q̃ ↄducũt vectigalia a fiſco p̃ſtant̃ vſure. ſcd̃o dicitur lꝫ fiſcus nõ p̃ſtet vſuras p̃ ſuis ↄctibus tñ ſi ſuccedit in locũ priuati debẽtis vſuras: teneẽ fiſc⁹ p̃ſtare vſuras. h. d. iſte. §. videatis expõnẽ lr̃e. [fiſcus] .i. imperiũ q̃d eſt p̃petuũ: vt ĩ auť. de mo. §. vl. ⁊ in auť. q̃ñ opoꝛ. epi. ⁊ cle. ad oꝛ. perdu. §. neq̃ȝ. vñ dicit̃ fiſcus q̃ ſixus. i. firmus ⁊ ſemp̃ eſt ſoluẽdo: vt. ſ. de fundo do. l. ij. [a focarijs] .i. meretricibus que cõducũt aliqua habitacula a fiſco: ⁊ ſic ſumit̃. C. de do. inter vi. ⁊ vx. l. ij. vel exponatis vt ſolet a focarijs .i. ab his q̃ cõducunt fornaces a fiſco vel forũ vel focarios .i. viliſſimis p̃ſonis. [itẽ vectigalib⁹] vt q̃ñ fiſcus locat prediũ q̃ diu ſolueret̃ pẽſio. vt. ſ. ſi ager vec. vel emp. pe. l. i. [ſucceſſit] .i. fiſcus [reȝ dare ſolet] ſub. ex p̃ſona priuati in cui⁹ locũ ſucceſſit. vnde not. hic: lꝫ fiſcus ſit priuilegiatus vt ex ſuis cõtractibus nõ preſtet vſuras: ſed ipſe accipiat: tamẽ ſi ipſe ſucceſſit alicui priuato q̃ debebat vſuras tũc fiſcus ex p̃ſona ipſi⁹ priuati preſtabit vſuras: vt. ſ. de iure fiſ. l. fiſcus. in p̃n. ⁊ ita not. hic: ſi priuilegiatus ſuccedit nõ priuilegiato nõ vtit̃ iure ſuo: ſꝫ iure

iure priuati: ⁊ ad iſtud accedit. ff. de iud. l. heres. ⁊ ff. de fun. do. l. fundum. ⁊ ff. de ver. obli. l. ij. §. ex his.

Si debitores. In §. iſto dr: q̄dā erāt debitores ⁊ priuatis ſuis creditoribus p̄ſtabāt minores vſuras ꝙ̄ ſemiſſes: ceperūt poſtea eē debitores fiſci: q2 fiſcꝰ ſucceſſit illis creditoribꝰ: nūq̄d illi debitores tenebūtur fiſco ad maiores vſuras: certe ſic. h. d. iſte §. videatꝫ expōnē lre. [q minores] vt q̄ncūces [eſſe ceperūt] ſub. iō q2 fiſcꝰ ſucceſſit illis creditoribꝰ [trāſiet] .i. poſtꝙ̄ fiſci debitores eſſe ceperūt. [ſemiſſes] .i. x. dena. de libra. vt. C. e. l. eos q. §. j. ⁊ iſte q̄ñq3 preſtātur ex ꝯuētione. vt. ff. e. l. in p̄n. ⁊ q̄ñq3 ex ꝯſuetudine regionis. vt. ff. e. l. j. [cogēdi ſunt p̄ſtare] ⁊ ita cū fiſcꝰ ſuccedit in loco priuati vſq3 ad eū diē quo ip̄e ſucceſſit priuato accipit minores vſuras. ſ. quincūces: poſtꝙ̄ fiſcꝰ ſucceſſit p̄uato vtit̄ iure ſuo. i. accipit ſemiſſes vſuras: vt. ff. de iure fiſ. l. fiſcꝰ. ⁊ ita nō ꝯ̄dicit ſuperior. §. q2 vt dixi q̄tū ad p̄teritas vſuras vtit̄ iure p̄uati q̄ntū ad futuras vtit̄ iure fiſci: vt h. ⁊ in p̄alleg. l. fiſcꝰ. vñ ex §. iſto colligit̄ arg. ad q̄ōnē talē: ſcitis ꝙ priuilegiū h3 eccl̄ia ⁊ ciuitas in q̄tuor caſibus. C. de ſac. ſan. ec. l. vt inter diuinū. ⁊ aut. quas actiones. ponamus ergo aliquis icepit p̄ſcribere rem p̄uati ſuccedit etiā illi priuato eccleſia vel ciuitas: certe quātū ad p̄teritū tempus q̄d fluxit priuato vtit̄ iure priuati: quātū ad tp̄s quod fluxit eccleſie vtitur iure ſuo. vt. ff. de fiſ. l. fiſcus. in prin.

Eos qui. In §. iſto dr: ſi aliq̄s eſt adminiſtrator rerū ciuitatis ⁊ ex ſua adminiſtratiōe aliq̄ reliq̄ remāſerūt apud eū: de eis vſuris tenet̄ preſtare. ſit̄ ſi aliq̄s eſt curator opis reipublice ⁊ recipit pecuniā ꝓ ope faciēdo de pecunia q̄ remanſit apud eū tenet̄ vſuras preſtare: ſ3 de pecunia quā erogauit redēptoribꝰ operis nō preſtabit vſuras etiā ſi negligēter dederit: ⁊ hec vera ſunt niſi in illa pecunia expēdēda cōmiſerit fraudē q2 tūc bene tenebit̄ vſuras p̄ſtare. h. d. iſte. §. videatis expōnē lr̄e. [eos] .ſ. adminiſtratores. [ꝯueniunt̄] vtili act. neg. ge. que eſt bone fidei. vnde in ea veniūt vſure ex tēpore more. vt. ff. e. l. mora. §. in bone fidei. [vſurꝫ obnoxiꝰ eſſe] ſub. pro pecunia ciuitatis q̄ ex officio ſuo remāſit penes eos. [ſatis notū eſt] vt. ff. de neg. ge. l. q ſine vſuris. ⁊ l. litis. §. vlti. [cōmiſerunt] .i. ſoluerunt [applicabuntur] .i. tenebuntur ad vſuras.

Si dies non ſit. In §. iſto ponit̄ talis caſus: teſtator inſtituit te hr̄dē ⁊ dānauit te heredē ſuū ponere ſtatuas vl̄ imagines in aliq̄ loco nō tñ appoſuit tp̄s infra q̄d ibi poni deberēt: nūquid iudex ex officio ſuo potuerit ſtatuere tp̄s ifra q̄d pones: certe ſic: ⁊ ſi ſtatuit certū tp̄s tu heres debes ponere ifra illud tp̄s ⁊ ſi nō poſueris teneris ad vſuras reipublice vſq3 ad tertiā centeſime. [ponendas] in municipio cū decorādi municipiū [ſtatuēdū eſt] q2 vbi a lege vel ab hoie nō eſt tp̄s determinatū cōmittit̄ arbitrio iudicātis. vt. ff. de iur. deli. l. j. in fi. ⁊ ff. de ver. ob. l. ꝯtinuꝰ. §. cū ita. [penderet] .i. ſolueret. ⁊ hoc ſi ſtatutū eſt tempus a preſide infra q̄d poni debeant aliās ſecus: vt. ff. de oper. pub. l. ſi legatum.

☞ Dies etiam incertus a principio ſed ex poſtfacto certificatus interpellat.

Euictis agris. † In. l. iſta i ſui p̄nci. ponit̄ caſꝰ talis: ego emi a te agros certo precio ⁊ preciū ſolui ⁊ agros ꝑ traditionē accepi ⁊ ꝯueni ſi agri euincerent̄ ꝙ redderes mihi preciū: ſi agri ſunt euicti poſtea teneris mihi reddere p̄ciū cū vſuris poſt euictionē ⁊ non añ: l3 ego emptor tenear non ſolū ad agros victorimo ad fructꝰ ex die lit. cōteſt. nā cōmodū medij tēporis pertinet ad me emptorē nō ad te venditorem [cōuenit] ſub. maxime [poſt euictionē] .ſ. ſecutā ⁊ nō ante [preſtabunt̄] nā h̄ pactū bene pōt fieri. vt. ff. de euic. l. ſi plꝰ vl̄ minus. in p̄n. [emptoris] .ſ. ⁊ nō vēditoris [dānu3 eſt] vt. ff. de peri. ⁊ cō. rei vēd. l. neceſſario. vñ no. hic ꝙ re euicta ex quo emptor non vtitur re nec fructibus rei equū eſt preciū cum vſuris ei reddi. C. de ac. emp. ⁊ ven. l. curabit. ⁊ l. fructus.

☞ Debitor poſt morā ſemel cōmiſſam nō excuſatur ꝓpter impedimentum ſuperueniens in perſona creditoris. h. d.

Poſt traditam poſſeſſionem.

† In. §. iſto dr: tu vendidiſti mihi ⁊ tradidiſti aliquā rē pro certo precio: poſtea deceſſiſti ante preciū a me tibi ſolutū ⁊ icertū eſt quis ſit tuus heres: nūquid teneor ad p̄ciū cū vſuris medij tēporis. r̄ſidet̄ ꝙ ſic: ſi preciū nō depoſui [poſſeſſionē] .ſ. rei vendite ante p̄cium ſolutū [tēporis] ex die tradite rei vendiꝫ vſq3 ad diē ſoluti preciū: ſed videt̄ ꝙ ſi emi a te rē pro. x. ⁊ ꝑ traditionē accepi ꝙ nō tenear ad vſuras etiā ſi non depoſui: q2 ſi tu deceſſiſti ſine ſucceſſore nō habui cui ſoluerē: vñ non tenebor ad vſuras: vt. ff. e. l. pecunie. ⁊ l. cū q̄dā. §. ſi pupillo. ⁊ ad iſtud vos ita dicetis: leges ꝯ̄dicunt in vera mora que ſit ꝑ īterpellationē factam ab hoie ꝯgruo loco ⁊ tp̄e. vt. ff. eo. l. mora. in p̄n. §. iſte loquit̄ in ficta mora q̄ ſit a lege cū lex ab hoie interpellat: q2 emptor eoipſo eſt in mora ꝙ nō ſoluit p̄cium re ſibi tradita. vt. C. de act. emp. ⁊ vē. l. curabit. ſed dic mihi q̄ eſt ratio q̄re aliō ē i vera mora aliud in quaſi mora reſpōdet̄ ratio iſta eſt: q2 emptor percepit fructꝰ. vnde equū eſt vt teneat̄ ad vſuras in vera mora ſi nō ē h̄ri ꝑ q poſſit denūciare in mora nō pōt dep̄rehēdi. vñ eſt equū vt teneat̄ ad vſuras. vl̄ pōt dici leges ille loquūt̄ i mora q̄ ſit iure cōi: hec loquit̄ in mora q̄ ſit iure ſinguliari vt. C. in qui. cau. in integ. reſ. l. i minorꝫ p̄ſona. in qua ſunt molta ſpecialia vt dicā. ff. e. i. mora. vl̄ pōt dici tertio modo ⁊ bene: in. l. ꝯtra. debitor deceſſit ſine vllo ſucceſſore: hic nō. ſ3 ignorabatur quis eſſet ⁊ debuit indagare. vnde tenetur ad vſuras vt hic.

Videamus an in oibus. L. iſta reſpicit ſcd̄ā ptē rubrice d̄ fructibꝰ. ⁊ i l. iſta ponunt̄. v. caſꝰ i q̄bꝰ dubitat̄ an poſſeſſor petitori ad fructꝰ ꝯdēnet̄. ⁊ p̄io format̄ q̄ō i ḡñe ⁊ eſt talis: nūq̄d ille q ꝯuenit̄ ꝓ re ꝯdēnet̄ ad fructꝰ rei petite: poſtea format̄ i ſpē et vr̄ ꝙ nō. q̄d ſi peto a te aurū vel argētū vel veſtimētū ad quos fructꝰ dānaberis. itē q̄d ſi peto a te vſūfr. fūdi ad quos fructꝰ. ꝯdēnaberis cū ſeruitꝰ ſeruitutis eē nō p̄t. itē q̄d ſi peto nudā ꝓprietatē a te ad q̄s fructus ꝯdēnaberis. itē q̄d ſi peto ſeruitutē vie vl̄ itineris ad quos fructꝰ ꝯdēnaberis cū fructꝰ vie vl̄ itineris nō itelligant̄. ad ꝙ r̄ñdet iuriſc. ſi peto aurū vl̄ argētū vl̄ veſtimētū ꝯdēnaberis ad fructꝰ q̄ti locaſſē. ad ſcd̄ꝫ r̄ñdet ſi peto nudā ꝓprietatē fundi ſi pēdēte lite vſuſfructꝰ ē ꝯſolidatꝰ ꝯdēnaberis ex illa die ad vſuf. nō añ. ad tertiū caſū r̄ñdet ſi vēdico vſumfr. ⁊ ꝯdēnaris ad fructꝰ quos ꝑcepiſſe ſi nō fuiſſes i mora reſtituēdi vſūf. ad vltimū r̄ñdet iuriſc. ſi peto ſeruitutē vie vl̄ itineris ꝯdēnaberis q̄ti itereſt mea nō eē ipeditꝰ vti ⁊ frui via itinere at q3 actu [ꝯdēnet̄] .i. ꝯdēnari debeat [poſſeſſor] formauit in ḡñe mō format i ſpē. [q̄d ergo ⁊c. ſimilē rē] ſub. petā [ꝓprietatē] ſub. petā [q̄d agit̄] mō icipit determiare. [extimabunt̄] .i. veniēt i petitiōe [fructꝰ] ⁊ ad iſtō accedit. ff. de rei vē. l. fructꝰ. nō mō ꝑcepti. i fi. ⁊ l. ſeq. [ꝯdēnaris] q2 tñ ē ꝯmoditas. vt. ff. d̄ verū ſi. l. j. i fi. ⁊ ad iſtō accedit. ff. ſi vſu. pe. l. vti frui. §. verū [potuit] ⁊ ita rōne vſus rei veniūt fructꝰ aliās ſecꝰ. vt. ff. e. l. i fideicō. in fi. [iter] .i. ſeruit̄. itineris. [⁊ actꝰ] .i. ſeruit̄ actꝰ [extimari] q2 ſeruitꝰ ſuitutis eſſe nō p̄t. vt. ff. de vſuf. le. l. j. [niſi quis] .i. aliq̄s. [eſt] .ſ. vt q̄s cōmodū i fructibꝰ nūeret q̄d hiturus eēt petitor ſi nō eēt ipeditꝰ vti ⁊ frui. nā in ꝯfeſſoria act. q̄ petunt̄ fruit̄. vt inſti. de act. §. ꝯ̄ quoq3. veniūt fructus. vt. ff. ſi vſuf. pe. l. vti frui. §. in his. ⁊. ff. ſi ſer. ven. l. ⁊ ſi forte. §. veniunt. ⁊ l. harum.

Vſuras illicitas. In. l. iſta dr: ſi ſtipulor a te. c. pro ſorte. ⁊. c. ꝓ vſuris illicita eſt ſtipu. i vſuris. vñ ſtipu. v3 in ſorte ⁊ nō in vſuris illicitis q̄tenꝰ excedit legitimū modū. h. d. iſta l. videatis expōnē lr̄e. [vſuras illicitas] idē ſupra legitimū modum [ſorti mixtas] puta ſum ſtipulatꝰ. c. ꝓ dote. ⁊. c. ꝓ vſuris: ⁊ ſic ſunt cētēſime q̄ regl̄r nō debent̄. vt. C. e. l. eos q. §. j. [nō viciare] .i. petent̄ vſure vſq3 ad legitimū modū: ſupra legitimuꝫ modū nō. vt. ff. de condi. inde. l. ſi nō ſortē. §. ſi ſupra. ⁊ ita no. ꝙ vtile ꝑ inutile nō viciat̄. vt. ff. e. l. pecunie. in p̄nc. ⁊. ff. e. l. placuit.

☞ Moram non committit qui differt ſolutionē ex iuſta cauſa: ſecus ſi ex ficta.

Sciendū eſt. † Iſta. l. cū tribꝰ ſeq. reſpiciūt illā parteꝫ rubrice de mora: ⁊ in. i. iſta dr: crederet aliquis ꝙ vbicūq3 debitor differt ſoluere ꝙ ſit in mora ſed reſpōdet iuriſcōſultus ꝙ nō eſt veruꝫ: ſi eñ debitor differt ſoluere ſine iuſta cauſa eſt in mora ſi iuſta cauſa nō eſt in mora: q̄d eñ ſi creditor dicit debitori ſolue. c. q̄ tu mihi debes: dt creditor libēter: ſ3 volo ire ⁊ vocare duos vel tres amicos qui ſint teſtes q̄ſo ſoluo: dicit creditor non erit aliquis niſi deꝰ: dicit debitor ego nolo ſoluere: certe nō vr̄ eē i mora. Idē ſi dt debitor volo tibi ſoluere: ſ3 expecta volo ꝙ ide ſiat ſcriptura: dicit creditor nolo: certe nō vr̄ eſſe in mora. Itē q̄d ſi dicit creditor debitori: ſolue. c. q̄ mihi debes: dicit debitor expecta q2 cōueni cū alio q mihi mutuet: ſ3 vado q̄rere fideiuſſores dicit creditor. nolo expectare: certe nō vr̄ debitor eē i mora: q2 faciebat bona fide: ſ3 ⁊ ſi creditor venit ad debitoreꝫ ⁊ dicit tu debes mihi. c. ad diē: venit dies. dicit debitor verū eſt: denūcio tibi vt ſtati mihi ſoluas: dicit debitor tu vides ꝙ habeo neceſſe abeſſe cā reipublice itaq3 nullā defenſionē alicui mādare poſſū certe ex iuſta cā vr̄ differre ſolutionē. vñ nō eſt i mora. Itē q̄d ſi debitor captus eſt ab hoſtibꝰ, creditor denūciat ei vt ſoluat: nō denūciat ei cōgruo loco ⁊ tp̄e: vñ vr̄ ex iſta cā differre ſolutionē: ⁊ iō nō vr̄ eſſe in mora. h. d. iſta. l. cū duabus ſeq. vſq3 ad vltimū. §. videatis expōnē lr̄e [optima rōne] .i. bona fide [amicos adhibēdos debitor reliq̄rat.] vt interſint ſolutiōi quā vult facere debitor creditori. ⁊ ita colligit̄ hic ꝙ amicus nō repellit̄

a teſtimonio ꝫ inimicus repellat.q2 inimici facile mētiunt.vt.j.de qſti.l.j.§.ꝑterea.ſꝫ ꝫ amic⁹ nō repellat a teſtimonio verūtñ minus ei credit.vt.j.de teſti.l.iii.in pn.ꝛ dꝫ amicus nō leui noticia notus vt.j.de vb.ſig.l.late culpe.§.amicus.vel pōt dici ꝙ hic nō adhibebat debitor amicos teſtificādi cā:ſꝫ adhibebat iō q2 ille q̄ mutuabat mihi vt redderē tibi creditori meo vult qꝺ vocē amicos meos vt videat quāt .c.q̄ mutuat mihi mutuat vt ſoluā tibi.[rogādis] vt.ſ.ma.l.ſi fideiuſ.§.ꝛ nō male.vel pōt dici vꝫ q2 dicit creditori ſolue.c.q̄ debes:dicit debitor ecce ille vult mihi mutuare ſed vult fideiuſſores expecta q2 vado qreꝛe fideiuſſores:dicit creditor nolo[allegeť] vt ſi allegeť:vt dꝫ ſ.e.l.ſꝫ ꝛ ſi rei pn.vl'ſi allegeť ꝙ nōdū venit dies ſolutiōis.vt.ſ. qñ di.vſuf.le.ce.l.j.i fi.vl'ſi ita dicit debitor vis tu ꝙ ſoluā:dicit creditor ſic:dr debitor reddas mihi inſtrꝫ:dicit creditor nō faciā imo retinebo:hic debitor iuſte facit ſi nō ſoluit:ꝛ nō vr̄ eē in mora.vt ar.C.de ꝯdi.ide.l.diſſolute[ſimulet]a debitore[coac⁹ ſit] ſ.debitor[nō poſſit] vt.ſ.ex q.cau.ma.in integ.re.l.nec nō in pn.ꝛ ibi digi.[eſſe cepit] ꝛ ita colligetis hic illud no.nō videť eē in mora q̄ ex iuſta cauſa differt ſolutionem:ꝛ iſtud accedit.j.e.l.ſi quis ſolutioni.in prin.ꝛ.ſ.de po.l.ſi plures.§.j.

a Mora commiſſa re ipſa non tollitur ex caſu contingente ex perſona moroſi.

Ed ꝛ ſi.

a **Aliqñ etiā in rē.** †In.§.iſto dꝛ:nō ſolū mora hꝫ fieri in pſonā imo et in reꝫ ipſam:ſi forte debitor non exiſtat cui poſſit denunciari[aliqñ] q.d.regulr̄ mora fit ex pſona nō ex re.[nō exiſtat] debitor vel ei⁹ hr̄s q̄ ꝯueniať] .i.interpelleť ac ſi apte dicat mora regulr̄ fit in pſona:vt ſi creditor denūciat debitori vt ſoluat ꝯgruo loco ꝛ tpe.vt.j.e.l.mora.vel ꝑ diei appoſite lapſū.vt.j.ꝺ act.ꝛ ob.ꝛ.l.traiectitie.vl' ꝑ li.ꝯte.ſi ꝺ pure ꝛ nō ꝑceſſit denūciatio.vt.j.de vb.ob.l.nemo.§.j.ꝛ.ſ.ſi cer.pe.l.cū fūdū.ſꝫ aliqñ mora fit re ipſa.i.eo ipſo ꝙ debitor id qꝺ dꝫ nō ſoluit.ſicut ē i minore creditore vt.C.in q.cau.in inte.reſt.nō ē ne.l.i minoꝝ pſona re ipſa ꝛc. Itē fit aliqñ mora re ipā fauore dotis datem ꝗtitate.vt.C.de rei vx.acct.§.exactio. Itē aliqñ fit mora re ipā vt ſi ēptor nō ſoluit ꝑciā poſt rē ſibi traditā.vt.ſ.e.l.euictꝫ.§.poſt traditā poſſeſſionē ꝛ.C.de act.ēp.ꝛ vē.l.curabit.ꝛ l iſta mora pt itelligi iſte.§.vl' i mora q̄ fit mlori. Itē aliqñ fit mora re ipā odio.vt.ſ.ꝺ ꝯdi.fur.l.i re furtiua.ꝛ ē effect⁹ h⁹ more:q2 aliqñ debēť fruct⁹ ſicut eſt ſi ēptor ſoluit ꝑciū.vt.ſ.de act.emp.ꝛ vē.l.iul.ex vēdito. Itē hec mora aliqñ parit vſurā:q2 eo ipſo ꝙ debenť minorib⁹ currūt vſure:vt l ꝑal.l.i minoꝝ.ꝛ ita iſta mora q̄ fit re ipā aliqñ pit fruct⁹ aliqñ vſuras.ſꝫ gdā dicūť ꝙ nō parit nec fruct⁹ nec vſuras:ſꝫ mal' dſit.vt.ſ.digi.ꝛ ꝺ effectu more plenī⁹ dicā.j.e.l.mo.

Si quis ſolutioni. In.l.iſta ſimuliter tractatur de mora:ꝛ in pn.huius legis dꝛ:ſi debitor differt ſolutione facere ꝛ patus eſt iudiciū accipere:ſi hꝫ iuſtaꝫ cām litigādi nō vr eſſe i mora:ꝛ iō ad vſuras tanꝗ moroſ⁹ nō cōdēnabiť.h.d.pn.hui⁹ legis[fecerit] q2 nō ſoluerit[paratus fuit] cū hr̄et iuſtā cām litigādi.vt.j.dicit.[feciſſe morā] ſcꝫ ꝛ iō rōne more non teneť ad vſuras.[ꝑuocauit.] ꝛ vbi eſt exēm.in terminis:ꝛ certe poteſtis ita notare:depoſui apꝺ te hoiem cā in illo feciſti ſumpt⁹ neceſſarios:dico redde ſuū:tu dicis reddas ſumpt⁹ neceſſarios:dico ego nolo:ꝛ tu nō vis reddere ſuū:hic hēs iuſtā cām litigādi ꝛ nō videris eſſe i mora:ꝛ iō ſi ſeru⁹ iſte interi ꝑret ꝺ iteritu nō teneris.vt.ſ.depoſi.l.ſi plures.§.j.vl' ꝑt habere iuſtā cāꝫ litigādi ꝛ ita nō vr̄ eſſe i mora:ſi vult hr̄e amicos q̄ iterſint ſolutiōi ꝙ vult facere creditori ꝛc.vt.ſ.e.l.ſciēdū ꝛ.l.ſꝫ ꝛ ſi reipublice cā.vñ hēris hic illud no.q̄ hꝫ iuſtā cām litigādi nō eſt in mora:ſed ſi nō hꝫ iuſtā cām litigādi vr̄ eſſe in mora vt.ſ.ſi cer.pe.l.cū fundus.in prin.ꝛ.j.de vb.obli.l.nemo.§.j.

a C Appellatione dñi.adde ꝙ appellatione dñi cōprehenditur vſufructuari⁹ large bar. in.l.in vēditione.ff.ꝺ bonis aut.iud.poſſ. ꝛ ēt appellatiōe dñi cōtineť dña ꝛ ſic maſculinum habet concipere femininum Bar.in auť.iuſiu.qꝺ preſta.col.ſecunda.

Cū reus. In.§.iſto dꝛ:ſi reus eſt i mora ꝑ ꝯſequēs et ei⁹ fideiuſſor.nā mora reť nocet fideiuſſori [teneť] nā mora rei nocet fideiuſſori:vt B.ꝛ.j.ꝺ ꝺ.ob.l.mora.et digi.ſ.ꝺ eo q̄ cer.lo.da.op.l.cētū capue.aliqñ tñ mora rei nō nocet fideiuſ.vt.j.de vb.ob.l.cū filius.§.j.ꝛ.j.de op.lib.l.ſi libert⁹.

Mora videtur. In.§.iſto dꝛ.qñ mora vr̄ fieri creditori a debitore:ꝛ certe ſi tu es debitor meus in.x.vr̄ mihi fieri mora ſi iterpellatus a me cōgruo loco ꝛ tpe ꝛ nō habes iuſtā cām differēdi ſolutionē mihi petēti nō vis ſoluere.ſiue nō vis ſoluere ei cui mādaui.ſiue ne.geſt.ſiľr videris eē i mora ſi dicat aliqs.qūo ſi ꝑcurator me⁹ vl' geſtor denūciat tibi vt ſoluas videris eē i mora.ergo ꝑ liberā perſonā querit mihi actio.ꝛ ſideť ꝙ non q̄rit ſed q̄ſita retineť.ſicut eſt cū q̄s mihi furtū facientē deprehēderit gerēs negociū meū retinet mihi furti act.nō acqrit.ſic eſt etiā cū ꝑcur.me⁹ interpellat ꝑmiſſorē hois ꝑpetuat ſtipulationē mihi nō q̄rit.h.d.

iſte.§.videatis expōnē lr̄e.[ſed offiñ dꝛ ipleri.] ſ.ꝑcuratoris vl' geſtoris.q2 offiñ ꝑcuratoris vl' geſtoris eſt interpellare debitores vt dñm ſoluāt.vt.ſ.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.videam⁹[parat].i.retinet nō acqrit[ſtipulationē] ꝛ nō acquirit dño actionē ſed acqſitā retinet.vñ no.hic q̄ lꝫ ꝑ liberā pſonā nō q̄rať actio.vt.C.per quas pſo.no.acq.l.j.queſita tñ retinetur.vt.ſ.de procu.l.ꝑcuratorē.ꝛ.j.quod vi aut clam.l.iii.in prin.

Qui ſcit fundū. L.iſta reſpicit illā ptē rubrice de fructib⁹:ꝛ in pn.hui⁹.l.poniť caſus talis:habebā fundū cōem cū titio ꝑ indiuiſo:ſeui in fundo cōi ꝛ ſolidos fruct⁹ percepi:nunqd faciā oēs fruct⁹ meos:certe nō niſi ꝑ ea parte qua fund⁹ eſt me⁹:nec refert an ſeuerim an titi⁹ an vterqꝫ q2 fruct⁹ nō iure ſemis ſed iure ſoli ꝑcipiunť.quēadmodū ſi ego ſciēs ſeui in ſundo alieno ꝛ fruct⁹ ꝑcepi:nō facio fruct⁹ meos ſed cedāt ſolo:ſiue ſati ſint a me ſiue ab extraneo:ꝛ ita hoc caſu ſi ſeui in fundo cōi non facio fructus meos:niſi ꝑ ea parte qua ſum dñs:q2 nō conſideramus ius ſeminis ſed ius ſoli.h.d.pri.hui⁹.l.videatis expōnem lr̄e.[q2 omnis fructus] ſ.induſtrialis[percipiť.] q2 fruct⁹ cedūt ſolo.vt.C.de rei ven.l.ſi q̄s ſciens [fuerit] ab eo vel ab alio.vñ no.in pn.huius.l.duo no.ꝛ ſtatiꝫ no.vnū no.ꝯ vulgare ruſticoꝝ ruſtici dicūt chi ſemina ſi recolla:ſed nō bñ dicūt.vt.j.eo.l.pe.ſed dꝫ intelligi illud vulgare q̄ ſeminat in ſuo q2 quicqd platatur ſeritur vel edificatur omne ſolo cedit dū radicem tñ egit ꝛc.vt.j.de acq.re.do.l.j.in fi.ꝛ.l.ſe. Itē no.hic ſcdm not.ſicut ſi ſciēs ſeui i fundo alieno in nulla ꝑte debeo recolligere fructus:ita recolligendo non facio fruct⁹ meos ſed dñi cui⁹ eſt fundus:q2 fructus ꝑcipiunť iure ſoli nō iure ſeminis.ita ſi ſeui in fundo cōi ſciens fundꝫ communem pro parte ſocij nō facio fruct⁹ meos.ꝛ ita not.quod iuris eſt de toto quo ad totū idē iuris eſt de parte quo ad partē.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.de pac.l.iuriſgē.§.ad eo.ꝛ.ſ.de rei ven.l.que de tota.ꝛ.j.de admi.tu.l.ſi duo.in fi.ꝛ.j.ad.l.fal.l.in rōne.§.prorſus fallit in caſibus notatis.ſ.de euic.l.ex mille.ꝛ ibi digi.

1 Dña q̄ fit inter fructuariū ꝛ bonefidei poſſeſſorē.ꝛ nu.3.

2 Homine domini continetur bonefidei poſſeſſor.

In alieno fundo. In.§.iſto dꝛ:titi⁹ emit fundū alienum a non domino bona fide ꝛ per traditionē accepit.in illo fundo titius ſeuit frumentum.ꝛ ꝑcepit fructus.nunquid percipiēdo facit ſuos.rñdeť ꝙ ſic.q2 ſi quis ſciens in fundo ſeuit fructus nō facit ſuos.ſed ſi quis poſſidet fundū alienum bona fide ſiue ipſe fructus ſeuit ſiue alius facit fructus ſuos.quia bone fidei poſſeſſor loco dñi hr̄.ſicut ſi quis poſſidet ſeruum alienum bona fide habeť loco domini.quicqd querit ſeruus ex re poſſeſſoris vel ex opis ſuis certum eſt ꝙ mihi bone fidei poſſeſſori querit.nā certū eſt ꝙ bone fidei poſſeſſor facit fruct⁹ ſuos.ſiue ipſe ſeuit ſiue alius qui fruct⁹ iure ſoli percipiunť nō iure ſeminis ꝛ ideo ſi frumētum tuū in fundo meo ſeuerim segetes q̄ ex meſſibus collecte fuerint mee fient.nā bonefidei poſſeſſor habet idem ius qꝺ dominus prediorꝫ habet†eſt tñ in aliquo differētia inter fructua- 1
rium ꝛ bonefidei poſſeſſorem.q2 fructuari⁹ facit fructus ſuos a quocunqꝫ ſint ſati.ꝛ idē in bone fidei poſſeſſore q2 in ꝑcipiendis fructibus plus iuris habet bonefidei poſſeſſor.q2 fruct⁹ fiunt eius a quocūqꝫ ſati ſint.ſiue percipianť ab eo ſiue ab alio eius nomine.ſed fructuarius nō facit fructus ſuos niſi ipē eos a ſe ſeparet.ꝛ ſicut bone fidei poſſeſſor facit fruct⁹ ſuos.ita ꝛ ille qui fundum vectigalē cōduxit quoquo modo a ſolo ſeparati ſint.h.d.iſte.§.vſqꝫ ad.§.bonefidei emptor ꝛc.videatis expoſitionem litere.[que ſerui.] ſub.bona fide empti.[aſpicitur] id eſt conſideratur.accedit quod habuiſtis.ſ.eo.l.in prin.[ſeparati fuerint] ſiue per eum ſiue per aliū ſuo nomine ſeparati ſunt ſic ꝛ colon⁹.vt.j.de fur.l.ſi apes.in fi. Dñi ſignori in.§.iſto vos notabitis tria no.q2.§.iſte eſt intelligēd⁹ in fructib⁹ induſtrialib⁹ vt illos bonefidei poſſeſſor faciat ſuos ita ꝙ de eis conſumptis nullo modo teneatur.vt.ſ.de rei ven.q2 facit ſuos cuꝫ iudicis officio fructus extātes tenetur reſtituere.vt inſtitu.de offi.iud.§.illorum.in fructibus autē naturalibus nō eſt intelligendus iſte.§.vt.j.e.l.fruct⁹.ꝛ digi.ſ.de rei ven.l.ſi nauis.in fi.ꝛ qui dicanť fructus naturales vel induſtriales digi.ſ.de rei ven.l.fru-
2 ctus.vñ hic ampli⁹ nō dico.† Itē no.hic ꝙ appellatiōe domi-
a ni⁹ cōtinetur bone fidei poſſeſſor q2 ſicut dominus fundi facit fructus ſuos ita bone fidei poſſeſſor.eſt tñ quātum ad alia differentia inter dominum ꝛ bone fidei poſſeſſorē q2 dominus in cuius locū mortuus eſt illatus agit act.in factū non eſt bonefi.poſſeſſor.vt.j.de relig.ſump.ꝛ fu.l.ꝺ.§.j. Item ſerui ſubdūcunť
3 queſtionibus.vt.j.ad ſilleia.l.j.§.j. Item noc.† ꝙ in fi.huius.§. ponitur differentia inter fructuariū ꝛ bone fidei poſſeſſorē.q2 bone fidei poſſeſſor facit fructus ſuos ſtatim ꝙ a ſolo ſeparati ſunt.fructuarius non.niſi ipſe percipiat.quod intelligunt gdā

bonefideꝗ

bone fidei poſſeſſor facit fruct⁹ ſuos ſi a ſolo ſunt ſeparati:etiā ſi in horreo nō ſunt recōditi.ſed fructuarius non niſi ſint in orreo reconditi.vt.ſ.de rei vend.l.ſi eius que eſt pe.l.ſ. qui.mod. vſufr.amit.l.ſi vſufructuari⁹.imo videt reprobari. vt.j.de fur. l.verū.in fi.imo fructuarius poſſidet naturaliter. vt.C. cōia de vſucap.l.j.qđ nō facit colonus.vñ.§.iſte facit differentiā inter fructuariū ⁊ bonefidei poſſeſſorē: q₂ fructuarius facit fructus ſuos.ſi ipſe vel ali⁹ ſuo noīe ſeparat a ſolo:ſed bonefidei poſſeſ. facit eos ſuos a quocunq₃ ⁊ qualitercūq₃ fuerint ſeparati a ſolo.vt.ſ.quibus modis vſuf.amit.l.ſi vſufruc.meſſem.⁊ ibi dr.⁊ ⁊.ſ.de rei ven.l.fructus nō modo.Itē eſt in alio differentia q₂ fructuari⁹ ad heredes ſuos fructus nō tranſmittit anteq̄ percipiantur q̄ vſuf.extinguntur morte.vt.C.de vſufr.l.corruptionem.ſed bonefidei poſſeſſor trāſmittit fruct⁹ ad ſuos heredes vt inſti.de rerum di.§.is apud quem.

1 ☞ Bonefidei emptor facit fruct⁹ ſuos induſtriales ⁊ quomodo hoc intelligatur.

2 Qui habuit bonam fidem ab initio quando remaneat bonefidei poſſeſſor ⁊ que vtilitas reſultet.ibidem nume.2.

3 Bonefidei poſſeſſor quando efficiatur malefidei.ibidem nu.3. Et ad quid teneatur.Ibidem.

Bonefidei emptor. In.§.iſto dr:quidā bōa fide emit fundū alienū:⁊ p traditionē accepit:ſcuit illū fundū anteq̄ fruct⁹ pciperet cognouit alienū:nūqd eos percipiēdo facit ſuos: rñdet q̄ ſic:q₂ bonefidei poſſeſſor intelligi dr q̄diu euict⁹ nō fuerit. q₂ ſufficit eū in initio bonā fidē habuiſſe:ſicut eſt i ſeruo alieno a me bonafide poſſeſſo tādiu enim ex re mea vel ex opa ſua mihi acquirit q̄diu a me nō euincit [ſcuit]ſub. in fūdu bonafide empto.[faciat]vt de eis cōſumptis nullo modo teneat de extātib⁹ nō teneat rei ven.ſed iudicis officio.vt inſti.de offi.iudi. §.illorū[emero]ſub.ex poſtfacto cepi ſcire ad me nō pertinere. [nō fuerit]ſub.⁊ ita ſufficit in initio bonam fidē habere. Or ſi
1 gnori in §.iſto no.†bonefidei emptor facit fructus ſuos induſtriales quid eſt hoc dicere:facit ſuos.i.querit ſibi dñiū:q₂ non poteſt ꝯueniri rei ven.vt.ſ.ſi.reg.l.iij.§.poſt lit.ꝯt.⁊ inſti. de rerū di.§.ſi quis.ſ₃ is faciat fructus ſuos vt de eis cōſumptis nō teneatur rei vēdica.tamen de extātibus tenetur iudicis officio vt.ſ.de peti.her.l.ſi a domino vel a patre.⁊ dig.ſ.de rei ven.l. ſi nauis.§.vlt. Itē no.hic bonefidei poſſeſ.facit fructus ſuos et ſufficit eum in initio bonā fidem habere.vt in vſucapione perficienda dicit.vt.C.de vſuca.trāſformā.l.vnica.§.hoc pculdubio.⁊ idē in ſeruo bona fide empto.vt hic in fi.dicitur:ſed.l.vr̄ contra.que videtur velle q̄ nō ſufficiat habere bonam fidē ab initio.vt.j.de acq.re.do.l.bonefidei.§.in cōtrarium. Ad quod vos dicetis q̄ ibi dr allegādo dr:nō decidendo vnde ſtat huic deciſioni vel illud de rigore iuris:ſecus de eqtate vt hic.vñ no.
2 †hic q̄ q habuit bonā fidem ab initio remanet bone fidei poſſeſſor poſt lit.ꝯte.quantū ad fructus pcipiendos vt hic dr. Itē remanet bone fidei poſſeſſor quantū ad vſucapionem inchoatam ne interrumpat.vt.ſ.de rei ven.l.ſi poſt.⁊.C.de vſuca.trāſfor.l.vna.§.hoc proculdubio. Itē remanet bone fidei poſſeſſor quantū ad hoc vt nō teneatur de interitu ſi habebat iuſtā cā₃ litigādi.vt.ſ.de pet.here.l.illud.⁊.ſ.de rei ven.l.vtiq₃ §. nō vtiq₃ tamen quo ad queda₃ non remanet bonefidei pol. poſt lit. conte.q₂ licet percipiat fructus poſt lit.cōteſ. tamen tenet eos reſtituere.vt.C.e.l.certum. Itē quantum ad alia non remanet bonefidei poſſeſſor q₂ ab initio habuit bunā fidem.vt.C.e.l.more.⁊.C.de acq pol.l.nemo ambigit.⁊.C.de lōg.tēp.preſcri.l.em
3 ptor.†Ite₃ omnis poſſeſſor bonefidei regulr efficit male fidei. vt.ſ.de pet.here.l.ſed ⁊ ſi lege.§.ſi autem poſſeſſor.⁊.ſ. de rei ven.l.ſi domum.in fi. Itē male fidei poſſeſſor factus ex poſtfacto tenetur de vniuerſis.vt.C.de rei ven.l.certū. Itē efficit malefidei poſſeſſor q̄tū ad hoc vt teneat de interitu ſi res nō erat eodē modo pitura.vt.ſ.de rei vē.l.ite ſi verberatū. hec ſunt vera in rei ven.ſec⁹ in petitiōe here.vbi quoquo modo ſciat incipit eſſe predo.vt.C.de pe.here.l.ſi poſt morā.⁊.ſ.de pet.he.l.ſ₃ ⁊ ſi le.§.de eo autē loquitur. Sed denuo ad illud qđ hic dr q̄ ſi poſſideo ſeruum alienū bona fide ⁊c.videtur contra.j.de acq. re.do.l.qui bonafide.§.q̄diu. ad qđ vos dicetis differentia eſt inter ſeruū alienum bonafide poſſeſſum in quo remanebo bonefi.poſ.ſi fui ab initio q̄diu fuerit a me euict⁹ vt hic dr:ſ₃ aliđ eſt in libero homine a me bonafide poſſeſſo ab initio:q₂ ſupueniens ſcitia facit me male fidei poſſeſſorem fauore libertatis, vt in.l.cōtra.ſed denuo vr̄ cōtra.j.de acqui.re.do.l. queſitū.ad quod vos dicetis differētia eſt inter emptorē bonefidei ⁊ heredem eius: q₂ bonefidei emptor ab initio remanet q̄diu fuerit ſeruus ab eo euictus vt hic.ſed eo mortuo ſi heres incipit ſcire ſeruum alienu₃ tenetur ex ſua perſona non defuncti. vt in.l.ſ.

Venationē. In.l.iſta queritur an venatio que ſit in fundo intelligatur fructus fundi:⁊ reſpondetur q̄ non:niſi principaliter fructus fundi cōſiſtat in venatione: q₂ tunc venatio eſt fructus fundi[fruct⁹ fundi]cōſiſtentis in meſſib⁹: vel in vindemiis[cōſtet]vt eſt in foreſtis ⁊ in locis aridis:⁊ ponetis ita exēplū tu poſſides fūdū meū mala fide cepiſti op⁹:pete q̄ ꝯdēneris ad fructus fundi: nūquid iſta venatio venit in cōdēnatione fructuum:certe nō: ſed ſi fundus eſſet venabilis q₂ nō percipitur ibi niſi venatio: tunc venatio bene eſt fruct⁹: vt hic:⁊.ſ.de vſufruc.l.item ſi fundi.§.aucupiorum.

1 ☞ Moram ſibi commiſſam tranſmittit quis ad heredem.

1 **Cum in patriſa.** †In.l.iſta dr: ſi creditori patriſa.facta eſt mora creditore mortuo amplius nō quert q̄ fiat heredi ei⁹:q₂ hec mora trāſit ad ſuos heredes ⁊ ceteros ſucceſſores [mora]ſ.noua. vt ipſe heres denunciet debitori [tranſmittitur]quia heres heredis teſtatoris eſt heres vt.C.de here.inſti.l. vlt.⁊ q₂ eadē eſt perſona heredis ⁊ defuncti in aut.de iureiu.a morientre preſti.in prin.vnde nota q̄ cum mora ſit creditori nō requiritur q̄ heres interpellet debitorem per nouam denūciationē₃ q₂ per moram perpetuata eſt obligatio vt vſure perpetuo debeantur vt.ſ.eo.l.ſi quis.⁊.j.de le.ij l.ſtitia ſcia.§.j.

In pecudū. In.l. iſta tractatur de fructibus induſtrialibus:⁊ in lege iſta dicitur q̄ fructus induſtrialis eſt fetus pecoris ſicut lac lana ⁊ pilus ⁊ agni et vituli qui naſcuntur ex vaccis.fructus induſtriales ſunt:⁊ omnes iſti fructus pleno iure pertinent ad bonefidei poſ.⁊ ad fructuarium:ſed nunquid partus ancille eſt in fructu:certe nō. ⁊ ideo bonefidei poſſeſſor vel fructuarius partum ancille non facit ſuum imo pertinet ad dominū proprietatis:abſurdum enim eſt cū omnes res intelligantur introducte gratia hominū q̄ homo ſit in fructu hoc dicit iſta lex:videatis expōnem litere.[in pecudū fructu] ſcilicet induſtriali[⁊ fructuarii]⁊ licet in hoc ſit ſimilitudo iter bone fidei poſ.⁊ vſufru.eſt tamen differētia in aliquibus inter bonefi.poſ.⁊ vſufr.vt dig.l.ſ.e.l.qui ſcit.§.in alieno.⁊ iſti dicunt fruct⁹ induſtriales ⁊ eſt pilus qui patet nitus:⁊ eſt ſubtilior et lana groſſior:ſed fructus naturales dicuntur.vt.j.e.l. fructus. [comparauit]non autē comparauit homines gratia aliarū rerū:⁊ ad iſtud accedit.ſ.de vſufruc.l.vetus fuit dubitatio.⁊.ſ. de edil.edic.l.iuſtiſſime.⁊ licet bonefidei poſſeſſor nō faciat partum ancille ſuū vt poſſit eū petere rei ven.nō tamen facit quaſi ſuum ſcilicet vt poſſit petere pub.⁊ vt eodē ti.poſſit vſucapere. vt.ſ.de pub.l.ſi ego.§.partus.

1 ☞ Quod eſt inutile viciatur ⁊ non viciatur vtile.

1 **Placuit.** †In.l.iſta dr:ſi quis ſtipulatur ſortē₃ ⁊ vſuras ſupra legitimum modū vel vſuras vſurarum quatenus ſtipulatio excedit legitimum modum ipſa viciatur : in reſiduo valet [ſupra ſtatutum modum]a lege in vſuris preſtandis vt.C.eod.l.eos qui.§.j.vel ſtatutum modum ſecundum conſuetudinem regionis [peti poſſe]vnde no.q̄ vtile per inutile non viciatur:accedit.ſ.e.l.ſi pecunie.⁊.j.de iure do.l.ſi generalis.

Etiam ex nudo pacto. In lege iſta ponit quoddā ſpeciale in vſuris:ecce ſi ciuitas mutuat pecuniā ſub vſuris ⁊ ꝯuenit nudo pacto p̄ſtari vſuras ſibi debent vſure[etiam ex nudo pacto]hoc etia₃ implicat.q.d.nedū ex ſtipu.debent vſure ciuitati:imo ex nudo pacto vñ no.i.l.iſta duo ipſa regulariter vſure fenebris pecunie ex pacto citra vinculū ſtipulationis nō debent.vt.C.e.l.q̄tio.fallit in tribus caſibus.vn⁹ eſt in ciuitate vt hic. nō in alia eſt priuilegiata ciuitas.vt.C.de ſa.ſan.eccl.l.vl. Itē fallit in frumento ⁊ oleo.vt.C.e.l.frumenti. Itē fallit in nautico fenore vt j.de nau.fe.l.periculi.item no. q̄ regulariter nō datur actio ex nudo pacto.vt.C.de pactis.l.legem quā dixiſti.ſpeciale tamen eſt in ciuitate:vt hic:⁊ in aliis multis caſibus ibi no.

Quod in ſtipulatione. In lege iſta dr: q̄ ſtipulatio aliquādo eſt inutilis ratione incertitudinis. vnde ſi ſtipulor a te ſortē ⁊ certas vſuras:valet ſtipu. ſed ſi ſtipulor incertas puta vſuras q̄ cōpetierint iſta ſtipulatio nulli⁹ eſt momēti[nō adiiciatur]i.nō ſtipulet vel trientes vel ſemiſſes.⁊ ita no.q̄ ſtipu.q non continet certam quantitatē inutilis eſt vt ⁊ alb.j.de vbo.obl.l.vbi autem non apparet. in prin.⁊.j. de re iudi.l.in ſumma.§.q ſortis ſecus eſt in legatis fauore vltime voluntatis.vt.j.de leg.iij.l.nūmis. Item licet in ſtipulationibus obſcuris quod minimū eſt ſequamur:vt.j.de regu.iur.l.

ſemper. hoc odio vſurarum quod minimuꝫ eſt non ſequimur.

1 ¶ Mora regulariter non contrahitur re ipſa ſed per intero pellationem factam congruo loco ⁊ tempore que an legitime facta ſit committitur iudicis arbitrio et ſi remiſſa fuit tollitur mora. h. d. vſqꝫ ad. §. in bonefidei.
2 Facta ſunt incerta ⁊ ideo diffiniri non poſſunt.
3 More diffinitio non eſt facilis ⁊ quare.
4 Denunciare debitori non ſufficit niſi in denunciatione perſeueretur.
5 Mora quando fiat iure communi ⁊ quando ſpeciali.
6 Mora quando fit iure communi habet quinqꝫ effectus principales. ibidem nu. 6.
7 Mora quando fiat iure ſpeciali ⁊ de effectibus eius. ibi. nu. 7.
8 Mora qualiter purgetur. ibidem ⁊ nume. ſeq.

1 **Mora fieri intelligitur.** † Lex iſta reſpicit vltimā partē rubrice de mora: ⁊ in pn. huiꝰ. l. iuriſc. tractaturus de mora: dicit q̄tuor. primo dicit qn̄ mora fieri intelligatur. ſcd̄o rn̄det op. q̄ poſſet ſibi fieri cur mora nō deſcribitur tertio dicit ꝙ non ſufficit denūciari ſeruo debitoris et annectit rationē. quarto cui denunciandū ſit ⁊ qualiter. Incipiamꝰ ergo a primo ⁊ dr̄ ꝙ mora fieri intelligitur nō ex re ſed ex perſona. vnde tu es debitor meꝰ in. x. nō videris in mora eſſe eo ipſo ꝙ non ſoluis: ſed cum denūciaui tibi congruo loco et tempore vt ſoluas ⁊ tu potuiſti ſoluere ⁊ nō ſoluiſti: ⁊ ſi reuocetur in dubiū ſis in mora vel non apud iudicem eſtimādum eſt. Scd̄o reſpōdet tacite oppoſitioni q̄ poſſet ſibi fieri: diceret aliquis cur non deſcribitur hic mora: ſed ponitur eius noticia. reſpōdet iuriſc. q: difficilis ⁊ quaſi impoſſibilis eſt diffinitio more ꝓpter factorū varietatē: ⁊ ideo diuus pius iulio balbo reſcripſit nulla lege: vel iuris autorū cōſtitutione inuenitur deſcriptio more: q: quē eſſe in mora plus eſt facti q̄ iuris. ⁊ ea que ſunt iuris poſſunt diffiniri: ea que ſunt facti nō poſſunt diffiniri: q: facta ſunt incerta. Tertio dicitur ꝙ nō ſufficit ſi creditor vel eiꝰ procurator denūciat ſeruo debitoris abſentis: q: ipſi debitori ē denūciandū. Quarto ponitur cui dꝫ denunciari ⁊ q̄liter. ecce creditor debet denūciare debitori ſuo congruo loco ⁊ tempore: et poſtea non debet remittere debiti petendi inſtantiā: ſed ſi debitor diceret non habeo pecuniam ad manus nō dꝫ ei dare dilationem: alias ſi remitteret illa denūciatio videt eſſe remiſſa: ſꝫ ſi nō remittitur per hoc debitor conſtituitur in mora. hoc dicit pn. huius legis: videamus expōnē litere. [mora] ſub. que ſit iure cōmuni nō iure ſpeciali. [fieri intelligitur non ex re] i. non eo ipſo qđ debitor debet ⁊ nō ſoluit [ſed ex perſona] i. ſ. debitoris cui denūciatum eſt. [ſi interpellatus oportuno loco.] ſub. ⁊ congruo tēpore vt hic. ⁊ ſ. de verbo. obli. l. ſi ex legati cauſa. ⁊ ſ. de ſolu. l. ſi ſoluturus. [q. ꝛo d.] ſ. vtrum denunciatio ſit facta cōgruo loco ⁊ tempore. [apud iudices examinabitur] ſub. ⁊ cognoſcitur ſi in dubiū reuocetur: an mora fiat per interpellationē factaꝫ vel nō: ⁊ huc uſqꝫ durat primum dictum in quo dicitur intelligatur fieri mora. modo incipit ſecūdum dictum [nam ⁊ vt pom. ⁊c.] in quo iuriſc. reſpōdet tacite oppoſitioni q̄ poſſet ſibi fieri quare mora nō deſcribitur hic. vnde dicit. [nam vt pomp. lib. ij. epiſtolarū difficilis eſt] ſub. vel quaſi impoſſibilis: ⁊ quare ꝓpter varietatē factorū: ⁊ q: plus ē facti q̄ iuris. iura enim poſſunt diffiniri q: certa ſunt facta incerta: ⁊ q: incerta iō nulla lege noua vl' veteri inuenitur diffinita. ⁊ iō dicit lra diuus pius iulio balbo reſcripſit an mora facta intelligatur [neqꝫ ꝯſtitōne vlla] ⁊ ita lege noua imperiali [neqꝫ iuris autorū qōne] ⁊ ita lege veteri [cū ſit magis facti q̄ iuris qō] ſub. debitorē eſſe in mora vl' nō: ⁊ ideo nō pōt
2 tradi ſub regula iuris q: iura ſunt certa] ideo poſſūt diffiniri: factā ſunt incerta ⁊ ideo nō poſſunt diffiniri: q: pleriqꝫ ignorantia facti prudentiſſimos fallit. vt. ſ. de iur. ⁊ fac. ign. l. ij. Or incipit tertiū dictū ⁊ nō ſufficit ⁊c. denūciatū eſt] vt debituꝫ ſoluat q: per ſeruū dn̄i cōditio pōt fieri melior non aūt deterior. vt. C. de pac. l. ſuus. ⁊. ſ. de reg. iu. l. melior. [cū etiā] incipit quartū ⁊ vltimū dictū [dn̄o] i. ſeruū eidēqꝫ debitori. [denūciatuꝫ eſt] i. dn̄o pn̄ti de ore ad os: ſꝫ abſenti ꝑ nūciū. vt ar. ſ. de excu. tut. l. ſcire [faceret] q: faceret copiā ſui apd̄ iudicē [omiſſa ꝯrūt] i. remiſſa eſſet: ⁊ dr̄ remitti debiti iſtātia ſic: dicit creditor debitori ſolue: dicit debitor nō poſſu ſoluere: dicit creditor ⁊ ego do tibi dilationē vſqꝫ ad annū: hic remittit creditor debiti inſtātiā: ſꝫ nō dr̄ remitti debiti inſtātia ſi debitor eſt paratꝰ ſuſcipe iudiciū ⁊ differt ex iuſta cā ſolutionē. vt. ſ. e. l. ſi qs ſolutione. hic nō remittitur debiti inſtātia. Or ſignori. l. iſta reſpicit vltimā partē rubrice ꝺ mora. ⁊c. dic vt dixi in caſu: mō circa legē iſtā not. aliqua not. ⁊
3 primo † ꝙ more diffinitio nō eſt facilis imo difficilis ꝑ factorū varietatē q: eē in mora magis ē facti q̄ iuris: q: iura ſūt certa facta incerta. ⁊ iō ſub regula tradi nō poſſūt: ſicut eſt etiā in venire ꝓpter infidelitatē hoim̄ quāta fides ſit teſtibꝰ adhibēda: ⁊ iō ſub regula tradi nō pōt. ſ. ꝺ teſti. l. iij. §. ꝟba. ſic ēt ꝓpter varios mores hoim̄ difficilis ē diffinitio ıpenſarū. ſ. q̄ impenſe ſint repetēde ⁊ quāte ⁊ qn̄. quidā ſunt nimis delicati vt ſunt fatui: quidā ſunt q nō expenderēt aliquid niſi in cām neceſſariā: qdā ſunt q impendūt in cām neceſſariam ⁊ īūē ⁊ vtileꝫ ꝓbabiliter. vt ſ. de impē. in re. do. fac. l. iij. ⁊. l. ſe. ⁊. l. qđ dr̄. ⁊. ſ. de rei ven. l. i. fun
4 do. ⁊. ſ. de pig. act. l. ſi ſeruos. ¶ † Itē not. hic ꝙ nō ſufficit denūciari debitori niſi in denūciatione facta perſeueret: ⁊ ita nō ſufficit verſum. niſi duret ꝟſum. vt. ſ. de in rē ver. l. ſi ꝑ patre. §. verſum. ⁊. ſ. de acq. poſ. l. non videtur. ⁊ ar. ſ. de diuor. ⁊ repu. l. iij. Or ſignori circa legē iſtā diligenter eſt inſiſtendū opponendo. ⁊ reſpondendo ⁊ diſtinguendo ⁊ querendo ⁊ aduertatis hāc materiā q: vtilis eſt in iudicijs ⁊ in cauſis ⁊ ſtatim incipiā a leuioribus oppoſitionibus de quibus gloſe veſtre nullā faciunt mentionē. vos habetis hic in tertio dicto ſi creditor vel procuꝛ. eiꝰ denūciat ſeruo debitoris ꝓpter hāc denūciationē nō videtur debitor eſſe in mora: ſed lex eſt ſcripta in cōtrariū que dicit ſi denūcio tibi edificanti nouū opus ſiue ſeruo tuo denūciatio eſt legitime facta ⁊ ſicut ſi tu edificaſti ꝓpter denūciationē factā tibi vel ſeruo tuo dꝫ demoliri qđ factū eſt. vt. ſ. de no. ope. nū. l. de pupillo. §. ſuo. ad ꝙ vos dicetis duplex eſt denūciatio eſt nūciatio q̄ ſit rei eſt nūciatio q̄ ſit ꝑſone. nūciatio q̄ ſit ꝑſone tm̄ eſt cū nūciatur debitori vt debitū ſoluat: nō aūt denūcio ideo bite vt ad me ꝑueniat ſꝫ tibi vt ſoluas. vn̄ ſi debes mihi equuꝫ vel aſinū non debeo denunciare ipſi equo vel aſino ſed tibi: ⁊ iſta nūciatio eſt faciēda debitori: vt ita debiti repetendi inſtantia debitori non remittatur: nō aūt ſufficit ſi fiat ſeruo debitoris q: ſi fit ſeruo debitoris non nocet ei: q: ꝑ ſeruum conditio dn̄i pōt fieri melior nō deterior. vt. ſ. ꝺ reg. iur. l. melior. ⁊ ſic loquitur lex nr̄a. eſt nūciatio que fit ipſi rei vt nūciatio noui opis. nā ſi facis nouū opus ⁊ neminem inueniam ibi ipſi operi poſſum nūciare: ⁊ multo fortius tibi domino ⁊ tuo ſeruo ⁊ operarijs tuis ⁊ talis nūciatio valida eſt ⁊ dꝫ abſtineri ab edificatione niſi remiſſiones impetret: ⁊ ſic loquitur l. ꝯ. ⁊ probatur. ſ. de op. noui nū. l. de pupillo. §. nūciare. ⁊. l. in pn̄ti. Scd̄o iſtatur ⁊ opponitur ad. l. iſtā: iſta lex dicit in ſui pn. ꝙ mora fieri intelligitur nō re ſed ex perſona: ſed lex vr̄ ꝯ. q̄ vr̄ velle ꝙ aliqn̄ mora fieri intelligitur ex re non ex perſona. vt. ꝺ. e. l. ꝛ ſi reipublice. §. aliqn̄. ⁊. C. in qui. cau. in integ. reſt. non eſt ne. l. in minorū perſona. ad qđ vos diceti pluribus modis: ⁊ vno mō ſic: ⁊ dicit iſta litera mora: intelligitur fieri nō ex re ſed ex perſona: poteſt ita legi nō re ſcilicet tantum ſed ex perſona. q. d. ſit ex re: vt in. l. cōtra. ⁊ ex perſona vt hic. Vl' pōt dici ſcd̄o mō mora fieri intelligitur regulariter nō ex re ſed ex ꝑſona vt hic. aliquādo tn̄ in caſibus mora fit re ipſa. i. eo ipſo ꝙ debetur ⁊ nō ſoluit. vt in. l. ꝯ. vnde nō dꝫ trahi ad cōſequentiā: q: oīs diffinitio in iure nr̄o ꝑiculoſa eſt: vt. ſ. de regu. iur. l. j. vn̄ in caſu q̄ regula viciatur fallit. in ceteris remanet firma. vt in aut. de non alie. aut permu. re. ec. ij. col. §. ſinaūt. vel pōt dici tertio. mora ē q̄ fit iure cōmuni: eſt mora q̄ fit iure ſpeciali mora q̄ fit iure cōi illa nō ex re ſed ex ꝑſona fieri intelligitur eſt mora q̄ fit iure ſpāli ſiue ſingulari ⁊ illa hꝫ fieri ex re ipſa non ex perſona: vt i. l. ꝯ. Ad ſolutionē huius ꝯ. ⁊ vt plene liqat articulus iſte: ita diſtiguēdū eſt vt diſtingu. C. in quibꝰ cauſis in integ. reſt. nō eſt ne. l. in minorū. ⁊ aduertatis iſtā diſt. q: dn̄s azo ſcripſit eā in tribꝰ locis dictiōibꝰ nō mutatis: ſ. hic i apparatu ſuo magno: ⁊ i ſūma hꝰ ti. i. ij. col. ⁊ i ſūma. C. i q. cau. in ite. reſt. nō ē ne. l. ſi. ſꝫ ſicut videre poteritis manifeſte ꝓſequar eā pigiꝰ et latiꝰ ⁊ nihil omittā de antiqs ſcriptis ⁊ in mltis dicā plus q̄ ipſe ⁊ q̄ i aliqbꝰ ſcriptis inueniatis ⁊ dico ſic. † Mora aliqn̄ fit 5
iure cōi aliqn̄ iure ſpāli. ſit iure cōi tribꝰ modis vl' ꝑ denūciationē factā ꝯgruo loco ⁊ tpe cū nō remittitur debiti repetēdi iſtātia vl' ꝑ lit. ꝯte. vl' ꝑ diei appoſiti elapſū: ⁊ iſta dr̄ fieri ex ꝑſona. Fit mora iure ſpāli: aliqn̄ fauore aliqn̄ odio: ⁊ iſta dr̄ fieri ex re. oīa iſta ꝑ ordinē exeqmur. Dicitur mora fieri iure cōi q̄ locū hꝫ regulr in oibꝰ ꝑſōis i oibꝰ rebꝰ ⁊ i oibꝰ actiōibꝰ: dr̄ mora fieri iure ſpāli q̄ hꝫ fieri ꝓrogatiua ꝑſōe i certis ꝑſonis: ſꝫ ꝓrogatiua rei i certis rebꝰ ꝓrogatiua act. i certis act. mora q̄ hꝫ fieri iure cōi fit triplr: ſit vno mō ꝑ denūciationē factā ꝯgruo loco ⁊ tpe ita ꝙ debiti repetēdi iſtātia nō remittatur ⁊ ꝺ iſta ponamꝰ exēplū: aliqs ē debitor pure ex̄ iudiciū: denūcio ei vt id ꝙ dꝫ debeat dare nec remitto debiti repetēdi inſtātiā ꝯſtituo eū i mora. vt i pn. hꝰ. l.
8 tū ad ꝯſtituēdū eū i mora ᵃ inſta ſūt neceſſaria: ⁊ pmo ꝙ denūciē ei no eiꝰ ſuo. ſcd̄o ꝙ denūciet loco ꝯgruo ⁊ tpe. tertio ꝙ nō remittā debiti repetēdi inſtātiā. Itē ꝙ ſciat ſe debitorē vt iuſte ignorare nō poſſet. vt. ꝺ. ſi cer. pe. l. ꝙ te ne ſint melioris cōditionis ſtulti q̄ ꝑiti. ſ. ꝙ vi aut clā. l. ſi ſeruꝰ. Itē reqritur ꝙ poſt denūciationē ſit lapſū tm̄ tpe qđ ꝯmode potuerit dare ſ. ꝺ do. l. ſi qs filiū. Fit mora iure cōi ꝑ li. ꝯte. ſi teneris dare pure nō denūcio extra

a ¶ Ad ꝯſtituendū aūt in mora. Aduerte ꝙ ille q̄ tenetur officio iudicis nō cōſtituitur in mora ꝑ interpellationem extraiudiciales ſed ꝑ litis cōteſt. ſecus in eo q̄ tenetur iure obligationis. vt no. gl. i. l. q̄ rome. §. coheredes ⁊ ni gloſ. paruā. ff. de ver. obl. ⁊ in. l. in pliꝰ nō peri. ff rē rat. hab. ⁊ in. l. fideiuſſor obligari. §. ſi. ff. de fideiuſ. do. Alex. in cōſil. cxlx. incip. viſis et diligenter ad ſi. in. ij. volu. vbi latius de materia ⁊ cōſil. clvi. inci. viſo ⁊ cōſiderato eo. ij. vol. et ꝯſil. cxvj. inci. inſpectis et ponderatis eo. volu.

extra iudiciū nec interpello te qḋ forte ꝓcedit ex indignatiōe:
ecce venit actor ⁊ offert reo libellū in quo libello ꝯtinet̃ qs pe
tit a q̄ petit: qd petit quare petit̃ ⁊ quo iure petit̃ dant̃ dilatio
nes dilatorie vt vult aut.C.ḋ lit.ꝯte.aut.offerat̃: venit ad rñdē
dū libello: cū hs ꝯteſtat̃ deꝑhēdit̃ i mora. nā oīs debitor q̄ ma
uult litigare ꝙ ſoluere cū nō habeat certā cām litigādi ꝯſtituit̃
in mora.ſ.de v̄b.ob.l.nemo.⁊.ū.ſi cer.pe.l.cū fund⁹. Jtē fit mo
ra ꝑ diei apposite lapſū: ſi ꝓmittis dare i diē vſqꝫ ad mēſē ſi aū
diē nō das elapſa die es in mora: q: dies i quē tenebaris dare
te iterpellat.ſ.de v̄.ob.l.ſi fūdū.ſ.de act ⁊ obl.l.traiecticie.⁊.C.
de ꝯhen.⁊ cō.ſti.l.magnā.ū.de iure emph.l.ij.his trib⁹ modis
fit mora iure cōi: ⁊ hic ḋr fieri ex ꝑſona nō ex re. Pōt adici q̄r
tus mod⁹ ꝯſtituēdi i mora iure cōi ꝑ ꝯditiōis exiſtētiā: pōe ꝓ
miſis dare ſub cōditione ſi nauis venerit ex aſia: ſtatim imple
ta ꝯditione videris eſſe in mora.ſ.de v̄b.obl.l. ita ſtipulat⁹.§.ſ.
qḋ videt̃ certū eſſe ſi ipſe debitor ſcit cōditionē iupletā nō aliter
ar.l.ꝑalie.ū.ſi cer.pet.l.quod te. Uidim⁹ de iſta mora q̄ fit iure
cōi qb⁹ mōis fiat nūc ſubijciam⁹ qs ſcit ei⁹ effect⁹: poſtea ſubij
6 ciem⁹ qualr̃ purget̃. † ⁊ certe mora q̄ fit iure cōi hꝫ qnqꝫ princi
pales effect⁹. ecce hꝫ vnū effectū ꝯ acceſſiones ciuiles circa vſu
ras. nā in bonefidei act. veniūt vſure iudicis offō ex tpe more.
ſ.e.l.§.in bonefidei act. itē i act. quaſi bone fidei: puta in act. ex
teſtō q̄ ꝓponit̃ ꝓ quātitate relicta. nā lꝫ nō ſit bonefidei. vt in̄
ſti.de act.§.actionū. ſortit̃ naturā bonefidei actionis. vt.ū.in q.
cau.in inte.reſt.l.in minor.in act. mere ſtricti iur. nō veniūt vſu
re citra vinculū ſtipulatiōis in fenebri pecunia. vt.C.e.l.ij.⁊.ū.
ſi cer.pe.l.lecta.§.cū ⁊ ſortis. reprobata fre.op.q dicebat in act.
mere ſtricti iur. veniūt vſure lit.cōte. q: dicebat in eis venit om
nis cā.ū.e.l.ij.q.ſi.ſunt exp̄ſſe.C.de ꝯdi.inde.l.j. nec ob.ſ.e.l. li
tē. q: intelligo in bonefidei act. qn̄ mora litē cōte. nō p̄ceſſit: nec
ob.li.ꝯteſt. veniat ois cā: itelligit̃ ſcilicet naturalis.ū.de rei ven
di.l.ſi nauis. Jtē ſcḋs effect⁹ eſt vt veniāt fruct⁹ iudi. officio ex
tpe more. vt.ſ.e.l.videam⁹.i act. ſtricti iur. an veniāt fruct⁹ diſti
guo aut peto qḋ ē meū veniūt ex tpe more.ū.de ꝯdi.inde.l. in
debiti.⁊.ſ.e.videam⁹.§.i debito: aut peto qḋ nec ē meū nec fuit
meū ſed mihi dandū quo caſu nō veniūt niſi lit. conteſta. vt.ſ.
eo.l.videamus.§.ſi act.ū.eo.l.vulgo.⁊ in.l. fideicōmiſ.§. in his.
Jtē mora habet tertium effectum: ſi tractatur de re extimāda
q: facta eſt deterior extimatur res quanti plurimi valuit ex tē
pore more. vt.ū.de triti.l.in hac.⁊.ū.ḋ ꝯdi fur.l.in re.⁊.ū.ḋ edē
do.l.vbi.§.vbi.⁊.ſ.de re.iu.l.ſi kalendis.⁊.ſ.de verbo. obliga.l.
quotiens.⁊.l.ſi fundus. Jtē hꝫ quartuꝫ effectū vt ſi res pereat
poſt morā debitor teneat̃ indiſtincte de interitu: nec diſtingui
tur res eſſet ꝑitura eo mō penes creditorē vt apud debitorē: q:
ſatis eſt ſi ſoluiſſet creditor diſtraxiſſet. vt.ū.depo.l. ſi i aſia. i ſi.
⁊.ſ.ḋ le.j.l.apḋ iul.§.ipſi⁹ alis cū res i ſi.⁊.ſ.de v̄b.ob.l.ſi ex lega
ti. reprobata mar.opi.q dicit ſi res erat eodē mō ꝑitura apḋ cre
ditorē debitor ḋ interitu nō teneat̃ vt.ū.depo.l.ſi pl̄es.§.ij.⁊.ū.
ꝙ me.cā.l.ſi cū ex.§.ſi v̄o.⁊.ū.ḋ rei vē.l.itē ſi.§.ſi.nō facit ꝓ eo.l.ſi
plures.§.ij.q: loqt̃ cū depoſitari⁹ hēbat certā cāꝫ litigādi.ū.e.l.
ſi qs ſolutiōi.nō ob.§.qḋ ſi hō q: intelligit̃ cū hō ꝑijt poſt ꝑmā
⁊ ſcḋaꝫ ſn̄aꝫ itra tpa iudicat⁹ ſecus ſi ꝑijſſet ante oēm ſn̄aꝫ vl̃
inter ꝑmā ⁊ ſcḋam: q: tūc teneret̃ de interitu.C.qḋ me. cau.l.ſ.
nō ob.l.itē ſi.§.ſi.cū.l.ſe.q: ibi loquit̃ i rei vē. vbi adhibet̃ illa di
ſtictio vt ſi poſſeſſor fuit bōefidei ⁊ durauit nō teneat̃ ḋ iteritu
⁊c.ū.de pe.here.l.illud.⁊.ū.de rei vē.l.vtiqꝫ. Jtē iſta mora q̄ fit
iure cōi hꝫ quādā qntū ſpālē effectū: ecce ſi p̄r me⁹ te filiū mino
rē magis diligebat me filiū maiorē iſtituit i q̄rta debita iur̃ na
ture: i reſiduo te iſtituit: ſi tu poſtea nō vis mihi dare q̄rtā ⁊ es
in mora: iterpello te dare ſi vis: iſta tua auaritia his trib⁹ feriat̃
q: iudex ꝯdēnabit te i q̄rtā ⁊ in triēdē.C.de inof.teſt.l. ſi qs pōt
adici ſext⁹ effect⁹ i pet.her. q: eo ipſo qḋ denūciat̃ alicui a quo
petēda ſit hr̄ditas.ū.de pe.her.l.itē veniūt.§.petitio.⁊.§.petitā
iſta mora q̄ fit iure cōi hꝫ purgari ſi illud in quo cōſtitut⁹ eſt in
mora ſtipulor a te aīo nouādi: ſi res i ꝑiſtina vl̃ nō vel tua mora
purgat̃. vt.ū.de cō.fur.l.ꝑui.⁊.ſ.de ſol.l.q ſtic.i ꝑn. Eſt mora q̄
7 fit iure ſpāli ſiue ſingulari † ⁊ iſta ḋr fieri ex re ⁊ iſta aliquando
fit fauore aliqñ odio. fauore ꝑſōe: aliqñ rei aliqñ actoris fauore
ꝑſone fit re ipſa i mīore: eo ipſo qḋ qs ḋꝫ minori ⁊ non ſoluit.C.
in q.cau.i iteg.reſt.nō ē ne.l.i minor.itē fit mora in re ſingulari
fauore rei vē.i libertate. ſi teſtōr te iſtituto rogat te ancillā ſuā
manumittere: eo ipſo ꝙ potes manumittere ⁊ nō manumittis
es i mora: adeo vt ſi pariat part⁹ naſcet̃ liber.ſ.de fideic.li.l. cū
v̄o.§.appet.⁊.l.ſi ācilla.⁊.l.ſi nō data. itē fit fauore actoris vt eſt
in act.ḋ dote.⁊ iſta mora fit ſine oī interpellatiōe: ecce ſi mulier
dat i dotē pecuniā ſoluto m̄rimonio hꝫ marit⁹ ānū ad dotē re
ſtituēdā: poſt deꝑhēdit̃ i mora re ipſa.C.ḋ rei vxo.act.l.exactio
⁊ hoc i dote reſtituēda.C.ḋ iure do.l.ſi. Jſta mora eo ipſo ꝙ de
bet̃ ⁊ nō ſoluit̃ hꝫ iſtos effect⁹: mora q̄ fit fauore ꝑſone: certe ſi
debet̃ q̄titas ꝑſt vſuras ex tpe more: ſi debet̃ res tenet̃ ad fru

ct⁹ vt i.l.in minor. Jlla q̄ fit fauore rei iſtū hꝫ effectū: q naſcit̃
ex ancilla naſcit̃ ingenu⁹: inſup qḋ q̄rit̃ ancille libere facte ḋꝫ
tradi.C.ad ſilſ.l.pe. iſta mora q̄ fit fauore actoris ꝑſt vſuras ter
tiā cētesime vt i.§.ex act. Et iſta mora q̄ fit fauore ꝑſōe purgat̃
eo ipſo ꝙ minor efficit̃ maior.ſ.ḋ leg.ij.l.titia.§.vſuras.⁊ ē mira
bile qualr̃ iſta mora purgata cū ꝓuilegia debeāt eſſe ꝑpetua: q̄
nō iduigent̃ certa ex cā ſꝫ gn̄alr̃: lꝫ indulgēt̃ tibi q: minor te ef
ficior in maiorē ceſſat cauſa. vñ ceſſante cā ceſſat effect⁹.ū.de
8 pac.l.qḋ dictū eſt. † Qualiter purget̃ mora q̄ fit fauore rei vbi
data opa ſi differt manumittere ipſa lex facit liberū ⁊ ingenuū
alſ tradit̃ m̄ri ad manumittēdū. Jlla q̄ fit fauore act. purgat̃
ꝑ ſolutionē cū ſolutiōe ei⁹ ⁊c.inſti.q.mo.tol.obli.in ꝑn. Fit mo
ra odio: vt eſt i fure ⁊ raptore ⁊ in ꝑdone ⁊ in metū iferēte: fur
ipſa re ē i mora ⁊ raptor ⁊ ꝑdo ⁊ metū inferēs.ū.de cō. fur.l.rē.
§.j. Effectus hui⁹ more q̄ fit odio eſt talis i fure raptore ⁊ ꝑdo
ne vt indiſticte teneat̃ de interitu. vt.C.de fur.l.ſubtracto.ſ.de
vi ⁊ vi ar.l.rectiſſime. iu metum inferēte eſt effect⁹.vt.ū.qḋ me.
cau.l.ſi cū excep.§.qḋ ſi homo.⁊ ꝙ me.cā.l.j. Jtē mora q̄ fit lre
ſpeciali odio hꝫ purgari vel ꝑ ſolutionē vl̃ ꝑ ſtipulationē inter
poſitā aīo nouādi. vt.ſ.ḋ noua.l.ſtichū.⁊.ū.de cō.furti.l.parui.
Sup legē iſtā cōſueui formare aliq̄s q̄ōnes: habetis more diſ
finitio difficilis ē. ſꝫ ꝓ deo poſſem⁹ tm̄ cogitare ꝙ diffiniremus
morā ⁊ ita qḋ omiſerūt.ll. ſuppleret̃ a docētib⁹. dixerūt Jo. et
az. ita pōt deſcribi de dño az. nō miror q: neſciuit in artib⁹: ſed
de dño Jo. ſic q: ſciuit i artib⁹: dixit Jo. deſcribam⁹ ita: mora
fit cū debitor adultus maior.xiiij.an. in maſculo. in femina ma
ior.xij. ꝑ interpellationē factā a creditore cōgruo loco ⁊ tēpore
extra iudiciū vel interpellat̃ in iudicio per litis conteſta. vel di
ei appoſite lapſum: q̄re dicūt de adulto nō de pup. q: leges di
cūt ꝙ pupillus per denūciationē nō pōt i mora ꝯſtitui. vt.ſ.de
verb.ob.l.ſi dari.⁊.l.ſi pup. nec ob.ū.de euic.l.ſi dictum in ſi. q:
ſpeciale ē in denūciatione euicti. vt poſſit fieri pupillo ꝙ pot⁹
cedit ad vtilitateꝫ pupilli: q: ſi nō denūcietur tutore autore di
ceret nō teneor tibi de euict. ꝯgruo loco ⁊ tpe: cū nō ſit remiſſa
debiti repetēdi inſtātia ſciat ſe debere vl̃ ḋꝫ ignorare. iſtud nō ē
diffinire morā: ſed ē dicere q̄liter fit mora iure cōi q: ē differētia
inter qḋ ⁊ qualr̃. vñ dñs Odo. ita deſcribit: mora eſt detracta
tio ſolutiōis ab adulto facta ꝑ legitimā denūciationē factā i iu
dicio vel ex̄: vel ꝑ diei appoſite lapſum nullo mō remiſſā ab eo
q ſcit ſe debitorē nec iuſte potuit ignorare. vñ dico mora eſt de
tractatio ſolutionis adulto facta: q: adult⁹ pōt cōſtitui in mo
ra ꝑ legitimā denunciationē: q: mora que fit iure communi fit
trib⁹ modis ab eo q fit ⁊c. q: neceſſe eſt ꝙ ſciat ſe debitorē. Mo
do q̄ro ita: fit mora cū qs interpellat̃ ex̄ iudiciū cōgruo loco ⁊
tēpore. qd vocam⁹ cōgruū locū ⁊ congruum tpꝰ: dicamus cō
gruū locū vbi debitor ē obligatus ſoluere. vt.ſ.de act.l.ꝯtraxiſ
ſe aut dicimus ꝯgruū locū in quo debitor hꝫ domiciliuꝫ.C.de
iur.om.iu.l.iur̃.⁊.C.vbi in rē act.l.vl. ſed congruum tpꝰ dicim⁹
ſi eſt tpꝰ in q̄ pōt vrgeri ad ſolutionē quid eñ ſi nō pōt vrgeri
ex eo ꝙ ſine mora hꝫ neceſſe abeſſe cauſa reipu. ſi tūc denūciat̃
cōgruo tpe.ū.e.l.cū quidaꝫ.§.ſi pupil.⁊.l.ſed ſi rei. Sed q̄ro de
nūcio debitori meo nō vbi tenet̃ ſoluere vel vbi hꝫ domiciliū ſꝫ
in alio loco vt ſoluat videor ꝯgruo loco denūciare videt̃ ꝙ nō.
Jtē ſi iſta loca ſint idonea apparet ꝙ cetera nō ſint idonea.ar.
ſ.de fun.inſtru.le.l.q̄ſitū.§.i dē reſpōdit. eꝫ vr̄ ꝙ ſic arg.ſ. de v̄.
ob.l.ſi cū ſeruus. pōt dici ꝙ ſi iſte data opa nō inuenit̃ loco vbi
ꝓmiſit ſoluere vl̃ vbi hꝫ domiciliū ꝙ alio loco poſſit denūciare
vt denūciet̃ vt ꝯgruo loco ſoluat. ar.ū.de eo qḋ cer lo.l.j. ſꝫ qd
erit debet aliqs mihi in die: intra diem denuncio ad diē ſoluat:
nunqd cōſtituit̃ in mora. dicūt qdā ꝙ ſic. lꝫ iſta denūciatio nō
ſit neceſſaria: q: dies ꝓ homine interpellat: tñ que ſiūt dubieta
tis cā ⁊c.ū.mā.l.q mutuā. Denuo vr̄ ꝙ nihil operet̃ cum dies
ꝓ homine interpellet. vnde ſuperflua denūciatio eſt.ū. ḋ ꝓcu.
l.nō cogendū. in ſi. tūc ſi maturi⁹ denūciarē duplicarent̃ indu
cie. inſti.de act.§.plus. Jtē videor ei dare dilationē .ū. de mi.l.
emili⁹. ſed quid creditor iterpellat debitorē vt ei ſoluat debitū
quare creditor eū interpellat curialiter. Rñdeo q: creditor eru
beſcit ibi ſtare: vl̃ offert ei mūera. ⁊ creditor recipit vt faciebat
marchio aſtēſis pater hui⁹ marchiōis. veniebāt creditores ad
eū vt interpellarent eū. vt ſolueret faciebat eis fieri bonā robā
illi qui recipiebant tantū honorē recedebāt. debitor cōſtituit̃
in mora ꝑ talē denūciationē. aut videtur remiſſa debiti repetē
di inſtantia. dicimus ſi dicit dñe ſoluatis. non recipit ab eo ali
quid nō eſt remiſſa debiti repetēdi inſtantia. ſi accipit aliqd ab
eo videt̃ remitti. vt.ū.de pac.l.item q: cō.⁊.ſ.de do.ex.l.ij.§.vl.
1 ☞ Pater ex ſua mora non tenetur ad vſuras.

In bonefidei.

Quia ſupra eſt facta mētio ḋ mo
ra.i.§. iſto vſqꝫ i ſi. legis ponit̃ de
effectu more.⁊ in.§. iſto dicit̃ ꝙ effect⁹ more eſt ꝙ in act. bone
fidei debentur vſure iudicis officio ex tempore more. ſed quid

erit filiuſfami. eſt debitor me⁹ ꝛ pr̃ ex eius pſona tenet mihi qꝺ iuſſu inſolidū vel quatenus verſum eſt in rem ſuā: nunqd inſpi ciemus pſonā filij vel prīs: ꝛ an vni⁹ mora nocebit alij. ꝛ rñ. qꝺ pr̃ ſi ꝯueniat ex ſua pſona nō ꝯſtituit in mora. iō ſi actū eſt cū pr̃e qꝺten⁹ actor nō pōt aſſeq a pr̃e: a filio aſſequet. ſꝫ ſi fili⁹ ꝯſti tuit in mora tenet fili⁹ inſolidū: pr̃ tenet tm̄ de peculio [i bone fidei] ꝛ q̄ ſint act. bone fi. habes inſti. de actioni. §. actionū [ex mora] ſ. cōi vel ſingulari [debent] ſub. iudic. of. vt. ſ. e. l. ſ. ꝛ idē in act. ſtricti iur. q eſt quaſi bone fidei. vt i act. ex teſtō. vt i. l. in minoꝝ pſona. C. i q cau. in integ. reſt. nō eſt ne. ſec⁹ eſt i act. me re ſtricti. iur. vt. ſ. e. l. ſ. ꝛ modo dixi. ꝛ ſicut veniūt vſure in bone fidei cōtractib⁹ ex tpe more ita ꝛ fructus. vt. ſ. e. l. vſure. ꝛ ſi mo ra nō preceſſit lit. ꝯte. lite cōte. veniūt vſure. vt. ſ. e. l. lit. cōte. [ꝛ ſi quidē] incipit determinare [nō tenetur] hec litera legit tribus modis. ꝛ vno mō ſic [ꝛ ſiqdē pr̃ dūtaxat cōuenit] e ꝯtu filij [ex mora ſua] ſ. patris [nō tenet] ſ. filius. ꝛ ita no. q mora pa tris nō nocet filio. q filius tenetur vt pncipalis: pr̃ vt fideiuſ ſor. vt. ſ. de ꝟb. ob. l. mora. vl legit ſcꝺo mō. [ꝛ ſiqdē pr̃ dūta xat ꝯueniret] ex ꝯtu filij [ex mora ſua] ſcꝫ filij [non tenetur] ſ. pater: q ipſe nō ē debitor pncipalis: ſꝫ fideiuſſor. vñ mora rei nō nocet fideiuſſori. vt i ſi. h⁹. l. ꝛ hoc ē veꝝ qñ tenet ex ꝯtu bo nefidei ſec⁹ ſi tenet ex ꝯtu ſtricti iur. vt. ſ. loc. ꝛ ꝯdu. l. qro. vl le git tertio mō. ꝛ ſiqdē pr̃ dūtaxat ꝯuenit ex mora ſua [ſ. patris [nō tenet] ſ. pr̃ i ſolidū ad vſuras: ſꝫ tenet de i rē vſo vl de pec. vl q iuſſu: ſi iuſſit ipſe tn̄ fili⁹ tenebit ex mora ſua vt ſic leḡn tur [filiū] ſub. vt i pricipalē [fili⁹ pſtet] ſub. q erat debitor pnci palis. [inſolidū] ſub. qñ iuſſu prīs ꝯtū eſt. vt. ſ. qꝺ iuſſu. l. j. vel qñ dolū pr̃ ꝯmiſiſſet. vt. ſ. de pec. in bonefidei. [hēbit] ꝛ ſi de rat ꝯtū eſt in peculio tpe ſnie. vt. ſ. de pecu. l. q̄ſitū. ꝛ. l. qꝺ dr. et qꝺ dr i. §. iſto eſt verū reg̃l. fallit tn̄. ſ. ad munic. l. quotiē. in pn.

Sed ſi duo.

In. §. iſto dicit: ſi ſunt duo rei promit tendi vnius mora non nocet alteri ſi nō erāt ſocij: ſed qd erit ē debitor ꝛ fideiuſſor: ſol⁹ fideiuſſor fe cit morā: nūqd nocet debitori certe nō: verūtñ ſi fideiuſſor poſt morā ſuā occiderit. l. ſꝫ directa act. nō teneat ſ. debitor. vl fideiuſ ſor vtili tñ tenebit [nō nocet] ſi nō ſunt ſocij. vt arg. ſ. de pac. l. ſi vn⁹. in pn. ſec⁹ ſi ſint ſocij lucri ꝛ dāni: q tūc nocet. vt. ſ. de duo. re. l. ij ꝛ. iij. ꝛ. l ſi duo. ꝛ. C. de duo re. pmit. l. ſ. [nō tenet] directo ſꝫ vtiliter. vt. ſ. dicit [in hūc] ſ. fideiuſſorē [dabit.] vñ no. ꝗ ſi fi deiuſſor occidit ſuū debitū: ſi poſt morā ſuā añ morā pncipalis tenet vtili vt h̄ ſi poſt morā pncipalis debitoris tenet directa: q ꝑpetuata ē obligatio. vt. ſ. de ꝟb. ob. l. ſi ſeruū: ꝛ q mora rei nocet fideiuſſori. vt. ſ. de ver. ob. l. mora. ſi autē occidit añ morā vtriuſq nō tenet aliqua act. ſed q dolū cōmiſit tenet de dolo vt. ſ. de dolo. l. arbitrio. in fi. ꝛ. l. debitor. in fi. ꝛ ibi dixi.

Si bene collate ſunt.

Iſta lex eſt pulchra et le uis: ꝛ tractatur in. l. iſta qualr adminiſtratores reipu. pecuniā publicā dēt exigere: ꝛ dicit tria primo dicit ſi pecunia publica eſt fenori data ꝛ apud idoneū debitorē cōſtituta: ad miniſtrator reipub. nō dꝫ bene collocatā pecuniā reuocare ſed dꝫ ab eo recipere mēſtruas vel annuas vſuras. ſꝫ ſi pecunia nō parit vſurā pſes puincie dꝫ puidere vtilitati reipub. ſ. vt exigat ꝛ collocet ad vſuras alij: tertio dr q adminiſtrator reipu. nō dꝫ eſſe i exigēdo acerb⁹ ſeu ꝯtumelioſus ſꝫ moderat⁹ ꝛ benignus vnū ſciatis litet ſolertiā ꝛ diligētiā pōt multū ītereſſe ꝛ iō admi ſtrator reipu. q dat fenori pecuniā reipu. nō credat ſine pignori b⁹ ꝛ hyp. ꝛ ſine idoneis fideiuſſorib⁹. h. ō. iſta lex. videatis ex pōnē lre [ſi bñcollocate ſūt] ſ. l. debitores idoneos. nō dēt] ſub. ſi annue vſure vl mēſtrue ſūt pſtede [hypothecis] ſub. vl fide iuſſorib⁹ idoneis. vt ar. C. de ꝟb. ſig. l. ſancim⁹. alij dicūt q etiā ſi deiuſſorib⁹ idoneis nō dūt credere pecuniā publicā: q tutius eſt pignori incūbere q̄ in perſonā agere. vt iſti. de ob. q ex de. nal. §. furti. ſed certe plus cautionis eſt ꝛc. vt. ſ. de ꝟb. ſig. l. pi⁹.

¶ Fructus ex tempore more veniunt in bonefidei iudicijs.

Vſure vice.

In. l. iſta dr q vſure gerūt vi ce fructuū q eſt in legatis ꝛ ſi deicō. ſi eni p fideicō. ſpēs legat mihi veniunt fructus ex tpe more ꝛ idē eſt in act. tutele ꝛ i ceteris bone fidei iudicijs. ꝛ ſicut veniūt vſure ꝛ fruct⁹ ex tēpore more ita ꝛ cetere obuen tiones. h. ō. iſta. l. videatis expoſitionē lre. [vſure vice fructuū obtinent] in aliqb⁹ vt in act. ex teſtō ꝛ tutele. vt ſtati legẽ n̄o i oib⁹ ꝗ vñ ſicut i bōefidei iudic. veniūt fruct⁹ ex tpe more vt. ſ. e. l. videam⁹. §. ex cā ita vſure. vt. ſ. e. l. mora. § i bonefidei. diffe rūt tñ i alio q vſura ē acceſſio ciuilis. fruct⁹ eſt acceſſio natura lis vt. ſ. de rei ven. l. ſi nauis dixi. Jte differūt i alio q i act. me re ſtricti iuris veniūt fruct⁹ rāōe more. ſalti poſt lit. cōte. vt. ſ. eo. l. videam⁹. §. ſi actionē ꝛ dixi. ſ. e. l. ſ. ꝛ. l. mora. vſure nō vt. C. de cōdi. indebi. l. j. ꝛ. C. de condi. ob tur. cau. l. quotiens [ꝛ fidei cō.] que petūtur act. ex teſtō [dicemus] ꝛ q̄ ſunt cetere obuen

tiones: certe penſiones vt infra eod. l. prediorum. et ſicut eſt in fetu fetus. vt. ſ. eo. l. equis.

Lite cōteſtata.

In. l. iſta dr q in act. bonefidei ꝛ qñ veniūt vſure lit. cōte. cū mora nō preceſſerit lit. cōteſt. ſed ſi mora preceſſit lit. cōte. vſure veniūt ex tēpore more [currunt] qꝺ eſt verū cū mora non preceſſit lit. cōteſ. alr ſecus q ſi mora preceſſit lit. conteſt. veniunt vſure ex tempore more vt. ſ. eo. l. mora. §. in bonefidei. in act. mere ſtricti iur. nō veniūt. vt. ſ. eo. l. mora. nec ob. quod dicitur. ſ. e. l. in fideicom. §. ibi q venit omnis cauſa. ſcilicet naturalis.

Prediorū vrbanorū.

In. l. iſta dr. ſi vedi co a te domū ꝛ pro eas meā ꝯdenaberis nedū ad domū imo ad penſiones. q penſiōes vrbanoꝝ pre diorum pro fructibus habentur [accipiūtur] ꝛ ad hoc facit. ſ. de rei vendi. l. fructus non modo ꝛ lege ſi nauis in princ. ꝛ iſte penſiones cum habeantur loco fructuū dicūtur acceſſiones. vt in rubrica dixi.

Et in ꝯtraria negocio. geſ.

In. l. iſta dr. nō ſolū in directa act. nego. geſ. veniūt vſu re: imo ꝛ in ꝯtraria neg. geſt. act. ecce ſi gerebam negocia tua ꝛ ac cepi pecuniam mutuo ſub vſuris vt ſoluerem creditori tuo ne mitteretur in poſſeſ. bonorum tuorum: vel qui erat vēditurus pignora: nunquid act. contraria negociorum geſtoꝝ tenerꝭ ad vſuras quas accepi: certe ſic. ſed ſi ſolui pecuniā quā habebas in archa: q a magno incōmodo te liberaui: veniūt vſure q̄ fre quentant in regione [ꝛ in cōtraria negociorum geſt. act.] qua ſi dicat nedum veniūt vſure in directa negociorum geſt vt. ſ. de nego. geſ. l. at qui natura. §. non tantum. ꝛ. l. qui fine vſuris imo ꝛ in cōtraria act. neg. geſt. q̄ dat geſtori ꝯtra dñm veniūt vſure vt hic: vel pōt ſm alias ita legi. [ꝛ in cōtraria negociorū geſtorum act.] quaſi dicat nedum in act. tutele veniunt vſure: imo ꝛ in contraria que eſt bonefidei. vt inſtitu. de actio §. actio nū [vēditurus] ꝛ hoc caſu aſſequar vſuras quas dedi credito ri ſi plus cōmodi attulerunt q̄ colligant vſure. vt. ſ. in fi. l. dicit. [quod ſi domi habēs] pecuniam propriā. [propter eandē cau ſam.] ꝛ ne creditores tui mitterentur in poſſeſ. vel pignora tua diſtraherent. conſtitutum] ſ. e. l. j. alr debent que approban tur a lege. vt. C. e. l. eos qui in principio [colligunt] i. faciūt. Or ſignoꝝ ex. l. iſta collige tio arg. ad id qꝺ eſt valde vtile ſcire ſco laribus ꝯtra eos. l. iſta dicit ſicut dixi in caſu: recedit ſcolaris ꝛ obligat libros ſuos. ſoci⁹ intercedit pro eo: ſoluit ſocius ꝛ ac cipit mutuo pecunias ſub vſuris recuperat libros aſſequet ne iſtas vſuras: certe ſic: ſi obtulit plus cōmodi recolligēdo libros puta ſi erant in cauſa venditionis ex pacto vel ex lege: ꝛ nō po terant iuſto precio diſtrahi. ſed quid accipit ſcolaris negocioꝝ geſtorum pecuniā ſub vſuris vt liberet libros nec obtulit tātū cōmodi: vt vſure colligunt: nūquid recuperat vſuras: videtur quod non: vt in ſi. h⁹. l. dicit: ꝛ q debet vtiliter inchoari ſed poteſt dici qꝺ ex quo bona fide fecit recuperat iſtas vſuras. vt arg. ſ. mā. l. idēq̄. §. j. ꝛ. l. ſi vero non remu. §. cōtrario. ſed magis me recuperat eas cum plus commodi attulit: ꝛ ideo ſi nō plus cōmodi attulit ſed bona fide fecit. vt argu. ſupra de neg. geſt. l. at qui natura. §. non tantum ꝛ lege qui fine vſuris. ꝛ ibi dixi.

¶ Fructus veniunt a tempore more ſi actione ſtricti iuris peto quod eſt vel fuit meum ſed ſi peto mihi debitum tunc a tempore lit cōteſta. ſed in actionibus bone fidei ſemper veniūt a tempore more.

Videamus.

§. e. l. videamus. dictum eſt quando fructus veniant in act. in rem ſiue in rei ven. cū petitur nuda ꝓprietas ſiue in confeſſoria cum petitur vſufru. in lege iſta q̄ reſpicit etiam illam partē rubrice de fructibus tractatur quan do veniunt fructus in actione perſonali. ꝛ ad euidentiā huius. l. vt bene intelligatis eam ꝛ non cōtradicat ſibi in aliquo no. talē diuiſionem. aut actio in perſonam eſt bonefidei vt eſt act. ex ēpto pro ſocio ꝛ tutele. aut quaſi bonefidei. vt ex teſtamēto actio ꝛ hoc caſu veniunt in ea fructus iudic. of. ex tēpore more vt vſure. vt. ſ. e. a. l. §. ex cā. ꝛ ſupra eo. l. mora. §. i bone fidei ſi au tem eſt actio mere ſtricti iuris. vt certi cōdictio generalis. ꝛ cō dic. indebi. in iſtis actionib⁹ ſub diſtinguo. quia aut peto quod eſt meum vel quaſi meū rei vendic. vel public. ꝛ tūc veniūt fru ctus ex tpe more vt ſupra de rei vendi. lege fructus ꝛ. ſ. de pu blic. l. cum qui. §. pretor. aut peto quod fuit meum vt quia ſol ui indebite ꝛ repeto cōdictio. indebi. quo caſu ſimiliter veniūt fructus ex tēpore more. vt ſupra ſi certū petatur. l. cuꝫ fundus ꝛ ſupra de condic. ob cau. da. l. enim quis. in prin. ſi autē act. me re ſtricti iuris: peto quod nō eſt meū nec fuit meū. ſed peto qꝺ eſt mihi

eſt mihi dandũ: vt q: promiſiſti mihi donare quo caſu veniũt fructus poſt lit.cõteſta.ſed non vſure.vt.ſ.e.l.in fideic.§.in his ⁊.l.vulgo.⁊.j.e.l.§.ſi actionẽ.⁊ ita intelligiť vno modo.l.fundꝰ ⁊ ſi bene intellexiſtis hoc modo non poteritis errare circa legẽ iſtam quãtum ad caſum ⁊ literã ⁊ in princi. huius legis tractať qñ act.perſonali peto ꝙ fuit meũ:ſed deſiit eſſe meũ qñ veniũt fructus.vñ ponetis ita caſum:cõtraxiſti ſpõſalia cũ filia mea ⁊ dedi tibi fundũ in dotẽ: poſtea renunciatum eſt ſpõſalibus q: dixiſti nolo ꝯhere nup.vel q: eſt affinitas inter te ⁊ filiã meã. vnde a te repeto fundũ cõdic.ob cauſam datoꝝ:teneberis ad fructus fundi:ex quo tempore.⁊ rñ.qȝ ex die dati fundi in dotem quouſqȝ nõ eſt renunciatum ſponſalibus tu nõ es in mora:⁊ ſic nõ teneberis de fructibꝰ niſi ab eo die l antea es in mora ⁊ teneberis de fructibꝰ qui percepti ſunt. ſed ſi ſtat per mulierem:quo minus nuptie cõtrahantur fructus ſunt reſtituẽdi alias ſi non teneretur ſponſus ad fructus liceret ſpõſo negligere fundum qȝ non debet eſſe.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.[veniant]quaſi dicat nedũ ipſa res ſed et fructꝰ [⁊ ſi quidem.]modo tractat de condi.ob cauſam datorum:q: omnes cõditiones ſunt perſonales.vt inſtit. de act.§.appellamus.vñ ſi non fuit matrimoniũ nec dos. [veluti dotis cauſa] cauſa futuri matrimonij ⁊ dedit ita ꝙ tranſtulit dominium.vt j.de iure do.l.dotis fructus.in fin cum.l.ſeq. [⁊ renunciata eſt affinitas]q: inter ſpõſum ⁊ ſponſam eſt affinitas.ita ꝙ nõ põt eſſe vxor.vt inſti.de nup.§.affinitatis. vel põt dici ꝙ ſpõte fuit renũciatũ ſponſalibus vt indicat litera ſequens.[ſperabať affinitas] i.matrimoniũ. ſed ⁊ poſteriores ſi]i.ꝯuis.vel ſi.i. quia [ſunt] ſiue ſtetit ꝑ ꝑte mulieris. vt.j.dicit ⁊ ita apparet ꝙ nõ tenuit mrĩmoniũ: q: nõ repetiť act.ꝺ dote.vt.C.de rei vxo.act. l.j.§.exactio.ſed repetiť cõdi.ob cãm ꝗ erit eiuſdez priuilegii.vt ar.j.de don.l.ſi id ꝙ. [fundũ]ſub.ꝙ eſſet iniquum.vnde no.in prin.huius.l.ſi datur fundus in dotẽ gratia futuri matrimonij ex die dati fundi quouſqȝ non renunciať ſpõſalibus nõ eſt locus repetitiõi nec interiꝫ accipiẽs eſt in mora ꝗdiu ſperať matrimoniũ cõpleri.vt.ſ.de ꝯdi.ob cau.da.l. ꝙ ſeruus. Itẽ no.ꝙ in act.ob cãm datorum veniũt fructus ex tꝑe more. ⁊ ad iſtud accedit.ſ.de condi.ob cau.da.l.item quos. ⁊ idem eſt ſimiliter in cõdi.inde.vt.j.proxi.§.habebitis.

Itẽ ſi indebitũ.

Vidiſtis vnum exemplum in quo act.perſonali peto qȝ fuit meũ ⁊ deſijt eſſe meũ ⁊ veniunt fructus ex tꝑe more:vt cũ dať fundꝰ in dotẽ cauſa futuri mrĩmonij ⁊ nõ ſequiť matrimoniũ. mõ hic ponunť alia duo exẽpla.⁊ pmũ exẽpluꝫ ẽ tale:pone ſolui tibi fundũ indebite:nũqd ſicut poſſuꝫ petere fundũ ita veniũt fructꝰ ex tꝑe more:certe ſic.ſcõm exẽplũ eſt tale: pone donaui tibi fundũ vxor.ꝯ cauſa:peniteo ⁊ ſic reuocata eſt donatio:nũquid ſicut poſſum repetere fundũ ita veniunt fructus ex tempore more[recipere debeo]condi.indeb.vt.ſ. de cõdi.indebi. l.indebiti in prin.⁊.l.in ſumma.§.ſi quis.⁊ in cõdictione indebi. veniũt acceſſiões naturales ex tꝑe more nõ ciuiles etiã poſt li. cõte.vt.C.e.l.j.[idemqȝ]ecce aliud exẽplũ.[qui donauit] ⁊ ſic reuocata eſt donatio:ꝙ cõtingit tribus caſibꝰ.vt.ſ.ſi cer.pet.l. nõ om.⁊.j.de mor. cã do.l.j.⁊.ij. [atqȝ ita cõdictio naſcitur] ſ. ob cauſaꝫ datoꝝ.vñ no. hic ꝙ põt reuocari mortis cã donatio tribꝰ modiꝫ.vł cõdi.ob cãꝫ datoꝝ:vel ꝯdi.ſine cã. vł vtili rei vẽ. ⁊ retrãſit dñiũ vt ĥ.⁊.j.ꝺ mor.cau.dõa.l.alienã rẽ ⁊.l.ꝯalienã rẽ

In fauiana.

Habuiſtis de quibuſdaꝫ perſonalibꝰ actionibꝰ mõ in.§.iſto tractať de quibuſdã alijs ꝑſonalibꝰ actiõibꝰ.q: ego q reuoco habeor loco alienãtis:ecce ſi libertus meus alienat aliquã rẽ in fraudẽ meaꝫ vel debitor alienat rẽ in fraudẽ creditoris ego patronꝰ vł creditor reuoco alienatũ fauiana act.⁊ fructꝰ veniũt ex tẽpore more.vñ qui cõdẽnatur in fauiana act.rẽ alienatã reſtituere cõdẽnať ⁊ ad fructꝰ:q: vbũ reſtituere in hac re plenũ hꝫ effectũ reſtituendi.vnde reſtituunť fructꝰ:idẽ eſt in pau. ſicut eſt etiã in interdicto vnde vi.q: qui deiecit nõ ſolum tenetur fundum reſtituere:imo ⁊ fructus fundi cũ verbum reſtituendi plenã habeat ſignificationem.h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere. [in fauiana quoqȝ act.]ſcꝫ que datur patrono cũ libertus alienat in fraudẽ patrõi. [⁊ pauliana]que datur creditori in cuiꝰ fraudẽ debitor alienat. [per quas] ſ.pau. ⁊ hec eſt bona lrã. alꝫ per quas [hꝫ ſignificationẽ]ꝙ eſt no. ⁊ ad iſtud accedit.C.de ſen. paſ.l.j.⁊.l.vl.⁊ j. de vb.ſig.l.reſtituere.⁊.l.vlt.[reſtituẽdi] vnde verba interdicti.vñ vi ſunt talia pretor ait ⁊c.vt.j. de vi ⁊ vi armata.l.j.in pri. Ꝯ:ſignori no.hic quod ſm nos tres ſunt reuocatorie act.lꝫ poſſet dici ꝙ ſunt.v.eſt fauiana ꝑ quã patronus reuocat alienata in fraudẽ ſuam:⁊ tunc aut alienat in fraudẽ legis aut i fraudẽ patroni.ſi libertꝰ alienat i fraudẽ legis vt ſi minor cẽtenario ipſo iure non valet.vñ ipſe idẽ reuocabit. vt.j.de iure pa.l.ſi libertus.ſi aũt libertꝰ alienat in fraudẽ patroni.hic habet locũ fauiana act.vt.j.ſi qd in frau.pa.fuerit:.li.l.j. ⁊ ſunt hec iura qñ libertꝰ caret liberis ⁊ parentibꝰ q: tunc patronꝰ ſuccedit ei ab inteſtato: ſꝫ ſi hꝫ collaterales olim reuocat dimidiaꝫ hodie tertiam: vt inſtit.de ſuc.li.§.ſed noſtra. eſt pauliana que datur creditori in cuius fraudẽ debitor alienat per quã creditor reuocat alienata i fraudẽ ſuã vt hic: eſt caluiſiana.⁊ hec eſt cõis vt.j.ſi quid in frau.pa.fu.ali.l.j.§.ſi mutuã.⁊.C.ſi quid in frau.pa.fu.ali.l.vlti. Vñ ſm nos verſum magiſtralẽ cõpoſituꝫ ita dicentis.fa.pa.pau.cre.ca.vo datur vtriqȝ.vñ fa.i. fauiana dať pa.i.patrono.pau.i.paul.dať cre.i.creditori.ca.i.caluiſiana datur vtriqȝ.i.patrono ⁊ creditori. ſed antiqui voluerũt dicere aliter ꝗ nos ⁊ ſic quia dixerunt quod paulia.datur creditori ſolo.cal.patrono. fauiana eſt cõis. ⁊ pro ſe induxerunt falſam literam quã habent hic per quas. ⁊ verſum magiſtralẽ ipſi mutant ⁊ dicũt ſic.pa.cre.ca.pa.fa.vo datur vtriqȝ. ſꝫ nos dicimꝰ ꝙ verior litera eſt [per quã] ſ.paulianã: verũtñ ſi vos habetis per quas poteſtis ita ſaluare literam per quas ſubaudi paul.⁊ cal. Ꝯ:ſignori iſte ſunt tres actiões reuocatorie. verũ eſt tñ qȝ leges nr̃e faciũt mentionẽ de duabꝰ alijs:q: dicunt ꝙ eſt interdictũ fraudatoriũ vt j.de ſol.l.pupilli.in prin.item dicunt ꝙ eſt act.in factũ que reuocat.vt.j.ꝗ in frau.cre.l. i factũ.ſꝫ certe põt dici ꝙ interdictũ fraudatoriũ eſt cal.⁊ paul.⁊ fauiana eſt libertis ⁊ creditoribꝰ ne qd alienẽt in fraudẽ patroni vel creditoris actio in factũ põt dici vno modo ſic: q: fauiana pau.⁊ cal. nõ eſt proprium nomẽ actionis ſed cognomẽ: ſed propriũ nomen actiõis eſt in factũ caluiſiana.vnde tam corporalia ꝗ incorporalia alienata reuocanť ac.in factũ cal.⁊ paul.vel põt dici ſcdo mõ vbi debitor alienat rem corporalẽ vt fundus:tunc reuocať act.paul. vbi alienat rem incorporalẽ q: liberat debitorẽ ſuum tunc reuocať act in factũ.vt.j.que in frau.credi.l.j.⁊.l.in factũ.

Itẽ ſi vi.

In.§.iſto poniť caſus cũ peto qȝ fuit meũ ſꝫ deſijt eſſe meum:⁊ in.§.iſto diciť non ſoluꝫ in predictis actionibus veniunt fructus ex tempore more imo in alijs vnde ſi vi vel metu abſtuliſti mihi fundũ ⁊ cõuenio te act. qȝ me.cau.nedũ teneris ad fundũ imo ad fructus ex tꝑe more [itẽ ſerui] ſ.cõpulſiuã [afferre] i.afferre dꝫ.vñ no.ꝙ me.cau.⁊c. vt.ſ.ꝙ me.cau.l.metũ.§.volenti. ⁊ veniũt fructus ex tꝑe more vt.ſ.ꝙ me.cau.l.ſꝫ ⁊ partus in prin.nã metũ inferẽs ſemper eſt in mora.vt.C.ꝙ me.cã.l.j.⁊.C.de fur.⁊ ſer.cor.l.ſubtracto.

Si actionẽ habeã.

In ſuperioribꝰ habuiſtis qd iuris eſt ſi peto act.ſtrict.iur id ꝙ fuit meũ ſꝫ deſijt eſſe meũ: vel ſi peto ꝙ quaſi meũ eſt mõ in.§ iſto tractatur cũ peto ꝙ nec eſt meum nec fuit meũ ſꝫ eſt mihi dandũ vbi grã. fui ſtipulatꝰ fundũ tuum mihi dari ⁊ ſic accipiẽtis fieri egi cõdi.certi ex ſtip.ꝯ te.veniũt fructꝰ ex tꝑe more certe nõ.ſed demũ lit.cõte.[ſit]ante lit.cõte.per interpellationẽ factam congruo loco ⁊ tꝑe[iudiciũ]i. ſi lis cõte. eſt ſuper act.deſcendenti ex ſtipu.[dici] ⁊ na habetis ꝙ in act. mere ſtricti iur. ſi peto ꝙ nec eſt meũ nec fuit meũ.ſed eſt mihi dandũ veniũt fructꝰ poſt lit. cõteſt. nõ ante etiã ſi mora ꝑceſſit lit.cõte.vt.ſ.e.l.vulgo.ſed in act.bone fidei vel quaſi veniũt fructus ex tꝑe more.vt.§.e.l.vſure ⁊ dig.ſ.e.l. mora in diſtinctiõe quã feci nec ob.ꝙ in act.ex ſtip.venit intereſſe vt.j.de ver.obli. l.ſi fundũ.q: rñ.venit intereſſe in act.ex ſtip.ſ. aliud nõ fructuũ vel refert aut dare eſt in obligatione vt q: ſtipulatus ſum fundum mihi dare:⁊ dare eſt accipientis facere vt.j.de verb.obli. l.vbi autem. ⁊ tunc non veniunt fructus niſi lit.conteſt. vt hic ſed ſi dare non eſt in obligatione . vt quia ſum ſtipulatus rem mihi tradi ⁊ tradere eſt facti propter ꝙ agitur ad intereſſe. vt j.de verb.oblig.l.vbi autem non apparet.§.qui id quod.⁊.j.de re iudi.l.ſi quis ab alio.

Ex cã emptionis.

† Hic mutatur materia quia a prin. huius.l. huc uſqȝ tractať de act.ſtricti iur.in.§.iſto ⁊ ſeq.tractatur de act.bone fidei vnde in.§.iſto diciť ſi emi fundũ a te ⁊ tu fuiſti in mora tradẽdi fundũ teneris ad fundũ ⁊ ad fructus ſꝫ ⁊ ſi ꝯuenio te act.ꝓ ſocio. vt fundũ queſitũ ex cã ſocietatis mihi cõcedas teneris ad fructus ex tꝑe more ⁊ idem eſt in act. depoſiti ⁊ cõmodati ⁊ interdicto ꝙ vi aut clã:vt veniant fructus ex tꝑe more [cõicandi ſunt]vt.ſ.e.l.euictis.§.j. [ſi poſſeſſionẽ]id eſt detentationẽ rei q: rei cõmodate depoſite ⁊c.vt.ſ. depoſiti.l.licet.§. [preſtãdi]ex tꝑe more [ſicut diximus]q: ſunt actiões bonefidei ⁊ ita in act.bonefidei ſiue peto ꝙ eſt meũ vt in act. cõmod. ſiue peto ꝙ nec eſt meũ nec fuit meum vt in act. ex empto veniunt fructus ex tꝑe more vt.ſ.e.l.mora.§.in bonefi.[reſtituatur] ſed ſi tu edificaſti vi aut clam teneris tuis ſumptibus tollere ſed ſi alius: teneris preſtare patientiam vt.j. quod vi aut clam.l.competit.

Ante matrimoniũ ⁊c.

In.§. iſto dicitur: ſi mulier

cauſa futuri matrimonij dat mihi fundum in dotem nõ transfert dominium: ⁊ ideo fructus percepti anteꝙ̃ ſequatur matrimonium in dotem conuertuntur ⁊ cũ dote reſtituuntur ⁊ idem eſt ſi mulier dat in dotem predia vrbana cauſa futuri matrimonij. nam penſiones vrbanorum prediorum reſtituũtur mulieri hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [reſtituũtur] ſed fructus poſtea perceptos marit⁹ lucratur. vt. j. de iure dotiũ. l. dotis fructus. [prediorum] datorum in dotẽ cauſa futuri matrimonij. nam loco fructuum habentur.

Item ſi diuidere. In. §. iſto tractat̃ de actiõe bonefidei: ⁊ l. §. iſto dicit̃. ſi ago diuiſorio iudicio ꝯ̃ te ad fundũ cõem diuidẽdũ: q: tu non vis diuidere colã ⁊ fruct⁹ colligã: ⁊ veniũt fruct⁹ ex tpe more: ⁊ veniũt deductis ſumptibus factis in eis colligendis [impenſarum] q: nõ intelliguntur fructus ⁊c. vt. ſ. de peti. heredi. l. ſi a domino vel a patre. in fi. [praeſtantur] vt vſure vt. ſ. e. l. vſure.

Si dos. In. §. iſto dꝫ mulier añ nupt. dedit fundũ in dotẽ: ⁊ fruct⁹ ꝑcepit ſpõſus: poſtea cõtractũ eſt matrimoniũ ⁊ eſt ſolutũ ⁊ maritus vxori ſue dotẽ ꝑlegauit nunquid fruct⁹ percepti ante matrimoniũ ſunt reſtituẽdi: certe ſic [veniunt] quia conuertuntur in dotẽ. vt. ſ. e. l. §. matrimonium. vnde ſi maritus prelegauit dotem: dos petitur act. ex teſtamento ⁊ veniunt fructus ex tempore more.

Quis per fideicõ. In. l. iſta not. differẽtiã inter rẽ ſingularẽ ⁊ vniuerſalẽ corporeã legatã et eſt talis ſi ab herede tuo legas mihi equã ⁊ heres eſt i mora tenetur ad fetũ. ſed ſi legas mihi equitiũ etiã ſine aliqua mora tenetur mihi heres ad fetus [equis] i. equabus: q: maſculinũ concipit femininum. vt. ſ. eo. l. in fideicõ. in prin. diſtincti.

Jn eum diem. In. l. iſta dꝫ ſi debeo tibi. x. ⁊ ꝓpterea obligaui tibi pignora ſi poſtea diſtraxiſti pignora ex pacto vel ex lege teneor tibi ad vſuras vſqꝫ ad diẽ pignorꝫ diſtractorꝫ ſed poſtea nõ vt. ſ. de rei vẽ. l. emptor [in eũ] ſ. vſqꝫ [reputatio]. q. d. debitor tenet̃ creditori de vſuris ex tpe more vſqꝫ in diẽ diſtractorꝫ pignorũ: poſtea non: vt. ſ. de rei vendi. l. emptor vel dicatis ſi creditor diſtraxit pign⁹. quaten⁹ ſibi debet nõ tenet̃ debitor ad vſuras. vt. ſ. de pig. act. l. ꝙuis in fi. ⁊ l. ſeq. vel poteſt dici: ſi debes mihi. x. ⁊ ego vendo pignus ꝑ. xx. non teneris ad vſuras totius precij: ſed ad vſuras eius quod mihi debes: vt. ſ. de pign. act. l. ſi pignore. ſub. in fi. ⁊ l. ſeq. ⁊. ſ. de diſtrac. pig. l. queſitum.

☞ Uſure q̃ currebãt añ ſniãꝫ currũt etiã poſt eã pẽdẽte appellatiõe fruſtratoria ⁊ põt iudex appellatiõis i illis cõdẽnare.

Tutor condemnatus. †In prin cip. huius l. ponit̃ talis caſus: titius fuit tutor ſeij pupil. finita tutela ſeius quondã pupillus egit act. tutele: cõtra titium quondã tutorem vt redderet rõnem tutele ⁊ reliqua preſtaret: tandem apparuit titium male adminiſtraſſe ſuit cõdẽnatus in. c. iuſtiſſime: titi⁹ fruſtratorie appellauit ⁊ diſtulit executionẽ ſnie per annũ. poſtea apparet q eius appellatio eſt fruſtratoria ⁊ morandi iudicij cauſa eſt interpoſita: nunqd iudex appellationis nõ ſolũ cõfirmabit primã ſententiã ſed etiã de vſuris medij tẽporis que fluxerũt ex die late ſnie vſqꝫ ad diem cõfirmate ſnie a iudice appellationis cõdẽnabit: reſpondet̃ ꝙ ſic. [tutor.] ſcꝫ quondã q: durãte tutela nõ agit̃: vt. j. de tu. ⁊ ra. diſ. l. j. ſ fi. ⁊ l. ſeq. [eũ] ſ. iudicẽ. [morãdi cauſa] i. differẽdi executionẽ ſententie. [etiam de vſuris medij tẽporis] fluentis ex die late ſententie prime vſqꝫ ad diẽ cõfirmate ſentẽtie a iudice appellationis ꝙ tẽpus poteſt eſſe ex cauſa biennũ: vt. C. de appel. auf. ei qui appellat [cõdẽnare] tacite vel expreſſim: ⁊ adqd valeat hoc. ſ. videbitis. Or ſignori no. hic ſi tutor ꝯdẽnat⁹ appellat fruſtratorie cã morandi ſolutionẽ ſiue executionẽ ſnie iſta appellatio nõ dꝫ ei ꝓficere: quin teneat̃ ad vſuras medij tpis ꝓpter ſuam morã: vt hic. ⁊. j. de re. iu. l. vlti. ⁊. j. de ap. l. negociorꝫ. alis incipit tutor. Itẽ no. ꝙ cã morandi iudicij fit: nõ debet facientẽ ſubleuare: ſicut ei q dicit falſum inſtrumẽtũ cã morãde ſolutiõis nõ ꝓficit ei. vt. C. ad. l. corne. de fal. l. ſatis eſt. Itẽ no. ꝙ officiũ iudicis app. eſt non ſolũ confirmare primã ſniam vel infirmare. vt C. de app. l. eos qui. ⁊. C. de vſuris rei iu. l. ij. imo etiam ſupplere dꝫ ſi i prima ſnia eſt omiſſum vel poſtea aliquid ſuperuenit qꝺ in condẽnationẽ deducet ꝙ pꝫ ex caſu hui⁹. l. hic eñ fuit tutor condẽnatus iuſte. vnde nõ debuit appellare de iure q: nõ fuit lata ꝯ̃ ius litigatoris tandem appellauit fruſtratorie. vñ iudex appellatiõis cõfirmat primã ſniam: ⁊ inſup in vſuris medij tẽporis cõdẽnat ex quo colligo deciſionẽ talis queſtiõis de qua dubitatur: peto a te. c. coram iudice iudex te abſoluit q: nõ probaui appello in cauſa appellationis probo ꝙ mihi debes. c. qd debet facere iudex appellationis: certe dicunt quidã ꝙ dꝫ pronũciare primã ſniam iniuſtã: ⁊ vt. C. de app. l. eos qui. in prin. ⁊ ſi iſtud eſt verũ quã ſniam petã executiõi mãdare: primã nõ q: ſuccubui in ea. ſecundã non: q: reuocauit primam nec reum in aliquo cõdemnauit. ⁊ in hac opi. fuit dñs Iac. bal. dñs tamen Az. dicit ꝙ iudex appellatiõis pronunciando primã ſententiã iniuſtã tacite te cõdemnat in. c. q: in ſententijs non refert quid ex equipollentibus fiat: vt. ſ. de arbi. l. quid tñ. §. ſi arbiter. ⁊. j. iudi. ſol. l. cum apud. ⁊ hec opi. Az. mihi videtur cõtinere equitatẽ. ſed opi. domini mei eſt verior de rigore iuris: tñ cauſa dubitationis tollẽde mihi videtur ꝙ iudex appellationis debeat ꝓnunciare primã ſniam iniuſtã ⁊ in. c. ꝯdẽnare: ſi videt ſe debitorẽ in. c. argu. huius. l. ⁊ arg. preal. l. j. iudi. ſol. l. cuꝫ apud. Sed quero circa. l. iſtã ſic ⁊ de hoc plerũqꝫ dubitabat̃ ponam⁹ peto a te fundũ vel alimẽta iudex te ꝯdemnat: tu deliberas velis appellare vel nõ iudex. j. x. dies exequit̃ ſniam põt ne hoc facere dicit ꝙ põt in alimẽtis ⁊ in pſonali act. in rem vbi nõ dãtur illa tpa: ſed arbitrio iudicis dꝫ reſtitui: vt. j. de re iudi. ⁊ arg. j. de appel. l. cũ ex ca iudicati. ⁊ inſti. de offi. iudi. §. i. ſed certe dicenduꝫ eſt ꝙ iudex infra. x. dies nõ põt exequi ſententiã quibus caſib⁹ appellare põt ⁊ ſi facit nimis ꝓpere facit. vñ ab illa executione poterit appellari. vt ar. j. de vb. ſig. l. ſi qua in prin. ⁊ ar. j. de appel. l. appellatione. ⁊. C. quo. ap. nõ reci. l. ab executiõe. Or ſignori ſuper prin. huius. l. nõ eſſent plura dicẽda verumtñ dñs Azo ſignat vnã cõtra. hic: ꝙ nõ reputo ꝯ̃. hic dꝫ ꝙ tutor q appellauit ſi eius appellatio ꝓnunciat̃ iniuſta ꝙ cõdemnatur ad vſuras medij tpis: ſed videtur contra. ⁊ videt̃ ꝙ ſicut non currunt vſure cõdemnatis infra quadrimeſtre tpꝰ: ita appellanti nõ debeant currere infra tpꝰ ꝙ datur ad appel. ꝓſequendã. vt. C. de vſu. rei iu. l. vlti. ad qꝺ vos dicetis vbi fertur ſnia nec appellat̃ ſnia tranſit in vigorẽ rei iud. vt. j. de vb. ſig. l. ſi qua. ⁊ datur ſibi ſpaciũ quatuor menſiũ ad ſoluendũ: ⁊ infra illos nõ eſt mora igitur ad vſuras medij tpis non tenebitur ex die prime ſententie vſqꝫ ad diẽ ſcðe ſnie. vt. ſ. ſi cer. pe. l. lecta. ſed vbi cõdemnat̃ ⁊ appellat fruſtratorie: iſta appellatio nõ ſequit̃ effectũ ⁊ nõ videtur iſtud tpꝰ habere a lege: ⁊ ideo ex die prime ſentẽtie vſqꝫ ad diem ſecunde ad vſuras medij temporis tenebitur.

☞ Per oblationẽ ptis debiti nõ deſinũt currere vſure toti⁹.

Lucius titius. †In. §. iſto ponit̃ talis caſus quidã lucius titi⁹ noĩe debebat tibi c. noĩe ſortis ⁊. x. noĩe vſurarꝫ ꝓ mora pteriti tpis iſte luci⁹ titi⁹ nõ obtulit tibi vniuerſam pecuniã tibi debitã: ſed obtulit tibi partẽ pecunie ponamus. l. tu noluiſti recipere particularẽ ſolutionẽ. vnde illã partẽ cõſignauit ⁊ depoſuit: nũquid tenetur ad vſuras medij tpis: ꝛñdetur ſi lucius titius debebat. c. ⁊ nõ ꝯuenit qꝺ poſſit partẽ ſoluere nihilomin⁹ debent̃ vſure totius debiti: q: ſicut particularis ſolu. nõ liberat debitorẽ ita particularis oblatio [luci⁹ titi⁹] debitor [minorẽ pecuniã ꝙ̃ debebat] q: cuꝫ debebat. c. obtulit. l. [obſignauit] ſub. ⁊ obtulit creditori: ⁊ q: noluit recipe obſignauit [quã obſignauit] ſub. ⁊ obtulit [depoſuit] vñ no. i. §. iſto ſicut particularꝫ ſolutio nõ liberat debitorꝫ inuito creditore: ita nec ꝑticularis oblatio ꝓficit debitori inuito creditore niſi aliud ꝯuenit: vt hic ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de act. emp. ⁊ vẽ. l. iul. §. offerri. ⁊. C. de ſolu. l. obſignationẽ. fallit in tribus caſib⁹ vnus caſus eſt ſi noĩatim cõuenit inter creditorẽ ⁊ debitorẽ ꝙ liceret ſoluere debitori per partes. vt hic. ⁊. ſ. ſi cer. pe. l. lecta eſt in auditorio. ⁊ q: ꝯtrus legẽ ex ꝯuentione accipiũt. vt. ſ. depo. l. j. §. ſi ꝯuenerit. ite fallit i ſcðo caſu cũ indebitũ non eſt liquidũ. verbi gratia. dico te meũ debitorẽ in decem tu ꝯfiteris de quinqꝫ certe qnqꝫ teneris accipere: alia quinqꝫ debes petere. ⁊ ſic ſoluitur cõtra. ſ. ſi cer. pe. l. quidã ite fallit in tertio caſu fauore libertatis: ſi ſeruus iubet̃ eſſe liber ſi decẽ ſoluerit heredi: ſi quinqꝫ vult ſoluere heres tenetur recipere quinqꝫ vt. j. de ſtatulib. l. cum heres. §. idem ſi decem.

Ab aulo augerio. In. §. iſto ponit̃ talis caſus quidã gai⁹ ſeius noĩe ſcripſit ſe accepiſſe mutuo decẽ ab aulo augerio. ⁊ dixit ꝙ redderet kalendis ꝓximis illa decẽ cũ ſuis vſuris nũqd ex iſta cõuentiõe poterũt peti vſure: ꝛñdet̃ ꝙ nõ ex quo non apparet de certis vſuris ꝓmiſſis vel de certa quantitate vſurarũ [ab aulo augerio] creditore. gaius ſeius] ſ. debitor [cũ ſuis vſuris] non deſignata certa quãtitate vſurarum nõ poſſe] ratione incertitudinis. vt. ſ. e. l. ꝙ in ſtipulatione. Or ſignori circa. §. iſtũ inſtat̃ ⁊ videt̃ ꝙ iſte. §. nõ poſſit ſtare. eſto ꝙ iſte gaius ſeius ſcripſiſſet cõfiteor me tibi debere decem ⁊ reddã proximis kalendis cuꝫ currentibus vſuris: adhuc non videtur qꝺ teneatur ad vſuras quia hic erat cõtractus mutui: ⁊ vſura pecunie fenebris citra vinculũ ſtipulationis non debetur. vt. C. eo. l. ij. ⁊. ſ. de preſcriptis verbis. lege titius. ad quod vos dicetis ex quo ita inuenitur ſcriptum in epiſtola preſumitur qꝺ interrogatio precesſerit

donec

donec cōtra.nō ꝓbeť.vt.ſ.de verb.ob.l.ſciendū.ꝛ.C.de cōtrahen.ꝛ cōmit.ſtip.l.i.ſ3 ſtipulatio ꝑ interrogationē ꝛ reſponſionē habeat cōtrahi.vt.ſ.de vb.ob.l.ſtipulatio.vnde bene deberentur vſure certe quantitatis ſi eſſent promiſſe.od.

1 ☞ Ceſſionarius poteſt petere illud quod poterat cedens etiam iure ſpeciali.

a **H** **Erēni⁹ modeſtin⁹.** † Quidam habent hic prin.l.ꝛ cōiter ita allegať.ff.de vſur.l.herēni⁹ mod. ꝛ quidā habent hic.§.ꝛ incipit.§.idē libro tali.ff.ſcribit.ſed in hoc nō eſt vis niſi ꝗtus ad allegandū ꝛ in .l.iſta ſine in.§.iſto poniť talis caſus paterfa.te inſtituit ſibi hr̄dē.ꝛ in teſtamēto ſuo vl'in codicillo ſuo legauit mihi fundū ſuū nunqd ex die adite heredi.fruct⁹ percepti pertinebūt ad me rňdeť ꝙ ſic:nā adita hr̄ditate tranſit dňiū rei legate in me legatarium ꝛ iō fructus fundi ex eo tēpe pertinēt ad me legatarium nō ad te etiā ſi maior pars anni fluxit ante diē fideicō.cedentē.h.d.iſta l.videatis expoſitionē lře.[herēnius modeſti.rňdit fructus qui poſt acquiſitum dňiū] qđ eſt.ſ.ꝙ eſt adita hereditas.vt.ſ.de fur.l.a titio.i fi.ꝛ.ff.đ pac.l.ſ3 ꝛ ſi dānū.§.ſi creditor. Or ſignori hec lex vult dicere vt dixi i caſu:ꝛ no.ꝙ hec.l.eſt intelligēda in legato ꝛ fideic.ſingulari cuius dňiū trāſit ab adita hereditate vt in preall.l.ſ.de fur.l.a titio.ponamus ergo hodie deceſſit teſtator ꝛ te hr̄dē inſtituit ꝛ mihi fundū legauit tu diſtuliſti adire hereditatē ꝑ.x.menſes.ꝛ ita maior pars anni fluxit:poſtea adiſti here.teneris ad fructus poſt aditā here.qꝛ dominium rei ſingularis legate tranſit in legatariū ſtatim adita heredi.ꝛ nō ante.ſecus eſt in fideic.vniuerſali qꝛ nō tranſit dňium in legatariū niſi reſtituta hereditate re ꝛ verbo vl'ſaltim vbo.vt.ſ.ad treb.l.reſtituta.ſ3 dicet aliqs videtur ꝙ fructus pertineant ad legatariū ante aditā here.ſi heredis mora interuenit.vň videť cōtra.ff.e.l.equis ꝑ fideic.ꝛ.l.equis.ad ꝙ pōt dici.l.illa equis.ꝛ l.equis loquiť cum teſtator legat vniuerſitatem que cōſtat ex pluribus capitibus diſtātibus hec.l.loquiť qñ legatur res ſingularis que vno ſpū cōtinetur.puta fundus:vl'poteſt dici.ll.ille loquunť cum teſtator ſciēs legauit gregem alienū ꝙ pōt facere.vt.C.de le.l.rem alienā.ibi nō poteſt trāſire dňiū ab adita heredi.in legatarium niſi heres redimat ꝛ tradat legatario.ꝛ ſi eſt in mora redimēdi veniunt fructus poſt lit.cōte.ꝛ ſic loquiť etiā tot⁹ titu.C.de vſur.ꝛ fruc.le.hec.l.loquiť cu3 teſtator legauit rē ſuā.vnde ex die adite here.tranſit dňiū rei legate ꝛ tranſeunt fructus in legatarium. verūtamē ſi heres neſciret rē eſſe legatā ꝛ perciperet fruct⁹ ante morā eos ſuos faceret. vt.ſ.de acq.re.do.l.qoeſitū.ꝛ ita no.hic ꝙ fruct⁹ pro rata tēpis nō diuiduntur inter heredē ꝛ fideic.ꝛ ad iſtud accedit ꝙ habuiſtis.ff.e.l.in fideicō.in prin.ſec⁹ eſt in fundo dotali ineſtimato dato i dotem vbi fruct⁹ diuidūtur ꝓ rata tēpis vltimi anni.vt.ſ.ſolu.ma.l.diuortio.ꝛ.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.itaqꝫ partus dotalium.

b **Erēni⁹ modeſt.rňdit tēpis**

Quidā habēt hic prin.l.ꝛ incipit herēnius ꝛc.ꝛ quidam habent.§.ꝛ incipit eius tēpis ꝛc.ꝛ in.l.iſta diciť:ſi fiſcus ſucceſſit alicui creditori ꝛ fiſcus in illo creditore, mandat actiones ſuas alicui:ille cui fiſcus ceſſit iura ſua pōt petere vſuras ex perſona fiſci:etiā ſi vſure ꝓmiſſe ꝑ ſtipulationem non fuerūt[percepit] i.ſucceſſit in ius alicuius creditoris[eū qui mandatis]i.ceſſis.[petere poſſe]ex perſona fiſci in cuius locum ſucceſſit:ꝛ ratiōe temporis currentis poſtǭ ſucceſſit fiſcus.vt.ff.e.l.cum quidā.§.fiſcus.ꝛ.ſ.de iure fiſ.l.fiſcus.

P **Enā pro vſuris.** In.l.iſta dr̄.ſi mutuo tibi.c.ꝛ ſtipulor mihi reddi vſqꝫ ad annū.ꝛ alia.c.ꝓ vſuris noie pene:iſta pena nō poterit peti niſi vſqꝫ ad legitimū modum vſurarū:qꝛ ſicut nō poſſum ſtipulari vſuras vltra legitimū modum.ita nec penam [poteſt] ꝛ ad hoc accedit.ff.eo.l.pecunie.ꝛ.l.vſuras.ꝛ.ff.de act.emp.ꝛ vē.l.iul.§.ibidē.ꝛ ſtipu.pe.de excedit legitimum modum.puta ſi ſtipulor duplum.vt.ff.de condi.indebi.l.ſi non ſortem.§.ſi duplum.

F **Ructus.** In.l.iſta poniť caſus talis ego vxori mee cōſtante matrimonio donaui fundum vel econtra:ipſa mihi donauit ꝛ ſic cōſtat donationē non tenuiſſe:ſed nūquid fructus quos percepit ex fundo ei donato a me facit ſuos vel econtra fructus quos percipio ex fundo donato ab ea mihi facio meos:certe diſtinguiť qꝛ fructus induſtriales quos ipſa percipit ſua induſtria facit ſuos.puta fructus ꝗ̄ſeuit.ſ3 fructus naturales vt ſunt poma.vel ſi ſyluā cedit illos fruct⁹ nō facit ſuos:qꝛ null⁹ bōefidei poſſeſſor facit fruct⁹ naturales ſuos.vň ipſa teneť reſtituere illos fruct⁹ naturales:ꝛ idē eſt eꝯ.ſi vxor mea donauit mihi donata[ſub.cū vir vl'vxor credidit donationē valere:ꝛ ſic errat i iure

vel credit rem donātis cū erat aliena:ꝛ ſic errat in facto:qꝛ tunc facit fruct⁹ induſtriales ſuos ſecus ſi non crederet donationem valere:vt.ſ.đ do.l.ſi vir.ꝛ.ſ.de acq.poſ.l.qđ vxor viro [ſerēdo] ꝛ ita fructus induſtriales [naſciť] ſ3 ex diuina ꝓuidentia percipiuntur.vnde no.hic fructus induſtriales dicunť quos poſſeſſor querit ex ſua induſtria.ꝛ iſtos bone fi.poſſeſſor facit ſuos:adeo ꝙ de eis cōſumptis non teneť:ſ3 de extantibus li3 nō teneatur rei vē.teneť tň iudi.offi.vt.ff.fi.regū.l.iii.§.poſt litē.ſed fructus naturales nullus poſſeſſor facit ſuos:imo de extātibus tenetur rei ven.ꝛ de ꝯſumptis teneť cōdi.ſine cā.vt.C.de ꝯdi.ſine cā.ꝛ hic ꝛ dixi.ff.de rei vē.l.ſi nauis.§.gn̄aliter.ꝛ.l.fruct⁹ nō mō.nec ob.l.q̄ dicit ꝙ bone fidei poſſeſſor facit oēs fructus ſuos vt.ſ.de acqui.re.do.l.bone fidei.quia intelligo omnes ſc3 induſtriales non naturales vt hic.

Q **Uod in fructus.** ff.l.pri.habuiſtis ꝙ poſſeſſor literādū teneť de fructib⁹ reſtituēdis.in.l.iſta dr̄ ꝙ eodē caſu quo poſſeſſor tenetur ad fructus reſtituendos tenetur deductis ſumptibus factis in eis querendis ꝛ cōſeruādis[debere]etiā mala fide poſſeſſor.nam non intelliguntur fructus niſi deductis ſumptibus:ꝛ ideo impenſa pōt retineri.vt.ff.de pe.here.l.ſi a domino vel a patre.in fi.cum.l.ſeq.ꝛ.ff.fami.ercis.l.fructus.

P **Aratū iudicium.** Quidā hñt hic prin.l.ꝛ icipit paratū ꝛc.alii habent.§.ꝛ incipit ſceuola rňdit ꝛc.ꝛ dr̄ hic:ſi dico te debitorē meū.l.x.ꝛ denūcio tibi vt ſoluas mihi ꝛ tu dicis te mihi in aliq̄ nō teneri:ſ3 parat⁹ es ſuſcipere iudiciū nūqd videris eſſe i mora:certe nō.ex quo ꝑ te nō ſtat ſed ꝑ me creditorē[accipere]ſub.eū quē dicit debitorē ſuū [non videri]ꝛ idē eſt ſi nō ſtat per eū qui dicit ſe creditorē:ſi tň ille q dr̄ debitor h3 iuſtā cām litigandi.vt.ff.e.l.ſi quis ſolutione in prin.ſecus ſi ſtat per debitorē vel ſi non h3 iuſtam cauſam litigandi vt.ff.ſi cer.pe.l.cum fundus.ꝛ.ſ.de vb.obli.l.nemo rem. Item ſecus eſt in fure vt.ff.de cōdi.furt.l.viii.item ſecus eſt in ſeruo extraneo vt.ſ.de acqui.poſ.l.i.

M **Aritus vxori ſue.** In.l.iſta poniť caſus talis quidā fecit teſtm̄:in teſtō vxori ſue legauit pure vſufr. tertie partis bonoꝝ ſuorū ꝛ ſub cōditione:ſi ipſa eſt pregnās ꝛ liberos habuerit:ꝓprietatē illius tertie partis legauit mortuo teſtatore heredes ei⁹ iceperūt accuſare vxorē de falſo teſtō.ꝛ ita dilata eſt ſolutio legatoꝝ pendēte iſta accuſatiōe mulier filium ꝓcreauit ꝛ ita impleta eſt cōditio ſub qua ꝓprietas tertie partis bonoꝝ teſtatoris relicta ē vxori:poſtea ꝓnunciatū eſt teſtm̄ nō eſſe falſum:nūqd mulieri debent fructus tertie ptis ꝛ ꝓprietatis tertie ptis certe ſic [ꝓprietatē]eiuſdē tertie ptis[criminū] forte ꝙ occiderat maritū.[petitio]vt.ff.ſ pe.he.l.ſi falſus[extitit] ꝗtu3 ad ꝓprietatē tertie partis[debeāt]pro tēpe ꝑterito[rňdi preſtādos]ſub.ꝛ nihilominus ꝓprietas debeť ex die implete ꝯditionis.nā cum legatur ꝓprietas veniūt fructus ex tēpe more.vt.ff.eo.l.in fideic.habuiſtis:ꝛ ita habetis hic ſi aliqd fit maliciose faciēti nō ꝓdeſt.vt hic.ꝛ.ii.e.l.tutor.in prin.

1 ☞ Uſure vt vſure etiā iure ciuili peti nō pñt ſecus vt itereſſe.

2 Uſure ſunt prohibite iure diuino.

1 **F** **Ructus rei eſt.** † In.l.iſta dr̄:poſſeſſor rei nedū percipit fructus ex re quā poſſidet:imo poſſeſſor ex re quā poſſidet habet aliā vtilitatē quia pōt pignori dare[vel]pro ſaltim[pignori dare licere]ſed qd vult dicere:hec lex poteſt intelligi duobus modis.ꝛ vno modo ſecundu3 antiquos ſic.qꝛ bone fidei poſſeſſor facit fruct⁹ ſuos induſtriales ſ3 de extantibus reſtituendis iudicis teneť officio.vt inſti.de offi.iudic.ꝛ non ſolum extantes tenetur reſtituere:imo vtilitatem quā habuit ꝙ rem pignori dedit quod potuit facere:cum hic ſit fructus rei.i.vtilitas:ſed hec lectura nō videť bona qꝛ bone fidei poſſeſſor non pōt pignorare rem alienam.vt.C.ſi alie.res pig.da.ſit.l.que prediū.vel ſcđo modo antiqui ponunt ſic ſicut fructuarius pōt ꝑcipere fruct⁹ ita pignori obligare:qꝛ fructus rei ē pignori dare licere:ſ3 iſta lectura nō eſt bōa.qꝛ fructuari⁹ nō pōt obligare vt.ff.de pig.l.ſi fundū.in fi.cū.l.ſeq.ꝛ.C.de vſu.l.iutereſt.ꝛ iō vos ponetis exēplū vt prius dixi. Si obiicias quia poſſeſſor.dabit rē alienā pignori.vt i preallег.l.q prediū.ꝛ ideo nō pōt dari vt debitori ꝯpetat directa pignoraticia.ſ3 pōt dari vt cōpetat vtilis.vt.ff.de pig.l.ſi ab eo.vel pōt dici ꝙ iſta.l.loquitur in dňo non in poſſeſſore.ꝛ exponetis ita literam[fructus rei]id eſt vtilitas.ꝛ ad iſtud accedit.ſ.de reg.iur.l.fructus. Ul-

2 timo ſuper tit.iſto cōſueuit formari talis qō † an hodie iure humano poſſint peti vſure.ſiue veniant in ꝯdemnatione videtur ꝙ iure nouo ꝛ veteri debeanť.nam iure veteri cōmitť de pe

titione vſurarũ vt. ff. e. l. j. ⁊ iure nouo. C. e. l. j. ⁊ l. acceptã ⁊ iure nouiſſimo. vt in auſ. de ali. ⁊ emphi. §. ⁊ hoc quidem ſuper his. vnde vĩ ꝙ iure humano in foro ſeculari peti poſſint. ecõtra vĩ
a q: de iure diuino ꝓhibite ſunt ᵃ vt ptz in illo pſalmo. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo ⁊c. vbi inter cetera ſubijcit q pecuniã ſuã nõ dedit ad vſurã: ſi iure diuino nõ debẽt: ergo nõ pñt peti: q: ſi par in parẽ ⁊c. vt. ff. ad treb. l. ille. §. intẽpeſtiuũ multo fortius minor in ſuperiorẽ non hʒ imperiũ. ff. de mino. l. nã ⁊ natura. cũ ergo impator terrenus quantũ ad deũ ſit mini mus non põt tollere legẽ dñi ſui. q: durũ eſt ↄtra ſtimulum recalcitrare. Itẽ iure canonico ꝓhibite ſunt: ergo nõ debẽt poſſe peti cum ſacre leges non dedignãtur ⁊c. vt in auſ. vt cle. ap. ppri. epi. §. ſancim⁹. nec eſt bona reſpõſio decẽnũ: ſacre leges ⁊c. verũ eſt de his q in quatuor ↄcilijs ſunt ſtatuta: q: in altero de illis concilijs vſure ſunt ꝓhibite. vñ dñs Az. in ſumma hui⁹ ti. dixit: ꝙ iure humano non poſſunt peti: ⁊ ita retulit ſe ad ius nõ ad id ꝙ fit: tñ circa hãc arti. dñs odo. ſic diſtinguit aut peti tur vſura vt vſura ratiõe interuſurij medij tp̃is: vel approprĩata cõſuetudine regionis vel petitur vſura legitima lege approbata vt. C. eo. l. eos q. §. j. hãc vſurã iure humano dico nõ poſſe peti q: leges in hoc legi diuine nõ poterũt derogare ⁊ in his q pertinẽt ad ſalutẽ anime videtur ꝙ potius ſequamur canones extra de iudic. c. nouit. aut petit vſura nõ ratiõe interuſurij medij tp̃is: ſed rõne dãni ⁊ impenſarum ⁊ ratione ꝓprij intereſſe: vt puta dicet aliquis mutuaui tibi. c. diſtuliſti ſoluere pro pecunia recuperanda expẽdi. x. vel paſſus ſum tale dãnũ certe ſi petitur vſura rõne dãni ꝙ paſſus eſt vel rõne impenſarũ: iſta nõ petitur vt vſura ſed vt intereſſe poterit peti. vt. ff. pro ſoc. l. ſi id q. ⁊. ff. de act. emp. l. iul. §. ibidem. ⁊ ita admittit curia romana.

a ❡ Prohibite ſunt. Addunq d oi iure ꝓhibite eſſe dicantur ⁊ an ipſis iudeis aliq in dulto ſeu pui legio liceat fenerari latetra dit. d. Alex. in conſil. ccxlix. inci. pro inueſtigatiõe tn. ij. volu. per to. cõſi. ⁊ l ↄſi. xlv. inci. paucis vtar. l ↄto vo. ⁊ l cõſi. cxliij. inci. circa primũ dubiũ l. ij. vo. vbi latius de materia.

❡ De nautico fenore — Rubrica.

1 ☞ Nauticum fenus quid ſit ⁊ que ſint eius ſpecialia.

❡ Superiori ti. dictũ eſt vobis de fenore ⁊ vſuris q exercent in terra q debent ex ↄctib⁹ bonefidei ⁊ ſtricti iuris in tit. iſto tractat de fenore q exercet de pecunia q dat mutuo traijcienda trãs mare. vñ de nautico fenore videam⁹ qñ poſſit peti ⁊ exigi
1 vt. ff. e. l. j. ⁊ q ſint nautice vſure vt. ff. e. l. periculi. † eſt aũt nauticũ fenus ꝓprie cũ mutuo tibi pecuniã traijciẽdã in naui trãs mare periculo meo: ⁊ ſi nauis ſana venerit ad locũ deputatũ agit ꝙ reddas pecuniã mutuatã ⁊ tñdẽ vt. ff. e. l. j. ij. ⁊ iij. ⁊ no. in iſto nautico fenore tria ſpecialia ↄ regulas generales. regula generalis eſt ꝙ piculũ pecunie mutuate ptineat ad debitorẽ vt. C. ſi cer. pe. l. incẽdiũ. fallit in nautico fenore: q: periculũ eſt creditoris nõ debitoris vt. ff. e. l. piculi. Itẽ no. ſʒ ſpãle ꝙ i ſimplici mutuo lʒ ſtipulari legitimas vſuras: ſʒ in mutuo nautico vltra legitimas vſuras vt. C. e. l. eos q. §. in traiecticijs. Itẽ no. certũ ſpeciale ꝙ i ſimplici mutuo nõ debent vſure citra vinculũ ſtipulationis: vt. C. e. l. quis. ſed in nautico fenore eſt ſpeciale vt vſure debeantur nudo pacto: vt. ff. eo. l. periculi.

1 ☞ Pecunia traiecticia eſt duplex.

Traiecticia pecunia eſt.

Quia nauticũ fen⁹ preſtat ob pecuniã traiecticiã in. l. iſta q: eſt pria in tit. iſto tractat de pecunia traiecticia ⁊ di que ſit. in. l. iſta dicunt tria. Prio dicit ꝙ pecunia traiecticia dicit que preſtatur portanda vltra mare periculo creditoris: ⁊ pro iſta pecunia pſtant centeſime vſure. ſcdo dicit ſi mutuo tibi pecuniaʒ vt bonon. ↄſumeres in quo loco mutuaui tibi illa pecunia nõ eſt traiecticia. Tertio dicitur ſi mutuo pecuniã vt emas merces vehẽdas trãs mare ſi periculo meo vehent merces: illa pecũia erit traiecticia alś nõ [vehit] ⁊ ideo ꝓ ea ſtipulat creditor centeſimas vſuras: vt. C. de vſuris. l. eos q. §. j. [nõ erit traiecticia] ſʒ erit ſimplex mutuũ in quo periculũ erit debitoris. vt. C. ſi cer. petatur. l. incendiũ. ſʒ videndũ incipit tertiũ dictũ: an ex ea pecunia que mutuo dat [vel ex ea pecunia] ſub. que eſt vehẽda trans mare. [habent] vt periculo ſint creditoris, ſi in ſe ſuſcepit periculũ alś non: vñ
3 in. l. iſta no. tria no. primũ no. † duplicẽ eſſe pecuniã traiecticiaʒ ſimplicẽ: ⁊ qſi traiecticiã. Traiecticia pecunia eſt cũ mutuo tibi. c. vehẽda trãs mare piculo meo: ⁊ ſi vehit trans mare ſalua reddẽs mihi alia. c. ⁊ ita ad. c. noĩe ſortis ⁊ ad alia. c. noĩe vſure cẽteſime teneberis: vt. C. de vſur. l. eos q. §. j. Eſt qſi traiecticia ſi mutuo piſcatori. c. ad thẽtia emẽda vt ſi nihil cepit nõ teneatur i aliquo. ſi aũt aliqd cepit teneat reddere. c. duplicata. Itẽ ſi mutuo alicui vt emat arma ſi nõ vicerit nõ teneat mihi i aliquid ſi vicerit teneat reddere duplicata: iſta pecunia nõ eſt vere traiecticia: q: nõ mutuat vt vehat trans mare piculo creditoris: ſed eſt quaſi traiecticia q: preſtatur cẽteſima vſura vt in vera traiecticia. vt. ff. e. l. piculi. Itẽ no. ſʒ no. ſicut eſt pecũia traiecticia vt ſi mutuo tibi. c. vehẽda trãs mare ita ſi mutuo pecuniã vt emas hic merces vehẽdas trãs mare meo periculo: ⁊ ita res cõparata de pecũia mea ſuccedit loco pecunie. eſt tñ ↄ ar. q: pciũ rei furtiue nõ eſt furtiuũ vt. ff. de fur. l. q vas. in ſi. ⁊. C. de here. vel act. vẽ. l. vẽditor. Itẽ no. tertiũ no. ſi mutuo tibi pecũiã ↄſumendã eo loco quo preſtat: vel quocũqʒ loco tibi placuerit non eſt traiecticia. ⁊ ſic loquitur ſcðm dictũ buius. l. vſ. pro iſta pecunia non poſſum ſtipulari mihi legitimas vſuras.

1 ☞ Proſtatio de nõ poſſe iterpellare ꝓ iterpellatiõe habet.
1

Labeo ait.

† In. l. iſta no. ita caſuʒ ne mirabilis videatur: mutuaui tibi. c. traijciẽda trãs mare ad pactũ. ſ. vt. ſi in totũ perirẽt nihil mihi redderes: ſʒ cum ad portũ venires dictũ fuit ꝙ dares mihi. c. noĩe ſortis: ⁊ alia. c. ꝓ vſura cẽteſima dũ nauis veniret ad portũ veni ad portũ vel miſi ꝓcur. meũ. querebã a ſingulis de te nõ potui repire qd debeo facere: debeo vocare teſtes ⁊ debeo ita dicere. dñi pteſtor corã vobis qño requiro talem cui mutuaui. c. ſi inuenirẽ ipm ab eo peterẽ pecuniã: ⁊ ſufficit iſta pteſtatio facta corã teſtib⁹ ad ipm ↄſtituẽdũ in mora. h. d. [labeo ait] ſub. ⁊ bñ [a parte ꝓmiſſoris] i. debitoris [idipm] ſcʒ ꝙ nõ inuenit debitor vel alius ꝓ eo [teſtatione] alś denunciatione [cõplecti debere] ſub. a creditore vel eius procuratore [accederet] i. eſſet i locũ petitionis facte. vnde no. in. l. iſta duo no. primũ no. eſt vbicũqʒ pſona reperit: nũciatio perſone eſt facienda ſi nõ reperit pſona cui denunciãdũ eſt ſatis eſt ſi denũciatur eius domui. vel denũciat corã publica perſona vel corã teſtib. vt hic. ⁊ ad iſtud accedit. ff. de oper. no. nun. l. de pupillo. §. ſi qs ipſi. ⁊. ff. de dam. infec. l. iij. ⁊. C. de epiſc. audi. l. ſi pſe. ⁊. l. vlti. Item no. hic ſecundũ no. ꝙ ſicut cõſtituitur debitor traiecticie pecũie in mora ſi pecunia ſalua venit ⁊ ei denũciat ſi ibi ſit ꝙ ſoluat ita ſi nõ ſit ibi vt. ff. e. l. vl. ⁊. ff. ſi q. ob. l. ad diẽ. Itẽ no. hic ꝙ ſit hic denuntiatio vt debitor cõſtituatur in mora ſicut enim in alijs contractibus debitor conſtituitur in mora. ita in traiecticia pecunia vt hic.

In nautica pecunia.

In. l. iſta dr ſi ego mutuo tibi. c. portãda trãs mare ad talẽ locũ piculo meo erit ne ſtatiʒ piculũ huius pecunie meũ ex quo numeraui: certe nõ. ſʒ periculũ meũ incipit eſſe ex quo nauis incipit nauigare. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere [in nautica pecunia]. i. in traiecticia q: ſunt idẽ cõſignificatiua. ſic ⁊ alś eſt ⁊c. vt no. ff. de le. ⁊ ſe. cõ. l. de quibus. [ↄueniat] alś icipiat ↄueniat vbi eſt ↄuẽtio. icipiat vbi nõ eſt ↄuẽtio. Sʒ deſiit eſſe traiecticia cũ ſalua ad portũ puenerit. vt. ff. l. pri. Itẽ no. i. l. iſta iſtud ſpeciale in pecunia nautica. q: periculũ eſt creditoris non ſic in alia pecunia mutuo data. vt. C. ſi cert. pe. l. incendium.

1 ☞ Pro pecunia traiecticia deberi põt vſura centeſima quouſqʒ periculũ ptinet ad creditorẽ nõ vltra nec ꝓ opis ſui miſſiõ traiecticie pecunie põt deberi maior vſura ꝙ legitima. h. d.
2 Uſura eſt triplex centeſima legitima ⁊ quaſi legitima.
1

Nihil intereſt.

† In prin. huius. l. dr nõ eſſe differẽtiã inter iſtos duos cõtractus. ſi mutuo tibi pecuniã traijciendaʒ trãs mare. dico ꝙ periculũ ſit tuũ ſi periret iſta pecunia nõ eſt traiecticia vñ nõ poſſuʒ ſtipulari nauticũ fenus ſʒ aliaʒ vſurã. ſimilr ſi mutuo tibi pecuniã traijciendã meo periculo de venetijs vſqʒ ad portũ a kl's martij vſqʒ ad kl'as auguſti volo ꝙ periculũ ſit meũ. poſtea ſit tuũ. hic ꝓ tpe ꝙ ſluxit poſtq̃ deſijt ad me creditorẽ piculũ ptinere poſſuʒ ſtipulari legitimas vſuras. ſ. ſemiſſes. Sʒ i primo caſu nõ fuit traiecticia pecunia in ſcðo caſu fit. ſed poſt diẽ deſijt eſſe traiecticia [nauis]. q. d. ſiue ab initio non eſt traiecticia non debetur maius fenus quã legitima vſura alij habent i tex. magis. q. d. vtrobiqʒ ꝙ debebit vſura legitima nõ maius fenus. [non debebitur] ſed debebit vſura debita a lege vel debita ſm cõſuetudinẽ regionis. Or ſignori no. hic ꝙ triplex eſt vſura cẽteſima q equiparat in anno ſorti vt ſi mutuo tibi. c. vt in fine anni reddas. cc. dicit cẽteſima quia ſicut numerus centenarius eſt ↄpletus. ita ⁊ iſta vſura eſt completa. ⁊ hec centeſima vſura paucis caſibus debetur. debetur eñ ſi mutuat pecunia traijcẽda trãs mare piculo creditoris. vt. ff. l. pri. ⁊. C. e. l. j. ⁊ ij. Itẽ debetur a quolibet cõdemnato in pecunia quã non ſoluit. ff. quadrimeſtre tp̃s vt. C. de vſuris rei iudi. l. vlti. Eſt legitima vſura cum mutuo pecuniaʒ non trans mare portandã pro iſta pecunia poſſum ſtipulari legitimã vſurã que eſt ſʒ diuerſas qualitates ↄtrahentiũ ſi creditor eſt illuſtris vel ſupellluſtris põt ſtipulari tertiã cẽteſime ſi negociator põt ſtipulari beſſeʒ ois alia pſona põt ſtipulari beſſeʒ: vt. C. de vſur. l. eos q. §. j. ⁊ ij. ⁊ iſta vſura eſt a lege inuẽta. Eſt quaſi legitima vſura cum minor que frequentat in regiõe preſtat

⁊ dicitur

⁊ dr quaſi legitima: q2 detrahitur vſure legitime vnde in iſtis vſuris eſt ſeruāda ꝯſuetudo regiōis. vt. ff. de vſuris. l. j. in prin.

Nec pignora. Quidā nō hñt h. §. ſʒ ꝯtinuāt cū pñ. l. ⁊ qdā hñt. §. ⁊ bene pōt eſſe hic. §. ⁊ vult h dicere: ſi mutuo tibi. c. vt traiicias trās mare periculo meo ſi nauis venerit ſalua ꝓmittis reddere mihi. c. noīe ſortis ⁊. c. noīe vſurarū ⁊ ꝓ iſtis. c. obligaſti mihi pignora ⁊ mittā tecū ſuū meū vt ſciat ſi ſalua pecūia erit. dicis tu cui᷒: ſūptib᷒ vēiet: dico ego meis ſumptib᷒: ſʒ volo ꝙ des mihi ꝓ operis ſerui ſingul' dieb᷒. x. deñ. ⁊ ita pignora tua obligaſti mihi ꝓ ſorte ⁊ ꝓ cēteſima vſura. ⁊ ꝓ mercede opis ſerui: nūqd licebit hoc facere: certe non. vñ ꝓ ſorte ⁊ vſura potero retinere pignora: ꝓ opis ſui nō poſſum ſtipulari vltra cēteſimā vſurā. nec retinere pignora: q2 iā fieret fraus cēteſime vſure. h. d. iſte. §. videatis ex poſitionē lr̄e [maioris vſure] ſ. ꝙ cēteſima. [ſicuti] ac ſi apte diceret ſi mutuo pecuniā traiectitiā ꝟ opis ſerui q venit tecū poſſū paciſci ꝟ dupla nō vltra vñ ſi mutuo tibi. c. vt traiicias trās mare ⁊c. dic vt dixi in caſu. ⁊ ad hoc facit. ſ. ꝓxi. §. ⁊ in fin. huius. l.

Quod in ſingulos. In. §. iſto ꝯtidē ꝙ in ſuperiori. §. ſʒ ꝑ alia ꝟba. ſ. ꝓxi. §. habuiſtis pignora nō poſſe retineri ꝓ mercede ſui vltra cēteſimā vſurā m. §. iſto dr. ſi mutuo pecuniā traiiciēdā trās mare ꝑiculo meo de venetiis ad portū vſqʒ ad. c. dies. ⁊ ꝓ ſingulis dieb᷒ volo ꝙ reddas pecuniā. ⁊ xxv. ꝓ opis ſerui ex quo nauis ſalua ꝑuenerit: pt h facere vltra cēteſimā vſurā certe nō q2 vltra duplā nō pōt ſtipulari. h. d. [deductā eſt] ꝓ mercede opis ſui q ſequit debitorē. [nō vltra duplū debet] ſiſr pignora pñt retineri. vt. ſ. ꝓxi. §. habuiſtis. ⁊ ponetis exēplū vt dixi i caſu. ⁊ ad h facit. ff. de ꝯdi. inde. l. ſi nō ſortē. §. j. ⁊ ſi vltra ſtipulat' vitiat' ſtipulatio quatenus vltra excedit: vt. ſ. ti. ꝓxi. l. vſuras.

In ſtipulatione fenoris. In. §. iſto dr ſi mutuo tibi c. traiiciēda trans mare ꝑiculo meo ⁊ dixi ita ego mutuo tibi. c. ⁊ volo ꝙ debeas mihi. x. deñ. ꝟ libra: ⁊ mittā tecū ſeruū meū ſʒ pro mercede ſui volo habere ꝗtū capit ſemiſſis vſura ꝙ poſſū hoc facere: ⁊ ita ex vtraqʒ ſtiplōne ꝯſeq cēteſimā: vñ ꝙ deerit prime ſtiplōni ſupplebit ꝑ ꝯſequēte ſtiplōnē opar ū mercedis ſerui. h. d. [fenoris] nautici ſupplebit. q. d. ſicut ꝗdiu periculū eſt creditoris pōt ſtipulari tā pro vſura ꝗ pro opis ſerui legitimā vſurā: ita ſi ꝑiculū deſijt ad eū ꝑtinere legitimā vſurā pt ſtipulari. vñ ⁊ ſcdo. §. ſiue dicto ⁊ tertio ⁊ quarto hui᷒ l. colligetis ar. ꝯ feneratores: dicūt ipſi ſtatutū eſt i ciuitate iſta ꝙ nō poſſū accipe vltra quatuor deñ. ꝟ libra dicūt ipſi nolo ꝙ des mihi vltra quatuor deñ. ſʒ volo ꝙ des. xx. ſ. famule mee ꝓ vna tunica certe h non licet ſibi facere ſicut nō liceret pro vſura ⁊ pro operis ſerui vltra centeſimā paciſci vt hic. ⁊. C. eo. l. eos qui. §. j. ⁊. ij.

1 ☞ In nautico fenore ſpecialia que ſint.

Periculi precium eſt. Iſta. l. ꝓxima facie vr̄ mirabilis mihi tñ ſi itelligatis qd vult dicere nō videbit' mirabilis vobis vos debetis ſcire ꝙ eſt traiecticia pecunia ⁊ quaſi traiecticia. traiecticia pecunia vera eſt ſi mutuo tibi pecuniā portādā ꝑiculo meo trās mare. quaſi traiecticia eſt qñ nō mutuo ꝑiculo meo: ſʒ mutuo i aliquo caſu in quo volo ꝙ tenearis mihi reddere: ⁊ i aliq caſu ꝙ nō tenearis reddere: vbi gr̄a mutuo tibi. c. ⁊ dico ita ſi nauis venerit ex aſia reddes mihi. c. duplicata: ſi nō venerit non tenearis mihi qcꝗ reddere: h q2 ego creditor accipio in me ꝑiculū poſſum paciſci de cēteſima vſura mihi ꝑſtāda: ⁊ valet etiā ſi ſtiplō nō intercefſerit. ⁊ idē eſt i caſu tali. venio ad piſcatorē ⁊ dico ei vade piſcatū: dr piſcator: nō habeo rhetia dico ei mutuo tibi. c. ad rhetia emēda: ſi rhetia perierit ⁊ nihil capias nō tenearis mihi reddere. ſi nō perierint ⁊ aliqua capias tenearis mihi reddere. c. ⁊ tātūdē ꝓ periculo ꝙ ſuſcipio in me potero ſtipulari cēteſimā vſurā. ⁊ idē ē ſi veni ad athletā dixi ei: miſer qd facis q̄re nō vadis ad pugnādū dñe nō habeo arma: dixi ego mutuabo tibi pecuniā vt emas arma ⁊ exhibeas: iſto pacto vt ſi vicas tenearis mihi reddere pecuniā mutuatā. ⁊ tñdē. ſi ſuccūbas non tenearis mihi reddere quicꝗ hoc ē q̄ſi nauticū fen᷒. vñ poſſuʒ ſtipulari centeſimā vſurā. Et in iſtis trib᷒ caſib᷒ eſt exēplū: de quaſi traiecticia pecunia ⁊ pactū ſine ſtiplōne ꝓficit ad obligationē augēdā. ſʒ iſtud nō hʒ locū in illis caſib᷒ in quib᷒ naſcunt' ꝯditiones. qd ſi do tibi. c. vt ſuū manumittas: ⁊ ſi manumittas reddes. c. ⁊ tātūdē. hic nō eſt traiecticia pecunia vl' quaſi. ⁊ idē h ſi do tibi. c. ſi nō aſcēderis capitoliū: ſi aſcēderes reddere mihi. c. ⁊ tantūdē h nō eſt traiecticia pecunia vel q̄ſi. ⁊ idē eſt ſi dono tibi cā mortis. ⁊ dico ꝙ ſi nō ꝯualeſcā ſit pecūia tua: ſi ꝯualeſcā reddas mihi. c. duplicata: h nō eſt traiecticia pecunia vl' q̄ſi: vñ me recōualeſcēte potero petere pecuniā ꝗ dedi: q2 hic nō ſuſcipio in me periculū. [preter pecuniā] ſ. tantūdem. [ſi modo in aliā ſpeciē] ꝯctū innominatū do vt facias vel non facias ⁊ eſt cōis lr̄a. alia lr̄a piſana eſt ⁊ dicit ita. ſi modo i alee ſpe. q. d. vbi eſt ſpes alee. i. fortune ibi eſt traiecticia pecunia vel quaſi. Sed ſi nō cadit ꝯditio in ſpe alee vt ſi do vt manumittas nō eſt traiecticia vel quaſi q2 ſi manumittas planū eſt: ſi non manumittas daſ ꝯdictio vt. ff. ꝟ cōdi. ob cāʒ da. l. de di. [ſi nō illō facias] id eſt ſi do vt nō aſcendas capitoliū [ꝯualuero] ſub. nō reddas aſs ſic: vt eſt in morti cā donatiōe vt. ff. ſi cer. pe. l' non ols. [nec dubitabis] nūc ponit duo exēpla i qbus eſt traiecticia pecūia vel q̄ſi [vt ſi cepiſſet] reddere pecuniā cū cēteſima vſura [i his aūt olb᷒] in quib᷒ pecunia traiecticia vel quaſi in quib᷒ nō naſcunt' ꝯdictiōes [⁊ pactū] ſ. nudā obligatiōē] ſ. traiecticie pecunie [ꝓdeſt] vñ habetis hic qd ſit pecunia vere traiecticia. et eſt pecunia ꝟe traiecticia ſi mutuo pecuniā traiiciēdā trās mare periculo meo. vt. ff. e. l. j. ē q̄ſi traiecticia vt i exēplis poſitis in fi. hui᷒. l. ſʒ vbi do certa lege ſi hoc facias tuū ſit nō ē traiecticia

1 pecunia vel quaſi. † Itē no. hic tria vel quatuor ſpalia in nautico fenore q̄ als nō obtinēt regulr̄. ⁊ pmo no. ꝙ regulr̄ vſura fenebris pecūie ſine ſtiplōne nō debet': vt. C. de vſur. l. ij. ſpale ē in nautico fenore vt hic. l. ſi. Itē no. ſʒ ſpale regulr̄ ex nudo pacto nō dat' actio: ſpale tñ eſt hic i nautico fenore vt hic. Itē no. tertiū ſpeciale in nautico fenore ꝗnaliter in mutuo ꝑiculū eſt ꝯbētis vt. C. ſi cer. pe. l. incendiū fallit in nautico fenore i quo eſt periculū creditoꝝ vt hic. Itē no. hic quartū ſpale ſ regulr̄ vſura cēteſima nō debet' vt. C. de vſuris. l. eos qui. §. j. fallit hic ⁊c.

1 ☞ Hypothecaria fruſtra q̄rit' perēpta obligatiōe pncipali.

1 **Fenerator.** † In. l. iſta q̄ eſt aliquantulū longa ꝗtum ad literā ⁊ quātū ad caſum breuis no. ita caſum: quidā mutuauit tibi. c. traiiciēda trās mare de venetiis ad portū periculo ſuo ⁊ ſtipulat᷒ eſt centeſimas vſuras: tñ q2 tu habebas tres naues in portu venetiarum: dixit creditor volo ꝙ vehas iſtā pecuniā in iſta naui nō in alijs ⁊ obligaſti pro ſorte merces que erant in iſta naui: ⁊ ſi ille merces non ſufficerent ꝓ ſorte ⁊ vſuris obligaſti merces que erāt i alijs nauib᷒ obligatas alijs quaten᷒ plus erāt: mō querit' ſi nauis in qua erāt merces perit alie due nō: an teneant' merces aliaꝝ nauiū. ⁊ ꝙ nō vr̄ q2 pecūia erat tibi reddēda ſi nauis venerit ſalua: ergo ſi nō venerit nō vr̄ ad locū deſtinatū ꝑueniſſe: ſed ſi nauis ꝑuenerit ſalua ⁊ merces nō ſufficiebāt: hoc quidē caſu tenebunt' merces aliarū nauiū [maritimis] ſ. cēteſimis [in naue] in qua pecūia mutuata debebat vehi [videri] vt. ff. e. l. periculi. [cōditio extiterit obligationis] quia nauis venit ſalua.

In quibuſdā ꝯtractibus. In. l. iſta dr: ſicut i ꝯtrib᷒ bōe fi. debent' vſure iudicis offō ex tpe more ita i ꝯtrib. ſtricti iur. ſtipulatōi deducte: hinc ſi mutuo tibi pecuniā traiiciēdā trās mare ⁊ ꝯuenit ſi nauiſ venerit integra ⁊ ſalua reddas mihi ⁊ tñdē. vʒ h ꝯuētio [me recipe] ⁊ ad iſtō accedit ꝙ hūiſtis. ff. e. l. ꝑiculi. ⁊. C. e. l. j.

Seruius ait. In. l. iſta dr mutuaui tibi pecuniā traiiciendam trās mare ꝑiculo meo: poſtea nauis venit ſalua ad portū ſtat per me creditorē quominus ſoluas ſortem cū centeſimis vſuris: nunquid ꝓ tpe futuro current centeſime vſure: certe non [accipiat] ⁊ ad iſtud accedit. ff. ti. j. l. j. in fi. ⁊. C. de vſur. pupil. l. vlti. ⁊. C. de vſur. l. acceptam.

Si traiecticie. In. l. iſta ponit' talis caſus mutuaui tibi pecūiā traiiciendā trans mare periculo meo: ⁊ fuit dictū ſi nauis ſana peruenerit ad portū ꝙ. j. menſem ſolueres ſortē: ⁊ tñdē ex quo nauis peruenit ſana deceſſiſti ſine herede nō inuenit' alius ꝓ te a quo petā nunquid nihilomin᷒ currāt vſure: certe ſic q2 ex quo deceſſiſti ſine herede nō dʒ mihi nocere [pena] ſ. cēteſima vſura [heres debitoris] qui poſſet ſoluere. Or ſignori no. ſʒ moriat' debitor ſine ſuceſſore nō excuſat' quin currāt vſure vt hic. ⁊. j. de ꝟ. obli. l. ad diē. ⁊. l. ſi. x. ſtipulat᷒ ⁊. ff. de ar. l. celſus. §. idē ait. ſecus ſi moriat' creditor ſine herede q2 tunc non eſt ꝙ imputet' aliquid debitori. vnde nō currunt vſure vt. ff. titul. proxi. l. pecunie fenebris. in fin.

1 ☞ Probatio aliq̄ eſt ſemiplena alia plenior alia pleniſſima.
2 Preſumptio eſt triplex.

¶ De probationibus ⁊ preſumptionibus **Rubrica.**

¶ Dictū eſt. ſ. de iudicijs verū q2 i iudicijs noīe ſortis ⁊ vſurarum ⁊ fructuū ⁊ cauſarum ⁊ acceſſionū neceſſarie ſunt probationes ponit rubricā de probationibus: q2 onus probationis transfert' ꝑ preſumptiōes annectit ⁊ de preſumptionib᷒: vnde

de probationibus que ſidē in iudicijs videam⁹ .ſ. plenius. ⁊ de
preſumptionib⁹ .ſ.ſemiplen⁹. Et no. ꝙ iuriſcō. ꝑrio ponit de ꝓ
bationib⁹ in gn̄e poſtea in ſpecie de pſumptionib⁹: qꝛ que no
tabilr ⁊c. vt. ſ. de iniur. l. ıt ē apud labeonē. §. ſ3 edicto. ſic ⁊ alibi
impator ꝑrio ponit genus poſtea annectit ſpēm. C. de ſeruit. et
aqua. ⁊ C. ꝺ here. ⁊ ma. nā eſſe hereticū eſt gen⁹ eſſe manicheū
1 eſt ſpecies. Itē no. † ꝙ ꝓbatio aliqua eſt ſemiplena: aliqua ple
nior: aliqua pleniſſima: ꝓbatio ſemiplena eſt vn⁹ teſtis vel pua
te ſcripture: ⁊ hoc nō ꝓbat ꝑ ſe tm̄. vt. C. e. l. inſtrumēta. ⁊. ſ. quē
admo. teſt. ap. l. j. Eſt plenior ꝓbatio duoꝝ vł triū teſtiū. qꝛ vbi
numer⁹ teſtiū nō adijcit ⁊c. vt. ſ. de teſti. l. vbi vł etiā publici in
ſtrumēti. vt. C. e. l. cū ꝓcib⁹. Eſt pleniſſima ꝓbatio cū aliqs ꝯfitet
in iudicijs ꝯtra ſe. nā cōfeſſus in iure ꝓ iudicato habet. ff. ad. l.
aquil. l. pinde. §. ſi ꝓcur. ⁊. ff. de interro. ac. l. j. in fi. ⁊. ſ. de confeſ.
2 l. j. annectit in rub. de pſum. † Et no. ꝙ triplex eſt pſumptio eſt
pſumptio facti ⁊ nature ⁊ iuris facti eſt vt ſi qs fuit bon⁹ pſu
mat bonus ⁊ ecōtra vt. ſ. de accu. l. ſi cui. §. hꝫ idē. ⁊. ſ. de re. mi.
l. nō oēs. §. a barbaris. Eſt pſumptio nature vt ſi qs nat⁹ eſt ex
bonis parētib⁹ pſumit bonus ⁊ ecōtra: ⁊ iſta admittit ꝓbatio.
in ꝯtrariū. ff. de edil. edic. l. ꝙ ſi nolit. §. ſi qs mancipia. Et preſum
ptio iuris ⁊ iſta ſubdiuidit alia iuris tm̄: vt ſi res ſunt prīs mei
preſumit mea: ⁊ huic ſtat donec fuerit cōtra ꝓbatū: vt. C. e. l. ſi
ve. Eſt pſumptio iuris ⁊ de iure: ⁊ iſta nō admittit ꝓbationē in
ꝯtra. vt. C. ar. tu. l. vlt. eſt ⁊ fictio de q̄ hic nō dico breuitatis cā:
qꝛ plen⁹ dixi. C. e. l. j. vn̄ hic de ꝓbat. ⁊ pſumptionib⁹ videam⁹
⁊ ſubijciam⁹ ⁊ de pria pte rubrice agit. ſ. e. l. j. q. iij. ⁊ iiij. de ſcd̄a
parte rubrice. ſ. de preſumptionibus agitur. ſ. eo. l. ſi pactum.

1 ☞ Genus qn̄ accipiat pro agnatiōe ⁊ genus ꝓ cognatiōe.
2 Differentia agnationis ⁊ cognationis eſt hodie ſublata quā
tum ad ſucceſſionem ab inteſtato.

Quotiés querit gen⁹.

Lex iſta legit duob⁹ modis ſiue hꝫ duplicē in
tellectū. ⁊ aduertatis qualr legit vt intelligas
eis gl. dn̄i Jo. ⁊ Az. hō obſcure poſitā ⁊ in. l. iſta
dz. aliqs deceſſit inteſtat⁹ dico ꝙ ſum ſu⁹ agna
tus vł cognat⁹: ⁊ ita debere me ſuccedere iure agnatiōis vł co
gnatiōis tanꝗ ꝓximior ab inteſtato. ex aduerſo aliqs q poſſi
det hr̄ditatē negat me agnatū vel cognatū: ⁊ ita dubitat vtrū
ſim agnat⁹ vel cognat⁹ modo querit vtrū debeā ꝓbare me a
gnatū vel cognatū. ad ꝙ rn̄det iuriſc. ꝙ debeo ꝓbare me agna
tū vel cognatū vel de ei⁹ cognatiōe fuiſſe. nā qñ de ei⁹ agna
tione vel cognatiōe querit ille q dixit dꝫ ꝓbare nō ille q negat
h. d. iſta. l. [quotiés q̄rit] .i. in dubiū reuocat. [genus] .i. de cu
ius agnatiōe [vel gentē] .i. de cuius cognatiōe eſſet [eum] qui
dicit ſe agnatū vł cognatū [ꝓbare oportet] vt admittat ad ſuc
1 ceſſionē ab inteſtato. † Un̄ not. ex. l. iſta ſm̄ iſtā lectu. ꝙ genus
hic accipit ꝓ agnatiōe: gens accipit pro cognatione nā in qui
buſdā partib⁹ eſt maior virt⁹ i feminis ꝗ in maſculis vt i amā
conib. nā ꝙ priuilegiū habent maſculi apud nos vt. ff. de ſtatu
ho. l. ⁊ in multis. idē priuilegiū habēt femine apud amācones.
⁊ ſimilis expoſitio no. ſ. de ver. ob. l. ſepe. in pn̄. ⁊ l. pronūciatio.
§. familie. ⁊. §. vlt. ⁊ dicunt agnati ex parte pr̄is cognati ex par
te matris: vt. ſ. Sed quero quare querit vtrū aliqs ſit de agna
tione vel cognatione alicui⁹. Rn̄deo iſta queſtio ſopita eſt i ca
ſu. nā q̄rit de agnatiōe vel cognatione ꝓpter ſucceſſionē ab in
teſtato. nā olim ſm̄ tpa. ff. ſi qs decedit inteſtatus ꝑrio vocant
agnati ad ſucceſſionē ⁊ ad tutelā legitimā poſtea vocāt cogna
2 ti: vt. ſ. vnde agna. l. j. §. j. ⁊. C. de legi. tutela. l. j. ⁊. ij. ſed hodie †
nouo iure aut. ſublata eſt dr̄ia agnatiōis ⁊ cognatiōis quātuꝫ
ad ſucceſſionē ab inteſtato vt in aut. de here. ab inteſtato. §. j. ⁊
§. ex his. ⁊ hec lectura eſt plana. ⁊ ſi ita intelligatis legē iſtā am
pli⁹ nō eſt hic inſiſtēdū. Et legit ſcd̄o modo iſta. l. pōt exēplifi
cari in gēte alio modo aliq̄ gētes ſunt puilegiate: nā romani in
priuilegijs obtinēt pncipatū: italici ſcd̄o: ꝓuinciales ſunt i iſtimo
gradu vn̄ romanus ſi hꝫ tres liberos excuſat a totela. italic⁹ ſi
hꝫ quatuor: ꝓuincialis ſi hꝫ qnqꝫ liberos: vt inſti. de excu. tut.
in fi. ⁊. C. q numero tute. l. j. hic ſi dico me romanicū vel italicuꝫ
⁊ ita excuſari a tutela volo qꝛ habeo tres vel q̄tuor filios et tu
dicis me prouincialē: ⁊ dubiū ſit de hoc debeo ꝓbare me roma
nū ciuē vel italicū nō ille q dicit me ꝓuincialē. [vel gentē] .i. de
cuius patria eſſet. i. eſſꝫ romanus vel italic⁹ vel ꝓuincialis. Itē
querit de gēte. i. de cui⁹ patria eſſet ꝓpter onera publica: qꝛ ſi
quis eſt italic⁹: ⁊ de hoc dubitat excuſat a tributis ſi probaue
rit ſe italicū. ſꝫ ſi ſit ꝓuincialis ſoluat tributa. vt. C. de epiſ. ⁊ cle.
l. de his. Itē pōt exēplificari alio modo iſta l. vos debetis ſcire
qꝺ ſꝫ eſt regła liberi q̄tū ad honores ſeqoūtur gen⁹ .i. pr̄es nō
gentē .i. matrē niſi ſint vulgo ꝯcepti. vt. ff. de ſtatu ho. l. cū legiti
me. fallit in amācomb⁹ ⁊ in natis de pontica inſula. i. de illa in
ſula: ⁊ iſte mulieres hn̄t priuilegiū: qꝛ plus valēt mulieres amā

cones ꝗ maſculi. vt. ſ. ad municip. l. j. in prin. ⁊ in medio ⁊ in fi.
ſi nō ſum de pōtica inſula nat⁹: ſꝫ de italia ⁊ ita dico me ſeq ge
nus .i. patrē ſi reuocat in dubiū debeo probare. ⁊ idē ſi dico me
natū de pōtica inſula: qꝛ debeo ꝓbare gen⁹ .i. de cui⁹ gn̄e quaſi
dicat ex q̄ patre nat⁹ ſit vel ex qua matre [oportet] .ſ. ſe eſſe de
tali gn̄e. Si qoerat amodo quare queritur vtrū aliqs ſit de tali
genere ſopita queſtio in caſu qꝛ querit de gn̄e ꝓpter ſuceſſionē
⁊ ꝓpter honores ⁊ dignitates. nā fili⁹ ⁊c. vt. ff. dixi. Itē de gn̄e
q̄rit qꝛ q̄tū ad ingenuitatē ⁊ ſeruitutē fili⁹ ſeqt ꝯditionē ma
tris nō pr̄is. vt. C. ꝺ rei vē. l. partū. Hic pōt no. aliud exēplū alio
mō ⁊ ſic qui vendūt mācipia debēt certiorare emptorē de qua
natione ſit. vn̄ ſi vendidiſti mācipiū ⁊ tacuiſti de natiōe ⁊ reuoca
tur in dubiū teneris ꝓbare: vt. ff. de edil. edic. l. ꝙ ſi nolit. §. qui
aſſidua. Or ſignori ꝯ legē iſtā iſtat ⁊ ſignat quoddā ꝯtrū ꝙ bo
nū eſt ſcire qꝛ do. Jo. ⁊ Az. ita breuiter dicūt ꝙ multi nō intelli
gūt iſta. l. vł velle ꝙ ſi allego gen⁹ .i. dico ꝙ titi⁹ fuit pater meus
⁊ reuocat in dubiū debeo ꝓbare me ſuū filiū ſꝫ vr̄ ꝙ nō debeā
me ꝓbare filiū qꝛ. l. dicit ꝙ ꝓbare ſe habuiſſe certū pr̄eꝫ ipoſſibi
le eſt: vn̄ ſi eſt ipoſſibile ꝓbare talē ſuū pr̄em q̄mō ꝓbabit vt hic
dz. vn̄ vr̄. ſ. ꝯ. ꝺ ꝯdi. ⁊ demō. l. luci⁹ titi⁹. Ad qꝺ vos diceꝫ duo
bus modis: ⁊ aduertatis caſus illi⁹. l. luci⁹ titi⁹. ita dixit: talis ſit
mihi heres ſi probauerit ſe filiū meū eſſe: vr̄ iſte inſtituens ſub
impoſſibili ꝯditiōe: qꝛ nō eſt i pētate ſua hoc ꝓbare. ⁊ ſic eſt ſub
impoſſibili ꝯditiōe inſtitut⁹ vnde nō dꝫ valere talis inſtitutio
ſꝫ nos rn̄demus ad. l. illā duob⁹ modis ⁊ vno mō ſic. l. ꝯtra nō
facit ad rūbū. nā dicit ꝙ ꝓbare ſe filiū alicui⁹ ſit impoſſibile. ſed
dicit vt dixi in caſu legis. ⁊ vos ſcitis ꝙ pater dꝫ filiū inſtituere
pure vł ſub pena pteſtatiua ꝯditiōe vt valeat iſtitutio ſꝫ ſi iſtituat
ſub caſuali cōditiōe nō vꝫ: niſi exheredat⁹ ſit i defectū cōditio
nis. vt. C. ꝺ iſti. ⁊ ſub. ſub. ꝯdi. factis. l. ſi pr̄. ⁊. ſ. ꝺ he. inſti. l. ſi ma
vn̄ qꝛ ſubſtitutio illa habet ꝓ pteritiōe ſuccedit ab inteſtato: ⁊
ſic nihil de. l. illa ad iſtā. Uel pōt dici ſcd̄o mō ⁊ ſic ſi teſtator ita
dixit ille ſit mihi hres ſi ꝓbauerit ſe filiū meū eſſe iſte nō vr̄ inſti
tut⁹ ſub cōditiōe q̄ poſſit plene ꝓbari qꝛ nō eſt in pētate ſua: qꝛ
non pōt probari per teſtes vel ꝑ inſtrm̄ qn̄ genu⁹ fuerit: ſolus
deus hoc ſcit: ſꝫ ꝓbabit ſe filiū ꝑ ꝯiecturas: ſꝫ mō qualr pr̄ ha
bebat ipm̄ vt filiū ⁊ qualr tractabat vt filiū. Iteꝫ qualr mitte
bat ei lr̄as vt filio. Itē qualr tenebat matrē ei⁹ vt vxorē ⁊ q̄lr
ꝯſtāte matrimonio fuit nat⁹ de ea. nā filius eſt quē nuptie de
mōſtrāt. vt. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iur. l. filiū. ⁊. ff. ꝺ i ius vo.
l. qꝛ. ⁊ hoc caſu pſumptio eſt iuris ꝙ ſit filius: niſi probet ꝯtrꝫ
vt. C. eo. l. nō nudis. ⁊. l. nō epiſtolis. ⁊. ſ. e. l. vlti. ſꝫ ꝓbare ſe filius
alicuius mulieris eſt poſſibile: ⁊ maxime apud nos: qꝛ non eſt
quaſi aliqua qn ſaltim habeat tres obſtetrices: vn̄ per obſtetri
ces poterit probare: vt. ff. ad. l. aquil. l. ſi obſtetrix.

1 ☞ Onus probandi affirmanti ſiue originaliter ſiue acciden
taliter incumbit.
2 Negāti non incumbit onus probandi. Et de probatione ne
gatiue. numero. 4.
3 Preſumptio qn̄ transferat onus probandi ab actore in reum.
5 Differentia que ſit inter negatiuam iuris ⁊ facti.
6 Negatiua eſt triplex. alia iuris: alia qualitatis: alia facti.

EI incūbit. Lex iſta ſicut ⁊ ſuperior reſpi
cit primā partē rubrice: ⁊ lex
iſta cōſueuit valde difficilis reputari propter obſcu
ras glo. dominorū Jo. ⁊ Az. non quantū ad caſum
⁊ literā: qꝛ breuis eſt. Sꝫ ſi aduertatis caſum ⁊ ſummariā expo
ſitionē litere non eſt difficilis vobis videbitur. ⁊ in. l. iſta iuriſcō.
tractaturus de probationib⁹ ſub quadā cōpendioſa ⁊ breui re
gula ponit cui incūbat onus ꝓbādi: ⁊ certe incūbit actori affir
manti ſiue agat ciuiliter ſiue criminaliter. non auteꝫ incumbit
reo cōuento vel accuſato. nam ei qui dicit non ei q negat incū
bit onus probandi. hoc dicit iſta. l. videte expoſitionē litere [ei
qui ⁊c.] hic eſt multiplex litera. vna eſt talis ei incūbit onus ꝓ
bandi qui dicit non qui negat. alia litera eſt: ei qui dicit non ei
qui negat incumbit onus ꝓbandi: ⁊ vtraqꝫ litera eſt bona ex
ponetis ita literā [ei] .i. actori originalr vel ex accidenti [qui di
cit] .i. affirmat: ⁊ niſi ita exponatis dicebat dn̄s me⁹ ſequeret
qꝺ reus ꝓbaret. nā reus dū excipit negādo dicit: vnde negati
ua probaret iꝙ non debet eſſe. ⁊ ideo exponebat ei qui dicit. i.
affirmat non ei qui negat. i. negando dicit. quia negātis factū
⁊c. vt. C. eo. l. actor. ⁊ glo. hic pr. hoc eſt verū nullo pro affirman
te credito vel preſumpto. i. nulla credulitas vel preſumptio iu
ris ab ſecus eſt vt in contrariis hic ſignatis: ⁊ per iſtā interli
nearē ceſſant oīa cōtraria hic ſignata: ⁊ ſi bene intelligatur.
[incumbit ꝓbatio] .i. onus probandi: eſt actor originaliter: vt
ſi ego actor peto a te in libello mihi dari vel fieri tu negas: mi
hi actori incūbit onus probādi mihi debere dari vel fieri: vt. C.
eo. l. j. ⁊. ij. eſt actor ex accidenti ſi peto. x. tu dicis non debeo qꝛ
ſolui: originaliter negas: ſed accidentaliter affirmas vnde pro
bas ſicu

bas ſicut actor q dicit originaliter:quia in excep.reus efficitur
actor.nã agere is videt qui exceptione vtit.vt.ff.de excep.l.j.
⁊ ideo reus ſuã exceptionẽ dꝫ ꝓbare:vt.ff.e.l.ſi pactum in fin.⁊
l.in exceptionibus.⁊ C.de nõ nume.pecu.l.ſi ex cautione.⁊ in
ſtitu.de excep.in pn.⁊ quod dico in actore ⁊ in agẽte ciuiliter.
idem dico in accuſatore.nã accuſator debet probare contra ac
cuſatum apertis probationib⁹ ⁊ claris:vt.C.e.l.vlt.⁊ niſi ꝓbet
abſoluit accuſator vt.C.de edẽdo.l.q accuſare volũt.nõ aũt ac
cuſat⁹ dꝫ ꝓbare niſi excipiat affirmatiue.vt.C.de lib. cauſa.l.ſi
filiũ.⁊.ff.de iud.l.is q in pn.Ex his q̃ dicta ſunt colligetis duas
1 regulas.† Prima regula eſt affirmãti ſiue originaliter ſiue ac
cidentaliter incumbit onus ꝓbandi ⁊ ſi nõ probat reus abſol
uitur.C.de eden l.qui accuſare volunt ⁊.C. de rei vendic.l.qui
res alienas.⁊ inſtitu.de leg.§.quod autẽ diximus. Secũda re
2 gula† eſt:neganti nõ incũbit onus ꝓbandi : vt.C.eo.l.actor ꝙ
⁊.C.de non nume.pec.l.j.⁊ l.ſi ex cautione.⁊.ff. de fide inſtru.l.
generaliter. Iſte regule recipiunt inſtãtiam in certis caſib⁹ in
quibus onus ꝓbãdi incũbit vtriqꝫ vt in crimine fraudati ſen
ſus ⁊ in crimine falſi:⁊ in ſimilibus.vt.C.de abol.l.fallaciter.⁊
C.ad.l.corne.de fal.l.vbi. Or ſignor ex his q̃ dicta ſunt vobis
caſum ⁊ ſummariam expoſitionem litere ꝑpendere potuiſtis:
modo ſunt alia vidẽda ⁊ indagãda opponẽdo et rñdẽdo vos
habetis hic ei q dicit.i.affirmãti non neganti incũbit onus ꝓ
bandi.Sed videt contra.⁊ videt ꝙ neganti incũbit onus pro
bãdi:⁊ ideo dicit lex ſi mulier cõſtãte mrĩmonio queſiuit aliqd
⁊ marit⁹ dicat ꝙ queſitũ eſt ex bonis ſuis:mulier neget:⁊ dicit
ꝙ aliunde queſiuit ipſa que negat dꝫ ꝓbare.vnde videt cõtra
ff.de dona.inter vir.⁊ vxo.l.quintus mutius.⁊.C. de don.inter
vir.⁊ vxo.l.etiã.⁊ hoc eſt ꝙ dicit gl.veſtra in principio.niſi pre
ſumptio aliud inducat.⁊ allegat iſtas duas leges. Ad qd vos
ita dicetis.aut cã agentis ⁊ cõuenti eſt par aut nõ:ſiquidẽ cau
ſa agentis ⁊ ꝯuenti eſt par.vt qꝛ lex nõ preſumit nec ꝯtra agẽ
tem nec ꝯtra conuẽtũ:hoc caſu incũbit onus ꝓbandi actori vt
hic:ſi aũt cã agẽtis ⁊ conuenti eſt diſpar.qꝛ lex preſumit aliqd
pro agẽte contra cõuentuꝫ : vt qꝛ lex preſumit ꝙ vxor queſiue
rit ex bonis mariti:hoc caſu mulier dꝫ ꝓbare vt in legib⁹ ꝯtris
⁊ eſt ratio propter ſuſpicionẽ turpẽ vitandã:⁊ ne cã ꝑfidie oria
tur in cõnubio ꝙ nõ dꝫ eſſe vt.C.ne ſi.do.dent.l.ij. ⁊ hoc eſt ꝙ
dicit ẏ̃nerius elegãtibus ꝟbis ⁊ habẽtes libros antiquos ha
bẽt interlineare dñi ẏ̃ne.ei qui dicit:nõ ei qui negat incumbit
onus ꝓbãdi nullo pro actore credito vl̃ preſumpto.ſed in.l. cõ
tra.preſumebat ꝓ agẽte cõtra cõuentum.vnde hic gl. ẏ̃n.nõ
3 eſt approbanda. Unde no.ꝙ preſumptio aliquãdo nõ trãſfert
onus ꝓbãdi ab actore in reũ vt.l.ꝯtra.ſic ⁊ alibi preſumit.l.qd
quodcũqꝫ q̃ſitũ eſt ab adminiſtratore eccleſie ꝙ ex bõis eccl'ie
queſierit:vt.C.de epiſ.⁊ cle.auf.licẽtiã.ſic ⁊ alibi trãſfertur on⁹
probãdi ab actore i reũ.C.e.l. ſiue poſſidetis. Itẽ alibi trãſfert
onus probãdi ab actore in reuꝫ:ſi peto decẽ ex ꝓmiſſiõe ⁊ pro
miſſio inuenit ſcripta ſi tu negas te nõ debere qꝛ interrogatio
nõ preceſſit debes hoc probare.nã preſumitur ꝙ interrogatio
preceſſerit.vt.C.de ꝯtra.⁊ cõmit.ſtip.l.j.⁊.ff.de pac.l. iuriſgẽ.§.
pactorum.⁊.l.tale.in pn.⁊.ff.de ver.obli.l.ſciendũ. et inſtitu.de
fideiuſ.in fi.aliquãdo tamen transfert onus ꝓbãdi a reo i acto
rẽ ſi peto a te.x.⁊ dicis nõ potes petere qꝛ reddidiſti inſtrumẽ
tum ⁊ inuenit apud te debitorẽ : ꝑſumit lex ꝙ tu debitor ſis li
beratus:niſi ꝓbetur ꝯtrariũ:vt.ff.e.l.ſi cyrographũ. Itẽ transfert
in alio caſu onus ꝓbandi a reo in actorẽ ſi agis cõtra me cõdi
ctione indebiti:⁊ cõfiteor te mihi ſoluiſſe:preſumit lex ꝙ fuerit
ſolutũ debitũ.vnde habebis neceſſe probare indebitũ. vt.ff.e.l.
cuꝫ de indebito in pn.Sed denuo apponitur ad.l. iſtã:vos ha
betis hic ꝙ negãti nõ incũbit onus probãdi. Sed videt cõtra
ecce ſi peto legatũ ex eo ꝙ dico a pr̃e tuo mihi relictuꝫ ſi tu ne
gas patrem tuum fuiſſe ſane mentis tibi incũbit onus ꝓbãdi
ergo apparet qui negat probat.vnde videt ꝯtra.C.de codicil.
4 l.nec codicillos.† Ad ꝙ vos dicetis dupl'r ⁊ vno modo ſic aut
negatiua hꝫ i ſe implicitã affirmatiuã aut nõ:ſiquidẽ habet in
ſe implicitã affirmatiuã:vt qꝛ filius dicit patrem teſtatorẽ non
fuiſſe ſane mentis ꝑ hoc affirmãs furioſum patrẽ eſſe:vnde de
bes probare patrẽ furioſum eſſe:vt in.l.ꝯtra. ſi autẽ negatiua
nõ hꝫ in ſe implicitã affirmatiuã.vt ſi petas a me.x.dico nunq̃
vidi te:imo nego me debere vel dico ꝙ non nũeraſti mihi:hoc
caſu q negat non debet probare vt hic qꝛ factum negãtis ⁊c.
vt.C.e.l.actor. Uel põt dici ſecũdo modo qui negat nõ debet
probare vt hic.niſi preſumptio ſit cõtra negantẽ ſed in.l. ꝯtra.
preſumptio erat cõtra negantem qꝛ quilibet preſumitur ſane
mentis a natura niſi probetur furioſus.vt.C.qui te.fa.poſſ.l.ij.
vnde ſi tu negas patrem tuum fuiſſe ſane mẽtis negas cõtra
naturã.vnde niſi probes condẽnandus es mihi ad legatũ pre
ſtandum.vt in.l.contra.Sed denuo opponitur ad.l. iſtã et ad
uertatis iſtam oppoſitionem ⁊ eius ſolutionẽ ⁊ que cõtra eam
dicũt.qꝛ dñs Ioã.⁊ Azo hic valde obſcure ⁊ breuiter loquunt
vos habetis hic ꝙ negãti nõ incumbit onus probãdi vt ꝯ.⁊ iõ
dicit lex ſi pater negat ſe recte emãcipaſſe filiũ dꝫ ꝓbare non re
cte emãcipaſſe filiũ ergo negatiua probat vt.ff.e.l. ab ea parte.
Ad ſolutionẽ cuius ꝯrij do. Io. ita dixit ⁊ ſcripſit.aut negatur
ius aut factũ.ſi negat ius qꝛ dicit nego illũ poſſe teſtari. negat
pater emãcipationẽ recte factã.negat filius ſe eſſe in poteſtate:
hoc caſu dꝫ probare negatiuã vt in.l.ꝯ.ſi aũt negat factũ quia
dixit nego mihi te mutuaſſe.nego me deliquiſſe hic nego factũ
qꝛ ꝯtrahere ẽ facti vt.C. de cur.fur.l.ꝯſilio. hoc caſu negãti nõ
incũbit onus probãdi vt hic.⁊ eſt ratio ſm Io.qꝛ negatiua iu
ris habet in ſe tacitã affirmatiuã ſꝫ cum nego factũ aliquid nõ
implico. Sed cum nego ius aliquid implico vt cũ dico aliqueꝫ
non poſſe teſtari dico ipm furioſuꝫ eſſe.vnde qui negat ius de
bet ꝓbare nõ qui negat factũ. ideo qꝛ oĩa ꝑſumunt a iure ꝑ
miſſa niſi prohibeant.vt.ff.de ꝓcu.l.mutius.§. cũ queritur.⁊.ff.
ex quib.cau.ma.io.l.necnon.§.ſed qd eis. Sed opponit ad iſtã
ſolutionẽ ⁊ videtur ꝙ non ſit bona. ſi pater negat emãcipatio
nem recte factã iſta negatiua non hꝫ in ſe tacitã affirmatiuã ⁊
ꝙ nõ habeat ita probo.⁊ hic obſcure loquit Io.⁊ Az.naꝫ ſi di
co emancipationẽ non recte factam nõ ſequitur ꝙ dicã me po
tuiſſe emãcipaſſe quare qꝛ ſi hodie qs põt emãcipare nõ ſequit
ꝙ potuiſſet in preteritum ſi potuit in preteritũ non ſequitur qd
non potuit in futurũ qꝛ q̃tum ad preteritũ cauſe facte ſunt im
mutabiles vt.ff.de cap.⁊ poſtli.reuer.l. in bello.§.facte cãe q̃tũ
ad futurũ pertinet cãe ſunt mutabiles qꝛ ſi nõ potui in preteri
tum, nõ ſequit ꝙ nõ potui in futurũ qd ergo dicemus. Ad ꝙ
vos dicetis ſicut dixit Io. iſta negatiua nego emãcipationẽ re
cte factã nõ dico in poteſtate mea eſſe.vnde cum ſit in poteſta
te mea dꝫ obedire mihi vt patri.vt.ff.e.l.ſi filius.⁊ dꝫ mihi acqui
rere.vt inſti. per quas perſo.no.acq.in prin. vel poteſtis dicere
ſicut dixit do.Az.⁊ ita tetigit hic.l.ꝫ perq̃ breuiter ⁊ in ſumma
bonus tutiſſ dixit eñ Az. non facio differentiã inter negatiuaꝫ
iuris ⁊ facti quare non: qꝛ negatiua iuris ſemper debet proba
ri ſi preſumptio eſt cõtra negantem ⁊ eſt preſumptio cõtra ne
gantẽ in tali exemplo ſi filius negat ſe eſſe in poteſtate pr̃is pre
ſumptio eſt cõtra filium vt.ff.e.l.ſi filius.ſic ⁊ ſi aliquis negat fa
ctum negatiua dꝫ probari ſi preſumptio eſt cõtra negantẽ vt
in exemplo ꝙ ponit.ff.e.l.ſi pactũ.⁊.ff.de pig.ac.l.ſi neceſſarias
in fi.nec obſtat.ff.e.l.ab ea parte.in fi.qꝛ ibi ꝑſumptio erat ꝯtra
6 patrẽ.ideo qꝛ volebat venire cõtra factũ ſuuꝫ.† Uel dicatis qd
eſt differentia inter negatiuam iuris ⁊ fac.nam negatiua iuris
ſemper ⁊ regulariter hꝫ probari. ideo qꝛ ꝑſumptio eſt ſemper
cõtra negãtẽ qꝛ oĩa ſunt a iure ꝑmiſſa niſi ſint ꝓhibita vt.ff. de
teſti.l.j.§.j.ſed negatiua facti nõ dꝫ ꝓbari niſi ſit ꝑſumptio con
tra negantẽ.⁊ iõ ſi petis a me.x.⁊ nego nõ numeraſſe tu debes
probare te numeraſſe.vt.C.de nõ numerata pe.l.ſi ex cautiõe.
⁊.C.e.l.j.⁊ ad ſolutionẽ horũ cõtrarioꝝ ⁊ vt plene liqueat arti
6 culus iſte ita diſtinguendũ eſt vt ꝯſueui diſtingnere.† Triplex
a eſt negatiua °alia eſt iuris alia q̃litatis alia facti negatiua iuris
eſt cũ quis negat id ꝙ a iure preſumit vnde q negat teſtanteꝫ
ſane mẽtis fuiſſe qꝛ a natura q̃libet ꝑſumit ſane mentis dꝫ hoc
ꝓbare vt.C.de codicillis.l. ne codicillos.ſimil'r q negat ſe in po
ſtate patris eſſe dꝫ hoc ꝓbare vt.ff.e.l.ſi filius.⁊ idẽ in patre qui
negat emãcipacionẽ recte factã vt.ff.e.l.ab ea pte. ⁊ ita negati
uus iuris ꝓbatur.qꝛ oĩa ꝑſumunt licita niſi a iure prohibeant a
vt.ſ.dixi.Sed hic opp. ⁊ vr̃ ꝙ negatiua iuris hꝫ probari. ergo
oĩs negatiua probabit quare ſi tu es creditor meus ⁊ petis a
me.x.⁊ nego tibi actionẽ cõpetere nego ius qꝛ act.eſt ⁊c.vt inſti.
de act.in princi.qd ergo dicem⁹: Ad qd vos dicetis aut nego
aduerſario meo act.poſſe cõpetere aut nego poſſe agere ſi qui
dem nego actionẽ cõpetere qꝛ dico tu es ſeruus tibi nõ cõpetit
actio hoc caſu nego ius.vñ iſtã negatiuã debeo ꝓbare . qꝛ ꝑſu
mitur a lege ꝙ cuilibet cõpetit act.niſi ꝯtra probet ſi aũt nego
aduerſariũ poſſe agere.qꝛ dico tu nõ potes me ꝯuenire.qꝛ tecũ
non ꝯtraxi hic aũt nego factũ ⁊ ius vnde nõ debeo probare ra
tione facti ꝙ negat. Eſt negatiua qualitatis ſi nego te idoneuꝫ
nego te ſoluendo nego te dignũ hanc negatiuã ſm Io. ⁊ Az.
qui negat dꝫ ꝓbare qꝛ q̃libet ꝑſumit dignus niſi probet indi
gnus.⁊ iõ dicit.l.ſi teſtator ita dicet pecuniã meã des ei liberto
vel libertis quẽ dignũ putas.'niſi appareat de q̃ ſenſit teſtator
oib⁹ eſt dandũ qꝛ q̃libet ꝑſumit ⁊c.vt.ff.de le.ij.l. cũ quidã.⁊.l.
cũ pater.§.libert⁹.⁊.ff.de ma.te.l. ſeruos. ſimil'r ſi pater tu⁹ inſti
tuit me ⁊ exheredauit te ⁊ tu agis q̃rela inoffi.teſta.ego dico te
fuiſſe ingratũ tu negas te ingratũ debeo ꝓbare te ingratuꝫ qꝛ
quilibet ⁊c.vt.C.de inoffi.teſt.l.omnimõ . Itẽ dicunt ipſi eſt ne
gatiua qualitatis ſi nego te idoneũ ſi nego te ſoluendo qꝛ qui
libet preſumit idoneus ⁊ ſoluendo preter q̃ fauore pupilli quia
ſi pupillus negat fideiuſſores datos ob rem pupilli ſaluã fore
idoneos eſſe debent ꝓbari idonei eſſe tempore tutele vt.ff.ſol.

a ¶ Negatiua Et de proba tione negatiue vide oĩno d.Alexan. in cõſil.xxix.in cipi. viſo the mate. in pri mo volu. vbi pleniſſime et in ꝯſi.xxj. in ci. ſcripſit ec cleſiaſtic⁹ in quarto vol.

non eſt neceſſe.z.ff.de ma.con.l.i.§.magiſtrat⁹.z.ſ.e.l.ex pſona
Sz certe hoc bñ credo verū ſi dicas te dignū:z nego ꝙ debeo
pbare.z idē in filio exheredato ꝙ debeo eū pbare ingratū:ſed
vbi nego te idoneū z ſoluēdo ꝙ debeā pbare iſtō nō credo ve-
rū:qꝛ inuenio.l.que dicit ꝯ.qꝛ ſi peto a te fideiuſſores iudicio ſi-
ſti: ſi nego eū idoneū tu debes pbare eū idoneū z locupletē
vt.ſ.q ſatiſ.cog.l.ſi vero pro nō ꝯdēnato.§.i.z.l.ſi fideiuſſor.§.
vlt.vnde debetis ita diſtīguere aut nego aliquē idoneū mori-
bus: aut facultatibus:ſiquidē nego aliquē idoneū moribus qꝛ
dico tu non es bone ꝯuerſationis:tu es turpis perſona hoc ca-
ſu qꝛ nego te bone ꝯuerſationis debeo pbare:qꝛ quilibet pſumi-
tur bonus zc.vt.ff.de leg.ij.l.cū quidā.z.l.cum pater.§.rogo.ſi
aūt nego aliquē idoneū facultatib⁹ hic ſubdiſtinguēdū eſt qꝛ
aut allego me idoneū facultatib⁹: z tu neges me idoneū aut
allego quēdā aliū idoneū facultatib⁹:z tu negas eū idoneū
aut allegas tñmodo me vel aliū idoneū:z ego nihil allego aut
allego me pauperē z tu negas me pauperē in pmo caſu cū alle-
go me idoneū facultatib⁹ vt qꝛ dico ſum idoneus fideiuſſor:
idō debeo admitti tu negas me idoneū: hic debeo probare me
idoneū vt.ff.de ſul.cre.l.ſi creditores. Itē ſi accuſo aliquē:dicit
ipſe nō debes admitti accuſandū:qꝛ nō habeo.l.in bonis hoc ca-
ſu debeo pbare.vt.ff.de accu.l.nōnulli.in ſcdō caſu cū allego a-
liū idoneū facultatibus z tu negas eū idoneū: vt ſi petis a me
x.z tu dicis ꝙ debeā dare fideiuſſorē:ego allego illū quē volo
dare fideiuſſorē idoneū tu negas: hoc caſu ego q dico nō tu q
negas debeo pbare locupletē eſſe niſi euidētiſſime appareat lo-
cupletē vel niſi ſit approbat⁹ a iudice.z ſic intelligo.ſ.q ſatiſd.
cog.l.ſi vero p nō condēnato.§.i.z.l.ſi fideiuſſor.§.vlt.in tertio
caſu qñ allegas me tantūmodo nō idoneū z ego nō allego me
ſoluēdo.vbi gratia:ſi creditores negāt hēdē eſſe ſoluēdo credi-
tores debēt probare in quarto caſu allego me pauperē z tu ne-
gas me pauperē. vbi grā: peto a liberto meo vt me alat cū ſit
diues dicit libert⁹ dñe iudex verum eſt ꝙ ſum eius libert⁹ nō
debeo ipſum alere:qꝛ ditior eſt me:hoc caſu ego patronus de-
beo pbare me pauperē nō ipſe.vt.ff.de li.agno.l. vi.z.C.de op.
li.l.i.in ſi.z.C.de bo.que lib.l.vlt.§.hoc ipm.z idem⁹ dico in alio
caſu ſimili:ego ſenō venio corā iudice z dico:dñe talis teſtator
reliqt pauperib⁹ ego ſum pauperior Senon vnde nō dz mihi
preſtari.venit alius z dicit ſe pauperiorē debeo pbare.vt.C.de
epiſ.z cleri.l.ſi qs ad declinandā.in ſi. Eſt negatiua facti vt qꝛ
dico zc.z iſta non habet determinationē loci vel tpis vel non
cōtinet implicitam affirmatiuā:aut habet.ſiquidem nō habet
determinationez loci vel tpis.vbi grā:peto a te.x. tu negas ꝙ
nō mutuaui tibi:hoc caſo qui negat non debet pbare:vt.C.e.
l.actor.niſi ſit pſumptio ꝯ negātē. Si aūt negatiua haber in ſe
determinationē loci vel tpis.vbi gratia : peto a te.x. q tibi nu-
meraui tali anno z tali die z in tali loco:ſi tu negas te nō fuiſſe
in illo loco illa die:debes hoc pbare qꝛ iſta negatiua debet ha-
bere adiectionem loci vel tpis.z licet nō poſſit probari directo
probatur per medium:vt inſtitu.de inuti.ſtipu.§.item mutus
z.C.de cōtra.z cōmit.ſtip.l.optimam.z ita etiam intelligit ex-
tra de elec.z elec.po.c.bone memorie.z extra de teſti.c.ex teno
re.Or ſignori ex his q dicta ſunt vobis ſatis potuiſtis videre
notas dñi Jo.z Azo.Sz vltra pcedo aduertatis hic:qꝛ in no-
tis veſtris nō tangit:dixi negatiuaz facti non poſſe probari. ſi
non habeat loci vel tpis determinationē.Sed videtur contra.
quia dicit.l.ſi nego me cōdēnatū debeo pbare me nō eſſe con-
dēnatū.vnde videtur cōtra.C. de erro. aduo.l.ij.ad quod vos
dicetis ibi qui negat ſe cōdēnatū dz probare ſe non condēna-
tum.z probat eoipſo ꝙ cōtra non probatur.ſimilis pbatio ad
mittit alia in.l.C.qui.mi.non poſ.l.ſuper ſeruis. Uel poteſt dici
qui negat ſe cōdēnatū pbat ſe nō condēnatū non directo ſed
per mediū qꝛ ſi dicitur in ſententia quod tali die fuit condēna-
tus:ipſe probabit ꝙ tali die nō fuiſſet in illo loco nec eſſe potuiſ-
ſet ſed tali loco.vt.C.de cōtra.z cōmit.ſtip.l.optimā.in ſi. z inſti.
de inuti.ſtip.§.itē verboꝝ.vel pbaſ negatiua ſi ꝯtinetur in ſen-
tentia ꝙ tali die talis iudex tulit ſententiam z me condēnauit
in.c.z ego probo ꝙ p tres mēſes ante ille iudex erat mortuus
vel ꝙ ille iudex erat priuata perſona: et ita non valuit ſnia vt
ff.ſi a nō cōpe.iudi.ſententia fuit lata.l.i.z per totum.vel poteſt
dici tertio modo:q negat ſe condēnatuz pbat ſe nō eſſe condē-
natū cū preſumptio eſt ꝯtra eū.vbi gratia:dñe iudex mādetis
iſtam ſniam executioni in qua talis fuit condēnatus in.c.z nō
appellauit:dicit ille ꝯ quē petitur ſnia executioni mādari:lega-
tis ſni.nullis negat ſe condēnatum monſtrans publicū inſtru-
mentum quomodo condēnatus eſt publico inſtrumēto ſtatur
donec ꝯ nō pbatur vt.C.de proba.l.cū precibus.vnde cū pre-
ſumptio ſit ꝯtra eum probat ſe non condēnatū. Uel poteſt di-
ci ſi quis negat ſe cōdēnatū pbat ſe non eſſe condēnatū nō ex
neceſſitate ſz ex volūtate vz ibi z ita ibi pbat nō iuſſus ſz ſpōte

vñ mos ei gerēdus eſt:vt.ff.e.l.circa. Sed denuo opponiſ vos
habetis hic negatiuā facti non poſſe probari ſed videſ ꝙ nega-
tiua facti poſſit probari qꝛ dicit.l. ſi aliquis fuit datus tutor in
teſtamento vel a iudice z nō geſſit tutelā ſi ꝯueniatur:z ipſe ne-
gat ſe neſciuiſſe:z ideo nō debere teneri de neglectio:certe ipſe
debet probare ſe ignoraſſe tutorē datū.vt.C.de peric.tut.l. ſi tu-
tor.Ad qđ vos dicetis vno modo vt.ſ.dictū eſt: ibi pbat ſpon-
te non iuſſus vnde mos ei gerendus eſt. vel pōt dici ſcdō mo-
do ibi tutor probat ſe ignoraſſe eoipſo ꝙ cōtra non probaſ vt
modo.ſ.dixi.qꝛ preſumitur ignorātia vt.ff.e.l.verius. Itē quia
l.dicit ꝙ pupillus debet probare tutorem ſciuiſſe.vt.ff.de admi.
tu.l.quidā.vel pōt intelligi qđ ibi dicitur aliquo pro actore con-
tra reū preſumptio:qꝛ pupillus oſtendebat inſtrumentū publi-
cū in quo iudex dederat eum tutorē vnde preſumptio eſt ꝯtra
eum ꝙ ſciuerit ſe datū tutorē:z ideo pbabit ſe ignoraſſe tutorē
datū z probabit taliter ꝙ non erat de iuriſdictiōe illius iudicis
z ſic non erat cōpetens iudex: vel ꝙ oppoſuit legitimā excuſa-
tionē.Sed denuo opponitur ꝙ negatiua facti non dz probari
videtur cōtra qꝛ ſi petis a me.x.z nego te numeraſſe: z dico p-
miſſionē ob turpem cām interpoſitā debeo probare hoc vt.C.
de cōdi.ob tur.cām.l.i. Rñ.vt.ſ.dixi:ibi probo pecuniā non nu-
meratā eoipſo ꝙ cōtrarius non probaſ. nam ipſe debet pbare
numeratā:vt.C.e.l.i.Sed denuo oppo.ad.l.iſtam vos habetis
hic ꝙ negatiua facti nō debet pbari ſed videtur ꝯ z ideo dicit
lex ſi aliquis appellat negat ſe iuſte cōdemnatū dz pbare ſe iu-
ſte appellaſſe.vnde videſ cōtra de app.l.bi qui ad ciuilis. Rñ-
deo.vt.ſ.dixi:ille qui appellauit pbat ſe iuſte appellaſſe eoipſo
ꝙ actor nō probat ſe iuſte meruiſſe ſniam. Sed denuo opp.ad
l.iſtā z videſ ꝙ negatiua facti debeat pbari:z ideo dicit.l.ſi ne-
go me dolo deſiiſſe poſſidere debeo pbare vt.ff.de excep.rei iu.
l.ſi rem.Rñ.pbabo eoipſo ꝙ cōtra. non probaſ qꝛ preſumitur
bona fides:vt.C.de exce.l.pe.z.C.de preſcri.lon.temp.l.i.

3 Fideicōmiſſum tacitū etiā in ſcdō teſtō intelligiſ repetitū
cum eadem perſona eſt inſtituta.
2 Heres allegans teſtatorē mutaſſe voluntatez dz hoc probare.
3 Q.ie in prefationibus dicunſ repetita intelliguntur.

1 Cum tacitū. † In.l.iſta tractaſ cui in-
cūbit onus pbandi . z in
l.iſta ponitur talis caſus:dñs preſbyter vel cōiuga-
tus habuit filium eo tpe quo erat in ſacerdotio vel
eo tpe quo habebat vxorē:z ita iſte filius eſt ſpurius:ita qđ nō
poteſt ei quicꝙ relinqui:dñs preſbyter vel laicus ꝯiugatus fe-
cit teſtū z titiū iuſtituit ſibi heredē in dimidia : ſeiū in alia dimi-
dia rogauit titiū ſecrete extra ſolennitatē teſtamēti vt dimidiā
reſtitueret nō capaci puta filio teſtatoris nato ex dānato coitu
tempore ſequenti dñs preſbyter vel teſtator fecit aliud teſtū z
titium inſtituit inſolidū heredem vel in dimidia non in minori
parte: z dictum tacitum ſecretū in ſecunda voluntate non re-
petiit.modo queritur ſi titius qui tacite accōmodauit fidez de
reſtituendo non capaci in primo teſtamēto an in ſcdō teſtō vi-
deatur accommodaſſe fidem de reſtituendo nō capaci an au-
feratur ei hereditas vt ab indigno:z videtur ꝙ ſic: niſi probet
teſtatorem mutaſſe voluntatē ſcz in ſecūdo teſtamento tacitum
fideicom. intelligitur repetitum in ſecundo teſtamento quod
facit ratio ſecreti ſuſcepti fideicō.h.d.iſta lex [cum tacitū fidei-
com.] .i.occultū abſqz preſentia teſtiū:qꝛ qui reliquit tacite pa-
lam relinquere non pōt vt.ff. de iur.fiſ.l.iiij. z iſti qui accommo-
dat fidē de reſtituendo nō capaci dz hereditatis auferri z fiſco
applicari:vt.ſ.ti.ij.l.cum quidā.§.cū in tacito.[ab eo]ſcz ab he-
rede[datur].i.dandū relinquiſ puta alicui ſpurio[qui tam in
primo]in quo erat rogatus dare tacitum fideicom.non capaci
[ꝙ in ſcdō teſtō]in quo nō erat rogatus [parte]ſub . pro qua
fuit inſtitutus in primo[vel poſtea]id eſt in ſecundo teſtō[vo-
luntatis] id eſt ꝙ mutauerit voluntatē in ſecundo teſtamēto
ꝙ non teneſ reſtituere non capaci.ob.[ei].i.heredi inſtituto.
[qui ꝯuenitur]a fiſco vel a non capaci qui hoc reuelauit vnde
debet medietatem cōſequi [cum ſecreti].i.taciti fideicō.relicti
in primo teſtamento[dñis].i.teſtatoribus[inſcribere].i. ſicut
inſtituerant in primo teſtamēto[elegerunt]ſub.in primo teſtō
de reſtituendo nō capaci. Or ſignori in.l.iſta no.tria not. Pri-
mo. ꝙ his q accōmodat fidē tacite de reſtituēdo nō capaci au-
fertur ei hereditas vt ab indigno z fiſco applicaſ vt.ff. de his q.
2 vt indig.l.heres.z.l.cum quidam. Item no.† ſecundo ſi heres
allegat teſtatorez mutaſſe voluntatē ipſe debet hoc probare vt
3 ff.e.l.quinquaginta.z.l.eum qui. Item no.† tertio quod que in
prefationibus dicuntur repetita intelligunē: vt ſi heres accō-
modauit fidem in primo teſtō videtur accōmodaſſe in ſecūdo
teſtō de reſtituendo non capaci:vt.ff.de vb.oblig.l.ſi ita §.idez
rñdit.z inſti.de.l.aquil.§.ceterū. Sz ad.l.iſtā opponiſ z ſignā-
tur duo ꝯ.z ſtatim videtur ꝙ non poſſit ſtare vos habetis hic
ꝙ heres

ꝙ heres inſtitutus qui accommodauit fidem in primo teſtõ de reſtituendo non capaci: qꝛ intelligit̃ repetitũ in ſcdo teſtõ: niſi cõtra probet̃ dꝫ ꝓbare teſtatorẽ mutaſſe voluntatẽ videt̃ ꝫ qꝛ lex dicit: ſi aliquis eſt inſtitutus ⁊ rogat⁹ eſt reſtituere ſi poſtea inſtituit̃ in ſcdo teſtamento: ⁊ non fit mentio in ſcdo teſtõ de fideicõ. nõ tenet̃ reſtituere: niſi cõtra ꝓbetur: vt. ſ. de adimẽ. le. l. ſi certã rẽ. Ad qð põt ita breuiter dici. ⁊ hec eſt vera ſolu. aliud eſt cũ quis inſtituit̃ ⁊ rogat̃ reſtituere palã capaci ſi poſtea inſtituitur in ſcdo teſtõ primũ fideicõ. non intelligit̃ repetitũ: niſi cõtra ꝓbet̃ vt ibi. aliud eſt cũ qs rogat̃ reſtituere tacite nõ capaci in primo teſtõ ſi poſtea inſtituitur in ſcdo teſtõ intelligitur repetitũ: niſi ꝯtra probet̃ vt hic ne fiat fraus legi qð nõ dꝫ eſſe: ne inde iniuriarũ naſcat̃ actio ⁊c. vt. C. vñ vi. l. meminerint. vñ põt ſolui ſcdo modo. hec lex loquit̃ in herede q accõmodauit fidez ſuã in primo teſtõ de reſtituendo nõ capaci. l. ꝯtra loquit̃ in legatario qð eſſe poteſt: vt. C. e. l. ab eo. Sed denuo opponit̃ ad. l. iſta. l. iſta. l. videt̃ velle titius ſi fuit inſtitutus heres in primo teſtamẽto ꝓ parte ⁊ tacite accõmodauit fidẽ de reſtituẽdo non capaci ſi poſtea eſt inſtitutus in ſcdo teſtõ non facta mentiõe de reſtituẽdo nõ capaci: niſi ꝓbet teſtatorẽ mutaſſe volũtates: veniet fiſcus ⁊ aduocabit dimidiã ratione poſterioris teſtamenti: qꝛ rogatus preſumitur in teſtõ reſtituere non capaci ſed lex videtur velle ꝙ debeat cõueniri ex cautione nõ occaſione poſterioris teſtamẽti. vt. ſ. de iure fiſ. l. ſtatius florus. in prin. Ad qð vos dicetis hic titius inſtitutus in primo teſtõ qui accõmodauit fidẽ de reſtituẽdo non capaci fuit inſtitutus in eadẽ vel maiori parte qua fuit inſtitutus in primo teſtõ: vñ tacitũ fideicõ. intelligit̃ repetitũ: nec preſumit̃ teſtator mutaſſe volũtatẽ niſi ꝯ ꝓbet̃ ſꝫ in. l. ꝯ. fuit inſtitut⁹ in minore pte in ſcdo teſtõ heres: ⁊ in primo fuit heres inſtitutus inſolidũ ⁊ ideo videtur illud fideicõ. tacite remiſſuꝫ: nec intelligit̃ repetitũ: vnde tenet̃ ex cautione ſola: non aũt tenet̃ ad fideicõ. ex primo teſtõ quia reuocatũ eſt per ſcdm. nec ex ſcdo: qꝛ non fuit repetitũ ſed ex quo ibi fuit aſſecutus damnũ debet aſſequi lucrũ vt. ſ. de re. iur. l. i. ſ ꝯnaturã. Uel põt dici qð dicit lr̃a illa ob fideicõ. ſub. eſt etiã. q. d. nõ ſolũ ex cautione petit̃ imo ex teſtõ: vel põt dici in. l. contra. interpoſita fuit cautio aĩo nouandi ſuper id qð poterat peti ex teſtõ. vel põt dici in. l. ꝯtra. interpoſita erat cautio vnde agitur ex ea. hic nõ erat interpoſita cautio. vñ agit̃ ex poſteriori teſtõ. vel põt dici ſm quoſdã qð hic ⁊ ibi corrigit̃ vel põt dici ꝙ illa. l. ponit aliũ caſum ab iſto. iſta. l. dicit vt dixi in caſu ſed lex illa ponit aliũ caſum ⁊ talẽ: lucius florus inſtituit ſibi heredes duos pompeiũ ⁊ quendã aliũ põpeio aliquas res prelegauit ⁊ rogauit vt reſtitueret nõ capaci fundũ ⁊ certã quãtitatez pecunie ⁊ interpoſuit cautionẽ fraudulentã. poſtea fecit aliud teſtm̃ ⁊ pompeiũ inſtituit in maiori quãtitate vel in minori: de p̃legatis nihil dixit. nũqd prelegata in prio teſtõ intelliguntur repetita in ſcdo teſtõ: certe non. qꝛ fraus facta in prio teſtõ dꝫ ſibi nocere. vñ poti⁹ ꝯuenit̃ rõne cautiõis ꝙ ratiõe teſtamenti.

Emptorẽ.

In. l. iſta ponit̃ ſilr̃ cui incũbit onus probãdi. ⁊ in ea ponit̃ talis caſus. vendidiſti mihi ſeruũ ⁊ dixiſti eum fugitiuũ non eſſe. ille ſeruus fugit a me ⁊ ago redhibitoria cõtra te. ⁊ dico ꝙ fugerat apud te venditorẽ tu negas quis dꝫ probare: certe ego debeo ſeruũ illum fugitiuũ probare in fuga fuiſſe anteꝙ emerẽ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [emptorẽ] ſub. q dicit ſeruũ redhibere [debere] ſi vult agere cõtra venditorẽ ex edil. edic. a redhibitoria. vt. ſ. de edil. edi. l. i. ſ. i. ⁊. l. qs ſit. [fugiſſe] ⁊ ita emptor debebit ꝓbare teſtib⁹ ſi poterit. ſꝫ ſi non poterit ꝓbare ſi hꝫ alia indicia ſubiciet̃ tormentis. vt. ſ. de edilitio edicto. l. quero. in fin. ⁊. ſ. e. l. cum probatio.

☞ In negatiua iuris ei qui negat incumbit probatio.

Ab ea parte.

In. l. iſta ſimilr̃ tractatur cui incũbit on⁹ ꝓbandi ⁊ ꝺt duo. p̃io dicit. ſi tu dicis me ꝓhibitũ de iure lege vl̃ ꝯſtõne aliqd facere poſſe ꝺbes h̃ ꝓbare. ſcdo ꝺt ſi tu p̃r negas emãcipationẽ ꝺ filio recte factã qꝛ venis ꝯ factũ tuũ ꝓpriũ ꝺbes ꝓbare emãcipationẽ nõ recte factã [oportere] ⁊ huiuſqꝫ durat p̃mũ dictũ. ⁊ vult dicere iſtð p̃mũ dictũ vt dixi in caſu. ⁊ no. exẽpla i terminis h̃ mõ. ſi tu vis aduocare ꝯtra me ⁊ ego dico nõ potes. qꝛ pact⁹ es cũ aduerſario ꝺ quota pte litis vl̃ es heretic⁹ ꝺbeo ꝓbare te ꝓhibitũ lege vl̃ ꝯſtõne. vt. C. de apoſt. l. i. vlt. ⁊ hoc eſt exẽplũ de ꝯſtõne. de lege eſt exẽplũ tu vis eſſe ꝓcur. aduerſarij mei ꝯ me. dico ego nõ potes qꝛ eſt minor. qꝛ es in ſeu armate milite ⁊ ita dico eſſe te lege ꝓhibitũ debeo hoc ꝓbare. vt. ſ. de ꝓcu. l. mut⁹. ſ. cũ q̃rit̃. Itẽ eſt exẽplũ de lege. qꝛ dico tu nõ potes eſſe teſtis. qꝛ es īfamis. certe debeo h̃ ꝓbare qꝛ edictũ de teſtib⁹ eſt ꝓhibitoriũ. vt. ſ. ꝺ teſti. l. ii. ⁊. l. ab eo. ⁊ eſt rõ ī. l. iſta qꝛ oĩa a iure p̃ſumit̃ licita ⁊c. vt. ſ. ꝺ teſti. l. i. ſ. i. ⁊. ſ. ex q. cau. ma. l. nec nõ. ſ. qð eo. nec ob. ſ. de colle. illi. l. iij. qꝛ illud eſt iõ: quia collegia raro fiebãt ꝓ bono vt. ſ. de re. du. l. cum ſenatus ⁊c. de iſta materia cui incũbit onus ꝓbandi plene dixi ſ. l. q. vnde amplius hic nõ dico. Or incipit ſcdm dictũ. [idẽ ⁊c.] . ſ. iuriſc. [ſi quis] . ſ. pater. [factã] quia non eſt facta corã iudice cõpetenti ſicut fieri debet. [p̃ſtare debere] i. de iure probare debet qualiter emãcipatio de iure facta nõ fuit ⁊ ad hoc ꝯcor. ſ. ſo. ma. l. tuia. ⁊. C. ſi aduer. rem iudi. l. ij. ⁊ q̃ eſt ratio ꝙ pater hoc probat. Rñ. quia venit contra factũ ſuũ propriũ. vñ p̃ſumptio eſt contra eũ: ⁊ quia quis non auditur ſi veniat contra ſuum factũ. vt. ſ. de ſeruit̃. vrb. pre. l. ꝑ fundũ. ⁊ hoc eſt verũ ꝙ audit̃ pater volens ꝓbare ꝯ. viuo filio ⁊ infra modicũ tempus vt hic. ⁊. C. ne de ſta. defunc. l. ꝙ conſtitutũ eſt. al's non audit̃. ſcꝫ mortuo filio ⁊ poſt longum tps. ⁊ ſic ſoluit̃ vno modo contra. ſ. de adop. l. poſt mortem ⁊ ibi dixi. alij dicunt ꝙ olim pater ⁊c. dic vt in l. ꝯ. dixi.

Patronus.

Silr̃ in. l. iſta ponit̃ cui incũbit onus ꝓbãdi. ⁊ i. l. iſta dicit̃. ſi habeo libertũ ⁊ ipſe inter viuos cũ careret liberis vt fraudaret me debita portione aliqua alienauit ⁊ hic dico feciſſe in fraudẽ meã indubitãter debeo hoc ꝓbare. [patronus] ſub. qui agit fauiana ꝓ alienatis in fraudẽ vt. ſ. de vſuris. l. videamus. ſ. in fauiana: ⁊. ſ. de pet. hẽ. l. qð in diẽ. ſ. vlt. [manifeſte] i. plane [libertum] q caret liberis. [aliqa dediſſe] i. partẽ bonorũ alienaſſe. ſec⁹ ſi oĩa bona ſua alienaſſet. qꝛ tũc nõ habebit neceſſe ꝓbare [aduocare] . ſ. patron⁹ olim dimidiã hodie tertiã. vt inſti. de ſuc. li. ſ. ſed nr̃a. Or ſignori ex. l. iſta colligetis vnũ no. q dolum allegat dolũ ꝓbare. ad hoc ꝯcor. ſ. e. l. quot. ſ. q dolũ. ⁊. C. ꝺ his q. ali. in frau. pat. l. i. in ſi. Sed vr̃ ꝙ ſi libert⁹ alienauit in fraudem p̃roni ꝙ p̃ron⁹ nõ habeat hoc neceſſe ꝓbare. vt. ſ. de his q ī frau. cre. l. luci⁹. ſ. i. Rñ. aut libert⁹ alienauit oĩa bona ſua. aut partem ſi alienauit oĩa bona ſua. hoc caſu ꝑ effectũ appet ⁊ dol⁹ in euidẽti eſt. ⁊ iõ nõ dꝫ ꝓbare qꝛ qð ⁊c. vt. ſ. de do. prele. l. i. in ſi. Si aũt libert⁹ alienat ptẽ bonoꝝ ſuoꝝ hoc caſu p̃ron⁹ dꝫ ꝓbare in fraudẽ ſuã alienatũ. qꝛ dol⁹ in euidẽti nõ eſt vt hic. Uel poteſt dici aut libert⁹ alienat in vltima volũtate aut inter viuos. ſi in vltima volũtate. hoc etiã caſu i fraudẽ p̃ron nõ eſt factũ cũ legata poſſint reuocari. cũ ꝑ effectũ appet dol⁹ nõ dꝫ ꝓbari. vt in. l. ꝯ. ⁊. ſ. ſi quid in frau. pa. fu. ali. l. i. ſ. i. ⁊ eſt iõ qꝛ nõ debent̃ legata niſi deducto ere alieno. vt. ſ. ad treb. l. i. ſ. ſi is q ⁊ hec portio p̃roni cenſetur es alienũ. vt. ſ. de bona. l. ſi patron⁹ ſi aũt alienat rẽ inter viuos dol⁹ nõ eſt in euidẽti. vñ ſi p̃ron⁹ vult agere fauiana dꝫ ꝓbare alienatum in fraudem ſuam vt hic. qꝛ qui dolum dicit ⁊c. vt. ſ. dixi.

Cum ꝓbatio.

In. l. iſta ꝺt vẽdidiſti mihi ſeruũ ⁊ dixiſti fugitiuũ nõ eſſe. poſt traditionẽ ſeru⁹ fugit a me ego ago redhibitoria dicẽs ſeruum fugitiuũ eſſe nõ poſſum ꝓbare qualr̃ alibi fugerit. ſunt tñ alia indicia. nũquid ſeru⁹ ſubiciẽd⁹ eſt q̃ōnibus. Rñ. ꝙ ſic. ⁊ ſi ipſe rñderit apud te fugiſſe credet̃ ei. nec ꝺꝫ interrogari pro dño vel ꝯ dñm. ſed ꝺꝫ interrogari ꝺ facto ſuo h. d. iſta. l. videte expõnem lr̃e. [cũ ꝓbatio prioris fuge] i. vtrum fugerit apud dñꝫ. [deficit] qꝛ nõ hꝫ teſtes. [ſerui q̃ōni credendũ eſt] ſi p̃cedũt alia indicia. al's ſec⁹. ⁊ ad h̃ facit. ſ. de edil. edi. l. quero i ſi. ⁊. ſ. de q̃ſti. l. i. [in ſe em̃] i. de facto ſuo. l. ꝺ fuga ſua. ⁊ ſic det tacite q̃ſtiom. [ꝓ dño] . ſ. quõdã vel olim [aut in dñm] i. ꝯ. dñm [vr̃] ⁊ ita ſeru⁹ interrogat⁹ de fuga ſua ⁊ nõ de facto dñi. vt. C. de q̃ſti. l. interrogari. ⁊. C. de te. l. ſeruos. Et ex. l. iſta colligetis illud no. ꝙ tale quid alicui ꝯcedit̃ ſcdario ꝙ p̃cipalr̃ nõ ꝯcederetur. principalr̃ nõ ꝯcedit̃ vt ſeruus ferat teſtimoniũ in teſtõ. vt. ſ. de teſta. l. qui teſtõ. ſ. ſeru⁹. ſcdario ꝯcedit̃ in defectũ ꝓbatiõis vt ſubiciat̃ q̃ōnib⁹ ſic ⁊ alibi. ſ. nau. cau. ſta. l. i. ſ. caupones. ⁊. ſ. de aut. p̃ſtan. l. i. Item ex. l. iſta colligim⁹ ꝙ qñ aliquis punit̃ nõ dꝫ conqueri de iudice. ſed de ſeipſo. i. de facto ſuo vt hic dicitur.

☞ Filius in dubio preſumitur eſſe in poteſtate patris niſi cõtra probetur.

Si filius.

In. l. iſta dicitur. veniebat pater corã iudice ⁊ dicebat. domine iſte eſt filius meus ⁊ in poteſtate mea eſt cogetis eum obtemperare mihi. dicebat filius iudici. domine pater meus eſt ſed in poteſtate ſua non ſum. quis debet probare. ⁊ rñ. ꝙ filius debet probare duabus rationibus. quia eſt filius debet preſtare reuerentiã ſuo patri. vnde credendũ eſt patri. Item qꝛ dum dicit ſe non eſſe i poteſtate dicit ſe liberum vnde ſicut ſeru⁹ qui dicit ſe liberũ debet hoc ꝓbare. ita filius debet hoc probare ſi filius ſub. conuentus a patre eo quod ſibi non obtemperabat [neget] ſub. cum pater hoc aſſerat. ⁊ filius eſt in poſſeſſione filiationis ⁊ pater in poſſeſſione p̃rnitatis. al's ſecus. vt. ſ. ꝺ. eo. l. ab ea parte. in ſi. [p̃tor cognoſcet] ſub. de hoc. [vt prior doceat filius] i. probet ꝙ ſit emãcipatus. ⁊ hoc duab⁹ rõnib⁹ vt ſubicit. [qꝛ ⁊] hec eſt vna rõ ſpãlis [quã p̃ri dꝫ preſtare] nam patria ptãs ineſtimabilis eſt. vt. ſ. de leg. i. l. filiusfam. ſ. ſcdm vulgarem [eſt] id eſt preſumendũ eſt vt non ſit emancipatus. [⁊ quia ſe liberum] hec

eſt rō cōtra [cōtēdit] ille filius. ⁊ facit. ff. de offi. pconſul. ⁊ le. l. nec quicq̄. §. de plano. [pclamat] ď poſſeſſione ſeruitutis [vt prior] i. primo loco. [docere] i. pbare [iubet] ex. l. iſta colligetis q̄ď aliquando officio iudicis petit vt filius obtēperet pri: ⁊ dixi. ff. de rei ven. l. ij. in prin. Item ex. l. iſta colligetis q̄ preſumptio eſt q̄ filius ſit in poteſtate patris. ⁊ ideo filius probat ſe emancipatū vt hic dicitur. Item ex. l. iſta colligetis q̄ qui proclamat de ſeruitute in libertatē debet probare ſe liberū. ⁊ ad hoc facit. C. e. l. eius. et C. de lib. cau. l. liberis.

Si pactū factū. In. l. iſta ď cui incūbit onus pbandi ⁊ ď: tu hēbas creditorē i. c. iſte creditor fecit tibi pactū ď nō petendo de herede tuo nulla eſt facta mētio: te mortuo iſte creditor petit ab herede: heres dicit q̄ creditor nō pōt petere q̄ fecit tibi pactū ď non petēdo: creditor replicat q̄ fuit pſonale nō reale: cui icūbit onus pbandi. R̄n. iuriſc. q̄ iſtď pactū fuit reale nō pſonale. vn̄ pficit hr̄di niſi ipſe creditor pbet feciſſe pactū pſonale ⁊ hoc eſt illa rōe. q̄ pſumit ius q̄ teſtator voluerit puidere ſibi ⁊ heredib⁹ ſuis paciſcēdo. h. d. iſta. l. videte expoſitionem lr̄e. [ſi pactū factū ſit] de nō petēdo inter debitorē ⁊ creditorē. [in quo heredis] ſcȝ debitoris [nō fiat] expſſe [vt ipſi⁹] ſ. debitoris [duntaxat pſona] ſub. q̄ pact⁹ eſt. [artaret] i. cōprehenderet ⁊ ita ſit pſonale pactū. [verū eſt] ſ. alr̄ [excipit] affirmatiue [probare debeat.] vt. ī. e. l. in exceptionib⁹. ⁊. ī. de excep. l. j. ⁊ hoc eſt verū nullo credito vel pſumpto. vt. ff. e. l. ij. plene dixi. [actū] p ſed. [de ipſo] ſ. debitore: q̄ pact⁹ eſt de hoc vt fatebat creditori [cōueniſſe] ſ. debitorē. [petitor] i. creditor q̄ hoc ď n̄ fuiſſe cautū ď hr̄de. vn̄ pbet q̄ expſſe fuit dictū q̄ heredi ſ pactū n̄ pficeret [cauem⁹] imo interdū plus: q̄ multi pdunt aiam exercēdo fenus vt heredes ſuos dimittāt diuites vt. ī. de reg. iu. l. cū heres. vnde no. ex. l. iſta omne pactū pſumitur in rem factū niſi pbetur factū in pſonas. ⁊ ad hoc ɔcor. ff. de pac. l. iuriſgē. §. pactorū. ⁊. §. vtrū. ⁊. l. tale in prin. ⁊. ff. de pig. act. l. ſi neceſſarias. §. pe. vnde proficiet heredibus vt hic dicitur: niſi l cōtrariū actū eſſet vel niſi ſit tale pactum vt non poſſit paciſci heredibus. vt quia paciſcor de vſufruc. ⁊ ſic ſoluitur ɔ. vt. ī. de li. le. l. aurelio. ⁊. l. non ſolum. §. tale ⁊. ī. de verb. ob. l. ſtipulatio iſta. §. ſi q̄s ⁊. ī. rē ra. ha. l. ſi fine. §. ſi l ſtipulatione.

☞ Solutio cenſus melius probatur p monumenta publica q̄ ſunt apud magiſtrū cenſus q̄ per teſtes.

Cenſus. † In. l. iſta ď ſi ſolui cenſus reipub. et volo pbare me ſoluiſſe debeo pbare per inſtrumētū nō per teſtes. [⁊ monumēta] i. cēſualia monumēta. ſic ⁊ alibi pateris libabāt ⁊ auro. i. bibebāt cypho aureo. ſic ⁊ alibi. C. ſi ď mo. poſ. fu. ap. l. vi. [potiora] ſi. validiora [cēſuit] i. dȝ pbari p iſtrumēta nō p teſtes. q̄ hoc caſu magis credit inſtrumentis q̄ teſtib⁹. ⁊ ita dȝ intelligi. l. iſta ſi habetis cenſus ⁊ monumēta ſi aūt deeſt ⁊ tūc lr̄a plana eſt ⁊ legeretis literā. cēſus monumēta. i. ſcripture. Sȝ dic mihi quō intelligitur. l. noſtra. R̄n. ita oēs puinciales erāt cēſiti publici. vt. C. de epiſ. ⁊ cle. l. de his. de hoc erāt monumēta memorie cā facta in archiuo publico in quib⁹ cōtinebat q̄tum quiſq̄ puincialis deberet ſoluere ſi aliquis volebat pbare q̄ aliqď pdiū nō eſſet tributarium debebat pbare p cēſualia monumēta non p teſtes. ⁊ pōt intelligi hec. l. ecōtra. ⁊ nō mutat intellect⁹ quo ad aliquid ſi aliquis dicat ſolui cēſum: ſi vult pbare p teſtes nō debet audiri ſed per publica monumenta debet pbare ne res publica ledat. ⁊ ad hoc facit. C. de ſi. in. ⁊ in. haſt. ſi. l. ij. Sȝ ⁊ pōt legi alio modo vt nō intelligat in cenſu publico ſoluto ⁊ in oib⁹ ɔctib⁹ qui requirunt inſinuationē. ecce: donatio q̄ ſit vltra legitimū modū debet fieri cum inſinuatione corā magro cēſus. vn̄ ſi aliquis vult dicere donationē factā vltra legitimū modū inſinuatā eſſe dȝ hoc pbare p publica inſtrumēta nō per teſtes. h. d. iſta. l. ⁊ ſm hoc exponetis ita lr̄am. [monumēta] i. ſcripture publice [cēſus] i. facte coram magro cēſus. C. de dona. l. in donationib⁹ ⁊. l. in hac. Sȝ ɔ. l. iſtā ſm iſtā lec. opponit ⁊ vr̄ q̄ p teſtes poſſit pbari. q̄ in exercendis litib⁹ ⁊c. vt. C. de ſi. inſtr. l. in exercēdis. Ad qď vos dicetis. illa regula fallit hic. ſic ⁊ alibi eſt ſpāle. vt. C. de mā. prin. l. vnica.

☞ Ex p̄ſenti preſumitur in preteritum.

Non eſt neceſſe. † In. l. iſta ď: ſi aliquis magiſtratus dedit tutores alicui pupillo ⁊ accepit fideiuſſores rē pub. ſaluam fore: finita tutela inueniunt fideiuſſores non eſſe ſoluendo pupillus quōdā negat tp̄e quo dati fuerunt fuiſſe ſoluendo mō querit quis debeat pbare an pupill⁹ an magiſtratus. ⁊ r̄ndet iuriſc. q̄ pup. nō hȝ neceſſe pbare q̄ fuerint minus idonei: ſȝ magiſtratus tenent probare q̄ fuerint idonei tp̄e donationis: alr̄ ipſi tenent act. in factū in ſubſidiū. [neceſſe] ideo dicit nō eſt neceſſe: q̄ ſi vellet probare mos ei gerēdus eſt. vt. ī. e. l. circa [pupillo] ſub. quodam [probare] ſed magiſtratus ſic vt. ī. dicit [pro ɔſcore datos] pro repu. ſaluam fore [nam] pro quia [probatio] ſcȝ q̄ eo tempore quo dati fuerunt erant idonei. [ab his]. ſ. magiſtratibus [prouidere] ſ. diligenter. [vt pupillo idonee caueretur] i. cautum fuiſſet. Or ſignor habetis in. l. iſta vt dixi in caſu ⁊ ad. l. iſtā in concor. ī. de magi. cōue. l. j. §. magiſtratus. ⁊. C. e. l. ex perſona. et ideo licet regula ſit qď quilibet preſumatur idoneus vel ſoluendo. vt. ī. de le. ij. l. cum quidam ⁊. l. cum pater. §. libertis ſpeciale tamen eſt hic fauore pupilli. dicunt domini Iod. ⁊ az. vt C. e. l. ex perſona. Sed verius eſt vt dicatis vt dixi in pri. ff. e. l. iij. ⁊ dicta. l. ex perſona. C. e. ⁊ ita dicetis ſi tempore finite tutele inueniūtur fideiuſſores non ſoluendo preſumitur ratione preſentis q̄ retro fuerint non ſoluendo niſi magiſtratus ɔ probet. ar. C. de ſer. expoſ. l. moueor. Et ita no. q̄ ex vno tēpore trahitur preſumptio ad aliud tēpus vt. ī. de accu. l. ſi cui. §. hiſdem. ⁊. ī. de te mili. l. nō omnes. §. a barbaris.

☞ Cum eadem q̄titas relinquitur in codicillis q̄ relicta fuit in teſtō vr̄ alr̄ duplicandi relicta niſi probetur contrarium.

Quinquaginta teſtō tibi legata ſunt. † In. l. iſta ponit talis caſus quidam fecit teſtm̄: in teſtō ſuo reliquit mihi quinquaginta: poſtea fecit codicillos: ⁊ mihi alia q̄nquaginta reliquit eo mortuo peto ab er⁹ hr̄de quinquaginta relicta mihi in teſtō ⁊ alia q̄nquaginta relicta mihi in codicil. dicit hr̄s non potes petere niſi q̄nquaginta relicta in codicilli q̄ pma q̄nquaginta vident repetita dico ego imo voluit duplicare mō q̄rit q̄s debeat pbare. ⁊ r̄ñ. iuriſcō. q̄ ſi teſtator intendebat duplicare legatū quinquaginta peto ex teſtō: alia q̄nquaginta relicta in codicillis. alr̄ ſolummō petas quinquaginta relicta in codicillis ⁊ ita vr̄ quod vterq̄ noſtrum debeat pbare. vr̄ q̄ e qui⁹ vr̄ q̄ ego qui peto debeā probare: attñ veri⁹ eſt q̄ teſtator voluerit duplicare legatū: ⁊ iō heres dȝ pbare teſtatorē noluiſſe duplicare legatum: ſicut ſi peto a te. x. ⁊ tu dicis q̄ mihi ſoluiſti tu debes pbare: ſic etiā eſt in duab⁹ ſcripturis ſi vna negat manus heres dȝ eā pbare. h. d. iſta. l. videte expōnes lr̄e. [quīquaginta] alr̄ quīquaginta: ſȝ nō eſt vis. [idē ſcriptum eſt in codicillis] ſ. q̄ quinquaginta legabant tibi. ⁊ ſub. q̄d iure ſit q̄rit. [refert] ſub. dicit quidā prouid⁹ vir. [voluerit] quo caſu pſtabunt duplicata [an repetere] ſ. voluerit [an oblit⁹] q̄ his legauit [id fecerit] i. in codicillis legauerit. [ab vtroq̄ ergo probatio er⁹ rei exigēda eſt] q̄ legatari⁹ dȝ pbare q̄ quinquagīta fuerint ſibi relicta in teſtō: ⁊ alia quinquaginta in codicillis ⁊ heres dȝ pbare ɔtrū ⁊ ſic nō hēbit niſi ſemel. [pma fronte] i. pma facie [vt petitor] ſ. legatari⁹. [qď intēdit] i. illud legatū eſſe duplicatum. ⁊ hoc facit pducēdo teſtes ad pbationem duplicati legati. [ſȝ nimirū] iȝ p certe ⁊ nō ſoluit. [pbationes] ſ. q̄ oblit⁹ q̄ in teſtamento legauerat legauit in codicillis vt in fine. l. [a reo] i. ab herede [exigunt] in hoc caſu. [nā] inducit ar. vt heres pbare teneat defunctū noluiſſe duplicare legatū: ſȝ re⁹ ſit. nā ⁊ hoc cōtingit alr̄ vt pȝ p ar. qď inducit. [ille] ſ. debitor [ipſe] ſ. debitor. [cogendus eſt] ſ. pecuniā illā eſſe ſolutā. vt. C. e. l. j. [⁊ hoc igit] i. in hoc caſu. [cū petitor duas oſidit ſcripturas] ſub. per quas pbat de duplici legato [poſteriorē eſſe inanē] vt. q̄ oblit⁹ hoc legauit. [eſſe dicat] vt ſic nō debeat legatū niſi ſemel [id] ſ. illā vltimam ſcripturā eē inanē [pbare iudici dȝ] vn̄ ex. l. iſta l ſi. colligenis illď no. qď tota die allegam⁹ iudici faciēda eſt fides: ⁊ ad hoc concor. C. de teſti. l. eos qui. ⁊. l. ſi quando r. C. de cōdi. ob tur. cau. l. j. ⁊. C. ď edēdo. l. pcurator nō aūt a reo faciēda eſt pbatio q̄ reus ſemp negaret: q̄ iudiciū reddit in inuitum. vt. ī. de v. obl. l. inter ſtipu. Or ſignor hētis hic ſi teſtator legauit mihi quinq̄ginta in teſtō ⁊ poſtea quinquaginta in codicillis pſumit q̄ voluerit duplicare legatū vn̄ incūbit heredi pbatio q̄ noluerit duplicare. Sed videtur q̄ legatario nō hr̄di incūbit on⁹ pbandi. vn̄ vr̄ ɔ. ī. de le. j. l. plane. §. j. ⁊. ī. de leg. ij. l. ſempronio. Ad qď vos dicetis aut legatum certe q̄titatis eſt duplicatum in eadē ſcriptura aut in diuerſis ſcripturis: ſi quidē in eadē ſcriptura vel in eodē teſtamēto duplicatū eſt legatū: quo caſu legatari⁹ dȝ pbare q̄ voluerit duplicare. vt in l. ɔ ſi aūt duplicat in diuerſis ſcripturis vt hic quo caſu pſumit q̄ voluerit duplicare legatū nō repetere niſi hr̄s ɔ̄riū pbet. Sȝ denuo videt ɔ. ī. de ali. ⁊ ci. le. l. libertis. Ad qď vos dicetis ibi cōſtabat teſtatorē velle repetere non duplicare.

☞ Teſtes q̄ pducti ſunt ſup etate a diuerſis ptibus ɔtrariantur illis credit qui veriſimilia deponunt.

Cuȝ de etate. † Signori āliquit⁹ erat cōſuetudo q̄ quādo aliquis naſcebatur q̄ fiebat inſtrumentum de ſua natiuitate et iſta. l. ſicut tangam in litera poteſt habere duplicem intellectum ⁊ vno modo poteſt intelligi in atteſtationibus: alio modo in ſcripturis: ponetis ita caſum. ego ɔ̄traxi cum aliquo ⁊ dicebam me minorem. xxv. an. ⁊ quia fui decept⁹ petebam in inte. reſtitutionem ɔ ɔ̄tractum ⁊ ad probandum de minori etate produxerā tres teſtes: aduerſarius meus producebat alios tres teſtes

eque dignos

eque dignos ad probandū me maiorē tpe contractus: dubita-bat iudex quibus atteſtationib⁹ crederet vñ ꝯſuluit imperatorē. ad qđ imperator ceſar reſcripſit ꝙ durū ⁊ iniquū ſibi videbatur ſi debet̃ ſtari atteſtationibus q̃ eſſent ꝫ minorē: ⁊ ita denegaret reſtitutionē in integ. ideo dicit iuriſcõ. ꝙ boni iudicis eſt inquirere veritatē: ⁊ illi atteſtationi dꝫ credere q̃ videt̃ magis habere veritatē [cū de etate] ſub. maiori vel minori [quereret̃] vt ſic indulgeat̃ teſtõ vel nõ [etatis] id eſt in qua etate quis ſit. [⁊ diuerſe pfeſſiones] .i. atteſtatiões: q: vt dixi pduxi tres teſtes ⁊ tu alios tres teſtes. ⁊ dixerunt diuerſa .i. tres p etate alij tres ꝫ etatē [pferunt̃] a diuerſis ptibus [potiſſimū] .i. poti⁹ [q̃ nocet] q: in dubijs ⁊c. vt. ſ. de act. ⁊ obl. l. arrian⁹ [ſed cū cognita vitatē] vtriuſqꝫ atteſtatiõis [executio pꝫ] ſub. a iudice cognoſcente de qõne [precipuā fidē] .i. meliorē ⁊ veriorē fidē. q. d. ſtādū eſt illis teſtibus q poti⁹ videnť dicere veritatē [videt̃] ⁊ ita no. ex l. iſta ſi teſtes pducti dicūt diuerſa in arbitrio iudicis eſt ſtare illis quos putat vitatē dicere: vt. ſ. de teſti. l. ob carmē. §. ſi teſtes. ⁊ l. iij. §. hec vba. ⁊ ita eſt l. iſta l ar. p pꝛeſtibus q recipiūt teſtes ex offõ ſup aliquo maleficio: ⁊ pducti ſunt teſtes ad defendēdū ⁊ ad defenſionē recepti ſunt ex officio: q: ſi videt̃ eis ꝙ teſtes q ſunt recepti ex offõ: dicūt viſimiliora ꝯdēnāt nõ curādo ō teſtib. q ſunt recepti ad defenſionē: ⁊ eꝫ qñqꝫ abſoluūt ⁊ ſm iſtā lec. nõ eſt ꝫ. C. de fi. inſtr. l. ſcripture. Legit̃ ⁊ ſcđo mõ iſta l. vt vos ita ponatis caſuꝫ in ea: ego ꝯxi cum aliquo q: fui decept⁹ petebā i integ. reſti. dicebas me maiorē: ⁊ ſic nõ poſſe petere in integ. reſtõnē ad hoc vt poſſem pbare de minori etate: pduxi diuerſa inſtrumēta. vnū faciebat p me aliud ꝫ me cui inſtrõ ſtabit̃. certe iudex dꝫ ſtare illi inſtrõ qđ videtur ſibi magis habere heredıtatē [pfeſſiones] .i. inſtrumēta. Sed ſm iſtā lec. ad l. iſtā opponit̃ ⁊ ſignat̃ ꝫ. vos habetis in l. iſta ꝙ ſi diuerſe ſcripture proferant̃ iudex dꝫ ſtare illi ſcripture quā putat veriorē. Sꝫ vr̃ ꝙ ſi pferant̃ diuerſa inſtr̃a: ⁊ vnū dicat p pferēte aliud cõtra eum ꝙ iudex neutri debeat adhibere fidē vñ videt̃ cõtra. C. de fi. inſtru. l. ſcripture. Ad qđ vos dicetis duob⁹ modis. hec lex nõ loquit̃ in inſtrumētis: ſꝫ in atteſtationib⁹: in dictis teſtiū ſtabit̃ arbitrio iudicis vt in prealleg. §. teſtes. illa. l. loquitur in inſtr̃is. Uel põt ita dici ſcđo modo aut inſtrumenta diuerſa producunt̃ ab eadem parte aut a diuerſis partibus: ſi quidem ab eadem parte ſtandum eſt potius illi inſtrumento quod nocet vt hic. ſi autem a diuerſis partibus neutri ſtandū eſt: vt in l. contra.

CIrca eum. In lege iſta ſimiliter tractat̃ cui incūbit onus pbandi ⁊c. in l. iſta ponitur talis caſus: tu dicebas te ingenuū ego dicebā te meū liberū eſſe: querit̃ cui incūbit on⁹ pbandi. Ad qđ rñ. iuriſcon. diſtinguendū eſſe: quis ſit in quaſi poſſeſſione. quia ſi bona fide detineo te in poſ. libertinitatis ⁊ tu puocas ingenuitatē: hoc caſu q: fungeris ptibus actoris tibi incūbit onus pbādi te eſſe ingenuū alꝛ vtar ꝯmodo poſ. q: habebo te p te libero. ſi aūt tu es i poſ. ingenuitatꝫ ⁊ peto te in libertinitatē debeo pbare te libertū meū eſſe: alias vteris ꝯmodo ingenuitatꝫ q: eris liber. Sꝫ qd erit in caſu tali tu es in poſ. ingenuitatꝫ peto te i libertinitatē ⁊ ſic incūbit on⁹ pbādi mihi ꝙ ſis libert⁹ meus: tñ ꝯſiſus de iure tuo vis ſuſcipere in te on⁹ pbādi te ingenuū: nūqd mos erit tibi gerendus. rñ. nõ a te eſſe hoc caſu morē gerēdū vt liceat tibi te pbare ingenuū: q: de ħ nulla iuris qđ hř [circa eū] .ſ. ſtichū [referēdū] .i. diſtinguendū [qꝫ actoris ptib⁹ fungat̃] ſub. ⁊ ita actori incūbat on⁹ pbandi vt. ꝧ. e. l. ij. ⁊. C. e. l. actor. [⁊ ſiqdē i poſ.] .ſ. nõ vitioſa. ⁊ ſic nõ ob. ſ. e. l. ſi qs. [libertinitatis] vt q: pꝛonus tenebat eū tāꝗ̃ eſſet libertus [ipm] .ſ. libertū q dicit ſe ingenuū [docereqꝫ] .i. probare [eſſe] ideo q: cū aliqs de poſ. libertinitatis puocat in ingenuitatē dꝫ pbare ſe igenuū eſſe [ingenuitatis] q: vuit vt igenu⁹. [⁊ libertin⁹] .ſ. actoris [eſſe dicat̃] a pꝛono [ꝯtēdat] q. d. nõ intereſt ꝗ̃tū ad on⁹ pbādu: q: ſiue ō poſ. libertinitatꝫ peto l fuit. ſiue de poſ. ingenuitatis peto te i libertinitatē ⁊ dico te libertū meū eſſe ſemper ei q dicit nõ ei qui negat incūbit onus pbādi vt. ſ. de li. cā. l. libertis. i ſi. [ſi qs] .ſ. exiſtēs i poſ. libertinitatis. ⁊ ſic pbare nõ cogit̃ [ingenuitatis ſue] .i. iuris ſui [vltro] .i. ſpõte [ferat] .i. ꝯſequat̃ [an obtēpare ei] ſub. q vult pbare vltro ſe ingenuū. [tētari alꝛ tractari [.i. dubitari ⁊ nõ ab re] .q. d. nõ ſine eqtate eſſe: imo cū eqtate. ⁊ ſic alibi ſumit̃. C. vñ vi. l. non ab re. [morē eigerī] .i. hoc licere ſibi dꝫ vt ꝫ. de rei vē. l. ꝙ ſi poſ. ſꝫ pla. dixerit ſe illa vba nõ itelligere [⁊ ſniam] .ſ. igenuitatis [ſꝫ ſe dādā] ſi pbauerit ſe igenuū q̄ pꝛiudicabit oĩb⁹ [cū nullā captio iuris itercedat] q. d. ſi gerat̃ ei mos vt dicaꝫ ſe igenuū vltro ius p ō nõ capit̃ .i. nõ offēdit̃. ſꝫ ſi nõ gerat̃ mos ei vt iſte pbaret ſe ingenuū ius offēdit̃ .i. captio iuris itercedet. nā ſi iudex fert ſniaꝫ pꝛono nihil pbāte p igenuitate ſit oĩb⁹ alijs pꝛiudiciū. vt. ꝧ. de ſta. ho. l. igenuū. vñ hoc caſu dꝫ iudex pnūciare libertū petitorꝫ non eſſe. ⁊ ſic nõ fiet alijs preiudiciū. vt. ſ. de li. cā. l. ſicut. ſꝫ ſi pbet vltro ſe ingenuū eſſe pnūciād⁹ eſt ingenu⁹. vt. ſ. de li. cā. l. diui fratres. §. ſi ea. ¶ Oꝛ ſignori no. hic qđ ſi aliquis detinetur in poſſ. libertinitatis vel ſeruitutis ⁊ proclamet in libertatem vel ingenuitatē debet pbare ſe ingenuū vel libertū ⁊ econtra: ſi quis eſt in poſſ. libertinitatis vel ingenuitatis et aliquis petat eum in libertum vel in ſeruū ⁊ debet ipſum pbare ſuū libertinū vel ſuum ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de li. cā. l. liberis in ſi. ⁊ l. ſe. ¶ Sed opp. ⁊ videt̃ ꝙ ſemp patrono incūbat onus probādi. vt. ſ. ſi inge. eſſe di. l. quoties in ſi. ad quod vos dicetis. l. illa eſt intelligēda ſm diſtinctionē iſti⁹ l. q: promptum eſt leges legib⁹ cõcordare. vt. C. de in offi. dot. l. vnica. Sed denuo oppo. ⁊ videt̃ ꝙ ſemp patronus habeat neceſſe probare eum ſuū libertū eſſe. vt. ſ. e. l. quoties. in prin. ad qđ vos dicetis in l. illa nõ erat q̃ſtio de patronatu ⁊ libertinitate. Sed erat queſtio de operis vtrū libertus deberet operas ſubtiles vel artificiales. vnde patron⁹ habet neceſſe pbare operas impoſitas. Oꝛ ſignori circa l. iſtam conſueuit queri ſic: vos habetis in l. iſta ſi aliquis eſt in poſſ. ingenuitatis ⁊ peto eum in libertinitatē mihi incūbit onus probādi eum libertū eſſe meū: tamen ſi vltro velit in ſe ſuſcipere onus probationis audiendus erit. ⁊ ſi probat ſe ingenuū abſoluetur a petitione mea: ⁊ pnuntiabit̃ ingenuus: ⁊ qđ non eſt libertus meus vt. ſ. de li. cau. l. diui. §. ſed ſi ea. Sed nunquid erit idē in alijs cauſis vt ſi reus velit ſuſcipere onus probationis in ſe ꝙ poſſit ⁊ debeat audiri. dixerunt quidā ꝙ non. quia hoc eſt ſpāle fauore ingenuitatis. vñ in ceteris obtinet contra ius commune vt ad muni. l. j. in ſi. Sed nos dicimus ſm qđ dixit Jo. ⁊ azo. ꝙ idē erit in quaibet alia cauſa. quare. q: fauore rei eſt introductum ꝙ actori incūbat onus probandi. vt ꝧ. e. l. ij. vñ non debet in eius leſionē retorqueri. vt. C. de le. ⁊ ꝯdu. l. quod fauore. item q: licet vnicuiqꝫ renuntiare his que pro ſe introducta ſunt. vt. ꝧ. de mino. l. ſi iudex. itē multi ſunt caſus in quibus reus auditur ſi vult in ſe ſuſcipere onus probandi. vt. C. de erro. aduo. l. ij. in fin. ⁊. C. de pl. tu. l. ſi tutor. Sꝫ denuo quero quid erit conuenio te rei ven. pro re mea quā poſſides tu negas meā eſſe tu vltro vis probare tuā. tu probas tuam. erit ne idem vt ſufficiat quod iudex pronuntiat meā non eſſe. an debebit pronūtiare meam non eſſe ⁊ te dñm eſſe. dixerūt quidaꝫ ſpāle eſſe in cā ingenuitatis. Sed in queſtione iſta videtur ita dicendum. ſi ago rei ven. cõtra te. ⁊ peto reꝫ quam poſſides quam tu negas meā eſſe ⁊ vltro ſuſcipis in te onus probandi ⁊ probas tuā eſſe. iudex debet pronuntiare eſſe tuam rem ⁊ te abſoluendū a petitione mea quia alius eſt effectus ſi pronuntiat rē poſſeſſoris eſſe ⁊c. vt. ꝧ. de iureiur. l. ſed ⁊ ſi poſſeſſori. in prin. Item no. ꝙ hec l. in ſi. debet intelligi cum reus ſuſcipit in ſe onus probandi ⁊ actor non contradicit ei ſed quid ſi actor reus offert ſe probaturū rē ſuam eſſe. dicunt quidam morem reo geri. vt hic. q: fauorabiliores ⁊c. vt. ſ. ō reg. iu. l. fauorabiliores. ſed in queſtione iſta videtur dicendum ꝙ vterqꝫ debeat audiri. ſꝫ primo debēt recipi probationes actoris. ⁊ poſtea rei. vt ar. C. de exc. l. ſi quidē. ⁊ actor fungatur partibus actoris ⁊ primo iurare de calū. vt. ꝧ. de iudi. l. qui prior. ⁊. C. de iureiur. l. ij. §. j. ⁊ ar. C. de accu. l. qui de crimine.

☞ Confeſſio non mutat veritateꝫ nec nocet quo minus poſſit contrarium probari ⁊ illi incumbit onus probandi qui agit non ei qui in poſſeſſione eſt.

QUidā quaſi ex ſeia. In l. iſta ponit̃ caſus talis quidam caius ſeius hēbat vxorē ſeiam. te tanꝗ̃ ex ſe ⁊ vxore ſua natū retinebat vt filiū ⁊ tractabat. poſtea fecit teſtm̄ in quo te vt filiū ſibi inſtituit fratribus ſuis legata reliquit. mortuo caio ſeio tu inſtitut⁹ apprehēdiſti hereditatē tanꝗ̃ filius. fratrib⁹ caij ſeij ſoluiſti fideicõ. ſeu legata recepta cautione ab eis ꝙ a te filio caij ſeij frēs ſui acceperūt legata. poſtea apparet ꝙ nõ filius caij ſeij imo eras natus ex ſeia. ⁊ ex quodam ſcholari. vel erat partus ſuppoſitius. vñ frēs caij ſeij mouent tibi queſtionem hereditatis. ⁊ petunt hereditatē fraternā. tu obijcis eos nõ eē audiēdos. q: cū ſoluiſti eis legata ipſi fuerūt ꝯfeſſi ſe recepiſſe a te vt a filio ⁊ hřde caij ſeij. mõ q̃ritur an nõ obſtāte tali cõfeſſione poſſint tibi mouere qõnem gñiꝛ heredit. ad qđ rñdet iur. cõ. ꝙ ſic. veruntñ q: eras in poſſ. quaſi filiatiõis ipſi hñt neceſſe probare te filiū nõ eē añ ꝗ̃ poſſint a te aduocare hřdit̃. [ex ſeia] vxore caij ſeij. [a caio ſeio] ſe viuo. [muaſit] .i. apprehēdit tāꝗ̃ filius ⁊ ei⁹ hřs. [⁊ cautionē] .i. inſtrm̄ in quo fuerūt confeſſi ſe recepiſſe legata tanꝗ̃ a filio caij ſeij. ⁊ vt ab hřde caij. [qui] .ſ. frēs caij ſeij. [nõ fuiſſet] ſub. ille q ſoluerat legata [ab eis] .ſ. frib⁹ caij ſeij] q̃ſi cū filio] ſub. ⁊ hřde p̄ris. [agere] mouendo q̃ſtionē hřdit̃. ⁊ gñis [modeſt. rñdit cautionē] .i. pcautionē. [pbari põt] .ſ. nūc cū tunc ignorat̃. [filiū mortui.] .i. caij ſeij. [ꝯfirmatū eſſe] .ſ. vt ita pbatio in aliū ꝯriā nõ recipiat̃. [ſꝫ hoc ipm] .ſ. ꝙ nõ ſit fili⁹ caij ſeij. [probari dꝫ.] ⁊ ad hoc ꝯcoꝛ. C. de hř. inſti. l. ſi pr̄. Itē no. hic ꝙ negās pbat: ⁊ eſt rõ. q: erat pſūptio p filio q erat in q̃ſi poſſ. filiationis.

τ de hoc no. ſ. e. l. ij. ¶ Or ſignori ex. l. iſta voluit colligere dn̄s Ia cobus antiquꝰ doctor ꝙ ↄfeſſio facta extra iudiciū τ ſi nō plenū p̄iudiciū inducat: inducit tn̄ q̄leq̄le. q2 trāſit onus vnius p̄bādi in aduerſariū. τ ꝑ iſta ſua opi. inducit. l. iſta. nā hic dr̄ ꝙ fratres caij ſeij ↄfeſſi fuerūt ꝙ vt a filio τ herede caij ſeij acceperant legata τ cautionē ↄmiſerāt hec ↄfeſſio gn̄at qualequale p̄iudiciū vt non audiant̄ niſi ꝓbēt eū nō eſſe filiū. itē ꝑ hac ſua opi. inducit in ar. C. e. l. nō nudis. τ l. nō epl̄is. τ i auť. de teſti. ſ. τ. l3 ſ3 certe hec opi. nō eſt bona: q2 ↄfeſſio facta extra iudiciū nō plenū nec qualequale p̄iudiciū inducit: niſi obtineat vim pactiōis vel fiat ad liberandū. vt. ſ. de inter. act. l. ſ. in fi. τ. ſ. de pac. l. tale. τ. ſ. e. l. cū de indebito q8 ex eo apparet: q2 ↄ̄feſſus in iure ꝓ iudicato habet̄. vt. ſ. de confeſ. l. ſ. nō ob. hec. l. q2 nō transfert̄ onus ꝓbationis in fratres caij ſeij ꝓpter ↄfeſſionē quam fecerūt. trāſfert̄ ideo onus ꝓbādi in fratres: q2 iſte erat inſtitutus vt filꝰ τ erat in quaſi poſſeſſione filiationis tp̄e mortis caij ſeij: τ hec cōſitebant̄ fratres caij ſeij: τ hoc eſt ↄmodū poſſeſſoris vt actore nō ꝓbāte reꝰ abſoluat̄ τ ſtet in quaſi poſſ. vt. C. e. l. ij. τ. de rei vē. l. ſi res alienas. itē non ob. C. e. l. nō nudis. τ. l. nō epl̄is: q2 ſi ſcribo filio vt filio nō p̄iudicat. ſed q2 erat in quaſi poſſ. filiationis debet gaudere commodo filiationis. itē non ob. ſ. τ licet q2 ibi non erat facta confeſſio ad obligandum ſed ad liberādū τ ideo p̄iudicat. vt. ſ. 8 act. τ ob. l. arrianus.

Etiā ꝓfeſſio matris.

Lex iſta ꝑ intelligitur tribus modis. τ vno mō legit̄ τ itelligit̄ ſic: nedū ꝓfeſſio ſiue teſtimoniū abeuiꝰ recipit̄ ꝑ aliquo ſup etate: imo ꝓfeſſio mr̄is τ aui ſup etate filij vl' nepotis recipit̄. h. d. iſta. l. ſ'm iſtam lecturā exponetis ita lr̄am. [etiā ꝓfeſſio]. q. d. nedū ꝓfeſſio aliorum extraneorum in cauſa etatis. imo profeſſio. i. confeſſio ſeu teſtimoniū matris in cā etatis filiorū recipit̄. [ſed etiā aui]. ſ. ꝓfeſſio ſeu teſtimoniū. [recipienda eſt] in cauſa etatis nepotum. ¶ Or ſignori vos habetis h̄ ꝙ mater pōt teſtificari ſup etate nepotis. Sed inſtat̄ τ op. q̄do ꝓfeſſio mr̄is recipit̄ cū parētes pro liberis τ ecōtra admicē teſtificari ꝓhibeant̄. vt. C. de teſti. l. parētes. τ ad iſtud vos dicetis tribus modis τ vno mō ſic regulariter teſtimoniū parētis nō recipit̄ ꝑ liberis vel ecōtra. vt in. l. ↄ. fallit ſi q̄ſtio eſt de etate filij. q2 ibi parētes teſtificant̄ quaſi nō ſit verisſile ꝙ etas filioꝝ ita bn̄ ſciat̄ ab alijs ꝙ a parētibꝰ. ſic etiam inter dū domeſtici recipiant̄ in his q̄ domi agunt̄. vt. C. de diuor. τ re pu. l. ↄſenſu. C. at vbi. q8 alīs ꝓhibet̄ vt. C. de teſti. l. etiā. ite3 fallit in alio caſu ſ'm antiquos canones prohibita erat copula carnalis in ſeptima linea. vtrū filia eſſet marito ſuo ↄiuncta in ſeptima linea parētes teſtificant̄. ſed hodie hoc eſt reſtrictū vſq3 ad quartū gradū. vl' pōt dici ſcd̄o modo. τ ita intelligit̄ ſcd̄o modo iſta. l. matris ꝓfeſſio filioꝝ noīe recipit̄ τ aui. q2 olim erat. τ ſi hodie fieret eſſet vtile. olim q̄ñq3 naſcebat̄ alicui filꝰ vl' filia nepos vel neptis veniebat mater vl' pater vl' auus corā iudice. τ dicebat dn̄e faciatis ſcribi ꝙ tali die τ tali anno natꝰ eſt mihi filꝰ vel nepos. τ liber ſi nō erat aliꝰ q̄ ↄtradiceret iudex recipiebat mr̄is τ pr̄is τ aui ꝓfeſſionē ꝙ tali die τ tali anno natus erat filꝰ vl' nepos τ liber. vñ erat ꝓfeſſio. i. inſtrumentū nataliū. τ iſta talis ꝓfeſſio non erat teſtimoniū. ſ3 erat ꝓfeſſio vt inde fieret inſtrumētū natalium ꝑ quod poſſet ꝓbari de etate. vñ nihil de. l. illa ad iſtā. τ ſcd̄m iſtā lecturam exponetis ita lr̄am. [etiam matris profeſſio]. i. aſſertio matris que fit in inſtrumento nataliū. recipit̄ ſup etate eius. [ſed τ aui recipiēda eſt] in inſtrumēto natali nepotū. vel pōt dici tertio mō hic nō loquit̄ de teſtimonio matris. ſ3 de ꝓfeſſione. i. aſſertione q̄ recipit̄ non vt plene ꝓbet: ſ3 indiciū vel p̄ſumptionem inducat. verbi gr̄a filꝰ dicit ſe minorē aduerſarius dicit eū maiorē3 producti ſunt teſtes hinc inde dicit aduerſariꝰ mittatis ꝑ matre q̄ dicat vtrum ſint vera dicta teſtiū. hic nō recipit̄ ꝓfeſſio matris ꝑ teſtimonio. vt in. l. ↄtra. ſ3 recipitur vt faciat indicium ſup teſtibus receptis. quibus ſit credendū vl' non. τ hoc d3 facere iudex. q2 boni iudicis eſt inquirere ꝟitatē vt. C. de edē. l. is apud quem.

Cum de l. falcidia.

In. l. iſta dr̄. ſi tu es heres inſtitutus ab aliquo τ a te legata relicta ſunt. ſi tu dicis locū eſſe falcidie. τ ita de quolib3 legato vis d'trahere falcidiā τ legatarij negāt eſſe locū. l. fal. tibi incūbit onus ꝓbādi. τ ſi ꝓbaueris locū eſſe fal. detrahes. falci. alioquin cōdēnaberis in ſolidū legatarijs. h. d. iſta. l. [cū de. l. fal. q̄rit̄]. i. de beneficio. l. [falcidiā.] τ eſt locus. l. fal. ſi legata excedunt dodrantē. vt. ſ. ad fal. l. i. in princ. [condēnabitur] ad ſolida legata preſtanda. τ ad iſtud accedit. ſ. ad. l. fal. l. pe. in fi.

1 ☞ Opere artificiales cum petuntur poſſeſſio iuris patronatꝰ non releuat ab onere probandi.

1 Quoties ope.

† In p̄n. huiꝰ. l. dr̄ ↄſtabat me patronū tuū eſſe τ te meū libertū eſſe dicebā ꝙ debebas mihi. x. operas fabriles vel artificiales ſtipulatione vel iureiurando in manumiſſione impoſitas: tu negas tibi operas impoſitas eſſe cui incumbat onus probandi: certe mihi patrono nō tibi liberto. τ ſi ſicut ſi conuenio te preiudiciali in rem dicens te meū libertum eſſe: ſi tu negas debeo hoc probare ita hoc caſu. hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem lr̄e. [quoties opere] fabriles vel artificiales que nō debētur niſi probētur ꝙ ſint ꝓmiſſe. vt. ſ. de ↄdi. inde. l. ſi nō ſortem. ſ. ſi libertus. τ. C. de li. cā. l. vlt. ſecus eſt in obſequialibus: quia ille debentur ſine omni impoſitione. vt in ſ'allega. l. ſi non ſortem. ſ. ſi libertus. τ. C. de in ius vo. l. ij. [in preiudicio.] i. in preiudiciali act. in rem in qua queritur vtrum aliquis ſit libertus q2 tres ſunt p̄iudiciales in rē. vt inſti. de act. ſ. p̄iudiciales. τ dixi ſ. de rei ven. l. ſ. [debere.] in queſtione operarū. [contendit] ſub. τ aſſerit operas fabriles: vel artificiales impoſitas eſſe. τ ideo debet ꝓbare impoſitas eſſe ſtip. vel iureiur. quia opere fabriles vel artificiales nō debētur niſi ꝓbentur ꝙ ſint impoſite. vt. ſ. de ope. li. l. vt iuriſiur. nec obſtat. ſ. e. l. circa. τ ibi dixi.

Qui dolo dr̄ factū aliq̄d.

In. ſ. iſto dr̄. ſi dico te dolo aliq̄d feciſſe ſiue hoc dico agēdo ↄ te act. 8 dolo dicēs ꝙ dolo decepiſti me i ↄctu vl' q̄ſi vl' alia act. i q̄ venit dolꝰ ponied̄ꝰ ſiue excipiendo dicēs ꝙ dolo induxiſti me ad promittēdū tibi. x. ego qui allego te dolū feciſſe debeo ꝓbare te dolum cōmiſiſſe. h. d. iſte. ſ. videat3 expoſitionē lr̄e. [qui dolo dicit factū aliquid] ſiue agēdo ſiue excipiēdo. [licet in excep.] ſub. dicat. [admiſſum] i. cōmiſſum [debet.] vñ not. hic regulariter qui dolū allegat dolū debet probare. ſiue allegat agēdo ſiue excipiēdo: τ debet ꝓbare perſpicuis inditijs. τ ad illud accedit. ſ. de le. ij. l. omnia. ſ. ſp̄eā. τ. C. de dolo l. dolum. τ. C. de inuti. ſtipu. l. dolo. τ. ſ. loca. τ conduc. l. ſi quis. ſ. imperator. fallit in oībus caſibus in quibus dolus p̄ſumit̄ a lege cōtra aliquē: quia tunc incūbit onus ꝓbandi ſe dolum nō cōmiſiſſe: illi contra quē lex preſumit dolum: τ preſumitur dolus a lege contra aliquē ſi ad tutorē meū ꝑuenit aliquid occaſione tutele τ non reddit vt. ſ. man. l. ſi procuratorē. ſ. dolo. τ. l. dolus. τ. ſ. depo. l. j. in fi. ſed τ ſi fideiuſſor redemit pignora cōtractus. vt. C. de dolo. l. j. τ. ſ. de diſtrac. pig. l. ij. τ. iij. itē ſi poſſ. mouetur queſtio hereditatis τ legata petūtur ab eo ſi ſoluit legata debet exigere cautionē quam ſi dimiſit p̄ſumitur in dolo vt. ſ. ad. l. fal. l. in dolo. τ. ſ. de edē. l. ſi quis ex ar. in fi. τ. ſ. de cuſt. τ exhi. reo. l. vlt. τ ſic intelligit̄ alia regula brocardorū. qui caſum allegat caſum ꝓbare d3. vt. C. de teſ. l. publicati. ſed nūquid idē in culpa dixerūt quidā ꝙ nō: cū durꝰ ſit allegare dolū. vt. C. de pig. ac. l. ſi nulla. ſ3 pt̄ dici ſic ſi allego aliquē obligatū ob dolū debeo ꝓbare: ita ſi culpā iuxta regulā ei qui dicit: non ei qui negat τc. vt. ſ. e. l. ij. ſi autē queratur qualiter dolus ꝓbetur. rñ. vt plane dixi. C. de do. l. dolum.

Interrogatiōis facte.

In. ſ. iſto dr̄. ſi dico ꝙ iterrogaui te de iure an hr̄s eēs τ r̄ndiſti te hr̄dē eē ex aſſe vl' ꝑ pte: τ tu negas te r̄ndiſſe mihi icūbit onꝰ ꝓbādi: ſ3 τ ſi dico ꝙ iterrogaui te apud iudicē. τ tu tacuiſti τ ita debes haberi ꝑ cōfeſſo τ tu negas hic ſimiliter incūbat mihi onꝰ ꝓbandi. h. d. iſte. ſ. [interrogationis] i. r̄ſionis facte in iure: vtrū eſſes heres inſolidum vel pro parte vt ſ. de inter. act. l. i. [ꝓbationē] ſ. ꝙ fuit interrogatus. τ quod ipſe r̄ndit ſe heredē debitoris inſolidū vel pro parte: vel quod ipſe tacuit q̄ñ fuit interrogatus. na3 iſta duo ſunt paria. vt. ſ. de inter. act. l. ſi defenſor τ. l. ſi de etate. ſ. qui tacuit. τ hic ſubdicit. [heredē eſſe] debitoris ipſius interrogātis. [tantūdē erit]. ſ. quod interrogatus pro cōfeſſo habeatur. [nō ei qui excipit] ſ. negando. [ſed actori.] vt. ſ. e. l. ij. vñ ex lr̄a iſta colligetis qui allegat acta iudicij ita eſſe debet probare. ſed quero acta iudicij qualiter probabuntur: allego te vocatum per executorem: tu negas. allego lit. cōte. tu negas allego ꝙ in iure interrogaui te an eſſes heres ex aſſe vl' pro parte τ ꝙ reſpōdiſti ꝙ ſic. vel tacuiſti. allego ſn̄iam latam cōtra te tu negas qualiter probabo hic an teſtibꝰ an ſcriptura dn̄s Io. videtur ſcripſiſſe in cōmento ſuo ꝙ acta iudicij debēt ꝓbari per ſcripturā nō teſtibꝰ. τ pro iſta ſua opi. eſt ar. ꝙ vr̄ ꝙ acta iudicij debeāt probari per ſcripturā. C. de edē. l. is apud quē res agit̄ item ꝑ hac ſua opi. eſt ar. q2 adminiſtrator vel iudex qui delegat ſeruata ſibi ſn̄ia ſemel in medio τ ſemel in fine d3 audire cauſam τ poſtea d3 videre acta. vt. C. de iu. l. ꝓperādū. ſ. τ ſi q̄dē. τ ꝑ iſta ſua opi. vr̄ facere decretalis q̄ vr̄ velle dicere ꝙ nō ſtat̄ dicto iudicis nuli quatenꝰ ↄſliterit legitimis documentis. extra eo. tit. c. qm̄ ↄ falſam itē q2 in actis q̄ fiūt in iure nō eſt neceſſe teſtes adhiberi. vt. C. de dona. l. in donationibꝰ. item q2 ſn̄ia d3 ferri in ſcriptis. vt. C. de ſen. ex pi. re. l. j. nec ob. C. de fi. inſtru. l. in exercendis. quia illud verū eſt regulariter. ſed fallit in caſibꝰ in quibꝰ vox mortua p̄ualet voci viue. ſ. teſtiū vt. ſ. e. l. cēſus. τ. C. de fi. inſtr. l. ↄctꝰ. τ. C. de ſa. ſan. ec. auť. hoc ius. τ. C. de iure emphi. l. j. τ. C. de mā. p2in. l. vna. alij dicūt ꝙ acta iudicij pn̄t ꝓbari per teſtes τ per inſtru. vt ar. C. de fi. inſtr. l. in exercēdis litibꝰ. vel circa articulū iſtū pōt ita dici. ſi allego acta iudicij de ꝓximo facta eſſe debeo ꝓbare ꝑ ſcri-

ptura

petitū actor. vt arg. C. de fi. inſtru. l. acta. ⁊ C. de eman. l. iij. ⁊ ſic pōt intelligi decretal. extra eo. ti. c. qm̄ cōtra falſas. ſi aūt allego acta de tpe longinquo: q̄ adduco quandā ſniam q̄ lata eſt iaȝ ſunt. xl. an. ⁊ dicis q̄ lis nō fuit ꝯteſt. hic ſi cōtinet in ſnia li. cōte. eſſe factā preſumit̄ ꝑ ſnia. vt ar. C. ne de ſta. de. poſt qnque. ꝯga. l. cōſtitutā. alias poſſum ꝓbare per teſtes qui interfuerūt atteſtationibus ⁊ litis conteſtationi ⁊ ſentencie.

In exceptiōibus. In ſuperiorib⁹ dictuȝ eſt vobis q̄ actori originalr affirmāti icūbit onus ꝓbādi nō reo negāti. vt. ſ. e. l. ij. ⁊. ſ. e. l. pri. ſȝ aliqb⁹. ll. dictū ſit q̄ reo icidēter icūbit on⁹ ꝓbādi. vt. ſ. e. l. ſi pactū. ⁊. l. qnq̄ginta. l. l. iſta in. cō. ponit regulā qm̄ reo icūbit on⁹ ꝓbādi. ⁊ icūbit ei in excep. affirmatiuis. ⁊ de hoc ponunt̄. v. vel. vj. exempla. ecce ſicut actor ſuā ītētionē affirmatiuā dȝ ꝓbare ita reus ſuā excep. affirmatiuā dȝ ꝓbare ſi vult vincere. vn̄ ſi peto a te. x. ex cā mutui. ⁊ tu dicis q̄ ego feci tibi pactū de nō petēdo tibi icūbit on⁹ ꝓbādi. idē eſt i caſu tali cōuenio te ex ſtip. iudicio ſiſti ad. c. q̄ nō ſteteriſti peto penā. tu excipis nō ſteti. q̄ ipedit⁹ fui cā rei publi. vn̄ lȝ ꝯmiſſa ſit ſtip. de eq̄tate tn̄ obſtat excep. hanc exce. habes ꝓbare vel dicis q̄ nō ſteteriſti in iudicio. q̄ dolo meo factū eſt quaminus ſiſteres. vel dicis q̄ nō ſteteriſti. iō q̄ fuiſti ipedit⁹ valitudine vel tēpeſtate. certe hāc exce. tu q̄ abiicis debes ꝓbare. idē ē in caſu tali. ſi ꝯueniā te tanq̄ ꝓcu. titii: ⁊ tu excipis. ⁊ dicis nō potes me ꝯuenire ꝓcu. noīe ꝓ titio. q̄ titius eſt minor. xxv. an. vn̄ nō potuit ꝯſtituere ꝓcu. vel cū cōuenirē te ꝓcuratorio noīe pro gaio cuius erā procu. dicis nō potes me ꝯuenire ꝓcu. noīe: q̄ tu es miles. vel es minor. xxv. an. vn̄ nō potes eē ꝓcu. hāc exce. tu debes probare ⁊ idē eſt ſi peto a te. c. ⁊ tu dicis bn̄ mutuaſti mihi. ſȝ ꝯpēſaui vel ſolui tibi hāc exce. tu debes ꝓbare. ⁊ idē ē ſi peto a te. c. tu opponis exce. rei iudi. vel iuriſiurādi idubitāter hāc exce. debes ꝓbare. ⁊ idē eſt ſi ꝯuenio te ꝓ euic. ꝓ re quā dico q̄ emi a te ꝓ. c. q̄ euicta ē. tu excipis ⁊ dicis ver̄ ē q̄ tibi vēdidi tale rē: ſȝ ega vēdidi tibi illā rē i alea. vn̄ de euic. tibi nō teneor ſiſt hāc exce. habes neceſſe ꝓbare. h. d. iſta. l. videte expoſitionē lre. [i exceptiōibus]. ſ. affirmatiuis. iō q̄ exceptio eſt actiōis excluſio. vt. j. de exce. l. ij. ⁊ de exce. affirmatiuis iſta. l. ponit. vj. vel. vij. exēpla. ſec⁹ tn̄ eſt i exce. negatiuis. q̄ ſi peto a te. c. ⁊ tu dicis q̄ nō numeraui. mihi icūbit onus probādi pecuniā numeratā. vt C. de nō nu. pe. ſi ex cautiōe. ⁊. C. e. l. j. ⁊. ſ. l. pri. l. ſi. [fungi oportere] q̄tū ad onus ꝓbatiōis [ipſmq̄ȝ]. ſ. reū cōuentū [implere] q. d. ſicut actor affirmās probat ſuā ītētionē ⁊ ſic re⁹ ſuā excep. vt hic. ſȝ vr̄ ꝯ. q̄ lex dicit q̄ actiōis v̄bo nō ꝯtinet̄ exce. vt. j. de v̄. ſig. l. v̄bū oportebit. i ſi. ad q̄ vos dicetis ver̄ ē q̄ actiōis v̄bo exceptio nō ꝯtinet̄ q̄ ſūt appoſita. vn̄ q̄ agit ipugnat nā q̄ excipit. vt i. l. ꝯ. ſȝ qui excipit affirmatiue ſuſtinet ptes actoris q̄tū ad on⁹ ꝓbatiōis. q̄ agere is vr̄ q̄ exce. vtit̄. vt. j. de exce. l. j. [vtputa] q̄ dixit i gn̄e nūc i ſpē probat eē verū. vj. exēplis. [ſi pacti ꝯuēti] de nō petēdo [docere]. i. probare [eē] ītētiōē actoris fundata. vel nō. vn̄ re⁹ ſiue opponat exce. pacti facti de nō petēdo i ꝑpetuū ſiue ad tp̄s ⁊. j. tp̄s agit̄. q̄ ꝯpetit actio ſȝ dat̄ exce. vt. ſ. qn̄ dies vſufr. le. ce. l. j. i ſi. ⁊. j. de v̄. ob. l. cedere diē dȝ probare ſuā exce. vt hic dr̄ [cū qs] ecce ſcḋm exēplū ꝑ q̄ probat̄ eē verū q̄. ſ. dixit in gn̄e [promiſiſſet] ſub. pena forte ⁊ certa die [nō ſteriſſe] ⁊ ſic i modū excep. op. bn̄ ſicū in iteg. reſti. ſic ⁊ alias. ſ. ex qb. cau. ma. in integ. reſti. l. nec nō. ſ. exēplo. ⁊. ſ. de inoff. teſta. l. pap. ſ. ſi ſiliꝰ. ⁊. ſ. de iureiurā. l. nā poſtea. ſ. ſi minor. [ſiſteret] vnde abſtat doli exce. vt. ſ. de eo ꝓ quo factū erit. l. j. ſ. ſi reus. ⁊ l. vi. ſ. j. [id]. ſ. ipeditū eſſe [opȝ] vnde no. hic ſi aliquis debuit ſiſtere i iudicio certa die ⁊ nō ſtetit. cōmittit̄ ſtipulatio tn̄ defendit̄ doli excep. ſi ipeditus fuit iuſta de cā. vt hic. ⁊. ſ. ſi qs cau. l. ij. ſ. j. ⁊ iij. ⁊. ſ. q̄ diximus. ⁊ ex litera iſta colligit̄ ar. q̄ febricitās qui vocat̄ ad iudiciū nō tenet̄ venire nec cōſtituere procu. ⁊ ſi petit̄ pena obſtat doli exce. vt no. in preal. l. ſ. ſi quis cau. l. ij. ſ. ſi quis. [ſed ⁊ ſi] mō ponit̄ tertiū exemplū] vel fieri ꝓcuratorē] nā ſunt qdā q̄ nō pnt ꝯſtituere procur. vt ſunt tutores ante lit. cōte. vt eſt minor ſine autoritate curatoris. vt. C. de ꝓcu. l. neq̄. ⁊. ſ. de procu. l. ſi minor. itē qs pōt ꝯſtituere procu. in cā ſua nō in aliena. vt. ſ. de ꝓcu. l. j. ſunt qdā q̄ nō pnt procu. ꝯſtitui vt eſt re⁹ crimis ꝯſtitut⁹ j. vt. C. de ꝓcu. l. reū. itē vt eſt femina regl̄r vt eſt miles armate militie. vt eſt minor. vt. ſ. de ꝓcu. l. feminis. ⁊. l. ſiluſſa. ſ. veterani. ⁊. l. neq̄ȝ femina. ⁊. C. de procu. l. qui ſtipendia. ⁊. ſ. de ꝓcu. l. minor. alias icipit ſi minor [idē erit] ſubiicitur quartū exemplū in qua qui obiicit vel cōpēſat dȝ probare. [pēſata] i. ꝯpēſata. nā ꝯpēſare eſt ſoluere. vt. C. de cōpen. l. vlt. alia litera dicit cōpēſata. vel ſoluta dicat̄. vnde qui allegat pecuniā ſolutā hoc dȝ ꝓbare. vt. C. e. l. j. [hoc amplius] incipit quintum exēplū [de eo q̄ nūc petit̄] imo iſte exceptiōes impediunt li. cōte. vt dixi. ſ. de ꝯdi. inde. l. elegāter. ſ. ſi quis poſt. [ſiue in alea] ecce ſextū exemplū [geſtum] i. vendicū. ⁊ ſic venditor nō tenet̄ de euic. niſi aliud ꝯueniſſet vt. j. quarū re. actio non datur. l. j. ſ. j. vel exponatis. [geſtum] i. ꝑmiſſum. q̄ alearū ludus eſt prohibitus. C. de reli. ⁊ ſump. fu. l. alearū vſus. ¶ Or ſignori vos habetis in. l. iſta q̄ reus excipiendo fungitur partib⁹ actoris. vn̄ ſicut qui agit reo negante tenet̄ ſuā ītētionē fundare ita reus qui excipit affirmatiue tenetur probare ſuā exceptionē ſi vult abſolui. ⁊ de hoc habetis. vj exempla in. l. iſta vt dixi. ¶ Or ſignori ſup. l. iſta q̄ro quid erit ſi fenerator facit ſcribi in inſtrumenta crediti q̄ debitor nō probabit ſalutionē debiti niſi ꝑ inſtrumētum ſcriptum manu talis tabellionis: ⁊ iſta queſtio venit de marchia treuiſina q̄ ibi erant oēs vſurarij ⁊ ibi inſtrumenta fiebant ꝑdicto modo nūquid ſi debitor vult ꝓbare ſolutionē ꝑ teſtes vel ꝑ aliud inſtrumentū poterit hoc facere. ⁊ ꝑmo vr̄ q̄ nō ⁊c. dic vt dixi. C. de rebus cre. ⁊ iureiu. l. generaliter. in prin. vſq̄ ꝯtus ⁊c. ſ. depo. l. j. ſ. ſi ꝯuenerit ⁊ q̄ pacta ⁊c. ſ. de pac. l. j. ſȝ dn̄s od. ꝯ putat. q̄ credit q̄ poſſit probare ꝑ teſtes vel ꝑ aliud inſtrumētum ⁊ q̄ iſtud pactū vr̄ contra bonos mores factū. vt anguſtet̄ facultas probationis quod fieri non dȝ. C. de here. ⁊ ma. l. qm̄. itē poſſet eſſe q̄ inſtrumētum crediti eēt ꝑditū vel continebatur in inſtrumenta q̄ minuatim incidet̄. vel forte tabellio eſt mortuus. vnde tale pactū eſt iniquū ⁊ quaſi contra futurum dolum. vnde creda q̄ poſſit probari. ſ. de pac. l. iur. gē. ſ. ſi fraudē. ⁊. l. ſi vnus. ſ. illud. item forma hic aliam q̄ſtiones quam ibi formaui. item ex lr̄a iſta in ſi. collige: is ar. ad queſtionē talē. ſcholaris ſedēs in ludo mittit pro libris ſuis. ⁊ dicit ita. libri mei valent. c. libras ⁊ vltra. ꝓiice. ⁊ ſi lucratus fueris ſint tibi empti pro. c. libris. alioquin dabis mihi c. alius ludēs cū ſcholari promittēs ꝓiicit ⁊ lucrat̄. poſtea euincuntur libri. agit ille de euic. nam vēditor ⁊ ſi nō promittat tenet̄ de euic. vt. C. de euic. l. nō dubitatur. ſcholaris dicitis nō teneri q̄ vēdidit in ludo. vt. j. qua. re. actio non dat̄. l. vlt. ille negat ſe emiſſe in ludo. cui icūbat onus probandi: ⁊ certe ſcholari q̄ hoc obiicit vt pȝ ꝑ literam iſtam. ibi vbi dicit ſiue in alea ⁊c.

1 ¶ Poſſeſſio violēta nō releuat poſſeſſores ab onere probandi.

1 **Si qs liberū hominē.** † Hec lex eſt bona et maximā equitatē in ſe cōtinet. ⁊ vtinā vbiq̄ȝ bene ſeruaret̄. contingit aliqn̄ q̄ hō potens inuidet inferiori. q̄ diues vel ob aliam cām iſte hō potens ſua autoritate capit liberū hominē. ⁊ ponit eum in vinculis. ⁊ ita in priuato carcere tȝ eum et ducebat aliquos ſuos amicos quibus confidebat et demōſtrabat eis qūo tenebat euȝ i vinculis. ⁊ qūo erat i poſ. ei⁹ iſte icarcerat⁹ cogitauit tn̄ q̄ſa poſſet aufugere ⁊ aufugit. vn̄ iſte potēs hō dū vidiſſet eum poſtea petit eum in ſeruitutē. ⁊ ꝓponit ita ſuam petitionē: cū ego detinuerim talem in poſ. quaſi ſeruitutis peto me in illam poſ. reſtitui. dicit ille ſum liber homo: ⁊ nūq̄ fui in poſ. mei bona fide ſȝ vi. vnde proclamat in libertatē. modo q̄rit̄ quis fundat̄ commoda petitoris ⁊ quis cōmodo poſſeſſoris ⁊ reſpōdit iuriſconſultus ſi potēs homo detineret eū i poſſ. ſerui. bona fide ipſe fungeret̄ ꝯmodo poſſeſſoris. ſȝ ſi ꝑ vim⁹ dolo malo detineret eū iſta poſſeſſio nō proficit ſibi vnde ei incumbat onus probandi q̄ ſit ſeruus ſuus. [ſi quis]. ſ. tyrannus potens. [liberum hominem vi rapuerit.] ſub. ⁊ qui nunc proclamat in libertatē. [poſſeſſorio]. q. d. ſiue vim paſſus probat violentiam: ſȝ non probet ſe in grauī. tn̄ obtinere dȝ niſi poſſeſſor qui eū rapuit eum ſeruum ꝓbabit ne talis poſſeſſio cōmodum ei afferat. [non poterit.] ſub. a libero homine capta. [ordinaretur.] vt. C. de li. cā. l. ordinata. ¶ Or ſignori no. hic q̄ violenta poſſeſſio liberi hominis non habet̄ pro poſſeſſione. ⁊ ad iſtud accedit. C. e. l. vis eius. ⁊. j. de lib. cau. l. de liberis. ſ. vlti. Sȝ pro deo quid dicemus ſi poſſidet aliquis rem meam ꝑ vim: vt q̄ mihi rapuit poſtea ego ago rei vendi. contra eum. ⁊ non potui probare me dominum probaui tamē eum mihi rapuiſſe. nūquid iudex dȝ pronuntiare vt res mihi reſtituatur an proderit ei iſta violenta poſſeſſio. dicunt quidam q̄ non proderit. ⁊ dicunt idē in alijs rebus eſſe qḋ in libero homine hic dicit̄. ideo q̄ alie res hominibus equiparātur. vt. ſ. ad. l. aqui. l. ij. ſ. j. ⁊. l. ſi ſeruus ſeruum. ſ. tertio. ⁊ ſic ex quo ego ſolus eam peta. ſȝ nō probē tamē debeo obtinere vt hic dicitur. ſed dicendū q̄ ſecus ſit in alijs rebus. vn̄ ſi ſubtraxi tibi rē tuā ⁊ conuenis me furti ſi nō ꝓbas me rapuiſſe gaudebo cōmodo poſſeſſ. vt. j. de acq. poſ. l. poſſideri. ſ. ex ꝯrio. ⁊. l. vlti. ⁊. j. vti poſ. l. j. in ſi. ⁊ l. ij. ⁊. l. ſi duo in prin. itē raptori dat̄ īterdictū vnde vi. vt. j. de vi et vi ar. l. j. ſ. vnde vi. licet furi nō det̄ furti actio niſi in caſu. vt. j. de fur. l. itaq̄ȝ. ⁊ pro hoc videt̄. l. expreſſa. ſ. de iudi. l. de qua re. ⁊ eſt ſpeciale hic in libero homine fauore libertatis. vnde tenetur interdicto de libero homine exhibēdo. vt. j. de libe. ho. exhi. l. quod ait pretor. ſ. pretor.

Verius eſſe exiſtimo. In. l. iſta ponit̄ caſ⁹ talis. teſtator legauit mihi rem alienaȝ vel alij obligatam dicit heres mihi legatario agenti q̄ non valet le

gatum de re aliena factū. Reſpondeo ego legatarius ꝙ valuit legatum: q2 teſtator ſciens rē alienam vel alij obligatā eſſe mihi legauit. dicit heres nō eſt verū imo ignorabat alienam ⁊ credebat ſuam: ⁊ ita nō valuit legatum. ad ꝙ reſpōdeo probat hoc ꝙ ignorabat dicis heres: imo tu probas ꝙ ſciebas alienā vel alij obligatā: quis querat ꝓbatione. rñdet iuriſcōſultus ꝙ ego legatarius. nã preſumitur in dubio pro herede ꝙ teſtator ignorauerat niſi ego legatarius probem ꝙ teſtator non ignorauerit. preterea heres eſt reus. ego legatarius ſum actor vnde mihi actori incūbat onus probādi. hoc dicit iſta lex. videatis expoſitionē litere. [verius eſſe exiſtimo.] ſub. quē cōtrariū. [vel verius] .i. vere. ſic. ff. de cōdi. triti. l. in hac. [ignoraſſe] ſ. teſtatorem. [qui agit.] ⁊ non ille qui negat. concor. ff. e. l. ij. ⁊ eo. l. actor. ⁊ hoc eſt verū nullo pro actore credito vel preſumpto. nã tūc probat reus vt plene dixi. ff. e. l. ab ea parte. ¶ Dñs ſignor. no. hic duo no. pmū no. eſt ſi aliquis legat mihi rē alienam vel alij obligatam non valet legatū. fallit in tribus caſibus. primus caſus eſt. ſi eram talis perſona cui teſtator erat tantundē legaturus de ſuo ſi ſciuiſſet alienā: vel ſi forte illa res erat ipſius heredis: vel ſi teſtator ſciebat rem alienā vel alij obligatã: ⁊ hoc caſu heres debet eã luere vel redimere vel eſtimationē preſtare vt iſta ꝓbantur. C. de leg. l. cū rē. ⁊ C. de fideicom. l. predia. ⁊ ff. de leg. j. l. ſi rem. ⁊ l. ſi domus. §. qui cōfitet. Item no. hic ſcdm no. ꝙ ſꝑ pſumit ignorantia niſi probet ſcientia. ⁊ ad iſtud accedit inſti. de le. §. qd aūt. ſic ⁊ preſumit bona fides niſi ꝓbetur mala. C. de euic. l. pe. ⁊ probatur hic ignorantia eo ipſo qd ꝯtrium non probatur. vt. C. qui milita. non pſſt. l. ſuper ſeruis. et ff. de iur. do. l. dotem. ⁊ eſt ratio quare probat legatarius non heres. q2 in eo ꝙ alienum tolerabilis eſt ignorantia. vt. ff. pro ſuo. l. vlti. ⁊ ff. loca. ⁊ cōdu. l. itē querit. §. ſi gemma. ⁊ ff. ad vell. l. j. i. pn. ⁊ C. de reſcin. ven. l. quiſquis.

Cum qui.

In lege iſta dicit ſi heres dicit teſtatorē mutaſſe voluntatē eius ꝙ continet in teſtamēto ipſe dꝫ hoc probare. [eū] ſ. heredē. [voluntatem] ſ. teſtamenti. [debere.] ⁊ ad iſtud accedit. ff. e. l. cū tacitū fideicō. ⁊ l. quinquaginta. nam in vltimis voluntatibus poſteriora derogant prioribus. vt. ff. de leg. j. l. ſi mihi ⁊ tibi. §. in legatis.

Ante omnia.

In. l. iſta dr. ſi ꝯuenio te hypo. ac. ꝑ re quã poſſides ꝙ dico mihi a titio obligatam pignori ſi volo obtinere hypo. habeo neceſſe probare duo ꝙ titius obligauit mihi pignori pro. x. rē illā. ⁊ ꝙ tpe obligationis res obligata erat in bonis titij. h. d. iſta lex. videatis expoſitionem litere. [ante oia probandum eſt.] ſub. a creditore qui agit hypo. ac. contra extraneum poſſeſſorē ꝙ facere pōt. vt. ff. de pig. l. ſi fundus. §. i vēdicatione. [qd inter agentē] .i. iter creditorē. [cōuenit] ſ. pacto. [hypothece ve ſit.] ſub. res que petitur hypo. ac. ⁊ negat obligatam [ſed ſi hoc] ſ. ꝙ fuerit obligata. [illud quoqꝫ] pro etiam. [implere] .i. probare. [rē ꝑtinere ad debitorē] .i. in bonis eius fuiſſe tpe obligationis. [aut] .i. pertinere ad eū cuius ⁊c. [data ſit.] qd eſt verū i ſpāli obligatione vt hic. ⁊ ff. de pig. l. ſi ſuperat⁹ ſecus eſt in gñali: q2 non habeo neceſſe probare rem in bonis debitoris eſſe tpe obligationis ſꝫ ſufficit ꝙ ꝓbē fuiſſe qñcūqꝫ poſt. vt. ff. de pig. l. ⁊ que nōdum. §. qd dr. ¶ Dñs ſignor ſup. l. iſta formo queſtionē talem. tu obligaſti mihi rē aliquā pro. x. ali⁹ inuenit mō eā poſſidere ago hyp. ac. ꝯ eū. nō poſſum probare te fuiſſe dñm illius rei tpe obligatiōis nec poſſediſſe bona fide tanꝗ tuā vr̄ ꝙ ſufficiat q2 ea que bona fide poſſidemus in bonis noſtris eſſe dicunt. vt ff. de ꝟ. ſig. l. bone fidei ⁊ l. bonoꝝ appellatiōe. ⁊ q2 bonefidei poſſeſſor eſt qui cogitatiōe dñi poſſidet. vt. C. de fur. ⁊ ſer. cor. l. apud antiquos ⁊ ff. de ꝯtē. emp. ⁊ vē. l. q2 a quolibet. ecōtra videt ꝙ nō ſufficiat. q2 bone fidei poſ. non habet loco dñi. vt. ff. de reli. ⁊ ſūp. fu. l. ij. §. j. itē q2 propter tales res bona fide poſſ. non dicimus locupletiores. vt. ff. ad ſilł. l. j. ⁊ ff. de ſer. cor. l. j. in prin. item alia rōne nã ſi ego creditor debeo ꝓbare rem in bonis debitoris mei fuiſſe tpe obligationis debeo probare eum dñm eſſe. q2 illa res dicit eſſe i bōis ⁊c. vt. ff. de acq. re. do. l. rē i bonis. Sed ſignor i qōe iſta ita cōſueui dicere: ſi ego creditor ꝓbo debitorē mihi obligaſſe et qd tpe obligatiōis poſſidebat eā vt ſuā refert: aut poſſidēs ꝯ quē ago hypo. ac. probat titulū. q2 ei donata eſt: vel q2 emi ⁊ ego de titulo debitoris nō probo: hoc caſu vincet poſſeſſor me i publiciana ar. ff. de pig. l. ſi ab eo. ⁊ ff. de publ. pe. ⁊ vl. ſi autē probo ꝙ debitor poſſidebat bona fide ⁊ iuſto ti. tpe obligatiōis ⁊ tu poſſidēs cōtra quem ago hyp. probas ꝙ poſſides bona fide ⁊ iuſto ti. debes abſolui a petitione mea: q2 in pari cā melior eſt cōditio poſſidētis vt. ff. de pub. l. ſine §. duob⁹. Si autē ego creditor non ꝓbo de ti. debitoris. ſed probo ꝙ tpe obligatiōis ipſe debitor poſſidebat eā bona fide tanꝗ ſuā: ⁊ tu poſſeſſor nō probas de aliquo ti. hoc caſu ego creditor vincere debeo in hypo. vt arg. C. ſi alie. res pig. da. ſit. l. vlti. ⁊ C. de agri. ⁊ cen. l. ſi coloni. ⁊ l. per colonum. et l. ꝑ fundū. ⁊ hoc eſt ꝙ vult dicere rem ad debitorē pertinere eo tpe quo conuenit de pignore.

Si cyrographū.

In. l. iſta ponit talis caſus: mutuaui tibi. c. ⁊ de iſto mutuo eſt ſcriptū cyrographum iſtud cyro. inuenitur cancellatū apud te debitorē vel apud me: nunqd pſumptio eſt ꝙ tu debitor ſis liberatus: certe ſic. ⁊ ſi ſi volo probare ꝙ nihilominus debes mihi. c. que cōtinētur in inſtrumēto ſum audiendus. [conuenitur.] ⁊ ad iſtud accedit. C. de fal. cā adiec. le. l. j. ⁊ quare recte conuenitur: quia poteſt eſſe cancellatum. vt. ff. de his que in te. delen. l. j. Dñs ſignor no. quod lex iſta reſpicit illā partem rub. de pſum. ⁊ ſicut ſi inuenit inſtrumētū crediti apud debitorē cancellatū: nō pſumit debitor liberatus niſi ꝓbet ſibi redditū a creditore. vt. C. de ſolu. l. pecunie. ⁊ ꝓbat hoc duobus vel tribus teſtibus. lꝫ qdā requirāt. v. vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ille. ita ſi inuenitur cancellatum apud creditorem preſumitur debitor liberatus vt not. ff. de pac. l. labeo. in fi. ⁊ i. le. ⁊ lꝫ hec preſumptio ſit iuris: tamen recipit probationem in contrarium: vt hic. ⁊ C. eo. l. ſiue poſſidetis. ſed preſumptio iuris. ⁊ de iure non recipit probationem in ꝯtrium. vt. C. arbi. tute. l. viri.

Cum de indebito.

Lex iſta eſt longa et bona lex eſt. et habet duas partes principales: ⁊ prima pars loquitur in ſolutione: ⁊ ponit. v. caſus. ſcda pars loquit in promunitatione vel cautione: ⁊ exponit duos caſus: ⁊ ita tota hec. l. videt ponere. vij caſus: ⁊ primus caſus eſt talis ego ſolui tibi. c. que putebā tibi deberi. poſtea apparet ꝙ tibi non debebam: conuenio te condi. inde. dicens ꝙ ſolui tibi centum indebite. tu negas me tibi aliquid ſoluiſſe. ego arguo te de mendacio: ⁊ probo ꝙ ſolui tibi centum tu dicis ꝙ ſolui tibi centum debita. modo queritur cui incūbat onus probandi. ⁊ reſpondetur ex quo ab initio tu negaſti me tibi ſoluiſſe aliquid: ⁊ ego probaui me ſoluiſſe in penam mendacij tui. tu habes neceſſe probare ꝙ iſta pecunia fuerit debita ex aliqua iuſta cauſa. Secundus caſus eſt talis. ſi conuenio te condi. inde. ad centum. ⁊ tu fateris quod ſolui tibi centum. ſed dicis qd illa centum debite ſolui: hoc caſu habeo neceſſe probare quod indebite ſolui. quia nemo preſumitur ita reſupinus vt pecunias ſuas iactet ⁊ indebite effundat. ⁊ maxime ſi erat diligens ⁊ ſtudioſus paterfamil. Terti⁹ caſus eſt talis. predicti duo caſus habent locum quando ille qui ſoluit ⁊ qui agit condi. inde. erat maſculus: ⁊ erat maior. xxv. an. ⁊ non erat miles vel ruſticus. ſed ſi erat minor. xxv. an vel mulier. vel forte maior. xxv. an. ſed miles vel agricultor rerum que agūt in foro vel erat ruſticus tunc eſt preſumptio qd ille qui accipit habet neceſſe probare ſe accepiſſe debite ex aliqua iuſta cauſa. alias tenetur condic. inde. quartus caſus eſt qd predicta vera ſunt quando totum id qd ſolutum eſt negatur fuiſſe debitum. ſed ſi dico me ſoluiſſe centū. ⁊ quinquaginta debite ⁊ quinquaginta indebite. vel allego ꝙ tibi debebā centū. ſed primo ſolueram. ⁊ poſtea iterū ſolui. vel allego qd debebā tibi centū. ſed tutus eram excep. ⁊ per errorē ſolui: in omnib⁹ predictis caſibus preſumptio eſt cōtra me. vnde teneor qd plus debito ſolui. vel iam ſolueram vel qd eram tutus excep. iuxta regulam generalem que dicit excipientē affirmatiue teneri probare quod excipit quintus caſus eſt qd in omnibus ſupradictis caſibus in quibus dictū eſt incūbere onus probandi vel actori qd indebite ſoluerit vel accipienti ꝙ debite acceperit. ſi nō vult ꝓbare licebit ei aduerſario deferre iuſiurandū: dum tamē primo iuret quod nō animo calūniandi defert. ⁊ ille cui defertur habebit poteſtatem referendi. ⁊ iſti. v. caſus ponuntur in prima parte huius. l. modo in ſcda pte huius. l. ponuntur alij duo caſus. et dicitur in ſexto caſu huius legis qd predicta vera ſunt de ſolutione debite vel indebite facta. Sed quid ſi tu producis cartam in qua cōtinetur quod confeſſus fuit te debere centum. ⁊ ego nego verū eſſe qd in carta illa cōtinetur: ⁊ certe dicit ſi carta eſt indiſcreta. i. nō continet cauſam ob quā promiſſum eſt tūc tu creditor habes neceſſe probare ꝙ ex tali cauſa tibi debeo cētū. Septimus caſus eſt. ſi carta eſt diſcreta. i. continet cauſam ob quam ꝓmiſſum eſt iſta confeſſio mihi preiudicat ⁊ teneor ſtare confeſſioni inſerte in inſtrumento niſi vellem probare quod indebite promiſi qd cōtinetur in inſtrumēto ꝑ inſtrumēta in ſcriptis inſerta. h. d. iſta lex vſqꝫ in fi. videatis expoſitionem litere. [cū de indebito] .ſ. ſoluto [queritur] corã iudice propoſita condi. inde. contra accipientes. [quis.] ideſt actor vel reus. [probare debet nō fuiſſe debitū] ſupple vel fuiſſe debitum. [res] .i. qō vel cā ita tēperanda eſt] .i. moderanda. [vt ſi quidem is] .i. creditor [hoc negauerit] ſ. ſe accepiſſe. [approbauerit.] cum prorſus eam negabat: ſine vlla diſtinctione ſoluerit debitum vel indebitum. [ſi vult audiri] .ſ. qd non petatur ab eo quod probatus eſt eum accepiſſe. [accepit.] ⁊ hoc in penam ſui mendacij. ſic ⁊ alias qd eſt no. patitur quis penam propter mendacium. ff. de rei ven. l. vlti. ⁊ C. de non nume.

pecu.

pecu.auſ. ꝯ qui ꝓpriam.⁊.ff.ad.l.aqui.l.inde neratius.§.labeo.
⁊.§.hec actio.⁊ in auſ.de triē.⁊ ſe.§.illud quoq; in iudicijs.[nō
debiti].i.nō fuerit debita[exigere]⁊ hoc eſt primus caſus hu-
ius.l.modo incipit ſcđs caſus[ſi vero ⁊c.]nō indebitas[qui ac
cepit].ſ.debitū.ſ; vñ venit iſta preſumptio certe ex hominū pre
ſumptiōe. q; pſumūt hoies ꝙ nemo ſit ⁊c.vt.j.ſubijcit [reſupi-
nus eſt].i.eſſe preſumit[vt facile ſuas pecunias iactet] vñ no.
q; nemo pſumit ita reſupin⁹ ⁊c.⁊ ad iſtud accedit.C. arbi.tut.
l.vlti.§.alio proculdubio.⁊.C.de cur.fur.l.vl.[eſt]⁊ ad iſtud cō-
cor.ff.ad maced.l.iij.[Sinaūt] incipit tertius caſus ⁊ excipit a
precedēti dicto[querit].i.qui agit cōdictione indebiti[vel mi-
nor ſit]vt.j.de iuris ⁊ fac.igno.l.regu.[perfecte etatis] tamen
priuilegiatus.vt.j.ſubijcit[ſ; miles] vt.C.de iur. ⁊ facti igno.l.
j.[tunc eum].ſ.creditorē[accepiſſe]ſubaudi etiā ſi ab initio cō
feſſus fuit ſe accepiſſe[fuiſſe ſolutas]⁊ hoc ideo q; preſumitur
per errorē ſibi ſolutas eſſe[redhibere]id eſt poſſe peti per cōdi-
ctionē indebiti.alias reddi debere[Sed hoc ita]incipit quar-
tus caſus.ſ.totū[ſed vel diſſoluto debito].i.te ſoluto.quaſi dice
ret facta ſolutione[iterū ſoluit]ſc; totū [vel excep .tutus].ſ.de
toto[ipſum omnino].i.ſine aliqua diſtinctiōe [hoc oſtendere]
id eſt ꝓbare[proiecit].i.ſoluit[exigit]id eſt requirit.vt.ff.eo.l.ſi
pactū.⁊.l.in exceptionibus.⁊.C.e.l.j.⁊ no.hic.ꝙ nō eſt eadē ra-
tio totius ad partē ⁊c.q; ſi qs dicit totum indebitū ſoluiſſe ali-
qñ pſumit ꝙ indebite ſoluerit puta ſi eſt minor ⁊c.ſed vbi par-
tē allegat indebite ſoluiſſe in totū eſt pſumptio ꝯtra eū.⁊ ſimile
no.ff de euic.l.ex mille.ſ; regulariter quod iuris eſt de toto quo
ad totū,idem iuris eſt de parte quo ad partē.vt.ff. de rei vē.l.q
de tota[in omnibus aūt]hic incipit quintus caſus[probatio-
nis].ſ.indebitū fuiſſe vel nō fuiſſe[inferre].i.deferre[ei]cui de
fertur[reſeruato]vnde no. ꝙ iuſiurandū eſt ſpēs ꝓbationis.⁊
ad iſtud accedit.ff.de iureiur.l.j.[ſ; hic vbi ⁊c.] incipit ſext⁹ ca-
ſus.⁊ huculq; durat pma pars huius.l. que loquit in ſolutiōe
que dr indebite facta.modo incipit ſcđa pars huius.l.q loquit
in cautiōe indebite oneroſa[ſinaūt cautio]iſte nō eſt rect⁹ mo-
dus loquēdi.q; cautio nō loquit ſ; talē repreſentat ſenſu;.⁊ hic
ff.de his qui no.infa.l.j.[ex poſita eſſe dicatur]⁊ ſic eſt res inte
gra.q; nihil eſt ad hoc ſolutū ⁊ ſic nō tenet[tunc eā].ſ. credito
rē[oſtē.]ſ.ſi vult obtinere.vt.C.e.l.j. [niſi ipſe].ſ.debitor.⁊
incipit ſeptimus ⁊ vltimus caſus huius.l.[eandē].ſ.cautiones
[in ſcriptis habitis] cū cōfeſſus eſt debitor in ſcriptis.ſi aūt de
bitor eſt ꝯfeſſus ſine ſcriptis tūc poterit ꝓbare p teſtes.q; nihil
tā naturale eſt ⁊c.vt.j.de re.iu.l.nihil tā naturale eſt. ¶ Or cir
ca.l. iſtā plura ſunt indagāda opponēdo ⁊ rñdendo ⁊ ſoluēdo
⁊ diſtinguēdo ⁊ determinādo.⁊ ſtatī; ex princ.huius.l colliges
tis vnū no.ad qđ tota die hanc.l.induco que optime.h. d.quā-
tū ad ſniam;alij tñ doctores q precellerūt nos nō induxerūt eā
ad hoc.⁊ eſt iſtud tale no.nemo ꝓhibetur pluribus excep. etiā
ꝯrijs vti.ſed do.Jo.⁊ azo inducebant ad hoc.ff.de inoffi.teſt.l.
pap.§.ſed nec impuberi.ſ; nō facit pro eo ille.§.q; illud obtinet
inter diuerſas pſonas.itē ꝓ ſe allegabat alias leges.j.de exce.l.
is q.⁊.l.nemo.⁊.j.de re.iu.l.nemo.ſed ille.ll. nō dicūt hoc q; ille
ll.loquunt in diuerſis excep.nō i ꝯrijs ⁊ ideo hāc.l.allego. ⁊ de
hoc.⁊ ꝙ ex prin.hui⁹.l.colligat videte apte : ſi ego dico me ſol-
uiſſe indebite.c.⁊ ego repeto ea a te cōdi.inde.tu obijcis ꝙ nū-
ꝗ tibi ſolui.⁊ dicis forte ꝙ nunꝗ vidiſti me. ſi ꝓbo ꝙ ſolui tibi
c.ſi tu reuerſus ad cor dicis dñe iudex verū eſt ꝙ ipſe ſoluit mi-
hi.c.ex cā mutui.⁊ hoc volo ꝓbare.dicit hec.l.ꝙ tu es admittē-
dus ad hoc probandū.⁊ ſic pt; ꝙ diuerſis ⁊ cōtrarijs defenſio
nib⁹ potes vti cū diffiteri ſolutionē ⁊ fateri ſunt cōtraria. ⁊ ad
hoc ꝙ qs poſſit vti cōtra.exc.ꝯcor.C.de inge.ma.l.pe.fallit vbi
lex noiatim prohibet ꝙ aliquis vtatur cōtrarijs excep.vt.ff.de
rei ven.l.vlti.⁊ in auſ.de tri.⁊ ſe.§.illud quoq;.q eſt.C.qui po.in
pig.ha.auſ.ꝙ ſi poſſeſſor.⁊ in auſ.de trien.⁊ ſe.§.ſtudiū que eſt
C.de nō nu.pe.auſ.ꝯ q propriā.Sed opp.ad.l.iſtā.⁊ vř ꝙ nul-
lus poſſit inducere cōtra.vt.j.de ꝯdi.⁊ demō.l.titia.⁊.j. qñ ap.
ſit.l.ij §.ſ; ſi alijs.⁊.ff. de nu.l.ſi filı⁹. ad ꝙ vos dicetis q inducit
cōtraria aut agit aut excipit. ſi agit non audit.C.de furt.⁊ ſer.
cor.l.j.niſi i caſib⁹ vt dixi.ff.de tri.l.ꝙ in heredē.§.eligere.ſi aūt
excipit ꝯtia allegās audit fauore defenſionis vt hic.n.ā fauora
biliores ſunt rei ꝙ actores.vt.j.de reg.iur.l.fauorabiliores ⁊ ꝓ-
niores ſumus ⁊c.vt.j.de act.⁊ obli.l.arrian⁹.ſ; ad id ꝙ vos ha
betis in prin.hui⁹.l.opp.vos habetis hic in prin.huius.l.ſi con
uenio te cōdi.inde.⁊ tu negas tibi ſolutā:ſi arguo te de vēdi.q;
ꝓbo ꝙ tibi ſolui ꝯdēnaberis mihi ad reddendū mihi illa.c.que
probaui ꝙ tibi ſolui niſi probes te ea debite accepiſſe. ſ; inſtat
qño ſi probaui tibi ꝙ ſolui.qño licebit tibi probare ꝙ debite ac-
cepiſti cū nō liceat ꝓbare poſt teſtificata didicita. vt in auſ. de
teſti.§.q; ſo aliud.ad qđ dixerūt q̄dā tuas didici teſtificata:po-
ſtea probare poſſum ſi mea didici nō poſſus poſtea probare ꝙ
nō placet.q; iudicia nō debēt claudicare.vt.C.de proxi.ſa.ſcri.

l.in ſacris. alij dixerūt olim etiam ſi didici teſtificata poterā pro-
bare vt hic.⁊.C.de excep.l.ſi quidē.⁊.C.de tē.ap.l.p hanc.⁊.ff.de
rei vē.l.officium.ſ; hoc hodie eſt correctu;.vt in.l. ꝯ. ꝙ nō placet
q; legum correctio eſt vitanda.vt.C.de ap.l.pcipimus. in ſi. ⁊ iō
vos,dicetis tertio modo.⁊ ſic ꝙ hic alio modo ego debitor pro-
baui me tibi ſoluiſſe.c.q; probaui p inſtrumētū tu creditor proba
ſti te debite accepiſſe per inſtrm.⁊ per teſtes vel eꝯ.ego probaui
me tibi ſoluiſſe p teſtes tu probaſti te debite accepiſſe p inſtrumē
ta.⁊ hoc eſt licitum. nam hic non dat materia falſa fabricādi ꝙ
in.d.§.timetur.conſuetudine etiam iſtud approbatur. ¶ S; de
nuo ad.l.iſtā oppo.vos habetis hic in ſi.huius. l. ſi confeſſus ſuī
me debere tibi.c.indiſcrete.i.ſine cā non nocet mihi. ſi diſcrete.i.
adiecta cā ſtatur cōfeſſioni mee.ſed qño cōfeſſio facta extra iudi
cium preiudicat.ff.de inter.ac.l.j.⁊.j.de ꝯfeſ.l.j.Reſpondeo regu
lariter cōfeſſio facta extra iudiciū non preiudicat. fallit ſi fiat ad
iecta cā ⁊ obtinet vim pactionis vt hic.⁊.ff.de his qui no. infa. l.
quoruā.vel niſi fiat ad liberādum vt.ff.de pac.l.tale. ⁊ ad ſolutio
nem huius cōtrarij ⁊ vt plene liqueat articulus iſte ita conſueui
diſtinguere cū quis ꝯfitetur aliquid i iudicio ⁊c.vt dixi.C.de nō
nume.pe.l.generaliter.in ſi.diſtinctōis quā ibi no. aut pro ſe aut
ꝯ ſe.ſi pro ſe nō ſtatur eius cōfeſſioni.nā exēplo pniciosum eſt ⁊c.
vt.C.e.l.exēplo ⁊.ff.de inter.ac.l.de etate.§.j.ſi autem aliquis con
fitetur cōtra ſe aut eſt minor aut maior.xxv.an.ſi eſt minor ⁊ cō-
fitetur in iudicio.aut eſt impubes ⁊ tūc ſibi ipſo iure non preiudi
cat.ſi autē adultus tūc ſibi piudicat ſ; reſtituit .vt probetur.j.j.de
confeſ.l.certum ſi maior cōfitetur in iudicio.aut ex certa ſcientia
aut p errorē.ſi ex certa ſciētia ſibi preiudicat.nec diſtinguo fuerit
confeſſus cū cā aut ſine cauſa.⁊ ſic loquitur.ff.de inter.ac.l.j.na;
cōfeſſus in iure pro iudicato habetur. vt.j.de cōfeſ.l.j.⁊.C.de cō-
feſ.l.j.ꝙ verum exaudio quo ad cognitionē neceſſaria tñ eſt ſen-
tētia vt.ff.ad.l.aqui.l.proinde.in ſi.cum.l.ſeq.ſi autē maior confi
tetur contra ſe in iudicio ⁊ per errorem iterū ſubdiſtingue : quia
aut cōfeſſio eſt per errorem facti aut p errorē iuris.ſi per errore;
facti cōfeſſio nō piudicat cōfitenti.ſi eā cōfeſſionem reuocauerit
ante ſniam.vt.C.de iur.⁊ fac.ignorantia.l.error in ſi.ſi per errorē
iuris confitetur quis in iudicio in hoc eſt opinio : dixit dñs azo.
ꝙ iſta cōfeſſio preiudicat confitenti.adeo vt non liceat reuocare
ſuū errorem.vt.j.de cōfeſ.l.nō fatetur. niſi ſit aliud fauore quarū
dam perſonarum inductū.vt puta ſi minor ſi miles ſi ruſticus ⁊
ſimiles pſone quibus l; iuris errorem allegare vt.j. de iur.⁊ fac.
ign.l.regla.i ppl.⁊.C.de iur.⁊ fac.igno.l.j.⁊.l.iſta.in ver.ſi autē.et
ſm hoc hic eſt caſus in quo error iuris nocet volēti euitare dam-
nū contra regulam.j.de iur.⁊ fac.igno. l. error.ſ; dñs meus Ja.
bal.aliter diſtinguebat.dixit enim qui allegat iuris ignorantia;.
⁊ propterea vult excuſare.aut certat de damno vitando excuſat
adeo vt ſibi talis error pıudicet:vt.j.de iur.⁊ fac.igno. l.error.et
l.regul.Si autē certat de lucro captādo tūc nō licet ſibi allegare
iuris ignorantiā.vt in pdictis.ll.dr.ſed certe opi.domini.azo.lau-
dabilior mihi videtur.nec placet mihi opi.domini mei.nā autē lo
quit de iuris ignorantia que in iure pretēditur.vt q; cōfeſſio per
iuris ignorantiā facta fuit in iudicio ⁊ indiſtincte pıudicat.vt. ff.
de inter.ac.l.j.aut loquit de iuris ignorantia que ptēditur in cō-
feſſione extra ius facta.⁊ tūc aut ad liberādū eſt facta talis cōfeſ
ſio.quo caſu pıudicat.vt in autē.de teſti.§.⁊ l; nam proniores de-
bemus eſſe ad abſoluēdū ⁊c.vt.j.de ac.⁊ ob.l.arrian⁹. ſi autē cō-
feſſio extra ius eſt facta ad obligādum.ſi cōfitetur ſe debere.c.ex
cā mutui nō preiudicat ſibi intra biennīū.⁊ ſi opponat exce.non
nu.pe.incūbit onus probandi.vt.C.de nō nu.pe.l.in cōtractib⁹.
⁊ inſti.de lraꝝ ob.§.plane.⁊ idē eſt ſi ex cā dotis aliquis cōfitea-
tur.vt.C.de do.cau.nō nu.l.vlti.⁊ autent. ibi ſignata. que incipit
qđ locū h; ſi aūt aliquis cōfitetur ſe debere ex aliqua cā puta ex
cā emptionis vel locationis hic refert aut cā nō adiecta eſt facta
cōfeſſio ⁊ tunc ſibi nō preiudicat vt.in.l.iſta. in. §. ſed hoc vbi de
ſolutione indebiti qđ eſt.ſi aūt cōfeſſio facta eſt cā adiecta ⁊ i ſcri
ptis ſtatur eius cōfeſſioni niſi ꝯ probetur p arg. in ſcriptis inſer-
ta vt hic in ſi.dicit.ſed qño probabitur ꝯ p aliam ſcripturam.cer
te probare poteſt.q; aliud eſt actū ⁊ aliud ſimulatu;. q; cōfeſſus
fui ꝙ debebā tibi.c.ex cā emptiōis.⁊ ſi volui ꝙ ſcriptura fieret ꝙ
ſimulate feci.vñ plus valet ꝙ agitur ꝙ qđ ſimulate cōcipitur vl
poſſum probare.q; cōtinebatur in inſtrumento ꝙ in calendis iu
lij promiſerā tibi.c.bonoꝝ.dare i calēdas auguſti. ⁊ ego ꝓbo per
aliud inſtrumentū ꝙ in die calēdas iulij ego erā rome:certe hoc
caſu non ſtat cōfeſſioni.vt.C.de ꝯhē.⁊ cōmit.ſtipu.l.optimam.⁊
inſti.de inuti.ſtipu.in ſi.

Procula cum magne quā-

titatis. In lege iſta dicitur frater procule deceſſit re-
lictis heredibus : heredes fratris procule petebant
a procula.c.dicentes quod frater procule ei centum mutuauit:
iſta obijcit compenſationē:⁊ dicit quod frater eius debebat ſibi

centum ex cā fideicō.dicunt heredes non potes obijcere ɔpēſa.
qꝛ diu ſtetiſti ꝙ de iſto fi.cō.nō feciſti mentionē.nam ſepe frater
tuus tecum ɔ̄ſit mutuauit tibi.ꝛ tunc petebat a te compenſatio
nem nō opponebas ei vn̄ videris ei fideicō.tacite renūtiaſſe:igiť
nobis ɔpēſationē nō potes opponere:q̄riť quid iuris. rn̄det iur.
cō.ſi fr̄ procule ſepe mutuauit pecuniā ꝛ cū egebat exigebat ab
ea nō obijciebat cōpenſa.vř ei remiſiſſe fideicō. ꝛ ideo heredib⁹
fratris ſui cōpē.obijcere nō poterit.h.d.iſta.l.videatis expoſitio
nem litere.[ꝓcula] ſ.ſoror.[cuꝫ magne.]pōt legi vt cū ꝓponať
cū procula.[q̄titatis] ſ.c.[a fratre ſibi debitū]ex teſtamēto pa
tris.[poſt mortē eius.] ſ.fratris.cū heredib⁹ qui ex cā mutui ab
ea petebāt.c.[ex diuerſo aūt].i.ex pte fratris.[nūquā id.] ſ.fidei
cō.[a fratre] ſ.procule.[quādiu vixit.] ſ.frater procule.[deſide
ratū] a procula.[pecuniā] nec ꝛ nqua cōpēſationē obijcebat.[rō
procule].i.multoties fecit rationē. ꝛ ipſa ſoluit fratri. [nec id fi
deicō.]ſecū voluit ɔpēſare.[ſup eo negotio].i.ſup ea qōe. [non
admiſit].i.nō recepit.[ɔpenſationē] quā obiecerat procula.nūc
heredib⁹ fratris de fideic.ſibi olim a fratre debito.[fuerit remiſ
ſum] ſ.a ꝓcula ſorore.ſub.ꝙ p̄ſumiť duplici rōne ex tpis diutur
nitate ꝛ ex ɔiūctione pſonarū. ℂ Oꝛ ſignori habetis i.l.iſta ſi fra
ter procule mutuauit ei c.ꝛ eo mortuo heredes eius petūt ab ea
c.ſi ipſa obijcit ɔpē.ex cā fideic.ꝙ fratre eius debebat ſibi cantū
dē.lꝫ nō ſit locus ɔpēſationi de ſpē ad ſpēꝫ.tn̄ de q̄titate ad q̄ti
tateꝫ fit ipſo iure ɔpēſatio.ex quo obijcitur ab hoīe.vt.ſ̄.de ɔdi.
inde.l.ſi non ſorte §.ſi tibi.c.ſed ſi poſt fideic.debitū procula cuꝫ
fratre ɔ̄ſit:ꝛ dū frater ab ea exigeret pecuniā nō faciebat mētio
nē de fideic.ſi diu ſtetit nec petijt fideicō.p̄ſumptio eſt ꝙ remiſit
fratri ſuo illud fideicō.ſi illud fideicō.remiſit:ergo nec ab heredi
bus ſuis petere ɔpēſationē obijcere pōt iuxta id remittētib⁹ ac.
ſuas ꝛc.vt.ſ̄.de edil.edic.l.quero.§.vēditor.ꝛ renuntiatiōe bona
fide facta ſtandū eſt.vt.C.de pac.l.poſtq̄.ꝛ repulſa fuit procula
duabus rōnibus.vna rō eſt qꝛ diu ſtetit.vn̄ colligiť hicq ex tpis
diuturnitate p̄ſumiť tacita remiſſio.vt ar.C.de vſur.l.aduerſus.
ꝛ.ſ̄.de iur.do.l cū fideicō.§.ariſto.itē qꝛ erat cōiūcta fratri. vn̄ p̄
ſumitur ꝙ donare voluerit.ꝛ ad iſtud accedit.ſ̄.mā. l. ſi vero. et
ſ̄.ſo.ma.l.caius.in fi.ꝛ.C.de le.l.cū rē.ſic.ꝛ alis rōne cōſanguinita
tis aliquid ɔcediť ꝙ al's nō ɔcedereť.vt.ſ̄.de ꝓcu.l.ſꝫ ꝛ he pſo
ne.alias non p̄ſumiť quis velle donare cū donare ſit ꝑdere vt.ſ̄.
de do.l.filiuſfa.itē no.hic pactū nedum eſt exp̄ſſum imo tacitū:ꝛ
de tacito pacto habuiſtis.ſ̄.de pac.l.poſt venditionē.ꝛ.l.ſi credi
tores.eſt tn̄ ɔ̄ ar.ꝙ ex ſola diuturnitate tpis nō p̄ſumitur factuꝫ
qꝛ ſolo tractatu tpis ꝛc.ꝛ.ſ̄.de ac.ꝛ ob.l.obligationū fere. §.pla
cet.ꝛ.ſ̄.ſol.ma.l.ſi cum dotē.ꝛ.ſ̄.de ac.ꝛ obli.l.lucio.

☞ Qñ qs legat alteri tanq̄ illi debitū nec vt debitū petiť.niſi
probeť debitū nec legatū ſi legati erat incapax ꝛ talis confeſſio
debiti vř facta in fraudē legati.h.d.

QUi teſtamentū. In.l.iſta poniť ca
ſus i quo fraus p̄ſu
miť a lege.ꝛ i quo ſtať p̄ſumptioni iuris ſi ɔ̄rm̄ nō ꝓ
beť.ꝛ eſt caſus talis paterfa.habebat filiū naturaleꝫ
ꝛ legitimos ꝛ naturales.ſciebat ꝙ filio naturali poterat relinque
re vnciā ꝛ non vltra.cogitauit ſecū iſte fili⁹ meus naturalis plus
valet q̄ filij naturales ꝛ legitimi.ꝛ n̄ vellē ꝙ haberet ſubſtantiaꝫ
meā potius q̄ alij ꝙ facere nō poſſū lege refrenāte motus meos
vn̄ inueni talē medelā.qꝛ fecit teſtm̄ filios legitimos ꝛ naturales
iſtituit.de filio naturali ita dixit vnciā ex ſubſtātia mea filio meo
naturali do lego. iſup adiecit eidē filio naturali do.c. q̄ ipſe mihi
mutuauit vl' dedit i cuſtodia:de qbus.c.nō feci ei cautionē iō qꝛ
ɔmiſit mihi adminiſtrationem totius h̄rditatis materne ſibi de
legate ſine oi cautione ſubiecit etiā.c.ꝛ.l.ei relinquo q̄ ex reditis
bus p̄dioꝝ eius ꝑuenerūt ad me.ſubiecit etiā mille q̄ ex calenda
rio matris ſue ꝑuenerūt ad me eidē do lego.his ita factis filij na
turales ꝛ legitimi quaſi nihil inueniūtur habere mō queriť an fi
lius naturalis poſſit petere iſta relicta.rn̄det iuriſc.partē relictaꝫ
a iure ɔceſſam poterit petere cetera relicta non.niſi ꝓbaret ꝙ ſu
praſcripta ad teſtatorē ꝑuenīſſet.ꝛ h̄ ideo.qꝛ pr̄ feciſſe vř i frau
dem legis qua caueť ne pr̄ filio naturali nō poſſet relinq̄re vltra
vnā vnciā.h.d.iſta lex:videatis expoſitionē litere.[qui] ſ.pr̄ na
turalis.[ei] ſ.filio naturali.[legauit licitā q̄titatē].i.vnā vnciaꝫ
nā cū ſunt filij legitimi ꝛ naturales ex teſtō pōt pr̄ naturalis filio
naturali relinq̄re vnā vnciā.ſed nō ſunt filij legitimi ꝛ naturales
ſed ſunt illegitimi dimidiā ei pōt relinq̄re:ſꝫ ſi non ſunt natura
les ꝛ legitimi filij ſꝫ ſunt illegi.nec tota ſubſtātiā poſſet ei relinq̄
re ab iteſ.ſuccedit ei legi.non extātibus cōpatru⁹ ſuccedit i duas
vncias.cū legitimis i nihilū ſuccedit:vt probať.C.de natura.li.l.
ſ̄.ꝛ autē.ibi ſignata que eſt in corpe autē.de tri.ꝛ ſe.§.conſidera
uimus.hodie aliter eſt ex teſtamēto non extātibus legitimis:qꝛ tā
tum naturalibus relinquere pōt q.mo.na.eſſi.ſui.§ ſi vero filios
collatio iū.[locutus] i teſtamēto.[titio] filio meo naturali.[pro
ꝑduxit].i.ad me ꝑduxit] que iō ei nō caui.].i.nō feci inſtrumentum
ꝙ ei redderē[modo].q.d.in adminiſtratiōe mea.[ſine vlla cau
tione].i.ſine vllo inſtrō[itē eidē.]ecce ſcōa ſimulatio.[quorū ipſe]
ſ.ego.[itē ō calēdario].i.de noibus ꝛ actionib⁹ matri ɔpetētib⁹
ꝛ dꝛ calendariū.vt no.ſ̄.ſi cer.pe.l.eius qui i prouincia. ꝛ iſta eſt
tertia ſimulatio.[recepat titius] filius naturalis. [ex rōe ſua]. ſ.
materna.[ad teſtatorē].i.ad patrē naturalē[ꝓbare]clare.ſ.lexle
gi poſſe.vt.ſ̄.de le.iij.l.cū qs.§.nuptura.al's nō:nā ꝙ i vno ꝛc. vt
ſ̄.de iudi.l.cū p̄tor cū ſuis filib⁹.[vř enim.]rō quare non' crediť
teſtatori ꝛ quare teneať fili⁹ naturalis probare de iure ſuo.]hoc
teſtamēto adiecīſſe]vt ſi pr̄ q̄ lex p̄cipiat ei reliq̄re poſſit vř n̄ no.
hic ſi aliqs nō pōt cape vltra legitimū modū vltra illū modū reli
q ei nō pōt vt apō ſe remaneat:ſꝫ vltra illū modū poſſet ei reliq
vt alteri reſtituat.vt.ſ̄.de le.ō.l.cū ei q.ꝛ.ſ̄.ad tre.l.cogi.§.ei q. itē
no.cū aliqs reliquit nō capaci vltra ptē quā cape nō pōt:p̄ſumiť
in fraudē legis factū niſi ꝓbet reꝫ ita eſſe.ꝛ ad hoc facit.ſ̄.ſi quis
ali.te.prohi.l.i.§.ſꝫ ſi.ꝛ.ſ̄.ad tre.l.cogi §.ei qui.ꝛ ita not.ꝙ nō lꝫ ɔ̄
l.venire.nā ſi lex refragat vt vltra vnā vnciā vl' duas pr̄ nō poſ
ſit relinquere filio naturali iure legati alia via nō dꝫ poſſe reliq̄
re ne lex circūueniať nō dꝫ eſſe.ꝛ ad iſtud accedit.ſ̄.de tu.ꝛ cu.
da.ab his.l.ſcire.itē no.hic ꝙ i.l.iſta eſt caſus i quo dol⁹ ꝛ fraus
a lege p̄ſumiť ꝙ eſt ɔ̄ regulā.ſ̄.eo.l.quoties.§.qui dolo.ſic ꝛ alis
p̄ſumitur dolus ꝛ fraus a lege vt in caſibus ibidem no.

SI arbiter. Lex iſta prima facie mirabilis
lex vř eſſe.ꝛ tn̄ bona lex eſt ꝛ le
uis ꝛ no.ꝛ in.l.iſta no.ita caſum ego ɔueniebā te co
rā iudice ordi.vel dele.ac.aq̄ plu. ar. dicendo ꝙ fece
ras opus propter ꝙ aqua pluuial' fundo meo nocebat oblato li.
lit.cō.p̄ſtito ſacramēto de calū.iudex aſſignauit diē vtriq; pti ad
ꝓbandū:mō queriť que actor dꝫ ꝓbare i ac.aque plu.arcē.ꝛ cer
te dꝫ iſta probare op⁹ manu factū eſſe ꝓpter qđ aqua plu.nocet
itē dꝫ ꝓbare ꝛ ſtare memoriā facti opis non tn̄ probare teneť ter
tiū quo die ꝛ cōſule opus factū fuerit.ꝛ ſcitis vos quare nō ꝓbat
quo die ꝛ ɔſule opus factū fuerit:qꝛ qdā ſunt ita breuis memo
rie ꝙ ſi queratis ab eis i mane qđ comederūt i ſero dicūt nō reco
lo.ꝛ hoc dicit iſta.l.i.ꝑte.in ſcōa pte diciť ꝙ reus qui vult ſe de
fendere ſi vult vincere dꝫ probare nō extare memoriā illius opis
facti.Itē dꝫ probare ſm ꝙ cōiter opinať ꝙ non extat memoria
illius opis facti:ꝛ ſi hoc poterit probare abſolueť reus ab ac.aq̄
plu.ar. nō aūt probat eo ipſo qđ nō inueniť qs qui viderit opus
fieri:ſi tn̄ inueniť ille qui dicat ſe audiuiſſe ꝛ vidiſſe illuꝫ qui vidit
fieri:vel illum vidiſſe ꝛ audiuiſſe qui audiuit ꝛ vidit fieri opus. ꝛ
ita extat memoria operis facti:ꝛ ſic deinceps.ſed ſimiliter ſurſuꝫ
verſum.hoc dicit.[ſi arbiter].i.iudex ordinarius : aliqñ ſumitur
pro iudice dele.vt.ſ̄.qui ſatiſd.cog.l.arbitro.vn̄ vbicūq; nō inue
nio mētionē factā de ɔpromiſſo expono arbiter.i.iudex vt qꝛ cā
liberalis eſt de qua no pōt ɔmitti.vt.ſ̄.de ar.l.nō di.§.ō liberali.
vnde tota die dicimus arbiter fami.erciſ.i.iudex.vt.ſ̄.fa.erc.l.vl.
aliqñ dꝛ arbiter ɔpromiſſarius.vt.ſ̄.de arbit.l. quid tn̄.§.ſi arbi
ter.ꝛ per totum.Item aliquando dicitur arbiter bonus vir. vt.
ſ̄.de verb.oblig.l.continuus.§.illud.[extet.]in ac.aque plu. arc.
[paulus imo.]non corrigit ſed addit.[cum ab arbitro]ideſt co
ram iudice.[nec ne]quod extet memoria : queritur ex parte a
ctoris quod non extet queritur ex parte rei vt.ſ̄.dicam.[non hic
queritur]ideſt requiritur.[ſed num]ideſt an.[factum ſit.] ꝛ ſic
non queritur quod inuenerit quis per viſum proprium non te
neri quo conſule ꝛ quo die.[id viderit.] ꝛ ſi forer iniquum ſi pro
pter hoc ius actoris periret.[ſed cuꝫ.]modo poniť quid debeat
probare ex parte rei cum non recordatur opus factū eſſe.[homi
num.]qui nunc viuunt.[nec vidiſſe] ſcilicet aliquem. [ſimiliter
ſurſum ꝛ verſum]ideſt.ſ̄.ꝛ.ſ̄.ſimile.ſ̄.de gradibus cogna. l.iure
cognationis.§.parentes.[non extaret.] ꝛ ſic reus eſt abſoluen
dus. ℂ Oꝛ circa.l.iſtam eſt inſiſtendum dicet aliquis quādo de
bet iudex examinare extat memoria facti operis vel nō exter cer
te habet hoc examinare in actione aque pluu. arcen. ſi vicinus
facit opus propter quod aqua pluuia nocere poteſt agro meo ꝛ
extat memoria operis facti tenetur actione aque pluuia.arcen
de.vnde ego actor debeo probare quod opus factū poteſt noce
re ꝛ quod extat memoria facti operis vt infra de aqua plu. ar.l.
i.§.hoc actio.in princi.ꝛ.l.ſi tertius.§.officium ꝛ infra de ſtatuli
be.l labeo.non tamen habeo neceſſe probare quo anno:quo die
quo conſule. reus ſi vult abſolui debet probare plura altera de
iſtis:vel natura loci a ſuo agro in agrum inferiorem aqua decur
rat : vel ex conſuetu. vel quod illud opus factum extiterit tanto
tempore cuius non extat memoria.vt infra de aqua pluuia.ar.l.
prima in fin.ꝛ.l. in ſumma. ℂ Sed quero quando dicitur exta
re memoria facti operis ꝛ quando non reſpond. extat memoria
facti operis ſiue teſtes dicant vidi opus fieri tali die tali anno ta
li conſule:ſiue dicant vidi opus non fieri tamen recolo quo an
no quo conſule:ſiue dicant non vidi opus fieri:ſed vidi illos qui
dicebant ſe vidiſſe vel audiuiſſe illud opus fieri.Sed qñ dicitur
non extra

non extare memoriā facti opis.rñ.qñ teſtes dicūt non vidi qñ opus factū fuit ne vidi aliquem qui dicat ſe vidiſſe ⁊ ita poteſt exēplificari iſta lex in ac.aque plu.ar.bñ pōt exemplificari in ſer uitutibus que habēt cām interpollatā nō naturalē puta in ſer uitutē vie vel aqueductus qꝛ ille nō preſcribunt niſi tanto tpe cuiꝰ nō extat memoria.vt.ſ.de ſer.ru.pre.l. ſeruitutes ruſticoꝝ ꝓdioꝝ ⁊ ibi dixi.⁊.ff.de aqua quot.⁊ eſti.l.i.§.ductus aque vñ ſi ſi peto ſeruitutē vie vel aqueductus debeo ꝓbare tanto tpe ꝙ nō extet memoria ⁊ ita no.hic ſpāle cōtra regulā gnālē q̄ eſt ꝙ teſtis deponit de viſu.ſ.ſe interfuiſſe ⁊ vidiſſe nō aūt deponit de auditu:vt colligit̄ C.de teſt.l.teſtiū ⁊ in auſ.de here.⁊ fal.§.ſan ciuiꝰ.fallit tñ in act.aq̄ plu.ar.cū reus dicit ⁊ memoriā fecit fa cti opis nō extare qꝛ ibi deponit teſtis de auditu auditꝰ vt hic dr̄ itē fallit in cōfeſ.act.cū actor dicit ſeruit.q̄ hꝫ cām interpolla tā ꝓſcriptā eſſe qꝛ ibi deponit teſtis de auditu vt hic dꝛ ſm ꝙ ſe cūdo mō exēplificat̄.l.iſta itē fallit i cā matrimonij ſiue in cā cō ſanguinitatis ꝯ matrimoniū.vt in decre.xiiii.q.ii.c.ſup ⁊ occa ſiōe huiꝰ.l.⁊ illiꝰ cano.quidā ruſticus inuenit talē fraudē cū vel let ſeparare filiā ſuā a genero ſuo q habuit quēdam qui preſen tibꝰ numerauit gradꝰ mulieris filie ſue ex vna parte ⁊ generi ex altera:⁊ facta cōputatiōe vſqꝫ ad quartū gradū vel quintū di xit ꝙ erāt ꝯſanguinei poſtea ſuppoſuit quēdā accuſatorē ⁊ fue rūt inducti teſtes iſti q audiuerāt.ſ.eos eſſe cōſanguineos:⁊ ve rū dicebāt ꝙ audiuerāt ſed ille mētitꝰ erat qui hoc dixerat : vñ cū teſtimoniū de auditu hic approbet̄ ⁊ in illo caſu fuit lata ſen tētia ꝓ accuſatore tñ hodie dñs Inno.iiii.immutauit illum ca ſum vt extra de teſt.c.lꝫ ex quadā reſpōſione. Itē idē dicimus in oibus obliga.cōtractuū probādis vt ſufficiat teſtimoniū de auditu vñ ſufficit ſi teſtis dicat audiui titiū ꝙ ꝓmiſit ſeio.x.ex ta li cā vel audiui titiū dicētē vēdo ſeio domū ⁊ ſeium dicētē ⁊ ego emo ꝓ.c.⁊ in iſtis caſibus dicimꝰ ꝙ ſecus admittit̄ ad teſtimo niū nā pōt eſſe ꝙ ſecꝰ cognoſcat ꝯhentes ex diutina conuerſa tione ⁊ tūc bñ valet teſtimonium eiꝰ de eo ꝙ audiuit:ſed cecus nō admittit̄ ad teſtimonium ferēdū in teſtamēto cōdito in ſcri ptis vel ſine ſcriptis cū ſigillat̄.vt.C.qui teſta.fa.poſ.l.hac lege.

Imꝑatores ātoni.⁊ ſeuerꝰ.

Lex iſta duo dicit ſi aliqs vult ꝓbare ſe eſſe vel fuiſſe filiū alicuiꝰ iſtud ꝓbat nō ſolū teſtibꝰ qui dicant eū natū in do mo eiꝰ ⁊ habitū pro filio imo epl̄is quibꝰ ſit fides adhibēda pu ta ſi reperit̄ epl̄a i qua cōtinet̄ ꝙ vocabat eum filiū ⁊ ita impa tores antoniꝰ ⁊ ſeuerus claudio apollinari reſcripſerūt . ſcdo dꝛ ꝙ cōtra filiationē materna ꝯfeſſio nō ſufficit ꝟitati ꝟbi gr̄a diuertiſti ab vxore tua pregnāte diuortio celebrato cogitabat vxor tua ꝙ affectabas habere ꝓlēꝫ vñ mulier volēs te turbare venit ad iudicē ⁊ i actis ita ꝓfeſſa eſt dñe iudex ſciatꝫ ꝙ nō ſuꝫ grauida ex tali a quo diuerti imo ſciatis ꝙ iſte ſpurius eſt qꝛ ex quo diuerti oēs admiſi idiſtincte vñ ſuꝫ pregnās ex populo nō ex eo nūqd iſta ꝯfeſſio nocet veritati ſi verū ſit ex marito eū na tū eſſe:⁊ rñdet̄ ꝙ nō.[claudio apollinari] querēti vel iudici dubi tanti [que de filiis].i.ſuper filiatione[dantur].i.requirunt̄ vt ꝓbet ſe eſſe vel fuiſſe filiū talis[cōſtituere].q.d.nō ſolū probat̄ filiatio per teſtes[q̄ vxoribꝰ miſſe]vel filius[ſi de fide eoꝝ ꝯſti terit].i.ſi ꝯſtat ab illo lr̄as miſſas eſſe vt qꝛ ſunt ſigillata ſigillo mariti i quibꝰ ꝯtinet̄ ꝙ rogat vxorē ꝙ curā habeat de filio ſuo vel i quibꝰ cōtinet̄ ꝙ rogat filiū tāꝗ̄ filiū vt curā habeat de fa ctis nam priuata ſcriptura ꝓbat ſi cōſtat illā ab eo emiſſam.vt in auſ.de his q ingre.ad ap.§.illud.[eſt] Or circa iſtud primū dictū no.ꝙ ꝓbat̄ q̄s filꝰ nō ſolū teſtibꝰ:ſꝫ epl̄is de qbus ꝯſtat miſſas eſſe a pr̄e ⁊ ad iſtud accedit.e.l. non nudis.⁊.l.nō epl̄is ſed opp.⁊ videt̄ impoſſibile quē probare filiū alicuiꝰ eſſe ⁊ ideo ſi ſubſtituo aliquē ſi ꝓbauerit ſe filiū meū eē videor eū iſtituere ſub ipoſſibili ꝯditiōe.vt.ff.de ꝯdi.⁊ demō.l.luciꝰ.ad ꝙ vos dice tis aut quis vult ꝓbare aliquā eſſe matrē ſuā ⁊ hoc ꝓbare non eſt ipoſſibile:qꝛ pōt ꝓbari per obſtetrices.vt.ff.de vē.inſpi.l.i.⁊ ꝑ totū aut qs vult probare quē patrē ſuū eſſe ⁊ hoc ꝓbare dire cto vr̄ impoſſibile vt in.l.cōtra .luciꝰ titius ſꝫ probari pōt iuris ꝓſumptiōe.qꝛ ille ꝓſumit̄ filꝰ quē nuptie demōſtrāt:ſꝫ ⁊ ſi filꝰ ꝓbauit ꝙ titius tractabat vt filiū ⁊ matrē eiꝰ vt vxorē tenebat ⁊ lr̄as ei vt filio mittebat ſatis ꝓſumit̄ filꝰ vt hic vel p̄t dici.l.il la luciꝰ hꝫ aliū intellectū ⁊ talē ſi luciꝰ inſtituit aliquē ſi proba ret ſe ex eo natū nō inſtituit eū ſub poteſtatiua ꝯditiōe:vñ non valet inſtitutio qꝛ pr̄ pōt iſtituere filiū ſub ptātiua cōdi.ſub ca ſuali vel miſta nō exheredet̄ i defectū ꝯditiōis.vt.C.de inſti.⁊ ſubſti.l.ſi pr̄ ⁊.ff.de here.iſti.l.ſuus.⁊ ſm hoc nihil de illa ad iſtā [mulier]incipit ſcdm dictū huius.l.[repudiata].ſ.a marito[in actis].i.corā iudice vel teſtibꝰ[ꝓfeſſa eſt].ſ.anꝗ̄ pareret dicen do ſe pregnātē de vulgo[ſit] actis factis a matre nō ꝓiudican tibꝰ[mortua]in partu[iuſſu eius].ſ.pr̄is[facta]alſo ratificata ⁊ aliās irrita facta:quia ipſo iure a lege irrita facta eſt ⁊ merito nam is filius eſt quem nuptie demonſtrant niſi contra probet̄ vt.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.filium.[ſuperfore].i.ſi poſ ſet probari ꝙ poſtꝗ̄ repudiata eſſet filius cōceptus erat ⁊ poſt ea natus eſt ſtabitur cōfeſſioni eius.ſecus ſi eſt cōceptus ante ꝗ̄ eſſet repudiata ⁊ poſtea natus:qꝛ tūc nō ſtabitur eius cōfeſ ſioni qꝛ in dubio ſtamus ⁊ fauemus matrimonio vt.ff.de ri.nu. l.qum etiā.§.i.vñ colligetis hic ꝙ preualet veritas ei ꝙ ſimula te ſit ⁊ ad iſtud accedit.ſ.de offi.pre.l.illicitas.§.veritas ſed nū quid profeſſio facta a matre preiudiciū aliquod faciat filio non reſpōdet ſed videt̄ ꝙ faciat aliqđ ꝓiudiciū nā ille q teſtimoniū dicit nō dꝫ eſſe inimicus illius contra quem fert teſtimoniū. vt ff.de teſta.l.fides teſtiū.⁊ litera iſta vr̄ innuere ꝙ interfuerit ini micitia per hoc ꝙ dicit i tex.nec ob ꝓfeſſio a matre irrita facta.

¶ De fide inſtrumentorum ⁊ amiſſione eorum Rubrica.

1 ¶ Dictio inſtrumentum quibus modis accipiatur.

¶ Supiori titulo dictū eſt de probationibꝰ in genere cui incū bat onus ꝓbādi vel nō:verū qꝛ ꝓbatio aliqua ſit per vocē mor tuā puta per inſtrumēta ⁊ aliqua ſit per vocē viuā:puta per te ſtes ⁊ in caſibꝰ validior eſt vox mortua ꝗ̄ viua ꝙ eſt in oibꝰ ca ſibꝰ vbi reqrit̄ ſcriptura.vt.ſ.ti.ꝓx.l.cēſus pmo ponit de fide inſtru.⁊ qꝛ plerūqꝫ inſtrumēta perdunt̄ ponit ⁊ amiſſione eoꝝ ſub.qđ iuris ſit videamꝰ ⁊ ſubiiciamꝰ ⁊ de pma parte rub.ſ.de fide inſtru.agit̄ in toto iſto ti.⁊ de ſcda pte rub.ſ.de amiſ. eoꝝ nō agit̄ ꝓncipalr̄ in ti.iſto:verūtñ certū eſt ꝙ ſi inſtr̄m eſt ꝑditū ⁊ ꝟitas pōt teſtibꝰ ꝓbari nō nocet amiſſio inſtrōꝝ.vt C.e.l.i.⁊

2 no.† ꝙ nomē inſtr̄i ſumit̄ tribꝰ modis in iure nr̄o.vno mō ſumit̄ large ⁊ improprie:alio modo ſtricte ⁊ ꝓprie tertio modo largiſ ſime ⁊ abuſiue large dicimus inſtr̄m omne id per ꝙ cā inſtituit̄ ſiue ſit publicū ſiue priuatū:dū tñ habeat alia indicia: vt.ff.e.l.i. ⁊.ff.de ꝟb.ſig.l.notionē.§.inſtrōꝝ ſcdo mō dicit̄ inſtr̄m ſtricte ⁊ ꝓprie ipſa ſcriptura publica vel priuata per quā inſtituunt̄ cō trahētes ⁊ iudex ⁊ ſic ſumit̄ in ti.iſto.⁊.C.e.l.in exercēdis tertio mō dicit̄ inſtr̄m largiſſime omne id qđ inſtituit de quo querit̄ ⁊ ſic ſumit̄.ff.de fun.inſtru.⁊ inſtru.le.l.ſi cui.⁊.l.queſitū in princi.

Inſtrumētorum nomi-

ne. In.l.iſta iuriſcō.tractaturꝰ de fide inſtru. di cit appellatiōe inſtrōꝝ cōtineri oia qbus pōt cā inſtitui vñ cōtinent̄ depoſitiōes teſtiū ⁊ ꝑſone te ſtiū[⁊ ideo tam teſtimonia].i.depoſitiones teſtiū ſolēniter rece pte[ꝗ̄ perſone].i.ipſi teſtes inſtrōꝝ loco habent̄. ſed op. ⁊ vr̄ qđ appellatiōe inſtrōꝝ cōtineant̄ ſolūmō ſcripture.vt.ſ.ti.ꝓx. l.cēſus.⁊ in auſ.de ali.⁊ emp.⁊.§.⁊ hoc qdē ſup his. ⁊ ꝯctꝰ em phyteoticꝰ habet ꝓbari in ſcriptura. vt.C.de iure emphy.l.i.⁊ l.vlti.rñ.l.iſta intelligit̄ iuxta illā regulā in exercēdis litibus ⁊c. vt.C.e.l.in exercēdis.qꝛ ſcriptura ſit ad memoriā.vt.ff.eo.l.iii.⁊ ff.de pig.l.ꝯtbit.ſed iſtud nō habet locū in illis caſibꝰ in qbꝰ ſcri ptura eſt neceſſaria vt in caſibꝰ.ſ.relatis.⁊ tñ agit̄ ſcripturā ſie ri.vt.C.e.l.ꝯctꝰ.vel dicatis inſtrōꝝ appellatione cōtinent̄ ſcri pture ⁊ ꝑſone teſtiū vt hic:verūtñ aliqñ nō ꝓbabit̄ ſcripturis ⁊ teſtibꝰ.⁊ aliqñ ſcripturis nō aūt teſtibꝰ. Sed denuo oppo. vos habetis hic ꝙ appellatione inſtrōꝝ teſtimonia ⁊ teſtes cōtinē tur.ſed vr̄ cōtra.⁊ vr̄ ꝙ teſtibꝰ nō teſtimonijs ſit credēdū.vt.ff. ti.ꝓxi.l.iii.§.diuꝰ. Rñ.teſtibꝰ eſt credēdū nō teſtimonijs:cū teſti monia ſolēniter recepta nō ſunt qꝛ nō depoſuerūt iurati. ſecus ſi ſolēniter ſunt recepta.qꝛ tūc teſtimonijs eſt credēdū vt hic.vel pōt intelligi teſtibus eſt credendum non teſtimonijs: ⁊ ſi teſtis depoſuit in vna cā apud arbitrū ſi producit̄ apud iudicē etiam mortuus eſt ſtat̄ teſtimonijs:ſed ſi viuit credendū eſt teſtibus. vt.C.de teſtib.l.vlti.vel iſta litera debet intelligi quando teſtes erant parati dicere non tamen dicta eorum erant recepta.

Quicunqꝫ.

In.l.iſta tractat̄ quibꝰ inſtr̄is fi des ſit habēda. ⁊ habēda ē fides inſtr̄is autēticis ⁊ originalibꝰ nō exēplis.⁊ ponetis ita caſum.fiſcus apud ꝓcuratorē ceſaris petebat a te.c.ad ꝓbādū ꝙ debebas vtebat̄ nō autētico inſtrumēto ſed exēplo: nūquid exemplo credit̄.certe nō.imo ex quo nō oſtēditur originale exē plū reuocatur in dubiū ꝓſumitur ſcriptura eſſe calūnioſa. licet idē ius in iudicio obtinere nō cōuenit.h.d. iſta lex. videatis ex poſitionē litere.[quicunqꝫ a fiſco.]ſub.etiā.q.d.nedū a priuato [nō cōuenit.]⁊ dicitur calūnioſa ſcriptura tribus modis ex ꝑ ſona producētis ſi ſolitus erat producere falſa inſtrumēta ⁊ ex perſona cōſcribētis.ſi ſolitus erat cōſcribere falſa inſtrumēta. vt ar.ff.de accu.l.ſi cui.§.hiſdem.⁊ ideo qui producit ſuſpectam ſcripturam niſi imponat fidem veri vt falſarius punitur. vt .C. de probati.l.iubemus.⁊.C.eodem.l.iudices. Item preſumitur calumnioſa ex ſeipſa ſi raſa eſt in loco ſuſpecto.⁊ ad iſtud acce dit.ff.de his que in teſta.delen.l.i.⁊.C.de teſtamētis.l.ſancimꝰ.

¶ Or circa.l.iſtam not.tria noīa ſynonima ex vna pte tria no
mina ex alia pte:iſta tria ex vna parte vnū ſignificant originale
1 autēticū ꝛ exēplar† dicimus originale inſtrumētū primū inſtru
mētū ſolēniter cōſcriptū q2 originē rei declarat dicimus autēti
cū q1 eſt factū cū ſolēnitate dicit exēplar q2 carte q̄ īde extrahū
tur ſunt exēplar:ꝛ iſta ꝓbant q2 ſtat publico inſtr̄o quouſq3 in
cōtrariū nō apparet.vt.C.de ꝓba.l.cū precibus.ꝛ.C.de edi.di.
adri.tol.l.vl.ſunt tria alia noīa ex alia pte ꝛ vnū ſignificāt iudex
exēplū ſumptū ex exēplari iudex dicit q2 iudicat in exēplari ita
2 eſſet† ꝛ iſta tria inſtr̄a nō probāt* niſi oſtendatur originale vel
niſi probet per teſtes ita eſſe verū vt cōtinetur in inſtrumēto vt
hic.ꝛ.C.de edē.l.procurator.ꝛ autēti.ibi ſignata.¶ Or ſignori
ſuper.l.iſta format talis.q.dixi ꝙ originale ꝛ autenticū exēplar
probāt nō exēplū vel ſumptū vel iudex.Sed q̄ro nūqd eſt iſtud
verū ſiue exēplū vel ſumptū ſit ſcriptū manu publica ſiue ꝑua
ta in qōne iſta fuit opi.ꝛc.dic vt dixi.C.de edend.l.procurator.
in auē.ibi ſignatū vbi formaui iſtam qōnē videlicet dixit albri
cus antiqu9 doctor ꝛ audiui a dn̄o bagarocto ꝙ habebat tot
ſcholares quot regebat in palacio cōis ſcʒ i ſcholis ſancti Am
broſij que erāt tūc palaciū cōis dicebat dn̄s albricus ꝛ in anti
qua diſtin.ita dixit q̄ bone ſunt:ſʒ in aliquib9 nō bn̄ dixerit ꝛ fue
rūt meliores q̄ dn̄i Jo.dixit albri.intelligo exēplū nō ꝓbare cū
eſt ſcriptū manu priuata:verbi gratia ſi habeo originale inſtr̄z
ꝛ ego ꝑuata ꝑſona exēplifico de originali ſʒ ſi tabellio cōſcribit
exēplū de originali ꝛ adijcit ſicut inueni in tali originali nullo
addito vl' diminuto exēplificaui ſtabit huic exēplo ꝑ iſta ſua ſnīa
allegat q2 publice ſcripture ſtat.C.de ꝓba.l.cū precib9.ꝛ.C.de
edi.di.adri.tol.l.vl.itē vident facere due leges de ꝟbo ad ꝟbū
ſi tenor inſtrumēti ꝛc.ſ.ꝟ admi.tu.l.cyrographis.in prin.itē lex
vr̄ velle ꝙ ſtetur inſtrumēto publico.C.de teſtamētis.l.publici.
itē ꝙ ſtet inſtrumēto referenti tenorē alteri9 inſtrumēti.in auē.
vt fratrū filij.§.illud.dn̄s Jo.ꝛ az.viſum eſt ɔ̄trium ꝛ eſt dicēdū
ꝙ exēplo nō ſtat ſiue manu publica vel priuata ſit cōſcriptū q2
leges dicūt apte vt hic.ꝛ.C.de edē.l.ꝑcurator ꝛ diſtinguunt ꝛ
vbi lex ꝛc.ſ.de pub.l.de ꝑrio itē videt poſſe ꝓbare rōne cui reſi
ſti nō pōt ponam9 originale eſt ſuſpectū cū viſuʒ eſt ſupſcriptū
ſi ipſum oſtēderet in iure ꝓpter ſuſpicionē q̄ ineſt ei forte aboli
tū vel raſum vel aliqd ſupſcriptū ſit nō creditur ei amodo inue
niret iſta fra9:oīs hō vocaret tabellionē exēpla iſtud inſtrumē
tū iſtud exēplatū eſſet de pulchra lr̄a nō eſſet in aliquo ſuſpectū
eſſet malus lud9 ſi crederet exēplo ꝛ ideo dixerūt ꝛ bn̄ origina
le ꝓbare ſi caret ſuſpiciōe exēplū ſcriptū manu publica ꝓbat in
hoc ꝙ nihil plus vel minus videt in originali ſed nō ad ꝓbatio
nē ſup negotio ꝑncipali niſi oſtēdat originale.vn̄ dicam iudici
credo ꝙ ita ſit in originali:vt dicat iſta carta cū veniat origina
le ſi nō eſt ſuſpectū ɔ̄dēnabit ille nō exēplo ſed vt originale ſi eſt
ſuſpectū nec exēplū ꝓbabit ſi originale nō ꝑducit nūq̄ credit
exēplo niſi oſtēdat originale nō ob.l.allega.ꝑ ſnīa dn̄i albri.ſta
tur publico inſtr̄o.rn̄.dupliciter ſcʒ originali nō exēplo.itē ſtat i
hoc vt credā nihil pl9 min9 ve in inſtr̄o nō ob.l.cyro.ꝛ.l.publi
ca.§.illud.q2 nō credo exēplo ſcripto manu publica niſi autho
ritate iudicio ad perennē memoriaʒ exemplatur q2 vbi tabellio
exēplat ſua manu eſt exēplatū nō publicatū ſed vbi authorita
te iudicis exēplat eſt exēplatū ꝛ publicatū ad eternā rei memo
riā authoritate iudicis itē crede ei ſi ſit exēplatū aduerſario vo
cato ꝛ tūc facit ſcribi in alia materia ad eternā rei memoriā vt
iſtud ꝑ originali ꝛ exēplo habet.vn̄ vocabit iudex aduerſariū
ꝛ dicet iſte habet tale inſtrumētū petit q2 nō pōt durare publi
cari ad eternā rei memoriā:ſi ille nō obſtat vel reſiſtat ſed iudex
examinato negotio videt qđ nō habet ius reſiſtēdi publicat ad
eternā rei memoriā ſtatur ei q2 incipit eſſe originale ita loquūt
ll.ille.ꝛ.C.quēad.teſta.ape.l.fin.ꝛ auē.de defen.ci.§.nulla.ꝛ ita
dicimus in tutore ꝛ curatore ꝛ ita ponimus ibi caſum in .l.illa
cyro.ꝛ in omnibus teſtamentis que celebrant in ſcriptis ita eſt
neceſſe fieri nam mortuo teſtatore vocantur teſtes vt recogno
ſcāt ſigilla ſua:ꝛ ſic ſit teſtamētū ad eternā memoriā publicari.
¶ Sed quero ſic:ponam9 venit tabellio qui exēplat originale
ꝛ dicit exēplaui nullo addito vel diminuto in quo nō inueni ali
quas cācellatiōes vel ſubſcriptiōes ꝓbabit:dicūt qdā ꝙ ſic: q2
ſublata eſt predicta ſuſpicio vn̄ ceſſante cā ꝓhibitionis prohi
bitio dʒ ceſſare.C.de nup.l.ꝛ ſi cōtra ſed non videtur verum q2
non videtur officium notarij: ſed iudicis tibi probandum eſſe.
ſ.ti.ſ.l.quidā.ita.itē poſſet eē ꝙ nō vr̄ ſuſpectū notario iudici ſic.
1 ¶ Socius eiuſdem criminis nō pōt alium ſocium accuſare.

1 Repetita quidem die. †In.l.iſta ponitur ca
ſus talis obligaui tibi rē meā primo loco pro.x.iſtam eā
dem rem volebam obligare alij pro alijs.x dicebat iſte quomō
vis obligare mihi cum obligaſti aliunde niſi facias qđ ſim po
ſior in eadē m pignore nō mutuarē tibi aliqd vn̄ ego excogita
ui talem fraudem dixi ego faciam tibi inſtrumētū in quo faciā
ſcribi primo obligaui tibi ꝛ ita facta fuit obligatio repetita die
preterita anni anteq̄ titius acciperet:dixit ipſe bene placet mi
hi nunquid ipſe ꝛ ego committimus falſum:certe ſic:[repetita
quidem die]verbi gratia obligaui tibi tali die de menſe ſeptē.
facio ſcribi q obligaui ei tali die de menſe aug.cū obligarem ea
in menſe octob.[non videri]cum falſum ſit immutatio verita
tis.vt in auē.de fide inſtrumen.in prin.[cum reo] .i.predictus
falſus contractus ſic celebratus.[magiſq3]ponitur electiue.
1 ¶ Duo pignora ꝛ hypothece ſolo conſenſu contrahuntur.
2 Scriptura non eſt de ſubſtantia contractus niſi in caſibus in
quibus requiritur ſcriptura.

1 Tit. re hypothece noīe. †In.l.iſta ſe.
dr̄ ſi res pignori obligat pt ɔ̄ſbi hypotheca qbuſcū
q3 ꝟbis ſicut ꝛ alie obligatiōes q̄ ɔ̄hunt cōſenſu ꝛ
iō ſi res ſibi obligat pignori ſit facta ſcriptura vel nō tʒ obliga
tio ſi pōt alio mō ꝓbari de obligatiōe q2 ſcriptura nō eſt de ſub
ſtātia cōtractus q2 ſcripture ſiūt vt ꝑ eas facilius q̄ agitur ꝓba
ri poſſint ſicut ꝛ nuptie valēt ſi eſt facta ſcriptura vel nō dūmō
cōſtet de cōſenſu nā ſi res eſt geſta ſine ſcriptura ſtatur veritati:
q2 nō eſt neceſſe ſcripturā fieri.[cōtrahunt.]vn̄ no.ꝙ pignoris
obligatio pōt cōtrahi ſolo cōſenſu q̄tum ad hypo.act.vt hic ꝛ
ſ.de pig.act.l.ij.[ſi habeat ꝓbationē] .ſ.aliā puta cōfeſſionē ad
uerſarij factā in iure vel ſi pōt hoc ꝓbare ꝑ teſtes oi exce.maio
res.[habita eſt].i.lʒ ſcriptura nō fuerit ꝟ hoc facta ſʒ tn̄ teſtes
fuerūt adhibiti vt.C.de nup.l.neq3 niſi in his caſib9 in quib9 ne
ceſſaria ſunt dotalia inſtrumēta documēta.C.de nup.l.ſi impia
lis.[prebeat]ꝑ teſtes omni exce.remota maiores vel ꝑ confeſ.
aduerſarij factā in iure q ɔ̄fitet ſe vēditā tradidiſſe ſʒ iō ſe aduo
care velle ꝙ ſcriptura nō itercēſſit.[itercēſſit.]ſub.dū ɔ̄ſtet ꝑ
2 teſtes vel per cōfeſ.aduerſarij.¶ Or ſignori no.†hec ſcriptura
nō eſt de ſubſtātia cōtractus ſed ſit per eā vt facili9 probet ꝛ ad
iſtud accedit.C.e.l.i exercēdis.ꝛ.C.de rei vē.l.indicia.ꝛ.ſ.ꝟ pig.
l.cōtrahit ſʒ hic recipit inſtātiā in oībus caſibus in quib9 requi
ritur ſcriptura quos no.C.de man.prin.l.vna.ꝛ.ſ.ti.j.l.cenſus.

Si de tabulis teſti. In.l.iſta dicit ſi
duo plures vt ha
bēt cōia inſtr̄a ꝛ cōtētio eſt inter eos apud quē debeāt
deponi iudex interponere dʒ ſe ꝛ ſemper dʒ preponere ſeniorē
iuniori ꝛ hoīem maioris dignitatis minori ꝛ maſculū femine ꝛ
ingenuum liberte.h.d.iſta.l.videte expōnē lr̄e[ſi de tabulis te
ſtamēti].i.de inſtrumētis.vt.ſ.quēadmodū te.ap.l.ij.[iuniori]
vn̄ no.ꝙ ſeniores iunioribus preferunt.vt.ſ.ſi per.pe.l.cū qd eſt
tn̄ ɔ̄.ar.in tutelis ꝛ curis:vt eſt.C.qui ve.eta.impe.l.j.nec enī ſe
niorē eligimus in abbatē vt in auē.de monachis.§.vlt.[inferio
ri.]Et ſic no.ꝙ magis militi q̄ plebeio dʒ credi.vt.ſ.ti.proxi.l.
iij.in prin.ꝛ in auē.eo.ti.§.ſancimus.[marem].i.maſculū.[femi
nis] ꝛ ad iſtam.l.accedit.ſ.fami.erciſc.l.ſi que ſunt cautiones.

¶ De teſtibus Rubrica.

¶ De probatione que ſit per vocem mortuam.ſ.ti.proxi.di
ctum eſt:verum q2 aliqua ſit per vocem viuam dicit rub.de te
ſtibus.ꝛ pōt expōi de teſtib9.i.de ꝓba q̄ ſit ꝑ teſtes. vel pōt ex
poni de teſtib9.i.q pn̄t eſſe teſtes vel nō.videam9 ꝛ ſubijciam9.

Teſtimoniorum vſus fre.
ꝛc.Lex iſta dr̄ tria:ꝑmo dr̄ quare ꝓbatio teſtium
fuerit introducta.Scđo qbus caſib9 recipiebant
teſtes ꝛ quib. Tertio quot numer9 teſtiū requirat.
ad primū dr̄.teſtimonior.vſus frequēs ac neceſſari9 eſt.Scđo
dicit q recipiunt teſtes in cauſis ciuilib9 ꝛ criminalibus.ꝛ ad
mittunt ad teſtimoniū q lege nō prohibent.vel aliqua lege ex
cuſant.tertio dicit lʒ in qbuſdā.ll. ꝛ ɔ̄ſtōnibus ampliſſimus nu
merus teſtiū requireret.tn̄ remittit arbitrio iudicātis vt inefre
nata multitudo teſtiū nō admittat.ſed taxet per iudicē.[neceſ
ſarius eſt].i.vtil'.tn̄ ꝛ ſine teſtibus pōt probari.vt.C.e.l.in exer
cēdis.ſic ꝛ alibi exponitur neceſſarius.i.vtilis.ſ.de procu.l.j.§.
vſus.[nō vacillat]q2 ſi vacillat eſt ſuſpect9 lʒ admittat.vt.ſ.e.
l.q falſa.ꝛ.ſ.ea.l.iij.ꝛ.ſ.ad.l.cor.de fal.l.eos q.[licitis]vn̄ not.ꝙ
cū dicit criminalis pecuniaria.tn̄ aliqñ abutimur.vt.ſ.de fer.
l.vl.vel pōt dici ꝙ eſt alia differētia.vt.C.de tranſa.l.cauſas vel
lites plene dixi.[teſtimoniū]nam edictū de teſtibus eſt prohi
bitorium.vnde omnis qui nō prohibetur admittitur.vt.ſ.eo.l.
ab eo.ꝛ.ſ.de proba.l.ab ea parte.[excuſantur] ideſt repellun
tur.nam quidam repelluntur puta impuberes ꝛ infames vt in
fra eodem .l.tertia .§.lege.[quanquam] incipit tertium di
ctum [quibuſdam legibus] ſcilicet quas non habemus: ſic ꝛ
alibi ſit mentio de edicto pretoris ꝛ hoc non habemus .ſ.ex
quibus

¶ Non pro
bant. Adde
ꝙ exemplum
probat cōtra
eum qui illud
dedit vel quā
do eſt manu
eiuſdem nota
rij confectum
vel quādo eſt
ſolenniter pu
blicatū Bar.
in.l.in fraudē.
§.neq3 inſtru
mēta.ff.de iu
re fiſc.ꝛ latius
de materia vi
de Bar. in re
peti.l. admo
nendi.ff.de iu
reiurando.

quibus cau.malo.l.ab hoſtibus.§.ſed ꝙ ſimpliciter[protrahatur]vnde not.hic regulariter vbi numerus teſtium ⁊c.vt.ſ.eadem.l.vbi numerus verumtamē debet prouidere iudex ne amplissimus numerus teſtium recipiatur:quia multitudo ⁊c.vt in auť.de referendarijs ⁊ reducetur numerus ad arbitrium iudicantis.arg.ſ.de iur.delibe.l.j.in fine vel reducitur ad numerū quem dicit decre.extra.eo.titu.c.cum eſſet.

In teſtibus autē.

In.l.iſta dicitur:qḋ multa requirunť in teſtibus vt eorū atteſtationi ſtetť.ſ.dignitas ꝙ ſit digna perſona:fides.Item requiruntur mores.Item requiritur grauitas ſi ergo teſtis non eſt integre dignitatis vel fidei vel non hꝫ integros mores vel nō eſt alicuius grauitatis repellitur a teſtimonio.Item ſi aduerſus fidē ſue atteſtationis vacillant nō ſunt audiendi.h.d.iſta.l.videte expoſitionē litere.[in teſtibus autē dignitas]ꝙ ſit digna perſona[fides]ꝙ ſit fidelis ꝙ ſemꝑ preſumitur niſi ꝯtra probetur:vt.ſ.de leg.ij.l.cū quidam ⁊.l.cū pater.§.rogo[mores]q2 boni mores plus etiam quam diuitie operantur.vt.ſ.de tu.⁊ cura.da.ab his.l.ſcire.[grauitas]quia grauiter loquatur[vacillant]i.ꝯdicunt[audiendi non ſunt]i.fides nō eſt eis adhibēda.vt.ē.eo.l.j.in prin.⁊.ſ.eo.l.qui falſa.

1 ☞ Teſtium examinatio qualiter fieri debeat.
2 Teſtib⁹ dicētib⁹ vnū ⁊ eūdē ꝓmeditatū ſermonē an ſit credēdū.
3 Fama ſola an probet.
4 Teſtium examinatio an poſſit demandari.
5 Infames regulariter repellunť ab omni teſtimonio vbi fallit.
6 Periurus an repellatur a teſtimonio.
7 Carcerati prohibentur ferre teſtimonium ⁊ quare.
8 Locās operas ſuas vt pugnet cū beſtijs repellitť a teſtimonio.

Teſtium fides.

In.l.iſta dicit iuriſcō.ꝙ teſtes diligēter ſunt examinandi ⁊ circa perſonas teſtium multa ſunt explorāda ⁊ in primis conditio cuiuſcunqꝫ.ſ.verum ſit decurio vel plebeius ſit honeſte vite an inculpate ſit notatus quis ⁊ reprehenſibilis ſit locuples vel egen⁹:vt deponat nō gratia ſui lucri.Itē reqritť vtrū ſit inimic⁹ ei⁹ cōtra quē teſtimoniū fert vel amic⁹ ei⁹ pro quo fert teſtimoniū:ſic ergo ſi ei⁹ teſtimoniū caret ſuſpitione ſtať dicto ei⁹ verū ſi q2 nō pōt ſub regula cōprehendi qbus teſtib⁹ ſit fides adhibēda.⁊ ideo circa hoc ſerunť ꝗtuor reſcripta ex qbus colligiť qḋ iudices circa teſtes debēt ſuare.Primū reſcriptū ex quo cōtineť ita qḋā iudex q̄ erat ita ſapiēs vt ſunt multi in ciuitate iſta q venit ad iuriſpitos ⁊ dicit dñe videatis iſtas atteſtatiōes teſtiū ⁊ videatis ſi plene ꝓbatū ē ⁊ ita fecit qḋā iudex.hic iuriſcon.ipſe rñdet vos q eſtis ꝑſcrutat⁹ dicta eoꝝ ⁊ cognoſcitis eos meli⁹ ꝙ ego:poteſtis ſcire quanta fides ſit teſtib⁹ adhibēda meli⁹ ꝙ ego.Unde dicit iuriſcō.ꝯſideras vtrū deponāt ſimplr an malicioſe dicāt eūdē ꝓmeditatum ſmonē.Itē an ad ea q̄ eos interrogaueris dicāt veriſilia ex tēpore.circa hoc etiā extat aliud reſcriptū quo cōtineť ꝙ nō pōt diffiniri qbus teſtibus ſit credēdū ꝓpter hoim infidelitatem:ſꝫ iudex dꝫ cōſiderare numerū teſtiū ⁊ authoritatē ⁊ dignitatē ⁊ famā rei cōſentiētē ⁊ nō debet iudex animū ſuū ad vnā ꝓbationē allicere:ſed dꝫ extimare ex his que prolata ſunt vtrū ſint ꝓlata vel nō.Itē de his eſt introductū aliud reſcriptū quo cōtinetur teſtibus nō teſtimonijs eſſe credendū ecce alexāder accuſabat appiū de plurib⁹ criminibus qḋ fecit Alexāder nō ꝓducebat teſtes ſed dicta teſtiū:nūquid eis ſtabitur certe nō quia debent teſtes duci corā iudice:⁊ quia Alexāder nō ꝓbauit preſumiť calūniat⁹ vnde tanꝙ calūniatus eſt relegat⁹ aduciť ⁊ aliud reſcriptū quo cōtineť ꝙ maior eſt authoritas teſtiū preſentium ꝙ abſentium:vnde ſi teſtes pñtantur iudici:⁊ ipſe nō vult eos recipe producēs nō debet dicere eis dicatis corā ſciens que dicturi eratis corā iudice:imo dꝫ eos retinere ⁊ dꝫ eis preſtare im pēſas.hoc dicit pn.hui⁹.l.vſqꝫ ad.§.lege iulia.videte expoſitionem lre.[teſtiū fides diligēter examinanda eſt]ſub.a iudice vł ab eo cui cōmiſſum fuerit:vt in auť.vt defun.ſeu defun.fu.§.illud.Et not.†ꝙ veniunt in iſta examinatione multa.Primo ꝙ
1 teſtes producantur pñte altera parte vt.C.e.l.ſi qn.Secūdo ꝙ ꝓduct⁹ iuratus deponat vt.C.e.l.ſola.⁊.l.iuriſiurandi.fallit in epiſcopo q propter ſui dignitatē nō habet neceſſe iuratus deponere.vt C.de epi.⁊ cle.auť.ſed iudex ſed cōſueuit qri:nunqd teſtib⁹ poſſit remitti ſacramētū voluntate ptiū.rñdeo vt dixi.C.e.l.iuriſiurādi.Itē teſtes iurati debent deponere ita eſſe vel nō eſſe quia debēt dicere veritatē vt.C.e.l.teſtium in caſu tamē dicūt de credulitate ſicut eſt cū tres matrone mittuntur ad vētrē inſpiciēdum.vt.ſ.de ven inſpi.l.j.§.ex hoc.Item teſtes debent deponere veritatē pro vtraqꝫ parte vt.C.de epi.⁊ cle.auť.ſed iudex cū dicat indefinite ꝙ debet dicere veritatē ⁊ indefinita equipollet vniuerſali.vt.C.que res pig obli.poſ.l.vl.[erunt]ſub.hec que ſequuntur.[cōditio cuiuſqꝫ]i.ſcꝫ teſtis[vtrū quis decurio

l.cōſiliarius ſue ciuitatis[an plebeius ſit]vnde not.hic ꝙ plus crediť militi ꝙ plebeio:vt.ē.ti.proxi.l.viij habuiſtis[an honeſte ſit ⁊ inculpate vite]ſub.ſit ⁊ ſic ⁊ alis inſpicit vſi qḋ aliū erogat:vt.ē.de adop.l.nec ei.§.⁊ pactū[an vero quis notat⁹ ⁊ reprehēſibilis]i.infamis q2 tunc dicto eius nō ſtať.vt.ē.ca.l.j.⁊ ſ.ea.l.vlti.[an locuples]i.diues[vel egen⁹ ſit]i.pauper lꝫ tutor nō intelligať ſuſpectus eoipſo ꝙ pauper ſit:vt.ē.de ſuſpe.tu.l.ſuſpectū.[dat]nam ſi eſt inimicus ſiquidē ex mota lite criminis nō recipitur.vt in auť e.§.ſi vō ⁊ no.hic ꝙ nō crediť inimico teſti:q2 inimici de facili mētiunť vt.ſ.de queſt.l.j.§.ꝓterea[eſt]ſub.vt bonus teſtis non vt indiciū inducat[ideoqꝫ].q.d.q2 predicta oīa circa teſtes ſunt attendēda ideo quatuor reſcripta emanauerūt.⁊ ecce primū reſcriptū:ideo q2 diuus adrianus ⁊c.[eum].ſ.iudicē[magis]ꝙ alijs teſtibus quia iſtud eſt potius facti ꝙ iuris:⁊ facti ignorātia plerunqꝫ prudentiſſimos fallit vt.ē ti.ꝑxi.l.ij.[tu]ſ.iudex[quanta fides habenda eſt teſtibus]vnde no ꝙ hic colligitur hic eſt cōſulendus iuriſcon.ſuper iure nō ſuper facto[⁊ ex ipe veriſimiliora rñderint]puta ſi interrogať teſtis an viderit talē poſſidere ⁊ rñdet vidi eū poſſidere talē rē ꝯtinue.xxx.an.ſi poſtea interrogať quot annos hꝫ ⁊ ipſe rñdet.xxv.iſte ex parte dicit veriſimilia per cōtrariū
2 vt.ſ.e.l.ob carmē.†Or ſignori vos habetis in iſto dicto ꝙ ſi teſtes dicāt vnū eundē ꝓmeditatū ſermonē nō crediť eis.Sꝫ videť ꝯtra ⁊ videť ꝙ eis credendū ſit q2 teſtes debēt ſe adinuicē cōcordare:vt in auť.e.§.ſi vero.Ad qḋ vos poteſtis dicere qñ teſtes ſimpliciter dicunt idem per alia verba credendū eſt eis:vt in.l.cōtra.ſed qñ habēt idē latinū ⁊ eadē vba videnť inſtructi ⁊ ſuſpectū eſt dictū eoꝝ ⁊ ſic intelligiť.hic verbi gratia dicit vnus teſtis vidi qñ titius tenebat enſē in manu ⁊ dicebat ſeio niſi ꝓmittas mihi.x.decapitabo te ⁊ alij teſtes hiſdē vbis vtuntur per oīa.nā tunc ꝓmeditatus eſt ſermo ⁊ ſuſpecti ſunt vnde dicunt ita talis teſtes ⁊ qñ deponūt ſuper negotio principali cōcordāt ſe.ita q2 primus dicit ita vidi ꝙ titius percuſſit talē cū enſe.qui erāt preſentes ego ⁊ tales:de qua erat indutus titius.Rñdet ipſe neſcio ⁊ idem.dicunt alij ita faciunt aduocati qui volunt inſtruere teſtes non tñ dico vobis vt vos ita inſtruatis ſed vt vos hoc ſciatis q2 habenť ſuſpecti ⁊ ſic loquitur hic ſed boni teſtes dicunt idem diuerſis tñ verbis quo ad effectū.nam vnus teſtis dicit ita:vidi cum titius tenebat enſem in manu ⁊ dicebat ſeio:ſtatim decapitabo te niſi ꝓmittas mihi.x.vel dicit vidi titiū tenētē enſem in manu ꝙ ꝑcuſſit ſeiū.alius teſtis dicit vidi ⁊ audiui qñ ſeius ꝑ metū mortis promiſit titio.x.vel dicit vidi qḋ titius ꝑcuſſit ſeium cum ſpata.tertius teſtis dicit quādo ſeius timēs talē metū qui potuit cadere in cōſtantem virū ꝓmiſit titio.x.in his exēplis dicūt idem quo ad effectū non ꝑ eadē verba.vnde valet eoꝝ teſtimoniū cū ſint in cōcordia.vt ſ.e.l.ob carmē.§.ſi teſtes ⁊ ſic erit intelligēť.l.que dicit teſtes in cōcordia eſſe debere.vt.ſ.e.l.qui falſa.[eiuſdem quoqꝫ principis]incipit ſcōm reſcriptū.[diffiniri pōt]propter hoim infidelitatē ſicut ⁊ mora nō pōt tradi ſub diffinitione.vt.ē.de vſur.l.mora[fidē]cū enim paritas eſt in teſtibus ſtatur maiori numero:vt ſ.e.l.ob carmen.in ſi.Item ſi eſt dignitas in teſtibus ⁊ paritas eſt in numero ſtatur digniorib⁹.vt.ē.ti.ꝑxi.l.vl.⁊.ē.eo.l.j.[opinionis.]quia ſi tres deponunt pro vna parte ⁊ alij tres pro alia parte eis quibus adheret fama potius ſtatur:q2 due rationes ⁊c.vt in auť.de cōſan.⁊ vte.Sed hic quero qualiter probať fama ꝑ illum qui aſſerit.ad ꝙ dicit Iu per vnū teſtē.quia licet alias faciat ſemiplenā probationē.vt.ſ.de do.prele l.theopōpus.tñ probat cū alijs indicijs.vt.C.de proba.l.inſtrumenta.vel dicatis ꝙ probatur fama ſi teſtes dicant.q2 publice dicitur in ciuitate.vt ar.ſ.de fun.inſtru.⁊ inſtrumento le.l.cum delanionis.§.
3 aſinam.⁊.ſ.de q̄ſti.l.de minore.§.viij.Sed denuo q̄ro†nunqd
a ſola fama probat⁹ tñ reglr nō.niſi alia indicia intercedant.vel dicatis ꝙ ſola fama ꝓbat in his q̄ ſūt de remoto ⁊ antiquo.qḋ enī ſi vellē ꝓbare mar.vel bul.mortuū eſſe.nō eſt ſub ſole qui viderit aliquē eoꝝ.⁊ tñ ꝑ famam habeť memoria eoꝝ vñ neceſſe habem⁹ ꝓbare per famā.vt.C.ſo.ma.l.iiij.Item ſi dico aliquē deceſſiſſe trans mare in tam remoto loco non poſſum probare per hoies qui interfuerūt ſepulture igiť ſatis eſt ſi vulgo diciť.vt arg.ſ.de ſupel.le.l.iij.in ſi.⁊ ar.ē.de offi.pre.l.barbarius.⁊ ar.ſm vnū intellectū.ē.qñ ac.de pe.eſt an.l.vl Itē diuus adrian⁹ ⁊c.]annectit tertiū reſcriptū.[teſtibus].i.per teſtes[non teſtimonijs]exponetis ſi reuocetur in dubium ita depoſuiſſe de nouo debebit deponere.vt.C.e.l.vl ſec⁹ ſi ſolēniter depoſuiſſet:q2 tūc ſtatur dicto ſuo:⁊ ſic ſoluiť vno modo ꝯ.ē.e.l.j.⁊ ibi plen⁹ dixi.[ſed teſtimonijs].i.depōnibus teſtium non ſolenniter receptis.[ſolet]vnde no.ꝙ iudex debet probare teſtes:vt in auť.vt defun.ſeu defun.fu.§.illud.tamen per cōſuetudinem tabel-
4 liones noſtri temporis examināt teſtes.†Item examinare teſtes eſt iuriſdictionis nō imperij:vnde poteſt demādari vt.ē.q

a ☞ Sola fama ꝓbat.Et nūqḋ fama i antiquo idē operet qḋ plena probatio vide do.alex.i cōſi.cxlvj.inci.videreť ſpecꝫ l.ij.vol.Et an plenā ꝓbationē faciat i his q̄.xl.annorū tp̄s excedunt ꝯſi.ccclui.ici.viſo ſummario l.ij.vol.Et qualiter dicatur ꝓbata teſtibus in cōſi.xix.inci.in cā appellatōis in quarto vo.Et an fama publica ſufficiēter ꝓbata ſit ꝑ quinqꝫ teſtes vel ꝑ.vj.teſtes vel reqrať maior ꝑs populi vel vicine vide paulū de caſtro cōſi.xlij circa ſi.ꝯſi.itē dubitať in.j.volu.

m.l.eſt iur.l.i.§.vl.tñ in arduis negotijs iudex dꝫ examinare te-
ſtes ⁊ ita fiebat antiquit⁹ in ciuitate iſta ⁊ ſi hodie fieret nõ eẽt
rep̃hẽſibile.[relegaret̃]vnde colligit̃ hic ar.qui nõ ꝓbat calũ-
niari videt̃ ⁊ ad iſtud accedit.C.de erro.aduoca.l.j.⁊ ibi plene⁹
dixi:⁊ hic repeto.Itẽ not.ꝙ ideo dicit ⁊ niſi impleret ꝙ inten-
derat relegaret̃ qꝛ ſi crimẽ erat tale de quo petebat relegari ſi
ꝯuict⁹ eẽt vel accuſat⁹ erat.l.iulia de vi priuata Alexãder q nõ
ꝓbaui dꝫ relegari.vt.C.de accu.l.vl.[teſtimonioꝝ].i.depõnã i
abſentia receptaꝝ.[delibera]tu qui vis ꝓducere teſtes[impẽ-
dia]nã ſi iudex impedit̃ recipere teſtes qui iurauerũt poſſunt
retineri nõ tñ vltra.xv.dies.⁊ interi ille q eos ꝓducit debet eos
alere vt.C.e.l.ſi qñ.⁊.l.qm̃.Or ſignori no. hic ꝙ pot⁹ ſtatur te-
ſtib⁹ ꝙ̃ teſtimonijs. ꝙ põt intelligi duobus modis vno modo
ſic venio corã iudice ⁊ dico vos dediſtis mihi dilationẽ ad pro-
bãdũ:ecce teſtes dixit iudex nõ poſſum intẽdere ad receptionẽ
ipſoꝝ teſtiũ vñ retineas eos donec potero itẽdere ⁊ des eis ipẽ
dia dixi ego bñ facio ſꝫ ampli⁹ nolo eis dare qd facio voco eos
ad me ⁊ dico teſtib⁹ qd eratis dicturi dicũt ipſi hoc ⁊ hoc ita ſi-
tis teſtes vos vicini mei.poſtea venio cũ vicinis ad iudicẽ ⁊ di-
co ei qꝛ alia die vos nõ potuiſtis teſtes quos volebã producere
recipe ipſi dixerũt corã vicinis vñ vicini dicũt vobis qd dixerũt
dixit iudex nõ admitto hoc teſtimoniũ ſꝫ veniãt ipſi. Uel poteſt
intelligi ſi teſtes iurati deponãt ſtat̃ dictis eorũ ſꝫ ſi ꝓduco ſcri
pturã eoꝝ dicet aduerſarius nõ depoſuerũt iurati.vt.C.e.l.vlt.

Lege iulia de vi cauetur. In .§. iſto enumeran-
tur certe pſone q repellunt̃ a teſtimonio ferẽdo ſicut .l. iulia de
vi cauet̃ ⁊ ſunt iſte pſone ecce libertus aduerſus patronũ ferre
teſtimoniũ nõ dꝫ. Itẽ repellunt̃ a teſtimonio īpuberes qꝛ carẽt
oĩ iudicio itẽ repellunt̃ a teſtimonio dãnati de publico iudicio
ſi j ite.reſtituti nõ ſunt:ſꝫ ⁊ repellunt̃ a teſtimonio q tenent̃ i vĩ
culis vl'i cuſtodia publica ſed ⁊ repellunt̃ a teſtimonio q pecu
nias acceperũt vt pugnarẽt cũ beſtijs ſꝫ ⁊ repellit̃ mulier q̃ fa-
cit q̃ſtũ corpis ſui ſꝫ ⁊ repellunt̃ a teſtimonio q pecuniã accepe
rit ob teſtimoniũ ferẽdũ ⁊ ita appet ꝙ ꝗdã repellunt̃ ꝓpter re
uerẽtiã pſonaꝝ ꝗdã ꝓpter lubricũ pſone ⁊ cõſilij ſui:ꝗdã ꝓpter
notã iſamie.h.d.iſte.§.videte expõnẽ lr̃e.[lege iulia de vi].ſ.pu
blica vl' p̃uata.vt.j.ad.l.iul.de vi pu.vl' p̃ua.l.vl.⁊ ad.l.iul.de vi
pu.l.i.[in reũ].i.accuſatũ.[liberauit].i.manumiſſus fuerit nam
libert⁹ nõ poteſt teſtificari cõtra patronum vel libertos ei⁹ nec
pro eis:vt.C.e.l.libertoꝝ.⁊.l.pridẽ qꝛ libertos noſtros ⁊c.vt.j.de
v.ſig.l.iꝫ.§.recte.[impuberes]maſculi minores.xiiij.annoꝝ:fe-
mine.xij.vt inſti.de nup.in p̃n.[quiqꝫ iudicio publico cõdẽna-
tus erit.]qꝛ iſte eſt infamis.vt.ĩ.de his q no.infa.l.i.⁊ ſic tãꝙ̃ i-
famis ꝓhibetur dicere teſtimoniũ[nõ erit]qꝛ ſi eſſet reſtitutus
dãnatus nõ videtur.vt.C.de ſen.paſ.⁊ re.l.j.⁊.l.vlt.[vinculis.]
priuatis que probibita ſunt vt .C. de p̃ua. car.l.vna.[cuſtodia
ve publica erit]vt.j.de v.ſig.l.vinculorũ.[vt depugnaret]ſe
i.pſonam vel operã[fuerit]qꝛ ⁊ iſte cõmittit in.l. iul. repe. vt.j.
ad.l.iul.repe.l.l.[perſonarum]vt ſunt liberti.[quidam propter
lubricum conſilij ſui].i.propter defectum animi ſui vt ſunt im-
puberes.[vite ſue]vt damnati de publico iudicio vel qui deti-
nent̃ in vinculis vel qui locauit ſe vt pugnaret cũ beſtijs qꝛ iſti
ſunt infames.vt.C.de his qui no.infa.l.i.[fidẽ]ſub.imo ſunt re
pellẽdi.Or ſignori circa iſtũ.§.eſt inſiſtẽdũ ⁊ ſtatim opponit̃ ad
§.iſtũ ſic in.§.iſto dr̃ ꝙ infames repellunt̃ a teſtimonio ferẽdo.
5 †Sed videt̃ cõtra ⁊ videtur ꝙ infames a teſtimonio ferendo
nõ repellant̃.nã.l.dicit ꝙ heretici ſunt infames vt.C.de ſum.tri.
⁊ ſi.ca.l.j.in ſi.⁊ tñ ad teſtimoniũ admittũt̃:vt.C.de here.⁊ ma.l.
qm̃ ad quod.ꝗdã dixerunt heretici ſunt infames infamia facti
nõ iuris ideo admittunt̃ ad teſtimoniũ ſed.§.iſte loqtur de in-
famibus infamia iuris.ſed hec opinio non eſt bona qꝛ heretici
ſunt infames infamia iuris:cũ nõ ſint mẽbrũ ſac.ſan.ec.in aut.
de pri.do.viij.coll.in princi.⁊ extra de here.c.dãnamus ⁊ .C.de
he.⁊ ma.in cõſtõne q incipit credẽtes. vñ dicetis ita regularit̃
infames repellunt̃ ab oĩ teſtimonio vt hic fallit in caſib⁹ in cri-
mine leſe maieſtatis vbi oium eſt exequata cõditio.C. ad .l.iul.
ma.l.nulli⁹.itẽ fallit in hereticis cũ iſta modica diuiſiõe heretic⁹
adiudicare teſtimoniũ nõ admittit̃ ꝯ xp̃ianũ ſed extra iudicia
ne facultas ꝓbatiõis anguſtet̃ admittunt̃ heretici minori here
ſi dãnati ſed ſi eẽnt dãnati de maiore hereſi nõ admittunt̃ ad i
uicẽ heretici bñ admittunt̃ qꝛ nil iude⁹ iudeo ⁊ mutua cria ⁊c.
vt.ĩ.de ꝯpẽ.l.ſi ambo.Or ſignori circa materiã iſtã ſubtiliã mul
tas q̃nes ⁊ ſtatl q̃nẽ gñalẽ hꝫ ne locũ iſte.§.in litib⁹ pecunia-
rijs ⁊ cauſis crialib⁹ dixerũt ꝗdã ꝓhibitionẽ hui⁹.§.reſtringen
dã ad cãm criminalẽ tm̃ ⁊ pro ſe inducũt.ꝙ hic dr̃.l.iul.de vi ca
uet̃ at cõſtat.l.iul.de vi pu.iudiciũ eſſe.vt.j.de pub. iudi.l.i.⁊ ꝙ
in vno prohibet̃ in ceteris permittit̃ vt.j.de fun.inſtru. ⁊ inſtr.
le.l.queſitũ.§.idẽ reſpõdit.Sed verius eſt vt dicam⁹ ꝙ iſte.§.ha
beat locũ in ciuilibus ⁊ criminibus ⁊ precipue in criminalibus

vbi requirit̃ maius periculũ ⁊ maius cõſiliũ.vt.j.de vẽ.inſpi.l.i.
in prin. Itẽ ꝙ hoc ſit verũ probatur hic qꝛ ꝓhibet̃ libert⁹ ferre
teſtimoniũ aduerſus patronum ꝙ hꝫ locũ in ciuilibus ⁊ in cri-
minalibus vt.C.e.l.libertoꝝ.ſed denuo q̃ro hic impuberes ꝓhi
bent̃ ferre teſtimoniũ q̃ eſt rõ ꝓhibitiõis in libertis reddit̃ rõ i
ſi.§.ꝓpter reuerẽtiã quam patronis debẽt.Rñ.poteſt aſſignari
duplex rõ quare ꝓhibent̃ impuberes:qꝛ teſtis dꝫ deponere iu-
rat⁹ vt.C.e.l.iuriſiu.ſed impuberes iurare ꝓhibẽtur vt.ĩ.de iure
iurã.l.qui iuraſſe in caſu tñ admittit̃ ei⁹ iuramentũ vt in manu
miſſione.vt.j.de lib.cau.l.viij.⁊.j.de op.lib.l.iuriſiu.ãdi alia rõ
reddit̃ hic in ſi.§.ꝓpter lubricũ cõſilij ſui.i.qui careat intellectu
⁊ ad iſtud accedit inſti.qui.nõ eſt p.fa.te.§.ꝓterea.ſed denuo q̃
ro qd ſi pupillus audiuit vel vidit in pupillari etate:nũquid fa
ctus pubes poterit ferre teſtimoniũ de his q̃ audiuit vel vidit
in pupillari etate qð iſta ẽ ſabbatina:⁊ videt̃ ꝙ impubes fact⁹
pubes ad teſtimoniũ admittat̃ de eo ꝙ audiuit vel vidit in pu
pillari etate qꝛ iſtð nõ eſt prohibitũ ergo ꝑmiſſum: vt.ĩ.e.l.j.in
ſcðo dicto.⁊.j.e.l.ex eo ꝙ ꝓhibet ecõtra ꝙ nõ qꝛ eorũ etas quid
videat ignorat:vt.j.ti.i.l.vl.⁊.C.de fal.mo.l.j.in ſi.⁊ ita dixit do
min⁹ py.in q̃nibus ſuis ar.huius.l.⁊.j.e.l.in teſtimoniũ in fin.
Sed dñs Io.hic reſcripſit cõtrariũ:⁊ dixit ꝙ pubes fact⁹ põt
ferre teſtimoniũ de eo ꝙ vidit in pubertate ar.preallc.pro hoc.
Itẽ probat hoc tali argumẽto ecce ſuus repellit̃ a teſtimonio:
vt.C.e.l.quoniã tamẽ factus liber poteſt ferre teſtimoniũ de eo
ꝙ audiuit vel vidit in ſui.vt.j.de v.ſig.l.nationem.§.inſtrumẽ-
toꝝ. Itẽ qꝛ facultas probationũ nõ dꝫ anguſtari.vt.C.de her.
⁊ ma.l.qm̃.⁊.C.de re.cre.l.generaliter.in prin.niſi vellet ferre te
ſtimoniũ in caſu in quo requirit̃ ꝙ legitima ⁊ integra ſit ꝯditio
ſicut eſt in teſtamẽtis nam pubes factus nõ poſſet teſtificari de
teſtamento ꝙ vidiſſet fieri in pupillari etate vt inſti.de teſtamẽ
tis.C.teſtes. Uel poteſt ita diſtingui vt conſueui dicere ſi pupil
lus eſt infans vel proximus infantie cum videt aliqd pubes fa
ctus nõ ferret teſtimoniũ de eo qð viderit qꝛ eius etas qd vide
rit ignorat vt in p̃alle.l.j.ti.pxi.l.viij.⁊.C.de fal.mo.l.j.in ſi.⁊.ĩ.
de rei vẽ.l.ꝙ infans.ſed ſi eſſet doli capax cum videt̃ pubes fa-
ctus põt ferre teſtimoniũ de eo qð viderit niſi in illis caſib⁹ in
qb⁹ reqrit̃ qs integre cõditiõis ⁊ ſic intelligit̃.j.ad ſil.l.excipi-
tur. Or vltra ꝓcedo vos hẽtis hic ꝙ infamis repellit̃ a teſtimo
6 nio in iudicio ⁊ extra ⁊ i ciuilib⁹ ⁊ in crialib⁹ cauſis †qd dicem⁹
de ꝑiurio nũqd repellit̃ a teſtimonio vr̃ ꝙ ſic qꝛ iſamis ẽ. vt.C.de
tráſa.l.ſi qs maior.⁊.C.de diuoꝛ.⁊ repu.aut̃.hodie q̃tiſcunqꝫ ⁊
C.de pe.iudi.qui ma.in.aut̃.nouo iure.ꝯ vr̃ qꝛ edictũ de teſti-
bus eſt ꝓhibitoriũ.vt.ĩ.e.l.j.in ſcðo dicto.⁊ nulla lege inuenit̃
ꝙ ꝑiurus repellat̃ a teſtimonio. Or ſignori in q̃ne iſta ita dici
mus ꝑiur⁹ qb⁹ caſib⁹ nõ eſt infamis ꝙ eſt regl'r iure nr̃o ꝙ ex
eo appet ꝙ dãnat⁹ de crimine ſtellionat⁹ nõ eſt infamis.⁊ ꝑiu
rus dãnat̃ eo crimine.vt.j.de crimine ſtel.l.j.⁊.ĩ.ꝙ eiſdẽ caſib⁹
nõ repellit̃ ſed min⁹ ei credit̃.qꝛ q retro fuit mal⁹ ⁊c.vt.j.de ac
cu.l.ſi cui.§.hiſdẽ.⁊.ĩ.de ſen.l.caſſi⁹ ſed in caſib⁹ in qb⁹ eſt infa
mis puta ſi venit ꝯ ſacramẽtũ ⁊ pactũ:vt in.l.ſi qs.vl' ſi inuenit̃
deieraſſe cũ tulit teſtimoniũ de morte mariti abſentis ⁊ vxor cõ
uolauit ad ſcðas nuptias.vt i aut̃.hodie q̃tiſcũqꝫ ãnis.itẽ ſi i
uenit̃ ꝯ ſacrm̃ corrupiſſe iudicẽ.vt.C.de pe.iu.q ma.in.aut̃.no-
uo iure.⁊ hec qð no.ĩ.de his q no. infa.l.luci⁹. Sed qd erit cri-
minoſus vel ꝑiur⁹ egit pniam de crimie vl' de ꝑiurio.nũqd cre
det̃ ei⁹ teſtimonio.vr̃ ꝙ ſic.qꝛ ex quo penituit vr̃ in inte.reſtitu
tus:vl' poſt tp̃s vr̃ ei remiſſa iſamia.vt.C.de nup.l.ipialis.§.i.in
ſi.⁊ i aut̃.vt ꝯſtõ q̃ dig.§.illud.⁊.C.de his q no.iſa.l.⁊ ſi ſeuerior
ſnia dic ⁊c.ꝯ vr̃ ꝙ nõ:qꝛ q retro fuit malus ⁊ hodie preſumit̃
mal⁹.⁊ ſi hodie deſinit eſſe malus nõ põt ferre teſtimonium.ſi-
cut nec mulier q̃ fecit q̃ſtũ ſui corpis vt hic dr̃. Itẽ qꝛ pena põt
demi culpa ꝑennis erit.vt.C.de gr̃a.aboli.l.vl. ſꝫ nos dicimus
ꝙ ex quo criminoſus vel ꝑiur⁹ egit pniam nõ eſt derogandum
dicto ſuo.vnde ei credet̃.vt ar.p̃alle.l.C.de nup.l. impia.§.i.in
7 ſi.†Sed denuo q̃ro hic dꝛ ꝙ illi qui detinent̃ i vinculis vel i cu
ſtodia publica ipſi ꝓhibent̃ ferre teſtimoniũ:q̃ eſt ratio.dicunt
ꝗdã qꝛ iſti carcerẽ exire nõ debẽt niſi in dieb⁹ paſchalib⁹.vt.C.
de epiſ.au.l.iij.Sed certe videt̃ ꝙ hec ſit rõ:qꝛ forte ferunt teſti
monium ad petitionẽ illius qui promitteret eos liberare vnde
ſicut ꝓmiſſio facta in vinculis eſt inutilis.ĩ.qð me.cau.l.vlt.ita
8 iſte de facili nõ fert bonũ teſtimoniũ.†Sed denuo quero qua-
re ille q locat opas ſuas vt pugnet cũ beſtijs repellit̃ a teſtimo-
nio.Rñ.duplici rõne.vna rõ repellit̃ qꝛ eoipſo ꝙ facit hoc eſt i-
famis.vt.ĩ.de poſtu.l.i.§.remouet. Itẽ qꝛ nõ timeret malũ fer-
re teſtimoniũ. Itẽ eadẽ rõ eſt in illa que facit palã queſtum cor
poris ſui.qꝛ eſt infamis ipſo iure.vt.ĩ.de his qui not.infa.l.j.itẽ
qꝛ mulier que vẽdit corpus ſuũ veriſimile eſt ꝙ ferret malum te-
ſtimoniũ. Item illi qui accipiunt pecuniam ob teſtimonium di-
cendum vel non dicẽdum corruptibiles ſunt:vnde ſunt repel-
lendi.cũ.l.iulia repetundarum teneantur. vt.ĩ.eo.l.ſi.⁊.j.ad.l.
j.ad.l.iul.

iulia repe.l.j.ꝛ.§.

Teſtes non temere. In .§. iſto dicitur ꝙ teſtes de lõge ꝺ loco ad locum nõ debent retrahi temere inuiti: multo fortius milites nõ debẽt a ſignis vel muneribꝰ aduocari cã ferẽdi teſtimonij: ꝛ hoc diuꝰ adrianꝰ reſcripſit: verũtñ ſi ꝯſuetudo puĩcie aliter ſuadet bñ trahunẽ teſtes de vno loco ad aliũ: in talibꝰ iudex q iudicat dꝫ ſequi ꝯſuetudinẽ loci.h.d.[teſtes] nõ milites vt puta pagani.[p lõgũ iter] ꝺ loco ad locũ.[iudicãtis] .i.iudicis [q iudicat.] Or ſignori.§.iſte põt itelligi dupli: ꝛ vno mõ põt itelligi in ſui pꝛin.de teſtimonio qꝺ nõ ferẽ in figura iudicij: qꝛ ibi teſtes nõ debẽt p lõgũ tpꝰs aduocari.ꝛ no.exẽplũ ſic.ſi teſtamẽtum factũ eſt abſens nõ dꝫ aduocari a ſuis negotijs vt ſit teſtis in teſtamẽto: qꝛ iſtud teſtimoniũ nõ ferẽ in figura iudicij. vt.j. queadmodũ teſt.ap.l.ſi qs.aliꝰ põt intelligi iſte.§.ſcꝺo mõ in teſtimonio qꝺ ferẽ i figura iudicij: ꝛ dicetis fore dĩiaꝫ iter qões ciuiles ꝛ criminales: qꝛ ſi litigamꝰ de qõne ciuili nõ dꝫ teſtis abſens aduocari de loco ad locũ vt hic dr: ſꝫ dꝫ mitti ad iudicẽ illiꝰ loci vt examinet eũ ꝛ eiꝰ depoſitionẽ ſigillatã trãſmittat: ſed in cauſis criminalibꝰ teſtes abſentes aduocãtur. vt in auẽ.eo.ti.§. hec oia ꝗ eſt ſignata.C.de fide iſtr.ſup.l.iudices. ꝛ iſta oia ſunt vera in teſtibꝰ abſentibꝰ nõ militibus: puta paganis: ſecꝰ eſt in militibꝰ qꝛ illi etiã volẽtes nõ debẽt aduocari a ſignis vel muneribus. Itẽ in pecuniarijs cauſis nõ aduocanẽ de loco ad locũ: niſi cõſuetudo eſſet in regione.ꝛ ita no.cõſuetudinẽ loci ſeruandaꝫ.accedit.ꝺ.cõia p.l.vẽditoꝛ.§.ſi cõſtat.vñ no.ꝙ aut cõſuetudo eſt introducta ad liteꝫ ordinandã: ꝛ tũc ſeruatur cõſuetudo loci vbi agẽ vt hic: aut eſt introducta ad litẽ decidẽdã.ꝛ tũc ſeruaẽ ꝯſuetudo loci vbi ꝯctũ ẽ.vt.ꝺ.ꝺ eui.l.ſi fundꝰ.vt.ꝺ.de iu.l.ſ.

Lege iulia iudicioꝝ publicoꝝ. In.l.iſta enumeranẽ pſone ꝗ inuite non cogunẽ ferre teſtimoniũ ſicut.l.iul.publicoꝝ iudicioꝝ cauẽ .nã cauẽ ꝑdicta.l.ne qs inuitꝰ cogaẽ ferre teſtimoniũ aduerſus ſocerũ ſuũ ꝛ aduerſus vitricũ puignũ ve ſuũ: vel aduerſos ſobrinõ ſobrinã ſobrino ve natũ q ſunt cõſobrini. itẽ cauẽ ꝑdicta.l.ne qs dicat teſtimoniũ aduerſus libertũ ſuũ liberoꝝ parẽtũ ve ſuoꝝ. Itẽ cauẽ ꝑdicta.l.ne liberti aduerſus patronos inuiti cogantur ferre teſtimoniũ: ꝛ in oibus legibꝰ in quibꝰ cõtinetur ꝙ nõ tenetur quis iuitꝰ aduerſus ſocerũ vel generũ dicere teſtimoniũ dicẽdũ eſt appellatione generi ſpõſum filie contineri ſoceri appellatione patrẽ ſpõſe cõtineri.h.d.iſta.l.cum.l.ſeq.[cauẽ] que ſint publica iudicia habetis.j.de pub.iudi.l.j.[ne inuito denũcietur] ſcilicet alicui.q.d.nõ cogatur ferre teſtimoniũ aduerſus tam cõiunctas perſonas.[vitricũ] .i.natum.vt inſtit.de nup.§. affinitatis.[ſobrinũ] vt inſti.de gradi.§.iiij.[dicere] imo volentes nõ admittunẽ.vt.ꝺ.e.l.iij.ꝛ.l.iul.ꝛ.C.e.l.libertoꝝ [pꝛoni] repete cõtineri placet. Or ſignori hꝫ ne locũ lex iſta in cauſis ciuilibꝰ ꝛ criminalibꝰ: dixerũt quidã ꝙ hꝫ locũ in criminalibus tñ ar.eiꝰ qꝺ dicit hic.l.lege iulia publicoꝝ iudicioꝝ ꝛc.ſed põt dici ſm Azo.ꝙ hꝫ locũ in ciuilibꝰ ꝛ in criminalibꝰ cauſis. Nam hoc ẽ itroductũ ne tã aduerſꝰ ꝯiũctas pſonas coganẽ ferre teſtimoniũ.vt.j.ꝺ gra.l iii.cognatiõis.i pn.ꝛ ar.C.ꝺ ad tu.l.humanita.

Idonei. In.l.pñti dr: ſi peto aliqd a te petitione meã debeo ꝓbare per idoneos teſtes: ꝛ idonei teſtes nõ ſunt illi quibꝰ a me põt impari vt ſi ſunt teſtes rõne patrie vl' dñice ptãtis.h.d.iſta lex.videamus expõnẽ lr̃e.[idonei nõ videnẽ eſſe] ſub.nec ſunt teſtes ꝓducti ab actore ad fundandã ſuã intentionẽ: vl' ꝓducti a reo ad iuuandã ſuã exce.quibꝰ imperari poteſt a producente eos pro ſe ſiue ſit actoꝛ ſiue reꝰ [vt teſtes fiant] ſcꝫ in cauſa in qua producantur. Or ſignori incũctanter hec .l. eſt intelligẽda ꝛ exẽplificãda vt dixi in caſu: cõſtat ꝙ poteſt pater imperare filio ꝛ dñs ſeruo ꝛ ipſi tenẽtur eis obedire in nõ atrocioꝛibꝰ.vt.j.de ac.ꝛ ob.l.ſeruus.ꝛ.j.de re.iu.l.nã ad ea. Itẽ alia ratione apparet ꝙ nõ ſunt idonei teſtes.nã pater pro filio vel ecõtra nõ eſt idoneus teſtis. vt.j.e.l.teſtis.ꝛ.C.e.l.parẽtes. Itẽ qꝛ ſeruꝰ p dño nec cõtra dñm dꝫ interrogari.vt.C.e.l.ſeruos.ꝛ.l.qm̃.ſed quid dicemus ſi aliqs põt imperare nõ rõne patrie poteſtatis vel dominice: ſed rõne iuriſdictiõis vel obediẽtie.ecce magiſtratꝰ põt imperare ſubditis ꝛ obtẽperare tenẽtur in nõ atrocioꝛibꝰ.vt.ꝺ.qꝺ me.cau.l.cõtinet. Itẽ dño abbas põt imperare monachis ſuis.vt in auẽ. ꝺ ſan.epiſ.p to.nũquid ſi magiſtratꝰ vel abbas ꝑcipit ei vt ipſe ferat teſtimoniũ in cã tertij erit iſte idoneꝰ teſtis cui ita imꝑatur. rñ.ſic: qꝛ inuiti qñqꝫ teſtes ferunt teſtimoniũ.vt.C.e.l.ſi qñ.ꝛ.j. de ta.exhi.l.locũ.§.hoc interdictũ. Si aũt magiſtratꝰ vel prelatus ei precipit vt ferat teſtimoniũ in cã vniuerſitatis vel in cã eccle.ſiſt põt hoc facere.vt ar.ꝺ.de re.di.l.in tm̃.§.vniuerſitatis ꝛ.ꝺ.de in ius voc.l.ſed ꝛ ſi hac.l.§.qui manumittiẽ.ſed ſi vellet magr̃atꝰ vel ꝓlatꝰ imperare ſubditos vt ferat teſtimoniũ in cauſa ſua nõ põt: ſicut nõ põt pater vel dñs. nã ꝟbũ ptãtis i iure nr̃o ſumiẽ multis modis.nã dr hr̃e ius imperãdi pr̃: ꝛ dñs ꝛ magiſtratꝰ ꝛ prelatꝰ ſeu abbas.vt.j.de ꝟ.ſig.l.ꝟbũ.ſic ergo qꝺ dicit hic.l.idonei teſtes nõ videẽ eẽ qbꝰ imꝑari pt vt ſiãt teſtes ẽ itelligẽdũ rõe ptis vl' dñice ptãtis nõ rõe iuriſdictiõis vl' obediẽtie.

† ☞ Serui an poſſint ferre teſtimonium.

Serui rñſo. In.l.pñti dr: teſtes regulr̃ debẽt eẽ liberi nõ ſerui: ſꝫ aliqñ ſerui bñ interroganẽ: ꝛ eoꝝ rñſo eſt credẽdũ cũ alia ꝓbatio deficit ad eruẽdã ꝟitatẽ [ſerui rñſo] ſub.cuꝫ interrogari põt [nõ eſt] ſub.ſi ei accedũt alia adminicula.ꝛ i.l. iſta caueatis vobis ꝙ ſui regulr̃ nõ admittũẽ ad teſtimoniũ.vt C.e.l.qm̃ liberi.ꝛ in auẽ.e.ti.§.ſi ꝟo ſeruis. † e ꝗ ſeruoꝝ teſtimoniũ nõ recipiẽ ꝯ extraneos qꝛ ꝗtũ ad ius ciuile ꝛc.vt.j.ꝺ re.iur. l.qꝺ attinet. Itẽ nõ admittiẽ teſtimoniũ ſeruoꝝ cõtra dñm vel p dño.vt.C.e.l.ſeruos.interrogaẽ tñ ſol in caſibꝰ.vt.C.de qſti. l.j.ſꝫ lꝫ nõ habeãt iterrogari: tñ interroganẽ de facto ſuo.vt.C. de qſti.l.interrogari.ꝛ dñr iterrogari de facto ſuo cũ dñs vẽdit ſeruũ ꝛ dixit eũ fugitiuũ nõ eſſe vel tacet: poſtea iſte ſeruꝰ fugit ſi ẽptoꝛ vult agere ex edicto edilĩũ curuliũ: qꝛ dicit ſeruũ fugiſſe apud dñm q vẽdidit: hic iterrogaẽ ſeruꝰ ꝺ facto ſuo cũ aliter ꝓbari nõ pt.vt.ꝺ.de p.l. cũ ꝓbatio ꝛ erit iterrogãdꝰ ꝑcedẽtibꝰ indicijs.vt.j.ꝺ qſti.l.ij.ꝛ dicto eiꝰ ſtabiẽ.vt.ꝺ.ꝺ edi.edi.l.qro.i fi. reꝓbata opi.illoꝝ q dicũt interrogari ſeruũ etiã ſi indicia nõ ꝑcedãt.vt.C. de ſer.fu.l.qcũqꝫ.qꝛ illa.l.itelligiẽ ſi indicia precedãt. Itẽ colligetis hic ar. ꝙ in ſubſidiũ interrogaẽ hic aliquis qui aliꝰ cõiter interrogãdus nõ eſt.vt.ꝺ.de ꝓb l.cũ ꝓbatio.ꝛ qꝛ interdũ recipiunẽ heretici.vt.C.de here.ꝛ ma.l.qm̃.

† ☞ Teſtes nõ ſolũ volẽtes admittũẽ imo inuiti regl'a cũ falle.

Inuiti. Uos habuiſtis.ꝺ.e.l. iulia q nõ cogũtur inuiti ferre teſtimoniũ: hic tractaẽ de qbuſdã alijs q nõ cogunẽ inuiti ferre teſtimoniũ: ꝛ ſunt iſti ſenes valitudinarij milites q ſunt in expeditione: vel cum magiſtratus abſunt cauſa rei publice. Itẽ hi quibꝰ in vrbẽ venire nõ lꝫ [nõ cogunẽ] ſub.qꝺ eſt cõtra regulã gñalẽ.vt.C.e..ſi qñ.[ſenex] dr ſenex plurib.mod.' vno mõ dr ſenex ꝓpꝛie etate vt ab oibꝰ mũeribꝰ pſonalib. excuſenẽ vt.j.de iu.imo.l.ſemp.ꝛ dr ſenex q ꝑuenit ad ſeptuageſimũ an.vt arg. C.q etate.l.vnica.ꝛ.j.de iu.imu.l.maiores. aliqñ dr ſenex moribus: puta ꝓfeſſoꝛ iuris ciuil.vt.C.de profeſ.ꝛ medi.l.vnica.li.x. [valitudinarij] .i.valitudine impediti.[vl' milites] .ſ. qui ſunt i expeditiõe.vt.ꝺ.e.l.iij.§.vl.[cã abſunt] ſub.vel in ꝓximo abfuturi ſunt.[venire nõ lꝫ] ſub.in vrbe vbi debẽt ferre teſtimoniũ infamie cã: vt ſunt milites q ſunt miſſi ignominie cauſa de militia.itẽ vt ſunt hodie bãdicati qꝛ deportati ſunt. vt.j.ꝺ excu. tu. l.ſiue milites.in fi.ꝛ.j.de le.iij.l. hi qui.ꝛ.ꝺ.de his qui no.infa.l.ij. §.ignominie cã vel vt ſunt illi qui ſine dedecore appere nõ pñt. vt.ꝺ.ex q.cau.ma.l.in eadẽ in fi. Or ſignori circa.l.iſtã ſubijcies
† tis regulã ꝛ inſtantiã regule † nõ ſolũ teſtes volẽtes admittunẽ imo inuiti.vt.C.e.l.ſi qñ.ꝛ.j.de ta.exhi.l. locũ.§. hoc interdictũ: qꝛ ferre teſtimoniũ eſt publicũ officiũ: ꝛ aliqs inuitꝰ cogiẽ ad publicũ officiũ.vt.j.de mu.ꝛ ho.l.ſi qs munꝰ.fallit in caſibꝰ quos habuiſtis.ꝺ.l.lege iulia itẽ fallit in ſenibꝰ ꝛ valitudinarijs ꝛ in militibꝰ qui nõ debẽt a ſignis aduocari ꝛ in abſentibꝰ cauſa rei pu.vt hic.ꝛ ideo excuſanẽ ſenes qꝛ venerãda eſt ſenectꝰ. vt.j.ꝺ iu.imu.l.ſemp iuxta illud.id fruſtra ꝗrimus trãſacto tpꝛis actu. itẽ fallit in publicanis.vt.j.e.l.inuiti teſtimoniũ nõ dicant. Or ſignori ſup.l.iſta ꝗro ſic.ſenes ꝛ valitudinarij ꝛ alij de quibꝰ.ꝺ. dixi ꝙ inuiti nõ cogũtur ferre teſtimoniũ: nũquid ſi veritas aliter nõ põt probari niſi p teſtes ſenes vel valitudinarios vel per alios qui nõ cogũtur: in caſo iſto poterũt excuſare ſe vel ſunt cogẽdi excuſatiõe nõ admiſſa.dixerũt quidã ꝙ etiã ſi veritas aliter indagari vel ꝓbari nõ põt: nõ tñ ꝑdicti cogunẽ inuiti cum iſtis ſit priuilegiũ cõceſſum ꝛ priuilegia debẽt latiſſime interpꝛetari.vt.ꝺ.de cõſti.pꝛ.l.vlti.ꝛ.C.de bo.vac.l.ſi qñ. alij dixerũt ꝙ predicti nõ poſſunt ſe excuſare ſi ꝟitas aliter ꝓbari nõ poteſt ꝛ inuiti cogunẽ: qꝛ i ſubſidiũ multa fiũt ꝗ aliꝰ prohibẽtur.nã ſpurij repelluntur ob oneribꝰ reipu.tñ admittuntur in ſubſidiũ. vt j.de mu.ꝛ ho.l.vt gradatim.§.quoẽ.nam ꝛ ſerui ſubijciuntur ꝗſtionibꝰ cũ aliter veritas ſciri nõ põt: ꝛ ſtatur dicto eoꝝ cũ precedẽtibꝰ indicijs.vt.ꝺ.l ꝓxi.habuiſtis.itẽ qꝛ heretici admittunẽ ne facultas ꝓbationum anguſtetur.vt.C.de here.ꝛ ma.l.qm̃. Or ſignori in prima opi.videẽ eſſe dñs Jo.ꝛ az.ꝛ eam vidẽtur appꝛobare.ꝛ rñdent ad leges ſuperiꝰ allegatas ꝙ ſpurij in magr̃atꝰ admittunẽ in defectũ.hoc eſt fauore publice vtilitatis.ꝛ ideo reſtringiẽ immunitas. Itẽ ꝙ ſeruꝰ admittaẽ alijs deficientibꝰ ꝓbationibꝰ: certe hoc ſit ꝓpter ſuũ odiũ: quia odia ſunt ꝛc. vt.j.de li.ꝛ poſthu.l.cũ quidã.ꝛ ita in hereticis. Or ſignori in ꝗſtione iſta dñs meus dicebat cõtra opi.dñi Jo.ꝛ az.ꝛ dicebat ꝙ ita ſepe obtinuit in cauſis.vñ dicebat qꝺ dr in.l.iſta ꝙ aliqui

excuſanf.i.q inuiti non coguntur ferre teſtimoniū: verum eſt
ſi aliter veritas probari pōt: ſed inopia probationū debent cogi
inuiti ne facultas pbationū anguſtef qđ nō debet eſſe.vt.ſ.di
ctū eſt. Ite3 q2 boni iudicis eſt inquirere veritatē oibus modis
quibus poteſt.vt.C.de eden.l.is apud quē.z.C. de iureiur.c.l.ſ.
non ob.q iſtud eſt fauore eorum introductū: q2 iſte fauor non
d3 prorogari nullo extrinſecus accidēte: ſed aliquo ſic: q2 priui
legia habēt locū in ſuis caſibus.vt.ſ.de reg.iu.qđ 3. Item eſto
q ſit fauor in ſenib9 z valitudinariis z in militib9: z in his qui
abſunt cauſa rei publice: tū nō eſt fauor in his quibus in vrbe
venire nō licet: q2 eis nō ppter ſuū odiū nō licet venire. S3 opi.
dñi mei videf mihi q ſit verior. Uel poteſtis dicere ſi aliqs eſt
ſenex vel valitudinarius iudex mittet ad domū ſuā vt ibi iure
tur z deponat quia ad perſonas egregias zc.vt.ſ. de iureiur.l.
ad perſonas z.C.de iureiu.l.ii.ſ.obſeruari. z ſm hoc dicetis q
ſenes z valitudinarii non excuſantur a teſtimonio: ſed excuſan
tur ne cogantur venire ad iudicem: ſed ad eos domi mittitur.
1 Teſtis idone9 nō ē fili9 cauſa pris z ecōtra z de rōne.n.2.

Teſtis. In.l.iſta d2 q fili9 in cā pris non eſt ido
ne9 teſtis z ecōtra: pater nō eſt idoneus
1 teſtis in cauſa filii. Or ſignori no.† q parētes vſq3 in in
finitū nō pñt admitti p liberis vel cōtra eos. vt .C.e.l.parētes.
adeo q etiā ſi adam vel eua viueret nō eēt aliquis qui p eis vel
ō eos poſſet ferre teſtimoniū fallit in cauſa etatis.vt ar.ſ.de p
ba.l.etiā: vel lex illa intelligif vt ibi dixi. Itē fallit.ſ.de teſta.l.q
teſtō.ſ.pr.hinc eſt q de caſtrēſis quaſi zc.vt.ſ.de iudi.l.is nul
2 lo.† Sed dic mihi q eſt rō quare fili9 non eſt idone9 teſtis patris
nec ecōtra: certe rō eſt illa q2 interptatione iuris eedē ſunt per
ſone.C.de impub.z aliis ſub.l.vlti.z inſti.de inuti.ſtipu.ſ.ei q.z
quis in re ppria non eſt idoneus teſtis.vt.ſ.eo.l.null9.z.C.eo.l.
oibus.ptereа illud qđ eſt filii intelligif eſſe patris.z econ.vt in
ſti.de here.qualitate z differētia.ſ.ſui.z.ſ.de li.z poſth.l.in ſuis.

Ad fidem. In.l.pñti d2: regſr recipiuntur te
ſtes rogati z nō rogati. nam ad fi
dem rei geſte faciēdā etiā teſtis nō rogatus admittif
h.d.[teſtis intelligif]ſub.z iđ poterit pduci in teſtē Or ſignori
no.hic regulā z inſtantiā regule.hec eſt regula: ſi mutuo tibi.x.
vel vēdo tibi rem meā p.x.qui fuerunt pñtes poterunt ferre te
ſtimoniū ſiue fuerint rogati teſtes adeſſe ſiue fortuito trāſibāt:
q2 regſr nō eſt neceſſe q teſtis rogetur z videat z audiat id de
quo querif.vñ pōt pduci in teſtē: ſiue adhibit9 fuerit z rogat9
ſiue fortuito veniat: z ita loquif.l.noſtra. ſed iſta regula recipit
inſtātiā in quatuor caſib9.vn9 eſt in teſtamētis.vt.C.de teſta.l.
hac cōſul.z idem dixerūt quidā in aliis vltimis volūtatib9: ſed
leges nō probāt hoc.ſ3.l.dicit 3.in codicil.l.q nō requirātur ro
gati.vt.C.de codicillis.l.vl.ſ.illud. alius caſus eſt dum debitor
ſoluit creditori ſi vult pbare ſolutionē debēt eē rogati.vt.C.e.l.
teſtium. Et eſt terti9 caſus ſi confiteatur creditor ſibi ſolutū.vt
in auf.eo.ti.ſ.z l3.q eſt.C.eo.ſup.l.teſtiū. z incipit rogati. Et z
quartus caſus: puta in diuortiis.vt.ſ.de diuor.z repu.l. nullus.
1 Uenditor non poteſt eſſe cum res euincitur ab emptore.
Legatarius quando poſſit eſſe teſtis in teſtamento.
2 Donator an poſſit eſſe teſtis in cauſa donatarii.

Nullus. In.l.iſta d2 q null9 eſt idoneus teſtis
in re ſua.h.d.[in re ſua] vt .C.e.l.oib9
z d2 res.ſua cui9 dñiū z emolumentū pertinet ad eū.
vt.ſ.qñ ap.ſit.l.ſ.ſ.in propria.z ideo dicā ego arg.hui9.l. cū res
1 euincif ab emptore vēditor† nō pōt eſſe teſtis cū teneaf de eui.
vt.C.de euic.l.nō dubitaf.vñ libēter venditor teſtificaref pe 3
eū emptor de euic.regreſſum haberet.hinc eſt q pōt appellari.
vt.ſ.de ap.l.ab executore.in fi.z.l.a ſnla. Sed ad.l.iſtā opponif.
vos habetis in.l.iſta vt dixi in caſu videf cōtra.q2 legatari9 po
teſt ferre teſtimoniū.vt inſti.de teſtamētis.ſ.legatarii.z.ſ.de te
ſta.l.qui teſtamēto. Ad qđ pōt dici ibi nō fert teſtimoniū in re
ſua: ſed in aliena.ſ.pro herede q2 fuit pris vbi fuit heres inſtitu
tus vñ teſtificaf ſi eſt teſtamētū ſolēne: z ſic pro herede vel con
tra heredē: ſi nō eſt ſolēne: quo caſu ſi nō tenet inſtitutio nec le
gatū.vt inſti.de teſta.ſ.heredi. Itē hoc eſt verū regulariter q
nullus teſtis in re ſua quaſi cū teſtis eſt in re ſua: puta ſi petitur
legatū vel fideicō.z heres negat d3 iurare relictū non eſſe alias
2 ſoluit.vt.C.de fideicō.l.qōnē.† Or ſup.l.iſta conſueuit ſic queri
nūquid donator poſſit eſſe teſtis in cauſa donatarii. Rñ. vt di
xi.C.e.l.oibus.videlicet dicendū eſt ſi nō pmiſit euic.vel nō in
cipit donatio a pcedenti pactione poterit eſſe teſtis alr nō.C.ſ
dona.l.qñ z ar.C.de iur.do.l.ſ. Sed ſignori poterit contingere
talis abſurditas: debes mihi.x. habeo vnum teſtem non vēdo
act.meam titio cōtra te: quia non poſſem eſſe teſtis: ſed dono ei
obligando me.deinde titius cōuenket te ad.x.habebit duos te
ſtes eum quem habebam z me donatorem: z ita lex circūuenif
ſed poteſt dici cōſulef hoc modo: ſi titius agit ex iure ſuo pote

rit allegare q ego domin9 iuſtior ſum perſona ſupra de procu.
l.ſi actor.z.C.de procu.l.ſi.vnde ex quo iuraui de calum. videf
cauſa mea eſſe: quia principales perſone iurant de calum.C.de
iur.ca.auf.principales.fallit in diuortio.vt.ſ.de diuor.l.nullus.
1 Pluralis locutio duo requirit ad minus.
2 Teſtes quot requirantur in iudiciis z in cauſis.

Ubi numerus. In.l.iſta dicitur: quot
teſtes requirunt in iu
dicio z in cauſis: z certe vbi a lege non requirif cer
tus numerus teſtium ad probationē ibi duo vel tres ſufficiunt
quia pluralis locutio duorum vel trium numero contenta eſſe
debet.[non adiicitur] ideſt nō requiritur a lege. [cōtenta eſt]
1 ad minus.z ita no.† hic q pluralis locutio duo requirit ad mi
nus.aliquando tamen pluralis locutio tria requirit. vnde ſi te
ſtator legat mihi optionē ſeruorum ſuorum ad minus tres ſer
uos tenetur heres exhibere.vt.ſ.de op.le.l.ſ. Itē not.hic q bñ
dicit litera vbi numerus non adiicitur.ſub.a lege. Nam ſi a lege
adiicitur certus numerus illi legi recurritur z non iſti: z adiicif
2 aliquando certus numerus teſtium a lege.† vt ſi quis vult pro
bare mutuum eſſe 3ctum vltra.l.libras debet hoc probare per
tres teſtes.vt.C.ſi cer.pe.l.vlti. z in auf.ibi poſita. Itē aliqñ re
quiruntur a lege quinq3 teſtes ſicut eſt in confeſ.que fit a credi
tore cōfitēte ſibi eſſe ſolutū qđ debebat recipere. vt .C.e.l.teſtiū
ſicut eſt etiam in codicillis.vt.C. de codicillis.l.vlt.in fi.ſicut eſt
etiā in donatione mortis cauſa facta.vt.C.de mor.cau. do.l.vl.
Item aliquando requiruntur a lege ſeptem teſtes. ſicut eſt in
teſtamēto viuentis cōdito in ciuitate. vt.C.de teſtamētis.l.hac
cōſultiſſima.aliquando octo ſicut eſt in teſtamento ceci. vt .C.
qui teſta.fa.poſ.l.hac conſultiſſima. Item aliquando requirū
tur a lege.xv.teſtes ſicut eſt dum tractatur de aliquo promouē
do inter agentes in rebus.vt.C.de prox.ſa.ſcri.l.vnicuiq3.li.xii.

Queſitum ſcio. In.l.iſta queritur an dā
natus de calūnia in pu
blico iudicio in accuſatione iudicii poſſit ferre teſtimo
nium: z videtur q ſic: quia nec lege remia prohibetur.nec lege
iulia de vi: vel repetundarum: vel lege iulia peculatus prohibe
tur ferre teſtimonium damnatus de calumnia ideſt in publi
co iudicio. Sed tamen dicit iuriſcon.licet iſtud omiſſum ſit legi
bus: non tamen debet omitti religione iudicātis.vnde cum ad
teſtimonium debent admitti homines integre fame z damna
tus de calumnia in publico iudicio non eſt integre fame.vnde
dicendum eſt q debent repelli a teſtimonio.hoc dicit iſta.l. vi
dete expoſitionem litere.[queſitum ſcio] alias queſitum eſt ſed
non eſt vis niſi quantum ad allegandum.[prohibere poſſint]
ſub.z videtur q ſic iſtis rationibus.[ſed neq3.l.remia.] que ita
vocabatur ab authore: z habet locum ſi aliquis accipit pecuni
am vt moueat alicui negotium per calumniam.vt.ſ.de calum.
l.ſ.ſ.ſ.z ibi dixi.z.ſ.ad turpil.l.ſ.[non vetuerunt.] Or ſignori vt
tollam breuibus verbis quandam opi. verboſam ita breuiter
expono.[eos homines teſtimonium dicere non vetuerunt] ſci
licet expreſſim: quia in lege remia non continetur q iſte repella
tur.vnde ex quo non continetur expreſſim videtur ei concedi:
quia que notabiliter dicuntur zc.vt.ſ.de iniur.l. item apud la
beonem.ſ.hoc edicto.verumtamen licet expreſſim non prohi
beatur tamen tacite prohibetur.quia damnatus de publico iu
dicio eſt infamis.vt.ſ.de his qui no.infa.l.ſ.z dānatus.l.remia
eſt damnatus publico iudicio: igitur eſt infamis. vnde repellif
a teſtimonio.vt.ſ.eo.l.iii.ſ.l.iulia.de vi. ſicut z infamis repellif
ab accuſando.vt.ſ.de publi.iudi.l.nō tamen. z.l. publico iudi
dicio.[perpendere] ſub.z illi teſtimonio ſtare ſi aliud ei non ob
ſtat. Or ſignori in.l.iſta no.plura no.quod omittitur a lege reli
gione iudicantis ſuppletur.z ad iſtud cōcor.ſ. ex qui. cau. ma.
l.ab hoſtibus.ſ.ſed quod ſimpliciter.regulariter.3.vbi lex non
diſtinguit nec nos zc.vt.ſ.de pub.l.de pretio: cum ſuis ſimilib9
tamen ex cauſa poteſt a iudice ſuppleri: quia promptum eſt le
ges legibus concordare.vt.C.de inoffici.do.l.vnica. ſic z alias
vbi homo non diſtinguit a lege diſtinguitur.ſ.de ar.l. licet. itē
no.q hō integre fame d3 admitti ad teſtimoniū: z hoc d3 exa
minare iudex.z ad hoc facit.ſ.e.l.iii.ſ.l.iulia: z.ſ.e.l.ob car.in fi.

Scio quidem. In.l. iſta queritur an cōdē
natus de adulterio poſſit
adhiberi teſtis in teſtamento. z reſpondetur q nec iu
re ciuili nec iure pretorio debet admitti: ideo quia teſtes debēt
eſſe integre fame: z ſi adhibetur damnatus de adulterio nō eſt
integre fame.vnde non valet illud teſtimonium: nec ex illo te
ſtimonio poſſet adiri hereditas vel peti bonorum poſſeſſio.hoc
dicit iſta.l.videatis expōnē litere.[adhiberi poſſit] ſub. nume
ro ſeptem teſtium[z ſane] ecce rñſio[exiſtimo] q2 eſt infamis
vt.ſ.de his qui no.infa.l.ſ.[ſubſequitur] vt.ſ. de iureiur.l. ni
iuſiurandum[adhiberi] ſ.iure ciuili.[neq3 bonorum poſſeſſio
dari poſſit.

dari poſſit] ſcʒ iure pretorio: qꝛ in teſtamentis requiruntur. vij. teſtes liberi maſculi ⁊ integre opinionis: vt inſtitu. de teſtamētis. §. teſtes. ⁊ C. de teſtamentis. l. hac conſultiſſima. igitur cum damnatus de adulterio ſit infamis nō eſt integra perſona. vñ non fert teſtimonium vt hic. ⁊ ſ. eo. l. iij. §. lege iulia. ⁊ ad hanc l. facit. ſ. de teſtamentis. l. heredes palam. in fi.

Repetundarum.

In. l. iſta dicit: ſi aliquis ꝯdēnat lege iulia repetūdarū nō pōt eē teſtis l teſtamētis extra iudicia nec in iudicijs: qꝛ integra pſona nō eſt. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [repetundarum damnatus] quia accepit pecuniam ob teſtimonium ferendum vel non: nā ille eſt qui tenetur lege iulia repetundarum nomine pecuniarū turpiter acceptarū: vt. ſ. ad. l. iul. repe. l. i. ij. ⁊ iij. alij tamē dicunt ꝙ repetundā dicitur turpitudo accipiētis. Et no. ꝙ iſta eſt antiqua grammatica donati: ſed ſecundum nouam grammaticā priſciani deberemus dicere repetendarum. [nec ad teſtamentum] i. extra iudicia [nec ad teſtimonium] ſcʒ in iudicijs. [adhiberi poteſt] qꝛ eſt infamis: qꝛ eſt damnatus publico iudicio. vt. ſ. eo. l. iij. §. lege. vnde ad teſtimonium non admittitur.

1 ☞ Hermafroditus vt poſſit eſſe teſtis in teſtamento debet conſiderari cui ſexui magis incaleſcat.

1 Hermafroditus.

† In. §. iſto qrit̄. nūqd hermafrodit⁹ poſſit eſſe teſtis in teſtamēto. ⁊ rñdet̄ ꝙ dꝫ ꝯſiderari q̄s ſexus ꝑualet. ⁊ ſi maſculus admittet̄. ⁊ ſi femineus ſexus ꝑualet repellet̄. h. d. [hermafroditus] i. ille q declinat ad vtrūqꝫ ſexū vt. ſ. de ſta. ho. l. q̄rit̄. [an ad teſtamētū] i. in teſtamētis. [adhiberi poſſit] ſub. q̄rit̄. qꝛ in teſtamētis requirunt̄. vij. teſtes maſculi. vt. C. q teſt. fa. poſ. l. hac conſultiſſima [qualitas ſexus incaleſcentis] id eſt preualentis. [oſtendit] vnde ſi preualet ſexus maſculinus poteſt eſſe teſtis. ſi ſexus femininus non poteſt eſſe teſtis in teſtamentis.

1 ☞ Tabellioni ⁊ eius ſcripture an ſit magis credendum quā teſtibus aſſerentibus contrarium.

Qui falſa.

In. l. iſta tractat̄ ꝺ malis teſtib⁹ ⁊ ex criminibus iudicatur malus teſtis. ex vno ſi falſum teſtimoniū dicit. ex alio ſi variat. ex tertio ſi prodit vtriqꝫ parti teſtimonium ſuū ſicut ſunt proditores: qꝛ ꝓditores volunt ſeruire oībus. ſed nulli ſeruiūt. venit teſtis ad vnā partē de partib⁹ ⁊ dicit ei. des mihi in ſcriptis qd vis vt dicā. ⁊ poſtea vadit ad aliā partē ⁊ idem dicit. certe iſte nō eſt bonus teſtis nec magnū locū dꝫ habere in re re publica p ꝯ̄rū. ꝟō iſti ſunt puniēdi officio iudicis tanꝗ̄ falſarij a iudice corā q̄ ꝓducunt̄. h. d. iſta. l. videte expoſitionem litere [qui falſa] ⁊ hoc eſt vnū. ⁊ dicit falſum q dicit aliter ꝗ̄ veritas ſe habeat. vt in aut̄. de fi. inſtr. in prin. [vel variat] hoc eſt ſcdm ⁊ dicit variat qui in cā principali dixit vnū poſtea aliud. ⁊ iſte tanꝗ̄ falſarius eſt puniendus. vt. ſ. ad. l. cor. de fal. l. eos q in prin. [a iudicibus] corā quibus producunt̄ [cōpetenter puniuntur] i. ſ. tanꝗ̄ falſarij. vt. ſ. ad. l. cor. de fal. l. j. in fi. ⁊ puniunt̄ ſuo officio ſine accuſatore. nā lꝫ quis ſine accuſatore puniri nō debet. vt. ſ. de mu. ⁊ ho. l. reſcripto. §. ſi quis. in caſibus tamē punitur quis ſine accuſatore. vt. C. de proba. l. iubemus. ⁊ C. eo. l. nullū. Or ſignori ſuper hac. l. cōſueuit formari quedā queſtio de qua quotidie dubitat̄. nec eſt aliquo mō expedita per glo. ecce tabellio dat iudici depoſitiōes teſtiū ⁊ legunt̄ ⁊ publican

1 tur hoc modo † venīūt teſtes ⁊ aſſeruūt ſe non ita depoſuiſſe. vt qꝛ dicūt ſe depoſuiſſe reū ſore debitorē i. ⁊ tabellio ecōtra dicit ꝙ ſic depoſuerūt cui ſtabit̄. ⁊ videt̄ ꝙ tabelliōi ⁊ eius ſcripture nā ipſe eſt publica pſona ⁊ eius ſcriptura publica. ergo ei ſtandum eſt quouſqꝫ ꝯtrariū probetur. vt. C. de proba. l. cū ꝑcibus. Itē iſtud dubiū vertitur circa acta iudicij. vnde potius ſtatur ſcripture ꝗ̄ teſtibus. vt. C. de dona. l. in donationibus. Itē qꝛ ſi dubia eſt ſcriptura tabellionis eius eſt eam declarare nō teſtiū. vt. C. ad. l. cor. de fal. l. ſi qs decurio. ⁊ in aut̄. de fide inſtrumentorū. §. ſi vero oēs. Itē pro hoc. C. qui po. in pig. hab. l. ſcripturas. Itē alia ratiōe. nā teſtes aſſerunt negatiuā que probari non pōt. vt. C. de proba. l. actor. Itē qꝛ quilibet eſt ſingularis in dicto ſuo. vt. C. e. l. iuriſiurādi. ecōtra videtur ꝙ potius teſtibus ꝗ̄ tabelliōi vel eius ſcripture credendū ſit. vt. C. de ar. l. ne in arbitris. §. ſed ſi ipſi. qꝛ non ſtatur actis cauſe niſi quatenus cōſtat legitimis documentis. vt. ſ. de cuſto. ⁊ exhib. re. l. diuus ⁊ extra de proba. c. qm̄ cōtra falſam. Itē pro hoc eſt ar. C. de accuſa. l. eaqꝫ. ⁊ C. de cur. l. j. ⁊ in aut̄. de fide inſtru. §. inſtra. Item pro hoc eſt argu. ꝙ ſoli tabellioni non creditur ſine teſtibus. vt in aut̄. de here. ⁊ fal. § ſancimus. ⁊. §. ſi quis vero nō implens. Itē tabellio habetur loco vnius teſtis. ⁊ ſoli teſti nō creditur. vt. ſ. de do. pcle. l. theopōpus. Sed in queſtiōe iſta dicendū eſt ſi is preteritū fuit bonus ⁊ fidelis tabellio ꝙ ſtandū eſt dicto ſuo ⁊ ſue ſcripture. vt arg. ſ. de re mi. l. non oēs. §. a barbaris. ſi autē tabellio fuit hactenus infidelis: teſtes aūt fuerūt boni ⁊ fideles ſtatur eis ⁊ non tabellioni. vt ar. ſ. de accuſa. l. ſi cui §. hiſdē. ⁊. ſ. quemad. te. ap. l. j. in fi. ⁊. ſ. ꝺ re. eorum qui ſub tu. l. magis. §. ne paſſim. in ver. illud queritur. ſed quid ſi ſunt pares in bono vel in malo. Nam tabellio fideliſſimus ⁊ teſtes optimi. vel eſt latro ⁊ teſtes perfidi. Rñdeo ꝙ hoc caſu ſtatur ſcripture tabellionis. gerit enim officium publicum ⁊ iuratus: nec eſt veriſimile ꝙ quis ſit immemor diuine ſalutis. vt. C. ad. l. iul̄ ma. l. vl. ar. C. de dona. l. ſi quis pro redemptione in prin. nā ad eos vt olim ad argentarios ⁊c. ⁊ eſt pro hoc ſ. de edendo. l. ſi qs ex argē. §. j. ⁊ l. quidam. in fi. nec ob in aut̄. de fide inſtru. ibi vbi dicit ꝙ potius ſtatur viue voci ꝗ̄ mortue: quia illud intelligit̄ cū ex vna parte eſt viua vox tantum: ⁊ mortua ex alia tantum. ſed vbi proponitur de vna parte vox mortua tantum. ex alia viua tantum. hoc caſu obtinet quod. ſ. dixi. ⁊ hec ſolu. eſt vera iure ciuili ſed iure ca. videt̄ expedita. nam ex quo ſcriniarius iurat⁹ eſt fideliter ſuum officium exequi ei ſtatur ⁊ eius ſcripture creditur vt extra de preſum. alias de proba. c. ad audientiam. od.

Pater ⁊ filius.

In iſta. l. dr̄ ꝙ in eodē teſtamēto vl̄ in eodē negocio poſſunt adhiberi teſtes pater ⁊ fili⁹. item duo fratres qui ſunt in eiuſdē patris poteſtate qm̄ nihil nocet ſi ex vna domo plures teſtes ad idē negotiū adhibeantur. [negotio] i. certe pſone nō patris vel filij. vt. ſ. e. l. teſtis. [adhiberi] ⁊ ad iſtō accedit. ſ. de teſtamētis. l. qui teſtamēto. § teſtes.

1 ☞ Mulier poteſt eſſe teſtis in codicillis. Et de ratione diuerſitatis quare potius in codicillis quam in teſtamentis.

2 Nomine teſtamenti venit codicillus ⁊ quomodo intelligatur.

Ex eo qđ ꝓhibet.

In. l. iſta qritur an mulier poſſit admitti ad teſtimoniū ferendū in iudicijs. Ad ꝙ rñ. iuriſcō. ex quo mulier dānata de adulterio ꝓhibet̄ ferre teſtimoniū. ſeqt̄ ꝙ nō dānata nō ꝓhibet̄ ferre teſtimoniū in iudicijs [habere] quare dicit in iudicijs: qꝛ ſecus eſt in teſtamentis: qꝛ mulier nō admittit̄ in teſtamētis. vt. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. vnde colligitur hic ꝙ mulier dānata de adulterio ꝓhibetur ferre teſtimoniū in teſtamētis ⁊ in iudicijs ergo nō dānata admittit̄ in iudicio. Poteſt dici ꝙ hoc eſt per locū a cōtrario: quia argumētū a ꝯ̄rio ſenſu eſt fortiſſimū. vt. ſ. de offi. eius cui man. eſt iur. l. j. in prin. ⁊ quia qđ in vno vetatur ⁊c. vt. ſ. de iudi. l. cum ꝑtor. ⁊. ſ. de fun. inſtru. ⁊ inſtru. le. l. queſitū. §. idē rñdit. ⁊ quia non prohibetur: igitur admittitur. quia edictum de

1 teſtibus eſt prohibitorium. vt. ſ. eo. l. j. † Sed nunquid in codicillis mulier admittitur ad teſtimonium. videtur quod non qꝛ appellatione teſtamenti continentur codicilli. cum teſtamentū dicatur ⁊c. vt. ſ. de teſta. l. j. ⁊ inſti. de teſtamentis. in princ. Sed in queſtione iſta contra. puto ⁊ dico ꝙ mulier poteſt eſſe teſtis in codicillis quia nos inuenimus prohibitum ꝙ mulier poſſit eſſe teſtis in teſtamento ſed in codicillis non inuenimus prohibitū qꝛ poſſit eſſe teſtis. vnde cum is vno prohibetur in ceteris permittitur. ar. hui⁹ l. ſed queritur que eſt ratio quare poteſt eſſe teſtis in codicillis nō in teſtamēto. Rñ. qꝛ maius eſt periculū in teſtamento. qꝛ teſtū nō pōt eſſe ſine inſtitutione heredis. vt inſti. de le. §. ante. ſed codicilli ſic. qꝛ in eis non directo pōt dari vel adimi hereditas. vt. C. de codicillis. l. ij. ⁊ l. ſi idē. vnde ſit in maximis teſtamētū. ⁊ idō timet̄ de mulierib⁹. ſꝫ codicilli non ſic.

2 vñ ſicut l ꝯ̄ctib⁹ pōt mulier eē teſtis. ita ⁊ l codici. † Nec obſt ꝙ appellatiōe teſtamēti ⁊ codicill⁹ cōtinet̄. qꝛ illud eſt verum quo ad quid vt ſicut legatū is teſtamēto relictū petitur directa ex teſtamento ita relictum in codicillis. tamē differunt vt. ſ. dixi.

Inuiti teſtimoniū.

In. l. iſta enūerāt̄ qdā abe pſone q inuite teſtimoniū ferre nō cogunt̄ vt ſunt publicani. itē vt ſunt qui abſūt nō detractādi teſtimonij cā. itē vt ſunt qui cōducunt prebēdam cauſa exercitus. pupilli etiam non coguntur ferre teſtimonium. [publicani] dicitur publicanus vt ſ. de pu. vet. ⁊ cōmiſ. l. j. [abierit] vt. ſ. e. l. inuiti. ⁊ qui eſt ille rñ. ille qui eſt qui abeſt bona fide cā reipublice ⁊ cā religionis ⁊ cā ſtudiorum. vt argu. ſ. ex qui. cau. maio. l. j. in prin. ⁊. ſ. ꝺ procu. l. aut religionis cauſa. ſecus ſi abſentaret ſe malicioſe quia inuitus debet cogi cum teſtes inuiti cogantur. vt. C. e. l. ſi quando. ⁊ ad hoc coguntur inuiti captis pignoribus ⁊ mulcta indicta. quia ferre teſtimonium eſt publicum officium. vt argumē. ſ. de mune. ⁊ hono. l. ſi quis. [poteſt] vnde not. hic ꝙ pupilli nec in ciuili nec in criminali coguntur ferre teſtimonium. quia nec volentes admittuntur. vt. ſ. eo. l. iij. §. lege iulia.

In teſtimonium.

Lex iſta loquitur in cauſa criminali. ⁊ in. l. iſta dr̄. ſi accuſo aliquē de publico iudicio nō debeo ꝓducere i teſtē eū q eiuſdē cris ē. itē nō

debeo producere in teſtē minorē. xxv. an. hoc dicit iſta. l. videa‑tis expoſitionē lr̃e. [erat] i. accuſatus de alio publico iudicio: ⁊ ſic exponit. ff. de acqui. he. l. qui patron⁹. §. rei. ⁊ ꝑpterea detine‑tur in vinculis. vt. ſ. e. l. iii. §. lege. vel exponatis. [qui in iudicio publico reus erit] de eodē crimine. vt. C. eo. l. qm̃ liberi. [minor. xx. an. erit] ⁊ dicunt quidam ꝙ minor. xxv. an. in cauſa crimina li nō admittit ad plenā ꝓbationē ſed vt faciat indiciū. ⁊ ad hoc adducunt. l. que nō dicit verbum de hoc. ff. de lib. cau. l. vlti. ſed dicit cū ſerui impuberes manumittunt ⁊ iurāt ꝑſtare operas ꝙ ipſi tenētur. vt. ff. de ope. li. l. iuriſiurādi. vñ ibi non loquitur de ſacramēto pupilli ad ꝓbandum: ſed de ſacramēto qđ fit ad obligandū. Sed ad hoc poſſunt allegari alie due leges q̃ dicūt ita: dicit dñs vel dña nocte occiſus vel occiſa gladio vel venefi cio bonus iudex qđ facit debet capere totam familiam ⁊ ſegre gatim habere: ⁊ dicit quis cenauit hic heri in ſero. dicūt ipſi ta‑les quis fecit coquinam talis: quis poſuit vinū talis: quali hora intrauerunt tali. ⁊ incipiet a maiorib⁹. xx. an. ⁊ poſtea ad pube‑res veniet vltimo ad impuberes ſi maiores. xx. an. ⁊ puberes di cūt ꝙ neſciant: tūc iudex bon⁹ debet dicere vos bene ſcietis qꝛ faciā vos torqueri: ſed impuberib⁹ nō dꝫ ita facere: ſed dꝫ blan diri pueris. dicas fili qꝛ es bon⁹ puer: vnde ſi plorat faciat eis le uari pannos circa librū poſteriorē. ⁊ hoc modo debet ab eis in quirere veritatem. vt ar. ff. ad ſill. l. i. §. impuberes. ⁊ l. excipiūtur. ſed dñs od. in qōne iſta dicebat ꝙ minor. xx. an. nō admitteba‑tur in cauſa criminali ad teſtimonium ferēdum: nec ad proba‑tionē nec ad indiciū: quia. l. iſta loquit gñaliter. vnde gñal'r de‑bet intelligi. vt ar. ff. de le. pre. contra ta. bo. poſ. l. i. §. generaliter.

☞ Teſtimonium ferre non ſolum priuate perſone coguntur imo ⁊ publice coguntur a ſuperioribus.

Ob carmen. In prin. hui⁹. l. dr: ſi aliqs facit turpe carmē de aliq̃ vel factū nō occultat ⁊ dānatur act. iniuriarū ob car‑mē famoſum: iſte talis efficit inteſtabilis ⁊ ꝑdit teſti ficādi factionē. [ob carmē] ſ. malū. vel intelligatis [ob carmen famoſum] i. libellū famoſum factū de alio: vl' ꝙ inuentū nō de ſtruxit. [inteſtabilis fit] i. non pōt teſtari vel teſtificari. vt. C. de famo. li. l. vnica. ⁊ ff. de teſta. l. is cui. §. vlti. Or ſignori vos debe‑tis ſcire. ꝙ ꝑpter tollēdas diſcordias inter hoīes ita ꝙ vidit qꝛ vnus de alio faciebat turpe carmē nō nolando ſe ſed eū quē vo lebat diffamare: carmē famoſum de nocte ponebat in oſtio ſuo ſi qs facit famoſum carmē vel factū ab alio inuenit ⁊ nō lacerat tenetur act. iniuriarū. ⁊ hoc caſu datur cuilibet de populo: ⁊ ſic intelligit hic. ⁊ C. de famo. li. l. vna. ⁊ ff. de iniur. l. lex cor. §. ſi qs.

Illud quoq;. In. §. iſto dr non ſolū priuate ꝑſone vocant ⁊ cogunt ad teſtimoniū ferē dum: imo ſi res exigat publice ꝑſone puta magiſtrat⁹. [nō tm̃ priuati] i. qui carēt officio ⁊ dignitate [dicā] nō apud ſe ſꝫ apđ aliū ſuperiorē: ⁊ hoc ne fungant duplici officio vno eodēq; tpe qđ nō dꝫ eſſe. vt. C. de aſſ. tollē. l. vl. alii vt pla. intelligūt: ſꝫ ēt ma giſtrat⁹ ſi in pñti ſunt teſtimoniū dicāt apud ſe. Et no. † ꝙ non ſolū priuate ꝑſone cogunt ferre teſtimoniū. imo ⁊ publice ⁊ co‑guntur a ſuperioribus. vt. ſ. de arbi. l. ⁊ magiſtratus.

Si ea rei cōditio. In. §. iſto ponit talis caſ⁹ ponam⁹ ꝙ ad idaginē cri minis leſe maieſtatis recipit aliquis miles l teſtē iudex non dꝫ eū ſubijcere qōnibus: ſed dꝫ dicere iuretis dicere veritatē: ſi aūt accipiat arenariū vel aliquē ribaldū infamem ꝑſonā: qꝛ hoc ca ſu admittunt infames: iudex dꝫ dicere ligetis ei man⁹ ⁊ traha tis eū ſuper⁹ ⁊ ponatis eū in qōnibus ſi dicat ribald⁹ non feci ſic ita ei: debet dicere iudex lex cōcedit ei: qꝛ honeſta ꝑſona eſt ſed infamis nō admittit in caſib⁹ in quib⁹ admittunt ſine tor‑mētis ſed cū tormētis. [vt arenariū teſtē] vocam⁹ arenariū illū qui locat opas ſuas vt pugnet cum beſtiis. vt. ſ. de poſtu. l. i. §. remouet. ⁊ ar. ſ. e. l. iii. §. lege. [cogimur] vt in crimine lege maie ſtatis vbi omnium eſt exequata cōditio. vt. ff. ad. l. iul. ma. l. fo‑moſi [non eſt] ⁊ ad iſtud accedit. ſ. eo. l. ſerui. ⁊ in auē. eo. §. ſan‑cimus verū ſi honeſte perſone admittuntur ſine queſtionibus.

Si teſtes. In iſto. §. tractat de effectu teſtimonioꝝ ⁊ dr ſi ex vna parte teſtes ꝓducti ſunt oēs honeſte vite ⁊ ſunt eiuſdē bonitatis ⁊ depōnes eorū concordāt veritati ⁊ motus animi iudicis ꝯcordat cū teſtib⁹: certe iudex ſequit dicta eorum: ſi vero qdā teſtes eiuſdē partis dicūt vnū: alij aliud licet in pari numero iudex debet credere eis qui dicūt veriſimiliora ⁊ rei de qua querit magis aptiora: nō aūt dꝫ cre‑dere maiori numero. nā iudex dꝫ intueri ſincerā fidē eoꝝ ⁊ teſti monia eorū quib⁹ lux veritatis magis exiſtat. h. d. iſte. §. videa‑tis expoſitionē litere. [ſi teſtes eiuſdē honeſtatis] i. bonitatis. [⁊ eſtimationis] i. fame. [teſtimonia] i. omnia dicta teſtiū. [ſi vero] pōt dici ꝙ hoc eſt ſcđm dictū. [licet in pari numero] pōt legi ꝙ ſit vna pars; vel pōt legi ꝙ ſunt due partes [in pari nu‑mero] i. tot ſunt ex vna parte quot ſunt ex alia parte [carent] ⁊ ad hoc accedit. ſ. e. l. iii. in prin. [ſemper] quia interdū inſpici tur qñ paritas eſt idest ⁊ hincinde. vt. ſ. e. l. iii. §. i. [potius] ſub. ꝙ contrariū [aſſiſtis.] Or ſignori circa. §. iſtū iſtđ no. cum teſtes multi deponunt aut omnes concordant aut omnes diſcordāt aut quidam concordant ⁊ quidam diſcordant: ſi omnes cōcor dant ſi ſimpliciter loquuntur tamen dicēdo eundem ſermonē: ſequēda ſunt eorū teſtimonia. ⁊ ſic loquitur prin. hui⁹. §. ſi autē dicant eundem ⁊ premedidatū ſermonē nō ſtatur eorum teſti‑monio. vt. C. eo. l. iureiu. in fi. Si aūt quidam concordant quidā diſcordant refert: aut teſtes ꝓducti ab eadem parte diſcordāt: ⁊ tūc nō ſtatur maiori numero teſtium: ſed dicto eorum qui vi dentur dicere veriora. vt in fi. huius. l. licet vt ſecus in inſtrumē tis. vt. C. de fide inſtru. l. ſcriptura ⁊ licet alīs in exercēdis litib⁹ ⁊c. vt. C. de fide inſtru. l. in exercēdis: tamen hic non eſt ſic. Et eſt ratio: qꝛ qui producit diuerſa inſtrumenta potuit ſibi proui dere: vnde ſibi imputet ſi contraria ſunt: ſed in teſtibus non ſic cū deponant in ſecreto vt. C. e. l. nullū. vnde ſi nō potuit ſibi ꝓ‑uidere nō eſt quod ſibi imputetur. ſi autem teſtes ſunt diuerſa rum partium in dubio ſtabo maiori numero vel dignioribus vel cui fama aſſentit. vt. ſ. e. l. iii. §. i. ſed ſi apparet qui teſtes di‑cūt veriora ſtarē illorū dicto vt hic in fi. ⁊ in auē. eo. §. ſi vero. Si aūt eſt paritas in omnibus ſtatur potius teſtib⁹ rei ꝙ actoris. vt ar. ff. de act. ⁊ ob. l. arrianus. Sed cōſueuit hic queri nūquid teſtis quādo dicit id quod nō videtur iudici debet ſimpliciter repelli: an de circūſtātiis debet interrogari: ⁊ certe dicimus ſi il le qui examinat teſtem habet eū ſuſpectū interrogat euꝫ de cir cūſtantiis. nā querit de tempore ⁊ de loco ſicuti probatur. ff. ad ſill. l. prius. ſi aūt non habet eum ſuſpectum non credimus hoc a teſte querendum: ſed ſufficit ꝙ cauſam ſcientie reddat ⁊ ſtat dicto eius: qꝛ teſtis nō debet eſſe verboſus. vt. C. de preci. imp. offe. l. vl. ⁊ C. de accuſa. l. vlti. ⁊ ar. ff. de op. no. nū. l. de pupillo. §. qui opus. Sed denuo conſueuit queri hic quid dicemus l caſu tali: teſtes debent dicere verum ex tempore. quid ſi volo ꝓbare me poſſediſſe ⁊ produco tres teſtes: vnus dicit ꝙ poſſedi ꝑ an‑nū alius dicit ꝙ poſſedi per duos annos: tertius dicit ꝙ poſſe‑di ꝑ tres annos: nūquid teſtes probāt an nō: ⁊ ſunt ſingulares. quidam dicūt ꝙ ſunt ſingulares ⁊ non eſt credendū eis. vt. C. eo. l. iuriſiurandi. Alij dixerunt ꝙ ſtatur dicto illius qui dixit đ vno anno: quia omnes alij videntur cōſentire de vno anno. vt ar. ſ. de ar. l. diem. §. ſi plures. Sed in queſtione iſta poteſt diſti gui quia aut ꝓduco teſtes quia volo probare me poſſidere ſi‑cut eſt in interdicto vti poſſidetis. vt inſti. de interdic. §. retinen de. hic ſi producerē. x. teſtes: ⁊ vn⁹ dicit ꝙ poſſedi. x. annis: alter ix. alter. viii. ⁊ ita dicūt deſcendēdo: dico ꝙ nō ſunt ſingulares: ſed ſi producerētur ad iſtū finem ꝙ certo tēpore poſſediſſem qꝫ liber eſſet ſingularis ⁊ vox vnius eſt nullius. vt in preal le. l. C. e. l. iuriſiuran. non ob. ſ. de ar. l. diem. §. ſi plures. quia aliud dici mus in teſtibus aliud in arbitriis. vt not. in prealleg. §. ſi plures.

Carēt magiſtratus. Lex iſta ha‑bet duplicē intellectū ego tñ ꝑmittā cōem intellectū: poſtea ſubijciā aliū ⁊ vno mō itelligit ſic: ſi volo a te petere. c. ⁊ nō poſſuꝫ: qꝛ nō dū venit dies, hēo teſtes ꝑ quos poſſum ꝓbare debitū quos ſi‑mile eſt nō extare: nūqd poſſum eos ꝓducere li. nō cōte. rñdet iuriſcō. ꝙ lꝫ regulariter recipiant teſtes li. cōte. tñ aliqñ recipiū‑tur lite nō ꝯte. ⁊ iō ſi ſunt ſenes vl' valitudinarii vel longinquo abfuturi magr̃at⁹ debēt eos recipe li. nō ꝯte. ⁊ debēt eos publi care ad eternā rei memoriā. h. d. iſta lex videatis expōnē lr̃e. [te ſtari] i. teſtificari volētib⁹ añ lit. ꝯte. [ſalua ſit] i. nō peat ſi ſub‑eſt iuſta cā ⁊ nō alit. Or ſignori ſm hāc lecturā no. regulā ⁊ iſtā tiā regule. regula eſt ꝙ li. nō ꝯte. nō ꝓducunt teſtes ex pte acto ris nec ex pte rei ex quo itū eſt ad iudicē: qꝛ hic eſt ordo iudicio rū vt ꝑmo lis ꝯteſtet: poſtea iuret de calūnia: poſtea recipiant teſtes vñ ille ordo dꝫ ſuari. vt. C. de ſen. ⁊ iteri. om. iudi. l. plaꝫ. fallit interdū. ſ. ad petitionē actoris: pone actor eſt petitur⁹ a te c. que petere nō pōt: qꝛ nōdū venit dies ſolutiōi faciēde: vl' ſunt dies feriati ſi hꝫ teſtes ſenes vl' valitudinarios vl lōginquo ab‑futuros poterit poſtulare ꝙ añ li. ꝯte. recipiant ⁊ publicent: ⁊ cū dies venerit offerat libell⁹ ⁊ lis ꝯteſtet ſalua aduerſario exce. ꝯ ꝑſonas ⁊ dcā eoꝝ: vt in auē. e. ti. §. qm̃ ⁊. ff. ad car. l. iii. §. cau ſe. ⁊ ſ. ad. l. aql. l. in. l. aql. ſꝫ ſi actor nō eēt impedit⁹ petere tūc te‑ſtes debēt recipi li. ꝯte. ⁊ hoc ex pte actoris: ſed ex pte rei ſi reus hꝫ teſtes ꝑ quos pōt ꝓbare ſuā exceptionē recipiunt teſtes lit. nō ꝯte. añq̃ itū ſit ad iudicē. vbi gr̃a mutuaſti mihi. x. ⁊ ego ſol ui corā teſtib⁹: timeo ne moriant teſtes hñ poſſuꝫ eos ꝓducere vt publicēt ad eternā rei memoriā: ⁊ hoc iō qꝛ nō ē i ptāte mea qñ ꝯueniar. vt. ff. đ doli exce. l. pure. ⁊. C. đ in inte. reſti. l. petēde. ⁊ C. đ dila. l. ſi qū. legit ⁊ ſcđo mō iſta. l. ⁊ ſicut ꝯtigit aliqñ ꝙ pa‑terfa. vult facere teſtamētum: filij nollēt ꝙ teſtaret: qꝛ ꝗ ſi timēt

ꝙ maiorem

ꝙ maiorē partē bonoꝝ ſuoꝝ relinqueret ꝓ aīa ſua: vel timent ꝙ nō relinqueret vxori ſue vltra dotem ſuā: vnde ipſe vocat filios ſuos ꝛ dicit eis: volo teſtari. dicūt ipſi: bene poteritis facere alia vice. dicit ipſe eatis ꝓ tabellione q2 volo teſtari: dicunt ipſi nos ibimus ꝛ nō vadunt: vnde ipſe aduertit ꝙ nō reuertunt̄: vn̄ vocat aliquē presbyteꝝ ꝛ dicit ei: eatis ad magiſtratū ex pte mea ꝛ dicatis ꝙ volo facere teſtamentū: ſed filij mei nolunt: ꝛ ſi veniat pſonaliter ad me ꝛ adducat tabellionem ꝛ .vij. teſtes ſecū: nūquid debet hoc curare magiſtratus. rn̄. ꝙ ſic. hoc dicit iſta .l. ꝛ ſm hāc lecturā ſcḋam cōcordat litera dū dicit teſtes ꝛ ſignatores. [ſalua ſit] ꝛ hoc eſt equū. nā filij qui ꝓhibēt parētes teſtari ſunt indigni: ita qḋ ob iſtam cauſam poſſunt liberi exheredari. vt in auẗ. vt cū de ap. cog. §. cauſas. ꝛ .ff. ſi qs ali. teſta. ꝓhi. l. j.

Produci teſtes. Hec lex legit̄ tribus vel quatuor modis: oḃ circa l̄ram. ꝛ vno modo legit̄ ſic: ſi ſemel ꝓduxiſti malū teſtimoniū cōtra me amplius in teſtē ꝓduci nō pōt cōtra me. h. d. iſta .l. ꝛ ſm iſtā lecturā exponetis ita l̄ras. [non pōt] ſub. in alio negotio. [reū] .i. malū [teſtimoniū dixit] vn̄ q ſemel dixit malū tūc dicēdo in alio negotio p̄ſumit̄ ꝙ dicat malū q2 q retro fuit malus ꝛc. vt ar. .ff. de accu. l. ſi cui. §. eiſdē. Uel pōt legi ſcḋo mō ſic: ſi ꝓduxiſti aliquē in teſtē contra me ꝛ ego eūdē teſtē volo ꝓducere cōtra te in eadē cā nō dꝫ mihi licere: q2 preſumptio eſt ꝙ corrupi eū: ꝛ ſm iſtā lecturā legetis ita literā. [in eum reū] .i. accuſatū vel cōuentum. [teſtimonium dixit] ꝛ nūc ab eodē producit̄ in eodē negotio. vel poteſt legi tertio modo ꝓduci teſtis nō poteſt q ante in eum reum .i. malū teſtimoniū dixit. .ſ. poſtꝙ atteſtatiōes ſunt publicate: q2 teſtis ſemel ꝓduct⁹ ampli⁹ ꝓduci nō pōt ſi didicita ſunt teſtificata: vt in auẗ. e. ti. §. q2 vero. ꝛ §. illud. Uel pōt legi quarto modo ꝓduci teſtis nō pōt ſub. etiā ſi nō didicita ſunt teſtificata ſup eodē capitulo: ſed ſup alio ſic: vt. C. e. l. vl. ¶ Or ſignori quero hic qḋ ſi teſtis dixit aliqḋ qḋ eſt v̄bū obſcurū vel ambiguū: nūqḋ ipſe poterit cogi vt declaret dictū ſuū dicūt quidā qḋ nō: tū q2 ꝓducit̄ vt hic: tū q2 nō licet ꝓducere poſtꝙ didicit teſtificata. vt in auẗ. e. §. q2 vero. Uel pōt dici ꝙ pōt declarare: ꝛ q2 repeti ꝛc. .ff. de queſti. l. repeti. ꝛ nō vr̄ nouā atteſtationē deponere. vt. .ff. de teſt. l. heredes. §. ſed ꝛ ſi notā. ſed denuo quero qḋ ſi teſtis dixit vnū: ꝛ poſtꝙ depoſuit recedit ꝛ reuertit̄ ꝛ dicit totū oppoſitum ꝛ dicit ꝙ errauit cui dicto ſtabit̄ vel priori vel poſteriori: diſtinguimus ſi hoc facit incontinenti anteꝙ diuertat a loco illo ſtabo poſteriori quaſi ſeipſum vr̄ correxiſſe. .ff. de manu. teſt. l. ſtichus. poſtꝙ tractatum habuit cum aliis ſtabo primo dicto vt hic.

Teſtes. In .l. iſta dicitur: ſi accuſo te ꝛ volo ꝓducere teſtes domeſticos cōtra te nō poſſum [non placuit] ad iſtam .l. concor. C. eo. l. etiā. Et dicuntur domeſtici filij ꝛ ſerui ꝛ liberti ꝛ coloni. vt. .ff. de pe. l. reſpiciendum. §. finita. ꝛ. C. de his qui ad eccle. confu. l. preſen. § ſane. ꝛ. C. de queſti. l. pridem.

Mandatis cauetur. Uos habuiſtis ꝛc hic q ꝓhibentur .l. iulia. iudicio officio ferre teſtimoniū in .l. iſta tractat̄ de his qui ꝓhibent̄ ferre teſtimoniū mandatis principū: ꝛ ꝓhibent̄ aduocati q preſtiterunt patrociniū in cā aliqua: vt in eadē cauſa ferāt teſtimoniū. Itē mādatis principū ꝓhibetur ne executores negotiorū ferāt teſtimoniū in cauſam in qua fuerūt executores. h. d. iſta .l. videte exponē l̄re. [mandatis] .ſ. principū [ne patroni] .i. aduocati. [dicāt.] ſꝫ querit̄ ꝙ eſt ratio quare p̄ſides debēt interdicere pſonis patronis ne teſtimoniū dicāt in eadē cauſa in qua p̄ſtiterunt patrociniū. Rn̄ deo hec eſt ratio: q2 ſi aliqs fuit aduocat⁹ in aliqua cauſa p̄ſumptio eſt ꝙ hꝫ affectionē in cauſa ꝓ qua fuit aduocat⁹: ꝛ ideo nō dꝫ in illa cā ferre teſtimoniū. vt. C. de aſſer. tol. l. vl. ¶ Or ſignori hec .l. loquitur in eo qui preſtitit patrociniū. ſed qḋ in caſu tali: aliqs vult hēre in aduocatū ſuum aliquem ꝛ dicit ita aduoco vos: ſcitis veritatē talis negotij: volo ꝙ deponatis teſtimoniū in cauſa illa: ꝛ poſtea volo ꝙ aduocetis pro me: pōt iſtud eſſe. vr̄ q2 iſta .l. nō ꝓhibeat maxime ne facultas ꝓbationis anguſtet̄: vt ar. C. de here. ꝛ ma. l. qm̄. ꝛ ita dixit do. Az. ar. prealle. l. C. de aſſer. tol. l. vl. alij dicūt qḋ nec in ea cauſa in qua qs preſtitit patrociniū vel p̄ſtiturus eſt dꝫ qs admitti ad teſtimoniū. Sed ꝓ deo qḋ erit: iam p̄ſtitit aliqs patrociniū ꝓ aliquo: aduerſa pars vult ꝓducere in teſtimoniū aduocatū: nunqḋ poterit ferre teſtimoniū ad petitionē aduerſe partis. dixit do. Az. ꝙ ſic: q2 .l. iſta hoc nō ꝓhibet: ꝛ q2 hoc in ei⁹ fauore eſt introductū: ꝛ qḋ fauore ꝛc. vt. C. de le. ꝛ cō. l. qḋ fauore. Uel pōt dici ꝙ nec ꝓ ſuo parte nec ꝓ aliena admittit̄: cū teſtis debeat dicere veritatē ꝓ vtraqꝫ pte vt. C. de epiſ. ꝛ cle. auẗ. ſed iudex. [obſeruandū eſt] ne teſtimoniū dicāt. ſed die mihi q dicunt̄ executores negotioꝝ. Rn̄ ſm quoſdā dicunt̄ executores negotiorū nuncij cōſeqꝫ faciunt litigatores corā iudice cōparare: vel vocantur executores tutores ꝛ curatores qui agunt cauſam pupilli vel adulti: vel ſindici qui agunt cām vniuerſitatis ꝛ ſimiles: q vt dn̄i iurāt de calumnia. vt. C. de iuramē. ca. l. iij. §. qḋ obſeruari. Sed qḋ in procuratore: dixit dn̄s meus cōtra. puto ꝛ dico ꝙ ꝓcurator poterit eſſe teſtis in cā in qua ꝓcurator fuit. ꝛ pro hoc alle. hic quaſdam leges que expreſſe nō dicūt hoc. nā dicit ipſe proſeneta eſt procurator: ꝛ proſeneta admittit̄ vtroqꝫ volente ad teſtimoniū. vt in auẗ. eo. §. qm̄ vero. Itē adducit pro ſe in auẗ. de fide inſtru. §. ſi vero. ſed pro hoc poſſet allegari .l. que dicit ꝙ procurator interrogatur ꝛ debet interrogationibus rn̄dere: vnde videtur ꝙ debeat admitti ad teſtimonium in cauſa in qua procurauit. vt. .ff. de procu. l. nō ſolū. in prin. ꝛ .ff. de iu. fiſ. l. deferre. §. ij. Item procurator nō iurat de calūnia. vt. C. de iuramē. calū. l. ij. §. finautē. vn̄ vr̄ admitti ad teſtimoniū. alij dicūt qḋ idē eſt in ꝓcur. qḋ eſt in executorib⁹ negotiorū ſcꝫ vt procurator nō poſſit eſſe teſtis in cā quā procurauit: q2 eandem affectionē hꝫ procurator in negotio: vt tutor ꝛ curator ꝛ ſimiles. ꝛ ad hoc facit extra. e. c. romana. ꝛ extra. ij. q. vi. c. ſtatuēdū. ꝛ q2 ꝓcurator eſt hō integre fame ꝛ integri ſtat⁹ ꝛ frōtiovr̄ ꝙ dꝫ eſſe teſtis. vt ar. .ff. e. l. queſtiū ſcio. in fi. ꝛ .l. ob carmen. in fi. nec obſt. dicūt ipſi qḋ dr̄ de proſeneta: q2 hic loquimur in executore negotiorum: ſed proſeneta nō eſt executor negotij illius: ſed eſt mediator. Item nō ob. dicūt ipſi qḋ dr̄ in auẗ. de fide inſtru. §. ſi vero. q2 de adminiſtratore ibi loquitur. non autem loquitur de executore negotiorum de quo dicitur hic. Item non ob. dicunt ipſi. .ff. de procur. l. non ſolum. in prin. ꝛ .ff. de iure fiſci. l. deferre. § ij. in fi. q2 admittitur ibi procurator nō vt teſtis: ſed vt iudiciū facit cōtra dn̄m vel pro dn̄o.

¶ De iuris ꝛ facti ignorantia Rubrica.

1 Ignorantia iuris quid ſit.
2 Dictio ignorantia eſt communis ad iuris ꝛ facti ignorantiam.
3 Differentia an ſit inter neſcire ignorare errare ꝛ titubare.

¶ Rubrica iſta eſt ad ſuperiora ita cōtinuanda. dictum eſt. .ff. de leg. ꝛ ſena. cō. ꝛ cōſtitutionibus principū: verū q2 aliquādo aliqui ignorāt leges ꝛ ſenatuſcō. ꝛ cōſtitutiones principū: ꝛ ſic ius. ideo ponitur de iuris. dictū eſt etiā de cōtractibus ꝛ quaſi: q2 in cōtractibus ꝛ quaſi aliqſ contrahētes errāt annectit̄ de facti ignorantia: ſed q2 in iudiciis aliquādo ignorat̄ ius ꝛ factū ſubiicitur de iuris ꝛ facti ignorātia. ꝛ ſub. videamus ꝛ ſubiciam⁹ qſ iuris ignorātia excuſet. vt. .ff. e. l. iuris ꝛ .l. iuris et fac. ignorantia aliquando nocet. vt. .ff. eo. l. error. Item ſubiciemus qḋ ſit ignorare ius vel factum: de quo plura exempla ponuntur. .ff. eo. l. j. ¶ Et no. † ꝙ ignorantia iuris eſt: cum quis ignorat iura vel leges vel conſtitutiones imperiales: q2 putet aliquis leges velle vnum ꝛ volunt totum contrarium. vt. C. eo. l. conſtitutiones. ꝛ hec iuris ignorantia regulariter non excuſat: q2 leges generales debent ab omnibus equaliter obſeruari. vt. C. de lega. ꝛ cō. l. leges. Eſt ꝛ facti ignorantia cū quis putat cū viuere qui mortuus eſt ꝛ ecōtra. de iſta facti ignorātia habetis exempla
2 .ff. e. l. j. ꝛ hec excuſat. vt. .ff. e. l. omni. ꝛ .l. regula. † Item not. ꝙ hec dictio ignorātia eſt cōmunis ad iuris ꝛ facti ignorātiā: ꝛ hoc in larga ſignificatione in ꝓpria ſignificatione ignorātia eſt iuris:
3 error eſt facti. nā error reſtringit̄ ad factū. Itē no. † ꝙ ſunt quatuor que differunt quo ad quid neſcire ignorare errare titubare: ſed ꝗtum ad preſentē tractatū nulla eſt differētia. ꝛ dr̄ quis neſcire ſiue neſcit illud qḋ ſcire debet: vn̄ neſcit ſtudioſus ſcholaris qḋ ſcire debet vt qḋ nature nō incumbit ſi neſcit qḋ ſit vltra mare. Itē ſi neſcit ſtudioſus ſcholaris id qḋ ſtudet ignorantia eſt proprie inſipientia: vt puta ſi aliquis neſcit id quod ſcire debet: ꝛ eſt aliqſ iuris aliqquando facti: ꝛ ita ꝗtum ad virtutem ſunt diuerſa ꝛ diuerſe ponūtur dum dicit lex: per ſeruū queritur poſſeſſio dn̄o nedum ſcienti: imo ignoranti. vt. C. per quas perſo. nob. acqui. l. ſi duo. error eſt proprie in facto. ꝛ dicit̄ quis errare cū quis putat ſe ſcire vnum ꝛ illud neſcit. vt. .ff. eo. l. regula. §. ſed facti. ꝛ ſunt diuerſa ignorare ꝛ errare vt diuerſa ponūtur dum dicit .l. per procuratorem queritur poſſeſſio mihi errāti: multofortiꝰ mihi ignoranti. vt. .ff. de acqui. poſ. l. ſi me in vacuam. in prin. titubare proprie eſt cum hincinde duo diuerſa vel contraria ſcire videor: nec alicui animū applico: vnde ſi cogito aliqua ꝛ habeo adminicula pro ꝛ contra: videor titubare. ꝛ ſic ſumitur dum dicit .l. ſi quis animo titubanti. vt. C. de condi. inde. l. pro dubietate. Item eſt differentia inter iſta ſcḋm vnam opinionē q2 ignorans non querit hereditatem ſed dubitās ſic. vt. .ff. de acqui. heredi. l. qui putat. §. qui bona. ꝛ §. vlti. Item dubitare de ſingulis non eſt inutile: ſed tamen ꝗtum ad iſtū tractatum promiſcue vtitur his verbis: nec eſt aliqua differentia iſta ꝗtum ad condictionē indebiti. vt. C. de condi. indebi. l. vlti.

IGnorantia vel facti. Lex iſta eſt poſita ad expoſitionem rubrice noſtre: nam rubrica dicit de iuris ꝛ facti ignorancia. ꝛ hec .l. vult ponere exempla de ignorantia iuris ꝛ facti. ꝛ in.l.iſta ponuntur.x.vel.xi exempla: ꝛ aliqua pertinent ad iuris ignorantiam: aliqua ad facti: ꝛ ſeruat iuriſcon. hunc modum in hac.l. Primo ponit quatuor exempla: ꝛ primum pertinet ad facti ignorantiam. Secundo ponit vnum exemplum qđ parti pertinet ad facti ignorātiā: ꝛ partim ad iuris ignorantiā. Tertio ponit duo exempla pertinentia ad facti ignorantiā. Quarto ponit vnum exemplū qđ pertinet ad iuris ignorātiā. Quinto ponit duo exempla quorū vnū pertinet ad iuris ignorantiā: aliud ad facti ignorantiam. ꝛ ſi hec intellexiſtis caſus huius legis videbit vobis facilis. vnde in.l.iſta dr̄ ſi ſcio aliquē meū cognatum eſſe: ignoro eū deceſſiſſe ignoro factum: ꝛ ideo nō currit mihi tempus ad petendā bonorū poſſeſſionē: ſed ſi ſcio meū cognatū deceſſiſſe: ſed neſcio me ei debere ſuccedere ab inteſtato ignoro ius: aut ſi ſcio me heredem eius eſſe neſcio tn̄ me poſſe petere ſm̄ ta. erro in iure: ꝛ ideo cedit mihi tp̄s qđ datur ſcriptis heredib⁹ ad petendā bonorū poſſeſſionē: ſed ſi ſcio fratrem meū deceſſiſſe: credo tn̄ matrem mihi preferri in ſucceſſione ius ignoro. Si aūt neſcio meū cognatū eſſe q̄ eſt: aliqñ eſt error in iure aliqñ in facto: ecce ſi ſcio me natū ex liberis hominibus ꝛ ſcio q̄ es frater matris mee neſcio te cognatum meum ignoro ius. ſed ꝛ ſi credo me eſſe expoſitum cum ſim liber ignoro ius: ſed ꝛ ſi ſcio bonorū poſſeſſionē delatā eſſe alicui: neſcio tamē tēpus. qđ datur ad petēdā bonorū poſſeſſionē preteriſſe ignoro factum: ſed ꝛ ſi puto bonorū poſſeſſionē accepiſſe quā nō accepi: ignoro factū: ſed ꝛ ſi ſcio nō petiſſe: ſed ignoro bonorum poſſeſſionē cōpetere ex ſucceſſorio edicto: ſimiliter ius ignoro: ſed ꝛ ſi ſcio me heredem inſolidū: nō tamē credo me poſſe adire ante apertas tabulas ius ignoro. ſed ꝛ ſi neſcio vbi ſint tabule i qb⁹ ſum ſcriptus heres ignoro factū. h.d. iſta.l. videatis expoſitionē litere. [ignorātia vel facti vel iuris eſt.] nam modo ponit exempla: ꝛ ſtatim ponit vnū exemplū de facti ignorātia. [nō cedit ei tēpus] ſtatutū ad petēdā bonorū poſſeſſionē qđ tp̄s eſt.vt.ſ. de ſuc.edi.l.i.§.largi⁹. ꝛ hoc ideo q2 ignoro factū ꝛ facti ignorātia nō nocet ad petendā bonorū poſſeſſionem: vt.C. qui admit.ad bo.poſ.l.quicūq3. ꝛ no.ex eo qđ dicit litera: nō ſi quis neſciat ꝛc. q̄ inter iſta quatuor eſt dr̄ia ꝛc. vt dixi in rubrica [ſed ſi ſciat] poſuit vnum exemplū de facti ignorātia. ſtatim ponit tria exēpla de iuris ignorātia [bonorū poſſeſſionē] ſc3 vnde cognati. [ſibi deferri] ꝛ currit ei tp̄s: q2 errat in iure.vt.ſ. vnde cog.l.i. [aut] ecce ſcđm exemplū [bonoꝝ poſſeſſio] ſc3 ſm̄ ta. [cedit ei tp̄s] qđ eſt ſpaciū anni in liberis ꝛ parentibus: in ceteris perſonis.c. dierū vtiliū.vt.C. qui admit.ad bo.poſ.ſm̄ ta.l.ij. [q2 in iure errat] vt.ſ. de bo.poſ.ſm̄ tab.l.i. vnde no. q̄ iuris ignorantia nocet ei cui bonorū poſſeſſio defertur ſi.ſ.tp̄s ſtatutū nō petijt ea.vt.C. qui admit.ad bo.poſ.l. iuris ignorātia. ꝛ hoc eſt veꝝ q̄ ignorātia iuris nocet ei cui defert bonoꝝ poſſeſſio ſi potuit conſulere peritiores: alſ nō.vt.ſ. qui admit.ad bo.poſ.l.bonoꝝ. ꝛ.ſ. eo.l.regula.§.i. qđ eſt illa ratiōe: q2 iuris ignorātia eſt improbabilis.vt.ſ.l.pxi. [idem eſt] ecce tertiū exemplū [ſi frater cōſanguineus] .ſ. ꝛ vterinus [potiorē eſſe] alſ priorē. nam mater vocatur ad ſucceſſionē filij per tertulhanū ſi filius nō h3 ꝯſanguineum vel vterinū.vt inſtit. ad tertul.§.ij. ꝛ.ſ. ad tertul.l.ij. vnde ſi frater credat q̄ mater preferat ei hodie errat in iure.vt.C. ad tertul.auť. ſi defuncto. ꝛ hucuſq3 durat prima pars huius.l. [ſi quis] ſc3 vnius [ſe cognatū] .ſ. defuncti [naz] ecce exemplū qñ errat in iure [ſe neſciat] q2 nō credit q̄ frater natus ex eodē patre ſit frater: vñ errat in iure [at ſi quis] ponit exemplū de facti ignorātia [expoſitus ſit] .ſ. in loco publico: vel in ede ſacra e dz aliqs expoſitus qñ pauper hō h3 filiū ex vxore ꝛ vxor nihil h3 vñ alat: vñ vadit ꝛ exponit peruenit iuxta portā ſancti petri vel ſancti dñici: venit bōa mulier ꝛ portat eū ad domū ꝛ nutrit ꝛc. vt dz.C. de infan.ex.l.i. [itē ſi qs] incipit tertia pars huius.l. ꝛ ponit duo exēpla d facti ignorātia [errat] vñ nō currit ei tp̄s vt.ſ. de ſuc.edi.l.i. in pr̄m. [idē eſt] ecce ſm̄ exēplū de facti ignorantia [accepiſſe] cū non accepit: nā ſimiliter iſte in facto errat. [ſ3 ꝛ ſciat] incipit quarta pars que ponit exēplū de iuris ignorantia [ignorat] q2 credebat bonoꝝ poſſeſſ. perpetuā [errat] ꝛ iuris ignorātia nō excuſat.vt in preal.l.C. qui admi. ad bo.poſ. poſſont.l.iur. [idē] incipit quinta pars huius.l. ꝛ ponit duo exēpla: quoꝝ vnū ptinet ad iuris ignorātiā: aliud ad facti ignorātiā [tabulas] .ſ. q2 errat i iure ꝛ iuris ignorātia nō excuſat.vt.ſ. dixi [qđ ſi neſciat eſſe tabulas] .i. nō credit defunctū deceſſiſſe teſtatū [i facto errat] vñ nō currit ei tp̄s ad petēdā bonoꝝ poſ. ℂ Or ſignori cōtra id qđ in ſi.hui⁹.l. dz olim añ tp̄a iuſtiniani ita erat: cū qs decedebat herede relicto: aut iſtituto herede ex aſſe aut ex parte: ſi ex aſſe iſte heres poterat adire hereditatem añ aptas tabulas: ſi credebat nō poſſe adire hereditatē añ apertas tabulas errat in iure: ſi ex pte erat inſtitut⁹ heres clauſis tabulis nō poterat adire hereditatē niſi eſſet ſuus heres. vt.C. de iur.deli.l. ſi fratris. ſed iſtđ hodie receſſit ab aula: q2 hodie clauſis tabulis pōt adiri hereditas etiā ſi ex pte ſit heres inſtitut⁹: q2 cedit dies a morte teſtatoris. vt.C. de cad.tol.l.vnica.§. cum igit.ꝛ.§. in nouiſſimo. ꝛ quaſi per totā.l. ꝛ.C. de his qui añ apertas ta.l.vnica. ℂ Or modo ꝫ aliud qđ dr̄ in quarta pte hui⁹ legis inſtabim⁹. vos hētis q̄ in bonorū poſſeſ. eſt loc⁹ ſucceſſorio edicto de capite in caput. vñ no. q̄ in bonorū poſ. eſt loc⁹ ſucceſſorio edicto de capite in caput dupl̄r: ecce in ſucceſſiōe ab inteſtato eſt primū caput agnatoꝝ: ſm̄ cognatoꝝ. vt.ſ. ſi ta teſ.nul. ex.l.i. vñ ex.l.ij.ta. vocanť primo agnati: poſtea cognati nuda volūtate pretoria. vt inſti. de ſuc.cog. per totū. ꝛ ita hic eſt locus ſucceſſorio edicto de capite in caput: eſt loc⁹ ſucceſſorio edicto de capite in caput in eadē perſona. verbi grā: ſi decedit pr̄ me⁹ primo vocor ad ſucceſſionē eius per vñ liberi: me excluſo ab illo capite vocor per vñ agnati: q2 ſi filius excludiť per vñ liberi tpe vel repudiatiōe ſuccedit per vñ agnati: qđ eſt verū ſi nemo eſt in eodē gradu cū filio: q2 ſi hēo fratrē ſtatim accreſcet ei. vt iſta pbanť.ſ. de ſuc.edic.l.i.§.qb⁹.ꝛ.§. ſed vidēdū.ꝛ.§.largi⁹. ſi ergo ſi ſum in ſcđo capite agnatoꝝ ꝛ excluſis agnatis q̄ ſunt in primo capite nō credo vocari per vñ agnati: erro in iure: aliqñ eſt loc⁹ ſucceſſorio edicto de gradu ꝛ in eodē capite: nā ſunt multi gradus: pone aliquis h3 filiū ꝛ nepotē ꝛ pnepotes: ꝛ ita oēs ſunt in eodē gradu liberoꝝ in diuerſis gradib⁹: q2 primus gradus eſt liberorū: ſcđs nepotū: terti⁹ pronepotū: ꝛ ita deinceps. vt.ā. de a do.l.iij.§. illud. certe filio excluſo vocať nepos: ꝛ ita deinceps. vt in auť. de here. ab inteſta. in princi. ꝛ per totum. ꝛ.ſ. de iniuſto ꝛ irri.fa.teſt.l. poſthumoꝝ. ꝛ inſti. de exhe.li.§. poſthumoꝝ.

1 ℂ Ignorantia eſt multiplex.

2 Ignorātia iuris ciuilis vel pretorij nō excuſat: regula cū fallē.

3 Ignorantia iuris in vſucapione non prodeſt: regula cū fallen.

IN omni. Uos habuiſtis in l. ſuperiori multa exēpla de iuris ꝛ facti ignorātia. in l. vero iſta no. dr̄iam inter iuris ꝛ facti ignorantiā: ꝛ eſt talis: regulariter in omni pte iuris.i. in ꝯtrib⁹ ꝛ in quaſi ꝛ in delictis vel quaſi nō eodē loco habeť iuris ꝛ facti ignorātia. nam iuris ignorātia regulariter eſt improbabilis: facti probabilis: ꝛ eſt ratio: q2 iura ſunt certa: vnde poſſunt ſciri ab oībus: ſed facta ſunt incerta ꝛ infinita: ꝛ ideo facti igno. excuſat: q2 ignorantia facti plerūq3 prudētiſſimos fallit. h.d. videre expoñē litere. [in omni parte iuris] pōt exponi in omni parte iuris. q.d. in oībus ꝯtibus vel quaſi in delictis vel quaſi: vel pōt exponi in oī parte iuris.i. in qualibet parte iuris regl̄r [habere debebit] ſub. imo dr̄ia eſt inter iuris ꝛ fac.ign. q2 iuris igno. regl̄r nocet ꝛ nō excuſat: facti vo igno. excuſat ꝛ quare iuris ign. nō excuſat: iſta eſt rō: cū ius finitū ꝛc. [ꝛ debeat] ſub. ꝛ ideo poſſit ꝛ debeat ſciri ab oībus. vt.C. de leg. ꝛ cōſti. pn.l. leges. ꝛ.C.e.l. cōſtitutiōes. [plerūq3 etiā prudētiſſimos fallit] ſub. ꝛ ideo nec poſſit nec debeat ſciri ab oīb⁹: ꝛ ideo fac. igno. regl̄r excuſat cū facta ſint incerta ꝛ infinita. ℂ Or ſignori vos hētis hic q̄ eſt dr̄ia regl̄r inter iur. ꝛ fac.igno. q2 iuris igno. eſt improbabilis: q2 oīs hō debet ſcire leges. vt.C. de le. ꝛ ꝯſti.l. leges. ꝛ ideo nō excuſat. vt.C. e.l. cōſtōnes. ſed fac.ign. excuſat: q2 facta incerta ꝛ infinita ſunt ſed vbi ſint exēpla in terminis cōtētus ero paucis exēplis: ꝛ primū eſt tale: ſi debeo tibi naturalr̄.x.tm̄. ſi ſoluo p iuris igno. non repeto: ſi p facti igno. repeto. vt.C.e.l. cū qs. ꝛ.C. de cōdi. inde.l. fideicō. Itē pōt notari exēplū aliud: ſi heres omittit detrahere falcidiā de legatis p iuris igno. credēs nō poſſe detrahere falcidiā de iure ſi ſoluit legata ſolida nō repetit: ſed ſi p facti ign. ſoluit nō repetit. vt.C. ad le.fal.l. error. ꝛ.ſ.e.l. regula.§.vl. Itē pōt notari exēplū alio mōe ꝛ ſic: ſi ſcio meū cognatū fuiſſe: ꝛ ſic ſcio factū nō tn̄ credo de iure pximitatis noīe bonoꝝ poſ. mihi deferri: hic ignoro ius: ꝛ ſic currit mihi pſcriptio.c. dierū vtiliū. ſed ſi te cognatū credo viuere cū mortu⁹ ſis: ignoro factū pſcriptio tpis nō currit mihi. vt.ā.l. pxi. Itē pone exēplū alio mō ſi emo a pupillo ſine authoritate tutoris credēs eū ſine authoritate tutoris vēdere poſſe erro in iure: vñ nō potero vſucape: ſed ſi emo a te nō dño quē puto dñm erro in facto: ꝛ potero vſucapere vt.ſ. p emp.l.iij.§. ſi a pupillo. q2 in vſucapiōe iuris igno. nō pdeſt: ſed nocet facti vo pdeſt. vt.ſ.e.l. iuris igno. ℂ Or ſignori ad.l. iſtā op. in.l. iſta dr̄: q̄ in oī parte iuris nō eodē loco habeť iur. ꝛ fac.igno. ſed pbo ꝫ. ecce ſi rē meā apđ te cōſtitutā mea authoritate inuado ſiue facio: putās mihi licere: ꝛ ita erro i iure ſiue facio: q2 puto meā: ꝛ ita erro i facto: punior ex ꝯſtōne ſi qs i tētā. vt.C. vñ vi.l. ſi qs in tētā. ꝛ inſti. vi bo.rap.§. ſed q2. Itē ſi vulnero te vel occido: q2 credo mihi licere: ꝛ ita erro in iure: ſiue p fac. ign. q2 credo ꝯcutere illū ꝛ ꝯcutio te nō excuſor. vt.ā. ad le.aq.l.

ſcientiam

ſciētiā.§.ſi cū eſſet. Itē ſi deleo albū ꝑtoris iam poſitū ſine dolo
malo ſiue ꝑ iuris ſiue facti igno. nō teneoꝛ.vt.ꝟ.de iur.ꝛ fa.ign.
l.ſi qs id qđ.§.i.ꝛ.ij. Itē ſicut iuris igno.non nocet volēti euita-
re d āmnū: ita nec facti.vt.ꝟ.e.l.iur.ꝛ.l.erroꝛ.ꝛ.l. regula. ad qđ vos
dicetis.l.iſta ponit regulā:ꝛ nō inſtātiā regule:regula eſt iur.ig.
non excuſat:facti ſic:ſed aliqñ nec iuris nec facti igno. excuſat.
vt in.l.cōtra.ꝛ.ꝟ.ad le.iul.de adul.l.ſi adulteriū.ꝛ ita ponuntur
hic ſingula generū:nō genera ſingulorū ſile no.inſti.de ſuc. tu.
in prin.qꝛ lȝ in genere ſit dria inter iur. ꝛ fac. igno.tñ in aliqb⁹
ſpēbus qđ ſtatuit in igno.iur.idē ꝛ in facti igno. vt.ꝟ.de re mil.
l.q cū vno.in ſi.ꝛ.ꝟ.ad le.fal.l.ſcientiā.§.q putāt.ꝛ ad ſol.hui⁹ ꝗ.
ꝛ vt plene liqueat articul⁹ iſte:vos circa materiā iſtā ita diſtin-
gueris.vt dixi.C.e..l.erroꝛ facti.ꝛ no.iſtā diſ.qꝛ bona eſt:ꝛ ꝑ eā
ſcietis totū iſtū ti.vt.C.e.ti.ꝛ do.Az.ſcripſit eā in trib⁹ locis:ꝛ ꝑ
mo in apparatu hui⁹ lib.ſcripſit ēt eā ſup rub.in ſuo magno ap
paratu:ꝛ ſcripſit eā ēt.ꝟ.e.l.regula.ꝛ.d.Jo.ſcripſit eā in ſumma
hui⁹ ti.ego tñ pleni⁹ ꝛ clari⁹ dicā ꝙ̄ ipſi dicant:ꝛ in multis ma
1 gis ordinate.† Vñ dico ita diſtinguēdū:igno.alia facti:alia iu-
ris.ign.facti alia ꝓbabilis:alia improbabilis. Itē iuris ign.alia
naturalis:alia quaſi:alia iuris ciuilis vel ꝑtoꝛij: ꝛ ſup his cōpre
hēdā qcqd inuenit lege ſcriptū:vel ab antiqs repiri pōt. Eſt er
go facti igno.cū ignoꝛo aliqđ factū a me vel ab alio:puta:quia
puto me ꝓmiſiſſe qđ nō ꝓmiſi.vt.ꝟ.e.l.j.ꝛ ſic ignoꝛo factū a me
eſt facti alieni ſi ignoꝛo mortuū qui viuit:vel ecōtra:vel ſi puto
dñm viuētē q nō eſt.vt.ꝟ.e.l.j.ꝛ.ꝟ.e.l.regula.§.q facti. Eſt igno.
iuris cū qs putat ius velle vnū ꝛ vult oppoſitū:puta ſi putat ali
qs ꝙ bo.poſ.poſſit peti ꝑpetuo:vel ſi putat aliqs heredē nō poſ
ſe defalcare de legatis ſi loc⁹ eſt falcidie.vt.ꝟ.e.l.j.ꝛ.ꝟ.e.l. regu
la.§.ſi qs ius ignoꝛās. Ignorātia facti ſubdiuidit: qꝛ alia ꝓba-
bilis:alia improbabilis:igno.facti ꝓbabilis eſt:ſi ignoꝛo factum
alienū:puta ſi credo eū viuere q eſt vltra mare:ꝛ eſt mortu⁹ vel
ecōtra. Itē ſi credo aliquē locupletē ꝛ eſt paup:vel ecōtra:ꝛ qđ
ſit ꝓbabilis igno.in facto alieno ꝓbat.ꝟ.ꝓ ſuo.l.vl.ꝛ.ꝟ.ſi qs in-
ge.eſſe di.l.ij.in ſi.ꝛ.C.ad le fal.l.erroꝛ.ꝛ hec ignorātia facti alie
ni ꝛ ꝓbabilis regulariter excuſat.vt.C.e.l poſt diuiſionē. ꝛ.l.cū
falſa.ꝛ.l.cū teſtm̄.ꝛ.ꝟ.e.l.ij. ꝛ excuſat nedū negotio finito. vt.C.
e.l.erroꝛ facti plene dixi.ſed finito negotio ꝑ ſniam vel ꝑ trāſa-
ctionē vel iureiurādo nō excuſat.vt.C.e.l.cū falſa.ꝛ in ꝑalle.l.ꝟ.
ſi inge.eſſe di.l.ij.in ſi.ꝛ ſic intelligit.ꝟ.de cōfeſ l.nō fatet.ꝛ.ꝟ.fa
mi.er.l.cū putarē.ꝛ.ꝟ.md.l.fideiuſſoꝛ.§.in oibus.fallit tñ in duo
bus caſib⁹:in qb⁹ ignorātia facti nō excuſat. Prim⁹ eſt.C.đ cō
di.inde.l.ea que. Scđs eſt.ꝟ.de vſucap.l.vbi lex. Eſt ignorātia
facti improbabilis:puta ignoꝛo ꝓpriū factū vel vires ꝓprij pa
trimonij.vt.C.de rei vē.l.qſqs.ꝛ.ꝟ.ꝓ ſuo.l.vlt. Itē eſt improba-
bilis facti ignorātia ſi qs ignorat qđ oēs ſcire debēt.vt.ꝟ.e.l.px.
ꝛ.l.regula.§.ſed facti.ꝛ hec ignorātia facti improbabilis regula
riter nō excuſat.vt in ꝑalle.l.qſqs.ꝛ.ꝟ.e.l.iij.ꝛ.l.nec ſupina.ꝛ.l.re
gula.§.ſed facti.ꝛ.ꝟ.de inſti.l.ſed ꝛ ſi pupill⁹.§. ꝓſcribere. ꝛ ſm
hoc intelligunt.ꝟ.de act.emp.ꝛ ven.l.tenet.in prin.ꝛ.ꝟ.lo. ꝛ cō
du.l.itē qrit.§.itē querit.ꝛ.ꝟ.ad vel.l.ꝙ̄ꝙ̄.ꝛ.ꝟ.de edi.edi.l.j.§.cū.
in caſu tñ hec improbabilis facti ignorātia excuſat: puta ſi ſol-
uo tibi decē putās me tibi ꝓmiſiſſe cū nō ꝓmiſi:ꝛ ſic ſolui inde
bitū ciuilr ꝛ naturalr vel naturalr tm̄: vñ repeto.vt.ꝟ.de cōdi.
inde.l.ſed ꝛ ſi me.in ꝑn.ꝛ.l.elegāter.in ꝑn.ꝛ.l.cū his.§.j. ¶ Oꝛ
ſi ignoꝛi explicit⁹ eſt prim⁹ articul⁹:ſubijciēdū eſt de iuris igno-
rātia q ſilr ſubdiuidit:qꝛ alia eſt iuris naturalis : alia quaſi na-
turalis:alia iuris ciuilis ꝛ pretoꝛij. Eſt iuris ignorātia natura-
lis ignorare qđ a natura debem⁹ ſcire ſi qs credit furtuȝ ipune
poſſe cōmittere:ignorat qđ a natura debem⁹ ſcire ꝙ lex moſay
ca ꝓhibet.ſ.furtū cōmitti:iuxta id nō furtū facies nō mechabe
ris:furtū eſt qđ lege naturali ꝓhibet.vt.ꝟ.de fur.l.j.in ſi.ꝛ inſti.
de ob.q ex quaſi deli.naſ.in ꝑn. Itē eſt iuris ign.naturalis ſi ali
qs credit nō eſſe crimē adulterare vxoꝛē alienā:cū natura nihil
ſeui criminis ſuſpicat in talib⁹.vt.ꝟ.ad le.iul.de adul.l.ſi adulte
riū cū inceſtu.§.j. Itē eſt iuris igno.naturalis:ſi fili⁹ credat ꝙ li
ceat ſibi exherare patrē:qꝛ a natura dȝ ſcire ꝙ religioꝛ e.vt.ꝟ.de
iuſ.ꝛ iu.l.veluti. Itē ſi fili⁹ credit ꝙ poſſit patrē captū negligere
vel nō redimere cū ipſe a natura teneat redimere.vt.C.de epiſ.
aud.auſ.liberi.ꝛ.C.de epiſ.ꝛ cle.auſ.ſi captiui.ꝛ hec igno. iuris
naturalis cū ſit improbabilis nō excuſat.vt.ꝟ.ad le.iul.de adul.
l.ſi adulteriū.§.nōnūꝙ̄.ꝛ.§.idē pollidi.ꝛ.ꝟ.de ꝯdi.ſine cā.l.auū-
culo.ꝛ.C.de inceſ.ꝛ inuti.nup.l.qđ ꝯ legē.ꝛ inſti.vi bo.rap.§.ſed
qꝛ.ꝛ in auſ.vt cū de ap.cog.§.cauſas. Itē pōt no.aliđ exēplū in
igno.iuris naturalis:ꝛ circa hoc exēplū aliq grauiter errauerūt
pone aliqs eſt q nō curat lucrari:ſed curat tm̄ expēdere ſuū: hȝ
agnatū ditiſſimū ꝛ cogitat ſuccedā agnato meo ab inteſta. nō
nocet mihi ſi expēdā totū p̄rimoniū meū: vna die dū expēdit to
tū ſuū venit ad aliquem:ꝛ dicit ſubſtātia talis agnati mei valet
mille:nō pōt viuere vltra annū niſi miraculoſe:vēdo tibi eam:ſi
poſtea agnat⁹ deceſſit ſuccedet ne ēptoꝛ huic agnato:certe nō:

qꝛ ignorauit ius naturale:vñ nō excuſat imo punit.vt.ꝟ.de do
na.l.donari.in ſi. Si aūt ignorauerit aliqs illud qđ quaſi a natu
ra dȝ ſcire qlibet diſcreta ꝑſona ꝙ dȝ reuerētiā ꝑncipi romano-
rū.vñ ſi credit dñs monach⁹ ꝙ nō debeat obedire abbati ſuo:
ignorat ius quaſi naturale:cū apl's dicat:oīs aīa ſit ſubdita ꝑn
cipi tāꝙ̄ ꝑcellēti ꝛ ducib⁹ miſſis ab eo ꝛ cū opꝫ ꝑncipē eſſe ꝛc.vt
colligit in expoſitiōe greci vt.ꝟ.de le.ꝛ ꝯſti l.ij.vñ ſi aliqs in ad
uentu ꝑncipis credit nauē ſuā capacē eſſe excuſatā ignorat ius
quaſi naturale.vñ dȝ nauis publicari.vt.C.de ſa.ſan.eccle.l.iu-
bem⁹.ꝛ.l.neminē. Itē eſt exemplū de ignorātia iuris quaſi na-
turalis:ſi putat libertus ꝙ nō debeat reuerētiā patrono ſuo.ſ ꝙ
poſſit eū impune vocare in ius ſine venia:certe iſte libert⁹ igno
rat ius quaſi naturale:ꝛ hoc nō excuſat.vt.ꝟ.de condi.inde.l.ſi
nō ſortē.§.libert⁹.ꝛ.C.de in ius vo.l.ij.ꝛ.C.đ obſe li.l. manumiſ
ſori. Itē eſt exēplū de ignorātia iuris qſi naturalis:ſi putat mu
lier maioꝛ.xxv.an.ꝙ filio ſuo impuberi nō habeat neceſſe pete-
re tutorē mortuo patre ipuberis. vñ ſi nō petit nō excuſat imo
punit.vt.C.ſi aduer.deli.l.vl.ꝛ.C.q pe.tu.vel cu l.vl. Itē eſt ex-
emplū de ignorātia quaſi iuris naturalis ſi credit pr̄ ꝙ filiū ſuū
nutrire nō debeat ꝛ denegat ſibi alimēta : certe nō excuſat : qꝛ
ignorat qđ a natura dȝ ſcire.vt.ꝟ.de li.ag.l.necare. Itē eſt exē-
plū de ignorātia quaſi iuris naturalis:ſi credit mulier italica ꝙ
mortuo marito ſuo ſtatim poſſit nubere:certe non excuſat imo
punit:qꝛ notat infamia.vt.ꝟ.de his q no.infa l ij.ꝛ.C de ſe.nu.
l.j.ꝛ ſm apl'm ſtatim nubit in dño.vt extra de ſcđis nu.c.cū ſm
apl'm.ſȝ nos dicim⁹ ꝙ bñ tȝ m̄rimoniū:ſȝ punit feſtinātia ꝓpter a
turbationē ſanguinis:ꝛ ꝓpter ſiniſtrā ſuſpicionē vitandā: vt in
corpe auſ.ꝛ ea q parit in.xj.mēſe.in prin. Eſt ignorātia iuris ci-
uilis vl' ꝑtoꝛij cū qs ignorat.l.xij.ta.velle qđ vult:vel ignorat cō
ſtitutiōes velle qđ volūt:vel ignorat edictū velle qđ vult. vt .ꝟ.
e.l.j.ꝛ certe hic ſubijciā plures regulas ꝛ plures inſtātias regu-
2 le:† ꝛ hec eſt prima regula ꝙ iuris ciuilis vl' ꝑtoꝛij ignorātia nō
a excuſat:ᵃ qꝛ iura ſunt finita ꝛ certa.vt.ꝟ.e.l.ij. Itē qꝛ leges ꝛ cō
ſtōnes ꝑncipū ab oīb⁹ debēt ſcire.vt.ꝟ.de le.ꝛ ꝯſti.l.leges.ꝛ.C.
e.l.cōſtōnes.inſtātia regule eſt:qꝛ certe ſunt ꝑſone qb⁹ eſt ꝑmiſ
ſum ignorare iura:puta militib⁹ armate milicie.vt.C.e.l.j. ꝛ.C.
lo.ꝛ cōdu.l.milites.puta ruſticis.vt.ꝟ.de iur.om.iu.l.ſi qs id qđ
§.ij.ꝟ.de edē.l.j.in ſi.ꝛ.C.q admit.ad bo.poſ.ꝑñt.l.qcūqꝫ. ꝛ.C.đ
teſt.l.vl. Itē fallit in mulierib⁹ qb⁹ ꝛ ſi nō in oibus caſib⁹:tñ in
certis caſib⁹ eis eſt ꝑmiſſum ignorare iura.vt.C.e.l.vl.ꝛ.ꝟ.e.l.re
gula.ꝛ.C.ad tur.l.j.ꝛ.l.mulier. Itē fallit in minorib⁹. vt.ꝟ.e.l.ꝙ̄
uis.ꝛ.l.regula.in ꝑn. Itē fallit in quodā caſu:in quo iuris igno
rātia excuſat quēlibet:puta ſi ſoluit indebitū cōi iure vel natura
3 liter tm̄.vt.ꝟ.de cōdi.inde.l.q exce.in ſi.Modo † ſubijcio ꝛ aliaȝ
regulā talē:iuris ignorātia in vſucapiōe nō ꝓdeſt.vt.ꝟ.e.l. iuris
ignorātia.ꝛ.ꝟ.de vſucap.l.nūꝙ̄. in ꝑn.ſȝ fallit in duob⁹ caſibus
nā bñ ſcitis vos ꝙ part⁹ ancille nō ꝑtinet ad vſufructuariū:qꝛ ſi
eſt in vſufru.vt.ꝟ.de vſufru.l.vet⁹.ſi vſufructuari⁹ credat par-
tū eſſe in fructu errat in iure:vñ ſi vēdit mihi ignorāti vſucapio.
vt inſti.de vſu.§.itē ſi is.vel pōt dici iuris ignorātia nō ꝓdeſt in
vſucapiōe ignorātis ius:qꝛ vſufructuari⁹ errabat in iure ſȝ emēs
ab eo errat in facto.vñ illa ꝓficit:vt.ꝟ.de vſuca.l.celſus. Itē fal
lit in alio caſu:ecce ſi dono vxori mee rē alienā qꝛ putabat vale-
re donationē ꝓcedit vſucapio ꝓ donato.vt.C.de vſuc.ꝓ do.l.ſi
ne fuerit.vl' pōt dici ꝙ ibi erat duplex ignorātia:erat iuris igno
rātia generis ꝛ ſpēi:ignorātia gñis erat iuris : ignorātia ſpeciei
erat facti.exēbi grā:qꝛ vxoꝛ ita credebat valere donationē cōſtā
te m̄rimonio ac ſi donaret cuilibet extraneo.vñ errabat in gñe
ſed errabat in ſpē:qꝛ credebat rē meā ipſe vſucepit inſpecto er-
roꝛe ſpeciei.i.facti. Itē ſubijcio ꝛ aliā regulā: ignorātia iuris in
lucris captādis nō ꝓdeſt:in dānis vitādis nō obeſt.vt.ꝟ.e.l.iu-
ris ignorātia.ꝛ.l.erroꝛ.ꝛ.l.regula.§.ſed ꝛ iure.ꝟ.de boñ.poſ.l.vt
bonoꝝ.ꝛ.C.e.l.iuris ignorātia.ꝛ.l.erroꝛ facti. in ſi. ſȝ hec regula
recipit inſtātiā:qꝛ ſi mulier credebat perpetuo poſſe petere bo.
poſ.ꝛ nō petijt ſi nō potuit cōſulere peritioꝛes nō nocet ei:ſed ſi
potuit cōſulere ꝑitioꝛes nocet ei.vt.ꝟ.de bo poſ.l.vt bonoꝝ.ſed
pōt dici ꝙ illud obtinet in bo.poſ.acqrēda.ſȝ alr̄ nō.vt.ꝟ.e.l.re-
gula.§.ſȝ facti. ¶ Oꝛ dixi ꝙ iuris ignorātia nō ꝓdeſt ſuū petē-
tib⁹ nō nocet:ſȝ vr̄ ꝙ nō noceat in lucro:qꝛ bonefidei poſſeſſoꝛ
tenet inq̄tū locupletioꝛ eſt.vt.ꝟ de pe.he.l.ſed ꝛ ſi.l.cōmiſ.§.qđ
aūt.ꝛ.§.cōſuluit.ad qđ rñdeo: veꝝ eſt ꝙ bonefidei poſſeſſoꝛ te-
net inq̄tū locupletioꝛ fact⁹ eſt nō vltra.vñ iuris ignorātia non
ꝓdeſt in acqrēdo:qꝛ bōefidei poſſeſſoꝛ tenet inq̄tū locupletioꝛ
fact⁹ eſt:ſȝ in cōſumptis ꝓdeſt:qꝛ nō tenet vltra.vnde ſuū petē
tibus nō nocet iuris ignorātia:ſȝ in certis caſib⁹:in quib⁹ igno-
rātia iuris in dānis vitādis nō excuſat:prim⁹ caſus eſt in ꝑſcri-
ptione lōgi vel lōgiſſimi tpis vt.C.de lōgi tēp.preſcrip.l. vlti. ꝛ
C.de preſcri.xxx.vel.xl.an.l.vlti.alſ.l. ſicut. ſed illud eſt ne rerū
dñia ſint in certo.vt.ꝟ.de vſuca.l.j. Item fallit in eo qui rem ec-
cleſie accepit in emphyteoſiȝ qꝛ ſi credebat ꝙ ſi nō ſolueret ca-

¶ Ignorantia non excuſat. Et quando excuſet ꝙ̄ ad penā adulterij vide bar. in l.auunculo ff.de condi.ſine cau. ꝛ bar. in l.genero.ff. de his qui no. infa. ꝛ quādo noceat in dānis vitandis vide Bart.in l.ij.C.de his q̄ vi me.ve cau. ſi.ꝛ quādo impediat aditionem hereditatis. Bar. in l. multum.ff.de cōdi.ꝛ demō.

nonē perpetuo ꝙ nō caderet iure ſuo. vt. C. de ſa. ſan. eccle. auſ. qui rē hũiuſ. Sed pōt dici ꝙ ibi nō oīno petebat ſuum: q; rectuȝ dñiuȝ erat eccleſie: vel pōt dici ꝙ ibi eſt intelligēdū qñ errabat in iure: ⁊ pōt ſibi imputari quare nō ſoluit canonē per bienniū. Itē fallit ſi quis ſoluit indebitū iure ciuili: ſed debitū iure naturali: q; nō repetit. vt. C. eo. l. cū quis. in prin. ſed illud eſt ideo q; nō petit ſibi ſuū debitū. Itē fallit q; ſi per errorē iuris occupaui rem meā ab alio detentā cado a iure meo. vt. C. vñ vi. l. ſi quis in cātam. ſed illud eſt intelligēdū ſi delictū nō poteſt ei imputari. Itē fallit in iudicio. vt. ſ. de cōfeſ. l. nō fatetur. qđ eſt ſpāle propter authoritatē rerū iudicatarū. nec dico vt quidā dixerūt: q; illud verum eſt cū tractatur de lucro nō de dāno vitando qđ nō eſt verum: q; ſiue tractatur de lucro captando ſiue de damno vitando ⁊ in iudicio confitetur quis non reuocatur propter authoritatem rerum iudicataruȝ vt dixi: ⁊ vt aliquis ſit litiū finis.

Plurimum. In l. iſta dicit iuriſcōſultus: dñiam eſſe vtrū qs ignoret factū alienū: ⁊ tūc eſt ꝓbabilis ignorātia an factū ſuū: ⁊ tūc eſt improbabilis ignorātia: ⁊ eſt ꝓprie ignorātia craſſa ⁊ ſupina: qui craſſe ⁊ ſupine ignorat iudicatur ſecurꝰ ⁊ deperditus: q; nimia ſecuritas indicat oīa vitia: vnde nimia ſecuritas reprobatur [nō deꝑditi] .i. nō ſupini. [⁊ nimiū ſecuri] .i. diligētiſſimi. [hois [quia q nimis eſt ſecurꝰ nō curat ſcire ⁊ craſſa ē igno. ⁊c. vt. ſ. e. l. nec ſupina. ¶ Or ſignori habetis hic ꝙ plurimū intereſt: vtrū qs erret in facto an in iure: ⁊ ꝟo plurimū intereſt: q; ignorātia facti alieni eſt ꝓbabilis vt. ſ. ꝓ ſuo. l. vl. ignorātia ſui facti eſt inexcuſabilis. vt. C. de reſcin. vē. l. quiſqs. ⁊ ſ. ad vel. l. ꝗ. ⁊ ſ. de act. emp. ⁊ ven. l. tenetur. aliqñ tñ ⁊ ſui facti ignorātia excuſat: puta ſi aliqs certat de dāno vitādo: alter de lucro captando. vt. ſ. de cōdi. inde. l. ſed ⁊ ſi. in pn. ⁊ l. elegāter. in pn.

Iuris ignorantia. Uos habuiſtis. ſ. eo. l. i. ꝙ ignorātia alia eſt facti alia eſt iuris. Itē habuiſtis. ſ. eo. l. ii. ꝙ ignorantia iuris eſt improbabilis: facti ꝟo ꝓbabilis ex quo colligitur talis regula iuris ignorantia in vſucapiōe nō ꝓdeſt ſȝ facti ignorātia ꝓdeſt ⁊ ſi nō ꝓdeſt tñ nō nocet. h. d. iſta. l. videte [iuris ignorātia in vſucapiōe] .ſ. inchoanda ⁊ ꝑficiēda. ſȝ vbi eſt exēplū in terminis qualiter iuris ignorantia in vſucapiōe nō ꝓdeſt: facti ꝟo ꝓdeſt: ecce ſi emo a pupillo vēdēte ſine tutoris authoritate ⁊ credo me poſſe emere ignoro ius: igitur ſi a pupillo emo non potero vſucape. vt. ſ. ꝓ emp. l. ii. §. ſi a pupillo. ⁊ ſ. de vſuc. l. nūq. in pn. ⁊ idē exēplū eſt: ſi puto me poſſe emere a furioſo ⁊c. vt. ſ. ꝓ emp. l. ii. §. ſi a furioſo. Sȝ ſi emo rē a nō dñō bonafide ⁊ ꝑ traditionē accipio bñ potero vſucapere q; erro in facto: nā facti ignorātia ꝓdeſt in vſucapione. vt. ſ. de vſuc. l. celſus. ⁊ ſ. de acq. re. do. l. in bonefidei. ⁊ ſ. de re. iu. l. in bonefidei. ⁊ ſ. de ꝯhē. emp. ⁊ vē. l. q;. ⁊ ad hoc facit. ſ. e. l. regula. §. ſed facti. ¶ Sed ad ꝑmam ptē huiꝰ regule inſtatur ⁊ vr ꝙ iuris ignorantia ꝓficiat in vſucapione: ecce ſi vſufructuarius ancille credit partū ancille cū nō ſit in fructu. vt. ſ. de vſur. l. in pecudū. errat in iure tñ ſi mihi bonafide emēti vēdit partū: ego emptor vſucap. vt inſti. de vſuc. §. itē ſi is q. ſed ad hoc rñdetur iuris ignorantia nō ꝓdeſt in vſuc. vſufructuario vſucapiēti: ſed emptori: ⁊ emptor nō errabat in iure: ſed in facto: ſi obiicias ſi ignorantia nō ꝓdeſt vſufructuario nō dȝ alii ꝓdeſſe. vt. ſ. e. l. iniquiſſimū. rñ. imo dȝ ꝓdeſſe cū habeat cām ab ipſo. vt. ſ. de rei vē. l. emptori. ſicut ecōtra: nam factū vēditoris nocet emptori. vt inſtitu. de vſuc. §. ſiue. vel pōt dici in vſucapione nō ꝓdeſt ignorantia venditoris ſed emptoris q errat in facto. ¶ Sed denuo op. ad primā partē huiꝰ regule ⁊ vr cōtra. ecce ſi vir donat vxori ⁊ vxor credit tenere donationē errat in iure: ⁊ tñ vſucapit titulo ꝓ donato. vt. ſ. ꝓ do. l. ſi vir vxori. ad qđ vos dicetis vxor errabat in iure in genere: q; credebat oēm donationē inter vi. ⁊ vxo. eſſe ꝑmiſſam cū ſit prohibita. vt. ſ. de do. inter vi. ⁊ vxo. l. i. ſed in ſpecie. i. in re donata errabat in facto: q; credebat viri ⁊ erat aliena. vñ in ea tenet donatio: vñ vſucapit. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de do. inter vi. ⁊ vxo. l. qđ autē. ⁊ l. ſi cōſtante. ¶ Sed denuo ad id qđ dr in fi. huiꝰ. l. inſtatur ⁊ oppo. ⁊ videtur ꝙ facti ignorantia nō proſit: ecce ſi tu vēdis mihi rem furtiuam: lȝ ignorē furtiuam tñ nō vſucapio. vt inſti. de vſuca. §. furtiue. ⁊ §. qđ autē. ad qđ vos ita dicetis factū ignorantia prodeſt in vſucapione in rebus non vitioſis: ſed vitioſis ideſt vi poſſeſſis ⁊ furtiuis non prodeſt: quia ibi lex inhibet vſucapionem. vt. ſ. de vſuca. l. vbi lex.

Iniquiſſimum videtur. In. l. iſta ponitur alia regula q eſt talis: hoc eſt iniquū ꝙ alicui alterius ſciētia noceat: vel alterius ignorantia alii noceat: ſed hoc ē equū ꝙ mea ſciētia mihi noceat: ⁊ mea ignorantia iterdū mihi noceat: vl ꝓficiat [cuiq;] .i. alicui. ꝟbi grā: ſi ſciēs emo rē alienā mihi nocet ſi ignoro mihi nō nocet. vt. C. de vſuc. traſſor. l. vſuca. ſed alteriꝰ ſciētia nō dȝ mihi nocere. ꝟbi gratia: ſi procu. hȝ mādatū limitatū: ſi excedit mādatum mihi nō nocet. vt. ſ. de edil. edi. l. cū mancipiū. ⁊ ibi dixi: ⁊ eſt verum ꝙ alterius ignorantia vel ſcientia nocet mihi: alterius qui ſcit oīno alter: ⁊ quare dico hic q; ſcientia mea nocet filie mee: q; eadem pſone eſſe intelligimur. vt. C. de inſti. ⁊ ſubſti. l. vi. ⁊ ideo ſi ego pater eligo filie mee ſpōſum q propter vite aſperitatē erat ſibi incōpetēs: ⁊ hoc ſciebam nocet filie mee. vt. C. de epi. audi. l. ſi legibꝰ. ⁊. C. de ſponſa. l. vlti. Itē ſciētia patris nocet filio in alio caſu. vt. ſ. de cōtrahē. emp. l. ſi ſeruo. Itē ſcientia vēditoris nocet emptori: vnde ſi venditor rem mobilē ſm hec tēpora ſcit furtiuā non poteſt emptor vſucapere. vt. ſ. de doli excep. l. apud. §. de authore. ⁊ idem eſt hodie in rebus immobilibus. vt in authē. vt ſpon. lar. §. rurſus.

Nec ſupina. Diceret aliquis deus nouit neſcio qd debeam tenere vna lex dicit ꝙ non debeo ignorare: alia lex dicit ꝙ nō debeo ſcire: dicit iuriſcon. iſta non eſt talis materia que ſub regula poſſit tradi: ſed talis eſt tenēda: q; qs nō dȝ ignorare craſſe ⁊ ſupine. Itē qs nō tenetur ſcire oēs ſubtilitates quas ſciuit plato ⁊ ariſtoteles: ſed circa hoc ita tenendū eſt: q; nō debet aliqs nimis eſſe diſſolutus ⁊ ignorare qđ oēs ſciunt: denuo nō requirimus ab aliquo philoſophicam ſcientiā: ⁊ qđ nimis ſit ſollicitus. h. d. iſta. l. [nec ſupina ignorātia.] ſupina ignorātia eſt ignorare qđ oēs ſciunt: puta ſi aliquis ponit lrām publicē ne quis cū tali inſtitore cōtrahat ⁊c. vt. ſ. de inſti. l. ſed ⁊ ſi pupil. §. proſcribere. ⁊ hec eſt lata culpa que ꝯparatur dolo vt. ſ. de ver. ſig. l. magna. [ignorātia.] vnde nō excuſat. [nec ſcrupuloſa inquiſitio] .i. nimis ſubtilis ſcientia: ⁊ poteſt ita notari exemplū: ſi mutuo filiofa. ignorās eū filiūfa. ceſſat macedo. vt. C. ad mace. l. ii. ſed ponamus eū opi. putabatur paterfa. duo ſciebāt eum filiumfa. vnde queſiui a vicinis ſi eſſet filius vel paterfami. dicebāt ꝙ erat paterfa. nō queſiui ab illis duobꝰ qui ſciebant eū eſſe filiūfa. vnde ceſſat macedo. vt. ſ. ad macedo. l. iii. [craſſa.] craſſa eſt ignorantia ſi ſcholaris dimittit camerā apertam cū habeat malos vicinos. [nimia ſecuritas.] puta ſi diceret quis nō intraret aliquis camerā meā: ⁊ iſta ſecuritas reprobatur. vt. ſ. eo. l. plurimū intereſt. [exigatur.] vnde ſi qs vult deferre hereditatē in fiſcū non eo ipſo ꝙ audit debet credere: imo debet inquirere: quia ſi incurioſe deferat punietur. vt. ſ. de iur. fiſ. l. ii. ⁊. C. de curio. ⁊ dela. l. vlti. vnde not. ꝙ craſſa ⁊ ſupina ignorantia eſt ignorare qđ omnes ſciūt. ⁊ ad iſtđ accedit preal. l. ſ. de inſtit. l. ſȝ ⁊ ſi pu. §. ꝓſcribere. Itē nō requirimꝰ optimā ſciētiā. ⁊ ita not. ꝙ de duobꝰ ꝯtrūs fit optimū temperamentū. ⁊ ſic no. ſ. ſi qs cau. l. ii. §. ſi quis.

Iuris ignorantia. In l. iſta circa iuris ignorantiā traditur alia regula: ⁊ eſt talis: iuris ignorātia nō ꝓdeſt acqrere volentibꝰ: ſuū ꝟo petētibꝰ nō nocet. Sȝ vbi eſt exemplū primi dicti. ſ. prime partis regule. ſ. ꝙ iuris ignorātia nō ꝓdeſt acqrere volentibꝰ: audite: ecce ſi emo a pupillo ſine tutorȝ autoritate: q; credo qđ liceat mihi ignorare ius. vt. ſ. ꝓ emp. l. ii. §. ſi a pupillo. ꝑ Itē ſi iuris ignorātiā omiſi petere bonorȝ poſ. currit mihi tp̄s: ita ꝙ poſtea petere bo. poſ. nō poſſum. vt. C. qui admit. ad bono. poſ. ꝑſit. l. iuris. Exemplū ſcđi dicti. i. ſcđe partis regule. ſ. ꝙ ſuū nō peretibꝰ nō nocet iurȝ ignorantia: pōt notari ſic: ecce ſi ſoluo indebitū vtroq; iure: vel naturaliter tm̄: ⁊ repeto per cōdi. indeb. certo de dāno vitando alter de lucro captādo mihi nō nocet. vt. ſ. de minoribꝰ. l. illud in princip. ⁊ ſ. de cōdi. indeb. l. cum is. §. i. ⁊. l. qui exceptio. in fi. cuȝ. l. ſeq. ⁊. C. ſi aduer. ſol. l. vl. ¶ Or ſignori prima pars regule recipit inſtantiā in caſibꝰ: ecce ſi mulier per iuris ignorantiā nō petiit bonorū poſ. ſ. tp̄s ſtatutū cum nō potuit cōſulere peritiores nō nocet ei vt. ſ. de bo. poſ. l. in bonorȝ. ad qđ pōt dici ꝙ ſpeciale eſt ibi: ſȝ ſecus eſt ſi poſſet cōſulere peritiores. vt. ſ. e. l. regula. §. ii. recipit inſtantiā in alio caſu: ecce tenetur inqtum eſt locupletior. vt. ſ. §. eos qui. ⁊ cenſetur bonefidei. vt. ſ. de pen. here. l. ſed ⁊ ſi. l. cōmiſ. ad qđ dicunt quidam ſpeciale eſt ibi: alia ſunt ſpecialia in alia. l. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. ignorantia. non prodeſt in acquirēdo: ſed in damno nō ſuſtinendo: q; ſi bonefidei poſſeſſor tenetur inquantū eſt locupletior nō prodeſt ei in acquirēdo. ſcđa pars regule. ſ. ꝙ iuris ignorantia ſuum petentibus nocet: recipit inſtantiā in multis caſibus: ecce ſi quis ſoluit indebitū ciuiliter: ſed naturaliter debitū non repetit. vt. C. eo. l. cum quis. Item ſi quis eſt paſſus rem ſuā preſcribi per iuris ignorantiā nocet ei. vt. C. de long. temp. preſcri. l. vlti. ⁊. C. de preſcri. xxx. vel. xl. annorum. l. ſi quis. ⁊ als. l. ſicut in rem. ſed pōt dici ꝙ illud eſt ideo: vt aliquis ſit litium finis ⁊c. vt. ſ. de vſucap. l. prima. ⁊. ſ. pro ſuo. l. vlti. Item ſi quis non fecit inuentarium infra tempus ſtatutuȝ a lege per iuris ignorantiā nocet ſibi. vt. C. de iure deliberā. l. vlti. §. ſin autem. ⁊ §. vlti. Item ſi quis conduxit rem ab eccleſia ⁊ canonē non ſoluit per bienniū per iuris ignorantiam

rantiam ſibi nocet.vt.C.de ſacroſan.eccle.auſ.qui rem huiuſ.ſʒ poteſt dici q illud eſt propter delictum ſuum.vt inſt. vi bono. rap.§. ſed quia.

Error facti. In.l.iſta no.dr̃iam inter errorē facti ⁊ iuris: ⁊ ē talis error facti nec maſculis nec feminis nocet ſiue in ꝯpēdijs:ſiue in dānis error iuris in ꝯpēdijs feminis nō nocet:maſculis ꝟo nō ꝓdeſt:verumtñ error iuris in dānis vitādis nemini nocet.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē litere.[error facti] ſ.alieni_nec marib⁹ quidē] .i.maſculis:quaſi diceret nedū feminis:imo nec maſculis[obeſt.]verbi gratia : ſiue maſculus ſiue femina ſoluit indebitū ciuilr ⁊ naturalr ⁊c.vt.C.e.l.cū qo.⁊ ff̃.de ꝯdi.inde.l.i.In cōpēdijs eſt exemplū ſi ignorās cognatū mortuū nō petit bono.poſ.infra tp̄s nō nocet ſibi.vt.ff̃.e.l.i.t.habuiſtis.[nec feminis i ꝯpedijs ꝓdeſt]vñ ſi mulier ꝑ iuris ignorātiā emit a pupillo ſine tutoris authoritate nō ꝓcedit vſucap. vt.ff̃.eo.l.iuris ignorātia.[nō nocet.]fallit in cōfeſſione facta in iudicio.vt.ſ.de cōfeſ.l.nō fatef.Itē fallit in debito naturalr nō ſoluto.vt.C.e.l.cū quis.⁊.l.error.Itē fallit in beneficio.l.fal. detrahēde.vt.C.ad le.fal.l.error facti.Itē fallit in vſucapionibus que cucurrerunt per iuris ignorantiam.vt.ff̃.l.proxi dixi.⁊ hoc eſt intelligendum de ignorantia iuris ciuilis vel pretorij : ſecus de ignorātia iuris naturalis vl' quaſi.vt.C.de in ius vo.l.venia.

Regula eſt. In prin.hui⁹.l.ponif quedā regula q̄ eſt talis : regula eſt iuris ignorātia cuiqʒ nocet: facti vero ignorātia non nocet cuiqʒ:igit ſubijciam⁹ quib⁹ ꝑſonis nocet iuris ignorātia:⁊ quibus nō:⁊ certe minorib⁹ nō nocet iuris ignorātia.Itē feminis in qbuſdā caſib⁹ ſ.in qb⁹ eſt ꝑmiſſum ignorare iura:non nocet iuris ignorantia:inde eſt q ſi minor mutuauit pecuniam filiofa.ignorās macedonianū:ſubuenif ei vt nō videaf filiofa. credidiſſe:ſed ⁊ militib⁹ nō nocet iuris ignorantia : ⁊ ideo ſi miles inſtitut⁹ eſt heres a cōmilitone:⁊ nō credit poſſe adire ſine iuſſu prin:qꝛ ꝑmiſſum eſt ei ignorare iura:non currit ei dies:facti ꝟo ignorātia nō nocet regulariter:ſi nō eſt craſſa ⁊ ſupina:puta ſi ignorat q oēs de ciuitate ſciūt:ſʒ aūt nō requiram⁹ ab aliquo ſciētiā iuriſcō. tñ requim⁹ ſciētiā. Ceterū tñ iuris ignorātia nō nocet ſi qs nō potuit cōſulere peritiores:dū tractam⁹ ð acqrēdo q ꝑraro accidit:facti ꝟo ignorātia nō nocet: qꝛ interdum pl⁹ ꝯſideram⁹ qd eſt in re:q̄ qd eſt in opinione:⁊ iō ſi puto emere rē a nō dñoꝛ eſt dñs ⁊ tradit mihi in me trāsferf dñiū. h.d. prin.hui⁹.l.vſqʒ ad.§.ſi qs ius ignorās.videte expōnē lr̃e[regula eſt]ſub.talis.[facti]ſ.ꝓbabilis.ſec⁹ ſi iprobabilis : ⁊ ad hoc accedit.ff̃.eo.l.ij.⁊ ibi dixi[ꝑmiſſum eſt.]nā ſi maior.xxv.an. ſolueret ꝑ iuris ignorātiā nō repeteret vt.C.e.l.cū qs.ſed ꝑſona minoris facit locū repetitioni.vt.ff̃.de cōdi.inde.l.interdū.[nō leduntur]vñ no.q feminis nō eſt ꝑmiſſum ignorare iura: vt hic.⁊ C.e.l.vi.ſed in certis caſib⁹ dūtaxat ꝑmiſſum eſt feminis ignorare iura:⁊ ſunt iſti caſus.ſ.ad tur.l.j.§.accuſationē.⁊.l.mulier.⁊ ſ.de iu.fiſ.l.ij.⁊.ſ.ad.l.cor.de fal.l.diu⁹.§.q̄ri pōt.⁊.C.de fal.mo. l.j.in fi.⁊.ff̃.de edē.l.j.in fi.⁊.ff̃.qui ſatiſ.co.l.de die.§.l.⁊.ff̃.ad vel. l.j.⁊.l.ſi mulier.⁊.ſ.ſo.ma.l.ſi cū mulier. ⁊ eſt verū q feminis in ꝑdictis caſib⁹ eſt ꝑmiſſum ignorare ius ciuile:vel ꝑtoriū nō tñ ius naturale:vel quaſi.vt.C.q pe.tu.l.vl.[credidiſſe]vñ reſtituitur.vt.ff̃.ð mi.l.vez.in fi.⁊.ff̃.ad ma.l.iij.[nō redit]i. nō currit. vt.C.e.l.i.qꝛ milites debēt ſcire arma nō leges.vt.C.de iu.deli.l. vl.Itē eſt vez ⁊ ſi miles inſtituif a cōmilitone in hereditate adeūtia q reqrif iuſſus.vt.ſ.de acq.here.l.q bona nō aūt eſt verū in caſtrēſi.vt.C.de bo.q̄ li.l.cū nō ſolū.[inſtruct⁹ ſit] qꝛ lr̃at⁹ ſit[accipiēdū]⁊ hec diſtinctio q̄ raro obtinet inuenim⁹ in caſu: ecce ſi deferf mihi bono.poſ.⁊ ita lucrū ⁊ ego nō peto eā infra tp̄s ſtatutū a iure vt.ſ.de bo.poſ.l.iij.§.vl.ſi potui ꝑ me eſſe inſtruct⁹:qꝛ legiſta ſum:vel potui cōſulere peritiores currit mihi tp̄s: ſed ſi nō ſum per me inſtruct⁹:vel nō habeo per me copiā iuriſperitoꝝ tūc nō nocet mihi iuris ignorātia in acqrēda poſ. vt.ſ. de acq.poſ.l.in bonoꝝ.ſed hec diſtinctio cudit in indebito repetēdo.vt.ff̃.de condi.inde.l.cum is.§.i.⁊.l.qui excep.in fi.⁊.l.ſeq. [in re eſt].i.in veritate:ſic ⁊.ff̃.de iureiur.l.quotiens.[efficitur] qꝛ vbicunqʒ res traditur a dño ex cā habili ad dominium trāſferendum tranſit dñium.vt inſti.de re.diui.§. per traditionem. Item no.q plus inſpicitur veritas q̄ opinio.vt.ff̃ de neg.geſt. l.item ſi cum.aliqñ tñ eſt econtra.vt.ff̃.de peti.here.l.ꝑ herede.

Si quis ius ignorans. Circa regulam poſitā in prin. hui⁹.l.in.§.iſto ponif quoddā exēplū tale:poſtea ad illd exēplū adaptaf aliud exēplū ſiue reſcriptū:ponam⁹ ergo heres inſtitut⁹ a q̄ legata erāt relicta ⁊ tot q̄ excedebāt dodrantē:⁊ ſic poterat detrahere falcidiā:ꝑ iuris ignorātiā ſoluit ſolida legata : ⁊ non detraxit fal.nūqd poterit repetere quaten⁹ debebat ðtrahere. rñ.q nō.⁊ hoc ep̄la diui pij ꝯtinetur ⁊ reſcripto imperatorū in caſu tali:quidā cartulian⁹ noie fecit teſtm̄ ⁊ heredes ſibi inſtituit ⁊ reliqt tot legata q̄ excedebāt dodrātē:inter cetera legata a queductū faciēdū reliquit reipublice cōtēſiū certā q̄titatē pecunie:iſti heredes bñ ſciebant ſe heredes inſtitutos ⁊ ſciebant q legata excedebant dodrantē:iſti heredes per iuris ignorantiam credētes nō poſſe defalcare ſoluerūt reipublice ſolidā pecuniam ad aqueductū relictā:nō recepta cautiōe q ſi loc⁹ eſſet legi fal.q redderēt qd vltra acceperūt:ſʒ fuerūt ſtipulati illā q̄titatē pecunie:in illd op⁹ aqueduct⁹ ꝯuerti res publica cōſumpſit in aqueductu:poſtea iſti heredes voluīt repetere pecuniam a republica:nūqd poterūt.reſcripſerūt impatores:ſi ꝑ ignorantiam iuris ſoluerūt nō repetūt quaten⁹ defalcare potuerūt.naʒ incōueniēs eſſet ſi cōuerſa eſſet pecunia in op⁹ aqueduct⁹:⁊ noluit teſtator q res publica de ſuo teneref reddere: cū opus factū ſit ad gloriā ⁊ honorē ciuitatis:qꝛ nō ſtultis ſed errantib⁹ in facto ſuccurrif:qꝛ ſtult⁹ eſt q errat in iure:⁊ lʒ ep̄la diui pij ⁊ reſcriptū loquaf in legato reipublice relicto:tñ idē eſt in legato relicto priuato.Itē loquif illa ep̄la:⁊ illud reſcriptū in pecunia relicta ad op⁹ aqueduct⁹:tñ idē erit ſi pecunia relicta erit ad aliud op⁹ faciēdū vel ſimplr:qꝛ principiū cōſtitutiōis gn̄ale eſt:vt ſolutū per iuris ignorantiam nō repetaf.vñ tota lex dʒ eſſe gn̄alis. Itē loquif illa ep̄la ⁊ illud reſcriptū in pecunia cōſumpta: tñ idē dicēdū eſt ⁊ ſi extaret.i.ſi nō eſſet cōſumpta:ſec⁹ eēt ſi ſoluiſſent per facti ignorantiam:qꝛ tūc bñ repeterēt.h.d.iſte.§.videte expōnē lr̃e[ſi qs].ſ.heres inſtitut⁹.[dicit ep̄la diui pij.]vñ no.ſi heres ſoluit ſolida legata nō detracta falcidia: ſi per facti ignorantiam ſoluif repetit:ſi per iuris ignorantiam nō repetit. vt.C.ad le.fal.l.error facti.⁊.ff̃.de cōdi.inde.l.fideicō.[ſed errantib⁹]in facto:qꝛ facta ſunt incerta ⁊ infinita ⁊c. vt.ff̃.e.l.ij. ⁊ ad illud cōcor.C.e.l.iur.⁊.C.ad le.fal.l.error.[idē obſeruabif.] vñ colligif hic arg.cōtra illos qui rñdent qñ allegatis aliquam legē ꝯ eos:ſpāle eſt fauore reipublice:qꝛ lex dicit q idē eſt in priuatis vt hic.⁊.ff̃.de peti.here.l.itē veniunt §.in priuatis. ⁊.§. cū ante.⁊.C.de pe.here.l.j.[apud eū].ſ.fideicōmiſſarium.⁊ ita no. hic ſi reſcriptum eſt generale tota lex eſt generalis: quia quale eſt principium talis finis ⁊c.vt.ff̃.de eden.l. ſi quis ex argē.§. ſi vnus.⁊.ſ.de verbo.obli.l.titia.licet interdum principium legis per finem reſtringatur.vt.ff̃.ſi cer.peta.l.quidā eſtimauerūt.i ſi.

Impuberes. In.l.iſta dr ſi aliq ſunt impuberes ⁊ carēt tutorib⁹ iuris ignorātia ſi nocet eis:qꝛ eoꝝ etas eq̄ videat ignorat.[ſcire.]in ſui ꝑiudiciū.⁊ ad iſtd accedit.C. ð fal. mo.l.j.i ſi.⁊.ff̃.ð rei vē.l.qd iſanus.ſʒ ſi ſunt puberes ⁊ miores.xxv.an.ꝑmiſſuʒ eſt eis ignorare ius.vt.ff̃.e.l.regula.l pri.habuiſti.

Explicit liber.xxij.

Incipit liber.xxiij.

De ſponſalibus Rubrica.

Et rubricā iſtā ita cōtinuabitis de ꝯtcib⁹ reꝝ in ſupiorib⁹ dictū eſt libris:vez qꝛ ſicut ſup reb⁹ ꝯhitur:ita ſup ꝑſonis cū maſculi ⁊ femine ꝯhūt nuptias:de nuptijs eſſet videndū:ſʒ qꝛ ſpōſalia ꝓcedūt nuptias ponif rub.de ſpō.ſ.ꝯhendis.vnde videam⁹ q̄ ſint:⁊ vñ dicanf:⁊ de quibus dicantur.ſ.eo.l.j.ij. ⁊.iij. ⁊ inter quas ꝑſonas ꝯhūtur:de quo agif.ſ.e.l.furor.⁊ qualr ꝯhantur: dr̃.ſ.e.l.ſufficit.⁊.l.vlti.⁊ qualiter diſſoluanf:dr̃.ſ.eo.l. ſi puelle. ⁊ quorum cōſenſus requiraf:agif.ſ.eo.l.in ſpōſalibus. ⁊.l.filia.

1 Sponſalia ſunt per ꝟba de futuro ⁊ a ſpōdeo dicuntur a quo etiam deſcendit appellatio ſponſi.h.d.cuʒ duabus legib⁹.

1 **Sponſalia.** In.l.iſta cū duab⁹ ſeq.tractaf †q̄ ſint ſpōſalia: ⁊ vñ dicanf:⁊ certe ſpōſalia ſunt interrogatio ⁊ rñſio facta per ꝟba de futuro: ⁊ dicta ſunt a ſpōdēdo: fuit eñ mos veterib⁹ ſpōſis ſpōſas futuras ſpondere:inde ſpōſi ⁊ ſpōſe appellatio nata eſt.[futuraꝝ] ꝯcta per ꝟba de futuro:hoc mō dicit maſculus mulieri ꝑmittis q accipias me in viꝝ:ſʒ ſi ꝯhanf ꝑ ꝟba de ꝑſenti nō ſunt ſpōſalia:ſed poti⁹ mr̃imoniū vel nuptie.ꝟbi gratia:dicit vir:ꝑmittis q accipies me in virū:qꝛ nuptias ⁊c.vt.ſ. de ri.nu.l.nuptias.⁊ qꝛ nuptie ſunt ꝯiūctio maris ⁊ femine.vt.ſ.ti.pxi.l.j.[nata ē.] Or ſignon ex.ll.iſtis colligetis iſtd no.q alludēdū eſt vocabulo:nā ſpōſus dr̃ a ſpōdēdo.⁊ ad iſtd accedit.ff̃.ſi cer.pe.l.ij.§. appellata.⁊.ſ.de acq.poſ.l.j. Or ꝯ.ll.iſtas itu breuiter inſtaf ꝑ puerſ vos hētis in.ll.iſtis:vt dixi in caſu:ſʒ lex dicit q ſpōſalia ꝯhunt inter abſentes ⁊ ꝑñtes.vt.ſ.e.l.vl.ſed ſtipſo nō pōt ꝯhi inter abſentes.vt inſti.de inuti.ſti §.itē verborū.ad qd pōt dici duobus modis:⁊ vno mō ſm azo.ſpāle eſt fauore mr̃imonij.ſic not.ſ.ð dona.inter vi.⁊ vx.l.vl.vel dicatis q ſpōſalia poſſunt contrahi

inter abſentes ꝛ pñtes: vbi īter pñtes ꝯtrahunt̃ ꝑ ſtipulationē ꝯhunt̃ vt hic: vbi inter abſentes per nūciū vel ꝑ epl'am ꝯhunt̃ vt ibi: q2 in ſpōſalib⁹ ſufficit nud⁹ cōſenſus. vt. ſ. eo. l. ſufficit. ſed hic q̄ro vnū de quo facıūt mētionē in quadā no. hic poſita do. Jo. ꝛ Az. ſum ſtipulat⁹ ab aliqua q accipiet me in virū: ꝛ ipſa ecōtra a me: poſtea nolo eā accipere ı̄ vxorē: vel ipſa nō vult me accipere in virū poterit ne agi ex iſta ſtip'one: vı̄ q nō. q2. l. eſt ſcripta in ꝯ. q̄ dicit alij deſpōſata alij nubere non ꝓhibet̃. vt. C. eo. l. i. ꝑterea aut adiecta eſt certa q̄titas rōne pene: ꝛ tūc nō pt̄ cōmitti ſtip'o ad penā: q2 m̄rimonia ꝛc. vt. ſ. de v̄. obli. l. titia in ꝑu. ꝛ. C. de inutil. ſti. l. liberi. aut nō eſt adiecta pena: q̄ caſu ad q̄d cōmittet̃ ſtip'o certe ad intereſſe. ar. ō. de arbit. l. diē ꝓferre. §. vl. ꝛ in. l. ſeq. ¶ Sz denuo q̄d ſi ſtipulor q titia accipiet me in virū: ꝛ ipſa ſtipulat̃ q eā accipiā ı̄ vxorē: nunq̄d hoc caſu ꝯmittet̃ ad intereſſe: dixit do. Az. q ſic. ſed tn̄ dixit q non aduertebat: q̄ caſu poſſet iſta ſtip'o cōmitti ad itereſſe niſi in caſu: pone paup hō miles ſtipulat̃ aliquā magnā caſtellanā viduam que eſt valde diues ſibi ı̄ vxorē: ꝛ ipſa ſtipulat̃ ipſum in futurū vız: veniūt ſeminātes zizaniā: ꝛ dicūt mulieri: iſte eſt vn⁹ paup hō: vos eſtis nimis diues accipiatz aliū in virū. vñ iſta nō vult ſecū cōtrahere nuptias: vñ renūciat ſpōſalib⁹: hoc caſu cōmittet̃ ſtipulatio ad itereſſe ꝛc. dic vt dixi. C. eo. l. i. Itē quero hic vnū de quo tota die ciues iſti⁹ ciuitatis ꝛ totius mūdi querūt a prudētibus tota die veniunt ciues ꝛc. vt dixi. C. eod. l. i.

☞ Sponſalia cōtrahuntur nudo ꝯſenſu inter preſentes vel inter abſentes per epiſtolam. h. d. cum. l. ſeq.

Sufficit nudus cōſenſus.

In. l. iſta dr̄: † lz ſponſalia cōtrahant̃ ꝑ ſtip'onē: tñ nud⁹ ꝯſenſus ſufficit: ꝛ ideo īter abſentes pñt ꝯhi: ꝛ hoc quotidie fit: ꝛ valēt ex q̄ abſentes ſciuerūt ꝛ ratū habuerunt ꝑ iterpoſitas ꝑſonas. h. d. iſta. l. cū. l. ſeq. videte expōnē lr̄e. [ſufficit nud⁹ ꝯſenſus ſpōſalia] lz inter pñtes ſtip'one ꝯhant̃. vt. ō. e. l. i. [ſpōderi poſſe] ſub. ꝑ nūciū vl' ꝑ epl'az. vt. ſ. e. l. vl. [habuerūt] q2 ratihabitio retrotrahit̃ ꝛ mādato cōparat̃. vt. C. ad mac. l. vl. ¶ Or ſignori ſup. ll. iſtis q̄rit̃ ita: erā boñ. mulier erat abſes ponam⁹ mutine: miſi nūciū ei: vade ꝛ dic ei q ꝓmitto ei eā accipe in vxorē ſi ꝓmittat mihi me accipere ı̄ virū: vel miſi ei epl'as talē: talis tali ſalutē: ſi placet tibi mecū ꝯhere nuptias ꝓmitto tibi te accipe in vxorē: dū nūcius eēt in via vel epl'a an̄q̄ abſens cōſentiret muto ꝓpoſitū ꝛ voco teſtes: qualr̄ muto ꝓpoſitū: erūt ne ſpōſalia ſi ē reuocatū ı̄ abſentia. ar. ē q nō ſint ſpōſalia vt. ſ. de acq. poſ. l. ſi q̄s abſenti. eſt tñ ar. ꝯ. ſ. de acq. here. l. ſi q̄s mihi bona. in fi. ꝛ. C. de repu. l. lz. ſz in q̄ōne iſta pōt ita diſtinguı: ſi an̄q̄ nūci⁹ vel lr̄e ꝑuenirēt ad eā penitet ꝛ deduco in ei⁹ notitiā nō erūt ſponſalia: ſecus ſi poſtea. vt argu. ō. de ꝓcu. ſi ꝓcu. abſentē. ꝛ. ſ. de ſolu. l. vero ꝓcuratori. §. i. ꝛ. C. de ſatiſd. l. vna.

☞ Eius eſt ſoluere cuius eſt ligare.

Si puelle.

† In. l. iſta dr̄: ſi tutores puelle miſerūt nunciū ad ſponſalia puelle ſi̇enda: nō ſufficit hoc ſine cōſenſu. ſicut ſpōſalia ſolus tutor nō pōt ꝯſtituere. ad iſtd̄ accedit. C. e. l. ſi pr̄.

☞ Tātū vz id q̄d fit cū ſcriptura q̄tū id q̄d fit ſine ſcriptura.

In ſponſalibus.

† In. l. iſta dr̄ duo primo dicit̃ q valēt ſponſalia ſiue fiant corā teſtib⁹ ſcriptura interueniēte vel non. Scđo dr̄ q in ſponſalibus ꝯhendis requiritur cōſenſus illi⁹ cuius requıritur cū nuptie ꝯhuntur: vñ ſi pr̄ ꝯhit ſponſalia ꝓ filia: filia dz conſentire: ꝛ vr̄ eoipſo conſentire q nō diſſentit. [ſine ſcriptura ſpopōderat.] ꝛ ad iſtd̄ accedit. ō. de pig. l. cōtrahit̃ [ınt. ſcribit] hoc eſt verū in filia que eſt in poteſtate: ſecus ſi eſt emancipata. vt. ſ. eo. l. in poteſtate. Itē ſemper intelligitur filia conſentire patri niſi pater indignum ſponſum ſibi elegerit. vt. ſ. e. l. ſed que pr̄is: ſed ſec⁹ eſt in ſpōſa. vt. ſ. e. l. filio.

Furor.

In. l. iſta dr̄: ſi aliq̄s eſt furioſus q nō pōt ꝯhere ſpōſalia verūtñ ſi ꝯctis ſpōſalib⁹ erat ſane mētis: lz īcipiat furioſus eē nō diſſoluunt̃ ſpōſalia [fit] q2 ı̄ ſpōſalib⁹ req̄rit̃ ꝯſenſus. vt. ſ. e. l. ſufficit. lz furioſus nō pt̄ ꝯſentire. ō. lo. ꝛ cō. l. q ad certū [ſed poſtea] i. poſt ꝯcta ſpōſalia [iteruenies] ſ. furor. [nō infirmās] ſicut nec m̄rimoniū. vt. ō. de his q ſunt ſui vel alie. iur. l. a patre.

Queſitum.

In. l. iſta dicit̃: certū eſt minorē. xij. an. q2 impubes eſt q̄d nō pōt eſſe vxor: ſed queritur: nūquid poſſit eſſe ſponſa: ꝛ certe diſtinguit̃ ſi ſpōſalia preceſſerūt erit vxor ꝛ ſpōſa: lz in domo mariti ante. xij. an. loco nupte eſſe ceperit: ſed ſi non preceſſerūt ſponſalia non erit ſponſa: licet in domum viri deducta eſt. [ſi fuerint nuptie collate] i. de facto celebrate q̄tum ad ipſorum votum: q2 duxit eam in domum: q2 nuptie non ſunt. vt inſtitu. de nup in prin. [ceperit] ante. xij. an.

In poteſtate.

In. l. iſta dr̄: ſi filia mea q̄ eſt in ptāte mea voluntate mea cōtrahit ſpōſalia poſſum mittere nuncium vt diſſoluant̃ ſpōſalia: ſed ſi eſſet emācipata nō poſſet remittere nunciū vt diſſoluant̃ ſpōſalia nec cōdicere ea que data ſunt cauſa dotis: vnū ſciatis q2 ſpōſalia ſolo cōſenſu cōtrahunt̃ ſicut ꝛ nuptie. ꝛ ideo ſicut filia cōſentit nuptiis: ita dz cōſentire ſpōſalibus: ꝛ intelligitur filia patri cōſentire eoipſo q nō diſſentit: ꝛ poteſt diſſentire patri ſi pater dedit filiefa. ſpōſum indignū: ſed filiuſfa. poteſt renūciare ſpōſalib⁹ ꝛ eo nō cōſentiente eius noīe ſpōſalia fieri nō pñt. videte expōnē lr̄e. [diſſoluere] q̄d nō poſſet tutor. vt. ō. e. l. ſi puelle. ꝛ ſic ꝓualet patria ptās tutori [cōdicere.] vt. ō. de cōdi. ob cau. da. l. q̄d ſeruus. [ſiunt.] vt ō. e. l. ſufficit. [ap3.] ꝛ ad hoc accedit. ō. eo. l. in ſponſalib⁹. ſecus eſt in filio. vt. ſ. eo. l. filio. [intelligit̃] ꝛ ad iſtud accedit. ō. eo. l. in ſponſalibus. ꝛ eſt ratio: q2 filia verecundatur. vnde ſi non contradicit conſentire videtur: ſed in maſculo non ſic: q2 non verecundatur imo rideret. [diſſentiente] ſcz expreſſe: ꝛ ſecundum hoc intelligem⁹. l. iſtā filio. ſecūdū determinationē ſupioꝝ legū.

In ſponſalibus.

In. l. iſta dr̄: diceret aliq̄s cuius etatis debent eſſe q ꝯhunt ſpōſalia: certe etas nō eſt diffinita ſicut in m̄rimonio: ꝛ iō ſi nō ſunt minores. vij. an. pñt ꝯhere ſpōſalia. [a ꝓmordio eta.] i. ꝓme etatis. i. ab etate. vij. an. ꝛ iſta prima etas dr̄ īfantia. vt. C. de iu. de. l. ſi īfanti. ꝛ hoc innuit lr̄a ſequēs ſed ı̄ nuptiis cōtrahēdis eſt certa etas ſtabilita. vt inſti. de nu. l. ꝓn.

Tutor.

In. l. iſta dicitur: ſicut tutor pupillā ſuaꝫ factam adultam non pōt ſibi ducere in vxorē nec filiis ſuis ita nec ſpōſalia ꝯhere pōt. [factam pupillā ſuā.] adultā [in matrimonio pōt ꝯhere lege prohibente [pertinere] vt non poſſit contrahere ſponſalia. ꝛ ad hoc concordat. ſ. ritu. propı. l. ſenatus. ꝛ. C. de inter. matri. l. i. ꝛ. ij.

☞ Cum aliquid prohibetur videtur eſſe omne illud prohibitum per quod peruenitur ad illud. Et quando aliquid permittitur videntur omnia eſſe permiſſa per que peruenitur ad illud.

Oratio.

† In. l. iſta dicitur: ſicut ſenatores prohibent̃ nuptias cōtrahere cum liberta vel cū filia liberte vel cū plebeia vel plebeie filia: ita in his caſibus contrahere ſponſalia prohibētur: ſicut oratione imperatorum diui ꝛ commodi continetur. [inhibuit] ſm̄ hec tempora. vt. ſ. e. l. lege iulia. [deeſt] per nullum iuriſcon. ꝛ ita not. q̄d omittitur a lege: non omittitur a iuriſcon. ꝛ ad iſtud accedit. ō. de teſti. l. queſitum. Item no. q ſicut ſenatores prohibentur cōtrahere nuptias cum libertis vel cum eius filiis: ita ꝛ ſponſalia quia cum quid prohibetur: ꝛ id per quod peruenitur ad illud: ꝛ ad iſtud accedit. ō. l. proxi. ꝛ. C. de le. ꝛ com. l. non dubium.

☞ Sponſus debet expectare ſponſam etiam vltra quadriennium ſi iuſta ꝛ neceſſaria cauſa interueniat.

Sepe iuſte.

† In. l. iſta dicitur: q ſepe ex iuſtis cauſis ꝯctis ſponſalibus differunt̃ nuptie: puta ſi interuenerit valitudo ſponſi vel ſponſe vel mors parentū: vel capitalia crimina: vel longinque peregrinationes ex neceſſitate facte. [trahunt̃] i. differuntur. [ſponſalia] ſcz in nuptiis cōuerti: q2 nō licet differre vltra biennīū: ꝛ ſi differant̃ trāſacto biennio alij nubere pōt. vt. C. eo. l. iij. niſi ex iuſta cauſa vt hic. [fiunt.] q2 aliquis eorū eſt relegatus.

☞ Spōſalia pñt ꝯhi īter pñtes vl' abſentes ꝑ nūciū vl' epl'az.

In ſponſalibus conſtituēdis.

In. l. iſta dr̄: † q aliq̄s ꝑ ſe pōt cōtrahere ſpōſalia inter preſentes ꝛ inter abſentes per nūciū vel per epl'am: nā iſte cōditiōes ſup ſpōſalibus cōſueuerūt interponi ꝑ iterpoſitas ꝑſonas. h. d. iſta. l. videte expoſitionē litere. [ꝛ corā] i. inter ꝑ̄ſentes. [an per aliū.] puta per ꝓxenetā. [expediūtur.] vt. ſ. de ꝓxe. l. iij. ꝛ licet inter preſentes cōtrahantur ſponſalia ꝑ ſtipulationē tamen inter abſentes cōtrahunt̃ per nūciū vt hic.

¶ De ritu nuptiarum Rubrica.

¶ Quia poſt ſpōſalia ſepe ꝯtrahunt̃ nuptie dicit rub. de ri. nu. i. de mō cōtrahēdi nuptias: vel de ritu nup. i. de ſolēnitate: ꝛ eſt ꝑinde dicēdū de ritu nup. ac ſi diceret de nuptiis contrahēdis: q2 ſicut nuptie ꝛc. vt. ſ. eo. l. i. ꝛ qualiter ꝯhantur dr̄. ſ. eo. l. mulierē. ꝛ inter quos cōtrahātur vel nō: dr̄. ſ. eo. l. ꝑ aliā. ꝛ. ſ. ti. i. l. lege.

Nuptie ſunt.

In. l. iſta dicitur: q nuptie ſunt cōiunctio maris ꝛ femine ꝛ conſortium omnis vite ꝛ diuini ꝛ humani iuris communicatio. [vite] diuine: ꝛ humane. vt. C. de cri. expi. heredi. l. aduerſus. [cōmunicatio.] vnde duo chriſtiani vel duo iudei qui cōmunicāt idē

ius deben

iſ debent adinuicē cōtrahere: non aūt dʒ cōtrahere nuptias iudeus ⁊ chriſtiana. vt. C. de iudeis ⁊ celi. l. ne quis. vel ſunt cōſcii diuini ⁊ humani iuris: q̄r vir ⁊c. vt. ſ. ad muni. l. de iure.

NUptie cōſiſtere. In. l. iſta dicitur: ꝙ in nuptijs ɔtrahēdis requirit̄ cōſenſus maris ⁊ femine. imo ⁊ cōſenſus eorum in quorū ſunt ptāte. [ſunt.] ⁊ ad iſtō accedit. C. e. l. i copulādis.

SI nepotem. In. l. iſta ponit̄ caſus talis: ego ex vno filio in poteſtate mea inſtituto habeo nepotē ex alio neptē poterūt ne authore ſm iura noſtra ɔtrahere nuptias: certe ſic. [⁊ verū eſt.] ⁊ ad iſtud accedit. C. eo. l. in copulādis. ſecus eſt tū iure rationum ex quo ſunt intra quartā lineā cōſanguinitatis.

MInorē. xij. annis. In. l. iſta dicitur: ſi duco in vxorem minorem. xij. an. ante. xij. an. non eſt vxor: ſed cum cōpleuit. xij. ann. ſi non diſſentiat. [annos.] ⁊ ad iſtud accedit inſti. eo. in prin. ſed intra. xij. an. non eſt vxor nec ſponſa ſcʒ ſi ſponſalia non interceſſerunt. vt. ff. tit. proxi. l. queſitum.

☞ Verba de futuro prolata matrimonium inducunt ſi mulier ducatur ad domum viri: ſecus ſi vir vadat ad domū vxoris.

MUlierem. In. l. iſta dicitur: † ꝙ maritus poteſt ducere vxorē per nūciū ⁊ per literas mittēdo nuncium vel literas quod vult eam habere in vxorē ⁊ ducere eam in domū: ⁊ ſi apparet de literis: ⁊ in domū inducit̄: apparet ꝙ eſt vxor: ſi mulier eſt abſens ⁊ mittit nuncium vel literas: nō ꝓpterea ducit eū in virū: iō q̄r mulier ſequit̄ domiciliū mariti: nō marit⁹ domiciliū vxoris. [abſenti] viro. [placet ſi in domū eius deducetur.] ⁊ ex hoc ꝙ fuit inducta in domū apparet ꝙ cōſentiebat in eā: vt in vxorē: ſʒ ſi vxor mittit literas vel nūciū viro ſuo nō apparet ꝙ eū duxerit in virum: q̄r ipſa nō debet me inducere in domū ſuā: ſed ego in meā: ⁊ hoc annectit [eā] ſcʒ mulierē. [in domicilio matrimonij.] alias mariti. vnde not. hic ꝙ maritus ducit vxorē in domū ſuā non econtra: ſʒ interdum ɔtrium fiat: ſʒ iura nō ad ea que raro accidunt: ſed ad ea que ſepe adaptant̄. vt. ff. de leg. ⁊ conſti. l. iura. ⁊ l. nam ad ea. Item not. hic ꝙ vxor ſequit̄ domicilium mariti. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. ad muni. l. de iure oim incolarum.

DEniq̄ʒ. In. l. iſta cū. l. ſeq. dr̄: maſculus viri potens accedit ad domum mulieris: ⁊ in eius domo cōſenſit in eā per verba de preſenti: dixerūt agnati mulieris maſculo tu remanebis in cena: nō iacebis hic: cū veniſſet a cena iuxta tyberim ibi periit. modo querit̄ vtrum illa mulier debeat eū lugere. rn̄. ꝙ ſic: ⁊ dʒ abſtinere per annum ab alijs nuptiis: ⁊ ita hic erit caſus: in quo mulier erit virgo: ⁊ tn̄ habebit act. de dote: ſi dotē dedit. [vxorem.] ſub. ⁊ per ſuos amicos duxit eam in domum ſuam: alias ſecus. vt. ff. l. proxi. [eſt] q̄r vxor dʒ lugere virū. vt. C. de his qui no. infa. l. decreto.

LIbertus. In. l. iſta dicitur: quidam libertin⁹ habēs matrem libertinam vel ſororem vult ducere eam in vxorem poteſt ne. rn̄. ꝙ non. q̄r hoc moribus potius ꝙ̄ legibus eſt prohibitum. [libertin⁹] grāmatici dicunt quod eſt differētia inter libertinum ⁊ libertum: q̄a libertin⁹ eſt fili⁹ liberti: ſed nos dicim⁹ ꝙ filius liberti libert⁹ eſt. vt. C. de in ius vocan. l. venia. [eſt] quia licet non lege inueniatur prohibitum: moribus tamen ſic ⁊ ſemper ⁊c. vt. ſ. eo. l. ſemp.

SI nepos. In. l. iſta dicitur: ꝙ nepos q eſt in poteſtate aui ſuo furēte vult ducere vxorē pōt hoc facere authoritate ſui patris: ſed ſi ſuus pater eſt furioſus: ⁊ auus ſane mentis poteſt hoc facere authoritate aui: vnum ſciatis ꝙ ſi quis pater eſt capt⁹ ab hoſtibus: ⁊ fuerit in captiuitate per triennium poterit filius ſine eius conſenſu vxorem ducere. [poteſt.] ſed ⁊ ante: ſi tamē talem filius ducat vxorem vel filia ⁊c. vt. ſ. eo. l. ſi filius. in fi.

SI ita pater. In. l. iſta dr̄: pr̄ maſculi vel femine abeſt ⁊ neſcit̄ vbi ſit ⁊ an ſit: nūquid filius poterit contrahere legitimas nuptias ſine conſenſu patris. rn̄det̄ ſi triēniū eſt elapſum poſt ꝙ̄ fuit abſens ⁊ neſcit̄ vbi ſit: vel an ſupſtes ſit ꝙ nō ꝓhibet̄ filius vel filia legitimas nuptias ɔtrahere. [matrimonium vel nuptias legitimas ɔtrahere.] vnde no. hic ꝙ hec nōia ſunt ſynonima idē ſignificantia: matrimoniū: nuptie: cōſortiū: ⁊ cōnubiū: ſicut enſis mucro ⁊ ſpata: ſʒ cōtuberniū eſt tm̄ inter ſeruos.

SI filius eius. In. l. iſta ponit̄ caſus talis: pr̄ maſculi vel femine abeſt: non tamen per triennium abfuit: filius ducit talem in vxorem quam certum eſt ꝙ pater vellet eam ducere ſi preſens eſſet. hoc caſu bene licet etiā ante lapſum triennium abſente patre vxorem ducere. h. d. [certum ſit]. i. nō ſit veriſile patrē nō repudiaturum.] ſub. ſi ſciret ⁊ preſens eſſet.

SI qua. In. l. iſta dr̄: quedam mulier fuit mihi vxor poſtea ſecutū eſt diuortiū inter me ⁊ eā ipſa nupſit ſeio: ego poſtea ſeiū in filiū meū arrogaui: nūqd tales nuptie erūt inceſte. rn̄. ꝙ nō. [inceſte] quare nō. q̄r lʒ vxor mea ſi diſſinat vxor nō poſſit eſſe vxor filij mei vt inſti. e. ſ. affinitatis. tn̄ hic qſi nupſit ille erat mihi extraneus: vnde quod ab initio ⁊c. vt. C. de admi. tu. l. ſancimus.

Inter me ⁊ ſponſam. In. ſ. iſto dr̄: ꝙ nō poſſum ɔtrahere nuptias cū ſpōſa pr̄is mei: lʒ nouerca ꝓprie nō dicat̄ ⁊ ecōtra: pr̄ me⁹ nō pt̄ ɔtrahere nuptias cū ſpōſa mea [nō ꝓprie dicat̄] q̄r indubitāter appel. viri ⁊ vxoris ſpōſus ⁊ ſpōſa ɔtinet̄. vt. C. de bo. q̄ li. l. vlt.

SI vxor mea. In. l. iſta dicitur vxor mea diuertit a me ⁊ nupſit alij poſt diuortium ex ſcdo viro filium ſuſcepit: iſta non eſt priuigna mea tn̄ ab eius nuptijs debeo abſtinere. [ſuſceperit] ex ſecundo viro. [verumtamen abſtinendum.] vt inſti. de nup. ſ. ſi vxor. ⁊ ſimile habuiſtis. ff. proxi. ſ. quia ſemper in coniunctionibus ⁊c. vt. ſ. eo. l. ſemper.

Adoptiue ſororis. In. ſ. iſto dicit̄: ſi habeo ſororē adoptiuā: nunqd ei⁹ filiā poſſum ducere in vxorē: certe ſic. q̄r iſta nō eſt cognata mihi cū nemo auūcul⁹ ꝑ adoptionē fiat: eadē rōne ⁊ ſororē patris adoptiui vxorē potero ducere. [in adoptiōibus] i. per adoptionē. [poſſum ducere] in vxorē [nata] q̄r tūc nō poſſum eam ducere in vxorē. ¶ Or ſignori no. hic filiā adoptiue ſororis poſſum in vxorē ducere: q̄r nō eſt mihi cognata: ⁊ hec eſt regula: q in adoptiōe dant̄ his agnaſcit̄ ⁊c. vt. ff. de ado. l. in adoptionē. vn̄ ſi pr̄ me⁹ adoptiu⁹ hʒ ſororē adoptiuā ſi qdē vterinā tn̄ non eſt mihi agnata nec cognata: ſʒ ſi eēt ſoror cōſanguinea nō poſſem eā ducere in vxorē. ſed ad id quod hic dr̄ op. hic dr̄ ꝙ nemo fit auūculus ꝑ adoptionē: vr̄ cōtra: q̄r ꝑ adoptionē pōt quis fieri patru⁹. vt. ſ. e. l. ꝑ adoptionē. in fi. ſiſt ⁊ ꝑ adoptionē auūculus pōt fieri. ad quod vos dicetis nō pōt fieri auūcul⁹ ꝑ adoptionē hoc mō ſʒ alio mō ſic. vbi gr̄a: habeo filiā legitimā ⁊ naturalē ex qua habeo neptē vel nepotē bn̄ ſcitis ꝙ nepos vel neptis nō ſequitur meā agnationē: ſʒ ſui pr̄is in cui⁹ eſt ptāte. vt inſti. de pa. po. in fi. ſi ego nepotē vel neptē adopto in filiū vel filiam: ⁊ ex alio filio meo hēo filiū vl' filiā legitimā ⁊ naturalē: iſte nepos alij meo filio efficit̄ frater: ⁊ ꝑ ɔñs ei⁹ filio patru⁹. vt ſ pa. l. ɔ. ſ. e. l. ꝑ ado.

SI patrona. In. l. iſta dicitur: ſi patrona eſt tam ignobilis vt ei videantur legitime nuptie ſui liberti: iudex debet de hoc inquirere.

ADoptiuus filius. In prin. hui⁹. l. dr̄ ſi emācipo filium meū adoptiuū eāque fuerit vxor mea non poterit vxorē ducere: q̄r hr̄ loco nouerce: ſʒ ſi adoptaui aliquē in filiū: eāʒ q̄ fuit vxor ei⁹ eo emācipato nō potero ducere in vxorē: q̄r aliqñ nurus mea fuit. h. d. [ducere nō pōt] ſcʒ vxorē [fuit.] vt ar. ff. de eo. l. ſi qua. ſ. ſi vxori. vn̄ no. ſicut pn̄tes affinitates impediūt nuptias ſic ⁊ p̄terite. ⁊ ad iſtud accedit inſti. de nup. ſ. affinitatis.

Seruiles quoq̄ʒ cognatiōes. In. ſ. iſto dr̄: ꝙ nuptie ſunt prohibite inter liberos hoīes inter agnatos ⁊ cognatos: ſʒ cū ſerui nō habeāt cognationē: nunqd inter eos ſunt ꝓhibite nuptie: certe ſic: ⁊ iō ſeru⁹ eo manumiſſo nō dʒ matrē ſuā in vxorē ducere ⁊ eadē rōne nec ſororē ſeu filiā ſororis: ⁊ ecōtrario: pr̄ manumiſſus filiā ſuā ancillā nō ducit in vxorē: ēt ſi dubitet̄ eū verū pr̄em eē. vn̄ pr̄ naturalis filiā vulgo qſitā nō pt̄ ducere vxorē: q̄r in nuptijs ſeu mr̄imonijs ɔtrahēdis inſpicit̄ naturale ius ⁊ pudor ⁊ ɔ pudorē eſt ducere filiā ſuā vxorē: ⁊ ſicut ſuiles agnationes vel cognatiōes īpediūt nuptias ita ſeruiles affinitates: ⁊ iō ſi pater me⁹ habuit aliquā in ɔtubernio illa nō poterit eē vxor mea: quaſi nouerca fuerit ⁊ eɔ: eā q̄ fuit in ɔcubernio filij pr̄ nō poterit vxorē ducere: quaſi nurus fuerit: a filij nec matrē ei⁹ ꝙ̄ quis in ſuitute vxorē habuit poterit vxorē ducere: q̄r ſicut inter liberas ꝑſonas ꝓhibent̄ nuptie ratione affinitatis: ita inter ſuas ꝑſonas [cognatiōes] nō dr̄ agnationes: q̄r ſui nō ſunt agnati. vt inſti. de le. agn. ſuc. in fi. ⁊ agnatio eſt de iure ciuili. vt inſti. de le. agna. ſuc. in fi. ⁊ ſui quo ad ius ciuile attinet ⁊c. vt. ſ. de re. iu. l. nā quod. [iure] ſcʒ de nuptijs ɔtrahēdis [matrē] ſcʒ ꝓpriā [patrē] ſcʒ verū. [quaſi nurū nō ducere.] ſub. debere. [eque]. i. a fili. [intelligat̄. q. d. nō video. ⁊ ad iſtud accedit inſti. de ſer. cog. [abſtinere.] ⁊ ita no. ꝙ in rebus dubijs tutior pars eligenda eſt. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de re. iur. l. in re obſcura.

Uideamus nūc. Hoc habuiſtis quod nō poſſumus ducere vxorē eā q̄ fuit nouerca ⁊ priuigna ⁊ ſocr⁹ ⁊ nur⁹ mea: ſʒ qualr̄ ſunt accipiēde iſte ꝑſone videam⁹ vt ſciam⁹ ꝙ̄ nō lʒ nobis vxorē ducere: ⁊ certe quidā dicūt vxorē tn̄ pr̄is eē nouercā: ⁊ nurū filij vxorē: ⁊ priuignā filiam

vxoris ex alio marito: ſed certe quantum ad nuptias cõtrahẽdas q ſicut non poſſum ducere vxorẽ eã que fuit vxor patris: ita eã que fuit vxor aui vel ꝓaui: ex quo apparet q qs poteſt hr̃e plures nouercas: nec eſt hoc mirũ: qꝛ ſi pater adoptiuꝰ habuit plures vxores. ⁊ ab eis diuertit nullã earũ poſſum ducere in vxorẽ: ſocrus appellatione nõ tñ mater vxoris mee cõtinet̃: ſed etiam auia ⁊ ꝓauia vxoris mee. vñ nõ poſſum nullã earum ducere in vxorẽ: nurꝰ appellatiõe nõ tñ vxor filii intelligit̃ ſed etiã vxor nepotis ⁊ ꝓnepotis: lꝫ quidã has appellẽt ꝓnurꝰ: ꝑuigna intelligit̃ nõ ſolũ ea q̃ eſt filia vxoris mee ex alio marito: ſed ⁊ neptis ⁊ ꝓneptis. vñ nullã earũ vxorẽ ducere poſſum. Itẽ matrẽ eius que ſponſa mea fuit non poſſum ducere vxorẽ quaſi fuerit mea ſocrus. h. d. iſte. §. vſqꝫ in fi. l. videte expõnem litere. [ducere] ſ. vxorem ratione affinitatis prohibẽte. [intelligunt] ſcꝫ tantum.

VXorem quondam. In .l. iſta dr̃: q vxorẽ quondã ꝑuigni mei nõ potero ducere in vxorẽ: ſed ꝑuignꝰ meꝰ q̃ fuit vxor mea non poterit vxorẽ ducere. [priuigni] dr̃ priuignꝰ meꝰ q natꝰ eſt ex vxore mea ex alio viro. vt. ſ. l. proxi. habuiſtis. [vitrici nõ opꝫ.] ⁊ dr̃ vitricus meꝰ vir mr̃is mee: natꝰ tñ ſũ ex alio marito. vt inſti. de nu. §. affinitatis.

ORatione. In .l. iſta dicunt̃ tria: primo dr̃ qꝺ ſi filia ſenatoris nubit liberto non ſunt nuptie: ⁊ hoc ſenatuſcõ. cauet̃. ſc̃do dicit̃ ſi nepos ducit vxorẽ pater eius dꝫ conſentire: ⁊ ſi neptis ducit virum dꝫ cõſenſus patris interuenire vel aui. tertio dicit q furioſus non poteſt ducere vxorem: qꝛ furor eſt impedimẽto ad cõtrahẽdas nuptias: qꝛ nuptie cõſenſu cõtrahunt̃: ſed nuptias iam contractas furor nõ diſſoluit. [eſt] ſed hoc hodie corrigit̃. vt in auť. vt lib. de cetero. §. ſi quis que eſt. C. ď nup. ⁊ incipit nouo iure. [debet] ſi auꝰ eſt abſens: ⁊ ita cõſentire nõ põt. [opus eſt.] ⁊ furioſus nõ poteſt cõſentire. vt. ſ. lo. ⁊ cõdu. l. qui ad certũ. [nõ impedit.] idem in ſponſalibus. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. titu. proxi. l. furor.

PEr adoptionem. In .l. iſta dicit̃ ſi pater meus adoptauit aliquam in filiam q̃diu eſt ſoror nõ potero eã ducere vxorem: ⁊ idem eſt ſi pater meus me emancipauit: qꝛ eam potero ducere in vxorẽ: vnũ ſciatis q per adoptionem nedum efficitur frater ⁊ ſoror: imo auia ⁊ matertera: ⁊ quã diu durat iſta affinitas prohibite ſunt nuptie inter iſtas perſonas. [ſunt] non tamen poteſt conſtitui auunculus per adoptionem hoc modo: de quo habuiſtis. ſ. eo. l. adoptiuus filius.

NUptie. In .l. iſta dicitur: ſi filius meus ⁊ filia mea cõtraxerũt nuptias: ⁊ nuptie diſſolute ſint nõ poſſunt reuocari niſi cõſentiẽtibꝰ nobis.

☞ Filia poteſt cogere patrem officio iudicis vt eam maritet ⁊ dotem det.

QUi liberos. In .l. iſta dr̃: ſi pater filiũ vel filiã quã hꝫ in ptãte prohibet vxorem ducere vel aliũ nubere vel dotẽ pro filia dare non vult: cogendus eſt officio iudicis filiã nubere ⁊ ꝓ ea dotem dare: ⁊ pater videtur prohibere ſi conditionem matrimonii ſibi non querit. [iniuria] .i. iniurioſe. [⁊ dotare.] ⁊ ita not. q iudicis officio compellitur pater dare dotem pro filia. ⁊ ad iſtud accedit. C. de do. promiſ. l. vlti. [conditionem.] viri vel vxoris.

SCiendum eſt. In .l. iſta dicitur: q nõ pertinet ad officium curatoris nubere adultam: qꝛ officium eius cõſiſtit in adminiſtratione: ⁊ ita diuus ſeuerus ⁊ ant. reſcripſerũt: ſed ipſa adulta ſuo arbitrio nubere poteſt [nubat pupilla] .i. adulta [conſtat.] vt iſta. l. in copulandis. [poteſt] ſicut ⁊ extra adminiſtrationem eſt manumittere. vt. ſ. de manu. vindi. l. vlti.

NOn cogitur filius. In .l. iſta dicit̃: lꝫ filius nõ cogatur ducere vxorem tamen ſi patre cogente duxit valebit matrimonium. [videtur] qꝛ coacta voluntas eſt volũtas. vt ſ. qꝺ me. cã. l. ſi cũ mulier. ⁊ qꝛ nuptie ⁊c. vt. ſ. ď ri. nu. l. nuptias.

LEge papia. In .l. iſta dicitur: q lege papia continetur qꝺ omnes ingenui exceptis ſenatoribus ⁊ eorum liberis poſſunt libertas vxores ducere. [licere.] ⁊ ad iſtam .l. facit. ſ. eo. l. ſi quis in ſenatorio. ⁊ .l. ſi ſenatori. ⁊ .l. lege iulia.

IN libere mulieris. In .l. iſta dicit̃: liberã mulierẽ que honeſte poterat mihi nubere: puta ingenuam induxi eam in domum meam ⁊ tenebam eam tanq̃ vxorem meã dꝫ preſumi q eſſet vxor vel concubina: certe ſi honeſte viuebat dꝫ preſumi q ſit vxor non cõcubina. [in libere mulieris conſuetudine] ſcꝫ quã tenet qs in domo ſua. [nõ cõcubinatꝰ] ſub. preſumitur. [fecerit] ſub. libera mulier. ℂ Dñi ſignori circa. l. iſtã: qꝛ materia huius. l. eſt vtilis. ita not. ⁊ diſtinguetis: ⁊ hoc expedit ſcire: qꝛ hoĩes multũ errãt circa hoc: hoĩes ſoluti ducunt mulieres in domũ ſuã ſuſcipiũt prolẽ dubitat̃ vtrũ ſit vxor vel cõcubina. vñ vos ita diſtinguetis: cũ hõ inducit mulierẽ in domũ ſuã ſi ingenuã aut ꝓteſtat̃ q vult eã in cõcubinã habere: aut tacet aut ꝓteſtat̃ q nõ vult eã vxorẽ hr̃e: ſi ꝓteſtat̃ q vult eã in cõcubinã hr̃e: ⁊ erat vir potẽs in cõcubinã eã habeat. vt. ſ. de cõcu. l. in cõcubinatu. ⁊ q ſuſcipiunt̃ inde ſunt naturales filii tñ. vt in auť. qui. mo. na. effi. ſui. §. diſcretꝰ. ſi tacet ⁊ ingenua eſt ⁊ honeſte viuebat: ꝓſumemꝰ eã vxorẽ fauore matrimonii: vt hic: vnde qui naſcent̃ erunt legitimi ⁊ naturales. vt inſti. de pa. po. ſi autẽ ꝓteſtat̃ q nõ vult eam vxorẽ habere: ⁊ mulier eſt ingenua: ſtuprũ cõmittit: ⁊ de eo poterit accuſari. vt inſti. de pu. iu. §. itẽ lex. ſi aũt inducit libertã: ⁊ eſt pſona que nõ poterit ꝯhere cum ea: vt qꝛ eſt ſenator vel eius filiꝰ: ꝑ oĩa qꝺ ſupradictũ eſt: q ſi eſt ſenator ꝓſumo. vt. ſ. eo. l. lege iul. ſi eſt ancilla ꝓſumo q vt cõcubinã velit hr̃e: qꝛ non poteſt eſſe vxor. vt. ſ. de pig. l. deniq. ſi autẽ inducit ingenuam que honeſte viuat: ſi ꝓteſtat̃ q vult eã in cõcubinam habere erit cõcubina: alias non: ſed committit ſtuprũ niſi palam illa oĩa reciperet. vt. C. ad le. iul. de adul. l. adulteriũ.

FIlius. In .l. iſta dicitur: q filius emancipatus poteſt ducere vxorem ſine patris conſenſu ⁊ ſuſceptus filius erit heres eius.

REas. In .l. iſta dr̃: q accuſate de adulterio pendente accuſatione vxores duci non poſſunt.

SI quis in ſenatorio. In .l. iſta dr̃: ſi ſenator ducit libertam in vxorem q̃diu ſit matrimonium non eſt vxor: verumtamen ſi deſinit eſſe ſenator incipit eſſe vxor [incipiat.] ⁊ ad iſtam .l. concor. ſ. eo. l. lege iulia.

LIbertam inuitã. In .l. iſta dicitur: q patronus non põt ducere in vxorem libertam inuitam: niſi nominatim patronus ideo eam manumitteret vt vxorem eam velit habere ⁊ ad .l. iſtam concor. ſ. eo. l. in eo iure.

SImulate. In .l. iſta dicitur: q ſimulate nuptie non ſunt nuptie qꝛ plus valet qꝺ in veritate fit q̃ quod ſimulate concipitur. vt ſ. de offi. pre. l. illicitas. §. veritas.

SI ſenatori. In .l. iſta dicitur: q ſenator ex beneficio pꝛĩcipali poteſt libertam vxorem ducere. [eſſe.] vt. ſ. de ſena. l. vlti. ⁊ C. de preci. impe. offe. l. reſcripta.

SCiendum eſt. In .l. iſta dicitur: ſi libertus dat ſe ingenuo ad arrogandum licet aſſequatur iura ingenui tamen non efficitur ingenuus: ⁊ ideo debet abſtinere a nuptiis ſenatoris. [conſecutus] vt. C. de iure iuran. l. vlti.

☞ Modicũ interuallũ tp̃is non inducit actuũ diuerſitatem.

PLeriq opinantur. In .l. iſta dicit̃: † ſi vxor tua diuertit a te: ⁊ poſtea reuertitur ad te nunquid erit idem matrimonium: certe ſic: ſi incontinenti reuertitur ſed ſi ex interuallo reuertitur non erit idem matrimonium: ſed aliud intelligitur eſſe. [fuerint] ⁊ ad iſtud accedit. ſ. de diuor. ⁊ repu. l. iii.

☞ Mandatum generale de nuptiis contrahendis non ſufficit niſi mandantis ratihabitio ſubſequatur.

GEnerali. † In .l. iſta dr̃: ſi pr̃ mãdat generalr̃ filie vt poſſit querere ſibi matrimonium: non vr̃ cõſentire vt ꝯhat nuptias niſi ſpãlr̃ mãdet de certa pſona: vnũ ſciatis q inter certas pſonas ſunt ꝓhibite nuptie: ſed ⁊ certe pſone ꝓhibent̃ alia ratione. nã filia ſenatoris nõ poteſt ꝯhere cũ liberto impediente dignitate. [eſt.] ⁊ ita no. q plus vꝫ ſpãle q̃ generale mãdatũ: ſic ⁊ alibi. ſ. de neg. geſt. l. pompo. ſed alš tñ vꝫ ſpãle q̃tũ gñale. vt. ſ. de admi. tu. l. ſi duo.

FIlius. In .l. iſta dicitur: ſi filiuſfa. miles velit contrahere matrimonium ſine patris voluntate non lꝫ ſibi. h. d. [non contrahitur] vt nec qlibet aliꝰ. vt. ſ. l. ii. ſecꝰ ſi eſt emãcipatꝰ. vt. ſ. e. l. filiꝰ.

TUtor. In .l. iſta dicitur: ſi tutor vel curator vult ducere eam cuius tutor vel cura. fuit nõ poteſt niſi a patre eſſet ſibi deſtinata vt eius ſponſa eſſet. ⁊ ad iſtam .l. contra. ſ. eo. l. ſenatus. ⁊ .l. ſeq.

LIbertum. In .l. iſta dicit̃: ſi libertus fuit curator puelle ꝓhibetur eius maritus eſſe. ⁊ ad iſtam .l. concor. ſ. l. proxi. cũ ſuis ſimilibꝰ.

SI quis officiũ. In .l. iſta dr̃: ſi aliqs ẽ preſes alicuius prouincie puellã inde oriundam vel ibi domicilium habẽtẽ ꝓhibetur vxorem ducere: licet in ſponſam poſſit eã habere

habere: ꝛ depoſito officio eam ducere poſſit ſi placuerit puelle: al's non: redditus tantūmodo arrius: ſ; ſi anteq̄ eſſet pſes ꝯtraxit ſpõſalia põt eã ducere i vxoꝛē durāte officio ꝛ dos data nõ per datur: ſ; ſi aliquis eſt preſes in aliqua ꝓuincia filias ſuas põt nu ptũ collocare. [nõ põt.] ꝛ ſi fecit nõ valet mr̄imoniū. ꝛ ad hoc cõcoꝛ. C. ſi rec. ꝓuin. l. vna. [nõ fit caduca] .i. nõ cõfiſcatur: ſ; que ro q̄ cur eſt aliud in filio vt ei vxoꝛē ducēti nõ cõſentiat. rñ. ſi poſ ſet durāte adminiſtratione dare vxoꝛē filio ſuo pſumptio eēt qd aliquã nobilē ꝛ diuitē cõpelleret nubere filio ſuo: ſ; in filia nõ eſt iſta pſumptio: q2 ſi cõpelleret aliquē ducere filiã ſuã in vxoꝛē de poſita adminiſtratione timeret ne verberaret filiã ſuam: ꝛ ne vir expelleret eam de domo.

Soꝛoꝛis. Jn. l. iſta d2: ſicut filiã ſoroꝛis ſi poſſum ducere in vxoꝛē ita ꝛ proneptē ſed ſi volo ducere aliquã in vxoꝛē que prohibet' moꝛibus mihi nubere inceſtū ſ; committo. [committere.] ad hoc concoꝛ. j. e. l. inceſte.

p **Priuigne.** Jn. l. iſta d2 ſicut nõ poſſum ducere vxoꝛē priuignã meã ita nec eꝰ filiã.

• **Stuprum.** Jn. l. iſta d2: q̄ ſtuprū cõtrahit' etiã in mulieribus que turpiter viuūt ꝛ vulgo queſtum facerent.

Semper in ꝯiūctionibus. Jn. l. iſta d2: q̄ nõ ſolū i mr̄imonijs ꝯſideramꝰ qd de iure ſ; ſed illd q̄ honeſtū ē vnū ſciatis q̄ filia ſenatoꝛis vel neptis vel pneptis nõ debet nubere libertino. [ſit] ꝛ ideo ſunt quedam ꝛc. vt. ſ. e. l. ſi filius. in fi. [nuptie nõ erunt] ſub. cõtracte de iure. ꝛ ad iſtud accedit. j. e. l. lege iul.

ꝛ ☞ Mulier illa d2 palã facere q̄ ſine diſtinctione pſonaꝝ ſe proſtituit ꝛ nõ ſolū infamia notatur illa que pſentialiter modo facit ſed etiã illa que iam fecit licēt modo facere deſierit etiã pretextu paupertatis non excuſatur.

ꝛ **Palam queſtū facere.** † Signo ri vos debetis ſcire q̄ ſenatores non debēt ꝯtrahere nuptias cū mulieribꝰ q̄ palã faciūt q̄ſtū ſui coꝛpis: ꝛ palã queſtum videt' facere nõ ſolū q̄ proſtituūt ſe in lupanari: verū etiã q̄ in taberna ſeu caupona: vl' alia domo ſe ꝓſtituit: ꝛ palã ſe ꝓſtituunt q̄ oēs recipiunt indiſtincte: ſ; illa nõ vr̄ palã q̄ſtū facere q̄ adulteriū cõmittit. itē illa q̄ cū vno ꝛ altero pecunia accepta cuꝫ alio ſe cõmiſcuit nõ vr̄ palã q̄ſtū facere. [dicemꝰ] ſub. ne ſenatoꝛ vel eꝰ filꝰ poſſit cū ea cõtrahere vt. j. e. l. lege. [non tñ eã q̄ in lupanario] locꝰ a meretricibꝰ deſtinatꝰ ad hoc ſolū vt ſui venalem formã exhibeant ꝛ vocat' ſiltitudinarie. nã ſicut lupus h; oĩa de uoꝛare: ita ibi perſona ꝛ burſa hoīs hr̄ euacuari. [ſine delectu] .i. cū delectu. aliter ãt accipit' palã. j. de hr̄. inſti. l. palã. [nõ ſi qua] repetatis nõ vr̄ palam queſtū facere. [ſe cõmittit] coacte: al's eſt in lr̄a. [ſe non cõmittit.] ſine diſtinctione perſonarū. [ꝯnumerari] vt ſenatoꝛ vel eius filius cū ea non contrahat.

Non ſolū. Jn. §. iſto d2 ea que facit q̄ſtū in coꝛpe ſuo nõ eſt ducēda a ſenatoꝛe nec ea que fecit ſ; facere deſierit: ſ; ꝛ ſi fecit q̄ſtū rõne paupertatis: ſilr̄ nõ ignoſcitur ei q̄ obtētu paupertatis turpiſſimã vitã elegit: ꝛ ſicut ſenatoꝛ nõ d; ꝯhere cū ea q̄ facit q̄ſtū coꝛpis ſui: ita nõ d; ꝯhere cū ea q̄ exercet lenocinīū: q2 lenocinīū facere nõ ē minꝰ q̄ q̄ſtū coꝛpis ſui facere dicūt' lenones q̄ habēt q̄ſtuaria mācipia: vel ſub alterꝰ noīe exercēt lenocinīū: vt ea que pretextu taberne habet queſtuaria mācipia [intermiſſa eſt.] ſed iſtud hodie videt' correctū vt. C. de nup. l. imperialis. ſed iſtd eſt verū cuꝫ impetrat' a pncipe. [egit.] vñ no. q̄ nõ parcit' malo rõne paupertatis. ſ; ſecus eſt in patre qui rõne paupertatis vendit filiū vt. C. de pa. qui fi. diſ. l. j.

Senatus cenſuit. Jn § iſto d2: ſicut ſenatoꝛ nõ d; ducere vxorem que palã facit queſtū ſui coꝛpis: vel lenocinīū exercet: ita nõ d; ducere mulierē dãnatã de publico iudicio. itē nõ d; ducere in vxorē deprehēſaꝫ i adulterio quaſi publico iudicio ſit dãnata: ſ; ꝛ ſi aliqua fuerit dephēſa ꝛ cõdēnata de adulterio quaſi publico iudicio fuerit dãnata: vel ſi nõ fuerit dephēſa in adulterio: ſed fuerit dãnata de adulterio: q2 publico iudicio dãnata ē nõ d; eã ducere in vxoꝛē. ſ; ꝛ ſi fuerit dephēſa in adulterio: ſ; cõdēnata nõ eſt quaſi notata nõ d; eã ducere in vxoꝛē. [publico iudicio] vt puta dãnata de adulterio: vel alio publico iudicio. [nõ eſt ptão.] vt puta ſi eēt īfamis. vt. j. de accuſat. l. qui accuſare. [ſi qua] .ſ. mulier [nõ videtur.] accedit. ſ. de his q̄ no. infa. l. j. [qua] .ſ. mulier. [eſt.] vnde ſenatoꝛ vel eius filius nõ debet eam ducere.

ꝛ **Lege iul.** Jn. l. iſta cauet' q̄ ſenatoꝛ vel filius ſenatoꝛis vel eius nepos vel pronepos: ꝛ deinceps non debet ſpõſam vel vxoꝛē ducere libertinã. itē nec eã que vel ip̄a vel mater ſua vl' pater artē lubꝛicã exercet vel exercuit. itē prohibet ne filia vel eius neptis nubat liberto vel ei qui artem lubꝛicaꝫ exercet vel exercuit. [habeto.] huculq̄ durat textus. [hoc capite.] mõ icipit exponere predicta verba.

Itē libertinus. Jn. §. iſto d2: quod libertinus nõ põt ducere filiã ſenatoꝛis ne. diſtinguit' ſit filia in poteſtate vel nõ. item non diſtinguit ſit pater naturalis vel adoptiuꝰ: ſiue eꝰ pr̄ exercuit artē lubꝛicã. vel nõ ſi poſtea ſit emācipatus: ſ; ſi forte mr̄ vl' pr̄. [cū nuptie honeſte cõtracte ſint] ab initio. vñ qd legitie factū eſt nõ d; ex poſtfacto ꝛc. vt. C. de admi. tu. l. ſancimꝰ. [ſenatoꝛes.] vt. ſ. e. l. palã. Sꝫ ſig ſoꝛ iſte due. ll. quas modo vobis legi parū valēt: q2 iure canonico ꝛ ciuili hodie ſunt mutate. vt in auſ. vt liber. de cetero. § ſi quis.

In eo iure. Jn. l. iſta q̄ parū valet d2 cauet' in iure q̄ liberta nupta patrono nõ põt inuito eo ab eo diuertere ꝛ aliū nubere. patronū accipimꝰ ſm qd reſcripto impatoꝛis nr̄i ꝛ diui pr̄is eꝰ cõemet eum qui hac lege emit vt manumittat: q: manumiſſa habet' liberta ēptoꝛis: ſ; ille q̄ iurauit ſe patronū nõ d; haberi hic loco patroni. ſ; ſi filius fa. miles d̄ caſtrēſi peculio emit ancillã ꝛ manumiſit habet' loco patroni: ꝛ nõ pr̄ eꝰ: ꝛ hoc habet locū cū liberta ē nupta patrono: ſecꝰ eſt in ſpõſa: ꝛ iõ ſi liberta ſpõſa patrono ſpõſo miſerit nūciū repudij cū alio poterit cē. [ꝯ]trahere cõnubiū q̄ nõ ꝯtradicit. ſ; eo ip̄ſo qd nõ ꝯſentit idcirco liberta a patrono furioſo nõ poterit diuertere: ſ; qd ſi patronꝰ eſt captꝰ ab hoſtibꝰ nūquid põt aliū nubere ac ſi eēt moꝛtuꝰ certe nõ ꝓpt' ius poſtliminij: ꝛ ſicut iſtd ius habeo in mea liberta ita in cõi liberta [aliū nubere nõ poſſe.] vt. j. de diuoꝛ. ꝛ re. l. qd ait lex. [nõ habebit.] al's habebit. ſub. ſi poſt iuſiurãdū fuit ꝓmiſſꝰ patronꝰ eē. [diſſenſit.] ꝛ ad iſtd accedit qd d2. ſ. d̄ pecu. l. filiusfa. [ī]nuitꝰ. [ſolutū eſt mr̄imoniū.] ꝛ ad iſtud accedit. C. de dona. [inter] vi. ꝛ vxo. l. res que. [recte probauerunt.] vnde no. quod ꝯmu[ne] eſt meum eſt. ꝛ ad iſtud accedit. ſ. de ver. ſig. l. pupillus. in fi.

Senatoꝛis filia. Uos habuiſtis. ſ. e. l. lege [iu]l. q̄ filia ſenatoꝛis nõ debet nubere libertino: fallit ſi filia ſenatoꝛis eſt ita inhoneſta q̄ facit queſtū coꝛpis ſui: vel exercet artē lubꝛicã. nã tūc filia ſenatoꝛis in noīe d[e]i nubat libertino cū eīn non ſeruat ſibi honoꝛē: nec lex debet ei ſeruare. [dedugit.] nã priuilegiū meret' amittere q̄ cõceſſa ſib. abutit' ptãte vt C. de iude. ꝛ ce. l. iuſſio. ꝛ. ſ. de pecul. l. libera.

Filio patroni. Jn. l. i[ſt]a d2: ſicut ſi liberta mea nupta ē mihi nõ põt a me inuito diuertere: ita ſi nupta eſt filio meo ſ; ſi ſumꝰ duo patroni: ꝛ eſt nupta filio meo nõ põt ab eo diuertere. [eandēq̄ vxoꝛē] .ſ. filij. [accõmodat'] vt. ſ. e. l. in eo iure quare q2 filꝰ pr̄onꝰ eſt. vt. j. de v̄bo. ſig. l. ij. §. recte [vxorem duxerit.] q2 nõ põt ab eo inuito diuertere ꝛ aliū nubere.

Si ignominioſaꝫ. Jn. §. iſto dicit' patronꝰ habebat libertaꝫ que faciebat palã q̄ſtū in coꝛpe ſuo: pr̄onus duxit eã in vxoꝛē vt meliꝰ ſe refoꝛmaret: iſta deteriꝰ fecit vult ab eo diuertere põt ne: certe ſic: ꝛ iputet ſibi pr̄onꝰ qui talē libertam duxit i vxoꝛē. [bñficiū.] ꝛ ita no. qd fruſtra legis auxiliū īuocat ꝛc. vt. ſ. d̄ mino. l. auxiliū §. i delictis. ꝛ dãnū qd q̄s ſua culpa ꝛc. vt. C. d̄ nec. ſer. hr̄. iſti. l. vlt.

Si vni ex filijs. Jn. §. iſto d2 ſi ſuꝫ pr̄onꝰ alicuꝰ liberte ꝛ illã libertam aſſignaui vni ex filijs meis ab illo ſi nupſit ei ab eo inuito nõ põt diuertere ſ; ſi nupſit aliū cui nõ aſſignaui ab eo poterit diuertere. [tribuit] ꝛ ad iſtud accedit. j. de aſſigna. li. l. j. ꝛ per totum.

Obſeruãdū eſt. Uos habuiſtis quod ſenatoꝛ non poteſt ducere vxorem libertam vel eius filiam tabernariaꝫ vel eius filiã exercentem artem lubꝛicam: vel eius filiam argumentat' plebeius hic: nõ ſi ſenatoꝛ nõ poteſt igit' nec ego q2 i alio ſup equū: vt ipſe rñdet iuriſconſultus q̄ iſtud ar. non eſt ſeruandū: vt quas mulieres nõ poſſunt ducere ſenatoꝛes ꝓpter dignitatem eaſdem plebei poſſint ducere. [phibent'] vt. ſ. eo. l. palam. ꝛ l. lege. [gradus] vt ſunt ſenatoꝛes [nõ licet] id eſt quã mulierem non poteſt ducere plebeius eandem non poteſt ducere ſenatoꝛ. nam plebeius non poteſt ducere filiam ſuam vt. ſ. e. l. adoptiuus: ita nec ſenatoꝛ: ꝛ ita no. que priuilegia tribuunt' hominibꝰ inferioꝛis gradus eadem tribuuntur hominibus ſuperioꝛis gradus: ſed non econtra: ꝛ ad iſtud accedit. C. ad legem fal. de pla. l. vltima.

ꝛ ☞ Liberalis nemo exiſtit in neceſſitatibus.

ꝛ **Pꝛoxime cõſtitutū.** † Jn. l. iſta d2 hr̄e iſtitutus rogat' ãcillã teſtatoꝛis manumittere ex cã fideic. ꝛ hr̄s manumiſit eã ꝛ duxit eã i vxoꝛē ſi ip̄a vult ab eo inuito

dimittere τ aliũ nubere:nunqd põt:certe ſic:q2 illud q̄ d2 ille qui manumittit ancillam q̄ non poteſt alij nubere inuito eo:eſt intelligendum de ea que manumittitur ex voluntate nõ ex neceſſitate: ſimiliter q manumittit ex volũtate põt imponere operas non qu. ex neceſſitate vt.C.de oper.li.l.i.τ.l.mater.

Matrimonijcauſa. In.l.iſta dicitur ſi manumitto ancillã in hoc vt ducã i vxorẽ iſta a nullo alio poteſt duci vxor niſi renunciarem matrimonio ipſius:ſimiliter τ ſi manumittit filiusfa.ancillaʒ meam mea voluntate vt nubat eidẽ filio:a nullo alio põt duci vxor inuito filio [renũciauerit] vt ſ.de diuor.τ re.l.quod ait lex.§.illud.

1 Differentia que ſit inter nepharias τ inceſtas nuptias et inutiles.

Inceſte. In.l.iſta dicit:ſi mulier ſciẽs cõtrahit inceſtas nuptias dotẽ datã non repetit imo tanq̃ caduca cõfiſcat: τ ideo ſi quid lucri noie fructuũ cõlecutus eſt auferẽ marito. Or ſignori no.ꝙ eſt differẽtia inter nepharias τ iceſtas nuptias τ inutiles nepharie ſunt inter aſcendentes τ deſcendentes.nã ſi adã τ eua viuerent nullus poſſet cõtrahere cũ eis.vt.C.e.l.neminẽ. inceſte nuptie dicunẽ inter affines.vt inſti.de nup.§.affinitatis.inutiles nuptie dicunẽ que ꝓhibenẽ aliis rõnibus:vt q2 ꝓhibeẽ ne ſenator ducat libertã.vt.ſ.e.l.palã.τ.l.in lege:tñ in larga ſignificatione inutiles nuptie dicũtur nepharie τ inceſte vt hic.τ.ſ.ad.l.iul. de adul.l.ſi adulterium [habent] q2 perdit dotẽ:maritus nõ retinet q2 ꝯfiſcaẽ.vt.C.e.l.qui cõtra leges.τ.ſ.e.l.ꝑfectus[auſertur] marito.vt.C.e.l.qui contra leges.

Nuptie. In.l.iſta cũ ſeq.τ ſe.d2 ꝙ nuptie ſunt ꝓhibite inter aſcẽdentes τ deſcendẽtes vſq3 in infinitũ:ſimiliter ſunt ꝓhibite nuptie inter fratreʒ τ ſororẽ etiã vulgo queſitam:ſed etiam ſororẽ adoptiuam non põt qs ducere in vxorem:ſed τ ſi qui vellet ducere amitã ſuã vel materterã ſuã hoc ſibi nõ lʒ:q2 nõ lʒ alicui ducere vxorẽ ꝓhibitam[ſunt] vt inter aſcendẽtes τ deſcendentes [ſiue vlterioris grad' ſint] vt auus τ neptis [vſq3 in infinitũ] vt inſti.de nup.§.i.[extraneus intelligor] vt.ſ.de adop.l.in oi fere.

Qui in prouincia. In.l.iſta dicitur:ſi aliquis gerit publicum officium in ꝓuincia:ſicut non põt ducere vxorẽ ita non põt conſentire filio ſuo vt ducat vxorem[ducenti]ſub.in ea ꝓuincia in qua officium publicuʒ gerit.τ ad hoc concor.C.ſi ret.ꝓuin.l.vna.

Diuus marcus. Iſte.§.eſt valde bonus τ hʒ locũ iure cano.τ in.§.iſto dicitur:qdam liberta fauia nomine acceſſit ad dominũ marcũ imperatorem:τ ſic coram eo ꝓpoſuit dñe ſum liberta:auia mea copulauit me auũculo meo τ fui ſecũ bene.xx.vel.xxx.an. de illo auũculo meo multos liberos ſuſcepi:dicũt mihi ſacerdotes ꝙ nõ tenuit matrimoniũ:ꝗro vtrũ teneat τ quicqd ſit ð matrimonio rogo de ſtatu liberoꝝ meoꝝ.ad qð rñdet imperator:moueor in immenſum ꝙ nupſiſti:τ dico ꝙ nõ tenet matrimoniũ:tñ q2 ꝑ ignorantiã nupſiſti τ diu fuiſti in mrimonio volo ꝙ liberi exinde ſuſcepti ſint ingenui [ſtatuliberoꝝ] vt ſint legitimi τ nõ matrimoniũ [fuiſſent] ex legitimo.vnde no.hic caſuʒ vbi nõ tenuit matrimoniũ τ liberi ſuſcepti ſunt legitimi:ſic τ iure canonico ſi ꝯhitur in facie eccleſie inter ꝑſonas ꝓhibitas liberi ſunt legitimi: tamẽ ꝓnunciaẽ matrimoniũ nõ fuiſſe.vt extra qui fi.ſint leg.c. lator.τ c.ex tenore.que decretales fuerunt extracte ex lege iſta.

A Diuo pio. In.l.iſta ponitur caſus talis:qdaʒ libertina venit ad ſenatorẽ τ dixit ei velletis me accipere in vxorem ſum nobilis mulier τ igenua τ ſuʒ filia regis cãpanie:ſenator credens hoc accepit eã in vxorem:nunqd cõmittit in legẽ tñ nõ tenuit matrimonium:ſi inuenit libertinã:τ ſi dotem dedit nõ põt repetere.[eſt] τ ad iſtud accedit.ſ.e.l.inceſte.τ.ſ.e.l ꝑfectus.τ C.de inceſ.τ inuti.nup.l.qui cõtra legem.τ iſta.l.de facto accidit in principe Conſtant.q2 qdam noie petrus vitalis decepit filiaʒ ſuam aſſerens ſe comitem prouincialem.

Senatuſconſulto. In.l.iſta cũ prin.ſeq.d2.ꝙ d2 ꝓhibitũ eſſe tutori ſenatuſc.ne tutor eã cui' tutor fuit ducat ſibi in vxorem vel filio ſuo:etiã eodẽ ſenatuſcõ.ꝓhibeẽ ne eã cuius tutor fuit ducat vxoreʒ nepoti ſuo : ſed quid ſi tutor nõ fuit ſʒ piculũ ꝑtinebat ad eũ nũqd tenet mrimoniũ: q2 pupilla capta fuit ab hoſtib' vel falſis allegationib' ſe excuſauerit τ certe ad hũc ꝑtinet ſenatuſcõ.ſed qd ſi nõ ꝓpter ſui ꝑſonaʒ ſed ꝓpter alterius ꝑſonã ꝑtinet ad eũ periculũ:nunqd pertinet ad eũ ſnia ſenatuſcõ.puta ſi eſt magiſtratus vel ſi eſt fideiuſſor ꝓ tutore vel cura.τ certe verius eſt ꝙ nõ ꝑtinet ad ſniaʒ ſenatuſcõ.

ſʒ qd ſi tutor eſt dat' honoris cã:q2 piculũ vr ꝑtinere ad eũ ꝓhibeẽ eã ducere.h.d.[nepos]ex filio[ſignificat]qð ẽ illa rõne:q2 ſi poſſet eã ducere i vxorẽ iponeret ei ſilẽtiũ vt ſi peteret rõnẽ tutele τ ita lederetur vt.ſ. de iter di.ma.inter pu.τ tu.l.i. τ ꝑ totũ [capta ſit] nã ſi ſum tutor alicu' pupille τ capiẽ ab hoſtibus ipſa moriẽ ciuiliter.vt.ſ.de acq.re.do.l.naturalẽ.in fi.ſʒ tñ q2 fui tutor debeo adminiſtrare ac ſi nõ fuiſſet capta : τ ita periculuʒ pertinet ad me [excuſauerit] q2 non videtur ſe excuſaſſe vñ lʒ non ſit tutor periculũ tutele ad eũ pertinet.vt.C. ſi ex fal.alleg. l.i.τ.ij.[eſt] q2 ſi quis habet tres tutelas excuſaẽ a quarta . vt ſ. de excu. tut.l.l.tria.[inciderit]q2 accepit minus idoneos fideiuſſores.vt inſti.de ſatiſda.tu.l.cõtra tutelam: τ ideo iſte prohibetur ducere illam in vxorẽ.vt.ſ.de ſolu.l.qð ſi forte.§.4.

Si quis tutor.

Qui autem. In.§.iſto ponitur caſus talis:quidã datus fuit tutor alicui pupille ceſſauit adminiſtrare :nũqd ꝓhibeẽ illã ſibi vxorẽ ducere ex oratiõe certe ſic:q2 teneẽ pupille ſicut ẽ ille q geſſit:ſʒ quid ſi dat' eſt tutor pupille τ ille voluit ſe excuſare: cũ in ꝓmptu nõ haberet excuſatiões fuit dilatum negotiũ ita ꝙ pupilla adoleuit : nũquid poterit eã ducere in vxorẽ τ certe ſi recipiant poſt pubertatem eius excuſatiões põt eã ducere:als nõ ſʒ hoc ripi.non placet:τ ſic tutor non põt ducere pupillã cu' tutor fuit in vxorẽ:ita nec i ſpõſaʒ τ ſicut tutor nõ põt ducere i vxorẽ eã cu' tutor ã fuit ita nec fili' adoptiu' niſi ſit poſtea emãcipat':ſic ergo naturales liberi τ legitimi ꝓhibenẽ vxorẽ ducere eã cu' pr eorũ fuit tutor etiã ſi alteri ſint dati i adoptionẽ:ſʒ qd ſi tutor dat' alicui pupille ꝓuocauit τ eo mortuo heres ei' vict' eſt:nũqd ſenatuſcõ.ad ei' liberos ꝑtinere videaẽ:certe ſic:q2 tenenẽ reddere rõnem[atq3 ſi geſſiſſet]vt.C.ſi tu.vel cu.nõ geſ.l.i.τ.ij.[poſſe] accedit.ſ.e.l.oratiõe[obliuiſcũtur]vt.ſ.de adop.l.in oi fere iure. [cõtineẽ]ſub.vt nõ poſſit cõtrahere cũ illa cuius pater fuit tutor[ꝓuocauerit] loquitur ſm antiqua tpa ſm que appellabat.vt inſtit.de excu.tut.§.qui aũt.τ.ſ.qñ appel.ſit.l.i. in prin. [ad orationẽ]que prohibet nuptias[hoc ꝓbare].l.qð ad orationem τ ſenatuſcon.pertineat.

Dote. Lex iſta tractat de alia materia q̃ tractatur i duab.ll.preal. τ in.l.iſta d2 ſi ꝯhitur illicitũ mrimoniũ dos efficiẽ caduca:τ ꝯfiſcaẽ exceptis neceſſariis impẽſis factis i illa dote:q2 neceſſarie impẽſe ſolẽt dotẽ ipſo iure minuere[i iudicio] .i. i actiõe[de dote]ſi eſſet dos[debet].ſ.fiſco.vt.ſ.e.inceſte.vñ no.hic: ſi mulier cõtrahit matrimoniũ ꝓhibitũ de facto dotẽ perdit.vt hic:τ C.de inceſ.τ inuti.nup.l.qui cõtra.imo recuperat cõdi.ob cãm vel ſine cauſa.vt.C.de ꝯdi.ob cau.l.i.ſi aũt ꝑ iuris ignorãtiã cõtrahit indubitãter ſi nec de facto ſequunẽ nuptie recuperat ꝑ cõdi.ſine cã:nec dos efficiẽ caduca.vt.ſ.de cõdi.ſine cau.l.vlti. τ ſicut mulier ſi ſciẽs ꝯtrahit matrimoniũ prohibitũ perdit dotem ita perdit legatũ.vt.ſ.de vſufr.leg.l.vxori. ſed ſi ignoraſſet poſſet petere legatum.vt.ſ.de leg.ij.l.vlti.

1 In arbitrio dato intelligiẽ ne eligatur perſona ꝓhibita lʒ cõcedens arbitrium eam eligere potuiſſet.

1 **Quanq̃ in ar.** In prin.huius.l. dicit ſi pater cõmiſit in arbitrio matris cui filia nuberet : nũqd mr poſſit diſponere vt nuberet tutori cu' pupilla fuit:certe nõ[tutoris cogitaſſe]vt mater eligat tutorem[tutori cõmitteret] vt quia iſtud eſſet contrarium iuri.vt.C.de interd.ma.inter tut. τ pup.l.τ.ij.

Mulier liberto. In.§.iſto diciẽ ꝙ mulier non contrahit matrimoniũ cum liberto viri τ patroni ſui.

Tutor qui rationes. In.§.iſto d2: ſi aliqs fuit tutor pupille τ pupilla facta adulta ei' tutor reddidit adulte rõnes:nũqd põt eã añ viceſimũquintũ an.ducere i vxorẽ:certe nõ. vñ no.ꝙ illã cu' tutor fui nõ poſſum ducere in vxorẽ infra.xxv.an . nec infra tpꝰ qð datur ad petendã reſtitu.in integ.vt.C.de interd. ma.inter pu.τ tut.l.iij.τ.C.de in integ.reſti.l.ſuperuacuam.

1 Quod ſit contra prohibitionem legis ipſo iure non valet.

1 **Prefectus cohortis.** In lege iſta d2: ſi aliqs eſt ꝑfect' cohortis vel equitũ vl peditũ nõ dʒ in illa ꝓuincia vxorẽ ducere: τ ſi duxerit nõ erit mrimoniũ : ſicut tutor nõ dʒ ducere pupillã cuius tutor fuit q2 rõne poteſtatis ꝓhibenẽ iſte nuptie: ſʒ nunqd huic mulieri poterat teſtamẽto relinquere:certe ſic:quemadmodũ ſi pupilla nupſit quõdã ſuo tutori ipſa cõſequetur illud quod quondã tutor ſibi reliquit[non erit] τ ad hoc concor.C.ſi rec. prouin.l.vnica.

Relictum

[relictū eſt] ab illo marito qui cōtraxit ſecū de facto. Or ſignori. l. iſta videt̃ velle ſi nupſi cū aliqua ꝺ facto: puta cū ea cuius tutor fui ſi lego ei ꝙ ipſa poteſt aſſequi legatū: ſ; lex videt̃ contra. ſ. de viu. ꝛ vſufr. le. l. vxori maritus. ad qḋ pōt dici pluribus modis. ſz vno modo ſic: hic de facto fuit ſecutū matrimoniū. vnde aſſequitur legatū ſibi relictū: vel poteſt dici ſcḋo modo ſi mulier nō ſcit ꝓhibitas nuptias: ſed putat valere: ꝛ ego maritus ſciebā nō valere: poſſum ei legare ꝛ eā heredē inſtituere ꝛ legatū aſſequetur vt hic ꝺr: ſi aūt mulier ſcit nuptias ꝓhibitas ꝛ ego maritus ignorabā quia ego maritus credebā mulierē ſolutā ꝛ mulier ſciebat ſe aliū virū habere nō poſſum ei legare nec eā heredē inſtituere: vt in l. contra.

Liberū eūdēq; tutorē. In. l. iſta ꝺr: libertus pupille erat eius tutor ꝛ pupillā collocauit in matrimonio ſibi vel eius filio ipſe eſt deportādus: ꝛ ita ſenatus cenſuit: ꝛ ſicut hoc prohibitum eſt in tutore ꝛ eiꝰ filio ita eſt prohibitum in extraneo herede tutoris. [in matrimonio] quia ille nō timet propterea petere rationem geſte tutele.

Eos qui. In. l. iſta ꝺr: licet aliquis militans in aliena prouincia nō poſſit vxorē ducere aliquā de illa ꝓuincia: tñ ſi aliquis in ſua pṗria militat pōt ducere vxorē aliquā de ſua ꝓuincia. vnus tñ ſciatis ꝙ ſi cōtra mādatū principis eſt cōtractū matrimoniū in ꝓuincia: tñ ſi poſt depoſitū officiū permanent in eadē voluntate incipiūt hr̃e nouū cōſenſum: ꝛ iuſtū erit mrĩmoniū: ꝛ liberi ex eo nati erūt legitimi. h. d. iſta l. videatis expoſitionē litere [ducere] in aliena ſic. vt. ff. e. l. prefectꝰ. ꝛ l. ſi quis officio in pñ. [eſſe] et ad hoc cōcor. C. de nup. l. ꝛ ſi cōtra mādatū. videbat̃ cōtra. qꝛ ſi rector ꝓuincie contrahit cū ſibi ſubdita: ſed poſtea depoſito officio remanſerūt in eadē voluntate: liberi ſuſcepti nō erūt legitimi qꝛ hoc facit lege ꝓhibente. vñ quicqḋ ſequit̃ ex eo vel ob eundē caſum ꝛc. vt. C. de le. ꝛ conſti. l. nō dubiū ad qḋ vos dicetis vt dixi. C. e. ti. l. ꝛ ſi ꝯtra mādatum.

☞ Pena extraordinaria que venit imponēda propter iniuriā factā alteri debet moderari ſcḋm qualitatē ꝛ dignitatē illius vt maior imponatur ſi eſt nobilis quā ſi ignobilis qui recepit iniuriam ad hoc allegatur.

Non ē matrimoniū. † In. l. iſta ꝺr: ſi ego pupillā vel adultā cuꝰ tutor fui vel cura. infra. xxv. annū duco in vxorē vel filius meꝰ ducit in vxorē nec pater illius pupille nō deſtinaſſet eā mihi vel filio meo illud matrimoniū nō valet: ꝛ ſi cōtra fiat vterq; infamatur: ꝛ extra ordinē arbitrio iudicis punit̃: nec eſt differētia: vtrū filiꝰ tutoris vel cura. ſit ſui iuris: an i poṫate patris. h. d. iſta. l. in ſui pñ. videatis expoſitionem lr̃e. [ſit] ꝛ ad iſtā l. cōcordat. C. de interdic. ma. l. pe.

Libertum eā pupillā. In. ſ. iſto ꝺr ꝙ libertus nō debet eā ducere in vxorē cuius patronus eius eſt tutor.

Non ſolum. In pñ. huius l. ꝺr. ſi aliqs eſt tutor alicuꝰ pupille nō ſolum filius tutoris pōt eā ducere in vxorē viuo tutore imo nec poſt mortē eius ſiue ſit heres pr̃i ſiue abſtineat ſe ab hereditate pr̃na: ſiue ſit exheredatus ꝛ alius inſtitutus: ſiue preteritus. nā iō ꝺr nō pōt eam accipere in vxorē ne fieret fraus [oporteat] cōcor. ff. e. l. ſenatus. ꝛ l. libertum.

Denuo dubitari pōt. In. ſ. iſto ponit̃ caſus talis ego habebā duos filios emācipatos: ꝛ ex vno nepotē ꝛ ex alio neptē ꝛ filii deceſſerūt: ꝛ ita erā tutor nepotis ꝛ neptis. mō q̃rit̃ nūqḋ poſſum dare neptē i vxorē nepoti: r̃ndet̃ ꝙ ſic: qꝛ affectio tollit illā ſuſpicionē. [admonet] vñ no. ꝙ rō affectiōis tollit ſuſpicionē q̃ alias adeſt vt. C. ꝺ iterdi. ma. iter pu. ꝛ tut. l. ſi tutor vl̃ cura. ſic ꝛ alibi C. de nat. li. l. vi. ſ. ſi ꝯo. aliqñ tñ affectio iducit ſuſpicionem. vt. C. vbi pu. edu. de. l. vlti.

Sed ꝛ filiuſfa. In. ſ. iſto ꝺr: ſi filiuſfa. fuit tutor alicuꝰ pupille: vl̃ curator alicuꝰ adulte ꝙ pater eius non pōt accipere illā pupillā vel adultam in vxorē: ſed nunquid eā pōt accipere in vxorē frater ſuus: certe nō ſed ſi aliquis accepit pupillā vel adultā meā in vxorē: nunquid poſſum poſtea eū adoptare: certe nō. vnū ſciatis ſi aliquis eſt datus curator vētri ꝛ bonis nō pōt accipere in vxorē eā: cuius eſt datus curator: quia ꝛ iſte rōnē reddere debet. [fuit]. ſ. quod eſſe potuit. vt. ſ. de tute. l. ſi filius [que eſt in eius poteſtate] huic queſtioni non reſpondet: quidam dicūt ꝙ nō pōt nubere: ſ; pōt dici ꝙ poteſt nubere. vt. ſ. de excu. tu. l. iita onera.

Si puelle. In. ſ. iſto ꝺr: aliquis geſſit negotiā pupille vel adulte ipa deceſſit anteq̃ redderet ſibi rō relicta filia here. modo queritur: nunquid iſte tutor vel curator poſſit illā filiam filio ſuo dare in vxorē: ꝛ r̃ndet̃ ꝙ ſic.

Jurgentiū. In. l. iſta ꝺr ſi pr accepiſſet illā in vxorē vl̃ filius meus in hoc caſu cōmittit̃ inceſtus: ſ; quid ſi frater accepit ſororē i vxorē vel aliqs accepit affinē nūqḋ cōmittit inceſtū: ꝛ r̃ndet̃ ꝙ ſi fecit palā mitiꝰ punit̃: ſi clā grauiꝰ punit̃: ꝛ eſt rō diuerſitatis qꝛ qui palā deliquit vr̃ errare: ſed qui clā cōmittit vr̃ dolū facere. h. d. iſta l. videatis expoſitionē lr̃e [vxorem duxerit] ꝛ in aſcēdentibꝰ ꝛ dſcēdētibꝰ preſumit̃ ſciētia. vt ar. ſ. vñ cogna. l. octaui. ꝛ C. de in integ. reſti. mi. l. tutela [plectunt̃] ꝛ hec ſunt vera cū dubitat̃ qs cōtraxerit matrimoniū: inceſtū ſciēs vl̃ ignorans ſ; ſi certū ſit ꝙ q palā cōtraxerit ſciēs matrimoniū nō poſſe ꝯtrahere. de iure tūc punit̃ equalr̃ cū eo q palā ꝯtrit. ꝛ ita ex lege iſta colligetis illud n. ꝙ plus delinquit qui clā facit ꝙ qui palam: ꝛ ad hoc concor. ſ. de aut. tu. l. nō exiſtimo.

De iure dotium Rub.

Signori de ſpōſalibus ꝛ nuptiis ſiue mrĩmoniis in ſuperioribꝰ dictū eſt: verū qꝛ occaſione ſpōſaliū ſiue nuptiarū dotes cōſtituūtur. ponit̃ rubrica de iure dotiū ꝛ pōt exponi de iure dotiū. i. qḋ ius ꝯ dotes ꝺʒ ſuari videamꝰ vel de iure do. i. qḋ ſit dos qualiter cōſtituatur qualiter diuidatur: que ſint dotis priuilegia ad quem pertineat damnum ꝛ emolumentum aucte vel diminute dotis videamus: ꝛ eſt ꝓprie dos. ſ. e. l. dotis. ꝛ diuidit̃ dos alia profectitia. ſ. e. l. iii. conſtituitur dos multis modis: dātione: remiſſione: acceptilatione. ſ. e. l. ſi pactū. ſ. quod dicit̃. ꝛ. l. licet priuilegia dotis ſunt multa. ſ. e. l. in ambiguis. periculum dotis pertinet ad maritū. ſ. e. l. plerunq; in prin. ꝛ. ſ. j.

Dotis cauſa ꝑpetua eſt. In. l. iſta cū ſeq. ꝺr ſi mulier ꝯtrahit mrĩmoniū cū marito ꝛ dos dat̃ dos nō vt datur vt ſit ad tēpus penes maritū: ſed vt ꝑpetuo ſit apō eū q̃diu ꝯſtat matrimoniū. vnū ſciatis ꝙ cauſa dotis eſt fauorabilis qꝛ intereſt reipublice dotes mulieribus ꝯſeruare vt nubere poſſint. h. d. iſta l. cum l. ſeq. videatis expoſitionē lr̃e. [dotis cauſa] i. datio dotis ob matrimonium. [perpetua eſt] q. d. non vt ſit apud maritum ad tēpus: ſed ꝑpetuo donec durat mrĩmoniū cum matrimonium eſt ꝛc. vt inſti. de pa. po. in pñ. [et] pro idest [vt ſemper apud maritū ſit] i. quandiu durat mrĩmoniū. vñ ꝺʒ reddi ſoluto matrimonio vt. ſ. de xbo. ſigni. l. cū q̃rebat̃. ſic ꝛ ſocietas ꝺr coiri in perpetuū. i. dū viuūt. vt. ff. pro ſoc. l. j. [poſſunt] ad iſtud accedit. ſ. ſol. ma. l. j. Or ſignori in. l. iſta not. ꝙ mulier hʒ priuilegiū ante dotis conſtōnē vt. C. de do. ꝓmiſ. l. vl. itē hʒ priuilegiū in ipſa dotis cōſtitutione. vt. C. de rei vxo. act. l. vlti. in pñ. ꝛ ſ. j. ꝛ. C. qui po. in pig. ha. l. aſſiduis. itē hʒ priuilegiū poſt cōſtitutionē qꝛ ꝓfert̃ habentibus tacitā hypothecā prioribus tempore vt in preallega. l. aſſiduis.

☞ Dos non ꝺr vbi nō eſt matrimonium ſed eſt quaſi dos puta dos putatiua.

Dotis appellatio. † In. l. iſta ꝺr qḋ dos eſt cū mrĩmoniū eſt ſ; ſi nō eſt mrĩmoniū: qꝛ ꝯ legē ꝯctū eſt dotis ꝯſtitutio nō tenet qꝛ lʒ mrĩmoniū poſſit eſſe ſine dote tñ dos ſine mrĩmonio eſſe non pōt. h. d. iſta. videatis expōnē lr̃e [non poſſum] ſ. de iure. vñ ſi matrimoniū eſt cōtractum contra iura: dos data nō eſt. vnde non repetitur act. de dote: ſed condi. ſine cauſa vt. ff. de cōdi. ſine cauſa. l. auunculo: digi. [poteſt] ſub. ſed matrimoniū bene pōt eſſe ſine dote: ꝛ ad iſtud accedit. C. de do. ante nupt. l. vi. in prin. [nec dos eſt] ꝛ ad iſtud accedit quod habuiſtis. ff. ri. propi. l. inceſte.

☞ Dotem nouam non facit incrementum vel acceſſio ſed veterem auget.

Si proprietati. † In. l. iſta ꝺr ſi mulier dedit in dotem marito nudā proprietatē fundi: ꝛ poſtea vſufru. fundi acceſſit proprietati: nō erit noua dos: ſʒ eſt dos aucta ſicut incrementū alluuionis nō eſt noua dos ſʒ augmentū dotis. h. d. iſta lex: videatis expōnē lr̃e l. [acceſſit] nā dos cōſt ante matrimonio cōſtitui ꝛ augeri pōt vt. C. de do. an̄ nup. l. vi. circa prin.

Profectitia dos. In pñ. huiꝰ l. ponitur dotis diuiſio et eſt talis dos alia eſt profectitia alia aduentitia: ꝓfectitia dos eſt quā pr̃ ꝓ filia dat. ꝛ ꝺr ꝓfectitia qꝛ procedit ex bonis pr̃is. vñ ſiue pr̃ vel ꝓcur. patris dedit pro filia dotem ſiue alter contēplatione patris dedit ꝛ pater ratum habuit profectitia dos eſt: ſed ꝛ ſi ille qui volebat patri donare dotē dedit dotem noīe filie ſilie dos profectitia eſt: ſed ꝛ ſi pater erat furioſus vel prodigus ꝛ curatos eius dedit dotem filie eſt dos ꝓfectitia: ſed ſi pretor vl̃ pres

ſes decreuit dotem eſſe dandam pro filia de bonis patris capti ab hoſtibus aut oppreſſi a latronibus ſimiliter eſt dos pfectitia h.d.princ. huius legis vſq; ad.§.ſi pater. videatis expoſitionem lre. vel a parente] i.auo paterno vel pauo.[vel facto ei⁹]vt ptz ſtati.in p multa exepla[patri donaturus dedit]ſecus ſi filie eſſet donaturus: qꝛ tuc eſſet aduetitia ꝛ ſic ſoluit .ſ.§.ſi quis[vel cu ſtodia alterius]puta qui morbo perpetuo impediret filie in dote dedit.]a curatore patris[eſt]vnde no.ſicut pfectitiu peculiu eſt ꝙ querit fili⁹ ex re pris vt.C.de bo.que lib.l.cu opꝫ.ita dos pfectit.a eſt que deſcedit ex re patris vel occaſione patris ſicut hic tis h.ſ.ꝛ.ſ.de vul.ꝛ pu.ſub.l.ſꝫ ꝛ ſi plures.§.in arrogato.

Si pater. In.§.iſto dr:ſi pater erat inſtitutus ab aliquo heres ꝛ ca dotis coſtituede p filia ſua repudiauit hereditate vt illa hereditas perueniret ad maritu ſorte quierat ei ſubſtitutus vel erat pximior ab inteſtato: hoc caſu dos nō erit pfectitia ſꝫ aduētitia ſꝫ ꝛ ſi pater legatu ſibi relictum repudiauit nō remaneret apud herede qꝛ p maritu ca dotꝫ coſtituende eſt aduētitia nō pfectitia: hoc caſu.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem lre[nil.ait]ſub.ſed aduentitia. et pdeſt ſcire vtrum ſit dos pfectitia vel aduentitia: qꝛ ſi dos eſt pfectitia ꝛ filia pdecedit dos debet redire ad patre extent liberi vel nō:vt.ſ.e.l. iure ſuccurſum eſt.in pn.dica.ſꝫ ſi eſt aduētitia nō debet redire ad patre ſꝫ ad eius filios qꝛ in ſucceſſione ab inteſtato potior eſt ca deſcendētiu ꝙ aſcendētiu vt inſti. de here.quali.ꝛ dif.§.ſui.

Si pater non quaſi pater. In.§.iſto dr: ſi titi⁹ pmiſit marito dare.c.in dote pro filia mea:ꝛ ego nō vt pater ſed vt extraneus fideiuſſi pro titio ꝛ poſtea ſolui.iſta dos nō eſt pfectitia: licet a titio id qđ ſolui taꝙ fideiuſſor nō poſſum ab eo cōſequi.ſed ſi ego pater pmiſi marito filie mee p ea dote ꝛ dedi p eo fideiuſſore vel expromiſſorez ſiue ego ſolui ſiue fideiuſſor hoc caſu erit dos pfectitia: qꝛ ſufficit ꝙ pater ſit obligat⁹ pro dote. h.d. iſte.§.videatis expoſitione lre.[nō poſſit] qꝛ nō erat ſoluendo ꝛ inanis eſt actio ꝛc.vt.ſ.de dolo.l.nam is [ſiue fideiuſſori] vnde videtur ſoluiſſe:qꝛ ſolutio ꝛ pmiſſio paribus paſſib⁹ ambulant. vt.C.ad leg.fal.l.vl.ꝛ qꝛ videtur ei abeſſe id in quo eſt obligatus vt.ſ.de neg.geſ.l.ſi mandato.

Si filiuſfa. In.§.iſto dr:ſi filiuſfa. accepit mutuo.c. ꝛ ipſam pecunia pro marito ipſius in dote dedit: vel ipm creditore ei delegauit dos eſt profectitia: qꝛ ipſa pecunia hacten⁹ videtur verſa in re aui:quatenus auus erat daturus in dote p nepte ſua.h.d.iſte.§.videatis expoſitionez litere [ſi filiuſfa.mutuatus] ſ.in negotiu patris vt.ſ.de in re ver.l.ꝛ iō §.vlti.[verſum]accedit.ſ.ad macedo.l.filium.

Si quis certam. In.§.iſto dr:ſi aliquis donauit mihi.c.vt deberem illa.c. dare in dote pro filia mea:hoc caſu nō eſt pfectitia dos:qꝛ de bonis meis nō pceſſit:qꝛ ꝛ ſi nō darem dote ille repeteret codic.ob cam:ſꝫ ꝛ ſi vxor mea donat mihi.c.vt de in dote marito filie mee ſitr.nō eſt dos pfectitia:nec vr hoc caſu vxor donare mihi marito vt interdicta ſit donatio inter viru ꝛ vxore:qꝛ nō vr mihi dare vxor vt apud me remaneat:ſꝫ vt de in dotem genero meo p filia mea:ꝛ iō ſi de a me poterit repetere:ex his ꝙ apparet ꝙ iſta dos eſt aduētitia.h.d.iſte.§.videatis expoſitione lre.[vt det] ſub. ex pacto appoſito in traditione rerum.vn parit actionez preſcri. ꝟ. vt.ſ.de pac.l.in traditionibus[iure ciuili] qꝛ donatio conſtante matrimonio dicta inter viru ꝛ vxore:vt.ſ.de do.inter vi.ꝛ vxo. l. iii.ꝛ.iiii.[ꝛ vtimur]vn filia pmortua ſi extēt liberi nō redit ad patrem dos vt.ſ.e.l.iure.dica.

Si filiuſfa.dotē promiſerit. In.§.iſto dr ſi filiuſfa.pro filia ſua dote pmiſit:ꝛ poſtea ſui iuris effect⁹ dote ſoluit:hoc caſu iſta dos erit pfectitia: qꝛ ſuu propriu es alienu ſoluit; non aūt vr ſoluiſſe es alienu pro hereditate patris. h.d. iſte §.videatis expoſitione litere[pmiſerit]ſub.filia ſua.

Si pater pro filia. In.§.iſto dr:ſi pr pro filia ſua emācipata dedit dote ꝛ fuit ſtipulat⁹ ſibi reddi:ita dos erit pfectitia qꝛ nō vis ptatis ſꝫ nomē parētis facit dote pfectitiā ꝛ ē vez ꝙ erit pfectitia ſi dedit vt pater:ſed ſi dederit de pecunia quam debebat filie voluntate eius dos iſta non erit profectitia: ſed aduentitia hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionem litere.[dederit]ſub.ꝛ fuit ſtipulatus ſibi reddi.vt dixi in caſu:ꝛ ad quid dicam hoc infra videbitis.[dos eſt]ſub.ꝛ non profectitia.ſed ad id quod dicitur in princ.huius §.opponitur ꝛ videtur ꝙ ſi pater dat dotem pro filia emancipata ꝙ ipſi filie detur actio tacite ex ſtipulatione non patri: niſi pactus ſit vel ſtipulatus ſibi reddi cum pater non habebat eam in poteſtate eſt extraneus.vt.C.de rei vxo.act.l vnica.§.accedit.in ver.extraneum.ad quod vos dicetis duobus modis.ꝛ vno modo ſic: olim ſiue pater dabat pro filia in poteſtate conſtituta vel emācipata erat dos pfectitia:vt hic.hodie nō: vt in.l.ꝫ. vel dicatis ſcđo mō:ſi pr dat dote p filia emācipata nec ſtipulatꝛ ſibi reddi tūc illa dos eſt aduētitia.vt in.l.ꝯtra.alr̄s pfectitia:vt hic.

Cum pater. In.l.iſta dicitur:ſi habebā filiaz emancipatā cuius curator erā ꝛ dotē pro ea ꝯſtitui pfectitia eſt illa dos: qꝛ magis vt pater ꝙ vt curator videor cōſtituiſſe. h.d.iſta lex videatis expoſitionē litere[quem quaſi curatorez] ſub. ꝛ ſi dedit de ſua pecunia pater : ꝛ eſt ſtipulatus ſibi reddi: aliās eſt aduentitia.vt.ſ.l.proxi.in fi.dixi[ſit]ſic ꝛ alās ſi eſt datus curator adoleſcēti furioſo magis videtur datus vt adoleſcenti ꝙ vt furioſo vt.ſ.de tut.ꝛ cu.da.ab his.l.iii.§.i.

Adoptiuū. In prin.huius.l.dr:ſi pr adoptiuus det p filia dotem illa dos erit pfectitia:ꝛ ideo ſi predecedat filia pr poterit illā dotē repetere.h.d.prin.huius.l.videatꝫ expoſitionē lre[adoptiuū quoqꝫ patrem]ſub.nedum legitimū ꝛ naturalem[ait]qꝛ iſta dos eſt pfectitia: ꝛ dos a patre pfecta ꝛc. vt.C.ſolu.matri.l.dos a patre profecta.

Si quis pro aliena. In.§ iſto dr: pro filia tua promiſi dotē:poſtea tu pr mihi pmiſſori heres extitiſti: nūqd iſta dos erit pfectitia:rñdetꝛ ꝙ refert aut aū nuptias cōſtitutas ſucceſſiſti mihi quo caſu erit dos pfectitia: aut poſt nuptias ꝙ quidē caſu non erit pfectitia: ſꝫ aduentitia.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē lre [dotem pmiſerit]i.obligauerit ſe pro dote [non eſſe profectitiam]ſub.ꝛ tunc non licebit ei remittere libellum diuortii.

1 ☞ Afflictus in vno releuandus eſt in altero ne detur afflictio afflicto.

1 **Iure ſuccurſum eſt.** †In prin.hui⁹.l.dr: pr p filia ſua quā habebat i ptāte dedit dotē nec fuit ſtipulat⁹ ſibi reddi: poſtea filia pdeceſſit in matrimonio: nūqd iſta dos dꝫ redire ad patrem:rñdetur ꝙ ſic in ſolatium filie amiſſe.niquū enī eſſet ꝙ pater dote ꝛ filia careret.h.d.iſta.l.in prin.videatis expoſitionē lre. Or ſignori dr in princ. huius.l.vt dixi in caſu:ꝛ ita no. ꝙ in recōpenſatione filie amiſſe ſubuenitꝛ patri.C.de his qui ante aper.tabu.l.vnica. Item no. ꝙ nō dꝫ addi afflictio afflicto:ꝛ ad iſtud accedit.ſ. de offi.pſi.l. diuus.ꝛ.C.de epi.au.l.ca dementis. Or ſignori ſup.l.iſta cōſueuit formari talis qō quā dic vt no C.ſolu.ma.l. dos a patre.hic dicitꝛ vt dixi in caſu:ſꝫ nūqd eſt iſtud verū extent liberi vel non in qōne iſta fuit opi.dic it enī mar.cum ſuis ſequacibus ꝙ iſtud eſt verum ſi nō extent liberi.ſecus ſi liberi extāt: qꝛ tunc tranſit ad filios:ꝛ hāc ſuā opi. nixus fuit pbare rōnibus ꝛ argumētis ꝛ.ll.expſſis.ꝛ pmo rōne tali:dos a patre pfecta ad patrē redire dꝫ in ſolatiū filie amiſſe vt hic: verum eſt ſi nō extent liberi:qꝛ in locū filie hꝫ filios. vnde ceſſante ca ceſſat effectus.ſ. de diuor.l. qđ ait.§.illud. Itē alia rōne qꝛ dos eſt propriū patrimoniū filie .de mi.l.iii.§.vtrū.vnde in ſucceſſiōe ab inteſtato potior eſt ca deſcendentiū.inſti.de here.quali.ꝛ diff.§.ſui.ꝛ in aut. de he.ab inteſt.in prin.qđ plura:lex eſt expſſa.C.de coll.l.illā.dño Bul. Io.ꝛ Az. viſum eſt ꝯtrū ꝛ in ꝟitate de iure cōi verior eſt opi. ꝛ dr ita dos a pre pfecta ad patrē dꝫ redire; ſiue extēt liberi ſiue nō:p iſta opi.facit lra.ꝛ.C.e.l.ii.nec diſtinguit extēt liberi vel nō vn indiſtincte ſunt intelligēde.ſ. de pub.l. de ptio.ſ.de ꝯtra.l.i. §.qꝛ gnaliter. Itē pro iſta opi facit ſi dos dꝫ redire i ſolatiū filie amiſſe eſto ꝙ liberi extēt nihilomin⁹ mortua eſt filia. vn eadez remanet rō ꝛ idē ius. Itē eſt lex expſſa.C. de rei vxo.act.l.vna. §.ſimulat.nō ob.ꝙ allegāt dos redit ad patrem in ſolatiuz filie amiſſe:ſi nō extent liberi:qꝛ liberi ſuccedunt loco filie:qꝛ nihilominus eſt filia amiſſa.vnde iſtud eſt argumentū improbabile: non obſtat dos eſt propriū patrimoniū filie. vnde in ſucceſſiōe ab inteſtato qꝛ eſt ppriū patrimoniū quo ad duo:vt poſſit reſtitui.vt in.§.vtrū ꝛ vt exinde poſſit funerari.ſ.de reli.l.in eū.non ob.in ſucceſſione ab inteſtato:qꝛ nō redit ad patrem iure hereditario:ſꝫ iure patrie poteſtatis.C.ſolu.ma.l.eos.non obſt.l.illa qꝛ intelligimus eam in filia emancipata cuius dos eſt pfectitia C.de rei vxo.act.§.extraneū.ꝛ dixi.ſ.eo.l.pfectitia. in fi. ſi vultis tenere opinionē mar. reſpondebitis ad legem iſtā ꝛ ad illā: dos debet redire ad patrem ſi nō extent liberi.ꝛ ad.§.ſimulat. rñdebitis ille.§.debet intelligi cum ſoluitur matrimoniū diuortio:ſi maritus vellet retinere dotē ob liberos:qꝛ iam remaneret dotata:non aūt loquitꝛ cū mrīmoniū ſoluitur morte. De rigore iuris eſt verior opi. Io. ꝛ Azo. ſed de gnali ꝯſuetudine ſeruatꝛ opi.mar.ꝛ debetis ſcire dñs Bul.hāc ſuā opi.defendit ꝟbo: ꝛ re:ꝟbo qꝛ ſcholarib⁹ ſuis dicebat: dos a patre profecta ad patrē dꝫ redire:extent liberi vel nō:ita inuenietis in diuerſitatib⁹ dñoꝝ ꝛ in caſibus.vt.C.ſol.ma.l.item dos.approbauit re dum dñs.b.duxit vxorē ꝛ mortua ea extantibus liberis:ſocer.b.venit da

nit ad.m.⁊ petijt:vtrum de iure poſſit petere dotem:dixit.m. nõ credo ꝙ poſſis repetere de iure:ſed ipſe.b.eſt in cõtraria opi. vñ vade ⁊ petas dotẽ ⁊ videbo ſi defendat ſuam opi.vnde venit ⁊ petijt dotẽ:dixit.b.iuſtum eſt accipiatis dotem vr̃am:dñs.m.dicit cõtrariũ.ſ3 dñs albertus antiqu⁹ doctor fecit totũ oppoſitu3 fuit ſcholaris dñi.b.⁊ erat i illa opi.qua.b.vñ cõtraxit mr̃imoniũ predeceſſit vxor liberis relictis venit ſocer ⁊ petit dotẽ q2 eſtis in opi.dñi vr̃i.b.dixit non dare3 vobis vnũ deñ. ⁊ credo ꝙ opi.dñi mar.ſit verior ita defendat opi.ſuã ꝑbo nõ re:tota iſta opi.h3 locũ:dos a patre ꝓfecta ad patrẽ debet redire locũ h3 cũ nõ interuenit ſtipulatio expꝛ̃ſſa ſ3 tacita.⁊ ita antiqui ꝯficiebãt dotalia iſtrumẽta titius confeſſus eſt accepiſſe.c.in dotẽ a ſeio ꝓ filia ſua.vñ hic eſt tacita ſtipulatio:vñ cõis eſt actio patris ⁊ filie.C.de rei vxo.act.i pñ.hec vera opi.b.q expreſſa ſtipulatiõe vt ſit i ciuitate iſta tit⁹ fuit cõfeſſus ſe accepiſſe a ſeio.c.i dotẽ ꝓ filia ſua quã ꝓmiſit ſeio ꝑ ſtipulatiõnẽ reddere in caſu ſi diſſoluat̃ morte vel diuortio matrimoniũ ꝓmorit̃ filia in matrimonio extãtibus liberis habebit hic locũ cõſuetudo vt ſi extẽt liberi nõ reddat̃ dos de hoc neſcio aliquã cõſuetudinẽ:⁊ videt̃ ꝙ nõ vẽdicat ſibi locũ cõſuetudo q2 habet locũ in ꝓfectitia dote ſ3 nõ in expꝛeſſa ſtipulatione qd obſ ceret extraneo ſi ſtipulat⁹ ẽ reddi ſi filia decederet:extãtib⁹ liberis vel nõ eãdẽ rõnem dicã in patre ne ſit deterioris cõditionis.

Si pater. In.§.iſto dr̃ ſi emi fundũ alienũ bona fide ⁊ illũ fundũ ꝓ filia mea dedi i dotẽ marito ipſi⁹ a me videt̃ ꝓfectus.h.d.iſte.§.videatis expõnẽ lr̃e.[intelligit]ſub.⁊ iõ ſi premorit̃ filia d3 ei reddi.vt.ſ.l.i pñ.hui⁹.l.⁊.C.ſol. ma.l.dos a patre ꝓfecta ⁊ iõ intelligit̃ a patre ꝓfecta q2 ei⁹ noie pater publicianam hẽbat.vt.ſ.de euic.l.pr̃ filie.

Si in dotem. In.§.iſto dr̃:ſi mulier dat dotẽ marito ſiue mulier circũueniat̃ in dotis datiõe:ſiue maritus etiã ſi ſit maior.xxv.an equũ eſt ꝙ ſubueniat̃ ei qui circũuentus eſt q2 nõ d3 alter cũ alieno dãno locupletari.h.d.iſte.§.videatis expõnẽ lr̃e[circũuentus] ſub.ex ꝓpoſito:alij exponũt re ipſa:dũ deberet dare minorẽ dedit maiorem vel econtra:dũ deberet recipere maiorẽ recepit minorẽ[pro alterius lucro]vt ar.ſ.de cõdi.inde.l.nã hec natura.Or ſignori notetis hic:ſi marit⁹ recipit minorẽ dotẽ ꝙ̃ debebat:ſi interuenit dolus ex ꝓpoſito planũ eſt ꝙ ipſo iure nõ valet contractus vt.ſ.de do.l.eleganter.in pñ.ſi incidit dolus in cõtractũ agit̃ act. ex eo ꝯtractu.vt.ſ.de do.l.ſi quis affirmauerit vel ſi velitis intelligere.§. iſtũ ꝙ vxor vel maritus in donatione dotis fuerit circũuẽtus re ipſa:q2 dũ debuit dare minorẽ dotẽ dedit maiorẽ vl̃ ecõtra:dicetis hic ſpãle vt maior.xxv.an.decept⁹ reſtituat̃ ex illa gñali clauſula:ſi qua mihi iuſta cã videbit̃ vt.ſ.ex q̃b⁹ cau.ma.i integ.re.l.i.

Dotis. In pñ.hui⁹.l.dicunt̃ tria.pmo dr̃ ſi mulier dat fundũ marito in dotẽ ⁊ ꝯſtante mr̃imonio ꝑcipit marit⁹ fruct⁹:ſ3 ſoluto matrimonio dotem reddat fruct⁹ tñ ꝑtinẽt ad eũ:nec reddit quia ſuſtinet onera mr̃imonij ſcd̃o dr̃ ſi marit⁹ ꝑcipit fruct⁹ ex fundo dotali ꝯſtãte mr̃imonio nõ ſunt dotales ſ3 ſi añ cõtractũ mr̃imonium ꝑcipit fruct⁹ ex fundo dotali fruct⁹ cõuertunt̃ in dotẽ niſi aliud cõueniſſet inter eũ ⁊ vxorẽ:puta q2 fruct⁹ maritus deberet lucrari.nã tũc quaſi fruct⁹ fuerint donati:nõ reddit. tertio dr̃ ꝙ ſi mulier dat vſumfruc.in dotẽ:nũquid debet reddere fruct⁹ vl̃ nõ ⁊ videtur ꝙ cõſiderandũ eſt quid actũ ſit ſi nõ appareat qd actũ ſit:in dubio preſumit̃ ꝙ maritus debeat lucrari fruct⁹ pro onera matrimonij que marit⁹ ſuſtinet.h.d.prin.hui⁹ legis.videatis expoſitionẽ lr̃e.[percipere]i.lucrari:⁊ ad iſtud accedit.C.e. l.pro onerib⁹[ſ3 ſi fruct⁹]incipit ſcd̃m dictũ[dotis non erunt] i.non cõuertũtur in dotẽ:q2 nõ eſt dos ante nuptias cõtractas: licet eſſe ſperet̃.vt.ſ.e.l.iij.[fructus nõ redduntur] nã ſpõſa bene poteſt donare fructus ſponſo.vt.j.de dona. inter virũ ⁊ vxo. l.ſi ſponſus.⁊ dicã.j.de dona.inter virũ ⁊ vxo.l. ſi de fructib⁹ [ſi vſuſfru.]incipit tertium dictũ.Or ſignori circa pñe.huius legis no.duo no.primo no.ꝙ fructus fundi dotalis pertinẽt ad maritum.Itẽ no.ad hoc vt ſit fundus dotalis ⁊ marit⁹ faciat fruct⁹ ſuos:tria ſunt neceſſaria.primum eſt ꝙ matrimoniũ ſit cõtractũ q2 ſi nõ eſt matrimoniũ non eſt dos.vt.ſ.e.l.iij.ſm eſt ꝙ fundus traditus ſit in dotẽ.vt.j.ſol.ma.l. de diuiſione. tertiũ ꝙ maritus ſuſtineat onera matrimonij vt hic.⁊ ſi aliquid iſtorũ triũ deficiat nõ lucratur fructus vt.ar.j.de do.ex.l.pater.Sed quid ſi aliquã puellam impuberẽ deſpõſauit filius meus impubes que puella habebat magnum patrimonium:de quo dato in dotẽ cõuentũ erat:⁊ in hoc nõ decipiebatur:quia tũc reſtitueretur.vt.C.ſi aduer.do.l.vnica.induxi eam in domum meã ⁊ alui ea3 ⁊ ſuſtineo onera matrimonij ante cõtractũ matrimonij:ipſa moritur vel filius meus:nunquid fructus percepti medio tẽpore erũt mei vel teneor reddere:⁊ certe ſi inſpiciamus iuris ſubtilitatem:quia requirũtur tria vt maritus lucretur fructus fundi dotalis ſi alterũ deficit nõ debet lucrari.ar.ſ.de tranſa.l.cũ hi.§.ſi pretor.⁊ ar. ſ.

ex qui.cau.in poſ.ea.l. ſi fulcinius.§.j.ſed certe in queſtione iſta de equitate dicimus.⁊ ita ſcripſit Azo in ſumma huius tit.ꝙ ex quo ſuſtinui onera matrimonij debeam lucrari fructus:iuxta id quẽ ſequitur onus ⁊ emolumentum vt.ſ.de iure iu.l.eum qui.in prin.⁊.C.de fur.⁊ ſer.cor.l.vlti.§.ſed cum in ſecũda.⁊ ita ſepe iudicatum eſt de facto.

Si res. In.§.iſto dr̃:ſi mulier dat mihi rem in dotem ſi eſt ſua ſtatim efficitur mea ſi non eſt ſua poſſum vti exceptione acceſſione illius tẽporis quo poſſedit illa mulier h.d.iſte.§.videatis expoſitionẽ litere.[fieri.]⁊ ad hoc facit.C.de rei ven.l.doce ancillam[concedendã]⁊ ad hoc facit.j.de acqui. poſ.l.pomp.§.in dotis.⁊.l.quid vxor.

Fiunt aũt. In.§.iſto dr̃ cũ.l.ſe.ſi vxor mea ꝯſtãte matrimõio dat mihi rẽ aliquã in dotẽ:illa res efficitur mea:ſed quid ſi mulier ante contractũ matrimonij cauſa futuri matrimonij dat mihi res aliquas in dotẽ:nunquid efficiuntur mee:certe ſi dedit vt ſtatim efficerentur mee erũt mee ſ3 ſi dedit vt fierẽt mee nuptijs ſecutis nõ efficiunt̃ mee niſi nuptie ſint ſecute:⁊ ideo vbi dedit vt ſtatĩ fierẽt mee:ſi nuptie nõ ſequũtur ſtatĩ miſſo nũcio repudij poterit cõdicere ſ3 vbi dedit vt ſtatĩ nõ fierẽt mee:miſſo nuntio repudij poterit vẽdicare:ſed ſi vẽdicat ante nuntium repudij miſſum obſtabit ei exceptio:ſed in dubio quid preſumemus:⁊ certe in dubio veriſimile eſt ꝙ voluit rẽ accipientis fieri:⁊ qd̃ reddãtur nõ ſecutis nuptijs. hoc dicit iſte §.cũ.l.ſeq.[dentur.]q2 poteſt cõſtitui ⁊ augeri dos.vt. C.de do. inter virũ ⁊ vxo.l.pe.⁊ vlt.in pñ.[ea cõdictione].ſ.pacto cu3 nuptie fuerint ſecute ꝙ ſemꝑ in dubio preſumitur.vt.j.l.proxi.⁊.j. e.l.licet.Et no.hic ꝙ dñium datur ſub cõditione ſic aſs.j.de acqui.poſ.l.qui abſenti.§.ſi quis.[vẽdicabit]q2 non abdicauit a ſe dñium:nõ ſecit accipiẽtis[aut in factũ]doli exceptio habet locũ ſi erat de perſonis cõtra quas põt excipi de dolo:in factum exceptio habet locu3 ſi erat de perſonis cõtra quas nõ põt excipi de dolo:vt iſta probant̃.j.de do.exce.l.apud celſu3.§.aduerſus[nõ debebũt vẽdicari]ſub.ꝙ̃diu ſperatur ꝙ matrimoniũ debeat cõtrahi.vt.ſ.de cõdi.ob cau.l.qd̃ ſeruus[reddãtur]ſimile.j.e.l.dotem.⁊.j.de vſuca.pro do.l.j.⁊ ita no.hic verba intelligi ſm iuris effectum ſic.⁊.j.de condi.indebi.l.hec cõditio.⁊.C.ſi mã.ita fue. ali.l.ea quidem.

Si ego ſeie. In prin.hu⁹.l.dr̃ ſi ego res aliquas dedi ſeie vt ſuo noie daret in dotẽ ille res efficiũtur ſeie etiã ſi in dotẽ date nõ ſint:ſ3 tñ cõdictione tenebit̃ ſ3 ſi ego ꝓ muliere dedi aliquas res in dotẽ ſi dedi ante nuptias ſiquide3 dedi vt ſtatim fiant accipiẽtis miſſo nuntio repudij condicã.Si aũt dedi vt nõ fiant accipiẽtis nõ ſecutis nuptijs potero vẽdicare:⁊ iõ ſi nuptie ſequi nõ poſſunt ꝓpter interdictionẽ matrimonij tñ res remanebunt mee ⁊ potero eas vẽdicare.h. dicit prin.huius legis:videatis expoſitionẽ litere.[efficiũtur eius]ſub.ſtatim:quia ſunt tradite ex habili cauſa ad dñium trãfferẽdum.vt inſti.de re.di.§.per traditione3[tenebit̃]q2 aliã nõ erã ei donatur⁹.ſecus ſi erã ei donaturus aliã ⁊ ſic ſoluit ꝙ̃.j.de dona.l.⁊ generalr̃[potero vẽdicare]ſub.miſſo nũtio nõ aliter vt.ſ.eo.l.dotis fruct⁹.l ſi.[ex poſteriori caſu].ſ.quãdo ſic dedit vt deinde nuptijs ſecutis accipiẽtis fiant remanebunt]⁊ iõ eas potero vendicare vt.ſ.ꝓxi.r̃ñ.

Si res alicui. In.§.iſto dr̃:ſi tu tradidiſti rem alicui vt nuptijs ſecutis inter eũ ⁊ talem mulierem res efficerent̃ illius tu deceſſiſti ante nuptias contractas nũquid intelligunt̃ res iſte dotis eſſe ſi poſtea ſequãtur nuptie.⁊ certe ſi inſpicim⁹ rigorẽ iuris nõ ſunt dotis q2 poſt mortẽ tuã nõ fuerunt in dñio tuo:⁊ q2 donatio pendet donec nuptie ſequantur ⁊ cum ſecuta fuit conditio erant in dominio heredis a quo nõ poteſt diſcedere inuito eo dñium earum: veruntamẽ de equitate debet imponi neceſſitas heredi tuo vt eaſdem res tradat mulieri ne maneat indotata:⁊ ide3 eſt ſi heres ſit abſens vel differat tradere marito:q2 dñium ipſo iure transfert̃ ad maritum.h.d.iſte.§.videatis expõnem lr̃e.[res alicui].ſ.marito futuro[fatendu3 eſt]q2 qd̃ nr̃m eſt ⁊c.vt.j.de reg.iu.l. quod nr̃m. [indotata]⁊ q2 in ambiguis ⁊c.vt.j.eo.l.in ambiguis.ſed vr̃ qd̃ iſtud nõ ſit ſpãle in dote q2 idem videt̃ in alia cã: ecce ſi cõueni tibi dare pecuniam ⁊ morior vr̃ me mortuo dñium illius pecunie ad me pertinere vt.j.de dona.l.ij.§.ſi pecuniã.ad qd̃ põt dici pluribus modis ⁊ vno mõ dicetis ꝙ illud qd̃ ibi dr̃ eſt ſpãle in pecunia q̃ conuẽta eſt donari.ſecus t ſi eſt in alio corpe donato vt nuptijs ſecutis debeat eſſe tuũ.vñ illud ꝙ ibi dr̃ eſt ſpãle in pecunia mutuata.nã alia multa ſunt ſpecialia in pecunia mutuata. vt.ſ.ſi cer.pet.l.ſingularia.vl̃ põt dici in. l. illa noiatim ꝯuenerat: in.l.iſta conuenit rẽ dare in dotẽ vt ſecutis nuptijs res eſſet tua: vel põt dici alio mõ aut ego ſum obligatus dare tibi rẽ aut pecuniam quo caſu ſi non trada3 tibi antequam moriar: tranſit in ta dñium me mortuo.vt in.l.contra.⁊ ſic loquitur alia. l. que ſimꝑ

liter huic.l.vt cõtradicere.ff.de acq.poſ.l.fundi.§.itẽ.aut nõ ſum obligat uet ſibi dare ſicut erat hic.nã nõ erat obligat⁹ dare aliená mulierẽ quo caſu habet locũ qđ i.§.iſto dr ꝛ ex.§.iſto colligo ar. ad queſtionẽ que ſepe cõtingit de facto:ecce aliquis eſt vulneratus mortifere facit pacẽ de vulnere ꝛ de morte:poſtea morit mõ querit nũquid heres ei⁹ teneat facere pacẽ:videt ꝙ nõ:q̃ſi iſtud mãdatũ ſit ſolutũ re integra.vt.ſ.mã.l.inter cãs.§.poſt mortem ſꝫ certe dicẽdũ eſt ar.huꝰ.§.ꝙ heres tenet facere pacẽ ꝛ qꝛ iſtud mãdatũ vr ꝙ pꝰ mortẽ trahat.vt ar.ſ.mã.l.ſi ꝓ nõ remu.§.vl.

Dotis aũt cã data accipere debemꝰ.

In.§.iſto dr:ꝙ dicant dotis cã data ꝛ dotis cã dant q marito dant in dotẽ:vt ſeruiat onerib⁹ mrĩmonij:ſꝫ qd ſi mulier aliqua dat res aliquas in dotem ꝛ aliquas inducit in domũ mariti vt ſunt res paraferna les:certe ſi inducit in domũ vt fiant mariti mariti ſtati ei⁹ fiũt ꝛ ſoluto mrĩmonio nõ vẽdicant a mliere:nec petent ac.de dote:ſꝫ cõdicunt cõdictione ſine cã ſꝫ quid ſi mlier inducit aliquas res in domũ mariti ꝛ de hoc facit fieri ſcripturã ꝛ marit⁹ ſubſcripſit in illa ſcriptura:nũ quid ille res fiẽt mariti: ꝛ certe ſi agebat ꝙ illarũ rerũ dñiũ eſſet mariti fiẽt ei⁹ alſ nõ fiũt mariti ſꝫ ſi: ſcriptura vt ſoluto mrĩmonio marit⁹ nõ poſſit negare illas res illatas in domo:ꝛ qꝛ qñqꝫ ꝓmittit cuſtodiã.ꝛ ſi maritus ſi reddet tenet actione depoſiti vel mãdati:ſꝫ marit⁹ in ſe ſuſcepit cuſtodiã: ſi aũt nõ ſuſcepit in ſe cuſtodiã ſi amouit eas tenet actione ad exhibendũ.h.d.iſte.§.vſqꝫ in fi.videatis expoſitionem lr̃e.[galli peculiũ appellãt.]ꝛ ita galli res parafernales vocant peculiũ mulieris.qꝛ habet illud ſeparatũ a dote.paraferna grere latine dr dos.Itẽ parafernalia dicũtur q̃ iuxta dotẽ ſunt inducta in domũ mariti nõ tñ vt dos ſit[ſꝫ cõdici]ſub.cõdictione ob cauſam datorũ vel ſine cauſa.[nec actione dotis peti] qꝛ nõ fuerũt date in dotẽ[plane ſi libellus]vocat libellũ modicam ſcripturã[an ei tradãtur].q.d.nõ refert[ſed]ſub.ideo nõ trãſferunt qꝛ nõ puto ꝛc.[ad eũ trãſferat]accedit.C.de pac.cõ.l.vlt. [in domũ ei⁹ illata]ſub.ideo ſubſcribit marit⁹ ne ꝛc.[negetur] ſub.eã intuliſſe.[repromittit].q.d.in huiuſmodi libello vel modica ſcriptura repromiſſiones ſolent contineri[niſi mulieri omiſſe ſint]qꝛ ſi mulier ſuſcepit in ſe cuſtodiam ꝛ non maritus nõ eſſet queſtio an teneret.nã ſine dubio nõ teneretur: vt ar.ſ.nau.cau. ſta.l.vi.§.i.[harũ rerũ nomine]ſub.quarũ dñium non eſt in maritum trãſlatũ.vt.ſ.pri.rñ.dixi.[agi poterit]ꝛ ſic agitur act.depoſiti cum maritus ſuſcepit cuſtodiã predictarũ rerũ vel mandati:ſi mulier marito mãdauit cuſtodiã[retineat]ſub.celebrato diuortio.vt.C.rerũ amo.l.ij.[eſt]nã tenet act.ad exhi.ſi poſſidet vel dolo deſijt poſſidere.vt.ſ.ad exhi.l.celſus.in fi.

Plerunqꝫ.

In prin.huꝰ.l.dr ꝙ plerũqꝫ intereſt mariti rẽ datã in dotẽ non eſſe eſtimatã:puta:ſi datur veſtis in dotẽ qua mulier vtit:vel ſi dãtur animalia in dotẽ:qꝛ ſiue ſit melior ſiue deterior ſit ad vtilitatẽ ꝛ dãnum mulieris:ſed vbi res eſtimate dantur marito:ſi pereũt periculo mariti peunt.Sed qd ſi predia dãtur in dotẽ ineſtimata ſi accedit eis vtilitas eſt mulieris ſi decedit eis dãnum eſt mulieris:ſꝫ ꝛ ſi ſerui dãtur in dotẽ ineſtimati ꝛ ediderũt part⁹ nõ redũt lucro mariti: licet fet⁹ pecorũ lucro mariti cedãt:cũ loco mortuorũ capitũ dꝫ ſupplere aliud ꝛ qđ ſupeſt i fructib⁹ erit.vnũ ſciatis ſi eſtimãtur res añq̃ ꝯtrũ ſit matrimoniũ[pertineat]ſub.cũ nõ ſint eſtimate[eorũ preſtet] nã cũ dãtur eſtimate marit⁹ videt eas emere vt.C.e.l.cũ dotẽ.ꝛ.l.quoties[ſubſecutũ.]vt.ſ.e.l.dotis.in fi.[vẽditio]vt.C.e.l. quoties ꝛ ff.e.l.quoties[extiguat vẽditionẽ.]vt.ſ.de peri.ꝛ cõmo.rei ven. l.qđ ſi pẽdẽtẽ.ſic ꝛ nouatio.vt.ff.de noua.l.quoties [eſtimatio] ſ. natura.[venditio eſt.]vt.C.e.l.quoties.ꝛ.l.inter virum.

¶ Varia ſunt aliquid fieri tẽpore prohibito vel fieri tempore permiſſo:ꝛ cõferri in tempus prohibitum.

Si res.

†In.§.iſto dr:ſi mlier dat i dotẽ res eſtimatas ꝛ cõuenit a marito vt reddat ei res aut eſtimatio:ſi electio ẽ mulieris tunc mlier ſoluto matrimonio põt petere qđ vult:ſi autẽ electio eſt mariti vel nõ ẽ dictũ cuiꝰ ſit tũc mariti eſt electio qđ velit reddere:vtrũ res an pretiũ earũ ſicut cũ ꝓmittit illa aut illa res:rei electio eſt quã velit dare.vnũ ſciatis ꝙ hoc caſu ꝛ ſi res ẽ facta deterior tñ eã poterit reddere:ſꝫ ſi res eſt eſtimata poſt contractum matrimonium viliori pretio donationis cauſa nulla eſt eſtimatio:cum non valeat donatio facta inter virum ꝛ vxo.vnde res date in dotẽ remanebũt ſed ꝛ ſi ante matrimoniũ res eſtimate ſunt viliori ꝑtio nõ valet h.d.iſte.§.cũ.l.ſeq. ꝛ pn.l.ſeq.videatis expõem lr̃e[ipſi erit electio]ꝛ ita no.ꝙ ꝑt ponim cuiuſlibet electiõe:vt hic ꝛ ad hoc facit.ff de fun do l quod ſi fundꝰ[preſtet]vnde no.ꝙ in alternatiuis rei eſt electio.ꝛ ad hoc facit C.de cõdi.indebi l.pe.ꝛ.ff.de ꝟb.ob l.vbi ait §.quillud [reddere poterit] veĩ ũtñ ſi altera periſſet q̃ ſupereſt reddenda eſt.vt.ſ.de ꝯtrahẽ.emp.l.ſi in emptiõe.§.pe.[ſi res eſtimata ſit]ſub.viliori ꝑtio[approbet].i.ꝓbet ꝙ ita ſit[nõ habeat] vt.ſ. de ꝯtrahen.emp.l.ſi qs donatiõis[ſed ante mrĩmoniũ]ſub. fuerit eſtimata res minus donatiõis cã[videat]nec eñ vꝫ eſtimatio facta niſi cõtracto mrĩmonio.vt.ſ.e.l.plerũqꝫ:in pn.in ꝟ. ſi tñ. [atqꝫ id nõ valeat]vt.ff.de do.inter vi.ꝛ vxo.l.i.ſecus ſi fiat donatio ꝯſtãte mrĩmonio ꝛ in id tꝑs ꝓficiat qđ ſolutũ eſt mrĩmonium valebit.vt.ff.de do.inter vi.ꝛ vxo.l.ſi eũ.§.vlti.ꝛ.l.qꝛ.ꝛ no. hic ꝙ nõ valet negotiũ cũ in eũ caſum deducitur a quo incipere non põt vt plene dixi.ſ.de vſufruc.l.itio.

I res eſtimata.

Si mulier.

In.§.iſto ponuntur.vi.dicta.primo dr.ſi mulier dat ſeruũ in dotẽ ꝛ circũſcripta eſt ſubuenit ei nõ tñ in id qđ minoris ꝑtio eſtimauit:imo vt reſtituat ei ſeruus. ſcdo dr:ſi mulier circũſcribit in eo ꝙ ſeruũ dedit eſtimatũ minori ꝑtio habebit electionẽ maritus vtrũ velit ſupplere iuſtã eſtimationẽ an reſtituere ſeruũ. tertio ꝙ ea q̃ dicta ſunt.ſ.ꝟa ſunt ſi ſeru⁹ viuit:ſꝫ ſi deceſſit tunc marit⁹ dꝫ preſtare eſtimationẽ nõ iuſtã ſꝫ eã q̃ fuit facta:nec põt ꝯqueri mulier qꝛ ſimplr̃ dediſſet ꝛ deceſſiſſet ꝑiculo mulieris deceſſiſſet. quarto dr ꝙ ſi mulier eſt minor ꝛ circũſcripta eſt ꝙ ſubuenit ei quĩto dr:ſi mulier minor q̃ dedit ſeruũ in dotẽ circumuenta eſt ꝛ ſeru⁹ deceſſit ſi ipſa habebit emptorẽ iuſti ꝑtij:tũc marit⁹ tenet ei ꝑſtare iuſtã eſtimationẽ:ꝛ hoc ait marcellus: ſꝫ ſceuola ꝯtradicit ꝙ iſtud eſt verũ ꝙ ſi maritus fuit i dolo tenet ꝑſtare iuſtã eſtimationẽ.ſexto ꝛ vltimo dr:ſi mulier cõtractura cũ debitore mrĩmoniũ liberauit eũ a debito: illud debitũ intelligit in dotẽ datũ:qꝛ lꝫ ꝑ illud pactũ nõ ſit liberat⁹ ipſo iure:tñ eſt liberatus doli excep.ꝛ ideo ſolu.matri.poterit agere act.de dote.h.d.iſte §.videatis expoſitionẽ lr̃e[reſtituat]ſub.ſiue ſit maior ſiue minor qđ eſt verũ ſi dol⁹ mariti interceſſit in ꝯtrũ.vt.ſ.de do.l.eleganter i ꝑn.[circũuẽta eſt].ſ.re ipſa nõ dolo mariti[ꝑſtet] ſpãte eſt i dote.vt.ſ.l.iure ſuccurſuꝫ.§.vlt.vel iſtđ dꝫ intelligi qñ erat decepta vltra dimidiã iuſti ꝑtij.vt ar.C.de reſcin.vẽ.l.ſi voluntate[liberat⁹ nõ ſit]ſub.ſꝫ ope exceptiõis.vt iſti.de exce.§.que dã [habere põt]ꝛ ad iſtud accedit.ſ.e.l.ſi pater.§.qđ dicitur.

SI mulier.

In.l.iſta dr: mulier aliquis dedit tibi.e.noĩe dotis poſtea iterũ ꝛ cã ſecutũ eſt diuortiũ anteq̃ ꝯueniret te act. de dote recõciliata eſt tibi:nũqd ſi repetit dotẽ i repelletur doli excep.reſpondetur ꝙ ſic.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ lr̃e[durat]nam ſicut reintegratur matrimoniũ : ita dos vt ff.e.l.omnis.ꝛ.ff.ſolu.matri.l.pe.§.vxor.

SI rem.

In.l.iſta dr:mulier dedit mihi rẽ eſtimatã in dotẽ poſtea fuit in mora tradẽdi mihi rem illã res illa perijt : nunqd mulier poterit agere ꝯ me:rñdetur ꝙ non:ſꝫ ſi per eã nõ ſtetiſſet:ſed per me hoc caſu ꝑiculũ eſt meum : qꝛ ego maritus loco emptoris habeor.h.d.iſta.l.cũ.l.ſeq.videatꝫ expoſitionẽ lr̃e[nõ puto]nã ex quo fuit i mora dꝫ ſibi ꝑire:alſ ſec⁹. vt.ff.l.ꝑxi.ꝛ.C. de act.emp.ꝛ vẽ.l.vi.[eſt]nã poſt ꝑfectã emptionẽ omne ꝑiculum pertinet ad emptorẽ.vt.ſ.de peri.ꝛ cõ.rei ven.l.neceſſario.

QUotiens.

In.l.iſta dr:ſi mulier dat mihi rẽ eſtimatã in dotẽ ꝟa eſtimatiõe ꝛ illa res a me euincit :habeo regreſſum act. ex empto ꝯ eã: ꝛ illud qđ aſſequar ipſa habebit in dotẽ:nõ aũt illud qđ vltra eſt debeo lucrari ſicut nõ debeo in dãno morari.h.d.iſta.l.[agere]ad intereſſe qꝛ eſtimatio facit emptionẽ.vt.C.e.l.quotiens.[ſentire] ſecus ſi mulier dat in dotẽ fundũ ineſtimatũ ꝛ euincit qꝛ tunc nõ agitur act.ex empto cõtra eam vt.C.e.l.i.ꝛ.C.de do.inter vi.ꝛ vxo.l.ij.

IN rebus dotalibꝰ.

In ꝑn.huꝰ.l.dr:ſi mulier dat mihi rẽ eſtimatã in dotẽ teneor ꝑſtare ei dolũ ꝛ latã culpã:ſꝫ ꝛ illã diligẽtiã debeo ꝑſtare quã i meis reb⁹ ꝓprijs adhibeo.h.d.iſta.l.i ꝑn.[qꝛ cã fuit].i.viri ꝛ mulieris [accepit]vñ qꝛ dos dat gr̃a vtriuſqꝫ maritus tenet de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui.vt.ſ.cõmo.l.ſi vt certo.§.nunc videndũ [exhibet]ꝛ ad iſtud accedit.ff.ſol.ma.l.ſi conſtante.§. ſi maritus.

Si re eſtimata.

In.§.iſto dr: mulier cõuenit rem eſtimatã dare mihi in dotem:poſtea nuptie nõ ſunt ſecute inter me ꝛ eã nũqd teneor ſibi reddere eſtimationẽ:certe nõ:ſꝫ ipſas res ſi mihi tradidit h.d.iſte.§.[nõ pretiũ]ꝛ ita no.qđ tacite agit ꝓ expreſſo dꝫ haberi vt hic:ꝛ.ſ.ſi cer.peta.l.eum qui. ſecus ſi nuptie fuerunt ſecute: quia tunc reſtituitur eſtimatio.vt.C.e.l.quoti.

SI mancipia.

In.l.iſta. dicit : ſi accepi a muliere mancipia eſtimate i dotẽ ꝟa eſtimatiõe ꝛ ꝯuenit inter me ꝛ eã vt celebrato diuortio illa mãcipia redderẽ:part⁹ eorũ

ad me

ad me ptinēt: qꝛ meo periculo erāt mācipia. h.d. iſta. l. [periculo fuerint] ⁊ ad hoc facit. ff. ſo. ma. l. pe. §. ſi mācipia. ſed ad. l. iſtā oppōnit ⁊ videtur ꝙ partus mācipiorū nō debeat remanere apud maritū: ſed debeat reddi mulieri. vñ videtur contra. C. ſo. ma. l. j. ad quod vos dicetis pluribus modis: vt ibi dixi.

ETiam ſi alij. In. l. iſta dꝛ ſiue mulier dat mihi dotē ſiue alij volūtate mea videt mihi dediſſe. vnde ſum mulieri obligatus ad dotē reſtituendā. h.d. iſta. l. [obligatus] nā ꝙ dat alij iuſſu meo mihi vr̄ dari: vt ar. ff. de acquir. poſſ. l. j. §. ſi iuſſerim. ⁊. ff. de fundo do. l. ſi nuptura.

IUlianus. In. l. iſta dꝛ ſiꝫ ſtipulat⁹ a muliere. c. mihi dari in dotē cū moriet querit nūquid valeat iſta ſtipulatio: dicebat iul. ꝙ ſic iſta rōne: qꝛ paciſci cū ea poſſum: vt ab ea viua nō peterem: ſꝫ certe dicit vlpi. ꝙ hec opi. nō eſt bona: qꝛ cū mulier promittit mihi c. in dotē cū moriet ſoluet matrimoniū cū moriet vñ nō pōt eſſe dos in euētum cōditiōis cū ſolutū ſit matrimonium: ſꝫ vbi mulier dat mihi. c. in dotē ſtatim incipit eſſe dos. vñ poſſuꝫ paciſci cū ea: vt ab ea viua nō petā ⁊ valebit hoc pactū ⁊ ita ariſtōi ⁊ pōp. placet. h.d. iſta. l. videatis expoſitioneꝫ litere. [ſoleat] ſub. ⁊ valet pactū. vt. ff. ti. proxi. l. vlt. in fi. [excipiatur]. i. accipiatur vel petatur [non ſit] vt. ſ. e. l. iij.

1 ☞ Stipulatio de dote habet in ſe tacitā cōditionē ſcꝫ ſi matrimonium ſequatur.

1 **STipulationem.** †In. l. iſta cū ſe. dꝛ ſi ſtipulor a muliere vel a patre mulieris. c. mihi dari in dotem videt in eſſe tacita cōditio: ſi nuptie ſequātur ⁊ ideo ſi nuptie non ſequūtur nō poſſuꝫ quicꝙ petere ex iſta ſtipulatione ſed ⁊ ſi nūtius repudij mittat vr̄ defeciſſe conditio ſtipulationis: ⁊ licet poſtea eidē nupſerit nō retōualeſcit ſtipulatio. hoc dicit iſta. l. cum l. ſe. [conſtat] cōcordat. ff. e. l. ſꝫ [ſtipulatio] qꝛ ſicut ꝙ nō valet ab initio itractu tēporis nō cōfirmatur. vt. ff. de regu. iur. l. qd ab initio. ita ſtipulatio diſſoluta poſtea nō reconualeſcit. vt. ff. de verb. ob. l. inter ſtip. §. rem ſacram.

QUod autem. In. l. iſta dꝛ: ſi a muliere ſtipulor. c. ppter nuptias non eſt neceſſe ꝙ adijciatur dotis nomine qꝛ p dote vr̄ dari

SI filia. In. l. iſta dꝛ: filiafa. nupſit mihi d peculio ſuo dedit mihi. c. in dotē cū haberet adminiſtrationē eiuſdē peculij ſecutū eſt diuortiū nūquid ſi illa. c. que dedit mihi i dotē ſibi reddo liberoꝛ certe ſic: ſicut quilibet ali⁹ debitoꝛ peculiaris liberat ei ſoluendo h.d. iſtā. l. [eſſet] i. cū eadē peculij adminiſtrationē haberet [debitorem] ⁊ ad hoc facit. ff. de ſolu. l. quod ſi ſeruus. ⁊ l. vlt. ⁊. ſ. de pac. l. ſi vnus in prin.

SI ei. In. l. iſta cū duab⁹ ſe. dꝛ debebā cuidā mulieri ſtichū: illa mulier nuptura mihi ita dixit ſtichū quē mihi debes. p. x. ſit tibi in dotē: nunquid. x. erūt in dotē: rñdet ꝙ ſic: qꝛ res p re ſolui pōt volente creditoꝛe: ſꝫ ⁊ pmutatio dotis fieri pōt ſi hoc vtile ſit mulieri: ⁊ ſi fuerit factū fundus dotalis efficit. h.d. iſta. l. cū duab⁹ ſeq. [poſſe] ſub. volēte creditoꝛe vt. ſ. ſi cer. pe. l. ij. in pn. [fieri pōt]. i. pōt fieri talis pmutatio: ꝙ ſi res ſit data in dotē ꝙ nō ſit in dotē: ſed eius eſtimatio vel econtra: vt. ff. l. pxi. [id qd pbatū eſt] ⁊ ad hoc facit. ff. ti. pxi. l. ſi mulier dotis ⁊. ff. eo. l. ſi ex lapidicinis [efficit]. ſ. cum eſt dotis ſit facta melioꝛ. vt. ſ. l. proxi.

POſt nuptias. In. l. iſta dꝛ: ſi pr̄ dat dotem p filia nec ſtipulat ſibi reddi: ſi ex poſt facto vult ſibi ſtipulari reddi: non pōt hoc facere cū ſine volūtate filie ei dos reddi nō poſſit. h.d. iſta. l. [inuita filia pōt.] accedit. ff. de pac. do. l. cum dos. ⁊ ff. ſol. ma. quoties. ⁊ C. e. l. auia.

CUm pater. In. l. iſta dꝛ: pr̄ pmiſit marito p filia dare. c. i doteꝫ poſtea pr̄ añ ꝙ det p filia. c. in dotē in extremis ꝯſtitutus legat dotē nūquid valet illd legatū. rñdet diſtinguēdum eē: aut pr̄ legat dotē marito quo caſu nō valet legatū ſicut ſi debitoꝛ legat creditoꝛi id quod debet valet legatuꝫ aut legat filie ⁊ tūc valet legatum: nam marito debetur dos ex promiſſioſione: filie debetur ex legato quod eſt verum ſi filia probat quod pater fecit eo animo vt duplicaret legatuꝫ: ſed ſi pater alterutrū voluit hr̄e. eo caſu ſi filia petit legatum ab herede repellitur doli excep. niſi caueat quod heredem aduerſus maritum pſtabit indemnē ex pmiſſione dotis. verūtamē ſi maritus egit ꝯ heredē ⁊ dotē eſt cōſecutus ſi mulier poſtea agat repellit doli excep. qꝛ ſemel ſoluta eſt dos. h.d. iſta. l. [nullum legatū] ſub. ſi id ꝙ pure dꝫ legat ſꝫ ſi dꝫ in diem: tunc valet legatū vt. ff. de leg. j. l. ſi creditoꝛi. cum. l. ſeq. [⁊ legatū ex cā legati]. vt. ff. de leg. j. l. plane. §. ſi. [qd ſi alterutrū] vl legatū tm̄ vl dotē tm̄ [habere]. ſ. pr̄ filiā. [pſtita eſt] ⁊ bona fides nō patit ⁊c. vt. ff. de reg. iu. l. bona fides nō patit. ⁊ facit ad hanc legē. C. de leg. l. filia.

DOtem. In. l. iſta cum ſeq. dꝛ ſi mulier dat mihi dotem p primo matrimonio ſi ſolutū eſt matrimoniū ⁊ poſtea ꝯhit mecū ſcdo illa dos i ſcm mr̄imoniū ꝯuertit niſi pbet aliud ꝯueniſſe: ſꝫ ſi forte iurgiū eſt iter me ⁊ eā eadē dos manet. h.d. iſta. l. ⁊ ſe. [data eſt] ſub. a muliere [ꝯueniſſe] accedit. ſ. e. l. ſi mlier. ⁊. ff. e. l. diuus ⁊ ita no. h ꝙ aliqd habeo eoipo ꝙ ꝯ. nō pbat ſile. C. qui mil. nō poſ. l. ſup ſeruis ⁊. C. qui teſ. fa. poſ. l. ij. ☾ Oꝛ ſignori hec. l. loquit qñ mlier dedit mihi dotē: ſꝫ qd ſi pr̄ pro filia dedit mihi dotē: rñ. idem vt. C. d rei vx. act. l. vnica. §. accedit. in auſ. ſꝫ qd extraneus dat dotē p mliere ⁊ ſtipulat dotē ſibi reddi ſi ſoluit mr̄imoniuꝫ nunqd pro ſcdo intelligit dare: rñdeo non: niſi cōſentiat vt. ff. e. l. ſtipulatio. ⁊. ff. de pac. dota. l. cū maritus. §. j.

SI ex lapidicinis. In. l. iſta dicitur: ſi mulier dat funduꝫ ineſtimatum in dotē ⁊ marit⁹ volūtate mulieris vendit lapides illi⁹ fundi vel arbores vel ſuperficiē edificij dom⁹ dotalis: nūmi recepti ex dictis rebus erūt in dotē. h.d. iſta. l. [que fructus nō eſſent] ſꝫ ſi fruct⁹ eſſent nō eſſent dotis et ideo nō reſtituerētur. vt. ſ. e. l. dotis fruct⁹ in pn. [dotis ſunt] qꝛ ptium ſuccedit loco rei. vt. ſ. de pet. here. l. ſi ⁊ rem ⁊ pretium. et ff. de le. ij. l. imperatoꝛ. in fi.

SI extraneus. In. l. iſta dꝛ. mlier cōtraxit mecū mr̄imoniū: ⁊ quidā extrane⁹ p ea pmiſit mihi dotē poſtea iſte extrane⁹ efficit nō ſoluēdo: querit cui⁹ ſit periculū an mariti an mulieris: ad qd rñdet iuriſc. dicens. aut extraneus promiſit mihi ex neceſſitate aut ex volūtate ſi ex neceſſitate vt qꝛ debitoꝛ mlieris erat. hoc caſu erit mei mariti periculū: ſi aūt pmiſit ex volūtate qꝛ volebat donare periculū erit mulieris nā ſi conueniſſet eum: non potuiſſet eū cogere ad ſolutionē inſolidū: ſꝫ inquātū facere poterat: qꝛ hi q cōueniunt ex liberalitate debēt ꝯdēnari i quātū facere poſſunt: ſed qd erit pr̄ mlieris pmiſit mihi dotē vel ipa mlier: poſtea fact⁹ ē vel facta nō ſoluēdo cui⁹ erit piculū certe mlieris ſꝫ iul. ꝯ ſcripſerit ſꝫ ſi debitoꝛ mlieris pmiſerit mihi marito piculū meū erit ſi effect⁹ eſt nō ſoluēdo ſic ergo ſi aliqs erat donatur⁹ mlieri ⁊ pmiſit periculū ē mlieris qꝛ ei acquirit ex quo ad eā cōmodū ſpectat. h.d. iſta. l. [facultatibus] ſub. anteꝙ daret dotē [nō cōuenerit] ſub. cū potuerit. vt. ff. de pac. do. l. vbi ter. §. vl. ⁊. ff. ſo. ma. l. meuia. i reſpō. [pmiſerit.] idē ſi ex volūtate cuꝫ habeat dām̄: qꝛ hꝫ mulierē indotatā. ⁊ ideo dicit maxime [cōdēnādos] nā donatarius tenetur inquātū facere pōt vt. ff. de re iu. l. inter eos. §. is quoqꝫ. [reſpicit] i. puenire dꝫ p actionē de dote.

1 ☞ Pater pro filia nō pōt in dotem dare rē vxoris ſue ſine ipſius conſenſu.

1 **MAter.** In. l. iſta dꝛ materfam. habebat maritū ex marito filiuꝫ: poſtea iſta mater dedit aurū vtēdū filie ſue: poſtea pr̄ ei⁹ maritauit filiā ⁊ illd aurū p filia dedit i dotē marito: decedit mr̄ alijs heredib⁹ relictis. mō qrit: nūquid iſtd aurū poſſunt heredes matris petere: ⁊ rñdet ꝙ poterit vēdicari ſi extat: ⁊ hoc caſu qꝛ euictū ē marito cōpetit actio ꝯ ſocerū. h.d. iſta lex: videatis expoſitioneꝫ litere. [vxore] ſub. ex dēqꝫ mr̄e [vir] idēqꝫ pr̄ [placuit] qꝛ non vr̄ datū qd nō eſt factum accipiētis: vt. ff. de reg. iur. l. non vr̄. [data actio.] ſub. ex empto: qꝛ aurū fuit eſtimatū datū. vt. ſ. d act. ēpt. ⁊ vē. l. creditoꝛ. §. ſi pdiū. niſi marit⁹ ſciuerit alienū auꝝ: qꝛ tūc nō agit de euictiōe. vt ar. C. de euic. l. ſi fundū. ſi aūt aurū eēt datū ineſtimatū vt dos incepit a pmiſſiōe: ⁊ tūc aget de euictiōe quaſi datū fuit: ſi a datiōe tūc q dedit ignorās nō tenet ſi ſciēs tenetur de dolo: ſi fuerit extraneus alr̄ act. in factū. vt no. C. e. l. j.

DOtem. In. l. iſta dꝛ: ſi pater promiſit dotem pro filia: et poſtea ſtipulatus eſt gener ab alio dotem animo nouandi periculum eſt mariti ſi poſtea efficiatur nō ſoluēdo. h.d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [alio]. ſ. donare volente.

DEbitoꝛ mulieris. In. l. iſta dꝛ: mulier cōtraxit matrimonium ⁊ iuſſit debitorem ſuum promittere marito animo cōſtituende dotis: promiſit voluntate vxoris iſtum debitorem maritus liberauit per aquilianam acceptilationem cuius erit periculum: certe vxoris. ſed nunquid habebit vxoꝛ actionem cōtra ſuum debitorem ⁊ refert ſi acceptilatio fuit interpoſita ante nuptias habebit actionem: ſi poſt nuptias actio de dote perit: ſed ſi nuptie non fuerint ſecute manebit actio mulieri contra ſuum debitorem ſed nunquid mulier tenetur actione mandati marito: certe ſic: et ſi agat actio. de dote maritus compenſabit quod debet ſibi ex cauſa mandati. hoc

dicit iſta.l.cum duabus.ll.ſeq.[viro expromiſit].ſ. alio cõſtituen de dotis vt.j.dicitur.[cõſtitutũ eſſe] ⁊ ideo habet mulier actionem contra ſuum debitorem vt dicit.l.ſeq.

SI ſerua ſeruo. In prin.huius.l.dr: aliquis ſeru⁹ cũ aliqua ſerua ꝯtraxit cõtuberniũ ⁊ iſta ſerua dedit ei res eſtimatas in dotẽ: ꝑducti ſunt ad libertatẽ ⁊ eis peculiũ nõ eſt ademptũ.mõ queritur vtrũ eſtimatio illarum rerũ poſſit peti act.de dote: ⁊ rñdeẽ ꝙ ſic:hoc dicit prin.hui⁹.l.videatis expõnẽ lr̃e.[nõ adempto] ſecus ſi ademptũ eſſet: ⁊ ſic ſoluit ꝯ.j.e.l.peculus.⁊.j.de dote ꝑle.l.ij.§.ꝑ contrariũ.[eſtimatio].ſ.q̃ fuit ab mutio facta[debeat] Sed opponit ⁊ vr̃ ꝙ ad eſtimationẽ nõ teneatur cũ ſeruus de his q̃ geſſit in ſeruitute nõ teneat.vñ vr̃ ꝯtra.C.an ſeruus ex ſuo.ſ.poſt.ma.te.l.j.ij.⁊.iij.ad qd vos dicetis lʒ verũ ſit ꝙ ſeruus de geſtis in ſeruitute nõ teneat:ſpeciale eſt tñ hic fauore dotis:vt hic ⁊ ad hoc eſt arg.quod dotis cauſa ⁊c.vt.j.ſol.matri.l.j.

☞ Impedimentum naturale maius eſt ꝙ accidentale.

Si ſpadoni. In.§.iſto dr:mulier nupſit ſpadoni.modo q̃rit: nunqd dos data a muliere act.de dote poſſit repeti. ⁊ refert ſiquidẽ eſt caſtratus nõ potuit eſſe dos.vñ nõ repetiẽ act.de dote: ſed ſi fuit ſpado tunc tenuit matrimoniũ: ⁊ ideo datũ in dotẽ ꝑ act.de dote repetiẽ. hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionẽ lr̃e.[caſtratus fuerit].i.caſte natus:ſed ſpado dr hic q generare põt qꝛ vnũ teſticulum ſaltim hʒ alr̃ cõtra.⁊ ſic ſoluitur cõtra.j.de li.⁊ poſthu.l.ſed eſt queſitum.

☞ Dos data,in primo matrimonio intelligitur in ſecundo repetita.

DIuus ſeuerus. In.l.iſta dr: mulier cõtraxit matrimoniuʒ cũ aliquo ⁊ dedit ei ꝑdia in dotẽ ⁊ de his ꝑdiis inſtrumẽta fieri fecit:poſtea ſolutũ ẽ matrimoniũ diuortio: anteꝙ mulier peteret inſtrumẽta ꝑdiorũ datoꝝ in dotẽ iterũ illi nupſit.mõ q̃ritur vtrũ illa inſtrumẽta videatur renouata:⁊ rñdeẽ ꝙ non videntur renouata.h.d.iſta.l.videatis expõnem lr̃e.[nõ reuocatis inſtrumẽtis].ſ.q̃ habebat maritus ꝑ prediis datis in dotem[dote] accedit qd habuiſtis.ſ.e.l.dotem.

PRomittendo. In.l.iſta dr ꝙ ille q ꝓmittit dotem ꝓ muliere obligatur ſiue ſit maſculus ſiue femina ſiue laicus ſiue clericus: ⁊ obligatur ſoluere ſi nuptie ſunt ſecute non alr̃:qꝛ potius ſuſpicimus ſenſum ꝙ verba.h.d.prin.huius.l.videatis expoſitionem lr̃e[omnes].ſ.ſiue maſculi ſiue femine. nã ſi ꝓ alia muliere dotem ꝓmittit ceſſat vell̃.fauore dotis.vt.C.ad velleia.l.pe.[cõditionis ſint] ſiue laici ſiue clerici ſiue in poteſtate ſiue ſui iuris dum tamen liberi ſint: ⁊ ad hoc facit.j.e.l.cũ dotis cauſa[nõ poteſt] vt.ſ.e.l.non eñ.[reo].i.mens cõtrahẽtium[ſi vir] ⁊ ad hoc facit.ſ.de leg.⁊ conſti.l.ſcire.⁊.j.de adi.le.l.iij.§.conditio.⁊.j.de here.inſti.l.j.§.ſin autem.

Acceptilatione. In.§.iſto dr ꝙ non ſoluʒ dos conſtituitur cum numeratur dos imo acceptilatione: ecce ſi debeo mulieri.c.⁊ ipſa mihi nuptura liberat me per acceptilationem valet dotis cõſtitutio.hoc dicit iſte.§.videatis expoſitionem litere.[cauſa]ſub.⁊ ſi ſequanẽ nuptie:illud erit in dotem in quo maritũ liberauit.vt.j.eo.l.licet.

Si a debitore. In.§.iſto dicẽ: debitor mulieris qui erat eius debitor ſub cõditione:ꝑ muliere ꝓmiſit dotem.poſtea anteꝙ maritus poſſet petere deſiit eſſe ſoluendo:cuius erit periculum: certe mulieris nec imputabitur marito ꝙ recepit nomẽ in dotem: qꝛ tunc nõ poterat exigere.verũtamen ſi debitor ſub conditione non erat tũc ſoluẽdo cum promitteret periculoſũ erit mariti:qꝛ imputabitur ei cur nomen qd nõ erat ſoluendo recepit in dotem.hoc.dicit iſte.ſ.videatis expoſitionem lr̃e[ſi a debitore].ſ.q debebat pure vel forte ſub ꝯditiõe[ꝑtinere placet]ſub.ꝙ ad maritũ[nec eñ ꝓderit]ſ.mulieri dicere maritũ ⁊c.[nõ potuit]ꝑpter cõditionẽ q̃ nõ extiterat[quale in obligatione fuerit]vt.j.de fideiuſ.l.iij.⁊ dãnũ qd quis ſua culpa ⁊c.vt.j.de reg.iu.l.quod quis.

Si debitor. In.§.iſto dicitur: debitor mulieris promiſit in dotem quod mulieri debebat: poſtea in extremis conſtitutus heredem reliquit mulierem nunquid perinde eſt habẽdum ac ſi mulier ꝓmiſiſſet:certe ſic: ⁊ ideo ſicut ſi ſoluiſſet debebit accepto liberari debitor ſoluto poſtea matrimonio ita ſi ſuo debitori heres extitit debebit accepto liberari.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[ſi debitor].ſ.nõ ſoluendo[ei].ſ.mulieri[dõnatur].ſ.maritus[liberari] nuptiis non ſecutis:vel ſecuto matrimonio ſi agat mulier de dote.vt.j.e.l.licet ⁊ idem ſi mulier deceſſiſſet: ⁊ debitorem heredeʒ inſtituiſſet: qui dotem ex perſona mulieris petere poteſt vt.j.ſol.ma.l.nuptura.§.quotiens..Dñ ſignori ex.l.iſta colligetis illud not.,cum quis in alterius locum ſuccedit ⁊ aliquid ex perſona eius debet perinde eſt habendum ac ſi ex perſona ſua deberet.

REs in dotẽ. In.l.iſta dr ſi mulier dat mihi res in dotem cõſiſtentes in pondere numero menſura ve illarũ rerum periculũ ad me pertinet non ad mulierẽ: cum ſolu.matri.tenetur reddere non eaſdẽ res:ſed eiuſdeʒ ponderis ⁊ gñis ⁊ qualitatis.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e[qꝛ]bona rõ:vt.ſ.e.l.pleruncqʒ[⁊ qualitatis]ſub.⁊ bonitatis: ſic etiã eſt in mutuo.vt.ſ.ſi cert.pe.l.ij.in princip.⁊.l.cum quid.

LIcet ſoleat. Uos habuiſtis dotẽ ꝑ acceptilationẽ poſſe ꝯſtitui in.l.iſta dr: ſi debebã mulieri.c. mulier mihi nuptura liberauit me cã dotis ꝯſtituẽde ⁊ nuptie nõ ſunt ſecute:nõ tʒ liberatio: ⁊ obligatio ꝑmanet i ſuo ſtatu:ſʒ quid ſi teneor alicui dare.c.ipſe cui debeo mulieri cã cõſtituende dotis liberauit me ⁊ nuptie nõ ſunt ſecute non tʒ liberatio niſi fecerit animo donãdi ipſi mulieri: tunc eñ tenet liberatio qꝛ fingitur breui manu acceptũ a muliere ⁊ marito datũ:ideo ſecutis nuptiis ſoluto matrimonio mulier poterit dotẽ petere: niſi forte creditor extraneo ſic accepto tulerit vt ſolu.matri.ipſe habeat acti.qꝛ tunc mulier nõ poterit agere pro dote:ex predictis ergo apparet ꝙ dote ꝯſtituta ꝑ acceptilationẽ ſi nuptie ſequanẽ ⁊ pura fuit obligatio ꝙ dos eſt ſoluenda ſm ſua tpa:nõ aũt eſt reſtituenda ipſa obligatio ſed ſi obligatio fuit in diem ⁊ ſolu matri.dies non venerit reſtituenda eſt obligatio preſtita ſatiſdatione ſi primo debebaẽ cũ ſatiſdatiõe. ⁊ idẽ eſt ſi obligatio erat cõditionalis.ſʒ ſi ꝯſtãte mr̃imonio dies venerit tpa exactiõis ex die diuortii numeranẽ.h.d.iſta.l.[cõſtitui] vt.ſ.e.l.ꝓmittendo.§.j.[nullã eſſe]quare qꝛ videbaẽ ineſſe tacita cõditio in acceptilatiõe ſi nuptie ſequerenẽ vt.j.e.l.dotis fruct⁹.in fi.⁊.l.plerũqʒ.in ꝑ.ſi ante ſed ſub expreſſa fieri nõ põt: qꝛ act⁹ ⁊c.vt.j.de re.iur.l.actus.Dñ ſequiẽ in lr̃a[atqʒ ideo ⁊c.] que ſnĩa vera eſt: ſʒ vr̃ ꝙ hoc nõ ſit verũ:imo vr̃ ꝙ ipſa pecunia ꝯdicaẽ.vñ vr̃ cõtra.ſ.de cõdi.ob cãm.l.ſi mulier. ad qd vos dicetis qd ibi dr verũ eſt cũ obligatio erat pura. ſed ſi erat cõditionalis reſtituiẽ obligatio i priſtinũ ſtatũ vt hic[debitori] marito futuro [nõ ſequeẽ] vt.ſ.e.l.ſi ego.i.rñ.[in dotẽ donatũ].i.ſiue nuptie ſint ſecute ſiue non[ceterũ].i.ſi nõ fingereẽ mulieri donaſſe: ſʒ alius eſt nomine igiẽ nõ quereret act.per liberã perſonã vt.C.ꝑ quas perſo.no.acqui.l.j.⁊ hoc ſtatiʒ dicit cõdictio acquiri nõ põt. Dñ ſignori hic not.acceptũ breui manu a muliere marito datũ: ſimile.j.de dona.inter vi.⁊ vxo.l iij.§.ſi.alr̃ dr longa manu.vt.j.de ſolu.l.qui pecuniã. Itẽ no. ꝙ propter celeritatẽ duorũ actuum vnus actus occultaẽ vt ⁊ alr̃.j.de do.inter virũ ⁊ vx.l.ſi eũ.§.ſi inter virũ ⁊ vxorẽ.cũ.l.ſeq.⁊ ſe.[ꝯdictionẽ] ſub.ob cãm ꝙ ei dabiẽ hoc caſu matrimonio nõ ſecuto[ſm que].i.dicta.ſ.pxi.reſpõſo[nõ ipſa].ſ.obligatio [ſed ſoluẽda].ſ. ei qui accepto tulit.[ſua tpa] ſcʒ annua bima trima die.Uñ not.vbicunqʒ aliquis liberaẽ per acceptilationẽ ⁊ ſubeſt cã ꝙ illa efficiatur vtilis: ⁊ ad iſtud accedit.ſ.quod metus cauſa.l.metum.§.ex eo.⁊.ſ. de preſcrip.verb.l.ob cam.

SI pater. In princ.huius.l.dicitur: ſi pater promiſit dotem pro filia ſua ⁊ poſtea eam emancipauit non ſoluitur obligatio illius dotis:imo heredes eius ſoluere tenentur:ſicut cum moritur pater ante nuptias ſecutas. hoc dicit princip.huius legis.videatis expoſitionem litere.

Que debitorẽ. In.§.iſto dicẽ:filius meus erat debitor mulieris in.c.illa mulier nupta ei conſtituit dotem quod mihi debet filius tuus doti tibi erit nunquid mulier obligatur:certe non: ſed efficitur vt id qd mulier a me recuperare act.de peculio poterat ꝙ illud ſit in dotẽ: ⁊ ideo ſi mulier velit poſtea petere qd debebat pater: vel filius repelleẽ exceptiõe pacti ꝯuenti.ſed ſi ſoluto poſtea matrimonio agat actione de dote:ꝯſequeẽ qd erat in peculio tpe dotis promiſſe:qd eſt verum ſi poſt nuptias dos eſt promiſſa: ſed ſi dos fuit promiſſa ante nuptias tunc cõſequetur qd erat tempore quo nuptie ſecute fuerint: ſʒ quid ſi mulier nuptura filio meo tempore nuptiarum cõſtituit in dotem quod erat in peculio:nunquid inſpiciẽ tempus nuptiarum:certe ſic:ſed ſi mulier erat nuptura alii ꝙ filio meo ⁊ iuſſit filium meũ debitorẽ promittere dotẽ de peculio pro ea:inſpicitur tps quo fuit dos promiſſa: ⁊ ideo erit in doteʒ quod erat in peculio tempore promiſſionis. hoc dicit iſte.§.cum.l.ſeq. videatis expoſitionem litere.[filiumfamil.habet]ſub.⁊ per conſequens patrem de peculio [non obligatur].ſ.ciuiliter:vel non obligatur vllo modo:vt pecuniam aliquam ſoluat.quia iſtud pactum ſit ad liberandum.vt probatur.ſ.de pactis.l. ſi ⁊ unus § pactus ne peteret[in dotem ſit] ſubaudi quatenus in peculio fuit, quia illud videtur

accepiſſe

accepiſſe ꝛ in dotem dediſſe: de reſiduo vero contra filiũ agere pot[patri]poſtꝗ̃ mulier dedit in dotem[ſubmouebit]ſub. ſi nuptie ſunt ſecute. vt. ſ͞. l. dotis in fi. ꝛ l. licet.

Quemadmodũ. In pn. huius. l. dr: ſicut ſeruus ſtipulãdo acquirit mihi inuito ita dotẽ ſibi ꝓmiſſã meo noĩe mihi acquirit verũtñ periculũ illius dotis nõ erit meũ: nec etiam teneor pſtare culpã: niſi ratã habueri ꝓmiſſionẽ vel traditionẽ factã in pſonã ſerui mei vel filij: ꝛ ideo cõſtãte matrimonio res quas dedit in dotẽ ↄdicet: vel ſi nõ dedit res i dotẽ ſed ꝓmiſit dare cõditione agendo contra eũ conſequetur liberationẽ promiſſionis. h. d. iſta. l. in prin. videatis expõnẽ lr̃e. [acquirit.] vt ſ. de acq. re. domi. l. etiã. [patiat] ꝛ ideo dicit litera patiat: quia actio dat ex nudo pacto: ꝛ ſi nõ ſtipulet. vt. C. de do. ꝓmiſ. l. ad exactionẽ[promiſſis]ſeruo ſub. [neqꝫ culpã]ſub. ſi non habeat ratã illã promiſſionẽ vt ſtatĩ ſequit[ſiliiſa. facta]ſub. nomine dñi vel patris in pſonã eni ſerui nõ poſſet ↄſtitui dos qđ hic videtur dicere. vt. C. de inceſ. ꝛ inuti. nup. l. cũ ancillis [aut pater preſtet]ſub. ſed dolũ pater aut dñs pſtat vt. ſ͞. depo. l. in boneſi dei[repetiturã]. ſ. ꝙ hic eſt ſpeciale: vt dos ↄſtãte matrimonio repetat. vt. C. ſi dos ↄſtã. ma. fu. ceſ. l. i. vna. [hoc idẽ]. ſ. in ꝓmiſſiõe facta ꝺ dote ↄſtituẽda. [liberet]ſub. ſi nõdũ pater vl' dñs ratã habuit alr̃ nõ. vt. ſ͞. eo. l. ſi pater. §. que debitorẽ. ꝛ eſt ratio quare mulier ↄdicet hic ↄſtãte matrimonio ſi dñs ratũ nõ habet ne periclitet mulier qꝛ nõ haberet quẽ ↄueniret ſorte qꝛ ſeruus nõ habebat peculiũ vl' ſi habebat a dño ſine dolo malo auferret: ꝛ ideo cõdicet. ſine cã agit mulier hic: qꝛ vbi nõ eſt matrimoniũ nec dos. vt. ſ͞. e. l. iij. ꝛ ideo agere actiõe de dote nõ põt.

Si debitori. In. §. iſto dr: ſi mulier nuptura debitori ita ↄſtituit dotẽ: qđ mihi debes aut fũd' ſemproniani' tibi erit i dotẽ: ſi mulier eligit ꝙ ei debeo ſi petã fundũ repellar doli excep. ſꝫ ſi mulier fundũ dedit ꝓma actiõe petet ꝙ ſibi debet. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere.

Pater etiam. In. §. iſto dr: ſi pater exiſtimabat ſe debitorẽ filie ſueqꝫ putabat ei debere ꝓmiſit pro ea in dotẽ ꝫ obligat tali pactione. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [promiſiſſet]eius marito[obligabitur]ꝛ hoc accedit. ff. de condi. cau. da. l. ſi mulier.

Si ſeruo. In. l. iſta dr: mulier dedit ſeruũ in dotẽ: ante nuptias ſecutas illi ſeruo donatũ eſt vel legatũ: nũquid ampliat dos. ꝛ reſpondet ꝙ ſic: ſicut ampliat ex fructibus fundi: qui ante nuptias traditus eſt. h. d. iſta. l. videatis expoſitioneꝫ litere. [fundi]qꝛ illi augent dotem. vt. ſ͞. eo. l. dotis fructus. i. reſpon.

Alii facta ſtipulatiõe. In prin. hui'. l. dr: fui ſtipulat' a muliere. x. i anno ꝓximo dotis noĩe mihi dari modo queritur: an annus erit cõputãdus ex die ꝓmiſſionis: an ex die nuptiarũ: ꝛ rñdetur ꝙ ex die nuptiarũ: ne ſi intra annum nuptie nõ eſſent ſecute videri poſſit: ideo dos non debeatur. h. d. principium huius legis videatis expoſitionem litere. [non deberi]vt. ſ. ſo. ma. l. de diuiſione.

Socer genero ſuo. In. §. iſto dr: tu duxiſti filiã alicuius in vxorẽ ſocer tu' ita legauit lego tibi. c. nomine filie mee: tu debebis agere contra heredes ſoceri: ꝛ ſoluerũt tibi: nunquid diuortio facto illa pecunia erit reddẽda: certe ſic: verũtamen ſi illa pecunia non eſſet ſoluta mulieri eſſet actio denegãda. h. d. pn. hui' legis: videatis expoſitionem litere. [legatis referri] .i. aſſimilari: qꝛ vt de ceteris legatis detrahitur falcidia ita de iſto.

Vir ab eo. In. l. iſta dr ↄdã volebat mulierẽ ꝗ̃ ductur' erã i vxorẽ dotare ille ꝓmiſit mihi certã quãtitatẽ pecunie i dotẽ dare: poſtea euꝫ liberaui per acceptilationẽ: dicẽdũ eſt ꝙ teneat mulieri: qꝛ perinde eſt ac ſi pecuniã a ꝓmiſſore acceperim ꝛ eidẽ donaueri. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e[volebat]ꝓmittendo eidẽ certam quantitatem pecunie. [non eſſet.] vt. ſ͞. eo. l. ſi extraneus.

q **De fundũ.** In. l. iſta dr: mulier marito ſuo dedit in dotẽ fundũ celebrato diuortio fuit pacta cũ marito ad quẽ redibat vt marit' haberet. x. i dotẽ: ꝛ fundũ ſibi redderet: mulier dedit ſibi. x. ꝛ anteꝗ̃ fundus ſibi reſtitueret deceſſit: nunqđ fundus habebit in dotem: certe non: igit quaſi ſine cauſa ſit apud maritũ ↄdicet ſicut apparet euidẽter in pignoratitia actione vt de hoc ponit exemplũ in litera. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere[reſtitueret]ideo dixit celebrato diuortio: quia hoc pactum nõ valeret. conſtãte matrimonio niſi eſſet vtile mulieri. vt. ſ͞. e. l. ita ↄſtãte [conuenit] .i. cõueniens eſt [ꝛ enĩ] ponit modo exemplũ [poſſim]nã oblata pecunia vel ſoluta datur debitori pignoratitia directa. vt. ſ͞. de pig. act. l. ſi res. §. omnis. ꝛ ad hoc facit. ſ͞. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſoluitur. §. ſi conuenit.

Si res quas. In. l. iſta dicit: ſi pater res ꝗ̃s donauit filie emãcipate poſtea volũtate ei' dedit in dotẽ ꝓ ea videt eſſe dos aduẽticia nõ ꝓfecticia. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere[datã]ſꝫ ſi pater nõ dõaſſet tũc eẽt dos ꝓfecticia vt. ſ͞. e. l. ꝓfecticia. §. vl.

Non ſolum. In. l. iſta dr: ſi mulier dat mihi fundũ ſuũ i dotẽ eſtimatũ ſiue ineſtimatũ: ꝛ ꝓmiſit marito duplã pro euictiõe ſecuta euictiõe agat ↄ eã ꝛ aſſequat duplã quicqđ aſſequet celebrato diuortio mulieri agẽti ꝺ dote tenet reſtituere. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e. [datus eſt]cũ ob quãlibet cauſaꝫ poſſit ꝓmitti dupla. vt. ſ͞. de euic. l. ſciendũ[neceſſe non habeat] qꝛ nõ erat cõſuetudo in regione vt dupla ꝓmitteret nomine euictionis: vel nõ erat res precioſa[agenti.]accedit. ſ͞. eo. l. quotiens.

Cum vir. In. l. iſta dr: vir nolebat dõare vxori illud qđ vxor debebat in dotẽ dare: vir illud a debitore mulieris qui ſoluendo non erat ſtipulatus eſt: quid erit in dotem: reſpondetur ꝙ id duntaxat ad quod debitor mulieris ſoluendo erat.

Res que. In. l. iſta dr: ſi maritus accipit pecuniã in dotẽ ꝛ ꝺ pecunia dotali res emit volũtate vxoris. res empte incipiũt dotales eſſe. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e. [eſſe vident.] Or ſignori habetis in. l. iſta ſi maritus ꝛc. vt dixi in caſu: qđ eſt verũ: ſi volũtate mulieris res ↄparate ſunt ꝛ mulieris ſit vtile. vt arg. ſ͞. e. l. ita cõſtãte. ꝛ. ſ. tit. ꝓxi. l. ſi mulier dotis. ſecus ſi inuita muliere res comparate ſunt ꝛ ſic ſoluitur contra. C. e. l. ex pecunia dotali.

Cum dotis. In. l. iſta dr: ſi pater mulieris promittit. c. tibi dare i dotẽ ꝓ filia vel etiã ipſa mulier ꝛ de hoc dat tibi fideiuſſorẽ tenetur fideiuſſor eo nomine datus. h. d. iſta. l. [datus] ab eo qui dotẽ ꝓmittit marito[tenet] .i. obligat. Or ſignori vt vos tollatis arg. ↄtra. no. ſi mulier vel pater eius ꝓmittit dotẽ ꝛ dat fideiuſſorẽ ꝺ dote ſoluẽda tenet fideiuſſor vt hic. ꝛ. ſ͞. e. l. ꝓmittẽdo ꝛ. ſ. ſol. ma. l. ſi conſtante. §. quotiẽs. ſed ſi maritus vel pater mariti dat fideiuſſoreꝫ vxori de dote cõſeruãda talis fideiuſſor nõ tenetur: ne cauſa perfidie in ↄnubio oriatur. vt. C. ne fi. vel mã. do. dẽ. l. i. ꝛ. ij. Et circa hoc no. tres opi. dixit. P. ſi marit' ꝓmittit reddere dotẽ ꝛ dat fideiuſſorẽ tenet fideiuſſor: ſic intelligit totũ titu. C. ne fid. do. dent que opi. non eſt bona: quia rubrica eſt ꝓhibitoria. ꝛ a titulis ꝛ rubricis eſt arguẽdũ. ſ. ſi cer. pet. alij dicũt ꝙ fideiuſſor nõ tenet: ſed receptor. C. de do. ãte nup. l. ſi. ſed nec hec eſt bõa: qꝛ quo caſu nõ tenet vt fideiuſſor nec colore queſito põt teneri receptor dotis. ſ͞. ad vell. l. ꝗ̃uis. §. ſi cũ eſſem. Sed tertia eſt opi. ꝛ vera: ſi ꝓmitto mulieri reſtituere dotẽ in euentũ reſtituẽde dotis ꝛ do fideiuſſorẽ obligatur. ſ. ſol. ma. l. ſi conſtãte. §. quotiẽs. ſed ſi darẽ vxori fideiuſſorẽ de dote ſeruãda talis fideiuſſor non debet dari: ne cauſa perfidie oriretur in connubio. C. ne fi. do. den. l. i.

Si is qui ſtichũ. In prin. huius. l. dr: tu debebas mulieri ſtichũ ſeruũ: mulier nuptura mihi delegauit te mihi itaꝗ̃ ſtichũ dares ꝛ eſſes in mora dandi: deceſſit ſtichus cui' erit periculũ ſtichi: certe mulieris: ſꝫ ſi fuerim in mora petẽdi ꝛ ſtichus erat periturus eodẽ modo penes me mulieris erit periculũ. vnde ei act. de dote non teneor. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionẽ litere. Or ſignori ex prin. huius. l. colligitur ar. ꝙ ſi ſtich' erat periturus apud maritum vt apud debitorẽ ꝛ fuit in mora in exigẽdo: nõ tenet de interitu maritus: ꝛ ſic videtur in prin. hui'. l. ꝙ ſi res erat apud creditorẽ peritura vt apud debitoreꝫ ꝛ fuit in mora tradẽdi ꝙ debitor nõ teneatur de interitu: ꝛ ſic vr̃ eſſe ar. ꝓ op. mar. ꝛ ad hoc eſt ar. pro eo. ſ͞. de pac. l. ſi plures. § i. ſed certe eius opi. non eſt bona. nã ex quo debitor eſt in mora etiam ſi ſit peritura res apud creditorẽ vt perijt apud debitorẽ ſemper tenetur de interitu: nec liberatur interitu qꝛ ſatis eſt ꝙ ſi debitor ſoluiſſet ꝙ creditor ſorte eũ diſtraxiſſet. vt. ſ͞. de po. l. ſi in aſia. in fi. ꝛ. ſ. de leg. i. l. ꝓſius. in fi. ꝛ. l. cũ res. in fin. nec facit prin. huius. l. pro opi. mar. qꝛ hic debitor ſtichi non erat in mora reddẽdi ſiue dandi ſtichũ: ſed marit' fuerat in mora exigendi vnde iſta mora non ꝓiudicat mulieri iuxta regulã. vt. ſ. de verb. obli. l. ſi ſtichus. ꝛ. l. ſi certos. itẽ non ob. l. ſi plures. §. i. quia ibi habebat debitor iuſtam cauſam litigandi.

Ibi dos debet eſſe. In. §. iſto dr: pater me' dotẽ vxoris mee recepit poſtea pater meus fratrem meũ ſibi heredem inſtituit ꝛ me exheredauit: vel me ꝛ fratrẽ meũ inſtituit equaliter mortuo patre dico fratri meo habeo neceſſe ſuſtinere onera mr̃imonij ſolue dotem. nunquid ſum audiendus: reſpõdet ꝙ ſic: qꝛ ibi dos dꝫ eſſe vbi ſunt onera matrimonij: ſicut ꝛ mortuo patre libert.

ſequunt̃ maritũ ⁊ vxor maritũ. vñ dos debet eſſe apud me maritum. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [ſicut liberi] ſub. nati ex nuru. [ſicut vxor.] ſub. ſequent̃ filij maritũ. vñ not. in. l. ſi pater meꝰ ⁊c. dic vt dixi i caſu: ⁊ ad iſtud accedit. ſ. famil. erciſcũ. l. ſi maritus. ⁊ l. ſi filia. §. j. ⁊ ſ. p ſocio. l. actione. §. vlti. ⁊. j. de do. pre. l. ij. § per cõtrariũ: ⁊ que ſint onera matrimonij dicitur. j. ſolu. matri. l. ſi cum dotem. §. ſin autem in ſeruiſſimo.

Quod dicitur. In. §. iſto ad expoſitionẽ cuiuſdã regule dicunt̃ tria. Iſta ẽ regula ꝙ impẽſa neceſſaria ipo iure minuit dotẽ: ẽ ne regula ita intelligenda: ſi mulier dedit mihi fundũ valentẽ. c. in dotẽ ⁊ impendi neceſſario quinquaginta: nũquid dimidia fundi deſinit dotalis eſſe? certe nõ: ſed eſt intelligẽda ꝙ poſſum retinere fundum niſi impenſa mihi reddat̃. Secũdo dicitur ponamus qꝺ mulier dat fundũ in dotẽ valentem. c. ⁊ impendi neceſſario ꝑ plures vices. c. indubitãter fundus deſinit dotalis eſſe: niſi mulier infra annũ reddat impenſas. tertio dicit̃: ponamus ꝙ mulier dedit fundũ i dotẽ lexiſtimatũ valẽtẽ cẽtũ: ⁊ i pecunia quinquaginta: neceſſario impendi circa fundũ. l. nunquid impenſa neceſſaria minuit fundũ: certe nõ: ſed quinquaginta que erãt in dotẽ: ſed quid ſi fundus ſolus eſt datus in dotẽ mihi ⁊ impẽdi quantũ eſt in fundo ⁊ mulier ſoluit impenſas: nunquid fundus incipit eſſe dotalis quaſi de nouo datus ſit in dotẽ: ⁊ certe ſcd̃m ſententiã ſceuole videtur ꝙ deſinit eſſe dotalis: igit̃ poteſt alienari: econtra videtur ꝙ non incipiat eſſe dotalis: imo videtur ꝙ pecunia data in dotẽ videatur: ſed certe verꝰ eſt vt fundꝰ dotalis incipiat eſſe: ſꝫ interim nõ poterit alienari. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [qꝺ neceſſarias impenſas ipo iure dotẽ minuere] vt. C. de rei vxo. act. l. vna. §. ſed nec ob impenſas ⁊. ſ. de euic. l. ſi priore. §. ſi pro euictione. ⁊. ſ. de rit. nup. l. dotem. ⁊. j. de impẽ. in re. do. fa. l. iii. §. qꝺ dicitur. neceſſaria impenſa eſt que ſi facta nõ eſſet res erat peritura vel deterior futura. vt. j. de impen. in re. do. fac. l. iii. §. nos itaqꝫ.

Nuptura. In. l. iſta dicitur: mulier nuptura filio meo dotem mihi ita promiſit qꝺ filius tuus mihi debet id tibi doti erit: quid intelligitur in dotem habere? ⁊ certe diſtinguitur: ſi conſtituit in dotem ꝙ ſibi debet filius meꝰ naturaliter ⁊ ciuiliter pecunia quã debet ei filius meus inſolidum eſt in dotẽ: ſi autem conſtituit in dotẽ ꝙ ego pater debeo nomine filij mei videtur conſtituiſſe ꝙ ego pater debeo act. de peculio vel de in rem verſo quantum erat in peculio eo tempore quo promiſit: erit in dotẽ vel quantum erat verſum in rem meam: ſed quid in dubio videt̃ conſtituiſſe in dotem potius qꝺ debet filꝰ meus ꝙ̃ qꝺ ego pater debeo niſi probaretur euidenter contrariũ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. [continebitur] qꝛ filiuſfa. ⁊c. vt. j. de ac. ⁊ obli. l. filiuſfa. [eſtimare] ſ. iudex [promittitur] .i. quo nubit [oportebit] accedit. ſ. e. l. ſi pater. § que debitorem. in fi. ⁊ l. ſeq. [approbetur] vnde not. hic: ꝙ aliquid preſumitur eſſe eo ipſo ꝙ contrarium non probatur ⁊ huic preſumptioni ſtatur ⁊ ſimile habuiſtis. ſ. eo. l. dotem.

f ¶ Quero ⁊c. not. iſtum caſuꝫ q eſt adeo verꝰ vt ſi qs promittit dotem arbitrio boni viri qꝺ tunc intelligitur certa quãtitas relicta quã bonꝰ arbiter arbitrari debet ẽt ſi nũquaꝫ arbitratus fuiſſet vt hic ꝑ bart. alleg. l. j. de lega. ij.

Si ſponſalibus. In prin. huius. l. dr̃: ꝓmiſiſti titio noĩe ſeie dotem ſpõſalibus nondũ ꝯtractis. modo querit̃: ſi ab initio no vult ei nubere: vtrũ illud debeat i dotẽ dari ſi poſtea nupſit: ⁊ rñdetur ꝙ ſic: niſi probet̃ alias nuptias interceſſiſſe. h. d. prin. huius. l. videatis expoſitionẽ litere. [interueniſſent] quia tunc intelligebatur agi de nuptijs proximis. vt. j. e. l. dotis.

Si mulier. In. §. iſto dicit̃: qdã mulier pamphila fuit a titio ſtipulata: iſta mulier nuptura titio dedit in dotẽ qꝺ titius debebat ex nunc qd iſta pãphila intelligit̃ eſſe in dotẽ ⁊ ſi interim pereat periculũ erit mulieris ſed ſi pariat partus erit mulieris: ⁊ certe videtur ꝙ nõ: qꝛ ſi in ſua cauſa prior ſtipulatio manſiſſet nõ daretur partus mulieri ſed certe dicendũ eſt ꝙ ſi habuit pãphilã maritus eo tempore quo cõſtituit dotẽ videtur perueniſſe ad eũ breui manu: ſed ſi non habuit eã liberatur ab eius ꝓmiſſione: ⁊ partum nõ poterit vendicare. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [non debetur.] ſub. hoc caſu alꝭ ſic. ¶ Or ſignori colligimus hic ſi ſtipulor a te pamphilã que eſt tua ꝙ teneris mihi dare: ſi poſtea cõſtituo eã filio tuo meo nomine dare in dotẽ videt̃ ad te perueniſſe ⁊ ad hoc facit. ſ. de pub. l. ſi res. ⁊. j. ꝺ acq. re. do. he quoqꝫ res. Item colligitur hic ꝙ habeo rei vendi. ⁊ tñ res nõ eſt mea pone titius dñs illius rei quaꝫ non poſſidet cedit mihi rei vendi. habeo rei ven. ex iure ceſſo. tñ nõ ſum dñs illius rei qꝛ minꝰ eſt habere actionem ꝙ̃ rem. vt. j. de reg. iur. l. minus. Itẽ extraditione habili facta tranſit dominium non per ceſſionem. vt in ſti. de re. di. §. per traditionem.

j ¶ Adiectus quis videtur ad ſolutionem non ad obligationem que ex ſolutione reſultat.

Si mulier. In princ. huius. l. dicit̃: mulier promiſit dare dotẽ his verbis tibi aut titio marito meo. c. doti erunt: nũquid valet promiſſio? certe ſic: ⁊ titio hoc caſu poteſt ſolui ⁊ eũ maritus teneberis actione de dote: nec mirum cum promiſſura viro poſſit eum delegare: vt alteri promittat. [titio dari poſſe.] quia adiecto poteſt ſolui. vt. j. de verb. obligationi. l. vlt. §. qui ſibi. [teneri] ⁊ ita not. quod pro dote poteſt dari fideiuſſor: vt hic ⁊ dixi. C. e. l. cum dotis. [obligari.] hoc debet intelligi quando voluntate mulieris promittitur dos.

i ¶ Debitor non liberatur per delegationem niſi delegatio queratur. Item reſtitutio fideicommiſſi ex trebellianica delegari non poteſt.

Ex aſſe heres inſtitutus. In. §. iſto dr̃: qdã fuit ex aſſe heres inſtitutus ⁊ rogatus eſt reſtituere dodrantẽ marito dare promiſit: nunquid marito erit obligatus: ⁊ nunquid reſtituendo marito tranſeunt actiones: videtur quod non: qꝛ facienda eſt fideicommiſſario. Denuo videtur agi cum eo incerti cõdictione ſine cauſa. vt preſtetur marito eſtimatio fideicommiſſi: cuius ſententie iuriſconſul. Marti. qui fecit legem iſtam non ſentit: quia debitor mulieris ita obligatur ſi vir poteſt accipere id quod debetur mulieri: quare? ne mulier remaneat indotata. videtur dicendum quod fideicommiſſum mulieri reſtituat: ⁊ mulier dodrantem det marito in dotẽ: quia ad eam fideicommiſſi onera pertinent: non autem marito reſtituenda eſt: quia ſi marito reſtitueretur: reſtitueretur procuratori in rem ſuam: quod non poteſt eſſe. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere. [obligatus.] ſcilicet ille qui reſtituit ſecundum quoſdam alij tamen dicunt. [obligatus] ſcilicet maritus delegatꝰ [⁊ quibus obſtrictus eſt] vt. j. ad treb. l. j. [cum eo] ſ. marito: alij exponunt [cum eo] ſ. fideicommiſſario. [preſter eſtimationem] ſ. marito [obtinente.] ſcilicet hoc caſu. Or ſignori habetis hic vnum quod videtur mirabile: ſi quis eſt inſtitutus heres ⁊ rogatus eſt vxori mee reſtituere non poteſt mihi reſtituere voluntate vxoris mee. Sed ad iſtud opponitur et videtur quod hereditas non ſoluꝫ poſſit reſtitui fideicommiſſario: imo procuratori ſuo. vnde videtur contra. j. ad tre. l. apud iul. §. vtrum. Ad ſolutionem huius contra. vos dicetis heres rogatꝰ eſt reſtituere hereditatẽ poteſt mihi reſtituere ⁊ meo ſimplici procuratori: quia videtur mihi reſtituere: ⁊ ſic loquitur. l. contra. ſed hic heres rogatus mihi reſtituere dodrantem hereditatis nõ reſtituebat mihi ſed volebat reſtituere marito qui erat conſtitutus procura. in rem ſuam quod facere non poteſt qꝛ in eum tranſirent actiones vt. ſ. famil. erciſcũ. l. plane. ⁊ heres debet transferre actiones in fideicommiſſarium: vel alium per quem ad fideicom. perueniant.

Eius nomine. In. §. iſto dr̃: ſi nomine cuiuſdã mulieris que libera videbatur dediſti. x. in dotẽ: ſicut ſi pro libera muliere dediſſes poſſes condicere qꝛ nuptie non ſunt ſecute: ita ſi pro iſta dediſti: ſed ſi iſta manumiſſa nupſit non poteris cõdicere ſi ea mente dediſti vt dos eſſet quandocunqꝫ nuptie ſequerentur.

a **Quero.** In. l. iſta dr̃: ſi adulta ꝯtrahit matrimonium ⁊ vult dotem conſtituere auctoritate curatoris debet cõſtituere dotem inſpecta eiꝰ facultate ⁊ dignitate: ⁊ mariti. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e. [patit̃] .i. vſqꝫ ad ꝓbabilẽ modũ: accedit. j. e. l. cũ poſt. §. gener. ⁊ §. ſeq. ⁊. C. de admi. tut. ſi curatorem. ſi autẽ iſto modo nõ cõſtituitur dos. vt. j. e. l. cum poſt. §. j. vel ſi promittit dotẽ vltra vires patrimonij. vt. ſ. de mi. l. ſi ex cauſa. §. in dotis.

b **Que generalis.** In. l. iſta dr̃: ſi datꝰ ẽ generalꝭ curator adulte: vel ſpalꝭ ad dotẽ cõſtituẽdã ſi ꝓmittat dotẽ vltra facultates eiꝰ ꝓmiſſio nõ valet ipſo iure quod vltra ꝓmiſſum eſt: et iſte curator res adulte dꝫ dare in dotẽ nõ autẽ debet eas vendere ⁊ precium eaꝝ dare in dotẽ: niſi maritus aliter nolet cõtrahere matrimoniũ cũ adulta [danda] vel augẽda vel mutãda [cõſtitutus ſit] nã põt eſſe curator gñalꝭ ⁊ põt dari curator certe rei vt inſti. qui. ca. tu. vel cu. poſ. §. certe rei [infirmari] ideo qꝛ vtile ꝑ inutile ⁊c. vt. j. de verb. ob. l. j. in fi. ⁊ l. que extrinſecus. [dotẽ cõſtituere] nã ob cãm dotis poteſt res mulieris ẽt minoris alienari. vt. C. de predi. mi. l. ob es. ⁊. j. l. proxi. dicetur.

Titia. In. l. iſta dr̃: quedã mulier noĩe titia minor. xxv. an. quartã partẽ hereditatis mr̃is habebat cõem cũ fratribꝰ ſubinde illã ſuã parteꝫ cũ fratribꝰ permutauit ⁊ accepit quẽdã fundũ q nõ erat in hr̃ditate: iſtuꝫ fundum cum alijs rebus dedit marito ſuo in dotẽ: poſtmoduꝫ petijt reſtitutionẽ in integ. ꝯ̃ ꝑmutationẽ ⁊ reſtituta eſt: ⁊ recuperauit q̃rtã partẽ ⁊ fundũ reſtituit qd faciet maritus: nũquid

perdet

perdet fundū ⁊ cōtentus eſſe dȝ aliis rebus in dotem datis. itē quid erit ſi iſta titia mulier deceſſit relictis heredib⁹ qui petierunt reſtitui in integrū: ⁊ reſtituti ſunt ex pſona ſua ⁊ maritus erat pactus cū ea qḋ ſi mulier predecederet qḋ lucraret dotē: nūquid marit⁹ tenet reſtituere fundū ⁊ cōtentus eſſe dȝ in retentione lucri dotis aliis rebus: reſpondet iuriſcon. qui fecit .l. iſtaȝ qḋ marito dȝ auferri fundus: ſed ipſa mulier vel heredes eius debent preſtare marito eſtimationē illius fundi que erat tempore cōtracti matrimonii. h. d. iſta .l. videatis expoſitionem litere. [facta] vt. ff. de rerū permu. l. j. [reſtituat] cōtra permutationē [in dotē datis] certe non in fi. huius. l. dī. [item quero] Or ſignori no. qḋ hic incipit ſcḋa pars huius .l. ⁊ dixit hic Jo. qḋ ſuperior pars huius .l. loquit in titia minore .xxv. an. hec ſecunda pars loquit in maiore .xxv. an. ſȝ ipſe nō bñ dixit: ⁊ quare hoc. j. videbitis [ex pſona ei⁹ petierūt] p hoc apparet qḋ titia erat minor .xxv. an. vt. ff. de in inte. re. l. non ſolū. Or ſignori ad .l. iſtam opponit ⁊ conuincit hoc dictū ſtare non poſſe: ⁊ ad primū dictū opponit ſic: ſi titia erat minor .xxv. an. qñ pmutauit q̄rtā partē hereditatis matris cū fratrib⁹ ſuis quō potuit pmutare ſine decreto: vt. j. de re. e. qui ſub tut. vl cur. ſunt. l. j. nec de decreto aliqḋ dī. vnde cū ipſo iure nō tenuit pmutatio non reſtituit: qꝛ quotiens ordinariū auxiliū hȝ locū ceſſat extraordi. vt. ff. de mi. l. in cauſe. §. in princ. Rñdeo in iſta quarta parte hereditatis non erāt predia ⁊ ita potuit pmutare ſine decreto ſm hec tpa: ſȝ hodie ſecus eſſet. vt. C. de admi. tu. l. lex que tutores. in fi. vel pōt dici qḋ alienauit cū decreto ⁊ pōt reſtitui contra decretum vt. C. de prediis mi. non ali. l. ſi quidem. Sed denuo ad primū ⁊ ad ſcḋm huius .l. opponit cuȝ titia minor eſſet .xxv. ann. quō potuit dare funduȝ in dotē marito cū non poſſit alienari niſi ob es alienū. vt. C. de predi. mi. non ali. l. ob es. ⁊ .l. ſi predia ad quod dixit Jo. intelligo iſtud ſcḋm dictuȝ qñ titia erat maior .xxv. an. ⁊ ſic non refertur ad primum dictum. ſ. cū titia eſſet minor .xxv. an. ſed videtur qḋ non bene dixerit: qꝛ ſi titia erat maior .xxv. an. quō heredes ei⁹ reſtituunt vt hic dī. reſpondebat Jo. hic titia fuit decepta vltra dimidiam iuſti precii dando fundū eſtimatum in dotem. vnde poteſt reſtitui. vt. ff. eo. l. iure ſuccurſum eſt. in fi. Sed ſignori verius eſt ſm Azo. vt dicamus qḋ titia erat minor .xxv. an. in iſto ſcḋo dicto ⁊ primo ⁊ ſic refert ſe ad proximuȝ dictū. nam ad proxime dicta dȝ referri. vt ar. j. de leg. iij. l. ſi plures. in fi. ⁊ dicimus ſm Azo. qḋ hec titia minor .xxv. an. dedit fundū in dotem cū decreto ſicut pōt predium minoris alienari cuȝ decreto ob es alienum vt in preal. l. ob es. ita ob aliam cauſam neceſſariā: puta cauſa dotis ⁊ cauſa donationis pꝑter nuptias eſt neceſſaria. vt arg. C. de admi. tut. l. lex que. in prin. ⁊ C. ſi mi. fac. ma. ra. ha. l. vlt.

1 ☞ Actionem alteri queſitam ex facto meo ſibi auferre non poſſum ſine voluntate ſua niſi meo nomine ⁊ ad meam vtilitatem queſita ſit. hoc dicit.

1 **STipulatio.** †In .l. iſta dī: ſi extraneus dat dotē pro muliere ⁊ ſtipulatur ſibi reddi: ⁊ ſubſequitur diuortium cōpetit ei actio ex ſtipu. ⁊ ſi poſtea reintegrat matrimoniū nō extinguit act. ex ſtip. ⁊ ideo de nouo cōſtituēda eſt dos: cōſentiente extraneo ne mulier indotata in ſequēti matrimonio remaneat: qḋ eſt verū ſi dos pfecta eſt de bōis extranei: ſȝ ſi pfecta eſt de bonis mulieris lȝ extraneus ſtipulatus fuerit reintegrabit dos: etiā ſi de nouo nō ꝯſentiat extraneus. h. d. iſta .l. videatis expōnem lr̃e. [ab extraneo] ſ. qui dedit dotē. [intercidit.] vt. ff. ſo. ma. l. inſulā. §. vlt. ⁊ arg. ff. de pac. l. vlti. [cōſtituenda eſt.] vt. j. de pac. do. l. cū maritus. §. titius. ⁊ hoc ſi vult. nam non cogit vt dixi. ff. e. l. dotem [ſtipulatus eſt] ſ. nōie mulieris. [tūc eñ] ſ. qñ ab ipſa muliere dos pfecta eſt [ꝯſenſus eius] ſ. ſtipulātis nōie mulieris [non eſt neceſſarius.] vt. ff. eo. l. diuus.

POſt diuortium. In .l. iſta dī: ſi mulier marito dedit dotem celebrato diuortio marit⁹ nō cauit ſibi reddere ⁊ alii nupſit: ⁊ poſtea ad primū maritū redijt dos intelligit reintegrata. h. d. iſta .l. videatis expoſitionez lr̃e. [reintegratur] accedit. ff. eo. l. ſi mulier. ⁊ .l. dotem. ⁊ .l. diuus. ſecus ſi extraneus dedit dotem. vt. ff. l. proxi.

SI legato. In .l. iſta dī: ſi mulier dedit fundū ſuū in dotē marito ⁊ ſeruo dotali obuenit hereditas vel legatū cōtemplatione mulieris non mariti ſoluto matrimonio reddendū eſt illud mulieri. h. d. iſta .l. videatis expoſitionem litere.

SI vſufructus fundi. In .l. iſta dī: pater mulieris vl extraneus fundi vſumfructū dedit mihi marito mulieris i dotē: poſtea celebratū eſt diuortiū quō reddetur vſufruc. mulieri: certe non videt qḋ non poſſit reddi: qꝛ marit⁹ eſt vſufructuarius: ⁊ vſufructuarius non pōt alteri cedere vſumfructū q̄ꝫ pꝓprietario: ⁊ ſi cedat vſumfructū alteri nihil agitur: imo ad dñm pꝓprietatis reuertit. ſed dicendū eſt qḋ tale remediū dȝ adhiberi: qꝛ marit⁹ locabit vſumfructū illi⁹ fundi mulieri: vel vendet vno nūmo vt per locationē ius vſufructus remaneat penes mari tuȝ ⁊ vſumfructū habeat mulier. h. d. iſta .l. videatis expoſitionem litere. [cuius pꝓprietatem] ſub. nec etiam vſumfructum. [a domino pꝓprietatis.] puta a patre mulieris Or ſignori not. hic lȝ regulariter locatio nō poſſit cōtrahi vno nummo. vt. ff. loc. ⁊ conduc. l. ſi quis. ⁊ .j. de acqui. poſ. l. ſi quis. §. vlti. ſpeciale tamen eſt hic vt vno nummo contrahatur locatio. Sed ad iſtam .l. opponitur ⁊ videtur qḋ vſufruc. poſſit vendi. vnde videtur contra. ff. de vſufru. l. arboribus. §. vſufructuarius. ⁊ .l. qḋ ſi ſtipulata. ad quod vos dicetis: vſufruc. poteſt vēdi: id eſt vtilitas fructuuȝ non ipſum ius vt hic: ⁊ inſtitu. de vſu ⁊ habi. in fine.

PRoculus. In .l. iſta dī: qdā ancilla ſciēs vel ignorans ſe ancillā de facto ꝯxit mr̃imoniū cū libero ⁊ pecuniā nōie dotis dedit marito. modo q̄rit. nūquid illa pecunia erit dotalis an remaneat illi⁹ dñi ancille cui⁹ fuerat pecunia: rñdetur qḋ nō erit dotalis imo remanet illi⁹ cuius fuerat anteq̄ꝫ marito daret niſi illā pecuniā marit⁹ vſuceperit: ſȝ quid ſi ancilla libera facta eſt ⁊ perſeuerat in eadē volūtate: nūquid efficit dotalis: rñdet qḋ non: ideo poſtea ſecuto diuortio nec act. de dote nec ꝯdictiōe mulier illa illā pecuniā poterit petere: ſȝ dñs ancille illā pecuniā poterit vendicare ſi extat: ſed ſi vir pro ſuo vſuceperit illā pecuniaȝ triennio illam pecuniā maritus lucrifaciet: ſi vſuceperit anteq̄ꝫ matrimoniū eſſe inceperit: alr̄ ⁊ ſi maritus de illa pecunia rem cōparauit anteq̄ꝫ dos eſſe inciperet nō tenetur: qꝛ nō poſſidet nec dolo deſiſt poſſidere. h. d. iſta .l. videatis expoſitionez litere [nupſit] ſub. de facto nō de iure. vt. C. de ince. ⁊ inuti. nu. l. cuȝ ancillis [cuius] ſ. dñi ſui [niſi forte vſucapta eſt] ſ. a marito ti. pro ſuo: qꝛ credebat mr̃imoniū eſſe nō ti. p dote. qḋ ſi nō fuerit mr̃imoniū nec dos: vt. ff. e. l. iij. in pñ. §. qḋ ſi vir. [mutari potuit] mulier. vt. j. de acqui. poſ. l. q bona. §. qḋ dī. ſed pōt ei mutari a dño. vt. ff. ſi pars here. peta. l. pe. ⁊ vlt. [recte pōt] ſ. mulier. [luſeperit.] ſub. ſed ſi poſtq̄ꝫ cepit eſſe matrimoniuȝ: qꝛ ancilla libera eſt facta: maritus illā pecuniā datam ſibi in dotem vſuceperit: illa cōuertitur in cauſam dotis. nam ſicut mutuū ⁊ indebitum reconciliatur vſucapione: vt. ff. de condic. inde. l. indebiti §. ſed ſi nūmi. ita ⁊ dos: vt hic. ⁊ ita no. hic q̄ꝫ pecunia ſi retineatur vt corpus poteſt vſucapi: vt. ff. ſi cer. pe. l. nam ⁊ ſi fur.

1 ☞ Sermo ſimpliciter prolatus intelligitur pro prima vice.

1 **DOtis promiſſio.** †In .l. iſta dī: ſi mulier ꝯtraxit nuptias patre ignorāte: ⁊ pater poſtea ꝯſenſit: lȝ ab initio non fuerit mr̃imoniū: tamē valet pmiſſio dotis ex quo pater poſtea cōſenſit: ⁊ incipit eſſe mr̃imonium: qꝛ vbi ante matrimoniū pmittitur dos intelligit ineſſe tacita conditio ſi nuptie ſequantur. nam ſi minor .xij. an. vt maior vxor deducta ſit et promiſerit dotem. tūc lȝ pmiſſio dotis cum maior .xij. an. facta eſt apud maritum: ⁊ cū mulier pmittat dare .c. in dotem marito futuro intelligitur tacita conditio ſi nuptie ſequantur. ſ. de proximis nuptiis [ſi poſtea cōſenſerit] ſ. pater qḋ facere dȝ iure noſtro: aliꝰ eſſet nullum matrimonium: vt. C. de nupt. l. ſi vt proponis. [alie nuptie] qꝛ de primis videtur actum: vt. j. de ver. ſig. l. bonus. §. hoc ſermone.

CUm poſt diuortium. In prin. hui⁹ .l. dī: mulier pmiſit marito dare .c. in dotez, vel pdiū. poſtea pro illis .c. dedit ⁊ tradidit prediū cōuentū: ſecutū eſt diuortiuȝ culpa mulieris: ⁊ ita debebat pdere dotē: vt. C. de diuor. ⁊ re. l. conſenſu. mulier intrauit in poſ. illius predii: ⁊ diu poſſedit marito pñte ⁊ cōſentiente: nunqd maritus videt tacite feciſſe pactum mulieri: ne ab ea dotem pmiſſam petat: certe ſic. ⁊ ideo ſi maritus a muliere petat dotem: mulier repellet eum excep. taciti pacti. h. d. princ. huius .l. videatis expoſitionem lr̃e [promiſit] ſub. ⁊ tradidit. ⁊ ideo videbatur q̄ꝫ maritus poſſet intentare rei vendi. ſed contrarium eſt: vt. j. dicit [fuerit] marito ſciente et patiente [repellitur]. ¶ Or ſignori. vos debetis notare exemplum in prin. huius .l. vt dixi in caſu. ⁊ hic repeto: ⁊ ita nota q̄ꝫ ex temporis diuturnitate inducitur taciti pacti exceptio ſimile no. ff. de proba. l. procula.

Mulier pecuniam. In .§. iſto dī: quedam mulier ꝯxit mecū mr̃imoniū in .c. q̄ ſibi debebant a ſeio debitore ſuo cū vſuris futuri tpis fecit mihi pmittere: nūqd vſure augēt eius dotē: rñdet q̄ꝫ ſic: ille q̄ cucurrerūt añ nuptias ꝯtas. h. d. iſte .§. videatis expoſitionē lr̃e [rōnis eſt] ſicut eñ fruct⁹ augēt dotē: vt. ff. e. l. dotis.

fructus.in prin.ita vſure vt hic:ꝛ hoc eſt verū cū alīq mulier nu pſit ꝙ ſeio debitori ſuo:ſecꝰ ſi nupſiſſet ſeio debitori ſuo: q2 tūc vſure non augent dotem.vt.ī.eo.l.ſi mulier debitori ſuo.

Uſuras dotis. In.§.iſto dr: mulier dedit marito ſuo.c.in doté : celebrato diuortio fuit ſtipulata doté ſibi reddi cū vſuris futuri tpis:poſtea reintegratū eſt mrīmoniū inter me ꝛ eā. ſcdo diuertit a marito ꝛ petit.c.ꝛ vſuras a die interpoſite ſtipulationis:nunquid ex die ſcdi matrimonij reintegrati tenebit maritus ad vſuras certe nō:q2 maritus nō tenebat ad .c. que data erāt in dotem ſ3 ad vſuras que cucurrerunt medio tpe tenebit maritus.h.d. iſte.§.videatis expoſitioné litere. [nō eſſe preſtandas placuit] ſub.ppter rōnem que ſequit quia ꝛc. [cepit] ſub. reconciliato poſtea matrimonio.[medij aūt tpis debebunt] .i.a die ſtipulationis interpoſite vſq3 ad reconciliationem ſecūdi matrimonij vſure que cucurrerunt debebuntur.

¶ Uir qui non ſuſtinuit onera matrimonij pro illo tempore non poteſt vſuras petere.

In domum. †In.§.iſto dr:ſi Zrxi mrīmoniū cū aliqua muliere ꝛ illam induxi in domū ꝛ ipſa pmiſit mihi dare.c.noīe dotis ꝛ donec ipſa ſolueret mihi illa.c.pmiſit mihi ſoluere vſuras:poſtmodū abſentaui me ꝛ pro muliere exhibēda de bonis meis nihil expēſū eſt:ſi me reuerſo velim petere vſuras pro illo tpe ab vxore mea:hoc facere nō poſſum.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[promiſſas vſuras].ſ.pecunie promiſſe in dotē ꝛ non ſolute ab vxore [improbe petit] vt.ſ.man.l.antepe.ꝛ.ī.ſol.ma.l.inſulas.§.vſuras.ꝛ.ī.de do.excep.l.vlti.in prin.

Genera ſocero. In.§.iſto dr:tu Zrxiſti mrīmoniū cū filia mea ꝛ promiſi tibi dotem pro filia mea arbitrio meo: nunquid valet iſt.pmiſſio certe ſic:fauore dotis.nec obſtat ſi pmitto fundū vel lego non demōſtrato fundo qd nō valet ſtipulatio vl̄ legatū:q2 magna dr̄ia eſt iter modū cōſtituende dotis ꝛ corpus ignotū. nā dos h3 cōſtitui p modo facultatū patris ꝛ dignitate ꝛ ideo ſi adulta nubit curator d3 cōſtituere doté ſm facultaté adulte ſed ꝛ ſi filia nupſit filio quondā tutoris voluntate patris d3 conſtitui dos p facultate ꝛ dignitate mulieris.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[arbitrio].ſ.ſoceri:ꝛ malo [placuit] ad arbitriū boni viri.vt.C.de do.pmiſ.l. ſi cū ea [conſtitui pōt] accedit.ſ. eod.l.quero.ꝛ.l.ſiue generalis.[cū filio tutoris].ſ.futuri [recte conſtitui pōt] ſed ſi pater non cōſentiret nō poſſet valere.vt.ſ. de ritu nup.l.ſenatus.Or ſignori circa.§.iſtu3 eſt inſiſtendum: vos habetis hic ꝙ ſi Zrxiſti matrimoniū cū filia mea ꝛ pmiſi tibi dotes arbitrio meo qd valet pmiſſio:videbat qd nō valeret ſtipulatio dotis.vt.C.de do. pmiſ.l.j. ad qd vos dicetis ſ3 dñs Azo dū deberet ſoluere iſtā q̄. nitat totis virib9 occultare veritatē ꝛ dicit qd ibi dos fuit pmiſſa ſine ſtipulatione:hic nō: vel ibi extraneꝰ pmiſit hic pater.S3 denuo ad id qd dr hic opponit vnde videt q̄.ī.de leg.j.l.ſi domus.ad quos vos dicetis aliud eſt in fundo:q2 cōſtituit deſtinatione patriſfamilias.vt.ī.de leg.j.l.qd in reru3 natura.§.ſi quis.aliud eſt in domo q2 determinat domus pariete.vt.ſ.cōmu.pre.l.ſi is qui. vel eſt intelligendū legatū fundi vel ſtipulatio non valet:qñ pmiſiſti incertum de incertis.vt hic.ꝛ.ī.de ver.obl.l.ita.ſecus ſi promiſiſti incertum fundum de certis vt in.l.contraria.

Patrona. In.§.iſto dr:ſi patrona pmiſit doté p liberta ſ3 poſtea extiterit ingrata liberta nihilominus patrona dotem ſoluere tenet.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[promiſſam].ſ.marito futuro : vnde colligitur hic arg.qd ſi pater pro filia dat doté vel extraneus ꝛ mulier committat adulterium nihilominus maritus lucratur dotem:ꝛ ad hoc facit.C.eo.l.ſi dotem.ꝛ ibi plenius no.

Cum res. In.§.iſto dr:ſi mulier dedit marito ſuo rē doté ré eſtimatā:vt ſoluto mrīmonio appareat quāto res deterior facta ſit. hoc caſu nō videt empta:ꝛ ideo ſi mulier dedit res alienas in doté bona fide rebꝰ euictis nō tenet marito:ſed ſi fuit in dolo:tenet de dolo.noie doli act.in factū.h.d.iſte.§.videat3 expoſitioné lr̄e. [reddi placuit] ſicut eſt cū dicit mulier do tibi iſtā ré in doté eſtimatā pro c.vt ſi facta nō eſt deterior reddas rem ꝛ ſi erit facta deterior: reddas mihi rem ꝛ quātu3 res deterior facta eſt:h̄ nō eſt vera eſtimatio.vt.C.eo.l.cū verū.ſecus ſi eſſet ꝟa eſtimatio:q2 tūc vr̄ empta.vt.C.ed.l.quotiens.[nulla eſt actio viro].i.de euic. agi non pōt.qd eſt verū ſi dos non incepit a traditione. vt.C.eo.l.j. [de dolo tenet].i.doli nomine act.in factum.vt C.eo.l.j.

In dotem. In.§.iſto dicit:ſi mulier dat marito res eſtimatas in doté ſ3 illa3 rerum mulier habeat vſu3:tñ dñium eſt mariti h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.[habeat] ſub.cum ſint ſocij. vt.ī.rerū amo.l.j. [vt] vt.C.eo.l.rebus.reprobata op.illorum qui dixerunt quod mulier eſt domina.vt.ſ. de mi.l.deniq3.§.ſed vtrum.digi.

Partus. In.§.iſto dr:ſi mulier dat ancillā in dotem partus ancille eſt portio dotis : et ideo fruſtra paciſcitur inter virū ꝛ vxoré vt ille partus ſit cōis.h.d. iſte §.videatis expoſitioné litere.[conuenit] vnde ſoluto matrimonio partus debet reddi.vt.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.itaq3.

In ambiguis. In.l.iſta dr:qd in ambiguis meliꝰ eſt rñdere p dotibus ꝙ ꝯ dotes.h.d.iſta.l.videatis expōné lr̄e.Or ſignori no.ita exemplū in.l.iſta:ſi mulier vel eiꝰ pater dat doté ſiue vllo modo ſtipulat doté reddi ſiue inutiliter ſiue nudo pacto paciſcit dicendū eſt qd fingat vtilis ſtipulatio interceſſiſſe.vt.C.de rei vxo.act.in princ.nā ſpāle eſt in dote vt ex nudo pacto agat.vt.C.de do.pmiſ.l.ad exactiones. nā3 ꝛ multa ſunt ſpecialia priuilegia dotis.vt.ī.de pac. do.l.ex atilicinus ꝛ q2 multa ſunt pro dote ſtatuta. vt.ſ.eo.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.l. iure ſuccurſum eſt.ꝛ.ī.ſol.mat.l.j.

Cum in dotem. In.l.iſta dr:ſi extraneꝰ pmittat marito dotem noie mulieris:ſi fiat nō ſoluēdo ſine culpa mariti periculu3 eſt mulieris:ſ3 ſi maritus noié debitoris ſecutꝰ eſt vſuras exegit:ꝛ poſtea factus eſt non ſoluēdo periculū eſt mariti. hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionem litere [eſt] ſub. vbi vir moram in exigendo fecit.vt.ſ.eo.l.ſi extraneus.[reſpondet.] ſi poſtea deſinat eſſe ſoluendo.

m **Ulier oīa bona ſua.** In prin.huiꝰ.l.dr:qd mulier futuro marito oīa bona ſua dedit in doté.nūquid maritꝰ q̄ſi hres eiꝰ habebit oībus creditorib9 mulieris rñdere: certe rñdet qd non:q2 ſi mulier dat oīa bona ſua in doté marito vr ſolūmō dare qd ſupeſt deducto ere alieno.h.d.pn.huiꝰ.l. videatis expōné lr̄e [mulier oīa bona ſua in doté dedit].i. dare ꝯuenit vl̄ pp̄ie q2 nulla lege ꝓhibet.vt.C.eo.l.nulla. [hrditarijs].i.creditoribus [nō poſſe.] vt.C.e.l.cum res [ere alieno] hic dr vt dixi caſu : ſ3 opponit ꝛ vr̄ qd ſi mulier pmittat dare oīa bona ſua in doté qd onus eris alieni ptineat ad maritū : q2 nomé bonoꝝ ſicut hrditatis eſt nomen iuris:ꝛ cōplectit credita ꝛ debita.vt.ī.de ꝟbo.ſig.l.nihil aliud.ꝛ.ī.de bo.poſ.l.ij.ꝛ.iij.ꝛ ſ.de pecu.l.ꝙ tuberonis. i ſi.ad illd pōt ita dici:ſi ego inſtituo mihi aliqué heredé ꝛ ſuccedat mihi oīa cōmoda ꝛ icōmoda ſequunt eū:vt in legibꝰ illis:ſ3 ſi mulier dat marito oīa bona ſua in doté maritꝰ nō habet loco hrdis:q2 vniꝰ nō eſt hrditas. vt.ſ.d acq.he.l.j.ꝛ iō vr̄ dare i doté qd ſupeſt deducto ere alieno.nā quātū ad effectū bona itelligunt deducto ere alieno.ac cedit.ī.de ꝟb.ſig.l.ſubſignatū.§.j.ꝛ.C.de bo. q li.l. cū nō ſolu3. §.vbi aūt i vnū.vel pōt dici cū qs alienat oīa bona ſua:aut ſub ti.vlī:puta inſtituo te vel vēdo tibi heredītaté:iſta eſt alienatio vlīs ꝛ hoc caſu intelligor tibi vedere nō deducto ere alieno.vt ſ.de here.inſti.l.ij.§.illud.aut vēdit qs oīa bona ſua titulo ſingulari.puta cū mulier pmittit dare oīa bona ſua marito in dotem:quo caſu nō vr̄ dare niſi deducto ere alieno.ꝛ ita loquitur hec lex : alij dicūt qd hec lex eſt intelligēda cū mulier conuenit oīa bona ſua dare in doté:ꝛ ſingulas res ſpecificādo quo caſu es alienum non ſequitur.vt.ī.ad trebel.l.j.§.ſi heres.

Paulꝰ reſpōdit: als.l.als.§.in rebus. In.§.iſto dr:ſi mulier dat in doté ré ineſtimatā marito vel eius patri:ſiue maritus vel eius pater illā ré facit deteriorē dolo lata culpa vel leui:de hoc tenet.h.d.iſte.§.videatis expoſitioné lr̄e.[in rebus dotalibus] dicunt res ineſtimate date in doté.vt C.de rei vxo.act.l.vnica.§ pe.[etiā patrem].q.d. nō ſolū maritū:ſed etiā patré doté accipienté alioqn de ſolo dolo tenet.vt.ſ.de pecu.l.in bone fidei.ꝛ.ſ.eo.l.queadmodū.§.j.[debere] nam dos datur grā vtriuſq3: mariti vt habeat eā ppter onera matrimonij:ꝛ vxoris:vt deſeruiat oneribus.vt.ſ.e.l.dotis:ꝛ ideo maritꝰ tenetur preſtare dolum ꝛ latam ꝛ leuem culpam.vt.ſ.commo.l.ſi vt certo.§.nunc videndum.

Paulus reſpōdit ſi mulier. Quidā3 habent prin.l.ꝛ quidā habēt.§.ꝛ in.§.iſto dr: quedā mulier dedit doté de ſuo.i.p ſe ipſa dedit dotem. voluit ſtipulari dotem ſibi reddi adhibuit matréque ſtipularet p ipſa muliere vel ſtipularet ſibi dū vellet ei dōare cauſa mortis : poſtea mulier vult inſtrm mutare ꝛ vult qd pmiſſio facta matri fiat ſibi:poterit nec certe ſic.h.d.§.videatis expoſitioné lre.[dotale mutare].i. facere qd maritus pmittat ſibi reddere dotem . Or ſignori cauete vobis hic vt tollant quedam cōtraria arg.q2 ſi mulier p ſeipſa dat doté ꝛ adhibet matrem vt ſtipulet dotem ſibi reddi : aut adhibet eā volēs ei donare cauſa mortis ꝛ pōt mutare inſtrumentū dotale

mentũ dotale vt hic:⁊.ſ.de do.preleg.l.ſeia.ſi aũt mulier adhi-
buit matrẽ volens ei donare inter viuos poſtea non poteſt mu-
tare inſtrumẽtũ dotale.vt.ſ.de pac.do.l.cũ maritus.§.vl.⁊ ſm
iſtã determinationẽ pôt intelligi.l.que huic videtur cõtra.C.e.
l.ij.⁊ vt plene liqueat articul⁹ iſte no.ſi mulier ꝑ ſeipſa dat ma-
rito dotẽ ⁊ adhibet aliũ vt ſtipuleꝰ dotẽ:aut adhibet eũ vt ge-
ſtorem negocioꝝ volẽs ei donare cauſa mortis ipſa mulier pôt
mutare inſtrumẽtũ dotis vt ſibi ꝓmittaꝰ.vñ hoc ex eo ꝙ mor-
tis cauſa donatio reuocatur tribus modis.ff.ſi cer.pe.l.nõ om-
nis.at hic eoipſo vult inſtrumentũ mutare:qꝛ penitet eã donaſ-
ſe reuocat donationem:⁊ ſm hoc intelligiꝰ.C.de iure do.l.ij.ſe-
cus tñ eſſet ſi mulier volens matri inter viuos donare ⁊ adhi-
buit matrẽ vt ſtipulareꝰ dotẽ:tunc nõ poſſet mutare:qꝛ dona-
tio pura non hꝫ reuocari niſi cauſa ingratitudinis.C.de inof.
do.⁊.ſ.de do.prele.l.ſeia.ſed quid erit aliquis ſtipulatur dotẽ
vt geſtor mulieris vt faciũt fratres tota die in ciuitate iſta:vbi
ſi gerẽs eius negocium ſtipuletur dotem ſibi reddi quæriꝰ ſibi
actio non mulieri.C.per quas perſonas nobis acquir.l.j.ſed te-
netur negociorum geſto.vel mandati cedere illã acti.mulieri.
ff.de neg.geſt.l.pe.⁊.ff.man.l.ideoqꝫ.§.ſi cui.de iſta materia di
cam.ſ.de pac.do.l.cum maritus.in fi.

m **Mutus ſurdus ⁊c.** In prin.hui⁹.l.dr nedum loquẽs au-
diens ⁊ videns poteſt dotẽ recipere a muliere ⁊ obli-
gaꝰ ei noĩe dotis:imo mutus ſurd⁹ ⁊ cecus:qꝛ ipſi nuptias cõ
trahere poſſunt.h.d.in prin.hui⁹.l.videatis expoſitionẽ litere
[dotis noĩe obliganꝰ]ſub.ſi dotẽ recipiat qđ ſpeciale eſt in do
te vt ꝯhaꝰ ſtipulatio nemine loquẽte.vt.C.de rei vx.act.l.vnica.
in prin.aꝉs regulariter cõtra.vt.ſ.de v.ob.l.j.in princ.[pñt.]vt
ſ.de vul.⁊ pu.ſub.l.ex facto.vñ colligetis ex pn.hui⁹.l.arg.ꝙ ſi
deiuſſor pôt dari ꝓ dote reſtituẽda:qꝛ mut⁹ ⁊ ſurd⁹ ⁊ cec⁹ obli
ganꝰ:⁊ non ſolũ nomine ſue dotis ſed aliene.vt.ff.e.l.ꝓmitten
do:ſed dotis cauſa ſeruãde nõ pôt dari fideiuſſor:vt plene no.
C.ne ſi.vel ma.do.dentur.l.j.⁊ dixi.ff.e.l.cuꝫ dotis:de materia
iſta videlicet ſi reſtituẽde dotis cauſa ſit.C.de rei vxo.acti.l.vt
maneat.C.de non nu.pecu.l.ſi.dotis autẽ cauſa ſoluende nul-
la dubitatio eſt.ff.e.l.dotis:ratione dotis ſeruande poteſt dari
ſolu.matri.ſ.ſo.ma.l.ſi conſtante.§.quotiens.

Manente. In.§.iſto ponit inſtãtia regule ꝙ eſt cõ-
ſtante matrimonio dotẽ reddi nõ poſſe
ſed certe cõſtãte matrimonio in caſibus a marito vxori poteſt
dos reddi.vt ſe ſuoſqꝫ alat:aut vt fundũ idoneũ emat.itẽ vt pa
rentẽ relegatũ alat.itẽ vt virũ aut fratrẽ aut ſororem alat.h.d.
iſte.§.videatis expoſitionẽ litere[non perditure vxori] ſub.vel
non minori.xxv.an.itẽ non furioſe.itẽ nõ prodige.vt.ſ.pro em
ptore.l.ſi quis cũ ſciret.[reddi pôt]ſub.ex voluntate.[emat.]
ſub.qui in dotem ſit.ff.e.l.ita conſtante.Or ſignor circa.§.iſtũ
ſubijcietis talem regulam:⁊ eius inſtantiam:regula eſt ꝙ con-
ſtante matrimonio dos reddi nõ debet ⁊ ſi redditur illa reddi
tio obtinet inſtar donatiõis.vnde ſicut donatio nõ valet.ſ.de
do.inter vi.⁊ vxo.l.j.⁊.ij.imo reuocatur.vt.ſ.de do.inter virũ ⁊
vxo.l.ſi in.⁊.l.ſi quam.ita reſtitutio dotis obtinet inſtar dona-
tionis.C.ſi conſtan.ma.nõ debet dos reddi.l.vna.fallit in caſi
bus quia reſtituitur ex neceſſitate:puta olim ſi maritus ad ino
piam eſt deductus.ſ.ſol.ma.l.ſi ꝯſtante.hodie ex quo inchoat
vti male ſua ſubſtantia.C.de coll.auſ.quod locũ.Item reſtitui
tur ex voluntate vt ſe ſuoſqꝫ alat:vt hic.⁊.ſ.e.l.ſi.⁊.ſ.ſolu.ma.l.
quãuis.⁊.ff.eo.l.itaqꝫ.⁊.l.precedent.

Si ſponſa ⁊c. In.l.iſta ponunꝰ duo exẽ
pla in quib⁹ nõ eſt dos et
tamen habet locũ repetitio dotis que eſt [fauorabi-
lis ſicut actio de dote:ecce ſi mulier contrahit ſpon
ſalia ⁊ dat dotẽ ⁊ poſtea nuptie non ſequunꝰ:vel ex quo eſt re
nunciatuꝫ ſponſalibus:repetit dotẽ condi.ob cau.⁊ habet idẽ
priuilegiũ in cõdi.ob cau.quod habet in act.de dote.ſed ſi mu-
lier minor.xxv.an.dedit dotem cauſa futuri matrimonij:⁊ poſt-
ea non nubit datum repetit condic.ob cau.⁊ quod priuilegiũ
habet mulier in act.de dote in perſonalibus actionibus idẽ pri
uilegium habet in cõdi.ob cau.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ
litere.[habeat]tanꝗ maior.[tribui placuit]nam vbi non eſt
matrimonium:nec dos.vnde habet locũ actio de dote.vt.ff.e.
l.iij.ſed repetitur condi.ob cauſam vel ſine cauſa que nõ eſt ge
neralis.vt.C.de condi.ob cau.l.quod ſeruus.⁊.ff.de condi.ſine
cau.l.auunculo.⁊ qđ priuilegiũ haberet mulier inter ꝑſonales
actiones idẽ hꝫ hic in cõdi.ob cau.vel ſine cauſa:cũ eadẽ ſit rõ
in hac maiori ſpõſa vel minore.vt.ſ.de priuile.cre.l.j.in fi.⁊.l.ſe.
ergo idẽ ius dꝫ ſtatui.nã vbi in diuerſis inuenitur eadem ratio
equitatis idẽ ius dꝫ ſtatui.vt.ff.ad.l.aquil.l.illud.quod priuile-
gium hꝫ mulier habebit etiã hodie in hypotecis.vt.C.qui po.
in pig.ha.l.aſſiduis.nam publice intereſt ⁊c.vt.ſ.ſolu.ma.l.j.

I ☞ Dos dicitur in bonis viri quo ad dominiũ rerum dota-
lium ſed quo ad ius ⁊ ſuſtentationeꝫ vxoris dicitur eſſe ipſius
vxoris.hoc dicit.

I **Quamuis ⁊c.** †In.l.iſta dr:quedaꝫ mu-
lier emit a vẽditore fundũ
⁊ fuit ſtipulata ab eo duplã euictionis noĩe:poſtea illũ
fundũ marito dedit in dotẽ poſtea ille fundus a marito euict⁹
eſt:nunquid mulier cõſtante matrimonio poterit agere ex ſti-
pulatione duple:⁊ reſpondetur ꝙ ſic:qꝛ licet dos ſit in bonis
mariti tamẽ mulieris eſt ſpe.Item eius intereſt a marito fun-
dum euictum nõ eſſe quaſi eum deſierit habere in dotẽ.[tamẽ
mulieris eſt.]ſub.ſpe.Item eſt mulieris vt deſeruiat oneribus
matrimonij[habuit]ſcilicet mulier[iſqꝫ]ſcꝫ fundus.[euictus
ſit]ſcꝫ hypotecaria.[ex ſtipulatione.]ſcꝫ duple.[agere poſſe]
⁊ ad hoc cõcor.quod habuiſſis.ff.de euic.l.ſi pro re pupilli.§.ſi
pro euic.cum duabus.ll.ſe.Or ſignori circa.l.iſtaꝫ examinabo
quoddã quod alibi in libro congruẽtius nõ poteſt dici ꝙ hic:
⁊ ex princ.huius.l.colligebat dñs mar.ar.pro op.ſua qui dixit
ſi mulier dat rem ſuam eſtimatam in dotẽ pro ipſa remanet
domina iure naturali vel gentiuꝫ ⁊ maritus efficitur dñs iure
ciuili:⁊ de eſtimata ideo dixit ⁊c.dic:vt no.C.e.l.in reb⁹ vbi
plene dixi de materia iſta:videlicet ꝓ iſta opi.videtur facere li-
tera:dum dicit dos ſit iure ciuili mulieris ⁊ iure naturali.Iteꝫ
pro iſtoꝝ op.videꝰ facere ꝙ dos eſt ⁊c.vt.ff.de mi.l.deniqꝫ.§.
ſed verũ.ſi eſt ꝓpriũ matrimoniũ ergo vꝫ ꝙ ſit dña iure natura
li vel gentiũ.Item pro iſta ſnĩa videꝰ eſſe qꝛ lex videꝰ velle ꝙ
mulier dña dotis cenſeꝰ eſſe.C.qui po.in pi.ha.l.ſi.Itẽ pro iſta
opi.videꝰ eſſe qꝛ lex dicit ſi quis inuenit theſaurũ in fundo do
tali dimidia eſt inuentoris:dimidia dñi ſoli.ſ.ſo.ma.l.diuortio.
§.ſi fundũ.ergo videꝰ ꝙ fundus dotalis ſit alien⁹ iure natura
li.Itẽ ꝓ iſta opi.videꝰ eſſe qꝛ lex dicit lꝫ excuſata ſit culpa dñi
in proprijs ſeruis nõ in dotalibus.ſ.ſo.ma.l.ſi conſtãte.§.ſi ma
ritus.verior eſt opi.dñi.d.Io.⁊ az.vt dicamus marit⁹ rei dota
lis date eſtimate in dotẽ ⁊ de re eſtimata aſini nõ dubitant:
qꝛ vẽdicaꝰ.C.e.l.quotiẽs.in re eſtimata dixerit ꝙ marit⁹ ſit
dñs pleno iure:ꝯſtante matrimonio:ꝓ noſtra opi.facit ſtatim
ſi mulier tradit eſtimatũ ex cauſa dotis tradit ex cauſa habi
li:⁊ dominiũ transfert igitur dñs efficitur:inſti.de reruꝫ di.§.ꝑ
traditionem.ſi marit⁹ dñs ergo mulier deſinit eſſe domina:qꝛ
duo ⁊c.ff.commo.l.ſi vt certo.§.ſi duob⁹.Item lex dicit ꝙ ma
ritus ancillã dotalẽ poteſt vendicare.C.de rei ven.l.doce.ergo
dominiũ habet iure gen.vel ciuili.ff.de rei ven.l.in rẽ.ſequitur
ergo mulier nõ habet rei ven.cum duo nõ poſſunt habere do-
minium eiuſdem rei inſolidum:vt dicunt nõ ob.l.iſta quod hic
dicit[dos ſit]ſcilicet re mulieris ⁊c.nam rei dotalis ſolus ma-
ritus eſt dominus:mulier cẽſetur domina ſpe.qꝛ ſpes ſo.mat.
ad eam redit.ſ.de ver.ſig.l.cũ querebatur.nõ ob.dos eſt pro-
prium patrimonium ⁊c.quia eſt quãtũ ad duo.vt capta in do-
tes poſſit reſtitui:⁊ vt ex ea funereꝰ.ff.de relig.l.nãqꝫ.⁊.l.in eũ.
Uel dos eſt proprium patrimonium non re ſed ſpe:nõ ob.mu
lier videtur dotẽ ſuã poſſidere id eſt licet ſit dos mariti mulier
videtur in aliquo poſſidere:quia debet alia marito.ff.e.l.dotis.
Item dictum eſt:hoc forte propter promiſcuum vſum qꝛ pro-
miſcue vtuntur.C.de cri.expi.here.l.aduerſus.ff.de ritu nup.l.
ſ.non ob.fundus dotalis dicitur alienus ſpe non re:non ob.ex
cuſatur culpa in ſuis non in alienis:quia ſunt alieni ſpe:nõ ob.
l.expreſſa.C.e.l.in rebus.quia ibi dicitur licet marit⁹ videatur
dñs:non tñ dominiũ rei apud mulierẽ videtur remãſiſſe:qꝛ il-
lud dictum intelligitur ſo.ma.qꝛ retranſit dominiũ ſine tradi-
tione ſo.ma.licet alis nõ retranſeat dominium ſine traditione.
C.de cõdi.ob cau.l.ea lege.ibi eſt ſpeciale fauore dotis vt ſine
traditione trãſeat dominium ſicut eſt ſpeciale in alijs caſibus
quos no.ff.de pac.l.in traditionibus.

Si pater mulieris ⁊c. In.l.iſta
no.diffe-
rẽtia inter paternã ꝓmiſſionẽ:⁊ ꝓmiſſionẽ ipſi⁹ mu-
lieris:ecce ſi pater mulieris promittit dotem pro ea
volẽs ei donare cã mortis vꝫ ꝓmiſſio:ſicut valeret ſi ipſe ꝓmit-
teret eo tpe quo ipſe pr moreꝰ:ſꝫ ſi reconualeſcit illa obliga-
tio efficiꝰ inutilis:ſicut ſi donat cã mortis ⁊ poſtea recõualeſcit
ſed ſi ipſa mulier ꝓmitteret dare dotẽ mortis ſue cã:qꝛ iſta ꝓ-
miſſio ꝯferꝰ in tpe mortis nõ valet talis ꝓmiſſio quia nulla eſt
dos:niſi ſeruiat onerib⁹ matrimonij.h.d.iſta.l.videatis expoſi
tionẽ lr̃e.[mortis ſue cã].ſ.ꝓris[dotẽ ꝓmiſerit]ſub.cũ morere-
tur vel volẽs ei cã mortis donare ꝓmiſit ꝓ ea dotẽ cũ ipſe more
reꝰ.[ꝓmiſiſſet]ſub.⁊ nõ cã mortis[ſed ſi ꝯualuerit]ſcꝫ iſte pr
[cõdictio eſt]id eſt naſciꝰ cõdictio.nam donatio mortis cã fa-
cta reuocatur tribus modis.vt.ff.ſi cer.pe.l.non omnis.⁊ inſti.
de act.§.j.[non idẽ dicendum eſt.]ſub.vt valeat promiſſio[ſer
uiat]id eſt ſeruire poſſit.vt.ſ.de ſtatuliber.l.labeo.[nulla eſt]

quia cõferre dotē in caſu quo diſſoluit matrimoniū nihil eſt. vt ſ. e. l. iij. quia dotis fructus pertinent ad maritum propter onera matrimonij que ſuſtinet. vt. ſ. e. l. dotis fructus.

¶ Pecunia in dotem promiſſa poteſt in corpus vel in ſpeciē commutari ſi eſt vtile mulieri.

Si mulier debitori ſuo ⁊c.

† In. l. iſta dicit: quedā mulier habebat debitorē qui debebat ſibi pecuniā ſub vſuris illa mulier nuptura tibi debitori ſuo promiſit tibi dare in dotē qđ tu debitor eius debebas: cõtracte ſunt nuptie inter te ⁊ eā: nunquid cõcurrit vſure poſt nuptias contractas: certe non: quia ſoluta eſt obligatio ſub qua vſure debebant perinde ac ſi debitum eſſet ſolutū. h. d. iſta. l. videatis expoſitionē litere. [non eſſe dotales] ſecus ſi alij ꝙ debitori ſuo nupſerit: qꝛ tunc vſure erũt dotales ⁊ augent dotem. vt. ſ. e. l. cum poſt. §. mulier. [in dotem datum eſſet.] nam fictione iuris duo actus interuenire creduntur. vt. ĩ. de don. inter virum ⁊ vxorem. l. iij. in fi.

Cum in fundo mariti.

Or ſignori lex iſta valde pulchra lex eſt ⁊ artificioſa et leuis valde: et tractat de eadē materia vſq; ad. §. ſi fundū. ⁊ diuidetis legem iſtā in tres partes. prima durat vſq; ad. §. ſi fundum. ſecunda vſq; ad. §. ſi marito. tertia vſq; in finem legis. ⁊ in iſta prima parte ponuntur plures caſus. ⁊ prim⁹ eſt talis: mulier ĩ fundo mariti habebat vſumfructū quem eidem dedit in dotem. modo queritur vtrū vſusfructus intelligatur eſſe apud maritum ⁊ non vtendo ꝑdat. ad quod reſpondetur ꝙ vſusfructus recõſolidatur ꝓprietati. vnde in re propria non poteſt vſumfructum habere: nec nõ vtendo perdere: verũtamen ſi ſoluitur matrimonium idem vſusfruc. debet conſtitui mulieri in eodem fundo: ſed ſi mulier predeceſſerit in matrimonio finitus eſt vſusfructus: ⁊ maritus nõ videtur lucrari: quia ⁊ ſi non contraxiſſet cum ea matrimoniū tamen vſusfructus rediret ad proprietatē: ⁊ ideo maritus hoc caſu non tenetur aliquid in eius funus impendere. ſed quid pater dedit in dotem pro filia vſumfr. quem habebat in fundo generi filia eius predeceſſit in matrimonio: nunquid pater habet vſusfructus petitionem ex ſua perſona: certe ſic. h. d. primus caſus prime partis huius legis: videatis expoſitionē litere. [habens mulier vſumfructū] ſcꝫ formalē qui eſt ſeruitus [quaſi dño] expreſſiuum veritatis eſt: vt ⁊ proprietatē fundi non ſeparataꝫ ab vſufructu: ⁊ ita habet maritus vſumfru. cauſalem non formalē qui non poteſt eſſe in re propria. vt. ſ. de vſufruc. l. ij. [quod] ſcilicet vſusfructus. [confert] id eſt conferre cogitur [mulieris] qꝛ non videtur lucrari dotem: ſed ſi de dote aliquid lucraretur cõferre cogeretur vt. ſ. de relig. ⁊ ſump. fu. l. in eum.

Quod ſi mulier.

Incipit ſecundus caſus prie partis huius legis cõtinuabitis cum ſic. ſ. habuiſtis cum mulier habebat vſumfructū in fundo mariti ⁊ ei dedit in dotem. in. §. iſto dicitur ⁊ ponitur. caſus cum mulier vſumfructum fundi ſui dedit in dotē: nunquid incipiet vſusfructus ex perſona mariti ⁊ non vtendo amittetur: ⁊ reſpondetur ꝙ vſusfructus incipit ex perſona mariti ⁊ non vtendo perdetur. ſed nunquid hoc caſu mulier incipit eſſe indotata: ⁊ certe ſi proprietas eſt apud eam ⁊ maritus perdit non vtẽdo: ſol. ma. non tenetur ei maritus aliquid reddere ⁊ ideo non poteſt culpa imputari marito: ex quo ex culpa mariti lucrū habet: ⁊ efficiet mulier indotata: verũtamē ſi mulier alienaſſet proprietatem nudaꝫ fundi cuius vſumfructū dederat in dotē ⁊ marit⁹ non vtendo perdiderit dicendū eſt ꝙ celebrato diuortio marit⁹ ei tenetur ad vſumfructū: verũtamen pro qua parte anni durauit matrimoniū pro ea parte fructus erunt mariti: ⁊ erit vſusfructus reſtituendus: ⁊ ita ꝙ ſi ꝓprietas ſit mulieris cedat ei vſusfructus: ſed ſi nõ ſit ꝓprietas mulieris tenet maritus act. de dote reddere vſumfructū mulieri: qꝛ forte mulier tenet act. ex empto pſtare vſumfructū: vel ſi ſperat habere pretiū de vſufruc. ex ponius debet habere vſumfr. ꝙ apud maritū inimicum ſuū manere. h. d. iſte. §. vſq; ad. §. vxor viro videatis expoſitionē litere. [vſumfructū dotis cā cõſtituerit] ſub. quod eſſe põt: ⁊ hic eſt caſus in quo transfero in aliū qđ nõ eſt meū qđ eſt notandum: qꝛ poſſum tradere vſumfr. formalē non cauſalē quē nõ habebā. vt hic ſic ⁊ alꝰ qđ nõ habeo transfero in aliū. vt. ĩ. de acqui. re. do. l. non eſt nouū. ⁊ facit. C. de dona. l. ſi quis. ⁊ ſ. de vſufru. l. qđ noſtrum. [ideoq; indotata erit.] Or ſignori ex lege iſta colligetis iſtud prouerbiū. Et ſi me culpēt alij te me laudare neceſſe eſt. nā hic mulier dedit mihi vſumfr. fundi ĩ dotē: ego marit⁹ nõ vtẽdo amiſi vſumfructū: qꝛ vſusfr. amittit nõ vtẽdo. vt. C. de vſufr. l. corruptionem. ⁊ vſusfructus reuertit ad ꝓprietatē: ⁊ ſic mulier erit dotata pleno iure. vñ remanebit idotata: ⁊ ſi mulier repetat a marito quia fuit in culpa. reſpondeo ego maritus bene fui fatuus.

Sed licet alij me poſſint redarguere de culpa. tu aũt non poteris me redarguere: qꝛ ex iſta culpa affert lucrū: merito ergo hꝫ locū illud prouerbiū. Et ſi me culpēt alij te me laudare neceſſe eſt. [ſine incommodo mulieris] qꝛ nõ erat fructuaria ſed maritus. [qđ probandū eſt] accedit. ĩ. ſolu. mat. l. diuortio. ⁊ C. de rei vxor. act. l. vnica. §. ſic itaq; [conſolidetur] ⁊ ita vſusfructus poteſt cedi ꝓprietario. ſed ſi alterius eſſet proprietas nõ poſſet alteri cedere: ſed locaret tunc vno nummo: ⁊ ſic ſoluitur cõtra. ſ. eo. l. ſi vſufru. [inimicū] ſcꝫ quondā maritū: nam ex quo mulier diuertit quondam maritus incipit eſſe inimicus: aliqñ tñ celebratur diuortium bona gratia. vt. ĩ. de do. inter vi. ⁊ vxo. l. maritus. ⁊ digi. ſ. de neg. geſt. l. diuortio.

Uxor viro.

In. §. dicit: quedā mulier dedit marito vſumfru. fundi in dotē: cuius fundi proprietas erat mulieris conſtante matrimonio vendidit fundum eidem mulier: poſtea ſecutum eſt diuortiū: quid recuperabit mulier diſtinguit ſi mulier vendidit nudam proprietatē tunc recuperabit vſumfructū ſed ſi vir ante li. cõteſt. deceſſerit heredes eius nihil preſtabũt: ſed ſi mulier vendidit fundū pleno iure dicendum eſt vt cõſtante matrimonio mulier videatur vſumfructū recepiſſe. vñ hoc caſu nõ venit in reſtitutionē. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [dedit] ſub. in fundo cuius ꝓprietas erat mulieris [fundus veniſſet] id eſt verū nudā ꝓprietatē an plenā [pſtaturos] quare: qꝛ finitus eſt vſusfruct⁹ morte viri. vnde ad proprietatē reuertit [totus] i. pleno iure.

Si fundus cõis.

Or ſignori huc uſq; expoſita eſt prima pars huius leg. ⁊ ad iſtā primā partē cõcordat. ĩ. ſo. ma. l. vſufructus. hic incipit ſcđa pars ⁊ ponit caſum talē: mulier fundū cõem ſibi ⁊ titio dedit in dotē marito: titius ſocius mulieris egit cū marito cõi diuidũdo ⁊ fundus adiudicatus eſt ſeio: quid erit in dotē: certe quãtitas pecunie in qua fuit titius eius ſocius ꝯdemnatus: ſꝫ quid ſi extraneo fuit adiudicatus fundus: hic dicendum eſt qđ peruenit ad maritū ꝓ parte mulieris erit in dotē ⁊ ſo. ma. tenetur reddere nõ preſenti die ſed ĩ euentū reſtituẽde dotis: ſꝫ qđ ſi fundus fuit adiudicat⁹ marito pars fundi q̄ data fuit in doteꝫ marito erit dotalis: ſed ſi celebratū eſt diuortiū maritus dꝫ reſtituere partē mulieris qꝛ illa fuit dotalis ⁊ reddit partē conſocij que ſibi fuit adiudicata: ne mulier inuita habeat aliū in cõmunē: recepto a muliere prius qđ pro adiudicatione dedit cõſocio mulieris: alꝰ mulier non audiet. vnum ſciatis ꝙ illa pars tñ que fuit data in dotē erit dotalis: ⁊ ita non poterit alienari. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [cõi diuidundo] ſub. qđ fieri põt. vt. ſ. cõi diui. l. cõi diuidundo. §. ſi debitor. lꝫ maritus prouocare non poſſit. vt. C. de fun. do. l. i. ⁊ ij. [aut ſi omiſſa] alꝰ omiſſa alꝰ admiſſa: ⁊ ſecundū has duas lecturas dic [omiſſa licitatione] ſcꝫ a ſocio ſed nõ ab extraneo vt ſubijcit [alꝰ admiſſa] i. deducta re in licitatione: ſed alter ſociorū nõ poterat licitari: ⁊ ideo extraneus admiſſus eſt qđ quãdoq; fit vt. C. cõi. di. l. ad officiū [pretij portio] id eſt pretium portionis fundi [que diſtracta eſt] ſub. erit in dotē. vnde not. in fundo dotali alienationem neceſſariam eſſe admiſſam. ĩ. de fun. do. l. ij. ⁊ ar. C. man. l. per diuerſas. §. exceptis. ⁊ ar. C. de ling. l. vlt. [ſed ſtatuto tempore] ſub. ad dotem reſtituendam quod tempus erat olim annua bima trima die: immobiliū hodie annus. vt. C. de rei vxo. act. l. vna. §. exactio [quod ſi marito] incipit ſecundus caſus [ſequetur reſtitutionem] ſcilicet rei id eſt partis dotalis [⁊ altera portio] ſcꝫ que dotalis non eſt. † Or ſignori notetis hic vnum ſpeciale contra regulam: regula eſt ꝙ quis inuitus nõ tenetur emere vel vendere. vt. C. de cõtrahen. emp. ⁊ ven. l. inuitū fallit tamen hic ſi mulier dat marito fundum cõmunem ſibi ⁊ titio in dotem: ⁊ ſocius agit communi diuidundo: ⁊ marito fundus adiudicatur inuitus tenetur vendere vxori: ⁊ ipſa inuita tenetur emere ⁊ ſoluere pretiuꝫ quod pro adiudicatione dedit adiudicatus tenetur vendere vxori: ⁊ ad iſtud facit. ſ. cõi diui. l. cõi diuidundo. §. vlti. ⁊ ſ. de act. empt. ⁊ ven. l. iul. §. idē celſus. quod totum procedit illa ratione: quia quis nõ debet cogi inuitus ad inchoandā ſocietatē. vt. ſ. de cõdi. inde. l. ſi non ſortem. §. ſi centū nummos. ſic ⁊ alibi eſt caſus in quo quis inuitus vẽdere cogitur. vt inſtit. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. §. vlt. ⁊ C. pro quibus cau. ſer. pre. ac. li. l. i.

Si marito.

In. §. iſto incipit tertia ⁊ vltima pars huius. l. ⁊ dicitur hic in. §. iſto cõtraxi matrimonium cum aliqua muliere ⁊ ipſa conuenit ⁊ promiſit mihi dare. c. in dotem: poſtea delegauit mihi debitorē ſuum in c. qui ſe poterat tueri exceptione ⁊ ille ꝓmiſit mihi. c. dare: nunquid ille debitor ſe tueri poterit exceptione ne mihi ſoluat: reſpondetur quod non: quia ego maritus habeo titulum non lucratiuum: ſed ipſe debitor habet condictionem cõtra mulierē: vel eius patrē qui eum delegauit mihi: vt debeat eū liberare a

promiſſione

promiſſione quã mihi fecit: vel vt reddat ei quod mihi ſoluit. hoc dicit iſte.§. videatis expoſitionez litere [in] ſcilicet debitoꝛ mulieris [ſoluere] q2 maritus non debet vxoꝛẽ indotatam habere. vt.ff.de condi.ob cau.l.ſi mulier.z q2 maritus habet titulum non lucratiuum [aut ſoluit] z ad iſtud eſt ſimile.ff.ad velle.l.ꝗuis.§.ſi mulier.z.j.de do.exc.l.ſed ſi delegauerit.z.l.doli.

AUus neptis nomine. In l.iſta dr. auus pro nepte ſua nata ex filio dedit genero dotẽ: poſtea moꝛit auus:nunquid ſoluto poſtea matrimonio illa dos ad patrẽ reuertiẽ. Seruius negauit reuerti.z idem dicit iuriſcõ.labeo qui fecit legem iſtam:ego cum Seruio conſentio: q2 non videtur ab eo dos pꝛofecta: q2 nihil ex ſuis bonis tunc habuiſſet pater. ſecundo dicitur ſi pater pro filio promiſit dotis nomine centum dedit in dotem cũ cõmodiſſimum eſſet. Erancheius ſcripſit Seruium ſic reſpondiſſe: qđ videtur pꝛomittere cum pꝛimum ſine turpitudine z infamia ſua pater dare poterat.h.d.iſta.l. videatis expoſitionem litere [ex filio emancipato] vel poteſt intelligi in filio ſuo [moꝛitur] ſ. auus [reuerti] ex eacita ſtipulatione iure patrio iuxta regulam dos a patre pꝛofecta ad patrem redire debet.vt.ff.eo.l.iure ſuccurſum eſt.in pꝛin.z.C.eo.l.dos a patre pꝛofecta. ſed reuertiẽ alio iure ad patrem vel ad heredẽ mulieris ſi mulier pꝛemoꝛtua eſt in matrimonio:vel vt heredem aui [videri dandum] q2 ea poſſumus zc.vt.j.de verb.ſig.l.nepos pꝛoculo.

SI debitoꝛ mulieris. In l. iſta dr. debitoꝛ mulieris ſpõſo eius dotẽ pꝛomiſit: nunquid mulier ante cõtractas nuptias poterit petere pecuniã que ſibi debebatur. dicebat Labeo ꝙ ſic: z eo viro debitoꝛ nõ erit obligat9.ſed certe falſum eſt quod dixit Labeo: q2 ꝓmiſſio in pendenti videtur ꝗdiu nuptie ſperantur contrahi: z ideo quã diu ſperantur nuptie poſſunt contrahi: mulier pecuniã ſibi debitam petere non poterit.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ litere [ait labeo] ſub.z male [in eacã eſt] i.durat. accedit.ff.de condic.ob cau.da.l.quod ſerui9 ait.z.l.ſi mulier.z.j.eo.l. ſi debitoꝛ. que idem dicit quod iſta.vnde ſtatim videatis eam.

PAter filie. In l.iſta dicit: ſicut mutuũ reconciliaẽ cõſumptione: ita z dos z ideo ſi ꝓ filia mea nũmos alienos quos acceperã mutuo dedi in dotem conſumptis nũmis a genero ſtatim reconciliatur dos.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ lr̃e [acceperat] a ſuo creditoꝛe. Oꝛ ſignozi not.hic ſicut mutuum reconciliatur conſumptione z vſucapione.vt.ff.ſi cer.pe. l.ſi a furioſo.in ſi.z.l.ſeq.z indebitum.vt.ff. de condi. inde.l.indebitum.§.ſed ſi nummi.ita z dos.vt hic.z.ff.eo.l.pꝛoculus.

CUm vxoꝛ. In l.iſta dicit: vxoꝛi mee debebã centũ.illa centuz iubẽte ea pro filia cõmuni dedi in dotẽ marito filie cõi.modo queritur vtrum ſim liberatus ab ea: z certe ſi dedi meo nomine non ſum liberatus ab ea: ſi autem dedi noĩe vxoꝛis mee: tũc ſum liberatus illa datione ab ea.h.d. iſta.l. videatis expoſitionẽ litere [que ſibi] ſ.mulieri [deberet.] ſ.maritus [liberatũ eſſe] ſed quid in dubio pꝛeſumimus: certe ꝙ ſuo nomine dederit: cum paternum officium ſit dotare filiã.vt.C. de dotis pꝛomiſſio.l.vlt. niſi mater ſit heretica.vt.C. de heretiz mani.l.cognouimus.

SI debitoꝛ mulieris. In l. iſta dr. debitoꝛ mulieris zc.vt dixi in caſu.ff.e.l.debitoꝛ. que idẽ dicit qđ iſta.z expone literã vt eam poſui.ſed videẽ ꝙ iſta ſit ſuperflua per illã: z illa per iſtaz.cum iuſtinianus pollicitus ſit nobis ꝙ nihil in pꝛato noſtro ſuperfluum: vel ſimile: vel contrarium inueniaẽ.vt.C.de vete. iure enuc.l.j.z.ij. ad qđ dicunt quidam ꝙ iſtud accidit vitio ſcriptoꝛis: alij dicunt ꝙ iſta non ſuperfluit per illam: nec illa per iſtam: q2 in illa ponitur dictum antiquoꝛum: in.l.iſta ponitur ius modernoꝛum.

a **SI de dote.** *In.l.iſta dr. aliquis pꝛomiſit marito centũ dare in dotẽ pro muliere: nunquid dz condẽnari inquantũ facere poteſt: an inſolidũ. dicebãt quidã ꝙ inqͣntũ facere põt: nõ inſolidũ: ſed certe dicit Paulus iuriſcõſultus ꝙ ſi extrane9 pꝛomittit dotẽ pro muliere ꝙ condemnaẽ ſemper inſolidũ: ſed ſi ſocer ꝓmittit condẽnatur inquantũ facere põt ſi conueniaẽ conſtante matrimonio: ſed quid ſi ſocer cõuenitur ſoluto matrimonio qñqз condẽnatur inqͣntum facere põt: qñqз inſolidũ condẽnatur ſocer inſolidũ ſi conueniaẽ ſoluto matrimonio ſi fraudẽ excogitauit dũ veniſſet dies ſolutionis faciẽde ſi generum induxit in domũ ſuam vt veneno eum extingueret: cũ ſoluere qđ ꝓmiſit noĩe dotis nõ poſſet [q ꝓmiſit] ſub. ſemꝑ vt dixerũt quidã ſꝫ male [ſemꝑ hoc verũ eſt] ſ.vt extrane9 condemnaẽ inqͣntũ facere põt niſi aliud ꝯuenit.vt.ff.de pac.l. ſi ꝗs creditoꝛi [affinitate] nõ intelligatis inter virũ z vxoꝛẽ: q2 nõ ſunt affines: ſꝫ manẽte affinitate inter ſocerũ z generũ: q2 ſunt affines.vt.j.de gradi.l.nõ facile [condẽnabiẽ] q2 ſocer hꝫ hoc beneficiũ.ſ.vt ꝯueniaẽ.alš condẽnetur inqͣntũ facere põt.vt.j.de re iud.l.inter eos [petiẽ] .ſ.ab eo q pꝛomiſit dotẽ pꝛo muliere. [ex eo] vt ſi ſocer ꝯueniaẽ ex cã dotis niſi doloſe verſatus eſt. vt infra dicit [z ex perſona] q2 rõne pſone tribuiẽ hoc beneficiũ. vnde extraneo ꝓmittenti dotẽ non pꝛeſtaẽ hoc beneficiuz [inſidiareẽ.] i.inſidijs petereẽ. vnde ꝓpter delictũ ſuũ perdit illud beneficiũ vt conuenlatur et condẽneẽ inquãtum facere põt: z condemnatur inſolidum. z ad hoc facit.j. ſolu. matri.l. etiam.z.l.ſi conſtante.z.j.de re iudi.l.ſed hoc ita.

FUndũ filie nomine. In l.iſta dr. pr̃ nomine filie ſue fundũ dedit i dotẽ: poſtea filia iſti ſuo patri hẽs extitit ex aſſe. creditoꝛes petũt ꝙ filia ſoluat debita patris: cogitat filia: non habeo pecuniã: ſi diſtraherem fundos vtiles dãnoſum eſſet mihi: vnde venit ad maritũ z dixit ei: fundus dotalis nõ eſt fructuoſus vt alij fundi hereditatis patris mei: vellem eum diſtrahere: conſentias mihi.dixit maritus ꝯſentio tibi: ita tñ vt eſtimatio illius fundi ſit i dotem: vel aliũ fundi hereditatis patris eiuſdẽ eſtimationis ſint in dotẽ: nunquid poterit fundus dotalis reddi mulieri. rñdeẽ ꝙ ſi nulla captio eſt mulieris vel mariti ꝙ ille fundus recte poteſt reddi ipſi mulieri ꝯſtãte matrimonio: z preciũ fundi recte ſolueẽ creditoꝛib9 patris.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ litere [huius] ſ.patris [qđ] .i.q2 [in ea re] i.pꝛomiſſione [captio ſit futura] ſ.mariti.ſub.nec dom.idi aio hoc fecit [recte ſolutum] nã3 certis caſibus põt reddi dos conſtante matrimonio.vt.ff. eo.l.mutuo.§.manẽte.z no.C.ſi dos conſtan.mat.ſol.fue.l.vnica. z in.l.iſta colligetis fundũ dotalem alienari hoc caſu: q2 eſt vtile mulieri z marito.ſed magis videtur permutatio que a iure permittitur.vt.ff.eo.l.ita conſtante.

De pactis dotalibus Rubꝛica.

Quia circa dotes de quarum iure habuiſtis.ff. titu. pꝛoximo apponuntur pacta poniẽ rub.de pactis dotalib9.ſ.appꝛobandis vel repꝛobandis.appꝛobandis quando vtilia ſunt doti.vt.j.eo.l.conuenire.z.l.attilicinus.

PAciſci poſt nuptias etiã. In pꝛin.huius.l. dr. ꝙ ſuper dote põt apponi pactũ z ante nuptias ꝯtractas z in ipſis nuptijs ꝯtrahendis z poſt nuptias ꝯtractas.h.d. pꝛin. hui9.l. videatis expoſitionẽ litere [poſt nuptias] ſ.de dote reddẽda z culpa pꝛeſtanda z ſimilibus [licet] q2 pacta facta ſuper dote ſeruantur ſi a iure non repꝛobantur.vt.j.eo.l.conuenire.

Pacta. In.§.iſto dr. ſi do dotẽ pro filia mea nec ſtipulor mihi reddi z volo paciſci ſuper dote iſtud pactũ non ſolũ dz fieri inter me z generũ: imo inter me z filiam meã z generũ: alš non pꝛodeſt vel nocet filie mee.h.d.iſte.§. videatis expoſitionẽ litere [opoꝛtet] vt oĩbus ꝓſint vel noceant. [non pꝛoſit] ſub.vel nõ noceat: q2 pactũ zc. z ad iſtud accedit ff.de pac.l.ſi vnus.§.in ſumma.z.j.eo.l.cum dos.z.l.ob res.§.j.

1 Pactum factum vt ſoluto matrimonio liberis exiſtentibus dos remaneat penes virum intelligitur ſi moꝛte mulieris matrimonium diſſoluatur: non ſi moꝛte viri.

1 **SI cõuenerit.** †In.l.iſta dr. vxoꝛ mea dedit mihi centũ in dotẽ z appoſitũ fuit tale pactũ vt quocũqз mõ ſoluatur m̃rimoniũ dos debeat apud me remanere ſi liberi extãt: nũquid ſi ſolutũ eſt m̃rimoniũ: moꝛte mea vel culpa mea z extãt liberi dz dos remanere apud me: certe nõ: z tale pactũ nõ valet ne ipſa remaneat indotata.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ lr̃e [remaneret] vt.j.ſol.ma.l.ſi cũ dotẽ [interuenerit] vñ q2 eſſet iniquum non valet.vt.j.eo.l.conuenire.z.l. attilicinus.

PActa conuenta. In.l.iſta dr. ſi facio pactũ cũ vxoꝛe mea vt ſi diuertat a me ꝙ debeã lucrari dotez ſi nõ diuertat nõ lucrabor dotem.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere [locũ non habẽt] q2 vbicũqз quis paciſciẽ de dote recuperanda in vnum caſum in contrarium non recuperat.vt.j.ſoluto matri.l.ſi cum dotem. a

Si de dote. Bar. dicit iſtuz caſuz eẽ ſing. pro eo q ab initio promiſit qđ dare nõ poterat. z vide bar.in.l. alia.§.eleganter.in ſi.ff.ſol. matri.

1 Pactum ꝙ maritus non lucretur fructus dotis: ſꝫ reſtituat non valet niſi propter ipſum ſit maioꝛem dotem conſecutus: vel mulier ſeipſam alat.

SI conuenerit vt fructus.

1 †In.l.iſta dicẽ.ſi fit pactũ inter virũ z vxoꝛẽ ꝙ fructus

fundi dotalis conuertant̃ in dotẽ valet tale pactũ. dixit Mar. ꝙ diſtinguẽdũ eſt: aut cõuenit ꝙ fundus eſſet dotalis: ⁊ fruct⁹ conuertantur in dotẽ: quo caſu nõ valet tale pactũ: aut mulier dat fructum in dotẽ volens ꝙ vſuras eorũ lucret̃ maritus pro oneribus matrimonij: quo caſu valet tale pactũ: ſed iuriſc. qui fecit. l. iſtã dicit vtrobiq̃ intereſſe cui⁹ contemplatione dos ſit data: nã ſi ob hoc maiorẽ dotẽ dedit valet tale pactũ [hoc pacto fieri] q2 maritus nõ lucrat̃ fructus pro onerib⁹ mr̃imonij quos debet lucrari. vt. ſ. ſo. matri. l. dotis fructus. in prin. [percipi poſſunt]. q. d. vſuras fructuum marit⁹ lucratur ſi fructus ſunt in dotem [valere] hoc caſu ⁊ ſuperiori.

1 ☞ Pactum quod eſt contra ius: vel per quod quis inuitatur ad delinquendum non valet.

1 **CONUENIRE.** † In. l. iſta dr: ſi dono rẽ vxori mee cõſtante mr̃imonio: ⁊ paciſcor ꝙ nõ poſſim reuocare donationẽ: vl̃ ſi mulier amoueret res ꝙ nõ agerẽ rerũ amotarũ: tale pactũ nõ valet: ſed ⁊ ſi cõueni cũ vxore mea ne poſſim repetere impẽſas neceſſarias factas in re dotali tale pactũ nõ valet: q2 tali pacto inuitarentur hoĩes ad delinquendũ: ⁊ tales impenſe ipſo iure minuũt dotẽ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere. accedit. ſ. de pac. l. iuriſgen. ſ. ptor ait. vnde no. ꝙ non valet pactũ quo hoĩes inuitantur ad delinquendum. vt. ſ. de pac. l. ſi vnus. ſ. illud. ⁊. l. pacta.

1 ☞ Pactũ ꝙ marit⁹ nõ teneat̃ d culpa nõ valet: ſ3 d caſu ſic.

1 **POMPONIUS AIT.** † In. l. iſta dr. ſi maritus paciſcatur ne teneat̃ de dolo cõmiſſo in re dotali: vl̃ de dolo tm̃ teneatur nõ valet tale pactũ: l3 iſtud pactũ valeat ꝙ periculũ rei dotalis pertineat ad mulierem vel ad maritum. h. d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [mariti] ſub. paciſci poteſt.

CUM DOS FILIE. In. l. iſta quinq3 caſus ponũtur. ⁊ primus eſt talis. pater p filia dotẽ dedit: nunqd in ipſa datione põt paciſci vt dos ſit reddẽda ſibi ſoli: certe ſic: ſed ſi in ipſa datione non eſt pact⁹: tũc neceſſe eſt ꝙ gener paciſcat̃ cũ prẽ ⁊ cũ filia: nã ſi paciſceret̃ cũ altero tm̃ nõ ꝓdeſſet vel obeſſet filie vel patri. ſecundus caſus eſt ſi pr̃ dedit dotẽ pro filia: nec in datione pactus eſt ſibi ſoli de dote reddẽda: ſi ex poſt facto ſibi paciſcit̃ iſtud pactũ ſibi ſoli ꝓdeſt ⁊ nocet ipſi filie: ſi agat nõ nocet vel prodeſt. terti⁹ caſus eſt: ſi pr̃ dat dotẽ p filia: ⁊ in ipſa datiõe nõ paciſcit̃ de dote ſibi reddenda: ſi poſtea ſola filia paciſcit̃: ſi ex illo pacto efficit̃ melior cõditio prĩs ꝓdeſt prĩ: q2 p filiã querit̃ act. patri. quartus caſus eſt: ſi ſola filia paciſcit̃ cũ marito ⁊ cã dotis nõ ſit melior ſi agit ſola filia illo pacto nocebit ſibi non patri. quintus caſus eſt ſi agat ſolus pater illud pactũ nõ nocet ei niſi ageret adiũcta pſona filie. nã generaliter dicendũ eſt pactum filie cõditionẽ patris nõ facere deteriorẽ: nec ei nocere: ſ3 ꝓdeſſe cũ dos eſt ad prẽm reuerſura filia premortua in mr̃imonio. h. d. iſta. l. videatis expoſitiones litere [dat] . i. data eſt. ſic ⁊ alibi exponit̃. C. de epiſ. ⁊ cle. l. nulli. ⁊ ꝙ ita debeat exponi ſequẽtia declarant: q2 dicũt ꝙ pater põt paciſci in ipſa datiõe [legem] . i. cõuentionẽ. ſic exponit̃. C. de pac. l. legẽ. ⁊ q2 ꝯtus ex conuentione ⁊c. vt. ſ. depo. l. ſ. ſi cõueniat̃ [dicere poſſit] et hucuſq3 durat primus caſus. ⁊ ex iſto primo caſu colligit̃ argu. ꝙ ſi pr dat dotẽ pro filia in ipſa datione paciſci põt qcqd pl3 ſibi poſtq̃ dedit non põt paciſci ſine cõſenſu filie. ⁊ ideo cautũ ꝯſiliũ eſt vt gener paciſcat̃ cũ patre ⁊ filia. vt. ſ. eo. l. i. ⁊. ĩ. eo. l. ſi inter. verũtamen ſi filia cõſentiẽdo eſſet decepta reſtitueret̃. vt. ſ. de minorib⁹. l. deniq3. ſ. ſed vtrũ. ⁊ ad prin. huius. l. cõcor. C. de iure dot. l. auia [ſi vero] incipit ſecũdus caſus [eſſet] vt. ĩ. ſol. mat. l. ij. ſ. ſi volũtate. [neq3 ꝓderit] ſub. ſi factũ eſt pactuz de dote citeriori die reddenda [neq3 nocebit ei] ſub. ſi pactũ factum eſt de dote vlteriori die reddẽda iuxta regulam pactũ cũ vna perſona factum ⁊c. vt. ſ. de pac. l. ſi vnus. ſ. in ſumma. [ſi vero ſola] incipit tertius caſus [nõ põt] ſub. acquiri. ⁊ lr̃a iſta põt exponi dupliciter vt tollatis ꝯria ar. nõ põt acqri directa: acqrit̃ tñ vtilis: vel non põt acqri regulariter: acquirit̃ tñ interdũ: ſed p filiã querit̃ patri etiã directa: q2 quicqd querit fili⁹ hodie extra caſtreſe vl̃ quaſi: vt aduẽticiũ querit patri. vt inſti. p quas pſo. no. acq. ſ. vl. [ſi vero] incipit quart⁹ caſus [patri vero] incipit qntus caſus [nullo modo nocebit] q2 nõ l3 filio facere cõditionẽ prĩs deteriorẽ in iam queſitio. vt. C. de pac. l. fili⁹. [reuerſura] qd eſt vbicunq3 dos eſt profectitia ſi aliud nõ cõuenit. vt. ſ. de iure do. l. iure ſuccurſum eſt. ⁊. C. ſol. ma. l. dos a prẽ ꝓfecta. ⁊ ibi dixi. Or ſignori circa legẽ iſtã inſiſtendũ eſt vt tollatis cõtra. ar. vos habetis hic ꝙ ex pacto filie querit̃ prĩ actio. ⁊ p filiã patri acqrit̃: ſed ex pacto prĩs filie nõ acquirit̃: ſ3. l. videt̃ ꝯria. nã. l. videt̃ velle ꝙ ex pacto aui materni queraſ nepti vtilis actio. multo fortius videt̃ ꝙ ex pacto patris ꝗraſ filie. vñ videt̃ ꝯ. ĩ. ſolu. mat. l. gaius. ad qd vos dicetis dupl̃r p prẽm nõ ꝗrit̃ actio filie. vt hic. fallit interdũ. vt in. l. cõtraria. Sed denuo opp. ⁊ videt̃. l. velle ꝙ ex pacto prĩs ꝗraſ filie actio. vt. C. eo. l. pr̃. ad qd vos dicetis p prẽm nõ ꝗrit̃ filie directa. vt hic. ⁊. C. eo. l. pactũ. ꝗrit̃ tñ vtilis. vt in. l. contra. vel dicatis p patrẽ non querit̃ filie regul̃r. fallit in. l. ꝯ. q2 nulla regula eſt quin recipiat inſtantiã. vt. ĩ. de reg. iur. l. omnis. Sed denuo opponitur ad. l. iſtam. ⁊ videtur ꝙ per patrez ꝗratur actio filie. vt. ĩ. de verbo. obli. l. qdcunq3. ſ. ſi qs ita. ad qd vos dicetis ſic: p patrẽ non querit̃ directa vt hic: querit̃ tñ vtilis: vt ibi: vel dicatis: ſi pr̃ ſtipulat̃ ſimpl̃r filie non querit̃ ei p eũ directa vel vtilis: vt hic: ſ3 ſi ſtipulat̃ ei dari poſt mortẽ ſuaz querit vtilem. vt in. l. ꝯ. Et ad ſolutionẽ huius ꝯ. ⁊ vt tollatis oĩa ꝯria arg. ita breuiter dicetis: cũ pr̃ paciſcit̃ filie: vel auus nepti: aut paciſcitur filie vt heredi: aut vt filie: aut vt extraneo: ſi paciſciẽ filie vt heredi ꝗrit directã pacti exceptionẽ ei ſi ſit ad excipiendũ: vel directã actionẽ ſi ſit ad agendũ: naz ſicut nobiſmetipſis querimus: ita heredibus noſtris. vt. ſ. de pac. l. iuriſgen. ſ. pactorum ⁊. l. tale pactũ. ⁊. l. auus. ⁊. ſ. de ꝓba. l. ſi pactũ. ⁊. ĩ. eo. l. au⁹. quo quidẽ caſu nõ obtinet. l. noſtra. ſi aũt pater paciſcit̃ filie vt filie tũc ſi pactũ ſit ad excipiendũ ꝗrit ei vtilem pacti exceptionem ſi ſit ad agendũ vtilem act. vt. ſ. de pac. l. ſi cui. ſ. pactũ. ⁊. l. heredi. ſ. tal. ⁊ ſic pñt intelligi oẽs. ll. ꝯrie. ſi autem pr̃ paciſcit̃ filie vt extraneo: tũc non ꝗrit ei directã vel vtilem pacti exceptionem: vel actionẽ. vt hic. ⁊. ſ. de pac. l. ſi cui. ſ. pactũ. ſ3 in dubio qd dicemus vbi pr̃ paciſcit̃ filie: aut dicemus paciſci vt heredi: aut vt filie: aut vt extraneo: in dubio pſumemꝰ ꝙ paciſcat̃ vt heredi: q2 votũ parentũ eſt vt filie ſint heredes: ⁊ ꝗrere eis. vt. ĩ. vñ libe. l. ſcripto. ⁊. ſ. de inof. teſta. l. nã ⁊ ſi. itẽ in dubio pſumũ potius paciſci vt filio q̃ vt extraneo ꝓpter paternã affectionẽ. vt arg. ſ. qd met. cã. l. iſti quidẽ. in fin. Sed denuo ad aliud qd hic dicit̃ opponit̃. vos habetis hic ſi ſola filia paciſcit̃, nocet filie: nõ patri: niſi agat pater adiũcta pſona filie: ſed videt̃ qd nocet patri. vt. ĩ. ſol. mat. l. ij. ſ. ſ3 vtrũ. ad qd quidã dixerũt: vbi pater agit adiũcta pſona filie paciſcẽte filia: nocebit patri q̃tum ad vtilez pacti exceptionẽ: alij dicũt nocet patri vt patri obſtet exceptio: qd dicit lex ꝯria nocet vt ipſo iure tollat̃ actio. vl̃ poteſt dici ſi filia paciſcit̃: ſi ad excipiendũ: q2 facit pactũ viro de dote nõ petenda non nocet patri. vt in. l. ꝯria. ſ3 ſi filia paciſcit̃ ad actionẽ querẽdã patri: q2 paciſcit̃ de vlteriori die reddẽda dote: non nocet illud pactũ patri ſi agit ſine adiuncta pſona filie: ſed ſi agit adiũcta pſona filie nocet patri: ſicut ⁊ alẽ: q2 l3 ſi pater non teneatur niſi de peculio ſi conuenitur ex perſona ſua: tamen ſi agit ex perſona filie tenetur in ſolidum. vt. ſ. de pecu. l. ſi cum filio. ⁊. ĩ. rerum amo. l. ⁊ ita erit hic.

QUOTIENS PATRE. Lex iſta põit duos caſus. prim⁹ eſt ſi filiꝰ prẽ ſuo furẽte vel capto ab hoſtib⁹ ducit vxorẽ ipſe ſol⁹ abſq3 prẽ poterit paciſci. ſcds caſus eſt ſi filiafa. nubit prẽ abſẽte vel capto ab hoſtib⁹ indubitanter ſola filia poterit paciſci ſup dote. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [filiafa.] incipit ſcds caſus [cũ ipſis] . ſ. filio vel filia [fieri potuit] ⁊ erit ratus talis pactio. vt. C. de ſen. paſ. ⁊ reſ. l. vlt. in prin. nec requiritur conſenſus patris furioſi: q2 non poteſt conſentire. vt. ſ. loc. ⁊ condu. l. qui ad certum tempus. ĩ. de opt. leg. l. ſi tibi. ſ. vnius.

SI ITA CONUENIAT. In. l. iſta dr: pr̃ ſſa. p filia ſua dotez dedit ⁊ tale pactũ appoſuit vt ſi eo viuo moriat̃ filia dos reddatur ſibi ſocero: ſ3 ſi eo mortuo reddat̃ filio ipſi⁹: ſ3 ſi filio defuncto moriat̃ filia dos reddat̃ heredi ipſi⁹: poſtea morit̃ ipſe pr̃: morit̃ fili⁹. et morit̃ filia: nunqd heredi patris dos reddet̃. certe ſic: et dabit̃ vtilis actio ex ſtip. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [vt ſi viuo ſocero] prẽ filij ſi mortuo ſocero eodẽq3 patre ſub. [filio ei⁹] . ſ. ſoceri [heredi] . ſ. ſoceri [eſſe] nã licet pr̃ non poſſit ꝗrere filio vt filio directã exceptionẽ: tñ põt ei ꝗrere vtilẽ. vt. ſ. eo. l. cũ dos. item ſi non põt querere vt filio querit vt heredi. vt. ſ. de pact. l. auus. ⁊. ſ. de proba. l. pactum. ⁊. ĩ. l. proxi.

AUUS PACTUS EST. In. l. iſta dr: au⁹ recepit dotez vxoris nepotis ſui: pact⁹ eſt cũ muliere vel cũ eo q dedit dotẽ ne illa dos a ſe vel a filio ſuo petat̃: nũqd valet tale pactũ. certe ſic. ⁊ querit ſibi ⁊ filio directã pacti exceptionẽ ſi pact⁹ eſt ei vt heredi. nã põt aliqs ꝯſulere vni ex heredib⁹ ſuis: q2 põt paciſci ne a ſe ⁊ ne a tali herede petat̃: ⁊ ab alijs petat̃: ⁊ valet tale pactũ. h. d. iſta. l. videatis expoſitionẽ lr̃e [peteret̃] . i. repeteret̃: cũ dos eẽt ſibi ſoluta [tuẽd⁹ erit] q2 pact⁹ fuit ei vt hr̃di [cõceſſuz eſt] vt. ſ. de ꝓba. l. pactũ [nec qcq̃ obſtat] . ſ. vt ob hoc non valeat [qd non] . i. q̃ cautio [cauet] . i. ſi de quibuſdã dixit: de quibuſdam non dixit [et ita celſus ſcribit] et ad hoc concor. ſ. de pact. l. auus. ⁊ que ibi dixi hic poſſunt repeti.

1 ☞ Conditio adiecta in precedenti pacto in ſequenti intelligitur

gitur repetita: alias pactum redderetur inutile.

1 **Cum pater.** †In.l.iſta dr: pater pro filia ꝑmiſit dare dotē et pactus eſt cū genero: ne ſe viuo dos peteref vel ꝯſtāte mrīmonio: nunqd valet iſtud pactum: reſpondef ꝙ ſic. valet: ꝗ ꝯtemplatione paterne pietatis ꝛ voluntate cōtrahētiū: ꝛ poſterior pars ſtipulationis debet ita interpretari: ne cōſtante matrimonio dos petaf .ſ. viuo patre. ꝛ ideo ſi filia predeceſſerit viuo patre dos peti non poteſt. ſi autem cōſtante mrīmonio dos petatur: tūc mortuo patre poterit dos peti. h.d. iſta.l. videatis expoſitionem lr̄e [pollicitus fuerit] .i. ꝑmiſerit pro filia ſua: quia pollicitatio eſt ꝛc. vt.j.de polli.l.pactum [vt poſterior quoqꝫ pars cōuentionis] .i. illa ne ꝯſtante mrīmonio dos petaf [eſtimetur] ꝛ debent fructus dotis ſeruire onerib' mrīmonij: vt.ſ.de iure do.l.dotis fructus.in princip. [non poſſit.] ¶ Or ſignoꝛ.l.in.l. iſta habetis: ſi pr̄ pro filia ꝛc. vt dixi in caſu. vñ ꝛ.o.q̄ in ꝑfationib' dicunf ꝛc. accedit.ſ.de pac.l.cōuētiões. in fi. ꝛ.j.de ver.ob.l.tria.§.idem rñdit. Item not. interdū clauſula adiecta nihil operaf: qꝛ pactus erat ne dos cōſtante mrīmonio a ſe peteretur intelligitur ſe viuo: ꝛ ita clauſula adiecta nihil operaf. quod eſt ꝯ regulam.ſ.de vſur.l.ſtipulatus. ꝛ.j.de lega.j.l.ſi quando.in prin. ꝛ ſicut hic clauſula adiecta nihil operatur ſic ꝛ alibi.ſ.p ſoc.l.de illo. ꝛ eſt ratio quare hic nihil operatur: qꝛ fructus dotis ſepararentur a matrimonio.

Si pater. In prin.huius.l. dr: ſi pater pro filia dedit dotē: et paciſcif cū genero vt mortua filia apud eum dos remaneat: iſtud pactum eſt ſeruandum: ſiue mulier moriatur extātibus liberis ſiue non. h.d. prin.huius.l. videatis expoſitionem litere [interueniat] ſecus ſi paciſceretur vt premortuo marito extantibus liberis dos non redderetur: qꝛ tunc pactū eſſet iniquum vnde non valeret: vt.ſ.eo.l.ij.

Ex pactis conuentis. In.§. iſto dr: ꝙ aliquādo pacta apponūtur ſup dote ante nuptias aliqñ poſt nuptias. Itē pacta que apponuntur ſup dote aliquando pertinent ad volūtatem: puta vt mulier ſe alat vel donec mulier nupta erit dos ab ea nō petatur: vel vt certam ſommā pſtet viro p alimētis: alia pacta ad ius pertinent: vt puta ſoluto matrimonio vt dos petatur: ꝛ quēadmodum dos reddaf: in quibus pactis nō ſemp volūtas paciſcentiū ſeruatur. puta ſi conuenit ne omnino dos repetatur: tale pactum nō valet ne mulier ſit indotata. h.d. iſte §. videatis expoſitionem lr̄e [interponi ſolent] .ſ. inter dantem dotem ꝛ accipientem. nā pacta aliquando ante nuptias aliqñ poſt nuptias apponunf: vt dixi.ſ.eo.l.j. ꝛ.C.de do.ante nup.l. pe. ꝛ vlti. [alia] .ſ. pacta [ab ea nō petaf] .i. maritus non petat ab ea dotem [alia] .ſ. pacta [ad ius] .i. ad ea que ſunt iuris: ſed rigor iuris in aliquo mitigaf [petatur] .i. repetatur. ꝛ iſtud eſt iuris: qꝛ ius dicit ꝙ dos cōſtante matrimonio non repetaf: vt C. ſi cōſtan.ma.dos fue.re.l.vnica. Itē in rebus que extāt: vt C.de rei vxo. actio.l.vnica.§.exactio [reddatur] vt.C. de iure dot.l.quotiens. ꝛ.l. ſi inter virum [in quibus nō ſemper] vt.j. eo.l.de die [mulier] .ſ. quod eſſe non debet. Item pactū factū contra dotem non valet: vt.ſ.eo.l.ij.

1 ☞ Mulier ſi paciſcendo vt certa pars dotis tantum petatur penam apponit: debet eſſe contenta vel exceptiōe vl' pena.

1 **Si mulier.** †In.§.iſto dr: ſi mulier promiſit dotē marito ꝛ paciſcitur ꝙ amplius ꝙ̄ dimidiam dotis maritus ab ea non petat. ꝛ ſi amplius petatur ſtipulatur penam: ſi maritus petit totam dotem eſt in electione mulieris velit maritum repellere pacti exceptione. quo caſu nō poterit petere penam: an velit petere penam: quo caſu non poterit maritū repellere pacti exceptione. h.d. iſte.§. videatis expoſitionem lr̄e [ſi mulier pacta ſit] ſcꝫ añ matrimoniū [aliōquin] .i. ſi conſtante matrimonio fieret non teneret: cum preſumatur donatio [a ſe petatur] id eſt ne maritus ab ea petat [et penam ſtipulata ſit] .ſ. a marito ſi pluſquam dimidiam partē dotis petat ab ea [agat] .ſ. ad penam [denegandam ei exce.] ꝛ hoc eſt verum cum mulier fuit pacta de dimidia dote a ſe nō petenda nec adiecit pena ſoluta rato manente pacto: qꝛ debet eſſe contēta alterutro vt hic dicif. ꝛ ad hoc facit.ſ.de pac.l. reſcriptum.§.ſi pacto. ſecus ſi adiecit pena ſoluta rato manente pacto: qꝛ tunc poteſt petere vtrūqꝫ: ſi maritus veniat cōtra pactum: vt.ſ.de tranſac.l.qui fidem.

Si fundo. In.§.iſto dicitur: mulier marito ſuo fundum eſtimatum dedit in dotē: pacta eſt cum marito vt ſi ꝙ̄ti pluris venderet id in dote eſſet: nunqd eſt ſeruandum tale pactum: certe ſic: qꝛ econtra ſeruaretur ſi mulier pacta eſſet ſi minoris vendidiſſet qḋ illud ei redderef. h.d. iſte.§. videatis expoſitionem lr̄e [ſeruandū eſſe] .i. quantū ad act. ꝛ excep. vt.j.de acqui.re.do.l.ſi ſtatuas [debeat] ſub. ꝛ pactum tale appoſitum in traditione rerum parit actionem preſcrip.verb. vt.ſ.de pac.l.in traditionibus.

Si pacta. In.§.iſto cū.l.ſeq. dr: mulier marito ſuo dedit fundū ſuū eſtimatū in dotē: ꝛ pacta fuit ꝙ ſi pluris vel minoris venderef: marit' ei redderet ꝙ̄ti venderet. nunqd vꝫ tale pactū: certe ſic. verūtñ ſi culpa mariti minus vendaf nocet marito: ſꝫ ſi non vendatur debebif eſtimatio. h.d. iſte.§. cū.l.ſeq. videatis expoſitionē litere [in dotem ſit] .ſ. ꝛ tñ reddat [ſtari opꝫ] cōcordat qḋ habuiſtis.ſ.proxi.§. [cōſequi] .ſ. marito [eſtimatio ſcꝫ qua fuit eſtimatus [debebit] vt.C.eod.l.quotiens. ꝛ.ſ.de iure do.l.quotiens.

1 ☞ Pactum per quod efficitur deterior dotis conditio non valet: ſecus ſi fiat melior.

1 **De die.** †In.l.iſta cū ſeq. dr: ſi mulier dat dotem ꝛ paciſcif de dote ſibi reddēda ſolu.matrim. citeriori die ꝙ̄.l.velit valet iſtud pactū: ſed ſi paciſcitur de dote ſibi reddenda vlteriori die non valet: ſicut ſi fieret pactū ne oīno dos reddaf: ſed ſi fuerit appoſitū pactum ſuper dote reddēda ante nuptias vt quib' diebus dos ſoluaf eiſdē diebus reddaf poſtꝙ̄ nuptie ꝯcte ſunt mulier per quinquēniū ceſſauit ſoluere dotē. ꝛ poſtea ſoluit: ſolutum eſt matrimoniū. nunqd tale pactum eſt ſeruandū: vt maritus nō teneaf ei reddere niſi poſt quinquenniū an non: ꝓculus reſcripſit ꝙ non ſit melior cauſa dotis ꝛ ideo nō valet. ꝛ ideo ſi fiat pactum vt ſoluto matrimonio dos reddatur a marito citeriori die quā.l.velit valet tale pactū: ſi vt longiori die dos reddatur ꝙ̄.l.velit non valet tale pactū. ꝛ lꝫ verum ſit ꝙ cōſtante mrīmonio nō valeat pactum factum inter virū ꝛ vxo. vt longiori die dos reddatur ꝙ̄.l.velit. tñ ſi poſt diuortiū ſubeſt iuſta cā non reddēdi valebit illud pactū. vnū ſciatis ꝙ ꝑdicta ſunt vera cum mulier dat dotem. aliud eſt ſi pater dat dotē: ꝛ paciſcitur vt dotem ſtatim nō teneatur ſoluere marito: ſed annua bima trima die: ꝛ conuenit ꝙ eiſdē diebus ſoluto matrimonio dos ſibi reddatur. nam tale pactū factū valebit: ſi filia extitit hr̄s patri. h.d. iſta.l. cū.v.ll. ſequen. vſqꝫ ad.l.ob res donatas. videatis expoſitionē litere [de die reddēde dotis] ſub. ita in lr̄a pactū factum poſt ſolutū matrimoniū de die reddende dotis hoc iuris eſt ꝛc. [citeriori die reddaf] ſub. ꝙ̄.l.velit. ¶ Or ſignoꝛ. qꝛ eſt dies ſtatut' ad dotē reddendā. rñdeo olim annua bima trima die: hodie dos in rebus immobilibus ꝛ extantibus ſtatim ſolu. matri. dꝫ reddi: hodie in rebus nō extantibus poſt annū: vt.C.de rei vxo.act.l. vna.§.exactio. ¶ Or ſequif in litera [reddatur] qꝛ iſtud pactū non ſeruaf: vt.ſ.eo.l.ſi pater.§.ex pactis. ¶ Or ſignoꝛ no. pactum factū de dote reddēda vlteriori die nō valet ſi fiat cōſtante matrimonio. ſecus ſi fiat poſt diuortiū. ꝛ ſubeſt iuſta cā paciſcendi: vt.eo.l.ꝫ. ꝛ ſic ſoluif cōtra.ſ.de pac.l.iuriſgē.§.quinimo. vel ſolue vt ibi dixi. Itē eſt hoc verū ꝙ non valet iſtud pactū ſi fiat inter vxorē ꝛ maritū. ſecus ſi fiat inter generū ꝛ patrem: vt.j.eo.l.aliud [non poſſe] vt.ſ.eod.l.pxi. ꝛ.l.de die [debere] vt habuiſtis.ſ.e.l. de die. ꝛ.l.ſeq. [cuſtodiri id pactum dꝫ] accedit.ſ.de pac.l.iuriſgē.§.quimo [trima die] exponatis ita ꝙ cōuenit p filia dare qngenta: vt prima.c.darē pma primi anni: ꝛ ſic de ſingul. ꝛ ſic habebo qnquēniū ad ſoluendū ſolu. matrimonio: ꝛ qḋ ita debeat exponi, colligitur.C.de rei vxo.act.l.vna.§. exactio [redderef] .i. daref: vt.j.de ꝟ.ſig.l.verbū reddendi [ꝛ interueniēte ea pactū cōuentū fuerit] de dote reddēda ꝛ ſub. maxime. nam ꝛ ſi nō interueniſſet: tñ ſi heres pr̄is eſſet ei noceret: ſicut noceret pr̄i: vt.ſ.eo.l.cū dos. aliū dicūt [ꝛ interueniente ea pactū cōuentum fuerit] .ſ. de cōtrahendo matrimonio. nec eīm ſine cōſenſu filie matrimonium contrahi poterit.

Ob res ꝗꝫ donatas. In ꝑnc. huꝰ .l. dr ſi fiat pactum inter virū ꝛ vxorē de rebus donatis vel amotis: vel de impenſis factis in rebus dotalibus ꝙ nō poſſit agi: iſtud pactū obtinet inſtar donationis. vñ factū cōſtante matrimonio nō valet: ſed factū poſt diuortiū valet. h.d. princ.huius.l. videatis expoſitionē lr̄e [poſt diuortiū] vt.j.de do.inter vi. ꝛ vxo.l.j. ꝛ.ij. ſed ſi fieret ꝙ non ageretur de rebus donandis non valeret: vt.ſ.eo.l.conuenire.

Si extraneus. In.§.iſto dr: ſi extraneus dat dotē pro muliere in ipſa datiōe pōt ſtipulari quicqd vult inuita muliere vel ignorante ſꝫ ſi velit paciſci ex poſtfacto inuita vel ignorāte muliere non pōt: ſed ea cōſentiente ſic. h.d. iſte.§. videatis expoſitionē litere [ſtipulari pōt] .i. dꝫ. accedit.C. de rei vxo.act.l.vnica.§.exactio. in ver. extraneum. ꝛ idem eſt in patre: vt.ſ.eo.l.cum dos.in princ.

Si ꝯuenerit. In.§.iſto dr: ſi pater p filia dedit dotē: ꝛ pactus eſt cū genero ne a ſe vel a muliere dos petaf ꝓdeſt patri ꝛ mulieri: non aūt here-

dibus patris: ſed ſi cõuenit pater cum genero ne eo viuo dos a ſe peratur: eo mortuo ſtatim poteſt peti: ꝛ ſi maritus non petijt huius culpe nomine tenebit ſi dos ab herede patris exigi potuit: niſi ſolutũ eſſet matrimoniũ anteꝗ̃ maritus haberet facultatem petendi illam dotẽ. h.d. iſte. ſ. videatis expoſitionem lr̃e [non habebit exceptionẽ] ſub. cũ pactum erat perſonale: vt. ſ. de pac. l. iuriſgẽ. ſ. pactoꝝ [exigi potuit] vt. ſ. ſol. ma. l. ſi cum dotem. in prin. ꝛ. ſ. e. l. cũ pr̃ [haberet] nã tunc q2 non fuit i culpa exigẽdi hui⁹ culpe nõie teneri non põt: vt. ſ. ſo. ma. l. mcuia.

☞ Pecunia in dotẽ promiſſa: poteſt in corpus vel in ſpẽm commutari ſi eſt vtile mulieri.

SI mulier. †In. l. iſta dr̃: mulier marito ſuo promiſit. c. dare in dotem pro illis. c. dedit mancipia in ſolutum eo pacto vt ei⁹ periculo eſſent ꝛ ſi partus naſcerent̃ ad eum ꝑtineret nunqd tali pacto ſtãdũ erit: certe ſic: q2 ſi mulier dat corp⁹ in dotẽ põt paciſci vt nõ corp⁹ ſit in dotẽ: ſed pecunia vel ecõ: vel valet ſi cũ dotis fiat melior non deterior. h.d. iſta. l. videatis expoſitionem lr̃e [mancipia] ſub. ea pecunia eſtimata [in dotem dederit] ſ. q8 facere poteſt: vt. ſ. de ſol. l. alia [eius] ſ. mulieris [pacto] ſ. facto ante ꝯctum matrimonium: vel etiã ꝯcto iã matrimonio [ꝓdeſt] accedit. ſ. de iure do. l. ſi nuptura. cũ. l. ſeq̃.

QUidam fundum. In. l. iſta dicit̃ marit⁹ ab vxore accepit fundũ in dotem: appoſitũ eſt pactum vt mercedes illius fundi annuatim nõie alimẽtorum vir daret vxori: marit⁹ illũ fundũ mr̃i mulieris locauit ꝑ certa mercede ſibi preſtanda deceſſit mater cũ deberet preſtare mercedẽ illius fundi ꝛ filiã heredẽ reliquit. poſtea celebratũ eſt diuortiũ maritus petit ab ea mercedes q̃s mr̃ debuerat: mulier excipit q2 maritus debuit ei dare maritus replicat: q2 dare annui noĩe mercedes eſt donatio: cũ ipſe vxorẽ ſuam aluerit non ipſa ſe: vnde nõ valet cũ facta ſit inter virũ ꝛ vxo. modo queritur nũquid iſta ſit iuſta replicatio. certe ſic: videatis expoſitionem litere [donationes inter virum ꝛ vxo.] ſub. que iure ciuili ſunt prohibite: vt. ſ. de do. inter vi. ꝛ vxo. l. j. [eſt] vt. ſ. de do. inter virum ꝛ vxo. l. quod ſi ſtipulata.

☞ Conditio exiſtens ſiue in vita ſiue poſt mortem ſtipulatoris: purificat conditionem.

PAter †In. l. iſta dr̃: pater ꝓ filia dedit dotem: pact⁹ ẽ cũ genero vt mortua filia relicto vno libero vel pluribus dos deducta tertia parte reſtituat patri: aut poſt mortẽ ſuã illi aut illis filijs quos tẽpore mortis habebit in poteſtate: ꝛ ita ſtipulat⁹ eſt dotem ſibi reddi: deceſſit pr̃ poſtea deceſſit mulier relictis filijs: nunquid filij patris poſſit petere duas partes ex ſtipulatu actione: reſpondetur ꝙ ſic: q2 ꝓinde habẽdũ eſt ac ſi ſtipulatio eſſet interpoſita ſub qualibet alia conditione: puta ſi pr̃ fuiſſet ſtipulat⁹ dotem ſibi reddi: vel. x. ſibi dari: ſi nauis venerit ex aſia vl̃ poſt mortẽ eius lucio titio. nam ſi poſt mortẽ ei⁹ nauis venerit ex aſia datur heredi patris actio ex ſtip. h.d. iſta. l. videatis expoſitionem litere [deducta] i. retenta a marito [reliqua dos] i. due partes [dare deberi] vnde filij poterunt petere duas partes.

SI inter virum. In. l. iſta cũ ſeq. dr̃: ſi mulier dat dotẽ marito: ꝛ fiat tale pactũ ꝙ ſi mulier premoriat̃ vno vel pluribus liberis extantibus ꝙ tota dos remaneat apud maritũ: valet tale pactũ ꝛ locus erit huic pacto ſiue nati ſunt liberi ante pactum ſiue poſt. idem eſt etiam ſi conuenit de tota dote reddẽda: hoc modo vt ſi mulier predecederet videt̃ conuentũ vt ea premortua dos data redderetur: ꝛ ſi nõ eſſet data ꝙ non peteretur. vnde ea premortua ꝛ dote non data: ſi maritus petat dotem a patre vel herede patris: repelletur pacti exceptione ꝛ valet tale pactum.

INter ſocerum. In prin. huius. l. dicit̃ ſocer dedit dotẽ genero: ꝛ appoſitũ eſt tale pactũ vt ſi mulier predecederet ſuperſtite filio anniculo dos remaneret apud virũ: ſi autem ſuperſtite mr̃e filius decederet vir deberet certã partẽ dotis retinere: poſtea mulier cũ filio anniculo naufragio perierit: nũqd eſt preſumendũ ꝙ filius decederet ante matrẽ. certe ſic: ꝛ ideo vir ptẽ dotis ſm̃ pactũ poterit retinere. h.d. ꝓn. hui⁹. l. [portionem] ſ. dimidiã [placuit] accedit. ſ. de re. du. l. ſi inter vi. ꝛ vxo.

Uir dotem. In. ſ. iſto dr̃: mulier dedit dotẽ marito ꝛ ꝯuenit ꝙ ſi ꝓdecederet mlier filio ſupſtite ꝙ vir lucraret̃ dotẽ: vir cũ poſſet retinere dotẽ pro rorẽ nõ retinuit. mõ q̃rit̃ an mulier poſſit petere: ꝛ r̃ndet̃ ꝙ ſic.

Cum inter patrẽ. In. ſ. iſto dr̃: pr̃ pro filia dedit dotẽ: ꝛ cõuenit inter ſocerũ ꝛ generũ ꝙ ſi mulier premoriat̃ ſine liberis ꝙ dos reddatur patri: nunqd videt̃ actũ ꝙ ſi moriat̃ ſupſtitibus liberis dos retineat̃: certe ſic. ❡ Or ſignori. ad. ſ. iſtũ oppo. ꝛ videt̃ ꝙ fauor ſit introduct⁹ ꝑ pactũ: ꝛ introduct⁹ ꝓ ſocero retorqueat̃ in ei⁹ leſionẽ. q8 eſſe nõ dz. vt. ſ. de le. ꝛ. ſenatuſcõ. l. nulla. ad q8 vos dicetis hic erat expꝛẽſſe dictũ reprobata illoꝝ opi. q dixerũt ſi per. l. inducit̃ fauor in alicui⁹ fauorẽ nõ dz retorqueri in eius leſionem: ſecus ſi fauor inducitur per pactũ: vt. ſ. de peri. ꝛ cõ. rei vend. l. ſi vina. ꝛ ibi dixi.

Conuenit mulier. In. ſ. iſto dr̃: cõtraxi mr̃imoniũ cum aliqua ꝛ feci tale pactũ ei vt q̃cũqz placuerit ſibi ire ꝙ ipſa deberet ire meis ſumptibus: dũ eſſem centurio miſi ei lr̃as vt veniret ad me: in veniendo fecit ſumptus de ſuo: nunquid repetet a me: ꝛ reſpõdetur licet tale pactum fuerit nudum. vnde de rigore iuris nõ pariat actionem. tñ de equitate valet ꝛ parit actionẽ in factum. h.d. iſte. ſ. videatis expoſitionem litere [conuenit mulier] ſub. nudo pacto. ſz ſi ꝯueniſſet ſtipulatione ageret̃ ex ſtipulatu vel ꝯuenit incõtinenti: vt. C. de pac. cõuen. tam ſuper do. ꝙ̃ ſuper nup. do. l. ij. [ad literas viri] ſub. qbus voluit mulierẽ ad ſe peruenire [cẽturio manebat] ſub. quo forte marit⁹ militabat [nulla cõpetit] ideo forte q2 nudum pactum fuit [danda eſt] ad q8 facit. ſ. de do. inter vi. ꝛ vxo. l. ſi quis pro vxore. q8 eſt contra regulam. ſ. de pac. l. iuriſgen. ſ. ſed cum nulla ſubeſt cauſa. ad q8 vos dicetis ꝙ hoc eſt ſpeciale.

Filia cum pro ſe dotẽ. In. ſ. iſto dr̃: mulier promiſit dare dotẽ pro ſe ꝛ eſt pacta ꝙ ſi ꝓdecederet i mr̃imonio ſine liberis ꝙ dos redderet̃ matri. nunquid ex pacto tali queritur aliqua actio matri: reſpondet̃ ꝙ non: niſi mater eſſet heres filie: quia tunc matri queritur actio vt heredi filie: non vt matri. h.d. iſte ſ. [queritur actio] q2 econtra non queritur actio: vt. ſ. e. l. cum dos. nam filia non eſt in poteſtate matris. ſed patris. vnde patri quereret: vt. ſ. eod. l. cum dos.

Pater ſi filia. In. ſ. iſto dr̃: pr̃ dedit dotẽ ꝓ filia: ꝛ ſi filia ꝓdecederet ſtipulat⁹ fuit dotẽ ſibi dari. poſtea pr̃ ꝯſtãte mr̃imonio dãnat⁹ ẽ de crĩe capitali: deinũ ſolutũ ẽ mr̃imoniũ morte viri vl̃ diuortio facto nũqd defecit ꝯditio ſtipulatiõis. certe ſic: ſz ſi mulier in matrimonio deceſſit ex ſtipulatu actio nõie dotis daret̃ fiſco. verũtñ ſi aliq̃ decederet filia renouatũ eſſet mr̃imoniũ: ſz poſtea filia predecedat ſine liberis. tñ fiſco nõ daret̃ actio: q2 quo ad primas nuptias ꝑtinet daret̃ actio fiſco. h.d. iſte. ſ. videatis expoſitionẽ lr̃e [dari] i. reddi [dãnatus eſt] ſ. pr̃ [fiſco] q ſcz dz heres patris: vt. ſ. de iu. fiſ. l. lucius [querit̃] vt. C. de bo. dam. l. ſi quis. [pertinet] vt. ſ. de iure do. l. dotis promiſſio.

SI liberis. In. l. iſta dicit̃: mulier ex marito ſuo ſuſcepit liberos iurgium natũ eſt iter eã ꝛ maritũ: ꝛ ſic diuortiũ eſt factũ: vel fuit ſimulatũ diuortiũ: ꝛ poſtea redijt ꝛ pactũ fuit appoſitũ q8 mulier nõ teneret̃ preſtare dotẽ marito: nũqd illud pactum eſt ſeruandũ: r̃ndetur ꝙ nõ. h.d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere [improbanda ſit] q2 non valet pactum: vt. ſ. eo. l. cõuenire. ꝛ. l. ſi pater. ſ. ex pactis. ꝛ. l. de die. cum. l. ſeq.

QUeris ſi pacta ſit. In. l. iſta dr̃: mulier añ nuptias: vl̃ poſt fundũ i dotẽ dedit marito ꝛ pacta eſt vt de fructib⁹ dotalis fundi ſolueret̃ creditori mulieris nunqd vz tale pactũ: certe ſi fiat ante dotẽ ꝯſtitutã valet ſi aũt fiat tale pactũ poſt nuptias nõ valz: q2 videt̃ paciſci maritus de ſuo dando quod eſſe non põt: quia eſſet mera donatio h.d. iſta. l. videatis expoſitionẽ litere [ꝛ erit mera donatio] que eſt prohibita inter vi. ꝛ vxo. vt. ſ. de do. inter vi. ꝛ vxo. l. j. ꝛ. ij.

CUm maritus. In ꝓn. hui⁹. l. dr̃ marit⁹ accepit ꝓdia eſtimata i dotẽ ꝯſtãte mr̃imo. pact⁹ ẽ cũ ꝯcupiẽdi cã vt illa ꝓdia eẽnt ineſtiata: ꝛ vt ſi fcã eẽnt deteriora ꝑiculũ eẽt ſuũ: nũqd vz tale pactũ: certe nõ. nec idẽ min⁹ vz q8 fcm̃ fuit ꝯſtãte mr̃imonio: ſz ideo nõ vz. q2 cã dotis ſit deterior [faceret] ſ. dolo vel culpa [teneri] ſub. ideo q2 cã dotis erat facta deterior: ſed ſi melior eſſet facta valeret: vt. ſ. eo. l. de die. ꝛ. l. ſeq.

Titius. In. ſ. iſto dr̃: pr̃ſa. titi⁹ nõie ſdit dotẽ nõie mulieris ꝛ ſtipulat⁹ eſt dotẽ ſibi reddi: ſolu. ma. diuortio vl̃ morte. ſecutũ eſt diuor. nec dos reſtituta fuit: titi⁹ deceſſit: mlier poſtea volũtate hr̃dis titij reitegrauit mr̃imoniũ: nũqd ſi hr̃s titij agat ex ſtip. ac. ꝓ dote repellet̃ do. ex. r̃n. ꝙ ſic.

Mulier. In. ſ. iſto dr̃: mulier ꝓ ſeipſa dedit dotẽ ꝛ pacta eſt ꝙ ſi decederet i matrimonio ꝙ fratri ſuo illa dos redderetur: ꝛ adhibuit fratrẽ ſuum cui voluit dotem donare: vt ſtipularet̃ in eum caſum dotẽ ſibi reddi: poſtea mulier i extremis ꝯſtituta q̃ſdã res dotales marito ꝓlegauit

ꝛ pluribus

⁊ pluribus aliis ⁊ quoſdam ſeruos dotales manumiſit: nunquid ſi maritus conueniatur a fratre mulieris acti. ex ſtipu. nomine illarum rerum tenetur: reſpondetur ꝙ ſic: verumtamen maritus petet illas res ab heredibus mulieris ⁊ heres ei ⁊ ultus ⁊ libertates tenebitur preſtare. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. ❡ Or ſignori qd hic dicitur eſt intelligendum quãdo adhibuit fratrem volens donare inter viuos vt dixi in caſu: quia poſtea mulier non poteſt mutare inſtrumentum dotale. ſecus ſi adhibuit fratrem volens ei donare cauſa mortis: quia tunc poteſt mutare inſtrumentũ dotale: ⁊ ſic ſoluitur cõtra ar. ſ. de do. prele. l. ſeia. ⁊ ff. tit. p̃xi. l. mulier. §. vlti. ⁊ dixi: ⁊ hic poteſt repeti.

1 ❡ Exceptiones in rem tranſeunt ad heredes.

2 Pacta debent habere perpetuum effectum niſi dictum eſſet quod haberent temporalem.

b **Ebius marcellus.** Signori ſi aliquã tulã. l. iſta verboſa ſit the aſus in ea ſatis breuiter notari põt: ⁊ ſic: quidã bebius mar. filiã ſuã bebio marcello maritaliter copulauit: ⁊ noie filie centena pmiſit dare in dotem: ⁊ ꝯuenit inter eos vt ꝯſtãte matrimonio ſine liberis maritus non poſſit ab eo dotes petere. Itẽ cõuenit inter eos ꝙ ſi poſt mortem bebij marcelli ipſa mulier ſine liberis decederet in m̃rimonio ꝙ dimidia dotis remaneret apud maritũ: alia dimidia redderet fratri mlieris poſtea deceſſit bebius mar. ⁊ inſtituit ſibi filiũ ⁊ filiã equalr ⁊ filie dotem plegauit: demũ filia bebij ſuſcepit filiã de marillo: ⁊ poſtea ſolutum eſt matrimoniũ diuortio: poſtea filia bebij deceſſit relicto fratre herede ⁊ filia ipſius equalr: demũ bebius mar. totum dotẽ ab herede ⁊ filio bebij marcelli petit ⁊ p ſe allegat ꝙ ſi deceſſiſſet vxor ſine liberis ꝙ debebat habere dimidiã dotis: ergo ſi deceſſit relicta filia ad eũ dꝫ tota dos ptinere: ex aduerſo rñdebatur ꝙ non poterat totã dotem petere: tũ qꝛ nõ deceſſerat in matrimonio ſꝫ ſoluto matrimonio: tũ qꝛ pactũ volebat ꝙ haberet dimidiã tm̃: ⁊ de hoc qd iuris eſſet querebaẽ apud patronũ pretorẽ: ⁊ rñdetur ꝙ frater mulieris vtiẽ dimidia pacti exceptione: non aũt excipit tanꝗ heres mulieris. alia dimidia videẽ ptinere ad maritũ ex pſona filie ſue: que directo vel per fideicõmiſſum matri ſucceſſerat [bebius marcellus] ⁊ quẽ vocat hic bebiũ mar. ſ. vocat marcellũ tm̃: ⁊ facit ſicut faciũt florẽtini q̃ non vocant aliquẽ niſi in parte nois [centena pmiſerat] ſub. non tñ aliquo tpe vel aliqd aliud dederat [⁊ cõuenerat] ſcꝫ primo loco [vel ſi poſt mortẽ] ꝯuenerat ſcdo loco ſi poſt mortẽ. ⁊c. [remaneret] .i. lucraret [reſtitueret] .ſ. filio marcelli [marcello mortuo] .ſ. qui promiſit dotẽ [⁊ filio] .ſ. qui heres erat marcelli p dimidia: ⁊ cui pars dotꝭ p dimidia erat reſtituẽda [dote vniuerſa] .i. vniuerſa q̃titas: que noie eius noie dotis erat pmiſſa [filie plegata] per fideicõ. vt. ſ. dicit [orta filia] .ſ. vxore ſua nata [ex dotis pmiſſione] .ſ. quã bebius mar. pater vxoris ipſius ei fecerat [quaſi inter duos] .i. inter ſocerũ ⁊ generũ [placuiſſet] .ſ. expreſſe [cõueniſſet] .ſ. tacite: filiã ne habuiſſet: ⁊ bona videẽ allegatio bebij mar. vt ar. C. de inſti. ⁊ ſub. l. gñaliter. §. cum aũt. ex diuerſo rñdebaẽ: hec eſt friuola pacti exceptio qdes ⁊c. ⁊ vocat vulgare pactũ qd vulgo ꝯſueuerat fieri ſi mulier decederet i m̃rimonio ſine liberis: qꝛ dimidia remaneret apd maritũ [etiã pficere heredi] qꝛ tale pactũ eſt in rẽ nõ in perſonã: vt ff. de pact. l. iuriſgẽ. pactoꝝ. ⁊ l. tale [tuebitur] filius marcelli ex perſona pris: ſꝫ quare nõ vtiẽ exceptione ex perſona mulieris: dicũt quidã eſt rõ qꝛ tale pactũ nõ valuit: ſꝫ ſi nõ valuit videẽ ꝙ non debuerit dari pacti exceptio: ſꝫ certe videẽ ꝙ iſta ſit rõ qꝛ pactũ fuit factũ vt dixi i caſu vñ hic frater mulieris ſucceſſit pri ſuo. vñ ex perſona patris vtiẽ exceptione cui ſucceſſit. nõ ex pſona mulieris cui nõ ſucceſſit: qꝛ pactũ factũ cũ vna pſona nõ nocet alij vel pdeſt: vt. ff. de pac. l. ſi vnus. §. in ſumma [ſꝫ ipſe] ſcꝫ frater mulieris ⁊ heres bebij mar. [ſi ab eo] vt ab herede bebij mar. pmiſſoris [qꝛ diuortiũ] hec ſunt ṽba exceptiõis qꝛ diuortiũ ⁊c. [ſubmouere] .ſ. a dotis petitione: qꝛ in vnũ tm̃ caſum marillus aliqd lucraẽ ſi filia bebij mar. deceſſiſſet in m̃rimonio qd hoc nõ fuit: imo deceſſit iaꝫ ſoluto m̃rimonio diuortio [abſolui] ſub ideo qꝛ caſus nõ extitit i quẽ pactꝰ erat lucrari dimidiã partẽ dotis qꝛ nõ deceſſit i m̃rimonio ⁊ qꝛ vnã filiã habuit [ex hac ſnia] .ſ. ex qua eſt abſolutus filius bebij marce. ⁊ frater mulieris [fideicõmiſſi] .ſ. dotis prelegate a bebio marcello filio [quã] .ſ. petitionẽ fideicõmiſſi [per filiã] .ſ. ex vxore ipſius natã

1 [heres vxoris] .ſ. marilli q̃ eſt mater illius filie. † Or ſignori no. in .l. iſta ꝙ exceptiões in rẽ tranſeũt ad heredes: accedit. ff. de proba. l. ſi pactum. ⁊ ff. de pact. l. tale pactũ. Item nota qd pactum pficeret mihi ex perſona tua te viuo. † Id eſt pactum de-

2 bet mihi proficere te mortuo: quia pacta debent habere perpetuum effectum niſi dictũ eſſet ꝙ haberent temporales. vt arg. ff. de ſerui. l. iij. ⁊ qꝛ tempus ⁊c. vt. ſ. de act. ⁊ obli. l. obligationũ ferre. §. placet.

a **Si inter virum.** In .l. iſta dicitur: cõuenit mulier ꝙ fructꝰ vltimi anni quo matrimoniũ diſſolueretẽ ptinerẽt ad mulierem: nunqd valet tale pactũ rñdetur ꝙ ſic. h. d. iſta .l. videatis expoſitionẽ litere. [valet] ſub. ſed ſi nõ cõueniſſet p rata tpis deberet diuidi: vt. C. de rei vx. ac. l. vnica. §. itaqꝫ. ⁊ ſ. ſo. ma. l. diuortio.

v **Uxor viro.** In prin. huius .l. dicitur: mulier ꝯtxit matrimoniũ cũ aliquo ⁊ ei fundũ eſtimatũ. c. dedit in dotẽ ⁊ ꝯuenit cũ viro vt celebrato diuortio eiuſdẽ pcij redderetẽ fundus vxori: poſtea ꝯſtante m̃rimonio maritus vendidit fundũ voluntate mulieris p. cc. deinde eſt celebratũ diuortiũ. nunqd eſt in electiõe mariti velit reddere fundum aut. cc. ⁊ rñdeẽ ꝙ ſic: qꝛ voluntate mulieris fundus alienatus eſt ſed ſi nõ eſſet alienatus fundus voluntate mulieris tũc maritus teneretẽ reddere fundũ. h. d. prin. huiꝰ .l. videatis expoſitionem lre. [fundũ vendiderat] ſed quõ potuit vẽdi cũ dẽat reddi eiuſdẽ eſtimatiõis: vt. ſ. ti. pxi. l. lex iulia rñdeo non deberet vendi ſi datus eſſet eſtimatus vt ibi ⁊ ſic factus erat mariti: vt. C. de iure do. l. quoties. [alioqn] id eſt ſine voluntate eius.

Si pater. In .§. iſto dicitur: pater pro filia ſua pmiſit dare in dotẽ certã quantitatẽ pecunie ⁊ pactuꝫ eſt factũ ne ab eo inuito peteretẽ: nunqd ab eo inuito poſſit peti: certe nõ. [nõ videẽ.] ergo maritꝰ habebit vxorẽ indotatã qd videẽ abſurdum: vt. ff. de iu. do. l. dotis fructus. rñ. abſurdum eſt ꝙ vir inuitus ab initio habeat vxorẽ indotatam: ſed ſicut ab initio poteſt contrahere matrimonium ſine dote: vt. ff. de iur. do. l. iij. ita ex poſtfacto poteſt paciſci de dote non petenda.

❡ De fundo dotali Rubrica.

❡ Or de fundis datis in dotẽ facta eſt mẽtio. ff. de iur. do. ⁊ ff. de pac. do. ideo ponitẽ rub. de fundo do. nõ alienã. vel certis caſibus alienãdo. ⁊ no. ꝙ eſt fundus dotalis ⁊ quaſi fundus dotalis fundus dotalis eſt q daẽ a muliere vel ab eius patre marito ineſtimatus in dotẽ: vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. pe. ſi aũt datur eſtimatus ꝓpa eſtimatione fundus dotalis non eſt: vt. C. de iure do. l. quoties. ⁊ no. ꝙ duo requiruntur vt fundus ſit dotalis. primũ eſt ꝙ matrimoniũ ſit ꝯtctũ ⁊ de iure tenuerit ⁊ fundꝰ traditus ſit in dotem: vt. ff. de iur. do. l. iij. ⁊. ſ. eo. l. ſi fundus fundus quaſi dotalis eſt qui legatus eſt ſeruo dotali: vt. ſ. eo. l. iij. ⁊ huiuſmodi fundi dotalis phibita eſt alienatio: vt. ſ. e. l. lex iulia. qd eſt intelligendũ de alienatione voluntaria ſed neceſſaria eſt permiſſa: vt. ſ. e. l. j. ⁊ ar. C. eo. l. vlti. ❡ Or ſignori qd erit in aliis rebus mobilibus datis ineſtimatis in dotem: nunquid maritus poterit alienare: videẽ ꝙ ſic: qꝛ ſicut phibita eſt alienatio fundi dotalis: ita ſerui dotalis manumiſſio: vt. C. de ſer. pig. da. l. j. ſi in ſeruo eſt probibita pari ratione in ceteris rebus mobilibus ꝗ niſi diuerſum ⁊c. vt. ſ. de ṽ. ob. l. a titia. in ſi. j. rñ. ſed dicendũ eſt ꝯ. duabus rõnibus ⁊ dicendũ eſt ꝙ poſſunt alienari ex quo lex iulia loquitur in fundo tm̃. ſ. eo. l. lex nõ videtur extendi ad res mobiles. Itẽ ſi ex interpretatiõe idẽ diciẽ in ſeruo qd in fundo ergo in ceteris rebus mobilibus videẽ eſſe permiſſum. ar. ff. de iudi. l. cum pretor. in prin. ⁊ C. de pecu. l. maritus. Item lex videtur eſſe expreſſa. qꝛ res que conſiſtunt in pondere date in dotẽ poſſunt conſumi ⁊ alienari. ff. de iure do. l. res que.

1 ❡ Alienationis prohibitio facta a lege non habet locum in alienatione neceſſaria.

1 **Interdũ lex iulia de fundo.** † In .l. iſta ponitur inſtantia regule que eſt ꝙ fundus dotalis phibeẽ alienari lege iulia: ſed interdum phibitio .l. iul. ceſſat. vñ circa hoc ſubiiciamus diuiſionẽ talẽ cum fundus dotalis alienatur aut alienatꝰ eſt ex voluntate qꝛ vendit vel donat maritus quo caſu alienatio eſt phibita .l. iul. aut maritus alienat ex neceſſitate vel cum vniuerſitate vel ipſa .l. alienat. quo caſu permiſſa eſt alienatio. verbigratia accipit maritus domũ ineſtimatã in dotẽ petit vicinus ſibi caueri de dãno infecto maritꝰ non vult cauere vel non põt: vicinus mittiẽ in poſſeſſionẽ ex primo decreto: poſtea mittitur ex ſcdo decreto: iſto caſu lex alienat iſtũ fundũ in vicinũ: qꝛ iſta eſt neceſſaria alienatio a iure facta tenet: ⁊ idẽ eſt ſi maritꝰ alienat cũ vniuerſitate: vt qꝛ inſtituit ſibi heredẽ trãſit fundus dotalis cũ ſuo onere: ⁊ cauſa ad heredem vt alienare nõ poſſit h. d. iſta .l. videatis expoſitionẽ lre. [interdũ lege iul.] ſub. introducta a iulio iuriſcõ. nõ intelligaẽ de .l. iulia. introducta a iulio ceſare aug. qꝛ non ptineret ad exemplũ qd poniẽ: ꝙ fiat aduerſus vel ꝯ. l. ff. de pac. l. iuriſgẽ. §. pretor ait. [ceſſat.] ſub. verbigratia [ſi ob id ⁊c. iuſſus ſit poſſidere] .ſ. primo ex primo decreto poſt eũ ex ſecundo. vt. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. ij. in fin. ⁊ ff. de noxa. l. electio. §. vlti. [dominus ſit] ſub. ſtatim ſi maritus erat dominꝰ

aliogn ſit quaſi dño pſcriptiõe:vt.ſ.de dam.infe.l.ptoris [non eſt volũtaria]ſub.ſed nec maritus facit eã:ſʒ lex.[nõ poſſit]ab herede.idẽ forte in legatis:vt.ff.de ali.iu.mu.cã fa.l.ex hoc.§.ſʒ heredem.¶ Or ſignori in.l.iſta no.vbi lex vel teſtator ꝓhibet alienatiõe ꝓhibetur alienatio volũtaria ſʒ neceſſaria nõ ꝓhibetur vt.C.de re.ali.nõ alie.l.vlt.ꝛ.ſ.de le.j.l.filius.§.diui.ꝛ.ſ.de le.iij.l.lucius.in princ.ſic ꝛ alias:vt.ſ.de re.eo.q ſub tute.vel cu.ſunt.l.iij.§.j.Item cũ vniuerſitate nõ ꝓhibetur alienatio:accedit.C.e.l.vlti.ꝛ.C.de ſac.ſan.eccl.l.iubemus.in auf.hoc ius.Item no.ꝙ quedam alienantur cum vniuerſitate que ſingulariter alienari non poſſunt:vt.ſ.de acquir.re.l.quedam.

a **I maritus.** ſ.l.pr.dictũ eſt de alienatiõe voluntaria hic agitur de alienatione neceſſaria:ꝛ dr in.l.iſta maritus libertus recepit fundũ ineſtimatũ in dotẽ:iſte maritus ꝓ ingratitudinẽ reuocatus eſt in ſeruitutẽ:nunqd fundus dotalis trãſit in dominũ cũ ſua cã.ſ.vt eũ alienare nõ poſſit:certe ſic:ſed qd erit maritus recepit fundũ ineſtimatũ in dotẽ deliqt poſtea maritus et bona ſua cõfiſcata ſunt in fiſcũ:nunqd ille fundus trãſit in fiſcũ:certe ſic:cũ ſua cã.ſ.vt alienari nõ poſſit:ꝛ lʒ fiſcus ſit idone⁹ ꝛ ſoluẽdo ſemꝑ tñ illũ fundũ non poterit alienare.h.d.iſta.l. videatis expoſitionẽ litere.[in ſeruitute]bois priuati[redactus].ſ.ꝓpter ingratitudinẽ:vt.C.de li.ꝛ lib.eo꜡.l.ij.[viue]lʒ mñ moriũ deſinat eſſe:vt.ſ.e.l.etiã.in prin.[puenerit] ſ.fundus dotalis:qꝛ bõa mariti fuerũt ꝯfiſcata:q deliquit ꝛ factus eſt ſeruus pene [ſpeciet.]qꝛ trãſit cũ ſua cã : vt.ff.l.pri.[ꝛ ſoluẽdo].q.d.tranſit in fiſcũ ille fundus dotalis:qꝛ bona mariti fuerũt ꝯfiſcata ꝓpter delictũ ei⁹ ꝛ lʒ fiſc⁹ ſit ſoluẽdo ad eſtimationeʒ fundi.tñ nõ poterit alienare.vñ not.hic ethimologiã hui⁹ ꝟbi fiſcus nã dr fiſc⁹ quaſi fidei cuſtos:vel dr fiſc⁹ qꝛ ſemꝑ fixus ꝛ firm⁹ ꝛ ſoluẽdo:ideo nunq̃ ſatiſdat:accedit.ſ.vt le.no.ca.l.j.§.ſi apud.

Fundus dotalis. Habuiſtis i duab⁹ ll.ꝑcedẽtib⁹ tractatũ de fundo dotali q̃ ꝟe dotalis eſt ꝛ hũiſtis q̃tuor exẽpla in q̃b⁹ ꝓhibetur alienatio fundi dotalis.modo hic tractatur d̃ fundo q̃ſi dotali ſi mulier dat ſeruũ ineſtimatũ i dotẽ:et ſeruo legatur fund⁹ ille eſt quaſi dotalis. vñ ſciatis ꝙ alienatio fundi dotalis ꝛ quaſi toties eſt ꝓhibita quoties mulieri ꝯpetit actio vel cõpetitura eſt.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e[ſeruo]dato i dotẽ[legat⁹].ſ.ita ꝙ nõ debeat ad maritũ ꝑtinere.vt.ff.de in.do.l.ſi legato[quaſi dotalis.] vñ ſicut lege iulia ꝓhibita eſt fundi dotalis alienatio ita fundi quaſi dotalis.[cõpetit] ſ.qd euenit ſol.matri.[cõpetitura eſt.]vel patri mulieris : ſed ſi non eſt cõpetitura actio mulieri vel patri mulieris qꝛ mulier vel pater dedit fundũ in dotẽ eo pacto vt ſi premoriatur maritus lucretur:ſi maritus alienat fundum non reuocatur.

Lex iulia. In.l.iſta dr ꝙ lege iul.de fundo dotali ꝓhibetur ne marit⁹ fundũ dotalẽ poſſit obligare aut alienare eſt intelligẽdũ idẽ i ſpõſo.vñ ſicut marit⁹ nõ põt obligare vel alienare fundũ dotalẽ ita nec ſpõſus.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ lr̃e[qd d̃ marito]qꝛ appellatiõe mariti ſponſus ꝯtinetur:vt hic ꝛ.ff.de teſt.l.iij.§.lege iulia.¶ Or ſignori not.ꝙ ꝟbo alienatiõis in ſtricta ſignificatione ꝯtinetur ois actus ꝑ quẽ dñium transfertur:vt.C.e.l.j.Item aliqñ continet ꝙ non poſſit pignori dari:vt.C.de re.ali.l.vlti.

e **T iuli.lib.xj.ff.** In.l.iſta cũ ſeq.dr:ſicut ꝓhibetur marit⁹ fũdũ dotalẽ alienare:ita ꝓhibetur imponere ſeruitutes vel debitas remittere.vñ ſciatis:ſi marit⁹ nõ vtitur ſeruitute debita fundo dotali libertas ſeruitutis nõ acqritur ne ꝑ hoc cã dotis fieret deterior.h.d.iſta.l.cũ.l.ſeq.videatis expoſitionẽ lr̃e.[fundo].i.predio ruſtico ꝛc.vt.ſ.de ꝟ.ſig.l.locus. [amittere] ſ.nõ vtẽdo [vel amittere].i.retinere ꝑ pactũ[imponere]qꝛ vbi lex ꝓhibet alienationẽ ꝛc.vt.C.de re.alie.nõ alie.l.vlt.[in vrbano ꝑdio.]ꝛ in hoc differt iſta.l.a ſupiori.[cõpetit]ſub.ſi maritus non fuerit vſus tempore:vt.C.de ſerui.ꝛ aqua.l.pe.ꝛ vlti.

a **I maritus.** In.l.iſta dr:fundus titij debebat ſeruitutẽ fundo dotali maritus ſeruitutẽ fundo acqſiuit:nunqd cõfuſa eſt ſeruitus:ꝛ rñdetur ꝙ ſic:ꝛ ideo ſi eundẽ fundũ vẽdiderit titio ſine reſtauratione ſeruitutis imputatur marito ꝛ tenetur ꝑſtare litis eſtimationẽ mulieri:ſʒ ſi maritus nõ ſit ſoluendo h̃ʒ vtilẽ act.ad inſtaurandã actionẽ ſeruitutis aduerſus titiuʒ:ſʒ qd erit:mulier fundũ ꝑdiũs viri debentẽ ſeruitutẽ dedit viro i dotẽ perditur ſeruitus nec videtur marit⁹ in culpa.ꝛ ideo ſolu.ma. incũbit officio iudicis vt faciat reintegrari ſeruitutẽ fundo mariti:ꝛ reintegrata ſeruitute fundũ iubeat mulieri aut eius heredi reſtitui.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere.[acquiſierit].ſ.emendo [ſeruitus cõfunditur]vt.ff.quẽadmo.ſer.amit.l.j.[preſtabit].ſ.mulieri vel eius heredi ꝯuẽtus act.de dote ſoluto matrimonio:accedit.ff.de ſer.ruſti.predi.l.ſi qs edes.[vtiles actiões].ſ.in factum qꝛ eqtas ſuggerit actionẽ dari:nec eſt cautũ quo gñe actionis agatur:vt.ff.de pſcri.ꝟb.l.quoties.vel dicatis vtiles actiões.i.cõfeſſoriã vtilẽ vel publicianã:vt.ff.de pub.l.ſed ſi ego.§.i.ꝛ colligitur hic ꝙ in ſubſidiũ datur actio ꝯ̃ vnũ qd alr nõ daretur : accedit.ff.de eo per quẽ fa.eſt.l.j.in fin.ꝛ.ſ.de le.j.l.plane.i.[reddi]ꝛ ita not.ꝙ ſeruit⁹ extincta reintegratur ſi equitas ſuggerit.ſic.ff.de ſerui.l.papinianus.ꝛ.ſ.de leg.j.l.legatum eſt.§.ſi.

Vir in fundo. In.l.iſta dr maritus ab vxore accepit fundũ in dotẽ eſtimatũ i q̃ erat oliuetũ:qꝛ vetus erat illud oliuetũ vxor rogauit maritũ vt illd ſuccideret ꝛ nouũ inſtauraret: marit⁹ ſucciſo oliueto deceſſit ꝛ dotem mulieri legauit: nũqd ligna que erant ſucciſa ex oliueto debẽt redire ad mulierẽ vel ad eius heredem: ꝛ rñdetur ꝙ ſic.h.d.iſta.l.videatis expoſitionẽ litere[reddi rñdi]ſub.ideo qꝛ non erant in fructu vel ad vſumfructũ pertinerent : dũ tñ alr ſuo loco ſubſtituiſſet:vt.ff.de vſufruc.l.arbores.

Si marito. In.l.iſta dr cuʒ duabus ſeq.ſi marit⁹ debebat fundũ mulieri ꝛ mulier illũ fundũ dedit in dotẽ marito ille fundus incipit eſſe dotalis: ſed qd ſi marit⁹ debebat ei x.aui fundũ ꝛ mulier poſtea dedit i dotẽ ei qd ſibi debebat:eſt in electione mariti vel velit fundũ vel.x.in dotẽ eſſe . Sed quid ſi maritus debebat mulieri fundũ aut ſtichũ : ꝛ mulier dedit ei in dotẽ qd ſibi debebat ꝛ mortuus eſt ſtichus: nunqd fundus erit in dotẽ:certe ſic.ſed qd ſi maritus debebat mulieri fundũ cornelianũ aut ſempronianũ ꝛ dedit ei in dotem mulier qd ſibi debebatur:eſt in electiõe mariti qd velit dotale eſſe.ꝛ ideo ſi maritus debebat fundũ illum aut illum ꝛ ꝓmiſerit in dotẽ qd ſibi debebat maritus: ſi alienauit vnũ ꝓhibetur alienare aliũ ſed ſi alienauit ꝛ rurſus redijt in ꝑtãtem ſuã adhuc h̃ʒ electionẽ quẽ velit alienare ꝛ ita poteſtas.l.iulie: d̃ fundo dotali erit ambulatoria.vnũ ſciatis:ſi alienauit vnũ ꝛ aliũ poſtea alienauit anteq̃ redimeret eũ:ſi poſtea eũ redimat valebit alienatio : alr non.ſʒ quid erit ſi fundus datus eſt eſtimat⁹ in dotẽ eo pacto vt redderetur eſtimatio vel fundus ꝓut vellet mulier tũc eſt dotalis.ꝛ.l.iul.ꝓhibetur alienatio.ſʒ ſi eſſet electio mariti.tunc non eſſet dotalis ꝛ poſſet alienari.h.d.l.iſta.cũ duab⁹ ſeq. videatis expoſitionẽ litere[hunc in dotem eſſe ait] qꝛ vbicũqʒ debẽt duo alternatiue ꝛc.vt hic.ꝛ.ſ.de ſolu . ſtichum aut pamphiliũ in prin.[erit ergo poteſtas.l.iulie ambulatoria] ſicut ꝛ alibi eſt voluntas defuncti ambulatoria:vſqʒ ad ſuꝑmũ vite: vt.ſ. de adimẽ.lega.l.iiij.in fin.ꝛ.l.ſeq.ꝛ.ſ.titu.pri.l.cum hic ſtatus.§.ait oratio.[quia dotalis fuit obligatio].ſ.fundus datus in dotem ſub alternatione [ſilo poſtea redempto] accedit.ff.cõia pred.l.receptuʒ eſt.[poſſe]quare:qꝛ mulieris erat electio,eligere quẽ velit ſic vt.ff.de iur.do.l.plerumqʒ.in fin.

a **Etiam.** In prin.huius.l. dr ſicut fund⁹ dotalis ꝓhibetur alienari durãte matrimonio ita ſolu.matri.h.d.prin.huius.l.videatis expoſitionẽ litere[etiã dirupto matrimonio].i.ſoluto matrimonio morte vel diuortio:vt.ſ.de ꝟb.ſig.l.cum querebatur.

Soceri. In.§.iſto dicitur ſi gener velit diſtrahere fundum dotalẽ ſoceri voluntate,nõ tenet: qꝛ ſoceri voluntas in hoc nulla eſt.h.d.§. videatis expoſitionem litere [nulla eſt] ſed quid ſi interueniat voluntas ipſius mulieris dicimus ꝙ nõ tenet:vt inſti.qui.alie.li.vel nõ:in princ. Sed quid erit maritus alienat fundum dotalem cõſenſu mulieris ꝛ mulier iurat non venire contra . ꝛ maritus iurat:poteſt poſtea venire cõtra:dicimus ꝙ ſic:qꝛ.l.iul.inhibet etiã muliere cõſentiente quod intelligo etiã ea iurante:vt ar.C.de leg.ꝛ cõſti.l.nõ dubiũ eſt.ſed iure canonico eſt cõtra: qꝛ omne ſacramentũ debet ſeruari.vt extra de iureiur.c.cum contingat.

Dotale. In prin.huius.l.dr : ſicut ꝓhibetur.l.iul.alienatio fundi dotalis ꝑdij vrbani ita inhibetur alienatio ꝑdij ruſtici.vnũ ſciatis ꝙ appellatione predij cõtinetur etiã pars . vnde ſiue prediũ totũ datũ ſit in dotẽ ſiue ꝓ parte ꝓhibetur alienari.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere [tam vrbanũ].ſ.qd in vrbe eſt[q̃ ruſticũ]qd eſt in villa[cõtinetur]vt.ſ.de ꝟbo.ſig.l.in toto.ꝛ.ſ.de leg.j.l.plane.j.§.vlti.

Dotale prediũ. In.§.iſto dr ; ſi prediũ datur ineſtimatũ in dotẽ: ita ꝙ marito dñium acquiratur eſt dotale ꝛ eius alienatio eſt prohibita:ꝛ ſi alienatur repetitio ei cõpetit ꝛ heredi eius.h.d.iſte.§. videatis expoſitionem litere.vnde no.ꝙ fundus dotalis cõſtante matrimonio reuocatur a marito: vt.ff.de iure do.l.dotis.nec obſtabit alienatio ei a ſe facta:quare qꝛ cũ diſtraxit cõtra.l. non videtur diſtraxiſſe:vt ar.C.de lib.cau.l.j.ſʒ ſoluto matrimonio qꝛ debet reuerti

reuerti ad mulierē.vt.C.de iure do.l.in reb⁹.ipſius mulieris et heredis eius erit vendicatio.vt hic ꝛ.ſ.e.l.ſi fundum.

Si vxore herede. In.§.iſto dr: mulier fundū marito i dotē dedit ineſtimatū poſtea marit⁹ vxorē ſibi heredē inſtituit.ꝛ fundū dotalē alicui legauit:valet ne legatū:certe ſi deductis oibus aliis legatis ꝛ ere alieno remanet tm̄ apud eū vt valebat fundus dotalis valet legatū:ſi min⁹ remanet nō valet: ſꝫ qd ſi marit⁹ nō totū fundū legauit ſꝫ partē tñ quātū eſt ex illo fundo mulier poterit vendicare. Or ſignori.§.iſte vult dicere vt dixi in caſu ꝛ eſt hoc introductū in fauorē fundi dotalis: ſꝫ regulariter ꝫ.vt.C.de rei ven.l.cū a matre.ꝛ.C.de re.ali.non ali.l.venditici.

Si nuptura. In pn̄.huius.l.dr:mulier q̄ volebat nubere titio voluntate titij fundū tradidit ſeio ineſtimatū:nūquid fundus erit dotalis ſicut ſi tradit⁹ eſſet titio: reſpōdet qđ ſic.h.d.pn̄.huius.l.videatis expoſitionē lr̄e[tradidiſſet] vñ no.ſi qd debeo tibi tradere ꝛ trado alteri voluntate tua tibi videor tradidiſſe.vt.ſ.de ſolu.l.pecuniam.

Si mulieris. In.§.iſto dr: ſicut fund⁹ datus a muliere dotalis eſt:ita fund⁹ dat⁹ ab alio noīe mulieris eſt dotalis:q2 ꝓpter vxorē ad maritum videtur perueniſſe.h.d.iſte.§.videatis expoſitionē litere.[peruenniſſe]accedit.C.de rei vxo.act.l.vna.§.videamus.

Si fundum. In.§.iſto dr:maritus ꝓmiſit mulieri fundū alienū ꝫ poſtea mulier fundum qui ſibi debet promiſit dare in dotē: nūquid ille fundus erit dotalis:reſpondetur qđ ſi dabitur mulieri erit dotalis:alſ non.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.

Si fundum. In §.iſto dr: fundus legatus erat mulieri vel ſubſtituto viro mulieri in fundo: ipſa legatum repudiauit cauſa dotis conſtituende: nunquid fundus erit dotalis:certe ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere.

Dotale prediū. In.l.iſta dr:mulier ꝑdiū ineſtimatū marito futuro ꝓmiſit dare i dotē:ꝛ cōuenit ſi ipſa mulier ꝑdecederet qđ remaueret apud maritū:poſtea marit⁹ miſit lras mulieri qđ nō habebat illud ꝑdiū ex cā dotis ſꝫ ex cā donatiōis mulier cōſenſit:deinde mulier mortua eſt in matrimonio: nunqd illud ꝑdiū eſt dotale:certe nō:q2 mulier illius ꝑdij petitionem nō habuit ꝓpter pactū qđ poſtea fecit.h.d.iſta.l.videatis expoſitionē lr̄e.[dotale ꝑdium].ſ.deſtinatione mulieris[declarauit]ſub.ſed ex dono voluit illud habere[placuit]poſtq̄ mulier fecit ſibi pactū de donando[ex pacto].i.ꝓpter pactum qđ fecit de donādo miſſis ſibi lris a marito futuro[actionem non habuit.]ſub.ꝛ ideo illud predium non eſt dotale:vt.ḋ.eo.l.ij.

1 ☞ Heres non debet eſſe magis priuilegiatus q̄ defunctus nec ſucceſſor ſingularis q̄ ille in cuius locum ſuccedit.

2 Lex iul. inhibet vſucapionem inchoari non tñ impedit finiri.

Si fundum quē tit⁹ poſſidebat. Signori aduertatis.l.iſtam q2 bona.l.eſt:ꝛ multa bona dicem⁹ circa eā:ꝛ l.l.iſta no. ita caſus:qđā mulier erat domina alicuius fundi:quidā noīe tit⁹ illi⁹ fundū bona fide ꝛ iuſto ti.cepit poſſidere ꝛ ꝑſcribere:ꝛ poſſedit ita p.x. ānos inter pñtes ꝛ ita nō ſuperat niſi vn⁹ annus ad cōplēdā ꝑſcriptionē: deinde illa mulier mecū cōtraxit matrimoniū ꝛ illum fundum dedit mihi in dotē:ego neglexi a titio illū fundū vēdicare ꝛ ita titius compleuit preſcriptionē: nunquid periculum illius preſcriptionis pertinet ad me maritum:reſpondetur diſtinguendum fore nam ſi cum mulier dedit mihi fundū in dotē multi dies ſupererant ad complendā ꝑſcriptionem. hoc caſu periculum erit mei mariti ꝛ ad eſtimationem fundi teneor mulieri:ſi autem paucīſſimi dies ſupererant puta duo vel tres:tunc preſumitur quod propter paucitatem dierum nō potuerit agere maritus cum titio:quo caſu quia nihil poteſt imputari marito periculum erit mulieris.Si dicat aliquis quomodo potuit preſcribi poſtq̄ fuit datus in dotem: reſpondit iuriſcon. poſtquā fuit datus in dotem ei⁹ fundi nō pōt inchoari ꝑſcriptio: ſed ſi ante erat inchoata:certe illa inchoata nō interrūpit ſꝫ incipiat fundus dotalis eſſe q2 marit⁹ ſuccedit in locū mulieris. vnde non debet eſſe melioris conditionis q̄ mulier.hoc dicit iſta lex videatis expoſitionem litere.[ſi fundum] ſcꝫ alicuius mulieris [bonafide]ſub.ꝛ iuſto titu. quia a non dño emerat et per traditionem acceperat:quia vſucapio ſine titulo non procedit. vt ſ.de vſuc.l.celſus[longi temporis ꝑſcriptione] .i.decem inter preſentes:vel.xx.inter abſentes.vt.C.de long.temp.preſcrip.l.pe.ꝛ vlti.[nā]modo reſpōdet iuriſcon. oppoſitioni que poſſet ſibi fieri.[etiā ad acquiſitionē hmōi]ſub. que fit per vſuc. quia vbi lex iul.inhibet alienationē ꝛ vſucapionē.vt.C.eo.l.i.ꝛ.C.de re.ali.non ali.l.vlt.ꝛ per vſuc.hꝫ transferri dñium.vt.C.de pac.l.traditionibus.ꝛ.ſ.de vſuc.l.eum qui edes[iam ceperat]id eſt inchoauerat vſucapionem[plane ſi pauciſſimi].i.duo vel tres.vt arg.ḋ.ex qui.cau.ma.l.ſed ꝛ ſi per priorē §.quotiēs. vel pauciſſimi dicuntur inter quos cōducebat hoſpitiū q̄rebat aduocatū vt.ḋ.ex qui.cau.ma.l.ab hoſtibus.§.ſed qđ ſimpliciter. vel pauciſſimi dicuntur arbitrio iudicis.vt.ſ.de iure delib.l.i.in

1 fin.†Or ſignori cica.l.iſtam ſtatim aliqua debetis notare ꝛ primo no.qđ nō debet eſſe plus priuilegiatus heres q̄ defunctus ḋ.de his quib.vt indig.l.poſſa.ꝛ.ḋ.de iudi.l. heres abſens.ſic ꝛ ſingularis ſucceſſor nō debet eſſe magis priuilegiatus q̄ ille in

a cuius locū ſuccedit[a].vt.ſ. de iure fiſ.l.fiſcus.ꝛ.ſ.ex quib.cau.in poſ.ea.l.apud iul.ꝛ ar.C.ſi aduer.ven.pig.l.ij.vnde ſi cōtra mu-

2 lierē inchoata eſt preſcriptio nō interrūpitur†.Item no.hic aliquid eſt faciendū qđ impedit iam factū.nā l.iul.inhibet vſucapionē inchoari:nō tñ impedit finiri.accedit.ḋ. de ſpon.l.furor. Itē circa.l.iſtā alia no.ꝛ vt intelligas eā q̄.ſ. dicemus ſubiicietiā rē exēplo vt dixi i caſu ꝛ hic repeto ſꝫ ad qd teneboꝛ mulieri:certe teneboꝛ ei reddere fundū vel eſtimationē fundi ei ꝑſtare ſicut moroſus debitoꝛ re pempta vel ꝑſcripta:accedit.ſ. de verb.obli.l.ſi ex legati cā.ꝛ.ſ.de leg.ſ.cū res.§.ſꝫ ſi ſtich⁹.ꝛ ar.ḋ.de cōdi.fur.l.in re furtiua.§.1 ſi aūt ſupererāt pauciſſimi dies ad interpellādā ꝑſcriptionē qđ facere poterā.vt.C.de rei vē.l. more litis.h̄ caſu perit fund⁹ mulieri nō mihi marito:ſed hoc caſu qd faciā habebo ne mulierē idotatā: qđā dicūt quaſi mihi ipūtet cur ꝑſcriptionē nō interpellaui: ꝛ qđ dr hic qđ ſi pauciſſimi dies ſuperāt qđ nō pōt mihi marito imputari quātū ad hoc vt habeat vxorē andotatā imputat ac ſi fund⁹ eēt euict⁹.vt C.de iure do.l.i.ꝛ.ḋ.de iure do.l.quotiēs.ꝛ.l.cum poſt.§.pe.Sꝫ opponit ad hāc legē: ſi fundus mulieris a titio poſſidebat bona fide ꝛ iuſto tit.ꝛ ſic preſcribebat:ſi mulier dedit in dotē illū fundū marito quo potuit facere mariti cū dñium nō puenerit ad maritū. vñ nō vr̄ qđ fuerit dotalis.vt.ḋ.eo.l.dotale.§ dotale.ꝛ.l.ſi nuptura.§.ſi fundū alienū.ad qđ vos dicetis aliud eſt cum mulier dat fundū alienū in dotē:q2 tunc nō eſt dotalis cū fundus nō efficiatur mariti vt ibi: aliud eſt ſi mulier marito dat fundū ſuū in dotē:quo caſu efficit dotalis:etiā ſi alius illū fundū poſſidebat ꝛ hec ſunt q̄ faciunt ad caſuꝫ ꝛ ad materiā ꝛ expoſitionē

a huius litere.modo circa.l.eſt aliud examinandū. ꝛ ex lege iſta colligimus arg.ꝫ op.antiquorū q dicebāt: ſi vendis mihi rem vel donas vel tradis alio titulo habili ad dñium transferendū non tranſit in me dñium niſi inducas me in vacuā poſſeſſionē fundi.vt.ḋ.qui mo.pig.;vel hypo.ſol.l.pe.ꝛ.C.de ꝓba.l.cuꝫ res.ꝛ.C.de diſtrac.pig.l.que ꝑdiū.ꝛ.C.de acqui.poſ.l.minus inſtructius.vñ dicebāt ipſi ſi tu vēdis rem quā tu poſſides ꝛ nō ali⁹:ſi tradis mihi illā rem inducēdo me in poſſeſſionē illius rei trāſit in me dñium:ſecus eē ſi tu eſſes dñs alicuius fundi quē alius poſſidet ꝛ nō tu.q2 ſi tu vēdis mihi ꝛ tradis ſed nō inducis me in vacuā poſſeſſionē illius fundi q2 nō erat apud te nō trāſfert in me dñium.arg.predictarū.ll. ſꝫ op.antiquorū non eſt vera ꝛ reprobatur hic.naꝫ in.l.iſta dr qđ mulier erat dña fundi quē titius bona fide ꝛ iuſto ti.ceperat poſſidere ꝛ preſcribere: ita qđ nō deerat ad cōplendā preſcriptionē niſi annus. vñ cōſtat qđ titius poſſidebat nō mulier:q2 vſucapio ſine poſſeſſione nō procedit.vt.ſ.de vſuc.l.ſine poſſeſſione. poſtea illa mulier illius fundum dedit mihi in dotē ꝛ non induxit me in vacuā poſſeſſionē q2 nō poſſidebat ꝛ tñ hmōi fundi tranſit in me maritum dñiū qđ ex eo apparet q2 mihi imputat ſi ſupererāt multi dies ſi nō vendicaui:ꝛ ei cōpetit rei vendicatio qui eſt dñs re.vt.ḋ.de rei ven.l.in rem act.in prin.vñ circa iſtum articulū vos ita dicetis ſi vendis mihi fundū vel donas in dotem dare ꝫuenisti ex ſola venditiōe vel donatione vel ꝫuentione nō trāſit in me dñium vt.ḋ.de rei ven.l.ſi ager.ꝛ.C.de rei ven.l.ſi ſeruū.ꝛ q2 ea natura nō eſt pactorum vt ſolo pacto tranſeat dñium.vt C.de pact.l.traditiōibus.ꝛ.ſ.de act.ꝛ obli.l.obligationū ſubſtātia.in princ. ſed ſi tu vēdis vel donas vel cōuenisti dare in dotē ꝛ tradidiſti fundū ſiue inducis me in vacuā poſſeſſionē fundi tranſit in me dñiū vt hic dr.ꝛ.ſ.de vſuca.l.cum vir.ꝛ hoc eſt verū quantū ad dñium trāſferendū ꝛ vēdicationē preſtandā. ſecus tñ eſt quātū ad publicianā:ꝛ q̄ ſit nō dixi.ḋ.de pub.l.i.ꝛ.ij.ꝛ.C.de rei ven.l.cū res.nec ob.ll.allegate ꝓ op.antiquorū.ꝛ ſtatim nō ob.l.illa lex cuꝫ res.q2 denotat accidentiā facti nō miniſteriū iuris ꝛ hic ponatis caſum illius.l.nō ob.l.quē prediū q2 eod.modo poſſuꝫ rñdere:q2 ibi denotatur accidentia facti:vel aliter ꝛ ſic: aut dominus vendit ꝛ tradit aut non dñs puta creditor diſtrahit ex pacto vel ex lege ſi dñs vēdit ꝛ tradit ſatis eſt qđ emptorē ducat in rem vt hic.ꝛ inſti.de rerū di.§.interdū. aut nō dñs puta creditoꝛ diſtrahit ex pacto vel ex lege:tūc nō ſatis eſt qđ vēdat ꝛ tradat:niſi in vacuā poſſeſſionē inducat: q2 pignus ꝛc.vt.C.

a Locū ſuccedit.nec pōt ſucceſſor vniuerſalis ꝑſcribere q̄ nō poterat defūct⁹ vt no.bart.in l.hec creditores.C.de pigno. actio. ꝛ bar.in.l. neratius de pe.here. vbi etiā expreſſe dicit q̄ ſucceſſor vniuerſalis nō ꝑſcribit qñ defunctus habuit malā fidē ꝛ adde qđ ſucceſſor ſingularis nō ſequit forūꝫ ſui autoris ſecus in vniuerſali. l.hēs abſens in pn̄.ḋ.& iu.ꝛ l.l.cū holeꝫ in princ.ff.de fideiuſ.no.d.Baſ.l.i.in pn̄.ff.ſi ex noxa. cauſa.

de pig.ac.l.pig.vnde ex p̄cedentibus.ll. dico q̄d deciduntur ille tres queſtiones de quib⁹ dubitatū fuit apud antiquos. pone titius poſſidet ancillam tuā cuius diuinm tu habes:tu vendis mihi eam ⁊ trado tibi preciū quid facis video quando ancilla vadit ad puteus vocas me emptorem:accipis manū ancille et ponis in manu mea:⁊ coram teſtibus dicis ex cā venditionis trado dimitto ancillā:moueo rei ven.contra titiū:oblato libello quid debeo ꝓbare lite conteſt. ⁊ preſtito ſacramēto calū. q̄d ancilla fuit tua:pono q̄d tali tp̄e fuit ſua:cōfitetur:pono quod mihi vendidit:ꝯfitetur:pono q̄d tradidit eam:ꝯfitetor. eſt fundata intentio mea ſ͂m noſtrā opinionē per legē iſtā:ſ͂m opi. antiquoꝝ nō:q͞z venditor nō inducit in vacuā poſſeſſionē q͞z non poſſidebat eam. Itez eſt deciſa ſecūda queſtio:quidā poſſidet dextrarius tuū vendis mihi intueris q̄n ſeruus docit equū ad aquā:venis ⁊ accipis equū ⁊ tradis mihi dimittim⁹ equū vendicabo a poſſidente vt hic.⁊.ſ.de vſuc.l.cū vir. Simil͛r eſt deciſa q̄d tertia:poſſidet quidaz librū tuū creditor diſtraxit non ex pacto emptor poſſidet:tu vendis mihi:intueris tp̄s quo ſeru⁹ emptoris portat ad ſcholas:vocas me:dicis ſeruienti oſtēdas iſtum librum:ſeruiēs oſtendit: tu tradis mihi ⁊ reponimus in manu ſeruientis vēdicabo ab illo emptore ⁊ ſi in vacuam poſſeſſionem non fuerim inductus.

Fundum dotalem. In lege iſta dicit:mulier marito ſuo dedit fundū meſtimatū in dotē ⁊ ꝯuenit q̄d ſi mulier pdecederet q̄d marit⁹ lucraret dotē:poſtea cōſtāte matrimonio maritus fundū dotalē alicui vendidit ⁊ tradidit:mulier predeceſſit in matrimonio ⁊ ſic dos cedit lucro mariti: nūquid fundus dotalis ab emptore poterit vendicari:certe non. h.d.iſta lex.videatis expoſitionē litere[non poteſt] q͞ꝛa actio de dote nō cōpetit mulieri vel eius heredi:vel competitura eſt al's ſecus.vt.ſ.eo.l.iij.⁊.l.etiam. ſed conſtante matrimonio cōpeteret viro vendicatio vt ibi dixi.⁊ facit.ſ.de vſucap.l. cū vir. nec ob.ſ.de reg.iur.l.quod ab initio:q͞z illud eſt verum cum ab initio illud quod fit nullo modo valet.

Vir in fundo. In p̄ncipio huius legis d͞r: vxor dedit mihi fundū meſtimatum in dotem in quo erant lapidicine marmoree: cepi fodere ⁊ inueni lapicidinas marmoreas:celebratū eſt diuortium inter me ⁊ eam:marmor ceſum eſt:ſed non eſt ſeparatum a ſolo:cui⁹ erit an mulieris an mei mariti. Item queritur quis debeat preſtare impēſas factas in lapidicinis an mulier an ego maritus. ad quod reſpondet labeo quod marmor erit mei mariti ⁊ mulier mihi marito nomine impenſarum nō tenebitur aliquid mihi preſtare:q͞z iſta impēſa nō erat neceſſaria et fundus deterior fact⁹ eſt. Sed vlpi.dicit.q̄d mihi marito mulier nō tantū tenetur preſtare neceſſarias impēſas ſed etiā vtiles:⁊ hoc caſu ſunt vtiles ſi cauſa dotis non eſt facta deterior: q͞z lapis creſcere pōt.hoc dicit p̄ncipiū hui⁹ legis videatis expoſitionē lr̄e.[exiſtimo.] actione mādati ſi mandante muliere fecit al's act.neg.ge.ſi vtiliter geſtum eſt vt hic.⁊.C.de rei vxo. act.l.vnica.§.ſed nec ob impenſas:ſed neceſſarie impēſe ipſo iure minuūt dotem.vt.ſ.de impen.in re. dota.fac.l.iij.§. q̄d dicit [poſſit] vt.ſ.ſolu.ma.l.diuortio.§.ſi fundus.

Si per mulierem. In.§.iſto d͞r:mulier marito i dotē dedit fundū eſtimatū pro centū ⁊ ꝯuenit q̄d ſi ſoluto matrimonio infra certum tempus mulier redderet eſtimationē maritus redderet ei fundū ſoluto matrimonio infra tēpus:reddidit partem eſtimationis:reliquā partem poſtea fuit in mora reddendi:nunquid fructus fundi interim percepti pertinent ad maritum:reſpondetur quod ſic p̄ro ea portione in qua fuit in mora reddendi, hoc dicit iſte.§.

¶ Explicit liber.xxiii.
¶ Incipit liber.xxiiii.

¶ De donationibus inter virum ⁊ vxorem Rub.

1 ☞ Donatio que fit a ſponſo ſponſe eſt quadruplex.

¶ Quia occaſione nuptiarū ⁊ ſponſalioꝝ de quibus in ſuperioribus dictū eſt interdum fiunt donationes inter virū ⁊ vxorem ponitur rubrica de don.inter virū ⁊ vxo.ſub.regulariter.ꝓhibitis ⁊ in quantum habeant reuocari:videamus et ſubiciamus

1 [⁊ no hic q̄d quadruplex eſt donatio que fit a ſpōſo ſponſe.vt.ſ. de ſpon.l.j.⁊ iſta eſt ꝑmiſſa.vt.ſ.e.l. ſponſus. ⁊ eſt ſponſalitia largitas vt in auf.vt ſpon.lar.in princi. eſt et ſecūda donatio que dicitur ꝓpter nuptias:ſi mulier dat mihi.c. in dotes vt magis ſit ſecura dono ei centū hec eſt ꝑmiſſa. vt.C.de don. ꝓpter nup.l.penul.⁊ vlti.⁊ in auf.dos.eſt tertia donatio ſi dono vxori cauſa mortis ⁊ hec eſt permiſſa. vt.ſ.eo.l.ſi eū.in fi.⁊.l. ſeq.eſt ⁊ quarta donatio pura ⁊ ſimplex ⁊ eſt ꝓhibita regulariter.vt.ſ.e.l.j.⁊.ij. ⁊ ſi fiat non tranſit dñium ⁊ ideo res extans vendicatur:conſumpta cōdicitur.vt.ſ.e.l.ſi ſponſus in fin.cum l.ſeq.⁊.l.quod autem.

Moribus apud nos receptū. In l iſta cū ſeq.⁊ prin.ſeq.d͞r q̄d iure ciuili ꝓhibite ſunt donationes inter vi. ⁊ vxo.⁊ quare hoc ſit aſſignant tres rationes p͞ria eſt ne mutuo amore ſe ſpolient: ⁊ q͞z magis intenderent his donationib⁹ q̄ꝫ liberis ꝓcreandis.ſcd̄a rō eſt q͞z ſi eales donationes valerēt matrimonia aliq̄n venalia efficerent:q͞z diceret vir inueni talē que donat mihi tm̄. vn̄ niſi dones mihi tm̄ accipiā eam in vxorē.vn̄ ipſa donat vel ecōtra:mulier vidēs q̄ maritus diligit eā diceret inueni talē q donat mihi tm̄. vn̄ niſi dones mihi tm̄ accipiā eū in maritū. tertia rō eſt ne melior in paupertatē deueniret: ⁊ deterior magis diues efficeret: ⁊ q̄s eſt melior: certe vir q͞z magis eſt liberalis vir q̄ꝫ vxor: q͞z ꝑ locū a cōiter accidentib⁹ oēs mulieres auare ſunt ⁊ callide:⁊ iō ꝓhibite ſunt donatiōes inter vi.⁊ vxo.regul͛r.h.d.iſta.l. cū ſeq. ⁊ cum prin.ſeq.vſq͞z ad.§.videam⁹. videatis expoſitionē litere. [moribus] i.iure ciuili q̄d morib⁹ eſt receptū.vt.ſ.de inſti.⁊ iu. l.ius ciuile.⁊ inſti.de iure na.gen.⁊ ciui.§.⁊ non ineleganter [donatiōes valeāt] ſub.pure ⁊ ſimplices.ſecus in ſpōſalitia largitate ⁊ donatiōe ꝓpter nup.⁊ l mortis cā donatione: vt dixi.ſ.in rub.[vtentes] ſub.⁊ ad hoc facit.C.de do.an̄ nupt.l.cū multe. §.ſancim⁹.ibi ſimplices eīn ⁊c.[diſcurrerent] i.ſepararēt [ꝓhibuerunt] ſub.⁊ tn̄ valent inter cōcubinas.vt.ſ. de dona.l.affectiōis ſolū animo exiſtimātes. Et ita no. q̄d q̄d honeſtus amor pendet ex aīo:nō ex lucro ſic: ⁊ d͞r ad cor reſpicit Deus ⁊ facit ad h̄.ſ.de v͛.obli.l.ſi ſtipulat⁹.in.ſi.[fieret] i. q̄d eēt abſurdū.vt ar.ſ.q̄d vi aut clā.l.q̄d ſeruit⁹.⁊ q͞z per locū a cōiter accidentib⁹ auarū eſt genus mulierū.vt.ſ.e.q̄d ſi ſtipulata.

Videam⁹ inter quos. In ſupiorib⁹ aſſignate ſunt nobis quedā rōnes q̄re ꝓhibite ſunt donationes inter vi.⁊ vxo. mō in.§.iſto tractat q̄n ꝓhibite ſunt:⁊ certe ꝓhibite ſunt q̄n t͞z mr̄imoniū:ſ͞z ſi nō t͞z mr̄imoniū:q͞z filia ſenatoris nupſit libertino vel ſubdita rectori ꝓuincie: nūq̄d tenebit donatio:certe v͛ q̄d ſic: q͞z nō t͞z mr̄imoniū : ſ͞z certe iā eēnt deterioris ꝯditiōis q ꝯhūt licitas nuptias q̄ꝫ q ꝯhūt illicitas . vn̄ dicēdū eſt q̄d ſicut ꝓhibita eſt donatio ſi mr̄imonio licite eſt ꝯctū ita ſi illicite eſt ꝯctū.ſ͞z inter ꝯcubinū ⁊ ꝯcubinā t͞z donatio.h.d.iſte.§.videatis expōnē lr̄e:[donatio valebit] ſub.de rigore iuris: ſ͞z de equitate ſecus vt.ſ.ſequit[nupſerit] .ſ.q̄d eſt ꝓhibitū.vt.ſ.de ritu nup. l.lege.[ꝯ mādata].ſ.q̄d eē nō d͞z.vt.ſ. de ritu nu.l. ſi q̄s officiū. [q deliquerūt] vn̄ no.nō d͞ꝫt eſſe melioris ꝯditionis malefidei poſſeſſores q̄ꝫ bonefidei:vt.ſ.de peti.he.l.ſi a dño.§.ſi predo .⁊ ſtulti q̄ꝫ piti.vt.ſ. q̄d vi aut clā.l.q̄d ſeruit⁹. [cōcubine] nā inter ꝯcubinū ⁊ ꝯcubinā t͞z donatio.vt.ff.de don.l.affectiōis.⁊.l.donatiōis.fallit i milite armate militie.vt.C.eo.l. multo fortius in milite celeſtis militie:vt in auf.de epiſ.⁊ cle.in prin.⁊.§.aliud.

Qui in eiuſdē poteſtate. In ſuperioribus dictum eſt vobis: quibus rationibus prohibite ſunt donationes inter virū ⁊ vxorem :modo in.§.iſto dicitur ſicut ego nō poſſum donare vxori mee conſtante matrimonio ita frater meus qui eſt in ptāte patris mei non pōt donare vxori mee ita ⁊ filius.vn̄ ſciatis quod verbum poteſtatis non ſolum ad liberos: imo ad ſeruos trahitur : quia ſicut non poſſum donare vxori mee ita nec ſeruus meus poteſt ei donare:⁊ ſicut vxor mea non poteſt donare mihi ita nec filio meo qui eſt in poteſtate mea niſi in caſu:puta ſi donat filio eūti in caſtra:quo caſu valet donatio : q͞z querit filio non mihi patri:⁊ ideo ſi filius meus vel priuignus vel alius qui in poteſtate mea donat de peculio caſtrenſi vxori mee valet donatio: ſic ergo ille qui eſt in poteſtate ſoceri non poteſt donare vxori mee nec nurui mee ſi maritus eius eſt in poteſtate mea ⁊ ecōtra:aliquis qui ſit in ptāte vxoris mee non pōt mihi donare nec ſocero ipſius : nec alicui q ſit in poteſtate mea : ſ͞z ſi ego maritus ſim in aliena ptāte vxo: mea pōt donare ſocero ſuo ⁊ ei qui in ptāte eius eſt ſocrus nurui vel econtra donare pōt . vnum ſciatis q̄d ſi ſeruus meus cuius proprietas mea ⁊ vſufruct⁹ alienus donat vxori mee ex peculio q̄d ꝑtinet ad vſufructuariū vel hō liber q ſeruit mihi bona fide ex peculio q̄d ad eū ꝑtinebat donat mihi valet donatio. Itē ſicut non poſſus per me donare vxori mee ita nec ꝑ interpoſitā perſonā. h.d.iſte.§.vſq͞z ad.§.ſciēdū aūt eſt.videatis expoſitionē lr̄e [nō pſit]ſub.vxori:⁊ facit ad hoc.ſ.e.l.§.ſi ſeru⁹ meus.[q͞z filio q̄ritur].ſ.donatio[⁊ eſt caſtrēſis peculij] ⁊ l caſtrēſibus ⁊ quaſi ſuiuſſa.

liuſſa. loco patriſſa. habet. vt. ſ. ad mace. l. in fi. ⁊ l. ſeq. [vel priuignus] i. filius mariti qui eſt priuignus huius nouerce. [vel quiuis alius] pone nepos mariti. [donauit] ſ. matri vel nouerce [qui in ſoceri poteſtate] i. patris mariti [ſit in patris poteſtate] ſub. vt alter filius ſoceri ſ. frater mariti [non habent] vt. ſ. de pac. l. iuriſgẽ. §. ſi filius [ſed nec per alios] vnde no. hic quod per me facere nõ poſſum nec per aliũ: accedit. C. quod me. cau. l. ſi per impreſſionẽ. ⁊ C. de ꝫcti. iu. l. i. ⁊ eſt rõ q̃ꝛ fieret fraus de perſona ad pſonaꝫ. vñ nõ valet qđ ſit vt. ſ. de leg. ⁊ ſenatuſcõ. l. i. eſt tñ ꝫtrum argu. ſ. que res pig. ob. poſ. l. ariſto. Or ſignori no. circa hũc. §. ita breuiter vt itelligatis q̃ dicta ſunt hic p Jo. ⁊ azo. ſatis obſcure: ſicut non poſſum donare vxori mee pure ⁊ ſimpliciter cõſtante matrimonio nec ipſa mihi: ita pſone mihi coniũcte per poteſtatem non poſſum ei donare: ⁊ dicunt mihi coniuncte perſone per poteſtatem tribus modis: ſicut nõ poſſum donare vxori mee ita nec filius meus vel ſeruus meꝰ: niſi donaret ſibi de caſtrẽſi peculio. Item qui eſt in poteſtate vxoris mee vt ſeruꝰ ſuus nõ põt mihi donare: ſic nec vxor mea: et ita vno modo cõiũgimur per ptãtem. Itẽ ſcđo modo accipit verbuꝫ poteſtatis ſicut nõ poſſum donare vxori mee ita ille in cuius poteſtate ſum nõ põt ei donare vt eſt pater meꝰ: ⁊ eſt rõ quia ego videor vxori donare cuꝫ patri debeã ſuccedere. ſed ⁊ tertio modo accipitur verbũ poteſtatis ſicut nõ poſſum donare vxori mee ita nec frater meus qui eſt in eiuſdẽ poteſtate mecũ põt vxori mee donare: vt probatur in iſtis. §. ⁊ C. e. l. nec inter eas perſonas. ſꝫ ſi de predictis tribꝰ modis pſone non ſunt mihi cõiũcte per ptãtẽ donare poſſunt vxori mee: vt puta ſi donauit ſocrui mee: vl' vxor dõat nurui mre: vt hic l. ⁊. ſocrui aut nurui. Sꝫ ad id qđ hic dr opponit ⁊ ſignat quoddã ꝫ. ar. ſꝫ nõ eſt cõtra. hic dr q̃ frater meus vxori mee nõ donat nec ecõtra ſed lex vr contra. que vr velle q̃ ſi ſumus tres fres ⁊c. vñ vr ꝫ. ſ. e. l. ſi ſeruus cõmunis. in fi. ad qđ vos dicetis q̃ illud intelligitur quãdo fratres ſunt ſui iuris: quia valet donatio. ſed ſi ſunt in poteſtate eiuſdem mecum non tenet donatio vt hic.

Sciendum autem eſt. In. §. iſto dicit q̃ phibet donatio inter virum ⁊ vxorem: adeo q̃ ſi donat vir vxori vel ecõtra ipſo iure non valet donatio: ſꝫ ⁊ ſi donat aliquod corpus vxori ⁊ tradit nõ valet donatio: ſed ⁊ ſi ſtipulãti vxori pmitto vel libero eam cũ ſit mea debitrix donatiõis cauſa nõ valet quod agit: ſed ⁊ ſi vxori mee dedero nũmos cã donationis nõ facio eos ſuos: ſed quid ſi iuſſero debitorem meuꝫ donationis cauſa ſoluere vxori mee ⁊ debitor ſoluit: nũquid liberatur ⁊ certe videtur q̃ ſic: quaſi mihi ſoluerit: ⁊ ego vxori propter celeritateꝫ negociorũ: ſed certe quid ſi ignorat quod agitur ⁊ ſoluerit poterit condicere: ⁊ ideo ſi aliquis volebat mihi donare iuſſi dare vxori mee nõ valet donatio: ⁊ perinde habendũ eſt ac ſi donaſſet mihi ⁊ ego vxori mee: idem eſt ſi aliquis volebat mihi donare cauſa mortis ⁊ iuſſi qđ traderet vxori mee cui donare volebam. nam iſta donatio nõ valet: nec refert an conualuerit donator an mortuus fuerit. [ſi ſtipulanti] ſ. vxori. [ei] id eſt vxori [iuſſerit] ſcilicet maritus [ne] id eſt an. [an vxoris] ſcilicet nummi facti eſſe dicẽtur [actionum] i. actum: ⁊ ſic ſumitur in auť. hoc ius porrectuꝫ que eſt ſignata. C. de ſacroſan. eccle. l. iubemus. [occultari.] Et ita not. qđ propter feſtinantiam vnus actus occultatur: nã ſi nõ eſſet propter feſtinantiam tu numerares mihi ⁊ ego vxori mee: ⁊ ſic eſſent hic duo actus tñ ppter feſtinantiam tu ſolus numeras vxori mee: ⁊ ita vnus actus occultatur: ſimile not. ſ. ſi certuꝫ peta. l. ſingularia. [tuã eſſe] ſub. ſi in ipſum non ſit tranſlatum dominium. vt. ſ. de fur. l. falſus. [que ſententia vera eſt.] hoc verũ eſſe intelligatis in pura donatione: idem in donatione mortis cauſa facta nõ intelligatis facta inter virum ⁊ vxorẽ: ſed facta quia volebat mihi quis donare mortis cauſa et ego iuſſi tradere vxori donationis cauſa. Or ſignori notetis hic quod vxori mee nõ poſſum donare pure ſed mortis cauſa ſic: vt. ſ. eodem. l. ſi eum. in fin. ſed ſi aliquis vult mihi donare pure vel inter viuos vel mortis cauſa: ⁊ iuſſi eum dare vxori mee donationis cauſa nõ valet donatio: quia ſi ille premoriatur deſino habere ſi reconualeſcat teneor ei reddere. vnde remaneo pauperior ſi mulier habet: ſed ſecus eſt in legato. nã ſi aliquis volebat mihi legare ⁊ ego ei dixi quod legaret vxori mee valet legatum. ⁊ ſic ſoluitur vno modo cõtra. ſ. eod. l. ſed ſi vir lana. §. quod legatarius mihi. ſed quare aliud in legato quam in mortis cauſa donatiõe? certe hec eſt ratio: ſi tu vis mihi donare cauſa mortis ⁊ me iubente tradis mulieri cui volo donare ſi decedas careo re illa. ſi conualeſcis teneor tibi reddere de meo: ſꝫ vbi vis legare mihi ⁊ ego dico tibi qđ leges vxori mee legatum non capit vires niſi te mortuo. vnde ſi tu moriaris nihil hic perdo. Item ſi tu volẽs donare mihi cauſa mortis voluntate mea reddis mulieri; tunc quia teneor tibi reddere ſi premoriar. vel reconualeſcis: deperit mihi ſi mulier habet: ſed ſi tu volens mihi donare non tradis mihi ſed obligas te tradere poſt mortem tuam mulieri iuſſu meo: hic nõ deperit mihi in aliquo ſicut nec in legato. vel põt dici ⁊ ſecundo modo hic donaueras mihi cauſa mortis ſꝫ voluntate mea tradidiſti vxori mee. in l. ſed ſi vir. §. quod legaturus. non legaueras mihi vel reliqueras. ſed volebas mihi legare vel relinquere. vnde valet: nec preſumitur donatio.

Si ſponſus. In prin. huius legis dicitur. Titius niger cõtraxit ſponſalia cum ſeia per verba de futuro: titius ſponſus donaturus ſponſe tradidit rem aliquã alicui ponamꝰ titio albo vt ſponſe daret: poſtea ſecutis nuptiis titius albus dedit mulieri numquid valet donatio? ⁊ certe diſtinguendum eſt: quia ſi fuit adhibitus a ſponſo quo caſu q̃ꝛ ſponſus videtur ei tradere non valet donatio. ſi autem fuit adhibitus a muliere ſponſa quo caſu quia queſitum eſt retro dominium ante cõtractas nuptias dicendũ eſt valere donationẽ. hoc dicit princi. huius legis: videatis expoſitionem litere [perficiatur] quia eſt prohibita donatio poſt contractas nuptias [donationem valere]. Or ſignori in princ. huius legis: no. duo no. primum not. eſt: licet non valeat donatio facta inter virum ⁊ vxorẽ nuptiis iam contractis. vt. ſ. eo. l. i. ij. ⁊ iij. tamen valet inter ſponſum ⁊ ſpõſam vt hic. ⁊ in auť. vt ſpon. larg. in prin. Item no. hic quod eſt differentia inter procuratorẽ tradentis ⁊ accipientis: ecce ſi ego ſponſus trado procuratori meo vt tradat ſpõſe mee ſi tradit poſt nuptias cõtractas nõ valet donatio: ⁊ ſibi non querit vt. ſ. de acqui. re. do. l. res que. ſed ſi poſt nuptias cõtractas trado procuratori ipſius ſibi inuite queritur poſſeſſio ⁊ dominiuꝫ vt. ſ. de acqui. re. do. l. ſi pcurator. ⁊ fingitur retro perfecta donatio: non aũt fingitur hodie perfici. ſimile not. ſ. e. l. ſed ſi interim. §. penult. ⁊ antepe. ideo ex predictis eſt ſoluta queſtio qua queritur ſi contrahantur ſponſalia inter minores. xiiij. ann. per verba de preſenti vt ſit hodie in ciuitate iſta: numquid valet donatio facta inter eos anteq̃ nuptie poſtea cõtrahãtur: ⁊ videtur qđ ſic. vt argu. ſ. e. l. cum hic ſtatus. §. vlti. ⁊ arg. huius. l. ſed certe dicendũ cõtra. eſt argu. l. ſ. e. l. pe. ⁊ ideo cautum cõſilium eſt ſi vnus intendat alteri q̃ cõtrahantur ſponſalia per verba de futuro: ⁊ ſi poſtea fiat donatio: ⁊ poſtea ſequant nuptie nõ impediunt donationẽ rite factã. arg. huius. l. q̃ꝛ qđ ab initio legitime factum eſt ⁊c. vt. C. de adm. tut. l. ſancimus.

Si maritus. In. §. iſto dicit: maritus habebat duos debitores inſolidũ obligatos ſcilicet titium ⁊ mulierem. donationis cauſa mulierem vxoreꝫ ipſius per acceptilationẽ liberauit: nũquid neuter liberabitur? certe non: ⁊ ideo nec mulier eſt liberata nec titius. ſed quid erit econtra? maritus liberauit titium per acceptilationem donationis cauſa: numquid titius liberabibitur? certe ſic: ⁊ mulier remanebit obligata: ideo quia prohibita eſt donatio inter viruꝫ ⁊ vxorem conſtante matrimonio. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [neuter] i. nec mulier nec titius [non valet] ſed quare non valet? reſpondeo quia ⁊ ſi non valet expreſſum nec tacitum: quia ſi liberatur vxor donationis cauſa non valet expreſſum nec tacitum vt conſocius liberetur. vt arg. ſ. de ſer. vrb. pre. l. item ſi ſic. in fi. ⁊ ſ. de lib. leg. l. ſi is q duos. ⁊ l. petitor. [manebit obligata] ſed quare mulier non liberatur ſi titius liberatur cuꝫ ſint duo correi debendi ⁊ vno liberato ⁊ alius liberatur. vt. ſ. de duo. re. l. ij. ⁊ l. vlti. reſpõdeo hec eſt ratio ſi titius ⁊ vxor ſunt duo rei debendi ⁊ liberatur titius donationis cauſa per acceptilationem in eius perſona vtilis eſt donatio. vt. C. e. l. non ambigitur. ſed in perſona mulieris non valet quia prohibita eſt donatio inter vi. ⁊ vxorem cõſtante matrimonio. vt ſ. e. l. i. ⁊ ij. ⁊ iij. in princ. ⁊ vtile per inutile non vitiatur. vt. ſ. de iure do. l. quero. l. ſiue. ⁊ ſ. de verb. obli. l. i. in fin.

Generaliter. Signori ex pmiſſis apparet q̃ donatiões facte inter vi. ⁊ vxo. inter viuos ſunt phibite circa qđ gñaliter eſt tenẽdũ ſicut phibite ſunt donatiões inter vi. ⁊ vxo. ita inter perſonas que cõiuncte ſunt per poteſtatẽ ⁊ interpoſitas perſonas. vt vnuꝫ ſciatis q̃ lꝫ ſit prohibita donatio inter vi. ⁊ vxo. ſi alie res vel perſone alie ſunt ita ꝫiuncte q̃ ſeparari non poſſunt non impedit propter hoc donatio: ſꝫ ſi ſeparari poſſunt cetera inter alias perſonas facta valent: ſed inter virũ ⁊ vxo. facta donatio non valet. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [qđ inter ipſos] i. inter virum ⁊ vxo. [pertinent] i. cõiunctas per poteſtatem. vt. ſ. l. iij. §. verbum [aut per interpoſitas perſonas] quia ſicut vir prohibetur donare vxori per ſe: ita per interpoſitas perſonas. vt ſupra eodem. l. iij. §. ſciendum. Or ſignori. §. iſte aliquãtulũ videtur difficilis ideo quia nimis breuiter loquitur: tamen ſummatim dicã eius intellectũ: cõſequenter ponã exempla in terminis. ⁊. §. iſte

vult dicere hoc quod donationes facte inter virum ⁊ vxores: inter viuos ſunt prohibite ⁊c. vt dixi in caſu: ſed vbi eſt exemplum in terminis: Reſpondeo ponitur per antiquos duobus modis: ⁊ vno modo ſic. Titius ⁊ vxor mea erant duo rei debendi mihi obligati inſolidum: ſi volens vxori mee donare eam liberaui per acceptilationem in neutrius perſona valet liberatio: quia ſi non valet expreſſum nec tacitum: ſed ſi libero titium valet liberatio in perſona Titij facta animo donandi quia vtile per inutile non debet vitiari. vt. ff. proxi. §. habuiſtis. Item ponunt ſecundo modo exemplum maritus erat tuus creditor in decem: ⁊ de hoc habebat fideiuſſorem mulier que erat vxor eius ſucceſſit fideiuſſori tuo. maritus liberauit te per acceptilationem: hic quia non poteſt ſeparari liberatio tua a perſona fideiuſſoris nō impeditur donatio. ¶ Sed ſignori ſi vobis placet ponatis hic planiora exēpla: ⁊ ſunt quatuor exempla que ſunt hic ponenda. vnum eſt quando res ſunt mixte ⁊ ſeparari non poſſunt: aliud eſt quando ſeparari poſſunt ⁊ cauſa eſt mixta. in primo ponatis ita exemplum: habebam duas mulas quarum vna ſine alia erat inutilis: vnā mulam vxori mee vendidi iuſto precio aliam ei donaui: hic cauſa rerum ⁊ perſonarū eſt mixta: ita quod vna non poteſt ab alia ſeparari: ſi vnā vendo iuſto precio valet venditio. vt. ſ. eadem. l. §. circa. ſi aliam ei dono hic quia non poteſt vna ab alia ſeparari valet donatio. vt. ff. de edil. edic. l. cum in eiuſdem. ſecundum exēplū eſt quando cauſa rerum eſt mixta: ſed poteſt ſeparari. verbi gratia. habebam duas mulas: ⁊ vna ſine alia erat inutilis: vnam vxori vendidi iuſto precio aliam ei donaui: hic cauſa rerū eſt permixta: licet mule ſimul ſolite erant trahere: tamē vna ſine alia trahere poterat: hic in eo quod vēdidi tenuit vēditio: in eo quod donaui non tenuit donatio vxori mee facta: ⁊ hoc eſt qđ vult dicere litera: quod ſi aliarum extrinſecus rerum ⁊c. In perſonis poteſt ita notari exemplum quod cauſa perſonarū nō poteſt ſeparari: ⁊ impeditur donatio: ⁊ no. illud exemplum: qꝛ videtur idem cum primis duobus: ponamus habebam ſeruū: et habebam ancillam que erat eius contubernalis: qꝛ vxorē habere nō poteſt: illum ſeruum vxori mee vendidi iuſto precio tenuit venditio: ancillam eius contubernalem ei donaui nō poteſt ſeparari vir ab vxore hic tenebit contubernalis donatio ſicut venditio ſerui. vt. ff. de edil. edic. l. cum in eiuſdem. ⁊ l. ſi plura. ⁊ l. plerunqꝫ. ⁊ C. commu. vtriuſqꝫ iudi. l. poſſeſſionū. eſt cā mixta perſonarum ⁊ poteſt ſeparari in exemplo tali: habebam ſeruum ⁊ ancillam qui non erant cōtubernales ſeruum vendidi vxori mee iuſto precio: ancillā ei donaui licet ſimul habitent tamen cauſa perſonarum poteſt ſeparari. vnde in ſeruo vendito tenet venditio: in ancilla donata nō valet donatio. vt. ff. de edil. edic. l. ſi plura. Sed inſtatur ⁊ videtur quod iſta exempla ſint eadem cum eiſdem exemplis de rebus. vnde ſi vos vultis redire ad prima exempla dicetis ſic. exempla rerū non mutabitis; ſed in perſonis ponetis ita exemplū. ego maritus habebam te debitorem ⁊ vnum fideiuſſorem pro te vxor mea ſucceſſit fideiuſſori tuo: ego volens te donationis cauſa liberare libero te ⁊ per conſequens eam: hic quia nō poſſet ſeparari liberatio tua ab obligatione fideiuſſoris quia dicimus exceptiones que competunt reo ⁊c. vt. ſ. de exceptio. l. omnes. hic ſi liberaui te per acceptilationem donationis cauſa nō impeditur donatio hoc caſu: exemplum quod cauſa poſſit ſeparari ponetis ſic: mutuaui Titio centū: ⁊ mulieri ⁊ ſtipulatus ſum a te ⁊ a muliere cētum ſi poſtea muliere effecta mea vxore libero te donationis cauſa: hic poteſt ſeparari liberatio tua a perſona mulieris. vnde in tua perſona tenet liberatio donationis cauſa facta: in perſona mulieris vxoris mee non vt. ff. proxi. §.

Si debitor. In. §. iſto dicit: ſi debitor meus voliſtate mea pecuniā quā mihi debet pmittit vxori mee non valet iſta promiſſio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere. [iuſſu mariti] ſub. vxori volētis donare. [nihil agitur] quia eſt donatio que eſt prohibita inter virū ⁊ vxorem conſtante matrimonio. vt. ff. eo. l. iii. §. ſciendum.

Si vxor. In. §. iſto dr: ſicut ſi vir donat vxori nō valet donatio: ita ſi vir donatiōis cauſa minoris preciū vēdit vxori venditio eſt nullius momēti quod eſt verum dicit Pompo. ſi vir vendit vxori minori precio donatiōis cauſa: alias ei nō venditurus: ſed ſi al's habebat animum vendendi ⁊ preciū donationis cauſa remiſit valet venditio: ſed remiſſio non valet inquantū eſt facta locupletior ⁊ ideo ſi res valebat. xv. ⁊ vendita eſt pro. x. tantum erit marito preſtandū ab vxore quia intantū videtur locupletior facta. hoc dicit iſte. §. [neratius autem] ſ. corrigendo eius diſtinctiōe [momenti.] vt ff. de contrahenda emptione ⁊ vēditione. l. ſi quis donationis cauſa [locupletior] quia vtile per inutile non viciatur. vt. ff. de iure dotium. l. quero. [facta] accidit. ſ. eo. l. ſi id qđ. §. ſi quam.

S donationis. In. §. iſto dicitur: vir habebat ſeruitutē in predio vxoris donationis cā illa ſeruitute non eſt vſus tpe ſtatuto ad amittendam ſeruitutem: vel econtra vxor habebat ſeruitutem in predio mariti donationis cauſa nō eſt vſa illa ſeruitute tempore ſtatuto ad amittendā ſeruitutē. nunquid amittitur ſeruitus? certe ſic: veruntamen celebrato diuortio poterit cōdici. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [amitti ſeruitutem] ſcꝫ conſtituto tempore. vt. ff. quemadmodum ſer. amit. l. ſi ſic.

Si vxor. In. §. iſto dicitur: ſi vxor tenebat marito dare. xx. vel econtra: ⁊ maritus vel vxor volēs ei donare in iudicio cā donationis cōfeſſus fuit mulierem exceptionem habere vel paſſus eſt eam abſolui valet ſententia propter autoritatem rerum iudicatarū. veruntamen qui donauit liberationē poterit cōdicere. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [ſententia] propter autoritatem rerum iudicatarū vt. ſ. ad trebel. l. ſeruo. §. ult. [eſt] ſub. vt reponat ſe in primam cauſam. vt. ff. de condic. ſine cauſa. l. j.

Conceſſa donatio. Signori vos habuiſtis qđ regulariter prohibita eſt donatio inter virū ⁊ vxo. modo in. §. iſto dicitur qđ certis caſibus eſt permiſſa: vnus caſus eſt: ſi donat maritus vxori vel econtra ſepulture cauſa locum quo caſu valet donatio: ⁊ ſi in locum donatū vir vel vxor illatus eſt ille locus efficitur religioſus: ⁊ eſt ratio qꝛ non videtur factus locupletior ille cui eſt donatus locus qui eſt religioſus: nec obſtat quod ſi locus nō eſſet donatus qđ ab alio emiſſet: qꝛ nō videtur factus locupletior qui ab alio non emit: ꝫ pauperior factus eſſet: ⁊ ideo ſi maritus donauit vxori locum ſepulture cā ita demū efficit mulieris cum ſepulta eſt ibi: al's permanet donantis: ⁊ ideo ſi mulier illum locū diſtraxit remanet donantis: ſed quid ſi maritus fecit monumentū cā vxoris valet donatio: ⁊ ea illata ibi ille locus efficitur religioſus: ſed ſi vir donat vxori vt det deo: vel vt locum in opus publicuꝫ qđ facere promiſerat faceret: puta vt faceret eccleſiam locus ſit ſacer ⁊ valet donatio: ⁊ ideo ſi maritus cā vxoris in ede ſacra oleum poſuit vꝫ donatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [emerit] i. emiſſet [donatio]. Or ſignori cuſtodiatis vos in iſtis caſibus: cum dono vxori mee ſepulture cā vel ecōtra fauore dei valet donatio duabus rationibus ⁊ fauore ſepulture vel dei ⁊ quia non ſit locupletior.

Si maritus. Uos habuiſtis. ff. l. proxi. certos caſus in quibus valet donatio inter virum ⁊ vxorem. in. §. iſto ponontur alij caſus: qꝛ donans pauperior non inuenitur. ponamus quidam inſtituit me heredem ⁊ mihi ſubſtituit vxorem meā volens vxori donare repudio hereditatē illius cui vxor erat pximior ab inteſtato: idē eſt ſi legatū mihi repudio ⁊ vxor erat mihi ſubſtituta vel etiā erat heres inſtituta: nam legatū acquireret mulieri. hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionē litere [donationem valere] quare? quia ad hoc vt nō valeat donatio facta inter virum ⁊ vxorē. iſta duo requiruntur. vt donans pauperior fiat ⁊ accipiens locupletior et hic donans non ſit pauperior: ⁊ hoc annectit neqꝫ [repudiet] ſcilꝫ vt vxor habeat [in legato] qꝛ ſicut in hereditatibus poteſt fieri ſubſtitutio ita in legatis. vt. ſ. de lega. ij. l. vt heredibus [eam heredem inſtitutā] ſecus ſi ille qui mihi donare volebat donat vxori mee. vt. ff. e. l. iii. in fin. cum. l. ſeq. ⁊ ibi dixi.

¶ Donatio inter virum ⁊ vxorem facta vt ſit inualida duo requiruntur ſcꝫ vt donans efficiatur pauperior ⁊ accipiens locupletior quod ſpectari debet tempore litis conteſtate.

Si quis rogatus ſit. In. §. iſto ponunt ⁊ alii caſus in quib9 donatio facta inter vi. ⁊ vxo. tenet. ecce ſi ſum heres inſtitutus ⁊ rogatus reſtituere vxori detracta certa quantitate ⁊ volens ei donare reſtituo nullo detracto permittitur talis reſtitutio: quia videor hoc facere magis cā fidei implende quaꝫ cauſa donandi: qđ eſt verum ſi ex certa ſcientia reſtitui: ſed ſi per errorem reſtitui tunc potero reuocare fideicōmiſſum condictione indebiti. naꝫ vbicunqꝫ nō efficior pauperior valet donatio vel ſi diminuitur meum patrimonium ⁊ ipſa non efficitur locupletior. Idem eſt ſi dedi vxori mee pecuniā vt p cognato ſuo preſtaret ſportulas nō valet donatio: qꝛ nō eſt effecta locupletior. licet pecunia eſſet mutuo accepta: ⁊ pro cognato erogatura. hoc dicit iſte. §. vſqꝫ ad. §. in donationibus autem. videatis expoſitionem litere [ſi quis] ſcilicet maritus [percepta] id eſt deducta de hereditate [exoluerit] in hoc caſu. vt. ſ. de verb. ſigni. l. cum in teſtamento. ⁊ C. ad legem falcidiam. l. prima. [eſſe repetitionem] ſub. ſi per ignorantiaꝫ facti ſoluiſſet. vt. C. ad l. fal. l. error. [donatio valet] vt. ff. e. l. §. conceſſa donatio eſt [pecuniam] ſcꝫ ex cauſa donationis [in ſportulas] id eſt epulas [ordini] ſcꝫ decurionū.] Or ſignori no. hic quod iſta duo ſunt neceſſaria

ceſſaria

ceſſaria vt donatio facta inter virum ⁊ vxorem non valeat. ſcꝫ vt donans efficiatur pauperior ⁊ accipiens locupletior. quod erit ſpectandum tempore litis conteſtate: vt. j. e. l. in fin. ⁊ l. ſeq. ſed ⁊ ſi maritus nõ ſit pauperior ⁊ mulier locupletior valet donatio: vt hic in fine.

In donationibus. Habuiſtis in ſuperioribus regulariter donationẽ ꝓhibitam inter virũ ⁊ vxorẽ: ⁊ in caſibus eſſe permiſſam. modo in. §. iſto cum. l. ſeq. ⁊ prin. ſeq. tractaṫ inq̃tum debẽt reuocari donationes facte inter virum ⁊ vxorem: ⁊ certe ſi vir donat vxori vel ecõtra nõ valet donatio: ⁊ ſi res extat donãs poterit eam vendicare: ſi eſt cõſumpta poterit eam ꝯdicere: quatenus locupletior inuenitur: q2 quicquid ex non cõceſſa donatione retinet intelligiṫ retineri ſine cã aut ex iniuſta cã. ⁊ ideo competit condictio: ſed qḋ tempus inſpicitur ꝙ accipiens ſit locupletior: ⁊ certe tempus litis cõteſtate. ⁊ ita Imperator reſcripſit. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. ⁊ prin. l. ſeq. videatis expoſitionem litere [impeditis] §. factis inter viuos: vt. ṡ. eo. l. j. ⁊ ij. [vendicetur] vt. j. eo. l. ſi donate res. in princi. ⁊ eſt ratio: q2 cum ꝓhibita ſit donatio: ⁊ non tranſit dñium: q2 cum cõtra leges non valet qḋ ſit: nec id qḋ ex eo ſequitur. vt. C. de leg. ⁊ cõſti. l. non dubiũ. in fin. [cõdicatur] ſine cã vel ob iniuſtã cãm: vt. j. l. ꝓxi. [ſolet] vt. ṡ. de cõdi. ſine cã. l. j. ⁊ ij. [reſcripſit] ⁊ eſt hoc intelligendum qḋ dꝫ ſpectari tempus litis cõteſt. ſi tempore ſententie non inuenitur accipiens locupletior: q2 ſatis eſt ſi tempore li. conteſt. inueniaṫ locupletior. ṡ. de neg. geſt. l. litis. ſed ſi accipiens tempore lit. conteſt. non inueniretur locupletior: ſed tpe ſententie ſit: tunc ſpectatur tempus rei iudicate: vt. ṡ. de pe. here. l. ſi a domino. §. ſi quo tempore. ⁊ ṡ. de pecu. l. queſitum.

Si maritus. In. §. iſto dꝛ: maritus donauit vxori pecuniam: vt ipſa emeret vnguenta iſta mulier non emit ſibi vnguenta: ſed voluit creditori ſuo poſtea iſta mulier de ſua ꝓpria pecunia emit ſibi vnguenta: nũqd mulier videtur facta locupletior: certe nõ: vnde valet talis donatio: idem eſt in ſimili caſu. maritus donauit vxori lancẽ vt de pretio eius emeret ſibi vnguenta. illam lancẽ mulier retinuit: ⁊ de pecunia ſua ꝓpria emit vnguenta nunqd maritus poterit lancẽ vendicare: certe non: q2 mulier nõ videtur locupletior facta: q2 tñ de ſuo abeſt ſibi. ⁊ ideo tꝫ donatio ⁊ non retractaṫ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [ſcribit] q2 tantũ ſibi abeſt q̃tum adeſt. vt inſti. de leg. §. ſi res [locupletior] ſcꝫ mulier [impendit] igitur q2 non eſt locupletior ceſſat reuocatio donationis: vt. j. e. l. ſi id qḋ. §. illud conſtat. ⁊ l. ſed ⁊ ſi vir. §. nõ videtur.

Si vir ⁊ vxor. In. §. iſto dicit: donaui vxori mee. x. ipſa alia die donauit mihi alia. x. ⁊ ego. x. q̃ mihi donauit ſeruaui: ⁊ ipſa. x. q̃ ſibi donaui in res nugatorias ꝯſumpſit. nũqd potest donationẽ reuocare: certe nõ. idem eſt etiã ⁊ in alio caſu tali: vxori mee donaui pecuniã ipſa emit ſibi predium ex ea eſtimabitur inq̃tum facta eſt locupletior ⁊ reuocabiṫ donatio: ⁊ inſpiciet tps lit. conteſta. ſed ſi p̃diũ eſt maioris eſtimationis q̃ fuit pecunia quam ei donaui: reuocabo pecuniã numeratam non vſuras pecunie: ſed qd erit: mulier emit p̃dium p. xv. ⁊ ego numeraui duas ptes p̃tij: illud predium valet. x. qd debeo cõſeq. certe duas partes de. x. q2 qḋ perit ex pretio p̃dij perit vtriqꝫ. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [ſibi donauerit] ſcꝫ inter viuos cõſtante matrimonio [ſeruauerit] ſcꝫ ſibi donatã [cõſtituit] q2 quaſi ꝑmutatio eſt: vt. ṡ. de peti. here. l. ſed ⁊ ſi lege. §. cõſuluit. ⁊ q2 tñ videṫ ſibi abeſſe: vt. ṡ. ꝓxi. §. dixi [ſpectãdam] ſub. incipiam⁹ a tpe li. cõte. alũ ſecus: vt ṡ. e. ll. in prin. [p̃tij] quare q2 iſte donationes non ſunt: vt. j. eo. l. id qḋ. §. ſi. x. q2 dicitur pecunia conſumpta: vt. ṡ. eo. l. j. in fi. ⁊ in condictione non veniunt vſure citra vinculum ſtipulationis: vt ṡ. de condi. ob cau. l. quotiens. ⁊ C. de vſur. l. quamuis vxori. ſimile no. ṡ. de peti. here. l. ſed ⁊ ſi lege. §. de eo.

Si maritus. In. §. iſto dicitur: maritus accepit res eſtimatas p. c. in dotẽ. poſtea ſoluto matrimonio repetuntur. c. a marito: dicit maritus auxi eſtimationem rerum donationis cã: nunqd ſubueniaṫ marito. certe ſic: q2 marit⁹ debebit reddere p̃dia deductis ſumptib⁹ factis vtilr vel neceſſario: ⁊ idem eſt ecõtra. ſi mulier conqueriṫ de minori eſtimatione: q2 dicit ꝙ dedit rem eſtimatã pro. c. que valebat. cc. ſubuenitur ei vt recuperet rem. ⁊ idẽ eſt ſi diceret maritus: accommodaui vxori res eſtimatas. minori eſtimatione. nã ſubueniṫ ei vt recuperet res. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [eſtimationem rerum] que fuerunt date eſtimate [dicat ſe donationis cauſa auxiſſe] ſub. ⁊ hoc probauerit: nec enim preſumitur eum donaſſe: licet acceperit maiori pretio. vt. j. eo. l. ſed ⁊ ſi vir. §. ſi duo [arbitrabitur] vt. j. de impẽ. in re. do. fac. l. iij. §. nos. ⁊ l. qḋ dicitur [ſcribit] nam aliquando res accommodata eſtimatur: vt. ṡ. commoda. l. ſi vt certo. §. nunc videndum.

Si vxor a marito. In. §. iſto diciṫ vxor predia q̃ a marito ſuo ob dotem pignori acceperat a marito emit. dicitur ꝙ illa emptio donationis cauſa fuit facta: nunquid valet emptio: certe non. et ideo manet pignoris obligatio. ſed ſi facta eſſet vera eſtimatione emptio valeret. Or ponamus maritus dedit mulieri propter dotẽ pignora. poſtea vxori vendidit pignora vere: non donationis cauſa: nunquid valet iſta venditio. reſpondetur quod ſic ſed ſi donationis cauſa facta eſſet non valeret et pignora durarent hoc dicit iſte. §. videatis expoſitionem litere [durare] ad hoc accedit. ṡ. eo. l. ſi ſpõſus. §. contra. ⁊ ṡ. de acti. emp. ⁊ vendi. l. ſi quis donationis [non retractari] vt in pre. §. contra [datum] ſcilicet a te muliere ei [obtinebis] q2 vtile per inutile nõ vitiatur. vt. ṡ. de iure do. l. quero.

Si vxor. In. §. iſto dicitur. mulier emit rem ⁊ pretium emptori non ſoluit: maritus pro ea pretiũ ſoluit emptori nunquid maritus totum pretium reuocabit. certe ſic: quia intantum eſt locupletior. nec refert vtrum maritus ſoluat venditori pretium: an venditorem ſibi obligatum liberauit h. d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [liberauit] in veritate vel ficte. vt in fin. huius. §. [ou venditori] ⁊ certe nihil refert. vt. j. eod. l. ſi cum mulier. ⁊ quia vtrobiqꝫ eſt locupletior donatio reuocatur. vt. j. eod. l. ſi id quod. §. ſi viginti.

Vxori quis donauit. In. §. iſto dꝛ maritus donauit vxori ſue ſtichum ſeruũ eo pacto vt intra annuꝫ eum manumitteret. ipſa intra annum non manumiſit: nunquid erit locus conſtitutioni diui marci ⁊ commodi: ſiue viuat vir: ſiue mortuus eſt. ⁊ dicebat pompo. cum iſte ſeruus ſit mulieris ſtatim cuꝫ imponitur libertas ⁊ non ante non eſt locus conſtitutioni etiam ſi poſtea maritus cõſentiat: cum poſſit ſeruum ſuum propriũ manumittere: que ſententia vera eſt: nam venditor ſiue donator nõ voluit ſibi legem imponere: nec poſſet. vnde cum dñium remaneat apud donantem non habebit locũ cõſtitutio diui marci ⁊ cõmodi. h. d. iſte. §. [manumitteret] ſub. ⁊ hec donatio bñ valet: tñ non tranſfert dñium in mulierẽ anteq̃ manumittat. vt j. ꝓxi. §. [conſtitutio diui marci] ſub. ⁊ cõmodi. miſſa ad aſſidium victorini: qua cauetur ⁊c. vt. C. ſi man. ita fue. alie. ne manu. l. j. ⁊ ij. ſed vbi tranſit dñium in accipientẽ. ſed ſi dono vxori mee vt manumittat infra tps certũ anteq̃ manumittat non eſt domina. ⁊ ſic conſtitutio non habet locum: nec poſſet. vt. ṡ. arbi. l. pe. [penes ſe] ſcꝫ maritum.

Manumiſſionis cauſa. In. §. iſto dꝛ ſi vir donat vxori vel econtra manumiſſionis cã: ſiue agatur vt ſtatim perueniat ad libertatem vel qñcunqꝫ valet donatio: ſed ſi donat vir vxori vel econtra ſeruum vt poſt certũ tempus manumittatur valet donatio ſi manumittit euꝫ elapſo tpe: ſed ſi ante tempus manumittit non valet quod agitur. vnum ſciatis ꝙ ſi donat vir vxori vt intra annum manumittat: ſi intra annũ manumittit perducitur ad libertatem: ſi poſt annum manumittit non valet manumiſſio: ſed ſi anteq̃ manumittaṫ ſeruus moriaṫ donataria: aut ſolutũ eſt matrimoniũ reuocaṫ donatio: q2 videtur ineſſe talis conditio vt manente matrimonio manumittaṫ. h. d. iſte. §. cuꝫ. l. ſeq. videatis expoſitionẽ litere [valet]. ſ. fauore libertatis. vt. j. ſol. mat. l. ſi cõſtante. §. ſi vir. Item ⁊ alia ratione q2 lꝫ donans pauperior efficiatur: accipiens tñ locupletior non efficitur. vnde valet. vt. j. eo. l. ſi id qḋ. §. ſi viginti.

Si eum. In prin. huius. l. diciṫ. ſi marit⁹ donat vxori ſuo ſeruũ vt manumittat: ⁊ talem qui erat talis cõditionis ꝙ nunqͣ poterat manumitti non valet talis donatio. h. d. princi. huius. l. videatis expoſitionem litere [hac donatione] quia nõ põt quis per alium manumittere qui per ſe non põt. vt. j. de cõdi. ⁊ demõ. l. ſi quis eum quẽ. ſed quis eſt iſte ſeru⁹ qui nunquã põt ad libertatem perduci: certe ſeruus ex familia latronuꝫ. vt C. qui ad liber. perue. poſ. vel non. l. j.

Si pecunia. In. §. iſto dꝛ donaui vxori mee ſeruum eo pacto vt ipſa euꝫ manumitteret. vxor mea accepit pecuniã a ſeruo ⁊ eum manumiſit: vel in manumittendo ei operas impoſuit: nunquid teneṫ libertus ei preſtare operas: rñdetur qḋ ſic: nec teneṫ mihi vxor operas ei reddere quaſi ſit locupletior ex re mea: ſed vbi vxor mea accipit pecuniam ob manumiſſionem ⁊ manumiſit: ſi quidem ſeruus meus dedit ei pecuniam de peculio ſuo: illi nummi remanſerunt mei. vñ eos vendicabo: ſi aũt accepit pecuniã ab extraneo, ⁊ dedit eã vxori mee illa pecũia eſt facta vxoris: nec illã pecuniã potero vendicare: q2 non ſum factus pauperior.

Inter virum ⁊ vxorẽ. Signori. §. iſte ad ſuperiora habet

ita cõtinuari:de donationibus inter viuos que regulariter ſunt
prohibite inter virum ⁊ vxo.in ſuperioribus dictum eſt.ſ.inquã-
tum donans pauperior accipiens locupletior inuenitur: nunc
autem iuriſcon.hic intendit tractare de donationibus cā mortis
factis inter vi. ⁊ vxo.q̃ ſunt ꝑmiſſe.⁊ aduertatis modũ ponendi
caſum ⁊ ipſum caſum qꝛ materia hui⁹.§.cũ.l.ſe.vſqꝫ ad.§.ſi vxor
eſt intricata ⁊ ſubtilis:⁊ valde difficilis reputat̃ plus quã aliqua
materia q̃ ſit in hoc ti.⁊ dñs Jo.in cõmento ſuo infinita notauit
⁊ dñs Azo in ſumma huius tit.valde diffuſe notauit.verum ta-
men eſt ꝙ ſatis leuiter in gloſſis hic poſitis in apparatu dñi azo.
eſt tacta ⁊ examinata:tñ ſi vos aduertatis modũ ponẽdi caſum
vos alia optime intelligetis.⁊ eſt iſte mod⁹ ponẽdi caſuꝫ l.§.iſto
qꝛ iuriſcõ.primo ponit regulã generalem.ſcđo ſubijcit rationem
illius regule.tertio tradit effectum illius regule.quarto determi-
nat.quinto annectuntur.v.vel.vj.caſus a marcello.in quibus vi-
dent̃ emergere vitia:⁊ regule iuris vitiari ſed non vitiantur. eſt
ergo regula talis ꝙ donationes mortis cā facte inter vi. ⁊ vxo.
ſunt recepte ⁊ valẽt.ſcđo annectitur ratio quare recepte ſunt: qꝛ
conferuntur in id tp̃s quo vir ⁊ vxor deſinunt.tertio ponitur ef-
fectus illius regule.ſ.mortis cā donationis qꝛ ſi vir donat vxori
mortis cā vel ecõtra:lꝫ donatio facta valet : interim tñ res q̃ do-
nant̃ nõ ſtatim efficiũtur accipiẽtis.ſed morte donãtis inſecuta:
ſed medio tp̃e eſt illi⁹ qui donauit.quarto determinat̃ regula ꝙ
dictũ eſt inter virũ ⁊ vxo.mortis cã donationẽ valere: eſt intelli-
gendum nedum in illa donatione que fit vt res fiat donatarij
morte inſecuta:imo in qualibet alia mortis cauſa donatiõe quin
to annectuntur quinqꝫ vel ſex caſus in donatione mortis cauſa
que retro non agitur in quibus multe regule videntur vitiari:ſꝫ
non vitiantur:vt ait Mar.⁊ primus caſus eſt talis:maritus vo-
lebat donare vxori mortis cā vxor adhibuit quendam filiumfa-
milias extraneum vt acciperet rem per traditionem a marito
ipſe filiusfa.accepit:poſtea filiusfa.eſt effectus ſui iuris.demum
mors mariti inſequitur:nunquid ita traditio facta valebit:certe
ſic.quia redigitur ad tempus mortis mariti. vnde ſi accipiens
inuenitur paterfami.tempore mortis mariti iſta donatio erit va
lida.ſecundus caſus eſt.pone maritus donauit vxori filiefami.
cauſa mortis:antequam maritus decederet filiafami.vxor eius
eſt effecta ſui iuris. poſtea maritus mortuus eſt . nunquid hoc
caſu donatio erit valida: certe ſic:et queritur vxori non patri.et
ita ait Marti. quia iſta donatio redigitur ad tempus mortis.
Tertius caſus eſt ei ſimilis : vxor filiofamil.marito donauit cau
ſa mortis. maritus antequam decederet eſt effectus ſui iuris.
deinde eſt mortua vxor nunquid donatio erit valida : et quere-
tur marito non patri ipſius: certe ſic:quia redigitur ad tempus
mortis.quartus caſus eſt econtra.ponamus vxor dedit filiofa-
milias marito ſoo cauſa mortis qui erat ſui iuris.poſtea conſtan
te matrimonio efficitur filiusfamilias:demum vxor moritur va-
lebit donatio ⁊ patri acquiret : quia redigitur ad tempus mor-
tis .quintus caſus eſt.maritus volebat vxori donare cauſa mor-
tis : vxor adhibuit ſeruum alienum vt ei tradatur. maritus ei
tradidit: demum conſtante matrimonio ſeruus eſt effectus li-
ber. poſtea mors donantis inſecuta eſt : nunquid valet dona-
tio : certe ſic : et ei acqoiritur quia redigitur ad tempus mor-
tis non traditionis. nam econtra: ſi ſeruo donatum eſt a mari-
to et factus eſt liber . ⁊ poſtea conſtante matrimonio inducitur
in ſeruitutem.ſi poſtea maritus moritur valebit donatio.et dño
ſuo acquiret.Sextus caſus eſt talis. vir volebat vxori donare:
vxor interpoſuit quendam vt illam donationẽ ꝓ ſe a marito re-
ciperet:ille interpoſitus rem ſibi traditaꝫ a marito dedit mulieri
viuo marito ⁊ poſtea deceſſit.iſta donatio euaneſcit:quia adhoc
vt donatio non euaneſcat aliquo momẽto debet iterpoſitio,ad
mulierẽ tranſire.qđ eſt verũ ſi eſt interpoſitus a muliere:quia : ſi
cut donatio facta mulieri cã mortis non hꝫ effectum ſi predece-
dat.ita ſi adhibet alium ⁊ ꝑdecedit anteq̃ maritus ſecus ſi eſſet
interpotus a marito ⁊ tradidit mulieri:qꝛ ſtatim tranſlatum eſt
dominiom in accipientem:ſed pendet iſta donatio donec mariti
mors fuerit inſecuta.h.d.iſte.§.cum.l.ſeq.⁊ pñ.l.ſeq.vſque ad. §.
ſi vxor.videatis expoſitionem litere[recepte ſunt] .i.approbate
ſunt a prudentibus[vel recepte ſunt].i.a iure noſtro recepte no
bis ſunt tradite. naꝫ aliqua iura ſunt a nobis recepta ⁊ iure que
recepimus a doabus ciuitatibus:vt.ff.de origi.iu.l.ij.§.placuit.⁊
inſti.de iure na.gẽ.⁊ ciui.§.ex nõ ſcripto.vñ nullo iure hec conti-
nebant̃:aliqua ſunt iura inſtituta vt leges late a populo ⁊ edite
a nobis:vt.ſ.de ori.iu.l.ij.§.deinde.⁊ quod dicit recepte ſunt in-
telligatis omnes quia indefinite loquit̃ ⁊ indefinita eqꝛpollet
vniuerſali:vt.C.que res pig.ob.poſ.l.vlti.⁊ qđ ita debeat exponi
vel intelligi ꝓbatur ſtatim.ff.in.l.ſed interum.in verſi. ſed qđ dr.
¶ Or ſequit̃ in lr̃a[qꝛ in hoc ⁊c.] ⁊ eſt rõ regule ⁊ ꝑmi dicti[ex
currit].i.confertur[eſſe deſinant] .i. tp̃e ſoluti matrimonij. ac ſi
aperte dicat̃.ideo nõ valet donatio ſimplex facta inter vi.⁊ vxo.

cõſtante mr̃imonio:qꝛ confert̃ in tp̃e ſoluti mr̃imonij: vt.ff.eo.l.
ſed interim.in pñ.⁊ morte alterutrius ſoluit̃ matrimoniũ: ne ſe
ſpolient mutuo amore:vt.ſ.eo.l.j.ſed donatio mortis cã facta in
ter virũ ⁊ vxo.valet:qꝛ confertur in tp̃e ſoluti matrimonij. quia
mors oia ſoluit:vt in aut̃.de nup.colla.iiij.§.deinceps.⁊.ff.de ver.
ſig.l.cũ querebat̃.⁊ que eſt cã quare ſunt prohibite. qꝛ durat ma
trimonium.quo ceſſante ceſſat ꝓhibitio:vt.ſ.ad maced.l. ſed et
ſi pater.§.nõ ſolum.ſlr ⁊ ſi fiat donatio inter virũ ⁊ vxo.diuortij
cã valet:vt.ff.l.proxi.in fi.ſlr valet donatio inter virũ ⁊ vxo. exu-
lis cã facta;vt.ff.eo.l.ſed ſi mors[ſed interim]. ¶ Or ſignori. di-
xit donationes cauſa mortis ꝑmiſſas inter virũ ⁊ vxo.⁊ ſubiecit
rationem.modo determinat predicta:ſed interim ⁊c. incipit hic
tertium dictum ⁊ dic.[ſed interim].i.pendẽte morte donatoris
[cui donate ſunt].i.nõ fiunt viri vel vxoris,[mors].ſ.donantis
[eſt].ſ.fiunt accipiẽtis[medio igitur tempore].i.ex tempore fa-
cte donationis ⁊ traditionis ſecute:vſqꝫ ad tempus mortis do-
natoris[qui donauit]ſub. ſi morte donatoris interueniente trã
ſit in donatarium. ¶ Or ſequit̃[ſed ꝙ dicit̃] ⁊ incipit quartum
dictum in quo primum dictũ ⁊ prima regula determinat̃. ⁊ ex-
ponatis[ſed qđ dr].ſ.eo.l.ſi eum.in fi.[cauſa donatio]ſub. ſiue
fiat vt ſtatim tranſeat dñium in accipientem. ſiue fiat ſimplici-
ter quia non erit accipientis niſi morte inſecuta. ¶ Or ſequitur
[qñcunqꝫ ⁊c.] ⁊ incipit quartum dictum in quo ponũtur.v. vel
vj.caſus in quibus emergunt vitia. ⁊ regule iuris vident̃ vitia-
ri.ſed non vitiant̃.qñ itaqꝫ non retro agat̃ donatio. ſed quid eſt
iſtud dicere[qñ itaqꝫ non retro agatur donatio] certe iſtud ex-
ponit̃ duobus modis.⁊ vno modo ſic:aliqua donatio retro non
agitur.i.morte donantis inſecuta confirmatur ex die ex quo fa-
cta fuit ⁊ non aliter.vel exponit̃ ſecundo modo. aliqua donatio
retro nõ agitur.i.mortis cã donatio non retro agitur. quia inte-
rim nõ tranſit dñium:ſed morte donantis inſecuta . ſecus eſt in
donatione facta inter viuos.vt.C.e.l.donationes.⁊.ff.e.l.cuꝫ hic
ſtatus.§.ait oratio.⁊ ibi plene dicam. ¶ Or ſequit̃ in lr̃a [emer-
gunt vitia].i.regule iuris vitiantur in.v.vel.vj.caſibus.nam vbi
cunqꝫ recipit inſtantiã regula vitiat̃ ⁊ perdit officium ſuum.naꝫ
ois regula in iure nr̃o ⁊c.vt.ff.de regu.iur.l.j.⁊.l.omnis diffinitio
vel dicatis[emergunt vitia].i.regule iuris videntur vitiari. ſed
non vitiantur.⁊ q̃ ſunt ille.ff.plene dicã. ¶ Or ſequit̃ in litera[vt
marcellus aiaduertit in ſpecie hmõi]. i. in caſu ſequenti. vel ei
ſlr.alij habent in plurali in ſpẽbus huiuſmodi[maritus]hic in-
cipit primus caſus in quo emergũt vitia[donatuꝫ voluit]. i.do-
nare voluit[filiumfa.] ſ.extraneũ.non mariti ſui.[qꝛ marito ac-
ciperet].ſ.noie mulieris[eique traderet].ſ.maritus[inuenitur]
ſ.ille filiusfa.interpoſitus[traditio].i.vtrum traditio facta mu-
lieri a filio cõfirmet̃ ⁊ dñium ſit tranſlatuꝫ in mulierem[valere]
ſub.nũc morte inſecuta[ideꝫ ait placuiſſe]incipit ſecũdus caſus
[ſabinis].i.diſcipuli ſabini vel hi q ſequebant̃ eius opi.[tradet̃]
ſ.mortis cã donationis[donationeꝫ eius].ſ.⁊ nõ pr̃is ſui.[fieri]
ſub.morte inſecuta:nõ alr vt dixi[effecta fuerit]ſub. ⁊ mors ma
riti poſtea fuerit inſecuta:⁊ eſt rõ qꝛ hec donatio non vr̃ confer-
ri in tp̃e traditionis ſed in tp̃e mortis [proinde] incipit tertius
caſus[ipſius fieri].ſ.viri]per 𝔠rium]incipit quartus caſus.⁊ ex-
ponatis per 𝔠rium.i.econuerſo vel e𝔠rio[inuenitur]quo potuit
hoc eſſe qꝛ filius reuocatur ꝑpter ingratitudineꝫ vt.ſ.de ingra.
li.vel qꝛ pater cũ readoptauit.vt.ff.de adop.l.j.⁊.ij.⁊.C.de adop.
l.pe.[pater erit] ⁊ hec eſt bona lr̃a:alias eſt pater nõ erit.ſed hec
non eſt bona lr̃a.vt pꝫ in ſobſequẽtibus exẽplis[queſitum] ſub.
hoc ideo qꝛ iſta donatio nõ retro agit̃[cõſequẽter]incipit quin-
tus caſus[tantũdem erit dicendũ].ſ.vt ſibi libero facto querat̃
[vel tantũdem erit dicendũ].ſ.donationẽ factã valere : qꝛ redi-
gitur ad tp̃s mortis.⁊ ita acquiritur vxori emolumẽtum [idem
marcellus tractat]vel notat approbãdo vel reprobando. et hic
incipit ſextus caſus[interpoſit⁹].ſ.a muliere vel filiusfa.vt in ꝑ-
mo exẽplo:vel ſeruus vt in ſcđo exẽplo.vel paterfa. vt in ꝑrimo
exẽplo[viuo adhuc donatore].ſ.marito[quia] hec eſt rõ quare
donatio euaneſcit[eius].ſ.interpoſiti[tranſire].ſ.poſtea [quod
ita ꝓcedit].i.cũ tali tali diſtinctione fieri mulieris dicendũ eſt.[ſi
ea].ſ.mulier.alr ſi ia cui.⁊ hec eſt bona lr̃a [porro ſi marito] . ſ.
donare[traditio eius].ſ.interpoſiti[egit aliqd].i.aliqd operata
eſt[donec mors]. ſ. mariti donantis [ſequat̃] . ſ. ⁊ ſecuta mor-
te fingitur retro fuiſſe tradita. ⁊ tunc trãſit dñium in mulierem
⁊ nõ anteq̃ mors ſequat̃. ¶ Or ſignori.§.iſte ad ſoꝑiora ita hꝫ
continuari vt dixi.⁊ aduertatis moduꝫ ponendi caſum ⁊ ipſum
caſum:qꝛ materia hui⁹.§.cũ.l.ſeq.vſqꝫ ad.§.ſi vxor ⁊c.dic vt dixi
in caſu.⁊ ſi vos adõertiſtis bñ modũ ponẽdi caſum ⁊ ſummariã
expoſitionẽ lr̃e vt dixi.vos alia optime intelligetis. tñ anteq̃ ad
alia ꝑueniam⁹ colligetis aliqua no.⁊ ꝑmo colligetis iſtud no. ꝙ
non valet ab initio 𝔠ualeſcit ex poſt facto.nã vos habetis hic ꝙ
donatio facta 𝔠ſtante mr̃imonio in vxorẽ a marito vel econtra
nõ valꝫ vt res fiat ſtatim accipientis:ſed cõualeſcit ex poſt facto
morte

morte donantis poſtea inſecuta. l. vnde ꝫ ſit regula iuris quod
ab initio nō valet tractu tꝑis non cōualeſcit: vt. ff. de regu. iur. l.
quod ab initio. tn̄ interdū ꝙ non vꝫ ab initio conualeſcit ex poſt
facto: vt hic. et ad hoc concor. C. de nup. l. ꝫ mādata. et C. ſi ma.
fac. ra. ha. l. j. et ij. et C. ſi ma. fac. ra. ha. ali. poſ. l. vlti. et illud genera-
le vos ita breuiter ſoluetis quod non valet ab initio tractu tem-
poris nō cōualeſcit tractu tꝑis. ſ. ſolo: qꝛ tempus non eſt modus
tollende vel inducende obligationis: vt. ff. de acti. et obli. l. obliga-
tionum fere. §. placet. ſed quod nō valet ab initio tractu tꝑis cō-
ualeſcit aliquo alio accedente vt. ſ. e. l. donationes. et ff. e. l. cuꝫ hic
ſtatus. §. ait oratio. vel dicas: in ſcḋo modo et ſic: vbi fit aliquid di-
recto ꝫ legem nō confirmatur ex poſtfacto: vt. C. de legi. et cōſti.
l. nō dubium cum ſuis ſimilibus. ſed ſi aliqd ſit ꝑter legem vel lege
accedente addito certo tēperamento vt hic ſit et. ff. de don. l. affe-
ctionis cā qḋ nō valet ab initio ex poſtfacto cōfirmatur: qꝛ non
inſpicimus ꝑſens tꝑs donationis ſed mortis: quia mors oīa ſol-
1 uit: vt in auſ. de nup. §. deinceps. ¶ † Itē no. ꝙ oīs ſpēs donatio
cā mortis facta inter virū et vxo. qꝛ per eā non ſit res ſtatim ac-
cipientis valet: vt. ff. de dona. cā mor. l. ſi alienam. et l. ſenatus cen-
2 ſuit. ¶ Item not. † ꝙ indefinita equipollet vniuerſali: quia oīs
donatio mortis cā facta eſt recepta inter virum et vxo. vt ait Ul-
pia. et hꝫ locum in oī donatione. et ad hoc accedit. ſ. de ſerui. l. ſi
ſeruitus. et ff. de leg. pſt. contra tabu. bo. poſ. pe. l. i. §. generaliter et
3 in ꝑalleg. l. vlti. C. que res pig. ob. poſ. ¶ † Item no. ꝙ vbicunqꝫ
regula iuris recipit inſtantiā in eo quo recipit inſtantiam vitiat
in ceteris remanet in ſuo ſtatu: vt. ff. de reg. iur. l. j. et in auſ. de nō
ali. aut permu. re. ec. §. vt autē. col. ix. ¶ Itē no. hic ꝙ traditio fcā
inter virum et vxo. ex mortis cā donatione hꝫ pendere: vt morte
inſecuta ſit valida. alias non. et ita not. hic ꝙ ratione futuri tem-
poris aliquid dꝫ pendere. ſic et alſo. inſti. q mo. ius pa. po. ſol. §. ſed
ab hoſtibus. ſed tempore preterito inſpecto nihil pendet. vt. ſ. ſi
cer. pet. l. itaqꝫ. et C. de ſen. paſ. l. in qōne. ¶ Itē no. hic ꝙ eſt dif-
ferentia vtrū adhibeatur ꝓcurator ab accipiente quo caſu q̄rit̃ ſi-
bi et per ꝓcuratorē ſi iuris rō aliud nō ſuadeat vt hic: an a tradē-
te quo caſu ſibi acquirit̃ ſtatim dn̄ium ꝑ ꝓcuratorē: ſed pendet
donec mors tradentis fuerit inſecuta: ſic et aliā differentiam ha-
buiſtis. ſ. eo. l. ſi ſponſus ſponſe. in ꝑn. aliā habebitis. ff. proxi. §. et
dixi plene. ſ. de nego. geſt. l. ſi ego. vnde amplius non dico hic.
¶ Or ſignori. circa. §. iſtum in aliis inſiſtamus: vos habetis hic
donationes factas cauſa mortis inter virum et vxo. valere expo-
4 nit Ulpi. ꝙ oēs valent. ergo ſunt plures. † Unde occurrit videre
quot ſint et in quib' obtineat qḋ hic dr̄. circa qḋ not. ꝙ tres ſunt
donationes cā mortis. vna que fit grā ꝑſentis et inſtantis ꝑiculi
mortis verbi grā: videt aliquis ſe infirmū ad mortem vocat ami-
cum ſuū vel vxorem ſuam vel econtra: vocat aliqua mulier ma-
ritum ſuuꝫ et dicit: ſum infirma grauiter vt vides dn̄s poſſet me
liberare trado tibi ex cā donationis oēs ſcyphos meos ſi moriar
ſcyphi ſint tui: ſi conualeſcā reddes mihi. ¶ Item eſt ſcḋa ſpēs
mortis cā donationis: aliquis eſt bone valitudinis vocat vxorē
ſuā et dicit ſi contingat me mori dono tibi talē meā domum iſta
donatio fit non gratia preſentis mortis et inſtantis periculi. ſed
metu mortis future. Eſt et tertia ſpēs donationis cā mortis vt
cum quis donat vxori ſue grā ꝑſentis mortis vel future: hoc ad
ſecto vt non ſtatim fiat accipientis: ſed morte inſecuta. vt iſta ꝓ-
bantur. ff. de dona. cauſa mor. l. j. ij. et iij. et l. ſeq. et omnes iſte dona-
tiones ſunt permiſſe nedum inter extraneos: imo inter virum et
vxo. vt hic in l. ſed interim. in princ. et iſte mortis cauſa donatio-
nes reuocantur tribus modis ſicut tribus modis ſiunt vel peni-
tentia: vel conualeſcentia: vel ſi donatarius premoriatur. vt. ſ. ſi
cer. pe. l. non omnis. in prin. et ff. e. l. cum hic ſtatus. §. ait orō. inſti.
de dona. §. j. et he donationes cā mortis obtinent inſtar vltime
voluntatis vt. C. de mor. cau. dona. l. ſi. vnde ſicut legata ſola pe-
nitentia reuocantur nec ſequunt̃ effectuꝫ niſi morte inſecuta: qꝛ
ambulatoria voluntas defuncti ec. vt. ff. de adimend. lega. l. iiij.
in fin. et qꝛ teſtamentum eſt ec. vt. de teſta. l. j. ita et mortis cauſa
5 donatio: vt. ff. de mor. cau. dona. l. illud † vnde ſicut detrahitur
falcidia de legatis: ita de mortis cā donatione: vt. C. ad. fal. l. in
in mortis. lꝫ differant in aliquo: quia legatum traditur ab here-
de: donatio a donante: vt. ff. de don. l. j. et. ij. et. ff. de leg. ij. l. legatū.
Eſt et quarta ſpecies donationis cauſa mortis que inter virum
et vxo. non obtinet. alſ totus iſte titul. et C. eſſet abradendus. ec-
ce ſi quis donat vxori ſue mortis cauſa: nullo preſenti periculo
mortis imminente: ſed cogitatione future mortis hoc pacto ex-
6 preſſo vt nullo caſu valeat reuocari † iſta dicit̃ mortis cā donatio
a qꝛ ſit cauſa future mortis [a] et valet inter extraneos: et non inter
virū et vxo. qꝛ participat cū donatione q̄ ſit inter viuos: quia nō
poteſt reuocari: vt. ff. de mor. cau. do. l. vbi. Modo vlterius proce-
damus. vos habetis omnē mortis cā donationē valere inter vi-
rum et vxo verūtn̄ in donatione que retro agitur emergunt vi-
7 tia: ſꝫ q̄ eſt donatio † que retro agitur et que retro nō agit̃. et cer-
te exponamus ſtatim etymologiā vocabuli: qꝛ in hoc iacet tota
ſubtilitas hui'. §. dꝛ donatio al. quia retro agi. i. morte inſecuta
cōfirmari ex die ex q̄ facta fuit. q. d. donatio retro agitur cum
hodie fingitur valere donatio ex die donatiōis facte: dicit̃ do-
natio nō retro agi. i. incipit habere effectus morte inſecuta non
retro ex die ex quo facta fuit: quaſi dicat donatio nō retro agi-
tur cū nō fingit̃ retro valuiſſe ex die ex quo facta fuit: ſꝫ hodie
ex die mortis fingit̃ valere. et ſunt exempla in terminis de do-
natione que retro agit̃ in donatione facta inter viuos inter vi.
et vxo. ecce maritus donat vxori ꝯſtante mr̄imonio pure et ſim-
pliciter. iſta donatio inter viuos ipſo iure nō valet inter virū et
vxo. ne mutuo amore ſe ec. vt. ſ. e. l. j. ij. et iij. ſimilr̄ et ſi dono fi-
lio meo q eſt in ptāte mea nō valet ipſo iure donatio impedien-
te patria poteſtate. tn̄ ſi maritus vel ego pater ꝑſeuero in eadē
volūtate vſqꝫ ad ſupmū vite morte inſecuta ꝯfirmat̃: nō ex die
mortis inſecute. ſed retro agit̃. i. ex die donationis facte confir-
mat̃: vt. C. e. l. donationes. et ff. e. l. cum hic ſtatus. §. ait oratio ſi-
cut ratihabitio retrotrahit̃ et mādato cōparat̃: vt. C. ad mace.
l. vlti. et in iſta donatione q̄ retro agit̃ nō loquit̃. l. nr̄a: ſꝫ interim
nec precedēs. §. inter virū et vxo. cū. l. ſeq. ¶ Or eſt mortis cau-
ſa donatio q̄ nō retro agit̃. ecce ſi maritus donat vxori mortis
cā: vel ecōtra vel res donata fuit vxoris morte donātis inſecu-
ta et non ante. iſta donatio nō vꝫ ab initio: ſed pendet inſpecto
tꝑe mortis donantis: nō retro agit̃: qꝛ valet demū morte inſe-
cuta et nō ante: vt in prin. hui'. l. ſꝫ interim. et de iſta donatione
que retro nō agitur loquit̃. l. iſta ſꝫ interim. et l. pe. et. §. inter viꝝ
et vxo. et iſta eſt clara expoſitio. Alii exemplificant ſcḋo mō ſic
ſtātē literā: qn̄ donatio nō retro agat̃ eſt multiplex donatio cā
mortis: eſt vna que retro agit̃: eſt aliqua que non retro agitur:
ecce ſi dono gratia preſentis mortis vel future: vt ſtatim fiat
tua: morte mea poſtea inſecuta retro agitur. i. fingitur retro te-
nuiſſe: ex die facte donationis. et hoc eſt verum qn̄ ſit donatio
ab extraneo in extraneū. Eſt et alia donatio que non retro agi-
tur cum vir donat vxori. vel econtra: cā future vel inſtātis mor-
tis vt ſtatim fiat ipſius vel inſecuta morte. qꝛ iſta donatio non
retro agit̃: cū ꝯferat̃ in tꝑe quo vir et vxor eſſe deſinūt: et quo-
cūqꝫ iſtorū modoꝝ exēplifices in iſta donatione q̄ nō retro agi-
tur: emergūt vitia in qnqꝫ vel ſex caſibus qui ſ. ponūt̃ in. l. ſꝫ
interim. vn̄ videamus exēpla in ſingulis caſib' in qbus emer-
gunt vitia. i. regule iuris vitiant̃. et incipiamus a primo caſu et
modo melius intelligetis: marit' volebat donare vxori mortis a
cā. mulier adhibuit filium fa. alienū. i. filiū fratris ſui qui erat in
ptāte fratris ſui. et dixit ei vade et accipe talē rem quā maritus
vult mihi donare: maritus filiofa. extraneo tradit. poſtea ille fi-
liuſfa. marito viuo factus eſt ſui iuris: qꝛ pater eius emācipauit
eum vel morte pr̄is ſui. poſtea morit̃ maritus mulieris. iſta do-
natio qn̄ fingit̃ valuiſſe. vtrū ex die facte traditionis filiofamil.
an demum morte inſecuta. et certe vt ſic non queratur mulieri
dn̄ium illius rei. et certe cū vir donat vxori: qꝛ res nō ſtatim fit
accipiētis: ſed morte donātis inſecuta nō retro agitur. ſꝫ nunc
hodie morte donātis inſecuta valet et ꝯfirmat̃ donatio vt que-
ratur ipſi mulieri dn̄ium habito reſpectu ad diē mortis donan-
tis: cū ipſe filius ſit ꝓcurator mulieris. ſed ſi iſtud eſt verum ꝙ
iſta donatio nō retro agat̃ emergūt vitia. i. multe regule iuris
vident̃ vitiari. et ſtatim illa regula iuris. quicqd querit̃ per filiū
extra cām caſtrenſis peculii vel quaſi caſtrenſis queritur pa-
tri etiā ignoranti ſm̄ hec tempora: vt inſti. per quas perſo. nob.
acqui. §. j. et inſti. de his ſiue ſui vel alie. iur. in prin. ſꝫ hodie cuꝫ
aduentitiū ſit cognitum filio querit̃ quantū ad proprietatē pa-
tri quantū ad vſumfructū: vt. C. de bo. que libe. l. cū oportet. vn̄
ſi volens donare vxori tradidit filiofa. tranſiuit dn̄ium in euꝫ ſꝫ
factus ſui iuris morte mea poſtea inſecuta inſpecto tꝑe tradi-
tionis q̄rit mulieri nō pr̄i: vitiat̃ illa regula iuris quicqd q̄ritur
per filiū querit̃ pr̄i: ſed fallit hic. Itē et in hoc prio caſu vitiatur
alia regl'a iuris: hec eſt regula iuris ꝙ in ꝯctib' et in ſtipulatio-
nibus inſpiciamus tꝑs ꝯctus nō poſteri' tꝑs. et iō ſi filiuſfa. ſti-
pulatur ſub cōditione: ſi tꝑe ꝯditionis exiſtētis ſui iuris inueni-
tur non queritur ſibi ſed pr̄i: qꝛ in ſtipulationibus inſpicimus
tꝑs ꝯctus: vt. ff. de ver. obli. l. ſi filiuſfa. et ff. de reg. iur. l. ſi filiuſfa.
et multi libri hn̄t illam regulā et multi nō: ſed hic nō eſt ita: qꝛ ſi
donat maritus filiofa. accipienti noīe vxoris non inſpicimus
tꝑs celebrate donationis ſed poſterius tꝑs ſcꝫ tꝑs mortis inſe-
cute: qꝛ ſi inſpiceremus tꝑs donationis. lꝫ filiuſfa. poſtea efficе-
retur ſui iuris quereret pr̄i et nō mulieri. tn̄ hic querit mulieri et
nō pr̄i: et tn̄ mortis cā donatio hꝫ fieri: vel per ſtipl'onē vel ꝑ tra-
ditionē: vt. C. de mor. cā do. l. vlti. Item et in hoc primo caſu vi-
tiat̃ alia regula iuris eſt: ecce regula iuris eſt ꝙ in ꝯctib' inſpiciē-
dū eſt initiū ꝯct': vt. ſ. mā. l. ſi ꝓcuratorē. in ꝑn. et. ſ. ꝓ ſoci. l. ſi id
qḋ. §. ſi fili'. et C. de bo. q̄ lib. l. cū opꝫ. in fi. et. ſ. depo. l. j. §. ſi te ro-
gauero. et. ſ. de neg. ge. l. ſinaīt. §. j. et l. pōpo. ij. vbi dꝛ ꝙ ſufficit

[a] ¶ Future mortis et ante qn̄ dōatio cā mortis vl' inter viuos dicat̃ eſſe fcā. late tradit. d. ale. in ꝯſ. xiiij. incip. circa primū. in. j. vol. et multa vtilia i materia do- nationis cau ſa mortis tra dit. i. ꝯſ. lxxxj. ici. viſo iſtro. eo. vo. Et an donatio cā morꝫ dicat̃ ꝗ̄nieſcūqꝫ in ea ſit mentio mortis. vide phil. cor. i ꝯſ. lxviij. incip. ardua. in. iij. vol. col. j. ver. tertio et hoc.

caute intelligatur: vitiatur. ergo hec regula que dicit ꝙ vbicunque volo tibi donare: ſi trado procuratori tuo ꝙ ſtatim querit tibi dñium at hic nõ tranſit dñium in ꝓcura. nec per ipſius querit mulieri. ⁊ ita hic vitiatur illa regula iuris: ſed põt dici quod videtur vitiari: ſed nõ vitiatur: qꝛ illa regula que dicit ꝙ ſtatim tranſit dñium in ꝓcura. ⁊ ab ipſo in mulierem intelligitur qñ mulier non erat ꝓhibita ſibi acquirere: nec ꝓcurator ei: ſed hic prohibebatur acquirere ſibi per ſe ⁊ per interpoſitã perſonã. Item vitiatur ⁊ alia regula q̃ dicit qđ legitime factũ eſt ⁊c. vt. C. de admini. tut. l. ſancimus. ſed põt dici ꝙ illa regula hʒ locuʒ in cõtractibus pure celebratis: non in donationibus que fiunt cauſa mortis. ¶ Or ſignori. ad id qđ dicitur in verſi. idem marcellus tractat. inſtatur ⁊ vĩ ꝙ dñium mulieri queri debuerit: etiam ſi nullo momento fuerit queſitũ dñium ꝓcuratori: cum lex dicat ꝙ per procuratorẽ queratur dño inuito ⁊ ignoranti: vt. ſ. de dona. l. qui mihi donatũ. ⁊. ſ. de acqui. re. do. l. ſi ꝓcurator. Ad qđ poteſt dici: hic loquimur in eo qđ non traditur pure: ſed morte inſecuta vt per illum q̃ratur alteri ⁊ iſte deceſſit pẽdente donatione: ſed ſi procuratori traditur pure: tunc dño inuito ⁊ ignoranti querit: vt. C. ſi quis al. vel ſibi. l. vlti. vel poteſt dici ꝙ iſte fuit interpoſitus: nõ vt procura. ſed vt geſtor. vnde mulier nõ põt hẽre ratum eo viuo qꝛ pendet donatio nec eo mortuo: qꝛ adhuc pendet donatio.

Si vxor rem. In. §. iſto dr: mulier volens marito donare cauſa mortis tradidit reʒ titio vt ille traderet marito. poſtea mortua eſt mulier ea mortua titius inuitis heredibus eius tradidit marito: nunqd potuit hoc facere? certe diſtinguendum eſt vtrum titius fuerit adhibitus a muliere: quo caſu finitum eſt mandatum. vnde ſi tradidit marito poſt mortem mulieris tenetur certi condi. generali. Si autem fuit adhibitus a marito ⁊ mortua muliere: qꝛ ſtatim fundus efficitur eius: ſi ei non tradat poterit agere act. man. contra illum vt rem illam ſibi tradat. hoc. d. iſte. §. videte expoſitionem lr̃e. [ſi vxor rem titio dederit] ſub. non vt ipſe ſuo nomine acciperet [⁊ acti.] ſ. mandati. cum ex mandato ⁊c. vt. ſ. de procura. l. qui proprio. §. procurator vt in ceteris.

Si vxor rem quã marito. In. §. iſto dicit: vir donauit vxori mortis cã ipſa viuo marito alij tradidit nunquid iſta traditio valebit? certe nõ: anteꝙ morte mariti fuerit ꝯfirmata. nam in oibus caſibus in quibus retro agit donatio ſequens traditio eſt in pendenti vt morte inſecuta confirmetur: alis non. h. d. iſte. §. videte expoſitionem lr̃e [agi donationem] et qñ dicatur donatio retro agi plene dixi. ſ. e. l. in princ.

Si maritus. In. §. iſto dr: maritus donauit vxori mortis cã. poſtea vxor diuertit a marito: nunqd eſt in pendenti donatio? certe non. imo infirmatur: ⁊ ita iul. ſcribit. h. d. iſte. §. videte expoſitionem lr̃e [eſſe] quare? donatio in vnum caſum facta in aliũ caſum confirmatur: vt ar. ſ. ſolu. ma. l. ſi cum dotem.

Idem ait. Signori. explicita eſt materia iſta de donatione cã mortis que fit inter vi. ⁊ vxorẽ nõ mutatur materia. ⁊ dr in. §. iſto cum. l. ſeq. vſque ad. §. cum quis ſicut vir poteſt donare cã mortis. ita cã diuortij. quod eſt intelligendum ſi tpe diuortij fiat donatio non grã futuri diuortij: ſed quid ſi donatio facta eſt cã diuortij et mora ſubſecuta eſt: nunquid res efficitur mulieris: certe non. ſed quid ſi a marito fiat donatio vxori cã mortis ⁊ marit⁹ deportat: nunquid confirmatur et certe vĩ ꝙ valeat ſicut valet in caſu diuortij. ita valet in caſu deportationis. ſed certe dicendũ eſt ꝙ non ꝯfirmetur cũ tali exilio nõ diſſoluat matrimoniũ: ſed cum maritus pſeueret vſqʒ ad ſupremũ vite in eadem voluntate cõfirmat: ſiue reuerſus fuerit: ſiue in pena adhuc ꝯſtitutus deceſſerit. h. d. iſte. §. cũ. l. ſe. ⁊ princ. ſeq. vſqʒ ad. §. cũ quis. videte expoſitionem lr̃e [valere]. ſimile. ſ. l. propo. §. vlti. ⁊. ſ. eo. l. vir mulieri [diſſoluatur]. vnde habetis hic quod deportatus nõ habetur pro mortuo: licet ſit contra: vt ar. ſ. de contratabu. l. quidam filium.

Cum quis. In. §. iſto dr aliquis nõ marit⁹ vel vxor alicui donauit cementa ⁊ lignavt in ſuo edificet: ille poſtea nõ edificauit domum: nunqd poterit repetere? certe nõ quia magis eſt donatio ꝙ ob cãm datio: ⁊ ita ait neratius. ergo ſi vxor donat marito vel ꝯ̃ vt edificet in ſuo non valet: qꝛ inſtar donationis obtinet: verũtñ aliqñ valet iſta donatio. puta ſi edes mulieris incẽdio cõcremate ſunt. et vir donat vxori ad extructionem illarum edium faciendam valet iſta donatio: quatenus extructio edificij poſtulat. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. videte expoſitionem lr̃e [non põt] qꝛ non videt ob cãm datũ: vt cauſa non ſecuta poſſit repeti: ſed eſt potius ob cãm donatio: quia eſt cã finalis ⁊ impulſiua: quia vidi te diſcalciatũ dedi tibi. x. iſta eſt cã impulſiua nõ finalis: vt. ſ. de dona. l. ij. in fi. ⁊. l. ſeq. iſta eſt hic cã impulſiua non finalis: ſed ſi do tibi. x. vt emas tibi calciamenta non daturus tibi alſ. tunc eſt ob cauſam datio: ⁊ tunc ſi nõ emiſti tibi poſſum repetere vt hic. ⁊. ſ. de dona. l. ij. in fin. ⁊. l. ſeq. ⁊. ſ. de condi. cau. da. cau. nõ ſe. l. j. ⁊. ij. [videtur] ſub. ꝙ ob cauſam dare. cum alſ daturus erat ei [cadere] ſub. ſi donans alias ei erat daturus [interdicte erunt]. ſ. regulariter. interdũ tamen permittitur: vt in exemplo quod in. l. ſeq. ſequitur [poſtulat] quia accipiens non inuenitur locupletior. quo caſu donatio valet inter virum ⁊ vxorem: vt. ſ. eodem. l. ſi ſponſus ſponſe. §. antepenul. ⁊ vltimo.

☞ Uſure percepte ab vxore ex pecunia per virum ſibi donata, ſunt ipſius vxoris adeo ꝙ ſi pars capitalis que durat. ⁊ qđ dictum eſt in vſuris: idem eſt in fructibus rei donate.

Ex annuo. †In princ. huius. l. dicit. donaui vxori mee annuatim aliquid alimentorum cã vel conueni ei dare ſingulis menſibus aliquid alimentorũ cauſa. certe ſi non eſt modica: ſed ſupra vires dotis non valet. alſ ſic. hoc dicit princip. huius legis. videte expoſitionem litere [immodicum] id eſt nõ modicum: ſecus ſi non eſſet modicum: quia tunc valeret donatio: vt infra eodem. l. ſi ſtipulata. vel ſm alios huic. l. per illam detrahitur.

Si maritus. In. §. dr: donaui vxori mee pecuniã. conſtante matrimonio ipſa ex pecunia ſibi donata percepit vſuras: nũqd lucrabit vſuras: lʒ non valeat donatio: certe ſic. ⁊ ita iul. ſcribit. ſed qd erit? donaui vxori mee. c. iſta. c. mutuauit alicui de iſtis. c. qnquaginta perierunt: alia. l. ſunt ei duplicata: nũqd tenet marito ad. c. certe non. ſed ad. l. tñ. h. d. iſte. §. cum. l. ſeq. videte expoſitioneʒ litere [ſcribit] qꝛ ex ſua induſtria videtur percipere: vt. ſ. de vſufr. l. ſi ſtipulatus [cõſequetur] qꝛ videtur tñ in. l. locupletior. vnde quinquaginta debent reuocari: vt. ſ. eo. l. ſi id quod.

De fructibus. In. l. iſta dicit: maritus donauit vxori predia: vxor ex eis percipit fructus: nunqd reuocant? certe nõ: ſicut nõ reuocant vſure ex pecunia donata ꝑcepte: ſed ſi donauit ſeruũ vxori ⁊ per ſeruum queritur aliquid vxori illud debet eſſe mariti non vxoris. h. d. iſta lex. videte expoſitionẽ litere [habere] qđ eſt verum in fructibus induſtrialibus. ſecus in naturalibus. vt. ſ. de vſuris. l. fructus. [pertinebit] vt. ſ. eo. l. ſponſus. §. vlti.

Si vir vxoris. In. l. iſta dr: ſi vtor operis ſerui vxoris mee vel econtra vxor vtit veſtimẽtis meis vel inhabito gratis in domo ſua vel ipſa in mea. in iſtis valet donatio cõſtante matrimonio inter vi. ⁊ vxo. h. d. iſta. l. videte expoſitionem litere [valet donatio] ſub. hoc caſu: qꝛ ex hoc mutuo amore non ſe ſpoliant: vt. ſ. eo. l. j. ij. ⁊. iij.

Si vxor. In. l. iſta dr: vxor mea cõſtante matrimonio donauit filio meo, qui erat in mea ptãte aliquẽ ſeruũ. ille ſeru⁹ emit ancillã cuius erit dñium illius ancille? certe vxoris: nec refert de cuius pecunia ſeru⁹ emerit ancillã: qꝛ donatori nõ acquirit. nec dicat aliqs ꝙ per ſeruuʒ bona fide poſſeſſum querit ei cui donatũ eſt: qꝛ vbi ſciebat donationem non valere non videtur bona fide poſſidere: ſed ſi ex re mariti emit ancillam ⁊ agat mulier act. de dote ſoluto matrimonio repelletur doli exceptione vbi redderet marito pecuniã datã pro ancilla ſm ſniam mar. vel ſi ſoluit vxori ancillam ſm ſententiã iuli. poterit condicere pretiũ. h. d. iſta. l. videte expoſitionẽ litere [querit] quare: qꝛ per ſeruũ donatũ querit donatrici non ei cui donatur. vt. ſ. e. l. de fructibus [cõceſſum eſt] vt inſti. per quas perſo. no. acqui. §. de his. ⁊. ſ. de acqui. re. do. l. acquirit. §. de his [nõ poſſidere] ſub. ⁊ ideo ſibi nõ querit: vt hic. ⁊. C. de rei ven. l. j. [poſſe] vt arg. ſ. de condi. indeb. l. qui ꝯ̃ ꝑcep. §. ſi pars.

☞ Donatio inter virum ⁊ vxorem quo ad fructus ⁊ alias commoditates retro trahitur.

Si is ſeruus. †In. l. iſta dr marit⁹ donauit ſeruũ vxori mortꝭ cã viuente marito ſeruus ſtipulat: nunqd erit obligatio in pendenti: certe ſic. vt ſi vir moriatur querat mulieri: ſi conualeſcit queratur marito [liberetur] ſ. ſi conualeſcat vel peniteat: vt. ſ. ſi cer. pe. l. non ois. in princ. [reſoluet] ſ. reſoluta donatione: vt. ſ. eo. l. ſed interim. in princ.

☞ Uectigal ſue vxoris ſolutum ⁊ expenſe facte per virum pro vxore ſua intercedente cum viro cauſa viri nõ repetuntur ab vxore.

Si quis pro vxore. †In. §. l. iſta dr vxor mea ibat ad aliquẽ locum ſolui ꝑ ea vectigal. i. pedagium in loco quo preſtari ſolet volens ei donare. nunquid

potero repetere quaſi ipſa ſit locupletior ⁊ nõ valet donatio: et rñdetur ꝙ non potero repetere: nec hoc caſu ꝓhibita eſt donatio inter vi.⁊ vxo. maxime ſi ꝓficiſcebatur cauſa mei vel de mandato meo. ⁊ ita iuli.ſcripſit: ⁊ videtur veniſſe cã vinetiã ſi ad viꝫ proficiſcebatur. nec intereſt an aliqd de vecturio conuenerit in cõtrahendo matrimonio: ſed ſi mulier ꝓficiſcebatur ꝓpter ſuas cãs neceſſarias: ⁊ maritus nolẽs expẽſaꝫ aliquid donauit nõ poterit reuocare. h.d. ꝓnc. huius.l.[vectigal].i. pedagium: vt.C.de vec. ⁊ com.l.olbus[nõ interdictũ hoc]accedit.ff.de pac.do.l. inter vi.⁊ vxo.§.ꝯuenit[non poſſe]accedit.ff.eo.l.ſi vir vxoris.

Si vxor. In.§.iſto dr: mulier ꝓmiſit dare.c.in dotẽ marito vſq; ad annũ ⁊ ꝓmiſit vſuras noĩe dotis nunqd maritus poterit petere vſuras: certe ſic. nec eſt donatio cũ ꝓ oneribus matrimonij ꝓſtentur: ſed quid ſi maritus remiſit vxori vſuras non valet remiſſio cum ſit donatio: ⁊ ita iol. dicit. ⁊ verum eſt niſi remiſerit et vt ſe ſuoſq; alat qꝛ tunc valet remiſſio cum nõ videat̃ donare ꝙ cõpenſat. h.d.[petant̃]accedit.C.de iure do.l.viri.[eſt]accedit.ff.de iure do.l.mut⁹.§.manente.

☞ Donatio cã mortis cenſetur reuocata per aliam diſpoſitionem poſtea de re facta: ſecus ſi antea facta ſit.

Vxori ſue. †In.l.iſta dicit̃: maritus donauit ſeruũ vxori mortꝭ cã: ⁊ poſtea iuſſit eum liberum ⁊ heredeꝫ ſcripſit an valet inſtitutio et donatio reuocat̃. ⁊ rñdetur ſi maritus inſtituit heredem eum volens reuocare donationem vꝫ inſtitutio: ſed ſi primo inſtituit ſibi heredem eum. ⁊ poſtea vxori donauit: preualet donatio. vel ſi primo donauit ⁊ poſtea eum heredem ſcripſit nõ animo reuocandi donationeꝫ preualet donatio. h.d.[donauit] ſcilicet quod facere potuit: vt.ff.eo.l.ſi cum ſeruũ. in fi.[ſcripſit] ſub.quo caſo preualebit donatio.

☞ Donatio inter virum et vxorem que ſit ſimplici promiſſione: non confirmatur morte.

Papinian⁹ recte putabat. †In.l.iſta dr: lꝫ in oratione diui ſeueri contineatur: ſi dono vxori cõſtante mrĩmonio ⁊ ꝑſeuero in eadeꝫ voluntate vſq; ad ſupremum vite morte confirmatur: ſed tamẽ pap.putat valere cum dono vxori rem corporaleꝫ. ſed ſi ꝓmitto dare aliquid vxori donationis cã lꝫ perſeuerem in eadem voluntate morte non confirmatur. vnde non datur ei actio ꝯ̃ heredeꝫ meũ. h.d.[orationẽ diui ſeueri]ſub. qua continetur cõfirmationem factã inter virũ ⁊ vxorem morte donantiꝭ: ſi perſeueret in eadem voluntate: vt.C.eod.l.donationes. ⁊.ſ.eodem.l.cum hic ſtatus.§.ait oratio.

☞ Donatio inter virum ⁊ vxorem preſtat iuſtam cãm vſucapiendi ante contractum matrimonium ⁊ prodeſt eo ſolutio vel conſtante.

Si inter extraneos. †In.l.iſta dr: ſi ego extraneus dono mulieri extranee rẽ aliquã alicui⁹. ⁊ poſtea anteq̃ vſucapiat eam accipio in vxorẽ ꝓpter matrimonium ſecutum non vitiat̃ vſucapio: quia ab initio fuit valida donatio: idem eſt ecõtra. ſi dono vxori mee rem alienã. ⁊ anteq̃ vſucapiat eam ſoluitur matrimoniũ. nihilominus procedit vſucapio: qꝛ vitium propter qꝺ non valuit donatio ab initio ſublatum eſt. h.d.[donatio].ſ.rei aliene[ſupradictuꝫ]vt.ſ.de vſucapio.pro dote.l.ſi vir[amotum ſit].ſ.ſecuto diuortio.

Sed ſi conſtante. In.l.iſta dr: marit⁹ cã mortis donauit vxori ꝯſtante matrimonio rem alienã: nunqd mulier poterit vſucapare: certe ſic. qꝛ ⁊ ſi inter viuos facta eſſet donatio poſſet vſucape. naꝫ donationes ſunt ꝓhibite inter vi.⁊ vxo. vbi donans ſit pauꝑior in ſuis rebus ⁊ mulier locupletior: ſed in donatione mortis cã nõ eſt dubiũ. quĩ valeat inter vi.⁊ vxo.ſicut inter extraneas perſonas. ⁊ vxor ſi maritus donauit rem alienam poterit vſucapere. h.d.[donata fuerit].ſ.cã mortis [admitti]accedit.ſ.de vſuca pro do.l.ſi vir vxori[conſtitutum] ſ.quod ꝓhibet donationes[ſit].ſ.ꝙ non habet locum in re aliena donata vxori cauſa mortis.

Si eum. In prin. huius.l.dr: tu vendidiſti mihi rem aliquam. ego volens donare vxori mee iuſſi tibi quod ei traderes. tu tradidiſti ei: nunquid liberaris a me: certe ſic: lꝫ illa iure ciuili non intelligatur poſſidere: qꝛ ꝓhibita eſt donatio inter vi.⁊ vxo. quia tu nõ habes aliquid quod mihi tradas. h.d.iſta.l.in prin.[liberatus erit].ſ.a me: vt.ff.eo.l.iꝫ.§.ſciendum[quod tradat] ſed ad princip. huius.l. oppon. et videtur velle quod mulier poſſideat ⁊c. vt.ſ.de acquiren.poſſeſ.l.i.§.ſi vir. Ad quod dicunt quidam: aut volo donare vxori rem. ⁊ tunc nõ tranſit poſſeſſio: vt hic aut volo donare vxori poſſeſſionem ⁊ tunc tranſit poſſeſſio: vt ibi. ⁊ ſ.eo.l.inter virum. Vel dicatis hic. volebam donare rem vxori tñ non tranſit poſ. quod eſt intelligendũ ꝙ de rigore iuris tranſfert̃ poſſ. que eſt facti. ſed qꝛ poſſum ab ea vendicare non videt̃ in eam tranſlata: vt ar.ſ.de acqui.poſ.l.non videt̃ adeptus.

Ex quibus cauſis. In.§.iſto dicit̃ ꝙ ex qbus cauſis ſunt ꝑmiſſe donationes inter vi.⁊ vxo. ex eiſdẽ cauſis ſunt ꝑmiſſe donationes iter generũ ⁊ ſocerum ⁊ nurum. ⁊ ideo ſocer genero cã mortis vel diuortij poterit donare. ⁊ ecõtra gener ſocero mortis cauſa vel diuortij poterit donare. h.d.[conceſſe ſunt donationes] puta ex cauſa mortis vel diuortij: vt.ff.e.l.ſi cum ſeruum. in fi.⁊.l.ſeq.

Inter eos. In.l.iſta dr: ſi contraxi ſpõſalia cum aliqua ante cõtractas nuptias poſſum ei donare ⁊ ipſa mihi: etiã ſi eodem die nuptie ſunt ſecute. h.d.[conſiſtit] qꝛ hec eſt ſponſalitia largitas: vt dicit.l.ff.rubri. ⁊.ff.eo.l.ſi ſponſus.

Si id quod. In prin. huius.l.dr: donaui aliqd vxori mee conſtante matrimonio illud periit vel conſumptum eſt cui periit certe mihi donanti: qꝛ rem ꝓpriam perdidi cum res mea permanſerit: ſed qd ſi mulier dedit marito ancillas in doteꝫ ⁊ ex illis nati ſunt ſerui: ⁊ circa illos impendi in doctrinã illorum aut in alimentãdo ipſos nunquid illos ſumptus potero repetere: certe non: qꝛ vtor operis eorum: ſed quid ſi dedi nutrici aliqd ad eos educandos nunqd repetã: certe ſic quẽadmodum ſi a predonibus eos redemiſſem. ſed qd ſi vir vel vxor vtitur operis ſerui vxoris vel viri: nunquid repetet̃ eſtimatio operarũ: certe non: quia iſte donationes ſunt tractande non vt inter infeſtos. ſed vt inter benignos. h.d. prin. huius.l.[perdidit]accedit.ff.eo.l.ſi ſponſus.§.vlti.⁊.l.ſe.[eorum]opera[vtitur].ſ.⁊ naturalis equitas ſuadet. vt cum vtor opera alicuius quod debeam eum alere: vt.ff.cõmo.l.in rebus.§. poſſunt[rationem]accedit.ff.eo.l.ſi vir vxoris[inuentes] ſcꝫ et ideo reuocantur inquantum donans pauperior ⁊ accipiens locupletior inuenitur: vt.ff.e.l.ſi ſponſus.in fi.⁊.l.ſeq.

☞ Res empta de pecunia donata a viro vxori: an et quando ſit viri.

Si ex decem donatis. In.§.iſto dicit̃: maritus conſtante mrĩmonio donauit vxori ſue.x. certum eſt ꝙ ab initio non tenuit donatio. mulier de illis.x. emit ſeruũ qui vꝫ.v. maritus vult reuocare donationẽ inquãtum reuocabit: certe in.v. nã ſi ſeruus mortuus eſſet in nihilũ reuocaret. ſed qd erit ſi emit ſeruũ valentem.xv. nunqd.xv. reuocabuntur: certe nõ. ſed ſola.x. quia in tñ pauperior donans factus eſt. ſed quid erit mulier emit duos ſeruos de illis vnus eſt mortuus: alter viuit. inquantum reuocabitur: certe diſtinguenduꝫ eſt: aut mulier emit duos vno pretio. ⁊ tunc reuocabit qꝺ ſupereſt: ſicut ſi vna res empta eſſet: ⁊ facta eſſet deterior qꝺ ſupereſt reuocat̃. vel ſi grex vel carrum vel carruca empta eſſet ⁊ aliqua periſſet qꝺ ſupereſt reuocat̃. Si autem nõ emit vno ꝓtio ſed diuerſis ꝓtijs. qꝛ ꝓ vno ſeruo dedit. vi. pro alio quatuor. vnus eſt mortu⁹ ⁊ alius ſupeſt. tunc reuocabit̃ q̃ti ꝓtij eſt ille qui ſupeſt. h.d.[placuit]ſub. ex eo ꝙ donatio non tenuit cõſtante mrĩmonio. vt.ff.eo.l.i. ⁊ id qꝺ donatum eſt ſi non exiſtat: ſed eſt cõſumptum dꝫ condici: vt.ff.eo.l.ſi ſponſus. in fi.[petetur].ſ.qꝛ mulier in nihilum locupletior facta eſt: vt.ff.eodem.l.ſi id qꝺ in prin. in ꝟ.ſi quas[ſit].ſ.ſeruos[eſſet] ſub. ⁊ reſidua.v. ex induſtria ſua videtur habere. vnde ſibi dꝫ ꝓdeſſe: vt.ff.de her.vel ac.ven.l.venditor.⁊.ſ.ad.l.fal.l.ſi heres[quod ſi ex.x.]incipit alius caſus[dign⁹ ſit]ſub. qui ſuperuiuat[facta eſt.] naꝫ quod ſupereſt reuocabitur[quod ſupereſt] ſub. quia in hoc accipiẽs locupletior ẽ. ¶ Or ſignori. ex.§.iſto colligetis iſta duo no. †⁊ primo not. vbicũq; mulier ex pecunia donata emit rem reuocatur inquantum locupletior inuenit̃. accedit.ff.ꝓxi.§.⁊.l.ſi ſponſus.§.vlti. ¶ Item not. ꝙ res empta de pecunia donata a viro vxori nõ eſt viri: vt.C.de rei ven.l.ſi vt proponis. niſi fauor militie aliud inducat: vt.C.de rei ven.l.ſi ex pecunia. vel niſi fauor minoris aliud inducat: vt.C.de arb.tu.l.curator. vel niſi mulier deſijt ſoluendo eſſe: vt.ſ.eo.l.vir vxori.

Iulianum. In.§.iſto dicit̃: ſi vir donat vxori pecuniam. ⁊ vxor de pecunia illa emit ſeruũ: ſi illi ſeruo eſt legatum vel hereditas eſt delata vel partus editus eſt eius nomine quod ei relictuꝫ eſt petitio datur marito aduerſus mulierem. h.d.iſte.§. videte expoſitionem lr̃e.[facienda eſſe].ſ.viro muliere non exiſtente ſoluendo: vt.ſ.e.l.vir vxori. vel poteſt exponi ſecundo modo facienda eſſe.ſ. viro: ſi vir emit et donauit vxori: vel ſi mulier eius nomine emit: vt.ff.eod.l.de fructibus. alij exponunt[facienda eſſe].ſ.mulieri.

Illud conſtat. In.§.iſto dicit̃: ſi maritus promiſit annuum quid vxori cã alimentorũ ⁊ anteq̃ ei ſolueret de ſuo mulier in annuo impendit. nunquid

mari

ſi maritus ſoluit mulier tenetur ad illud? certe non: quia videtur conſumptum & de annuo conſumpto non tenetur mulier. h. d. iſte §. videte expoſitionem lre [annuū]. ſ. promiſſum a viro vxori cā alimentorum [conſumptum] quātum impendit. & de hoc non tenetur: vt. ff. eo. l. ſi ſponſus. §. viri.

Illud recte. In. §. iſto dicitur: vxor fuit ſtipulata annuas vſuras dotis nunquid ei debentur vſure? certe nō: verūtn ſi vir ꝯuenerat ei dare annuum & vſuras ſoluit: licet ille vſure nō potuerūt peti ac. de dote. tn potuerūt cōpenſari in id qd annuo nomine erat promiſſum ex quacunqz cā annuum debeatur. h. d. iſte. §. videte expoſitionem lre [ſic] ſcz conſtante matrimonio: vt. ff. de iure dot. l. dotis ſed poteſt ſtipulari ſoluto matrimonio: vt. C. de rei vxor. act. l. vna. §. exactio [ſacta] & ita no. hic ꝙ aliquid poteſt compenſari quod non poteſt peti: ſic & debitum naturale non poteſt peti: vt. ſ. de acti. et ob. l. naturales. & tamen compenſatur: vt. ff. de compenſatio. l. etiam quod natura.

Si ex pecunia. In princ. huius. l. dr: mulier ex pecunia donata ſibi a viro emit ſeruum. poſtea illum vendidit: & alium emit. nunquid poſterior erit periculo mulieris: ſic ſm fulcinium. ſed certe illud nō eſt verum. & dicendum eſt ꝙ erit periculum mariti: quia licet non ſit emptus ex pecunia mariti. tamen occaſione mariti videtur emptus. h. d. princi. huius. l. videte expoſitionem lre [fulcinius ſcripſit]. ſ. & male [emptus ſit] ſed quare non eſt verum quod fulcinius ſcripſit: ideo. quia ſi poſterior deceſſit mulier non eſt locupletior. ergo non perit ſibi: vt. ff. eo. l. ſi ſponſus. in fi.

Si vir vxori. In. §. iſto cum. l. ſeq. dicitur: vir vxori donauit lanā cōſtante matrimonio: vxor ex ea lana fecit ſibi veſtimenta: cuius ſunt: an viri an mulieris? & certe vxoris. veritamen competit viro vtilis rei vendicatio contra vxorem: ſed quid erit vir de ſua lana fecit ſibi veſtimentum muliebre cauſa illius mulieris: nunqd illa veſtimenta erūt viri? certe ſic: licet vxor aliqua impendia quaſi negotium viri ꝓcuraret: ſed quid erit. vxor de propria lana fecit veſtimēta muliebria ſuo noie: nunqd erūt mulieris? certe ſic: & mulier ꝓ operis ancillaꝝ viro non tenetur: ſed & ſi fecit noie viri virilia veſtimenta mulier illa erunt viri. ſed vir tenetur ei pſtare pretium lane: ſed quid ſi mulier de lana propria fecit veſtimenta virilia ſuo nomine & illa donauit viro nunqd valet donatio? certe nō cum illa donatio valeat qſi nomine viri fecit. nec hoc caſu ſi ancille mariti ſunt operate: debent peti vel eſtimari earum opere. h. d. iſte. §. cū. l. ſeq. & princ. ſeq. vſqz ad. §. ſi vir vxori. videatis expoſitionem lre [eſſe veſtimenta]. quia ſpecificatione ſunt facta ſua: vt. ſ. de acquir. re. do. l. adeo. §. cum quis. & inſti. de re. di. §. cum quis [actionem] ſ. rei ven. inquātum pauperior inuenitur vir. & ipſa locupletior: vt. ff. eo. l. ſi ſponſus. in fin. [veſtimentum:] quia factum eſt de ſua lana propria [neqz impedire]. ſ. quominus ſit viri [nihil debere] vt. ff. eod. l. ſi vir vxori [preſtet pretium] ſ. eſtimationem act. in factum: vt. ff. de rei ven. l. rem quecūqz. & in hoc mulier pauperior & vir locupletior inuenitur [valeat]. ſ. alias [cur] ideſt quando [confecit] quia tunc valet. ſed vir tenetur ei ad eſtimationem lane: vt. ff. pro ſi. ſi. habuiſtis [conuenit] vt. ff. eo. l. ſi id quod. in prin. in ver. ſi quas.

Si vir. In. §. iſto dicitur: ſi vir donat vxori aream & vxor in illa area edificat inſulam: illa inſula erit mariti. verumtamen mulier poterit vti retentione oppoſita doli exceptione niſi impenſa ſibi refundatur. vnde ſi vir vendicabit inſulam tenetur refundere impenſam factam. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lre [m intſ eſt]. quare quia non valet donatio vnde non tranſit dñium: vt. ff. eod. l. ſi ſponſus §. in donationibus igitur ſi mulier ſibi edificat edificium cedit ſolo: vt. ſ. de acquirē. re. do. l. adeo. §. cum quis in ſuo [placet] quia quatenus impendit locupletior non eſt [factura] accedit. ff. de condi. inde. l. ſi mareſ. & ſ. de do. exeep. l. paulus.

Si duo mancipia. In. §. iſto dr: vxor emit mancipia duo & quodlibet erat dignum quinis. poſtea vxor donationis cauſa vnis quinis illa mancipia vendidit viro ſuo vel ecōtra vir vxori. nunquid erunt communia ꝓ rata pretii? certe ſic: nec inſpiciemus quāti ſint mancipia. ſed quātum precium remiſſum ſit donationis cā. nam licet non valeat donatio. tn licet viro vendere rem vxori minori pcio ex quo non vult donare. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem lre [quinis digna] ſ. vt quilibet valeat. v. & v. & ſic. x. & ſic exponitur ſ. de lega. i. l. ſi quis teſtamēto [vnis quinis] ſ. pro. x. [cōīa eſſe] ſcilicet viri & vxoris [mancipia ſint]. ſ. vt ex ipſo venditio in totum infirmetur quod mācipia maioris pretii ſint qd eſſet abſurdū [donandi] quia ſi eſſet animus donandi non valeret venditio donationis cā facta in id tempus quo factus eſt locupletior emens.

vt. C. de contrahen. emp. & ven. l. ſi quis donationis. in fi. & ff. eo. l. ſi ſponſus. §. circa. Item quia ſicut inter alios contrahentes licet ſe decipere re ipſa: vt. ff. de mino. l. in cauſe. §. in prin. ita inter virum & vxo. vt hic. Item hic in fi. no. ꝙ effectus operi ſuo nomē imponit: vt. C. ad. l. cor. de ſica. l. i.

Si vir vxori. In. §. iſto dr: vir vēdidit vxori aliquā rem vero pretio. vel econtra vxor viro poſtmodum donationis cā aliquid remiſit per pactum. quid vitiabitur an venditio an pactum poſterius? & certe ſi vero pretio facta eſt venditio non aīo donandi valet donatio: ſed pactum factum poſtea donationis cā ſolum eſt irritum. Idez dicemus ſi vir vendidit ſeruū vxori & poſtea cū vxore emptrice donationis cauſa conuenit ꝙ non teneatur ei redhibitoria vel quāti minoris quia poſterius pactum non valet: & ideo edilitie actiones remanebunt. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [paciſcantur] ſcilicet incontinenti [preſtet] ſcz euictionis nomine [emptio eſt] ſcz ex interuallo [irrita eſſet] ſ. ſiue incontinenti: ſiue ex interuallo ſit interpoſitum. et ſic in rebus donatis commixtis cum aliis ſi ſeparari poteſt in totum valet venditio: ſed donatio non valet. vt dixi. ff. eod. l. ſi ſponſus. §. generaliter. & ibi dixi [et ex empto] & ſic venditio in totum valet: ſed pactum ſolum irritatur. & ſic eſt iſta litera in argu. contra Io. qui dixit act. quanto minoris eſſe ex empto.

Quod ſi vir. In. §. iſto dr. vir debebat vxori. c. vſqz ad annum ſoluit ei ſtatim. nūquid valet ſolutio? videtur ꝙ non: quaſi fuerit donatio que eſt ꝓhibita inter virum & vxo. ſed certe dicendū eſt ꝙ valet. licet in repreſentatione temporis videatur ꝙ maritus aliquod commodum potuerit habere. hoc. d. iſte. §. videatis expoſitionem lre [preſens] ideſt ſtatim [poteſt] ſ. nec poteſt repetere: vt. ff. de condictio. indebi. l. quod in diem. [potuerit] vt. ff. de pecu. l. ſed ſi damnum. in fi. & ſ. ſoluto matrimo. l. ſi conſtante §. quotiens. et licet iſtud cōmodum temporis non impediat donationem. tamen impedit alienationem factam in fraudem creditorum. vt. ſ. que in fraudem creditorum. l. omnes. §. lucius. & l. ait pretor. §. ſi cum in diem.

Quod legaturus. In. §. iſto dicitur: tu eras legaturus mihi vel relicturus mihi aliquam hereditatem. rogaui te vt relinqueres vxori mee tu rogatu meo ei reliquiſti: nunquid videor ei donaſſe? certe non: quia non ſum factus pauperior: quia ille donationes prohibentur inter virum et vxorem ex quibus fit quis pauperior: ſed iſta ſunt tractanda inter beniuolos. vnde cum tu nō efficieris pauperior valet donatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [proculus ait] ſecus in mortis cauſa donatione. et ſic ſoluitur vnus modo contra. ff. eod. l. iii. in fin. & l. ſeq. que ſit ratio ibi dixi [inter maliuolos.] ſ. & infeſtos: vt. ff. eo. l. ſi id quod. in princ. in verſicu. ſi quas.

Si vir vxori. In. §. iſto dicitur: vir donauit vxori non modicū munus: imo magnum in calendis Martii. vel in die natiuitatis dñi: nunquid illud eſt donatio? certe ſic. et ideo non valet: ſed ſi vir donauit aliquid vxori vt honeſtius ſe haberet illa non eſt donatio: & ideo valet. ſed ſi vir donat pecuniam vxori vt in encenio vel in vnguenta vel cibaria familie conuertat et ipſa conuertit non videtur locupletior. et ideo non reuocatur. ſed ſi vir fecit impenſam in familiam vxoris. vel in iumenta que erant in communi vſu nunquid eſt donatio? certe nō. & ideo non condicit. ſed ſi familia vel iumenta non erant in cōmuni vſu ſed vxoris tantum in illa pecunia mulier videtur locupletior. et hec donatio eſt prohibita. vnde maritus condicet. h. d. iſte. §. vſqz in fi. l. videatis expoſitionem lre [munus immodicum] ſ. ſupra vires dotis: vt. ff. eod. l. ex annuo [calendis martii] vt erat mos antiquorum qui mittebant encenia in calendis martii [donatio eſt] ſub. et ideo reuocatur [ſed ſi impenſas] ſcilicet aliquas dediſſet [contra eſſe] quia in hoc non eſt locupletior. vnde non reuocatur vt. ff. eodem. l. ſi ſponſus. §. viri. [ſi aut in encenio] eſt vnguentum quod ſit vt melius quis dormiret [non condicentur] quare quia in eis non videtur mulier locupletior [deberet] quia illa alimenta repetuntur.

a ☞ Cum hic ſtat⁹. fallit in vxore putatiua ſm bal. i. l. cū quā. l. viii. col. C. de fideicom. & no. hic Bar. ꝙ falcidia detrahitur de donatiōe inter vir. & vxo. morte ꝯfirmata. & nūqd detrahatur falcidia de donatione cā mortis & an ſicut de legatis ita de ipſa donatione cā mortis defalcari poſſit late tradit pau. de ca. ꝯſi. xxviii. incip. in cā que vertit. m. ii. vo.

b ☞ Donatio inter coniuges morte donatoris ſuperſtite donatario confirmatur.

c **Cum hic ſtatus.** a † Signori. iuriſconſ. in prin. huius l. vſque ad. §. ſi donator valde verboſus et poſſet dicere tribus verbis. quicquid dicit hic tribus columnis. nam poſſet dicere donatio facta inter virum & vxorem non valet. ſed confirmatur morte donantis ſi perſeueret in eadem voluntate vſque ad ſupremum vite. & hoc eſt quod vult dicere princip. huius. l. vſque ad. §. ſi donator. et ad hoc concor. C. eod.

Donationes. tamen vt iuuenes intelligant dicetis quod iuriſconſul. dicit dictum eſt a princip. titu. hucuſque quid obſeruetur in donationibus factis inter virum et vxo. verum quia poſt ius antiquum aliqua ſuperuenerunt imperator Anto. recitauit oratione in ſenatu. de qua fuit factum vnum cõſultum. dixit enim imperator Anto. conſulibus romanis: faciatis pulſari conſilium. ⁊ volo ibi orare ⁊ quedam oratio ibi legatur ⁊ ſi placet ſenatoribus ibi confirmetur. vnde conſules congregauerūt romanum conſilium ⁊ imperator Anto. cõcionatus eſt ibi. Jure antiquo prohibite ſunt donati. inter virum ⁊ vxorem. vellem q᷒ iſte donationes interdum confirmarentur. puta ſi donat vir vxori: vel econtra ⁊ donans perſeueret in eadem voluntate vſque ad ſupremum ſue vite vellem ꝙ illa donatio confirmaretur tanquam legatum. nam ſicut vir poteſt vxori legare ⁊ mortis cauſa donare. ſic ⁊ iſta donatio morte donantis cõfirmetur ⁊ obtineat vim legati: ⁊ ſicut in legato h꞉ locum lex falcid. ita in iſta donatione ⁊ ea confirmata tranſeat dominiū ⁊ habet locum in omni donatione. ſic ergo ait oratio: ſi vir donat vxori vel econtra: ſi donatorem penitet reuocatur donatio: ſed licet donator poſſit penitere heres tñ donatoris non poteſt: durum enim eſſet heredem reuocare donationem quā non reuocauit donator. ⁊ penitētiam accipimus non primam ſed ſupremam. ⁊ ideo ſi donaui vxori. et poſtea penitui. deinde donaui ⁊ decedo nõ prior inſpicit᷑ voluntas ſed vltima. vnde ſicut in legatis ⁊ fideicõmiſſis eſt ambulatoria voluntas defuncti vſq꞉ ad ſupremum vite: ita in donationibus. vnde ſicut ſi petitur legatum cū teſtator penituit obſtat doli exceptio: ita ſi petitur donatio ab herede mariti obſtat ei doli exceptio. ſi cõſtat donationem reuocatam eſſe: vel ipſe hēs rem donatam poterit reuocare: in dubio aūt non, preſumit᷑ donatio reuocata. ſed quid ſi vir donat vxori. ⁊ poſtea eam idē pignori obligauit: nunq̄d videt᷑ vir penituiſſe? certe ſic. niſi vir rogauit illam rem ab vxore precario: ⁊ parata ſit ſoluere creditori ſubuenietur mulieri per doli excep. ⁊ poterit etiam agere vt cedant᷑ ei act. hoc. d. iſta. l. vſq꞉ ad. §. ſi donator. videatis expoſitionem lr̃e [quem antea retulimus] ſ. vt non valeret: vt. ſ. a princ. huius titu. vſq꞉ ad p̄ſentem. l. ⁊ ideo reuocarentur inquantū donatarius locupletior inuenitur: ⁊ donator pauperior factus eſſet: vt. ſ. eodem. l. ſi ſponſus. §. circa. ⁊ l. ſi id quod. §. ſi ex decem. ¶ Or ſequit᷑ in lr̃a [ante exceſſum] .i. ante mortem [relaxaret] vt. ſ. morte donãtis cõfirmaretur donatio [factas] p̄terq̄ in promiſſione: vt. ſ. eod. l. pap. tractat. glo. pap. recte putat [cui donate ſunt] ſ. confirmatione ſecuta: alias non. cum poſſint vendicari: vt. ſ. eo. l. ſi ſponſus. in fine. [habere] nam ſicut de legatis defalcatur: ita de donationibus: vt. C. ad. l. falcid. l. in donationibus [eſt] ⁊ ita not. quod donatio morte confirmata obtinet vim relicti: vt. C. eo. l. donationes [⁊ amarum eſſe] q꞉ nõ d꞉ licere heredi q᷒ non licuit defuncto. ſic. ⁊ C. de reuo. do. l. ſ. ⁊ vlt. [valere] .i. morte cõfirmari [vt ſupremū] .i. an in ea penitentia perſeuerauerit [exitum] vnde no. hic ꝙ ambulatoria eſt voluntas defuncti vſq꞉ ad ſupremū vite. ⁊ ad hoc facit. C. de ſac. ſan. eccl. l. ſ. ⁊. ſ. de adimē. le. l. iij. in fi. [voluntatē] ſub. ⁊ ſi defunctus non reuocauit: heres non poterit reuocare: vt. ſ. habuiſtis [retinuit] q꞉ pignus manet in bonis debitoris: vt. C. de pig. act. l. pignus. ⁊ no. ꝙ aliud eſt in legato ſi lego rē ⁊ poſtea pignori do non reuocatur legatū: q꞉ legatū eſt permiſſum: vt. C. de leg. l. iij. aliud eſt ſi dono vxori mee ⁊ poſtea pignoro alij reuocat᷑ donatio: q꞉ eſt ꝓhibita vt hic. ⁊. C. eod. l. ſi maritus. niſi remanerem poſt pignorationem in eadē voluntate: vt. ſ. dicit [precariam] quia precibus impetrauit a creditore [valere] quaſi aperte dicat bene dixi ꝙ ſi maritus ante donauit poſtea obligauit alij. non tñ animo adimendi ꝙ donatio valet. nam hoc eſt etiā ſi primo obligauit ⁊ poſtea donauit [⁊ ſi ſatiſfeciſſet] .i. promiſiſſet ſatiſfacere: vt aliq̄d addat p̄dictis [mandent᷑ actiones] a creditoribus cõtrahentes pro pecunia quam ſoluit: ⁊ tunc contraria pignoratitia ceditur ⁊ actio perſonalis que pro debito dabatur. vel dicatis quod oppoſita doli exceptione: poterit conſequi vt mandentur ſibi actiones ab herede mariti ex alia cauſa agente contra ſe: ⁊ tunc rei vendicatio mandabitur contra creditores vel pignoratitia directa.

Si donator. Signori. in. §. iſto ⁊ in ſeq. circa materiam prelibatam formantur plures q̄ōnes. ⁊ prima queſtio eſt talis. ponamus libertus maritus donauit vxori: poſtea per ingratitudinem reuocatus eſt in ſeruitutem: nunq̄d donatio illa confirmat᷑? ⁊ videt᷑ ꝙ ſic: q꞉ ſeruitus eſt ſimilis morti. ſed certe dicendū eſt quod non ꝯfirmatur: imo infirmat᷑ queadmodum ſi mulier cui eſt donatum eſt liberta: et poſtea in ſeruitute reducit᷑ illa donatio non confirmatur ſed infirmatur. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [donationem l꞉ ſeruitus morti comparetur] videbatur cõtra. ſicut enim donatio morte cõfirmat᷑ ⁊ ſeruitus eſt ſimilis morti: vt hic. ⁊. ſ. de regu. iur. l. quo ad ſeruitutem. ⁊ in aut᷑. de nup. §. ſi vero decretus. ita hoc caſu: ſed certe nos intelligimus quod dicitur donatio morte cõfirmatur de vera morte: ſed ſeruitus eſt ficta mors.

Si maritus. In. §. iſto d꞉. maritꝰ donauit vxori ꝯſtāte mr̃imonio: poſtea cõſciuit ſibi mortē ꝓpter quoddā delictū vel non occidit ſeipſm. ſed poſt mortē eius ꝓpter aliq᷒ crimē q᷒ cõmiſit dānata eſt memoria eius: nunq̄d reuocabit᷑ donatio? certe ſic: l꞉ alie donatiões facte in alios valeant ſi nõ mortis cā fiant. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere] ob ſceleris cõſcientiam] ſ. pene metu: ſecus ſi ob impatientiā doloris: vt. ſ. de iure fiſ. l. in fraudes. §. neq꞉. ⁊. C. de bo. eo. q mor. ſibi cõ. l. ſ. ⁊ ij. [dānata ſit] nam l꞉ omne crimen morte extinguat᷑. tñ in aliquibus poſt mortem eius damnatur memoria: vt. ſ. de accu. l. ex iudiciorum. ⁊ reuocabit᷑ donatio: q꞉ bona eius debent cõfiſcari: vt. C. eo. l. donationes. ⁊. C. qui teſt. facere poſ. l. ſi is. in fi. [valeant] vt. ſ. de dona. l. poſt cõtractum [ſi non mortis cauſa donauit] q꞉ mortis cauſa non pōt donare: q꞉ efficitur inteſtabilis: vt. ſ. de do. cā mor. l. ſi aliquis.

Si miles. In. §. iſto d꞉: miles q̄ſiuit bona in caſtris ⁊ ex bonis caſtrenſibꝰ donauit vxori poſtea ꝯdēnatus fuit de crīe capitali militari ⁊ anteq̄ cõdemnaretur impetrauit poſſe teſtari: nūquid valet iſta donatio? certe ſic: quia miles qui de bonis caſtrenſibus poteſt teſtari: poteſt ⁊ mortis cā donare. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [bonis] ſc꞉ tm̄ q᷒ ei permiſſum vt ſi non eſſet cõdemnatus: vt. ſ. de ca. pec. l. iii. ⁊. C. de teſta. mili. l. militibus [cu꞉ damnaretur] in ipſa ſententia a principe q᷒ poſſet teſtari. nam dānatus de crimine capitali eſt inteſtabilis: niſi ſit miles qui cõmiſit crimen capitale qui impetret vt poſſit teſtari de caſtrenſibus vt hic. ⁊. ſ. de le. iij. l. ſi quis in prin. §. ſi miles. ⁊. ſ. de inu. ⁊ irrit. teſt. l. ſi q̄s filium [cui permiſſum eſt teſtari] ⁊ hec regula h꞉ locū in patrefa. fallit tñ in filiofamil. q꞉ l꞉ ipſe non poſſit teſtari voluntate patris. tamen voluntate patris poteſt donare cauſa mortis: vt. ſ. de do. cau. mor. l. cum is. §. ſ.

Quod ait oratio. Or ſignori. quedā que ꝯtinebant᷑ in oratione diui ſeueri habuiſtis expoſita. ⁊ inter cetera cõtinebatur: l꞉ donatio facta inter virū ⁊ vxo. cõſtante matrimonio non valeat: tñ morte cõfirmat᷑. Itē cõtinebatur ſi vir donat vxori vel ecõtra reuocatur donatio in his que extant: nõ in his que ſunt cõſumpta. hoc eſt intelligendū ꝙ in ꝯſumptis nõ reuocat᷑: cum accipiens non eſt locupletior. ſed ſi eſt locupletior factus is cui donatio facta eſt ⁊ donauerit certā quantitatē ei q ſibi donauit. tamē ſi prius deceſſit reuocat᷑ donatio ſi extat nec ꝯpenſat id q᷒ conſumptū eſt: l꞉ ſecuto diuortio habeat locum compenſatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [q᷒ ait oratio] Signori: verba iſta ponuntur materialiter: verba orationis erant talia: vt dixi in caſu [locum habebit] vt. ſ. eo. l. §. quod ait [dederit] .i. tradiderit ille qui accepit: nec eſt locupletior factus [tñ tantā] ſ. tantundē. ſ. id q᷒ extat ab herede eius cui dedit. ſed quare poterit repetere: q꞉ cõfirmat᷑ donatio ſi nõ prius deceſſerit accipiens.

¶ Donatio facta inter coniuges reuocatur facto diuortio mortis donatarij interuentu: ſed licet diuortium fiat. ſi tamen matrimonium reſtauretur: donatore poſtea moriente reconualeſcit donatio.

Si diuortium. Supra dictum eſt ꝙ donatio facta inter virū ⁊ vxo. morte cõfirmat᷑. modo in. §. iſto dicit᷑: ſi donatio ſecuta eſt ꝑ diuortiū vel donatarius p̄mo deceſſit: nūq̄d cõfirmat᷑ donatio? certe ſi maritus vult ſic. alr̃ nõ: q꞉ aliq̄ſ diuortiu꞉ interuenit bona gratia aliq̄ſ mala gratia: ſed quid erit? vir donauit vxori poſtea ſecutum eſt diuortium. deinde reſtaurat᷑ matrimoniū: nunquid reſtauratur donatio? certe ſic: ſi nouus cõſenſus accedat vel mutata voluntas nõ ꝓbetur: ſi donans predecedat. ſed quid ſi interceſſit aliqua modica diſcordia. ſed diuortium non interceſſit nunq̄d reuocatur donatio? certe non. h. d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [extinguatur] .i. reuocatur donatio: vt. ſ. eo. l. ſi ſponſus. in fi. cum. l. ſeq. [⁊ offenſa] accedit. ſ. e. l. victricus. [q᷒ ſi diuortiū factū eſt] ſ. precedente donatione inter vi. ⁊ vxo. [⁊ pōt defendi valere] ſub. cū non fuit mutata voluntas. vel cum poſtea noua interceſſit voluntas [donatio] ſi premoriatur donator [quieuit] .i. ceſſauit: ſed alr̃ ex ingratitudine reuocatur donatio: vt arg. ſ. de adimen. leg. l. iij. §. vlti.

Si mulier. In. §. iſto d꞉. mulier ⁊ maritus cõſtante matrimonio diu ſeorſum habitauerunt. ſed honorē mr̃imonij inter ſe ſeruabant: nunq̄d inter eos eſt permiſſa donatio? certe non: q꞉ durat matrimoniū: verumtñ ſi donator p̄decederet ⁊ ꝑſeueraret i eadē voluntate cõfirmat᷑ donatio. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [affectio] vt. ſ. de regulis iuris. l. nuptias [valebit] vt. ſ. eod. l. §. quod ait oratio.

☞ Donatio ſi eſt facta inter virum ⁊ vxorem: ⁊ ambo deceſſerint: ſi conſtat quis primo deceſſerit ſtamus tertio: ſi vero nõ apparet quis primo deceſſerit donatio confirmatur. Si vero tam vir ꝙ vxor inuicẽ donãtes ab hoſtibus capiantur ⁊ apud hoſtes moriant̃ donatio confirmatur quaſi tpe capture mortui videant̃: ſed ſi alter ex eis ab hoſtibus redeat ille videtur ſupeꝛuixiſſe qui rediit. h.d. vſqꝫ ad. §. quaſdam vero.

Si ambo.

†Supra dictũ eſt ꝙ ſi vir donat vxori vł ecõtra ꝙ nõ valeat donatio. modo in. §. iſto dicitur ꝙ ſi vxor cui donatuꝫ eſt ⁊ vir q donauit capti ſunt ab hoſtibus ⁊ ibi deceſſerũt nũqd valet donatio: certe ſi prius deceſſerit cui donatum non valet donatio: ſed ſi primo deceſſit qui donauit confirmatur donatio: ſi aũt ſimul ambo deceſſerunt ſi poteſt apparere quis prius expirauit infirmatur donatio vel confirmatur: ſed in dubio ſi non appareat dicendum eſt ꝙ ſit cõfirmata: nec videt̃ primo vita deceſſiſſe donatarius: vt ait oratio. ⁊ ideo ſi ſibi inuicem donauerunt vtraqꝫ donatio confirmatur: lꝫ oratio de morientibus non ſenſerit: ſicut ⁊ mortis cauſa donationes hincinde facte quando ambo ſimul moriuntur cõfirmantur: nec facimus hic vim ſit alter locupletior vel neuter tantũ: ſed vbi ambo ſimul capiuntur ⁊ ambo ibi deceſſerunt: ſed nõ ſimul. quod tempus ſpectamus an captiuitatis vt ſic valeat donatio quaſi ſimul deceſſerint: an nec mortis: nec captiuitatis vt ſic non valeat neutra donatio quaſi eis viuis ſolutum ſit matrimoniũ. ⁊ certe ſi deceſſerint diuerſis temporibus ⁊ nullus reuertitur donatio confirmatur vt ambo videantur deceſſiſſe tempore captiuitatis: ſed ſi alter reuertitur: alter non: in perſona illius qui reuertitur confirmatur donatio. h.d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [volo] alias voluit [tractare] id eſt illud in medio volo proponere [emiſit] alias poſuit. i. depoſuit [cum ſimul deceſſerunt] non dico ſimul. i. eodem tempore [ſed ſimul] id eſt vnus ⁊ alius. neſcitur tamen quãdo quis prius deceſſerit. ⁊ ad hoc accedit. ff. de reb. dub. l. ſed inter virum ⁊ vxo. ſecus autem cum de onere dotis queritur: qꝛ mulier prius mortua preſumitur. vt. ff. de reb. dub. l. qui duos. §. ſi maritus [mutue valebunt] vt. ꝟ. e. l. ſi cum ſeruum. in fi. [nam ⁊ certa] hec eſt bona argumentatio, vt. ff. de dona. cau mor. l. ſꝫ hi qui inuicem [neutri] id eſt heredi neutrius [condictionem] ad repetendum [capti ſunt] ſcilicet ſimul [an neutrum] ſcꝫ valere dicemus. ſ. quod vxor marito donauit. vel qđ maritus vxori donauit. ⁊ hoc illa ratione que ſequitur [qꝛ ⁊c. matrimoniũ] ſcꝫ perinde ac ſi diuortium interueniſſet [qui rediit] ſcilꝫ prius. vt. ꝟ. de capi. dimi. l. ſ.

Qui quaſdam.

In. §. iſto dicit̃ vir donauit vxori ꝯſtante matrimonio quaſdã res ⁊ poſtea quaſdam ex his legauit: ⁊ quaſdam nõ: nunqd videtur ceteras ad vxorem pertinere voluiſſe. certe ſic: qꝛ plerũqꝫ quis primo legat ⁊ poſtea donat: ⁊ donatio minuitur per legatum [pertinere] ſcilꝫ ⁊ aliquas legauit: videtur vxori ademiſſe. vt. ff. de leg. j. l. ſi ex toto. in prin. ⁊ qꝛ quod in vno vetatur in ceteris permittitur. vt. ꝟ. de iudi. l. cum pretor. §. j. [donat] ſcꝫ extraneo vt adimat vxori [legandi] ſub. vt confirmaret donationem. ſcꝫ ſi legauit vxori. vt. ff. de leg. j. l. ſi mihi. §. in legatis.

☞ Donatio facta inter coniuges morte donatoris confirmatur. ita donatio facta inter quaſcunqꝫ perſonas inter quas matrimonium eſt prohibitum h.d.

Oratio non ſolum.

†In. §. iſto dicit̃ ꝙ oratio que cõfirmat donationem morte donantis non ſolum confirmat eã in viro ⁊ vxore: imo ⁊ in omnibus perſonis que prohibentur donare ꝓpter matrimonium: vt ſi ſocer donat nurui: vel econtra nurus donat ſocero: vel ſocer genero: vel conſocer conſocero qui habuit copulatos in eius poteſtate. vnde ſi predicte perſone que prohibentur donare donant: ⁊ filius vel filia deceſſerit licet vitiuꝫ donationis perſeueret: tamen ſi ſocer perſeueret in eadẽ voluntate vſqꝫ ad ſupremum vite ſi heredes eius velint reuocare nõ poſſunt propter beneficium orationis: que oratio cõfirmat donationem ex quo filius eius qui donauit predeceſſit ⁊ ſocer perſeuerauit in eadem volũtate. h.d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [in eundem caſum donare] ſub. cum confirmatur donatio. vt in prin. huius. l. habuiſtis. [perſeueret] qꝛ donator nõ eſt mortuus [voluntate] qꝛ cõfirmata eſt donatio.

Si filius.

In. §. iſto dicitur. ſi filiuſfa. habens caſtrẽſe vel quaſi caſtrenſe peculium donat vxori ſpectam⁹ mortẽ ipſius filii ⁊ voluntatem ipſius: nõ patris ſui. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [ſpectabimus] ſub. nõ autem perſonam ſui patris: qꝛ filius in caſtrenſi vel quaſi peculio loco patriſfa. habetur. vt. ꝟ. ad macedo. l. j. in fi. ⁊ l. ſeq.

Si nurus.

In. §. iſto dicitur. ſi nurus donat ſocero conſtante matrimonio nos inſpicientus mortẽ nurus: ſꝫ ſi premoriat̃ ſocer nunqd extinguet̃ donatio lꝫ cet marit⁹ viuat: an qꝛ marit⁹ ſuperuiuit vxori dicem⁹ donationem valere: ⁊ certe dicemus ꝙ ſi maritus ſolus heres extitit ſocero quaſi alia donatio ceperit eſſe ſi ſuperuixit vxori ꝙ nõ valebit donatio: ſed ſi nõ extiterit heres patri tũc extincta eſt donatio. h.d. iſte. §. videatis expoſitionem litere [cepit] ſcꝫ cũ mulier apud maritũ rem ſuã eſſe patit̃ [nõ eſt noua] ſcꝫ illa: qꝛ donatio morte donantis cõfirmatur. vt in prin. huius. l. habuiſtis: ⁊ qꝛ eſt veriſimile ꝙ vxor magis voluit pertinere ad filium.

Si ſocer.

In. §. iſto dr̃. ſi ſocer donat nurui: ⁊ poſtea ſocer mittit ei noĩe filij repudiũ donatio illa mutat̃ lꝫ m̃rimoniũ duret inter nurum ⁊ filiũ ſoceri. ſed qd ſi duo ſoceri ſibi adinuicẽ donauerint: ⁊ poſtea inuitis filiis repudium miſerint nunqd ſimĩt̃ illa donatio. certe ſic. ⁊ vbi donatio facta eſt inter cõſoceros neceſſe eſt cõſtãte m̃rimonio predecedat ⁊ ꝙ ſit in eorũ ꝑtãte q donauit ad hoc vt confirmet̃ donatio. ſed qd ſi conſocer donat conſocero ⁊ alter emancipauit vel vterqꝫ copulatos: nunqd habet locũ oratio vt cõfirmetur morte donantis. certe non. ⁊ ideo eſt infirmata mortis donatio. h.d. iſte. §. vſqꝫ. §. ſi ſponſus. videatis expoſitionem litere.

Si ſponſus.

In. §. iſto dr̃. ſpõſus donauit ſponſe nõ volẽs donationẽ ſtatim valere: ſꝫ cõferre in tp̃s m̃rimonij ꝯtrahendi: nunqd iſta donatio ptinet ad orationẽ vt ſic cõfirmet̃ morte donãtis. certe ſic ſi ꝑſeueret in eadẽ voluntate vſqꝫ ad ſupremũ vite. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere [nõ videt̃ facta] ſcꝫ inſpecto initio [ſufficiãt] qꝛ loquunt̃ in viro ⁊ vxore. vt habuiſtis in prin. huius. l. ⁊ in. §. ait oratio.

Siue autem res.

In. §. iſto dr̃. ſiue vir donat rẽ vxori vł ꝯtra: ſiue liberauit vxorẽ ꝑ acceptilationẽ ab obligatione donatiõis cã ſi ꝑſeuerat donãs in eadẽ volũtate vſqꝫ ad ſupremũ vite morte cõfirmat̃: nec pẽdet ipſa acceptilatio: ſꝫ effect⁹: nã vbicũqꝫ dixim⁹ donatiões ĩpediri ex oratiõe valebũt. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere. [valebũt] ꝓterqꝫ in ꝓmiſſione facta. vt. ꝟ. eo. l. põponius.

Si inter virum ⁊ vxorem.

In. §. iſto dr̃. ſi ĩter virũ ⁊ vxo. ꝯtrahit̃ ſocietas donatiõis cã nõ valet: ⁊ iõ poſt decretũ ĩterpoſitũ actio ꝓ ſocio nõ naſcit̃: nec ꝑtinet ad orones vt iſta donatio ꝯfirmet̃. vnũ ſciatis ꝙ iõ nõ agit̃ actiõe ꝓ ſocio: qꝛ in illa eſt ſocietas q̃ donatiõis cã interponit̃ etiã inter alias ꝑſonas: nedũ inter virũ ⁊ vxo. ſilr ⁊ vẽditio donatiõis cã facta nõ valet: ſꝫ ſi res venerit minori ꝑtio donatiõis cã vel vero ꝑtio venerit cũ donatiõis cã remiſſum ſit iſta donatio ꝑtinet ad orõnẽ vt ita donatio cõfirmet̃ morte. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ lr̃e [ſine ꝯſtituto vite] .i. morte. nã ipſa eſt finis vite preſtitut⁹ [⁊ ꝓpter hoc nec ĩter virũ ⁊ vxo.] accedit. ꝟ. de mino. l. in cãe. ij. l ſi. ⁊ ꝟ. ꝓ ſoc. l. iiij. ⁊ ꝟ. de ꝯtrahẽ. ẽptio. ⁊ vẽ. l. ſi qs donatiõis. [ad ſenatuſcõ.] .ſ. vt poſſit dona. ꝯfirmari morte poſtea ſecuta.

Si quis ſponſam.

In. §. iſto vſqꝫ in fi. l. dr̃. ſi ꝯtracta ſunt ſpõſalia cũ minore. xij. an. deinde eã duxit i vxorẽ ⁊ ei donauerit nũqd valet donatio. ⁊ certe ſi cũ ea ꝯtracta ſunt ſpõſalia tenẽt: ſed nuptie non tenẽt niſi ea effecta pubere: ⁊ ideo ſi ſpõſalia ꝓceſſerunt valet donatio: ſi nõ ꝓceſſerũt nõ valet donatio ⁊ nõ habebit locum orõ qꝛ nõ fecit ei donationẽ q̃ſi ad extraneã: ſꝫ q̃ſi ad vxo. ⁊ vxor nõ erat. Sed qd erit: ſenator deſpõſauit libertinã: vel tutor pupillã: vel quis ali⁹ q m̃rimoniũ ꝓhibet̃ ꝯtrahere ⁊ poſt ea duxit eã in vxorẽ ⁊ ei donauit nũqd valebit donatio cũ ꝓceſſerint ſponſalia. rñdet̃ ꝙ nõ: imo hoc caſu cũ ꝓhibita ſint ſponſalia ille q donauit nõ põt reuocare: ſed fiſc⁹ quaſi ab indigno ablata reuocabit. h.d. iſte. §. vſqꝫ l fi. l. [nulla eſt] vt. ꝟ. de ſpõſa. l. qſitũ [deſpõſauerit] .ſ. ꝑ ꝟba de futuro: qđ eſt ꝓhibitũ. vt. ꝟ. de ritu nup. l. lege iulia [ꝓhibent] excipe illos qui rõne officiũ impediunt̃: qꝛ illi ꝑñt nuptias ꝯtrahere. vt. ꝟ. de ri. nup. l. ſi qs offõ [fiſco vẽdicari] vſi no. vbi valet m̃rimoniũ ſi fiat donatio ⁊ donãs vult reuocare ipſe reuocat. vt. ꝟ. eo. l. ſi ſpõſus. in fi. ſed ſi nõ valet m̃rimoniũ non reuocat̃: ſed fiſcus accipit quaſi ab indigno. vt. ꝟ. de inof. teſta. l. papi. §. meminiſſe. ⁊. ff. de his q. vt indig. l. ij. §. itẽ ſi quis.

☞ Siue vir vxori: ſiue vxor viro aliqd annuũ promiſerit talis donatio ab initio non valet: ſed morte donatoris cõfirmat̃.

J ſtipulata.

In. l. iſta dr̃. ꝓmiſi per ſtipulationẽ dare annuũ mulieri nomine alimentorum: nunqd illud annuũ mulier cõſtãte matrimonio poterit petere. certe nõ: ſed ſi deceſſi ſoluto matrimonio illud annuũ poterit petere quaſi donatio morte ſit cõfirmata: ſed qd erit vxor ꝓmiſit marito annuũ: nunqd valet iſta promiſſio. certe non. imo ſi preſtitum eſt poterit vendicare ⁊ conſumptũ poterit cõdici inqꝫtũ marit⁹ locupletior eſt factus: quia non tã ſolẽne eſt annuũ qđ ſtipulat̃ vir ab vxore: ſicut eſt qđ ſtipulat̃ vxor a viro: qꝛ eſt ꝯ naturã ſex⁹ ꝙ vxor viro ꝑſtet annuũ cũ ſerũ ⁊ tardũ ſit gen⁹ mulierũ ad donandũ. ſꝫ ponam⁹ marit⁹ ſtipulat⁹ erat annuũ ſi mulier deceſſerit ꝯſtãte m̃rimonio: nunq

quid poterit illud petere quaſi donatio ſit morte confirmata: certe ſic.h.d.iſte.§.videatis expoſitionem litere[non poteſt]ſcilicet directa actione.vt.ſ.eo.l.ſi id quod.§.vlti.[conſulto]ſcilicet quo cauetur ſi non valet donatio q̄ morte confirmatur.vt ſ.eo.l.cum hic ſtatus.§.ait oratio.⁊ hac ſpecie donationis vtitur.vt.ſ.de pac.do.l.quidam.in fi.[naturam]nam genus mulierum eſt auarum:non genus maſculorum.vt.ſ.ad velle.l.ſed ſi ego.Sed ad prin.huius.l.oppo.⁊ videtur ꝙ promiſſio annui morte non confirmetur ſed infirmetur.vt.ſ.eo.l.papi.recte putat. Ad quod vos dicetis illud quod ibi dicitur eſt verum in alia promiſſione quã annui:ſecus eſt in promiſſione annui. vt hic.vel quod ibi dicitur eſt verum quando non erat actum ꝙ erat donatio ſi perſeueraret in eadem voluntate.hic autẽ erat actum quod eſſet donatio ſi perſeueraret in eadem voluntate vſqꝫ ad ſupremum vite:vnde morte confirmatur:vel poteſt dici quod ibi dicitur hic corrigitur.vt.ſ.eo.l.cum hic ſtatus.§.i.⁊ §.ſi ſponſus.ibi fuere.Sed denuo oppo.ſ.eo.l.ſi ex annuo.ſed illud eſt verum quando erat magna donatio. hic autem erat modica donatio.

☞ Donatio quam vxor facit viro vt filiã dotet valet. quod eſt notandum.

Sive vxor. †In.l.iſta dicit̃.vxor donauit marito aliquas res conſtante matrimonio pro communi:filia dedit in dotem illas res:vel forte iſtas res dedit in dotem pro filia patiente vxore:nunquid iſta donatio ex ſequenti conſenſu conualeſcit. videtur ꝙ ſic ex benignitate.l.⁊ ſi prima donatio nullius fuerit momenti. hoc dicit iſta.l. videatis expoſitionem litere[donationem] ſimile argu.ſ.de ſerui.ruſti.predio.l.per fundum.⁊ facit ad hoc.ſ.de iure do.l.profecticia.§.contra.⁊.l.cum vxor.

Si non ſecundum. In.l. iſta dicit̃. ſi diuortium eſt interpoſitũ nõ ſm̃ formã iuris donatiões facte poſt tale diuortiũ nõ valẽt:q2 cõſtãte mr̃imonio intelligũtur facte.h.d.iſta.l.videatis expõnẽ litere[obſeruationẽ factum ſit]que eſt.ſ.ti.progi.l.nullũ[ſolutũ matrimoniũ] idem eſt ſi liberta diuertit a patrono inuito.vt.ſ.de ritu nupt.l.in eo.ſecus ſi diuortium legitime factũ eſt.vt.ſ.eo.l.ſed interim.in fi. ⁊ .l.ſe.

☞ Qui ſoluit litis eſtimationem debet cauſam dicere ſi cauſam habuit ab vxore.

Si donate. †In princ.huius.l.dicitur.vir donauit vxori res aliquas conſtante matrimonio res extant:nunquid poterit vendicare.certe ſic.verũtamen q2 mulier h3 cãm a marito ſi offert ei litis eſtimationem repellit eum ⁊ vir tenet̃ ei cauere de euictione in ſimplum.⁊ ita pedio videtur.h.d.prin.huius.l.[poſſunt]vt.ſ.e.l.ſi ſpõſus.§.ſi. Or ſignori in princ.huius l.no.duo ſpecialia.primo no.regulariter ſi quis poſſidet rẽ meã ⁊ nõ h3 cauſam a me poſſidendi eam ſi vẽdico eam ab eo ⁊ ipſe preſtat mihi litis eſtimationem non teneor ei cauere de euictione.vt.ſ.de rei vendi.l.ex diuerſo.§.petitor. ſed hic h3 cauſam a me. Item nota hic aliud ſpeciale regulariter ſi quis vendit rem aliquam tenetur cauere emptori de dupla.vt.ſ.de euic.l.ij.ſed hic eſt ſpeciale vt teneatur promittere ſimplum.

☞ Cum vxore poteſt quis annuium in ſpõſalitium permutare.

Si ſponſus. †In.§.iſto dicitur.ſponſus ſpõſe miſit annulum alienum muneris cauſa poſt nuptias contractas pro alieno annulo ſuum dedit : nũqd videtur donatio noua facta:an videtur in locum veteris donationis fieri. ⁊ reſpondetur ꝙ videtur vetus donatio.⁊ ideo valet.h.d.iſte.§.[miſit]ſcilicet quod potuit facere.vt.ſ.eo.l. ſi ſpõſus[pro eo]ſcilicet vendicato a domino[accepi.] ſcilicet ideo quia ſponſus ſponſe poteſt dare.vt.ſ.eo.l.ſi ſponſus.

Si mulier. Maritus donauit vxori conſtãte matrimonio mulier deſiit do lo poſſidere:nunquid eo nomine poterit conueniri act.ad exhibendum ⁊ rei vendi.certe ſic.ſed ⁊ ſi mulier ſeruum donatum ei a viro occiderit vel vulnerauerit poterit conueniri act.l.aquil.maxime ſi poſt diuortium id fecerit.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[id commiſerit]ſed ⁊ conſtante matrimonio in ſimplum poterit conueniri.vt.ſ.ad.l.aq. l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi cum maritus.

☞ Donatio inter coniunctas perſonas non valet pro parte quam vir habet in re:preſentia tamen cum taciturnitate donationem inducit.

Si ſeruus communis. †In.l. iſta dicitur ſeruus communis viro ⁊ fratri eius quendam ſeruum donauit vxori nomine fratris viri nunquid valet donatio. certe non pro ea parte que erat viri; ſed quid ſi ſunt tres fratres : vnus habet vxorem : ſeruus communis rem communem donauit vxori : nunquid valet donatio. certe pro tertia que erat viri non valet donatio.pro reliquis duabus partibus ſi factum eſt fratribus ſcientibus ⁊ patientibus: vel poſtea ratum habentibus valebit donatio.h.d.iſta.l. videte expoſitionem litere[mulieris reſpondi]hoc eſt verum ſi fratres non tangebant virum per poteſtatem. vt.ſ.eo.l.ij.§. verbum poteſtatis.⁊.l.oratio.§.qui in eiuſdem. Item hoc eſt verum ſi ſpecialiter ei ſeruo permiſſum erat donare : alias non poſſet donare. vt.ĩ.de donatio.l.filiusfa.[reddere]alias ſi non habuiſſet ratũ non poſſet donare in domini preiudicium. vt .ĩ. de donationibus.l.in edibus.

☞ Debitor delegatus poteſt opponere exceptionem delegationis inualide:ſi tamen ignoranter commiſerit liberatur.

Vir vxori. †In.l.iſta dicitur.volebam vxori donare centum. vnde permiſi ꝙ debitor qui debebat mihi centum promitteret illa centum vxori.⁊ illa centum ſtipulata eſt antequã daretur pecunia vxori ſecutum eſt diuortium: nunquid debeo petere a muliere:an a debitore:⁊ illa ſtipulatio fuit inanis: certe a debitore debeo petere ⁊ ſtipulatio erit inanis.ſed ſi debitor ignorans ſolutum eſſe matrimonium ſoluit debitor poterit vẽdicare ſi extat:vel ſi debitor vult mihi cedere actiones ſuas poterit hoc facere:⁊ ſi agam contra eum obſtabit mihi doli exceptio:ſed ego nomine debitoris ſi extat potero vendicare: ſed ſi illa pecunia non extat ⁊ mulier locupletior facta eſt potero ab ea petere:⁊ intelligitur mulier facta locupletior : quia debitor poterat ſe tueri doli exceptione contra maritum.h.d. iſta .l. videatis expoſitionem litere[eſſet]ſcilicet viro [inanem] ſcilicet mulieri ſtipulationem]vt.ſ.eo.l.ſi ſponſus.§.ſi debitor.

Quod adipiſcende. In .l.iſta cum tribus legib⁹ ſeq.ponuntur caſus in quibus permiſſa eſt donatio: vel vt ecce ſi vxor donat viro cauſa adipiſcende dignitatis:vel vt ad proceſſus perducatur:vel vt equeſtris ordinis fiat:vel ludorum gratia: vel exilii cauſa : valet donatio his caſibus facta inter virum ⁊ vxorem.hoc dicit iſta.l.cum tribus legibus ſequentibus.videatis expoſitionem litere[opus eſt].i. quatenus maritus expendit in dignitate de pecunia donata ab vxore.quod eſt verum cum datur non contra legem iuliam ambitus:quia datur palam quod eſt permiſſum.vt.ſ.de nego. ge ſtis.l.que vtiliter.⁊ in autenti.de conſuli.§.pro conſuetudinibus[vt ad proceſſus]⁊ vt gradatim procedat ad dignitates. vt.ĩ.de muneri.⁊ honori.l.vt gradatim[laticlaui]⁊ erat quoddam officium quia clauem portabat coram principe : vel in aciem ⁊ clauem proiiciebat in hoſtes fortiter vt ita milites currerent ⁊ fortiter pugnarent ad eam recuperandam:quod officium dederat ei imperator. vt.C. de teſtamen. mili.l ſi ruſinus [vel ludorum gratia]ſcilicet parandorum:non vt amittat pecuniam in alea[exilii]futuri vel iam eminentis. [fieri poteſt] tamen non eſt valida niſi perſeueret in eadem voluntate.vt.ſ. eo.l.ſed ſi mors.§.proinde.

☞ Vſucapiens videtur habere rem ex titulo precedenti:nõ a domino contra quem vſucapit.

Si extraneus. †In .l. iſta dicitur.rem viri extraneus putans eam ſuam eſſe ſciente marito donauit vxori : nunquid mulier poterit vſucapere . certe ſic. idem eſt ſi ille qui non credebat ſe eſſe in poteſtate viri:ſed patremfami.ſe putabat donauit vxori.nam vxor poterit accipere:ſed ſi vir neſcierit rem ſuam eſſe quando extraneus donauit poterit vendicare antequam vſucapiat mulier.

☞ Ex qualitate expenſarum preſumitur an animo repetendi fecerit quis:an non.quod eſt no.

Marcellus. †In.l.iſta dicitur.ſi vxori donaui marmora vel tigna vt ipſa immittat in edibus ſuis ſine mulieris damno potero ea detrahere:nec occurrit ſenatuſconſul.quod ꝓhibet marmora detrahi:q2 non videor facere negotiationis cã. hoc dicit iſta leg.videatis expoſitionem litere[in eum]ſcilicet maritum. Or ſignori dominus Azo ſcripſit ſuper legẽ iſtam ꝙ dominus Bulgarus neſciuit quid vellet dicere iſta lex:ſed tamen vult hoc dicere:licet non poſſim emere domum vt de ea extraham tigna vel marmora cauſa negotiationis: q2 ſenatuſconſultum hoc prohibet.vt.ſ.de contrahenda emptione ⁊ vẽditione.lege ſenatuſconſul. Item licet tigna vel marmora iuncta edibus non poſſint legari.vt.ĩ.de lega.i.l.cetera. tamen ſi vxori donaui marmora vel tigna vt ea immittat i edes ſuas: potero ea ſine vxoris damno detrahere:q2 non facio hoc cauſa negotiationis.vt dixi in caſu.

i **Nter virum ꝛ vxorem.** In l.iſta dr̃.ſicut proprietatis rei non eſt rata donatio inter virum ꝛ vxorem: ita poſſeſſionis rei donatio non eſt rata inter virum ꝛ vxorem.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[vlla donatio eſt] ſcȝ q̃tum ad effectum:quia facile reuocatur.vt.ff.eo.l.ſi eum q mihi.ꝛ ſic ſoluitur contra.argu.ff.de acqui.poſ.l.j.§.ſi vir vxori.

v **Trum negotium vxoris.** In l.iſta dicitur.ſi impendo in rem vxoris gerens eius negotium non eſt donatio:ꝛ ideo habeo contra eam actionem negotiorũ geſtorum:ſed ſi impenda officio mariti viſus hec eſt donatio: qḋ eſt prohibitum inter virum ꝛ vxorem:ſed in dubio quid preſumemus.ꝛ certe vel geſtio:vel donatio ex modo ꝛ genere impenſarum.nam ſi eſt modica impenſa videtur donare ꝛ permiſſa.ſi autem magna videtur eius negotium gerere.hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionem litere[ex modo]ſed modica impẽſa videtur donare.vt.ff.eo.l.ex annuo[ꝛ ex genere] vt ſi erogauit in vxorem ex gratia videtur donare.vt.C.de nego.geſt.l.qḋ in vxorem[non difficilis eſt]ꝛ ita not.ꝙ permittitur aliquid in minimis qḋ non permittitur in magnis.vt.ff.commo.l.in reb᷒.§.poſſunt.ꝛ.ff.de pig.actio.l.in pignore.

q **Ve iam nupte.** In l.iſta dicitur.ſi vxori maritus donauit conſtante matrimonio res remanent mariti:ꝛ ideo eas extantes poterit vendicare licet vxor ampla legata ei reliquerit.hoc dicit iſta.l.videatis expoſitionem litere[ꝛ poſtea vendicare]ſub.ſi extant.vt.ff.eo.l.ſi ſponſus.in fine.

i ☞ Nudus miniſter dicitur qui nullum commodum ſentit: alias non dicitur quis nudus miniſter.

s **Vlpitius marcello.** †In l.iſta dicitur.vir ꝛ vxor habebant cõem filium:mulier volebat quendam ſuum fundum ad filium pertinere poſt mortem patris in cuius poteſtate erat:vnde tradidit patri vt poſt mortem eius reſtitueret filio:nunquid videt̃ donatio vt ſic non valeat traditio:an non videatur donatio:ſed ob cãm datio.ꝛ certe ſi fuit color queſit᷒ qꝛ vxor volebat donare patri non valet traditio:ſi autem non fuit color queſitus perinde eſt dicẽdum ac ſi extrane᷒ patri tradidiſſet vt filio traderet poſt mortem ſuam.ꝛ ſic valet traditio.h.d.iſta.l.videte expoſitionem litere[eum]ſcilȝ fundum[petere]ſcȝ ex innominato contractu do vt facias[queſitũ eſt].i.noluit legem circumuenire.vt.ff.ad mace.l.ſi filius[maritus]quia hic videtur colorem queſiuiſſe[miniſterio]ita qḋ vir nihil lucraretur:de quo duo ponit exempla:dicens ꝛ id egerit ꝛc.[tradidiſſet]ſub.ꝛ nulla dubitatio eſt ſi extraneo ex hac cauſa tradidiſſet quin quereretur filio.vt.ff.de dona.l.qui mihi donatum.ꝛ.ff.de acqui.rerum domi.l.per ſeruum.in ſi.

i ☞ Eoipſo quis eſt locupletior quod ab obligatione eſt liberatus:non autem eoipſo quod ſibi pecunia datur niſi ex ea pecunia apparet aliquid apud eum remanſiſſe.

s **I dum mulier.** †In l.iſta dicitur.mulier emit quendam ſeruum p viginti.illa viginti non ſoluit creditori:ſed de illis.xx.quinqȝ dedit vir venditori:poſtea ſecutum eſt diuortium:nunquid illa quinqȝ vir poterit recuperare.certe ſic.nec refert ſi ſeruus eſt factus deterior.nam ꝛ ſi ſeruus mortuus eſſet poſſet illa quinqȝ exigere:quia mulier videtur locupletior inq̃tum vir eam liberauit:ꝛ adhuc forte deberet illam pecuniam ſi vir ei non ſoluiſſet nec intereſt ex qua cã mulier pecuniam debeat:ſed ponamus ꝙ vxor accepit pecuniã a viro vt emeret ſeruũ:poſtea ſeru᷒ mortuus vel deterior fact᷒ eſt:cuius erit damnum:certe mariti:qꝛ mulier non erat alias emptura ſeruum.vnde ſi perijt eius periculo ſi deſijt eſſe in rerum natura:nec mulier videtur locupletior que non eſt liberata a ſuo creditore:neqȝ id poſſidet qḋ emerat ex pecunia viri.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere[dedit]ſcȝ ꝛ in quinqȝ liberauit eam.vt.ff.de nego.geſt.l.ſoluẽdo[exigere]ſcȝ ab vxore[ere alieno]ſcȝ quod ipſa debebat[ꝛ liberata eſt]ꝛ ad hoc facit quod habuiſtis.ff.eo.l.quod autem.§.eleganter.ꝛ.§.ſi vxor[eſſe deſijt]accedit.ff.eo.l.qḋ autem.§.j.

i ☞ Mulier quicquid querit preſumitur queſiuiſſe ex bonis viri:ſubaudi ratione turpis queſtus euitandi.

q **Vintus mutius ait.** †In.l.iſta dicitur.ſi aliqḋ conſtante matrimonio peruenit ad vxorem:nec apparet vnde peruenerit preſumitur ꝙ q̃ſierit ex bonis mariti:aut ex bonis ipſius qui in poteſtate eius eſt.ꝛ ideo ad illud tanq̃ donatum a viro vxori poterit reuocari.h.d.iſta.l.videatis expoſitionem litere.ꝛ ad iſtud accedit.C.eo.l.etiam.in ſi.Similiter fauore eccleſie ſi ep̃s vel alius prelatus querit aliquid preſumitur ex bonis eccleſie.vt.C.de epiſ.ꝛ cle.auf.licentiam.Item quidam dicunt in filio vt preſumatur de bonis patris:vt ſi cõmune ſit cum fratribus:ſed nos ſecus dicimus in filio.vt ibi etiam dixi.videlicet ſi eſt opifex ex ſuo artificio quęſitum.argu.ff.de liber.agnoſcen.l.ſi quis.§.ſi filius.ꝛ.C.arbi.tute.l.ſi defunctus.

s **I vir.** In.l.iſta in prĩc dicitur.ſi vir locat vxori rẽ donationis cauſa minoris non valet locatio: ſed ſi depoſitum eſt ineſtimatum eſtimatione minori valet depoſitum.ꝛ eſt ratio diuerſitatis:quia locatio ſine mercede non valet:ſed depoſitum eſſe poteſt:ꝛ ſi eſtimatum non detur.h.d.iſta.l.in prin.videatis expoſitionem litere[nulla eſt]ſicut nec venditio.vt.ff.de contrahen.emptio.ꝛ ven.l.ſi quis donationes cauſa.in ſin.[non pōt]vt.ff.pro ſocio.l.ſi conuenerit.

i ☞ Donatio cauſa mortis extinguitur morte donatarij donatore ſuperuiuente.

i **Vxor.** †In.§.iſto dicitur.ſi vxor voluit fructum fundi ſui marito dari ab herede eius:ꝛ ſi non daretur voluit certam pecuniam mortis cauſa ei donari ſi moriatur vir viua muliere talis ſtipulatio diſſoluitur ꝛ talis traditio annihilatur.vnde ſi traditus eſt fundus poſſet reuocari ſi pecunia eſt ſoluta poſſet condici:qꝛ quo caſu condictio naſcitur contra extraneos:eodem caſu nihil agitur inter virum ꝛ vxorẽ.h.d.iſte §.videatis expoſitionem litere[ſoluitur]vt.ff.eo.l.cum hic ſtatus in prin.ꝛ.§.ait oratio[inter maritos].i.inter coniuges[nihil agitur]quaſi inter extraneos facta eſt donatio:ꝛ ſi moritur donatarius anteq̃ donans donator condicit.vt.ff.de dona.cã mortis.l.ſenatus.§.donatio.in fine.

m **Mortis ſue cauſa.** In.l.iſta dicitur.ſi ſocer donat nurui vel genero mortis ſue cauſa non valet donatio:quia morte ſoceri non ſoluitur matrimonium:ſiue pater ſocer filium vel filiam heredem inſtituerit:ſiue exheredauit:ſed quid ſi ſocer diuortij cauſa donauit nurui vel genero:certe tunc aliter videtur dicendum.Vnum ſciatis ꝙ ſi res que date ſunt eſtimate in dotem viro conſentiente mulier in vſus ſuos habuit ꝛ deteriores fecit ſi mulier velit aliquas res vendicare a viro:vel ſi alique res dicerentur viro legate hic non cadit compenſatio[conuenit]ſed vir poteſt donare vxori mortis cauſa.vt.ff.eod.l.ſi cum in ſi.[diuerſa cauſa eſt]a caſu predicto:quia per diuortium ſoluitur matrimonium vt.ff.titu.proxi.l.j.

i ☞ Vſuras dotis ſi vir viuens non petit donare videtur ꝛ periculo viri ſunt ꝛ morte confirmantur.

v **Ir vſuras.** †In.l.iſta dicitur.vxor promiſit dotem viro ꝛ ſi non ſolueret promiſit ei vſuras.modo queritur ſi vir ſumptibus ſuis vxorem ꝛ familiam eius exhibuit:vtrum dote prelegata poſſunt vſure peti.rñdetur ꝙ non:qꝛ videtur hoc caſu ei donare[dedixerit.]ſcilicet quod facere potuit.vt.C.de rei vxo.act.l.vna.§ exactio[confirmatio]qꝛ vir prelegauit dotem vxori:ꝛ dixit:ſi qua donaui vxori valere volo quod facere poteſt.vt.ff.de lega.j.l.ſi quando.ꝛ.C.eo.l res que.

i ☞ Res empta ex pecunia mulieris donata viro vendicari poteſt.

v **Xor marito.** †In l.iſta dicitur.mulier marito ſuo donauit.c.maritus de illa pecunia rem mobilem vel immobilem emit:ꝛ poſtea deſijt eſſe ſoluendo:ꝛ res extant mulier reuocat donationem.modo queritur vtrum mulier poſſit petere ipſas res:ꝛ certe videtur ꝙ ex quo maritus non eſt ſoluendo deducto ere alieno ex quo res iſtas poſſidet ꝙ ſit locupletior.vnde cum mulier pro illis rebus aliter non poſſit habere regreſſum dicendum eſt ꝙ mulier habet vtilem rei vendicationem[querimus]ſed alibi querimus.vt.ff.de verbo.ſigni.l.ſubſignatum.§.j.[directo]id eſt directa rei vendicatione.vel directo.i.a poſſidente.vt.ff.de rei vendi.l.officium.in ſi.Or not.ꝙ res empta de pecunia mea non eſt mea.vt.C.de rei vendi.l.ſi vt proponis.fallit hic in marito non exiſtente ſoluendo in ſubſidium.ſic ꝛ alibi aliquid ſtatuitur quod alias non ſtatueretur.vt.ff.de lega.j.l.plane.j.ꝛ.C.de rei vendi.l.ſi ex pecunia.ꝛ.C.arbi.tute.l.curator.

s **I quid mihi.** In lege iſta dicitur.ſi aliquis quod vult mihi donare cauſa mortis pure vxori mee voluntate mea tradidit non valet:quia illo conualeſcente teneor ei condictione:illo mortuo nihilominus pauperior ſum:quia non habeo quod habiturus ſum.hoc dicit iſta lex.videatis expoſitionem litere.ꝛ ad iſtam legem concordat ſupra eodem.lege tertia in fine.cum ſequenti.ſecus ſi aliquis erat mihi legaturus ꝛ voluntate mea legauit vxori mee.ꝛ que ſit ratio.dixi ſupra eodem.lege ſi vir.§.quod legatarius.

1 ☞ Donatio que poteſt condici poteſt in ſtipulationem conuerti: ⁊ ſtipolatio poteſt probari per literas.

1 c **Si que a marito.** † In .l. iſta dicit. mulier miſit marito tales literas. marite cariſſime ſcio q̄ cū peterē a te vt deberes mihi mutuare .xx. ad res meas expediendas q̄ illa mihi numeraſti ſub ea conditione vt ſi per me vel meos mores ſtaret quo minus matrimoniū permaneret perpetuo: vel q̄d a te diuerterem: vel repudiū tibi mitterem ſine cā illa .xx. deberem tibi reſtituere q̄ a die numerationis noluiſti eſſe mea ex cā donationis ſi non diuerterē. modo queritur ſi mulier repudium miſit marito ſuo: vtrum pecuniam debeat reſtituere. rn̄detur ſi cōditio extitit q̄ per mulierem ⁊ per mores ſuos diuortium eſt ſecutum: tunc pecuniā dʒ reſtituere: q̄ pecunia q̄ ex cā donatiōis donata eſt conuerſa eſt in cāʒ mutui. ſi autē cōditio non extiterit tūc videtur donatio. vnde repetet̄ quatenus maritus inuenit̄ pauperior ⁊ ipſa locupletior. h. d. iſta .l. videatis expoſitionem litere [literas] idest epiſtolam ad eum abſentem [vel literas] idest ſtipulatione promiſit: de qua ſtipulatione fuerunt facte litere ⁊ ſcriptura [ſteterit] quia diſceſſit ab eo inuito: vel propter malos mores diuortiū celebratum eſt. Or ſignori iſta .l. vult dicere vt dixi in caſu ⁊ adhuc repeto. ſed ad .l. iſtam opponitur ⁊ videtur q̄ tribus rōnibus ſtare non poſſit. prima ratio eſt ſi donaui vxori .xx. ⁊ ipſa mittit has literas. viginti promitto tibi reddere ſi diuertam te inuito: eſto q̄ diuertat te inuito q̄ño ex ſtipulatione tenetur cum ſtipolatio hʒ contrahi inter preſentes. vt inſtit. de inutili. ſtipu. §. item verborum. q̄ hʒ contrahi ſtipulatio ⁊c. vt .j. de verbo. oblig. l. continuus. Ad iſtud rn̄detur multis modis. ⁊ vno modo ſic. hic eſt ſpeciale ſtipulationem contrahi inter abſentes: ⁊ ſic alibi eſt ſpeciale q̄ donatio contrahat̄ inter abſentes. ſ. de ſponſa. l. j. ⁊ ij. ſed hec reſponſio nō videt̄ bona: cum iſte donationes non debeant contrahi vt inter infeſtos: ſʒ vt inter beniuolos. vt. ſ. eo. l. ſi id quod. in princi. in ver. ſi quas. ⁊ ideo ſpreta iſta reſponſione poteſtis alijs duobus modis dicere: ⁊ vno modo ſic q̄ mulier non miſit literas inter abſentes ſed mulier preſens marito preſenti ita promiſit: dixit maritus O mulier viginti que tibi mutuaui promittis mihi reddere ſi diuerteris a me inuito. dixit mulier: pmitto: ⁊ ſic illa ſtipulatio literis continebatur. vel pōt dici ſecundo modo q̄ maritus donauit vxori viginti: ⁊ ſtipulatus fuit ſibi reddi ſi vxor a ſe inuito diuerteret. poſtea mulier ad proteſtandā fidem illius ſtipulationis precedentis miſit literas marito: cum mihi .xx. mutuaſti ſignifico ſi a te inuito marito diuertam q̄ illa tibi reddam. alij dicunt q̄ hic mulier miſit epiſtolā in qua fatebat̄ per ſtipulationem q̄ marito viginti redderet ſi ab eo inuito diuerteret iſta epiſtola ⁊ non inducat ſtipulationem: tn̄ ſtipulationes interceſſiſſe probat. vt. ſ. de po. l. publia. in fi. Secundo inſtatur ⁊ opponit̄ ad .l. iſtam. q̄ño ſi donaui vxori viginti illa viginti poſſunt in cām mutui cōuerti cū pecunia debita ex vna cā in aliā cām cōuerti non poſſit. vt. ſ. mand. l. qui negotia. ad q̄d vos dicetis q̄ pecunia debita ex vna cā non pōt conuerti in aliam ſolo pacto. C. ſi cer. pe. l. ex ſi pretio. ⁊ C. de iure dot. l. auia. ſed hic ſtipulatus ſuʒ ſi a me inuito diuerteret illa mihi reddi. certe nouatio pōt fieri per ſtipulationē. vn̄ ſi donaui vxori viginti non valuit donatio. ſ. l. j. ⁊ l. ſi ſpōſus. in fin. ſi ſtipulor illa viginti ex cā mutui reddi bene pōt nouari vt hic. vel pōt dici alio mō. pecunia que debetur ex vna cā non cōuertitur in aliaʒ ſolo pacto ſi non eſt preſens ⁊ parata ſolutioni. vt in .l. qui negotia. ſecus ſi eſt preſens ⁊ parata ſolutioni. ſ. ſi cer. pe. l. ſingularia. ita erat hic vxori donauerā viginti vxor habebat parata vt mihi redderet: fui ſtipulatus ab ea ſi me inuito diuerteret ex cā mutui teneret̄. fac. C. ſi cer. pe. l. ſi pro mutuo. vel pōt dici: ſi teneris ex cā efficaci ex cā mandati illa ſolo pacto non transfert̄ in cauſam mutui: ſed ſi teneris ex cā inefficaci: vt eſt donatio. q̄ ſola penitentia reuocatur pōt in cām mutui conuerti. Tertio inſtatur ⁊ opponit̄ ad .l. iſtam. ⁊ videtur q̄ ſtare nō poſſit: ecce ſi ſtipulor ab vxore viginti ſi diuertat a me inuito videt̄ q̄ ſit cōtra bonos mores: q̄ matrimonia debent eſſe libera ⁊ abſoluta in cōtrahendo ⁊ diſſoluendo. vnde videtur cōtra .j. de verb. obli. l. ſi diuortio. ⁊ l. ſtipulatio hoc modo. Ad q̄d vos dicetis duobus modis: ⁊ vno modo ſic. ſi ſtipulor ab vxore ſi diuertat dari de ſuo eſt cōtra bonos mores: q̄ matrimonia debent eſſe libera. vt. C. de ſponſa. l. vlti. ⁊ C. de inutil. ſtip. l. ij. ſʒ ſi ſtipulor ab ea ſi diuertat reddere mihi q̄d eſt meū non eſt cōtra bonos mores. ⁊ ſic loquit̄ .l. noſtra. vel pōt dici ſcd̄o modo hic q̄ñ donaui mulieri donaui ſub iſta conditione ſi diuerteret a me vt illā pecuniā creditā redderet: poſtea fui ſtipulatus q̄ ſi diuerteret pecuniā creditā redderet: hic ſi diuertat non videor exigere penā diuortij: ſed pecuniam datam recuperare in defectū conditionis. quod eſſe poteſt. vt. ſ. ſi cer. pe. l. non omnia.

1 ☞ Donatio inter concubinam ⁊ amaſium valet: non autem inter virum ⁊ vxorem.

1 b **Si predia.** † In .l. iſta dicitur. ſcia erat tua concubina tpe concubinatus donaſti ei predia vel mancipia: poſtea duxiſti eam in vxorem. contracto matrimonio alia predia vel mancipia dediſti ei. ⁊ ipſa predia donata in concubinatu reddidit. modo queritur vtrum videatur facta nunc donatio conſtante matrimonio que eſt prohibita: an permutatio vel alius contractus innominatus: ⁊ rn̄detur q̄ potius videtur fuiſſe permutatio vel alius contractus innominatus: ſed numquid cibaria facta in mancipiis recuperabit maritus. reſpondetur facta tempore concubinatus non recuperat. Item facta tempore matrimonij ſi fuerunt in vſu mariti ⁊ mulieris q̄d non recuperabit. h. d. prin. huius .l. videatis expoſitionem litere [tempore concubinatus] q̄ concubinus concubine pōt donare. vt .j. de dona. l. affectionis. niſi ſit miles. vt. C. e. l. ij. [acceptis] ſcʒ a marito [geſtum videri] idest permutationem eſſe factam [interueniſſe] ⁊ lʒ inter virum ⁊ vxorem ſit prohibita donatio: non alius contractus. vt. ſ. eo. l. j. ⁊ ij. ⁊ l. ſi donate. in fi. [fuerint] nam tunc maritus alimenta preſtita mancipijs vxoris non repetit. vt. ſ. eo. l. ſi id quod. §. vlti. ⁊ l. ſi vir.

Filius rebus matris. In §. iſto dicitur: filius qui erat in poteſtate patris ſolitus erat gerere negotia materna. iſte de pecunia matris mancipia ⁊ quaſdam res emit: ⁊ inſtrumentum in ſua perſona factum eſt: ille filius deceſſit: numquid mulier poteſt cum marito experiri ⁊ qua actione. ⁊ rn̄detur ſi mulier noluit illam pecuniam filio donare: ſed voluit eum habere obligatum ⁊ deceſſit habet actionem contra maritum de peculio intra annū: ſed ſi voluit donare ſicut non pōt donare marito: ita nec eius filio. vnde reuocabit inq̄tum ipſa pauperior eſt effecta ⁊ maritus locupletior. h. d. iſte. §. videatis expoſitionē litere [rebus] adminiſtrandis [ſuo nomine confecit] i. confici [deceſſit] ſcʒ filius [in ptāte patris] ⁊ ſic pater oia iure peculij occupauit [voluit eſſe] q̄ noluit ei donare: ſed conceſſit ei vt ſuo procuratori [actionē habere] ſcilicet neg. geſt. vt mādati. de peculio. nā pater ex ꝯtractu filij tenet̄ intra annū de peculio. vt. ſ. q̄ñ actio de pecu. ex anna. l. j. [factus eſt] q̄ ſicut mulier prohibet̄ donare marito: ita eius filio qui eſt in ptāte mariti. vt. ſ. eo. l. iij. §. qui in eiuſdem. ⁊ lʒ iſte filius deceſſerit non eſt confirmata donatio q̄ morte donatoris confirmatur. vt. ſ. e. l. cum hic ſtatus. in pn.

a **Si quis vxori.** In .l. iſta dicitur. donaſti vxori ea conditione vt illa .c. tibi in dotem daret: tu donator deceſſiſti non mutata voluntate: numquid donatio que non valuit ab initio conualeſcit ex poſtfacto. certe ſic. h. d. iſta .l. videatis expoſitionē litere [ſi quis] ſcʒ maritus [in dotem accipiat] ⁊ ita ſe obligauit ad dotem reſtituendam ſoluto matrimonio [cōualeſcit] ſcilicet morte. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. eo. l. cum hic ſtatus. in princi. ⁊ §. ait oratio. ⁊ C. eo. l. donationes.

v **Vitricus.** In .l. iſta dicitur. ſi ſum tibi vitricus ⁊ tu es meus priuignus conſtante matrimonio tu poteſt mihi donare ⁊ ego tibi: quia tu nō eras in ptāte matris tue. h. d. princi. huius .l. videatis expoſitionem litere [vitricus] dicitur vitricus qui eſt maritus matris tue ⁊ tu non es filius eius: ſed ex alio marito natus: ⁊ tu es eius priuignus. vt inſti. de nu. §. affinitatis [non prohibentur] quare: quia non contingunt ſe per poteſtatem: ⁊ inter illos prohibite ſunt donationes. vt. ſ. eo. l. iij. §. qui in eiuſdem.

Diuortij. In §. iſto dicitur q̄d vir poteſt donare vxori vel e contra cauſa diuortij. diceret aliq̄s: quomodo valet: q̄ iſta donatio videt̄ fieri cauſa diuortij: ⁊ ita mala voluntate: vnde q̄ñ vnus donat alteri. rn̄detur diuortiū aliq̄ñ fit bona voluntate: nam celebrat̄ aliq̄ñ ꝓpter ſacerdotiū q̄d ſuperuenit viro: vel etiā ꝓpter ſterilitatem viri vel mulieris: vel ꝓpter ſenectutē aut valitudinem: aut maliciā. quare dicendū eſt donationē valere. h. d. iſte. §. cum .l. ſeq. ⁊ prin. ſeq. l. videatis expoſitionem litere. [conceſſe ſunt] q̄ conferunt in tp̄s quo vir ⁊ vxor eſſe deſijt. vt. ſ. eo. l. in cām. in fi. [ſepe enim] modo rn̄det oppoſitioni que poſſet ſibi fieri: q̄ diuortiū celebratur bōa gratia. ⁊ ad hoc eſt ſi propter ⁊c. vt dicit̄ in litera [diſſoluitur] vt. ſ. eo. l. cum hic ſtatus. §. diuortio. ⁊ eo caſu vnus donat alteri diuortij cā. vt. ſ. de nego. geſt. l. diuortio. q̄d hodie non fit. vt in auc. vt liceat matri ⁊ auie. §. q̄ vero ex conſenſu.

e **Et de bona ⁊c.**

Diuortio facto. In §. iſto dicitur. licet cauſa diuortij futuri ſiue pſētis poſſit donatio fieri: tn̄ ſi donatio facta eſt cōſtante matrimonio ⁊ ſecutū eſt diuortiū nō confirmatur donatio etiam ſi patronus

d. nauſ

donauit liberte ſue quã non licet diuertere ab eo inuito: ꝛ ſi di uertit illa donatio reuocatur. De ſecuto diuoꝛtio perinde eſt ac ſi donatio non interceſſiſſet. h.d. iſte. §. videatis expoſitionem li tere[non confirmabitur.]imo reuocatur. vt.ſ.eo.l. ſed interim. §. ſi maritus. niſi nouus conſenſus accedat. vt.ſ.eod.l.cum hic ſtatus. §. ait oratio[non fuiſſet]ꝛ vbi liberta diuertit ab eo inui to licet non poſſit alij nubere: tamen deſijt eſſe vxoꝛ. vt.ſ. titulo pꝛoxi.l. quod ait lex.

De eo quidem. In .l. iſta dicitur. vxoꝛ mea tignũ meũ vel lapi dem meum iungit edibus ſuis voluntate mea cum vellẽ ei donare: numquid de illo tigno vel lapide age re potero: ꝛ certe ꝫ non habeat locum actio de tigno iniuncto vel ad exhibendum: q2 voluntate mea iniungit: tamen ſi ſolutũ eſt edificium illud tignum potero vendicare[de eo] ſcilꝫ tigno vel lapide[ex lege. xij. tab.]de tigno iniuncto nec furti manife ſti. vnde no. hic vbi vxoꝛ mea iniungit tignum vel lapidem meũ edibus ſuis voluntate mea dicendum eſt ꝙ ego non poſſum ſe parare obſtante ſenatuſcõ. qđ pꝛohibet aliquid ſeparari: ſed ex quo illud eſt ſolutum poſſum vẽdicare. vt hic. ꝛ.ſ.e.l. marcellꝰ.

1 Donatio facta mulieri diuertenti vt reuertatur valet.

1 Vir mulieri. † In .l. iſta dicit. ſi vxoꝛ tua diuertit a te: ꝛ tu celebrato di uoꝛtio dediſti aliqua vt ad te reuerteret ſi fuerit re uerſa ꝛ poſtea diuertit ſi verũ fuit diuoꝛtiũ donatio fuit valida: ſi ſimulatũ donatio nõ fuit valida: ꝛ ita ait trebatiꝰ. ſed certe verius eſt qđ pꝛoculus ꝛ cecilius aiunt ꝙ tunc fuit ve rum diuoꝛtium ꝛ valet donatio qñ alie nuptie ſunt ſecute: aut ſi longo tempoꝛe mulier vidua fuit: alias non fuit verum diuoꝛ tium: ꝛ ita non tenuit donatio. h.d. iſta .l. videatis expoſitioneꝫ litere[alterum eſſe matrimonium]quare hoc: q2 vbi eſt verum diuoꝛtiũ põt donari ſi eſt ſimulatum non põt donari: q2 nõ dꝫ vir vxoꝛi donare cõſtante mr̃imonio.[alias].i. ſi nõ eſt verũ di uoꝛtiũ[futuram eſſe] impediente matrimonio. vt.ſ.eo.l.j.ꝛ.ij.

Quod vir. In .l. iſta dicit. ſi mulier nondũ viri potẽs nubit mihi vxoꝛ mea non eſt: ſponſa videt eſſe. vnde ſi dono ei donatio eſt valida. hoc dicit iſta .l. videatis expoſitionem lite re[exiſtimo] q2 donatio bene valet inter ſponſum ꝛ ſponſam. vt.ſ.e.l. ſi ſponſus. ꝛ .l. cũ hic ſtatus. §. vlti. ꝛ in auf. vt ſpon. lar.

1 Donatio facta poſt matrimonium eſt illa que infringitur nec inſpicitur an fuerit facta ante traductionem vel poſt: qđ lo cum habet in certo caſu: in caſu vero dubio bene inſpicit vtrũ fuerit facta ante traductionem vel poſt.

1 Seia ſempꝛonio. † In .l. iſta dr̃. ſeia mulier intẽdebat nubere ſempꝛonio: anteꝙ̃ nuberet ꝛ in domum du ceretur fuit conſcriptum inſtr̃m dotis: eo cõſcripto ante cõpletũ mr̃imoniũ ſeia donauit ſempꝛonio. x. aureos. num quid valet donatio. rñdet ſi facta fuit anteꝙ̃ duceret in domũ valet donatio: q2 ante contractũ matrimoniũ vxoꝛ põt donare viro ꝛ ecõtra: ſed ſi facta eſſet poſtꝙ̃ iam eſſet matrimoniũ con tractũ: qđ fit cõſenſu nõ valet donatio. h.d. pꝛin. huiꝰ .l. videatis expoſitionẽ litere[duceret]repetatis ꝛ anteꝙ̃ tabule: vel po teſt legi alio mõ vt maioꝛ ſit dubitatio[duceret] ſcilꝫ poſtꝙ̃ tabule dotis ſignarent: q2 plerũqꝫ dos ante nuptias ꝯtractas da tur. vt.ſ. de iure do.l. dotis[nõ valere]nã ꝯtcto matrimonio pꝛo hibita eſt donatio inter virũ ꝛ vxoꝛem. vt.ſ.e.l.j.ꝛ.ij. ſed anteꝙ̃ ꝯtũ ſit mr̃imoniũ donatio facta eſt valida. vt.ſ.eo.l. ſi ſponſus.

Virgini. In .§. iſto dr̃. tu intẽdebas ꝯhere matrimo niũ cũ aliqua virgine q̃ erat viri potẽs: ꝛ cuꝫ ea ſponſalia ꝯtiſti: ꝓ triduũ anteꝙ̃ nuptie ꝯherent duxiſti eam in vicos tuos: ꝛ tenebas eã in ſeparata .i. remota a te: ante diem nuptiarũ: ꝛ anteꝙ̃ aquã ꝛ ignẽ acciperetis donaſti ei. x. aureos ſecute ſunt nuptie: demũ celebratũ eſt diuoꝛtiũ mulier repetit a te dotẽ: nunqd. x. aureos donatos poteris retinere de dote: re ſpondet ꝙ nõ. h.d. iſte. §. videatis expoſitionẽ litere[acciperet] ideſt benedictionẽ aque ꝛ ignis[ee dẽ nuptie]alias idẽ ſcꝫ ſpõ ſus[de dote deduci]q2 valuit donatio. vt.ſ.l. pꝛoxi. ꝛ ad iſtud accedit. C. de rei vxo. act.l. vnica. §. ſed nec ob res donatas.

1 In re empta de pecunia donata a viro vxoꝛi conſiſtit do natio ſi illa donetur ab vxoꝛe viro.

1 Si vxoꝛ. † In .l. iſta dr̃. vir donauit vxoꝛi num mos: mulier ex illis nũmis emit ſeruũ ꝛ ei traditus eſt: poſtea illũ ſeruũ viro donauit ꝛ tra didit: nũqđ illa donatio erit valida. certe ſic: q2 nõ po teſt dici qđ ſit donatio: q2 potꝰ eſt reſtitutio rei donate. h.d. iſta .l. videatis expoſitionẽ lr̃e[eſſet]q2 due pſone ſunt pꝛohibite. vt.ſ. e.l. iij. §. qui in euſdẽ. ꝛ. §. verbũ[pſtari põt] q2 non vr̃ donaſſe: ſed potꝰ qđ acceperat reddidiſſe. vt.ſ.e.l. ſi ſponſus. §. qđ autẽ.

De diuoꝛtijs ꝛ repudijs Rubrica.

1 Differentia que ſit inter diuoꝛtium ꝛ repudium.
2 Leges ciuiles ex quibus habentur diuoꝛtia ſeu repudia fieri poſſe non tenent: ſecus de iure canonico: ꝛ in quibus caſibus: vt per Goffre. in ſumma huius titu.

Signoꝛi de ſponſalibus ꝛ matrimonijs ꝯhendis in ſuperio ribus dictũ eſt. verũ q2 matrimonia diſſoluunt per diuoꝛtium: ꝛ ſponſalia per repudiũ: ponit de diuoꝛtijs ꝛ repudijs. † Nam 1
pꝛopꝛie eſt diuoꝛtiũ inter virũ ꝛ vxoꝛẽ. repudium eſt inter ſpon ſum ꝛ ſponſam. vt.ſ. de verbo. ſig.l. inter diuoꝛtiũ. ꝛ.ſ.eo.l.ij.ꝛ.ſ.
2 ad.l. iul. de adul.l. ſi adulteriũ. §. diuoꝛtiũ. Et no. † circa hunc ar ticulum tria iura. eſt enim ius antiquũ. ff. eſt ius nouũ. C. eſt ius nouiſſimũ autenticoꝛũ. iure veteri. ff. diuoꝛtiũ eſt repudiũ pote rat ſubſequi ſine vlla cã. vnde aliqñ fiebat mala gratia. aliquã do bona gratia. vt.ſ. titu. pꝛoxi.l. cũ hic ſtatus. §. diuoꝛtio. ꝛ.l. vi tricus. in fi. ꝛ.l. ſeq. ꝛ pꝛincipio ſeq. eſt ſcðm ius nouũ. C. ſm qđ non poſſunt diuertere ſola ꝯria voluntate. nã licet ſolo conſen ſu ꝯhitur: tñ non ſolo cõſenſu diſſoluit niſi ex cauſis iuſtis. pu ta ſi vxoꝛ cõmiſit adulteriũ: vel ſi machinata eſt in vitã viri: vel ſi maritus crimẽ leſe maieſtatis cõmiſit. vt. C. eod.l. conſenſu. eſt ius nouiſſimũ autenticoꝛũ quo quedã alie cauſe ſunt ſupaddi te: alique detracte. vt in auf. de nu. §. vl. ꝛ in auf. vt li. ma. ꝛ auie §. diſtrahunt. Sed de iure canonico pꝛedicta non ſeruant. imo quos Deus cõiungit homo non ſeparet. vt plenꝰ dixi.ſ. de ne go. geſt.l. diuoꝛtio. Unde de diuoꝛtijs ꝛ repudijs videamꝰ qđ ſit diuoꝛtium ꝛ qualiter contrahatur. vt.ſ.eo.l.ij. ꝛ qualiter pꝛo uocetur ad diuoꝛtium. de quo dicitur.ſ.eo.l. toti. ꝛ ſi penituerit quando poſſit vir diuertere eo inuito. dicitur.ſ.eo.l. pen. ꝛ vlti.

Dirimitur. In .l. iſta ponuntur multi modi quibus ſoluitur matri 1
moniũ: nam ſoluitur matrimonium diuoꝛtio: 1
moꝛte: captiuitate: ꝛ ſeruitute alterutrius ſi alter eoꝛum in ſeruitutem deducitur. h.d. iſta .l. videa tis expoſitionem litere[diuoꝛtio] quod qualiter fiat dixi.ſ. in rubrica.[moꝛte]ſcilꝫ naturali: q2 moꝛs omnia ſoluit. in auf. de nup. §. deinceps[captiuitate]quod intelligo eſſe verum ſi mu tat affectionem que remanſit in ciuitate. vt in auf. de nup. §. etiam[eoꝛum]puta ſi damnatur in metallum. vt. C. de donat. inter virum ꝛ vxo.l. res que. deportatione vero non ſoluitur ma trimonium niſi mutetur affectio. vt. C.eo.l.j.

Diuoꝛtium autem. In .l. iſta dicũ tur tria. pꝛimo dicit qđ ſit diuoꝛtiũ. ſecundo ponit quibus verbis celebretur diuoꝛtiũ. tertio quibus modis celebretur repudiũ: ꝛ dicit diuoꝛtium a diuerſitate mentiũ. nã ꝙ̃diu vir ꝛ vxoꝛ ſunt in eadẽ volũtate durat matrimoniũ. vel diuoꝛtiũ dici tur cũ illi q celebrãt diuoꝛtiũ in diuerſas partes vadũt. ſecundo dicit in diuoꝛtijs ſunt talia verba cõpꝛobata: nolo eſſe tuus vir deinceps res tuas tibi habeto. itẽ res tuas tibi agito. Tertio di cit ꝙ libellus repudij hꝫ ita formari. nã ſpõſus mittit ſpõſe no lo tibi fieri vir: deinceps cõditiõe tua nõ vtar. ꝛ põt mitti abſen ti ꝛ pꝛeſenti. ꝛ nihil intereſt vtrũ nuncius qui mittit ſit in pꝛãte alterutriꝰ vel non. h.d. iſta .l. videte expoſitionem litere[eunt] vnde no. ꝙ̃diu vir ꝛ vxoꝛ ſunt euſdẽ voluntatis durat matri moniũ. vt.ſ. de ritu nup.l.j. ꝛ ex quo ſunt diuerſe voluntatis ce lebrãt diuoꝛtiũ. ꝛ ſic iuriſcon. hic alludit vocabulo. ſic ꝛ alibi.ſ. de acq. poſ.l.j. in pꝛin. ꝛ.ſ. ſi cer. pe.l.ij. §. appellata. ſed ad pꝛinc. huius .l. oppo. ꝛ videtur ꝙ diuoꝛtium nõ dicatur a diuerſitate mentiũ: imo a volũtate: q2 placet eis diuertere. ad quod vos di cetis diuerſitas mentiũ eſt habito reſpectu ad matrimonium: q2 ex quo volũt diuertere incipiunt habere diuerſas ꝛ contra rias voluntates ei quam in ꝯhendo habuerunt: ſiue vterqꝫ cõ ſentiat in diuertendo: ſiue alter tantum. aliquãdo tamen eſt ꝙ vir vult diuertere ab vxoꝛe. vt. C.eo.l. cõſenſu[in repudijs].i. in diuoꝛtijs[hec verba]ſub. q2 dicit vir: nolo tibi plus vir eſſe: res tuas tibi agito: res tuas tibi habeto. vt.ſ.eo.l. nullum.

Diuoꝛtium non eſt. In .l. iſta dici tur ſi vir foꝛte iratꝰ ob aliquã cãm dicit vxoꝛi bella donaſ faciſo fa cta tua: q2 nolo eſſe tuus vir deinceps non eſt diuoꝛ tiũ: q2 qui calore iracũdie diuertit nõ videt diuertiſſe niſi illa pꝛe ſeuerãtia animi fiat vel duret: ꝛ ideo que calore iracũdie diuer tit ſi in breui reuerſa eſt nõ videtur diuertiſſe. h.d. iſta .l. videatis expoſitionẽ litere[animi fuiſſe]ideſt ex pꝛopoſito fuiſſe[nec di uertiſſe videtur]vt.ſ. de ritu nupti.l. plerumqꝫ. ꝛ.ſ. titu. pꝛoxi.l. vir mulieri. Or ſignoꝛi not. hic quod calore iracundie fit nõ vi detur fieri. vt.ſ. de regu. iuris .l. quicquid. ꝛ ſic ira interdum ex cuſat licet ira ſit ſpecies delicti. vt.ſ. de minoꝛi.l. ſi ex cauſa. §. ſi

commiſſum. Item nota hic in fine quod non videtur factum quod non durat. vt. j. de acqui. poſ. l. non videtur.

1 Ubi eſt dare priuationem ibi eſt dare habitum.

1 **Iulianus libro. xx. ff.** †In l. iſta dicit. vxor tua cepit furioſa eſſe: nunquid ipſa poterit tibi mittere repudium: vel tu ei: ꝛ r̃ndetur ꝙ tu potes mittere ei repudium: ipſa autem mittere non poteſt propter dementiam ſuam: nec eius tutor: pater autem ipſius bene poteſt mittere tibi libellum repudii [habetur] accedit. ff. de procu. l. i. in fi. ꝛ. j. de iure codi. l. ſi. §. viri. [poſſe] vt. j. ſolu. matri. l. ſi cum dotem. §. ſi autem.

Si filia. In l. iſta dicit. tu pro filia tua dotem dediſti ꝛ conueniſti cũ genero ꝙ ſi ipſa p̃decederet ꝙ dos tibi redderet: cogitauit filia ꝛ dixit marito dos dꝫ redire ad patrẽ meũ: vnde nolo ꝙ redeat: vnde volo a te diuertere: ꝛ ita diuertit p̃ſtando culpã diuortio vt tu maritus lucreris dotẽ: nunqd iſtud nocet patri quominus dos redeat ad patrẽ: certe non. vnde ſicut ſi filia deceſſiſſet conſtante matrimonio rediret dos ad patrẽ. ita hoc caſu. h. d. iſta l. videatis expoſitionem litere [afficiat] i. eius lucro afferat [ei] idest patri [filia.] Or ſignori. l. iſta dicit vnũ qđ videtur oibus. ll. contrarium ſi filia eſt emãcipata ꝛ pater dat dotẽ: ergo dos nõ eſt profecticia: imo aduenticia. vnde moriente filia nõ dꝫ redire ad patrẽ. vnde videt̃ ꝯ. C. de rei vxo. act. l. vna. §. extraneum. ad qđ põt dici olim iure. ff. ſiue filia erat in p̃tãte: ſiue emancipata paterna affectio faciebat dotem p̃fecticiã. vt hic. ꝛ. j. ſolu. ma. l. filio. ſed hodie iſtud eſt correctũ. vt in p̃alle. §. extraneum. ꝛ ita in hoc. l. iſta erit correcta. vel dicatis pater dedit dotem pro filia ꝛ ſtipulatus fuit dotem ſibi reddi ſi decederet cõſtante matrimonio. vnde ſicut ſi qlibet alius extraneus dat pro muliere dotẽ: ꝛ ſtipulat̃ dotẽ ſibi reddi dos dꝫ ad eũ redire. vt in. §. extraneũ.

1 Quo ad quid dicitur quaſi matrimonium: quo ad qd non.

1 **Uxores eorum.** †In l. iſta dicitur: aliqs fuit capt⁹ ab hoſtib⁹: nunquid vxor ſua ſtatim põt alij nubere: certe nõ: qꝛ remanet vxor q̃diu nõ mutat affectionẽ: vel niſi libellũ repudij mittat. vnũ ſciatis ꝙ quotiẽs dubiũ eſt an aliqs q eſt captus viuat vel nõ: vxor ei⁹ dꝫ abſtinere quoqꝫ an. a ſecundis nuptijs ꝯtinendo: ꝛ poſt. v. põt nubere. ꝛ qđ dictũ eſt in viro capto ab hoſtibus: idẽ in vxore capta ab hoſtib⁹ ꝛ viro remãſo domi. h. d. iſta l. videatis expoſitionẽ lr̃e [non p̃it] niſi mutaret affectionẽ vel niſi mitteret libellũ repudij. vt. j. dicit [dꝫ iminutũ] ſcꝫ vxor dotem: vir donationẽ propter nup. [ꝛ vxore captiua] i. capta. Or ſignori no. hic ſi vir capit̃ ab hoſtib⁹ ꝛ vxor nõ mutat affectionem vel nõ mittit libellũ repudij nõ deſinit eſſe vxor: ſec⁹ ſi mutat affectionẽ vel libellũ repudij mittat. vt. ff. eo. l. i. ſed ſi dubiũ eſt viuat vel in captiuitate ſit ante. v. ann. non põt alij nubere. poſtea ſic vt hic. ꝛ inſti. de nup. §. etiã. ſecus eſt ſi maritus militat: qꝛ poſt quadriennium põt alij nubere. vt. C. eo. l. vxor. q̃ videtur huic ꝯ. hodie aũt mulier dꝫ expectare ꝑpetuo ꝛ quãtiſcũqꝫ annis maritus fuerit abſens: ſiue in captiuitate: ſiue in expeditione non poteſt alij nubere. vt in auc. que eſt ſignata ſuper p̃alle. l. i. C. eo. l. vxor. que incipit hodie quantiſcunqꝫ annis ꝛc. ꝛ in auc. vt liceat matri ꝛ auie. §. quod autem.

Si penituit. In l. iſta dicit. maritus miſit vxori libellũ diuortij: poſtea mutauit volũtatẽ anteq̃ traderet̃ ei libell⁹ repudij: nũqd durabit matrimoniũ. certe ſic niſi cognita penitẽtia vxor incipiat h̃re volũtatẽ diuertẽdi: qꝛ tũc ſoluit̃ matrimoniũ per eã. h. d. iſta l. videatis expoſitionẽ lr̃e [ſi penituit eũ] ſcꝫ viri [dedit] ſcꝫ patri mulieris [iſqꝫ] i. libellus [dicendũ eſt] qꝛ non videtur miſiſſe ex quo penituit. vt. ff. eo. l. iij. ꝛ ad iſtud accedit. C. de appel. l. ſi quis [matrimonium] vnde ſi non venit in eius noticiam non videtur miſiſſe. vt. j. de pe. l. qui abſentem.

Diuus adrianus. In l. iſta dicit. ſi aliquis alienam vxorem euntẽ per viã publicã cepit ꝛ fecit qđ remitteret libellum diuortij marito ſuo dꝫ ille in triennium relegari. h. d. iſta l. videatis expõnẽ litere [miſiſſet] i. mitti feciſſet ſine cauſa. ꝛ ideo ſic exponitur: quia ipſe videtur mittere cum per alium mittit.

1 Diuortium non poteſt fieri niſi ſeptem teſtibus adhibitis in quorum numero libertus non numeratur.

1 **Nullum diuortium.** †In l. iſta dicitur ad hoc vt diuortiũ valeat requirũt̃. vij. teſtes puberes: ciues romani rogati p̃ter libertũ ei⁹ q miſit libellũ. ꝛ dicim⁹ libertũ ei⁹ ſiue ipſe manumiſit vel pater ei⁹: vel deſcendẽtes: vel ſurſum ꝟſum h. d. iſta l. videatis expoſitionem lr̃e [adhibitis] ſcꝫ ꝛ rogatis. ꝛ ita no. ꝙ teſtes rogant̃: qꝛ certus numerus exigitur ſicut eſt in teſtamẽtis [p̃ter libertũ] iſtud p̃ter põt legi exceptiue: vel põt legi incluſiue ꝙ ſi libertus ei⁹ qui mittit libellũ diuortij preſens ſit adhuc requiruntur. vij. teſtes. ꝛ inter eos non computatur libertus eius. ſimile no. ff. de procu. l. ſed hec. §. preter. ꝛ. ff. de pig. actio. l. i. [manumiſſus ſit] ſic ſumitur. ff. de probat. l. ſi arbiter. ſed liberti libertorum noſtrorum non dicuntur noſtri liberti. vt. j. de verbo. ſignifica. l. inter. §. patronus.

Patrono inuito. In l. iſta dicitur ꝙ liberta mea q eſt mihi vxor ſi eſt a me ſponte manumiſſa a me inuito diuertere non põt: ſed ꝛ ſi ex cã fideicõmiſſi ſit manumiſſa a me inuito poterit diuertere. h. d. iſta l. videatis expoſitionem lr̃e [nõ põt] ſub. ꝛ alij nubere ſub. ꝛ hoc verũ eſt cũ patronus ſponte manumiſit. ff. de ritu nup. l. in eo iure. in prin. ꝛ. l. matrimoniũ. ꝛ. j. l. proxi. [tunc enim põt] ſub. ab eo inuito diuertere ꝛ alij nubere. vt. ff. de ritu nup. l. proxime conſtitutũ dicit. vnde not. qđ plus iuris hꝫ ille patronus q manumittit ex volũtate q̃ q ex neceſſitate: nã liberta eius ab eo q ex voluntate manumittit ab eo inuito non poteſt diuertere ꝛ alij nubere: ſed ab eo q ex neceſſitate manumittit ſic. vt hic in fi. ꝛ q manumittit ex voluntate imponit operas: non qui ex neceſſitate. vt. C. de ope. lib. l. i. ꝛ. l. materna. ꝛ ibi no. multos alios caſus. vnde ſi placet hic repetatis.

1 Lex licet improbet diuortium fieri inuito patrono: tamẽ ipſum non annullat. Et ad hoc vt diuortium inuito patrono non poſſit impune fieri duo requiruntur. videlicet ꝙ patronus non deſinat eſſe patronus: ꝛ ꝙ libertam noluerit in matrimonium retinere: ſecus ſi taliſqualis eius voluntas in contrarium appareret. hoc dicit.

2 Duo vbi neceſſario ꝯcurrere debẽt ſi alterũ interueniat nõ ſuffic.

3 Uoluntas quandoqꝫ declaratur verbis ꝛ factis: quandoqꝫ verbis tantum.

4 Ex actibus exterioribus ſumimus coniecturam ad interiores.

1 **Quod ait lex.** †Signori. l. iſta q eſt vltima huius ti. in ſe cõtinet tria dicta. primo dicit libertã nuptã patrono non poſſe ab eo inuito diuertere ꝛ alij nubere: ſicut. l. iul. de maritandis ordinibus cauet̃. verũtamen qđ ait. l. iul. dꝫ ita intelligi ſi liberta a patrono inuito diuertit ꝛ alij nubit deſinit eſſe vxor. verũtamẽ fingitur vxor remanere: qꝛ non põt alij nubere nec in cõcubinatu eſſe: ꝛ qꝛ non hꝫ act. de dote. vñ ſi diuertit ab eo inuito ꝛ nubit alteri nõ eſt vxor vbi nõ eſt matrimoniũ: nec eſt vxor: nec etiaꝫ cum alio poterit habere cõnubiũ. Scđo dicitur qđ ad hoc vt liberta nõ poſſit diuertere a patrono eo inuito ꝛ alij nubere duo ſunt neceſſaria. ſ. ꝙ patronus remaneat patronus: ꝛ ꝙ velit eã habere in vxorẽ: ſꝫ ſi alterum deficit põt alij nubere eo inuito. Tertio dicit̃ ſi p̃ꝫ p̃rono expſſe vel tacite libertã in vxorẽ non h̃re poterit alij nubere eo inuito: ꝛ p̃ꝫ p̃rono expſſe ꝙ alij poſſit nubere ꝛ mittit liberte libellũ diuortij. p̃ꝫ ei tacite ſi facit ei tale quid q̃d nõ dꝫ fieri a viro ꝯſtãte matrimonio: qꝛ ꝯuenit eã act. rerũ amotarum: vel accuſat eã de adulterio vel de alio crĩe. Itẽ ſi accipit aliã vxorẽ: vel aliã cõcubinã: vel aliã petit vxo. nã eo ipſo tacite declarat patron⁹ ꝙ nõ vult eã libertã q ab eo inuito diuertit h̃re vxo. ꝛ ideo poterit ab eo inuito diuertere ꝛ alij nubere. h. d. iſta l. videatis expoſitionẽ lr̃e [qđ ait lex] . l. iulia de maritãdis ordinib⁹. de qua cauet̃. vt. j. vñ vir ꝛ vxor. l. vnica. §. i. vel dic ꝙ ait lex. ff. l. p̃xi. de ri. nup. l. i eo iure. ꝛ ordinat̃ ita lr̃a. qđ ait lex. ſub. illud qđ ait lex: qꝛ illa p̃hibitio ſi fac. ꝙ ſit diuortiũ. nã q ad qd nõ eſt diuortiũ: qꝛ nõ põt alteri nubere inuito p̃rono: nec in alteri⁹ ꝯcubinatu eẽ: nec h̃re ac. de dote. vñ quo ad iſta remanet vxor. ſic ꝛ alias matrimoniũ quo ad qd ꝯſtat: quo ad qd nõ. C. ad. l. iul. de fal. l. ſi qs decurio. ꝛ inſti. de adop. §. vlti. qđ ſ. diuortiũ nõ h̃re cũ eius facto ſit ſolutũ matrimoniũ. vt. j. p̃x. rñ. [ei eẽ] nõ tñ cõmitteret adulteriũ q eã cognoſceret. vt. j. ad. l. iuliã de adul. l. pe. [poſſe] huc uſqꝫ durat p̃mũ dictũ hui⁹. l. ꝛ vult dicere vt dixi in caſu: ꝛ hic repetatis ſi vobis placet. Or ſequit̃ [ait lex ꝛc.] incipit ſcđm dictũ: ꝛ in iſto ſcđo dicto dꝫ vt dixi in caſu ꝛ hic repetatis [volebat] ſub. ne alij nubat [autoritas] qꝛ põt alij nubere ꝛ ab eo inuito diuertere: ſꝫ q̃ſi deſijt eſſe patronus. Rñdeo ſi iſta liberta reſtituat̃ natalibus. vt. C. de ope. lib. l. pe. vel põt dici ꝙ deſinit p̃ronus eſſe ſi p̃ron⁹ reuocaret̃ i ſeruitutẽ. vt inſti. de capi. dimi. §. maxia. Or ſequit̃ in lr̃a [illud ꝛc.] hic incipit tertiũ dictũ: ꝛ in iſto tertio dicto dꝫ vt dixi in caſu. videatis expoſitionẽ lr̃e [p̃inde] mõ ponit exẽpla i quib⁹ apparet ꝙ nõ vult eã nuptã h̃re [ꝯueniri] nã ꝯſtante matrimonio nõ intendit̃ actio penalis vel famoſa: nec rerũ amotarũ q eſt i duplũ. vt. C. re. amo. l. ij. nec obſt. C. de fur. ꝛ ſeruo cor. l. vlti. in fi. qꝛ qđ ibi dicitur ꝙ agitur rerũ amotarũ. i. in factũ ob res amotas ꝛ in ſimplum [quere] annectit aliud exemplũ matrimonij. vnde nota hic ſm hec t̃pa ſolu. matri. accuſatur vxor de adulterio. hodie accuſatur cõſtante matrimonio. vt in auc. vt nul. iu. §. ſi qñ. ꝛ. §. ſi vero adulterã [tenuis] i. modicus [deſpõderit] id eſt deſpõ-

ſauerit

ſaueritꝰ[deſtinauerit] ideſt propoſuerit aliam habere in vxoꝛez. [appetierit] nam conſtante matrimonio non poſſet aliam vxoꝛem ducere vel concubinam habere. vt. ff. de his qui notan. infamia. l. j. ⁊ C. ad legem iuliam de adulte. l. eum qui [probandum] ſub. cum conſtante matrimonio concubinam habere nõ poſſit. vt. C. de concu. l. j. Oꝛ circa. l. iſtam no. multa no. ⁊ pꝛimo no. in pꝛimo dicto ſi liberta diuertit inuito patrono deſinit eſſe vxoꝛ quo ad quid ſcilicet vt deſinat eſſe vxoꝛ: quo ad quid non ſcilicet quo ad tria. ſcilicet vt non poſſit alij nubere inuito patrono: nec in concubinatu alterius eſſe: nec poteſt habere actiones de dote: ſic ⁊ decurio: ſi inſtrumentum decurionatus reuocatur in dubium quo ad quid deſinit eſſe decurio: quo ad quid non. vt. C. de decurio. l. ſi quis decurio. ſic ⁊ filius interdum quo ad aliqua dicitur filius: quo ad aliqua non. vt inſti. de his qui
2 ſunt ſui vel alie. iur. §. vlti. Itẽ in ſecundo dicto huius. l. not. † ꝙ vbi duo ſunt neceſſaria ſi vnum interueniat non ſufficit. ⁊ ad hoc facit. ff. de tranſactio. l. cum hi. §. pretoꝛ. ⁊. ff. de rei vendi. l. ſin autem. §. poſſideri. ⁊ C. de inoffi. do. l. ſi liqueat. ⁊ l. ſi totas. ⁊ ſ. in quib. cau. in poſ. ea. l. fulcinius. §. j. Item in tertio dicto hu-
3 ius l. not. † ꝙ quis aliquando declarat voluntatem ſuam vera
a bis ᵃ⁊ factis. aliquando verbis tantum. ⁊ ad iſtud accedit. ff. de leg. ⁊ ſenatuſcon. l. de quibus. ⁊. ff. de his qui notan. infa. l. ij. §. ignominie cauſa. ⁊ C. de lati. lib. tol. l. vnica. §. ſed qui domini ⁊
4 §. ſed ⁊ ſi quis homini. Item nota † exterioꝛa declarant interioꝛa. ⁊ ad iſtud accedit inſtitu. de rerum diui. §. gallinarum. Item nota hic ꝙ ceſſante cauſa ceſſat effectus. accedit. ff. de pactis. l. quod dictum eſt. ⁊ C. de epiſco. ⁊ cleri. l. generaliter. Item nota hic ꝙ ex quo patronus declarauit libertam nolle eſſe vxoꝛez ſuam illa ſtatim poteſt alij nubere. ⁊ hic non eſt locus penitentie. vt hic. ⁊. ff. de dolo. l. j. aliquando tamen eſt locus penitentie ſi alterius non intereſt. vt. ſ. de colla. l. nonnunꝗ. Item nota ꝙ poſito vno de contrariis vel de his que ſe non compatiuntur tollitur reliquum. vt hic. ⁊ C. vt nemo priua. impo. vel a regia. l. j. ⁊ C. de teſta. l. non codicillum. ⁊ C. de peti. here. l. ſi filius. ⁊ ſ. de acquiren. here. l. pro herede. ⁊ ſ. ad. l. iuli. de adulte. l. crimen. a

¶ Oꝛ ſignoꝛi nos incepimus ⁊ finiuimus ⁊ mediauimus librum iſtum ſicut ſcitis vos qui fuiſtis de auditoꝛio iſto: de quo agimus gratias Deo ⁊ Beate Marie virgini matri ipſius ⁊ omnibus ſanctis eius. ⁊ eſt conſuetudo diutius obtenta in ciuitate iſta ꝙ cantatur miſſa quando liber finitur ⁊ ad honoꝛem Sancti Spiritus: ⁊ eſt bona cõſuetudo: ⁊ ideo eſt tenenda: ſed quia moꝛis eſt ꝙ doctoꝛes in fine libꝛi dicant aliqua de ſuo pꝛopoſito: dicam vobis aliqua: pauca tamen. Et dico vobis ꝙ in anno ſequenti intendo docere oꝛdinarie bene ⁊ legaliter ſicut vnꝗ feci: extraoꝛdinarie non credo legere: quia ſcholares non ſunt boni pagatoꝛes: quia volunt ſcire: ſed nolunt ſoluere. Iuxta illud. Scire volunt omnes: mercedem ſoluere nemo: non habeo vobis plura dicere: eatis cum benedictione domini: tamẽ bene veniatis ad miſſam ⁊ rogo vos. Odoffredus.

¶ Verbis ⁊ factis. ⁊ declaratur rebus ipſis ⁊ factis ⁊ facto datur intelligi. l. res pꝛehendẽda. vbi do. Iaſ. p illum tex. C. ſi inſtit. ⁊ ſubſti. ſub condi. fa. alleg. l. ſi auia. C. de iure deli be. ⁊ l. multũ ff. de acquirẽ. here. ⁊ glo. notab. in. l. fulcinius. §. fina. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. ⁊ gloſ. in. l. apud celſum. §. labeo. ff. de exce. do.

¶ Finitur lectura ſingularis ⁊ aurea domini Odoffredi ad ſecundam digeſti veteris Partem, nouiter rite oꝛdinata: ⁊ a multis vitiis purgata, cum addicionibus ſummariis. ll. ⁊ §. deciſiuis: ac cum eleganti repertoꝛio cum numeris regulatiſſimo ſingulares materias deſignante.

¶ Benedictus Deus, cum virgine matre.

¶ Excudebat Lugduni, Joannes Pullon, alias de Trin.

Regeſtum.

¶ aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ſſ, tt, vv, xx, yy, zz, AA. Omnes ſunt quaterni.

[illegible]

Laboratorio di Restauro
Leandro Gottscher
Via del Boschetto, 97
Roma
APR 1970